

Keshava Krishna Rao
In Sapeka Bai 28/1/05

RIG-VEDA-SANHITA,

THE
SACRED HYMNS OF THE BRAHMANS;
TOGETHER WITH THE
COMMENTARY OF SAYANACHARYA.

EDITED BY

F. MAX MÜLLER, M.A.

94020
4/92
a

Knight of the Order Pour le Merite, Foreign Member of the French Institute, of the Royal Sardinian Academy, of the Royal Bavarian Academy, of the Royal Hungarian Academy, of the Royal Irish Academy, of the Royal Society of Upsala, of the American Philosophical Society; Honorary Member of the German Oriental Society, of the Royal Asiatic Society, of the Asiatic Society of Bengal, of the Royal Batavian Society of Arts and Sciences, of the American Academy of Arts and Sciences, of the Royal Society of Literature of England, of the Cambridge Philosophical Society, of the Royal Academy of Sciences at Amsterdam, of the Literary Society of Leyden, of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, of the Ethnographic Society of Paris, of the American Oriental Society, of the Archeological Society of Moscow, of the American Philological Society; Corresponding Member of the Royal Academy of Berlin, of the Royal Society of Göttingen, of the Royal Academy of Lisbon; Honorary Doctor of Laws in the Universities of Cambridge and Edinburgh; Ph. D. in the University of Leipzig; Professor of Comparative Philology, and Fellow of All Souls College, Oxford, &c. &c.

VOLUME VI.

PUBLISHED UNDER THE PATRONAGE OF
THE RIGHT HONOURABLE
HER MAJESTY'S SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

LONDON:

WM. H. ALLEN AND CO., 13, WATERLOO-PLACE, S. W.,
PUBLISHERS TO THE INDIA OFFICE.

1874.

भा
क्रम
वि

Oxford:

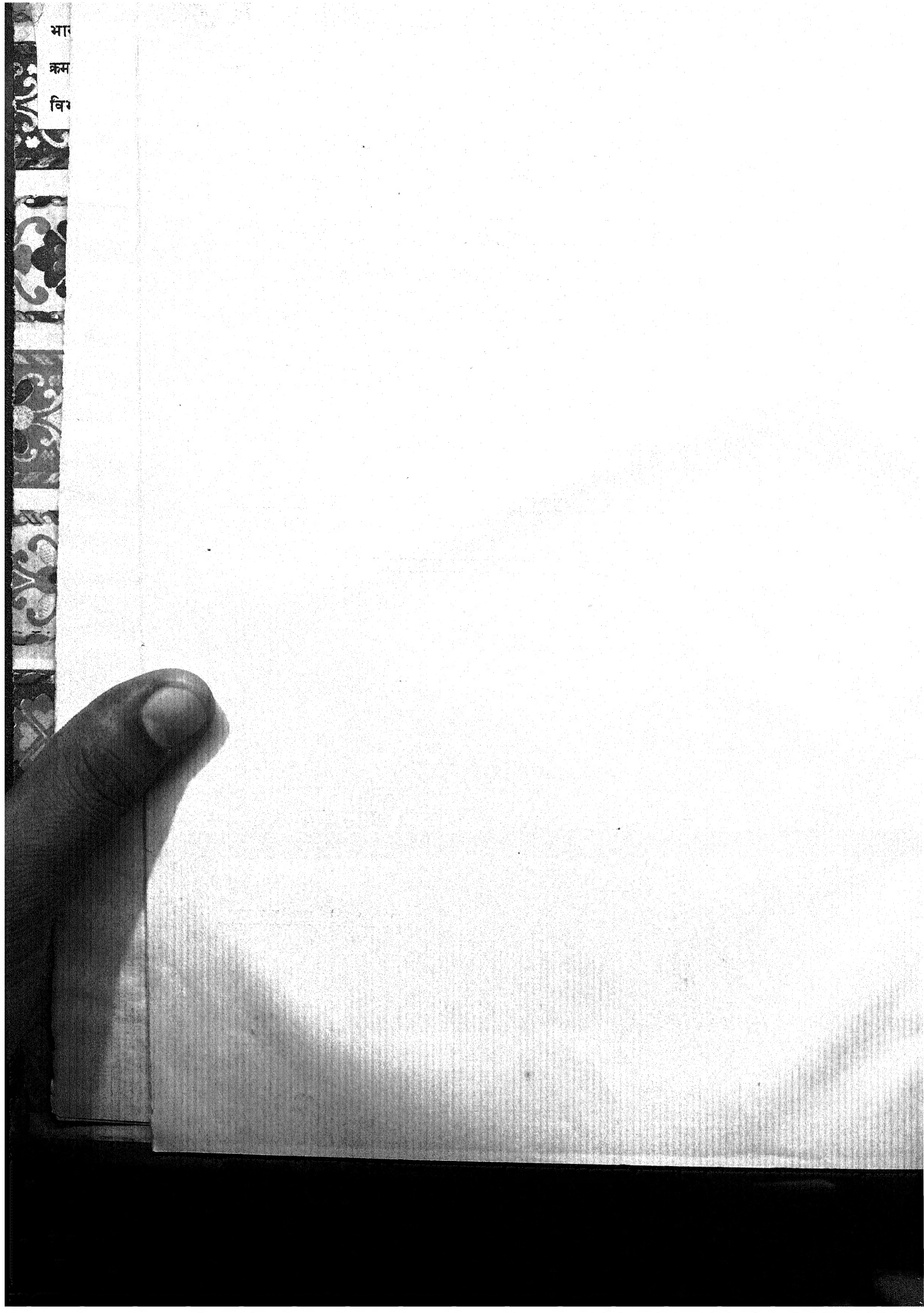
PRINTED BY E. PICKARD HALL AND J. H. STACY,
PRINTERS TO THE UNIVERSITY.

TO
HER MOST EXCELLENT MAJESTY
VICTORIA,
QUEEN OF GREAT BRITAIN AND IRELAND,
THIS EARLIEST RECORD
OF THE RELIGIOUS INSTITUTIONS OF THE NATIVES OF INDIA
IS BY GRACIOUS PERMISSION
DEDICATED
BY
HER MAJESTY'S
FAITHFUL SUBJECT AND DEVOTED SERVANT,

F. MAX MÜLLER.

भा
क्रम
वि

P R E F A C E.

WHEN I had written the last line of the Rig-veda and Sâyaṇa's commentary, and put down my pen, I felt as if I had parted with an old, old friend. For thirty years scarcely a day has passed on which my thoughts have not dwelt on this work, and for many a day, and many a night, too, the old poets of the Veda, and still more their orthodox and painstaking expositor, have been my never-failing companions. I am happy, no doubt, that the work is done, and after having seen so many called away in the midst of their labours, I feel deeply grateful that I have been spared to finish the work of my life. But habits established for so long a time, are not broken without a wrench, and even now I begin to miss my daily task: I begin to long for some difficult and corrupt passages to grapple with, for some abrupt quotation from the Śâtīyānaka to verify, or for some obscure allusion to Pāṇini to trace back to its original source.

It was in the year 1845, when attending the lectures of Eugène Burnouf at Paris, that for the first time my thoughts became fixed on an edition of the Rig-veda and its voluminous commentary. I still see the eager faces of a number of young scholars, sitting round the table where Burnouf was lecturing, with a vivacity, a keenness, a flow of knowledge which I have never seen surpassed. Most of those who then attended his lectures, have since become famous in Oriental literature. I need only mention the late Dr. Goldstücker, the late Abbate Bardelli, and of those who are still among us, Gorresio, Nève, and last, not least, R. Roth. I was the youngest of them all, and though I had published my first book, the translation of the Hitopadeśa, my ideas of Sanskrit literature did not reach much beyond Kālidāsa's poetry, the epic poems, the systems of philosophy, and the Upanishads. Nothing, I thought at that time, could in beauty of thought or expression surpass the Upanishads.

I had translated some of them for Schelling, while attending his lectures at Berlin, had copied some of the commentaries from MSS. of the Royal Library there, and was thinking of devoting myself to that branch of literature. Well do I remember my surprise when I heard Burnouf speaking of these Upanishads as works of small importance, compared with the older portions of the Veda, the Mantras and the Brâhmanas. Burnouf was lecturing then on the first book of the Rig-veda, prepared by F. Rosen, and published after his death, in 1838. I still possess some of the notes which I took at his lectures, with extracts from Sâyana's commentary, of which Burnouf possessed a complete copy, with passages from the Nirukta and the commentary on the Nirukta, works at that time hardly known in Europe. After a time, Burnouf lent me some of his MSS., and encouraged me to copy certain portions of them. It was hard work at first. I often despaired, and but for his encouragement, but for his frank acknowledgment, that he himself, too, could not always make out the arguments of Sâyana, I should never had the courage to persevere.

My own ambition had not yet risen beyond an edition of the text of the Rig-veda, with extracts only from Sâyana's commentary. No more was really wanted, I thought; and I had Colebrooke's authority for holding that opinion. "The Vedas," Colebrooke wrote at the end of his celebrated essay on the Sacred Writings of the Hindus, "are too voluminous for a complete translation of the whole; and what they contain would hardly reward the labour of their reader, much less that of the translator. The ancient dialect in which they are composed, and especially that of the three first Vedas, is extremely difficult and obscure: and, though curious, as the parent of a more polished and refined language (the classical Sanskrit), its difficulties must long continue to prevent such an examination of the whole Vedas, as would be requisite for extracting all that is remarkable and important in those voluminous works. But they well deserve to be occasionally consulted by the Oriental scholar."

But here I met with the strongest remonstrances from Burnouf. Not only the text, but the commentary, too, he maintained, if they were to be published at all, should be published in their entirety, and after a careful collation of all the MSS. then accessible in Europe. Extracts could never be depended upon, for the most difficult passages would, as usual, be left out, and after a time the work would have to be done again.

At that time, I confess, I was hardly able to grapple with Sāyana's commentary, at least with the most difficult portions of it, nor was there any prospect of my being able to collate the most important MSS. of Sāyana, which were in England. Burnouf therefore advised me to try the Yajur-veda. I copied the whole of Mahīdhara's commentary from a MS. which I owed to Burnouf's liberality. But in the end I arrived at the same result, viz. that without a collation of other MSS. it would be impossible to carry out a really scholarlike edition of that work.

My disappointment was great, but I determined not to be beaten. I saw that it was absolutely necessary for me to spend some time in England; and I secured the necessary funds by working hard for other Sanskrit scholars, copying, among other things, the complete text of the Aitareya-brāhmaṇa in Roman letters for the late Baron Eckstein. When once settled in the library of the old East-India House, surrounded by the MSS., not only of the Rig-veda and Sāyana, but of the numerous works constantly referred to by Sāyana, I saw that the plan, first sketched out for me by Burnouf, and I ought to add, by the late Dr. Goldstücker, was the right one, and that it could be realised. I worked on till a portion of the work was finished; and after obtaining the patronage of the old East-India Company, I was able to publish the first volume in 1849.

We are now in 1874; and in writing the preface to this, my last volume, the words used by another scholar return to my memory, and seem best to express what I wish to say: "*Adolescens manum admovi, senex, dum perficerem, factus sum, ut videtur.*" And again: "*Habes hoc opus absolutum serius quam promiseram, et expectabam. Nosti conditionem rerum humanarum. Multa saepe accidunt quae non sinunt nos ad amussim cogitata perficere.*" Twenty-five years are certainly a long time, and when I saw how some of my kind friends clamoured against the delay that had occurred in the publication of Sāyana, though I could not but feel gratified at their impatience, I began to fear that I might really be to blame. I therefore tried to make out an account of my stewardship, and the result was as follows. In looking through my notes, I found that since 1849, there were only three years during which I was prevented from going on with my work; one year, when I was out of health; another, when I had to wait for the renewal of the grant at the time of the extinction of the East-India Company; and a third, when expecting

a MS. which had been discovered in India, and promised to be, if not the original, at least much more ancient than any of those on which I had based the critical restoration of Sâyaṇa's commentary. I cannot deny that during the last twenty-five years, I have also done some other work, in the science of language, mythology, and religion, and that I have not thought, that a man can live, or ought to live, by Sanskrit alone. But after deducting the three years, when it was impossible for me to print, I found, to my own surprise, I confess, that I had published in my two editions of the Rig-veda, the large one with, and the small one without the commentary of Sâyaṇa, what would amount to an annual volume of nearly 600 pages *octavo*, during twenty-five consecutive years. If my friends in Brāhmin will kindly take into account, that during that time I also published two editions of my History of Ancient Sanskrit Literature; two editions of my Sanskrit Grammar; the Prātiśākhya, belonging to the Rig-veda, text, translation, and notes; and the first volume of my translation of the Rig-veda, I think they will admit, that I have not been altogether faithless to my first love.

But though on the score of mere quantity my conscience does not smite me, it is far otherwise with reference to the quality of my work. During the last twenty-five years Sanskrit scholarship, particularly with regard to Vedic literature, has advanced so rapidly, that I myself feel most deeply, how much more perfect an edition of Sâyaṇa might have been, if begun now, instead of in 1850. I believe, however, that I did all that could be done at the time, and I fear, or rather, I hope, that an edition begun in 1875, by one of our young Sanskrit scholars, would probably share the same fate in the year 1900. What I did was this. I tested all the MSS. which I could get access to in Europe, in order, first of all, to find out their true genealogical relationship. After I had discovered, that out of the three clearly marked families, none could claim to represent the original text of Sâyaṇa, I determined on the only course that, under the circumstances, seemed possible: I selected in every doubtful case that reading towards which the three families pointed, or from which their divergence might best be explained. In following this course, however, I met with two difficulties. In the first Ashtaka, more particularly, but also in the beginning of some of the other Ashtakas, and again in the commentary on certain very popular hymns, many of the MSS. had been so much used for private study, that they were not only full of

marginal notes, containing corrections and additions, but that some of these had actually found their way into the body of the MSS. themselves. While this facilitated the process of restoring a correct, or at all events, a plausible and readable text, it disturbed, for a time at least, the exact genealogical position of the principal MSS., and thus rendered a strict adherence to the only true principles of criticism impossible. In the first Ashtaka, therefore, I contented myself with giving Sāyana's text, chiefly from the A. and C. classes; and I feel it my duty to warn future editors of Sāyana, if there ever be such, that with the new MSS. that have come to hand since my first volume was published, there will probably be ample room for critical gleanings: partly by a more strict adherence to the principles of diplomatic criticism, partly by a more careful examination of the originals from which the numerous quotations in the commentary are derived. Some passages which seem to require emendation in the first Ashtaka, have been pointed out by Professor Weber, Mr. Muir, and others; and I gladly avail myself of the opportunity of examining these more carefully, partly in order to avow frankly, where I have erred; partly in order to show, that in many cases I was not unprepared for the objections that have been made, and that I chose such readings as I have chosen with a full appreciation of all the difficulties by which they seem to be surrounded.

Professor Weber dwells chiefly on five passages in the Introduction to Sāyana's commentary where, as he thinks, emendations are necessary. The quotation on p. 12, l. 8, can now be verified from the Taittiriya-brāhmaṇa II. 1, 3, 12. It ought to be, यथातिथये प्रदुताय शून्यायावसथायाहार्ये हरन्ति तादृगेव तत्, "to sacrifice after the sun has risen, is as if one brought food to an empty dwelling for a departed guest." Here I see that the A. class, then represented by the old MS. at Paris, collated for me by Dr. Goldstücker, gives पशून् याया; the C. class, represented by C 1, equally at Paris, gives पशून् यायावसथाय; while B 1. has the right reading, शून्यायावसथाय. This is also confirmed by my own MS. Ca., which at that time I did not possess. How little the other MSS. in India would have helped, may be seen from the reading, adopted by Dr. Roer in the Bibliotheca Indica, vol. I. p. 13, l. 8, यथातिथये प्रदुतायासूयायावसथाय.

On the same page, line 29, प्रमायुको is no doubt what Sāyana ought to have written, and I see that Dr. Roer has adopted it. If I retained प्रमायुक्ते, it was partly because the best MSS. give that reading, partly because I did not know

then the meaning of *pramāyuka*. It is one of the words which Wilson's Dictionary did not supply. In the course of my reading it occurred to me for the first time in the *Nirukta* III. 5, a passage not mentioned in the Dictionary of Boehtlingk and Roth. From its frequent occurrence in the *Brāhmaṇas*, we are now all familiar with the meaning and the origin of the word. That it was not easily intelligible, however, even to Indian readers, may be gathered from my own MS. Ca. Here the passage is given *in margine*, and correctly; but after writing *प्रमायुकः*, the writer himself adds a new marginal gloss, *हिंसायुकः*.

On page 21, line 23, I should have separated *मानयति*, if I had known the passage in the *Taittirīya-saṃhitā* VII. 4, 19; but in that case, I should most likely have corrected *अंबे अंबाले अंबिके* to *अंबे अंबात्म्यंबिके*, which is the correct reading there (see *Taitt. Prātiś.* XI. 17), whereas the reading of the MSS. of *Sāyana*, as adopted in my edition, is supported by the *ipsissima verba* of *Pāṇini*, VI. 1, 118; *Siddhānta-kaumudī*, vol. II. p. 510.

In the other passages, where the reading which I adopted has been challenged, it will be seen that I was right, and that my critics were wrong. Thus with regard to *दृष्टं*, on page 34, line 15, Professor Weber has no doubt discovered, since he pointed out the various reading of *दृष्टं* as one of his five necessary emendations, that in writing *दृष्टं* I had adopted the right reading, the passage being an extract from the *Pāṇinīyā Sikshā*, published by himself in the *Indische Studien*, vol. IV. p. 271. Why are not such technical terms as *gītin*, *śiraḥkampin*, etc., given in the Petersburg Dictionary?

There remains the fifth passage, p. 35, l. 6, where it was thought, that I ought to have written *तयारिच्यते*, instead of *तया रिच्यते*. However, here, too, Professor Weber will have since discovered that I was right; for the *Taitt. Āraṇyaka*, II. 16, from which the quotation is taken, has *रिच्यते*, not *आरिच्यते*. *रिच्यते* means, he is left behind, he fails, or, as the commentator explains it, he is deprived of glory, a meaning which does not belong to *आरिच्यते*.

So much with regard to the five necessary corrections, for such *asuddha*'s as p. 31, l. 28. *अन्नदः* for *अन्नादः*, and p. 41, l. 6. *तदु हा* for *तदु ह*, need not be noticed.

Mr. Muir also had suggested a correction in the Introduction*, viz. the addition of *न* on p. 4, l. 3, after *इति चेत्*. In a later edition, however, he withdraws his objection, having been informed, as he says, by Professor

* Sanskrit Texts, vol. III. p. 61.

Goldstücker that न is often omitted, though understood after इति चेत्. I need hardly say, that it was on the very ground adduced by Professor Goldstücker that, much against my own wish, I decided not to insert the न, which was wanting in the best MSS. then accessible to me. But I must state at the same time, that seeing the न in Roer's edition, and likewise in my own carefully-revised MS. Ca., I should certainly insert the न in a new edition, and likewise put a stop after शरीरिन्वात्.

These doubts and difficulties carry me back many years, and though I well remember how I did my best with such a knowledge as I then possessed to overcome them, yet I am perfectly aware and ready to confess that on many points I ought to have decided differently. All I can say is, that those were the days when other scholars wrote of Etendhras*, or could not distinguish between पाष्टिकमाद्युदात्तत्वं and आष्टमिकं सर्वानुदात्तत्वं†, so that here, too, the Indian maxim might be taken to heart:

खलः सर्वपमात्राणि परिच्छिद्राणि पश्यति ।

आत्मनो बिल्वमात्राणि पश्यन्नपि न पश्यति ॥

Many of the difficulties I had to contend with at first and single-handed, have disappeared during the progress of this work. The MS. Ca., which I owe to the kindness of Professor Wilson, was of considerable assistance throughout. The *Index verborum*, once made, enabled me, in many a difficult passage, to confront the numerous explanations of the same or similar words in different parts of Sāyana's commentary, and thus to discover the drift of his arguments. Many of the books, too, referred to by Sāyana, and which, when I began my edition, I possessed in MS. only, such as the Nirukta, the Aitareya-brāhmaṇa, Āśvalāyana, the Taittirīyaka, and other works, have since been published in more or less critical editions; and last, not least, Pāṇini's Grammar, which in 1847 was still a book with seven seals, has been rendered more and more intelligible by the combined labours of native and European scholars.

But, on the other hand, the MSS. of Sāyana in the progress of my work became worse and worse, so much so that a scholar who was best acquainted with the MSS. at my disposal, declared that a critical restitution of the last books of Sāyana would be altogether impossible. Nor were the editions of the

* Roth, Zur Litteratur und Geschichte des Weda, p. 133.
volume of the Rig-veda.

† See note S to the Preface of the first

works to which Sāyana referred, always a help. Before they were published, I felt obliged to restore the text of each passage, as well as I could, partly from the MSS. of Sāyana, partly from the MSS. of the works themselves. After their publication, I had often the additional difficulty of finding out whether the *textus receptus* was to be accepted or to be rejected.

This is a point which will require some elucidation, and I shall therefore give a few instances to show how dangerous it would have been, if I had in every case surrendered the readings of Sāyana's MSS. for the published text of the works to which he refers.

I begin with Pāṇini, the text of whose Sūtras might seem to be the least exposed to critical doubts. Yet it will be seen that I have in several cases adopted a reading different from that of Boehtlingk's edition, and that I have done so for some good reason. In the commentary to I. 9, 2, I adopted at first the reading of B.'s edition, द्वितीयादौः स्वेनः (Pāṇ. II. 4, 34), but in doing so I was wrong. I ought to have followed the MSS. of Sāyana, which consistently give द्वितीयादौः स्वेनः, a form which is not correct grammatically, but supported by an irresistible weight of evidence. I therefore restored that reading in I. 105, 19; III. 9, 5; X. 125, 8. The Mahābhāṣya (p. 402^b) has the same reading.

When speaking of the two possible forms उणादि and उणादि (Preface to vol. IV. p. lxxiii) I explained the rules which Pāṇini and most grammatical writers seem to have followed with regard to the final letters of technical terms. If what I stated there, is true, and I know of no one who has controverted it, then I could not in X. 68, 7 adopt the reading of Pāṇ. II. 4, 79, as given by Boehtlingk, but had to write instead तनादिभ्यस्तयासोः. The same rule applies to Pāṇ. III. 1, 79, as quoted by Sāyana, I. 19, 8; I. 30, 14, etc.; to Pāṇ. III. 2, 168, as quoted I. 25, 14; to Pāṇ. V. 4, 11; to Pāṇ. VI. 4, 156, as quoted I. 36, 6; to Pāṇ. VII. 1, 2, as quoted I. 6, 4. I was wrong also in I. 3, 1, in adopting at first the text of Boehtlingk, Pāṇ. III. 1, 32, सनाद्यंता धातवः, and I afterwards followed the authority of the MSS. in writing सनाद्यंता धातवः, Rv. I. 8, 4, etc.

With regard to Pāṇ. III. 1, 80, I was doubtful for some time whether I ought to follow Boehtlingk's text, धिन्विकृष्योर च, or the reading of the best MSS. धिन्विकृष्योरच्च. I saw there was no support for Sāyana's reading either in the Calcutta edition, or in the Siddhānta-kaumudī, or in the Mahābhāṣya (p. 45^a), yet the MSS. of Sāyana were so consistent that I wrote धिन्विकृष्योरच्च in I. 6, 3; I. 10, 7; I. 92, 1; I. 117, 25; III. 11, 4; IX. 91, 5; X. 101, 2; X. 128, 5.

It may seem to some critics that I went too far in altering the text of Pāṇini IV. 2, 43, by inserting सहाय. This word, no doubt, falls under the same rule, but it forms the subject of a Vārttika. Sāyaṇa, however, may have mixed up the Sūtra and the Vārttika, and if he did so, it would have gone beyond the duty of an editor to correct him in such matters.

In Pāṇ. IV. 4, 117, Boehtlingk writes यच्चौ च instead of यच्चौ च. The च, however, is here not merely euphonic, but marks the accent of च, as we see from Rv. I. 13, 10, यच्चश्चिद्वादंतोदात्तत्वं. I therefore had to follow the authority of the MSS. in writing यच्चौ, Rv. I. 13, 10; X. 120, 8.

I was misled twice, Rv. I. 93, 8, and III. 41, 1, by an emendation introduced by Boehtlingk, to write Pāṇini's Sūtra VI. 3, 92, विष्णुदेवयोश्च देरद्व्यंचता वप्रत्यये. It ought to be विष्णुदेवयोश्च देरद्व्यंचतावप्रत्यये, and I adopted this afterwards, in accordance with Sāyaṇa's MSS. The Calcutta edition of Pāṇini and the Siddhānta-kaumudī (vol. I. p. 179) give विष्णुदेवयोश्च rightly, and Boehtlingk also in his Notes inclines towards it. It is the only possible reading, because there is no such word as विष्णुच्. The reading of अंचतावप्रत्यये is more doubtful, because the Calcutta edition of Pāṇini and the Siddhānta-kaumudī give अंचतौ वप्रत्यये, and explain the Sūtra accordingly. Sāyaṇa, however, preferred, as far as it is possible to judge, the reading अंचतावप्रत्यये, which I therefore adopted in IX. 93, 4.

More serious mischief has happened in the case of Pāṇ. VII. 1, 47. Here the text of the Sūtra is quite right, but in the commentary, both the Calcutta edition and Boehtlingk's give दत्ताय instead of दत्ताय. This ungrammatical form, I am grieved to say, has found its way, by an extraordinary accident, into my large edition, for though I corrected it in the Pada-text and in the commentary (X. 85, 33), it has remained unaltered in the Samhitā-text. The result has been that it crept into my small edition of the two texts, and likewise into the *Index verborum*. I know, of course, that it could be defended as a license allowed in writing (see Boehtlingk, Notes to Pāṇini VIII. 4, 47), but I should be sorry to avail myself of such an excuse.

In Pāṇ. VII. 3, 57, I believe the right reading would be सङ्घिटोर्जेः, or संनलितोर्जेः, as in the Calcutta edition and the Siddhānta-kaumudī. I adopted at first the reading adopted by Boehtlingk, सङ्घिटोः, but changed it afterwards for सङ्घिटोर्जेः. See Rv. IX. 65, 9, seq.

In Pāṇ. VIII. 3, 66, Boehtlingk gives सदिरप्रतेः. The Calcutta edition has the same, likewise the Siddhānta-kaumudī, vol. II. p. 37. There may be some

reason why Pāṇini wrote सदेरप्रतेः, and Tārānātha distinctly explains it, सदेरिति प्रथमा षष्ठ्यर्थे इत्याशयेन व्याचष्टे सदेरिति. Sāyaṇa, however, was evidently not aware of any sufficient reason for so ungrammatical a proceeding, and as I had to edit Sāyaṇa, and not Pāṇini, I wrote throughout सदेरप्रतेः. See Rv. I. 5, 1; I. 22, 8; III. 14, 2, etc.

I hold by no means that we are justified in altering the received text of Pāṇini, or even of his commentator, according to the authority of the MSS. of Sāyaṇa. Sāyaṇa is not even consistent in his own manner of quoting Pāṇini. Thus instead of तित्स्वरितं, VI. 1, 185, he sometimes writes तित्स्वरितः; instead of नद्यजादी, the dual, in Pāṇ. VI. 1, 173, he sometimes writes नद्यजादिः; instead of इर्यो रे, Pāṇ. VI. 4, 71, he allows himself occasionally to quote the other reading, इर्योः, X. 130, 5.

Frequently, too, Sāyaṇa expresses himself with a briefness which one feels at first inclined to correct, but which one becomes accustomed to in the course of his work. At first I always corrected अविद्यमानत्वं into अविद्यमानवत्त्वं, which is the only correct form. But as Sāyaṇa knew this perfectly well, it became clear to me after a time, that he considered अविद्यमानत्वं sufficient for all practical purposes. See Rv. X. 116, 7. In the same manner he sometimes says स्वरः for प्रकृतिस्वरः. So again in X. 136, 7, Sāyaṇa explains the genitive of विषय्य as an accusative, but having done the same again and again, he does it sometimes more briefly, and says क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति कर्त्रेणः संप्रदानत्वाच्चतुर्थ्यर्थे षष्ठी. This, at all events, is clearly the reading of the MSS. in this and in other places (VI. 49, 12), and I saw no reason why I should alter it. What was in his mind was evidently to appeal to the Vārttika, I. 4, 32, 1, for giving to the Sampradāna the meaning of that which can be reached by the action of the verb, and then to quote Pāṇ. II. 3, 6, for showing that the sixth case can stand in place of the fourth. He might have said, पानक्रियया प्राप्यत्वात्संप्रदानत्वेन चतुर्थी; cf. I. 4, 10; VIII. 96, 17; IX. 74, 8; IX. 97, 15; and then have continued, चतुर्थ्यर्थे बहुलं छंदसीति संप्रदानार्थे षष्ठी.

Such passages in which an editor abstains from treating his author magisterially are, as I know from painful experience, the very passages for which the editor himself is afterwards treated magisterially by perfunctory critics.

In Pāṇini's Grammar the text is generally as firmly established as in the hymns of the Rīg-veda, and therefore there could be but few passages in which I felt doubtful between the authority of the MSS. and the printed text. This was more frequently the case with the Vārttikas, and it will be seen that

these glosses, as quoted by Sāyana, differ frequently from that form in which they appear in our editions of Pāṇini.

When, however, we come to other works, such as the Upādi or Phit-sūtras, the difficulties increase immensely. At first I had only Dr. Boehtlingk's edition of the Upādi-sūtras to consult, and with the help of Ujjvaladatta's excellent commentary, I could generally arrive at some conclusion as to what was, if not the original reading, at least that which Sāyana intended to follow. Afterwards Dr. Aufrecht gave us an edition of this very commentary, and thereby reduced very considerably the labour of determining the right reading. Still in many of these Sūtras, Sāyana constantly either adds or omits a verb, which does or does not suit him, and an editor of Sāyana is bound to be guided, in each case, by the respective weight of the MSS. Thus in Sūtra I. 3, Sāyana inserts रहि after चटि, see I. 10, 2; III. 52, 5, etc., while in the editions राहुः is treated as a bahulaka derivative under Sūtra I. 1.

Sūtra I. 23 (24), Sāyana adds दृशिभ्यः at the end, Rv. I. 5, 2; I. 11, 4, etc. It also occurs in the MS. of Ujjvaladatta, but I doubt whether it should have been added in an edition of the Sūtras. Ujjvaladatta himself does not explain it in his commentary, the reason being that he gives it in Sūtra I. 27 (28), where he derives paśu from it. At all events दृशि ought not to be in both Sūtras. In I. 51, 5, Sāyana brings पिपुः under the same Sūtra, I. 23.

Sūtra I. 29, Sāyana reads रंघि, in order to explain रघुः. See Rv. I. 52, 5.

Sūtra I. 39, Sāyana reads व्ययेः संप्रसारणं यः किञ्च, and when he explains विचुरः in I. 87, 1, he particularly adds बहुलवचनाद्धत्वं न भवति ।. The MS. of Ujjvaladatta has the same reading, व्ययेः संप्रसारणं यः किञ्च ।, and at the end विधुरश्चौररक्षणेः, i. e. रक्षसोः.

Sūtra I. 73 is sometimes quoted by Sāyana चायः की च, see Rv. III. 61, 3. As the same reading occurs in Ujjvaladatta, and as in III. 11, also, Sāyana, III. 34, 3, reads घेट ई च, instead of घेट इच्च, I did not think it right to make any alteration.

In Sūtra I. 138, Sāyana changes the last नीभ्यो to शीभ्यो, Rv. I. 5, 1. This seems right, though the ordinary reading नीभ्यो can be defended.

Sūtra I. 150 appears generally as अशिमुषीत्यादिना instead of अशूः, I. 11, 4; I. 9, 1; III. 9, 6. Another peculiarity in Sāyana's quotations of this Sūtra is that he inserts रणि after लटि, in order, as it would seem, to explain रत्न. Yet, where that word occurs, he explains its etymology differently, I. 65, 3; I. 66, 2.

Sāyana is not always guided by the exact wording of the Sūtras. Thus he quotes Sūtra I. 152, in order to explain the formation of वृष्वः, and, as that Sūtra

explains not कृष्णः, but रिवः, he simply changes रिव into कृष्ण, and substitutes व for वन्, Rv. I. 64, 2; III. 32, 7.

Sāyana quotes सप्यशूभ्यां तदच as a Sūtra, I. 156, in order to explain सन्न, but as in III. 7, 1, he assigns to सन्न the meaning of सर्पसम्भाव, he allows by bahulakatva the substitution of सृप् for सप्, and remarks on the irregularity of the accent which, if the suffix be kvanin, ought to have been on the first syllable.

He likewise quotes a Sūtra for the formation of नवन् and दशन्, viz. III. 9, 9. शुदंशोर्नुदश्च (this is the reading of Ca. too), adding afterwards गुणश्च, which applies to नु, while दश्च would teach the substitution of दश् for दंश्, which Ujjvaladatta accounts for by नलोपः. Soon after, however, III. 23, 3, Sāyana again quotes this Sūtra, but in a slightly different form, viz. नुदशोर्गुणश्च (thus also in Ca.), which is better with regard to नवन्, but not with regard to दशन्.

Sāyana does not consider that when a number of ready-made words are given after suffixes which differ in accent only, as, for instance, रक् and रन्, they are all to follow the accent of the suffix mentioned in the Sūtra immediately preceding. Ujjvaladatta, no doubt, puts this interpretation on the Sūtras, but not Sāyana, nor, if we may judge from I. 23, 1, the Manoramā. Thus in II. 29, he quotes the ādyudāttas, like इन्द्रः, as formed by रन्, I. 2, 6; I. 3, 5; III. 10, 9; but the antodāttas, such as कृञ्, छुर, भद्र, उग्र, शुक्र, also तीव्र, he quotes as formed by रक्; cf. I. 1, 6; I. 23, 1. In III. 26, 5, several MSS. have कृञ्जेन्द्राग्रेति निपातनादप्रत्यय, or दुप्रत्ययः (Ca.), and I believe रप्रत्ययः is what Sāyana really intended.

Sūtra II. 61, Sāyana quotes either as हुवः सुवच्च, I. 12, 6; I. 58, 4, or as जुहोतेद्वे दीर्घश्च, in III. 31, 3.

According to Sāyana I had always quoted Sūtra II. 87, as युजिबुधिरदृशः किञ्च instead of युधिबुधिरदृशिन्यः किञ्च. Sāyana explains युजानः by it in III. 43, 6; III. 57, 4. I see that Dr. Aufrecht has दृशः, but not युजि, and in this he is supported by Ujjvaladatta.

In II. 92, too, I am glad to see that Dr. Aufrecht has adopted the reading सुप्यसेर्चन् instead of स्वसेर्चन्; Sāyana's MSS. are unanimous in I. 71, 1; and Ujjvaladatta's reading, twice repeated, viz. सेर्चन्, is of course impossible.

In II. 100 (105), I see that Dr. Aufrecht has changed कृषेयदेश्च चः into कृषेयदेश्च धः, which is, no doubt, in accordance with Ujjvaladatta's view. Sāyana, however, differs, and refers to the Sūtra in explanation of चर्षणि. See III. 37, 4.

In Sūtra III. 2, Sāyana omits ज्ञि, while Ujjvaladatta admits it, a fact not without significance, as I pointed out in my History of Ancient Sanskrit

Literature (1859), p. 249. I also pointed out in the same work, that the Sûtra III. 140, which explains the formation of so modern a word as *dinâra*, i.e. *denarius*, was distinctly mentioned by Ujjvaladatta as not explained in two of the earlier commentaries, and that the etymology of *tirîta*, as given in IV. 184, is left out, according to Ujjvaladatta, in the Nyâsa, and, as I showed, in the Mahâbhâshya also. Dr. Aufrecht has added to these spurious words which I had obelized, one more, viz. *mihira*, the Persian *mihr*, in Sûtra I. 51 (52), but much more remains to be done before we can hope to obtain a really critical edition of the Ârsha-text* of these ancient Sûtras.

It is quite clear from Rv. I. 4, 1; I. 25, 2; I. 92, 10, that Sâyaṇa read Sûtra I. 30, as कृहन्निभ्यां कृः. I do not say, that this was the right reading; all I maintain is, that I should not have been justified in altering it.

Sometimes Sâyaṇa's commentary gives Sûtras which are wanting in our editions of the Uṇâdi-sûtras. Thus the word *dharuṇa* is not explained, but Sâyaṇa brings it under Sûtra III. 49, by adding धारेणिर्लुक्च, see I. 121, 2. In order to explain योषा, he adds, III. 38, 8, युमुचि after कषि in Sûtra III. 62; in order to explain अस्त, he adds, I. 66, 5, अस्ति before हस्ति in Sûtra III. 85.

In Sûtra III. 95 seq. I had altered आयः into आय्यः on the authority of Sâyaṇa's MSS. This has been accepted by Dr. Aufrecht also; but गृहि, which I had printed in I. 27, 8, and afterwards altered to ग्रहि, I. 91, 3, on account of Pân. VI. 1, 16, and similar passages, he retains on the authority of Ujjvaladatta, as गृहि.

Sûtra III. 98 was given by Boehtlingk as स्तुवः क्सेयश्छंदसि, in support of स्तुषेयं. It was clear that this had to be altered into स्तुवः क्सेयश्छंदसि, in order to explain the Vedic form स्तुषेयः. But Ujjvaladatta, and with him Dr. Aufrecht, read the Sûtra as स्तुवः केयश्छंदसि, in order to explain the word स्तुषेयः. That there is such a word as स्तुषेयः in Vedic literature, has not been shown; it certainly does not occur in the Rig-veda. But there occurs in the Rig-veda X. 120, 6, the word स्तुषेयः as applied to Purandara, and Sâyaṇa quotes our Sûtra in support of it. We must therefore partly return to Boehtlingk's text, and read स्तुवः क्सेयश्छंदसि†, the reading which I adopted as at all events the one approved by Sâyaṇa.

Sâyaṇa I. 66, 5, obtains the words दृशीक by modifying Sûtra IV. 17; अहृष IX. 72, 1, by changing Sûtra IV. 74; नहुष in I. 31, 11, by changing Sûtra IV. 76;

* See Uṇâdi-sûtras III. 91.

† Rig-veda, vol. VI. p. 423, l. 21. Once स्तेय्य instead of क्सेय्य.

ननुष in I. 31, 11, by enlarging the same Sûtra; सरमा in I. 62, 3, by adding to IV. 85; धृषि I. 105, 6, by changing IV. 109; सत्वन् I. 100, 1, by changing IV. 118. Thus he gains सरोमन् III. 29, 11, from IV. 149; हृदिमन् I. 50, 11, from IV. 50; मखः III. 34, 2, from V. 23, etc.

In order to obtain पेह in the sense of पालक, Rv. IX. 74, 4, Sâyaṇa changes Sûtra IV. 104, निपिभ्यां रुः into नापोरिवे रुन्, supposing that इत्वे, which is a conjectural reading, is right.

I had ventured to alter Sûtra IV. 141, by changing वलि to चरि, Rv. I. 18, 6; I. 36, 6; and afterwards अजि also to अंजि, I. 85, 3; I. 116, 12. I am glad to see both emendations adopted by Dr. Aufrecht, though Ujjvaladatta reads अजि.

Strange mistakes have arisen from Sûtra IV. 209 (207). Dr. Boehtlingk separated the Sûtra and placed part of it in the commentary. Yet he was right in the main, and all that was necessary was to suppress one कर्माख्यायां and read आपः कर्माख्यायां ह्रस्वो नुद् च वा. This was the reading I adopted where अन्नः had to be explained, I. 112, 24; I. 113, 20. Sâyaṇa does not always quote the Sûtra at full length, and often leaves out the vâ, where it is not wanted for his immediate purpose, as X. 110, 8, compared with X. 132, 7. But whether it is to explain अन्नः or अन्नः, there is always the proviso ह्रस्वो नुद् च वा. Strange to say, Ujjvaladatta, at least the only MS. of Ujjvaladatta which I know, takes an independent line and writes ह्रस्वनुद् च वा. The Sandhi here leaves no doubt that नुद् is meant, though in the commentary the न in अन्नः might be taken for an न्. Dr. Aufrecht adopts the reading of नुद् instead of नुद्, and what has been the result? A word अन्नः, which nowhere occurs, has found its way, first as a various reading into the Petersburg Dictionary, then as a real and independent word into other Dictionaries, and while the Unâdi-sûtras are made to lend their authority to this sky-lotus, the old Vedic word अन्नः disappears from their list. Only one Dictionary, which is not infected by the ordinary sequacity of Dictionary-makers, the Vâchaspatya of Târânâtha, does not recognise the word अन्नः, but refers to our Sûtra as the warranty for अन्नः.

With regard to the text of the Nirukta, I shall confine my remarks to the first six books of Yâska's commentary, which Professor Roth, though not quite correctly, calls the Naigamakāṇḍa. How much I appreciated the edition of that work by Professor Roth, how much my own labour in restoring the numerous quotations which Sâyaṇa gives from the Nirukta was simplified by it, I have already declared on several occasions. Yet what applies to Pânini

and the Unâdi-sûtras, applies also to the Nirukta. I could not trust myself to quote from the edited text, I could not correct Sâyana's quotations, even when they seemed less trustworthy than the printed text, and I had in each case to satisfy myself from the evidence supplied by the three families of Sâyana's MSS., whether he meant to quote the text, such as we now have it in our edition of the Nirukta, or whether he did not.

I. 94, 7, Sâyana quotes from the Nirukta III. 11. He writes हूरेऽपि सन्नतिक इव सन्दृश्यसे, and this seems better than सन्दृश्यसे in Roth's edition.

I. 115, 4, Sâyana in quoting Nir. IV. 11, writes वासरं instead of वेसरं, the reading of the MSS. adopted by the commentators and by Roth. I have little doubt that वेसरं is the right reading in the Nirukta*, but judging from what precedes the quotation, I feel equally certain that Sâyana wrote वासरं. Ca. also reads वासरं.

Quoting from Nirukta IV. 15, Sâyana IX. 75, 5, writes वचनवंतः instead of वंचनवंतः, which is the reading of the MSS. of the Nirukta, of the commentary, and therefore rightly adopted by Professor Roth. वचनवंतः, however, is mentioned by him as the reading of another recension of Yâska (p. 108).

The same remark applies to Nir. IV. 15, where Sâyana IX. 64, 30, reads पृथग्भावस्यानुप्रवचनं, instead of the simple प्रवचनं which was used by Yâska. In quoting, however, from Nir. V. 2, Sâyana is right, I think, in writing वा व्युदस्यंतौ instead of वाच्युदस्यंतौ, as printed in Roth's edition. I am quite aware that Durga reads व्युदस्यंतौ, but Sâyana does not, and to judge from the meaning of व्युदस्, he is right.

In I. 54, 5, Sâyana quotes Nir. V. 16, and it seems quite clear that he meant to read वनानीति वा धनानीति वा. The MSS. admit of no doubt on that point, and Sâyana himself refers once more to धनानि, when he adds धनानीति पक्षे मेघस्य धनानीति व्याख्येयं. Professor Roth, however, edits वनानीति वा वधेनेति वा, and, as far as the authority of the MSS. of the Nirukta is concerned, he is perfectly justified in doing so. Durga also refers as distinctly to वधेन as Sâyana to धनानि, for he says यस्मिंस्तु पक्षे वधेनेति निर्वचनं तस्मिन्पक्षे वनेत्येव शब्दो मेघवधेनेति योज्यः । उदकशब्दश्च तस्मिन्पक्षेऽध्याहार्योऽभिवर्जनसंबन्धात् ।.

* Devarāja, p. 18a, says, यद्वा विपूर्वात्सर्तेर्गैत्यर्थान्पचाच्चचीत्यस्येकारस्याकारः । पृषोदरादित्वात् । विविधं सराणि सृतानि विस्तीर्णानीत्यर्थः । वासराणि वेसराणीत्यत्र भाष्ये खंडस्वामी । वेसरशब्दस्यायमेकारस्याकारः । Then follows a more curious explanation: सादृश्येन चात्र वर्तते ।

यथा वेसरो निःपादकगताभ्यां विरुद्धाभ्यां जातिभ्यामश्रत्वजात्या गर्दभत्वजात्या संपन्नः । एवं यावद्वा निष्पादकौ पूर्वभागपरभागौ तद्वताभ्यां विरुद्धाभ्यां शीतोष्णाभ्यां पूर्वभागगतेन शीतेनापरभागगतेनोष्णेन संबंधाद्देसरसदृशत्वाद्वासरमिति.

There are numerous differences between the printed text of the Nirukta and Sāyana's quotations which in themselves are of small importance, but which, nevertheless, required in every case very careful consideration. When Sāyana I. 190, 1, quotes Nir. VI. 23, he puts अनवीणं for अनवी; when I. 39, 10, he quotes the same passage again, he puts विभृच for विभृत; when X. 5, 6, he quotes Nir. VI. 27, he puts अनृतोद्यं for नृतोद्यं; when I. 51, 14, he quotes Nir. VI. 31, he puts वसुमानित्यर्थे for वसुमानित्यत्रार्थः, this being likewise the reading adopted by Durga.

Several deviations from the printed text of Yāska have been observed in the passage Nir. VI. 32, quoted by Sāyana III. 53, 14. Sāyana reads प्रेक्षवो वा instead of प्रेक्षा वा. Here प्रेक्षवो is decidedly the better reading, and if spelt according to the old fashion प्रेक्षावा, it would easily account for the reading which is now found in the MSS. of Yāska. Durga explains किं क्रियाभिरित्येवंप्रेक्षास्ते नास्तिकाः.

Sāyana reads घरणं instead of हर्म्यं. Here हर्म्यं is no doubt the most likely reading, but it was for that very reason that I did not like to reject घरणं, a purely etymological equivalent of चर्म, such as Yāska not unfrequently gives in his glosses.

What is the exact meaning of the next passage, छांडावाणी इव व्रीडयति तत्तमे, I confess I do not see, nor do I wish to question the reading of Yāska's MS., supported as it is by Durga's commentary, and by the use of व्रीडयति in Nir. V. 16. Yet with all this, I cannot doubt that Sāyana wrote तत्स्यं, and again तन्नो, and that he understood these words, as they are understood by Durga, viz. यदेतेषामन्यतमस्य नीचाशाखाप्रसूतस्य नीचवंशप्रसूतस्य धनं तत् हे मघवन् नः शीघ्रं रंधय ।.

I may here notice a misprint in a quotation from the Taittirīya-prātiśākhya, which occurs I. 74, 7. Instead of २. ११, I had written २३. ११. At that time neither Professor Whitney's excellent edition of that Prātiśākhya had appeared, nor that of Rajendralal Mitra, and I had wrongly counted eleven Sūtras instead of nine.

I need hardly say much about the text of the Āśvalāyana-sūtras. It was not published till nearly the whole of my edition of the Rig-veda was finished; and though I do not wish to say anything hard of its editor, Rāmanārāyaṇa Vidyāratna, particularly as he died before his work was finished; yet it will easily be seen, that even in so simple a matter as the restoring of a correct wording of the Vedic hymns, proper care has not been taken, and that in quoting from this edition, no more weight could be assigned to it than

to a good MS. I cannot deny that the quotations from the Sûtras of Āśvalāyana have often been a great trouble to me. At first, where Sāyaṇa gives some indication as to the book and chapter from which each rule is taken, to find the exact passage was easy enough; but in the progress of the work, the finding of the references became sometimes a matter of great difficulty. Take, for instance, the rules quoted in X. 131, 1. The first and second cases were easy, because the verse अथ प्राचः is actually given; but in the third case, where the initial words of the hymn are not quoted, nothing but a knowledge of the system followed by Āśvalāyana and a good deal of patience were of any avail.

It is different with the Gṛihya-sûtras of Āśvalāyana, of which we now possess a really critical edition by Professor Stenzler. In some places, where I thought I should have to deviate from his text, I always found in the end that he was right. Thus in quoting from the Gṛihya-sûtras I. 7, 17, I thought at first that Sāyaṇa gave the right reading, by adding अथास्या योद्धं विचृतेत्, but there is no authority for it in any of the MSS., and I cannot but think that, for once, Sāyaṇa must have referred to another Gṛihya-sûtra.

Again, when Sāyaṇa X. 103, quotes from Āśvalāyana III. 12, the Sûtra अथैनमन्वीक्षीताप्रतिरयशाससौपर्यैः, I was surprised to find in Professor Stenzler's edition अथैनमन्वीक्षीताप्रतिरये शास सौपर्यैः. I see, however, from a note to his translation, that the mistake had not escaped the careful editor, and that he himself proposes to read अप्रतिरयशाससौपर्यैः. But if that is so, then why is the translation retained, "while he recites the hymn of Apratiratha, the hymn 'A killer,' and the Sauparṇa hymn?" whereas the correct text can only be translated, "while he recites the hymns of Apratiratha, Rv. X. 103; of Śâsa, Rv. X. 152; and of Suparṇa." That this is the right translation becomes quite clear by the next Sûtra, where it is said that the hymn of Suparṇa, which is here intended, is that which begins प्र थारा यंतु, a remark which, as the commentator adds, was necessary, because Suparṇa is the author of several hymns.

So much for the method which I followed in the treatment of published texts, when quoted by Sāyaṇa. There are other works, however, which Sāyaṇa quotes, and which have hitherto not been published; and these again are divided into two classes, works of which I possessed MSS., and works of which no MSS. exist, or at least of which none could be obtained in Europe.

When Sāyaṇa quotes from works of which I possessed other MSS., I had in every case to determine first, whether Sāyaṇa quoted freely, without binding

himself to the exact words of the author; secondly, whether he followed a different recension of the author; or, lastly, whether the difference between his quotations and the originals from which they were taken, was due to the carelessness of the copyists.

To take a case of the first class. Having not only the text of the Sarvānukrama in different MSS., but likewise an excellent commentary by Shadguruśishya, and another by Jagannātha, I had no difficulty in determining the original reading of that ancient Index, but I was by no means enabled thereby to correct all the quotations occurring in Sāyana. For instance, Rv. IV. 3, some of the MSS. of the Sarvānukrama have *आद्या रौद्री*; in others, these words are inserted at least in the margin. The commentator Shadguruśishya distinctly calls the first verse *रौद्री*, but in doing so he contradicts himself, and forgets that he is explaining, not the Yajur-veda, but the hymns of the Bahvrichas. In the Yajur-veda (see Taittirīya-saṃhitā I. 3, 14, 1; Taittirīya-brāhmaṇa II. 8, 6, 9), the devatā may be Agni, qualified as Rudra; but if the Bahvrichas recognise as the devatā of our verse Agni, *pur et simple*, then the first verse of our hymn cannot be called *रौद्री*, and it would be wrong to alter the introductory remarks which Sāyana makes to our hymn. I am not able therefore to adopt Professor Aufrecht's correction, who assigns the first verse to Rudra*.

In assigning the deities to the first hymn of the fourth Maṇḍala, Professor Aufrecht and myself are both wrong. I had put Agniḥ, 2-4 Agniḥ or Varuṇaḥ; Professor Aufrecht puts Agni (1. 6-20), Agni and Varuṇa (2-5). The text, however, gives *उपाद्याश्चतस्रो वारुण्यश्च वा*, and that means that verses 2-5 are either addressed to Agni, or to Agni and Varuṇa. Shadguruśishya says, *अग्निवरुणदेवताः शुद्धाग्निदेवता वेत्यर्थः । पुरस्ताच्च परस्ताच्च षोडश शुद्धाग्निदेवता एव ॥* A similar mistake, arising from the neglect of the *vā*, occurs V. 31. Here I had given the deities for verse 8, as 8^{c.d}. Indraḥ or Kutsaḥ and Uśanāḥ, 9 Indraḥ and Kutsaḥ; Professor Aufrecht as Indra, Kutsa or Uśanas (8^{c.d}), Indra and Kutsa (9). The Anukramaṇi says, *उग्रमिति कौत्स्यौशनसौ वा पादौ परैर्द्राकौत्सी*, and Sāyana explains this rule by *उग्रमयातं सं ह यद्वामिति पादयोः क्रमेण कुत्सोशनसौ विकल्पेन देवता*, i. e. for Pāda उग्रमयातं, the devatā is either Indraḥ or Kutsaḥ; for Pāda सं ह यद्वाम्, Indraḥ or Uśanāḥ.

* अत्राद्या वो राजानमित्येषा यजुर्वेदेऽग्नये रुद्रवत् यमाणत्वादुद्र इति निर्वचनमिति नैरुक्ताः । युद्धेषु शत्रुं इत्यारभ्य दर्शनादुद्रगुणाग्निदेवता । अस्माकं तु बहुचानामित्यं शुद्धाग्निदेवता । अग्नेरेव विशेषणं रुद्र इति । रोह-नादयतीत्येतिहासिकाः । सामवेदे त्वयं भवगतो रुद्रस्यैव प्रतिपादिका सैषा रौद्री संहितेति सामगाः साममनन्ति ।

Shadguruśishya says, उग्रमयातमवहो ह कुत्समिति पादः कुत्सदेवस्य ऐन्द्रो वा । सं ह यद्वामिति पाद औशनस ऐन्द्रो वा ।

Again, the *vā* has not been properly explained in VI. 28, 2 and 8^d. I had put Gauḥ *or* Indrah, Professor Aufrecht puts Gâvaḥ *and* Indra. That I was right is shown by Sâyaṇa's remarks, and likewise by Shadguruśishya, who says, द्वितीयेंद्री गव्या वा.

In IX. 67, a proper attention to the use of *vā* will show that verses 25 and 26 do not belong to Agniḥ *and* Savitā, or 27 to Agniḥ *and* the Viśve Devāḥ, as Professor Aufrecht stated, but that verses 23-27 are either all assigned to Agniḥ, or 25 to Agniḥ *or* Savitā, 26 to Agniḥ *or* Agniḥ and Savitā, 27 to Agniḥ *or* the Viśve Devāḥ.

There is another divergence between the Anukramanī and Sâyaṇa in VI. 48, 22. The Anukramanī says, मारुतोऽंसा द्यावाभूम्योर्वै पृश्नेर्वै, which shows that its author assigned three (20, 21, 22), not two (20, 21), verses at the end of the hymn to the Marutas, while the last verse would be assigned either to the Marutas or to Dyāvābhūmī or to Pṛīṇiḥ. The style of the Anukramanī is here peculiar, and possibly the two *vā*'s may have been intended to show that in the first Pāda the Dyāvābhūmī are optional; in the second Pāda, Pṛīṇiḥ. However that may be, it is quite clear that Sâyaṇa takes an independent view, for he says at the end, विंशेकविंशोः पृश्नसूक्तमित्युक्त्वान्मरुतां माता पृश्निर्देवता । द्वाविंश्यनुष्टुप् । सा चापि पृश्निर्देवता द्यावाभूमिर्देवता वा; i. e. because it has been said that the whole hymn is addressed to Pṛīṇiḥ, therefore the 20th and 21st verses belong to her, and the 22nd to her or Dyāvābhūmī. The writer of one of the MSS. of Shadguruśishya's commentary has evidently been struck by this divergence, for he first of all puts a marginal note to अनुष्टुप् मारुतो, viz. अनुष्टुप् द्यावाभूम्योरिति संहिताभाष्ये पाठः ।, thus admitting a various reading of Sâyaṇa's for the Anukramanī, and then continues, quoting the very words of Sâyaṇa, विंशेकविंशोः पृश्नसूक्तमित्युक्त्वात् मरुतां माता पृश्निर्देवता इति तस्य तत्त्वार्थश्च ॥ The state of the case therefore is this: we may either follow the Anukramanī, and in that case 20-22 are assigned to the Marutas *or* to Dyāvābhūmī *or* to Pṛīṇiḥ (in succession); or we may follow Sâyaṇa, and in that case 20 and 21 belong to Pṛīṇiḥ, while 22 belongs to Pṛīṇiḥ *or* Dyāvābhūmī.

In VII. 104, 23, the Anukramanī says, मा नो रक्ष इत्युमेरात्मन आशीरुत्तरोऽर्धर्चैः पृथिव्यंतरिक्षदैवतः. The commentator explains this, मा नो रक्षो अभि नडिति त्रयोविंश्याः पूर्वोऽर्धर्च आत्मनो वसिष्ठस्याग्नीः प्रार्थना । उत्तरः पृथिवी नः पार्थिवादिति पृथिव्यंतरिक्षदैवतः. This, at least, is the reading of MS. W. 379. But MS. E. I. H. 1823 reads in the text of the Anukramanī

उत्तरोऽध्वचः पृथिव्यंतरिक्षद्वौरितिदेवतः, and in the commentary उत्तरः पृथिवी नः पार्थिवादिति पृथिव्यं-तरिक्षं द्वौरितिदेवतः. Dyauh, however, is not invoked in this verse, and cannot therefore be its devatâ, nor does Sâyana support that view. The mistake must have arisen from the occurrence of the word divyât, but this is not sufficient to admit Dyauh as the real devatâ of that verse, as, I see, Professor Aufrecht has done.

It is, however, not always so easy to determine whether Sâyana is right, or Shadgurusishya, or the author of the Anukramanî. In X. 59, for instance, the question arises, whether the first Pâda of verse 10 should be assigned to Dyâvâprithivyau or Indrah, or to Dyâvâprithivyau and Indrah. Sâyana takes the latter view, for he reads the end of the Anukramanî as समिद्रेतींद्रं चार्धचैन, and in his commentary assigns that Ardharcha to Indrah, after having first assigned 8-10 to Dyâvâprithivyau. But the MS. of Shadgurusishya (E. I. H. 1823) reads once at least वा instead of च, while MS. W. 379 had originally च in both places where it occurs, but altered it twice to वा. In cases of this kind I generally follow Sâyana, while I see that Professor Aufrecht reads वा, and therefore translates rightly Dyâvâprithivyau or Indrah.

In X. 167, Sâyana takes no account of the vâ in his introductory remarks, but he fully explains it afterwards, by saying तृतीया लिङ्गोक्तदेवता वेति । पद्य इन्द्र एव देवतान्ये तु निपातभाज इति वाशब्दस्यार्थः. I have, therefore, left the devatâ of the last verse optional, while Professor Aufrecht assigns it definitely to the Liṅgoktadevatâh.

No doubt, this conflict of evidence between the text of Sâyana and the text of the works quoted by him is frequently very perplexing, yet it is better than when we have to deal with Sâyana's quotations from works of which we have no MSS. at all. Here it became frequently impossible to restore a readable text, and all that could be done was to apply most strictly the rules of diplomatic criticism. Sâyana's quotations from the Śâtyâyanaka have become almost proverbial among Sanskrit scholars, and those who wish to know the straits to which I was sometimes driven by them, may consult the Preface to the fifth volume. It is curious that of this Śâtyâyanaka which Sâyana quotes so frequently, no MSS. should have been obtainable. Another Brâhmaṇa quoted by Sâyana of which I had no complete MS. is the Kaushîtaki-brâhmaṇa VI. 46, 3; while others, such as the Aitareya (asmad-brâhmaṇa I. 164, 31), Taittiriya, Tâṇḍya, and Śatapatha-brâhmaṇa, though not accessible at first, have all been published during the last twenty-five years.

Of his own works Sāyana quotes the Dhātuvṛtti, I. 42, 7; I. 51, 8 (asmābhir dhātuvṛttāḥ uktam), and the Nyāyamālāvistara. The latter work is quoted frequently in the Preface, as Saṅgrahaśloka (pp. 11, 19, 20, etc.). The commentator speaks of it in the third person, pp. 21, 22; and in one passage, X. 125, 2, he speaks of its author as Bhagavān Bhāshyakāra, a title which he could hardly have applied to himself. When speaking of himself, he uses the name Sāyaṇāchārya, Śrisāyaṇāchārya, Sāyaṇārya, Sāyaṇāmātya, Śrīmatsāyaṇamantriśaḥ (IV. 58); once he calls himself the son of Śrīmātī, VIII. 46, init.; once the son of Śrīmāyana, VIII. 68, init., and the pupil of Vidyātīrthaguru* (IV. 58). In one place, of which I had to speak already, the commentary is ascribed to Saṅgama, IX. 13, init. Another curious passage in which Sāyana adopts an explanation different from that of Mādhavabhāṭṭa, has been discussed by me in the *Academy*†. It

* The predecessor of Vidyāraṇya at Śringēri is, as the author of the Pañchadaśī, called Bhāratitīrtha-vidyāraṇya-muniśvara. A picture of him is given in the edition of the Adhikaraṇamālā, a work which is called Śrīmad-bhāratitīrtha-muniṣaṇḍī, though the author reveres in the introduction the Paramātmā śrīvidyātīrtharūpi. Both these works are also ascribed to Mādhava.

† I subjoin two letters on the subject from the *Academy*, without entering here more fully into the disputed question whether Sāyana is but another name of Mādhava Vidyāraṇya, or whether Sāyana was the brother of Mādhava Vidyāraṇya. Without denying the weight of Mr. Burnell's arguments, I still hold to the opinion that Sāyana was the brother of Mādhava, the latter living retired from the world, the former being his literary representative. But as more evidence on this question is expected from India, it would be premature to say anything definite at present.

Parks End, Oxford, Jan. 26, 1874.

In the edition of the Vamśabrāhmaṇa (The Vamśa-brāhmaṇa, being the eighth Brāhmaṇa of the Sāmaveda, edited by A. C. Burnell. Mangalore, 1873) Mr. Burnell has tried to solve a problem which has puzzled Sanskrit scholars for many years, viz. the mutual relations of the three commentators on the Rīg-veda, Vidyāraṇya, Mādhava, and Sāyana. I had myself, twenty years ago, corresponded with some of the Pandits at Benares on the subject; but though, after what they wrote, I was satisfied that Vidyāraṇya

was only another name for Mādhava, I never could understand the connection between Mādhava and Sāyana, and therefore abstained from expressing any opinion on the subject. Now Mr. Burnell has solved the problem, or at all events proposed a solution which would remove many difficulties. He maintains that not only Mādhava and Vidyāraṇya, but Mādhava and Sāyana, too, are all one and the same person, that Sāyana was the ordinary, Mādhava the more sacred name of the Guru of Śringēri, and that the peculiar nomenclature which allowed Sāyana to speak of himself as the younger brother of Mādhava, though being one and the same person, has to be explained by a reference to Vedānta theories.

I confess that this explanation would remove many difficulties, yet it does not remove all. What shall we say when Sāyana, after having given his own interpretation of a Vedic verse, quotes a different one of Mādhavabhāṭṭa? In the hymn X. 86 there is considerable uncertainty as to the persons to whom each verse is to be assigned. The first verse is explained by Sāyana as being spoken by Indra. But after having done so, he adds, Mādhavabhāṭṭas tu vi hi soto ityesharg indrānyā vākyam iti manyante; tasmin pakshe tv asyā rīcho 'yam arthaḥ, "The Mādhavabhāṭṭas think that this verse is the speech of Indrāṇī, and according to this view the meaning of the verse would be as follows, etc."—Who can this (or these) Mādhavabhāṭṭa's be?

In his commentary on the Baudhāyana-sūtras, Sāyana calls himself Sāyaṇāchāryapadābhishikta, and

appears likewise from Sāyana's preface, that before he attempted the expla-

Srīśiṅgaṇāchāryasutāgraganyah, i. e. the best of the sons of the Āchārya of Śiṅgaṇa, while in the Yajñatantrasudhānidhi, when he is no longer the family Guru of Bukka, but of Harihara, the son (tanūja) of Bukka, he calls himself the son of Māyana, and speaks of Mādhava as his real brother, saying, Upendrasyeva yasyāsid indrah sumanasahpriyah, mahākratūnām āhartā Mādhavāryah sahodarah, "He whose brother was Mādhavārya, the offerer of great sacrifices, beloved by the gods, an Indra, as it were, to an Upendra (i. e. to myself)." I do not mean to say that even these passages would resist a Vedāntist explanation, but I should like to know how, according to the Vedāntists of Śringēri, it is to be applied. The question is one of great importance, and Mr. Burnell, living so near the monastery of which Sāyana was the head, is probably the only person who could clear up our doubts.

There is little more to be said about Mr. Burnell's valuable Introduction. As Mr. Burnell is engaged in searching for MSS. of commentaries on the Rig-veda, anterior to Sāyana's, I may mention that, besides those which I referred to in my History of Ancient Sanskrit Literature, and in the Prefaces to my edition of Sāyana, I possess a considerable portion of Jayatīrthabhikṣu's gloss on Ānandatīrtha's Rig-bhāṣya, and Ātmānanda's commentary on the Vāmiya-sūkta. I should also like to call Mr. Burnell's attention to a statement made in 1846 by the Pandits of Benares, that Mādhava wrote a commentary on the Atharva-veda-saṃhitā, and that it consisted of 80,000 lines. Although there is little hope of recovering it, yet when the exact extent of the work is given, we can hardly doubt that it once existed. (See my Introduction to the Science of Religion, p. 109.)

Parks End, Oxford, April 6, 1874.

In answer to my letter of January 26, printed in the *Academy* of January 31, Mr. Burnell writes to me from Mangalore, March 10, telling me that he has been unable, as yet, to visit the College of Śringēri, of which Sāyana, the author of the great commentary on the Rig-veda, was once the Warden, and where the tradition of his teaching is still kept up.

"I hoped," he says, "to be able to show you how highly I valued your kindness, by getting some more information from Śringēri, but in this I have unfortu-

nately not succeeded, owing to the prolonged absence of the Guru on a begging tour.

"The passage you quote about Mādhava Bhaṭṭa is very interesting. I have no doubt (as Bhaṭṭa is used) that this man was perhaps the rival of Sāyana, for in South India this title is by no means complimentary. I hope to find some traces of him, but must write to you again on the subject. Mādhava is so common a name in South India that it is impossible to suppose any Vedāntist allegory in this case; nor, if Sāyana had a real brother called Mādhava, would he have spoken of him in this way.

"Jayatīrthabhikṣu's gloss is not uncommon; the author was a monk of Ānandatīrtha's (i. e. Madhva's) sect, and lived S. 1190-1254. He was the fifth in succession to Madhvāchārya or Ānandatīrtha. There are six MSS. of the whole (?) or parts at Tanjore, but I did not mention it, as it seemed to me purely sectarian.

"It is very uncertain how much of the Rig-veda Ānandatīrtha commented on. I have only seen a small tract containing the beginning, and it is always spoken of by the Brahmans of that sect as a small work. One, however, at Conjeveram, some six years ago, told me that he had seen a MS. which was as big as two volumes of your edition of Sāyana, but I doubt this much, as he never could produce it.

"For the same reason I doubt the report of the Benares Brahmans to Dr. Muir about an Atharva-veda commentary. I have so often had tales told me quite as precise which I have ascertained afterwards to be untrue, that I am very little inclined to believe mere assertions.

"The best Pandits all accept my view of the Mādhava Sāyana question. There are no Pandits, I hear, at Śringēri, and very few Brahmans there who know any Sanskrit at all.

"When the Guru returns I shall visit the place, and do my best to get you a transcript of some of the Rig-veda commentary there, at all events."

I have only one remark to make. When Sāyana speaks of Mādhava, he calls him generally Mādhava, Mādhavārya or Mādhavāchārya, not Mādhavabhaṭṭa. But if Bhaṭṭa or Bhaṭṭās (plural) is now in South India a title by no means complimentary, was it so at the time of Sāyana? There are so many names formed like Mādhavabhaṭṭa, that one can hardly

nation of the Rig-veda, he had explained the Taittirīya-saṃhitā, the Taittirīya-brāhmaṇa, and the Taittirīya-āranyaka*.

Sāyaṇa refers but seldom to former commentators on the Rig-veda. Those whom he does mention do no longer exist, or, at all events, no MSS. of them have ever yet reached Europe. It is more than doubtful, even, whether any of them were real commentaries on the Rig-veda. Sāyaṇa mentions Bhaṭṭa-Bhāskara Miśra. In I. 63, 4, he quotes him for his explanation of पराचैः; in I. 71, 4, he refers to his etymology of जेयः by means of an aupādika suffix; in I. 84, 15, he gives his explanation of क्षपीयः; and in VII. 1, 7, he appeals to him for the meaning of चरति. These quotations†, however, need not refer to a commentary on the Rig-veda. It is different with the quotation which occurs in VI. 1, 13. Here he contrasts Bhaṭṭa-Bhāskara Miśra and Bharatasvāmin, both explaining the word vasutā, the latter as having the termination of the locative, the former as one word, used in the vocative case. Still even this does not prove that Bhaṭṭa-Bhāskara Miśra wrote a commentary on the Rig-veda. There is a commentary by Bhaṭṭa Kauśika Bhāskara Miśra‡ on the Taittirīyaka still in existence, and Sāyaṇa, who used it largely in his commentaries on the Taittirīyaka, may likewise have quoted from it here. Devarāja, who mentions Bhāskara Miśra, ascribes to him a Vedabhāshya, without, however, restricting it to any Veda in particular.

Bharatasvāmin is known as the author of a commentary on the Pūrvārchika of the Sāma-veda§, written, it is supposed, at the end of the thirteenth or the beginning of the fourteenth century. He also is quoted by Devarāja, but again only as the author of a Vedabhāshya in general, so that he, too, need not be considered as having written a commentary on the Rig-veda.

Another commentator mentioned by Sāyaṇa is Skandasvāmin. In I. 88, 5, Sāyaṇa quotes his etymology of varāhu; in V. 12, 3, his view of the origin of navedas. Neither passage would enable us to assert that Skandasvāmin wrote a commentary on the Rig-veda, particularly as both these words would most likely be treated by him in his Niruktaṭikā. To judge from other passages,

suppose they were, at the time, not complimentary. The great Bhaṭṭa, Kumārila, is perhaps more correctly called Bhaṭṭa Kumārilasvāmin, but in Ānantabhāṭṭa, Āryabhāṭṭa, and other names, bhaṭṭa always stands at the end. In the Boethlingk and Roth Dictionary Bhaṭṭa is mentioned as commonly meant for great

scholars, and as distinct from bhaṭṭa, a mixed caste, chiefly occupied with composing panegyrics.

* See Burnell, Vamśabrahmaṇa, Preface, p. xviii.

† See also note to I. 189, 2.

‡ Burnell, l. c. p. xxvii, and Catalogue of Sanskrit MSS. p. 12.

§ Burnell, l. c. p. xxviii.

however, it is not impossible that the Vedabhāshya, assigned to him by Devarāja, may have been a commentary to the Rig-veda*.

Udgitha, too, who is quoted by Sāyana X. 46, 5, is most likely the author of a commentary, and spoken of as such by Ātmānanda†.

There is, lastly, a work by Kapardin, quoted I. 60, 1. Kapardisvāmin is chiefly known by his commentary on the Āpastamba-sūtras‡, and though it is not certain that this is the book referred to by Sāyana, yet we see from other passages that Sāyana, living in the South of India, where "even the house-cats know the Yajur-veda§," was most familiar with the ceremonial of the Taittirīya-schools. Thus when in I. 97, init. he quotes Bhāradvāja, we can hardly doubt that he refers to the Śrauta-sūtras of Bhāradvāja, belonging to the Taittirīyas||. He quotes Āpastamba's Sūtras, IV. 9, 5; IV. 58, 3; V. 56, 9; the Hārīdrāvika, a Brāhmaṇa belonging to the Maitrāyaṇīyas¶, V. 40, 8. We saw already that he quotes the Taittirīya-prātiśākhya, and in X. 50, 5, he clearly refers to the Pada-text of the Taittirīyas, and to Yāska's Nighaṇṭu III. 12. The passage given in MS. C. (III. 20, 3) has already been discussed.

Instead of quoting his predecessors by name, Sāyana more frequently refers to them in a general way. Thus I. 161, 6, he quotes केचन, without saying who they are, and expresses his dissent from them**. In III. 20, 3, one MS. at least quotes पूर्वे भाषकृतः. The remark is intended for the various reading धान in the Taittirīya-saṃhitā III. 1, 11, 6, instead of नाम as in the Rig-veda. The reference to the सूत्रकृत् might be to Āpastamba, whose commentary by Kapardin was mentioned before. Sometimes Sāyana introduces various opinions by अन्य आह, अपर आह, कश्चिदाह, etc. For instance, VI. 42, 2; VII. 87, 4; VII. 57, 3. Sāyana also quotes संप्रदायविदः. In III. 55, 12, he cites their authority in support of the meaning of सवः; in VI. 9, 2, he quotes two of their ślokas in answer to the questions asked in the hymn, and contrasts their view with that of the Ātmavidah. In I. 88, 1, we find him, though at second hand, appealing to the Vṛiddhānuśāsanam††, in opposition to the Paurāṇikas (see also V. 52, 17); and in

* See History of Ancient Sanskrit Literature, p. 240, note 1.

† See History of Ancient Sanskrit Literature, p. 240, note 1.

‡ History of Ancient Sanskrit Literature, p. 380, note; Burnell, Catalogue, p. 21.

§ Burnell, Vamśabrāhmaṇa, p. viii.

|| History of Ancient Sanskrit Literature, p. 199.

¶ History of Ancient Sanskrit Literature, p. 370.

** Sometimes corrections made by the copyists on the margin are introduced by vastutas tu, "but in reality." Some of these find their way into the text.

†† This means the teaching of the old people, for वृद्ध is only used of persons, not of things. I mention

VIII. 33, 6, he says *इमं शुद्धमिति वृद्धा वदन्ति*. In the same manner he appeals frequently to the Nairuktas and Aitihāsikas, I. 64, 8; to the Śābdikas, IV. 58, 3; and to others, *Apare*.

There are still a few books quoted by Śāyana, which may here be mentioned. He quotes the Mahābhāṣya by name, VI. 66, 9, but not for the purpose of grammatical analysis. For that he quotes Pāṇini and the Vārttikas.

It is interesting to see that, once at least, Śāyana quotes the Kāśikā, X. 115, 7. There is a verse mentioned in the Śābdakaustubha and the Manoramā, stating that Mādhava re-established the reputation of Vāmana, the author of the Kāśikā, a reputation which for a time had been eclipsed by Vopadeva. *वोपदेवमहाग्राह्यस्तो वामनदिग्गजः । कीर्तेरेव प्रसंगेन माधवेन विमोचितः ॥ इति शब्दकौस्तुभ-
नोरमयोरुपलभ्यमानश्लोकतो निखिलवैदिकभारतीतत्त्वार्थप्रकाशकारमाधवाचार्यतत्त्वतोऽपि प्राचीनाद्वोपदेवाचार्यत-
द्यापि काशिकाकारस्य प्राचीनत्वस्य निर्णयेन . . . । **

It is of importance, therefore, to observe that Śāyana, though never quoting Vopadeva, does quote the Kāśikā, and likewise two of the most famous commentaries on the Kāśikā. I see no reason to doubt that Haradatta, whom Śāyana quotes, is the author of the Padamanjari. He is quoted in a passage

this, because in the Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, vol. VII. p. 599, I find the following "Correction" (Berichtigung) addressed to me by Professor Weber: "I have seen with great interest the beautiful communication of our M. Müller with reference to an edition of the Mahābhāṣya, prepared at Calcutta. . . . It is all the more painful to meet in this communication with a passage, which, being misunderstood, as it seems to me, by our friend, might serve to lower our opinion of the value of the grammatical speculations of the Hindus. On p. 168 we read, 'The language of society (bhāṣhā) is explained by Nagesa as that which is used in the transactions of grown-up people, receiving or giving orders.' The Sanskrit text is *भाषा प्रयोज्यप्रयोजकवृद्धव्यवहारः । तत्र प्रयुज्यमानानामित्यर्थः* ॥. In this passage, however, prayuj means to use, then to name. Therefore we ought to translate literally, 'Bhāṣhā is old custom of him who uses what is to be used in those which are there used' (bhāṣhā ist alter Gebrauch des das zu Gebrauchenden Brauchenden in den darin gebraucht werdenden); or more clearly, 'Old custom of him who expresses what is to be expressed in those which are expressed in it (scil. bhāṣhā),' (alter Gebrauch des das

Auszu drückende Ausdrückenden in den in ihr (nämlich in der bhāṣhā) ausgedrückt werdenden); or simply, 'The common language is that in which, for that which one wishes to say, such words only are used as by traditional practice are fixed as expressions for the objects which they are to signify' (die gewöhnliche Sprache ist diejenige, in welcher für das, was man sagen will, nur solche Wörter gebraucht werden, welche durch hergebrachte Praxis als Ausdrücke für die Gegenstände, welche sie bezeichnen sollen, fixirt sind)." If Professor Weber will consult the Mahābhāṣya, and the translation of this passage by Ballantyne, he will see that I was right, and his correction wrong. It was known, surely, even in 1853, that vṛiddhavyavahāra cannot mean old custom (alter Gebrauch), but only the usage, the conversation, the practice of old, and therefore authoritative people. See the article on Indian Law-books by Professor Stenzler, published in the Indische Studien, 1849, where the titles Vṛiddha-Yājñavalkya etc. are discussed. In the Petersburg Dictionary this is rendered by "Yājñavalkya senior."

* See Bālaśāstri's Preface to the Kāśikā, Pandit, vol. VIII. no. 94.

I. 1, 5, which, it is true, rests on the authority of C 1. only, and is absent in A 1. 2, B 1. 2; also in Ca., and which by itself would carry little weight. But it is known from Westergaard's Preface to his *Radices Sanscritae*, 1841 (p. iii. l. 18), that the author of the *Dhātuvṛtti*, whether Sāyaṇa or Mādhava, quotes Haradatta Mīśra, the author of the *Padamañjarī*, which is an exposition of the *Kāśikā Vṛtti*. And I am still further confirmed in my opinion that the Haradatta, quoted by Sāyaṇa, is the expositor of the *Kāśikā*, by the fact that he is again quoted by Sāyaṇa (I. 82, 1) in company with the *Nyāsakāra*, i.e. Jinendra, the author of the *Nyāsa*, or *Kāśikā-vṛtti-pañjikā*, another exposition of the *Kāśikā Vṛtti* *. If Vopadeva, who lived in the twelfth century, is the author also of the commentary, the *Kāvyaakāmadhenu* †, the fact that he quotes both the *Kāśikā* and the *Nyāsa*, would place Jinendra at least before the twelfth century; while with regard to Haradatta, the author of the other commentary on the *Kāśikā*, we may at all events place him before Sāyaṇa, i.e. before 1350.

There is one very startling quotation in Sāyaṇa's commentary I. 62, 3. In explaining the formation of उस्त्रिवा he says उस्त्रिवात्स्त्रियार्थे पृषोदरादित्वेन घप्रत्यय इति निश्चिदुभाषं. That passage occurs in all the three families, and yet the quotation is identical with what we read in Devarāja's commentary on the *Nighaṇṭuka* (MS. E. I. H. 1134, p. 70^b): उस्त्रिवात्स्त्रियार्थे पृषोदरादित्वेन स्त्रियार्थे यः । अर्थः पूर्ववत्. It is well known, however, that Devarāja in the preface to his commentary quotes Mādhava, and quotes not only other works of his, such as the *Nāmānakramanī*, the *Ākhyātānukramanī* ‡, the *Nipātānukramanī*, the *Nirvachanānukramanī* §, but also his *Vedabhāṣya*. He calls Mādhava, the son of Śrī-Veṅkaṭāchārya, or in the MS. E. I. H. 1134, of Śrī-Veṅkaṭāchārya, and it is just possible he may distinguish this Mādhava from Mādhavadeva, as he calls him afterwards. What the *Anukramanīs* are we do not know; to judge from quotations in the body of the book (p. 5^a), the *Nirvachanānukramanī* seems to have been a kind of *Nirukta*. Certain it is, that they have never been met with among the works ascribed to Mādhava or Sāyaṇa of *Vidyānagara*. If this distinction, however, between two Mādhavas should seem inadmissible, nothing would remain but to admit, that Devarāja knew the commentary of Mādhava, but not in that form in which it was edited by Sāyaṇa.

* Colebrooke, *Sanskrit Grammar*, p. ix.

† Westergaard, l.c. p.v; Aufrecht, *Catalogue*, p. 176.

‡ I write *ākhyāta*, for although *t* and *n* are difficult to distinguish, we expect *ākhyāta*, verb, by the

side of *nāma*, noun, and *nipāta*, particle.

§ On the *Anukramanīs*, see *History of Ancient Sanskrit Literature*, p. 216. With regard to an *Anukramanī* in *śloka*s, see *Rv. I. 100, 1; X. 62, 7.*

We might quote some passages in support of this view. On p. 6, Devarāja quotes Mādhava as giving an etymology of Pūshan, while explaining Rv. I. 23, 13. That explanation, however, does not occur there. Again, Devarāja quotes Mādhava's comment on Rv. VII. 87, 4, but the words do not agree. The case is different, however, in other passages. Thus on p. 20^a, where Devarāja quotes Mādhava's interpretation of अज्ञन् in Rv. X. 68, 8, he says, अज्ञापिनं नधु पर्यपश्यदिति मेघस्य निगमः । माधवपक्षेणायमेव पर्वतस्य; and in Sāyana we read, अज्ञापिना व्याख्या शिल्यापिनं. With regard to वेकनाटः Devarāja says, वेक इति द्विशब्दस्यार्थे बहुशो दृष्टः । एकं कार्यापणमृणिकाय प्रयच्छन्तो मसं प्रति-दातव्यादित्येवमभिनयेन दर्शयन्ति । ततो द्विशब्दादेकशब्दान्नटयतेश्च वेकनाटाः । एतदेते नाटा द्विगुणकारिणो वा द्विगुण-दायिनो वा द्विगुणं कामयन्त इति चेति । द्वेकयोर्नाटाः । नटनं । तदंतो वेकनाटाः । सत्वर्थोपस्य लुक् । नटैर्ध्वनि नाटः । द्वेकशब्दस्य वेकभावः । This would supply the lacuna in Sāyana VIII. 66, 10.

With regard to metrical matters, Sāyana follows the excellent treatise at the beginning of the Sarvānukrama. He once or twice, however, refers to other works. Thus X. 130, 5, he quotes the Chhandovichiti, i. e. the Sūtras of Piṅgala, with reference to the deities with which certain metres are supposed to be specially connected, the extract being taken from III. 63; and in I. 169, 1, he quotes Piṅgalanāga by name, quoting his Sūtra, विराजो दिशः, III. 5*.

Sāyana quotes from both Mīmāṃsās, and most largely from the Pūrva-mīmāṃsā in his introduction, and elsewhere. Here, too, the text gives rise to critical difficulties, nor was it always easy to find the Sūtra to which Sāyana referred. To quote but one passage. In X. 129, 7, not one of Sāyana's MSS. gives the correct text of the Paramārsha† Sūtra I. 4, 23; yet after finding the original, I could have no hesitation in giving the words such as they stand in the Vedānta Sūtras.

Apart from these passages, however, in which the authority of the MSS. of Sāyana is more or less checked by the independent authority of the texts quoted by Sāyana, I have throughout followed those principles of criticism which I had laid down for myself from the first. I did not undertake with the MSS. at my disposal to restore in every case the original wording of Sāyana; I only promised to give in every doubtful passage that reading which seemed to me pre-supposed by the various readings of the three families. This is what I should have done, if it had fallen to my lot to carry out the *editio princeps* of a Greek or Latin author, and what would have satisfied the claims of classical criticism.

* The readings मित्रावरुणौ and विश्वे देवा देवता are confirmed by MS. ख; see Paṇḍita Viśvanātha Śāstri's edition, p. 37, note. See also Rīg-veda-prātiśākhya 957; Indische Studien VIII. 257-259.

† Cf. Rīg-veda-bhāṣya I. 115, 1.

I do not deny that I was somewhat disturbed, when I was informed, on what seemed to be good authority, that a MS. of Sâyaṇa had been discovered in India, far more ancient than any which I possessed, nay, almost contemporaneous with Sâyaṇa. I naturally waited for a time with my edition, hoping to receive more exact information, but in that respect my hopes were disappointed. It is not impossible, of course, that such a MS. may still come to light, but, as far as I am concerned, I should hardly regret it. I feel certain that the critical method which I have followed, will stand even that severest of all tests; and though I may not in every case have restored the original wording of Sâyaṇa, I believe it will appear, that I have given that text from which the three streams of our MSS. started. I have myself pointed out again and again, that accidents have happened to the text of Sâyaṇa before it reached that stratum, if I may say so, which contains the three sources of our MSS. Whole sentences have been lost, which must have existed in Sâyaṇa's original work; nay, the very fact that they were lost, has sometimes been marked in our MSS. In X. 123, 2, for instance, a lacuna is actually mentioned in the MSS. belonging to the A. class (पंक्तिरेका वृत्तास्ति); in the B. class there are dots to mark the accident; while in the C. class only, the commentary goes on as if nothing had happened.

Wishing to know whether the present Guru of Śringêri, the successor of Mâdhava, Śrī Nṛsinha Bhârâtî, was in possession of materials to supply such lacunas, I asked Mr. Burnell to use his influence with the head of the wealthy College of Śringêri, in order to obtain an answer to some of my questions. I cannot thank Mr. Burnell sufficiently for his great kindness in assisting me in my inquiries; and the result, though far from satisfactory, will certainly be interesting, and, I hope, encourage other efforts. Writing from Mangalore on the 29th of December, 1873, Mr. Burnell says:

"I have lately sent to Śringêri, and the passage on the opposite page is said to be the commentary on one of the test passages you sent me. It appears almost impossible to get information; the Guru is on a pilgrimage, and everybody there is too rich to care for money, nor is there any way to influence these people. . . . Śringêri is at present very unhealthy, and every person from the low country who visits it, gets a bad form of malarious fever. I must, however, try to visit the place, and I am going to send again."

The verse of which I had asked to have the commentary, was X. 27, 9.

The commentary is left out in all my MSS., and in B. there is even a note पतितोऽत्र ऋगर्थः ।.

The authorities at Śringēri supplied the following commentary: सं यमिति वसुक्रात्मनावस्थित इन्द्रस्य सार्वभौमं प्रकटयन् वंध्यमोक्षयोरालम्बनः स्वातन्त्र्यमाविष्करोति । यद्यदा वयं जनानां यवसादो जनानां स्वभूतस्य सस्यस्य सम्यगज्ञारो गवादिरूपेणावस्थिता उर्वज्जे विस्तीर्णे गंतव्ये क्षेत्रेऽन्तर्मध्ये स्थितस्याहं वयं यवादो यवादिधान्यस्याज्ञारो मनुष्यरूपेणावस्थिता अत्रास्मिन्संसारमंडले कश्चिद्युक्तो योगाभ्यासरतो भूत्वा मुमुक्षुः सन् अवसातारं संसारबंधस्य मोचकमिच्छात् । मामेवेच्छति । अथो अपि च ववन्वान् संभक्ताहमयुक्तमयोगिनं पृथग्जनं युनजत् । युनज्मि । वभ्रामि । पुरुषव्यत्ययः ॥

This may, of course, be the original of Sāyana, but we must not be too rash in our conclusions. The comment, as given above, was not copied from a MS., but dictated by the agent of the Śringēri-māṭha, Subrahmanya Somayājigal. Supposing the same lacuna to exist in the old MSS. at Śringēri, nothing would be easier than to supply a comment, like the one given above. Nor would there be the least *mala fides* in the matter. A scholar at Śringēri, being told that an explanation of Rv. X. 27, 9, was wanted, and finding the lacuna in his own MS., would at once supply the required article. Or, suppose the MS. at Śringēri had been used for educational purposes, then again the teacher, on discovering the omission, might long ago have supplied it on the margin, and the marginal gloss might long ago have been incorporated in the body of a new MS. I do not wish to be over-sceptical, but I am as yet far from satisfied that Śringēri possesses MSS. of Sāyana, independent of the three families known to us. It may be, or it may not be, but till I hear more from Mr. Burnell, I should wish to remain entirely neutral on that point. Mr. Burnell says, "I am going to try again, and you may rest assured that whatever information I get, I shall at once communicate to you." The last I heard on March 10, 1874, is that "the Guru is still absent on a begging tour. When the Guru returns," Mr. Burnell writes, "I shall visit this place, and do my best to get you a transcript of some of the Rig-veda commentary there, at all events."

By dwelling so much on the difficulties in preparing a critical edition of Sāyana, I do not wish to produce the impression that the text was corrupt from beginning to end. It is with Sāyana as with other Sanskrit authors: there are long passages which, if we are once familiar with the style of Sāyana, present no difficulties whatever; passages where I knew beforehand almost every word that was coming, and where no regard for the authority of the MSS. would have kept me from restoring the text, such as I knew it ought to be, and

such as Sâyaṇa could alone have written it. Any one accustomed to Sanskrit MSS. knows the accidents that may happen in copying. Instead of दत्तं we find शतं; instead of भृशं, वशं; instead of क्षति, श्रुति; पृ instead of दृ; र instead of क; रव instead of ख. Owing to the more ancient system of writing the diphthongs, तापा appears for तपो, ताये for तयै, तारो for तरौ, नाद्ये for नद्यै*. Again, there are many passages where आद्युदात्तत्वं was intended, but अतोदात्तत्वं written; where the Sûtra to be quoted from Pāṇini could only be अन्येभ्योऽपि दृश्यते, but where all the MSS. write दृश्यते. There are hundreds of accidents of that kind which, in so large a work as Sâyaṇa's commentary, occur again and again, and which I corrected without a moment's hesitation. *Such corrections I have not even marked in the various readings, except when they seemed to throw light on the mutual relationship of the various MSS. I should not wonder if to a casual reader some of these mere routine corrections might seem too bold; but after copying, collating, and correcting Sâyaṇa's commentary for thirty years, I have not the slightest misgivings about them.

And here I may be allowed to make a personal remark. I believe I have acknowledged, without stint, whatever assistance I have received from other scholars during the progress of my work. They themselves have assured me, that I had said more than they deserved or expected. I have never liked the rule, followed by nearly all scholars, of not acknowledging services for which payment has been accepted. But as it has been broadly hinted, that for certain portions of Sâyaṇa's commentary, I had parted with my editorial responsibility, I take this opportunity of stating, once for all, that there is no page, no line, no word, no letter, no accent, in the whole of the commentary, for which I am not personally responsible. Nothing was ordered for press that I had not myself carefully examined and revised; and though for certain portions of my edition, as I stated in the Preface to each volume, I was relieved of much preliminary labour, the decision in all critical passages, whether for good or evil, always rested with me. In an edition of Sâyaṇa, as in an edition of Cicero, there are whole pages which require little or no editorial labour; but the real character of an edition depends on the treatment of critical passages, the more or less frequent occurrence of which constitutes the difficulty of an editor's work.

It should not be supposed from what I have said of the state of the *apparatus criticus* for an edition of Sâyaṇa, that everything could be settled

* See also Burnell, *Vamsabrahmaṇa*, p. xxxviii.

by diplomatic evidence. I have already spoken of those regular corrections which, though to an outsider they might seem conjectural, are really self-evident to an editor familiar with his work. But there are other passages, and they are not few in number, where nothing but conjectural criticism would avail, though founded always on the evidence supplied by a proper arrangement of the various readings. Sometimes the mere question of an Anusvâra required the most careful consideration, and the MSS. on such points are naturally of little use. Whether Sâyaṇa, for instance, wrote शंस or शस cannot be settled by diplomatic evidence only, but rather by a close attention to his general style of interpretation. The word अभिशस्ति is derived by Sâyaṇa sometimes from the root शस् हिंसायां (Dhātu-pāṭha 17, 78), sometimes from the root शन्स् स्तुतौ (Dhātu-pāṭha 17, 79). Unfortunately शन्स् is not written in Sâyaṇa's MSS., as it ought to be, with न्स्, but with Anusvâra, शंस्, thus making the distinction more difficult, particularly as some authorities assign to the root शन्स्, too, the meaning of हिंसायां.

The word अभिशस्ति, though derived from शन्स् स्तुतौ, has the meaning of imprecation, and lends itself therefore to the interpretation of शाप as well as of हिंसा. Thus we find, Rv. VIII. 19, 26, अभिशस्ति explained by अभिशंसन, and this word itself rendered by मित्यापवाद or हिंसा. This being the case, it is all the more curious that Sâyaṇa, in explaining अभिशस्ति, should quote once only the root शन्स् स्तुतौ (I. 91, 15). This would, in fact, lead us to suppose, that we ought to read अभिशंसन and अभिशंसक, were it not quite clear on the other side, by the employment of such words as मित्यापवाद, निंदक (V. 3, 12), निंदा (VIII. 66, 14), that Sâyaṇa admitted both derivations, that from शन्स् स्तुतौ as well as that from शस् हिंसायां (I. 76, 8; VIII. 89, 2). Taking all the twenty-one passages, in which अभिशस्ति is explained, together, we find there is none in which, either by the character of the explanation adopted by Sâyaṇa, or by the authority of the MSS., we are obliged to admit the use of अभिशंसन or अभिशंसक as equivalent to अभिशस्ति. The mere fact that शस्, to kill, is not in ordinary Sanskrit joined with the preposition अभि, would not have sufficed to show that, for etymological purposes, such forms as अभिशंसन or अभिशंसक could not have been introduced; but I doubt whether there is any but etymological or grammatical authority for the admission of such words as अभिशंसन and अभिशंसक into our dictionaries.

Sometimes, however, the changes required for a restoration of Sâyaṇa's commentary are of a much bolder character. I shall mention a few, in order

to justify my critical proceedings. In Rv. X. 121, 4, the passage occurs, यस्येने प्रदिशो यस्य बाहू. Sâyana's first idea was evidently to take प्रदिशः in the sense of दिशः, the principal regions or four points of the compass; but he saw that he had to explain यस्य बाहू independently, and wishing to assign to the arms of Prajâpati the place of the principal regions, he recollects himself, and assigns to प्रदिशः the meaning of विदिशः or कोणदिशः, the intermediate points of the compass. I do not say anything here about the correctness of such an explanation, I only try to explain to myself what was passing in Sâyana's mind. Now the state of the MSS. is as follows: A. gives प्रारंभाः अग्नेयाद्याः कोणदिशः ईशितव्याः; B 4. agrees with this on the whole. The B. class gives, प्रारंभा अग्नेयाद्याः कोणदेशे ईशितव्याः. The independent authority of Ca. is missing, except the last word दीशितव्याः. As the MSS. are simply unintelligible, I had to ask myself, what Sâyana could have written, and the mention of कोणदिशः made it clear, that he had attempted a distinction between प्रदिशः and विदिशः. The points of the compass in Sanskrit are ten, and they are given in the following order: 1. पूर्वा, 2. आग्नेयी, 3. दक्षिणा, 4. नैर्ऋती, 5. पश्चिमा, 6. वायवी, 7. उत्तरा, 8. रेशानी, 9. ऊर्ध्व, 10. अधः. As the Eastern point is called not only पूर्वा, but also प्राची, I supposed that the first explanation given by Sâyana must have been यस्य चेनाः प्रदिशः प्राचारंभाः, i. e. to whom these principal regions, beginning with the Eastern, belong. Then, seeing that in his explanation of यस्य बाहू, he had distinctly assigned to the arms the position of the principal regions, भुजवत्प्रधान्ययुक्ताः प्रदिशश्च यस्य स्मृताः, it seemed to me to follow that he must have allowed another rendering for प्रदिशः, by identifying these with the विदिशः or कोणदिशः, the intermediate points. The first of these being the आग्नेयी, and the last the रेशानी, I now ventured to restore the text by reading अग्नेयाद्याः कोणदिश ईशानांताः. I should have preferred रेशान्यंताः, but ईशितव्याः would hardly support so violent a correction. Lastly, I was driven to add a वा at the end, in order to get a proper construction, though I confess that the absence of any trace of such a particle makes me doubt, whether, after all, my correction is quite right.

In X. 106, 11, the MSS. stand as follows:

- A. गोष्ठतः गोरूपस्यव०
- B. गोष्ठंतः गोरूपस्यंत०
- Ca. गोष्ठंतरथं धनं वीचतः स्वव०

I leave out the minor differences of the individual MSS. belonging to each class, which may be seen in the various readings. The A. and B. classes still

have traces of what must have been the original reading, viz. गोध्वंतर्गोरूपस्यवस्थितं; but suppose we had only MSS. connected with Ca., how would it have been possible to restore the text?

In X. 178, 1, the MSS. give the following readings:

ताक्ष्यं वृक्षं त्रिष क्षपुचं सुवर्णं नृ क्ष यद्वा गर्भादिस्वस्तये A.

ताक्ष्यं वृक्षं त्रिष क्षपुच सुवर्णं नृ क्ष पद्वा गर्भादिस्वस्तये C Mill.

ताक्ष्यं नृक्षं नृक्ष पचं सुपर्णं नृ क्ष यद्वा गर्भादिस्वस्तये Ca.

ताक्ष्यं नृक्षपुचं सुपर्णं यद्वा गर्भादिस्वस्तये B 1.

ताक्ष्यं वृक्षं त्रिष क्ष पुच सुवर्णं नृक्ष यद्वा गर्भादिस्वस्तये CB.

ताक्ष्यं नृक्षपुचं सुपर्णं यद्वा गर्भादिस्वस्तये B 4.

It is clear that this passage has been misunderstood by all the copyists. The corruption must have begun at a very early date, for we see that the commentary to the Sâma-veda, too, shows signs of it. At first sight that commentary seems quite right. It reads (p. 672):

ताक्ष्यं नृक्षपुचं सुपर्णं नृक्षपुचो गर्गादिः स्वस्तये ।

But is there any authority for calling Garga and others the son of Triksa? The only thing which Garga shares in common with Triksa is that their patronymics, according to Pāṇini IV. 1, 105, are formed by the same suffix, viz. यन्. I therefore have little doubt that we must restore the original reading, as I have done, ताक्ष्यं नृक्षपुचं सुपर्णं । नृक्षाद्यन् । गर्गादिः OR गर्गादिन्वात्.

I have not thought it necessary to give all the extraordinary corruptions that have crept into Sâyaṇa's text, particularly when they occurred in passages, the wording of which admitted of easy restoration. Thus, even without Sâyaṇa, we could easily supply ourselves what he says at the beginning of each hymn with regard to the deities, rishis, and metres. But in order to give an idea of what is possible in Sâyaṇa's MSS., I shall give at least one specimen. In X. 132, initio, this is the state of the MSS.:

A. सप्तमी न्यंकुसारिणी द्वितीयद्वादशरात्र्यष्टकवती द्वितीया महासाता-

B. सप्तमी न्यंकुसारिणी द्वितीयद्वादशरात्र्यष्टकवती द्विती आ व्या महासतो

Ca. सप्तमी न्यंकुसारिणी त्वातीया द्वादश अष्टकवती य महासती

M.M. न्यंकुसारिणी द्वितीयद्वादशरात्र्यष्टकवती । द्वितीया

- A. वृहती अष्टकद्विद्वादशकवती पंचमीषष्ठ्यौ प्रस्तारपंक्ती त्रिद्वादशकद्व्यष्ट-
 B. वृहस्पति अष्टकद्विद्वादशकवती पंचमीषष्ठ्यौ प्रस्तारपंक्ती त्रिद्वादशकद्व्यष्ट-
 Ca. वृहती न्य ष्टक द्विद्वादशकवती पंचमीषष्ठ्यौ प्रस्तारपंक्ती त्रिद्वादशकद्व्यष्ट-
 M.M. षष्ठ्यौ प्रस्तारपंक्ती त्रिद्वादशकद्व्यष्ट-

- A. कवती शिष्टास्तिस्रो वि-
 B. कवती शिष्टास्तिस्रो वि-
 Ca. कवती शिष्टा तिस्रो वि-
 M.M. कवती । सप्तमी महासतोवृहती अष्टकद्विद्वादशकवती । शिष्टास्तिस्रो वि-

- A. राडूपा एकादशिनस्त्रयो ष्टकश्चेति लक्षणलक्षिताः ।
 B. राडूपा एकादशीनस्त्रयो ष्टकश्चेति लक्षणलक्षिताः ।
 Ca. राट् रूपाः एकादशिनस्त्रयो ष्टकश्चेति लक्षणलक्षिताः ॥
 M.M. राडूपा एकादशिनस्त्रयोऽष्टकश्चेति लक्षणलक्षिताः ।

Let any one read this passage carefully and compare it with the original text of the Anukramanī, and he will see that my alterations, however violent in appearance, were inevitable.

In many cases, of course, a familiarity with the style of Sāyana is the only means of restoring his text. In X. 177, 1, we have:

- A. ऋक्थे तता तस्य तौ वद्यं ।
 B 1. हृदा हृत्स्येना तात्स्व्या । ता इ वद्यं ।
 CB. हृत्स्ये तता तस्यात्तच्छब्दं
 Ca. हृदा हृत्स्येन तास्या चा इ वद्यां

I have altered this without any misgivings to हृदा हृत्स्येन । तात्स्व्यात्तच्छब्दं, but I could only do so because I knew that Sāyana is accustomed to use the expression तात्स्व्यात्तच्छब्दं, as, for instance, in IX. 74, 7.

The same remark applies, of course, to thousands of quotations from Pāṇini. They are almost always inaccurate, but with such exceptions as I mentioned before*, they could almost always be restored either from Pāṇini or from

analogous passages in Sāyana. In X. 116, 7, I must confess that I did not for some time recollect the Sūtra by which Pāṇini fixes the accent of दुष्, though the Sūtra had been quoted often before, cf. I. 23, 15; I. 135, 1; III. 21, 3. But any one who will look at the various readings will see, that they did not render much help.

In X. 121, 8, Sāyana writes दधातेहेतौ ज्ञानच्. What does हेतौ mean here? Boehtlingk does not give it in his Index to Pāṇini, where he gives the other passages in which हेतुः occurs; yet there can be no doubt, that it refers to Pāṇ. III. 2, 126, where it is said, that participles in ज्ञत् and ज्ञानच् are used to express either a quality or a reason, लक्षणहेत्वोः ज्ञानच्. Thus शयाना भुञ्जते यवनाः means, the Yavanas (Greeks) eat while lying down; and चर्जयन्वसति means, he dwells there for the sake of gaining a livelihood. In this sense, therefore, Sāyana wishes दधानाः to be understood; and he does the same in other places, for instance, VIII. 7, 16; X. 122, 2; X. 135, 3.

I trust that these remarks, though they touch on a few scattered passages only, will serve to give to present and future students of the Veda some idea of the way in which I have tried to discharge the trust which was committed to me, of editing the text of the Rig-veda and of the commentary of Sāyana. Mr. Burnell*, when speaking of Sāyana, says, "Sāyana's position is almost precisely similar to that of the Alexandrian Neo-Platonists, and especially Proclus. Like him, he was a theosophist, and hoped for the restoration by his mysteries of what was fast passing away. He was also, like Proclus, the representative of all the older science of his race, a philosopher, astronomer, philologist, and mystic. Like him, too, he was a laborious, painful compiler, whose industry supplied to some extent his lack of originality. The works of both, therefore, possess only an historical value, and are the best records of the last efforts of an old but decaying form of faith. As such, they call for editions which will preserve them for future enquirers into the history and philosophy of religions; *but the work can be done only once for all, and editors must therefore neglect no precaution to publish these difficult works in as thorough a way as they can with the materials available.*"

I feel the weight of these concluding remarks as strongly as any one. All I can say is, that I have devoted to this work the best part of my life, and the

* Vamśabrahmaṇa, p. xxxv.

best energies of my mind. It was often a most tedious work, but feeling, like Mr. Burnell, that so large a work would not be likely to be published again (though who can tell what direction the studies of future generations will take?), I have edited it as if I had to edit Plato or Aristotle. I do not think that the *editio princeps* of Sâyaṇa will altogether escape that fate which has overtaken the editions of the Scholia to Homer, though entrusted to such scholars as Villoison and Bekker*; yet I trust, that future generations of students will not forget the state of Sanskrit scholarship at the time when I began to prepare my edition, and I may add, the age of the editor, when he first resolved on this work. Were I to depend on the judgment of my contemporaries, even of those who have been most opposed to me, I might indeed be satisfied; but my own mind tells me that, in the early volumes, in particular, future gleaners will find that the edge of my critical sickle has not always been so sharp as it ought to have been, and that it would have been better if the editor of the last volume had been the editor of the first. All I can say is, *δειλοὶ βροτοὶ πολὺπνοὶ!* and let those who may hereafter discover single mistakes in my edition of Sâyaṇa, bear in mind, that in carrying through the press so extensive a work, it is simply impossible to attain to the same degree of exactness as in publishing an edition of Horace or Catullus, of Kālidāsa or Bhavabhūti.

One foretaste of what future editors of Sâyaṇa may say of me, I have had, and I am glad of it, because it enables me, while I can reply, to show that I might possibly have something to say in self-defence, when I shall no longer be able to do so. The first volume of my edition, in particular, which has been most frequently studied, has been already subjected to a searching criticism, and in such a way as to test, once for all, the soundness of the critical method which I have adopted. Knowing that I had not been able to collate a valuable old MS. of the first Ashtaka, now at Berlin, Professor Weber has published a careful collation of that MS., and we may trust him, that he omitted nothing in order to detect flaws in my text. Here, therefore, is the desired test of my critical principles, and I may say at once, that I believe that, even if the original autograph MS. of Sâyaṇa were hereafter to be discovered, the test would not be either more severe or

* See *Academy*, July 18, 1874.

more damaging. I proceed, therefore, to an examination of the passages in which Professor Weber has thought it right to mark the various readings of the Berlin MS., and I shall endeavour to show, how little they affect the text as constituted by me twenty-five years ago.

P. 48. ll. 7-11. Professor Weber* says that the passage from यद्यपि to सिद्धिः is wanting. It is wanting, not only in the Berlin MSS., but in all MSS. except A 2. I retained it on account of its intrinsic value. The MSS. used by Dr. Roer must have contained the same paragraph, but he failed to restore it, because he could not trace the extract back to the Prātisākhya.

P. 48. l. 19. रत्नानि दधतीति. This is a mere blunder in the Berlin MS.; it can only be रत्नानि दधातीति, as I had printed.

P. 48. l. 21. The Berlin MS. reads स्वरितप्रचयौ. A 1. and B 2. give प्रचितौ, C 1. प्रचितौ. B 1. has प्रचितौ, but प्रचयौ *in margine*. The only MS., therefore, which supports the Berlin MS. is A 2. Hence प्रचितौ must be retained.

P. 48. l. 27. The Berlin MS. leaves out पूर्वभिः and नूतनैः. I added the words in both cases from B 2, not as necessary, but as useful. In Ca., which I did not possess at the time, they are likewise added *in margine*.

P. 49. l. 2. The Berlin MS. reads ञ्वै instead of म्वै. ञ्वै was well known to me, for it is the reading of the MSS.; but the passage is a quotation from the Dhātu-pāṭha, and in it no root ञ्वै is recognised in the sense of पूरणे; hence म्वै must be retained.

P. 49. l. 7. From नवस्य to वार्त्तिकेन is wanting in the Berlin MS., but added *in margine*. This is exactly what I expected. The original reading was probably नवशब्दस्य नू इत्यादेशस्तन्मन्त्रस्य महावार्त्तिके विहितः. Then the question arose, what was meant by this Mahāvārttika, the general title of Kātyāyana's Vārttikas? I can find nothing like it in the Mahābhāṣya (p. 77^b). It was probably for this very reason that another commentator added the usual explanation, viz. नवस्य नू तन्मन्त्रस्य इति वार्त्तिकेन. That explanation is wanting not only in the Berlin codex, but likewise in A 1. 2, B 1. 2, and Ca. Professor Weber is wrong in thinking that Sāyana requires तनन्, and by referring to other passages, e.g. Rv. III. 32, 13, he would find, that Sāyana forms नूतनः, though ādyudātta, by तनप्. In fact, I know no authority for the existence of a Taddhita तनन्, except the so-called Mahāvārttika, here quoted by Sāyana.

* See Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, IV. 265; and, more lately, Indische Streifen, vol. II. p. 9. 1869.

P. 49. l. 13, उदात्तत्वेनैव, and l. 19, संधिकायै, are both the right readings, and ought to have been inserted in the list of Corrigenda.

P. 49. l. 21. स्यप्रत्यय° is the reading, not only of the Berlin MS., but likewise of B 1. 2. A 2. has तस्य, C 1. स्य; the right reading is probably that of A 1. तस्य स्यप्रत्यय°.

P. 50. l. 3. The reading of the Berlin codex कदाचिदपक्षीयमाणं is not sufficiently supported against कदाचिदपि क्षीयमाणं A 2. B 1. Ca.

P. 50. l. 9. I purposely rejected the reading एवादित्वादंतोदा°, which occurs not only in the Berlin MS., but also in C 1. A 2. Ca., in favour of the fuller text of the B. class.

P. 50. ll. 15, 16. The passage from ह्रस्व to प्रतिषेधः is wanting, not only in the Berlin MS., but likewise in A 1. 2. B 1. 2. and Ca. It may have been originally a marginal note, as it still is in A 2, but being a useful one, I retained it on the authority of C 1. The same applies to p. 51, l. 4, which is absent in C 1, but supported by B 1. 2. Ca., and partly by A 2, which reads असीत्यत्र निघाताभावो यच्छब्दप्रयोगात्.

P. 51. ll. 13, 14. The passage सत्सु साधुः to निपातितः rests on the authority of C 1; it is not in A 1. 2. B 1. 2, nor in Ca. It is most probably a later addition, but it does not belong to the same category as the passage from the Manoramâ. When I allowed a passage from the Manoramâ to remain in the commentary, I felt it my duty to give notice of it in the Preface (p. xxii. note 1). Professor Weber asks: "Is Haradatta really a predecessor of Sâyana, or does this addition belong to the same category as that from the Manoramâ?" Unless Professor Weber has some very weighty reason to suppose that the Haradatta here mentioned cannot be the same as Haradatta, the commentator of the Kâsikâ, I do not know what to reply*.

P. 51. l. 15. The omission of छान्दसः after लोपश्च in the Berlin MS. is not supported by the other MSS. The same applies to स्य before प्रत्यय on p. 52, l. 5, and to खरत्वे प्राप्ते on p. 57, l. 23. The only various reading of importance is in A 1, which writes प्रकृतिखरः । प्रकृतिखरप्राप्तौ etc.

P. 60. l. 2. षड्विंशति is right, and supported by A 2. B 1.

P. 60. l. 14. On नद्यजादिः I have spoken on p. xiv.

P. 61. l. 24. The reading of the Berlin MS. इयन् for शुं is properly marked by Professor Weber with his own sign of exclamation. If Sâyana says राध साध

* See Preface, p. xxix.

संसिद्धौ, he quotes the Su class, and he can therefore speak of सु only. The only various reading is सु, instead of सुं, in A 2.

P. 62. l. 11. The same wrong quotation from Pāṇini, which Dr. Weber quotes from his Berlin MS., occurs also in B 1. 2. It was impossible, however, to admit it into the text, because the root वृधि does not occur in the Sūtra. If Dr. Weber appeals to a passage in Mahīdhara's commentary on the Vājasaneyi-samhitā, where he finds वृधि written instead of वृषि, this is a statement I cannot allow to pass without considerable qualification. Dr. Weber quotes as the authority for this reading, M. M., i. e. a copy which I made at Paris, and which I gave him on *the distinct understanding, that it should never be quoted as an authority*. All scholars will understand why I did this. I had copied the MS. as carefully as I could, but I never collated it with the original, and therefore should never have ventured myself to appeal to it as an authority. But besides this, my copy does not give वृषीत्या° but वृन्धीत्या°, which is, of course, meant for वृद्धीत्या°. The whole quotation, in fact, is as much out of place in the Vāj. Samhitā, XII. 77, as in our passage. वीरुत् cannot be explained by Pāṇ. VI. 3, 115, but should be accounted for by Pāṇ. VII. 3, 53. The explanation of the mistake in our passage is probably this, that what happened in Ca., happened also to an earlier MS. In Ca. we only find वृधेः क्तिप् । पूर्वपदस्य दीर्घः. Then some one added on the margin नहिवृत्तीत्यादिना, to be inserted after क्तिप्; and, lastly, a more careful reader added नहिवृत्तिसूत्रे वृधेरग्रहणादन्येषामपीति दीर्घ इति नहिवृत्तिसूत्रे मनोरमायां ।

P. 63. l. 1. चृतावृधेति was the reading of C 1. As A 1, however, gave the correct reading चृतावृधाविति, I naturally accepted it.

P. 63. l. 3. There is no authority for the च of the Berlin MS., not even in Ca.

P. 63. l. 5. The reading of the Berlin MS. निघाताभावात् was well known to me from C 1. I preferred, however, अनिघातात्, because it rests on the authority of A. and B; likewise of Ca.

P. 63. l. 20. सामर्थ्यात् is the reading of all the MSS.; स was a slip of the pen, as well as विलु for वीलु on p. 64, l. 5.

P. 65. l. 7. The mistake in the Berlin MS. डोप् संनियोगेन was well known to me from C 1. The reading तत्संनियोगेन has the authority of B. and Ca.

P. 65. l. 9. शब्दे after इषः has the authority of A. and B; C 1. has शब्दो, Ca. has शब्दे.

P. 65. l. 28. The Berlin reading शपा एकादेश उदा° was known to me from C 1. and A. I preferred the reading of B. as clearer in itself, and, at the same time,

as accounting more naturally for the mistake which had happened. In Ca. also, the omission had taken place, but the right reading was restored.

P. 66. l. 21. अश्वसंवंधो has the authority of A. C. B. अश्वबंधो is a mistake; but I should now prefer to write अश्वसंवंधो, which is supported by Ca.

P. 66. l. 24. I changed हीडे to हीठे according to the Bahvricha system of spelling, and retained अझे on the authority of the B. class, which is supported by Ca.

P. 67. l. 25. The reading of the Berlin codex, whether अवरण or सवरण, is impossible. Between अवरण and अपरण the choice is sometimes difficult; in our passage, however, the authority of the MSS. is decidedly on the side of अवरण.

P. 68. l. 1. पादादित्वेन निघाताभावात् is again supported by B, but अनिघातात् might have been preferable, as it has the support of A. and Ca.

P. 68. l. 14. The reading द्रवतीति वा rests on the authority of the Nirukta, X. 8; and though there are other various readings there, there is none with regard to द्रवतीति. The MSS. of Sāyana are, no doubt, in favour of द्रवत् or द्रवत, but in passages like the one in question, where the copyists hardly understand what they are writing, they are of very small value. I corrected वेधे in the same passage, in Professor Roth's edition, to वेधे, because it is well to distinguish the third from the first person, but I saw no reason for changing यच्चनां into यच्चिनां, which has no authority except the Berlin MS. The same applies to कर्मण for कर्मक, p. 68, l. 21; to आरण्यककांडे for आरण्यकांडे, p. 69, l. 6; to ईयत् after पुरुष, p. 69, l. 7; and to अदरयित् instead of the only possible form आदरयित्. For यच्चिनां in the same line there is indeed the authority of C₁, but the other MSS. have again the reading, which I have given, viz. यच्चनां.

P. 70. l. 26. सामर्थ्यात् instead of असामर्थ्यात् would be wrong. No MSS. support it, nor do they support वक्तारः for वादेश, p. 71, l. 2.

P. 71. l. 28. On the possibility of omitting न after इति चेत् see p. x. In our case, as C. and A. give, and B. inserts it, there would have been no excuse for omitting it.

P. 72. l. 1. रेकपद्ये is the right form, and although C. and A. have the र, the B. MSS. have रे, as well as the Berlin MS.

P. 72. l. 8. The mistake समानाधिकरणं instead of समानाधिकरण्यं was known to me from C₁, but I corrected it on the authority of A. and B, also on account of the words immediately following. The same applies to the omission of चेत् on p. 72, l. 13.

P. 74. l. 5. The reading of the Berlin MS. संगमने for संगमे च would be impossible. It is a quotation from the Dhātu-pāṭha; संगमने would mean the very contrary of संगमे, and no MS. supports it.

Professor Kuhn, in quoting a passage from Sāyana I. 65, 1, श्रूयते च । अग्निर्देवेभ्यो निलायत । अश्वो रूपं कृत्वा, says (*Zeitschrift*, I. p. 451), "Instead of अश्वो रूपं कृत्वा we must read either आश्वं or अश्वरूपं." I thought so too, but as the MSS. agreed on अश्वो, and as I could not find the passage, I retained अश्वो. Even now I have not been able to find the passage, but from such passages as Taitt. Samh. VI. 2, 4, 2, यज्ञो देवेभ्यो निलायत विष्णू रूपं कृत्वा, or Taitt. Brāhm. I. 2, 1, 5, अश्वो रूपं कृत्वा, I have little doubt that my text is right.

Though the process of examining in detail the value of the various readings culled by Professor Weber from the Berlin MS. was rather tedious, yet I hope it will serve one important purpose. It will show that if we follow carefully the principles of diplomatic criticism, so long recognised by the best classical scholars, it is hardly possible that we should go very far wrong in restoring the text of an ancient author, however illegible or corrupt. The work itself of copying and collating MSS., and eliciting from them the original readings which they presuppose by their agreement as well as by their divergence, requires, no doubt, considerable time and labour; and as I have sometimes been assured that by adopting a less laborious process, I could have finished the edition of Sāyana in a much shorter time, I think it right to show, by a few instances, what the result of this more expeditious proceeding would have been, or, at all events, might have been. Professor Weber, who has on several occasions shown a truly motherly solicitude with regard to my edition of the Rig-veda, has again and again complained of the delay in the publication of Sāyana. His complaints seem to me, and not to me only, unfounded, his language not quite worthy of him. He has himself edited the Yajur-veda, and he has done so on principles of criticism which he, no doubt, conscientiously prefers, but which I could not bring myself to follow, even if they had enabled him to get through his work much more rapidly. But even this seems to me not quite certain, as the following facts will show.

The first volume of his edition of the Yajur-veda appeared in 1849, the third and last in 1859. One volume only of the three professes to give a complete commentary, the other two contain extracts only, and these so incomplete that Professor Kuhn and others, when they wished to make use

of certain passages in the Śatapatha-brāhmaṇa, had to write to India for new extracts. Some scholars think that the time has already come for a new edition of the Śatapatha-brāhmaṇa with the *complete* commentary of Sāyaṇa; and if we may accept Professor Weber's candid account of the nature of the extracts from the commentaries on the Sūtras, that work also will sooner or later have to be done again. Far be it from me to say anything unkind of so laborious and so learned a scholar, but as he has so often contrasted his own velocity with my slowness, may I just say in self-defence, that if he will, according to the rules of Adam Riese, to whom he appeals, divide the number of sheets contained in his three volumes, by ten years, and the number of sheets contained in my large and small editions of the Rig-veda by twenty-two years, he will be surprised to find, that the difference between his speed and my slower progress is not so very great after all.

But this, in itself, is of little consequence, nor should I have said one word about it, had I not been so fiercely challenged. The only thing that is of real importance to scholars is, whether it is possible to carry out a critical edition of Sanskrit texts on different principles from those which are followed by Greek and Latin scholars. I say nothing of the texts of the hymns and Brāhmaṇas. They are settled, and require little editing, in the proper sense of the word. With commentaries, however, the case is different, and I still hold that they do require the same amount of critical editing as any classical author.

In order to substantiate this assertion, I shall beg leave to follow Professor Weber's example, and to examine a small portion of his edition of Mahidhara's commentary, by comparing it, not with a MS. which he has *not* collated, but with one which he himself professes to have collated. This is the old MS. belonging to Mill's collection, and marked by Professor Weber as M. The first fifty-two pages of this MS. ought to have been invaluable to any editor. They ought to have been collated with the minutest care, for old MSS. of Mahidhara were then, and are still, scarce. What is Professor Weber's *apparatus criticus*? As far as I can see, he has copied one MS. (A) only, and this is not quite complete; and I believe I am correct in stating, that the only other complete MS. which he possessed for the purpose of his edition, was the copy I had made at Paris of Burnouf's MS., and which I gladly lent to him, and eventually, at his request, presented to the Royal Library at Berlin. This copy, however, can in no sense claim the authority of a MS., because,

though I copied it as well as it was possible in the time given, I never collated it with the original. I therefore, as I said just now, lent my copy to Professor Weber on the distinct understanding that it should never be quoted by him as an authority. Instead of this, it is in most places, if not the only, at least the most important independent authority for the critical restitution of his text. I do not think, that I can be mistaken in this statement. If I am, it is not my fault, for Professor Weber clearly says that he collated the third MS. (O) for the defects of the last twenty-five Adhyâyas only, while the fourth MS. at Paris (P), of which the beginning, from I. 8. to II. 4, was copied by myself, was collated by him no further than the end of the fourth Adhyâya.

There remains, therefore, only the MS., formerly belonging to Dr. Mill, and now in the Bodleian Library, which contains the first twenty Adhyâyas, and has in the beginning those fifty-two old leaves which Professor Weber professes to have collated. By them I shall now try to test the critical state of his edition. I do so simply to test two systems of editorial criticism. Professor Weber knows these various readings, for I showed them to him as soon as his first *fasciculus* had been published. So many years have since elapsed, that I feel I can now speak with perfect freedom, without fearing to give offence by my remarks. The question itself seems to me one, the importance of which cannot be exaggerated. The whole future of Sanskrit scholarship will depend on the decision which our leading Sanskrit scholars shall take between the principles of eclectic and diplomatic criticism. In India the same question is now being agitated, and the scholars of Bombay and Punah, under the auspices of Professors Bühler and Kielhorn, have made their choice. No personal considerations should be mixed up with such a controversy, and the editor of the Yajur-veda will feel, I hope, that, even if judgment should be given against him, which it is not for me to anticipate, he has by his Herculean labours, during the last twenty-five years, raised to himself a pedestal, that would not be shaken by such a decision.

Before I begin my critical examination, I must say a few words on the observance, or rather, non-observance of the rules of Sandhi in Professor Weber's editions. Any one at all familiar with Sanskrit MSS., and particularly with such as are written by scholars, *svârtham*, not *parârtham*, must know, that there is a certain system in the manner in which words are either joined or not joined. Different authors vary, and even the same authors are by no

means consistent in their use of Sandhi, as little as we are in our interpunction. They are guided, in fact, by *vivakshā*, i. e. by what they wish to say. In my edition of Śāyana, I have, as much as possible, followed the Sandhi of the best MSS., and I may at least mention a few cases, which might give rise to misapprehensions. After a vocative, Sandhi is optional; it is mostly omitted, except in cases where the writer perceived a certain continuity between the vocative and what follows immediately after. Between a question and the answer, there is always a break of Sandhi. Verbs of which the one explains the other are without Sandhi, e. g. पिबन् अक्षिचत् अवश्यमिति यावत्. But if the verb occurs in the first part of a relative sentence, the Sandhi is generally observed, e. g. ये सुन्दिरेऽभिपूयतेऽभ्यपूयन्ते ते.

Again, we find frequently in commentaries, where it is desirable to keep the words of the text distinct from the explanations, that Sandhi is avoided. For instance, in relative sentences where, as we saw, the verbs are generally joined, they are still kept asunder, when it can be done, by employing the Virāma. We read, यद्यायन् आगच्छन् प्राप्नुवन्. Here the use of the Virāma is very convenient, for it acts as a stop in such cases also where the absence of Sandhi could not otherwise be marked. Frequently we find the Virāma where we should use a small stop, e. g. गिरः स्तोतृन् स्तुतीषां, "the voices, the poets, or their songs." Rv. X. 110, 1, पूजयितः तैः पूज्यमान वा, "thou, the worshipper, or thou worshipped by them." Rv. X. 113, 10, हे रणकृत् शत्रुभिः सह युद्धकृत् अत एव हे सत्यशुक्ल, "O war-maker, maker of fights with enemies, and therefore thou of real strength!" If the Virāma is used, the last letter is not modified. I can hardly remember writers of Sanskrit MSS. putting, e. g. सम्यग् अपि तु, but generally, either सम्यगपि तु, or सम्यक् अपि तु. Nor is it right, I think, to write सम्यक्क्षिपामि, but सम्यक् क्षिपामि, Vāj. Samh. p. 25, l. 19. After a participle, which in itself represents a sentence, the Virāma is very common, e. g. प्रज्ञायुक्तः सन् नोऽस्मभ्यं देहि, "being endowed with wisdom, give to us;" शृण्वन् अक्रुक्षत् etc. In all such cases, I have, as a rule, followed the writing of the best MSS., but I have never allowed a hiatus to remain where it would have destroyed the structure of a sentence. Thus in X. 165, 1, I write कपोतो यद्वाधनमिच्छन् अभिलषन्निदमस्मदीयं गृहमाजगाम प्राप्नोत् तस्मै etc., "columba quod malum cupiens, desiderans, hanc nostram domum venit, assecuta est, huic malo" etc. Rv. X. 166, 1, न केवलमेकस्या एव गोः पतिं अपि तु सर्वासांमिताह गवामिति, "wishing to say, not only lord of one cow, but of all cows, he adds gavām." Rv. X. 191, 3, पूर्वोऽर्धर्चैः परोक्षकृतः वरः प्रत्यक्षकृतः, "the former half-verse is in the third, the latter in the first person."

In Professor Weber's editions I have in vain looked for any definite system. If he had disregarded the rules of Sandhi altogether, that would have been intelligible. But as he sometimes observes them, and then, without any apparent cause, neglects them, the effect is not only bewildering, but actually misleading. What reason can there be for writing, p. 2, l. 22, अधिकारादौ अग्न्याधान°; p. 4, l. 21, मध्ये एकां; p. 4, l. 25, देवः द्योतमानः तस्मिन्शब्दं; स्वभावतः उरुप्रथाः; मनो आज्यस्य (p. 44, l. 10); and the same in innumerable passages? I hope Professor Weber will not think, that I doubt his knowledge of the rules of Sandhi. What I do not understand is, why he should disregard them in his editions.

I shall not attempt to give all the various readings of Dr. Mill's MS., but only those which serve to determine the relation of this MS. to other MSS., or such as really furnish a correction of a mistake. Professor Weber sometimes gives the various readings of M, sometimes he does not. This again is misleading. If we are told p. ii. l. 9, that B. reads पदाच°, and P. पदावसाना-यावद्रूपकं, we conclude that M. agrees with the printed text; but it agrees with B. The various reading, under No. 17, which Professor Weber ascribes to B, belongs to B. and M; No. 18 is supported not only by P, but also by M; No. 33 by B. and M; No. 36 by B. and M. In No. 37, M. has not दधिविशेषस्य, but दधिशेषस्य, and so on.

P. iii. l. 25. शाखामलधूत्याद्यपनयन इदं W. Not only B. has शाखालग्न, as Professor Weber says, but M. also, to say nothing of O. and P. Besides, M. reads शाखा-लग्नमलधूत्याद्यपनयनं । इदं, which is right.

P. iv. l. 21. व्याकृत्य W. व्यावृत्य M. (twice), i. e. व्यावृत्य.

P. v. l. 6. हविर्हेतुरूपं W. दधिहेतुरूपं M.

P. v. l. 13. शाश्वतिकीः W. शाश्वतिकाः M.

P. v. l. 21. इयशब्द° W. इयशब्द° M, which is right.

P. v. l. 22. चोदान्नः W. चोदान्नः M, which is right.

P. vi. l. 6. ऊर्जं बलप्राशनयोरस्मात्क्रिप् W. M; but read ऊर्जं बलप्राशनयोः । अस्मात्क्रिप् ।

P. vi. l. 13. कृवायाजि° W. कृवापाजि° M, which is right.

P. vii. l. 2. हेतुमति च W. हेतुमणिच् M, which is right. If the Sûtra had been quoted in full, it would have been necessary to add इति णिच्.

P. vii. l. 6. पा° ६. १. १९६. This is a false quotation, arising, as I have shown, from a misunderstanding of the whole passage; it ought to be पा° ६. १. १९.

P. viii. l. 3. डेरस्मिन् W. डेः स्मिन् M, which is right, as may be seen from Pân. VII. 1, 15.

P. ix. l. 1. त्वं वायो: W. त्वं मातरिश्चनो वायो: M, which is right.

P. ix. l. 13. तीर्थैर्गमुखायां वा after अवाग्मुखायां is not found in B. only, as Professor Weber states, but likewise in M.

P. xi. l. 12. After अग्ने, M. has on the margin अंगसूत्रं यात्यग्निः.

P. xi. l. 13. आशीर्लिङ्ग्यासुद् W. आशीर्लिङ्ग । यासुद् M, which is right.

P. xii. l. 6. वेदेषु W. हेवेषु M.

P. xii. l. 11. From वामिति to कर्मणे deest in M.

P. xii. l. 12. युवां कर्मार्थं W. युवां कर्मणे कर्मार्थं M.

P. xii. l. 15. °हवणीव्यापारा: W. °हवणिव्यापारा: M.

P. xii. l. 23. तेऽपि दग्धा अन्यथा न यज्ञसाधनमित्यर्थः. We are told by Professor Weber that अन्यथा is wanting in all the MSS., and so no doubt it is. But why was it put in? The sense is clear: "The enemies are burnt, not the vessel, i.e. the instrument with which the sacrifice is accomplished." Did Professor Weber think it meant, "The enemies also are burnt, otherwise there is no accomplishing the sacrifice?" But this would have been यज्ञसिद्धिः. Uvaṭa makes it still clearer: सुतरां तप्तं रक्षः । न तु यज्ञसाधनमित्यभिप्रायः*.

P. xiii. l. 2. पार्श्वयोरिव स्थितं W. पार्श्वयोरवस्थितं M.

P. xiii. l. 5. तिष्ठन्तमङ्गि W. तिष्ठन्तमङ्गि M, which is right, as अङ्गः is neuter.

P. xiii. l. 14. हिंसितुमुद्यता: W. हिंसितुमुद्युक्ता: M.

P. xiv. l. 6. धारकं पोषकं भवसि W. धारकं पोषकं वासि M.

P. xiv. l. 11. शकटस्य व्रीहीणां W. शकटस्यव्रीहीणां M, which is right.

P. xv. l. 4. काभ्यामश्विनोर्बाहुभ्यां W. काभ्यां । अश्विनोर्बाहुभ्यां M, which is right, for there must be a stop at the end of a question, and the answer begins with अश्विनोः.

P. xv. l. 21. त्वा संपरिशेषयामि । W. त्वा त्वां परिशेषयामि, which seems better; the same on p. xxxiii. l. 12, and elsewhere.

P. xvi. l. 19. After युष्मानुत्पुनानि, M. adds उक्तर्षेण शोधयामि, which is left out by Professor Weber, as well as च on the next line after सूर्यस्य.

P. xvii. l. 16. The Vārttika is not Pāṇ. VI. 4, 68, 1, but VI. 4, 77, 1. The वा ought not to be without Sandhi, otherwise it would be taken for वै.

P. xviii. l. 4. After कृष्णाजिनोर्लूखलादीनि, M. has पात्वाणि, which is left out by Professor Weber.

P. xviii. l. 17. पतितम् एवमरातयोऽपि पातितः W. M. has पातितं, which is right, as may

* अन्यथा, which is here inserted, was omitted by Professor Weber in another passage, viz. Vāj. Prātisākhya I. 90. (Indische Studien IV. 127.) We ought to read अन्यथा, instead of यथा.

be seen by the preceding instrumental कृष्णाजिनकंपनेन, and by the immediately following पातिताः.

P. xix. l. 8. यतस्त्वद्विभं W. यतस्तद्विभं M, which is right.

P. xx. l. 6. मुधुजिह्वकश्चासि W. मधुजिह्वश्चासि M.

P. xx. l. 21. तद्गतजलेन W. तद्गतजलेन M, which is better.

P. xxi. l. 9. प्राशितप्रहरेण W. प्राशितप्रहरेण, not only B. P, but also M.

P. xxii. l. 22. अंगुलिदानासक्तं मा दृहेत्यर्थः W. अंगुलिदानासक्तं मा दहेत्यर्थः M, which is right.

P. xxiv. l. 1. तदुत्पन्ना त्वं W. तदुत्पन्नत्वात् M, which seems better.

P. xxiv. l. 8. हे उपले उपरितनशिल त्वं W. हे उपले उपरितनशिले त्वं M, which is right.

P. xxiv. l. 10. बालस्वरूपा W. बालास्वरूपा M, which is better.

P. xxv. l. 21. पिष्टसंयवनीया W. पिष्टसंयवनीया, not only B, but also M. On संयवनं see p. 26, l. 9.

P. xxix. l. 10. किं च अस्माद° W. किंच अतोऽस्माद°, which is right.

P. xxx. l. 8. निष्काशितः W. निष्कासितः M, which is better, see Boehtlingk's Dictionary, s. v. l. 24. तिः काशनेन W. निष्कासनेन M.

P. xxx. l. 13. पूर्वस्यामाहवनीयः पालकोऽस्तीति भावः । W. पूर्वस्यामाहवनीय एव पालकोऽस्तीति भावः M.

P. xxxi. l. 14. विविधं रपति वेदत्रयरूपेण शब्दं करोतीति विरष्णी । यज्ञो वेदित्वं प्राप्तो विष्णुः संबोध्यते W. Here, first of all, यज्ञे is not supported by B. P. only, as Professor Weber states, but also by M. Secondly, the passage, as printed, does not construe properly, for वेदत्रयरूपेण शब्दं करोति requires the complement of either यज्ञः or विष्णुः. We might read इति विरष्णी यज्ञः, or continue इति विरष्णी यज्ञे वेदित्वं प्राप्तो विष्णुः. The latter seems Mahidhara's intention, for Uvaṭa, from whom he quotes, writes, विरष्णिति । आनंति । महन्नाम । स च विष्णुर्यज्ञे वेदित्वमापन्नः । स हि त्विभिर्वेदैर्निर्वर्त्यमानो विविधं रपति शब्दं करोति ।

P. xxxi. l. 18. पंचम्यर्थो यज्ञौ W. पंचम्यर्थे यज्ञौ M, which, considering the gender of यज्ञौ, is right.

P. xxxi. l. 19. धात्रौ W. दात्रौ M, which, considering what goes before, seems better.

P. xxxvi. l. 18. बहिर्जुष्टं W. बहिषे जुष्टं M, which is right.

P. xxxvii. l. 2. जेदनमसि W. जेदनसाधनमसि M, which is better.

P. xxxvii. l. 16. कथा W. श्रुतिकथा, not only B. P, but also M, which omits कृत before इति.

P. xxxviii. l. 21. After इतिर्गतिः, M. adds विविधेतिर्गतिः, which is omitted by Professor Weber.

P. xxxix. l. 14. अभिविदधाति W. अभिनिदधाति M, which is right.

P. xl. l. 19. परिक्राममिति W. परिक्रामन्निति, not only B, but also M.

P. xliii. l. 16. M. reads द्वितीयं प्राश्नाति । उपहृतो द्यौः पिता । एवं द्यौः पिता जगत्पालक उपहृत इत्यादि समानार्थः, which seems better.

P. xliv. l. 7. मां ब्रह्माणमव पालय W. मामध्वर्युमव । पालय M. Uvaṭa has only मामव । पालय.

P. xliv. l. 23. अतः प्राकृतमार्थं W. अतः परं, not only B, but also M. Uvaṭa says, एषा ते अग्ने । इतः प्रभृति प्राकृतमार्थं.

P. xlv. l. 3. प्यासिषीमहि च W. आ प्यासिषीमहि च M, which is right.

P. xlvii. l. 2. पृथिवीसंबन्धिभागानादाय W. पृथिवीसंबन्धिभोगानादाय M, which is right. Uvaṭa also has पृथिवीसंबन्धिभिभोगैः.

P. xlvii. l. 20. M. has neither तांतं nor नांतं, the reading assigned to all the MSS. by Professor Weber, but simply त.

P. xlviii. l. 11. विश्वे देवा W. विश्वे सर्वे देवा M.

P. l. l. 14. Here M. has really an independent reading, which, whether right or wrong, ought not to have been passed over. We read, हे गातुविदो यज्ञवेत्तारो देवा गातुमित्रा । इयं गत्यर्थः । गत्यर्थस्ते ज्ञानार्थाः । अस्मदीयो यज्ञः प्रवृत्त इति ज्ञात्वा गातुमित्र । यज्ञं प्रत्यागच्छत ॥

P. li. l. 22. M. also, like the other MSS., has संबन्धः, and there was no necessity for changing it, as Professor Weber does, to संबद्धः, if we only read with M. समितु-पसर्गाणामगन्महीत्यनेन संबन्धः प्रत्येकं ।

P. lii. l. 1. वर्चसाद्यपैति W. वर्चसाद्यपैति M, which is right. Uvaṭa says, यज्ञमुपगच्छतः पुरुषस्य सर्वमेवैतदपैति वर्चसादि । अतोऽनेन पुनराप्यायति ।

These are various readings* selected from fifty-two pages, and they must for the present suffice to show, how much might have been gained by a real collation of this valuable fragment, and by a genealogical classification of the other MSS. It is not for me to exaggerate the importance of these

* I add a few more in a note: On page 56, line 2, M. repeats अतवः; l. 3, it adds संबन्धिने after युष्माकं; l. 5, it reads व्याख्याताः; l. 9, it adds क्रुद्ध after शिशिरस्तु; l. 18, it adds गायत्री पितृदेवता after पुत्रकामेति; the u from सुक्, i.e. सक्, l. 21, should go to कमार, l. 16. P. 59, l. 21, तेतेभ्यः. P. 60, l. 8, पूर्णोद्भूति; l. 11, तस्य तनवा; l. 13, घृतं; l. 16, जातवेदसे after जल्लिताय; ibid. वेदयतीति; l. 20, यविष्य. P. 61, l. 18, हिरण्यमुषा; l. 20, M. adds after आदध्यात्, इदं गार्हपत्याधानं । तस्मात्प्र-च्यामष्टप्रक्रमेषु तथैव संभारेषु भूर्भुवः सुवरिति पंचाक्षराण्यु-चरन्नादध्यात् । The same accident, from a mere homoio-teleuton, has happened on p. 62, l. 11, after सर्वप्राणिनां

M. reads आश्रयभूता एवमहं महत्त्वेन सर्वप्राणिनामाश्रय-भूतो भूयासं; l. 21, अग्निमपि ताभिरेवाद°. P. 63, l. 2, प्राप्तवान्; l. 12, अग्निरेव. P. 64, l. 3, भागं; l. 7, सापि पत°. P. 65, l. 14, अग्निं वाचादित्यः. P. 67, l. 7, महान् । जग°. P. 68, l. 11, धातुभिरधायि, and hence, l. 12, बहुलं etc. left out. P. 70, l. 16, विद्यमानान्. P. 71, l. 5, प्रार्थना. P. 74, l. 18, पुत्रपौत्रादि; l. 24, यदा यदा वयं जुहुमस्तदा तदा. P. 75, l. 15, again a homoio-teleuton has caused the following omission after हेर्धिः, छांदसौ गुणधलोपौ । श्रुधि । श्रुशृणुपृक्पृक्पृक्छंदसोति हेर्धिः. P. 77, l. 9, प्रकर्षेण मा, etc.

various readings, but what I think cannot be exaggerated is the importance of a truly scholarlike spirit in editing our Sanskrit texts; in fact, in doing everything we have to do in life. I know there are Sanskrit scholars whose labours I highly appreciate, who totally differ from me on this point. They look upon this kind of minute scholarship as mere waste of time, and as pedantry inherited from classical philology. Let them but read the history of classical philology and the history of the editions of Greek and Latin authors, and they will find, that the neglect of these *minutiae* has always proved most fatal, and that what one generation considered as *minima*, the next recognised as *maxima*. Anyhow, even if I should be mistaken in these opinions, I hope I shall be absolved from any blame if, by trying to apply to Sanskrit the same critical method which I had been taught by Hermann and Haupt for Greek and Latin, I have edited every year a hundred pages less than I might otherwise have done.

I also trust that in thus endeavouring to vindicate the critical principles which I have followed, by contrasting them with those of Professor Weber, I shall not appear to have unfairly depreciated the labours of one of my most esteemed fellow-students. He has, no doubt, by this time discovered many, possibly all, of these mistakes himself, and he has altogether done so much useful work that no one would wish to be hard on him on account of these little accidents. With scholars, and with all true men of science, who care for truth, the question, as I said in another place, is never, who is right and who is wrong, but what is right and what is wrong. The life of a scholar would not be worth living, if, in return for many things which he has to surrender, he did not secure for himself that one inestimable privilege of owing allegiance to no person, to no party, to no school or *clique*, but being able at all times to speak the truth, and nothing but the truth, about all things which concern him, convinced that all who deserve the name of scholars will thank him where he has pointed out any of their mistakes, will forgive him even where he may have spoken rather freely or bluntly, and will defend him against the clamour of those who seem to think they are nothing, unless they are infallible.

I may take this opportunity of replying to some of my own critics. In the Preface to my reprint of the Rig-veda, I had stated that although in order to have the Samhitâ and Pada-texts corresponding to each other, page by page, the words in the Samhitâ-text had to be spaced very considerably, yet, even thus, and printed in the largest Devanâgarî types, that

text occupied a smaller number of pages than the edition printed with Roman letters. I went on to say, "No one who knows the peculiarity of the Sanskrit alphabet, would suppose that a Roman transcript could ever occupy less space than the original Devanāgarī. We have here used the largest Devanāgarī types, we have lost much space in having to print the accents above and below the letters, and had thus only twenty-four lines on each page against twenty-seven lines in the Romanised text (*exclusive of notes*), and yet the sum total of our pages is only 844, against 920 pages required for the transcript in Roman letters."

The facts themselves are patent, and known to every beginner in Sanskrit. It is true that our ordinary founts of Devanāgarī are very large, and that the complicated character of certain Sanskrit letters will render it difficult ever to match the smallest Roman types. But what can be clearer than the fount of the Royal Printing Office at Berlin, used, for instance, in Professor Kielhorn's edition of the *Phit-sūtras*? Yet, even smaller types than those would still be perfectly legible. The advantages inherent in the Devanāgarī alphabet, as such, and quite independent of the different sizes of different founts, are these. According to the peculiar nature of the Sanskrit alphabet, we save nearly all *a's*, *e's*, *u's*, *ri's*, and they are many; we save final and medial *m's*, and they are many too; and we are able to combine sundry consonants so as to form more compact groups. Hence the saving of space. But as this has been denied, I must now try to give geometrical demonstration.

In the three columns on the opposite page, the first contains the largest Devanāgarī types, with accents, these accents necessitating larger spaces between the lines, which would be saved in printing ordinary Sanskrit.

The second column contains the smaller Devanāgarī types, again with accents. These types are cast on the same body, as printers call it, as the Roman types used in the third column, and we have therefore between the second and third columns common ground on which to institute a real and rational comparison. The system of transcription is that adopted by Professor Aufrecht in his excellent edition of the hymns in Roman letters. The spaces, however, between the words have been reduced, and another saving has been effected by removing the unnecessary, and rather objectionable, break at the end of each Varga; otherwise no alterations have been made, excepting the change of *n* into *ñ* in *yajña*, and the addition of a *c* in *gacchati*.

अग्निमीळे पुरोहितं य-
ज्ञस्य देवमृत्विजं । होतारं र-
त्नधातमं ॥१॥ अग्निः पूर्वे-
भिर्ऋषिभिरीड्यो नूतनैरु-
त । स देवाँ एह वक्षति ॥२॥
अग्निना रयिमश्नवत्पोषमे-
व दिवेदिवे । यशसं वीरवत्त-
मं ॥३॥ अग्ने यं यज्ञमध्वरं वि-
श्रतः परिभूरसि । स इहेवेषु
गच्छति ॥४॥ अग्निर्होता क-
विक्रतुः सत्यश्चित्रश्रवस्तमः ।
देवो देवेभिरा गमत ॥५॥ य-
दंग दाशुषे त्वमग्ने भद्रं करि-
ष्यसि । तवेत्तत्सत्यमंगिरः ॥६॥
उप त्वामे दिवेदिवे दोषाव-
स्तर्धिया वयं । नमो भरत ए-
मसि ॥७॥ राजतमध्वराणां
गोपामृतस्य दीदिविं । वर्ध-
मानं स्वे दमे ॥८॥ स नः पि-
तेव सूनवेऽग्ने सूपायनो भ-
व । सचस्वानः स्वस्तये ॥९॥

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्वि-
जं । होतारं रत्नधातमं ॥१॥ अग्निः पूर्वे-
भिर्ऋषिभिरीड्यो नूतनैरुत । स देवाँ एह
वक्षति ॥२॥ अग्निना रयिमश्नवत्पोषमेव
दिवेदिवे । यशसं वीरवत्तमं ॥३॥ अग्ने यं
यज्ञमध्वरं विश्रतः परिभूरसि । स इहेवेषु
गच्छति ॥४॥ अग्निर्होता कविक्रतुः सत्य-
श्चित्रश्रवस्तमः । देवो देवेभिरा गमत ॥५॥
यदंग दाशुषे त्वमग्ने भद्रं करिष्यसि । तवे-
त्तत्सत्यमंगिरः ॥६॥ उप त्वामे दिवेदिवे
दोषावस्तर्धिया वयं । नमो भरत एमसि ॥७॥
राजतमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविं । वर्ध-
मानं स्वे दमे ॥८॥ स नः पितेव सूनवेऽग्ने
सूपायनो भव । सचस्वानः स्वस्तये ॥९॥

Agnim ile puróhitam
yajñásya devám ritvíjam ।
hótāram ratnadhātām
॥ 1 ॥ agnīḥ pūrvebhir rīshi-
bhir īdya nūtanair utá ।
sá devāñ éhá vakshati
॥ 2 ॥ agnínā rayīm aṇa-
vat pōsham evá divé-
dive । yaçásam vírāvatta-
mām ॥ 3 ॥ ágne yām yaj-
ñām adhvarām viçvātaḥ
paribhūr ási । sá íd de-
véshu gacchati ॥ 4 ॥ agnír
hótā kavíkratuḥ satyāç ci-
trāçravastamāḥ । devó de-
vébhir ā gamat ॥ 5 ॥ yád
aṅgá dâçúshe tvám ágne
bhadram karishyási । tá-
vét tát satyām āngirah
॥ 6 ॥ úpa tvāgne divé-dive
dōshāvastar dhiyā va-
yām । námo bhāranta éma-
si ॥ 7 ॥ rājantam adhvarā-
ṇām gopām ritásya dīdi-
vim । vārdhamānam své
dāme ॥ 8 ॥ sá naḥ pité-
va sūnávé 'gne sūpāyanó
bhava । sácasvá naḥ sva-
stāye ॥ 9 ॥

Each column measures exactly 1 inch and $\frac{1}{10}$ of an inch in width. The small Sanskrit type occupies 3 inches and $\frac{1}{10}$ of an inch in length; the largest Sanskrit type 5 inches and $\frac{1}{10}$ of an inch; the Roman type, without reckoning the last line, 6 inches and $\frac{1}{10}$ of an inch. No doubt, if we compare a Sanskrit text, printed in large Devanāgarī types, with another, printed in small Roman type, the advantage, inherent in the Devanāgarī alphabet, is somewhat reduced. But if we want to find out the relative merits of two

alphabets, we must surely give the same start to both, or inform the judges that it is a handicap race.

What follows, is still more curious. In comparing the two texts, the one in Devanāgarī, the other in Roman types, I have been accused of having suppressed the fact, that in the latter edition, there are about four lines of notes on each page, reducing the number of lines from thirty-one to twenty-seven. This, however, is the very fact which I make a point of stating, saying, "Thus we had only twenty-four lines on each page against twenty-seven lines in the Romanised text, *exclusive of notes!*" These were, in fact, the very four lines which I wanted for my own argument, as a make-weight against the exceptional spacing of the Samhitā-text and the accents below the line; my object being to show, that what in our case was exceptional on one side, viz. the wide spacing and the accents below the line, was matched by what was exceptional on the other side, viz. the four lines of notes at the bottom.

Let me add one word more to my critics in general. No one, I can honestly assure them, is more truly grateful than I am to those who have really taken the trouble of pointing out mistakes which I have committed; no one, as I think I have shown sufficiently, is more indifferent to any hard words by which it is thought that such criticisms can be rendered more emphatic. During the whole of my literary career I have always availed myself of whatever was really good in the remarks of my critics, and have given them the fullest credit for it. But I have not been able to bring myself to waste my time in idle wrangling. If in matters of opinion I find that another scholar differs honestly from my own views, I am not so diffident as to fear that everybody will think me wrong, and him right; nor so conceited as to imagine that, even if my own views are right, I could always convince him that they are so. I have spoken, and he has spoken, and, as in Parliament, I do not claim the right of reply, except when matters of fact have been misstated. We both stand before our judges, and trusting in the indestructible strength of truth, I have never declined to submit to their verdict. I know I have sometimes been blamed for not replying to my critics, but such blame was most unjust. The fact is, that I could not possibly do it. When books are reviewed, as they now are, not only in England, but in almost every country of Europe, nay, even in America and India, what are we to do? Many of these reviews never reached me at all, but even if I had attempted

to read and notice those only which I happened to see, I should have had no time left for anything else. It was not want of respect that made me silent, but simply want of time*. No author, when he publishes books, containing new facts and new theories, expects that the whole world will at once say, Amen. If it were so, the book would probably never have been written. An author must be prepared for contradiction and censure, and we all know that from certain quarters censure is more flattering than praise. After a time, every author becomes a target, but fortunately, not every shot that is fired, however loud the report, hits the mark. As far as my own experience goes, I have felt much more frequently inclined to protest against unmerited praise, than against unmerited blame. There are few things written by any scholar of my name, for which, at some time or other, I have not received the credit, though I did all I could to disclaim those equivocal honours. There are few languages which I am not supposed to know, though again and again I have protested against the laurels of a Mezzofanti.

These are old perplexities of which those who came before us have complained, and of which those who follow after, will complain likewise. Let me conclude with the verses of an old Indian poet:

What care we for the praise of him who lauds
In ignorance of where our merit lies?
What painter values at a rush applause,
However loud, from him that lacketh eyes?

* I venture to avail myself of this opportunity to explain another apparent neglect on my part, for which, I know, I have been blamed, if not in public, at least in private. During the last ten years the number of books sent me from all parts of the world has become so great that I had to give up the attempt to acknowledge them all. When I was a young man, it was generally understood, that no acknowledgment was expected, when a book was sent without a letter. To that rule I have conformed, both as a sender and as a receiver of presentation copies. There are, of course, exceptions, but they should be treated as such. It should also be publicly stated, that books sent through friends or booksellers, are apt to miscarry. A friend of mine bought a volume of the Rig-veda at a sale in Paris, and when he opened it, he found, that it was the very copy which I had sent him years ago as a present. How such accidents can be avoided,

I cannot tell. It is generally said, that Humboldt acknowledged all books, and answered all letters. That may be so, but not every man is a Humboldt, and Humboldt died before the penny post attained its full development. When I tell my friends that, though most letters are now penny letters, I spent in one year £18 for postage, they can easily find out the number of letters I have to write, and I feel sure they will forgive me, if I do not always write by return of post, that "I am looking forward with the greatest pleasure to reading their books." Nothing gives me greater pleasure than reading books written by men with whom I am personally acquainted. But if a friend sends me a book on Comparative Mythology, while I am in the midst of work on Sanskrit accentuation, I must put his work aside for a time, and cannot express an opinion till I find leisure to read it carefully. *Soyons raisonnables !*

Nay, blame itself we'd rather choose to hear,
 If that the judge discerns the fault he shows;
 And censure pleases the judicious more
 Than floods of flattery from fools like those.

I have still the pleasant duty to fulfil of thanking my many friends, both old and young, for the constant help which they have given me during the many years that I have been engaged in this edition of the Rig-veda. Some of them are no more amongst us, but the names of Burnouf, Bunsen, Wilson, Mill, Trithen, Roër, Bardelli, Goldstücker, Ballantyne, Bhao Daji, and I must also add the names of two most excellent printers, Pembrey, whose son keeps up the reputation of his father, and Hickman, a truly noble soul, will always be remembered with gratitude by one to whom, each in his own way, they have shown so much kindness, and rendered such essential help. To those who are still living, and who have assisted me by their advice and by their active co-operation, particularly to Professor Theodore Aufrecht, Dr. Fitz-Edward Hall, Professor Haug, I have in the Preface to each successive volume expressed my deep obligation. With regard to the last volume, I have to add the names of Professors Cowell, Eggeling, Thibaut, and Mr. Burnell. My old friend Professor Cowell, though fully occupied with other work, has never grudged me his time, whether for reading proof-sheets, or for giving me his opinion on difficult passages. Professor Eggeling has rendered me most useful service in the same manner; and to Professor Thibaut I am especially indebted for the assistance he has rendered me in reading revises and in preparing the Index of the Uttarapadas. That Index is founded on the *Index verborum*, printed in the fifth and sixth volumes. It is arranged alphabetically; first, according to the Uttarapada; then, according to the Pûrvapada. It will be seen that it contains all the words, actually divided by an Avagraha, except those in which the second part was a mere suffix, रसवान्, यज्ञःस्तः, or a termination, अग्निःभिः. It also contains other words which, though, according to the system of the Prâtiśākhyaś, they could not have the Avagraha, could easily be divided, and were thought to be useful to the students of the Veda. The principle followed in the selection was that of practical usefulness, not of systematic completeness. If, as happens frequently, the same Uttarapada occurs with different accents, then it is first placed as âdyudâtta, afterwards as madhyodâtta, as antodâtta, and lastly as anudâtta.

Mr. Burnell's readiness in helping me to obtain information on some MSS. in India, has been acknowledged; and I still hope, that his researches may produce new and important results.

In preparing the Indices of the Devatàs, the Rishis, and the Pratikas, I have been able to avail myself of the labours of Professors Roth, Whitney, Aufrecht, and others. The last index, that of the beginnings of the verses of the Rig-veda, was prepared by them, and finished by Dr. Pertsch (*Indische Studien*, vol. III). Though these names were a sufficient warrant for completeness and accuracy, I have been able, while using the index during the last twenty years, to make many corrections and additions, and I have also to thank Dr. Pertsch for a list of *Corrigenda*, which he kindly sent me. In printing this and the other indices of the Devatàs and Rishis, I have, for the sake of expediting the printing, used the smallest possible number of diacritical letters. The indices are meant for scholars only; and scholars, when they read samhitâ, tam hi, anga, panca, yajna, kâṇḍa, know that they are meant for samhitâ, tam hi, aṅga, pañca, yajña, kâṇḍa. In the Prefaces, however, and in the *Varietas Lectionis*, I have throughout followed the transcription which Professor Wilson wished me to adopt when I began this work, and which, though it differs from my own system of italic letters, will be found to answer exactly the same purpose.

F. MAX MÜLLER.

OXFORD, 14 SEPTEMBER, 1874.

*The first day of the International Congress of Orientalists
in London.*

VARIETAS LECTIONIS.

MSS. for the Eighth Ashtaka.

1. A. Colebrooke's MS.
2. A D. A MS. lent me by Dr. Bhao Daji. It is an A. copy, but more carelessly written than Colebrooke's; it offers no original readings.
3. C Mill (C 2). Dr. Mill's MS. which was copied for him at Calcutta from different originals, represents in this portion the A. class. The copyist has occasionally been enabled to supply independent readings, either conjecturally or by consulting other MSS.
4. C Wilson (C 4). This MS. was removed from the Bodleian Library, so that I could not consult it for critical passages. From what I know of it, however, in its earlier portions, it is not likely to yield any independent readings.
5. B 4. Taylor's MS. This MS. has been much read and corrected in the last Ashtaka. In its original text it agrees with A; the corrections and numerous marginal notes come from a B. source.
6. Ca. My own MS. Though very carelessly written, it is of the greatest value, as containing not only readings independent both of the A. and B. classes, but as supplying passages which are omitted in all other MSS.
7. B 1. Stevenson's copy.
8. B 2. Burnouf's copy, taken from Stevenson's MS. I transcribed the tenth Maṇḍala at Paris, and finished it on the 30th of May 1846. As I traced the whole of it, my copy is, I believe, perfectly trustworthy, even at this great distance of time.
9. B 3. A modern copy, a mere repetition of B 1. (See vol. II. p. vi.)
10. M. Another B. copy, sent to me by Dr. Haug from India. It was derived from B 1, directly or indirectly, but before B 1. had been corrected with yellow ink. (See X. 56, 1. fin. Here B 1. has sūrya iva iti hi śrutih, but iva is covered over with yellow ink. M. has sūrya iva iti hi śrutih.) This MS. is afterwards replaced in my edition by

11. CB, a MS. lent me by Dr. Bhao Daji, beautifully written, agreeing generally with M, but here and there supplying corrections and marginal notes.

In the passage quoted before, it has *sūrya iva iti hi śrutih*.

The three representative MSS. for the eighth Ashtaka are: A., Ca., and B 1.

Of these A. is generally supported by C Mill and B 4. *primā manu*; Ca. stands by itself; B 1. is supported by B 2, afterwards by CB, sometimes by B 4. *sec. manu*. In difficult passages the A. readings were checked by A D; the B. readings by B 3.

Page 1. line 16. (X. 46, 1.) महान् गुणैः पूज्यः A. महान् गुणैः पूज्यमानो वित् Ca. गुणैः पूज्यैः B 1. 2. M.

P. 1. 1. 16. (X. 46, 1.) वेत्ता ॥ वैत्ता Ca. ज्ञाता A. B 1. 2. M.

P. 1. 1. 17. (X. 46, 1.) वेद्यां A. Ca.; deest in B 1. 2. M.

P. 1. 1. 18. (X. 46, 1.) अयां समीप इत्यर्थः Ca. अपसामित्यर्थः A. B 1. 2. M.

P. 1. 1. 19. (X. 46, 1.) अथवा Ca.; deest in A. B 1. 2. M. Ca. sec. man. places यद्वा also before कर्मणामुपस्ये.

P. 1. 1. 20. (X. 46, 1.) पुनः प्रार्थितः A. B 1. 2. M.; पुनः deest in Ca.

P. 2. 1. 3. (X. 46, 1.) Dr. Taylor's MS. (B 4) gives the following independent commentary on verse 1: होता देवानामाह्वाता जातः प्रादुर्भूतः यतः नभोवित् प्रथमनभस आकाशस्य वेदितवान् अतः महान् सर्वेभ्यो भूतेभ्यः प्रथममाह्वाने आदिभूतत्वेन महत्त्वं नृपट्वा । नृषु मनुष्येषु जठराग्निरूपेणावस्थितवान् । होतु- एनेरुभयोल्लोकयोरेव वावस्थानं । नभोविदित्यनेन नभसि । अपामुपस्ये अद्भिः सह स्थाने । विद्युद्रूपेण । एवंरूपोऽग्निः पृथिव्यग्नेजःसु प्रादुर्भूतः । दधिः पृथिव्यग्नेजसो धारकत्वेनापि च यः । स एव वसूनि विधत्ते । वसूनां यन्ता । यो नियन्ता भवति । स एव विदधातुं शक्नोति । तनूपाः । तनूनां देवमनुष्यादिशरीराणां याता रक्षकः सो स्मभ्यं शरीरपोषकानि वसूनि विदधातु । इत्याशास्महे ॥

P. 2. 1. 9. (X. 46, 2.) सधस्ये सहस्थाने Ca. sec. man.; deest in A. B 1. 2. 4. M.

P. 2. 1. 9. (X. 46, 2.) निगूढं Ca.; deest in A. B 1. 2. 4. M.

P. 2. 1. 9. (X. 46, 2.) परिचरन्त Ca. A. B 4; deest in B 1. 2. M.

P. 2. 1. 12. (X. 46, 2.) विलीनं A. Ca. B 4. विलीनां B 1. 2. M.

P. 2. 1. 13. (X. 46, 2.) स्तोत्रैः Ca.; deest in A. B. 1. 2. M. स्तोत्रादिहविर्भिर्धनमिच्छन्तो B 4.

P. 2. 1. 13. (X. 46, 2.) आत्मन इच्छन्तो ॥ अनिमिषन्तो Ca. आत्मानमिच्छन्तः A. B 1. 2. M.

P. 2. 1. 14. (X. 46, 3.) पलाय्यासु Ca. पलायासु A. पलाभू B 1. 2. M. पलायमानस्यासु B 4.

P. 2. 1. 14. (X. 46, 3.) अग्रा भूमिः । तस्या भूम्या मूर्धनि । भूम्यामित्यर्थः । तत्राविन्दत् लब्धवान् । सोऽग्निः Ca. आगन्त्या भूम्या मूर्धनि भूम्यामित्यर्थः । तत्राविन्दत् लब्धवान् सोऽग्निः A. अगन्त्याः भूम्याः मूर्धनि भूम्यामित्यर्थः तत्राविन्दत् लब्धवान् सोऽग्निः B 4; but altered into अविन्दत् प्राप ततः. अग्राया गोमूर्धनि अविन्दत् प्राप ततः B 1. 2. अग्राया गोमूर्धनि अविन्दन् प्राप्तवन्तः M.

P. 2. 1. 24. (X. 46, 3.) सुखस्य वर्धयिता सन् Ca. A. B 4; but altered into सुखरूपः 1; सुखरूपः B 1. 2.

P. 2. 1. 26. (X. 46, 3.) यज्ञस्यादित्यस्य वा Ca. आदित्यस्य यज्ञस्य वा A. B 1. 2. M. सुखस्य यज्ञस्य वा B 4.

P. 3. 1. 7. (X. 46, 4.) Ca. leaves out the words between आहवनीयं and अध्वराणां.

P. 3. 1. 7. (X. 46, 4.) Ca. reads नेतारं प्रापयितारं. A. B 1. 2. M. have नेतारं अरतिं गतारं. B 4. had अरतिं गतारं, but नेतारं added sec. man.

P. 3. l. 17. (X. 46, 5.) जेतव्यान्शतृञ्जयंतं ॥ जेतव्यान् Ca. B 1. 2. M. जेतव्यं A. शतृन् जयंतं B 4.

P. 3. l. 18. (X. 46, 5.) भूर्जयंतमित्येकं पदं कृत्वा भूरादीन् लोकाञ्जयंतमिति व्याचकार ॥ भूर्जयंतमिति (एकं पदमिति marg.) कृत्वा etc. Ca. भूर्जयंतमिति एकदमिति मत्वा etc. A. भूर्जयंतं इति मत्वा भूरादीन् जयंतमिति व्याचकार B 1. 2. (भूरादीन् M.) उद्गीथे भूर्जयंतमित्येकपदं मत्वा etc. B 4. In his commentary on the Sâma-veda Sâyana adopts the same division of words. There he says, प्रेत्यं जयंतमित्यनेन संबंधयितव्यः भूः प्रथमैकवचनमिदं द्वितीयैकवचनस्य स्थाने द्रष्टव्यं.

P. 3. l. 24. (X. 46, 5.) प्रीणधनस्तुतिं ॥ प्रीणनस्तुतिं Ca. A. B 4. प्रीणवस्तुतिं B 1. 2. M.

P. 4. l. 12. (X. 46, 6.) B 1. 2. M. add an explanation of अयंतैः, viz. अकारोऽधिवाचकः । तेनायमर्थः । अधिकानां शतृणां यंताः नियमनानि तैः सह शतृनिग्रहं कुर्वन्वित्यर्थः ।

P. 4. l. 22. (X. 46, 7.) श्वेतिमानमंचतः ॥ श्वेतिमान चयंत Ca. श्वेतिमानमंचतः A. श्वेतिमाचयवंतः B 1. 2. M. श्वेतिमानमंचतः B 4. No explanation of अचनयः. Although the substantive *śvetiman* does not occur in Wilson, nor in Boehtlingk's Dictionary, it is correctly formed according to Pāṇ. V. 1, 123.

P. 5. l. 7. (X. 46, 8.) रक्षणाय A. Ca. B 4. रक्षणानि B 1. 2. M.

P. 5. l. 8. (X. 46, 8.) मंद्रं सुत्यं A. Ca. B 4. मंद्रं मादनीयं B 1. 2. M.

P. 5. l. 9. (X. 46, 8.) यष्टुतं वा ॥ Instead of this, Ca. alone reads यजमाना धातुनिवादधिरे, but in the margin यष्टुतं is written, to fill the place from य to नि.

P. 6. l. 19. (X. 47, 1.) वृत्सवृत्तिभ्यां A. Ca. B. Cf. Pāṇ. II. 1, 3; Rv. Bh. vol. III. p. 272. l. 26.

P. 11. l. 8. (X. 48, 3.) From देवा मयि to कुर्वते the text is given from Ca. A. has nothing but वृत्तादिवधादिरूपेण कर्मणा अयति गच्छति । अयतिर्गतिर्कर्म । यद्वा अर्थे ईश्वरं कुर्वति । B 1. the same, except वृत्तवधादि°. M. has अयतिर्ग°. B 4. gives after संपादितवान्, केन कृतेन कर्त्वेन वृत्तादिवधादिरूपेण कर्मणा । तथा देवासः देवाः मयि क्रतुं अपि वृंजन् । संपादितवंतः । वृत्तादिवधार्थं मम अनीकं सैन्यं कर्म प्रज्ञा वा सूर्यस्येव दुष्टरं मां अयति गच्छति अयतिर्गतिर्कर्म । यद्वा अर्थमीश्वरं कुर्वति ॥

P. 13. l. 4. (X. 48, 7.) खलनिष्पादने यथा ॥ खलनिष्पादने A. Ca. खलनिष्पादने B 4. sec. man. ने न; खलनिष्पादने B 1.

P. 16. l. 10. (X. 49, 3.) इदानीमिव कृतानीत्यनुवदति A. इदानीमेव सूचानुवदति Ca. इदानीमेव कृतान्यनुवदति B 4. इदानीमेव क्रियत इत्यनुवदति B 1.

P. 16. l. 22. (X. 49, 4.) प्रदेशं B 1. देशं A. Ca. B 4. pr. man. Should it be प्रदेशनं?

P. 17. l. 9. (X. 49, 5.) प्रहं करं A. B 4. प्रहमकरं Ca. नमं मृत्युं आयके करं B 1. As all the MSS. of Sâyana give अडभावश्छांदसः it is clear that Sâyana read आयवे करं. The MSS. of the Pada text, however, give अकरं.

P. 22. l. 16. (X. 50, 5.) अम गत्यादिषु । औषादिक आत्तन्मयः । छांदस उमादेशः ॥ अम गत्यादिषु औषादिक आत्तन्मयः छांदस उरादिरादेशः । A. (B 4. sec. man. कस्त्रन्म, and ओमादेशः.) अम गत्यादिषु औषादिक अत्तन्मयः छांदसः उमादेशः Ca. ओमचादिषूणादिको तन्मयः छांदस उवडादेशः M. ओमचादिषु औषादिको तन्मयः । छांदस ऊडादेशः B 1.

P. 23. l. 19. (X. 51, 1.) सौचिको नामाग्निः । B 1. सौचीको नामाग्निः B 3. A. सोचीको नामाग्निः Ca. The MSS. vary in the same manner whenever this name of Agni occurs. The MS. of the Anukramanī (E. I. H. 132) has सौचीकः; the commentary (E. I. H. 1823)

has likewise सौचीकः. The MSS. of the Bṛihaddevatā vary. MS. B. reads अभिचक्राम सौचीको भयादग्निरिति श्रुतिः ।. MS. H. (a fragment) reads अपचक्राम देवभ्यः सौचिकोऽग्निरिति श्रुतिः ।. सौचिकः, in the sense of tailor, is given by Wilson, Rādhakant, and in the Gaṇa-pāṭha, with the short *i* only. In writing सौचीकः I am guided chiefly by the authority of the Anukramanī, though unfortunately the commentary does not in this case give an etymological and grammatical explanation.

P. 26. l. 6. (X. 51, 5.) संमत्ता ।. It would be better to write तव संमत्ता.

P. 26. l. 21. (X. 51, 6.) तौदादिकः A. Ca. B. In the Dhātupāṭha ओविजि is रौधादिकः.

P. 27. l. 12. (X. 51, 9.) प्रधानस्य प्रमुखे । A. B 1. 4. प्रधानहविषोऽग्रे Ca. sec. man.

P. 27. l. 19. (X. 51, 9.) शरीरदाया ह वा अग्नयो ॥ शरीरदायादा ह वा आग्नेया B 4. शरीरदायादा ह वा अग्नयो A. शरीरदाया ह वा अग्नयो Ca.; deest in B 1.

P. 28. l. 25. (X. 52, 2.) अनुज्ञातव्यं A. B 1. 4. अनुज्ञातव्यं Ca.

P. 29. l. 1. (X. 52, 2.) किंच सा स इत्यर्थः B 1. 4. Ca. किंच सासमित्यर्थः A. I feel doubtful about this passage. Sāyaṇa may have intended a reference to some formula used in the R̥itvig-varaṇa. Thus Āśvalāyana (Gṛihya-sūtra I. 23) gives चंद्रमा मे ब्रह्मा स मे ब्रह्मा ब्रह्माणं त्वां वृणे as the words used by the sacrificer in appointing his Brahman, while the answer of the Brahman is चंद्रमास्ते ब्रह्मा स ते ब्रह्मा ब्रह्माहं ते मानुषः ।. As the commentary stands, it would seem to mean simply that she, viz. samit, is he, viz. Candramāh.

P. 29. l. 3. (X. 52, 2.) तदेवोभयं भवतीति ॥ तदेवाभयं भवतीति Ca. तदेवाभयं तीति A. ते देवा भवतीति हि B 4; deest in B 1.

P. 31. l. 25. (X. 52, 3.) जीवति मृतशब्दो जायते तस्य ॥ जीवति सति प्र याजायते तस्याः Ca. जीवति सति मृतशब्दो जायते तस्य B 3. जीवति प्र जाया जायते तस्या B 1. जीवति प्र या जायत तस्याः A. सुभ्य एव यस्मिन्नीवे मृतशब्दस्त्वमग्ने Āśvalāyana. य आहिताग्निरजीवे मृतशब्दं श्रुत्वा का तत् प्रायश्चित्तिरिति Ait.-Br. VII. 9.

P. 32. l. 24. (X. 53, 4.) जुषध्वं सेवध्वमिति । एवं बह्व्यमानेऽग्निमनूद्यंति सर्वे देवा ॥ जुषध्वं इति सेवध्वं । एवं बह्व्यमाने अग्निमनूद्यंति सर्वे देवा Ca. जुषध्वं सेवध्वमिति एवं बह्व्यमाने अग्निमनूद्यंति सर्वे देवा B 4. A. जुषध्वं इति एवं बह्व्यमाने अग्निमनूद्यंति सर्वे देवा B 1. The text is corrupt, and requires emendation.

P. 33. l. 17. (X. 53, 6.) अग्न्यंतराले आतिक्रमण ॥ अग्निं नरो लेख्यातिक्रमणे A. अग्निं नरो वेद्यतिक्रमणे B 4. marg. अस्मंतराले आतिक्रमणे Ca. अग्निं नरो वेति द्यभिक्रमणे B 2.

P. 34. l. 18. (X. 53, 7.) युष्मदीयाचयान् A. B 4. M. अस्मदीयाचयान् Ca.

P. 34. l. 19. (X. 53, 7.) प्रियमस्मान् Ca. प्रियमात्मानं A. B 4. M.

P. 36. l. 10. (X. 53, 11.) ते मरुतो A. B. तेऽमी मरुतो Ca. त च्चुभवो?

P. 37. l. 7. (X. 54, 1.) देवानां रक्षणेन B 4. Ca. ०णेन A. निवारणेन M.

P. 38. l. 11. (X. 54, 4.) उत्तरसूक्ते उपांतवर्जिते दूरे तन्नामेत्यादिषु ॥ उत्तरसूक्तेषु उत्पद्यंते वर्जितेषु दूरे तन्नामेत्यादिषु B 4. उत्तरसूक्ते उपांतवर्जितेषु दूरेषु तन्नामेत्यादिषु Ca. उत्तरसूक्तेषु उत्पद्यंतवर्जितेषु इत्यादिषु M.

P. 39. ll. 17, 19. (X. 55, 1.) वयोधै S. 1. 2. S. 3. had वयोधैः, but the Visarga was struck out. Both Pada MSS. have वयोःधै. It is the same in X. 67, 11. Here, too, S. 3. seems to have had वयोधैः, though this is not quite clear. The other

MSS., S. I. 2, and the two Padas have again वयोधै. Professor Aufrecht gives वयोधै: in both places. This is an impossible form, as there is no such word as vayodha.

P. 39. l. 24. (X. 55, 1.) अवेत्त ॥ आहेत्त M. अहेत्त A. B 4. Deest in Ca.

P. 39. l. 25. (X. 55, 1.) निधानार्थं A. निधनार्थं B 4. M. Deest in Ca.

P. 40. l. 2. (X. 55, 1.) At the end of verse 1, B 4. adds: इति विद्युद्रूपेन्द्र इति च वाजसनेयकं यडा पर्जन्यस्य रूपमाह तदानीं वायुरस्येन्द्रस्य धातावगंतव्यः ॥

P. 40. l. 10. (X. 55, 2.) After उत्पादितवानसि A. has भूतभव्योभयान्वयाय ये ते त्वर्थस्यावृत्तिः ।. B 4. C Mill भूतभव्योभयान्वयाय ये ते त्वर्थस्यावृत्तिः. M. inserts in the same place भयाद्यमर्थं स्यात्. Ca. is wanting. येनेत्यस्यावृत्तिः would be better.

P. 40. l. 12. (X. 55, 2.) After प्रियभूतं Ca. inserts अंतरिक्षं आ अपृणादिति वर्तते । प्र त्वं जातं etc.

P. 41. l. 11. (X. 55, 4.) सत्यौच्छः ॥ One expects यद्यौच्छः, but the relative is left out here in all the MSS.

P. 41. l. 25. (X. 55, 5.) अननमनः प्राणनं ॥ अननं प्राणनं A. अनेन मनः प्रीणनं M. B 4. अनेन मनः प्राणनं Ca.

P. 41. l. 25. (X. 55, 5.) सम्यगननोपेते A. सम्यगनेनोपेते M. B 4. सम्यगमननोपेते Ca.

P. 42. l. 1. (X. 55, 5.) जरा Ca. B 4, struck out afterwards. Deest in A. B. C Mill.

P. 43. l. 1. (X. 55, 7.) महतेन्द्रेण Ca. महता तन्द्रेण A. B 1. 4. M. C Mill.

P. 45. l. 5. (X. 56, 3.) अनु गाः । अनुगच्छ । M. अनु गाः । अन्वगाः । अनुगच्छ । B 1. अनु गाः । अन्वगाः । गच्छ । A. B 4. Ca.

P. 46. l. 20. (X. 56, 6.) संवंधिनं A. Ca. B, instead of संवंधि, an inadvertence, it would seem, of Sāyana's.

P. 46. l. 21. (X. 56, 6.) छेत्सीः A. Ca. B, instead of छेत्सीः. The same form in Dr. Roer's edition, and in MS. E. I. H. 1980.

P. 47. l. 22. (X. 57.) Sāyana does not notice a passage in the Anukramanikā at the beginning of this hymn. The Anukramanikā says, पराणि चत्वारि सूक्तान्युक्ता ऋषयो द्वैपदे त्वत्तिमंडले i. e. "The Rishis mentioned in the Dvipada portion in the Atri-maṇḍala saw the next four Sūktas." This refers to Maṇḍala V. 24, where the four Gaupāyanas or Laupāyanas are mentioned as Rishis.

P. 48. l. 1. (X. 57, 1.) The extract from the Śātyāyanaka has been fully discussed in the Preface to vol. V. It seemed a useful passage for proving the existence of the three families of Sāyana's MSS., which had been called in question, and for showing, at the same time, the result that can be obtained by a strict application of the principles of diplomatic criticism. It has been objected that, according to these principles, I ought not to have restored राक्षप्रौष्टे, because none of the MSS. have it. This would be true, but for the fact that we have here to deal with a proper name, which can only be either right or wrong, and where therefore the authority of the MSS. must yield to the authority of independent facts. प्रौष्ट, by itself, is impossible, and could not be connected

with राज्य. Again, if the first syllable has a long vowel, we cannot read रथप्रोष्ठे, but must admit a patronymic राथप्रोष्ठे. प्रोष्ठः is a word of doubtful meaning. It occurs in the Ganapâṭha (śivâdi), where it is followed by प्रोष्ठिक. The commentary to Pân. V. 4, 120, explains प्रोष्ठः by गौः, ox. See also Pân. VII. 3, 18. Wilson gives the meanings of carp and ox. The Amara-kosha gives proshthi as the name of a fish, and the commentary adds proshthah as a masculine in the same sense. Râdhakânta gives the following extract: द्वे पूर्वभाद्रपदोत्तरभाद्रपदासु प्रोष्ठो गौः भद्रश्च गौः (cf. Hemachandra, 1257) तस्यैव पाद आसां तास्तया । पूर्वे प्रोष्ठपदे द्वे उत्तरे तु भाद्रपदे द्वे समुदायश्चासां चतुः संख्य इति बहुवचनं । कदा पूर्वे प्रोष्ठपदे कदा उत्तरे प्रोष्ठपदे इति तारकशोडित्वादिवचनं । इति भरतः । In the Rig-veda प्रोष्ठ occurs once more in VII. 55, 8, in प्रोष्ठेश्वरः, which Sâyaṇa explains by प्रांक्षे शयानाः. In hymn 60, verse 5, रथप्रोष्ठे is used as another name for Asamâti and his family.

Again, the passage from तं ह स्नानग्नौ to परावभूतुः is evidently corrupt, and it has been remarked that I ought to have restored it conjecturally. But my object was the very opposite of conjectural restoration. It was to show how far in a passage, where we could not hope for external help, a strict adherence to the rules laid down by Lachmann and other classical scholars, would lead us. I ought, however, as pointed out by Professor A. Weber, to have given more weight to the reading of Ca. in असुरातं. Though this is not the reading towards which the three families of Sâyaṇa's MSS. point, yet my own MS. Ca. frequently holds an independent position, and would suggest the reading असुरातं. I need hardly mention that the spaces in तुल्य रूपे and अंतः परिधि are too large, and that the Avagraha before निधाय should be omitted.

P. 48. l. 22. (X. 57, 2.) प्राप्नुयाम ॥ प्रोप्नोति A. Ca. B 1. 4. M.

P. 49. l. 6. (X. 57, 3.) कंपनं । See Kâtyâyana Śrauta-sûtra IX. 13, 35.

P. 49. l. 18. (X. 57, 5.) Sâyaṇa seems to have taken पितरः as a nominative, and to have read जनः instead of मनः.

P. 51. l. 24. (X. 58, 7-10.) A. has no commentary, but simply states, यज्ञे अथ इति यज्ञे सूर्यमिति यज्ञे पर्वतानिति यज्ञे विश्वमिति चतस्रश्चो निगदसिद्धाः । The same in B, C Mill. B 4. has the same, except its reading यज्ञे विश्वमिदं जगरिति etc. Ca. reads: सप्तमी । यज्ञे अथ इति । अष्टमी । यज्ञे पर्वतानिति । नवमी यज्ञे विश्वमिदं जगदिति । दशमी । एकादशी । यज्ञ पराः परावत इति । चतस्रश्चो निगदसिद्धा पंचम्यां पराः परावत इत्यंतं दूरदेश इत्यर्थः ॥ षष्ठ्यां भूतं च भव्यं चेत्यनेन etc. The text as given is taken from M.

P. 53. l. 2. (X. 58, 12.) The separate mention of the वर्तमान must be supposed to lie in the words इह क्षयाय जीवसे । All the MSS. give प्रपंच as a neuter.

P. 53. l. 26. (X. 59, 1.) निर्वृतिः पापदेवता A. B 4. निर्वृतिः प्राणदेवता Ca. निर्वृतिदेवता B 1. M.

P. 54. l. 7. (X. 59, 2.) जीर्णा स्तोता वा । जरा स्तुति ॥ जीर्णास्तुतिः जरास्तुतिः A. B 1. 4. जीर्णा स्तोता वा जरास्तुति Ca.

P. 55. l. 13. (X. 59, 5.) संदर्शने ॥ संदर्शन A. Ca. B.

P. 56. l. 20. (X. 59, 9.) हिनस्तु ॥ मा आगच्छतु M. म आगच्छतु B 1. हिनस्तु A. C Mill. हिनस्तु Ca. हिनस्तु sec. man. मे आगच्छतु B 4.

P. 57. l. 21. (X. 60, 1.) सुवंधोर्जीविताह्वानरूपोऽर्थो देवता A. B 4. सुवंधोर्नाम जीवितायां ह्वानरूपो यो देवता । Ca. सुवंधोर्जीविताह्वानरूपो र्जी देवता B 1.

P. 57. l. 22. (X. 60, 1.) After स्पृशन्हेतुभूतो the word हस्तः might be repeated.

P. 58. l. 16. (X. 60, 2.) तस्य after शतुः deest in A. Ca. B 1. 4. Possibly नियमिनं may be a marginal note which was intended for नियामिनं, and meant to be inserted after the first नियमिनं. B 4. has indeed नियमिनं (sic) between नियमिनं and रथं.

P. 59. l. 12. (X. 60, 5.) अनयेन्द्रमाह्वयतेऽसमात्यर्थे ॥ अनयासमातिषु असमात्यर्थे इंद्र M. अनयासमातिषु असमात्यर्थे हे इंद्र B 1. 4. अनया इंद्रस्य समा सा त समात्यर्थे तत्रा चत्वाणि Ca. अनया इं मा सने असमात्यर्थे हे इंद्र A.

P. 60. l. 6. (X. 60, 6.) The extract from the Śātyāyanaka is again corrupt. Instead of अथ शेषे A. B 4, B 1. and C Mill have अत्र शेषे, M. अत्र चोक्तं, Ca. अत्राशेषशेष.

P. 60. l. 7. (X. 60, 6.) पुनर्वैनुमेत्यब्रुवन् रथांतःपरिधीत्यब्रवीत् ते मा बध्वमिति तन्निराह । अयं माता Ca. पुनर्वैनुमेत्यब्रुवो तमाद ध्वमिति तन्निराह त्रयं माता A. CB. C Mill. पुनर्वैनुमेत्यब्रुवन् रथांतः परि द ध्वीत्यब्रवीत् तमादध्वमिति तन्निराहत्रयं माता B 4. पुनर्वैनुमेत्यब्रवीत् तमादध्वमिति । तन्निराहं त्रयं माता B 1. पुनर्वैनुमेत्यब्रवीत् तमादध्वमिति । तन्निराहं तत्रयं माता M.

P. 60. l. 10. (X. 60, 7.) द्वैपदेन यथात्रिषु ॥ द्वैपदं यद्वद्विषु A. B 1. द्वैपदं यद्वद्विषु B 4. द्वैपदं यद्वद्विषु Ca. The two MSS. of the Bṛihaddevatā read द्वैपदेन यथात्रिषु. Cf. Rv. V. 24.

P. 62. l. 15. (X. 61, init.) सन्नाधिका नाभानेदिष्टो मानवो वैश्वदेवं तदिति ॥ सन्नाधिकेत्यादि B 1. CB. सन्नेत्यादि A. C Mill. सन्नाधिका नाभानेदिष्टो मानवो वैश्वदेवं तदि Ca. सन्नाधिका नाभानेदिष्टौ मानवौ वैश्वदेवे तदिति B 4.

P. 62. l. 17. (X. 61, init.) उद्धृत्य चोत्तमं सूक्तं ॥ उद्धृतं सूक्तं A. उद्धृतं सूक्तं CB. उद्धृत्य चोत्तमं सूक्तं Ca. उद्धृतं च उद्धृतं सूक्तं C Mill. उ - - सूक्तिं B 1. उद्धृत्य चोत्तमं सूक्तं B 4.

P. 62. l. 17. (X. 61, init.) अत्रैतरेयब्राह्मणं । A. Ca. B 1. 4. C Mill. अत्र तैत्तिरीये ब्राह्मणं CB.

P. 62. l. 22. (X. 61, init.) अनुष्टाय मुह्यंति । CB. B 1. अनुष्टाये पर्यनुष्टाये मुह्यंति A. B 4. pr. man. अनुष्टयानुष्टाये मुह्यंति C Mill. अनुष्टु चानुष्टाये मुह्यंति Ca.

P. 62. l. 22. (X. 61, init.) सूक्ते शंसय ॥ सूक्ते ग्नं यते A. सूक्तं संयते B 4. Ca. सूक्ते संयते C Mill. सूक्ते संस्तूय ते CB. सूक्ते संस्तू ते ये B 1.

P. 62. l. 22. (X. 61, init.) वसिष्ठा गाः ॥ वसिष्ठाः सहस्रं A. Ca. C Mill. वसिष्ठा गा CB. B 1. वसिष्ठाः सहस्रं B 4.

P. 62. l. 25. (X. 61, init.) यज्ञं पारं प्रापय ॥ यज्ञपरं पारं प्रापय्य A. C Mill. यज्ञपां र प्राप्य B 1. यन्मपरं पारं प्रापय्य Ca. यज्ञपरं प्राप्य CB. यज्ञपर पारं प्रापय्य B 4.

P. 62. l. 25. (X. 61, init.) सहस्रं प्रादुः । तं च तद्वोसहस्रं ॥ सहस्रं प्रादुः ते च तद्वोसहस्रं A. सहस्रं प्रादुः ते च तद्वोसहस्रं Ca. B 4. सहस्रं प्रादुः ते च तद्वोसहस्रं C Mill. सहस्रं स्त्रीकुर्वीणं B 1. CB.

P. 63. l. 14. (X. 61, 1.) भागप्रदाने प्रवर्तमाना ॥ भागप्रदाने वर्तमाना A. भागप्रदाने च वर्तमानाः Ca. भागप्रदाने प्रवर्तमाना C Mill, B 4. भागं प्रवर्तमाना CB. B 1.

P. 63. l. 15. (X. 61, 1.) गोलाभसाधनत्वेन B 4. गोलाभसाधनत्वेना A. गोलाभसाधन Ca. गोलाभसाधनत्वेना C Mill. क्षणलाभ साधन B 1. CB.

P. 63. l. 15. (X. 61, 1.) तेन नाभानेदिष्टः ॥ तेन यन्नाभा° A. C Mill. तेन यन्नाभा° B 1. 4. Ca. CB.

P. 64. l. 3. (X. 61, 2.) यथा घनः ॥ यथा धनं A. Ca. C Mill. यथा घनं CB. B 1. यथा B 4.

P. 65. l. 16. (X. 61, 5.) After अस्तेः सिपि B 4. Ca. mark a lacuna; not A. B 1. CB. C Mill. It should have been अस्तेः सिपि लङि बहुलं छंदसीतीडभावे हल्ङ्यादिना सुलोपः. Cf. Rv. X. 149, 2.

P. 66. l. 25. (X. 61, 8.) As Sāyana would hardly refer दधचेताः to Vāstoshpati, he must take it as the subject of a new sentence, connecting it with यः कश्चात्परवृक्. The reading of the MSS. seems corrupt in the passage which follows; and after abhimukham, na should either be added or understood.

P. 68. l. 11. (X. 61, 11.) हे इंद्र ते तुभ्यं Ca. B 4. हे तुभ्यं A. C Mill, B 1. CB. हे रुद्र?

P. 68. l. 12. (X. 61, 11.) पाथोलक्षणं A. C Mill, B 4. पाथोलक्षणं B 1. CB. Ca.

P. 68. l. 13. (X. 61, 11.) Before तदोदकं all the MSS. repeat अयजंत. If this were kept, it would have been necessary to write तं रसं यदायजंत.

P. 68. l. 25. (X. 61, 12.) त्वो नामकारणः । Ca. B 4. B 1. CB. त्वा नामकरणः Ca. C Mill. Nāmakaraṇa used in the sense of nominal suffix.

P. 69. l. 13. (X. 61, 12.) धनं जानन्ति । CB. धनं जानं Ca. धनं न जानन्ति B 4. A. C Mill. धनं जनानन्ति B 1.

P. 70. l. 21. (X. 61, 16.) स एवाग्निं । Sāyana seems to have written स एवाग्निः and to have continued in the nominative हविर्वोदुमशक्तः सन्. Thus we have स एवाग्निः हविर्वोदुमशक्तः सन् A. C Mill. स एवाग्निः CB. B 1. 4. सोम एवाग्नि हविर्वोदुमशक्तः सन् Ca.

P. 71. l. 11. (X. 61, 19.) द्विजा विप्रा चतस्र प्रथमजाः सत्यस्य प्रथमजाः सत्यभूतस्य ब्रह्मणः प्रथमोत्पन्नाः ॥

{ द्विजाः विप्राः चतस्र प्रथमजाः सत्यभूतस्य ब्रह्मणः प्रथमोत्पन्नो (sec. man. त्वाः) B 4.
{ द्विजा - - - चतस्र प्रथमजाः सत्यभूतस्य ब्रह्मणः प्रथमोत्पन्ना Ca.

{ द्विजाः चतस्र तस्य प्रथमजाः सत्य प्रथमजाः सत्यभूतस्य ब्रह्मणः प्रथमोत्पन्ना A. C Mill.
{ द्विजाः चतस्र प्रथमजाः सत्यस्य प्रथमजाः सत्यस्य भूतस्य ब्रह्मणः प्रथमोत्पन्नाः CB. B 1.

P. 71. l. 20. (X. 61, 20.) श्रेणिर्न शिशुः शंसनीयो ॥ श्रेणिः न शिशुः नसेतेन B 4. श्रेणिः न शिशुः नसेतेन A. C Mill. श्रेणिर्न शिशुः नसोनेन CB. B 1. श्रेणि ना सनेन Ca.

P. 76. l. 26. (X. 62, 1.) बहुवचनं । This is the reading of all the MSS., instead of what we should expect परस्मैपदं. Sāyana may, however, with regard to the immediately following verses, have considered the second person plural (आनश) irregularly put for the third person plural, and in that case, the reading of the MSS. might be explained. All the MSS. have प्राप्ताः स्य, but B 1. and CB. have आनशारे, B 4. आनशारे sec. man., which reading occurs also in the Nīti-manjarī.

P. 79. l. 12. (X. 62, 7.) ऋषयोऽगिरस etc. This passage, though apparently taken from the Bṛihaddevatā, is not to be found in any MSS. of that work. Instead of तत्पुण्याय च कर्मणि A. B 4. and C Mill read कर्मणि, Ca. CB. B 1. कर्मणि. We might read तत्पुण्याणि च कर्मणि.

P. 80. l. 16. (X. 62, 10.) परिणसौ A. C Mill. Instead of this, B 1. B 4. CB. and Ca. have परिणद्वपशू गोभिः.

P. 81. l. 12. (X. 63, 1.) पृथ्वाभिप्रवयोऽस्तृतीयेऽहनि वैश्वदेव एतत्सूक्तं वैश्वदेवं निविद्धानं ॥

- { पृथ्वाभिप्रवयोऽहयो स्मृतंति हनि वैश्वदेवशस्त्रे एतत्सूक्तं वैश्वदेवनिविद्धानं । Ca.
- { पृथ्वाभिप्रवपठहयोस्तृतीये हनि वैश्वदेवे निविद्धानं B 4, एतत्सूक्तं वैश्वदेवं in marg.
- { पृथ्वाभिप्रवयोः तृतीये हनि वैश्वदेवे एतत्सूक्तं वैश्वदेवनिविद्धानं A.
- { पृथ्वाभिप्रवयोः तृतीये हनि वैश्वदेवे एतत्सूक्तं वैश्वदेवनिविद्धानं C Mill.
- { पृथ्वाभिप्रवयोः तृतीये हनि वैश्वदेवे एतत्सूक्तं वैश्वदेवं निविद्धानं B 1.
- { पृथ्वाभिप्रवयोः तृतीये हनि वैश्वदेवे एतत्सूक्तं वैश्वदेवं निविद्धानं CB.

P. 81. l. 19. (X. 63, 1.) ज्ञातेयं A. C Mill, B 1. CB. B 4. ज्ञातैः Ca.

P. 88. l. 10. (X. 63, 15.) With regard to the Viniyoga, see Rv. I. 189, 1.

P. 91. l. 5. (X. 64, 3.) गंतुमशक्यं ॥ गूहितुमशक्यं ?

P. 91. l. 17. (X. 64, 4.) रो मत्वर्थीयः ॥ रो मत्वर्थीयः A. C Mill. शब्दाद्वरो मत्वर्थीयः B 4. sec. man. हविष्यश्च रो मत्वर्थीयः Ca. शब्दा स्त्रो मत्वर्थीयः CB. B 1. Cf. X. 64, 16; 99, 6. Sâyana takes *tuṭravan* either as derived from *tuvi* by means of two possessive affixes, viz. *ra* and *vân*, meaning "possessing many," i.e. praisers; or he takes *ra* as a possessive affix, attached to *tuvi*, *tuṭvira* meaning "possessing manifoldness," and referring to the gods, to which a new possessive suffix is added, viz. *vân*, giving to the compound the meaning of "united with those who are possessed of manifoldness." It is not possible to read *pratyayâvṛtiḥ*; first, because the MSS. are unanimous against it; secondly, because *âvṛtiḥ* is never used as a technical term for loss or disappearance.

P. 94. l. 20. (X. 64, 10.) ततः शशमानस्य शंसमानं स्तोतृन्तोऽस्मान्पातु ॥ ततः शशमानस्य शंसमानं स्तोतु नो स्मान्पातु A. ततः शशमानस्य शंसमानं स्तोतुं नो स्मान्पातु B 4. ततः शशमानस्य शंसमानं स्तोतुं नां स्मान्पातु C Mill. ततः शशमानस्य तत्समानं स्तोतुं नो स्मान्पातु Ca. ततः शशमानस्य शंसमानं स्तोतुं नो स्मान्पातु B 1. CB. It might be शंसमानान्, or शंसमानस्य स्तोतृः, if governed by शंसः, but the corruption begins even with ततः. As it is, शशमानस्य would be first explained by the acc. sing. शंसमानं, and this afterwards by स्तोतृन् in order to have a plural for नः.

P. 95. l. 13. (X. 64, 12.) हे मरुतो etc. There has been a misplacement in all the MSS.: A. begins with हे देवाः ये देवाः, C Mill with हे इंद्रा ये देवाः, Ca. B 4. CB. B 1. with हे इंद्रादयो देवाः, and they all continue यां धियं यत्कर्म मे मह्यं दातुमिच्छय, and then only proceed to the invocations हे मरुतः etc. There probably was a lacuna, which was supplied in a marginal note, and this note was afterwards inserted in the wrong place.

P. 101. l. 12. (X. 65, 8.) घरणवत् ॥ लक्षणवत् A. C Mill, B 4. CB. B 1. Ca. reads पितृवत् पयः उदकं पि घतः सिंचत । The same MS. has बहुधाव्यविकरणत्वेन instead of the आहुत्यधिकरणत्वेन of the other MSS.

P. 106. l. 26. (X. 66, 5.) त्विष्कंभं. Although all the MSS. read either त्विष्कंभं Ca. B 4, or त्विः कंभं A. C Mill, CB. B 1, and though the same reading त्विष्कंभं occurs again in X. 66, 7, I have ventured to print त्विष्कंभं as the nearest approach to what would otherwise be unintelligible.

P. 113. l. 26. (X. 67, 5.) संतं सूर्ये । This is the reading of all the MSS.; either संतं should be omitted, or at least वा added after सूर्ये.

P. 118. l. 9. (X. 68, 3.) कुसीदेभ्यः ॥ कुसीदेभ्यः A. C Mill. कुसीदेभ्यः Ca. कुसीदेभ्यः B 4. कुत्सिदेभ्यः B 1. CB. कुत्सितेभ्यः CB. sec. man.

P. 120. l. 24. (X. 68, 9.) वलस्य पर्वणः पर्वतात् ता गा निर्जभार । वलेन निर्जहार ॥ वलस्य पर्व । वान् भामा निर्जभारं वलेन निर्जहार A. वलस्य पर्ववान् भामा निर्जभार वलेन निर्जहार C Mill. वलस्य पर्वणः । पर्वतान् भूमौ निर्जभार वलेन निर्जहार B 4. वलस्य मज्जानं निर्जभार वनेन जहा Ca. पर्वतान् भूमौ निर्जभार वलान् निर्जहा CB. B 1.

P. 126. l. 22. (X. 69, 10.) प्रत्नान् ॥ सन्वान् A. C Mill. सन्वान् B 4. Ca. CB. B 1. It may be सत्नान्, but it is more likely that it was meant for प्रत्नान्.

P. 129. l. 13. (X. 70, 4.) अकारस्येकारवर्णव्यपत्त्याः पश्चादलोपः ॥ अकारस्येकारा वर्णव्यपत्त्या पश्चादलोपः A. लोपाः C Mill. लोपः B 1. अकारस्य इकारो वर्णव्यपत्त्या पश्चादलोपः Ca. अकारस्येकारो वर्णव्यपत्त्या पश्चादलोपः B 4. sec. man. अकारस्य इकारो वर्णव्यपत्त्या पश्चादलोपः CB. The text is hardly correct. But for the unanimity of the MSS., I should have preferred to write इकारवर्णव्यपत्त्याः पश्चादलोपः, for in the change of drāghimanâ, or, more correctly, drāghimnâ into drāghmâ, the *i* is first destroyed, and afterwards there is lopa of *an*, or *n*. However, Sâyaṇa was evidently satisfied with having explained a form drāghmâ, without going as far as drāghmâ, and this he does by saying that that allopaḥ of Pân. VI. 4, 134 and 137 takes place after the destruction of the *i*, for as long as the *i* was present, the allopaḥ of the akâra could not have taken place.

P. 132. l. 23. (X. 71, 1.) परमं । The MSS. of the Bṛihaddevatâ have अजरं and अमृतं ।

P. 133. l. 14. (X. 71, 1.) The passage in the Aitareyâraṇyaka, in the only MS. which I possess, runs as follows: तदिति प्रतिपद्यते तत्तदिति वा अन्नमन्नमेव तदभिप्रतिपद्यत एतां वाच प्रजापतिः प्रथमां वाचं व्याहरदेकाक्षरद्व्यक्षरां ततेति तातेति तथैवेतत्कुमारः प्रथमवाचं व्याहरदेकाक्षरद्व्यक्षरां ततेति तातेति तथैव तत्तत्तवत्या वाचा प्रतिपद्यते । तदुक्तमुपिणा वहस्पते प्रथमं वाचो अग्रमित्येतद्वेव प्रथमं वाचो अग्रं यत्प्रेरत नामधेयं दधाना इति वाचा हि नामधेयानि धीयते यदेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीदित्येतद्वेव श्रेष्ठमेतदरिप्रं प्रेणा तदेषां निहितं गुहाचिरितीदमु ह गुहाध्यात्ममिमा देवता अद् उ आचिरधिदैवतमित्येतत्तदुक्तं भवति ।

P. 136. l. 26. (X. 71, 7.) The quotation चृच्छंतीव खे उदगंतामिति is explained by Durga by चृच्छंति वै तौ कर्णौ खेऽभिव्यक्ताः संतः शब्दाः । एतावपि च उदगंतां प्रत्युद्गच्छत इव ग्रहणाय ।

P. 138. l. 17. (X. 71, 10.) प्रतिभूतेन A. C Mill, B 4. CB. B 1. पतिभूतेन Ca. Though patibhûtena might be defended, yet it would be more unusual even than pratibhutenâ. Sâyaṇa probably wrote pratibhûbhûtenâ, or simply सखिभूतेन ?

P. 139. l. 7. (X. 71, 11.) कर्मणि प्रयोगं ॥ कर्मणि प्रयोगे A. C Mill, B 4. B 1. कर्मणि प्रयोगेषु Ca. कर्मणि CB.

P. 139. l. 11. (X. 71, 11.) न निघातः ॥ निघातः A. C Mill, B 4. B 1. CB. प्रतिघातः Ca.

P. 141. l. 3. (X. 72, 2.) आदिसृष्टावित्यर्थः A. C Mill, Ca. CB. B 1. आदित्यसृष्टावित्यर्थः B 4.

P. 141. l. 10. (X. 72, 2.) अधिष्ठानसं ॥ अधिष्ठानाः सं A. C Mill. अधिष्ठान् सं Ca. अधिष्ठानात्सं

B 4. अधिष्ठानां तत्त्वं CB. नां तत्त्वं CB. sec. man. अधिष्ठानां तत्त्वं B 1. The end of Sāyana's argument is not clear to me.

P. 143. l. 13. (X. 72, 8.) In the Taittirīyāranyaka, where the same or a very similar passage occurs (I. 13, 8), the list ends with इन्द्रश्च विवस्वाँश्चेत्येते ।.

P. 146. l. 5. (X. 73, 5.) स इन्द्रस्तस्मा अवर्षणेन ग्रापयित्रीर्मिहो वृष्टीः प्रावपत् तमांसि च प्रावपत् । व्यानाशयदित्यर्थः ॥

स दस्युः तस्माः अवर्षणेन ग्रापयित्रीर्मिहो वृष्टीः प्रावपत् व्यानाशयदित्यर्थः । तमांसि ..... A.

स दस्युः तस्माः अवर्षणेन ग्रापयिता मिहो वृष्टीः प्रावपत् व्यानानाशयदित्यर्थः । तमांसि C Mill.

स ह दस्यु तमाः अवर्षणेन ग्रापयित्रीर्मिहो वृष्ट्या तस्माः प्रावपद्विनाशयदित्यर्थः । Ca.

स दस्युः तस्माः अवर्षणेन ग्रापयित्रीर्मिहो वृष्टीः प्रावपत् विनाशयदित्यर्थः । तमांसि B 4.

स दस्युः तस्माः अवर्षणेन ग्रापयित्रीर्मिहो वृष्टीः प्रावपयत् व्यानाशयदित्यर्थः । तमांसि B 1.

स दस्युः तस्माः आवर्षणेन ग्रापयित्रीर्मिहो वृष्टीः प्रावपत्तमांसि विनाशयदित्यर्थः CB.

The text is corrupt in all the MSS. First of all, it should be इन्द्रः instead of दस्युः, because the act here described, belongs to Indra, not to the Dasyu. But even if we retained दस्युः, the second half of the sentence would be incomplete.

P. 147. l. 5. (X. 73, 7.) After शीघ्रं गतो मार्गं, the MSS. add कान्ति A. Ca. B 4. CB. कान्ति C Mill. कान्ति B 1. गतो मार्गं, which I do not understand.

P. 147. l. 21. (X. 73, 9.) The commentary to verse 9 is left out in all the MSS., it may be seen in Sāyana's commentary to the Sāma-veda, I. 4, 1, 4, 9: अस्तेन्द्रस्य चक्रमायुधमप्यंतरिक्ष आ सर्वतो निपत्तं निपण्मासीन्मेघहननार्थमुतो तदपि चास्मा इन्द्राय मध्विदुदकमपि चच्छद्यात् । वशं नयति । पृथिव्यानतिपितं विमुक्तं यदुधरुदकमस्ति तत्पयो गोपुष्पोपधु चादधाः । आदधाति ॥

P. 153. l. 5. (X. 75, 4.) सिचौ सिच्यमानो भटौ नयसि उदकपूरयद्यदा A. सिचौ सिच्यमानो भटौ नयसि उदकपूरं पं द्यदा C Mill. सिचौ सिच्यमानौ भटौ नयसि उदकपूरं यद्यदा B 4. सिचौ सिच्यमानौ तदौ नयसि । उदकपूरं यद्यदा Ca. सिचौ सिच्यमानौ भये नयसि उदकं पूरयं यद्यदा CB. B 1. It seems impossible to restore the text. I should conjecture something like सिचौ सिच्यमानौ घटौ (पटौ) नयसि । उदकेन पूरयसि.

P. 153. l. 19. (X. 75, 5.) After this verse, CB. inserts in the text: सितासिते स्रितो यत्त संगमे तत्ता मृतासो दिवमुत्पतन्ति । ते वै तन्वंविदसृजन्ति धीरास्ते जनासोऽमृतत्वं भजन्ते ॥

S. 1. reads: सितासिते स्रितो यत्त संगमे तत्तामृतासो दिवमुत्पतन्ति ।

ये वै तन्वंविदसृजन्ति धीरास्ते जनासोऽमृतत्वं भजन्ते ॥

S. 2. in margine: सितासिते स्रिते यत्त संगमे तत्तामृतासो दिवमुत्पतन्ति ।

एवै तन्वंविदसृजन्ति धीरास्ते जनासोऽमृतत्वं भजन्ते ॥

The same verse occurs in the Mantra-samhitā, p. 107^b:

सितासिते स्रिते यत्त संगमे तत्तामृतासो दिवमुत्पतन्ति ।

एवै तन्वंविदसृजन्ति धीरास्ते जनासोऽमृतत्वं भजन्ते ॥

P. 155. l. 20. (X. 76, 1.) यथा of the text is left out by Sāyana.

P. 156. l. 2. (X. 76, 2.) धृतोऽश्च ॥ धूर्तः अश्च A. C Mill. धृताश्च Ca. धूर्तः अश्च B 4. CB; deest in B 1.

P. 156. l. 3. (X. 76, 2.) बलवान् ॥ बलाति A. C Mill, B 4. Ca. बलाति CB. B 1. बल् might

be a technical term connected with horsemanship, in which case Sāyana may have written बलते.

P. 159. l. 2. (X. 77, 1.) On the metre of this hymn, see my Translation of the Rig-veda, vol. I. p. civ.

P. 159. l. 7. (X. 77, 1.) बहुवचनं A. C Mill, Ca. B 4. CB. B 1. Cf. Rv. X. 77, 7.

P. 159. l. 10. (X. 77, 1.) न स्तुतवानस्मीतः पूर्वे ॥ न स्तुतो स्मि इतः पूर्वे A. C Mill, CB. B 1. न स्तुतो स्मि इतः इतः पूर्वे B 4. न स्तुतो स्माभि पूर्वे Ca.

P. 160. l. 15. (X. 77, 4.) परिष्कर्तार इव ॥ परिष्कार इव A. C Mill, B 4. CB. B 1. परिष्ठा इव Ca.

P. 160. l. 17. (X. 77, 4.) After सप्त there begins a lucuna in A. and C Mill, extending to X. 78, 1, तर्पयितारो ।

P. 161. l. 2. (X. 77, 5.) प्रसिद्धयानाः ॥ प्रसिद्धे यो नः Ca. प्रसिद्धयानाः B 4. प्रसिद्धायाना प्रवृद्धयाना B 1. CB.

P. 168. l. 19. (X. 79, 6.) चकर्थं विविधं कपोपि ॥ As all the MSS. give this reading, there can be little doubt that the mistake is due to Sāyana himself, who mistook चकर्त for चकर्थ ।

P. 169. l. 9. (X. 80, 1.) Shadgurusishya, too, says, सौचीको वैश्वानरोऽग्निर्चूषिः । वाविशिष्ट-त्वान्न सप्तिः ।

P. 172. l. 4. (X. 81, 1.) य इमेति त्रयोदशर्चं द्वितीयं A. C Mill, B 4. (Burn.) य इमेति त्रयोदशर्चं त्रयोदशं Ca. सप्तर्चं त्रयोदशं CB. B 1. In the extract from the Śatapatha-brāhmaṇa Sāyana speaks of Brahman as a masculine, ब्रह्मा वै स्वयंभुः A. C Mill, Ca. B 4, the passage omitted in B 1. CB. Weber's edition gives ब्रह्म वै स्वयंभुः. The same MSS. leave out भौवन after विश्वकर्मा in the quotation from the Nirukta. See also Taitt. Samhitā IV. 6, 2; Vāj. Samh. XVII. 7.

P. 173. l. 23. (X. 81, 2.) After °पृथिव्योरुपादानानर्हत्वात् B 1. adds तयोः स्योत्पत्तेः पूर्वमपादानानर्हत्वादित्यर्थः । आत्माश्रयप्रसंग इति शेषः । It should be स्योत्पत्तेः पूर्वमु°, but the whole is clearly a marginal note, and there is no trace of it even in CB. It occurs, however, in Burnouf's MS.

P. 173. l. 26. (X. 81, 2.) Instead of the simple किं सिदासीदिति in A. C Mill, Ca. B 4, we find in B 1. स्वरूपेण किं पदार्थं रूपे ॥ भूदिति प्रश्नार्थः । न किंस्वि°, in CB. स्वरूपेण किं पदार्थं रूपो भूदिति प्रश्नार्थः भिन्ना न किंस्वि°. It was probably meant for स्वरूपेण किंपदार्थरूपोऽभूदिति प्रश्नार्थः । न किंस्वि° etc.; or we should write न किंचिदासीदिति ।

P. 175. l. 17. (X. 81, 5.) The comment to यज्ञस्व is left out in all MSS.

P. 178. l. 21. (X. 82, 3.) तत्त्वदेवेषु Ca. तत्पदेषु A. तत्तत्पदेषु C Mill. तूत्तत्पदेषु B 4. तत्तत्पदेषु CB. B 1.

P. 180. l. 3. (X. 82, 6.) The quotation from the Smṛiti seems to be taken from Manu, but it varies from the received text, having akshipat for asrijat, and sūryakoṭīsamaprabham for sahasrāmśusamaprabham. In Mahidhara's commentary, which agrees very much with Sāyana's, but follows nevertheless its own way, we have athākshipat, and sūryakoṭīsamaprabham.

P. 180. l. 14. (X. 82, 7.) सर्ववेदांतवेद्यं ॥ The same is the reading of the MSS. of Mahîdhara, for सर्ववेदांत is only the very common Bengâli spelling for सर्ववेदांत, which Professor Weber has changed to सर्ववेदानं.

P. 180. l. 16. (X. 82, 7.) °कत्वात् नात्यंतं सत् काष्ठापापाणादिवत्संबोद्धमयोग्यत्वात् ॥ The state of the MSS. is as follows:

- A. °कत्वात् काष्ठापापाणादिवत्तरेण बुद्धमयोग्यत्वात्.
 C Mill °कत्वात् काष्ठापापाणादि वांतरेण संबुद्धमयोग्यत्वात्.
 Ca. °कत्वात्काष्ठापापाणादि तरेण संबंधमयोग्यत्वात्.
 B 4. °कः त्वा काष्ठापापाणादिवदंतरेण संबद्धः सयोग्यत्वात्.
 B 1. °कत्वात् एवमज्ञानमपि नात्यंतमसत् ईश्वरतत्वावरकत्वात् नापि सृत् बोधमानात् निवर्त्यत्वात्.
 CB. °कत्वात् एव काष्ठापापाणादि वांतरेण संबुद्धमयोग्यत्वात्.

It is only by a reference to Mahîdhara's commentary to the Yajur-veda that Sâyana's wording can be restored with some kind of certainty. The general conception in both commentaries is evidently the same. Nihâra, fog, is meant for ignorance; and as fog is not altogether nothing, for it impedes the vision, nor altogether something, for it cannot be perceived like wood and stones, so ignorance, too, is not altogether nothing, for it covers the essence of the supreme Lord, nor is it altogether something, for it can be removed simply by understanding. Supposing that Mahîdhara wrote काष्ठाश्मादिवद्बोधयितुमयोग्यत्वात्, not, as Professor Weber prints, काष्ठाश्मादिवद्बोधयितुमयोग्यत्वात्, I yet felt unable to make anything of the चंतरेण, which is, however, supported by all MSS. There may have been an addition, to express that fog could not be perceived without something else to which it adhered, possibly Sâyana may have said, that it could not be perceived except as clinging to stones and wood: anyhow, we can go no further in the present state of our MS. materials, and must wait for help from other sources. The verse occurs in the Taittiriya-samhitâ, possibly Sâyana's commentary there may remove our difficulties. I retain the neuter sat and asat, because all the MSS. have it.

P. 183. l. 21. (X. 84, 1.) In some respects Sâyana's commentary in Taitt. Brâhm. II. 4, 1, where this verse occurs with slight variations, is better.

P. 187. l. 24. (X. 85, 2.) सोमो नक्षत्राणामेषां । न खं त्रायंत इति नक्षत्रा ग्रहचमसादयः ॥

- A. सोमो नक्षत्राणामेषां न खं त्रायंत इति नक्षत्रा ग्रह वने द्युलोके.
 C Mill सोमो नक्षत्राणामेषां न खं त्रायंत इति नक्षत्रा ग्रह वने द्युलोप.
 Ca. सोमो नक्षत्राणां न खं त्रायंत इति नक्षत्र ग्रहचमसादयः ।
 B 4. CB. सोमो नक्षत्राणामेषां न खं त्रायंत इति नक्षत्रा ग्रहचमसादयः.
 CB. सोमो नक्षत्राणामेषां न खं त्रायंत इति नक्षत्रा ग्रहचमसादयः.

I doubt whether the text, as I have given it, is right. I have not been able to trace a similar etymology of nakshatra anywhere else; at all events, it is not more absurd than other etymologies of the same word, proposed by native

scholars. In the commentary to the Sāṅkhâyaṇa-sûtras (MS. meum, p. 124^b), at the end of the fourteenth Adhyâya, in explaining the Nakshatra-stomas, it is said, नक्षत्राणि ह तेजस्कामानि । एव ग्रह इत्युच्यते.

P. 188. l. 10. (X. 85, 3.) यः पपिवान् नैथुनकामार्थं चिकित्साद्यर्थं ॥ A. यः पपिवानं वै धे नु कामार्थं. C Mill यः पपिवानं वै धे नु कामार्थं. Ca. यः पपिवान न वोधनकामार्थं. B 4. sec. man. यः पपिवान् । वर्धनकामार्थं चिकित्साद्यर्थं. CB. यः पपिवान् पिवान् वर्धनकामार्थं चिकित्साद्यर्थं. B 1. यः पिवान् वर्धन । कामार्थं चिकित्साद्यर्थं.

P. 189. l. 13. (X. 85, 5.) आप्यायस्व समिति प्रातःसवने A. C Mill, Ca. B 4. आप्यायस्व समेति B 1. CB. The full formula ought to be आप्यायस्व समेतु ते: cf. Ait. Br. VII. 33.

P. 191. l. 3. (X. 85, 8.) येनोपशेरते स ओपशः ॥ येना नो वति स ओपशः A. C Mill. त्या निः नुर्वति स ओपशः Ca. येनोपशवति स ओपशः B 4. स म नु यः रूपशः CB. समुयः B 1. Nothing remained but to restore the text conjecturally, and chiefly with reference to VII. 54, 9.

P. 194. l. 12. (X. 85, 16.) विनिर्दिष्टे ॥ निविचष्टे A. Ca. निवि । चष्टे C Mill. ति विचष्टे B 4. विनिचष्टे CB. विनिचष्टे B 1.

P. 197. l. 6. (X. 85, 22.) बृहन्नितंवां Ca.; deest in A. C Mill, B 4. B 1. CB. The lacuna is indicated in A. B 4, the position of Ca. is very exceptional here.

P. 197. l. 19. (X. 85, 24.) अथास्या योक्त्रं विवृतेत् ॥ अथा योक्त्रं विवृते A. C Mill. अथास्या योक्त्रं विवृतेत् Ca. अथास्या योक्त्रविवृतेत् B 4; deest in B 1. CB. I have corrected the first in accordance with the Kauśika-sûtras (Dr. Haas, Indische Studien, V. p. 384). The yoktra ceremony is not mentioned in Âśvalâyaṇa's Gṛihya-sûtras. The yoktra is not a girdle which is always worn by a lady, but a girdle with which she is girded after she has been bathed, combed, and dressed for the marriage. When the girdle is unfastened again, the servants fight for it. This peculiar yoktra is not mentioned in the Petersburg dictionary.

P. 199. l. 26. (X. 85, 29.) शामुल्यं शामूलमित्यर्थः ॥ शामुल्यं शामुल्यमित्यर्थः A. C Mill, CB. श्यालुल्यं शामुल्यमित्यर्थः B 1. शामुल्यं शामूलमित्यर्थः Ca. शामुल्यं शमलं शरीरं B 4.

P. 199. l. 26. (X. 85, 29.) शरीरावच्छन्नस्य । A. शरीरावच्छन्नस्य C Mill. शरीरां छिन्नस्य CB. छिन्नस्य B 1. शरीरावच्छन्नस्य Ca. शरीरावच्छन्नस्य B 4.

P. 200. l. 22. (X. 85, 31.) यद्वा जनाद्यमाख्यात् ॥ जनात् यत् द्वाख्यात् A. जनात् यख्यात् C Mill. जना यमाख्यात् Ca. जनात् यमाख्यात् B 4. जनात् यमाख्या CB. B 1.

P. 201. l. 24. (X. 85, 34.) अनुपयोग्यं । B 1. 4. Ca. C Mill, CB. अनुपभोग्यं A.

P. 202. l. 6. (X. 85, 35.) तूपाधानं B 1. 4. Ca. CB. तूपाधानं C Mill. रूपाधानं A. The commentary is difficult, but it is quite clear that Sâyaṇa takes âśasanam, viśasanam, and adhivikartanam as parts of female dress.

P. 202. l. 7. (X. 85, 35.) यन्निधा वास्ये A. य ध्न वास्ये C Mill. यन्निधा वास्ये Ca. यन्निधा वास्ये B 4. यन्निधा वास्ये CB. यन्निधा वसे B 1. This I do not understand.

P. 203. l. 3. (X. 85, 37.) Sâyaṇa's explanation is very extraordinary, but the MSS. leave little doubt. All would be right if the word ūrū, apparently used as a feminine, were simply left out, except where it is the dual. Even after

atyantamangalabhûtâm, most of the MSS. have inserted this *ûrû*. तां ऊरुं आ ईरयस् सर्वतः A. तां ऊरुं आ ईरयस् सर्वतः C Mill. तां एरयस् आ ईरयः सर्वतः Ca. तां ऊरुं आ एरयस् सर्वतः B 4. तां ऊरुं अत एव सर्वतः CB. In B 1. all is left out between तां and ऊरुं वशती. One might conjecture *सूरुः*, like *वामोरुः*, but such a word would be too unusual for Sâyana to use. I have left the passage as it is, because it is just possible in *yasyâm ûrau* to take *ûrau* as an independent locative.

At the end of X. 85. (VIII. 3, 28.) the following Khila occurs:

अविधवा भव वर्षाणि शतं सायं तु सुव्रता ।
 तेजस्वी च यशस्वी च धर्मपत्नी पतिव्रता ॥१॥
 जनयद्गुह्यपुत्राणि^१ मा च दुःखं लभेत्क्वचित् ।
 भर्ता ते सोमपा नित्यं भवेद्धर्मपरायणः ॥२॥
 अष्टपुत्रा भव त्वं च सुभगा च पतिव्रता ।
 भर्तुश्चैव पितुर्भ्रातुर्द्वन्द्वानन्दिनी सदा ॥३॥
 इन्द्रस्य तु यथेन्द्राणी श्रीधरस्य यथा श्रिया ।
 शंकरस्य यथा गौरी तद्वर्तुरपि भर्तरि^२ ॥४॥
 अत्रैर्यथानुसूया स्याद्वसिष्ठस्याप्यरंधती ।
 कौशिकस्य यथा सती तथा त्वमपि भर्तरि ॥५॥
 ध्रुवैधि पोषा मयि मर्त्यं त्वादाद्बृहस्पतिः ।
 मया पत्या प्रजावती सं जीव शूदः शतं ॥६॥

The accents are given from MS. E. I. H. 132 (Colebrooke); they are placed still more at random in other MSS. Cf. Indische Studien, V. 194.

P. 207. l. 4. (X. 86, init.) संविवादं A. C Mill, Ca. सविवादं B 4; deest in B 1. CB : cf. Boehtlingk-Roth, s. v. The Brihaddevatâ makes Vrishâkapi the setting sun, Vrishâkapâyî the gloaming.

P. 207. l. 13. (X. 86, init.) अग्निष्टोमः स्यात्. One expects अग्निष्टोमसंस्थः स्यात्. One MS. A. reads अग्निष्टोम स्यात्, which may have been meant for an adjective of अग्निष्टोमः.

X. 86, 1. As this passage is important (see Academy, 1874, 31st Jan.), I subjoin the readings of the six principal MSS.:

- B 1. माधवभट्टास्तुति वि हि स्तोत्रारित्येषा ऋग्मिन्द्राण्या वाक्यमिति मन्यते । तथा च नमिन्द्राण्यै कल्पितं हविः
 CB. माधवभट्टास्तुति वि हि त स्तोत्रारित्येषा ऋग्मिन्द्राण्या वाक्यमिति मन्यते । तथा च तद्वचनमिन्द्राण्यै कल्पितं हविः
 Ca. माधवभट्टास्तु वि हि सोतोत्रारित्येषा ऋग्मिन्द्राण्या वाक्यमिति मन्यते । तथा च तद्वचनमिन्द्राण्यै कल्पितं हविः
 B 4. माधवभट्टास्तु वि हि सोतोत्रारित्येषा ऋग्मिन्द्राण्या वाक्यमिति मन्यते । तथा च तमिन्द्राण्यै कल्पितं हविः
 A. माधवभट्टास्तु वि हि तोत्रारित्येषा ऋग्मिन्द्राण्या वाक्यमिति मन्यते । तथा च तद्वचनमिन्द्राण्यै कल्पितं हविः ।
 C Mill. माधवभट्टास्तु वि हि सोतोत्रारित्येषा ऋग्मिन्द्राण्या वाक्यमिति मन्यते । तथा च तद्वचनमिन्द्राण्यै कल्पितं हविः ।

^१ जनयेद् ?

^२ ० तरी S. 2.

कश्चित्	इदं पुत्रस्य वृषा विषये	वर्तमानस्तत्तैर्द्रुमिन्द्राणी	वदति तस्मिन् पक्षे त्व सा ऋचो यमर्थः ॥
कश्चित्	इदं पुत्रस्य वृषा विषये	वर्तमानस्तत्तैर्द्रुमिन्द्राणी	वदति तस्मिन् पक्षे त्वस्या ऋचो यमर्थः ॥
कश्चिन्मंदो	अदुषत् । इन्द्रपुत्रस्य वृषाकपोविषये	वर्तमानस्तत्तैर्द्रुमिन्द्राणी	वदति तस्मिन्पक्षे त्वस्याश्च ऋचो यमर्थः ॥
कश्चित्	इन्द्रपुत्रस्य वृषाविषये	वर्तमानः तत्तैर्द्रुमिन्द्राणी	वदति तस्मिन् पक्षे त्वस्या ऋचो यमर्थः ॥
कश्चिन्मृगो	दूषत् । इन्द्रपुत्रस्य वृषाकपोविषये	वर्तमानः तत्तैर्द्रुमिन्द्राणी	वदति तस्मिन्पक्षे त्वस्या ऋचो यमर्थः ॥
कश्चिन् मणो दु	गूषत् । इन्द्रपुत्रस्य वृषाकापः विषये	वर्तमानस्तत्तैर्द्रुमिन्द्राणी	वदति तस्मिन् पक्षे त्वस्या ऋचो यमर्थः ॥

P. 208. l. 12. (X. 86, 2.) व्यधिश्चलितः ॥ व्यधिः चलितः A. C Mill. व्यधिश्चलितः B 4. खलितः Ca. चलतः CB. चलनः B 1.

P. 210. l. 24. (X. 86, 8.) After एकः किंश्चः something is left out, âdarârthah, or atisayavismayadyotanârthah.

P. 214. l. 15. (X. 86, 17.) The last paragraph अत्र त्वयियप्सुर्द्रु इन्द्राणी वदति is left out in all MSS. except Ca. I have inserted it, although it is against the Anukramanî. The Anukramanî, however, has been several times disregarded in this hymn, and there is no other way of removing the vyatireka, and establishing the avirodha of the two verses.

P. 214. l. 24. (X. 86, 18.) उद्धानं ॥ उद्धानं A. उद्धानं C Mill. उद्धानं CB. B 1. उद्धानं Ca. मुद्धानं B 4. सुना is explained by Manu III. 68 to comprehend five paśubadhasthânas, the kitchen-hearth, the grindstone, the broom, the pestle and mortar, the water-pot. The question is, which of these is meant here by Sâyaṇa. The MSS. are of little use, but as the commentary explains the first śunâ, the chullî, by udvahanî, this might seem to be the word intended, only not in the senses ascribed to it by the dictionaries, but in the sense of chullî, hearth. There is, however, another word for hearth, which comes nearer to the MSS., viz, uddhâna or uddhmâna (Am. Kosha II. 9, 29). Still nearer would be uddhava, if it could be proved that this word, too, was used in a technical sacrificial sense. Even musalam would be possible, for this, too, is one of the five śunâs.

P. 215. l. 18. (X. 86, 20.) मृगोद्वास ॥ मृगो वाः स A. Ca. C Mill. मृगोवास° B 4. CB. मृगोवा B 1.

P. 217. l. 1. (X. 86, 23.) At the beginning of this verse the MSS. add : हे इन्द्र विसृज्य-मानमनेन मंत्रेण वृषाकपिराशास्ते । A. C Mill, B 4. CB. B 1. हे इन्द्र विसृज्यमानं अनंतरमंत्रेण वृषाकपिरा-शास्ते Ca.

P. 217. l. 1. (X. 86, 23.) भल is explained as a vocative; शरभ ललतिर्भे° A. C Mill. शर भलति भे° Ca. शलभ भलतिर्भे° B 4. शर ल भमिति भे° CB. B 1. Now Śarabha is the name of a monkey in the Rāmāyaṇa, besides being the name of a strong fabulous animal, and this might refer to the animal mentioned in the preceding verse. But bhala does not lend itself to this interpretation, whereas by taking bhala for bhalla, Sâyaṇa might explain it by śara, arrow, and derive it from bhalati bhedane, if in Dhātu-pāṭha 32, 66.

P. 217. l. 10. (X. 87, 1. init.) अंगाराभिविहरणे ॥ संहाराभिविहरणे A. C Mill, B 4. अहाराभि-हरेण Ca.; deest in B 1. CB.

P. 218. l. 3. (X. 87, 2.) मारकव्यापारान् ॥ मारक (ह) अवाहन् राक्षसान् B 4. मारक अवाहन् राक्षसान् A. मारकअवाहन् राक्षसान् C Mill; deest in Ca. B 1. CB; मारकव्यापारान् ?

P. 222. l. 9. (X. 87, 13.) मधुरं A. B 1. मधुरं B 4. CB. मधुरं C Mill. एमधुरं Ca.

P. 228. l. 9. (X. 88, 3.) स्तोषामि A. C Mill, CB; deest in Ca. B 4. and B 1. Probably something is left out by which Sâyana would have traced the theoretical form stoshâmi back to staumi. The form itself, an imperative of the aorist, was probably unknown to him.

P. 230. l. 4. (X. 88, 7.) आभिमुख्येन जुहुवुः ॥ आभिमुख्येनाजुहुवुः C Mill, Ca. B 4. आभिमुख्येन आजुहुवुः A. आभिमुख्येन जुहुः CB. आभिमुख्येनाजुहुः B 1.

P. 234. l. 2. (X. 88, 16.) उत मन्येऽहमेनमनयोर्हि ॥ उत मन्ये ह मेनमनयोर्हि A. उत मन्ये हमेनमनयोर्हि C Mill. उत मन्ये हमे मन तयोर्हि Ca. उत मन्ये हमेनमनयोर्हि B 4. उतमे हन्यमे नस मायोगे CB. I cannot find the passage; if metrical, there are two syllables wanting.

P. 234. l. 14. (X. 88, 17.) After वेत्ति one expects इति.

P. 237. l. 7. (X. 89, 4.) The MSS. insert अंतरिक्षं च after सगरस्य, and all have प्रेरयानि (sic).

P. 241. l. 12. (X. 89, 14.) यद्यदा हेत्वा—यद्यदा च शक्त्या ॥ यद्या lacuna च शक्त्या A. यद्यदा च शक्त्या C Mill, CB. यद्यदा च शक्त्या B 4. यद्या च शसनस्थाने B 1. Ca. only has the passage, and reads, यद्यदा हेत्वा त्वनद्यस्य द्वितीयार्थे मध्ये । अभूतमेपद्युद्धार्थमागच्छद्रक्षो भिनहो भिनदः यद्यदा च शक्त्या.

P. 243. l. 4. (X. 90, 1.) As this is a hymn which has been much read, owing to its bearing on Vedânta doctrines, the MSS. are full of corrections and marginal notes. Sâyana's text, however, is not affected by them.

P. 245. l. 17. (X. 90, 5.) माययेति ॥ ययेति B 1. CB. यये वेति A. ययेवेति C Mill. तथौ वक्ष्यति Ca. य एवं वेदेति B 4. sec. man.

P. 252. l. 3. (X. 91, 4.) The lacuna at the end of verse 4 and the beginning of verse 5 occurs in all the MSS. The fifth verse occurs in the Sâma-veda II. 3, 2, 7, 1, but the commentary there affords little help towards restoring the original reading of Sâyana.

P. 254. l. 21. (X. 91, 11.) Another explanation of हविष्कृति is given in Ca. उत वा अपि वा हविः कृतिर्यस्मिन् तद्यज्ञमनुतिष्ठतीति शेषः Ca. उत वा अपि वा हविष्कृति हविषां कृतकरणं यस्मिन् स हविष्कृत् तस्मिन्त्यज्ञे हवींषि ददातीति संस्कृतिर्यस्मिन् तद्यज्ञमनुतिष्ठतीति शेषः A. C Mill, B 4. (कृतं करणं). CB. B 1. (कृतं करणं and ददातीति स हविष्कृत् यस्मिन् तद्यज्ञमनुतिष्ठतीति शेषः).

P. 255. l. 21. (X. 91, 13.) अनुप्रवेष्टा भवेति A. C Mill. अनुप्रवेष्टा भवति Ca. अनुप्रवेष्टो भवेति B 4. अनुप्रवेष्टो भवेति CB. B 1.

P. 261. l. 12. (X. 92, 11.) Sâyana takes rodasî either as a singular or dual, regardless of the Pada-text; and he excels himself in taking chaturāṅgo narāśamsah as a locative. Ca. has चतुर्भुङ्क्तो गिनस्तस्मिन्नराशंसो.

P. 261. l. 22. (X. 92, 12.) बोधतं, 2nd pers. dual, is explained by बुध्येतां, a possible 3rd pers. dual opt. Parasmaipada, instead of the Âtmanepada of बुध्यते. This बुध्येतां might have been taken for the 3rd pers. dual imperat. Âtman., but immediately after, where Sâyana inserts yuvâm, and where therefore a 2nd pers. dual is

necessary, the MSS. again give बुध्नेतं, which, though it might be changed to बुध्नेतां, cannot be changed to बुध्नेयां.

P. 262. l. 9. (X. 92, 13.) The same lacuna occurs in all the MSS. I have only changed कामयमान into नं, without attempting conjectural emendation, though it would be easy to do so; अन्नमभि प्राहुं । अन्नमन्नं कामयमानमिति शेषः । अर्चत । स्तुत ।

P. 262. l. 18. (X. 92, 14.) पत्न्युपपत्तत्वेना° ॥ पत्न्युपपत्तत्वेना° A. पत्न्युपपत्तत्वेना° C Mill. पत्न्युपपत्तत्वेना° B 4. sec. man. पत्न्युपपत्तत्वेना° CB. पत्न्युपपत्तत्वेना° B 1. पत्न्युपपत्तत्वेना° Ca.

P. 263. l. 10. (X. 93, init.) As Sāyana evidently took the name of the author to be तान्वः पार्थः it has been left so. He derives पार्थः from पृथुः, and even in the last verse where तान्वः पार्थः occurs, he takes पार्थः as a separate word. The Anukramanī, however, reads पार्थः, and the commentator explains पृथोरपत्तार्थं यत्.

P. 266. l. 2. (X. 93, 7.) वायुश्च A. C Mill, Ca. B 4. pr. man. सूर्यश्च B 4. sec. man. B 1. CB.

P. 266. l. 11. (X. 93, 8.) प्रति शीघ्रं ॥ All MSS. omit यज्ञं before प्रति; B 4. sec. man. changes the unintelligible प्रति into अति.

P. 266. l. 23. (X. 93, 9.) चक्रं रथस्य चक्रं रश्मिं न । चक्रादिकं । तद्वदित्यर्थः ॥ चक्रं रथस्य चक्रं रश्मिं चक्रादिकं तद्वदित्यर्थः । A. C Mill. चक्रं रथस्य चक्रं रश्मिं न यथा रश्मिः चक्रादिकं तद्वदित्यर्थः Ca. चक्रं रथस्य चक्रं रश्मिं चक्रादिकं तद्वदित्यर्थः B 4. pr. man. न रश्मिं च inserted after रश्मिं sec. man. चक्रं रथस्य चक्रं रश्मिं न रश्मिमिव चक्रादिकं तद्वदित्यर्थः CB. (चक्रोदि° B 1.)

P. 267. l. 25. (X. 93, 12.) विस्तृतान् रश्मीन् वर्धयंत तद्वदित्यर्थः ॥ विस्तृतान् रश्मीन् वर्धयंत तद्वदित्यर्थः A. विस्तृतान् रश्मीन् वर्धयंत तद्वदित्यर्थः C Mill. विस्तृतान् रश्मीन् वर्धयंत तद्वदित्यर्थः Ca. विस्तृतान् रश्मीन् वर्धयंत तद्वदित्यर्थः B 4. विस्तृतान् रश्मीन् वर्धयंत तद्वदित्यर्थः B 1. CB. The text is corrupt.

P. 269. l. 2. (X. 93, 15.) युवनाश्वनामकस्य ॥ युवनाश्वनामस्य A. युवनाश्वनामस्य C Mill. युवनाश्वनामस्य Ca. युवनाश्वनामस्य B 4. pr. man. युवनाश्वनामकस्य B 4. sec. man. युवनाश्वनामकस्य CB. युवनाश्वनामकस्य B 1. The text is corrupt.

P. 271. l. 6. (X. 94, 5.) सोमं after सत् and न्यक् must be taken as an independent gloss.

P. 275. l. 18. (X. 95, init.) ऋषिका A. C Mill, Ca. B 4. pr. man. CB; deest in B 1. स ऋषिः B 4. sec. man.

P. 275. l. 24. (X. 95, init.) पुत्रैश्च Ca. B 4. sec. man. CB. पुत्रोश्च A. C Mill, B 4. pr. man. B 1.

P. 276. l. 11. (X. 95, init.) तस्यादन्यत् ॥ तस्यादन्यत् A. तस्यादन्यत् C Mill. तद्यादन्यत् च Ca. B 4. sec. man. B 1. तद्यादन्यत् च CB.

The passage in the Bṛihaddevatā, though very corrupt, may be restored conjecturally, as follows :

पुरुवरसि राजर्षीवत्सरात्पूर्वशी पुरा । न्यवत्सत्संविदं कृत्वा तस्मिन्धर्मं चचार च ॥२०॥

तया तस्य च संवासमसूयन्याकशासनः । पैतामहं चानुरागमिंद्रवच्चापि तस्य तु ॥२१॥¹

¹ This line is unintelligible. Paitāmaha may refer to Mitrāvaruṇau, grandfather of Purūravas, who fell in love with Urvaśī.

स तयोस्तु वियोगार्थं पार्श्वस्थं वज्रमब्रवीत् । प्रीतिं भिद्धि तयोर्वज्र सम चेदिच्छसि प्रियं ॥२२॥
 तथेत्युक्त्वा तयोः प्रीतिं वज्रोऽभिनतस्त्वमायया । ततस्तया विहीनस्तु चचारोन्मत्तवन्तुपः ॥२३॥
 चरन्सरसि सोऽपश्यदातिरूपामिवोर्विश्रीं । सखीभिरातिरूपाभिः पंचभिः पार्श्वतो वृतां ॥२४॥
 पुनराह्वयतः प्रीत्या दुःखात्सा त्वब्रवीन्तुपं । अप्राप्याहं त्वयाद्येह स्वर्गे प्राप्स्यसि मां पुनः ॥२५॥
 आह्वानं प्रति चाख्यातमितरेतरयोरिदं । संवादं मन्यते यास्क इतिहासं तु शौनकः ॥२६॥

P. 276. l. 16. (X. 95, init.) उत्थाय जित्वा तौ मा गच्छेत्तेवं जल्पकोऽन्यतः ॥

उत्थाय जित्वा ता वा गच्छेत्तेवं जल्पको न्यतः A.
 उच्छाय जित्वा ता वा गच्छेत्तेवं जल्पको न्यतः C Mill.
 उय जित्वा त वो गच्छेत्तेवं जल्पको नृपा Ca.
 उत्थाय जित्वा तावा गच्छेत्तेवं जल्पवतीत्ययं B 4. sec. man.
 उत्थावा जित्वा गच्छेत्तेवं जको न्यतः B 1.
 उत्थाय जित्वा वा गच्छेत्तेवं जको न्यतः CB.
 उत्थाय जित्वा वा गच्छेत्तेवं जल्पति कोऽन्यतः Shadguruśishya.

If the correction is right, it would mean, "he, the king, having risen and having captured the two rams, shouting from the other side of the room, Do not come near! was shown, etc."

P. 276. l. 23. (X. 95, init.) साश्वं सापश्यदु° A. साश्वं सापश्यदु° C Mill. स सा पश्य Ca. साश्वं सापश्यदु° B 4. साश्वः सा पश्यदु° CB. B 1.

P. 276. l. 24. (X. 95, init.) रघोऽप्यसूचयत् scil. इतिहासः.

P. 276. l. 26. (X. 95, init.) In the extract from the Śatapatha-brāhmaṇa XI. 5, Professor Weber's edition has योग् instead of ज्योग्.

P. 279. l. 21. (X. 95, 5.) परमप्येवं मंतव्यं किमिति कातरो ॥ परमप्युप रतव्यं किमिति कातरो A. C Mill. परमप्येवं मंतव्यं किमिति कातरो Ca. CB. परामप्यापरः किमिति कामुक तरो B 4. sec. man. परमप्यरं किमिति कामकतरो B 1.

P. 280. l. 8. (X. 95, 6.) आश्रयार्थं Ca. आशिरार्थं A. C Mill, B 4. CB. B 1.

P. 281. l. 14. (X. 95, 9.) Read मतो.

P. 281. l. 18. (X. 95, 9.) जिह्वाभिरात्मीयाः सृक्का भक्षयंतः ॥ जिह्वाभिरात्मीयाभिः सृक्का भक्षयंतः A. जिह्वाभिरात्मीयाः सृक्का भक्षयंतः C Mill, B 4. (सृक्काः B 4. sec. man. B 1.) जिह्वाभिरात्मीयस्य भक्षयंतः Ca. CB. I cannot guess the original reading.

P. 284. l. 7. (X. 95, 14.) Read आरण्याः.

P. 286. l. 1. (X. 95, 18.) All the MSS. read यजासि; in B 4. only it is altered sec. man. to यजाति.

P. 288. l. 1. (X. 96, 4.) हयंतः स्पृहणीयः CB. हयंतः स्पृहीणायः A. C Mill. हरितः स्पृहणीयः B 4. दर्शतः दर्शनीयः Ca.; deest in B 1.

P. 288. l. 2. (X. 96, 4.) अथाहर्तारो वा CB. It is difficult to say what Sāyana wrote. B 1. writes simply आहर्तारो वा, but all the other MSS. show that there was originally another derivation given. A. reads असाध्वाहर्तारो वा. C Mill intended to give the same, but the writing is indistinct. Ca. could not make out the text,

and has the corrupt reading, असाधा वर्तते वा. B 4. strikes out whatever preceded हतारो and puts in चा, like B 1. I have given the reading of CB. as the most difficult, and therefore the most likely to cause misunderstanding, but I am not certain whether adhvâhartri is quite correct, and whether asâdhvâhartri may not have been Sâyana's explanation.

P. 290. l. 8. (X. 96, 9.) पुरतः प्रत्नस्य सोमस्य प्रीत्या चलतः ॥ पुरतः प्रत्नस्य सोमस्य प्रियवलजः B 4. CB. B 1. पुरतः प्रत्नस्य सोमस्य प्रिया चलतः C Mill; deest in A. पुरतः प्रकृष्य सोमस्य प्रिया चलतः Ca.

P. 290. l. 19. (X. 96, 10.) हे इन्द्र त्वां. These words seem to have been added afterwards, with reference to दधिषे.

P. 294. l. 17. (X. 97, 5.) भोजयिष्य A. भाजयिष्य Ca. C Mill, B 4. B 1. CB. Vâj. Samh. XII. 79, सेवध्वं!

P. 294. l. 19. (X. 97, 5.) विकरणाता ॥ Should it be द्विविकरणाता?

P. 305. l. 10. (X. 98, 11.) कुरुकुलजातमपि ॥ भूताकुलजालमपि A. C Mill, CB. भूताकुलजातमपि Ca. भूताकुलजालमपि B 4. भूताकुलजातमपि B 1. उलकुलजातमपि?

P. 306. l. 20. (X. 99, 2.) मायासुरी ॥ Sâyana must have read माया instead of मायाः, for though some MSS. read आसुरीः, which is of little use, they have संभवति.

P. 307. l. 3. (X. 99, 3.) संग्रामे deest.

P. 314. l. 15. (X. 100, 7.) रूपस्य प्राप्ति मां किः मा भूत इतः परं मानुषं रूपं मा भूदित्यर्थः A.

रूपस्य प्राप्ति मां किः मा भूत इतः परं मा उषं रु यं मा भूदित्यर्थः C Mill.

रूपस्य प्राप्तिर्मां किः मा भूत इतः परं मानुषं रूपं मा भूदित्यर्थः B 1.

रूपस्य प्राप्ति कर्मा कर्मा भूत् इतः परं मानुषं रूपं मा भूदित्यर्थः CB.

रूपस्य प्राप्तिर्मां किः मा भूत् इतः परं मानुषं रूपं मा भूदित्यर्थः B 4.

रूपस्य प्राप्ति मा किर्मा भूत् इतः परं मानुषं रूपं मा भूदित्यर्थः Ca.

I have restored the text according to the MSS., but the reading seems to be corrupt in all of them.

P. 320. l. 22. (X. 101, 10.) दलयध्वं. This would seem, according to the dictionaries, to be the very opposite of सोव्यध्वं, but the MSS. give no various reading.

P. 322. l. 5. (X. 101, 11.) Sâyana seems to have read वही. Ca. only has प्र वही. but for the rest agrees with the other MSS.

P. 322. ll. 12 and 18. (X. 101, 11.) शब्दमानो MSS.

P. 322. l. 13. (X. 101, 11.) द्विजानिद्विजायः । तयोरंतश्चरति ॥ द्विजातिः विज्ञानं तेषामंतश्चरति A. C Mill. द्विजानि विज्ञानं तेषामंतश्चरति B 1. द्विजानि द्विजानं तेषामंतश्चरति CB. द्विजातिः द्विजाये तेषामंतश्चरति Ca. द्विजानिः विज्ञानं तेषामंतश्चरति B 4.

P. 322. l. 16. (X. 101, 11.) तासंघां ॥ त । संघां A. त संघा C Mill. ता स घं CB. त सघां B 1. ता संघां Ca. त स घ्वां B 4.

P. 323. l. 2. (X. 101, 12.) उद्घातन is not explained by Sâyana.

P. 323. l. 5. (X. 101, 12.) ग्रोदितिः A. C Mill, Ca. B 4. CB. ग्रोदितिः B 1. ग्रोदितिः ?

P. 335. l. 1. (X. 103, 12.) परेहि is left unexplained. On Apvâ, see Weber, Indische Studien, IX. p. 482.

At the end of hymn 103 (VIII. 5, 23, nānuvākānte) the following Khila occurs :

असौ या सेना मरुतः परेषामभ्यैति न ओजसा स्पर्धमाना ।
तां गूह्यत तमसापत्रेन यथाभीषामन्यो अन्यं न जानात् ॥१॥
अथा अमिता भवता शीघ्राणा अहय इव ।
तेषां वो अग्निदग्धानामग्निमूढहानाभिद्रो हंतु वरवरं ॥२॥

Cf. Atharva-veda III. 2, 6.

P. 339. l. 21. (X. 104, 9.) हत्यायां चकर्थं करोषि ॥ हत्यायमे ह वेमेव करोषि A. हत्यायमे हवमेव करोषि C Mill. हत्यायां मे हवं चकर्थं करोषि Ca. हत्याय - - चकर्थं करोषि B 4. हत्याय चकर्थं करोषि B 1. हत्याय मे हे वम चकर्थं करोषि CB.

P. 341. l. 11. (X. 105, 1.) वातेनाप्यते A. तेनाप्यते अप्यते C Mill. वातेनाप्याप्यते Ca. तेनाप्यते B 4. वात B 1.

P. 345. l. 14. (X. 105, 11.) कामितवानित्यर्थः A. C Mill, CB. B 4. pr. man. कानितवानित्यर्थः Ca. कामितवानित्यर्थः B 4. sec. man.

P. 349. l. 18. (X. 106, 5.) The derivation of शिञ्च may be referred to Unādi-sūtras IV. 95 and 96. Devarāja mentions निंबविंशं विंशं विंशं विंशं वसंतं वादय इति शिनोतेर्वाप्रत्ययो मु मेति निपात्यते, and he adds अततेर्धन् । दुःखानि तनूकुर्वन्प्राप्यते. I had to change हेतुनातं into हेतुनातितं, taking आतित as a causal participle.

P. 349. l. 19. (X. 106, 5.) आलादेशः A. C Mill. आजादेशः Ca. B 4. sec. man. CB; deest in B 1. Sāyana frequently uses this आजादेशः, although the ordinary explanation of Pāṇ. VII. 1, 39, gives no authority for it.

P. 349. l. 26. (X. 106, 5.) Devarāja quotes, as coming from Mādhava, a sentence which is not in our commentary, although it expresses the meaning of Sāyana. After explaining शिञ्चात, शतरा, and शतपंता as सुखनामानि, he says सुखवाचिनः सर्वे सुखकारयि (i. e. सुखकरेण्यपि) स्युरिति माधवः । कालत्रयेऽप्यश्विनोः सुखस्य विवक्षितत्वेन विशेषभेदादपुनरुक्तिः । He then quotes Bhaṭṭabhaṣkara: भट्टभास्करमिश्रस्तु शिञ्चात सुखनामैतत् । सुखौ । शतरा । शंततरौ सुखतरौ । शतपंता ॥ शंतमौ । उभयत्रापि वर्णविकारादेः (रादि) पृषोदरादित्वात् । Instead of सुखस्य विवक्षितत्वेन (Ca.), even C Mill has सुखकरत्वम्, B 4. sec. man. सुखकरत्वमस्मदविवक्षितत्वेन, A. सुखकरत्वमस्म विवक्षितत्वे, B 1. अश्विनौः सुखकरत्वमस्मदविवक्षितत्वेन, CB. अश्विनोः सुखकरत्वम् विवक्षितं त्वे ।

P. 353. l. 6. (X. 106, 9.) The reading of the Unādi-sūtra IV. 207. is supported by all the MSS. The reading in Aufrecht's edition, ह्रस्वस्तुद् च, must be wrong. There is no such word as aptas, while apnas is a common Vedic word, and ought to be explained in the Sūtras. The Sūtra is rightly given in Boehtlingk's edition, yet in Boehtlingk's Dictionary we find aptas, and the same word is repeated by others. The Calcutta edition of the Unādi-sūtras repeats ह्रस्वस्तुद् च, but Tārānātha rightly omits the word in his great Dictionary.

P. 354. l. 7. (X. 106, 11.) गोष्वंतर्गोरुपस्यव° ॥ गोष्टतः गोरुपस्यव° A. गोष्टतः गोरुपं स्यव° C Mill. गोष्वंतः गोरुपस्यंत° CB. गोष्टतरयं धनं वोचतः खव° Ca. गोष्वंतः गोरुपस्यांत° B 4. sec. man. गोष्वंतः गोरुपस्यांत° B 1.

P. 354. l. 12. (X. 106, 11.) दिङ्मात्रं means within a short compass, alpamātre; cf. Tārānātha, Śābdastomamahānidhi, s. v.

P. 356. l. 4. (X. 107, 3.) एतेभ्यो न भवति ॥ एते न त्वन्ति A. एते न भवन्ति C Mill, Ca. B 4. B 1. CB.

P. 362. l. 5. (X. 108, 3.) The commentary is very imperfect in all the MSS. बहुना is fem., like एकस्याः. Vṛttāvṛttibhyām refers to गवां गोपतिः.

P. 365. l. 16. (X. 108, 10.) Before स the MSS. add अन्तान्, possibly meant for पक्षीन्.

P. 366. l. 26. (X. 109, 1.) This refers to the Prātiśākhya, Sūtra 139.

P. 368. l. 20. (X. 109, 4.) Instead of पतिवत्नी B 1. CB, we have सुकृतवती in A. Ca. B 4. C Mill.

P. 369. l. 3. (X. 109, 5.) बृहस्पतिर्नामलभतेति ॥ एवं स्वं पतिः माल्लमलभतेति A. एवं स्वं पतिः मामलभतेति C Mill, B 4. एवं स्वपतिं बृहस्पतिर्नामलभतेति Ca. एवं स्वपतिं मामलेति B 1. CB.

P. 369. l. 11. (X. 109, 5.) जुहोतेद्वे च must be a vārttika to Pāṇ. III. 2, 178. We find its elements in the vārt. द्युतिगमिजुहोतीनां द्वे च and in जुहोतेदीर्घश्च. See also Unādisūtra II. 61.

P. 376. l. 4. (X. 111, 1.) The poet is called the first time अष्टादंष्ट्र in A. C Mill, CB. B 4, अष्टादंष्ट्र in B 1, दिष्ट्र in Ca. The second time, अष्टादंष्ट्र in A. C Mill, CB. B 4. Ca. B 1; yet the right form is अष्टादंष्ट्र. Aufrecht and the Petersburg Dictionary give the wrong form, अष्टादंष्ट्र.

P. 377. l. 15. (X. 111, 3.) The end of the commentary is left out in all the MSS.

P. 387. l. 7. (X. 113, 3.) भवति A. C Mill, Ca. B 1. CB. B 4.

P. 393. l. 3. (X. 114, 4.) Ca. reads यद्वा समुद्रं सर्वतो गतो गमनं तच्छीलं प्रपञ्चजातमाविष्टवान् सृष्ट्वा तदेवान् प्राविशदिति श्रुतेः । वायुपक्षे बाह्यादिरूपेण विवेश सः इदं विश्वं. This looks more like part of the original commentary than a marginal note, though it is left out in all the other MSS. यद्वा समुद्रं वायुरूपेण विवेश A. यद्वा समुद्रं वायुरूपेण विवेश C Mill, B 4. यद्वा समुद्रं वायुरूपेण विवेश CB. यद्वा समुद्रं न वायुरूपेण विवेश B 1. What is intended in Ca. is evidently a distinction between the Paramātma and the mere Vāyu, frequently discussed by the Vedānta philosophers: cf. Ved. Sūtra II. 3, 1. seq. For that purpose समुद्रं was explained as समुद्रं सर्वतो गमनं । तच्छीलं प्रपञ्चजातमाविष्टवान् । बाह्यादि might seem better than वायुरूपेण or वायुदिरूपेण, because the Paramātma is never bāhya, the bāhya world beginning with ākāśa, which itself is still vibhu: ākāśādisarva-prapañcha etc. See Ved. Sūtra II. 3, 7: एतेन मातरिश्वा व्याख्यातः । एतेनाकाशोत्पत्तिप्रतिपादनेन वायोऽस्त्यत्रिपि प्रतिपादिता भवतीत्यर्थः । आकाशाद्वायुरिति श्रुतेः । But in that case we should expect बाह्य, and not बाह्यादि.

P. 394. l. 1. (X. 114, 6.) The number of Grahas given by Sāyana is 33, not 36. Other Grahas may be seen in Vāj. Saṃhitā VII and VIII.

P. 395. l. 4. (X. 114, 8.) Here again Ca. has its own independent reading, तदाधारत्वेन विषयानां तद्वापदेशः आकाशादागतानि पृथिव्यग्नेजोवायुकाशरूपाणि etc.

P. 396. l. 27. (X. 115, 1.) समासांतस्यानङः स्त्रियामिष्टत्वाद° ॥ समासांतस्य । उः न यामिष्टत्वाद° A.

समासांतस्य डः न यामिष्टत्वाद° C Mill. समासांत - नि ड स्त्रियामिष्टत्वाद° Ca. समासांतस्याडः स्त्रियामिष्टत्वाद° B 4. sec. man. समासांतस्यङ् न यामिष्टत्वाद° CB. समासांतस्य ङ न यामिष्टत्वाद° B 1.

P. 397. l. 15. (X. 115, 2.) हेतौ A. C Mill, Ca. B 4. B 1. CB. Cf. Pāṇ. III. 2, 126.

P. 400. l. 13. (X. 115, 7.) It is clear that Sāyaṇa read वसु ष्वे, as he could not otherwise have quoted Pāṇ. VIII. 3, 106. The Pada MSS. read वसुः स्तवे, but the Samhitā MSS. वसु ष्वे, which, however, may represent both वसुः स्तवे and वसु स्तवे ।. Though I have always given the Visarga, even where the MSS. omit it before स्त etc., yet in this passage I felt obliged to make an exception. Cf. Pāṇ. VIII. 3, 36, 1.

P. 400. l. 17. (X. 115, 7.) The words from द्योतमाना to जनान् are given by Ca. only.

P. 401. l. 19. (X. 116, 1.) Shadguruśishya gives Sthaura, the son of Sthūra; Colebrooke's MS. of the Anukramaṇi gives Sthauva; Sāyaṇa, Sthaula in A. C Mill, CB. B 1. B 4; but Sthaura in Ca.

P. 405. l. 10. (X. 116, 7.) After सुतः the MSS. add दु पि वेद्यत्वाद्युदात्तत्वं A. दुपि वेद्यत्वाद्युदात्तत्वं C Mill. सुवेत्वाद्युदात्तत्वं Ca. दुः पि वेत्वाद्युदात्तत्वं B 4. दुः पि वे श्रु त्वाद्युदात्तत्वं CB. दुः पि वेद्यत्वाद्युदात्तत्वं B 1.

P. 408. l. 12. (X. 117, 4.) व्यतिरेकेण निंदामाह ॥ व्यतिरेकेन निंदामाह Ca. व्यतिरेकान्वयाभ्यामाह A. C Mill, CB. B 4. पति° B 1. Cf. verses 1 and 3.

P. 418. l. 12. (X. 119, 11.) अकार्षे ॥ अकार्षे MSS.

P. 423. l. 20. (X. 120, 6.) क्सेयः instead of केय in the Unādi-sūtras III. 99, if indeed the reading there, as explained by the commentary, is correct.

P. 428. l. 24. (X. 121, 4.) प्राच्यारंभा आग्नेयाद्याः कोणदिश ईशानांता वा ॥ प्रारंभाः अग्नेयाद्याः कोणदिशः ईशितव्याः A. C Mill; Ca. leaves out all except दीशतव्याः. प्रारंभा आग्नेयाद्याः कोणदिशः ईशितव्याः B 4. प्रारंभा आग्नेयाद्याः कोणदेशे ईशितव्याः B 1.

P. 430. l. 9. (X. 121, 7.) Ca. only gives the following independent explanation, धारयंतः आपो ह अपो ह आप एक व विश्वमायन् सर्वे जगदापूरयन् यत् यस्मात्तत् तस्माद्धेतोः देवानां देवादीनां सर्वेषां प्राणिनां असु प्राणभूतः एकः प्रजापतिः समवर्तत समजायत । यद्वा । यत् यं गर्भे दधानाः आपो. Though it rests on the authority of Ca. only, I have adopted it in the text, because it seems required by what comes before.

P. 438. l. 1. (X. 123, 2.) There is a lacuna between आकाशे or आकाशस्य and इमं वेनं in all the MSS. In A. C Mill, B 4. the lacuna is mentioned in the text, पंक्तिरेका यत्नास्ति; in B 1. there are dots to indicate it; in CB. and Ca. the commentary goes on without any indications of an omission.

P. 452. l. 14. (X. 126, 4.) अनुकूले वेद्ये । CB. B 1. अनुकूलवेये A. C Mill. अनुकूले वेद्ये B 4. pr. man. लवे° B 4. sec. man.

P. 456. l. 1. (X. 127, 4.) छंदसः शपो लुक्. See, however, the explanation in the next verse.

At the end of X. 127. (VIII. 7, 14) the following Khila occurs. It has been printed and discussed in Muir's Sanskrit Texts, vol. IV. p. 498. With the exception of the first two verses, I have not given the accents, as the MSS.

are quite untrustworthy. The text, too, is corrupt in several places. I give the text from S. 1. and S. 2:

आ रात्रिं पार्थिवं रजः पितृप्रापि¹ धानभिः ।
 दिवः सदांसि बृहती वि तिष्ठसु आ त्वेषं वर्तते तमः ॥१॥²
 य ते रात्रिं³ नृचक्षसो युक्तासो नवतिर्नव ।
 अशीतिः सैयद्या⁴ उतो ते सप्त सप्ततिः⁵ ॥२॥⁶
 रात्रौ प्र पद्ये जननीं⁷ सर्वभूतनिवेशनीं ।
 भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जगतो निशां⁸ ॥३॥
 संवेशनीं संयमनीं ग्रहनक्षत्रमालिनीं⁹ ।
 प्रपन्नोऽहं शिवां रात्रौ भद्रे पारमशीमहि भद्रे पारमशीमह्यो नमः ॥४॥
 स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां बह्वृचप्रियां ।
 सहस्रसंमितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमं ॥५॥¹⁰
 शांत्यर्थं तद्विजातीनामृषिभिः सोमपाश्रिताः¹¹ ।
 अग्न्येदे त्वं समुत्पन्नारातीयतो नि दहाति वेदः ॥६॥
 ये त्वां देवि प्रपद्यन्ति¹² ब्राह्मणा हव्यवाहनीं ।
 अविद्या बहुविद्या वा सा नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा ॥७॥
 अग्निवर्णी¹³ शुभां सौम्यां कीर्तयिष्यन्ति ये द्विजाः ।
 तां तारयति¹⁴ दुर्गाणि नावेव सिंधुं दुरितात्यग्निः ॥८॥¹⁵
 दुर्गेषु विषमे घोरे संग्रामे रिपुसंकटे ।
 अग्निचोरनिपातेषु सर्वग्रहनिवारिणि¹⁶ सर्वग्रहनिवारिण्यो¹⁷ नमः ॥९॥
 दुर्गेषु विषमेषु त्वं¹⁸ संग्रामेषु वनेषु च ।
 मोहयित्वा प्र पद्यते तेषां मे अभयं कृणु तेषां मे अभयं कृणु ॥१०॥¹⁹
 केशिनीं सर्वभूतानां पंचमीति च नाम च ।
 सा मां समा निशा देवी सर्वतः परि रक्षतु सर्वतः परि रक्षत्वो नमः ॥११॥
 तामग्निवर्णी तपसा ज्वलन्ती वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां ।
 दुर्गा देवीं शरणमहं प्र पद्ये सुतरसि तरसे²⁰ नमः सुतरसि तरसे नमः ॥१२॥
 दुर्गा दुर्गेषु स्थानेषु शं नो देवीरभिष्टये ।
 य इमं दुर्गास्तवं²¹ पुण्यं रात्रीसूक्तं जपेत्सदा²² ॥१३॥
 रात्री कुशिकः सौभरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तवं गायत्वं²³ ।
 रात्रीसूक्तं जपेन्नित्यं तत्काल उप पद्यते²⁴ ॥१४॥

¹ पितुरः प्रापि S. 1. पितृप्रापु S. 2. ² Cf. Vāj. Samh. XXXIV. 32. Nir. IX. 29. Atharva-veda XIX. 47, 1. ³ रात्री S. 1. 2. ⁴ संत्वष्टा S. 1. 2. ⁵ सप्तति S. 1. सप्ततीः S. 2. ⁶ Cf. Atharva-veda XIX. 47, 3. ⁷ जननी S. 1. ⁸ दिशां S. 1. ⁹ गृह S. 1. 2. ¹⁰ Verses 5-8 wanting in S. 1. ¹¹ समुपाश्रिताः M. ¹² पद्यते? ¹³ ये अग्नि S. 2. ¹⁴ तांस्ता? ¹⁵ In MS. W. 445. portions of a Durgāstava are here inserted. ¹⁶ दुष्टग्रहनिवारणे S. 2. °वारणे? ¹⁷ °रख्यो S. 1. ¹⁸ त्वां? ¹⁹ Verses 10 and 11 wanting in S. 1. ²⁰ °रेसे S. 2. ²¹ °व S. 1. ²² रात्रौ रात्रौ सदा पद्येत् S. 2. ²³ रात्रि कुशिकं सौभरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तवं गायत्वं S. 1. रात्रिः कुशिकसौभरो रात्रिस्तवो गायत्री S. 2. I have corrected this line, because it is clearly an extract from the Anukramanī. ²⁴ पद्ये S. 1. तत्कालमुप पद्यते S. 2.

Some MSS., S. 2. and my own Parisishṭa collection, add here the Khila, which other MSS. give after hymn 142.

After hymn 128 (Asht. VIII. 7, 16) the following Khila occurs. The accents are given from S. 2:

अवाचमिद्रुमुतो हवामहे यो गोजिद्धनजिदश्चजिद्धः ।
 इमं नो यज्ञं विहवे जुषस्वास्य कुर्मो हरिवो मेदिनं त्वा ॥१॥¹
 आयुष्यं वर्चस्यं रायस्योषमौद्भिदं ।²
 इदं हिरण्यं वर्चस्वञ्जैत्राया विशतादु मां³ ॥२॥⁴
 उच्चैर्वैजि पृतनापाटसभासाहं धनंजयं ।
 सर्वाः समग्रा कृद्धयो हिरण्येऽस्मिन्समाहिताः ॥३॥
 शुनमहं हिरण्यस्य⁵ पितुर्नैमेव⁶ जग्राम ।
 तेन मां सूर्यैश्चमकरं पूरुषु प्रियं ॥४॥
 सप्तार्जं च विराजं चाभिष्टिया च मे भुवा ।
 लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तया मामिद्रु सं सृज ॥५॥
 अग्नेः प्रजातं परि यद्विरण्यममृतं जज्ञे अग्निं मर्त्येषु ।⁷
 य एनद्वेद स इदेनमर्हति⁸ जराभृत्युर्भवति यो विभर्ति ॥६॥
 यद्वेद राजा वरुणो यदु देवी सरस्वती ।⁹
 इन्द्रो यद्वृत्रहा वेद तन्मे वर्चसं आयुषे¹⁰ ॥७॥
 न तद्रक्षांसि न पिशाचाश्चरन्ति देवानामोजः प्रथमजं ह्येदं तत् ।¹¹
 यो विभर्ति दाक्षायणाहिरण्यं स देवेषु कृणुते दीर्घमायुः स मनुष्येषु कृणुते दीर्घमायुः ॥८॥¹²
 यदाबध्नादाक्षायणाहिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमानाः ।¹³
 तत्र¹⁴ आ बध्नामि शतशारदायायुष्माञ्चरद्विष्टियासत्¹⁵ ॥९॥
 घृतादुलुभं¹⁶ मधुमत्सुवर्णं धनंजयं धरुणं धारयिषु ।¹⁷
 कृणक्सपत्त्रा¹⁸दिधरांश्च कृण्वदा रोह मां महेते सौभगाय ॥१०॥
 प्रियं मां कुरु देवेषु प्रियं राजंसु मा कुरु ।¹⁹
 प्रियं विश्वेषु गोत्रेषु²⁰ मयि धेहि रुचा रुचं²¹ ॥११॥
 अग्निर्येन विराजति सूर्यो येन विराजति ।²²
 विराड्येन विराजति तेनास्मान्ब्रह्मणस्पते विराज समिधं कुरु ॥१२॥

¹ Tait. Samh. IV. 7, 14, 4. Tait. Br. I. 4, 3, 2. Atharva-veda V. 3, 11.

² Cf. Āśvalāyanaśākhokta-

mantra-samhitā (MS. Wa. 144), p. 133.

³ °तादिमां ?

⁴ Vāj. Samh. XXXIV. 50.

⁵ °यस्य S. 2.

⁶ पितुर्नैमेव S. 2.

⁷ Atharva-veda XIX. 26, 1.

⁸ °नजहे S. 1.

⁹ °नदहे ?

¹⁰ स इवेदम ?

¹¹ Atharva-veda V. 25, 6;

XIX. 26, 4.

¹² युवा S. 1.

¹³ Vāj. Samh. XXXIV. 51.

¹⁴ This is quoted as a Khailiko mantraḥ

by Devarāja in his Naighaṇṭukabhāṣya, p. 8^a. He reads दाक्षायणं, which is also the reading of other MSS.

¹⁵ Vāj. Samh. XXXIV. 5, 2. Atharva-veda I. 35, 1.

¹⁶ तन्म S. 1.

¹⁷ सन् S. 1.

¹⁸ °सं Atharva-veda.

¹⁹ घृतादुलुभं S. 1. घृतादुलुभं S. 2.

²⁰ Atharva-veda V. 28, 4.

²¹ °त्नान् Atharva-veda.

²² Atharva-veda

XIX. 62, 1.

²³ गोत्रेषु S. 1. 2.

²⁴ रुचा रुचा S. 1.

²⁵ Instead of this verse, S. 1. repeats verse 1.

P. 462. l. 26. (X. 129, 1.) सृष्टिस्थितिप्रलयादीनां ॥ सृष्टिस्थित्यादिप्रलयादीनां A. C Mill, Ca. सृष्टिस्थित्यादिः प्रलयादीनां B 1. CB. सृष्टिस्थित्यादि प्रलयादीनां B 4. सृष्टिस्थित्यादि may have been originally an explanation of प्रलयादिनां.

P. 463. l. 26. (X. 129, 1.) चाक्षेपमुखेन ॥ चाक्षेपमुखेन Ca. चापेक्षामुखेन A. C Mill. चापेक्षामुखेन B 4. B 1. CB. Both चाक्षेपमुखेन, by way of objection or irony, and चापेक्षामुखेन, by way of disdain or dissent, would be applicable. I see this is confirmed by Sāyana's commentary on the Taittirīya-brāhmaṇa II. 8, 9, 3.

P. 465. l. 21. (X. 129, 2.) प्रकृतिप्रत्ययाभ्यां. I can only explain this as referring to the prakṛiti of svadhā which was given before, and to the pratyaya, the instrumental, as implying both union with and dependence on the real sat.

P. 466. l. 22. (X. 129, 3.) तद्रूपता तदात्मता ॥ तद्रूपतां तदात्मतां A. B 4. Ca. B 1. तद्रूपतां तदात्मतां C Mill. तद्रूपतां तदात्मतां CB. I do not see how this sentence comes in here.

P. 470. l. 11. (X. 129, 7.) प्रकृतिश्च प्रतिज्ञादृष्टान्तानुपरोधात् ॥ प्रकृतिश्च ज्ञा दृष्टान्तानुपरोधात् A. C Mill. प्रकृतिज्ञादृष्टान्तानुपरोधात् Ca. तिष्ठति in marg. प्रकृतिश्च प्रतिज्ञादृष्टान्तानुपरोधात् B 1. B 4. प्रकृतिश्च प्रतिज्ञादृष्टान्तानुपरोधात् CB. See on the whole subject the commentary to this Sūtra.

P. 471. l. 20. (X. 130, 1.) The passage from शतसंख्या to पालका is preserved in CB. only, which MS., on the contrary, has its own lacuna afterwards. For after विस्तारवान् it adds यदुक्तः सर्गालोको यज्ञः च सर्वं जगत् सर्वजनेन व्यापुः, while the other MSS. give all from पालकाः to व्यापुः. I have added पितरः conjecturally, as the word explained by पालकाः. The passage has suffered much.

P. 471. l. 25. (X. 130, 1.) Instead of स्वयमेव we read सर्वजनेन A. C Mill, Ca. CB. B 1. स्वजने B 4. न in marg. स्वसर्जनेन? Though the passage in CB. is far from correct, I have given it as indicating at least how the words of the text were taken by Sāyana.

P. 472. l. 24. (X. 130, 2.) B 1. CB. B 4. pr. man. add after अनुवादी, नाके अस्मिन्निति शोधं कृतव्याख्यानं वा.

P. 474. l. 4. (X. 130, 4.) दापं चापि A. C Mill. आपं चैव Ca. B 1. B 4. दापं चापि CB. Cf. Pāṇ. IV. 1, 4, and Gaṇa ajādi.

P. 478. l. 25. (X. 130, 5.) आन्यदध्यादि A. C Mill, CB. B 1. B 4. ओषध्यादि° Ca.

P. 482. l. 17. (X. 132, 5.) From अस्मिन्नृषौ to इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं all is left out in A. C Mill, B 4. B 1. CB.

P. 482. l. 21. (X. 132, 5.) मित्रो बरुणो वा ॥ मित्रावरुणो वा A. C Mill. मित्रावरुणौ वा Ca. मित्रावरुणो B 1. CB. मित्रावरुणौ B 4. marg. वा.

P. 483. l. 26. (X. 132, 7.) Again from वनर्षेदं to उभयत्र all is left out in A. C Mill, B 4. B 1. CB.

P. 490. l. 24. (X. 134, 5.) वियता. The explanation is unusual, but not sufficiently so to require conjectural emendation. वियता A. Ca. C Mill, B 1. B 4. CB.

P. 493. l. 20. (X. 135, 3.) From पुण्यापुण्यात्मकं to शरीरात्मकं Ca. only gives the text,

viz. पुण्यं पुण्यकामात्मकं कामं क्रियते तेन च भोगप्रदानाय इदं शरीरमारभ्यत इति परंपरस्य मनसा शरीरस्य निष्पादकं तं शरीरात्मकं.

P. 499. l. 10. (X. 136, 7.) In explaining the चहो, the reference to Pāṇ. II. 3, 62, is taken for granted.

P. 499. l. 13. (X. 136, 7.) आलोडयति; the MSS. have आलोकयति.

P. 499. l. 26. (X. 137, 1.) The first half of the commentary is imperfect in all the MSS.

P. 505. l. 8. (X. 138, 5.) अप्रदूतसेनः ॥ प्रकृतसेनः A. C Mill. अहूतसेनः Ca.; deest in B 4. B 1. CB.

P. 509. l. 15. (X. 139, 6.) From जानाति to जानाति lacuna in all MSS. except Ca.

P. 509. l. 24. (X. 140, 1.) The quotation from the Âraṇyaka is here, as elsewhere, omitted. B 1. 4. give गतो विनियोगः ।.

P. 511. l. 5. (X. 140, 3.) इत्यस्य ॥ One might conjecture इत्यत्र.

P. 511. l. 12. (X. 140, 4.) Instead of जायमानैरात्मन्यैस्तेजोभिः A. C Mill, Ca., we find यजमानैरात्मन्यैः स्तोत्रभिः in B 1. 4. CB.

P. 517. l. 21. (X. 142, 6.) वाजा वेगा Ca. वाजाः खगाः A. C Mill, CB. खाडाः B 4. B 1. In the old writing वेगाः (खगाः) and खगाः are nearly the same.

P. 517. l. 26. (X. 142, 6.) अवा कर्तव्यः ॥ अद्वा कर्तव्यः A. अद्वा कर्तव्यः C Mill. अद्वा वर्तव्यः Ca. कर्तव्यः B 1. 4. वद्वा कर्तव्यः CB. Cf. Pāṇ. VII. 3, 78, where the change is made dependent on śit.

After hymn 142 (VIII. 8, 7) the following Khila occurs. The accents are marked in some of the MSS., but so carelessly that I left them out. Only S. 2. and two MSS. belonging to myself, M. m., give this hymn:

हिमस्य त्वा जरायुणाग्ने परि व्ययामसि ।

उत हृदो¹ हिं नो भुवोऽग्निर्ददातु भेषजं । शीतहृदो हि नो भुवोऽग्निर्ददातु भेषजं ॥२॥²

अंतिकामग्निमजनहुवैदः³ शिशुरागमत्⁴ ।

अजातपुत्रपक्षाया हृदयं मम धूयते⁵ ॥३॥

विपुलं वनं⁶ बद्धाकाशं चर जातवेदः कामाय ।

मां च⁷ रक्ष पुत्रांश्च शरणमभूज्जव ॥४॥

पिंगाक्ष लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोऽस्तु ते ।

अस्माद्धि बर्हेणस्योनां⁸ सागरस्योर्नयो यथा ॥५॥

इंद्रः⁹ क्षवं ददातु वरुणमभि पिंचतु ।

शत्रवो निधनं यांतु जयस्व¹⁰ ब्रह्मतेजसा ॥६॥

¹ हृदौ S. 2. ² See Atharva-veda VI. 106, 3. Vāj. Samh. XVII. 5. Tait. Samh. IV. 6, 1, 1. ³ °जर

हृदौ S. 2. °जनहू M. °जनयहू m. ⁴ शिशुला S. 2. ⁵ हूयते M. हूयते m. ⁶ विपुलवंतं M. ⁷ मां च M.

मांश्च S. 2. ⁸ अस्यां नि बर्हे रस्योनां S. 2. अस्याद्धि बर्हे स्योनां m. ⁹ इंद्रं S. 2. इंद्र M. m.

¹⁰ जयस्वं S. 2. m.

कपिलजटीं सर्वभक्षं चाग्निं प्रत्यक्षदेवतं¹ ।

वरुणं च वशाम्यग्रे मम पुत्रांश्च रक्षतु मम पुत्रांश्च रक्षन्तीं² नमेः ॥७॥

सायं वर्षशतं जीव पिब खाद च मोद च ।

दुःखितांश्च द्विजांश्चैव प्रजां च पशु³ पालय ॥८॥

यावदादित्यस्तपति यावद्वाजति चंद्रमाः ।

यावद्वायुः प्रवायति⁴ तावज्जीव जयाजय ॥९॥

येन केन प्रकारेण को वीनामनु⁵ जीवति ।

परेषामुपकारार्थं यज्जीवति स जीवति । एतां वैश्वानरीं⁶ सर्वदेव⁷ नमोऽस्तु ते ॥१०॥

One MS. adds: न चोरभयं न च सर्पभयं न च व्याघ्रभयं न च मृत्युभयं ।

यस्यापि मृत्युर्न च मृत्युः सर्वे लभते सर्वे जयते ॥

P. 522. l. 22. (X. 144, 1.) The poet's name is given as ऊर्ध्वकृशान by C Mill, A. (once), Ca., as ऊर्ध्वकृशान in CB. B 1. 4. Colebrooke's MS. of the Anukramanî has long *ā*, and so has Shadgurusîshya (once). But as the text of the Rig-veda has the short *a*, the name must be spelt with short *a*.

P. 525. l. 14. (X. 144, 7.) After अभिषुतः at the end of the commentary, A. adds यद्वा अस्मत्तद्वदाभिमुख्येन सुतः प्रेरितः ने दुं रित्यन्वयः ।, C Mill यद्वा अस्मत्तं अस्मत्त यदाभिमुख्येन सुतः प्रेरितः तेंदुरित्यन्वयः ।, Ca. यद्वा अस्मत् अस्मत्तः त्वदाभिमुख्येन सुतः प्रेरितः तेनेद्रेणेत्यन्वयः ।.

P. 525. l. 21. (X. 145, 1.) From यदि वारुण्यसि to आलिङ्गनमिति there is a lacuna in B 1. CB; B 4. adds on the margin the words from यदि वारुण्यसि to निष्क्रीणामीति.

P. 525. l. 21. (X. 145, 1.) After परिक्रिणति, B 1. CB. go on at once to तत् प्रथमा. B 4. does the same, but adds in margin the words from यदि वारुण्यसि to निष्क्रीणामीति. I give the fragments from which I have tried to restore some kind of text, though, without the original of Âpastamba and without the aid of the B. class, it was impossible to restore the text in a satisfactory manner.

For the first portion of the extract we find some analogy in the Gobhila Grihya Sûtras II. 6, 6 seq. I retain परिक्रिणति, though Gobhila has परिक्रीय, and निष्क्रीणामि instead of Gobhila's परिक्रीणामि. In the Nitimañjarî, however, we read वरुणाय त्वा परिक्रीणामि, and again सोमाय त्वा परिक्रीणामि. Then यवो भूत उत्तरया स्थाप्योत्तराभि-
स्तिसृभिरभिमन्त्र्योत्तरया प्रतिष्ठना हस्तयोराबध्य शयनकाले बाहुभ्यां भर्तारं परिगृह्णीयात् उपधानलिङ्गया वश्यो भवति सपत्नीवाधना वेति ।.

A. यदि वारुण्यसि वरुणात्वा निष्क्रीणामि यदि सौम्यसि सोमात्वा निष्क्रीणामि । श्वोभूत उत्तरयोः

C Mill The same as A, except नि

। भूत उत्तरयोरि-

Ca. The same as A, except नि

। यवोभूत उत्तरयोः

A. उत्तराभिस्तिसृभिरभिमन्त्र्य उत्तरया प्रतिष्ठनां हस्तयोराबध्य शय्याकाले बाहुभ्यां भर्तारं परिगृह्णीयात्

C Mill भिमन्त्र्य

Ca. स्थाप्यः उत्तराभिस्तिसृभिरभिमन्त्र्य

योः आ शयनकाले

¹ ०दे० M.

² ०त्यो S. 2. m.

³ चाशु M.

⁴ प्र वाजति m.

⁵ वि० m.

⁶ ०नरं S. 2. M.

⁷ ०देवं M.

- A. उपधानलिङ्गया वश्यो भवति सपत्नीबाधनं चेति । अयमर्थः । आद्यया पाठा नामोपधिः खातव्या ।
 C Mill नाम उपधिः
 Ca. वश्यो नाम ओपधिः ।
 A. ततस्तिष्ठतिभिरोपधेरभिर्भक्तयो मध्यावद्धा सौपधिः यथा भर्तारं स्पृशति तथा तस्य भर्तुरालिङ्गनमिति ।
 C Mill
 Ca. ततस्तिष्ठति रोपधेर वद्धा ओपधिः

Instead of ओपधेते one expects यवैः क्रीतां.

P. 529. l. 18. (X. 146, 3.) अरख्ये क्षत्तं ॥ अख्यौ । क्षत्तं A. C Mill. अपेक्षितं Ca.; deest in B 1. CB. अरख्ये क्षत्तं B 4. in marg. अपेक्षितं would be the easier reading; see also Taittiriya-brāhmaṇa II. 5, 5, (p. 624. ll. 13, 14.)

P. 529. l. 25. (X. 146, 4.) After आह्वयति the commentary is deficient in all MSS. except Ca.; but there, too, it is incorrect. Ca. gives निष्ठां गानन्विद्वन् त्वदीयं नमो च्यते after आह्वयति; this I cannot restore. The commentary on the Taittiriya-brāhmaṇa II. 5, 5, is far better.

P. 534. l. 11. (X. 148, 3.) After स्यात्, the MSS. insert समुद्रा A. C Mill, Ca. B 4. समुद्र B 1. स तु भः समुद्र CB.

P. 535. l. 18. (X. 149, 1.) अर्चतस्यापि A. C Mill. } अर्चतो A. C Mill, B 4. B 1. CB.
 अर्चतस्यापि Ca. } अर्चतो Ca.
 deest in B 4. B 1. CB. }

अर्चतैरख्यसूयः MS. Coll. 132. अर्चिनो हैरख्यसूयः twice, Shadgurusishya, MS. E. I. H. 1823.

P. 536. l. 7. (X. 149, 1.) After शिक्षक, साखी A. C Mill, B 4. in marg.; deest in Ca. B 1. CB. सारथिः ?

P. 537. l. 6. (X. 149, 3.) अतो हेतोः A. C Mill, Ca. अतो हेतुभूतौ B 1. CB. हेतुभूतः B 4. sec. man.

P. 539. l. 23. (X. 150, 4.) विशेषणसापेक्षस्यापि धनशब्दस्य समासश्छादसः ॥ विशेषणस्यापि समासः A. विशेषणस्यापि समासः C Mill. विशेषण सापेक्षस्यापि नशब्दस्य छादसः CB. B 1. adds समासः. विशेषेण सापेक्षस्यापि समासः B 4. विशेषेण सापेक्षस्यापि धनशब्दस्य छादसः Ca.

After hymn 151 (VIII. 8, 11) the following Khila occurs :

मेधां महर्भगिरसो मेधां सप्त ऋषयो ददुः¹ ²
 मेधाभिर्दृष्ट्वाग्निश्च मेधां धाता ददातु³ ते⁴ ॥१॥⁵
 मेधां मे⁶ वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती ।
 मेधां मे⁷ अश्विनौ देवावा धत्तां पुष्करस्रजा ॥२॥
 या मेधा अम्भरासु⁸ गंधर्वेषु च यन्मनः ।
 दैवी या मानुषी मेधा⁹ सा माया विशतादिमां ॥३॥¹⁰

¹ विदुः M. ² Âśv. Mantra-samhitā (MS. Wa. 144), p. 154. ³ दधा m. ⁴ मे MS. Wa. 144.

⁵ Cf. Vāj. Samh. XXXII. 15. Tait. Âr. X. 40. ⁶ ते S. 2. ⁷ ते m. S. 2. ⁸ ० रासो S. 2. ० रेभु m.

० रासु M. ⁹ युगा m. ¹⁰ See Tait. Âr. X. 41.

यन्मे नोक्तं तद्रमतां¹ शक्यं यदनु ब्रुवे² ।
 निशामतं निशामहै मयि व्रतं सह प्रियेण भूयासं । ब्रह्मणा सं गमेमहि ॥३॥³
 शरीरं मे विचक्षणं वाङ्मे मधुमत्तमा ।⁴
 अवृद्धमहमसौ⁵ सूर्यो ब्रह्मणानी⁶ स्य श्रुतं मे मा प्र हासीः ॥५॥⁷
 मेधां देवीं मनसा रेजमानां गंधर्वजुष्टां प्रति नो जुषस्व ।
 मह्यं मेधां वद मह्यं श्रियं वद मेधावी⁸ भूयासमजराजरिणुः ॥६॥
 सदस्यतिमद्भुतं प्रियमिंद्रेस्य काम्यं ।
 सनिं मेधामयासिधं ॥७॥⁹
 यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते ।
 तथा मामद्य मेधयाग्ने मेधाविनं कुरु¹⁰ ॥८॥¹¹
 मेधाव्यहं सुमनाः सुप्रतीकः श्रद्धामनाः सत्यमतिः¹² सुशेवः ।
 महायज्ञा धारयिष्णुः प्रवक्ता¹³ भूयासमये¹⁴ स्वधया प्रयोगे ॥९॥

P. 546. l. 17. (X. 155, 1.) एके in the text, not एकः, which is the reading of MS. Pada Taylor only. The Śruti passages may be seen in the Āśvalāyana Gṛihya Sūtras III. 3, and in a somewhat different form in the Śatapatha-brāhmaṇa XI. 5, 6.

P. 554. l. 19. (X. 158, 1.) The second Viniyoga, preserved in Ca., but in fragments only, had to be supplied from VII. 27, 13.

P. 560. l. 22. (X. 160, 4.) The na is left out by Śāyana.

P. 561. l. 1. (X. 161, 5.) The quotation इन्द्रो देवाशु न is wrong. It is omitted in B I. B 4; but not in CB. A. Ca. C Mill give it: शुनं नः, or शुना.

P. 561. l. 23. (X. 161, 5.) Instead of आतुरस्य the MSS. have आधितस्य A. Ca. C Mill, CB; deest in B I. B 4.

P. 566. l. 19. (X. 163, 1.) लुबुकाचुबुकात् ॥ लुबुकात् चुंचुकात् A. लुबुकात् लुबुकात् C Mill. लुबुकात् चुंचुकाद् Ca.; deest in B I. B 4. CB.

P. 567. l. 21. (X. 163, 8.) मतस्त्रौ as masculine, clearly the kidneys, the form of which in man corresponds to the mango fruit. Is मतस्त्रे different? The explanation हृदयास्थिविशेष, as given by Mahīdhara, seems nonsensical.

P. 572. l. 14. (X. 165, 3.) असंयस्मिन्निति, probably with pradeśa understood.

P. 573. l. 17. (X. 166, 1.) A. and Ca. add a Viniyoga. प्रयाणसमये निर्गमनाद्यं न एतत्सूत्रितं च । अथर्षं मा समानानामित्यभिक्रमेन्निति A. प्रयाणसमये निर्गमनमार्गे जपेत् सूत्रितं च । अथर्षं मा समानानामित्यभिक्रमेन्निति Ca. C Mill agrees with A. The other MSS. have nothing.

¹ तद्रमतां m. प्रद्र S. 2. भद्र M. ² ब्रवे M. द्रवे m. ³ निशामतं निशा मयि श्रुतं सह व्रतेन भूयासं M. निशामयि मयि व्रतं m. निशामतं निशामहै मयि व्रतं सह व्रतेषु भूय ॥ सं S. 2. ⁴ मधुमदुहा S. 2. मधुमदुहा M. मधु हुहा m. ⁵ अवृत° m. ⁶ ँण आणी M. ⁷ ँसीत् m. ⁸ ँवि m. ⁹ Vāj. Samh. XXXII. 13. Rv. I. 18, 6. ¹⁰ मेधया मे मेधाविनं S. 2. मा मह्य मेधाग्ने मेधाविनं यं कुरु m. मामद्य मेधयाग्ने M. विनं कुरु M. ¹¹ See Atharva-veda VI. 108, 4. Vāj. Samh. XXXII. 14. ¹² मुपः m. ¹³ प्रवक्ता S. 2. ¹⁴ मस्यै S. 2.

P. 578. l. 8. (X. 168, 2.) Sāyana seems to have read खयुक् Ca. खयुक् A. C Mill. सुयुक् B I. CB. B 4.

P. 583. l. 4. (X. 170, 4.) घर्मेकाले B 4. CB. धर्मेकाले A. C Mill. कमलोके Ca.; deest in B I.

P. 583. l. 24. (X. 171, 2.) After तद्भिप्रायेणेदमुक्ते, A. Ca. and C Mill add a quotation, which I cannot find. श्रूयते हि तस्येंद्रो वग्निरूपेण धनुज्यामन्वि रुद्रस्य त्वेव धनु रातिं शिर उत्पिपेय । स प्रवाग्भ्या भवदिति A. ज्यामन्वि रुद्र स्य त्वे थं वे नुरातिं शिर उत्पिपेय etc. C Mill. श्रूयते हि तस्येंद्रो वग्निरूपेण धनुज्योमिच्छति तथा रुद्रस्य त्वेव थं चरो त्तिः शिर उत्पिपेय स प्रवाग्भ्या भवदिति Ca. The story is told in different Brāhmaṇas, but not in this form. We have it in the Śatapatha, at the beginning of the fourteenth book; in the Taittiriya-āraṇyaka, at the beginning of the fourth Prapāṭhaka, with the explanatory portion in the fifth Prapāṭhaka; also in the Tāndya-brāhmaṇa VII. 5, 6; and Aitareya-brāhmaṇa I. 18. I have restored the text conjecturally, but I feel doubtful about Rudra.

P. 589. l. 3. (X. 174, 2.) The commentary to this verse is wanting in all the MSS.

P. 594. l. 12. (X. 177, 1.) हृदा हृत्स्येन । तात्स्थ्यान्नाच्छब्दं ॥ चक्षुषे तता तस्य जो वद्यं A. हृत्स्ये त तातस्य जो व द्य C Mill. हृदा हृत्स्येन तास्या ता छद्यं । Ca. हृदा हृत्स्येना तात्स्था । ता छ द्यं B I. हृत्स्ये तता रा तस्यान्नाच्छब्दं CB. हृदा हृत्स्ये तेनात्मना B 4. sec. man.

P. 594. l. 23. (X. 177, 1.) वृत्तिज्ञानानां A. B I. B 4. वृत्तिज्ञानानां C Mill. दत्तिज्ञानानां CB; deest in Ca.

P. 596. l. 12. (X. 178, 1.) तार्क्ष्यपुत्रः A. Ca. C Mill, B 4. B I. CB.

P. 596. l. 23. (X. 178, 1.) On गर्गादिः etc. see notes in Preface.

P. 597. l. 9. (X. 178, 1.) जयतेवौ उप्रत्ययः ॥ इद्रप्रत्ययः A. इद्रप्रत्ययः C Mill, B 4. B I. CB. इद्रप्रत्ययः Ca. Sāma-veda, p. 674, यजतेवौ इद्रप्रत्ययः.

P. 604. l. 22. (X. 183, 1.) चक्षुः ॥ अन्त्या चक्षुः A. CB. अन्त्या चक्षुः C Mill. इत्याचरु क्रमेण Ca. अन्तुचः B I. अत्यचः B 4. sec. man.

P. 606. l. 26. (X. 184, 1.) गर्भपातापप्रसवा ॥ स्त्रावपातापप्रसवा A. C Mill. स्त्रावपातापप्रसवा Ca. स्त्रावपातप्रसवा B 4. sec. man. सावपातप्रसवा B I. स्त्राचणतापप्रसवा CB.

After hymn 184 (VIII. 8, 42) the following Khila occurs :

नेजमे¹ परा पत सुपुत्रः पुनरा पत ।²
अस्यै मे पुत्रकामायै गर्भमा धेहि यः पुमान् ॥१॥
यथेयं पृथिवी मद्युक्ताना गर्भमादधे ।
एवं तं गर्भमा धेहि दशमे मासि सूतवे ॥२॥³
विष्णोः श्रेष्ठेन रूपेणास्यां नार्या गवीन्यां ।
पुमांसं⁴ पुत्राना धेहि दशमे मासि सूतवे ॥३॥⁵

After hymn 187, 8. (VIII. 8, 45) the following Khila occurs :

अनीकवंतमृतयेऽग्निं गीर्भिर्हवामहे । स नः पर्वदति द्विषः ॥

¹ तेज° M.

² Āśv. Gṛihya I. 14. Āśv. Mantra-saṃhitā (MS. Wa. 144), p. 131.

³ Atharva-veda V. 25, 2.

⁴ दशास्यां.

⁵ Atharva-veda V. 25, 10.

P. 614. l. 16. (X. 189, 3.) स्तूयते सूर्यं सर्वत इत्यर्थः ॥ स्तूयते सूर्यं सवत इत्यर्थः A. C Mill. सेवत इत्यर्थः Ca. स्तूयते सूर्यं स्तवत इत्यर्थः B 1. B 4. सूर्यं सवन इत्यर्थः CB.

P. 614. l. 21. (X. 190, 1.) त्वात्तादृग्रूप ॥ त्वात् चृग्रूप A. C Mill. त्वादृग्रूप Ca. त्वात् चृग्रूप B 1. B 4. CB.

P. 616. l. 21. (X. 191, 1.) After किंच there is खिन्नः A. C Mill. खि न B 4. सितो पीडायाः Ca. खिन्नः CB. खि नः B 1. It may have been meant for स त्वं, or तत् स्थितोऽपि.

After hymn 191 (VIII. 8, 49), at the end of the Samhitā, the following Khila occurs:

संज्ञानमुज्ञानावदत्संज्ञानं वरुणोऽवदत् ।
 संज्ञानमिन्द्रश्चाग्निश्च संज्ञानं सवितावदत् ॥१॥
 संज्ञानं वः खेभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः ।¹
 संज्ञानमग्निना युवमिहास्मासु नि यच्छतं ॥
 यत्कक्षीवान्संवतनो पुत्रो अंगिरसामवे ।²
 तेन नोऽद्य विश्वे देवाः सं प्रियां समजीजनन् ॥
 सं वो मनांसि जानतां समाकूर्तिर्मेनामसि ।³
 असौ यो विमता जनस्तं समावर्तयामसि ॥
 तच्छंयोरा वृणीमहे गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये ।⁴
 दैवीं स्वस्तिरस्तु नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ॥३॥
 ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं । शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥

¹ Cf. Tait. Br. II. 4, 4, 6. Atharva-veda VII. 52, 1.

² सा भवेत् Âśv. Mant. Samh. (MS. Wa. 144), p. 178.

³ Cf. Atharva-veda III. 5.

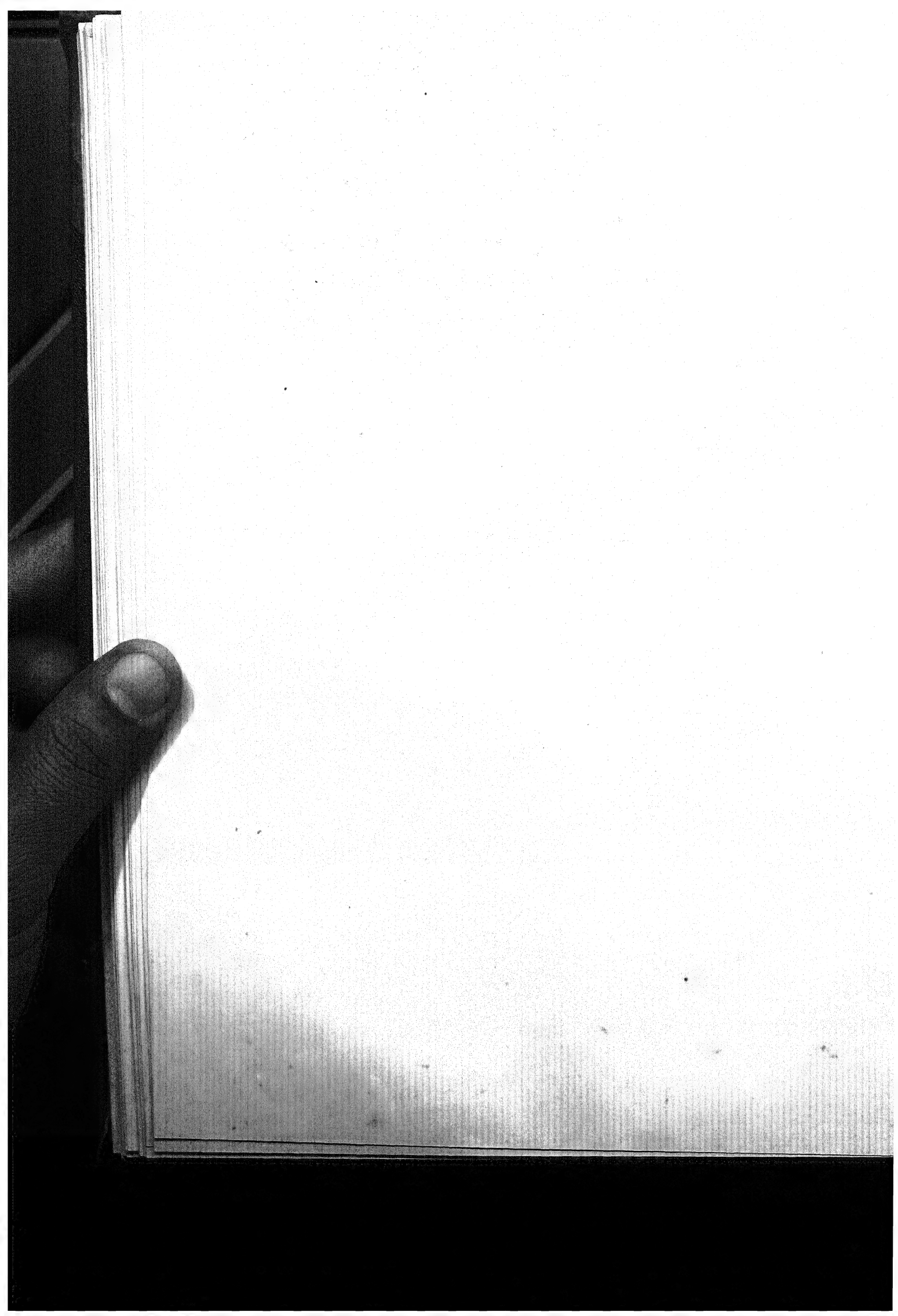
⁴ Tait. Samh. II. 6, 10. Tait. Br. III. 5, 11. Tait. Âr. I. 9, 7.

TABLE OF CONTENTS.

PREFACE	Pages v—lx
VARIETAS LECTIONIS	Pages 1—32
TEXT AND COMMENTARY	Pages १—३१८
SARVĀNUKRAMA	Pages 619—672
INDEX OF DEVATĀS	Pages 673—682
INDEX OF RISHIS	Pages 683—690
INDEX OF PRATĪKAS	Pages 691—782
CORRIGENDA	Pages 783—785
INDEX OF PADAS	Pages ३०१—३३६
INDEX OF UTTARA-PADAS	Pages ३३७—७६१
CORRIGENDA	Page ७६२

ऋग्वेदसंहिता

सायणाचार्यविरचितमाधवीयवेदार्थप्रकाशनामकभाष्यसंहिता

शार्मण्यदेशोत्पन्नेनैंगलण्डदेशनिवासिना भट्टमोक्षमूलरेण संशोधिता

श्रीमद्भारतवर्षमहाराज्यमात्यानामनुमत्या च

उद्घातरणाभिधाननगरे

विद्यामंदिरसंस्थानमुद्रायंत्रालये मुद्रिता

संवत् १९३१ वर्षे

॥ अष्टमाष्टकप्रथमाध्यायप्रथमवर्गाद्यष्टमाष्टकाष्टमाध्यायैकोनपंचाशवर्गपर्यंतं ॥

॥ समाप्ता चैयमुग्वेदसंहिता तद्वार्थं च समाप्तं ॥

ओं

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

यस्य निःश्चितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्ममे तमहं वंदे विद्यातीर्थमहेश्वरं ॥
सप्तमेऽष्टममध्यायं व्याख्यायाचार्यवंशजः ।
अष्टमे सायनाचार्य आदिमं व्याकरोत्यथ ॥

अच्छा म इति चतुर्थेऽनुवाकेऽष्टादश सूक्तानि । तत्र प्र होतेति चतुर्थे दशर्चं
सूक्तं ॥ प्र होता दशेत्यनुक्रांतं । अनुवर्तमानाङ्गालंदनस्य वत्सप्रेरार्घं । अनादेश-
परिभाषया चैष्टुभं । आग्नेयं । पूर्वसूक्तेन सहोक्तो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्र होता जातो महान्नभोविनृषद्वा सीददपामुपस्थे ।
दधिर्यो धायि स ते वयांसि यन्ता वसूनि विधते तनूपाः ॥१॥
प्र । होता । जातः । महान् । नभःऽवित् । नृऽसद्वा । सीदत् । अपां । उपऽस्थे ।
दधिः । यः । धायि । सः । ते । वयांसि । यन्ता । वसूनि । विधते । तनूऽपाः ॥१॥

यो नृषद्वाग्निरपां । अंतरिक्षनामैतत् । अंतरिक्षस्योपस्थ उत्संगे वैद्युतरूपेण
सीदत् निषण्णोऽभूत् स इदानीं होता यजमानानां होमनिष्पादको जातः प्रादुर्भूतो
महान् गुणैः पूज्यो नभोविदंतरिक्षस्य वेत्ता । यतस्तत्रोत्पन्नोऽतस्तस्य ज्ञाता ।
नृषद्वा नृषु सीदन् ॥ सदेः कनिप् कृत्स्वरः ॥ प्र सीदत् । वेद्यां प्रसीदति । अपामु-
पस्थे महिषा अगृह्णतेति हि निगमः । अपां समीप इत्यर्थः । कर्मणामुपस्थ उप-
स्थाने समीपे वेद्यामुक्तलक्षणः सन् । अथवापामुदकानामुपस्थे मध्ये योऽग्निर्ह-
विर्वोदुमसहमानो निगूढः स देवैः पुनः प्रार्थित उक्तविधः सन् वेद्यां प्रसीदति ।

योऽग्निर्दधिधाता यज्ञस्य धारकः सन् धायि वेद्यां निहितोऽभूत् सोऽग्निर्हे वत्सप्रे
विधते परिचरते ते तुभ्यं वयांस्यन्नानि वसूनि धनानि च यन्ता । नियमिता
भवतु । किञ्च तनूपास्ते तन्वः पाता च भवत्विति शेषः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

इमं विधन्तो अपां सधस्थे पशुं न नष्टं पदैरन्तु गमन् ।

गुहा चतंतमुशिजो नमोभिरिच्छन्तो धीरा भृगवोऽविदन् ॥ २ ॥

इमं । विधन्तः । अपां । सधस्थे । पशुं । न । नष्टं । पदैः । अन्तु । गमन् ।

गुहा । चतंतं । उशिजः । नमःऽभिः । इच्छन्तः । धीराः । भृगवः । अविदन् ॥ २ ॥

इममग्निमपामुदकानां सधस्थे सहस्थाने मध्ये निगूढं विधन्तः परिचरन्त
उपचारं वदन्तो वर्षयश्च पदैः पलायनमार्गव्यञ्जकैर्नष्टं चोरादिभिरपहतं पशु-
मिवान्तुगमन् । अन्तुजग्मुः ॥ गमेर्लुङि मंचे घसेति च्लेर्लुक् ॥ तेषु मध्ये गुहा गुहा-
यां चतंतं । चतिर्गतिकर्मा । अप्सु विलीनमित्यर्थः । उशिजः कामयमाना नमो-
भिर्नमस्कारैः स्तोत्रैर्वेच्छन्त आत्मन इच्छन्तो धीरा धीमन्तो भृगवोऽविदन् । लब्ध-
वन्तः । अग्नेर्हविर्वोढुमसहमानस्य पलाय्याप्सु प्रवेशो देवानामन्वेषणं चाग्नेस्त्वयो
ज्यायांस इत्यत्र स्पष्टमान्नातं । तै० सं० २. ६. ६. ६. । अन्वेषणं कुर्वतां मध्ये भृगूणा-
मग्निलाभ इमं विधन्तो अपां सधस्थे द्विता दधुर्भृगव इत्यत्रोक्तं । ऋ० सं० २. ४. ३. ॥

॥ अथ तृतीया ॥

इमं चितो भूर्येविददिच्छन्वैभूवसो मूर्धन्यघ्नायाः ।

स शेवृधो जात आ हर्म्येषु नाभिर्युवा भवति रोचनस्य ॥ ३ ॥

इमं । चितः । भूरि । अविदत् । इच्छन् । वैभुऽवसः । मूर्धनि । अघ्नायाः ।

सः । शेऽवृधः । जातः । आ । हर्म्येषु । नाभिः । युवा । भवति । रोचनस्य ॥ ३ ॥

इमं भूरि महान्तमग्निं वैभूवसो विभूवसः पुत्रस्त्रित ऋषिरिच्छन् लब्धुमिच्छन्
अघ्नायाः । अघ्ना भूमिः । तस्या भूम्या मूर्धनि । भूम्यामित्यर्थः । तत्राविदत् ।
लब्धवान् । सोऽग्निः शेवृधः सुखस्य वर्धयिता हर्म्येषु यजमानगृहेष्वा सर्वतो
जातः प्रादुर्भूतः सन् रोचनस्य रोचमानस्य स्वर्गाख्यस्य फलस्योक्तलक्षणस्य
यज्ञस्यादित्यस्य वा नाभिर्विधको भवति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

मंदं होतारमुशिजो नमोभिः प्रांचं यज्ञं नेतारमध्वराणां ।

विशामकृखन्नरतिं पावकं हव्यवाहं दधतो मानुषेषु ॥४॥

मंदं । होतारं । उशिजः । नमःऽभिः । प्रांचं । यज्ञं । नेतारं । अध्वराणां ।

विशां । अकृखन् । अरतिं । पावकं । हव्यऽवाहं । दधतः । मानुषेषु ॥४॥

उशिजः कामयमाना ऋत्विजो मंदं मादनीयं होतारं होमनिष्पादकं प्रांचं गार्हपत्यादाहवनीयं प्रति प्रागंचंतं यज्ञं यजनीयमध्वराणां यागानां नेतारं प्रापयितारमरतिं गंतारं सर्वदा यागगृहे वर्तमानं पावकं शोधकं हव्यवाहं हविषो वोढारं मानुषेषु मनुष्येषु मध्ये दधतो दधाना ऋत्विजो विशां यजमानानामर्थाय । यद्वा विशां प्रजानामरतिमर्थे । स्वामिनमित्यर्थः । नमोभिर्नमस्कारैः । स्तुतिभिरित्यर्थः । अकृखन् । अकुर्वन् । सुप्रीतं कृतवन्तः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

प्र भूर्जयंतं महां विपोधां मूरा अमूरं पुरां दर्माणं ।

नयंतो गर्भं वनां धियं धुहिरिश्मश्रुं नार्वीणं धनर्चं ॥५॥

प्र । भूः । जयंतं । महां । विपःऽधां । मूराः । अमूरं । पुरां । दर्माणं ।

नयंतः । गर्भं । वनां । धियं । धुः । हिरिऽश्मश्रुं । न । अर्वाणं । धनऽअर्चं ॥५॥

हे होतस्त्वं जयंतं जेतव्याञ्श्वूञ्जयंतं महां महान्तं विपोधां मेधाविनो धर्तारमग्निं प्रभूः । प्रभव । समर्थो भव । स्तोतुमिति शेषः । उन्नीयस्तु भूर्जयंतमित्येकपदं मत्वा भूरादील्लोकाञ्जयंतमिति व्याचकार । न केवलं त्वमेक एव अपि तु मूरा मूढाः सर्वेऽपि पुरुषा अमूरममूढं पुरां दर्माणं दारकं ॥ औणादिको मनिः । प्रत्ययस्वरः ॥ गर्भमरणयोर्गर्भभूतं वनां वननीयं ॥ वा छंदसि । पा० ६. १. १०६. १०७. । इति वचनादग्निपूर्वाभावः ॥ हिरिश्मश्रुं नार्वीणं । नेत्युपमार्थीयः । श्मश्रुशब्दोऽत्र रोमसामान्यवचनः । हरितरोमोपेतमर्वाणमरणशीलमश्वमिव । उक्तलक्षणाश्ववद्धरितकेशस्थानीयज्वालोपेतं धनर्चं प्रीणधनस्तुतिं ॥ शकंधादित्वात्पररूपत्वं ॥ ईदृशमग्निं नयंतो हविर्भिः प्रापयंतो धियं कर्म स्तोत्रं वाधुः । प्रापयन्ति । गातिस्थेति सिचो लुक् ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे प्रथमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

नि प॒स्त्यासु चि॒तः स्त॒भूयन्परि॒वीतो॒ योनौ॑ सीद॒दंतः ।

अतः॑ सं॒गृभ्या॑ वि॒शां द॒मूना॒ विध॑र्म॒णाय॑चैरी॒यते॒ नृन् ॥ ६ ॥

नि । प॒स्त्यासु । चि॒तः । स्त॒भूऽयन् । परि॑ऽवीतः । योनौ॑ । सीद॒त् । अ॒न्तरि॑ति ।

अतः॑ । सं॒ऽगृभ्य॑ । वि॒शां । द॒मूनाः । वि॑ऽध॒र्मणा॑ । अ॒य॒चैः । ई॒यते॒ । नृन् ॥ ६ ॥

चितस्त्रिषु स्थानेषु गार्हपत्यादिषु तायमानः स्तभूयन् यजमानगृहान् स्तंभयितुमिच्छन् ॥ इच्छार्थं क्यचि तदंताच्छतरि रूपं ॥ परिवीतः परितो ज्वालाभिर्ध्याप्रः सन् पस्त्यासु यागगृहेषु योनावंतः स्वीये वेद्यात्मके स्थाने निषीदत् । निषीदति । अतोऽस्मात्स्थानाद्विशां प्रजानां संबन्धीनि हवींषि संगृभ्य संगृह्येन्द्रादीनुद्दिश्य प्रक्षानि चरुपुरोडाशादीनि स्वीकृत्य दमूना देवेभ्यो दानमना यजमानाय वाभिमतप्रदानमना विधर्मणा तासां विविधेन कर्मणा निमित्तेन दानमना देवेभ्यो दानपक्षे विविधगमनरूपेण कर्मणायचैः शत्रूणां नियमनैः सह नृदेवानीयते । गच्छति ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अ॒स्याज॑रा॒सो द॒माम॑रि॒त्रा अ॒र्च॒धूमा॑सो अ॒ग्रयः॑ पा॒वकाः ।

श्चि॒तीच॑यः श्वा॒त्रासो॑ भुर॒ण्यवो॑ वन॒र्षदो॑ वा॒यवो॒ न सोमाः॑ ॥ ७ ॥

अ॒स्य । अ॒ज॒रा॒सः । द॒मां । अ॒रि॒त्राः । अ॒र्च॒त्ऽधू॑मासः । अ॒ग्रयः॑ । पा॒व॒काः ।

श्चि॒तीच॑यः । श्वा॒त्रासः॑ । भुर॒ण्यवः॑ । वन॒ऽसदः॑ । वा॒यवः॑ । न । सोमाः॑ ॥ ७ ॥

अत्र बहुत्वेन स्तूयते । अस्य यजमानस्य संबन्धिनोऽजरासो जरारहिता दमां दमनीयानां रक्षःप्रभृतीनां ॥ दमेः क्विपि सावेकाच इति विभक्तेरुदात्तत्वं ॥ तेषामरित्रास्तारका अर्चधूमासोऽर्चतोऽर्चनीया धूमा धूमोपलक्षिता ज्वाला वा येषां ते तथोक्ताः पावकाः शोधकाः श्वितीचयः श्वेतिमानमंचंतः ॥ श्वितिः श्वेतः । औणादिक इः ॥ श्वात्रासः । क्षिप्रनामैतत् । क्षिप्रधर्मका भुरण्यवो भरणशीला वनर्षदो वनेषु सीदंतः ॥ संहितायां द्वांदसं रूपं ॥ वायवो न सोमा गंतारः सोमा इव । हविर्दातुर्यजमानस्य शीघ्रा भवंतीति ॥

॥ अथाष्टमी ॥

प्र जिह्या भरते वेपो अग्निः प्र वयुनानि चेतसा पृथिव्याः ।

तमायवः शुचयंतं पावकं मंद्रं होतारं दधिरे यजिष्ठं ॥ ८ ॥

प्र । जिह्या । भरते । वेपः । अग्निः । प्र । वयुनानि । चेतसा । पृथिव्याः ।

तं । आयवः । शुचयंतं । पावकं । मंद्रं । होतारं । दधिरे । यजिष्ठं ॥ ८ ॥

योऽग्निर्जिह्या ज्वाल्या वेपः । कर्मनामैतत् । कर्म भरते तथा योऽग्निर्वयुनानि प्रज्ञानानि स्तोत्राणि पृथिव्या रक्षणाय चेतसानुग्रहयुक्तेन मनसा प्रभरते तमग्निमायवो गंतारो मनुष्याः शुचयंतं दीपमानं पावकं शोधकं मंद्रं स्तुत्यं होतारमाह्वातारं होमनिष्पादकं वा यजिष्ठमतिशयेन यष्टव्यं यष्टृतमं वा दधिरे । धारयन्ति ॥

॥ अथ नवमी ॥

द्यावा यमग्निं पृथिवी जनिष्टामापस्वष्टा भृगवो यं सहोभिः ।

ईक्रेन्यं प्रथमं मातरिश्वा देवास्ततस्तुर्मनवे यजत्रं ॥ ९ ॥

द्यावा । यं । अग्निं । पृथिवी इति । जनिष्टां । आपः । त्वष्टा । भृगवः । यं । सहः । अभिः ।

ईक्रेन्यं । प्रथमं । मातरिश्वा । देवाः । ततस्तुः । मनवे । यजत्रं ॥ ९ ॥

यमग्निं द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्यौ जनिष्टां अजनिषातां ॥ जनेर्लुङि व्यत्ययेन परस्मैपदं ॥ आपश्च यमुदपादयन् वैद्युतरूपेण त्वष्टा च यमजनयत् भृगवश्च यं सहोभिर्बलैः स्तोत्रादिसाधनैर्लब्धवन्तः । भृगवोऽविदन्निति ह्युक्तं । ऋ० सं० १०. ४६. २. । ईक्रेन्यं स्तुत्यं यं प्रथमं मातरिश्वा वायुरुदपादयत् अन्ये देवाश्च मनवे राज्ञे मनोरर्थाय यजत्रं यष्टव्यमग्निं ततस्तुः निष्पादितवन्तः ॥

॥ अथ दशमी ॥

यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुषासो यजत्रं ।

स यामन्त्रमे स्तुवते वयो धाः प्र देवयन्यशसः सं हि पूर्वीः ॥ १० ॥

यं । त्वा । देवाः । दधिरे । हव्यऽवाहं । पुरुऽस्पृहः । मानुषासः । यजत्रं ।

सः । यामन् । अग्ने । स्तुवते । वयः । धाः । प्र । देवऽयन् । यशसः । सं । हि । पूर्वीः ॥ १० ॥

हे अग्ने हव्यवाहं यं त्वा त्वां देवा दधिरे धारितवन्तो मानुषासो मनुष्याश्च
पुरुस्पृहो बहुकामान् स्पृहयन्तो यजत्रं यष्ट्र्यं दधिरे धारितवन्तः हे अग्ने स त्वं
यामन् यामनि यज्ञे स्तुवते मह्यं वयोऽन्नं धाः । देहि । हे अग्ने त्वत्तो देवयन् देव-
कामो यजमानः पूर्वीर्बह्वीर्बहूनि यशसो यशांसि । सं हीत्युपसर्गश्रुतेर्योग्यक्रि-
याध्याहारः । संप्राप्नोति खलु ॥

॥ इत्यष्टमे प्रथमस्य द्वितीयो वर्गः ॥

जगृभ्मा त इत्यष्टर्चं पंचमं सूक्तमांगिरसस्य सप्तगुणाम् आर्षं चैष्टुभं । विकुंठा
नामासुरस्त्री । सा चंद्रसदृशं पुत्रं कामयमाना कृच्छ्रचांद्रायणादिकं तपस्तेपे ।
मत्सदृशोऽन्यः कश्चिन्मा जनिष्टेति बुद्धेन्द्र एव तस्याः पुत्रोऽजायत । तादृशो
वैकुंठ इन्द्रो देवता । तथा चानुक्रांतं । जगृभ्माष्टौ सप्तगुर्वैकुंठमिंद्रं तुष्टावेत्यादि ।
गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

जगृभ्मा ते दक्षिणमिंद्रं हस्तं वसूयवो वसुपते वसूनां ।

विद्महि त्वा गोपतिं शूर गोनामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ १ ॥

जगृभ्मा । ते । दक्षिणं । इन्द्रं । हस्तं । वसुऽयवः । वसुऽपते । वसूनां ।

विद्महि । त्वा । गोऽपतिं । शूर । गोनां । अस्मभ्यं । चित्रं । वृषणं । रयिं । दाः ॥ १ ॥

वसूनां वसुपते बहूनां धनानां स्वामिन् इन्द्र ते तव दक्षिणं हस्तं वसूयवो वसु-
कामा वयं जगृभ्मा गृह्णीमः । यथा बहुप्रदस्यार्थिनो मह्यमदत्त्वा न गंतव्यमिति हस्तं
गृह्णीति तद्वत् । हे शूर विक्रांतेन्द्र त्वा त्वां गोनां गोपतिं । अत्र वृत्त्यवृत्तिभ्यां स्वा-
मित्वं बहुत्वं च प्रतिपाद्यते । बह्वीनां गवां गोपतिं विद्महि । जानीमः । अतोऽस्मभ्यं
चित्रं चायनीयं वृषणं वर्षकं रयिं धनं दाः । देहि ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

स्वायुधं स्ववसं सुनीथं चतुःसमुद्रं धरुणं रयीणां ।

चर्कृत्यं शंस्यं भूरिवारमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ २ ॥

सुऽआयुधं । सुऽअवसं । सुऽनीथं । चतुःऽसमुद्रं । धरुणं । रयीणां ।

चर्कृत्यं । शंस्यं । भूरिऽवारं । अस्मभ्यं । चित्रं । वृषणं । रयिं । दाः ॥ २ ॥

स्वायुधं शोभनवज्राद्यायुधं स्ववसं शोभनरक्षणं सुगमनं वा सुनीथं सुनयनं
चतुःसमुद्रं चतुरः समुद्रान्यो यशसा व्याप्नोति तं धरुणं धारकं । केषां । रयीणां
धनानां । चर्कृत्य पुनःपुनः कर्तव्यं शंस्यं स्तुत्यं भूरिवारं भूरीणां दुःखानां वारकं
बहुभिर्वरणीयं वा त्वां विद्मेति शेषः । तादृशोऽस्मभ्यमित्यादि पूर्ववत् । यद्वा हे
इंद्र उक्तगुणविशिष्टं पुत्राख्यं रयिं दाः । देहि ॥

॥ अथ तृतीया ॥

सुब्रह्माणं देववंतं बृहंतं मुहुं गभीरं पृथुबुधमिन्द्र ।

श्रुतञ्च ऋषिमुग्रमभिमातिषाहमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ ३ ॥

सुऽब्रह्माणं । देवऽवंतं । बृहंतं । उहुं । गभीरं । पृथुऽबुधं । इंद्र ।

श्रुतऽऋषिं । उग्रं । अभिमातिऽसहं । अस्मभ्यं । चित्रं । वृषणं । रयिं । दाः ॥ ३ ॥

हे इंद्र त्वं सुब्रह्माणं । ब्रह्म परिवृढं स्तुतिलक्षणं कर्म । शोभनस्तुतिकमित्यर्थः ।
देववंतं महांतं मुहुं विस्तीर्णं गभीरमसुरादिभिरगम्यं पृथुबुधं विस्तृतमूलं
श्रुतञ्च ऋषिं श्रुता ऋषयो येन तादृशमृषीणां ख्यापयितारं प्रथितज्ञानं वीर्य-
मुद्गूर्णबलमत एवाभिमातिषाहमभिमातीनां शत्रूणामभिभवितारं हंतारम-
स्मभ्यं चित्रं पूज्यं वृषणं वर्षकं पुत्रं रयिं धनं दाः । देहि । अथवा विशेषणवि-
शेष्यभावः । उक्तलक्षणं पुत्राख्यं रयिं दाः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

सनद्वाजं विप्रवीरं तरुचं धनस्पृतं शूश्रुवासं सुदक्षं ।

दस्युहनं पूभिर्दमिन्द्र सत्यमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ ४ ॥

सनत्ऽवाजं । विप्रऽवीरं । तरुचं । धनऽस्पृतं । शूश्रुऽवासं । सुऽदक्षं ।

दस्युऽहनं । पूऽभिर्दं । इंद्र । सत्यं । अस्मभ्यं । चित्रं । वृषणं । रयिं । दाः ॥ ४ ॥

सनद्वाजं लब्धान्नं विप्रवीरं मेधाविनं पुत्रं तरुचं तारकं धनस्पृतं धनानां
पूरकं स्पृष्टारं वा ॥ स्पृष्टोतेः स्पृशतेर्वोत्तरपदं ॥ शूश्रुवासं वर्धमानं सुदक्षं शोभ-
नबलं दस्युहनं शत्रूणां हंतारं पूभिर्दं शत्रूणां पुरां भेत्तारं सत्यं सत्यकर्माणं ।
शिष्टमुक्तं ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अश्वावंतं रथिनं वीरवंतं सहस्रिणं शतिनं वाजमिन्द्र ।

भद्रवातं विप्रवीरं स्वर्षामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ ५ ॥

अश्वाऽवंतं । रथिनं । वीरऽवंतं । सहस्रिणं । शतिनं । वाजं । इन्द्र ।

भद्रऽवातं । विप्रऽवीरं । स्वऽसां । अस्मभ्यं । चित्रं । वृषणं । रयिं । दाः ॥ ५ ॥

अश्वावंतं बहुभिरश्चैरुपेतं रथिनं रथवंतं वीरवंतं वीरैः पुरुषैरुपेतं सहस्रिणं सहस्रवंतं । असंख्यातगवादियुक्तमित्यर्थः । भद्रवातं भद्रगणं कल्याणैः सेवकैः परिवृतं विप्रवीरं विप्रैर्वीरैश्चोपेतं स्वर्षा सर्वस्य संभक्तारं वाजं बलवंतं हे इन्द्र । शिष्टमुक्तं ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे तृतीयो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

प्र सप्तगुमृतधीतिं सुमेधां बृहस्पतिं मतिरच्छा जिगाति ।

य आंगिरसो नमसोपसद्योऽस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ ६ ॥

प्र । सप्तऽगुं । ऋतऽधीतिं । सुऽमेधां । बृहस्पतिं । मतिः । अच्छा । जिगाति ।

यः । आंगिरसः । नमसा । उपऽसद्यः । अस्मभ्यं । चित्रं । वृषणं । रयिं । दाः ॥ ६ ॥

सप्तगुं मां मतिः स्तुतिर्देवविषयाच्छा जिगाति । कीदृशं सप्तगुं । ऋतधीतिं सत्यकर्माणं सुमेधां शोभनप्रज्ञं बृहस्पतिं बृहतो मंत्रस्य स्वामिनं । यः सप्तगुरांगिरसोऽंगिरोगोत्रोत्पन्नोऽहं नमसा नमस्कारेण देवानुपसद्यः । उपगतः । यद्वा नमसान्नोपसद्य उपसदनीयो देवैरनुयाह्य इत्यर्थः । तादृशयास्मभ्यं मह्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

वनीवानो मम दूतास इन्द्रं स्तोमाश्चरन्ति सुमतीरियानाः ।

हृदिस्पृशो मनसा वच्यमाना अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ ७ ॥

वनीवानः । मम । दूतासः । इन्द्रं । स्तोमाः । चरन्ति । सुऽमतीः । इयानाः ।

हृदिऽस्पृशः । मनसा । वच्यमानाः । अस्मभ्यं । चित्रं । वृषणं । रयिं । दाः ॥ ७ ॥

वनीवानो वननवंतः ॥ छंदसीवनिपाविति मत्वर्थीयो वनिप् ॥ मम सप्रगोदू-
तासो दूतसदृशः । दूता यथा भर्तुरभिमतार्थं प्रापणीयं प्रापयन्ति तद्वत्स्तुत्यान्गु-
णान्प्रापयन्तः स्तोमाः स्तवाः सुमतीस्तस्येन्द्रस्यास्मद्विषया अनुकूला बुद्धीरियाना
याचमाना इंद्रं चरन्ति । प्राप्नुवन्ति । पुनश्च त एव विशेषन्ते । हृदिस्पृशो हृदये स्पृशन्तः ।
स्तुत्यस्य प्रियभूता इत्यर्थः ॥ हृद्युभ्यामित्युपसंख्यानात् डेरलुक् ॥ मनसा सत्त्वोद्विक्तेन
वच्यमाना उच्यमानाः । अस्मभ्यमित्यादि गतं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

यत्त्वा यामि दद्वि तन्न इंद्र बृहन्तं क्षयमसमं जनानां ।

अभि तद्यावापृथिवी गृणीतामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ ८ ॥

यत् । त्वा । यामि । दद्वि । तत् । नः । इंद्र । बृहन्तं । क्षयं । असमं । जनानां ।

अभि । तत् । द्यावापृथिवी इति । गृणीतां । अस्मभ्यं । चित्रं । वृषणं । रयिं । दाः ॥ ८ ॥

हे इंद्र त्वा त्वां यद्वक्ष्यमाणं यामि याचामि । वर्णलोपच्छांदसः । याच्यमानं
तदद्वि । देहि ॥ ददातेर्लोऽटि व्यत्ययेन परस्मैपदं । बहुलं छंदसीति शपो लुक् ॥
तदिति सामान्येन निर्दिष्टं विशेषयति । बृहन्तं महान्तं क्षयं निवासं जनानामन्ये-
षामसममसाधारणं देहि । त्वया दातव्यं द्यावापृथिवी अभिगृणीतां । अस्मभ्य-
मित्यादि गतं ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे चतुर्थो वर्गः ॥

अहं भुवमित्येकादशर्चं षष्ठं सूक्तं । पूर्वसूक्तेन सप्रगुना स्तुतो दृष्टः सन्निद-
मादिसूक्तत्रयेण स्वयमात्मानमस्तौत् । तस्माद्वैकुण्ठस्येन्द्रस्य वाक्यत्वाद्यस्य वाक्यं स
ऋषिरिति परिभाषयेन्द्र ऋषिः । वैकुण्ठस्येन्द्रस्य च स्तूयमानत्वाद्या तेनोच्यते सा
देवतेति परिभाषयेन्द्र एव देवता । दशम्येकादशीसप्रम्यस्त्रिष्टुभः । शिष्टास्त्रिष्टुबन्त-
परिभाषया जगत्यः । तथा चानुक्रांतं । सप्रगुस्तुतिसंहृष्ट आत्मानमुत्तरैस्त्रिभिस्तु-
ष्टावाहं भुवमित्येकादशांत्ये त्रिष्टुभौ सप्रमी चेति ॥ अतिरात्रे द्वितीयपर्याये होतुः
शस्त्र एतत्सूक्तं । सूचितं च । अहं भुवमपाय्यस्यांधसो मदायेति याज्या । आ० ६. ४. ।
इति ॥ समूळहस्य दशरात्रस्य तृतीये छंदोमे निष्केवल्येऽप्येतत्सूक्तं । अहं भुवं तन्न
इन्द्रियमिति निष्केवल्यं । आ० ८. ४. । इति सूचितं ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अहं भुवं वसुनः पूर्यस्पतिरहं धनानि सं जयामि शश्वतः ।

मां हवन्ते पितरं न जंतवोऽहं दाशुषे वि भजामि भोजनं ॥ १ ॥

अहं । भुवं । वसुनः । पूर्यः । पतिः । अहं । धनानि । सं । जयामि । शश्वतः ।

मां । हवन्ते । पितरं । न । जंतवः । अहं । दाशुषे । वि । भजामि । भोजनं ॥ १ ॥

अहमिन्द्रो वसुनो धनस्य पूर्यो मुख्योऽसाधारणः पतिः स्वामी भुवं । अभवं ॥ भवतेलंडि बहुलं छंदसीति शपो लुक् । अचि श्रुधातुभुवामित्युवडादेशः । अडा-भावश्छांदसः ॥ तथाहं शश्वतः । बहुनामैतत् । बहोः शचोः संबंधीनि धनानि । समित्येकीभावे । सह जयामि । किंच मामेव जंतवः प्राणिनो यजमाना हवन्ते । आह्वयन्ति । पितरं न । पितरमिव पुत्राः । अहं दाशुषे दात्रे यजमानाय भोजनमन्नं विभजामि । ददामि ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अहमिन्द्रो रोधो वक्षो अथर्वणस्त्रिताय गा अजनयमहेरधि ।

अहं दस्युभ्यः परि नृम्णमा ददे गोत्रा शिक्षन् दधीचे मातरिश्वने ॥ २ ॥

अहं । इंद्रः । रोधः । वक्षः । अथर्वणः । त्रिताय । गाः । अजनयं । अहेः । अधि ।

अहं । दस्युभ्यः । परि । नृम्णं । आ । ददे । गोत्रा । शिक्षन् । दधीचे । मातरिश्वने ॥ २ ॥

आद्यपादस्येतिहासमाहुः । आथर्वणं दध्यंचं मधुविद्यावंतमिन्द्र आगत्य मधुविद्यां कस्यचिन्न ब्रूया इति नियमितवान् । यदि ब्रूयास्ते शिरो हरामीत्युक्तवान् । स चार्थवणोऽश्विभ्यामुवाच । इदं वैतन्मधु दध्यङ्गाथर्वणोऽश्विभ्यामुवाच । श० ब्रा० १४.४.५.१६. । अश्वस्य शीर्ष्णा प्र यदीमुवाच । ऋ० सं० १.११६.१२. । इति हि श्रुतिः । स चेन्द्र आगत्य दधीचः शिरोऽहरदिति तत्रोच्यते । इन्द्रोऽहमथर्वणोऽथर्वणः पुत्रस्य दधीचो वक्षः । तदुपलक्षितं शिर इत्यर्थः । तस्य रोधो रोधको हर्तास्मि । तथा त्रितायैतन्नामकायाश्नाय कूपपतितायोद्धरणार्थमहेर्मेघस्याध्युपरि गा उदकान्यजनयं । उदपादयं । त्रितस्य कूपपतितस्येन्द्रं प्रत्युद्धरणप्रार्थनं सं मा तपंत्यभित इत्यत्र प्रतिपादितं । तथाहं दस्युभ्य उपक्षपयितृभ्यः शत्रुभ्यः सकाशान् नृम्णं धनमाददे । आदत्तवानस्मि । किं कुर्वन् । गोत्रा गवामुदकानां रक्षकान्मेघाज्जि-

क्षन् विनयन् । किमर्थं । मातरिश्चने मातरिश्चनः पुत्राय दधीच एतन्नाम-
कायर्षये वर्षकामाय प्रवर्षयितुमिच्छन् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षदायसं मयि देवासोऽवृजन्नपि क्रतुं ।

ममानीकं सूर्यस्येव दुष्टरं मामार्येति कृतेन कर्त्वेन च ॥३॥

मह्यं । त्वष्टा । वज्रं । अतक्षत् । आयसं । मयि । देवासः । अवृजन् । अपि । क्रतुं ।

मम । अनीकं । सूर्यस्यऽइव । दुष्टरं । मां । आर्येति । कृतेन । कर्त्वेन । च ॥३॥

मह्यं मदर्थं त्वष्टाय समयोमयं वज्रमायुधमतक्षत् । संपादितवान् । देवा मयि विषये
क्रतुं स्वविरोधिहननरूपं कर्माय वृजन् । समपादयन् । ममानीकं सेनासमूहं सूर्या-
नीकमिव दुष्टरं । अन्येन तरीतुमशक्यं । मामवे कृतेन कर्मणा कर्त्वेनेतः परं कर्त्त-
व्येन वृचवधादिरूपेणार्येति । गच्छन्ति । आर्येतिर्गतिकर्मा । यद्धार्यमीश्वरं कुर्वते ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अहमेतं गव्ययमश्व्यं पशुं पुरीषिणं सायकेना हिरण्ययं ।

पुरु सहस्रा नि शिंशामि दाशुषे यन्मा सोमास उक्थिनो अमंदिषुः ॥४॥

अहं । एतं । गव्ययं । अश्व्यं । पशुं । पुरीषिणं । सायकेन । हिरण्ययं ।

पुरु । सहस्रा । नि । शिंशामि । दाशुषे । यत् । मा । सोमासः । उक्थिनः । अमंदिषुः ॥४॥

अहमेतं गव्ययं गोमयमश्व्यमश्वमयं हिरण्ययं हिरण्यालंकारोपेतं पुरीषिणं ।
पुरीषमुदकं क्षीररूपं । तद्वतं पशुं शत्रुसंबन्धिनं । जात्येकवचनं । पशुसंघमित्यर्थः ।
तं सायकेनायुधेनाजयं । तथा पुरु पुरुणि सहस्रा सहस्राणि शस्त्राणि निशि-
शामि । संस्करोमि दाशुषे हविर्दत्तवते यजमानाय वैरिनाशयेत्यर्थः । कदेति
उच्यते । यद्यदा मा मां सोमासः सोमा उक्थिनः शस्त्रोपेताः संतः । अथवा
सोमेन शस्त्रैश्चोपेता यजमाना अमंदिषुः । तर्पयन्ति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अहमिन्द्रो न परा जिग्य इद्वनं न मृत्यवेऽव तस्ये कदा चन ।

सोममिन्मा सुवन्तो याचता वसु न मे पूरवः सख्ये रिषाथन ॥५॥

अ॒हं । इ॒ंद्रः । न । प॒रा । जि॒ग्ये । इत् । ध॒नं । न । मृ॒त्यवे । अ॒व । त॒स्ये । क॒दा । च॒न ।
सो॒मं । इत् । मा । सु॒न्वंतः । या॒च॒त । व॒सु । न । मे । पू॒र्वः । स॒ख्ये । रि॒षा॒थ॒न ॥ ५ ॥

इंद्रो धनस्य सर्वस्य स्वाम्यहं धनमात्मीयं न परा जिग्य इत् । नैव पराना-
वयामि । मदीयं धनं न पराभूयत इत्यर्थः । किंचाहं मृत्यवे सर्वेषां मारकाय कदा
चन कदापि नावतस्ये । नावस्थितो भवामि । इंद्रभक्ता न मृत्युभाजो भवन्ति किल
किमु वक्तव्यमिंद्रस्य मृत्युविरहे । यस्मादेवं तस्मात्सोमं सुन्वंतो हे यजमाना वसु
युष्मदभिमतं धनं मेत् मामेव याचत । हे पूरवो मनुष्याः सख्ये मा रिषाथन ।
मा रिष्टा भवथ । मत्सख्यं मा विनाशयत ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे पंचमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

अ॒हमे॒ताञ्श॒श्वस॒तो॒ द्वा॒द्वे॒द्रं॒ ये॒ व॒ज्रं॒ यु॒धये॒ऽकृ॒ण्वत ।

आ॒ह्र॒य॒मा॒नाँ॒ अ॒व॒ ह॒न्म॒ना॒ह॒नं॒ दृ॒ळ्हा॒ व॒द॒न्न॒न॒म॒स्यु॒र्न॒म॒स्वि॒नः ॥ ६ ॥

अ॒हं । ए॒तान् । श॒श्व॒स॒तः । द्वा॒ऽद्वा । इ॒ंद्रं॒ । ये । व॒ज्रं॒ । यु॒धये॒ । अ॒कृ॒ण्वत ।

आ॒ऽह्र॒य॒मा॒नान् । अ॒व॒ । ह॒न्म॒ना॒ । अ॒ह॒नं॒ । दृ॒ळ्हा॒ । व॒द॒न् । अ॒न॒म॒स्युः । न॒म॒स्वि॒नः ॥ ६ ॥

अहमिंद्र एतान्वक्ष्यमाणाञ्शश्वसतो भृशं प्राणतः प्रवृद्धबलाञ्शचून् द्वाद्वा
द्वौ । युग्मभूतानित्यर्थः । तानहनमिति संबंधः । एतानित्युक्तं कानित्याह । ये
शचव इंद्रं शचूणां दारकं । इंद्रः शचूणां दारयितेति निरुक्तं । ईदृशं वज्रं बलिनं ।
यद्वा वज्रवंतं युधये युद्धायाकृण्वत अकुर्वत । तानेतानित्यर्थः । पुनः कीदृशान् ।
आह्रयमानान् एहि युध्यस्वेत्याह्रयतः शचून् नमस्विनो नमनवतो बलान्नाम-
यित्वानमस्युरप्रणतिशीलः सन् दृळ्हा दृढानि भयजनकानि स्थिराणि वचनानि
वदन् अहनं । हतवानस्मि ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अ॒भी॒ऽइ॒दमे॒कमे॒को॒ अ॒स्मि॒ नि॒ष्वा॒ळ॒भी॒ द्वा॒ कि॒मु॒ त्रयः॒ क॒र॒न्ति ।

ख॒ले॒ न॒ प॒र्षान्॒ प्र॒ति॒ ह॒न्मि॒ भूरि॒ किं॒ मा॒ नि॒दं॒ति॒ श॒च॒वो॒ऽनि॒द्राः ॥ ७ ॥

अ॒भि॒ । इ॒दं॒ । ए॒कं॒ । ए॒कः॒ । अ॒स्मि॒ । नि॒ष्वा॒ट् । अ॒भि॒ । द्वा॒ । किं॒ । ऊं॒ इति॒ । त्रयः॒ । क॒र॒न्ति॒ ।

ख॒ले॒ । न॒ । प॒र्षान्॒ । प्र॒ति॒ । ह॒न्मि॒ । भूरि॒ । किं॒ । मा॒ । नि॒दं॒ति॒ । श॒च॒वः॒ । अ॒नि॒द्राः ॥ ७ ॥

अहमिदमिदानीमेकं शत्रुमेकोऽसहाय एव सन् अभ्यस्मि । अभिभवामि । किंच निष्पाद सपत्नान्निःषहमाणोऽहं द्वा द्वावप्यसह्यौ शत्रू अभ्यस्मि । किमु किं वा त्रयः शत्रवः करंति । कुर्वन्ति । तानप्यभिभवामीत्यर्थः । किं बहुना । खले न खलनिष्पादने यथा जीर्णव्रीह्यादिस्तम्भाननायासेन प्रतिहन्ति कर्षकः तद्वत्पर्षान्निष्ठुरान्भूरि बहूञ्शत्रून्प्रतिहन्मि । मा मामनिद्रा इन्द्रहिता इन्द्रमजानन्त इन्द्रविरोधिनः शत्रवो मामिद्रं किं निन्दन्ति । निन्दितुमशक्ता इत्यर्थः । अत्राभिभवामीत्यादि निरुक्तं द्रष्टव्यं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

अहं गुंगुभ्यो अतिथिग्वमिष्करमिषं न वृचतुरं विष्णु धारयं ।

यत्पर्णयम्न उत वा करंजहे प्राहं महे वृचहत्ये अशुश्रुवि ॥ ८ ॥

अहं । गुंगुभ्यः । अतिथिऽग्वं । इष्करं । इषं । न । वृचऽतुरं । विष्णु । धारयं ।

यत् । पर्णयम्ने । उत । वा । करंजऽहे । प्रा । अहं । महे । वृचऽहत्ये । अशुश्रुवि ॥ ८ ॥

अहमिन्द्रो गुंगुभ्य एतन्नामकेभ्यो जनपदेभ्यो रक्षणायतिथिग्वमतिथिगोः पुत्रं दिवोदासमृषिमिष्करं निष्कर्तारं वृचतुरं शत्रूणां हिंसकं विष्णु प्रजासु मध्य इषं नान्मिव तासामन्नं यथा भोगाय भवति तद्वदन्नस्थानीयं धारयं । धारितवानस्मि । कदेति उच्यते । यद्यदा पर्णयम्ने पर्णयनामकस्यासुरस्य हननवति उतापि च करंजह एतन्नामकस्य हननोपेते महे महति वृचहत्ये संग्रामेऽशुश्रुवि । श्रुतोऽभवत् ॥

॥ अथ नवमी ॥

प्र मे नमी साय इषे भुजे भूग्वामेषे सख्या कृणुत द्विता ।

दिद्युं यदस्य समिथेषु मंहयमादिदेनं शंस्यमुक्थ्यं करं ॥ ९ ॥

प्र । मे । नमी । सायः । इषे । भुजे । भूत् । गवां । एषे । सख्या । कृणुत । द्विता ।

दिद्युं । यत् । अस्य । संऽइथेषु । मंहयं । आत् । इत् । एनं । शंस्यं । उक्थ्यं । करं ॥ ९ ॥

मे मम मत्संबन्धी नमी । नामकवान्नमः स्तोत्रं । तदस्यास्तीति नमी स्तोता सायः सर्वैराश्रयणीय इषेऽन्नाय भुजे भोगाय प्रभूत् । प्रभवति । तं मत्स्तोतारं मनुष्या गवामेषेऽन्वेषणाय सख्या सख्याय च द्विता द्विविधं द्विप्रकाराय कृणुत । कृण्वन्ति । गवां दातारं सखायं च कुर्वन्तीत्यर्थः । यद्वा गवामेष एषणे द्विता द्विधाय

सख्याय शरीराय सैनिकाय च सख्याय कृण्वन्ति । कदेति उच्यते । यद्यदास्य
मत्संबन्धिनः स्तोतुर्जयार्थं समिधेषु संग्रामेषु दिद्युमायुधं मंहयं स्वीकुर्यामित्यर्थः ।
आदिदन्तरमेवैनं स्तोतारं शंस्यं स्तुत्यमुक्थ्यमुक्थार्हं करं । अकरं । करोमि ॥

॥ अथ दशमी ॥

प्र नेमस्मिन्दृशे सोमो अंतर्गोपा नेममाविरस्था कृणोति ।

स तिग्मशृंगं वृषभं युयुत्सन् दुहस्तस्थौ बहुले बद्धो अंतः ॥ १० ॥

प्र । नेमस्मिन् । दृशे । सोमः । अंतः । गोपाः । नेमः । आविः । अस्था । कृणोति ।

सः । तिग्मशृंगं । वृषभं । युयुत्सन् । दुहः । तस्थौ । बहुले । बद्धः । अंतरिति ॥ १० ॥

नेमस्मिन् । नेमशब्दोऽर्द्धपर्यायः । यष्टायष्टा च द्वौ पुरुषौ युध्यंतौ । तयोरेक-
स्मिन्यष्टरीत्यर्थः । तस्मिन् अंतः सोमो दृशे । दृश्यते । तं नेममर्द्धमेकं गोपा गोपा-
यितेन्द्रोऽस्था क्षेपणसाधनेन वज्रेणाविष्कृणोति । प्रकटयति । शत्रुभिरनभिभूतं
करोतीत्यर्थः । स यत्र सोमो न दृश्यते स तिग्मशृंगं तीक्ष्णायुधं वृषभं बाणान्वर्ष-
यन्तमिन्द्रेणानुगृहीतं प्रति युयुत्सन् योद्धुमिच्छन् दुहो द्रोघ्रा बद्धः सन् बहुलेऽंध-
कोरेऽतस्तस्य मध्ये तस्थौ । तिष्ठति । यद्वैवं व्याख्येयं । नेमस्मिन्निन्द्रभक्तेऽतः
सोमो दृशे । नेममन्यं गोपाः स्वभक्तरक्षक इन्द्रोऽस्था वज्रेणाविष्कृणोति ।
आविष्करोति । वज्रेण पीडयतीत्यर्थः । स नेमो दुहस्तिग्मशृंगं वृषभमिन्द्रं युयुत्सन् ।
शिष्टं समानं ॥

॥ अथैकादशी ॥

आदित्यानां वसूनां रुद्रियाणां देवो देवानां न मिनामि धाम ।

ते मा भद्राय शवसे ततश्चुरपराजितमस्तृतमषाळहं ॥ ११ ॥

आदित्यानां । वसूनां । रुद्रियाणां । देवः । देवानां । न । मिनामि । धाम ।

ते । मा । भद्राय । शवसे । ततश्चुः । अपराजितं । अस्तृतं । अषाळहं ॥ ११ ॥

आदित्यानां वसूनां रुद्रियाणां रुद्राणां यद्वा रुद्रपुत्राणां मरुतां च देवानां
धाम स्थानं देव इन्द्रो न मिनाति । न हिनस्ति । त आदित्यादयो मा मां भद्राय
शवसे ततश्चुः । अनुगृह्णन्तु । अपराजितमस्तृतमहिंसितमषाळहमनभिभूतं ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे षष्ठो वर्गः ॥

अहं दामित्येकादशर्चं सप्तमं सूक्तं । वैकुण्ठ एवर्षिर्देवता च । द्वितीयैकादश्यौ त्रिष्टुभौ । शिष्टा जगत्यः । अनुक्रांतं च । अहं दामंत्योपाद्ये चेति ॥ द्वितीये रात्रिपर्याये मैत्रावरुणस्येदं सूक्तं । सूचितं च । अहं दां पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं । आ० ६. ४. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अहं दां गृणते पूर्वं वस्वहं ब्रह्म कृणवं मह्यं वर्धनं ।

अहं भुवं यजमानस्य चोदितायज्वनः साक्षि विश्वस्मिन्भरे ॥ १ ॥

अहं । दां । गृणते । पूर्वं । वसु । अहं । ब्रह्म । कृणवं । मह्यं । वर्धनं ।

अहं । भुवं । यजमानस्य । चोदिता । अयज्वनः । साक्षि । विश्वस्मिन् । भरे ॥ १ ॥

अहमिन्द्रो गृणते स्तुवते पूर्वं मुख्यं वसु धनं दां । अदां । अहमेव ब्रह्म परिवृढं कर्म स्तुतिलक्षणं मह्यं वर्धनं कृणवं । करोमि । स्तोतुः संबन्धि स्तोत्रं तस्मै धनं प्रयच्छन् मह्यमेव वर्धनं करोमीत्यर्थः । तथाहं यजमानस्य मामुद्दिश्य यष्टुर्धनस्य चोदिता प्रेरको भुवं । भवामि । अयज्वनोऽयष्टुः । अयष्टारमित्यर्थः । तं विश्वस्मिन्भरे सर्वस्मिन्नपि संयामे साक्षि । अभिभवामि ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

मां धुरिद्रं नाम देवतां दिवश्च गमश्चापां च जंतवः ।

अहं हरी वृषणा विव्रता रघू अहं वज्रं शवसे धृष्णा ददे ॥ २ ॥

मां । धुः । इद्रं । नाम । देवतां । दिवः । च । गमः । च । अपां । च । जंतवः ।

अहं । हरी इति । वृषणा । विव्रता । रघू इति । अहं । वज्रं । शवसे । धृष्णा । आ । ददे ॥ २ ॥

इद्रं नामेन्द्रनामानं मां देवता देवानां मध्ये दिवो द्युलोकस्य । गमा पृथिव्यापोऽन्तरिक्षं । एतेषु लोकेषु जंतवो जाता मा मामेव धुः । दधुः । धारयन्ति हविर्भिः स्तुतिभिश्च । अहं यज्ञगमनाय संयामगमनाय वा हरी हरितवर्णौ वृषणा पुंस्त्वोपेतौ विव्रता विविधकर्माणौ रघू लघू शीघ्रगती अश्वौ नियोजयामि रथे । तथाहं धृष्णु धर्षकं वज्रमायुधं शवसे बलायाददे । स्वीकरोमि ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अहमत्कं कवये शिञ्जथं हयैरहं कुत्समावमाभिरूतिभिः ।

अहं शुष्णस्य अथिता वधर्यमं न यो रर आर्ये नाम दस्यवे ॥३॥

अहं । अत्कं । कवये । शिञ्जथं । हयैः । अहं । कुत्सं । आवं । आभिः । उतिऽभिः ।

अहं । शुष्णस्य । अथिता । वधः । यमं । न । यः । ररे । आर्ये । नाम । दस्यवे ॥३॥

अहमिन्द्रोऽत्कमाच्छादकं शत्रुपुत्रं कवय उशनस ऋषये तस्य सुखार्थं हयैर्व-
हुप्रकारैः प्रहरैस्तत्साधनैरायुधैर्वा शिञ्जथं । ताडितवानस्मि । अथतिर्वधकर्मा ।
किंचाहं कुत्समेतन्नामकमृषिमाभिरूतिभिर्वधादिरूपैः । कुत्साय शुष्णमशुषं नि
वहीरित्यादि मन्त्रांतरं । रक्षणीरावं । अरक्षं । पूर्वमेव कृतान्यपि रक्षणीदानी-
मिव कृतानीत्यनुवदति । कुत्सार्थं शुष्णस्यैतन्नामकस्यासुरस्य अथिता हिंसिता ।
तस्य हननायेत्यर्थः । वधर्वजं यमं । प्रहरणाय नियमितवानस्मि । अपि चाहमार्य-
मार्यसंबन्धि । आर्याणां देयमित्यर्थः । तादृशं नाम । उदकनामैतत् । नामकमुदकं
दस्यवे शत्रव उपक्षपयित्रे न ररे । न दत्तवानस्मि । यद्वार्यं पूज्यमित्यसाधारणं नाम
दस्यवे न दत्तवानस्मि । अत्रेन्द्रस्यात्मस्तुतौ कुत्सरक्षणशुष्णवधादिकं आवः कुत्समिन्द्र
यस्मिन्वाकन् शुष्णं पिप्पुं कुयवं वृत्रमिन्द्रेत्यादिषु बहुधा प्रपञ्चितं । अतोऽत्र
ग्रन्थविस्तरभयान्न लिख्यते ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अहं पितेव वेतसूरभिष्टये तुयं कुत्साय स्मदिभं च रंधयं ।

अहं भुवं यजमानस्य राजनि प्र यज्ञरे तुजये न प्रियाधृषे ॥४॥

अहं । पिताऽइव । वेतसून् । अभिष्टये । तुयं । कुत्साय । स्मत्ऽइभं । च । रंधयं ।

अहं । भुवं । यजमानस्य । राजनि । प्र । यत् । भरे । तुजये । न । प्रिया । आऽधृषे ॥४॥

अहमिन्द्रः पितेव पिता पुत्रायेव । स यथा तस्मै निर्वाहार्थमभिमतं प्रदेशं
प्रसाधयति तद्वद्वेतसून् एतन्नामकाञ्जनपदानभिष्टयेऽभीच्छते कुत्साय महर्षये तुयं
स्मदिभं च रंधयं । वशमनयं । अहं यजमानस्य राजनि राजनार्थं भुवं । अभवं ।
समर्थ इति शेषः । यद्यस्मात्तुजये न पुत्रायेव पिता तस्मै यजमानायाधृषे शत्रूणां
धर्षणाय प्रिया प्रियाणि प्रभरे प्रभरामि तस्माद्यजमानस्य राजनि भुवमिति
संबन्धः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अहं रंधयं मृगयं श्रुतर्वणे यन्माजिहीत वयुना चनानुषक् ।

अहं वेशं नम्रमायवेऽकरमहं सव्याय पङ्गुभिर्मरंधयं ॥ ५ ॥

अहं । रंधयं । मृगयं । श्रुतर्वणे । यत् । मा । अजिहीत । वयुना । चन । आनुषक् ।

अहं । वेशं । नम्रं । आयवे । अकरं । अहं । सव्याय । पट्ऽगृभिं । अरंधयं ॥ ५ ॥

अहमिन्द्रो मृगयमेतन्नामकमसुरं श्रुतर्वण एतन्नामकाय महर्षये रंधयं । रध्य-
तिर्वशगमने । वशमनयं । यद्यस्माच्छ्रुतर्वा मा मामजिहीत । ओहाङ् गतौ ।
आगच्छत् । तदेवोच्यते । वयुना प्रज्ञानेन स्तोत्रेणानुषक् अनुषक्तोऽभूत् । चनेति
पूरणः । अहं वेशमेतन्नामानं नम्रं प्रह्वं करं । अकार्षे ॥ करोतेर्लुङि कृमृदुरुहिभ्यश्छंद-
सीति छेरङ् । अडभावश्छांदसः ॥ अहं सव्यायैतन्नामकाय पङ्गुभिमेतन्नामकमरंधयं ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे सप्तमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

अहं स यो नववास्वं बृहद्रथं सं वृचेव दासं वृचहारुजं ।

यवर्धयंतं प्रथयंतमानुषगदूरे पारे रजसो रोचनाकरं ॥ ६ ॥

अहं । सः । यः । नवऽवास्वं । बृहत्ऽरथं । सं । वृचाऽइव । दासं । वृचऽहा । अरुजं ।

यत् । वर्धयंतं । प्रथयंतं । आनुषक् । दूरे । पारे । रजसः । रोचना । अकरं ॥ ६ ॥

अहमिन्द्रः सोऽस्मि योऽहं नववास्वं बृहद्रथं च वृचेव वृचमिव दासमुपश्र-
पयितारमिव नववास्वं बृहद्रथं चारुजं । अहं भग्नमकरवं । रुजो भंगे । यद्यदा
वर्धयंतं वर्धमानं प्रथयंतं प्रथमानं चोभौ शत्रू आनुषगानुषक्तः सन् रोचना
रोचनस्य रजसो लोकस्य दूरे पारेऽकरं कृतवानस्मि ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अहं सूर्यस्य परिं याम्याशुभिः प्रैतशेभिर्वहमान ओजसा ।

यन्मा सावो मनुष आहं निर्णिजं ऋधक्कृषे दासं कृत्यं हयैः ॥ ७ ॥

अहं । सूर्यस्य । परिं । यामि । आशुभिः । प्र । एतशेभिः । वहमानः । ओजसा ।

यत् । मा । सावः । मनुषः । आहं । निऽनिजे । ऋधक् । कृषे । दासं । कृत्यं । हयैः ॥ ७ ॥

अहं सूर्यस्य देवस्याशुभिः शीघ्रगामिभिरेतशेभिरेतशवर्णैरश्वैर्वहमान उद्यमान
ओजसात्मीयेन बलेन प्रकर्षेण परियामि । परिगच्छामि सूर्यात्मना । किंच यद्यदा
मा मां मनुषो मनुषस्य सावः सोमाभिषव आह ब्रूते । आह्वयतीत्यर्थः । किमर्थ-
माह । निर्णिजे । निर्णिगिति रूपनाम । यज्ञस्वरूपायेत्यर्थः । तदानीं कृत्यं
कर्तव्यं । हंतव्यमित्यर्थः । दासमुपक्षपयितारं शत्रुं हयैर्हननसाधनैर्ऋधक् कृषे ।
पृथक्करोमि । ऋधगित्यव्ययं पृथगर्थे ॥

॥ अथाष्टमी ॥

अहं सप्तहा नहुषो नहुषरः प्राश्रावयं शर्वसा तुर्वशं यदुं ।

अहं न्यन्यं सहसा सहस्करं नव व्राधतो नवतिं च वक्ष्यं ॥ ८ ॥

अहं । सप्तहा । नहुषः । नहुः ऽतरः । प्र । अश्रावयं । शर्वसा । तुर्वशं । यदुं ।

अहं । नि । अन्यं । सहसा । सहः । करं । नव । व्राधतः । नवतिं । च । वक्ष्यं ॥ ८ ॥

अहं सप्तसंख्याकानां पुरां शत्रूणां वा हन्ता । सप्त यत्पुरः शर्म शारदीः । ऋग्वे०
१. १७४. २. । इत्युक्तं । यद्वा सप्त नमुच्यादीन् हतवान् । किंच नहुषो बंधकस्यापि
नहुषरो बंधकतरोऽहं शर्वसा बलेन तुर्वशं यदुं च प्राश्रावयं । शत्रुसंबन्धिगवा-
दिप्रदानेन आवितवानस्मि । तौ यथा लोके श्रुतौ भवतस्तथाकार्षेमित्यर्थः ।
किंचाहमन्यं चास्मत्स्तोतारं सहसा बलेन सहो बलिनं करं । अकार्षे ॥ करोतेर्लुङि
कृमृहस्तीति च्चेरङ् । अडभाव आर्षः ॥ किंच नव नवसंख्याका नवतिं च नवति-
संख्याकाश्च । नवोत्तरनवतिमित्यर्थः । कथंभूताः । व्राधतो वर्धमानाः । वक्ष्यं ।
अवहं । व्यनाशयमित्यर्थः ॥

॥ अथ नवमी ॥

अहं सप्त स्रवतो धारयं वृषा द्रवित्वः पृथिव्यां सीरा अधि ।

अहमर्णोसि वि तिरामि सुक्रतुर्युधा विदं मनवे गातुमिष्टये ॥ ९ ॥

अहं । सप्त । स्रवतः । धारयं । वृषा । द्रवित्वः । पृथिव्यां । सीराः । अधि ।

अहं । अर्णोसि । वि । तिरामि । सुऽक्रतुः । युधा । विदं । मनवे । गातुं । इष्टये ॥ ९ ॥

वृषा वर्षकोऽहं सप्त स्रवतः स्रवन्तीर्नदीधारयं । आधारयं । कीदृश्यस्ताः ।
द्रवित्वः । द्रवन्तीः ॥ वा छंदसीति पूर्वसवर्णदीर्घाभावः ॥ सीराः सरणीलाः ।
कुच । पृथिव्यां । सुक्रतुः शोभनकर्माहमर्णोस्युदकानि वि तिरामि । प्रयच्छामि ।

किंच मनवे मनुष्यायेष्टये तस्य गमनाय गातुं मार्गे युधा संप्रहारेण । निरोध-
परिहारेणेत्यर्थः । विदं । अलभं । प्रायच्छमित्यर्थः । विदेलाभार्थस्य पुषादित्वात्
। पा० ३. १. ५५ । चुरङ् ॥

॥ अथ दशमी ॥

अहं तदासु धारयं यदासु न देवश्च न त्वष्टाधारयदुशत् ।

स्याहं गवामूधःसु वक्षणास्वा मधोर्मधुश्चात्रं सोममाशिरं ॥ १० ॥

अहं । तत् । आसु । धारयं । यत् । आसु । न । देवः । च न । त्वष्टा । अधारयत् । रुशत् ।

स्याहं । गवां । ऊधःसु । वक्षणासु । आ । मधोः । मधु । श्चात्रं । सोमं । आऽशिरं ॥ १० ॥

अहं तत्प्रसिद्धं पय आसु गोषु धारयं धृतवानस्मि ॥ धृज् धारणे । रयंतस्य
लङि रूपं ॥ यत्पय आसु गोषु देवश्च न त्वष्टा देवशिल्पी सूर्यो वा देवो न
चनाधारयत् धर्तुं नाशक्नोत् । कीदृक् पयोऽधारयमिति चेत् उच्यते । रुशत् । दीप्तं
स्याहं स्पृहणीयं । केषु प्रदेशेष्वित्युच्यते । गवामूधःसु । उद्धततरेषु गवां पयोधा-
रणप्रदेशेषु । किंच मधूदकं वक्षणासु । नदीनामैतत् । वहनशीलासु नदीषु
धारयामीत्यनुषज्यते । नद्युदकधारणस्यावधिरुच्यते । आ मधोः । ओदकोत्पत्तेः ।
आगामिवर्षसमयपर्यंतमित्यर्थः । कीदृशं मध्विति तदुच्यते । श्चात्रं । श्चात्रमिति
क्षिप्रनाम । क्षिप्रगमनाहं । यद्वा श्चात्रमित्युत्तरत्र संबध्यते । श्चात्रं सुखावहं
सोमं प्रत्याशिरं धारयं ॥

॥ अथैकादशी ॥

एवा देवाँ इन्द्रो विष्ये नृन् प्र च्यौत्नेन मघवा सत्यराधाः ।

विश्वेत्ता ते हरिवः शचीवोऽभि तुरासः स्वयशो गृणन्ति ॥ ११ ॥

एव । देवान् । इन्द्रः । विष्ये । नृन् । प्र । च्यौत्नेन । मघऽवा । सत्यऽराधाः ।

विश्वा । इत् । ता । ते । हरिऽवः । शचीऽवः । अभि । तुरासः । स्वऽयशः । गृणन्ति ॥ ११ ॥

अथानयेन्द्र इन्द्रभावं परित्यज्य ऋषिभावेनाह । एवैवमुक्तप्रकारेण देवान्
नृश्रेन्द्रो देवः प्रविष्ये । प्रकर्षेण गमयति । तस्मात्पराचीः प्रजाः प्रवीयन्ते प्रती-
चीर्जायन्त इति ब्राह्मणं । किमन्यसहायेन नेत्याह । च्यौत्नेन स्वीयेन बलेन । कीदृश
इन्द्रः । मघवा धनवान् सत्यराधाः सत्यधनः । अथ प्रत्यक्षेणाह । हे हरिवो हरिभ्यां
तद्वन् शचीवः कर्मवन् हे स्वयशः स्वायत्तकीर्तेऽन्नवन्देन्द्र ता तानि विश्वा सर्वाणि

कर्माणि ते तव संबन्धीनि येषु कर्मसु तुरास्वरमाणा ऋत्विजोऽभिगृणन्ति ।
अभिष्टुवंति ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमेऽष्टमो वर्गः ॥

प्र वो मह इत्यष्टमष्टमं सूक्तं । आदितो द्वे जगत्यौ । के ते नर इत्यादिके द्वे
अभिसारिण्यौ । आदितो द्वौ दशाक्षरौ ततो द्वौ द्वादशकौ साभिसारिणी । तदुक्तं
वैराजौ जागतौ चाभिसारिणी । ततस्त्रिष्टुकेका । ततो द्वे जगत्यौ । पूर्ववद्विष्टुके ।
तथा चानुक्रांतं । प्र वो महे सप्त द्विजगत्याद्यंतं के तेऽभिसारिण्याविति ॥ महाव्रते
निष्केवल्य एतत्सूक्तं निविद्धानं । सूचितं च । प्र वो महे मंदमानायांधस इति
निविद्धानं । ऐ० आ० ५. ३. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्र वो महे मंदमानायांधसोऽर्चा विश्वानराय विश्वाभुवे ।

इंद्रस्य यस्य सुमखं सहो महि अर्वा नृम्णं च रोदसी सपर्यतः ॥१॥

प्र । वः । महे । मंदमानाय । अंधसः । अर्चं । विश्वानराय । विश्वऽभुवे ।

इंद्रस्य । यस्य । सुऽमखं । सहः । महि । अर्वाः । नृम्णं । च । रोदसी इति । सपर्यतः ॥१॥

हे स्तोतः वस्त्वं । पूजार्थं बहुवचनं । महे महतेऽंधसः । अंधसेत्यर्थः । सोमेन
मंदमानाय मोदमानाय विश्वानराय सर्वस्य नेत्रे ॥ नरे संज्ञायामिति दीर्घः ॥
विश्वाभुवे सर्वस्य भावयित्रे मह्यमिन्द्राय प्रार्चं । अर्चेतिः स्तुतिकर्मा । प्रोच्चारय ।
यस्य ममेन्द्रस्य सुमखं सुष्ठु मंहनीयं सहो बलं महि महच्छ्रुवोऽन्नं नृम्णं सुखं च
रोदसी द्यावापृथिव्यौ सर्पयतः । पूजयतः । तस्मा इन्द्रायार्चेति समन्वयः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

सो चिन्नु सख्या नर्यं इनः स्तुतश्चर्कृत्य इन्द्रो मावते नरे ।

विश्वांसु धूर्षु वाजकृत्येषु सत्पते वृत्रे वाप्स्वऽभि शूर मंदसे ॥२॥

सः । चित् । नु । सख्या । नर्यः । इनः । स्तुतः । चर्कृत्यः । इन्द्रः । माऽवते । नरे ।

विश्वांसु । धूऽसु । वाजऽकृत्येषु । सत्ऽपते । वृत्रे । वा । अप्ऽसु । अभि । शूर । मंदसे ॥२॥

सो चिन्नु स खल्विन्द्रः सख्या सखिभूतेन निमित्तेन नर्यो नृभ्यो हित इनः
सर्वस्येश्वरः स्तुतः सर्वैरभिष्टुतः । सख्या स्तुत इति वान्वयः । मावते मत्सदृशाय

नरे नराय चकृत्यः । पुनःपुनः कर्तव्यः । परिचरणीय इत्यर्थः । अथ प्रत्यक्षवादः ।
हे सत्पते सतां पालकेंद्र स त्वं विश्वासु सर्वासु धूर्षु वोढव्येषु कार्यभारेषु वाजकृत्येषु
च बलकृत्येषु च वृत्रे वाप्सु मेघे वर्तमानेषूदकेषु च निमित्तेषु हे शूर त्वमभि मंदसे ।
अभिष्टूयसे ॥

॥ अथ तृतीया ॥

के ते नर इन्द्र ये त इषे ये ते सुखं सधन्यमियक्षान् ।

के ते वाजायासुर्याय हिन्विरे के अप्सु स्वामूर्वरासु पौंस्ये ॥३॥

के । ते । नरः । इन्द्र । ये । ते । इषे । ये । ते । सुखं । सधन्यं । इयक्षान् ।

के । ते । वाजाय । असुर्याय । हिन्विरे । के । अप्सु । स्वाम् । उर्वरासु । पौंस्ये ॥३॥

हे इन्द्र ते के नरः के मनुष्या इति प्रश्नः । ते महान्तो मया ज्ञातव्या इत्यभि-
प्रायः । प्रष्टव्यानाह । ये नरास्ते तवेष्टेऽन्नाय प्रभवन्तीति शेषः । ये च ते सुखं
सुखं त्वदीयं सधन्यं धनयुक्तमियक्षान् गच्छन्ति । इयक्षतिर्गतिकर्मा । त्वदीयमन्नं
सुखं धनं च ये लभन्ते ते के महात्मान इति । किंच के ते तवासुर्यायासुरसंबन्धिने
तेषां वधनिमित्ताय वाजाय बलाय हिन्विरे । प्रेरयन्ति सोमादि हविः । के वाप्सु
स्वाम् स्वापेक्षितेषूदकेष्वूर्वरासु सर्वसस्याद्यासु भूमिषु पौंस्ये पुंस्त्वे चेति तेषु
निमित्तभूतेषु हविः प्रेरयन्तीत्यनुवर्तते । उक्तविधा महान्तो दुर्लभा इति भावः ॥

भुवस्त्वमिन्द्रेति दर्शपूर्णमासयोर्माहेन्द्रस्य हविषो याज्या । सूचितं च । महान् इन्द्रो य
ओजसा भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा महान् । आ० १. ६. । इति ॥ देवसुवां हविःष्विन्द्रस्य ज्येष्ठ-
स्यैषैव याज्या । भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा महाननमीवास इळया । आ० ४. ११. । इति हि
सूचितं ॥ एषैव भूनाम्येकाहे निष्केवल्ये सूक्तमुखीया । सूचितं च । शस्यमुक्तं बृह-
स्पतिसवेन त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा महान् । आ० ९. ५. ।
इति ॥ अस्याः पाठस्तु ॥

भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा महान्भुवो विश्वेषु सर्वनेषु यज्ञियः ।

भुवो नृन्धौलो विश्वस्मिन्भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रो विश्वचर्षणे ॥४॥

भुवः । त्वं । इन्द्र । ब्रह्मणा । महान् । भुवः । विश्वेषु । सर्वनेषु । यज्ञियः ।

भुवः । नृन् । धौलः । विश्वस्मिन् । भरे । ज्येष्ठः । च । मन्त्रः । विश्वऽचर्षणे ॥४॥

हे इन्द्र त्वं ब्रह्मणा स्मृतेन परिवृढेन स्तोत्रेण महान्भुवः । अभवः ॥ भवतेर्लेटि भूसवोस्तिडीति गुणप्रतिषेध उवडादेशः ॥ तथा विश्वेषु सर्वेषु सवनेषु यज्ञियो यष्ट्यो भुवः । अभवः । तथा विश्वस्मिन्भरे संग्रामे नृन् नेतृणां शत्रूणां च्यौलः । च्यावयिताभवः । हे विश्वचर्षणे सर्वस्य द्रष्टरिन्द्र मन्त्रो मन्त्रयितव्यस्त्वं ज्येष्ठश्चाभवः सर्वेषां मध्ये ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अवा नु कं ज्यायान् यज्ञवनसो मही त ओमात्रां कृष्टयो विदुः ।

असो नु कमजरो वर्धाश्च विश्वेदेता सर्वना तूतुमा कृषे ॥ ५ ॥

अव । नु । कं । ज्यायान् । यज्ञऽवनसः । मही । ते । ओमात्रां । कृष्टयः । विदुः ।

असः । नु । कं । अजरः । वर्धाः । च । विश्वा । इत् । एता । सर्वना । तूतुमा । कृषे ॥ ५ ॥

हे इन्द्र त्वं ज्यायान् प्रशस्यतरस्त्वं यज्ञवनसः संभक्तयज्ञान् स्तोतृन् नु कं क्षिप्रमव । रक्ष ॥ अध्येतारो नु कमिति पदद्वयं कुर्वन्ति तथापि हिकं नुकमित्यादीनि नवोत्तराणि पदानीत्युक्तवान्यास्काचार्यः । अतः केवलानां हिकं नुकमित्येवमादीनां यावानर्थः स एव विशिष्टानामपि । तैत्तिरीया अपेकमेव पदं कुर्वन्ति ॥ अवेत्युक्तं । इन्द्रस्यावनप्रसिद्धिं दर्शयति । हे इन्द्र ते तवोमात्रां रक्षणं मही महद्भिदुः कृष्टयो मनुष्या ऋषयः ॥ ओमात्रां । अम गत्यादिषु । औणादिक आचन्द्रत्ययः । छांदस उमादेशः ॥ किंच त्वमजरो जरारहितोऽसः । भव । नु कं क्षिप्रं वर्धाश्च । वर्धस्व च हविराज्यादिना । किंच विश्वेत् सर्वाण्यप्येतानि सवना सवनानि तूतुमा तूतूनि कृषे । करोषि ॥ कृषे । छांदसे लिटि छंदसि वेति द्विर्वचनाभावः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृषे स्वयं सूनो सहसो यानि दधिषे ।

वराय ते पात्रं धर्मणे तना यज्ञो मन्त्रो ब्रह्मोद्यतं वचः ॥ ६ ॥

एता । विश्वा । सर्वना । तूतुमा । कृषे । स्वयं । सूनो इति । सहसः । यानि । दधिषे ।

वराय । ते । पात्रं । धर्मणे । तना । यज्ञः । मन्त्रः । ब्रह्म । उत्स्यतं । वचः ॥ ६ ॥

हे इन्द्र एतैतानि विश्वा सवना सर्वाणि सवनानि तूतुमा तूतूनि कृषे । करोषि । एतानीत्युक्तं कानीति तत्राह । हे सहसो बलस्य सूनो पुत्र । बलवन्नित्यर्थः । स्वयं यानि दधिषे धारयसि । हे इन्द्र ते तव वराय शत्रूणां वारकाय ते तव स्वभूतं

पात्रं रक्षणं भवत्वस्माकं । किंच धर्मणे धारणाय तना धनं भवत्विति शेषः ।
किंच तुभ्यं यज्ञो मंत्रः । इज्यतेऽनेनेति यज्ञकरणसाधनभूतो मंत्रो यजुरित्यर्थः ।
ब्रह्म परिवृढं शस्त्रमित्यर्थः । तदुभयात्मकं वच उद्यतं भवतीति शेषः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते सचा वसूनां च वसुनश्च दावने ।

प्र ते सुन्नस्य मनसा पथा भुवन्मदे सुतस्य सोम्यस्यांधसः ॥७॥

ये । ते । विप्र । ब्रह्मऽकृतः । सुते । सचा । वसूनां । च । वसुनः । च । दावने ।

प्र । ते । सुन्नस्य । मनसा । पथा । भुवन् । मदे । सुतस्य । सोम्यस्य । अंधसः ॥७॥

हे विप्र मेधाविन् इदं ते तुभ्यं ये ब्रह्मकृतः स्तोत्रकृतो हविष्कर्तारो वा स्तोतारः
सचा संघीभूताः सुते सोमेऽभिषुते वसूनां बहूनां धनानां वसुनश्चैकस्य निवा-
सयोग्यस्य धनस्य च दावने दानाय परिचरतीति शेषः । अत्र वसूनामिति
बहुवचनेनैहिकभोगसाधनानि धनान्यभिप्रेतानि । एकवचनांतेन च निवास-
योग्यं स्वर्गाख्यं धनमभिप्रेतमित्यवगंतव्यं । तेऽनुष्ठातारः सुन्नस्य सुन्नस्य लाभाय
मनसा पथा मनोमार्गेण । स्तोत्रवर्त्मनेत्यर्थः । प्रभुवन् । प्रभवन्तु । उक्तवसुदानाय
योग्या भवन्त्वित्यर्थः । कदेत्युच्यते । सुतस्याभिषुतस्य सोम्यस्य सोमसंबन्धिनोऽध-
सोऽन्नस्य मदे सति ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे नवमो वर्गः ॥

महत्तदिति नवर्चं नवमं सूक्तं । वज्रभूतेन वषट्कारेण देवानां हविर्वहनेन
च हतेषु भ्रातृषु कनिष्ठः सौचीको नामाग्निर्वषट्कारहविर्वहनाभ्यां भीतो देवेभ्यो
निर्गत्यापः प्राविशत् । स च मत्स्यैः प्रदर्शितः सन्नन्वेष्टुमागतैर्देवैः सहेदमादिसूक्त-
त्रयेण संवादं कृतवान् । अस्य सूक्तस्य द्वितीयादियुजश्चतस्रो विश्वे देवाः शास्त्रेनेति
षडृचमुत्तरसूक्तं चेति दशर्चोऽग्निवाक्यं । अयुजः प्रथमाद्याः पंचर्चो यमैच्छाम
मनसेत्येकादशर्चमुत्तरसूक्तं च देवानां वाक्यं । तत्र तदद्य वाचः प्रथमं मसीयेति
वृचस्त्वग्नेर्वाक्यं । अतोऽग्निवाक्येषु देवा देवताग्निर्ऋषिः । देवोक्तिष्वग्निर्देवता देवा
ऋषयः । अनादेशपरिभाषयेदमुत्तरं च द्वे त्रैष्टुभे विशेषानभिधानात् । तथा
चानुक्रांतं । वषट्कारेण वृक्केषु भ्रातृषु सौचीकोऽग्निरपः प्रविश्य देवैः समव-
ददुत्तरैस्त्रिभिर्महत्तन्नव तत्र युजोऽग्निवाक्यं विश्व इत्युत्तरं षट्समयुजो देवानां

यमैच्छामेत्युत्तरं चैकादशकं तदद्येति तु बृचोऽग्नेस्तनुमाद्या जगत्योऽष्टमीवर्जमिति ॥
गतो विनियोगः ॥ सूक्तत्रयोक्तार्थे तैत्तिरीयब्राह्मणं । अग्नेस्त्वयो ज्यायांसो भ्रातर
आसन् ते देवेभ्यो हव्यं वहंतः प्रामीयंत सोऽग्निरविभेदित्यं वाव स्य आर्तिमारि-
यतीति स निलायत सोऽपः प्राविशन्तं देवाः प्रैषमैच्छन्नित्यादि । तै० सं० २. ६. ६. ।
तत्राद्यया देवा अग्निमाहुः ॥

महत्तदुल्बं स्थविरं तदासीद्येनाविष्टितः प्रविवेशिथापः ।

विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्ने जातवेदस्तन्वो देव एकः ॥ १ ॥

महत् । तत् । उल्बं । स्थविरं । तत् । आसीत् । येन । आऽविष्टितः । प्रऽविवेशिथ । अपः ।

विश्वाः । अपश्यत् । बहुधा । ते । अग्ने । जातऽवेदः । तन्वः । देवः । एकः ॥ १ ॥

तदुल्बं वक्ष्यमाणं प्रावरणं महत् स्थविरमत्यंतं स्थूलं च तदासीत् येनोल्बेना-
विष्टित आवेष्टितः सन् हे अग्ने प्रविवेशिथापः । उदकानि प्रविष्टवानसि । हे
अग्ने जातवेदो जातप्रज्ञान विश्वाः सर्वास्तन्वस्तनूः सर्वाण्यंगानि बहुधा बहुप्र-
कारमेको देवोऽपश्यत् । दृष्टवान् ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

को मां ददर्श कतमः स देवो यो मे तन्वो बहुधा पर्यपश्यत् ।

क्वाह मिचावरुणा क्षियंत्यग्नेर्विश्वाः समिधो देवयानीः ॥ २ ॥

कः । मा । ददर्श । कतमः । सः । देवः । यः । मे । तन्वः । बहुधा । परिऽअपश्यत् ।

क्वा । अह । मिचावरुणा । क्षियन्ति । अग्नेः । विश्वाः । संऽइधः । देवऽयानीः ॥ २ ॥

इदमग्नेर्वाक्यं । एको देवोऽपश्यदित्युक्ते पृच्छति । को मा मां ददर्श दृष्टवान् ।
स देवः कतमः । यो मे मम तन्वस्तनूर्बहुधा बहुप्रकारं स्थिताः पर्यपश्यत् परि-
दृष्टवान् । हे मिचावरुणा मिचावरुणौ अग्नेर्मम विश्वाः सर्वाः समिधो दीप्ता
देवयानीर्देवयानसाधनभूतास्तन्वो दृष्टा इत्युक्तं यदि दृष्टाश्चेत्तर्हि क्व क्षियन्ति क्व
निवसन्तीत्येवं देवानां पुरतो वर्तमानौ मिचावरुणावाहाग्निः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अप्स्वोषधीषु ।

तं त्वा यमो अचिक्रेच्चित्रभानो दशान्तरुथादतिरोचमानं ॥ ३ ॥

ऐच्छाम । त्वा । बहुधा । जातऽवेदः । प्रऽविष्टं । अग्ने । अप्सु । ओषधीषु ।
तं । त्वा । यमः । अचिकेत् । चित्रभानो इति चित्रभानो । दशऽअंतरूथात् ।
अतिऽरोचमानं ॥३॥

एवमग्निना पृष्टा देवा अग्निं ब्रुवन्ति । हे जातवेदो जातप्रज्ञाग्ने त्वा त्वामन्वैच्छाम ।
कीदृशं त्वां । अप्सूदकेष्वोषधीषु च बहुधा प्रविष्टं । अन्विष्य च तं तादृशं प्रविष्टं त्वा
त्वां यमो देवोऽचिकेत् ज्ञातवान् हे चित्रभानो चायनीयरश्मे । कुत्र स्थितं
ज्ञातवानिति तदुच्यते । दशंतरूथात् । अंतरूथं गूढमावासस्थानं तच्च स्थानं
दशसंख्योपेतं । तादृशं स्थानमतिरोचमानमतीत्य प्रकाशमानं । अग्नेर्हि गूढानि
दश स्थानानि भवन्ति पृथिव्यादयस्त्रयो लोका अग्निवाय्वादित्यास्त्रयो देवा आप
ओषधयो वनस्पतयः प्राणिशरीरमिति दश स्थानानि ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

होचादहं वरुण बिभ्यदायं नेदेव मा युनजन्न देवाः ।

तस्य मे तन्वो बहुधा निविष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः ॥४॥

होचात् । अहं । वरुण । बिभ्यत् । आयं । न । इत् । एव । मा । युनजन् । अत्र । देवाः ।

तस्य । मे । तन्वः । बहुधा । निऽविष्टाः । एतं । अर्थं । न । चिकेत् । अहं । अग्निः ॥४॥

अनया देवगणा मां ज्ञातवन्त इति निश्चित्य गूहनस्य प्रयोजनमाह । हे वरुण
देव अहं होचाद्वीतव्यात् । हविर्वहनादित्यर्थः । तस्माद्विभ्यदायं । आगतवानस्मि ।
अतो मा मामेवैवं पूर्वप्रकारेणात्रास्मिन्हविर्वहनप्रयोजने नेद्युनजन् मैव योजयन्त
देवाः । तस्य तादृशस्य बिभ्यतो मे तन्वो बहुधा निविष्टा अप्सु । एतमर्थमेतद्व-
विर्वहनकार्यमग्निरहं न चिकेत् । न बुध्ये । नांगीकरोमि ॥

॥ अथ पंचमी ॥

एहि मनुर्देवयुर्यज्ञकामोऽरंकृत्या तमसि क्षेप्यमे ।

सुगान्पथः कृणुहि देवयानान्वह हव्यानि सुमनस्यमानः ॥५॥

आ । इहि । मनुः । देवऽयुः । यज्ञऽकामः । अरंऽकृत्य । तमसि । क्षेपि । अग्ने ।

सुऽगान् । पथः । कृणुहि । देवऽयानान् । वह । हव्यानि । सुऽमनस्यमानः ॥५॥

अग्निनैवमुक्ता देवाः पुनरग्निमाह्वयन्ति । हे अग्ने एहि । आगच्छ । मनुर्मनुष्यो

यष्टा मननीयो मनू राजा वा देवयुर्देवान्यष्टुमिच्छन् यज्ञकामश्च भवति । अत
एहि । किं कुर्वन् यज्ञकामो भवतीति चेत् उच्यते । अरंकृत्य केवलं तेजःपुंजमे-
वालंकुर्वन् । यद्वेदमुत्तरञ्च संबध्यते । त्वमलंकृत्यात्मानमलंकुर्वन् तमस्यन्यैर्ज्ञा-
तुमशक्येऽंधकारे क्षेपि । निवससि । हे अग्ने आगत्य च देवयानान् देवान्प्रति
यैर्मनुष्या गच्छन्ति तान्पथो मार्गान् सुगान्कृणुहि । कुरु ॥ कृवि हिंसाकरणयोश्च ।
धिन्विकृण्व्योरच्चेत्युप्रत्ययः ॥ संमत्या नो यज्ञनिष्पत्तेर्देवयानाः सुपथा भवन्ति ।
वह हव्यान्यस्मदीयानि सुमनस्यमानः सौमनस्यमाचरंस्त्वं ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे दशमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

अग्नेः पूर्वे भ्रातरो अर्थमेतं रथीवाधानमन्वावरीवुः ।

तस्मान्निषा वरुण दूरमायं गौरो न क्षेप्रोरविजे ज्यायाः ॥ ६ ॥

अग्नेः । पूर्वे । भ्रातरः । अर्थः । एतं । रथीऽइव । अध्वानं । अनु । आ । अन्वरीवुरिति ।

तस्मात् । निषा । वरुण । दूरं । आयं । गौरः । न । क्षेप्रः । अविजे । ज्यायाः ॥ ६ ॥

अनयाग्निः स्वपलायननिमित्तमाह । हे देवा अग्नेर्मम पूर्वे पूर्वमुत्पन्ना
भ्रातरो भूपतिर्भुवनपतिर्भूतानां पतिरिति त्रयोऽयंजा एतमर्थं हविर्वहनाख्य-
मर्थमन्वावरीवुः । अनुक्रमेण वृत्तवन्तः ॥ तत्र वृणोतेर्यङ्लुगन्ताल्लुङि रेच्छादसो
लुक् । बहुलं छंदसीत्युक्तं ॥ आवरणे दृष्टान्तः । रथीवाधानं । अध्वानं यथा रथी
वृणुते तद्वत् । ते भ्रातरस्तथा कुर्वन्तो हताः । तस्मान्मरणान्निषा भीत्या हे
वरुण दूरं देशमायं । किंच क्षेप्रोरिषुक्षेपुर्धनुषो ज्यायाः सकाशाद्गौरो न मृग
इव स यथा बिभेति चलति वा तद्वदविजे । अकंपे । ओविजी भयचलनयोः ।
अनुदात्तेतौदादिकः । तस्य लङ्मुत्तमे रूपं ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

कुर्मस्त आयुरजरं यदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिषाः ।

अथा वहासि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात ॥ ७ ॥

कुर्मः । ते । आयुः । अजरं । यत् । अग्ने । यथा । युक्तः । जातऽवेदः । न । रिषाः ।

अथ । वहासि । सुऽमनस्यमानः । भागं । देवेभ्यः । हविषः । सुऽजात ॥ ७ ॥

इदं देवानां वाक्यं । हे अग्ने यदायुरायुथमजरं जरारहितमस्ति तत्ते कुर्मः ।
तथा तेनायुषा युक्तस्त्वं हे जातवेदो जातप्रज्ञ यथा न रिष्या न म्रियसे तथा कुर्मः ।
अथ वहसि वह सुमनस्यमानः सौमनस्यं कुर्वन् वोढव्यं वहन् । तदेव दर्श-
यति । हविषो यजमानप्रत्तस्य भागं । केभ्यः । देवेभ्यः । हे सुजात शोभन-
जन्मक्षत्रे ॥

॥ अथाष्टमी ॥

प्रयाजान्मे अनुयाजांश्च केवलानूर्जस्वंतं हविषो दत्त भागं ।
घृतं चापां पुरुषं चौषधीनामग्नेश्च दीर्घमायुरस्तु देवाः ॥ ८ ॥
प्रऽयाजान् । मे । अनुऽयाजान् । च । केवलान् । ऊर्जस्वंतं । हविषः । दत्त । भागं ।
घृतं । च । अपां । पुरुषं । च । औषधीनां । अग्नेः । च । दीर्घं । आयुः । अस्तु । देवाः ॥ ८ ॥

अनेनाग्निर्हविर्वहने दातव्यानुष्ठा दत्तेति प्रतिजानाति । हे देवा मे मह्यं
प्रयाजान् प्रधानस्य प्रमुखे यष्ट्यानेतन्नामकान् हविर्भागान् तथानुयाजान् अनु
प्रधानात्पश्चाद्यष्ट्यानेतन्नामकान् केवलानसाधारणान्दत्त । प्रयच्छत । तथोर्ज-
स्वंतं प्रत्यभिधारणात्सारवंतं हविषः सर्वस्यापि चरुपुरोडाशदेर्भागं स्विष्टकृदाख्यं
भागं दत्त । अथवोर्जस्वंतं हविषो भागं प्रयाजानुयाजाख्यं दत्तेति योज्यं ।
किंचापां सारभूतं ताभ्य उत्पन्नं वा घृतमाज्यभागादिसाधनं औषधीनामोषधीभ्य
उत्पन्नं पुरुषं च भागं दत्त । किंचाग्नेर्मम दीर्घमायुश्चास्तु । वषट्कारकृतवधभयं मा
भूदित्यर्थः । अमुमितिहासं प्रस्तुत्य कौषीतकिब्राह्मणं तस्मादाहुराग्नेयाः प्रयाजा
आग्नेया अनुयाजा आग्नेयमाज्यमाग्नेयः पुरोडाश इति । शरीरदाया ह वा अग्नयो
भवंतीति च ब्राह्मणं पुरुषाहुतिर्यस्य प्रियतमेति च ॥

॥ अथ नवमी ॥

तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवल ऊर्जस्वंतो हविषः संतु भागाः ।
तवाग्ने यज्ञोऽयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमंतां प्रदिशश्चतस्रः ॥ ९ ॥
तव । प्रऽयाजाः । अनुऽयाजाः । च । केवले । ऊर्जस्वंतः । हविषः । संतु । भागाः ।
तव । अग्ने । यज्ञः । अयं । अस्तु । सर्वः । तुभ्यं । नमंतां । प्रऽदिशः । चतस्रः ॥ ९ ॥

एवमग्निना याच्यमाना देवाः प्रतिब्रुवते । हे अग्ने तव प्रयाजा अनुयाजाश्च

केवलेऽसाधारणा ऊर्जस्वन्तो बलवन्तो हविषो भागाः संतु । हे अग्ने अयं सर्वो
यज्ञश्च तवास्तु । तथा प्रदिशः प्रकृष्टा मुख्याश्चतस्रो दिशस्तुभ्यं नमन्तां । अत
एहि हविर्वहेति शेषः ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथम एकादशो वर्गः ॥

विश्वे देवाः शास्तनेति षडृचं दशमं सूक्तं सौचीकस्याग्नेरार्घं वैश्वदेवं । गतः
सूक्तविनियोगः । सुगादापनात्पूर्वभाविनि जपे विनियुक्ता । सूचितं च । विश्वे
देवाः शास्तन मा यथेहाराधि होता निषदा यजीयानिति ॥

॥ सैषा प्रथमा ॥

विश्वे देवाः शास्तन मा यथेह होता वृतो मनवै यन्निषद्य ।

प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि ॥१॥

विश्वे देवाः । शास्तन मा । यथा । इह । होता । वृतः । मनवै । यत् । निऽसद्य ।

प्र । मे । ब्रूत । भागऽधेयं । यथा । वः । येन । पथा । हव्यं । आ । वः । वहानि ॥१॥

एतत्सूक्तं कृत्स्नमाग्नेयं । हे विश्वे देवा यूयं मा मां शास्तन । अनुज्ञां दत्त ।
यथेह यज्ञे होता देवानामाह्वाता सन् वृतो होतृत्वेन वृतोऽहं मनवै स्तौमि
भवतः । यद्यस्मान्निषद्य स्तौमि तस्माच्छास्तन । मे मम भागधेयं प्रब्रूत । यथा
वो यूयं भागं कल्पितवन्तस्तथा तं भागं प्रब्रूत येन च पथा वो हव्यमावहानि ।
वहनं करोमि ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अहं होता न्यसीदं यजीयान् विश्वे देवा मरुतो मा जुनन्ति ।

अहरहरश्विनाध्वर्यवं वां ब्रह्मा समिद्धवति साहुतिर्वा ॥२॥

अहं । होता । नि । असीदं । यजीयान् । विश्वे । देवाः । मरुतः । मा । जुनन्ति ।

अहःऽअहः । अश्विना । आध्वर्यवं । वां । ब्रह्मा । संऽइत् । भवति । सा । आऽहुतिः । वां ॥२॥

यजीयान् यष्टुतमोऽहं होता सन् न्यसीदं । निषण्णोऽस्मि । निषदने तं निषण्णं
विश्वे व्याप्रा मरुतो देवा जुनन्ति । प्रेरयन्ति हविर्वहनाय । हे अश्विना वां युव-
योराध्वर्यवमहरहः प्रतिदिनं कर्तव्यमिति शेषः । आध्वर्यवं भवद्भ्यामनुज्ञातव्य-
मित्यर्थः । ब्रह्मा भवति भवतु कः । समित् समिद्धश्चंद्रमाः । चंद्रमा ब्रह्मा भवतु

किंच सा स इत्यर्थः । स च समित् समिद्धश्चंद्रमा वां युवयोर्होमार्थं वां युवाभ्यां क्रियमाणायाध्वर्यवकर्मण आहुतिर्भवत्वित्यर्थः । सोमात्मको हि चंद्रमा हूयते । एष वै सोमो राजेत्युपक्रम्य तदेवोभयं भवतीति हि च्छंदोगब्राह्मणं । अथैवं योजना । आहुतिराध्वर्यवमनुष्ठितवद्भां होतव्या सा वां युवयोर्युवाभ्यां भवति । भवतु । आध्वर्यवं वामित्यस्यैव विवरणमेतत् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अयं यो होता किरु स यमस्य कमपूहे यत्समंजंति देवाः ।

अहरहर्जायते मासिमास्यथा देवा दधिरे हव्यवाहं ॥३॥

अयं यः होता किः । ऊं इति । सः । यमस्य । कं । अपि । ऊहे । यत् । संऽअंजंति । देवाः ।

अहःऽअहः । जायते । मासिऽमासि । अथ । देवाः । दधिरे । हव्यऽवाहं ॥३॥

योऽयं होता स किः । को भवति । कीदृशो भवति । तस्य को व्यापार इत्यर्थः । तस्योत्तरमुच्यते । यमस्य मृत्योर्भीतिः सन्निति शेषः । कमपि हुतमूहे । वहति । यद्वा सर्वमृत्विज्जातं नियमयतीति यमो यजमानः । तस्य कमपि हुतमूहे वहति देवान्प्रति यत्समंजंति यद्विः प्राप्नुवंति देवाः । किंचाग्निरहरहः प्रतिदिनमग्नि-होत्रार्थं जायते । प्रादुर्भवति । तथा मासिमासि प्रतिमासं जायते पितृयज्ञार्थं । एतत्कालद्वयमुपलक्षणं पक्षचतुर्मासषण्माससंवत्सरादीनां । अपरे पुनरेवमाहुः । अहरहः सूर्यात्मना जायते मासि मासि चंद्रात्मनेति । अथ तमिममग्निं देवा दधिरे हव्यवाहं । हविषां वोढारं । एवमग्निरात्मानं स्वयमेवोक्तवान् ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

मां देवा दधिरे हव्यवाहमपम्लुक्तं बहु कृच्छ्रा चरंतं ।

अग्निर्विद्वान्यज्ञं नः कल्पयाति पंचयामं त्रिवृतं सप्ततंतुं ॥४॥

मां । देवाः । दधिरे । हव्यऽवाहं । अपऽम्लुक्तं । बहु । कृच्छ्रा । चरंतं ।

अग्निः । विद्वान् । यज्ञं । नः । कल्पयाति । पंचऽयामं । त्रिऽवृतं । सप्तऽतंतुं ॥४॥

मामग्निं देवा हव्यवाहं हविर्वोढारं दधिरे । कृतवतः । कीदृशं मां । अपम्लुक्तं । अपक्रम्यागतं । बहु कृच्छ्रा बहूनि कृच्छ्राणि स्थानानि चरंतं गच्छंतं । कया मनीषया दधिर इत्युच्यते । अयमग्निर्विद्वान् सर्वं जानन्नोऽस्माकं यज्ञं कल्पयाति ।

कीदृशं यज्ञं । पंचयामं । पंचविधगमनं । पांक्तो हि यज्ञः । चिवृतं । सवनत्रयभेदेन
त्रिप्रकारं । सप्ततंतुं । सप्तभिर्ब्रह्मदोमयैः स्तुतिभिर्विस्तृतं ॥

॥ अथ पंचमी ॥

आ वो यष्ट्यमृतत्वं सुवीरं यथा वो देवा वरिवः कराणि ।

आ बाहोर्वज्रमिंद्रस्य धेयामधेमा विश्वाः पृतना जयाति ॥ ५ ॥

आ । वः । यष्टिः । अमृतत्वं । सुवीरं । यथा । वः । देवाः । वरिवः । कराणि ।

आ । बाहोः । वज्रं । इंद्रस्य । धेयां । अधेमाः । विश्वाः । पृतनाः । जयाति ॥ ५ ॥

हे देवा वो युष्मानायष्टि । आयाचे । किं । अमृतत्वमविनाशित्वं सुवीरं
सुपुत्रं च । हे देवा वो युष्माकं वरिवः परिचर्या हवीरूपं धनं वा यथा कराणि
करवाणि तदर्थमित्यर्थः । किंचेद्रस्य बाहोर्वज्रमाधेयां । ग्राहयामीत्यर्थः । अग्नेर्हो-
तृत्वाभाव इंद्रस्य सोमाद्याभावाद्बलत्वेन वज्रधारणं नोपपद्यते । अतस्तत्कृत्वा
वज्रं ग्राहयामीत्यर्थः । अथैवं सतीमा विश्वाः सर्वाः पृतनाः शत्रुसेना जयाति ।
जयति । जयतु वा ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

त्रीणि शता ची सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ।

औक्षन्धृतैरस्तृणन्बर्हिस्मा आदिहोतारं न्यसादयन्त ॥ ६ ॥

त्रीणि । शता । ची । सहस्राणि । अग्निं । त्रिंशत् । च । देवाः । नव । च । असपर्यन् ।

औक्षन् । धृतैः । अस्तृणन् । बर्हिः । अस्मै । आत् । इत् । होतारं । नि । असादयन्त ॥ ६ ॥

त्रीणि शतानि त्रीणि सहस्राणि त्रिंशच्च नव च एतत्संख्याका देवा अग्निं
मामसपर्यन् पर्यचरन् । परिचर्याप्रकार उच्यते । धृतैः क्षरद्भिराज्यैरौक्षन् । सिक्त-
वंतः । अस्मा अग्नये मद्यं च बर्हिरस्तृणन् आस्तृतवंतः । आदित् आस्तरणानंतरं
होतारमाह्वातारं न्यसादयन्त । नियमेनासादितवंतः ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे द्वादशो वर्गः ॥

यमैच्छामेत्येकादशर्चमेकादशं सूक्तं । देवानां वाक्यत्वाद्देवा ऋषयः । तदद्येति
तृचस्य सौचीकोऽग्निर्ऋषिः । तंतुमाद्या अष्टमीवर्जिता जगत्यः । अष्टमी शिष्टाश्च
त्रिष्टुभः । तथा चानुक्रांतं । तंतुमाद्या जगत्योऽष्टमीवर्जमिति । शिष्टमुक्तं । गतः
सूक्तविनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

यमैच्छाम मनसा सोऽयमागाद्यज्ञस्य विद्वान्परुषश्चिकित्वान् ।

स नो यक्षदेवताता यजीयानि हि षत्सदन्तरः पूर्वी अस्मत् ॥१॥

यं। ऐच्छाम। मनसा। सः। अयं। आ। अगात्। यज्ञस्य। विद्वान्। परुषः। चिकित्वान्।

सः। नः। यक्षत्। देवऽताता। यजीयान्। नि। हि। सत्सत्। अन्तरः। पूर्वीः। अस्मत् ॥१॥

यमग्निमैच्छामान्विष्टवन्तो वयं मनसा हविःप्रापणबुद्ध्या । मह्यं हविः प्रापयत्विति बुद्ध्येत्यर्थः । सोऽयमग्निरागात् आजगाम । कीदृशोऽग्निः । यज्ञस्य यज्ञं विद्वान् । तथा परुषः परुषि संधातव्यान्यंगानि चिकित्वान् अभिगच्छन् । सोऽग्निर्यजीयान् यष्टतमो नोऽस्मान्देवताता देवतातौ यज्ञे यक्षत् । यजतु । नि हि षत्सत् न्यसीदन्खलु वेद्यामिति शेषः । कीदृशः सन् । अन्तरः । ऋत्विजां यष्टव्यानां देवानां च मध्ये संचरन् । अस्मत्पूर्वः । अस्मत्तो देवेभ्यः पूर्वभावी सन् । अग्निं समिध पश्चाद्वि देवा आहूयन्ते ॥

दर्शपूर्णमासयोः पुराराधीत्येषा जथा । सूत्रमुदाहृतं ॥

॥ सैषा द्वितीया ॥

अराधि होता निषदा यजीयानभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यत् ।

यजामहै यज्ञियान्हन्त देवाँ ईळामहा ईड्याँ आज्येन ॥२॥

अराधि। होता। निऽसदा। यजीयान्। अभि। प्रयांसि। सुऽधितानि। हि। ख्यत्।

यजामहै। यज्ञियान्। हन्त। देवान्। ईळामहै। ईड्यान्। आज्येन ॥२॥

अयमग्निर्होता होमनिष्पादको यजीयान् यष्टतमश्च सन् निषदा वेद्यां निषदनेनाराधि । सिद्धोऽभूत् । आहुतियोग्योऽभूदित्यर्थः । तथाभूतोऽयं सुधितानि सुष्ठु निहितानि प्रयांसि चरुपुरोडाशाद्यन्त्रान्यभि हि ख्यत् । अभिचष्टे । सर्वतः पश्यति । हीति पादपूरणः । कया बुद्ध्येति । यज्ञियान्यष्टव्यानाहुतिभाजो देवान् हन्त शीघ्रमाज्येन यजामहै तथेड्यान् स्तुतिभाजो देवान् स्तुत्येळामहा इति बुद्ध्येति शेषः ॥

यस्मिन्यजमाने जीवति मृतश्चो जायते तस्य सुरभिमतृष्टिः कर्तव्या । साध्वीमकरित्येषा तत्र याज्या । सूत्रितं च । अग्निर्होता न्यसीदद्यजीयान् साध्वीमकर्देववीति नो अद्य । आ० ३. १३. इति ॥

॥ सैषा तृतीया ॥

साध्वीमकर्देववीतिं नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्यां ।

स आयुरागात्सुरभिर्वसानो भद्रामकर्देवहूतिं नो अद्य ॥३॥

साध्वी । अकः । देवऽवीतिं । नः । अद्य । यज्ञस्य । जिह्वां । अविदाम । गुह्यां ।

सः । आयुः । आ । अगात् । सुरभिः । वसानः । भद्रां । अकः । देवऽहूतिं । नः । अद्य ॥३॥

अयमग्निरद्य नोऽस्माकं देववीतिं देवानामागमनवतं देवानां हविर्भक्षणोपेतं वा यज्ञं साध्वीमकः । साधुमकरोत् । वयं च यज्ञस्य जिह्वां गुह्यां गूढतरां जिह्वामविदाम । लब्धवतः स्म । अग्निर्हि यज्ञस्य जिह्वा तेन देवानां पानाज्जिह्वात्वेनोपचारः । स तादृशोऽग्निः सुरभिः सुगंध आयुर्देवैर्देवमायुषं वसान आच्छादयन्नागात् आगच्छति । आगत्य च नोऽस्मदर्थं देवहूतिं देवानामाह्वानवतं यज्ञं भद्रामकः । कल्याणं कृतवान् अद्येदानीं ॥

दर्शपूर्णमासयोः सामिधेन्यर्थं प्रेषितेन होत्रा तदद्य वाच इत्येषा जप्या । सुगादापनात्पूर्वमपि जप्या । सूचितं च । तदद्य वाचः प्रथमं मसीयेति समाप्य । अ० १. २. । इति ॥

॥ सैषा चतुर्थी ॥

तदद्य वाचः प्रथमं मसीय येनासुराँ अभि देवा असांम ।

ऊर्जाद उत यज्ञियासः पंच जना मम होत्रं जुषध्वं ॥४॥

तत् । अद्य । वाचः । प्रथमं । मसीय । येन । असुरान् । अभि । देवाः । असांम ।

ऊर्जोऽअदः । उत । यज्ञियासः । पंच । जनाः । मम । होत्रं । जुषध्वं ॥४॥

इदमुत्तरं चाग्नेर्वाक्यमित्युक्तं । अद्येदानीं प्रथमं । मुख्यनामैतत् । वाचां मुख्यं तद्वाचो वचो वचनं मसीय । मसीय । उच्चारयामि । येन वचसाहं देवाश्च वयमसुरानभ्यसाम । अभिभवेम । किं तत्प्रथमं वचनमित्युच्यते । ऊर्जादो हे अन्नाद उतापि च यज्ञियासो यज्ञार्हा हे पंच जना देवमनुष्यादयो यूयं मम होत्रं जुषध्वं सेवध्वमिति । एवं बहूच्यमानेऽग्निमनूद्यन्ति सर्वे देवा इत्यभिप्रायः । अत्र तदद्य वाच इत्यादि निरुक्तं द्रष्टव्यं । नि० ३. ८. ॥

॥ अथ पंचमी ॥

पंच जना मम होचं जुषंतां गोजाता उत ये यज्ञियांसः ।

पृथिवी नः पार्थिवात्पातृहंसोऽतरिंक्षं दिव्यात्पातृस्मान् ॥ ५ ॥

पंच । जनाः । मम । होचं । जुषंतां । गोऽजाताः । उत । ये । यज्ञियांसः ।

पृथिवी । नः । पार्थिवात् । पातु । अंहंसः । अतरिंक्षं । दिव्यात् । पातु । अस्मान् ॥ ५ ॥

पंच जना देवादयो मम होचं हवमाह्वानं जुषंतां । सेवंतां । अपि च गोजाता भूम्यामुत्पन्नाः । यद्वा गोशब्देन तज्जं पयश्चादिकमुच्यते । हविरर्थं प्रादुर्भूता इत्यर्थः । तादृशा ये संति । उतापि च ये यज्ञियासो यज्ञार्हाः संति ते मम होचं जुषंतां । किंच पृथिवी पृथिवीदेवता पार्थिवात्पृथिवीसंबन्धान्नोऽस्मान्हंसः पापात्पातु । रक्षतु । तथांतरिंक्षमंतरिंक्षदेवता दिव्यादांतरिंक्षादंहंसः पापसकाशादस्मान्पातु ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे त्रयोदशो वर्गः ॥

गार्हपत्यादारभ्याहवनीयाच्चेदिं वेदतृणैरास्तृणाति तंतुमित्यनया । सूचितं च । अविधुन्वन् संततं स्तृणन् सव्येन गार्हपत्यादाहवनीयमेति तंतुं तन्वन् रजसो भानुमन्विहि । आ० १. ११. इति ॥ अग्निहोत्रहोमेऽप्यनयोदकधारा स्नावणीया । सूचितं च । गार्हपत्यादविच्छिन्नामुदकधारां हरेत्तंतुं तन्वन्नजसो भानुमन्विहि । आ० २. २. इति ॥ अग्न्यंतराले श्वातिक्रमणेऽनया गार्हपत्याहवनीययोर्मध्य उदकेन भस्मना चापूरयेत् । सूचितं च । गार्हपत्याहवनीययोरंतरं भस्मराज्योदकराज्या च संतनुयात् । आ० ३. १०. इति ॥ आग्निमास्तेऽप्येषा धाय्या । सूचितं च । तंतुं तन्वन्नजसो भानुमन्विह्येवा न इंद्रो मघवा विरप्शी । आ० ५. २०. इति ॥

॥ सैषा षष्ठी ॥

तंतुं तन्वन्नजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथो रक्ष धिया कृतान् ।

अनुल्बणं वयत जोगुवामपो मनुर्भव जनया दैव्यं जनं ॥ ६ ॥

तंतुं । तन्वन् । रजसः । भानुं । अनुं । इहि । ज्योतिष्मतः । पथः । रक्ष । धिया । कृतान् ।

अनुल्बणं । वयत । जोगुवां । अपः । मनुः । भव । जनय । दैव्यं । जनं ॥ ६ ॥

हे अग्ने तंतुं यज्ञं तन्वन् विस्तारयन् रजसो रजनात्मकस्य लोकस्य भानुं

भासकमादित्यमन्विहि । अनुगच्छ । रश्मिद्वारा सूर्यमंडलं प्रविशेत्यर्थः । किंच ज्योतिष्मतः प्रकाशवतो यज्ञस्य पथो गमनमार्गान् अथवा ज्योतिष्मतो दीप्तिमतः स्वर्गस्य पथो मार्गान् देवयानान् रक्ष । पालय । कीदृशान्मार्गान् । धिया कर्मणा कृतान् संपादितान् । किंच सोऽग्निर्जोगुवां स्तोतृणामपः । कर्मनामैतत् । क्रियया व्याप्यं कर्मानुल्बणमनतिरिक्तं वयत । करोतु । यदेव यज्ञ उल्बणं क्रियते तस्यै-
वैषा शान्तिरिति हि ब्राह्मणं । स त्वं मनुर्भव । मंतव्यो भव । स्तुत्यो भवेत्यर्थः । किंच दैव्यं जनं देवसंघं जनय । उत्पादय । यज्ञाभिगमनवंतं कुर्वित्यर्थः ॥

॥ अथ सप्रमी ॥

अ॒क्षान॒हो न॒ह्यत॒नोत॒ सोम्या॒ इष्कृ॑णुध्वं र॒शना॒ ओत॒ पिं॒शत॒ ।

अ॒ष्टाव॑ंधुरं व॒हता॒भितो॒ रथं॒ येन॑ दे॒वासो॒ अन॑यन् अभि प्रि॒यं ॥७॥

अ॒क्षऽन॒हः । न॒ह्यत॒न । उ॒त । सोम्याः । इष्कृ॑णुध्वं । र॒शनाः । आ । उ॒त । पिं॒शत॒ ।

अ॒ष्टाऽव॑ंधुरं । व॒हत॒ । अ॒भितः । रथं॒ । येन॑ । दे॒वासः । अन॑यन् । अ॒भि । प्रि॒यं ॥७॥

अथ यज्ञजिगमिषवो देवाः परस्परं ब्रुवते । हे सोम्याः सोमार्हा देवा यूयम-
क्षानहोऽक्षेषु नह्यान् बंधनीयानश्चान्नह्यतन । नह्यत । बधीत रथे । उतापि च
रशना अश्वबंधनप्रग्रहानिष्कृणुध्वं । निष्कुरुत । सम्यक् संस्कुरुत ॥ नकारलो-
पच्छांदसः ॥ उतापि च आ पिंशत । पिश अवयवे । अश्वानलंकुरुतेत्यर्थः ।
अष्टावंधुरं । वंधुरं सारथिनिवासस्थानं । अष्टसंख्याकबंधुरोपेतं रथं सूर्यसंबन्धि-
नमभितः सर्वतो वहत । सूर्यरथेन साकं युष्मदीयान्नथान्यज्ञं प्रति गमयतेत्यर्थः ।
येन देवासो देवाः प्रियमस्माननयन् अभिगमयन्ति तं रथमभितो वहतेति
संबन्धः । यद्वा तं यज्ञं प्रति वहतेति योज्यं ॥

वैवाहिके प्रयागे यदि नावा तार्या नदी स्यात् तदानीमश्मन्वतीत्यर्धर्चेन
वधूं नावमारोहयेत् उत्तरेणार्धर्चेन नदीमुत्क्रमयेत् । सूचितं च । अश्मन्वती रीयते
सं रभध्वमित्यर्धर्चेन नावमारोहयेदुत्तरेणोत्क्रमयेत् । आ० गृ० १. ८. । इति ॥

॥ सैषाष्टमी ॥

अश्मन्वती रीयते सं रभध्वमुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।

अत्रा जहाम ये असन्नशेवाः शिवान्वयमुत्तरेमाभि वाजान् ॥ ८ ॥

अश्मन्ऽवती । रीयते । सं । रभध्वं । उत् । तिष्ठत । प्र । तरत । सखायः ।

अत्र । जहाम । ये । असन् । अशेवाः । शिवान् । वयं । उत् । तरेम । अभि । वाजान् ॥ ८ ॥

अनयापि देवा यज्ञजिगमिषवः परस्परं ब्रुवते । अश्मन्वती नाम नदी रीयते । गच्छति । री गतिरेषणयोः । तां यज्ञगमनायोत्तरीतुमुत्तिष्ठत । उद्गच्छत । तथा कृत्वा प्रतरत । तां नदीमुखं घयत । हे सखायो यजमानस्य सखिभूता इति देवानां संबोधनं । अत्रास्यां नद्यां जहाम । परित्यजाम । कानित्युच्यते । येऽशेवाः । शेवमिति सुखनाम । येऽसुखभूता असन् अभवन् अस्मानाश्रित्य वर्तते ताञ्जहाम । तथा कृत्वा शिवान् सुखकराणि वाजानन्वानि हवींष्यभि प्राप्नुमुत्तरेम ॥

॥ अथ नवमी ॥

त्वष्टा माया वेदपसामपस्तमो बिभ्रत्पात्रा देवपानानि शंतमा ।

शिशीति नूनं परशुं स्वायसं येन वृश्चादेतशो ब्रह्मणस्पतिः ॥ ९ ॥

त्वष्टा । मायाः । वेत् । अपसां । अपःऽतमः । बिभ्रत् । पात्रा । देवऽपानानि । शंऽतमा ।

शिशीति । नूनं । परशुं । सुऽआयसं । येन । वृश्चात् । एतशः । ब्रह्मणः । पतिः ॥ ९ ॥

अयं त्वष्टा देवशिल्पी मायाः । कर्मनामैतत् । कर्माणि पात्रनिर्माणविषयाणि वेत् । वेत्ति । जानाति । स च त्वष्टापसां शोभनकर्मवतां मध्येऽपस्तमोऽतिशयेन शोभनकर्मा देवपानानि । देवाः पिबन्ति येषु तानि पात्रा सोमपात्राणि बिभ्रत् धारयन्वर्तत इति शेषः । स च त्वष्टा नूनमिदानीमग्नौ हविर्वहनायांगीकृते सति स्वायसं शोभनायःसारभूतं परशुं शिशीति । तीक्ष्णयति । त्वष्टा पात्रसंपादनार्थं येन परशुनैतश एतशवर्णो ब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्मणो मंचस्य पात्रा पात्रादिसंपादनरूपस्य कर्मणः स्वामी वा वृश्चात् वृश्चति ॥

॥ अथ दशमी ॥

सतो नूनं कवयः सं शिशीत वाशीभिर्याभिरमृताय तक्षथ ।

विद्वांसः पदा गुह्यानि कर्तन् येन देवासो अमृतत्वमानशुः ॥ १० ॥

सतः । नूनं । कवयः । सं । शिशीत । वाशीभिः । याभिः । अमृताय । तक्षथ ।

विद्वांसः । पदा । गुह्यानि । कर्तन् । येन । देवासः । अमृतऽत्वं । आनशुः ॥ १० ॥

हे कवयो मेधाविनस्त्वष्टुर्मम शिष्या ऋभवः सतः । संत इत्यर्थः । प्रशस्ता यूयं नूनमिदानीं सं शिशीत । अत्यर्थं तीक्ष्णीकुरुत वाशीः । याभिर्वाशीभिः पात्राण्यमृताय सोमाय । तत्पानायेत्यर्थः । यद्वा युष्माकममृतत्वाय तदर्थं तक्षथ । संपादयथ । हे कवयो विद्वांसो यूयं गुह्यानि गोपनीयानि पदा पदानि निवासस्थानानि कर्तन । कुरुत । येन स्थानकरणेन देवासो देवा यूयममृतत्वमानशुः । प्राप्ता यूयं । एवं स्वशिष्यानाह ॥

॥ अथैकादशी ॥

गर्भे योषामदधुर्वत्समासन्त्यपीच्येन मनसोत जिह्वया ।

स विश्वाहा सुमना योग्या अभि सिषासनिर्वनते कार इज्जिति ॥११॥

गर्भे । योषां । अदधुः । वत्सं । आसनि । अपीच्येन । मनसा । उत । जिह्वया ।

सः । विश्वाहा । सुमनाः । योग्याः । अभि । सिषासनिः । वनते । कारः । इत् । जिति ॥११॥

ते मरुतो गर्भे मृताया गोर्मध्ये ग्राहके चर्मणि मृताया गोः संबंधिनि योषां कांचिन्नामदधुः । धारितवन्तः । निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिरित्युक्तं । तथासनि मृताया आस्ये वत्समदधुः । केन साधनेन । अपीच्येन मनसा । देवत्वमाकांक्षता । उतापि च जिह्वया । सादृश्यप्रधानोऽयं निर्देशः । जिह्वावदायतया वाश्येत्यर्थः । यद्वा जिह्वया युक्तां योषामिति संबंधः । सिषासनिः संभजनशीलः स ऋभुसंघो विश्वाहा सर्वेष्वहःसु सर्वदा योग्याः स्वीचिताः सुमनाः स्तुतीरभिवनते । स च संघो जितिं शत्रुजयं कामं कार इत् कर्तैव । शत्रुजयकर्तैव ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे चतुर्दशो वर्गः ॥

तां सु त इति षडृचं द्वादशं सूक्तं वामदेवगोत्रस्य बृहदुक्थस्यार्धं त्रैष्टुभमैंद्रं । तथा चानुक्रांतं । तां सु षड् बृहदुक्थो वामदेव्यो वेति ॥ समूहस्य दशरात्रस्य द्वितीये छंदोम एतत्सूक्तं । सूचितं च । अपूर्व्या पुरुतमानि तां सु ते कीर्तिं महं इंद्र । अ० ८. ७. इति ॥ महाव्रते निष्केवल्य एतत्सूक्तं । सूचितं च । तां सु ते कीर्तिं मघवन्महत्वा भूय इद्वावृधे वीर्याय । ऐ० आ० ५. ३. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

तां सु ते कीर्तिं मघवन्महत्वा यत्त्वा भीते रोदसी अह्वयेतां ।

प्रावो देवाँ आतिरो दासमोजः प्रजायै त्वस्यै यदशिक्ष इंद्र ॥१॥

तां। सु। ते। कीर्तिं। मघ॑ऽवन्। महि॑ऽत्वा। यत्। त्वा। भी॑ते इति। रोद॑सी इति। अ॒ह॒येतां।
प्रा॒आ॒वः। दे॒वान्। आ॒अ॒ति॒रः। दा॒सं। ओ॒जः। प्र॑ऽजायै। त्व॒स्यै। यत्। अ॒शि॒क्षः। इ॒न्द्र॥१॥

हे इन्द्र मघवन् धनवन् ते तव संबन्धिनी महित्वा महत्त्वेनागतां कीर्तिं सु
सुष्ठु कीर्तयामीति शेषः । किंच यद्यदा त्वा त्वां प्रति भीते असुरैर्भयं प्राप्ते
रोदसी द्यावापृथिव्यावहृयेतां अवेत्यब्रूतां तदानीं देवान्प्रावः । प्रारक्षः । तथा
दासं देवानामुपक्षयकर्तारमसुरमातिरः । व्यनाशयः । असुरान् हत्वा देवानां
रक्षणेन द्यावापृथिव्योर्भीतिं पर्यहरः । इति यदस्ति किंच तस्या एकस्यै प्रजायै
यजमानरूपायै यद्वलमशिक्षः प्रायच्छस्तां कीर्तिं कीर्तयामीत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

यद॑चर॒स्त॒त्वा वावृ॑धानो बल॑ानी॒द्र प्र॒ब्रु॒वा॒णो जने॑षु ।

मा॒ये॒त्सा ते॒ यानि॑ यु॒द्धान्या॒हुर्नाद्य॑ श॒त्रुं न॒नु पु॒रा वि॒वित्से ॥२॥

यत्। अ॒चरः॑। त॒त्वा। व॒वृ॒धा॒नः। बल॑ानि। इ॒न्द्र। प्र॑ऽब्रुवा॒णः। जने॑षु।

मा॒या। इत्। सा। ते। यानि॑। यु॒द्धानि॑। आ॒हुः। न। अ॒द्य। श॒त्रुं। न॒नु। पु॒रा। वि॒वित्से ॥२॥

हे इन्द्र तत्त्वा शरीरेण स्तोत्रेण वा वावृधानो वर्धमानो जनेषु प्राणिषु
बलानि प्रब्रुवाणो वृचवधादिरूपाणि सामर्थ्यानि प्रकर्षेण कथयन्मचर इति
यत्संचारं कृतवानिति यदस्ति ते तव सा गतिर्मायेत् मायैव । मृषेत्यर्थः ।
किंच यानि युद्धानि शत्रुविषयाण्याहुर्ब्रुवते पुराविद ऋषयस्तान्यपि मायैव ।
कुत इत्याह । अद्येदानीं शत्रुं हंतव्यं न विवित्से । न लभसे । अद्य मा भूत् पूर्वं
हतवानस्मीति यद्वृषे तदपि नेत्याह । नन्विति प्रश्ने । किं पुरा शत्रुमलभथाः ।
तदपि नेत्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

क॒ उ॒ नु ते॒ महि॑मनः॒ सम॒स्या॒स्मत्पूर्व॑ ऋ॒षयो॑ऽत॒मापुः॑ ।

यन्मा॒तरं॑ च पि॒तरं॑ च सा॒कम॑ज॒नय॑थास्त॒न्व १ः॒ स्वायाः॑ ॥३॥

के। ऊं॒ इति॑। नु॒। ते॒। महि॑मनः॒। सम॒स्य॒। अ॒स्मत्। पूर्वे॑। ऋ॒षयः॑। अ॒तं॑। आ॒पुः।

यत्। मा॒तरं॑। च॒। पि॒तरं॑। च॒। सा॒कं॑। अ॒ज॒नय॑थाः। त॒न्वः॑। स्वायाः॑ ॥३॥

हे इन्द्र ते तव महिमनो महिम्नः समस्य सर्वस्यायतं पारमस्मदस्मत्तः पूर्वं

ऋषयः क आपुः। प्राप्तुवन्। न कोऽपीत्यर्थः। यद्यपि महत्त्वं प्रख्यापयन्ति तथापि न कात्स्न्येनेति। तत्र कारणमाह। यद्यस्मान्मातरं पितरं च। द्यौः पिता पृथिवी मातेति हि श्रुतं। अतो द्यावापृथिव्यावित्यर्थः। ते उभे अपि साकं सहैव स्वायास्तन्वः स्वकीयाच्छरीरादजनयथाः। उदपादयः। अतो नापुरिति संबंधः॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

चत्वारि ते असुर्याणि नामादाभ्यानि महिषस्य संति।

त्वमंग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघवच्चकर्थ ॥४॥

चत्वारि। ते। असुर्याणि। नाम। अदाभ्यानि। महिषस्य। संति।

त्वं। अंग। तानि। विश्वानि। वित्से। येभिः। कर्माणि। मघऽवन्। चकर्थ ॥४॥

हे इंद्र महिषस्य महतः पूज्यस्य ते तव चत्वार्यसुर्याण्यसुरविघातीन्यदाभ्यान्यन्यैरहिंस्यान्युत्तरमूक्त उपांत्यवर्जिते दूरे तन्नामेत्यादिषु प्रतिपादितानि यानि नाम नामकानि शरीराणि संति अंग सखे त्वं तानि विश्वानि सर्वाणि वित्से। अदाभ्यान्यहिंस्यानि वेत्सि जानासि। येभिर्यैर्नामभिः कर्माणि वृचवधादिरूपाणि चकर्थ कुरुषे हे मघवन् तानि वेत्सीति॥

॥ अथ पंचमी ॥

त्वं विश्वा दधिषे केवलानि यान्याविर्या च गुहा वसूनि।

काममिन्मे मघवन्मा वि तारीस्त्वमाज्ञाता त्वमिन्द्रासि दाता ॥५॥

त्वं। विश्वा। दधिषे। केवलानि। यानि। आविः। या। च। गुहा। वसूनि।

कामं। इत्। मे। मघऽवन्। मा। वि। तारीः। त्वं। आऽज्ञाता। त्वं। इंद्र। असि। दाता॥५॥

हे इंद्र त्वं विश्वा सर्वाणि केवलान्यन्येषामसाधारणानि वसूनि धनानि दधिषे। धारयसि। विश्वानीत्युक्तं कथं विश्वत्वमित्यत आह। यान्याविराविर्भूतानि सर्वैः प्रसिद्धानि वसूनि वासयोग्यानि धनानि संति या च गुहा गुहायां निगूढे प्रदेशे वर्तमानानि वसूनि संति तानि विश्वानि दधिष इति। यस्मादेवं तस्मान्मे मम कामं कांक्षितं हे मघवन् धनवन्निद्र मा वि तारीः। मा हिंसीः। इदिति पादपूरणः। वर्धयेति शेषः। हे इंद्र त्वमाज्ञातासि प्रापयितास्यभिलषितं धनं। तथा हे इंद्र त्वं दातासि॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यो अदधाज्ज्योतिषि ज्योतिरंतयो असृजन्मधुना सं मधूनि ।

अध प्रियं शूषमिंद्राय मन्म ब्रह्मकृतो बृहदुक्थादवाचि ॥ ६ ॥

यः । अदधात् । ज्योतिषि । ज्योतिः । अंतः । यः । असृजत् । मधुना । सं । मधूनि ।

अध । प्रियं । शूषं । इंद्राय । मन्म । ब्रह्मऽकृतः । बृहत्ऽउक्थात् । अवाचि ॥ ६ ॥

य इंद्रो ज्योतिषि द्योतमान आदित्यादिके तेजस्यंतज्योतिस्तेजोऽदधात् धारितवान् । यदादित्याग्न्यादिषु तेजोऽस्ति तदिंद्रकृतमित्यर्थः । यश्च मधुना मधुरेण रसेन मधूनि सोमादिमधुद्रव्याणि समसृजत् समयोजयत् । यद्वा मधुना । अत्र मधुशब्देन सर्वैः सेव्यमान आदित्य उच्यते । तेन सह मधून्युदकानि समसृजत् । अध संप्रति तस्मा इंद्राय प्रियं प्रीतिजनकं शूषं बलं शत्रूणां शोषकत्वाद्बलकरं मन्म मननीयं स्तोत्रं ब्रह्मकृतो मंचकृतो बृहदुक्थात् प्रभूतशस्त्रयुक्तात् एतन्नामकाद्वेषेर्मत्तोऽवाचि । उक्तमभूत् ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे पंचदशो वर्गः ॥

दूरे तदित्यष्टचं त्रयोदशं सूक्तं । ऋष्याद्याः पूर्ववत् । दूर इत्यनुक्रांतं । गतः सूक्तविनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

दूरे तन्नाम गुह्यं पराचैर्यत्त्वा भीते अहंयेतां वयोधै ।

उदस्तभाः पृथिवी द्यामभीके भ्रातुः पुत्रान्मघवन्तिविषाणः ॥ १ ॥

दूरे । तत् । नाम । गुह्यं । पराचैः । यत् । त्वा । भीते इति । अहंयेतां । वयःऽधै ।

उत् । अस्तभाः । पृथिवी । द्यां । अभीके । भ्रातुः । पुत्रान् । मघऽवन् । ति । विषाणः ॥ १ ॥

अनया चत्वारि ते असुर्याणि नामेत्युक्तस्याद्यं नाम स्तूयते । हे इंद्र ते तव तद्वक्ष्यमाणं नाम सर्वेषां नामकं शरीरं पराचैः पराङ्मुखैर्मनुष्यैः । मनुष्याणामित्यर्थः । गुह्यं गोपनीयमप्रकाशितं सत् दूर इतो विप्रकृष्टे दूरदेशे वर्तत इति शेषः । यद्यदा त्वा त्वां रोदसी द्यावापृथिव्यौ भीते सती आहंयेतां । अवेत्यब्रूतां । किमर्थं । वयोधै । अन्नस्य निधानार्थं । जगतोऽन्नस्य साधनायेत्यर्थः । तदानीं तेन शरीरेणाभीके । अंतिकनामैतत् । तव समीप एव पृथिवी द्यां चोदूर्ध्वं

परस्परवियुक्तं यथा भवति तथास्तम्भाः । स्तम्भितवानसि । किं कुर्वन् । हे मघवन्
इन्द्र भ्रातुः पर्जन्यस्य पुत्रान् पुत्रस्थानीयानुदकसंस्त्यायांस्तिविषाणो दीपयन् ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

महत्तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृग्येन भूतं जनयो येन भव्यं ।

प्रत्नं जातं ज्योतिर्यदस्य प्रियं प्रियाः समविशन्तं पंच ॥ २ ॥

महत् । तत् । नाम । गुह्यं । पुरुऽस्पृक् । येन । भूतं । जनयः । येन । भव्यं ।

प्रत्नं । जातं । ज्योतिः । यत् । अस्य । प्रियं । प्रियाः । सं । अविशन्तं । पंच ॥ २ ॥

हे इन्द्र तव तद्गुह्यं गोपनीयमन्यैरविज्ञातं पुरुस्पृक् बहुभिर्वृष्ट्यर्थिभिः स्पृह-
णीयमाकाशात्मकं नाम शरीरं महदत्यंतं प्रवृद्धं येन नाम्ना भूतं भव्यं च पूर्वं जनयः ।
उत्पादितवानसि । भूतभव्योभयान्वयाय येनेत्यर्थस्यावृत्तिः स्यात् । आकाशात्मकाद्वि
परमेश्वरस्वरूपाद्भूतभव्यात्मकं जगदुत्पद्यते । आकाशाद्वायुरित्यादिश्रुतेः । किंच
प्रत्नं पुराणं पूर्वकालीनं यज्ज्योतिर्द्योतमानमादित्याख्यमुदकाख्यं वास्येन्द्रस्य प्रियं
प्रियभूतं तत्त्वं जातमुत्पन्नं प्रियाः प्रीयमाणाः पंच । पंच जना इति शेषः । भीमसेनो
भीम इति वदेकदेशलक्षणा । निषादपंचमाश्रितारो वर्णाः समविशन्त । संविशन्ते ।
स्वनिर्वाहार्थं भजन्त इत्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

आ रोदसी अपृणादोत मध्यं पंच देवाँ ऋतुशः सप्तसप्त ।

चतुस्त्रिंशता पुरुधा वि चष्टे सरूपेण ज्योतिषा विव्रतेन ॥ ३ ॥

आ । रोदसी इति । अपृणात् । आ । उत । मध्यं । पंच । देवान् । ऋतुऽशः । सप्तऽसप्त ।

चतुऽत्रिंशता । पुरुधा । वि । चष्टे । सऽरूपेण । ज्योतिषा । विऽव्रतेन ॥ ३ ॥

अयमिन्द्र आत्मीयेन शरीरेण तेजसा वा रोदसी द्यावापृथिव्यावा सर्वतोऽपृ-
णात् । पूरयति । उतापि च मध्यं द्युभूम्यपेक्षया मध्यभूतमंतरिक्षमपृणादिति
वर्तते । तदपि स्वशरीरेण तेजसा वा पूरयति । किंच पंच देवान् देवमनुष्यपि-
चसुरराक्षससंज्ञकान् तथा सप्त सप्त । द्विरुक्त्या सप्तसंख्याकानि तत्त्वानि लोके
यानि संति तानि परिगृह्यन्ते । कानि तानीति सप्त मरुद्गणान् सप्तादित्यरश्मीन्
सप्त चेन्द्रियाणि सप्त लोकान् अन्यानपि सप्तसंख्योपेतानृतुशः काले काले

चतुस्त्रिंशता चतुस्त्रिंशत्संख्याकेन देवगणेन सह पुरुधा बहुप्रकारं वि चष्टे ।
विपश्यति । सर्वदेह्यते । अष्टौ वसव एकादश रुद्रा द्वादशादित्याः प्रजापतिश्च
वषट्कारश्च विराट् चेति चतुस्त्रिंशत्त्वं देवानां । केनेति तदुच्यते । सरूपेण
समानरूपेण ज्योतिषा प्रकाशकेन विघ्नतेन विविधेन कर्मणा ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यदुष औच्छः प्रथमा विभानामजनयो येन पुष्टस्य पुष्टं ।

यत्ते जामित्वमवरं परस्या महन्महत्या असुरत्वमेकं ॥४॥

यत् । उषः । औच्छः । प्रथमा । विभानां । अजनयः । येन । पुष्टस्य । पुष्टं ।

यत् । ते । जामित्वं । अवरं । परस्याः । महत् । महत्याः । असुरत्वं । एकं ॥४॥

अत्र प्रसंगात्सूर्यात्मकेन्द्रसंबन्धिन्युषाः स्तूयते ॥ हे उष उषोदेवते विभानां
विभासकानां ग्रहनक्षत्रादीनां प्रथमा प्रथमभूता सत्यौच्छः । विभासनमकरोः ।
अग्रे ह्युषसः प्रादुर्भवन्ति पश्चादन्यानि तेजांसि । येन च तेजसा पुष्टस्य पोष-
युक्तस्यापि पदार्थस्य पुष्टमतिशयेन पोषयुक्तमादित्यमजनयः । उदपादयः । यत्
यद्वा ते तव जामित्वं बांधवमवरमवाङ्मुखं । अस्मदभिमुखमित्यर्थः । कीदृश्या-
स्तवेत्युच्यते । परस्याः । उपरि स्थिताया इत्यर्थः । तदिदं महत्यास्तव महदतिप्रवृद्ध-
मेकमसाधारणमेकमेव वासुरत्वं प्रकृष्टबलवत्त्वं । तव बलेन कृतमित्यर्थः ॥

महाव्रते निष्केवल्ये विधुं दद्राणमित्येषा । सूचितं च । आ याह्यर्वाङ्मुप
बंधुरेष्टा विधुं दद्राणमिति ॥

॥ सैषा पंचमी ॥

विधुं दद्राणं समने बहूनां युवानं संतं पलितो जंगार ।

देवस्य पश्य काव्यं महित्वाद्या ममार स ह्यः समान ॥५॥

विधुं । दद्राणं । समने । बहूनां । युवानं । संतं । पलितः । जंगार ।

देवस्य । पश्य । काव्यं । महित्वा । अद्य । ममार । सः । ह्यः । सं । आन ॥५॥

अनया कालात्मक इन्द्रः स्तूयते । विधुं विधातारं सर्वस्य युद्धादेः कर्तारं ।
विपूर्वो दधातिः करोत्यर्थः । तथा समने । अननमनः प्राणनं । सम्यगननोपेते
संयामे बहूनां शत्रूणां दद्राणं द्रावकं ईदृक्सामर्थ्योपेतं युवानं संतं पुरुषं पलितो

जरा जगार । निगिरतीद्राज्ञया । एवमुक्तलक्षणं वक्ष्यमाणलक्षणं च देवस्य
कालात्मकस्येन्द्रस्य महित्वा महत्त्वेनोपेतं काव्यं सामर्थ्यं पश्य । पश्यत हे जनाः ।
तथा जरसा प्राप्तोऽयं ममार । म्रियते । स ह्यः परेद्युः समान । सम्यक् चेष्टते ।
पुनर्जन्मांतरे प्रादुर्भवतीत्यर्थः । तदेवं चत्वारि नामानि शरीराण्युक्तानि ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे षोडशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

शाक्मना शाको अरुणः सुपर्ण आ यो महः शूरः सनादनीळः ।

यच्चिकेत सत्यमित्तन्न मोघं वसुं स्पार्हमुत जेतोत दाता ॥ ६ ॥

शाक्मना । शाकः । अरुणः । सुऽपर्णः । आ । यः । महः । शूरः । सनात् । अनीळः ।

यत् । चिकेत । सत्यं । इत् । तत् । न । मोघं । वसुं । स्पार्हं । उत । जेता । उत । दाता ॥ ६ ॥

शाक्मना । शक्नैव शाक्म । शक्मना बलेन शाकः शक्तः । शक्नु शक्तौ ।
स्वशक्त्यैव सर्वं कर्तुं शक्त इत्यर्थः । न हीद्रस्य सहायांतरापेक्षास्तीद्रत्वादेव । अरु-
णोऽरुणवर्णः सुपर्णः कश्चिच्छोभनपर्णः पक्ष्या गच्छतीत्यध्याहारः । उपसर्गश्रुतेर्यो-
ग्यक्रियाध्याहारः । यो महो महान् शूरो विक्रांतः सनात् पुराणोऽनीळोऽनीडो
नीडस्याकर्ता । न हीद्रोऽग्निवत् कुचचिदपि यज्ञे निकेतनं करोति । एवं सुपर्णरू-
पेणेन्द्रमाह । स पक्षीद्रो यच्चिकेत कर्तव्यत्वेन जानाति तत्सत्यमित् सत्यमेव न तु
मोघं व्यर्थं भवति । स स्पार्हं स्पृहणीयं वसूत जेता जयति शत्रुभ्यः सकाशात्
उतापि दाता प्रयच्छति च स्तोतृभ्यः । न लोकाव्ययेत्यादिना षष्ठीप्रतिषेधः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

एभिर्देदे वृष्या पौंस्यानि येभिरौक्षवृचहत्याय वजी ।

ये कर्मणः क्रियमाणस्य महू ऋतेकर्ममुदजायंत देवाः ॥ ७ ॥

आ । एभिः । देदे । वृष्या । पौंस्यानि । येभिः । औक्षत् । वृचऽहत्याय । वजी ।

ये । कर्मणः । क्रियमाणस्य । महू । ऋतेऽकर्म । उतऽअजायंत । देवाः ॥ ७ ॥

इंद्र एभिर्मरुद्भिः सह वृष्यानि वर्षकाणि पौंस्यानि बलान्याददे । आदत्ते ।
येभिर्मरुद्भिः सहितो वृचहत्याय । प्राण्युपकारकवृष्ट्यावरकत्वाद्बृचः पापं । तस्य
हत्याय । मनुष्याणामुपद्रवशमनायेत्यर्थः । तदर्थं वजी वज्रवानिंद्र औक्षत् ।

वर्षति । ये च मरुतो देवा महा महतेन्द्रेण क्रियमाणस्य कर्मणो वृष्टिप्रदान-
लक्षणस्य साहाय्यार्थमृतेकर्ममृतकर्म वृष्टिप्रदानकर्म प्रत्युदजायंतोन्मुखा जायंते
स्वयमेव तैरेभिर्दे इति समन्वयः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

युजा कर्माणि जनयन्विश्वौजा अशस्तिहा विश्वमनास्तुराषाट् ।

पीत्वी सोमस्य दिव आ वृधानः शूरो निर्युधार्धमहस्यून् ॥ ८ ॥

युजा । कर्माणि । जनयन् । विश्वऽओजाः । अशस्तिऽहा । विश्वऽमनाः । तुराषाट् ।

पीत्वी । सोमस्य । दिवः । आ । वृधानः । शूरः । निः । युधा । अधमत् । दस्यून् ॥ ८ ॥

स इन्द्रो युजा मरुतां साहाय्येन कर्माणि प्रवर्षणादीनि जनयन् उत्पादयन्
विश्वौजा व्याप्तबलोऽशस्तिहा रक्षोहा विश्वमना व्याप्तमना अत्यंतं मनस्वी
तुराषाट् तूर्णमभिभवित्वा शत्रूणां । एवंमहानुभाव इन्द्रः सोमस्य सोमं पीत्वी
पीत्वा दिवो द्युलोकादागत्य सोमं पीत्वा वृधानो वर्धमानः शूरः सन् युधा-
युधेन प्रहारेण वा दस्यून् शत्रून्निरधमत् निर्धमति । युजेनासुरानपबाधत्
इत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे सप्तदशो वर्गः ॥

इदं त इति सप्तर्चं चतुर्दशं सूक्तं । वामदेवपुत्रो बृहदुक्थ ऋषिः । चतुर्थी-
पञ्चमीषष्ठ्यो जगत्यः । आदितस्तिस्त्रः सप्तमी च त्रिष्टुभः । विश्वे देवा देवता ।
तथा चानुक्रांतं । इदं ते सप्त वैश्वदेवं तु चतुर्थ्याद्यस्तिस्त्रो जगत्य इति ॥ गतः
सूक्तविनियोगः ॥ आहवनीये वाद्यादिकारणेनायतनान्निष्क्रम्य शम्यापरासा-
दर्वाचीने देशे दीप्यमाने सति तमग्निमनया पुनरायतने संवपेत् । सूचितं च ।
आहवनीयमवदीप्यमानमर्वाक् शम्यापरासादिदं त एकं पर ऊ त एकमिति
संवपेत् । आ० ३. १०. । इति ॥

॥ सैषा सूक्ते प्रथमा ॥

इदं त एकं पर ऊ त एकं तृतीयैर्न ज्योतिषा सं विशस्व ।

संवशने तत्त्वश्चारेधि प्रियो देवानां परमे जनित्रे ॥ १ ॥

इदं । ते । एकं । परः । ऊं इति । ते । एकं । तृतीयेन । ज्योतिषा । सं । विशस्व ।
संऽवेशने । तन्वः । चारुः । एधि । प्रियः । देवानां । परमे । जनित्रे ॥ १ ॥

एतदादिभिर्बृहदुक्त्यो वाजिनं नाम स्वपुत्रं मृतं वदति । हे मृत पुत्र ते तवेदं ।
उपरि ज्योतिषेति ब्रह्ममाणत्वादचेदंशब्देन ज्योतिरभिधीयते । इदं ज्योतिरग्न्या-
ख्यमेकं । एकोऽंशः । अतस्तमग्निं तव देहगताग्न्यंशेन बाह्यमग्निं संविशस्व ।
संगच्छस्व । तथा पर उ अन्योऽपि ते तवैकं वाय्वाख्योऽंशः । ते तव प्राण-
वाय्वाख्येनांशेन संविशस्व । शरीराग्निप्राणवायोर्बाह्याग्निवायोश्चैकत्वादंशत्वमिति
भावः । तथा तृतीयेन ज्योतिषादित्याख्येन तेजसा तवात्मना संविशस्व । सूर्यग-
तात्मचैतन्यदेहगतात्मचैतन्ययोरभेदादंशत्वं । तद्योऽहं सोऽसौ योऽसौ सोऽहं सूर्य
आत्मा जगतस्तस्युषश्चेति श्रुतेरात्मनः सूर्यप्रवेशो युक्तः । तन्वस्तन्वाः संवेशने
तस्मिन्सूर्ये संविश्य चारुरेधि । कल्याणो भव । कीदृशस्त्वं । प्रियः । तेन सह
प्रीयमाणः । कीदृशे तस्मिन् । देवानां परम उत्तमे जनित्रे जनके । देवानां
ह्येतत्परमं जनित्रं यः सूर्य इति हि श्रुतिः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

तनूँष्टे वाजिन्तन्वं नयंती वाममस्मभ्यं धातु शर्म तुभ्यं ।

अहुतो महो धरुणाय देवान्दिवीव ज्योतिः स्वमा मिमीयाः ॥ २ ॥

तनूः । ते । वाजिन् । तन्वं । नयंती । वामं । अस्मभ्यं । धातु । शर्म । तुभ्यं ।

अहुतः । महः । धरुणाय । देवान् । दिविऽइव । ज्योतिः । स्वं । आ । मिमीयाः ॥ २ ॥

हे वाजिन् एतन्नामक पुत्र ते तव तन्वं शरीरं नयंती स्वशरीरं प्रापयंती
तनूरियं पृथिवी । उभयोरपि पार्थिवत्वात्तव शरीरस्य पृथिवीप्राप्तौ सत्यां
तस्यास्तव शरीरनयनं युक्तं । तादृशी पृथिवी वामं वननीयं धनमस्मभ्यं धातु ।
दधातु । शर्म च सुखं तुभ्यं धातु । दधातु । स त्वमहुतोऽनवपतितः सन् महो महतो
देवान् तव कारणभूतान् दिवीव ज्योतिर्द्युलोके वर्तमानं सूर्यं च । इवशब्दश्चार्थं
निपातानामनेकार्थत्वात् । तं च स्वं तव स्वभूतमा मिमीयाः । आविश ॥

॥ अथ तृतीया ॥

वाज्यसि वाजिनेना सुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिवं गाः ।

सुवितो धर्मं प्रथमानु सत्या सुवितो देवान्सुवितोऽनु पत्नं ॥ ३ ॥

वा॒जी । अ॒सि । वा॒जि॒नेन । सु॒ऽवे॒नीः । सु॒वि॒तः । स्तो॒मं । सु॒वि॒तः । दि॒वं । गाः ।
सु॒वि॒तः । ध॒र्मं । प्र॒थ॒मा । अ॒नु । स॒त्या । सु॒वि॒तः । दे॒वान् । सु॒वि॒तः । अ॒नु । प॒त्नम् ॥३॥

हे पुत्र त्वं वाजिनेनाक्षरसेन बलेन वा वाज्यसि तद्वान्भवसि । कीदृशस्त्वं । सुवेनीः । सुष्ठु कांतः ॥ वी गत्यादिषु ॥ तादृशस्त्वं सुवितः सुष्ठु प्रेरितस्त्वं स्तोमं पूर्वं त्वया कृतं स्तोत्रं तदभिमानिदेवमनु गाः । अन्वगाः । अनुगच्छ । तथा सुवितो दिवं गाः । तथा सुवितो धर्मत्वया संपादितानि धर्माण्यनुगच्छ । कीदृशानि । प्रथमा मुख्यानि सत्या सत्यफलानि । तथा सुवितो देवान् इंद्रादीन् । तथा सुवितः पत्न पतञ्ज्योतिरादित्याख्यमनु गाः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

म॒हि॒म्न ए॒षां पि॒तर॑श्च॒ने॒शिरे॑ दे॒वा दे॒वे॒ष्व॒दधु॑रपि॒ ऋतुं॑ ।
स॒म॒वि॒व्य॒चु॒रु॒त या॒न्य॒त्वि॒षु॒रै॒षां त॒नू॒षु नि वि॒वि॒श्रुः पु॒नः ॥४॥
म॒हि॒म्नः । ए॒षां । पि॒तरः । च॒न । ई॒शिरे॑ । दे॒वाः । दे॒वेषु॑ । अ॒दधुः । अ॒पि । ऋतुं॑ ।
सं । अ॒वि॒व्य॒चुः । उ॒त । या॒नि । अ॒त्वि॒षुः । आ॒ । ए॒षां । त॒नू॒षु । नि । वि॒वि॒श्रुः । पु॒न॒रिति॑ ॥४॥

पितरश्च नास्मत्पितरोऽप्यंगिरस एषां देवानां महिम्नो महत्त्वस्येशिरे । ईश्वरा अभवन् । ते देवा अपि देवत्वं प्राप्ता अंगिरसो देवेष्विन्द्रादिषु ऋतुं संकल्पमदधुः । धृतवन्तः । उतापि च यानि तेजांस्यत्विषुर्दीप्यन्ते तानि समविव्यचुः । संगता आसन् । एषां देवानां तनूषु शरीरेषु नि विविश्रुः । निविशन्ति पितरोऽंगिरसः । अतस्त्वमपि तथा कुर्वित्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

स॒हो॒भि॒र्वि॒श्वं॑ परि॒ च॒क्र॒मू रजः॑ पूर्वा॒ धा॒मा॒न्य॒मि॒ता मि॒मा॒नाः ।
त॒नू॒षु वि॒श्वा भु॒व॒ना नि ये॒मिरे॑ प्रा॒सा॒रय॑न्त॒ पुरु॑ध॒ प्र॒जा अ॒नु ॥५॥
स॒हः॑ऽभिः । वि॒श्वं॑ । परि॒ । च॒क्र॒मुः । रजः॑ । पूर्वा॑ । धा॒मा॒नि । अ॒मि॒ता । मि॒मा॒नाः ।
त॒नू॒षु । वि॒श्वा । भु॒व॒ना । नि । ये॒मिरे॑ । प्र॒ । अ॒सा॒रय॑न्त॒ । पुरु॑ध॒ । प्र॒जाः । अ॒नु ॥५॥

मदीयाः पितरः सहोभिर्बलैः स्वीयैर्विश्वं सर्वं रजो लोकं । लोका रजांस्युच्यन्त इति निरुक्तं । पूर्वा पूर्वाणि धामानि स्थानान्यमितान्यैरमितानि मिमानाः

परिच्छिदंतः परिचक्रमुः । पर्यक्रामन् । किंच तथा कुर्वतो विश्वा सर्वाणि भुवना
भूतजातानि नियेमिरे । नियमितवन्तः । किंच पुरुष पुरुधा बहुप्रकारं प्रजा अनु
ज्योतीषुदकानि वा प्रासारयन्त । प्रसारितवन्तः । अस्मत्पितरः पूर्वेऽंगिरसः
स्वसामर्थ्येन सर्वे लोकं व्याप्य पुरातनानि ग्रहनक्षत्रादीनि परिच्छिद्य सर्वभूतानि
नियम्य प्रजा अनूदकानि तेजांसि वा प्रसारितवन्त इत्यर्थः । अतस्त्वमप्येवं
कुर्विति भावः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

द्विधा सूनवोऽसुरं स्वर्विदमास्थापयन्त तृतीयेन कर्मणा ।

स्वां प्रजां पितरः पित्र्यं सह आवरेष्वदधुस्तन्तुमातन्तं ॥ ६ ॥

द्विधा । सूनवः । असुरं । स्वःऽविदं । आ । अस्थापयन्त । तृतीयेन । कर्मणा ।

स्वां । प्रजां । पितरः । पित्र्यं । सहः । आ । आवरेषु । अदधुः । तन्तुं । आऽतन्तं ॥ ६ ॥

सूनव आदित्यस्य पुत्रा देवा अंगिरसः । देवानां ह्येतत्परमं जनित्रं यत्सूर्य
इति प्रदर्शितत्वादादित्यस्य सूनव इति गम्यते । असुरं बलवन्तं स्वर्विदं सर्वज्ञं
स्वर्गस्य लम्भकं वादित्यं तृतीयेन कर्मणा प्रजोत्पत्त्याख्येन । ब्रह्मचर्येणर्षिभ्यो यज्ञेन
देवेभ्यः प्रजया पितृभ्य इति श्रुतेः प्रजोत्पादनस्य तृतीयकर्मत्वं । तेनादित्यं द्विधास्था-
पयन्त । द्विप्रकारमास्थापयन्ति । उदितं चास्तमितं च कुर्वन्ति । उद्ग्राभं च निग्राभं
च ब्रह्म देवा अवीवृधन्निति मन्त्रस्य ब्राह्मणेऽसौ वा आदित्य उद्यन्नुद्ग्राभ एष
निमोचन्ननिग्राभः । तै० सं० ५. ४. ६. ६. । इति श्रुतत्वाद्देवानामादित्यस्य द्विःस्थाप-
नमुदयास्तमयकरणमिति गम्यते । किंच पितरो मदीया अंगिरसः स्वां प्रजां ।
उत्पाद्येति शेषः । पित्र्यं सहः पितुरादित्यस्य संबन्धिनमपराभिभवक्षमं बलम-
वरेष्वदधुः । निकृष्टेषु स्वप्रजाभूतेषु मनुष्येषु स्थापितवन्तः । यथा पित्र्यं धनं
सम्यक् परिरक्ष्य स्वपुत्रेभ्यः प्रयच्छन्ति तद्वत्पितुरादित्यस्य प्रकाशादिवलं मनुष्येषु
न्यदधुरित्यर्थः । किंच तन्तुं प्रजामातन्तं विततं कृतवन्त इति शेषः । पुत्रपौत्रादि-
रूपेणानवच्छिन्नां प्रजामित्यर्थः । अयं ह्यातततन्तुर्यत्प्रजेति ब्राह्मणं । प्रजातन्तुं मा
व्यवच्छेत्सीः । तै० उप० १. ११. १. । इति च । तन्तुं तन्वन् । ऋ० सं० १०. ५३. ६. । इत्यस्य
ब्राह्मणं प्रजा वै तन्तुः । ऐ० ब्रा० ३. ३८. । इति ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

ना॒वा न क्षोदः प्र॒दिशः पृथि॒व्याः स्व॒स्तिभि॒रति॑ दुर्गा॒णि वि॒श्वा ।

स्वां प्र॒जां बृ॒हदु॒क्त्यो म॒हि॒त्वाव॑रेष्व॒दधा॑दा परेषु ॥७॥

ना॒वा । न । क्षोदः । प्र॒दिशः । पृथि॒व्याः । स्व॒स्तिऽभिः । अति॑ । दुः॒ऽगानि॑ । वि॒श्वा ।

स्वां । प्र॒जां । बृ॒हत्॒ऽउ॒क्त्यः । म॒हि॒त्वा । आ । अव॑रेषु । अ॒दधा॑त् । आ । परेषु ॥७॥

नावा नोदकोत्तरणसाधनेनेव क्षोद उदकं यथा मनुष्या नावोदकमतितरन्ति । यथा स्वस्तिभिः क्षेमैर्विश्वा सर्वाणि दुर्गाणि दुःखेन गन्तव्यान्यतितरन्ति तद्वद्बृहदुक्त्यः स्वां प्रजां वाजिनं मृतं पुत्रं महित्वा स्वमहत्त्वेनावरेष्वग्न्यादिष्वादधात् । कृतवान् । तदा परेषु सूर्यादिष्वादधात् । एवमृषिर्ब्रूते स्वयमेव वा स्वात्मानं परोक्षेणाह ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमेऽष्टादशो वर्गः ॥

मा प्र गामेति षट्च पंचदशं सूक्तं गायत्रं वैश्वदेवं । ऐक्ष्वाकोऽसमातिर्नाम राजा । तस्य बंधुः सुबंधुः श्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चेति चत्वारः पुरोहिता आसन् । ते च गौपायनाः । स च राजा तांस्यक्लान्यौ मायाविनावृषी पुरोहितत्वेनावृणीत । ततो बंध्वादयः क्रुद्धाः संत इमं राजानमभिचरितवन्तः । एतज्ज्ञात्वा मायाविनौ पुरोहितावेषामन्यतमं सुबंधुं प्राणैर्वियोजितवन्तौ । मृतस्यास्य भ्रातरो बंधुः श्रुतबंधुर्विप्रबंधुरित्येतेऽविनाशप्राप्तिहेतुभूतमिदं दृष्ट्वा जपन्ति स्म । अतस्तेऽस्य सूक्तस्यर्षयः । प्रतिपाद्यत्वादावर्तमानं मनो देवता । तथा चानुक्रांतं । अथ हैक्ष्वाको राजासमातिर्गौपायनान्बंध्वादीन्पुरोहितांस्यक्लान्यौ मायाविनौ श्रेष्ठतमौ मत्वा पुरोदधे । तमितरे क्रुद्धा अभिचेरुः । अथ तौ मायाविनौ सुबंधोः प्राणानाचिक्षिपतुरथ हास्य भ्रातरस्त्रयो मा प्र गामेति षट्कं गायत्रं स्वस्त्ययनं जप्तेति ॥ अग्निसमीपाद्देशान्तरगमनसमय इदं सूक्तं जप्यं । सूचितं च । प्रव्रजेदनपेक्षमाणो मा प्र गामेति सूक्तं जपन्निति ॥ महापितृयज्ञेऽप्येतद्वत्विग्भिर्जप्यं । सूचितं च । मा प्र गामाग्ने त्वं न इति जपन्तः । आ० २. १९. । इति ॥ निविदः स्थानातिपत्ताविदं सूक्तं शस्त्वा सूक्तांतरे निविप्रक्षेप्यथा । सूचितं च । स्थानं चेन्निविदोऽतिहरेन्मा प्र गामेति पुरस्तात्सूक्तं शस्त्वा । आ० ६. ६. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः । मातः स्युर्नो अरातयः ॥१॥
 मा । प्र । गाम । पथः । वयं । मा । यज्ञात् । इन्द्र । सोमिनः । मा । अंतरिति । स्युः ।
 नः । अरातयः ॥१॥

अचोक्ताख्याने शाठ्यायनकं । असमातिं राथप्रौष्ठं गौपायना अभ्यगमंस्ते
 खांडवे सचमासताथ हासमातौ राथप्रौष्ठे किलाताकुली ऊषतुरसुरमायौ तं ह
 स्मानग्रौ निधायौदनं पचतोऽग्रौ मांसमथासुरा अन्नं दग्धेत्स्वाकवः पराबभूवुः ।
 तमसमातिं राथप्रौष्ठं गौपायनानामाहुतयोऽभ्यतपन् सोऽब्रवीदिमौ किला-
 ताकुली इमा वै मा गौपायनानामाहुतयोऽभितपंतीति तावब्रूतां तस्य वा
 आवामेव भिषजौ स्व आवां प्रायश्चित्तिरावां तथा करिष्यावो यथा न्वेता नाभि-
 तपंतीति । तौ परेत्य सुबंधोर्गौपायनस्य स्वपतः प्रमत्तस्यासुमाहुत्यांतःपरिधि
 न्यधत्तामित्यादि । तं सुबंधोरसुमादातुं खांडवादसमातिं प्रतिगच्छंतो गौपायना
 वदन्ति । हे इन्द्र वयं गौपायनाः पथः समीचीनान्मार्गान्मा प्र गाम । मा परा-
 गच्छाम । असमातिगृहमेव गच्छाम । मा च सोमिनोऽसमातेर्यज्ञात्प्रगाम ।
 मा स्युर्मा तिष्ठंतु नोऽस्माकमंतर्मार्गमध्येऽरातयः शत्रवः । यद्वा सोमिनः
 सोमवतो यागान्मा प्रगाम ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तंतुर्देवेष्वाततः । तमाहुतं नशीमहि ॥२॥

यः । यज्ञस्य । प्रसाधनः । तंतुः । देवेषु । आऽततः । तं । आऽहुतं । नशीमहि ॥२॥

योऽयमग्न्याख्यस्तंतुराहवनीयादिरूपेण विस्तृतो यज्ञस्य प्रसाधनः प्रकर्षेण
 साधयिता देवैः स्तोतृभिर्ऋत्विग्भिर्विस्तारितो वर्तते वेद्यां तमाहुतं सर्वतो
 हूयमानं नशीमहि । प्राप्नुयाम । नशतिर्व्याप्तिकर्मा ॥

पिंडपितृयज्ञे मनो न्वा हुवामह इति तृचेन पिंडाभिमानिनः पितर उप-
 स्थेयाः । सूचितं च । मनो न्वा हुवामह इति चतसृभिरथैनान्प्रवाहयेत्
 । आ० २. ७. । इति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

मनो न्वा हुवामहे नाराशंसेन सोमेन । पितॄणां च मन्मभिः ॥३॥

मनः । नु । आ । हुवामहे । नाराशंसेन । सोमेन । पितॄणां । च । मन्मऽभिः ॥३॥

वयं बंधुश्रुतबंधादयो मनः सुबंधोः संबंधि मायाविभिरपहतं नु क्षिप्रमा हुवामहे । केन साधनेनेति तदुच्यते । नाराशंसेन नराशंसचमसगतेन सोमेन । नरैः शस्यंत इति नराशंसाः पितरः । तेषां चमसानां कंपनमेव होमः । तथा-विधेन सोमेन पितॄणामंगिरसां मन्मभिर्मननीयैः स्तोत्रैश्च ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

आ त एतु मनः पुनः ऋत्वे दक्षाय जीवसे । ज्योक् च सूर्ये दृशे ॥४॥

आ । ते । एतु । मनः । पुनरिति । ऋत्वे । दक्षाय । जीवसे । ज्योक् । च । सूर्ये । दृशे ॥४॥

हे सुबंधो ते मनः पुनरैतु । अभिचरतः सकाशात्पुनरागच्छतु । किमर्थमित्युच्यते । ऋत्वे कर्मणे लौकिकवैदिकविषयाय दक्षाय बलाय च । यद्वा ऋत्वेऽपानय दक्षाय प्राणाय । प्राणो वै दक्षोऽपानः ऋतुरिति हि श्रुतिः । जीवसे जीवनाय च । ज्योक् च चिरकालं सूर्ये दृशे सूर्ये द्रष्टुं । अत्यंतचिरजीवनायेत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं व्रातं सचेमहि ॥५॥

पुनः । नः । पितरः । मनः । ददातु । दैव्यः । जनः । जीवं । व्रातं । सचेमहि ॥५॥

नोऽस्माकं पितरः पितृभूता अंगिरसो जनः । तेषां संघ इत्यर्थः । स च जीवं व्रातं प्राणादीन्द्रियसंघातं पुनर्ददातु । तथा दैव्यो जनः । जनशब्दः संघवचनः । देवानां संघोऽपि जीवं व्रातं च ददातु । वयं च तदुभयं सचेमहि । प्राप्नुयाम ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

वयं सोम व्रते तव मनस्तनूषु विभ्रतः । प्रजावंतः सचेमहि ॥६॥

वयं । सोम । व्रते । तव । मनः । तनूषु । विभ्रतः । प्रजाऽवंतः । सचेमहि ॥६॥

हे सोम देव वयं बंधादयस्तव व्रते त्वदीये कर्मणि । व्रतमिति कर्मनाम ।

तव तनूषु त्वदीयेष्वङ्गेषु च मनो विभ्रतस्तात्पर्ययुक्तां बुद्धिं धारयन्तः प्रजावन्तः
प्रजाभिः पुत्रपौत्रादिभिर्युक्ताः सचेमहि । संगच्छेमहि । जीवं व्रातं चेति शेषः ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथम एकोनविंशो वर्गः ॥

यत्ने यममिति द्वादशर्चं षोडशं सूक्तमानुष्टुभं । बन्धादय ऋषयः सुबन्धुदे-
हान्निर्गतस्येन्द्रियवर्गसहितस्य मनसः पुनस्तस्मिन्प्रवेशनार्थमिदं सूक्तं दृष्ट्वा जपन् ।
अतस्तेऽस्य ऋषयः । प्रतिपाद्यत्वादावर्तमानं मन एव देवता । तथा चानुक्रांतं ।
यत्न इति द्वादशर्चमानुष्टुभं मनश्चावर्तनं जेपुरिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

यत्ने यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥१॥
यत् । ते । यमं । वैवस्वतं । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि । इह ।
क्षयाय । जीवसे ॥१॥

पुरुषस्य म्रियमाणस्य मनो नाम महद्भूतं बहुधा विशीर्णं भवति । तस्य
पुनःसंभरणमचोच्यते । हे म्रियमाण पुरुष यत्ने तव मनो वैवस्वतं विवस्वतः
पुत्रं यमं दूरकमत्यन्तं दूरं यथा भवति तथा जगाम ते तव तन्मन आ वर्तया-
मसि । आवर्तयामः । किमर्थं । इह क्षयाय । इह लोके निवासाय । जीवसे
चिरकालजीवनायेत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

यत्ने दिवं यत्पृथिवीं मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥२॥
यत् । ते । दिवं । यत् । पृथिवीं । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि ।
इह । क्षयाय । जीवसे ॥२॥

हे सुबन्धो यन्मनो दिवं जगाम यच्च पृथिवीं दूरकं । दूरकमिति क्रियावि-
शेषणं । तदिह निवासाय जीवनाय चावर्तयामः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यत्ने भूमिं चतुर्भृष्टिं मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥३॥
यत् । ते । भूमिं । चतुः । भृष्टिं । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि ।
इह । क्षयाय । जीवसे ॥३॥

हे सुबंधो यन्मनो भूमिं चतुर्भृष्टिं । चतुर्दिक्षु भंशो यस्याः सा । तां जगाम तदावर्तयामः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यत्ते चतस्रः प्रदिशो मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥४॥
यत् । ते । चतस्रः । प्रदिशः । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि ।
इह । क्षयाय । जीवसे ॥४॥

हे सुबंधो यत्ते मनः प्रदिशः प्रकृष्टा महादिशश्चतस्रो जगाम तदावर्तयामः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

यत्ते समुद्रमर्णवं मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥५॥
यत् । ते । समुद्रं । अर्णवं । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि ।
इह । क्षयाय । जीवसे ॥५॥

हे सुबंधो यत्ते मनोऽर्णवं । अर्णोऽस्युदकानि । तद्वतं समुद्रं मेघं वा जगाम तदावर्तयामः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यत्ते मरीचीः प्रवतो मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥६॥
यत् । ते । मरीचीः । प्रवतः । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि ।
इह । क्षयाय । जीवसे ॥६॥

हे सुबंधो यत्ते मनः प्रवतः प्रगच्छन्तोर्मरीचीर्दीप्तिर्जगाम तदिति गतं ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे विंशो वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

यत्ते अपो यदोषधीर्मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥७॥
यत् । ते । अपः । यत् । ओषधीः । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि ।
इह । क्षयाय । जीवसे ॥७॥

हे सुबंधो यत्ते मनोऽप उदकं यदोषधीर्वनस्पतीनिति तदिति गतं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

यत्ते सूर्ये यदुषसं मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥ ८ ॥
 यत् । ते । सूर्ये । यत् । उषसं । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि ।
 इह । क्षयाय । जीवसे ॥ ८ ॥

हे सुबन्धो यत्ते मनः सूर्ये सूर्यमिव यदुषसं तदिति गतं ॥

॥ अथ नवमी ॥

यत्ते पर्वतान्बृहतो मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥ ९ ॥
 यत् । ते । पर्वतान् । बृहतः । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि ।
 इह । क्षयाय । जीवसे ॥ ९ ॥

हे सुबन्धो यत्ते मनो बृहतः पर्वतान् तदिति गतं ॥

॥ अथ दशमी ॥

यत्ते विश्वमिदं जगन्मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥ १० ॥
 यत् । ते । विश्वं । इदं । जगत् । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि ।
 इह । क्षयाय । जीवसे ॥ १० ॥

हे सुबन्धो यत्ते मनो विश्वमिति तदिति गतं ॥ चतस्र ऋचो निगदसिद्धाः ॥

॥ अथैकादशी ॥

यत्ते पराः परावतो मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥ ११ ॥
 यत् । ते । पराः । परावतः । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि ।
 इह । क्षयाय । जीवसे ॥ ११ ॥

हे सुबन्धो यत्ते मनः पराः परावतोऽत्यन्तं दूरदेशाञ्जगाम तदिति गतं ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

यत्ते भूतं च भव्यं च मनो जगाम दूरकं । तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥ १२ ॥
 यत् । ते । भूतं । च । भव्यं । च । मनः । जगाम । दूरकं । तत् । ते । आ । वर्तयामसि ।
 इह । क्षयाय । जीवसे ॥ १२ ॥

हे सुबंधो यत्ने मनो भूतं च भयं चेत्यनेन भूतभय्यात्मक्यतिरेकेण कस्यचिद-
भावाद्वर्तमानस्य पृथगेवाभिधानात् कृत्स्नं प्रपञ्चमुक्तं भवति । तत्र सर्वत्र गतं
मनो जीवनाय निवासाय चावर्तयामः ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथम एकविंशो वर्गः ॥

प्र तारीति दशर्चं सप्तदशं सूक्तं बंध्वादीनां त्रयाणां गौपायनानामार्षे । आदितः
सप्त त्रिष्टुभः । अष्टमी पञ्चाष्टका पंक्तिः । नवमी षडष्टका महापंक्तिः । दशमी
पञ्च्युत्तरा । आद्यौ दशकावष्टकास्तय इत्युक्तलक्षणसद्भावात् । एकाक्षराधिक्याङ्ग-
रिग्विशेषणेयं वेदितव्या । सूक्तस्यादितश्चतस्रो देहात्प्राणान्निर्गमयित्वा निर्जृतेर्नि-
वृत्त्यर्थं बंध्वादयोऽजपन् । मो षु णः सोमेति चतुर्थ्यामेव मृत्युनिवृत्त्यर्थं सोमम-
स्तुवन् अतश्चतसृणां निर्जृतिर्देवता चतुर्थ्याः सोमश्च । असुनीते मन इति द्वाभ्या-
मसुनीतिनाम्नी देवीमस्तुवन् अतस्तयोः सा देवता । पुनर्नो असुमित्यस्याः पृथि-
व्याद्या लिंगोक्ता देवताः । ततस्त्रिसृभिः शिष्टाभिः पंक्तिमहापंक्तिपञ्च्युत्तराभिर्द्वा-
वापृथिव्याविति द्वावापृथिव्यौ देवते । समिद्रेत्यर्धर्चस्येन्द्रो देवता । तथा चानुक्रांतं ॥
प्र तारीति दशर्चं चतस्रो निर्जृत्यपनोदनार्थं जेषुश्चतुर्थ्या सोमं चास्तुवन्मृत्योर-
पगमायोत्तराभ्यां देवीमसुनीतिं सप्तम्यां लिंगोक्तदेवताः शिष्टाभिः पंक्तिमहा-
पंक्तिपञ्च्युत्तराभिर्द्वावापृथिव्यौ समिद्रेतींद्रं चार्धर्चनेति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्र तार्योयुः प्रतरं नवीयः स्थातारेव ऋतुमता रथस्य ।

अध चवान उतवीत्यर्थं परातरं सु निर्जृतिर्जिहीतां ॥ १ ॥

प्र । तारि । आयुः । प्रऽतरं । नवीयः । स्थाताराऽइव । ऋतुऽमता । रथस्य ।

अध । चवानः । उत । तवीति । अर्थे । पराऽतरं । सु । निऽजृतिः । जिहीतां ॥ १ ॥

सुबंधोरायुरायुष्यं प्र तारि । प्रवर्धतां । प्रपूर्वस्तिरतिवर्धनार्थः । कथं प्रवर्ध-
तामित्युच्यते । प्रतरं प्रवृद्धतरं नवीयो नवतरं । यौवनोपेतमित्यर्थः । निर्जृत्यनु-
ग्रहादेवमायुर्वर्धतां । तत्र दृष्टांतः । ऋतुमता कर्मवता सारथिना रथस्य स्थातारेव
रथे स्थिताविव वर्धते तद्वत् । अधाय चवानो जीवितात्प्रच्यवमानोऽर्थं स्वाभि-
लषितमायुर्लक्षणमुत्तवीति । वर्धयति । सुबंधुप्राणापहर्त्री निर्जृतिः पापदेवता
परातरमत्यंतं दूरतरं परिजिहीतां । परित्यजतु । गच्छतु ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

सामन्नु राये निधिमन्वन्नं करामहे सु पुरुध अवांसि ।

ता नो विश्वानि जरिता ममन्तु परातरं सु निर्वृतिर्जिहीतां ॥ २ ॥

सामन् । नु । राये । निधिऽमत् । नु । अन्नं । करामहे । सु । पुरुध । अवांसि ।

ता । नः । विश्वानि । जरिता । ममन्तु । पराऽतरं । सु । निऽवृत्तिः । जिहीतां ॥ २ ॥

सामन्नु साम्नि गीयमाने सति । नु चार्थे । राये जीवायूरूपधनार्थं निधिमन्नि-
धानवदन्नं हविश्च करामहे । कुर्मः । अत्र न्विति चार्थे । निर्वृत्यै स्तुतिं हविश्चोभयं
कुर्म इत्यर्थः । तदेवाह । सु सुष्ठु पुरुध पुरुधा बहुप्रकारं अवांस्यन्नानि हवीषि
करामहे । ता तानि हवीषि नोऽस्माकं संबंधीनि विश्वानि सर्वाणि जरिता जीर्णा
स्तुता वा । जरा स्तुतिः । नि० १०. ८. । ममन्तु । स्वदतां । आस्वाद्य च निर्वृतिः
परातरमत्यंतं दूरदेशं जिहीतां । गच्छतां ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अभी ष्वर्यः पौंस्यैर्भवेम द्यौर्न भूमिं गिरयो नाजान् ।

ता नो विश्वानि जरिता चिकेत परातरं सु निर्वृतिर्जिहीतां ॥ ३ ॥

अभि । सु । अर्यः । पौंस्यैः । भवेम । द्यौः । न । भूमिं । गिरयः । न । अजान् ।

ता । नः । विश्वानि । जरिता । चिकेत । पराऽतरं । सु । निऽवृत्तिः । जिहीतां ॥ ३ ॥

वयमयोऽरीञ्श्चून्पौंस्यैः पुंस्त्वैर्बलैः सु सुष्ठुभिभवेम । द्यौर्न भूमिं । सूर्यो
यथा स्वरश्मिभिर्भूमिमभिभवति तद्वत् । गिरयो नाजान् । गिरिर्वज्रः । ते
यथाजानजनशीलान्मेघानभिभवन्ति तद्वत् । ता तानि यानि नोऽस्माभिः
कृतानि स्तोत्राणि तानि विश्वानि सर्वाणि जरिता स्तुता सती निर्वृतिश्चिकेत ।
जानाति । शिष्टमुक्तं ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

मो षु णः सोम मृत्यवे परा दाः पश्येम नु सूर्यमुच्चरंतं ।

द्युभिर्हितो जरिमा सू नो अस्तु परातरं सु निर्वृतिर्जिहीतां ॥ ४ ॥

मो इति । सु । नः । सोम । मृत्यवे । परा । दाः । पश्येम । नु । सूर्यं । उत्ऽचरंतं ।

द्युऽभिः । हितः । जरिमा । सु । नः । अस्तु । पराऽतरं । सु । निऽवृत्तिः । जिहीतां ॥ ४ ॥

हे सोम नोऽस्मान् सु सुष्ठु मृत्यवे मो परा दाः । मैव परादानं कुरु । मृत्यव-
धीनान्नोऽस्मान्मा कार्षीः । किंतु त्विदानीमुच्चरंतमूर्ध्वं गच्छंतमुदयंतं सूर्यं पश्येम ।
चिरकालं जीवेमेत्यर्थः । जीवाभावे सूर्यादर्शनादित्यभिप्रायः । किंच द्युभिः ।
अहर्नामैतत् । अहोभिर्दिवसैर्हितः प्रेरितो जरिमा जराभावो नोऽस्माकं सु
सुखकरोऽस्तु । शिष्टमुक्तं ॥

॥ अथ पंचमी ॥

असुनीते मनो अस्मासु धारय जीवातवे सु प्र तिरा न आयुः ।

रारंधि नः सूर्यस्य संहशि घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व ॥ ५ ॥

असुऽनीते । मनः । अस्मासु । धारय । जीवातवे । सु । प्र । तिर । नः । आयुः ।

रारंधि । नः । सूर्यस्य । संहशि । घृतेन । त्वं । तन्वं । वर्धयस्व ॥ ५ ॥

हे असुनीते मनुष्याणामसूनां नेत्रि देवि अस्मासु मनः पुनर्धारय । किंच
जीवातवे जीवितुं सु प्र तिर सुष्ठु वर्धय नोऽस्माकमायुः । किंच रारंधि स्थापय
नोऽस्मान् सूर्यस्य संहशि चिरसंदर्शने । त्वं च घृतेनास्माभिर्देत्तेन तन्वं शरीरं
वर्धय । वर्धयस्व ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे द्वाविंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

असुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगं ।

ज्योक् पश्येम सूर्यमुच्चरंतमनुमते मृळया नः स्वस्ति ॥ ६ ॥

असुऽनीते । पुनः । अस्मासु । चक्षुः । पुनरिति । प्राणं । इह । नः । धेहि । भोगं ।

ज्योक् । पश्येम । सूर्यं । उत्तरंतं । अनुमते । मृळय । नः । स्वस्ति ॥ ६ ॥

हे असुनीते प्राणदायिनि देवि अस्मासु । अस्मदीये सुबंधावित्यर्थः । पुनश्चक्षुः
प्रकाशकं नयनं । ईक्षणसामर्थ्यामित्यर्थः । किंच पुनः प्राणमस्मासु धेहि ।
स्थापय । वयं च ज्योक् चिरमुच्चरंतमुद्गच्छंतं सूर्यं पश्येम । हे अनुमते देवि स्वस्ति
अविनाशं यथा स्यात्तथा नोऽस्मान्मृळय । सुखय ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

पुनर्नो असुं पृथिवी ददातु पुनर्द्यौर्देवी पुनरंतरिक्षं ।

पुनर्नः सोमस्तन्वं ददातु पुनः पूषा पथ्यां या स्वस्तिः ॥ ७ ॥

पुनः । नः । असुं । पृथिवी । ददातु । पुनः । द्यौः । देवी । पुनः । अंतरिक्षं ।

पुनः । नः । सोमः । तन्वं । ददातु । पुनरिति । पूषा । पथ्यां । या । स्वस्तिः ॥ ७ ॥

पृथिवी देवी नोऽस्मभ्यमसुं प्राणं ददातु पुनः । द्यौर्देवतासुं ददातु । तथा-
तरिक्षमंतरिक्षदेवतासुं ददातु । तथा सोमो नस्तन्वं शरीरं पुनर्ददातु । तथा
पूषा पोषाभिमानिनी देवता पथ्यां । पंथा अंतरिक्षं । नि० ११.४५. । तत्र भवां
वाचं । वागात्मकः शब्दो ह्याकाशादुत्पद्यते । तां पुनर्ददातु । किंच या स्वस्तिर्या
लोके वेदे च स्वस्तिरुच्यते तामपि पूषा प्रयच्छतु यद्वा पूषा पोषं प्रयच्छतु ।
या स्वस्तिर्वाग्मास्ती देव्यस्ति सा पथ्यां वाचं प्रयच्छतु । वाग्वै पथ्या स्वस्तिरिति
ब्राह्मणं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

शं रोदसी सुबंधवे यद्ही ऋतस्य मातरा ।

भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् ॥ ८ ॥

शं । रोदसी इति । सुऽबंधवे । यद्ही इति । ऋतस्य । मातरा ।

भरतां । अप । यत् । रपः । द्यौः । पृथिवि । क्षमा । रपः । मो इति । सु । ते । किं ।

चन । आममत् ॥ ८ ॥

इदमादिभिस्तिमृभिर्द्यावापृथिव्योः स्तुतिः । रोदसी द्यावापृथिव्यौ सुबंधवे
शं सुखं प्रयच्छतां । कीदृश्यौ ते । यद्ही महत्यौ । ऋतस्य यज्ञस्योदकस्य वा
मातरा निर्मात्र्यौ । यद्रपः पापं कृच्छ्रमस्ति तद्रप भरतां । अपहरतां । अपनयतां ।
हे द्यौः हे पृथिवि हे द्यावापृथिव्यौ क्षमा क्षमायां सत्यां । यद्वा क्षमा पृथगुच्यते ।
क्षमापहरतु । एवमुक्त्वा सुबंधुं बंधादयो ब्रुवते । हे सुबंधो ते त्वां मो षु मैव
सु सुष्ठु किंचन परं रपः कृच्छ्रमाममत् । हिनस्तु ॥

॥ अथ नवमी ॥

अव इके अव चिका दिवश्चरन्ति भेषजा ।

क्षमा चरिष्वेकं भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चना-
ममत् ॥ ९ ॥

अव । इके इति । अव । चिका । दिवः । चरन्ति । भेषजा ।

क्षमा । चरिणु । एककं । भरतां । अप । यत् । रपः । द्यौः । पृथिवि । क्षमा । रपः ।

मो इति । सु । ते । किं । चन । आममत् ॥ ९ ॥

दिवो द्युलोकाद्भेषजा भेषजानि इके द्विकं चिका चिकं चाव चरन्ति । अचा-
श्विनौ द्विकमवचरतः । इळा सरस्वती भारती चिकमवचरन्ति । क्षमा क्षमायां
चरिणु चरत्येककमेकं भेषजमित्यभिप्रायमाह । तानि सर्वाणि सुबन्धोः प्राणं
रक्षन्त्विति शेषः ॥

॥ अथ दशमी ॥

समिंद्रेय गामनद्वाहं य आवहदुशीनराण्या अनः ।

भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् ॥ १० ॥

सं । इंद्र । ईरय । गां । अनद्वाहं । यः । आ । अवहत् । उशीनराण्याः । अनः ।

भरतां । अप । यत् । रपः । द्यौः । पृथिवि । क्षमा । रपः । मो इति । सु । ते । किं ।

चन । आममत् ॥ १० ॥

हे इंद्र समीरय प्रेरय । किं । गां गन्तारमनद्वाहमनोवहनसमर्थे । योऽनद्वा-
नावहदावहत्यस्मान्प्रति किं । अनः शकटं । कस्य । उशीनराण्या एतन्नामिकाया
ओषधेः । ययार्तमनुलिंपन्ति सोशीनराणी । भरतामित्यादि गतं ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे त्रयोविंशो वर्गः ॥

आ जनमिति द्वादशर्चमष्टादशं सूक्तं । गौपायना बंधादय ऋषयः । षष्ठ्या-
स्वगस्त्यस्य स्वसैषां मातर्षिका । आदितः पंच गायत्र्यः । अष्टमीनवम्यौ पंक्ती
शिष्टा अनुष्टुभः । आदितश्चतसृणामसमातिनाम्नो राज्ञः स्तूयमानत्वात् स एव
देवता । पंचम्या इंद्रः । षष्ठ्या अप्यसमातिः । ततः पंचानां सुबन्धोजीविताह्वा-
नरूपोऽर्थो देवता । अयं मे हस्त इत्यस्या लब्धसंज्ञस्य सुबन्धोः स्पर्शनहेतुभूतो
देवता । तथा चानुक्रांतं । आ जनमिति द्वादशर्चमानुष्टुभं चतसृभिरसमाति-
मस्तुवन्पंचम्येदं षष्ठ्यागस्त्यस्य स्वसा मातैषां राजानमस्तौत्पराभिः सुबन्धोजी-
वमाह्वयंस्तमंत्यया लब्धसंज्ञमस्पृशन् पंचम्याद्या गायत्र्योऽष्टम्याद्ये पंक्ती इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

आ जनं त्वेषसंहं माहीनानामुपस्तुतं । अगन्म बिभ्रतो नमः ॥१॥

आ । जनं । त्वेषऽसंहं । माहीनानां । उपऽस्तुतं । अगन्म । बिभ्रतः । नमः ॥१॥

इदमादिभिस्त्रिसृभी राजानं स्तुवन्ति । वयं बंधादयो जनं जनपदमस्तुनीति-
स्वभूतमागन्म । अभिगताः ॥ गमेर्लुङि मंचे घसेति च्लेर्लुक् । म्वोश्चेति मकारस्य
नकारः ॥ कीदृशं जनं । त्वेषसंहं । दीप्तदर्शनं । माहीनानां महतामुपस्तुतमु-
पगतस्तुतिं ॥ तादौ चेति गतेः प्रकृतिस्वरः ॥ कीदृशा वयं । नमो नमस्कारं
बिभ्रतो धारयंतः । कुर्वन् इत्यर्थः । यद्वा जनमसमातिमित्यर्थः । शिष्टं समानं ।
नमो बिभ्रत इति राजकृते नमस्कारं धारयंत इत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

असमातिं नितोशनं त्वेषं निययिनं रथं । भजेरथस्य सत्पतिं ॥२॥

असमातिं । निऽतोशनं । त्वेषं । निऽययिनं । रथं । भजेऽरथस्य । सत्ऽपतिं ॥२॥

असमातिं राजानं नितोशनं शत्रूणां हन्तारं । नितोशतिर्वधकर्मा । त्वेषं
दीप्तं । निययिनं रथमित्युपमाप्रधानो निर्देशः । रथवत्सर्वाभिमतप्राप्तिसाधनं
भजेरथस्यैतन्नामकस्य राज्ञो वंशे जातं । यद्वैतन्नामा कश्चिदस्य शत्रुः । तस्य
निययिनं ॥ हलदन्तादिति सप्तम्या अलुक् ॥ सत्पतिं सतां पालकं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यो जनान्महिषां इवातितस्थौ पवीरवान् । उतापवीरवान्युधा ॥३॥

यः । जनान् । महिषान्ऽइव । अतिऽतस्थौ । पवीरवान् । उत । अपवीरवान् ।

युधा ॥३॥

योऽसमातिर्जनान् स्वविरोधिभूतानतितस्थौ अतिक्रम्य तिष्ठति । पराभा-
वयतीत्यर्थः । क इव । महिषान् सिंह इव । कीदृशः सन् । पवीरवान् ।
पवीरः पविः । खड्गवान् । उतापि चापवीरवान् अपगतखड्गः सन् । शस्त्र-
साहाय्यमपि कदाचिन्नापेक्षत इत्यर्थः । उतापि च किं कुर्वन् युधा योधनेन
युध्येत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यस्येक्ष्वाकुरूपं व्रते रेवान्मराय्येधते । दिवीव पंच कृष्टयः ॥४॥

यस्य । इक्ष्वाकुः । उप । व्रते । रेवान् । मरायी । एधते । दिविऽइव । पंच । कृष्टयः ॥४॥

यस्य जनपदस्येक्ष्वाकू राजा व्रते कर्मणि रक्षणरूप उपैधते प्रवर्धते । कीदृशः सन् । रेवान् रयिवान् मरायी शत्रूणां मारकश्च सन् । विशेषणद्वयेन जनानां दानादिरूपेण धनलाभः परराजोपद्रवापत्तिश्चोक्ता भवति । एवं सति तद्विषयस्थाः पंच कृष्टयो निषादपंचमाश्रित्वारो वर्णा दिवीव द्युलोके यथा संकल्पसिद्धाः संतः सुखिनो भवन्ति तद्वत्सुखिनो भवन्तीति शेषः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

इंद्रं क्षत्रासमातिषु रथप्रोष्ठेषु धारय । दिवीव सूर्यं दृशे ॥५॥

इंद्रं । क्षत्रा । असमातिषु । रथऽप्रोष्ठेषु । धारय । दिविऽइव । सूर्यं । दृशे ॥५॥

अनयेन्द्रमाह्वयतेऽसमात्यर्थं । हे इंद्र क्षत्रा क्षत्राणि बलानि रथप्रोष्ठेष्वसमातिषु । एकस्मिन्बहुवचनं पूजार्थं । रथप्रोष्ठेऽसमातौ धारय । दिवीव सूर्यं दिवि यथा सूर्यं दृशे सर्वेषां संदर्शनाय स्थापितवानसि तद्वदत्र बलं धारय ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

अगस्त्यस्य नद्यः सप्ती युनक्षि रोहिता ।

पणीन्यक्रमीरभि विश्वान्राजन्नराधसः ॥६॥

अगस्त्यस्य । नत्ऽभ्यः । सप्ती इति । युनक्षि । रोहिता ।

पणीन् । नि । अक्रमीः । अभि । विश्वान् । राजन् । अराधसः ॥६॥

अनयागस्त्यस्य स्वसा बंधादीनां माता राजानं स्तौति । हे राजन् असमाते त्वमगस्त्यस्यर्षेर्नद्यो नंदयितृभ्यो बंधादिभ्यो निमित्तभूतेभ्यस्तेषां धनप्राप्तये सप्ती सर्पणस्वभाववश्चौ रोहिता रोहितवर्णी युनक्षि । योजय रथे । तथा कृत्वा विश्वान् सर्वानराधसोऽदातृन् अयजमानान्पणीन् वणिजो लुब्धकान् नि निकृष्टं नितरां वाभ्यक्रमीः । अभिभव ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे चतुर्विंशो वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अयं मातायं पितायं जीवातुरागमत् ।

इदं तव प्रसर्पणं सुबन्धवेहि निरिहि ॥७॥

अयं । माता । अयं । पिता । अयं । जीवातुः । आ । अगमत् ।

इदं । तव । प्रऽसर्पणं । सुबन्धो इति सुऽबन्धो । आ । इहि । निः । इहि ॥७॥

अत्र शेषे शाट्वायनकं । अथामिं द्वैपदेन सूक्तेनास्तुवन् अग्निः स्तुत आजगाम । आगत्य चाह किंकामा मागच्छतेति । सुबन्धोरेवासं पुनर्वनुयामेत्यब्रुवन् । एषांतःपरिधीत्यब्रवीत्तमादङ्गमिति । तन्निराह अयं मातायं पितेति । शौनकश्च ।

स्तुतः स राजा सुप्रीतस्तस्थौ गौपायनानभि ।

सूक्तेन तेऽस्तुवन्नग्निं द्वैपदेन यथात्रिषु ॥

अथामिरब्रवीदेनानयमंतःपरिध्यसुः ।

सुबन्धोरस्य चेष्वाकोर्मया गुप्तो हितार्थिना ॥

सुबन्धवे प्रदायासं जीवेत्युक्त्वा च पावकः ।

स्तुतो गौपायनैः प्रीतो जगाम त्रिदिवं प्रति ॥

अयं मातेति दृष्टास्ते सुबन्धोरसुमाह्वयन् ।

शरीरमभिनिर्दिश्य सुबन्धोः पतितं भुवि ॥

सूक्तशेषं जगुश्चास्य चेतसो धारणाय त इति ॥

अयमग्निर्माता । अयमेव पिता । अयं जीवातुर्जीवयितागमत् । आजगाम । अतो हे सुबन्धो जीवपरिधौ वर्तमानेदं तव शरीरं तव प्रसर्पणं प्रकर्षणं सर्पणसाधनं । अत इदं प्रत्येहि । आगच्छ । निरिहि । निर्गच्छ परिधेः सकाशात् । अन्य एवं व्याचक्षते । हे निर्गतप्राण सुबन्धो अयं । विभक्तिव्यत्ययः । इयं मातायं पितायं जीवातुर्जीवनफलभूतः पुत्रश्चागमदिति संबध्यते । सर्वे त्वामागता दुःखिताः संतः । शिष्टं समानं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

यथा युगं वरचया नहन्ति धरुणाय कं ।

एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवेऽथो अरिष्टतातये ॥८॥

यथा । यु॒गं । व॒र॒त्र॒या । न॒ह्य॑न्ति । ध॒रु॒णाय॑ । कं ।

ए॒व । दा॒धा॒र । ते । मनः॑ । जी॒वा॒त॒वे । न । मृ॒त्य॒वे । अ॒थो॒ इति॑ । अ॒रि॒ष्ट॒ता॒तये॑ ॥ ८ ॥

यथा युगं वरत्रया पाशेन नह्यन्ति बध्न्ति धरुणाय रथादिधारणाय । कमिति पादपूरणः । एवैवं ते मनो दाधार परिधावग्निः । किमर्थं । जीवातवे । जीवनाय । न मृत्यवे मरणाय न । अथो अपि चारिष्टतातये । अविनाशाय । स्वार्थिकस्तातिः ॥

॥ अथ नवमी ॥

यथे॒यं पृ॒थि॒वी म॒ही दा॒धा॒रे॒मान्व॑न॒स्पती॑न् ।

ए॒वा दा॒धा॒र ते॒ मनो॑ जी॒वा॒त॒वे॒ न मृ॒त्य॒वेऽथो॑ अ॒रि॒ष्ट॒ता॒तये॑ ॥ ९ ॥

यथा । इ॒यं । पृ॒थि॒वी । म॒ही । दा॒धा॒र । इ॒मान् । वन॑स्पतीन् ।

ए॒व । दा॒धा॒र । ते । मनः॑ । जी॒वा॒त॒वे । न । मृ॒त्य॒वे । अ॒थो॒ इति॑ । अ॒रि॒ष्ट॒ता॒तये॑ ॥ ९ ॥

यथेयं पृथिवी महीमान्वनस्पतीन्वृक्षादीन्दाधार । शिष्टमुक्तं ॥

॥ अथ दशमी ॥

य॒माद॒हं वै॒व॒स्व॒तात्सु॒ब॒धो॒र्म॒न आ॒भ॒रं ।

जी॒वा॒त॒वे॒ न मृ॒त्य॒वेऽथो॑ अ॒रि॒ष्ट॒ता॒तये॑ ॥ १० ॥

य॒मात् । अ॒हं । वै॒व॒स्व॒तात् । सु॒ऽब॒धोः । मनः॑ । आ । अ॒भ॒रं ।

जी॒वा॒त॒वे । न । मृ॒त्य॒वे । अ॒थो॒ इति॑ । अ॒रि॒ष्ट॒ता॒तये॑ ॥ १० ॥

इयं निगदसिद्धा ॥

॥ अथैकादशी ॥

न्य॑ग्वा॒तोऽव॑ वा॒ति न्य॑क्त॒पति॑ सूर्यः ।

नी॒चीन॑म॒ग्न्या दु॒हे न्य॑भवतु ते र॒पः ॥ ११ ॥

न्य॑क् । वा॒तः । अ॒व । वा॒ति । न्य॑क् । त॒प॒ति । सूर्यः॑ ।

नी॒चीन॑ । अ॒ग्न्या । दु॒हे । न्य॑क् । भ॒व॒तु । ते । र॒पः ॥ ११ ॥

वातो वायुर्द्युलोकान्यग्निचीनमव वाति । गच्छति । सूर्यश्च न्यक् तपति । अग्न्याहननीया गौर्निचीनं दुहे । दुग्धे । एवं ते रपः पापं न्यग्निचीनं भवतु ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

अयं मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः ।

अयं मे विश्वभेषजोऽयं शिवाभिमर्शनः ॥ १२ ॥

अयं । मे । हस्तः । भगवान् । अयं । मे । भगवत्तरः ।

अयं । मे । विश्वभेषजः । अयं । शिवः अभिमर्शनः ॥ १२ ॥

अनया बंधादयो लब्धजीवं सुबंधुं पाणिभिरस्पृशन् । अयं मे हस्तो भगवान्
यस्मात्सजीवं सुबंधुं स्पृशति तस्मात् । तथायं मे हस्तो भगवत्तरः । अतिशयेन
भगवान् । तथायं मे हस्तो विश्वभेषजो जीवचिकित्सासाधनसर्वोषधवान्
तत्स्थानीयो वा । अयं शिवाभिमर्शनो मंगलस्पर्शनः । यतो जीवंतं स्पृशत्यत
इत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे पंचविंशो वर्गः ॥

॥ दशमे मंडले चतुर्थोऽनुवाकः ॥

पंचमेऽनुवाकेऽष्टौ सूक्तानि । तत्रेदमित्येति सप्तविंशत्युचं प्रथमं सूक्तं मान-
वस्य नाभानेदिष्ठस्य । इदमादीनि षट् सूक्तानि वैश्वदेवानि । तथा चानुक्रांतं ।
इदमित्या सप्ताधिका नाभानेदिष्ठो मानवो वैश्वदेवं तदिति ॥ पृष्ठ्यस्य षष्ठेऽहनि
वैश्वदेवशस्त्रेऽभिप्लविकातिदेशप्राप्तस्योषासानक्तेत्यस्य स्थान इदं सूक्तं । सूचितं च ।
उद्धृत्य चोत्तमं सूक्तं चीणीदमित्या रौद्रमिति । आ० ८. १. इति ॥ अत्रैतरेयब्राह्मणं ।
नाभानेदिष्ठं वै मानवं ब्रह्मचर्यं वसंतं भ्रातरो निरभजंतोऽब्रवीदित्य किं मह्यम-
भाक्तेत्येतमेव निष्ठावमवदितारमित्यब्रुवन्नित्यादि । ऐ० ब्रा० ५. १४. ॥ तत्र नाभा-
नेदिष्ठो भ्रातृभिर्भागे निराकृतः पितृसामीप्यमागत्य किं मह्यं भागं न कल्पितवा-
नसीत्यपृच्छत् । स च किमनेन भागेन । अंगिरसः स्वर्गार्थं सत्त्वमासीनाः षष्ठा-
हःपर्यंतमनुष्ठाय मुह्यन्ति । तानिदमित्येति सूक्ते शंसय ते स्वर्गं यंतो वसिष्ठा
गा सहस्रसंख्याकान्दास्यन्तीति पित्रा प्रेरितोऽंगिरसां समीपमागत्य तेभ्यः सत्त्व-
परिवेषणं गोसहस्रमुक्तोचं परिकल्प्य तानेते सूक्ते षष्ठेऽहन्यशंसयत् । ते च तत्सूक्त-
सामर्थ्याद्यज्ञं पारं प्रापय्य स्वर्जिगमिषवोऽस्मै गोसहस्रं प्रादुः । तं च तज्जोसहस्रं
स्वीकुर्वाणं कश्चन कृष्णशवासी पुरुष उत्तरत उत्थाय ब्राह्मण मदीयं यज्ञशेषभागं
मा स्वीकुर्वित्यब्रवीत् । स च मह्यमंगिरसः प्रादुरिति प्रत्यब्रवीत् । तर्हि ब्राह्मण तव

पितरमेव पृच्छ कस्मै भागः प्राप्नुयादित्युक्तः पितृसमीपमागत्य पित्रा रुद्रायायं भाग इति तेनोक्तस्तवैवायं भाग इति मम पिताब्रवीदिति प्रत्युवाच । ततो यथार्थ-
कथनेन तुष्टः पुरुषो नाभानेदिष्टायैव स्वं भागं प्रादादित्युक्तं ॥ तथाध्वर्युब्राह्मणेऽपि
मनुः पुत्रेभ्यो दायं व्यभजत् स नाभानेदिष्टं वै मानवमित्यादिनायमर्थ उक्तः ।
तत्सर्वमवानुसंधेयं ॥

॥ तत्र सूक्ते प्रथमा ॥

इदमित्या रौद्रं गूर्तवचा ब्रह्म क्रत्वा शच्यामंतराजौ ।

क्राणा यदस्य पितरा मंहनेष्टाः पर्षत्पक्थे अहन्ता सप्त होतृन् ॥१॥

इदं । इत्या । रौद्रं । गूर्तऽवचाः । ब्रह्म । क्रत्वा । शच्या । अंतः । आजौ ।

क्राणा । यत् । अस्य । पितरा । मंहनेऽस्थाः । पर्षत् । पक्थे । अहन् । आ । सप्त । होतृन् ॥१॥

गूर्तवचा उद्यतवचनो नाभानेदिष्ट इदं ब्रह्म स्तोत्रं रौद्रं रुद्रप्रणीतमित्येत्य-
मिदानीं क्रियमाणप्रकारं क्रत्वा प्रज्ञानेन निष्पाद्यं स्तोत्रं शच्यामंतः कर्मणि सत्त्व-
मध्य आज्ञावंगिरसां संघे करोतीति शेषः । यत्स्तोत्रं क्राणा भागं कुर्वाणा भागं
कुर्वाणावस्य पितरा पितरावन्वे च मंहनेष्टा भागप्रदाने प्रवर्तमाना भ्रातरश्च
गोलाभसाधनत्वेनाकल्पयन्निति शेषः । तेन नाभानेदिष्टः पक्थे पक्थ्येऽहन्
अहनि । षष्ठेऽहनीत्यर्थः । ते षष्ठमेवाहरागत्य मुह्यन्ति तानेते सूक्ते षष्ठेऽहनि
शंसयेत्युक्तत्वात् । सप्त होतृन् होतृप्रशास्तृब्राह्मणाच्छंस्यादिकान् आ पर्षत् । सर्व-
तोऽपूरयत् । इदमित्येति सूक्ताभ्यां यज्ञपारं प्रापयामासेत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

स इहानाय दभ्याय वन्वज्यवानः सूदैरमिमीत वेदिं ।

तूर्वेयाणो गूर्तवचस्तमः क्षोदो न रेत इतर्कति सिंचत् ॥२॥

सः । इत् । दानाय । दभ्याय । वन्वन् । चवानः । सूदैः । अमिमीत् । वेदिं ।

तूर्वेयाणः । गूर्तवचऽतमः । क्षोदः । न । रेतः । इतऽर्कति । सिंचत् ॥२॥

स इत् स कृष्णशवासी पुरुषो रुद्राख्यो दानाय स्तोतृणां धनप्रदानाय
दभ्याय शत्रूणां वधाय च वन्वन् स्तोतृन्संभजन् सूदैः सूदैर्कैर्हिसकैः शस्त्रैश्चवानो
रक्षांसि व्यावयन् वेदिममिमीत । परिमितवान् । यज्ञवास्वधिष्ठितवानित्यर्थः ।

तं कृष्णशवास्युत्तरत उपोत्थायाब्रवीन्मम वा इदं मम वै वास्तुहमितीति ब्राह्मणं । तदेवाह । तूर्वयाणस्तूर्णगमनो गूर्तवचस्तमोऽत्यंतमुद्यतवचा रुद्रः क्षोदो नोदकमिव । उदकं यथा घनः सिंचति तद्वद्रेतः स्वसामर्थ्यमितज्जतीतोगमनवद्यथा भवति तथा सिंचत् । प्रेरितवानित्यर्थः । यद्धानेनोत्तरार्धेनोत्तराभ्यां च प्रासंगिक्यश्विनोः स्तुतिः क्रियते । तूर्वयाणस्तूर्णगमनोऽतिशयेनोद्यतवचनो रुद्रः क्षोदो नोदकमिव रेत उत्पादनसामर्थ्योपेतं रेत इतज्जति सिंचत् । जनयामासाश्विनौ । अन्यचेतज्जतीत्यश्विनोरभिधानादन्यत्र तयो रुद्रपुत्रत्वसिद्धेश्चायमर्थो लभ्यते ॥

॥ अथ तृतीया ॥

मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवंता ।

आ यः शर्याभिस्तुविनृम्णो अस्याश्रीणीतादिशं गभस्तौ ॥३॥

मनः । न । येषु । हवनेषु । तिग्मं । विपः । शच्या । वनुथः । द्रवंता ।

आ । यः । शर्याभिः । तुविऽनृम्णः । अस्य । अश्रीणीत । आऽदिशं । गभस्तौ ॥३॥

हे अश्विनौ युवां मनो न मन इव । यथा मनस्तिग्मं तीक्ष्णमाशु धावत्यागच्छत्येवं येषु हवनेष्वाह्वानेषु विपः स्तोतुः शच्या प्रज्ञानेन गंतव्यमिति बुद्ध्या द्रवंता द्रवंतौ गच्छंतौ वनुथः संभजथः । योऽध्वर्युरा आभिमुख्येन तुविनृम्णः प्रभूतहविलक्षणधनः सन् अस्य कर्मणि प्रवृत्तस्य मम संबंधी शर्याभिरंगुलीभिरश्रीणीत श्रीणाति । किं कृत्वा । गभस्तौ हस्ते धृत्वादिशं । इदमश्विभ्यामिति निर्दिश्येत्यर्थः । तादृशं मदीयमध्वर्युं येषु हवनेषु वनुथः संभजथस्तौ युवां हुव इत्युत्तरत्र संबंधः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

कृष्णा यज्ञोष्वरुणीषु सीदद्दिवो नपाताश्विना हुवे वां ।

वीतं मे यज्ञमा गतं मे अन्नं ववन्वांसा नेषमस्मृतधू ॥४॥

कृष्णा । यत् । गोषु । अरुणीषु । सीदत् । दिवः । नपाता । अश्विना । हुवे । वां ।

वीतं । मे । यज्ञं । आ । गतं । मे । अन्नं । ववन्वांसा । न । इषं । अस्मृतधू इत्यस्मृतऽधू ॥४॥

कृष्णा रात्रिर्यद्यदरुणीष्वरुणवर्णासु गोषु सीदन्निवसति । उषा विभासनाय रथमधितिष्ठतीत्यर्थः । अरुण्यो गाव उषसामिति निरुक्तं । उषःकाले हे दिवो

नपाता दीप्यमानस्य स्वर्गस्य प्रकाशात्मकस्य यागस्य वा न पातयितारौ हे
अश्विनौ वां हुवे । आहूये । वीतं कामयेथां मेऽन्नं हविर्लक्षणं । तदर्थं मे यज्ञमा
गतं । आगच्छतं । इषमन्नं ववन्वांसा न । संभजमानावश्वाविव । तद्वदागतं ।
कीदृशौ युवां । अस्मृतधू । अस्मृतद्रोहौ । मयि द्रोहमस्मरंतौ ॥

॥ अथ पंचमी ॥

प्रथिष्ट यस्य वीरकर्ममिष्णदनुष्ठितं नु नर्यो अपौहत् ।

पुनस्तदा वृहति यत्कनाया दुहितुरा अनुभृतमनर्वा ॥५॥

प्रथिष्ट । यस्य । वीरऽकर्म । इष्णात् । अनुऽस्थितं । नु । नर्यः । अप । औहत् ।

पुनरिति । तत् । आ । वृहति । यत् । कनायाः । दुहितुः । आः । अनुऽभृतं । अनर्वा ॥५॥

यथा स्वांशेन भगवान् रुद्रः प्रजापतिर्वास्तोष्पतिं रुद्रमसृजत्तदेतदादिभिस्त्रिसृ-
भिर्वदति । यस्य प्रजापतेरिष्णदेववद्वीरकर्म । लिंगव्यत्ययः । येन रेतसोत्पन्ना
वीरा भवंति तादृशेतः प्रथिष्ट प्रथितमासीत्तदेतोऽनुष्ठितं प्रजापतिनापत्यार्थं
निषिक्तं नर्यो नरेभ्यो हितो यद्वा नेतृभ्यो देवेभ्यो हितो रुद्रोऽपौहत् । अपौहति ।
तदेवाह । पुनस्तदेत आ वृहति । सर्वत उत्खिद्युद्गमयति पुरुषाकारेण स्वय-
मुत्पन्नः सन् । कीदृशं रेतः । यदेतः कनायाः कांताया दुहितुः स्वपुत्र्याः । तस्या-
मित्यर्थः । तच्च प्रजापतिनानुभृतमाः । आसीत् । अस्तेः सिपि । कीदृशो रुद्रः ।
अनर्वा । अन्यस्मिन्नप्रत्युतः । प्रजापतिर्वै स्वां दुहितरमभ्यध्यायद्विवमित्यन्य आहु-
रुषसमित्यन्ये । ऐ० ब्रा० ३. ३३. इति ब्राह्मणं ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे षड्विंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

मध्या यत्कृत्वमभवद्भीके कामं कृण्वाने पितरि युवत्यां ।

मनानयेतो जहतुर्वियंता सानौ निषिक्तं सुकृतस्य योनौ ॥६॥

मध्या । यत् । कृत्वं । अभवत् । अभीके । कामं । कृण्वाने । पितरि । युवत्यां ।

मनानक् । रेतः । जहतुः । विऽयंता । सानौ । निऽसिक्तं । सुऽकृतस्य । योनौ ॥६॥

कामं यथेच्छं कृण्वाने कुर्वाणे पितरि प्रजापतौ युवत्यां दुहितर्युषसि दिवि
वा । दिवमित्यन्य इति हि ब्राह्मणं प्रदर्शितं । मध्या तयोर्मध्येऽंतरिक्षमध्ये वा-

भीके समीपे यत्कृत्वं कर्माभवत् मिथुनीभावाख्यं तदानीं मनानगल्पं रेतो जहतुः ।
त्यक्तवन्तौ । किं कुर्वाणाविति तत्राह । वियन्तौ । परस्परमभिगच्छन्तौ । प्रजा-
पतिना सानौ समुच्छ्रिते स्थाने सुकृतस्य यज्ञस्य योनौ निषिक्तमासीदित्यर्थः ।
ततो रुद्र उत्पन्न इत्यर्थः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

पिता यत्स्वां दुहितरमधिष्कक्ष्मया रेतः संजग्मानो नि षिंचत् ।

स्वाध्योऽजनयन्ब्रह्म देवा वास्तोष्पतिं व्रतपां निरतक्षन् ॥ ७ ॥

पिता । यत् । स्वां । दुहितरं । अधिऽस्कन् । क्ष्मया । रेतः । संऽजग्मानः । नि । सिंचत् ।

सुऽआध्यः । अजनयन् । ब्रह्म । देवाः । वास्तोः । पतिं । व्रतऽपां । निः । अतक्षन् ॥ ७ ॥

पिता प्रजापतिर्यद्यदा स्वां दुहितरं दिवमुषसं वाधिष्कन् अध्यस्कंदत् तदा-
नीमेव क्ष्मया पृथिव्या सह संजग्मानः संगच्छमानः प्रजापतिरस्मिन्लोके रोहितो
भूत्वा रेतो नि षिंचत् । निषेकमकरोत् । तामृश्यो भूत्वा रोहितं भूतामभ्येदिति
ब्राह्मणं । ऐ० ब्रा० ३. ३३. । तदानीं स्वाध्यः सुध्यानाः सुकर्माणो वा देवा ब्रह्मा-
जनयन् । उदपादयन् । किं तद्वहेति तदाह । वास्तोष्पतिं यज्ञवास्तुस्वामिनं
व्रतपां व्रतस्य कर्मणो रक्षःप्रभृतिभ्यः पालकं निरतक्षन् समुदपादयन् । यज्ञवा-
स्तुस्वामित्वं दत्त्वा कर्मरक्षकत्वेन निर्मितवन्त इत्यर्थः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

स ईं वृषा न फेनमस्यदाजौ स्मदा परैदपं दभ्रचेताः ।

सरत्पदा न दक्षिणा परावृक् न ता नु मे पृश्न्यो जगृभे ॥ ८ ॥

सः । ईं । वृषा । न । फेनं । अस्यत् । आजौ । स्मत् । आ । परा । ऐत् । अपं । दभ्रऽचेताः ।

सरत् । पदा । न । दक्षिणा । पराऽवृक् । न । ताः । नु । मे । पृश्न्यः । जगृभे ॥ ८ ॥

अंगिरसां सत्त्वांते नाभानेदिष्टो गा निरोधयन्तं वास्तोष्पतिं पुरतः पश्यन्वदति ।
स ईं सोऽयं वृषा न वर्षक इन्द्र इव । स यथा नमुचेर्वधार्थमाजौ संयामे फेन-
मस्यत् क्षिप्रवान् तद्वत्क्षेपमानो वास्तोष्पतिरिदानीं तवैव वास्तुभागो युक्त इति
यथार्थकथनानन्तरं स्मदस्मत् आप परैत् । अपपरागच्छति । दभ्रचेता अल्पम-
नस्को यः कश्चिदक्षिणा दक्षिणार्थानां गवां परावृक् परावर्जयिता सन् पदा

पदानि न सरत् न सरति । अस्मदभिमुखमागच्छति । मे मम संबन्धिन्यस्ता
गा अंगिरोभिर्दत्ताः पृथग्यः पथिकानामभिस्पर्शनकुशलो रुद्रो न जगृभे न
गृह्णातीत्येवमाशास्ते ॥

॥ अथ नवमी ॥

म॒क्षू न वह्निः प्र॒जाया॑ उप॒च्छि॒र॒ग्निं न न॒ग्न उप॑ सीद॒दूधः॑ ।

स॒न्नि॒ते॒ध्मं स॒न्नि॒तो॒त वाजं॑ स ध॒र्ता ज॒ज्ञे सह॑सा यवी॒युत् ॥९॥

म॒क्षु । न । वह्निः । प्र॒जायाः । उप॒च्छिः । अ॒ग्निं । न । न॒ग्नः । उप॑ । सी॒दत् । ऊ॒धः ।

स॒न्नि॒ता । इ॒ध्मं । स॒न्नि॒ता । उ॒त । वाजं॑ । सः । ध॒र्ता । ज॒ज्ञे । सह॑सा । य॒वि॒ऽयुत् ॥९॥

वास्तोष्पतिना रुद्रेण गोप्यमानेऽस्मिन्यज्ञे वह्निर्वह्निवद्वाहको राक्षसादिर्मक्षु
न शीघ्रं नोप सीदत् । नागच्छति । यो वह्निः प्रजाया उपच्छिरूपपीडको भवति
यज्ञविघातार्थमागच्छति । ऋत्विगादिरूपायाः प्रजाया न पीडां करोत्यहनि ।
तथोधः । रात्रिनामैतत् । रात्रावपग्निं ज्वलन्तं नग्नो विवसनी राक्षसादिर्नोप
सीदत् । एवं रुद्रे रक्षितरि सति सोऽग्निरिध्मं सनिता जज्ञे । उत्पन्नः । उतापि
च वाजमन्नं हविः सनिता जज्ञे । स धर्ता यज्ञस्य फलस्य वा धारक उत्पन्नः
सोऽग्निः सहसा बलेन यवीयुद्यज्ञमिश्रयितृणां रक्षःप्रभृतीनां योद्धा जज्ञे ॥

॥ अथ दशमी ॥

म॒क्षू क॒नायाः॑ स॒ख्यं न॒व॒ग्वा ऋ॒तं व॒दंत॑ ऋ॒तयु॑क्तिम॒ग्मन् ।

द्वि॒ब॒र्ह॒सो य॒ उप॑ गो॒पमा॑गु॒रद॒क्षि॒णासो॑ अ॒च्यु॒ता दु॒धु॒क्षन् ॥१०॥

म॒क्षु । क॒नायाः । स॒ख्यं । न॒व॒ऽग्वाः । ऋ॒तं । व॒दंतः । ऋ॒तऽयु॑क्तिं । अ॒ग्मन् ।

द्वि॒ऽब॒र्ह॒सः । ये । उप॑ । गो॒पं । आ । अ॒गुः । अ॒द॒क्षि॒णासः । अ॒च्यु॒ता । दु॒धु॒क्षन् ॥१०॥

नवग्वा अंगिरसः । गवामयनाख्यं सत्त्वमनुतिष्ठतामंगिरसां मध्ये ये नवसु
मासेषु लब्धगावः संत उत्थितास्ते नवग्वाः । त ऋतं वदन्तो मक्षु शीघ्रं कनायाः
कमनीयायाः स्तुतेर्नाभानेदिष्टप्रेरितायाः सकाशाहतयुक्तिमग्मन् । उक्तयोगपरि-
समाप्तिमग्मन् । प्राप्ताः । यद्वा ऋतयुक्तिं यज्ञयोगोपेतमृतं शब्दं स्तुतिं वदन्तोऽंगि-
रसः कनायाः पृथग्यः सख्यमग्मन्निति योजना । द्विबर्हसो द्वयोः स्थानयोर्द्वा-
वापृथिथ्योः परिवृढा येऽंगिरसो गोपं गोपायितारं नाभानेदिष्टमिन्द्रं वोपागुरु-

पगतास्तेऽदक्षिणा दक्षिणारहिताः । अदक्षिणानि सन्नाणीत्याहुरिति हि वचनं
ये यजमानास्त ऋत्विज इति । ते चाच्युतोदकान्यक्षीणानि फलानि वा दुधुक्षन् ॥
॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे सप्तविंशो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

मक्षू कनायाः सख्यं नवीयो राधो न रेतं ऋतमिचुरण्यन् ।

शुचि यत्ते रेक्ण आर्यजंत सबदुघायाः पय उस्त्रियायाः ॥ ११ ॥

मक्षू । कनायाः । सख्यं । नवीयः । राधः । न । रेतः । ऋतं । इत् । तुरण्यन् ।

शुचि । यत् । ते । रेक्णः । आ । अर्यजंत । सबः । दुघायाः । पयः । उस्त्रियायाः ॥ ११ ॥

मक्षु शीघ्रं कनायाः कमनीयाया घर्मदोग्ध्या नवीयो नवतरं सख्यं प्रापेति
शेषः । अथवा नवीय इति राधोविशेषणं । नवतरं राधो धनमिव रेतः सिच्य-
मानमृतमुदकं तुरण्यन् । दिवः सकाशात्पेरितवतः । हे इंद्र ते तुभ्यं यद्यदा रेक्णः
पाथोलक्ष्णं धनमाभिमुखमयजंतापूजयन् । कीदृशं रेक्णः । सबदुघायाः । सब-
रित्यमृतनाम । अमृतदोग्ध्या उस्त्रियाया गोः पयः पानयोग्यं रसं । तदोदकं
तुरण्यन्निति । अत्राध्वर्युब्राह्मणं । अंगिरसो वै सत्त्वमासतं । तेषां पृश्निर्घर्मधुगा-
सीत् । सर्जीषेणाजीवत् । तेऽब्रुवन् । कस्मै नु सत्त्वमास्महे येऽस्या ओषधीर्न
जनयाम इति । ते दिवो वृष्टिमसृजंत । तै० ब्रा० २. १. १. इति ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

पश्वा यत्पश्वा वियुता बुधन्तेति ब्रवीति वक्तरी रराणः ।

वसोर्वसुत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप स्रु ॥ १२ ॥

पश्वा । यत् । पश्वा । विऽयुता । बुधन्तं । इति । ब्रवीति । वक्तरी । रराणः ।

वसोः । वसुऽत्वा । कारवः । अनेहा । विश्वं । विवेष्टि । द्रविणं । उप । स्रु ॥ १२ ॥

यद्यदा स्तोतारः पश्वा पशुना । गोसमूहेनेत्यर्थः । तेन वियुता वियुक्तानि
स्वकीयानि गोस्थानानि पश्वा पश्वाबुधन्ताजानन् तदानीं कारवः । कारुरित्यर्थः ।
इति ब्रवीति । इत्थं ब्रूते । किमिति । वक्तरी स्तोतरि रराणो रममाणो वसोर्वा-
सकाहमुत्वातिशयेन वासयिता । यद्वा वसुत्वेति समूहार्थे त्वा नामकरणः । गो-
रूपधनवतोऽतिशयेन गोसमूहवानित्यर्थः । अनेहा अपाप इंद्रो विश्वं सर्वं

द्रविणं गोरूपं पणिभिरपहतं धनं स्रु । मस्त्वित्यर्थः । शीघ्रमुप विवेष्टि । उप-
व्याप्नोति पुनरादातुं । अयमर्थः । यदेन्द्रस्य स्तोतारोऽसुरैरपहतमात्मीयं गोधनं
जानन्ति ततः प्रागेवागत्येन्द्रस्तं न्यरुधदिति ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

तदिह्यस्य परिषद्धानो अगमन्पुरु सदैतो नार्षदं बिभित्सन् ।

वि शृणुस्य संग्रथितमनर्वा विदत्पुरुप्रजातस्य गुहा यत् ॥ १३ ॥

तत् । इत् । नु । अस्य । परिऽसद्धानः । अगमन् । पुरु । सदैतः । नाऽर्षदं । बिभित्सन् ।

वि । शृणुस्य । संऽग्रथितं । अनर्वा । विदत् । पुरुऽप्रजातस्य । गुहा । यत् ॥ १३ ॥

तदित् तत्रैव नु क्षिप्रमस्येन्द्रस्य परिषद्धानः परितो वर्तमानाः परिचारका
रश्मयोऽगमन् । प्रकाशनार्थमगच्छन् । पुरु पुरुणि कृत्रिमाणि सदैतः सीदैतोऽसुरा
नार्षदं नृषदः पुत्रं बिभित्सन् । भेषुमैच्छन् । किंचायं शृणुस्यैतन्नामकस्यासुरस्य
पुरुप्रजातस्य बहुप्रादुर्भावस्य संग्रथितं मर्म विदत् । देहि । अयमिन्द्रो यदसुरस्य
दुर्ज्ञेयं मर्म गुहा गुहायां गोपितं तद्विदत् ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

भर्गो ह नामोत यस्य देवाः स्वर्णं ये त्रिषधस्थे निषेदुः ।

अग्निर्ह नामोत जातवेदाः श्रुधी नो होतर्ऋतस्य होताभ्युक् ॥ १४ ॥

भर्गः । ह । नाम । उत । यस्य । देवाः । स्वः । न । ये । त्रिऽसधस्थे । निऽसेदुः ।

अग्निः । ह । नाम । उत । जातऽवेदाः । श्रुधि । नः । होतः । ऋतस्य । होता । अभ्युक् ॥ १४ ॥

उतापि च भर्गो ह नाम तत्तेजः किल प्रसिद्धं यस्य तेजस आग्नेयस्य संबं-
धिनि त्रिषधस्थे बर्हिषि ये देवाः संति ते सर्वे स्वर्णं स्वर्गे यथा तथैव निषे-
दुर्निषीदन्ति । उतापि च तत्तेजोऽग्निर्ह नामाग्निः किल नाम । उतापि च जा-
तवेदा जातप्रज्ञो जातानां वेदितैतदपि तस्य तेजसो नाम । अग्नेर्भर्ग इत्यग्निरिति
जातवेदा इति च त्रीणि नामानीत्यर्थः । अथ प्रत्यक्षकृतः । हे होतर्होमनि-
ष्पादकोक्तनामाग्ने ऋतस्य होता यज्ञस्य संबन्धिनां देवानामाह्वातरधुग्द्रोहरहि-
तस्त्वं नोऽस्माकमाह्वानं श्रुधि । शृणु ॥

भार

क्रमां

विश्व

॥ अथ पंचदशी ॥

उ॒त॒ त्या॒ मे॒ रौ॒द्रा॒वर्चि॒मंता॒ नास॒त्यावि॒न्द्र॒ गूर्त॒ये॒ यज॑ध्ये ।

म॒नु॒ष्व॒वृ॒क्त॒वर्हि॒षे॒ ररा॑णा॒ म॒दू॒ हित॑प्रयसा॒ वि॒ष्णु॒ यज्य॑ ॥ १५ ॥

उ॒त॒ । त्या॒ । मे॒ । रौ॒द्रौ॒ । अ॒र्चि॒ऽमंता॒ । नास॒त्यौ॒ । इ॒न्द्र॒ । गूर्त॒ये॒ । यज॑ध्ये ।

म॒नु॒ष्वत् । वृ॒क्तऽवर्हि॒षे॒ । ररा॑णा॒ । म॒दू॒ इति॑ । हित॑ऽप्रयसा॒ । वि॒ष्णु॒ । यज्य॑ इति॑ ॥ १५ ॥

उतापि च हे इन्द्र त्या तौ प्रसिद्धौ रौद्रौ रुद्रपुत्रौ । सोदो न रेत इतऊति सिंचत् । ऋग्वे० १०. ६१. २. । इति हि रुद्रपुत्रत्वमुक्तं । अर्चिमंता दीप्तिमंतौ नासत्यावश्विनौ मे गूर्तये स्तुतये यजध्ये यागाय च भवेतामिति शेषः । किंच मनुष्वत् मम पितुर्मनोरिव । तस्य यज्ञे यथा तथैव वृक्तवर्हिषे स्त्रीर्णवर्हिषे मह्यं रराणा रममाणौ मंदू मदिष्णू हितप्रयसा प्रेरितधनौ विष्णुर्विष्णुस्मदीयेषु तथा यज्यु यष्ट्यौ भवतमिति शेषः ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमेऽष्टाविंशो वर्गः ॥

॥ अथ षोडशी ॥

अ॒यं स्तु॒तो राजा॑ व॒न्दि वे॒धा अ॒पश्च॒ विप्र॑स्तरति॒ स्वसे॑तुः ।

स॒ क॒क्षी॒वंतं॑ रेजय॒त्सो अ॒ग्निं ने॒मिं न॒ च॒क्रम॑र्वतो रघु॒दु ॥ १६ ॥

अ॒यं । स्तु॒तः । राजा॑ । व॒न्दि॒ । वे॒धाः । अ॒पः । च॒ । विप्रः॑ । त॒रति॑ । स्वऽसे॑तुः ।

सः । क॒क्षी॒वंतं॑ । रेज॒यत् । सः । अ॒ग्निं । ने॒मिं । न । च॒क्रं । अ॒र्वतः॑ । र॒घुऽदु ॥ १६ ॥

अयं वेधाः सर्वस्य विधाता राजा सोमः स्तुतः सर्वैर्वन्दि । स्तूयतेऽस्माभिः । किंच विप्रो विशेषेण पूरको विप्रवच्छुद्धो वा स्वसेतुर्यस्य स्वभूता रश्मयो जगद्धन्धकाः संति सः सोमोऽपश्चांतरिष्णं च तरति । लंघयति प्रतिदिनं । सः सोमः कक्षीवंतमृषिं पर्वतमध्ये सोमार्थं गतं रेजयत् सः स एवाग्निं हविर्वोदुमशक्तं संतं पलाय्याप्सु प्रविष्टं रेजयत् । अकंपयत् । कंपने दृष्टान्तः । नेमिं नमनशीलं रघुदु लघुगमनं चक्रमर्वतोऽर्वतोऽश्वा इव । ते यथा तथा रेजयत् । नुमभावच्छांदसः ॥

॥ अथ सप्तदशी ॥

स द्विबंधुर्वैतरणो यष्टा सबंधुं धेनुमस्वँ दुहध्वै ।

सं यन्मित्रावरुणा वृंज उक्थैर्ज्येष्ठेभिर्यमणं वरुथैः ॥ १७ ॥

सः । द्विऽबंधुः । वैतरणः । यष्टा । सबऽंधुं । धेनुं । अस्वँ । दुहध्वै ।

सं । यत् । मित्रावरुणा । वृंजे । उक्थैः । ज्येष्ठेभिः । अर्यमणं । वरुथैः ॥ १७ ॥

सोऽग्निर्द्विबंधुर्द्वयोर्लोकयोर्बंधुभूतो वैतरणः सर्वस्य विशेषेण तारयिता । यद्वा वितरणार्हो हविःप्रदानार्हो यष्टा देवानां याजकोऽग्निः सबंधुममृतोपमपयोदोग्ध्रीं धेनुमस्वमप्रसूतां निवृत्तप्रसवां शयवे दुहध्वै दोहायाकरोत् । यद्यदा स शयुर्मित्रावरुणावर्यमणं च ज्येष्ठेभिर्ज्येष्ठैः प्रशस्तेर्वरुथैर्वरणीयैरुक्थैः शस्त्रैः सं वृंजे सम्यक् स्तौति । यदा स शयुर्मित्रावरुणार्यमणां स्तुतिं करोति तदा तेषामाज्ञयाग्निर्निवृत्तप्रसवां पयोदोग्ध्रीमकरोदिति ॥

॥ अथाष्टादशी ॥

तद्वंधुः सूरिर्दिवि ते धियंधा नाभानेदिष्टो रपति प्र वेनन् ।

सा नो नाभिः परमास्य वा घाहं तत्पश्चा कतिथश्चिदास ॥ १८ ॥

तत्ऽबंधुः । सूरिः । दिवि । ते । धियंऽधाः । नाभानेदिष्टः । रपति । प्र । वेनन् ।

सा । नः । नाभिः । परमा । अस्य । वा । घा । अहं । तत् । पश्चा । कतिथः । चित् । आस ॥ १८ ॥

तद्वंधुः । सैव पृथिवी बंधिकोत्पत्त्यधिष्ठानत्वेन यस्यासौ तद्वंधुः । तन्मातृक इत्यर्थः । सूरिः स्तुतेः प्रेरको दिवि वर्तमानस्य ते तव स्वभूत इति शेषः । तदपत्यभूत इति यावत् । षष्ठीसामर्थ्यात्संबंधसामान्यं प्रतीयते । तच्चादित्यपुत्रो मनुर्मनीः पुत्रो नाभानेदिष्ट इत्येवं सूर्यापत्यत्वं पर्यवस्यति । सूर्यनाभानेदिष्टयोः संबंधश्चरमपाद उत्तरमंचे च वक्ष्यते । स च धियंधाः कर्मणां धारको नाभानेदिष्टो वेनन् अंगिरोदत्तं गोसहस्रं वेनन् कामयन् प्र रपति । प्रलपति । स्तौतीत्यर्थः । वापि चेत्यर्थः । सा द्यौर्नोऽस्माकं परमोत्कृष्टा नाभिर्बंधिका चास्यादित्यस्याधिष्ठानभूतास्ति । घेति पूरणः । अहं तत्तस्यादित्यस्य पश्चा पश्चादनंतरं कतिथः कतिपयानां पूरण आस । अभवं । अनेन ममादित्येन जन्यजनकभावः संबंधः संनिकृष्ट इत्युक्तं भवति ॥

॥ अथैकोनविंशी ॥

इ॒यं मे॒ नाभि॑रि॒ह मे॒ स॒ध॒स्थ॒मि॒मे मे॒ दे॒वा अ॒य॒म॒स्मि॒ सर्वैः ।

द्वि॒जा अ॒हं प्रथ॑म॒जा ऋ॒त॒स्ये॒दं धे॒नुर॑दु॒ह॒ज्जाय॑माना ॥ १९ ॥

इ॒यं। मे॒। नाभिः॑। इ॒ह। मे॒। स॒ध॒ऽस्थ॑। इ॒मे। मे॒। दे॒वाः। अ॒यं। अ॒स्मि॒। सर्वैः॑।

द्वि॒ऽजाः। अ॒हं। प्र॒थ॒म॒ऽजाः। ऋ॒त॒स्य॑। इ॒दं। धे॒नुः। अ॒दु॒ह॒त्। जाय॑माना ॥ १९ ॥

इयं माध्यमिका वाग्मे नाभिः संनाहिनी । आदित्यस्य तस्याश्चाभेदादस्यर्षेर्माध्यमिका वाग्बंधिका भवति । तथा च ब्राह्मणं । सा या वागसौ स आदित्य इति ब्राह्मणं । इहास्मिन्मंडले मे मम सधस्थं स्थानं । इमे मे देवा द्योतमाना रश्मयो मे मम स्वभूताः । अयमहमस्मि सर्वैः । सूर्यस्य स्वस्योक्तेन प्रकारेणाभेदात्तद्वारा सर्वात्मकत्वं । अहं किंचेत्यर्थः । द्विजा विप्रा ऋतस्य प्रथमजाः सत्यस्य प्रथमजाः सत्यभूतस्य ब्रह्मणः प्रथमोत्पन्नाः । धेनुः पृथिवीदेवता माध्यमिका वाग्जायमानेदं सर्वमदुहत् । दुदोह । उदपादयदित्यर्थः ॥

॥ अथ विंशी ॥

अ॒धा॒सु म॒न्द्रो अ॒र॒तिर्वि॒भावा॑व॒ स्य॒ति द्वि॒वर्त॑निर्व॒नेषा॑ट् ।

ऊ॒र्ध्वा य॒च्छ्रे॒णिर्न॑ शि॒शुर्द॑न्म॒क्षू स्थि॒रं शे॒वृधं॑ सू॒त मा॒ता ॥ २० ॥

अ॒धं। अ॒सु। म॒न्द्रः। अ॒र॒तिः। वि॒भा॒ऽवा॑। अ॒वं। स्य॒ति॒। द्वि॒ऽवर्त॑निः। व॒नेषा॑ट् ।

ऊ॒र्ध्वा। यत्। श्रे॒णिः। न॑। शि॒शुः। दन्। म॒क्षु॒। स्थि॒रं। शे॒ऽवृधं॑। सू॒त॒। मा॒ता ॥ २० ॥

अधाथासु चतसृषु दिक्षु मन्द्रो मोदमानोऽरतिर्गता विभावा दीप्तिमान् द्विवर्तनिर्वयोलोकेयोगता वनेषाट् वने काष्ठानामभिभविताग्निरव स्यति । अवसन्नो भवति यागार्थं । यच्च योऽग्निरूर्ध्वोन्मुखा श्रेणिर्न शिशुः शंसनीयो मक्षु शीघ्रं दन् शबून्दमयति तमिमं स्थिरं निश्चलं शेवृधं सुखस्य वर्धकं मातारणिः सूत । यज्ञे जनयामास ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथम एकोनत्रिंशो वर्गः ॥

॥ अथैकविंशी ॥

अ॒धा गा॒व उ॒प॒मा॒तिं क॒नाया॑ अ॒नु श्वा॑न्त॒स्य क॒स्य चि॒त्प॒रे॒युः ।

श्रु॒धि त्वं सु॒द्रवि॑णो न॒स्त्वं या॑ऋ॒त॒स्य वा॒वृधे॑ सू॒नृता॑भिः ॥ २१ ॥

अध॑ । गावः॑ । उप॑ऽमातिं । क॒नायाः॑ । अ॒नु । श्र॑न्तस्य । कस्य॑ । चि॒त् । परा॑ । ई॒युः ।
श्रु॒धि । त्वं । सु॑ऽद्र॒विणः॑ । नः॑ । त्वं । या॒ट् । आ॒श्व॒घ्नस्य॑ । व॒वृ॒धे । सू॒नृता॑भिः ॥ २१ ॥

अध संप्रति कस्य चिच्छ्रान्तस्य प्रवृद्धस्य श्रान्तस्य वा । आत्मनो निर्देशः । ईदृशस्य नाभानेदिष्टस्य कनायाः कमनीयायाः स्तुतेर्गावो वाचः । यद्वा वाचः स्तुतयः कनायाः कमनीयायाः स्तुतेरुपमातिमुपमानभूतमिन्द्रमनु परेयुः । अनु परागच्छन्ति । हे सुद्रविणः सुधनाग्रे त्वं श्रुधि । शृणु । नोऽस्माकमिममिन्द्र याट् । अयाट् । यज । त्वं चाश्वघ्नस्य । अश्वघ्नोऽश्वमेधयाजी मनुः । तस्य पुत्रस्य मम सूनृताभिः स्तुतिभिर्ववृधे । वर्धसे । पुरुषव्यत्ययः । अथवायं वर्धत इति परोक्षेण निर्देशः ॥

॥ अथ द्वाविंशी ॥

अध॑ त्वमि॒न्द्र वि॒द्य॒स्मान्म॒हो रा॒ये नृ॑पते॒ वज्र॑बाहुः ।
रक्षा॑ च नो म॒घोनः॑ पा॒हि सू॒रीन्ने॒हस॑स्ते हरि॒वो अ॒भिष्टौ॑ ॥ २२ ॥
अध॑ । त्वं । इ॒न्द्र । वि॒द्भि । अ॒स्मान् । म॒हः । रा॒ये । नृ॑ऽप॒ते । वज्र॑ऽबाहुः ।
रक्षा॑ च । नः॑ । म॒घोनः॑ । पा॒हि । सू॒रीन् । अ॒ने॒हसः॑ । ते । हरि॑ऽवः । अ॒भिष्टौ॑ ॥ २२ ॥

हे इन्द्र अधाधुना वज्रबाहुस्त्वमस्मान्महो महते राये धनाय विद्भि । जानीहि । हे इन्द्र मघोनो हविष्मतः सूरीन् स्तुतिप्रेरकान्नोऽस्मान्नश्च । हे हरिवो हरिभ्यां तद्वन्निन्द्र ते तवाभिष्टावभिगमनेऽनेहसोऽपापाः स्यामेति शेषः ॥

॥ अथ त्रयोविंशी ॥

अध॑ यद्रा॒जाना॑ ग॒विष्टौ॑ सर॒त्सर॑ण्युः का॒रवे॑ जर॒ण्युः ।
विप्रः॑ प्रेष्ठः॒ स ह्ये॑षां ब॒भूव॑ परा॑ च वक्ष॑दुत प॒र्षदे॑नान् ॥ २३ ॥
अध॑ । यत् । रा॒जा॒ना । गो॑ऽईष्टौ । सर॒त् । सर॑ण्युः । का॒रवे॑ । जर॒ण्युः ।
विप्रः॑ । प्रेष्ठः॑ । सः । हि । ए॒षां । ब॒भूव॑ । परा॑ । च । वक्ष॑त् । उ॒त । प॒र्षत् । ए॒नान् ॥ २३ ॥

हे राजाना राजमानौ मित्रावरुणौ अधाधुना सत्त्वसमाप्तौ यद्यस्मान्नविष्टौ गवामेषणायां सत्यां सरण्युः सरणशीलो यमः सरत् गच्छति कारवे कर्माणि कुर्वतेऽंगिरसां गणाय किमिच्छन् । जरण्युः । तस्मा अंगिरसां गणाय स्तुतिमिच्छन् तस्मात्स विप्रो नाभानेदिष्ट एषामंगिरसां प्रेष्ठः प्रियतमो बभूव ।

भवतु । हीति पूरणः । तेषां कर्तव्यं परा च वक्षत् । परावहतु । उतापि चैनानं-
गिरसः पर्वत् पारयत्वित्यात्मन एवाशास्ते ॥

॥ अथ चतुर्विंशी ॥

अधा न्वस्य जेन्यस्य पुष्टौ वृथा रेभंत ईमहे तदू नु ।

सरण्युरस्य सूनुरश्चो विप्रश्चासि अवसश्च सातौ ॥ २४ ॥

अध । नु । अस्य । जेन्यस्य । पुष्टौ । वृथा । रेभंतः । ईमहे । तत् । ऊं इति । नु ।

सरण्युः । अस्य । सूनुः । अश्वः । विप्रः । च । असि । अवसः । च । सातौ ॥ २४ ॥

अनया वरुणं पृथक् स्तौति । अधाय नु क्षिप्रमस्य जेन्यस्य जयशीलस्य
स्तुत्या जेतव्यस्य वा तत्स्वभूतं गवादिधनं पुष्टौ पोषे निमित्ते सति तस्य पुष्ट्यर्थं
वा वृथानायासेन रेभंतः स्तुवंतो नु क्षिप्रमीमहे । याचामहे । सरण्युः शीघ्रस-
रणशीलोऽश्चोऽस्य वरुणस्य सूनुः पुत्रः । वरुणाद्यश्च उत्पन्नः । अथ प्रत्यक्षकृतः ।
हे वरुण त्वं विप्रश्चासि विप्रवत्पूज्यः शुद्धो वा भवसि । अवसश्चान्नस्य सातौ
लाभेऽस्माकमन्नलाभाय प्रवृत्तश्च भवसि ॥

॥ अथ पंचविंशी ॥

युवोर्यदि सख्यायास्मे शर्धाय स्तोमं जुजुषे नमस्वान् ।

विश्वत्र यस्मिन्ना गिरः समीचीः पूर्वीव गातुर्दाशत्सूनृतायै ॥ २५ ॥

युवोः । यदि । सख्याय । अस्मे इति । शर्धाय । स्तोमं । जुजुषे । नमस्वान् ।

विश्वत्र । यस्मिन् । आ । गिरः । सं । ईचीः । पूर्वी । ईव । गातुः । दाशत् । सूनृतायै ॥ २५ ॥

हे मित्रावरुणौ युवोर्युवयोः शर्धाय बलवतेऽस्मे अस्माकं सख्याय । यद्वा
युवयोः सख्यायास्मे अस्माकं शर्धाय बलाय च यदि नमस्वानन्नवानध्वर्युः
स्तौत्रवान्होता वा स्तोमं जुजुषे सेवते । यस्मिन्सख्ये सिद्धे सति विश्वत्र वि-
श्वस्मिन्नपदे गिरोऽगिरसां संबन्धिन्यः समीचीः समीच्य आ गच्छंतीति शेषः ।
उदाराणां गृह इदं गृहाणेदं गृहाणेत्येवंरूपाः श्रूयंत इत्यर्थः । यद्वा यागानुष्ठातृणां
स्तुतिगिर आगच्छंतीति । पूर्वीव गातुः प्राची दिगिव । सा यथा गच्छतां सुखं
प्रयच्छति तद्वत् । यद्वा पूर्वी पुरा प्रसिद्धा पुरातनीव गातुः सरणिरिव । सा यथा
गच्छतां सुखं प्रयच्छति तद्वत्सूनृतायै प्रियसत्वरूपायै स्तुतिवाचे दाशत् । प्रयच्छतु ॥

॥ अथ षड्विंशी ॥

स गृणानो अद्भिर्देववानिति सुबंधुर्नमसा सूक्तैः ।

वर्धदुक्थैर्वचोभिरा हि नूनं व्यध्वेति पयस उस्त्रियायाः ॥ २६ ॥

सः । गृणानः । अत्ऽभिः । देवऽवान् । इति । सुऽबंधुः । नमसा । सुऽउक्तैः ।

वर्धत् । उक्थैः । वचःऽभिः । आ । हि । नूनं । वि । अध्वा । एति । पयसः । उस्त्रियायाः ॥ २६ ॥

देवताभिर्देवान् सुबंधुः शोभनबंधनः स वरुण इतीत्यंकृतप्रकारेण नमसा नमस्कारेण सूक्तैश्च गृणानः स्तूयमानः सन्वर्धत् । वर्धतां । उक्थैर्वचोभिरुच्यमानैः प्रशस्तैर्वा स्तुतिवचोभिर्नूनमिदानीमा गच्छत्विति शेषः । हीति पूरणः । तस्य या-गार्थमुस्त्रियाया गोः पयसोऽध्वा मार्गो व्येति । स्तनाग्राणि क्षरंतीत्यर्थः ॥

॥ अथ सप्तविंशी ॥

त ऊ षु णो महो यजत्रा भूत देवास ऊतये सजोषाः ।

ये वाजाँ अनयता वियंतो ये स्या निचेतारो अमूराः ॥ २७ ॥

ते । ऊं इति । सु । नः । महः । यजत्राः । भूत । देवासः । ऊतये । सऽजोषाः ।

ये । वाजान् । अनयत । विऽयंतः । ये । स्थ । निऽचेतारः । अमूराः ॥ २७ ॥

अनयर्षिरंगिरस आशास्ते । हे यजत्रा यष्टव्या देवासो देवाः ते यूयं । ऊ इति पूरणः । महो महते नोऽस्माकमूतये रक्षणाय सजोषाः संगता भूत । भवत । ये च यूयमंगिरसो मह्यं वाजानन्नान्यनयत प्रापयत वियंतः सततमुक्थाय विविधं गच्छंतः संतः । ये च यूयममूराः षष्ठाहः प्रयोगमौढ्यरहिता इत्यर्थः । तादृश निचेतारो गवां विविक्तारः स्थ भवथ ते सजोषा भूतेति समन्वयः ॥

॥ इत्यष्टमस्य प्रथमे त्रिंशो वर्गः ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।

पुमर्थाश्चतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधुरंधरेण सायणाचार्येण विरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाश ऋक्संहिताभाष्येऽष्टमाष्टकस्य प्रथमोऽध्यायः ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
 निर्ममे तमहं वंदे विद्यातीर्थमहेश्वरं ॥
 व्याख्याय प्रथमं विद्वानष्टमस्याष्टकस्य सः ।
 अध्यायं सायणामात्यो द्वितीयं व्याचिकीर्षति ॥

तत्र ये यज्ञेनेत्येकादशर्चमनुवाकापेक्षया द्वितीयं सूक्तं । मानवस्य नाभानेदि-
 ष्टस्यार्धं । आदितश्चतस्रो जगत्यः । पंचम्यनुष्टुप् । षष्ठी बृहती । सप्तमी सतो-
 बृहती । अष्टमीनवम्यावनुष्टुभौ । दशमी गायत्री । एकादशी चिष्टुप् । आदितः
 षष्ठां विश्वे देवा अंगिरसो वा देवता । सप्तमी वैश्वदेवी । अष्टम्याद्यासु चतसृषु
 सावर्णेर्महाराजस्य दानं स्तूयते । अतस्तास्तद्देवताकाः । तथा चानुक्रम्यते । ये
 यज्ञेनैकादशाद्याः षष्ठंगिरसां स्तुतिर्व्यात्या चिष्टुप्पंचम्यनुष्टुप्प्रगाथोऽनुष्टुभौ गा-
 यत्री चतस्रोऽत्याः सावर्णेर्दानस्तुतिरिति ॥ षष्ठेऽहनि वैश्वदेवशस्त्र एतत्सूक्तं ।
 सूत्रितं च । इदमित्या रौद्रमिति प्रागुपोक्तमाया ये यज्ञेनेत्यावपते । आ० ८. १. ।
 इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

ये यज्ञेन दक्षिण्या समक्ता इन्द्रस्य सख्यममृतत्वमानश ।

तेभ्यो भद्रमंगिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः ॥ १ ॥

ये । यज्ञेन । दक्षिण्या । संऽअक्ताः । इन्द्रस्य । सख्यं । अमृतऽत्वं । आनश ।

तेभ्यः । भद्रं । अंगिरसः । वः । अस्तु । प्रति । गृभ्णीत । मानवं । सुऽमेधसः ॥ १ ॥

नाभानेदिष्टः स्वपित्रा मनुनाभ्यनुज्ञातः सत्त्वमासीनानंगिरसोऽभ्येत्य मां
 प्रतिगृह्णीत युष्मभ्यं यज्ञं प्रज्ञापयामीति यदुक्तवान् तदुच्यते । इतिहासस्त्विद-
 मित्येति पूर्वसूक्ते नाभानेदिष्टं शंसति नाभानेदिष्टं वै मानवमिति ब्राह्मणानु-
 सारेण मनुः पुत्रेभ्यो दायं व्यभजदिति तैत्तिरीयब्राह्मणानुसारेण च सप्रपंचम-
 भिहितः । तथा चास्या ऋचोऽयमर्थः । यज्ञेन यजनीयेन हविषा दक्षिण-
 यर्विग्भ्यो देयया समक्ताः संगता येऽहीनैकाहसत्त्वाणि कुर्वन्तो यूयमिन्द्रस्य सख्यं
 सखिकर्मात एवामृतत्वमरणधर्मे देवत्वमानशानशिध्वे प्राप्ताः स्थ । अश्वो-
 तेर्लिटि मध्यमे व्यत्ययेन बहुवचनं । अश्वोतेत्येति नुडागमः । यद्वृत्तयोगादनि-
 घातः । हेऽंगिरसः तेभ्यो वो युष्मभ्यं भद्रं कल्याणं कर्मास्तु । हे सुमेधसः सुप्रज्ञा

हे अंगिरसः ते यूयमिदानीमागतं मानवं मनोः पुत्रं मां प्रति गृह्णीत । प्रति-
गृह्णीत । मयि प्रतिगृहीते सति यज्ञं साधु करिष्यामीति तदर्थं प्रतिगृह्णीत ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

य उ॒दा॒र्ज॒न्पि॒तरो॑ गो॒मयं॑ व॒स्वृते॒नाभि॑द॒न्परि॒वत्स॒रे व॒लं ।

दी॒र्घा॒यु॒त्वमंगि॒रसो॑ वो अ॒स्तु प्रति॑ गृ॒ह्णीत॑ मान॒वं सु॑मे॒धसः ॥ २ ॥

ये । उ॒त्त॒ऽआ॒र्ज॒न् । पि॒तरः॑ । गो॒ऽमयं॑ । व॒सु । ऋ॒तेन॑ । अ॒भि॒द॒न् । परि॒व॒त्स॒रे । व॒लं ।

दी॒र्घा॒यु॒ऽत्वं । अंगि॒र॒सः । वः । अ॒स्तु । प्रति॑ । गृ॒ह्णीत॑ । मान॒वं । सु॑ऽमे॒ध॒सः ॥ २ ॥

हे अंगिरसः पितरोऽस्माकं पूर्वजत्वेन पितृभूता ये यूयं गोमयं गवात्मकं पणि-
भिरपहतं वसु धनमुदाजन् तैरधिष्ठितात्पर्वतादुदगमयन् । किञ्च ऋतेन सत्यभूतेन
यज्ञेन परिवत्सरे पर्यागते वत्सरे संपूर्णे । सत्त्वांत इत्यर्थः । तत्र वलं वलनामानं
गवामपहर्तारमसुरमभिदन् व्यनाशयन् तेभ्यो वो युष्मभ्यं दीर्घायुत्वं प्रभूतजीव-
नमस्तु । शेषं पूर्ववत् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

य ऋ॒तेन॑ सू॒र्य॒मा॒रो॒हय॑न् दि॒व्यप्र॑थयन्पृ॒थि॒वीं मा॒तरं॑ वि ।

सु॒प्र॒जा॒स्त्वमंगि॒रसो॑ वो अ॒स्तु प्रति॑ गृ॒ह्णीत॑ मान॒वं सु॑मे॒धसः ॥ ३ ॥

ये । ऋ॒तेन॑ । सू॒र्यं । आ । अ॒रो॒हय॑न् । दि॒वि । अ॒प्र॑थयन् । पृ॒थि॒वीं । मा॒तरं॑ । वि ।

सु॒प्र॒जाः॒ऽत्वं । अंगि॒र॒सः । वः । अ॒स्तु । प्रति॑ । गृ॒ह्णीत॑ । मान॒वं । सु॑ऽमे॒ध॒सः ॥ ३ ॥

हे अंगिरसः ये भवंत ऋतेन सत्यभूतेन यज्ञेन दिवि द्युलोके सूर्यं सुष्ठु
सर्वस्य प्रेरकमादित्यमारोहयन् अस्थापयन् किञ्च मातरं सर्वेषां निर्मात्रीं पृथिवीं
व्यप्रथयन् प्रसिद्धामकुर्वन् सत्त्वादिकर्मकरणेन तेभ्यो युष्मभ्यं सुप्रजास्त्वं सुपुत्रत्व-
मस्तु । नित्यमसिच् प्रजामेधयोरित्यसिच्समासांतः । तस्माद्भावप्रत्ययः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अ॒यं ना॒भा व॑दति व॒ल्गु वो॑ गृ॒हे दे॒वपु॒त्रा ऋ॒षय॑स्तच्छृ॒णोत॑न ।

सु॒ब्र॒ह्म॒ण्यमंगि॒रसो॑ वो अ॒स्तु प्रति॑ गृ॒ह्णीत॑ मान॒वं सु॑मे॒धसः ॥ ४ ॥

अ॒यं । ना॒भा । व॑दति । व॒ल्गु । वः । गृ॒हे । दे॒वऽपु॒त्राः । ऋ॒षयः॑ । तत् । शृ॒णो॒त॑न ।

सु॒ऽब्र॒ह्म॒ण्यं । अंगि॒र॒सः । वः । अ॒स्तु । प्रति॑ । गृ॒ह्णीत॑ । मान॒वं । सु॑ऽमे॒ध॒सः ॥ ४ ॥

हे देवपुत्रा देवानां पुत्रा अग्नेः पुत्रा ऋषयोऽतीन्द्रियार्थस्य द्रष्टारी हेऽंगिर-
सोऽयं नाभा नाभानेदिष्टः पुरोवर्ती जनो वो युष्माकं गृहे गृहभूते यज्ञे वल्गु
कल्याणं वचो वदति । तद्वाक्यं यूयं शृणोतन । महतादरेण शृणुत । श्रु श्रवणे ।
तप्तनप्तनयनाश्चेति तनवादेशः । तेभ्यो युष्मभ्यं सुब्रह्मण्यं शोभनं ब्रह्मवर्चसमस्तु ।
इदानीमागतं मानवं मां प्रति गृह्णीत । प्रतिगृह्णीत ॥

॥ अथ पंचमी ॥

विरूपास इष्टयस्त इग्भीरवेपसः ।

ते अंगिरसः सूनवस्ते अग्नेः परि जज्ञिरे ॥५॥

विऽरूपासः । इत् । ऋषयः । ते । इत् । गंभीरऽवेपसः ।

ते । अंगिरसः । सूनवः । ते । अग्नेः । परि । जज्ञिरे ॥५॥

परोक्षतयर्षिराह । ऋषयः कर्मणां द्रष्टार एत ऋषयो विरूपास इदन्योन्यं
वर्णतो रूपतश्च नानारूपा भवन्ति । त इत् त एवामी अंगिरसो गंभीरवेपसः ।
वेप इति कर्मनाम । गंभीरकर्माणो भवन्ति । त इमेऽंगिरसः सूनवः पुत्राः
खलु । तदेवाह । त इमेऽंगिरसोऽग्नेः परि जज्ञिरे । सर्वतो जाताः प्रादुर्भूताः ।
येऽंगारा आसंस्तेऽंगिरसोऽभवन्निति ब्राह्मणं । अत्र निरुक्तं च द्रष्टव्यं ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये प्रथमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

ये अग्नेः परि जज्ञिरे विरूपासो दिवस्परि ।

नवग्वो नु दशग्वो अंगिरस्तमः सचा देवेषु मंहते ॥६॥

ये । अग्नेः । परि । जज्ञिरे । विऽरूपासः । दिवः । परि ।

नवऽग्वः । नु । दशऽग्वः । अंगिरऽतमः । सचा । देवेषु । मंहते ॥६॥

विरूपासो विविधरूपा येऽंगिरसो दिवस्परि द्युलोकादग्नेः परि जज्ञिरे परितो
जाताः । यद्वा दिवस्परि । परिः पंचम्यर्थद्वीतकः । स्वतेजसा दीप्यमानादग्नेर्जाताः ।
तेषां मध्ये नवग्वो दशग्वश्चांगिरस्तमोऽंगिरसां वरिष्ठः । सत्त्वमासीनानामंगिरसां
मध्ये केचन नवसु मास्तु कर्म कृत्वोदतिष्ठन् केचन दशसु मास्वित्येवमंगिरसाम-
यनमुक्तं । तेषामग्निर्नवग्वश्च दशग्वश्चोक्तः । तादृशो देवेषु सचा सहावस्थितः
सोऽग्निर्मंहते । मह्यं धनं प्रयच्छति । मंहतिर्दानकर्मा ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

इंद्रेण युजा निः सृजंत वाघतो व्रजं गोमंतमश्विनं ।

सहस्रं मे ददतो अष्टकर्ण्यः श्रवो देवेष्वक्रत ॥ ७ ॥

इंद्रेण । युजा । निः । सृजंत । वाघतः । व्रजं । गोऽमंतं । अश्विनं ।

सहस्रं । मे । ददतः । अष्टऽकर्ण्यः । श्रवः । देवेषु । अक्रत ॥ ७ ॥

वाघतः कर्मणां वोढारो विश्वे देवा अंगिरसो वेद्रेण युजा सहायेन निःसृजंत ।
निरगमयन् । किं । गोमंतं गीयुक्तमश्विनमश्ववंतं पणिभिरवरुद्धं व्रजं । ते मे
मां प्रति सहस्रं सहस्रसंख्याकं धनं सत्त्वपरिवेषणमष्टकर्ण्यः । अष्ट इति अशू
व्याप्तौ निष्ठायां रूपं । विस्तृतकर्णाः । उपलक्ष्यनमेतत् । व्याप्तसर्वावयवा गाश्च
ददतो मह्यं प्रयच्छंतो देवेष्विन्द्रादिषु श्रवो हविल्लक्षणमन्नं कीर्तिं वाक्रत । अकृषत ।
करोतेर्लुङि मंचे घसेति च्लेर्लुक् । एवं नाभानेदिष्टेनांगिरसः स्तुतास्तस्मै धनं
प्रादुः । तदुक्तं शौनकेन । ऋषयोऽंगिरसस्तुष्टा यद्दुर्मानवाय तु । तत्पुण्याय च
कर्माणि ये यज्ञेनेत्यकीर्तयत् ॥

उत्तराभिश्चतसृभिरस्मै मानवायर्षये सावर्णिना यद्दत्तं तत्प्रशस्यते । तदप्युक्तं
शौनकेन । सावर्णिना च यद्दत्तं मानवाय महद्भुसु । तदुक्तं सूक्तशेषेण प्र नूनं
जायतामिति ॥

॥ अथाष्टमी ॥

प्र नूनं जायतामयं मनुस्तीक्ष्णं रोहतु ।

यः सहस्रं शताश्वं सद्यो दानाय मंहते ॥ ८ ॥

प्र । नूनं । जायतां । अयं । मनुः । तोक्त्रेऽइव । रोहतु ।

यः । सहस्रं । शतऽअश्वं । सद्यः । दानाय । मंहते ॥ ८ ॥

अयं सावर्णिर्मनुर्नूनं क्षिप्रं प्र जायतां । प्रजातो भवतु धनादिभिः पुत्रादिभिश्च
रोहतु । प्रादुर्भवतु । तत्र दृष्टांतः । तोक्त्रेव । यथा जलक्लृप्तं बीजं प्रादुर्भवत्येवं
कर्मफलसंयुक्तः स मनुः पुत्रादिभी रोहतु । योऽयं मनुः शताश्वं बह्वश्वसंयुक्तं
सहस्रं गवां सद्यस्तदानीमेव दानाय मंहते । अस्मा ऋषये दातुं प्रेरयति ॥

॥ अथ नवमी ॥

न तमश्नोति कश्चन दिव इव सान्वारभं ।

सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिंधुरिव पप्रथे ॥ ९॥

न । तं । अश्नोति । कः । चन । दिवःऽइव । सानु । आऽरभं ।

सावर्ण्यस्य । दक्षिणा । वि । सिंधुःऽइव । पप्रथे ॥ ९॥

तं सावर्णिं मनुं कश्चन कश्चिदप्यारभमारब्धुं स्वकर्मणा नाश्नोति । न व्या-
प्नोति । यथा मनुः प्रयच्छति तथान्यो दातुं न शक्नोतीत्यर्थः । कथंस्थितं । दिव
इव द्युलीकस्य सानु समुच्छ्रितं तेजसा कैश्चिदप्यप्रधृष्यमादित्यमिव स्थितं ।
आरभं । शकि णमुल्कमुलाविति कमुल् । तस्य सावर्ण्यस्य मनोरियं गवादि-
दक्षिणा सिंधुरिव स्यंदमाना नदीव पृथिव्यां पप्रथे । विप्रथते । विस्तीर्णा भवति ॥

॥ अथ दशमी ॥

उत दासा परिविषे स्महिष्टी गोपरीणसा ।

यदुस्तुर्वश्च मामहे ॥ १०॥

उत । दासा । परिऽविषे । स्महिष्टी इति स्मत्ऽदिष्टी । गोऽपरीणसा ।

यदुः । तुर्वः । च । ममहे ॥ १०॥

उतापि च स्महिष्टी कल्याणदेशिनौ गोपरीणसा गोपरिणसौ गोभिः परिवृतौ
बहुगवादियुक्तौ दासा दासवत्प्रेषवत्स्थितौ तेनाधिष्ठितौ यदुश्च तुर्वश्चैतन्नामकौ
राजर्षी परिविषेऽस्य सावर्णेर्मनोर्भोजनाय ममहे । पशून्प्रयच्छतः । प्रत्येकमन्व-
यादेकवचनं ॥

॥ अथैकादशी ॥

सहस्रदा यामणीर्मा रिषन्मनुः सूर्येणास्य यतमानैतु दक्षिणा ।

सावर्णेर्देवाः प्र तिरंत्वायुर्यस्मिन्नश्नाता असनाम वाजं ॥ ११॥

सहस्रऽदाः । यामऽनीः । मा । रिषत् । मनुः । सूर्येण । अस्य । यतमाना । एतु । दक्षिणा ।

सावर्णेः । देवाः । प्र । तिरंतु । आयुः । यस्मिन् । अश्नाताः । असनाम । वाजं ॥ ११॥

सहस्रदा गवादीनां सहस्रस्य दाता यामणीर्यामाणां नेता कर्ता जनपदानामयं

मनुर्मा रिषत् न कैश्चिदपि रिष्टो हिंसितो भवतु । यद्वा कर्मनेतृनस्मान्मा हिनस्तु
किंतु धनादिदानेन पूजयतु । अस्य यतमाना गच्छंती दक्षिणा सूर्येण सहैतु ।
संगच्छतां । त्रिषु लोकेषु प्रसिद्धा भवत्वित्यर्थः । तस्यास्य सावर्णेः सवर्णपुत्रस्य
मनोर्देवा इन्द्रादय आयुर्जीविनं प्र तिरंतु । प्रवर्धयंतु । अश्वांताः कर्मस्वनलसाः
सर्वे कर्म कुर्वंतो वयं यस्मिन्मनौ वाजं गोलक्षणमन्नमसनाम । संभजेमहि ।
नाभानेदिष्टोऽहमलभ इत्याशस्ते ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये द्वितीयो वर्गः ॥

परावतो य इति सप्तदशर्चं तृतीयं सूक्तं भ्रतेः पुत्रस्य गयस्यार्वं । षोडशीसप्त-
दश्यौ त्रिष्टुभौ । पंचदशी त्रिष्टुब्जगती वा । शिष्टाश्चतुर्दश जगत्यः । स्वस्ति नः
पथ्यास्विति द्वे पथ्यास्वस्तिदेवताके । शिष्टा वैश्वदेव्यः । तथा चानुक्रांतं । परा-
वतस्यूना गयः भ्रातो द्वित्रिष्टुवंतं तु स्वस्ति नस्त्रिष्टुवा सह चोत्तरया पथ्यास्व-
स्तिदेवत्येति ॥ पृष्ठ्याभिप्रवयोस्तृतीयेऽहनि वैश्वदेव एतत्सूक्तं वैश्वदेवं निविद्धानं ।
सूचितं च । अनश्वो जातः परावतो य इति वैश्वदेवं । आ० ७. ७. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

परावतो ये दिधिषंत आप्यं मनुप्रीतासो जनिमा विवस्वतः ।

ययातेर्ये नहुषस्य बर्हिषि देवा आसते ते अधि ब्रुवंतु नः ॥ १ ॥

परावतः । ये । दिधिषते । आप्यं । मनुप्रीतासः । जनिम । विवस्वतः ।

ययातेः । ये । नहुषस्य । बर्हिषि । देवाः । आसते । ते । अधि । ब्रुवंतु । नः ॥ १ ॥

ये देवाः परावतो दूरदेशादागत्याप्यं ज्ञातेयं मनुष्यैः सह बंधुत्वं दिधिषते
धारयन्ति । यद्वा हविषां प्रदातृभिर्मनुष्यैः सह सख्यं कुर्म इति परस्परं शब्दायन्ते ॥
धिष शब्दे । जौहोत्यादिकः । छांदसो ऋत्यांतादेशः । धिष धारण इति कैश्चिद-
प्युपगम्यते ॥ उक्तार्थमेव विशिनष्टि । मनुप्रीतासो मनुष्यैः प्रीता देवा विवस्वतो
विवस्वत्पुत्रस्य मनोर्जनिम जन्मानि मनुष्यान्धारयन्ति । किंच ये देवा नहुषस्य
नहुषपुत्रस्य ययातेरेतन्नामकस्य राजर्षेर्बर्हिषि यज्ञ आसत उपविशन्ति ते देवा
नोऽस्मानधि ब्रुवंतु । धनादिप्रदानेनास्मानधिकं वदंतु । पूजयन्त्वित्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

विश्वा हि वो नमस्यानि वंद्या नामानि देवा उत यज्ञियानि वः ।

ये स्थ जाता अदितेरद्वस्पतिर्ये पृथिव्यास्ते मे इह श्रुता हवँ ॥२॥

विश्वा । हि । वः । नमस्यानि । वंद्या । नामानि । देवाः । उत । यज्ञियानि । वः ।

ये । स्थ । जाताः । अदितेः । अत्ऽभ्यः । परि । ये । पृथिव्याः । ते । मे । इह । श्रुत । हवँ ॥२॥

हे देवा इन्द्रादयः । हिरवधारणे । वो युष्माकमेव नामानि नमनीयानि विश्वा सर्वाणि शरीराणि नमस्यानि नमस्कारार्हाणि भवन्ति वंद्या वंद्यानि स्तोतव्यानि च भवन्ति । ये यूयमदितेरदीनाद्युलोकादद्भ्यः । अंतरिक्षनामैतत् । अंतरिक्षात् । परिः पंचम्यर्थद्योतकः । पृथिव्याश्च जाताः प्रादुर्भूताः स्थ भवथ ते यूयमिहास्मिन्यज्ञ आगत्य मे मदीयं हवमाह्वानं श्रुत । शृणुत ॥

- अग्निष्टोमे वैश्वदेवशस्ते येभ्यो मातेत्येषा धाय्या । सूचितं च । अयं वेनश्चोद-
यत्पृश्निगर्भा येभ्यो माता मधुमत् । आ० ५. १८. । इति ॥

॥ सैषा सूक्ते तृतीया ॥

येभ्यो माता मधुमत्पिन्वते पयः पीयूषं द्यौरदितिरद्विर्बर्हाः ।

उक्थश्रुष्मान्वृषभरान्स्वप्नस्तौ आदित्याँ अनु मदा स्वस्तये ॥३॥

येभ्यः । माता । मधुऽमत् । पिन्वते । पयः । पीयूषं । द्यौः । अदितिः । अद्विऽबर्हाः ।

उक्थऽश्रुष्मान् । वृषऽभरान् । सुऽअप्नसः । तान् । आदित्यान् । अनु । मदा । स्वस्तये ॥३॥

माता सर्वस्य निर्मात्री पृथिवी येभ्यो देवेभ्यो देवार्थं मधुमन्नाधुर्योपेतं पयः सारभूतं क्षीरं पिन्वते क्षरति । तथादितिरदीनाद्विर्बर्हा मेघैः परिवृढा प्रवृद्धा परिवृद्धमेघा वा द्यौश्च पीयूषं पिन्वते । द्यावापृथिव्यौ हविरुत्पादयत इत्यर्थः । ऋषिरात्मानं संबोद्धाह । उक्थश्रुष्मानतिबलान् वृषभरान्वृष्टेराहर्तृन् । हय-
होर्भे इति भः । स्वप्नसः सुकर्मणस्तानादित्यानदितेः पुत्रान्देवान् स्वस्तयेऽविना-
शायानु मदा । अनुस्तुहि । माद्यतेर्लोति व्यत्ययेन शप् । मंदतेर्वा स्तुत्यर्थस्यानि-
त्यमागमशसनमिति नुमभावः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

नृचक्षसो अनिमिषंतो अर्हणा बृहद्देवासो अमृतत्वमानशुः ।

ज्योतीरथा अहिमाया अनागसो दिवो वर्षमाणं वसते स्वस्त्यै ॥४॥

नृचक्षसः । अनिमिषंतः । अर्हणा । बृहत् । देवासः । अमृतत्वं । आनशुः ।

ज्योतिःसरथाः । अहिमायाः । अनागसः । दिवः । वर्षमाणं । वसते । स्वस्त्यै ॥४॥

नृचक्षसः कर्मनेतृणां मनुष्याणां द्रष्टारोऽत एवानिमिषंतो निमेषमकुर्वाणाः सर्वदा जागरूका देवासो देवा अर्हणा लोकस्य परिचरणार्थं स्तोतव्यत्वाय बृहद्वृंहितममृतत्वममरणधर्ममानशुः । प्राप्ताः । देवाः खलु मनुष्यैः पूज्याः । तस्मात्पूजाहेतुं देवत्वमानशिरे । अत एव ज्योतीरथा दीप्यमानरथोपेता अहिमायाः कैश्चिदप्यहंतव्यप्रज्ञा अनागसः पापरहिता आदित्या दिवो द्युलोकस्य वर्षमाणं नाभिस्थानं समुच्छ्रितं देशं स्वस्त्येऽविनाशाय लोकस्य क्षेमकरणार्थं वसते । अधिवसन्ति । यद्वा स्वतेजसाच्छादयन्ति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

सम्राजो ये सुवृधो यज्ञमाययुरपरिहृता दधिरे दिवि क्षयं ।

तां आ विवास नमसा सुवृक्तिभिर्महो आदित्याँ अदितिं स्वस्त्यै ॥५॥

संऽराजः । ये । सुवृधः । यज्ञं । आऽययुः । अपरिऽहृताः । दधिरे । दिवि । क्षयं ।

तान् । आ । विवास । नमसा । सुवृक्तिभिः । महः । आदित्यान् । अदितिं । स्वस्त्यै ॥५॥

सम्राजः सर्वेषां राजानः स्वतेजोभिः सम्यग्याजमानाः सुवृधः सुवृद्धा ये देवा यज्ञमाययुरायांति सोमादिहविर्भक्षणार्थं । ततोऽपरिहृताः कैश्चिदप्यहंसिता ये देवा दिवि द्युलोके क्षयं निवासं दधिरे विदधति कुर्वन्ति । ऋषिरात्मानमाह । महो महतो गुणाधिक्येनादित्यानदितेः पुत्रान् तान्प्रसिद्धान्देवान् अदितिं तेषां मातरमेतन्नामिकां च स्वस्त्येऽविनाशाय नमसा हवीरूपेणान्नेन सुवृक्तिभिः शोभनाभिः स्तुतिभिश्चा विवास । आभिमुख्येन परिचर । विवासतिः परिचरणकर्मा ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये तृतीयो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वे देवासो मनुषो यति स्वनं ।

को वोऽध्वरं तुविजाता अरं करद्वी नः पर्षद्व्यंहः स्वस्तये ॥ ६ ॥

कः । वः । स्तोमं । राधति । यं । जुजोषथ । विश्वे । देवासः । मनुषः । यति । स्वनं ।

कः । वः । अध्वरं । तुविजाताः । अरं । करत् । यः । नः । पर्षत् । अति । अंहः । स्वस्तये ॥ ६ ॥

ऋषिर्देवान्प्रति बहुधा वितर्कयति । हे देवा वो युष्माकं कः स्तोता स्तोमं त्रिवृत्पंचदशादिलक्षणं राधति संसाधयति । न कश्चिदस्तीत्यर्थः । यद्वा मदन्यः को वो युष्मभ्यं स्तोमं करोति यूयं यं स्तोतारं जुजोषथ । सेवध्वे । जुषी प्रीति-सेवनयोः । लेटि शपः श्रुः । अडागमः । किं च हे मनुषो मंतारो ज्ञातारो हे विश्वे देवासो देवा यूयं यति यत्संख्याः स्थन भवथ । यच्छब्दादपि छांदसोऽतिर्दृष्टव्यः । हे तुविजाता धात्रादिविभागेन बहुजनना हे देवा युष्मदर्थं को वा यजमानोऽध्वरं यज्ञमरं करत् अलंकरोति स्तुतिभिर्हविर्भिश्च । मदन्यो नास्तीत्यर्थः । यो यज्ञो नोऽस्मान् स्वस्तयेऽविनाशायांहः पापरूपं मार्गमवैदिकमिति पर्षत् अतिपारयति तं यज्ञं को वालंकरोतीति ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

येभ्यो होचां प्रथमामायेजे मनुः समिद्धाग्निर्मनसा सप्त होतृभिः ।

त आदित्या अभयं शर्मं यच्छत सुगा नः कर्तं सुपथा स्वस्तये ॥ ७ ॥

येभ्यः । होचां । प्रथमां । आऽयेजे । मनुः । समिद्धऽअग्निः । मनसा । सप्त । होतृऽभिः ।

ते । आदित्याः । अभयं । शर्मं । यच्छत । सुऽगा । नः । कर्तं । सुऽपथा । स्वस्तये ॥ ७ ॥

समिद्धाग्निर्हविर्भिः सम्यग्दीप्ताग्निर्मनुर्वैवस्वतो मनुष्याणां प्रथमभावी अहधानेन मनसा सप्त सप्तसंख्याकैर्होतृभिर्वषट्कर्तृभिर्ऋत्विग्भिश्च सह येभ्यो युष्मभ्यं प्रथमां प्रथमं मुख्यं यद्वा सर्वेषां मनुष्याणामग्रे क्रियमाणत्वादाद्यं होचां । हूयन्ते हवींश्चेति होचा यज्ञः । तं । यद्वाहूयन्ते देवाः स्तुतिभिरचेति तं यज्ञमायेज आभिमुख्येनेष्टवान् ॥ यजेर्लेटि रूपं । यद्वा लटि लीपस्त आत्मनेपदेष्विति तलीपः । यजिवयोरलिट्येत्वं वक्तव्यं । पा० ६. ४. १२०. ४. । इति वचनादेकारः ॥ हे आदित्या अदितेः पुत्रा हे देवाः ते यूयं नोऽस्मभ्यमभयं शर्म च सुखं प्रयच्छत ।

किंच नोऽस्माकं स्वस्तये क्षेमाय सुपथा सुपथानि शोभनान्वैदिकमार्गान् सुगा
सुष्ठु गंतव्यान् कर्त । कुरुत । करोतेर्लोऽटि बहुलं छंदसीति विकरणस्य लुक् ।
तवादेशः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

य ईशिरि भुवनस्य प्रचेतसो विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च मंतवः ।

ते नः कृतादकृतादेनसस्पर्यद्या देवासः पिपृता स्वस्तये ॥ ८ ॥

ये । ईशिरि । भुवनस्य । प्रऽचेतसः । विश्वस्य । स्थातुः । जगतः । च । मंतवः ।

ते । नः । कृतात् । अकृतात् । एनसः । परि । अद्य । देवासः । पिपृत । स्वस्तये ॥ ८ ॥

प्रचेतसः प्रकृष्टज्ञाना मंतवः सर्वस्य वेदितारो ये देवाः स्थातुः स्थावरस्य
जगतो जंगमस्य विश्वस्य सर्वस्य भुवनस्य लोकस्येशिर ईश्वरा भवन्ति । अथ
प्रत्यक्षकृतः । हे देवासो देवा य उक्तगुणास्ते यूयं नोऽस्मान्कृतात्कायिकात्पा-
पात् अकृतात्करचरणादिभिरकृतादेनसः किंतु मानसात्पापाच्चाद्यास्मिन्दिने स्वस्त-
येऽविनाशाययुषोऽभिवृद्धये पिपृत । पारयत । पापरहितान्कुरुतेत्यर्थः ॥

॥ अथ नवमी ॥

भरेष्विंद्रं सुहवं हवामहेऽंहोमुचं सुकृतं दैव्यं जनं ।

अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये ॥ ९ ॥

भरेषु । इंद्रं । सुऽहवं । हवामहे । अंहःऽमुचं । सुऽकृतं । दैव्यं । जनं ।

अग्निं । मित्रं । वरुणं । सातये । भगं । द्यावापृथिवी इति । मरुतः । स्वस्तये ॥ ९ ॥

अंहोमुचमंहसः पापस्य मोचकं सुहवं शोभनाह्वानमिंद्रं भरेषु । भृणंति
भर्जयन्ति विनाशयन्ति शत्रूनचेति भराः संग्रामाः । तेषु हवामहे । रक्षणायाह्व-
यामः । किंच सुकृतं सुकर्माणं दैव्यं देवसंबन्धिनमन्यं जनं चाह्वयामहे । तं जन-
मुद्दिशति । अग्निं मित्रं वरुणं भगं भजनीयमेतन्नामानं देवं । द्यावापृथिवी द्यावा-
पृथिव्यौ मरुतश्च सातयेऽबलाभाय स्वस्तयेऽविनाशाय रक्षणायाह्वयामहे ॥

अदितिदेवताकस्य पशोः सुचामाणमित्येषा वपायागस्य याज्या । सूचितं च ।
अदितिर्ह्यजनिष्ट सुचामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं । आ० ३. ८. । इति ॥ प्रायणीयेष्टा-
वादित्यस्य हविष एषैवानुवाक्या सैवोदयनीयाया याज्या । सूचितं च । सुचामाणं

पृथिवीं द्यामनेहसं महीमू षु मातरं सुव्रतानां । आ० ४. ३. इति ॥ प्रयाणेऽनयैव
नावमारोहेत् । सूचितं च । सुचामाणं पृथिवीं द्यामनेहसमिति नावं । आ० गृ० २.
६. इति ॥

॥ सैषा सूक्ते दशमी ॥

सुचामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं सुशर्माणमदिति सुप्रणीतिं ।
देवीं नावं स्वरिचामनागसमस्रवंतीमा रुहेमा स्वस्तये ॥ १० ॥
सुऽचामाणं । पृथिवीं । द्यां । अनेहसं । सुऽशर्माणं । अदितिं । सुऽप्रणीतिं ।
देवीं । नावं । सुऽअरिचां । अनागसं । अस्रवंतीं । आ । रुहेम । स्वस्तये ॥ १० ॥

द्युलोको नौरूपकतया स्तूयते । सुचामाणं सुष्ठु चायंतीं पृथिवीं विस्तृताम-
नेहसं पापरहितां सुशर्माणं शोभनमुखयुक्तामदितिमदीनां सुप्रणीतिं सुप्रणयनां
सुष्ठु प्रणेचीं देवीं देवसंबन्धिनीं स्वरिचां शोभनारिचां जलाहरणशीलदारुयुक्ता-
मनागसं पापरहितामस्रवंतीमगच्छंतीमविनश्वरीं नावं नावमिव स्थितां द्यां
स्वस्तयेऽविनाशाय देवत्वप्राप्तये आ रुहेम । वयमारोहेम । रोहतेर्लिङि लिङ्या-
शिष्यङित्यङ्प्रत्ययः ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये चतुर्थो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

विश्वे यजत्रा अधि वोचतोतये चायध्वं नो दुरेवाया अभिहुतः ।
सत्यया वो देवहूत्या हुवेम ऋण्वतो देवा अवसे स्वस्तये ॥ ११ ॥
विश्वे । यजत्राः । अधि । वोचत । उतये । चायध्वं । नः । दुऽएवायाः । अभिऽहुतः ।
सत्यया । वः । देवऽहूत्या । हुवेम । ऋण्वतः । देवाः । अवसे । स्वस्तये ॥ ११ ॥

हे यजत्रा यजनीया हे विश्वे सर्वे देवा यूयमूतये रक्षणार्थमधि वोचत ।
अस्मानधिब्रूत । आभाष्य चाभिहुतोऽभिहिंसिच्या दुरेवाया दुर्गतेर्नोऽस्मान्
चायध्वं । यद्येवं कुरुष्व तर्हि हे देवाः ऋण्वतः स्तोत्राण्यस्माभिरुक्तानि तादृशान्वो
युष्मान् सत्यया यथार्थभूतया देवहूत्या । देवा हूयन्तेऽनयेति देवहूतिः स्तुतिः ।
तया वयं हुवेम । आहूयेम । किमर्थं । अवसे रक्षणाय शत्रुभ्यः स्वस्तये क्षेमाय
जीवनाभिवृद्धये च ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

अपामीवा॒मप॒ विश्वा॒मना॒हुति॒मपारा॑तिं दुर्वि॒दचा॑मघायतः ।

आरे दे॒वा द्वेषो॑ अ॒स्मद्यु॑योतनो॒रु णः॑ शर्म॑ यच्छता स्व॒स्तये ॥१२॥

अप॑ । अमी॒वां । अप॑ । विश्वा॑ । अना॒हुतिं । अप॑ । अरा॑तिं । दुः॒ऽवि॒दचां । अघ॑ऽयतः ।

आरे । दे॒वाः । द्वेषः । अ॒स्मत् । यु॒योत॒न । उ॒रु । नः । शर्म॑ । य॒च्छत॒ । स्व॒स्तये ॥१२॥

हे देवा अमीवां रोगादिकं यद्वा रोगवद्वाधकं शत्रुमस्मत्तो दूरेऽप कुरुत । पृथक्कुरुत । तथा विश्वां सर्वामनाहुतिं देवानामनाह्वानबुद्धिं यद्वा देवानां महाशत्रुं पृथक्कुरुत । किंच अरातिमदानं लोभबुद्धिं यद्वा देवेभ्यो हविषामदातारं शत्रुमप गमयत । अपि च अघायतः पापमिच्छतः शत्रोर्दुर्विदचां दुर्विज्ञानं दुष्टां बुद्धिं इत्थं च द्वेषो द्वेषन् सर्वाञ्छत्रूनस्मदस्मत्त आरे दूरे युयोतन । पृथक्कुरुत । एवं सति यूयं नोऽस्मभ्यमुरु विस्तीर्णं शर्म सुखं स्वस्तये कल्याणाय प्रयच्छत ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

अरि॑ष्टः स मर्तो॒ विश्व॑ एधते॒ प्र प्र॒जाभिर्जा॑यते धर्म॑ण॒स्परी ।

यमा॑दित्यासो नय॑था सुनी॒तिभि॑रति॒ विश्वा॑नि दुरि॒ता स्व॒स्तये ॥१३॥

अरि॑ष्टः । सः । मर्तः । विश्वः । ए॒धते । प्र । प्र॒जाभिः । जा॒यते । धर्म॑णः । परि॑ ।

यं । आ॒दि॒त्यासः । नय॑थ । सुनी॒तिऽभिः । अ॒ति । विश्वा॑नि । दुः॒ऽइ॒ता । स्व॒स्तये ॥१३॥

हे विश्वे देवा विश्वः सर्वो मर्तो स मनुष्योऽरिष्टः कैश्चिदप्यहिंसितः सन् एधते पञ्चादिभिर्वर्धते । तथा धर्मणस्परी धारकात्कर्मणोऽनन्तरं स मनुष्यः प्रजाभिः पुत्रादिभिः प्र जायते । प्रकर्षेणाविर्भूतो भवति । हे आदित्यास आदित्या देवा यं मनुष्यं सुनीतिभिः सुनयनैर्विश्वानि सर्वाणि दुरिता दुरितानि पापानि तदूपाञ्छत्रून्वा स्वस्तये क्षेमायाति नयथ । अतीत्य सन्मार्गं नयथ । स वर्धत इति समन्वयः ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

यं दे॒वासी॑ऽवथ॒ वाज॑सातौ यं श्रू॒रसा॑ता मरुतो॒ हिते॑ धने ।

प्रा॒त॒र्योवा॑णं रथ॑मिन्द्र सान॒सिम॑रिथ्यं॒तमा॑ रुहे॒मा स्व॒स्तये ॥१४॥

यं । दे॒वा॒सः । अ॒व॒थ । वा॒ज॑ऽसा॒तौ । यं । शू॒र॑ऽसा॒ता । म॒रु॒तः । हि॒ते । ध॒ने ।
प्रा॒तः॒ऽया॒वा॒नं । रथं । इ॒न्द्र । सा॒न॒सिं । अ॒रि॒थं॒तं । आ । रु॒हे॒म । स्व॒स्त्ये ॥ १४ ॥

हे देवासी देवा वाजसातावन्नभजनेऽन्नलाभे वा यं रथमवथ रक्षथ हे मरुतः शूरसाता । संयामनामैतत् । शूराः स्यन्ति खिद्यन्तेऽचेति शूराः सीयन्ते विनश्यन्ते योद्धृभिरचेति तस्मिन्युद्धे यं रथं हिते निहिते धने धनमुद्दिश्य । निमित्तात्कर्म-संयोग इति सप्तमी । तदुद्दिश्य रक्षथ । सर्वेषां देवानां मुख्यत्वादिन्द्रमेवाभिलक्ष्य वदत्युत्तरार्धेन । हे इन्द्र सर्वेषां मुख्य प्रातर्यावाणं । प्रातरेव युद्धं प्रति गन्तारं सानसिं संभजनीयमरिथं केश्विदप्यहिंसितं । यद्विन्द्रसहायानां मरुतामबाधकं तं रथं स्वस्त्येऽस्माकं रक्षणाय वयमा रुहेम । आरोहेम ॥

प्रायणीयेष्टौ पथ्यास्वस्त्येयागस्य स्वस्ति नः पथ्यास्वित्येषानुवाक्या उत्तरा याज्या । सूचितं च । स्वस्ति नः पथ्यासु धन्वस्विति द्वे अग्रे नय सुपथा राये अस्मानिति । उदयनीयायामेत एव विपर्यस्ते याज्यानुवाक्ये । सूचितं च । विपरीताश्च याज्यानुवाक्या इति ॥

॥ सैषा सूक्ते पंचदशी ॥

स्व॒स्ति नः॑ प॒थ्या॒सु ध॒न्व॒सु स्व॒स्त्य॑प्सु वृ॒जने॑ स्व॒र्वति॑ ।

स्व॒स्ति नः॑ पु॒त्र॒कृ॒थेषु॑ यो॒निषु॑ स्व॒स्ति रा॒ये म॒रुतो॑ द॒धात॑न ॥ १५ ॥

स्व॒स्ति । नः॑ । प॒थ्या॒सु । ध॒न्व॒ऽसु । स्व॒स्ति । अ॒प्सु । वृ॒जने॑ । स्वः॑ऽवति॑ ।

स्व॒स्ति । नः॑ । पु॒त्र॒ऽकृ॒थेषु॑ । यो॒निषु॑ । स्व॒स्ति । रा॒ये । म॒रुतः॑ । द॒धात॑न ॥ १५ ॥

हे मरुतो मितराविणो देवा नोऽस्माकं पथ्यासु पथियोग्येषु सोदकेषु देशेषु स्वस्ति कल्याणं कुरुत । तथा धन्वसु निरुदकेषु देशेषु स्वस्ति कल्याणमुदकजन-नलक्षणं कुरुत । तथाप्सूदकेषु स्वस्ति । तथा स्वर्वति सर्वैरायुधैर्युक्ते सेनालक्षणे वृजने शत्रूणामावर्जके बले च कल्याणं कुरुत । नोऽस्माकं पुत्रकृथेषु पुत्राणां कर्तृघृत्पादकेषु स्त्रीणां योनिषु स्वस्ति कल्याणं यथा गर्भा न पतन्ति तथा क्षेमं कुरुत । किंच नोऽस्माकं राये धनाय गवादिलक्षणाय स्वस्ति क्षेमं दधातन । धन्व । कुरुत ॥

॥ अथ षोडशी ॥

स्वस्तिरिद्धि प्रपथे श्रेष्ठा रेक्खस्वत्यभि या वाममेति ।

सा नो अमा सो अरणे नि पातु स्वावेश भवतु देवगोपा ॥ १६ ॥

स्वस्तिः । इत् । हि । प्रऽपथे । श्रेष्ठा । रेक्खस्वती । अभि । या । वामं । एति ।

सा । नः । अमा । सो इति । अरणे । नि । पातु । सुऽआवेश । भवतु । देवऽगोपा ॥ १६ ॥

या पृथिवी गंतुमुद्युक्तानां प्रपथे प्रकृष्टाय मार्गाय स्वस्तिरित् क्षेमकारिण्येव भवति श्रेष्ठा प्रशस्यतमा रेक्खस्वती धनवती या पृथिवी वामं वननीयं यज्ञ-मभ्येत्युत्तरवेद्यात्मना वाभिप्राप्नोति सा पृथिवी नोऽस्माकममा । गृहनामैतत् । गृहं रक्षतु । तथा सो सा उ सैवारणे गंतव्ये देशेऽरणेऽरमणेऽरण्यादिके देशे वा नोऽस्मान्नि पातु । नितरां रक्षतु । तथा देवगोपा देवा गोपायितारो यस्याः संति सा पृथिव्यस्माकं स्वावेश शोभननिवासा भवतु ॥

॥ अथ सप्तदशी ॥

एवा स्रतेः सूनुरवीवृधद्वो विश्व आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्येनास्तावि जनो दिव्यो गयेन ॥ १७ ॥

एव । स्रतेः । सूनुः । अवीवृधत् । वः । विश्वे । आदित्याः । अदिते । मनीषी ।

ईशानासः । नरः । अमर्त्येन । अस्तावि । जनः । दिव्यः । गयेन ॥ १७ ॥

हे विश्व आदित्याः सर्वे देवा हे अदिते देवानां मातरेतन्नामिके देवि वो युष्मान्मनीषी प्राज्ञः स्तोता स्रतेरेतन्नामकस्यर्षेः सूनुः पुत्रो गयो नाम एवैव-नुक्तराविवृधत् । स्तुतिभिरवर्धयत् । वर्धतेऽर्ण्यतस्य लुङि रूपं । अमर्त्येन मनुष्य-धर्मरहितेन स्तुतेन येन देवजनेन नरो मनुष्या ईशानासो धनस्येश्वराः स्वामिनी भवन्ति स दिव्यो दिवि भवो जनो देवगणो गयेनैतन्नामकेन मयास्तावि । अभि-ष्टुतोऽभूत् । स्तौतेः कर्मणि लुङि चङि रूपं ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये पंचमो वर्गः ॥

कथेति सप्तदशर्चं चतुर्थे सूक्तं ज्ञातस्य गयस्यार्षे वैश्वदेवं । यां मे धियमित्येषा द्वादशी षोडशीसप्तदश्यौ च त्रिष्टुभः शेषा जगत्यः । तथा चानुक्रांतं । कथा यां मे त्रिष्टुबिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमंतु नाम शृण्वतां मनामहे ।

कौ मृळाति कतमो नो मयस्करत्कतम ऊती अभ्या ववर्तति ॥१॥

कथा । देवानां । कतमस्य । यामनि । सुऽमंतु । नाम । शृण्वतां । मनामहे ।

कः । मृळाति । कतमः । नः । मयः । करत् । कतमः । ऊती । अभि । आ । ववर्तति ॥१॥

ऋषिर्वहुधात्मानं वितर्कयति । यामनि । यांति गच्छन्त्यचेति यामा यज्ञः । तस्मिञ्शृण्वतामस्माभिरुक्तानि स्तोत्राणि देवानां मध्ये कतमस्य देवस्य सुमंतु सुष्ठु मननीयं स्तोत्रं नाम कथा कथं मनामहे । उच्चारयामः । अस्मान्को वा मृळाति । मृळतिरुपदयाकर्मेति यास्कः । कृपां करोति । कतमो वा नोऽस्माकं मयः सुखं करत् । करोति । कतमो वोती । चतुर्थ्याः पूर्वसवर्णदीर्घः । ऊत्या अस्माकं रक्षणायाभ्या ववर्तति । अभ्यागच्छतीत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

ऋतूयंति ऋतवो हत्सु धीतयो वेनंति वेनाः पतयन्त्या दिशः ।

न मर्दिता विद्यते अन्य एभ्यो देवेषु मे अधि कामा अयंसत ॥२॥

ऋतुऽयंति । ऋतवः । हत्सु । धीतयः । वेनंति । वेनाः । पतयंति । आ । दिशः ।

न । मर्दिता । विद्यते । अन्यः । एभ्यः । देवेषु । मे । अधि । कामाः । अयंसत ॥२॥

हत्सु हृदयेषु धीतयो निधातव्या निहिताः ऋतवः प्रज्ञाः ऋतूयंति । अग्निहोत्रादि कर्म कर्तुमिच्छन्ति । तदेवाह । वेनाः कांताः प्रज्ञा वेनंति । देवान्कामयन्ते । वेनो वेनतेः कांतिकर्मण इति यास्कः । तथा दिशोऽस्माभिर्निर्दिश्यमानाः प्रेर्यमाणाः कामा आ पतयन्ति । देवान्फलावाप्तय आगच्छन्ति । यत एभ्यो देवेभ्योऽन्यो देव एषां कामानां मर्दिता सुखयिता न विद्यते । किं बहुना । देवेष्वधि । अधिशब्दः सप्तम्यर्थद्योतकः । इंद्रादिषु देवेषु मे मदीयाः कामा अयंसत । नियम्यन्ते । यच्छतेः कर्मणि लुङि रूपं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

नरा वा शंसं पृषणमगोह्यमग्निं देवेभ्यमभ्यर्चसे गिरा ।

सूर्यामासा चंद्रमसा यमं दिवि चितं वातमुषसं मक्षुमश्विनां ॥३॥

नरा॒शंसं॑ । वा॒ । पू॒षणं॑ । अ॒गो॒ह्यं । अ॒ग्निं । दे॒वऽइ॒दं । अ॒भि । अ॒र्च॒से । गि॒रा ।
सूर्या॒मासा॑ । च॒न्द्रम॑सा । य॒मं । दि॒वि । चि॒तं । वा॒तं । उ॒षसं॑ । अ॒क्तुं । अ॒श्विना॑ ॥३॥

ऋषिः स्वात्मानं संबोधाह । नराशंसं । उभे वनस्पत्यादिषु युगपदित्युभय-
पदप्रकृतिस्वरत्वं । संहितायां विप्रकर्षश्छांदसः । नरैः शंसनीयमेतन्नामानं पूषणं
स्तोतृणां धनदानेन पोषकमेतन्नामानं । तथागोह्यमगूहितमन्यैर्गंतुमशक्यं देवेदं
वामदेवादिभिर्ऋषिभिर्दीपितमग्निं च गिरा स्तुत्याभ्यर्चसे । अभिष्टुहि । तथा
सूर्यामासा चंद्रमसा । मा इति चंद्रमसो विशेषणं । माति पक्षमिति माश्चंद्रमाः ।
तौ सूर्याचंद्रमसौ दिवि द्युलोके स्थितं यमं च चितं त्रिषु लोकेषु ततं स्वमहिम्ना
विस्तृतं त्रिस्थानं वा तमिंद्रं वातं वायुमुषसमुषःकालमक्तुं रात्रिमश्विनाश्विनौ
चैतान्देवांस्तत्तल्लिंगैः स्तोत्रैरभिष्टुहि ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

क॒था क॒विस्तु॑वी॒रवा॒न्कया॑ गि॒रा बृ॒हस्प॑तिर्वावृ॒धते॑ सुवृ॒क्तिभिः॑ ।

अ॒ज एक॑पात्सु॒हवे॑भिर्ऋ॒क्कभि॑रहिः शृ॒णोतु॑ बु॒ध्यो॒ऽहवी॑मनि ॥४॥

क॒था । क॒विः । तु॒वि॒ऽरवा॑न् । क॒या । गि॒रा । बृ॒हस्प॑तिः । व॒वृ॒धते॑ । सुवृ॒क्तिऽभिः॑ ।

अ॒जः । एक॑ऽपात् । सु॒ऽहवे॑भिः । ऋ॒क्ऽभिः । अ॒हिः । शृ॒णो॒तु । बु॒ध्यः । हवी॑मनि ॥४॥

कविः क्रांतप्रज्ञोऽग्निः कथा कथं केन प्रकारेण तुवीरवान्बहुस्तोतृयुक्तो भवति ।
मत्वर्थीयप्रत्ययावृत्तिः । यद्वा तुविशब्दस्य रो मत्वर्थीयः । बाहुल्ययुक्तदेवैः सहितो
भवति । कया वा गिरा स्तुत्या बहुमान्भवति । बृहस्पतिरेतन्नामको देवः सुवृक्तिभिः
शोभनाभिः स्तुतिभिस्तथा वावृधते । तथैकपात् एकोऽसहाय एव पतति गच्छ-
तीत्येकपात् तादृशो दिवो धारयिताज एतन्नामको देवश्च सुहवेभिः शोभनाह्वा-
नैर्ऋक्भिर्मन्त्रवज्रिः स्तोत्रैर्वावृधते । एते त्रयो देवा वर्धते । चित्वापेक्षया बहुवचनं ।
वृधु वृद्धौ । व्यत्ययेन शपः श्रुः । अहिर्बुध्नश्चैतन्नामको देवश्च हवीमन्याह्वा-
नेऽस्माञ्शृणोतु ॥

॥ अथ पंचमी ॥

दक्ष॑स्य वा॒दि॒ते ज॒न्म॒न्ति व्र॒ते रा॒जा॒ना मि॒त्रा॒वरू॑णा वि॒वास॑सि ।

अ॒तूर्त॑पंथाः पु॒रुरथो॑ अ॒र्य॒मा स॒प्रहो॑ता वि॒षुरु॑पेषु ज॒न्म॒सु ॥५॥

दक्षस्य । वा । अदिते । जन्मनि । व्रते । राजाना । मित्रावरुणा । आ । विवाससि ।
अतूर्तऽपंथाः । पुरुऽरथः । अर्यमा । सप्तऽहोता । विषुऽरूपेषु । जन्मऽसु ॥ ५ ॥

हे अदिते पृथिवि दक्षस्य सूर्यस्य जन्मनि तस्मिञ्जाते व्रते तस्य यज्ञकर्मणि राजाना राजंतौ मित्रावरुणौ विवाससि । वाशब्द उपमार्थः । यथा त्वं वेदिभूता सती तौ पर्यचर एवमिदानीमप्यस्मद्यज्ञे कुर्विति पृथिवीमाशास्ते । सोऽर्यमारीणां तमसां यंता नियंता सूर्यो विषुरूपेषु नानारूपेषु जन्मसु कर्मस्वन्वहमुद्यन् सप्त- होता । सप्त रश्मयो यस्मिन्बसाञ्जुहति प्रक्षिपंति स एतादृशो भवति । अतूर्तपंथाः । अतूर्तस्वरारहितः पंथा यस्य स । नियतगतित्वात् । त्वरमाणो ह्यनियतगतिर्भवति । पुरुऽरथः । रथो रंहते । प्रत्यहं भुक्तिभेदाद्बहुरंहणो भवति ॥ यद्वा हे अदिते प्रात- स्तनि संध्ये दक्षस्यादित्यस्य जन्मन्युदयाख्ये जन्मनि कर्मणि । उद्यत्यादित्य इत्यर्थः । वाशब्दः श्रुतिसामर्थ्याद्दक्षस्य वा जन्मनि त्वत्तत्त्व वा जन्मनि दक्षादिति । रा- जाना दीपमानौ मित्रावरुणा । अहर्वे मित्रो रात्रिर्वरुण इति श्रुतेरहोरात्रौ मित्रावरुणावुच्येते । तौ विवाससि । परिचरसि । कथं । तदनुप्रवेशेन । अर्धं हि संध्याया रात्रिमनुप्रविश्यार्धमहरिति । उत्तरार्धः पूर्ववत् । सप्तहोता । ह्ययते- रर्चतिकर्मण इदं रूपं । सप्तरश्मयो भरद्वाजादयो होतारः स्तोतारः संतीति । अथवा सप्तहोता । मलिम्लुचांहसस्पतिसहिताः सप्तरवो यस्य होतारो भवन्ति तादृशः । अत्र निरुक्तं । दक्षस्य वादिते जन्मनि कर्मणि व्रते राजानौ । नि० ११. २३. । इत्यादि ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये षष्ठो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

ते नो अर्वंतो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वंतु वाजिनो मितद्रवः ।

सहस्रसा मेधसाताविव त्मना महो ये धनं समिधेषु जभिरे ॥ ६ ॥

ते । नः । अर्वंतः । हवनऽश्रुतः । हवं । विश्वे । शृण्वंतु । वाजिनः । मितऽद्रवः ।

सहस्रऽसाः । मेधसातौऽइव । त्मना । महः । ये । धनं । संऽइधेषु । जभिरे ॥ ६ ॥

हवनश्रुत आह्वानं शृण्वंतो वाजिनो बलवंतो मितद्रवो मितमार्गो अध्वानं परिच्छिदंतो विश्वे सर्वे प्रसिद्धा अर्वंतोऽश्वा इन्द्रादीनां वाहनभूता हर्यादयो नोऽस्माकं हवमाह्वानं शृण्वंतु । कीदृशः । मेधसाताविव । मेधाः स्तुतयः स्थायंते

संभज्यंतेऽचेति मेधसातिर्यज्ञः । तस्मिन्निव त्मनात्मनैव सहस्रसाः सहस्रसंख्या-
कधनस्य दातारः । ते शृण्वंतु येऽश्वाः समिधेषु । संयामनामैतत् । संप्राप्यते योद्ध-
भिरचेति । तेषु संयामेषु महो महद्भनं जभिरः । शत्रुभ्य आहरंति ॥ ह्यहोर्भः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

प्र वो वायुं रथयुजं पुरंधिं स्तोमैः कृणुध्वं सख्याय पूषणं ।

ते हि देवस्य सवितुः सवीमनि क्रतुं सचंते सचितः सचेतसः ॥ ७ ॥

प्र । वः । वायुं । रथऽयुजं । पुरंऽधिं । स्तोमैः । कृणुध्वं । सख्याय । पूषणं ।

ते । हि । देवस्य । सवितुः । सवीमनि । क्रतुं । सचंते । सऽचितः । सऽचेतसः ॥ ७ ॥

हे स्तोतारो वो यूयं वायुं रथयुजं रथस्य योक्तारं पुरंधिं बहुकर्माणमिंद्रं पूष-
णमेतन्नामानं च स्तोमैस्त्रिवृत्पंचदशदिलक्ष्यैः सख्याय सखिकर्मणे प्र कृणुध्वं ।
प्रकुरुध्वं । यथा तेऽस्माकं धनादिप्रदानेन सखायो भवन्ति तथा कुरुत । हि यस्मात्स-
चितो ज्ञानयुक्तास्ते देवाः सचेतसः परस्परं समानबुद्धयः संतः सवितुः सर्वप्रेरकस्य
देवस्यादित्यस्य सवीमनि प्रसवेऽहिं क्रतुं यज्ञं सचंते सेवन्ते तस्मात्प्रकुरुध्वं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

त्रिः सप्त सप्ता नद्यो महीरपो वनस्पतीन्पर्वताँ अग्निमूतये ।

कृशानुमस्तृन्तिथं सधस्य आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं हवामहे ॥ ८ ॥

त्रिः । सप्त । सप्ताः । नद्यः । महीः । अपः । वनस्पतीन् । पर्वतान् । अग्निं । ऊतये ।

कृशानुं । अस्तृन् । तिथं । सधऽस्ये । आ । रुद्रं । रुद्रेषु । रुद्रियं । हवामहे ॥ ८ ॥

त्रिः सप्तैकविंशतिसंख्याकाः सप्ताः सरंतीर्नद्यो नदीः । सरस्वती सरयुः सिं-
धुरिति त्रयाणां गणानां प्रधानभूताः । तदाद्या नदीर्महीर्महांत्यपस्तासामुदकानि
सोमाभिषवार्थं वनस्पतीन्दारुमयांश्चमसादीन्पर्वतान्सोमाभिषवार्थं याव्णोऽग्निं
होमनिष्पादकं कृशानुं सोमपालमेतन्नामानं गंधर्वमस्तृनिषूणां क्षेप्तृस्तदनुच-
रागंधर्वानूतये सोमरक्षणाय तिथं नक्षत्रं च रुद्रियं रुद्रस्तोमार्हं रुद्रं हविर्भागिनं
रुद्रमेतन्नामानं यद्वा परिशिष्टस्वामिनं रुद्रं च एतान्सर्वान्सधस्ये । सह तिष्ठं-
त्यचेति सधस्यो यज्ञः । तस्मिन् रुद्रेषु स्तोत्रकारिषु तदर्थं हवामहे । स्तुत्यत्वेनाह-
यामहे ॥

॥ अथ नवमी ॥

सरस्वती सरयुः सिंधुर्जुर्मिभिर्महो महीरवसा यंतु वक्षणीः ।

देवीरापो मातरः सूदयित्वो घृतवत्पयो मधुमन्नो अर्चत ॥९॥

सरस्वती । सरयुः । सिंधुः । जर्मिभिः । महः । महीः । अवसा । आ । यंतु । वक्षणीः ।

देवीः । आपः । मातरः । सूदयित्वः । घृतवत् । पयः । मधुमत् । नः । अर्चत ॥९॥

महो महतोऽपि महीर्महत्योऽत्यंतं महत्य जर्मिभिः सहिताः सरस्वती सरयुः सिंधुरेतदाद्या एकविंशतिसंख्याका वक्षणीरिमा नद्योऽवसा रक्षणेन हेतुना यंतु । अस्मदीयं यज्ञं प्रत्यागच्छंतु । ततो देवीर्देवनशीला मातरो मातृभूताः सूदयित्वः प्रेरयिष्यस्तासामापो घृतवद्धृतयुक्तं मधुमन्नधुसहितमात्मीयं पयो नोऽस्मभ्य-मर्चत । प्रयच्छत ॥

॥ अथ दशमी ॥

उत माता बृहद्दिवा ऋणोतु नस्वष्टा देवेभिर्जनिभिः पिता वचः ।

ऋभुक्षा वाजो रथस्पतिर्भगो रखः शंसः शशमानस्य पातु नः ॥१०॥

उत । माता । बृहत् । दिवा । ऋणोतु । नः । त्वष्टा । देवेभिः । जनिभिः । पिता । वचः ।

ऋभुक्षाः । वाजः । रथः । पतिः । भगः । रखः । शंसः । शशमानस्य । पातु । नः ॥१०॥

उतापि च बृहद्दिवा । महद्दिवेति यास्कः । महती दिवा दीप्तिर्यस्याः सा माता देवमाता नोऽस्माकमाह्वानं ऋणोतु । तथा देवेभिर्देवैरिन्द्रादिभिर्जनिभिर्देवपत्नीभिश्च पिता सर्वेषां त्वष्टैतन्नामकोऽस्मदीयं वचः ऋणोतु । तथर्भुक्षा इन्द्रो वाजस्तत्सहायो वाजो नाम सौधन्वः कनीयान् रथस्पती रथस्य पतिर्भगश्च तथा रखो रमणीयः शंसः स्तुत्यो मरुद्गणश्च ततः शशमानस्य शंसमानं स्तोतृन्नोऽस्मान्पातु । रक्षतु ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये सप्तमो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

रखः संहृष्टौ पितुर्माँ इव क्षयो भद्रा रुद्राणां मरुतामुपस्तुतिः ।

गोभिः धाम यशसो जनेष्वा सदा देवास इळया सचेमहि ॥११॥

रखः । संऽदृष्टौ । पितुमान्ऽइव । क्षयः । भद्रा । रुद्राणां । मरुतां । उपऽस्तुतिः ।
गोभिः । स्याम । यशसः । जनेषु । आ । सदा । देवासः । इळया । सचेमहि ॥ ११ ॥

संदृष्टौ संदर्शने रखो रमणीयो मरुद्गणः पितुमानिवान्वानिव क्षयो नि-
वासः स्तोतृणां भवति । रुद्राणां रुद्रपुत्राणां तेषां मरुतामुपस्तुतिरनुग्रहबुद्धिर्भद्रा
कल्याणी भवति । तस्माज्जनेषु जनानां मध्ये वयं गोभिर्गवादिभिर्यशसो यश-
स्विनः स्याम । भवेम । आ अनंतरं हे देवासो देवा युष्मान्सदा सर्वदेळयान्नेन
हविल्लक्षणेन सचेमहि । सचेम । संगच्छेम ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अर्ददात वरुण मित्र यूयं ।

तां पीपयत पर्यसेव धेनुं कुविज्जिरो अधि रथे वहाथ ॥ १२ ॥

यां । मे । धियं । मरुतः । इन्द्र । देवाः । अर्ददात । वरुण । मित्र । यूयं ।

तां । पीपयत । पर्यसाऽइव । धेनुं । कुवित् । गिरः । अधि । रथे । वहाथ ॥ १२ ॥

हे मरुतो हे इन्द्र देवा हे वरुण हे मित्र यूयं यां धियं यत्कर्म मे मह्यमर्ददात
दत्तवन्तः स्थ । मरुत इत्यत्र वाक्यभेदादनिघातः । पूर्वपूर्वस्याविद्यमानत्वेनाद्यु-
दात्तत्वं । तां धियं पीपयत । फलेनाप्याययत । तत्र दृष्टांतः । पर्यसेव धेनुं ।
नवप्रसूतिकां गां क्षीरेण यथाप्याययन्ति तद्वत् । किंच । गिरोऽस्मदीयाः स्तुतीरधि
रथ आत्मीये रथे कुविज्जुवारं वहाथ । प्राप्ताः स्थ । स्तुतेषु सत्सु यज्ञं प्रत्यागमनाय
रथारूढा भवथ ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

कुविदंग प्रति यथा चिदस्य नः सजात्यस्य मरुतो बुबोधथ ।

नाभा यत्र प्रथमं संनसामहे तत्र जामित्वमर्दितिर्दधातु नः ॥ १३ ॥

कुवित् । अंग । प्रति । यथा । चित् । अस्य । नः । सऽजात्यस्य । मरुतः । बुबोधथ ।

नाभा । यत्र । प्रथमं । संऽनसामहे । तत्र । जामिऽत्वं । अर्दितिः । दधातु । नः ॥ १३ ॥

अंगेति संबुद्धौ । हे मरुतो यूयं नोऽस्मान्कुविज्जुवारं प्रति बुबोधथ तथा
प्रतिबुध्यध्वं । कुविच्छन्दयोगादनिघातः । यथा नोऽस्मान्सजात्यस्यास्य बांधवस्य
विषयभूतान्कुरुथ । तथा जानीथ । ततो नाभा पृथिव्या नाभिस्थाने यत्र यस्मिन्नुत्त-

रवेदिलक्षणे देशे प्रथममेव संनसामहे हविषा यत्र संगच्छेमहि तत्रैव देशेऽदि-
तिर्देवानां माता नोऽस्माकं जामित्वं मनुष्यैः सह बांधवं दधातु । विदधातु ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

ते हि द्यावापृथिवी मातरां मही देवी देवाञ्जन्मना यज्ञिये इतः ।

उभे विभृत उभयं भरीमभिः पुरु रेतांसि पितृभिश्च सिंचतः ॥ १४ ॥

ते इति । हि । द्यावापृथिवी इति । मातरां । मही इति । देवी इति । देवान् । जन्मना ।
यज्ञिये इति । इतः ।

उभे इति । विभृतः । उभयं । भरीमभिः । पुरु । रेतांसि । पितृभिः । च । सिंचतः ॥ १४ ॥

मातरा सर्वस्य जगतो निर्मात्रावत एव मही महती देवी देवनशीले यज्ञिये
यज्ञार्हे ते द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्यौ देवानिन्द्रादीञ्जन्मनैवेतो हि । प्राप्तुतः खलु ।
इण् गतौ । लिटि रूपं । किंचोभे द्यावापृथिव्यौ भरीमभिर्भरणैर्नानाविधैरुभयं
जनं देवान्मनुष्यांश्च विभृतः । धारयतः पोषयतः । तथा पितृभिः पालकैर्देवैः संगते
ते पुरु पुरुण्यात्मीयानि रेतांस्युदकानि सिंचतः । क्षरतः । प्रत्यक्षेण धारयतः ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

वि षा होत्रा विश्वमश्नोति वार्यं बृहस्पतिररमतिः पनीयसी ।

यावा यत्र मधुषुदुच्यते बृहदवीवशंत मतिभिर्मनीषिणः ॥ १५ ॥

वि । सा । होत्रा । विश्वं । अश्नोति । वार्यं । बृहस्पतिः । अरमतिः । पनीयसी ।

यावा । यत्र । मधुऽसुत् । उच्यते । बृहत् । अवीवशंत । मतिभिः । मनीषिणः ॥ १५ ॥

होत्रा । वाङ्मैतत् । आहूयन्तेऽनया देवा इति । सा वाग्वार्यं वरणीयं
विश्वं सर्वं पश्चादिसहितं धनं व्यश्नोति । विविधं व्याप्नुते । कीदृशी । बृहस्पतिः ।
बृहतां महतां पालयित्री । अरमतिः । पर्याप्तस्तुतिः । यद्वा कुचाथनुपरता ।
पनीयसी । अत्यंतं देवानां स्तोत्रकारिणी । यत्र यस्यां होत्रायां मधुषुत् सोम-
मभिषुण्वबृहद्गहान्यावोच्यतेऽभिधीयते । स्तूयत इत्यर्थः । तं स्तुतिमंतं यज्ञं मनी-
षिणो देवा मतिभिः स्तुतिभिः सहावीवशंत । कामयन्ते । वष्टेऽर्प्यतस्य लुङि रूपं ।
यद्वा मनीषिणः स्तोतारः स्तुतिभिर्देवान्यज्ञं कामयमानान्कुर्वन्ति ॥

॥ अथ षोडशी ॥

ए॒वा क॒विस्तु॑वी॒रवाँ॑ ऋ॒त॒ज्ञा द्र॒विण॑स्युर्द्र॒विण॑सश्च॒कानः॑ ।

उ॒क्थेभि॑र॒च म॒तिभि॑श्च॒ विप्रो॑ऽपी॒पय॑न्नयो दि॒व्यानि॑ जन्म ॥ १६ ॥

ए॒व । क॒विः । तु॒विऽर॒वान् । ऋ॒त॒ऽज्ञाः । द्र॒वि॒ण॒स्युः । द्र॒वि॒ण॒सः । च॒कानः॑ ।

उ॒क्थेभिः॑ । अ॒च । म॒तिऽभिः॑ । च॒ । वि॒प्रः । अ॒पी॒पय॑त् । ग॒यः । दि॒व्यानि॑ । जन्म ॥ १६ ॥

कविः क्रांतप्रज्ञस्तुवीरवान् । मत्वर्थीयप्रत्ययावृत्तिः । बहुस्तुतियुक्त ऋतज्ञा यज्ञस्य वेदिता द्रविणस्युर्धनकामः । सर्वप्रातिपदिकेभ्यो लालसायामिति सुगा-
गमः । तस्यैव विशदवचनं । द्रविणसश्चकान इति । पश्चादिधनं कामयमान इत्यर्थः ।
विप्रो मेधावी गयो नामर्षिरेवमुक्तप्रकारेणात्र सूक्त उक्थेभिः शस्त्रैर्मतिभिः स्तुति-
भिश्च दिव्या दिव्यानि दिवि जातानि जन्म जननानि देवानपीपयत् अवर्धयत् ।
अस्तावीदित्यर्थः ॥

॥ अथ सप्तदशी ॥

ए॒वा स॒न्तेः॑ सू॒नुर॑वी॒वृध॑ञ्चो वि॒श्वे आ॒दित्या॑ अ॒दिते॑ म॒नीषी॑ ।

ई॒शाना॑सो नरो अ॒मर्त्ये॑नास्ता॒वि ज॒नो दि॒व्यो ग॒येन॑ ॥ १७ ॥

ए॒व । स॒न्तेः॑ । सू॒नुः । अ॒वी॒वृध॑त् । वः । वि॒श्वे । आ॒दि॒त्याः । अ॒दि॒ते । म॒नीषी॑ ।

ई॒शाना॑सः । नरः । अ॒मर्त्ये॑न । अस्ता॒वि । ज॒नः । दि॒व्यः । ग॒येन॑ ॥ १७ ॥

इयं व्याख्याता ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीयेऽष्टमो वर्गः ॥

अग्निरिन्द्र इति पंचदशर्चे पंचमं सूक्तं । वसुक्रपुत्रस्य वसुकर्णस्यार्धं वैश्वदेवं ।
पंचदशी त्रिष्टुप् शिष्टा जगत्यः । तथा चानुक्रम्यते । अग्निरिन्द्रः पंचोना वासुक्रो
वसुकर्णस्त्रिष्टुबंतं त्विति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अ॒ग्निरि॑न्द्रो वरु॒णो मि॒त्रो अ॒र्य॒मा वा॒युः पू॒षा सर॑स्वती स॒जोष॑सः ।

आ॒दि॒त्या वि॒ष्णुर्म॑रुतः स्व॒र्वृह॑त्सोमो रु॒द्रो अ॒दि॒तिर्ब्र॑ह्मण॒स्पतिः॑ ॥ १ ॥

अ॒ग्निः । इ॒न्द्रः । वरु॑णः । मि॒त्रः । अ॒र्य॒मा । वा॒युः । पू॒षा । सर॑स्वती । स॒ऽजोष॑सः ।

आ॒दि॒त्याः । वि॒ष्णुः । म॒रुतः॑ । स्वः । वृ॒हत् । सोमः॑ । रु॒द्रः । अ॒दि॒तिः । ब्र॑ह्मणः । प॒तिः ॥ १ ॥

अग्न्यादय आदित्यादयो बृहद्बृहती स्वर्द्यौश्च सोमादय एते देवाः सजोषसः
संहत्य ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

इन्द्राग्नी वृत्रहृत्येषु सत्पती मिथो हिंन्वाना तन्वाऽसमौकसा ।

अंतरिक्षं मद्या पंपुरोजसा सोमो घृतश्रीर्महिमानमीरयन् ॥ २ ॥

इन्द्राग्नी इति । वृत्रहृत्येषु । सत्पती इति सत्पती । मिथः । हिंन्वाना । तन्वा ।
संऽओकसा ।

अंतरिक्षं । महि । आ । पंपुः । ओजसा । सोमः । घृतऽश्रीः । महिमानं । ईरयन् ॥ २ ॥

वृत्रहत्या युद्धानि । तेषु मिथः परस्परं तन्वा शरीरेण तत्रस्थेन बलेन शत्रू-
न्हिंन्वाना प्रेरयंतौ सत्पती सतां पती समौकसा समानस्थानाविन्द्राग्नी । घृतश्री-
रुदकं वसतीवर्याख्यं श्रयमाणो महिमानमात्मीयमीरयन् सर्वत्रोदीरयन् उद्गमयन्
सोमश्च । एते सर्वे च महि महदंतरिक्षमोजसा स्वबलेना पंपुः । आपूरयन्ति ।
प्रा पूरणे ॥

॥ अथ तृतीया ॥

तेषां हि महा महतामनर्वणां स्तोमा इयमृतज्ञा ऋतावृधा ।

ये अप्सवमर्णवं चित्राधसस्ते नो रासतां महये सुमित्राः ॥ ३ ॥

तेषां । हि । महा । महतां । अनर्वणां । स्तोमान् । इयमि । ऋतऽज्ञाः । ऋतऽवृधा ।

ये । अप्सवं । अर्णवं । चित्रऽराधसः । ते । नः । रासतां । महये । सुऽमित्राः ॥ ३ ॥

महा स्वमहत्त्वेन महतामनर्वणामन्यस्मिन्नप्रत्युतानां शत्रुभिरनभिगंतव्या-
नामृतावृधां सत्यभूतेन यज्ञेन वृद्धानां तेषामग्न्यादीनां देवानामेवर्तज्ञा यज्ञस्य
ज्ञाताहं स्तोमानियमि । प्रेरयामि । ऋ गतिप्रापणयोः । जौहोत्यादिकः । चित्र-
राधसश्चायनीयधनोपेता यद्वा पश्चादिलक्षणबहुधना ये देवा अप्सवं । अप्स इति
रूपनाम । रूपवंतमर्णवं । अर्णसः सलोपश्चेति मत्वर्थीयो वप्रत्ययः । उदकवंतं
मेघं वर्षति ते सुमित्राः शोभनसखिकर्माणस्ते देवा नोऽस्मभ्यं महये जनेषु मध्ये
पूजार्थं धनं रासतां । प्रयच्छंतु । रासु दाने ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

स्वर्णरमंतरिक्षाणि रोचना द्यावाभूमी पृथिवीं स्कंधुरोजसा ।

पृक्षा इव महयंतः सुरातयो देवाः स्तवन्ते मनुषाय सूरयः ॥४॥

स्वःऽनरं । अंतरिक्षाणि । रोचना । द्यावाभूमी इति । पृथिवीं । स्कंधुः । ओजसा ।

पृक्षाःऽइव । महयंतः । सुरातयः । देवाः । स्तवन्ते । मनुषाय । सूरयः ॥४॥

स्वर्णरं सर्वस्य स्वस्वकर्मणि नेतारमादित्यमंतरिक्षाणि । द्यावापृथिव्योरंतरा मध्ये क्षियति निवसन्तीत्यंतरिक्षाणि मध्यस्थितानि रोचना रोचमानानि तेजांसि द्यावाभूमी द्यावापृथिव्यौ पृथिवीं विस्तीर्णमंतरिक्षं च एतानादित्यादीनोजसा स्वबलेनैव देवाः स्कंधुः । धारयन्ति । स्कंध इति सौत्रो धातुः । लिटि रूपं । किंच पृक्षा इव । दरिद्रेषु धनानि संपर्चयन्त इव । अत एव महयंतः स्तोतृन्धनादिभिः पूजयंतः सुरातयः सुदाना मनुषाय मनुष्याय सूरयो धनानां प्रेरका एते देवाः स्तवन्ते । अस्मिन्यज्ञे स्तूयन्ते ॥

॥ अथ पंचमी ॥

मित्राय शिक्ष वरुणाय दाश्रुषे या सम्राजा मनसा न प्रयुच्छतः ।

ययोर्धाम धर्मणा रोचते बृहद्ययोरुभे रोदसी नाधसी वृत्तौ ॥५॥

मित्राय । शिक्ष । वरुणाय । दाश्रुषे । या । संऽराजा । मनसा । न । प्रऽयुच्छतः ।

ययोः । धाम । धर्मणा । रोचते । बृहत् । ययोः । उभे इति । रोदसी इति । नाधसी इति ।

वृत्तौ ॥५॥

दाश्रुषे धनानि स्तोतृभ्यः प्रयच्छते मित्राय वरुणाय च शिक्ष । हवींषि प्रयच्छ । शिक्षतिर्दानकर्मा । सम्राजा सम्राजौ सर्वस्य या यौ मित्रावरुणौ मनसांतःकरणेनापि न प्रयुच्छतो न प्रमाद्यतः किमुत वाह्येन व्यापारेण । युच्छ प्रमादे । भौवादिकः । ययोर्मित्रावरुणयोर्बृहद्ब्रह्माम शरीरं धर्मणात्मीयेन लोकप्रकाशनादिलक्षणेन कर्मणा रोचते सम्यग्दीयते । ययोश्च नाधसी । णाधृ याचोपतापैश्वर्याशीःषु । याचमाने उभे रोदसी द्यावापृथिव्यौ वृत्तौ वर्तमाने भवतः । यद्वा नाधसी देवमनुष्यैः समृद्धे द्यावापृथिव्यौ । तयोर्वृत्तौ वर्तमाने भवतः । तदधीने भवत इत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये नवमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

या गौर्वर्तनिं पर्येति निष्कृतं पयो दुहाना व्रतनीरवारतः ।

सा प्रब्रुवाणा वरुणाय दाशुषे देवेभ्यो दाशहविषा विवस्वते ॥ ६ ॥

या । गौः । वर्तनिं । परिऽएति । निऽकृतं । पयः । दुहाना । व्रतऽनीः । अवारतः ।

सा । प्रऽब्रुवाणा । वरुणाय । दाशुषे । देवेभ्यः । दाशत् । हविषा । विवस्वते ॥ ६ ॥

येयं मदीया पयः क्षीरादिकं दुहाना व्रतनीराश्रयणपयःप्रदानेन कर्मणो नेत्री
गौर्निष्कृतं संस्कृतं वर्तनिमावासस्थानं यज्ञमवारतोऽवरणेनाप्रार्थनेनैव पर्येति
परिगच्छति । स्वयमेवागच्छति । प्रब्रुवाणा मया प्रस्तूयमाना सा गौर्दाशुषे
हविर्दत्तवते वरुणाय देवेभ्योऽन्येभ्य इन्द्रादिभ्यश्च हविषान्नेन विवस्वते देवान्प-
रिचरते मह्यं मां रक्षितुं दाशत् । पयः प्रयच्छतु । दाशु दाने । लेट्यडागमः ।
यद्वा गौरिति माध्यमिका वाक् या पय ऊर्जं दुहाना सा नो मंद्रेषमूर्जं दुहाना
। ८. १००. ११. । इत्यादिषु दृष्टत्वात् । तत्परतया पूर्ववद्योज्यं ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

दिवक्षसो अग्निजिह्वा ऋतावृधं ऋतस्य योनिं विमृशंत आसते ।

द्यां स्कभित्व्यप आ चक्रुरोजसा यज्ञं जनिन्वी तन्वीऽनि मामृजुः ॥ ७ ॥

दिवक्षसः । अग्निऽजिह्वाः । ऋतऽवृधः । ऋतस्य । योनिं । विऽमृशंतः । आसते ।

द्यां । स्कभित्वी । अपः । आ । चक्रुः । ओजसा । यज्ञं । जनिन्वी । तन्वि । नि । ममृजुः ॥ ७ ॥

दिवक्षसः स्वतेजसा दिवं व्याप्नुवंतः । अक्षू व्याप्तौ । अमुनि रूपं । यद्वा
दिवो वोढारोऽग्निजिह्वा अग्न्यास्याः । अग्निना हवींषि लिहंत्यास्वादयंतीति
तन्मुखाः । ऋतावृधो यज्ञवृद्धा यज्ञस्य वर्धयितारो देवा वर्तस्य सत्यभूतस्य
यज्ञस्य योनिं स्थानं विमृशंतो विचारयंतः प्रतीक्षमाणाः संत आसते । सर्वत्र
तिष्ठन्ति । त इमे द्यां द्युलोकं स्कभित्वी स्कभित्वा तां धारयित्वौजसा स्वबलेना-
पोऽपेक्षितान्युदकान्या चक्रुः । आकुर्वन्ति । ततो यज्ञं यजनीयं हविश्च जनित्वा
जनयित्वा तन्वि स्वशरीरे नि मामृजुः । निमृजन्ति । नितरामलंकुर्वन्ति ।
हविर्भक्षयन्तीत्यर्थः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

परि॒क्षिता॑ पि॒तरा॑ पूर्॒वजा॒वरी॑ ऋ॒तस्य॑ यो॒नां क्ष॒यतः॑ समो॒क्ता ।

द्यावा॑पृथि॒वी वरु॑णाय॒ सव्र॑ते घृ॒तव॒त्पयो॑ महि॒षाय॑ पि॒न्वतः॑ ॥ ८ ॥

परि॒ऽक्षिता॑ । पि॒तरा॑ । पूर्॒वजा॒वरी॑ इति॑ पूर्॒वऽजा॒वरी॑ । ऋ॒तस्य॑ । यो॒नां । क्ष॒यतः॑ ।
संऽओ॒क्ता ।द्यावा॑पृथि॒वी इति॑ । वरु॑णाय । सव्र॑ते इति॑ सऽव्र॑ते । घृ॒तऽवत् । पयः॑ । महि॒षाय॑ ।
पि॒न्वतः॑ ॥ ८ ॥

परिक्षिता परितो निवसंत्यौ सर्वत्र व्यापिन्यौ पितरा सर्वेषां मातापितृभूते
अत एव पूर्वजावरी पूर्वं जाते समोक्ता समाननिवासस्थाने एते द्यावापृथि-
व्यावृतस्य यज्ञस्य योना योनौ स्थाने क्षयतः । आहुत्यधिकरणत्वेन निवसतः ।
हविर्धानरूपे वा क्षयतः । किंच सव्रते समानकर्मणी ते महिषाय महते पूज्याय
वा वरुणाय । तं यष्टुं । उपलक्षणमेतत् । अन्यान्देवानपि । घृतवह्णवत् पय
उदकं पिन्वतः । सिंचतः । उदकेन ह्यन्नं जायते ॥

॥ अथ नवमी ॥

पर्ज॒न्यावा॒ता वृष॒भा पु॒रीषि॑णो॒द्रवा॒यू वरु॑णो मि॒त्रो अ॒र्यमा॑ ।

दे॒वाँ आ॒दि॒त्याँ अ॒दि॒तिं ह॒वाम॑हे॒ ये पार्थि॑वासो दि॒व्यासो॑ अ॒प्सु ये ॥ ९ ॥

पर्ज॒न्यावा॒ता । वृष॒भा । पु॒रीषि॑णा । इ॒द्रवा॒यू इति॑ । वरु॑णः । मि॒त्रः । अ॒र्यमा॑ ।

दे॒वान् । आ॒दि॒त्यान् । अ॒दि॒तिं । ह॒वाम॑हे॒ । ये । पार्थि॑वासः । दि॒व्यासः॑ । अ॒प्सु । ये ॥ ९ ॥

पर्जन्यावाता पर्जन्यावातौ पर्जन्यावायू वृषभा वृषभौ कामानां सेक्तारौ
पुरीषिणा पुरीषिणौ । पुरीषमुदकं । कर्तृत्वेन तद्वन्तौ तानिन्द्रवायू वरुणादयश्चैते
स्वमहिम्ना सर्वत्र वर्तन्ते । वायोः पर्जन्येनेन्द्रेण च तत्कार्यापेक्षया सहोपादानं ।
एतानादित्यान्देवानदितिं तेषां मातरं च हवामहे । अस्मिन्यज्ञे वयमाह्वयामः ।
किंच । ये देवाः पार्थिवासः पार्थिवाः पृथिव्यां भवा ये च दिव्या दिवि जाता
ये चाप्स्वन्तरिक्षे समुत्पन्नास्तानाह्वयामहे ॥

॥ अथ दशमी ॥

त्वष्टारं वायुमृभवो य ओहते दैव्या होतारा उषसं स्वस्तये ।

बृहस्पतिं वृत्रखादं सुमेधसमिन्द्रियं सोमं धनसा उ ईमहे ॥१०॥

त्वष्टारं । वायुं । ऋभवः । यः । ओहते । दैव्या । होतारौ । उषसं । स्वस्तये ।

बृहस्पतिं । वृत्रऽखादं । सुऽमेधसं । इन्द्रियं । सोमं । धनऽसाः । उं इति । ईमहे ॥१०॥

हे ऋभवः । ऋतेन सत्येन भांतीत्यृभवः । उरु प्रभूतं स्वतेजसा भांतीति वा । हे मेधाविनः । यः सोमः स्वस्तये कल्याणाय युष्माकं मदाय त्वष्ट्रप्रभृतीनोहते । ओहिर्गत्यर्थः । भौवादिकः । आवहति प्राप्नोति । तथा बृहस्पतिं सुमेधसं सुप्रज्ञं वृत्रखादं वृत्रस्यासुरस्य खादितारमिन्द्रं च प्राप्नोति धनसा धनं संभजमाना वयमिन्द्रियमिन्द्रजुष्टं तं सोममीमहे । धनं याचामहे । ईमह इति याच्नाकर्मा । ईङ् गतौ । दैवादिकः । बहुलं छंदसीति विकरणस्य लुक् ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये दशमो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

ब्रह्म गामश्च जनयंत ओषधीर्वनस्पतीन्पृथिवीं पर्वतां अपः ।

सूर्यं दिवि रोहयंतः सुदानव आर्या व्रता विसृजंतो अधि क्षमि ॥११॥

ब्रह्म । गां । अश्च । जनयंतः । ओषधीः । वनस्पतीन् । पृथिवीं । पर्वतान् । अपः ।

सूर्यं । दिवि । रोहयंतः । सुऽदानवः । आर्या । व्रता । विऽसृजंतः । अधि । क्षमि ॥११॥

ब्रह्म वर्धनसाधनमन्नं । अन्नेन हि सर्वाः प्रजा वर्धन्ते । गामश्चमेतत्प्रभृतीन्पशून् तथौषधीर्वनस्पतींश्च तथा पृथिवीं विस्तीर्णा भूमिं पर्वताञ्जिलोच्चयान् वृक्ष्या जगदापूरकान्मेघान्वा । अप उदकान्यंतरिक्षं वा । एताञ्जनयंत उत्पादयंतः । किंच दिवि द्युलोके सूर्यमादित्यं रोहयंतः सुदानवः शोभनदानास्तेऽमी देवा अधि क्षमि । आत इति योगविभागात् । पा० ६. ४. १४०. । अकारलोपः । क्षमायां पृथिव्यामार्या श्रेष्ठानि कल्याणानि व्रतानि कर्माणि यागादीनि विसृजंतः प्रसारयंतः सर्वत्र वर्तन्ते । तान्वयं धनं याचामह इति शेषः ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

भुज्युमंहसः पिपृथो निरश्विना श्यावं पुत्रं वधिमत्या अजिन्वतं ।

कमद्युवं विमदायोहयुर्युवं विष्णाप्वं विश्वकायाव सृजथः ॥ १२ ॥

भुज्युं । अंहसः । पिपृथः । निः । अश्विना । श्यावं । पुत्रं । वधिमत्याः । अजिन्वतं ।

कमऽद्युवं । विऽमदाय । ऊहयुः । युवं । विष्णाप्वं । विश्वकाय । अवं । सृजथः ॥ १२ ॥

हे अश्विनाश्ववन्तौ सर्वे व्याप्नुवन्तौ चैतन्नामकौ हे देवौ अंहस उपद्रवकारिणः समुद्राद्भुज्यं तुयपुत्रमेतन्नामानं निः पिपृथः । निःपारयथः । नितरां रक्षथः । पृ पाालनपूरणयोः । जौहोत्यादिकः । निष्टौग्यं पारयथः समुद्रात् । १. ११८. ६. । इति निगमः । तथा श्यावं हिरण्यहस्तनामानं पुत्रं वधिमत्या एतन्नामिकाया अजिन्वतं । अप्रीणयतं । अदत्तं । हिरण्यहस्तमश्विना रराणा । १. ११७. २४. । इत्यादि निगमः । तथा कमद्युवं कामस्य दीपनीं वेनपुत्रीं जायां विमदायर्षये युवमूहयुः । प्रापयथः । युवं रथेन विमदाय । १०. ३९. ७. । इति निगमः । तथा विष्णाप्वमेतन्नामानं विनष्टं पुत्रं विश्वकायर्षये आनीयाव सृजथः । अदत्तं । पशुं न नष्टमिव दर्शनाय । १. ११६. २३. । इति निगमः ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

पावीरवी तन्यतुरेकपादजो दिवो धर्ता सिंधुरापः समुद्रियः ।

विश्वे देवासः शृणवन्वचांसि मे सरस्वती सह धीभिः पुरंध्या ॥ १३ ॥

पावीरवी । तन्यतुः । एकऽपात् । अजः । दिवः । धर्ता । सिंधुः । आपः । समुद्रियः ।

विश्वे । देवासः । शृणवन् । वचांसि । मे । सरस्वती । सह । धीभिः । पुरंध्या ॥ १३ ॥

पावीरव्यायुधवती तन्यतुः स्तनयित्री वाग्माध्यमिका तथा दिवो द्युलोकस्य धर्ता धारयिताज एकपात् । एक एव पद्यते गच्छतीति न जायत इत्येतत्संज्ञको देवः सिंधुश्च समुद्रियः । समुद्रमंतरिक्षं । तत्रभवा आपश्च । समुद्राद्भाङ्ग इति भावार्थे घप्रत्ययः । विश्वे देवाश्च धीभिः कर्मभिर्युक्ताः पुरंध्या बहुविधया प्रज्ञया सहिता सरस्वती च मे मदीयानि वचांसि वक्तव्यानि स्तोत्राणि शृणवन् । शृण्वन्तु ॥ पविः शल्यो भवति यद्विपुनाति कायमित्यादि निरुक्तमनुसंधेयं । नि० १२. ३०. ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

विश्वे देवाः सह धीभिः पुरंध्या मनोर्यजत्रा अमृतां ऋतज्ञाः ।

रातिषाचो अभिषाचः स्वर्विदः स्वर्गिरो ब्रह्म सूक्तं जुषेरत ॥ १४ ॥

विश्वे । देवाः । सह । धीभिः । पुरंध्या । मनोः । यजत्राः । अमृताः । ऋतज्ञाः ।

रातिज्ञाचः । अभिज्ञाचः । स्वः । विदः । स्वः । गिरः । ब्रह्म । सूक्तं । जुषेरत ॥ १४ ॥

धीभिः कर्मभिः सहिताः पुरंध्या प्रज्ञानेन युक्ता मनोर्मनुष्यस्य यज्ञे यजत्रा यष्ट्या अमृता मरणधर्मरहिता ऋतज्ञाः सत्यविदो रातिषाचो दीयमानं हविः सेवमाना अभिषाच आभिमुख्येन यज्ञं समवयंतः संगतवन्तः स्वर्विदः सर्वस्य लंभका विश्वे सर्व इन्द्रादयो देवाः स्वः सर्वा गिरोऽस्मदीयाः स्तुतीर्ब्रह्म महच्चान्नं सूक्तं सुष्ठु वक्तव्यं स्तोमं । यद्वा सुष्ठु मंत्रेण सह दत्तमन्नं जुषेरत । सेवतां । जुषी प्रीतिसेवनयोः । तौदादिकः । अनुदात्तेत् । लिङि ऋस्य रनादेशाभावश्छांदसः । बहुलं छंदसीति रुडागमः ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

देवान्वसिष्ठो अमृतान्वंदे ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः ।

ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ १५ ॥

देवान् । वसिष्ठः । अमृतान् । वंदे । ये । विश्वा । भुवना । अभि । प्रतस्थुः ।

ते । नः । रासन्तां । उरुगायं । अद्य । यूयं । पात । स्वस्तिभिः । सदा । नः ॥ १५ ॥

वसिष्ठो वसिष्ठकुलजोऽयमृषिरमृतान्मरणरहितान्देवान्वंदे । एवमस्तावीत् । ये देवा विश्वा विश्वानि भुवनानि लोकानभि प्रतस्थुः । स्वतेजसाभिभवन्ति । अभितः प्रतिष्ठन्तीति वा । प्रपूर्वात्तिष्ठतेर्लिङि रूपं । समासस्वरः । ते देवा अद्यास्मिन्दिने नोऽस्मभ्यमुरुगायं प्रभूतयशस्कमन्नं रासन्तां । प्रयच्छंतु । हे देवा यूयं स्वस्तिभिः कल्याणीभिरुतिभिर्नोऽस्मान्सदा सर्वदा पात । रक्षत ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीय एकादशो वर्गः ॥

देवान्हुव इति पंचदशर्चं षष्ठं सूक्तं । ऋथाद्याः पूर्ववत् । देवान्हुव इत्यनुक्रांतं ॥ पृष्ठ्याभिप्लवषडहयोः पंचमेऽहनीदं वैश्वदेवनिविज्ञानं । सूचितं च । इहेह व इति चतस्रो देवान्हुव इति वैश्वदेवं । आ० १. ५. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

देवान्हुवे बृहच्छ्रवसः स्वस्तये ज्योतिष्कृतो अध्वरस्य प्रचेतसः ।

ये वावृधुः प्रतरं विश्ववेदस इन्द्रज्येष्ठासो अमृता ऋतावृधः ॥१॥

देवान् । हुवे । बृहत् ऽश्रवसः । स्वस्तये । ज्योतिः ऽकृतः । अध्वरस्य । प्र ऽचेतसः ।

ये । वृधुः । प्र ऽतरं । विश्व ऽवेदसः । इन्द्र ऽज्येष्ठासः । अमृताः । ऋत ऽवृधः ॥१॥

बृहच्छ्रवसः प्रभूतान्नाज्योतिष्कृत आदित्याख्यस्य तेजसः कर्तृन्प्रचेतसः प्रकृष्ट-
ज्ञानांस्तान्देवानध्वरस्यास्य यज्ञस्य स्वस्तये ऽविनाशाय निर्विघ्नेन यज्ञपरिसमाप्तये
हुवे । आह्वयामि । विश्ववेदसः सर्वधना इन्द्रज्येष्ठासः । इन्द्रो ज्येष्ठः प्रधानो येषां ।
इन्द्रेनेतृका इत्यर्थः । अमृता मरणधर्मरहिता ऋतावृधो यज्ञेन प्रवृद्धा ये देवाः
प्रतरमत्यन्तं वृधुः । वर्धते ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

इन्द्रप्रसूता वरुणप्रशिष्टा ये सूर्यस्य ज्योतिषो भागमानश्रुः ।

मरुद्गणे वृजने मन्म धीमहि माघोने यज्ञं जनयन्त सूरयः ॥२॥

इन्द्र ऽप्रसूताः । वरुण ऽप्रशिष्टाः । ये । सूर्यस्य । ज्योतिषः । भागं । आनश्रुः ।

मरुत् ऽगणे । वृजने । मन्म । धीमहि । माघोने । यज्ञं । जनयन्त । सूरयः ॥२॥

इन्द्रप्रसूता इन्द्रेण तत्कार्येषु प्रेरिता वरुणप्रशिष्टा वरुणेनानुशिष्टा अनुमो-
दिता ये मरुतो ज्योतिषो द्योतमानस्य सूर्यस्य स्वस्वकर्मणि सर्वस्य प्रेरकस्या-
मुषादित्यस्य भागं भजनीयं लोकमानश्रुरानशिरे व्याप्तवन्तः । सूर्यमधिष्ठाय
वर्तन्त इत्यर्थः । वृजने शत्रूणां छेदके माघोने मघवत इन्द्रस्य संबन्धिनि मरुद्गणे ।
तेषां मरुतां गणे मन्म मननीयं स्तोत्रं धीमहि । दध्मः । कुर्मः । किंच । सूरयः
प्राज्ञा यजमानास्तन्निमित्तमेव यज्ञं जनयन्त । जनयन्ति । तेषां हविःप्रदानाय
कुर्वन्ति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

इन्द्रो वसुभिः परि पातु नो गर्यमादित्यैर्नो अदितिः शर्म यच्छतु ।

रुद्रो रुद्रेभिर्देवो मृळयाति नस्वष्टा नो ग्राभिः सुविताय जिन्वतु ॥३॥

इंद्रः । वसुऽभिः । परि । पातु । नः । गयं । आदित्यैः । नः । अदितिः । शर्म । यच्छतु ।
रुद्रः । रुद्रेभिः । देवः । मृळयाति । नः । त्वष्टा । नः । ग्राभिः । सुविताय । जिवन्तु ॥ ३ ॥

वसुभिरेतन्नामकैरष्टभिर्देवैः सहित इन्द्रो नोऽस्मदीयं गयं । गृहनामैतत् ।
प्राप्तव्यं गायते शब्दतेऽचेति वा गृहं गयं । परि पातु । परिरक्षतु । तथादितिर्दे-
वमातादित्यैर्देवैः सह नोऽस्मभ्यं शर्म सुखं प्रयच्छतु । किंच देवो दीपमानो रुद्रो
रुद्रेभिः स्वपुत्रैर्मरुद्भिः सह नोऽस्मान्मृळयाति । सुखयतु । मृड सुखने । लेळ्यडा-
गमः । अपि च त्वष्टा प्रजापतिर्ग्राभिर्देवपत्नीभिश्छंदोभिः सुविताय सुष्ठु प्राप्त-
व्यायाभ्युदयाय नोऽस्माज्जिवन्तु । प्रीणयतु ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अदितिर्द्यावापृथिवी ऋतं महदिन्द्राविष्णू मरुतः स्वर्बृहत् ।

देवाँ आदित्याँ अवसे हवामहे वसूनुद्रान्सवितारं सुदंसं ॥ ४ ॥

अदितिः । द्यावापृथिवी इति । ऋतं । महत् । इंद्राविष्णू इति । मरुतः । स्वः । बृहत् ।

देवान् । आदित्यान् । अवसे । हवामहे । वसून् । रुद्रान् । सवितारं । सुऽदंसं ॥ ४ ॥

अदितिर्द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्यौ महद्ब्रह्मन् ऋतं सत्यभूतोऽग्निरिन्द्राविष्णू
मरुतश्च बृहत्परिवृढः स्वरादित्य एते देवाः सर्वत्र स्वमहिम्ना वर्तन्ते । एतान्दे-
वानादित्यादीन्सुदंसं सुकर्माणं सवितारमेतन्नामानं चावसे रक्षणाय हवामहे ।
वयमाह्वयामहे ॥

॥ अथ पंचमी ॥

सरस्वानीभिर्वरुणो धृतव्रतः पूषा विष्णुर्महिमा वायुरश्विना ।

ब्रह्मकृतो अमृता विश्ववेदसः शर्म नो यंसन् त्रिवरुणमंहसः ॥ ५ ॥

सरस्वान् । धीभिः । वरुणः । धृतऽव्रतः । पूषा । विष्णुः । महिमा । वायुः । अश्विना ।

ब्रह्मऽकृतः । अमृताः । विश्वऽवेदसः । शर्म । नः । यंसन् । त्रिऽवरुणं । अंहसः ॥ ५ ॥

धीभिः प्रज्ञाभिर्युक्तः सरस्वानेतन्नामा धृतव्रतो धृतकर्मा वरुणश्च पूषा महिमा
महत्त्वेन युक्तो विष्णुश्च वायुरश्विनाश्विनौ ब्रह्मकृतः कर्मकृतः स्तोतृणामन्नदातारो
वा विश्ववेदसः सर्वधना व्याप्रज्ञाना वांहसः पापरूपाणां शत्रूणां हंतारोऽमृता
एते देवा नोऽस्मभ्यं त्रिवरुणं त्रिष्कभं त्रिकक्ष्यं शर्म गृहं । यद्वा त्रिवरुणं । द्रोणा-

धवनीयपूतभृत्संज्ञकानि त्रीणि पात्राणि यत्र त्रियंते संभज्यंते तद्यज्ञसाधनं गृहं
यंसन् । प्रयच्छन्तु । यच्छतेर्लेटि सिपडागमः ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये द्वादशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

वृषां यज्ञो वृषणः संतु यज्ञिया वृषणो देवा वृषणो हविष्कृतः ।

वृषणा द्यावापृथिवी ऋतावरी वृषा पर्जन्यो वृषणो वृषस्तुभः ॥ ६ ॥

वृषा । यज्ञः । वृषणः । संतु । यज्ञियाः । वृषणः । देवाः । वृषणः । हविःकृतः ।

वृषणा । द्यावापृथिवी इति । ऋतावरी इत्यृतऽवरी । वृषा । पर्जन्यः । वृषणः ।

वृषस्तुभः ॥ ६ ॥

यज्ञ एषोऽस्मदीयो वृषा कामानां वर्षितास्तु । तथा यज्ञियाः यज्ञार्हा देवाश्च
वृषणः संतु । किंच देवाः स्तुतिकारिण ऋत्विजो वृषणो धनवर्षणे कारणानि संतु
साधुस्तुतिकरणेन । तथा हविष्कृतो हविषां कर्तारोऽध्वर्यादयो वृषणोऽव्ययतया
मन्त्रसाहित्येन च हविःप्रदानेन । अपि च ऋतावरी यज्ञवत्यौ द्यावापृथिवी द्यावा-
पृथिव्यौ वृषणा हविस्तुपादनेन कामानां वर्षयिष्यौ भवतां । तथा पर्जन्य इन्द्रो
वृषापां वर्षिता भवतु । वृषस्तुभो वर्षणशीलस्तुतिभिर्देवान्स्तुवंतः सर्वे ऋत्विजो
वृषणो भवन्तु ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अग्नीषोमा वृषणा वाजसातये पुरुप्रशस्ता वृषणा उप ब्रुवे ।

यावीजिरे वृषणो देवयज्यया ता नः शर्म त्रिवरूथं वि यंसतः ॥ ७ ॥

अग्नीषोमा । वृषणा । वाजऽसातये । पुरुऽप्रशस्ता । वृषणौ । उप । ब्रुवे ।

यौ । ईजिरे । वृषणः । देवऽयज्यया । ता । नः । शर्म । त्रिऽवरूथं । वि । यंसतः ॥ ७ ॥

वृषणा वर्षणशीलौ पुरुप्रशस्ता बहुभिः प्रशस्तावग्नीषोमौ वाजसातयेऽबला-
भायोप ब्रुवे । अहमुपस्तौमि । पुनर्वृषणावित्यादरार्थं । यौ देवौ वृषण ऋत्विजो
देवयज्यया । देवा इज्यंतेऽचेति देवयज्या यज्ञः । छंदसि निष्टर्क्येति निपातितः । तेने-
जिरे यजंते हविर्भिः पूजयंति ता तौ प्रसिद्धौ नोऽस्मभ्यं त्रिवरूथं त्रिष्कंभं शर्म
गृहं वि यंसतः । विशेषेण प्रयच्छतां ॥

॥ अथाष्टमी ॥

धृतव्रताः स्रुचिया यज्ञनिष्कृतो बृहद्दिवा अध्वराणामभिश्चियः ।

अग्निहोतार ऋतसापो अदुहोऽपो असृजन्नु वृचतूर्ये ॥ ८ ॥

धृतऽव्रताः । स्रुचियाः । यज्ञनिऽकृतः । बृहत्ऽदिवाः । अध्वराणां । अभिऽश्चियः ।

अग्निऽहोतारः । ऋतऽसापः । अदुहः । अपः । असृजन् । अनु । वृचऽतूर्ये ॥ ८ ॥

धृतव्रता धृतकर्माणो जात्या स्रुचियाः । यद्वा स्रुचं बलं । तदर्हा यज्ञनिष्कृतः । यज्ञं प्रति निर्गमनं यज्ञनिः । तस्य कर्तारो बृहद्दिवा महातेजस्का अध्वराणां रक्षो-
भिरहिंसितानां यज्ञानामभिश्चियोऽभिसेवका अग्निहोतारोऽग्निर्होताह्वाता येषां
तादृशा ऋतसापः । षप समवाये । सत्यभाजोऽत एवादुहः केषांचिदप्यद्रोग्धारः ।
यद्वा दुहेः कर्मण्यौणादिकः क्विप् । कैश्चिदप्यहिंस्या एवंप्रभावा देवा वृचतूर्ये । वृच-
स्तूर्यते हिंस्यतेऽचेति वृचतूर्यः संयामः । तस्मिन् अपामावरकश्चुवधेऽप उदका-
न्यन्वसृजन् । अन्वसारयन् ॥

॥ अथ नवमी ॥

द्यावापृथिवी जनयन्नभि व्रताप ओषधीर्वनिनानि यज्ञिया ।

अंतरिक्षं स्वरा पमुरुतये वशं देवासस्तन्वीऽनि मामृजुः ॥ ९ ॥

द्यावापृथिवी इति । जनयन् । अभि । व्रता । आपः । ओषधीः । वनिनानि । यज्ञिया ।

अंतरिक्षं । स्वः । आ । पमुरुः । ऊतये । वशं । देवासः । तन्वि । नि । मामृजुः ॥ ९ ॥

देवासो देवा इन्द्रादयो द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्यावभ्यभिलक्ष्य व्रता व्रतेन स्वेन
कर्मणापः । सुब्यत्ययः । अप उदकान्योषधीश्च तथा यज्ञिया यज्ञार्हान्वनिनानि
वने भवान्पलाशादीन्वृक्षाञ्जनयन् । उदपादयन् । किंच ते देवाः स्वः सर्वमंत-
रिक्षमा पमुरुः । तेजसापूरयन्ति । किमर्थं । ऊतये रक्षणाय शत्रुभ्यो बाधाभावाय ।
अपि च वशं काम्यमानं । वशिरण्योरुपसंख्यानं । पा० ३. ३. ५८. ३. । इत्यर्कर्तरि
कारकेऽप् । तं यज्ञं तन्वि स्वशरीरे नि मामृजुः । नितरां शुद्धमलंकृतं चक्रुः ॥

॥ अथ दशमी ॥

धर्तारो दिव ऋभवं सुहस्ता वातापर्जन्या मंहिषस्य तन्यतोः ।

आप ओषधीः प्र तिरंतु नो गिरो भगो रातिर्वाजिनो यंतु मे हव ॥ १० ॥

ध॒र्तारः । दि॒वः । ऋ॒भ॒वः । सु॒ह॒स्ताः । वा॒ता॒प॒र्ज॒न्या । म॒हि॒ष॒स्य । त॒न्य॒तोः ।
आ॒पः । ओष॑धीः । प्र । ति॒र॒न्तु । नः । गि॒रः । भ॒गः । रा॒तिः । वा॒जिनः । य॒न्तु । मे । ह॒वँ ॥ १० ॥

दिवो द्युलोकस्य धर्तारो धारयितार ऋभवः सत्येन भासमानाः सुहस्ताः शोभनवजाद्यायुधयुक्तहस्ता देवास्तथा महिषस्य महतस्तन्यतोः शब्दस्य । तनु विस्तारे । ऋतन्यंजीति यतुचप्रत्ययः । शब्दस्य कर्तारौ वातापर्जन्या वातश्च पर्जन्यश्च तत्कार्या आप ओषधीरोषधयश्च नोऽस्माकं गिरः स्तुतीः प्र तिरन्तु । प्रवर्धयन्तु । प्रपूर्वस्तिरति वृद्धर्थः । तथा रातिर्दाता भगो भजनीयोऽर्यमा च वाजिनः । अग्निर्वायुः सूर्यस्ते वै वाजिन इति तैत्तिरीयब्राह्मणं । एते देवाश्च मे मदीयं हवमाह्वानं यन्तु । अभिगच्छन्तु ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये त्रयोदशो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

स॒मु॒द्रः सि॒न्धू रजो॑ अ॒न्तरि॑क्षम॒ज एक॑पा॒त्तनयि॑त्पु॒र॒ण॒वः ।
अ॒हिर्बु॑ध्यः ऋ॒णव॑च्च॒ांसि मे॒ विश्वे॑ दे॒वासं॒ उ॒त सूर॑यो म॒म ॥ ११ ॥
स॒मु॒द्रः । सि॒न्धुः । रजः॑ । अ॒न्तरि॑क्षं । अ॒जः । एक॑ऽपा॒त् । त॒न॒यि॒त्पुः । अ॒ण॒वः ।
अ॒हिः । बु॒ध्यः । ऋ॒णव॑त् । व॒चांसि॑ । मे । विश्वे॑ । दे॒वासः । उ॒त । सूर॑यः । म॒म ॥ ११ ॥

समुद्रः समुन्दनशीलः स्यन्दमानोदकः सिन्धुरेतन्नामकोऽन्तरिक्षं द्यावापृथिव्योरन्तरा मध्ये क्षितमुषितं रजो मध्यमलोकमज एकपात् । अजायमान एक एव पद्यते । एतत्संज्ञको देवोऽर्णव उदकवांस्तनयितुः स्तनयितुर्मेघो बुध्योऽन्तरिक्षे भवोऽहिरेतत्संज्ञक एते देवा मे मम वचांसि वक्तव्यानि स्तोत्राणि ऋणवत् । प्रत्येकं ऋणोतु । उतापि च सूरयः प्राज्ञा विश्वे देवासो देवा मम स्तोत्राणि ऋणन्तु ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

स्या॒म वो॒ मन॑वो दे॒ववी॑तये प्रा॒चं नो॒ यज्ञं॑ प्र॒ ण॑यत साधु॒या ।
आ॒दि॒त्या रु॒द्रा व॑सवः सु॒दान॑व इ॒मा ब्र॒ह्म श॑स्यमा॒नानि॑ जि॒न्वत ॥ १२ ॥
स्या॒म । वः । मन॑वः । दे॒वऽवी॑तये । प्रा॒चं । नः । य॒ज्ञं । प्र । न॑यत । सा॒धुऽया ।
आ॒दि॒त्याः । रु॒द्राः । व॑सवः । सु॒दान॑वः । इ॒मा । ब्र॒ह्म । श॑स्यमा॒नानि॑ जि॒न्वत ॥ १२ ॥

हे देवा मनवो मनुष्या वयं वो युष्मदीयाय देववीतये । देवानां वीतिर्भक्षणं
यस्मिन् स यज्ञः । तस्मै यज्ञाय स्याम यज्ञकर्तारो भवेम । ततो नोऽस्मदीयं यज्ञं
साधुया । सुपो याजादेशः । साधु कल्याणं प्राञ्चं प्राचीनं प्रणयत । प्रकृष्टाञ्चनं
कुरुत । हे आदित्या हे रुद्रा रुद्रपुत्रा मरुतो हे सुदानवः शोभनदाना हे वसव
इमेमामि शस्यमानानि ब्रह्म ब्रह्माणि स्तोत्राणि जिन्वत । प्रीणयत ॥

अप्नोर्यामेऽच्छावाकातिरिक्तोक्थस्य दैव्या होतारेत्येषा परिधानीया । सूचितं
च । उभा उ नूनं दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहितेति परिधानीया । आ० ९. ११. ।
इति ॥

॥ सैषा सूक्ते त्रयोदशी ॥

दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहित ऋतस्य पञ्चामन्वेमि साधुया ।

क्षेत्रस्य पतिं प्रतिवेशमीमहे विश्वान्देवाँ अमृताँ अप्रयुच्छतः ॥ १३ ॥

दैव्या । होतारा । प्रथमा । पुरःऽहिता । ऋतस्य । पञ्चा । अनु । एमि । साधुऽया ।

क्षेत्रस्य । पतिं । प्रतिऽवेशं । इमहे । विश्वान् । देवान् । अमृतान् । अप्रयुच्छतः ॥ १३ ॥

प्रथमा मुख्यौ पुरोहिता पुरोहितौ पुरतो निहितौ दैव्या देवसंबन्धिनौ होतारा
होतारावेतन्नामानावग्यादित्यावन्वेमि । हविर्भिरनुगच्छामि । तत ऋतस्य यज्ञस्य
पञ्चा पञ्चानं साधुया कल्याणं विघ्नराहित्येनावेमि । अनुगच्छामि । अनन्तरं
प्रतिवेशं समीपे वर्तमानं क्षेत्रस्य पतिं पालयितारमेतन्नामानममृतान्मरणधर्म-
रहितानप्रयुच्छतोऽप्रमाद्यतो विश्वान्सर्वान्देवाँश्चेमहे । धनं याचामहे ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

वसिष्ठासः पितृवद्वाचमक्रत देवाँ ईळांना ऋषिवत्स्वस्तये ।

प्रीता इव ज्ञातयः काममेत्यास्मे देवासोऽव धूनुता वसु ॥ १४ ॥

वसिष्ठासः । पितृऽवत् । वाचं । अक्रत । देवान् । ईळांनाः । ऋषिऽवत् । स्वस्तये ।

प्रीताःऽइव । ज्ञातयः । कामं । आऽइत्यं । अस्मे इति । देवासः । अव । धूनुत । वसु ॥ १४ ॥

ऋषिवत् पूर्व ऋषय इव देवानीळानाः स्तुवंतो वसिष्ठासो वसिष्ठकुलजाता
ऋषयः पितृवद्वसिष्ठवत्स्वस्तयेऽविनाशाय वाचं स्तोत्रमक्रत । कुर्वन्ति । करो-
तेर्लुङि मंचे घसेति च्लेर्लुक् । हे देवासो देवा यूयं काममस्मदभिलाषमेत्यागत्यास्मे

अस्मासु वसु गवादिलक्षणं धनमव धूनुत । अभिमुखं प्रेरयत । तत्र दृष्टांतः ।
प्रीता इव । यथा प्रीताः संहृष्टा ज्ञातयो बंधवः स्वजनस्य धनं प्रेरयन्ति तद्वद्वि-
विदानेन स्तुतिकरणेन च बंधुष्वस्मासु धनं प्रेरयतेति भावः ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

देवान्वसिष्ठो अमृतान्ववंदे ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः ।

ते नो रासंतामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ १५ ॥

देवान् । वसिष्ठः । अमृतान् । ववंदे । ये । विश्वा । भुवना । अभि । प्रतस्थुः ।

ते । नः । रासंतां । उरुगायं । अद्य । यूयं । पात । स्वस्तिभिः । सदा । नः ॥ १५ ॥

एषर्क पूर्वमेव व्याख्यायि ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये चतुर्दशे वर्गः ॥

इमां धियमिति द्वादशर्चं सप्तमं सूक्तमांगिरसस्यायास्यस्यार्धं चैष्टुभं । इदमुत्तरं
च बृहस्पतिदेवताकं । तथा चानुक्रांतं । इमां धियं द्वादशायास्यो बार्हस्पत्यं त्विति ॥
आभिष्वविकेषूक्येषु स्तोमवृद्धौ ब्राह्मणाच्छंसिन इदं सूक्तमावापार्थं । सूचितं च ।
इमां धियमिति ब्राह्मणाच्छंसी विष्णोर्नु कमिति सूक्ते । आ० ७. ९. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

इमां धियं सप्तशीर्ष्णीं पिता न ऋतप्रजातां बृहतीमविंदत् ।

तुरीयं स्वज्जनयद्विश्वजन्योऽयास्य उक्थमिंद्राय शंसन् ॥ १ ॥

इमां । धियं । सप्तशीर्ष्णीं । पिता । नः । ऋतऽप्रजातां । बृहतीं । अविंदत् ।

तुरीयं । स्वित् । जनयत् । विश्वऽजन्यः । अयास्यः । उक्थं । इंद्राय । शंसन् ॥ १ ॥

अत्रेतिहासमाचक्षते । पुरा किलांगिरा नामर्षिर्बृहस्पतिं पुत्रमलभत । स तु
देवानां हितोपदेशनायेंद्रस्य पुरोहितोऽभवत् । कदाचित्तस्य गावः पणिनामकै-
रसुरैरपहत्य वलपुरं प्रापय्य त्रिषु स्थानेषु तमसावृतेषु स्थापिता आसन् । अथ
तासामन्वेषणायेंद्रेण प्रेरितो बृहस्पतिर्मरुद्भिः सह तत्रागत्य गवां गुहा स्थितानां
दर्शनाय सूर्यं जनयित्वा वलनामानमसुरं तदनुचरान्पणींश्च हत्वा गा आजहारेति ।
तद्वच दर्शयिष्यते । तथा चास्या ऋचोऽयमर्थः । धियं कर्मणां धात्रीं सप्तशीर्ष्णीं

सप्तशिरस्कां सप्तभिः शिरःस्थानीयैस्तद्वत्प्रधानभूतैर्मरुद्गणैरुपेतां । यद्वा सप्तच्छंदो-
मयशिरस्कां । ऋतप्रजातां यज्ञार्थमुत्पन्नां बृहतीं महतीमिमां तनुं नोऽस्माकं
पितांगिरा अविंदत् । लब्धवान् । कर्मणां ध्यातारं बृहस्पतिं पुत्रमलभतेत्यर्थः ।
येऽंगारा आसंस्तेऽंगिरसोऽभवन् यदंगाराः पुनरवशांता उददीप्यन्त तद्बृहस्पति-
रभवदिति ब्राह्मणं । ऐ० ब्रा० ३.३४. । तथा तुरीयं स्विन्नप्रारमपि जनयदजनयद्वि-
श्वजन्यः सर्वजनहित इन्द्रायेश्वराय बृहस्पतये इन्द्राय वोक्थं स्तोत्रं शंसन् अयम-
यास्यो नामर्षिः । पूर्वमेव नोऽस्माकं पिताकाषीदित्याह ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

ऋतं शंसंत ऋजु दीध्याना दिवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।

विप्रं पदमंगिरसो दधाना यज्ञस्य धाम प्रथमं मनंत ॥ २ ॥

ऋतं । शंसंतः । ऋजु । दीध्यानाः । दिवः । पुत्रासः । असुरस्य । वीराः ।

विप्रं । पदं । अंगिरसः । दधानाः । यज्ञस्य । धाम । प्रथमं । मनंत ॥ २ ॥

ऋतं सत्यभूतं स्तोत्रं शंसंतः स्तुवंत ऋजु कल्याणं दीध्यानाः कर्माणि ध्यायन्तो
दिवो दीप्तस्यासुरस्य प्रज्ञानवतोऽमेरंगिरसः पुत्राः । अंगिरसो ह्यङ्गारेभ्यो जाता
इत्युक्तं । अंगारेष्वंगिरा इति । वीरा विक्रांतप्रज्ञा एतेऽंगिरसो विप्रं प्रज्ञापकं यज्ञस्य
धाम धारकं पदं बृहस्पत्याख्यं दधानाः कर्मणा धारयन्तः संतः प्रथममादित एव
मनंत । स्तुवंति । प्रज्ञापकं ह्येतत्स्थानं यद्बृहस्पतिरिति ॥

देवमुवां हविःषु बृहस्पतये वाचस्पतये इत्यस्य याज्या हंसैरिवेत्येषा । सूचितं
च । बृहस्पते प्रथमं वाचो अयं हंसैरिव सखिभिर्वावदद्भिः । आ० ४. ११. । इति ॥

॥ सैषा तृतीया ॥

हंसैरिव सखिभिर्वावदद्भिरश्मन्मयानि नहना व्यस्यन् ।

बृहस्पतिरभिकनिक्कदद्गा उत प्रास्तौदुचं विद्वाँ अगायत् ॥ ३ ॥

हंसैऽइव । सखिऽभिः । वावदत्ऽभिः । अश्मन्ऽमयानि । नहना । विऽअस्यन् ।

बृहस्पतिः । अभिऽकनिक्कदत् । गाः । उत । प्रा । अस्तौत् । उत । च । विद्वान् । अगायत् ॥ ३ ॥

हंसैरिव मधुरवाग्भिः सखिभिः सखिभूतैर्वावदद्भिरत्यंतं शब्दायमानैर्मरुद्भिर-
श्मन्मेयान्यश्ममयानि नहना गवां बंधकान्यावरकाण्यसुराणां स्थानानि व्यस्यन्

विक्षिपन् शिथिलयन् अभिकनिक्कददाभिमुख्येन शब्दयन् गाः पणिभिरपहता-
न्यशूनाजिहीर्षुः स बृहस्पतिर्वर्तते । यद्वा वावदद्भिरत्यंतं स्तुवद्भिः स्तोतृभिः सह
गाः स्तोत्रलक्षणा वाचोऽभिकनिक्कददाभिमुख्येनोच्चारयन् उतापि च प्रास्तौत्र-
कर्मणि प्रवृत्तो यज्ञस्य सखिभिः सहासीनः साम गातुं प्रस्तौति । विद्वान् सर्वं
जानानः स उक्ताता भूत्वोदगायत् । देवानुक्तायति । अभिष्टौत ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अवो द्वाभ्यां पर एकया गा गुहा तिष्ठंतीरनृतस्य सेतौ ।

बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छन्नुदुस्मा आकर्वि हि तिस्र आवः ॥४॥

अवः । द्वाभ्यां । परः । एकया । गाः । गुहा । तिष्ठंतीः । अनृतस्य । सेतौ ।

बृहस्पतिः । तमसि । ज्योतिः । इच्छन् । उत । उस्माः । आ । अकः । वि । हि । तिस्रः ।

आवरित्यावः ॥४॥

पणयो गा आहत्य त्रिषु स्थानेषु निदधुः । अवोऽवस्तास्थिता अनृतस्य तमसः
सेतौ स्थाने गुहा गुहायां तिष्ठंतीर्गा द्वाभ्यां स्थानाभ्यामुदाजत् ततः परः पर-
स्तादवस्थिता गा एकयैकेन स्थानेनोदगमयत् । तदेवाह । बृहस्पतिस्तस्मिंस्तमसि
ज्योतिः कर्तुमिच्छन् तत्र स्थिता उस्मा गा उदाकः । उदकाषीत् । प्रादुर्भूता
अकाषीत् । इत्यमयं तिस्रोऽसुराणां द्वारो व्यावः । विवृतवान्बलु । वृणोतेर्लुङि
मंचे घसेति च्लेर्लुक् । बहुलं छंदसीत्यडागमः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

विभिद्या पुरं शयथेमपाचीं निस्त्रीणि साकमुद्धेरकृतत् ।

बृहस्पतिरुषसं सूर्यं गामर्के विवेद स्तनयन्निव द्यौः ॥५॥

विऽभिद्य । पुरं । शयथा । ई । अपाचीं । निः । त्रीणि । साकं । उद्ऽधेः । अकृतत् ।

बृहस्पतिः । उषसं । सूर्यं । गां । अर्के । विवेद । स्तनयन्ऽइव । द्यौः ॥५॥

स बृहस्पतिः शयथोपशयेन स्थित्वापाचीं पराङ्मुखीमीमिमामसुरपुरीं विभिद्य
विदार्योद्धेर्वलाग्नेघरूपादसुरात्साकं सह युगपत् त्रीण्युषसं सूर्यं गामेतानि त्रीणि
निरकृतत् । निर्गतमकाषीत् । तमसावृतेषु स्थानेषूषःकालतः पश्चाद्भाविनं सूर्यं
च जनयित्वा पशून्निर्गमयदित्यर्थः । सोऽयमर्कमर्चनीयं मंचं सूर्यं विवेद प्रज्ञा-
पयति । कथमिव । यथा स्तनयन् शब्दं कुर्वन् द्यौरिव स्थितः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

इंद्रो वलं रक्षितारं दुधानां करोणैव वि चकर्ता रवेण ।

स्वेदांजिभिराशिरमिच्छमानोऽरोदयत्पणिमा गा अमुष्णात् ॥ ६ ॥

इंद्रः । वलं । रक्षितारं । दुधानां । करोणऽइव । वि । चकर्त । रवेण ।

स्वेदांजिऽभिः । आऽशिरं । इच्छमानः । अरोदयत् । पणिं । आ । गाः । अमुष्णात् ॥ ६ ॥

इंद्र ईश्वरो बृहस्पतिर्दुधानां क्षीरस्य दोग्ध्रीणां गवां रक्षितारं वलमसुरं करोणैव सायुधकर इव स्थितेन रवेण शब्देन वलं वि चकर्त । विचिच्छेद । किंच स्वेदांजिभिः । स्वेदांजयो मरुतः क्षरदाभरणाः । तैः सहाशिरमाश्रयणं संयोगमिच्छमानः कामयमानः पणिं वलस्यानुचरमेतन्नामानमसुरमरोदयत् । व्यनाशयत् । ततस्तेनापहता गा अमुष्णात् । आजहार ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये पंचदशो वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

स ई सत्येभिः सखिभिः शुचिर्गोधायसं वि धनसैरददः ।

ब्रह्मणस्पतिर्वृषभिर्वराहैर्घर्मस्वेदेभिर्द्रविणं व्यानट् ॥ ७ ॥

सः । ई । सत्येभिः । सखिऽभिः । शुचत्ऽभिः । गोऽधायसं । वि । धनऽसैः । अददरित्यददः ।

ब्रह्मणः । पतिः । वृषऽभिः । वराहैः । घर्मऽस्वेदेभिः । द्रविणं । वि । आनट् ॥ ७ ॥

स बृहस्पतिः सत्येभिर्यथार्थवलैः सखिभिः सखिभूतैः शुचिर्निर्दीप्यमानैर्धनसैर्धनस्य संभक्तुभिर्मरुद्भिः सह गोधायसं गवां धारकमीमेनं वलं व्यददः । व्यदारयत् । ततो ब्रह्मण ऋग्यजुःसामलक्षणस्य स्तोत्रस्य पतिरधिपतिः स वृषभिर्वृषिभिरवराहैर्वराहारैर्वरस्य वरणीयस्योदकस्याहर्तृभिर्घर्मस्वेदेभिर्दीप्तागमनैर्यज्ञा क्षरदुदकैः । अथवा घर्मो यज्ञः । तं प्रति गंतुभिर्मरुद्भिर्द्रविणं गोलक्षणं धनं व्यानट् । व्याप्नोत् ॥

॥ अथाष्टमी ॥

ते सत्येन मनसा गोपतिं गा इयानासं इषण्यंत धीभिः ।

बृहस्पतिर्मिथोऽवद्यपेभिरुदुस्त्रिया असृजत स्वयुग्भिः ॥ ८ ॥

ते । सत्येन । मनसा । गोऽपतिं । गाः । इयानासः । इषणयंत । धीभिः ।

बृहस्पतिः । मिथःऽअवद्यपेभिः । उत् । उस्त्रियाः । असृजत । स्वयुक्ऽभिः ॥ ८ ॥

गाः पणिभिरपहतान्पशूनियानासोऽभिगच्छंतः सत्येन यथार्थभूतेन मनसा युक्तास्ते मरुतो धीभिरात्मीयैः कर्मभिरेतं बृहस्पतिं गोपतिं तदाहरणेन गवां स्वामिनं कुर्म इतीषणयंत । ऐच्छन् । बृहस्पतिश्च मिथोऽअवद्यपेभिः । पातेः कर्मण्यौणादिकः प्रत्ययः । अवद्यरूपादसुराद्रक्षितव्या गावो येषु मरुसु परस्परं संगच्छंत इति ते तथोक्ताः । तैः स्वयुग्भिः स्वयमेव युक्तैर्मरुद्भिरुस्त्रिया गा उद-सृजत । पर्वतान्निरगमयत् ॥

॥ अथ नवमी ॥

तं वर्धयंतो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदतं सधस्थे ।

बृहस्पतिं वृषणं शूरसातौ भरेभरे अनु मदेम जिष्णुं ॥ ९ ॥

तं । वर्धयंतः । मतिऽभिः । शिवाभिः । सिंहऽइव । नानदतं । सधऽस्थे ।

बृहस्पतिं । वृषणं । शूरऽसातौ । भरेऽभरे । अनु । मदेम । जिष्णुं ॥ ९ ॥

सधस्थे । सह तिष्ठत्यत्र देवा इति सधस्थमंतरिक्षं । तस्मिन् सिंहमिव नानदतं पुनःपुनः शब्दायमानं वृषणं कामानां वर्षितारं जिष्णुं जयशीलं तं बृहस्पतिं वर्धयंतो मरुतो वयं शूरसातौ शूरैः संभजनीये भरे भरे संग्रामे शिवाभिः कल्याणीभिः स्तुतिभिरनु मदेम । अनुष्टुपः । स्तोतृपरत्वेन वा योजनीयं ॥

॥ अथ दशमी ॥

यदा वाजमसनद्विश्चरूपमा द्यामरुक्षदुत्तराणि सद्य ।

बृहस्पतिं वृषणं वर्धयंतो नाना संतो बिभ्रतो ज्योतिरासा ॥ १० ॥

यदा । वाजं । असनत् । विश्चरूपं । आ । द्यां । अरुक्षत् । उत्तराणि । सद्य ।

बृहस्पतिं । वृषणं । वर्धयंतः । नाना । संतः । बिभ्रतः । ज्योतिः । आसा ॥ १० ॥

स बृहस्पतिर्यदा यस्मिन्काले विश्वरूपं नानारूपं वाजं गोलक्षणमन्नमस-नद्भजते यदा वाहतपशुकः सन् द्यां द्युलोकमरुक्षदारोहति । अथवोत्तराणि वा सद्य स्थानान्यारोहति । रुहेर्लुङि च्छेः शल् । इगुपधादनिटः कसः । तदानीं वृषणं

वर्षितारं बृहस्पतिमासास्येन देवा वर्धयन्तो भवन्ति । तथा नाना दिक्षु संतो भवन्तो ज्योतिर्विभ्रतो धारयन्तो देवाश्च स्तुवन्ति ॥

॥ अथैकादशी ॥

सत्यामाशिषं कृणुता वयोधै कीरिं चिद्यवथ स्वेभिरेवैः ।

पश्चा मृधो अप भवन्तु विश्वास्तद्रौदसी ऋणुतं विश्वमिन्वे ॥११॥

सत्यां । आऽशिषं । कृणुत । वयऽधै । कीरिं । चित् । हि । अवथ । स्वेभिः । एवैः ।

पश्चा । मृधः । अप । भवन्तु । विश्वाः । तत् । रौदसी इति । ऋणुतं । विश्वमिन्वे इति

विश्वंऽइन्वे ॥११॥

हे बृहस्पतिप्रभृतयो देवा वयोधा अन्नस्य ध्यानायास्मदीयामाशिषं स्तुतिं सत्यां यथार्था कृणुत । कुरुत । तथा यूयं स्वेभिरात्मीयैरेवैर्गमनैः कीरिं स्तोतारं मामवथ । रक्षथ । हिरवधारणे । पश्चा । पश्चा च छंदसीति निपातितः । पश्चाद्विश्वाः सर्वा मृधो हिंसिच्योऽप भवन्तु । नश्यन्तु । तदिदमस्माभिरुक्तं वचनं हे विश्वमिन्वे विश्वस्य प्रीणयिच्यौ हे रौदसी द्यावापृथिव्यौ ऋणुतं ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

इंद्रो महा महतो अर्णवस्य वि मूर्धानंमभिनदबुदस्य ।

अहन्नहिमरिणात्सप्त सिंधून्देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः ॥१२॥

इंद्रः । महा । महतः । अर्णवस्य । वि । मूर्धानं । अभिनत् । अबुदस्य ।

अहन् । अहिं । अरिणात् । सप्त । सिंधून् । देवैः । द्यावापृथिवी इति । प्रा । अवतं । नः ॥१२॥

इंद्र ईश्वरो महा महत्त्वेन युक्तो बृहस्पतिर्महतो अर्णवस्योदकवतोऽबुदस्यांबुदस्य मेघस्य मूर्धानं शिरो व्यभिनत् । व्यच्छिनत् । तदुच्यते । अहिमहंतयमपामावरकं शत्रुमहन् । अवधीत् । अतः सप्त सर्पणशीलाः सिंधून् स्यंदमाना अपः । यद्वा सप्तसंख्याका गंगाद्या नदीररिणात् । समुद्रं प्रत्यगमयत् । अथ प्रत्यक्षकृतः । हे द्यावापृथिव्यौ देवैः सह नोऽस्मान्प्रावतं । प्ररक्षतं ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये षोडशे वर्गः ॥

उदमुत इति द्वादशर्चमष्टमं सूक्तं । ऋथाद्याः पूर्ववत् । उदमुत इत्यनुक्रांतं ।

उक्थे ब्राह्मणाच्छंसिन एतत्सूक्तं । सूत्रितं च । प्र मंहिषायोदमुतोऽच्छा म इदं । आ० ६. १. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

उदमुतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभिर्यस्येव घोषाः ।

गिरिभ्रजो नोर्मयो मदंतो बृहस्पतिमभ्यर्चका अनावन् ॥ १ ॥

उदमुतः । न । वयः । रक्षमाणाः । वावदतः । अभिर्यस्यऽइव । घोषाः ।

गिरिभ्रजः । न । ऊर्मयः । मदंतः । बृहस्पतिः । अभि । अर्चकाः । अनावन् ॥ १ ॥

उदमुत उदकस्योद्गमयितारो वयः पक्षिणः । पक्षात्सस्याद्रक्षमाणाः कृषीवलाः । न उपमार्थे । यथा शब्दायन्ते । यथा च वावदतः पुनःपुनः शब्दायमानस्याभिर्यस्येवाभ्रसमूहस्य घोषाः शब्दा यथा भवन्ति । किंच गिरिभ्रजो गिरिभ्यो मेघेभ्यो भ्रष्टा निर्गता ऊर्मयोऽप्समूहा मदंतः शब्दायमाना भवन्ति तथाका अर्चकाः स्तोतारो बृहस्पतिमभ्यनावन् । अभिष्टुवंति । नु स्तवने ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

सं गोभिरांगिरसो नक्षमाणो भग इवेदर्यमणं निनाय ।

जने मित्रो न दंपती अनक्ति बृहस्पते वाजयाश्रूनिवाजौ ॥ २ ॥

सं । गोभिः । आंगिरसः । नक्षमाणः । भगःऽइव । इत् । अर्यमणं । निनाय ।

जने । मित्रः । न । दंपती इति दंपती । अनक्ति । बृहस्पते । वाजय । आश्रून्ऽइव ।

आजौ ॥ २ ॥

आंगिरसोऽंगिरसः पुत्रो नक्षमाणः स्वतेजसा व्याप्नुवन् भग इवेद्भगो देव इव स्थितो बृहस्पतिरेवार्यमणं स्तुतेः प्रेरकं स्तोतारं गोभिः सह सं निनाय । नयति । संयोजयति । मित्रो न मित्रो यथा जने जनपदे स्वरश्मीन्संयोजयति तद्वदंपती जायापती अनक्ति । संगमयति । स्वसामर्थ्यं तत्र स्थापयतीत्यर्थः । हे बृहस्पत आश्रून्याप्तान्स्वरश्मीन्वाजय । तव स्तोतृषु गमय । स्थापय । आश्रूनिव व्याप्तान्श्चानाजौ संग्रामे योद्धारो यथा संगमयन्ति तद्वत् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

साध्वर्या अतिथिनीरिषिराः स्पाहाः सुवर्णा अनवद्यरूपाः ।

बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्या निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः ॥३॥

साधुऽअर्याः । अतिथिनीः । इषिराः । स्पाहाः । सुऽवर्णाः । अनवद्यऽरूपाः ।

बृहस्पतिः । पर्वतेभ्यः । विऽतूर्य । निः । गाः । ऊपे । यवऽइव । स्थिविऽभ्यः ॥३॥

साध्वर्याः साधूनां कल्याणानां पयसां नेत्रीरतिथिनीः सततं गच्छंतीरिषिरा एषणीयाः स्पाहाः स्पृहणीयाः सुवर्णाः शोभनशुक्लादिवर्णोपेता अनवद्यरूपाः प्रशस्यरूपा एता गाः पर्वतेभ्यो वलसंबन्धिभ्यो वितूर्य निर्गमय्योपे । देवसमीपे निर्वपति । प्रापयति । तच्च दृष्टान्तः । यवमिव । यथा यवं स्थिविभ्यः कुसीदेभ्य आदाय निर्वपति । दुवप् बीजसंताने । लिटि रूपं । यद्वा साधुनयनादिगुणयुक्ता गा अपः पर्वतेभ्यो मेघेभ्य आहत्य सर्वत्र वर्षति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

आप्रुषायन्मधुन ऋतस्य योनिमवक्षिपन्नर्के उल्कामिव द्योः ।

बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्भेव वि त्वचं विभेद ॥४॥

आऽप्रुषायन् । मधुना । ऋतस्य । योनिं । अवऽक्षिपन् । अर्कः । उल्काऽइव । द्योः ।

बृहस्पतिः । उद्धरन् । अश्मनः । गाः । भूम्याः । उद्भाऽइव । वि । त्वचं । विभेद ॥४॥

मधुनोदकेनाप्रुषायन् पृथिवीमाभिमुख्येन सिंचन् । प्रुष प्रुष स्नेहनसेचन-पूरणेषु । व्यत्ययेन विकरणस्य शायजादेशः । ऋतस्योदकस्य योनिं मेघमवक्षिपन् वृष्ट्यर्थमवकिरन्नर्कोऽर्चनीयो बृहस्पतिर्द्यौर्द्युलोकादुल्कामिवोल्कां यथोद्धरति तद्व-दश्मनः शिलोच्चयाद्वलेनाधिष्ठितान्नाः पणिभिरपहतान्पशूनुद्धरन् ऊर्ध्वं गम-यन्भूम्यास्त्वचं तेषां शफैर्वि विभेद । विभिन्नामकार्षीत् । सर्वत्र गा वितता अका-र्षीदित्यर्थः । तच्च दृष्टान्तः । उद्भेव यथा वृष्ट्युदकेन पर्जन्यो भूमित्वचं विभिनन्ति तद्वत् ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अप ज्योतिषा तमो अंतरिक्षादुद्भः शीपालमिव वात आजत् ।

बृहस्पतिरनुमृश्या वलस्याभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः ॥५॥

अपं । ज्योतिषा । तमः । अंतरिक्षात् । उद्गः । शीपालंऽइव । वातः । आजत् ।
बृहस्पतिः । अनुऽमृश्य । वलस्य । अभ्रंऽइव । वातः । आ । चक्रे । आ । गाः ॥ ५ ॥

स बृहस्पतिर्ज्योतिषा तमसावृते पर्वतविवरे कृतेन सूर्येणांतरिक्षात्तमोऽपा-
जत् । अपागमयत् । तत्र दृष्टांतः । उद्गः शीपालमिव । यथोदकाद्वातो वायुः
शीपालं शैवालमपगमयति तद्वत् । ततः सोऽयमनुमृश्याच्च गावस्तिष्ठंतीति
विचार्य निश्चित्य वलस्य स्वभूतस्य पर्वतस्यांतर्गता गा आ चक्रे । आ समंता-
दकार्षीत् । कथमिव । अभ्रमिव । यथा वायुरंतरिक्षस्थितमभ्रं मेघमाकिरति तद्वत् ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यदा वलस्य पीयतो जसुं भेद्बृहस्पतिरग्निमतपोभिरकैः ।
दद्भिर्न जिह्वा परिविष्टमाददाविर्निधीरकृणोदुस्त्रियाणां ॥ ६ ॥
यदा । वलस्य । पीयतः । जसुं । भेत् । बृहस्पतिः । अग्निमतपःऽभिः । अकैः ।
दत्ऽभिः । न । जिह्वा । परिऽविष्टं । आदत् । आविः । निऽधीन् । अकृणोत् ।
उस्त्रियाणां ॥ ६ ॥

पीयतः । पीयतिर्हिंसाकर्मा । हिंसकस्य वलस्य जसुमायुधं यदा यस्मिन्काले
भेद् भिनत्ति । केन साधनेन । अग्निमतपोभिरग्नितपनशीलैरकैरर्चनीयै रश्मिभिः ।
अपि वा मंचैर्भिनत्ति । किंच दद्भिः । पद्भ्योमासित्यादिना दंतशब्दस्य दद्भावः ।
यथा दंतैः परिविष्टं भक्ष्यं जिह्वा भक्षयति तद्वत्स परिविष्टं पर्वते पणिभिः परिवृतं
वलनामानं यदाददभक्षयदवधीत् तदानीं तैरपहतानामुस्त्रियाणां गवां निधीना-
विरकृणोत् । आविर्भूतमकरोत् ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये सप्तदशो वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

बृहस्पतिरमत हि त्यदासां नाम स्वरीणां सदने गुहा यत् ।
आडेव भिक्षा शकुनस्य गर्भमुदुस्त्रियाः पर्वतस्य त्मनाजत् ॥ ७ ॥
बृहस्पतिः । अमत । हि । त्यत् । आसां । नाम । स्वरीणां । सदने । गुहा । यत् ।
आडाऽइव । भिक्षा । शकुनस्य । गर्भं । उत् । उस्त्रियाः । पर्वतस्य । त्मना । आजत् ॥ ७ ॥

बृहस्पतिर्गुहा गुहायां सदने स्थाने स्वरीणां शब्दायमानानामासां गवां
त्यक्तप्रसिद्धं नाम नामधेयं यद्यदामत हि ज्ञातवान्बलु ॥ मनु अवबोधने ।
लुङि तनादिभ्यस्तथासोरिति सिचो लुक् ॥ तदानीं पर्वतस्थिता उस्त्रिया गास्म-
नात्मनैवासहायेन पर्वतं भिक्षोदाजत् । उदगमयत् । तत्र दृष्टांतः । आडेव । यथा
शकुनस्य पक्षिण आंडानि भिक्षा तत्र स्थितं गर्भमुद्रमयति तद्वत् ॥

॥ अथाष्टमी ॥

अश्नापिनद्धं मधु पर्यपश्यन्मत्स्यं न दीन उदनि क्षियंतं ।
निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद्बृहस्पतिर्विरवेणा विकृत्य ॥ ८ ॥
अश्ना । अपिऽनद्धं । मधु । परि । अपश्यत् । मत्स्यं । न । दीने । उदनि । क्षियंतं ।
निः । तत् । जभार । चमसं । न । वृक्षात् । बृहस्पतिः । विऽरवेण । विऽकृत्य ॥ ८ ॥

बृहस्पतिरश्नाश्मना व्याप्तया शिलयापिनद्धं पिहितं मधु गोलक्षणं पर्यपश्यत् ।
परितोऽद्राक्षीत् । तत्र दृष्टांतः । मत्स्यं न । यथा दीने शुष्क उदनि । उदकशब्द-
स्योदनादेशः । उदके क्षियंतं निवसंतं मत्स्यं यथा पश्यति तद्वत् । दृष्ट्वा च तज्जो-
लक्षणं मधु विरवेण विविधेन शब्देन विकृत्य बलं क्षित्वा निर्जभार । कथमिव ।
चमसं न । चमन्ति भक्षयन्त्यचेति चमसः सोमपात्रं । तं यथा वृक्षान्निर्हरति तद्वत् ।
हरतेर्लिटि रूपं । ह्यहोर्भः ॥

॥ अथ नवमी ॥

सोषामविंदत्सः स्वः सो अग्निं सो अर्केण वि बबाधे तमांसि ।
बृहस्पतिर्गोवपुषो बलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ॥ ९ ॥
सः । उषां । अविंदत् । सः । स्वः । रिति स्वः । सः । अग्निं । सः । अर्केण । वि । बबाधे । तमांसि ।
बृहस्पतिः । गोऽवपुषः । बलस्य । निः । मज्जानं । न । पर्वणः । जभार ॥ ९ ॥

स बृहस्पतिस्तत्र पर्वतविवरे गवां दर्शनायोषामुषसमविंदत् । अलभत । स
एव स्वरादित्यं सोऽग्निं लब्ध्वा र्केणार्चनीयेन तेजसा तमांसि वि बबाधे । अत्यर्थं
बाधितवान् । ततः स गोवपुषो गोरूपशरीरस्य पशुभिः परिवृतस्य बलस्य पर्वणः
पर्वतात्ता गा निर्जभार । बलेन निर्जहार । बलादाहरणे दृष्टांतः । मज्जानं न
पर्वणः । अस्थो मज्जानं यथातिक्रेशेन निर्हरति तद्वत् ॥

॥ अथ दशमी ॥

हिमेव पर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयवलो गाः ।

अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात्सूर्यामासा मिथ उच्चरातः ॥१०॥

हिमाऽइव । पर्णा । मुषिता । वनानि । बृहस्पतिना । अकृपयत् । वलः । गाः ।

अननुऽकृत्यं । अपुनरिति । चकार । यात् । सूर्यामासा । मिथः । उत्ऽचरातः ॥१०॥

हिमेव यथा हिमेन पर्णा पर्णानि पद्मपत्राणि मुषिता मुषितानि भवंति तद्वद्वलेन वनानि वननीयानि गोधनानि मुषितान्यभूवन् । अथ गवामन्वेषणाय बृहस्पतिनागतेन हेतुना वलोऽकृपयत् । अस्मै ता मुषिता गाः प्रायच्छत् । तत्राननुकृत्यमननुकरणीयमपुनःकर्तव्यं च तत्कर्म चकार । यथा तत्पश्चात्करणीयं न भवति यथा पुनरकरणीयं तथाकार्षीदित्यर्थः । किं तदित्याह । सूर्यामासा सूर्यचन्द्रमसौ मिथः परस्परमहोरात्रयोरुच्चरात उच्चरत इति यात् तच्चकार । यादिति दीर्घश्छांदसः ॥

॥ अथैकादशी ॥

अभि श्यावं न कृशनेभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो द्यामपिंशन् ।

रात्र्यां तमो अदधुर्ज्योतिरहन्बृहस्पतिर्भिनदद्रिं विदद्गाः ॥११॥

अभि । श्यावं । न । कृशनेभिः । अश्वं । नक्षत्रेभिः । पितरः । द्यां । अपिंशन् ।

रात्र्यां । तमः । अदधुः । ज्योतिः । अहन् । बृहस्पतिः । भिनत् । अद्रिं । विदत् । गाः ॥११॥

पितरः पालयितारो देवा द्यां द्युलोकं नक्षत्रेभिराश्विन्यादिभिरभ्यपिंशन् । अभितोऽदीपयन् । पिश अवयवे । अयं दीपनायां वर्तते । तत्र दृष्टांतः । श्यावं न । यथा श्याववर्णमश्वं कृशनेभिः सौवर्णैराभरणैरलंकुर्वन्ति तद्वत् । तथा रात्र्यां तमो निहितवन्तः । किंचाहन् अहि ज्योतिरादित्याख्यमदधुः । अदधुरित्युत्तरवाक्येन संबंधः करणीयः । अन्यथा स्वरो न घटते । अत्र तु वाक्यभेदादनिघातः । यदा बृहस्पतिरद्रिं वलेनाधिष्ठितं शिलोच्चयं भिनदभिनत् विभिद्य च तत्र स्थितान्गाः पशून्विददविददलभत । विदेर्लुङि लृदिच्चादङ् । तदा देवा एवमकार्षुरित्यर्थः ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

इदमकर्म नमो अभियाय यः पूर्वरिन्वानोनवीति ।

बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरेभिः स नृभिर्नो वयो धात् ॥१२॥

इदं । अ॒कर्म । नमः । अ॒भिया॒य । यः । पूर्वीः । अनु । आ॒ऽनोन॑वीति ।

बृह॒स्पतिः । सः । हि । गोभिः । सः । अ॒श्वैः । सः । वी॒रिभिः । सः । नृ॒ऽभिः । नः । वयः ।

धात् ॥ १२ ॥

अभियायाभेषु भवायांतरिह्याय मध्यमाय बृहस्पतय इदमुक्तं नमः स्तोत्र-
मकर्म । वयमकार्ष्म । यो बृहस्पतिः पूर्वीर्वह्नीर्चर्चोऽन्वनुक्रमेणानोनवीत्यर्थ-
माभिमुख्येन ब्रवीति स बृहस्पतिरेव गोभिरश्वैश्च युक्तं वीरिभिः पुत्रैर्नृभिर्भृत्या-
दिभिश्च सहितं वयोऽन्नं नोऽस्मभ्यं स्तोतृभ्यो धात् । दधातु । प्रयच्छतु । तच्छब्दा-
वृत्तिरादरार्था ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीयेऽष्टादशो वर्गः ॥

॥ इति सायणाचार्यविरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाशे दाशतय्या दशमे मंडले
पंचमोऽनुवाकः ॥

षष्ठेऽनुवाके षोडश सूक्तानि । भद्रा इति द्वादशचं प्रथमं सूक्तं वध्यश्चपुत्रस्य
सुमित्रस्यार्थे । आदितो द्वे जगत्यावथ दश त्रिष्टुभः । अग्निर्देवता । तथा चानु-
क्रम्यते । भद्राः सुमित्रो वाध्यश्च आग्नेयं द्विजगत्यादीति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

भ॒द्रा अ॒ग्नेर्व॒ध्यश्च॒स्य सं॒दृशो॑ वा॒मी प्र॒णीतिः॑ सु॒रणा॒ उपेत॑यः ।

यदी॑ सु॒मि॒त्रा वि॒शो अ॒ग्ने इ॒धते॑ घृ॒तेनाहु॑तो ज॒रते॑ द॒विद्यु॑तत् ॥ १ ॥

भ॒द्राः । अ॒ग्नेः । व॒ध्यि॒ऽअ॒श्वस्य॑ । सं॒ऽदृशः॑ । वा॒मी । प्र॒ऽनीतिः॑ । सु॒ऽरणाः । उप॑ऽइत्ययः ।

यत् । ई॒ । सु॒ऽमि॒त्राः । वि॒शः । अ॒ग्ने । इ॒धते॑ । घृ॒तेन॑ । आ॒ऽहुतः॑ । ज॒रते॑ । द॒विद्यु॑तत् ॥ १ ॥

अग्नेर्वह्यमाणगुणस्य संदृशः संदृष्टयो वध्यश्चस्यैतन्नामकस्य मम पितुर्भद्राः
कल्याणकारिण्यो भवन्तु । यद्वा वध्यश्चस्य वध्यश्चकुले जातस्याग्नेः संदृष्टयो भज-
नीया भवन्तु । प्रणीतिस्तस्य प्रणयनं वामी कल्याणं च भवतु । तथोपेतयो यज्ञं
प्रत्युपगतयः सुरणाः शोभनरमणा भवन्तु । सुमित्रा एतन्नामधेया विशोऽमी
मनुष्या ईमेनमग्निमग्ने प्रथमं यद्येदधते हविर्भिर्दीपयन्ति तदा घृतेनाहुतो हविर्भिश्च
दविद्युतङ्गुशं द्योतमानः । दाधर्तिर्दधर्तीत्यादिना निपातितः । सोऽग्निर्जरते । अस्मा-
भिः स्तूयते ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

घृतमग्नेर्वध्नस्य वर्धनं घृतमन्नं घृतम्बस्य मेदनं ।

घृतेनाहुत उर्विया वि पप्रथे सूर्य इव रोचते सर्पिरासुतिः ॥२॥

घृतं । अग्नेः । वध्निऽअश्वस्य । वर्धनं । घृतं । अन्नं । घृतं । ऊं इति । अस्य । मेदनं ।

घृतेन । आऽहुतः । उर्विया । वि । पप्रथे । सूर्यःऽइव । रोचते । सर्पिःऽआसुतिः ॥२॥

वध्नस्य संबन्धिनोऽग्नेर्घृतं दीयमानं हविर्वर्धनं भवतु । तथा घृतमन्नमदनीयं भवतु । तथास्याग्नेर्घृतमु घृतमेव मेदनं पुष्टिकरं भवतु । येनाग्निः पुष्टो भवति तन्मेदनं । तेन घृतेनाहुतोऽग्निरुर्वियोर्वत्यंतं वि पप्रथे । स्वतेजसा विप्रथितो भवति । तथा सर्पिरासुतिः सर्पिरासूयते यस्मिन्निति सोऽग्निः सूर्य इव रोचते । दीप्यते ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यत्ते मनुर्यदनीकं सुमित्रः समीधे अग्ने तदिदं नवीयः ।

स रेवच्छोच स गिरो जुषस्व स वाजं दर्षि स इह श्रवो धाः ॥३॥

यत् । ते । मनुः । यत् । अनीकं । सुऽमित्रः । संऽइधे । अग्ने । तत् । इदं । नवीयः ।

सः । रेवत् । शोच । सः । गिरः । जुषस्व । सः । वाजं । दर्षि । सः । इह । श्रवः । धाः ॥३॥

हे अग्ने ते त्वदीयं यदनीकं रश्मिसंघं मनुरेतन्नामको यथा समीधे हविर्भिः सम्यग्दीपयति सुमित्र एतन्नामकोऽहं समीधे । सम्यग्दीपयामि ॥ जिह्मी दीप्तौ । लिटीधिभवतिभ्यां चेति कित्त्वान्नलोपः ॥ तदिदं सोऽयं रश्मिसंघो नवीयो नवतरो भवतु । स त्वं रेवङ्गनयुक्तं यथा भवति तथा शोच । प्रज्वल । स एव त्वं गिरोऽस्मदीयाः स्तुतीर्जुषस्व । सेवस्व । स त्वं वाजं शत्रुबलं दर्षि । विदारय । तथेह मयि श्रवोऽन्नं धाः । धेहि ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यं त्वा पूर्वमीकितो वध्नस्य समीधे अग्ने स इदं जुषस्व ।

स नः स्तिपा उत भवा तनूपा दात्रं रक्षस्व यदिदं ते अस्मे ॥४॥

यं । त्वा । पूर्वं । ई॒ळि॒तः । व॒ध्नि॒ऽअ॒श्वः । सं॒ऽई॒धे । अ॒ग्ने । सः । इ॒दं । जु॒ष॒स्व ।
 सः । नः । स्ति॒ऽपाः । उ॒त । भ॒व । त॒नू॒ऽपाः । दा॒चं । र॒क्ष॒स्व । यत् । इ॒दं । ते ।
 अ॒स्मे इति ॥४॥

ईळितः । अत्ययेन कर्तरि क्तः । स्तोता वध्यश्चो मम पिता पूर्वं पूर्वस्मिन्काले
 संजातं यं त्वां समीधे हविर्भिः सम्यगदीपयत् स त्वमिदानीं मया क्रियमाणमिदं
 स्तोत्रं जुषस्व । सेवस्व । यद्वा वध्यश्चस्तस्य पुत्रोऽहं सम्यगदीपितवानस्मि । स त्वं
 नोऽस्माकं स्तिपाः । पृषोदरादिः । पस्यं गृहं । तस्य रक्षको भव । यद्वोपस्थि-
 ताञ्ज्योतिष्टोमादीन्यागान्पालयतीति स्तिपाः । अस्मदीयानां यज्ञानां पालयिता
 भव । उतापि च तनूपाः स्वांगानां रक्षको भव । किंच दाचं तद्वनं रक्षस्व यदिदं
 धनं ते तव स्वभूतेष्वस्मे अस्मासु तिष्ठति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

भवां द्यु॒म्नी वा॒ध्यश्चो॒त गो॒पा मा त्वा॑ तारी॒द॒भिमा॑ति॒र्जनानां॑ ।
 शूर॑ इव धृ॒ष्णुश्च॒र्वनः॑ सु॒मित्रः॑ प्र नु वो॒चं वा॒ध्यश्च॒स्य नाम॑ ॥५॥
 भव । द्यु॒म्नी । वा॒ध्नि॒ऽअ॒श्व । उ॒त । गो॒पाः । मा । त्वा । तारी॒त् । अ॒भि॒ऽमा॑तिः । ज॒नानां॑ ।
 शूरः॑ऽइव । धृ॒ष्णुः । च॒र्वनः॑ । सु॒ऽमि॒त्रः । प्र । नु । वो॒चं । वा॒ध्नि॒ऽअ॒श्वस्य॑ । नाम॑ ॥५॥

हे वाध्यश्च वध्यश्चकुले जातान्ने द्युम्नी । द्युम्नं द्योततेर्यशो वान्नं वा । तद्वाभव ।
 उतापि च गोपा गोपायिता भव । किंच त्वा त्वां कश्चिदपि मा तारीत् । मा
 हिनस्तु । यतो जनानां शत्रूणामभिमातिरभिभवनशीलमानयुक्तोऽभिभविता
 भवसि । किंच शूर इव बलवानिव धृष्णुः शत्रुधर्षणशीलस्तस्माच्च्यवनस्तेषां च्या-
 वयिता भवसि । अथ वाध्यश्चस्याग्नेस्तव नामाग्निर्जातवेदा वैश्वानर इत्यादीनि
 नामानि नु क्षिप्रं सुमित्रोऽहं प्र वोचं । प्रब्रवीमि । तस्मान्मेऽन्नादियुक्तो भव ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

सम॒ज्या पर्व॒त्या॒ऽव॒सूनि॒ दा॒सा वृ॒चा॒ण्यार्या॑ जिगेथ ।
 शूर॑ इव धृ॒ष्णुश्च॒र्वनो॒ जनानां॑ त्वम॒ग्ने पृ॒तना॒यूर॒भि ष्याः॑ ॥६॥
 सं । अ॒ज्या । पर्व॒त्या । व॒सूनि॒ । दा॒सा । वृ॒चा॒णि । आ॒र्या । जि॒गेथ ।
 शूरः॑ऽइव । धृ॒ष्णुः । च॒र्वनः॑ । ज॒नानां॑ । त्वं । अ॒ग्ने । पृ॒त॒ना॒ऽयून् । अ॒भि । ष्याः॑ ॥६॥

हे अग्नेऽज्या । अजंति गच्छंतीत्यजयो जनाः । तेभ्यो हितानि पर्वत्या पर्व-
तभवानि वसूनि गवादिलक्षणाणि सं जिगेथ । शत्रुभ्यः संजितवानसि । तथार्या
बलवद्भिः कृतान्दासा दासैरसुरैः कृतान्वृचाण्युपद्रवान्सं जिगेथ । तान्हतवानसी-
त्यर्थः । जि जये । लिटि रूपं । शूर इव धृष्णुर्जनानां च्यवनस्त्वं पृतनायून्संग्राम-
कामानभि ध्याः । अभिभव । पृतनायूनित्यत्र लोपाभावच्छांदसः । अश्वाघस्या-
दित्यात्वं विधीयमानमस्मादपि व्यत्ययेन भवति ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीय एकोनविंशो वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

दीर्घतंतुर्वृहदुक्षायमग्निः सहस्रस्तरिः शतनीथ ऋभ्वा ।

द्युमान् द्युमत्सु नृभिर्मृज्यमानः सुमित्रेषु दीदयो देवयत्सु ॥ ७ ॥

दीर्घऽतंतुः । वृहत्ऽउक्षा । अयं । अग्निः । सहस्रऽस्तरिः । शतऽनीथः । ऋभ्वा ।

द्युऽमान् । द्युमत्ऽसु । नृऽभिः । मृज्यमानः । सुऽमित्रेषु । दीदयः । देवयत्ऽसु ॥ ७ ॥

दीर्घतंतुः । यैर्यज्ञं संतनोति ते तंतवः स्तोत्रादयः । प्रभूतस्तुतिमान्वृहदुक्षा ।
उक्षा सेचको रश्मिः । प्रभूतरश्मियुक्तः सहस्रस्तरिर्हवीरूपवद्वाच्छादनः शतनीथ
आहवनीयादिद्वारेण बहुविधनयन ऋभ्वा महान्द्युमत्सु दीप्तिमत्सु मध्ये द्युमा-
नतिशयेन दीप्तिमानयमग्निर्नृभिः कर्मनेतृभिर्ऋत्विग्भिर्मृज्यमानोऽलंक्रियमाणो
भवति । मृजू शौचालंकारयोः । स त्वं देवयत्सु देवान्कामयमानेषु सुमित्रेष्वस्मासु
दीदयः । दीपस्व । दीदयतिर्दीप्तिकर्मा ॥

॥ अथाष्टमी ॥

त्वे धेनुः सुदुघां जातवेदोऽसश्चतेव समना सबर्धुक् ।

त्वं नृभिर्दक्षिणावज्जिरग्ने सुमित्रेभिरिध्यसे देवयज्ञिः ॥ ८ ॥

त्वे इति । धेनुः । सुऽदुघां । जातऽवेदः । असश्चताऽइव । समना । सबऽधुक् ।

त्वं । नृऽभिः । दक्षिणावत्ऽभिः । अग्ने । सुऽमित्रेभिः । इध्यसे । देवयत्ऽभिः ॥ ८ ॥

हे जातवेदो जातप्रज्ञाग्ने त्वे त्वयि सुदुघा सुष्ठु पयसो दोग्ध्री काचिद्धोमसाधन-
भूता धेनुरस्ति । कीदृशी । असश्चतेव संगवर्जितेनेवैकत्र स्थित्यभावात्कुत्रापि न
संयुक्तेनादित्येन समना संगता सबर्धुगमृतं दुहाना गोरूपा माध्यमिका वाग्वैद्युते

त्वय्यस्तीति भावः । तादृशस्त्वं नृभिः कर्मनेतृभिर्देक्षिणावद्भिर्चतुर्विग्व्यो देयत्वेन तद्वद्भिर्देवयद्भिर्देवकामैः सुमित्रेभिरस्माभिरिध्यसे । हविर्भिर्दीप्यसे ॥

॥ अथ नवमी ॥

देवाश्चित्ते अमृतां जातवेदो महिमानं वाध्यश्च प्र वोचन् ।

यत्संपृच्छं मानुषीर्विश आयन्त्वं नृभिरजयस्त्वान्वृधेभिः ॥९॥

देवाः । चित् । ते । अमृताः । जातवेदः । महिमानं । वाधिऽअश्च । प्र । वोचन् ।

यत् । संऽपृच्छं । मानुषीः । विशः । आयन् । त्वं । नृभिः । अजयः । त्वाऽवृधेभिः ॥९॥

हे जातवेदो हे वाध्यश्चाग्ने ते तव महिमानममृता देवाश्चिहेवा अपि प्र वोचन् । प्रब्रुवंति । यद्यदा मानुषीर्मनुष्यसंबन्धिन्यो विशः प्रजाः संपृच्छं देवैः सह को वा असुरान्हंतीत्येवमादिकं संप्रश्नमायन्प्राप्तवन्तस्तदा त्वं नृभिः सर्वस्य नेतृभिस्त्वा-
वृधेभिस्त्वया वर्धितैर्देवैः सह कर्मविघ्नकारिणस्तानजयः । जितवानसि ॥

॥ अथ दशमी ॥

पितेव पुत्रमविभरूपस्थे त्वामग्ने वध्यश्च सपर्यन् ।

जुषाणो अस्य समिधं यविष्ठोत पूर्वां अवनोव्राधतश्चित् ॥१०॥

पिताऽइव । पुत्रं । अविभः । उपऽस्थे । त्वां । अग्ने । वधिऽअश्च । सपर्यन् ।

जुषाणः । अस्य । संऽइधं । यविष्ठ । उत । पूर्वान् । अवनोः । व्राधतः । चित् ॥१०॥

हे अग्ने त्वामुपस्थे पृथिव्या उपस्थान उत्तरवेद्यां सपर्यन् परिचर्याकर्मा परि-
चरन्वध्यश्चो मम पिताविभः । धृतवान् । हविर्भिः पोषितवान्वा । कथमिव ।
पितेव । यथा पिता समीपे पुत्रं स्थापयति पोषयति वा ॥ दुभृज् धारणपोषण-
योः । लङि तिपि गुणे कृते हल्ङादिना तिपो लोपः ॥ हे यविष्ठ युवतमाग्ने
उतापि चास्य वध्यश्चस्य पितुर्वा मम वा समिधं जुषाणः सेवमानः सन्
पूर्वान्प्रत्नान्ब्राधतश्चिद्वाधकानपि शत्रूनवनोः । अवधीः । वनतिर्हिंसायां । भौवा-
दिकः । व्यत्ययेनोप्रत्ययः ॥

॥ अथैकादशी ॥

शश्वदग्निर्वेध्यश्चस्य शत्रून्नुभिर्जिगाय सुतसोमवद्भिः ।

समनं चिददहश्चित्रभानोऽव ब्राधतमभिनवृधश्चित् ॥११॥

शश्चत् । अग्निः । व॒ध्निऽअ॒श्वस्य॑ । श॒चून् । नृ॒ऽभिः । जि॒गाय॑ । सु॒तसो॑मवत्ऽभिः ।
सम॑नं । चि॒त् । अ॒द॒हः । चि॒च॒भा॒नो॒ इति॑ चि॒च॒ऽभा॒नो । अ॒व । व्रा॒ध॑तं । अ॒भि॒न॒त् ।
वृ॒धः । चि॒त् ॥ ११ ॥

सोऽग्निर्वध्यश्चस्य सुतसोमवद्भिरभिषुतसोमैः । अनुवादको मत्वर्थीयः । तैर्नृ-
भिर्ऋत्विग्भिः शश्चत् सर्वदा शचूञ्जिगाय । जितवान् । अथ प्रत्यक्षः । हे चिच-
भानो नानातेजस्क चायनीयदीप्तिमन्त्रे त्वं समनं चित् । समनमिति संग्रा-
मनाम । तमप्यदहः स्वतेजोभिः । अथ तव स्तोता वाध्यश्चो वृधश्चित्स्वयं वृद्धो
भवन्व्राधतं वर्धमानं हिंसकं वावाभिनत् । अवाङ्मुखं कृत्वाच्छिनत् । यद्वा त्वमेव
तमवाभिनत् । अवाङ्मुखं कृत्वाभिनः । अच्छिनः । प्रथममध्यमयोः समान-
मेतदूपं ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

अ॒यम॒ग्निर्व॑ध्यश्चस्य वृ॒च॒हा स॑न॒का॒त्प्रे॒डो न॑म॒सोप॑वा॒क्यः ।

स नो॒ अ॒जा॒मी॒रु॒त वा॒ वि॒जा॒मी॒न॒भि तिष्ठ॑ श॒र्ध॑तो वा॒ध्यश्च ॥ १२ ॥

अ॒यं । अ॒ग्निः । व॒ध्निऽअ॒श्वस्य॑ । वृ॒च॒ऽहा । स॑न॒का॒त् । प्र॒ऽइ॒डः । न॑म॒सा । उ॒प॒ऽवा॒क्यः ।

सः । नः । अ॒जा॒मी॒न् । उ॒त । वा॒ वि॒ऽजा॒मी॒न् । अ॒भि तिष्ठ॑ । श॒र्ध॑तः । वा॒ध्निऽअ॒श्व ॥ १२ ॥

वृचहा शचूणां हंतायमग्निः सनकाच्चिरादारभ्य वध्यश्चस्य हविषा प्रेडः प्रकर्षेण
दीपितो भवति । तथा तस्य नमसा नमस्कारेण सहोपवाक्य उपस्तोतव्यो भवति ।
हे वाध्यश्च वध्यश्चकुले मथनेन समुत्पन्नाग्ने स त्वं नोऽस्माकमजामीनज्ञातीञ्शचून्
उत वापिवा शर्धतो हिंसतो विजामीन्विविधाञ्ज्ञातीनप्यभि तिष्ठ । अभिभव ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये विंशो वर्गः ॥

इमां म इत्येकादशर्चं द्वितीयं सूक्तं । वाध्यश्चस्य सुमित्रस्यार्धं चैष्टुभं तनून-
पाद्वर्जिताः सनराशंसाः समिदादयः प्रत्यृचं देवताः । तथा चानुक्रांतं । इमां म
एकादशाप्रमिति ॥ वध्यश्चगोत्राणां पशाविदमाप्रीसूक्तं । सूचितं च । समिद्धो
अद्येति सर्वेषां यथर्षि वा । आ० ३. २. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

इ॒मां मे॒ अ॒ग्ने॒ स॒मिधं॑ जुषस्वे॒ऋस्पदे॑ प्रति॒ हर्या॑ घृ॒ताचीं॑ ।

व॒र्षन्पृथि॒व्याः सु॒दिन॒त्वे अ॒ह्ना॒मूर्ध्वो भ॒व सु॒क्रतो॑ दे॒वय॒ज्या ॥ १ ॥

इ॒मां । मे॒ । अ॒ग्ने॒ । सं॒ऽइधं॑ । जुष॒स्व । इ॒ऋः । प॒दे । प्र॒ति॒ । ह॒र्य॒ । घृ॒ताचीं॑ ।

व॒र्षन् । पृथि॒व्याः । सु॒दिन॒ऽत्वे । अ॒ह्ना॑ । ऊ॒र्ध्वः । भ॒व । सु॒क्रतो॑ इति॒ सु॒ऽक्रतो॑ ।
दे॒वऽय॒ज्या ॥ १ ॥

हेऽग्न इ॒ऋस्पद॑ इ॒ऋयास्पदे॑ । एतद्वा इ॒ऋयास्पदं॑ यदुत्तरवेदिनाभिरिति
ब्राह्मणं । उत्तरवेद्यामिमां मे मदीयां समिधं जुषस्व । सेवस्व । तथा घृताचीं
घृतमंचंतीं सुचं प्रति हर्य । प्रतिकामयस्व । किंच हे सुक्रतो सुप्रज्ञ पृथिव्या
वर्षन्वर्षणि समुच्छ्रिते पूर्वोक्ते देशेऽह्नां सुदिनत्वे तन्निमित्तं देवयज्या देवयागेन
हेतुनोर्ध्वो ज्वालाभिरुन्नतो भव ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

आ दे॒वाना॑म॒यया॒वेह॑ या॒तु नरा॑शंसो वि॒श्वरूपे॑भिर॒श्वैः ।

ऋ॒तस्य॑ प॒था नम॑सा मि॒येधो॑ दे॒वेभ्यो॑ दे॒वत॑मः सु॒षूदत् ॥ २ ॥

आ । दे॒वानां॑ । अ॒यऽयावा॑ । इ॒ह । या॒तु । नरा॑शंसः । वि॒श्वऽरूपे॑भिः । अ॒श्वैः ।

ऋ॒तस्य॑ । प॒था । नम॑सा । मि॒येधः॑ । दे॒वेभ्यः॑ । दे॒वऽत॑मः । सु॒सू॒दत् ॥ २ ॥

देवानामययावाये गन्ता नराशंसः । उभे वनस्पत्यादिषु युगपदिति पूर्वोत्तर-
पदयोर्युगपत्प्रकृतिस्वरत्वं । नरैः शंसनीय एतन्नामकोऽग्निर्विश्वरूपेभिर्नानारूपैरश्वै
रोहिदाख्यैः सहेहास्मिन्यज्ञ आ यातु । आगत्य च मियेधो मेधो यज्ञहितः स्तुति-
योग्यो वा देवतमो देवानां मुख्यः सोऽग्निर्हविर्नयनयोग्येनर्तस्य यज्ञस्य पथा
मार्गेण नमसा स्तोत्रेण सह देवेभ्य इन्द्रादिभ्यः सुषूदत् । हविः प्रेरयतु ॥

॥ अथ तृतीया ॥

श॒श्वत्त॑म॒मी॒ऋते॑ दू॒त्याय॑ ह॒विर्ष॑न्तो म॒नुषा॑सो अ॒ग्निं ।

व॒हि॒ष्ठैर॒श्वैः सु॒वृता॑ रथे॒ना दे॒वान्व॑क्षि॒ नि ष॑दे॒ह होता॑ ॥ ३ ॥

श॒श्वत्त॑ऽत॒मं । ई॒ऋते॑ । दू॒त्याय॑ । ह॒विर्ष॑न्तः । म॒नुषा॑सः । अ॒ग्निं ।

व॒हि॒ष्ठैः । अ॒श्वैः । सु॒ऽवृता॑ । रथे॒न । आ । दे॒वान् । व॒क्षि॒ नि । स॒द् । इ॒ह । होता॑ ॥ ३ ॥

शश्वत्तममत्यंतं नित्यमग्निं हविष्मंतः संभृतहविष्का मनुष्यासो मनुष्या यज-
माना दूत्याय । दूतस्य भागकर्मणी इति यत्प्रत्ययः । दूतकर्मणे हविर्वहनलक्षणाय
तन्निमित्तमीकते । स्तुवंति । स त्वमेवं स्तुतो वहिष्ठैर्वोदृतमैरश्वैः सुवृता सुवर्तनेन
रथेन च सह देवानिन्द्रादीना वक्षि । अस्मदीयं यज्ञं प्रत्यावह । प्रापय । ततस्त्वं
होता भवन् इहास्मिन्यज्ञे नि सद । निषीद ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

वि प्रथतां देवजुष्टं तिरश्चा दीर्घं द्राघ्मा सुरभि भूत्वस्मे ।

अहेळता मनसा देव बर्हिर्निद्रज्येष्ठाँ उशतो यक्षि देवान् ॥ ४ ॥

वि । प्रथतां । देवऽजुष्टं । तिरश्चा । दीर्घं । द्राघ्मा । सुरभि । भूतु । अस्मे इति ।

अहेळता । मनसा । देव । बर्हिः । इन्द्रऽज्येष्ठान् । उशतः । यक्षि । देवान् ॥ ४ ॥

हे बर्हिर्नामकामे देव जुष्टं देवैः सेवितं तिरश्चा तिरश्चीनं तिर्यगंचनमिदं
बर्हिर्वि प्रथतां । विशेषेण विस्तृतं भवतु । तथा दीर्घं चेदं द्राघ्मा द्राघिम्ना ।
दीर्घशब्दस्य मनिचि प्रियस्थिरेत्यादिना द्राघिरादेशः । अकारस्येकारवर्णव्यापत्त्याः
पश्चादलोपः । द्राघिम्ना युक्तं भवतु । अस्मे अस्मदीयं बर्हिः सुरभि सोमादिह-
विर्निधानेन सुगंधं भूतु । भवतु । हे देव द्योतमान हे बर्हिरेतन्नामकामेऽहेळता ।
हेल इति क्रोधनाम । अक्रुध्यता मनसोशतो हवींषि कामयमानानिन्द्रज्येष्ठानि-
न्द्रप्रधानान्देवान्यक्षि यज । पूजय ॥

॥ अथ पंचमी ॥

दिवो वा सानु स्पृशता वरीयः पृथिव्या वा माचया वि अयध्वं ।

उशतीर्वाीरो महिना महर्द्धिर्देवं रथं रथयुर्धारयध्वं ॥ ५ ॥

दिवः । वा । सानु । स्पृशत । वरीयः । पृथिव्या । वा । माचया । वि । अयध्वं ।

उशतीः । वारः । महिना । महत्ऽभिः । देवं । रथं । रथऽयुः । धारयध्वं ॥ ५ ॥

हे वार एतन्नामधेया देव्यो यूयं दिवो वा । वाशब्दश्चार्थे । दिवश्च सानु समुच्छ्रितं
वरीय उरुतरं स्थानं स्पृशत । उन्नता भवतेत्यर्थः । वायोगे प्रथमेति न निघातः ।
पृथिव्याश्च यावती माचास्ति तावत्या माचया वि अयध्वं । विस्तृता भवत । उश-
तीर्देवान्कामयमाना यूयं रथयुः । सुपां सुलुगिति जसः सुः । रथकामाः सत्यो

महिना महिम्ना महद्भिर्देवैरधिष्ठितमत एव देवं द्योतमानं रथं रमणसाधनं
धारयध्वं । धारयत ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीय एकविंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

दे॒वी दि॒वो दु॒हित॒रा सु॒शिल्पे उ॒षासा॒नक्ता॒ सद॒तां नि यो॒नौ ।

आ वाँ दे॒वास उ॒शती उ॒शंत उ॒रौ सी॒दंतु सु॒भगे उ॒पस्थे ॥ ६ ॥

दे॒वी इति॑ । दि॒वः । दु॒हित॒रा । सु॒शिल्पे इति॑ सु॒ऽशिल्पे । उ॒षासा॒नक्ता । स॒द॒तां ।
नि । यो॒नौ ।

आ । वाँ । दे॒वासः । उ॒श॒ती इति॑ । उ॒शंतः । उ॒रौ । सी॒दंतु । सु॒भ॒गे इति॑ सु॒ऽभगे ।
उ॒प॒ऽस्थे ॥ ६ ॥

देवी द्योतमाने दिवो द्युलोकस्य दुहितरा दुहितरौ सुशिल्पे शोभनरूपे उषा-
सानक्तोषाश्च नक्तं चाहोरात्रौ योनौ यज्ञस्य स्थाने नि सदतां । निषीदतां । हे
उशती उशत्यौ कामयमाने हे सुभगे शोभनधने हे देव्यौ वां युवयोरुरौ विस्तीर्णं
उपस्थे समीपस्थे स्थान उशंतो हवींषि कामयमाना देवासो देवा आ सीदंतु ।
उपविशंतु ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

ऊ॒र्ध्वो या॒वा बृ॒हद्ग॒मिः स॒मिद्धः प्रि॒या धा॒मान्यदि॒तेरु॒पस्थे ।

पु॒रोहि॒तावृ॒त्विजा य॒ज्ञे अ॒स्मिन् वि॒दुष्ट॒रा द्र॒विण॒मा य॒जेथां ॥ ७ ॥

ऊ॒र्ध्वः । या॒वा । बृ॒हत् । अ॒ग्निः । सं॒ऽइ॒द्धः । प्रि॒या । धा॒मानि । अ॒दि॒तेः । उ॒प॒ऽस्थे ।

पु॒रः॒ऽहि॒तौ । अ॒वृ॒त्वि॒जा । य॒ज्ञे । अ॒स्मिन् । वि॒दुः॒ऽतरा । द्र॒वि॒णं । आ । य॒जे॒थां ॥ ७ ॥

यावा सोमाभिषवाय यदोर्ध्वं उन्नतो भवति यदा च बृहन्महानग्निः समिद्धो
हविर्भिः सम्यग्दीप्तो भवति । तथा प्रियाणि देवानां सोमादिहविःप्रदानेन प्रीण-
यितृणि धामानि हविषां धारकाणि यज्ञपात्राण्यदितेः पृथिव्या उपस्थे यज्ञसदने
यदासादितानि भवंति तदानीं हे अ॒वृत्विजौ देव्यौ पुरोहितौ होतारौ पुरतो निहितौ
विदुष्टरा । छांदसं संप्रसारणं । विद्वत्तमौ युवामस्मिन्यज्ञे द्रविणं धनमा यजेथां ।
यजिर्दानार्थः । अस्मभ्यमाभिमुख्येन प्रयच्छतं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

तिस्रो देवीर्वहिरिदं वरीय आ सीदत चकृमा वः स्योनं ।

मनुष्यद्यज्ञं सुधिता हवींषीळा देवी घृतपदी जुषंत ॥ ८ ॥

तिस्रः । देवीः । बर्हिः । इदं । वरीयः । आ । सीदत । चकृम । वः । स्योनं ।

मनुष्यत् । यज्ञं । सुधिता । हवींषि । इळा । देवी । घृतपदी । जुषंत ॥ ८ ॥

हे तिस्रो देवीरिळाद्यास्तिस्रो देव्यो वरीय उरुतरमिदं बर्हिरा सीदत । कालाध्वनोरिति द्वितीया । अत्यंतं तस्मिन्निषीदत । कुत एतत्तत्राह । वो युष्मदर्थं स्योनं विस्तीर्णमिदं चकृम । वयं कृतवन्तः । वाक्यभेदादनिघातः । इत्थैतन्नामिका देवी द्योतमाना सरस्वती घृतपदी दीपपदोपेता भारती चैता मनुष्यन्मनोर्यज्ञे यथा हवींष्यसेवंत तद्वदस्मदीयं यज्ञं सुधिता सुष्ठु निहितानि हवींषि च जुषंत । सेवन्तां ॥

त्वाष्टस्य पशोर्वपायागस्य देव त्वष्टरिति याज्या । सूचितं च । देव त्वष्टर्यङ् चारुत्वमानट् पिशंगरूपः सुभरो वयोधाः । आ० ३. ८. । इति ॥

॥ सैषा सूक्ते नवमी ॥

देव त्वष्टर्यङ् चारुत्वमानद्भ्यदंगिरसामभवः सचाभूः ।

स देवानां पाथ उप प्र विद्वानुशन्यक्षि द्रविणोदः सुरत्नः ॥ ९ ॥

देव । त्वष्टः । यत् । ह । चारुत्वं । आनट् । यत् । अंगिरसां । अभवः । सचाभूः ।

सः । देवानां । पाथः । उप । प्र । विद्वान् । उशन् । यक्षि । द्रविणः । उदः । सु । सुरत्नः ॥ ९ ॥

हे देव त्वष्टरेतन्नामकं त्वं यच्चारुत्वं हविर्भिः कल्याणरूपत्वमानट् प्राप्नवान् । अश्रोतेर्लिटि प्रत्ययस्य लुक् । यच्च त्वमंगिरसामस्माकं सचाभूः सहभावी सखाभवः । हे द्रविणोदो धनस्य दातरत एव सुरत्नः सुधनः स त्वमुशन्हवींषि कामयमानः सन् विद्वान् अस्येदमस्येदमिति प्रजानन्देवानां पाथोऽन्नमुप यक्षि । उपयज । तेभ्यः प्रयच्छ ॥

वनस्पतिस्तोमे निष्केवल्ये वनस्पते रशनयेत्येषा सूक्तमुखीया । सूचितं च । देवेभ्यो वनस्पते हवींषि वनस्पते रशनया नियूयेति सूक्तमुखीयाः । आ० ९. ५. । इति ॥

॥ सैषा दशमी ॥

वनस्पते रश्नया नियूया देवानां पाथ उप वक्षि विद्वान् ।

स्वदाति देवः कृण्वन् हवींषवतां द्यावापृथिवी हव मे ॥ १० ॥

वनस्पते । रश्नया । निऽयूय । देवानां । पाथः । उप । वक्षि । विद्वान् ।

स्वदाति । देवः । कृण्वत् । हवींषि । अवतां । द्यावापृथिवी इति । हव । मे ॥ १० ॥

हे वनस्पते वनस्पतिविकार यूप विद्वाञ्जानानस्त्वं रश्नया रज्ज्वा नियूय बद्ध्वा परिध्याय पाथोऽन्नं देवानामिन्द्रादीनामुप वक्षि । उपवह । प्रापय । ततो देवो वनस्पतिः स्वदाति । हविःप्रापणेन स्वदयतु । तथा हवींषस्माभिर्दत्तानि कृण्वत् । देवानां करोतु । तथा मे मदीयं हवं देवविषयाह्वानं द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्याववतां । रक्षतां ॥

॥ अथैकादशी ॥

आग्ने वह वरुणमिष्टये न इन्द्रं दिवो मरुतो अंतरिक्षात् ।

सीदंतु बर्हिर्विश्व आ यजचाः स्वाहा देवा अमृता मादयन्तां ॥ ११ ॥

आ । अग्ने । वह । वरुणं । इष्टये । नः । इन्द्रं । दिवः । मरुतः । अंतरिक्षात् ।

सीदंतु । बर्हिः । विश्वे । आ । यजचाः । स्वाहा । देवाः । अमृताः । मादयन्तां ॥ ११ ॥

हे अग्ने त्वं नोऽस्माकमिष्टये यागायेंद्रं वरुणं च मरुतश्च दिवो द्युलोकादंतरिक्षाच्चास्मदीयं यज्ञमा वह । प्रापय । आगतास्ते यजचा यष्टव्या विश्वे सर्वे देवा बर्हिरा सीदंतु । तचासन्ना भवन्तु । ततोऽमृता मरणधर्मरहिता देवाः स्वाहा स्वाहाकारेण दत्तैर्हविर्भिर्मादयन्तां । आत्मानं मादयन्तु ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये द्वाविंशो वर्गः ॥

बृहस्पत इत्येकादशर्चं तृतीयं सूक्तं । आंगिरसस्य बृहस्पतेरार्षं नवमी जगती शिष्टा दश त्रिष्टुभः । अनेन सूक्तेनर्षिः परमपुरुषार्थसाधनं परब्रह्मज्ञानं स्तुतवान् । अतस्तद्देवत्वमिदं । उक्तं हि बृहद्देवतायां । यज्ज्योतिः परमं ब्रह्म यद्योगात् समुपाश्नुते । तज्ज्ञानमभितुष्टाव सूक्तेनाथ बृहस्पतिरिति । अनुक्रांतं च । बृहस्पते बृहस्पतिर्ज्ञानं तुष्टाव नवमी जगती ॥ सूक्तविनियोगो गतः । देवसुवां हविःषु बृहस्पतिर्वाचस्पतिरित्यस्य प्रथमानुवाक्या । सूचितं च । बृहस्पते प्रथमं वाचो अयं हंसैरिव सखिभिर्वावदद्भिः । आ० ४. ११. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यत्प्रेरित नामधेयं दधानाः ।

यदेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीत्प्रेणा तदेषां निहितं गुहाविः ॥ १ ॥

बृहस्पते । प्रथमं । वाचः । अग्रं । यत् । प्र । ऐरित । नामधेयं । दधानाः ।

यत् । एषां । श्रेष्ठं । यत् । अरिप्रं । आसीत् । प्रेणा । तत् । एषां । निहितं । गुहा । आविः ॥ १ ॥

बृहस्पतिरनेन सूक्तेन विदितवेदार्थान्बालान्दृष्ट्वा स्मयमानः स्वात्मानं संबो-
ध्याह । हे बृहस्पतेऽन्तरात्मन् प्रथममुत्पत्त्यनंतरमितरवागुच्चारणात्प्रागेव नामधेयं
नाम दधानाः पदार्थेषु निदधाना बाला यत्प्रेरित प्रेरितवन्तस्तद्वाचोऽग्रं भवति ।
यत्तत तातेत्यादिकं वाक्यं पूर्वमभिधाय पश्चादन्या वाचो वदिष्यन्ति खलु तस्माद्वा-
चोऽग्रं । अस्यां दशायामवस्थितान्बालान्पश्य । तथेदानीमेषां श्रेष्ठं प्रशस्यतमं यद्य-
च्चारिप्रं पापरहितं वेदार्थज्ञानमासीदेषां तज्ज्ञानं गुहा गुहायां निहितं गोष्ठं तत्प्रे-
णा । मकारलोपश्छांदसः । प्रेणाविर्भवति । वेदाभ्यासकाले सरस्वती स्वार्थमेभ्यः
प्रकाशयतीत्यर्थः । एवं विस्मये बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रमित्यादिकमारण्यक-
मनुसंधेयं । ऐ० आ० १. १४. ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

सक्तुमिव तितउना पुनंतो यत्र धीरा मनसा वाचमक्रत ।

अत्रा सखायः सख्यानि जानते भद्रैषां लक्ष्मीर्निहिताधि वाचि ॥ २ ॥

सक्तुंऽइव । तितउना । पुनंतः । यत्र । धीराः । मनसा । वाचं । अक्रत ।

अत्र । सखायः । सख्यानि । जानते । भद्रा । एषां । लक्ष्मीः । निहित । अधि । वाचि ॥ २ ॥

तितउना । परिपूयतेऽनेनेति । यद्वा तता विस्तृता भृष्टयवा अचेति तितउः ॥
तनोतेर्डउः सन्वच्च । उ० ५. ५२. । इति डउप्रत्ययः । सन्वद्वावादित्वं ॥ उक्तनिर्वचनेन
सूर्येण सक्तुमिव । यथा कश्चित्सक्तुं दुर्धावं पुनाति तद्वत् प्रकृतितः प्रत्ययतश्च शब्दा-
नुत्पुनंतो धीरा धीमंतो विद्वांसो यत्र यस्मिन्काले विद्वत्संघे वा मनसा प्रज्ञा-
युक्तेन वाचमक्रताकृषत कुर्वन्ति । करोतेर्लुङि रूपं । अत्र तत्र काले सखायः
समानख्यानाः शास्त्रादिविषयज्ञानास्ते सख्यानि तेषु भवानि ज्ञानानि जानते ।
जानन्ति । यद्वा सखायो वाचा बद्धसख्यास्ते तस्यास्तस्या वाचः सख्यानि जानन्ति ।
वाक्ययुक्तानभ्युदयाँल्लभन्त इत्यर्थः । तस्मादेषां वाचि भद्रा कल्याणी निहिता

लक्ष्मीर्भवति । अधिः सप्तम्यर्थद्योतकः । अर्थज्ञानं वाचि पश्याम इत्यर्थः । तितउ परिपवनं भवति ततवद्वा तुन्नवद्वा तिलमात्रतुन्नमिति वा सक्तुमिव तितउनेत्यादि निरुक्तमनुसंधेयं । नि० ४. १०. ॥

वाग्देवत्यपशोर्वपापुरोडाशयोर्यज्ञेन वाच इत्यादिके द्वे क्रमेण याज्ये । सूचितं च । यज्ञेन वाचः पदवीयमायन्निति द्वे देवीं वाचमजनयंत देवाः । आ० ३. ८. । इति ॥

॥ सैषा तृतीया ॥

यज्ञेन वाचः पदवीयमायन्तामन्वविन्दृषिषु प्रविष्टां ।

तामाभृत्या व्यदधुः पुरुचा तां सप्त रेभा अभि सं नवंते ॥ ३ ॥

यज्ञेन । वाचः । पदवीयं । आयन् । तां । अन् । अविन्दन् । ऋषिषु । प्रविष्टां ।

तां । आभृत्य । वि । व्यदधुः । पुरुचा । तां । सप्त । रेभाः । अभि । सं । नवंते ॥ ३ ॥

विदितार्था धीराः पदवीयं । वेतेरचो यत् । संज्ञापूर्वकस्य विधेरनित्यत्वाद्गुणाभावः । पदेन यातव्यः पंथाः पदवीयः । तं वाचो मार्गं यज्ञेनायन् । प्राप्तवन्तः । ऋषिष्वतीन्द्रियार्थदर्शिषु प्रविष्टां तां वाचमविन्दन् । अलभन्त । अनन्तरं तां वाचमाभृत्याहृत्य पुरुचा बहुषु देशेषु व्यदधुः । व्यकार्षुः । सर्वान्मनुष्यान्ध्यापयामासुरित्यर्थः । एतादृशीं वाचं रेभाः शब्दायमानाः पक्षिणः पक्षिरूपाणि गायत्र्यादीनि सप्त छंदांस्यभि सं नवंते । अभितः संगच्छन्ते ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

उत त्वः पश्यन्न ददर्श वाचमुत त्वः शृण्वन्न शृणोत्येनां ।

उतो त्वस्मै तन्वँ वि सस्ते जायेव पत्य उशती सुवासाः ॥ ४ ॥

उत । त्वः । पश्यन् । न । ददर्श । वाचं । उत । त्वः । शृण्वन् । न । शृणोति । एनां ।

उतो इति । त्वस्मै । तन्वँ । वि । सस्ते । जायाऽइव । पत्ये । उशती । सुऽवासाः ॥ ४ ॥

त्वशब्द एकवाची । एकः । उतशब्दोऽप्यर्थः । पश्यन्नपि मनसा पर्यालोचयन्नपि वाचं न ददर्श । दर्शनफलाभावान्न पश्यति । त्व एकः शृण्वन्नप्येनां वाचं न शृणोति श्रवणफलाभावात् । इत्यनेनार्थेनाविद्वानभिहितः । तृतीयपादेन विदितवेदार्थमाह । त्वस्मा एकस्मा अपि तन्वमात्मीयं शरीरं वि सस्ते । स्वयं वाग्विविधं

गमयति । आत्मानं विवृणुते प्रकाशयतीत्यर्थः । तत्र दृष्टान्तः । जायेव । यथोशती संभोगं कामायमाना सुवासाः शोभनवसना जाया पत्ये भर्त्रे ऋतुकाले संभोगार्थं स्वयमात्मानं विवृणुते तद्वदेनां पश्यति शृणोति चेति विदितवेदार्थस्य प्रशंसा । अप्येकः पश्यन्न पश्यति वाचमित्यादि निरुक्तमत्र द्रष्टव्यं । नि० १. १९. ॥

॥ अथ पंचमी ॥

उ॒त त्वं स॒ख्ये स्थि॒रपी॒तमाहु॑र्नैनं हि॒न्वंत्यपि॑ वाजि॒नेषु॑ ।

अ॒धे॒न्वा च॒रति॑ मा॒ययै॑ष वाचं॑ शु॒श्रुवाँ अ॒फला॑म॒पुष्पां ॥ ५ ॥

उ॒त । त्वं । स॒ख्ये । स्थि॒रऽपी॒तं । आ॒हुः । न । ए॒नं । हि॒न्व॑न्ति । अ॒पि । वाजि॒नेषु॑ ।

अ॒धे॒न्वा । च॒र॒ति॒ । मा॒यया॑ । ए॒षः । वाचं॑ । शु॒श्रु॒ऽवान् । अ॒फला॑ । अ॒पुष्पां ॥ ५ ॥

त्वमुक्तैकमपि सख्ये विदुषां संसदि । या सत्कथा सा सखिकर्मत्वात्सख्यमित्युच्यते । सा च वाचा क्रियते । अतो वाक्संबन्धाद्वाक्सख्ये स्थिरपीतं । मधु यस्य हृदये स्थितं भवति । यद्वा स्थिरपीतं स्थिरप्राप्तिमाहुः । यद्वा तस्मिञ्ज्ञातार्थमाहुः । लोके यथा ज्ञातार्थं पुरुषं पीतार्थमिति वदन्ति । किंचैनं विज्ञातार्थं पुरुषं वाजिनेषु । वागिनेश्वरा येषां ते वाजिना अर्था वाच आयत्ताः स्वल्भुः । वाग्ज्ञेयैष्वर्थेषु नापि हिन्वन्ति । अपिशब्दोऽन्वर्थे । केचिदपि नानुगच्छन्ति । अयमेवातिशयेन विद्वानित्यर्थः । यद्वा वाजिनेषु सारभूतेषु निरूपणीयेष्वर्थेष्वेनं न हिन्वन्ति । न वहिः कुर्वन्ति । एनं पुरस्कृत्यैव सर्वं वेदार्थं विचारयन्तीत्यर्थः । इत्यर्थज्ञः प्रशस्तः । अनंतरमुत्तरार्धेन केवलपाठको निन्द्यते । एषोऽविज्ञातार्थः पुरुषोऽधेन्वा धेनुविवर्जितया कामानामदोग्ध्या देवमनुष्यस्थानेषु वाक्प्रतिरूपया मायया चरति । किं कुर्वन् । अफलामपुष्पां । वाचोऽर्थः पुष्पफलं । अर्थवर्जितां । यद्वा वाचोऽर्थो याज्ञदैवते । यज्ञे भवं ज्ञानं याज्ञं देवतासु भवं ज्ञानं दैवतं । तद्वर्जितां कर्मादिविषयज्ञानवर्जितां वाचं शुश्रुवान् श्रुतवान् । केवलं पाठमात्रेणैव श्रुतवान् स चरति । यथा बन्ध्या पीना गौः किं द्रोणमात्रं क्षीरं दोग्धीति मायामुत्पादयन्ती चरति यथा बन्धो वृक्षोऽकाले पल्लवादियुक्तः सन्पुष्पयति फलतीति भ्रान्तिमुत्पादयन्तिष्ठति तथा पाठं प्रब्रुवाणश्चरतीत्यर्थः । अप्येकं वाक्सख्ये स्थिरपीतमित्यादि निरुक्तमनुसंधेयं । नि० १. २०. ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये त्रयोविंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यस्ति॒त्याज॑ सचि॒विदं॑ सखा॒यं न तस्य॑ वा॒च्यपि॑ भा॒गो अ॒स्ति ।

यदी॑ ऋ॒णोत्य॑ल॒कं ऋ॒णोति॑ न॒हि प्र॒वेदं॑ सु॒कृत॑स्य॒ पंथां॑ ॥ ६ ॥

यः । ति॒त्याज॑ । स॒चि॒विदं॑ । सखा॒यं । न । तस्य॑ । वा॒चि । अपि॑ । भा॒गः । अ॒स्ति ।

यत् । ई॒ । ऋ॒णोति॑ । अ॒ल॒कं । ऋ॒णोति॑ । न॒हि । प्र॒वेदं॑ । सु॒कृत॑स्य॒ । पंथां॑ ॥ ६ ॥

सचिविदं । सचिशब्दः सखिवाची । सखिविदं । योऽध्येता स वेदस्य सखा संप्रदायोच्छेदनिवारकत्वेन वेदं प्रत्युपकारित्वात् । तादृशमुपकारिणमध्येतारं वेत्तीति सचिवित् । तमभिज्ञं सखायमध्येतृणां पुरुषाणां स्वार्थबोधनेनोपकारित्वात्सखिभूतं वेदं यः पुमांस्तित्याज परार्थविनियोगेन परित्यजति । त्यजतेर्लिट्युपसृधेयामानृचुरित्यादिना निपातितः । तस्य पुरुषस्य वाचि सर्वस्यां लौकिक्यां शास्त्रीयायां वाच्यपि भागो भजनीयः कश्चिदर्थो नास्ति । इमयं पुरुषो यद्वेदव्यतिरिक्तं ऋणोति तदलकमलीकं व्यर्थमेव ऋणोति । हि यस्मात्कारणात्सुकृतस्य पंथां पंथानं न प्रवेद । अद्वाराहित्यादनुष्ठानमार्गं न जानाति । तस्मात्तदीयश्रवणमपि निःफलमित्यर्थः । द्वितीयचतुर्थपादयोरभिप्राय आरण्यके दर्शितो न तस्यानूक्ते भागोऽस्तीत्यादिना । तथा तं योऽनूत्सृजत्यभागो वाचि भवत्यभागो नाके तदेषाभ्युक्ता । तै० आ० २. १५. । इत्यध्वर्युभिश्च ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अ॒क्ष॒ण्वंतः॑ कर्ण॑वंतः सखा॒यो मनोज॑वेष्व॒समा ब॒भूवुः॑ ।

आ॒द॒घ्नास॑ उप॒क॒क्षास॑ उ॒ त्वे हृ॒दा इ॒व स्ना॒त्वा उ॒ त्वे द॒दृशे॑ ॥ ७ ॥

अ॒क्ष॒ण॒ऽवंतः॑ । कर्ण॑ऽवंतः । सखा॒यः । मनः॑ऽज॒वेषु॑ । अ॒स॒माः । ब॒भूवुः॑ ।

आ॒द॒घ्नासः॑ । उ॒प॒ऽक॒क्षासः॑ । ऊं इति॑ । त्वे । हृ॒दाः॑ऽइ॒व । स्ना॒त्वाः । ऊं इति॑ । त्वे । द॒दृशे॑ ॥ ७ ॥

अक्षण्वंतोऽक्षिमंतः । छंदस्यपि दृश्यत इत्यक्षिशब्दादनङ् । अनो नुडिति नुट् । अनेन दृश्यते सर्वमित्यक्षि । यद्वा तैजसत्वादभ्योऽंगेभ्यो व्यक्ततरं । तथा च श्रूयते । तस्मादेते व्यक्ततरे इवेति । तादृशाक्षियुक्ताः कर्णवंतः । कर्णो निकृत्तद्वारः । गर्भावस्थायामेव केनापि निर्मितविल इत्यर्थः । यद्वा शरीरस्य शिरसो वोर्ध्वं गते उच्चैः स्थिते । कर्णविलक्षणाकाशवंतः । तथा चाम्नायते । ऋच्छंतीव खे उदगंता-

मिति । तादृशः सखायः । समानं ख्यानं ज्ञानं येषामिति सखायः । तेषु वाक्येषु बाह्येष्विन्द्रियेषु समानज्ञाना इत्यर्थः । ते मनोजवेषु । मनसा गम्यन्ते ज्ञायन्त इति मनोजवाः प्रज्ञाद्याः । तेष्वसमा अतुल्या बभूवुः । भवन्ति । तेषु मध्ये केचिदादघ्नासः । आस्यशब्दस्य पृषोदरादित्वादाकारादेशः । आस्यदघ्ना आस्यप्रमाणोदका हृदा इवेति मध्यमप्रज्ञानाह । अथ त्व एके । सर्वनामत्वाज्जसः शीभावः । उपकक्षासः कक्षसमीपप्रमाणोदका हृदा इव । अल्पोदका इत्यर्थः । अनेनाल्पप्रज्ञानाह । तथा त्व एके स्नात्वाः । स्नातेः कृत्यार्थे तन्प्रत्ययः । पा० ३.४.१४. । स चाहं कृत्यतृचश्च । पा० ३.३.१६९. । इत्यर्हार्थे च भवति । स्नानार्हा अक्षोभ्योदका हृदा इव दृश्ये । दृश्यन्ते । अनेन महाप्रज्ञानाह । उः पूरणः । अक्षिमन्तः कर्णवन्तः सखायोऽक्षि चष्टेरित्यादिकं निरुक्तमत्र द्रष्टव्यं । नि० १.९. ॥

॥ अथाष्टमी ॥

हृदा तष्टेषु मनसो जवेषु यद्ब्राह्मणाः संयजन्ते सखायः ।

अत्राहं त्वं वि जहुर्वेद्याभिरोहब्रह्मणो वि चरन्त्यु त्वे ॥ ८ ॥

हृदा । तष्टेषु । मनसः । जवेषु । यत् । ब्राह्मणाः । संयजन्ते । सखायः ।

अत्र । अहं । त्वं । वि । जहुः । वेद्याभिः । ओहं ब्रह्मणः । वि । चरन्ति । ऊं इति । त्वे ॥ ८ ॥

सखायः समानख्याना ब्राह्मणा हृदा बुद्धिमतां हृदयेन तष्टेषु निश्चितेषु परिकल्पितेषु मनसो जवेषु गन्तव्येषु वेदार्थेषु गुणदोषनिरूपणा यद्यदा संयजन्ते संगच्छन्ते । यजिरत्र संगतिकरणवाची । अत्रास्मिन्ब्राह्मणसंघे त्वमविज्ञातार्थमेकं पुरुषं वेद्याभिर्वेदितव्याभिर्विद्याभिः प्रवृत्तिभिर्वा वि जहुः । विशेषेण परित्यजन्ति । अहेति विनिश्चये । ओहब्रह्मणः । उह्यमानं ब्रह्म विद्याश्रुतिमतिबुद्धिलक्षणं येषां ते तथोक्ताः । तादृशास्त एके विद्वांसो वि चरन्ति । यथाकामं वेदार्थेषु विनिश्चयार्थं प्रवर्तन्ते । उः प्रसिद्धौ । हृदा तष्टेषु मनसां जवेष्टित्यादिकं निरुक्तं द्रष्टव्यं । नि० १३.१३. ॥

॥ अथ नवमी ॥

इमे ये नार्वाङ् परश्चरन्ति न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः ।

त एते वार्चमभिपद्य पापया सिरीस्तत्र तन्वते अप्रजज्ञयः ॥ ९ ॥

इमे । ये । न । अर्वाङ् । न । परः । चरन्ति । न । ब्राह्मणासः । न । सुतेऽकरासः ।

ते । एते । वार्चं । अभिऽपद्य । पापया । सिरीः । तत्र । तन्वते । अप्रऽजज्ञयः ॥ ९ ॥

अनया वेदार्थानभिज्ञा निंद्यते । इमे येऽविद्वांसोऽर्वागर्वाचीनमधोभाविन्य-
स्मिँल्लोके ब्राह्मणैः सह न चरन्ति ये परः परस्ताद्देवैः सह न चरन्ति ते ब्राह्म-
णासो ब्राह्मणा वेदार्थतत्परा न भवन्ति । तथा सुतेकरासः सोमं सुतमभिषुतं
कुर्वन्तीति सुतेकरा ऋत्विजः । तेऽपि न भवन्ति । अप्रजज्ञयः । जानातेराहगमहन
इति किप्रत्ययः । अविद्वांसस्त एते मनुष्या वाचं लौकिकीमभिपद्य प्राप्य तथा
पापया पापकारिण्या वाचा युक्तास्ते सिरिः । छंदसीवनिपावितीप्रत्ययः । सुपां
सुलुगिति जसः सुः । सीरिणो भूत्वा तंच कृषिलक्षणं तन्वते । विस्तारयन्ति ।
कुर्वन्तीत्यर्थः । सर्वथा वेदार्थो ज्ञेय इत्यभिप्रायः ॥

सोमप्रवहणे सर्वे नदन्तीत्येषा । सूचितं च । सोम यास्ते मयोभुव इति तिस्रः
सर्वे नदन्ति यशसागतेन । आ० ४. ४. । इति ॥

॥ सैषा दशमी ॥

सर्वे नदन्ति यशसागतेन सभासाहेन सख्या सखायः ।

किल्बिषस्पृत्पितुषणिर्ह्येषामरं हितो भवन्ति वाजिनाय ॥ १० ॥

सर्वे । नदन्ति । यशसा । आऽगतेन । सभाऽसहेन । सख्या । सखायः ।

किल्बिषऽस्पृत् । पितुऽसनिः । हि । एषां । अरं । हितः । भवन्ति । वाजिनाय ॥ १० ॥

सखायः समानख्यानाः समानज्ञानाः सर्वे सभ्या मनुष्याः सभासहेन सभां
सोढुं शक्नुवता सख्यत्विजां प्रतिभूतेन यज्ञं प्रत्यागतेन यशसा यशस्विना सोमेन
हेतुना नदन्ति । दृष्टा भवन्ति । स हि स एव सोम एषां जनानां किल्बिषस्पृत् ।
यः स्वस्मादन्यः पुरुषः श्रेष्ठतामश्नुते स किल्बिषं भवति बाध्यत्वेन । यथा पापं
सदाचारैर्बाधितथं भवति तद्वत् । पापरूपस्य शत्रोर्बाधकः । यद्वा । यज्ञे सा-
ध्वनुप्रवचनाकरणेन यत्किल्बिषं येषां संजायते तद्वो बाधते स किल्बिषस्पृत् ।
तथा त्वं पितुषणिः । पितुरित्यन्ननाम दक्षिणा वा । तमनेन सोमेन सनोति
यजमानः संभजत इति तादृशः । तेषामन्नदक्षिणादातेत्यर्थः । किंच । हितः पात्रेषु
निहितः सोमो वाजिनाय । इन्द्रियं वीर्यं वाजिनं । तेषां वीर्याय तत्कर्तुमरमलं
पर्याप्तः समर्थो भवति ॥ सर्वे नदन्ति यशसागतेनेत्यन्वाह यशो वै सोमो राजे-
त्यादिकमिन्द्रियं वै वीर्यं वाजिनमाजरसं हास्मै वाजिनं नापच्छिद्यत इत्यंतं
ब्राह्मणमचानुसंधेयं । ऐ० ब्रा० १. १३. ॥

॥ अथैकादशी ॥

ऋचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वान्गायत्रं त्वो गायति शक्नोषु ।

ब्रह्मा त्वो वदति जातविद्यां यज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः ॥११॥

ऋचां । त्वः । पोषं । आस्ते । पुपुष्वान् । गायत्रं । त्वः । गायति । शक्नोषु ।

ब्रह्मा । त्वः । वदति । जातविद्यां । यज्ञस्य । मात्रां । वि । मिमीते । उं इति । त्वः ॥११॥

अनया होत्राद्यृत्विक्कर्मणां विनियोगमाचष्टे । त्व एको होतृर्चा पोषं यथा-
विधि कर्मणि प्रयोगं पुपुष्वान् । एको धातुरनुवादार्थः । ब्रह्मीर्ऋचः पुष्यन्
शंसन्नास्ते । त्व एक उद्गाता शक्नोषु । शक्नोष्य ऋचः । आभिर्ऋग्भिर्वृचं हंतुमिन्द्रः
समर्थोऽभूदिति शक्नोष्यः । तासु गायत्रं साम गायति । त्व एको ब्रह्मा च जातविद्यां
जाते जाते कर्तव्ये प्रायश्चित्तादौ वेदयित्रीं वाचं वदति । ब्रह्मा हि सर्वं वेदितुं
योग्यो भवति खलु । चादिलोपे विभाषेति न निघातः । त्व एकोऽध्वर्युश्च यज्ञस्य
मात्रां । यज्ञो यया मीयतेऽभिषवग्रहणादिकया क्रियया तां मात्रां यज्ञशरीरं वि
मिमीते । अत्यर्थं निर्मिमीते । ऋचामेकः पोषमास्ते पुपुष्वान् होतृर्गर्चनीत्या-
दिनिरुक्तानुसारेणार्थोऽभ्यधायि । एवं बृहस्पतिर्विदितवेदार्थं तुष्टाव ॥

॥ इत्यष्टमस्य द्वितीये चतुर्विंशो वर्गः ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।

पुमर्थोऽश्चतुरो देवाद्भिद्यातीर्थमहेश्वरः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधु-
रंधरसायणाचार्यविरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाश ऋक्संहिता-
भाष्येऽष्टमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
 निर्ममे तमहं वंदे विद्यातीर्थमहेश्वरं ॥
 प्राज्ञः श्रीसायणाचार्यो व्याख्याय चरमेऽष्टके ।
 स्फुटं द्वितीयमध्यायं तृतीयं वक्तुमुद्यतः ॥

तत्र देवानामिति नवर्चमनुवाकापेक्षया चतुर्थं सूक्तं । आनुष्टुभं देवदेवत्यं ।
 लोकनाम्नः पुत्रो बृहस्पतिरांगिरस एव वा बृहस्पतिर्ऋषिः । अथवा दक्षस्य
 दुहितादितिर्ऋषिः । तथा चानुक्रांतं । देवानां नव लौक्यो वा बृहस्पतिर्दक्षा-
 यण्यदितिर्वा देवमानुष्टुभमिति । गतः सूक्तविनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

दे॒वानां॑ नु व॒यं जा॒ना प्र वो॑चाम विप॒न्यया॑ ।

उ॒क्थेषु॑ श॒स्यमा॑नेषु यः प॒श्यादु॒त्तरे॑ युगे ॥१॥

दे॒वानां॑ । नु । व॒यं । जा॒ना । प्र । वो॑चा॒म । वि॒प॒न्यया॑ ।

उ॒क्थेषु॑ । श॒स्यमा॑नेषु । यः । प॒श्यात् । उ॒त्तरे॑ । युगे ॥१॥

अदितिर्दक्षायण्यनेन सूक्तेन स्वयं यथादित्यानजनयत्तद्वीति । बृहस्पत्यृ-
 षिपक्षे स ऋषिरदितेः सकाशादादित्योत्पत्तिप्रकारमाह । वयं देवानामादित्यानां
 जाना जन्मानि प्र वोचाम । प्रकथयाम । विपन्यया विस्पष्टया वाचा । वयमिति
 वोचामेति चोभयत्र पूजार्थं बहुवचनं । अथैकवदाह । यो देवानां गणः पूर्वं युग
 उत्पन्नोऽप्युक्थेषु शस्यमानेषु यागे शस्त्रेष्वनुष्ठीयमानेषूत्तरे युगे वर्तमानं स्तुवंतं
 स्तोतारं पश्यात् पश्यति । अनेकेष्वपि युगेषु गतेषु कर्मसु स्तूयमानो वर्तत
 इत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

ब्रह्म॑णस्पति॒रेता सं क॒र्मरं॑ इवाध॒मत् ।

दे॒वानां॑ पू॒र्ये युगेऽस॑तः स॒दजा॑यत ॥२॥

ब्रह्म॑णः । प॒तिः । ए॒ता । सं । क॒र्मरं॑ऽइव । अ॒ध॒मत् ।

दे॒वानां॑ । पू॒र्ये । युगे । अ॒स॑तः । स॒त् । अ॒जा॒य॒त ॥२॥

ब्रह्मणोऽन्नस्य पतिरदितिरेतैतानि देवानां जन्मानि कर्मार इव स यथा भस्त्रयाग्निमुपधमति प्रज्वलनार्थमेवं समधमत् । उदपादयदित्यर्थः । देवानां पूर्वं युगे । आदिसृष्टावित्यर्थः । तेषामुपादानकारणादसतो नामरूपवर्जितत्वेनासत्समानाद्ब्रह्मणः सकाशात्सन्नामरूपविशिष्टं देवादिकमजायत । प्रादुरभूत् ॥ असद्वा इदमग्र आसीत्ततो वै सदजायतेति हि श्रुतिः । न सदात्मकस्य प्रपञ्चस्यासत्कारणत्वं युक्तमिति वाच्यं छंदोगैः कथमसतः सज्जायेतेत्यसत्कारणत्वमाक्षिप्य सदेव सोम्येदमग्र आसीदित्यवधारितत्वात् । छां० उ० ६. २. । तर्ह्यसत्कारणप्रतिपादकवाक्यानां का गतिरिति चेत् तेषामव्याकृतत्वाभिप्रायत्वात् तद्वेदं तर्ह्यव्याकृतमासीदिति श्रुतेः । यद्येवं तर्ह्यदितेः सकाशात्कथं देवाद्युत्पत्तिः । वायोरग्निरित्यादिवत् अधिष्ठानसकाशादुत्पत्तेः । यद्वा देवानां कारणभूतं सदसतो ब्रह्मणः सकाशादुत्पन्नमिति योजनादुक्त्यायोऽस्मिन्पक्षेऽपि समान एव ॥

॥ अथ तृतीया ॥

देवानां युगे प्रथमेऽसतः सदजायत ।

तदाशा अज्जायंत तदुत्तानपदस्परि ॥३॥

देवानां । युगे । प्रथमे । असतः । सत् । अजायत ।

तत् । आशाः । अनु । अजायंत । तत् । उत्तानऽपदः । परि ॥३॥

पूर्वार्धमुक्तं । तदन्वाशा दिशोऽजायंत । तत्परि तदन्वित्यर्थः । उत्तानपदः । उत्तानमूर्ध्वतानं पद्यंत इत्युत्तानपदो वृक्षाः । तेऽजायंत । प्रादुरभवन् ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

भूर्जज्ञ उत्तानपदो भुव आशा अजायंत ।

अदितेर्दक्षो अजायत दक्षाद्वदितिः परि ॥४॥

भूः । जज्ञे । उत्तानऽपदः । भुवः । आशाः । अजायंत ।

अदितेः । दक्षः । अजायत । दक्षात् । ऊं इति । अदितिः । परि ॥४॥

भूरुत्तानपदो वृक्षाज्जज्ञे । तथा भुवः सकाशादाशा अजायंत । तथादितेर्दक्षोऽजायत । उत्पन्नः । दक्षादु दक्षादयदितिः पर्यजायत । न स्वोत्पन्नं कार्यं स्वस्यैव कारणमपि भवतीति विप्रतिषिद्धमिति वाच्यं । यास्काचार्य इदमेव वाक्य-

मुदाहृत्य विरोधमाशंक्य पर्यहरत् । तथा हि । अदितेर्दक्षो अजायत दक्षादितिः
परीति च तत्कथमुपपद्येत । समानजन्मानौ स्यातामित्यपि वा देवधर्मेणेतरेतर-
जन्मानौ स्यातामितरेतरप्रकृती । नि० ११. २३. । इति ॥

अदितिदेवताके पशावदितिर्ह्यजनिष्टेत्येषा हविषोऽनुवाक्या । सूचितं च ।
अदितिर्ह्यजनिष्ट सुचामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं । आ० ३. ८. । इति ॥

॥ सैषा पंचमी ॥

अदितिर्ह्यजनिष्ट दक्ष या दुहिता तव ।

तां देवा अन्वजायंत भद्रा अमृतबंधवः ॥ ५ ॥

अदितिः । हि । अजनिष्ट । दक्ष । या । दुहिता । तव ।

तां । देवाः । अनु । अजायंत । भद्राः । अमृतऽबंधवः ॥ ५ ॥

हे दक्ष तव या दुहिताभूत्सादितिरजनिष्ट हि पुत्रानादित्यान् । तदेवाह । तां
देवा अन्वजायंत भद्राः स्तुत्या भजनीया अमृतबंधवोऽमरणबंधनाः ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये प्रथमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यद्देवा अदः सलिले सुसंरब्धा अतिष्ठत ।

अचा वो नृत्यतामिव तीव्रो रेणुरपायत ॥ ६ ॥

यत् । देवाः । अदः । सलिले । सुऽसंरब्धाः । अतिष्ठत ।

अच । वः । नृत्यतांऽइव । तीव्रः । रेणुः । अप । आयत ॥ ६ ॥

अनयोत्तरेण चादित्याः स्तूयन्ते । यद्यदा हे देवा अदोऽमुष्मिन्सलिले यूयं
सुसंरब्धाः सुष्ठु लब्धात्मानोऽतिष्ठत स्थितवन्तः । आपो वा इदं सर्वमप एव
ससर्जादाविति श्रुतिस्मृती । अचास्मिन्सलिले नृत्यतामिव वो युष्माकं संबंधी
तीव्रो दुःसहो रेणुरंशभूत एकोऽपायत । अपागच्छत् । दिवं प्रति गत इति सूर्या-
भिप्रायं । परा मार्ताण्डमांस्यदिति वक्ष्यति ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

यद्देवा यतयो यथा भुर्वनान्यपिन्वत ।

अचा समुद्र आ गूळ्हमा सूर्यमजभर्तन ॥ ७ ॥

यन् । देवाः । यतयः । यथा । भुवनानि । अपिन्वत ।

अत्र । समुद्रे । आ । गूळ्हं । आ । सूर्ये । अजभर्तन ॥ ७ ॥

यद्यदा हे देवा यतयो यथा । वृष्ट्या नियमयंतीति वा वर्षणेन यातयंतीति वा यतयो मेघाः । ते यथोदकैर्भुवनानि लोकं पूरयन्ति तद्वत्स्वतेजोभिरपिन्वत पूरित-
वंतोऽत्र समुद्रेऽप्स्वा गूळ्हं निगूळ्हं सूर्ये प्रातरुदयायाजभर्तन । आहतवन्तः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

अष्टौ पुत्रासो अदितेयं जातास्तन्वः परि ।

देवाँ उप प्रैत्सप्तभिः परां मार्ताण्डमास्यत् ॥ ८ ॥

अष्टौ । पुत्रासः । अदितेः । ये । जाताः । तन्वः । परि ।

देवान् । उप । प्र । ऐत् । सप्तऽभिः । परां । मार्ताण्डं । आस्यत् ॥ ८ ॥

अष्टौ पुत्रासः पुत्रा मित्रादयोऽदितेर्भवन्ति । येऽदितेस्तन्वः परि शरीराज्जाता उत्पन्नाः । अदितेरष्टौ पुत्रा अर्ध्वर्युब्राह्मणे परिगणिताः । तथा हि । ताननुक्रमिष्यामो मित्रश्च वरुणश्च धाता चार्यमा चांशश्च भगश्च विवस्वानादित्यश्चेति । तथा तत्रैव प्रदेशान्तरेऽदितिं प्रस्तुत्याम्नातं । तस्या उच्छेषणमददुस्तत्प्राश्नात् सा रेतोऽधत्त तस्यै चत्वार आदित्या अजायन्त सा द्वितीयमपचदित्यष्टानामादित्या-
नामुत्पत्तिर्वर्णिता । तै० सं० ६. ५. ६. ९. । सादितिः सप्तभिः पुत्रैर्देवानुप प्रैत् । उपा-
गच्छत् । अष्टमं पुत्रं मार्ताण्डं सूर्ये परास्यत् । उपरि प्राक्षिपदित्यर्थः ॥

॥ अथ नवमी ॥

सप्तभिः पुत्रैरदितिरुप प्रैत्पूर्व्यं युगं ।

प्रजायै मृत्यवे त्वत्पुनर्मार्ताण्डमाभरत् ॥ ९ ॥

सप्तऽभिः । पुत्रैः । अदितिः । उप । प्र । ऐत् । पूर्व्यं । युगं ।

प्रऽजायै । मृत्यवे । त्वत् । पुनः । मार्ताण्डं । आ । अभरत् ॥ ९ ॥

पूर्वमन्त्रोक्त एवार्थः पुनरुच्यते । सप्तभिर्मार्ताण्डव्यतिरिक्तैर्मित्रादिभिरदितिः
पूर्व्यं पुराणं युगमुप प्रैत् । उपगता । अथ प्रजायै प्राणिनामुत्पत्तये मृत्यवे तेषां
मरणाय मार्ताण्डं । मृताद्भृद्वा दंडाज्जातं मार्ताण्डनामानं सूर्ये पुनराभरत् । आहरत् ।

द्युलोकेऽधारयत् । प्राणिमरणजननादीनां सूर्योदयास्तमयायत्तता स्फुटा । तस्यै
वृद्धमांडमजायतेत्यादि ब्राह्मणं । तै० सं० ६. ५. ६. १. ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये द्वितीयो वर्गः ॥

जनिष्ठा इत्येकादशर्चं पंचमं सूक्तं शक्तिपुत्रस्य गौरिवीतिरार्धं मारुतं चैष्टुभं ।
तथा चानुक्रांतं । जनिष्ठा एकादश गौरिवीतिरिति ॥ अग्निष्टोमे मरुत्वतीयशस्त्र
इदं सूक्तं निविद्धानं । सूचितं च । जनिष्ठा उय इत्येकभूयसीः शस्त्रा मरुत्वतीयां
निविदं दध्यात् । आ० ५. १४. । इति ॥ सौमिकचातुर्मास्येषु वैश्वदेवेऽप्येतन्मरुत्वतीयं
निविद्धानं । सूचितं च । जनिष्ठा उय उयो जज्ञ इति माध्यंदिनः । आ० ९. २. ।
इति ॥ महाव्रतेऽपि निष्केवल्य एतत्सूक्तं । तथैव पंचमारण्यके सूचितं जनिष्ठा
उयः सहसे तुरायेति निविद्धानमिति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

जनिष्ठा उयः सहसे तुराय मंद्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।

अवर्धन्निद्रं मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरं दधनञ्जनिष्ठा ॥ १ ॥

जनिष्ठाः । उयः । सहसे । तुराय । मंद्रः । ओजिष्ठः । बहुलऽअभिमानः ।

अवर्धन् । इन्द्रं । मरुतः । चित् । अत्र । माता । यत् । वीरं । दधनत् । धनिष्ठा ॥ १ ॥

हे इन्द्र सहसे बलाय तुराय शत्रूणां हिंसनाय त्वमुय उद्गूर्णवलो जनिष्ठाः ।
अजायथाः । कीदृशस्त्वं । मंद्रः स्तुत्य ओजिष्ठः । ओजः शरीरबलं । अतिशयेन
तद्वान् बहुलाभिमानो भूयिष्ठाभिमानी । इदं महानुभावमिन्द्रमत्र वृत्रवधे मरु-
तश्चिन्मरुतोऽप्यवर्धन् । स्तुत्या साहाय्येन वा वर्धितवन्तः । यद्यदा धनिष्ठा धार-
यित्रीन्द्रमाता वीरं दधनत् । आधारयत् ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

दुहो निषत्ता पृशनी चिदेवैः पुरु शंसैन वावृधुष्ट इन्द्रं ।

अभीवृतेव ता महापदेन ध्वांतात्प्रपित्वादुदरंत गर्भीः ॥ २ ॥

दुहः । निऽसत्ता । पृशनी । चित् । एवैः । पुरु । शंसैन । ववृधुः । ते । इन्द्रं ।

अभिवृताऽइव । ता । महाऽपदेन । ध्वांतात् । प्रऽपित्वात् । उत् । अरंत । गर्भीः ॥ २ ॥

दुहो द्रोग्धुरिन्द्रस्य पृशनी चित् सेनापि निषत्ता । तत्संनिधौ निषणाभूत् ।

एवैर्गन्तुभिर्मरुद्भिः सहितमिन्द्रं निषण्णेति संबंधः । तेऽपि मरुतः पुरु प्रभूतेन शंसेन स्तोत्रेणैन्द्रं ववृधुः । अवर्धत वृचं जिघांसतं । अथ महापदेन महता व्रजेनाभीवृतेव परिवृतानीव गवादीनि तानि यथावरणापगमे निर्गच्छन्ति तद्वत्तान्युदकानि ध्वा-
तादंधकाररूपात्मपित्वादासन्नात्माप्रावृचाद्गर्भा गर्भभूतान्युदकान्युदरंत । उदगच्छन् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

ऋषा ते पादा प्र यज्जिगास्यवर्धन्वाजा उत ये चिदत्र ।

त्वमिन्द्र सालावृकान्सहस्रमासन्दधिषे अश्विना ववृत्याः ॥३॥

ऋषा । ते । पादा । प्र । यत् । जिगासि । अवर्धन् । वाजाः । उत । ये । चित् । अत्र ।

त्वं । इन्द्र । सालावृकान् । सहस्रं । आसन् । दधिषे । अश्विना । आ । ववृत्याः ॥३॥

हे इन्द्र ते पादावृषा । महांतौ । तादृशस्त्वं यद्यदा जिगासि गच्छसि तदानीं वाजा
ऋभवोऽवर्धन् । अवर्धयन् । उतापि च ये चिद्ये केचिद्देवाः संति तेऽप्यवर्धयन् ।
हे इन्द्र त्वं सहस्रं सालावृकानासन्नास्ये दधिषे । धारयसि । तदानीमश्विनाश्विनावप्या
ववृत्याः । आवर्तयेः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

समना तूष्णीरुप यासि यज्ञमा नासत्या सख्याय वक्षि ।

वसाव्यामिन्द्र धारयः सहस्राश्विना शूर ददतुर्मघानि ॥४॥

समन्ता । तूष्णीः । उप । यासि । यज्ञं । आ । नासत्या । सख्याय । वक्षि ।

वसाव्यां । इन्द्र । धारयः । सहस्रां । अश्विना । शूर । ददतुः । मघानि ॥४॥

हे इन्द्र समना संग्रामे तूष्णीस्त्वरमाणोऽपि यज्ञमुप यासि । उपगच्छसि ।
तदानीं नासत्याश्विनौ सख्याय वक्षि । वहसि । हे इन्द्र वसाव्यां वसुसमूहं सहस्रा
सहस्रां बहुसंख्यां धारयः । धारयस्यस्माकमर्थाय । हे शूरांश्विनाश्विनावपि तवा-
नुचरौ मघानि धनानि ददतुः । अस्मभ्यं प्रयच्छतः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

मंदमान ऋतादधि प्रजायै सखिभिरिन्द्र इषिरेभिरथै ।

आभिर्हि माया उप दस्युमागान्मिहः प्र तस्मा अवपत्तमांसि ॥५॥

मंदमानः । ऋतात् । अधि । प्रजायै । सखिभिः । इंद्रः । इषिरेभिः । अर्थे ।
आ । आभिः । हि । मायाः । उप । दस्युः । आ । अगात् । मिहः । प्र । तमाः । अवपत् । तमांसि ॥ ५ ॥

इंद्र ऋताद्यज्ञादधीषिरेभिर्गमनशीलैः सखिभिर्मरुद्भिः सह मंदमानो माद्यन्प्र-
जायै यजमानायार्थं धनं प्रयच्छति । स चंद्र आभिः प्रजाभिर्निमित्तभूताभिर्माया
दस्युसंबन्धिनीर्विनाशयितुं दस्युमुपागात् । स इंद्रस्तस्मा अवर्षणेन ग्नापयित्रीर्मिहो
वृष्टीः प्रावपत् । तमांसि च प्रावपत् । व्यनाशयदित्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये तृतीयो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

सनामाना चिद्धसयो न्यस्मा अवाहन्निंद्र उषसो यथानः ।

ऋष्वैरगच्छः सखिभिर्निकामैः साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघंथ ॥ ६ ॥

सनामाना । चित् । ध्वसयः । नि । अस्मै । अव । अहन् । इंद्रः । उषसः । यथा । अनः ।

ऋष्वैः । अगच्छः । सखिभिः । नि । कामैः । साकं । प्रति । ऽस्था । हृद्या । जघंथ ॥ ६ ॥

अयमिंद्रो वृचं हंतुं सनामाना चित् समाननामानौ नि ध्वसयः । न्यगमयत् ।
अथेन्द्रस्त्वं वृचमवाहन् । अवहतवान् । यथोषसोऽनः शकटमवनाशितवान् तद्वत् ।
अथ प्रत्यक्षेणोच्यते । हे इंद्र त्वमृष्वैर्दीप्तैर्मरुद्भिर्वा निकामैर्नितरां वृचवधं काम-
यमानैः सखिभिर्मरुद्भिः साकं वृचं हंतुमगच्छः । आगत्य च प्रतिष्ठा प्रतिष्ठानानि
शरीराणि हृद्या हृद्यानि रमणीयानि जघंथ । हतवानसि । हंतेस्थल्युपदेशेऽतत्
इतीदृप्रतिषेधः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

त्वं जघंथ नमुचिं मखस्युं दासं कृण्वान ऋषये विमायं ।

त्वं चकर्थ मनवे स्योनान्पथो देवचांजसेव यानान् ॥ ७ ॥

त्वं । जघंथ । नमुचिं । मखस्युं । दासं । कृण्वानः । ऋषये । वि । ऽमायं ।

त्वं । चकर्थ । मनवे । स्योनान् । पथः । देव । ऽचा । अंजसा । ऽइव । यानान् ॥ ७ ॥

हे इंद्र त्वं नमुचिमेतत्संज्ञकमसुरं जघंथ । हतवानसि । कीदृशं । मखस्युं । ऋषेर्यज्ञं
विधातुमिच्छंतं यद्वा त्वदीयं धनमिच्छंतं । किं कुर्वन् । दासमुपक्षपयितारं नमु-
चिमसुरमृषये मनवे विमायं विगतमायं कृण्वानः कुर्वन् । किंच देवचा देवेषु

मध्ये मनव ऋषये सामान्येन मनुष्याय वा पथो मार्गान्स्योनांश्चकथं । कृतवानसि । अथवा देवचा देवेषु मध्ये गंतव्यान्मार्गानिति वा संबंधः । स्योनांश्चकथेत्युक्तमेव विवृणोति । अंजसेव यानानिति । इवेत्येवकारार्थे । अंजसैवाकुटिलेनैव यानान्गंतृन्मार्गानकरोः । अथवा मार्गेनाकुटिलेनैव गंतृंश्चकथं । यथा लोके शीघ्रं गतो मार्ग इति मार्गस्य गंतृत्वोपचारस्तद्वद्वापि यातृत्वं द्रष्टव्यं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

त्वमेतानि पप्रिषे वि नामेशान इंद्र दधिषे गभस्तौ ।

अनु त्वा देवाः शवसा मदंत्युपरिबुधान्वनिनश्चकथं ॥ ८ ॥

त्वं । एतानि । पप्रिषे । वि । नाम । ईशानः । इंद्र । दधिषे । गभस्तौ ।

अनु । त्वा । देवाः । शवसा । मदंति । उपरिऽबुधान् । वनिनः । चकथं ॥ ८ ॥

हे इंद्र त्वमेतानि नाम नामानि नामकान्युदकानि वि पप्रिषे । विपूरयसि । हे इंद्र ईशानः सर्वस्येश्वरत्वं गभस्तौ हस्ते दधिषे धारयसि वज्रं धनं वा । किंच त्वा त्वां शवसा बलेनोपेतं देवाः सर्वेऽनुमदंति । अनुष्ठुवंति । स त्वं वनिन उदकवतो मेघान्नश्मीन्वोपरिबुधानुपरिमूलानधोमुखांश्चकथं । कृतवानसि ॥

॥ अथ नवमी ॥

चक्रं यदस्याप्स्वा निषत्तमुतो तदस्मै मध्विच्छद्यात् ।

पृथिव्यामतिषितं यदूधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु ॥ ९ ॥

चक्रं । यत् । अस्य । अप्सु । आ । निऽसत्तं । उतो इति । तत् । अस्मै । मधु । इत् ।

चच्छद्यात् ।

पृथिव्यां । अतिऽसितं । यत् । ऊधः । पयः । गोषु । अदधाः । ओषधीषु ॥ ९ ॥

॥ अथ दशमी ॥

अश्वादिद्यायेति यद्वदंत्योजसो जातमुत मन्य एनं ।

मन्योरियाय हर्म्येषु तस्थौ यतः प्रजज्ञ इन्द्रो अस्य वेद ॥ १० ॥

अश्वात् । इयाय । इति । यत् । वदंति । ओजसः । जातं । उत । मन्ये । एनं ।

मन्योः । इयाय । हर्म्येषु । तस्थौ । यतः । प्रऽजज्ञे । इंद्रः । अस्य । वेद ॥ १० ॥

इंद्रसामर्थ्यं दृष्ट्वा केचिदेनमश्वादादित्यादियायोदितवानिति वदन्ति यद्यद्यपि उत
तथाप्यहमेनमोजसो बलाज्जातं मन्ये । जानामि । अस्य तेजस्वित्वं दृष्ट्वा सूर्या-
दुत्पन्न इति तेषां मतिः । अहं त्वोजःपदार्थाज्जात इति मन्ये यतोऽयं वृत्रादीन्ह-
तवानिति । अथवायं मन्योः क्रोधादियायोदितवान् । अतो हर्म्येषु शत्रुसंबंधिषु
युद्धेषु हर्म्येष्वेव वा तस्यौ । तिष्ठति । यतोऽयं प्रजज्ञ उत्पन्न इतींद्र एवास्य ।
स्वस्येत्यर्थः । सामर्थ्यं वेद । जानाति । न ह्यन्यो ज्ञातुमीष्टे ॥

॥ अथैकादशी ॥

वयः सुपर्णा उप सेदुरिंद्रं प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः ।

अप ध्वांतमूर्णुहि पूरधि चक्षुर्मुमुग्धिः स्मान्निधयेव ब्रह्मान् ॥ ११ ॥

वयः । सुऽपर्णाः । उप । सेदुः । इंद्रं । प्रियऽमेधाः । ऋषयः । नाधमानाः ।

अप । ध्वांतं । ऊर्णुहि । पूरधि । चक्षुः । मुमुग्धिः । अस्मान् । निधयाऽइव । ब्रह्मान् ॥ ११ ॥

वयो गंतारः सुपर्णाः सुपतना आदित्यरश्मय इंद्रमुप सेदुः । उपसन्ना अभवन् ।
कीदृशाः । प्रियमेधाः प्रिययज्ञा ऋषयो दृष्टारो नाधमानाः प्रज्ञां याचमानाः ।
याचनप्रकार उच्यते । हे इंद्र ध्वांतमंधकारमपोर्णुहि । परिहर । पूरधि पूरय च
चक्षुस्तेजः । मुमुग्धि मोचय चास्मान् निधयेव ब्रह्मान् । निधा पाश्या भवति ।
पाश्या पाशसमूहः । पाशसमूहेन ब्रह्मान्यथा मुंचन्ति तद्वत् । अत्र वयो वेर्बहु-
वचनमित्यादि निरुक्तं द्रष्टव्यं । नि० ४. ३. ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये चतुर्थो वर्गः ॥

वसूनामिति षडृचं षष्ठं सूक्तं । ऋष्याद्याः पूर्ववत् । वसूनां षष्ठित्यनुक्तांतं ॥
गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

वसूनां वा चर्कृष इयक्षन्धिया वा यज्ञैर्वा रोदस्योः ।

अर्वतो वा ये रयिमंतः सातौ वनुं वा ये सुश्रुणं सुश्रुतो धुः ॥ १ ॥

वसूनां । वा । चर्कृषे । इयक्षन् । धिया । वा । यज्ञैः । वा । रोदस्योः ।

अर्वतः । वा । ये । रयिऽमंतः । सातौ । वनुं । वा । ये । सुऽश्रुणं । सुऽश्रुतः । धु-
रिति धुः ॥ १ ॥

इयक्षन् धनानि दातुमिच्छन्निद्रो वसूनां धनानां लाभाय वा चर्कृषे। अपकृष्यते।
धिया वा। धीः कर्म धार्यमाणत्वात्। युद्धादिकर्मणा वा निमित्तेनाकृष्यते। यज्ञैर्वा
निमित्तभूतैः कृष्यते। कैरित्युच्यते। रोदस्योर्द्यावापृथिव्योः संबंधिभिर्देवैर्मनुष्यै-
श्चेत्यर्थः। सातौ संग्रामे जेतव्ये सति येऽर्वतो वा गच्छंतो रयिमंतो भवन्ति
तैरप्याकृष्यते। ये वनुं वा हिंसां वा सुश्रुणं सुप्रसिद्धामत्यंतदुर्जयविषयां सुश्रुतः
सुश्रवसः प्रसिद्धाः कुर्वन्ति तैरपींद्र आकृष्यत इति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

हव एषामसुरो नक्षत द्यां श्रवस्यता मनसा निंसत द्यां।

चक्षाणा यत्र सुविताय देवा द्यौर्न वारिभिः कृण्वंत स्वैः ॥ २ ॥

हवः। एषां। असुरः। नक्षत। द्यां। श्रवस्यता। मनसा। निंसत। द्यां।

चक्षाणाः। यत्र। सुविताय। देवाः। द्यौः। न। वारिभिः। कृण्वंत। स्वैः ॥ २ ॥

एषामनुष्ठातृणामंगिरसां हव आह्वानशब्दोऽसुर इंद्रस्य प्रेरको द्यां दिवं नक्षत।
व्याप्नोत्। तत्रत्या इंद्रसंबन्धिनी देवाः श्रवस्यतान्नमिच्छता मनसा द्यां पृथिवीं
निंसत। प्राप्नवन्तः। यत्र यस्यां पृथिव्यां चक्षाणाः पणिभिरपहता गाः पश्यन्तो
देवाः सुविताय सुष्ठु हिताय स्वात्मनोऽभ्युदयाय द्यौर्नादित्य इव वारिभिर्वरणीयैः
स्वैस्तेजोभिः कृण्वन्त। प्रकाशमकुर्वन्। गवां प्रदानायांधकारमपनेतुमिति शेषः॥
अथवा एषां यज्विनामपहतानां गवां हवोऽसुर इंद्रस्य प्रेरयिता सन्नक्षत। इंद्र-
प्रेरिता अंगिरसः श्रवस्यतान्नं कीर्तिं वेच्छता मनसा द्यां भूमिं निंसत। अनुष्ठातृणां
गाः प्रदर्शयितुमित्यर्थः। इतरत्समानं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

इयमेषाममृतानां गीः सर्वताता ये कृपणंत रत्नं।

धिर्यं च यज्ञं च साधंतस्ते नो धांतु वसव्यमसामि ॥ ३ ॥

इयं। एषां। अमृतानां। गीः। सर्वऽताता। ये। कृपणंत। रत्नं।

धिर्यं। च। यज्ञं। च। साधंतः। ते। नः। धांतु। वसव्यं। असामि ॥ ३ ॥

इयमेषाममृतानां यष्टव्यानां देवानां गीः स्तुतिः क्रियत इति शेषः। ये देवाः
सर्वताता सर्वतातौ यज्ञे कृपणंत प्रयच्छन्ति याच्यन्ते वा रत्नं रमणीयं धनं। धिर्यं

चास्मदीयां स्तुतिं च यज्ञं च साधन्तः साधयन्तस्ते नोऽस्मभ्यं वसथ्यं वसुसमूहम-
साम्यनल्पमसाधारणं वा धांतु । प्रयच्छन्तु ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

आ तत्त इन्द्रायवः पनन्ताभि य ऊर्वे गोमन्तं तितृत्सान् ।

सकृत्स्वं ये पुरुषुचां महीं सहस्रधारां बृहतीं दुधुक्षन् ॥४॥

आ । तत् । ते । इन्द्र । आयवः । पनन्त । अभि । ये । ऊर्वे । गोऽमन्तं । तितृत्सान् ।

सकृत्ऽस्वं । ये । पुरुऽपुचां । महीं । सहस्रऽधारां । बृहतीं । दुधुक्षन् ॥४॥

हे इन्द्र ते तवायवो मनुष्या अंगिरसस्तत्तदा पनन्त । आ सर्वतः पनन्त । स्तूयन्ते ।
येऽंगिरसो गोमन्तमूर्वे संधं पणिभिरपहतं प्राप्नोति तितृत्सान् हिंसितुमैच्छन् । तृदेहि-
सार्थस्य सनन्तस्य लेट्याडागमः । यद्योगादनिघातः । अभ्यस्तस्वरः । ये चांगिरसः
सकृत्स्वं । या सकृत्सूते सा सकृत्सूः । तां सकृत्प्रजातां पुरुषुचां बह्वोषधिवनस्प-
तिरूपपुचां सहस्रधारां बहुलकामानामुत्पादयित्रीं बृहतीं विस्तृतां महीं भूमिं ।
यद्वा पुरुषुचां बह्वोषधिवनस्पतिरूपपुचां सहस्रधारां बहुकामवर्षित्रीं महीं महतीं
पूज्यां वा बृहतीं परिमाणरहितां दिवं दुधुक्षन् दुदुहुः । ते पनन्तेति संबंधः । सकृद्व
द्यौरजायतेत्याद्युक्तं । ऋ० सं० ६. ४८. २२. ॥

॥ अथ पंचमी ॥

शचीव इन्द्रमवसे कृणुध्वमनानतं दमयन्तं पृतन्यून ।

ऋभुक्षणं मघवानं सुवृक्तिं भर्ता यो वज्रं नर्यं पुरुषुः ॥५॥

शचीऽवः । इन्द्र । अवसे । कृणुध्वं । अनानतं । दमयन्तं । पृतन्यून ।

ऋभुक्षणं । मघऽवानं । सुऽवृक्तिं । भर्ता । यः । वज्रं । नर्यं । पुरुऽपुः ॥५॥

हे शचीवः कर्मवन्तो यजमानाः । व्यत्ययेनैकवचनं । इन्द्रमवसे रक्षणाय
कृणुध्वं । कुरुध्वं । कीदृशमिन्द्रं । अनानतं । कदाचिदपि परेषामनवनतं । पृतन्यूनपृतना
इच्छतः शत्रून् दमयन्तं वशं प्रापयन्तं । ऋभुक्षणं महान्तं मघवानं धनवन्तं सुवृक्तिं
सुष्टुतिं । यः पुरुषुर्बहुशब्द इन्द्रो नर्यं नरेभ्यो हितमसुरविधातित्वात् । तादृशं वज्रं
भर्ता विभर्ति तमिन्द्रमवसे कृणुध्वमिति ॥

निष्केवल्ये यद्वावानेत्येषा धाय्या । सूचितं च । यद्वावानेति धाय्या पिबा

सुतस्य रसिन इति सामप्रगाथः । आ० ५. १५. । इति ॥ महाव्रतेऽप्येषा । तथैव
पंचमारण्यके सूचितं च । यद्वावानेति धाय्या सूददोहा इति ॥

॥ सैषा षष्ठी ॥

यद्वावानं पुरुतमं पुराषाळा वृचहंद्रो नामान्यप्राः ।

अचेति प्रासहस्पतिस्तुविष्मान्यदीमुश्मसि कर्तवे कर्त्तत् ॥ ६ ॥

यत् । ववानं । पुरुऽतमं । पुराषाट् । आ । वृचऽहा । इंद्रः । नामानि । अप्राः ।

अचेति । प्रऽसहः । पतिः । तुविष्मान् । यत् । ई । उश्मसि । कर्तवे । कर्त्तत् । तत् ॥ ६ ॥

यद्यदा पुरुतममत्यंतं प्रवृद्धतमं वृचं ववानं हन्ति पुराषाट् शत्रुपुराणामभिभ-
वितेन्द्रस्तदानीमानंतरमेव वृचहंद्रो नामान्युदकान्यप्राः । पूरयति । व्यत्ययेन मध्यमः ।
सोऽयमिंद्रः प्रासहः शत्रूणां प्रकर्षणाभिभविता पतिः सर्वस्य स्वामी तुविष्मान् ।
तुवीति बहुनाम तत्सामर्थ्याद्धनं परिगृह्यते । बहुधन इत्यर्थः । ईदृशः सन्नचेति ।
सर्वैः प्रज्ञातः । स महानिंद्रो यदीं यदेतत्कर्मोश्मसि वयं कामयामहे तत्करत् ।
करोत्येव । इदं भवत्वित्त्वं भवत्विति यत्कामयामहे तत्तदानीमेव करोत्येव नोदास्त
इत्यर्थः । सैतदेव प्रत्यपद्यत यद्वावानं पुरुतमं पुराषाळित्यादिकं ब्राह्मणमत्र द्रष्टव्यं
। ऐ० ब्रा० ३. २२. ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये पंचमो वर्गः ॥

प्र सु व इति नवर्चं सप्तमं सूक्तं । प्रियमेधपुत्रस्य सिंधुक्षित आर्षं जागतं
नदीदेवताकं । तथा चानुक्रांतं । प्र सु नव सिंधुक्षित्यैयमेधो नदीस्तुतिर्जागतं
त्विति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्र सु व आपो महिमानमुत्तमं कारुर्वोचाति सद्ने विवस्वतः ।

प्र सप्तसप्त चेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वंरीणामति सिंधुरोजसा ॥ १ ॥

प्र । सु । वः । आपः । महिमानं । उत्तमं । कारुः । वोचाति । सद्ने । विवस्वतः ।

प्र । सप्तऽसप्त । चेधा । हि । चक्रमुः । प्र । सृत्वंरीणां । अति । सिंधुः । ओजसा ॥ १ ॥

हे आपो वो युष्माकं महिमानं महत्त्वं स्तोत्रमुत्तममुत्कृष्टतमं कारुः स्तोता
सिंधुक्षिदहं विवस्वतः परिचरणवतो यजमानस्य सद्ने यज्ञगृहे सु सुष्ठु प्र वो-

चाति । प्रब्रवीमि । ता नद्यः सप्तसप्त भूत्वा चेधा पृथिव्यामंतरिक्षे दिवि चेति
चेधा त्रिःप्रकारं चक्रमुः । प्रावहन् । सृत्वरिणामासां मध्ये सिंधुरेतन्नामिका नद्यो-
जसा स्वबलेनाति सर्वा अपि नदीरतिक्रम्य प्रवहतीति शेषः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

प्र तेऽरद्वरुणो यातवे पथः सिंधो यद्वाजा अभ्यद्रवस्त्वं ।

भूम्या अधि प्रवता यासि सानुना यदेषामयं जगतामिरज्यसि ॥ २ ॥

प्रातेऽरदत् । वरुणः । यातवे । पथः । सिंधो इति । यत् । वाजान् । अभि । अद्रवः । त्वं ।

भूम्याः । अधि । प्रवता । यासि । सानुना । यत् । एषां । अयं । जगतां । इरज्यसि ॥ २ ॥

हे सिंधो देवि ते तव यातवे गमनाय वरुणो देवः पथो मार्गान्प्रादत् ।
प्राचीनं व्यलिखत् । सा हि प्राक् प्रवहति । अथवा प्रकृष्टमितरनदीभ्योऽप्यत्यंतं
विस्तृतं व्यदारयत् यद्यस्माद्धे सिंधो वाजानन्नान्यभिलक्ष्य त्वमभ्यद्रवः । अभ्यगच्छः ।
किंच त्वं भूम्या अधुपरि सानुना समुच्छ्रितेन प्रवता मार्गेण यासि । गच्छसि ।
सिंधुः खलु पर्वतान्विभिद्य गता । यद्येन समुच्छ्रितेन मार्गेण गच्छंती त्वमेषां
सर्वेषां जगतां जंगमानां प्राणिनामयं प्रत्यक्षमिरज्यसि । ईशिषे ॥

॥ अथ तृतीया ॥

दिवि स्वनो यतते भूम्योपर्यनंतं शुष्ममुदियति भानुना ।

अभ्रादिव प्र स्तनयन्ति वृष्टयः सिंधुर्यदेति वृषभो न रोरुवत् ॥ ३ ॥

दिवि । स्वनः । यतते । भूम्या । उपरि । अनंतं । शुष्मं । उत् । इयति । भानुना ।

अभ्रात्ऽइव । प्र । स्तनयन्ति । वृष्टयः । सिंधुः । यत् । एति । वृषभः । न । रोरुवत् ॥ ३ ॥

भूम्योपरि भूमेरुपरि प्रवर्तमानः स्वनो दिवि यतते । गच्छति । दिवं प्राप्नोति ।
सेयं सिंधुरनंतमपर्यंतं शुष्मं वेगं भानुना दीप्तेनोर्मिणोदियति । उद्गमयति ।
अभ्रादिवांतरिक्षाद्यथा वृष्टयः प्र स्तनयन्ति तद्वदस्याः शब्दाः प्रादुर्भवन्ति । यद्यदा
सिंधुरियं रोरुवद्भृशं शब्दयन् वृषभो न वृषभ इवेति गच्छति तदैवं भवति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अभि त्वां सिंधो शिशुमिन्न मातरो वाश्रा अर्षेति पयसेव धेनवः ।

राजैव युधा नयसि त्वमित्तिचौ यदासामयं प्रवतामिनस्ससि ॥ ४ ॥

अभि॒त्वा॒ सि॒न्धो॒ इति॑ । शि॒शुं॒ इत् । न॒ मा॒तरः॑ । वा॒श्राः । अ॒र्षेति॑ । प॒यसा॑ऽइव॒ धे॒नवः॑ ।
राजा॑ऽइव॒ यु॒ध्वा । न॒य॒सि॒त्वा॒ इत् । सि॒चौ॒ यत् । आ॒सां॒ अ॒यं । प्र॒व॒तां॒ इ॒नक्ष॑सि ॥४॥

हे सिन्धो त्वा त्वां शिशुमिन्न मातरः पुत्रमिव वाश्राः शब्दयन्त्य इतरा नद्यो
ऽभ्यर्षेति । अभिगच्छन्ति । पयसेव धेनवः पयसा युक्ता नवप्रसूतिका गाव इव ।
किंच युध्वा युद्धकृद्राजेव त्वमित्यमेव सिचौ सिच्यमानौ भटौ नयसि । यद्यदासां
प्रवतां त्वया सह गच्छन्तीनामयमय इनक्षसि । व्याप्नोषि । सर्वासां पुरतो गच्छसि ॥

॥ अथ पंचमी ॥

इ॒मं मे॑ ग॒ङ्गे य॒मुने॒ सर॒स्वति॒ श्रु॒तुद्रि॒ स्तोमं॑ स॒च॒ता प॒रु॒ष्ण्या ।

अ॒सि॒क्वा म॒रु॒द्ब॒धे वि॒त॒स्त॒या॒र्जी॒की॒ये शृ॒णु॒ह्या सु॒षोम॑या ॥५॥

इ॒मं । मे॒ । ग॒ङ्गे । य॒मुने॒ । सर॒स्वति॒ । श्रु॒तुद्रि॒ । स्तोमं॑ । स॒च॒त॒ । प॒रु॒ष्णि॒ । आ ।

अ॒सि॒क्वा । म॒रु॒त्ऽव॒धे॒ । वि॒त॒स्त॒या॒ । आ॒र्जी॒की॒य॒ । शृ॒णु॒हि॒ । आ । सु॒ऽसोम॑या ॥५॥

अत्र प्रधानभूताः सप्त नद्यस्तदवयवभूता नद्यस्तिस्रः स्तूयन्ते । हे गङ्गे हे यमुने
हे सरस्वति हे श्रुतुद्रि हे परुष्णि । हे असिक्वावयवभूतया सहिते मरुद्बधे हे वित-
स्तया सुषोमया च सहित आर्जीकीये त्वं च एवं सप्त नद्यो यूयं मे स्तोमं स्तोत्रम-
स्मदीयमा सचत । आसेवध्वं । शृणुहि । शृणुत । आर्जीकीयाया वितस्तया सुषोमया
च साहित्यं निरुक्त उक्तं । वितस्तया चार्जीकीय आ शृणुहि सुषोमया चेति ।
अत्र गङ्गा गमनादित्यादि निरुक्तं द्रष्टव्यं । ९. २६. ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये षष्ठो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

तृ॒ष्टा॒म॒या प्रथ॑मं या॒त॒वे स॒जूः सु॒स॒र्त्वा र॒स॒या श्वे॒त्या॒ त्या ।

त्वं सि॒न्धो॒ कु॒भ॒या गो॒म॒तीं क्रु॒मुं मे॒ह॒न्वा स॒रथं॑ या॒भिरी॒य॒से ॥६॥

तृ॒ष्टऽअ॒म॒या । प्रथ॑मं । या॒त॒वे । स॒जूः । सु॒ऽस॒र्त्वा । र॒स॒या । श्वे॒त्या॒ । त्या ।

त्वं । सि॒न्धो॒ इति॑ । कु॒भ॒या । गो॒ऽम॒तीं । क्रु॒मुं । मे॒ह॒न्वा । स॒ऽरथं॑ । या॒भिः । ई॒य॒से ॥६॥

हे सिन्धो त्वं क्रुमुं क्रमणशीलां गोमतीं नदीं यातवे प्रतियातुं पर्वतादवरूढा

प्रथमं नृष्टामया नद्या सजूः संगतासि । पश्चात्सुसर्वा रसया श्वेत्या त्या कुभया
मेहत्वा च सह सजूर्भव याभिस्त्वं सरथं समानं रथमारुह्यसे । गच्छसि ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

ऋजीत्येनी रुशती महित्वा परि जयांसि भरते रजांसि ।

अदब्धा सिंधुरपसांमपस्तमाश्वा न चिचा वपुषीव दर्शता ॥ ७ ॥

ऋजीती । एनी । रुशती । महिऽत्वा । परि । जयांसि । भरते । रजांसि ।

अदब्धा । सिंधुः । अपसां । अपऽतमा । अश्वा । न । चिचा । वपुषीऽइव । दर्शता ॥ ७ ॥

ऋजीत्यृजुगामिन्येनी श्वेतवर्णा रुशती दीपमाना सिंधुर्जयांसि वेगवन्ति रजां-
स्युदकानि परि भरते । प्रभरति । तादृश्यदब्धाहिंसिता सिंधुरपसां कर्मवतीनां
मध्येऽपस्तमा वेगाख्यकर्मवती भवति । अश्वा न वडवेव चिचा चायनीया वपुषी
वपुष्मती योषिदिव दर्शता दर्शनीया भवति ॥

॥ अथाष्टमी ॥

स्वश्वा सिंधुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुकृता वाजिनीवती ।

ऊर्णावती युवतिः सीलमावत्युताधि वस्ते सुभगा मधुवृधं ॥ ८ ॥

सुऽअश्वा । सिंधुः । सुऽरथा । सुऽवासाः । हिरण्ययी । सुऽकृता । वाजिनीऽवती ।

ऊर्णाऽवती । युवतिः । सीलमाऽवती । उत । अधि । वस्ते । सुऽभगा । मधुऽवृधं ॥ ८ ॥

सेयं सिंधुः स्वश्वा शोभनाश्वोपेता सुरथा शोभनरथा सुवासाः शोभनवस्त्रोपेता
हिरण्ययी हिरण्यमयाभरणा सुकृता वाजिनीवत्यन्नावत्यूर्णावती । तस्याः समीप-
देशे हि संत्यूर्णा यासां रोमभिः कंबलाः क्रियन्ते । युवतिर्नित्यतरुणी सर्वदाही-
नोदका सीलमावती । सीराणि ययोषध्या रज्जुभूतया बध्यन्ते सा सीलमेति नि-
गद्यते कृषीवलैः । तादृगोषध्युपेता । उतापि च सुभगा सिंधुर्मधुवृधं मधुवृधकं
निर्गुञ्जादिकमधि वस्ते । आच्छादयति । तस्यास्तीरि निर्गुञ्जादीनि बहूनि संति ॥

॥ अथ नवमी ॥

सुखं रथं युयुजे सिंधुरश्विनं तेन वाजं सनिषदस्मिन्नाजौ ।

महान्वास्य महिमा पतस्यतेऽदब्धस्य स्वयंशसो विरप्तिनः ॥ ९ ॥

सुखं । रथं । युयुजे । सिंधुः । अश्विनं । तेन । वाजं । सनिषत् । अस्मिन् । आजौ ।
महान् । हि । अस्य । महिमा । पनस्यते । अदब्धस्य । स्वयंशसः । विरप्तिनः ॥ ९ ॥

सिंधुर्देवता सुखं सुखकरं शोभनद्वारं वाश्विनमश्ववंतं रथं युयुजे । युनक्ति । तेन
रथेन वाजमन्नं सनिषत् । प्रयच्छतु । अस्मिन्नाजौ संग्रामे यज्ञे वास्य सिंधुरथस्य
महिमा महान् हि पनस्यते । स्तूयते । कीदृशस्यास्य । अदब्धस्यान्यैरहिंस्यस्य स्वय-
शसः स्वायत्तकीर्तेर्विरप्तिनः । महन्नामैतत् । महतः ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये सप्तमो वर्गः ॥

आ व इत्यष्टमस्य सूक्तं । इरावतः पुत्रस्य सर्पजातेर्जरत्कर्णनाम्न आर्षं ।
जागतं । सोमाभिषवार्था ये यावाणस्तद्देवत्यं । तथा चानुक्रांतं । आ वोऽष्टौ सर्प
ऐरावतो जरत्कर्णो यावणोऽस्तौदिति ॥ यावस्तोत्र एतत्सूक्तं । सूचितं च । आ व
चञ्जसे प्र वो यावाण इति सूक्तयोरंतरोपरिष्ठात्पुरस्ताद्वा । आ० ५. ५. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

आ व चञ्जस ऊर्जा व्युष्टिषिद्रं मरुतो रोदसी अनक्तन ।
उभे यथा नो अहनी सचाभुवा सदःसदो वरिवस्यात उद्भिदा ॥ १ ॥
आ । वः । चञ्जसे । ऊर्जा । विरुष्टिषु । इद्रं । मरुतः । रोदसी इति । अनक्तन ।
उभे इति । यथा । नः । अहनी इति । सचाभुवा । सदःसदः । वरिवस्यातः ।
उत्तुभिदा ॥ १ ॥

हे यावाणो वो युष्मानूर्जा सारभूतानामन्नवतीनां वोषसां व्युष्टिषु विभातेषु
सत्स्वा चञ्जसे । आप्रसाधयामि । यूयं सोमेनेद्रं मरुतो रोदसी द्यावापृथिव्यौ चा-
नक्तन । व्यंजयत । नोऽस्मानुभे सचाभुवा सहोत्पन्ने अहनी द्यावापृथिव्यौ सदःसदः
सर्वेषु यागगृहेषु वरिवस्यातः । परिचरतः । उद्भिदोद्भेदकेन धनेन पूरयतामिति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

तदु श्रेष्ठं सर्वनं सुनोतनात्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरि ।
विदध्यर्यो अभिभूति पौंस्यं महो राये चित्तरुते यदर्वतः ॥ २ ॥
तत् । ऊं इति । श्रेष्ठं । सर्वनं । सुनोतन । अत्यः । न । हस्तयतः । अद्रिः । सोतरि ।
विदत् । हि । अर्यः । अभिभूति । पौंस्यं । महः । राये । चित् । त्रुते । यत् । अर्वतः ॥ २ ॥

हे यावाणो यूयं तदु तमेव श्रेष्ठं प्रशस्यं सवनं सोमं सुनोतन । अभिषुणुत ।
अथैकवदाह । अद्रिरभिषवयावा हस्तयतो हस्ताभ्यां गृहीतः सन् अत्यो न धृतोऽथ
इव भवति सोतर्यभिषवकर्तर्यर्ध्वर्यौ । स यथा हस्ताभ्यां गृहीतोऽपि बलवान्
तद्वत् । अर्यो याव्णामभिषवाय प्रेरको यजमानोऽभिभूति शत्रूणामभिभावुकं
पौंस्यं बलं विदद्वि । लभते खलु देवेभ्यः । यद्वाभिषवायाध्वर्युदेः प्रेरितो यावा-
भिभूति पौंस्यं विदद्यजमानार्थं । किंच महे महते राये चिद्वनायापि यद्यो या-
वार्वतोऽश्वांस्तस्ते । तनुते । प्रयच्छति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

तदिदं स्य सवनं विवेरपो यथा पुरा मनवे गातुमश्नेत् ।

गोअर्णसि त्वाष्ट्रे अश्वनिर्णिजि प्रेमध्वरेष्वध्वराँ अशिश्नयुः ॥३॥

तत् । इत् । हि । अस्य । सवनं । विवेः । अपः । यथा । पुरा । मनवे । गातुं । अश्नेत् ।

गोऽअर्णसि । त्वाष्ट्रे । अश्वऽनिर्निजि । प्र । ई । अध्वरेषु । अध्वरान् । अशिश्नयुः ॥३॥

इदिति पूरणः । अस्य याव्णस्तत्सवनमभिषवोपेतमस्मदीयं सोमयागाख्यमपः
कर्म विवेः । व्याप्नोतु । विपूर्वस्य वेतेर्लङ्घदादिवाच्छपो लुक् । वेतेर्विपूर्वस्य वा
छांदसे श्वौ वापरूपमिति संदेहादनवग्रहः । समासस्वरः । यथा पुरा मनवे
राज्ञे गातुं गमनमश्नेदाजगाम तद्वद्वाप्नोतु । किंच गोअर्णसि गोरूपेऽपहतैर्गोभिः
परिवृते तथाश्वनिर्णिजि । निर्णिगिति रूपनाम । अश्वरूपे । अपहतैरश्वैर्वृत इत्यर्थः ।
ईहशे त्वाष्ट्रे त्वष्टुः पुत्रे हंतव्ये सतीति शेषः । ईमेतानध्वरानसुरैरहिंस्यानध्वरसा-
धकान्वोपलानध्वरेष्वशिश्नयुः । आश्रयन्ति पूर्वं यजमानाः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अपं हत रक्षसो भंगुरावतः स्कभायत निःश्रुतिं सेधतामतिं ।

आ नो रयिं सर्ववीरं सुनोतन देवाय भरत श्लोकमद्रयः ॥४॥

अपं । हत । रक्षसः । भंगुरऽवतः । स्कभायत । निःश्रुतिं । सेधत । अमतिं ।

आ । नः । रयिं । सर्वऽवीरं । सुनोतन । देवऽअयं । भरत । श्लोकं । अद्रयः ॥४॥

हे अद्रयो यूयमप हत विनाशयत रक्षसो राक्षसान् । कीदृशान् । भंगुरावतः ।
भंजकेन कर्मणा तद्वतः । तथा स्कभायत । दूरे परिहरत निःश्रुतिं पापदेवतां ।

यथामुं यज्ञं नागच्छति तथा । किंच सेधत निषेधतामतिं हिंसामतिं रक्षःप्रभृतिं ।
किंच नोऽस्माकं सर्ववीरं बहुपुत्राद्युपेतं रयिं धनमा सुनोतन । अभिषवेन पुत्र-
धनादीनां लाभादेवमुक्तं । किंच देवाय्यं देवप्रीणनं श्लोकं भरत । संपादयत ॥

॥ अथ पंचमी ॥

दिवश्चिदा वोऽमवत्तरेभ्यो विभ्वना चिदाश्चपस्तरेभ्यः ।

वायोश्चिदा सोमरभस्तरेभ्योऽग्नेश्चिदर्चं पितुकृत्तरेभ्यः ॥ ५ ॥

दिवः । चित् । आ । वः । अमवत्ऽतरेभ्यः । विऽभ्वना । चित् । आश्चपऽतरेभ्यः ।

वायोः । चित् । आ । सोमरभऽतरेभ्यः । अग्नेः । चित् । अर्चं । पितुकृत्ऽतरेभ्यः ॥ ५ ॥

दिवश्चिदादित्यादयमवत्तरेभ्योऽत्यंतं बलवद्भ्यो वो युष्मभ्यमार्चं । अस्तौद-
ध्वर्युः । यद्वा हेऽध्वर्यादयो वो यूयमुच्यमानलक्षणेभ्यो यावभ्य आ सर्वतोऽर्चं ।
अर्चतेत्येवं प्रतिवाक्यं योज्यं । विभ्वना चित् । विभ्वा सुधन्वनः पुत्रः । तेनाथा-
श्चपस्तरेभ्यः । शीघ्रकर्मभ्य इत्यर्थः । विभ्वादीनां त्रयाणां चमसादिशीघ्रकर्म प्रसिद्धं ।
वायोश्चिदायोरपि सोमरभस्तरेभ्यः सोमाभिषवार्थेनात्यंतेन वेगेन युक्तेभ्यः । वा-
योरपि यावाणो वेगवन्तो भवन्ति सोमाभिषवार्थं । अग्नेश्चिदग्नेरपि पितुकृत्तरे-
भ्योऽत्यंतमन्नसाधकेभ्यः । ईदृशेभ्यो यावभ्यः प्रीणनाय यूयमर्चतेति ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीयेऽष्टमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

भुरंतु नो यशसः सोत्वंधसो यावाणो वाचा दिविता दिवित्मता ।

नरो यच दुहते काम्यं मध्वाघोषयंतो अभितो मिथस्तुरः ॥ ६ ॥

भुरंतु । नः । यशसः । सोतु । अंधसः । यावाणः । वाचा । दिविता । दिवित्मता ।

नरः । यच । दुहते । काम्यं । मधु । आऽघोषयंतः । अभितः । मिथःऽतुरः ॥ ६ ॥

यशसो यशस्विनो यावाणो नोऽस्मभ्यं सोतु सुतमंधसः सोमस्य रसं भुरंतु ।
भरंतु । संपादयंतु । उकारच्छांदसः । किंच दिवित्मता दीप्तिमत्या । लिंगव्यत्ययः ।
वाचा स्तुतिवाचा दिविता दिवितायां दीप्तिमत्तायां वास्मान्कुर्वंतु । सोमयागे
स्थापयंतित्यर्थः । क्लैषा दीप्तिमत्तेत्युच्यते । नरो नेतार ऋत्विजो यच यागे काम्यं
कमनीयं मधु सोमरसं दुहते । किं कुर्वंतः । आघोषयंतः सर्वतोऽभिषवशब्दं

स्तोत्रशस्त्रादिरूपं वा शब्दं कुर्वतः । अभितः सर्वतो मिथस्तुरस्वरमाणाः । सा दीप्तिमत्तेति ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

सु॒न्व॒न्ति॒ सोमं॑ र॒थि॒रासो॒ अ॒द्र॒यो निर॑स्य॒ रसं॑ ग॒विषो॑ दु॒हन्ति॒ ते ।

दु॒हन्त्यू॒धरु॒प॒से॒चनाय॑ कं नरो॑ ह॒व्या न म॑र्जयन्त आ॒सभिः॑ ॥ ७ ॥

सु॒न्व॒न्ति॒ । सोमं॑ । र॒थि॒रासः॑ । अ॒द्र॒यः । निः । अ॒स्य । रसं॑ । गोऽ॒इषः॑ । दु॒हन्ति॒ । ते ।

दु॒हन्ति॒ । ऊ॒धः । उ॒प॒से॒चनाय॑ । कं । नरः॑ । ह॒व्या । न । म॑र्ज॒यन्ते॒ । आ॒सऽभिः॑ ॥ ७ ॥

रथिरासो रथवन्तो रंहणवन्तोऽद्रयो यावाणः सोमं सुन्वन्ति । यावाणोऽस्य सोमस्य रसं निर्दुहन्ति । निःशेषेण दुहन्ति गविषः स्तुतिवाचमिच्छन्तः संतः । दुहन्त्यूधा रसं सोमसंबन्धिनं । किमर्थं । उपसेचनायाग्रेः । कमिति पादपूरणः । नरो नेतारोऽभिषवकर्तार ऋत्विजो हव्या हवींषि चाग्न्युपसेचनानन्तरमासभिः स्वास्यैर्मर्जयन्ते । शोधयन्ति । शेषभक्षणेन शुद्धीकुर्वन्ति । यद्वाग्नौ होतुर्दशापविचात्पुरासभिरास्योपलक्षितैः स्तोत्रैर्मर्जयन्ते ॥

॥ अथाष्टमी ॥

ए॒ते न॒रः स्व॑प॒सो अ॒भू॒तन् य इ॒न्द्राय॑ सु॒नु॒थ सोमं॑ म॒द्रयः॑ ।

वा॒मंवा॒मं वो दि॒व्याय॑ धा॒न्ने वसु॑वसु वः पार्थि॒वाय॑ सु॒न्व॒न्ते ॥ ८ ॥

ए॒ते । न॒रः । सु॒ऽअ॒प॒सः । अ॒भू॒तन् । ये । इ॒न्द्राय॑ । सु॒नु॒थ । सोमं॑ । अ॒द्र॒यः ।

वा॒मं॒ऽवा॒मं । वः । दि॒व्याय॑ । धा॒न्ने । वसु॑ऽवसु । वः । पार्थि॒वाय॑ । सु॒न्व॒न्ते ॥ ८ ॥

हे नरो नेतारी हेऽद्रय एते यूयं स्वपसोऽभूतन । शोभनाभिषवकर्माणो भवत । ये यूयमिन्द्राय सोमं सुनुथ वो यूयं वामं वामं यद्यद्वननीयं धनमस्ति तत्तद्दिव्याय धान्ने तेजसे कुरुत । तथा वसुवसु यद्यद्वासयोग्यं धनमस्ति तद्वो यूयं पार्थिवाय सुन्वन्ते यजमानाय कुरुत ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये नवमो वर्गः ॥

अभ्रपुष इत्यष्टमं नवमं सूक्तं भृगुगोत्रस्य स्यूमरश्मेरार्षं मरुद्देवताकं । पंचमी जगती शिष्टाः सप्त त्रिष्टुभः । तथा चानुक्रांतं ॥ अभ्रपुषः स्यूमरश्मिर्भार्गवो मारुतं तु पंचमी जगतीति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अ॒भ्र॒पु॒षो न वा॒चा पु॒षा वसु॑ ह॒विष्म॑तो न य॒ज्ञा वि॒जानु॑षः ।

सु॒मा॒रु॒तं न ब्र॒ह्मा॒णं म॒र्हसे॑ ग॒णम॑स्तो॒षेष्वां न शो॒भसे॑ ॥१॥

अ॒भ्रऽपु॒षः । न । वा॒चा । पु॒ष । वसु॑ । ह॒विष्म॑तः । न । य॒ज्ञाः । वि॒जानु॑षः ।

सु॒ऽमा॒रु॒तं । न । ब्र॒ह्मा॒णं । अ॒र्हसे॑ । ग॒णं । अ॒स्तो॒षि । ए॒षां । न । शो॒भसे॑ ॥१॥

अ॒भ्रपु॒षो न मे॒घान्निर्ग॑च्छंत उ॒दक॑विंद॒व इव॑ वा॒चा स्तु॒त्या प्री॒ता म॒रुतो॑ वसु॒धनं॑ पु॒ष । सिंच॑न्ति । व्य॒त्यये॑न बहु॒वच॑नं । किंच॑ ह॒विष्म॑तो न य॒ज्ञा ह॒विर्भिर्यु॑क्ता या॒गा इव॑ वि॒जानु॑षो जग॒तो वि॒जन॑यितारो भ॒वन्ति॑ । अथ॑ स॒मुदा॑येनाह । ते॒षा॒मे॒षां सु॒मा॒रु॒तं शो॒भमा॑नानां म॒रुतां॑ ब्र॒ह्मा॒णं म॒हांतं॑ ग॒णम॑र्हसे पू॒जार्थं॑ नास्तो॒षि । नास्तौ॑षं । न स्तु॒तवा॑नस्मीतः पूर्॒वं । तथा॑ शो॒भसे॑ शो॒भार्थ॑मपि मा॒रुतं॑ ग॒णं ना॒स्तौषि॑ । अत॑ इ॒दानीं॑ नू॒तने॑न स्तो॒त्रेण॑ स्तो॒मीत्य॑र्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

श्रि॒ये म॒र्यासो॑ अ॒ञ्जीर॑कृ॒ण्वत॑ सु॒मा॒रु॒तं न पु॒र्वीर॑ति॒ क्षपः॑ ।

दि॒वस्पु॒त्रास॑ ए॒ता न ये॑तिर आ॒दि॒त्यास॑स्ते अ॒क्रा न वा॑वृ॒धुः ॥२॥

श्रि॒ये । म॒र्यासः॑ । अ॒ञ्जीन् । अ॒कृ॒ण्वत॑ । सु॒ऽमा॒रु॒तं । न । पु॒र्वीः । अ॒ति । क्षपः॑ ।

दि॒वः । पु॒त्रासः॑ । ए॒ताः । न । ये॑तिरे । आ॒दि॒त्यासः॑ । ते । अ॒क्राः । न । वा॒वृ॒धुः ॥२॥

श्रि॒ये शो॒भार्थं॑ म॒र्यासो॑ मा॒रका॑ म॒नुष्य॑रूपा वा म॒रुतः॑ । पूर्॒वं म॒नुष्याः॑ संतः प॒श्चात्सु॑कृतविशेषेण ह्यम॒रा आ॑सन् । तेऽञ्जी॒नञ्ज॑कान्याभ॒रणान्य॑कृ॒ण्वत॑ । कु॒र्वन्ति॑ । कि॒मर्थं॑ । श्रि॒ये । स्व॑शरीरशो॒भना॑र्थं । सु॒मा॒रु॒तं शो॒भमा॑नानां म॒रुतां॑ ग॒णं पु॒र्वीर्वि॒ह्यः॑ क्षपः॑ क्षपयि॒त्र्यः से॒ना ना॑ति । न प॒राभा॑वयन्तीति शेषः । किंच॑ दि॒वो द्यु॒दे॒वता॑याः पु॒त्रासः॑ पु॒त्रा ए॒ता ग॑न्तारो न येतिरे । निर्ग॑च्छन्ति । त आ॒दि॒त्यासो॑ऽदि॒तेः पु॒त्रा अ॒क्रा आ॑क्रमणशीला म॒रुतो॑ न वा॑वृ॒धुः । न व॑र्धते । यतोऽस्मा॒भिर्न॑ स्तु॒ता अत॑ इति भावः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

प्र॒ ये दि॒वः पृ॒थि॒व्या न ब॑र्ह॒णा त्म॑नां रि॒रि॒त्रे अ॒भ्रा॒न् सूर्यैः॑ ।

पा॒ज॒स्व॒न्तो न॑ वी॒राः प॑न॒स्य॒वो रि॒शा॒दसो॑ न म॒र्या अ॒भि॒द्य॒वः ॥३॥

प्र । ये । दिवः । पृथिव्याः । न । बर्हणा । तमना । रिरिचे । अभात् । न । सूर्यः ।
पाजस्वंतः । न । वीराः । पनस्यवः । रिशादसः । न । मर्याः । अभिऽद्यवः ॥ ३ ॥

ये मरुतो दिवः पृथिव्या न पृथिव्याश्च । नेति चार्थे । बर्हणा महत्त्वेन तमनात्म-
नैव रिरिचे । अतिरिक्ता अभवन्स्वशरीरेण । अभ्रान्नाभ्रादिव सूर्यः । किंच पा-
जस्वंतो न वीरा बलवंतो वीरा इव पनस्यवः स्तुतिकामा भवन्ति । किंच रिशा-
दसो न मर्या रिशतामसितारो मनुष्या इवाभिद्यवोऽभिगतदीप्तयो भवन्ति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

युष्माकं बुधे अपां न यामनि विथुर्यति न मही अथर्यति ।

विश्वस्मुर्यज्ञो अर्वाग्यं सु वः प्रयस्वंतो न सचाच आ गत ॥ ४ ॥

युष्माकं । बुधे । अपां । न । यामनि । विथुर्यति । न । मही । अथर्यति ।

विश्वऽस्मूः । यज्ञः । अर्वाक् । अयं । सु । वः । प्रयस्वंतः । न । सचाचः । आ । गत ॥ ४ ॥

हे मरुतो युष्माकं बुधे परस्परसंघातेऽपां न यामनि प्रवृद्धानामुदकानां गमन
इव मही महती भूर्न विथुर्यति । न व्यथते । नापि अथर्यति । न विशीर्णा भवति ।
शीघ्रगतयोऽपि यूयमेनां न पीडयध्वमित्यर्थः । विश्वस्मूर्विश्वरूपोऽयं यज्ञो याग-
साधनं हविर्वो युष्माकमर्वागभिमुखं सु सुष्ठु गच्छति । प्रयस्वंतो नान्नवंतः परि-
ष्कर्तार इव सुखप्रदाः संतः सचाचः सहाचना आ गत । आगच्छत । संघाकारे-
णागच्छतेत्यर्थः । सप्त गणा वै मरुत इति श्रुतेः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

यूयं धूर्षु प्रयुजो न रश्मिभिर्ज्योतिष्मंतो न भासा व्युष्टिषु ।

श्वेनासो न स्वयशसो रिशादसः प्रवासो न प्रसितासः परिप्रुषः ॥ ५ ॥

यूयं । धूः । सु । प्रऽयुजः । न । रश्मिऽभिः । ज्योतिष्मंतः । न । भासा । विऽउष्टिषु ।

श्वेनासः । न । स्वऽयशसः । रिशादसः । प्रवासः । न । प्रऽसितासः । परिऽप्रुषः ॥ ५ ॥

हे मरुतो यूयं धूर्षु रथसंबन्धिनीषु रश्मिभिर्योक्तैः प्रयुजः प्रयुक्ता बद्धा अश्वा
इव परिप्रुषः परितो गंतारः स्थ । तथा ज्योतिष्मंतो न तेजोवंत आदित्यादय इव
भासा युक्ता भवथ व्युष्टिषूषःसूदितासु । किंच श्वेनासो न श्वेना इव स्वयशसः

स्वायत्तयशसः । ते यथा रिशादसो रिशतामसितारस्तद्वद्विशदसः स्वायत्तयशसश्च ।
किञ्च प्रवासो न प्रवासिन इव पथिका इव प्रसितासः प्रसिद्धयानाः । उक्तरूपा
मरुतः परिपुषः परितो गंतारो भवथ ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये दशमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

प्र यद्वहध्वे मरुतः पराकाङ्क्ष्यं महः संवरणस्य वस्वः ।

विदानासो वसवो राध्यस्याराच्चिद्वेषः सनुतर्युयोत ॥ ६ ॥

प्र । यत् । वहध्वे । मरुतः । पराकात् । यूयं । महः । संवरणस्य । वस्वः ।

विदानासः । वसवः । राध्यस्य । आरात् । चित् । द्वेषः । सनुतः । युयोत ॥ ६ ॥

हे मरुतो यूयं यद्यदा पराकादत्यंतं दूरदेशाद्वहध्व आगच्छथ तदानीं महो
महत्संवरणस्य संवरणीयं राध्यस्य संराधनीयं वस्वो वसु धनं विदानासः प्रयच्छंतो
हे वसवो यूयमाराच्चिद्विरादेव युयोत । पृथक्कुरुत । कानित्युच्यते । द्वेषो द्वेष्टन् सनु-
तरंतर्हितान् । निगूढानित्यर्थः । सनुतरित्यंतर्हितनाम ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

य उहचि यज्ञे अध्वरेष्ठा मरुद्भ्यो न मानुषो ददाशत् ।

रेवत्स वयो दधते सुवीरं स देवानामपि गोपीथे अस्तु ॥ ७ ॥

यः । उहचि । यज्ञे । अध्वरेऽस्थाः । मरुद्भ्यः । न । मानुषः । ददाशत् ।

रेवत् । सः । वयः । दधते । सुवीरं । सः । देवानां । अपि । गोपीथे । अस्तु ॥ ७ ॥

अध्वरेष्ठा यागे सीदन्मानुषो यो यजमानो यज्ञ उहचि सति । ऋक्शन्धेन
स्तोत्रमुपलक्ष्यते । यज्ञे समाप्तस्तुतिके सति संपूर्णे सति मरुद्भ्यो न मरुद्भ्य इवान्ये-
षामध्वर्युभ्य ऋत्विगादिभ्यो ददाशद्दद्यात् । यद्वा यज्ञ उहच्युपक्रांत इत्यर्थः । तस्मि-
न्यज्ञे मरुद्भ्य इवान्यस्मा इन्द्राय ददाशद्ददाति स यजमानो रेवञ्जनवत्सुवीरं शोभ-
नपुत्राद्युपेतं वयोऽन्नं दधते । धारयति । व्यत्ययेनैकवचनं । स देवानामिन्द्रादीनामपि
गोपीथे सीमपानेऽस्तु । भवतु ॥

॥ अथाष्टमी ॥

ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमा आदित्येन नाम्ना शंभविष्ठाः ।

ते नोऽवन्तु रथतूमेनीषां महश्च यामन्ध्वरे चकानाः ॥ ८ ॥

ते । हि । यज्ञेषु । यज्ञियासः । ऊमाः । आदित्येन । नाम्ना । शंभविष्ठाः ।

ते । नः । अवन्तु । रथतूः । मनीषां । महः । च । यामन् । अन्ध्वरे । चकानाः ॥ ८ ॥

ते हि ते खलु यज्ञेषु यागेषु यज्ञियासो यज्ञाहो यष्ट्या ऊमा अवितार आदित्येन नाम्नादित्यसंबन्धिनीदकेन शंभविष्ठाः सुखस्य भावयितारः । यद्वादित्याख्येन नाम्नादित्यनामकेन देवेन सह शंभविष्ठाः । ते मरुतो नोऽस्मानवन्तु । रथतू रथतूरो रथस्य यज्ञगमनसाधनस्य त्वरयितारः संतो मनीषां स्तुतिमवन्तु । रक्षन्तु । कीदृशास्ते । अन्ध्वरे यामन्यामनि गमने महो महद्विष्वकानाः कामयमानाः ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीय एकादशो वर्गः ॥

विप्रास इत्यष्टर्चं दशमं सूक्तं । पंचम्याद्यास्तिस्रो द्वितीया चेति चतस्रो जगत्यः । शिष्टाश्चतस्रस्त्रिष्टुभः । पूर्ववद्विष्टदेवते । तथा चानुक्रांतं । विप्रासो द्वितीया पंचम्याद्याश्च तिस्रो जगत्य इति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

विप्रासो न मन्मभिः स्वाध्या देवाभ्योऽन यज्ञैः स्वप्नसः ।

राजानो न चित्राः सुसंहशः क्षितीनां न मर्या अरेपसः ॥ १ ॥

विप्रासः । न । मन्मभिः । सुऽआध्यः । देवऽअभ्यः । न । यज्ञैः । सुऽअप्नसः ।

राजानः । न । चित्राः । सुऽसंहशः । क्षितीनां । न । मर्याः । अरेपसः ॥ १ ॥

विप्रासो न विप्रा ब्राह्मणा इव । ते यथा मन्मभिः स्तुतिभिः स्वाध्यः शोभनाध्याना भवन्त्येवं मरुतोऽयस्मदीयैर्मन्मभिर्मननीयैः स्तोत्रैः स्वाध्यः सुमनसो भवन्ति । अथवा मन्मभिः स्तोत्रैर्युक्ता विप्रासो न मेधाविनः स्तोतार इव स्वाध्या यज्ञे यजमाने वा सुध्याना इत्यर्थः । तथा यज्ञैर्योगैर्देवाभ्यो न देवानां तर्पयितारो ये यजमाना इव स्वप्नसः । अप्न इति कर्मनाम । शोभनकर्माणः । ते यथा कर्मसु व्यापृता भवन्ति तद्वद्वृष्टिप्रदानादिकर्मसु व्यापृता भवन्ति । राजानो न मूर्धाभिषिक्ताः क्षितिपतय इव चित्राश्चायनीयाः पूजनीयाः । यद्वा चित्राभरणाः । तथा सुसंहशः

सुष्ठु दर्शनीयाः । तथा क्षितीनां निवासानां स्वामिनो मर्या न मनुष्या इवारेप-
सोऽपापाः । यथा प्रतिग्रहार्थमन्यत्रागत्वा स्वगृह एवानुतिष्ठन्तो निर्दोषा भवन्ति
तादृशा इत्यर्थः । ईदृशाः शोभन्त इत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अग्निर्न ये भ्राजसा रुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः सद्यजतयः ।

प्रज्ञातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशर्माणो न सोमा ऋतं यते ॥२॥

अग्निः । न । ये । भ्राजसा । रुक्मऽवक्षसः । वातासः । न । स्वऽयुजः । सद्यःऽजतयः ।

प्रऽज्ञातारः । न । ज्येष्ठाः । सुऽनीतयः । सुऽशर्माणः । न । सोमाः । ऋतं । यते ॥२॥

ये मरुतोऽग्निर्नाग्निरिव । स यथा भ्राजसा तेजसा शोभते तद्वद्भ्राजसा युक्ताः ।
किंच रुक्मवक्षसो रुक्मालंकृतवक्षस्का वातासो न प्रत्यक्षवाता इव स्वयुजः स्वयं-
युज्यमानाः सद्यजतयः सद्योगमनाः प्रज्ञातारो न प्रकर्षेण ज्ञातारो ज्ञानिन इव
ज्येष्ठाः पूज्याः सुनीतयः सुनयनाः सुशर्माणो न सोमाः सुसुखाः सोमा इव ते
यूयमृतं यते यज्ञं गच्छते यजमानाय गच्छतेति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

वातासो न ये धुनयो जिगल्नवोऽग्नीनां न जिह्वा विरोकिणः ।

वर्मखन्तो न योधाः शिमीवन्तः पितृणां न शंसाः सुरातयः ॥३॥

वातासः । न । ये । धुनयः । जिगल्नवः । अग्नीनां । न । जिह्वाः । विऽरोकिणः ।

वर्मखन्तः । न । योधाः । शिमीऽवन्तः । पितृणां । न । शंसाः । सुऽरातयः ॥३॥

ये मरुतो वातासो न वायव इव धुनयः शत्रूणां कंपयितारो जिगल्नवो गम-
नशीलाः । अत्र मारुते सूक्ते मरुतामेव दृष्टान्तकथनं संचरणस्वभाववायुपदार्थ-
तदभिमानिदेवताभेदेनाविरुद्धं । तथाग्नीनां न जिह्वा अग्नीनां ज्वाला इव वि-
रोकिणो विरोचनशीलमुखाः । तथा वर्मखन्तो न योधाः क्वचिनो योद्धार इव
शिमीवन्तः शौर्यकर्मवन्तः । तथा पितृणां न शंसाः पितृणां जनकानां शंसा वाच
इव सुरातयः सुदानाः । एवं महानुभावा एते मरुतोऽस्मद्यज्ञमागच्छन्तु ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

रथानां न येराः सनाभयो जिगीवांसो न शूरा अभिद्यवः ।

वरेयवो न मर्या घृतपुषोऽभिस्वर्तारो अर्के न सुष्टुभः ॥४॥

रथानां । न । ये । शूराः । सनाभयः । जिगीवांसः । न । शूराः । अभिद्यवः ।

वरेयवः । न । मर्याः । घृतपुषः । अभिस्वर्तारः । अर्के । न । सुष्टुभः ॥४॥

रथानां न रथचक्राणामिवाराः । ते यथा बहवोऽपि सनाभयः समाननाभयो भवन्ति तद्वद्ये परस्परं सनाभयः समानबंधना एकस्मिन्नेवांतरिक्षे वर्तमानाः । परस्परं बंधुभूता इत्यर्थः । जिगीवांसो न शूरा जयशीलाः शूरा इवाभिद्यवोऽभिगतदीप्यः । किंच वरेयवो न मर्याः । वृतं वरं परस्मै प्रदातुमिच्छन्तो मनुष्या इव घृतपुष उदकसेक्तारः । उदकपूर्वं हि वराणि वसूनि दीयन्ते नियमेन । वृष्ट्युदकप्रदा इत्यर्थः । किंचाभिस्वर्तारोऽर्के न । अर्कमर्चनीयं स्तोत्रमभिस्वर्तारोऽभितः शब्दयितारो वंदिन इव सुष्टुभः सुशब्दाः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अश्वासो न ये ज्येष्ठास आशवो दिधिषवो न रथ्यः सुदानवः ।

आपो न निक्षैरुदभिर्जिगल्वो विश्वरूपा अंगिरसो न सामभिः ॥५॥

अश्वासः । न । ये । ज्येष्ठासः । आशवः । दिधिषवः । न । रथ्यः । सुदानवः ।

आपः । न । निक्षैः । उदभिः । जिगल्वः । विश्वरूपाः । अंगिरसः । न । सामभिः ॥५॥

ये मरुतोऽश्वासो नाश्वा इव ज्येष्ठाः प्रशस्यतमा आशवः शीघ्रगमनाः । तथा दिधिषवो न वसूनां धारका इव रथ्यो रथस्वामिनः सुदानवः सुदानाः । तथापो नाप इव निक्षैः प्रवणैरुदभिर्दकैः सह जिगल्वो गमनशीलाः । तथा विश्वरूपा नानारूपाः सामभिर्युक्ता अंगिरसो नांगिरस इव सर्वदा सामगा इत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये द्वादशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यावाणो न सूरयः सिंधुमातर आददिरासो अद्रयो न विश्वहा ।

शिषूला न क्रीळयः सुमातरो महायामो न यामन्नुत त्विषा ॥६॥

यावाणः । न । सूरयः । सिंधुऽमातरः । आऽदर्दिरासः । अद्रयः । न । विश्वहा ।
शिष्मूलाः । न । क्रीळयः । सुऽमातरः । महाऽग्रामः । न । यामन् । उत । त्विषा ॥ ६ ॥

सूरय उदकस्य प्रेरका यावाणो न मेघा इव सिंधुमातरो नदीनिर्मातारः ।
आदर्दिरास आदरणशीलान्यद्रयो न वज्राद्यायुधानीव विश्वहा सर्वदा शत्रूणां
हंतार इत्यर्थः । यद्वा सर्वदाद्रयो न वज्रा इव शत्रूणामादर्दिरास आदरणशीलाः ।
सुमातरः शोभनमातृकाः शिष्मूला न शिशव इव क्रीळयो विहर्तारः । उतापि
च महाग्रामो न महाजनसंघ इव यामन्यामनि गमने त्विषा दीष्टा युक्ता भवन्ति ।
तेऽस्मद्यज्ञमागच्छन्तु ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

उषसां न केतवोऽध्वरश्रियः शुभंयवो नांजिभिर्व्यश्वितन् ।
सिंधवो न ययियो भ्राजहृष्टयः परावतो न योजनानि ममिरे ॥ ७ ॥
उषसां । न । केतवः । अध्वरऽश्रियः । शुभंऽयवः । न । अंजिऽभिः । वि । अश्वितन् ।
सिंधवः । न । ययियः । भ्राजत्ऽहृष्टयः । पराऽवतः । न । योजनानि । ममिरे ॥ ७ ॥

ये मरुत उषसां न केतव उषसां रश्मय इवाध्वरश्रियो यज्ञस्याश्रयितारो
भवन्ति । तथा शुभंयवो न कल्याणकामा वरा इवांजिभिराभरणैर्व्यश्वितन्दीयन्ते ।
श्विता वर्णे । लङ्घि रूपं । तथा सिंधवो न नद्य इव ययियो गमनशीला भ्राज-
हृष्टयो दीप्यमानायुधाः परावतो न दूराध्वानीना वडवा इव योजनानि दूरदेशान्म-
मिरे । परिच्छिंदन्ति । तेऽस्मद्यज्ञमागच्छन्त्विति ॥

॥ अथाष्टमी ॥

सुभागान्नो देवाः कृणुता सुरत्नान्स्मान्स्तोतृन्मरुतो वावृधानाः ।
अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गात सनाद्वि वो रत्नधेयानि संति ॥ ८ ॥
सुऽभागान् । न । देवाः । कृणुत । सुऽरत्नान् । अस्मान् । स्तोतृन् । मरुतः । ववृधानाः ।
अधि । स्तोत्रस्य । सख्यस्य । गात । सनात् । हि । वः । रत्नऽधेयानि । संति ॥ ८ ॥

अनया स्तुतिमुपसंहरति । हे मरुतो देवा ववृधानाः स्तुत्या वर्धमाना यूयं स्तो-
तृन्नोऽस्मान्सुभागान्सुधनान्कृणुत । कुरुत । तथा सुरत्नाञ्जोभनरत्नान्कृणुत । यद्वा
सुरत्नाञ्जोभनरमणीयस्तोत्रानस्मानिति संबंधनीयं । किंच यूयं सख्यस्य स्तोत्रस्य

सखिभूतं स्तोत्रमधि गात । अधिगच्छत । वो युष्माकं रत्नधेयानि रत्नदानान्यस्म-
द्विषयाणि सनाद्धि चिरकालादारभ्य खलु संति ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये त्रयोदशो वर्गः ॥

अपश्यमिति सप्तर्चमेकादशं सूक्तमाग्नेयं त्रैष्टुभं । सौचीकगुणोऽग्निर्ऋषिः ।
वैश्वानरगुणो वायवा सप्तिर्नाम वाजंभरपुत्रः । तथा चानुक्रांतं । अपश्यं सप्त सौ-
चीकोऽग्निर्वैश्वानरो वा सप्तिर्वा वाजंभर आग्नेयं त्विति ॥ प्रातरनुवाकाश्चिनश-
स्त्रयोस्त्रैष्टुभे छंदसीदमादिके द्वे सूक्ते । सूचितं च । अपश्यमस्य महत इति सूक्ते
। आ० ४. १३. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अपश्यमस्य महतो महित्वममर्त्यस्य मर्त्यासु विष्णु ।

नाना हनू विभृते सं भरेते असिन्वती वप्सती भूर्यत्तः ॥ १ ॥

अपश्यं । अस्य । महतः । महिऽत्वं । अमर्त्यस्य । मर्त्यासु । विष्णु ।

नाना । हनू इति । विभृते इति विऽभृते । सं । भरेते इति । असिन्वती इति ।

वप्सती इति । भूरि । अत्तः ॥ १ ॥

अस्याग्नेर्महतो मंहनीयस्य महित्वं महत्त्वमपश्यं । पश्यामि । कीदृशस्यास्य ।
मर्त्यासु विष्णु मनुष्यरूपासु प्रजासु तासां हृदयेऽमर्त्यस्यामरणस्वभावस्य वैश्वान-
ररूपेण वर्तमानस्य । यद्वा मर्त्यासु विष्णुत्विग्यजमानरूपासु प्रजास्वमर्त्यस्य सर्वदा
जागरितस्य । अथ दावाग्निरूपोऽग्निरुच्यते । अस्याग्नेर्हनू शिप्रे नाना विभृते वि-
भिन्ने सं भरेते । संभरतो दंतैः । तथा कृत्वासिन्वती असंखादंत्यौ स्तोतारं वप्सती
भक्षयंत्यौ भूरि प्रभूतं काष्ठमरण्ये वर्तमानमत्तः । भक्षयतः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

गुहा शिरो निहितमृधगक्षी असिन्वन्नत्ति जिह्या वनानि ।

अचाण्यस्मै पद्भिः सं भरंत्युत्तानहस्ता नमसाधि विष्णु ॥ २ ॥

गुहा । शिरः । निऽहितं । अृधक् । अक्षी इति । असिन्वन् । अत्ति । जिह्या । वनानि ।

अचाणि । अस्मै । पद्भिः । सं । भरन्ति । उत्तानऽहस्ताः । नमसा । अधि । विष्णु ॥ २ ॥

अस्याग्नेः शिरो मूर्धा गुहायां निहितं मनुष्योदरेषु वर्तते । अस्याक्षी अक्षिणी

ऋधक् पृथग्निहितं निहिते चंद्रसूर्यात्मना । तावेवाक्षिणी इत्यर्थः । ईदृशो योऽग्नि-
रसिन्वन्दतैरसंखादञ्जिह्वया वनान्यत्ति काष्ठानि भक्षयति दाहभूतोऽस्मा अग्न-
येऽध्वर्यादयः पद्भिः पादैरभिगत्यात्राणि सं भरन्ति । संपादयन्ति हवींषि । कथंभूताः ।
उत्तानहस्ताः । पात्रधारणार्थमुन्नतकराः । नमसा नमस्कारेण युक्ताः । कुत्र । अधि
विष्णु । प्रजासु । ऋत्विष्णु मध्ये ॥

॥ अथ तृतीया ॥

प्र मातुः प्रतरं गुह्यमिच्छन्कुमारो न वीरुधः सर्पदुर्वीः ।

ससं न पक्कमविदच्छुचंतं रिरिह्मांसं रिप उपस्थे अंतः ॥३॥

प्र । मातुः । प्रतरं । गुह्यं । इच्छन् । कुमारः । न । वीरुधः । सर्पत् । उर्वीः ।

ससं । न । पक्कं । अविदत् । शुचंतं । रिरिह्मांसं । रिपः । उपस्थे । अंतरिति ॥३॥

अयमग्निर्मातुः पृथिव्याः संबन्धिनीरुर्वीर्बह्वीर्वीरुधो लता इच्छन् तथा प्रतरं
प्रकृष्टतरं गुह्यं गोप्यं तासां वीरुधां मूलमपीच्छन्कामयमानः प्र सर्पत् प्रसर्पति
प्रसरति । किमिव । कुमारो न । कुमार इव । स यथा स्तन्यं पातुं जानुभ्यां सर्पति
तद्वत् । ससं न पक्कं पक्कमन्नमिव शुचंतं दीपमानं नीरसं वृक्षं रिपः पृथिव्या
उपस्थेऽंतरुसंगेऽंतरविदत् । विंदति । पुनः कीदृशं । रिरिह्मांसं । आकाशमास्वाद-
यंतं । यद्वा मूलैर्मातरं पृथिवीं रिरिह्मांसं ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

तद्धामृतं रोदसी प्र ब्रवीमि जायमानो मातरा गर्भो अस्ति ।

नाहं देवस्य मर्त्यश्चिकेताग्निरंग विचेताः स प्रचेताः ॥४॥

तत् । वां । ऋतं । रोदसी इति । प्र । ब्रवीमि । जायमानः । मातरा । गर्भः । अस्ति ।

न । अहं । देवस्य । मर्त्यः । चिकेत । अग्निः । अंग । विचेताः । सः । प्रचेताः ॥४॥

हे रोदसी द्यावापृथिव्यौ वां युवां तद्वत् सत्यं प्र ब्रवीमि यदरणीभ्यां जायमान
उत्पन्नो गर्भो गर्भस्थानीयोऽग्निर्मातरारणी अस्ति । भक्षयति । देवस्य द्योतनादि-
गुणस्याग्नेर्वर्तनं मर्त्यो मनुष्योऽहं न चिकेत । न जानामि । हे अंग वैश्वानर
अग्निररणीभ्यामुत्पन्नो विचेता विविधज्ञानवान् स प्रचेताः प्रकृष्टज्ञानः । अतो न
जानामीत्यर्थः । अथवांगेत्यात्मानमेव संबोध्य ब्रवीमि । अग्निरेव विचेता बहुधा
जानाति स प्रचेताः स एव जानाति । स्वमहिमानं नाहं स्तोतुं प्रभवामीत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

यो अस्मा अन्नं तृषाऽदधात्याज्यैर्घृतैर्जुहोति पुष्यति ।

तस्मै सहस्रमक्षभिर्वि चक्षेऽग्ने विश्वतः प्रत्यङ्गसि त्वं ॥५॥

यः । अस्मै । अन्नं । तृषु । आऽदधाति । आज्यैः । घृतैः । जुहोति । पुष्यति ।

तस्मै । सहस्रं । अक्षऽभिः । वि । चक्षे । अग्ने । विश्वतः । प्रत्यङ् । असि । त्वं ॥५॥

यो यजमानोऽस्मा अग्नये तृषु क्षिप्रमन्नमादधाति करोत्याज्यैर्घृतैः क्षरदूपै-
र्दीपैर्वा सोमरसैर्जुहोति पुष्यति पुष्णाति चैनं काष्ठैः । तस्मै तमित्यर्थः । तं सहस्रं
सहस्रसंख्याकैरक्षभिरक्षिस्थानीयाभिरपरिमिताभिर्ज्वालाभिर्वि चक्षे । विचष्टे ।
विपश्यति । अथ प्रत्यक्षकृतः । हे अग्ने त्वं विश्वतः सर्वतः प्रत्यङ्गसि । प्रत्यगंचनो
भवसि । अस्मदानुकूल्येन प्रवर्तमानो भवसि ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

किं देवेषु त्यज एनश्चकथ्यग्ने पृच्छामि नु त्वामविद्वान् ।

अक्नीळन् क्रीळन् हरिरत्तवेऽदन्वि पर्वशश्चकर्त गामिवासिः ॥६॥

किं । देवेषु । त्यजः । एनः । चकथ्य । अग्ने । पृच्छामि । नु । त्वां । अविद्वान् ।

अक्नीळन् । क्रीळन् । हरिः । अत्तवे । अदन् । वि । पर्वऽशः । चकर्त । गांऽइव । असिः ॥६॥

हे अग्ने त्वां नु क्षिप्रं देवेषु किं त्यजः क्रोधमेनः पापं च चकथ्य कृतवानसीत्य-
विद्वानहं पृच्छामि खांडवं दहंतमग्निं पृच्छामि । किंचाक्नीळन् क्वचिद्देशेऽविहरन्
क्रीळन् क्वचिद्देशे विनोदयन् लीलया दहन्हरिर्हरितवर्णः सन् अत्तवेऽत्तव्यमदन्
अन्नकाष्ठादिकं पर्वशः संधौ संधौ वि चकथ्य । विविधं करोषि । गामिवासिः । गां
यथासिः स्वधितिः पर्वशश्छिनत्ति तद्वत् ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

विषूचो अश्वान्युयुजे वनेजा ऋजीतिभी रशनाभिर्गृभीतान् ।

चक्षदे मिचो वसुभिः सुजातः समानृधे पर्वभिर्वावृधानः ॥७॥

विषूचः । अश्वान् । युयुजे । वनेऽजाः । ऋजीतिऽभिः । रशनाभिः । गृभीतान् ।

चक्षदे । मित्रः । वसुऽभिः । सुऽजातः । सं । आनृधे । पर्वऽभिः । ववृधानः ॥७॥

अयमग्निर्विषूचो विष्णुगंचनानश्चान्यापान्महतो वृक्षान्सर्वतो गंतूनश्चानेव वा
युयुजे युंक्ते वनेजा वने प्रवृद्धः संपन्नः सन् । कीदृशानश्चान् । ऋजीतिभिर्ऋजु-
गामिनीभी रशनाभी रशनास्थानीयाभिर्लताभिर्गृभीतान्परिगृहीतान्वेष्टितान् ।
साक्षादश्वपक्ष ऋजुगतिभिः प्रसिद्धाभी रशनाभिर्गृभीतान्गृहीतान्स्वकीयानश्चान्
शीघ्रदाहाय रथे योजितवानित्यर्थः । तादृशोऽग्निश्चक्षदे चक्ष्माद शकलीकरोति
वसूनि । मित्रोऽस्माकं मित्रभूतो वसुभिर्वासकै रश्मिभिः सुजातः सुष्ठु प्रवृद्धः सन् ।
किंच समानृधे सम्यग्वर्धते पर्वभिः काष्ठखंडैर्वावृधानो वर्धमानः ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये चतुर्दशे वर्गः ॥

अग्निः सप्रिमिति सप्रर्चं द्वादशं सूक्तं सौचीकस्य वैश्वानरस्याग्नेरार्षं त्रैष्टुभ-
माग्नेयं । अग्निः सप्रिमित्यनुक्रांतं ॥ प्रातरनुवाकाश्चिनशस्त्रयोरुक्तो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अग्निः सप्रिं वाजंभरं ददात्यग्निवीरं श्रुत्यं कर्मनिष्ठां ।

अग्नी रोदसी वि चरत्समंजन्मग्निनारीं वीरकुक्षिं पुरंधिं ॥ १ ॥

अग्निः । सप्रिं । वाजंऽभरं । ददाति । अग्निः । वीरं । श्रुत्यं । कर्मनिऽस्थां ।

अग्निः । रोदसी इति । वि । चरत् । संऽअंजन् । अग्निः । नारीं । वीरऽकुक्षिं । पुरंऽधिं ॥ १ ॥

अयमग्निः सप्रिं सर्पणस्वभावमश्वं वाजंभरं युद्धे शत्रूञ्जित्वान्नसंपादकं ददाति
स्तोतृभ्यः । तथाग्निवीरं वीर्यवंतं पुत्रं श्रुत्यं पितृव्यपदेशकं कर्मनिऽष्टां यागेऽनन्य-
चित्तं ददाति । अग्नी रोदसी द्यावापृथिव्यौ समंजन् सम्यगंजयन्वि चरत् । विविधं
चरति । अयमग्निनारीं योषितं वीरकुक्षिं वीरप्रसवकुक्षिं पुरंधिं च करोति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अग्नेरप्रसः समिदस्तु भद्राग्निर्मही रोदसी आ विवेश ।

अग्निरेकं चोदयत्समन्स्वग्निर्वृत्राणि दयते पुरुणि ॥ २ ॥

अग्नेः । अप्रसः । संऽइत् । अस्तु । भद्रा । अग्निः । मही इति । रोदसी इति । आ । विवेश ।

अग्निः । एकं । चोदयत् । समत्ऽसुं । अग्निः । वृत्राणि । दयते । पुरुणि ॥ २ ॥

अप्रसः कर्मवतोऽग्नेः समिद्भद्रास्तु । अयमग्निर्मही महत्यौ रोदसी द्यावापृथि-
व्यावा विवेश । आविष्टवान्स्वतेजसा । तथायमग्निरेकमसहायमेव चोदयच्चोदयति

प्रेरयति समत्सु संयामेषु । युद्धे स्वभक्तं स्वयं सहायः सन् जयिनं करोतीत्यर्थः ।
तथाग्निर्वृत्राणि पुरुषि बहूञ्शबून्दयते । हन्ति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अग्निर्ह्यं त्यं जरतः कर्णेमावाग्निरद्भ्यो निरदहज्जरुथं ।

अग्निरचिं घर्मे उरुथदंतरग्निर्नृमेधं प्रजयांसृजत्सं ॥३॥

अग्निः । ह । त्यं । जरतः । कर्णे । आ । व । अग्निः । अत् । ऽभ्यः । निः । अदहत् । जरुथं ।

अग्निः । अचिं । घर्मे । उरुथत् । अंतः । अग्निः । नृ । ऽमेधं । प्र । ऽजया । अंसृजत् । सं ॥३॥

अग्निर्हायमग्निः खलु त्यं तं प्रसिद्धं जरतः कर्णे जरत्कर्णेनामानमृषिमाव । ररक्ष ।
तथायमग्निरद्भ्यो जरुथमेतन्नामानमसुरं निरदहत् । निर्दग्धवान् । तथाग्निरचिं
महर्षिं घर्मेऽतर्जुवीसेऽवस्थितमुरुथत् । ररक्ष । तथायमग्निर्नृमेधमेतन्नामकमृषिं
प्रजया पुत्रादिलक्षण्या समसृजत् । संयुयोज ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अग्निर्दाह्रविणं वीरपेशा अग्निर्ऋषिं यः सहस्रां सनोति ।

अग्निर्दिवि हव्यमा ततानाग्नेर्धामानि विभृता पुरुचा ॥४॥

अग्निः । दात् । द्रविणं । वीर । ऽपेशाः । अग्निः । ऋषिं । यः । सहस्रां । सनोति ।

अग्निः । दिवि । हव्यं । आ । ततान् । अग्नेः । धामानि । वि । ऽभृता । पुरु । ऽचा ॥४॥

अयमग्निर्वीरपेशाः प्रेरकज्वालारूपो द्रविणं धनं दात् । ददाति । तथाग्निर्ऋषिं
मन्त्रद्रष्टारं पुत्रं प्रयच्छतीति शेषः । ऋषिर्विशेष्यते । य ऋषिः सहस्रा गवां सह-
स्राणि सनोति भजते दक्षिणात्वेन तमृषिं ददातीति । तथाग्निर्दिवि द्युलोके हव्यं
यजमानैर्हुतमा ततान् । देवेषु विस्तारयति । तथाग्नेर्धामानि शरीराणि विभृता
विभृतानि पुरुचा बहुषु स्थानेष्वहवनीयधिष्ण्यादिषु क्षित्यादिषु वा ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अग्निमुक्थैर्ऋषयो वि ह्वयंतेऽग्निं नरो यामनि बाधितासः ।

अग्निं वयो अंतरिक्षे पतंतोऽग्निः सहस्रा परि याति गोनां ॥५॥

अग्निं । उक्थैः । ऋषयः । वि । ह्वयंते । अग्निं । नरः । यामनि । बाधितासः ।
अग्निं । वयः । अंतरिक्षे । पतंतः । अग्निः । सहस्रा । परि । याति । गोनां ॥ ५ ॥

अग्निमुक्थैः शस्त्रैर्ऋषयः पूर्वे वि ह्वयंते । विविधमाह्वयंति यज्ञे स्वीये । अग्निं
नरो मनुष्या यामनि संग्रामे । यातिर्वधकर्मसु पठितः । बाधितासः शत्रुभ्यो बा-
धिताः प्राप्तुवंति जयार्थं । तथाग्निं वयः पक्षिणोऽंतरिक्षे पतंतः पश्यंति रात्रिषु ।
तस्मादिमां वयांसि नक्तं नाध्यासत इति ब्राह्मणं । यद्वा दावभूतमग्निमंतरिक्षगा
वयः पतंति । तथाग्निर्गोनां सहस्रा सहस्राणि परि परितो याति । गच्छति ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

अग्निं विश ईळते मानुषीर्या अग्निं मनुषो नहुषो वि जाताः ।
अग्निर्गांधर्वी पथ्यामृतस्याग्नेर्गव्यूतिर्घृत आ निषत्ता ॥ ६ ॥
अग्निं । विशः । ईळते । मानुषीः । याः । अग्निं । मनुषः । नहुषः । वि । जाताः ।
अग्निः । गांधर्वी । पथ्या । ऋतस्य । अग्नेः । गव्यूतिः । घृते । आ । निऽसत्ता ॥ ६ ॥

अग्निं विशः प्रजा ऋत्विग्यजमानलक्षणा ईळते । स्तुवंति । या मानुषीर्मानुषो
मनुष्याज्जातास्ता ईळते । तथाग्निं मनुषो मनुष्या नहुषो राज्ञः सकाशाज्जाताः
प्रजा विविधं स्तुवंतीति । अग्निर्गांधर्वी । वाङ्मैतत् । वाचं ऋणोति । कीदृशीं
गांधर्वी । ऋतस्य यज्ञस्य पथ्यां पथि हितां । अग्नेर्महात्मनो गव्यूतिर्मार्गो घृत
आज्य आ निषत्ता सर्वतो निषण्णो भवति ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अग्नये ब्रह्म ऋभवंस्ततश्चुरग्निं महामवोचामा सुवृत्तिं ।
अग्ने प्राव जरितारं यविष्ठाग्ने महि द्रविणमा यजस्व ॥ ७ ॥
अग्नये । ब्रह्म । ऋभवं । ततश्चुः । अग्निं । महं । अवोचाम । सुऽवृत्तिं ।
अग्ने । प्र । अव । जरितारं । यविष्ठ । अग्ने । महि । द्रविणं । आ । यजस्व ॥ ७ ॥

अग्नये ब्रह्म स्तोत्रमृभवो मेधाविनस्ततश्चुः । अकुर्वन् । वयं च महं महान्तमग्निं
प्रति सुवृत्तिं स्तुतिमवोचाम । हे यविष्ठ युवतमाग्ने जरितारं स्तोतारं प्राव । प्ररक्ष ।

हे अग्ने महि महद्दूविणं धनमा यजस्व । प्रयच्छेत्यर्थः । अत्र प्रतिवाक्यमग्न्यभिधानं तस्य स्तुत्यत्वप्रदर्शनार्थं ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये पंचदशो वर्गः ॥

य इमेति सप्तर्चं त्रयोदशं सूक्तं भुवनपुत्रस्य विश्वकर्मण आर्घं चैष्टुभं विश्वकर्म-
दैवत्यं । तथा चानुक्रांतं । य इमा विश्वकर्मा भौवनो वैश्वकर्मणं त्विति । गतः
सूक्तविनियोगः । अत्र वाजसनेयकं । ब्रह्मा वै स्वयंभूस्तपोऽतप्यत । तदैक्षत न वै
तपस्यानंत्यमस्ति हंताहं भूतेष्वात्मानं जुहवानि भूतानि चात्मनीति तत्सर्वेषु भूते-
ष्वात्मानं हुत्वेत्यादि । श० ब्रा० १३. ७. १. ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वदधिर्होता न्यसीदत्पिता नः ।

स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छदवराँ आ विवेश ॥ १ ॥

यः । इमा । विश्वा । भुवनानि । जुह्वत् । ऋषिः । होता । नि । असीदत् । पिता । नः ।

सः । आऽशिषा । द्रविणं । इच्छमानः । प्रथमऽछत् । अवराँ । आ । विवेश ॥ १ ॥

अत्र निरुक्तं । विश्वकर्मा सर्वमेधे सर्वाणि भूतानि जुहवांचकार स आत्मान-
मयंततो जुहवांचकार । तदभिवादित्येषर्भवति य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वदि-
ति । नि० १०. २६. ॥ इति ॥ यो विश्वकर्मेतन्नामक ऋषिर्भुवनपुत्रो होता होमनिष्पा-
दकः सन्विश्वा सर्वाणि भुवनानि जुह्वद्वोमं कुर्वन् । प्रथमं सर्वं जगद्भुत्वेत्यर्थः ।
पश्चादग्नौ न्यसीदत् पिता जनकः । आत्मकृतेन कर्मणा देहोत्पत्तेः । न चैकस्य
जन्यजनकभावो विरुध्यते तपोबलेन शरीरद्वयस्वीकारात् । स एकधा भवतीत्यादि-
श्रुतेः । स ऋषिराशिषाशिःप्रतिपादकेन सूक्तवाकादिना द्रविणं धनं स्वर्गाख्य-
मिच्छमानः कामयमानः प्रथमच्छत् प्रथममग्नेर्भुवनैराच्छादयितावरान्विप्रकृष्टाभू-
तान्स्वात्मनाहुताना विवेश । आविष्टवानग्निमित्युक्तार्थ एव पुनर्विशेषेणोक्तः ।
एवमुत्तरत्राधियज्ञपरतया योज्यं ॥ अथाध्यात्मप्रसिद्धोच्यते । यो विश्वकर्मा परमेश्वर
इमा विश्वा भुवनानि जुह्वत्प्रलयकाले पृथिव्यादीनिमान्सप्त लोकान्स्वात्मन्याहु-
तिप्रक्षेपवत्संहरन् ऋषिरतीन्द्रियद्रष्टा सर्वज्ञो होता संहाररूपस्य होमस्य कर्ता
नोऽस्माकं पिता जनको निषसाद स्वयं स्थितवान् । अयमर्थः । प्रलयकाले प्राप्ते
सति सर्वाँल्लोकान्संहत्यास्माकमपि संहर्ता पुनः स्रष्टा च सन् सर्वज्ञो यः परमेश्वरः

स्वयमेक एवासीत् । तथा हि श्रुतयः । आत्मा वा इदमेक एवाय आसीत् सदेव सोम्येदमय आसीदित्यादिकाः । स तादृशः परमेश्वर आशिषा बहुः स्यां प्रजायेयेत्येवंरूपया पुनःपुनः सिमृक्षया द्रविणमिच्छमानः धनोपलक्षितं जगद्भोगमाकांक्षमाणः प्रथमच्छत्रप्रथमं मुख्यं निःप्रपञ्चं पारमार्थिकं रूपमावृण्वन् अवराण्डस्व-सृष्टान्प्राणिहृदयप्रदेशानां विवेश । आविष्टवान् जीवरूपेण । तथा च श्रूयते । सोऽकामयत बहुः स्यां प्रजायेयेति स तपोऽतप्यत स तपस्तप्तेदं सर्वमसृजत यदिदं किञ्च तत्सृष्ट्वा तदेवानुप्राविशदिति । एवमन्या अप्युपनिषद् उदाहार्याः ॥

वैश्वदेवस्य पशोर्वपाया अनुवाक्या किं स्विदित्येषा । सूचितं च । किं स्विदासीदधिष्ठानं यो नः पिता जनिता । आ० ३. ८. इति ॥

॥ सैषा द्वितीया ॥

किं स्विदासीदधिष्ठानमारंभणं कतमत्स्वित्कथासीत् ।

यतो भूमिं जनयन्विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः ॥ २ ॥

किं । स्वित् । आसीत् । अधिऽस्थानं । आऽरंभणं । कतमत् । स्वित् । कथा । आसीत् ।

यतः । भूमिं । जनयन् । विश्वऽकर्मा । वि । द्यां । और्णोत् । महिना । विश्वऽचक्षाः ॥ २ ॥

पूर्वमन्त्रे जगत्प्रलयकाले संहृत्य पश्चात्तिसृक्षायां सर्वं सृष्ट्वा तत्र प्रविष्ट इत्युक्तं । तत्र तस्य द्वितीयस्याधिष्ठानजगदुपादानकारणाद्यसंभवात्सृष्टिरनुपपन्नेत्याक्षिपति । लोके हि घटं चिकीर्षुः कुलालो गृहादिकं किञ्चित्स्थानमधिष्ठाय मृदूपेणारंभ-द्रव्येण चक्रादिरूपैरुपकरणैर्घटं निष्पादयति । तद्वदीश्वरस्य जगदाश्रयद्यावापृथिव्योरुत्पादनवेलायामधिष्ठानं किं स्विदासीत् । किं नामाभूत् । न किञ्चिदित्यर्थः । तथा तयोरारंभणं कतमत्स्वित् । आरभ्यतेऽनेनेत्यारंभणमुपादानकारणं । तदपि कतमद्भवेत् । तदपि नेत्यर्थः । यद्यपि संभवेदारंभणं कथासीत् । कथमभूत् । किं स्वयं सदसद्वा भवेदित्यर्थः । उभयमपि नोपपद्यते । सच्चेदद्वैतभंगप्रसंगः । असच्चेत्सदात्म-कयोर्द्यावापृथिव्योरुत्पादानानर्हत्वात् । नान्यत्किञ्च न मिषदिति श्रुतेश्चेत्यभिप्रायः । यतो यस्मादधिष्ठानादारंभणाच्च विश्वचक्षाः सर्वद्रष्टा विश्वकर्मा परमेश्वरो भूमिं जनयन्वर्तते । तथा द्यां दिवं व्यौर्णोत् व्यवृणोत् सृष्टवान् महिना स्वमहत्त्वेन । किं स्विदासीदिति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

वि॒श्वतश्चक्षु॑रु॒त वि॒श्वतो॑मुखो वि॒श्वतो॑बाहु॒रुत वि॒श्वत॑स्पात् ।

सं बा॒हुभ्यां॑ ध॒मति॑ सं प॒तत्रै॒द्यावा॑भूमी॒ जन॑यन्दे॒व एकः॑ ॥३॥

वि॒श्वतः॑ऽचक्षुः । उ॒त । वि॒श्वतः॑ऽमुखः । वि॒श्वतः॑ऽबाहुः । उ॒त । वि॒श्वतः॑ऽपात् ।

सं । बा॒हुऽभ्यां॑ । ध॒मति॑ । सं । प॒तत्रैः॑ । द्यावा॑भूमी॒ इति॑ । ज॒नयन्॑ । दे॒वः । एकः॑ ॥३॥

अनया सर्वात्मकत्वेन कुलालादिविलक्षणत्वादधिष्ठानाद्यभावेऽपि स्रष्टुं शक्नोतीत्याह । विश्वतश्चक्षुः सर्वतो व्याप्तचक्षुः । उतापि च विश्वतोमुखः । तथा विश्वतोबाहुः । उतापि च विश्वतस्पात् स एवंविधः परमेश्वरः स्वस्मिंस्त्रैलोक्यमुत्पादयतीत्यर्थः । कथमित्युच्यते । बाहुभ्यां दिवं सं धमति । धमतिर्गतिकर्मा । सम्यक् प्रेरयति । तथा पतत्रैर्गमनशीलैः पादैः पृथिवीं संधमतीति । उभयोरेव श्रवणं प्राधान्याभिप्रायं । एवं द्यावाभूमी जनयन् दिवं च पृथिवीं चोत्पादयन् देवो द्योतमानः स्वयंप्रकाशः परमेश्वर एकोऽसहाय एव वर्तते ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

किं स्वि॒द्वनं॑ क उ॒ स वृ॒क्ष आ॑स॒ यतो॑ द्यावा॒पृथि॒वी नि॑ष्टत॒क्षुः ।

मनी॑षिणो॒ मन॑सा पृ॒च्छते॑दु॒ तद्य॑द॒ध्यति॑ष्ठ॒द्भुव॑नानि धा॒रयन्॑ ॥४॥

किं । स्वि॒त् । वनं॑ । कः । उं॒ इति॑ । सः । वृ॒क्षः । आ॒स॒ । यतः॑ । द्यावा॑पृथि॒वी इति॑ ।

निःऽत॒त॒क्षुः ।

मनी॑षिणः । मन॑सा । पृ॒च्छत॑ । इत् । उं॒ इति॑ । तत् । यत् । अ॒धिऽअ॒ति॑ष्ठत् । भुव॑नानि ।

धा॒रयन्॑ ॥४॥

पूर्वस्यामृच्युक्तं ब्रह्मैव भूम्यादिकारणमिति । तदेवानया प्रश्नकथनव्याजेनोच्यते । लोके हि प्रौढं प्रसादं निर्मिमाणः कस्मिंश्चित्प्रौढे वने कंचिन्महांतं वृक्षं छित्त्वा तक्षणादिना स्तंभादिकं संपादयति । इह तु परमेश्वरप्रेरिता जगत्स्रष्टारो यतो यस्माद्वनाद्यं वृक्षमादाय द्यावापृथिवी निष्टतक्षुस्तक्षणेन द्यावापृथिव्यौ निष्पादितवन्तस्तद्वनं किं स्वित् किं नाम स्यात् । तथा क उ स वृक्ष आस कस्तादृशो महान्वृक्षोऽभूत् । हे मनीषिणो मनस ईश्वरास्तदुभयं मनसा जिज्ञासायुक्तेन पृच्छ-

तेदु । पृच्छतैव । किंचेश्वरो भुवनानि धारयन्त्यस्थानमध्यतिष्ठत् तदपि पृच्छत ।
एतस्य सर्वस्याप्युत्तरं ब्रह्म स वृक्ष आसीदित्यादिकमुत्तरं ॥

साकमेधेषु वैश्वकर्मण एककपालस्य या ते धामानीत्येषा याज्या । सूचितं च ।
विश्वकर्मन्हविषा वावृधानो या ते धामानि परमाणि यावमा । आ० २. १८. । इति ॥
पूर्वोक्तस्य पशोर्हविष एषैव याज्या । सूचितं च । या ते धामानि परमाणि यावमा
य इमे द्यावापृथिवी जनित्री । आ० ३. ८. । इति ॥

॥ सैषा सूक्ते पंचमी ॥

या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।

शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः ॥ ५ ॥

या ते धामानि परमाणि या अवमा या मध्यमा विश्वऽकर्मन् उत इमा ।

शिक्षा सखिऽभ्यः हविषि स्वधाऽवः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः ॥ ५ ॥

अनया भौवनो विश्वकर्मा जगत्कारणं विश्वकर्मदेवं स्तौति । हे विश्वकर्मन् या
यानि ते तव परमाणि धामानि शरीराणि संति या यानि च मध्यमानि शरी-
राणि संति उतापि च या यान्यवमावमानि धामानि शरीराणि संति उतापि
च तानीमानि सर्वाणि शरीराणि सखिभ्योऽस्मभ्यं यष्टुं हविषि मयि हविर्भूते
सति शिक्ष । देहि । हे स्वधावो हविर्लक्षणान्वन् स्वयमेव त्वं तन्वं स्वकीयं
पूर्वोक्तं त्रिविधं शरीरं वृधानो हविषा वर्धमानः सन् । अनेन धामत्रैविध्योप-
न्यासेनोत्तमभूतानि देवादिशरीराणि मध्यमभूतानि मनुष्यादिशरीराणि निकृष्ट-
भूतानि कृमिकीटादिशरीराणि च परिगृहीतानि । किं बहुना सर्वं जगदुपात्तं
भवति । उक्तव्यतिरेकेण निरवयवस्य परमेश्वरस्य वियहाभावात् तदैक्षत बहुः
स्यां प्रजायेयेत्यादिश्रुतिभ्यः परमेश्वरस्यैव देवादिभेदेन बहुभावावगमात् ॥

तस्मिन्नेव वैश्वकर्मणपशौ वपापुरोडाशयोर्विश्वकर्मन्हविषेति क्रमेण द्वे अनु-
वाक्ये । सूचितं च । विश्वकर्मन्हविषा वावृधान इति द्वे विश्वकर्मा विमना आद्वि-
हायाः । आ० ३. ८. । इति ॥ साकमेधेषु वैश्वकर्मणस्य विश्वकर्मन्हविषेत्येषैवानुवाक्या ।
सूचं तु पूर्वमुदाहृतं ॥

॥ सैषा षष्ठी ॥

विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्यां ।

मुह्यंत्ये अभितो जनास इहास्माकं मघवां सूरिरस्तु ॥ ६ ॥

विश्वऽकर्मन् । हविषा । ववृधानः । स्वयं । यजस्व । पृथिवीं । उत । द्यां ।

मुह्यंतु । अन्ये । अभितः । जनासः । इह । अस्माकं । मघऽवां । सूरिः । अस्तु ॥ ६ ॥

हे विश्वकर्मन् विश्वविषयकर्मन् एतन्नामक परमेश्वर हविषा हविर्भूतेन मया विश्वकर्मणा मया दत्तेन वा हविषा ववृधानो वर्धमानः । विश्वकर्मा सर्वाणि भूतानि जुहवांचकार स आत्मानमयंततो जुहवांचकारेति हि निरुक्तं पूर्वमुदाहृतं । स्वयमेव पृथिवीमुतापि च द्यां दिवं च स्वमृष्टे द्यावापृथिव्यौ स्वयं प्रवृद्धः सन्यजस्व । पूजय । अन्ये मत्तोऽन्ये जनासो जना अयष्टारोऽस्मद्यागविरोधिनो वा मुह्यंतु । मुग्धा भवंत्वभितः सर्वतः । अथ परोक्षकृतः । इहास्मिन्यागेऽस्माकं मघवास्तत्प्रत्तेन हवित्क्षणेन धनेन धनवान् स सूरिः स्वर्गादिफलस्य प्रेरकोऽस्तु । भवतु । अत्र विश्वकर्मन् हविषा वर्धमान इत्यादि निरुक्तमनुसंधेयं । १०. २१. ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।

स नो विश्वानि हवनानि जोषद्विश्वशंभूरवसे साधुकर्मा ॥ ७ ॥

वाचः । पतिं । विश्वऽकर्माणं । ऊतये । मनःऽजुवं । वाजे । अद्य । हुवेम ।

सः । नः । विश्वानि । हवनानि । जोषत् । विश्वऽशंभूः । अवसे । साधुऽकर्मा ॥ ७ ॥

वाचस्पतिं मंत्रात्मकस्य वचसः स्वामिनं विश्वकर्माणं विश्वकर्तारं मनोजुवं मनोवेगगमनं वाजे यज्ञेऽद्यास्मिन्दिन ऊतये तर्पणाय हुवेम । आह्वयाम । स देवो नोऽस्माकं विश्वानि सर्वाणि हवनानि जोषत् । सेवतां । किमर्थं । अवसे । अस्माकं रक्षणाय । स विशेष्यते । विश्वशंभूः । विश्वस्य सुखस्योत्पादकः साधुकर्मा च ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये षोडशो वर्गः ॥

चक्षुष इति सप्तर्चं चतुर्दशं सूक्तं । ऋष्याद्याः पूर्ववत् । चक्षुष इत्यनुक्रांतं । गतः सूक्तविनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने अजनन्ममाने ।

यदेदंता अदहंत पूर्वं आदिद्यावापृथिवी अप्रथेतां ॥१॥

चक्षुषः । पिता । मनसा । हि । धीरः । घृतं । एने । अजनत् । नममाने इति ।

यदा । इत् । अंताः । अदहंत । पूर्वं । आत् । इत् । द्यावापृथिवी इति । अप्रथेतां ॥१॥

चक्षुषश्चक्षुरूपलक्षितस्येन्द्रियसंघात्मकस्य शरीरस्य पितोत्पादयिता । यद्वा चक्षुः
ख्यापकं तेजः । तस्योत्पादयिता मनसा न हि मत्समोऽस्ति कश्चिदिति बुद्ध्या हि
खलु धीरो घृष्टो विश्वकर्मा प्रथमं घृतमुदकमजनत् । अजनयत् । आपो वा इदम-
येऽप एव ससर्जादावित्यादिश्रुतिस्मृती स्यातां । पश्चादेने द्यावापृथिव्यौ नममाने
तस्मिन्नुदक इतस्ततश्चलन्त्यौ योऽजनयत् । अथ यदेद्यदैवांताः पर्यंतप्रदेशः पूर्वं
पुराणा द्यावापृथिव्योः संबंधिनोऽदहंत दृढा अभवन् । विश्वकर्मणा दृढाः संपा-
दिता इत्यर्थः । आदिदनंतरमेव द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्यावप्रथेतां । यथाकामं
प्रथिते अभूतां ॥

वैश्वकर्मणस्य पशोर्हविष एषानुवाक्या । विश्वकर्मा विमना आद्विहायाः किं
स्विदासीदधिष्ठानमिति सूचितं ॥

॥ सैषा द्वितीया ॥

विश्वकर्मा विमना आद्विहाया धाता विधाता परमोत संहक् ।

तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्र सप्तच्छूषीन्पर एकमाहुः ॥२॥

विश्वऽकर्मा विऽमनाः । आत् । विऽहायाः । धाता । विऽधाता । परमा । उत । संहक् ।

तेषां । इष्टानि । सं । इषा । मदन्ति । यत्र । सप्तऽच्छूषीन् । परः । एकं । आहुः ॥२॥

अयं मंचोऽधियज्ञाध्यात्मयोर्भेदेन द्विधा व्याख्येयः । तत्र प्रथमं दैवतमधिकृत्यो-
च्यते । विश्वकर्मा बहुविधप्रकाशवृष्टिप्रदानादिकर्मणां कर्तादित्यः स च विमना
विभूतमनाः । आदित्यनर्थकः सर्वत इत्यर्थे वा । विहाया विविधमाप्ता । महा-
नित्यर्थः । धाता वृष्ट्यादिकर्ता च विधाता जगतः कर्ता च परमा परमः संहक्
संद्रष्टा च भूतानां । तेषां सप्तर्षीणां । ज्योतिषां रश्मीनामित्यर्थः । चरमपादे वक्ष्य-
माणत्वात् । इष्टानि स्थानानि शरीराणि वेषोदकेन सं मदन्ति संमोदन्ते यत्र

यस्मिन्नादित्ये तं देवं सप्रर्षीन् । सप्रर्षिभ्य इत्यर्थः । तेभ्यः परः परस्तादेकमेवा-
दित्यमाहुर्मैत्रविदः ॥ अध्यात्मपक्ष उच्यते । विश्वकर्मा यः परमात्मा प्राणप्रका-
शाभ्यामुपेतः सन् बहुकर्मा भवति स च विमना विभूतमना विहाया वस्तुतो
महान् विशेषेण सुकृतदुःकृतफलस्याप्रा धाता विधाता च परमोत संहक् परमश्च
सद्रष्टृन्द्रियाणां । तेषां सप्रर्षीणां द्रष्टृणामिन्द्रियाणामिष्टानि स्वरूपाणीषान्नेन सह
सं मदन्ति संमोदन्ते यच्च यस्मिन्नात्मनि तमात्मानं सप्रर्षीन्सप्तसंख्याकेभ्यः सर्पणस्व-
भावेभ्यो वा परः परस्ताद्वर्तमानमिन्द्रियाद्यतीतमेकं परमात्मानमाहुस्तत्त्वविदः ॥
अत्र विश्वकर्मा विभूतमना व्याप्तेत्यादि निरुक्तमनुसंधेयं । १०.२६. ॥

पूर्वोक्त एव पशौ पुरोडाशस्य यो नः पितेत्येषा याज्या । सूचितं च । यो नः
पिता जनिता यो विधाता या ते धामानि परमाणि यावमा । अ० ३. ८. इति ॥

॥ सैषा तृतीया ॥

यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।

यो देवानां नामधा एक एव तं संप्रश्नं भुवना यन्त्यन्या ॥ ३ ॥

यः । नः । पिता । जनिता । यः । विधाता । धामानि । वेद । भुवनानि । विश्वा ।

यः । देवानां । नामधा । एकः । एव । तं । संप्रश्नं । भुवना । यन्ति । अन्या ॥ ३ ॥

यो विश्वकर्मा नोऽस्माकं पिता पालयिता । न केवलं पालकः किंतु जनि-
तोत्पादकः । किमनेनास्माकमुत्पादक इति संकीचेन यो विधाता सर्वस्य जगत
उत्पादको यो विश्वकर्मा नोऽस्माकमुत्पन्नानि धामानि देवानां तेजःस्थानानि वेद
वेत्ति । किं बहुना । विश्वा विश्वानि भुवना भूतजातानि वेद वेत्ति । यश्च देवा-
नामग्निवाय्वादीनां नामधा नाम्नां धाता । इंद्रादीन्निर्माय तेषामिन्द्रादि नाम कृत्वा
तत्त्वदेवेषु स्थापयिता । एक एव तं देवमन्यानि भुवना भूतजातानि प्रश्नं कः
परमेश्वर इति पृच्छां यन्ति । प्राप्नुवंति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

त आयजंत द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना ।

असूर्ते सूर्ते रजसि निषत्ते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि ॥ ४ ॥

ते । आ । अयजंत । द्रविणं । सं । अस्मै । ऋषयः । पूर्वे । जरितारः । न । भूना ।

असूर्ते । सूर्ते । रजसि । निऽसत्ते । ये । भूतानि । संऽअकृण्वन् । इमानि ॥ ४ ॥

ते पूर्वं ऋषयोऽस्मै विश्वकर्मणे द्रविणं चरुपुरोडाशादिलक्षणं धनं सं सम्य-
गायजंत । सर्वतो यजंते । जरितारो न भूना । स्तोतारो यथा भूम्ना महता स्तोत्रेण
यजंति तद्वत् । ये महर्षयोऽसूर्ते सरणवर्जिते सूर्ते सरणसहिते स्थावरजंगमात्मके
रजसि लोके निषत्ते निषत्ते निश्चलमवस्थित इमानि भूतानि भुवनानि । प्राणिन
इत्यर्थः । समकृण्वन् सम्यग्धनादिनापूजयन् । अथवायमर्थः । ये स्थावरजंगमात्मके
जगति वर्तमानानेतान्प्राणिनस्तेजसा समकृण्वन् ते पूर्वं ऋषयो द्रष्टारो रश्म-
योऽस्मा आदित्यात्मकाय विश्वकर्मणे द्रविणं तेज आयजंत ॥

॥ अथ पंचमी ॥

परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।

कं स्विद्गर्भं प्रथमं दध्रे आपो यत्र देवाः समपश्यंत विश्वे ॥ ५ ॥

परः । दिवा । परः । एना । पृथिव्या । परः । देवेभिः । असुरैः । यत् । अस्ति ।

कं । स्वित् । गर्भं । प्रथमं । दध्रे । आपः । यत्र । देवाः । संऽअपश्यंत । विश्वे ॥ ५ ॥

यदीश्वरतत्त्वं दिवा परो द्युलोकादपि परस्ताद्वर्तमानं तथैनास्याः पृथिव्याः
परः परस्ताद्वर्तमानं तथा देवेभिर्देवैः परस्ताद्वर्तमानमसुरैश्च यत्परः परस्ताद्वर्तमानं
गुहायामवस्थितं कं स्विद्गर्भं गर्भवत्सर्वस्य ग्राहकं तत्त्वमापः प्रथमं दध्रे । धृतवत्यः ।
यत्र यस्मिन्गर्भे देवा इन्द्रादयो विश्वे सर्वेऽपि समपश्यंत । संगताः परस्परं पश्यन्ति ।
एवं जानन्नेव कश्चित्तत्त्ववित्प्रश्नं करोति ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

तमिद्गर्भं प्रथमं दध्रे आपो यत्र देवाः समगच्छंत विश्वे ।

अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन्विश्वानि भुवनानि तस्युः ॥ ६ ॥

तं । इत् । गर्भं । प्रथमं । दध्रे । आपः । यत्र । देवाः । संऽअगच्छंत । विश्वे ।

अजस्य । नाभौ । अधि । एकं । अर्पितं । यस्मिन् । विश्वानि । भुवनानि । तस्युः ॥ ६ ॥

अनया पूर्वमंचोक्तस्य प्रश्नस्योत्तरमभिधीयते । तमित्तमेव विश्वकर्माणं गर्भं
गर्भस्थानीयं प्रथममितरसृष्टेः पूर्वमापो दध्रे । धृतवत्यः । यत्र गर्भे विश्वे सर्वे देवा
इन्द्रादयः समगच्छंत संगता भवन्ति । तस्याजस्य नाभावधि नाभौ । अधीति सप्त-
म्यर्थानुवादी । एकमर्पितमित्यंदाभिप्रायेणोक्तं । अंडं हि प्राक्सर्गान्नाभिस्थाने तिष्ठ-

ति । यस्मिन्नेडे विश्वानि भुवनानि सर्वाणि भूतजातानि तस्युः । तिष्ठन्ति । अथ-
वाजस्य जन्मरहितस्य ब्रह्मणः स्वसृष्टे जले शयानस्य नाभौ सर्वजगद्वन्धक उदक
एकं ब्रह्मांडमर्पितं स्थापितं । शिष्टं समानं ॥ अथास्मिन्नर्थे स्मृतिः । अप एव
ससर्जदौ तासु वीर्यमवाकिरत् । तदंडमभवद्वैमं सूर्यकोटिसमप्रभं ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

न तं विदाथ य इमा जजानान्यद्युष्माकमंतरं बभूव ।

नीहारेण प्रावृता जल्पा चासुतृप उक्थशासंश्चरन्ति ॥ ७ ॥

न । तं । विदाथ । यः । इमा । जजान । अन्यत् । युष्माकं । अंतरं । बभूव ।

नीहारेण । प्रावृताः । जल्पा । च । असुतृपः । उक्थशासः । चरन्ति ॥ ७ ॥

हे नरास्तं विश्वकर्माणं न विदाथ न जानीथ य इमेमानि भूतानि जजान ।
उत्पादितवान् । देवदत्तोऽहं यज्ञदत्तोऽहमिति वयमात्मानं विश्वकर्माणं जानीम
इति यदुच्येत तदसत् न ह्यहंप्रत्ययगम्यं जीवरूपं विश्वकर्माणः परमेश्वरस्य तत्त्वं
किंतु युष्माकमहंप्रत्ययगम्यानां जीवानामंतरमन्यदहंप्रत्ययगम्यादतिरिक्तं सर्ववे-
दांतवेद्यमीश्वरतत्त्वं बभूव । भवति । विद्यते । जीवरूपवत्तदपि कुतो न विद्य इति
चेत् श्रूयतां । नीहारेण प्रावृता यूयं नीहारसदृशेनाज्ञानेनाच्छन्नाः । अतो न जा-
नीथ । यथा नीहारो नात्यंतमसदृशेरावरकत्वात् नात्यंतं सत्काष्ठपाषाणादिवत्सं-
बोद्धुमयोग्यत्वात् एवमज्ञानमपि नात्यंतमसदीश्वरतत्त्वावरकत्वात् नापि सद्बो-
धमात्रनिवर्त्यत्वात् । ईदृशेनाज्ञानेन सर्वे जीवाः प्रावृताः । न केवलं प्रावृतत्वं किंतु
जल्पा च देवोऽहं मनुष्योऽहमित्याद्यनृतजल्पनेन प्रावृताः । किंचासुतृपः केनाप्यु-
पायेनासून्प्राणांस्तृप्यन्तः । उदरंभरा इत्यर्थः । न तु पारमेश्वरं तत्त्वं विचारितवन्तः ।
न केवलमिहलोकभोगमात्रतृप्ता उक्थशासो नानाविधेषु यज्ञेषूक्थं प्रउगनिष्के-
वल्यादिकं शंसन्तश्चरन्ति । पृथिव्यां वर्तन्ते । केवलमैहिकामुष्मिकभोगपरा वर्तन्तेऽतो
विश्वकर्माणं देवं न जानीथेत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये सप्तदशो वर्गः ॥

यस्ते मन्यो इति सप्तर्चं पंचदशं सूक्तं । मन्युर्नाम तपसः पुत्र ऋषिः । आद्या
जगती शिष्टास्त्रिष्टुभः । इदमुत्तरं च मन्युदैवतं । तथा चानुक्रांतं । यस्ते मन्युस्तापसो
मान्यवं तु जगत्यादीति ॥ अजिरनाम्यभिचारसाधने यज्ञ एतत्सूक्तं निविज्ञानं ।
सूचितं च । त्वया मन्यो यस्ते मन्यो । आ० ९. ७. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

यस्ते म॒न्योऽवि॒धव॒ज्ज सा॒यक॒ सह॒ ओजः॑ पु॒ष्यति॒ विश्व॑मानुषक् ।

सा॒ह्याम॒ दास॒मार्यं॑ त्वया॒ युजा॑ सह॒स्कृतेन॒ सह॒सा सह॒स्वता ॥ १ ॥

यः । ते । म॒न्यो इति॑ । अवि॒धत् । व॒ज्ज । सा॒यक॒ । सहः । ओजः । पु॒ष्यति॒ । विश्वं॑ । आ॒नुषक् ।
सा॒ह्याम॑ । दासं॑ । आ॒र्यं । त्वया॑ । युजा॑ । सहः । स्कृतेन॑ । सह॒सा । सह॒स्वता ॥ १ ॥

हे मन्यो क्रोधाभिमानिन्देव । मन्युर्मन्यते दीप्तिकर्मणः क्रोधकर्मणो वधकर्मणो वेति निरुक्तं । १०. २९. । यो यजमानस्ते तुभ्यमविधत् परिचरति हे वज्र वज्र-
वत्सारभूत सायक सायकवच्छत्रूणां हिंसक स मनुष्यः सहो बलं वाह्यमोजः शारीरं
बलं चानुषगनुषक्तं पुष्यति त्वदनुग्रहात्संग्रामे । यस्मादेवं तस्माद्वयं दासमुपक्षय-
कर्तारमार्यमस्मत्तोऽधिकं चोभयविधं शत्रुं साह्याम । अभिभवेम । केन साधनेनेति
तदुच्यते । त्वया युजा । त्वया सहायेन । सहायो विशेष्यते । सहस्कृतेन बलोत्पा-
दितेन सहसा सहमानेन परान् सहस्वता बलवता । ईदृशेन त्वया सहायेनेत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

म॒न्युरि॒न्द्रो म॒न्युरे॒वास दे॒वो म॒न्युर्हो॒ता वरु॑णो जा॒तवे॒दाः ।

म॒न्युं वि॒शं ई॒ळते॒ मानु॑षीर्याः पा॒हि नो॑ म॒न्यो तप॑सा स॒जोषाः ॥ २ ॥

म॒न्युः । इ॒न्द्रः । म॒न्युः । ए॒व । आ॒स । दे॒वः । म॒न्युः । हो॒ता । वरु॑णः । जा॒तवे॒दाः ।

म॒न्युं । वि॒शः । ई॒ळते॒ । मानु॑षीः । याः । पा॒हि । नः । म॒न्यो इति॑ । तप॑सा । स॒जोषाः ॥ २ ॥

अयं मन्युरिन्द्रो मन्युरेव देवः सर्वोऽपि मन्युरेवास । अभवत् । मन्युरेव होता
होमनिष्पादकोऽग्निः । तथा मन्युर्वरुणोऽपि जातवेदा जातप्रज्ञो वरुणश्च । सर्वे-
ष्वपि तेजस्विषु मन्युसद्भावात् । या मानुषीर्मनुषोऽपत्यभूता विशः प्रजाः संति ता
मन्युमेव देवमीळते । स्तुवंति । हे मन्यो तपसैतन्नामकेनास्मत्पित्रा सजोषाः समा-
नप्रीतिस्त्वं पाहि । रक्ष ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अ॒भीहि॑ म॒न्यो त॒वस॒स्तवी॑यान्तप॑सा यु॒जा वि ज॑हि शत्रून् ।

अ॒मित्र॑हा वृ॒त्रहा॑ द॒स्युहा॑ च॒ विश्वा॑ वसू॒न्या भ॑रा त्वं नः ॥ ३ ॥

अभि । इहि । मन्यो इति । तवसः । तवीयान् । तपसा । युजा । वि । जहि । शत्रून् ।
अमित्राहा । वृत्राहा । दस्युहा । च । विश्वा । वसूनि । आ । भर । त्वं । नः ॥ ३ ॥

हे मन्यो त्वमभीहि । अभिगच्छास्मद्यज्ञं । कीदृशस्त्वं । तवसो बलवतोऽपि
तवीयान् अत्यंतं बलवान् । स त्वं तपसास्मत्पित्रा युजा सहायेन शत्रून्वि जहि ।
किंचामित्रहामित्राणां हंता । अमित्रोऽस्त्रिगधः । तथा वृत्रहावरकाणां शत्रूणां हंता
तथा दस्युहा च । दस्युरूपक्षयकारी शत्रुः । तादृश मन्युदेव त्वं विश्वा सर्वाणि वसूनि
धनानि नोऽस्मभ्यमा भर । आहर ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिषाहः ।

विश्वचर्षणिः सहुरिः सहावानस्मास्वोजः पृतनासु धेहि ॥ ४ ॥

त्वं । हि । मन्यो इति । अभिभूतिऽओजाः । स्वयंभूः । भामः । अभिमातिऽसहः ।

विश्वऽचर्षणिः । सहुरिः । सहावान् । अस्मासु । ओजः । पृतनासु । धेहि ॥ ४ ॥

हे मन्यो त्वमभिभूत्योजाः परेषामभिभावुकबलः स्वयंभूः स्वयमेवोत्पन्नो भामः
ऋद्धोऽभिमातिषाहः । अभितो हिंसंतीत्यभिमातयः शत्रवः । तेषामभिभविता वि-
श्वचर्षणिः सर्वेषां द्रष्टा सहुरिः सहनशीलः सहावान् सहनवान् ईदृशस्त्वमस्मासु
पृतनासु संग्रामेष्वोजो बलं धेहि । देहि ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अभागः सन्नप परेतो अस्मि तव क्रत्वा तविषस्य प्रचेतः ।

तं त्वा मन्यो अक्रतुर्जिहीष्ठाहं स्वा तनूर्बलदेयाय मेहि ॥ ५ ॥

अभागः । सन् । अप । पराऽइतः । अस्मि । तव । क्रत्वा । तविषस्य । प्रचेत इति प्रऽचेतः ।

तं । त्वा । मन्यो इति । अक्रतुः । जिहीष्ठा । अहं । स्वा । तनूः । बलऽदेयाय । मा । आ ।

इहि ॥ ५ ॥

हे प्रचेतः प्रकृष्टज्ञान मन्यो तविषस्य महत्तत्त्व क्रत्वा कर्मणाभागी भागरहितः
सन् । त्वां यज्ञेऽयाजकः सन्नित्यर्थः । त्वदनुकूलरहितोऽहमप परेतोऽस्मि । युद्धे
शत्रुभिरभिभूतः सन् दूरं गतोऽस्मि । तं तादृशं भागरहितं त्वा त्वां हे मन्यो अक्रतुः

कर्मरहितोऽहं जिहीळ । ऋद्धं कृतवानित्यर्थः । यद्वा अहमेव तत्सहायमेव क्री-
धितवान् । अथेदानीं स्वा तनूर्मम शरीरभूतस्त्वं बलदेयाय बलदानाय मेहि ।
मां प्राप्नुहि ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

अयं ते अस्युप मेह्यर्वाङ् प्रतीचीनः सहुरे विश्वधायः ।

मन्यो वज्रिन्ममामा ववृत्स्व हनाव दस्यूस्त बोध्यापेः ॥ ६ ॥

अयं । ते । अस्मि । उप । मा । आ । इहि । अर्वाङ् । प्रतीचीनः । सहुरे । विश्वऽधायः ।

मन्यो इति । वज्रिन् । अभि । मां । आ । ववृत्स्व । हनाव । दस्यून् । उत । बोधि । आपेः ॥ ६ ॥

हे सहुरे शत्रूणां सहनशील विश्वधायो विश्वस्य धर्तर्मन्यो अयं जनोऽहं ते
तवास्मि कर्मकृत् । यत एवमतः प्रतीचीनः प्रतिगन्तार्वाङ्स्मदभिमुखं मा मामु-
पेहि । उपागच्छ । हे मन्यो वज्रिन् मामभ्या ववृत्स्व । अभ्यावर्तस्व । किमर्थमभ्या-
गमनमिति चेत् उच्यते । हनावानां दस्यूञ्शत्रून् । उतापि चापेर्वधुं बोधि । बुध्यस्व ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अभि प्रेहि दक्षिणतो भवा मेऽधा वृत्राणि जघनाव भूरि ।

जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रमुभा उपांशु प्रथमा पिबाव ॥ ७ ॥

अभि । प्र । इहि । दक्षिणतः । भव । मे । अध । वृत्राणि । जघनाव । भूरि ।

जुहोमि । ते । धरुणं । मध्वः । अग्रं । उभौ । उपऽअंशु । प्रथमा । पिबाव ॥ ७ ॥

हे मन्यो अभि प्रेहि । अभिगच्छ । मम युद्धं गत्वा च मे मम दक्षिणतो भव ।
अधायावां वृत्राणि शत्रून्भूरि प्रभूतं जघनाव । हनाव । ते तुभ्यमग्रं श्रेष्ठं मध्वो मधु
सोमरसं जुहोमि । उभौ त्वं चाहं चोपांश्वप्रकाशं प्रथमा प्रथमौ संतौ पिबाव ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीयेऽष्टादशो वर्गः ॥

त्वया मन्यो इति सप्तर्चं षोडशं सूक्तं । आदितस्त्रिस्तस्त्रिष्टुभस्ततश्चतस्रो जगत्यः ।
पूर्ववदधिदेवते । तथा चानुक्रांतं । त्वया मन्यो चतुर्जगत्यंतमिति ॥ अजिरनाम्येकाह
इदं सूक्तं मरुत्वतीयशस्त्रे निविज्ञानं । सूत्रं पूर्वसूक्त एवोदाहृतं । विनुत्यभिभूतिषु
वज्रेषुष्वेकाहेष्वेते सूक्ते मरुत्वतीयनिष्केवल्ययोः शस्ये । सूत्रितं च । विनुत्यभिभू-
त्योरिषुवजयोश्च मन्युसूक्ते । आ० ९. ८. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

त्वया मन्यो सरथमारुजंतो हर्षमाणासो धृषिता मरुत्वः ।

तिग्मेष्व आयुधा संशिशाना अभि प्र यंतु नरो अग्निरूपाः ॥ १ ॥

त्वया । मन्यो इति । सऽरथं । आऽरुजंतः । हर्षमाणासः । धृषिताः । मरुत्वः ।

तिग्मऽइषवः । आयुधा । संऽशिशानाः । अभि । प्र । यंतु । नरः । अग्निऽरूपाः ॥ १ ॥

हे मन्यो हे मरुत्वस्त्वया सरथं समानमेकमेव रथमारुह्येति शेषः । आरुजंतो गच्छंतो हर्षमाणासो हृष्टा धृषिता धृष्टास्तिग्मेषवस्तीक्ष्णवाणा आयुधायुधानि संशिशानाः सम्यग्निश्रयंतो नरो युद्धस्य नेतार इन्द्रादयो देवास्वदनुचरा वाग्निरूपा अग्निवत्तीक्ष्णदाहादिकर्माणः । यद्वा संनद्धाः कवचिनोऽभि प्रयंतु युद्धे सहायार्थं । अत्र त्वया मन्यो सरथमारुह्य रुजंत इत्यादि निरुक्तमनुसंधेयं । १०.३०. ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अग्निरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीर्नः सहुरे हूत एधि ।

हत्वाय शत्रून्वि भजस्व वेद ओजो मिमानो वि मृधो नुदस्व ॥ २ ॥

अग्निऽइव । मन्यो इति । त्विषितः । सहस्व । सेनाऽनीः । नः । सहुरे । हूतः । एधि ।

हत्वाय । शत्रून् । वि । भजस्व । वेदः । ओजः । मिमानः । वि । मृधः । नुदस्व ॥ २ ॥

हे मन्यो अग्निरिव त्विषितो ज्वलितः सहस्वाभिभव शत्रून् । हे सहुरे सहनशील सेनानीरेधि भव नोऽस्माकं संग्रामे हूतः सन् । किंच हत्वाय हत्वा शत्रून्वि भजस्व प्रयच्छास्माकं वेदो धनं शत्रुसंबन्धि । किंच ओजो मिमानोऽस्माकं बलं कुर्वन्मृधः शत्रून्वि नुदस्व । घातयेत्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

सहस्व मन्यो अभिमातिमस्मे रुजन्मृणन्प्रमृणन्प्रेहि शत्रून् ।

उग्रं ते पाजो न्वा रुध्रे वशी वशं नयस एकज त्वं ॥ ३ ॥

सहस्व । मन्यो इति । अभिऽमातिं । अस्मे इति । रुजन् । मृणन् । प्रऽमृणन् । प्र ।

इहि । शत्रून् ।

उग्रं । ते । पाजः । ननु । आ । रुध्रे । वशी । वशं । नयसे । एकऽज । त्वं ॥ ३ ॥

हे मन्यो अस्मे अस्माकमभिमातिमभिगंतारं शत्रुं सहस्व । अभिभव । रुजन् हिंसन् मृणन् प्रमृणन् प्रकर्षेण हिंसन् यथा पुनर्न जीवेत्तथा कुर्वस्व शत्रून्प्रति प्रेहि । ते तव पाजो बलमुयमुद्रूणं के नन्वा रुरुधे । आरुधंति । न तथा संभवति । हे एकज त्वमसहाय वशी त्वं वशं नयसे प्रापयसि शत्रुं ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

एको बहूनामसि मन्यवीक्रितो विशंविशं युधये सं शिशाधि ।

अकृत्तुरुक्ताया युजा वयं द्युमंतं घोषं विजयाय कृणमहे ॥४॥

एकः । बहूनां । असि । मन्यो इति । ईक्रितः । विशंऽविशं । युधये । सं । शिशाधि ।

अकृत्तऽरुक् । त्वया । युजा । वयं । द्युऽमंतं । घोषं । विऽजयाय । कृणमहे ॥४॥

हे मन्यो ईक्रितः स्तुतस्त्वमेक एवासहाय एव बहूनां शत्रूणामसि । भवसि पर्याप्तो हंतुं । अतो विशं विशं तां तामस्मद्विरोधिनीं प्रजां युधये युद्धाय सं शिशाधि । सम्यक् तीक्ष्णीकुरु । किंच हे अकृत्तरुगच्छिन्नदीप्ते त्वया युजा सहायेन वयं द्युमंतं दीप्तिमंतं घोषं सिंहनादवंतं विजयाय विशिष्टजयार्थं कृणमहे । कुर्मः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

विजेषकृदिंद्र इवानवब्रवोऽस्माकं मन्यो अधिपा भवेह ।

प्रियं ते नाम सहुरे गृणीमसि विद्म तमुत्सं यत आबभूथ ॥५॥

विजेषऽकृत् । इंद्रऽइव । अनवऽब्रवः । अस्माकं । मन्यो इति । अधिऽपाः । भव । इह ।

प्रियं । ते । नाम । सहुरे । गृणीमसि । विद्म । तं । उत्सं । यतः । आऽबभूथ ॥५॥

हे मन्यो इंद्र इव विजेषकृद्विजयकर्ता तथानवब्रवोऽनिंदितवचनः । अनवब्रवोऽनवक्षिप्तवचन इति यास्कः । ६. २९. । ईदृशस्त्वमस्माकमधिपा अधिकं पाता रक्षिता भवेहास्मिन्यज्ञे । हे सहुरे शत्रूणां सहनशील ते प्रियं नाम स्तोत्रं गृणीमसि । गृणीमः स्तुमः । यतो नाम्नः स्तोत्रात्त्वमाबभूथाभवसि प्रवृद्धो भवसि तमुत्सं बलस्योद्गमयितारं विद्म । जानीमः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

आभूत्या सहजा वज्र सायक सहो विभर्ष्यभिभूत उत्तरं ।

क्रत्वा नो मन्यो सह मेघेधि महाधनस्य पुरुहूत संसृजि ॥६॥

आभूत्या । सहऽजाः । वज्र । सायक । सहः । विभर्षि । अभिऽभूते । उत्तरं ।
क्रत्वा । नः । मन्यो इति । सह । मेदी । एधि । महाऽधनस्य । पुरुऽहूत । संऽसृजि ॥ ६ ॥

हे वज्र वज्रवत्सारभूत हे सायक शत्रूणामंतकराभिभूते शत्रूणामभिभावुक मन्यो
आभूत्या । आभूतिरभिभवः । तेन सहजाः सहैवोत्पन्नस्वमुत्तरमुत्कृष्टतरं सहो बलं
विभर्षि । धारयसि । हे मन्यो क्रत्वा कर्मणा सह नोऽस्माकं मेद्येधि । स्निग्धो भव ।
कुचेति तदुच्यते । महाधनस्य । संग्रामनामैतत् । संग्रामस्य संसृजि सर्गे । हे पुरुहूत
बहुभिराहूतेति मन्युसंबोधनं ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

संसृष्टं धनमुभयं समाकृतमस्मभ्यं दत्तां वरुणश्च मन्युः ।

भियं दधाना हृदयेषु शत्रवः पराजितासो अप नि लयंतां ॥ ७ ॥

संसृष्टं । धनं । उभयं । संऽआकृतं । अस्मभ्यं । दत्तां । वरुणः । च । मन्युः ।

भियं । दधानाः । हृदयेषु । शत्रवः । पराऽजितासः । अप । नि । लयंतां ॥ ७ ॥

संसृष्टमविभागमापन्नमुभयमुभयविधं धनं समाकृतं सम्यगानीतमस्मभ्यं दत्तां ।
कः । वरुणश्च देवो मन्युश्च । भियं भयं हृदये दधानाः शत्रवोऽस्मद्विरोधिनः परा-
जितासः पराजिता अप नि लयंतां । अपनिलीना भवंतु ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीय एकोनविंशो वर्गः ॥

॥ इति सायणाचार्यविरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाशे दशमे मंडले षष्ठोऽनुवाकः ॥

सप्तमेऽनुवाके षट् सूक्तानि । तत्र सत्येनेति सप्तचत्वारिंशद्वचं प्रथमं सूक्तं सवि-
तृमुतायाः सूर्याया आर्षे । नवो नव इति तिस्रोऽनृक्षरा इति द्वे गृभ्णामीति द्वे
यदश्विना पृच्छमानावित्येषा पूषा त्वेतो नयत्वित्येकाधोरचक्षुरिति चैवमेता दशर्च-
स्त्रिष्टुभः । तृष्टमेतदित्येषोरोबृहत्यष्टकद्वादशद्व्यष्टकवती । पूर्वापरं चरत इह प्रियं
प्रजया नः प्रजां जनयत्वित्येतास्त्रिस्रो जगत्यः । शिष्टास्त्रयस्त्रिंशदनुष्टुभः । आदितः
पंचानामृचां सोमो देवता । तत एकादशभिः सूर्या स्वविवाहं स्तुतवती । अतस्तत्र
योऽर्थः प्रतिपाद्यते स एव देवतात्वेन विज्ञेयः । या तेनोच्यते सा देवतेति न्यायात् ।
सप्तदश्या देवा देवता । अष्टादश्याः सोमाकौ । एकोनविंश्याश्चंद्रमाः । मुकिंशुक-
मित्याद्या नवर्चो विवाहमंत्रा आशिषः प्रतिपादकाः । अतस्तत्र तत्र प्रतिपा-

द्योऽर्थो देवता । परा देह्यश्रीरा तनूरिति द्वे वध्वा विवाहकाले परिहितस्य वाससः
संस्पर्शनिन्दयिच्यौ । ये वध्वश्चंद्रमिति दंपत्योः क्षयरोगस्य नाशिनी । अतस्तद्देव-
ताका । परिशिष्टानां षोडशानां सूर्या देवता ॥ तथा चानुक्रांतं । सत्येन सप्तचत्वारिंशत् सर्वमनुक्रांतं । सूक्तविनियोगो लैंगिकः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

सत्येनोत्तमिता भूमिः सूर्येणोत्तमिता द्यौः ।

ऋतेनादित्यास्तिष्ठन्ति दिवि सोमो अधि श्रितः ॥ १ ॥

सत्येन । उत्तमिता । भूमिः । सूर्येण । उत्तमिता । द्यौः ।

ऋतेन । आदित्याः । तिष्ठन्ति । दिवि । सोमः । अधि । श्रितः ॥ १ ॥

सत्येन ब्रह्मणानंतात्मना । ब्रह्मा खलु देवानां मध्ये सत्यभूतः । तेनाधःस्थितेन
भूमिरुत्तमिता । उपरि स्तंभिता । यथाधो न पतेत्तथा कृता । यद्वा सत्येनानृतप्रति-
योगिना धर्मेण भूमिरुत्तमितोद्भूता फलिता भवतीत्यर्थः । असति सत्ये भूम्यां
सस्यादयो न फलन्ति । तथा सूर्येण देवेन द्यौरुत्तमिता । सूर्यो हि द्युस्थानत्वाद्विवं
दधार । ऋतेन यज्ञेनादित्या अदितेः पुत्रा देवास्तिष्ठन्ति । यज्ञेन यजमानदत्तेन
खत्वाहुत्या देवा उपजीवन्ति । दिवि द्युलोके सोमो देवानामाध्यायनकारी बल्ली-
रूपो देवतारूपश्चाधि श्रितः । अधितिष्ठति । इति स्वपतिं सोमं सूर्या स्तौति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

सोमेनादित्या बलिनः सोमेन पृथिवी मही ।

अथो नक्षत्राणामेषामुपस्थे सोम आहितः ॥ २ ॥

सोमेन । आदित्याः । बलिनः । सोमेन । पृथिवी । मही ।

अथो इति । नक्षत्राणां । एषां । उपस्थे । सोमः । आहितः ॥ २ ॥

सोमेनादित्या अदितेः पुत्रा इंद्रादयो बलिनो भवन्ति । ऐंद्रवायवादियहपरि-
ग्रहादिति भावः । तथा सोमेनाहुत्यात्मनाग्नौ हुतेन पृथिवी भूमिर्मही महती भवति ।
आहुत्या वृष्टिद्वारेण सस्यादिसंपत्तेः । अथो अपि चायं सोमो नक्षत्राणामेषां ।
न क्षत्रायन्त इति नक्षत्रा ग्रहचमसादयः । तेषामेषामुपस्थे सोमो रसात्मक आहितः ।
यद्वा सिद्धानामेव नक्षत्राणामुपस्थ उपस्थाने द्युलोके सोम आहितः । तृतीयस्या-

मितो दिवि सोम आसीत्तं गायत्र्याहरदित्यादिश्रुतेः ॥ देवतारूपसोमपक्षे सोमेना-
दित्या देवा बलिनी बलवन्तो भवन्ति तस्यैकैकलास्वादनात् । प्रथमां पिबते
बहिर्द्वितीयां पिबते रविरित्यादिस्मृतेः । सोमेन पृथिवी मही । अमृतसेकेनौषध्या-
द्यभिवृद्धा पृथिव्या बलवत्त्वं । चंद्रस्य नक्षत्राणामुपस्थे स्थितिः प्रसिद्धा ॥

॥ अथ तृतीया ॥

सोमं मन्यते पपिवान्यत्संपिषंत्योषधिं ।

सोमं यं ब्रह्माणो विदुर्न तस्याश्नाति कश्चन ॥ ३ ॥

सोमं । मन्यते । पपिऽवान् । यत् । संऽपिषन्ति । ओषधिं ।

सोमं । यं । ब्रह्माणः । विदुः । न । तस्य । अश्नाति । कः । चन ॥ ३ ॥

सोमं मन्यते कः । यः पपिवान् । मैथुनकामार्थं चिकित्साद्यर्थं पीतः सोमो येन ।
यद्यमित्यर्थः । यं सोममोषधिं वल्लीरूपं संपिषन्ति । सामर्थ्याद्रासायनिकाः । न च
स साक्षात्सोमः । तर्हि कः । उच्यते । सोमं हि तं मन्यते यं ब्रह्माणः । यद्ब्रह्मणो
ब्राह्मणशब्दपर्यायोऽस्ति कुतो नु चरसि ब्रह्मन् तस्मै मा ब्रूया निधिपाय ब्रह्मन्नि-
त्यादिप्रयोगात् । ब्राह्मणा इत्यर्थः । ते चर्त्विजो यजमानश्च यागसाधनभूतं संस्कर्तुं
विदुर्जनन्ति तस्यांशं । यद्वा कर्मणि षष्ठी । तं सोमं कश्चन नाश्नाति । कश्चिदप्य-
यज्वेति शेषः । यज्वैनं भक्षयितुमर्हति नान्य इत्यर्थः । एवमोषधिपक्षे ॥ अथ चंद्रपक्ष
उच्यते । तं सोमं मन्यते पपिवान् पीतवान्यजमानो यद्यमोषधिरूपं संपिषंत्यभि-
षव्यावभिरध्वर्यादयो यजमानश्च । न च स सोमः । कस्तर्हि । यं ब्रह्माणो ब्राह्मणा
अभिज्ञा दैवज्ञा विदुः कथयन्ति चंद्रमसं न तस्याश्नाति कश्चनादेवो देवेभ्योऽन्यो
मनुष्यादिः । देवा अग्न्यादयो रश्मयो वा । यज्ञार्हसोमस्यासोमत्वं न निंदायै अपि
वितरस्य स्तुत्या इति मंतव्यं । अपशवोऽन्ये गोअश्वेभ्य इत्यादिवत् । एवमच सोम्या
उभयथा योज्याः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

आच्छद्विधानैर्गुपितो बार्हतैः सोम रक्षितः ।

याव्णामिच्छृण्वन्तिष्ठसि न ते अश्नाति पार्थिवः ॥ ४ ॥

आच्छत्ऽविधानैः । गुपितः । बार्हतैः । सोम । रक्षितः ।

याव्णां । इत् । शृण्वन् । तिष्ठसि । न । ते । अश्नाति । पार्थिवः ॥ ४ ॥

हे सोम आच्छद्विधानैः । आच्छादयन्ति विधानानि येषां विद्यन्ते त आच्छद्वि-
धानाः । तैर्गुपितः । तथा बार्हतैर्गुपितः । स्वानभ्राजांघार्यादिभिः सप्तभिः सोम-
पालै रक्षितस्त्वं । एते वा अमुष्मिँल्लोके सोममरक्षन्ति ब्राह्मणं । याव्णामिच्छृण्वन्
अभिषवयाव्णं ध्वनिं शृण्वन्नेव तिष्ठसि । ते त्वां पार्थिवः पार्थिवो जनो नाश्नाति ।
न हि द्युस्थश्चंद्ररूपोऽत्रत्यैः पानयोग्यो भवति । चंद्रमा वै सोमो देवानामन्नं तं
पौर्णमास्यायामभिषुण्वन्तीति वाजसनेयकं ॥

॥ अथ पंचमी ॥

यत्त्वा देव प्रपिबन्ति तत् आ प्यायसे पुनः ।

वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः ॥ ५ ॥

यत् । त्वा । देव । प्रऽपिबन्ति । तत्तः । आ । प्यायसे । पुनरिति ।

वायुः । सोमस्य । रक्षिता । समानां । मासः । आऽकृतिः ॥ ५ ॥

हे देव सोम यद्यदा त्वा त्वां प्रपिबन्त्योषधिरूपं त्रिष्वपि सवनेषु ततोऽनंतरमेव
पुनरा प्यायसे । आप्यायस्व समिति प्रातःसवने सं ते पयांसीत्युत्तरयोः सवन-
योराप्यायसे । किंच वायुस्तव सोमस्य रक्षिता । यथा न श्रुष्यति तथा । वायुः
शोषकः प्रसिद्धो लोके । किंच मासः । परिमीयत इति मासः सोमः । स च समानां
संवत्सराणामाकृतिराकर्ता व्यवच्छेदको भवति । संवत्सरे संवत्सरे वसंतादिका-
लेष्वनुष्ठीयमानत्वाद्वासंते वसंते ज्योतिषा यजेतेति श्रुतेः । यद्वा सोमाधारवनस्प-
तिविकारग्रहद्वारेण वायुः सोमरसस्य रक्षिता भवति । वायुगोपा वनस्पतय इति
श्रुतेः । एवं वल्लीरूपसोमपक्षे योजना ॥ चंद्रपक्षे तु हे देव सोम यद्यदा त्वा त्वां
प्रपिबन्ति रश्मयोऽपरपक्षे ततोऽनंतरमेव पूर्वपक्षे पुनराप्यायसे । वायुश्च सोमस्य
तव रक्षिता । वायुाधीनत्वाच्चंद्रगतेः । किंच समानां संवत्सराणां मासः । षष्ठ्येक-
वचनमेतत् । मासस्याकृतिश्च कर्ता त्वं चासि । एकैककलाक्षयसंवृद्धिभ्यां हि मासः
पूर्यते तैः संवत्सर इति ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये विंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

रैभ्यासीदनुदेयी नाराशंसी न्योचनी ।

सूर्याया भद्रमिद्वासो गार्थयैति परिष्कृतं ॥ ६ ॥

रैभी । आसीत् । अनुऽदेयो । नाराशंसी । निऽओचनी ।

सूर्यायाः । भद्रं । इत् । वासः । गाथया । एति । परिऽकृतं ॥ ६ ॥

आभिः सूर्या स्वविवाहमस्तौदित्युक्तं । सूर्या सावित्री ब्रूते । रैभी । रैभ्यः काश्च-
नर्चः । रैभीः शंसति रेभंतो वै देवाश्चर्षयश्च स्वर्गं लोकमायन्नित्यादिब्राह्मणविहिता
रैभ्यः । ऐ० ब्रा० ६. ३२. । सा रैभ्यनुदेय्यासीत् । दीयमानवधूविनोदनायानुदीयमाना
वयस्यासीत् । तथा नाराशंसी । प्राता रत्नमित्यादिका मनुष्याणां स्तुतयो नारा-
शंस्यः । सा नाराशंसी न्योचनी । उचतिः सेवाकर्मा । सा वधूशुश्रूषार्थं दीयमाना
दास्यभवत् । सूर्याया मम भद्रं वासो विचित्रं दुकूलादिकमाच्छादनयोग्यं वस्त्रं
गाथया परिष्कृतमलंकृतमेति । गाथा गीयत इत्यादिब्राह्मणोक्ता गाथा । तथा
गाथया यत्परिष्कृतमस्ति तद्वासोऽभवदिति ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

चित्रिरा उपवर्हेण चक्षुरा अभ्यंजनं ।

द्यौर्भूमिः कोश आसीद्यदयात्सूर्या पतिं ॥ ७ ॥

चित्रिः । आः । उपऽवर्हेण । चक्षुः । आः । अभिऽअंजनं ।

द्यौः । भूमिः । कोशः । आसीत् । यत् । अयात् । सूर्या । पतिं ॥ ७ ॥

चित्रिर्देवतोपवर्हेणमाः । आसीत् । चक्षुरभ्यंजनमाः । आसीत् । तथा हि
वृचस्य कनीनिका परापतच्चिकुच्चापर्वते । तेन चैककुदेनांजने सजातीयेन
चक्षुषी अंजेत । तच्चक्षुरेवांजनमासीदिति । द्यौश्च भूमिश्च कोश आसीत् । कोशस्था-
नीये अभूतां । यद्यदा सूर्या पतिं स्वकीयं नवभर्तारं सोममयादगच्छत्तदैवमुपक-
रणान्यासन् ॥

॥ अथाष्टमी ॥

स्तोमा आसन्प्रतिधयः कुरीरं छंद ओपशः ।

सूर्याया अश्विना वराभिरासीत्पुरोगवः ॥ ८ ॥

स्तोमाः । आसन् । प्रतिऽधयः । कुरीरं । छंदः । ओपशः ।

सूर्यायाः । अश्विना । वरा । अभिः । आसीत् । पुरऽगवः ॥ ८ ॥

सूर्याया रथस्य स्तोमास्त्रिवृदादयः प्रतिधय आसन् । प्रतिधीयन्त इति प्रतिधय ईषातिर्यगायतकाष्टादयः । तथा कुरीरं छंदः कुरीरनामकं छंदोऽनस ओपशोऽभवत् । येनोपशेरते स ओपशः । तादृशायाः सूर्याया अश्विनाश्विनौ वरा वरावास्तामिति शेषः । तस्या विवाहे पुरोगवः पुरोगन्ता पुरतो गन्ता । यः पूर्वमेव प्रस्तावार्थं गच्छति तत्स्थानीयोऽग्निरासीत् ॥ प्रजापतिर्वै सोमाय राज्ञे दुहितरं प्रायच्छत्सूर्या सावित्रीं तस्यै सर्वे देवा वरा आगच्छन्नित्यादि हि ब्राह्मणं । ऐ० ब्रा० ४. ७. । अत्रायमभिप्रायः । प्रजापतिः सविता स्वदुहितरं सोमाय प्रायच्छत् सोमाय दास्यामीति मनीषाम-करोत् । तस्मिन्समये पुत्र्या उपचारार्थं प्रदानान्युक्तान्यभवन् । तथा च सत्यश्विनौ प्रवलीं संतावाजिं पुरतो गत्वा तामलभेतामिति । उत्तरत्रापि सोमो वधूयुरभव-दित्यादिनायमेवार्थः स्पष्टो भविष्यति । योषावृणीत जेन्येत्यादिकमुक्तं । १. ११९. ५. ॥

॥ अथ नवमी ॥

सोमो वधूयुरभवदश्विनास्तामुभा वरा ।

सूर्या यत्पत्ये शंसंतीं मनसा सविताददात् ॥ ९ ॥

सोमः । वधूऽयुः । अभवत् । अश्विना । आस्तां । उभा । वरा ।

सूर्या । यत् । पत्ये । शंसंतीं । मनसा । सविता । अददात् ॥ ९ ॥

सोमो वधूयुर्वधूकामो वरोऽभवत् । तस्मिन्समयेऽश्विनाश्विनावुभोभौ वरा वरावास्तां । अभूतां । यद्यदा सूर्या पत्ये शंसंतीं पतिं कामयमानां । पर्याप्तयौव-नामित्यर्थः । सूर्या मनसा सहिताय सोमाय वराय सविता तत्पिताददात् प्रादात् दित्सां चकार ॥

॥ अथ दशमी ॥

मनो अस्या अनं आसीद्व्यौरासीदुत छदिः ।

शुक्रावन्द्वाहावास्तां यदयात्सूर्या गृहं ॥ १० ॥

मनः । अस्याः । अनः । आसीत् । द्यौः । आसीत् । उत । छदिः ।

शुक्रौ । अनद्वाहौ । आस्तां । यत् । अयात् । सूर्या । गृहं ॥ १० ॥

अस्याः सूर्यायाः पत्युर्गृहं गच्छन्त्या अनो रथो मन आसीत् । या पतिगृहं त्वया गच्छामीति मतिरस्ति सान आसीत् । उतापि च तस्या अनसो द्यौर्दुर्लोकच्छदि-

रुपर्यपिधानमासीत् । शुक्रौ दीप्तौ सूर्याचंद्रमसावनद्वाहौ रथस्य वोढारावास्तां ।
अभवतां । यद्यदा सूर्या गृहं सोममयादगात् ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीय एकविंशो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

ऋक्सामाभ्यामभिहितौ गावौ ते सामनावितः ।

श्रोत्रं ते चक्रे आस्तां दिवि पंथाश्चराचरः ॥ ११ ॥

ऋक्ऽसामाभ्यां । अभिऽहितौ । गावौ । ते । सामनौ । इतः ।

श्रोत्रं । ते । चक्रे इति । आस्तां । दिवि । पंथाः । चराचरः ॥ ११ ॥

हे सूर्ये देवि ते तवर्त्सामाभ्यामभिधानीस्थानाभ्यामभिहितौ गावौ गोस्थानीयौ सूर्याचंद्रमसौ सामनौ सामानौ संतावितः । गच्छतः । अनोवाहौ पत्युर्गृहं प्रति गच्छतः । ते तव श्रोत्रं । श्रोत्रे इत्यर्थः । वरस्य गुणग्राहिणी श्रोत्रे एव चक्रे आस्तां । मनोरूपस्य रथस्य श्रोत्रे चक्रे अभवतामित्यर्थः । दिवि पंथाश्चराचरः । चलाचलः । अत्यंतं गमनसाधनभूतो मार्गोऽभूत् । रथसंचारप्रदेशो द्युलोक आसीत् ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

शुचीं ते चक्रे यात्या व्यानो अक्ष आहतः ।

अनो मनस्मयं सूर्यारोहत्प्रयती पतिं ॥ १२ ॥

शुची इति । ते । चक्रे इति । यात्याः । विऽआनः । अक्षः । आऽहतः ।

अनः । मनस्मयं । सूर्या । आ । आरोहत् । प्रऽयती । पतिं ॥ १२ ॥

यात्या गच्छत्यास्ते तवानसश्चक्रे चंक्रमणशीले रथांगे शुची श्रोत्रे आस्तां । व्यानस्तव व्यानो वायुरक्षः । उभयरथचक्रच्छिद्रगामिनी या काष्ठा सा च रथस्य सर्वं भारं वहति । सोऽक्षो व्यानोऽभूत् । मनस्मयं मनोमयमनः शकटं सूर्या पतिं सोमं प्रति प्रयती प्रकर्षेण गच्छत्यारोहत् । आरूढवती । पतिं प्रति जिगमिषीर्मनोरूपस्य रथस्य पत्युर्गुणग्राहिणी श्रोत्रे एव चक्रे अभूतां व्यानो धारको वायुश्चेष्टकोऽक्षोऽभूदित्यर्थः ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

सूर्यायां वहतुः प्रागात्सविता यमवासृजत् ।

अघासु हन्यन्ते गावोऽर्जुन्योः पर्युह्यते ॥ १३ ॥

सूर्यायाः । वहतुः । प्र । अगात् । सविता । यं । अवऽअसृजत् ।

अघासु । हन्यन्ते । गावः । अर्जुन्योः । परि । उह्यते ॥ १३ ॥

सोमाय प्रदिस्तितायाः सूर्याया वहतुः । कन्याप्रियार्थं दातव्यो गवादिपदार्थो वहतुः । स च प्रागात् । तस्या अपि पूर्वमगच्छत् । यं वहतुं सवितास्याः पिता-वासृजत् अवसृष्टवान् । प्रादादित्यर्थः । कदा सागच्छत् कदा वहतुरित्युभयोः काल उच्यते । अघासु मघास्वित्यर्थः । मघानक्षत्रेषु गावः सवित्रा दत्ता गावः सोमगृहं प्रति हन्यन्ते । दंडैस्ताड्यन्ते प्रेरणार्थं । अर्जुन्योः । फल्गुन्योरित्यर्थः । तयोर्नक्षत्रयोः सवितुः सकाशात् परि सोमगृहं प्रत्युह्यते । नीयते रथेन ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

यदश्विना पृच्छमानावयातं चिचक्रेण वहतुं सूर्यायाः ।

विश्वे देवा अन्तु तद्धामजानन्पुत्रः पितरौववृणीत पूषा ॥ १४ ॥

यत् । अश्विना । पृच्छमानौ । अयातं । चिऽचक्रेण । वहतुं । सूर्यायाः ।

विश्वे । देवाः । अन्तु । तत् । वां । अजानन् । पुत्रः । पितरौ । अवृणीत । पूषा ॥ १४ ॥

हे अश्विनाश्विनौ यद्यदा पृच्छमानौ सवितारं प्रष्टुमयातमगच्छतं । केन साधनेनायातं तदुच्यते । चिचक्रेण चक्रत्रययुक्तेन रथेन । किं पृच्छमानौ । सूर्याया वहतुं विवाहमित्यर्थः । तत्तदानीं वां युवां सवितारं प्रति गच्छन्तौ विश्वे सर्वे देवा अन्व-जानन् । अनुज्ञातवन्तः । तथा पितरौ पुत्रोऽश्विनोः पुत्रः पूषावृणीत । वृतवान् ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

यदयातं शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप ।

कैकं चक्रं वामासीत्क देष्ट्राय तस्थयुः ॥ १५ ॥

यत् । अयातं । शुभः । पती इति । वरेऽयं । सूर्या । उप ।

कै । एकं । चक्रं । वां । आसीत् । कै । देष्ट्राय । तस्थयुः ॥ १५ ॥

हे शुभस्पती उदकस्य स्वामिनौ यद्यावयातमगच्छतं । कं प्रति । वरेयं वरणी-
यायाः सूर्यायाः संबन्धिनं वरैर्याचित्यं वा सवितारमित्यर्थः । किमर्थं । सूर्यामुप-
गंतुं । वां भवतोः संप्रति दृश्यमानमिदमेकं चक्रं कासीत्पुरा । क्व वां युवां देष्टाय
दानाय प्रवृत्तौ तस्यथुरित्यश्विनोर्निवासं पृच्छति ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये द्वाविंशो वर्गः ॥

॥ अथ षोडशी ॥

वे ते च॒क्रे सूर्ये ब्र॒ह्माणं ऋ॒तुथा वि॒दुः ।

अथैकं च॒क्रं यद्गुहा तद॒द्वा॒तय॒ इ॒द्वि॒दुः ॥ १६ ॥

वे इति । ते । च॒क्रे इति । सूर्ये । ब्र॒ह्माणः । ऋ॒तु॒ऽथा । वि॒दुः ।

अथ । एकं । च॒क्रं । यत् । गुहा । तत् । अ॒द्वा॒तयः । इत् । वि॒दुः ॥ १६ ॥

अथ स्वयमेव स्वात्मानं प्रति सूर्या वदति । हे सूर्ये ते तव वे चक्रे प्रज्ञाते पुरा
दृष्टे वे एव चंद्रसूर्यात्मके ऋतुथा ऋतुषु विनिर्दिष्टे चक्रे ब्रह्मणो ब्राह्मणा विदुः ।
अथैकं चक्रं तृतीयं संवत्सरात्मकं गुहा गुहायां निहितं यदस्ति तदद्वातय इत् ।
एतन्मेधाविनामसु पठितं । मेधाविन एव विदुः । जानन्ति ॥

॥ अथ सप्तदशी ॥

सूर्यायै दे॒वेभ्यो मि॒त्राय॒ वरु॑णाय च ।

ये भू॒तस्य॒ प्रचे॑तस इ॒दं तेभ्योऽकरं॒ नमः॑ ॥ १७ ॥

सूर्यायै । दे॒वेभ्यः । मि॒त्राय॒ । वरु॑णाय । च ।

ये । भू॒तस्य॒ । प्र॒ऽचे॑तसः । इ॒दं । तेभ्यः । अ॒करं॒ । नमः॑ ॥ १७ ॥

सूर्यायै सूर्यस्य पत्न्यै देवेभ्योऽग्न्यादिभ्यो मित्राय वरुणाय च ये च भूतस्य भूत-
जातस्य प्रचेतसः सुमतयोऽभिमतप्रदा भवन्ति तेभ्यः सर्वेभ्य इदं नमो नमस्कार-
मकरं । करोमि ॥

॥ अथाष्टादशी ॥

पूर्वा॒परं॒ चर॑तो मा॒ययै॑तौ शि॒शू क्री॑ळंतौ परि यातो अध्व॒रं ।

वि॒श्वान्य॒न्यो भुव॑नाभिच॒ष्ट ऋ॒तूर॑न्यो वि॒दध॑ज्जायते पुनः ॥ १८ ॥

पूर्वऽअपरं । चरतः । मायया । एतौ । शिष्नु इति । क्रीळंतौ । परि । यातः । अध्वरं ।
विश्वानि । अन्यः । भुवना । अभिऽचष्टे । ऋतून् । अन्यः । विऽदधत् । जायते ।
पुनरिति ॥ १८ ॥

कश्चित्पूर्वं गच्छति सूर्यः । अन्यस्तमनुचरति चंद्रमाः । एवं पूर्वापरं पौर्वापर्येण
मायया स्वप्रज्ञानेनैतावादित्यचंद्रौ चरतः । गच्छतो दिवि । तौ शिष्नु । शिष्नुवद्भ-
मणाज्जायमानत्वाद्वा शिष्नु इत्युच्येते । शिष्नु संतौ क्रीळन्तावन्तरिक्षे विहरन्तावध्वरं
परि यातः । यज्ञं प्रतिगच्छतः । तयोरन्य आदित्यो विश्वानि भुवनान्यभिचष्टे ।
अभिपश्यति । ऋतून्वसन्तादीनन्यश्चंद्रमा विदधत्कुर्वन्मासानर्धमासांश्च कुर्वन्पुनर्जा-
यते । यद्युभयोरपि पुनर्जातिरस्ति तथापि सूर्यस्य सर्वदा प्रवृद्धेरुदयो नाभिप्रेतः ।
चंद्रस्य तु हासवृद्धिसंज्ञावात्पुनः पुनर्जायत इत्युक्तिर्युक्ता । चंद्रमा वै जायते पुन-
रित्यादिश्रुतेः ॥

अतिमूर्तिनाम्येकाहे श्रुक्पक्षे चांद्रमसीष्टिः । तत्र नवो नव इत्येषा याज्या ।
सूचितं च । नवो नवो भवति जायमानस्तरणिर्विश्वदर्शतः । आ० ९. ८. इति ॥

॥ सैषैकोनविंशी ॥

नवोनवो भवति जायमानोऽह्नां केतुरुषसांमेत्ययं ।

भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन् चंद्रमास्तिरते दीर्घमायुः ॥ १९ ॥

नवःऽनवः । भवति । जायमानः । अह्नां । केतुः । उषसां । एति । अयं ।

भागं । देवेभ्यः । वि । दधाति । आऽयन् । प्र । चंद्रमाः । तिरते । दीर्घं । आयुः ॥ १९ ॥

अयं चंद्रमा जायमानः प्रतिदिनं जायमान एकैककलाधिक्येनोत्पद्यमानः सन्
नवोनवो भवति । प्रतिदिनं नूतन एव भवति । एतत्पूर्वपक्षाद्यभिप्रायं । तथाहं
दिवसानां केतुः प्रज्ञापकः प्रतिपदादीनां तिथीनां चंद्रकलाहासवृद्धधीनत्वात् ।
तादृशश्चंद्रमा उषसां प्रभातीनामयमेति । एतत्कृष्णपक्षांताभिप्रायं । केचनैतं पाद-
मादित्यदैवत्यमाहुः । तस्मिन्पक्षेऽह्नां केतुत्वमुषसामयगतिश्च प्रसिद्धे । देवेभ्यो भागं
हविर्भागं वि दधाति करोति उभयपक्षांते । किं कुर्वन् । आयन् । प्रतिदिनं हास-
वृद्ध्या पक्षांतमभिगच्छन् । एतदर्धमासाभिप्रायं । चंद्रमा उक्तलक्षणो देवो दीर्घ-
मायुस्तिरते । वर्धयति ॥

॥ अथ विंशी ॥

सुकिंशुकं शल्मलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृतं सुचक्रं ।

आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पत्ये वहतुं कृणुष्व ॥ २० ॥

सुऽकिंशुकं । शल्मलिं । विश्वऽरूपं । हिरण्यऽवर्णं । सुऽवृतं । सुऽचक्रं ।

आ । रोह । सूर्ये । अमृतस्य । लोकं । स्योनं । पत्ये । वहतुं । कृणुष्व ॥ २० ॥

सुकिंशुकं शोभनकिंशुकवृक्षनिर्मितं तथा शल्मलिं शल्मलिवृक्षनिर्मितं विश्व-
रूपं नानारूपं हिरण्यवर्णं हितरमणीयवर्णं हिरण्यालंकारयुक्तं वा सुवृतं सुध्रुवर्तनं
सुचक्रं शोभनचक्रोपेतं रथं हे सूर्य आरोह । अमृतस्य लोकं स्थानं स्योनं सुखकरं
पत्ये सोमाय वहतुं वहनमात्मनः प्रापणं कृणुष्व । कुरुष्व । अत्र निरुक्तं द्रष्टव्यं ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये त्रयोविंशो वर्गः ॥

॥ अथैकविंशी ॥

उदीर्ष्वीतः पतिवती ह्येऽषा विश्वावसुं नमसा गीर्भिरीळे ।

अन्यामिच्छ पितृषदं व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि ॥ २१ ॥

उत् । ईर्ष्वे । अतः । पतिऽवती । हि । एषा । विश्वऽवसुं । नमसा । गीऽभिः । ईळे ।

अन्यां । इच्छ । पितृऽसदं । विऽअक्तां । सः । ते । भागः । जनुषा । तस्य । विद्धि ॥ २१ ॥

आभिर्नृणां विवाहः स्तूयते । हे विश्वावसो अतः स्थानात्कन्यासमीपादुदीर्ष्वे ।
उत्तिष्ठ । एषा कन्या पतिवती हि संजाता । अत उदीर्ष्वेति वातःशब्दो योज्यः ।
विश्वावसुमेतन्नामानं गंधर्वं नमसा नमस्कारेण गीर्भिः स्तुतिभिश्चेळे । स्तौमि ।
तर्ह्येनां विहाय कां स्वीकरोमीति यदि ब्रूषे तर्ह्येनां पितृषदं पितृकुले स्थितां
व्यक्तामनूदेति परिस्फुटां विगतांजनां वा स्तनोन्नमादिराहित्येनाप्रौढामित्यर्थः ।
स तादृशः पदार्थस्ते तव भागः कल्पितः । तस्य तं भागं विद्धि । जानीहि जनुषा
जन्मना लभस्वेत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वाविंशी ॥

उदीर्ष्वीतो विश्वावसो नमसेळामहे त्वा ।

अन्यामिच्छ प्रफर्ष्येऽसं जायां पत्या सृज ॥ २२ ॥

उत् । ईर्ष्व । अतः । विश्वावसो इति विश्वऽवसो । नमसा । ईळामहे । त्वा ।

अन्यां । इच्छ । प्रऽफर्थे । सं । जायां । पत्या । सृज ॥ २२ ॥

अतोऽस्माच्छयनाद्दे विश्वावसो कन्यास्वामिन् गंधर्वोदीर्ष्व । उन्नच्छ । ईर गतौ । आदादिकः । अनुदात्तेत् । तस्य लोटि रूपं । विश्वावसुर्नाम गंधर्वः कन्या-
नामधिपतिर्यतः । लभामि तेन कन्यामिति हि मंत्रः । स तादृश देव त्वां नमसा
नमस्कारेणैळामहे । स्तुमः । स त्वमन्यां प्रफर्थे बृहन्नितंवां कन्यामिच्छ । जायां
मां पत्या सह पुनः सं सृज ॥

॥ अथ त्रयोविंशी ॥

अनृक्षरा ऋजवः संतु पंथा येभिः सखायो यंति नो वरेयं ।

समर्यमा सं भगो नो निनीयात्सं जास्पत्यं सुयममस्तु देवाः ॥ २३ ॥

अनृक्षराः । ऋजवः । संतु । पंथाः । येभिः । सखायः । यंति । नः । वरेऽयं ।

सं । अर्यमा । सं । भगः । नः । निनीयात् । सं । जाः । पत्यं । सुऽयमं । अस्तु । देवाः ॥ २३ ॥

हे देवाः पंथाः पंथानो मार्गा अनृक्षराः । ऋक्षरः कंटक उच्यते । कंटकरहिता
ऋजवोऽकुटिलाश्च संतु येभिर्यैः पथिभिर्नोऽस्माकं सखायो वरप्रेषिता वरेयं
वैर्याचितव्यं पितरं प्रति यंति गच्छन्ति ते पंथा इति । किंचार्यमा देवो नोऽस्मान्
सं निनीयात् । सम्यक् प्रापयेत् । तथा भगो देवः सं निनीयात् । हे देवा आसं-
गतमस्तु पतिकुलमिति शेषः । तथेदं जास्पत्यं जायापत्योर्युगलं सुयममस्तु ।
सुमिथुनमस्तु ॥

पत्या योक्त्रविमोचने प्र त्वा मुंचामीत्येषा । सूचितं च । अथास्या योक्त्रं विचृ-
तेत्य त्वा मुंचामि वरुणस्य पाशादिति ॥

॥ सैषा चतुर्विंशी ॥

प्र त्वा मुंचामि वरुणस्य पाशाद्येन त्वावभात्सविता सुशेवः ।

ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लोकेऽरिष्टां त्वा सह पत्या दधामि ॥ २४ ॥

प्र । त्वा । मुंचामि । वरुणस्य । पाशात् । येन । त्वा । अवभात् । सविता । सुऽशेवः ।

ऋतस्य । योनौ । सुऽकृतस्य । लोके । अरिष्टां । त्वा । सह । पत्या । दधामि ॥ २४ ॥

जातं प्राणिनं सवित्रा प्रेरितो वरुण आत्मपाशैर्बध्नाति । तस्माद्वरुणस्य पाशात्

हे वधु त्वा त्वां प्र मुंचामि येन त्वा त्वां सविता वरुणस्य प्रेरकः सुशेवः सुखीऽब-
धात् । बंधनं कृतवान् । यज्ञांगपक्षे पत्नीं योक्त्रेण बधाति । बंधनस्य वरुणोऽभि-
मानी । अतो वरुणपाशाद्योक्तात्प्रमुंचामि । येन योक्त्रेण सविता कर्मणामनुज्ञाता
देव ऋत्विक्पाशेनावधात् । तं मोचयित्वा चर्तस्य यज्ञस्य योनौ स्थाने यागभूमौ
सुकृतस्य लोके कर्मक्षेत्रे भूलोके चारिष्टामहिंसितां त्वां पुत्राद्यर्थं पत्या सह दधामि ।
स्थापयामि ॥

॥ अथ पंचविंशी ॥

प्रेतो मुंचामि नामुतः सुबद्धाममुतस्करं ।

यथेयमिंद्र मीढुः सुपुत्रा सुभगासति ॥ २५ ॥

प्र । इतः । मुंचामि । न । अमुतः । सुऽबद्धां । अमुतः । करं ।

यथा । इयं । इंद्र । मीढुः । सुऽपुत्रा । सुऽभगा । असति ॥ २५ ॥

इतः पितृकुलात्प्र मुंचामि त्वां नामुतो भर्तृगृहात्प्रमुंचामि । अमुतो भर्तृगृहे
सुबद्धां करं । यथेयं कन्या हे इंद्र मीढुः सेक्तः सुपुत्रा सुभगा सुष्टुभाग्या वासति
भवति तथा कुरु ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये चतुर्विंशो वर्गः ॥

विवाहानंतरभाविनि प्रयाणे पूषा त्वेतो नयत्वित्यनया रथादियानमारोहयेत् ।
सूचितं च । पूषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्येति यानमारोहयेत् । आ० गृ० १. ८. ॥

॥ सैषा षड्विंशी ॥

पूषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्याश्विना त्वा प्र वहतां रथेन ।

गृहान्गच्छ गृहपत्नी यथासौ वशिनी त्वं विदथमा वदासि ॥ २६ ॥

पूषा । त्वा । इतः । नयतु । हस्तऽगृह्यं । अश्विना । त्वा । प्र । वहतां । रथेन ।

गृहान् । गच्छ । गृहऽपत्नी । यथा । असः । वशिनी । त्वं । विदथं । आ । वदासि ॥ २६ ॥

हस्तगृह्य ग्राह्यहस्तः पूषा त्वा त्वामितो नयतु । प्रापयतु । अश्विनाश्विनौ त्वा
त्वां रथेन प्र वहतां । प्रगमयतां । गृहान् भर्तृसंबन्धिनो गच्छ त्वं गृहपत्नी यथासौ
भवसि । स्वगृहस्वामिनी भवसि । वशिनी सर्वेषां गृहगतानां वशं प्रापयित्री
पत्युर्वशे वर्तमाना वा । विदथं पतिगृहमा वदासि । आवदसि । गृहस्थितं भृत्या-
दिजनमावद ॥

इह प्रियमित्येषा वध्वा गृहप्रवेशिनी । सूचितं च । इह प्रियं प्रजया ते समृद्ध-
तामिति गृहं प्रवेशयेत् । आ० गृ० १. ८. । इति ॥

॥ सैषा सप्तविंशी ॥

इह प्रियं प्रजया ते समृद्धतामस्मिन्गृहे गार्हपत्याय जागृहि ।

एना पत्या तन्वं सं सृजस्वाधा जित्री विदथमा वदाथः ॥ २७ ॥

इह । प्रियं । प्रजया । ते । सं । सृज्यतां । अस्मिन् । गृहे । गार्हपत्याय । जागृहि ।

एना । पत्या । तन्वं । सं । सृजस्व । अध । जित्री इति । विदथ । आ । वदाथः ॥ २७ ॥

हे वधु ते तवेहास्मिन्पतिकुले प्रियं प्रजया सह समृद्धतां । अस्मिन्गृहे गार्ह-
पत्याय गृहपतित्वाय जागृहि । बुध्यस्व । एनानेन पत्या सह तन्वं स्वीयं शरीरं सं
सृजस्व । संसृष्टा भव । अधाय जित्री जीर्णौ जायापती युवां विदथं गृहमा वदाथः ।
आभिमुख्येन वदतं ॥

॥ अथाष्टाविंशी ॥

नीललोहितं भवति कृत्यासक्तिर्यज्यते ।

एधंते अस्या ज्ञातयः पतिर्वधेषु बध्यते ॥ २८ ॥

नीलऽलोहितं । भवति । कृत्या । आसक्तिः । वि । अज्यते ।

एधंते । अस्याः । ज्ञातयः । पतिः । वधेषु । बध्यते ॥ २८ ॥

कृत्याभिचाराभिमानिनी देवता नीललोहितं भवति । नीलं च लोहितं च
तस्या रूपं भवतीत्यर्थः । सा कृत्यासक्तिरासक्तास्यां संबद्धा व्यज्यते । त्यज्यत इत्यर्थः ।
तस्यां कृत्यायामपगतायामस्या वध्वा ज्ञातय एधंते । वर्धते । पतिर्वधेषु सांसा-
रिकेषु बध्यते ॥

॥ अथैकोनविंशी ॥

परां देहि शामुल्यं ब्रह्मभ्यो वि भजा वसु ।

कृत्यैषा पद्धती भूत्या जाया विंशते पतिं ॥ २९ ॥

परां । देहि । शामुल्यं । ब्रह्मभ्यः । वि । भज । वसु ।

कृत्या । एषा । पत्स्वती । भूती । आ । जाया । विंशते । पतिं ॥ २९ ॥

शामुल्यं शामुलमित्यर्थः । शमलं शरीरं मलं । शरीरावच्छन्नस्य मलस्य धारकं

वस्त्रं परा देहि । परात्यज । धृतप्रायश्चित्तार्थं ब्रह्मभ्यो ब्राह्मणेभ्यो वसु धनं वि भज ।
प्रयच्छेत्यर्थः । किमर्थं वधूवासःपरित्याग इति चेत् उच्यते । एषा कृत्या पद्मती पा-
दवती सती जाया भूत्वा भूत्वा पतिं विशते । कृत्यारूपवासःप्रवेशात् कृत्या जाया
भूत्वा विशत इत्युपचर्यते । अतस्तत्परित्यागे कृत्यैव त्यक्ता भवतीत्यर्थः । यदि वधू-
वासः स्वयं निधत्ते तदैवं भवतीति वधूवासःसंस्पर्शनं निंदायुक्तं ॥

॥ अथ त्रिंशी ॥

अ॒श्री॒रा त॒नूर्भ॑वति रु॒शती॑ पा॒पया॑मुया ।

पति॑र्य॒ध्वो॒३ वास॑सा स्वमंगमभिधि॒त्सते ॥ ३० ॥

अ॒श्री॒रा । त॒नूः । भ॒वति॑ । रु॒शती॑ । पा॒पया॑ । अ॒मुया ।

पति॑ः । यत् । व॒ध्वः । वास॑सा । स्वं । अंगं । अ॒भि॒ऽधि॒त्सते ॥ ३० ॥

अत्रापि वधूवासःसंस्पर्शनं निंदोच्यते । तनूर्वरस्य संबन्धिन्यश्रीराश्रीका भवति ।
कथं स्यादित्युच्यते । रुशती । रुशदिति वर्णनाम । दीप्तयामुयानया पापरूपया
कृत्यया युक्ता चेत्तनूः । तदेवाह । पतिर्यद्यदि वध्वो वाससा स्वमंगमभिधि॒त्सते
परिधातुमिच्छति ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये पंचविंशो वर्गः ॥

॥ अथैकत्रिंशी ॥

ये व॒ध्वश्च॑द्रं वह॒तुं य॒क्ष्मा य॑न्ति जना॒दनु॑ ।

पुन॑स्तान्य॒ज्ञिया॑ दे॒वा न॑यंतु यत॒ आग॑ताः ॥ ३१ ॥

ये । व॒ध्वः । च॑द्रं । वह॒तुं । य॒क्ष्माः । य॑न्ति । जना॑त् । अ॒नु ।

पुन॑रिति । तान् । य॒ज्ञियाः । दे॒वाः । न॑यंतु । यतः । आ॒ऽग॑ताः ॥ ३१ ॥

वध्वश्चंद्रं हिरण्यरूपं वहतुं ये यक्ष्मा व्याधयोऽनु यन्ति प्राप्नुवंति जनादस्मद्विरो-
धिनः सकाशात् । यद्वा जनाद्यमाख्यात् । तान्पुनर्नयंतु प्रापयंतु यज्ञिया यज्ञार्हा देवा
इन्द्रादयः । यत आगता यस्मात्ते यक्ष्मा आगतास्तत्र तान्नयंतु ॥

वध्वाः प्रयागे मा विदन्नित्येषा याज्या । सूचितं च । कल्याणेषु देशवृक्षच-
तुष्पथेषु मा विदन्परिपंथिन इति जपेत् । आ० गृ० १. ८. इति ॥

॥ सैषा द्वात्रिंशी ॥

मा विदन्परिपंथिनो य आसीदति दंपती ।

सुगेभिर्दुर्गमतीतामप द्रांत्यरातयः ॥ ३२ ॥

मा । विदन् । परिऽपंथिनः । ये । आऽसीदति । दंपती इति दंऽपंती ।

सुऽगेभिः । दुऽगं । अति । इतां । अप । द्रांतु । अरातयः ॥ ३२ ॥

परिपंथिनः पर्यवस्थातारः शचवो मा विदन् मा प्रापयन् ये परिपंथिनो दंपती आसीदत्यभिगच्छन्ति । सुगेभिः सुगैर्मार्गैर्दुर्गं दुःखेन गंतुं शक्यं दुर्गमं देश-मतीतां । अतिगच्छतां । अरातयोऽदातारः शचवोऽप द्रांतु । अपगच्छंतु ॥

॥ अथ त्रयस्त्रिंशी ॥

सुमंगलीरियं वधूरिमां समेत पश्यत ।

सौभाग्यमस्यै दत्त्वायाथास्तं वि परेतन ॥ ३३ ॥

सुऽमंगलीः । इयं । वधूः । इमां । संऽएत । पश्यत ।

सौभाग्यं । अस्यै । दत्त्वाय । अथ । अस्तं । वि । परा । इतन् ॥ ३३ ॥

इयं वधूः सुमंगलीः शोभनमंगला । अत इमां सर्व आशीःकर्तारः समेत । संगच्छत । तां पश्यत च । तां संगताश्च दृष्ट्वास्या ऊढायै सौभाग्यं दत्त्वाय दत्त्वा-यास्तं । गृहनामैतत् । स्वस्वसंबन्धिनं वि परेतन । विविधं परागच्छत ॥

॥ अथ चतुस्त्रिंशी ॥

तृष्टमेतत्कर्तुं कमेतदपाष्टवद्विषवन्नैतदत्तवे ।

सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात्स इद्वाधूयमर्हति ॥ ३४ ॥

तृष्टं । एतत् । कर्तुं । एतत् । अपाष्टऽवत् । विषऽवत् । न । एतत् । अत्तवे ।

सूर्या । यः । ब्रह्मा । विद्यात् । सः । इत् । वाधूऽयं । अर्हति ॥ ३४ ॥

अनयापि वधूवस्त्रपरित्यागः प्रतिपाद्यते । एतद्वस्त्रं तृष्टं दाहजनकं । तथैतत्कर्तुं । तथापाष्टवत् । अपाष्टमपस्थितमृजीषं । तद्वत् । तथा विषवत् । नैतद्वस्त्रमत्तवे । अत्तव्यं । अनुपयोग्यं । यो ब्रह्मा ब्राह्मणः सूर्यामिदानीं प्रस्तुतां देवीं विद्यात् सम्यग्जानीयात् स इत् स एव वाधूयं वधूवस्त्रमर्हति ॥

॥ अथ पंचविंशी ॥

आशसनं विशसनमथो अधिविकर्तनं ।

सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मा तु श्रुधति ॥३५॥

आऽशसनं । विऽशसनं । अथो इति । अधिऽविकर्तनं ।

सूर्यायाः । पश्य । रूपाणि । तानि । ब्रह्मा । तु । श्रुधति ॥३५॥

आशसनं तूषाधानं । तच्चान्यवर्यं भवति विशसनं शिरसि निधीयमानं । तादृशं दशांते निधीयमानमधिविकर्तनं यत्त्रिधा वासो विकृतंति । तान्याशसनादीनि वासांस्यवस्थितानि सूर्याया रूपाणि भवन्ति । तानि पश्य । एवंभूतान्याशसनादीनि पुरा सूर्यास्वशरीरे स्थितान्यमंगलानि वासांसि विधत्ते । तानि रूपाणि सूर्याविद्ब्रह्मा तु ब्राह्मण एव तस्माद्वाससः सकाशाच्छुधति । अपनयति ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये षड्विंशो वर्गः ॥

विवाहे कन्याहस्तग्रहणे गृह्णामीत्येषा । सूचितं च । गृह्णामि ते सौभगत्वाय हस्तमित्यंगुष्ठमेव गृह्णीयात् । आ० १. ७. । इति ॥

॥ सैषा षट्विंशी ॥

गृह्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदृष्टिर्यथासः ।

भगो अर्यमा सविता पुरंधिर्मह्यं त्वादुर्गार्हपत्याय देवाः ॥३६॥

गृह्णामि । ते । सौभगऽत्वाय । हस्तं । मया । पत्या । जरत्ऽअष्टिः । यथा । असः ।

भगः । अर्यमा । सविता । पुरंऽधिः । मह्यं । त्वा । अदुः । गार्हऽपत्याय । देवाः ॥३६॥

हे वधु ते तव हस्तमहं गृह्णामि । गृह्णामि । किमर्थं । सौभगत्वाय सौभाग्याय । मया पत्या त्वं यथा जरदृष्टिः प्राप्तवार्धक्यासो भवसि । भगोऽर्यमा सविता पुरंधिः पूषा । एते देवास्त्वा त्वां मह्यमदुः । दत्तवन्तः । किमर्थं । गार्हपत्याय । यथाहं गृहपतिः स्यामिति ॥

॥ अथ सप्तविंशी ॥

तां पूषञ्छिवतमामेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्याऽवपति ।

या न ऊरू उशती विश्रयाति यस्यामुशन्तः प्रहराम शेषं ॥३७॥

तां । पूषन् । शिवऽतमां । आ । ईरयस्व । यस्यां । बीजं । मनुष्याः । वपंति ।
या । नः । ऊरू इति । उशती । विऽश्रयाते । यस्यां । उशंतः । प्रऽहराम । शेषं ॥३७॥

हे पूषन् पीषक एतन्नामक देव शिवतमामत्यंतमंगलभूतां तामेरयस्व । आ
ईरय । सर्वतः प्रेरय । यस्यामूरौ बीजं रेतोलक्षणं मनुष्या वपंत्यादधते । या
नोऽस्माकमूरू उशती कामयमाना विश्रयाते । यस्यामूरावुशंतः कामयमाना वयं
शेषं स्पर्शनयोग्यं पुंस्प्रजननं प्रहराम । ऊरौ व्यंजनसंबंधं करवामेत्यर्थः ॥

॥ अथाष्टत्रिंशी ॥

तुभ्यमग्रे पर्यवहन्सूर्या वहतुना सह ।

पुनः पतिभ्यो जायां दा अग्रे प्रजया सह ॥३८॥

तुभ्यं । अग्रे । परि । अवहन् । सूर्या । वहतुना । सह ।

पुनरिति । पतिभ्यः । जायां । दाः । अग्रे । प्रजया । सह ॥३८॥

गंधर्वा हे अग्रे तुभ्यमग्रे पर्यवहन् । प्रायच्छन्नित्यर्थः । कां । सूर्या । केन सह ।
वहतुना सह । त्वं च तां सूर्या वहतुना सह सोमाय प्रायच्छः । तद्वदिदानीमपि
हे अग्रे पुनः पतिभ्योऽस्मभ्यं जायां प्रजया सह दाः । देहि ॥

॥ अथैकोनचत्वारिंशी ॥

पुनः पत्नीमग्निरदादायुषा सह वर्चसा ।

दीर्घायुरस्या यः पतिर्जीवाति शरदः शतं ॥३९॥

पुनरिति । पत्नीं । अग्निः । अदात् । आयुषा । सह । वर्चसा ।

दीर्घेऽआयुः । अस्याः । यः । पतिः । जीवाति । शरदः । शतं ॥३९॥

पुनः स्वगृहीतां पत्नीमग्निरायुषा सह वर्चसा सहादात् । प्रायच्छत् । अस्या
अग्निदत्ताया यः पतिः पुमान् स दीर्घायुः सन् शरदः शतं शतसंवत्सरं जीवाति ।
जीवतु ॥

॥ अथ चत्वारिंशी ॥

सोमः प्रथमो विविदे गंधर्वो विविद् उत्तरः ।

तृतीयो अग्निष्टे पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः ॥४०॥

सोमः । प्रथमः । विविदे । गंधर्वः । विविदे । उत्तरः ।

तृतीयः । अग्निः । ते । पतिः । तुरीयः । ते । मनुष्यजाः ॥ ४० ॥

जातां कन्यां सोमः प्रथमभावी सन् विविदे । लब्धवान् । गंधर्व उत्तरः सन् विविदे । लब्धवान् । अग्निस्तृतीयः पतिस्ते तव । पश्चान्मनुष्यजाः पतिस्तुरीयश्चतुर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीये सप्तविंशो वर्गः ॥

॥ अथैकचत्वारिंशी ॥

सोमो ददङ्गंधर्वाय गंधर्वो ददग्नये ।

रयिं च पुत्रांश्चादादग्निर्मह्यमथो इमां ॥ ४१ ॥

सोमः । ददत् । गंधर्वाय । गंधर्वः । ददत् । अग्नये ।

रयिं । च । पुत्रान् । च । अदात् । अग्निः । मह्यं । अथो इति । इमां ॥ ४१ ॥

सोमो गंधर्वाय प्रथमं ददत् । प्रादात् । गंधर्वोऽग्नये प्रादात् । अथो अपि चाग्नि-
रिमां कन्यां रयिं धनं पुत्रांश्च मह्यमदात् ॥

॥ अथ द्विचत्वारिंशी ॥

इहैव स्तं मा वि यौष्टं विश्वमायुर्व्यश्नुतं ।

क्रीळंतौ पुत्रैर्नमृभिर्मोदमानौ स्वे गृहे ॥ ४२ ॥

इह । एव । स्तं । मा । वि । यौष्टं । विश्वं । आयुः । वि । अश्नुतं ।

क्रीळंतौ । पुत्रैः । नमृभिः । मोदमानौ । स्वे । गृहे ॥ ४२ ॥

इहैव स्तं । इहैवास्मिँल्लोके स्तं । भवतं । मा वि यौष्टं । मा पृथग्भूतं । विश्वमा-
युर्व्यश्नुतं । प्राप्नुतं । किंच पुत्रैर्नमृभिः पौत्रैः सह स्वे गृहे मोदमानौ भवतमिति शेषः ॥

गृहप्रवेश आ नः प्रजां जनयन्वित्याद्याश्चतस्रो होमार्थाः । सूचितं च । आ नः
प्रजां जनयतु प्रजापतिरिति चतसृभिः प्रत्यृचं हुत्वा । आ० गृ० १. ८. । इति । तासु
प्रथमा सूक्ते चिचत्वारिंशी ॥

आ नः प्रजां जनयतु प्रजापतिराजरसाय समनक्षर्यमा ।

अदुर्मगलीः पतिलोकमा विश् शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ४३ ॥

आ । नः । प्रऽजा । जनयतु । प्रजाऽपतिः । आऽजरसाय । सं । अनक्तु । अर्यमा ।
अदुःसंगलीः । पतिऽलोकं । आ । विश । शं । नः । भव । द्विऽपदे । शं । चतुऽपदे ॥ ४३ ॥

प्रजापतिर्देवो नोऽस्माकं प्रजामा जनयतु । अर्यमा चाजरसाय जरापर्यंतं जी-
वनाय समनक्तु । संगमयतु । सा त्वमदुर्मंगलीर्दुर्मंगलरहिता सुमंगली । यद्वा या
मंगलाचारादूषयति सा दुर्मंगली । ततोऽन्यादुर्मंगली । तादृशी सती पतिलोकं
पतिसमीपमा विश । प्राप्नुहि । नोऽस्माकं द्विपदे शं भव । तथा च शं चतुष्पदे भव ॥

॥ अथ चतुश्चत्वारिंशी ॥

अघोरचक्षुरपतिघ्नेधि शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवर्चाः ।

वीरसूदेवकामा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ४४ ॥

अघोरऽचक्षुः । अपतिऽघ्नी । एधि । शिवा । पशुऽभ्यः । सुऽमनाः । सुऽवर्चाः ।

वीरऽसूः । देवऽकामा । स्योना । शं । नः । भव । द्विऽपदे । शं । चतुऽपदे ॥ ४४ ॥

हे वधु त्वमघोरचक्षुः क्रोधादभयंकरचक्षुरेधि । भव । तथापतिघ्नी भव । तथा
पशुभ्यः शिवा हितकरी भव सुमनाः सुवर्चाश्च भव । वीरसूः पुत्राणामेव प्रसवित्री
देवकामा स्योना सुखकरा च भव ॥

॥ अथ पंचचत्वारिंशी ॥

इमां त्वमिंद्र मीढुः सुपुत्रां सुभगां कृणु ।

दशास्यां पुत्राना धेहि पतिमेकादशं कृधि ॥ ४५ ॥

इमां । त्वं । इंद्र । मीढुः । सुऽपुत्रां । सुऽभगां । कृणु ।

दश । अस्यां । पुत्रान् । आ । धेहि । पतिं । एकादशं । कृधि ॥ ४५ ॥

हे इंद्र त्वमिमां वधूं सुपुत्रां सुभगां च कृणु । कृधि । अस्यां वधां दश पुत्राना
धेहि । पतिमेकादशं कृधि । दश पुत्राः पतिरेकादशो यथा स्यात्तथा कृधि । कृणु ॥

॥ अथ षट्चत्वारिंशी ॥

समाज्ञी श्वशुरे भव समाज्ञी श्वश्र्वां भव ।

ननांदरि समाज्ञी भव समाज्ञी अधि देवेषु ॥ ४६ ॥

संऽराज्ञी । अ॒शु॒रे । भ॒व । संऽराज्ञी । अ॒श्रु॒ः । भ॒व ।

नना॑दरि । संऽराज्ञी । भ॒व । संऽराज्ञी । अ॒धि । दे॒वृषु॑ ॥ ४६ ॥

हे वधु अ॒शु॒रादिषु॑ त्वं स॒म्राज्ञी॑ भव । दे॒वृषु॑ दे॒वरे॒ष्वित्यर्थः॑ ॥

समंज॑त्वित्येषा वरस्य दधिप्राशने वधूवरयोर्हृदयस्पर्शने वा विनियुक्ता । तथा च सूचितं । समंज॑तु विश्वे दे॒वा इति॑ दध्नः प्राश्य प्रतिप्रयच्छेदाज्यशेषेण वानक्ति हृदये । आ० गृ० १. ८. । इति ॥

॥ सैषा सप्तचत्वारिंशी ॥

समंज॑तु विश्वे दे॒वाः समापो॑ हृद॒यानि॑ नौ ।

सं मा॒तरि॒श्वः सं धा॒ता समु॑ दे॒ष्टी दधातु॑ नौ ॥ ४७ ॥

सं । अ॒ज॒तु । विश्वे॑ । दे॒वाः । सं । आ॒पः । हृद॒यानि॑ । नौ ।

सं । मा॒तरि॒श्वः । सं । धा॒ता । सं । जं॒ इति॑ । दे॒ष्टी । दधा॒तु । नौ ॥ ४७ ॥

विश्वे दे॒वाः सर्वे॑ दे॒वा नौ॑ हृद॒यानि॑ मान॒सानि॑ समंज॑तु । सम्यगंज॑तु । अपग-
तदुःखादिक्लेशानि कृत्वा लौकिकवैदिकविषयेषु प्रकाशयुक्तानि कुर्व॑त्वित्यर्थः । आ-
पश्च समंज॑तु । तथा मा॒तरि॒श्वः नौ॑ हृद॒यानि॑ सं दधातु । आवयोर्बुद्धीः परस्परा-
नुकूलाः करो॑त्वित्यर्थः । धा॒ता च सं दधातु । दे॒ष्टी दा॒त्री फलानां॑ सरस्वतीत्यर्थः ।
सा च सं दधातु । संधानं करोतु ॥

॥ इत्यष्टमस्य तृतीयेऽष्टाविंशो वर्गः ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।

पुमर्थीश्चतुरो दे॒याद्विद्यातीर्थम॑हेश्वरः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधु-

रंधरसायणाचार्यविरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाश ऋक्संहिता-

भाष्येऽष्टमाष्टके तृतीयोऽध्यायः ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्ममे तमहं वंदे विद्यातीर्थमहेश्वरं ॥

अष्टमाष्टकस्य चतुर्थोऽध्याय आरभ्यते । तत्र वि हीति त्रयोविंशत्युचं द्वितीयं सूक्तं । वृषाकपिर्नामैन्द्रस्य पुत्रः । स चेन्द्राणीन्द्रश्चैते त्रयः संहताः संविवादं कृतवन्तः । तत्र वि हि सोतोऽसृक्षत किं सुबाहो स्वंगुर इन्द्राणीमासु नारिष्विति द्वे उद्गणो हि मेऽयमेमीति चतस्र इत्येता नवर्च इन्द्रवाक्यानि । अतस्तासामिन्द्र ऋषिः । परा हीन्द्रेति पंचावीरामिति द्वे वृषभो न तिग्मशृंग इत्याद्याश्चतस्र इत्येकादशर्च इन्द्राण्या वाक्यानि । अतस्तासामिन्द्राण्यृषिः । उवे अंब वृषाकपायि रेवति पर्शुर्ह नामेति तिस्रो वृषाकपेर्वाक्यानि । अतस्तासां वृषाकपिर्ऋषिः । सर्वं सूक्तमैन्द्रं पंचपदा-पंक्तिच्छंदस्कं । तथा चानुक्रांतं । वि हि अधिकेंद्रो वृषाकपिरिन्द्राणीन्द्रश्च समूदिरे पांक्तमिति ॥ षष्ठेऽहनि ब्राह्मणाच्छंसिन उक्थ्यशस्त्र एतत्सूक्तं । सूचितं च । अथ वृषाकपिं शंसेद्यथा होताज्याद्यां चतुर्थे । आ० ८.३. इति ॥ यदि षष्ठेऽहन्युक्थ-स्तोत्राणि द्विपदासु न स्तुवीरन्तामगा यदि वेदमहरग्निष्टोमः स्यात्तदानीं ब्राह्म-णाच्छंसी माध्यंदिने सवन आरंभणीयाभ्य ऊर्ध्वमेतत्सूक्तं शंसेद्विश्वजित्यपि । तथा च सूचितं । सुकीर्तिं ब्राह्मणाच्छंसी वृषाकपिं च पंक्तिशंसं । आ० ८.४. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

वि हि सोतोऽसृक्षत नेन्द्रं देवममंसत ।

यत्रामदवृषाकपिर्यः पुष्टेषु मत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १ ॥

वि । हि । सोतोः । असृक्षत । न । इन्द्रं । देवं । अमंसत ।

यत्र । अमदत् । वृषाकपिः । अर्यः । पुष्टेषु । मत्सखा । विश्वस्मात् । इन्द्रः । उत्तरः ॥ १ ॥

सोतोः सोमाभिषवं कर्तुं व्यसृक्षत । यागं प्रति मया विसृष्टा अनुज्ञाताः स्तो-तारो वृषाकपेर्यष्टारः । हीति पूरणः । तत्र देवं द्योतमानमिन्द्रं मां नामंसत । मया प्रेरिताः संतोऽपि ते स्तोतारो न स्तुतवन्तः । किंतु मम पुत्रं वृषाकपिमेव स्तुत-वन्तः । यत्र येषु पुष्टेषु सोमेन प्रवृद्धेषु यागेष्वर्यः स्वामी वृषाकपिर्मम पुत्रो मत्सखा मम सखिभूतः सन् अमदत् सोमपानेन दृष्टोऽभूत् । यद्यप्येवं तथापीन्द्रोऽहं विश्व-स्मात्सर्वस्माज्जगत उत्तरः । उत्कृष्टतरः ॥ माधवभट्टास्तु वि हि सोतोऽरित्येषर्गिन्द्राण्या

वाक्यमिति मन्यन्ते । तथा च तद्वचनं । इन्द्रायै कल्पितं हविः कश्चिन्मृगोऽदूदुष-
दिन्द्रपुत्रस्य वृषाकपेर्विषये वर्तमानः । तच्चेंद्रमिन्द्राणी वदति । तस्मिन्पक्षे त्वस्या
ऋचोऽयमर्थः । सोतोः सोमाभिषवं कर्तुं वि ह्यसृक्षत । उपरतसोमाभिषवा आस-
न्यजमाना इत्यर्थः । किंच मम पतिमिन्द्रं देवं नामंसत । स्तोतारो न स्तुवन्ति ।
कुचेत्यत्राह । यत्र यस्मिन्देहे पुष्टेषु प्रवृद्धेषु धनेष्वर्यः स्वामी वृषाकपिरमदत् । मत्सखा
मत्प्रियश्चेंद्रो विश्वस्मात्सर्वस्माज्जगत उत्तरः । उत्कृष्टतरः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

परा हेंद्र धावसि वृषाकपेरति व्यथिः ।

नो अह प्र विंदस्यन्यत्र सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥२॥

परा । हि । इन्द्र । धावसि । वृषाकपेः । अति । व्यथिः ।

नो इति । अह । प्र । विंदसि । अन्यत्र । सोमऽपीतये । विश्वस्मात् । इन्द्रः । उत्तरः ॥२॥

हे इन्द्र त्वमत्यन्तं व्यथिश्चलितो वृषाकपेर्वृषाकपिं परा धावसि । प्रतिगच्छसि ।
अन्यत्र सोमपीतये सोमपानाय नो अह नैव च प्र विंदसि । प्रगच्छसीत्यर्थः ।
सोऽयमिन्द्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

किमयं त्वां वृषाकपिश्चकार हरितो मृगः ।

यस्मा इरस्यसीदु न्वर्यो वा पुष्टिमवसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥३॥

किं । अयं । त्वां । वृषाकपिः । चकार । हरितः । मृगः ।

यस्मै । इरस्यसि । इत् । ऊं इति । नु । अर्यः । वा । पुष्टिऽमत् । वसु । विश्वस्मात् । इन्द्रः ।
उत्तरः ॥३॥

हे इन्द्र त्वां प्रति हरितो हरितवर्णो मृगो मृगभूतोऽयं वृषाकपिः । मृगजातिर्हि
वृषाकपिः । किं प्रियं चकार । अकाशीत् । यस्मै वृषाकपये पुष्टिमत्पोषयुक्तं वसु धन-
मर्यो वीदार इव स त्वं नु क्षिप्रमिरस्यसीत् । प्रयच्छस्येव । य इन्द्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यमिमं त्वं वृषाकपिं प्रियमिन्द्राभिरक्षसि ।

श्वा न्वस्य जंभिषदपि कर्णे वराहयुर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥४॥

यं । इमं । त्वं । वृषाकपिं । प्रियं । इन्द्र । अभिऽरक्षसि ।

श्वा । नु । अस्य । जंभिषत् । अपि । कर्णे । वराहऽयुः । विश्वस्मात् । इन्द्रः । उत्ऽन्तरः ॥ ४ ॥

हे इन्द्र त्वं प्रियमिष्टं पुत्रं यमिमं वृषाकपिमभिरक्षसि परिपालयस्यस्यैनं वृषा-
कपिं । द्वितीयार्थे षष्ठी । वराहयुर्वराहमिच्छन् श्वा नु क्षिप्रं जंभिषत् । भक्षयतु ।
अपि च कर्णे गृह्णात्विति शेषः । श्वानो हि वराहमिच्छन्ति । सिद्धमन्यत् ॥

॥ अथ पंचमी ॥

प्रिया तष्टानि मे कपिर्यक्ता व्यदूषत् ।

शिरो न्वस्य राविषं न सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ५ ॥

प्रिया । तष्टानि । मे । कपिः । विऽअक्ता । वि । व्यदूषत् ।

शिरः । नु । अस्य । राविषं । न । सुऽगं । दुऽकृते । भुवं । विश्वस्मात् । इन्द्रः । उत्ऽन्तरः ॥ ५ ॥

मे मह्यमिन्द्रायै तष्टा तष्टानि यजमानैः कल्पितानि प्रिया प्रियाणि व्यक्ता
व्यक्तान्याज्यैर्विशेषेणाक्तानि हवींषि कश्चिद्वृषाकपेर्विषये वर्तमानः कपिर्यदूषत् ।
दूषयामास । ततोऽहमस्य तत्कपिस्वामिनो वृषाकपेः शिरो नु क्षिप्रं राविषं ।
लुनीयां । दुष्कृते दुष्टस्य कर्मणः कर्त्तुं वृषाकपयेऽस्मै सुगं सुखं न भुवं । अहं न
भवेयं । अस्मै सुखप्रदात्री न भवामीत्यर्थः । अस्या मम पतिरिन्द्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे प्रथमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

न मत्स्त्री सुभसत्तरा न सुयाश्रुतरा भुवत् ।

न मत्प्रतिच्यवीयसी न सकथ्युद्यमीयसी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ६ ॥

न । मत् । स्त्री । सुभसत्तरा । न । सुयाश्रुतरा । भुवत् ।

न । मत् । प्रतिऽच्यवीयसी । न । सकथ्य । उत्ऽयमीयसी । विश्वस्मात् । इन्द्रः ।

उत्ऽन्तरः ॥ ६ ॥

सन्मत्तोऽन्या स्त्री नारी सुभसत्तरातिशयेन सुभगा न भुवत् । न भवति । ना-
स्तीत्यर्थः । किंच मत्तोऽन्या स्त्री सुयाश्रुतरातिशयेन सुसुखातिशयेन सुपुत्रा वा न
भवति । तथा च मन्त्रांतरं । ददाति मह्यं यादुरी याश्रूनां भोज्या शता । १. १२६. ६. ।

इति । किंच मन्मत्तोऽन्या प्रतिच्यवीयसी पुमांसं प्रति शरीरस्यात्यंतं च्यावयिची नास्ति । किंच मत्तोऽन्या स्त्री सक्थ्युद्यमीयसी संभोगेऽत्यंतमुत्क्षेप्री नास्ति । न मत्तोऽन्या काचिदपि नारी मैथुनेऽनुगुणं सक्थ्युद्यच्छतीत्यर्थः । मम पतिरिंद्रो विश्वस्मादुत्तरः । उत्कृष्टः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

उवे अंब सुलाभिके यथेवांग भविषति ।

भसन्मे अंब सक्थि मे शिरो मे वीव हृषति विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ ७ ॥

उवे । अंब । सुलाभिके । यथाऽइव । अंग । भविषति ।

भसत् । मे । अंब । सक्थि । मे । शिरः । मे । विऽइव । हृषति । विश्वस्मात् । इंद्रः ।

उत्तरः ॥ ७ ॥

एवमिंद्राण्या शप्नो वृषाकपिर्ब्रवीति । उवे इति संबोधनार्थो निपातः । हे अंब मातः सुलाभिके शोभनलाभे त्वया यथैव येन प्रकारेणैवोक्तं तथैव तदंग क्षिप्रं भविषति । भवतु । किमनेन त्वदनुप्रीतिकारिणा ग्रहेण मम प्रयोजनं । किंच मे मम पितुस्त्वदीयो भसद्भग उपयुज्यतां । किंच मम पितुस्त्वदीयं सक्थि चोपयुज्यतां । किंच मे मम पितरमिंद्रं त्वदीयं शिरश्च प्रियालापेन वीव यथा कोकिलादिः पक्षी तद्वद्वृषति । हर्षयतु । मम पितेन्द्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

किं सुबाहो स्वंगुरे पृथुष्टो पृथुजाघने ।

किं शूरपत्नि नस्त्वमभ्यमीषि वृषाकपिं विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ ८ ॥

किं । सुबाहो इति सुऽबाहो । सुऽअंगुरे । पृथुस्तो इति पृथुऽस्तो । पृथुऽजघने ।

किं । शूरऽपत्नि । नः । त्वं । अभि । अभ्यमीषि । वृषाकपिं । विश्वस्मात् । इंद्रः । उत्तरः ॥ ८ ॥

कुडामिंद्र उपशमयति । हे सुबाहो हे शोभनबाहो स्वंगुरे शोभनांगुलिके पृथुष्टो पृथुकेशसंघाते पृथुजघने विस्तीर्णजघने शूरपत्नि वीरभार्ये हे इंद्राणि त्वं नोऽस्मदीयं वृषाकपिं किमर्थमभ्यमीषि । अभिक्रुध्यसि । एकः किंशब्दः । यस्य पितेन्द्रोऽहं विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ अथ नवमी ॥

अवीरामिव मामयं शरारुभि मन्यते ।

उताहमस्मि वीरिणीद्रपत्नी मरुत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ९ ॥

अवीरांऽइव । मां । अयं । शरारुः । अभि । मन्यते ।

उत । अहं । अस्मि । वीरिणी । इन्द्रऽपत्नी । मरुत्ऽसखा । विश्वस्मात् । इन्द्रः । उत्ऽउत्तरः ॥ ९ ॥

पुनरिन्द्रमिन्द्राणी ब्रवीति । शरारुधातुको मृतोऽयं वृषाकपिर्मामिन्द्राणीमवीरामिवाभि मन्यते । विजानाति । उतापि चेंद्रपत्नींद्रस्य भार्याहमिन्द्राणी वीरिणी पुत्रवती मरुत्सखा मरुद्भिर्युक्ता चास्मि । भवामि । यस्या मम पतिरिन्द्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ अथ दशमी ॥

संहोत्रं स्म पुरा नारी समनं वाव गच्छति ।

वेधा ऋतस्य वीरिणीद्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १० ॥

संऽहोत्रं । स्म । पुरा । नारी । समनं । वा । अव । गच्छति ।

वेधाः । ऋतस्य । वीरिणी । इन्द्रऽपत्नी । महीयते । विश्वस्मात् । इन्द्रः । उत्ऽउत्तरः ॥ १० ॥

नारी ऋतस्य सत्यस्य वेधा विधात्री वीरिणी पुत्रवतींद्रपत्नींद्रस्य भार्येन्द्राणी संहोत्रं स्म समीचीनं यज्ञं खलु समनं वा संयामं । समनमिति संयामनामसु पाठात् । अव प्रति पुरा गच्छति । महीयते स्तोतृभिः स्तूयते च । तस्या मम पतिरिन्द्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे द्वितीयो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

इन्द्राणीमासु नारिषु सुभगामहमश्रवं ।

नह्यस्या अपरं च न जरसा मरते पतिर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ११ ॥

इन्द्राणी । आसु । नारिषु । सुऽभगां । अहं । अश्रवं ।

नहि । अस्याः । अपरं । च न । जरसा । मरते । पतिः । विश्वस्मात् । इन्द्रः । उत्ऽउत्तरः ॥ ११ ॥

अथेन्द्राणीमिन्द्रः स्तौति । आसु सौभाग्यवत्तया प्रसिद्धासु नारिषु स्त्रीषु स्त्रीणां मध्य इन्द्राणी सुभगां सौभाग्यवतीमहमिन्द्रोऽश्रवं । अश्रौषं । किंचास्या इन्द्राण्याः

पतिः पालको विश्वस्मादुत्तर उत्कृष्टतर इन्द्रोऽपरं च नान्यद्भूतजातमिव जरसा वयो-
हान्या न हि मरते । न खलु म्रियते । यद्वेदं वृषाकपेर्वाक्यं । तस्मिन्पक्षे त्वहमिति
शब्दो वृषाकपिपरतया योज्यः । अन्यत्समानं ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

नाहमिन्द्राणि रारण सख्युर्वृषाकपेर्च्यते ।

यस्येदमर्थं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १२ ॥

न । अहं । इन्द्राणि । रारण । सख्युः । वृषाकपेः । ऋते ।

यस्य । इदं । अर्थं । हविः । प्रियं । देवेषु । गच्छति । विश्वस्मात् । इन्द्रः । उत्तरः ॥ १२ ॥

हे इन्द्राणि अहमिन्द्रः सख्युर्मम सखिभूतावृषाकपेर्च्यते प्रियं वृषाकपिं विना न
रारण । न रमे । अथमप्सु भवमद्भिर्वा सुसंस्कृतं प्रियं प्रीतिकरमिदमुपस्थितं हविर्दे-
वेषु देवानां मध्ये यस्य ममेन्द्रस्य सकाशं गच्छति । यश्चाहमिन्द्रः सर्वस्मादुत्तरः ।
यद्वायमर्थः । हे इन्द्राणि वृषाकपेः सख्युरिन्द्राहतेऽहं वृषाकपिर्न रारण । न रमे ।
अन्यत्समानं ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

वृषाकपायि रेवति सुपुत्रे आदु सुसुषे ।

घसत् इन्द्र उक्ष्णः प्रियं काचित्करं हविर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १३ ॥

वृषाकपायि । रेवति । सुऽपुत्रे । आत् । ऊं इति । सुऽसुषे ।

घसत् । ते । इन्द्रः । उक्ष्णः । प्रियं । काचित्करं । हविः । विश्वस्मात् । इन्द्रः । उत्तरः ॥ १३ ॥

हे वृषाकपायि । कामानां वर्षकत्वादभीष्टदेशगमनाच्चन्द्रो वृषाकपिः । तस्य
पत्नि । यद्वा वृषाकपेर्मम मातरित्यर्थः । रेवति धनवति सुपुत्रे शोभनपुत्रे सुसुषे
शोभनसुषे हे इन्द्राणि ते तवायमिन्द्र उक्ष्णः सेचनसमर्थान् आह्वनंतरमेव । शीघ्र-
मेवेत्यर्थः । पशून्घसत् । प्राश्नातु । किंच काचित्करं । कं सुखं । तस्याचित् संघः ।
तत्करं हविः प्रियमिष्टं कुर्विति शेषः । किंच ते पतिरिन्द्रो विश्वस्मादुत्तरः । तथा च
यास्कः । वृषाकपायि रेवति सुपुत्रे मध्यमेन सुसुषे माध्यमिकया वाचा । सुषा
साधुसादिनीति वा साधुसानिनीति वा । प्रियं कुरुष्व सुखाचयकरं हविः सर्व-
स्माद्य इन्द्र उत्तरः । नि० १२. ९. इति ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

उ॒ह्मणो हि मे पंच॑द॒श सा॒कं पच॑न्ति वि॒ंश॒तिं ।

उ॒ताह॑म॒ग्नि॒ पीव॑ इ॒दुभा॑ कु॒क्षी पृ॑ण॒न्ति मे॒ विश्व॑स्मा॒दिन्द्र॒ उत्तरः ॥ १४ ॥

उ॒ह्मणः । हि । मे । पंच॑ऽद॒श । सा॒कं । पच॑न्ति । वि॒ंश॒तिं ।

उ॒त । अ॒हं । अ॒ग्नि॒ । पीवः॑ । इ॒त् । उ॒भा । कु॒क्षी इति॑ । पृ॒ण॒न्ति । मे॒ । विश्व॑स्मात् ।
इन्द्रः॑ । उत्॑ऽत॒रः ॥ १४ ॥

अथेन्द्रो ब्रवीति । मे मदर्थं पंचदश पंचदशसंख्याकान् विंशतिं विंशतिसंख्या-
कांश्चोह्मणो वृषभान् साकं सह मम भार्येयेंद्राण्या प्रेरिता यष्टारः पचन्ति । उतापि
चाहमग्नि । ताभक्षयामि । जग्ध्वा चाहं पीव इत् स्थूल एव भवामीति शेषः ।
किंच मे ममोभोभौ कुक्षी पृणन्ति । सोमेन पूरयन्ति यष्टारः । सोऽहमिन्द्रः सर्व-
स्मादुत्तरः ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

वृष॒भो न ति॒ग्मशृ॑ङ्गोऽन्तर्यू॒थेषु॑ रो॒रुवत् ।

म॒थस्त॑ इन्द्र॒ शं ह॒दे यं ते॒ सु॒नोति॑ भा॒वयु॒र्विश्व॑स्मा॒दिन्द्र॒ उत्तरः ॥ १५ ॥

वृष॒भः । न । ति॒ग्मऽशृ॑ङ्गः । अ॒न्तः । यू॒थेषु॑ । रो॒रुवत् ।

म॒थः । ते॒ । इन्द्र॒ । शं । ह॒दे । यं । ते॒ । सु॒नोति॑ । भा॒वयुः॑ । विश्व॑स्मात् । इन्द्रः॑ । उत्॑ऽत॒रः ॥ १५ ॥

अथेन्द्राणी ब्रवीति । तिग्मशृङ्गस्तीक्ष्णशृङ्गो वृषभो न यथा वृषभो यूथेषु गोसं-
घेष्वन्तर्मध्ये रोरुवच्छब्दं कुर्वन् गा अभिरमयति तथा हे इन्द्र त्वं मामभिरमयेति
शेषः । किंच । हे इन्द्र ते तव हृदे हृदयाय मथो दध्मो मथनवेलायां शब्दं कुर्वन्
शं शंकरो भवत्विति शेषः । किंच । ते तुभ्यं यं सोमं भावयुर्भावमिच्छन्तीन्द्राणी
सुनोत्यभिषुणोति सोऽपि शंकरो भवत्वित्यर्थः । मम पतिरिन्द्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे तृतीयो वर्गः ॥

॥ अथ षोडशी ॥

न से॒शे॒ यस्य॑ र॒न्वते॑ऽन्तरा स॒क्थ्या॒ऽकपृ॑त् ।

से॒दी॒शे॒ यस्य॑ रो॒मशं॑ नि॒षेदु॑षो वि॒जृ॒भन्ति॑ विश्व॑स्मा॒दिन्द्र॒ उत्तरः ॥ १६ ॥

न । सः । ई॒शे । यस्य॑ । रं॒बते । अ॒न्तरा । स॒क्थ्या । क॒पृत् ।

सः । इत् । ई॒शे । यस्य॑ । रो॒म॒शं । नि॒ऽसे॒दुषः । वि॒ऽजृ॒भते । वि॒श्व॒स्मात् । इ॒न्द्रः । उ॒त्त॒रः ॥ १६ ॥

हे इन्द्र स जनो नेशे मैथुनं कर्तुं नेष्टे न शक्नोति यस्य जनस्य कपृच्छेपः सक्थ्या सक्थिनी अन्तरा रंबते लंबते । सेत् स एव स्त्रीजन ईशे मैथुनं कर्तुं शक्नोति यस्य जनस्य निषेदुषः शयानस्य रोमशमुपस्थं विजृम्भते विवृतं भवति । यस्य च पतिरिन्द्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ अथ सप्तदशी ॥

न से॒शे यस्य॑ रो॒म॒शं नि॒षे॒दुषो॑ वि॒जृ॒भते ।

से॒दी॒शे यस्य॑ रं॒बते॒ऽन्तरा॑ स॒क्थ्या॒ऽक॒पृ॒द्वि॒श्व॒स्मादि॒न्द्र उ॒त्तरः ॥ १७ ॥

न । सः । ई॒शे । यस्य॑ । रो॒म॒शं । नि॒ऽसे॒दुषः । वि॒ऽजृ॒भते ।

सः । इत् । ई॒शे । यस्य॑ । रं॒बते । अ॒न्तरा । स॒क्थ्या । क॒पृत् । वि॒श्व॒स्मात् । इ॒न्द्रः । उ॒त्त॒रः ॥ १७ ॥

स जनो नेशे मैथुनं कर्तुं नेष्टे यस्य जनस्य निषेदुषः शयानस्य रोमशमुपस्थं विजृम्भते विवृतं भवति । सेत् स एव जन ईशे मैथुनं कर्तुं शक्नोति यस्य जनस्य कपृत् प्रजननं सक्थ्या सक्थिनी अन्तरा रंबते लंबते । सिद्धमन्यत् । पूर्वोक्तव्यतिरेकोऽत्र द्रष्टव्यः । पूर्वस्यामृचि यियप्सुरिन्द्राणीन्द्रं वदति अत्र त्वयियप्सुरिन्द्र इन्द्राणीं वदतीत्यविरोधः ॥

॥ अथाष्टादशी ॥

अ॒यमि॒न्द्र वृ॒षाक॒पिः पर॑स्व॒तं ह॒तं वि॒दत् ।

अ॒सिं सू॒नां न॒वं च॒रु॒मादे॒धस्या॒न् आ॒चितं॑ वि॒श्व॒स्मादि॒न्द्र उ॒त्तरः ॥ १८ ॥

अ॒यं । इ॒न्द्र । वृ॒षाक॒पिः । पर॑स्व॒तं । ह॒तं । वि॒दत् ।

अ॒सिं । सू॒नां । न॒वं । च॒रुं । आ॒त् । ए॒धस्य॑ । अ॒नः । आ॒ऽचितं॑ । वि॒श्व॒स्मात् । इ॒न्द्रः ।

उ॒त्त॒रः ॥ १८ ॥

हे इन्द्र अयं वृषाकपिः परस्वतं परस्वमात्मनो विषयेऽवर्तमानं हतं हिंसितं विदत् । विन्दतु । तथा हतस्य विशसनायासिं शस्त्रं सूनामुद्धानं पाकार्थं नवं प्रत्ययं चरुं भांडमादनंतरमेधस्य काष्ठस्याचितं पूर्णमनः शकटं च विन्दतु । मम पतिरिन्द्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ अथैकोनविंशी ॥

अयमेमि विचाकशच्चिन्वन्दासुमार्यं ।

पिबामि पाकसुत्वनोऽभि धीरमचाकशं विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥१९॥

अयं । एमि । विऽचाकशत् । विऽचिन्वन् । दासं । आर्यं ।

पिबामि । पाकऽसुत्वनः । अभि । धीरं । अचाकशं । विश्वस्मात् । इंद्रः । उत्तरः ॥१९॥

अथेन्द्रो ब्रवीति । विचाकशत् पश्यन् यजमानान् दासमुपक्षपयितारमसुरमार्य-
मपि च विचिन्वन् पृथक्कुर्वन् अयमहमिंद्र एमि । यज्ञं प्रति गच्छामि । यज्ञं गत्वा
च पाकसुत्वनः । पचतीति पाकः । सुनोतीति सुत्वा । हविषां पक्तुः सोमस्याभि-
षोतुर्यजमानस्य पाकेन विपक्वेन मनसा सोमस्याभिषोतुर्वा यजमानस्य संबंधिनं
सोमं पिबामि । तथा धीरं धीमंतं यजमानमभ्यचाकशं । अभिपश्यामि योऽह-
मिंद्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ अथ विंशी ॥

धन्वं च यक्तृतत्रं च कति स्विता वि योजना ।

नेदीयसो वृषाकपेऽस्तमेहिं गृह्णोऽप विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥२०॥

धन्वं । च । यत् । कृतं । च । कति । स्विता । ता । वि । योजना ।

नेदीयसः । वृषाकपे । अस्तं । आ । इहि । गृहान् । अप । विश्वस्मात् । इंद्रः । उत्तरः ॥२०॥

धन्व निरुदकोऽरण्यरहितो देशः । कृतं च कर्तनीयमरण्यं । यद्यच्च धन्व च कृतं
च भवति । मृगोद्वासमरण्यमेवंविधं भवति न त्वयंतविपिनं । तस्य शत्रुनिल-
यस्यास्मदीयगृहस्य च मध्ये कति स्विता तानि योजना योजनानि स्थितानि ।
नात्यंतदूरे तद्भवतीत्यर्थः । अतो नेदीयसोऽतिशयेन समीपस्थाच्छत्रुनिलयात् हे
वृषाकपे त्वमस्तमस्माकं गृहं येहि । विशेषेणागच्छ । आगत्य च गृहान्यज्ञगृहानु-
पगच्छ । यतोऽहमिंद्रः सर्वस्मादुत्कृष्टः ॥

॥ अथैकविंशी ॥

पुनरेहिं वृषाकपे सुविता कल्पयावहे ।

य एषः स्वप्नं शनोऽस्तमेषि पथा पुनर्विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥२१॥

पुनः । आ । इहि । वृषाकपे । सुविता । कल्पयावहै ।

यः । एषः । स्वप्नऽनंशनः । अस्त । एषि । पथा । पुनः । विश्वस्मात् । इंद्रः । उत्तरः ॥ २१ ॥

आगत्य प्रतिगतं वृषाकपिमिंद्रो ब्रवीति । हे वृषाकपे त्वं पुनरेहि । अस्मान्प्रत्यागच्छ । आगते च त्वयि सुविता सुवितानि कल्याणानि त्वच्चित्तप्रीतिकराणि कर्माणि कल्पयावहै । इंद्राण्यहं चावामुभौ पर्यालोच्य कुर्याव । किंच यः स्वप्ननंशन उदयेन सर्वस्य प्राणिनः स्वप्नानां नाशयितादित्यः स एष त्वं पथा मार्गेणास्तमात्मीयमावासं पुनरेषि । गच्छसि । यतोऽहमिंद्रो विश्वस्मादुत्तरः । तथा च यास्कः । सुप्रसूतानि वः कर्माणि कल्पयावहै य एषः स्वप्ननंशनः स्वप्नान्नाशयस्यादित्य उदयेन सोऽस्तमेषि पथा पुनः । नि० १२. २८. । इति ॥

॥ अथ द्वाविंशी ॥

यदुदंचो वृषाकपे गृहमिंद्राजगंतन ।

क्वस्य पुल्वघो मृगः कमगञ्जनयोपनो विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ २२ ॥

यत् । उदंचः । वृषाकपे । गृहं । इंद्र । अजगंतन ।

क्वस्यः । पुल्वघः । मृगः । कं । अगन् । जनऽयोपनः । विश्वस्मात् । इंद्रः । उत्तरः ॥ २२ ॥

गत्वा पुनरागतं वृषाकपिमिंद्रः पृच्छति । हे इंद्र परमैश्वर्यवन् हे वृषाकपे यूयमुदंच उन्नामिनः संतो मद्गृहमजगंतन । आगच्छ । एकस्यापि बहुवचनं पूजार्थं । तत्रभवतः संबंधी पुल्वघो बहूनां भौमरसानामत्ता स्यः स मृगः क्वाभूत् । जनयोपनो जनानां मोदयिता मृगः कं वा देशमगन् । अगच्छत् । सोऽहमिंद्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥ यद्वेद्राणीवाक्यमिदं । अत्र यास्कः । यदुदंचो वृषाकपे गृहमिंद्राजगमत् क्वस्य पुल्वघो मृगः क्व स बह्वादी मृगः । मृगो मार्हेर्गतिकर्मणः । कमगमहेशं जनयोपनः । नि० १३. ३. । इति ॥

॥ अथ त्रयोविंशी ॥

पर्शुर्ह नाम मानवी साकं संसूव विंशतिं ।

भद्रं भलं त्वस्या अभूद्यस्या उदरमामयद्विश्वस्मादिंद्र उत्तरः ॥ २३ ॥

पर्शुः । ह । नाम । मानवी । साकं । संसूव । विंशतिं ।

भद्रं । भलं । त्वस्यै । अभूत् । यस्याः । उदरं । आमयत् । विश्वस्मात् । इंद्रः । उत्तरः ॥ २३ ॥

इंद्रविसृज्यमानमनेन मंत्रेण वृषाकपिराशास्ते । हे भलेन्द्रेण विसृज्यमान शर ।
भलतिर्भेदनकर्मा । पशुर्नाम मृगी । हेति पूरणः । मानवी मनोर्दुहितेयं विंशतिं
विंशतिसंख्याकान्पुत्रान् साकं सह ससूव । अजीजनत् । तस्यै तस्यै भद्रं भजनीयं
कल्याणमभूत् । भवतु । लोडर्थे लुङ् । यस्या उदरमामयत् । गर्भस्थैर्विंशतिभिः पुत्रैः
पुष्टमासीत् । मम पितेन्द्रो विश्वस्मादुत्तरः ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे चतुर्थो वर्गः ॥

रक्षोहणमिति पंचविंशत्युचं तृतीयं सूक्तं । पायुर्नाम भारद्वाज ऋषिः । द्वाविं-
शाद्याश्चतस्रोऽनुष्टुभः । शिष्टा एकविंशतिस्त्रिष्टुभः । रक्षोहामिर्देवता । तथा चा-
नुक्रांतं । रक्षोहणं पंचाधिका पायुराग्नेयं राक्षोघ्नं चतुरनुष्टुबंतमिति । गतः सूक्त-
विनियोगः । अंगाराभिविहरणे परि त्वाग्ने इत्येषा जया । सूत्रितं च । धिष्या-
वतामित्यादिना परि त्वाग्ने पुरं वयमित्यन्तेन । आ० ५. १३. ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्मि मित्रं प्रथिष्ठमुप यामि शर्म ।

शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तं ॥ १ ॥

रक्षःऽहनं । वाजिनं । आ । जिघर्मि । मित्रं । प्रथिष्ठं । उप । यामि । शर्म ।

शिशानः । अग्निः । क्रतुऽभिः । संऽइद्धः । सः । नः । दिवा । सः । रिषः । पातु । नक्तं ॥ १ ॥

रक्षोहणं रक्षसां हन्तारं वाजिनं बलवंतमन्नवंतं वाग्निमा जिघर्मि । घृतेनाजु-
होमि । किंच । मित्रं यजमानानां सखायं प्रथिष्ठं पृथुतमं शर्म गृहमुप यामि ।
उपगच्छामि । सोऽयमग्निः शिशानो ज्वालास्तीक्ष्णीकुर्वन् क्रतुभिः कर्मपरैः पुरुषैः
समिद्धः प्रज्वालितो भवति । किंच सोऽग्निर्नोऽस्मान्दिवाहनि रिषो हिंसका-
द्रक्षसः पातु । रक्षतु । सोऽग्निर्नक्तं रात्रौ चास्मान्नक्षसः पातु ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अयोदंष्ट्रो अर्चिषा यातुधानानुप स्पृश जातवेदः समिद्धः ।

आ जिह्या मूर्देवान्नभस्व क्रव्यादो वृक्ष्यपि धत्स्वासन् ॥ २ ॥

अयःऽदंष्ट्रः । अर्चिषा । यातुऽधानान् । उप । स्पृश । जातऽवेदः । संऽइद्धः ।

आ । जिह्या । मूर्देवान् । रभस्व । क्रव्यऽअदः । वृक्षी । अपि । धत्स्व । आसन् ॥ २ ॥

हे जातवेदो जातधन जातप्रज्ञ वा त्वं समिद्धः सम्यग्दीप्तोऽयोदंष्ट्रोऽयोमयदंष्ट्रः ।
तीक्ष्णदंष्ट्रः सन्नित्यर्थः । यातुधानान्नाक्षसानर्चिषा ज्वालयोप स्पृश । संदहेत्यर्थः ।
किंच त्वं मूरेदेवान् मूढदेवान्मारकव्यापारान्नाक्षसाञ्जिह्वा ज्वालाया रभस्व । मा-
रयेत्यर्थः । मारयित्वा च क्रव्यादो मांसभक्षकान्नाक्षसान्वृक्षी छित्त्वासन् आस्येऽपि
धत्स्व । अपिधेहि । आच्छादयेत्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

उभोभयाविन्नुप धेहि दंष्ट्रां हिंस्रः शिशानोऽवरं परं च ।

उतांतरिक्षे परि याहि राजञ्जभैः सं धेह्यभि यातुधानान् ॥३॥

उभा । उभयाविन् । उप । धेहि । दंष्ट्रा । हिंस्रः । शिशानः । अवरं । परं । च ।

उत । अंतरिक्षे । परि । याहि । राजन् । जभैः । सं । धेहि । अभि । यातुऽधानान् ॥३॥

हे उभयाविन् उभाभ्यां दंष्ट्राभ्यां युक्ताग्रे त्वं हिंस्रो राक्षसानां हिंसकस्त्वमुभोभे
दंष्ट्रा दंष्ट्रे शिशानस्तीक्ष्णीकुर्वन्नुप धेहि । वधाहर्षेषु राक्षसेषु प्रतिष्ठापय । किंचावरं
परं च जगद्रक्ष । उतापि च हे राजन् दीप्ताग्रे त्वमंतरिक्षे स्थितान्नाक्षसान्परि याहि ।
परिगच्छ । परिगत्य च तान्यातुधानान्नाक्षसाञ्जभैर्भक्षणसाधनभूताभिर्दंष्ट्राभिरभि सं
धेहि । संयोजय । भक्षयेत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यज्ञैरिषूः संनममानो अग्ने वाचा शल्याँ अशनिभिर्दिहानः ।

ताभिर्विध्य हृदये यातुधानान्प्रतीचो बाहून्प्रति भङ्ध्येषां ॥४॥

यज्ञैः । इषूः । संऽनममानः । अग्ने । वाचा । शल्यान् । अशनिऽभिः । दिहानः ।

ताभिः । विध्य । हृदये । यातुऽधानान् । प्रतीचः । बाहून् । प्रति । भङ्धि । एषां ॥४॥

हे अग्ने त्वं यज्ञैरस्मदीयैर्बलकैर्यगैर्वाचास्मदीयया स्तुत्या चेषूर्वक्रान्वाणान्
संनममानः संनमयन् शल्यान् तासां शल्यानशनिभिर्दीप्तिभिः दिहानस्तीक्ष्णी-
कुर्वन् ताभिरिषुभिर्यातुधानान्नाक्षसान् हृदये विध्य । तत एषां यातुधानानां संबन्धिनः
प्रतीचो युद्धाय त्वां प्रतिगतान्बाहून्प्रति भङ्धि । प्रत्यामर्दय ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अग्ने त्वचं यातुधानस्य भिंधि हिंसाशनिर्हरसा हन्तेन ।

प्र पर्वणि जातवेदः शृणीहि क्रव्यात्क्रविष्णुर्वि चिनोतु वृक्कणं ॥५॥

अग्ने । त्वचं । यातुऽधानस्य । भिंधि । हिंसा । अशनिः । हरसा । हंतु । एनं ।

प्र । पर्वणि । जातऽवेदः । शृणीहि । क्रव्यऽअत् । क्रविष्णुः । वि । चिनोतु । वृक्कणं ॥५॥

हे जातवेदो जातधन जातप्रज्ञ वाग्ने त्वं यातुधानस्य राक्षसस्य त्वचं भिंधि । दारय । एनं भिन्नत्वचं यातुधानं हिंसा हिंसनशीलं तवाशनिर्वज्रं हरसा तापेन हंतु । हिनस्तु । हतस्य राक्षसस्य पर्वणि शरीरपर्वणि च प्र शृणीहि । छिंदीत्यर्थः । छिन्नेषु च शरीरसंबन्धिषु सत्सु वृक्कणं छिन्नसंधिमेनं यातुधानं क्रविष्णुर्मांसमिच्छन् क्रव्याद् मांसभक्षको वृकादिर्वि चिनोतु । भक्षयत्वित्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे पंचमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यचेदानीं पश्यसि जातवेदस्तिष्ठंतमग्र उत वा चरंतं ।

यद्वांतरिक्षे पृथिभिः पतंतं तमस्ता विध्य शर्वा शिशानः ॥६॥

यच । इदानीं । पश्यसि । जातऽवेदः । तिष्ठंतं । अग्ने । उत । वा । चरंतं ।

यत् । वा । अंतरिक्षे । पृथिऽभिः । पतंतं । तं । अस्ता । विध्य । शर्वा । शिशानः ॥६॥

हे जातवेद उत्पन्नप्रज्ञाग्ने त्वं यच पृथिव्यां तिष्ठंतमुतापि च चरंतं यद्वांतरिक्षे पृथिभिराकाशमार्गैः पतंतं गच्छंतं यातुधानमिदानीं संप्रति पश्यसि तं यातुधानमस्ता शराणां क्षेप्ता त्वं शिशानः शरांस्तीक्ष्णीकुर्वन् शर्वा शरेण विध्य ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

उतालब्धं स्पृणुहि जातवेद आलेभानादृष्टिभिर्यातुधानात् ।

अग्ने पूर्वो नि जहि शोशुचान आमादः क्ष्विंकास्तमदंतेनीः ॥७॥

उत । आऽलब्धं । स्पृणुहि । जातऽवेदः । आऽलेभानात् । अृष्टिऽभिः । यातुऽधानात् ।

अग्ने । पूर्वः । नि । जहि । शोशुचानः । आमऽअदः । क्ष्विंकाः । तं । अदंतु । एनीः ॥७॥

उतापि च हे जातवेदोऽग्ने त्वमालब्धं हंतुं हस्ताभ्यामारब्धं साधुं मां स्तोतारं

यष्टारं वालेभानादालभमानाद्यातुधानाद्राक्षसादृष्टिभिरात्मीयैरायुधविशेषैः स्पृ-
णुहि । पारय । रक्षेत्यर्थः । किंच पूर्वो मुख्यस्त्वं शोशुचानः प्रज्वलन् नि जहि ।
मां हंतुमुद्युक्तं यातुधानं मारय । किंच तं यातुधानमामादोऽपक्वस्य मांसस्य भक्ष-
काः क्षिंकाः शब्दकारिण्यः । दुक्षु शब्दे । यद्वा क्षिंका नाम पक्षिविशेषाः ।
एनीर्गन्धोऽदंतु । भक्षयंतु ॥

॥ अथाष्टमी ॥

इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यो यातुधानो य इदं कृणोति ।

तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षसश्चक्षुषे रंधयैनं ॥ ८ ॥

इह । प्र । ब्रूहि । यतमः । सः । अग्ने । यः । यातुऽधानः । यः । इदं । कृणोति ।

तं । आ । रभस्व । संऽद्धा । यविष्ठ । नृऽचक्षसः । चक्षुषे । रंधय । एनं ॥ ८ ॥

हे यविष्ठ युवतमाग्ने यो यातुधानो राक्षसोऽस्मद्यज्ञविघ्नकारी यश्चान्योऽपि
पिशाचादिरिदं यज्ञदूषणादि करोति स यतमः । तमवधारणार्थं । इहास्मिंस्त्वद्वि-
षययागकर्मणि वर्तमानाय मह्यं प्र ब्रूहि । तं पापकारिणं समिधा स्वकीयेन
तेजसा रभस्व । हंतुं प्रारभस्व । तत एनं पापिष्ठं नृचक्षसो नृणां द्रष्टुस्तव चक्षुषे
तेजसे रंधय । वशं नय । तेजसा संदहेत्यर्थः ॥

॥ अथ नवमी ॥

तीक्ष्णेनाग्ने चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्रांचं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।

हिंसं रक्षांस्यभि शोशुचानं मा त्वा दभन्यातुधानां नृचक्षः ॥ ९ ॥

तीक्ष्णेन । अग्ने । चक्षुषा । रक्ष । यज्ञं । प्रांचं । वसुऽभ्यः । प्र । नय । प्रचेत इति प्रऽचेतः ।

हिंसं । रक्षांसि । अभि । शोशुचानं । मा । त्वा । दभन् । यातुऽधानाः । नृऽचक्षः ॥ ९ ॥

हे अग्ने त्वं तीक्ष्णेन तिग्मेन चक्षुषा तेजसा यज्ञमस्मदीयं यागं रक्ष । पालय ।
किंच । हे प्रचेतः प्रकृष्टज्ञानाग्ने प्रांचं प्रांचितारं यज्ञं वसुभ्यो वसूनामर्थाय प्र णय ।
प्रकर्षण नय । किंच हे नृचक्षो नृणां द्रष्टरग्ने रक्षांसि हिंसं हिंसनशीलमभि शो-
शुचानमभिप्रदीप्तं त्वा त्वां यातुधाना राक्षसा मा दभन् । मा हिंसिषुः ॥

॥ अथ दशमी ॥

नृचक्षा रक्षः परि पश्य विक्षु तस्य चीणिं प्रति शृणीह्यया ।

तस्याग्ने पृष्टीर्हरसा शृणीहि चेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च ॥ १० ॥

नृऽचक्षाः । रक्षः । परि । पश्य । विष्णु । तस्य । चीणि । प्रति । शृणीहि । अया ।
तस्य । अग्ने । पृथीः । हरसा । शृणीहि । वेधा । मूलं । यातुऽधानस्य । वृश्च ॥ १० ॥

हे अग्ने नृचक्षा नृणां द्रष्टा त्वं विष्णु मनुष्येषु हिंसकत्वेन वर्तमानं रक्षो राक्षसं
परि पश्य । सर्वतोऽवलोक्य । अवलोक्य च तस्य रक्षसस्त्रीण्ययायाणि शिरांसि
प्रति शृणीहि । छिंदीत्यर्थः । ततस्तस्य रक्षसः पृथीः पार्श्वस्थान्वाक्षसानपि हरसा
स्वकीयेन तेजसा शृणीहि । मारय । एवं वेधा यातुधानस्य तस्य राक्षसस्य मूलं
पादं वृश्च । छिंदि ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे षष्ठो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

चिर्यातुधानः प्रसितिं त एतृतं यो अग्ने अनृतेन हंति ।
तमर्चिषा स्फूर्जय जातवेदः समक्षमेनं गृणते नि वृद्धि ॥ ११ ॥
चिः । यातुऽधानः । प्रऽसितिं । ते । एतु । चृतं । यः । अग्ने । अनृतेन । हंति ।
तं । अर्चिषा । स्फूर्जयन् । जातऽवेदः । संऽअक्षं । एनं । गृणते । नि । वृद्धि ॥ ११ ॥

है जातवेदो जातप्रज्ञाग्ने ते त्वदीयं प्रसितिं ज्वालाप्रबंधनं यातुधानो राक्षस-
स्त्रिस्त्रीन्वारानेतु । गच्छतु । चिर्वद्धं यत्तत्सुबद्धं भवति हि । किंच यातुधानो राक्षस
चृतं सत्यमनृतेनासत्येन हंति । हिनस्ति । तं यातुधानमर्चिषा स्वकीयेन तेजसा
स्फूर्जयन् निष्पिषन् । स्फूर्जतिरत्र निष्पेषणकर्मा । एनं यातुधानं गृणते स्तोत्रं
कुर्वते मह्यं समक्षं प्रत्यक्षं नि वृद्धि । निगृह्य वर्जय वृकेण ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेभे शफारुजं येन पश्यसि यातुधानं ।
अथर्ववज्ज्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वेतमचितं न्योष ॥ १२ ॥
तत् । अग्ने । चक्षुः । प्रति । धेहि । रेभे । शफऽआरुजं । येन । पश्यसि । यातुऽधानं ।
अथर्वऽवत् । ज्योतिषा । दैव्येन । सत्यं । धूर्वेतं । अचितं । नि । न्योष ॥ १२ ॥

हे अग्ने त्वं रेभे शब्दायमाने राक्षसे तच्चक्षुस्तेजः प्रति धेहि प्रक्षिप येन चक्षुषा
शफारुजं शफाभ्यामारुजतं शफसहशैर्नखैः साधूनामाभिमुख्येन भञ्जकं यातुधानं

राक्षसं पश्यसि । किञ्च सत्यं धूर्वतमसत्येन हिंसन्तमचित्तमज्ञानं दैव्येन दिविभवेन
ज्योतिषा तेजसाथर्ववन्धोष । नितरां दह । दध्यङ्ग्यर्वा रक्षसां हन्तेति प्रागुक्तं ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

यदग्ने अद्य मिथुना शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयंत रेभाः ।

मन्योर्मनसः शरव्याऽजायते या तया विध्य हृदये यातुधानान् ॥ १३ ॥

यत् । अग्ने । अद्य । मिथुना । शपातः । यत् । वाचः । तृष्टं । जनयंत । रेभाः ।

मन्योः । मनसः । शरव्या । जायते । या । तया । विध्य । हृदये । यातुऽधानान् ॥ १३ ॥

हे अग्ने यद्यदाद्यास्मिन्नहनि मिथुना स्त्रीपुंसौ शपातः परस्परमाक्रोशतः ।
यद्यदा रेभाः स्तोतारो वाचः संबन्धि तृष्टं कटुकं परस्पराक्रोशलक्षणमधरं वा जन-
यंत । परस्परमाक्रोशन्तीत्यर्थः । तदा मन्योर्दीप्तिरस्य क्रुद्धस्य वा तव । तथा च या-
स्कः । मन्युर्मन्यतेर्दीप्तिकर्मणः क्रोधकर्मणो वधकर्मणो वेति । मनसः सकाशाद्वा
शरव्येषुर्जायते तथा शरव्यया यातुधानान्नाक्षसान् हृदये विध्य । ताडय । मारयेत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

परां शृणीहि तपसा यातुधानान्पराग्ने रक्षो हरसा शृणीहि ।

परां चिषा मूरदेवाञ्छृणीहि परांसुतृपो अभि शोशुचानः ॥ १४ ॥

परां । शृणीहि । तपसा । यातुऽधानान् । परां । अग्ने । रक्षः । हरसा । शृणीहि ।

परां । अचिषा । मूरऽदेवान् । शृणीहि । परां । असुऽतृपः । अभि । शोशुचानः ॥ १४ ॥

हे अग्ने यातुधानांस्तपसा तापेन परा शृणीहि । मारय । किञ्च रक्षो हरसा
त्वदीयेनौष्ण्येन परा शृणीहि । किञ्च मूरदेवान्मारव्यापारान्नाक्षसानचिषा स्वकी-
येन तेजसा परा शृणीहि । अपि चासुतृपो मनुष्याणामसुभिस्तृप्ता ये तानपि परा
शृणीहीत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

पराद्य देवा वृजिनं शृणुतु प्रत्यगेनं शपथा यंतु तृष्टाः ।

वाचास्तेनं शरव ऋच्छंतु मर्मन्विश्वस्यैतु प्रांसितिं यातुधानः ॥ १५ ॥

परां । अद्य । देवाः । वृजिनं । शृणुतु । प्रत्यक् । एनं । शपथाः । यंतु । तृष्टाः ।

वाचाऽस्तेनं । शरवः । ऋच्छंतु । मर्मन् । विश्वस्य । एतु । प्रांसितिं । यातुऽधानः ॥ १५ ॥

अद्यास्मिन्नहनि देवा अग्निपुरोगाः सर्वे देवा वृजिनं प्राणिनां प्राणैर्वर्जितारं
यातुधानं परा शृणुतु । अथैनमायांतं राक्षसं तृष्टाः कटुका अस्माभिरुक्ताः शप-
थाः प्रत्यग्यंतु । किंच । वाचास्तेनमनृतवचनमेनं यातुधानं शरवः शरा मर्मन्
मर्मण्युच्छंतु । गच्छंतु । विश्वस्य व्याप्तस्याग्नेः प्रसितिं जालं । तथा च यास्तुः ।
प्रसितिः प्रसयनात्तुर्वा जालं वेति । जालं यातुधानो राक्षस एतु । गच्छतु ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे सप्तमो वर्गः ॥

॥ अथ षोडशी ॥

यः पौरुषेयेण ऋविषा समंक्ते यो अश्वेन पशुना यातुधानः ।

यो अघ्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च ॥ १६ ॥

यः । पौरुषेयेण । ऋविषा । संऽअंक्ते । यः । अश्वेन । पशुना । यातुऽधानः ।

यः । अघ्यायाः । भरति । क्षीरं । अग्ने । तेषां । शीर्षाणि । हरसा । अपि । वृश्च ॥ १६ ॥

यो यातुधानो राक्षसः पौरुषेयेण पुरुषसंबन्धिना ऋविषा मांसेन समंक्त
आत्मानं संगमयति । यश्चाश्वेनाश्वसमूहेन । तदीयेन मांसेनेत्यर्थः । आत्मानं संग-
मयति । यो वा यातुधानोऽन्येन पशुनात्मानं संगमयति । यो वा यातुधा-
नोऽघ्याया गोः क्षीरं भरति हरति । हे अग्ने त्वं तेषां सर्वेषामपि राक्षसानां
शीर्षाणि शिरांसि हरसा त्वदीयेन तेजसा वृश्च । छिंद्भि ॥

॥ अथ सप्तदशी ॥

संवत्सरीणं पयं उस्त्रियायास्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।

पीयूषमग्ने यतमस्ति तृप्सात्तं प्रत्यंचमर्चिषा विध्य मर्मन् ॥ १७ ॥

संवत्सरीणं । पयः । उस्त्रियायाः । तस्य । मा । अशीत् । यातुऽधानः । नृऽचक्षः ।

पीयूषं । अग्ने । यतमः । तितृप्सात् । तं । प्रत्यंचं । अर्चिषा । विध्य । मर्मन् ॥ १७ ॥

हे नृचक्षो नृणां द्रष्टरम् उस्त्रियाया गोः । उस्त्रिया अहीति गोनामसु पाठात् ।
संवत्सरीणं संवत्सरेण भवं यत्पयोऽस्ति यातुधानो राक्षसस्तस्य माशीत् । तत्पयो
मा भक्षयतु । किंच । यतमो यो राक्षसः पीयूषं पीयूषेण । विभक्त्यत्ययः ।
अस्मदीयाया गोः पयसा तितृप्सादात्मानं तर्पयितुमिच्छति तं प्रत्यंचं युद्धायात्मानं

प्रतिगतं राक्षसं मर्मन् मर्मणि प्राणवियोगस्थानेऽर्चिषा स्वकीयेन तेजसा विध्य ।
ताडय । मारयेत्यर्थः ॥

॥ अथाष्टादशी ॥

विषं गवां यातुधानाः पिबन्त्वा वृश्चन्तामदितये दुरेवाः ।

पैरैनान्देवः सविता ददातु परां भागमोषधीनां जयन्तां ॥ १८ ॥

विषं । गवां । यातुऽधानाः । पिबन्तु । आ । वृश्चन्तां । अदितये । दुःऽएवाः ।

परां । एनान् । देवः । सविता । ददातु । परां । भागं । ओषधीनां । जयन्तां ॥ १८ ॥

हे अग्ने यातुधाना राक्षसा गवां पशूनां गृहे स्थितं विषं पिबन्तु । किंचादि-
तयेऽदित्यर्थं दुरेवा दुस्तरा यातुधाना आ वृश्चन्तां । त्वदीयैरायुधैराच्छिद्यन्तां । किंच
सविता देव एनान्नाक्षसान्परा ददातु । सिंहेभ्यः प्रयच्छतु । अपि च । तेऽमी राक्षसा
ओषधीनां स्वभूतं भागं भजनीयमन्नं परा जयन्तां । लभन्तामित्यर्थः ॥

॥ अथैकोनविंशी ॥

सनादग्ने मृणसि यातुधानान् त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।

अनु दह सहमूरान्क्रव्यादो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः ॥ १९ ॥

सनात् । अग्ने । मृणसि । यातुऽधानान् । न । त्वा । रक्षांसि । पृतनासु । जिग्युः ।

अनु । दह । सहऽमूरान् । क्रव्यऽअदः । मा । ते । हेत्याः । मुक्षत । दैव्यायाः ॥ १९ ॥

हे अग्ने त्वं सनाच्चिरादेवारभ्य यातुधानान्नाक्षसान्मृणसि । बाधसे । तथापि त्वा
त्वां पृतनासु संग्रामेषु रक्षांसि राक्षसा न जिग्युः । नाजयन् । किंच । स त्वमधु-
नान्वनुक्रमेण सहमूरान् मूलेन सहितान् मारकव्यापारेण युक्तान् क्रव्यादो मांस-
भक्षकान्नाक्षसान्दह । तेजसा भस्मीकुरु । किंच । तव संबन्धिनो दैव्याया दैव्याद्वेत्या
आयुधात्ते यातुधाना मा मुक्षत । मुक्ता मा भूवन् ॥

॥ अथ विंशी ॥

त्वं नो अग्ने अधरादुदक्तात्त्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात् ।

प्रति ते ते अजरासस्तपिष्ठा अघशंसं शोष्चतो दहन्तु ॥ २० ॥

त्वं । नः । अग्ने । अधरात् । उदक्तात् । त्वं । पश्चात् । उत । रक्षा । पुरस्तात् ।

प्रति । ते । ते । अजरासः । तपिष्ठाः । अघऽशंसं । शोष्चतः । दहन्तु ॥ २० ॥

हे अग्ने त्वं नोऽस्मानधराहक्षिणतः । उत्तरादिदिक्समभिव्याहारादधरशब्दोऽत्र
दक्षिणदिक्पर इति विज्ञायते । उदक्तादुत्तरतश्च रक्ष । पाहि । उतापि च । हे अग्ने
त्वं पश्चात्पश्चिमतः पुरस्तात्पूर्वतश्च नोऽस्मान्नक्ष । चतसृषु दिक्ष्ववस्थितेभ्यो राक्ष-
सेभ्योऽस्मान्पाहीत्यर्थः । किंच । ते तव संबंधिनस्ते तपिष्ठा अतिशयेन तपमाना
अजरासो जरावर्जिताः शीशुचतो ज्वलंतः संतो रश्मयोऽघशंसं पापशंसकं राक्षसं
प्रति दहंतु । भस्मीकुर्वंतु ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थेऽष्टमो वर्गः ॥

॥ अथैकविंशी ॥

पश्चात्पुरस्तादधरादुदक्तात्कविः काव्येन परि पाहि राजन् ।

सखे सखायमजरौ जरिम्णेऽग्ने मर्ता अमर्त्यस्त्वं नः ॥ २१ ॥

पश्चात् । पुरस्तात् । अधरात् । उदक्तात् । कविः । काव्येन । परि । पाहि । राजन् ।

सखे । सखायं । अजरः । जरिम्णे । अग्ने । मर्तान् । अमर्त्यः । त्वं । नः ॥ २१ ॥

हे राजन् दीप्ताग्ने कविः क्रांतदर्शनस्त्वं काव्येन कविकर्मणा पश्चात् पश्चिमतः
पुरस्तात्पूर्वतोऽधराहक्षिणतश्चोदक्तादुत्तरतश्चास्मान्परि पाहि । परितो रक्ष । किंच ।
हे सखे मित्रभूताग्नेऽजरो जरारहितस्त्वं मां सखायं जरिम्णे जरायै कुरु । त्वत्प्र-
सादादहं चिरं जीवामीत्यर्थः । एतदेव दर्शयति । हे अग्नेऽमर्त्यो मरणधर्मरहितस्त्वं
मर्तान्मरणधर्मवतो नोऽस्माञ्जरिम्णे जरायै कुर्विति शेषः ॥

॥ अथ द्वाविंशी ॥

परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।

धृषद्वर्णे दिवेदिवे हंतारं भंगुरावतां ॥ २२ ॥

परि । त्वा । अग्ने । पुरं । वयं । विप्रं । सहस्य । धीमहि ।

धृषत्ऽवर्णे । दिवेऽदिवे । हंतारं । भंगुरऽवतां ॥ २२ ॥

हे सहस्य सहसे हित सहसो जात वाग्ने पुरं पूरकं विप्रं मेधाविनं धृषद्वर्णं
धर्षकरूपं भंगुरावतां भंगुरकर्मयुक्तानां रक्षसां दिवेदिवे प्रत्यहं हंतारं हिंसितारं
त्वा त्वां वयं पायुनामधेया भारद्वाजा रक्षसां हननाय परि धीमहि ॥

॥ अथ त्रयोविंशी ॥

विषेण भंगुरावतः प्रति षम रक्षसो दह ।

अग्ने तिग्मेन शोचिषा तपुरयाभिर्ऋष्टिभिः ॥ २३ ॥

विषेण । भंगुरऽवतः । प्रति । षम । रक्षसः । दह ।

अग्ने । तिग्मेन । शोचिषा । तपुऽअयाभिः । ऋष्टिऽभिः ॥ २३ ॥

हे अग्ने त्वं भंगुरावतो भंजनकर्मयुक्तान् रक्षसो राक्षसान्विषेण व्याप्तेन तिग्मेन तीक्ष्णेन शोचिषा तेजसा प्रति दह । भस्मीकुरु । तथा तपुरयाभिस्तपनशीला-
याभिर्ऋष्टिभिः । ऋष्टय आयुधविशेषाः । ताभिरपि प्रति दह ॥

॥ अथ चतुर्विंशी ॥

प्रत्यग्ने मिथुना दह यातुधानां किमीदिना ।

सं त्वां शिशामि जागृह्यदब्धं विप्र मन्मभिः ॥ २४ ॥

प्रति । अग्ने । मिथुना । दह । यातुऽधानां । किमीदिना ।

सं । त्वा । शिशामि । जागृहि । अदब्धं । विप्र । मन्मऽभिः ॥ २४ ॥

हे अग्ने त्वं मिथुना मिथुनभूतानि किमीदिना किमिदानीमिति ये चरन्ति ते किमीदिनः । तान् । तथा च यास्कः ॥ किमीदिने किमिदानीमिति चरते किमिदं किमिदमिति वा । नि० ६. ११. इति ॥ यातुधाना यातुधानान् राक्षसान् प्रति दह । किंच । हे विप्र मेधाविन् अग्नेऽदब्धं केनाप्यहिंसितं त्वा त्वां मन्मभिः स्तुतिभिरहं सं शिशामि । स्तौमीत्यर्थः । अतस्त्वं जागृहि । निद्रां मा कुरु । बुध्यस्वेत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचविंशी ॥

प्रत्यग्ने हरसा हरः शृणीहि विश्वतः प्रति ।

यातुधानस्य रक्षसो बलं वि रुज वीर्यं ॥ २५ ॥

प्रति । अग्ने । हरसा । हरः । शृणीहि । विश्वतः । प्रति ।

यातुऽधानस्य । रक्षसः । बलं । वि । रुज । वीर्यं ॥ २५ ॥

हे अग्ने हरसा त्वदीयेन तेजसा । तथा च यास्कः । हरो हरतेज्योतिर्हर उच्यते

। नि० ४. १९. । इति । यातुधानस्य राक्षसस्य हरो हरणशीलं बलं प्रति शृणीहि । नाशयेत्यर्थः । तथा राक्षसो राक्षसस्य वीर्यं च वि रुज । भञ्जय ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे नवमो वर्गः ॥

हविष्पांतमित्येकोनविंशत्यृचं सूक्तं चतुर्थे चैष्टुभं । मूर्धन्वानृषिः । स चांगिरसो वामदेव्यो वा । सूर्यो वैश्वानरगुणकोऽग्निश्च समुदितो देवता । तथा चानुक्रांतं । हविरेकोनांगिरसो मूर्धन्वान्वामदेव्यो वा सौर्यवैश्वानरीयमिति ॥ व्यूढस्य दशरात्रस्य पंचमेऽहन्याग्निमारुत एतद्वैश्वानरीयनिविज्ञानं । सूचितं च । हविष्पांतमग्निर्होता गृहपतिः स राजा । आ० ८. ८. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

हविष्पांतमजरं स्वर्विदि दिविस्पृश्याहुतं जुष्टमग्नौ ।

तस्य भर्मेणे भुवनाय देवा धर्मेणे कं स्वधया पप्रथंत ॥ १ ॥

हविः । पातं । अजरं । स्वःऽविदि । दिविऽस्पृशि । आऽहुतं । जुष्टं । अग्नौ ।

तस्य । भर्मेणे । भुवनाय । देवाः । धर्मेणे । कं । स्वधया । पप्रथंत ॥ १ ॥

पातं पानीयं सोमात्मकमजरं जरारहितं जुष्टं देवानां प्रियं यद्विः स्वर्विदि सूर्यस्य वेदितरि दिविस्पृशि दिवि स्पृश्येन्नावाहुतमभिहुतं तस्य सोमात्मकस्य हविषो भर्मेणे भरणाय भुवनाय भावनाय च धर्मेणे धारणाय च कं सर्वस्य सुखकरमिममग्निं देवाः स्वधयान्नेन पप्रथंत । प्रथयन्ति । तथा च यास्कः । हविर्यत्पानीयमजरं सूर्यविदि दिविस्पृश्यभिहुतं जुष्टमग्नौ तस्य भरणाय च भावनाय च धारणाय चैतेभ्यः सर्वेभ्यः कर्मभ्यो देवा इममग्निमन्नेनापप्रथंत । नि० ७. २५. । इति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

गीर्णे भुवनं तमसापगूळहमाविः स्वरभवज्जाते अग्नौ ।

तस्य देवाः पृथिवी द्यौरुतापोऽरण्यन्त्रोषधीः सख्ये अस्य ॥ २ ॥

गीर्णे । भुवनं । तमसा । अपऽगूळहं । आविः । स्वः । अभवत् । जाते । अग्नौ ।

तस्य । देवाः । पृथिवी । द्यौः । उत । आपः । अरण्यन् । ओषधीः । सख्ये । अस्य ॥ २ ॥

गीर्णे पूर्वे निगीर्णे तमसांधकारेणापगूढमाच्छादितं स्वः सर्वं भुवनमग्नौ यस्मिन्वैश्वानरे जात उत्पन्ने सत्याविरभवदाविर्भवति तस्यास्य वैश्वानरस्याग्नेः

सख्ये सखिकर्मणि देवा इन्द्रादयः पृथिवी भूमिश्च द्यौश्चापोऽन्तरिक्षं चोदकानि वी-
षधीरोषध्यश्चारणयन् । अरमन्त । प्रीतिं कृतवन्त इत्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

देवेभिर्निषितो यज्ञियेभिरग्निं स्तोषाण्यजरं बृहन्तं ।

यो भानुना पृथिवीं द्यामुतेमामाततान रोदसी अन्तरिक्षं ॥३॥

देवेभिः । नु । इषितः । यज्ञियेभिः । अग्निं । स्तोषाणि । अजरं । बृहन्तं ।

यः । भानुना । पृथिवीं । द्यां । उत । इमां । आऽततान । रोदसी इति । अन्तरिक्षं ॥३॥

यज्ञियेभिर्यज्ञाहैर्देवेभिर्देवैरिन्द्रादिभिर्नु क्षिप्रमिषितोऽहमजरं जरारहितं बृहन्तं
महांतमग्निं तं वैश्वानराग्निं स्तोषाणि । स्तोषामि । यो वैश्वानराग्निर्भानुना तेजसा
पृथिवीं भूमिमुतापि चेमां द्यां दिवं चाततानातनोति । तदेव दर्शयति । रोदसी
द्यावापृथिव्यौ चाततानातनोति । विस्तारयतीत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यो होतासीत्प्रथमो देवजुष्टो यं समांजन्नाज्येना वृणानाः ।

स पतन्नीत्वरं स्या जगद्यच्चात्रमग्निरकृणोज्जातवेदाः ॥४॥

यः । होता । आसीत् । प्रथमः । देवऽजुष्टः । यं । संऽआंजन् । आज्येन । वृणानाः ।

सः । पतन्नि । इत्वरं । स्याः । जगत् । यत् । आत्रं । अग्निः । अकृणोत् । जातऽवेदाः ॥४॥

यो वैश्वानरोऽग्निर्देवजुष्टो देवैः सेवितः प्रथमो मुख्यो होतासीदभूत् । यं च
वैश्वानराग्निं यजमाना वृणाना आज्येन समांजन् समंजति जातवेदा जातप्रज्ञो
जातधनो वा वैश्वानरोऽग्निः पतन्नि पतनशीलं पक्षिजातमित्वरं गमनशीलं सरी-
सृपादिकं स्याः स्थावरं वृक्षादिरूपं च जगत् । स्थावरं जंगमं च यज्जगदित्यर्थः ।
आत्रं क्षिप्रमेवाकृणोत् । अजनयत् । तथा च यास्कः । स पतन्नि चेत्वरं स्थावरं
जंगमं च यत्तत्क्षिप्रमग्निरकरोज्जातवेदाः । नि० ५. ३. इति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

यज्जातवेदो भुवनस्य मूर्धन्नातिष्ठो अग्रे सह रोचनेन ।

तं त्वाहिम मतिभिर्गीर्भिरूक्थैः स यज्ञियो अभवो रोदसिप्राः ॥५॥

यत् । जा॒त॒ऽवे॒दः । भु॒व॒न॒स्य । मूर्ध॒न् । अ॒ति॒ष्ठः । अ॒ग्ने । स॒ह । रो॒च॒ने॒न ।
तं । त्वा । अ॒हे॒म । म॒ति॒ऽभिः । गीः॒ऽभिः । उ॒क्थैः । सः । य॒ज्ञि॒यः । अ॒भ॒वः ।
रो॒द॒सी॒प्राः ॥ ५ ॥

हे जातवेदो जातप्रज्ञाग्ने यद्यस्त्वं भुवनस्य चैलोक्यस्य मूर्धन् मूर्धनि रोचनेना-
दित्येन सहातिष्ठः स्थितवानसि तं वैश्वानराग्निं त्वा त्वां मतिभिरर्चनीयाभिर्गीर्भिः
स्तुतिभिरुक्थैः शस्त्रैश्चाहेम । प्रपद्यामहे । हि गताविति धातुः । स वैश्वानरस्त्वं
रोदसीप्रा द्यावापृथिव्योः पूरयिता यज्ञियो यज्ञार्हश्चाभवः । भवसि ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे दशमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

मूर्धा भुवो भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते प्रातरुद्यन् ।
मायामू तु यज्ञियानामेतामपो यत्तूर्णिश्चरति प्रजानन् ॥ ६ ॥
मूर्धा । भुवः । भ॒व॒ति॒ । न॒क्तं । अ॒ग्निः । त॒तः । सूर्यः । जा॒य॒ते॒ । प्रा॒तः । उ॒त्॒ऽय॒न् ।
मा॒यां । ऊं इति॒ । तु । य॒ज्ञि॒या॒नां । ए॒तां । अ॒पः । यत् । तूर्णिः । च॒र॒ति॒ । प्र॒ज॒ान॒न् ॥ ६ ॥

अग्निर्वैश्वानरोऽग्निर्नक्तं रात्रौ भुवो भूतजातस्य मूर्धा शिरोवत्प्रधानभूतो भवति ।
रात्रौ सर्वप्राणिनामालोकस्य तदधीनत्वात् । ततो रात्रेरनन्तरं प्रातरुद्यन् सूर्यो
जायते । अहनि स एव वैश्वानरोऽग्निः सूर्यो भवतीत्यर्थः । किञ्च । यज्ञियानां
यज्ञसंपादिनां देवानां मायामु प्रज्ञामेवैतां मन्यन्ते कवय इति शेषः । यत्प्रजानन्
प्रज्ञायमानः सूर्यस्तूर्णिस्त्वरमाणः सन्नपोऽन्तरिक्षं कर्म वा चरति । तथा च यास्कः ।
मूर्धा मूर्तमस्मिन्धीयते मूर्धा यः सर्वेषां भूतानां भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते
प्रातरुद्यन् एव । प्रज्ञां त्वेतां मन्यन्ते यज्ञियानां देवानां यज्ञसंपादिनामपो यत्कर्म
चरति प्रजानन्सर्वाणि स्थानान्यनुसंचरति त्वरमाणः । नि० ७. २७. । इति ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

हृशेन्यो यो महिना समिद्धोऽरोचत दिवियोनिर्विभावा ।
तस्मिन्नग्नौ सूक्तवाकेन देवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनूपाः ॥ ७ ॥
हृशेन्यः । यः । म॒हि॒ना । सं॒ऽइ॒द्धः । अ॒रो॒च॒त । दि॒वि॒ऽयो॒निः । वि॒भा॒ऽवा ।
तस्मिन् । अ॒ग्नौ । सू॒क्त॒ऽवा॒के॒न । दे॒वाः । ह॒विः । वि॒श्वे । आ । अ॒जु॒ह॒वुः । त॒नू॒ऽपाः ॥ ७ ॥

यो वैश्वानरोऽग्निर्महिना महत्त्वेन हशेन्यः सर्वदर्शनीयः समिद्धः सम्यग्दीप्तो
दिवियोनिर्द्युस्थानो विभावा दीप्तिमांश्च सन्नरोचत दीप्यते तस्मिन्वैश्वानरेऽग्नौ
तनूपाः शरीराणां रक्षका विश्वे सर्वे देवाः सूक्तवाकेनेदं द्यावापृथिवी इत्यादिवाक्येन
स्तोत्राणां वचनेन वा हविराजुहवुः । आभिमुख्येन जुहुवुः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

सूक्तवाकं प्रथममादिदग्निमादिद्विविरजनयंत देवाः ।

स एषां यज्ञो अभवत्तनूपास्तं द्यौर्वेदं तं पृथिवी तमापः ॥ ८ ॥

सूक्तऽवाकं । प्रथमं । आत् । इत् । अग्निं । आत् । इत् । हविः । अजनयंत । देवाः ।

सः । एषां । यज्ञः । अभवत् । तनूपाः । तं । द्यौः । वेदं । तं । पृथिवी । तं । आपः ॥ ८ ॥

प्रथमं पूर्वं सूक्तवाकमिदं द्यावापृथिवी इत्यादि वाक्यं मनसा निरूपयन्ति ।
आदिदन्तरमेवाग्निं मथनेनोत्पादयन्ति । आदिदन्तरमेव देवा हविरजनयंत । स
वैश्वानरोऽग्निरेषां देवानां यज्ञो यष्ट्योऽभवत् । भवति । स तनूपाः शरीराणां
रक्षिता च भवति । तमग्निं द्यौर्द्युलोको वेद । जानाति । तमग्निं पृथिवी भूमिरपि
च जानाति । तमग्निमापोऽंतरिक्षं च जानाति ॥

॥ अथ नवमी ॥

यं देवासोऽजनयन्ताग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा ।

सो अर्चिषा पृथिवीं द्यामुतेमामृज्यमानो अतपन्महत्वा ॥ ९ ॥

यं । देवासः । अजनयंत । अग्निं । यस्मिन् । आ । अजुहवुः । भुवनानि । विश्वा ।

सः । अर्चिषा । पृथिवीं । द्यां । उत । इमां । ऋजुऽयमानः । अतपत् । महिऽत्वा ॥ ९ ॥

यं वैश्वानरमग्निं देवासो देवा अजनयन्तोत्पादितवन्तः । यस्मिंश्चोत्पन्ने वैश्वान-
रेऽग्नौ विश्वा विश्वानि भुवना भुवनानि भूतान्याजुहवुराभिमुख्येन जुहुवुः सर्वमेधे
स वैश्वानरोऽग्निरर्चिषा तेजसा पृथिवीमंतरिक्षं । आपः पृथिवीत्यंतरिक्षनामसु
पाठात् । द्यां दिवं चोतापि चेमां भूमिं चर्ज्यमाना ऋजुगमनो महत्वा महत्त्वे-
नातपत् । सर्वं तपति ॥

॥ अथ दशमी ॥

स्तोमेन हि दिवि देवासो अग्निमजीजनञ्छक्तिभी रोदसिप्रां ।

तमू अकृण्वन् चेधा भुवे कं स ओषधीः पचति विश्वरूपाः ॥ १० ॥

स्तोमेन । हि । दिवि । देवासः । अग्निं । अजीजनन् । शक्तिभिः । रोदसिप्रां ।

तं । ऊं इति । अकृण्वन् । चेधा । भुवे । कं । सः । ओषधीः । पचति । विश्वरूपाः ॥ १० ॥

देवासो देवाः शक्तिभिः कर्मभी रोदसिप्रां द्यावापृथिव्योरापूरयितारमग्निं सूर्या-
त्मकं दिवि द्युलोके स्तोमेन हि स्तुत्या खल्वजीजनन् । उत्पादितवन्तः । अपि च ।
तमु तमेव कं सुखकरमग्निं यज्ञे चेधा भुवे चेधा भावायाकृण्वन् । कुर्वन्ति । स पृथिव्यां
वर्तमानो विश्वरूपाः सर्वरूपा ओषधीर्व्रीह्याद्यास्तेन तेनोपकारेण पचति ॥ अत्र
यास्कः । स्तोमेन हि यं दिवि देवासोऽग्निमजनयञ्छक्तिभिः कर्मभिर्द्यावापृथिव्योः
पूरणं तमकुर्वन्तेधाभावाय पृथिव्यामन्तरिक्षे दिवीति शाकपूणिः । यदस्य दिवि
तृतीयं तदसावादित्य इति हि ब्राह्मणं । नि० ७. २८. । इति ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थ एकादशो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

यदेदेनमदधुर्यज्ञियासो दिवि देवाः सूर्यमादितेयं ।

यदा चरिणू मिथुनावभूतामादिप्रापश्यन्भुवनानि विश्वा ॥ ११ ॥

यदा । इत् । एनं । अदधुः । यज्ञियासः । दिवि । देवाः । सूर्यं । आदितेयं ।

यदा । चरिणू इति । मिथुनौ । अभूतां । आत् । इत् । प्र । अपश्यन् । भुवनानि ।

विश्वा ॥ ११ ॥

यदेद्यदेव प्रातरादितेयमदितेः पुत्रं सूर्यमेनमग्निं च यज्ञियासो यज्ञार्हा देवा
दिवि द्युलोकेऽदधुर्धृतवन्तः । यदा चेमौ चरिणू चरणशीलौ सूर्यवैश्वानरौ मिथु-
नावभूतां प्रादुरभूतां । आदिदनन्तरमेव विश्वा विश्वानि भुवनानि भूतजातानि
प्रापश्यन् । तौ पश्यन्ति ॥ अत्र यास्कः । यदेनमदधुर्यज्ञियाः सर्वे दिवि देवाः
सूर्यमादितेयमदितेः पुत्रं यदा चरिणू मिथुनौ प्रादुरभूतां सर्वदा सहचारिणावु-
षाश्चादित्यश्च । मिथुनौ कस्मान्मिनोतिः श्रयतिकर्मा यु इति नामकरणस्थकारो
वा नयतिः परो वनिर्वा समाश्रितावन्योन्यं नयतो वनुतो वा । मनुष्यमिथुना-
वप्येतस्मादेव मेथन्तावन्योन्यं वनुत इति वा । नि० ७. २९. । इति ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

विश्वस्मा अग्निं भुवनाय देवा वैश्वानरं केतुमहामकृण्वन् ।

आ यस्ततानोषसो विभातीरपो ऊर्णोति तमो अर्चिषा यन् ॥ १२ ॥

विश्वस्मै । अग्निं । भुवनाय । देवाः । वैश्वानरं । केतुं । अहो । अकृण्वन् ।

आ । यः । ततान् । उषसः । विभातीः । अपो इति । ऊर्णोति । तमः । अर्चिषा । यन् ॥ १२ ॥

देवा इन्द्रादयो विश्वस्मै भुवनाय वैश्वानरं विश्वनरहितमग्निमहो दिवसानां केतुं प्रज्ञापकमकृण्वन् । अकुर्वन् । यो वैश्वानरोऽग्निरुषसो विभातीर्विविधं दीप्यमाना आ ततान विस्तारयति । किंच । सोऽयं यन् गच्छन् तमोऽधकारमर्चिषा तेजसापो ऊर्णोति । अपगमयति ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

वैश्वानरं कवयो यज्ञियासोऽग्निं देवा अजनयन्नजुर्ये ।

नक्षत्रं प्रत्नमग्निचरिणु यक्षस्याध्यक्षं तविषं बृहन्तं ॥ १३ ॥

वैश्वानरं । कवयः । यज्ञियासः । अग्निं । देवाः । अजनयन् । अजुर्ये ।

नक्षत्रं । प्रत्नं । अग्निनत् । चरिणु । यक्षस्य । अधिऽअक्षं । तविषं । बृहन्तं ॥ १३ ॥

कवयो मेधाविनो यज्ञियासो यज्ञार्हा यज्ञसंपादिनो वा देवा अजुर्ये जरावर्जितमहिंस्यं वा वैश्वानरं विश्वनरहितं सूर्यात्मकमग्निमजनयन् । उत्पादितवन्तः । स च देवैरुत्पादितोऽग्निर्नक्षत्रं कृत्तिकादि प्रत्नं पुराणं चरिणु चरणशीलं यक्षस्य । यक्षतिः पूजार्थः । प्रयक्षमित्यादौ दर्शनात् । ऋग्वे० २. ५. १. यक्षस्य पूज्यस्य देवस्याध्यक्षं प्रत्यक्षं स्वामिनं वा तविषं वृद्धं बृहन्तं महान्तमग्निनत् । हिंसितवान् । तेजसाभिभूतवानित्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

वैश्वानरं विश्वहा दीदिवांसं मंचैरग्निं कविमच्छा वदामः ।

यो महिम्ना परिवभूवोर्वी उतावस्तादुत देवः परस्तात् ॥ १४ ॥

वैश्वानरं । विश्वहा । दीदिऽवांसं । मंचैः । अग्निं । कविं । अच्छ । वदामः ।

यः । महिम्ना । परिऽबभूव । उर्वी इति । उत । अवस्तात् । उत । देवः । परस्तात् ॥ १४ ॥

विश्वहा सर्वदा दीदिवांसं दीप्तं कविं क्रान्तप्रज्ञं वैश्वानरमग्निं मंचैरच्छा वदामः ।

अभिष्टुमः । यो वैश्वानरोऽग्निर्महिम्ना महत्त्वेनोर्वी द्यावापृथिव्यौ परिवभूव परि-
भवति । उतापि च । अयमवस्तादधस्तात्तपति । उतापि चायं सूर्यात्मको देवः पर-
स्तादुपरिष्टाच्च तपतीत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

वे सुती अमृण्वं पितॄणामहं देवानामुत मर्यानां ।

ताभ्यामिदं विश्वमेजत्समेति यदंतरा पितरं मातरं च ॥ १५ ॥

वे इति । सुती इति । अमृण्वं । पितॄणां । अहं । देवानां । उत । मर्यानां ।

ताभ्यां । इदं । विश्वं । एजत् । सं । एति । यत् । अंतरा । पितरं । मातरं । च ॥ १५ ॥

पितॄणां देवानां चोतापि मर्यानां मनुष्याणां च वे सुती द्वौ मार्गौ देवया-
नपितृयाणाख्यावहममृण्वं । अश्रौषं । यद्विश्वं पितरं पालकत्वेन पितृभूतां द्यां
मातरं च धारकत्वेन मातृभूतां पृथिवीं चांतरा द्यावापृथिवीमध्ये भवति तदिदं
विश्वमग्निना संस्कृतं सदेजद्देवलोकं पितृलोकं च गच्छत् ताभ्यां देवयानपि-
तृयाणाख्याभ्यां मार्गाभ्यां समेति । गच्छति । तौ च मार्गौ भगवता दर्शितौ
। भ० गी० ८. २४-२६.।

अग्निर्ज्योतिरहः शुक्रः षणमासा उत्तरायणं ।

तत्र प्रयाता गच्छन्ति ब्रह्म ब्रह्मविदो जनाः ॥

धूमो रात्रिस्तथा कृष्णः षणमासा दक्षिणायनं ।

तत्र चांद्रमसं ज्योतिर्योगी प्राप्य निवर्तते ॥

शुक्रकृष्णे गती ह्येते जगतः शाश्वते मते ।

एकया यात्यनावृत्तिमन्यया वर्तते पुनः ॥

नैते सुती पार्थ जानन्योगी मुह्यति कश्चनेति ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे द्वादशो वर्गः ॥

॥ अथ षोडशी ॥

वे समीची बिभृतश्चरंतं शीर्षतो जातं मनसा विमृष्टं ।

स प्रत्यङ्मिषा भुवन्नानि तस्यावप्रयुच्छन्तरणिर्भ्राजमानः ॥ १६ ॥

वे इति । समीची इति संऽईची । बिभृतः । चरंतं । शीर्षतः । जातं । मनसा । विमृष्टं ।

सः । प्रत्यङ् । मिषा । भुवन्नानि । तस्थौ । अग्रऽयुच्छन् । तरणिः । भ्राजमानः ॥ १६ ॥

समीची संगते द्वे द्यावापृथिव्यौ चरंतं गच्छंतं शीर्षतः शिरसौ जातमुत्पन्नं ।
तथा च निगमांतरं । उत मन्येऽहमेनमनयोर्हि शिरस्तोऽयं प्रातर्जायत इति ॥
यद्वा सर्वेशिरोभूतादादित्याज्जातमित्यर्थः । मनसा । मन्यति रचति कर्मा । अर्चनीयया
स्तुत्या विमृष्टं शोधितं संस्कृतमग्निं विभृतः । धारयतः । सोऽप्रयुच्छन्नप्रमाद्यन् तर-
णिः क्षिप्रकारी भ्राजमानो दीप्यमानोऽग्निर्विश्वानि भुवनानि प्रत्यङ्मुभिमुखस्त-
स्थौ । तिष्ठति । तथा च श्रूयते । तस्मात्सर्व एव मन्यन्ते मां प्रत्युदगादिति ॥

॥ अथ सप्तदशी ॥

यच्चा वदेते अवरः परश्च यज्ञन्योः कतरो नौ वि वेद ।

आ शेकुरित्सधमादं सखायो नक्षत यज्ञं क इदं वि वोचत् ॥ १७ ॥

यच् । वदेते इति । अवरः । परः । च । यज्ञऽन्योः । कतरोः । नौ । वि । वेद ।

आ । शेकुः । इत् । सधऽमादं । सखायः । नक्षत । यज्ञं । कः । इदं । वि । वोचत् ॥ १७ ॥

यच्च यस्मिन्कालेऽवरः पार्थिवोऽग्निदैव्यो होता परश्च मध्यमी वायुश्चोभौ वदेते
विवादं कुर्वते यज्ञन्योर्यज्ञस्य नेत्रोर्नावावयोर्मध्ये कतरो भूयिष्ठं यज्ञं वि वेद
वेत्ति तच्च सखायः समानख्याना ऋत्विजः सधमादं यज्ञमा शेकुः । कर्तुं शक्नुवन्ति ।
तथा यज्ञं नक्षताश्रुवतेऽनुतिष्ठन्ति च ये तेषां विदुषां यज्ञमश्रुवानानां मध्ये को
विद्वाननुष्ठाता वेदमस्य विवादस्य निर्णयरूपं वाक्यं वि वोचत् । ब्रवीति । माध्य-
मिकमिममग्निं ब्रवीति ॥ तथा च यास्कः । यच्च विवदेते दैव्यौ होतारावयं चाग्नि-
रसौ च मध्यमः कतरो नौ यज्ञे भूयो वेदेत्याशक्नुवन्ति तत्सहमदनं समानख्याना
ऋत्विजस्तेषां यज्ञं समश्रुवानानां को न इदं विवक्ष्यति । नि० ७.३०. । इति ॥

॥ अथाष्टादशी ॥

कत्यग्रयः कति सूर्यासः कत्युषासः कत्यु स्विदापः ।

नोपस्मिजं वः पितरो वदामि पृच्छामि वः कवयो विद्वन्ने कं ॥ १८ ॥

कति । अग्रयः । कति । सूर्यासः । कति । उषसः । कति । ऊं इति । स्वित् । आपः ।

न । उपऽस्मिजं । वः । पितरः । वदामि । पृच्छामि । वः । कवयः । विद्वन्ने । कं ॥ १८ ॥

एवं विवदमानावग्निवायू पितृन्प्रश्नमेयतुः । तच्च मध्यमस्तान्पृच्छति । कत्यग्रयः ।
अग्रयः कति कतिसंख्याकाः । सूर्यासः सूर्याश्च कतिसंख्याकाः । उषास उषसश्च

कतिसंख्याकाः । आपश्च कति । उ इति पूरणः । स्विच्छन्दोऽत्र विचारणार्थः । हे पितरो वो युष्माकमुपस्मिजं । उपस्मिजमिति स्पर्धायुक्तं वचनमुच्यते । पूर्वोक्तं प्रश्नवचनमेतन्न वदामि किंतर्ह्यहमजानन् हे कवयो मेधाविनो युष्मान्विघ्नने विज्ञानाय कं मुखं स्वरूपपर्यालोचनक्लेशमंतरेण पृच्छामि । अत्रोत्तराणि वाल्खिल्यसंहितायां दर्शितानि । एक एवाग्निर्बहुधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्रभूतः । एकैवोषाः सर्वमिदं वि भात्येकं वा इदं वि बभूव सर्वं । ८.५८.२. इति ॥

॥ अथैकोनविंशी ॥

यावन्मात्रमुषसो न प्रतीकं सुपर्ण्योऽवसते मातरिश्चः ।

तावद्दधात्युप यज्ञमायन्ब्राह्मणो होतुरवरो निषीदन् ॥ १९ ॥

यावत्समाचं । उषसः । न । प्रतीकं । सुपर्ण्यः । वसते । मातरिश्चः ।

तावत् । दधाति । उप । यज्ञं । आऽयन् । ब्राह्मणः । होतुः । अवरो । निऽसीदन् ॥ १९ ॥

प्रकृतस्य वैश्वानरस्य विषये यः प्रश्नस्तस्य निर्णयमनया वदन्ति । हे मातरिश्चो मातर्यतरिश्चो अस्मन् माध्यमिक वायो यावन्मात्रं यावदेव सुपर्ण्यः सुपतना रात्रय उषसः प्रतीकं मुखं प्रकाशाख्यं दर्शनं वा । नेति पूरणः । वसत आच्छादयन्ति तावदेव ब्राह्मणो होतावरो निकृष्टो होतुरस्याग्नेर्वैश्वानरस्य दैव्यस्य होतुर्निषीदन् हौत्रं कर्म कर्तुमुपविशन् यज्ञमायन् उपगच्छन् उप दधाति । होतुकर्म स्वबुद्धौ धारयति ॥ तथा च यास्कः । यावन्मात्रमुषसः प्रत्यक्तं भवति प्रतिदर्शनमिति वास्त्युपमानस्य संप्रत्यर्थे प्रयोग इहेव निधेहीति यथा सुपर्ण्यः सुपतना एता रात्रयो वसते मातरिश्चज्योतिर्वर्णस्य तावदुपदधाति यज्ञमागच्छन्ब्राह्मणो होतास्याग्नेर्होतुरवरो निषीदन् होतृजपस्वनग्निर्वैश्वानरीयो भवति । नि० ७.३१. इति ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे त्रयोदशो वर्गः ॥

इदं स्तवेत्यष्टादशर्चं पंचमं सूक्तं वैश्वामित्रस्य रेणोरार्घं त्रैष्टुभमैन्द्रं । अनुक्रांतं च । इदं स्तव झूना रेणुरिति ॥ सूर्यस्तुत्वाक्येकाह इदं सूक्तं निष्केवल्यनिविज्ञानं । सूचितं च । सूर्यस्तुता यशस्कामः पिबा सोममभीद्रं स्तवेति मध्यंदिनः । आ० ९.८. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

इदं स्तवा नृतमं यस्य महा विबबाधे रोचना वि ज्मो अंतान् ।

आ यः पप्रौ चर्षणीधृद्वरोभिः प्र सिंधुभ्यो रिरिचानो महित्वा ॥ १ ॥

इंद्रं । स्तव । नृत्तमं । यस्य । महा । वि॒ब॒बा॒धे । रो॒च॒ना । वि । ज॒मः । अ॒न्ता॒न् ।
आ । यः । प॒प्रौ । च॒र्ष॒णि॒धृत् । वरः॑ऽभिः । प्र । सि॒न्धु॑ऽभ्यः । रि॒रि॒चा॒नः । म॒हि॒ऽत्वा ॥ १ ॥

हे स्तोतॄस्त्वं नृत्तमं नेतृत्तममिंद्रं स्तव । स्तुहि । यस्येन्द्रस्य महा महत्त्वं । विभ-
क्तित्ययः । रोचना परेषां तेजांसि विबबाधे विबाधते । अभिभवतीत्यर्थः । वि
ज्मः पृथिव्याश्चांतान्पर्यंतानभिभवति । यश्चेन्द्रश्चर्षणीधृन्मनुष्याणां धर्ता सिन्धुभ्यः
समुद्रेभ्योऽपि महित्वा महत्त्वेन प्र रिरिचानः प्रवर्धमानश्च सन् वरोभिस्तमसां
वरकैस्तेजोभिरा पप्रौ द्यावापृथिव्यावापूरयति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

स सूर्यः पर्युरु वरांस्येद्रो ववृत्त्यादर्थ्येव चक्रा ।
अतिष्ठंतमपस्य न सर्गे कृष्णा तमांसि त्विषा जघान ॥ २ ॥
सः । सूर्यः । परि । उ॒रु । वरा॑ंसि । आ । इं॒द्रः । व॒वृ॒त्त्यात् । रथ्या॑ऽइव । च॒क्रा ।
अति॑ष्ठंतं । अ॒प॒स्यं । न । सर्गे । कृष्णा । तमा॑ंसि । त्वि॒षा । ज॒घान् ॥ २ ॥

सूर्यः सुवीर्यः स प्रसिद्ध इंद्र उरु बहूनि वरांसि तेजांसि पर्या ववृत्त्यात् । पर्या-
वर्तयति । तत्र दृष्टान्तः । रथ्येव यथा सारथी रथसंबन्धीनि चक्रा चक्राण्यावर्तयति
तद्वदित्यर्थः । किंच सोऽयमतिष्ठंतं शीघ्रं गच्छंतमपस्यं न कर्मण्यमिव सर्गे । सृज्यत
इति सर्गोऽश्वः । कृष्णानि तमांसि त्विषा दीप्ता जघान । हन्ति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

स॒मा॒न॒म॒स्मा॒ अ॒न॒पा॒वृ॒दर्च॑ स्म॒या दि॒वो अ॒स॒मं ब्र॒ह्म॒ न॒व्यं ।
वि॒ यः पृ॒ष्ठे॒व ज॒नि॒मा॒न्य॒र्ये इं॒द्रश्चि॒काय॑ न स॒खाय॑मी॒षे ॥ ३ ॥
स॒मा॒नं । अ॒स्मै । अ॒न॒प॒ऽवृत् । अ॒र्चं । स्म॒या । दि॒वः । अ॒स॒मं । ब्र॒ह्म । न॒व्यं ।
वि । यः । पृ॒ष्ठा॑ऽइव । ज॒नि॒मा॒नि । अ॒र्येः । इं॒द्रः । चि॒काय॑ । न । स॒खाय॑ । ई॒षे ॥ ३ ॥

हे स्तोतॄस्त्वं समानं मया सहानपावृदपगतिरहितं स्मया दिवो दिवः पृथि-
व्याश्चासममत्यंतमतिरिक्तं । महदित्यर्थः । नव्यं नवतरमन्यैरकृतपूर्वं ब्रह्म स्तोच-
मस्मा इंद्रायार्चं । उच्चारय । इंद्रो जनिमानि यज्ञे यज्ञे जातानि पृष्ठेव पृष्ठसंज्ञकानि
स्तोत्राणीवार्योऽरीञ्शून्वि चिकाय विचिनोति सखायं च नेषे । नेच्छति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

इन्द्राय गिरो अनिशितसर्गा अपः प्रेरयं सगरस्य बुधात् ।

यो अक्षेणैव चक्रिया शचीभिर्विष्वक्स्तंभं पृथिवीमुत द्यां ॥४॥

इन्द्राय । गिरः । अनिशितऽसर्गाः । अपः । प्र । ईरयं । सगरस्य । बुधात् ।

यः । अक्षेणऽइव । चक्रिया । शचीभिः । विष्वक् । तस्तंभं । पृथिवीं । उत । द्यां ॥४॥

इन्द्रायेंद्रार्थमनिशितसर्गा अतनूकृतविसर्गा उपर्युपरि वर्तमाना या गिरः स्तुत-
यस्ताभिर्गीर्भिः सगरस्य । सगरं समुद्र इत्यंतरिक्षनामसु पाठात् । बुधात्प्रदेशादप
उदकानि प्रेरयं । प्रेरयामि । इन्द्रः शचीभिः कर्मभिः पृथिवीमुतापि च द्यां दिवं
चक्रिया रथचक्राण्यक्षेणैव यथा रथाक्षेण तद्विष्वक् सर्वतस्तस्तंभ । अस्तंभात् ॥

॥ अथ पंचमी ॥

आपांतमन्युस्तृपलप्रभर्मा धुनिः शिमीवाञ्छरुमाँ ऋजीषी ।

सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वोगिंद्रं प्रतिमानानि देभुः ॥५॥

आपांतऽमन्युः । तृपलऽप्रभर्मा । धुनिः । शिमीऽवान् । शरुऽमान् । ऋजीषी ।

सोमः । विश्वानि । अतसा । वनानि । न । अर्वाक् । इंद्रं । प्रतिऽमानानि । देभुः ॥५॥

आपांतमन्युरापातितमन्युस्तृपलप्रभर्मा यावादिभिः क्षिप्रप्रहारी धुनिः शत्रूणां
कंपयिता शिमीवान् कर्मवान् शरुमानायुधवानृजीष्यजीषवान् सोमो विश्वानि
सर्वाण्यतसातसमयानि वनान्यरण्यानि वर्धयतीति शेषः । प्रतिमानानि प्रति-
मानभूतानि समानानि द्रव्याणीत्यर्थः । इन्द्रमर्वाग्र देभुः । दध्नोतिरचाकर्षणकर्मा ।
तुलया मीयमानान्यात्माभिमुखतया नाकर्षयन्ति । लघूनि भवन्तीत्यर्थः । अन्यत्र
प्रतिनिधीयमानानि पुरुणि तान्यात्माभिमुखमाकर्षन्ति नैवमिंद्रं कुर्वन्तीति । सर्वेभ्यो
महानिंद्र इत्यर्थः । त्रयः पादाः सौम्यास्तुरीयस्त्वेन्द्रः ॥ तथा च यास्कः । आपातितम-
न्युस्तृपलप्रहारी क्षिप्रप्रहारी सृप्रप्रहारी सोमो वेद्रो वा धुनिर्धुनोतेः शिमीति कर्म-
नाम शमयतेर्वा शक्नोतेर्वर्जीषी सोमो यत्सोमस्य पूयमानस्यातिरिच्यते तदृजीष-
मपार्जितं भवति तेनर्जीषी सोमोऽथाप्येन्द्रो निगमो भवत्यृजीषी वजीति । सोमः
सर्वाण्यतसानि वनानि नार्वोगिंद्रं प्रतिमानानि दधुवंति यैरेनं प्रतिमिमते नैनं
तानि दधुवंति । नि० ५. १२. । इति ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे चतुर्दशे वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व नांतरिक्षं नाद्रयः सोमो अक्षाः ।

यदस्य मन्युरधिनीयमानः शृणाति वीळु रुजति स्थिराणि ॥ ६ ॥

न। यस्य। द्यावापृथिवी इति। न। धन्व। न। अंतरिक्षं। न। अद्रयः। सोमः। अक्षारिति।

यत्। अस्य। मन्युः। अधिनीयमानः। शृणाति। वीळु। रुजति। स्थिराणि ॥ ६ ॥

द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्यौ तस्येन्द्रस्य प्रतिमानभूते न भवतः । न धन्व । उद-
कमपि प्रतिमानभूतं न भवति । नांतरिक्षं । अंतरिक्षमपि प्रतिमानभूतं न भवति ।
नाद्रयः । पर्वताश्च प्रतिमानभूता न भवन्ति । तस्येन्द्रस्य सोमोऽक्षाः । क्षरति ।
किञ्च यद्यदास्येन्द्रस्य मन्युः क्रोधोऽधिनीयमानः शृणुणामुपरि प्राप्यमाणो भवति
तदानीमयमिन्द्रो वीळु हृढं शृणाति । हिनस्ति । स्थिराणि रुजति । भिनत्ति च ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

जघान वृचं स्वधितिर्वनेव रुरोज पुरो अरदन्न सिंधून् ।

विभेद गिरिं नवमिन्न कुंभमा गा इन्द्रो अकृणुत स्वयुग्भिः ॥ ७ ॥

जघानं । वृचं । स्वऽधितिः । वनाऽइव । रुरोज । पुरः । अरदत् । न । सिंधून् ।

विभेदं । गिरिं । नवं । इत् । न । कुंभं । आ । गाः । इन्द्रः । अकृणुत । स्वयुक्ऽभिः ॥ ७ ॥

इन्द्रो वृचमसुरं जघान । हतवान् । अपि च स्वधितिः परशुर्वनेव वनानीव पुरः
शत्रुनगरी रुरोज । रुजति । भिनत्ति । शत्रुनगरीभिर्त्वा च सिंधून्दीरदत् । वृष्ट्यु-
दकेनालिखत् । नेति संप्रत्यर्थे । किञ्च । गिरिं मेघं नवं न नवमिव कुंभं कलशं
विभेदेत् । भिनत्त्येव । किञ्चेन्द्रः स्वयुग्भिः स्वयं युज्यमानैर्मरुद्भिर्गा उदकान्याकृणुत ।
अस्मदभिमुखं करोति ॥

॥ अथाष्टमी ॥

त्वं ह त्यहण्या इन्द्र धीरोऽसिर्न पर्वं वृजिना शृणासि ।

प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जनां मिनन्ति मित्रं ॥ ८ ॥

त्वं । ह । त्यत् । अहण्याः । इन्द्र । धीरः । असिः । न । पर्वं । वृजिना । शृणासि ।

प्र । ये । मित्रस्य । वरुणस्य । धाम । युजं । न । जनाः । मिनन्ति । मित्रं ॥ ८ ॥

इंद्र धीरः प्राज्ञस्त्वं ह त्वं खलु त्यक्तहृणयाः स्तोतृविषयाणामृणानां प्रापयि-
तासि । किंच । त्वमसिर्न शस्त्रमिव पर्व पशूनां पर्वणि वृजिना वृजिनानि स्तो-
तृणामुपद्रवाणि शृणासि । हंसि । किंच । मित्रस्य वरुणस्य मित्रावरुणयोर्धाम
धारकं कर्म युजं न युक्तमिव मित्रं येऽज्ञा नृशंसा जनाः प्रमिनन्ति प्रकर्षेण हिंसन्ति
तानपि शृणासीत्यर्थः ॥

॥ अथ नवमी ॥

प्र ये मित्रं प्रार्यमणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनन्ति ।

न्यमित्रेषु वधमिंद्र तुमं वृषन्वृषाणमरुषं शिशीहि ॥ ९ ॥

प्र । ये । मित्रं । प्र । अर्यमणं । दुःऽएवाः । प्र । संऽगिरः । प्र । वरुणं । मिनन्ति ।

नि । अमित्रेषु । वधं । इंद्र । तुमं । वृषन् । वृषाणं । अरुषं । शिशीहि ॥ ९ ॥

ये दुरेवा दुष्टगमना जना मित्रं देवं प्रमिनन्ति प्रहिंसन्ति अर्यमणं च देवं प्रमि-
नन्ति संगिरः समीचीनस्तुतिमतो मरुतश्च प्रमिनन्ति वरुणं च देवं प्रमिनन्ति तेष्व-
मित्रेषु शत्रुषु । तानुद्दिश्येत्यर्थः । हे वृषन् कामानां वर्षकेन्द्र त्वं तुमं गमनशीलं
वृषाणं कामानां वर्षकमरुषमारोचमानं वधं वज्रं । वधो वज्र इति वज्रनामसु
पाठात् । नि शिशीहि । तीक्ष्णीकुरु ॥

॥ अथ दशमी ॥

इंद्रो दिव इंद्र ईशे पृथिव्या इंद्रो अपामिंद्र इत्पर्वतानां ।

इंद्रो वृधामिंद्र इन्मेधिराणामिंद्रः क्षेमे योगे हव्य इंद्रः ॥ १० ॥

इंद्रः । दिवः । इंद्रः । ईशे । पृथिव्याः । इंद्रः । अपां । इंद्रः । इत् । पर्वतानां ।

इंद्रः । वृधां । इंद्रः । इत् । मेधिराणां । इंद्रः । क्षेमे । योगे । हव्यः । इंद्रः ॥ १० ॥

दिवो द्युलोकस्येन्द्र ईशे । ईशे । पृथिव्या भूमेरपींद्र ईशे । ईश्वरो भवति । अपा-
मुदकानामपींद्र ईश्वरो भवति । पर्वतानां मेघानामपींद्र ईश्वरो भवति । वृधां वृद्धा-
नामपींद्र एवेश्वरः । मेधिराणां प्रज्ञानामपींद्र एवेश्वरो भवति । किंचेन्द्रः क्षेमे
लब्धस्य धनस्य परिपालने हव्यो ह्यातव्यो योगेऽलब्धस्य धनस्य लाभेऽपींद्र
एव ह्यातव्यो भवति ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे पंचदशो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

प्राक्कुभ्य इन्द्रः प्र वृधो अहभ्यः प्रांतरिक्षात्प्र समुद्रस्य धासेः ।

प्र वातस्य प्रथसः प्र ज्मो अंतात्प्र सिंधुभ्यो रिरिचे प्र क्षितिभ्यः ॥११॥

प्र। अक्कुभ्यः। इन्द्रः। प्र। वृधः। अहभ्यः। प्र। अंतरिक्षात्। प्र। समुद्रस्य। धासेः।

प्र। वातस्य। प्रथसः। प्र। ज्मः। अंतात्। प्र। सिंधुभ्यः। रिरिचे। प्र। क्षितिभ्यः॥११॥

इन्द्रोऽक्कुभ्यो रात्रिभ्यः प्र वृधः । प्रवृद्धः । अहभ्यो दिवसेभ्योऽपि प्र वृधः । अधिकः । अंतरिक्षादपि प्रवृद्धः । समुद्रस्याब्धेर्धासेर्धारकात्स्थानादपि प्रवृद्धः । वातस्य वायोः प्रथसः प्रथिन्नोऽपि प्रवृद्धः । ज्मः पृथिव्या अंतात्पर्येतादपि प्रवृद्धः । सिंधुभ्यो नदीभ्यश्च प्र रिरिचे । अतिरिच्यते । महान्भवतीत्यर्थः । क्षितिभ्यो मनुष्येभ्योऽपि प्र रिरिचे ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

प्र शोष्नुचत्या उषसो न केतुरसिन्वा ते वर्ततामिन्द्र हेतिः ।

अश्मेव विध्य दिव आ सृजानस्तपिष्ठेन हेषसा द्रोघमिचान् ॥१२॥

प्र। शोष्नुचत्याः। उषसः। न। केतुः। असिन्वा। ते। वर्ततां। इन्द्र। हेतिः।

अश्माऽइव। विध्य। दिवः। आ। सृजानः। तपिष्ठेन। हेषसा। द्रोघमिचान्॥१२॥

हे इन्द्र ते तवासिन्वा भेदनरहितं हेतिर्वज्राख्यमायुधं शोष्नुचत्या ज्वलन्त्या उषसो न यथोषसः केतुः पताकस्थानीयो रश्मिस्तद्वच्चुषु प्र वर्ततां । किंच । तपिष्ठेनातिशयेन शत्रूणां तापयिष्या हेषसा शब्दकारिण्या हेत्या द्रोघमिचान् दुग्धानि मित्राणि येषां ते द्रोघमिचाः । ताज्जशून्विध्य । ताडय । तच्च दृष्टान्तः । दिव आ सृजानः सृज्यमानोऽश्मेव । यथाशनिर्वृक्षान्विध्यति तद्वदित्यर्थः ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

अन्वह मासा अन्विह्वनान्यन्वोषधीरनु पर्वतासः ।

अन्विन्द्रो रोदसी वावशाने अन्वापो अजिहत जायमानं ॥१३॥

अनु। अह। मासाः। अनु। इत्। वनानि। अनु। ओषधीः। अनु। पर्वतासः।

अनु। इन्द्र। रोदसी इति। वावशाने इति। अनु। आपः। अजिहत। जायमानं॥१३॥

जायमानं प्रादुर्भवन्तमिन्द्रं मासाश्चैत्रादयोऽन्वजिहत । अनुगच्छन्ति । अहेति पूरणः । वनान्यरण्यान्यपीन्द्रमन्वजिहत । इदिति पूरणः । ओषधीरोषध्योऽपीन्द्रमनुगच्छन्ति । पर्वतासः पर्वता अपीन्द्रमनुगच्छन्ति । वावशाने कामयमाने रोदसी द्यावापृथिव्यावपीन्द्रमनुगच्छतः । आप उदकान्यपीन्द्रमनुगच्छन्ति । मासाद्यधिष्ठातृदेवताः प्रादुर्भवन्तमिन्द्रमनुगच्छन्तीत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

कर्हि स्विता त इन्द्र चेत्यासदधस्य यज्ञिनदो रक्ष एषत् ।

मित्रक्रुवो यच्छसने न गावः पृथिव्या आपृगमुया शयन्ते ॥ १४ ॥

कर्हि स्विता सा ते इन्द्र चेत्या असत् अघस्य यत् भिनदः रक्षः आपृईषत् ।

मित्रऽक्रुवः यत् शसने न गावः पृथिव्याः आपृक् अमुया शयन्ते ॥ १४ ॥

हे इन्द्र ते तव सा हेतिरिषुर्वा चेत्या चेतयितव्या शत्रुषु क्षेप्तव्या कर्हि स्विता कदा वासन्नविषति । यद्यदा हेत्या त्वमघस्य । द्वितीयार्थे षष्ठी । अहतमेषद्युद्धार्थमागच्छद्रक्षो भिनदोऽभिनत् । यद्यदा च शक्त्या मित्रक्रुवो मित्राणां क्रूरस्य कर्मणः कर्तारो जनाः पृथिव्याः संबधिनि शसने विशसनस्थाने गावो न पशव इवापृगापर्चनाहताः संतोऽमुयानया पृथिव्या संगता युद्धे शयन्ते शेरते ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

शत्रूयंतो अभि ये नस्ततस्त्रे महि ब्राधंत ओगणास इन्द्र ।

अंधेनामित्रास्तमसा सचन्तां सुज्योतिषो अक्तवस्ताँ अभि षुः ॥ १५ ॥

शत्रुऽयन्तः अभि ये न ततस्त्रे महि ब्राधन्तः ओगणासः इन्द्र ।

अंधेन । अमित्राः तमसा सचन्तां सुऽज्योतिषः अक्तवः तान् अभि ।

स्वरिति स्युः ॥ १५ ॥

हे इन्द्र शत्रूयंतो मह्यत्यन्तं ब्राधन्तोऽस्मान्बाधमाना ओगणासः संधीभूता ये शत्रवो नोऽस्मानभि ततस्त्रे निक्षिपन्ति तेऽमित्राः शत्रवोऽंधेन तमसा महतांधकारेण सचन्तां । संगच्छन्तां । किंच । तानमित्रान् सुज्योतिषो दिवसा अक्तवो रात्रयश्चाभि षुः अभिभवन्तु ॥

॥ अथ षोडशी ॥

पुरुणि हि त्वा सवना जनानां ब्रह्माणि मंदंगृणतामृषीणां ।

इमामाघोषन्नवसा सहूतिं तिरो विश्वाँ अर्चतो याह्यर्वाङ् ॥ १६ ॥

पुरुणि । हि । त्वा । सवना । जनानां । ब्रह्माणि । मंदन् । गृणतां । ऋषीणां ।

इमां । आऽघोषन् । अवसा । सऽहूतिं । तिरोः । विश्वान् । अर्चतः । याहि । अर्वाङ् ॥ १६ ॥

हे इंद्र त्वा त्वां जनानां संबंधीनि पुरुणि बहूनि सवना सवनानि ब्रह्माणि स्तोत्राणि च मंदन् । स्तुवंति मोदयन्ति वा । गृणतां स्तुवतामृषीणामिमां सहूतिं स्तुतिं त्वमाघोषन् महती शब्दवती चेयं स्तुतिरिति वदन् अर्चतः स्तुवतोऽन्यान्वि-
श्वान्सर्वानपि तिरस्तिरस्कृत्यावसा रक्षणेन सहार्वाङ्मदभिमुखं याहि । गच्छ ॥

॥ अथ सप्तदशी ॥

एवा ते वयमिन्द्र भुञ्जतीनां विद्याम सुमतीनां नवानां ।

विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विश्वामित्रा उत ते इंद्र नूनं ॥ १७ ॥

एव । ते । वयं । इंद्र । भुञ्जतीनां । विद्याम । सुऽमतीनां । नवानां ।

विद्याम । वस्तोः । अवसा । गृणन्तः । विश्वामित्राः । उत । ते । इंद्र । नूनं ॥ १७ ॥

हे इंद्र ते तवैव भुञ्जतीनां रक्षन्तीः प्रिया वयं विश्वामित्रपुत्रा रेणवो विद्याम । लभेमहि । उतापि च हे इंद्र ते तव नवानां नूतनाः सुमतीनामनुग्रहबुद्धीर्व-
स्तोरहन्यवसा रक्षणार्थं गृणन्तो नूनं त्वां स्तुवंत एव विश्वामित्रा विश्वामित्रपुत्रा
वयं विद्याम । लभेम ॥

॥ अथाष्टादशी ॥

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानां ॥ १८ ॥

शुनं । हुवेम । मघऽवानं । इंद्रं । अस्मिन् । भरे । नृऽतमं । वाजऽसातौ ।

शृण्वन्तं । उग्रं । जूतये । समत्सु । घ्नन्तं । वृत्राणि । संऽजितं । धनानां ॥ १८ ॥

अस्मिन्भरे संग्रामे शुनं वृद्धं मघवानं धनवंतं शृण्वन्तमस्मदीयस्याह्वानस्य
श्रीतारमुग्रमुद्गूर्णं समत्सु संग्रामेषु वृत्राणि शत्रून्घ्नन्तं मारयन्तं धनानां शत्रुधनानां

संजितं सम्यगेव जेतारमिंद्रं वाजसातावन्नस्य लाभायोतये रक्षणाय च हुवेम ।
आह्वयेम ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे षोडशो वर्गः ॥

सहस्रशीर्षेति षोडशर्चं षष्ठं सूक्तं । नारायणो नामर्षिरंत्या त्रिष्टुप् शिष्टा अनु-
ष्टुभः । अथक्तमहदादिविलक्षणश्चेतनो यः पुरुषः । वे० सू० १.४.१. । पुरुषान्न परं
किंचित् । का० उ० ३.११. । इत्यादिश्रुतिषु प्रसिद्धः । स देवता । तथा चानुक्रांतं ।
सहस्रशीर्षा षोडश नारायणः पौरुषमानुष्टुभं त्रिष्टुबंतं त्विति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।

स भूमिं विश्वतो वृत्वात्यतिष्ठदशंगुलं ॥ १ ॥

सहस्रं ऽशीर्षा । पुरुषः । सहस्रं ऽअक्षः । सहस्रं ऽपात् ।

सः । भूमिं । विश्वतः । वृत्वा । अति । अतिष्ठत् । दशं ऽअंगुलं ॥ १ ॥

सर्वप्राणिसमष्टिरूपो ब्रह्मांडदेहो विराडाख्यो यः पुरुषः सोऽयं सहस्रशीर्षा ।
सहस्रशब्दस्योपलक्षणत्वादनंतैः शिरोभिर्युक्त इत्यर्थः । यानि सर्वप्राणिनां शिरांसि
तानि सर्वाणि तद्देहांतःपातित्वात्तदीयान्येवेति सहस्रशीर्षत्वं । एवं सहस्राक्षत्वं सह-
स्रपादत्वं च । स पुरुषो भूमिं ब्रह्मांडगोलकरूपां विश्वतः सर्वतो वृत्वा परिवेष्ट्य
दशंगुलं दशंगुलपरिमितं देशमत्यतिष्ठत् । अतिक्रम्य व्यवस्थितः । दशंगुलमि-
त्युपलक्षणं । ब्रह्मांडाद्बहिरपि सर्वतो व्याप्यावस्थित इत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यं ।

उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥ २ ॥

पुरुषः । एव । इदं । सर्वं । यत् । भूतं । यत् । च । भव्यं ।

उत । अमृतं ऽत्वस्य । ईशानः । यत् । अन्नेन । अतिं ऽरोहति ॥ २ ॥

यदिदं वर्तमानं जगत्तत्सर्वं पुरुष एव । यच्च भूतमतीतं जगद्यच्च भव्यं भविष्यज्ज-
गत् तदपि पुरुष एव । यथास्मिन्कल्पे वर्तमानाः प्राणिदेहाः सर्वेऽपि विराट्पु-
रुषस्यावयवास्तथैवातीतागामिनोरपि कल्पयोर्द्रष्टव्यमित्यभिप्रायः । उतापि च ।

अमृतत्वस्य देवत्वस्यायमीशानः स्वामी । यद्यस्मात्कारणादन्नेन प्राणिनां भोग्ये-
नान्नेन निमित्तभूतेनातिरोहति स्वकीयां कारणावस्थामतिक्रम्य परिहृश्यमानां
जगदवस्थां प्राप्नोति तस्मात्प्राणिनां कर्मफलभोगाय जगदवस्थास्वीकारान्नेदं तस्य
वस्तुत्वमित्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

एतावानस्य महिमातो ज्यायांश्च पूरुषः ।

पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥३॥

एतावान् । अस्य । महिमा । अतः । ज्यायान् । च । पूरुषः ।

पादः । अस्य । विश्वा । भूतानि । त्रिऽपात् । अस्य । अमृतं । दिवि ॥३॥

अतीतानागतवर्तमानरूपं जगद्वावदस्ति एतावान्सर्वोऽयस्य पुरुषस्य महि-
मा । स्वकीयसामर्थ्यविशेषः । न तु तस्य वास्तवस्वरूपं । वास्तवस्तु पुरुषोऽतो
महिम्नोऽपि ज्यायान् । अतिश्येनाधिकः । एतच्चोभयं स्पष्टीक्रियते । अस्य पुरुषस्य
विश्वा सर्वाणि भूतानि कालत्रयवर्तीनि प्राणिजातानि पादः । चतुर्थोऽंशः । अस्य
पुरुषस्यावशिष्टं त्रिपात्स्वरूपममृतं विनाशरहितं सहिवि द्योतनात्मके स्वप्रका-
शस्वरूपे व्यवतिष्ठत इति शेषः । यद्यपि सत्यं ज्ञानमनंतं ब्रह्मेत्याम्नातस्य परब्रह्मण
इयत्ताभावात्पादचतुष्टयं निरूपयितुमशक्यं तथापि जगदिदं ब्रह्मस्वरूपापेक्षया-
ल्पमिति विवक्षितत्वात्पादत्वोपन्यासः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

त्रिपादूर्ध्वं उदैत्पूरुषः पादोऽस्येहामभवत्पुनः ।

ततो विष्वङ्मक्रामत्साशनानशने अभि ॥४॥

त्रिऽपात् । ऊर्ध्वः । उत् । ऐत् । पूरुषः । पादः । अस्य । इह । अभवत् । पुनरिति ।

ततः । विष्वङ् । वि । अक्रामत् । साशनानशने इति । अभि ॥४॥

योऽयं त्रिपात्पुरुषः संसाररहितो ब्रह्मस्वरूपः सोऽयमूर्ध्वं उदैत् । अस्मा-
दज्ञानकार्यात्संसाराद्बहिर्भूतोऽच्यैर्गुणदोषैरस्पृष्ट उत्कर्षेण स्थितवान् । तस्यास्य
सोऽयं पादो लेशः सोऽयमिह मायायां पुनरभवत् । सृष्टिसंहाराभ्यां पुनःपुन-
रागच्छति । अस्य सर्वस्य जगतः परमात्मलेशत्वं भगवताप्युक्तं । विष्टभ्याहमिदं

कृत्स्नमेकांशेन स्थितो जगत् । भ० गी० १०. ४२. इति । ततो मायायामागत्यनंतरं विष्वङ् देवमनुष्यतिर्यगादिरूपेण विविधः सन् व्यक्रामत् । व्याप्रवान् । किं कृत्वा । साशनानशने अभिलक्ष्य । साशनं भोजनादिव्यवहारोपेतं चेतनं प्राणिजातं अनशनं तद्रहितमचेतनं गिरिनद्यादिकं । तदुभयं यथा स्यात्तथा स्वयमेव विविधो भूत्वा व्याप्रवानित्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

तस्माद्विराज्जायत विराजो अधि पूरुषः ।

स जातो अत्यरिच्यत पञ्चाङ्गमिमथो पुरः ॥५॥

तस्मात् । विराट् । अजायत । विराजः । अधि । पूरुषः ।

सः । जातः । अति । अरिच्यत । पञ्चात् । भूमिं । अथो इति । पुरः ॥५॥

विष्वङ् व्यक्रामदिति यदुक्तं तदेवात्र प्रपंच्यते । तस्मादादिपुरुषाद्विराड्ब्रह्मांडदेहोऽजायत । उत्पन्नः । विविधानि राजन्ते वस्तून्यचेति विराट् । विराजोऽधि विराडेहस्योपरि तमेव देहमधिकरणं कृत्वा पुरुषस्तदेहाभिमानी कश्चित्पुमानजायत । सोऽयं सर्ववेदांतवेद्यः परमात्मा स्वयमेव स्वकीयया मायया विराडेहं ब्रह्मांडरूपं सृष्ट्वा तत्र जीवरूपेण प्रविश्य ब्रह्मांडाभिमानी देवतात्मा जीवोऽभवत् । एतच्चाथर्वणिका उत्तरतापनीये । ९. ९. विस्पष्टमामनन्ति । स वा एष भूतानीन्द्रियाणि विराजं देवताः कोशांश्च सृष्ट्वा प्रविश्यामूढो मूढ इव व्यवहरन्नास्ते माययेति । स जातो विराट् पुरुषोऽत्यरिच्यत । अतिरिक्तोऽभूत् । विराड्व्यतिरिक्तो देवतिर्यङ्मनुष्यादिरूपोऽभूत् । पञ्चाद्देवादिजीवभावादूर्ध्वं भूमिं ससर्जेति शेषः । अथो भूमि-सृष्टेरनंतरं तेषां जीवानां पुरः ससर्ज । पूर्यन्ते सप्तभिर्धातुभिरिति पुरः शरीराणि ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे सप्तदशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत ।

वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्विः ॥ ६ ॥

यत् । पुरुषेण । हविषा । देवाः । यज्ञं । अतन्वत ।

वसन्तः । अस्य । आसीत् । आज्यं । ग्रीष्मः । इध्मः । शरत् । हविः ॥ ६ ॥

यद्यदा पूर्वोक्तक्रमेणैव शरीरेषूपत्नेषु सत्सु देवा उत्तरसृष्टिसिद्ध्यर्थं बाह्यद्रव्य-
स्यानुत्पन्नत्वेन हविरंतरासंभवात्पुरुषस्वरूपमेव मनसा हविष्ट्वेन संकल्प्य पुरुषेण
पुरुषाख्येन हविषा मानसं यज्ञमतन्वतान्वतिष्ठन् तदानीमस्य यज्ञस्य वसंतो वसं-
तर्तुरेवाज्यमासीत् । अभूत् । तमेवाज्यत्वेन संकल्पितवन्त इत्यर्थः । एवं ग्रीष्म इध्म
आसीत् । तमेवेध्मत्वेन संकल्पितवन्त इत्यर्थः । तथा शरद्धविरासीत् । तामेव पुरो-
डाशादिहविष्ट्वेन संकल्पितवन्त इत्यर्थः । पूर्वं पुरुषस्य हविः सामान्यरूपत्वेन संकल्पः ।
अनंतरं वसंतादीनामाज्यादिविशेषरूपत्वेन संकल्प इति द्रष्टव्यं ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्पुरुषं जातमयतः ।

तेन देवा अयजंत साध्या ऋषयश्च ये ॥ ७ ॥

तं । यज्ञं । बर्हिषि । प्र । औक्षन् । पुरुषं । जातं । अयतः ।

तेन । देवाः । अयजंत । साध्याः । ऋषयः । च । ये ॥ ७ ॥

यज्ञं यज्ञसाधनभूतं तं पुरुषं पशुत्वभावनया यूपे बद्धं बर्हिषि मानसे यज्ञे
प्रौक्षन् । प्रोक्षितवन्तः । कीदृशमित्यत्राह । अयतः सर्वसृष्टेः पूर्वं पुरुषं जातं पुरुष-
त्वेनोत्पन्नं । एतच्च प्रागेवोक्तं तस्माद्विराळजायत विराजो अधि पूरुष इति ।
तेन पुरुषरूपेण पशुना देवा अयजंत । मानसयागं निष्पादितवन्त इत्यर्थः । के ते
देवा इत्यत्राह । साध्याः । सृष्टिसाधनयोग्याः प्रजापतिप्रभृतयः । तदनुकूला ऋषयो
मन्त्रद्रष्टारश्च ये संति ते सर्वेऽययजन्तेत्यर्थः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यं ।

पशून्तांश्चक्रे वायव्यान् आरण्यान्ग्राम्याश्च ये ॥ ८ ॥

तस्मात् । यज्ञात् । सर्वहुतः । संभृतं । पृषत्ऽआज्यं ।

पशून् । तान् । चक्रे । वायव्यान् । आरण्यान् । ग्राम्याः । च । ये ॥ ८ ॥

सर्वहुतः । सर्वात्मकः पुरुषो यस्मिन्यज्ञे हूयते सोऽयं सर्वहुत् । तादृशात्तस्मा-
त्पूर्वोक्तान्मानसाद्यज्ञात्पृषदाज्यं दधिमिश्रमाज्यं संभृतं । संपादितं । दधि चाज्यं
चेत्येवमादिभोग्यजातं सर्वं संपादितमित्यर्थः । तथा वायव्यान्वायुदेवताकाँक्षीक-

प्रसिद्धानारण्यान्पशून्चक्रे । उत्पादितवान् । आरण्या हरिणादयः । तथा ये च
ग्राम्या गवाश्चादयस्तानपि चक्रे । पशूनामंतरिक्षद्वारा वायुदेवत्यत्वं यजुर्ब्राह्मणे
समाम्नायते । वायवः स्थेत्याह वायुर्वा अंतरिक्षस्याध्यक्षाः । अंतरिक्षदेवत्याः खलु
वै पशवः । वायव एवैनान्परिददाति । तै० ब्रा० ३. २. १. ३. । इति ॥

॥ अथ नवमी ॥

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतं ऋचः सामानि जज्ञिरे ।

छंदांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ ९ ॥

तस्मात् । यज्ञात् । सर्वं हुतः । ऋचः । सामानि । जज्ञिरे ।

छंदांसि । जज्ञिरे । तस्मात् । यजुः । तस्मात् । अजायत ॥ ९ ॥

सर्वहुतस्तस्मात्पूर्वोक्ताद्यज्ञादहचः सामानि जज्ञिरे । उत्पन्नाः । तस्माद्यज्ञाच्छं-
दांसि गायत्र्यादीनि जज्ञिरे । तस्माद्यज्ञाद्यजुरप्यजायत ॥

॥ अथ दशमी ॥

तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः ।

गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजावयः ॥ १० ॥

तस्मात् । अश्वाः । अजायन्त । ये । के । च । उभयादतः ।

गावः । ह । जज्ञिरे । तस्मात् । तस्मात् । जाताः । अजावयः ॥ १० ॥

तस्मात्पूर्वोक्ताद्यज्ञादश्वा अजायन्त । उत्पन्नाः । तथा येकेचाश्वव्यतिरिक्ता गर्द-
भा अश्वतराश्चोभयादत ऊर्ध्वाधोभागयोरुभयोर्देतयुक्ताः संति तेऽप्यजायन्त । तथा
तस्माद्यज्ञाज्जावश्च जज्ञिरे । किंच । तस्माद्यज्ञादजावयश्च जाताः ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थेऽष्टादशो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।

मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरू पादा उच्येते ॥ ११ ॥

यत् । पुरुषं । वि । व्यदधुः । कतिधा । वि । व्यकल्पयन् ।

मुखं । किं । अस्य । कौ । बाहू इति । कौ । ऊरू इति । पादा इति । उच्येते इति ॥ ११ ॥

प्रश्नोत्तररूपेण ब्राह्मणादिसृष्टिं वक्तुं ब्रह्मवादिनां प्रश्ना उच्यन्ते । प्रजापतेः प्राणरूपा देवा यद्यदा पुरुषं विराड्रूपं व्यदधुः संकल्पेनोत्पादितवन्तस्तदानीं कति-
धा कतिभिः प्रकारैर्यत्कल्पयन् । विविधं कल्पितवन्तः । अस्य पुरुषस्य मुखं किमा-
सीत् । कौ बाहू अभूतां । का ऊरू । कौ च पादावुच्येते । प्रथमं सामान्यरूपः प्रश्नः
पश्चान्मुखं किमित्यादिना विशेषविषयाः प्रश्नाः ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ।

ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत ॥ १२ ॥

ब्राह्मणः । अस्य । मुखं । आसीत् । बाहू इति । राजन्यः । कृतः ।

ऊरू इति । तत् । अस्य । यत् । वैश्यः । पद्भ्यां । शूद्रः । अजायत ॥ १२ ॥

इदानीं पूर्वोक्तानां प्रश्नानामुत्तराणि दर्शयति । अस्य प्रजापतेर्ब्राह्मणो ब्राह्म-
णत्वजातिविशिष्टः पुरुषो मुखमासीत् । मुखादुत्पन्न इत्यर्थः । योऽयं राजन्यः
क्षत्रियत्वजातिमान्पुरुषः स बाहू कृतः । बाहुत्वेन निष्पादितः । बाहुभ्यामुत्पादित
इत्यर्थः । तत्तदानीमस्य प्रजापतेर्यदूरू तद्रूपो वैश्यः संपन्नः । ऊरूभ्यामुत्पन्न
इत्यर्थः । तथास्य पद्भ्यां पादाभ्यां शूद्रः शूद्रत्वजातिमान्पुरुषोऽजायत । इयं च
मुखादिभ्यो ब्राह्मणादीनामुत्पत्तिर्यजुःसंहितायां सप्तमकांडे स मुखतस्त्रिवृतं निर-
मिमितीत्यादौ विस्पष्टमान्नाता । अतः प्रश्नोत्तरे उभे अपि तत्परतयैव योजनीये ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

चंद्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ।

मुखादिंद्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत ॥ १३ ॥

चंद्रमाः । मनसः । जातः । चक्षोः । सूर्यः । अजायत ।

मुखात् । इंद्रः । च । अग्निः । च । प्राणात् । वायुः । अजायत ॥ १३ ॥

यथा दध्याज्यादिद्रव्याणि गवादयः पशव ऋगादिवेदा ब्राह्मणादयो मनुष्याश्च
तस्मादुत्पन्ना एवं चंद्रादयो देवा अपि तस्मादेवोत्पन्ना इत्याह । प्रजापतेर्मनसः
सकाशाच्चंद्रमा जातः । चक्षोश्च चक्षुषः सूर्योऽपजायत । अस्य मुखादिंद्रश्चाग्निश्च
देवावुत्पन्नी । अस्य प्राणाद्वायुरजायत ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

नाभ्या आसीदन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ।

पद्मां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकाँ अकल्पयन् ॥ १४ ॥

नाभ्याः । आसीत् । अन्तरिक्षं । शीर्ष्णः । द्यौः । सं । अवर्तत ।

पत्ऽभ्यां । भूमिः । दिशः । श्रोत्रात् । तथा । लोकान् । अकल्पयन् ॥ १४ ॥

यथा चंद्रादीन्प्रजापतेर्मनःप्रभृतिभ्योऽकल्पयंस्तथांतरिक्षादीँल्लोकान्प्रजापतेर्नाभ्यादिभ्यो देवा अकल्पयन् उत्पादितवन्तः । एतदेव दर्शयति । नाभ्याः प्रजापतेर्नाभेरन्तरिक्षमासीत् । शीर्ष्णः शिरसो द्यौः समवर्तत । उत्पन्ना । अस्य पद्मां पादाभ्यां भूमिरुत्पन्ना । अस्य श्रोत्राद्दिश उत्पन्नाः ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।

देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन्पुरुषं पशुं ॥ १५ ॥

सप्त । अस्य । आसन् । परिऽधयः । त्रिः । सप्त । संऽइधः । कृताः ।

देवाः । यत् । यज्ञं । तन्वानाः । अबध्नन् । पुरुषं । पशुं ॥ १५ ॥

अस्य सांकल्पिकयज्ञस्य गायत्र्यादीनि सप्त छंदांसि परिधय आसन् । ऐष्टिकस्याहवनीयस्य त्रयः परिधय उत्तरवेदिकास्त्रय आदित्यश्च सप्तमः परिधिप्रतिनिधिरूपः । अत एवास्मायते । न पुरस्तात्परिदध्यादित्यादित्यो ह्येवोद्यन्पुरस्ताद्दृष्टांस्यपहंतीति । तत एत आदित्यसहिताः सप्त परिधयोऽत्र सप्त छंदोरूपाः । तथा समिधस्त्रिः सप्त त्रिगुणीकृतसप्तसंख्याका एकविंशतिः कृताः । द्वादश मासाः पंचर्तवस्त्रय इमे लोका असावादित्य एकविंश इति श्रुताः पदार्था एकविंशतिदारुयुक्तेधनत्वेन भाविताः । यद्यः पुरुषो वैराजोऽस्ति तं पुरुषं देवाः प्रजापतिप्राणेंद्रियरूपा यज्ञं तन्वाना मानसं यज्ञं तन्वानाः कुर्वाणाः पशुमबध्नन् । विराट्पुरुषमेव पशुत्वेन भावितवन्तः । एतदेवाभिप्रेत्य पूर्वत्र यत्पुरुषेण हविषेत्युक्तं ॥

॥ अथ षोडशी ॥

यज्ञेन यज्ञमयजंत देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नाकं महिमानः सचंत यत्र पूर्वे साध्याः संति देवाः ॥ १६ ॥

यज्ञेन । यज्ञं । अयजंत । देवाः । तानि । धर्माणि । प्रथमानि । आसन् ।

ते । ह । नाकं । महिमानः । सचंत । यत्र । पूर्वं । साध्याः । संति । देवाः ॥ १६ ॥

पूर्वं प्रपंचेनोक्तमर्थं संक्षिप्याच्च दर्शयति । देवाः प्रजापतिप्राणरूपा यज्ञेन यथोक्तेन मानसेन संकल्पेन यज्ञं यथोक्तयज्ञस्वरूपं प्रजापतिमयजंत । पूजित-
वंतः । तस्मात्पूजनात्तानि प्रसिद्धानि धर्माणि जगदूपाविकाराणां धारकाणि प्रथ-
मानि मुख्यान्यासन् । एतावता सृष्टिप्रतिपादकसूक्तभागार्थः संगृहीतः । अथो-
पासनतत्फलानुवादकभागार्थः संगृह्यते । यत्र यस्मिन्विराट्प्राप्तिरूपे नाके पूर्वं
साध्याः पुरातना विराडुपास्तिसाधका देवाः संति तिष्ठन्ति तन्नाकं विराट्प्राप्तिरूपं
स्वर्गं ते महिमानस्तदुपासका महात्मानः सचंत । समवयन्ति । प्राप्नुवन्ति ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थ एकोनविंशो वर्गः ॥

॥ इति दशमे मंडले सप्तमोऽनुवाकः ॥

अष्टमेऽनुवाके नव सूक्तानि । सं जागृवद्भिरिति पंचदशर्चं प्रथमं सूक्तं वीत-
हव्यपुत्रस्यारुणनाम्न आर्षमग्निदैवत्यं । अंत्या त्रिष्टुप् शिष्टा जगत्यः । तथा चानु-
क्रांतं । सं जागृवद्भिः पंचोनारुणो वैतहव्य आग्नेयमिति ॥ प्रातरनुवाकाश्चिनशस्त्र-
योर्जागते छंदसीदं सूक्तं । सूचितं च । सं जागृवद्भिश्चिच इच्छिशोर्वसुं न चित्रम-
हसमिति जागतं । अ० ४. १३. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

सं जागृवद्भिर्जरमाण इध्यते दमे दमूना इषयन्निष्ठस्पदे ।

विश्वस्य होता हविषो वरेण्यो विभुर्विभावा सुषखा सखीयते ॥ १ ॥

सं । जागृवत्ऽभिः । जरमाणः । इध्यते । दमे । दमूनाः । इषयन् । इष्ठः । पदे ।

विश्वस्य । होता । हविषः । वरेण्यः । विऽभुः । विभाऽवा । सुऽसखा । सखिऽयते ॥ १ ॥

हे अग्ने जागृवद्भिर्जागरणशीलैः स्तोतृभिर्जरमाणः स्तूयमानो दमूना दममना
दानमना दांतमना वेळ इळायास्पदे स्थान उत्तरवेद्यामिषयन् अन्नमिच्छन्
विश्वस्य सर्वस्य हविषो होता वरेण्यो वरणीयो विभुर्व्याप्नो विभावा दीप्तिमान्
सुषखा शोभनसखा भवान् सखीयते सखित्वमिच्छते यजमानाय समिध्यते ।
सम्यग्दीप्यते ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

स दर्शतश्चरतिथिर्गृहे वने वने शिश्चिये तक्कवीरिव ।

जनं जनं जन्यो नाति मन्यते विश आ क्षेति विश्वोऽविशं विशं ॥ २ ॥

सः । दर्शतः । शिश्चियः । गृहेऽगृहे । वनेऽवने । शिश्चिये । तक्कवीःऽइव ।

जनंऽजनं । जन्यः । न । अति । मन्यते । विशः । आ । क्षेति । विश्वः । विशंऽविशं ॥ २ ॥

दर्शतश्चरतिथिर्गृहे वने वने शिश्चिये तक्कवीरिव नाति मन्यते । न विमृज्य गच्छतीत्यर्थः । तदेव दर्शयति । विश्वो विश्वो हितः सोऽग्निर्विशो मनुष्याना क्षेति । किंच । विश्वं विश्वं सर्वा विश्वः प्रजा अधितिष्ठतीति शेषः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

सुदक्षो दक्षैः क्रतुनासि सुक्रतुरग्रे कविः काव्येनासि विश्ववित् ।

वसुर्वसूनां क्षयसि त्वमेक इद्यावा च यानि पृथिवी च पुथतः ॥ ३ ॥

सुऽदक्षः । दक्षैः । क्रतुना । असि । सुऽक्रतुः । अग्रे । कविः । काव्येन । असि । विश्वऽवित् ।

वसुः । वसूनां । क्षयसि । त्वं । एकः । इत् । द्यावा । च । यानि । पृथिवी इति । च । पुथतः ॥ ३ ॥

हे अग्रे त्वं दक्षैर्बलैः सुदक्षः सुबलोऽसि । भवसि । किंच क्रतुना कर्मणा सुक्रतुः शोभनकर्मसि । किंच काव्येन मेधाविकर्मणा कविर्मेधाव्यसि । किंच विश्ववित् सर्वज्ञोऽसि । किंच वसूनां धनानां वसुर्वासयितासि । किंच हे अग्रे त्वमेक इदेक एव क्षयसि । निवससि । किंच द्यावा च पृथिवी च द्यावाभूमी यानि वसूनि पुथतः संवर्धयतस्तेषां दिव्यानां पार्थिवानां च धनानामीशिव इत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

प्रजानन्त्रमे तव योनिर्मृत्वियमिळायास्पदे घृतवैतमासदः ।

आ ते चिकिच उषसामिवेतयोऽरेपसः सूर्यस्येव रश्मयः ॥ ४ ॥

प्रऽजानन् । अग्रे । तव । योनिं । मृत्वियं । इळायाः । पदे । घृतऽवैतं । आ । असदः ।

आ । ते । चिकिचे । उषसांऽइव । एतयः । अरेपसः । सूर्यस्यऽइव । रश्मयः ॥ ४ ॥

हे अग्ने तवर्त्तियमृतौ भवं घृतवंतं घृतेन सहितं योनिं निवासस्थानमिच्छाया-
स्पद उत्तरवेद्यां प्रजानन् त्वमासदः । आसीदसि । किंच ते तव रश्मय उषसामिव
यथोषसामेतयः प्रज्ञाः प्रकाशलक्षणा आगतयो वा । सूर्यस्येव --- ॥

॥ अथ पंचमी ॥

तव श्रियो वर्धस्येव विद्युतश्चित्राश्चिकित्वा उषसां न केतवः ।

यदोषधीरभिसृष्टो वनानि च परि स्वयं चिनुषे अन्नमास्ये ॥ ५ ॥

तव । श्रियः । वर्धस्यऽइव । विद्युतः । चित्राः । चिकित्वा । उषसां । न । केतवः ।

यत् । ओषधीः । अभिसृष्टः । वनानि । च । परि । स्वयं । चिनुषे । अन्नं । आस्ये ॥ ५ ॥

--- यथा वर्षितुर्मेघस्य संबन्धिन्यो विद्युत उषसां न यथा चोषसां केतवः प्रज्ञा-
नास्तत्स्थाः प्रकाशाः प्रज्ञायन्ते तद्वदित्यर्थः । कदेत्यत्राह । यद्यदा त्वमोषधीर्वीद्याद्या
वनान्यरण्यानि चाभिसृष्टः सृष्टो दग्धुं विसृष्टः सन् स्वयमात्मनास्ये मुखेऽन्नम-
दनीयं स्थावरलक्षणं परि चिनुषे । परिक्षिपसीत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे विंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

तमोषधीर्दधिरे गर्भमृत्वियं तमापो अग्निं जनयन्त मातरः ।

तमित्समानं वनिनश्च वीरुधोऽन्तर्वतीश्च सुवन्ते च विश्वहा ॥ ६ ॥

तं । ओषधीः । दधिरे । गर्भं । अमृत्वियं । तं । आपः । अग्निं । जनयन्त । मातरः ।

तं । इत् । समानं । वनिनः । च । वीरुधः । अन्तःऽवतीः । च । सुवन्ते । च । विश्वहा ॥ ६ ॥

अमृत्वियमृतौ प्राप्तं गर्भं गर्भभूतं तं प्रकृतमग्निमोषधीरोषध्यो दधिरे । धारयन्ति ।
तमेवाग्निं मातरो धारकत्वेन मातृस्थानीया आपश्च जनयन्त । जनयन्ति । किंच
वनिनो वनस्पतयश्च समानं गर्भभावेन प्रवेशात्स्वतुल्यं तमित्समेवाग्निं जनयन्ति ।
किंच तमेवाग्निमन्तर्वतीर्गर्भवत्यो वीरुध ओषधयश्च विश्वहा सर्वदा सुवन्ते ।
जनयन्ति ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

वातोपधूत इषितो वशां अनु तृषु यदन्ना वेविषद्वितिष्ठसे ।

आ ते यतन्ते रथ्योऽयथा पृथक्शर्धीस्यग्ने अजराणि धक्षन्तः ॥ ७ ॥

वातंऽउपधूतः। इषितः। वशान्। अनु। तृषु। यत्। अन्ना। वेविषत्। विऽतिष्ठसे।
आ। ते। यतंते। रथ्यः। यथा। पृथक्। शर्धासि। अग्ने। अजराणि। धक्षतः ॥ ७ ॥

हे अग्ने यद्यदा त्वं वातोपधूतो वायुना कंपितो वशान्कांतान्वनस्पतीननु प्रति
तृषु क्षिप्रमिषितः प्रेरितश्च सन् अन्नान्यदनीयानि वनस्पत्यादीनि स्थावराणि वेवि-
षद्वाभुवन्वितिष्ठस इतस्ततो गच्छसि तदानीं धक्षतः काननानि दहतस्ते तवाजराणि
जरारहितानि शर्धासि तेजांसि यथा रथ्यो रथिनस्तद्वत्पृथगा यतंते। गच्छन्ति ॥

॥ अथाष्टमी ॥

मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनमग्निं होतारं परिभूतमं मतिं।

तमिदमे हविषा समानमित्तमिन्महे वृणते नान्यं त्वत् ॥ ८ ॥

मेधाऽकारं। विदथस्य। प्रऽसाधनं। अग्निं। होतारं। परिऽभूतमं। मतिं।

तं। इत्। अमे। हविषि। आ। समानं। इत्। तं। इत्। महे। वृणते। न। अन्यं। त्वत् ॥ ८ ॥

मेधाकारं प्रज्ञायाः कर्तारं विदथस्य यज्ञस्य प्रसाधनं प्रकर्षेण साधकं होतारं
देवानामाह्वातारं परिभूतममतिशयेन शबूणां परिभवितारं मतिं मन्तारं यं त्वाम-
ग्निं वृणीमहे इति शेषः। तमित्तमेवाग्निमर्भेऽस्ये हविषि च पुरोडाशादिके हविषि
समानमित्सहैवर्विज आ वृणते। प्रार्थयन्ते। महे महति सोमात्मके हविष्यपि तमि-
त्तमेवाग्निं वृणते। त्वत्त्वतोऽन्यमतिरिक्तं देवं न वृणते ॥

॥ अथ नवमी ॥

त्वामिदं वृणते त्वायवो होतारमग्ने विदथेषु वेधसः।

यहैवयन्तो दधति प्रयांसि ते हविष्मन्तो मनवो वृक्तवर्हिषः ॥ ९ ॥

त्वां। इत्। अचं। वृणते। त्वाऽयवः। होतारं। अग्ने। विदथेषु। वेधसः।

यत्। देवऽयन्तः। दधति। प्रयांसि। ते। हविष्मन्तः। मनवः। वृक्तऽवर्हिषः ॥ ९ ॥

हे अग्ने होतारं देवानां ह्वातारमग्निं त्वामित्त्वामेव त्वायवस्त्वत्कामा वेधसः
कर्मणां कर्तारं ऋत्विजोऽचास्मिँल्लोके विदथेषु यज्ञेषु वृणते। प्रार्थयन्ते। कदेत्य-
चाह। यद्यदा देवयन्तो देवान्यष्टुं स्तोतुं वेच्छन्तो वृक्तवर्हिषश्छिन्नवर्हिषो हविष्मन्तः
संस्कृतहविष्का मनवो मनुष्या ऋत्विजस्ते तुभ्यं प्रयांसि हवींषि दधति धारयन्ति।
प्रयच्छन्तीत्यर्थः ॥

॥ अथ दशमी ॥

तवाग्ने होचं तव पोचमृत्वियं तव नेष्टं त्वमग्निहतायतः ।

तव प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे ॥ १० ॥

तव । अग्ने । होचं । तव । पोचं । अृत्वियं । तव । नेष्टं । त्वं । अग्निं । अृतऽयतः ।

तव । प्रऽशास्त्रं । त्वं । अध्वरिऽयसि । ब्रह्मा । च । असि । गृहऽपतिः । च । नः । दमे ॥ १० ॥

हे अग्ने तव होचं होतृकर्म त्वया विना तस्याभावात् । किंच तवैवत्वियमृतौ भवं प्राप्तानुष्ठानकालं पोचं पोतृकर्म त्वया विना तस्याप्यभावात् । किंच तवैव नेष्टं नेष्टकर्म । किंच । अृतायत अृतं यज्ञं कर्तुमिच्छतो यजमानस्य त्वमेवाग्निर्नान्यः कश्चित् । किंच तवैव प्रशास्त्रं प्रशास्तृकर्म । किंच हे अग्ने त्वमेवाध्वरीयसि । अध्वरं यज्ञं कर्तुमिच्छसि । तव हेतुत्वाच्चत्कर्तृत्वं । किंच त्वमेव ब्रह्मासि त्वया विना तस्याभावात् । किंच नोऽस्माकं दमे गृहे गृहपतिर्यजमानोऽसि त्वया विनास्माकं यजमानत्वाभावात् ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे एकविंशो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यैः समिधा दाशदुत वा हविष्कृति ।

तस्य होता भवसि यासि दूत्यं मुपं ब्रूषे यजस्यध्वरीयसि ॥ ११ ॥

यः । तुभ्यं । अग्ने । अमृताय । मर्त्यैः । संऽइधा । दाशत् । उत । वा । हविःऽकृति ।

तस्य । होता । भवसि । यासि । दूत्यं । उपं । ब्रूषे । यजसि । अध्वरिऽयसि ॥ ११ ॥

हे अग्ने अमृताय मरणधर्मवर्जिताय तुभ्यं यो मर्त्यो मनुष्यः समिधा समिधं । द्वितीयायाः सुपां सुलुगित्याकारः । दाशददाति प्रयच्छति उत वापि वा हविष्कृति । हविषां कृत् करणं यस्मिन् स हविष्कृत् । तस्मिन्यज्ञे हवींषि ददातीति शेषः । तस्य मनुष्यस्य होता देवानामाह्वाता भवसि । किंच त्वं दूत्यं देवान्प्रति दूतकर्म कर्तुं यासि । गच्छसि । किंच त्वं ब्रह्मा भूत्वास्मिन्कर्मणि युष्मभ्यमिमाम्नि हवींषि यजमानेन प्रहितानीत्युप ब्रूषे । उपक्रम्य ब्रवीषि । किंच । त्वं यजसि । यजमानो भूत्वा देवेभ्यो हवींषि ददासि । किंच त्वं तथा पूर्वोक्तप्रकारेणाध्वरीयसि । अध्वर्युरिवाचरसि । अथवान्यं यज्ञं कर्तुमिच्छसि ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

इ॒मा अ॒स्मै म॒तयो॒ वाचो॑ अ॒स्मदाँ॑ ऋ॒चो गिरः॑ सु॒ष्टुतयः॑ स॒मग्मत॑ ।

व॒सूयवो॑ व॒सवे॑ जा॒तवे॑दसे वृ॒द्धासु॑ चि॒वर्धनो॑ या॒सु चा॒कन॑त् ॥ १२ ॥

इ॒माः । अ॒स्मै । म॒तयः । वा॒चः । अ॒स्मात् । आ । ऋ॒चः । गिरः । सु॒ऽस्तु॒तयः । सं । अ॒ग्मत॑ ।

व॒सुऽयवः । व॒सवे॑ । जा॒तऽवे॑दसे । वृ॒द्धासु॑ । चि॒त् । वर्ध॑नः । या॒सु । चा॒कन॑त् ॥ १२ ॥

जातवेदसे जातप्रज्ञाय वसवे वासयित्रेऽस्मा अग्नये मतयः पूजयिष्य इमा वाचो वसूयवोऽस्मदर्थं धनकामाः सत्योऽस्मदस्मत्तो निर्गत्या समग्मत । आभिमुख्येन संगच्छंते । तमिममग्निं प्रीणयन्वित्यर्थः । काः पुनस्ताः । सुष्टुतयः शोभनस्तुतिरूपा ऋच ऋगात्मिका गिरो वाचः । तथा यासु वृद्धासु चित् स्वत एव वृद्धास्वपि वर्धनः पुनरपि वर्धयिता सन्नमिष्याकनत् । स्तोतृन्कामयते । इमा मतय इत्यन्वयः ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

इ॒मां प्र॒त्नाय॑ सु॒ष्टुतिं॑ नवी॒यसीं॑ वो॒चेय॑म॒स्मा उ॒शते॑ ऋ॒णोतु॑ नः ।

भू॒या अ॒न्तरा॑ हृ॒द्यस्य॑ नि॒स्पृशे॑ जा॒येव॑ प॒त्ये उ॒शती॑ सु॒वासाः॑ ॥ १३ ॥

इ॒मां । प्र॒त्नाय॑ । सु॒ऽस्तु॒तिं । नवी॒यसीं॑ । वो॒चेयं॑ । अ॒स्मै । उ॒शते॑ । ऋ॒णोतु॑ । नः ।

भू॒याः । अ॒न्तरा॑ । हृ॒दि । अ॒स्य । नि॒ऽस्पृ॒शे । जा॒याऽइ॒व । प॒त्ये । उ॒शती॑ । सु॒ऽवा॒साः ॥ १३ ॥

प्रत्नाय पुराणायोशते स्तोत्रं कामयमानायास्मा अग्नये नवीयसीं नवतरामन्यैरकृतपूर्वा सुष्टुतिं शोभनस्तुतिं वोचेयं । अहं वक्ष्यामि । सोऽग्निरस्मदीयां स्तुतिं ऋणोतु । किंचाहमस्याग्नेर्हृदि हृदये तत्राप्यन्तरा मध्ये निस्पृशे संस्पर्शनाय । गुणैरनुरजनायेत्यर्थः । भूयाः । भूयासं । व्यत्ययेन मध्यमः । अग्नेर्हृदिस्पृगहं स्यामित्यर्थः । अथवा मम सुष्टुतेरनुप्रवेष्टा भवेति योज्यं । समानमन्यत् । तत्र दृष्टान्तः । पत्ये पत्युर्हृदयस्य मध्ये सुवासाः शोभनवस्त्रादिना मंडिता जायोशती कामयमाना यथेष्टतमा भवति तद्वदित्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

यस्मि॒न्नास॑ ऋ॒षभा॑सं उ॒क्ष्णो॑ व॒शा मे॒षा अ॒वसृ॑ष्टास॒ आहु॑ताः ।

की॒ला॒ल॒पे सोम॑पृ॒ष्ठाय॑ वे॒धसे॑ ह॒दा म॒तिं ज॒नये॑ चा॒रुम॑ग्रये ॥ १४ ॥

यस्मिन् । अश्वांसः । ऋषभासः । उक्ष्णः । वशाः । मेषाः । अवऽसृष्टासः । आऽहुताः ।
कीलालऽपे । सोमऽपृष्टाय । वेधसे । हृदा । मतिं । जनये । चारुं । अग्नये ॥ १४ ॥

यस्मिन्नग्रावुक्ष्ण उक्ष्णः । वा षपूर्वस्य निगम इति दीर्घविकल्पः । सेचन-
समर्था अश्वांसोऽश्वा ऋषभासो वृषभाश्च वशाः स्वभाववंध्याश्च मेषाश्चावसृष्टासो
देवतार्थमवसृष्टाः परित्यक्ताः संतोऽश्वमेध आहुता आभिमुख्येन हुता भवन्ति की-
लालपे सौत्रामण्यां सुरां पिबते । कीलालमित्युदकनामसु पाठात् । उदकं पिबते
सोमपृष्टाय । सोमयुक्तः पृष्ठ उपरिभागो यस्य तस्मै सोमपृष्टाय वेधसे विधात्रे तस्मा
अग्नये हृदा हृदयेन चारुं कल्याणीं मतिं स्तुतिं जनये । जनयामि । उत्पादयामि ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

अहाव्यग्रे हविरास्ये ते सुचीव घृतं चम्बीव सोमः ।

वाजसनिं रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तं ॥ १५ ॥

अहावि । अग्रे । हविः । आस्ये । ते । सुचिऽइव । घृतं । चम्बिऽइव । सोमः ।

वाजऽसनिं । रयिं । अस्मे इति । सुऽवीरं । प्रऽशस्तं । धेहि । यशसं । बृहन्तं ॥ १५ ॥

हे अग्रे ते तवास्ये मुखे हविः पुरोडाशादि हविरस्माभिरहावि । सततं प्रक्षि-
प्यते । तत्र दृष्टांतौ । घृतमाज्यं सुचीव । यथा सुचि । चम्बीव सोमः । यथा चमसे
सोमस्तद्वदित्यर्थः । तथा त्वं वाजसनिमन्त्रस्य दातारं सुवीरं शोभनपुत्रोपेतं प्रशस्तं
सुवर्णादिकं यशसं यशस्विनं कीर्तिमंतं बृहन्तमपरिमितं महान्तं वा रयिं रमणीयं
धनमस्मे अस्मभ्यं धेहि । देहि ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे द्वाविंशो वर्गः ॥

यज्ञस्येति पंचदशर्चं द्वितीयं सूक्तं मनोः पुत्रस्य शर्यातस्यार्धं जागतं बहुदेव-
ताकं । तथा चानुक्रांतं । यज्ञस्य शर्यातो मानवो वैश्वदेवं तु जागतमिति ॥
चातुर्विंशिक आरंभणीयेऽहनि वैश्वदेवशस्त इदं सूक्तं वैश्वदेवनिविज्ञानं । सूचितं
च । ते हि द्यावापृथिवी यज्ञस्य वो रथ्यं । आ० ७. ४. । इति ॥ पृष्ठ्याभिप्लवषडह-
योर्द्वितीयेऽहन्यपीदं वैश्वदेवनिविज्ञानं चातुर्विंशिकेन तृतीयसवनमिति सूचकृता-
तिदिष्टत्वात् ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

यज्ञस्य वो रथ्यं विशपतिं विशां होतारमक्तोरतिथिं विभावसुं ।

शोचञ्छुष्कासु हरिणीषु जर्भुरवृषां केतुर्यजतो द्यामशायत ॥ १ ॥

यज्ञस्य । वः । रथ्यं । विशपतिं । विशां । होतारं । अक्तोः । अतिथिं । विभाऽवसुं ।

शोचन् । शुष्कासु । हरिणीषु । जर्भुरत् । वृषां । केतुः । यजतः । द्यां । अशायत ॥ १ ॥

हे देवा वो यूयं यज्ञस्य रथ्यं नेतारं विशपतिं मनुष्याणां पालकं स्वामिनं वा विशां देवानां होतारमाहूतारमक्तो राचेरतिथिमतिथिभूतं विभावसुं विविध-दीपधनं तमग्निं परिचरतेति शेषः । शुष्कासु शुष्कभूतास्वोषधीषु शोचन् ज्वलन् हरिणीषु हरितवर्णास्वार्द्रास्वोषधीषु जर्भुरङ्गक्षयन् कुटिलं गच्छन्वा वृषा कामानां वर्षिता केतुः प्रज्ञापको यजतो यष्टव्योऽग्निर्द्यौ दिवमशायत । प्रतिशेते ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

इममंजस्यामुभये अकृण्वत धर्माणमग्निं विदथस्य साधनं ।

अक्तुं न यद्भुषसः पुरोहितं तनूनपातमरुषस्य निंसते ॥ २ ॥

इमं । अंजःऽपां । उभये । अकृण्वत । धर्माणं । अग्निं । विदथस्य । साधनं ।

अक्तुं । न । यद्भुं । उषसः । पुरःऽहितं । तनूऽनपातं । अरुषस्य । निंसते ॥ २ ॥

उभये देवमनुष्या अंजस्यामंजसा रक्षकं धर्माणं धारकमिममग्निं विदथस्य यज्ञस्य साधनं साधयितारमकृण्वत । अकुर्वत । किंच । अरुषस्यारोचमानस्य वा-योस्तनूनपातं पुत्रं यद्भुं महांतं पुरोहितमुषसोऽक्तुं न स्वरश्मिभिरंजकमादित्यमिव निंसते । चुंबयन्ति । आश्रयन्त इत्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

बळस्य नीथा वि पणेशं मन्महे वया अस्य प्रहुता आसुरत्तवे ।

यदा घोरासो अमृतत्वमाशतादिजनस्य दैव्यस्य चर्किरन् ॥ ३ ॥

बट् । अस्य । नीथा । वि । पणेशः । च । मन्महे । वयाः । अस्य । प्रऽहुताः । आसुः । अत्तवे ।

यदा । घोरासः । अमृतऽत्वं । आशत । आत् । इत् । जनस्य । दैव्यस्य । चर्किरन् ॥ ३ ॥

वि पणेरस्माभिर्विविधं पणितयस्य स्तुत्यस्याग्नेर्नीथा नीथान्यस्मत्संबन्धीनि

प्रज्ञानानि बट् सत्यानि स्युरिति मन्महे । वयं कामयामहे । किंच । अस्याग्नेर्वया
अस्मदीया अन्नाहुतयोऽन्तवे भक्षणाय प्रहुता आसुर्भवेयुरिति कामयामहे । किंच ।
यदा यस्मिन्काले घोरासो घोरा अग्नेर्ज्वाला अमृतत्वमविनाशित्वमाशत प्राप्नुवन्ति
आदिदनंतरमेवास्माकमृत्विजो दैव्यस्य देवेषु भवस्य जनस्याग्नेरर्थाय चर्किरन् । कि-
रेयुः । अग्नौ हवींषि प्रक्षिपेयुरित्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

ऋतस्य हि प्रसितिर्द्यौरुरु व्यचो नमो महीरमतिः पनीयसी ।

इंद्रो मिचो वरुणः सं चिकिचिरेऽथो भगः सविता पूतदक्षसः ॥४॥

ऋतस्य । हि । प्रऽसितिः । द्यौः । उरु । व्यचः । नमः । मही । अरमतिः । पनीयसी ।

इंद्रः । मिचः । वरुणः । सं । चिकिचिरे । अथो इति । भगः । सविता । पूतऽदक्षसः ॥४॥

ऋतस्य यज्ञस्य संबंधिनमग्निं प्रति प्रसितिर्विस्तृता द्यौरुरु विस्तीर्णं व्यचो
व्याप्तमंतरिक्षं च पनीयसी स्तुत्यतमारमतिः पर्यंतरहिता मही पृथिवी च नमो
नमनं कुर्वतीति शेषः । अथो अपि चैनमग्निमिंद्रो मिचश्च वरुणश्च भगश्च सविता
पूतदक्षसः शुद्धबला एते देवा एनमग्निं सं चिकिचिरे । ज्यैष्ठ्याय संजानते ॥

॥ अथ पंचमी ॥

प्र रुद्रेण ययिनां यन्ति सिंधवस्तिरो महीरमतिं दधन्विरे ।

येभिः परिज्मा परियन्तुरु जयो वि रोरुवज्जठरे विश्वमुक्षते ॥५॥

प्र । रुद्रेण । ययिनां । यन्ति । सिंधवः । तिरः । महीं । अरमतिं । दधन्विरे ।

येभिः । परिऽज्मा । परिऽयन् । उरु । जयः । वि । रोरुवत् । जठरैः । विश्वं । उक्षते ॥५॥

सिंधवः स्यंदनशीला आपो ययिना गमनशीलेन रुद्रेण रुद्रपुत्रेण मरुद्गणेन
सह प्र यन्ति । अथ बहुवदाह । तेऽमी मरुतोऽरमतिं । रमतिर्विरामोऽवसानं ।
तद्रहितामपर्यतां महीं पृथिवीं तिरो दधन्विरे । तिरस्कुर्वतीत्यर्थः । परिज्मा परितो
गंतेंद्रः परियन् परितो गच्छन् येभिर्यैर्मरुद्गणैः सहो रु जयो बहुवेगं करोतीति
शेषः । किंच । जठरेऽंतरिक्षे रोरुवच्छब्दं कुर्वन्पर्जन्यो यैर्मरुद्गणैः सह विश्वं भुवन-
मुक्षते । सिंचते ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे त्रयोविंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

क्रा॒णा रु॒द्रा म॒रुतो॑ वि॒श्वकृ॑ष्टयो दि॒वः श्ये॒नासो॑ अ॒सुर॑स्य नी॒ळयः॑ ।

तेभि॑श्च॒ष्टे वरु॑णो मि॒त्रो अ॒र्यमे॑न्द्रो दे॒वेभि॑रर्व॒शेभि॑रर्व॒शः ॥ ६ ॥

क्रा॒णाः । रु॒द्राः । म॒रुतः॑ । वि॒श्वऽकृ॑ष्टयः । दि॒वः । श्ये॒नासः॑ । अ॒सुर॑स्य । नी॒ळयः॑ ।

तेभिः॑ । च॒ष्टे । वरु॑णः । मि॒त्रः । अ॒र्यमा॑ । इ॒न्द्रः । दे॒वेभिः॑ । अ॒र्वशेभिः॑ । अ॒र्वशः॑ ॥ ६ ॥

असुरस्य मेघस्य नीळय आवासभूता दिवोऽंतरिक्षसंबन्धिनः श्येनासः श्येनाः शंसनीयगतयो विश्वकृष्टयो व्याघ्रमनुष्या रुद्रा रुद्रपुत्रा ये मरुतः क्राणाः स्वाधिकारकर्माणि कुर्वाणा आसत इति शेषः । तेभिस्तैरर्वशेभिरश्ववज्रिः सोमवज्रिर्वा देवेभिर्देवैः सहार्वशोऽश्ववान् सोमवान्वेन्द्रश्चष्टे । पश्यति । वरुणश्च मित्रश्चार्यमा च सोमवज्रिर्मरुद्भिः सह पश्यन्ति ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

इ॒न्द्रे भुजं॑ श॒शमा॑नास॒ आश॑त॒ सूर॑ो दृ॒शीके॑ वृ॒षण॑श्च पौं॒स्ये ।

प्र॒ ये न्व॑स्या॒र्हणा॑ तत॒क्षिरे॑ युजं॒ वज्रं॑ नृ॒षद॑नेषु का॒रवः॑ ॥ ७ ॥

इ॒न्द्रे । भुजं॑ । श॒शमा॑नासः । आ॒शत॑ । सूरः॑ । दृ॒शीके॑ । वृ॒षणः॑ । च॒ । पौं॒स्ये ।

प्र॒ । ये । नु॒ । अ॒स्य । अ॒र्हणा॑ । तत॒क्षिरे॑ । युजं॑ । वज्रं॑ । नृ॒ऽसद॑नेषु । का॒रवः॑ ॥ ७ ॥

ये शशमानासः शशमानाः स्तोतार इन्द्रे स्तुते सति भुजं पालनमाशत प्राप्नुवन्ति । सूरः सूर्ये स्तुते सति दृशीके दर्शनं सर्ववस्तुविषयं प्राप्नुवन्ति । वृषणो वर्षितरीन्द्रे स्तुते पौंस्यं बलं च प्राप्नुवन्ति । किंच ये कारवः स्तोतारोऽस्येन्द्रस्यार्हणा पूजनानि नु क्षिप्रं ततक्षिरे प्रकृष्टानि कुर्वन्ति ते स्तोतारो नृषदनेषु । नरः कर्तृत्वेन येषु सीदन्ति तिष्ठन्ति तेषु यज्ञेषु युजं सहायमिन्द्रस्य वज्रं प्राप्नुवन्ति ॥

॥ अथाष्टमी ॥

सूर॑श्चि॒दा ह॒रितो॑ अ॒स्य री॒रम॑दि॒द्रादा॑ कश्चि॒ज्जय॑ते तवी॒यसः॑ ।

भी॒मस्य॑ वृ॒ष्णो ज॒ठरा॑दभि॒श्वसो॑ दि॒वेदि॒वे स॒हुरिः॑ स्त॒न्त्रवा॑धितः ॥ ८ ॥

सूरः॑ । चि॒त् । आ॒ । ह॒रितः॑ । अ॒स्य । री॒रम॑त् । इ॒न्द्रात् । आ॒ । कः॑ । चि॒त् । भ॒यते॑ । तवी॒यसः॑ ।

भी॒मस्य॑ । वृ॒ष्णः । ज॒ठरा॑त् । अ॒भिऽश्व॑सः । दि॒वेऽदि॒वे । स॒हुरिः॑ । स्त॒न् । अ॒वा॑धितः ॥ ८ ॥

सूरः सूर्योऽप्यस्येन्द्रस्य परमेश्वरस्य परमात्मन आज्ञां परिपालयितुं मन्वानो हरितोऽश्वान्प्रेरयतीति शेषः । प्रेरयन्ध्वन्या रीरमत् । आभिमुख्येन रमयति । यः कश्चिद्देवोऽपि सृष्टौ भयते बिभेति स देवस्तवीयसः प्रवृद्धादिद्रात्परमात्मनो भयादेव बिभेति । तथा च तैत्तिरीये पठितं । भीषास्माद्वातः पवते । तै० उ० २. ८. । इत्यादिना । किंच । वृष्णः कामानां वर्धितुर्भीमस्य सर्वभयंकरस्य परमात्मनः परमेश्वरस्य दिवेदिवेऽन्वहमभिश्चस आभिमुख्येन श्वसतो जठरादुदरादंतरिक्षात्सहुरिः सहनशीलोऽबाधितो बाधरहितः स्तन् । स्तनयति । शब्दं करोति ॥

॥ अथ नवमी ॥

स्तोमं वो अद्य रुद्राय शिक्से क्षयद्वीराय नमसा दिदिष्टन ।

येभिः शिवः स्ववाँ एवयावभिर्दिवः सिषक्ति स्वयशा निकामभिः ॥ ९ ॥

स्तोमं । वः । अद्य । रुद्राय । शिक्से । क्षयत्स्वीराय । नमसा । दिदिष्टन ।

येभिः । शिवः । स्वऽवान् । एवयावऽभिः । दिवः । सिषक्ति । स्वऽयशाः । •

निकामऽभिः ॥ ९ ॥

एवयावभिरश्वैरागच्छद्भिर्येभिर्यैर्मरुद्भिः सह स्ववान् ज्ञातिमान् स्वयशाः स्वभूतकीर्तिः शिवः सुखकरः परमेश्वरो दिवो द्युलोकाद्यजमानान्सिषक्ति सेवते हे ऋत्विजो यूयमद्यास्मिन्यागे निकामभिर्नियताभिलाषैस्तैर्मरुद्भिः सहिताय क्षयद्वीराय क्षितशचवे शिक्से शरणे शक्ताय रुद्राय नमसान्नेन नमस्कारेण वा सह स्तोमं स्तोत्रं दिदिष्टन । दिशत । सृजत । गमयतेत्यर्थः ॥

॥ अथ दशमी ॥

ते हि प्रजाया अभरंत वि श्रवो बृहस्पतिर्वृषभः सोमजामयः ।

यज्ञैरथर्वा प्रथमो वि धारयद्देवा दक्षैर्भृगवः सं चिकिचिरे ॥ १० ॥

ते । हि । प्रऽजायाः । अभरंत । वि । श्रवः । बृहस्पतिः । वृषभः । सोमऽजामयः ।

यज्ञैः । अथर्वा । प्रथमः । वि । धारयत् । देवाः । दक्षैः । भृगवः । सं । चिकिचिरे ॥ १० ॥

हि यस्मात्कारणावृषभः कामानां वर्धिता बृहस्पतिः सोमजामयोऽन्ये सोमबंधवस्ते विश्वे देवाः प्रजाया अर्थाय श्रवोऽन्नं व्यभरंत विभरन्ति वृष्टिद्वारेण पोषयन्ति तस्मात्कारणात्तासां प्रजानां मध्येऽथर्वा नामर्षिः प्रथमः प्रथममेव क्रियमाणैर्य-

ज्ञैर्वि धारयत् । देवान्कर्मयोग्यान्विधृतानकरोत् । अत्र निगमः । यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तते । ऋग्वे० १. ८३. ५. इति । अथ दक्षैर्वलैः सह देवा विश्वे भृगव ऋषयश्च सं चिकिचिरे । अथर्वणा कृतं यज्ञं गत्वा पशून्संज्ञातवन्तः ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे चतुर्विंशो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

ते हि द्यावापृथिवी भूरिरेतसा नराशंसश्चतुरंगो यमोऽदितिः ।

देवस्त्वष्टा द्रविणोदा ऋभुक्षणः प्र रोदसी मरुतो विष्णुरर्हिरे ॥ ११ ॥

ते । हि । द्यावापृथिवी इति । भूरिरेतसा । नराशंसः । चतुःऽअंगः । यमः । अदितिः ।

देवः । त्वष्टा । द्रविणः । उदा । ऋभुक्षणः । प्र । रोदसी इति । मरुतः । विष्णुः । अर्हिरे ॥ ११ ॥

भूरिरेतसा बहूदके द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्यौ यमो देवोऽदितिश्च त्वष्टा देवश्च द्रविणोदा अग्निश्च ऋभुक्षण ऋभवश्च रोदसी रुद्रस्य पत्नी पत्न्यौ वा मरुतो देवाश्च विष्णुश्च एते विश्वे देवाश्चतुरंगश्चतुर्भिरग्निभिर्युक्तः । तस्मिन् नराशंसो नराशंसनामधेये यज्ञे प्रार्हिरे । अस्माभिः स्तोतृभिः पूज्यन्ते ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

उत स्य न उशिजामुर्विया कविरहिः शृणोतु बुध्यो हवीमनि ।

सूर्यामासा विचरन्ता दिविक्षिता धिया शमीनहुषी अस्य बोधतं ॥ १२ ॥

उत । स्यः । नः । उशिजा । उर्विया । कविः । अर्हिः । शृणोतु । बुध्यः । हवीमनि ।

सूर्यामासा । विऽचरन्ता । दिविऽक्षिता । धिया । शमीनहुषी इति । अस्य । बोधतं ॥ १२ ॥

उतापि च नोऽस्माकमुशिजां कामयमानानामृत्विजामुर्वियोर्वी बह्वीं स्तुतिं कविर्मेधावी बुध्यो बुध्नेऽंतरिक्षे भवः सोऽहिर्देवो हवीमनि हूयन्ते यत्र देवेभ्यो हवींषि तस्मिन्यज्ञे शृणोतु । दिविक्षिता दिवि वसन्तौ विचरन्ता विशेषेण चरन्तौ सूर्याचंद्रमसा सूर्यचंद्रमसौ धिया बुद्ध्यास्य स्तोत्रमिदं बोधतं । बुध्येतां । शमी कर्मवती पृथिवी । शमीति कर्मनामसु पाठात् । नहुषी द्यौः । अत्र वाजसनेयकं । द्यौर्नहुषीयं वै शमी तस्या एष गर्भ इति । हे द्यावापृथिव्यौ युवां स्तोत्रं धिया स्वीयया प्रज्ञया बुध्येतं । अवगच्छतमित्यर्थः ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्योऽपां नपादवतु वायुरिष्टये ।

आत्मानं वस्यो अभि वातमर्चत तदश्विना सुहवा यामनि श्रुतं ॥१३॥

प्र । नः । पूषा । चरथं । विश्वदेव्यः । अपां । नपात् । अवतु । वायुः । इष्टये ।

आत्मानं । वस्यः । अभि । वातं । अर्चत । तत् । अश्विना । सुहवा । यामनि । श्रुतं ॥१३॥

पूषा देवो नोऽस्माकं संबन्धि चरथं जंगमं प्रावतु । प्रकर्षेण रक्षतु । किंच विश्वदेव्यो विश्वदेवहितोऽपां नपाद्वायुरिष्टये यज्ञस्य निष्कृत्यर्थं प्रावतु । किंच । आत्मानं सर्वेषामात्मभूतं वातं वायुं वस्यो वसीयः प्रशस्यतरमन्नं प्राप्तुं । अस्मभ्यमन्नं कामयमानमिति शेषः । हे अश्विनाश्विनौ सुहवा स्वाह्वानौ युवां यामनि गमने तदिदं स्तोत्रं श्रुतं । शृणुतं ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

विशामासामभयानामधिक्षितं गीर्भिस्वयंशसं गृणीमसि ।

माभिर्विश्वाभिरदितिमनर्वणमक्तोर्युवानं नृमणा अधा पतिं ॥१४॥

विशां । आसां । अभयानां । अधिऽक्षितं । गीऽभिः । ऊं इति । स्वयंशसं । गृणीमसि ।

माभिः । विश्वाभिः । अदितिं । अनर्वणं । अक्तोः । युवानं । नृमणाः । अधा । पतिं ॥१४॥

अभयानां संसारभयरहितानामासां विशां मनुष्याणामधिक्षितमन्तर्निवसन्तं स्वयंशसमुपार्जितकीर्तिमेनमग्निं गीर्भिः स्तुतिभिर्गृणीमसि । वयं स्तुमः । किंच । अनर्वणमप्रत्यृतां पत्युरप्रत्यृतत्वेनाप्रतिगतामदितिमदीनां देवमातरं विश्वाभिः सर्वाभिर्ग्रीभिर्देवपत्नीभिः सह स्तुमः । किंचाक्तो रात्रेर्युवानं स्वतेजसा मिश्रयितारं चंद्रमसं स्तुमः । किंच नृमणाः । नृषु मनुष्येष्वनुग्राहकमना यस्तमादित्यं स्तुमः । अधाय पतिं सर्वस्य पालकमिदं स्तुमः ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

रेभदत्र जनुषा पूर्वो अंगिरा यावाण ऊर्ध्वा अभि चक्षुरध्वरं ।

येभिर्विहाया अभवद्विचक्षणः पाथः सुमेकं स्वधितिर्वनन्वति ॥१५॥

रेभत् । अत्र । जनुषा । पूर्वः । अंगिराः । यावाणः । ऊर्ध्वाः । अभि । चक्षुः । अध्वरं ।
येभिः । विऽहायाः । अभवत् । विऽचक्षुणः । पार्थः । सुऽमेकं । स्वऽधितिः ।
वनन्ऽवति ॥ १५ ॥

अंगिरा नामर्षिरात्विज्येन वृतः स देवान्स्तौति । अत्रास्मिन्यज्ञे जनुषा जन्मना
पूर्वः प्रत्नोऽंगिरा नामर्षी रेभत् । देवान्स्तौति । यावाणश्चोर्ध्वा उद्यताः संतोऽध्वरं
यज्ञसाधनं सोममभि चक्षुः । अभिपश्यन्ति । विचक्षुणो विद्रष्ट्रो येभियैर्घावभि-
रभिषवसंबन्धिभिः शब्दैर्विहाया महानभवत् । हृष्टोऽभूदित्यर्थः । अस्वेन्द्रस्य स्वधि-
तिर्वज्रो वनन्वत्युदकवति मार्गे पार्थोऽन्नसाधनं सुमेकं शोभनमुदकं निरगमय-
दिति शेषः ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे पंचविंशो वर्गः ॥

महीति पंचदशर्चं तृतीयं सूक्तं । तान्वो नाम पृथोः पुत्र ऋषिः । द्वितीया-
तृतीये त्रयोदशी चेति तिस्रोऽनुष्टुभः । नवम्यक्षरसंख्यया पंक्तिर्न पादैः । एकादशी
न्यंकुसारिण्यष्टकद्वादशकद्व्यष्टकवती । पंचदशी पुरस्ताद्बृहत्याद्यद्वादशकत्र्यष्टका ।
शिष्टा नव प्रस्तारपंक्तिच्छंदस्काः । आद्यौ जागतौ द्वौ गायत्रौ सा प्रस्तारपंक्तिः ।
विश्वे देवा देवता । तथा चानुक्रांतं । महि तान्वः पार्थः प्रस्तारपांक्तं पुरस्ताद्बृह-
त्यंतं त्रयोदश्युपाद्ये चानुष्टुभौ नवम्यक्षरैः पंक्तिरेकादशी न्यंकुसारिणीति । गतो
विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

महि द्यावापृथिवी भूतमुर्वी नारीं यद्ही न रोदसी सदं नः ।

तेभिर्नैः पातं सहस्रं एभिर्नैः पातं श्रूषणि ॥ १ ॥

महि । द्यावापृथिवी इति । भूतं । उर्वी इति । नारी इति । यद्ही इति । न ।
रोदसी इति । सदं । नः ।

तेभिः । नः । पातं । सहस्रं । एभिः । नः । पातं । श्रूषणि ॥ १ ॥

हे द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्यौ युवां महत्यंतं यथा भवति तथोर्वीं विस्तीर्णे
भूतं । भवतं । किंच यद्ही महत्यौ रोदसी द्यावापृथिव्यौ नारी न स्त्रियाविव
नोऽस्माकं सदं सदा भवतं । किंच युवां श्रूषणि नोऽस्माकं शत्रुबले युष्मदीयेरेभिः
पालनैः पातं । रक्षतं । किंच । युष्मदीयेस्तेभिः तैः पालनैर्नोऽस्माकं सहस्रोऽति-
शयेनास्मानभिभवितुः शत्रोरपि पातं । रक्षतं ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो देवान्सपर्यति ।

यः सुन्नेदीर्घश्चुत्तम आविवासात्येनान् ॥२॥

यज्ञेऽयज्ञे । सः । मर्त्यः । देवान् । सपर्यति ।

यः । सुन्नेः । दीर्घश्चुत्तमः । आऽविवासाति । एनान् ॥२॥

स मर्त्यो मनुष्यो यज्ञेयज्ञे सर्वेषु यज्ञेषु देवान्सर्वान्सपर्यति परिचरति यो दीर्घ-
श्चुत्तमोऽतिशयेन दीर्घस्य बहोः शास्त्रस्य श्रोता यो मनुष्यः सुन्नेः सुखकैरह-
विभिरेनान्देवानाविवासाति परिचरति । असुखकैरहविभिः कृतमपि कर्म समर्थं
न भवतीत्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

विश्वेषामिरज्यवो देवानां वामहः ।

विश्वे हि विश्वमहसो विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ॥३॥

विश्वेषां । इरज्यवः । देवानां । वाः । महः ।

विश्वे । हि । विश्वऽमहसः । विश्वे । यज्ञेषु । यज्ञियाः ॥३॥

हे विश्वेषामिरज्यवो भुवनानामीश्वरा देवानां द्योतमानादिगुणयुक्तानां भवतां
महो महद्धार्वरणीयं धनं विद्यत इति शेषः । तदस्मभ्यं दत्तेति भावः । किंच विश्वे
सर्वे यूयं विश्वमहसो व्याप्ततेजस्काः । किंच विश्वे यूयं यज्ञेषु यज्ञिया यष्ट्याः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

ते घा राजानो अमृतस्य मन्द्रा अर्यमा मित्रो वरुणः परिज्मा ।

कद्रुद्रो नृणां स्तुतो मरुतः पूषणो भगः ॥४॥

ते । घ । राजानः । अमृतस्य । मन्द्राः । अर्यमा । मित्रः । वरुणः । परिऽज्मा ।

कत् । रुद्रः । नृणां । स्तुतः । मरुतः । पूषणः । भगः ॥४॥

अर्यमा देवो मित्रश्च परिज्मा सर्वतो गामी सर्वत्राप्रतिहतगतिर्वरुणोऽन्यो
देवजनश्चत्विग्भिः स्तुतो रुद्रश्च पूषणः सर्वस्य पोषयितारो मरुतश्च भगश्च एते
देवा मन्द्राः सर्वैः स्तुत्याः संतो नृणां मनुष्याणां कत् सुखं प्रयच्छतेति शेषः । ते
सर्वेऽमृतस्यामृतसदृशस्य हविषो राजानो घ । ईश्वराः खलु ॥

॥ अथ पंचमी ॥

उ॒त नो॑ न॒क्त॒म॒पां वृ॒ष॒ण॒सू सूर्या॒मा॒सा स॒द॒नाय॑ स॒ध॒न्या ।

स॒चा य॒त्साद्ये॑षा॒महि॑र्बु॒धेषु॑ बु॒ध्याः ॥ ५ ॥

उ॒त। नः॑। न॒क्तं॑। अ॒पां। वृ॒ष॒ण॒सू इति॑ वृष॒ण॒ऽव॒सू। सूर्या॒मा॒सा। स॒द॒नाय॑। स॒ऽध॒न्या।

स॒चा। यत्। सा॒दि। ए॒षां। अ॒हिः। बु॒धेषु॑। बु॒ध्याः ॥ ५ ॥

उतापि च हे वृषणसू वर्षणधनावश्विनौ युवामपामुदकानां संबन्धिनौ सधन्या सधन्यौ समानधनौ सूर्यामासा सूर्याचंद्रमसौ बुधेष्वंतरिक्षेषु निवासस्थानेषु मेघेषु यद्योऽहिर्बुधो देवो सादि सीदति तिष्ठत्येषामेभिः सचा सह युवां नक्तं रात्रावहनि चोरुष्यतमिति वक्ष्यमाणेन संबंधः ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे षड्विंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

उ॒त नो॑ दे॒वाव॒श्विना॑ ऋ॒भ॒स्पती॑ धा॒म॒भिर्मि॒त्राव॑रु॒णा उ॒रु॒ष॒तां ।

म॒हः स रा॒य ए॒षते॑ऽति॒ ध॒न्वे॒व दु॒रि॒ता ॥ ६ ॥

उ॒त। नः॑। दे॒वौ। अ॒श्विना॑। ऋ॒भः। प॒ती इति॑। धा॒म॒ऽभिः। मि॒त्राव॑रु॒णौ। उ॒रु॒ष॒तां।

म॒हः। सः। रा॒यः। आ। ई॒षते॑। अ॒ति॒। ध॒न्वे॒ऽइ॒व। दुः॑ऽइ॒ता ॥ ६ ॥

उतापि च ऋभस्पती ऋभस्योदकस्य पती अश्विनाश्विनौ देवौ नोऽस्मान्धा-मभिरात्मीयैः शरीरैरुष्यतां। रक्षतां। किंच। मित्रावरुणावात्मीयैः शरीरैरुष्यतां। रक्षेतां। यं यजमानं पुरुषममी देवा रक्षन्ति स महो महान्ति रायो धनान्येषते। आभिमुख्येन प्राप्नोति। गच्छति। किंच दुरिता दुरितानि शीघ्रमत्यतिगतातिक्रांता च भवति। तत्र दृष्टान्तः। धन्वेव। यथा पथिकी निरुदकान्देशानतिक्रामति तद्वदित्यर्थः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

उ॒त नो॑ रु॒द्रा चि॒न्मृ॒क॒ताम॒श्विना॑ वि॒श्वे दे॒वा॒सो रथ॑स्पति॒र्भगः॑ ।

ऋ॒भु॒र्वा॒जं ऋ॒भु॒क्ष॒णः परि॑ज्मा वि॒श्ववे॑द॒सः ॥ ७ ॥

उ॒त। नः॑। रु॒द्रा। चि॒त्। मृ॒क॒तां। अ॒श्विना॑। वि॒श्वे। दे॒वा॒सः। रथः॑प॒तिः। भ॒गः।

ऋ॒भुः। वा॒जः। ऋ॒भु॒क्ष॒णः। परि॑ऽज्मा। वि॒श्वे॒ऽवे॒द॒सः ॥ ७ ॥

उत चिदपि च रुद्रा रुद्रपुत्रावश्विनाश्विनौ नोऽस्मान्मृळतां । सुखयतां । किंच
रथस्पती रथस्य पतिः पूषर्भुर्वाजोऽन्नवान्भगश्च परिज्मा परितो गन्ता वायुश्चेति
विश्वे सर्वे देवासी देवाः सुखयन्तु । हे विश्ववेदसो विश्ववेदाः सर्वप्रज्ञाः सर्वधना वा
हे ऋभुक्षणी महान्तो ब्रह्मादयो देवा यूयं सुखयत ॥

॥ अथाष्टमी ॥

ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतो मद आ ते हरी जूजुवानस्य वाजिना ।

दुष्टरं यस्य सामं चिहधग्यज्ञो न मानुषः ॥ ८ ॥

ऋभुः । ऋभुक्षाः । ऋभुः । विधतः । मदः । आ । ते । हरी इति । जूजुवानस्य । वाजिना ।

दुष्टरं । यस्य । सामं । चित् । ऋधक् । यज्ञः । न । मानुषः ॥ ८ ॥

ऋभुक्षा महानिद्र ऋभुर्यज्ञेन भाति । किंच विधतस्त्वां परिचरतो यजमानस्य
मदो हर्षोऽप्यभुर्यज्ञेन भाति । हे इंद्र आ जूजुवानस्य प्रति शीघ्रमागच्छतस्ते तव
हरी अश्वावपि वाजिना वाजिनौ बलवन्तौ । किंच यस्येन्द्रस्य संबन्धि सामं चित्री-
यमानं सामापि दुष्टरं रक्षोभिरप्रापणीयं । एष यज्ञो मानुषो मनुषसाधारणो न ।
किंच । ऋधक् पृथक् । दिव्य इत्यर्थः ॥

॥ अथ नवमी ॥

कृधी नो अह्नयो देव सवितः स च स्तुषे मघोना ।

सहो न इंद्रो वह्निभिर्न्येषां चर्षणीनां चक्रं रश्मिं न योयुवे ॥ ९ ॥

कृधि । नः । अह्नयः । देव । सवितरिति । सः । च । स्तुषे । मघोना ।

सहो इति । नः । इंद्रः । वह्निभिः । नि । एषां । चर्षणीनां । चक्रं । रश्मिं । न । योयुवे ॥ ९ ॥

हे सवितः प्रेरक नोऽस्मानह्नयोऽनवनतवदनानलज्जितान्कृधि । कुरु । किंच ।
स त्वं मघोनां धनवतां यजमानानां संबन्धिभिर्ऋविग्भिः स्तुषे । स्तूयसे । इंद्रो
वह्निभिर्वोढभिर्मरुद्भिः सह सहो बलं चर्षणीनां मनुष्याणां नोऽस्माकं नि योयुवे ।
भृशं निमिश्रयतु । तच्च दृष्टान्तः । चक्रं रथस्य चक्रं रश्मिं न । चक्रादिकं । तद्वदित्यर्थः ॥

॥ अथ दशमी ॥

ऐषु द्यावापृथिवी धातं महद्स्मे वीरेषु विश्वचर्षणि श्रवः ।

पृष्ठं वाजस्य सातये पृष्ठं रायोत तुर्वणे ॥ १० ॥

आ। एषु। द्यावापृथिवी इति। धातं। महत्। अस्मे इति। वीरेषु। विश्वऽचर्षणि। श्रवः।
पृक्षं। वाजस्य। सातये। पृक्षं। राया। उत। तुर्वणे ॥ १० ॥

हे द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्यौ युवामस्मे अस्माकं संबंधिष्वेषु वीरेषु पुत्रेषु
विश्वचर्षणि सर्वमनुषोपेतं महच्छ्रुवो यश आ धातं। आधत्तं। दत्तं। किंच वाजस्य
बलस्य सातये संभजनाय पृक्षं पालकमन्नं दत्तं। उतापि च तुर्वणे शत्रूणां तर-
णाय राया धनेन सह पृक्षमन्नं दत्तं ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे सप्तविंशो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

एतं शंसमिन्द्रास्मयुष्टं कूचित्संतं सहसावन्नभिष्टये सदा पाह्यभिष्टये।
मेदतां वेदतां वसो ॥ ११ ॥

एतं। शंसं। इन्द्र। अस्मऽयुः। त्वं। कूऽचित्। संतं। सहसाऽवन्। अभिष्टये। सदा।
पाहि। अभिष्टये।

मेदतां। वेदतां। वसो इति ॥ ११ ॥

हे वसो वासयितः सहसावन् बलवन्निन्द्रास्मयुरस्मान्कामयमानस्त्वं कूचित् क-
चिदपि संतं स्थितमेतमिमं शंसं स्तोतारमभिष्टयेऽभिलषितसिद्ध्यर्थमपि चाभिष्टये
यागार्थं सदा सर्वदा पाहि। रक्ष। किंच वेदता त्वदीयेन प्रज्ञानेन स्तोतारं मां
मेदतां। बुध्यस्व ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

एतं मे स्तोमं तना न सूर्यं द्युतद्यामानं वावृधंत नृणां।

संवर्ननं नाश्वं तष्टेवानपच्युतं ॥ १२ ॥

एतं। मे। स्तोमं। तना। न। सूर्यं। द्युतत्ऽद्यामानं। ववृधंत। नृणां।

संऽवर्ननं। न। अश्वं। तष्टाऽइव। अनपऽच्युतं ॥ १२ ॥

नृणां नेतृणां देवशत्रूणां संवर्ननं न संभजनं सम्यग्निहंसनमिवावस्थितं मे
मदीयमेतमिदं स्तोमं स्तोत्रं ववृधंत। ऋत्विजो वर्धयंतु। तच्च दृष्टांतः। सूर्यं द्युत-
द्यामानं दीपगमनं तना न विस्तृताश्वमीवर्धयंति तद्वदित्यर्थः। अनपच्युतं च्युति-

रहितमध्यमश्वाहं रथं तद्येव यथा वर्धकी रथिष्ठागतेषु संस्कृतं रथसंस्कारस्या-
नात्प्रेरयति तद्वदित्यर्थः ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

वावर्त॑ येषां॑ रा॒या यु॒क्तैषां॑ हि॒र॒ण्ययी॑ ।

नेम॑धिता॒ न पौ॑स्या॒ वृथे॑व वि॒ष्टांता॑ ॥ १३ ॥

व॒वर्त॑ । ये॒षां । रा॒या । यु॒क्ता । ए॒षां । हि॒र॒ण्ययी॑ ।

नेम॑धिता । न । पौ॑स्या । वृ॒थाऽइ॒व । वि॒ष्टऽअं॑ता ॥ १३ ॥

येषां देवानां स्वभूतेन रायास्मभ्यं दातयेन धनेन युक्ता स्तुतिराववर्त तेषा-
मेषामर्थाय हिरण्ययी हिरण्ययी हिरण्यालंकारवत्प्रीतिकरास्मन्मुखात्पुनःपुन-
रावर्तत इत्यर्थः । तत्र दृष्टांतः । पौस्या पौस्यानि बलानि नेमधिता न नेमधितौ
संग्रामे । विष्टांता व्याप्तावसाना वृथेव यथा घटिकायं चमाला तद्वदित्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

प्र तदुःशीमे॑ पृथ॒वाने वे॒ने प्र रा॒मे वोच॑मसुरे म॒घव॑त्सु ।

ये यु॒क्ताय॑ प॒ञ्च श॒तास्स॒यु प॒था वि॒श्राव्ये॑षां ॥ १४ ॥

प्र । तत् । दुः॑शीमे । पृथ॒वाने । वे॒ने । प्र । रा॒मे । वोच॑ । अ॒सुरे । म॒घव॑त्सु ।

ये । यु॒क्ताय॑ । प॒ञ्च । श॒ता । अ॒स्स॒यु । प॒था । वि॒श्रावि॑ । ए॒षां ॥ १४ ॥

ये देवाः पञ्च शता शतानि रथान्युक्तायाश्चैर्युक्तास्मयस्मत्कामाः संतः पथा
यज्ञमार्गेण गच्छन्ति तेषामेषां देवानां विश्रावि देवानां लोके नानाविशेषेण
श्रावकगुणयुक्तं तत्स्तोत्रं दुःशीमे दुःशीमनास्मि पृथवाने । पृथवानः पृथिः ।
तस्मिन् वेने चासुरे बलवति रामे चैतेषु राजसु प्र वोचं । प्रब्रवीमि । प्रख्याप-
यामीत्यर्थः । मघवत्स्वनेषु धनवत्सु च प्रख्यापयामीत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

अधी॑न्वत्र॒ सप्र॑तिं च॒ सप्र॑ च ।

सद्यो॑ दि॒दिष्ट॒ तान्वः॑ सद्यो॑ दि॒दिष्ट॒ पार्थ्यः॑ सद्यो॑ दि॒दिष्ट॒ माय॑वः ॥ १५ ॥

अधि॑ । इत् । नु । अच॑ । सप्र॑तिं । च । सप्र॑ । च ।

सद्यः॑ । दि॒दिष्ट॒ । तान्वः॑ । सद्यः॑ । दि॒दिष्ट॒ । पार्थ्यः॑ । सद्यः॑ । दि॒दिष्ट॒ । मा॒यवः॑ ॥ १५ ॥

अत्रैषु राजसु तान्वी नामर्षिर्गवां सप्त च सप्ततिं च नु क्षिप्रं सद्य इत् सद्य एवाधि दिदिष्ट । अधिपूर्वो दिशिर्याचनार्थः । ययाचे । किंच पार्थो नाम युवनाश्वनामकस्य कुले पृथेः पुत्रः कश्चित्सद्य एव गवां सप्तसप्ततिमधि दिदिष्ट । किंच मायवोऽपि सद्य एवाधि दिदिष्ट ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थेऽष्टाविंशो वर्गः ॥

प्रैत इति चतुर्दशर्चं चतुर्थं सूक्तं । कदाः पुत्रस्य सर्पस्यार्बुदस्यार्धं पंचमी सप्तमी चतुर्दशी त्रिष्टुभः शिष्टा एकादश जगत्यः । सोमाभिषवार्था यावाणोऽत्र देवता । तथा चानुक्रांतं । प्रैते षळूना सर्पोऽर्बुदः काद्रवेयो याव्णोऽस्तौत्पंचम्यंत्ये त्रिष्टुभौ सप्तमी चेति ॥ यावस्तोत्र एतत्सूक्तं । सूचितं च । प्रैते वदंत्वित्यर्बुदं प्रागुक्तमाया आ व ऋजसे प्र वो यावाण इति सूक्तयोः । आ० ५. १२. इति ॥ यद्वा । इदमेकमेव सूक्तं यावस्तोत्रं । सूचितं च । अर्बुदमेवेत्येके प्र वो यावाण इत्येके । आ० ५. १२. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्रैते वदंतु प्र वयं वदाम यावभ्यो वाचं वदता वदद्भ्यः ।

यदद्रयः पर्वताः साकमाश्वः श्लोकं घोषं भरथेन्द्राय सोमिनः ॥ १ ॥

प्र । एते । वदंतु । प्र । वयं । वदाम । यावभ्यः । वाचं । वदत । वदंतभ्यः ।

यत् । अद्रयः । पर्वताः । साकं । आश्वः । श्लोकं । घोषं । भरथ । इन्द्राय । सोमिनः ॥ १ ॥

एते यावाण उपलाः प्र वदंतु । अभिषवशब्दं कुर्वंतु । वयं यजमाना वदद्भ्यो ऽभिषवशब्दं कुर्वद्भ्यो यावभ्यो याव्णामर्थाय वाचं प्र वदाम । किंच हे ऋत्विजो यूयमपि स्तुतिलक्षणां वाचं वदत । पठत । यद्यदाद्रय आदरणीया दृढा आश्वः सोमाभिषवार्थं क्षिप्रकारिणः पर्वता यावाणः सर्वे यूयं साकं संहेंद्रायेंद्रार्थं श्लोकं श्रोतव्यं घोषमभिषवशब्दं भरथ पोषयथ तदानीं सोमिनः सोमवंतः सोमेन तृप्ता भवथ ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

एते वदंति शतवत्सहस्रवदभि ऋदंति हरितेभिरासभिः ।

विष्टी यावाणः सुकृतः सुकृत्यया होतुश्चित्पूर्वं हविरद्यमाशत ॥ २ ॥

एते । वदंति । शतऽवत् । सहस्रऽवत् । अभि । ऋदंति । हरितेभिः । आसऽभिः ।

विष्टी । यावाणः । सुऽकृतः । सुऽकृत्यया । होतुः । चित् । पूर्वं । हविः । ऽद्यम् । आशत ॥ २ ॥

शतवत्सहस्रवत् यथा शतं मनुष्याः सहस्रवदपरिमिता मनुष्याश्च वदन्ति तद्वदेते यावाणो वदन्ति । शब्दं कुर्वन्ति । किञ्च हरितेभिः सोमसंसर्गाद्हरितवर्णैरासभिरास्यैरभि क्रदन्ति । सोममभिलक्ष्य देवानाद्ध्ययन्तीत्यर्थः । किञ्च सुकृतः शोभनकर्माणो यावाणो विष्टी यज्ञं प्राप्य होतुर्देवानामाह्वातुरग्रेः पूर्वे चित् पूर्वमेवाद्यं भक्षणीयं हविराशत । प्राप्तुवन्ति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

एते वदन्त्यविदन्नना मधु न्यूखयन्ते अधि पक्व आमिषि ।

वृक्षस्य शाखामरुणस्य वपसतस्ते सूभर्वा वृषभाः प्रेमराविषुः ॥३॥

एते । वदन्ति । अविदन् । अना । मधु । नि । ऊखयन्ते । अधि । पक्वे । आमिषि ।

वृक्षस्य । शाखां । अरुणस्य । वपसतः । ते । सूभर्वाः । वृषभाः । प्र । ई । अराविषुः ॥३॥

अरुणस्यारुणवर्णस्य वृक्षस्य शाखां वपसतो भक्षयन्तस्ते सूभर्वाः शोभनभक्षा वृषभाः प्रेमराविषुः । प्ररुवन्ति । यथा पक्व आमिषध्यामिषे क्रव्यादो मांसभक्षकाश्च मांसविषये यथा न्यूखयन्ते शब्दविशेषं कुर्वन्ति तद्वदेते यावाणो वदन्ति । शब्दं कुर्वन्ति । किञ्च । मधु मदकरं सोममनास्येनाविदन् । लभन्ते ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

बृहद्वदन्ति मदिरैर्ण मंदिनेद्रं क्रोशन्तोऽविदन्नना मधु ।

संरभ्या धीराः स्वसृभिरनर्तिषुराघोषयन्तः पृथिवीमुपचिद्भिः ॥४॥

बृहत् । वदन्ति । मदिरैर्ण । मंदिना । इन्द्रं । क्रोशन्तः । अविदन् । अना । मधु ।

संरभ्य । धीराः । स्वसृभिः । अनर्तिषुः । आऽघोषयन्तः । पृथिवीं । उपचिद्भिः ॥४॥

मदिरैर्ण मदकरैर्ण मंदिनाभिषूयमाणेन सोमेनेद्रं क्रोशन्त आह्वयन्त एते यावाणो बृहद्व्यन्तं वदन्ति । शब्दं कुर्वन्ति । किञ्च । अनास्येन मधु मदकरं सोममविदन् । अलभन्त । किञ्च संरभ्य संरब्धा भूत्वा धीरा धृष्टाः संत उपचिद्भिः शब्दैः पृथिवीमाघोषयन्तः पूरयन्तः स्वसृभिरंगुलिभिः सहानर्तिषुः । नृत्यन्ति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

सुपर्णा वाचमक्रतोप द्यव्याखरे कृष्णा इषिरा अनर्तिषुः ।

न्यषङ्गि यन्तुपरस्य निष्कृतं पुरु रेतो दधिरे सूर्यश्चितः ॥५॥

सु॒ऽप॒र्णाः । वा॒चं । अ॒क्र॒त । उ॒प । द्य॒वि । आ॒ऽख॒रे । कृ॒ष्णाः । इ॒षि॒राः । अ॒न॒र्ति॒षुः ।
न्य॒क् । नि । य॒न्ति । उ॒पर॒स्य । निः॒ऽकृ॒तं । पु॒रु । रे॒तः । द॒धि॒रे । सूर्य॑ऽश्चि॒तः ॥ ५ ॥

सुप॒र्णाः सु॒प॒त॒ना या॒वा॒ण उ॒पो॒प॒ल॒स्य स॒मी॒पे द्य॒व्यं॒तरि॒क्षे वा॒चम॒भिष॒वश्च॒-
म॒क्र॒त । कु॒र्व॑न्ति । कि॒ञ्च । आ॒ख॒रे । मृ॒गाणां व्रज॑ आ॒ख॒रः । तस्मिन् इ॒षि॒रा ग॒मन॒-
शी॒लाः कृ॒ष्णाः कृ॒ष्णमृ॒गा इव॑ सूर्य॑श्चि॒तः सूर्य॑व॒च्छे॒तव॒र्णा द्र॒प्ता अ॒न॒र्ति॒षुः । नृ॒त्यन्ति ।
निष्कृ॑तं या॒व॒भिः पी॒डितं॑ स॒दु॒पर॒स्यो॒प॒ल॒स्य न्य॒ग॒धो॒मुखं॑ सो॒मं नि॑ य॒न्ति । नि॒गम॒-
य॒न्ति । कि॒ञ्च पु॒रु बहु॑ रे॒तः सो॒मल॒क्षण॑मु॒दकं॑ द॒धि॒रे । धा॒रय॑न्ति ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थ एकोनविंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

उ॒ग्रा इ॒व प्र॒व॒ह॑न्तः स॒मा॒य॒मुः सा॒कं यु॒क्ता वृ॒ष॒णो वि॒भ्र॑तो॒ धुरः॑ ।
य॒च्छु॒स॑न्तो ज॒य॒सा॒ना अ॒रा॒वि॒षुः शृ॒ण्वे ए॒षां प्रो॒थ॒थो अ॒र्व॑तामि॒व ॥ ६ ॥
उ॒ग्राऽइ॒व । प्र॒ऽव॒ह॑न्तः । सं॒ऽआ॒य॒मुः । सा॒कं । यु॒क्ताः । वृ॒ष॒णः । वि॒भ्र॑तः । धुरः॑ ।
यत् । श्व॒स॑न्तः । ज॒य॒सा॒नाः । अ॒रा॒वि॒षुः । शृ॒ण्वे । ए॒षां । प्रो॒थ॒थः । अ॒र्व॑तां॒ऽइ॒व ॥ ६ ॥

वृ॒ष॒णः । फ॒लं व॒र्ष॑तीति वृ॒षा य॒ज्ञः । तस्य॑ धुरं भा॒रं वि॒भ्र॑तो धा॒रय॑न्त ए॒ते या॒-
वा॒णः सा॒कं सो॒मेन॑ सह यु॒क्ताः सं॒तः प्र॒व॒ह॑न्तो रथं प्र॒कर्षे॑ण वो॒ढार॑ उ॒ग्रा उ॒द्गू॒र्णा
अ॒श्वा इ॒व स॒मा॒य॒मुः । स॒मा॒य॒च्छ॑न्ति । आ॒य॒ता भ॒वन्ती॒त्यर्थः । यद्य॑दा श्व॒स॑न्तोऽभि॒-
ष॒वस॑मय उत्प॒तन॑निप॒तन॑व्यापा॒रज॑नितेन वा॒युना॑ श्व॒स॑न्त इ॒व स्थि॑ता या॒वा॒णो
ज॒य॒सा॒नाः सो॒मं य॒स॒मा॒ना अ॒रा॒वि॒षुः श॒ब्दा॒य॑न्ते तदानी॒मेषां॑ या॒व॒णां सं॒ब॒न्धी प्रो॒-
थ॒थो मु॒खाच्छ॑ब्दः शृ॒ण्वे । शृ॒ण्वे । तच्च॑ दृ॒ष्टा॑न्तः । अ॒र्व॑तामि॒वाश्वा॑नां सं॒ब॒न्धि॒नो
मु॒खाद्दे॒वाश्चो॒ यथा॑ तद्व॒दित्यर्थः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

द॒शा॒व॒नि॒भ्यो द॒श॒क॒स्ये॒भ्यो द॒श॒यो॒क्ते॒भ्यो द॒श॒यो॒ज॒ने॒भ्यः ।
द॒शा॒भी॒शु॒भ्यो अ॒र्च॑ता॒जरे॑भ्यो द॒श॒ धु॒रो द॒श॒ यु॒क्ता व॒ह॑न्तः ॥ ७ ॥
द॒शा॒व॒नि॒ऽभ्यः । द॒श॒ऽक॒स्ये॒भ्यः । द॒श॒ऽयो॒क्ते॒भ्यः । द॒श॒ऽयो॒ज॒ने॒भ्यः ।
द॒शा॒भी॒शु॒ऽभ्यः । अ॒र्च॑न्त । अ॒जरे॑भ्यः । द॒श॒ धु॒रः । द॒श॒ यु॒क्ताः । व॒ह॑न्तऽभ्यः ॥ ७ ॥
द॒शा॒व॒नि॒भ्यः । क॒र्मा॒ण्य॒व॑न्ति ग॒च्छ॑न्तीत्य॒वन॑यः । द॒शा॒व॒न॒योऽंगु॑लयो येषां या॒-

हकवेन संबन्धिनस्ते दशावनयः । तान्प्राव्णः । द्वितीयार्थे चतुर्थी । दशकक्ष्येभ्यः । कक्ष्याः प्रकाशका अंगुलयो येषां ते दशकक्ष्याः । तान् । दशयोक्तेभ्यः । योक्त्वद्वन्द्वने साधनभूता दशांगुलयो येषां तान् । दशयोजनेभ्यः । सोमेन सह योजने साधनभूता दशांगुलयो येषां तान् । दशाभीष्नुभ्यः । कर्माण्यभितो व्याप्नुवन्तीत्यभीशवोऽंगुलयो दश येषां तान् । अजरेभ्यो जराविवर्जितान्दश दशभिर्धुरो धूर्भिर्हिंसितृभिः । तृतीयार्थे प्रथमा । युक्ता युक्तान् । द्वितीयार्थे प्रथमा । वहद्भ्यो वहतोऽभिषवाख्ये कर्मणि व्याप्रियमाणानर्चत । स्तुत । हे ऋत्विज इति शेषः ॥ अत्र यास्कः । अवनयोऽंगुलयो भवन्त्यवन्ति कर्माणि कक्ष्याः प्रकाशयन्ति कर्माणि योक्त्राणि योजनानीति व्याख्यातमभीशवोऽभ्यप्नुवते कर्माणि दश धुरो दश युक्ता वहद्भ्यः । धूर्धूर्वतेर्वधकर्मण इयमपीतरा धूरेतस्मादेव विहन्ति वहं धारयतेर्वा । नि० ३. ९. इति ॥

॥ अथाष्टमी ॥

ते अद्र्यो दशयंचास आशवस्तेषामाधानं पर्येति हर्यतं ।

त ऊं सुतस्य सोम्यस्यांधसोऽशोः पीयूषं प्रथमस्य भेजिरे ॥ ८ ॥

ते । अद्रयः । दशऽयंचासः । आशवः । तेषां । आऽधानं । परि । एति । हर्यतं ।

ते । ऊं इति । सुतस्य । सोम्यस्य । अंधसः । अंशोः । पीयूषं । प्रथमस्य । भेजिरे ॥ ८ ॥

अद्रय आदरणीया आशवः क्षिप्रकारिणस्त एते प्रकृता यावाणो दशयंचासो दशयंचाः । तेषामेषां प्राव्णां संबन्धि यदाधानं प्रक्षेपणमभिषवकर्म हर्यतं स्पृहणीयं पर्येति । परितो गच्छति । त एते यावाण एव सुतस्याभिषुतस्य सोम्यस्य सोमस्य संबन्धिनीऽशोः खंडस्वरूपस्यांधसोऽन्नस्य पीयूषममृतं प्रथमं भेजिरे ॥

॥ अथ नवमी ॥

ते सोमादो हरी इंद्रस्य निसतेऽंशुं दुहंतो अध्यासते गवि ।

तेभिर्दुग्धं पपिवान्सोम्यं मध्विंद्रो वर्धते प्रथते वृषायते ॥ ९ ॥

ते । सोमऽअदः । हरी इति । इंद्रस्य । निसते । अंशुं । दुहंतः । अधि । आसते । गवि ।

तेभिः । दुग्धं । पपिऽवान् । सोम्यं । मधु । इंद्रः । वर्धते । प्रथते । वृषऽयते ॥ ९ ॥

ते सोमादः सोमस्यात्तारस्ते प्रकृता एते यावाण इंद्रस्य हरी अश्वौ निसते । निक्षन्ति । चुबन्ति । प्राप्नुवन्तीत्यर्थः । किंच । गव्यधिषवणचर्मण्यंशुं सोमं दुहंत

आसते । किंचेन्द्रस्तेभिस्तैर्दुग्धं सोम्यं सोममयं मध्वमृतं पपिवान्पीतवान्वर्धते । वृद्ध-
शरीरो भवति । प्रथते । विस्तीर्णशरीरश्च भवति । वृषायते । वृषेवाचरति ॥

॥ अथ दशमी ॥

वृषा वो अंशुर्न किला रिषायनेऽकावन्तः सदमित्स्थनाशिताः ।

रैवत्येव महसा चारवः स्थन यस्य यावाणो अजुषध्वमध्वरं ॥ १० ॥

वृषा । वः । अंशुः । न । किल । रिषायन । इकाऽवन्तः । सदै । इत् । स्थन । आशिताः ।

रैवत्याऽइव । महसा । चारवः । स्थन । यस्य । यावाणः । अजुषध्वं । अध्वरं ॥ १० ॥

अंशुः सोमो वो युष्माकं वृषा यज्ञे वर्धिता भविष्यति । यूयमपि न रिषायन
किल । न रिषय । न शीर्णा भवथ किल । किंच । इकावन्तोऽन्वन्त इव यूयं
सदमित् सदैवाशिता भोजिताः स्थन । भवथ । किंच । रैवत्येव यथा रेवंतस्तेजसा
युक्ता भवन्ति तद्वन्महसा तेजसा युक्ताश्चारवः कल्याणाः स्थन । भवथ । हे यावाणो
यूयं यस्य यजमानस्याध्वरं यज्ञमजुषध्वं । असेवध्वं ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थे त्रिंशो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

तृदिला अतृदिलासो अद्रयोऽश्रमणा अश्रुथिता अमृत्यवः ।

अनातुरा अजराः स्थामविष्णवः सुपीवसो अतृषिता अतृणजः ॥ ११ ॥

तृदिलाः । अतृदिलासः । अद्रयः । अश्रमणाः । अश्रुथिताः । अमृत्यवः ।

अनातुराः । अजराः । स्थ । अमविष्णवः । सुऽपीवसः । अतृषिताः । अतृणऽजः ॥ ११ ॥

अश्रमणाः श्रमणवर्जिता अश्रुथिता अन्यैरशिथिलीकृता अमृत्यवोऽमारिता
अनातुरा अरोगा अजरा जरारहिताः स्थ । भवथ । किंच । अमविष्णव उत्क्षेप-
णावक्षेपणगत्युपेता हे यावाणस्तृदिला अन्येषां भेदका अतृदिलासः स्वयमन्ये-
नाभिन्नाः सुपीवसः सुबला अतृषितास्तृणारहिता अतृणजो निःस्पृहा भवथ ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे क्षेमकामासः सदसो न युंजते ।

अजुर्यासो हरिषाचो हरिद्रव आ द्यां रवेण पृथिवीमश्रुश्रवुः ॥ १२ ॥

ध्रुवाः । ए॒व । वः । पि॒तरः । यु॒गेऽयु॒गे । क्षे॒मऽका॒मासः । स॒दसः । न । युं॒ज॒ते ।
अ॒जु॒र्यासः । ह॒रिऽसा॒चः । ह॒रि॒द्रवः । आ । द्यां । र॒वेण । पृ॒थि॒वीं । अ॒शु॒श्रु॒वुः ॥ १२ ॥

हे ग्रावाणो युगेयुगे सर्वेषु युगेषु ध्रुवा एव निश्चला एव वो युष्माकं पितरः
पितृभूताः पर्वताः क्षेमकामासः क्षेमकामाः सदसो न युंजते । सदांस्यात्मना न
संयोजयन्ति । अजुर्यासो जरारहिता हरिषाचः सोमस्य संभक्तारो हरिद्रवः सोम-
संसर्गाद्धरितवर्णा द्यां दिवं पृथिवीं च रवेणाभिषवश्चेनाशुश्रवुः । आवयन्ति ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

तदि॒द्वदं॒त्यद्र॒यो वि॒मोच॑ने॒ याम॑नं॒ज॒स्या इ॒व घेदु॑प॒च्छिभिः ।
वप॑न्तो॒ बीज॑मिव॒ धान्या॒कृतः॑ पृ॒चन्ति॒ सोमं॒ न मि॑नन्ति॒ वप्स॑तः ॥ १३ ॥
तत् । इत् । व॒दन्ति॒ । अ॒द्रयः । वि॒मोच॑ने । याम॑न् । अ॒जः पाः । इ॒व । घा । इत् । उ॒प॒च्छि॒भिः ।
वप॑तः । बीज॑ऽइव । धान्य॑ऽकृतः । पृ॒चन्ति॒ । सोमं॑ । न । मि॑नन्ति॒ । वप्स॑तः ॥ १३ ॥

अद्रय आदरणीया ग्रावाणो यामन् यामनि गमनेऽजस्याः । अजसा पांति
रक्षन्तीत्यजस्याः । तेषां रथानामिवोपच्छिभिस्तदिद्वदेवाभिषवकर्म विमोचने घेत्
तत्सोमरसविमोचनवेलायामपि वदन्ति । प्रकाशयन्ति । किंच । वप्सतः सोमं भक्ष-
यन्तो ग्रावाणो वपन्तो धान्याकृतः कृषीवला बीजमिव यथा पृचन्ति तद्वत्सोमं
पृचन्ति संपर्चयन्तीत्यर्थः । नैनं मिनन्ति । न हिंसन्तीत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

सु॒ते अ॒ध्वरे॒ अ॒धि वाच॑म॒क्रता॒ क्री॒ळयो॒ न मा॒तरं॑ तु॒दन्तः॑ ।
वि॒ षू मुँ॒चा सु॒षुवु॒षो म॒नीषां॑ वि॒ वर्त॑ता॒मद्र॒यश्चाय॑मानाः ॥ १४ ॥
सु॒ते । अ॒ध्वरे॒ । अ॒धि । वाचं॑ । अ॒क्रत॒ । आ । क्री॒ळयः॑ । न । मा॒तरं॑ । तु॒दन्तः॑ ।
वि । सु । मुँ॒च । सु॒षुऽवु॒षः । म॒नीषां॑ । वि । वर्त॑तां । अ॒द्रयः । चाय॑मानाः ॥ १४ ॥

चायमानाः पूज्यमाना अद्रय आदरणीया ग्रावाणोऽध्वरेऽधि यज्ञे सुते सोमे
ऽभिषुते मातरं तुदन्तो हस्तेन ताडयन्त आ क्रीळयो नाक्रीडकाः कुमाराः शब्दं
यथा कुर्वन्ति तथा वाचं शब्दमक्रत । कृण्वन्ति । सुषुवुषः सोममभिषुतवतो ग्रावणो

मनीषां स्तुतिं वि मुंच । विशेषेण मुंच । किंच । अद्रयो वि वर्तेतां । अभिषवशब्दं
विमुंचंतु ॥

॥ इत्यष्टमस्य चतुर्थ एकत्रिंशो वर्गः ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।

पुमर्थोऽश्चतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधु-
रंधरेण सायणाचार्येण विरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाश ऋक्संहिता-
भाष्येऽष्टमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।

निर्ममे तमहं वंदे विद्यातीर्थमहेश्वरं ॥

अथाष्टमाष्टकेऽध्यायश्चतुर्थः संप्रदर्शितः ।

धीमता सायणार्येण पंचमोऽथ प्रदर्श्यते ॥

तत्र हये जाय इत्यष्टादशर्चं पंचमं सूक्तं चैष्टुभं । अत्रानुक्रमणिका । हये झू-
नोर्वशीमैळः पुरुरवाः पूर्वोषितात्कामात्पुनरासाद्यावरोद्धुमैच्छत्सा तमनिच्छंती
प्रत्याचष्टे हय इषुर्या कदा सुदेवोऽंतरिक्षप्रां सचेति तिस्रश्चैळवाक्यं शिष्टा उर्वश्या
इति । हये जाय इषुर्न श्रिये या सुजूर्णिः कदा सूनुः सुदेवो अद्यांतरिक्षप्रां सचा
यदासु जहतीष्वित्याद्यास्तिस्रश्चेति नवर्चं ऐळस्य पुरुरवसो वाक्यानि । अतस्तासां
स ऋषिः । शिष्टा नवोर्वश्या वाक्यानि । अतस्तासु सर्षिका । उभयोर्वाक्येषु
योऽर्थः प्रतिपाद्यते सा देवता । गतो विनियोगः ॥

ऐळोर्वशीतिहासोऽत्र वैशद्याय प्रवर्ण्यते ।

मित्रश्च वरुणश्चोभौ दीक्षितौ प्रेक्ष्य चोर्वशीं ॥ १ ॥

रेतः सिषिचतुः सद्यस्तकुंभे न्यदधुस्तदा ।

तां शप्नवंतौ मनुजभोग्या भूम्यां भवेति तौ ॥ २ ॥

अत्रांतर इळो राजा मनोः पुत्रैश्च संयुतः ।

मृगयां संचरन् साश्वो देवीक्रीडां विवेश ह ॥ ३ ॥

यत्र देवं गिरिसुता सर्वैर्भावैरतोषयत् ।
 अत्राविशन्पुमान् स्त्री स्यादित्युक्ता तत्र प्राविशत् ॥४॥
 स्त्रीभूत्वा व्रीडितः सोऽगाच्छरणं शिवमंजसा ।
 इयं प्रसाद्यतां राजन्नित्युक्तः शंभुना नृपः ॥५॥
 जगाम शरणं देवीमात्मनः पुंस्त्वसिद्धये ।
 अकरोत्सा नृपं देवी षण्मासात्प्राप्तपुंस्त्वकं ॥६॥
 ततः कदाचित्स्त्रीकाले बुधः सौंदर्यमोहितः ।
 अप्सरोभ्यो विशिष्टां तामिळां संगतवान्मुदा ॥७॥
 तदिळायां सोमसुताज्जातो राजा पुरुरवाः ।
 तमुर्वशी तु चकमे प्रतिष्ठानपुरे स्थितं ॥८॥
 तल्पादन्यत्र नग्नं त्वां दृष्ट्वा यामि यथागतं ।
 सुतावुरणकौ त्वं च समीपं कुरु मे द्रुतं ॥९॥
 इति सा समयं कृत्वा रमयामास तं नृपं ।
 चतुरध्वे गते रात्रौ देवैरुरणकद्वयं ॥१०॥
 हतं तस्य ध्वनिं श्रुत्वा नग्न एव स भूपतिः ।
 उत्थाय जित्वा तौ मागच्छेत्येवं जल्पकोऽन्यतः ॥११॥
 विद्युता दर्शितोऽस्यै स नग्न एव पुरुरवाः ।
 अथ सा नष्टसमया ह्युर्वशी तु दिवं ययौ ॥१२॥
 तत उन्मत्तवद्राजा दिदृक्षुस्तामितस्ततः ।
 कुर्वन्नन्वेषणं तीरे सरसो मानसस्य तां ॥१३॥
 विहरंतीमप्सरोभिः सहापश्यत्पुरुरवाः ।
 पुनः स चकमे भोक्तुमुर्वशीं च पुरुरवाः ॥१४॥
 साश्रं सापश्यदुक्ता च प्रत्याचष्टे व्रजेति तं ।
 इत्युर्वश्यैकसंवादमिममेषोऽप्यसूचयदिति ॥१५॥

अत्र वाजसनेयकं । उर्वशी हाप्सराः पुरुरवसमैकं चकमे तं ह विंदमानोवाच
 त्रिः स्म माहो वैतसेन दंडेन हतादकामा स्म मा निपद्यासै मो स्म त्वा नग्नं
 दर्शमेष वै न स्त्रीणामुपचार इति सा हास्मिज्ज्योगुवासापि हास्मान्नभिर्ण्यास
 तावज्ज्योग्धास्मिन्नुवास । ततो ह गंधर्वाः समूदिरे ज्योग्वा इयमुर्वशी मनुष्येष्व-
 वात्सीदुपजानीत यथेयं पुनरागच्छेदिति तस्यै हाविर्द्युरणा शयन उपबद्धास ततो

ह गंधर्वा अन्यतरमुरणं प्रमेथुः । सा होवाचावीर इव बत मेऽजन इव पुत्रं ह-
रंतीति द्वितीयं प्रमेथुः सा ह तथैवोवाचाय हायमीक्षां चक्रे कथं नु तदवीरं
कथमजनं स्याद्यचाहं स्यामिति स नम एवानूत्पपात चिरं तन्मेने यद्वासः
पर्यधास्यत ततो ह गंधर्वा विद्युतं जनयां चक्रुस्तं यथा दिवैवं नमं ददर्श ततो
हैवेयं तिरोबभूव पुनरैमीत्येत्तिरोभूतां स आध्या जल्पन्कुरुक्षेत्रं समया चचारा-
न्यतः प्रक्षेति विसवती तस्यै हाध्यंतेन वव्राज तच्च ता अप्सरस आतयो भूत्वा परि-
पुष्टुविरे तं हेयं ज्ञात्वोवाच अयं वै स मनुष्यो यस्मिन्नहमवात्समिति ता होचु-
स्तस्मै वा आविरसामेति तथेति तस्मै हाविरासुस्तां हायं ज्ञात्वाभिपरोवाद हये
जाये मनसेत्यादि । श० ब्रा० ११. ५. १. ॥

॥ तत्र सूक्ते प्रथमा ॥

हये जाये मनसा तिष्ठ घोरे वचांसि मिश्रा कृणवावहै नु ।

न नौ मंत्रा अनुदितास एते मयस्करन्परतरे चनाहन् ॥ १ ॥

हये । जाये । मनसा । तिष्ठ । घोरे । वचांसि । मिश्रा । कृणवावहै । नु ।

न । नौ । मंत्राः । अनुदितासः । एते । मयः । करन् । परतरे । चन । अहन् ॥ १ ॥

पुरुवरसो वाक्यं । जायां पश्यन्वदति । हये हे घोरे । अस्माकं दुःखजनकत्वात् ।
घोरकारिणि जाये मनसास्सदुपर्यनुरागवता मनसा युक्ता सती तिष्ठ । क्षणमात्रं
संनिधावेव निवस । हय इत्यस्य निघाताभावश्छांदसः । किमर्थं संस्थानमिति
तत्राह । वचांसि वाक्यानि मिश्राण्युक्तिप्रत्युक्तिरूपाणि न्वद्य क्षिप्रं वा कृणवावहै ।
करवावहै । कृवि हिंसाकरणयोः । धिन्विकृण्वोरच्चेत्युप्रत्ययः । किमर्थं वचसः करण-
मिति चेदुच्यते । नाववयोर्मंत्रा रहस्यार्था एते विवक्षिता अनुदितासोऽव्याहि-
यमाणाः परस्परमसंभाष्यमाणा गुंफिताः संतः परतरे चनाहन् । चनेति निपा-
तसमुदायश्चार्थः । अनेकेषु दिवसेषु चरमेऽप्यहनि मयः । सुखनामैतत् । सुखं न करन् ।
कुर्वेति । अतः कृणवावहा इति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राक्रमिषमुषसामग्रियेव ।

पुरुवरः पुनरस्तं परेहि दुरापना वात इवाहमस्मि ॥ २ ॥

किं । ए॒ता । वा॒चा । कृ॒ण॒व । त॒वं । अ॒हं । प्र । अ॒क्र॒मि॒षं । उ॒ष॒सा । अ॒ग्रि॒याऽइ॒व ।
पु॒रु॒र॒वः । पु॒नः । अ॒स्त । परा॑ । इ॒हि । दुः॒ऽआ॒प॒ना । वा॒तः॒ऽइ॒व । अ॒हं । अ॒स्मि ॥ २ ॥

अनया तमुर्वशी प्रत्युवाच । एतैतया वाचा केवलया पुनःसंभोगरहितया किं कृणव । किं करवाव । अहं त्विदानीं त्वत्सकाशात्प्राक्रमिषं । अतिक्रांतवत्यस्मि । अतिक्रमे दृष्टांतः । उषसामग्रियेव । बह्वीनामुषसां मध्येऽग्न्याये भवा पूर्वोषाः प्राक्रमीद्यथाहमपीति । यस्मादेवं तस्माद्दे पुरुरवस्त्वं पुनरस्मात्सकाशादस्तं गृहं परेहि । परागच्छ । मा ममाभिलाषं कार्षीः । तस्या दुर्ग्रहत्वमाह । अहं वात इव वायुरिव दुरापना दुष्प्रापा दुरापा वास्मि । दुरापा वा अहं त्वयैतर्ह्यस्मि पुनर्गृहानिहीति हैवैनं तदुवाचेति वाजसनेयकं । श० ब्रा० ११. ५. १. ७. ॥

॥ अथ तृतीया ॥

इषु॒र्न श्रि॒य इ॒षु॒धेर॒स॒ना गो॒षाः श॒त॒सा न रं॒हिः ।

अ॒वीरे॒ क्र॒तौ वि॒ द॒वि॒द्युत॒क्षोरा॒ न मा॒युं चि॒त॒यंत॒ धु॒नयः ॥ ३ ॥

इषुः । न । श्रिये । इषुऽधे । असना । गोऽसाः । शतऽसाः । न । रंहिः ।

अ॒वीरे॒ । क्र॒तौ । वि॒ । द॒वि॒द्युत॒त् । न । उ॒रा । न । मा॒युं । चि॒त॒यंत॒ । धु॒नयः ॥ ३ ॥

अनया पुरुरवाः स्वस्य विरहजनितं वैक्लव्यं तां प्रति ब्रूते । इषुधेः । इषवो धीयन्तेऽचेतीषुधिर्निषंगः । ततः सकाशादिषुरसनासनायै प्रक्षेप्तुं न भवति श्रिये विजयार्थं । तद्विरहाद्युद्धस्य बुद्धावप्यनिधानात् । तथा रंहिर्वेगवानहं शत्रुसकाशाद्गोषास्तेषां शत्रूणां गवां संभक्ता नाभवं । तथा शतसाः शतानामपरिमितानां शत्रुधनानां संभक्ता नाभवं । किंच । अवीरे वीरवर्जिते क्रतौ राजकर्मणि सति न वि दविद्युतत् । न विद्योतते । न मत्सामर्थ्यं । किंच । धुनयः कंपयितारोऽस्मदीया नरा उरोरौ । सुपां सुलुगिति सप्तम्या डादेशः । विस्तीर्णे संग्रामे मायुं । मीयते प्रक्षिप्यत इति मायुः शब्दः । कृवापाजीत्यादिनोण । सिंहनादं न चितयंत । न बुध्यन्ते । चिती संज्ञाने । अस्माखिचि संज्ञापूर्वकस्य विधेरनित्यत्वाल्लघूपधगुणाभावः । छांदसो लङ् ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

सा वसु॑ द॒ध॒ती श्व॒श्रु॒राय॒ वय॒ उषो॒ यदि॒ व॒ष्ट्यंति॒ गृहा॒त् ।

अ॒स्तं न॒नक्षे॒ यस्मि॑ञ्चा॒क॒न्दि॒वा न॒क्तं अ॒थि॒ता वै॒त॒सेन॑ ॥ ४ ॥

सा । वसु । दधती । अश्वराय । वयः । उषः । यदि । वष्टि । अन्तिऽगृहात् ।
अस्त । ननक्षे । यस्मिन् । चाकन् । दिवा । नक्त । अथिता । वैतसेन ॥ ४ ॥

इदमुत्तरं चोर्वशीवाक्यं । आद्येन पुरात्मना कृतमुषसे निवेदयति । हे उषः
सेयमुर्वशी वसु वासकं वयोऽन्नं अश्वराय भर्तुः पुरुरवसः पित्रे दधती प्रयच्छन्ती
तत्र गृहे स्थिता यदि पतिं वष्टि कामयते तदांतिगृहात् । स्वभर्तृभोगगृहांतिके यः
अश्वरस्य भोजनगृहं तदन्तिगृहं । तस्माद्गृहात्सोर्वश्यस्तं पतिगृहं ननक्षे । व्याप्नोति ।
यस्मिन्गृहे चाकन् कामयत उर्वशी । सा चोर्वशी दिवा नक्तमहनि रात्रौ च
वैतसेन । शेषो वैतस इति पुंस्प्रजननस्येति निरुक्तं । ३. २९. पुंस्प्रजननेन अथिता
ताडिता च भवति । एवमुर्वश्यात्मानं परोक्षेण निर्दिदेश ॥

॥ अथ पंचमी ॥

त्रिः स्म माहूः अथयो वैतसेनोत् स्म मेऽव्यत्यै पृणासि ।

पुरुरवोऽनु ते केतमायं राजा मे वीर तन्वस्तदासीः ॥ ५ ॥

त्रिः । स्म । मा । अहूः । अथयः । वैतसेन । उत् । स्म । मे । अव्यत्यै । पृणासि ।

पुरुरवः । अनु । ते । केत । आयं । राजा । मे । वीर । तन्वः । तत् । आसीः ॥ ५ ॥

अनेन पुरुरवसमेव संबोध्योक्तवती । हे पुरुरवस्त्वं मा मामहोऽहनि वैतसेन
दंडेन पुंस्प्रजनेन त्रिस्त्रिवारं । द्वित्रिचतुर्भ्यः सुच् । अथयः स्म । अथयः । अता-
डयः । कृत्वोर्थप्रयोगे । पा० २. ३. ६४. इति कालवाचिनोऽहःशब्दादधिकरणे षष्ठी ।
उतापि च । स्मेति पूरणः । अव्यत्यै । सपत्नीभिः सह पर्यायेण पतिमागच्छति
सा व्यती । न तादृश्यव्यती । तस्यै मे मह्यं पृणासि । पूरयसि । एवं बुद्ध्या हे पुरुर-
वस्ते तव केतं गृहमन्वायं । अन्वगमं पूर्वं । हे वीर राजा त्वं च मे मम तन्वः
शरीरस्य तत्तदासीः । अभवः । सुखयितेति शेषः । परमप्येवं मन्तव्यं किमिति का-
तरो भवसीत्युवाच ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे प्रथमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

या सुजृणिः श्रेणिः सुम्रआपिहृदेचक्षुर्न ग्रंथिनीं चरणयुः ।

ता अंजयोऽरुणयो न संसुः श्रिये गावो न धेनवोऽनवंत ॥ ६ ॥

या । सुऽजूर्णिः । श्रेणिः । सुन्नेऽआपिः । हृदेऽचक्षुः । न । यंथिनी । चरण्युः ।
ताः । अंजयः । अरुणयः । न । ससुः । श्रिये । गावः । न । धेनवः । अनवन्त ॥ ६ ॥

पुरूरवसो वाक्यं । या सुजूर्णिः मुजवैतन्नामिकास्ति तथा या श्रेणिर्या सुन्न-
आपिर्या हृदेचक्षुः । नकारः समुच्चये । ताभिश्चतसृभिरालिभूताभिर्मानिनीभिः
सहिता यंथिनी यंथनवती संदर्भवती चरण्युश्चरणशीलोर्वश्याजगाम । यद्वा यंथि-
नीत्येतत्सखिभूताप्सरोनामधेयं । या सुजूर्णिः मुजवोर्वशी सा ताभिः सह जगाम ।
ता अप्सरसोऽंजय आभरणोपेता अरुणयोऽरुणवर्णा न ससुः । पूर्ववन्न गच्छन्ति ।
श्रिये श्रयणाय धेनवो नवप्रसूता गावो न गाव इव । आश्रयार्थं यथा गावोऽन-
वन्त शब्दायन्ते तथा न शब्दयन्तीति व्यतिरेके दृष्टान्तः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

समस्मिञ्जायमान आसत् ग्रा उतेमवर्धन् नद्यः स्वगूर्ताः ।

महे यत्त्वा पुरूरवो रणायवर्धयन् दस्युहत्याय देवाः ॥ ७ ॥

सं । अस्मिन् । जायमाने । आसत् । ग्राः । उत । ई । अवर्धन् । नद्यः । स्वऽगूर्ताः ।

महे । यत् । त्वा । पुरूरवः । रणाय । अवर्धयन् । दस्युऽहत्याय । देवाः ॥ ७ ॥

अनयैताभिः सह संसर्गस्त्वयानुभूत इत्युर्वशी वदति । अस्मिन्पुरूरवसि जाय-
माने सति ग्रा अप्सरसो देववेश्या अपि समासत । संगता अभवन् । अथवा
जायमाने यज्ञार्थं प्रवर्धमाने सति ग्रा देवपत्न्योऽपि समासत । समभवन् । उतापि
च । ईमेनं पुरूरवसं स्वगूर्ताः स्वयंगामिन्यो नद्यस्तासामाश्रयभूता अवर्धयन् ।
किंच हे पुरूरवो यद्यस्मात्त्वा त्वां महे महते रणाय रमणीयाय संग्रामाय दस्यु-
हत्याय दस्युहननाय देवास्त्वामवर्धयन् ॥

॥ अथाष्टमी ॥

सचा यदासु जहतीष्वत्कममानुषीषु मानुषो निषेवे ।

अपं स्म मत्तरसंती न भुज्युस्ता अचसन्नयस्पृशो नाश्वाः ॥ ८ ॥

सचा । यत् । आसु । जहतीषु । अत्कं । अमानुषीषु । मानुषः । निऽसेवे ।

अपं । स्म । मत् । तरसंती । न । भुज्युः । ताः । अचसन् । रथऽस्पृशः । न । अश्वाः ॥ ८ ॥

इदमादिचीर्यैकवाक्यानि । तच्चादितो द्वाभ्यामुर्वशीमन्याश्च सह स्तौति । यद्य-
दा सचा सहायभूतः पुरुरवा अत्कं स्वकीयं रूपं । अत्क इति रूपनाम । जह-
तीषु परित्यजंतीष्वमानुषीषु देवताभूतास्वप्सरःसु मानुषः सन् निषेवेऽभिमुखं
गच्छति तदानीं ता अप्सरसो मत् मत्तोऽपापसृत्याचसन् । चसतिर्गतिकर्मा । गच्छं-
ति । पलायने दृष्टान्तः । तरसंती भुज्युर्न । तरसन्नाम मृगः । तस्य स्त्री भुज्युर्भोग-
साधनभूता स्त्री मृगी । सा यथा व्याधाङ्गीता पलायते । किंच । रथस्पृशो ना-
श्वाः । रथे नियुक्ता अश्वा इव । यथा ते पलायन्ते तद्वत्पलायन्त इति । उर्वश्या-
नेकाभिरस्माभिः सह भोगमनुभुक्तवानसीत्युक्तः प्रत्याचष्टे ॥

॥ अथ नवमी ॥

यदासु मर्तो अमृतासु निस्पृक्सं क्षोणीभिः क्रतुभिर्न पृक्ते ।

ता आतयो न तन्वः शुभत स्वा अश्वासो न क्रीळयो दंदशानाः ॥ ९ ॥

यत् । आसु । मर्तः । अमृतासु । निऽस्पृक् । सं । क्षोणीभिः । क्रतुऽभिः । न । पृक्ते ।

ताः । आतयः । न । तन्वः । शुभत । स्वाः । अश्वासः । न । क्रीळयः । दंदशानाः ॥ ९ ॥

यद्यदास्वमृतास्वप्सरःसु मर्त्यो मनुष्यः पुरुरवा निस्पृक् निःशेषेण स्पृशन्
क्षोणीभिर्वाग्भिः क्रतुभिर्न कर्मभिश्च सं पृक्ते संपर्कं करोति । नकारः समुच्चयार्थः ।
ता अप्सरस आतय आतिभूतास्तदानीं स्वास्तन्व आत्मीयानि रूपाणि न शुभत ।
न प्रकाशयन्ति । अश्वासो नाश्वा इव क्रीळयः संक्रीडमाना दंदशाना दंदशूका
जिह्वाभिरात्मीयाः सृक्का भक्षयन्तः । ते यथा चापल्येन धावंतः स्वरूपं न प्रय-
च्छन्ति रथिकाय तद्वदिति दुःखाद्भूते ॥

॥ अथ दशमी ॥

विद्युन्न या पतंती दविद्योद्भरंती मे अथा काम्यानि ।

जनिष्टो अपो नर्यः सुजातः प्रोर्वशी तिरत दीर्घमायुः ॥ १० ॥

विऽद्युत् । न । या । पतंती । दविद्योत् । भरंती । मे । अथा । काम्यानि ।

जनिष्टो इति । अपः । नर्यः । सुऽजातः । प्र । उर्वशी । तिरत् । दीर्घ । आयुः ॥ १० ॥

अनयोर्वशी स्तौति । योर्वशी विद्युन्न विद्युदिव पतंती गच्छंती दविद्योद्भोतते ।
किं कुर्वती । अथा । अप इत्यंतरिक्षनाम । तत्संबन्धीनि व्याप्तानि वा काम्यान्य-

स्मदभिमतान्युदकानि वा मे मद्यं भरंती संपादयंती । यदागतायास्तस्याः सकाशा-
दपो व्याघ्रः कर्मसु नर्यो नरेभ्यो हितः सुजातः सुजननः पुत्रो जनिष्टो अजनि-
ष्टोत्पद्यते तदानीं ममोर्वशी दीर्घमायुः प्र तिरत । प्रवर्धयति । प्रजामनु प्रजायसे
तदु ते मर्त्यामृतं । तै० ब्रा० १. ५. ५. ६. । इति हि मंत्रः ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे द्वितीयो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

जज्ञिष इत्या गोपीथ्याय हि दधाथ तत्पुरुवो म ओजः ।

अशांसं त्वा विदुषी सस्मिन्नहन् म आशृणोः किमभुग्वदासि ॥ ११ ॥

जज्ञिषे । इत्या । गोऽपीथ्याय । हि । दधाथ । तत् । पुरुवः । मे । ओजः ।

अशांसं । त्वा । विदुषी । सस्मिन् । अहन् । न । मे । आ । अशृणोः । किं । अभुक् ।

वदासि ॥ ११ ॥

इत्थेत्थं गोपीथ्याय । गौः पृथिवी । पीथं पालनं । स्वार्थिकस्तद्धितः । भूरक्ष-
णाय जज्ञिषे हि । जातोऽसि खलु पुत्ररूपेण । आत्मा वै पुत्रनामेति श्रुतेः ।
पुनर्देव्याह । हे पुरुवो मे ममोदरे मय्योजोऽपत्योत्पादनसामर्थ्यं दधाथ । मयि
निहितवानसि । तत्तथास्तु । अथापि स्यातथ्यमिति चेत्तत्राह । अहं विदुषी
भावि कार्यं जानती सस्मिन्नहन् सर्वस्मिन्नहनि त्वया कर्तव्यं त्वा त्वामशांसं ।
शिक्षितवत्यनस्मि । त्वं मे मम वचनं नाशृणोः । न शृणोषि । किं त्वमभुगभो-
क्तापालयिता प्रतिज्ञातार्थमपालयन्वदासि ह्ये जाय इत्यादिकरूपं प्रलापं ।
वदेर्लेट्छाडागमः । दिवसे त्रिवारं यभस्व । एडकबालकमस्माकं पुत्रत्वेन परिकल्पय ।
अपत्योत्पादनपर्यंतं वसामि नम्रं त्वां यदाद्राक्षं तदा गच्छामीत्येवंरूपो मिथः समय
उर्वशी हाप्सराः पुरुवसमैकं चकमे त ९ ह विंदमानोवाच त्रिः स्म माहो वैतसेन
दंडेनेत्यादि वाजसनेयकमुदाहृतं ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

कदा सूनुः पितरं जात इच्छाच्चक्रन्नाश्रुं वर्तयद्विजानन् ।

को दंपती समनसा वि यूयोदध यदग्निः श्वशुरेषु दीदयत् ॥ १२ ॥

कदा । सूनुः । पितरं । जातः । इच्छात् । चक्रन् । न । अश्रु । वर्तयत् । विज्ञानन् ।
कः । दंपती इति दंपती । समनसा । वि । यूयोत् । अध । यत् । अग्निः । श्वशुरेषु ।
दीदयत् ॥ १२ ॥

इदं पुरुरवसो वाक्यं । कदा कस्मिन्काले सूनुस्तवोदरजातः सन् पितरं मा-
मिच्छात् इच्छेत् । इषु इच्छायां । लेटि शपीषुगमियमां छ इति छादेशः । लेटोऽडा-
टावित्यडागमः । कदा वा विज्ञानन्पितरं मामधिगच्छन् चक्रन् क्रंदमानो नाश्रु
वर्तयत् । नेति चार्थे । किंच । कः किंविधः सन् सूनुः समनसा समनसौ समनस्कौ
दंपती जायापती त्वां मां च वि यूयोत् । विश्लेषयेत् । यु मिश्रणामिश्रणयोः ।
यौतेच्छांदसः शपः श्रुः । तुजादित्वादभ्यासस्य दीर्घः । अधाधुना यद्यदाग्नस्तव
हृदयस्थितस्तेजोरूपो गर्भः श्वशुरेषु दीदयत् । दीयते । दीदयतिदीप्तिकर्मेति नै-
रुक्तो धातुः ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

प्रति ब्रवाणि वर्तयते अश्रु चक्रन् क्रंददध्वे शिवायै ।

प्र तत्तै हिनवा यत्तै अस्मे परेह्यस्तं नहि मूर मापः ॥ १३ ॥

प्रति । ब्रवाणि । वर्तयते । अश्रु । चक्रन् । न । क्रंदत् । आऽध्वे । शिवायै ।

प्र । तत् । ते । हिनवा । यत् । ते । अस्मे इति । परा । इहि । अस्तं । नहि । मूर । मा । आपः ॥ १३ ॥

इदमुर्वशीवाक्यं । हे पुरुरवः । त्वां प्रति ब्रवाणि । प्रतिवच्मि । त्वदपत्यमश्रु
वाष्पं वर्तयते । वर्तयिष्यति । आध्य आध्याते वस्तुनि शिवायै शिवे कल्याणे समु-
पस्थिते सति चक्रन् रुदन् अश्रूणि विमुंचन् न क्रंदत् । नकारश्चार्थे । रीत्यति
चेत्यर्थः । तत्त्वदपत्यं ते तुभ्यं हिनव प्रहिणोमि यदपत्यं ते तव संबंध्यस्मे अस्मासु
निहितं । त्वं परेह्यस्तं । अस्तमिति गृहनाम । स्वगृहं प्रतिगच्छ । हे मूर मूढ मा
मां न ह्यापः । न प्राप्नोषि । हिनवेत्यत्र हिनोतेच्छंदसि लुङ्लङ्लिट इति भवि-
ष्यदर्थे लङि मिप आमादेशः । गुणः । अंत्यलीपच्छांदसः । बहुलवचनादडभावः ।
आपः । आपू व्याप्तौ । लिटि तिङां तिङो भवतीति थलो एल् ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

सुदेवो अद्य प्रपतेदनावृत्परावर्तं परमां गंतवा उ ।

अथा शयीत निर्वृतेरुपस्थेऽधैनं वृका रभसासो अद्युः ॥ १४ ॥

सु॒ऽदे॒वः । अ॒द्य । प्र॒ऽप॒ते॒त् । अ॒ना॒वृ॒त् । परा॒ऽव॒त॑ । पर॒मां । ग॒न्त॒वै । ॐ इति॑ ।
अ॒ध॒ । श॒यी॒त । निः॒ऽच॒र॒तेः । उ॒प॒ऽस्ये॑ । अ॒ध॒ । ए॒नं । वृ॒काः । र॒भ॒सा॒सः । अ॒द्युः ॥ १४ ॥

अद्य परिदूनः पुरुरवा उवाच । सुदेवस्त्वया सह सुक्रीडः पतिरद्य प्रपतेत् ।
अत्रैव प्रपततु । अथवानावृदनावृत्तः सन् परमां परावतं दूरादपि दूरदेशं गन्तवै
गन्तुं महाप्रस्थानगमनं कुर्यात् । अधाथवा यत्रकुत्रापि गन्तुं समर्थो निर्ऋतेः पृथिव्या
उपस्थे शयीत । शयनं कुर्यात् । यद्वा निर्ऋतिः पापदेवता । तस्या उपस्थ उत्संगे
संनिधौ म्रियतामित्यर्थः । अधाथवैनं वृका अरण्याः श्वानो रभसासो वेगवन्तो
ऽद्युः । भक्षयन्तु । अत्र वाजसनेयकं । सुदेवोऽद्योद्वा बधीत प्र वा पतेत्तदेनं वृका
वा श्वानो वाद्युरिति हैव तदुवाचेति ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

पुरुर॒वो॒ मा मृ॒था॒ मा प्र प॒प्नो॒ मा त्वा वृ॒का॒सो अ॒शि॒वास॒ उ क्षन् ।

न वै स्त्रै॒णानि॑ स॒ख्यानि॑ सं॒ति सा॒ला॒वृ॒का॒णां हृ॒द॒या॒न्ये॒ता ॥ १५ ॥

पुरुर॒वः । मा । मृ॒थाः । मा । प्र । प॒प्नः । मा । त्वा । वृ॒का॒सः । अ॒शि॒वासः । ॐ इति॑ । क्षन् ।

न । वै । स्त्रै॒णानि॑ । स॒ख्यानि॑ । सं॒ति । सा॒ला॒वृ॒का॒णां । हृ॒द॒या॒नि । ए॒ता ॥ १५ ॥

तमितरा प्रत्युवाच । हे पुरुरवस्त्वं मा मृथाः । मृतिं मा प्राप्नुहि । म्रियतेर्लुङि
थासि ह्रस्वादंगादिति सिचो लोपः । तथा मा प्र पप्नः । अत्रैव पतनं मा कार्षीः ।
पतेर्लुङि लृदिच्चात्पुषादीत्यादिना च्लेरङ् । पतः पुमिति पुम् । तथा त्वा त्वामशि-
वासोऽशुभा वृकासो वृका मा उ क्षन् । उ इत्येवकारार्थे । अक्षन् । माभ्यवहारयन्तु ।
किमित्येवमस्मदुपर्यायहं करोषि । मा कार्षीरित्यर्थः । अदेर्लुङि लुङ्सनोर्घसू ।
पा० २. ४. ३७. । इति घसूदेशः । मंचे घसेति च्लेर्लुक् । गमहनेत्यादिनोपधालोपः ।
शसिवसीत्यादिना षत्वं । खरि चेति चत्वं । बाहुलकादडभावः । अथ स्वस्त्रेहस्या-
सारतामाह । स्त्रैणानि स्त्रीणां कृतानि सख्यानि न वै संति । न संति खलु ।
अभावे कारणमाह । एतानि सख्यानि सालावृकाणां हृदयानि यथा वत्सादीनां
विश्वासापन्नानां घातुकानि तद्वत् । अत्र वाजसनेयकं । मैतदादृथा न वै स्त्रैण
सख्यमस्ति पुनर्गृहानिहीति हैवैनं तदुवाचेति ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे तृतीयो वर्गः ॥

॥ अथ षोडशी ॥

यद्विरूपाचरं मर्येष्ववसं रात्रीः शरदश्चतस्रः ।

घृतस्य स्तोत्रं सकृदहं आश्नां तादेवेदं तानृपाणा चरामि ॥ १६ ॥

यत् । विऽरूपा । अचरं । मर्येषु । अवसं । रात्रीः । शरदः । चतस्रः ।

घृतस्य । स्तोत्रं । सकृत् । अहं । आश्नां । तात् । एव । इदं । तनृपाणा । चरामि ॥ १६ ॥

यद्यदा विरूपा मनुष्यसंपर्काद्विगतसहजभूतदेवरूपापत्यानुकूल्येन नानारूपा
वा मर्येषु मनुष्येष्वचरं तदानीं रात्रीः पूरयित्रीश्चतस्रः शरदोऽवसं । न्यवसं ।
अन्यंतसंयोगेति द्वितीया । तदानीं घृतस्य स्तोत्रं सकृदहं आश्नां । तादेव तेनैव
स्तोकेनाहमिदं संप्रति तानृपाणा तृप्ता सती चरामि ॥

॥ अथ सप्तदशी ॥

अंतरिक्षप्रां रजसो विमानीमुप शिक्षाम्युर्वशीं वसिष्ठः ।

उप त्वा रातिः सुकृतस्य तिष्ठान्नि वर्तस्व हृदयं तप्यते मे ॥ १७ ॥

अंतरिक्षऽप्रां । रजसः । विऽमानीं । उप । शिक्षामि । उर्वशीं । वसिष्ठः ।

उप । त्वा । रातिः । सुऽकृतस्य । तिष्ठात् । नि । वर्तस्व । हृदयं । तप्यते । मे ॥ १७ ॥

अंतरिक्षप्रां स्वतेजसांतरिक्षस्य पूरयित्रीं तथा रजसो रंजकस्योदकस्य विमानीं
निर्मात्रीमुर्वशीं वसिष्ठः समानानां मध्येऽतिशयेन वासयिताहमुप शिक्षामि ।
वशं नयामि । सुकृतस्य शोभनकर्मणी रातिर्दाता पुरुरवास्त्वा त्वामुप तिष्ठात् ।
उपतिष्ठतु । मे हृदयं तप्यते । अतो निवर्तस्व । एवं राजोवाच ॥

॥ अथाष्टादशी ॥

इति त्वा देवा इम आहुरैऋ यथैमेतद्भवसि मृत्युबंधुः ।

प्रजा ते देवान्हविषा यजाति स्वर्गं उ त्वमपि मादयासे ॥ १८ ॥

इति । त्वा । देवाः । इमे । आहुः । ऐऋ । यथा । ईं । एतत् । भवसि । मृत्युऽबंधुः ।

प्रऽजा । ते । देवान् । हविषा । यजाति । स्वऽर्गे । ऊं इति । त्वं । अपि । मादयासे ॥ १८ ॥

हे ऐऋ पुरुरवस्त्वा त्वामिमे देवा इत्याहुः । मृत्युबंधुर्मृत्योर्विधको मृत्योर्विधुभूतो
वा मृत्युवशमप्राप्नुवंस्त्वं यथे यथैतद्भवसि भविष्यसि प्रजा प्रकर्षेण जायमानस्त्वं

ते तव संबन्धिनी यष्ट्यान्देवान्हविषा यजासि । यजसि । स्वर्ग उ स्वर्ग एव त्वमपि
मादयासे । मादयसेऽस्माभिः सह । एवमाहुरित्यर्थः । यस्मादेवं करोषि तस्माद-
भिलाषं हित्वा सुखी भवेति सेयं पुरुरवसं प्रत्युवाच ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे चतुर्थो वर्गः ॥

अथ प्र ते मह इति त्रयोदशर्चं षष्ठं सूक्तं । बरुनामांगिरस ऋषिः । इंद्रस्य
पुत्रः सर्वहरिर्वा नाम । द्वादशीत्रयोदश्यां त्रिष्टुभौ शिष्टा एकादश जगत्यः । इंद्र-
स्याश्वौ हरी । तयोरत्र स्तूयमानत्वात्तदेवताकमिदं । तथा चानुक्रांतं । प्र ते सप्तेना
बरुः सर्वहरिर्वेन्द्रो हरिस्तुतिर्द्वित्रिष्टुवंतं ॥ अतिरात्रे तृतीये पर्याये ब्राह्मणाच्छंसिन
एतत्सूक्तं । सूचितं च । प्र ते मह ऊती शचीवस्तव वीर्येणेति याज्या । आ० ६. ४. ।
इति ॥ षोडशिशस्त्रेऽप्याद्यस्तुचः शंसनीयः । सूचितं च । प्र ते महे विदथे शंसिषं
हरी इति तिस्रो जगत्यः । आ० ६. २. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्र ते महे विदथे शंसिषं हरी प्र ते वन्वे वनुषो हर्यंतं मदं ।

घृतं न यो हरिभिश्चारु सेचत आ त्वा विशंतु हरिवर्षसं गिरः ॥ १ ॥

प्र । ते । महे । विदथे । शंसिषं । हरी इति । प्र । ते । वन्वे । वनुषः । हर्यंतं । मदं ।

घृतं । न । यः । हरिऽभिः । चारु । सेचते । आ । त्वा । विशंतु । हरिऽवर्षसं । गिरः ॥ १ ॥

हे इंद्र ते तव हरी अश्वौ महे महति विदथे यज्ञे प्र शंसिषं । अशंसिषं ।
अस्ताविषं । तथा वनुषः । वनु हिंसायां । हिंसकस्य ते तव हर्यंतं । हर्य गति-
कांत्योः । तस्यौणादिकोऽतच् । चित्स्वरेणांतोदात्तः । कमनीयं मदं प्र वन्वे ।
प्रयाचेऽस्मदभिमतं । वनु याचने । य इंद्रो हरिभिर्हरितवर्णैरश्वैर्मद्यागं गत्वा चारु
चरणीयं घृतं न घृतमिव सुपूतमुदकं सेचते वर्षति तं तादृशं हरिवर्षसं । वर्ष इति
रूपनाम । हरितरूपं त्वा त्वामाविशंतु गिरोऽस्मदीयाः स्तुतिवाचस्तव मदाय ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

हरिं हि योनिमभि ये समस्वरन्निवन्तो हरीं दिव्यं यथा सदः ।

आ यं पृणन्ति हरिभिर्न घेनव इंद्राय श्रूषं हरिवंतमर्चत ॥ २ ॥

हरिं । हि । योनिं । अभि । ये । संऽअस्वरन् । निवन्तः । हरी इति । दिव्यं । यथा । सदः ।

आ । यं । पृणन्ति । हरिऽभिः । न । घेनवः । इंद्राय । श्रूषं । हरिऽवन्तं । अर्चत ॥ २ ॥

ये पूर्वे स्तोतार ऋषयो योनिमिंद्रस्य स्थानभूतं हरिमश्वमभि समस्वरन् । स्तृ
शब्दोपतापनयोः । अभिसंस्तुवन्ति । किं कुर्वन्तः । दिव्यं देवसंबन्धि सदी यागगृहं
यथा प्रेरयन्तींद्रं तथा हरी अश्वौ हिन्वन्तः प्रेरयन्तः । सोमेऽभिषुते सति स्वयमेवेन्द्रो
रथेऽश्वौ प्रेरयति अतः स्तोतृणां हरिप्रेरणत्वं । यद्वा दिव्यं सद इन्द्रः प्राप्नुयाद्यथा
तथा हरी स्तुतिभिर्हिन्वन्तः प्रेरयन्तः । यमिंद्रं धेनवो नवप्रसूतिका गावो यथा पृणन्ति
क्षीरादिभिः । अत्र पुरस्तादुपचारोऽपि नकार उपमार्थीयः । हरिभिर्हरितवर्णैः
सोमैरापृणन्ति पूरयन्ति च । तथा यूयमपीन्द्रायेन्द्रस्य हरिवन्तं श्रूषं बलमर्चत ।
पूजयत हे स्तोतारः स्तुतिभिः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निकामो हरिरा गभस्त्योः ।

द्युम्नी सुशिप्रो हरिमन्युसायक इंद्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे ॥३॥

सः । अस्य । वज्रः । हरितः । यः । आयसः । हरिः । निऽकामः । हरिः । आ । गभस्त्योः ।

द्युम्नी । सुऽशिप्रः । हरिमन्युऽसायकः । इंद्रे । नि । रूपा । हरिता । मिमिक्षिरे ॥३॥

अस्येन्द्रस्य स वज्रो हरितो हरितवर्णो य आयसोऽयःसारभूतोऽस्ति निर्मितः ।
स च हरिर्हरितवर्णो वज्रो निकामो नितरां कमनीयः । स आ हन्ता शत्रूणां । तादृशो
वज्रो गभस्त्योर्हस्तयोर्वर्तत इति शेषः । अयमिंद्रो द्युम्नी । द्युम्नं द्योतमानं धनं ।
तद्वान् सुशिप्रः शोभनहनुर्हरिमन्युसायकः । यस्य मन्युः सायकः शत्रुहन्ताभिगन्ता वा
भवति । यद्वा शत्रुहन्ता कोपः सायकश्च यस्य स तादृशो भवति । किं बहुना । इंद्रे
रूपा रूपाणि हरिता हरितानि नि मिमिक्षिरे । निषिक्तानि बभूवुः । मिहेः सन-
तात्कर्मणि लिटि रूपं ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

दिवि न केतुरधि धायि हर्यतो विव्यचवज्रो हरितो न रंक्षा ।

तुददहिं हरिशिप्रो य आयसः सहस्रशोका अभवद्धरिभरः ॥४॥

दिवि । न । केतुः । अधि । धायि । हर्यतः । विव्यचत् । वज्रः । हरितः । न । रंक्षा ।

तुदत् । अहिं । हरिऽशिप्रः । यः । आयसः । सहस्रऽशोकाः । अभवत् । हरिऽभरः ॥४॥

दिव्यंतरिक्षे केतुः प्रकाशेन सर्वस्य प्रज्ञापक आदित्य इव स यथाधि निहित
एवमयमिंद्रोऽधि धायि । अर्धधायि । स्तोतृभिरधि निहितः । किंचेन्द्रस्य वज्रो

हर्यतः स्पृहणीयः सन् विव्यचत् । व्याप्नोति व्याप्नव्यं शत्रुसंघं । तत्र दृष्टान्तः । हरि-
तो न हरितवर्णा अध्वाहर्तारो वाश्वा आदित्यसंबन्धिनः । ते यथा रंह्या रंहणेन
वेगेन व्याप्नुवन्ति व्याप्नव्यं । योऽस्य वज्र आयसोऽयोविकारोऽहिं वृचं मेघं वा
तुदद्भिनस्ति । योऽयं महानुभावो हरिशिप्रः सोमपानरभसेन हरितवर्णनासिक-
स्तद्वर्णहनुर्वा हरिभरो हर्योर्भित्तन्द्रः सहस्रशोका अभवत् । शुच दीप्तौ । अपरिमि-
तदीप्तिर्भवति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

त्वं त्वमहर्यथा उपस्तुतः पूर्वैर्भिरिन्द्र हरिकेश यज्वभिः ।

त्वं हर्यसि तव विश्वमुक्थ्य असामि राधो हरिजात हर्यतं ॥ ५ ॥

त्वंऽत्वं । अहर्यथाः । उपऽस्तुतः । पूर्वैभिः । इन्द्र । हरिऽकेश । यज्वऽभिः ।

त्वं । हर्यसि । तव । विश्वं । उक्थ्यं । असामि । राधः । हरिऽजात । हर्यतं ॥ ५ ॥

हे इन्द्र हे हरिकेश हरितरोमवदश्च त्वं त्वमेव सर्वत्र यज्ञेऽहर्यथा अकामयथाः
स्तीचं हविर्वा । कीदृशस्त्वं । पूर्वैभिः पूर्वतनैर्यज्वभिर्यजमानैरुपस्तुतः सन् । हे हरि-
जात हरितवर्णः सन् प्रादुर्भूत हारकप्रादुर्भाव वा । शत्रुवधार्थं प्रादुर्भूतेत्यर्थः । हे
तादृशेन्द्र त्वं तव स्वभूतमिति शेषः । विश्वं व्याप्नोति सोमचरुपुरोडाशादिरूपं सर्वं वा ।
यद्वा यच्च यानि यानि हवींषि दीयन्ते तत्सर्वं वा । तथोक्थ्यं प्रशस्यमसाम्यसा-
धारणमसमं कृत्स्नं हर्यतं कांतं राधोऽन्नं हविल्लक्षणं हर्यसि । कामयसे ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे पंचमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

ता वज्रिणं मंदिनं स्तोम्यं मदे इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरी ।

पुरुषस्मै सर्वनानि हर्यते इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे ॥ ६ ॥

ता । वज्रिणं । मंदिनं । स्तोम्यं । मदे । इन्द्रं । रथे । वहतः । हर्यता । हरी इति ।

पुरुषि । अस्मै । सर्वनानि । हर्यते । इन्द्राय । सोमाः । हरयः । दधन्विरे ॥ ६ ॥

ता तौ प्रसिद्धौ हर्यता हर्यतौ गंतारौ कांतौ वा हरी हरितवर्णावश्चौ मंदिनं
मोदमानं स्तोम्यं स्तुत्यर्हं वज्रिणमिन्द्रं मदे निमित्ते रथे वहतः । धारयतः । यज्ञ-
मस्मदीयं प्रापयतः । अस्मै हर्यते कांतायेन्द्राय पुरुषि बहूनि सवनानि प्रातरा-
दीनि हरयो हरितवर्णाः सोमा दधन्विरे । निधीयन्ते ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अरं कामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिवन्हरयो हरी तुरा ।

अर्वेद्भिर्यो हरिभिर्जोषमीयते सो अस्य कामं हरिवन्तमानशे ॥ ७ ॥

अरं । कामाय । हरयः । दधन्विरे । स्थिराय । हिवन् । हरयः । हरी इति । तुरा ।

अर्वेत्ऽभिः । यः । हरिऽभिः । जोषं । ईयते । सः । अस्य । कामं । हरिऽवन्तं । आनशे ॥ ७ ॥

अरमलं पर्याप्तं कामायेन्द्रकामनाय हरयो हरितवर्णाः सोमा दधन्विरे । ते च हरयः स्थिराय युद्धेऽपलायितायेन्द्राय तुरा तुरौ त्वरमाणौ हरी अश्वौ हिवन् । प्रेरयन्ति । योऽर्वेद्भिररणकुशलैर्हरिभिरश्वैर्जोषं श्रूयैः सेव्यं संयाममीयते गच्छति स रथोऽस्येन्द्रस्य स्वभूतं कामं कमनीयं हरिवन्तं सोमवन्तं यज्ञमानशे । व्याप्नोति ॥

॥ अथाष्टमी ॥

हरिश्मशारुर्हरिकेश आयसस्तुरस्मेये यो हरिपा अवर्धत ।

अर्वेद्भिर्यो हरिभिर्वाजिनीवसुरति विश्वा दुरिता पारिषद्दरी ॥ ८ ॥

हरिऽश्मशारुः । हरिऽकेशः । आयसः । तुरऽस्मेये । यः । हरिऽपाः । अवर्धत ।

अर्वेत्ऽभिः । यः । हरिऽभिः । वाजिनीऽवसुः । अति । विश्वा । दुःऽइता । पारिषत् ।

हरी इति ॥ ८ ॥

हरिश्मशारुर्हरितवर्णश्मश्रुर्हरिकेशो हरितवर्णकेश आयसोऽयोमयहृदयः । शत्रूणां घातक इत्यर्थः । एतादृशो य इन्द्रस्तुरस्मेये तूर्णं पातये सोमे हरिपा हरितवर्णसोमपा अवर्धत वर्धते यश्चार्वेद्भिर्गन्तुभिर्हरिभिरश्वैः सोमैर्वा वाजिनीवसुः । वाजिनमन्नं हविलक्ष्णं । तदस्या अस्तीति वाजिनी क्रिया । सैव वसु धनं यस्य स तथोक्तः । यज्ञधन इत्यर्थः । यज्ञा वाजिनमेव वाजिनी । तदेव धनं यस्य स एवमुक्तलक्षण इन्द्रो हरी रथे योजयित्वा विश्वा विश्वानि सर्वाणि दुरितास्माकं दुरितानि पारिषत् । पारयतु । पारयतेर्लेटि सिष्यडागमः ॥

॥ अथ नवमी ॥

सुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिप्रे वाजाय हरिणी दर्विध्वतः ।

प्र यत्कृते चमसे मर्मैज्जरी पीत्वा मदस्य हर्यतस्यांधसः ॥ ९ ॥

सुवाऽइव । यस्य । हरिणी इति । विऽपेततुः । शिप्रे इति । वाजाय । हरिणी इति ।
दविध्वतः ।

प्र । यत् । कृते । चमसे । मर्मृजत् । हरी इति । पीत्वा । मदस्य । हर्यतस्य । अंधसः ॥ ९ ॥

यस्येन्द्रस्य हरिणी हरितवर्णावश्चौ विपेततू रथ इन्द्रमारोप्य विपततो यज्ञम-
स्मदीयं । यद्वा यस्य हरिणी हरितवर्णे कनीनिके विपेततुः सोमं प्रति विपततः ।
तच्च दृष्टान्तः । सुवेव । यथा सुवा सुवौ हविषा पूर्यौ पात्रविशेषौ होमार्थं वि-
पततस्तद्वत् । तथा यस्य च हरिणी हरितवर्णे शिप्रे हनू वाजाय सोमलक्षणा-
यान्नाय दविध्वतः कंपयतः । पुरतः प्रत्तस्य सोमस्य प्रीत्या चलतः । तथा यद्यदा
कृते संस्कृते चमसे वर्तमानं मदस्य मदकरं हर्यतस्य कांतमंधसोऽन्नं सोमं पीत्वा
हरी अश्चौ प्र मर्मृजत् । प्रमार्ष्टि । तदानीं स्तुत इत्यर्थः ॥

॥ अथ दशमी ॥

उत स्म सन्न हर्यतस्य पस्त्योऽरत्यो न वाजं हरिवाँ अचिक्कदत् ।

मही चिद्धि धिषणार्ह्यदोजसा बृहद्वयो दधिषे हर्यतश्चिदा ॥ १० ॥

उत । स्म । सन्न । हर्यतस्य । पस्त्योः । अत्यः । न । वाजं । हरिऽवान् । अचिक्कदत् ।

मही । चित् । हि । धिषणा । अर्ह्यत् । ओजसा । बृहत् । वयः । दधिषे । हर्यतः ।
चित् । आ ॥ १० ॥

उतापि च हर्यतस्य कमनीयस्येन्द्रस्य सन्न सदनं पस्त्योर्द्वावापृथिव्योः संबंधि ।
सोऽयमत्यो नाश्व इव वाजं संयामं हरिवान् अश्ववानचिक्कदत् । गच्छति । तथा
हि यस्माद्धे इन्द्र त्वां मही महती धिषणा स्तुतिरोजसा बलेन युक्तमिन्द्रमर्ह्यत्
कामयते । चिदिति पूरणः । अतो वाजमचिक्कदत् । तथा सति हर्यतः कामय-
मानस्य यजमानस्य बृहन्महद्वयोऽन्नमा दधिषे । धारयसि । आप्रयच्छसि । चिदिति
पूरणः ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे षष्ठो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

आ रोदसी हर्यमाणो महित्वा नयन्नयं हर्यसि मन्म नु प्रियं ।

प्र पस्त्यमसुर हर्यतं गोराविष्कृधि हरये सूर्याय ॥ ११ ॥

आ । रोदसी इति । हर्यमाणः । महिऽत्वा । नव्यंऽनव्यं । हर्यसि । मन्म । नु । प्रियं ।
प्र । पस्त्यं । असुर । हर्यतं । गोः । आविः । कुधि । हरये । सूर्याय ॥ ११ ॥

हे इंद्र हर्यमाणः कामयमानो महित्वा महत्त्वेन रोदसी द्यावापृथिव्यावा । पूरय-
सीति शेषः । तथा नव्यंनव्यं नवतरं प्रियं प्रियकरं मन्म मननीयं स्तोत्रं नु क्षिप्रं
हर्यसि । कामयसे । हे असुर बलवन् । असुः प्राणः । तद्वन् । मत्वर्थायो रः ।
तादृशेन्द्र गोः । जात्येकवचनं । गवां हर्यतं स्पृहणीयं पस्त्यं गृहं गोरुदकस्योक्तगुणकं
स्थानं वा हरय उदकस्य हर्चे सूर्याय प्र प्रकर्षेणाविष्कुधि । प्रकटीकुरु ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

आ त्वां हर्येतं प्रयुजो जनानां रथे वहंतु हरिश्शिप्रमिन्द्र ।
पिबा यथा प्रतिभृतस्य मध्वो हर्यन्त्यज्ञं सधमादे दशोणिं ॥ १२ ॥
आ । त्वा । हर्येतं । प्रयुजः । जनानां । रथे । वहंतु । हरिऽशिप्रं । इंद्र ।
पिब । यथा । प्रतिऽभृतस्य । मध्वः । हर्यन् । यज्ञं । सधऽमादे । दशऽओणिं ॥ १२ ॥

हे इंद्र हरिश्शिप्रं हरितवर्णेशिप्रं त्वा त्वां हर्येतं यज्ञं कामयमानं प्रयुजो रथे
प्रयुक्ता अश्वा रथे स्थापयित्वा जनानामृत्विग्यजमानानामंतिकं वहंतु । प्रापयंतु ।
प्रवहन्ति । यथा येन प्रकारेण प्रतिभृतस्य यहादिषु संभृतं मध्वो मधु सोमरसं
यज्ञं यागसाधनं दशोणिं । ओणयोऽंगुलयः । दशाभिरंगुलिभिः संपादितं सोमं
हर्यन् कामयमानः सन् पिब पिबसि सधमादे संयामे जयार्थं तथावहंतित्यर्थः ॥

अपाः पूर्वेषामित्येषा षोडशिशस्त्रस्य याज्या । सूचितं च । एवा हि शक्रो वशी
हि शक्र इति जपित्वापाः पूर्वेषां हरिवः सुतानामिति यजति । आ० ६. २. इति ॥

॥ सैषा त्रयोदशी ॥

अपाः पूर्वेषां हरिवः सुतानामथो इदं सर्वनं केवलं ते ।
ममद्भि सोमं मधुमंतमिन्द्र सत्रा वृषज्जठर आ वृषस्व ॥ १३ ॥
अपाः । पूर्वेषां । हरिऽवः । सुतानां । अथो इति । इदं । सर्वनं । केवलं । ते ।
ममद्भि । सोमं । मधुऽमंतं । इंद्र । सत्रा । वृषन् । जठरै । आ । वृषस्व ॥ १३ ॥

हे इंद्र सुतानामभिषुतानां पूर्वेषां प्रातःसवनसंपादितानां । कर्मणि षष्ठ्यावेते ।

अभिषुतान्प्रातःसवनिकान्सोमानित्यर्थः । तानपाः । अपिबः । हे हरिव इतींद्रसं-
बोधनं । हरिभ्यामश्वाभ्यां तद्वन् । यद्वा । ऋक्सामात्मकाभ्यां हरिभ्यां युक्त । ऋक्सामे
वा इंद्रस्य हरी ताभ्यामेष हरतीति ब्राह्मणं । अथो अपि चेदं माध्यंदिनं सवनं
केवलं ते तवैवासाधारणं । माध्यंदिनं सवनं केवलं ते । ४. ३५. ७. । इति हि
मंत्रांतरं । तस्मिन्सवने हे इंद्र मधुमंतं माधुर्योपेतं सोमं ममद्धि । पिब । आस्वा-
दयेत्यर्थः । मदित्रास्वादनकर्मा । पिबंतु मदंतु वियंत्विति च मंत्रः । सत्रा वृषन् ।
सत्राशब्दो भूयिष्ठवचनः । हे भूयिष्ठ वर्षितरिद्र जठर आ वृषस्व । आसिंचस्व ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे सप्तमो वर्गः ॥

या ओषधीरिति त्रयोविंशत्यृचं सप्तमं सूक्तं । अथर्वणः पुत्रस्य भिषगाम्न आर्षं ।
आनुष्टुभमोषधिदेवताकं । तथा चानुक्रांतं । या ओषधीस्त्यधिकाथर्वणो भिषगो-
षधिस्तुतिरानुष्टुभमिति ॥ दीक्षितानां ज्वराद्युपसंतापे संजातेऽनेन सूक्तेन मार्जयेत् ।
सूचितं च । ओषधिसूक्तेन चाप्लाव्यानुमृजेत् । आ० ६. ९. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा ।

मनै नु बभूणामहं शतं धामानि सप्त च ॥ १ ॥

याः । ओषधीः । पूर्वाः । जाताः । देवेभ्यः । त्रिऽयुगं । पुरा ।

मनै । नु । बभूणां । अहं । शतं । धामानि । सप्त । च ॥ १ ॥

या ओषधयः पूर्वाः पुरातन्यो जाता उत्पन्नाः । केभ्यः सकाशात् । देवेभ्यो जग-
न्निर्मातृभ्यः । यद्वा । देवा द्योतमाना ऋतवः । तेभ्यः । कस्मिन्काले । त्रियुगं ।
त्रिषु युगेषु विशेषेण प्रादुर्भावापेक्षया कृतादियुगत्रयमुक्तं कलौ त्वयंताल्पत्वादुपे-
क्षितं । अथवा त्रिषु युगेषु वसंते प्रावृषि शरदि चेत्यर्थः । अहं बभूणां बभ्रुवर्णानां
सोमाद्योषधीनां शतं सप्त च धामान्यनुलेपमार्जनाभिषेकादिरूपेणाश्रयभूतानि
स्थानानि नु क्षिप्रं मनै । मन्ये । संभावयामीत्यर्थः । अत्र वाजसनेयकं । या
ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरेत्यृतवो वै देवास्तेभ्य एतास्त्रिः पुरा जायंते
वसंते प्रावृषि शरदि मनै नु बभूणामहमिति सोमो वै बभ्रुः सोम्या ओषधय
ओषधः पुरुषः शतं धामानीति यदिदं शतायुः शतार्घ्यः शतवीर्य एतानि हास्य
तानि शतं धामानि सप्त चेति य एवेमे सप्त शीर्षेन्द्राणास्तानेतदाह । ७. २. ४. २६. ।

इति ॥ अत्र निरुक्तं च । या ओषधयः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रीणि युगानि पुरा मन्ये नु तद्वभूणामहं बभुवर्णानां हरणानां भरणानामिति वा शतं धामानि सप्त चेति । धामानि त्रयाणि भवन्ति स्थानानि नामानि जन्मानि । जन्मान्यत्राभिप्रेतानि सप्तशतानि सप्तशतं पुरुषस्य मर्मणां तेष्वेना दधाति । नि० ९. २८. । इति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

शतं वो अंब धामानि सहस्रमुत वो रुहः ।

अधा शतक्रत्वो यूयमिमं मे अगदं कृत ॥ २ ॥

शतं । वः । अंब । धामानि । सहस्रं । उत । वः । रुहः ।

अधा । शतऽक्रत्वः । यूयं । इमं । मे । अगदं । कृत ॥ २ ॥

हे अंब मातर ओषधयो वो युष्माकं धामानि स्थानानि जन्मानि वा शतमपरिमितानि । उतापि च वो युष्माकं रुहः प्ररोहः प्रोन्नमः सहस्रमपरिमितः । अधापि च हे शतक्रत्वः शतकर्माणो यूयमिमं मे मां मदीयं वा जनमामययस्तमगदं । गदो रोगः । तद्रहितं कृत । कुरुत ॥

॥ अथ तृतीया ॥

ओषधीः प्रति मोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूवरीः ।

अश्वा इव सजित्वरीवीरुधः पारयिष्णवः ॥ ३ ॥

ओषधीः । प्रति । मोदध्वं । पुष्पऽवतीः । प्रऽसूवरीः ।

अश्वाऽइव । सऽजित्वरीः । वीरुधः । पारयिष्णवः ॥ ३ ॥

हे ओषधीरोषधयः प्रति मोदध्वं । इमं रुग्णं प्रति मुदिता हृष्टा भवत । कीदृश्यो यूयं । पुष्पवतीः पुष्पवत्यः प्रसूवरीः । प्रकर्षेण सूयंत उपभोगायेति प्रसवाः फलानि । तद्वत्यः । किंच । अश्वा इवाश्रुवाना हया इव सजित्वरीः सह रोगं जयंत्यः । वीरुधो विरोहंत्यः । पारयिष्णवो रुग्णं पुरुषं पारयंत्यो रोगात् ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

ओषधीरिति मातरस्तद्वो देवीरूपं ब्रुवे ।

सनेयमश्वं गां वासं आत्मानं तव पूरुष ॥ ४ ॥

ओषधीः । इति । मातरः । तत् । वः । देवीः । उप । ब्रुवे ।

सनेयं । अश्वं । गां । वासः । आत्मानं । तव । पुरुष ॥ ४ ॥

हे ओषधीरोषधयो देवीर्देव्यो द्योतनादिगुणका हे मातरो जनानां मातृभूताः । मातृवद्वितकारित्वान्मातृत्वोपचारः । अथ वा मातर आरोग्यनिर्माच्यो वो युष्माकं संबन्धिनं भिषजं तद्वक्ष्यमाणमितीत्यमुप ब्रुवे । उपब्रवीमि । किं तदिति चेदुच्यते । ओषधयर्महमश्वं गां वासोऽश्वुकं किं बहुनात्मानमपि हे पुरुष चिकित्सक तव तुभ्यं सनेयं । ददामि ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अश्वत्थे वो निषदनं पर्णे वो वसतिष्कृता ।

गोभाज इत्किलासथ यत्सनवथ पुरुषं ॥ ५ ॥

अश्वत्थे । वः । निऽसदनं । पर्णे । वः । वसतिः । कृता ।

गोऽभाजः । इत् । किल । असथ । यत् । सनवथ । पुरुषं ॥ ५ ॥

हे ओषधिदेवता वो युष्माकमश्वत्थे निषदनं नितरां वर्तनं । तथा वो युष्माकं पर्णे पलाशे वसतिर्निवासः कृता । तृतीयस्यामितो दिवि सोम आसीत्तं गाय-
त्र्याहरत्तस्य पर्णमच्छिद्यत तत्पर्णोऽभवत् तत्पर्णस्य पर्णत्वमिति । तै० ब्रा० १. १. ३. १०. । ब्राह्मणात्पलाशस्य पर्णत्वप्रसिद्धिः । अश्वत्थपलाशयोर्यज्ञयोग्यत्वप्राधान्यापेक्षयोपादानं । किंच गोभाज इत्किल गवां भोजयिष्य एवासथ भवथ खलु यद्यदि सनवथ संभजध्वे पुरुषं तर्ह्येवं भवथेति । वन षण संभक्तौ । लेट्टाडागमः । व्यत्ययेनोप्रत्ययः । यद्वौत्सर्गिकः शप् चेति विकरणात् ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमेऽष्टमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यत्रौषधीः समग्मत राजानः समिताविव ।

विप्रः स उच्यते भिषयश्चोहामीवचातनः ॥ ६ ॥

यत्र । ओषधीः । संऽअग्मत । राजानः । समितौऽइव ।

विप्रः । सः । उच्यते । भिषक् । रक्षःऽहा । अमीवऽचातनः ॥ ६ ॥

यत्र यस्मिन्देश ओषधीरोषधयः समग्मत संगच्छन्ते । राजानः समिताविव ।

संयामे यथा संगता भवन्ति तद्वत् । तासां नानाविधानामोषधीनां संगमनं यस्मि-
न्देशेऽस्ति तत्र विप्रः प्राज्ञो ब्राह्मणो भिषगुच्यते रक्षोहा रक्षोहन्ता । अमीवचा-
तनः । अमीवो व्याधिः । तस्य चातनश्चातयिता नाशयिता च भवति तदानीं ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अश्वावतीं सोमावतीमूर्जयन्तीमुदोजसं ।

आवित्ति सर्वा ओषधीरस्मा अरिष्टतातये ॥ ७ ॥

अश्वऽवतीं । सोमऽवतीं । ऊर्जयन्तीं । उत्ऽओजसं ।

आ । आवित्ति । सर्वाः । ओषधीः । अस्मै । अरिष्टऽतातये ॥ ७ ॥

अश्वावत्यादयः प्रधानभूता ओषधयश्चतस्रः । ताः सर्वा ओषधीरावित्ति । आजाने ।
स्तौमीत्यर्थः । अस्मा अरिष्टतातये । अमुं रोगं विनाशयितुमित्यर्थः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

उच्छुष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवेरते ।

धनं सनिथन्तीनामात्मानं तव पूरुष ॥ ८ ॥

उत् । शुष्माः । ओषधीनां । गावः । गोस्थ्यात्ऽइव । ईरते ।

धनं । सनिथन्तीनां । आत्मानं । तव । पूरुष ॥ ८ ॥

ओषधीनां शुष्मा बलान्युदीरते । उद्गच्छन्ति । रुग्णे स्ववीर्यं प्रोद्गमयन्तीत्यर्थः ।
गावो गोष्ठादिव । ता यथा ततः सकाशादुदीरते तद्वत् । कीदृशीनामोषधीनां ।
उच्यते । धनं स्वसामर्थ्यलक्षणं सनिथन्तीनां दातुमिच्छन्तीनां । किं प्रतीत्युच्यते ।
पूरुष पूरुष रोगग्रस्त तवात्मानं शरीरं प्रति । यद्वा प्ररोहन्तीरोषधीर्दृष्ट्वा वदति । हे
पूरुष प्रियंवाद्योषधिस्वामिन् तवात्मानं वर्धयितुं धनं सनिथन्तीनां व्रीह्याद्यो-
षधीनां शुष्मा उदीरते ॥

॥ अथ नवमी ॥

इष्कृतिर्नाम वो माताथो यूयं स्थ निष्कृतीः ।

सीराः पतत्रिणीः स्थन यदामयति निष्कृथ ॥ ९ ॥

इष्कृतिः । नाम । वः । माता । अथो इति । यूयं । स्थ । निऽकृतीः ।

सीराः । पतत्रिणीः । स्थन । यत् । आमयति । निः । कृथ ॥ ९ ॥

हे ओषधयो वो माता जननीष्कृतिर्नाम । सर्वेषां रुग्णानां निष्कृतीति प्रसिद्धा
यस्मात्सा रुग्णं निष्करोति । अथातो यूयमपि निष्कृतीर्मिष्कृतयः स्थ । भवथ ।
किंच । यूयं सीराः सरणशीलाः पतत्रिणीः पतनवत्यश्च स्थन । भवथ । तन्ननविति
तनादेशः । किंच । पुरुषो यद्यद्यामयति व्याधितो भवति तं निष्कृत्य । संस्कुरुथ ॥

॥ अथ दशमी ॥

अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव व्रजमक्रमुः ।

ओषधीः प्राचुच्यवुर्येत्किं च तन्वोऽरपः ॥ १० ॥

अति । विश्वाः । परिऽस्थाः । स्तेनऽइव । व्रजं । अक्रमुः ।

ओषधीः । प्र । अचुच्यवुः । यत् । किं । च । तन्वः । रपः ॥ १० ॥

विश्वा व्याप्ताः परिष्ठाः परितः स्थिता ओषधयोऽत्यक्रमुः । व्याधीनतिक्रांत-
वत्यः । स्तेन इव व्रजं । यथा स्तेनो व्रजमत्यक्रमीत् तद्वत् । तथा कृत्वौषधीरोषधयः
प्राचुच्यवुः प्रच्यावयन्ति यत्किंच तन्वो रुग्णशरीरस्य रपः पापं व्याधिलक्षण-
मस्ति तदिति ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे नवमो वर्गः ॥

॥ अथैकादशी ॥

यदिमा वाजयन् हमोषधीर्हस्त आदधे ।

आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ॥ ११ ॥

यत् । इमाः । वाजयन् । अहं । ओषधीः । हस्ते । आऽदधे ।

आत्मा । यक्ष्मस्य । नश्यति । पुरा । जीवऽगृभः । यथा ॥ ११ ॥

अहं यद्यदीमा ओषधीर्हस्त आदध आधारयामि । किं कुर्वन् । वाजयन् रुग्णं
बलिनं कुर्वन् ततः पुरा यक्ष्मस्य रोगस्यात्मा नश्यति नष्टो भवति जीवगृभो
यथा । जीवानां शकुनादीनां याहकाद्याधाद्यथा जीवा नश्यन्ति तद्वत् । यद्वा जीव-
गृभो मृत्योः सकाशाज्जीवोऽपह्रियते । तद्वत् ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

यस्यौषधीः प्रसर्पथांगमंगं परुष्परुः ।

ततो यक्ष्मं वि बाधध्व उयो मध्यमशीरिव ॥ १२ ॥

यस्य । ओषधीः । प्रऽसर्पथ । अंगंऽअंगं । परुऽपरुः ।

ततः । यक्ष्मं । वि । बाधध्वे । उग्रः । मध्यमशीऽइव ॥ १२ ॥

हे ओषधीरोषधयो यस्य रुग्णस्यांगमंगं यद्यदंगं परुःपरुर्यद्यत्पर्व प्रसर्पथ प्रकर्षे-
णाश्रयथ ततोऽंगात्पर्वणश्च यक्ष्मं व्याधिं वि बाधध्वे । उग्र उद्गूर्णबली मध्यम-
शीर्मध्यमस्थाने वर्तमानो राजा यथोपद्रवकारिणः समनंतरं शत्रून्पदेपदे विबाधते ।
तद्वत् ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

साकं यक्ष्मं प्र पत चाषेण किकिदीविना ।

साकं वातस्य ध्राज्या साकं नश्य निहाकया ॥ १३ ॥

साकं । यक्ष्मं । प्र । पत । चाषेण । किकिदीविना ।

साकं । वातस्य । ध्राज्या । साकं । नश्य । निऽहाकया ॥ १३ ॥

हे अस्मदीयस्य पुरुषस्य शरीराधिष्ठायिन्यक्ष्म व्याधे त्वं साकं सहैव प्र पत ।
प्रकर्षेण शीघ्रं गच्छ । केन साकमित्युच्यते । चाषेण । अतिशीघ्रं पतता चाषाख्येन
पक्षिणा सह । तथा किकिदीविना पक्षिणा च सह । तथा वातस्य शीघ्रं गच्छती
वायोर्ध्राज्या । ध्रज गतौ । गतिवेगेन सह गच्छ । तथा निहाकया गोधिकया साकं
नश्य । नाशं प्राप्नुहि ॥

॥ अथ चतुर्दशी ॥

अन्या वो अन्यामवत्वन्यान्यस्या उपावत ।

ताः सर्वाः संविदाना इदं मे प्रावता वचः ॥ १४ ॥

अन्या । वः । अन्यां । अवतु । अन्या । अन्यस्याः । उप । अवत ।

ताः । सर्वाः । संऽविदानाः । इदं । मे । प्र । अवत । वचः ॥ १४ ॥

हे ओषधयो वो युष्माकं मध्येऽन्यौषधिरन्यामोषधिमवतु । प्राप्नोतु । अवतिरत्र
गत्यर्थः । तथान्यान्यस्याः समीपमुपावत । उपगच्छत । एवं याः संति क्षित्यामो-
षधयस्ताः सर्वाः संविदानाः परस्परमैकमयं प्राप्ताः सत्य इदं मे मदीयं वचः
प्रार्थनालक्षणं वचनं प्रावत । प्ररक्षत ॥

॥ अथ पंचदशी ॥

याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः ।

बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुंचंत्वंहंसः ॥ १५ ॥

याः । फलिनीः । याः । अफलाः । अपुष्पाः । याः । च । पुष्पिणीः ।

बृहस्पतिऽप्रसूताः । ताः । नः । मुंचंतु । अंहंसः ॥ १५ ॥

याः फलिनीः फलवत्यो या अफलाः फलवर्जिता या अपुष्पाः पुष्परहिता
याश्च पुष्पिणीः पुष्पवत्यो बृहस्पतिप्रसूताः । बृहस्पतिर्मन्त्राभिमानी देवः । तेना-
नुज्ञाताः । ता नोऽस्मानंहंसो मुंचंतु । मोचयंतु ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे दशमो वर्गः ॥

॥ अथ षोडशी ॥

मुंचंतु मा शपथ्याऽदथो वरुण्यादुत ।

अथो यमस्य पट्वीशात्सर्वस्माद्देवकिल्बिषात् ॥ १६ ॥

मुंचंतु । मा । शपथ्यात् । अथो इति । वरुण्यात् । उत ।

अथो इति । यमस्य । पट्वीशात् । सर्वस्मात् । देवऽकिल्बिषात् ॥ १६ ॥

मा मामोषधयः शपथ्याच्छपथसंजातादेनसः सकाशान्मुंचंतु । अथो अपि च
वरुण्याद्वरुणसंभवान्मां मुंचंतु । वरुणोऽपि स्वपाशेन जातमात्रं पुरुषं बध्नाति ।
उतेति पूरणः । अथो अपि च यमस्य पट्वीशात्पादबंधनान्निगडान्मुंचंतु । न केवलं
वरुणादेः पापात् किंतु सर्वस्माद्देवकिल्बिषाद्देवैः कृतात्पापान्मुंचंतु ॥

॥ अथ सप्तदशी ॥

अवपतंतीरवदन्दिव ओषधयस्परि ।

यं जीवमश्रवामहै न स रिष्यति पुरुषः ॥ १७ ॥

अवऽपतंतीः । अवदन् । दिवः । ओषधयः । परि ।

यं । जीवं । अश्रवामहै । न । सः । रिष्यति । पुरुषः ॥ १७ ॥

दिवो द्युलोकादवपतंतीरवपतंत्य ओषधय इत्थं पर्यवदन् । किमित्युच्यते । यं जीवं
जीवंतमश्रवामहै व्याप्नुमो न स पुरुषः पुरुषो रिष्यति । रिष्यति । विनश्यति ॥

॥ अथाष्टादशी ॥

या ओषधीः सोमराज्ञीर्बह्वीः शतविचक्षणाः ।

तासां त्वमस्युत्तमार् कामाय शं हृदे ॥ १८ ॥

याः । ओषधीः । सोमऽराज्ञीः । बह्वीः । शतऽविचक्षणाः ।

तासां । त्वं । असि । उत्तमा । अरं । कामाय । शं । हृदे ॥ १८ ॥

या ओषधीरोषधयः सोमराज्ञीः । सोमो राजा स्वामी यासां तास्तथोक्ता बह्वीरसंख्याताः शतविचक्षणा बहुदर्शना हे सोमाख्य ओषधे तासामोषधीनां त्वमुत्तमासि । यस्मादेवं तस्मादरमलमत्यर्थं कामाय कांताय हृदे हृदयाय शं सुख-
करी भवेति शेषः ॥

॥ अथैकोनविंशी ॥

या ओषधीः सोमराज्ञीर्विष्टिताः पृथिवीमनु ।

बृहस्पतिप्रसूता अस्यै सं दत्त वीर्यं ॥ १९ ॥

याः । ओषधीः । सोमऽराज्ञीः । विऽस्थिताः । पृथिवीं । अनु ।

बृहस्पतिऽप्रसूताः । अस्यै । सं । दत्त । वीर्यं ॥ १९ ॥

या ओषधीरोषधयः सोमराज्ञीः पृथिवीमनु विष्टिता विविधं स्थिता दिवः सकाशादागत्य पृथिव्यां नानाभेदेन स्थिता बृहस्पतिप्रसूता बृहस्पतिनानुज्ञाताः सत्यो यूयमस्यै रुग्णतन्वे वीर्यं सं दत्त । संधत्त ॥

॥ अथ विंशी ॥

मा वो रिषत्खनिता यस्मै चाहं खनामि वः ।

द्विपच्चतुष्पदस्माकं सर्वमस्त्वनातुरं ॥ २० ॥

मा । वः । रिषत् । खनिता । यस्मै । च । अहं । खनामि । वः ।

द्विऽपत् । चतुऽपत् । अस्माकं । सर्वं । अस्तु । अनातुरं ॥ २० ॥

हे ओषधयो वो युष्मान्मा रिषत् । मा हिंस्यात् । कः । खनिता । भूमेः खनन-
कर्ता । यस्मै रुग्णाय चाहं खनामि वो युष्मान् । किं चास्माकं संबन्धि द्विपत्
पुत्रभृत्यादिकं चतुष्पद्गोमहिषादिकं च यदस्ति तत्सर्वमनातुरमरोगमस्तु ॥

॥ अथैकविंशी ॥

याश्चेदमुपगृह्णन्ति याश्च दूरं परागताः ।

सर्वाः संगत्य वीरुधोऽस्यै सं दत्त वीर्यै ॥ २१ ॥

याः । च । इदं । उपऽगृह्णन्ति । याः । च । दूरं । पराऽगताः ।

सर्वाः । संऽगत्य । वीरुधः । अस्यै । सं । दत्त । वीर्यै ॥ २१ ॥

याश्चौषधय इदं स्तोत्रमुपगृह्णन्ति याश्चौषधयो दूरं परागताः सर्वा वीरुधः
संगत्य संगताः सत्यो हे वीरुधोऽस्यै रुग्णतन्वे वीर्यै सं दत्त ॥

॥ अथ द्वाविंशी ॥

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राज्ञा ।

यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन्पारयामसि ॥ २२ ॥

ओषधयः । सं । वदन्ते । सोमेन । सह । राज्ञा ।

यस्मै । कृणोति । ब्राह्मणः । तं । राजन् । पारयामसि ॥ २२ ॥

ओषधयः सर्वाः सोमेन राज्ञा सह सं वदन्ते । संवादं कुर्वन्ति । किमित्युच्यते ।
यस्मै रुग्णाय ब्राह्मण ओषधिसामर्थ्यज्ञो ब्राह्मणो वैद्यः कृणोति करोति चिकित्सां
तं रुग्णं हे राजन् पारयामसि । पारयामः । इदंती मसिः ॥

॥ अथ त्रयोविंशी ॥

त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।

उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्माँ अभिदासति ॥ २३ ॥

त्वं । उत्तमा । असि । ओषधे । तव । वृक्षाः । उपस्तयः ।

उपस्तिः । अस्तु । सः । अस्माकं । यः । अस्मान् । अभिऽदासति ॥ २३ ॥

हे ओषधे सोमाख्ये त्वमोषधीनामन्यासामुत्तमासि । तव वृक्षाः सर्व उपस्तयः ।
अधःशायिन एव । तथा सति स उपस्तिरस्त्वधःशायी भवतु योऽस्मानभिदासति
हिनस्ति । भानृत्य इति ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचम एकादशो वर्गः ॥

बृहस्पते प्रतीति द्वादशर्चमष्टमं सूक्तं त्रैष्टुभं बृहस्पतिमित्रादिसर्वदेवताकं ।
 ऋष्टिषेणपुत्रो देवापिर्नामर्षिः । तथा चानुक्रांतं । बृहस्पते द्वादशार्ष्टिषेणो देवा-
 पिर्वृष्टिकामो देवांस्तुष्टाव । गतः सूक्तविनियोगः ॥ अस्य सूक्तस्याख्यानं निरुक्त-
 कारः प्रदर्शयति । देवापिश्चार्ष्टिषेणः शंतनुश्च कौरव्यौ भ्रातरौ बभूवतुः । स शंतनुः
 कनीयानभिषेचयांचक्रे देवापिस्तपः प्रतिपेदे । ततः शंतनो राज्ये द्वादश वर्षाणि
 देवो न वर्षे । तमूचुर्ब्राह्मणा अधर्मस्त्वया चरितो ज्येष्ठं भ्रातरमंतरित्याभिषेचितं
 तस्मात्ते देवो न वर्षतीति । स शंतनुर्देवापिं शिशिष्वा राज्येन । तमुवाच देवापिः
 पुरोहितस्तेऽसानि याजयानि च त्वेति । तस्यैतद्वर्षकामसूक्तं । नि० २. १०. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो वासि पूषा ।

आदित्यैर्वा यद्वसुभिर्मरुत्वान्स पर्जन्यं शंतनवे वृषाय ॥ १ ॥

बृहस्पते । प्रति । मे । देवतां । इहि । मित्रः । वा । यत् । वरुणः । वा । असि । पूषा ।

आदित्यैः । वा । यत् । वसुऽभिः । मरुत्वान् । सः । पर्जन्यं । शंतनवे । वृषाय ॥ १ ॥

तत्र ब्रह्मत्वे प्रवृत्तो बृहस्पतिमनुधावति । हे बृहस्पते मे मम वृष्ट्यर्थं प्रति देवतां
 प्रतीहि । प्रतिगच्छ । यष्ट्या देवताः प्रतिगच्छ । यदि त्वं मित्रो वास्यथवा वरु-
 णोऽसि यद्वा पूषास्यथवादित्यैर्द्वादशादित्यैररुणादिभिर्वसुभिर्वासकैरष्टवसुभिर्धर-
 ध्रुवादिभिः सह मरुत्वान् । मरुतो देवाः । तद्वानसि । स त्वं पर्जन्यं तर्पयितारं
 मेघं शंतनवे राज्ञे वृषाय । वर्षय । छंदसि शायजपीति व्यत्ययेन शपोऽपि शा-
 यजादेशः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

आ देवो दूतो अजिरश्चिकित्वान्वहेवापे अभि मामगच्छत् ।

प्रतीचीनः प्रति मामा ववृत्स्व दधामि ते द्युमतीं वाचमासन् ॥ २ ॥

आ । देवः । दूतः । अजिरः । चिकित्वान् । त्वत् । देवऽआपे । अभि । मां । अगच्छत् ।

प्रतीचीनः । प्रति । मां । आ । ववृत्स्व । दधामि । ते । द्युऽमतीं । वाचं । आसन् ॥ २ ॥

देवः कश्चिद्दूतोऽजिरो गमनशीलश्चिकित्वांश्चेतनावान् हे देवापे त्वत् त्वत्तः
 सकाशात्त्वया प्रेषितः सन् मामभ्यागच्छत् । अभ्यागच्छतु । हे बृहस्पते प्रतीची-

नोऽस्मदभिमुखो मां प्रत्या ववृत्स्व । मां प्रत्यागच्छ । ते तुभ्यं त्वदर्थं द्युमतीं दीप्ति-
युक्तां वाचं स्तुतिरूपां दधाम्यासन्नास्येऽस्मदीये ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अस्मे धेहि द्युमतीं वाचमासन्बृहस्पते अनमीवामिषिरां ।

यया वृष्टिं शंतनवे वनाव दिवो द्रप्सो मधुमाँ आ विवेश ॥ ३ ॥

अस्मे इति । धेहि । द्युऽमतीं । वाचं । आसन् । बृहस्पते । अनमीवां । इषिरां ।

यया । वृष्टिं । शंऽतनवे । वनाव । दिवः । द्रप्सः । मधुऽमान् । आ । विवेश ॥ ३ ॥

हे बृहस्पते त्वमस्मे अस्मासु द्युमतीं दीप्तिमतीं वाचं स्तोत्रात्मिकामासन्नास्ये
ऽस्मदीये धेहि । स्थापय । कीदृशीं वाचं । अनमीवां । अमीवारहितां । वाचो
ऽमीवा नाम गद्गदादिदोषः । तथेषिरां गमनशीलां । यया वाचा स्तुत्यात्मिकया
देवानिष्ट्वा शंतनवे वृष्टिकामाय वनाव संभजेवहि वृष्टिं त्वं चाहं च दिवो द्युलो-
कात् । त्वयाधिष्ठितो द्रप्स उदकस्यंदो मधुमान् माधुर्योपेत आ विवेश । आवि-
शति वाचमिति समन्वयः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

आ नो द्रप्सा मधुमंतो विशंतिंद्र देह्यधिरथं सहस्रं ।

नि षीद होचमृतुथा यजस्व देवान्देवापे हविषा सपर्यं ॥ ४ ॥

आ । नः । द्रप्साः । मधुऽमंतः । विशंतु । इंद्र । देहि । अधिऽरथं । सहस्रं ।

नि । सीद । होचं । ऋतुऽथा । यजस्व । देवान् । देवऽआपे । हविषा । सपर्यं ॥ ४ ॥

नोऽस्मान्द्रप्सा वृष्टिसंस्त्याया मधुमंतो माधुर्योपेता आ विशंतु । हे इंद्र पर-
मेश्वर बृहस्पतेऽधिरथं रथस्याधुपरि वर्तमानं सहस्रं सहस्रसंख्याकं धनं देहि । धेहि ।
यद्वा रथमधिकं यस्य सहस्रस्य तादृशं गोसहस्रं । हे देवापे नि षीद होचं । आर्विज्ये
निषीद । निषण्णश्च त्वमृतुथा कालेकाले यजस्व यष्ट्यादेवान् स्तुत्या हविषा च
सपर्यं । परिचर ॥

॥ अथ पंचमी ॥

आर्ष्टिषेणो होचमृषिर्निषीददेवापिर्देवसुमतिं चिक्त्वान् ।

स उत्तरस्मादधरं समुद्रमपो दिव्या असृजद्वर्था अभि ॥ ५ ॥

आर्ष्टिषेणः । होत्रं । ऋषिः । निऽसीदन् । देवऽआपिः । देवऽसुमतिं । चिकित्वान् ।
सः । उत्तरस्मात् । अधरं । समुद्रं । अपः । दिव्याः । असृजत् । वर्षाः । अभि ॥ ५ ॥

आर्ष्टिषेण ऋष्टिषेणस्य पुत्रो देवापिर्ऋषिर्देवसुमतिं देवानां कल्याणीं मतिं
स्तुतिं चिकित्वाञ्जानन् होत्रं होतृकर्म कर्तुं निषीदन् निषण्णो भवति । स उत्तर-
स्मादुपरि वर्तमानादंतरिक्षाख्यात्समुद्रादधरमधो वर्तमानं पार्थिवं समुद्रमभि दि-
व्या दिविभवा वर्षा वर्षभवा अपोऽसृजत् । सृजतु । अत्रार्ष्टिषेण ऋष्टिषेणस्य पुत्र
इत्यादि निरुक्तं द्रष्टव्यं ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

अस्मिन्समुद्रे अध्यत्तरस्मिन्नापो देवेभिर्निर्वृता अतिष्ठन् ।

ता अद्रवन्नार्ष्टिषेणेन सृष्टा देवापिना प्रेषिता मृक्षिणीषु ॥ ६ ॥

अस्मिन् । समुद्रे । अधि । उत्तरस्मिन् । आपः । देवेभिः । निऽवृताः । अतिष्ठन् ।

ताः । अद्रवन् । आर्ष्टिषेणेन । सृष्टाः । देवऽआपिना । प्रऽइषिताः । मृक्षिणीषु ॥ ६ ॥

अस्मिन्पार्थिवे समुद्रे पूरणीये सति । अधीति सप्तम्यर्थानुवादी । उत्तरस्मि-
न्समुद्रेऽंतरिक्षाख्य आप उदकानि देवेभिर्द्योतमानैर्निर्वृता निरुद्धा अतिष्ठन् । ता
आप आर्ष्टिषेणेनर्ष्टिषेणस्य पुत्रेण देवापिना सृष्टाः प्रेषिताः प्रकर्षणेच्छां प्राप्ताः
कांक्षिता मृक्षिणीषु मृष्टवतीषु परिमृष्टासु स्थलीष्वद्रवन् । स्रवंति ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे द्वादशो वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

यद्देवापिः शंतनवे पुरोहितो होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत् ।

देवश्रुतं वृष्टिवनिं रराणो बृहस्पतिर्वाचमस्मा अयच्छत् ॥ ७ ॥

यत् । देवऽआपिः । शंऽतनवे । पुरऽहितः । होत्राय । वृतः । कृपयन् । अदीधेत् ।

देवऽश्रुतं । वृष्टिऽवनिं । रराणः । बृहस्पतिः । वाचं । अस्मै । अयच्छत् ॥ ७ ॥

यद्यदा देवापिरार्ष्टिषेणः शंतनवे स्वभावे कौरव्याय पुरोहितः सन् होत्राय
होत्रार्थं वृतः सन् देवश्रुतं । देवा एनं श्रुत्वांतीति देवश्रुत् । तं तथा वृष्टिवनिं वृष्टि-
याचिनं बृहस्पतिमदीधेत् अन्वध्यायत् स च रराणो रममाणो बृहस्पतिर्देवोऽस्मै
देवापये वाचमयच्छत् ॥

॥ अथाष्टमी ॥

यं त्वा देवापिः शुशुचानो अग्न आर्ष्टिषेणो मनुष्यः समीधे ।

विश्वेभिर्देवैरनुमद्यमानः प्र पर्जन्यमीरया वृष्टिमंतं ॥ ८ ॥

यं । त्वा । देवऽआपिः । शुशुचानः । अग्ने । आर्ष्टिषेणः । मनुष्यः । संऽईधे ।

विश्वेभिः । देवैः । अनुऽमद्यमानः । प्र । पर्जन्यं । ईरय । वृष्टिऽमंतं ॥ ८ ॥

हे अग्ने यं त्वा त्वां शुशुचानः स्तोत्रेण ज्वलन् मनुष्य आर्ष्टिषेणो देवापिः समीधे सम्यग्दीपयति स त्वं विश्वेभिः सर्वैर्देवैरनुमद्यमानोऽनुमाद्यमानः सन् पर्जन्यं मेघं वृष्टिमंतं वर्षणवतं प्रेरय । गमय ॥

॥ अथ नवमी ॥

त्वां पूर्व ऋषयो गीर्भिरायन्त्वामध्वरेषु पुरुहूत विश्वे ।

सहस्राण्यधिरथान्यस्मे आ नो यज्ञं रोहिदश्वोप याहि ॥ ९ ॥

त्वां । पूर्व । ऋषयः । गीऽभिः । आयन् । त्वां । अध्वरेषु । पुरुऽहूत । विश्वे ।

सहस्राणि । अधिऽरथानि । अस्मे इति । आ । नः । यज्ञं । रोहितऽअश्व । उप । याहि ॥ ९ ॥

हे अग्ने त्वां पूर्व ऋषयो गीर्भिः स्तुतिभिरायन् । आगच्छन् । तथा हे पुरुहूत बहुभिराहूताग्ने विश्वे सर्वेऽपीदानींतना यजमाना अध्वरेषु यज्ञेषु स्तुतिभिर्गच्छंतीति शेषः । किंच सहस्राणि सहस्रसंख्यानि गीयूथान्यधिरथानि रथाधिकान्यस्मे अस्माकं शंतनुना दक्षिणात्वेन संकल्पितानि भवत्विति शेषः । हे रोहिदश्व नो यज्ञमुप याहि । उपागच्छ ॥

॥ अथ दशमी ॥

एतान्यग्ने नवतिर्नव ते आहुतान्यधिरथा सहस्रा ।

तेभिर्वर्धस्व तन्वः शूर पूर्वीर्दिवो नो वृष्टिमिषितो रिरिहि ॥ १० ॥

एतानि । अग्ने । नवतिः । नव । ते इति । आऽहुतानि । अधिऽरथा । सहस्रा ।

तेभिः । वर्धस्व । तन्वः । शूर । पूर्वीः । दिवः । नः । वृष्टिं । इषितः । रिरिहि ॥ १० ॥

हे अग्ने गवां नवतिर्नव च तथैतान्यधिरथानि सहस्रा सहस्राणि च रथाधिकानि गवां सहस्राणि च ते त्वयाहुतानि त्वयि प्रीणयितव्ये सत्याहुतानि । यज्ञा

त्वे त्वय्याहुतानि समर्पितानीत्यर्थः । तेभिस्तैः प्रत्तैः पूर्वीर्बह्वीस्तन्वस्तनूर्युष्मदीया वर्ध-
स्व । वर्धय । नोऽस्मदर्थं दिवो द्युलोकाद्बृष्टिमिषितः प्रार्थितः सन् रिरिहि । पूरय ॥

॥ अथैकादशी ॥

एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा सं प्र यच्छ वृष्ण इन्द्राय भागं ।

विद्वान्पथ ऋतुशो देवयानान्पथौलानं दिवि देवेषु धेहि ॥ ११ ॥

एतानि । अग्ने । नवतिं । सहस्रा । सं । प्र । यच्छ । वृष्णे । इन्द्राय । भागं ।

विद्वान् । पथः । ऋतुऽशः । देवऽयानान् । अपि । औलानं । दिवि । देवेषु । धेहि ॥ ११ ॥

हे अग्ने गवामेतानि नवतिं सहस्रा सहस्राणि च वृष्णे वर्षिच इन्द्राय भागं सं
प्र यच्छ । तत्प्रीत्यर्थमृत्विग्भ्यो देहि । किंच देवयानान्पथो देवयानान्मार्गान्विद्वां-
स्वमृतुशः कालेकाल औलानमपि कुरुकुलजातमपि शान्तनवं देवेषु मध्ये धेहि ।
निधेहि । स्थापय ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

अग्ने बाधस्व वि मृधो वि दुर्गहापामीवामप रक्षांसि सेध ।

अस्मात्समुद्राद्बृहतो दिवो नोऽपां भूमानमुप नः सृजेह ॥ १२ ॥

अग्ने । बाधस्व । वि । मृधः । वि । दुःग्हा । अप । अमीवां । अप । रक्षांसि । सेध ।

अस्मात् । समुद्रात् । बृहतः । दिवः । नः । अपां । भूमानं । उप । नः । सृज । इह ॥ १२ ॥

हे अग्ने दुर्गहा दुर्गहाणि दुःखेनागहितव्यानि शत्रुपुराणि वि बाधस्व । तथा-
मीवां रोगमप सेध । तथा रक्षांस्यप सेध । अपवारय । अस्मात्समुद्रात् समुद्र-
वणसाधनाद्बृहतो महतो दिवो द्युलोकादंतरिक्षाद्वापामुदकानां भूमानं बहुभावं
वृष्टिसंस्त्यायमिहास्मिँल्लोक उप सृज । प्रयच्छेत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे त्रयोदशो वर्गः ॥

कं न इति द्वादशर्चं नवमं सूक्तं । वैखानसस्य वस्रस्यार्घं चैष्टुभमैंद्रं । तथा
चानुक्रांतं । कं नो वस्रो वैखानस इति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

कं नश्चित्रमिषण्यसि चिकित्वापृथुगमानं वाश्रं वावृधथै ।

कत्तस्य दातु शर्वसो व्युष्टौ तक्ष्वजं वृचतुरमपिन्वत् ॥ १ ॥

कं। नः। चिचं। इषयसि। चिकित्वान्। पृथुऽग्मानं। वाश्रं। ववृधधै।
कत्। तस्य। दातुं। शवसः। विऽउष्टौ। तक्षत्। वज्रं। वृचऽतुरं। अपिन्वत् ॥१॥

हे इंद्र नोऽस्माकं चिचं चायनीयं कं धनविशेषमिषयसि। प्रेरयसि। चि-
कित्वान् सर्वथा प्रेरणीयमिति जानन्। कीदृशं तं। पृथुग्मानं पृथुभावं प्राप्नुवंतं
वाश्रं शब्दनीयं स्तुत्यं। किमर्थं च। ववृधधै। अस्माकं वर्धनाय। किंच तस्येन्द्रस्य
शवसो बलस्य व्युष्टौ व्युच्छने सति कदातु किं दानमस्माकं भवतीति शेषः। यं
वज्रं वृचतुरं वृचस्यावरकस्य पापस्य हिंसकं त्वष्टा तक्षदतक्षत् साधु संपादितवान्।
अपिन्वदसि च। तस्य शवसो व्युष्टाविति संबंधः। यद्वा हे इंद्र कत्किं तस्य वज्रस्य
दानं भवति यं वज्रमिंद्रार्थं तक्षदिति योजना। मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षदायसं। १०.
४८. ३. इति मंत्रांतरं ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

स हि द्युता विद्युता वेति सामं पृथुं योनिमसुरत्वा ससाद।
स सनीळेभिः प्रसहानो अस्य भ्रातुर्न ऋते सप्रथस्य मायाः ॥२॥
सः। हि। द्युता। विऽद्युता। वेति। सामं। पृथुं। योनिं। असुरऽत्वा। आ। ससाद।
सः। सऽनीळेभिः। प्रऽसहानः। अस्य। भ्रातुः। न। ऋते। सप्रथस्य। मायाः ॥२॥

स हि स खल्विंद्रो द्युता द्योतमानेन विद्युतैतन्नामकेनायुधेन युक्तः सन् साम
स्तोत्रात्मकं यज्ञसंबन्धि वेति। गच्छति। तथासुरत्वासुरत्वेन बलेन युक्तः सन् पृथुं
विस्तीर्णं योनिं फलस्योत्पादकं यज्ञं ससाद। संगतो भवति। स इंद्रः सनीळेभिः।
नीडं विमानं। सविमानैर्मरुद्भिर्युक्तः प्रसहानोऽभिभवन्भवति। तस्य सप्रथस्या-
दित्यानां धात्रादीनां मध्ये सप्रमस्येन्द्रस्य भ्रातुर्भागैर्भक्त्यस्य मायासुर्युते यज्ञे न
संभवतीति शेषः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

स वाजं यातापदुष्यदा यन्स्वर्षाता परि षदत्सनिथन्।
अनर्वा यच्छतदुरस्य वेदो मज्जिश्चदेवाँ अभि वर्षसा भूत् ॥३॥
सः। वाजं। याता। अपदुऽपदा। यन्। स्वऽसाता। परि। सत्। सनिथन्।
अनर्वा। यत्। शतऽदुरस्य। वेदः। मज्जन्। शिश्नऽदेवान्। अभि। वर्षसा। भूत् ॥३॥

वाजं श्रूरेर्गेतथं संयामं याता स इंद्रः । न लोकाव्ययेति षष्ठीप्रतिषेधः ।
अपदुष्पदापगतदुष्टपतनेन यन् गच्छन् सनिष्यन् तत्र शत्रुधनानि संभक्तुमिच्छन्
परि षदत् । परिषीदति । कुत्रेत्युच्यते । स्वर्षाता । स्वर्षातौ सर्वलाभोपेते संयामे ।
किंचानर्वा युद्धेऽप्रत्युत इंद्रः शतदुरस्य शत्रुपुरस्यांतर्निहितं यद्वेदो धनमस्ति तद्वनं
वर्षसावरकेण बलेनाभि भूत् । अभिभवति । किं कुर्वन् । शिश्रुदेवानब्रह्मचर्याञ्ज-
तद्वारेषु शत्रुपुरसंबंधिषु वर्तमानान् घ्नन् हिंसन् ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

स यद्वा॒पो॒ऽवनी॒र्गो॒ष्वा॒ जु॒होति॑ प्र॒धन्या॑सु स॒सिः ।

अ॒पादो॒ यत्र॒ युज्या॑सोऽर॒था द्रो॒ण्यश्वा॑स॒ ईर॑ते घृ॒तं वाः ॥४॥

सः । यद्वा॒ः । अ॒वनीः॑ । गो॒षु । अ॒र्वा । आ । जु॒होति॑ । प्र॒धन्या॑सु । स॒सिः ।

अ॒पादः॑ । यत्र॑ । युज्या॑सः । अ॒रथाः॑ । द्रो॒णिऽअ॒श्वा॑सः । ईर॑ते । घृ॒तं । वा॒रिति॑ वाः ॥४॥

स इंद्रोऽर्वा मेघेष्वभिगंता ससिः सरणकुशलः प्रधन्यासु प्रकृष्टधननिमित्तासु
गोषु भूमिषु यद्वाः । महन्नामैतत् । महतीरवनीः । अवंतीत्यवनय आपः । ता आ
जुहोति । आक्षिपति । यत्र यासु भूमिष्वपादः पादरहिता अरथा रथवर्जिताः ।
पादरहिताः केचन रथेन गच्छन्ति । केनापि शून्या द्रोण्यश्वासो द्रुतव्यापना युज्यासो
युज्या इंद्रस्य सख्यो नद्यो वारवारकं घृतमुदकमीरते प्रेरयन्ति तत्राजुहोति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

स रु॒द्रेभि॒रश॑स्त॒वार ऋ॒भ्वा हि॒त्वी ग॒यंम॒रेअ॒वद्य॑ आ॒गात् ।

व॒स्रस्य॑ म॒न्ये मि॒थुना॑ वि॒व॒व्री अ॒न्नंम॒भीत्या॑रो॒दयन्मु॒षायन् ॥५॥

सः । रु॒द्रेभिः॑ । अ॒शस्त॑वारः । ऋ॒भ्वा । हि॒त्वी । ग॒यं । आ॒रेऽअ॒वद्यः॑ । आ । अ॒गात् ।

व॒स्रस्य॑ । म॒न्ये । मि॒थुना॑ । वि॒व॒व्री इति॑ वि॒व॒व्री । अ॒न्नं । अ॒भिऽइत्य॑ । अ॒रो॒दय॑त् ।

मु॒षाय॑न् ॥५॥

स इंद्रो रुद्रेभी रुद्रपुत्रैर्मरुद्भिः सहित आगात् । आगच्छतु । कीदृशः । अशस्त-
वारः । स्तोतृभिरप्रार्थितधनः । स्वयमेव प्रदातेत्यर्थः । तथर्भ्वा महान् गयं हित्वी
हित्वा स्वस्थानं परित्यज्यागात् । आगच्छतु । तत्र संबंधः । आरेअवद्यो दूरेग-
तगर्ह्यः । किंच । वस्रस्यैतन्नामकस्यर्षेर्मम मिथुना मिथुनौ मातापितरौ विवव्री

विगतज्वरौ मन्ये । अवगच्छामि । अयं वमोऽन्नं शत्रुसंबन्धभीत्याभिप्राय मुषायन्
मुष्णन् अरोदयत् । रोदयति । छंदसि शायजपीत्यहावपि मुषेः अः शायजादेशः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

स इहासं तुवीरवं पतिर्दन्वच्छं त्रिशीर्षाणं दमन्यत् ।

अस्य चितो न्वोजसा वृधानो विपा वराहमयोऽयया हन् ॥ ६ ॥

सः । इत् । दासं । तुविऽरवं । पतिः । दन् । षट्ऽअक्षं । त्रिऽशीर्षाणं । दमन्यत् ।

अस्य । चितः । नु । ओजसा । वृधानः । विपा । वराहं । अयःऽअयया । हन्ति । हन् ॥ ६ ॥

स इत् स एवेन्द्रः पतिः सर्वस्य स्वामी दासमुपक्षपयितारं तुवीरवं बहुशब्दं
संग्रामे भयंकरं शब्दं कुर्वाणं वृचं दन् दमयन् षष्ठ्यमक्षिषट्पेतां त्रिशीर्षाणं त्रि-
शिरस्कं त्वष्टुः पुत्रं विश्वरूपं दमन्यत् । दमितुं प्रहर्तुमैच्छत् । अवधीदित्यर्थः । यद्वा ।
दमयतीति दमनः । नद्यादित्वाह्युः । स इवाचरति । उपमानादाचार इति क्यच्-
त्यलोपच्छादसः । ततो लङि बहुलं छंदसीत्यडभावः । किंच । चित एतन्नामा
महर्षिरस्येन्द्रस्यौजसा बलेन वृधानो वर्धमानो विपांगुल्या । कीदृश्या । अयोऽय-
या । अयोवत्कठिननखया वराहं वराहाकारमुदकवंतं मेघं व्यहन् । विहतवान् ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे चतुर्देशो वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

स दुहणे मनुष ऊर्ध्वसान आ साविषदर्शसानाय शरं ।

स नृतमो नहुषोऽस्मत्सुजातः पुरोऽभिनर्दहेन्दस्युहत्ये ॥ ७ ॥

सः । दुहणे । मनुषे । ऊर्ध्वसानः । आ । साविषत् । अर्शसानाय । शरं ।

सः । नृऽतमः । नहुषः । अस्मत् । सुऽजातः । पुरः । अभिनत् । अर्हेन् । दस्युऽहत्ये ॥ ७ ॥

स इन्द्रो दुहणे दुहणाय ददं शत्रुभिर्हताव्याय मनुषे मनुषाय योद्धे स्वभक्ता-
योर्ध्वसानः । ऊर्ध्व उच्छ्रितः शौर्यादिभिर्गुणैरधिकः सन् स्यति शत्रूणामंतं करो-
तीत्यूर्ध्वसः । स इवाचरन् । ऊर्ध्वसशब्दादाचारार्थे क्तिवंताच्छानच् । अर्शसानाय
शत्रूणां हिंसित्रे शरं हिंसकमायुधमा साविषत् । आभिमुख्येन प्रसौति । यच्छति ।
यद्वा दुहणे मनुषे द्रोघव्याय मनुषायार्शसानाय स्वभक्तहिंसित्रे । तस्य वधार्थ-
मूर्ध्वसानः सन् शरुमा साविषत् । वज्रं प्रेरयति । स एवेन्द्रो नहुषो मनुषान् नृतमो

मनुष्याणां नेतृतमः संयामे शूराणां गमयितृतमः । यद्वा नृतमो नहुषो बंधक-
श्चास्मदस्मदर्थं सुजातः सुष्ठु प्रादुर्भूतोऽर्हन् पूज्यः सन् दस्युहृत्ये । दस्यव उपक्षप-
यितारः शत्रवः । तेषां हृत्यं हननं यस्मिन् तादृशे संयामे पुरः शत्रूणां शरीराण्य-
भिनत् । भिन्नवान् ॥

॥ अथाष्टमी ॥

सो अभ्रियो न यवसे उदन्यन्क्षयाय गातुं विदन्तो अस्मे ।

उप यत्सीददितुं शरीरैः श्येनोऽयोऽपाष्टिर्हन्ति दस्यून् ॥ ८ ॥

सः । अभ्रियः । न । यवसे । उदन्यन् । क्षयाय । गातुं । विदत् । नः । अस्मे इति ।

उप । यत् । सीदत् । इदुं । शरीरैः । श्येनः । अयःऽअपाष्टिः । हन्ति । दस्यून् ॥ ८ ॥

स इन्द्रोऽभ्रियो न । न भ्राजन्तेऽपो बिभ्रतीति वाभ्राणि मेघाः । तेषां संघो
ऽभ्रियः । स इव यवसे गवादिभक्षणसाधनाय तृणयोदन्यन् उदकं दातुमिच्छन् ।
तथा क्षयाय गमनाय निवासाय वास्मे अस्माकं गातुं मार्गं विदत् । अल-
भत । न इति पूरणः । तादृशः सन् यद्येदं सोमं शरीरैः स्वशरीरावयवैरंगैरुप
सीदत् उपगच्छति । यच्छब्दयोगादनिघातः । तदानीं श्येनः । सादृश्यप्रधानोऽयं
निर्देशः । श्येनसदृशः श्येनवच्छंसनीयगमनः । अयोऽपाष्टिः । अपयष्टिर्व्याप्तिर्यस्य
स प्रदेशोऽपाष्टिः पार्णिः । अयोमयोऽपाष्टिः पार्णिर्यस्य सः । दस्यूञ्शत्रून्हं-
ति । हिनस्ति ॥

॥ अथ नवमी ॥

स ब्राधतः शवसानेभिरस्य कुत्साय शुष्णं कृपणे परादात् ।

अयं कविमनयच्छस्यमानमत्कं यो अस्य सन्तिता नृणां ॥ ९ ॥

सः । ब्राधतः । शवसानेभिः । अस्य । कुत्साय । शुष्णं । कृपणे । परा । अदात् ।

अयं । कविं । अनयत् । शस्यमानं । अत्कं । यः । अस्य । सन्तिता । उत । नृणां ॥ ९ ॥

स इन्द्रो ब्राधतः । महन्नामैतत् । महतोऽपि शत्रूञ्शवसानेभिर्बलमाचरद्भि-
रायुधैरस्य । अस्यतु । असु क्षेपणे । व्यत्ययेन मध्यमः । कुत्सायैतन्नामकाय कृपणे
स्तोत्रे । कृपतिः स्तुतिकर्मा । शुष्णं शोषकमेतन्नामकमसुरं परादात् । पराभूय खंडि-
तवान् । कुत्साय शुष्णमशुषं नि बर्हीः । ४. १६. १२. इति मंत्रांतरं । किंचायमिन्द्रः
कविमुशनसं । कविरिति पितृनाम्ना पुत्रस्यापि व्यवहार उपचारात् । शस्यमानं

स्तुवंतमनयत् । वशं प्रापयत्तस्य विरोधिनं । यद्वा कविं भार्गवमेव स्तोतृभिः
शस्यमानं स्ववशमनयत् । यः कविरस्येन्द्रस्यात्कं रूपं सनिता संभक्ता भवति ।
न लोकाव्ययेति षष्ठीप्रतिषेधः । उतापि च नृणां वृद्ध्यादिनेतृणामिन्द्रानुचराणां
मरुतां यः कविः सनिता । तमनयदिति ॥

॥ अथ दशमी ॥

अयं दशस्यन्नर्येभिरस्य दस्मो देवेभिर्वरुणो न मायी ।

अयं कनीनं ऋतुपा अवेद्यमिमीतारहं यश्चतुष्पात् ॥ १० ॥

अयं । दशस्यन् । नर्येभिः । अस्य । दस्मः । देवेभिः । वरुणः । न । मायी ।

अयं । कनीनः । ऋतुऽपाः । अवेदि । अमिमीत । अरहं । यः । चतुऽपात् ॥ १० ॥

अयमिन्द्रो दशस्यन् स्तोतृभ्यो धनं प्रयच्छन् । दशस्यतिर्दानकर्मा । नर्ये-
भिर्नर्यैर्नृहितैर्मरुद्भिरस्य । अस्यति । छांदसस्तिपो लोपः । यद्वा व्यत्ययेन लोपम-
ध्यमः । तथा देवेभिर्द्योतमानैः स्वतेजोभिर्दस्मो दर्शनीयो वरुणो न वरुण इव ।
वरुणस्तमोवारक आदित्यो वरुण एव वा । स इव मायी मायावान् । तथायं कनीनः
कमनीय ऋतुपा ऋतौ पातावेदि । अज्ञायि । तथारहमसुरमेतन्नामानममिमीत ।
अमिनात् । योऽररुश्चतुष्पात् । पादचतुष्टयोपेतः । मीड् हिंसायां । लङि बहुलं
छंदसीति विकरणस्य श्रुः ॥

॥ अथैकादशी ॥

अस्य स्तोमेभिरौशिज ऋजिश्वा व्रजं दरयवृषभेण पिप्रोः ।

सुत्वा यद्यजतो दीदयन्नीः पुरं इयानो अभि वर्षसा भूत् ॥ ११ ॥

अस्य । स्तोमेभिः । औशिजः । ऋजिश्वा । व्रजं । दरयत् । वृषभेण । पिप्रोः ।

सुत्वा । यत् । यजतः । दीदयत् । गीः । पुरः । इयानः । अभि । वर्षसा । भूत् ॥ ११ ॥

अस्येन्द्रस्य स्तोमेभिः स्तोत्रैरौशिज उशिजः पुत्र ऋजिश्चैतन्नामा वृषभेण वज्रेण
वृषभेण वा युक्तं व्रजं गोष्ठं पिप्रोरितन्नामकस्यासुरस्य संबन्धिनं तेनापहत्य पालितं
दरयत् । अदारयत् । यद्यदा सुत्वा सोमस्य सोता । सुयजोर्द्विनिबिति वनिप् । ह्रस्वस्य
पितीति तुक् । यजतो यद्यौशिजो गीः स्तुतिवाचो दीदयत् दीपितवान् । तथा
यद्यदेयानो गच्छन् पुरः शत्रुपुराणि । यद्वा पुरः पुर इव संघीभूतानि पापान्यभि

भूत् । अभिभवति । केन साधनेन । वर्षसा । रूपनामैतत् । रूपेणेंद्रानुगृहीतेन ।
यदैवमकरोत्तदा व्रजमदरयदिति संबंधः ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

ए॒वा म॒हो अ॒सुर व॒क्षया॑य व॒म्रकः॑ प॒द्भिरु॑पं सर्प॒दिद्रं॑ ।

स इ॒यानः॑ क॒रति॑ स्व॒स्तिम॑स्मा इष॒मूर्जे॑ सु॒क्षितिं॑ वि॒श्वमा॑भाः ॥ १२ ॥

ए॒व । म॒हः । अ॒सुर । व॒क्षया॑य । व॒म्रकः॑ । प॒द्भिरु॑पः । उ॒पं । सर्प॒त् । इ॒द्रं ।

सः । इ॒यानः॑ । क॒रति॑ । स्व॒स्ति॑ । अ॒स्मै । इषं॑ । ऊ॒र्जे । सु॒क्षितिं॑ । वि॒श्वं । आ॒ । अ॒भा॒रित्य॑भाः ॥ १२ ॥

अनया स्तुतिमुपसंहृत्याभिमतं वम्रकः प्रार्थयते । हे असुर बलवन्निद्रं त्वामेवैवमुक्तप्रकारेण महो महतो हविषः स्तोत्रस्य वा वक्षयाय वहनाय महतः स्वर्गादेः प्रापणाय वा पद्भिः पादैरुप सर्पत् । उपागमत् । स इयान उपागम्यमानः सन् करति करोतु स्वस्तिमविनाशमस्मै वम्रकाय । तथेषमन्नमूर्जे रसं सुक्षितिं सुनिवासं सम्यग्विश्वं सर्वमाभाः । आहरतु ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे पंचदशो वर्गः ॥

॥ इति सायणाचार्यविरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाशे दशतय्यां दशमे
मंडलेऽष्टमोऽनुवाकः ॥

नवमेऽनुवाके त्रयोदश सूक्तानि । तच्चेंद्रं ह्येति द्वादशर्चं प्रथमं सूक्तं वंदन-
पुत्रस्य दुवस्योरार्षं वैश्वदेवं । द्वादशी त्रिष्टुप् । शिष्टा जगत्यः । तथा चानुक्रांतं ।
इंद्रं दुवस्युर्वोदनो वैश्वदेवं त्वं चिष्टुबिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

इ॒न्द्रं ह॒व्यं म॒घव॒न्त्वाव॑दि॒द्भुज॑ इ॒ह स्तु॑तः सु॒त॒पा बो॑धि नो वृ॒धे ।

दे॒वेभि॑र्नः स॒वि॒ता प्रा॑र्वतु श्रु॒तमा॑ स॒र्वता॑ति॒मदि॑तिं वृ॒णीम॑हे ॥ १ ॥

इ॒न्द्रं । ह॒व्यं । म॒घ॒ऽव॒न् । त्वा॒ऽव॒त् । इ॒त् । भु॒जे । इ॒ह । स्तु॑तः । सु॒त॒ऽपाः । बो॒धि॒ । नः॒ । वृ॒धे॒ ।

दे॒वेभिः॑ । नः॒ । स॒वि॒ता । प्रा॒ । अ॒व॒तु॒ । श्रु॒तं । आ॒ । स॒र्व॒ऽता॑तिं । अ॒दि॑तिं । वृ॒णी॒म॒हे ॥ १ ॥

हे इंद्र मघवन् धनवन् त्वं त्वावदित् तत्सदृशमेव शत्रुबलं हव्यं । मारय । कि-
मर्थं । भुजे । अस्माकं भोगाय । तदर्थमिहास्मिन्यज्ञे स्तुतः सन् सुतपाः सुतस्या-

भिषुतस्य सोमस्य पाता बोधि । बुध्यस्व । भवेत्यर्थः । किमर्थं । नोऽस्माकं वृधे ।
वर्धनाय । किंच देवेभिर्देवैः सह नोऽस्माकं श्रुतं विश्रुतं यज्ञं सविता सर्वस्य
स्वस्वकर्मसु प्रेरको देवः प्रावतु । प्ररक्षतु । किंच सर्वतातिं । स्वार्थिकस्तातिल् ।
सर्वा सर्वात्मिकां । यद्वा सर्वे तायन्तेऽस्यामिति सर्वतातिः । छांदसो दीर्घः । ता-
दृशीमदितिमखंडनीयां देवमातरमा वृणीमहे ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

भराय सु भरत भागमृत्वियं प्र वायवे शुचिपे क्रंददिष्टये ।

गौरस्य यः पयसः पीतिमानश आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ॥ २ ॥

भराय । सु । भरत । भागं । ऋत्वियं । प्र । वायवे । शुचिपे । क्रंदत्ऽइष्टये ।

गौरस्य । यः । पयसः । पीतिं । आनशे । आ । सर्वऽतातिं । अदितिं । वृणीमहे ॥ २ ॥

भराय संयामकारिणे सर्वेषां पोषकाय वेन्द्रायत्वियं काले जातं प्राप्तकालं भागं
सु भरत । सुष्ठु संपादयत हे ऋत्विजः । तथा शुचिपे शुद्धस्य सोमस्य मात्रे क्रंद-
दिष्टये शब्दितगमनाय । वायोः शीघ्रगमने हि शब्दः प्रत्यक्षः । तादृशाय वायवे
देवाय प्र भरत भागमिति शेषः । यो देवो गौरस्य गौरवर्णस्य पशोः पयसः पीतिं
पानमानशे प्राप्नोति तस्मै वायवे । शिष्टमुक्तं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

आ नो देवः सविता साविष्वयं ऋजूयते यजमानाय सुन्वते ।

यथा देवान्प्रतिभूषेम पाकवदा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ॥ ३ ॥

आ । नः । देवः । सविता । साविष्वत् । वयः । ऋजूयते । यजमानाय । सुन्वते ।

यथा । देवान् । प्रतिऽभूषेम । पाकवत् । आ । सर्वऽतातिं । अदितिं । वृणीमहे ॥ ३ ॥

सविता सर्वस्य प्रेरकः सूर्यो नोऽस्माकं संबन्धिन ऋजूयत ऋजुकामाय सुन्व-
तेऽभिषवं कुर्वते यजमानाय वयोऽन्नं पाकवत् पाकोपेतं । व्यवहितमपेतदच संब-
ध्यते । आ साविष्वत् । आभिमुख्येन प्रसौति । सौतेर्य्यंताल्लेखि रूपं । यथा येन
प्रकारेण देवान्प्रतिभूषेम । प्रतिभवेम । भवतेर्लिङि सिप् शप् । द्विविकरणता ।
यद्वा भूष अलंकारे । भौवादिकः । भूषयेमेत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

इंद्रो अस्मे सुमना अस्तु विश्वहा राजा सोमः सुवितस्याधेतु नः ।

यथायथा मित्रधितानि संदधुरा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ॥ ४ ॥

इंद्रः । अस्मे इति । सुऽमनाः । अस्तु । विश्वहा । राजा । सोमः । सुवितस्य । अधि । एतु । नः ।

यथाऽयथा । मित्रऽधितानि । संऽदधुः । आ । सर्वऽतातिं । अदितिं । वृणीमहे ॥ ४ ॥

इंद्रो देवोऽस्मे अस्माकं सुमनाः सुमनस्कोऽनुग्रहचेता अस्तु । भवतु । विश्वहा सर्वेष्वप्यहःसु । राजा सोमश्च नोऽस्माकं सुवितस्य सुवितं स्तोत्रमधेतु । अधि-
गच्छतु । यथायथा येन येन प्रकारेणास्माकं मित्रधितानि मित्रनिहितानि धनानि
संदधुस्तथाधिगच्छतु सोमः । तथेन्द्रोऽपि सुमना अस्त्विति समन्वयः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

इंद्र उक्थेन शवसा परुर्दधे बृहस्पते प्रतरीतास्यायुषः ।

यज्ञो मनुः प्रमतिर्नः पिता हि कमा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ॥ ५ ॥

इंद्रः । उक्थेन । शवसा । परुः । दधे । बृहस्पते । प्रऽतरीता । असि । आयुषः ।

यज्ञः । मनुः । प्रऽमतिः । नः । पिता । हि । कं । आ । सर्वऽतातिं । अदितिं । वृणीमहे ॥ ५ ॥

अयमिंद्र उक्थेन शवसा स्तुत्येन बलेन परुः पर्व यज्ञियमस्मदीयं वा दधे ।
धारयति । हे बृहस्पत आयुषो ममायुषस्य प्रतरीता प्रवर्धयितासि । भव । तथा
यज्ञो मनुर्मेता प्रमतिः प्रकृष्टा मतिर्यस्य स नः पिता पालकः सन् कं सुखं
प्रयच्छतु । यद्वा यज्ञो मंचो बुद्धिश्च प्रत्येकं सुखं प्रयच्छतु ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

इंद्रस्य नु सुकृतं दैव्यं सहोऽग्निर्गृहे जरिता मेधिरः कविः ।

यज्ञश्च भूद्विदये चारुरंतम आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ॥ ६ ॥

इंद्रस्य । नु । सुऽकृतं । दैव्यं । सहः । अग्निः । गृहे । जरिता । मेधिरः । कविः ।

यज्ञः । च । भूत् । विदये । चारुः । अंतमः । आ । सर्वऽतातिं । अदितिं । वृणीमहे ॥ ६ ॥

दैव्यं देवानां हितं सहो बलं यदस्ति तदिंद्रस्य सुकृतं । इंद्रेण खलु सुष्ठु संपा-
दितं । यद्वा यत्सुकृतं दैव्यं सहो बलं मरुत्संज्ञकमस्ति तदिंद्रस्य नु । इंद्रस्य संबंधि

खलु । अथवा । इन्द्रस्य नु संबंधि सुकृतं दैव्यं सही देवाहं बलमग्निर्गृहेऽस्मदीये
यागगृहे वर्तत इति शेषः । इन्द्रस्य संबंधी सुष्ठु संपादितो देवानां बलभूतोऽग्निर्गोर्ह-
पत्यः सन् वर्तत इत्यर्थः । स चाग्निर्जरिता देवानां स्तोता मेधिरः । मेधो यज्ञो
हविर्वा । तद्वान् कविः क्रांतप्रज्ञो यज्ञो यष्ट्यश्च भूत् । भवति । कुच । विदथे यज्ञे ।
किंच । सोऽग्निश्चारुश्चरणीयः । अंतमोऽस्माकमंतिकतमश्च ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे षोडशो वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

न वो गुहा चकृम भूरि दुष्कृतं नाविध्यं वसवो देवहेळनं ।

माकिर्नो देवा अनृतस्य वर्षस आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ॥ ७ ॥

न । वः । गुहा । चकृम । भूरि । दुःकृतं । न । आविःस्य । वसवः । देवःहेळनं ।

माकिः । नः । देवाः । अनृतस्य । वर्षसः । आ । सर्वऽताति । अदिति । वृणीमहे ॥ ७ ॥

हे देवा वो युष्माकं गुहा गुहायां प्रच्छन्ने देशे भूरि प्रभूतं दुष्कृतं पापं । द्रोह-
मित्यर्थः । न चकृम । तथाविध्यमाविः संभूतं देवहेळनं देवानां क्रोधनं तन्निमित्तं
द्रोहं न चकृम । हे वसवो वासका देवाः । किंच । हे देवा नोऽस्माकमनृतस्य वर्षसो
रूपस्य प्राप्तिर्माकिः । मा भूत् । इतः परं मानुषं रूपं मा भूदित्यर्थः । शिष्टमुक्तं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

अपामीवां सविता साविष्यग्वरीय इदं सेधंत्वद्रयः ।

यावा यत्र मधुषुदुच्यते बृहदा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ॥ ८ ॥

अपं । अपामीवां । सविता । साविष्यत् । न्यक् । वरीयः । इत् । अपं । सेधंत् । अद्रयः ।

यावा । यत्र । मधुऽसुत् । उच्यते । बृहत् । आ । सर्वऽताति । अदिति । वृणीमहे ॥ ८ ॥

सविता सर्वस्य प्रेरकः सवितृदेवो नोऽस्माकं संबंधिनममीवां रोगमप सा-
विष्यत् । अपप्रेरयत् । अपगमयत्वित्यर्थः । तथा वरीय इदुरुतरमपि पापं न्यसी-
चीनमप सेधंत्वद्रयः पर्वताभिमानिनो देवा अभिषवाश्मानो वा । एतत्सर्वं कुत्र
भवत्विति चेत् उच्यते । यत्र यस्मिन्प्रदेशे यस्मिन्यागे वा मधुरस्य सोमस्य सोता
यावा बृहत्प्रवृद्धमुच्यते स्तूयते तत्र ॥

॥ अथ नवमी ॥

ऊर्ध्वो यावा वसवोऽस्तु सोतरि विश्वा द्वेषांसि सनुतयुयोत ।

स नो देवः सविता पायुरीड्य आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ॥ ९ ॥

ऊर्ध्वः । यावा । वसवः । अस्तु । सोतरि । विश्वा । द्वेषांसि । सनुतः । युयोत ।

सः । नः । देवः । सविता । पायुः । ईड्यः । आ । सर्वऽतातिं । अदितिं । वृणीमहे ॥ ९ ॥

हे वसवो देवाः सोतरि सोमाभिषवकर्तरि मयि यावोर्ध्व उन्नतोऽस्तु । तेनोच्छ्रितेन विश्वा द्वेषांसि सर्वानपि द्वेष्टन्सनुतः निगूढान्युयोत । पृथक्कुरुत । स सविता देवो नोऽस्माकं पायुः पालयिता । कृवापाजीत्यादिनोण । प्रत्ययस्वरः । स ईड्यः स्तोतव्यश्च ॥

॥ अथ दशमी ॥

ऊर्जं गावो यवसे पीवो अन्नं चतस्य याः सदने कोशे अंग्धे ।

तनूरेव तन्वो अस्तु भेषजमा सर्वतातिमदिति वृणीमहे ॥ १० ॥

ऊर्जं । गावः । यवसे । पीवः । अन्नं । चतस्य । याः । सदने । कोशे । अंग्धे ।

तनूः । एव । तन्वः । अस्तु । भेषजं । आ । सर्वऽतातिं । अदितिं । वृणीमहे ॥ १० ॥

हे गाव आशिरार्था यूयं यवसे तृणवति देशे पीवः प्रवृद्धमूर्जं रसमन्नं । अन्नं । या चतस्य यज्ञस्य सदने गृहे कोशे गोष्ठे दोहनस्थानेऽंग्धे व्यंजयथ ता अन्नं । तनूरेव । जन्ये जनकशब्दः । तनूरेव क्षीरमैव तन्वः सोमरसस्य भेषजमस्तु । यद्वा पृथगेव वाक्यं । अस्माकं तन्वो भेषजमस्तु । किंच तनूरेव पशुशरीरमेव । पशुना यागे सति स्वर्गस्य संपादयितुं शक्यत्वात् ॥

॥ अथैकादशी ॥

क्रतुप्रावा जरिता शश्वतामव इन्द्र इन्द्रा प्रमतिः सुतावतां ।

पूर्णमूधर्दिव्यं यस्य सिक्तय आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे ॥ ११ ॥

क्रतुऽप्रावा । जरिता । शश्वतां । अवः । इन्द्रः । इत् । भद्रा । प्रऽमतिः । सुतऽवतां ।

पूर्णं । ऊर्ध्वः । दिव्यं । यस्य । सिक्तये । आ । सर्वऽतातिं । अदितिं । वृणीमहे ॥ ११ ॥

क्रतुप्रावा कर्मणां पूरकः । प्रा पूरणे । आतो मन्निन्नित्यादिना वनिप् । जरिता

स्तोता । यजमानं साधु सोमः कृत इति स्तौति । यद्वा शश्वतां सर्वेषां जरयितेन्द्र इदं एव सुतावतां सोमवतां यजमानानामवो रक्षको भद्रा भद्रया स्तुत्या प्रमतिः । यस्येन्द्रस्य सिक्तये सेकाय पानायोधरुद्धततरं द्रोणकलशं पूर्णं सोमेन पूर्णं भवति स एवावः स एव प्रमतिरिति ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

चिचस्ते भानुः क्रतुप्रा अभिष्टिः संति स्पृधो जरणिप्रा अधृष्टाः ।

रजिष्ठया रज्या पश्व आ गोस्तूतूर्षति पर्ययं दुवस्युः ॥ १२ ॥

चिचः । ते । भानुः । क्रतुऽप्राः । अभिष्टिः । संति । स्पृधः । जरणिऽप्राः । अधृष्टाः ।

रजिष्ठया । रज्या । पश्वः । आ । गोः । तूतूर्षति । परि । अयं । दुवस्युः ॥ १२ ॥

हे इन्द्र ते भानुः प्रकाशश्चित्र आश्चर्यभूतश्चायनीयो वा । तथा क्रतुप्राः स भानु-रस्माकं कर्मणां पूरकोऽभिष्टिरभ्येषणीयः । हे इन्द्र ते जरणिप्राः स्तोतृणां धनस्य पूरयिचोऽधृष्टा अन्यैरप्रधृष्टाः स्पृधः स्पर्धाः संति । यस्मादेवं तस्माद्रजिष्ठयर्जुतमया रज्या रज्ज्वा गोः पश्वः पशोरयं दुवस्युः परिचरणमिच्छन् एतन्नामर्षिः परि तूतूर्षति । अभित्वरयति ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे सप्तदशो वर्गः ॥

उद्बुध्यध्वमिति द्वादशर्चं द्वितीयं सूक्तं । सोमपुत्रस्य बुधस्यार्षे । आ वो धिय-मिति नवमी कपृन्नर इयंत्या च द्वे जगत्पौ । चतुर्थीषष्ठ्यौ गायत्र्यौ । निराहा-वार्निता पंचमी बृहती । शिष्टास्त्रिष्टुभः । विश्वे देवा देवता । ऋत्विक्स्तुतिरु-पोऽर्थो वा देवता । तथा चानुक्रांतं । उद्बुध्यध्वं बुधः सौम्य ऋत्विक्स्तुतिर्वा नवम्यंत्ये जगत्पौ गायत्र्योर्मध्ये बृहती पंचमीति । गतः सूक्तविनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

उद्बुध्यध्वं समनसः सखायः समग्निमिध्वं बहवः सनीळाः ।

दधिक्रामग्निमुषसं च देवीमिन्द्रावतोऽवसे नि ह्वये वः ॥ १ ॥

उत् । बुध्यध्वं । सऽमनसः । सखायः । सं । अग्निं । इध्वं । बहवः । सऽनीळाः ।

दधिऽक्रां । अग्निं । उषसं । च । देवीं । इन्द्रऽवतः । अवसे । नि । ह्वये । वः ॥ १ ॥

अग्निं चेष्यमाणा ऋत्विजो वदन्ति । हे सखायः सखिभूता ऋत्विजः समनसः

समानमनस्काः परस्परमद्रोग्धारः । अन्योन्यं कर्मानुकूला इत्यर्थः । तादृशा यूयमु-
दुत्कृष्टं बुध्यध्वं । जानीध्वं । उत्तरत्र युष्माकं कर्तव्यमेवोपदिशति । तथाग्निं समिध्वं ।
सम्यग्दीपयध्वं । जिह्वी दीप्तौ । रौधादिकः । लोटि असोरल्लोप इत्यल्लोपः । बह-
वोऽनेके सनीळाः समाननिवासाः । एकस्यामेव शालायां निवसन्तः । अहं च
दधिक्रामेतन्नामिकां देवतामग्निमुषसं च देवीमेतांस्त्रीन्देवानिन्द्रावत इंद्रेण युक्तान्वो
युष्मानवसेऽस्माकं रक्षणाय नि नितरां ह्ये । आह्वयामि ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

मंद्रा कृणुध्वं धिय आ तनुध्वं नावंमरिचपरणीं कृणुध्वं ।

इष्कृणुध्वमायुधारं कृणुध्वं प्रांचं यज्ञं प्र णयता सखायः ॥ २ ॥

मंद्रा । कृणुध्वं । धियः । आ । तनुध्वं । नावं । अरिचऽपरणीं । कृणुध्वं ।

इष्कृणुध्वं । आयुधा । अरं । कृणुध्वं । प्रांचं । यज्ञं । प्र । नयत । सखायः ॥ २ ॥

मंद्रा मंद्राणि मदकराणि स्तोत्राणि कृणुध्वं । कुरुध्वं । हे सखायः । कृवि हिंसा-
करणयोः । धिन्विकृण्वोरच्चेत्युप्रत्ययः । अकारश्चांतदेशः । यद्वा करोतेर्व्यत्ययेन श्रुः ।
तथा धियः कर्माणि चयनप्रदेशकर्षणादीत्या तनुध्वं । विस्तारयत । तथारिचपरणीं
कर्षणादिरूपेणारिचेण पारयितव्यां नावं चयनाख्यां कृणुध्वं । कुरुध्वं । तथायुधा-
युधानि सीरयुगादीत्यरमलं कृणुध्वं । हे सखाय ऋत्विजः प्रांचं प्रागंचनं यज्ञं यष्टव्य-
मग्निं प्र णयत । प्रकर्षेण नयत । आदौ कर्षणं प्रांचं कुरुतेत्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजं ।

गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्यः पक्कमेयात् ॥ ३ ॥

युनक्त । सीरा । वि । युगा । तनुध्वं । कृते । योनौ । वपत । इह । बीजं ।

गिरा । च । श्रुष्टिः । सऽभराः । असत् । नः । नेदीयः । इत् । सृण्यः । पक्कं । आ । इयात् ॥ ३ ॥

हे सखायो यूयं सीरा सीराणि युनक्त । युग्ध्वमनडुद्धिः सह । युजेर्लोटि तन्ननन्न-
यनाश्चेति तवादेशः । अत एवाङित्वाच्छसोरल्लोप इत्यल्लोपाभावः । तदर्थं युगा
युगानि वि तनुध्वं । विस्तारयध्वं । कृते च योनाविह सीतायां बीजं ग्राम्यमारण्यं
च वपत । निधत्त । तिलमाषव्रीह्यादिकं ग्राम्यसप्तकं वेणुश्यामाकनीवारादिकमा-

रण्यवीजसप्तकं च कृष्टाकृष्टयोर्निवपतेत्यर्थः । सप्त याम्याः कृष्टे सप्तरण्या अकृष्ट
इत्यापस्तंबः । तथा नोऽस्माकं गिरा स्तुत्या प्रशस्त्या सहास्माकं श्रुष्टिरन्नं सभराः
सभरमसत् । भवति । भवतु । तथा नेदीय इदंतिकमेव सृण्यः । सृणिरंकुशः । अंकु-
शवद्धक्री लविचः । पक्कं स्तंबमेयात् । आभिमुख्येन गच्छतु । श्रुष्टिः सभरा असत्
सृण्यः पक्कमेयादिति चशब्दानुवृत्तेश्चवायोगे प्रथमेति प्रथमस्य निघाताभावः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

सीरां युंजंति कवयो युगा वि तन्वते पृथक् ।

धीरां देवेषु सुमनसा ॥४॥

सीरा । युंजंति । कवयः । युगा । वि । तन्वते । पृथक् ।

धीराः । देवेषु । सुमनसा ॥४॥

कवयो मेधाविन ऋत्विजः सीरा सीराणि कर्षणसाधनानि युंजंति । योज-
यंति । युगा युगान्यपि पृथक् परस्परं वि तन्वते । भिन्नप्रदेशानि कुर्वन्ति । कीदृशाः
कवयः । देवेषु विषये धीरा धीमंतः । किमर्थं । सुमनसा । सुमनमिति सुखनाम ।
सुखेच्छया । सुमनश्चात्क्यजंताज्ञावे अ प्रत्ययादित्यकारप्रत्ययः । सुपां सुलुगिति
तृतीयाया आकारः । अथवा धीरा धीमंतो देवेषु सुमनसा सुमनेन । देवेषु सुखं भूया-
दिति । सुपां सुलुगिति विभक्त्येयाजदेशः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

निराहावाकृणोतनं सं वरचा दधातन ।

सिंचामहा अवतमुद्रिणं वयं सुषेकमनुपक्षितं ॥५॥

निः । आऽहावान् । कृणोतन । सं । वरचाः । दधातन ।

सिंचामहै । अवतं । उद्रिणं । वयं । सुऽसेकं । अनुपऽक्षितं ॥५॥

हे सखाय आहावान् । आहूयन्ते पानार्थं गावोऽत्रेत्याहावानि पानानि । अचौ-
चित्यादग्निचयनप्रदेशे कर्षणार्थं गोपानसाधनं । दुममयपानपात्राण्युच्यन्ते । ताना-
हावान् निष्कृणोतन । निष्कुरुत । आहूयन्तेर्निपानमाहावः । पा० ३. ३. ७४. इति
निपातितः । याथादिस्वरः । कृणोतन । तप्तनवित्यादिना तनप् । तेनाडित्वाद्गुणः ।
आभ्यस्तयोरात् इत्याकारलोपः । किमर्थमाहावकरणं वरचस्थापनं चेति । अचौ-

च्यते । वयमवतमवटं सिंचामहे । कीदृशमवटं । उद्विणं । उद्वाववंतं । सुषेकं । सुष्ठु
सेक्तुं शक्यं । अनुपक्षितं । अनुपक्षीणं । कदाचिदुदकोपक्षयरहितं ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

इष्कृताहावमवतं सुवरचं सुषेचनं ।

उद्विणं सिंचे अक्षितं ॥ ६ ॥

इष्कृतऽआहावं । अवतं । सुऽवरचं । सुऽसेचनं ।

उद्विणं । सिंचे । अक्षितं ॥ ६ ॥

इष्कृताहावं संस्कृताहावमवतमवटं द्रोणं सिंचे । सेचयामि । पुनः कीदृशम-
वटं । सुवरचं । शोभनवरचोपेतं । सुषेचनं । शोभनोदकसेकोपेतं । उद्विणं । उद्वा-
ववंतं । अक्षितं । अक्षीणं ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमेऽष्टादशी वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

प्रीणीताश्वान्हितं जयाथ स्वस्तिवाहं रथमित्कृणुध्वं ।

द्रोणाहावमवतमश्मचक्रमंसचकोशं सिंचता नृपाणं ॥ ७ ॥

प्रीणीत । अश्वान् । हितं । जयाथ । स्वस्तिऽवाहं । रथं । इत् । कृणुध्वं ।

द्रोणऽआहावं । अवतं । अश्मऽचक्रं । अंसचऽकोशं । सिंचत । नृऽपानं ॥ ७ ॥

हे ऋत्विजो यूयमश्वान्यापनशीलान्बलिवर्दान्प्रीणीत । उचितघासोदकादि-
प्रदानेन प्रीणयत । यथा क्षेत्रकर्षणाय प्रभवन्ति तथा कुरुतेत्यर्थः । तथा कृत्वा हितं
चयनायोचितं कर्षणं जयाथ । जयथ । संपादयथ । तथा रथं चयनाख्यं हलाख्यं
वा स्वस्तिवाहमित् सुखस्य वाहकमेव कृणुध्वं । कुरुध्वं । तदर्थं द्रोणाहावं । आहू-
यंत्यत्र पानार्थं बलिवर्दानित्याहावो जलाधारः पाचविशेषः । स च द्रोणमयो
दुममय आहावो यस्य तादृशमवतमवटवन्निम्नभूतमश्मचक्रं व्यापन्नक्रमणमश्मम-
यचक्रं वांसचकोशं । अंसचं कवचं यथा कायं रक्षति तद्वदुदकस्य कोशं कोशस्था-
नीयं नृपाणं नृणां कर्मनेतृणां पानयोग्यमीदृशमवतं सिंचत हे ऋत्विजः । एव-
मृत्विक्स्तुतिर्वेति पक्षे । सूक्तस्य वैश्वदेवपक्ष एवं योजना । प्रीणीत प्रीणयताश्वान् ।
स्नानपानयोग्यान्त्रैः संयामयोग्यान्कुरुतेत्यर्थः । हितं जयाथ । हितमिति क्रिया-

विशेषणं । कथं जयथ । बंधुसुहृदो यथा हितं भवति तथा जयथ संग्रामं । स्वस्तिवाहं । स्वस्तीत्यविनाशनाम । अविनाशवाहनं रथमिदं च कृणुध्वं । इदिति चार्थे । अश्वरथं च दृढं कृत्वा संग्रामभूमिं गत्वा द्रोणाहावमित्यादीनि द्वितीया-
तानि कूपाख्यसंग्रामविशेषणानि सिंचतेत्यनेन संबध्यन्ते । द्रोणो दुममयः स एव
रथ आहाव आहावस्थानीयो यस्य संग्रामस्य तं । अवतं । कूपनामैतत् । कूपं
संग्रामाख्यं । अश्मचक्रं कूपप्रांतनिबद्धाश्मसदृशप्रहरणायुधवंतं । असनानि वा
क्षेपणानि वा चक्राख्यायुधविशेषा यस्मिन् तं । व्याप्रचरणवंतं व्याप्रक्रमणवंतं वा ।
चक्रं चकतेर्वा चरतेर्वा क्रामतेर्वेति निरुक्तं । असंचकोशं । असंचाणि धनूंषि कव-
चानि च कोशस्थानीयानि यस्मिन् तं सिंचत नृपाणं । यस्मिन्योद्धार उदकवत्पी-
यन्ते मार्यन्ते तं । ईदृशं कूपसदृशं संग्रामं सिंचत हे अस्मदीया योद्धारः । सूक्तस्य
वैश्वदेवत्वाद्दे सैनिका विश्वेषां देवानां प्रसादेन सर्वमेतत्कुरुतेत्यर्थः । एवं निराहा-
वानित्यादिषु कूपरूपव्याजेन संग्रामवर्णनमवगन्तव्यं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

व्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्म सीव्यध्वं बहुला पृथूनि ।

पुरः कृणुध्वमायसीरधृष्टा मा वः सुस्रोच्चमसो दंहता तं ॥ ८ ॥

व्रजं । कृणुध्वं । सः । हि । वः । नृपाणः । वर्म । सीव्यध्वं । बहुला । पृथूनि ।

पुरः । कृणुध्वं । आयसीः । अधृष्टाः । मा । वः । सुस्रोत् । चमसः । दंहत । तं ॥ ८ ॥

हे ऋत्विजो व्रजं कृणुध्वं । व्रजं गोष्ठं कुरुध्वं । आशिरदोहार्थं गोस्थानं कुरुत ।
स हि स खलु वो नृपाणः । नेतृणां देवानां पातयः । देवपानसाधन इति । सां-
नाय्यरूपेण वाशिररूपेण वा गौः पयश्चादिकं देवाः पिबन्ति खलु । वर्म वर्माणि
सीव्यध्वं । वर्मवत्प्रधानस्योभयत आच्छादकत्वात्प्रयाजादीनि प्राच्यानि प्रतीच्यानि
चांगानि वर्माणि । तानि सीव्यध्वं । दलयध्वं । कुरुध्वमित्यर्थः । कीदृशानि वर्माणि ।
बहुला । बहुलान्यनेकानि । तानि च पृथूनि विस्तीर्णानि । तथा पुरः पुराणि
धिष्ण्यादीनि यष्ट्यानां देवानां वा पुरः शरीराण्यायसीरयोमयवत् सारभूता
अधृष्टा अन्यैरधृष्टाः । पूरणीया यहा वा पुर इत्युच्यन्ते । तानुक्तलक्षणांकुरुत । वो
युष्मदीयश्चमसो यज्ञाख्यो भक्षणसाधनश्चमस एव वा । चमसपक्षे सामान्येनै-
कवचनं । मा सुस्रोत् । मा सवेत् । सवतेर्लेडि बहुलं छंदसीति शपः श्रुः । तं दंहत ।
दृढीकुरुत । यथा विकलो न भवति तथा कुरुत । दृढ दृहि वृद्धौ । भौवादिकः ।

तस्मात्तोटीदित्त्वानुम् । ऋत्विक्स्तुतिपक्ष एवं । वैश्वदेवपक्षे । अस्मदीया योद्धारो
यूयं । नरो योद्धारः पिबन्ति प्रत्यर्थिनां प्राणानिति नृपाणः । स तादृशो युष्मदीयः
खलु । गोष्ठपक्षे नराणां पानसाधनः स खलु । पातेः करणाधिकरणयोश्चेति ल्युट् ।
वर्म वर्माणि कवचानि सीब्यध्वं बहुलानि पृथूनि च यथा भवन्ति तथा । पुरः
पुरीः कृणुध्वमायसीरन्यैरधृष्टाश्च । वञ्चमसोऽदनसाधनी मा सुस्रोत् । मा स्रवेत् ।
तं हंतेति । इति देवतानुग्रहलब्धबलो वदति ॥

॥ अथ नवमी ॥

आ वो धियं यज्ञियां वर्ते ऊतये देवा देवीं यजतां यज्ञियामिह ।

सा नो दुहीयद्यवसेव गत्वी सहस्रधारा पयसा मही गौः ॥ ९ ॥

आ । वः । धियं । यज्ञियां । वर्ते । ऊतये । देवाः । देवीं । यजतां । यज्ञियां । इह ।

सा । नः । दुहीयत् । यवसाऽइव । गत्वी । सहस्रधारा । पयसा । मही । गौः ॥ ९ ॥

हे देवाः स्तोतार ऋत्विजो वो युष्माकमूतये यज्ञियां यज्ञाहं धियं बुद्धिमा
वर्ते । प्रवर्तये । यद्वा । हे देवा ऋत्विजो वो यज्ञियां धियं युष्माकं कर्तव्यत्वेन
संबन्धिनीमस्माकमूतये रक्षणाया वर्ते । अपि च देवा एव संबोद्धाः । हे देवा वो
युष्माकं धियं बुद्धिमा वर्ते । आवर्तयामि । किमर्थं । ऊतये । अस्माकं रक्षणाय ।
कीदृशीं धियं । यज्ञियां यज्ञाहं देवीं द्योतमानां यजतां पूज्यां । इहास्मिन्यागेऽस्यां
भूमौ वा । एको यज्ञियामिति शब्दः पूरणः । सा धीर्नोऽस्माकं दुहीयत् । दुह्यात् ।
तच्च दृष्टांतः । यवसेव यवसानि भक्षयित्वेव गत्वी पुनर्गोष्ठं गत्वा । पीत्वीतिवत् ।
पयसा सहस्रधारा मही महती गौर्यथा दुग्धे तद्वत् ॥

॥ अथ दशमी ॥

आ तू षिंच हरिमीं द्रोःपस्थे वाशीभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः ।

परि ष्वजध्वं दशं कक्ष्याभिरुभे धुरौ प्रति वह्निं युनक्त ॥ १० ॥

आ । तु । सिंच । हरिं । ईं । द्रोः । उपऽस्थे । वाशीभिः । तक्षत । अश्मन्ऽमयीभिः ।

परि । स्वजध्वं । दशं । कक्ष्याभिः । उभे इति । धुरौ । प्रति । वह्निं । युनक्त ॥ १० ॥

हे अध्वर्यो त्वमेनं हरिं हरितवर्णं सोमं द्रोर्दुमविकारस्य पाचस्योपस्य उपर्यो
सिंच । आसेकं कुरु । त्विति पूरणः । तदर्थं हे पाचसंपादिनोऽश्मन्मयीभिरयः शि-

लासारभूताभिर्वाशीभिस्तक्षत पात्राणि । नकारोपजनच्छांदसः । मयटः टित्वा-
द्रीप् । तानि पात्राणि सोमपूर्णानि दश दशसंख्याकानि कक्ष्याभिः प्रकारैः पर्यायेण
परि ष्वजध्वं । संस्करुध्वं । आसादयत । यद्वा वाशीभिरश्मन्मयीभिर्हविर्धानशकटे
तक्षत । ते च दश कक्ष्याभिर्दशसंख्याकाभी रज्जुभिः परि ष्वजध्वं । उभे धुरौ युग-
संबन्धिन्यौ वही वाहकावनङ्गाहौ युनक्त । अथवायं मंत्रश्चयनक्षेत्रकर्षणसाधनह-
लाविषयतया व्याख्येयः ॥

॥ अथैकादशी ॥

उभे धुरौ वहिरापिच्छमानोऽंतर्योनेव चरति द्विजानिः ।

वनस्पतिं वन आस्थापयध्वं नि षू दधिध्वमखनंत उत्सं ॥ ११ ॥

उभे इति । धुरौ । वहिः । आऽपिच्छमानः । अंतः । योनाऽइव । चरति । द्विऽजानिः ।

वनस्पतिं । वने । आ । अस्थापयध्वं । नि । सु । दधिध्वं । अखनंतः । उत्सं ॥ ११ ॥

हविर्धानशकटस्योभे धुरावापिच्छमान आशच्छमानो वहिर्हविर्वाहकोऽनङ्गान्
योनावंतरिव द्विजानिर्द्विजायः । तयोरंतश्चरति । तं वनस्पतिं वनस्पतिविकारं
शकटं वने वनसंबन्धिनि वृक्षे । मेथीभूत इत्यर्थः । तत्रास्थापयध्वं । यद्वा वने वन-
नीये देश आस्थापयध्वं । तत्पश्चात्तत्रत्यं सोमं सु सुष्टु नि दधिध्वं । सुखं यथा भवति
तथा स्थापयतासंघां । अभिषवप्रदेशे च पश्चादुत्सं तद्रसमखनंतः संपादयतेत्यर्थः ॥
अथवायमपि मंत्रः कर्षणपरो व्याख्येयः । यस्य लांगलस्योभे धुरावापिच्छमानः
शच्छमानो वहिरनङ्गान् अंतर्योनाविवेत्यादि समानं । तादृशं वनस्पतिं वनस्पति-
विकारं लांगलं वने वननीये वपनार्थं कर्षणप्रदेश आस्थापयध्वं । सु सुष्टु सर्वत्र
तं लांगलं नि दधिध्वं । उत्सं सेकसाधनं गतं सिक्तं वा प्रदेशमखनंतः ॥

षष्ठेऽहनि ब्राह्मणाच्छंसिशस्त्रे कपृन्नर इत्येषा । कपृन्नरो यद्वा प्राचीरजगंतेति
चेति । आ० ८. ३. । इति ॥

॥ सैषा द्वादशी ॥

कपृन्नरः कपृथमुहधातन चोदयत खुदत वाजसातये ।

निष्टिग्यैः पुत्रमा च्यवयोतय इंद्रं सबाध इह सोमपीतये ॥ १२ ॥

कपृत् । नरः । कपृथं । उत । दधातन । चोदयत । खुदत । वाजऽसातये ।

निष्टिग्यैः । पुत्रं । आ । च्यवय । ऊतये । इंद्रं । सऽबाधः । इह । सोमऽपीतये ॥ १२ ॥

हे नरो नेतार ऋत्विज एष इंद्रः कपृत् । सुखस्य पूरको यष्टृणां स्तोतृणां च ।
 कमिति सुखनाम । तं कपृथं सुखस्य पूरयितारमिंद्रं चोदयत । प्रेरयत । खुदत ।
 खुर्दत क्रीडयत । खुर्दं क्रीडायां । भौवादिकः । व्यत्ययेन शः । रेफलोपच्छांदसः ।
 संपिष्ट । संस्क्रुतेत्यर्थः । किमर्थं । वाजसातये । अन्नस्य लाभाय । तदेवाह । हे
 होतः निष्टिग्यः पुत्रं । निष्टिं दितिं स्वसपत्नीं गिरतीति निष्टिग्रीरदितिः । तस्याः
 पुत्रमिंद्रं सबाधः । सह पापैः प्रयासरूपैः कर्मभिर्बाध्यंत इति सबाध ऋत्विजः ।
 तथाविधा यूयं सोमपीतये तस्य सोमपानायोतयेऽस्माकं रक्षणाय वा च्यवय ।
 व्यत्ययेनैकवचनं । आच्यावयतेत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचम एकोनविंशो वर्गः ॥

प्र ते रथमिति द्वादशर्चं तृतीयं सूक्तं । भार्म्यश्चपुत्रो मुद्गल ऋषिः । आद्या तृती-
 यांत्या चेति तिस्रो बृहत्यः । शिष्टा नव त्रिष्टुभः । दुघणो नाम मुद्गरः । तद्देवत्य-
 मिदमिंद्रदेवत्यं वा । तथा चानुक्रांतं । प्र ते मुद्गलो भार्म्यश्चो दुघणेन वृषभेण चाजिं
 जिगायेति द्रौघणं वाद्या तृतीयांत्या च बृहत्य इति । गतो विनियोगः ॥ अत्राहुः ।
 मुद्गलस्य हता गावश्चौरैस्त्यक्ता जरद्गवं । स शिष्टं शकटे कृत्वा गत्वेक ऋजुराहवं ।
 दुघणं युयुजेऽन्यत्र च चौरमार्गानुसारकः । दुघणं चाग्रतः क्षिप्त्वा चौरैभ्यो जगृहे
 स्वगा इति ॥ तथा निरुक्तेऽपीयं कथा सूचिता । मुद्गलो भार्म्यश्च ऋषिर्वृषभं च
 दुघणं च युक्त्वा संग्रामे व्यवहृत्याजिं जिगाय । नि० ९. २३. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्र ते रथं मिथूकृतमिंद्रोऽवतु धृणुया ।

अस्मिन्नाजौ पुरुहूत अवाय्ये धनभक्षेषु नोऽव ॥ १ ॥

प्र । ते । रथं । मिथुऽकृतं । इंद्रः । अवतु । धृणुऽया ।

अस्मिन् । आजौ । पुरुऽहूत । अवाय्ये । धनऽभक्षेषु । नः । अव ॥ १ ॥

हे मुद्गल ते रथं मिथूकृतं मिथःकृतमसहायं कृतं । अथवा मिथुरिति मिथ्या-
 नाम । अश्वादिभिः शून्यं कृतं धृणुया धर्षणशील इंद्रोऽवतु । रक्षतु । यद्वा धृणुया
 धर्षणशीलेन वजेण । उभयत्र सुपां सुलुगिति सुपो याजादेशः । अथ प्रत्यक्षकृतः ।
 हे पुरुहूत बहुभिराहूतेंद्रास्मिन्नाजौ संग्रामेऽपहतगोभिश्चौरैः कृते संग्रामे । कीदृशे ।
 अवाय्ये श्रोतव्ये । विश्रुत इत्यर्थः । श्रुदक्षीत्यादिनाय्यप्रत्ययः । धनभक्षेष्वास्मासु गो-

रूपधनभजनकामेषु सत्सु । यद्वा गोरूपधनस्य भक्षकेषु चौरेषु जेतव्येषु सत्सु नो
ऽस्मानव । रक्ष ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

उत्स॒म् वा॒तो॒ वह॒ति॒ वा॒सो॒ अ॒स्या॒ अ॒धि॒रथं॒ यद॒जय॑त्स॒हस्रं॑ ।

र॒थी॒रभू॑न्मु॒द्ग॒लानी॒ गवि॑ष्टौ भ॒रे कृतं॑ व्य॒चेदि॑न्द्र॒सेना ॥ २ ॥

उत् । स्म । वातः । वहति । वासः । अस्याः । अधि० रथं । यत् । अजयत् । सहस्रं ।

रथीः । अभूत् । मुद्गलानी । गो० ईष्टौ । भरे । कृतं । वि । अचेत् । इन्द्र० सेना ॥ २ ॥

अस्या रथीरभून्मुद्गलानीति वक्ष्यमाणत्वादस्य मुद्गलस्य पत्न्याः सारथिभूताया
वासोऽंशुकं वातो वायुरुद्धति । ऊर्ध्वं प्रापयति । अमजनितस्वेदापनयनाय ।
अथवा शीघ्ररथधावनजनितो वायुरंशुकं चालयतीत्यर्थः । कदेत्युच्यते । यद्यदाधि-
रथमधिकं रथमारुह्य सहस्रं सहस्रसंख्याकं गोसंघमजयत्तदा । यद्या गोसहस्रमज-
यदस्या इति वा योज्यं । यद्योगाज्जयतेर्न निघातः । गविष्टौ गवामपहतानामेषणे
मुद्गलानी मुद्गलस्य स्त्री रथीरभूत् । सारथिरभवत् । छांदस आनुक् । इन्द्रसेना स्तुत्या
परितुष्ट्येन्द्रस्य सेना । यद्वेन्द्रस्य शत्रूणां दारयितुर्मुद्गलस्य सेनानीरूपा मुद्गलानी भरे
संग्रामे कृतं संपादितं गोसंघं व्यचेत् । व्यचिनोत् । शत्रुभ्यः पृथक् कृतवती । चय-
तेर्लङि बहुलं छंदसीति विकरणस्य लुक् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अ॒न्तर्य॑च्छ॒ जिघाँ॑सतो॒ वज्र॑मिन्द्राभि॒दास॑तः ।

दा॒सस्य॑ वा म॒घव॑न्ना॒र्यस्य॑ वा स॒नुत॑र्यवया व॒धं ॥ ३ ॥

अ॒न्तः । य॒च्छ॒ । जिघाँ॑सतः । वज्रं । इ॒न्द्र॒ । अ॒भि॒ऽदा॑सतः ।

दा॒सस्य॑ । वा । म॒घऽव॑न् । आ॒र्यस्य॑ । वा । स॒नुतः॑ । य॒वय॑ । व॒धं ॥ ३ ॥

हे इन्द्र जिघांसतो हंतुमिच्छतोऽभिदासतोऽभिद्रुह्यतः शत्रोर्वज्रमंतर्यच्छ ।
अंतर्गमय । तदेवाह । हे मघवन्धनवन्निद्र दासस्य वोपक्षीणस्याल्पस्यार्यस्याभि-
गंतव्यस्य महतो वा शत्रोर्वधं । वज्रनामैतत् । हननसाधनं वज्रं सनुतः । अंतर्हि-
तनामैतत् । अंतर्हितं गूढं प्रयुज्यमानं यवय । पृथक्कुरु ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

उ॒न्नो हृ॒दम॑पि॒बज्ज॑र्ह॒षाणः॒ कूटं॑ स्म तृ॒हद॑भिमा॒तिमे॑ति ।

प्र मु॒ष्कभा॑रः अ॒व इ॒च्छमा॑नोऽजि॒रं बा॒हू अ॒भर॑त्सिषा॒सन् ॥४॥

उ॒न्नः । हृ॒दं । अ॒पि॒ब॒त् । ज॒र्ह॒षाणः । कू॒टं । स्म । तृ॒हत् । अ॒भिऽमा॑तिं । ए॒ति ।

प्र । मु॒ष्कऽभा॑रः । अ॒वः । इ॒च्छमा॑नः । अ॒जि॒रं । बा॒हू इति॑ । अ॒भर॑त् । सि॒षा॒सन् ॥४॥

अथ वृषभः स्तूयते । वृषभ उन्न उदकस्य हृदमगाधजलाशयमपिबज्जर्हषाणः । अत्यंतं हृषितः सन् । तथा कूटं पर्वतशृंगं चौरैर्गोपिधानार्थं निहितं तृहत्स्म । शृंगेण विहंसितवान् । व्यदारयदित्यर्थः । तथा कृत्वाभिमातिमेति शत्रुं गच्छति हंतुं । पश्चान्मुष्कभारः प्रवृद्धमुष्कः । प्रवृद्धस्य वृषभस्य हि मुष्कवृद्धिर्भवति । तथा प्रवृद्धो वृषभः अवः । श्रूयत इति अवो यशः । इच्छमान इच्छन् अजिरं गमनशीलं शत्रुं बाहू बाहुभ्यां बाहोर्वा प्राभरत् । प्रहृतवान् । यद्वा । अजिरमिति क्षिप्रनाम । क्षिप्रं सिषासन् संभक्तुमिच्छन् बाहू प्राभरत् । प्रसारितवानित्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

न्य॒क्रंद॑यन्नु॒पय॑तं ए॒नम॑मे॒हय॑न्वृष॒भं म॑ध्य॒ आ॒जेः ।

तेन॒ सू॒भर्वे॑ श॒तव॑त्स॒हस्रं॒ गवां॒ मु॒द्गलः॒ प्र॒धने॑ जि॒गाय ॥५॥

नि । अ॒क्रंद॑यन् । उ॒प॒ऽय॑तः । ए॒नं । अ॒मे॒हय॑न् । वृ॒ष॒भं । म॑ध्ये । आ॒जेः ।

तेन॑ । सू॒भर्वे॑ । श॒त॒ऽव॑त् । स॒हस्रं॑ । गवां॑ । मु॒द्गलः॑ । प्र॒ऽध॒ने॑ । जि॒गा॒य ॥५॥

मुद्गल आह । तेनेति तच्छब्दश्रुतेर्यच्छब्दाध्याहारः । यमेनं वृषभं न्यक्रंदयन् नितरां क्रंदनमकुर्वन् । के । उपयंतः समीपे गच्छन्ती नरः । यथा प्रचंडेन क्रंदनेन शत्रवो भीताः पलायन्ते तथाकुर्वन् । किं । वृषभं वर्षकं सेक्तारमाजेः संयामस्य मध्येऽमेहयन् मूत्रपुरीषोत्सर्गे विश्रामार्थं कारितवन्तः सूभर्वे । भवतिरत्तिकर्मा । शोभनचर्वणादिभक्षकं । तादृशो यथा भवति तथा कृत्वेत्यर्थः । यद्वैतद्गोसहस्रविशेषणं । तेनोक्तरूपेण वृषभेण सूभर्वे सुष्ठु यवसास्वादि शतवच्छतोपेतं गवां सहस्रं मुद्गल एतन्नामाहं प्रधने संयामे जिगाय । अजैषं ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

क॒र्कदे॒वे वृष॒भो यु॒क्त आ॒सीद॒वाव॒चीत्सार्थि॒रस्य॒ केशी॒ ।

दुधे॒र्युक्त॑स्य॒ द्रव॑तः स॒हान॑स ऋ॒च्छंति॑ ष्मा नि॒ष्पदो॑ मु॒ज्रलानीं॑ ॥ ६ ॥

क॒र्कदे॒वे । वृष॒भः । यु॒क्तः । आ॒सीत् । अ॒वाव॒चीत् । सार्थिः । अ॒स्य । केशी॒ ।

दुधेः । यु॒क्तस्य॑ । द्रव॑तः । स॒ह । अ॒न॒सा । ऋ॒च्छंति॑ । स्म । निः॒ऽपदः॑ । मु॒ज्रलानीं॑ ॥ ६ ॥

क॒र्कदे॒वे हिंस॑नाय श॒चूणां॑ वृष॒भो वर्षि॑ता गौर्यु॒क्त आ॒सीत् । रथे॑ सं॒बद्धोऽभू॑त् । केशी॒ केश॑वान् प्र॒ग्रह॑वानस्य रा॒ज्ञो रथ॑स्य वा सार्थि॒र्मुज्र॑लानीत्यर्थः । सार्थ्यभि॒प्रायेण॑ केशीति पुँल्लिङ्गता । अ॒वाव॒चीत् । वृष॒भभ॑यजनकं श॒चुभ॑यजनकं वा॒क्रो॒शम॑करोत् । अथवा केशी॒ केशिनी॑ सार्थि॒रस्य । अ॒मुमित्यर्थः । अ॒मुं वृष॒भं शब्द॑मकारयत् । वच॑ परिभाषण इत्यस्य के॒वलस्या॑न्तर्णीति॒त्यर्थस्य॑ यङ्लु॒गंत॑स्य लुङि रूपं । अथवा॒स्य सार्थिः॑ सहाय॒भूतः॑ केशी॒ प्रकृष्ट॑केशो वृष॒भोऽवा॑वचीत् । भृश॑मशब्दयत् । ए॒वंभू॑तस्य दुधे॒र्दुर्ध॑रस्या॒नसा॑ सह द्रव॑तः शीघ्रं श॒चुमध्ये॑ रथेन सह धा॒वतो॑ वृष॒भस्य॑ भयंकरशब्देन निष्पदो निर्गच्छंती यो॒द्धारो॑ मु॒ज्रलानीं॑ मु॒ज्रल॑स्य योषितं सार्थिभूतां प्रत्यृच्छंति ष्मा । अ॒गच्छ॑न्नित्यर्थः । पा॒घ्रेत्यादि॑नच्छादेशः ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे विंशो वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

उ॒त प्र॒धिमु॒दह॑न्नस्य वि॒द्वानु॒पायु॒न॒ग्वंस॑गम॒च शि॒क्षन् ।

इ॒न्द्र उ॒दाव॑त्प॒तिम॒घ्याना॑म॒रंह॑त॒ पद्या॑भिः क॒कुक्षान् ॥ ७ ॥

उ॒त । प्र॒ऽधि॑ । उ॒त् । अ॒ह॒न् । अ॒स्य । वि॒द्वान् । उ॒प॑ । अ॒यु॒न॒क् । वंस॑गं । अ॒च॑ । शि॒क्षन् ।

इ॒न्द्रः । उ॒त् । आ॒व॒त् । प॒ति॑ । अ॒घ्या॒नां । अ॒रंह॑त । प॒द्या॒भिः । क॒कु॒त्ऽमा॑न् ॥ ७ ॥

उतापि च विद्वान् स मु॒ज्रलोऽस्य॑ रथस्य प्र॒धिं । प्र॒धिरक्ष॑च्छिद्रकाष्ठः प्रा॒न्त॒काष्ठः॑ । स च रथावयवानामुपलक्षकः । रथावयवमुदहन् । उद॒गम॑यत् । रथं संन॒नाहे॑त्यर्थः । तदनंतरमच रथे वंसगं वननीयगमनं वृषभं शि॒क्षन् शि॒क्षय॑न् रज्जुषु स्थापयन् उपायुनक् । रथसमीपे युगेऽयोजयत् । युजेर्लङि तिपो हल्ङादिलोपः । एवं सतींद्रो दे॒वोऽघ्या॑नाम॒रंह॑त॒व्यानां॑ गवां पतिमुदावत् । उ॒त्कृष्ट॑मावत् । रक्षा॒मकरोत् । पश्चात्कुकुक्षान्वृषभः पद्याभिः सरणिभिररंहत । वेगेनागमत् । र॒हिर्गत्यर्थः॑ ॥

॥ अथाष्टमी ॥

शुनमष्टायचरत्कपर्दी वरचायां दार्वानह्यमानः ।

नृम्णानि कृण्वन्बहवे जनाय गाः पस्पशानस्तविषीरधत्त ॥ ८ ॥

शुनं । अष्टाऽवी । अचरत् । कपर्दी । वरचायां । दारु । आऽनह्यमानः ।

नृम्णानि । कृण्वन् । बहवै । जनाय । गाः । पस्पशानः । तविषीः । अधत्त ॥ ८ ॥

शुनमिति सुखनाम । सुखं यथा भवति तथा । अष्टावी । अष्टा प्रतोदः । तद्वान् । छांदसो विनिः । कपर्दी कपर्देवान् अचरत् । संचरति । किं कुर्वन् । वरचायां वध्यां दारु काष्ठं रथांगभूतमानह्यमानः सर्वतो बध्नन् । पुनः किं कुर्वन् । बहवे जनाय स्वपुत्रभृत्यादिलक्ष्णाय नृम्णानि धनानि शत्रुसंबन्धीनि सुखानि वा कृण्वन् । गाः पस्पशानः स्पृशन् । स्पृश बाधनस्पर्शनयोः । छांदसो लिटि कानच् । एवं कुर्वन् तविषीर्बलान्यधत्त । धत्ते । जयं प्राप्नोतीत्यर्थः ॥

॥ अथ नवमी ॥

इमं तं पश्य वृषभस्य युञ्जं काष्ठाया मध्ये दुघणं शयानं ।

येन जिगाय शतवत्सहस्रं गवां मुद्गलः पृतनाज्येषु ॥ ९ ॥

इमं । तं । पश्य । वृषभस्य । युञ्जं । काष्ठायाः । मध्ये । दुऽघनं । शयानं ।

येन । जिगाय । शतऽवत् । सहस्रं । गवां । मुद्गलः । पृतनाज्येषु ॥ ९ ॥

कंचन सखायं सेनादिसहायाभावेन जयविषय उपहासं कुर्वाणं प्रति ब्रवीति । राजा दुघणेन वृषभेण चाजिं जिगायेत्युक्तवान् । पूर्वं वृषभो वर्णितः । अत्र दुघणो वर्ण्यते । हे सखे तमिमं दुघणं पश्य । कीदृशमिममित्युच्यते । युजेरसमास इति नुम् । युञ्जं । युज्यत इति युक् सखा । वृषभस्य सखिभूतं । वृषभो यावन्तमर्थं साधयति तावन्तमेव साधयन्तमित्यर्थः । पुनः कीदृशं । काष्ठाया मध्ये । आज्यन्तोऽपि काष्ठोच्यते । २. १५. । इति निरुक्तं । आज्यन्तस्य मध्ये । संग्राम इत्यर्थः । तत्र शयानं । हन्तव्यान्सर्वान् हत्वा सुखेन स्वपन्तं निर्व्यापारत्वेन वर्तमानं । ईदृशं दुममयं घनं पश्येत्यर्थः । येन दुघणेन शतवच्छतोपेतं गवां सहस्रं पृतनाज्येषु संग्रामेषु जिगायाहमजैषं तमिमं पश्येति समन्वयः । जयतेर्लिट् । सल्लिटोर्जेरित्यभ्यासादुत्तरस्य कुत्वं । मिपो णल् ॥

॥ अथ दशमी ॥

आरे अघा को न्वि०त्था ददर्शे यं युंजंति तस्वा स्थापयंति ।

नास्मै तृणं नोदकमा भरंत्युत्तरो धुरो वहति प्रदेदिशत् ॥ १० ॥

आरे । अघा । कः । नु । इत्या । ददर्शे । यं । युंजंति । तं । ऊं इति । आ । स्थापयंति ।

न । अस्मै । तृणं । न । उदकं । आ । भरंति । उत्तरः । धुरः । वहति । प्रदेदिशत् ॥ १० ॥

य आरे समीप एवाघाघानि दुःखानि शत्रुरूपाणि करोति तं को नरो न्वि-
दानीमित्येत्यं ददर्श । पश्यति । किंच यं दुघणं युंजंति रथे तमु तमेवा स्थापयंति ।
आरोहयंतीत्यर्थः । अथवा यं रथे युंजंति तमेव प्रहरणार्थमास्थापयंति । उभयविधं
कार्यमेकः करोतीत्यर्थः । किंचास्मै तृणं ना भरंति । नाहरंति । तथोदकं नाहरंति ।
ह्यहोर्भ इति भवं । ईदृशो दुघण उत्तरो दक्षिणस्य वृषभस्य स्वयमुत्तरः सन् धुरो
रथभारस्य रथधुरं वहति प्रदेदिशत् प्रकर्षेण जयं स्वामिने प्रदिशन् । शत्रूणां वा
भयं प्रदिशन्वहति । दिश अतिसर्जन इत्यस्माद्यङ्लुगंताच्छतरि रूपं ॥

॥ अथैकादशी ॥

परिवृक्तेव पतिविद्यमानद् पीयाना कूचक्रेणेव सिंचन् ।

एषैथा चिद्व्या जयेम सुमंगलं सिनवदस्तु सातं ॥ ११ ॥

परिवृक्ताऽइव । पतिऽविद्यं । आनद् । पीयाना । कूचक्रेणऽइव । सिंचन् ।

एषऽएथा । चित् । रथ्या । जयेम । सुऽमंगलं । सिनऽवत् । अस्तु । सातं ॥ ११ ॥

अत्र मुद्गलानी सारथिः स्तूयते । एषा मुद्गलानी परिवृक्तेव । वृजी वर्जने ।
परित्यक्ता पत्या पत्या वियुक्ता योषिदिव । सा यथा पतिविद्यं । विद्यो वेद्यो लंभ-
नीयः । पतिश्चासौ विद्यश्च । पतिविद्यमानशे तद्वत्पतिविद्यमानद् । आनद् व्या-
प्तिकर्मा । नशेर्लुङि मंचे घसेति च्छेर्लुक् । छंदस्यपि दृश्यते । पा० ६. ४. ७३. । इत्यन-
जादीनामपडागमः । अश्रोतेर्लिटि वा णल्लोपश्छांदसः । तथा पतिसमीपं सार-
थित्वेनागत्य पीयाना वर्धमाना भवति । किमिव । कूचक्रेणेव सिंचन् । कुः पृथिवी ।
तस्याश्चक्रो वलयः कूचक्रः । तेन वर्षणीयत्वेन निमित्तेन सिंचन् जलं वर्षन्मेघ
इव । स यथांतरिक्षे स्वल्पमात्रोऽपि वर्षणसमये महान्भवति तद्वदियमपि शत्रु-
मध्ये शरधारा वर्षंती वर्धत इत्यर्थः । तथैषैथा । एषितथो गोसंघ एषः । तमि-

च्छतीत्येषैषी । ईदृश्या तया रथ्या सारथिभूतया जयेम शत्रुभिरपहतं गोसंघं ।
तस्याः सातं दत्तं संभजनं वा सुमंगलं शोभनमंगलवत् सिनवत् । सिनमन्त्रं ।
तद्वच्चास्तु । गोरूपान्नवच्च भवतु ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

त्वं विश्वस्य जगतश्चक्षुरिन्द्रासि चक्षुषः ।

वृषा यदाजिं वृषणा सिषाससि चोदयन्वध्रिणा युजा ॥ १२ ॥

त्वं । विश्वस्य । जगतः । चक्षुः । इन्द्र । असि । चक्षुषः ।

वृषा । यत् । आजिं । वृषणा । सिषाससि । चोदयन् । वध्रिणा । युजा ॥ १२ ॥

सूक्तस्य विकल्पेनेन्द्रत्वादादाविन्द्रस्य स्तुतत्वादन्तेऽपीन्द्रः स्तूयते । हे इन्द्र त्वं विश्वस्य सर्वस्य जगतश्चक्षुषश्चक्षुष्मतः पश्यतो वा जगतश्चक्षुरसि । प्रत्येकमुत्पत्तिविशिष्टचक्षुःसद्भावेऽपि सर्वस्य साधारणं चक्षुरसि । त्वया द्रष्टव्यानैहिकामुष्मिकपदार्थान्पश्यन्तीत्यर्थः । त्वामेव हि यज्ञादिना लब्ध्वा पुरुषार्थान्साधयन्ति । यद्वा विश्वस्य जगतो यन्निजं चक्षुरस्ति तस्यापि चक्षुषस्त्वं चक्षुरसि । यद्यस्माद्वृषाभिमतवर्षकस्त्वमाजिं मुद्गलस्य मम संग्रामं वध्रिणा पाशेन युजा युजौ युक्तौ वृषणा वृषणौ वर्षकावश्चौ रथे योजयित्वा चोदयञ्शत्रुषु प्रेरयन् सिषाससि । आजिं संभक्तुमिच्छसि तस्माच्चक्षुरसि ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचम एकविंशो वर्गः ॥

आशुः शिशान इति त्रयोदशर्चं चतुर्थं सूक्तमिन्द्रपुत्रस्याप्रतिरथनाम्न आर्षं । त्रयोदश्यनुष्टुप् शिष्टास्त्रिष्टुभः । बृहस्पते परि दीयेत्यस्या बृहस्पतिर्देवता । अमीषां चित्तमित्यस्या अप्वाख्या देवी देवता । शिष्टा ऐंद्र्यः । त्रयोदशी विकल्पेन मारुती । तथा चानुक्रांतं । आशुः सप्तोर्नैन्द्रोऽप्रतिरथश्चतुर्थी बार्हस्पत्योपांत्याप्वादेव्यंत्यानुष्टुप्मारुती वेति ॥ सामिचित्ये ऋतौ चित्यग्निषु प्रणीयमानेषु दक्षिणतो व्रजता ब्रह्मणैतत्सूक्तं जप्यं । तथा च सूचितं । दक्षिणतश्च व्रजञ्जपत्याशुः शिशान इति सूक्तं समाप्य । आ० १. १२. । इति । ब्रह्माप्रतिरथं जपित्वा । आ० ४. ८. । इति च ॥ युद्धार्थं राज्ञः सन्नहनेऽनेन सूक्तेन राजेक्षितव्यः । सूचितं च । अथैनमन्वीक्षेताप्रतिरथशससौपर्यैः । आ० गृ० ३. १२. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः श्लोभणश्चर्षणीनां ।

संक्रंदनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेनां अजयत्साकमिंद्रः ॥१॥

आशुः । शिशानः । वृषभः । न । भीमः । घनाघनः । श्लोभणः । चर्षणीनां ।

संक्रंदनः । अनिमिषः । एकवीरः । शतं । सेनाः । अजयत् । साकं । इंद्रः ॥१॥

अयमिंद्र आशुः शीघ्रकारी व्यापको वा शिशानो निशितः । शत्रूणां भयजनक इत्यर्थः । क इव । वृषभो न भीमः । विभेत्यस्मादिति भीमः । तादृशो वृषभ इव । स यथा तीक्ष्णाभ्यां शृंगाभ्यां भीमो भवति तद्वत् । अथवा । शिशानस्तीक्ष्णमतिः । व्यत्ययेनात्मनेपदं । वृषभो न भीमः । वृषभो यथा शृंगाभ्यां भयजनकस्तद्वच्चत्रूणां भयजनकश्च । घनाघनो घातकः शत्रूणां हंता । पचाद्यचि हंतेर्घश्चेति द्विर्वचन-मभ्यासस्याडागमो घत्वं च धात्वभ्यासयोः । चर्षणीनां । चर्षणयो मनुष्याः । मनुष्याणां द्वेषाणां श्लोभणः श्लोभयिता । संक्रंदनः सम्यक् क्रंदयिता । प्राणिनामा-कर्षणेन प्रहारेण वा । अनिमिषश्चक्षुर्निमेषरहितः । सर्वदा स्वयंज्ञगमनयुद्धादि-कार्येष्वनलस इत्यर्थः । एकवीरः । वीरयत्यमिचानिति वीरः । एकश्चासौ वीरश्च । अथवा । एक एव विक्रांतः । असाहाय्येन कार्यक्षम इत्यर्थः । ईदृशोऽयमिंद्रः शतं सेनाः साकं सहैकोद्योगेनैवाजयत् । जयति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

संक्रंदनेनानिमिषेण जिष्णुना युक्कारेण दुश्चवनेन धृष्णुना ।

तदिद्रेण जयत तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा ॥२॥

संक्रंदनेन । अनिमिषेण । जिष्णुना । युक्कारेण । दुश्चवनेन । धृष्णुना ।

तत् । इद्रेण । जयत । तत् । सहध्वं । युधः । नरः । इषुहस्तेन । वृष्णा ॥२॥

अस्तु नामेद्र उक्तविधः तथाप्यस्माकं किमिति चेत् आह । संक्रंदनेनानिमिषेण चोक्तलक्षणेन जिष्णुना जयशीलेन युक्कारेण । योधनं युत् । युद्धकारिणा । कर्मण्यण । दुश्चवनेनान्यैरविचाल्येन । च्युङ् मुङ् गतौ । छंदसि गत्यर्थेभ्यः । पा० ३. ३. १२९. इति युच् । धृष्णुना धर्षकेण । ईदृशेनेद्रेण तद्युद्धं जयत । शत्रुबलं सहध्वं । अभिभवत । हे युधो योद्धारो हे नरो नेतारः । विभाषितं विशेषवचने बहुवच-

नमिति पूर्वस्याविद्यमानवस्त्रनिषेधादुत्तरं निहन्यते । पुनः कीदृशेनेन्द्रेणेति । इषु-
हस्तेन वृष्णा वर्षिचा च ॥

॥ अथ तृतीया ॥

स इषुहस्तैः स निषंगिभिर्वशी संसृष्टा स युध इंद्रो गणेन ।

संसृष्टजित्सोमपा बाहुशर्ध्वोऽयधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ॥३॥

सः । इषुऽहस्तैः । सः । निषंगिऽभिः । वशी । संऽसृष्टा । सः । युधः । इंद्रः । गणेन ।

संसृष्टऽजित् । सोमऽपाः । बाहुऽशर्धी । अयऽधन्वा । प्रतिऽहिताभिः । अस्ता ॥३॥

पूर्वमंत्र इंद्रेण जयतेत्युक्तं । अत्रेन्द्रस्य जयसाधनसमर्थत्वं दर्शयति । स इंद्र इषु-
हस्तैर्भटैर्मरुदादिभिर्वशी वश्यैस्तद्वान् । तथा निषंगिभिर्युक्तः । निषंगः खड्गः ।
तद्वज्रिवशी । स चंद्रो युधो युध्यमानः सन् । इगुपधलक्षणः कः । अथवा युधो
युद्धहेतोर्गणेन शत्रुसंघेन सह संसृष्टैकीभवनशीलः । यत एवंविधोऽतः संसृष्टजित् ।
ये परस्परैकमन्येन युद्धाय संसृष्टा भवन्ति तेषां जेता । तथा सोमपाः सोमस्य
पाता । बाहुशर्धी । शर्ध्वो बलं । बाहोर्बलं बाहुबलं । तद्वान् । मत्वर्थीय इनिः ।
यद्वा ऋधु प्रसहने । बाहुभ्यां शर्ध्वयत्यभिभवतीति बाहुशर्धी । सुयजातौ णिनि-
स्ताच्छीत्य इति णिनिः । अयधन्वोद्यतधन्वा प्रतिहिताभिः शत्रुषु प्रेरिताभिरिषुभि-
रस्ता मारयिता । यत्रेषून्मुंचति तत्र वृथा न भवतीत्यर्थः । ईदृशेनेन्द्रेण जयतेति संबंधः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्रा अपबाधमानः ।

प्रभंजन्सेनाः प्रमृणो युधा जयन् अस्माकमेध्वविता रथानां ॥४॥

बृहस्पते । परि । दीय । रथेन । रक्षःऽहा । अमित्रान् । अपऽबाधमानः ।

प्रऽभंजन् । सेनाः । प्रऽमृणः । युधा । जयन् । अस्माकं । एधि । अविता । रथानां ॥४॥

हे बृहस्पते बृहतां पातः पालयितुं देव रथेन परि दीय । परिगच्छ । दीय-
तिर्गच्छतिकर्मा । आगत्य च रक्षोहा रक्षसां हन्तामित्राञ्छत्रूनपबाधमानः सर्वतो
नाशयन् तथा सेनाः शत्रुसंबन्धिनीः प्रभंजन् प्रकर्षेण नाशयन् प्रमृणः प्रकर्षेण
हिंसन् । मृण हिंसायां । इगुपधलक्षणः कः । केन हिंसन् । युधा युद्धेन । सावेकाच
इति विभक्तेरुदात्तत्वं । जयन् एवं सर्वत्र जयं प्रतिपद्यमानः । ईदृशस्त्वमस्माकं
रथानामवितैधि । भव ॥

॥ अथ पंचमी ॥

बलविज्ञायः स्थविः प्रवीरः सहस्वान्वाजी सहमान उग्रः ।

अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रिं रथमा तिष्ठ गोवित् ॥ ५ ॥

बलऽविज्ञायः । स्थविः । प्रऽवीरः । सहस्वान् । वाजी । सहमानः । उग्रः ।

अभिऽवीरः । अभिऽसत्वा । सहऽजा । जैत्रिं । इन्द्र । रथं । आ । तिष्ठ । गोऽवित् ॥ ५ ॥

सर्वस्य भूतस्य बलं विजानातीति बलविज्ञायः । यद्वा बलं ममायमिति सर्वैर्बलत्वेन विज्ञायत इति बलविज्ञायः । सर्वस्य बलभूत इत्यर्थः । स्थविरो महान् प्रवीरः प्रकर्षेण वीरः सहस्वान् पराभिभवसामर्थ्यवान् वाजी वेजनवान् अन्नवान्वा सहमानः शत्रूणामभिभवितोऽय उद्गूर्णबलोऽभिवीरः । अभिगता वीरा वीर्यवंतोऽनुचरा यस्य स तथोक्तः । अभिसत्वाभिगतसत्वा सहोजाः सहसो बलाज्जात एवं महानुभावस्त्वं हे इन्द्र जैत्रं जयशीलं रथमा तिष्ठ । अस्मत्सहायार्थमारोढुमर्हसि । त्वं च गोविदुदकस्य स्तुतेर्वा लब्धा वेदिता वा ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयंतमज्मं प्रमृणंतमोजसा ।

इमं सजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रं सखायो अनु सं रभध्वं ॥ ६ ॥

गोत्रऽभिदं । गोऽविदं । वज्रऽबाहुं । जयंतं । अज्मं । प्रऽमृणंतं । ओजसा ।

इमं । सऽजाताः । अनु । वीरयध्वं । इन्द्रं । सखायः । अनु । सं । रभध्वं ॥ ६ ॥

गोत्रभिदं । गा उदकानि चायंत इति गोत्रा मेघाः । यद्वा गौर्भूमिः । तां चायंत इति गोत्राः पर्वताः । तेषां भेत्तारं गोविदमुदकस्य लब्धारं वज्रबाहुं वज्रहस्तं । प्रहरणार्थेभ्य इति परनिपातः । जयंतं शत्रून्भिभवंतं जयनशीलमज्मं गमनशीलं शत्रुबलमोजसा बलेन जयंतं । यद्वाज्माजिं जयंतमोजसा बलेन प्रमृणंतं शत्रून्भिभवंतं । ईदृशं महानुभावमिममिन्द्रं हे सजाताः सहोत्पन्ना योद्धारो यूयमनु वीरयध्वं । एनमयतः कृत्वानु पश्चाद्वीरयध्वं । वीरकर्म युद्धं कुरुध्वं । शूर वीर विक्त्रांतौ । वीरशब्दात्तत्करोति तदाचष्ट इति णिच् । हे सखायः परस्परं सखिभूता यूयमिममिन्द्रं संरभमाणमनु सं रभध्वं ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे द्वाविंशो वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अभि गोत्राणि सहसा गाहमानोऽदयो वीरः शतमन्युरिंद्रः ।

दुश्च्यवनः पृतनाषाठ्युध्योऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु ॥ ७ ॥

अभि । गोत्राणि । सहसा । गाहमानः । अदयः । वीरः । शतऽमन्युः । इंद्रः ।

दुःऽच्यवनः । पृतनाषाट् । अयुध्यः । अस्माकं । सेनाः । अवतु । प्र । युत्सु ॥ ७ ॥

अयमिंद्रो गोत्राण्यभ्राणि मेघान् सहसा बलेनाभि गाहमानः प्रविशन् अदयो निर्दयो वीरो विक्रांतः शतमन्युर्बहुयज्ञो बहुक्रोधो वा दुश्चवनोऽन्यैरचाल्यः । स्वयं पृतनाषाट् शत्रुसेनानामभिभविता । छंदसि सह इति शिवः । सहेः साडः स इति मूर्धन्यादेशः । अयुध्यः संप्रहर्तुमशक्यः । युध संप्रहारे । छांदसः क्यप् । ईहगिंद्रोऽस्माकं सेना युत्सु संग्रामेषु प्रावतु । प्रकर्षेण रक्षतु ॥

॥ अथाष्टमी ॥

इंद्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।

देवसेनानामभिभंजतीनां जयंतीनां मरुतो यंत्ययं ॥ ८ ॥

इंद्रः । आसां । नेता । बृहस्पतिः । दक्षिणा । यज्ञः । पुरः । एतु । सोमः ।

देवऽसेनानां । अभिऽभंजतीनां । जयंतीनां । मरुतः । यंतु । अयं ॥ ८ ॥

आसामस्मत्सहायार्थमागतानामयमिंद्रो नेता नायकोऽस्तु । तथा तस्य बृहस्पतिः पुर एतु । एवं दक्षिणा यज्ञः सोमश्च पुर एत्विति प्रत्येकं संबंधः । तथा देवसेनानामभिभंजतीनामस्मदमित्रानाभिमुख्येन मर्दयंतीनां जयंतीनां । छंदसीति नाम उदात्तत्वं जयंतीनामित्यत्र बहुलवचनान्न भवति । तासामयं मरुतो यंतु । गच्छंतु ॥

॥ अथ नवमी ॥

इंद्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शर्धे उयं ।

महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात् ॥ ९ ॥

इंद्रस्य । वृष्णः । वरुणस्य । राज्ञः । आदित्यानां । मरुतां । शर्धेः । उयं ।

महाऽमनसां । भुवनऽच्यवानां । घोषः । देवानां । जयतां । उत् । अस्थात् ॥ ९ ॥

वृष्णो वर्षकस्येन्द्रस्य राज्ञो वरुणस्यादित्यानां मरुतां चीयमुद्गूर्णं शर्धो बल-

मस्माकं भवत्विति शेषः । किंच महामनसामुदारमनसां भुवनच्यवानां च्यावयितृणां देवानां घोषो जयशब्द उदस्थात् । उत्तिष्ठति । अनूर्ध्वकर्मत्वादात्मनेपदाभावः । पा० १.३.२४. ॥

॥ अथ दशमी ॥

उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत्सवनां मामकानां मनांसि ।

उद्धृचहन्वाजिनां वाजिनान्युदथानां जयतां यंतु घोषाः ॥ १० ॥

उत् । हर्षय । मघऽवन् । आयुधानि । उत् । सवनां । मामकानां । मनांसि ।

उत् । वृचऽहन् । वाजिनां । वाजिनानि । उत् । रथानां । जयतां । यंतु । घोषाः ॥ १० ॥

हे मघवन्निद्रास्मदीयान्यायुधान्युद्धर्षय । उत्कृष्टं हर्षय । प्रहरणेषूद्युक्तानि भवंत्वित्यर्थः । मामकानामस्मदीयानां सवनां प्राणिनां सेवकानां मनांसि चोद्धर्षय । हे वृचहन्निद्र वाजिनामश्वानां वाजिनानि वेगा उद्यंतु । तथा जयतां रथानां घोषा उद्यंतु ॥

॥ अथैकादशी ॥

अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेषुस्माकं या इषवस्ता जयंतु ।

अस्माकं वीरा उत्तरे भवंत्वस्माँ उ देवा अवता हवेषु ॥ ११ ॥

अस्माकं । इन्द्रः । संऽऋतेषु । ध्वजेषु । अस्माकं । याः । इषवः । ताः । जयंतु ।

अस्माकं । वीराः । उत्तरे । भवंतु । अस्मान् । उं इति । देवाः । अवत । हवेषु ॥ ११ ॥

अस्माकं संबन्धिष्वेव समृतेषु परसेनां संप्राप्तेषु ध्वजेषु ध्वजवत्सु सैनिकेष्विन्द्रो रक्षिता भवतु । तथास्माकं या इषवः संति ता एव जयंतु शत्रून् । तथास्माकं वीरा भटा उत्तर उपरि भवंतु । हे देवा अस्माँ उ अस्मानेवावत रक्षत हवेषु संग्रामेषु ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

अमीषां चित्तं प्रतिलोभयंती गृहाणांगान्यध्वे परैहि ।

अभि प्रेहि निर्देह हत्सु शोकैरंधेनामित्रास्तर्मसा सचंतां ॥ १२ ॥

अमीषां । चित्तं । प्रतिऽलोभयंती । गृहाण । अंगानि । अध्वे । परा । इहि ।

अभि । प्र । इहि । निः । दह । हत्सु । शोकैः । अंधेन । मित्राः । तर्मसा । सचंतां ॥ १२ ॥

हे अध्वे पापाभिमानिनि देवते अमीषां योद्धृणां शत्रूणां चित्तं प्रतिलोभयंती

विमोहयंगानि तेषामवयवाज्जिशरआदिकान्गृहाण । स्वीकुरु । अभि प्रेहि । अभि-
गच्छ । तेषां समीपं गत्वा च हत्सु हृदयेषु शोकैर्निर्देह । नितरां भस्मीकुरु । तेऽमित्रा
अस्मच्छत्रवोऽधेन तमसा सचंतां । संगच्छंतां ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु ।

उग्रा वः संतु बाहवोऽनाधृष्या यथासंथ ॥ १३ ॥

प्र । इत् । जयत । नरः । इन्द्रः । वः । शर्म । यच्छतु ।

उग्राः । वः । संतु । बाहवः । अनाधृष्याः । यथा । असंथ ॥ १३ ॥

हे नरो नेतारः संग्रामस्य निर्वोढारो योद्धारः प्रेत । प्रकर्षेण गच्छत । गत्वा
च जयत तान्प्रतिभटान् । तिडः परत्वात्तिड्तिड इति निघाताभावः । वो युष्मा-
कमिन्द्रः शर्म सुखं यच्छतु । प्रयच्छतु । वो बाहव उग्रा उद्गूर्णबलाः संतु । भवंतु ।
अनाधृष्या अन्यैरनभिभाव्या यथा यूयमसंथ भविष्यत तथा उग्राः संतु वो बाहवः ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे त्रयोविंशो वर्गः ॥

असावीत्येकादशर्चं पंचमं सूक्तं । वैश्वामित्रस्याष्टकस्यार्धं त्रैष्टुभमैन्द्रं । तथा चा-
नुक्रांतं । असाव्येकादशाष्टको वैश्वामित्र इति । गतः सूक्तविनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि तूयं ।

तुभ्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विरे इन्द्र पिब सुतस्य ॥ १ ॥

असावि । सोमः । पुरुहूत । तुभ्यं । हरिभ्यां । यज्ञं । उप । याहि । तूयं ।

तुभ्यं । गिरः । विप्रवीराः । इयानाः । दधन्विरे । इन्द्र । पिब । सुतस्य ॥ १ ॥

हे पुरुहूत बहुभिः स्तोतृभिराहूत तुभ्यं त्वदर्थं सोमोऽसावि । अभिषुतोऽभूत् ।
षुञ् अभिषव इत्यस्मात्कर्मणि लुङ् । अतो हरिभ्यां हरितवर्णाभ्यामश्वभ्यां यज्ञ-
मस्मदीयं तूयं तूर्णमुप याहि । उपागच्छ । तुभ्यं त्वदर्थं गिरोऽस्मदीयाः स्तुतयो
विप्रवीराः । विप्रा मेधाविनो वीरा विशेषेण प्रेरयितारः प्रोद्गमयितारो यासां
तास्तथोक्ताः । इयाना गमनशीला दधन्विरे । गम्यन्ते । अस्माभिर्युष्मत्प्रीणनाय
प्राप्यन्त इत्यर्थः ॥ ईङ् गतौ । ताच्छीलिकः शानच् । छांदसो विकरणस्य लुक् ।

धविर्गत्यर्थः । इदिस्वानुम् । कर्मणि छन्दसो लिट् ॥ यत एवमतः सुतस्याभिषु-
तस्यांशं सुतं सोमं वा पिब ॥

प्रथमे पर्याये ब्राह्मणाच्छंसि शस्त्रेऽप्सु धूतस्येत्येषा याज्या । सूचितं च । अप्सु
धूतस्य हरिवः पिबेहेति याज्या । अ० ६. ४. इति ॥

॥ सैषा सूक्ते द्वितीया ॥

अप्सु धूतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पूणस्व ।

मिमिक्षुर्यमद्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वर्धस्व मदमुक्थवाहः ॥ २ ॥

अप्सु । धूतस्य । हरिऽवः । पिब । इह । नृऽभिः । सुतस्य । जठरं । पूणस्व ।

मिमिक्षुः । यं । अद्रयः । इन्द्र । तुभ्यं । तेभिः । वर्धस्व । मदं । उक्थऽवाहः ॥ २ ॥

हे हरिवः । ऋक्सामे वा इन्द्रस्य हरी इति श्रुतेः । स्तोत्रशस्त्राधारभूताभ्यामृ-
क्सामाभ्यां हरिभ्यां तद्वन्निद्र अप्सवेकधानादिषूदकेषु धूतस्य कंपितस्य । अभिषु-
तस्येत्यर्थः । तथा नृभिः कर्मनेतृभिः कर्मनिर्वाहकैरध्वर्यादिभिः सुतस्याभिषुतस्य ।
उभयत्र क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति कर्मणः संप्रदानसंज्ञायां चतुर्थ्यर्थे बहुलं छन्दसीति
षष्ठी । ईहं सोममिहास्मिन्यज्ञे पिब । पीत्वा च जठरं स्वकीयं पूणस्व । पूरय च ।
चादिलीपे विभाषेति प्रथमा तिङ्विभक्तिर्न निहन्यते । यं सोममद्रयोऽभिषवया-
वाणो हे इन्द्र तुभ्यं त्वदर्थं मिमिक्षुः सेक्तुमभिषोतुमैच्छन् । अभिषवमकुर्वन्नित्यर्थः ।
मिह सेचन इत्यस्य सनि लिङ्भुसि रूपं । हे उक्थवाह उक्थैः शस्त्रैरुद्यमान
तेभिस्त्वैर्मदं वर्धस्व ॥

द्वितीये पर्याये ब्राह्मणाच्छंसिनः प्रीयामित्येषा याज्या । सूचितं च । अप्श्रावति
प्रथमः प्रीयां पीतिं वृण इयमि सत्यामिति याज्या । अ० ६. ४. इति ॥

॥ सैषा तृतीया ॥

प्रीयां पीतिं वृण इयमि सत्यां प्रयै सुतस्य हर्यश्च तुभ्यं ।

इन्द्र धेनाभिरिह मादयस्व धीभिर्विश्वाभिः शच्यां गृणानः ॥ ३ ॥

प्र । प्रीयां । पीतिं । वृणे । इयमि । सत्यां । प्रयै । सुतस्य । हरिऽश्च । तुभ्यं ।

इन्द्र । धेनाभिः । इह । मादयस्व । धीभिः । विश्वाभिः । शच्यां । गृणानः ॥ ३ ॥

हे हर्यश्चंद्र वृष्णे वर्षकाय तुभ्यमुग्रामुद्गूणं सत्यां पीतिं सोमपानं प्रेयमि । प्रेर-
यामि । किमर्थं । प्रयै । प्रगमनाय । कस्य पीतिं । सुतस्याभिषुतस्य । अतो हे इंद्र
शच्या शक्त्या कर्मणा वा युक्तो गृणानः स्तूयमानस्त्वं विश्वाभिः सर्वाभिर्धेनाभिः
स्तुतिवाग्भिर्विश्वाभिर्धीभिः सर्वैः कर्मभिश्चेहास्मिन्यागे मादयस्व । तृपस्व । मद
तृप्तियोगे । आत्मनेपदं ॥

तृतीये पर्याये ब्राह्मणाच्छंसिनः शस्त ऊती शचीव इत्येषा याज्या ॥ ऊती शची-
वस्तव वीर्येणेति याज्या । आ० ६. ४. इति सूचितं ॥

॥ सैषा चतुर्थी ॥

ऊती शचीवस्तव वीर्येण वयो दधाना उशिजं ऋतज्ञाः ।

प्रजावदिंद्र मनुषो दुरोणे तस्युर्गृणंतः सधमाद्यासः ॥ ४ ॥

ऊती । शचीऽवः । तव । वीर्येण । वयः । दधानाः । उशिजः । ऋतऽज्ञाः ।

प्रजाऽवन्त । इंद्र । मनुषः । दुरोणे । तस्युः । गृणंतः । सधऽमाद्यासः ॥ ४ ॥

हे शचीवः शक्तिवन्दिंद्र तवोत्पूत्या रक्षणेन तव वीर्येण वयोऽन्नं प्रजावत्प्रजो-
पेतं दधाना धारयंत उशिजस्त्वामेव कामयमाना ऋतज्ञा ऋतं यज्ञमहर्जनंतः ।
अंगिरसः सत्त्वमनुतिष्ठंतः षष्ठेऽहनि प्रयोगमूढाः संतो नाभानेदिष्टेन पारं गता
यतोऽतस्तेषामृतज्ञत्वं । ईदशोऽंगिरसो मनुषो मनुषस्य यजमानस्य दुरोणे यज्ञ-
गृहे गृणंतस्त्वां स्तुवंतः सधमाद्यासः सह माद्यंतस्तस्युः । तिष्ठन्ति । मादयतेः कृत्य-
ल्युटो बहुलमिति वचनात्कर्तर्यचो यदिति यत् । छांदसः सधदेशः । अतो वयमपि
तिष्ठेमेत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

प्रणीतिभिष्टे हर्यश्च सुष्टोः सुषुम्नस्य पुरुचो जनासः ।

मंहिष्ममूतिं वितिरे दधानाः स्तोतारं इंद्र तव सूनृताभिः ॥ ५ ॥

प्रणीतिऽभिः । ते । हरिऽअश्च । सुऽस्तीः । सुऽसुम्नस्य । पुरुऽरुचः । जनासः ।

मंहिष्ठां । ऊतिं । विऽतिरे । दधानाः । स्तोतारः । इंद्र । तव । सूनृताभिः ॥ ५ ॥

हे हर्यश्च हरितवर्णाश्चोपेतेंद्र सुष्टोः सुष्ठु स्तूयमानस्य सुषुम्नस्य सुमुखस्य सुध-
नस्य वा पुरुचो बहुदीप्तेस्ते तव प्रणीतिभिः प्रणयनैर्धनादिप्रदानैर्जनासो जनाः

स्तोतारः सूनृताभिः प्रियसत्यात्मिकाभिर्वाग्भिः । एतत्प्रणीतिभिरित्यनेन समुच्ची-
यते । वित्तिरेऽन्येभ्योऽर्थिभ्यो वितरणाय मंहिष्ठामतिशयेन मंहनीयां तव संबं-
धिनीमूर्तिं रक्षां दधाना आसत इति शेषः ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे चतुर्विंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

उप ब्रह्माणि हरिवो हरिभ्यां सोमस्य याहि पीतये सुतस्य ।

इंद्रं त्वा यज्ञः क्षममाणमानद् दाश्याँ अस्यध्वरस्य प्रकेतः ॥ ६ ॥

उप । ब्रह्माणि । हरिऽवः । हरिऽभ्यां । सोमस्य । याहि । पीतये । सुतस्य ।

इंद्रं । त्वा । यज्ञः । क्षममाणं । आनद् । दाश्वान् । असि । अध्वरस्य । प्रऽकेतः ॥ ६ ॥

हे हरिवो हरिवन्निद्र सुतस्याभिषुतस्य सोमस्य पीतये पानाय ब्रह्माणि परि-
वृढान्यस्मदीयानि कर्माणि स्तोत्राणि वोप याहि । उपागच्छ । केन साधनेनेति
तदुच्यते । हरिभ्यामश्वभ्यां । ताभ्यां युक्तेन रथेनेत्यर्थः । यद्वा हरिभ्यां हरिव इति
संबंधनीयं । हे इंद्र क्षममाणं त्वा त्वां यज्ञः सोमयाग आनद् । व्याप्नोति । नश-
तेर्लुङि मंचे घसेति च्लेर्लुक् । इंद्रस्यपि दृश्यत इत्याडागमः । अश्वोत्तेरेव वा लिटि
छांदसस्तत्प्रत्ययस्य लोपः । अश्वोत्तेश्चेति नुडागमः । अध्वरस्य यागस्य प्रकेतः प्रकर्षेण
जानंस्त्वं दाश्वानसि । दातासि कर्मफलस्य ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

सहस्रवाजमभिमातिषाहं सुतेरणं मघवानं सुवृक्तिं ।

उप भूषंति गिरो अप्रतीतमिंद्रं नमस्या जरितुः पनंत ॥ ७ ॥

सहस्रऽवाजं । अभिमातिऽसहं । सुतेऽरणं । मघऽवानं । सुऽवृक्तिं ।

उप । भूषंति । गिरः । अप्रतिऽइतं । इंद्रं । नमस्याः । जरितुः । पनंत ॥ ७ ॥

सहस्रवाजमपरिमितान्नमपरिमितबलं वाभिमातिषाहमभिमातीनां सर्वतो
हिंसकानां शत्रूणामभिभवितारं सुतेरणमभिषुते सोमे रममाणं मघवानं धनवंतं
सुवृक्तिं शोभनस्तुतिकमप्रतीतं युद्धेऽन्यैरप्रतिगतमिंद्रं गिरः स्तुतिरूपा वाच उप
भूषंति । अलंकुर्वन्ति । तदेवाह । जरितुः स्तोतुर्नमस्याः स्तुतयः पनंत । स्तुवंति ॥

॥ अथाष्टमी ॥

सप्तापो देवीः सुरणा अमृक्ता याभिः सिंधुमतर इन्द्र पूरित् ।

नवतिं स्रोत्या नव च स्रवतीर्देवेभ्यो गातुं मनुषे च विन्दः ॥ ८ ॥

सप्त । आपः । देवीः । सुऽरणाः । अमृक्ताः । याभिः । सिंधुं । अतरः । इन्द्र । पूऽभित् ।

नवतिं । स्रोत्याः । नव । च । स्रवतीः । देवेभ्यः । गातुं । मनुषे । च । विन्दः ॥ ८ ॥

हे इन्द्र त्वदाज्ञया सप्तैतत्संख्याका आपोऽब्रूपा देवीर्देव्यो गंगाद्याः सुरणाः सुष्ठु रममाणाः शोभनशब्दा वा । रणिः शब्दार्थः । वशिरण्योरुपसंख्यानमिति भावेऽप । बहुव्रीहावाद्युदात्तं द्वच् छंदसीत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वं । अमृक्ता अहिंसिताः प्रवहन्तीति शेषः । हे इन्द्र पूरित् पुरां भेत्ता त्वं याभिर्गंगादिभिः सप्तनदीभिः सिंधुं समुद्रमतरः । प्रावर्धय इत्यर्थः । यद्वा सप्त सर्पणस्वभावा उक्तलक्षणा आपो देव्यस्त्वया सृष्टाः प्रवहन्ति याभिः सिंधुं नदीमतरः । किंच त्वं नवतिं नव च नवोत्तरनवति-संख्याकाः स्रवतीः प्रवहन्तीः स्रोत्याः । नदीनामैतत् । नदीर्देवेभ्यः हविरर्थं मनुषे मनुष्याय भोगार्थं च गातुं गंतव्यं तासां मार्गं च विन्दः । अलभथाः ॥

॥ अथ नवमी ॥

अपो महीरभिश्शस्तेरमुंचोऽजागरास्वधिं देव एकः ।

इन्द्र यास्त्वं वृत्रतूर्यं चकर्थ ताभिर्विश्वायुस्तन्वं पुपुष्याः ॥ ९ ॥

अपः । महीः । अभिऽशस्तेः । अमुंचः । अजागः । आसु । अधि । देवः । एकः ।

इन्द्र । याः । त्वं । वृत्रऽतूर्यं । चकर्थ । ताभिः । विश्वऽआयुः । तन्वं । पुपुष्याः ॥ ९ ॥

हे इन्द्र महीर्महतीरप उदकान्यभिश्शस्तेरभिश्शंसकावृत्रादमुंचः । आसु मुक्तास्वप्सु देवस्त्वमेक एक एवासहायः सन् अध्यजागः । अप्रमत्तो भवसि । यद्वा । अधीति सप्तम्यर्थानुवादी । हे इन्द्र त्वं या अपो वृत्रतूर्यं वृत्रहत्यायां चकर्थ करोषि ताभिरग्निर्विश्वाभिः सर्वाभिस्त्वं तनुं स्वकीयं शरीरं पुपुष्याः । पोषयेः । पुष पुष्टा-वित्यस्य व्यत्ययेन श्रुः ॥

॥ अथ दशमी ॥

वीरिण्यः क्रतुरिन्द्रः सुशस्तिरूतापि धेनां पुरुहूतमीदृ ।

आर्दयवृत्रमकृणोदु लोके संसाहे शक्रः पृतना अभिष्टिः ॥ १० ॥

वीरेण्यः । क्रतुः । इंद्रः । सुशस्तिः । उत । अपि । धेना । पुरुहूतं । इंद्रे ।

आर्देयत् । वृचं । अकृणोत् । उं इति । लोकं । ससाहे । शक्रः । पृतनाः । अभिष्टिः ॥ १० ॥

इंद्रो वीरेण्यो वीरैर्गंतव्योऽतिशयेन वीरो वा क्रतुः कर्मवान् सुशस्तिः शोभ-
नस्तुतिकः । उतापि च । अपीत्यनर्थकः । अपि च धेना । वाग्रामैतत् । प्रीणयित्री
स्तुतिवाक् पुरुहूतमिंद्रमीद्रे । स्तौति पूजयति वा । यत उक्तलक्षणोऽतः स्तौती-
त्यर्थः । किंचायं वृचमावरकमेतन्नामकमसुरमार्देयत् । हतवानित्यर्थः । उ अपि च
लोकं । लोक्यत इति लोकः प्रकाशः । तमकृणोत् । अकरोत् । आवरकमसुरं
हत्वा प्रकाशं कृतवानित्यर्थः । न केवलं तमेकमेव अपि तु शक्र इंद्रोऽभिष्टिः
शत्रूणामभिगंता पृतनाः शत्रुसेनाः ससाहे । अभ्यभवत् ॥

॥ अथैकादशी ॥

श्रुनं हुवेम मघवान्मिंद्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजसातौ ।

श्रुण्वंतमुग्रमूतये समत्सु घ्नंतं वृचाणि संजितं धनानां ॥ ११ ॥

श्रुनं । हुवेम । मघऽवानं । इंद्रं । अस्मिन् । भरे । नृतमं । वाजऽसातौ ।

श्रुण्वंतं । उग्रं । उतये । समत्सु । घ्नंतं । वृचाणि । संजितं । धनानां ॥ ११ ॥

पूर्वं व्याख्याता ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे पंचविंशो वर्गः ॥

कदेत्येकादशर्चं षष्ठं सूक्तं । ऐंद्रकुत्सपुत्रो नाम्ना दुर्मिचो गुणतः सुमिचः । यद्वा
नाम्ना सुमिचो गुणतो दुर्मिच ऋषिः । हरी यस्य सुयुजा वज्रं यश्चक्र इति द्वे
पिपीलिकमध्ये एकादशषट्कादशके उष्णिहौ । अंत्या त्रिष्टुप् । आद्या गायत्री वा ।
अक्षरव्यूहेन पक्षांतर उष्णिक् । शिष्टाभिः सर्वाभिः सप्तोष्णिहः । तथा चानुक्रांतं ।
कदा कौत्सो दुर्मिचो नाम्ना सुमिचो गुणतः सुमिचो वा नाम्ना दुर्मिचो गुणत
औष्णिहं हरी वज्रं पिपीलिकमध्ये त्रिष्टुबंत्याद्या गायत्री वेति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

कदा वंसो स्तोत्रं हर्यत आव श्मशा रुध्वाः ।

दीर्घं सुतं वाताप्याय ॥ १ ॥

कदा । वसो इति । स्तोत्रं । हर्यते । आ । अव । श्मशा । रुधत् । वारिति वाः ।
दीर्घं । सुतं । वाताप्याय ॥ १ ॥

हे वसो वासयितरिद्र स्तोत्रमस्मत्कर्तृकं हर्यते कामयमानाय कामयमानं त्वां ।
क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति कर्मणः संप्रदानत्वाच्चतुर्थी । कदा कस्मिन्कालेऽव रुधत् ।
अवरोत्स्यति । अवरुध्य च कदा वाः । वारयिष्यति । तादृशः कालः कदास्माकं
संभविष्यतीत्याशास्ते । रुधेर्लुङीरितो वेति च्छेरङादेशः । वारिति वृणोतेर्यताल्लङि
छांदसः शपो लुक् । छंदस्युभयथेति तिप आर्धधातुकत्वाखेरनिटीति लोपे हल्ङ्गाभ्य
इति तिलोपः । तत्र दृष्टान्तः । अश्रुते स्तेत्रमिति श्मशा कुल्या । लुप्पोपममेतत् ।
यथा कुल्येतस्तत उदकान्यवरुणञ्चि अवरुध्य च वारयति तथेत्यर्थः । किमुद्दिश्या-
वरोध इति तत्राह । दीर्घं सवनत्रयरूपेणायतं सुतमभिषुतं सोमं प्रति । किमर्थमिति
तदाह । वाताप्याय । वातेनाप्यतेऽधस्तान्निपात्यत इति वाताप्यमुदकं । तस्य प्रदा-
नायेत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

हरी यस्य सुयुजा विव्रता वेरवैतानु शेपा ।

उभा रजी न केशिना पतिर्दन् ॥ २ ॥

हरी इति । यस्य । सुऽयुजा । विऽव्रता । वेः । अवैता । अनु । शेपा ।

उभा । रजी इति । न । केशिना । पतिः । दन् ॥ २ ॥

यस्येन्द्रस्य हरी हरितवर्णावश्चौ सुयुजा सुष्ठु नियोज्यौ सुशिक्षितावित्यर्थः ।
विव्रता । व्रतमिति कर्मनाम । विशिष्टकर्माणाववैतावरणकुशलौ शेपा शेषवन्तौ ।
मत्वर्थो लुप्यते । प्रशस्तपुंस्वावित्यर्थः । उभोभौ रजी न रजसी द्यावापृथिव्याविव ।
यद्वा महान्तौ रंजकौ सूर्याचंद्रमसाविव केशिनौ प्रकाशमानौ केशवन्तौ वा । ईदृशा-
वश्चौ हे इंद्र यस्य ते तव स्वभूतौ तयोः पतिः स्वामी त्वं दन् धनानि प्रयच्छन्
अनु वेः । स्तुतशस्त्रादीन्यनुकामयस्व । दन्निति ददातेः शतरि छंदस्युभयथेत्यार्ध-
धातुकत्वादातो लोप इटि चेत्याकारलोपः । अत एव श्वभावश्च ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अप योरिद्रः पापज आ मर्तो न शश्ममाणो विभीवान् ।

शुभे यद्युयुजे तविषीवान् ॥ ३ ॥

अप०। योः। इन्द्रः। पापजे। आ। मर्तः। न। शश्रमाणः। बिभीवान्।

शुभे। यत्। युयुजे। तविषीऽवान् ॥३॥

य इन्द्रः पापजे। आ इत्यनर्थकः। पापाज्जायत इति पापजो वृचः। तस्मिन्मर्तो न मनुष्य इव शश्रमाणस्तेन सह युद्धे आम्यन् बिभीवान् बिभ्यच्च भवति। आम्य-
तेच्छंदसि लिट्। तस्य व्यत्ययेन कानच्। स इन्द्रो यद्यदा तविषीवान् मरुद्भिर्ब-
लैर्बलवान्युयुजे युज्यते संपद्यते शुभे शोभार्थं तदानीमप योः। तस्य वृचस्याप-
योरपयोजिता भवति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

सचायोरिन्द्रश्चकृष आँ उपानसः संपर्यन्।

नदयोर्विव्रतयोः शूर इन्द्रः ॥४॥

सचा। आयोः। इन्द्रः। चकृषे। आ। उपानसः। संपर्यन्।

नदयोः। विऽव्रतयोः। शूरः। इन्द्रः ॥४॥

आयोः। मनुष्यनामैतत्। मनुष्यस्य स्तोतुश्चकृषे पुनः पुनर्विलेखनाय। धन-
प्रदानायेत्यर्थः। सचा सह दातव्यैर्धनैः सहितः। यद्वायोः सचा सहायभूत उपा-
नसोऽन उपागतवान्। अत्यादयः क्रांताद्यर्थे द्वितीययेति प्रादिसमासः। अन-
संतान्नपुंसकात्। पा० ५. ४. १०३. १. इति समासांतष्टच्। आरूढरथ इत्यर्थः। संपर्यन्
धनैः स्तोतारं पूजयन्। यद्वा व्यत्ययेन कर्तृप्रत्ययः। स्तुतिभिर्हविर्भिश्च पूज्यमानः।
उक्तगुणविशिष्टः सन् आ। आगच्छति। उपसर्गश्रुतेरुचितक्रियाध्याहारः। कीदृश
इन्द्रः। नदयोर्हेषाशब्दं कुर्वतोर्विव्रतयोर्विशिष्टकर्मणोरश्वयोर्नियन्ता शूरो विक्रांतः॥

॥ अथ पंचमी ॥

अधि यस्तस्यौ केशवंता व्यचस्वंता न पुष्ट्यै।

वनोति शिप्राभ्यां शिप्रिणीवान् ॥५॥

अधि। यः। तस्यौ। केशऽवंता। व्यचस्वंता। न। पुष्ट्यै।

वनोति। शिप्राभ्यां। शिप्रिणीऽवान् ॥५॥

य इन्द्रः केशवंता केशिनौ व्यचस्वंता व्यचनवंतौ व्याप्तिमंतौ। नेत्यनर्थको नि-
पातः। ईदृशावश्यौ पुष्ट्यै पोषणाय यजमानस्यात्मनो वाधि तस्यावधितिष्ठत्या-

रोहति । अधिशीङ्स्यासां कर्मेति कर्मणोऽधिकरणसंज्ञा । यद्वा । नेति चार्थे ।
तेन गुणौ समुच्चीयेते । प्रशस्तकेशौ व्यचस्वन्तौ चेत्यर्थः । स शिप्राभ्यां हनूभ्यां
शिप्रिणीवान् शिप्रवानिन्द्रः । एको मत्वर्थीयोऽनुवादः । वनोति । सोमान्याचते ।
वनु याचने । यद्वा वनुयति हंतिकर्मा । शत्रून्निहन्ति ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे षड्विंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

प्रास्तौहृषीजां ऋषेभिस्ततस्त्वं शूरः शर्वसा ।

ऋभुर्न क्रतुभिर्मातरिष्वा ॥ ६ ॥

प्र । अस्तौत् । ऋष्वऽओजाः । ऋषेभिः । ततस्त्वं । शूरः । शर्वसा ।

ऋभुः । न । क्रतुऽभिः । मातरिष्वा ॥ ६ ॥

ऋषौजा दर्शनीयबलो व्यापबलो वर्षेभिर्दर्शनीयैर्मरुद्भिः सह प्रास्तौत् । स्तुत्या-
दिकं सम्यक् कृतमनेनेति प्रशंसति । यद्वा कर्मणि कर्तृप्रत्ययः । प्रकर्षेण स्तुतोऽभूत् ।
य इन्द्रः शूरो विक्रान्तो मातरिष्वा वृष्टेर्निर्मातर्येतरिस्ते श्वसन्वर्तमानः सन् शर्वसा
बलेन क्रतुभिः क्रियमाणैः कर्मभिः । यद्वा क्रतुरिति प्रज्ञानाम् । बलेन प्रज्ञाभिश्च
ततस्त्वं । वृचवधादिकं चकार । तच्च दृष्टान्तः । ऋभुर्न । ऋभव इव । सुपां सुलु-
गिति जसः सुरादेशः । ऋभवो यथा कर्मभिः प्रज्ञाभिश्चानन्यसाधारणरथचमसादि-
निर्माणमकुर्वन् तद्वदित्यर्थः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

वज्रं यश्चक्रे सुहनाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान् ।

अरुतहनुरद्भुतं न रजः ॥ ७ ॥

वज्रं । यः । चक्रे । सुऽहनाय । दस्यवे । हिरीमशः । हिरीमान् ।

अरुतऽहनुः । अद्भुतं । न । रजः ॥ ७ ॥

य इन्द्रः सुहनाय सुष्ठु हननीयाय दस्यव उपक्षपयित्वे शचवे तस्य वधाय वज्रं
प्रहरणसाधनमायुधं चक्रे कृतवान् स त्वं वृजिना शिशीहीत्युत्तरसंबन्धः । कीदृश
इन्द्रः । हिरीमशः । हरितश्मश्रुः । पृषोदरादिः । हिरीमान् । हरिताश्वो हरितवर्णो
वा । अरुतहनुः । अबाधितहनुः । किमिव । अद्भुतं न रजः । अद्भुतमिति महन्नाम ।
रज इति रंजकमंतरिक्षमुच्यते । महदंतरिक्षमिव । तद्यथान्यैरबाध्यं भवति तद्वत् ॥

॥ अथाष्टमी ॥

अव नो वृजिना शिशीहृचा वनेमानृचः ।

नाब्रह्मा यज्ञ ऋध्वजोषति त्वे ॥ ८ ॥

अव । नः । वृजिना । शिशीहि । ऋचा । वनेम । अनृचः ।

न । अब्रह्मा । यज्ञः । ऋधक् । जोषति । त्वे इति ॥ ८ ॥

हे इंद्र नोऽस्माकं वृजिना वृजिनानि वर्जनीयानि पापान्यव शिशीहि । अत्यर्थं तनूकुरु । विनाशयेत्यर्थः । वयं चर्चा स्तुत्या साधनेनानृचोऽस्तुतिकानयजमानान्वनेम । हिंसाम । अब्रह्मा । ब्रह्म परिवृढं स्तोत्रं । स्तुतिविरहितो यज्ञ ऋधक् सस्तुतिकाद्यज्ञात्पृथग्भूतस्त्वे त्वयि न जोषति । न सेवते त्वां । न प्रीणयतीत्यर्थः । जुषी प्रीतिसेवनयोः । अत्ययेन शप् परस्मैपदं च ॥

॥ अथ नवमी ॥

ऊर्ध्वा यज्ञे चैतिनी भूद्यज्ञस्य धूर्षु सद्यन् ।

सजूर्नावं स्वयंशसं सचायोः ॥ ९ ॥

ऊर्ध्वा । यत् । ते । चैतिनी । भूत् । यज्ञस्य । धूः । सु । सद्यन् ।

सऽजूः । नावं । स्वयंशसं । सचा । आयोः ॥ ९ ॥

हे इंद्र ते तव स्वभूता चैतिनी । चैताग्रिचयं । यद्वा चैतिनी क्रिया । सा यद्यदोर्ध्वोन्नता प्रवृत्ता भूदभूत् । यद्योगादनिघातः । कुत्र स्थान इति । यज्ञस्य यागस्य सद्यन् सदने । केष्विति । धूर्षु कर्मणां वोदृष्टृत्विक्षु तदानीं सजूर्यजमानेन मरुद्भिर्वा सह प्रीयमाणो वा सन् आयोर्मनुष्यस्य यजमानस्य सचा सह तेन साकं स्वयंशसं स्वायत्तयशस्कं यशःसाधनं नावं तरणसाधनं तरणिं । आरोहसीति शेषः । एकमेव रथं यजमान आरोहति स्वतरणार्थं तमेव तस्य साधकमारोहसीत्यर्थः । यद्वा नावं रथं स्वयंशसमायोर्यजमानस्य सचा सहायभूतः सजूस्तेन सह प्रीयमाण आरोहेत्यर्थः ॥

॥ अथ दशमी ॥

श्रिये ते पृश्निरुपसेवनी भूच्छ्रिये दर्विररेपाः ।

यया स्वे पात्रे सिंचसु उत ॥ १० ॥

श्रिये । ते । पृश्निः । उपऽसेचनी । भूत् । श्रिये । दर्विः । अरेपाः ।
यया । स्वे । पात्रे । सिंचसे । उत् ॥ १० ॥

हे इंद्र ते तव संबंधिनः सोमस्य श्रिये श्रयणाय पृश्निगौः पृश्निवर्णोपसेचनी
पयसो दोग्ध्री भूत् । भवतु । तथा दर्विररणिरेरेपा अपापा सती ते श्रिये हविषः
श्रयणाय भूत् । भवतु । यया दर्व्या स्वे स्वकीये पात्रे पानसाधने मुख उत्सिंचस
उपर्याकृष्य पिबसि । सा श्रिये भूदिति संबंधः ॥

॥ अथैकादशी ॥

शतं वा यदसुर्ये प्रति त्वा सुमित्र इत्यास्तौ दुर्मित्र इत्यास्तौत् ।
आवो यदस्युहये कुत्सपुत्रं प्रावो यदस्युहये कुत्सवत्सं ॥ ११ ॥
शतं वा । यत् । असुर्ये । प्रति । त्वा । सुऽमित्रः । इत्या । अस्तौत् । दुऽमित्रः । इत्या ।
अस्तौत् ।

आवः । यत् । दस्युऽहये । कुत्सऽपुत्रं । प्रा । आवः । यत् । दस्युऽहये । कुत्सऽवत्सं ॥ ११ ॥

हे असुर्य बलवन्निद्र । अवध्यत्वेनासुरसंबंधित्वात् । त्वा त्वां प्रति शतं वा शतसंख्याकं
धनं । वाशब्देनापरिमितं धनं वा । यद्यदा कामितवानित्यर्थः । यद्यदा च दस्युहये
दस्युहनने शत्रुवधे कुत्सपुत्रं दुर्मित्रमावो रक्षितवानसि । तथा कुत्सवत्सं कुत्सपुत्रं
प्रावः प्रकर्षेण रक्षितवानसि । अव रक्षणादौ । लङ्काडजादीनामित्याडागमः ।
पादादित्वादनघातः । पुनरुक्तिरादरार्थः । तदानीं सुमित्रो नाम्नेत्यमस्तौत् । तथा
दुर्मित्रो गुणत इत्यमस्तौत् । तद्विपरीतं वा द्रष्टव्यं । सुमित्रो नाम्ना दुर्मित्रो गुणत
इति कात्यायनेन तथोक्तेः । स इत्येत्यमनेन कृतप्रकारेणास्तौत् । अस्तावीत् ।
इत्यास्तौदिति द्विरुक्तिः स्तुतिसमाप्त्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य पंचमे सप्तविंशो वर्गः ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।

पुमर्थोऽश्वतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधु-
रंधरेण सायणाचार्येण विरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाशे ऋक्संहिता-
भाष्येऽष्टमाष्टके पंचमोऽध्यायः ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
 निर्ममे तमहं वंदे विद्यातीर्थमहेश्वरं ॥
 अष्टमे पंचमाध्यायं व्याख्याय श्रुतिकोविदः ।
 सायणार्यस्ततोऽध्यायं षष्ठं च व्याचिकीर्षति ॥

तत्रोभा उ नूनमित्येकादशर्चमाद्यं सूक्तं । अनुवाकापेक्षया सप्तमं सूक्तं । चैष्टु-
 भमश्विदैवत्यं । काश्यपपुत्रो भूतांशो नामर्षिः । तथा चानुक्रम्यते । उभौ भूतांशः
 काश्यप आश्विनमिति ॥ अग्नोर्यामेऽस्त्रावाकातिरिक्तोकथ एतत्सूक्तं । सूचितं च ।
 उभा उ नूनं दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहितेति परिधानीया । आ० ९. ११. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

उभा उ नूनं तदिदंयेथे वि तन्वाथे धियो वस्त्रापसेव ।
 सध्रीचीना यातवे प्रेमजीगः सुदिनेव पृक्ष आ तंसयेथे ॥ १ ॥
 उभौ । ऊं इति । नूनं । तत् । इत् । अर्थयेथे इति । वि । तन्वाथे इति । धियः । वस्त्रा ।
 अपसाऽइव ।

सध्रीचीना । यातवे । प्र । ई । अजीगरिति । सुदिनाऽइव । पृक्षः । आ । तंसयेथे इति ॥ १ ॥

हे अश्विनावुभौ युवां नूनमिदानीं तदिदस्माभिर्दीयमानं हविः क्रियमाणं स्तो-
 त्रमेवार्थयेथे । प्रार्थयथः ॥ अर्थ याज्ञायां । चौरादिकः । अनुदात्तेत् । उः पूरणः ॥
 संप्रार्थ्य च धियः कर्माणि स्तुतीर्वा वि तन्वाथे । विस्तारयथः । तनु विस्तारे ।
 तानादिकः । तत्र दृष्टान्तः । अपसेव । अपस्विनौ कुविंदौ यथा वस्त्रा वस्त्राणि वि-
 स्तारयतः ॥ अपः शब्दान्मत्वर्थीयो विनिः । तस्य बहुलं छंदसीति लुक् । प्रातिप-
 दिकस्वरेणांतोदात्तः । उभयत्र सुप आकारः ॥ ईमयं यजमानः सध्रीचीना सध्री-
 चीनौ सहांचनौ युवां ॥ सहपूर्वादंचतेः क्तिनि सहस्य सध्रिरिति सध्यादेशः । वि-
 भाषांचेरदिकिस्त्वयामिति खः । सुप आजादेशः ॥ तौ यातवे । तुमर्थे तवेन्प्रत्ययः ।
 अभिमतप्राप्त्यर्थे प्राजीगः । प्रकर्षेण स्तौति । यद्वा युवां प्रति स्तुतीरुद्गिरिति ॥ गृ
 शब्दे । गृ निगरणे वा । एताभ्यां लुङि बहुलं छंदसीति विकरणस्य श्रुः । बहुलं
 छंदसीत्यभ्यासस्येत्वं । दीर्घश्छांदसः । गुणे कृते हल्ङ्गादिना तिपो लोपः ॥ किंच
 सुदिनेव सुदिनेष्वन्नानि यथालंकुर्वन्ति । यद्वा सुदिना सुदिनौ । अहोरात्रयोः प्रवर्त-

क्वेन तद्वतौ सूर्याचंद्रमसौ स्वरश्मिभिर्यथान्नान्यलंकुरुतस्तद्वद्युवां पृक्षः । अन्न-
नामैतत् । भोक्तृभिः संपृच्यंत इति पृक्षोऽन्नानि । आ तंसयेथे । समंतादलंकुरुथः ।
तसि भूष अलंकारे । तौदादिकः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

उष्टारेव फर्वरेषु अयेथे प्रायोगेव आच्या शसुरेथः ।

दूतेव हि ष्ठी यशसा जनेषु माप स्यातं महिषेवावपानात् ॥२॥

उष्टाराऽइव । फर्वरेषु । अयेथे इति । प्रायोगाऽइव । आच्या । शसुः । आ । इथः ।

दूताऽइव । हि । स्थः । यशसा । जनेषु । मा । अप । स्यातं । महिषाऽइव । अवऽपानात् ॥२॥

उष्टारेव । उष्टः कामयतो गंतव्यं देशमित्युष्टारौ प्रासंगस्य वोढारावनडाहा-
विव । वश कांतावित्यस्मात्तृचि छांदसं संप्रसारणमिडभावश्च । तौ यथा संपूर्ण-
घासेषु संचरतस्तद्वत्फर्वरेषु स्तुतिभिर्हविर्भिश्च पूरयितृषु जनेषु अयेथे । तत्स्वीक-
रणार्थमाश्रयथः । फर्वतिः पूरणार्थः । अस्मादौणादिको रन्प्रत्ययः । प्रायोगेव
प्रयोक्तव्यावनडाहाविव । प्रपूर्वाद्युजेः कर्मणि घञ्युपसर्गस्य दीर्घः । याथादिस्व-
रेणांतोदात्तः । तौ यथा आच्या आच्यौ । शु क्षिप्रमतनं आचं । तत्र साधू भवतः ।
तद्वत् । यद्वा युद्धार्यं प्रयोक्तव्यावश्चाविव आच्यौ । आचमिति धननाम । तत्र भवौ ।
धनस्य साधकावित्यर्थः । तौ युवां शसुः शंसितुः स्तोतुः स्तुतिं प्रत्येथः । आगच्छथः ।
इण् गतौ । आदादिकः । दूतेव दूताविव यथा राज्ञः प्रियतमौ दूतौ जनपदेषु
यशस्विनौ भवतस्तद्वज्जनेषु स्तोतृषु यशसा यशस्विनौ स्थो हि । भवथः खलु ।
अस्तेर्लटि रूपं । हियोगादनिघातः । महिषेव महिषाविव यथा आंतौ महिषा-
ववपानात् । पीयतेऽस्मिन्निति पानं हृदादि । अधिकरणे ल्युट् । पानमेवावपानं ।
संनिकृष्टात्पानादपगच्छतस्तद्वद्युवामस्मदीयाद्विषः स्तोत्राच्च माप स्यातं । माप-
क्रम्य तिष्ठतं । तिष्ठतेर्लुङि गातिस्थेति सिचौ लुक् । न माङ्गोऽयमभावः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

साकंयुजां शकुनस्यैव पक्षा पश्वेव चित्रा यजुरा गमिष्टं ।

अग्निरिव देवयोर्दीदिवांसा परिज्मानेव यजथः पुरुचा ॥३॥

साकंऽयुजां । शकुनस्यऽइव । पक्षा । पश्वाऽइव । चित्रा । यजुः । आ । गमिष्टं ।

अग्निऽइव । देवऽयोः । दीदिऽवांसां । परिज्मानाऽइव । यजथः । पुरुऽचा ॥३॥

शकुनस्येव पक्षिण इव । यथा पक्षिणः पक्षा पक्षौ संहत्य वर्तमानौ तद्वत्सा-
कंयुजा साकंयुजौ सहावियुज्य वर्तमानौ भवथः । युजेः सत्सूद्धिषेत्यादिना क्तिप् ।
पश्चेव पशू इव । सुप आकारः । तौ यथा चायनीयौ तद्वच्चिचा चिचौ चायनीयौ
युवां यजुर्यजनावस्सदीयावा गमिष्टं । आगच्छतं । यजेरौणादिको भाव उमिन्प्र-
त्ययः । गमिष्टं । गमेर्लेटि सिद्धहुलं लेटीति सिप् । सिप आर्धधातुकत्वाद्गमेरिट्
परस्मैपदेषु । पा० ७. २. ५८. । इतीडागमः । देवयोर्देवानिच्छतो यजमानस्य यज्ञेऽग्नि-
रिवग्निर्यथा हविर्भिः स्तुतिभिश्च दीयते तद्वद्दीदिवांसा दीदिवांसौ स्तुतिभिर्दीप्तौ
भवथः । दीयतेः क्सौ वस्वेकाजादिति नियमादिडभावः । वलि लोपे तुजा-
दित्वादभ्यासस्य दीर्घः । परिज्मानेव परिज्मानाविव । परितोऽजतो गच्छतः कर्म-
करणार्थमिति परिज्मानावध्वर्यू इव स्थितौ युवां पुरुचा बहुषु देशेषु यजथः । देवा-
नूजयथः । अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू इत्याम्नानात् । यद्वा परिज्मानेव परितो
गंतारौ पुरो वा पश्चाद्वा तौ यथा बहुषु देशेषु यजथः संगच्छमानौ भवथः । यज
देवपूजासंगतिकरणदानेषु । पुरुचा । देवमनुष्येत्यादिना चाप्रत्ययः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

आपी वो अस्मे पितरेव पुत्रोयेव रुचा नृपतीव तुर्यै ।

इर्यैव पुष्ट्यै किरणैव भुज्यै श्रुष्टीवानेव हवमा गमिष्टं ॥ ४ ॥

आपी इति । वः । अस्मे इति । पितराऽइव । पुत्रा । उग्राऽइव । रुचा । नृपती
इवेति नृपतीऽइव । तुर्यै ।

इर्याऽइव । पुष्ट्यै । किरणाऽइव । भुज्यै । श्रुष्टीवानाऽइव । हव । आ । गमिष्टं ॥ ४ ॥

अस्मे अस्माकं वो युवां । पूजायां बहुवचनं । आपी प्राप्नौ बंधुभूतौ भवथः ।
पितरेव पितराविव । यथाच पितरौ प्रति पुत्रा पुत्रौ बंधुभूतौ भवतस्तद्वत् ।
यद्वा । पुत्रा । षष्ठ्या आकारः । पुत्राणां पितरौ बंधू । तथोपेवोपाविव । यथोग्रौ
स्वतेजसोद्गूणौ । अग्न्यादित्यौ यथा रुचा रोचमानौ भवतस्तद्वत् । रुचा दीप्ता
युक्तौ । रोचतेर्भावे क्तिप् । सावेकाच इति विभक्तेरुदात्तत्वं । यद्वा रुचा रोचमानौ
भवथः । रोचतेरिगुपधलक्षणः कः । सुप आकारः । नृपतीव यथा नृणां पालयि-
तारौ राजानौ संभ्रमयुक्तायै सेनायै रक्षकत्वेन भवतस्तद्वत्तुर्यै कर्मार्थं त्वरमाणायै
संभ्रमवत्यै जनतायै युवामभीष्टदातृत्वेन भवथः । तुर त्वरणे । इगुपधात्किदितीन्प्र-
त्ययः । कृदिकारादक्तिन इति डीष् । उदात्तयणो हल्पूर्वादिति विभक्तेरुदात्तत्वं ।

इर्येव । इर्याविव । इरान्नं । तत्र भवौ । भावार्थे यत् । अन्नवंतावाद्यौ स्वजनपरि-
तोषणाय भवतः । तद्वद्युवां पुष्ट्यै धनादिदानेनास्माकं परितोषणाय भवथः । कि-
रणेव किरणाविव । यथाग्न्यादित्यकिरणौ सर्वेषां प्रकाशनादिद्वारेण भोगाय भव-
तस्तद्वद्भुज्यौ स्तोतृणां परिभोगाय भवथः । श्रुष्टीवानेव श्रुष्टिवंताविव । श्रुष्टीति
क्षिप्रनाम । मत्वर्थीयो वनिप् । तद्वंतावश्चौ यथा लक्ष्यं देशं प्रति शीघ्रं गच्छ-
तस्तद्वत् । यद्वा श्रुष्टीवानेव । श्रुष्टीति सुखनाम । तद्वंतौ पुरुषौ यथा क्रीडार्थमा-
गच्छतस्तद्वद्युवां हवमस्मदीयमाह्वानं प्रत्या गमिष्टं । आगच्छतं । हवं । भावेऽनुप-
सर्गस्येति ह्यतेरप् संप्रसारणं च ॥

॥ अथ पंचमी ॥

वंसगेव पूषर्या शिंवाता मित्रेव ऋता शतरा शतपंता ।

वाजेवोच्चा वयसा घर्म्येष्टा मेघेवेषा सपर्याऽपुरीषा ॥ ५ ॥

वंसगाऽइव । पूषर्या । शिंवाता । मित्राऽइव । ऋता । शतरा । शतपंता ।

वाजाऽइव । उच्चा । वयसा । घर्म्येऽस्था । मेघाऽइव । इषा । सपर्या । पुरीषा ॥ ५ ॥

वंसगेव वंसगाविव वननीयगमनौ वृषभाविव । तौ यथा पूषर्या पूषर्यौ पूषणे
भवौ । पुष्टावयवावित्यर्थः । तद्वद्युवां स्फीतांगावयवौ । पुष पुष्टौ । अस्मादीया-
दिकी भावेऽरन्प्रत्ययः । तदंताङ्गावे छंदसीति यत् । तित्स्वरितं । तथा शिंवाता
शिंवातौ । सुखनामैतत् । शिंवेन दुःखानां तनूकरणेन हेतुनातितं प्राप्तमिति । शिञ्
निशाने । अस्माच्छिंबमिति बाहुलकादप्रत्ययो मुक् च निपात्यते । अततेः कर्मणि
घञ् । सुप आलादेशः । सुखकरो भवथः । मित्रेव मित्राविव । मित्रशब्देन वरुणो
ऽप्युपलक्ष्यते । सहावस्थितमित्रावरुणाविवर्ततौ सत्यभूतौ तद्वद्यथार्थदर्शिनौ भव-
थः । तथा शतरा शतं शतसंख्याकानि बहूनि रायो धनानि ययोः संति तौ तथोक्तौ ।
सुपो डादेशः । यद्वा शतमनेकमिन्द्रियप्रसादादि राति ददातीति शतरा सुखं । तेन
तद्वंतौ । शतपंता शतपंतौ तीक्ष्णस्तुतिकौ । शातं तीक्ष्णं । पंतं । पनतेर्बाहुल-
कात्तन् । उ० ३. ८६. । यद्वा शातपंता शातेन दुःखानां तनूकरणेन पन्यते स्तूयत इति
शातपंतं सुखं । शो तनूकरणे । निष्ठा । पनतेस्तन् । तेन युवां सुखवंतौ भवथः ।
यद्यपि शिंवाता शतरा शातपंतेति चीर्यपि सुखनामानि तथापि कालत्रयेऽप्य-
श्विनोः सुखस्य विवक्षितत्वेन विषयभेदादपौनरुक्त्यं । वाजेव वाजाविव यथाश्वौ
घासादिनोन्नतौ संपूर्णावयवौ तद्वद्ययसा हवीरूपेणानेन हेतुनोच्चैर्वर्तमानौ । पुष्टा-

वित्यर्थः । उच्चा । उच्चैः शब्दात्सुपो डादेशः । डिच्चाट्टिलोपः । घर्म्येष्टा घर्मस्थौ ।
घर्मं दीप्तमंतरिक्षं । तत्संबन्धिनि देशे सूर्याचंद्रमसो रूपेणावस्थितौ भवथः । सूर्या-
चंद्रमसाविति यास्कः । यद्वा घर्मं प्रवर्ग्ये भवं घर्म्यं हविः । तत्र देवतात्वेनावस्थितौ
भवथः । तिष्ठतेरन्येभ्योऽपि दृश्यंत इति विच् । तत्पुरुषे कृति बहुलमिति पूर्वपदस्य
सप्तम्या अलुक् । मेषेव मेषाविव । तौ यथान्नेन परिचरणीयौ तद्वद्बुवामिषा
हवीरूपेणान्नेन सपर्या सपर्यौ परिचरणीयौ भवथः । सपरशब्दः कंडादिः । सपर्य-
तिः परिचरणकर्मा । पुरीषा पुरीषौ धनादिदानेन स्तोतृणां पोषयितारौ । यद्वा
हविर्भिः पोषणीयौ भवथः । पुरीषं पूणातेः पोषयतेवेति यास्कः ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे प्रथमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

सृण्येव जर्भरीं तुर्फरीतू नैतोशेव तुर्फरीं पर्फरीका ।

उदन्यजेव जेर्मना मदेरू ता मे जराय्वजरं मरायु ॥ ६ ॥

सृण्याऽइव । जर्भरी इति । तुर्फरीतू इति । नैतोशाऽइव । तुर्फरी इति । पर्फरीका ।

उदन्यजाऽइव । जेर्मना । मदेरू इति । ता । मे । जरायु । अजरं । मरायु ॥ ६ ॥

सृण्येव सृण्याविव । सृणिरंकुशः । तत्र साधुरिति यत् । अंकुशाहौ मत्तगजाविव
जर्भरी गात्रविनामं कुर्वतौ । जभ जृभि गात्रविनामे । अस्मादौणादिकोऽरिप्रत्ययः ।
यद्वा सृण्येव । सृणिर्द्विविधा मत्तगजस्यैकत्रावस्थापयित्रेका । अपरा वाधयित्री ।
सर्तैः किञ्च । उ० ४. ४९. १०४. । इत्यौणादिको निप्रत्ययः । किच्चादगुणः । कृदिका-
रादक्तिन इति ङीष् । सुप आकारः । उदात्तस्वरितयोर्यण इति स्वरितः । तादृश्यौ
सृण्याविव जर्भरी भर्तारावेकत्रैवावस्थापकौ । तथा तुर्फरी तुर्फरीतारौ शत्रूणां
हंतारौ । जर्भरी । भरतेर्यङ्लुगंतादौणादिक इप्रत्ययः । अभ्यासस्य जकारश्छांदसः ।
तृफ तृफ हिंसायां । अस्मात्तृजंतस्य तुर्फरीतारावित्यस्य पृषोदरादित्वाङ्गविकारः ।
यद्वास्माद्वाहुलकादौणादिकोऽरीतुप्रत्ययः । उक्तं चात्र निरुक्ते । द्विविधा सृणिर्भव-
ति भर्ता च हंता च तथाश्चिनौ चापि भर्तारौ जर्भरी भर्तारावित्यर्थस्तुर्फरीतू हंता-
रावित्यादि । नि० १३. ५. । नैतोशेव । नितोशतिर्वधकर्मा । नितोशयतीति नितोशः ।
तस्यापत्यं नैतोशः । ताविव तूर्फरी शत्रूणां हंतारौ । तृफतिर्हिंसार्थः । अस्मादौणा-
दिकोऽरिप्रत्ययः । उक्तं च । पर्फरीका पर्फरीकौ शत्रूणां विदारयितारौ । जिफला
विशरणे । अस्मात्पर्फरीकादयश्च । उ० ४. २०. । इतीकप्रत्ययांतो निपात्यते । यद्वा

स्तोतृजनानां धनादिदानेन पूरयितारौ । पृ पासनपूरणयोः । अस्मादीकनि पूर्व-
वत्सर्वं निपात्यते । पर्वतेः पूरणार्थाद्वा । उदन्यजेव । उदके भवमुदन्यं । पहन्नोमा
इत्यादिनाशस्पृष्टिष्वुदन्नादेशः । तत्र जाताविव निर्मलौ । कांतियुक्तावित्यर्थः ।
जेमना जेमनौ जयशीलौ । जयतेरन्येभ्योऽपि दृश्यंत इति मनिन् । दीर्घाभा-
वश्छांदसः । मदेरु बलातिशयेन मत्तौ स्तुत्यौ वा । ता तौ पूर्वोक्तगुणावश्विनौ
युवां मे मदीयं जरायु जरायुजमत एव मरायु मरणशीलं शरीरमजरं जरारहितं
मरणधर्मरहितं कुरुतं । नजो जरमरमिचमृता इति नज उत्तरस्य जरशब्दस्या-
द्युदात्तत्वं ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

पजेव चर्चरं जारं मरायु क्षत्रेवार्थेषु तर्तरीथ उया ।

ऋभू नापत्खरमजा खरजुर्वायुर्न पर्फरत्क्षयद्रयीणां ॥७॥

पजाऽइव । चर्चरं । जारं । मरायु । क्षत्रंऽइव । अर्थेषु । तर्तरीथः । उया ।

ऋभू इति । न । आपत् । खरमजा । खरऽजुः । वायुः । न । पर्फरत् । क्षयत् । रयीणां ॥७॥

हे उयोयावुद्गूणैजस्कावश्विनौ पजेव पजाविव प्राजितबलौ वीराविव स्थि-
तौ । यद्वा पजेव । जि जि अभिभवे । पादाभ्यामभिभवंतौ समर्थविव स्थितौ
युवां चर्चरं चरणशीलं जारं जरायुक्तमत एव मरायु मरणशीलं मदीयं शरीरमर्थेषु
गंत्येषु तरीतयेष्वापदादिषु क्षत्रेव । उदकनामैतत् । उदकमिव तर्तरीथः । अत्यंतं
तारयथः । नृ सवनतरणयोः । यङ्लुगंताल्लटि छंदस्युभयथेति थस आर्धधातुक-
त्वेनेडागमः । वृत्तो वेति दीर्घः । ऋभू न । ऋभू इव । दार्ष्टान्तिकसाम्यादत्र द्विवचनं ।
ऋभू यथा स्वनिर्मितो रथ आपत् तद्वत् खरमजा । खरं तीक्ष्णं । मज्जयितारौ
शोधयितारौ । अत्यंतं शुद्धबलावित्यर्थः । दुमस्जो शुद्धौ । अस्मादौणादिको रप्र-
त्ययः । तां हशौ युवां खरजुस्तीक्ष्णगतिरतिशयेन वेगवानृभुभिर्दत्तो रथो युवामापत् ।
आप्नोत् । आप् व्याप्नौ । लुङि लृदिच्चाच्चेरङ् । स रथो वायुरिव पर्फरत् । सर्वत्रा-
पूरयत् । सर्वत्र व्याप्तवानित्यर्थः । फर्व पूरणे । अस्माल्लेटि बहुलं छंदसीति शपः
शुः । अभ्यासस्य रुगागमो वलोपश्च । लेटोऽडाटावित्यडागमः । ततः स रथो रयी-
णां धनानां धनानि क्षयत् । शत्रुभ्य आगमयत् । क्षि निवासगत्योः । अस्मादंतर्णी-
तस्यर्थाल्लेट्यडागमः । यद्वा । क्षयतिरैश्वर्यकर्मा । धनानामीष्टे । छांदसमनुदात्तत्वं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

घ॒र्मे॒व॒ मधु॑ ज॒ठरे॑ स॒नेरु॑ भ॒गेऽवि॒ता तु॒र्फरी॑ फा॒रि॒वारै॑ ।

प॒तरे॒व॒ च॒चरा॑ च॒न्द्रनि॒र्णिङ्मन॑ञ्च॒ङ्गा म॒न॒न्या॒ न ज॒ग्मी॑ ॥ ८ ॥

घ॒र्माऽइ॒व । मधु॑ । ज॒ठरे॑ । स॒नेरु॑ इति । भ॒गेऽअ॒वि॒ता । तु॒र्फरी॑ इति । फा॒रि॒वा । अ॒रै ।

प॒तरा॑ऽइ॒व । च॒चरा॑ । च॒न्द्रऽनि॒र्णिक् । म॒नःऽच॒ङ्गा । म॒न॒न्या । न । ज॒ग्मी॑ इति ॥ ८ ॥

घर्मेव घर्माविव महावीराविव जठरे स्त्रोदरे मधु मधुनः । षष्ठ्या लुक् । घृतस्य सनेरु संभक्तारौ । वन षण् संभक्तौ । अस्मादौणादिक एरुप्रत्ययः । भगेऽविता । भगो धनं । तद्विषयरक्षणयुक्तौ । अवतेर्भावे क्तः । तत्पुरुषे कृति बहुलमिति बहुलवचनाद्बहुव्रीहावयलुक् । यद्वा । अवतेस्तृजंतस्य सुपो डादेशः । स्वरस्तु छांदसः । अरमलं तुर्फरी शत्रूणां हिंसितारौ । अत एव फारिवा । फारिरायुधं । तदंतौ भवतः । स्फुरतिर्वधकर्मा । अस्मास्मिचि चिस्फुरोर्णावित्यात्वं । तदंतादिप्रत्ययः । सकारलोपच्छांदसः । छंदसीवनिपाविति मत्वर्थीयो वनिप् । सुपो डादेशः । पतरेव पतराविव पतनशीलौ पक्षिणाविव चचरा संचरंतौ चंद्रनिर्णिक् । निर्णिगिति रूपनाम । सुपो लुक् । चंद्रनिर्णिजौ चंद्रसदृशरूपयुक्तौ । यद्वा चंद्रमाह्लादिकं रूपं ययोस्तौ वर्तेते । मनञ्चङ्गा मनसा प्रसाधनं ययोस्तौ । चञ्जतिः प्रसाधनकर्मा । अस्माद्भावे घञ् । बहुव्रीहिस्वरः । मनन्या न मनन्यौ यथा । मनने साधू । स्तुत्यावित्यर्थः । मननशब्दात्तत्र साधुरिति यत् । तित्स्वरितं । तादृशाविव जग्मी यज्ञं प्रत्यागमनशीलौ भवतः । गमेराहगमहन इति किन्प्रत्ययः ॥

॥ अथ नवमी ॥

बृ॒ह॒न्ते॒व॒ गं॒भरे॑षु॒ प्रति॒ष्ठां पा॒दे॒व गा॒धं तर॑ते वि॒दाथः॑ ।

कर्णे॑व॒ शासु॑रनु॒ हि स्मरा॑थोऽंशे॒व नो॑ भ॒जतं॑ चि॒त्रम॑म्रः ॥ ९ ॥

बृ॒ह॒न्ताऽइ॒व । गं॒भरे॑षु । प्र॒तिऽस्थां । पा॒दाऽइ॒व । गा॒धं । तर॑ते । वि॒दा॒थः ।

कर्णे॑ऽइ॒व । शासुः । अ॒नु । हि । स्मरा॑थः । अं॒शाऽइ॒व । नः । भ॒ज॒तं । चि॒त्रं । अ॒म्रः ॥ ९ ॥

बृहन्तेव बृहन्ताविव प्रांशू पुरुषौ यथा गंभरेषु गहनेषु जलेषु प्रतिष्ठां विंदतस्तद्वन्नहरेषु गंभीरेषु दुष्प्रवेशेषु स्थानेषु प्रतिष्ठामवस्थितिमासदं युवां विदाथः । जानीथः । पादेव पादाविव यथा तरते । षष्ठ्यर्थे चतुर्थी । तरतः पुरुषस्य पादौ यथा गाधं

जलं वित्तस्तद्वद्युवां तार्येषु जलेषु गाधं विदाथः । जानीथः । विद ज्ञाने । लेट्य-
डागमः । कर्णेव यथा कर्णावुक्तं शब्दं विदतुस्तद्वद्युवां शासुः शसितारं स्तुतिं कुर्वाणं
जनमनु हि स्मराथः । अनुकूलं जानीथः खलु । स्मरतेर्लेट्यडागमः । हियोगा-
दनिघातः । अधीगर्थदयेशां कर्मणीति शासुरित्यस्य षष्ठी । अंशेवांशाविव यथा-
वयवौ तद्वतं यज्ञं भजेते तद्वद्युवां नोऽस्मदीयं चित्रं चायनीयमग्नः कर्म भजतं ।
आश्रयतं । अग्नः । आभू व्याप्तौ । अस्मादापः कर्माख्यायां ह्रस्वो नुट् च वा । उ०
४. २०७. । इत्यमुन् तत्संनियोगेन ह्रस्वो नुडागमश्च । नित्स्वरेणाद्युदात्तः ॥

॥ अथ दशमी ॥

आरंगरेव मध्वरेयेथे सारघेव गवि नीचीनबारे ।

कीनारेव स्वेदमासिष्विदाना क्षामेवोर्जा सुयवसात्सचेथे ॥ १० ॥

आरंगराऽइव । मधु । आ । ईरयेथे इति । सारघाऽइव । गवि । नीचीनऽबारे ।

कीनाराऽइव । स्वेदं । आऽसिऽस्विदाना । क्षामऽइव । ऊर्जा । सुयवसऽअत् ।
सचेथे इति ॥ १० ॥

आरंगरेव । गृ शब्दे । अस्माद्भाव ऋदोरप् । अरमलं पर्याप्तं गरः शब्दनं ।
तस्य संबन्धिनौ । तस्येदमित्यण् । शब्दवन्तौ मेघाविव यथा मधु जलं प्रेरयतस्तद्व-
द्युवामेरयेथे । प्रेरयथः । ईर प्रेरणे । चौरादिकः । सारघेव सारघाविव । सरघा
मधुमक्षिका । सरघैव सारघा । प्रज्ञादिवाणः । ते यथा नीचीनबारे नीचीनद्वारे
मधुपुष्पे मधु प्रेरयतस्तद्वद्युवां नीचीनबारे न्यग्भूतद्वारे गवि गोरूधसि क्षीरं प्रक्षि-
पथः । कीनारेव कीनाराविव कुत्सितमनुथौ यथा स्विद्यमानौ भवतस्तद्वत्स्वेदं
स्विद्यमानं जलमासिस्विदाना समन्तात् स्वेदयन्तौ प्रक्षारयन्तौ भवथः । जिष्विदा
गात्रप्रक्षरणे । अनुदात्तेत् । तस्माच्छांदसे लिटि कानजादेशः । क्षामेव । क्षै जै वै
क्षये । अस्मादातो मनिन् । ह्रस्वच्छांदसः । क्षामा क्षीणा गौः सुयवसात् । अदेः
क्लिप् । शोभनं यवसं घासादिकं भक्षयन्ती क्षीररूपेणान्नेन समवेता यथा भवति
तद्वद्युवामूर्जा हवीरूपेणान्नेन सचेथे । संगच्छेथे । षच समवाये ॥

॥ अथैकादशी ॥

ऋध्याम स्तोमं सनुयाम वाजमा नो मंचं सरथेहोपं यातं ।

यशो न पक्कं मधु गोष्ठंतरा भूतांशौ अश्विनोः काममप्राः ॥ ११ ॥

ऋ॒ध्याम॑ । स्तो॒मं । स॒नुयाम॑ । वाज॑ । आ । नः । म॒ञ्चं । स॒ऽरथा॑ । इ॒ह । उप॑ । या॒तं ।
यशः॑ । न । प॒क्कं । मधु॑ । गोषु॑ । अ॒न्तः । आ । भू॒तऽअंशः॑ । अ॒श्विनोः॑ । का॒मं । अ॒प्राः ॥११॥

हे अश्विनौ वयं स्तोमं त्रिवृत्पंचदशदिकमृध्याम । ऋध्यास्म । वर्धयेम । ऋधु
वृद्धौ । अस्मादाशीर्लिङि किदाशिषीति यासुटः कित्त्वं । वाजं हविल्लक्षणमन्नं
युवाभ्यां सनुयाम । प्रयच्छेम । षणु दाने । तानादिकः । विधिलिङ् । वाक्यभेदा-
दनिघातः । तस्माद्युवां सरथा सरथौ समानरथावेकमेव रथमारूढौ संताविहा-
स्मिन्कर्मणि नोऽस्मदीयं मञ्चं मननीयं स्तोत्रमुप यातं । उपागच्छतं । गोष्वंतर्गो-
रूधस्यवस्थितं पक्कं परिणतमत एव मधु मधुरं यशो न । यश इत्यन्ननाम । नश्चार्थे ।
क्षीराज्यादिलक्षणं महावीरेऽवनीयमानमन्नं चापेक्ष्यागच्छतमिति संबंधः । एव-
मुक्तप्रकारेण भूतांश एतन्नामर्षिरश्विनोः काममभिलाषमात्मीयाभिः स्तुतिभिरप्राः ।
आपूरयत् । संपूर्णमकार्षीदित्यर्थः । प्रा पूरणे । आदादिकः । व्यत्ययेन मध्यमः ॥
अचाश्विने सूक्ते सर्वाण्यपि पदानि दुर्व्युत्पादान्यस्माभिर्दिङ्मात्रं प्रदर्शितानि । एवं
निरुक्तव्याकरणादिभिरर्थविशेषे बुद्धिमद्भिरुन्नेयानि ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे द्वितीयो वर्गः ॥

आविरित्येकादशर्चमष्टमं सूक्तं । दिव्यो नामांगिरस ऋषिः । प्रजापतेः सुता
दक्षिणा सा वर्षिका । शतधारं वायुमिति चतुर्थी जगती शिष्टा दश त्रिष्टुभः ।
अनेन सूक्तेन त्विग्भ्यो दीयमाना दक्षिणा तद्दातारो यजमाना वा स्तूयन्ते । अतः
सैव देवता । तथा चानुक्रांतं । आविर्दिव्यो दक्षिणा वा प्राजापत्या दक्षिणां
तद्दातृन्वास्तौ चतुर्थी जगतीति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

आ॒वि॒र॒भू॒न्महि॑ माघो॒न॒मेषां॑ वि॒श्वं जी॒वं तम॑सो॒ निर॑मोचि ।

महि॑ ज्योतिः॑ पि॒तृभिर्द॑त्तमागादु॒रुः प॑न्था॒ दक्षि॑णाया अ॒दर्शि॑ ॥१॥

आ॒विः । अ॒भूत् । महि॑ । माघो॒नं । ए॒षां । वि॒श्वं । जी॒वं । तम॑सः । निः । अ॒मो॒चि ।

महि॑ । ज्योतिः॑ । पि॒तृऽभिः । द॑त्तं । आ । अ॒गात् । उ॒रुः । प॑न्थाः । दक्षि॑णायाः । अ॒दर्शि॑ ॥१॥

इदं सूक्तं दक्षिणाया वा तद्दातृणां वा स्तावकं । दक्षिणा तु यागांगं यागस्तु
सायंकाले न क्रियते । न सायमस्ति देवया अजुष्टं । ऋग्वे० ५. ७७. २. । इत्यादि-
श्रवणात् । तस्मादह्येव कर्तव्यः । अहश्च सूर्योदयात्पश्चाद्भवतीति सूक्तादौ सूर्यो-

दयोऽभिधीयते । माघोनं । मघवेन्द्रः । इन्द्रश्च सूर्यश्चैवमासे तयोरिन्द्र इति स्मरणात् ।
तस्य संबन्धि । तस्येदमित्यण् । अतद्विते प्रत्यये संप्रसारणमभिहितं । पा० ६. ४. १३३ ।
सर्वविधीनां छंदसि विकल्पितत्वादत्र तद्वितेऽपि संप्रसारणं । सूर्यात्मकस्येन्द्रस्य
स्वभूतं महि महत्तेज एषां यजमानानां यागसिद्ध्यर्थमाविरभूत् । प्रकाशितमुद्गत-
मभूत् । तत्र विश्वं सर्वं जीवं स्थावरजंगमात्मकं जगत्तमसः सकाशान्निरमोचि ।
निर्मुक्तमभूत् । मुंचतेः कर्मलुङि चिणि रूपं । अथानंतरं पितृभिर्यत्पितृभिर्देवैर्देवं
नो हविषामागमनाय तन्महि महज्ज्योतिः सूर्याख्यमागात् । आगच्छति । पश्चाद्-
क्षिणाया यागांगभूताया उरुर्महान् पंथा मार्गोऽदर्शि । सर्वैर्यजमानैर्दृष्टोऽभूत् ।
सर्वे यागं कृत्वर्त्विग्भ्यो दक्षिणां दत्तवन्त इत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

उच्चा दिवि दक्षिणावन्तो अस्थुर्ये अश्वदाः सह ते सूर्येण ।

हिरण्यदा अमृतत्वं भजन्ते वासोदाः सोम प्र तिरन्त आयुः ॥ २ ॥

उच्चा । दिवि । दक्षिणाऽवन्तः । अस्थुः । ये । अश्वऽदाः । सह । ते । सूर्येण ।

हिरण्यऽदाः । अमृतऽत्वं । भजन्ते । वासःऽदाः । सोम । प्र । तिरन्ते । आयुः ॥ २ ॥

दक्षिणावन्तो दक्षिणाया देयत्वेन तद्वन्तो दक्षिणां दत्तवन्तो यजमाना उच्चोच्चैः
स्थानैः स्थिते दिवि द्युलोकेऽस्थुः । तिष्ठन्ति । सामान्येनोक्ता दातृविशेषाणां फल-
विशेषमाह । अश्वदा अश्वानां दातारो ये यजमानास्ते सूर्येण सर्वस्य स्वस्वकर्मणि
प्रेरकेणादित्येन सह तिष्ठन्ति । ये हिरण्यदा हिरण्यदातारस्तेऽमृतत्वममरणधर्मत्वं
देवत्वं भजन्ते । अमृतं वै हिरण्यमित्यान्नानात् । तथा सौम्यं वै वास इति श्रव-
णात्सोम एव संबोध्यते । हे सोम वासोदास्त्वद्देवत्ववस्त्राणां दातारो ये संति ते
त्वया सह तिष्ठन्तीति शेषः । एते सर्वे आयुर्जीवनं प्रतिरन्ते । प्रवर्धयन्ति । प्रपूर्वस्ति-
रतिर्वृद्धयर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

दैवीं पूर्तिर्दक्षिणा देवयज्ञ्या न कवारिभ्यो नहि ते पृणन्ति ।

अथा नरः प्रयतदक्षिणासोऽवद्यभिया बहवः पृणन्ति ॥ ३ ॥

दैवीं । पूर्तिः । दक्षिणा । देवऽयज्ञ्या । न । क्वऽअरिभ्यः । नहि । ते । पृणन्ति ।

अथ । नरः । प्रयतऽदक्षिणासः । अवद्यऽभिया । बहवः । पृणन्ति ॥ ३ ॥

देवी देवसंबन्धिनी । देवाद्यज्जावित्यञ् । तादृशी पूर्तिः पालिनी तत्साध्या
 देवयज्या । छंदसि निष्टर्क्येति निपातितः । देवयागः । तदंगभूता दक्षिणा न क-
 वारिभ्यः । ऋ गतावित्यस्याच इः । उ० ४. १३८. । इतीप्रत्ययः । कुत्सितगंतृभ्यो
 ऽयष्टृभ्यः । एतेभ्यो न भवति । यद्वा देवानां स्वभूता पूर्तिः पूरयित्री स्तुतिभिर्ह-
 विभिश्च तादृशी देवयज्या दक्षिणा च तेभ्यो न भवतः । तत्र हेतुरुच्यते । हि यस्मात्ते
 कुत्सितगंतारो न हि पृणन्ति देवास्तुतिभिर्हविर्भिर्वा न प्रीणयन्ति । पृण प्रीणने ।
 तौदादिकः । अथेति प्रश्ने । यष्टृणां देवयागादि कथं भवति । उच्यते । नरः कर्मणां
 नेतारः । अत एव प्रयतदक्षिणासो दत्तदक्षिणा बहवो यजमाना अवद्यभिया ।
 अवद्यपण्यवर्या गर्ह्येति यत्प्रत्ययांतत्वेन निपातितः । पापभिया । विहिताननुष्ठानं
 दुरितानि भवंति खलु । तस्मात्तद्गीत्या पृणन्ति । देवान्प्रीणयन्ति । तस्माद्यष्टृणां
 देवपालनयागदक्षिणा भवतीत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

शतधारं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षसस्ते अभि चक्षते हविः ।

ये पृणन्ति प्र च यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्तमातरं ॥४॥

शतऽधारं । वायुं । अर्कं । स्वःऽविदं । नृऽचक्षसः । ते । अभि । चक्षते । हविः ।

ये । पृणन्ति । प्र । च । यच्छन्ति । संऽगमे । ते । दक्षिणां । दुहते । सप्तऽमातरं ॥४॥

शतधारं बहुधारेणोपेतं वायुमेतन्नामकं स्वर्विदं स्वर्गस्य लंभकं सर्वस्य वेत्तारं
 वार्कमर्चनीयमादित्यं च तौ नृचक्षसो नृणां द्रष्टृनन्यानिद्रादीन्देवांश्चाभिलक्ष्य ते
 यजमाना हविश्चक्षते । तेभ्यो दातुं पश्यन्ति जानन्ति । चष्टेर्लटि रूपं । किंच । संगमे ।
 कर्मकरणार्थमृत्विजोऽत्र संगच्छन्ति इति संगमः । ग्रहवृहनिश्चिगमश्चेत्यधिकरणेऽप्यु ।
 थाथादिस्वरः । तस्मिन्यज्ञे ये यष्टारः पृणन्ति स्तुतिभिः प्रीणयन्ति । ये च तेभ्यो
 देवेभ्यो हवींषि प्रयच्छन्ति । उभयत्र यद्योगादनिघातः । ते सप्तमातरं सप्तसंख्याका
 मातृभूता अग्निष्टोमादिसंस्था यस्यां भवंति सा । यद्वा । सप्तसंख्याका मातरः
 कर्मणां निर्मातारः कर्तारो होत्रादयः संति । तादृशीं दक्षिणां दुहते । ऋत्वि-
 ग्भ्यो दुहन्ति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

दक्षिणावान्प्रथमो हूत एति दक्षिणावान्यामणीरयमेति ।

तमेव मन्ये नृपतिं जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवाय ॥५॥

दक्षिणाऽवान् । प्रथमः । हूतः । एति । दक्षिणाऽवान् । ग्रामऽनीः । अग्र्यं । एति ।
तं । एव । मन्ये । नृपतिं । जनानां । यः । प्रथमः । दक्षिणां । आऽविवाय ॥५॥

हूत ऋत्विग्भिराहूतो दक्षिणावान्यजमानः प्रथमः सर्वेषां मुख्यः सन् एति । सर्वत्र
गच्छति । तथा ग्रामणीग्रामाणां नेता धनवत्त्वेन तेषां कर्ता दक्षिणावान् सो
ऽयमेति । सर्वेषां प्रथममेव गच्छति । तमेव नृपतिं नराणां पालयितारमिति मन्य
ऋषिरहमवबुध्ये प्रथमो यो जनानां दक्षिणामाविवाय । आगमयति । वी गत्या-
दिषु । तस्य लिटि रूपं । तं नृपतिमिति मन्ये । यद्वा जनानामिति पूर्ववाक्यशेषः ।
जनानां मध्ये तमेव मनुष्याणां स्वामिनमिति मन्ये ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे तृतीयो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

तमेव ऋषिं तमु ब्रह्माणमाहुर्यज्ञं सामगामुक्थशासं ।
स ऋक्स्य तन्वो वेद तिस्रो यः प्रथमो दक्षिणया रराध ॥६॥
तं । एव । ऋषिं । तं । ऊं इति । ब्रह्माणं । आहुः । यज्ञं । सामऽगां । उक्थऽशसं ।
सः । ऋक्स्य । तन्वः । वेद । तिस्रः । यः । प्रथमः । दक्षिणया । रराध ॥६॥

तमेव दक्षिणया दातारमृषिमतीन्द्रियार्थदर्शिनं । यद्वा । सत्कर्मकरणेनर्षिमि-
त्याहुः । तथा तमु तमेव ब्रह्माणमाहुः । किंच । तमेव यज्ञं । णीज् प्रापणे ।
क्विप् । उदात्तस्वरितयोर्यण इत्यमः स्वरितत्वं । यज्ञस्य नेतारमध्युमित्याहुः । तमेव
सामगां साम्नां गातारमिति । तथोक्थशासं । शंसु स्तुतौ । क्विप् । संहितायां
दीर्घश्छांदसः । उक्थशसं शस्त्राणां शंसितारं होतारमिति ब्रुवंति । दक्षिणादानेन
तत्कर्मणः परियहात् । स दाता ऋक्स्य दीपमानस्य ज्योतिषस्तिष्ठस्त्वोऽग्नि-
वैद्युतादित्यात्मकानि चीणि शरीराणि वेद । जानाति । यद्वा ऋक्स्य दीप्त्स्याग्ने-
राहवनीयाद्यात्मकानि चीणि शरीराणि जानाति । प्रथमो मुख्यो यो जनो दक्षि-
णया रराध । ऋत्विगादीनाराधयति । राध संसिद्धौ । लिटि रूपं । लिट्स्वरः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

दक्षिणां दक्षिणां गां ददाति दक्षिणा चंद्रमुत यद्विरण्यं ।
दक्षिणानं वनुते यो न आत्मा दक्षिणां वर्म कृणुते विजानन् ॥७॥

दक्षिणा । अश्वं । दक्षिणा । गां । ददाति । दक्षिणा । चंद्रं । उत । यत् । हिरण्यं ।
दक्षिणा । अन्नं । वनुते । यः । नः । आत्मा । दक्षिणां । वर्मं । कृणुते । विज्ञानन् ॥ ७ ॥

दक्षिणा तद्दातृभ्योऽश्वं ददाति । तथा गां च ददाति तथा चंद्रं सुवर्णं ददाति ।
उतापि च यद्विरण्यं रजतमस्ति । रजतं हिरण्यमित्याम्नानात् । तच्च ददाति । किंच
सान्नं वनुते ददाति । वनोतिरत्र दानार्थः । तस्मान्नोऽस्मदीयो य आत्मास्ति स
वर्मं विज्ञानन् कवचं यथायुधानां निवारकं तद्वहुरितानि वारयतीति कवचमिति
विज्ञानन् दक्षिणामश्वादिदानशीलां कृणुते । ऋत्विग्भ्यः करोति ॥

॥ अथाष्टमी ॥

न भोजा ममूर्न न्यर्थमीयुर्न रिष्यन्ति न व्यथन्ते ह भोजाः ।

इदं यद्विश्वं भुवनं स्वश्चैतत्सर्वं दक्षिणैभ्यो ददाति ॥ ८ ॥

न । भोजाः । ममूर्न । न । निऽअर्थं । ईयुः । न । रिष्यन्ति । न । व्यथन्ते । ह । भोजाः ।

इदं । यत् । विश्वं । भुवनं । स्वः । रिति स्वः । च । एतत् । सर्वं । दक्षिणा । एभ्यः । ददाति ॥ ८ ॥

भोजा भोजयितारो धनादिदानेन दातारो न ममूर्न । न म्रियन्ते । देवत्वं भजंत
इत्यर्थः । अत एव न्यर्थं । ऋ गतौ । उषिकुषिगतिभ्यस्थन् । समासे थाथादिस्वरः ।
निकृष्टां गतिं नेयुः । न प्राप्नुवन्ति । इण् गतौ । लिटि दीर्घं इणः क्तितीति दीर्घः ।
तथा न रिष्यन्ति । कैश्चिदप्यहिंसिता भवन्ति । कर्मणि व्यत्ययेन परस्मैपदं । अत
एव भोजा दातारो न व्यथन्ते । परस्परं न भीता न बाधिता वा भवन्ति । ह प्रसिद्धौ ।
किंच । इदं परिहृश्यमानं विश्वं सर्वं भुवनं यद्वृतजातमस्ति स्वश्च स्वर्गलोकश्च
एतत्सर्वं दक्षिणा स्वयमेभ्यस्तद्दातृभ्यो ददाति । प्रयच्छति ॥

॥ अथ नवमी ॥

भोजा जिग्युः सुरभिं योनिमये भोजा जिग्युर्वध्वं या सुवासाः ।

भोजा जिग्युरंतः पेयं सुराया भोजा जिग्युर्ये अहूताः प्रयन्ति ॥ ९ ॥

भोजाः । जिग्युः । सुरभिं । योनिं । अये । भोजाः । जिग्युः । वध्वं । या । सुऽवासाः ।

भोजाः । जिग्युः । अंतःऽपेयं । सुरायाः । भोजाः । जिग्युः । ये । अहूताः । प्रऽयन्ति ॥ ९ ॥

भोजा दातारोऽये प्रथममेव योनिं क्षीरादेरुत्पत्तिस्थानं सुरभिं धेनुं जिग्युः ।
शत्रुभ्यो जितवन्तः । जि जये । लिटि सल्लिटोर्जेरित्यभ्यासादुत्तरस्य कवर्गदेशः ।

तथा भोजा दातारो बध्न् वधूं नवोढां स्त्रीं जिग्युः । या स्त्री सुवासाः शोभनवासा
अस्ति तां जिग्युः । किंच । भोजाः शत्रूणां सुराया अंतःपेयमंतःपानं जिग्युः ।
पां पाने । भावे यत् । ईद्यतीतीत्वं । आर्धधातुकलक्षणो गुणः । कृदुत्तरपदप्रकृति-
स्वरत्वं । ये शत्रवोऽहूता बलाधिक्येनाहूयमानाः प्रयंति प्रमुखमागच्छंति तान्भो-
जा दक्षिणाया दातारो जना जिग्युः । जयंति ॥

॥ अथ दशमी ॥

भोजायाश्च सं मृजंत्याशुं भोजायास्ते कन्याऽशुभमाना ।

भोजस्येदं पुष्करिणीव वेश्म परिष्कृतं देवमानेव चित्रं ॥ १० ॥

भोजाय । अश्वं । सं । मृजंति । आशुं । भोजाय । आस्ते । कन्या । शुभमाना ।

भोजस्य । इदं । पुष्करिणीऽइव । वेश्म । परिऽकृतं । देवमानाऽइव । चित्रं ॥ १० ॥

भोजाय दात्र आशुं शीघ्रगामिनमश्वं सं मृजंति । परिचारकाः सम्यगलं-
कुर्वन्ति । मृजू शौचालंकारयोः । तथा कन्या । कन्यात्वेनात्र संनिकर्षादभिनवं
यौवनं लक्ष्यते । अभिनवयौवना शुभमाना शरीरावयवशोभया वस्त्राद्यलंकार-
शोभया च शोभमाना स्त्री तस्मै भोजाय दात्र आस्ते । तथा भोजस्य दातुरेव
हृदयाह्लादकरं वेश्म गृहं भवति । कीदृशं । पुष्करिणीव । पुष्कराणि पद्मानि
यस्याः संतीति पुष्करिणी सरसी । सा यथा पद्महंसादिभिरलंकृता भवति तद्वत्
परिष्कृतं वितानादिभिरलंकृतं । परिपूर्वस्य करोतेर्भूषणार्थे संहितायां सुडागमः ।
परिनिविभ्य इति सुटः षत्वं । गतिरनंतर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं । तथा देवमानेव ।
सुपां सुलुगिति प्रथमैकवचनस्याकारः । देवमानमिव चित्रं मनोहरं वेश्म तस्य
भवति ॥

॥ अथैकादशी ॥

भोजमश्वाः सुष्ठुवाहो वहन्ति सुवृद्धो वर्तते दक्षिणायाः ।

भोजं देवासोऽवता भरेषु भोजः शत्रून्समनीकेषु जेता ॥ ११ ॥

भोजं । अश्वाः । सुष्ठुऽवाहः । वहन्ति । सुऽवृत् । रथः । वर्तते । दक्षिणायाः ।

भोजं । देवासः । अवत । भरेषु । भोजः । शत्रून् । संऽअनीकेषु । जेता ॥ ११ ॥

सुष्ठुवाहः । वह प्रापणे । वहश्चेति खिप्रत्ययः । शोभनवहनसमर्था अश्वा भोजं
दातारं वहन्ति । लक्ष्यं देशं प्रापयन्ति । ततो दक्षिणाया दातुर्यजमानस्य सुवृत् ।

सुष्टु चक्रादिवर्तनं यस्य सोऽश्वादिसहितो रथो वर्तते । अथ प्रत्यक्षः । हे देवासो हे देवा इन्द्रादयो भरेषु । भ्रियत आहवनीयादिरूपेणाग्निरचेति भरा यज्ञाः । यद्वा । भृ भर्त्सने । भृणंति भर्त्सयंति योद्धारोऽचेति भराः संग्रामाः । तेषु भोजं दातारमवत । रक्षत । ततो युष्माभिः पालितो भोजो धनादिदानेन जनानां भोजयिता सन् समनीकेषु संग्रामेषु शत्रून् जयशीलो भवति । जि जये । ताच्छीलिकस्तुन् । अत एव न लोकाव्ययेति शत्रुशब्दस्य षष्ठीप्रतिषेधः ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे चतुर्थो वर्गः ॥

किमिच्छंतीत्येकादशर्चं नवमं सूक्तं चैष्टुभं । ऐंद्रपुरोहितस्य बृहस्पतेर्गोषु वल-
नाम्नोऽसुरस्य भटैः पणिनामकैरसुरैरपहत्य गुहायां निहितासु सतीषु बृहस्पति-
प्रेरितेनेन्द्रेण गवामन्वेषणाय सरमा नाम देवशुनी प्रेषिता । सा च महतीं नदी-
मुत्तीर्य वलपुरं प्राप्य गुप्तरस्थाने नीतास्ता गा ददर्श । अथ तस्मिन्तरे पणय इदं
वृत्तांतमवगच्छंत एनां मित्रीकर्तुं संवादमकुर्वन् । तत्र प्रथमातृतीयाद्या अयु-
जोऽत्यावर्जिताः पणीनां वाक्यानि । अत्र त ऋषयः । सरमा देवता । द्वितीया-
चतुर्थ्याद्या युज एकादशी च षट् सरमाया वाक्यानि । अतस्तासु सर्षिः पणयो
देवता । तथा चानुक्रांतं । किमिच्छंती पणिभिरसुरैर्निगूळ्हा गा अन्वेष्टुं सरमां
देवशुनीमिन्द्रेण प्रहितामयुग्भिः पणयो मित्रीयंतः प्रोचुः स तान्युगमांत्याभिर-
निच्छंती प्रत्याचष्ट इति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

किमिच्छंती सरमा प्रेदमानद् दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः ।

कास्मेहिंतिः का परितक्म्यासीत्कथं रसाया अतरः पर्यासि ॥ १ ॥

किं । इच्छंती । सरमा । प्र । इदं । आनद् । दूरे । हि । अध्वा । जगुरिः । पराचैः ।

का । अस्मेऽहिंतिः । का । परिऽतक्म्या । आसीत् । कथं । रसायाः । अतरः । पर्यासि ॥ १ ॥

अनयागच्छंतीं सरमां हृष्ट्वा पणयो वदंति । सरमा सरणशीलैतन्नामिका देव-
शुनी किमिच्छंती किं प्रार्थयमाना सतीदमस्मदीयं स्थानं प्रानद् । प्राप्नोत् ।
आङ्पूर्वो नशिर्याग्निकर्म । तस्य लुङि मन्त्रे घसेत्यादिना च्छेर्लुक् । छंदस्यपि दृश्यत
इत्याडागमः । पराचैः । परांचि पराङ्मुखान्यावृत्तिवर्जितानि यानि गमनानि तैर्ज-
गुरिरुद्गूः । महता प्रयत्नेनापि गंतुं न शक्यत इत्यर्थः । गृ निगरणे । आहगम-

हनेत्यादिना किंप्रत्ययः । बहुलं छंदसि । पा० ७. १. १०३. । इत्युत्वं । तादृशोऽयमध्वा
दूरे हि । विप्रकृष्टः खलु । यद्वा । पराचैः परांचनैर्जगुरिरित्यर्थं गंची पाष्णिभाग-
मनालोकमाना सतीदं स्थानं प्राप्नोति । दूरेऽयमध्वा यदृच्छया गंतुं न शक्यते ।
अतो वयमेतां पृच्छामः । हे सरमे का कीदृश्यस्मेहितिः । कोऽस्मास्वर्थहितिः ।
कोऽस्मासु त्वदपेक्षितार्थो निहितः । यद्वा । अस्मासु कोऽर्थो गतः । दधातेर्हि नोतेर्वा
क्तिनि रूपं । आगच्छत्यास्तव का कीदृशी परितक्म्या रात्रिरासीत् । यद्वा तक्-
तिर्गत्यर्थः । परितक्नं परितो गमनं भ्रमणं वा कीदृशमासीत् । कथं च रसायाः
शब्दायमानाया अंतरिक्षनद्या योजनशतविस्तीर्णायाः पयांस्युदकान्यतरः । तीर्ण-
वत्यसि । एतद्वद । अत्र किमिच्छंती सरमेदं प्रानडित्यादिकं निरुक्तं द्रष्टव्यं ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

इंद्रस्य दूतीरिषिता चरामि मह इच्छंतीं पणयो निधीन्वः ।

अतिष्कदो भियसा तन्न आवत्तथा रसाया अतरं पर्यासि ॥ २ ॥

इंद्रस्य । दूतीः । इषिता । चरामि । महः । इच्छंतीं । पणयः । निऽधीन् । वः ।

अतिऽस्कदः । भियसा । तत् । नः । आवत् । तथा । रसायाः । अतरं । पर्यासि ॥ २ ॥

अनया तान्सरमा प्रत्युवाच । हे पणय एतन्नामका असुरा इंद्रस्य दूतीः । सुपां
सुलुगिति प्रथमैकवचनस्य सुच्छांदसः । अहमिषिता तेनैव प्रेषिता सती चरामि ।
युष्मदीयं स्थानमागच्छामि । किमर्थं । वो युष्मदीयान्युष्मदीये पर्वतेऽधिष्ठापि-
तान्महो महतो निधीन्बृहस्पतेर्गोनिधीनिच्छंती कामयमाना सती चरामि । किंच ।
अतिष्कदः । स्कंदिर्गतिशेषणयोः । भावे क्तिप् । अतिष्कंदनादतिक्रमणाज्जातेन
भियसा भयेन तन्नदीजलं नः । पूजायां बहुवचनं । मामावत् । अरक्षत् । तथा
तेन प्रकारेण रसाया नद्याः पयांस्युदकान्यतरं । तीर्णवत्यस्मि ॥

॥ अथ तृतीया ॥

कीदृङ्द्रिः सरमे का दृशीका यस्येदं दूतीरसरः पराकात् ।

आ च गच्छान्मित्रमेना दधामाथा गवां गोपतिर्नो भवाति ॥ ३ ॥

कीदृङ् । इंद्रः । सरमे । का । दृशीका । यस्य । इदं । दूतीः । असरः । पराकात् ।

आ । च । गच्छात् । मित्रं । एन । दधाम । अथ । गवां । गोऽपतिः । नः । भवाति ॥ ३ ॥

तेषां वाक्यं । हे सरमे तव स्वामीदंः कीहक् । कियत्पराक्रमवान् । का दृशीका । तस्य कीदृशी दृष्टिः । दृष्टिरूपा सेना कियती । यस्य दूतीर्दूती त्वमिदमस्मदीयं स्थानं पराकादतिदूरादसरः । आगमः । इति तामुक्तेदानीं ते परस्परमाहुः । एषा सरमा गच्छाच्च । आगच्छतु च । गमेर्लेट्याडागमः । स्वामी भवाति । भवतु । न ह्येकस्या गोः किंतु बहूनां गवां स्वामी भवतु । वृत्तावृत्तिभ्यां स्वामित्वं बाहुल्यं च विवक्ष्यते ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

नाहं तं वेद दभ्यं दभत्स यस्येदं दूतीरसरं पराकात् ।

न तं गूहंति स्रवतो गभीरा हता इंद्रेण पणयः शयध्वे ॥४॥

न । अहं । तं । वेद । दभ्यं । दभत् । सः । यस्य । इदं । दूतीः । असरं । पराकात् ।

न । तं । गूहंति । स्रवतः । गभीराः । हताः । इंद्रेण । पणयः । शयध्वे ॥४॥

सरमा वदति । हे पणयः तमिदं दभ्यं हंतव्यमिति न वेद । न जानामि । दभेरचो यत् । कथं । स इंद्रो दभत् । सर्वाञ्जनान्दभति । हिनस्त्वेव । दभेर्लेटि रूपं । वाक्यभेदादनिघातः । यस्य दूतीर्दूत्यहमिदं युष्मदीयं स्थानं पराकादतिदूराद्देशादसरं । प्राप्ताभूवं । इंद्रो हिंसितव्यो न भवतीत्यत्र युक्तिमाह । स्रवतः । स्रवणं स्रवः । तमाचरंति । आचारार्थे क्तिप् । तुगागमः । जसि रूपं । स्रवणंशीला गभीरा गंभीरा नद्यस्तमिदं न गूहंति । न संवृण्वंति । नाच्छादयंति । किंत्वाविष्कुर्वंति । वयं यस्य महिम्ना समुद्रं प्रतिसरामः । तस्मादहिंस्य इत्येनं प्रकटीकुर्वंति । गुहू संवरणे । भौवादिकः । तस्माद्धे पणयो यूयमिंद्रेण तादृशपराक्रमेण हताः संतः शयध्वे । शीङ् स्वप्ने । बहुलं छंदसीति शपो लुगभावः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

इमा गावः सरमे या ऐच्छः परि दिवो अंतान्सुभगे पतंती ।

कस्त एना अवं सृजादयुध्युतास्माकमायुधा संति तिग्मा ॥५॥

इमाः । गावः । सरमे । याः । ऐच्छः । परि । दिवः । अंतान् । सुभगे । पतंती ।

कः । ते । एनाः । अवं । सृजात् । अयुध्वी । उत । अस्माकं । आयुधा । संति । तिग्मा ॥५॥

कुडाः पणयः प्रत्यूचुः । हे सुभगे शोभनसौभाग्यवति हे सरमे दिवो द्युलो-
कस्यांतान्पर्यंतान्परि पतंती कुच गावस्तिष्ठंतीति परितो गच्छंती त्वमिमाः परि-

दृश्यमाना या गावः । सुव्यत्ययः । गा ऐच्छः कामयसे ता एना गास्ते त्वदीयः
कोऽयुध्ययुद्धाव सृजात् । अस्मात्पर्वतादवसृजेत् । विनिर्गमयेत् । सृजेर्लेटि रूपं ।
अयुध्वी युधेः क्ताप्रत्यये क्तात्वाद्यश्चेति निपातितः । नञ्समासत्वाद्वादेशा-
भावः । नजः प्रकृतिस्वरत्वं । उतापि च । अस्माकं तिग्मा तीक्ष्णान्यायुधायुधानि
सन्ति । तस्मादस्माभिर्युद्धमकृत्वा को नाम गा आहरति ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे पंचमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

असेन्या वः पणयो वचांस्यनिषव्यास्तन्वः संतु पापीः ।

अधृष्टो व एतवा अस्तु पंथा बृहस्पतिर्व उभया न मृळात् ॥ ६ ॥

असेन्या । वः । पणयः । वचांसि । अनिषव्याः । तन्वः । संतु । पापीः ।

अधृष्टः । वः । एतवै । अस्तु । पंथाः । बृहस्पतिः । वः । उभया । न । मृळात् ॥ ६ ॥

सा तान्निराह । हे पणयो वो युष्माकं वचांसि पूर्वोक्तानि वचनान्यसेन्यासे-
न्यानि । सेनार्हाणि न भवन्ति । सेनाशब्दात्तदर्थतीत्यर्थे छंदसि चेति यत्प्रत्ययः ।
नजा समासः । ययतोश्चातदर्थ इत्युत्तरपदांतोदात्तत्वं । तथा तन्वो युष्मदीयानि
शरीराण्यनिषव्या इष्टर्हाणि न संतु पराक्रमराहित्येन । पूर्ववत्प्रत्ययः । ओर्गुण
इति गुणः । स्वरश्च तादृक् । यतः पापीः पापयुक्तानि खलु । छंदसीवनिपाविती-
प्रत्ययः । जसः शः । किंच । वो युष्मदीयः पंथा मार्ग एतवै गंतुमधृष्टोऽसम-
र्थोऽस्तु । इण् गतावित्यस्य तुमर्थे तवैप्रत्ययः । तवै चांतश्च युगपदिति धातोः
प्रत्ययस्य च युगपदुदात्तत्वं । तत्र हेतुमाह । वो युष्मदीयानुभयोभयविधान्पूर्वो-
क्तास्तन्वो देहान्बृहस्पतिरिन्द्रप्रेरितो न मृळात् । न सुखयतु । किंतु बाधेत । मृड
सुखने । लेट्छाडागमः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अयं निधिः सरमे अद्रिबुध्नो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्न्युष्टः ।

रक्षन्ति तं पणयो ये सुगोपा रेकु पदमलंकमा जगंथ ॥ ७ ॥

अयं । निधिः । सरमे । अद्रिऽबुध्नः । गोभिः । अश्वेभिः । वसुऽभिः । निऽन्युष्टः ।

रक्षन्ति । तं । पणयः । ये । सुऽगोपाः । रेकु । पदं । अलंकं । आ । जगंथ ॥ ७ ॥

ते पुनराहुः । हे सरमे अयं निधिरस्मदीयः कीशोऽद्रिबुध्नः । बंध बंधने ।
बंधेर्वंधिबुधी चेति नप्रत्ययः । बुध इत्यादेशः । अद्रिर्वंधको यस्य तादृशः । तथा-
हृत्तेर्गोभिरश्वेभिरश्वैश्च वसुभिरात्मीयैर्धनैश्च न्यूष्टो नितरां प्राप्नो भवति । ऋषी
गतौ । क्तप्रत्यये श्चीदितो निष्ठायाभितीट्प्रतिषेधः । गतिरनंतर इति गतेः प्रकृति-
स्वरत्वं । सुगोपाः । गुपू रक्षणे । आयप्रत्ययांताक्विप्पातोलोपयलोपौ । सुष्ठु गो-
पायितारो ये पणयस्तेऽसुरास्तं निधिं रक्षन्ति । पालयन्ति । रेकु । रेकु शंकायां ।
औणादिक उप्रत्ययः । शंकितं गोभिः शब्दायमानं पदमस्माभिः पालितं स्थान-
मलकं व्यर्थमेवाजगंथ । आगतवत्यसि । गमेर्लिटि रूपं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

एह गमन् ऋषयः सोमशिता अयास्यो अंगिरसो नवग्वाः ।

त एतमूर्वे वि भजंत गोनामथैतद्वचः पणयो वमन्ति ॥ ८ ॥

आ । इह । गमन् । ऋषयः । सोमऽशिताः । अयास्यः । अंगिरसः । नवऽग्वाः ।

ते । एतं । ऊर्वे । वि । भजंत । गोनां । अथ । एतत् । वचः । पणयः । वमन् । इत् ॥ ८ ॥

सरमा पुनः प्रत्युवाच । हे पणयः सोमशिताः सोमेन तीक्ष्णीकृताः सोमपानेन
मत्ताः । शिञ् निशाने । कर्मणि क्तप्रत्ययः । तृतीया कर्मणीति पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वं ।
तादृशा नवग्वा नवगतयः । यद्वा । अंगिरसां सत्त्वमासीनानां मध्ये केचन नवसु
माः स्वध्यतिष्ठन् ते नवग्वाः । अनेन दशग्वा अप्युपलक्ष्यन्ते । उभयविधास्तेऽंगिरस
ऋषयः । तेषां प्रथमोऽयास्य एतन्नामा च । त एत इह युष्मदीये स्थान आ गमन् ।
आगच्छेयुः । गमेर्छंदसि लुङ्लङ्लिट इति सार्वकालिको लुङ् । लुदिच्चाच्चेरङ् ।
आगत्य च ते गोनां । गोः पादांत इति छंदसि नुडागमः । गवामूर्वे तं समूहं वि
भजंत । विभागं कुर्युः । अत्रापि पूर्ववत्सार्वकालिको लुङ् । अर्थानंतरं पणयो
यूयमेतद्वचः पूर्वं यद्व्यर्थमागतासीति यद्वाक्यमवोचत तद्वाक्यं तदा वमन्निदमंतः
परित्यजंत एव भवथ । वमु उन्निरणे । शतरि सुपां सुलुगिति जसो लुक् । नुमा-
गमः । संयोगांतस्य लोपः । यद्वा लङि रूपं । स्वरच्छांदसः ॥

॥ अथ नवमी ॥

एवा च त्वं सरम आजगंथ प्रबाधिता सहसा दैव्येन ।

स्वसारं त्वा कृण्वै मा पुनर्गी अप ते गवां सुभगे भजाम ॥ ९ ॥

ए॒व । च॒ । त्वं । सर॒मे । आ॒ऽज॒गं॒थं । प्र॒ऽबा॒धि॒ता । सह॒सा । दै॒व्ये॒न ।

स्व॒सा॒रं । त्वा॒ । कृ॒ण॒वै । मा । पुनः॑ । गाः । अ॒पं । ते । ग॒वाँ । सु॒ऽभ॒गे । भ॒जा॒म ॥ ९ ॥

तथैवमुक्ते सति पणयः प्रणयवाक्यमाहुः । हे सरमे त्वं दैव्येन देवसंबन्धिना सहसा बलेन प्रबाधिता यथा तथा वलपुरं प्राप्य तत्र स्थिता गा दृष्ट्वा पुनरागच्छेति तेन प्रपीडिता त्वमेवं चेदाजगंथागतवत्यसि ॥ चशब्दश्चेदर्थः । निपातैर्यद्यदिहंतेति तिङो निघाताभावः । गमेर्लिटि थलि रूपं । सह सुपेत्यत्र सहेति योगविभागात्समासः । तिङि चोदात्तवतीति गतेर्निघातः । लिट्स्वरः ॥ तर्हि त्वा त्वां स्वसारं भगिनीं कृणवै । करवै । समूहापेक्षैकवचनं । त्वं तु पुनर्मा गाः । इंद्रादीन्मा गच्छ । अपि तर्हि हे सुभगे सरमे ते त्वदीयानां गवां समूहं पर्वतादपगमय्य भजाम । त्वं च वयं च विभजाम । विभागं करवामेत्यर्थः ॥

॥ अथ दशमी ॥

नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्वमिन्द्रो विदुरंगिरसश्च घोराः ।

गोकामा मे अच्छदयन् यदायमपातं इत पणयो वरीयः ॥ १० ॥

न । अ॒हं । वे॒द । भ्रा॒तृ॒ऽत्वं । नो॒ इति॑ । स्व॒सृ॒ऽत्वं । इं॒द्रः । वि॒दुः । अंगि॒रसः । च॒ । घो॒राः ।

गो॒ऽका॒माः । मे॒ । अ॒च्छ॒द॒य॒न् । यत् । आ॒यं । अ॒पं । अ॒तः । इ॒त । प॒ण॒यः । व॒री॒यः ॥ १० ॥

सा तान्प्रत्याचष्टे । हे पणयः अहं भ्रातृत्वं न वेद । न जानामि । तथा स्वसृत्वं च नो वेद । नैव जानामि । के जानन्ति । तानाह । इंद्रो घोराः शत्रूणां भयंकरा अंगिरसश्च विदुः । जानन्ति । किंच । अस्मात्स्थानादहं यद्यदायमिन्द्रादीन्प्राप्नवं । अयं पयं गतौ । लङि रूपं । तदा मे मदीया गोकामा युष्माभिरपहता गाः कामयमाना इंद्रादय अच्छदयन् । युष्मदीयं स्थानमाच्छादयन्ति । छद अपवारणे । अतः कारणाच्चे पणयो वरीय उरुतरं गवां वृंदं परित्यज्यापेत । अन्यत्स्थानं प्रति गच्छत । यद्वा वरीयः प्रभूतमतिदूरं देशं गच्छत । इत । इण् गतौ । लोटि रूपं । वरीयः । उरुशब्दादीयसुनि प्रियस्थिरेत्यादिना वरादेशः ॥

॥ अथैकादशी ॥

दूरमित पणयो वरीय उन्नावो यंतु मिनतीर्चतेन ।

बृहस्पतिर्यो अविंदन्निगूळहाः सोमो यावाणं क्षुषयश्च विप्राः ॥ ११ ॥

दूरं । इत । पणयः । वरीयः । उत् । गावः । यंतु । मिनतीः । ऋतेन ।

बृहस्पतिः । याः । अविंदत् । निऽगूळ्हाः । सोमः । यावाणः । ऋषयः । च । विप्राः ॥ ११ ॥

हे पणयः यूयं वरीय उत्तरं दूरं दूरदेशमित । गच्छत । युष्माभिरपहता गाव ऋतेन सत्येन मिनतीर्मिनत्यो द्वारस्य पिधायकं पर्वतं हिंसत्यो विदारयंत्य उद्यंतु । तस्मादुद्गच्छंतु । यद्वा मिनतीः । व्यत्ययेन कर्मणि शतृ । मीयमाना युष्माभिर्बाध्यमानास्ता गावः । सुव्यत्ययः । गा ऋतेन स्तुतिभिर्गतव्येनेद्रेण सहायेन बृहस्पत्यादय उद्यंतु । पर्वतादुद्गमयंतु । निगूढा नितरां स्थापिता या गा बृहस्पतिरविंदत् । लप्स्यते । तथा सोमस्तदभिषवकारिणो यावाणश्च विप्रा मेधाविन ऋषयोऽगिरसश्च लप्स्यन्ते । विट् लाभे । तौदादिकः । तस्माच्छंदसि लुङ्लङ्लिट इति भविष्यदर्थे लङ् । शे मुचादीनामिति नुमागमः ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे षष्ठो वर्गः ॥

तेऽवदन्निति सप्तर्चं दशमं सूक्तं । जुहूर्नाम ब्रह्मवादित्यृषिः । ब्रह्मपुत्र ऊर्ध्वनाभा नाम वा । षष्ठीसप्तम्यावनुष्टुभौ । शिष्टाः पंच त्रिष्टुभः । विश्वे देवा देवता । तथा चानुक्रांतं । तेऽवदन्सप्त जुहूर्ब्रह्मजाया ब्राह्मो वोर्ध्वनाभा वैश्वदेवं ह्यनुष्टुवंतमिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

तेऽवदन्प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषेऽकूपारः सलिलो मातरिश्वा ।

वीकुहंरास्तप उग्रो मयोभूरापो देवीः प्रथमजा ऋतेन ॥ १ ॥

ते । अवदन् । प्रथमाः । ब्रह्मऽकिल्बिषे । अकूपारः । सलिलः । मातरिश्वा ।

वीकुऽहंराः । तपः । उग्रः । मयःऽभूः । आपः । देवीः । प्रथमऽजाः । ऋतेन ॥ १ ॥

अचेतिहासमाचक्षते । जुहूरिति वाग्राम । सा ब्रह्मणो जाया च । बृहस्पतेर्वाचस्पतित्वा बृहस्पतेर्जुहूर्नाम भार्या बभूव । कदाचिदस्य किल्बिषमस्या दौर्भाग्यरूपेणासांचक्रे । अत एव स एनां पर्यत्याक्षीत् । अनंतरमादित्यादयो देवा मिथो विचार्यैनामकिल्बिषां कृत्वा पुनर्बृहस्पतये प्रादुरिति । तदत्र वर्ण्यते । प्रथमा मुख्यास्ते देवा ब्रह्मकिल्बिषे । षष्ठीसमासः । समासस्वरः । ब्रह्मणो बृहस्पतेः किल्बिषे पापे जुहूदौर्भाग्यरूपे विषयेऽवदन् निष्कृत्युपायमवोचन् । वकारपरत्वादत्र प्रकृतिभावाभावः । के ते । अकूपारः । अत्र यास्कः । आदित्योऽयकूपार उच्यतेऽकूपारो

भवति दूरपारः । नि० ४. १६. । इति । अकुत्सितपारो महागतिरादित्यः । सलिलो
ऽध्वेवता वरुणः । मातरिश्वा वायुर्वीरुहराः । हरतेरसुनि रूपं हर इति । हरति
विनाशयति तमांसीति हरस्तेजः । प्रभूततेजस्कः । तपः । तृतीयायाः सुः । तपसा
तापनेनोय उद्गृह्णीऽग्निः । मयोभूः सुखस्य भावयिता सोमः । देवीर्देव्य आपः ।
कीदृश्यः । ऋतेन सत्यभूतेन ब्रह्मणा प्रथमजा आदित एवोत्पादिताः । एत उपा-
यमुक्त्वा प्रायश्चित्तमप्यकारयन्निति भावः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहणीयमानः ।

अन्वर्तिता वरुणो मित्र आसीद्गृहीता हस्तगृह्या निनाय ॥ २ ॥

सोमः । राजा । प्रथमः । ब्रह्मजायां । पुनरिति । प्र । अयच्छत् । अहणीयमानः ।

अनुऽअर्तिता । वरुणः । मित्रः । आसीत् । अग्निः । होता । हस्तऽगृह्य । आ । निनाय ॥ २ ॥

प्रथमो मुख्यः सोमो राजाहणीयमाणः । पापापगमनेनालज्जमानः सन्
तामेनामकिल्बिषां ब्रह्मजायां पुनर्बृहस्पतये प्रायच्छत् । ततो वरुणोऽन्वर्तिता ।
ऋतिः सौचो धातुर्धृणायां वर्तते । तस्य तृचि रूपं । सोममनुमोदयितासीत् ।
सर्वथा त्वं परिगृहाणेति दयामकापीत् । तथा मित्रश्च । अनंतरं होता देवाना-
माह्वाता मनुष्याणां होमनिष्पादको वाग्निर्हस्तगृह्य तां हस्ते गृहीत्वा निनाय ।
आनैषीत् । प्रादादित्यर्थः । हस्तगृह्य । नित्यं हस्ते पाणावुपयमने । पा० १. ४. ७७. ।
इति हस्तशब्दस्य गतिसंज्ञायां ग्रहिणा समासे ल्यप् । एकारलोपश्छांदसः । यद्वा
हस्तशब्दात्परस्य गृहेच्छांदसौ समासल्यपौ ॥

॥ अथ तृतीया ॥

हस्तेनैव याह्य आधिरस्या ब्रह्मजायेयमिति चेदवोचन् ।

न दूताय प्रह्ये तस्य एषा तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य ॥ ३ ॥

हस्तेन । एव । याह्यः । आऽधिः । अस्याः । ब्रह्मजाया । इयं । इति । च । इत् । अवोचन् ।

न । दूताय । प्रऽह्ये । तस्ये । एषा । तथा । राष्ट्रं । गुपितं । क्षत्रियस्य ॥ ३ ॥

देवा बृहस्पतिमूचुः । हे बृहस्पते अस्या आधिः । आधीयंत आभरणान्यत्रेत्याधिः
शरीरं । उपसर्गे घोः किरिति किप्रत्ययः । अस्याः शरीरं हस्तेनैव याह्यो गृही-

तव्यमेव । पुनस्ते देवा इदानीमियं ब्रह्मजायेत्येवावोचन् । अवादिषुः । चशब्दश्चे-
दर्थः । अत एव निपातैर्यद्यदिहंतेति तिङो निघाताभावः । ब्रूञ् व्यक्तायां वाचि ।
लुङि ब्रुवो वचिः । अस्यतिवक्तिख्यातिभ्योऽङिति च्छेरङादेशः । वच उमित्यु-
मागमः । अङागमस्वरः । इद्वधारणे । एषा ब्रह्मजाया पुरा प्रह्ये । हि गतौ वृद्धौ
च । कर्मण्यौणादिकः क्तिप् । तुगभावश्छांदसः । डिङ्चने संज्ञापूर्वकस्य विधेर-
नित्यत्वाद्गुणाभावः । उदात्तस्वरितयोर्यण इति सुपः स्वरितत्वं । प्रहिताय त्वया
भार्यान्वेषणार्थं प्रेषिताय दूताय तथा न तस्ये । स्वात्मानं न प्रकाशयति । तिष्ठ-
तेर्लिङि प्रकाशनस्येयाख्ययोश्च । पा० १.३.२३ । इत्यात्मनेपदं । श्वाघहुइस्याशपा-
मिति दूतस्य संप्रदानसंज्ञा । तच्च दृष्टान्तः । यथा क्षत्रियस्य राज्ञो गुपितं रक्षितं
राष्ट्रं राज्यं शब्दे यथा न प्रकाशयति तद्वदसौ दौर्भाग्ययुक्ततया तस्मै स्वात्मानं
न प्रकाशितवती । इदानीं तु तद्राहित्येन प्रकाशमानेयं ब्रह्मजायैवेत्यब्रुवन् ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे सप्तऋषयस्तपसे ये निषेदुः ।

भीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमन् ॥४॥

देवाः । एतस्यां । अवदन्त । पूर्वे । सप्तऋषयः । तपसे । ये । निऽसेदुः ।

भीमा । जाया । ब्राह्मणस्य । उपऽनीता । दुऽधां । दधाति । परमे । विऽव्योमन् ॥४॥

पूर्वे चिरंतना देवा आदित्यादय एतस्यां विषयेऽवदन्त । इयं पापरहितेत्यवा-
दिषुः । तथा ये सप्तर्षयः । समासस्वरः । सप्तसंख्याका ऋषयस्तपसे तपश्चरणाय
निषेदुर्निषणा बभूवुः । सदेर्लिङि रूपं । उपसर्गेण समासः । यद्योगादनिघातः ।
तेऽप्यवादिषुः । ततो भीमा शत्रुरूपाणां पापानां भयंकरी पतिवत्येषा जाया ब्राह्म-
णस्य बृहस्पतेरुपनीता । समीपे देवैः स्थापिता । शीञ् प्रापणे । कर्मणि क्तः ।
गतिरनंतर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं । तथा हि । तपःप्रभावो दुर्धा दुर्धानामपि परमे
व्योमन् व्योमन्युत्तमे स्थाने दधाति । विदधाति खलु । तस्मादेनामपि देवतापरि-
ग्रहरूपस्तपोमहिमा बृहस्पतेरंतिके स्थापयति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमंगं ।

तेन जायामन्वविंदद्बृहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वेन देवाः ॥५॥

ब्रह्मऽचारी । चरति । वेविषत् । विषः । सः । देवानां । भवति । एकै । अंगै ।
तेन । जायां । अनु । अविदत् । बृहस्पतिः । सोमेन । नीतां । जुह्वं । न । देवाः ॥ ५ ॥

बृहस्पतिर्मांमलभतेति जुह्वः परोक्षतया वदति । हे देवाः पूर्वं स ब्रह्मचारी
जायाभावेन ब्रह्मचारी चरति । अत एव विषः सर्वेषु यज्ञेषु व्याप्तवान्देवान्वेविषत् ।
स्तुतिभिर्हविर्भिश्च व्याप्नुवन् देवानामेकमंगं भवति । जायापती यज्ञस्य द्वे अंगे
खलु । वेविषत् । विष्णु व्याप्नौ । जौहोत्यादिकः । निजां त्रयाणां गुणः श्रौ । पा० १.
४. ७५. । इत्यभ्यासस्य गुणः । शतुर्नाभ्यस्ताच्छतुरिति नुमागमप्रतिषेधः । अभ्यस्ता-
नामादिरित्याद्युदात्तत्वं । तेन देवानां परिचरणेन बृहस्पतिर्जायां जुहूनामिकां मा-
मन्वविदत् । अनुगम्यालभत । नशब्द उपमार्थे । पूर्वं यथा सोमेन नीतां सोमो
ददङ्गधर्वायेत्यादिक्रमेण नीतां जुह्वं जुह्वं यथा लब्धवान् तद्वदिदानीमपि । जुह्वं ।
हु दानादानयोः । अन्येभ्योऽपि दृश्यन्त इति क्तिप् । जुहोतेर्देवेति द्विर्वचनं दीर्घश्च ।
उदात्तयणो हल्पूर्वादिति विभक्त्युदात्तत्वे प्राप्ते नोद्धात्वोरिति प्रतिषेध उदात्तस्व-
रितयोर्यण इति स्वरितत्वं ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या उत ।

राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः ॥ ६ ॥

पुनः । वै । देवाः । अददुः । पुनः । मनुष्याः । उत ।

राजानः । सत्यं । कृण्वानाः । ब्रह्मऽजायां । पुनः । ददुः ॥ ६ ॥

लाभहेतुमाह । देवा ब्रह्मजायां जुह्वं बृहस्पतये पुनरददुः । वैशब्दः प्रसिद्धिवाची ।
उताप्यर्थे । मनुष्या अपि पुनरददुः । एवं देवमनुष्यैः कृतं दानं सत्यं यथार्थं कृण्वानाः
कुर्वाणा राजानोऽपि पुनस्तस्मै ददुः । एवमव्यवहार्यनिमित्तं पापमपि व्यनाश-
यन्निति भावः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

पुनर्दायं ब्रह्मजायां कृत्वी देवैर्निकिल्बिषं ।

ऊर्जे पृथिव्या भक्तायोरुगायमुपासते ॥ ७ ॥

पुनःऽदायं । ब्रह्मऽजायां । कृत्वी । देवैः । निऽकिल्बिषं ।

ऊर्जे । पृथिव्याः । भक्ताय । उरुऽगायं । उप । आसते ॥ ७ ॥

देवैः । सुपां सुपो भवन्तीति जसस्तृतीयादेशः । देवा निकिल्बिषं । अर्थाभावे ऽव्ययीभावः । समासस्वरः । तस्याः किल्बिषाभावं कृत्वी । स्नात्व्यादयश्चेति निपातितः । कृत्वा ब्रह्मजायां ब्रह्मणो बृहस्पतेर्भार्या पुनर्दाय पुनर्देत्वा । पुनश्चनसोऽच्छंदसि गतिसंज्ञा वक्तव्येति पुनःशब्दस्य गतिसंज्ञायां समासल्यपौ । न ल्यपीतीत्यप्रतिषेधः । कृदुत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वं । पृथिव्या ऊर्जं रसभूतमन्नं हवीरूपं भक्ताय । क्तो यगिति यगागमः । भक्ता विभज्योरुगायं बहुकीर्तिं बहुभिः स्तोतव्यं वा बार्हस्पत्यं यज्ञमुपासते । सेवन्ते ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे सप्तमो वर्गः ॥

समिद्ध इत्येकादशर्चमेकादशं सूक्तं त्रैष्टुभं । भार्गवो जमदग्निर्ऋषिः । तस्य पुत्रो रामो वा यः परशुराम इति प्रख्यातः । आप्रीसूक्तमिदं । अतः समिदाद्याः सतनूनपातो नराशंसवर्जिताः प्रत्यृचं देवताः । तथा चानुक्रांतं । समिद्ध एकादश जमदग्निस्तत्सुतो वा राम आप्रिय इति ॥ पशौ जामदग्न्यानामिदमाप्रीसूक्तं यज्ञाविशेषेण सर्वेषां । सूचितं च । समिद्धो अद्येति यथर्षि वा । आ० ३. २. इति ॥ अग्निचयनांगभूते प्राजापत्ये पशौ सर्वेषां नित्यमिदमाप्रीसूक्तं । सूचितं च । प्राजापत्ये तु जामदग्न्यः सर्वेषां । आ० ३. २. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान्यजसि जातवेदः ।

आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान्वं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥ १ ॥

संऽइद्धः । अद्य । मनुषः । दुरोणे । देवः । देवान् । यजसि । जातवेदः ।

आ । च । वह । मित्रमहः । चिकित्वान् । त्वं । दूतः । कविः । असि । प्रचेताः ॥ १ ॥

हे जातवेदो जातप्रज्ञाग्रे देवः स्वतेजसा दीप्यमानस्त्वं मनुषो मनुष्यस्य यष्टुर्दुरोणे । गृहनामैतत् । दुरवन आयासेन रक्षितव्ये गृहेऽद्यास्मिन्कर्मणि समिद्धः सम्यक् प्रज्वालितः सन् देवानिन्द्रादीन्यजसि । हविर्भिः पूजय । समिद्धः । इंधी दीप्तौ । कर्मणि क्ते श्रीदितो निष्ठायामितीदृप्रतिषेधः । गतिरनंतर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं । हे मित्रमहः स्तुत्यस्तोतृलक्षणत्वेन मित्रभूतानां स्तोतृणां पूजयितः तैः पूज्यमान वाग्रे चिकित्वान् तैः कृताः स्तुतीः प्रजानन् चेतनावान्वा त्वमस्मदीये यज्ञे देवाना वह च । आप्रापय । वह प्रापणे । लोटि रूपं । चवायोगे प्रथमेति

न निघातः । तथा कविः क्रांतप्रज्ञोऽत एव प्रचेताः प्रकृष्टज्ञानस्त्वं दूतो देवानां
हविःप्रापणेन हितकारी भवसि ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

तनूनपात्पथ ऋतस्य यानान्मर्धा समंजन्स्वदया सुजिह्व ।

मन्मानि धीभिरुत यज्ञमंधदेवचा च कृणुह्यध्वरं नः ॥२॥

तनूऽनपात् । पथः । ऋतस्य । यानान् । मर्धा । संऽअंजन् । स्वदय । सुऽजिह्व ।

मन्मानि । धीभिः । उत । यज्ञं । अंधन् । देवऽचा । च । कृणुहि । अध्वरं । नः ॥२॥

हे तनूनपात् । नपादित्यनंतरापत्यनामधेयं । गौरत्र तनूरुच्यते । तता अस्यां
भोगाः क्षीरादय इति । तस्याः पयो जायते पयस आज्यं तस्मादग्निः । यद्वांतरिक्षे
तता आपस्तन्वः । ताभ्य ओषध्यादयः । तेभ्योऽग्निरिति । एवरूप हे सुजिह्व
शोभनज्वाल । यद्वा जिह्वेति वाङ्माम । शोभनवाग्ने ऋतस्य यज्ञस्य यानान्फ-
लप्राप्तिहेतून्पथो मार्गान्हविराख्यान्मर्धा मदकरेण रसेन । यद्वा वाग्जनितेन रसेन
समंजन् सम्यग्दीपयन् स्वदय । स्वादयस्व । स्वादुकुरु । स्वद आस्वादने । णिच्यु-
पधावृद्धभावश्छांदसः । किंच । मन्मानि । मन्यते रचति कर्मणः । मननीयान्यस्मदभि-
प्रेतानि स्तोत्राणि धीभिः प्रज्ञाभिः कर्मभिर्वोतापि च यज्ञं यजनीयं हविश्च अंधन्
समृद्धानि कुर्वन् नोऽस्मदीयमध्वरं यज्ञं देवचा देवेषु कृणुहि । कुरु । देवशब्दादे-
वमनुष्येत्यादिना सप्तम्यर्थे चाप्रत्ययः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

आजुह्वान ईद्ध्यो वंद्यश्चा याह्यमे वसुभिः सजोषाः ।

त्वं देवानामसि यद्वा होता स एनान्यक्षीषितो यजीयान् ॥३॥

आऽजुह्वानः । ईद्ध्यः । वंद्यः । च । आ । याहि । अग्ने । वसुऽभिः । सऽजोषाः ।

त्वं । देवानां । असि । यद्वा । होता । सः । एनान् । यक्षि । इषितः । यजीयान् ॥३॥

हे अग्ने त्वमस्मत्कर्मण्या याहि । आगच्छ । कीदृशः । आजुह्वानः । देवाना-
माह्वाता । हु दानादानयोः । जौहोत्यादिकः । अभ्यस्तस्वरः । ईद्ध्यः । ईदिरध्येष-
णाकर्मा । अध्येष्यः प्रार्थ्यमानः । वंद्यः स्तोतव्यः । वसुभिर्देवैः सजोषाः सह प्रीय-
माणः । आगत्य च हे यद्वा । महन्नामैतत् । हे महन् स त्वं देव देवानां होताह्वा-

तासि । ततो यजीयान् । यष्टशब्दादीयसुनि तुरिष्ठेमेयःस्विति तृचो लोपः ।
यष्टतरः स त्वमिषितोऽस्माभिरध्येषितः प्रार्थितः सन् एतान्देवान्यक्षि । यज ।
हविषा पूजय ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्ना ।

व्यु प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनं ॥४॥

प्राचीनं । बर्हिः । प्रऽदिशा । पृथिव्याः । वस्तोः । अस्याः । वृज्यते । अग्रे । अह्ना ।

वि । ऊं इति । प्रथते । विऽतरं । वरीयः । देवेभ्यः । अदितये । स्योनं ॥४॥

यदिदं प्राचीनं प्रागंचितं प्राङ्मुखं बर्हिरस्ति तदिदं पृथिव्या वेदिलक्षणाया
वस्तोः । वस आच्छादने । तुन्प्रत्ययः । चतुर्थ्यर्थे बहुलं छंदसीति षष्ठी । यद्वा भाव-
लक्षणे तौसुन् द्रष्टव्यः । वसनायाच्छादनार्थमहामये पूर्वाह्णे प्रदिशा प्रकर्षेण
दिश्यमानेन मंचेणास्याः प्राच्या दिशो वृज्यते । स्तूयते । आह्रियते । तथा च
निगमः । त आ वहंति कवयः पुरस्तादित्यादि । तच्चाहतं वरीय उरुतरं बर्हिर्वितरं
विस्तीर्णतरं यथा भवति तथा वि प्रथते । विविधमेव वेद्यां प्रस्तुतं भवति । तथा
देवेभ्योऽदितये वेदिलक्षणायै पृथिव्यै च स्योनं सुखकरं भवति । विस्तीर्णं बर्हिषि
देवाः सुखं निषीदन्ति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयंतां पतिभ्यो न जनयः शुभमानाः ।

देवीं द्वारो बृहती विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥५॥

व्यचस्वतीः । उर्विया । वि । श्रयंतां । पतिभ्यः । न । जनयः । शुभमानाः ।

देवीः । द्वारः । बृहतीः । विश्वंऽइन्वाः । देवेभ्यः । भवत । सुप्रऽअयनाः ॥५॥

व्यचस्वतीः । व्यचो व्यापनं । तद्वत्यः । वा छंदसीति पूर्वसवर्णदीर्घः । ता द्वार-
देवता उर्विया । उरुशब्दाच्चतृतीयैकवचन इयाडियाजीकाराणामुपसंख्यानमिती-
यादेशः । उरुत्वेन वि श्रयंतां । विशेषेणाश्रिता भवन्तु । तच्च दृष्टान्तः । पतिभ्यो न
यथा पतीनामर्थाय संभोगकाले शुभमानाः शोभमाना जनयो जाया विश्रयन्ति
तद्वदस्मिन्कर्मणि विश्रयंतां । हे बृहतीर्महत्यः । हे विश्वमिन्वाः । इविः प्रीणनार्थः ।
तस्मात्कर्मण्युपपदेऽण् । इदित्वाच्चुम् । तत्पुरुषे कृति बहुलमित्यत्र बहुलवचना-

द्वितीयाया अप्यलुक् । सर्वस्य प्रीणयिच्यः । हे द्वारो देवीद्वाराभिमानिन्यो हे देव्यो
यूयं देवेभ्यो देवानामर्थाय सुप्रायणाः सुप्रगमनाः सुविवृता भवत ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठेऽष्टमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

आ सुष्वयंती यजते उपाके उषसानक्ता सदतां नि योनौ ।

दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशं दधाने ॥ ६ ॥

आ । सुस्वयंती इति । यजते इति । उपाके इति । उषसानक्ता । सदतां । नि । योनौ ।

दिव्ये इति । योषणे इति । बृहती इति । सुरुक्मे इति सुऽरुक्मे । अधि । श्रियं ।

शुक्रऽपिशं । दधाने इति ॥ ६ ॥

सुस्वयंती । अय पय गतौ । शतर्युपसर्गस्य सोर्द्विर्वचनं छांदसं । सुष्वयंत्यौ
गच्छंत्यौ । यद्वा स्वपेर्यंतस्य वर्णलोपः । सुष्वापयंत्यौ । यजते यष्टव्ये उपाके उप-
क्रांते उषसानक्ता । उषश्च नक्तं च । इदं उषासोषस इत्युषासादेशः । देवताद्वंद्वे चेति
पूर्वोत्तरपदयोर्युगपत्प्रकृतिस्वरत्वं । अहोरात्रदेव्यौ योनावस्मिन्यज्ञस्थाने नि नि-
तरां नियमेन वा सदतां । आसीदतां । सदेर्लुङि लृदिच्चाच्चेरङ् । कीदृश्ये । दिव्ये
दिविभवे योषणे योषिताविव प्रीणयिच्यौ । यद्वा योषणे समिते परस्परतोऽवि-
विक्ते बृहती गुणैर्महत्यौ सुरुक्मे शोभनदीप्ते । रुक्मं । रोचतेर्मैकप्रत्यये कुत्वे च कृते
रूपं । शुक्रपिशं शोचमानरूपां श्रियमधि दधाने । अधिकं धारयंत्यौ ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजथ्यै ।

प्रचोदयंता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशां दिशंतां ॥ ७ ॥

दैव्या । होतारा । प्रथमा । सुऽवाचा । मिमाना । यज्ञं । मनुषः । यजथ्यै ।

प्रऽचोदयंता । विदथेषु । कारू इति । प्राचीनं । ज्योतिः । प्रऽदिशां । दिशंतां ॥ ७ ॥

दैव्या । देवाद्यजजाविति यज्प्रत्ययः । देवसंबन्धिनौ होतारौ होमनिष्पादकौ
होतृनामकावगत्यादित्यावस्मिन्यज्ञ आसीदतां । कीदृशौ । प्रथमा मनुष्यहोतुः पूर्व-
भाविनौ । सुवाचा शोभनस्तोत्रौ मनुषो मनुष्यस्य सर्वस्य यष्टुर्यजथ्यै यागनिवृत्तये ।
यजेस्तुमर्थे शध्यैन्प्रत्ययः । यज्ञं मिमाना निर्मिमानावुत्पादयंतौ । विदथेषु । विदं-

त्यचर्विजः स्वस्वकर्माणीति विदथा यज्ञाः । तेषु त्विजो यजमानांश्च प्रचोदयन्ता प्रेरयन्तौ । कारु स्तुतीनां कर्तारौ प्राचीनं पूर्वस्यां दिशि यष्टव्यत्वेन स्थितमाहवनीयाख्यं ज्योतिः प्रदिशा प्रकृष्टेनोपदिष्टमार्गेण यज्ञा प्रदिश्यमानेन मन्त्रेण दिशन्ता निर्वहन्तौ ॥

॥ अथाष्टमी ॥

आ नो यज्ञं भारती तूयमेत्विळा मनुष्वदिह चेतयंती ।

तिस्रो देवीर्बहिरेदं स्योनं सरस्वती स्वपसः सदंतु ॥ ८ ॥

आ । नः । यज्ञं । भारती । तूयं । एतु । इळा । मनुष्वत् । इह । चेतयंती ।

तिस्रः । देवीः । बहिः । आ । इदं । स्योनं । सरस्वती । सुऽअपसः । सदंतु ॥ ८ ॥

भारती । भरत आदित्यः । तस्य स्वभूता दीप्तिः । तस्येदमित्यर्थ उत्सादित्वादज् । टिड्ढाणजिति डीप् । नोऽस्मदीयं यज्ञं तूयं क्षिप्रमेतु । आगच्छतु । तथा मनुष्वन्मनुष्यो यथेदं मया कर्तव्यमिति जानाति तद्वच्चेतयन्ती जानतीळा देवी चेहास्मिन्कर्मण्यागच्छतु । तथा सरस्वती च । स्वपसः सुकर्माणः । अप इति कर्मनाम । आप्नोतेरमुन्यापः कर्माख्यायां ह्रस्वः । बहुव्रीहावाद्युदात्तं द्यच्छंदसीत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वं । एतास्तिस्रो देवीर्देव्यः स्योनं सुखकरमिदं बहिरिमं यज्ञमा सदंतु । आसीदंतु । प्राप्नुवंतु । सदेर्लोऽटि सीदादेशभावच्छांदसः ॥

त्वाष्टस्य पशोर्वपायां य इमे इत्येषानुवाक्या । सूचितं च । य इमे द्यावापृथिवी जनित्री तन्नस्तुरीपमध पोषयित्नु । अ० ३. ८. इति ॥

॥ सैषा नवमी ॥

य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिंशद्भुवनानि विश्वा ।

तमद्य होतरिषितो यजीयान्देवं त्वष्टारमिह यस्मि विद्वान् ॥ ९ ॥

यः । इमे इति । द्यावापृथिवी इति । जनित्री इति । रूपैः । अपिंशत् । भुवनानि । विश्वा ।

तं । अद्य । होतः । इषितः । यजीयान् । देवं । त्वष्टारं । इह । यस्मि । विद्वान् ॥ ९ ॥

यस्त्वष्टा देवो जनित्री विश्वस्य जनयिच्याविमे द्यावापृथिवी । इदं दिवो द्यावेति द्यावादेशः । आद्युदात्तः । पृथिवीशब्दो डीषन्तत्वेनाद्युदात्तः । देवताइदं चेति पूर्वोत्तरपदयोः प्रकृतिस्वरत्वं । द्यावापृथिव्यौ रूपैर्देवतिर्यङ्मनुष्याद्याकारैरपिंशदूपवत्या-

वकरोत् । पिश अवयवे तौदादिकः । शे मुचादीनामिति नुमागमः । तथा विश्वा
सर्वाणि भुवनानि भूतजातानि रूपयुक्तान्यकरोत् । हे होतर्यजीयान्यष्टतमो विद्वान्
सर्वे जानंस्त्वमिषितोऽस्माभिरध्येषितः प्रार्थितः सन् इहास्मिन्कर्मण्यद्यास्मिन्दिने
तं त्वष्टारं देवं यक्षि । स्तुतिभिर्हविर्भिर्वा यज । पूजय ॥

॥ अथ दशमी ॥

उपावसृज त्वन्या समंजन्देवानां पार्थ ऋतुथा हवींषि ।

वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदंतु हव्यं मधुना घृतेन ॥ १० ॥

उपऽअवसृज । त्वन्या । संऽअंजन् । देवानां । पार्थः । ऋतुऽथा । हवींषि ।

वनस्पतिः । शमिता । देवः । अग्निः । स्वदंतु । हव्यं । मधुना । घृतेन ॥ १० ॥

हे वनस्पते यूप त्वन्या । आत्मशब्दस्य तृतीयैकवचने यादेशः । मंत्रेष्वाङ्गादे-
रात्मन इत्याकारलोपः । आत्मनैवर्तुयर्तावृत्तौ प्राप्ते काले देवानामर्थाय पार्थः
पशुलक्षणमन्नमन्यानि च हवींषि समंजन् सम्यग्व्यक्तीकुर्वन् उपावसृज । उपागम्य
प्रयच्छ । गतिर्गताविति गतेर्निघातः । किंच वनस्पतिर्योऽयं यूपः शमितैतन्ना-
मको देवः । यद्वा शमिचोऽग्निर्देवो दीप्यमान आहवनीयाख्योऽग्निश्चैते त्रयो
मधुना मधुरेण घृतेन । यद्वा मधुनोदकेन प्रोक्षणोपनयनादिगतेन घृतेन च हव्यं
हवनयोग्यं स्वदंतु । स्वादु कुर्वंतु ॥

॥ अथैकादशी ॥

सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः ।

अस्य होतुः प्रदिश्यतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदंतु देवाः ॥ ११ ॥

सद्यः । जातः । वि । व्यमिमीत । यज्ञं । अग्निः । देवानां । अभवत् । पुरऽगाः ।

अस्य । होतुः । प्रऽदिशि । ऋतस्य । वाचि । स्वाहाऽकृतं । हविः । अदंतु । देवाः ॥ ११ ॥

अयमग्निः सद्यस्तदानीमेव जातो जायमान एव यज्ञं व्यमिमीत । विशेषेण
निर्मिमीते । उत्पादयति । माङ् माने शब्दे च । जौहोत्यादिकः । अत एवाय-
मग्निर्देवानां पुरोगाः प्रथमगामी मुख्योऽभवत् । गमेर्विट्प्रत्यय आत्वे च कृते रूपं ।
ततः प्रदिशि प्रकृष्टायां दिशि प्राच्यामृतस्याहवनीयात्मनागतस्यास्य होतुर्होमनि-
ष्पादकस्याग्नेर्वाचि । अत्र वागाश्रय आस्यं लक्ष्यते । वाच्यास्ये स्वाहाकृतं स्वाहा-

कारेण प्रक्षिप्तं हविः सर्वे देवा अदंतु । भक्षयंतु । इदं सूक्तं यास्केन सम्यगभ्य-
धायि । नि० ८. ५-२९ । तदचानुसंधीयतां ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे नवमो वर्गः ॥

मनीषिण इति दशचै द्वादशं सूक्तं वैरूपस्याष्टादंष्ट्रस्यार्धं त्रैष्टुभमैंद्रं । तथा चा-
नुक्रम्यते । मनीषिणी दशाष्टादंष्ट्र इति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

मनीषिणः प्र भरध्वं मनीषां यथायथा मतयः संति नृणां ।

इंद्रं सत्यैरेरयामा कृतेभिः स हि वीरो गिर्वेणस्युर्विदानः ॥ १ ॥

मनीषिणः । प्र । भरध्वं । मनीषां । यथाऽयथा । मतयः । संति । नृणां ।

इंद्रं । सत्यैः । आ । ईरयाम । कृतेभिः । सः । हि । वीरः । गिर्वेणस्युः । विदानः ॥ १ ॥

हे मनीषिणः स्तोतारो मनीषां मनस ईशिचीं स्तुतिमिंद्राय प्र भरध्वं । कुरुत ।
नृणां कर्मनेतृणां युष्माकं यथायथा मतयः संति भवन्ति तथा बुद्धानुसारेण स्तुतिं
कुरुध्वं । वयं च कृतेभिः कृतैः सत्यैर्यथार्थभूतैः स्तोत्रैरिंद्रमेरयाम । यज्ञं प्रत्यागम-
याम । ईर गतौ । एयंतस्य लोद । हि यतो विदानो जानानः समर्थः स इंद्रो
गिर्वेणस्युः । गीर्भिर्वनन्ति संभजंत इति गीर्वेणसः स्तोतारः । वनतेरसुनि रूपं ।
उपपदस्य दीर्घाभावच्छांदसः । तदंतात्क्यप् । क्वाच्छंदसीत्युप्रत्ययः । स्तोतृन्कामय-
मानः खलु । अतस्तमभिष्टुत ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

ऋतस्य हि सदसो धीतिरद्यौत्सं गार्धेयो वृषभो गोभिरानद् ।

उदतिष्ठन्नविषेणा रवेण महान्ति चित्सं विव्याचा रजांसि ॥ २ ॥

ऋतस्य । हि । सदसः । धीतिः । अद्यौत् । सं । गार्धेयः । वृषभः । गोभिः । आनद् ।

उत् । अतिष्ठत् । तविषेण । रवेण । महान्ति । चित् । सं । विव्याच । रजांसि ॥ २ ॥

ऋतस्योदकस्य सदसः स्थानस्यांतरिक्षस्य धीतिर्धारकः स इंद्रोऽद्यौत् । द्योतते ।
प्रकाशते । हि प्रसिद्धौ । द्युत दीप्तौ । लुङि द्युङ्यो लुङीति परस्मैपदं । त्रैलुक्
छांदसः । हलंतलक्षणा वृद्धिरपि । यडा । अद्यौत् । तादृश इंद्रो यज्ञमभिगच्छति ।
द्यु अभिगमे । आदादिकः । लङ् । उतो वृद्धिलुकि हलीति वृद्धिः । गार्धेयः । सकृत्प्र-

सूता धेनुर्गृष्टिः । तस्या अपत्यं वृषभो गोभिः समानद् । संव्याप्नोति । तथैषोऽपि सर्वं स्वमहिम्ना व्याप्नोति । तथा तविषेण । महन्नामैतत् । महता रवेण शब्देनोदतिष्ठत् । उच्छ्रित उन्नतोऽभवत् । अत एव महांति चिन्महांत्यपि रजांस्युदकानि भुवनानि वा सं विव्याच । संव्याप्नोति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य वेद स हि जिष्णुः पथिकृत्सूर्याय ।

आत्मेनां कृण्वन्नच्युतो भुवन्नोः पतिर्दिवः सनजा अप्रतीतः ॥३॥

इन्द्रः । किल । श्रुत्यै । अस्य । वेद । सः । हि । जिष्णुः । पथिऽकृत् । सूर्याय ।

आत् । मेनां । कृण्वन् । अच्युतः । भुवन् । गोः । पतिः । दिवः । सनऽजाः । अप्रतिऽइतः ॥३॥

अस्यास्मदीयस्य स्तोत्रस्य श्रुत्यै श्रवणायेन्द्रः किलेन्द्र एव वेद । जानाति । स हि स एव जिष्णुः शत्रूणां जयशीलः सूर्याय पथिकृन्मार्गकर्ता भवति । किंच । अच्युतः शत्रुभिरगंतव्यो वृषणश्चस्य मेनामात्मानं कृण्वन् कुर्वन् इन्द्र आत् । आगच्छत्यस्मदीयं यज्ञं । मेनाभवो वृषणश्चस्य सुक्रतो । १. ५१. १३. इति मंत्रांतरं । अस्य गतिदीक्षादानेषु । भौवादिकः । - - । दिवो द्युलोकस्य च पतिर्भुवत् । अभूत् । भवतेलेन्द्र । वाक्यभेदादनिघातः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

इन्द्रो महा महतो अर्णवस्य व्रतामिनादंगिरोभिर्गृणानः ।

पुरुणि चिन्नि तताना रजांसि दाधार यो धरुणं सत्यताता ॥४॥

इन्द्रः । महा । महतः । अर्णवस्य । व्रता । अमिनात् । अंगिरःऽभिः । गृणानः ।

पुरुणि । चित् । नि । ततान् । रजांसि । दाधार । यः । धरुणं । सत्यऽताता ॥४॥

इन्द्रोऽंगिरोभिर्ऋषिभिर्गृणानः स्तूयमानः सन् महतोऽर्णवस्य । अर्णवः सलोपश्चेति वप्रत्ययः । उदकवतो मेघस्य व्रता व्रतानि कर्माणि महा स्वमहिम्नैवा-मिनात् । अहिंसीत् । मीड् हिंसायां । लङि मीनातेर्निगम इति ह्रस्वः । ततः पुरुणि चिद्बहून्वेव रजांस्युदकानि नि ततान् । नीचीनान्यकरोत् । य इन्द्रः सत्यताता सत्यैर्देवैस्तते । यद्वा सत्यशब्दादपि स्वार्थिकस्तातिल् द्रष्टव्यः । सत्ये द्युलोके धरुणं धारकं बलं दाधार । आधारयत् ॥

॥ अथ पंचमी ॥

इंद्रो दिवः प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा वेद सर्वना हंति शुष्णं ।

महीं चिद्ग्रामातनोत्सूर्येण चास्कंभं चित्कंभनेन स्कभीयान् ॥ ५ ॥

इंद्रः । दिवः । प्रतिमानं । पृथिव्याः । विश्वा । वेद । सर्वना । हंति । शुष्णं ।

महीं । चित् । द्यां । आ । अतनोत् । सूर्येण । चास्कंभं । चित् । स्कंभनेन । स्कभीयान् ॥ ५ ॥

दिवो द्युलोकस्य पृथिव्याश्च प्रतिमानं महत्त्वेन प्रतिनिधिरिंद्रो विश्वा सर्वाणि सवना सवनानि वेद । सोमपानार्थं जानाति । शुष्णं सर्वस्य शोषकमेतन्नामानमसुरं हंति । वाक्यभेदादनिघातः । अपि च । महीं चिन्महतीमपि द्यां सूर्येणातनोत् । सर्वत्र प्रकाशयुक्तामकरोत् । स्कभीयान् स्कंभयितृणां मध्ये श्रेष्ठः स स्कंभनेन चिन्निरोधनसाधनेन सामर्थ्येनैव चास्कंभं । द्युलोकमवरुद्धमकरोत् । स्कंभिः सौचो धातुः । लिटि तुजादीनामिति दीर्घः । चित्कंभनेनेत्यत्र संहितायां सलोपः । उत्पूर्वस्य स्तंभेरुदः स्यात्स्तंभोरिति सलोप उक्तः । चित्पूर्वस्य स्कंभेरपि भवति छंदोविषयत्वात् ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे दशमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्तुरदेवस्य शूशुवानस्य मायाः ।

वि धृष्णो अत्र धृषता जघंथायाभवो मघवन्बाह्वोजाः ॥ ६ ॥

वज्रेण । हि । वृत्रहा । वृत्रं । अस्तः । अदेवस्य । शूशुवानस्य । मायाः ।

वि । धृष्णो इति । अत्र । धृषता । जघंथ । अर्थ । अभवः । मघवन् । बाहुः । औजाः ॥ ६ ॥

हे इंद्र वृत्रहा वृत्रस्य हंता वज्रेण वृत्रमस्तः । अस्तृणाः । अवधीः । स्तृणातेर्लिङि बहुलं छंदसीति विकरणस्य लुक् । सिपि गुणः । हियोगादनिघातः । अनंतरं हे धृष्णो धर्षणशील त्वमदेवस्याद्योतमानस्य शूशुवानस्य स्वबलेन वर्धमानस्य तस्य माया धृषता समर्थेन वज्रेणात्रास्मिन्काल एव वि जघंथ । विनाशितवानसि । हतेर्लिङि थल्यभ्यासाच्चेति कुत्वं । अथ हे मघवन् धनवन्निद्र बाह्वोजा भुजबलवानभवः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

सचैत यदुषसः सूर्येण चित्रामस्य केतवो रामविन्दन् ।

आ यन्नक्षत्रं दहशे दिवो न पुनर्यतो नकिरद्वा नु वेद ॥७॥

सचैत । यत् । उषसः । सूर्येण । चित्रां । अस्य । केतवः । रां । अविन्दन् ।

आ । यत् । नक्षत्रं । दहशे । दिवः । न । पुनः । यतः । नकिः । अद्वा । नु । वेद ॥७॥

यद्यदोषस उषःकालाः सूर्येण सूर्यात्मकेन्द्रेण सचैत संगच्छन्ते । सच समवाये भौवादिकः । तदानीमस्य स्वभूताः केतवः सर्वस्य प्रज्ञापका रश्मयश्चित्रां नाना-
वर्णा रां रायं श्रियमविन्दन् । अलभन्त । पुनरुदयानन्तरं यद्यदा दिवो नक्षत्रं न
दहशे न दृश्यते । दहशेः कर्मणि लिट् । यद्योगादनिघातः । तदानीं यतः । शचैतस्य
शसि शतुरनुमो नद्यजादी इति विभक्तेरुदात्तत्वं । सर्वत्र गच्छतीत्यस्य रश्मीन्किर्न
कश्चिन्नु वेद । जानाति । एतदद्वा सत्यमेव ॥

॥ अथाष्टमी ॥

दूरं किल प्रथमा जग्मुरासामिन्द्रस्य याः प्रसवे ससुरापः ।

क्व स्विद्यं क्व बुध आसामापो मध्यं क्व वो नूनमन्तः ॥८॥

दूरं । किल । प्रथमाः । जग्मुः । आसां । इन्द्रस्य । याः । प्रसवे । ससुः । आपः ।

क्व । स्वित् । अयं । क्व । बुधः । आसां । आपः । मध्यं । क्व । वः । नूनं । अन्तः ॥८॥

आसामपां मध्ये प्रथमाः प्रथमगामिन्यस्ता आपो दूरं किल जग्मुः । दूरमेव
गताः । या आप इन्द्रस्य प्रसवे प्रेरणे । पू प्रेरणे । जवसवौ चेति वक्तव्यमित्यप-
वादेऽच् । आथघञ्क्ताजबिचकाणामित्युत्तरपदांतोदात्तत्वं । तस्याज्ञायां ससुः । सरं-
ति गच्छन्ति खलु । अथ प्रत्यक्षकृतः । हे आप आसां युष्माकमयं क्व स्वित् । कुत्र
वर्तते । बुधो मूलं च क्व । तथा वो युष्माकं मध्यं च क्व नूनमिदानीं युष्माकमं-
तोऽवसानं च क्व । सर्वगतत्वादनिर्ज्ञायमानगमना आसन्नित्यर्थः । क्व । किम्शब्दात्
सप्तम्यर्थे किमोऽदित्यप्रत्ययः । ज्ञातीति क्वादेशः । तित्स्वरितः । अन्तः । अमेर्गत्यर्थ-
स्यासिहसीत्यादिना तन्प्रत्ययः ॥

॥ अथ नवमी ॥

सृजः सिंधूरहिना जयसानाँ आदिदेताः प्र विविजे जवेन ।

मुमुक्षमाणा उत या मुमुचेऽधेदेता न रमंते नितित्ताः ॥९॥

सृजः । सिंधून् । अहिना । जयसानान् । आत् । इत् । एताः । प्र । विविजे । जवेन ।

मुमुक्षमाणाः । उत । याः । मुमुचे । अध । इत् । एताः । न । रमंते । निऽतित्ताः ॥९॥

हे इंद्र अहिनाहंत्येन वृत्रेण मेघेन वा जयसानान् । यस्य अदने । अनुदात्तेत् । छंदसि लिटः कानच् । यस्ताः सिंधून् स्यंदमाना अपः सृजः । असृजः । निरगमयः । आदित् । इदवधारणे । अनंतरमेवैता आपो जवेन वेगेन प्र विविजे । सर्वत्रायंतं चलिता बभूवुः । ओविजी भयचलनयोः । उदात्तेत् । लिटीरयो रे । पा० ६. ४. ७६. । इतीरयो रे आदेशः । उतापि च । मुमुक्षमाणा इंद्रेण मोचयितुमिष्टमाणा या आपो मुमुचे । इंद्रेण मोचिता अभूवन् । मुचेः कर्मणि लिट् । अधेदनंतरमेव नितित्ता नितरां श्रुत्वा आपो न रमंते । एकत्र न क्रीडन्ते । किंतु सर्वत्र गमनशीला इत्यर्थः ॥

॥ अथ दशमी ॥

सध्रीचीः सिंधुमुशतीरिवायन्तनाज्जार आरितः पूभिदासां ।

अस्तमा ते पार्थिवा वसून् अस्मे जग्मुः सूनृता इंद्र पूर्वीः ॥१०॥

सध्रीचीः । सिंधुं । उशतीः । इव । आयन् । सनात् । जारः । आरितः । पूः । ऽभित् । आसां ।

अस्तं । आ । ते । पार्थिवा । वसूनि । अस्मे इति । जग्मुः । सूनृताः । इंद्र । पूर्वीः ॥१०॥

अंचतेश्चोपसंख्यानमिति डीप् । अलोपदीर्घौ । वा छंदसीति पूर्वसवर्णदीर्घः । सहांचनाः सहगमना आपः सिंधुं समुद्रं भर्तारमायन् । आगच्छन् । तत्र दृष्टान्तः । उशतीरिव । यथा कामयमानाः स्त्रियः स्वपतिमभिगच्छन्ति तद्वत् । जारः शत्रूणां जारयिता पूभिदिन्द्रः सनाच्चिरादेवासां पामारितः प्रेरकत्वेन स्वामी भवति । हे इंद्र अस्मे अस्माकं स्वभूतानि पार्थिवा पार्थिवानि वसूनि धनवत्प्रीणयितृणि हवींषि पूर्वीर्बह्व्यः सूनृता वाचः स्तुतिलक्षणाश्च ते त्वदीयमस्तं गृहमा जग्मुः । आगच्छन्तु । यद्वा । अस्मदीयाः स्तुतयस्ते गृहं गच्छन्तु । अस्माकं गृहं त्वदीयानि पार्थिवानि धनान्यभिगच्छन्तु । गमेच्छंदसि सार्वकालिकी लिट् ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठ एकादशो वर्गः ॥

इंद्र पिबेति दशर्चं त्रयोदशं सूक्तं चैष्टुभैमंद्रं नभःप्रभेदनी नाम विरूपगोच
ऋषिः । तथा चानुक्रम्यते । इंद्र पिब नभःप्रभेदन इति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

इंद्र पिब प्रतिकामं सुतस्य प्रातःसावस्तव हि पूर्वपीतिः ।

हर्षस्व हंतवे शूर शत्रून् उक्थेभिष्टे वीर्याऽप्र ब्रवाम ॥१॥

इंद्र । पिब । प्रतिऽकामं । सुतस्य । प्रातःऽसावः । तव । हि । पूर्वऽपीतिः ।

हर्षस्व । हंतवे । शूर । शत्रून् । उक्थेभिः । ते । वीर्या । प्र । ब्रवाम ॥१॥

हे इंद्र त्वं प्रतिकामं ये ये कामास्तांस्तान्प्रति । अव्ययीभावसमासः । तस्य स्वरः ।
यथेच्छं सुतस्याभिषुतस्य यो भागस्तुभ्यं दातव्यस्तं पिब । आमंत्रितस्याविद्यमानत्वेन
पादादित्वादिनिघातः । प्रातःसावः प्रातःसवनेऽभिषूयमाणः सोमस्तव हि । तृती-
यार्थे षष्ठी । त्वयैव पूर्वपीतिः प्रथमत एव पातव्यः । यद्वा प्रातःसावः । सप्तम्याः
सुः । प्रातःसवने तवैव प्रथमपानं खलु । ऐंद्रवायवग्रहे ह्यादित एवेन्द्रः पिबन्ति ।
तत्पुरुषे दासीभारादित्वात्पूर्वपदांतोदात्तत्वं । यद्वा बहुव्रीहिः । ततो हे शूर समर्थ
त्वं शत्रून् हंतवे हंतुं हर्षस्व । हृष्टो भव । अथ ते त्वदीयानि वीर्या वृत्रहननादिल-
क्षणानि वीर्याण्युक्थेभिर्कथ्यैः शस्तैः प्र ब्रवाम । प्रकर्षेण वदाम ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

यस्ते रथो मनसो जवीयानेन्द्र तेन सोमपेयाय याहि ।

तूयमा ते हरयः प्र द्रवंतु येभिर्यासि वृषभिर्मंदमानः ॥२॥

यः । ते । रथः । मनसः । जवीयान् । आ । इंद्र । तेन । सोमऽपेयाय । याहि ।

तूयं । आ । ते । हरयः । प्र । द्रवंतु । येभिः । यासि । वृषऽभिः । मंदमानः ॥२॥

हे इंद्र मनसोऽपि जवीयानतिशयेन गंता ते त्वदीयो यो रथोऽस्ति तेन रथेन
सोमपेयायास्तदीयं सोमं पातुमा याहि । आगच्छ । पा पाने । भावेऽचो यत् ।
ईदृतीतीत्वं । आर्धधातुकलक्षणो गुणः । कुटुत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वं । तथा ते त्वदीया
हरयो रथे संयुक्ता अश्वास्तूयं क्षिप्रमाभिमुख्येन प्र द्रवंतु । प्रगच्छंतु । वृषभिः
सेक्तृभिर्येभिर्यैर्मंदमानो मोदमानः सन् यासि गच्छसि । हरी इंद्रस्येति वचना-
दिंद्रस्य द्वावेवाश्वाविति न चोदनीयमात्वा सहस्रमा शतमित्यादिनिगमांतरे दर्श-
नात् । ऋग्वे० ८. १. २४. ॥

॥ अथ तृतीया ॥

हरित्वाता वर्चसा सूर्यस्य श्रेष्ठै रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व ।

अस्माभिरिन्द्र सखिभिर्हुवानः सग्नीचीनो मादयस्वा निषद्य ॥३॥

हरित्वाता । वर्चसा । सूर्यस्य । श्रेष्ठैः । रूपैः । तन्वं । स्पर्शयस्व ।

अस्माभिः । इन्द्र । सखिभिः । हुवानः । सग्नीचीनः । मादयस्व । निषद्य ॥३॥

हे इन्द्र हरित्वाता । हरिच्छब्दान्मतुपो ऋय इति वत्तं । हरिद्वर्णयुक्तेन सूर्यस्य वर्चसा तेजसा तत्सदृशैः श्रेष्ठैः प्रशस्यतमैरात्मीयै रूपैस्तन्वमात्मीयं शरीरं मदीयं वा । यद्वा तायत इति तनूर्यज्ञः । तं स्पर्शयस्व । तेजोयुक्तं कुरु । किंच । सग्नीचीनः । विभाषांचेरदिक्स्त्रियामिति खप्रत्ययः । मरुद्भिः सहांचनस्त्वं सखिभिः सखिभूतैरस्माभिर्हुवान आहूयमानः सन् निषद्य यज्ञे निषण्णो भूत्वा मादयस्व । सोमपानेन दृष्टो भव ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यस्य त्यक्तं महिमानं मदेष्टुमे मही रोदसी नाविविक्तां ।

तदोक्तं आ हरिभिरिन्द्र युक्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमन्नमच्छ ॥४॥

यस्य । त्यक्तं । ते । महिमानं । मदेष्टु । इमे इति । मही इति । रोदसी इति । न । अविविक्तां ।

तत् । ओक्तं । आ । हरिभिः । इन्द्र । युक्तैः । प्रियेभिः । याहि । प्रियं । अन्नं । अच्छ ॥४॥

हे इन्द्र इमे मही महत्यौ रोदसी द्यावापृथिव्यौ यस्य ते तव सोमपानेन जनितेषु मदेष्टु संभूतं त्यक्तं महिमानं नाविविक्तां न पृथक्कुरुतः । किंतु यस्य महिम्येव तिष्ठतः । विचिर् पृथग्भावे । जौहोत्यादिकः । लङि संज्ञापूर्वको विधिरनित्य इत्यभ्यासस्य गुणाभावः । यद्योगादनिघातः । प्रियेभिः प्रियतमै रथे युक्तैर्हरिभिरश्वैः प्रियं प्रीणनकरमन्नं सोमलक्षणमच्छाभिलक्ष्य तदोक्तोऽस्मदीयं यज्ञसदनमा याहि । आगच्छ ॥

॥ अथ पंचमी ॥

यस्य शश्वत्पपिवाँ इन्द्र शत्रूननानुकृत्या रण्यां चकर्थ ।

स ते पुरंधिं तविषीमियति स ते मदाय सुत इन्द्र सोमः ॥५॥

यस्य । शश्वत् । पपिऽवान् । इंद्र । शश्वन् । अननुऽकृत्या । रण्या । चकर्थ ।
सः । ते । पुरंऽधि । तविषी । इयति । सः । ते । मदाय । सुतः । इंद्र । सोमः ॥ ५ ॥

हे इंद्र पपिवान् । पिबतेः कसौ वस्वेकाजाह्वसामितीडागमः । सोमं पीत-
वांस्त्वं । अनानुकृत्यानुकरणरहितेन सकृत्प्रहारेण शश्वहननसमर्थेन रण्या सांयुगी-
नेनायुधेन । रणशब्दात्साध्वर्थे प्राग्घितीयो यत् । यस्य यजमानस्य शश्वज्जश्वद्वह्वारं
चकर्थ हतवानसि । कृज् हिंसायां । लिटि थलि यद्योगादनिघाते लिप्स्वरः । स
यष्टा ते त्वर्थं तविषीं महतीं पुरंधिं बह्वीं स्तुतिमियति । प्रेरयति । ऋ गतौ ।
जौहोत्यादिकः । अतिपिपत्योरित्यभ्यासस्येत्वं । अभ्यासस्यासवर्ण इतीयङ् । हे इंद्र
सुतोऽभिषुतः स सोमस्ते मदाय समर्थो भवति । यद्वा । स यष्टा सुतः सोमः ।
सुव्यत्ययः । अभिषुतं सोमं त्वन्मदाय प्रेरयति ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे द्वादशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

इदं ते पाचं सनवित्तमिन्द्र पिबा सोममेना शतक्रतो ।
पूर्ण आहावो मदिरस्य मध्वो यं विश्व इदंभिहर्षयति देवाः ॥ ६ ॥
इदं ते । पाचं । सनऽवित्तं । इंद्र । पिब । सोम । एना । शतक्रतो इति शतऽक्रतो ।
पूर्णः । आऽहावः । मदिरस्य । मध्वः । यं । विश्वे । इत् । अभिऽहर्षयति । देवाः ॥ ६ ॥

हे इंद्र ते त्वर्थं पाचं चमसादिकं सनवित्तं । अस्माभिश्चिरादेव लब्धं । विद्व
लाभे । कर्मणि निष्ठा । हे शतक्रतो बहुकर्मन्निद्रैनेतेन पात्रेण सोमं पिब । यतो
मदिरस्य मदकरस्य मध्वो मधुनः सोमस्याहावः पानस्थानीयपात्रविशेषः पूर्णः
पूरितोऽभूत् । हेज् स्पर्धायां । निपानमाहाव इति निपातितः । स्तुतिभिराहूयमाना
देवा अत्र सोमं पिबन्तीति । याथादिस्वरः । यमिद्यमाहावमेव विश्वे सर्वे देवा
अभिहर्षयति । अभिकामयन्ते । हर्ष गतिकांत्योः । भौवादिकः । यद्योगात्त्रिङो नि-
घाताभावे तिङि चोदात्तवतीति गतेर्निघातः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

वि हि त्वामिन्द्र पुरुधा जनासो हितप्रयसो वृषभ ह्वयन्ते ।
अस्माकं ते मधुमत्तमानीमा भुवन्सवना तेषु हर्ष ॥ ७ ॥

वि । हि । त्वां । इंद्र । पुरुधा । जनासः । हितऽप्रयसः । वृषभ । ह्वयंते ।

अस्माकं । ते । मधुमत्ऽतमानि । इमा । भुवन् । सर्वना । तेषु । हर्य ॥ ७ ॥

हे इंद्र वृषभ कामानां वर्षक हितप्रयसः । प्रय इत्यन्ननाम । प्रीणनकारित्वात् । संभृतहविष्का जनासो जनाः पुरुधा बहुधा । हिरवधारणे । त्वामेव वि ह्वयंते । विविधमाह्वयंति । ह्वेज् स्पर्धायां । निसमुपविभ्यो ह्व इत्यात्मनेपदं । अस्माकं स्वभूतानीमेमानि सवना सवनानि ते त्वदर्थं मधुमत्तमान्यतिशयेन सोमवंति भुवन् । अभवन् । तस्मात्त्वं तेषु सवनेषु हर्य । सोमान्कामयस्व ॥

॥ अथाष्टमी ॥

प्र त इंद्र पूर्याणि प्र नूनं वीर्या वोचं प्रथमा कृतानि ।

सतीनमन्युरश्रथायो अर्द्रिं सुवेदनामकृणो ब्रह्मणे गां ॥ ८ ॥

प्र । ते । इंद्र । पूर्याणि । प्र । नूनं । वीर्या । वोचं । प्रथमा । कृतानि ।

सतीनऽमन्युः । अश्रथयः । अर्द्रिं । सुऽवेदनां । अकृणोः । ब्रह्मणे । गां ॥ ८ ॥

हे इंद्र ते त्वदीयानि प्रथमादितः कृतानि पूर्याणि पुरातनानि च वीर्या वीर्याणि नूनमिदानीं प्र वोचं । प्रकर्षेण वदामि । एकः प्रशब्दः पूरणः । वोचं । लुङि ब्रुवो वचिः । च्लेरङ् । कानि तानि । सतीनमन्युः । सतीनमित्युदकनाम । उदकाभिवर्षणबुद्धियुक्तस्त्वमर्द्रिं मेघमश्रथयः । वज्रेणाहिंसीः । ब्रह्मणे बृहस्पतये गां पणिभिरपहतां सुवेदनां सुष्ठु ज्ञापनीयामकृणोः । अकरोरित्यादीनि ॥

॥ अथ नवमी ॥

नि षु सीद गणपते गणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनां ।

न ऋते त्वत्क्रियते किं चनारे महामर्के मघवच्चित्रमर्चं ॥ ९ ॥

नि । सु । सीद । गणऽपते । गणेषु । त्वां । आहुः । विप्रऽतमं । कवीनां ।

न । ऋते । त्वत् । क्रियते । किं । चन । आरे । महं । अर्के । मघऽवन् । चित्रं । अर्चं ॥ ९ ॥

हे गणपते त्वं गणेषु स्तोतृगणेषु सु सुष्ठु नि षीद । स्तुतिश्रवणार्थं निषण्णो भव । यतः कवीनां क्रांतप्रज्ञानां मध्ये त्वा त्वां विप्रतममतिशयेन मेधाविनमित्याहुः । किंच त्वद्वते । अन्यारादितरर्त इति पंचमी । त्वां वर्जयित्वा किं चन कर्मरे दूरे समीपे वा न क्रियते । तस्माच्चिषीद । ततो हे मघवन् धनवन्निद्र महं महान्त-

मर्कमर्चनीयमस्मदीयं त्रिवृत्पंचदशादिलक्षणं स्तोमं चित्रं नानारूपं कृत्वा च ।
पूजय । विधेहि । अर्च पूजायां । भौवादिकः ॥

॥ अथ दशमी ॥

अभिख्या नो मघवन्नाधमानान्सखे बोधि वसुपते सखीनां ।

रणं कृधि रणकृतसत्यशुष्माभक्ते चिदा भजा राये अस्मान् ॥ १० ॥

अभिऽख्या । नः । मघऽवन् । नाधमानान् । सखे । बोधि । वसुऽपते । सखीनां ।

रणं । कृधि । रणऽकृत् । सत्यऽशुष्म । अभक्ते । चित् । आ । भज । राये । अस्मान् ॥ १० ॥

हे मघवन् धनवन्निद्र नाधमानान् । नाधु नाधु याज्ञोपतापैश्वर्याशीःषु । भौ-
वादिकः । अनुदात्तेत् । याचमानान्नोऽस्मानभिख्याभिख्यापनेन तेजसा युक्तान्कुरु ।
प्रसिद्धान्वा कुरु । हे सखे धनदानेन हे वसुपते वसूनां स्वामिन् त्वं सखीनां स्तोतृ-
त्वेन सखिभूतानामस्माकं स्वभूतानि स्तोत्राणि बोधि । बुध्यस्व । बुध अवगमने ।
भौवादिकः । लोटि छांदसः शपो लुक् । छंदस्युभयथेति हेरार्धधातुकत्वेनाडित्वा-
दङितश्चेति हेर्धिर्भावः । अत एव गुणः । सार्वधातुकत्वेन डित्वादंतोदात्तत्वं । वर्ण-
लोपश्छांदसः । हे रणकृत् शत्रुभिः सह युद्धकर्तः अत एव हे सत्यशुष्म यथार्थ-
बलोपेत त्वं रणं कृधि । कुरु । शत्रूञ्जहि । करोतेर्लोटि श्रुशृणुपृकृवृभ्यश्छंदसीति
हेर्धिः । किंच । अभक्ते चिदसंभजनीये स्थानेऽप्यस्मान्नाये धनाया भजा । भागिनः
कुरु । द्व्यचोऽतस्तिङ् इति संहितायां दीर्घः ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे त्रयोदशो वर्गः ॥

॥ इति सायणाचार्यविरचिते दशतय्यां दशमे मंडले नवमोऽनुवाकः ॥

दशमेऽनुवाके षोडश सूक्तानि । तत्र तमस्येति दशर्चं प्रथमं सूक्तमैंद्रं । शत-
प्रभेदनो नाम वैरूप ऋषिः । अंत्या चिष्टुप् शिष्टा जगत्यः । तथा चानुक्रांतं ।
तमस्य शतप्रभेदनस्त्रिष्टुवंतमिति ॥ दशरात्रस्याष्टमेऽहनि मरुत्वतीय एतत्सूक्तं ।
सूचितं च । तमस्य द्यावापृथिवी महौ इंद्रो नृवदिति मरुत्वतीयं । आ० ८. ७. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्देवैरनु शुष्ममावतां ।

यदैकृण्वानो महिमानमिन्द्रियं पीत्वा सोमस्य क्रतुमाँ अवर्धत ॥ १ ॥

तं। अस्य। द्यावापृथिवी इति। सऽचेतसा। विश्वेभिः। देवैः। अनु। शुष्मं। आवतां।
यत्। ऐत्। कृण्वानः। महिमानं। इन्द्रियं। पीत्वी। सोमस्य। ऋतुऽमान्। अवर्धत॥१॥

सचेतसा सह चेतयंत्यौ द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्यौ विश्वेभिः सर्वेभिः सर्वैर्देवैः
सह। अस्य। अन्वादेशेऽशदेशोऽनुदात्तः। एतस्येन्द्रस्य तं शुष्मं शत्रूणां शोषकं बल-
मन्वावतां। रक्षतां। तस्य बलं पूर्वमस्मानक्षतु। पश्चादेते अपि रक्षतामिति भावः।
अवतेर्लुङ्। कृण्वानो वृत्रवधादिकं कुर्वाणः स महिमानमिन्द्रियमिन्द्रस्यात्मनः
पर्याप्तं वीर्यं च यद्यदैत्प्राप्नोत्। इण् गतौ। आदादिकः। आडजादीनामित्याडा-
गमः। तदा ऋतुमान्कर्मवान् स सोमस्य पीत्वी सोमं पीत्वावर्धत। क्रियायहणं
कर्तव्यमिति कर्मणः संप्रदानसंज्ञा। चतुर्थ्यर्थे बहुलं छंदसीति षष्ठी। पीत्वी।
स्नात्वाद्यश्चेति निपातितः॥

॥ अथ द्वितीया ॥

तमस्य विष्णुर्महिमानमोजसांशुं दधन्वान्मधुनो वि रप्शते।

देवेभिरिंद्रो मघवा सयावभिर्वृत्रं जघन्वा अभववरेण्यः॥२॥

तं। अस्य। विष्णुः। महिमानं। ओजसा। अंशुं। दधन्वान्। मधुनः। वि। रप्शते।

देवैभिः। इंद्रः। मघऽवा। सयावऽभिः। वृत्रं। जघन्वान्। अभवत्। वरेण्यः॥२॥

विष्णुरेतन्नामकः। व्याप्नो यज्ञो वा। मधुनो मदकरस्य सोमस्यांशुं लताखंडं
दधन्वान् प्रेरयन्। धवेर्गत्यर्थस्य क्साविदिह्वान्नुमागमे कृते वलि लोपः। ओजसा
स्ववीर्येण संजातमस्येन्द्रस्य तं महिमानं वि रप्शते। विविधं शब्दयति। स्तौति।
मघवा धनवान् सयावभिः। यातेरातो मनिन्निति क्निप्। सहगंतृभिर्देवेभिर्देवैर्म-
रुद्भिश्च वृत्रं जघन्वान् हतवान्। इंद्रो वरेण्यः सर्वैर्वरेणीयः संभजनीयोऽभवत्॥

॥ अथ तृतीया ॥

वृत्रेण यदहिना बिभ्रदायुधा समस्थिथा युधये शंसमाविदे।

विश्वे ते अत्र मरुतः सह त्मनावर्धन्वय महिमानमिन्द्रियं॥३॥

वृत्रेण। यत्। अहिना। बिभ्रत्। आयुधा। संऽअस्थिथाः। युधये। शंसं। आऽविदे।

विश्वे। ते। अत्र। मरुतः। सह। त्मना। अवर्धन्। उय। महिमानं। इन्द्रियं॥३॥

युधये योधनायायुधायुधानि वज्रादीनि बिभ्रद्धारयन्निद्रस्त्वं यद्यदाहिनाहंतव्येन

वृत्रेण समस्थिताः सहास्थाः । तिष्ठतेर्लुङि समवप्रविभ्यः स्थ इत्यात्मनेपदं । स्या-
घोरिच्चेति सिचः कित्त्वमिकारश्चांतादेशः । ह्रस्वादंगादिति सिचो लोपः । यद्यो-
गादनिघातः । तिङि चोदात्तवतीति गतेर्निघातः । तदाविदे । कृत्यार्थे केप्रत्ययः ।
तव वृत्रवधादिकं वीर्यं प्रज्ञापयितुं शंसं । अशंसं । शस्त्रैरहं स्तौमि । शंसु स्तुतौ ।
लङ् । वाक्यभेदादनिघातः । किंच । हे उग्रोद्गूर्णबल अत्रास्मिन्काल एव ते त्वदीयं
महिमानमिन्द्रियं वीर्यं च विश्वे सर्वे मरुतस्मनात्मना सहैवावर्धन् । वर्णलोप-
श्छांदसः । अवर्धयन् । मरुतो हींद्रस्य वीर्यं भवन्ति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

जज्ञान एव व्यबाधत स्पृधः प्रापश्यद्बीरो अभि पौंस्यं रणं ।

अवृश्चदद्रिमव सस्यदः सृजदस्तभान्नाकं स्वपस्यया पृथुं ॥४॥

जज्ञानः । एव । वि । अबाधत । स्पृधः । प्र । अपश्यत् । वीरः । अभि । पौंस्यं । रणं ।

अवृश्चत् । अद्रिं । अव । सस्यदः । सृजत् । अस्तभान्नाकं । सुऽअपस्यया । पृथुं ॥४॥

स इंद्रो जज्ञान एव । जनी प्रादुर्भावे । छांदसस्य लिटः कानच् । जायमान
एव स्पृधः शत्रून्व्यबाधत । अत्यर्थमपीडयत् । स्पृधः । स्पर्धा संघर्षे । क्तिप् । अप-
स्पृधेयामिति निपातनेनैकत्र संप्रसारणदर्शनादत्रापि भवति । अत एव वीरः
समर्थः स रणं संग्रामभिलक्ष्य पौंस्यमात्मीयं बलं प्रापश्यत् । अस्यैतावद्बल-
मिति प्रकर्षेण पश्यति । जानाति । किंच । अद्रिं मेघमवृश्चत् । वर्षणार्थमच्छिनत् ।
अनंतरं सस्यदः । स्यंदू प्रस्रवणे । क्तिप् । शसि नलोपः । सह स्यंदमाना अपोऽव
सृजत् । अवाङ्मुखमसृजत् । निरगमयत् । तथा स पृथुं महान्तं नाकं द्युलोकं
स्वपस्यया । सुप आत्मनः क्यच् । अ प्रत्ययादिति स्त्रियामप्रत्ययः । शोभनकर्मच्छ-
यास्तभान्नाकं । निरुद्धमकरोत् । स्तंभिः सौत्रो धातुः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

आदिंद्रः सचा तविषीरपत्यत् वरीयो द्यावापृथिवी अबाधत ।

अवाभरद्भृषितो वज्रमायसं शेवं मित्राय वरुणाय दानुषे ॥५॥

आत् । इंद्रः । सचा । तविषीः । अपत्यत् । वरीयः । द्यावापृथिवी इति । अबाधत ।

अव । अभरत् । धृषितः । वज्रं । आयसं । शेवं । मित्राय । वरुणाय । दानुषे ॥५॥

आदपि च स इन्द्रस्तविषीर्महतीः सेनाः सत्रा सहैवापत्यत । अगच्छत् । पद-
गतौ । दैवादिकः । वर्णव्यत्ययः । यद्वा पत्यत इत्यैश्वर्यकर्मा । सेनानामीष्टे । तासा-
मीश्वरोऽभवदित्यर्थः । स एव द्यावापृथिवी द्यावापृथिव्यौ वरीयः । तृतीयायाः
सुः । उरुतरेण महिम्नाबाधत । तयोरंतःस्थिताञ्जन्वधौदित्यर्थः । धृषितः शत्रु-
वधे प्रगल्भः सन् आयसमयोमयं वज्रमवाभरत् । अधारयत् । किमर्थं । मित्राय
वरुणाय दाशुषे हविर्दत्तवते यज्वने च शेवं सुखं कर्तुं ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे चतुर्दशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यो विरप्श्निं ऋघायतो अरंहयंत मन्यवे ।

वृचं यदुयो व्यवृश्चदोजसापो बिभ्रतं तमसा परीवृतं ॥ ६ ॥

इन्द्रस्य । अत्र । तविषीभ्यः । विरप्श्निः । ऋघायतः । अरंहयंत । मन्यवे ।

वृचं । यत् । उयः । वि । अवृश्चत् । ओजसा । अपः । बिभ्रतं । तमसा । परिऽवृतं ॥ ६ ॥

अत्रास्मिन्काल एव विरप्श्निनो महतो विविधं शब्दायमानस्य वर्धायतः
शत्रून्हिंसत इन्द्रस्य तविषीभ्यः । षष्ठ्यर्थे चतुर्थी । बलानां मन्यवे प्रख्यापना-
यारंहयंत । आपो निरगच्छन् । रहिर्गत्यर्थः । उय उद्गूर्णः सोऽप उदकानि बिभ्रतं
धारयंतं तमसा परीवृतं परितो वेष्टितं । वृणोतेः कर्मणि क्तः । गतिरनंतर इति
स्वरः । संहितायामुपसर्गस्य घञि । पा० ६. ३. १२२. । इति दीर्घः । तं वृचं यद्य-
स्मिन्काल ओजसा स्ववीर्येण व्यवृश्चत् अत्यर्थमवधीत् ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

या वीर्याणि प्रथमानि कर्त्वा महित्वेभिर्यतमानौ समीयतुः ।

धातं तमोऽव दध्वसे हत इन्द्रो महा पूर्वहूतावपत्यत ॥ ७ ॥

या । वीर्याणि । प्रथमानि । कर्त्वा । महिऽत्वेभिः । यतमानौ । संऽइयतुः ।

धातं । तमः । अव । दध्वसे । हते । इन्द्रः । महा । पूर्वऽहूतौ । अपत्यत ॥ ७ ॥

महित्वेभिर्महनीयैः स्वबलैर्यतमानौ युद्धाय प्रयत्नं कुर्वताविन्द्रवृचौ प्रथमानि
पूर्वभावीनि कर्त्वा । कृत्यार्थे त्वग्रत्ययः । कर्त्तव्यानि यानि वीर्याणि समीयतुः संयो-
जयामासतुः । इण् गतौ । लिटि दीर्घ इणः कितीति दीर्घः । तयोर्मध्य इङ्रेण वृचे

हते सति ध्वांतमतिनिविडं तमोऽव दधसे । अवधस्तं विनष्टमभूत् । ध्वंसेर्लिट् ।
कित्वात्तलोपः । इन्द्रस्तु महा स्वमहिम्ना पूर्वहूतौ प्रथमाह्वानेऽपत्यत् । अगच्छत् ।
शूराणां मध्येऽयमेव प्रथममाहूयमानोऽभवदित्यर्थः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

विश्वे देवासो अध वृष्यानि तेऽवर्धयन्सोमवत्या वचस्यया ।

रङ्गं वृत्रमहिमिन्द्रस्य हन्मनाग्निर्न जंभैस्तृषुन्मावयत् ॥ ८ ॥

विश्वे । देवासः । अध । वृष्यानि । ते । अवर्धयन् । सोमऽवत्या । वचस्यया ।

रङ्गं । वृत्रं । अहिं । इन्द्रस्य । हन्मना । अग्निः । न । जंभैः । तृषु । अन् । आवयत् ॥ ८ ॥

हे इन्द्र अध वृत्रहननानंतरं विश्वे देवासो देवा ऋत्विजः सोमवत्या सोमयुक्तया वचस्यया स्तुतीच्छया ते त्वदीयानि वृष्यानि बलान्यवर्धयन् । वर्धयन्ति । इन्द्रस्य हन्मना हननसाधनेन वज्रेण रङ्गं । रथ हिंसासंराद्धोः । हिंसितमहिं वृत्रमपामा-
वरकं मेघं तृषु शीघ्रमन्नमावयत् । अभक्षयत् । तज्जन्येनोदकेन संपादितमन्नं जनो
ऽभक्षयदित्यर्थः । आवयतिरत्तिकर्मा । तत्र दृष्टांतः । अग्निर्न । यथाग्निर्जंभैरात्मी-
यैर्देतैरन्नं भक्षयति तद्वत् ॥

॥ अथ नवमी ॥

भूरि दक्षेभिर्वचनेभिर्ऋक्भिः सख्येभिः सख्यानि प्र वोचत ।

इन्द्रो धुनिं च चुमुरिं च दंभयञ्छ्वा मनस्या ऋणुते दभीतये ॥ ९ ॥

भूरि । दक्षेभिः । वचनेभिः । ऋक्भिः । सख्येभिः । सख्यानि । प्र । वोचत् ।

इन्द्रः । धुनिं । च । चुमुरिं । च । दंभयन् । अश्वाऽमनस्या । ऋणुते । दभीतये ॥ ९ ॥

हे स्तोतारो दक्षेभिर्वर्धनहेतुभिर्ऋक्भिः । इन्द्रसीवनिपाविति वनिप्रत्ययः ।
अयस्मयादित्वेन भत्वाज्जस्वाभावः । पदत्वात्कुलं । मंत्रयुक्तैः सख्येभिः । तदर्हतीत्यर्थे
इन्द्रसि चेति यत्प्रत्ययः । सख्युरिन्द्रस्य योग्यैर्वचनेभिर्वचनैः स्तोत्रैः सख्यानि स्तुत्य-
स्तोतृलक्षणान्यभिलक्ष्य भूरि बहुवारमिन्द्रं प्र वोचत । प्रब्रूत । अभिष्टुत । इन्द्रस्तु
दभीतय एतन्नामकाय राजर्षये धुनिं च चुमुरिं चैतन्नामकौ द्वावसुरौ दंभयन् हिंसन्
अश्वा मनस्या । मनःशब्दात्क्यच् । अश्वायुक्तया मनस इच्छया ऋणुते । युष्माभिः
कृतानि स्तोत्राणि ऋणोति ॥

॥ अथ दशमी ॥

त्वं पुरुषाया भरा स्वश्वा येभिर्मसैर्निवचनानि शंसन् ।

सुगेभिर्विश्वा दुरिता तरेम विदो षु ण उर्विया गाधमद्य ॥१०॥

त्वं । पुरुषा । आ । भरा । सुऽअश्वा । येभिः । मसैः । निऽवचनानि । शंसन् ।

सुऽगेभिः । विश्वा । दुऽइता । तरेम । विदो इति । सु । नः । उर्विया । गाधं । अद्य ॥१०॥

हे इंद्र त्वं स्वश्वा स्वश्वानि शोभनाश्वयुक्तानि पुरुषाणि बहूनि धनानि मह्यमा
भर । आहर । प्रयच्छ । निवचनानि नितरां वक्तव्यानि स्तोत्राणि शंसन्नहं येभिर्ध-
नैर्मसैः । मन्यतिरर्चतिकर्मा । देवान्पूजयानि तानि देहि । मन्यतेर्लेटि बहुलं छंद-
सीति विकरणस्य लुक् । सिप्यडागमः । सिपः पितृनानुदात्तत्वाद्वातुस्वरः । सुगेभिः
सुष्ठु गंत्यैस्तेर्धनैः स्तोत्रैर्वा विश्वा सर्वाणि दुरिता दुरितानि पापानि तरेम । हे
इंद्र अद्यास्मिन्कर्मणि गाधं ग्रथ्यमानं क्रियमाणं नोऽस्मदीयं स्तोत्रमुर्वियोरुत्वेन
बहुमानेन सु सुष्ठु विदो । विद उ । जानीह्येव ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे पंचदशो वर्गः ॥

घर्मेति दशर्चं द्वितीयं सूक्तं । सधिनोम वैरूप ऋषिः । तपसः पुत्रो घर्मो वा ।
चतुर्थी जगती । शिष्टास्त्रिष्टुभः । तथा चानुक्रांतं । घर्मा सध्रिस्तापसो वा घर्मो
वैश्वदेवं चतुर्थी जगतीति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

घर्मा समंता चिवृतं व्यापतुस्तयोर्जुष्टिं मातरिश्वा जगाम ।

दिवस्पयो दिधिषाणा अवेषन्विदुर्देवाः सहसामानमर्के ॥१॥

घर्मा । संऽअंता । चिऽवृतं । वि । आपतुः । तयोः । जुष्टिं । मातरिश्वा । जगाम ।

दिवः । पयः । दिधिषाणाः । अवेषन् । विदुः । देवाः । सहऽसामानं । अर्के ॥१॥

समंता समंतौ संख्याप्रदिगंतौ घर्मा । घृ क्षरणदीप्तोः । घर्मो दीप्यमानावग्न्या-
दित्यौ । चिवृतं । चयो वा इमे चिवृतो लोका इत्याम्नानात् । चैलोक्यं व्यापतुः ।
स्वतेजोभिर्व्याप्तवन्तौ । मातरिश्वांतरिक्षे वर्तमानो वायुस्तयोरग्न्यादित्ययोर्जुष्टिं प्री-
तिं जगाम । गतवान् । यदा सहसामानं । सामशब्द उपलक्षकः । वेदचयतेजः-
सहितं । सर्वं तेजः सामरूपं ह शश्वदित्याम्नानात् । ईदृशमर्कमर्चनीयं सूर्यं देवा

दीप्यमानाः स्वरश्मयो विदुर्विविदुः । लेभिरे । प्रापुः । तदा दिधिषाणा लोक-
धारणशीलास्ते दिवो द्युलोकस्य संबन्धि पय उदकमवेषन् । व्याप्तवन्तः । ववर्षु-
रित्यर्थः । दिवस्पय इत्यत्र षष्ठ्याः पतिपुत्रेति सत्त्वं । दिधिषाणाः । धिष धारणे ।
चानश् । शपः श्रुः । यद्वा धि धारणे । सनन्तस्य चानश् । अज्जगमां सनीति
दीर्घाभावच्छादसः । यद्वा समन्तौ संगतौ घर्मौ स्वयं दीप्यमानौ जीवेश्वरौ चिवृतं
सत्त्वरजस्तमोगुणात्मिकां मायां व्यापतुः । नियन्तृनियन्तव्यभावेन मातरिश्वा परमा-
त्मा तयोर्जुष्टिं संभोक्तव्यपदार्थैः संजातां प्रीतिं जगाम । गतवान् । तं परमात्मानं
वेदमयमिमं सूर्यमिति देवा जानन्ति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

ति॒स्रो दे॒ष्टाय॒ नि॒र्जृ॒तीरूपा॒सते दी॒र्घश्चु॒तो वि हि जा॒नन्ति॒ वह्म॑यः ।

तासां॑ नि चि॒क्युः क॒वयो॑ नि॒दानं॑ परेषु॒ या गुह्येषु॑ व्र॒तेषु॑ ॥ २ ॥

ति॒स्रः । दे॒ष्टाय॑ । निः॒र्जृ॒तीः । उप॑ । आ॒सते॒ । दी॒र्घः॒श्चु॒तः । वि॒ । हि॒ । जा॒नन्ति॑ । वह्म॑यः ।

तासां॑ । नि॒ । चि॒क्युः । क॒वयः॑ । नि॒दानं॑ । परेषु॒ । याः । गुह्येषु॑ । व्र॒तेषु॑ ॥ २ ॥

निर्जृतीः । पृथिवीनामैतत् । अनेनेतरलोकावुपलक्ष्येते । तत्राधिष्ठितास्ति-
स्रोऽग्न्यादिदेवता देष्टाय हविषां प्रदानायोपासते । यजमाना उपासनं कुर्वन्ते ।
ततो दीर्घश्चुतः प्रभूतकीर्त्तयो वह्नयो जगतः प्रापिकास्ता देवता वि जानन्ति । एतैः
कृतमुपासनां मन्वत एव । यद्वा निर्जृतीः । निःशेषेणर्द्धेति गच्छन्तीति निर्जृ-
तयः । तास्तिस्रः सृष्टिस्थितिसंहर्तृर्देष्टायात्मनः कर्मभोगदानायोपासते ते दीर्घश्चुतो
दीर्घं संसारे शृण्वन्तो मन्तव्यदृश्यादिपदार्थं जानन्तो मन्त्रदृश्यादिरूपमजानन्त इत्यर्थः ।
अत एव वह्नयः संसारस्य वोढारस्ता न जानन्ति । कवयः क्रांतदर्शिनस्तु तासां
सृष्ट्यादीनामग्न्यादीनां वा निदानं मूलकारणं परमात्मानं नि चिक्युः । नितरां
चिन्वन्ति जानन्ति । परेषूक्तृष्टेषु वा गुह्येषु वा गोप्येषु कर्मसु यमनियमादिषु व्रतेषु
याः प्रवृत्तयः सन्ति तासां निदानं नि चिक्युः । जानन्ति । चिञ् चयने । लिटि
विभाषांचेरित्यभ्यासादुत्तरस्य कवर्णादेशः । यद्वा । चायतेर्लिटि चायः की । पा० ६.
१. ३५. । इति छंदसि कीत्यादेशः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

चतुष्कपर्दा युवतिः सुपेशा घृतप्रतीका वयुनानि वस्ते ।

तस्यां सुपर्णा वृषणा नि षेदतुर्यत्र देवा दधिरे भागधेयं ॥३॥

चतुःकपर्दा । युवतिः । सुपेशाः । घृतप्रतीका । वयुनानि । वस्ते ।

तस्यां । सुपर्णा । वृषणा । नि । षेदतुः । यत्र । देवाः । दधिरे । भागधेयं ॥३॥

चतुष्कपर्दा चतुष्कोणा युवतिः स्त्रीरूपा सुपेशाः शोभनालंकारा घृतप्रतीका घृतप्रमुखहविष्कैतादृशी वेदिर्वयुनानि ज्ञातव्यानि पदार्थजातानि कर्माणि स्तोत्राणि वा वस्ते । आच्छादयति । तस्यां वेद्यां वृषणा वृषणौ हविषां वर्धितारौ सुपर्णा सुपर्णौ सुपतनौ जायापती यजमानब्रह्माणौ वा नि षेदतुः । निषण्णौ भवतः । यत्र यस्यां वेद्यां देवा अग्न्यादयो भागधेयं । स्वार्थिको धेयप्रत्ययः । स्वस्वभागं हविर्दधिरे । धारयन्ति ॥ यद्वा चतुष्कपर्दा नामाख्यातोपसर्गनिपाताश्चत्वारः कपर्दस्थानीया यस्याः सा युवतिस्तरुणी नित्या घृतप्रतीका दीप्यमानवर्णावयवैषौपनिषदी वाग्वयुनानि ज्ञानानि वस्ते । आच्छादयति । तस्यां वाचि सुपर्णा सुपर्णौ जीवपरमात्मानौ निषण्णौ भवतः । यत्र । इतराभ्योऽपि दृश्यन्त इति तृतीयार्थे चल्प्रप्रत्ययः । यया वाचा देवा भागं धारयन्ति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश स इदं विश्वं भुवनं वि चष्टे ।

तं पाकेन मनसापश्यमन्तितस्तं माता रेळिह स उ रेळिह मातरं ॥४॥

एकः । सुपर्णः । सः । समुद्रं । आ । विवेश । सः । इदं । विश्वं । भुवनं । वि । चष्टे ।

तं । पाकेन । मनसा । अपश्यं । अन्तितः । तं । माता । रेळिह । सः । उं इति । रेळिह ।

मातरं ॥४॥

एकः सर्वकार्येष्वसहायः सुपर्णः सुपतनो मध्यमस्थानो देवः समुद्रमन्तरिक्षमा विवेश । आविशति । आविश्य च स इदं विश्वं सर्वं भुवनं भूतजातं वि चष्टे । अनुयाह्यतयाभिपश्यति । तमेवंरूपं देवं पाकेन परिपक्वेन मनसांतितः समीपेऽहमपश्यं । अदर्शं । किंच मातोदकानां निर्मात्री माध्यमिका वाक् तां रेळिह । आस्वादयति । उपजीवनमात्रमत्र लक्ष्यते । स उ स खलु मातरं वाचं रेळिह ।

लेढि । तामेवोपजीवति । लिह आस्वादने ॥ यद्वा सुपर्णः पक्षवान् निरोधार-
संचार्येकः प्राणवायुः परमात्मा वा समुद्रं । समुद्रवंत्यापोऽस्मादिति समुद्रमंतरिक्षं ।
यद्वा समुद्रं सर्वतो गमनं । तच्छीलं प्रपंचजातमाविष्टवान् । सृष्ट्वा तदेवानुप्रा-
विशदिति श्रुतेः । वायुपक्षे वायादिरूपेणा विवेश । स इदं विश्वं सर्वं लोकं विचष्टे ।
विशेषेण ख्यापयति । सति हि प्राणे परमात्मनि वा जीवंतः पुरुषा लोकं विख्यातं
कुर्वन्ति । तं देवमुपासकोऽहं पाकेन परिपक्वज्ञानेन मनसांतितः । अंतिकशब्दात्त-
सिः । अंतिकस्य तसि कादिलोपो भवत्याद्युदात्तत्वं च । पा० ६. ४. १४९. ४. । इति
कादिलोपः । अंतिके समीपे स्वहृदयेऽपश्यं । तं प्राणं माता वायेळ्हि । वाक्
प्राणेऽतर्भवतीत्यर्थः । स्वापे हि वाग्व्यापारो न दृश्यते प्राणव्यापारस्तु दृश्यत इति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

सुपर्णे विप्राः कवयो वचोभिरेकं संतं बहुधा कल्पयन्ति ।

छंदांसि च दधतो अध्वरेषु ग्रहान्सोमस्य मिमते द्वादश ॥ ५ ॥

सुऽपर्णे । विप्राः । कवयः । वचःऽभिः । एकं । संतं । बहुधा । कल्पयन्ति ।

छंदांसि । च । दधतः । अध्वरेषु । ग्रहान् । सोमस्य । मिमते । द्वादश ॥ ५ ॥

विप्रा मेधाविनः कवयः क्रांतप्रज्ञा मनुष्याः सुपर्णे सुपतनमेकं संतं परमा-
त्मानं वचोभिः स्तुतिलक्षणैर्वचनैर्बहुधा बहुप्रकारं कल्पयन्ति । कुर्वन्ति । किंच त
एव कवयोऽध्वरेषु यज्ञेषु छंदांसि गायत्र्यादीनि सप्त छंदांसि दधतः स्तोत्रशस्त्रा-
दिना धारयंतो द्वादशसंख्याकान्सोमस्य ग्रहान् ग्रहणसाधनानि पाचाण्युपांश्वं-
तर्यामादीनि मिमते । निर्मिमते । ग्रहान् । गृह्यत एभिरिति ग्रहाः । ग्रहवृहनि-
श्चिगमश्चेति करणेऽप्प्रत्ययः । सोमस्येति कर्मणि षष्ठी । द्वादशेत्यत्र संख्येति पूर्व-
पदप्रकृतिस्वरत्वं ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे षोडशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

षट्त्रिंशं चतुरः कल्पयंतश्छंदांसि च दधत आद्वादशं ।

यज्ञं विमार्य कवयो मनीष ऋक्सामाभ्यां प्र रथं वर्तयन्ति ॥ ६ ॥

षट्ऽत्रिंशान् । च । चतुरः । कल्पयंतः । छंदांसि । च । दधतः । आऽद्वादशं ।

यज्ञं । विऽमार्यं । कवयः । मनीषा । ऋक्ऽसामाभ्यां । प्र । रथं । वर्तयन्ति ॥ ६ ॥

पूर्वं सामान्येन यज्ञग्रहानुक्तेदानीं सर्वग्रहादिपूर्वको यज्ञोऽभिधीयते । षट्त्रिंशान् । द्वावुपांश्चतुर्यामौ । ऐन्द्रवायवादयस्त्रयो द्विदेवत्यग्रहाः । द्वौ शुक्रामंथिनौ । आययण उक्थ्यो ध्रुवश्चेति त्रयः । ऋतुग्रहा द्वादश । ऐन्द्राग्रो वैश्वदेवश्च द्वौ । त्रयो मरुत्वतीयाः । एको माहेन्द्रः । आदित्यसावित्री द्वौ । वैश्वदेवः पाल्नीवतो हारि-
योजन इति त्रयो ग्रहाः । एवं षट्त्रिंशद्भवन्ति । अन्यग्निष्टोमे पूर्वं षट्त्रिंशद्ग्रहा
द्वावंश्चदाभ्यौ दधिग्रहः षोडशीति चेति चत्वारः । एतांश्चत्वारिंशत्संख्याकान्यहान्क-
ल्पयन्तः सोमेन पूरयन्तः । किञ्च । आद्वादशं । आद्भूर्यादाभिविध्योः । पा० २. १. २३. ।
इत्यव्ययीभावसमासः । तस्य स्वरः । द्वादशसंख्याकप्रउगादिशस्त्रसमाप्तिपर्यन्तं छंदांसि
गायत्र्यादीनि दधतः संतः शस्त्रादिरूपेण धारयन्तः कवयो मनीषा । तृतीयाया
आकारः । मनीषया बुद्धैवं यज्ञं विमाय निर्माय रथं । रमन्त्यचेति रथो यज्ञः ।
तं रथं यज्ञमृक्सामाभ्यां प्र वर्तयन्ति । प्रकर्षेण संपादयन्ति । चतुर इत्यत्र चतुरः
शसीत्यन्तोदात्तत्वं ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

चतुर्देशान्ये महिमानो अस्य तं धीरा वाचा प्र णयन्ति सप्त ।

आप्राप्तं तीर्थं क इह प्र वोचद्येन पथा प्रपिबन्ते सुतस्य ॥ ७ ॥

चतुःऽदश । अन्ये । महिमानः । अस्य । तं । धीराः । वाचा । प्र । नयन्ति । सप्त ।

आप्राप्तं । तीर्थं । कः । इह । प्र । वोचत् । येन । पथा । प्रऽपिबन्ते । सुतस्य ॥ ७ ॥

अस्य यज्ञरूपस्य परमात्मनोऽन्ये चतुर्दश चतुर्दशसंख्याका महिमानो विभूतयो
भवन्ति । तं यज्ञं सप्त सप्तसंख्याका धीरा धीमन्तो होत्रादयो वाचा शस्त्ररूपया
प्र णयन्ति । प्रकर्षेण नयन्ति । आप्राप्तं । आपू व्याप्नौ । ताच्छीलिके चानशि व्यत्ययेन
विकरणस्य व्यत्ययः । व्यापनशीलं तीर्थं पापोत्तारणसमर्थं चात्वालोत्तरमध्यदे-
शमिहास्मिन्यज्ञे कः प्र वोचत् । को वक्ति । न कोऽपीत्यर्थः । येन पथा येन
यज्ञमार्गेण सुतस्याभिषुतं सोमं प्रपिबन्ते देवा अतिशयेन पिबन्ति । पा पाने ।
पाघ्रेत्यादिना पिबादेशः । व्यत्ययेनात्मनेपदं । उपसर्गेण समासः । यद्योगादनिघाते
तिङि चोदात्तवतीति गतेर्निघातः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

सहस्रधा पंचदशान्युक्था यावद्वावापृथिवी तावदित्तत् ।

सहस्रधा महिमानः सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्टितं तावती वाक् ॥ ८ ॥

सहस्रधा । पंचऽदशानि । उक्था । यावत् । द्यावापृथिवी इति । तावत् । इत् । तत् ।
सहस्रधा । महिमानः । सहस्रं । यावत् । ब्रह्म । विऽस्थितं । तावती । वाक् ॥ ८ ॥

सहस्रधा सहस्रसंख्याकेषु ब्रह्मादिस्तंबपर्यंतेषु देहेषु पंचदशानि चक्षुः श्रोत्रं मनो
वाक् प्राण इत्येतानि पंच । तदाधारत्वेन मातापित्रोः सकाशादागतानि पृथिव्यप्तेजो-
वायुकाशरूपाणि भूतानि मिलितानि दश । एवं पंचदशसंख्याकान्युक्त्यानुत्कृष्टा-
न्यंगानि विद्यंते प्राणिदेहेषु जातेषु । द्यावापृथिवी । षष्ठीद्विवचनस्य सुपां सुलुगिति
पूर्वसवर्णदीर्घः । द्यावापृथिव्योर्यावद्यत्परिमाणमस्ति तावदित्यपरिमाणमेवात्मा-
धिष्ठितं प्राणिदेहजातं भवति । यावत्तावच्छब्दयोर्यत्तदेतेभ्यः परिमाणे वतुष्या सर्व-
नाम्न इति दीर्घः । किंच । सहस्रधा सहस्रसंख्याकेषु सहस्रं महिमानः सहस्रसं-
ख्याका महान्तो व्यवहारविशेषा भवंति । प्रतिविषयं प्रतिलक्षणं दर्शनश्रवणा-
दिव्यवहारनिष्पत्तेः । सहस्रधेत्यत्र विधार्थे धाप्रत्ययः । ब्रह्म जगत्कारणं वस्तु या-
वन्नानाविधप्राणिदेहरूपेण यावत्परिमाणं भूत्वा विष्ठितं विशेषेण स्थितं वाक्
तावती तत्परिमाणा भवति । एकैकस्याभिधेयार्थस्यैकैकनामापेक्षणात् । अन्यत्रापि
श्रूयते । सर्वाणि रूपाणि विचिंत्य धीरो नामानि कृत्वाभिवदन्यदास्त इति ।
सहस्रधा पंचदशान्युक्थेति पंच हि दशतो भवंतीत्यादिकमारण्यकमत्रानुसंधेयं
। ऐ० आ० १. १६. ॥

॥ अथ नवमी ॥

कच्छंदसां योगमा वेद् धीरः को धिषण्यां प्रति वाचं पपाद ।

कमृत्विजामष्टमं शूरमाहुर्हरी इंद्रस्य नि चिकाय कः स्वित् ॥ ९ ॥

कः । छंदसां । योगं । आ । वेद् । धीरः । कः । धिषण्यां । प्रति । वाचं । पपाद ।

कं । ऋत्विजां । अष्टमं । शूरं । आहुः । हरी इति । इंद्रस्य । नि । चिकाय । कः । स्वित् ॥ ९ ॥

धीरो धीमान् को मानुषच्छंदसां गायत्र्यादीनां योगं स्तुतशस्त्रात्मना नियोगमा
वेद । आजानाति । को वा धिषण्यां । धिषण्यानि होत्रादीनां सप्त स्थानानि ।
तदहं वाचं प्रति पपाद । प्रतिपादयति । करोति । किंच । ऋत्विजां होत्रादीनां
सप्तानामष्टममष्टसंख्यापूरकं शूरं स्वतंत्रं कमाहुः । वदंति । कः स्वित् कः खल्विंद्रस्य
हरी ऋक्सामरूपौ द्वावश्वौ । ऋक्सामे वा इंद्रस्य हरी इत्याम्नायते । तादृशौ हरी
नि चिकाय । नितरां पूजयति । जानाति । वेदिता प्रतिपादयिताष्टसंख्यापूरकस्य
देवस्य ज्ञाता वा परमात्मनोऽन्यो नास्तीत्यर्थः ॥

॥ अथ दशमी ॥

भूम्या अंतं पर्येके चरन्ति रथस्य धूर्षु युक्तासो अस्थुः ।

अमस्य दायं वि भजन्त्येभ्यो यदा यमो भवति हर्म्ये हितः ॥ १० ॥

भूम्याः । अंतं । परि । एके । चरन्ति । रथस्य । धूः सु । युक्तासः । अस्थुः ।

अमस्य । दायं । वि । भजन्ति । एभ्यः । यदा । यमः । भवति । हर्म्ये । हितः ॥ १० ॥

एके केचनाश्वा भूम्याः पृथिव्याः । अनेन द्युलोकोऽप्युपलक्ष्यते । द्युलोकस्य चांतं पर्यंतं परि चरन्ति । तदानीं सर्वत आगच्छन्ति । तदा च तेऽश्वा रथस्य धूर्षु युगादिभारेषु युक्तासो युक्ताः संतोऽस्थुः । तिष्ठन्ति । एभ्योऽश्वेभ्यः अमस्य दायं । दो अवसंडने । घञ् । कर्षात् त इत्यंतोदात्तत्वं । अमस्य नाशकं घासादिकं वि भजन्ति । देवाः प्रयच्छन्ति । यदा यस्मिन्काले यमो नियन्ता सूर्यो हर्म्ये हर्म्यस्थानीये रथे हितो निहितो भवति तदैते भजन्तीत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे सप्तदशो वर्गः ॥

चित्र इति नवर्चं तृतीयं सूक्तमाग्नेयं । उपस्तुतो नाम वृष्टिहव्यपुत्र ऋषिः । अष्टमी चिष्टुप् । नवमी शक्करी । आदितः सप्त जगत्यः । तथा चानुक्रांतं । चित्र इक्षव वार्ष्णिहव्य उपस्तुत आग्नेयं जागतं चिष्टुप्शक्करीत्येतमिति ॥ प्रातरनुवाकाश्चि-
नशस्त्रयोर्जागते छंदसीदं सूक्तं । सूचितं च । चित्र इच्छिशोर्वसुं न चित्रमहसमिति जागतं । आ० ४. १३. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

चित्र इच्छिशोस्तरुणस्य वक्षथो न यो मातरावप्येति धातवे ।

अनूधा यदि जीजनदधा च नु ववक्ष सद्यो महि दूत्यं चरन् ॥ १ ॥

चित्रः । इत् । शिशोः । तरुणस्य । वक्षथः । न । यः । मातरौ । अपिऽएति । धातवे ।

अनूधाः । यदि । जीजनत् । अध । च । नु । ववक्ष । सद्यः । महि । दूत्यं । चरन् ॥ १ ॥

शिशोः शिशुभूतस्यात एव तरुणस्य नूतनस्याग्नेर्वक्षथः । वक्षेरौणादिकोऽथ-
प्रत्ययः । हविर्वहनं चित्र इदाश्चर्यभूतमेव यो जातोऽग्निर्मातरौ सर्वस्य निर्मात्रौ
मातृपितृभूते द्यावापृथिव्यावरण्यौ वा धातवे नाप्येति । धेत् पाने । तुमर्थे तवेन्प्र-
त्ययः । पानायापि न गच्छति । इण् गतौ । लठ्युपसर्गेण समासः । तिडि चो-
दात्तवतीति गतेर्निघातः । अनूधाः । नञ्वहुव्रीहिः । समासांतस्यानङः स्त्रियामिष्ट-

त्वाद्वानङ्भावः । पा० ५. ४. १३१. । प्रत्येकविवक्षयैकवचनं । ऊधोरहितोऽयं लोको
 ऽसौ लोकश्चैनमग्निं यदि जीजनदजीजनदजनयत् । तर्हि स्तनपानाय न गच्छतीति
 युक्तं । तथा न भवति । किंतु द्यावापृथिव्यौ सर्वेषां कामदुषे खलु । तथापि न
 पाति । तस्मादस्य हविर्वहनं चित्रं । अध चोत्पत्त्यनंतरमेव न्वद्यास्मिन्दिने सद्य-
 स्तदानीमेव शीघ्रं महि महदूयं । दूतस्य भागकर्मणी इति कर्मणि यत्प्रत्ययः ।
 दूतकर्म चरन् ववक्ष । देवान्प्रति हवींषि वहति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अग्निर्ह नाम धायि दन्पस्तमः सं यो वना युवते भस्मना दता ।

अभिप्रमुरा जुह्वा स्वध्वर इनो न प्रोथमानो यवसे वृषा ॥ २ ॥

अग्निः । ह । नाम । धायि । दन् । अपःऽतमः । सं । यः । वना । युवते । भस्मना । दता ।

अभिऽप्रमुरा । जुह्वा । सुऽअध्वरः । इनः । न । प्रोथमानः । यवसे । वृषा ॥ २ ॥

अपस्तमः । अपःशब्दस्यांतोदात्तत्वेन मत्वर्थो लुप्त इति ज्ञायते । अन्यथापः कर्मा-
 ख्यायामित्यमुनि कृत आद्युदात्तत्वमेव स्यात् । अपस्वितमः कर्मवत्तमोऽग्निर्नाम ।
 तृतीयाया लुक् । नाम्ना नमयितृणा हविषा स्तोत्रेण वा धायि । यजमानैर्धार्यते
 खलु यतो दन् यष्टृणां धनदाता । दुदाज् दाने । हेतौ छंदस्युभयथेति शतुरार्धधातु-
 कत्वेनाकारलोपः । अत एव शपोऽसंभवः । योऽग्निर्भस्मना भासकेन प्रकाशकेन
 तेजसा दता दंतेन च वना वनान्यरण्यानि सं युवते संयुनक्ति । संदहतीति यावत् ।
 यु मिश्रणामिश्रणयोः । व्यत्ययेन शः । आत्मनेपदं च । दता । दंतशब्दस्य पृथग्व्या-
 दिना दज्ञावः । ऊडिदमिति विभक्तेराद्युदात्तत्वं । किंच । अभिप्रमुरा । मूर्छा मोह-
 समुच्छ्राययोः । अस्मात्किपि रास्त्रोप इति छकारलोपः । मुर संवेष्टन इत्यस्माद्वा
 क्किप् । कृदुत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वं । अभितः समुच्छ्रितेनोद्यतेन । यद्वा सर्वतो हविर्भिः
 संवेष्टितेन जुह्वैतन्नामकेन पात्रविशेषेण स्वध्वरः शोभनयज्ञोऽग्निरदनीये हविषि
 चरतीति शेषः । तच्च दृष्टान्तः । इनो न । समर्थः प्रोथमानः पर्याप्तः पुष्टांगो वृषा
 यवसे न । यथा वृषभो घासादिषु चरति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

तं वो विं न दुषदं देवमंधस इंदुं प्रोथंतं प्रवर्षतमर्णवं ।

आसा वह्निं न शोचिषा विरग्निनं महिषतं न सरजंतमर्धनः ॥ ३ ॥

तं । वः । विं । न । दुऽसदं । देवं । अंधसः । इदं । प्रोथंतं । प्रऽवपंतं । अर्णवं ।
आसा । वह्निं । न । शोचिषा । विऽरग्निनं । महिऽव्रतं । न । सरजंतं । अध्वनः ॥३॥

हे स्तोतारो वो यूयं तमग्निमभिष्टुत । कीदृशं । विं न पक्षिणमिव दुषदं ।
दुर्वृक्षः । अरणिलक्षणे वृक्षे सीदंतं देवं द्योतमानं । अंधस इदं स्तोतृणामन्नस्य
क्लेदयितारं । प्रापयितारं । उदेरिच्चादेरित्युप्रत्ययः । निदित्यनुवृत्तेराद्युदात्तत्वं । प्रोथंतं
शब्दायमानं प्रवपंतमत्यर्थं वनानां दाहकं । अर्णवं । अर्णसः सलोपश्चेति मत्वर्थीयो
वः । अग्नौ प्रास्ताहुतिरित्यादिक्रमेणोदकवंतं । आसा । आस्यशब्दस्य पहन्नित्या-
दिनासन्नादेशः । वर्णलोपश्छांदसः । आस्येन वह्निं हविषां वोढारं । यद्वासा ।
अंतिकनामैतत् । देवानां समीपे हविषां प्रापकं । वहने दृष्टांतः । वह्निं न । वह्निर्वा
अनङ्गानिति श्रवणादनङ्गाहमिव वहने समर्थे शोचिषा स्वदीप्ता विरग्निनं । मह-
न्नामैतत् । महान्तं महिप्रतं न महाकर्माणमादित्यमिवाध्वनः सरजंतं । मार्गान्सह
युगपदेव रंजयंतं । एवंगुणमग्निमभिष्टुत । सरजंतं । रंज रागे । रंजेः शतरि रंजेश्च
। पा० ६. ४. २६. । इति नलोपे सहस्य सभावे च कृते रूपं । यद्वा । सरतीति सरः ।
सरस्योदकस्य जनयितारं । जनेस्तप्रत्यये कृते रूपमिति वा । व्युत्पत्त्यनवधारणा-
दनवग्रहः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

वि यस्य ते जयसानस्याजर धक्षोर्न वाताः परि संत्यच्युताः ।

आ रखासो युयुधयो न सत्वन् चितं नशंत प्र शिषंत इष्टये ॥४॥

वि । यस्य । ते । जयसानस्य । अजर । धक्षोः । न । वाताः । परि । संति । अच्युताः ।

आ । रखासः । युयुधयः । न । सत्वन् । चितं । नशंत । प्र । शिषंतः । इष्टये ॥४॥

हे अजर जरारहिताग्रे जयसानस्य । जयतिर्गत्यर्थः । बाहुलकादस्मादप्यसानच्
प्रत्ययः । गमनशीलस्य धक्षोः । दहेः सन् । द्विर्वचनप्रकरणे छंदसि वेति वक्तव्य-
मिति द्विर्वचनाभावः । तदंतादुप्रत्ययः । अरण्यदहनेच्छोर्यस्य ते तव स्वभूता
अच्युताः शत्रुभिरच्यवनीयाः प्रभावा वाता न वायव इव वि परि संति । सर्वतो
विशेषेण वर्तते । संति । अस्तेर्लट् । यद्योगादनिघातः । युयुधयो न । युधेः किम्प्र-
त्ययः । योद्धार इव रखासः शीघ्रं गंतारः शब्दायमाना वर्त्विज इष्टये यागाय
प्र शिषंतः प्रकर्षेण सिषंतः सिषासंतः संभक्तुमिच्छंतः सत्वन् बलवंतं चितं चि-

षाहवनीयादिषु स्थानेषु ततं विस्तृतं त्वामा नशंत । स्तुतिभिर्हविर्भिश्च व्याप्नुवन्ति ।
आङ्पूर्वो नशिर्व्याप्निकर्मा । आक्षाण आनडिति व्याप्निकर्मसु पाठात् ॥

॥ अथ पंचमी ॥

स इदमिः कण्वतमः कण्वसखार्यः परस्यांतरस्य तरुषः ।

अमिः पातु गृणतो अमिः सूरीनमिर्देदातु तेषामवो नः ॥५॥

सः । इत् । अमिः । कण्वऽतमः । कण्वऽसखा । अर्यः । परस्य । अंतरस्य । तरुषः ।

अमिः । पातु । गृणतः । अमिः । सूरीन् । अमिः । ददातु । तेषां । अवः । नः ॥५॥

कण्वतमः । कण्वतेः शब्दार्थादश्रूषुषीत्यादिना वन्प्रत्ययः । अतिशयेन स्तोता ।
अत एव कण्वसखा । बहुव्रीहत्वात्समासांतोदात्ताभावः । कण्वाः स्तोतारः सखायो
यस्य स तादृशोऽर्यः । स्वामिन्यंतोदात्तत्वं वक्तव्यमित्यंतोदात्तत्वं । स्वामी सर्वस्येश्वरः
स इत् स एवामिः परस्य च प्रकृष्टस्य च बाह्यस्यांतरस्याव्यवहितस्य समीपे वर्त-
मानस्य शत्रोस्तरुषस्तारयिता विनाशयिता भवति । सोऽमिर्गृणतः स्तोतृन-
स्मान्पातु । रक्षतु । गृ शब्दे । आदिकः । शतुरनुमो नद्यजादी इति विभक्तेरुदात्तत्वं ।
तथा सूरीन् । पू प्रेरणे । हविषां प्रेरयितृनस्मान्नक्षतु । किंच तेषामेषां नोऽस्मा-
कमवो रक्षणमन्नं वामिर्देदातु । प्रयच्छतु ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठेऽष्टादशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

वाजितमाय सह्यसे सुपिच्य तृषु चवानो अनु जातवेदसे ।

अनुद्रे चिद्यो धृषता वरं सते महितमाय धन्वनेदविष्यते ॥६॥

वाजिन्ऽतमाय । सह्यसे । सुऽपिच्य । तृषु । चवानः । अनु । जातऽवेदसे ।

अनुद्रे । चित् । यः । धृषता । वरं । सते । महिन्ऽतमाय । धन्वना । इत् । अविष्यते ॥६॥

हे सुपिच्य । पितुरागतः पिच्यः । पितुर्यच्चेति यत्प्रत्ययः । शोभनपिच्य हे अग्ने
वाजितमायातिशयेनान्ववतेऽत्यंतं बलवते वा । नाह्वस्येति नुडागमः । सह्यसे
सहीयसे शत्रूणामतिशयेनाभिभवित्रे जातवेदसे जातप्रज्ञाय तुभ्यं त्वां स्तोतुं तृषु
क्षिप्रमनु चवानः स्तुतिभिरनुगत उद्युक्तोऽस्मि । क्रियार्थोपपदस्य च कर्मणीति
जातवेदः शब्दस्य चतुर्थी । सह्यसे । सहस्विन्शब्दादीयसुनि विन्मतोर्लुङितीयसुन

ईकारलोपच्छादसः । अनुद्रे चिदुदकवर्जिते स्थाने । आपदीत्यर्थः । शत्रुभिः संजा-
तायामापदि धृषता शत्रुधर्षणसमर्थेन धन्वनेदात्मीयेन धनुषैवाविध्यते पालकाय
सते भूषणवे । शत्रुरनुम इति विभक्तेरुदात्तत्वं । महिंतमाय पूज्यतमाय दानुतमाय
वेहशायामये योऽहं वरं वरणीयं हविः प्रयच्छामि सोऽहं स्तुतिमपि तस्मै करो-
मीत्यर्थः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

ए॒वाग्नि॑र्म॒तैः सह॒ सूरि॑भिर्व॒सु ए॒वे सह॑सः॒ सूनरो॑ नृभिः ।

मि॒चासो॑ न ये सु॒धि॒ता ऋ॒ताय॑वो द्या॒वो न द्यु॒क्षैर॑भि संति॒ मानु॑षान् ॥ ७ ॥

ए॒व । अ॒ग्निः । म॒तैः । सह॒ । सूरि॑ऽभिः । व॒सुः । स्त॒वे । सह॑सः । सून॑रः । नृ॑ऽभिः ।

मि॒चासः । न । ये । सु॒ऽधि॒ताः । ऋ॒त॒ऽयवः । द्या॒वः । न । द्यु॒क्षैः । अ॒भि । संति॑ । मानु॑षान् ॥ ७ ॥

सहसो बलस्य सूनरः सुष्ठु प्रेरकः । यद्वा सूनुरित्यस्य वर्णव्यत्ययः । सूनरः सूनुः ।
बलेन मथ्यमानत्वात्तस्य पुत्रोऽग्निर्नृभिः कर्मनेतृभिर्मतैर्मनुष्यैः सह सूरिभिर्वि-
द्विजिरस्माभिर्वसु धनमभिलक्ष्यैवैवं स्तवे । स्तूयते । वसु एव इत्यत्र संहितायां पूर्व-
पदादिति षत्वं । मिचासो न सुहृद इव सुधिताः सुहितास्तृप्ताः । दधातेर्निष्ठायां
सुधितवसुधितेति निपातितः । सुधितार्थास्तृप्तार्था इति काशिकायामुक्तं । ऋतयवो
यज्ञं कामयमानाः । न ह्येदस्यपुत्रस्येति दीर्घत्वयोः प्रतिषेधः । ईदृशा ये सूरयो द्यावो
न द्योतमाना इव द्युक्षैः । द्युक्षं द्योततेर्यशो वान्नं वेति यास्कः । अग्निप्रदत्तैर्बलै-
रात्मीयैर्यशोभिर्वा मानुषाञ्ज्ञात्रवाञ्जनानभि संति । अभिभवन्ति । यद्वृत्तयोगा-
दनिघातः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

ऊ॒र्जो न॑पात्सह॒साव॑न्निति त्वोपस्तुतस्य वंद॒ते वृषा॑ वाक् ।

त्वां स्तो॒षाम॒ त्वया॑ सु॒वीरा॑ द्राघी॒य आ॒युः प्र॒तरं॑ दधा॒नाः ॥ ८ ॥

ऊ॒र्जः । न॒पात् । सह॒सा॒ऽवन् । इति॑ । त्वा । उ॒प॒ऽस्तुत॑स्य । व॒न्द॒ते । वृषा॑ । वाक् ।

त्वां । स्तो॒षाम् । त्वया॑ । सु॒वीराः । द्राघी॒यः । आ॒युः । प्र॒ऽतरं॑ । दधा॒नाः ॥ ८ ॥

ऊर्जो नपात् । नपादित्यपत्यनाम । अन्नस्य पुत्रं । अन्नं वा आज्यमिति श्रव-
णात्तेन प्रवृध्यमानत्वात् बलस्य वा पुत्र । सुवामंचिते परांगवत्स्वर इत्यूर्ज इत्यस्य
परांगवद्भावेनामंचितत्वं आमंचितस्य चेति षाष्टिकमाद्युदात्तत्वं । हे सहसावन्

सहस्विन्नये त्वा त्वामित्येवमुपस्तुतस्यैतन्नामकस्यर्षेर्मम वृषा हविषां वर्षयित्री तैः
सहिता वाक् स्तुतिर्वेदते । स्तौति । वृषा । इगुपधज्ञेति कः । अजाद्यतष्टाप् । किंच
वयं त्वां स्तोषाम । स्तवाम । स्तौतेर्लेट्छाडागमः । ततस्त्वया सुवीराः शोभनपुत्राः
स्याम द्राघीयो दीर्घतममायुर्जीवनं प्रतरमत्यर्थं दधाना धारयन्तो भवेम ॥

॥ अथ नवमी ॥

इति त्वामे वृष्टिहव्यस्य पुत्रा उपस्तुतास् ऋषयोऽवोचन् ।

तांश्च पाहि गृणतश्च सूरीन्वषड्वषष्ठित्यूर्ध्वासो अनक्षन्मो नम इत्यूर्ध्वासो अन-
क्षन् ॥ ९ ॥

इति । त्वा । अमे । वृष्टिऽहव्यस्य । पुत्राः । उपऽस्तुतासः । ऋषयः । अवोचन् ।

तान् । च । पाहि । गृणतः । च । सूरीन् । वषट् । वषट् । इति । ऊर्ध्वासः । अनक्षन् ।
नमः । नमः । इति । ऊर्ध्वासः । अनक्षन् ॥ ९ ॥

हे अमे त्वा त्वामित्येवमुक्तप्रकारेण वृष्टिहव्यस्यैतन्नामकस्यर्षेः पुत्रा उपस्तुतास्
उपस्तुता एतदभिधाना ऋषयः सूक्तद्रष्टारोऽवोचन् । अभ्यष्टुवन् । तानृषींश्च त्वं
पाहि । रक्ष । वायोगे प्रथमेति न निघातः । तथा गृणानः स्तोतृन् सूरीन्विदुषश्च
पाहि । वषड्वषडिति मंत्रेणोर्ध्वासो हविःप्रदानार्थमूर्ध्वमुखहस्ताः संतोऽनक्षन् ।
व्याप्नुवन् । नक्षतिर्याग्निकर्मा । नमो नम इत्येवमूर्ध्वासः स्तोतुमुद्युक्ता अनक्षन् ।
य उक्तगुणास्तानुभयविधान्यष्टन् स्तोतृन्पालय ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठ एकोनविंशो वर्गः ॥

पिबेति नवर्चं चतुर्थं सूक्तं त्रैष्टुभमैन्द्रं । स्थूरनाम्नः पुत्रोऽग्नियुताख्य ऋषिरग्नि-
यूपाख्यो वा । तथा चानुक्रम्यते । पिब स्थूरोऽग्नियुतोऽग्नियूपो वेति । गतो
विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

पिबा सोमं महत इन्द्रियाय पिबा वृत्राय हन्तवे शविष्ठ ।

पिब राये शर्वसे हूयमानः पिब मध्वस्तृपदिन्द्रा वृषस्व ॥ १ ॥

पिब । सोमं । महते । इन्द्रियाय । पिब । वृत्राय । हन्तवे । शविष्ठ ।

पिब । राये । शर्वसे । हूयमानः । पिब । मध्वः । तृपत् । इन्द्र । आ । वृषस्व ॥ १ ॥

हे इन्द्र त्वं महे महते प्रभूतायेन्द्रियायेन्द्रस्यात्मनो जुष्टाय वीर्याय सोममस्माभि-
र्दीयमानं पिब । इन्द्रियमिन्द्रलिंगेत्यादिनेन्द्रियशब्दो यजंतत्वेन निपातितः । हे शवि-
ष्ठातिशयेन प्रवृद्ध वृत्राय हंतवे वृचं हंतुं सोमं पिब । क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति
वृचस्य संप्रदानत्वं । तथा हूयमानोऽस्माभिराहूयमानस्त्वं राये धनाय । ऊडिदमि-
त्यादिना विभक्तेरुदात्तत्वं । शवसेऽन्नाय । धनान्नयोः प्रदानाय सोमं पिब । मध्वो
मदकरान्सर्वान्सोमान्पिब । वा छंदसीति पूर्वसवर्णदीर्घाभावः । अनंतरं हे इन्द्र
तृपन्तृप्नो भवन् आ वृषस्व । अस्मदभिलषितान्यासिंच । ददस्व । तृपत् । तृप तृप्नो ।
तौदादिकः । अनित्यमागमशासनमिति नुमभावः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अस्य पिब क्षुमतः प्रस्थितस्येन्द्र सोमस्य वरमा सुतस्य ।

स्वस्तिदा मनसा मादयस्वार्वाचीनो रेवते सौभगाय ॥ २ ॥

अस्य । पिब । क्षुऽमतः । प्रऽस्थितस्य । इन्द्र । सोमस्य । वरं । आ । सुतस्य ।

स्वस्तिऽदाः । मनसा । मादयस्व । अर्वाचीनः । रेवते । सौभगाय ॥ २ ॥

हे इन्द्र क्षुमतः स्तुतियुक्तस्य । यद्वा हवीरूपान्नवतः प्रस्थितस्य हविर्धानादुत्तरवेदिं
प्रति प्रस्थापितस्य सुतस्याभिषुतस्य सोमस्य वरं वरणीयं त्वदीयं भागमाभिमुख्येन
पिब । प्रस्थितस्य । तिष्ठतेः कर्मणि निष्ठा । गतिरनंतर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं ।
ततः स्वस्तिदाः कल्याणस्य दाता त्वं मनसांतःकरणेन मादयस्व । हृष्टो भव ।
यद्वास्मानपि हृष्टान्कुरु । तदेवोच्यते । रेवते धनवते सौभगाय सौभाग्याय तदस्मभ्यं
दातुमर्वाचीनोऽभिमुखांचनो भव । विभाषांचेरदिकस्त्वयामिति खः । रयिश-
ब्दान्मतृपच्छंदसीर इति वत्वं । रयेर्मतौ बहुलमिति संप्रसारणं । पूर्वरूपत्वे गुणः ।
सौभगाय । उन्नाचादिषु सुभग मंच इति पठ्यते । तस्योत्तरपदस्य हृद्भगेति वृद्धिर्ने-
यते सर्वविधीनां छंदसि विकल्पितत्वात् । जित्स्वरेणाद्युदात्तत्वं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

ममहु त्वा दिव्यः सोम इन्द्र ममहु यः सूयते पार्थिवेषु ।

ममहु येन वरिवश्चकथं ममहु येन निरिणासि शत्रून् ॥ ३ ॥

ममहु । त्वा । दिव्यः । सोमः । इन्द्र । ममहु । यः । सूयते । पार्थिवेषु ।

ममहु । येन । वरिवः । चकथं । ममहु । येन । निऽरिणासि । शत्रून् ॥ ३ ॥

हे इन्द्र त्वा त्वां दिव्यो दिवि भवः सोमो ममहु । आत्मीयकलाप्रदानेन मादयतु ।
देवा ह्यपरपक्षे सोमस्य कलां पिबन्ति । मदेर्लोऽति व्यत्ययेन श्चुः । भीहीत्यादिना
पितः पूर्वस्योदात्तत्वं । तथा पार्थिवेषु पृथिव्यां भवेषु देवयजनेषु यः सोमोऽस्माभिः
सूयतेऽभिषूयते सोऽप्यस्माभिर्दत्तो ममहु । त्वां हर्षयतु । येन सोमेन वरिवो वर-
णीयं धनं चकर्थ कृतवानसि स च ममहु । करोतेर्लिट् । यद्योगादनिघाते लिट्स्वरः ।
किञ्च येन शत्रून्निर्जृणासि निर्गमयसि । सोऽपि ममहु । त्वां मादयतु । रिणासि ।
री गतिरेषणयोः । ऋादिः । प्वादीनां ह्रस्वत्वं ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

आ द्विर्बर्ही अमिनो यात्विद्रो वृषा हरिभ्यां परिषिक्तमंधः ।

गव्या सुतस्य प्रभृतस्य मध्वः सचा खेदांमरुशहा वृषस्व ॥४॥

आ । द्विऽबर्हीः । अमिनः । यातु । इन्द्रः । वृषा । हरिऽभ्यां । परिऽसिक्तं । अंधः ।

गवि । आ । सुतस्य । प्रऽभृतस्य । मध्वः । सचा । खेदां । अरुशहा । आ । वृषस्व ॥४॥

द्विर्बर्ही द्वयोर्लोकेभ्योः परिवृढः । यद्वा द्वाभ्यां स्तुतशस्त्राभ्यां वर्धनीयः । वृहेर्वर्ध-
नार्थस्य कर्तरि कर्मणि वासुन् । अमिनः । अमतेर्गत्यर्थादौणादिक इनच् । सर्वत्र
गन्ता । यद्वा कांत्यर्थात् । सर्वैः काम्यमानोऽत एव वृषाभिलषितानां वर्षक इन्द्रः
परिषिक्तं वसतीवरीभिः परितः सिक्तमंधोऽस्मदीयं सोमलक्षणमन्नं प्रति हरि-
भ्यामेतन्नामकाभ्यामश्वभ्यां सहा यातु । आगच्छतु । अथ प्रत्यक्षः । हे इन्द्र अरुशहा ।
अरुशाः शत्रवः । तेषां हन्ता । अर्तेरौणादिक उशन् । बहुलं छंदसीति हन्तेः क्तिप् ।
सचा । सप्तम्या डादेशः । अस्मदीये सचे यज्ञे गव्यानुहे चर्मणि सुतस्याभिषुतस्य
प्रभृतस्य पात्रेषु प्रहृतस्य । ह्यहोर्भः । ईदृशस्य मध्वो मदकरस्य सोमस्य पानेन
दृष्टः सन् खेदां खिद्यमानानां शत्रूणामुत्खिन्नय आभिमुख्येन वृषस्व । वृष इवाचर ।
वृषशब्दादाचारार्थे क्तिप् । व्यत्ययेनात्मनेपदं । खेदां । खिद दैन्ये । कर्मणि घञंत-
स्यामि नुडागमाभावश्छांदसः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

नि तिग्मानि भ्राशयन्भ्राश्यान्यव स्थिरा तनुहि यातुजूनौ ।

उग्राय ते सहो बलं ददामि प्रतीत्या शत्रून्विगदेषु वृश्च ॥५॥

नि । तिग्मानि । भाशयन् । भाश्यानि । अ॒व । स्थि॒रा । त॒नुहि । या॒तुऽजूनां ।
उ॒याय॑ । ते । सहः । ब॒लं । द॒दामि॑ । प्र॒तिऽइत्य॑ । श॒चून् । वि॒ऽग॒देषु॑ । वृ॒श्च ॥ ५ ॥

हे इंद्र भाश्यानि प्रकाश्यानि तिग्मानि तीक्ष्णान्यायुधानि नितरां भाशयन् प्रकाशयन् । भाशु दीप्तौ । स त्वं यातुजूनां । जु इति सौचो धातुः । भाजभासेत्यत्र जवतेदीर्घः । क्विपेति क्विप् । दीर्घस्यामि नुडागमच्छांदसः । यातुधानानां स्थिरा स्थिराणि दृढान्यपि शरीराण्येव तनुहि । अवस्तात्तनुभूतान्पातय । उयायोद्गूर्ण- बलाय ते तुभ्यं सहः शत्रुसहनसमर्थं बलं बलहेतुकं हविर्ददामि । अहं प्रयच्छामि । ततो विगदेषु । विविधं गदंति शब्दायंते । गदेर्घञर्थे कविधानमित्यधिकरणे कः । शचून्प्रतीत्य प्रतिगम्य प्रतिकूलं गत्वा वृश्च । तांश्छिंद्वि । ओवश्चू छेदने । तौदा- दिकस्य लोट् ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे विंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

व्य॑र्ये इं॒द्र त॒नुहि॑ अ॒वांस्यो॒जः स्थि॒रेव॑ ध॒न्वनो॑ऽभिमा॑तीः ।

अ॒स्म॒द्य॒गवा॑वृ॒धानः स॒होभि॑रनि॒भृष्ट॑स्त्वं वावृ॒धस्व ॥ ६ ॥

वि । अ॒र्यः । इं॒द्र । त॒नुहि॑ । अ॒वांसि॑ । ओ॒जः । स्थि॒राऽइ॒व । ध॒न्वनः॑ । अ॒भिऽमा॑तीः ।

अ॒स्म॒द्य॒क् । व॒वृ॒धा॒नः । स॒हःऽभिः॑ । अ॒निऽभृ॑ष्टः । त॒त्वं । व॒वृ॒ध॒स्व ॥ ६ ॥

हे इंद्र अर्यः स्वामी त्वं अवांस्यन्नानि । अ॒व इत्यन्तनाम । अ॒स्मभ्यं॑ वि तनुहि । विस्तारय । प्रयच्छ । तनोतेर्लोढ्युतश्च प्रत्ययाच्छंदसि वावचनमिति हेर्लुगभावः । तथाभिमातीः । अभितो मातिर्मानं येषां तेऽभिमातयः शत्रवः । ताग्रत्योज आत्मीयं वीर्यं स्थिरेव स्थिराण्येव धन्वनो धनूंषि च विस्तारय । तैः शत्रूञ्जहीत्यर्थः । अपि च । अ॒स्म॒द्य॒ग॒स्मद॑भिमुखांचनः । विष्णुदेवयोश्च देरद्व्यंचतावित्यद्यादेशः । अद्रिसध्धोरंतोदात्तत्वेन निपातनादुदात्तस्वरितयोर्यण इति धातोरकारस्यानुदात्तस्य स्वरितत्वं । सहोभिरात्मीयैर्बलैर्वावृधानः प्रवृद्धोऽत एवानिभृष्टः । शत्रुभिरपरि- भवनीयत्वं तन्वमात्मीयं शरीरं वावृधस्व । वर्धय । यद्वा तन्वं । तन्यत इति तनूर्यज्ञः । तं वर्धय । त्वदागमनेन हि यज्ञो वर्धते ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

इदं हविर्मघवन्तुभ्यं रातं प्रति सम्राळहणानो गृभाय ।

तुभ्यं सुतो मघवन्तुभ्यं पक्कोऽङ्गीद्र पिब च प्रस्थितस्य ॥७॥

इदं । हविः । मघऽवन् । तुभ्यं । रातं । प्रति । संऽराट् । अहणानः । गृभाय ।

तुभ्यं । सुतः । मघऽवन् । तुभ्यं । पक्कः । अङ्गि । इन्द्र । पिब । च । प्रऽस्थितस्य ॥७॥

हे मघवन्धनवन् सम्राट् सम्यग्राजमान सर्वेषामीश्वरेति वा । इदं सोमादिलक्षणं रातमस्माभिर्देवं हविर्हे इन्द्र तुभ्यमहणानोऽक्रुध्यन् प्रति गृभाय । प्रति-गृहाण । यहेर्लोति आप्रत्ययस्य छंदसि शायजपीति शायजादेशः । ह्यग्रहोर्भ इति भः । संनिपातपरिभाषाया अनित्यत्वाद्बेर्लुक् । हे मघवन् तुभ्यमेवायं सोमः सुतः । इयि चेत्याद्युदात्तत्वं । तुभ्यमेवायं पुरोडाशादिः पक्कः । हे इन्द्र तं पुरोडाशमङ्गि । भक्षय । किंच प्रस्थितस्य हविर्धानादुत्तरवेदिं प्रति प्रस्थापितं सोमं पिब । वाक्य-भेदादनिघातः । यद्वामंचितस्याविद्यमानत्वेन तिङ् उत्तरत्वादनिघातः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

अङ्गीर्दिद्र प्रस्थितेमा हवींषि चनो दधिष्व पचतोत सोमं ।

प्रयस्वंतः प्रति हर्यामसि त्वा सत्याः संतु यजमानस्य कामाः ॥८॥

अङ्गि । इत् । इन्द्र । प्रऽस्थिता । इमा । हवींषि । चनः । दधिष्व । पचता । उत । सोमं ।

प्रयस्वंतः । प्रति । हर्यामसि । त्वा । सत्याः । संतु । यजमानस्य । कामाः ॥८॥

हे इन्द्र प्रस्थिता प्रस्थितान्युत्तरवेदिं प्रतीमेमानि । उभयत्र डादेशः । हवींष्यङ्गीत् । इद्वधारणे । भक्षयैव । चनः । चन इत्यन्ननाम । तद्दधिष्व । धारय । उदरे प्रक्षिप । दधातेर्लोति छंदस्युभयथेति यास आर्धधातुकत्वादिडागमः । पचता पचतानि सव-नीयपुरोडाशादीनि च धारय । पचेर्भृमृहशीत्यादिना कर्मण्यतच्प्रत्ययः । उतापि च सोमं पिब । ततः प्रयस्वंतः । प्रीणयतीति प्रयोऽन्नं । तेन तद्वतः संतस्त्वा त्वां प्रति हर्यामसि । हर्यामः । कामयामहे धनादीनि । हर्यतिः प्रेप्साकर्मा । इदंती मसिः । तस्माद्यजमानस्य यागं कुर्वाणस्य कामा धनादिविषया अभिलाषाः सत्या यथार्थाः संतु । पूज्यजीः शानन्निति यजेः शानन्प्रत्ययः । निस्त्वादाद्युदात्तः ॥

॥ अथ नवमी ॥

प्रेन्द्राग्निभ्यां सुवचस्यामियमि सिंधाविव प्रेरयं नावमकैः ।

अया इव परि चरन्ति देवा ये अस्मभ्यं धनदा उद्भिदश्च ॥९॥

प्र । इंद्राग्निऽभ्यां । सुऽवचस्यां । इयमि । सिंधौऽइव । प्र । ईरयं । नाव । अकैः ।

अयाऽइव । परि । चरन्ति । देवाः । ये । अस्मभ्यं । धनऽदाः । उतऽभिदः । च ॥९॥

इंद्राग्निभ्यां देवाभ्यां सुवचस्यां । छंदसि चेति यत्प्रत्ययः । सुवचनाहं स्तुतिमहं प्रेयमि । प्रेरयामि । ऋ गतौ । जौहोत्यादिकः । अतिपिपत्योश्चेत्यभ्यासस्येत्वं । देवताब्रंहे चेतींद्राग्न्योरुभयपदप्रकृतिस्वरत्वे प्राप्ते नोत्तरपदेऽनुदात्तादाविति प्रतिषेधः । सिंधाविव सिंधौ नद्यां यथा नावं प्रेरयन्ति तद्वदकैरर्चनीयैर्मैत्रैः सहितां स्तुतिं प्रेरयं । प्रावादिषं । ईर गतौ । रयंतस्य लङ्मुत्तमस्यामादेशः । स्तुतास्ते देवा अया इव । अयन्ति कर्मकरणार्थं गच्छंतीत्यया ऋत्विजः कर्मकरा वा । तद्वत्परि चरन्ति । अस्मान्धनादिदानेन पूजयन्ति । ये देवा अस्मभ्यं धनदा धनस्य दातार उद्भिदोऽस्मच्छत्रूणामुद्भेत्तारश्च ये संति ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठ एकविंशो वर्गः ॥

न वा इति नवर्चं पंचमं सूक्तं । भिक्षुर्नामांगिरस ऋषिः । प्रथमाद्वितीये जगत्यौ शिष्टाः सप्त त्रिष्टुभः । अत्र धनस्यान्नस्य च दानं स्तूयते । अतस्तद्देवत्यमिदं । तथा चानुक्रांतं । न वा उ भिक्षुर्धनान्नदानप्रशंसाद्ये जगत्याविति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

न वा उ देवाः क्षुधमिद्वधं ददुरुताशितमुप गच्छन्ति मृत्यवः ।

उतो रयिः पूणतो नोप दस्यत्युतापृणन्मर्दितारं न विंदते ॥१॥

न । वै । ऊं इति । देवाः । क्षुधं । इत् । वधं । ददुः । उत । आशितं । उप । गच्छन्ति । मृत्यवः ।

उतो इति । रयिः । पूणतः । न । उप । दस्यति । उत । अपृणन् । मर्दितारं । न । विंदते ॥१॥

भिक्षुः प्रथमं व्यतिरेकमुखेनान्नदानं प्रशंसति । देवा वै देवाः खलु सर्वेषां क्षुधं न ददुः । न प्रायच्छन् । किंतु वधमिद्वधमेव दत्तवन्तः । एतादृशीं वधरूपां क्षुधमन्नदानेन यः शमयति स दाता खलु । उ इति पूरणः । योऽदत्त्वा भुंक्ते तमाशितं भुंजानं पुरुषमपि मृत्यवो मरणान्युप गच्छन्ति । समीपे यांति । आशितः

कर्ता । पा० ६. १. २०७. । इत्याद्युदात्तत्वं । क्षुधाक्षानां भोक्तृणां च मरणं समानं । किं दानेन धननाशरूपेण । अत आह । उतो । उतशब्दोऽप्यर्थः । पृणतः प्रयच्छतः पुरुषस्य रयिर्धनं नोप दस्यति । नोपक्षीयते । दसु उपक्षये । देवादिकः । पृण दाने । तौदादिकः । तस्य श्रुतस्य शत्रुरनुमो नद्यजादी इति विभक्तेराद्युदात्तत्वं । दानप्रसंगेनादातारं दूषयति । अपृणन् अप्रयच्छन् पुरुषस्तु मर्दितारमात्मनः सुखयितारं न विंदते । न कुत्रापि लभते । इह बन्धवोऽप्रदानान्न सुखयन्ति । देवा अपि हविःप्रदानाभावात् ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

य आधाय चकमानाय पित्वोऽन्नवान्सन्नफितायोपजग्मुषे ।

स्थिरं मनः कृणुते सेवते पुरोतो चित्स मर्दितारं न विंदते ॥ २ ॥

यः । आधाय । चकमानाय । पित्वः । अन्नऽवान् । सन् । रफिताय । उपऽजग्मुषे ।

स्थिरं । मनः । कृणुते । सेवते । पुरा । उतो इति । चित् । सः । मर्दितारं । न । विंदते ॥ २ ॥

यः पुरुषः स्वयमन्नवानयाधाय । आधायतेऽसावित्याधो दुर्बलः । तस्मै पित्वः पितूनन्नानि चकमानाय । चकमानः कांतिकर्मा । रफिताय । रफतिर्हिंसार्थः । दारिद्रेण हिंसितायोपजग्मुषे गृहं प्रत्यागतायातिशयेन मन आत्मीयमंतःकरणमदाने स्थिरं कृणुते कुरुते । मनःस्थैर्यकरणेन तं क्लेशयतीत्यर्थः । कृणुते । कृवि हिंसाकरणयोः । धिन्विकृण्वोरच्चेत्युप्रत्ययः । करोतेर्यत्ययेन श्रुः । विकरणस्वरः सति शिष्टोऽपि लसार्वधातुकस्वरं न बाधत इति लसार्वधातुकस्वरः । न केवलं क्लेशकरणमपि तु पुरा तस्य पुरस्तादेव सेवते भोगान् सोऽपि मर्दितारमात्मनः सुखयितारं न विंदते । न कुत्रापि लभते ॥

॥ अथ तृतीया ॥

स इज्जो जो गृहवे ददात्यन्नकामाय चरते कृणाय ।

अरमस्मै भवति यामहूता उतापरीषु कृणुते सखायं ॥ ३ ॥

सः । इत् । भोजः । यः । गृहवे । ददाति । अन्नऽकामाय । चरते । कृणाय ।

अरं । अस्मै । भवति । यामहूतौ । उत । अपरीषु । कृणुते । सखायं ॥ ३ ॥

अन्वयमुखेन प्रशंसति । स इत् स एव भोजो दाता खलु यो गृहवे । ग्रहेर्मृगयादित्वात्कुप्रत्ययः । प्रतियहीचेऽन्नकामायान्नं याचमानाय चरते गृहमागतवते

कृशाय दारिद्रेणैतादृशयातिथयेऽन्नं ददाति प्रयच्छति । अभ्यस्तानामादिरित्याद्युदात्तत्वं । यामहूतौ । यामा गंतारो देवाः । अत्र यातेरर्तिस्तुमुहुस्तु इत्यादिना मन्प्रत्ययः । त आहूयंतेऽचेति यामहूतिर्यज्ञः । तस्मिन् तस्मै दात्रे फलमरमलं पर्याप्तं भवति । कामप्रदानं भवतीत्यर्थः । उतापि चापरीषु । केवलमामकेति डीप् । अन्यासु शात्रवीषु सेनासु सखायं कृणुते । तद्वदाचरतीत्यर्थः । तस्य सर्वे सखाय एव न शत्रव इत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

न स सखा यो न ददाति सख्ये सचाभुवे सचमानाय पितृः ।

अपास्मात्प्रेयान्न तदोको अस्ति पृणंतमन्यमरणं चिदिच्छेत् ॥४॥

न । सः । सखा । यः । न । ददाति । सख्ये । सचाऽभुवे । सचमानाय । पितृः ।

अपाऽस्मात् । प्राऽयात् । ना । तत् । ओकः । अस्ति । पृणंतं । अन्यं । अरणं । चित् । इच्छेत् ॥४॥

व्यतिरेकेण निंदामाह । स पुरुषः सखा न भवति यः पुरुषः सचाभुवे सर्वदा सहभवनशीलाय सचमानाय सेवमानायोपसर्जनीभूताय सख्ये सखिजनाय पितृः पितृनन्नानि न ददाति । न प्रयच्छति । स सुहृन्न भवतीत्यर्थः । अस्माददातुः सख्युः सोऽपि प्रेयात् । अपगच्छेत् । यद्येनं परित्यज्य गच्छेत् । इण् गतौ । लिङि यासुट् । तर्हि तदोको निवासः सदनं नास्ति । न भवति । सदनं हि बंधुभिः परिवृतं । स गतः पुरुषः पृणंतमन्नादिकं प्रयच्छंतमन्यमरणं चिदर्थं स्वामिनमेवेच्छेत् । कामयेत ॥

॥ अथ पंचमी ॥

पृणीयादिन्नाधमानाय तव्यान्द्राघीयांसमनु पश्येत् पंथां ।

ओ हि वर्तते रथ्येव चक्रान्यमन्यमुप तिष्ठंत रायः ॥५॥

पृणीयात् । इत् । नाधमानाय । तव्यान् । द्राघीयांसं । अनु । पश्येत् । पंथां ।

ओ इति । हि । वर्तते । रथ्याऽइव । चक्रा । अन्यंऽअन्यं । उप । तिष्ठंत । रायः ॥५॥

धनवंतं पुरुषं दाने प्रेरयति । तव्यान् तवीयान्धनैरतिशयेन प्रवृद्धः पुरुषो नाधमानाय याचमानायातिथये पृणीयादित् । धनानि दद्यादेव । पृ पालनपूरणयोः । ऋादिः । प्वादीनां ह्रस्वः । यदि दद्याद्द्राघीयांसं । दीर्घशब्दादीयसुनि प्रियस्थिरेत्यादिना द्राघीत्यादेशः । दीर्घतमं पंथां पंथानं सुकृतमार्गमनु पश्येत् । अनुपश्येत् । व्यत्ययेनात्मनेपदं । तत्र कारणमाह । रायो धनान्यो हि । आ उ । आवर्तते खलु ।

एकत्र नितिष्ठन्तीत्यर्थः । तत्र दृष्टान्तः । रथ्येव । यथा रथ्यानि । रथाद्यदिति तस्ये-
दमित्यर्थे यत् । रथसंबन्धीनि चक्राण्युपर्यधोभावेनावर्तन्ते तद्वदावृत्तिमेव दर्शयति ।
अन्यमन्यं पुरुषं धनान्युप तिष्ठन्त । उपतिष्ठन्ते । समवेतानि भवन्ति । उपाहेवपूजा-
संगतकरण । पा० १.३.२५.१. इत्यात्मनेपदं । तस्माद्वनानि देयानीति भावः ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे द्वाविंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

मोघमन्नं विन्दते अप्रचेताः सत्यं ब्रवीमि वध इत्त तस्य ।

नार्यमणं पुष्यति नो सखायं केवलाघो भवति केवलादी ॥ ६ ॥

मोघं । अन्नं । विन्दते । अप्रऽचेताः । सत्यं । ब्रवीमि । वधः । इत् । सः । तस्य ।

न । अर्यमणं । पुष्यति । नो इति । सखायं । केवलऽअघः । भवति । केवलऽआदी ॥ ६ ॥

अदातारं दूषयति । अप्रचेता अप्रकृष्टज्ञानः । दाने चेतो मनो यस्य न भवति
स मोघं व्यर्थमेवान्नं विन्दते । लभते । विदू लाभे । तौदादिकः । शे मुचादीनामिति
नुमागमः । इदं सत्यं यथार्थमेवेति ब्रवीमि । ऋषिरहं वदामि । न केवलं व्यर्थं
किंतु तस्य पुरुषस्य स वध इवध एवान्नं परामृशतः । तच्छब्दस्य वधसामानाधि-
करण्यात्पुंल्लिंगता । यथा शेरणावित्यत्र । पा० १.३.६७. यत्कर्म स एव कर्तेति ।
अथवा स निरर्थको वध एव यः पुरुषोऽर्यमणं । उपलक्षणमिदं । सर्वान्देवानर्य-
मादीन् पुष्यति हविःप्रदानेन न पोषयति । नो नापि सखायं समानख्यानम-
भ्यागतमतिथिं मित्रवर्गं च न पोषयति । पुष पुष्टौ । दैवादिकः । यच्छब्दाध्या-
हारादनिघातः । अत एव केवलादी । अदेः सुष्यजाताविति णिनिः । अत उप-
धालक्षणा वृद्धिः । केवलमसाक्षिकमन्नं भुञ्जानः स केवलाघो भवति । केवल-
पापवान्भवति । अघमेव केवलं तस्य शिष्यते । ऐहिकामुष्मिकमिति । तस्माद्य-
थाकथंचिद्वातव्यमित्यभिप्रायः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

कृषन्निष्फालं आशितं कृणोति यन्ध्वानमपं वृक्ते चरिचैः ।

वदन्ब्रह्मावदतो वनीयान्पृणन्नापिरपृणन्तमभि यात् ॥ ७ ॥

कृषन् । इत् । फालः । आशितं । कृणोति । यन् । अध्वानं । अपं । वृक्ते । चरिचैः ।

वदन् । ब्रह्मा । अवदतः । वनीयान् । पृणन् । आपिः । अपृणन्तं । अभि । स्यात् ॥ ७ ॥

कृषन् कृषिं कुर्वन्फाल आशितं कर्षकं भोक्तारं कृणोति । करोति । तथा ध्वानं मार्गे यन् । इणः शतरि नुमागमः । गच्छन्पुरुषश्चरिचैरात्मीयैर्गमनैरप वृक्ते । स्वामिनो धनमावर्जयति । वृजी वर्जने । आदादिकः । अनुदात्तेत् । वदन् शास्त्रार्थं ब्रुवाणो ब्रह्मा ब्राह्मणोऽवदतः शास्त्रार्थमब्रुवानाज्जनादनीयान् । संभक्तुतमः प्रियकरो भवति । वनतेस्तृजंतस्येयमुनि तुरिष्ठेमेयः स्विति तृचो लोपः । ते यथा स्वकर्मणि प्रवर्तमानाः परेषामुपकारकास्तथा पृणन् दाता पुरुषोऽपृणंतमदातारं जनमभ्यभिलक्ष्यापिः स्यात् । बंधुर्भवेत् ॥

॥ अथाष्टमी ॥

एकपाद्भूयो द्विपदो वि चक्रमे द्विपात्त्रिपादमभ्येति पश्चात् ।

चतुष्पादेति द्विपदामभिस्वरे संपश्यन्पंक्तीरुपतिष्ठमानः ॥ ८ ॥

एकऽपात् । भूयः । द्विऽपदः । वि । चक्रमे । द्विऽपात् । त्रिऽपादः । अभि । एति । पश्चात् । चतुऽपात् । एति । द्विऽपदा । अभिऽस्वरे । संऽपश्यन् । पंक्तीः । उपऽतिष्ठमानः ॥ ८ ॥

अत्र पादशब्दो भागवचनः । एकपादेकभागधनः पुरुषो द्विपदो द्विगुणधनस्य मार्गे भूयः । तृतीयायाः सुः । भूयसा कालेन वि चक्रमे । विविधं गच्छति । वेः पादविहरण इत्यात्मनेपदं । तथा द्विपात्पुरुषस्त्रिपादं त्रिभागधनं पुरुषं पश्चादभ्येति । अभिगच्छति । चतुष्पाच्चतुर्भागधनस्तु द्विपदां । बहुवचनदेकपादादय उपलक्ष्यन्ते । एकपादधनादीनां पंक्तीरभिस्वरेऽभिगमने संपश्यन् सम्यगीक्षमाणः सन्नुपतिष्ठमान एति । गच्छमानो भवति । अन्योन्यापेक्षया सर्व उत्तमाधमाः । तस्मात्त्वमहमेव धनवानिति न मन्येः किंत्वितिथिभ्यो धनानि ददस्वेत्यर्थः ॥

॥ अथ नवमी ॥

समौ चिद्वस्तौ न समं विविष्टः समातरा चिन्न समं दुहाते ।

यमयोश्चिन्न समा वीर्याणि ज्ञाती चित्संतौ न समं पृणीतः ॥ ९ ॥

समौ । चित् । हस्तौ । न । समं । विविष्टः । संऽमातरा । चित् । न । समं । दुहाते इति ।

यमयोः । चित् । न । समा । वीर्याणि । ज्ञाती इति । चित् । संतौ । न । समं । पृणीतः ॥ ९ ॥

अतिथिभ्यो धनमप्रयच्छन्नपि मम भ्राता दास्यतीति चेन्नच हेतुमाह । समौ चिद्वस्तौ समावपि समं समानं न विविष्टः । कार्यं न व्याप्नुतः । विष्णु व्याप्नौ ।

जौहोत्यादिकः । संज्ञापूर्वकस्य विधेरनित्यत्वादभ्यासस्य गुणाभावः । तथा संमातरा वत्सस्य मातरौ धेनू समे अपि समं समानं पयो न दुहांते । यमयोश्चित् सह-जातयोः पुत्रयोरपि समा समानि वीर्याणि न संति । तस्माज्ज्ञाती चिदेकस्मिन्कुले संतौ जातावपि समं न पूणीतः । न प्रयच्छतः । तस्माद्यस्य धनमस्ति स एव दद्यादित्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे त्रयोविंशो वर्गः ॥

अग्ने हंसीति नवर्चे षष्ठं सूक्तममहीयुगोत्रस्योरुक्षयस्यार्धं गायत्रं । रक्षोहा-ग्निर्देवता । तथा चानुक्रम्यते । अग्ने हंस्युरुक्षय आमहीयव आग्नेयं राक्षोघ्नं गायत्रं त्विति ॥ मथ्यमानेऽग्रावजायमान इदमनुवक्तव्यं । सूचितं च । अजायमाने त्वे-स्मिन्नेवावसानेऽग्ने हंसि न्यचिणमिति सूक्तमावपेत । आ० २. १६. । इति ॥ प्रातर-नुवाकाश्चिनशस्त्रयोरपि गायत्रे छंदसीदं सूक्तं । सूचितं च । अग्ने हंस्यग्निं हिन्वंतु नः । आ० ४. १३. । इति ॥ दशमेऽहनि धिष्ण्यांगाराभिविहरण आद्या जप्या । सूचितं च । परि त्वाग्ने पुरं वयमित्येतस्याः स्थानेऽग्ने हंसि न्यचिणं । आ० ८. १२. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अग्ने हंसि न्यचिणं दीद्यन्मर्त्येषु ।

स्वे क्षये शुचिव्रत ॥ १ ॥

अग्ने । हंसि । नि । अचिणं । दीद्यत् । मर्त्येषु । आ ।

स्वे । क्षये । शुचिऽव्रत ॥ १ ॥

हे शुचिव्रत पूतकर्मन् दीप्यमानतेजस्क हे अग्ने अचिणमन्तारं शत्रुं तमोरूपं नितरां हंसि । विनाशय । आमंचितस्याविद्यमानत्वेन पादादित्वादिनिघातः । किं कुर्वन् । मर्त्येषु मनुष्येषु यजमानेष्वभिमुख्येन दीद्यत् । कर्मसिद्ध्यर्थं प्रकाशमानः । दीदिति दीपिकर्मा । तथा स्व आत्मीये निवासभूत आहवनीयादिस्थाने दीप्यमानः । क्षयो निवास इत्याद्युदात्तत्वं ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

उत्तिष्ठसि स्वाहुतो घृतानि प्रति मोदसे ।

यत्त्वा सुचः समस्थिरन् ॥ २ ॥

उत् । तिष्ठसि । सुऽआहुतः । घृतानि । प्रति । मोदसे ।

यत् । त्वा । सुचः । संऽअस्थिरन् ॥ २ ॥

हे अग्ने स्वाहुतोऽस्माभिः सुष्ट्वाहूयमानः सन् उत्तिष्ठसि । अरणीभ्यामुन्नतो भव । ऊर्ध्वकर्मत्वादात्मनेपदाभावः । उन्नत्य च घृतानि घृतेन सहितान्यस्माभिर्दीयमानानि हवींषि प्रति मोदसे । हृष्टो भव । मुद हर्षे । भौवादिकः । अनुदात्तेत् । यद्यदा त्वा त्वां सुचो जुह्वादीनि पात्राणि समस्थिरन् । संगतान्यभवन् । समवप्रविभ्यः स्थ इति लुङ्मात्मनेपदं । स्थाप्नोरिच्चेति सिचः कित्त्वमिकारश्चांतादेशः । ह्रस्वादंगादिति सिचो लोपः । व्यत्ययेन ऋस्य रन् । तिङि चोदात्तवतीति गते-निघातः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

स आहुतो वि रोचतेऽग्निरीक्रेन्यो गिरा ।

सुचा प्रतीकमज्यते ॥ ३ ॥

सः । आऽहुतः । वि । रोचते । अग्निः । ईक्रेन्यः । गिरा ।

सुचा । प्रतीकं । अज्यते ॥ ३ ॥

आहुत आभिमुख्येन हुतः । गतिरनन्तर इति गतेः प्रकृतिस्वरः । गिरा स्तुति-लक्षणया वाचेक्रेन्यः स्तोतव्यः सोऽग्निर्वि रोचते । अत्यर्थं दीप्यते । तथा प्रतीकं सर्वेषां देवानां पूर्वमेव सुचा घृतसहितयाज्यते । सिच्यते ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

घृतेनाग्निः समज्यते मधुप्रतीक आहुतः ।

रोचमानो विभावसुः ॥ ४ ॥

घृतेन । अग्निः । सं । अज्यते । मधुऽप्रतीकः । आऽहुतः ।

रोचमानः । विभाऽवसुः ॥ ४ ॥

अग्निर्घृतेन हविषा समज्यते । सम्यक् सिक्तो भवति । कीदृशः । मधुप्रतीकः । घृतप्रयुक्तावयवः । आहुतः । स्तुतिभिर्हविर्भिर्वा रोचमानो दीप्यमानः । विभावसुः स्वदीप्ता सर्वमाच्छादयन् । यद्वा दीप्तिरेव धनं यस्य सः ॥

अप्नोर्यामे होतुरतिरिक्तोक्थ्ये जरमाणः समिध्यसे इत्यनुरूपस्तुचः । सूत्रितं च ।
जराबोध तद्विविद्धि जरमाणः समिध्यसे । आ० ९. ११. इति ॥ तत्र प्रथमा सूक्ते
पंचमी ॥

जरमाणः समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन ।

तं त्वा हवन्त मर्त्याः ॥ ५ ॥

जरमाणः । सं । इध्यसे । देवेभ्यः । हव्यऽवाहन ।

तं । त्वा । हवन्त । मर्त्याः ॥ ५ ॥

हे हव्यवाहन हव्यानां प्रापयितः । हव्येऽनंतःपादं । पा० ३. २. ६६. इति ज्युट् ।
जरमाणः स्तोतृभिः स्तूयमानः । जरतिः स्तुतिकर्मा । स त्वं देवेभ्यो देवार्थं समिध्यसे ।
हर्विभिः सम्यग्दीप्यसे । तं तादृशं त्वा त्वां मर्त्या मनुष्येषु साधवो यजमाना हवन्त ।
आह्वयन्ति । ह्वयतेर्लङि बहुलं छंदसीति संप्रसारणं ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे चतुर्विंशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

तं मर्ता अमर्त्यं घृतेनाग्निं संपर्यत ।

अदाभ्यं गृहपतिं ॥ ६ ॥

तं । मर्ताः । अमर्त्यं । घृतेन । अग्निं । संपर्यत ।

अदाभ्यं । गृहऽपतिं ॥ ६ ॥

हे मर्ता ऋत्विजः अमर्त्यं मनुष्यधर्मरहितमग्निं घृतेन हविषा संपर्यत । परिचरत ।
सपरशब्दः कंडादिः । कीदृशं । अदाभ्यं । कैश्चिदप्यहिंस्यं । दभेति वक्तव्यमिति एयत् ।
गृहपतिं गृहस्य स्वामिनं यजमानरूपं । पत्यावैश्वर्ये इति पूर्वपदप्रकृतिस्वरः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अदाभ्येन शोचिषाग्ने रक्षस्त्वं देह ।

गोपा ऋतस्य दीदिहि ॥ ७ ॥

अदाभ्येन । शोचिषा । अग्ने । रक्षः । त्वं । देह ।

गोपाः । ऋतस्य । दीदिहि ॥ ७ ॥

हे अग्ने त्वमदाभ्येनाहिंस्येन शोचिषा तेजसा रक्षः । जातावेकवचनं । सर्वान्ना-
क्षसान्दह । विनाशय । किंच । ऋतस्य यज्ञस्य गोपा गोपायिता सन् दीदिहि ।
दीपस्व ॥

॥ अथाष्टमी ॥

स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः ।

उरुक्षयेषु दीद्यत् ॥ ८ ॥

सः । त्वं । अग्ने । प्रतीकेन । प्रति । ओष । यातुऽधान्यः ।

उरुऽक्षयेषु । दीद्यत् ॥ ८ ॥

हे अग्ने स त्वं प्रतीकेन त्वदवयवभूतेन तेजसा यातुधान्यो यातुधानी राक्षसीः
प्रत्योष । प्रतिकूलं दह । उष दाहे । भौवादिकः । लोटि हेर्लुक् । जातेरस्त्रीविषया-
दिति यातुधानशब्दस्य ङीष् । उदात्तस्वरितयोर्यण इति स्वरितत्वं । किं कुर्वन् ।
उरुक्षयेषु विस्तीर्णेषु निवासेष्वाहवनीयादिषु दीद्यत् । दीपमानः ॥

॥ अथ नवमी ॥

तं त्वा गीर्भिरुक्षया हव्यवाहं समीधिरे ।

यजिष्ठं मानुषे जने ॥ ९ ॥

तं । त्वा । गीऽभिः । उरुऽक्षयाः । हव्यऽवाहं । सं । ईधिरे ।

यजिष्ठं । मानुषे । जने ॥ ९ ॥

हे अग्ने उरुक्षया बहुनिवासा यजमाना हव्यवाहं हविषां वोढारं मानुषे मनुष्य-
संबन्धिनि जने जनमध्ये यजिष्ठं यष्टृतमं तं त्वा त्वां गीर्भिः स्तुतिभिस्तत्सहितैर्हविर्भिः
समीधिरे । सम्यगदीदिपन् । इंधेर्लिट् ईधिभवतिभ्यां चेति कित्त्वे नलोपः ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे पंचविंशो वर्गः ॥

इति वा इति त्रयोदशर्चं सप्रमं सूक्तं गायत्रं । इंद्रो लवरूपमास्थाय सोमपानं
कुर्वन् तदानीमृषिभिः दृष्टः सन् स्वात्मानमनेन सूक्तेनास्तावीत् । अतो लवरू-
पापन्न इंद्र ऋषिः । स एव देवता । तथा चानुक्रम्यते । इति वै सप्तो नैन्द्रो लव
आत्मानं तुष्टावेति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

इति वा इति मे मनो गामश्च सनुयामिति ।

कुवित्सोमस्यापामिति ॥१॥

इति । वै । इति । मे । मनः । गां । अश्च । सनुयां । इति ।

कुवित् । सोमस्य । अपां । इति ॥१॥

इति वा इति खल्वित्येवंप्रकारेण मे मदीयं मनो वर्तते । तं प्रकारं दर्शयति । गामश्च च सनुयां स्तोतृभ्यः प्रयच्छामीति । षणु दाने । तानादिकः । इतिशब्दो हेतौ । यस्मात् कुविद्बहुवारं सोमस्य सोममपां पीतवानस्मि । क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति सोमस्य संप्रदानसंज्ञा । चतुर्थ्यर्थे बहुलमिति षष्ठी । पा पाने । लुङि गातिस्थेति सिचो लुक् । कुविद्योगादनिघातः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

प्र वाता इव दोधत उन्मा पीता अयंसत ।

कुवित्सोमस्यापामिति ॥२॥

प्र । वाताःऽइव । दोधतः । उत् । मा । पीताः । अयंसत ।

कुवित् । सोमस्य । अपां । इति ॥२॥

दोधतो भृशं कंपयमाना वाता इव वायवो यथा वृक्षादीनुद्यच्छंते तद्वत्पीताः सोमा मा मां प्रकर्षेणोदयंसत । उद्यच्छंते । यमेर्लुङि समुदाहृभ्यो यमोऽयं च । पा० १.३.७५. । इत्यात्मनेपदं । यस्माद्बहुवारं सोममपां ॥

॥ अथ तृतीया ॥

उन्मा पीता अयंसत रथमश्वा इवाशवः ।

कुवित्सोमस्यापामिति ॥३॥

उत् । मा । पीताः । अयंसत । रथं । अश्वाःऽइव । आशवः ।

कुवित् । सोमस्य । अपां । इति ॥३॥

पीताः सोमा मामुदयंसत । उद्यच्छंते । तत्र दृष्टान्तः । रथमश्वा इव । यथाशवः क्षिप्रगामिनो गमनेन व्याप्ता वाश्वा रथमुन्नमयन्ति तद्वत् ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

उप॑ मा॒ म॒तिर॑स्थित॒ वा॒श्रा पु॒त्रमि॑व प्रि॒यं ।

कु॒वित्सोम॑स्यापा॒मिति॑ ॥४॥

उप॑ । मा॒ । म॒तिः । अ॒स्थित॒ । वा॒श्रा । पु॒त्रं ऽइ॒व । प्रि॒यं ।

कु॒वित् । सोम॑स्य । अपा॑ । इति॑ ॥४॥

मतिः स्तोतृभिः क्रियमाणा स्तुतिर्मा मामुपास्थित । संयोजयति । उपाहेव-
पूजासंगतिकरणेत्यात्मनेपदं । कथमिव । वाश्रा पुत्रमिव । यथा वाश्रा शब्दायमाना
धेनुः प्रियं पुत्रं वत्सं संगच्छति तद्वत् ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अ॒हं त॒ष्टे॒व व॒धुरं॑ प॒र्य॑चामि ह॒दा म॒तिं ।

कु॒वित्सोम॑स्यापा॒मिति॑ ॥५॥

अ॒हं । त॒ष्टा ऽइ॒व । व॒धुरं॑ । प॒रि॒ । अ॒चा॒मि॒ । ह॒दा । म॒तिं ।

कु॒वित् । सोम॑स्य । अपा॑ । इति॑ ॥५॥

तष्टेव । तस्मा यथा वंधुरं सारथिनिवासस्थानं । तद्वान्वीपलक्ष्यते । तत्स्थानं
रथं वा साधुकरोति तद्वदहं मतिं स्तुतिं हृदात्मीयेन मनसा पर्यचामि । साधुक-
रणाय परिगच्छामि ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

न॒हि मे॑ अ॒क्षिप॑च्च॒नाच्छा॑त्सुः पंच॑ कृ॒ष्टयः॑ ।

कु॒वित्सोम॑स्यापा॒मिति॑ ॥६॥

न॒हि । मे॑ । अ॒क्षि ऽप॒त् । च॒न । अ॒च्छा॑त्सुः । पंच॑ । कृ॒ष्टयः॑ ।

कु॒वित् । सोम॑स्य । अपा॑ । इति॑ ॥६॥

चनेति निपातसमुदायोऽप्यर्थे । पंच कृष्टयोऽपि निषादपंचमाश्वत्वारो वर्णाः
पंच जनाः । यद्वा देवमनुष्यादयः । मे मदीयमक्षिपच्चक्षुःपतनं दृष्टिसंचारं न
ह्यच्छात्सुः । न ह्यपवृण्वन्ति । न हि द्रष्टुर्दृष्टेर्विपरिलोपो विद्यत इति हि श्रुतेः
। श० ब्रा० १४. ७. १. २३. ॥ इति अपवरणे । चुरादीनामिति वा एयंतत्वादत्र एयभावे
लुङि हलंतलक्षणा वृद्धिः । पा० ७. २. ३. ॥ यस्माद्बहुवारं सोममपां ॥
॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे षड्विंशो वर्गः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

नहि मे रोदसी उभे अन्यं पक्षं चन प्रति ।

कुवित्सोमस्यापामिति ॥७॥

नहि । मे । रोदसी इति । उभे इति । अन्यं । पक्षं । चन । प्रति ।

कुवित् । सोमस्य । अपां । इति ॥७॥

उभे रोदसी द्यावापृथिव्यौ मे मदीयमन्यं पक्षं चन पक्षमपि प्रति समाने न भवतः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

अभि द्यां महिना भुवमभीऽमां पृथिवीं महीं ।

कुवित्सोमस्यापामिति ॥८॥

अभि । द्यां । महिना । भुवं । अभि । इमां । पृथिवीं । महीं ।

कुवित् । सोमस्य । अपां । इति ॥८॥

उक्तमर्थं प्रतिपादयति । महिना महिन्नात्मीयेन द्यां द्युलोकमभि भुवं । अभि-भवामि । तथा महीं महतीमिमां पृथिवीं स्वमहिन्नाभि भवामि । भवतेर्लोडि छांदसो विकरणस्य लुक् । भूसुवोस्तिडीति गुणे प्रतिषिद्ध उवडादेशः ॥

॥ अथ नवमी ॥

हंताहं पृथिवीमिमां नि दधानीह वेह वा ।

कुवित्सोमस्यापामिति ॥९॥

हंत । अहं । पृथिवीं । इमां । नि । दधानि । इह । वा । इह । वा ।

कुवित् । सोमस्य । अपां । इति ॥९॥

हंतेति संभावनायामनुज्ञायां वा । संभावयाम्येतदनुजानामि वा । किं तत् । अहमिमां पृथिवीमिह वांतरिक्षे नि दधानि । इह वा द्युलोक इति हस्तेन निर्दिशति । दधातेर्लोडि मेर्निः ॥

॥ अथ दशमी ॥

ओषमित्पृथिवीमहं जंघनानीह वेह वा ।

कुवित्सोमस्यापामिति ॥१०॥

ओषं । इत् । पृथिवीं । अहं । जंघनानि । इह । वा । इह । वा ।
कुवित् । सोमस्य । अपां । इति ॥ १० ॥

अहं पृथिवीमभिलक्ष्यौषं स्वतेजसा तापकमादित्यमिह वांतरिक्ष इह वा
द्युलोके जंघनानि । भृशं यापयानि । इदिति पूरणः । हंतेर्गत्यर्थस्य यङ्लुगंतस्य
लोटि शपो लुगभावश्छांदसः ॥

॥ अथैकादशी ॥

दिवि मे अन्यः पक्षोऽधो अन्यमचीकृषं ।

कुवित्सोमस्यापामिति ॥ ११ ॥

दिवि । मे । अन्यः । पक्षः । अधः । अन्यः । अचीकृषं ।

कुवित् । सोमस्य । अपां । इति ॥ ११ ॥

मे मदीयोऽन्यः पक्षो दिवि द्युलोके स्थापितः । अधः । पूर्वाधरावराणामसी-
त्यादिनासिप्रत्ययः । प्रकृतेरधादेशश्च । अधस्तात्पृथिव्यामन्यं पक्षमचीकृषं । अकार्षं ।
कृष विलेखने । एयंतस्य लुङि चङि नित्यं छंदसीत्युकारादेशः । विलेखनं नामो-
त्पादनं । उदपादयं । आस्थापयमित्यर्थः ॥

॥ अथ द्वादशी ॥

अहमस्मि महामहोऽभिनभ्यमुदीषितः ।

कुवित्सोमस्यापामिति ॥ १२ ॥

अहं । अस्मि । महाऽमहः । अभिऽनभ्यं । उत्ऽदीषितः ।

कुवित् । सोमस्य । अपां । इति ॥ १२ ॥

अभिनभ्यं नभौ मध्यस्थाने भवं नभ्यमंतरिक्षं । उगवादिभ्यो यत् । पा० ५. १. २. ।
इति यत्प्रत्ययः । तच्चैव पाठान्नभादेशश्च । लक्षणेनाभिप्रती आभिमुख्ये । पा० २.
१. १४. । इत्यव्ययीभावसमासस्वरः । अंतरिक्षमभ्युदीषित उद्गतः सूर्यात्माहं महा-
महोऽस्मि । महतामपि महानस्मि । यद्वा महत्प्रभूतं महस्तेजो यस्य । प्रभूततेज-
स्कोऽस्मि । आन्महत इत्यात्वं ॥

॥ अथ त्रयोदशी ॥

गृहो याम्यरंकृतो देवेभ्यो हव्यवाहनः ।

कुवित्सोमस्यापामिति ॥ १३ ॥

गृहः । यामि । अरंऽकृतः । देवेभ्यः । हव्यऽवाहनः ।

कुवित् । सोमस्य । अपां । इति ॥ १३ ॥

गृहो हविषां ग्रहीतारंकृतो यजमानैरलंकृतोऽहं देवेभ्य इन्द्रादिभ्यो हव्यवाहनो हविषां वोढा प्रापयिताग्न्यात्मा सन्यामि । हवींषि प्रापयामि । या प्रापणे । लट् । हव्येऽनंतःपादमिति वहेज्युट् । जिह्वादाद्युदात्तः । समासे कृदुत्तरपदप्रकृतिस्वरः । इति यस्मात्कुविद्बहुवारं सोमस्य सोममपां पीतवानस्मि । तस्मादेतान्यकार्षमितींद्रः स्वात्मानमेवास्तावीत् ॥

॥ इत्यष्टमस्य षष्ठे सप्तविंशो वर्गः ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।

पुमर्थोऽश्वतुरो देयाविद्यातीर्थमहेश्वरः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधु-
रंधरेण सायणाचार्यविरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाश ऋक्संहिता-
भाष्येऽष्टमाष्टके षष्ठोऽध्यायः ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।

निर्ममे तमहं वंदे विद्यातीर्थमहेश्वरं ॥

तत्राष्टमाष्टके षष्ठाध्यायं व्याख्याय सप्तमाध्याय आरभ्यते । दशममंडलस्य दशमे
ऽनुवाके सूक्तसप्तकं व्याख्यातं । तदिदिति नवर्चमष्टमं सूक्तमथर्वणः पुत्रस्य
बृहद्विवस्यार्थं चैष्टुभमैंद्रं । तथा चानुक्रांतं । तदिन्नवाथर्वणो बृहद्विव इति ॥ चानु-
र्विशिकेऽहनि निष्केवल्य इदं सूक्तं । सूचितं च । तदिदासेति च पुरस्तात्सूक्तस्य
शंसेत् । आ० ७.३. । इति ॥ व्योमविश्वदेवस्तुपंचशरदीयेष्वपेकाहेष्विदमेव निष्के-
वल्यनिविज्ञानं । सूचितं च । एतेषां त्रयाणां कया शुभा तदिदासेति मध्यंदिनः

। अ० ९. ८. । इति ॥ राशिमरायाख्यायोरिकाहयोरपीदं निष्केवल्यनिविद्धानं । सूचितं च । राशिमराययोश्च कायाणुभीयतदिदासीये । अ० ९. ८. । इति ॥ महाव्रते निष्केवल्येऽप्येतत्सूक्तं । तथैव पंचमारण्यके शौनकेन सूचितं । तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं तां सु ते कीर्तिं मघवन्महिवेति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः ।

सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रूननु यं विश्वे मदंत्यूमाः ॥ १ ॥

तत् । इत् । आस । भुवनेषु । ज्येष्ठं । यतः । जज्ञे । उग्रः । त्वेषऽनृम्णः ।

सद्यः । जज्ञानः । नि । रिणाति । शत्रून् । अनु । यं । विश्वे । मदंति । ऊमाः ॥ १ ॥

तज्जगत्कारणत्वेन सर्ववेदांतप्रसिद्धं । इच्छन्तोऽवधारणे । भुवनेषु । भू सत्तायां । सत्सु पृथिव्यादिषु लोकेषु मध्ये जगत्कारणं ब्रह्मैव ज्येष्ठं प्रशस्ततममास । बभूव । तस्य परमार्थत्वात् तद्वतिरिक्तानां व्यावहारिकत्वाच्च । यद्वा ज्येष्ठं वृद्धतमं जगत्कारणत्वेन सर्वेषामादिभूतं बभूव । अस्तेर्लिटि इदस्युभयथेति सार्वधातुकत्वादस्तेर्भूरिति भूभावाभावः । यद्वा वृद्धं तदेव ब्रह्म स्वप्रकाशतयास । दिदीपे । अस गतिदीप्तादानेषु । अस्मास्तिटि रूपं । यत उपादानभूताद्यस्माद्ब्रह्मण उग्र उद्गूर्णस्त्वेषनृम्णः प्रदीपबलः सूर्यात्मक इन्द्रो जज्ञे । जातो बभूव । श्रूयते हि चक्षोः सूर्यो अजायतेति । सूर्याचंद्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयदिति च । जनिकर्तुः प्रकृतिः । पा० १. ४. ३०. । इति प्रकृतेरपादानसंज्ञायां यत इति पंचमी । जनेर्लिटि गमहनेत्यादिनोपधालोपः । द्विर्वचनेऽचीति तस्य स्थानिवद्भावाद्द्विर्वचनादि । यद्वृत्तान्नित्यमिति निघातप्रतिषेधः । स च जज्ञानो जायमान एव सद्यः शीघ्रं शत्रूञ्छातयितृन्मंदेहादीनां क्षसान्नि रिणाति । निहिनस्ति । यद्वोपासकानां पापरूपाञ्छत्रून्निहंति । तथा च ब्राह्मणं । सद्यो ह्येष जातः पाप्मानमपाहतेति । जज्ञान इति जनेर्लिटि कानचिरूपमेतत् । रिणाति । री गतिरेषणयोः । ऋादिः । प्वादीनां ह्रस्व इति ह्रस्वत्वं । विश्वे सर्व ऊमाः । अवंति रक्षंतीत्यूमाः प्राणिनः । अवतेरौणादिको मन्प्रत्ययः । ज्वरत्वरेत्यादिना वकारोपधयोः स्थान ऊट् । सर्वे प्राणिनो यं सूर्यात्मकमुद्यंतमिंद्रमनुलस्य मदर्थमुदगान्मदर्थमुदगादिति मदंति हृथंति । मदी हर्षे । व्यत्ययेन शप् । तथा च ब्राह्मणं । भूतानि वै विश्व ऊमास्त एनमनुमदंत्युदगादुदगादितीति । तैत्तिरीयकं च । तस्मात्सर्व एव मन्यंते मां प्रत्युदगादितीति । यद्वा यं स्तुत्यादिभिर्माद्यंतमनु पश्चात्सर्वे

प्राणिनोऽभीष्टप्राप्ता हृथंति । अनुर्लक्षण इत्यनोः कर्मप्रवचनीयत्वात्कर्मप्रवचनीययुक्त इति द्वितीया । स इंद्रो जज्ञ इत्यन्वयः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

वावृधानः शवसा भूर्योजाः शत्रुर्दासाय भियसं दधाति ।

अव्यनच्च व्यनच्च सस्त्रि सं ते नवंत प्रभृता मर्देषु ॥२॥

ववृधानः । शवसा । भूरिऽओजाः । शत्रुः । दासाय । भियसं । दधाति ।

अविऽअनत् । च । विऽअनत् । च । सस्त्रि । सं । ते । नवंत । प्रऽभृता । मर्देषु ॥२॥

शवसा बलेन ववृधानो वर्धमानोऽत एव भूर्योजा बहुबलः शत्रुः शातयितेन्द्रो दासायोपक्षयकारिणे शत्रवे भियसं भीतिं दधाति । विदधाति करोति । अव्यनत् । विविधमनिति श्वसितीति व्यनत् प्राणवज्जंगमं । तद्विलक्षणमव्यनत् स्थावरं । तदुभयमपि सस्त्रि संस्नातमिन्द्रेण सम्यक्छोदितं भवति । स्नातेराहगमहन इति व्यत्ययेन कर्मणि किन्प्रत्ययः । यद्वातर्णीतिण्यर्थात्कर्तर्येव किन् । वृष्ट्यादिना सम्यक् स्नापयिता शोधयिता भवति । न लोकाव्ययेति कर्मणि षष्ठ्याः प्रतिषेधः । शिष्टः पादः प्रत्यक्षकृतः । हे इंद्र ते तव मर्देषु हर्षेषु हविषा स्तुत्या च जातेषु सत्सु प्रभृता प्रभृतानि प्रकर्षेण धृतानि पोषितानि वा सर्वाणि भूतजातानि सं नवंत । संगच्छन्ते । स्तोतुं हवींषि च दातुं समूहीभवन्तीत्यर्थः । नवतिर्गतिकर्मा । प्रभृता । विभर्तेः कर्मणि निष्ठा । शेच्छंदसि बहुलमिति शेलोपः । गतिरनंतर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

त्वे ऋतुमपि वृजंति विश्वे द्विर्यदेते चिर्भवंत्यूमाः ।

स्वादोः स्वादीयः स्वादुनां सृजा समदः सु मधु मधुनाभि योधीः ॥३॥

त्वे इति । ऋतुं । अपि । वृजंति । विश्वे । द्विः । यत् । एते । चिः । भवंति । ऊमाः ।

स्वादोः । स्वादीयः । स्वादुनां । सृज । सं । अदः । सु । मधु । मधुना । अभि । योधीः ॥३॥

हे इंद्र त्वे त्वयि । सुपां सुलुगिति सप्तम्येकवचनस्य शे आदेशः । विश्वे सर्वे यजमानाः ऋतुमनुष्ठेयं कर्म वृजंति । समापयन्ति । अपिशब्दो ब्राह्मणोक्तसर्वभूतानां सर्वमनसां समुच्चयार्थः । सर्वाणि पृथिव्यादीनि भूतानि सर्वेषां प्राणिनां मनांसि सर्वे यज्ञक्रतवश्च व्याप्ते त्वयेव यजमानैः परिसमाप्यन्त इत्यर्थः । तथा च

ब्राह्मणं । त्वयीमानि सर्वाणि भूतानि सर्वाणि मनांसि सर्वे ऋतवोऽपि वृजंतीत्येव
तदाहेति । यद्यस्मादेत ऊमास्तर्पकाः । अवतेस्तर्पणार्थादीणादिको मन्प्रत्ययः ।
ज्वरत्वेत्यादिना वकारोपधयोद्धृत् । ईदृशा यजमानाः पूर्वमेकाकिनः संतः पश्चा-
द्विर्विवारं स्त्रीरूपेण पुंरूपेण च जाताः संतः पुनरपत्येन सार्धं त्रिविवारं जन्म-
भाजो भवन्ति । एक एवात्मा स्त्रीपुंरूपेण जायते । अर्धो वा एष आत्मनो यत्प-
त्नीति श्रुतेः । पुत्रोऽप्यात्मैव । आत्मा वै पुत्रनामासि । श० ब्रा० १४. ९. ४. २६. । इति
श्रुतेः । यत एवमेतेऽभिवृद्धा भवन्ति ततोऽवगम्यते त्वय्येवानुष्ठितं सर्वं कर्म परि-
समापयन्तीति । तथा च ब्राह्मणं । द्वौ वै संतौ मिथुनौ प्रजायेते प्राजापत्येति ।
हे इंद्र त्वं स्वादोः प्रियाङ्गुहधनादेरपि स्वादीयः स्वादुतरं प्रियतरमपत्यं स्वादुना
स्वादुभूतेन मिथुनेन मातापित्रात्मकेन सं सृज । संयोजय । यद्वा स्वादुना भावे-
नोत्पन्नं तदपत्यमपि संयोजय । एतदेवाह । अदस्तदपत्यं मधु मधुरं मधुना मद-
हेतुना मिथुनांतरेण पौत्रेण वा सु सुष्टुभि योधीः । अभियोधय । अभितः क्रीडय ।
धातूनामनेकार्थत्वाद्युध्यतिरत्र क्रीडार्थं वर्तते । मिथुनं वै स्वादु प्रजा स्वाद्वित्यादि
ब्राह्मणमत्रानुसंधेयं ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

इति चिद्धि त्वा धना जयंतं मदेमदे अनुमदंति विप्राः ।

ओजीयो धृष्णो स्थिरमा तनुष्व मा त्वा दभन्यातुधानां दुरेवाः ॥४॥

इति । चित् । हि । त्वा । धना । जयंतं । मदेऽमदे । अनुऽमदंति । विप्राः ।

ओजीयः । धृष्णो इति । स्थिरं । आ । तनुष्व । मा । त्वा । दभन् । यातुऽधानाः । दुःऽएवाः ॥४॥

इति चिद्धेवमेव खलु हे इंद्र मदे मदे सोमपानजन्ये हर्षे सति धना शत्रुध-
नानि जयंतं जयेन प्राप्नुवंतं त्वामनु पश्चात् । लक्षणेऽनोः कर्मप्रवचनीयत्वं ।
विप्रा मेधाविनः स्तोतारो मदन्ति । हृथन्ति । यद्वा त्वामनुमदन्ति । अनुक्रमेण
स्तुवंति । मदन्तिः स्तुतिकर्मा । हि चेति निघातप्रतिषेधः । हे धृष्णो शत्रूणां धर्ष-
यितरिंद्र । असिगृधिधृषिषिपेः क्लुः । ओजीयः । ओजस्विशब्दादीयसुनि विन्म-
तोर्लुगिति विनो लुक् । टेरिति टिलोपः । बलवत्तरमत एव स्थिरं दृढं धनमा
तनुष्व । अभितोऽस्मदर्थं विस्तारय । त्वा त्वां च मा दभन् मा हिंसंतु दुरेवा दुर्गतयो
यातुधाना राक्षसाः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

त्वया वयं शशन्नहे रणेषु प्रपश्यंतो युधेन्यानि भूरि ।

चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयांसि ॥ ५ ॥

त्वया । वयं । शशन्नहे । रणेषु । प्रपश्यंतः । युधेन्यानि । भूरि ।

चोदयामि । ते । आयुधा । वचः । अभिः । सं । ते । शिशामि । ब्रह्मणा । वयांसि ॥ ५ ॥

हे इंद्र त्वयानुगृहीता वयं रणेषु संग्रामेषु शशन्नहे । भृशं शत्रूञ्जशातयामः । शत्रू-
 शातने । अस्माद्यङन्तान्महिदृच्छंदस्युभयथेत्यार्धधातुकत्वादतोलीपयलोपौ । किं
 कुर्वंतः । युधेन्यानि योधनार्हाणि । कृत्यार्थे तवैकेकेन्यत्वन इति युधेरर्हार्थे केन्य-
 प्रत्ययः । भूरि बहूनि बहुलानि । सुपां सुलुगिति शसो लुक् । प्रपश्यंतः प्रकर्षेण
 जानंतः । अपि च ते तवायुधायुधान्यायोधनसाधनानि वज्रादीनि । शेच्छंदसि
 बहुलमिति शेलोपः । वचोभिः स्तुतिभिश्चोदयामि । शत्रून्प्रति प्रेरयामि । ते त्वदर्थं
 ब्रह्मणा मंत्रेण स्तुतिरूपेण सहितानि वयांसि । अन्ननामैतत् । हविलक्षणा न्यन्नानि
 सं शिशामि । सम्यग्निश्यामि । संस्करोमीत्यर्थः । शो तनूकरणे । छांदसो विकार-
 णस्य श्रुः । बहुलं छंदसीत्यभ्यासस्येत्वं ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे प्रथमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

स्तुषेयं पुरुवर्षसमृभ्वमिनतममाश्रमाश्रानां ।

आ दर्षते शवसा सप्त दानून् साक्षते प्रतिमानानि भूरि ॥ ६ ॥

स्तुषेयं । पुरुवर्षसं । समृभ्वं । इनतमं । आश्रं । आश्रानां ।

आ । दर्षते । शवसा । सप्त । दानून् । प्र । साक्षते । प्रतिमानानि । भूरि ॥ ६ ॥

स्तुषेयं स्तोतव्यं । स्तुवः स्तेयश्छंदसि । उ० ३. ९९. । इत्यौणादिकः कसेयप्रत्ययः ।
 पुरुवर्षसं बहुरूपमृभ्वमुरु भासमानमुरुभूतं वा । इनतममतिशयेनेश्वरं । आश्रा-
 नामाश्रयानां मध्य आश्रमाश्रयं । एवंभूतमिदं स्तौमीति शेषः । य इंद्रः शवसा
 बलेन सप्त सप्तसंख्याकान्दानून्दानवान्वृचनमुचिकुयवादीना दर्षते । आहणानि
 हिनस्ति । दृ विदारणे । अस्मात्क्षेपि व्यत्ययेनात्मनेपदं । लेटोऽडाटावित्यडागमः ।
 सिबहुलमिति सिप् । तथा प्रतिमानान्यसुराणां प्रतिरूपाणि भूरि भूरीणि बहून्-

सुरबलानि प्र साक्षते य इन्द्रः प्रसहते । यद्वा बहूनि प्रतिमानान्यसुराणां स्थानानि
प्र साक्षते । प्राप्नोति । साक्षतिराप्नोतिकर्मेति यास्कः । षह अभिभवे । लेट्छडा-
गमः । सिबहुलमिति सिप् । टत्वकत्वषत्वानि । छांदसी दीर्घः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

नि तद्दधिषेऽवरं परं च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।

आ मातरां स्थापयसे जिगलू अत इनोषि कर्वरा पुरुणि ॥ ७ ॥

नि । तत् । दधिषे । अवरं । परं । च । यस्मिन् । आविथ । अवसा । दुरोणे ।

आ । मातरां । स्थापयसे । जिगलू इति । अतः । इनोषि । कर्वरा । पुरुणि ॥ ७ ॥

तत्तस्मिन्यजमानस्य गृहेऽवरमल्पं भौमं धनं परमुत्कृष्टं दिवि भवं धनं च हे इन्द्र
त्वं नि दधिषे । निदधासि । निक्षिपसि यस्मिन्दुरोणे गृहेऽवसा । अन्ननामैतत् ।
तर्पकेणान्नेन हविलक्षणेनाविथ । अवसि तृपसि । अवतेस्तृपार्थाच्छंदसि लुङ्-
लङ्लिट इति सार्वकालिको लिट् । अत आदेरित्यभ्यासस्यात्वं । यद्वृत्तान्नित्यमिति
निघातप्रतिषेधः । अपि च मातरा सकलस्य भूतजातस्य निर्माच्यौ द्यावापृथिव्यौ
जिगलू गमनशीले इतस्ततः प्रचलन्त्यावा स्थापयसे । स्वकीये स्थानेऽवस्थापयसि ।
नैश्चल्येन यथावतिष्ठेते तथा करोषीत्यर्थः । विष्णुस्तंभ पृथिवीमुत द्यामिति नि-
गमांतरं । १०. ८९. ४. । हे इन्द्र अतः कारणात्पुरुणि बहूनि कर्वरा । कर्मनामैतत् ।
कर्वराणि । शेच्छंदसि बहुलमिति शेलोपः । कर्माणि लौकिकानि वैदिकानि
चेनोषि । प्राप्नोषि । इण् गतौ । व्यत्ययेन श्रुः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

इमा ब्रह्म बृहद्विवो विवक्तींद्राय श्रूषमग्नियः स्वर्षाः ।

महो गोचस्य क्षयति स्वराजो दुरश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः ॥ ८ ॥

इमा । ब्रह्म । बृहत् । दिवः । विवक्ति । इंद्राय । श्रूषं । अग्नियः । स्वः । साः ।

महः । गोचस्य । क्षयति । स्वराजः । दुरः । च । विश्वाः । अवृणोत् । अप । स्वाः ॥ ८ ॥

बृहद्विव ऋषिरिमेमानि ब्रह्म ब्रह्मणींद्राय श्रूषं मुखं यथा भवति तथा विवक्ति ।
प्रब्रवीतीत्यात्मन एव परोक्षनिर्देशः । वच परिभाषणे । आदादिकः । छांदसः शपः
श्रुः । बहुलं छंदसीत्यभ्यासस्येत्वं । ऋषिर्विशेष्यते । अग्नियोऽग्रे भवः । ऋषीणां

प्रमुखः श्रेष्ठ इत्यर्थः । घञ्छौ चेत्यशब्दाद्भवार्थे घच् । स्वर्षाः स्वर्गस्य संभक्ता । यद्वा स्वरादित्य इन्द्रः । असौ वा आदित्य इन्द्र इति श्रुत्यंतरात् । तस्य संभक्ता सेवक इत्यर्थः । वन षण् संभक्तौ । जनसनखनक्रमगमो विट् । विडुनोरनुनासिकस्यादित्यात्वं । सनोतेरन इति षत्वं । य इन्द्रो महतो गोत्रस्य पर्वतस्य बलेनासुरेण गवां पिधानार्थं निहितस्य स्वराजः स्वयमेव राजमानस्य । क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति कर्मणः संप्रदानत्वाच्चतुर्थ्यर्थे षष्ठी । ईदृशं पर्वतं क्षयति । अपगमयति । क्षि क्षये । भौवादिकः । यद्वा गोशब्दात्समूहार्थे इतिचकट्यचश्चेति चप्रत्ययः । गोत्रस्य गोसमूहस्य महो महतः स्वराजः स्वयमेव राजमानस्य य इन्द्रः क्षयति । ईदृष्टे । क्षयतिरैश्वर्यकर्मा । स्वशब्दोपपदाद्राजतेः सत्सूद्धिषेति क्तिप् । कृदुत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वं । दुरश्च विलङ्घाराणि च विश्वाः सर्वाः स्वा बलासुरस्य स्वभूता अपावृणोत् । अपगतावरणा अकरोत् । उद्घाटितवानित्यर्थः । यद्वा दुरश्चापावृणोद्विश्वाः सर्वाः स्वाः स्वभूता गा विलमध्ये वर्तमाना अलभतेति शेषः । एवंभूतो य इन्द्रस्तस्मा इन्द्राय विवक्षीत्यन्वयः ॥

॥ अथ नवमी ॥

ए॒वा म॒हान्बृ॒हद्दि॒वो अथ॒र्वावो॑च॒त्स्वां त॒न्व॑मि॒न्द्रमे॒व ।

स्वसा॑रो मा॒तरि॒भ्वरी॑रि॒प्रा हि॒न्वन्ति॑ च॒ शर्व॑सा व॒र्धय॑न्ति च ॥ ९ ॥

ए॒व । म॒हान् । बृ॒हत् । दि॒वः । अथ॒र्वा । अवो॑चत् । स्वां । त॒न्व । इ॒न्द्रं । ए॒व ।

स्वसा॑रः । मा॒तरि॒भ्वरीः । अ॒रि॒प्राः । हि॒न्वन्ति॑ । च । शर्व॑सा । व॒र्धय॑न्ति । च ॥ ९ ॥

महान्गुणैरधिकोऽथर्वा । उपचाराज्जन्ये जनकशब्दः । अथर्वणः पुत्रो बृहद्दिवाख्य ऋषिर्देवेषु मध्य इन्द्रमेव प्रति स्वामात्मीयां तन्वं विस्तृतां स्तुतिमेवमवोचत् । प्रोक्तवान् । वचेर्लुङ्गस्यतिवक्षीत्यादिना च्छेरङादेशः । वच उमित्युमागमः । पादादित्वान्न निहन्यते । अपि चैनमेवेन्द्रं मातरिभ्वरीः । मातरि सकलस्य भूतजातस्य निर्मात्र्यां भूमौ भवन्त्यो वर्तमानाः । भवतेरन्येभ्योऽपि दृश्यन्त इति वनिप् । वनो र चेति डीब्रेफौ । जसि वा छंदसीति पूर्वसवर्णदीर्घः । पृषोदरादित्वाङ्गर्णलोपः । अरिप्रा अपापाः स्वसारः स्वयमेव सरन्त्यः परस्परं भगिन्यो वा गंगाद्या नद्यो हिन्वन्ति । यागसाधनत्वेन प्रीणयन्ति । हिविः प्रीणनार्थः । भौवादिकः । व्यत्ययेन शः । इदित्वान्नुम् । यद्वा हि गतौ वृद्धौ च । स्वादिभ्यः श्रुः । वृष्ट्यर्थे तमिन्द्रमुपगच्छन्ति गत्वा च शर्वसा यागजन्येन बलेन तं वर्धयन्ति च ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे द्वितीयो वर्गः ॥

हिरण्यगर्भे इति दशर्चं नवमं सूक्तं प्रजापतिपुत्रस्य हिरण्यगर्भाख्यस्यार्घं वैष्टुभं । कश्चाभिधेयः प्रजापतिर्देवता । तथा चानुक्रांतं । हिरण्यगर्भो दश हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः कायमिति । गतः सूक्तविनियोगः ॥ प्राजापत्यस्य पशोर्वपापुरोडाश-हविषां क्रमेणादितस्त्रिस्रोऽनुवाक्यास्ततस्त्रिस्रो याज्याः । सूचितं च । हिरण्यगर्भः समवर्तताय इति षट् प्राजापत्याः । अ० ३. ८. । इति ॥ वरुणप्रघासेषु कायस्य हविषो हिरण्यगर्भ इत्येषा याज्या । सूचितं च । कया नश्चित्र आ भुवद्विरण्यगर्भः समवर्तताय इति प्रतिप्रस्थाता वाजिने तृतीयः । अ० २. १७. । इति ॥

॥ सैषा प्रथमा ॥

हिरण्यगर्भः समवर्तताये भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषां विधेम ॥ १ ॥

हिरण्यगर्भः । सं । अवर्तत । अये । भूतस्य । जातः । पतिः । एकः । आसीत् ।

सः । दाधार । पृथिवीं । द्यां । उत । इमां । कस्मै । देवाय । हविषां । विधेम ॥ १ ॥

हिरण्यगर्भो हिरण्यमयस्यांडस्य गर्भभूतः प्रजापतिर्हिरण्यगर्भः । तथा च तैत्तिरीयकं । प्रजापतिर्वै हिरण्यगर्भः प्रजापतेरनुरूपत्वायेति । यद्वा हिरण्यमयोऽंडो गर्भवद्यस्योदरे वर्तते सोऽसौ सूत्रात्मा हिरण्यगर्भ इत्युच्यते । अये प्रपंचोत्पत्तेः प्राक् समवर्तत । मायाध्यक्षात्तिसृष्टोः परमात्मनः सकाशात्समजायत । यद्यपि परमात्मैव हिरण्यगर्भस्तथापि तदुपाधिभूतानां वियदादीनां सूक्ष्मभूतानां ब्रह्मण उत्पत्तेस्तदुपाहितोऽप्युत्पन्न इत्युच्यते । स च जातो जातमात्र एवैकोऽद्वितीयः सन् भूतस्य विकारजातस्य ब्रह्मांडादेः सर्वस्य जगतः पतिरीश्वर आसीत् । न केवलं पतिरासीदेव अपि तर्हि स हिरण्यगर्भः पृथिवीं विस्तीर्णा द्यां दिवमुतापि न्वेमा-मस्माभिर्दृश्यमानां पुरो वर्तिनीमिमां भूमिं । यद्वा पृथिवीत्यंतरिक्षनाम । अंतरिक्षं दिवं भूमिं च दाधार । धारयति । छंदसि लुङ्लङ्लिट इति सार्वकालिको लिट् । तुजादित्वादभ्यासदीर्घः । कस्मै । अत्र किंशब्दोऽनिर्ज्ञातस्वरूपत्वात्प्रजापतौ वर्तते । यद्वा सृष्ट्यर्थं कामयत इति कः । कमेर्दप्रत्ययः । यद्वा कै सुखं । तद्रूपत्वात्क इत्युच्यते । अथवेद्रेण पृष्टः प्रजापतिर्मदीयं महत्त्वं तुभ्यं प्रदायाहं कः कीदृशः स्यामित्युक्तवान् । स इंद्रः प्रत्यूचे यदीदं ब्रवीष्यहं कः स्यामिति तदेव त्वं भवेति । अतः कारणात्क इति प्रजापतिराख्यायते । इंद्रो वै वृचं हत्वा सर्वा विजितीर्विजित्याब्रवीदित्यादिकं ब्राह्मणमत्रानुसंधेयं । ऐ० ब्रा० ३. २१. ॥ यदासौ किंशब्दस्तदा सर्वनाम-

त्वात्मैभावः सिद्धः । यदा तु यौगिकस्तदा व्ययनेनेति द्रष्टव्यं । सावेकाच इति प्राप्तस्य न गोश्वन्साववर्णेति प्रतिषेधः । क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति कर्मणः संप्रदानत्वाच्चतुर्थी । कं प्रजापतिं देवाय देवं दानादिगुणयुक्तं हविषा प्राजापत्यस्य पशोर्वपारूपेणैककपालात्मकेन पुरोडाशेन वा विधेम । वयमृत्विजः परिचरेम । विधतिः परिचरणकर्मा ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।

यस्य ह्यायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥२॥

यः । आत्मऽदाः । बलऽदाः । यस्य । विश्वे । उपऽआसते । प्रऽशिषं । यस्य । देवाः ।

यस्य । ह्याया । अमृतं । यस्य । मृत्युः । कस्मै । देवाय । हविषा । विधेम ॥२॥

यः प्रजापतिरात्मदा आत्मनां दाता । आत्मानो हि सर्वे तस्मात्परमात्मन उत्पद्यन्ते । यथाग्नेः सकाशाद्विस्फुलिङ्गा जायन्ते तद्वत् । यद्वा । आत्मनां शोधयिता । दैप् शोधने । आतो मनिन्निति विच् । बलदा बलस्य च दाता शोधयिता वा । यस्य च प्रशिषं प्रकृष्टं शासनमाज्ञां विश्वे सर्वे प्राणिन उपासते प्रार्थयन्ते सेवन्ते वा । शासु अनुशिष्टौ । शास इदित्युपधाया इत्वं । शासिवसिघसीनां चेति षत्वं । कृदुत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वं । आसेरनुदात्तेत्वाल्लसार्वधातुकानुदात्तत्वे धातुस्वरः । तिङि चोदात्तवतीति गतिरनुदात्ता । तथा देवा अपि यस्य प्रशासनमुपासते । अपि चामृतममृतत्वं । भावप्रधानो निर्देशः । यद्वा मृतं मरणं नास्त्यस्मिन्नित्यमृतं सुधा । बहुव्रीहौ नजो जरमरमिचमृता इत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वं । तदपि यस्य प्रजापतेच्छाया छायेव वर्ति भवति । मृत्युर्यमश्च प्राणापहारी छायेव भवति तस्मै कस्मै देवायेत्यादि समानं पूर्वेण हविषा पुरोडाशात्मनेति तु विशेषः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यः प्राणतो निमिषतो महिलैक इद्राजा जगतो बभूव ।

य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥३॥

यः । प्राणतः । निऽमिषतः । महिऽत्वा । एकः । इत् । राजा । जगतः । बभूव ।

यः । ईशे । अस्य । द्विऽपदः । चतुऽपदः । कस्मै । देवाय । हविषा । विधेम ॥३॥

यो हिरण्यगर्भः प्राणतः प्रश्नसतः । अन प्राणने । आदादिकः । शतुरनुम इति

विभक्तेरुदात्तत्वं । निमिषतोऽक्षिपद्मचलनं कुर्वतः । अत्रापि पूर्ववद्विभक्तिरुदात्ता । जगतो जंगमस्य प्राणिजातस्य महित्वा महत्त्वेन । सुपां सुलुगिति तृतीयाया आकारः । माहात्म्येनैक इद्वितीय एव सन् राजा बभूवेश्वरो भवति । भवतेर्णलि लितीति प्रत्ययात्पूर्वस्योदात्तत्वं । अस्य परिदृश्यमानस्य द्विपदो पादद्वययुक्तस्य मनुष्यादेश्चतुष्पदो गवाश्चदेश्च यः प्रजापतिरीश ईष्टे । ईश ऐश्वर्ये । आदादिकोऽनुदात्तेत् । लोपस्त आत्मनेपदेष्विति तलोपः । अनुदात्तेत्वात्सर्वधातुकानुदात्तत्वे धातुस्वरः । अस्य । ऊडिदमितीदमो विभक्तिरुदात्ता । द्वौ पादौ यस्य स द्विपात् । संख्यासुपूर्वस्येति पादशब्दस्यांत्यलोपः समासांतः । भसंज्ञायां पादः पदिति पद्मावः । द्वित्रिभ्यां पादन्वित्येकादेशविकृतस्यानन्यत्वादुत्तरपदांती-दात्तत्वं । स्वरवर्जमेषैव चतुष्पद इत्यत्रापि प्रक्रिया । बहुव्रीहौ प्रकृत्येति पूर्वपद-प्रकृतिस्वरः । पूर्वपदं नः संख्याया इत्याद्युदात्तत्वं । इदुदुपधस्य चाप्रत्ययस्येति विसर्जनीयस्य षत्वं । ईदृशो यः प्रजापतिस्तस्मै कस्मा इत्यादि सुबोधं हविषा हृदयाद्यात्मनेत्ययमत्र विशेषः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं रसया सहाहुः ।

यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥४॥

यस्य । इमे । हिमऽवन्तः । महिऽत्वा । यस्य । समुद्रं । रसया । सह । आहुः ।

यस्य । इमाः । प्रऽदिशः । यस्य । बाहू इति । कस्मै । देवाय । हविषा । विधेम ॥४॥

हिमा अस्मिन्संतीति हिमवान् । तेन बहुवचनांतेन सर्वे पर्वता लक्ष्यन्ते । यथा छत्रिणो गच्छन्तीति । हिमवन्तो हिमवदुपलक्षिता इमे दृश्यमानाः सर्वे पर्वता यस्य प्रजापतेर्महित्वा महत्त्वं माहात्म्यमैश्वर्यमित्याहुः । तेन सृष्टत्वात्तदूपाणावस्थानाद्वा । तथा रसया । रसो जलं । तद्वती रसा नदी । अर्शआदित्वादच् । जातावेकवचनं । रसाभिर्नदीभिः सह समुद्रं । पूर्ववदेकवचनं । सर्वान्समुद्रान्यस्य महाभाग्यमित्याहुः कथयन्ति सृष्ट्यभिज्ञाः । यस्य चेमाः प्रदिशः प्राचारंभा आग्नेय्याद्याः कोणदिश ईशानांता वा । तथा बाहू । वचनव्यत्ययः । बाहवो भुजाः । भुजवत्प्राधान्ययुक्ताः प्रदिशश्च यस्य स्वभूताः । तस्मै कस्मा इत्यादि समानं पूर्वेण ॥

॥ अथ पंचमी ॥

येन द्यौरुया पृथिवी च ह॒व्हा येन स्वः स्त॒भितं येन नाकः ।

यो अ॒न्तरि॒क्षे रज॑सो वि॒मानः कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेम ॥ ५ ॥

येन । द्यौः । उ॒या । पृथि॒वी । च । ह॒व्हा । येन । स्व॒रिति॑ । स्त॒भितं । येन । नाकः ।

यः । अ॒न्तरि॒क्षे । रज॑सः । वि॒मानः । कस्मै॑ । दे॒वाय॑ । ह॒विषा॑ । वि॒धेम ॥ ५ ॥

येन प्रजापतिना द्यौरन्तरिक्षमुयोद्गूणं विशेषागहनरूपं वा । पृथिवी भूमिश्च ह॒व्हा येन स्थिरीकृता । स्वः स्वर्गश्च येन स्त॒भितं स्त॒ब्धं कृतं यथा॑धो न पतति तथोपर्यवस्थापितमित्यर्थः । यस्मितस्त॒भितस्त॒भितेति॑ निपात्यते । तथा नाक आदि-
त्यश्च येना॒न्तरि॒क्षे स्त॒भितः । यश्चा॒न्तरि॒क्षे रज॑स उदकस्य विमानो निर्माता तस्मै कस्मा इत्यादि गतं ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे तृतीयो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यं क्र॑दसी॒ अव॑सा तस्त॒भाने॒ अभ्यै॑क्षेतां॒ मन॑सा॒ रेज॑माने ।

यच्चाधि॒ सूर॒ उदि॑तो वि॒भाति॒ कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेम ॥ ६ ॥

यं । क्र॑दसी॒ इति॑ । अव॑सा । तस्त॒भाने॒ इति॑ । अभि॑ । ऐ॒क्षेतां॒ । मन॑सा । रेज॑माने॒ इति॑ ।

यच् । अधि॑ । सूरः । उ॒त् । इति॑ । वि॒भाति॑ । कस्मै॑ । दे॒वाय॑ । ह॒विषा॑ । वि॒धेम ॥ ६ ॥

क्र॑दितवान्रोदितवाननयोः प्रजापतिरिति क्र॑दसी द्यावापृथिव्यौ । श्रूयते हि । यदरोदीत्तदनयो रोदस्त्वं । तै० ब्रा० २. २. ९. ४. । इति । ते अवसा रक्षणेन हेतुना लोकस्य रक्षणार्थं तस्त॒भाने प्रजापतिना सृष्टे लब्धस्थैर्ये सत्यौ यं प्रजापतिं मनसा बुद्ध्याभ्यैक्षेतामावयोर्महत्त्वमनेनेत्यभ्यपश्येतां । ईक्ष दर्शने । लङ्घादिवादाद्युदात्तत्वं । कीदृश्यौ द्यावापृथिव्यौ । रेजमाने राजमाने दीप्यमाने । आकारस्य व्यत्ययेनैवं । अदुपदेशस्त्वसार्वधातुकानुदात्तत्वे धातुस्वरः । यद्वा लिटः कानच् । फणां च सप्तानां । पा० ६. ४. १२५. । इत्येवाभ्यासलोपौ । छंदस्युभयथेति सार्वधातुकत्वाच्छप् । अभ्यस्तानामादिरित्याद्युदात्तत्वं । यच्चाधि यस्मिन्नाधारभूते प्रजापतौ सूरः सूर्य उदित उदयं प्राप्तः सन् विभाति प्रकाशते । उत्पूर्वादेतेः कर्मणि निष्ठा । गतिरनन्तर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं । तस्मै कस्मा इत्यादि मुञ्चानं ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

आपो ह बृहतीर्विश्वमायन् गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निं ।

ततो देवानां समवर्ततामुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ७ ॥

आपः । ह । यत् । बृहतीः । विश्वं । आयन् । गर्भं । दधानाः । जनयन्तीः । अग्निं ।

ततः । देवानां । सं । अवर्तत । असुः । एकः । कस्मै । देवाय । हविषा । विधेम ॥ ७ ॥

बृहतीर्बृहत्यो महत्यः । जसि वा छंदसीति पूर्वसवर्णदीर्घः । बृहन्महतोरुपसं-
ख्यानमिति डीप उदात्तत्वं । अग्निं । उपलक्षणमेतत् । अग्न्युपलक्षितं सर्वं विय-
दादिभूतजातं जनयन्तीर्जनयन्त्यः । तदर्थं गर्भं हिरण्मयांडस्य गर्भभूतं प्रजापतिं
दधाना धारयन्त्य आपो हाप एव विश्वमायन् । सर्वं जगद्वाप्नुवन् । यद्यस्मात्तत्त-
स्माद्धेतोर्देवानां देवादीनां सर्वेषां प्राणिनामसुः प्राणभूत एकः प्रजापतिः सम-
वर्तत । समजायत । यद्वा यद्यं गर्भं दधाना आपो विश्वात्मनावस्थितास्ततो गर्भभूता-
त्प्रजापतेर्देवादीनां प्राणात्मको वायुरजायत । अथवा यत् । लिंगवचनयोर्व्यत्ययः ।
उक्तलक्षणा या आपो विश्वमावृत्य स्थितास्ततस्ताभ्योऽद्भ्यः सकाशादेकोऽद्विती-
योऽसुः प्राणात्मकः प्रजापतिः समवर्तत । निश्चक्राम । तस्मै कस्मा इत्यादि गतं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

यश्चिदापो महिना पर्यपश्यदृक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञं ।

यो देवेष्वधि देव एक आसीत्कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ८ ॥

यः । चित् । आपः । महिना । परिऽअपश्यत् । दृक्षं । दधानाः । जनयन्तीः । यज्ञं ।

यः । देवेषु । अधि । देवः । एकः । आसीत् । कस्मै । देवाय । हविषा । विधेम ॥ ८ ॥

यज्ञं यज्ञोपलक्षितं विकारजातं जनयन्तीरुत्पादयन्तीस्तदर्थं दृक्षं प्रपंचात्मना
वर्धिष्णुं प्रजापतिमात्मनि दधाना धारयित्रीः । दधातेर्हेतौ शानच् । अभ्यस्ताना-
मादिरित्याद्युदात्तत्वं । ईहशीरापः । व्यत्ययेन प्रथमा । अपः प्रलयकालीना महिना
महिम्ना । छांदसो मलोपः । स्वमाहात्म्येन यश्च प्रजापतिः पर्यपश्यत् परितो दृष्ट-
वान् यश्च देवेष्वधि देवेषु मध्ये देवः । तेषामपीश्वरः सन् एकोऽद्वितीय आसीत् ।
भवति । अस्तेच्छांदसो लङ् । अस्तिसिचोऽपृक्ते । पा० ७. ३. ९६. । इतीडागमः ।
तस्मै कस्मा इत्यादि गतं ॥

॥ अथ नवमी ॥

मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा जजान ।

यश्चापश्चंद्रा बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥९॥

मा । नः । हिंसीत् । जनिता । यः । पृथिव्याः । यः । वा । दिवं । सत्यधर्मा । जजान ।

यः । च । अपः । चंद्राः । बृहतीः । जजान । कस्मै । देवाय । हविषा । विधेम ॥९॥

स प्रजापतिर्नोऽस्मान्मा हिंसीन्मा बाधतां यः पृथिव्या भूमेर्जनिता जनयिता स्रष्टा । जनिता मंच इति णिलोपो निपात्यते । उदात्तयणो हल्पूर्वादिति पृथिवीशब्दाद्विभक्तेरुदात्तत्वं । यो वा यश्च सत्यधर्मा । सत्यमवितथं धर्मं जगतो धारणं यस्य स तादृशः प्रजापतिर्दिवमंतरिक्षोपलक्षितान्सर्वल्लोकाञ्जजान । जनयामास । जनी प्रादुर्भावे । णिचि वृद्धौ जनीजृष्क्रमुरंज इति मित्त्वान्मितां ह्रस्व इति ह्रस्वत्वं । ततो लिट्यमंच इति निषेधादाम्प्रत्ययाभावे तिपो णलि वृद्धौ लितीति प्रत्ययात्पूर्वस्योदात्तत्वं । यश्च बृहतीर्महतीश्चंद्रा आह्लादिनीरप उदकानि जजान जनयामास । ऊडिदमित्यादिनाप्शब्दादुत्तरस्य शस उदात्तत्वं । तस्मै कस्मा इत्यादि गतं ॥

इळादधाख्य इच्छयने प्राजापत्यस्य हविषः प्रजापते इत्येषानुवाक्या । सूचितं च । प्राजापत्य इळादधः प्रजापते न त्वदेतान्यन्यः । आ० २. १४. इति ॥ केशनख-कीटादिभिर्दुष्टानि हवींथनयैवाप्सु प्रक्षिपेत् । सूचितं च । अपोऽभ्यवहरेयुः प्रजापते न त्वदेतान्यन्यः । आ० ३. १०. इति ॥ चौलादिकर्मस्वप्येषा होमार्था । सूचितं च । तेषां पुरस्ताच्चतस्र आज्याहुतीर्जुहुयादग्न आयूंषि पवस इति तिसृभिः प्रजापते न त्वदेतान्यन्य इति च । आ० १०. १. ४. इति ॥

॥ सैषा दशमी ॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।

यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणां ॥ १० ॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।

यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणां ॥ १० ॥

हे प्रजापते त्वत् त्वत्तोऽन्यः कश्चिदेतानीदानीं वर्तमानानि विश्वा विश्वानि

सर्वाणि । शेषं दसि बहुलमिति शेलोपः । जातानि प्रथमविकारभांजि ता तानि सर्वाणि भूतजातानि न परि बभूव । न परिगृह्णाति । न व्याप्नोति । त्वमेवैतानि परिगृह्य स्रष्टुं शक्नोषीति भावः । परिपूर्वो भवतिः परियहार्यः । वयं च यत्कामा यत्फलं कामयमानास्ते तुभ्यं जुहुमो हवींषि प्रयच्छामस्तत्फलं नोऽस्माकमस्तु । भवतु । तथा वयं च रयीणां धनानां पतय ईश्वराः स्याम । भवेम । नामन्यतर-स्यामिति नाम उदात्तत्वं ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे चतुर्थो वर्गः ॥

वसुं नेत्यष्टर्चं दशमं सूक्तं वसिष्ठपुत्रस्य चित्रमहस आर्षमाग्नेयं । आद्यापंचमी चिष्टुभौ शिष्टा जगत्यः । तथा चानुक्रांतं । वसुं नाष्टौ चित्रमहा वासिष्ठ आग्नेयं जागतमाद्यां पंचमीं चर्त इति ॥ प्रातरनुवाकाश्चिनशस्त्रयोराग्नेये क्रतौ जागते छंदसीदं सूक्तं । सूचितं च । वसुं न चित्रमहसमिति जागतं । अ० ४. १३. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

वसुं न चित्रमहसं गृणीषे वामं शेवमतिथिमद्विषेण्यं ।

स रासते ऋरुधो विश्वधायसोऽग्निर्होता गृहपतिः सुवीर्यं ॥ १ ॥

वसुं । न । चित्रमहसं । गृणीषे । वामं । शेवं । अतिथिं । अद्विषेण्यं ।

सः । रासते । ऋरुधः । विश्वधायसः । अग्निः । होता । गृहपतिः । सुवीर्यं ॥ १ ॥

वसुं न वासकं सूर्यमिव चित्रमहसं चायनीयतेजस्कमग्निं गृणीषे । गृणे स्तौमि । गृ शब्दे क्रियादिकः । पुरुषव्यत्ययः । प्वादित्वाद्भस्वः । यद्वा चित्रमहसमिति प्रथमार्थे द्वितीया । नेति संप्रत्यये । संप्रति वासकमग्निमहं चित्रमहाः स्तौमि । कीदृशं । वामं वननीयं शेवं सुखकरमतिथिमतिथिवत्पूज्यं । यद्वा हविर्वहनाय सततगामिनं । अद्विषेण्यं द्वेषरहितं । द्विषेः कृत्यार्थे तवैकेनिति केन्यप्रत्ययः । नजा बहुव्रीहौ नञ्मुभ्यामित्युत्तरपदांतोदात्तत्वं । सोऽग्निः ऋरुधः शोकस्य रोधयित्रीर्निवारयित्रीर्विश्वधायसः क्षीरप्रदानादिना विश्वं सर्वं जगद्धारयंतीर्गाः सुवीर्यं शोभनवीर्यं च रासते । यजमानेभ्यो ददाति । रा दाने । अस्माल्लेहः । लेह्यडागमः । सिद्धहुलमिति सिप् । व्यत्ययेनात्मनेपदं । विश्वशब्दोपधाद्वातेर्वहिहाधाञ्भ्य इत्यसुन् । णिदित्यनुवृत्तेरातो युक्किञ्चित् युक् । मरुद्वादिवात्पूर्वपदांतोदात्तत्वं । कीदृशोऽग्निः । होता देवानामाह्वाता होमनिष्पादको वा गृहपतिर्यजमानगृहाणा-

मीश्वरः । गेहे क इति ग्रहेः कप्रत्ययः । ग्रहिज्येत्यादिना संप्रसारणं । पत्यावैश्वर्यं इति पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वं । शोभनं वीर्यं यस्येति बहुव्रीहौ वीरवीर्यौ चेत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वं ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

जुषाणो अग्ने प्रति हर्य मे वचो विश्वानि विद्वान्वयुनानि सुक्रतो ।

घृतनिर्णिग्ब्रह्मणे गातुमेरय तव देवा अजनयन्नु व्रतं ॥२॥

जुषाणः । अग्ने । प्रति । हर्य । मे । वचः । विश्वानि । विद्वान् । वयुनानि । सुक्रतो इति सुऽक्रतो ।

घृतंऽनिर्निक् । ब्रह्मणे । गातुं । आ । ईरय । तव । देवाः । अजनयन् । अनु । व्रतं ॥२॥

हे अग्ने जुषाणः प्रीयमाणस्त्वं मे मम वचो वचनं स्तोत्रं प्रति हर्य । कामयस्व । हर्य गतिकांत्योः । तथा हे सुक्रतो शोभनकर्मन् शोभनप्रज्ञ वा त्वं विश्वानि सर्वाणि वयुनानि । ज्ञाननामैतत् । इह ज्ञातव्ये वर्तते । ज्ञातव्यान्यर्थजातानि विद्वाज्ज्ञानवर्तसे । हेतौ शतृप्रत्ययः । यतो जानासि ततो हेतोर्मद्वचनं कामयस्वेत्यर्थः । हे घृतनिर्णिक् घृतेनाज्येन निर्णिज्यमान पुथ्यमानशरीर । णिजिर् शौचपोषणयोः । यद्वा निर्णिगिति रूपनाम । दीप्तरूपाग्ने ब्रह्मणे ब्राह्मणाय यजमानाय गातुं गातव्यं ज्ञातव्यं वा यज्ञमेरय । आगमय । तव व्रतं त्वदीयं यज्ञकर्मानु पश्चाद्देवा इन्द्रादयः सर्वेऽजनयन् । यजमानाय फलानि जनयन्ति । अतस्त्वदीयं यज्ञं यजमानाय प्रापयेत्यर्थः । लक्षणेऽनोः कर्मप्रवचनीयत्वं । व्रतमिति कर्मप्रवचनीययुक्त इति द्वितीया । जनेर्ण्यताच्छांदसो लङ् । जनीजृष्कसुरंजो मंताश्चेति मित्वा-न्मितां ह्रस्व इति ह्रस्वत्वं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

सप्त धामानि परियन्मर्त्यो दाशहाशुषे सुकृते मामहस्व ।

सुवीरेण रयिणाग्ने स्वाभुवा यस्त आनट् समिधा तं जुषस्व ॥३॥

सप्त । धामानि । परिऽयन् । अमर्त्यः । दाशत् । दाशुषे । सुऽकृते । ममहस्व ।

सुऽवीरेण । रयिणा । अग्ने । सुऽआभुवा । यः । ते । आनट् । संऽइधा । तं । जुषस्व ॥३॥

हे अग्ने सप्त सप्तसंख्याकानि धामानि स्थानानि पृथिव्यादिलोकात्मकानि परियन् परितो गच्छन् अमर्त्यो मरणधर्मरहितस्त्वं यो यजमानः पुरोडाशादीनि

हवींषि दाशत् प्रयच्छति तस्मै दाशुषे दत्तवते सुकृते सुष्ठु यागं कृतवते मामहस्व ।
अपेक्षितं धनं ददस्व । महतिर्दानकर्मा । सुकर्मपापेत्यादिना सुपूर्वात्कृजो भूते
काले क्विप् । यश्च यजमानः समिधा समिंधनसाधनेनेध्मेन हे अग्ने ते त्वामानट्
प्राप्नोति । नशतिर्गतिकर्मा । अस्माच्छांदसी लङ् । बहुलं छंदसीति शपो लुक् ।
छंदस्यपि दृश्यत इत्याडागमः । अश्रोतेर्वा व्यत्ययेन अम् । तं यजमानं सुवीरेण ।
शोभनवीराः पुत्रा यस्य । वीरवीर्यौ चेत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वं । तादृशेन स्वाभुवा सुष्ठु
समंताद्गूणानां वर्धिष्णुना रयिणा धनेन दातव्येन सार्धं जुषस्व ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त ईळते सप्त वाजिनं ।

शृण्वन्तमग्निं घृतपृष्ठमुक्षणं पृणन्तं देवं पृणन्ते सुवीर्यं ॥४॥

यज्ञस्य । केतुं । प्रथमं । पुरःऽहितं । हविष्मन्तः । ईळते । सप्त । वाजिनं ।

शृण्वन्तं । अग्निं । घृतऽपृष्ठं । उक्षणं । पृणन्तं । देवं । पृणन्ते । सुऽवीर्यं ॥४॥

यज्ञस्य यागस्य केतुं प्रज्ञापकं प्रथमं सर्वेषु देवेषु मुख्यं प्रथमस्थानं वा पुरोहितं
पुरतो हितकारिणं । यद्वा पुरस्तात्पूर्वस्यां दिश्याहवनीयरूपेण निहितं । पूर्वा-
धरेत्यादिना पूर्वशब्दादसिः प्रत्ययः । तत्संनियोगेन प्रकृतेः पुरादेशश्च । तद्धित-
श्चासर्वविभक्तिरित्यव्ययसंज्ञायां पुरोऽव्ययमिति गतिसंज्ञा । धाजः कर्मणि निष्ठा ।
दधातेर्हिः । ततः समासे गतिरनन्तर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं । वाजिनं बलवं-
तमन्वन्तं वा शृण्वन्तमस्मत्स्तुतीः श्रोत्रेण जानन्तं घृतपृष्ठं दीपपृष्ठं दीप्रांगमुक्षणं
यागद्वारेण वृष्टेः संभक्तारं यद्वा सेचनसमर्थं युवानं पृणन्ते हविर्भिः प्रीणयित्रे
यजमानाय । पृण प्रीणने । तौदादिकः । शतुरनुम इति विभक्तेरुदात्तत्वं । क्रिया-
ग्रहणं कर्तव्यमिति कर्मणः संप्रदानत्वाच्चतुर्थी । हविर्भिः प्रीणयन्तं यजमानं धनैः
प्रीणयन्तं । यद्वा पृणतिर्दानकर्मा । हवींषि ददते यजमानाय पृणन्तं धनानि प्रयच्छन्तं ।
सुवीर्यं शोभनवीर्योपेतं देवं द्योतमानं दानादिगुणयुक्तं वा । एवंगुणविशिष्टमग्निं
हविष्मन्तो हविर्भिर्युक्ताः सप्त होतृप्रमुखाः वषट्कर्तार ईळते । स्तुवंति । ईड स्तुतौ ।
आदादिकः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

त्वं दूतः प्रथमो वरेण्यः स हूयमानो अमृताय मत्स्व ।

त्वां मर्जयन्मरुतो दाशुषौ गृहे त्वां स्तोमेभिर्भृगवो वि हरुचुः ॥५॥

त्वं । दूतः । प्रथमः । वरेण्यः । सः । हूयमानः । अमृताय । मत्स्व ।

त्वां । मर्जयन् । मरुतः । दाशुषः । गृहे । त्वां । स्तोमेभिः । भृगवः । वि । रुरुचुः ॥ ५ ॥

हे अग्ने त्वं दूतो देवानां दूतकर्मणि नियुक्तः प्रथमो मुख्यः प्रथितः प्रख्यातो वा वरेण्यः संभजनीयश्चासि । स त्वममृतायामरणाय तदर्थं नोऽस्माभिर्हूयमानो हविषा तर्पमाणो वा सन् मत्स्व । तृणस्व । मदी हर्षे । छांदसो विकरणस्य लुक् । अपि च त्वां मध्यमस्थाने वैद्युतरूपेण वर्तमानं मरुतस्तत्रत्या देवगणा मर्जयन् । मार्जयन्ति । अलंकुर्वन्ति । तथा दाशुषो हवींषि दत्तवतो यजमानस्य गृहे स्तोमेभिः स्तोमैः स्तोचैर्भृगवो भृगुगोत्रा ऋषयस्त्वां वि रुरुचुः । विशेषेण दीपयन्ति । भृगुशब्दादुत्तरस्य तद्धितस्याचिभृगुकुत्सेत्यादिना बहुषु लुक् । रुरुचुः । रुच दीप्तौ । अस्माच्छांदसो लिट् ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे पंचमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

इषं दुहन्सुदुघां विश्वधायसं यज्ञप्रिये यजमानाय सुक्रतो ।

अग्ने घृतसुस्त्रिचृतानि दीद्यद्वर्तियज्ञं परियन्सुक्रतूयसे ॥ ६ ॥

इषं दुहन् । सुदुघां । विश्वधायसं । यज्ञप्रिये । यजमानाय । सुक्रतो इति सुऽक्रतो ।

अग्ने । घृतऽसुः । चिः । चृतानि । दीद्यत् । वर्तिः । यज्ञं । परिऽयन् । सुक्रतुऽयसे ॥ ६ ॥

हे सुक्रतो सुकर्मन् शोभनप्रज्ञ वाग्ने यज्ञप्रिये यज्ञैर्हविर्भिर्देवान्प्रीणयित्रे यजमानाय विश्वधायसं विश्वस्य सर्वस्य धारयित्रीं सुदुघां दोग्धुं सुशक्यां यज्ञरूपिणीं गामिषमिष्यमाणं यागफलरूपं पयो दुहन् क्षारयन् तथा घृतसुर्घृतेनाज्येन प्रक्ष्णातः । स्नातेरौणादिकः कुप्रत्ययः । यद्वा घृतो दीप्तः सुः सानुः समुच्छ्रितो ज्वालासमूहो यस्य स तथोक्तः । पदादिषु सांस्पृत्स्नूनामुपसंख्यानमिति सानुशब्दस्य सुभावः । बहुव्रीहौ पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वं । ईदृशस्त्वं त्रिस्त्रिवारमावृत्तानृतानि सत्यभूतानि पृथिव्यादीनि त्रीणि स्थानानि यद्वा गार्हपत्यादीनि स्थानानि दीद्यद्दीपयन्वर्तिः सर्वं यज्ञगृहं सर्वमनुष्ठीयमानं यागं च परियन् परितो गच्छन् तत्तद्यज्ञगृहं तं तं यज्ञं च प्राप्नुवन् सुक्रतूयसे । शोभनं क्रतुं यज्ञमात्मन इच्छसि । यद्वा शोभनः क्रतुर्यस्यासौ सुक्रतुर्यजमानः । स इवाचरसि । स यथा सम्यगनुष्ठाने प्रवर्तत एवं त्वमपि स्वयमेव यागस्य सम्यग्निष्पत्त्यर्थं प्रवर्तस इत्यर्थः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

त्वामिदस्या उषसो व्युष्टिषु दूतं कृण्वाना अयजंत मानुषाः ।

त्वां देवा महयाय्याय वावृधुराज्यमग्ने निमृजंतो अध्वरे ॥ ७ ॥

त्वां । इत् । अस्याः । उषसः । विऽउष्टिषु । दूतं । कृण्वानाः । अयजंत । मानुषाः ।

त्वां । देवाः । महयाय्याय । वावृधुः । आज्यं । अग्ने । निऽमृजंतः । अध्वरे ॥ ७ ॥

अस्या इदानीं दृश्यमानाया उषसो व्युष्टिषु विवासनेषु प्रभातेषु सत्सु हे अग्ने त्वामिदमेव देवानां दूतं कृण्वानाः कुर्वाणा मानुषा मनुष्या अयजंत । यजन्ति । सर्वदेवात्मकं त्वामेव यजन्तीत्यर्थः । तथा देवा अपि त्वां महयाय्याय पूजायै । मह पूजायां । अस्मादौणादिको भाव आय्यप्रत्ययः । आत्मनः पूजार्थं वावृधुः । वर्धयन्ति । किं कुर्वन्तः । अध्वरे । ध्वरो हिंसानिमित्तः प्रत्यवायः । तद्रहिते याग आज्यं । उपलक्षणमेतत् । आज्योपलक्षितं सर्वं हविर्निमृजंतः । त्वयि निमार्जयंतः । प्रक्षिपंत इत्यर्थः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

नि त्वा वसिष्ठा अहंत वाजिनं गृणंतो अग्ने विदथेषु वेधसः ।

रायस्पोषं यजमानेषु धारय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ८ ॥

नि । त्वा । वसिष्ठाः । अहंत । वाजिनं । गृणंतः । अग्ने । विदथेषु । वेधसः ।

रायः । पोषं । यजमानेषु । धारय । यूयं । पात । स्वस्तिभिः । सदा । नः ॥ ८ ॥

हे अग्ने विदथेषु । विदंत्यस्मिन्यष्टव्यान्देवानिति विदथो यज्ञः । तेषु वेधसः कर्मणां विधातारो गृणंतः स्तुवंतो वसिष्ठा वसिष्ठपुत्रा ऋषयो वाजिनमन्त्रवंतं बलवंतं वा त्वां न्यहंत । नितरामाह्वयन् । अस्ताविषुर्वा । हेजो लुङि निसमुपविभ्यो ङ् इत्यात्मनेपदं । आत्मनेपदेष्वन्यतरस्यामिति चेरङादेशः । वसिष्ठश्चाद्विहितस्यापत्यार्थप्रत्ययस्याचिभृगुकुत्सेत्यादिना बहुषु लुक् । स त्वं यजमानेष्वस्मासु रायो धनस्य पोषं पुष्टं धारय । अवस्थापय । ऊडिदमित्यादिना रैशब्दात्षष्ठ्या उदात्तत्वं । षष्ठ्याः पतिपुत्रेति विसर्जनीयस्य सत्वं । गतमन्यत् । एकस्मिन्नप्यग्नौ पूजार्थं बहुवचनं ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे षष्ठो वर्गः ॥

अयं वेन इत्यष्टमैकादशं सूक्तं भार्गवस्य वेनस्यार्थं चैष्टुभं । वेनो देवता । तथा चानुक्रांतं । अयं वेनो वैन्यमिति ॥ प्रवर्ग्येऽभिष्टव आद्यानुवक्तव्या । सूचितं । सक्ते

द्रप्सस्यायं वेनश्चोदयत्पृश्निगर्भाः । आ० ४. ६. । इति ॥ वैश्वदेवशस्त्रेऽप्येषा धाय्या ।
सूचितं च । तक्षन्नथमयं वेनश्चोदयत्पृश्निगर्भाः । आ० ५. १८. । इति ॥

॥ सैषा प्रथमा ॥

अयं वेनश्चोदयत्पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।

इममपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभी रिहन्ति ॥ १ ॥

अयं । वेनः । चोदयत् । पृश्निऽगर्भाः । ज्योतिःऽजरायुः । रजसः । विऽमाने ।

इमं । अपां । संऽगमे । सूर्यस्य । शिशुं । न । विप्राः । मतिऽभिः । रिहन्ति ॥ १ ॥

वेनः कांत एतत्संज्ञो मध्यस्थानो देवो ज्योतिर्जरायुः । ज्योतिर्द्योतमानो मेघो
जरायुः । उदरे गर्भो येन वेष्टितोऽवतिष्ठते तज्जरायुः । तदिव वेष्टको यस्य स तथोक्तः ।
मेघमध्ये गर्भवदवस्थित इत्यर्थः । विमाने । विमीयन्ते निर्मीयन्तेऽस्मिन्नाप इति वि-
मानमंतरिक्षं । रजस उदकस्य निर्मातयन्तरिक्षे स्थितः सन्नयं वेनः पृश्निगर्भाः ।
पृश्निरादित्यः । तस्य गर्भभूताः । यद्वा पृश्नयः सप्तेज्ज्वलवर्णाः सूर्यरश्मयः । तेषां
गर्भभूता अंतरिक्षस्था अपश्चोदयत् । पृथिवीं प्रति प्रेरयति । अपामुदकानामांत-
रिक्षाणां सूर्यस्य च संगमे संगमनेऽंतरिक्षे स्थितमिमं वेनं विप्रा मेधाविनः
स्तीतारो मतिभिः स्तुतिभी रिहन्ति । रिहतिरर्चतिकर्मा । अर्चन्ति पूजयन्ति । स्तुवं-
तीत्यर्थः । शिशुं न । यथा बालं पुत्रं मातापित्राद्या बांधवाः स्तुतिपदैरुपला-
लयन्ति तद्वत् ॥

तस्मिन्नेवाभिष्टवे समुद्रादूर्मिमित्येषा । सूच्यते हि । समुद्रादूर्मिमुदियति वेनो
द्रप्सः समुद्रमभि यज्जिगाति । आ० ४. ७. । इति ॥

॥ सैषा द्वितीया ॥

समुद्रादूर्मिमुदियति वेनो नभोजाः पृष्ठं हर्यतस्य दर्शि ।

ऋतस्य सानावधि विष्टपि भ्राट् समानं योनिमभ्यनूषत वाः ॥ २ ॥

समुद्रात् । ऊर्मि । उत् । इयति । वेनः । नभःऽजाः । पृष्ठं । हर्यतस्य । दर्शि ।

ऋतस्य । सानौ । अधि । विष्टपि । भ्राट् । समानं । योनिं । अभि । अनूषत । वाः ॥ २ ॥

समुद्रवन्त्यस्मादाप इति समुद्रमंतरिक्षं । तस्मादूर्मि जलसमूहमयं वेन उदि-

यतिं । उद्गमयति । अधः पातयतीत्यर्थः । कीदृशः । नभोजाः । नभस्याकाशे - - - ।
इमं वेनमभि शब्दायन्ते । नु स्तुतौ । कुटादिः । छांदसो लुङ् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

समानं पूर्वीरभि वावशानास्तिष्ठन्वत्सस्य मातरः सनीकाः ।

ऋतस्य सानावधि चक्रमाणा रिहन्ति मध्वो अमृतस्य वाणीः ॥३॥

समानं । पूर्वीः । अभि । वावशानाः । तिष्ठन् । वत्सस्य । मातरः । सनीकाः ।

ऋतस्य । सानौ । अधि । चक्रमाणाः । रिहन्ति । मध्वः । अमृतस्य । वाणीः ॥३॥

पूर्वीर्वह्यः समानं वेनस्यात्मनश्च साधारणं स्थानं प्राप्याभि वावशाना अभितः
शब्दायमानाः । यद्वा तमेव वेनमभिकामयमाना वत्सस्य वत्सस्थानीयस्य वैद्यु-
ताग्नेर्मातरो मातृभूताः सनीकाः समाननिलया एवंविधा आंतरिक्ष्या आपस्ति-
ष्ठन् । तिष्ठन्ति । अपि च । ऋतस्योदकस्य सानावधि सानौ समुच्छ्रितेऽंतरिक्षस्थाने
चक्रमाणाः प्रवर्तमाना मध्वो मधुरस्यामृतस्योदकस्य वाणीर्वाण्यः शब्दा रिहन्ति ।
इमं वेनमर्चन्ति । अलंकुर्वतीत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

जानंतो रूपमकृपंत विप्रा मृगस्य घोषं महिषस्य हि गमन् ।

ऋतेन यंतो अधि सिंधुमस्थुर्विदग्धर्वो अमृतानि नाम ॥४॥

जानंतः । रूपं । अकृपंत । विप्राः । मृगस्य । घोषं । महिषस्य । हि । गमन् ।

ऋतेन । यंतः । अधि । सिंधुं । अस्थुः । विदत् । गंधर्वः । अमृतानि । नाम ॥४॥

विप्रा मेधाविनः स्तोतारोऽस्य वेनस्य रूपं जानंतोऽकृपंत । स्तुवंति । कृपतिः
स्तुतिकर्मा । कथमस्य रूपं जानंतीत्यत आह । मृगस्यान्वेषणीयस्य महिषस्य ।
महन्नामैतत् । महतो वेनस्य घोषं गर्जितलक्षणं मेघस्थं शब्दं हि यस्माद् गमन्
अभिगच्छन्त्यतस्तदीयं रूपं जानंतीत्यर्थः । गमेच्छांदसे लङि बहुलं छंदसीति
शपो लुक् । गमहनेत्युपधालोपः । बहुलं छंदस्यमाङ्गोऽपीत्यङभावः । अपि च
ऋतेन सत्यभूतेन स्तोत्रेण यज्ञेन वा यंतस्तं वेनं गच्छंतः प्राप्नुवंतो जनाः सिंधुं
स्यंदनशीलं जलसमूहमध्यस्थुः । अधितिष्ठन्ति । तेषां स वेनो वृष्टिं करोतीत्यर्थः ।
तच्च किं कारणमिति चेत् यतोऽयं गंधर्वो गवामुदकानां धर्ता वेनोऽमृतान्यम-

रणहेतुभूतानि नाम । उदकनामैतत् । नमनशीलान्युदकानि विदत् । वेद जानाति ।
तस्य वशे वर्तते इत्यर्थः । अतस्तद्भक्तानां वृष्टिः सुलभा ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अप्सरा जारमुपसिषियाणा योषां विभर्ति परमे व्योमन् ।

चरन्प्रियस्य योनिषु प्रियः सन्सीदत्पक्षे हिरण्यये स वेनः ॥५॥

अप्सराः । जारं । उपऽसिषियाणा । योषां । विभर्ति । परमे । विऽओमन् ।

चरत् । प्रियस्य । योनिषु । प्रियः । सन् । सीदत् । पक्षे । हिरण्यये । सः । वेनः ॥५॥

अप्सरा अपां सारयिचप्सु त्रीडार्थं सरंती वोपसिषियाणा कांतसमीपमुप-
गत्येषद्वसंती । स्मिद् ईषद्वसने । छांदसो लिट् । तस्य लिटः कानज्वेति कानच् ।
ईदृशी योषा स्त्री विद्युदूपा जारमपां जारयितारं । यद्वा जार उपपतिः । स इव
प्रियमिमं वेनं परम उत्कृष्टे व्योमन् व्योमन्यंतरिक्षे विभर्ति । पोषयति । धारयति
वा । यथा काचिदूपवती योषिज्जारमुपगत्येषद्वसंती तं निर्जने स्थले पुष्पाति
तद्वदनेन वेनेन विद्युद्रमत इत्यर्थः । प्रियस्यास्य वेनस्य योनिषु स्थानेषु चरत् ।
विद्युदूपा योषिचरति गच्छति । अभिसारिकावृत्त्या स्वयमेव गच्छति । स च वेनः
प्रियोऽस्या अनुकूलतमः सन् हिरण्यये हिरण्यमये हिरण्यमयवद्भास्वरे हितरमणी-
यरूपे वा पक्ष आत्मनः पक्षभूते मेघे सीदत् । सीदति । तथा सहोपविशति ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे सप्तमो वर्गः ॥

अभिष्टवे नाके सुपर्णमित्येषा । सूचितं च । नाके सुपर्णमुप यत्पतंतमिति
समाप्य प्रणवेनोपविशेत् । आ० ४. ७. इति ॥

॥ सैषा षष्ठी ॥

नाके सुपर्णमुप यत्पतंतं हृदा वेनंतो अभ्यचक्षत त्वा ।

हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरग्युं ॥६॥

नाके । सुऽपर्णे । उप । यत् । पतंतं । हृदा । वेनंतः । अभि । अभ्यचक्षत । त्वा ।

हिरण्यऽपक्षं । वरुणस्य । दूतं । यमस्य । योनौ । शकुनं । भुरग्युं ॥६॥

हे वेन त्वा त्वां हृदा हृदयेन मनसा वेनंतः कामयमानाः स्तोतारो नाकेऽन्त-
रिक्षे यद्यदाभ्यचक्षताभिपश्यन्ति तदानीं त्वमुपागच्छसीति शेषः । कथंभूतं । सुपर्णं

शोभनपतनं पतंतमंतरिक्षे गच्छंतं हिरण्यपक्षं हिरण्यमयाभ्यां पक्षाभ्यामुपेतं वरु-
णस्य जलाभिमानिनो देवस्य दूतं चारं यमस्य नियामकस्य वैद्युताग्नेर्योनौ स्था-
नेऽंतरिक्षे शकुनं पक्षिरूपेण वर्तमानं भुरण्यं भर्तारं। यद्वा वृष्टिप्रदानादिना सर्वस्य
जगतः पोषकं। भुरण धारणपोषणयोः। कंडादिः। अस्मादौणादिक उपत्ययः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

ऊर्ध्वो गंधर्वो अधि नाके अस्यात्प्रत्यङ् चित्रा विभ्रदस्यायुधानि ।

वसानो अत्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नाम जनत प्रियाणि ॥ ७ ॥

ऊर्ध्वः। गंधर्वः। अधि। नाके। अस्यात्। प्रत्यङ्। चित्रा। विभ्रत्। अस्य। आयुधानि।

वसानः। अत्कं। सुरभिं। हृशे। कं। स्वः। न। नाम। जनत। प्रियाणि ॥ ७ ॥

ऊर्ध्व उपरिदेशे वर्तमानो गंधर्वो गवामुदकानां धर्ता। गवि गं धृजो व इति
गोश्चोपपदाद्भृज् धारण इत्यस्माद्वप्रत्यय उपपदस्य गंभावश्च। ईहशो वेनः प्रत्यङ्
अस्मात्प्रत्यंचनोऽभिमुखः सन् नाकेऽध्यंतरिक्षेऽस्थात्। तिष्ठति। किं कुर्वन्।
अस्यात्मनः स्वभूतानि चित्रा चित्राणि चायनीयान्याश्चर्यभूतानि वायुधानि विभ्र-
द्धारयन्। विभर्तेः शतरि भृजामिदित्यभ्यासस्येत्वं। नाभ्यस्ताच्छतुरिति नुम्प्रतिषेधः।
अभ्यस्तानामादिरित्याद्युदात्तत्वं। तथा सुरभिं शोभनमत्कमात्मीयं व्याघ्रं रूपं वसानः
सर्वत्राच्छादयन्। किमर्थं। हृशे दर्शनार्थं। हृशे विख्ये चेति केप्रत्ययांतो निपात्यते।
कमिति पूरणः। तत्र हृष्टांतः। स्वर्णं। स्वः शोभनारण आदित्यः। स यथात्मीयं
रूपं दर्शनाय सर्वत्राच्छादयति तद्वत्। तदनंतरं नाम नामानि नमनशीलान्यु-
दकानि प्रियाणि सर्वेषामनुकूलानि जनत। जनयति। वृष्टिमुत्पादयतीत्यर्थः ॥

प्रवर्येऽभिष्टवे द्रप्सः समुद्रमित्येषा। सूचितं च। द्रप्सः समुद्रमभि यज्जिगाति
सखे सखायमभ्या ववृत्स्व। आ० ४. ७. इति ॥

॥ सैषाष्टमी ॥

द्रप्सः समुद्रमभि यज्जिगाति पश्यन्गृध्रस्य चक्षसा विधर्मन् ।

भानुः शुक्रेण शोचिषा चकानस्तृतीयं चक्रे रजसि प्रियाणि ॥ ८ ॥

द्रप्सः। समुद्रं। अभि। यत्। जिगाति। पश्यन्। गृध्रस्य। चक्षसा। विऽधर्मन्।

भानुः। शुक्रेण। शोचिषा। चकानः। तृतीयं। चक्रे। रजसि। प्रियाणि ॥ ८ ॥

विधर्मन्विधर्मणि विधारकेऽंतरिक्षे स्थितो द्रप्सो द्रवणशीलः । यद्वा द्रप्सा उदकविंदवः । तद्वान् । अर्शआदित्वादच् । गृध्रस्य गृधो रसानभिकांक्षतः सूर्यस्य चक्षसा तेजसा पश्यन् प्रकाशमानो वेनो यद्यदा समुद्रं समुंदनशीलं मेघमभि जिगात्यभिगच्छति तदानीं भानुः सूर्यः शुक्लेण शुभ्रेण शोचिषा तेजसा तृतीये रजसि लोके चकानो दीपमानः प्रियाणि सर्वेषामभीष्टान्युदकानि चक्रे । करोति ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमेऽष्टमो वर्गः ॥

इमं नो अग्र इति नवर्चं द्वादशं सूक्तं । द्वितीयाद्याभिस्त्सिभिरग्निर्ऋषिर्भूत्वा स्वात्मानं देवतारूपिणमस्तौत् । अतस्तासां स एवर्षिर्देवता च । शिष्टाभिरग्नि-वरुणसोमा अस्तुवन् । अतस्तासां षष्ठां त ऋषयः । आद्याग्नेयी । नवमीन्द्र-देवत्या । शिष्टासु चतसृषु लिंगोक्तदेवता । सप्तमी जगती शिष्टास्त्रिष्टुभः । तथा चानुक्रांतं । इमं नो नवैद्युत्तमा निहवोऽग्निवरुणसोमानामाद्याग्नेयी तिस्रश्चाग्ने-रात्मस्तवः शिष्टा यथानिपातं सप्तमी जगतीति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

इमं नो अग्र उप यज्ञमेहि पंचयामं त्रिवृतं सप्ततंतुं ।

असौ हव्यवाकृत नः पुरोगा ज्योगेव दीर्घं तम अशयिष्टाः ॥१॥

इमं । नः । अग्ने । उप । यज्ञं । आ । इहि । पंचऽयामं । त्रिऽवृतं । सप्तऽतंतुं ।

असः । हव्यऽवाट् । उत । नः । पुरऽगाः । ज्योक् । एव । दीर्घं । तमः । आ । अशयिष्टाः ॥१॥

भ्रातृषु हविर्वहनेषु मृतेषु मरणभीत्या कृतपलायनं गुहायां निगूढमग्निम-ग्न्याद्याः सूक्तद्रष्टार ऋषयोऽनयाह्वयन् । हे अग्ने नोऽस्माकमिमं यज्ञमुपैहि । उपागच्छ प्राप्नुहि । मा पलायिष्टाः । कीदृशं । पंचयामं । यजमानपंचमैर्ऋति-ग्भिर्नियमितं । यद्वा । धानाकरंभादिभिः पंचभिर्हविर्भिः पंचभिः प्रयाजैर्वा प्राप्तं । त्रिवृतं । पाकयज्ञहविर्यज्ञसोमयज्ञभेदेन सवनत्रयात्मना वा त्रिगुणं । सप्ततंतुं । सप्त तंतवस्तनितारः कर्मणां विस्तारयितारो होत्राद्याः सप्त वषट्कर्तारो यस्य । यद्वा । अग्निष्टोमोऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोढशी वाजपेयोऽतिरात्रोऽप्रौर्याम इति सप्तधा विस्तीर्यमाणं । ईदृशं यज्ञमुपगत्य चानंतरं नोऽस्माकं हव्यवाड्व्यानां हविषां वो-ढासः । भव । अस्तेर्लेङ्गडागमः । उतापि च नोऽस्माकं पुरोगाः पुरतो गन्ता भव । जनसनखनक्रमगमो विट् । विडुनोरनुनासिकस्यादित्यात्वं । ज्योक् चिरकालमे-

वास्मान्परित्यज्य दीर्घं तमो महदंधकारं गुहायामाशयिष्ठाः । आस्थाय शयनम-
काशीः । इत ऊर्ध्वं तस्मात्स्थानादस्मानागच्छेत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अदेवाद्देवः प्रचता गुहा यन्प्रपश्यमानो अमृतत्वमेमि ।

शिवं यत्संतमशिवो जहामि स्वात्सख्यादरणीं नाभिमेमि ॥२॥

अदेवात् । देवः । प्रऽचता । गुहा । यन् । प्रऽपश्यमानः । अमृतऽत्वं । एमि ।

शिवं । यत् । संतं । अशिवः । जहामि । स्वात् । सख्यात् । अरणीं । नाभिं । एमि ॥२॥

अदेवाददेवनशीलाद्गुहा गुहायां वर्तमानात् । सुपां सुलुगिति सप्तम्या लुक् ।
प्रचता देवानां प्रयाचनेन हेतुना यन् निर्गच्छन् देवो देवनशीलोऽहं प्रपश्यमानः
देवैर्मदर्थं कल्पितं प्रयाजानुयाजादिलक्षणं हविर्भागं प्रपश्यमानो निरीक्षमाणः
सन् अमृतत्वमेमि । मरणधर्मराहित्यं देवत्वं प्राप्नोमि । दृशेर्ब्यत्ययेनात्मनेपदं । हविर्व-
हनाङ्गीतः पलायितोऽवादिषु स्थानेषु निगूढः पुनर्देवैर्हविर्वहनाय प्रार्थ्यमान-
स्तेर्दत्तेन हविषाहं देवत्वं प्राप्तवानस्मीत्यर्थः । यद्यप्यहं गुहातो निर्गत्य प्रकाशमानः
सन् शोभनं यज्ञं निवर्तयामि तथापि शिवं शोभनं संतं भवंतं यज्ञमशिवोऽशो-
भनरूपोऽप्रकाशमानः सन् यद्यस्मिन्समाप्तिकाले जहामि परित्यजामि तदानीं
नाभिं नहनशीलां बंधनशीलामरणीमश्वत्थमेव स्वात्सख्यादात्मीयात्सखित्वाच्चि-
रकालमश्वरूपोऽहं तत्र न्यवात्समिति स्नेहवशदेमि । प्राप्नोमि ॥

॥ अथ तृतीया ॥

पश्यन्नन्यस्या अतिथिं वयाया ऋतस्य धाम वि मिमे पुरुणि ।

शंसामि पित्रे असुराय शेवमयज्ञियाद्यज्ञियं भागमेमि ॥३॥

पश्यन् । अन्यस्याः । अतिथिं । वयायाः । ऋतस्य । धाम । वि । मिमे । पुरुणि ।

शंसामि । पित्रे । असुराय । शेवं । अयज्ञियात् । यज्ञियं । भागं । एमि ॥३॥

मम स्थानभूता या पृथिवी ततोऽन्यस्या वयाया गंतव्याया दिवः संबंधिनम-
तिथिं सततगामिनं सूर्यं पश्यन् न सूर्यस्य गतिमनुसृत्य वसंतादिकाल ऋतस्य
यज्ञस्य धाम धामानि शरीराणि पुरुणि बहूनि वि मिमे । निर्मिमे । निष्पा-
दयामि । ततः पित्रे पितृभूताय द्युलोकवर्तिने देवजनायासुराय शत्रुक्षेपणकुशलाय

शेवं सुखमुद्दिश्य होता भूत्वाहमुक्थानि शंसामि । यत एवं तस्मात्कारणादयज्ञि-
याद्यज्ञानर्हात्प्रदेशान्निर्गत्य यज्ञियं यज्ञार्हं वेदिलक्षणं भूभागं हविलक्षणं वैमि ।
प्राप्नोमि । यज्ञशब्दादर्हार्थं यज्ञविग्भ्यां घञ्जाविति घञ्प्रत्ययः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

ब॒ह्वीः समा॑ अ॒करम॑न्तरस्मिन्नि॒द्रं वृ॒णानः पि॒तरं॑ ज॒हामि॑ ।

अ॒ग्निः सोमो॑ वरु॒णस्ते च्य॑वन्ते प॒र्याव॑र्त्ताष्ट्रं तद॒वाम्या॒यन् ॥४॥

ब॒ह्वीः । समाः॑ । अ॒करं॑ । अ॒न्तः । अ॒स्मिन् । इ॒न्द्रं । वृ॒णानः । पि॒तरं॑ । ज॒हामि॑ ।

अ॒ग्निः । सोमः॑ । वरु॒णः । ते । च्य॑वन्ते । परि॒ऽआव॑र्त्त । रा॒ष्ट्रं । तत् । अ॒वामि॑ । आ॒ऽयन् ॥४॥

अस्मिन्वेदिलक्षणस्थाने ब॒ह्वीः समाः संवत्सरानकरं । अकार्षे । चिरकालं
न्यवात्सं । तच्चेन्द्रं वृणानः संभजमानः पितरमुत्पादकमरण्यात्मकं जहामि । परि-
त्यजामि । यदा त्वहं देवेभ्यो निर्गत्य गुहायां निगूढस्तदा ते देवा अग्निः सोमो
वरुणश्च च्यवन्ते । राष्ट्रात्प्रच्युता अभवन् । एकस्याप्यग्नेर्हविर्वोदृत्वरूपेण देवतात्मना
च पृथक्कात्परोक्षनिर्देशः । आयन् पुनरागच्छन्नहं यद्राष्ट्रमसुरैरपहतं पर्यावर्त्त पर्या-
वर्तमानं मदभिमुखं पुनरावर्तमानं तद्राष्ट्रं राज्यं यज्ञभूमिमवामि । असुरेभ्यो
रक्षामि । पर्यावर्त्त । उपसृष्टाद्भूतेरन्येभ्योऽपि दृश्यन्त इति विच् । रात्सस्येति नि-
यमात्संयोगांतस्येति लोपाभावः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

निर्मा॑या उ॒ त्ये अ॒सुरा॑ अ॒भूव॑न्त्वं च॒ मा वरु॑ण का॒मया॑से ।

अ॒न्तेन॑ राज॒न्ननृ॑तं वि॒विच॑न्मम॒ राष्ट्र॑स्याधि॒पत्य॑मेहि ॥५॥

निःऽमा॑याः । उ॒ं इति॑ । त्ये । अ॒सुराः । अ॒भूव॑न् । त्वं । च॒ । मा॒ । वरु॑ण । का॒मया॑से ।

अ॒न्तेन॑ । राज॒न् । अ॒नृ॒तं । वि॒ऽवि॒चन् । मम॑ । रा॒ष्ट्रस्य॑ । अधि॒ऽपत्यं॑ । आ॒ । इ॒हि ॥५॥

त्ये तेऽसुरा मय्यस्मावागते सति निर्माया मायारहिता अभूवन् । आसुर्यः सर्वा
माया मया दग्धा आसन्नित्यर्थः । हे वरुण त्वं च । अयं चशब्दश्चेदर्थे वर्तमान-
श्चक्षिति निपातांतरं । अनेन युक्तत्वात्कामयास इति तिङ्भिभक्तेर्निपातैर्यद्यदिहन्तेति
निघातप्रतिषेधः । हे वरुण त्वं चेन्मा कामयासे मां कामयेथास्तर्हि हे राजन् ईश्वर
अन्तेन सत्येनास्मदीयेन कर्मणानृतमसत्यभूतं मायामयमासुरं चरित्वं विविचन्

पृथक्कुर्वन् अपसारयन् मम राष्ट्रस्य मया यत्साधितं राज्यं तस्याधिपत्यमधिपति-
त्वमीश्वरत्वमेहि । प्राप्नुहि ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे नवमो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

इदं स्वरिदमिदास वाममयं प्रकाश उर्वेतरिषं ।

हनाव वृचं निरेहि सोम हविष्ठा संतं हविषा यजाम ॥ ६ ॥

इदं । स्वं । इदं । इत् । आस । वामं । अयं । प्रऽकाशः । उरु । अंतरिषं ।

हनाव । वृचं । निऽएहि । सोम । हविः । त्वा । संतं । हविषा । यजाम ॥ ६ ॥

इयमृगमेर्वरुणस्य वा वाक्यं । हे सोम इदं स्वरयं द्युलोकः । यद्वायं शोभना-
रणः सूर्य इदमिदिदमेव वामं वननीयमास । बभूव । इदंश्चेन प्रकृतं स्वः परा-
मृश्यते । अयं च प्रकाशः प्रकाशस्याधारभूत उरु विस्तीर्णमिदमंतरिषं हे सोमैतत्सर्वं
पश्य । अत एवास्मिन्समय आवां वृचं हनाव । हिनसाव । तदर्थं निरेहि । नि-
ष्क्रम्यागच्छ । हविः संतं लतारूपेण हविर्भवतं देवतात्मानं त्वां हविषा चरु-
पुरोडाशादिना वयं यजाम ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

कविः कवित्वा दिवि रूपमासजदप्रभूती वरुणो निरपः सृजत् ।

क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिंधवस्ता अस्य वर्णे शुचयो भरिभ्रति ॥ ७ ॥

कविः । कविऽत्वा । दिवि । रूपं । आ । असजत् । अप्रऽभूती । वरुणः । निः । अपः । सृजत् ।

क्षेमं । कृण्वानाः । जनयः । न । सिंधवः । ताः । अस्य । वर्णं । शुचयः । भरिभ्रति ॥ ७ ॥

कविः क्रांतदर्शी मित्रः कवित्वा कवित्वेन । सुपां सुलुगिति तृतीयाया आकारः ।
क्रांतदर्शनेन दिवि द्युलोके रूपमात्मीयं तेज आसजत् । आसक्तं करोति । षंज
संगे । अस्माल्लडि शपि दन्शसञ्जञ्जं शपीति नलोपः । अप्रभूत्यप्रभूत्या । सुपां
सुलुगिति तृतीयायाः पूर्वसवर्णदीर्घः । अप्रभूणुनाल्पेनैव यत्नेन वरुणो मेघादपो
निः सृजत् । निरगमयत् । वरुणेन विमृष्टास्ता आपः सिंधवः स्यंदनशीला नद्यो
भूत्वा जनयो न जाया इव यथा जायाः पत्युः क्षेमकारिण्यो भवन्ति तथा क्षेमं
कुर्वाणा जगती रक्षणं कुर्वाणाः शुचयः शुद्धा दीपमाना वास्य वरुणस्य वर्णं

शुक्लं भास्वरूपं भरिभति । भृशं विभ्रति धारयन्ति । दाधत्यादिसूत्रे भरिभ्रदिति
निपातनाद्विभर्तेर्यङ्लुक्कभ्यासस्य जश्वाभावः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं संचन्ते ता ईमा क्षेति स्वधया मदन्तीः ।

ता ई विशो न राजानं वृणाना बीभत्सुवो अपं वृचादतिष्ठन् ॥ ८ ॥

ताः । अस्य । ज्येष्ठं । इन्द्रियं । संचन्ते । ताः । ई । आ । क्षेति । स्वधया । मदन्तीः ।

ताः । ई । विशः । न । राजानं । वृणानाः । बीभत्सुवः । अपं । वृचात् । अतिष्ठन् ॥ ८ ॥

ताः पूर्वोक्ता वृष्टा आपोऽस्य वरुणस्य ज्येष्ठं वृद्धतममिन्द्रियं वीर्यं संचन्ते ।
समवयन्ति । संभजन्ते । धारयन्तीत्यर्थः । आपो वरुणस्य पत्न्य आसन्निति श्रुतेः ।
स्वधया । अन्ननामैतत् । हविलक्षणेनानेन मदन्तीर्माद्यन्तीः । यद्वा व्रीह्याद्युत्पाद-
नद्वारेण हविषा मादयन्तीस्ता अप ईमयं वरुण आ क्षेति । अभिगच्छति । क्षि
निवासगत्योः । छांदसो विकरणस्य लुक् । ताश्चेमेनं वरुणं विशो न विशः प्रजा
यथा राजानं स्वामिनं संभजन्ते तथा वृणानाः संभजमाना बीभत्सुवो भयेन कंप-
मानाः । यद्वा बद्धा वृत्रेणावृताः सत्यस्तस्मिन्हते सति तस्माद्वृचादपातिष्ठन् ।
अपक्रम्य तत्र तत्रावतिष्ठन्ते । बध बंधन इत्यस्माद्वातोर्मान्वधदान्शान्धः । पा० ३.
१. ६. इति सन् अभ्यासस्य च दीर्घः । सनाशंसभिश्च उरित्युप्रत्ययः । जसि छांदस
उवडादेशः ॥

॥ अथ नवमी ॥

बीभत्सूनां सयुजं हंसमाहुरपां दिव्यानां सख्ये चरन्तं ।

अनुष्टुभमनु चर्चूर्यमाणमिन्द्रं नि चिक्युः कवयो मनीषा ॥ ९ ॥

बीभत्सूनां । सयुजं । हंसं । आहुः । अपां । दिव्यानां । सख्ये । चरन्तं ।

अनुऽस्तुभं । अनु । चर्चूर्यमाणं । इन्द्रं । नि । चिक्युः । कवयः । मनीषा ॥ ९ ॥

बीभत्सूनां कंपमानावयवानां यद्वा मेघेन बद्धानां । हन्ति गच्छतीति हंसः
सूर्यः । तं सयुजं सखायमाहुः । ब्रह्मवादिनः कथयन्ति । एतदेवाह । दिव्यानां दिवि
भवानामांतरिक्षाणामपां सख्ये सखित्वे चरन्तं वर्तमानं । अनुष्टुभमनुष्टोभनीयं
स्तोतव्यं । यद्वा अनुष्टुप्शब्देन तत्संबद्धो यागः स्तुतिर्वा लक्ष्यते । अनुष्टुप्संबद्धं याग-
मनुष्टुप्छंदसा युक्तं स्तुतिविशेषं वानुलक्ष्य चर्चूर्यमाणं पुनःपुनश्चरन्तं गच्छन्तं ।

चरतेर्यङ्मुत्परस्यातः । पा० ९. ४. ८८. । इत्यभ्यासादुत्तरस्याकारस्योत्वं । चरफलोश्च । पा० ९. ४. ८९. । इति नुकि प्राप्ते व्यत्ययेनाभ्यासस्य रुगागमः । एवंगुणविशिष्टमिदं कवयः क्रांतदर्शिन ऋषयो मनीषा मनीषया स्तुत्या नि चिक्युः । पूजयन्ति । यद्वा मनीषा बुद्ध्या नि चिक्युः । जानन्ति । मनीषाशब्दात्तृतीयायाः सुपां सुलुगिति लुक् । चायू पूजानिशामनयोरित्यस्माच्छांदसे लिटि चायः कीति प्रकृतेः कीभावः । एरनेकाच इति यण् ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे दशमो वर्गः ॥

अहमित्यष्टर्चं त्रयोदशं सूक्तं । अंभृणस्य महर्षेर्दुहिता वाङ्मात्री ब्रह्मविदुषी स्वात्मानमस्तीत् । अतः सर्षिः । सच्चित्सुखात्मकः सर्वगतः परमात्मा देवता । तेन ह्येषा तादात्म्यमनुभवन्ती सर्वजगद्रूपेण सर्वस्याधिष्ठानत्वेन चाहमेव सर्वं भवामीति स्वात्मानं स्तौति । द्वितीया जगती शिष्टाः सप्त चिष्टुभः । तथा चानुक्रांतं । अहमष्टौ वागांभृणी तुष्टावात्मानं द्वितीया जगतीति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुत विश्वदेवैः ।

अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा ॥ १ ॥

अहं । रुद्रेभिः । वसुभिः । चरामि । अहं । आदित्यैः । उत । विश्वदेवैः ।

अहं । मित्रावरुणा । उभा । बिभर्मि । अहं । इन्द्राग्नी इति । अहं । अश्विना । उभा ॥ १ ॥

अहं सूक्तस्य द्रष्टी वागांभृणी यद्ब्रह्म जगत्कारणं तद्रूपा भवन्ती रुद्रेभी रुद्रेकादशभिः । इत्थंभावे तृतीया । तदात्मना चरामि । एवं वसुभिरित्यादौ तत्तदात्मना चरामीति योज्यं । तथा मित्रावरुणा मित्रं च वरुणं च । सुपां सुलुगिति द्वितीयाया आकारः । उभोभावहमेव ब्रह्मीभूता बिभर्मि । धारयामि । इन्द्राग्नी अथहमेव धारयामि । उभोभावश्विनाश्विनावयहमेव धारयामि । मयि हि सर्वं जगच्छुक्तौ रजतमिवाध्यस्तं सदृश्यते । माया च जगदाकारेण विवर्तते । तादृश्या मायाया आधारत्वेनासंगस्यापि ब्रह्मण उक्तस्य सर्वस्योत्पत्तिः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अहं सोममाह्नसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगं ।

अहं दधामि द्रविणं हविष्मते सुप्राये यजमानाय सुन्वते ॥ २ ॥

अ॒हं । सो॒मं । आ॒ह॒न॒सं । वि॒भ॒र्मि । अ॒हं । त्व॒ष्टारं । उ॒त । पू॒ष॒णं । भ॒गं ।
अ॒हं । द॒धा॒मि । द्र॒वि॒णं । ह॒वि॒ष्म॒ते । सु॒प्र॒ऽअ॒व्ये । य॒ज॒मा॒नाय । सु॒न्व॒ते ॥ २ ॥

आहनसमाहंतव्यमभिषोतव्यं सोमं । यद्वा शत्रूणामाहंतारं दिवि वर्तमानं देवतात्मानं सोममहमेव विभर्मि । तथा त्वष्टारमुतापि च पूषणं भगं चाहमेव विभर्मि । तथा हविष्मते हविर्भिर्युक्ताय सुप्राव्ये शोभनं हविर्देवानां प्रापयिचे तर्पयिचे । अवतेस्तर्पणार्थादवितृस्तृतं चिभ्य ईरितीकारप्रत्ययः । चतुर्थ्येकवचने यण्युदात्तस्वरितयोर्यणः स्वरितोऽनुदात्तस्येति सुपः स्वरितत्वं । सुन्वते सोमाभिषवं कुर्वते । शतुरनुम इति चतुर्थ्या उदात्तत्वं । ईदृशाय यजमानाय द्रविणं धनं याग-फलरूपमहमेव धारयामि । एतच्च ब्रह्मणः फलदातृत्वं फलमत उपपत्तेः । ३. २. ३८. । इत्यधिकरणे भगवता भाष्यकारेण समर्थितं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अ॒हं रा॒ष्ट्रीं सं॒ग॒म॒नी व॒सू॒नां चि॒क्ति॒तु॒षीं प्र॒थ॒मा य॒ज्ञि॒या॒नां ।
तां मा॒ दे॒वा व्य॑दधुः पुरु॒चा भूरि॑स्था॒चां भूर्यो॑वेश॒यंतीं ॥ ३ ॥
अ॒हं । रा॒ष्ट्रीं । सं॒ऽग॒म॒नी । व॒सू॒नां । चि॒क्ति॒तु॒षीं । प्र॒थ॒मा । य॒ज्ञि॒या॒नां ।
तां । मा॒ । दे॒वाः । वि॒ । व्य॑दधुः । पुरु॒ऽचा । भूरि॑ऽस्था॒चां । भूरि॑ । आ॒ऽवे॒श॒यंतीं ॥ ३ ॥

अहं राष्ट्री । ईश्वरनामैतत् । सर्वस्य जगत ईश्वरी । तथा वसूनां धनानां संगमनी संगमयित्री । उपासकानां प्रापयित्री । चिकितुषी यत्साक्षात्कर्तव्यं परं ब्रह्म तज्ज्ञातवती । स्वात्मतया साक्षात्कृतवती । अत एव यज्ञियानां यज्ञार्हाणां प्रथमा मुख्या । यैवंगुणविशिष्टाहं तां मां भूरिस्थाचां बहुभावेन प्रपंचात्मनावतिष्ठमानां भूरि भूरीणि बहूनि भूतजातान्यावेशयंतीं जीवभावेनात्मानं प्रवेशयंतीमीदृशीं मां पुरुचा बहुषु देशेषु व्यदधुः । देवा विदधति । कुर्वन्ति । उक्तप्रकारेण वैश्वरूप्येणावस्थानात् । यद्यत्कुर्वन्ति तत्सर्वं मामेव कुर्वन्तीत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

म॒या सो॒ अन्न॑म॒क्षि॒ यो वि॒पश्य॑ति॒ यः प्रा॒णिति॒ य ईं॑ शृ॒णोत्यु॒क्तं ।
अ॒म॒न्त॒वो मां॑ त॒ उप॑ क्षि॒यन्ति॒ श्रु॒धि श्रु॒तं अ॒द्वि॒वं ते॑ व॒दामि ॥ ४ ॥

मया । सः । अन्नं । अत्ति । यः । विऽपश्यति । यः । प्राणिति । यः । ई । ऋणोति । उक्तं ।
अमंतवः । मां । ते । उप । क्षियंति । श्रुधि । श्रुत । अद्भिऽवं । ते । वदामि ॥ ४ ॥

योऽन्नमत्ति स भोक्तृशक्तिरूपया मयैवान्नमत्ति । यश्च विपश्यति । आलोक-
यतीत्यर्थः । यश्च प्राणिति आसोच्छ्वासादिव्यापारं करोति सोऽपि मयैव । यश्चोक्तं
ऋणोति । श्रु अवणे । श्रुवः ऋ चेति श्रुधातोः ऋभावः । य ईदृशीमंतर्यामिरूपेण
स्थितां मां न जानन्ति तेऽमंतवोऽमन्यमाना अजानन्त उप क्षियन्ति । उपक्षीणाः
संसारेण हीना भवन्ति । मनेरौणादिकस्तुप्रत्ययः । नञ्समासे व्यत्ययेनांतोदात्तत्वं ।
यद्वा भावे तुप्रत्ययः । ततो बहुव्रीहौ नञ्सुभ्यामित्युत्तरपदांतोदात्तत्वं । माममंतवो
मद्विषयज्ञानरहिता इत्यर्थः । हे श्रुत विश्रुत सखे श्रुधि । मया वक्ष्यमाणं ऋणु ।
छांदसो विकरणस्य लुक् । श्रुऽऽणुपृकृवृभ्य इति हेर्धिभावः । किं तच्छ्रोतव्यं ।
अद्भिवं । अद्भिः अद्वा । तया युक्तं । अद्वायत्नेन लभ्यमित्यर्थः । अदंतरोरुपसर्ग-
वद्धृत्तिरिष्यते । पा० १. ४. ५७. २. । इति अच्छन्दस्योपसर्गवद्धर्तमानत्वादुपसर्गे घोः
किरिति किप्रत्ययः । मत्वर्थीयो वः । ईदृशं ब्रह्मात्मकं वस्तु ते तुभ्यं वदामि । उप-
दिशामि ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेभिरुत मानुषेभिः ।

यं कामये तंतमुयं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधां ॥ ५ ॥

अहं । एव । स्वयं । इदं । वदामि । जुष्टं । देवेभिः । उत । मानुषेभिः ।

यं । कामये । तंतं । उयं । कृणोमि । तं । ब्रह्माणं । तं । ऋषिं । तं । सुऽमेधां ॥ ५ ॥

अहं स्वयमेवेदं वस्तु ब्रह्मात्मकं वदामि । उपदिशामि । देवेभिर्देवैरिन्द्रादिभिरपि
जुष्टं सेवितं । उतापि च मानुषेभिर्मनुषैरपि जुष्टं । ईदृग्वस्वात्मिकाहं कामये यं
पुरुषं रक्षितुमहं वाञ्छामि तं तं पुरुषमुयं कृणोमि । सर्वेभ्योऽधिकं करोमि । तमेव
ब्रह्माणं स्रष्टारं करोमि । तमेव ऋषिमतीन्द्रियार्थदर्शिनं करोमि । तमेव सुमेधां शो-
भनप्रज्ञं च करोमि ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तम एकादशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हंतवा उ ।

अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश ॥ ६ ॥

अहं । रुद्राय । धनुः । आ । तनोमि । ब्रह्मऽद्विषे । शरवे । हंतवै । ऊं इति ।

अहं । जनाय । सऽमदं । कृणोमि । अहं । द्यावापृथिवी इति । आ । विवेश ॥ ६ ॥

पुरा त्रिपुरविजयसमये रुद्राय रुद्रस्य । षष्ठ्यर्थे चतुर्थी । महादेवस्य धनुश्चा-
पमहमा तनोमि । ज्ययाततं करोमि । किमर्थं । ब्रह्मद्विषे ब्राह्मणानां द्वेष्टारं शरवे
शरं हिंसकं त्रिपुरनिवासिनमसुरं हंतवै हंतुं हिंसितुं । हंतेस्तुमर्थे सेसेनिति तवै-
प्रत्ययः । अंतश्च तवै युगपदित्याद्यंतयोर्युगपदुदात्तत्वं । शृ हिंसायामित्यस्माच्छृस्वृ-
त्तिहीत्यादिनोप्रत्ययः । क्रियायहणं कर्तव्यमिति कर्मणः संप्रदानत्वाच्चतुर्थी । उशब्दः
पूरकः । अहमेव समदं । समानं माद्यंत्यस्मिन्निति समसंयामः । स्तोतृजनार्थं
शत्रुभिः सह संयाममहमेव कृणोमि । करोमि । तथा द्यावापृथिवी दिवं च पृथिवीं
चांतर्यामितयाहमेवा विवेश । प्रविष्टवती ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन्मम योनिरप्स्वंऽतः समुद्रे ।

ततो वि तिष्ठे भुवनानु विश्वोतामूं द्यां वर्षर्णोप स्पृशामि ॥ ७ ॥

अहं । सुवे । पितरं । अस्य । मूर्धन् । मम । योनिः । अप्सु । अंतरिति । समुद्रे ।

ततः । वि । तिष्ठे । भुवना । अनु । विश्वा । उत । अमूं । द्यां । वर्षर्णा । उप । स्पृशामि ॥ ७ ॥

द्यौः पितेति श्रुतेः पिता द्यौः । पितरं दिवमहं सुवे । प्रसुवे जनयामि । आत्मन
आकाशः संभूत इति श्रुतेः । कुचेति तदाह । अस्य परमात्मनो मूर्धन् मूर्धन्युपरि ।
कारणभूते तस्मिन् हि वियदादिकार्यजातं सर्वं वर्तते तंतुषु पट इव । मम च योनिः
कारणं समुद्रे । समुद्रवंत्यस्माद्भूतजातानीति समुद्रः परमात्मा । तस्मिन् अप्सु व्या-
पनशीलासु धीवृत्तिष्वंतर्मध्ये यद्ब्रह्म चैतन्यं तन्मम कारणमित्यर्थः । यत ईद्गभूता-
हमस्मि ततो हेतोर्विश्वा विश्वानि सर्वाणि भुवनानि भूतजातान्यनु प्रविश्य वि
तिष्ठे । विविधं व्याप्य तिष्ठामि । समवप्रविभ्यः स्थ इत्यात्मनेपदं । उतापि चामूं
द्यां विप्रकृष्टदेशेऽवस्थितं स्वर्गलोकं । उपलक्षणमेतत् । एतदुपलक्षितं कृत्स्नं वि-

कारजातं वर्षणा कारणभूतेन मायात्मकेन मदीयेन देहेनोप स्पृशामि । यद्वा ।
अस्य भूलोकस्य मूर्धन्मूर्धन्युपर्यहं पितरमाकाशं सुवे । समुद्रे जलधावप्सूदकेष्वं-
तर्मध्ये मम योनिः कारणभूतोऽभृणाख्य ऋषिर्वर्तते । यद्वा समुद्रेऽंतरिक्षेऽप्स्वस्म-
येषु देवशरीरेषु मम कारणभूतं ब्रह्म चैतन्यं वर्तते । ततोऽहं कारणात्मिका सती
सर्वाणि भुवनानि व्याप्नोमि । अन्यत्समानं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

अहमेव वातं इव प्र वास्यारभमाणा भुवनानि विश्वा ।

परो दिवा पर एना पृथिव्यैतावती महिना सं बभूव ॥ ८ ॥

अहं । एव । वातःऽइव । प्र । वामि । आऽरभमाणा । भुवनानि । विश्वा ।

परः । दिवा । परः । एना । पृथिव्या । एतावती । महिना । सं । बभूव ॥ ८ ॥

विश्वा विश्वानि सर्वाणि भुवनानि भूतजातानि कार्याण्यारभमाणा कारण-
रूपेणोत्पादयन्त्यहमेव परेणानधिष्ठिता स्वयमेव प्र वामि । प्रवर्ते वात इव । यथा
वातः परेणाप्रेरितः सन् स्वेच्छयैव प्रवाति तद्वत् । उक्तं सर्वं निगमयति । परो
दिवा । पर इति सकारांतं परस्तादित्यर्थे वर्तते यथाध इत्यधस्तादर्थे । तद्योगे च
तृतीया सर्वत्र दृश्यते । दिव आकाशस्य परस्तात् । एना पृथिव्या । द्वितीयाटौः स्वेन
इतीदम एनादेशः । अस्याः पृथिव्याः परः परस्तात् । द्यावापृथिव्योरुपादानमु-
पलक्षणं । एतदुपलक्षितात्सर्वाङ्घ्रिकारजातात्परस्ताद्वर्तमानासंगोदासीनकूटस्थ-
ब्रह्मचैतन्यरूपाहं महिना महिचैतावती सं बभूव । एतच्छब्देनोक्तं सर्वं परामृश्यते ।
एतत्परिमाणमस्याः । यत्तदेतेभ्यः परिमाण इति वतुप् । आ सर्वनाम्न इत्यात्वं ।
सर्वजगदात्मनाहं संभूतास्मि । महच्छब्दादिमनिचि टेरिति टिलोपः । ततः तृती-
यायामुदात्तनिवृत्तिस्वरेण तस्या उदात्तत्वं । छांदसी मलोपः ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे द्वादशो वर्गः ॥

न तमित्यष्टचं चतुर्दशं सूक्तं शिलूषपुत्रस्य कुल्मलबर्हिषस्यार्षे वामदेवपुत्रस्यां-
होमुङ्गाम्नो वा । वैश्वदेवं । अष्टमी चिष्टुप् शिष्टा उपरिष्टाबृहत्यः । अष्टकद्वादशकवत्यु-
परिष्टाबृहती । अन्यश्चेदुपरिष्टाबृहतीति हि तल्लक्षणं । तथा चानुक्रांतं । न तं
शैलूषः कुल्मलबर्हिषो वामदेवो वांहोमुग्वैश्वदेवमुपरिष्टाद्बार्हतमंत्या चिष्टुविति ।
गतो विनियोगः ॥

॥ तच्च प्रथमा ॥

न तमंहो न दुरितं देवासो अष्ट मर्त्ये ।

सजोषसो यमर्यमा मित्रो नयति वरुणो अति द्विषः ॥ १ ॥

न । तं । अंहः । न । दुःइतं । देवासः । अष्ट । मर्त्ये ।

सऽजोषसः । यं । अर्यमा । मित्रः । नयति । वरुणः । अति । द्विषः ॥ १ ॥

हे देवासो देवाः । आज्ञसेरसुक् । तं मर्त्ये मनुष्यमंहः पापं दुरितं तत्फलरूपं दुर्गमनं च नाष्ट । न प्राप्नोति । अशेषादसे लुडि ऋलो ऋलीति सिचो लोपः । अडभावश्चादसः । अरीन्नियच्छतीत्यर्यमा प्रमीतेस्त्रायको देवो मित्रः पापानां निवारयिता देवो वरुणः । एते च यो देवाः सजोषसः संगताः समानं प्रीयमाणा वा भवन्तो द्विषो द्वेष्टृश्चूनति क्रम्य यं स्तोतारं नयन्त्यभिमतं देशं प्रापयन्ति तं नाष्टेत्यन्वयः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

तद्धि वयं वृणीमहे वरुण मित्रार्यमन् ।

येना निरंहसो यूयं पाथ नेथा च मर्त्यमति द्विषः ॥ २ ॥

तत् । हि । वयं । वृणीमहे । वरुण । मित्र । अर्यमन् ।

येन । निः । अंहसः । यूयं । पाथ । नेथ । च । मर्त्ये । अति । द्विषः ॥ २ ॥

हिरवधारणे । तद्धि तदेव रक्षणं वयं वृणीमहे प्रार्थयामहे । सति शिष्टोऽपि विकरणस्य स्वरो लसार्वधातुस्वरं न बाधत इति वचनात्तिङ् एव स्वरः शिष्यते । हि चेति निघातप्रतिषेधः । हे वरुण हे मित्र हे अर्यमन् येन रक्षणेन मर्त्ये स्तोतारमंहसः पापाद्यूयं निः पाथ निःशेषेण रक्षथ । पा रक्षणे । आदादिकः । यद्वृत्तान्नित्यमिति निघातप्रतिषेधः । येन च रक्षणेन मर्त्ये मनुष्यं स्तोतारं द्विषो ऽति नेथ । अतीत्य नयथाभीष्टं प्रापयथ तद्वृणीमह इत्यन्वयः । नयतेश्चादसः शपो लुक् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

ते नूनं नोऽयमूतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।

नयिष्या उ नो नेषणि पषिष्या उ नः पषयति द्विषः ॥ ३ ॥

ते । नूनं । नः । अयं । ऊतये । वरुणः । मित्रः । अर्यमा ।

नयिष्ठाः । ऊं इति । नः । नेषणि । पर्षिष्ठाः । ऊं इति । नः । पर्षणि । अति । द्विषः ॥ ३ ॥

अयं वरुणो मित्रश्चार्यमा च देवा नोऽस्माकमूतये रक्षणाय नूनमवश्यं भवन्तु । नेषणि नेतव्ये विषये हे वरुणादयो यूयं नोऽस्मान्नयिष्ठाः । नयत । वचनव्यत्ययः । यद्वा प्रत्येकाभिप्रायेणैकवचनं । छांदसो लुङ् । उशन्तः समुच्चये पदपूरणार्थो वा । पर्षणि पारयितव्ये विषये नोऽस्मान्द्विषोऽति पर्षिष्ठाः । अतिपारयथ । नयिष्ठा इति वत्प्रक्रिया ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यूयं विश्वं परि पाथ वरुणो मित्रो अर्यमा ।

युष्माकं शर्मणि प्रिये स्याम सुप्रणीतयोऽति द्विषः ॥ ४ ॥

यूयं । विश्वं । परि । पाथ । वरुणः । मित्रः । अर्यमा ।

युष्माकं । शर्मणि । प्रिये । स्याम । सुऽप्रनीतयः । अति । द्विषः ॥ ४ ॥

हे देवा वरुणादयो यूयं विश्वं सर्वं जगत्परि पाथ । परितो रक्षथ । हे सुप्रणीतयः शोभनप्रणयना मित्रादयो युष्माकं युष्मदीये युष्माभिर्दत्ते प्रियेऽनुकूले वेद्ये शर्मणि सुखे वयं स्याम । भवेम । द्विषो द्वेष्टृश्चाति क्रामेम ॥

॥ अथ पंचमी ॥

आदित्यासो अति सिधो वरुणो मित्रो अर्यमा ।

उयं मरुद्भि रूद्रं हुवेमिन्द्रमग्निं स्वस्तयेऽति द्विषः ॥ ५ ॥

आदित्यासः । अति । सिधः । वरुणः । मित्रः । अर्यमा ।

उयं । मरुत्ऽभिः । रूद्रं । हुवेम । इन्द्रं । अग्निं । स्वस्तये । अति । द्विषः ॥ ५ ॥

आदित्यासोऽदितेः पुत्रा वरुणादयो देवाः सिधो हिंसकाञ्श्चूनस्मानति नयन्तु । मरुद्भिः पुत्रैः सहितमुग्रमुद्गूर्णतेजसं रूद्रमिन्द्रमग्निं च स्वस्तये क्षेमाय हुवेम । आहूयेमहि । हूयतेराशीर्लिङि बहुलं छांदसीति संप्रसारणं । लिङ्आशिष्यङ् । आहूतास्तेऽस्मान्द्विषो द्वेष्टृनति नयन्तु ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

नेतारं ऊ षु णस्तिरो वरुणो मित्रो अर्यमा ।

अति विश्वानि दुरिता राजानश्चर्षणीनामति द्विषः ॥ ६ ॥

नेतारः । ऊं इति । सु । नः । तिरः । वरुणः । मित्रः । अर्यमा ।

अति । विश्वानि । दुःइता । राजानः । चर्षणीनां । अति । द्विषः ॥ ६ ॥

नेतारो नयनकुशलाः । नयतेः साधुकारिणि तृन् । वरुणादयो देवा नोऽस्माकं पापानि सु सुष्ठु तिरस्तिरोधानमदर्शनं नयन्तु । उ इति पूरणः । चर्षणीनां मनुष्याणां राजानः स्वामिनो वरुणादयो देवा विश्वानि सर्वाणि दुरिता दुरितानि दुर्गमनानि पापफलरूपाण्यस्मानति नयन्तु । द्विषो द्वेष्टृञ्श्चाति नयन्तु । नामन्यतरस्यामिति चर्षणिशब्दात्परस्य नाम उदात्तत्वं ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

श्रुनमस्मभ्यमृतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।

शर्म यच्छंतु सप्रथं आदित्यासो यदीमहे अति द्विषः ॥ ७ ॥

श्रुनं । अस्मभ्यं । ऊतये । वरुणः । मित्रः । अर्यमा ।

शर्म । यच्छंतु । सऽप्रथः । आदित्यासः । यत् । ईमहे । अति । द्विषः ॥ ७ ॥

वरुणादयो देवा ऊतये रक्षायै श्रुनं सुखमस्मभ्यं स्तोतृभ्यः प्रयच्छंतु । तथा-दित्यासोऽदितेः पुत्रास्ते सप्रथः सर्वतः पृथु विस्तीर्णं शर्म सुखं च यच्छंतु । अस्मभ्यं ददतु । यच्छर्म वयमीमहे याचामहे । द्विषश्चाति नयन्तु ॥

॥ अथाष्टमी ॥

यथा ह त्यद्वसवो गौर्यै चित्पदि षिताममुंचता यजत्राः ।

एवो ष्वस्मन्मुंचता व्यंहः प्र तार्यमे प्रतरं न आयुः ॥ ८ ॥

यथा । ह । त्यत् । वसवः । गौर्यै । चित् । पदि । सितां । अमुंचत । यजत्राः ।

एवो इति । सु । अस्मत । मुंचत । वि । अंहः । प्र । तारि । अमे । प्रऽतरं । नः । आयुः ॥ ८ ॥

हे वसवो वासका हे यजत्रा यागार्हा मित्रादयो देवाः । अमिनक्षीत्यादिना यजेरचन्प्रत्ययः । त्यत् ते प्रसिद्धा यूयं । सुपां सुलुगिति विभक्तेर्लुक् । यथा खलु

पदि पादे सितां बद्धां । पहन्नित्यादिना पादशब्दस्य पदादेशः । ऊडिदंपदादीत्यादिना सप्तम्या उदात्तत्वं । षिञ् बंधन इत्यस्मान्निष्ठा । ईहशीं गौर्यं गौरीं गौरवर्णां सोमक्रयणीं गां । षिन्नौरादिभ्यश्चेति ङीष् । अमि पूर्व इत्यत्र वा छंदसीत्यनुवर्तनात्पूर्वरूपस्य पूर्वसवर्णदीर्घस्य चाभावे यण् । उदात्तस्वरितयोर्यण इति परस्यानुदात्तस्य स्वरितत्वं । ईहशीं गाममुंचत यथा खलु यूयं विश्वावसोर्गंधर्वान्मोचितवन्त एवो एवमेवास्मदस्मत्तोऽहः पापं मुष्टु वि मुंचत । विश्लेषयत । हे अग्ने नोऽस्माकमायुर्जीवनं प्रतरं प्रतारि । प्रकर्षेण त्वया प्रवर्धतां । प्रपूर्वस्तिरतिवर्धनार्थः । प्रशब्दात्तरणमु च छंदसोत्यमुप्रत्ययः ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे त्रयोदशो वर्गः ॥

रात्रीत्यष्टर्चं पंचदशं सूक्तं सोभरिपुत्रस्य कुशिकस्यार्धं । यद्वा भारद्वाजस्य सुता रात्र्याख्यास्य सूक्तस्यर्धिका । गायत्रं रात्रिदेवताकं । तथा चानुक्रांतं । रात्री कुशिकः सौभरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्तत्वं गायत्रमिति ॥ दुःस्वप्नदर्शन उपोषितेन कर्त्ता पायसेन होतव्यं । तत्रैतत्सूक्तं करणत्वेन विनियुक्तं । तथा चारण्यके श्रूयते । स यद्येतेषां किञ्चित्पश्येदुपोष पायसं स्थालीपाकं श्रपयित्वा रात्रीसूक्तेन प्रत्यूचं हुत्वा । ऐ० आ० ४. १०. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

रात्री व्यख्यदायती पुरुचा देव्यश्मिभिः ।

विश्वा अधि श्रियोऽधित ॥ १ ॥

रात्री । वि । अख्यत् । आऽयती । पुरुऽचा । देवी । अश्मिभिः ।

विश्वाः । अधि । श्रियः । अधित ॥ १ ॥

आयत्यागच्छंती । आङ्पूर्वादेतेः शतर्यदादित्वाच्छपो लुक् । इणो यस्मिति यणादेशः । उगितश्चेति ङीप् । शतुरनुम इति नद्या उदात्तत्वं । अश्मभिरश्मिस्थानीयैः प्रकाशमानैर्नक्षत्रैः । छंदस्यपि दृश्यत इत्यस्मिन्शब्दस्यानङादेशः । यद्वा । अश्मभिरंजकैस्तेजोभिः पुरुचा बहुषु देशेषु देवी देवनशीला । देवमनुष्यपुरुषपुरुमर्त्येभ्य इत्यादिना पुरुशब्दात्सप्तम्यर्थे चाप्रत्ययः । रात्रीयं रात्रिदेवता व्यख्यत् । विचष्टे । विशेषेण पश्यति । रात्रेश्चाजसाविति ङीप् । ख्यातेऽष्टादसे लुङ्प्रत्ययवक्तीत्यादिना च्लेरङादेशः । अपि चैषा विश्वाः सर्वाः श्रियः शोभा अध्यधित । अधिधारयति । दधातेर्लुङि स्थाघोरिच्चेतीत्वं । सिचः कित्त्वं । ह्रस्वादंगादिति सिचो लोपः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

ओर्वेप्रा अमर्त्या निवतो देव्युवतः ।

ज्योतिषा बाधते तमः ॥ २ ॥

आ । उरु । अप्राः । अमर्त्या । निऽवतः । देवी । उतऽवतः ।

ज्योतिषा । बाधते । तमः ॥ २ ॥

अमर्त्या मरणरहिता देवी देवनशीला रात्रिरु विस्तीर्णमंतरिक्षमाप्राः । प्रथ-
मतस्तमसापूरयति । प्रा पूरणे । आदादिकः । लङि व्यत्ययेन मध्यमः । तथा
निवतो नीचीनान् लतागुल्मादीन् उद्धत उत्थितान्वृक्षादींश्च स्वकीयेन तेजसा-
वृणोति । तदनंतरं तत्तमोऽधकारं ज्योतिषा ग्रहनक्षत्रादिरूपेण तेजसा बाधते ।
पीडयति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

निरु स्वसारमस्कृतोषसं देव्यायती ।

अपेदु हासते तमः ॥ ३ ॥

निः । ऊं इति । स्वसारं । अकृत । उषसं । देवी । आऽयती ।

अप । इत् । ऊं इति । हासते । तमः ॥ ३ ॥

आयत्यागच्छंती देवी देवनशीला रात्रिः स्वसारं भगिनीमुषसं निरकृत । नि-
ष्करोति । प्रकाशेन संस्करोति । निवर्तयतीत्यर्थः । तस्यामुषसि जातायां नैशं तमो
ऽपेद्वासते । अपैव गच्छति । ओहाङ् गतौ । लेट्वाडागमः । सिबहुलमिति सिप् ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

सा नो अद्य यस्या वयं नि ते यामन्नविक्ष्महि ।

वृक्षे न वसति वयः ॥ ४ ॥

सा । नः । अद्य । यस्याः । वयं । नि । ते । यामन् । अविक्ष्महि ।

वृक्षे । न । वसति । वयः ॥ ४ ॥

अद्यास्मिन्काले नोऽस्माकं सा रात्रिदेवता प्रसीदतु यस्या रात्रेर्यामन्यामनि
प्राप्नौ सत्यां वयं न्यविक्ष्महि निविशामहे । सुखेन गृह आस्महे । विशेर्लङि नेर्विशः

। पा० १.३.१७.। इत्यात्मनेपदं । छांदसः शपो लुक् । तच्च दृष्टान्तः । वयः पक्षिणो वृक्षे न । यथा वृक्षे नीडाश्रये वसतिं रात्रौ निवासं कुर्वति तथा निवसाम इत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

नि यामासो अविक्षत नि पइंतो नि पक्षिणः ।

नि श्येनासश्चिदर्थिनः ॥५॥

नि । यामासः । अविक्षत । नि । पत्तुवंतः । नि । पक्षिणः ।

नि । श्येनासः । चित् । अर्थिनः ॥५॥

यामासो यामाः । अत्र यामशब्दो जनसमूहे वर्तते यथा याम आगत इति । सर्वे जना न्यविक्षत । तस्यां रात्रावागतायां निविशन्ते । शेरते । निपूर्वाद्धिशते-
च्छांदसे लुङि पूर्ववदात्मनेपदं । शल इगुपधादनिटः कसः । कसस्याचि । पा० ७.
३.७२.। इत्यकारलोपः । तथा पइतः पादयुक्ता गवाश्चादयश्च निविशन्ते । तथा
पक्षिणः पक्षीपेताश्च निविशन्ते । अर्थिनः । अर्तेरर्थो गमनं । शीघ्रगमनयुक्ताः
श्येनासश्चिच्छ्येना अपि तस्यां रात्र्यां निविशन्ते । एषा रात्रिः सर्वाणि भूतजा-
तान्यहनि संचारेण श्रान्तानि स्वयमागत्य सुखयतीत्यर्थः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यावया वृक्यं वृकं यवय स्तेनमूर्म्ये ।

अथा नः सुतरा भव ॥६॥

यवय । वृक्यं । वृकं । यवय । स्तेनं । ऊर्म्ये ।

अथ । नः । सुतरा । भव ॥६॥

हे ऊर्म्ये । रात्रिनामैतत् । रात्रे वृक्यं वृकस्य स्त्रियं वृकं चास्मान्हिसंतं यवय ।
अस्मत्तः पृथक्कुरु । अस्मान्वाधितुं यथा न प्राप्नोति तथा । स्तेनं तस्करं च यवय ।
अस्मत्तो वियोजय । अथानंतरं नोऽस्माकं सुतरा सुखेन तरणीया क्षेमकरी भव ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

उष मा पेपिशत्तमः कृष्णं व्यक्तमस्थित ।

उष ऋणेव यातय ॥७॥

उप । मा । पेपिशत् । तमः । कृष्णं । विऽअक्तं । अस्थित ।

उषः । ऋणाऽइव । यातय ॥ ७ ॥

पेपिशद्भृशं पिशत् सर्ववस्तुष्वाश्चिष्टं तमोऽधकारं कृष्णं कृष्णवर्णं व्यक्तं विशेषेण स्वभासा सर्वस्यांजकं स्पष्टरूपं वा । ईदृशं नैशं तमो मामुपास्थितं । उपागच्छत् । संगतकरण आत्मनेपदं । हे उष उषोदेवते त्वमृणेवर्णीनीव तत्तमो यातय । अप-
गमय । स्तोतृणामृणानि यथा धनप्रदानेनापाकरोषि तथा तमोऽप्यपसारयेत्यर्थः ॥

॥ अथाष्टमी ॥

उप ते गा इवाकरं वृणीष्व दुहितर्दिवः ।

रात्रि स्तोमं न जिग्युषे ॥ ८ ॥

उप । ते । गाऽइव । आ । अकरं । वृणीष्व । दुहितः । दिवः ।

रात्रि । स्तोमं । न । जिग्युषे ॥ ८ ॥

हे रात्रि रात्रिदेवते ते त्वां गा इव पयसो दोग्ध्रीर्धनूरिवोपेत्याकरं । स्तुतिभि-
रभिमुखीकरोमि । करोतेच्छांदसे लुङि कृमृद्वरुहिभ्य इति चुराडादेशः । दिवो
दुहितः । द्योतमानस्य सूर्यस्य पुत्रि । यद्वा दिवसस्य तनये । परमपि छंदसीति
परस्य षष्ठ्यंतस्य पूर्वामंचितांगवद्भावात्पदद्वयसमुदायस्याष्टमिकं सर्वानुदात्तत्वं ।
त्वत्प्रसादांजिग्युषे शचूञ्जिग्युषो मम स्तोमं न स्तोत्रमिव हविरपि वृणीष्व । त्वं
भजस्व । जयतेर्लिटः क्कमुः । सल्लिटोर्जेरित्यभ्यासादुत्तरस्य जकारस्य कुत्वं । षष्ठ्यर्थे
चतुर्थी वक्तव्येति चतुर्थी । वसोः संप्रसारणमिति संप्रसारणं ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे चतुर्दशो वर्गः ॥

ममाम्र इति नवर्चं षोडशं सूक्तमांगिरसस्य विहव्यस्यार्धं वैश्वदेवं । अंत्या जगती
शिष्टास्त्रिष्टुभः । अनुक्रम्यते हि । ममाग्रे नव विहव्यो वैश्वदेवं जगत्यंतमिति ।
संसवे निमित्तभूते वैश्वदेवसूक्तस्य पुरस्तादेतच्छंस्यं । सूचितं च । ममाग्रे वर्च इति
वैश्वदेवसूक्तस्यापि वैसेष्वेव निविदो दध्यात् । आ० ६. ६. । इति ॥ समावर्तनेऽनेन
सूक्तेन सिष्णासुना प्रत्यूचं समिदाधातव्या । सूचितं च । ममाग्रे वर्च इति प्रत्यूचं
समिधोऽभ्यादध्यात् । आ० गृ० ३. ८. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

ममाग्ने वचो विहवेष्टु वयं त्वंधानास्तन्वं पुषेम ।

मह्यं नमंतां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम ॥१॥

मम । अग्ने । वचः । विहवेष्टु । अस्तु । वयं । त्वा । इंधानाः । तन्वं । पुषेम ।

मह्यं । नमंतां । प्रदिशः । चतस्रः । त्वया । अधिऽअक्षेण । पृतनाः । जयेम ॥१॥

हे अग्ने । विविधमाहूयन्ते येषु शूरा इति विहवाः संयामाः । यद्वा विविधं यागार्थं देवा आहूयन्त एष्विति विहवा यज्ञाः । हूः संप्रसारणं च न्यभ्युपविषु । पा० ३. ३. ७२. । इत्यधिकरणेऽपि संप्रसारणं च । थाथादिनोत्तरपदांतोदात्तत्वं । संयामेषु यज्ञेषु वा वचो दीप्तिस्त्वदनुग्रहान्ममास्तु । भवतु । वयं च त्वा त्वामिंधानाः समिद्धिदीपयन्तस्तन्वं तव शरीरं पुषेम । हविर्भिर्वर्धयेम । इंधेः शानचि असीरल्लोप उदात्तनिवृत्तिस्वरेण शानच आद्युदात्तत्वे प्राप्ते विभाषा वेखिवंधानयोः । पा० ६. १. २१५. । इत्याद्युदात्तत्वं । तन्वं पुषेम । पुषेर्लिङि लिङ्माशिष्यङ् । अपि च मह्यं मदर्थं । इयि चेत्यस्मद आद्युदात्तत्वं । चतस्रः प्रदिशः प्रकृष्टा दिशः । तद्वासिनो जना इत्यर्थः । नमंतां । स्वत एव प्रह्रीभवन्तु । नमतेः कर्मकर्तरि लोटि न दुहस्तुनमामिति यक्प्रतिषेधः । त्वयास्माभिर्हविर्भिः प्रवर्धितेनाध्यक्षेश्वरेण सता पृतनाः शत्रुसेना जयेम । अभिभवेम ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

मम देवा विहवे संतु सर्वे इंद्रवंतो मरुतो विष्णुरग्निः ।

ममांतरिक्षमुरुलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन् ॥२॥

मम । देवाः । विहवे । संतु । सर्वे । इन्द्रऽवंतः । मरुतः । विष्णुः । अग्निः ।

मम । अंतरिक्षं । उरुऽलोकं । अस्तु । मह्यं । वातः । पवतां । कामे । अस्मिन् ॥२॥

सर्वे देवा विहवे संयामे यज्ञे वा मम संतु । ममैव साधका भवन्तु । के पुनस्ते । इंद्रवंत इंद्रेण युक्ता मरुतो विष्णुरग्निश्च । तथांतरिक्षं ममोरुलोकं विस्तीर्णप्रकाशकमस्तु । लोकं दर्शने । भावे घञ् । लोक आलोकः प्रकाशः । उरुर्लोको यस्येति बहुव्रीहौ पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वं । अपि चास्मिन्कामे कामयितव्ये फले निमित्तभूते सति वातो वायुः पवतां । अनुगुणं प्रवातु । पूङ् पवने । भौवादिकः । ऊडिदमित्यादिनेदमः सप्तम्या उदात्तत्वं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

मयि देवा द्रविणमा यजंतां मय्याशीरस्तु मयि देवहूतिः ।

दैव्या होतारो वनुषंत पूर्वेऽरिष्टाः स्याम तन्वा सुवीराः ॥३॥

मयि । देवाः । द्रविणं । आ । यजंतां । मयि । आऽशीः । अस्तु । मयि । देवऽहूतिः ।

दैव्याः । होतारः । वनुषंत । पूर्वे । अरिष्टाः । स्याम । तन्वा । सुऽवीराः ॥३॥

देवाः सर्वे द्रविणं धनं मयि स्तोतार्या यजंतां । गमयंतु । मह्यं ददत्वित्यर्थः । तथाशीराशंसनीयं यज्ञफलं च मय्येवास्तु । देवानां हूतिराह्वानमस्मिन्निति देव-
हूतिर्यज्ञः । स च मय्यस्तु । अपि च देवानामिमे दैव्याः । देवाद्यजजाविति यज्ञः ।
तादृशा होतारः साधुहोमनिष्पादका मदीया ऋत्विजः पूर्वेऽन्यदीयेभ्य ऋत्विग्भ्यः
प्रथमभाविनः संतो वनुषंत । देवान्संभजंतां । वनतेच्छांदसे लङि व्यत्ययो बहु-
लमिति त्रयो विकरणा उपत्ययः सिप्शपौ च । अडभावश्छांदसः । वयं च तन्वा
शरीरेणारिष्टा अहिंसिताः सुवीराः सुपुत्राश्च स्याम । भवेम । वीरवीर्यौ चेत्युत्त-
रपदाद्युदात्तत्वं ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

मह्यं यजंतु मम यानि हव्याकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु ।

एनो मा नि गां कतमच्चनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता नः ॥४॥

मह्यं । यजंतु । मम । यानि । हव्या । आऽकूतिः । सत्या । मनसः । मे । अस्तु ।

एनः । मा । नि । गां । कतमत् । चन । अहं । विश्वे । देवासः । अधि । वोचत । नः ॥४॥

मह्यं मदर्थं यजंतु । ऋत्विजो देवान्हविर्भिर्यजंतु । यद्वा षष्ठ्यर्थे चतुर्थी । मह्यं
मदीया ऋत्विज इत्यर्थः । मम स्वभूतानि हव्यानि यानि हवींषि चरुपुरोडाशा-
दीनि संति तैर्हविर्भिरित्यर्थः । तथा मे मनस आकूतिः संकल्पनमभीष्टस्य प्रार्थनं
सत्या यथार्थमस्तु । अपि च । अहं कतमच्चन किमप्येनः पापं मा नि गां । मा नियतं
निकृष्टतरं वा गच्छेयं । पापं मा कार्षमितीत्यर्थः । एतेर्माङि लुङीणो गा लुङीति
गादेशः । गातिस्थेति सिचो लुक् । अपि च । हे विश्वे सर्वे देवासो देवा यूयं
नोऽस्माकमधि वोचत । विवादिषु पक्षपातेन ब्रूत । वक्तेर्लोटि व्यत्ययेनाट् । वच
उमित्युमागमः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

देवीः षट्कुर्वीरु नः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्वं ।

मा हास्महि प्रजया मा तनूभिर्मा रधाम द्विषते सोम राजन् ॥५॥

देवीः । षट् । उर्वीः । उरु । नः । कृणोत । विश्वे । देवासः । इह । वीरयध्वं ।

मा । हास्महि । प्रजया । मा । तनूभिः । मा । रधाम । द्विषते । सोम । राजन् ॥५॥

हे षट्कुर्वीः षट्संख्याका उर्व्यः । एताश्चान्यत्राम्नायन्ते । षण्मोर्वीरंहसः पांतु द्यौश्च पृथिवी चाहश्च रात्रिश्चापश्चौषधयश्चेति । ईदृश्यो हे देवीर्देव्यः । जसि वा छंदसीति पूर्वसवर्णदीर्घः । नामंचिते समानाधिकरणे सामान्यवचनमित्यस्याविद्यमानत्वनिषेधेन षट्कुर्वीरित्यनयोरामंचितयोः पदात्परत्वादाष्टमिकमामंचितानुदात्तत्वं । ता यूयमुरु विस्तीर्णं धनं नोऽस्माकं कृणोत । कुरुत । कृवि हिंसाकरणयोः । धिन्वि-कृण्वोरच्चेत्युप्रत्ययः । तन्ननन्ननथनाश्चेति तस्य तवादेशः । हे विश्वे सर्वे देवासो देवा यूयं चेहास्मिन्धने प्राप्नुये विषये वीरयध्वं । विक्रामयत । तथा वयं तद्धनं लभेमहि । तथा वीर्यवन्तो यूयं प्रयच्छध्वमित्यर्थः । वीर विक्रांतौ । अपि च प्रजया पुत्रादिरूपया मा हास्महि । वयं मा परित्यज्येमहि । मा च तनूभिः शरीरैस्त्यज्येमहि । अस्मान्कदाचिदपि पुत्रादयः शरीराणि च मा परित्याक्षुरित्यर्थः । ओहाक त्यागे । अस्मात्कर्मणि लुङि चिखद्वावाभावे रूपमेतत् । तथा हे राजन् राजमान । यद्वास्माकं स्वामिन् हे सोम द्विषतेऽप्रीतिं कुर्वते । द्विषेः शतर्यदादित्वाच्छपो लुक् । शतुरनुम इति विभक्तेरुदात्तत्वं । षष्ठ्यर्थे चतुर्थी वक्तव्येति चतुर्थी । द्विषतः शत्रोर्मा रधाम । मा वशं प्राप्नुयाम । तथा त्वं कुर्वित्यर्थः । रध्यतिर्वशगमन इति यास्कः । यद्वा द्विषते शत्रवे तदर्थं मा रधाम । परिपक्वा हननार्हा मा भूम । रध हिंसा-संराट्टोः । संराट्टिः पाक इति तद्वृत्तिः । माङि लुङि पुषादित्वाच्चेरङादेशः ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे पंचदशो वर्गः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

अग्ने म॒न्युं प्र॒ति॒नु॒द॒न्प॒रै॒षाम॒द॒ब्धो गो॒पाः परि पा॒हि न॒स्त्वं ।

प्र॒त्यंचो॑ यंतु नि॒गुतः पुन॒स्ते॒ऽमै॒षां चि॒त्तं प्र॒बुधां॑ वि ने॒शत् ॥६॥

अग्ने । म॒न्युं । प्र॒ति॒ऽनु॒द॒न् । प॒रै॒षां । अ॒द॒ब्धः । गो॒पाः । परि । पा॒हि । नः । त्वं ।

प्र॒त्यंचः । यंतु । नि॒ऽगु॒तः । पुन॒रिति॑ । ते । अ॒मा । ए॒षां । चि॒त्तं । प्र॒ऽबु॒धां । वि । ने॒शत् ॥६॥

हे अग्ने परेषां शत्रूणां मन्युं क्रोधं प्रतिनुदन् प्रतिमुखं प्रेरयन् तिरस्कुर्वन् अदब्धः
केनाप्यहिंसितो गोपा गोपायिता । गुपू रक्षण इत्यस्मादायप्रत्ययांतात्किपि वेरपृ-
क्तस्य लोपात्पूर्वं वलि लोपे रूपमेतत् । ईदृशस्त्वं नोऽस्मान्परि पाहि । परितः
सर्वतो रक्ष । ते शत्रवः प्रत्यंचः प्रत्यंचंतः प्रतिनिवर्तमाना निगुतः । गुड् अव्यक्ते
शब्दे । अस्मात्किपि तुक् । भयेन गज्जरूपमव्यक्तं शब्दं नितरां कुर्वतः पुनर्येतु ।
स्वकीयं स्थानं पुनर्गच्छंतु । अपि च प्रबुधां प्रबुध्यमानानामेतेषां शत्रूणां चित्तं
ज्ञानसाधनं मनोऽमा सह युगपदेव विनेशत् । विनश्यतु । प्रत्येकाभिप्रायेणैकवचनं ।
एष अदर्शन इत्यस्माच्छांदसो लुङ् । पुषादित्वाच्चेरडादेशः । नशिमन्योरलिङ्घ्येवं
वक्तव्यमित्यकारस्यैत्वं ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

धा॒ता धा॒तृणां॑ भुव॑नस्य॒ यस्पति॑र्दे॒वं चा॒तारं॑मभिमातिषा॒हं ।

इ॒मं य॒ज्ञम॒श्विनो॒भा बृ॒हस्पति॑र्दे॒वाः पा॑तु॒ यज॑मानं न्य॒र्थात् ॥ ७ ॥

धा॒ता । धा॒तृणां॑ । भुव॑नस्य । यः । पतिः । दे॒वं । चा॒तारं॑ । अ॒भिमा॒तिऽस॒हं ।

इ॒मं । य॒ज्ञं । अ॒श्विना॑ । उ॒भा । बृ॒हस्पतिः॑ । दे॒वाः । पा॑तु । यज॑मानं । निऽअ॒र्थात् ॥ ७ ॥

धातृणां स्रष्टृणामपि धाता स्रष्टा भुवनस्य कृत्स्नस्य भूतजातस्य य इन्द्रः सविता
वा पतिः पालयिता तं देवं देवनशीलं चातारं सर्वेभ्यो भयेभ्यः पालयितारम-
भिमातिषाहमभिमातीनां शत्रूणां सोढारमभिभवितारं एवंगुणविशिष्टमिन्द्रं स-
वितारं वा स्तौमीति शेषः । षह अभिभवे । छंदसि सह इति खिप्रत्ययः । छांदसं
विभक्त्युदात्तत्वं । उभोभावश्विनौ बृहस्पतिश्चैतत्प्रमुखाः सर्वे देवा इमं यज्ञमनुष्ठीय-
मानं यजमानं च न्यर्थान्निकृष्टादर्थोत्पापात् । यद्वार्थस्य प्रयोजनस्याभावो न्यर्थः ।
तस्मात्पातु । रक्षंतु । सफलं कुर्वन्वित्यर्थः । नेरनिधाने । पा० ६. २. १९२. । इत्युत्तर-
पदांतोदात्तत्वं ॥

॥ अथाष्टमी ॥

उ॒रु॒व्यचा॑ नो म॒हिषः॑ श॒र्म यंस॑द॒स्मिन्हवे॑ पु॒रु॒हूतः॑ पु॒रु॒क्षुः ।

स नः॑ प्र॒जायै॑ ह॒र्यश्च॑ मृ॒ळये॑न्द्र॒ मा नो॑ रीरिषो॒ मा परा॑ दाः ॥ ८ ॥

उ॒रु॒ऽव्यचा॑ः । नः॑ । म॒हिषः॑ । श॒र्म । यंस॑त् । अ॒स्मिन् । ह॒वे । पु॒रु॒ऽहूतः॑ । पु॒रु॒ऽक्षुः॑ ।

सः । नः॑ । प्र॒ऽजायै॑ । ह॒रिऽअ॒श्च । मृ॒ळय॑ । इ॒न्द्र । मा । नः॑ । रि॒रिषः॑ । मा । परा॑ । दाः ॥ ८ ॥

उरुथचा विस्तीर्णव्यापनो महिषो महान्पूज्यो वा पुरुहूतो बहुभिर्यजमानैराहूतः
पुरुशुर्बहुनिवासः । क्षियतेर्मितद्वादिभ्य उपसंख्यानं । पा० ३. २. १८०. १. । इति दुप्र-
त्ययः । यद्वा पुरुभिर्बहुभिः शंस्यमानः स्तूयमानः । पूर्ववद्दुप्रत्ययः । औणादिके
कर्मणि क्विपि वानित्यमागमशासनमिति तुगभावः । ईदृश इन्द्रोऽस्मिन्हवे यज्ञे ।
हूयंतऽस्मिन्हवींषीति हवो यज्ञः । जुहोतेरधिकरणेऽप् । यद्वास्मिन्हवे त्वद्विषय
आह्वाने । भावेऽनुपसर्गस्येति ह्यतेरप् संप्रसारणं च । नोऽस्मभ्यं शर्म सुखं यंसत् ।
यच्छतु । ददात्वित्यर्थः । यमेर्लेट्छाडागमः । सिबहुलमिति सिप् । हे हर्यश्च । हरी
अश्वौ यस्य तादृश हे इन्द्र स त्वं नोऽस्माकं प्रजायै । द्वितीयार्थे चतुर्थी । प्रजां
पुत्रपौत्रादिकां मृळय । सुखय । नोऽस्मान्मा रीरिषः । मा हिंसीः । मा च परा दाः ।
परादानं परित्यागः । मा परित्याक्षीरित्यर्थः ॥

॥ अथ नवमी ॥

ये नः सपत्ना अप ते भवंतिन्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।
वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोयं चेत्तारमधिराजमक्रन् ॥ ९ ॥
ये । नः । सऽपत्नाः । अप । ते । भवंतु । इन्द्राग्निऽभ्यां । अव । बाधामहे । तान् ।
वसवः । रुद्राः । आदित्याः । उपरिऽस्पृशं । मा । उयं । चेत्तारं । अधिऽराजं । अक्रन् ॥ ९ ॥

नोऽस्माकं ये सपत्नाः शत्रवस्तेऽप भवंतु । अपगता भवंतु । स्वस्थानादपगताः
प्रच्युता भवंतु । तान्सपत्नानिन्द्राग्निभ्यां हविर्भिः स्तुत्या च प्रसन्नाभ्यामनुगृहीता
वयमव बाधामहे । निकृष्टतरं विनाशयामः । अपि च वसवो रुद्रा आदित्याश्च
सा मामुपरिस्पृशमुन्नतपदस्य संस्पृष्टारं सर्वेभ्यः श्रेष्ठमक्रन् । कुर्वंतु । तथोय-
मुद्गूर्णबलं चेत्तारं चेतितारं । छांदस इडभावः । सर्वस्य ज्ञातारमधिराजं सर्वेषाम-
धीश्वरं च मां कुर्वंतु । करोतेच्छांदसे लुङि मंचे घसेत्यादिना च्लेर्लुक् ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे षोडशी वर्गः ॥

॥ इति सायणाचार्यविरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाशे दाशतय्या दशमे मंडले
दशमोऽनुवाकः ॥

एकादशेऽनुवाके त्रयोविंशतिसंख्यानि सूक्तानि । तत्र नासदासीदिति सप्तर्चं
प्रथमं सूक्तं चैष्टुभं । परमेष्ठी नाम प्रजापतिर्ऋषिः । वियदादिभावानां सृष्टिस्थि-

तिप्रलयादीनामत्र प्रतिपाद्यत्वात्तेषां कर्ता परमात्मा देवता । तथा चानुक्रांतं ।
नासत्सप्त प्रजापतिः परमेष्ठी भाववृत्तं त्विति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

नासदासीन्नो सदासीत्तदानीं नासीद्रजो नो व्योमा परो यत् ।

किमावरीवः कुह कस्य शर्मन्नभः किमासीद्गहनं गभीरं ॥१॥

न । असत् । आसीत् । नो इति । सत् । आसीत् । तदानीं । न । आसीत् । रजः ।

नो इति । विऽओम । परः । यत् ।

किं । आ । अवरीवरिति । कुह । कस्य । शर्मन् । अंभः । किं । आसीत् । गहनं । गभीरं ॥१॥

तपसस्तन्महिनाजायतैकमित्यादिनाये सृष्टिः प्रतिपादयिष्यते । अधुना ततः
प्रागवस्था निरस्तसमस्तप्रपञ्चा या प्रलयावस्था सा निरूप्यते । तदानीं प्रलयदश-
यामवस्थितं यदस्य जगतो मूलकारणं तन्नासत् । शशविषाणवन्निरुपाख्यं नासीत् ।
न हि तादृशाकारणादस्य सतो जगत उत्पत्तिः संभवति । तथा नो सत् । नैव
सत् । आत्मवत्सत्त्वेन निर्वाच्यमासीत् । यद्यपि सदसदात्मकं प्रत्येकं विलक्षणं भवति
तथापि भावाभावयोः सहावस्थानमपि संभवति । कुतस्तयोस्तादात्म्यमित्युभय-
विलक्षणमनिर्वाच्यमेवासीदित्यर्थः ॥ ननु नो सदिति पारमार्थिकसत्त्वस्य निषेधः ।
तर्ह्यात्मनोऽप्यनिर्वाच्यत्वप्रसंगः । अथोच्येत । न । आनीदवातमिति तस्य सत्त्वमये
वक्ष्यते परिशेषान्मायाया एवात्र सत्त्वं निषिध्यत इति । एवमपि तदानीमिति
विशेषणानर्थक्यं व्यवहारदशायामपि तस्याः पारमार्थिकसत्त्वाभावात् । अथ व्याव-
हारिकसत्त्वस्य । तदापि व्यावहारिकसत्ता पृथिव्यादीनां भावानां विद्यमानत्वात् कथं
नो सदिति निषेधः । तच्चाह । नासीद्रज इत्यादि । लोका रजांस्युच्यन्त इति यास्कः ।
अत्र च सामान्यापेक्षमेकवचनं । व्योम्नो वक्ष्यमाणत्वात्तस्याधस्तनाः पातालादयः
पृथिव्यन्ता नासन्नित्यर्थः । तथा व्योमांतरिक्षं तदपि नो नैवासीत् । पर इति सकारांतं
परस्तादित्यर्थे वर्तते । परशब्दाच्छांदसस्तासेरर्थेऽसिप्रत्ययः । परो व्योम्नः परस्तादुप-
रिदेशे द्युलोकप्रभृतिसत्यलोकांतं यदस्ति तदपि नासीदित्यर्थः । अनेन चतुर्दशभुवन-
गर्भं ब्रह्मांडं स्वरूपेण निषिद्धं भवति । अथ तदावरकत्वेन पुराणेषु प्रसिद्धानि यानि
वियदादिभूतानि तेषामवस्थानप्रदेशं तदावरणनिमित्तं चाक्षेपमुखेन क्रमेण निषे-
धयति किमावरीवरिति । किमावरणीयं तत्त्वमावरकभूतजातमावरीवः । अत्यंत-
मावृणुयात् । आवार्याभावात्तदावरकमपि नासीदित्यर्थः । वृणोतेर्यङ्लुगंताच्छांदसे

लङि तिपि रूपमेतत् । यद्वा किमिति प्रथमैव । किं तत्त्वमावरकमावृणुयात् । आ-
 वार्यभावादाव्रियमाणवत्तदपि स्वरूपेण नासीदित्यर्थः । आवृण्वत्तत्त्वं कुह कुत्र
 देशेऽवस्थायावृणोति । आधारभूतस्नाहशो देशोऽपि नासीदित्यर्थः । किंश्चात्सप्रम्यर्थे
 हप्रत्ययः । कु तिहोरिति प्रकृतेः क्वादेशः । कस्य शर्मन् कस्य वा भोक्तुर्जीवस्य शर्मणि
 सुखदुःखसाक्षात्कारलक्षणे वा निमित्तभूते सति तदावरकं तत्त्वमावृणुयात् । जी-
 वानामुपभोगार्था हि सृष्टिः । तस्यां हि सत्यां ब्रह्मांडस्य भूतैरावरणं प्रलयदशायां
 च भोक्तारो जीवा उपाधिविलयात्प्रलीना इति कस्य कश्चिदपि भोक्ता न संभ-
 वतीत्यावरणस्य निमित्ताभावादपि तन्न घटत इत्यर्थः । एतेन भोग्यप्रपञ्चवद्भोक्तृ-
 प्रपञ्चोऽपि तदानीं नासीदित्युक्तं भवति । किंश्चादुत्तरस्य डसः सावेकाच इति
 प्राप्तस्योदात्तत्वस्य न गोश्चन्साववर्णेति प्रतिषेधः । सुपां सुलुगिति शर्मणः सप्तम्या
 लुक् । यद्यपि सावरणस्य ब्रह्मांडस्य निषेधेन तदंतर्गतमप्यसत्त्वमपि निराकृतं
 तथाप्यापो वा इदमग्रे सलिलमासीदित्यादिश्रुत्या कश्चिदपां सज्ञावमाशंकेत ।
 तं प्रत्याचष्टेऽभः किमासीदिति । गहनं दुःप्रवेशं गभीरं दुःखस्थानमत्यगाधं ।
 ईदृशमभः किमासीत् । तदपि नैवासीदित्यर्थः । श्रुतिस्ववांतरप्रलयविषया ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

न मृत्युरासीद्मृतं न तर्हि न रात्र्या अहं आसीत्प्रकेतः ।

आनीदवातं स्वधया तदेकं तस्माद्वा अन्यन्न परः किं चनासं ॥ २ ॥

न । मृत्युः । आसीत् । अमृतं । न । तर्हि । न । रात्र्याः । अहः । आसीत् । प्रऽकेतः ।

आनीत् । अवातं । स्वधया । तत् । एकं । तस्मात् । ह । अन्यत् । न । परः । किं ।

चन । आसं ॥ २ ॥

ननूक्तस्य प्रतिसंहारस्य संहर्चपेक्षत्वात् स एव संहर्ता मृत्युर्विद्यत इत्यत आह ।
 न मृत्युरासीदिति । ननु यदि स नासीत् तर्हि तदभावकृतममृतममरणं प्राणि-
 नामवस्थानं तदानीमपि स्यात् तत्राह । अमृतं न तर्हीति । तर्हि तस्मिन्प्रतिहा-
 रसमये । अयं भावः । सर्वेषां प्राणिनां परिपक्वं भोगहेतुभूतं सर्वं कर्म यदोपभुक्त-
 मासीत्तदा भोगाभावान्निष्प्रयोजनमिदं जगदिति परमेश्वरस्य मनसि संजिहीर्षा
 जायते । तथैव स मृत्युः सर्वं जगत्संहरत इति किमनेन मृत्युना संहर्त्ता तदभावकृतं
 वा कथममरणं स्यादिति । एतदेवाभिप्रेत्य कठैराम्नायते । यस्य ब्रह्म च क्षत्रं चोभे
 भवत ओदनं । मृत्युर्यस्योपसेचनं क इत्या वेद यत्र सः । २. २५. । इति ॥ नन्वेतस्य

सर्वस्याधिकरणभूतः कालो विद्यत इत्यत आह । न रात्र्या इति । न रात्र्या अहश्च प्रकेतः प्रज्ञानमासीत् । तद्धेतुभूतयोः सूर्याचंद्रमसोरभावात् । एतेनाहोरात्रनिषेधेन तदात्मको मासर्तुसंवत्सरप्रभृतिकः सर्वः कालः प्रत्याख्यातः । कथं तर्हि नो सदासीत्तदानीमिति कालवाची प्रत्ययः । उपचारादिति ब्रूमः । यथेदानींतननिषेधस्य कालोऽवच्छेदकस्तथा मायापि तदवच्छेदहेतुरित्यवच्छेदकत्वसाम्येनाकालेऽपि कालवाची प्रत्ययः ॥ यदवादिष्म ब्रह्मणः परमार्थसत्त्वमये वक्ष्यत इति तदिदानीं दर्शयत्यानीदिति । तत्सकलवेदांतप्रसिद्धं ब्रह्मतत्त्वमानीत् । प्राणितवत् । नन्वेवं प्राणनकर्तृजीविभावापन्नस्यैव ब्रह्मणः सत्त्वं स्यात् न विवक्षितस्य निरुपाधिकस्य ब्रह्मणः । अप्राणो ह्यमनाः शुद्ध इति तस्य प्राणसंबन्धाभावात् तत्राहानीदवातमिति । अयमाशयः । आनीदित्यत्र धात्वर्थक्रिया तत्कर्ता तस्य च भूतकालसंबन्ध इति त्रयोऽर्थाः प्रतीयन्ते । तत्र समुदायो न विधीयते यथाग्नेयोऽष्टाकपाल इति येन ब्रह्मणः सत्त्वं न स्यात् । किं तर्ह्यनेन कर्तृत्वमनूद्य भूतकालसत्तालक्षणो गुणो विधीयते दध्ना जुहोतीति वाक्यांतरविहिताग्निहोत्रानुवादेन तत्र गुणविधानं । तत्राप्यनेन कर्तृत्वविशिष्टस्य न पूर्वकालसत्ता विधीयते तन्निषेधानुपपत्तिप्रसंगात् अतोऽनेन कर्तृत्वेनेदानींतनेनोपलक्षितं यन्निरुपाधिकं परं ब्रह्म तस्यैव भूतकालसत्ता विधीयत इति न कश्चिद्दोष इति ॥ नन्वीदृशस्य ब्रह्मणो मायया सह संबन्धासंभवात्सांख्याभिमतता स्वतंत्रा सदूपा सत्त्वरजस्तमोगुणात्मिका मूलप्रकृतिरेवाभिमतेति कथं नो सदिति निषेधः । तत्राह स्वधयेति । स्वस्मिन्धीयते ध्रियत आश्रित्य वर्तत इति स्वधा माया । तथा तद्ब्रह्मैकमविभागापन्नमासीत् । सहयुक्तेऽप्रधाने । पा० २. ३. १९. । इति तृतीया सहशब्दयोगाभावेऽपि सहार्थयोगे भवति वृद्धो यूनेति निपातनाल्लिंगात् । अत्र प्रकृतिप्रत्ययाभ्यां तस्याः स्वातंत्र्यं निवार्यते । यद्यप्यसंगस्य ब्रह्मणस्तथा सह संबन्धो न संभवति तथापि तस्मिन्नविद्यया तत्स्वरूपमिव संबन्धोऽप्यध्यस्यते यथा शुक्तिकायां रजतस्य । एतेन सदूपत्वमपि तस्याः प्रत्याख्यातं । ननु यदि माया ब्रह्मणा सहाविभागापन्ना तर्हि तस्या अनिर्वाच्यत्वाद्ब्रह्मणोऽपि तत्प्रसंग इति कथं तस्य सत्त्वमुक्तमानीदवातमिति । ब्रह्मणो वा सत्त्वात्तस्या अपि सत्त्वप्रसंग इति कथं नो सदासीदिति सत्त्वप्रतिषेधः । मैवं । अयुक्तिहृद्यैक्यावभासेऽपि युक्त्या विविच्य मायांशस्यानिर्वाच्यत्वं ब्रह्मणः सत्त्वं च प्रतिपादितं । ननु दृग्दृश्याविति द्वावेव पदार्थावानीदवातं स्वधयेति तौ चेदंगीक्रियेते तत्किमपरमवशिष्यते यन्नासीद्रज इत्यादिना प्रतिषिध्येत तत्राह तस्मादिति ।

तस्माच्च तस्मात्खलु पूर्वोक्तान्मायासहिताद्ब्रह्मणोऽन्यत्किं चन किमपि वस्तु भूतभौ-
तिकात्मकं जगन्नास । न बभूव । छंदस्युभयथेति लिटः सार्वधातुकत्वादस्तेर्भूभावा-
भावः । ननु तदानीमन्यस्य सत्त्वनिषेधो न शक्यः । असत्त्वे चाप्रसक्तत्वान्न निषेधो-
पयोग इत्यत आह पर इति । परः परस्तात्सृष्टेरूर्ध्वं वर्तमानमिदं जगत्तदानीं न
बभूवेत्यर्थः । अन्यथोक्तरीत्या क्वचिदपि निषेधो न स्यादिति भावः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

तम आसीत्तमसा गूळ्हमयेऽप्रकेतं सलिलं सर्वमा इदं ।

तुच्छयेनाभ्वपिहितं यदासीत्तपसस्तन्महिनाजायतैकं ॥ ३ ॥

तमः । आसीत् । तमसा । गूळ्हं । अये । अप्रऽकेतं । सलिलं । सर्वं । आः । इदं ।

तुच्छयेन । अभुः । अपिऽहितं । यत् । आसीत् । तपसः । तत् । महिना । अजायत । एकं ॥ ३ ॥

ननूक्तप्रकारेण यदि पूर्वमिदं जगन्नासीत्कथं तर्हि तस्य जन्म । जायमानस्य
जनित्रियायां कर्तृत्वेन कारकत्वात् कारकं च कारणावांतरविशेष इति कारकस्य
सतो नियतपूर्वक्षणवर्तित्वस्यावश्यंभावात् । अथैतद्दोषपरिजिहीर्षया जनित्रिया-
याः प्रागपि तद्विद्यत इत्युच्यते । कथं तस्य जन्म । अत आह । तमसा गूळ्हमग्र
इति । अये सृष्टेः प्राक् प्रलयदशायां भूतभौतिकं सर्वं जगत्तमसा गूळ्हं । यथा
नैशं तमः सर्वपदार्थजातमावृणोति तद्वत् । आत्मतत्त्वस्यावरकत्वान्मायापरसंज्ञं
भावरूपाज्ञानमत्र तम इत्युच्यते । तेन तमसा निगूढं संवृतं कारणभूतेन तेना-
च्छादितं भवति । आच्छादकात्तस्मात्तमसो नामरूपाभ्यां यदाविर्भवनं तदेव तस्य
जन्मेत्युच्यते । एतेन कारणावस्थायामसदेव कार्यमुत्पद्यत इत्यसद्वादिनोऽसत्कार्य-
वादिनो ये मन्यन्ते ते प्रत्याख्याताः ॥ ननु कारणे तमसि तज्जगदात्मकं कार्यं विद्यते
चेत् कथं नासीद्रज इत्यादिनिषेधः । तच्चाह तम आसीदिति । तमो भावरूपाज्ञानं
मूलकारणं । तद्रूपता तदात्मनां । यतः सर्वं जगत्प्राक् तम आसीदतो निषिध्यत
इत्यर्थः ॥ नन्वावरकत्वादावरकं तमः कर्तुं आचार्यत्वाज्जगत्कर्म । कथं तयोः कर्म-
कर्त्रोस्तादात्म्यं । तच्चाह । अप्रकेतमिति । अप्रकेतमप्रज्ञायमानं । अयमर्थः । यद्यपि
जगतस्तमसश्च कर्मकर्तृभावो यौक्तिको विद्यते तथापि व्यवहारदशायामिव तस्यां
दशायां नामरूपाभ्यां विस्पष्टं न ज्ञायत इति तादात्म्यवर्णनं । अत एव मनुना
स्मर्यते । आसीदिदं तमोभूतमप्रज्ञातमलक्षणं । अप्रतर्क्यमनिर्देश्यं प्रमुप्रमिव सर्वत
इति । कुतो वा न प्रज्ञायते तच्चाह । सलिलं । सल गतौ । औणादिक इलच् ।

इदं दृश्यमानं सर्वं जगत्सलिलं कारणेन संगतमविभागापन्नमाः । आसीत् ॥ अ-
 स्तेर्लङि तिपि बहुलं छंदसीतीडभावे हल्ङ्याभ्य इति तिलोपे तिप्यनस्तेः । पा०
 ८. २. ७३. । इति पर्युदासाहकाराभावः ॥ यद्वा सलिलमिति लुप्तोपमं । सलिल-
 मिव । यथा क्षीरेणाविभागापन्नं नीरं दुर्विज्ञानं तथा तमसाविभागापन्नं जगन्न
 शक्यविज्ञानमित्यर्थः ॥ ननु विविधविचित्ररूपभूयसः प्रपञ्चस्य कथमतितुच्छेन
 तमसा क्षीरेण नीरस्येवाभिभवः । तथा तमोऽपि क्षीरवद्वलवदित्येवोच्यते । तर्हि
 दुर्बलस्य जगतः सर्गसमयेऽपि नोद्भवसंभव इत्यत आह । तुच्छेनेति । आ समं-
 ताद्भवतीत्याहुः । तुच्छेन । छांदसो यकारोपजनः । तुच्छेन तुच्छकल्पनेन सदस-
 द्विलक्षणेन भावरूपाज्ञानेनापिहितं छादितमासीत् । दधातेः कर्मणि निष्ठा ।
 दधातेर्हि । गतिरनंतर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं । एकमेकीभूतं कारणेन तमसावि-
 भागतां प्राप्तमपि तत्कार्यजातं तपसः स्रष्टव्यपर्यालोचनरूपस्य महिना माहात्म्ये-
 नाजायत । उत्पन्नं । तपसः स्रष्टव्यपर्यालोचनरूपत्वं चान्यत्रान्नायते । यः सर्वज्ञः
 सर्वविद्यस्य ज्ञानमयं तप इति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

कामस्तदये समवर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ।

सतो बंधुमसति निरविन्दहृदि प्रतीक्षा कवयो मनीषा ॥ ४ ॥

कामः । तत् । अये । सं । अवर्तत । अधि । मनसः । रेतः । प्रथमं । यत् । आसीत् ।

सतः । बंधुं । असति । निः । अविन्दन् । हृदि । प्रतिऽइयं । कवयः । मनीषा ॥ ४ ॥

ननूक्तरीत्या यदीश्वरस्य पर्यालोचनं जगतः पुनरुत्पत्तौ कारणं तदेव किंनि-
 बंधनमित्यत आह कामस्तदय इति । अयेऽस्य विकारजातस्य सृष्टेः प्रागवस्थायां
 परमेश्वरस्य मनसि कामः समवर्तत । सम्यग्जायत । सिसृक्षा जातेत्यर्थः । ईश्वरस्य
 सिसृक्षा वा किंहेतुकेत्यत आह मनस इति । मनसोऽंतःकरणस्य संबंधि वासना-
 शेषेण मायायां विलीनेऽंतःकरणे समवेतं । सामान्यापेक्षमेकवचनं । सर्वप्राण्यं-
 तःकरणेषु समवेतमित्यर्थः । एतेनात्मनो गुणाधारत्वं प्रत्याख्यातं । तादृशं रेतो
 भाविनः प्रपञ्चस्य बीजभूतं प्रथममतीति कल्पे प्राणिभिः कृतं पुण्यात्मकं कर्म यद्यतः
 कारणात्सृष्टिसमय आसीत् । अभवत् । भूषणु वर्धिष्णुजायत परिपक्वं सत्फलोन्मु-
 खमासीदित्यर्थः । तत्ततो हेतोः फलप्रदस्य सर्वसाक्षिणः कर्माध्यक्षस्य परमेश्वरस्य
 मनसि सिसृक्षाजायतेत्यर्थः । तस्यां च जातायां स्रष्टव्यं पर्यालोच्य ततः सर्वं

जगत्सृजति । तथा चास्त्रायते । सोऽकामयत बहुः स्यां प्रजायेयेति स तपोऽतप्यत
स तपस्तप्तेदं सर्वमसृजत यदिदं किंचेति श्रुत्यात्मनेत्यमवगमितेऽर्थे विद्वदनुभव-
मप्यनुग्राहकत्वेन प्रमाणयति सत इति । सतः सत्त्वेनेदानीमनुभूयमानस्य सर्वस्य
जगतो बंधुं बंधकं हेतुभूतं कल्पांतरे प्राण्यनुष्ठितं कर्मसमूहं कवयः क्रांतदर्शना
अतीतानागतवर्तमानाभिज्ञा योगिनो हृदि हृदये निरुद्धया मनीषा मनीषया
बुद्ध्या । सुपां सुलुगिति तृतीयाया लुक् । प्रतीष्य विचार्य । अन्येषामपीति सांहि-
तिको दीर्घः । असति सच्चिलक्षणेऽव्याकृते कारणे निरविंदन् । निःकृथालभंत ।
विविच्याजानन्नित्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषामधः स्विदासीदुपरि स्विदासीत् ।

रेतोधा आसन्महिमानं आसन्स्वधा अवस्तात्प्रयतिः परस्तात् ॥ ५ ॥

तिरश्चीनः । विऽततः । रश्मिः । एषां । अधः । स्वित् । आसीत् । उपरि । स्वित् ।
आसीत् ।

रेतःऽधाः । आसन् । महिमानं । आसन् । स्वधा । अवस्तात् । प्रऽयतिः । परस्तात् ॥ ५ ॥

एवमविद्याकामकर्माणि सृष्टेर्हेतुत्वेनोक्तानि । अधुना तेषां स्वकार्यजनने शैघ्र्यं
प्रतिपाद्यते । येयं नासदासीदित्यविद्या प्रतिपादिता यश्च कामस्तदय इति कामो
मनसो रेतः प्रथमं यदासीदिति यत्कर्मैषामविद्याकामकर्मणां वियदादिभूतजा-
तानि सृजतां रश्मी रश्मिसदृशो यथा सूर्यरश्मिरुदयानंतरं निमेषमात्रेण युग-
पत्सर्वं जगद्वाप्नोति तथा शीघ्रं सर्वत्र व्याप्नुवन् यः कार्यवर्गो विततो विस्तृत
आसीत् । स्विदासीदिति वक्ष्यमाणमत्रापि संबध्यते ॥ विचार्यमाणानां । पा० ८.
२. ९७. । इति श्रुतः । तत्रोदात्त इत्यनुवृत्तेः स चोदात्तः । स्विदिति वितर्के ॥ स
कार्यवर्गः प्रथमतः किं तिरश्चीनस्तिर्यगवस्थितो मध्ये स्थित आसीत् किंवाधोऽध-
स्तादासीत् । अहोस्विदुपर्युपरिष्ठात्किमासीत् । उपरि स्विदासीदिति च । पा० ८.
२. १०२. । इत्यनुदात्तः श्रुतः । आत्मन आकाशः संभूत आकाशाद्वायुर्वायोरग्निरि-
त्यादिकया पंचमीश्रुत्या तत उद्गातारं ततो होतारमिति वत्क्रमप्रतिपत्तौ सत्यामपि
विद्युत्प्रकाशवत्सर्गस्य शीघ्रव्यापनेन तस्य क्रमस्य दुर्लक्षणत्वादेतेषु त्रिषु स्थानेषु
प्राथम्यं कुचेति विचार्यते । एवं नाम शीघ्रं सर्वतो दिक्षु सर्गो निष्पन्न इत्यर्थः ।
एतदेव विभजते । सृष्टेषु कार्येषु मध्ये केचिद्भावा रेतोधा रेतसो बीजभूतस्य कर्मणी

विधातारः कर्तारो भोक्तारश्च जीवा आसन् अन्ये भावा महिमानः । स्वार्थिक इमनिच् । महांतो वियदादयो भोग्या आसन् । एवं मायासहितः परमेश्वरः सर्वं जगत्सृष्ट्वा स्वयं चानुप्रविश्य भोक्तृभोग्यादिरूपेण विभागं कृतवानित्यर्थः । अयमेवार्थस्तैत्तिरीयके तत्सृष्ट्वा तदेवानुप्राविशदित्यारभ्य प्रतिपाद्यते । तच्च च भोक्तृभोग्ययोर्मध्ये स्वधा । अन्ननामैतत् । भोग्यप्रपंचोऽवस्तादवरो निकृष्ट आसीत् । प्रयतिः प्रयतिता भोक्ता परस्तात्पर उत्कृष्ट आसीत् । भोग्यप्रपंचं भोक्तृप्रपंचस्य शेषभूतं कृतवानित्यर्थः । विभाषा परावराभ्यां । पा० ५. ३. २९. । इति प्रथमार्थेऽस्तातिः । अस्ताति चेत्यवरशब्दस्यावादेशः । अवस्तादिति संहितायामीषा अक्षादि-त्वात्प्रकृतिभावः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

को अद्वा वेद् क इह प्र वोचत्कुत आजाता कुत इयं विसृष्टिः ।

अर्वाग्देवा अस्य विसर्जनेनाथा को वेद् यत आबभूव ॥ ६ ॥

कः । अद्वा । वेद् । कः । इह । प्र । वोचत् । कुतः । आऽजाता । कुतः । इयं । विऽसृष्टिः ।

अर्वाक् । देवाः । अस्य । विऽसर्जनेन । अथ । कः । वेद् । यतः । आऽबभूव ॥ ६ ॥

एवं भोक्तृभोग्यरूपेण सृष्टिः संग्रहेण प्रतिपादिता । एतावद्वा इदमन्नं चैवान्ना-दश्च सोम एवान्नमग्निरन्नाद इतिवत् । अथेदानीं सा सृष्टिर्दुर्विज्ञानेति न विस्तरेणाभिहितेत्याह । को अद्वेति । कः पुरुषोऽद्वा पारमार्थ्येन वेद् । जानाति । को वेहास्मिँल्लोके प्र वोचत् प्रब्रूयात् । इयं दृश्यमाना विसृष्टिर्विविधा भूतभौतिक-भोक्तृभोग्यादिरूपेण बहुप्रकारा सृष्टिः कुतः कस्मादुपादानकारणात् कुतः कस्माच्च निमित्तकारणादाजाता । समंताज्जाता । प्रादुर्भूता । एतदुभयं सम्यक्को वेद् । को वा विस्तरेण वक्तुं शक्यमित्यर्थः । ननु देवा अजानंतः । सर्वज्ञास्ते ज्ञास्यंति वक्तुं च शक्नुवन्तीत्यत आह । अर्वागिति । देवाश्चास्य जगतो विसर्जनेन वियदादिभू-तोत्पत्त्यनंतरं विविधं यज्ञौतिकं सर्जनं सृष्टिस्तेनार्वागर्वाचीनाः कृताः । भूतसृष्टेः पश्चाज्जाता इत्यर्थः । तथाविधास्ते कथं स्वोत्पत्तेः पूर्वकालीनां सृष्टिं जानीयुः । अजानंतो वा कथं प्रब्रूयुः । उक्तं दुर्विज्ञानत्वं निर्गमयति । अथैवं सति देवा अपि न जानन्ति किल । तद्वतिरिक्तः को नाम मनुष्यादिवेदं तज्जगत्कारणं जानाति यतः कारणात्कृत्स्नं जगदाबभूव । अजायत ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

इयं विसृष्टिर्यत आबभूव यदि वा दधे यदि वा न ।

यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन्तो अंग वेद यदि वा न वेद ॥७॥

इयं । विऽसृष्टिः । यतः । आऽबभूव । यदि । वा । दधे । यदि । वा । न ।

यः । अस्य । अधिऽअक्षः । परमे । विऽओमन् । सः । अंग । वेद । यदि । वा । न । वेद ॥७॥

उक्तप्रकारेण यथेदं जगत्सर्जनं दुर्विज्ञानमेवं सृष्टं तज्जगद्बुधैरमपीत्याह । इय-
मिति । यत उपादानभूतात्परमात्मन इयं विसृष्टिर्विविधा गिरिनदीसमुद्रादिरूपेण
विचित्रा सृष्टिराबभूवाजाता सोऽपि किल यदि वा दधे धारयति यदि वा न
धारयति । एवं च की नामान्यो धर्तुं शक्नुयात् । यदि धारयेदीश्वर एव धारयेन्नान्य
इत्यर्थः । एतेन कार्यस्य धारयितृत्वप्रतिपादनेन ब्रह्मण उपादानकारणत्वमुक्तं भव-
ति । तथा च पारमार्थे सूत्रं । प्रकृतिश्च प्रतिज्ञादृष्टान्तानुपरोधात् । १.४.२३. इति ।
यद्वानेनार्धर्चन पूर्वोक्तं सृष्टेर्दुर्ज्ञानत्वमेव दृढयति । की वेदेत्यनुवर्तते । इयं विविधा
सृष्टिर्यत आबभूवा समन्तादजायतेति की वेद । न कीऽपि । नास्त्येव जगतो जन्म
कदाचिदनीदृशं जगदिति बहवो भ्रान्ता भवन्त्यपि । यतः । जनिकर्तुः प्रकृतिरित्य-
पादानसंज्ञायां पंचम्यास्तसिल् । यस्मात्परमात्मन उपादानभूतादाबभूव तं पर-
मात्मानं की वेद । न कीऽपि । प्रकृतितः परमाणुभ्यो वा जगज्जन्मेति हि बहवो
भ्रान्ताः । तथा स एवोपादानभूतः परमात्मा स्वयमेव निमित्तभूतोऽपि सन् यदि
वा दधे विदध इदं जगत्ससर्ज यदि वा न ससर्ज । असंदिग्धे संदिग्धवचनमेतच्छा-
स्त्राणि चेत्प्रमाणं स्युरिति यथा । स एव विदधे । तं की वेद । अजानन्तोऽपि
बहवो जडात्प्रधानादकर्तृकमेवेदं जगत्स्वयमजायतेति विपरीतं प्रतिपन्ना विद-
धतो विधानमजानन्तोऽपि । स एवोपादानभूत इत्यपि की वेद । न कीऽपि ।
उपादानादन्यस्तदस्य एवेश्वरो विदध इति हि बहवः प्रतिपन्नाः । देवा अपि यन्न
जानन्ति तदवाचीनानामेषां तत्परिज्ञाने कैव कथेत्यर्थः । यद्येवं जगत्सृष्टिरत्यन्त-
दुरवबोधना तर्हि सा प्रमाणपद्धतिमध्यास्त इत्याशंक्य तत्सद्भाव ईश्वरो वेदं प्रमा-
णयति । यो अस्येति । अस्य भूतभौतिकात्मकस्य जगतो योऽध्यक्ष ईश्वरः परम
उत्कृष्टे सत्यभूते व्योमन् व्योमन्याकाश आकाशवन्निर्मले स्वप्रकाशे । यद्वा । अव-
तेस्तर्पणार्थादन्येभ्योऽपि दृश्यन्त इति मनिन् । नेडुशि कृतीतीट्प्रतिषेधः । ज्वर-
त्वेत्यादिना वकारोपधयोद्ध । सप्तम्या लुक् । न डिसंबुद्धोरिति नलोपप्रतिषेधः ।

व्योमनि विशेषेण तृप्ते । निरतिशयानन्दस्वरूप इत्यर्थः । यद्वावतिर्गत्यर्थः । व्योमनि विशेषेण गंतव्ये देशकालवस्तुभिरपरिच्छिन्न इत्यर्थः । अथवावतिर्ज्ञानार्थः । व्योमनि विशेषेण ज्ञातरि विशिष्टज्ञानात्मनि । ईदृशे स्वात्मनि प्रतिष्ठितः । श्रूयते हि सनत्कुमारनारदयोः संवादे । स भगवः कस्मिन्प्रतिष्ठित इति स्वे महिम्नि । छां० उ० ७.२४. । इति । ईदृशो यः परमेश्वरः सो अंग । अंगेति प्रसिद्धौ । सोऽपि नाम वेद जानाति । यदि वा न वेद न जानाति को नामान्यो जानीयात् । सर्वज्ञ ईश्वर एव तां सृष्टिं जानीयात् नान्य इत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे सप्तदशो वर्गः ॥

यो यज्ञ इति सप्तर्चं द्वितीयं सूक्तं प्रजापतिपुत्रस्य यज्ञाख्यस्यार्घं । आद्या जगती शिष्टास्त्रिष्टुभः । अत्रापि यज्ञादीनां केषांचिज्ज्ञावानां सृष्टिः प्रतिपाद्यते । अतः स्रष्टव्यत्वेन प्रधानभूतो योऽर्थः सैव देवता । तत्कर्ता प्रजापतिरेव देवता । तथा चानुक्रांतं । यो यज्ञो यज्ञः प्राजापत्यो जगत्याद्येति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

यो यज्ञो विश्वतस्तंतुभिस्तुत एकशतं देवकर्मभिरायतः ।

इमे वयंति पितरो य आययुः प्र वयाप वयेत्यासते तते ॥१॥

यः । यज्ञः । विश्वतः । तंतुऽभिः । ततः । एकऽशतं । देवऽकर्मभिः । आऽयतः ।

इमे । वयंति । पितरः । ये । आऽययुः । प्र । वय । अप । वय । इति । आसते । तते ॥१॥

तंतुभिस्तनितृभिर्विस्तारयितृभिर्वियदादिभूतैर्यः सर्गात्मको यज्ञो विश्वतः सर्वतस्ततो विस्तृतः । तथैकशतं । एकं च शतं चैकशतं । संख्येति पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वं । एकोत्तरशतमित्यर्थः । ब्रह्मा येषु शतसंख्येष्व्वात्मीयसंवत्सरेषु जीवति तदभिप्रायेणात्र शतसंख्या । जीवता तेन प्रजापतिना सार्धमेकशतमित्युच्यते । यथा शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यं आत्मैकशत इति । अत्यंतसंयोगे द्वितीया । ब्रह्मणः शतसंवत्सरपर्यंतं देवकर्मभिर्देवानुद्दिश्य भोक्तृभिः कृतैः कर्मभिरायतः । दीर्घाभूतः । तावत्कालावस्थायी । एवमायामविस्तारवान् । - - । पितरः पालकाः प्रजापतेः प्राणभूता विश्वसृजो देवा वयंति । निर्मिमते । ये देवा आययुः स्रष्टव्यं सर्वं जगत्स्ववयनेन व्यापुः । अपि च प्र वयाप वयेति । प्रवाणं नाम प्रकृष्टस्य चेतनस्य भोक्तृप्रपंचस्य सर्जनं । अपवानं नामापकृष्टस्य निकृष्टस्याचेतनस्य भोग्यप्रपंचस्य सर्जनं । वेज्

तंतुसंताने । समुच्चयेऽन्यतरस्यां । पा० ३. ४. ३. । इति लोट् । तस्य लोटो हिस्वा-
वित्यनुवृत्तेर्हिंरादेशः । शब्गुणायदेशः । अतो हेरिति लुक् । प्र वयाप वयेति वयंतः
प्रवाणमपवानं च कुर्वत इत्यर्थः । एवंभूताः संतस्ते विश्वसृजस्तते विस्तृते सत्यलोक
आसते । प्राणरूपेण प्रजापतिमुपासते ॥

यद्वा ज्योतिष्टोमादिर्यज्ञ एवरूपकत्वेन पटात्मना वर्ण्यते । यो यज्ञो ज्योतिष्टो-
मादिस्तंतुभिस्तंतुस्थानीयैरग्निष्टोमात्यग्निष्टोमादिसंस्थाभेदैः सप्तभिश्छंदोभिर्वा सर्व-
तो विश्वतस्ततो विस्तृतः । तथैकशतं । तृतीयार्थे प्रथमा । एकाधिकेनाग्निचयनेन
युक्तैर्देवकर्मभिर्गवामयनप्रभृतिकैर्विश्वसृजामयनातिरेकाहादिसत्त्वात्मकैर्वायतो दी-
र्घभिर्भूत एवमायतो विस्तारवान्यज्ञात्मकोऽयं पटः प्रजापतिना सृष्टः । तं पटं पित-
रोऽस्माकं पितृभूता इमेऽगिरसो वयंति । तस्य पटस्य प्राचीनतंतुस्थानीयानि
स्तुतशस्त्राणि प्र वय त्वं कुरु अप वय तिरश्चीनतंतुस्थानीयानि यजूंषि त्वं कुर्वित्येवं
परस्परं नियुंजाना आसते । नियुंजति ॥ एवं विस्तृतस्य यज्ञस्य प्रजापतेः सका-
शादुत्पत्तिरुत्तरया प्रतिपाद्यते ॥

॥ सैषा द्वितीया ॥

पुमाँ एनं तनुत॒ उत्कृ॑ण॒त्ति॒ पुमा॑न्वि त॒न्ने॒ अधि॑ नाकै॒ अस्मिन् ।

इमे म॒यू॒खा॒ उप॑ सेदु॒रु॒ सदः॑ सामा॒नि च॒क्रु॑स्त॒सरा॒ण्योत॑वे ॥ २ ॥

पुमा॑न् । ए॒नं । त॒नु॒ते । उ॒त् । कृ॒ण॒त्ति॒ । पुमा॑न् । वि । त॒न्ने॒ । अधि॑ । नाकै॒ । अ॒स्मिन् ।

इ॒मे । म॒यू॒खाः । उ॒प॒ । से॒दुः । ऊँ इति॑ । स॒दः । सामा॑नि । च॒क्रुः । त॒सरा॑णि । ओ॒त॑वे ॥ २ ॥

पुमान् पुरुष आदिपुरुषः प्रजापतिरेनं यज्ञं तनुते । विस्तारयति । सृष्टवानित्यर्थः ।
तथा च ब्राह्मणं । स प्रजापतिर्यज्ञमतनुत तमाहरत्तेनायजतेति । प्रजापतिर्यज्ञम-
सृजत यज्ञं सृष्टमनु ब्रह्मक्षत्रे असृज्येतामिति च । स एव पुमान् सृष्टं तं यज्ञमुत्कृ-
णत्ति । उद्घेष्टयति । कृती वेष्टने । रौधादिकः । स एव पुमान् प्रजापतिरस्मिन्भूलोके
नाके । अकं दुःखं नास्त्यस्मिन्निति नाकः स्वर्गलोकः । नभ्राणपादित्यादिना नजः
प्रकृतिभावः । तच्च च वि तन्ने । इमं यज्ञं विस्तारयति । अधिः सप्तम्यर्थानुवादी ।
तनोतेर्लिटि तनिपत्योश्छंदसीत्युपधालोपः । तस्य स्थानिवद्भावाद्भिर्वचनं । मयूखा
रश्मिभूतास्तस्य प्रजापतेः प्राणात्मका इमे विश्वसृजो देवाः सदः सदनं देवयजन-
स्थानमुप सेदुः । विश्वसर्जनहेतुभूतं विश्वसृजामयनाख्यं यज्ञं कर्तुमुपसीदंति ।

उपसद्य च सामानि रथंतरादीन्योतवे वयनाय यज्ञाख्यं वस्त्रमोतुं तसराणि तिर्य-
क्सराणि तिरश्चीनसूत्राणि चक्रुः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

कासीत्प्रमा प्रतिमा किं निदानमाज्यं किमासीत्परिधिः क आसीत् ।

छंदः किमासीत्प्रउगं किमुक्तं यद्देवा देवमयजंत विश्वे ॥३॥

का । आसीत् । प्रऽमा । प्रतिऽमा । किं । निऽदानं । आज्यं । किं । आसीत् । परिऽधिः ।

कः । आसीत् ।

छंदः । किं । आसीत् । प्रउगं । किं । उक्तं । यत् । देवाः । देवं । अयजंत । विश्वे ॥३॥

विश्वसर्जनोपायत्वेन प्रजापतिना सृष्टे यज्ञे विश्वस्य स्रष्टारो विश्वसृजो देवा
विश्वसर्जनाय तं यज्ञमन्वतिष्ठन् । तस्मिन्समये जगतोऽनुत्पत्तेर्जगदंतःपातिनो
यागोपकरणभूताः पदार्थाः कथमासन्नित्यनया प्रश्नः क्रियते । यद्यदा विश्वे सर्वे
साध्या देवा देवं प्रजापतिमयजंत तदानीं तस्य यज्ञस्य प्रमा प्रमाणमियत्ता का
कथंभूतासीत् । तथा प्रतिमा हविःप्रतियोगित्वेन मीयते निर्मीयत इति प्रतिमा
देवता । सा च तस्य यज्ञस्य कासीत् । तथा निदानमादिकारणं यागेऽप्रवृत्तस्य
प्रवर्तकं फलं किमासीत् । तथाज्यं घृतमेतदुपलक्षितं हविर्वा तस्य यज्ञस्य किमा-
सीत् । तथा परिधिः । परितो धीयंत इति त्रयः परिधयो बाहुमात्राः पलाशा-
दिवृक्षजन्याः । परिपूर्वाहृधातेरुपसर्गे घोः किरिति किप्रत्ययः । सामान्यापेक्षमे-
कवचनं । परिधयः क आसन्नित्यर्थः । तथा तस्य यज्ञस्य गायत्र्यादिकं छंदः किमा-
सीत् । तथा प्रउगमुक्तं । उपलक्षणमेतत् । आज्यप्रउगादीन्युक्त्यानि शस्त्राणि
वा कान्यासन् । एतेषु प्रश्नेषु त्रयाणामुत्तरं ब्रूचेनाह ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अग्नेर्गीयच्यभवत्सयुग्वोष्णिहया सविता सं बभूव ।

अनुष्टुभा सोम उक्थैर्महस्वान्बृहस्पतेर्बृहती वाचमावत् ॥४॥

अग्नेः । गायत्री । अभवत् । सऽयुग्वो । उष्णिहया । सविता । सं । बभूव ।

अनुऽस्तुभा । सोमः । उक्थैः । महस्वान् । बृहस्पतेः । बृहती । वाचं । आवत् ॥४॥

सयुग्वो सहयुक्ताग्नेः सहायभूता गायत्र्यभवत् । यष्टव्यात्प्रजापतेर्मुखादजायत ।

देवतासु मध्येऽग्निच्छंदःसु गायत्री चोभावप्यजायेतामित्यर्थः । तथा च तैत्तिरीयकं । प्रजापतिरकामयत प्रजायेयेति स मुखतस्त्रिवृतं निरमिमीत तमग्निर्देवतान्वसृज्यत गायत्री छंद इति । उष्णिहयोष्णिक्छंदसा सह सविता देवः सं बभूव । तस्मात्प्रजापतेर्जज्ञे । टापं चापि हलंतानामिति वचनादुष्णिहश्छंदः । तथा महस्वान् तेजस्वी सोम उक्थैः स्तुतश्स्त्रैरनुष्टुभानुष्टुप्छंदसा च सार्धं तस्मादेव प्रजापतेरजायत । तथा बृहस्पतेर्देवस्य वाचं वाक्यं बृहतीच्छंद आवात् । अरक्षत् । अगच्छद्वा । बृहत्या सार्धं बृहस्पतिरपि तस्मात्प्रजापतेर्जज्ञे इत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

विराणिमित्रावरुणयोरभिश्चीरिंद्रस्य त्रिष्टुविह भागो अहः ।

विश्वान्देवाञ्जगत्या विवेश तेन चाकुप्रे ऋषयो मनुष्याः ॥ ५ ॥

विऽराट् । मित्रावरुणयोः । अभिऽश्रीः । इंद्रस्य । त्रिऽस्तुप् । इह । भागः । अहः ।

विश्वान् । देवान् । जगती । आ । विवेश । तेन । चाकुप्रे । ऋषयः । मनुष्याः ॥ ५ ॥

अपि च मित्रावरुणयोर्देवयोर्विराट्छंदोऽभिश्चीः । अभिश्रिता । आश्रितासीत् । विराजा सह मित्रावरुणावपि प्रजापतेः सकाशादजायेतामित्यर्थः । इहास्मिन्यज्ञे ऽहः सवनत्रयरूपस्य भागो मध्यंदिनसवनाख्योऽंशस्त्रिष्टुप्छंदश्चंद्रस्याभिश्चयणीयावास्तां । ताविंद्रश्च प्रजापतेः सकाशादजायंत्यर्थः । तथा च तैत्तिरीयकं । उरसो बाहुभ्यां पंचदशं निरमिमीत तमिंद्रो देवतान्वसृज्यत तत्र त्रिष्टुप्छंदो बृहत्सामेति । तथा विश्वान्सर्वादेवाञ्जगतीछंद आ विवेश । प्रविष्टवती । विश्वे देवा जगती च प्रजापतेरजायंत्यर्थः । तथा च तैत्तिरीयकं । तं विश्वे देवा देवता अन्वसृज्यत जगती छंदो वैरूपं सामेति । उक्तेन प्रकारेण प्रतिमा कासीत् छंदः किमासीत् प्रउगं किमुक्थमिति त्रयाणामुत्तरं जातं । आज्यं किमासीत् परिधिः क आसीदित्यनयोरुत्तरं पुरुषसूक्ते । १०. ९०. । द्रष्टव्यं । तत्र ह्येवमास्नायते देवा यज्ञमतन्वत वसंतो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्विः । सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृता इति । अयमर्थः । सर्वरसोत्पादको वसंतस्तस्य जगत्सर्जनसाधनस्य यज्ञस्याज्यमासीत् आज्यदध्यादिभी रसैः सार्धं तादृशो वसंतोऽजायतेत्यर्थः । सर्वरसानां शोषको ग्रीष्म ऋतुरिध्म आसीत् शुष्कैः काष्ठैः सार्धं ग्रीष्मोऽजायतेत्यर्थः । पच्यमानव्रीहियुक्तः शरदनुस्तस्य यज्ञस्य हविरासीत् । सप्त छंदांसि त्रिः सप्तैकविंशतिधा भूत्वाष्टादश समिधस्तयः परिधयश्चासन् । कासीत्प्रमा प्रतिमा किं निदानमि-

त्यनयोरपि प्रश्नयोरप्येवमुत्तरं पूर्वं विश्वसृजोऽमृताः शतं वर्षसहस्राणि दीक्षिताः
सचमासतेति एतेन वै विश्वसृज इदं विश्वमसृजतेति च तैत्तिरीयके । तै० ब्रा० ३.
१२. ९. । समान्नायते । अतस्तस्य यज्ञस्य सहस्रसंवत्सरपरिमितः कालः प्रमाणं ।
विश्वस्य जगतः सर्जनमादिकारणं प्रवर्तकं फलमित्यर्थः । एतदुक्तं भवति । यदा
विश्वसृजो देवा देवं प्रजापतिं विश्वसृजामयनाख्येन यागेनायजन् तदीक्षाः सर्व-
यागोपकाराः प्रजापतेः सकाशादजायन्तेति । यतोऽग्न्यादिदेवताभिः सह गाय-
त्र्यादीनि सप्त छंदांसि जातान्यतो हेतोस्तेषां छंदसामग्न्यादयो देवता इति । छंदो-
विचितौ सूत्रितं च । अग्निः सविता सोमो बृहस्पतिर्मित्रावरुणाविंद्रो विश्वे देवा
देवता इति । एवं प्राजापत्यो यज्ञोऽनुष्ठितः । तेन यज्ञेनर्षयो मनुष्याश्च चाकृप्रे ।
चकृपिरे । कृप्ताः सृष्टा आसन् । कृपेः कर्मणि लिटीरयोरिति रेआदेशः । कृपो
रो लः । पा० ८. २. १८. । इति लत्वं । तुजादिवाद्भ्यासदीर्घः । तेनैव यज्ञेन सर्वं
जगदसृजन्नित्यर्थः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

चाकृप्रे तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञे जाते पितरो नः पुराणे ।

पश्यन्मन्ये मनसा चक्षसा तान्य इमं यज्ञमयजंत पूर्वं ॥ ६ ॥

चाकृप्रे । तेन । ऋषयः । मनुष्याः । यज्ञे । जाते । पितरः । नः । पुराणे ।

पश्यन् । मन्ये । मनसा । चक्षसा । तान् । ये । इमं । यज्ञं । अयजंत । पूर्वं ॥ ६ ॥

पुराणे चिरंतनेऽस्मिन्यज्ञे जाते विश्वसृद्धिर्देवैः सम्यगनुष्ठिते सति तेन यज्ञेनर्षयो
मनुष्या नोऽस्माकं पितरः पूर्वपुरुषाश्च चाकृप्रे । अकल्प्यंत । असृज्यंत । इममीदृशं
यज्ञं ये पूर्वं साध्या देवाः प्रजापतेः प्राणभूता अयजंतान्वतिष्ठन् तान्देवान्प्राणा-
त्मना सर्वत्र वर्तमानांश्चक्षसा दर्शनहेतुना मनसा पश्यन् जानन्मन्ये । तानेव वि-
श्वसृष्टृदेवान् स्तौमि । मन्यतिरर्चतिकर्मा ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

सहस्रौमाः सहस्रदस आवृतः सहस्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः ।

पूर्वेषां पंथांमनुदृश्य धीरां अन्वालेभिरे रथ्योऽन रश्मीन् ॥ ७ ॥

सहस्रौमाः । सहस्रदसः । आवृतः । सहस्रमाः । ऋषयः । सप्त । दैव्याः ।

पूर्वेषां । पंथां । अनुदृश्य । धीरां । अनुऽआलेभिरे । रथ्यः । न । रश्मीन् ॥ ७ ॥

स्त्रीभिः त्रिवृत्पंचदशादिभिः सह वर्तमानाः सहस्त्रीमाः । सहस्रं दसो गायत्र्या-
दिभिश्चंदोभिः सह वर्तमाना आवृत आवर्तमानाः सहप्रमाः । प्रमितिः प्रमा
यज्ञस्येयज्ञपरिज्ञानं । तेन सह वर्तमाना दैव्या देवस्य प्रजापतेः संबन्धिनः । यद्वा
देवानां यष्ट्यानां संबन्धिन ऋषयो द्रष्टारः सप्तसंख्याकाः शीर्षण्याः । यद्वा मरी-
चिप्रमुखाः सप्तर्षयो होत्रादयः सप्त वषट्कर्तारो वा । एवंविधा एते पूर्वेषां पूर्वपु-
रुषाणामंगिरःप्रभृतीनां विश्वसृजां देवानां वा पंथां पंथानमनुष्ठानमार्गमनुहृष्य
क्रमेण ज्ञात्वा धीरा धीमंतः संतोऽन्वालेभिरे । अनुक्रमेणारब्धवंतः । यागानुष्ठाने
प्रवृत्ता इत्यर्थः । रथ्यो न । यथा रथिनो रथेन युक्ता रथस्य नेतारः सूता रश्मी-
नश्चनियोजनार्थान्प्रग्रहान् सम्यग्रथस्य नयनाय हस्तेनान्वारभन्ते । अन्वारभ्य च
सम्यक् तं रथं प्रवर्तयन्ति एवमेतेऽप्यनुष्ठानमार्गं श्रुतितोऽवगम्य सम्यगन्वति-
ष्ठन्नित्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमेऽष्टादशो वर्गः ॥

अप प्राच इति सप्तर्चं तृतीयं सूक्तं काक्षीवतः पुत्रस्य सुकीर्तिराधे । चतुर्थ्यनुष्टुप्
शिष्टाः षट् त्रिष्टुभः । चतुर्थीपंचम्यावश्चिदेवत्ये शिष्टा ऐंद्र्यः । तथा चानुक्रांतं ।
अप प्राचः सुकीर्तिः काक्षीवतो मध्येऽनुष्टुप्सोत्तरा चाश्चिन्याविति ॥ षष्ठेऽहनि
ब्राह्मणाच्छंसिन उक्थशस्त्र एतत्सूक्तं । सूचितं च । सुकीर्तिं ब्राह्मणाच्छंसी वृषाकपिं
च पंक्तिशंसं । आ० ८. ४. इति ॥ चातुर्विंशिकेऽहनि माध्यंदिने सवने मैत्रावरु-
णस्याप प्राच इत्येषारंभणीया कवत्प्रगाथानंतरं शंसनीया । सूचितं च । कवतः
प्रगाथा अप प्राच इंद्र विश्वाँ अमित्रान् । आ० ७. ४. इति ॥ अहर्गणेष्वपि द्वि-
तीयादिष्वहःसु तस्यैव तस्मिन्नेव शस्त्र आरंभणीया । सूचितं च । आरंभणीयाः
पर्यासान्कवतोऽहरहः शस्यानीति होत्रका द्वितीयादिष्वेव । आ० ७. १. इति ॥

॥ सैषा प्रथमा ॥

अप प्राच इंद्र विश्वाँ अमित्रानपापांचो अभिभूते नुदस्व ।

अपोदींचो अप भूराधराच उरौ यथा तव शर्मन्मर्देम ॥ १ ॥

अप । प्राचः । इंद्र । विश्वान् । अमित्रान् । अप । अपांचः । अभिऽभूते । नुदस्व ।

अप । उदींचः । अप । भूर । अधराचः । उरौ । यथा । तव । शर्मन् । मर्देम ॥ १ ॥

हे इंद्र प्राचः प्रमुखमंचतः प्राग्देशे वर्तमानान् । अस्मत्तः पूर्वभागे वर्तमाना-
नित्यर्थः । प्रपूर्वादंचतेर्च्चेत्त्वित्यादिना क्तिन् । अनिदितामिति नलोपः । शस्यच

इत्यकारलोपे चाविति दीर्घत्वं । अनिगंतोऽचतौ वप्रत्यय इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं । तादृशान्विश्वात्सर्वानमित्राञ्शत्रूनप नुदस्व । अस्मत्तोऽपगमय । तथा हे अभिभूते शत्रूणामभिभवितरिद्रापाचोऽपमुखमंचतः पृष्ठभागे वर्तमानान्सर्वाञ्शत्रूनप नुदस्व । अपि चोदीच ऊर्ध्वमंचत उपरिवर्तमानान् । उत्पूर्वादंचतेः पूर्ववत्किन्त्युद ईदित्यंचतेरकारस्येकारः । पूर्ववत्स्वरः । तथाविधानपि शत्रूनप नुदस्व । तथा हे शूर शौर्यवन्निद्राधराचोऽधरदेशमधोभागमंचतश्चाधस्तनानपि शत्रूनप नुदस्व । अधरशब्दोपपदादंचतेः शसि पूर्ववत्प्रक्रिया । चाविति पूर्वपदस्यांतोदात्तः । उरौ विस्तीर्णे तव संबन्धिनि तया दत्ते शर्मन् शर्मणि गृहे सुखे वा यथा वयं मदेम निरुपद्रवाः संतो हृष्येम तथा त्वं सर्वत्र वर्तमानानस्मदीयाञ्शत्रून्विनाशयेत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

कुविदंग यवमंतो यवं चिद्यथा दांत्यनुपूर्वं वियूय ।

इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः ॥ २ ॥

कुवित् । अंग । यवऽमंतः । यव । चित् । यथा । दांति । अनुऽपूर्वं । विऽयूय ।

इहऽइह । एषां । कृणुहि । भोजनानि । ये । बर्हिषः । नमःऽवृक्तिं । न । जग्मुः ॥ २ ॥

अंग हे इंद्र यवमंतो यवादिधान्ययुक्ताः कर्षका यवं चित् । उपलक्षणमेतत् । यवगोधूमादीन् अनुपूर्वं यो यो धान्यविशेषः प्रथमं पच्यते तेनानुपूर्व्येण वियूय पृथक्कृत्य यथा कुविद्बहुलं दांति लुनन्ति । दाप् लवने । आदादिकः । विपूर्वाद्यौ-तेर्ल्यपि युष्मवोदीर्घश्छंदसि । पा० ६. ४. ५८. । इति दीर्घः । एवमिहेहास्मिन्नस्मिन्देहे सर्वस्मिनेषां यजमानानां भोजनानि । धननामैतत् । भोगसाधनानि धनानि कृणुहि । कुरु । यस्मिन्यस्मिन्देहे यद्धनमपेक्षितं तदनुगुणं प्रयच्छेत्यर्थः । उतश्च प्रत्ययाच्छंदसि वावचनमिति हेर्लुगभावः । एषामित्युक्तं के पुनरिम इत्यत आह । ये यजमाना बर्हिषो यज्ञस्य नमोवृक्तिं नमसो हवितर्लक्षणस्यान्नस्य नमस्कारात्मकस्य स्तोत्रस्य वा वर्जनमकरणं न जग्मुर्न प्राप्नुवन्ति किंतु सर्वदा हविर्भिर्यजन्ति । स्तुतिभिः स्तुवंति च । एषां कृणुहीत्यन्वयः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

नहि स्थूर्युतथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संगमेषु ।

गव्यंत इंद्रं सख्याय विप्रा अश्वायंतो वृषणं वाजयंतः ॥ ३ ॥

न॒हि । स्थू॒रि । ऋ॒तुऽथा । या॒तं । अ॒स्ति । न । उ॒त । अ॒वः । वि॒वि॒दे । सं॒ऽग॒मेषु ।
ग॒यंतः । इं॒द्रं । स॒ख्याय । वि॒प्राः । अ॒श्वऽयंतः । वृ॒षणं । वा॒जयंतः ॥ ३ ॥

एकेन धुर्येण युक्तमनः स्थूरीत्युच्यते । ऋतुयतौ । यद्यस्मिन्काले प्राप्तव्यं तद्योग्यकाले स्थूर्यनी यातं तं देशं प्राप्तं न ह्यस्ति । न हि भवति । एकेन धुर्येण युक्तः शकटः शीघ्रं गंतव्यं न प्राप्नोतीत्यर्थः । उतापि च संगमेषु संग्रामेषु अवोऽन्नं यशो वा न विविदे । न लभते । इंद्रस्तूक्तविलक्षणः । वृषणं वर्षितारं तमिंद्रं गयंतो गा इच्छंतो विप्रा मेधाविनो वयं सख्याय सखिकर्मण आहूयाम इति शेषः । कथंभूताः । अश्वायंतोऽश्वानप्यात्मन इच्छंतः । वाजयंतोऽन्नकामा बलकामाश्च ॥

सौचामण्यां सुरायहाणां पुरोनुवाक्या युवमित्येषा । सूचितं च । युवं सुराममश्विनेति ग्रहाणां पुरोनुवाक्या । आ० ३. ९. । इति ॥

॥ सैषा चतुर्थी ॥

युवं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा ।

विपिपाना शुभस्पती इंद्रं कर्मस्वावतं ॥ ४ ॥

युवं । सुरामं । अश्विना । नमुचौ । आसुरे । सचा ।

विऽपिपाना । शुभः । पती इति । इंद्रं । कर्मऽसु । आवतं ॥ ४ ॥

हे अश्विनाश्विनौ हे शुभस्पती उदकस्य शोभनालंकारस्य वा पती पालयितारौ सुरामं सुष्ठु रमणसाधनमिदं हविर्विपिपाना विशेषेण पीतवन्तौ युवं युवां सचा संतौ संगतावासुरेऽसुरपुत्रे नमुचावेतत्संज्ञेऽसुरे हंतये सति कर्मसु योधनकर्मस्विंद्रमावतं । अरक्षतं । विपिपाना । पा पान इत्यस्मात्त्रिः कानच् । बहुलं छंदसीत्यभ्यासस्येत्वं । शुभस्पती इति सुवामंचित इति षष्ठ्यंतस्य परांगवद्भावात्षष्ठ्यामंचितसमुदायस्याष्टमिकं सर्वानुदात्तत्वं ॥

पूर्वोक्तानामेव ग्रहाणां पुत्रमिवेति याज्या । सूचितं च । पुत्रमिव पितरावश्विनोभेति याज्या । आ० ३. ९. । इति ॥

॥ सैषा पंचमी ॥

पुत्रमिव पितरावश्विनोभेद्रावधुः काव्यैर्दसनाभिः ।

यत्सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिणक् ॥ ५ ॥

पुत्रंऽइव । पितरौ । अश्विनौ । उभा । इंद्र । आवयुः । कायैः । दंसनाभिः ।
यत् । सुऽरामं । वि । अपिबः । शचीभिः । सरस्वती । त्वा । मघऽवन् । अभिष्णक् ॥५॥

हे इंद्र त्वां पितरौ मातापितरौ पुत्रमिव । पिता माचेति पितुः शेषः । उभो-
भावश्विनौ कायैः प्रशस्येदंसनाभिरात्मीयैः कर्मभिरावयुः । मध्यमो व्यत्ययेन ।
आवतुः । ररक्षतुः । त्वं च सुरामं सुखेन रमणसाधनं हविर्यद्यदा शचीभिः शक्तिभिः
सार्धं व्यपिवो विशेषेण पीतवानसि तदा हे मघवन्धनवन्निद्र सरस्वती देवी त्वा
त्वामभिष्णक् । उपासेवत । भिष्णक् उपसेवायां । कंडादिः । छंदसो यगभावः ।
लङि बहुलं छंदसीति शपो लुक् । हल्ङ्याभ्य इति लोपः ॥

॥ अथ षष्ठीसप्तम्यौ ॥

इंद्रः सुचामा स्ववाँ अवोभिः सुमृच्छीको भवतु विश्ववेदाः ।

बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥६॥

इंद्रः । सुऽचामा । स्वऽवान् । अवऽभिः । सुऽमृच्छीकः । भवतु । विश्वऽवेदाः ।

बाधतां । द्वेषः । अभयं । कृणोतु । सुऽवीर्यस्य । पतयः । स्याम ॥६॥

तस्य वयं सुमती यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम ।

स सुचामा स्ववाँ इंद्रो अस्मे आराच्छिद्वेषः सनुतर्युयोतु ॥७॥

तस्य । वयं । सुऽमती । यज्ञियस्य । अपि । भद्रे । सौमनसे । स्याम ।

सः । सुऽचामा । स्वऽवान् । इंद्रः । अस्मे इति । आरात् । चित् । द्वेषः । सनुतः । युयोतु ॥७॥

चातारमिंद्रमित्यस्मिन्वर्गे । ४. ७. ३२. व्याख्याते । अक्षरार्थस्तु सुचाता धनवान्
सर्वस्य वेदितेन्द्रो रक्षणैः सुष्ठु सुखयिता भवतु शत्रूंश्च हिनस्तु भयराहित्यं च करो-
त्वस्माकं । अतो वयं शोभनवीर्योपेतस्य धनस्य स्वामिनो भवेमेति ॥ सप्तम्यास्तु
तस्य यज्ञार्हस्येन्द्रस्यानुग्रहबुद्धौ भजनीये सौमनस्ये च वयं विषयभूता भवेम ।
सुष्ठु चाता धनवान् स इंद्रोऽस्मत्तो दूरदेशे द्वेष्टनंतर्धानं योजयत्विति ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तम एकोनविंशो वर्गः ॥

ईजानमिति सप्तर्चं चतुर्थं सूक्तं नृमेधपुत्रस्य शकपूतस्यार्धं मित्रावरुणदेवताकं ।
आद्या तु लिंगोक्तद्युभूम्यश्विदेवताका न्यकुसारिणी द्वितीयद्वादशक्यष्टकवती । द्वि-
तीयाषष्ठ्यौ प्रस्तारपंक्ती द्विद्वादशक्यष्टकवती । सप्तमी महासतोबृहती अष्टक-

द्विद्वादशकवती । शिष्टास्त्रिस्रो विराडूपा एकादशिनस्त्रयोऽष्टकश्चेति लक्षणल-
क्षिताः । तथा चानुक्रांतं । ईजानं शकपूतो नार्मेधो मैत्रावरुणं न्यकुसारिण्याद्या
लिंगोक्तदेवतांत्या महासतोबृहत्युपाद्योपांत्ये प्रस्तारपंक्ती शेषा विराडूपा इति ।
गती विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

ईजानमिद्यौगूर्तावसुरीजानं भूमिरभि प्रभूषणि ।

ईजानं देवावश्विनावभि सुन्नेरवर्धतां ॥ १ ॥

ईजानं । इत् । द्यौः । गूर्तऽवसुः । ईजानं । भूमिः । अभि । प्रऽभूषणि ।

ईजानं । देवौ । अश्विनौ । अभि । सुन्नेः । अवर्धतां ॥ १ ॥

गूर्तवसुः । गूर्तमुद्यतं स्तोतृभ्यो दानाय हस्ते धृतं वसु धनं यस्याः सा तथोक्ता ।
गुरी उद्यमने । निष्ठा । श्रूदितो निष्ठायामितीदृप्रतिषेधः । नसन्ननिषत्तेत्यादिना
निपातनान्निष्ठानत्वाभावः । अन्येषामपीति सांहितिको दीर्घः । बहुव्रीहौ पूर्वप-
दप्रकृतिस्वरत्वं । ईदृशी द्यौर्द्युलोकाभिमानिनी देवतेजानमिद्यज्ञैरिष्टवंतमेव पुरु-
षमभिवर्धयति । यजेर्लिटः कानच् । वचिस्त्वपीति संप्रसारणे द्विर्वचनं । तथा
भूमिश्च प्रभूषणि प्रभवने । यद्वा प्रकृष्टभूषणेऽलंकारे निमित्तभूते सतीजानमभि-
वर्धयति । अपि च । देवौ दानादिगुणयुक्तावश्विनावीजानमिष्टवंतं पुरुषं सुन्नेर्ध-
नैरभ्यवर्धतां । अभिवर्धयतः । वृधेरन्तर्भावितण्यर्थाच्छांदसौ लङ् ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

ता वां मित्रावरुणा धारयन्क्षिती सुषुन्नेषितत्वतां यजामसि ।

युवोः क्राणाय सख्यैरभि ध्याम रक्षसः ॥ २ ॥

ता । वां । मित्रावरुणा । धारयन्क्षिती इति धारयत्ऽक्षिती । सुऽसुम्ना । इषितत्वतां ।
यजामसि ।

युवोः । क्राणाय । सख्यैः । अभि । स्याम । रक्षसः ॥ २ ॥

हे मित्रावरुणौ धारयन्क्षिती ध्रियमाणभूमिकौ । यद्वा क्षितिरिति मनुष्यनाम ।
हवींषि धारयंतः क्षितयो मनुष्या ययोः स्वभूतास्तथाविधौ सुषुम्ना सुषुम्नौ सुधनौ
सुसुखौ वा ता तौ वां युवामिषितत्वतेषितत्वेन । तृतीयैकवचने छांदसस्तकारोप-

जनः । यद्वा भावप्रत्ययांतात्पुनरपि भावप्रत्ययो विकरणद्वयवत् । इषितव्यत्वेन प्राप्तव्यत्वेन । हेतौ तृतीया । यतो युवां देवेषु मध्ये प्राप्तव्यौ ततो हेतोर्यजामसि । हविर्भिर्यजामः । इदं तो मसीति मस इकारागमः । एवं च युवोर्युवयोः सख्यैः सखित्वैः । सख्युर्यः । आणाय कुर्वते यजमानाय । करोतेः शानचि छांदसो विकरणस्य लुक् । तादर्थ्ये चतुर्थी । यजमानार्थे रक्षसो यज्ञस्य बाधकान्नाक्षसानभि धाम । अभिभवेम । उपसर्गप्रादुर्भ्यामित्यस्तेः सकारस्य षत्वं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अधा चिन्तु यद्दिधिमामहे वामभि प्रियं रेकणः पत्यमानाः ।

द्वान् वा यत्पुथति रेकणः सम्वारन्नकिरस्य मघानि ॥३॥

अध । चित् । नु । यत् । दिधिमामहे । वां । अभि । प्रियं । रेकणः । पत्यमानाः ।

द्वान् । वा । यत् । पुथति । रेकणः । सं । ऊं इति । आरन् । नकिः । अस्य । मघानि ॥३॥

हे मित्रावरुणौ वां युवाभ्यां युवयोरर्थं यद्यदा दिधिमामहे हवींषि धारयामः । यद्वा धिष शब्दे । वां युवां स्तुमहे अधा चिदनंतरमेव नु क्षिप्रं प्रियमभीष्टं रेकणः । धननामैतत् । धनमभि पत्यमाना अभिपतंतोऽभिप्राप्नुवंतो भवामः । द्वान् ददिवान् । ददातेर्लिटः क्सुः । छंदस्युभयथेति वसोः सार्वधातुकत्वाच्चाभ्यस्तयोरात इत्यकारलोपः । अत एवेडभावश्च । संहितायां नकारस्य दीर्घादटि समानपाद इति रुत्वं । आतोऽटि नित्यमिति सानुनासिक आकारः । वाशब्दश्चार्थे । हवींषि दत्तवांश्च यद्यो यजमानो रेकणो धनं पुथति वर्धयत्यस्य दत्तवतो यजमानस्य मघानि धनानि नकिः समारन् । नैवापगच्छंति । किंतु तमेव सर्वदा भजंते । समित्येतदपेत्येतस्यार्थे । उ इति पूरणः । अर्तेच्छांदसे लुङि सर्तिशास्त्यर्तिभ्यश्चेति च्लेरङादेशः । ऋदृशोरङि गुणः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

असावन्यो असुर सूयत द्यौस्त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ।

मूर्धा रथस्य चाकन्नेतावतैनसांतकध्रुक् ॥४॥

असौ । अन्यः । असुर । सूयत । द्यौः । त्वं । विश्वेषां । वरुण । असि । राजा ।

मूर्धा । रथस्य । चाकन् । न । एतावता । एनसा । अंतकऽध्रुक् ॥४॥

हे असुर तमसः क्षेपक । यद्वासवः प्राणाः । तान्ददाति मनुष्येभ्यः स्वोदयेन

प्रयच्छतीत्यसुरः । ईदृश हे मित्र द्यौर्द्युलोको देवनशीलादितिर्वान्यः । सुपां सुलु-
गिति द्वितीयायाः स्वादेशः । वरुणापेक्षयान्यमसावमुं नभसि दृश्यमानं त्वां सूयत ।
असूत । षूङ् प्राणिप्रसवे । छांदसोऽडभावः । हे वरुण त्वं च विश्वेषां सर्वेषां प्रा-
णिनां राजासि । ईश्वरो भवसि । तादृशयोर्युवयो रथस्य मूर्धा शिरश्चाकन् । अस्म-
द्यज्ञं कामयते । यद्वा रथस्य रंहणशीलस्य यज्ञस्य मूर्धा न मूर्धेव प्रधानः सोम-
श्चाकन् । युवां कामयते । कन दीप्निकांतिगतिषु । अस्माद्यङ्लुगंताच्छांदसो लङ् ।
यत एवमतः कारणादंतकध्रुगंतकस्य हननशीलस्य राक्षसादेर्यमस्यैव वा द्रोग्धा ।
दुह जिघांसायां । सत्सूद्विषेत्यादिना क्तिप् । वा दुहमुहस्तुहस्त्रिहामिति घत्वं । भध्भा-
वः । ईदृशः स यज्ञ एतावतैनसेयत्परिमाणेनापि पापलेशेनापि न युज्यते ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अस्मिन्स्वेऽतच्छकपूत एनो हिते मित्रे निगंतान्हंति वीरान् ।

अवोर्वा यद्वात्तनूष्ववः प्रियासु यज्ञियास्वर्वा ॥ ५ ॥

अस्मिन् । सु । एतत् । शकऽपूते । एनः । हिते । मित्रे । निऽगंतान् । हंति । वीरान् ।

अवोः । वा । यत् । धात् । तनूषु । अवं । प्रियासु । यज्ञियासु । अर्वा ॥ ५ ॥

योऽयं शकपूताख्य ऋषिरस्मिञ्शकपूते स्थितमेतदेनः पापं शत्रूणां पापकर-
मायुधं वा मित्रे देवे हिते हिताचरणपरेऽनुकूले सति निगतान्निगंतव्यान्हननार्थं
नियमेन प्राप्तव्यान्वीराञ्शत्रोः पुत्रादीन् सु सुष्ठु हंति हिनस्त्यस्मिन्नृषौ सम-
वेतं यत्पापं तन्मित्रस्य प्रसादेन तदीयेषु शत्रुषु स्वकार्यं दुःखं जनयतीत्यर्थः ।
निगतान् । निपूर्वाद्गमेः कर्मणि निष्ठा । गतिरनंतर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं ।
कदेत्यत आह । अवोर्हविर्भिस्त्तर्पयितुः । अवतेरौणादिक उप्रत्ययः । तस्य यजमा-
नस्य यज्ञियासु यज्ञार्हासु क्रियासु तनूषु शरीरेष्वर्वाभिगंता मित्रो वरुणो वा यद्य-
दावो रक्षणं धाहधाति निदधाति स्थापयति । यद्वा यदार्वाभिगंता स ऋषिरवितू
रक्षितुर्मित्रस्य वरुणस्य वा यागार्हासु प्रियासु तनूषु शरीरेष्ववो हविल्क्षणमन्नं
धाद्धारयति तदानीं मित्रे वरुणे चानुकूले सति तदेनो वीरान्हंतीत्यर्थः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

युवोर्हि मातादितिर्विचेतसा द्यौर्न भूमिः पयसा पुपूतनि ।

अवं प्रिया दिदिष्टन सूरौ निनिक्त रश्मिभिः ॥ ६ ॥

युवोः । हि । माता । अदितिः । विऽचेतसा । द्यौः । न । भूमिः । पयसा । पुपूतनि ।
अव । प्रिया । दिदिष्टन । सूरः । निनिक्त । रश्मिभिः ॥ ६ ॥

हे विचेतसा विशिष्टज्ञानौ मित्रावरुणौ युवोर्हि युवयोः खलु माता जनन्य-
दितिरदीनाखंडनीया वा भवति । सैव भूमिः । इयं वा अदितिरिति श्रुतेः । द्यौर्न
यथा द्युलोकः पयसा वृष्ट्युदकेन सर्वं जगत्पुनात्येवमेषा सा भूमिः पयसात्मीयेन
रसेन हविरात्मना परिणतेन पुपूतनि परिपवने यजमानानां पापस्य शोधने
हेतुर्भवतीत्यर्थः । पूतशब्दादाचारे क्विबंतादौणादिकः कनिप्रत्ययः । छांदसं द्विर्वचनं ।
तौ युवामतिदिश्य यूयं प्रिया प्रियाणि धनान्यव दिदिष्टन । अवाङ्मुखमस्मद-
भिमुखं दिशत । दत्त । दिश अतिसर्जने । अस्मात्स्रोति छांदसः शपः श्रुः । तप्तनप्त-
नथनाश्चेति तशब्दस्य तनादेशः । अपि च सूरः सूर्यस्य रश्मिभिः किरणैर्निनिक्त ।
अस्माज्जशोधयत पोषयत वा । णिजिर् शौचपोषणयोः । जौहोत्यादिकः । संज्ञा-
पूर्वको विधिरनित्य इति निजां त्रयाणामित्यभ्यासस्य गुणो न क्रियते ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

युवं ह्यप्रराजावसीदतं तिष्ठद्वयं न धूर्षदं वनर्षदं ।

ता नः कणूकयंतीर्नृमेधस्तत्रे अंहसः सुमेधस्तत्रे अंहसः ॥ ७ ॥

युवं । हि । अप्रराजौ । असीदतं । तिष्ठत् । रथं । न । धूऽसदं । वनऽसदं ।

ताः । नः । कणूकऽयंतीः । नृऽमेधः । तत्रे । अंहसः । सुऽमेधः । तत्रे । अंहसः ॥ ७ ॥

हे मित्रावरुणौ युवं हि युवां खल्वप्रराजावप्रसा कर्मणा प्रवर्षणप्रकाशनादिना
राजमानौ दीपमानौ संतावसीदतं । स्वकीये स्थाने निषीदथः । आसाथे । अप्र
इति कर्मनाम । कर्माख्यायां ह्रस्वो नुदु वेत्याप्नोतेरसुन् तस्य नुडागमो धातोर्ह्रस्वश्च ।
तस्मिन्नुपपदे राजतेः सत्सूद्विषेत्यादिना क्विप् । पीवोपवसनादीनां छंदसि लोपो
वक्तव्य इत्यप्रसः सकारलोपः । तौ मित्रावरुणौ कणूकयंतीः । कणतिः शब्दार्थः ।
कणनमाक्रोशरूपं शब्दनमिच्छंतीस्ताः प्रसिद्धाः शात्रवीः प्रजा अभिभवितुं । न
संप्रत्यर्थे । संप्रति रथं तिष्ठत् । अभितिष्ठतां । तिष्ठतेर्लेट्युडागमः । इतश्च लोप
इतीकारलोपः । प्रत्येकाभिप्रायेणैकवचनं । कीदृशं रथं । धूर्षदं । धुर्यश्चयोर्वहनदेशे
सीदतं । वनर्षदं । वनेषूद्यानेषु त्रीडार्थे निषीदतं । यद्वा । वनमित्युदकनाम ।
समुद्रमध्ये हि वरुणो निवसति । वने समुद्रोदके निषीदतं । उभयत्रापि पूर्ववत्क्विप् ।

वनसदमित्यत्र छांदसः सांहितिको रेफोपजनः । हे मित्रावरुणौ युवाभ्यां नृमेधो
मम पितांहसः पापात्तवे । ररक्षे । रक्षितो बभूव । चैङ् पालन इत्यस्मात्कर्मणि
लिट् । यद्वा । उपचाराज्जन्ये जनकशब्दः । नृमेधस्य पुत्रः शकपूतोऽहं पापाद्यु-
वाभ्यां तत्रे । रक्षितोऽस्मि । सुमेधोऽन्योऽपि सुयज्ञो यजमानोऽहसः पापात्तवे ।
युवाभ्यामेवारक्ष्यत । भीचार्यनानामित्यंहसोऽपादानसंज्ञा ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे विंशो वर्गः ॥

प्रो ष्विति सप्तर्चं पंचमं सूक्तं पिजवनपुत्रस्य सुदास आर्षमैतद्रं । आद्यस्तृचः
शाक्करः । षट्पंचाशदक्षरी शक्करी । द्वितीयस्तृचो महापांक्तः । षष्ठष्टका महापांक्तिः ।
सप्तमी त्रिष्टुप् । तथा चानुक्रांतं । प्रो षु सुदाः पैजवनः शाक्करमहापांक्तावाद्यौ
तृचावंत्या त्रिष्टुबिति ॥ षोष्ठशिशस्त्र आद्यस्तृचः शंसनीयः । सूचितं च । त्रिकटुकेषु
महिषो यवाशिरं प्रो ष्वस्मै पुरोरथमिति तृचावातिच्छंदसौ । आ० ६. २. इति ॥
महाव्रते माध्यंदिनसवने ब्रह्मशस्त्रेऽनुरूपतृचस्य प्रो ष्वस्मा इत्येका । तथैव पंच-
मारण्यके सूचितं च । प्रो ष्वस्मै पुरोरथमित्यनुरूपः । ऐ० आ० ५. १. इति ॥

॥ सैषा प्रथमा ॥

प्रो ष्वस्मै पुरोरथमिंद्राय श्रूषमर्चत ।

अभीके चिदु लोककृत्संगे समत्सु वृत्रहास्माकं बोधि चोदिता नभतामन्यकेषां
ज्याका अधि धन्वसु ॥ १ ॥

प्रो इति । सु । अस्मै । पुरःऽरथं । इंद्राय । श्रूषं । अर्चत ।

अभीके । चित् । ऊं इति । लोकऽकृत् । संऽगे । समत्ऽसु । वृत्रऽहा । अस्माकं ।
बोधि । चोदिता । नभतां । अन्यकेषां । ज्याकाः । अधि । धन्वऽसु ॥ १ ॥

अस्मा इंद्राय । षष्ठ्यर्थे चतुर्थी । अस्त्येन्द्रस्य पुरोरथं रथस्य पुरः पुरतः ।
पुरोऽव्ययमिति गतित्वाद्गतिसमासः । रथस्याग्रतो वर्तमानं श्रूषं बलं सु प्रो
अर्चत । हे स्तोतारः सुष्ठु प्रपूजयत । प्र उ इति निपातसमुदायः प्रो इति ।
ओदिति प्रगृह्यसंज्ञं । इंद्रो विशेष्यते । समत्सु समानं माद्यंत्यचेति समदः संयामाः ।
औणादिकोऽधिकरणे क्तिप् । समानस्य छंदसीति सभावः । समत्सु संयामेषु संगे
संगमनीये शत्रुबले । डोऽन्यत्रापि दृश्यत इति गमेडेः । अभीके चिदभ्यर्णेऽपि
निकटं प्राप्तेऽपि केशकेश्यवस्थायामपि लोककृत्स्थितिकृन्न पलायिता स्थित्वा

वृत्रहा वृत्राणामावरकाणां हतैवविधः स इंद्रोऽस्माकं स्तोतृणां चोदिता धनानां
प्रेरिता सन्बोधि । अस्माभिः कृतानि परिचरणानि बुध्यतां । बुधेच्छादसे लुङि
दीपजनबुधेत्यादिना कर्तरि च्छेश्चिणादेशः । बहुलं छंदस्यमाङ्गोऽपीत्यडभावः ।
अपि च । अन्यकेषां कुत्सितानामन्येषां शत्रूणामधि धन्वसु धनुःश्वधिरोपिता ज्याकाः
कुत्सिता ज्या नभंतां । हिंस्यंतां । नश्यंतु । ज्याशब्दात्कुत्सायां प्रागिवाक्तः । पा० ५.
३. ७०. । नभ तुभ हिंसायां । क्रियादिकः । व्यत्ययेन शप् ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

त्वं सिंधूर्वासृजोऽधराचो अहन्नहिं ।

अश्चुरिंद्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परि श्वजामहे नभंतामन्यकेषां ज्याका
अधि धन्वसु ॥ २ ॥

त्वं । सिंधून् । अवं । असृजः । अधराचः । अहन् । अहिं ।

अश्चुः । इंद्र । जज्ञिषे । विश्वं । पुष्यसि । वार्यं । तं । त्वा । परि । श्वजामहे । नभंतां ।
अन्यकेषां । ज्याकाः । अधि । धन्वसु ॥ २ ॥

हे इंद्र सिंधून् स्यंदनशीलाञ्जलपूरानधराचोऽधरमधोमुखमंचतो गंतृनवा-
सृजः । मेघान्निर्गमयः । यतस्त्वमहिमंतरिक्षे गतं मेघमहन् हतवानसि । यद्वा-
हिमागत्य हंतारं सर्वस्य जगत आवरकं वृत्रमसुरमहन् हतवानसि । अतो हे इंद्र
त्वमश्चुः शचुरहितो जज्ञिषे । जायसे । न संति शत्रवोऽस्येति बहुव्रीहौ नञ्सु-
भ्यामित्युत्तरपदांतोदात्तत्वं । जनेर्लिटि गमहनेत्यादिनोपधालोपः । द्विर्वचनेऽचीति
स्थानिवद्भावाद्द्विर्वचनं । तथा विश्वं सर्वं वार्यं वरणीयं संभजनीयं धनं पुष्यसि ।
वर्धयसि । वृङ् संभक्तौ । अहलोर्ण्यत् । ईडवंदवृशंसदुहां गयत इत्याद्युदात्तत्वं ।
तादृशं त्वां परि श्वजामहे । हविर्भिः स्तुतिभिश्चालिंगनं कुर्मः । वशीकुर्म इत्यर्थः ।
श्वंज परिश्वंगे । दंशसंजश्वंजां शपीत्यनुनासिकलोपः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

वि षु विश्वा अरातयोऽर्यो नशंत नो धियः ।

अस्तासि शत्रवे वधं यो न इंद्र जिघांसति या ते रातिर्दिर्वसु नभंतामन्यकेषां
ज्याका अधि धन्वसु ॥ ३ ॥

वि। सु। विश्वाः। अरातयः। अर्यः। नशंत। नः। धियः।

अस्ता। असि। शचवे। वधं। यः। नः। इंद्र। जिघांसति। या। ते। रातिः। ददिः। वसु।
नभंतां। अन्यकेषां। ज्याकाः। अधि। धन्वऽसु ॥३॥

विश्वाः सर्वा अरातयोऽदाच्योऽर्योऽभिगंच्यो नोऽस्माकं शत्रुभूताः प्रजाः सु
सुष्ठु वि नशंत। विनश्यंतु। हे इंद्र त्वदर्थं धियः कर्माणि स्तुतयो वा प्रवर्ततां। हे
इंद्र यो नोऽस्माज्जिघांसति हंतुमिच्छति। हंतेः सन्यज्जनगमां सनीति दीर्घः।
अभ्यासाच्चेति कुत्वं। तस्मै शचवे वधं हननसाधनमायुधमस्तांसि। क्षेप्रा भवसि।
असु क्षेपणे। ताच्छीलिकस्तृन्। ते तव या रातिर्धनप्रदानहेतुः हस्तः। रा दाने।
करणे क्तिन्। मंचे वृषेषपचमनविदभूवीरा उदात्त इति क्तिन् उदात्तत्वं। सा रा-
तिर्वसु धनं ददिः। अस्मभ्यं दाता भवतु। आह्वगमहन इति ददातेः किप्रत्ययः।
न लोकाव्ययेति वसुशब्दात्पृथग्भावः। सिद्धमन्यत् ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यो न इंद्राभितो जनो वृकायुरादिदेशति।

अधस्पदं तमीं कृधि विबाधो असि सासहिर्नभंतामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥४॥

यः। नः। इंद्र। अभितः। जनः। वृकऽयुः। आऽदिदेशति।

अधऽपदं। तं। ईं। कृधि। विऽबाधः। असि। ससहिः। नभंतां। अन्यकेषां। ज्याकाः।
अधि। धन्वऽसु ॥४॥

हे इंद्र यो जनो वृकायुः। वृको हिंसकोऽरण्यश्चा स्तेनो वा। स इवाचरन्नो
ऽस्मानभितः सर्वत आदिदेशन्यभिलक्ष्यायुधान्यतिसृजति। दिशतेर्लेट्छाडागमः।
छांदसः शपः श्रुः। नाभ्यस्तस्याचि पितीत्यत्र बहुलं छंदसीति वक्तव्यमिति वच-
नात्प्रतिषेधाभावे लघूपधगुणः। अभ्यस्तानामादिरित्याद्युदात्तत्वं। तमीं तमिमं
जनमधस्पदं पादस्याधस्ताद्वर्तमानं कृधि। कुरु। करोतेच्छांदसो विकरणस्य लुक्।
श्रुशृणुपृकृवृभ्य इति हेर्धिः। यतस्त्वं विबाधो विशेषेण बाधिता शत्रूणां सासहि-
रभिभविता चासि। सिद्धः शेषः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

यो न इंद्राभिदासंति सनाभिर्यश्च निष्पद्यः।

अव तस्य बलं तिर महीव द्यौरध त्मना नभंतामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥५॥

यः । नः । इन्द्र । अभिऽदासति । सऽनाभिः । यः । च । निष्पद्यः ।

अव । तस्य । बलं । तिर । महीऽइव । द्यौः । अध । त्मना । नभंतां । अन्यकेषां ।
ज्याकाः । अधि । धन्वऽसु ॥ ५ ॥

हे इन्द्र यः सनाभिः समानजन्मा शत्रुर्नोऽस्मानभिदासत्युपक्षयति यश्च निष्पद्यो
निकृष्टजन्मास्मानुपक्षयति । जातार्थे निकृष्टवाचिनो निःशब्दादव्ययात्प । पा०
४.२.१०४. । ह्रस्वात्तादौ तद्धित इति षत्वं । अथानंतरमेव महीव द्यौर्महती द्यौरिव
विस्तृतं तस्य शत्रोर्बलं त्मनात्मना । मंचेष्वाङ्गादेरात्मन इत्याकारलोपः । स्वय-
मेवाव तिर । जहि । अवतिरतिर्वधकर्मा । गतमन्यत् ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

वयमिन्द्र त्वायवः सखित्वमा रभामहे ।

ऋतस्य नः पथा नयाति विश्वानि दुरिता नभंतामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥ ६ ॥

वयं । इन्द्र । त्वायवः । सखिऽत्वं । आ । रभामहे ।

ऋतस्य । नः । पथा । नय । अति । विश्वानि । दुःऽइता । नभंतां । अन्यकेषां ।

ज्याकाः । अधि । धन्वऽसु ॥ ६ ॥

हे इन्द्र त्वायवस्त्वामात्मन इच्छंतो वयं सखित्वं सखिकर्म यज्ञात्मकमा रभामहे ।
उपक्रमामहे । ऋतस्य सत्यस्य यज्ञस्य पथा मार्गेण । भस्य टेलोपः । उदात्तनिवृ-
त्तिस्वरेण तृतीयाया उदात्तत्वं । विश्वानि सर्वाणि दुरिता दुरितानि दुर्गमनानि
पापानि तत्फलानि च नोऽस्मानति नय । अतिपारय । गतमन्यत् ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र तां शिक्ष या दोहते प्रति वरं जरिचे ।

अच्छिद्रोधी पीपयद्यथा नः सहस्रधारा पयसा मही गौः ॥ ७ ॥

अस्मभ्यं । सु । त्वं । इन्द्र । तां । शिक्ष । या । दोहते । प्रति । वरं । जरिचे ।

अच्छिद्रोऽधी । पीपयत् । यथा । नः । सहस्रऽधारा । पयसा । मही । गौः ॥ ७ ॥

हे इन्द्र त्वं तां गामस्मभ्यं स्तोतृभ्यः सु शिक्ष । प्रदेहि । शिक्षतिर्दानकर्मा । या
गौर्जरिचे स्तोत्रे वरं वरणीयं पयः प्रति दोहते प्रतिदिनं नैरंतर्येण दुग्धे । दुहेर्बहुलं

छंदसीति शपो लुगभावः । अदुपदेशल्लसार्वधातुकानुदात्तत्वे शपः पित्त्वादननुदात्तत्वं ।
धातुस्वरः शिथ्यते । वरं । वृज् वरण इत्यस्माद्ब्रह्मवृहनिश्चिगमश्चेति कर्मण्यण् । सा
प्रज्ञा गौरिच्छिद्रोधी निविडोधस्का । अत एव सहस्रधारा बहुभिः क्षीरधाराभिरुपेता
मही महती सती यथा नोऽस्मान्पयसा क्षीरेण पीपयत्प्रवर्धयेत्तथा तां कुर्विति
शेषः । ओषायी वृद्धौ । एयंताच्छांदसी लुङ् । व्यत्ययेन धातोः पीभावः । अड-
भावच्छांदसः ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तम एकविंशो वर्गः ॥

उभे यदिति सप्तर्चं षष्ठं सूक्तं । युवनाश्वपुत्रस्य मांधातुरार्षे । पूर्वोत्थेयर्धर्चसहि-
तायाः सप्तम्यास्तु गोधा नाम ब्रह्मवादित्यृषिः । सप्तमी पंक्तिः । शिष्टाः षष्ठ्यष्टका
महापंक्तयः । इंद्रो देवता । तथा चानुक्रांतं । उभे यन्मांधाता यौवनाश्वो महापांक्तं
पंक्तिरन्त्या तामध्यर्धा गोधापश्यदिति । गतः सूक्तविनियोगः ॥ चातुर्विंशिकेऽहनि
माध्यंदिनेऽच्छावाकस्याद्यस्तृचो वैकल्पिकः स्तोत्रियः । सूचितं च । उभे यदिद्
रोदसी अव यत्त्वं शतक्रतो । आ० ७. ४. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

उभे यदिद् रोदसी आपप्राथोषा इव ।

महांतं त्वा महीनां समाजं चर्षणीनां देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ॥ १ ॥

उभे इति । यत् । इंद्र । रोदसी इति । आपप्राथ । उषाःऽइव ।

महांतं । त्वा । महीनां । संऽराजं । चर्षणीनां । देवी । जनित्री । अजीजनत् । भद्रा ।

जनित्री । अजीजनत् ॥ १ ॥

हे इंद्र उभे रोदसी द्यावापृथिव्यौ यद्यस्त्वमापप्राथ तेजसाप्रययसि । आपूर-
यसि । प्रा पूरणे । आदादिकः । छांदसो लिट् । उषा इव । यथोषाः स्वभासा सर्वं
जगदापूरयति तद्वत् । तं महीनां महतां देवानामपि महान्तमधिकं चर्षणीनां मनु-
ष्याणामपि समाजमीश्वरमिंद्रं त्वा त्वां देवी देवशीला जनित्र्यदितिरजीजनत् ।
अजनयत् । जनेत्यंताल्लुङि चङि रूपमेतत् । यस्मादेषा जनित्रीदृशं पुत्रमजीज-
नदतः कारणात्सा भद्रा कल्याणी प्रशस्ता जाता । जनेत्यंतात्साधुकारिणि तृन् ।
जनिता मंत्र इतीडादौ णिलोपो निपात्यते । ऋन्नेभ्य इति ङीप् ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अव स्म दुर्हणायतो मर्तस्य तनुहि स्थिरं ।

अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्माँ आदिदेशति देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्य-
जीजनत् ॥ २ ॥

अव । स्म । दुःहनायतः । मर्तस्य । तनुहि । स्थिरं ।

अधःस्पदं । तं । ईं । कृधि । यः । अस्मान् । आदिदेशति । देवी । जनित्री । अजीजनत् ।
भद्रा । जनित्री । अजीजनत् ॥ २ ॥

दुर्हणायतो दुःखप्रदं हननमाचरतो मर्तस्य मनुष्यस्य शत्रोः स्थिरं दृढं बलमव
तनुहि । अवततं नीचीनं कुरु । स्मेति पूरकः । तं शत्रुमीमेनमधस्पदं पादयोरध-
स्ताद्वर्तमानं कृधि । कुरु । यः शत्रुरस्मानादिदेशति जिघांसति । समानमन्यत् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अव त्या बृहतीरिषो विश्वश्चंद्रा अमित्रहन् ।

शचीभिः शक्र धूनुहीद्र विश्वाभिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीज-
नत् ॥ ३ ॥

अव । त्याः । बृहतीः । इषः । विश्वऽचंद्राः । अमित्रऽहन् ।

शचीभिः । शक्र । धूनुहि । इंद्र । विश्वाभिः । उतिऽभिः । देवी । जनित्री । अजीजनत् ।
भद्रा । जनित्री । अजीजनत् ॥ ३ ॥

हे अमित्रहन् अमित्राणां शत्रूणां हंतर्हे शक्रेन्द्र शचीभिरात्मीयाभिः शक्तिभि-
रात्मीयैः कर्मभिर्वा त्यास्ताः प्रसिद्धा बृहतीर्महतीः । बृहन्महतोरुपसंख्यानमिति
डीप उदात्तत्वं । विश्वश्चंद्राः । विश्वानि सर्वाणि चंद्राणि हिरण्यानि यासां ता-
दृशीः । ह्रस्वाच्चंद्रोत्तरपदे मंत्र इति सुडागमः । बहुव्रीहौ विश्वं संज्ञायामिति पूर्व-
पदांतोदात्तत्वं । एवंभूता इषोऽन्नानि विश्वाभिः सर्वाभिरुतिभी रक्षाभिः सार्धमव
धूनुहि । अस्मास्ववाङ्मुखं कंपय । अस्मदभिमुखं गमयेत्यर्थः । गतमन्यत् ॥

चातुर्विंशकेऽहनि माध्यंदिनेऽच्छावाकस्याव यत्त्वमिति तृचो वैकल्पिकोऽनु-
रूपः । सूत्रं तु सूक्तादावुदाहृतं ॥

॥ तृचे प्रथमा सूक्ते चतुर्थी ॥

अव यत्त्वं शतक्रतुविन्द्र विश्वानि धूनुषे ।

रयिं न सुन्वते सचा सहस्रिणीभिर्भुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीज-
नत् ॥४॥

अव । यत् । त्वं । शतक्रतो इति शतऽक्रतो । इन्द्र । विश्वानि । धूनुषे ।

रयिं । न । सुन्वते । सचा । सहस्रिणीभिः । भुतिभिः । देवी । जनित्री । अजीजनत् ।
भद्रा । जनित्री । अजीजनत् ॥४॥

हे शतक्रतो बहुकर्मन् बहुप्रज्ञ वेन्द्र सुन्वते सोमाभिषवं कुर्वते । सुनोतेर्लटः
शतृ । हुश्रुवोः सार्वधातुक इति यण् । शतुरनुम इति विभक्तेरुदात्तत्वं । ईदृशाय
यजमानाय यद्यदा त्वं विश्वानि व्याप्नान्यन्नानि वाव धूनुषेऽभिगमयसि । ददा-
सीत्यर्थः । तदा रयिं न रयिं च पुत्ररूपं धनं च सहस्रिणीभिः सहस्रसंख्यायुक्ता-
भिर्भुतिभि रक्षाभिः सचा सह प्रदेहि । गतमन्यत् ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अव स्वेदा इवाभितो विष्वक्पतंतु दिद्यवः ।

दूर्वाया इव तंतवो व्यस्मदेतु दुर्मतिर्देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ॥५॥

अव । स्वेदाऽऽव । अभितः । विष्वक् । पतंतु । दिद्यवः ।

दूर्वायाऽऽव । तंतवः । वि । अस्मत् । एतु । दुःस्मतिः । देवी । जनित्री । अजीजनत् ।
भद्रा । जनित्री । अजीजनत् ॥५॥

स्वेदा इव गात्रास्वेदविंदव इवाभितः सर्वतो दिद्यवो द्योतमानान्यायुधानीन्द्रस्य
दीप्तयो वा विष्वमानामुक्ता अव पतंतु । निपतंतु । दूर्वाया इव तंतवः । यथा
दूर्वाकांडा बहुशः प्ररोहन्त्येवं बहुशो विस्तृता दृश्यन्ते । दुर्मतिर्दुष्टाभिसंधिः शत्रु-
स्मदस्मत्तो येतु । वियता गच्छतु । गतमन्यत् ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

दीर्घं ह्यंकुशं यथा शक्तिं बिभर्षि मंतुमः ।

पूर्वेण मघवन्पदाजो वयां यथा यमो देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ॥६॥

दीर्घं । हि । अंकुशं । यथा । शक्तिं । विभर्षिं । मंतुऽमः ।

पूर्वेण । मघऽवन् । पदा । अजः । वयां । यथा । यमः । देवी । जनिची । अजीजनत् ।
भद्रा । जनिची । अजीजनत् ॥ ६ ॥

दीर्घमायतमंकुशं सृणिं यथा विभर्षेवमायतां शक्तिं हे मंतुमः । मंतुर्ज्ञानं । तद्वन् ।
मंतुवसो रुरिति संबुद्धौ नकारस्य रुत्वं । ईदृशेन्द्र विभर्षिं । धारयसि । दुभृज् धार-
णपोषणयोः । जौहोत्यादिकः । स्त्रौ भृजामिदित्यभ्यासस्येत्वं । हे मघवन् धनवन्
इन्द्र यथा पूर्वेण देहस्य पूर्वभागे वर्तमानेन पदा पादेनाजश्चागो वयां शाखा-
माकर्षति तथा पूर्वोक्तया शक्त्याकृष्य यमः । शबूच्चियच्छसि । यमेर्लेट्यडागमः ।
बहुलं छंदसीति शपो लुक् । गतमन्यत् ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

नकिर्देवा मिनीमसि नकिरा योपयामसि मंचश्रुत्यं चरामसि ।

पक्षेभिरपिकक्षेभिरचाभि सं रभामहे ॥ ७ ॥

नकिः । देवाः । मिनीमसि । नकिः । आ । योपयामसि । मंचऽश्रुत्यं । चरामसि ।

पक्षेभिः । अपिऽकक्षेभिः । अच । अभि । सं । रभामहे ॥ ७ ॥

हे देवा इन्द्रादयो युष्मद्विषये नकिर्मिनीमसि । न किमपि हिंस्मः । मीङ् हिं-
सायां । क्रैयादिकः । मीनातेर्निगम इति ह्रस्वः । इदंतो मसिः । आकारः समुच्चये ।
नकिर्न किंच योपयामसि । योपयामः । अननुष्ठानेन विमोहयामः । युप विमो-
हने । किंतर्हि मंचश्रुत्यं मंचेण स्मार्यं श्रुतौ विधिवाक्ये प्रतिपाद्यं युष्मद्विषयं कर्म
तच्चरामसि । आचरामः । अनुतिष्ठामः । अपि च । पक्षेभिः पक्षैः पक्षस्थानीयैः
स्तुतशस्त्रैरपिकक्षेभिः । अपिकक्षो नाम बाह्योर्मध्यभागः । यज्ञस्यापिकक्षभूतैर्ह-
विर्भिरचास्मिन्यज्ञेऽभितः सर्वतो युष्मान्सं रभामहे । सम्यगवलंबामाहे ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे द्वाविंशो वर्गः ॥

यस्मिन्निति सप्तर्चं सप्तमं सूक्तं यमगोत्रस्य कुमारस्यार्धं । आनुष्टुभं यमदेवत्यं ।
तथा चानुक्रांतं । यस्मिन्कुमारो यामायनो याममानुष्टुभं त्विति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

यस्मिन्वृक्षे सुपलाशे देवैः संपिबते यमः ।

अचा नो विश्वपतिः पिता पुराणं अनु वेनति ॥ १ ॥

यस्मिन् । वृक्षे । सुऽपलाशे । देवैः । संऽपिबते । यमः ।

अत्र । नः । विश्वपतिः । पिता । पुराणान् । अनु । वेनति ॥ १ ॥

वृक्षे । लुप्तोपममेतत् । वृक्षवत्सुपलाशे शोभनपलाशोपेते शोभनोद्यानसहिते । यद्वा शोभनपर्णोपेते वृक्षे । तादृशस्य वृक्षस्य मूलं यथौष्ण्यजनितश्चमापनोदनेन सुखकरं भवति तद्वत्सुखकरे यस्मिन्स्थाने देवैः परिजनभूतैर्यमो नियन्ता वैवस्वतः संपिबते सह भुङ्क्ते । पिबतीत्यर्थः । विश्वपतिर्विंशं प्रजानामधिपतिः पिता नः । व्यत्ययेन बहुवचनं । मम नचिकेतसो जनको वाजश्रवसोऽत्रास्मिन्यमस्य स्थाने पुराणान्पुरातनानत्र चिरकालं निवसतः पितृननु तेषां पश्चात्तत्समीपे निवसत्व-यमिति वेनति । मां कामयते । नचिकेता नाम कुमारो वाजश्रवसेन पित्रा यम-लोकं प्रस्थापितः सन् यमं दृष्ट्वा प्रसाद्य पुनरपीमं लोकमाजगाम । अयमर्थ इदमादिकैर्मन्त्रैः प्रतिपाद्यते । यद्वा कुमारो नाम नचिकेतसोऽन्यः कश्चिद्वृषिः । यच्छतीति यम आदित्यः । तमनेन सूक्तेन तुष्टाव । सुपलाशे वृक्ष इव यस्मिञ्शोभने स्थाने यम आदित्यो देवैः । दीव्यंतीति देवा रश्मयः । तैः संपिबते संगच्छते । उपसर्गवशात्पिबतिरत्र गत्यर्थः । व्यत्ययेनात्मनेपदं । अत्रास्मिन्स्थाने स्थितो विश्वपतिर्विंशं प्रजानां प्रकाशनप्रवर्षणादिना पालयिता प्राणात्मना सर्वेषां जनकः स आदित्यः पुराणांश्चिरंतनान्स्तोतृन्तोऽस्मानपि वेनति । अनुग्राह्यत्वेन कामयते । यद्वा । अत्र स्थाने स्थितान्तोऽस्माकं पुराणान्पूर्वपुरुषाननु वेनति । अनुक्रमेण कामयते ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

पुराणां अनुवेनंतं चरंतं पापयामुया ।

असूयन्नभ्यचाकशं तस्मा अस्यूहयं पुनः ॥ २ ॥

पुराणान् । अनुऽवेनंतं । चरंतं । पापया । अमुया ।

असूयन् । अभि । अचाकशं । तस्मै । अस्यूहयं । पुनरिति ॥ २ ॥

पुराणान्पुरातनान्पितृननुवेनंतं मामनुगतं कामयमानममुयानया पापया नि-कृष्टया बुद्ध्या सह चरंतं वर्तमानं पितरं वाजश्रवसमसूयन् सुखेन जीवंतं मां मृत्यु-समीपं प्रेहीत्युक्तवानिति मानसेनोपतापेन युक्तः सन् प्रथममभ्यचाकशं । अयं पश्यतिकर्मा । अभ्यपश्यं । असूज् मानस उपतापे । कंडादिः । पुनः पश्चात्तस्मा अस्यूहयं । पितुराज्ञया तं मृत्युं प्राप्नुमैच्छं । स्पृह ईप्सायां । चुरादिरदंतः । स्पृहेरीप्सित

इति संप्रदानसंज्ञायां तच्छब्दाच्चतुर्थी । यद्वा पुराणांश्चिरंतनान्स्तोतृन्पूर्वपुरुषान्पि-
तृन्वानुवेनंतमनुक्रमेण कामयमानं चरंतमुदयास्तमयाभ्यां दिवि परिवर्तमानम-
नया पापया निकृष्टया स्तोतुमसमर्थया बुद्ध्यासूयन् । गुणेषु दोषाविष्करणमसूया ।
परकीयगुणेषु दूषणान्याविष्कुर्वन्नभ्यचाकशं । अयमपि कश्चिदिति सामान्यरूपेणा-
भ्यपश्यं । इदानीं तु पुनस्तस्यादित्यस्य माहात्म्यं जानंस्तस्मा अस्पृहयं । तमेवादित्यं
स्तुतिभिः परिचरणात्मकैः कर्मभिश्च प्राप्तुमैच्छं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यं कुमारं नवं रथमचक्रं मनसाकृणोः ।

एकेषं विश्वतः प्रांचमपश्यन्नधि तिष्ठसि ॥३॥

यं । कुमारं । नवं । रथं । अचक्रं । मनसा । अकृणोः ।

एकऽईषं । विश्वतः । प्रांचं । अपश्यन् । अधि । तिष्ठसि ॥३॥

नचिकेतःसंज्ञं कुमारं यमोऽनयोत्तरया च प्रलोभयति । हे कुमार नवमभि-
नवमितः पूर्वमदृष्टं । अभिनवत्वमेव व्यनक्ति । अचक्रं चक्ररहितं । तमेकेषमेकेषा
यस्य तादृशं । तथापि विश्वतः सर्वतः प्रांचं प्रकर्षणांचंतं गच्छंतं यं रथं मनसा-
कृणोर्मत्समीपं प्रतिगमनायाध्यवसायात्मकमीदृशं यं रथमकरोः कृत्वा चापश्यन्
कर्तव्याकर्तव्यविभागमजानन्नधि तिष्ठसि । रथमारोहसि ॥ यद्वा स्तोतारं कुमार-
ख्यमृषिमादित्यः प्रत्यक्षः सन् देहात्मनोर्विवेकं बोधयति । हे कुमारर्षे चक्ररहि-
तमेकेषं । एकः प्राण ईषास्थानीयो यस्य । ईदृशमभिनवं सर्वतो गच्छंतं शरीरात्मकं
यं रथं मनसांतःकरणेनाकृणोरकरोः । संकल्पात्मकेन मनसा हि कामो जायते ।
सत्यां हि कामनायां पुण्यापुण्यात्मकं कर्म क्रियते । तेन च भोगप्रदानायेदं शरी-
रमारभ्यत इति परंपरया मनसः शरीरनिष्पादकत्वं । तं शरीरात्मकं रथमपश्य-
न्नजानन् । लक्षणहेत्वोरिति हेतौ शत्रुप्रत्ययः । मत्स्वरूपापरिज्ञानाद्धेतोरधिति-
ष्ठसि । भोगायतनत्वेन स्वीकरोषि ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यं कुमारं प्रावर्तयो रथं विप्रेभ्यस्परि ।

तं सामानु प्रावर्तत समितो नाव्याहितं ॥४॥

यं । कुमा॒र । प्र । अ॒वर्त॑यः । रथं । वि॒प्रेभ्यः । परि ।

तं । साम । अनु । प्र । अ॒वर्त॑त । सं । इ॒तः । ना॒वि । आऽहि॑तं ॥४॥

हे कुमार नचिकेतो यं पूर्वोक्तमधिष्ठितं रथं प्रावर्तयो मत्समीपं प्रत्यगमयो विप्रेभ्यो मेधाविभ्यः पर्युपरि । भूलोके वर्तमानानां मेधाविनां बांधवानामुपरि-
ष्टात् । अंतरिक्ष इत्यर्थः । पंचम्याः परावध्यर्थ इति विसर्जनीयस्य सत्त्वं । तं रथं
साम पित्रा कृतं सांत्वनं यमसमीपं गत्वैवमेव त्वया वक्तव्यमिति प्रत्यागमनका-
रणमुपायोपदेशनमनु प्रावर्तत । इतोऽस्माल्लोकादन्वगच्छत् । कथंभूतं । नावि
नौवत्तरणसाधनायां बुद्धौ समाहितं सम्यग्भूतं ॥ यद्वा हे कुमारर्षे यं शरीरात्मकं
रथमधिष्ठितं प्रावर्तयः संसारे प्रवर्तितवानसि मेधाविनां मध्ये तं रथमनु साम ।
उपलक्षणमेतत् । ऋक्सामादिसाध्यं स्तोत्रं नावि नौवत्तारयिष्यां वाचि वेदात्मि-
कायां समाहितं सम्यक् प्रतिपाद्यत्वेन हितं कर्म चेतोऽस्माल्लोकात्प्रावर्तत । प्रवृ-
त्तमभूत् । इत्यमात्मस्वरूपापरिज्ञानेन शरीरबंधनं तेन कर्तव्यं व्यवहारजातं चोक्तं ।
अथ तु सत्यज्ञानादिस्वरूपमकर्तारं परमात्मानं यदि स्वात्मतया साक्षात्करोति
तदोक्तं न संभवतीत्यभिप्रायः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

कः कुमा॒रम॑जनय॒द॒रथं॑ को नि॒रव॑र्तयत् ।

कः स्वि॒त॒द॒द्य नो॑ ब्रूयादनु॒देयी॑ यथा॒भवत् ॥५॥

कः । कुमा॒रं । अ॒ज॒न॒यत् । रथं । कः । निः । अ॒व॒र्त॑यत् ।

कः । स्वि॒त् । तत् । अ॒द्य । नः । ब्रू॒यात् । अ॒नु॒देयी॑ । यथा । अ॒भ॒वत् ॥५॥

कः पुरुष इमं कुमारमजनयत् । अधिक्षेपे किंशब्दः । ईदृशं बालं यमसमीपं
प्रहिण्वन् कथं पिता समीचीनः स्यात् । तच्चावदास्तां । को वा पुरुषोऽस्य बालस्य
यमसमीपं प्रतिगमनाय तं रथं निरवर्तयत् । निर्वर्तितवान् । सोऽपि मूर्ख इत्यर्थः ।
यथा येन प्रकारेणायं कुमारोऽनुदेय्यनुदातव्योऽभवद्भवति तत्तदनुगुणं वचनमु-
पायकथनमद्यास्मिन्काले नोऽस्माकं कः स्वित् को नाम ब्रूयात् । अभिदध्यात् ।
प्रथमं यमसमीपं गत्वा पश्चात्ततो निर्गमनोपायं ब्रुवन्नपि न प्राज्ञ इत्यर्थः ॥ अथवा
कुमाराख्य ऋषिरात्मनः सर्वात्म्यमवगच्छन् स्वयतिरिक्तस्यान्यस्यासंभवं किं-
शब्देनाक्षेपवाचिना दर्शयति । कुमारं मां कः पिताजनयत् । न कोऽपि । अजो

नित्यः शाश्वत इति श्रुत्युक्तरूपोऽहं भवामि । कश्च शरीरात्मकं रथं निरवर्तयत् ।
निरवर्तयति । मद्यतिरिक्तस्य निवर्तयितुरभावात् तथा निर्वर्त्यस्यान्यस्यासंभवाच्च ।
अद्यास्मिन्काले सर्वात्म्यानुभवदशायां तं तं प्रकारं कः स्विकी नाम नोऽस्माकं
ब्रूयाद्यथा येन प्रकारेणानुदेयनुदातव्या मद्यतिरिक्तान्यपदार्थसत्ताभवद्भवति । स
प्रकारोऽपि दुर्वचन इत्यर्थः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यथाभवदनुदेयी ततो अग्रमजायत ।

पुरस्ताद्बुध आततः पश्चान्निरयणं कृतं ॥ ६ ॥

यथा । अभवत् । अनुदेयी । ततः । अग्रं । अजायत ।

पुरस्तात् । बुधः । आततः । पश्चात् । निः । अग्रं । कृतं ॥ ६ ॥

अनुदेयनुदातव्यो यथा येन प्रकारेण पितरमनुलक्ष्यायं कुमारो यमेन दत्तो
ऽभवद्भवति तथा ततस्तस्माद्वाजश्रवसात्पितुरयं यमसमीपं गच्छेति वचनस्याग्रतो
वर्तमानं नचिकेतसा यमेन सह वदितव्यं तं वै प्रवसंतं गंतासीति होवाचेत्यादिकं ।
। तै० ब्रा० ३.११.८. । ब्राह्मणांतरोक्तमजायत । प्रादुरभवत् । पितोपदिष्टवानित्यर्थः ।
पुरस्तात्ततः पूर्वं बुध उक्तस्यायस्य मूलभूतं यमस्य गृहं प्रतिगच्छेति वचनमाततः ।
अतिविस्तृतमासीत् । अतस्तदशक्यपरिहारमिति पश्चात्क्रोधं परित्यज्य निरयणं
तस्माद्यमान्निर्गमनोपायं कृतं । पित्राचरितं ॥ यद्वा । अनुदेय्यात्मानमनु दात-
व्यात्मस्वरूपव्यतिरिक्तान्यपदार्थसत्ता यथाभवद्भवति तदनुगुणं ततस्तस्मान्माया-
विशिष्टादात्मनोऽयं स्रष्टव्यस्य विकारजातस्याद्यं मनस्तत्त्वं सिसृक्षाकारणमजायत ।
उदपद्यत । पुरस्तात्सृष्टेः प्रागवस्थायां बुधो मूलमव्याकृतं मायात्मकं कारणमे-
वाततः । आ समंतात्ततं विस्तृतमासीत् । पश्चात्तमस उत्पत्त्यनंतरं निरयणं तद्ग-
तानां कार्याणां तस्मात्कारणान्निर्गमनं घटपटादिभेदेन स्वरूपालंभनं कृतं । ब्रह्मणा
निर्मितं । तथा मृद्विकारो घटादिर्मृदोऽन्यो न भवति । आदित्यानुग्रहाद्ब्रह्मभावं
प्राप्तस्य मम विकारः प्रपंचो मदन्यो न भवतीति व्यतिरिक्तस्य पित्रादेराक्षेपः
पूर्वोक्तः समर्थितः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

इदं यमस्य सार्दनं देवमानं यदुच्यते ।

इयमस्य धम्यते नाळीरयं गीर्भिः परिष्कृतः ॥ ७ ॥

इदं यमस्य । सदनं । देवऽमानं । यत् । उच्यते ।

इयं । अस्य । धम्यते । नाळीः । अयं । गीऽभिः । परिऽकृतः ॥ ७ ॥

इदं यमस्य नियंतुरादित्यस्य वैवस्वतस्य वा सदनं स्थानं । छांदसः सांहितिको दीर्घः । यत्सदनं देवमानं देवैर्निर्मितमित्युच्यते । सर्वत्राभिधीयते । यद्वा देवानां रश्मीनां निर्माणसाधनमिति गीयते । अस्य यमस्य प्रीणनायेयं नाळीर्वाद्य-विशेषो वेणुर्धम्यते । वाद्यते । यद्वा नाळीति वाङ्मयम् । इयं स्तुतिरूपा वागस्य प्रीणनाय धम्यते । उच्चार्यते । एवं सत्ययं यमो गीर्भिः स्तुतिभिः परिष्कृतः । अलंकृतोऽभूत् । संपर्युपेभ्य इति मुडागमः । परिनिविभ्य इति षत्वं । गतिरनंतर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे त्रयोविंशो वर्गः ॥

केशीति सप्तर्चमष्टमं सूक्तमग्निः सूर्यवायुदेवताकं । वातरश्नपुत्रा जूतिवातजूति-प्रभृतयः प्रत्यृचं क्रमेणर्षयः । तथा चानुक्रांतं । केशी मुनयो वातरश्ना जूतिवा-तजूतिर्विप्रजूतिर्वृषाणकः करिः कृत एतश्च ऋष्यशृंगश्चैकर्चाः केशिनमिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

केश्यग्निं केशी विषं केशी विभर्ति रोदसी ।

केशी विश्वं स्वर्हशे केशीदं ज्योतिरुच्यते ॥ १ ॥

केशी । अग्निं । केशी । विषं । केशी । विभर्ति । रोदसी इति ।

केशी । विश्वं । स्वः । हशे । केशी । इदं । ज्योतिः । उच्यते ॥ १ ॥

केशाः केशस्थानीया रश्मयः । तदंतः केशिनोऽग्निर्वायुः सूर्यश्च । एते त्रयः स्तूयन्ते । केशी रश्मिभिर्युक्तः प्रकाशमानो वा सूर्योऽग्निं विभर्ति । हविर्भिः पोष-यति । धारयति वा । कालविशेषे ह्यग्नेः पोषणाय होमः । स च कालविशेषः सूर्यगत्यधीन इति सूर्य एव विभर्तीत्युच्यते । तथा विषं । उदकनामैतत् । उदकं रश्मिभिर्धर्मसमय आहतमयमेव केशी विभर्ति विसृष्टं । तथा रोदसी द्यावापृथि-व्यावप्ययमेव विभर्ति । अपि च । विश्वं व्याप्तं स्वः सर्वं जगद्गृहे दर्शनायायमेव केशी करोति । प्रकाशयतीत्यर्थः । इत्थं महानुभावः केशी को नामेत्यत आह । इदं दृश्यमानं मंडलस्थं यज्ज्योतिरिदमेव केशीत्युच्यते । नान्य इत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

मुनयो वातरशनाः पिशंगा वसते मला ।

वातस्यानु धाजिं यन्ति यद्देवासो अविक्षत ॥२॥

मुनयः । वातऽरशनाः । पिशंगा । वसते । मला ।

वातस्य । अनु । धाजिं । यन्ति । यत् । देवासः । अविक्षत ॥२॥

वातरशना वातरशनस्य पुत्रा मुनयोऽतीन्द्रियार्थदर्शिनो जूतिवातजूतिप्रभृतयः पिशंगा पिशंगानि कपिलवर्णानि मला मलिनानि वल्कलरूपाणि वासांसि वसते । आच्छादयन्ति । वस आच्छादने । आदादिकः । ईदृशास्ते यद्यदा देवासो देवास्तपसो महिम्ना दीप्यमानाः संतोऽविक्षत देवतास्वरूपं प्राविशन् । विशेलुङ्गि शल इगुपधादनिटः कसः । व्यत्ययेनात्मनेपदं । तदा ते वातस्य वायोर्धाजिं गतिमनु यन्ति । अनुगच्छन्ति । प्राणोपासनया प्राणरूपिणो वायुभावं प्रपन्ना इत्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

उन्मदिता मौनेयेन वाताँ आ तस्थिमा वयं ।

शरीरेऽस्माकं यूयं मर्तासो अभि पश्यथ ॥३॥

उत्तमदिताः । मौनेयेन । वातान् । आ । तस्थिम । वयं ।

शरीरा । इत् । अस्माकं । यूयं । मर्तासः । अभि । पश्यथ ॥३॥

मौनेयेन मुनिभावेन लौकिकसर्वव्यवहारविसर्जनेनोन्मदिता उन्मत्ता उन्मत्त-वदाचरन्तः । यद्वा । उत्कृष्टं मदं हर्षं प्राप्ता वयं वातान्वायूनस्माभिरुपास्यमानाना तस्थिम । आस्थितवन्तः । हे मर्तासो मनुष्या अस्माकं शरीरेच्छरीराण्येव यूयं केव-लमभि पश्यथ । नास्मान् । यतो वयं नीरूपेण वायुना सायुज्यं प्राप्ताः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अन्तरिक्षेण पतति विश्वा रूपावचाकशत् ।

मुनिर्देवस्य देवस्य सौकृत्याय सखा हितः ॥४॥

अन्तरिक्षेण । पतति । विश्वा । रूपा । अवऽचाकशत् ।

मुनिः । देवस्यऽदेवस्य । सौकृत्याय । सखा । हितः ॥४॥

मुनिरस्यर्चो द्रष्टा वृषाणक ऋषिर्वातरूपतां सूर्यात्मतां वा तत्तदुपासनया प्राप्नः सन्नंतरिक्षेणाकाशेन पतति । गच्छति । किं कुर्वन् । विश्वा विश्वानि सर्वाणि रूपाणि रूपमाणानि पदार्थजातान्यवचाकशत् । अभिपश्यन् । स्वतेजसा दर्शयन् । तथा देवस्य देवस्य । नित्यवीप्सयोरिति द्विर्वचनं । अनुदात्तं चेति परस्याभेदितस्यानुदात्तत्वं । सर्वस्यापि देवस्य सखा सखिभूतोऽत एव सौकृत्याय । सुष्ठु देवानुद्दिश्य क्रियमाणं यागात्मकं कर्म सुकृतं । तस्य भावाय सम्यगनुष्ठापनाय हितः । निहितः स्थापितो भवति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

वा॒तस्याश्चो॑ वा॒योः सखा॑थो॒ दे॒वेषि॑तो॒ मुनिः॑ ।

उ॒भौ स॑मु॒द्रावा॑ क्षेति॒ यश्च॑ पूर्वे॒ उ॒तापरः॑ ॥ ५ ॥

वा॒तस्य॑ । अ॒थः । वा॒योः । सखा॑ । अ॒थो इति॑ । दे॒वऽईषि॑तः । मुनिः॑ ।

उ॒भौ । स॑मु॒द्रौ । आ । क्षेति॑ । यः । च॒ । पूर्वेः॑ । उ॒त । अ॒परः॑ ॥ ५ ॥

वा॒तस्य॑ वा॒योर्गति॑रिवाश्चो व्याप्नः । यद्वा वा॒योर्गति॑ता भीक्ता । वा॒युरेव॑ तस्याहार॒ इत्यर्थः॑ । अत एव वा॒योः सखा॑ मित्रभूतः । अ॒थो अपि॑ च दे॒वेषि॑तो दे॒वेन द्योत॑मानेन वा॒युना सूर्येण॑ वेषितः प्राप्नः । तृतीया कर्मणीति पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वं । ई॒हशो॑ मुनिः करि॒क्रता॒ख्य ऋषि॑रुक्तप्रकारेण वा॒युरूपः॑ सूर्यरूपो वा सन् उ॒भौ स॑मु॒द्रावुद॑धी आ क्षेति । अभिगच्छति । क्षि निवासगत्योः । छा॒न्दसो॑ विकरणस्य लुक् । कौ तौ स॑मु॒द्रौ । यश्च॑ पूर्वेः स॑मु॒द्रः । उ॒तशब्दश्चार्थे॑ । यश्चा॒परः॑ स॑मु॒द्रः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

अ॒प्सर॑सां गंध॒र्वाणां॑ मृ॒गाणां॑ च॒रणे॑ च॒रन् ।

के॒शी के॒तस्य॑ वि॒द्वान्सखा॑ स्वा॒दुर्म॑दि॒तमः॑ ॥ ६ ॥

अ॒प्सर॑सां । गंध॒र्वाणां॑ । मृ॒गाणां॑ । च॒रणे॑ । च॒रन् ।

के॒शी । के॒तस्य॑ । वि॒द्वान् । सखा॑ । स्वा॒दुः । म॒दिन्ऽत॑मः ॥ ६ ॥

अ॒प्सर॑सां दे॒वस्त्री॑णां गंध॒र्वाणां॑ च॒रणे॑ संचारभूते दिव्यंतरिक्षे च । तथा मृ॒गाणां॑ सिंहादीनां संचारस्थले पृथिव्यां च॒रन् व्याप्य॑ संचरन्केश्यग्निर्वायुः सूर्यो वा के॒तस्य॑ ज्ञातव्यस्य सर्वस्यार्थजातस्य विद्वान् । यद्वा ज्ञातव्यस्यास्यर्षेरेतस्य सखा विद्वान्

अविशेषात्सर्वं जानन् स्वादुः स्वादयिता रसयिता सर्वस्य रसस्योत्पादकोऽत एव
मदितमो मादयितृमो भवति । नाद्वयेति नुडागमः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

वायुरस्मा उपामंथत्पिनष्टि स्मा कुनंनमा ।

केशी विषस्य पात्रेण यदुद्रेणापिबत्सह ॥ ७ ॥

वायुः । अस्मै । उप । अमंथत् । पिनष्टि । स्म । कुनंनमा ।

केशी । विषस्य । पात्रेण । यत् । रुद्रेण । अपिबत् । सह ॥ ७ ॥

केशी रश्मिभिर्युक्तः सूर्यो रुद्रेण रुद्रपुत्रेण मरुद्गणेन । यद्वा रुद्रो वा एष यद-
ग्निरिति श्रवणादुद्रो वैद्युताग्निः । तेन सह वर्तमानो विषस्य । उदकनामैतत् ।
क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति कर्मणः संप्रदानत्वाच्चतुर्थ्यर्थे षष्ठी । विषमुदकं पात्रेण
पानसाधनेन रश्मिजालेन यद्यदापिबत् पिबति तदास्मै केशिने वायुरूपामंथत् ।
भूगतं सर्वं रसमुपमथ्नाति । यद्वा यदापिबत् पीतवान्भवति तदा सूर्यमंडले घनी-
भूतमस्य तदुदकं वायुरूपमथ्नाति । मंथनेन वैद्युताग्निनालोडयति । तथा कुनंनमा
कुत्सितमपि भृशं नमयित्री स्वयं नमयितुमशक्या स्वतंचा माध्यमिका वाक् पिनष्टि
स्म । यथाधस्तात्स्रवति तथा चूर्णीकरोति । स्मेति प्रसिद्धौ । कुपूर्वान्नमयतेः पचा-
द्यचि यङोऽचि चेति यङो लुक् । याथादिनोत्तरपदांतोदात्तत्वं ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे चतुर्विंशो वर्गः ॥

उत देवा इति सप्तर्चं नवमं सूक्तमानुष्टुभं वैश्वदेवं भरद्वाजकश्यपगोतमात्रि-
विश्वामित्रजमदग्निवसिष्ठा इति क्रमेण प्रत्युचमृषयः । तथा चानुक्रांतं । उत देवाः
सप्तर्षय एकर्चा वैश्वदेवमिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः ।

उतागश्चक्रुषं देवा देवा जीवयथा पुनः ॥ १ ॥

उत । देवाः । अवऽहितं । देवाः । उत । नयथ । पुनरिति ।

उत । आगः । चक्रुषं । देवाः । देवाः । जीवयथ । पुनरिति ॥ १ ॥

उतापि च हे देवा अवहितमुन्नयथ । उतापि च हे देवा आगोऽपराधं चक्रुषं

कृतवन्तं मां तस्मादागसो रक्षत । हे देवा रक्षित्वा च पुनः पश्चाज्जीवयथ । चिर-
जीविनं कुरुत ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

द्वाविमौ वातौ वात आ सिंधोरा परावतः ।

दक्षं ते अन्य आ वातु परान्यो वातु यद्रपः ॥ २ ॥

द्वौ । इमौ । वातौ । वातः । आ । सिंधोः । आ । पराऽवतः ।

दक्षं । ते । अन्यः । आ । वातु । परा । अन्यः । वातु । यत् । रपः ॥ २ ॥

इमौ दृश्यमानौ द्वौ वातौ पुरो वातः पश्चाद्वातश्चा सिंधोः । आ समुद्रात् ।
मर्यादायामाकारः । यद्वा । आ परावतः समुद्रादपि यो दूरदेशस्तं देशमवधीकृत्य
वातः । गच्छतः । वा गतिगन्धनयोः । आदादिकः । तयोर्वातयोरन्य एको हे स्तो-
तस्ते तव दक्षं बलमा वातु । आगमयतु । अन्यश्च त्वदीयं यद्रपः पापं तत्परा
वातु । परागमयतु ॥

॥ अथ तृतीया ॥

आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।

त्वं हि विश्वभेषजो देवानां दूत इयसे ॥ ३ ॥

आ । वात । वाहि । भेषजं । वि । वात । वाहि । यत् । रपः ।

त्वं । हि । विश्वऽभेषजः । देवानां । दूतः । इयसे ॥ ३ ॥

हे वात भेषजं सुखं व्याध्युपशमनमौषधं वा वाहि । आगमय । हे वात यद्र-
पोऽस्मदीयं पापं तद्वि वाहि । विगमय । अस्मत्तो विश्लेषय । त्वं हि खलु देवानां
दूतो विश्वभेषजः । विश्वानि भेषजानि यस्मिन् । बहुव्रीहौ विश्वं संज्ञायामिति
पूर्वपदान्तीदात्तत्वं । ईहश्च सन् इयसे । सततं गच्छसि । ईह गतौ । दैवादिकः ।
श्यनो निह्वाज् जित्यादिर्नित्यमित्याद्युदात्तत्वं । हि चेति निघातप्रतिषेधः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

आ त्वागमं शन्तातिभिरथो अरिष्टतातिभिः ।

दक्षं ते भद्रमाभाषं परा यक्षं सुवामि ते ॥ ४ ॥

आ । त्वा । अगमं । शंतातिभिः । अथो इति । अरिष्टतातिभिः ।

दक्षं । ते । भद्रं । आ । अभार्षं । परा । यक्ष्मं । सुवामि । ते ॥ ४ ॥

हे स्तोतः त्वा त्वां शंतातिभिः मुखकैरथो अपि चारिष्टतातिभिरहिंसाकैश्च
रक्षणेरागमं । आगतवानस्मि । शिवशमरिष्टस्य कर इत्युभयत्र तातिल्प्रत्ययः ।
लितीति प्रत्ययात्पूर्वस्योदात्तत्वं । अपि च भद्रं कल्याणं ते तव दक्षं बलमाभार्षं ।
आहार्षं । वायुसकाशादानैषं । तथा ते तव यक्ष्मं रोगं च परा सुवामि । विना-
शयामि ॥

॥ अथ पंचमी ॥

चायंतामिह देवास्त्रायंतां मरुतां गणः ।

चायंतां विश्वा भूतानि यथायमरपा असत् ॥ ५ ॥

चायंतां । इह । देवाः । चायंतां । मरुतां । गणः ।

चायंतां । विश्वा । भूतानि । यथा । अयं । अरपाः । असत् ॥ ५ ॥

इहास्मिन्देहे सर्वे देवास्त्रायंतां । अस्मान्पालयंतां । तथा मरुतां गणः संघः
स चायंतां । विश्वानि सर्वाण्यन्यानि च भूतानि भूतजातानि चायंतां । अस्मा-
न्नक्षंतु । यथायमस्मदीयः शरीरादिररपा असत् पापरहितो भवति तथेत्यर्थः ।
रप इति पापनाम । नञा बहुव्रीहौ नञ्सुभ्यामित्युत्तरपदांतोदात्तत्वं । अस्तेर्लेट्य-
डागमः । यावद्यथाभ्यामिति निघाताभावः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

आप इद्वा उं भेषजीरापो अमीवचातनीः ।

आपः सर्वस्य भेषजीस्तास्ते कृण्वंतु भेषजं ॥ ६ ॥

आपः । इत् । वै । उं इति । भेषजीः । आपः । अमीवऽचातनीः ।

आपः । सर्वस्य । भेषजीः । ताः । ते । कृण्वंतु । भेषजं ॥ ६ ॥

आप इद्वा आप एव खलु भेषजीर्भेषजभूताः । स्नानपानादिना मुखहेतवः ।
यद्विषधिरूपेण परिणता रोगोपशमनहेतवो भवंति । केवलमामाकेयादिना भेष-
जशब्दाद्रीप् । उदात्तनिवृत्तिस्वरेण डीप् उदात्तत्वं । जसि वा छंदसीति पूर्वसवर्ण-
दीर्घत्वं । यत् एवमतः कारणादापोऽमीवचातनीरमीवचातन्यो रोगाणां नाश-

यिचो भवन्ति । चातयतिर्वधकर्मा । किंच । आपः सर्वस्य प्राणिजातस्य भेषजीर्भेष-
जभूता भवन्ति न कतिपयस्य । तास्तथाविधा आपस्ते तव भेषजं कृण्वन्तु । कुर्वन्तु ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी ।

अनामयित्नुभ्यां त्वा ताभ्यां त्वोप स्पृशामसि ॥ ७ ॥

हस्ताभ्यां । दशऽशाखाभ्यां । जिह्वा । वाचः । पुरऽगवी ।

अनामयित्नुऽभ्यां । त्वा । ताभ्यां । त्वा । उप । स्पृशामसि ॥ ७ ॥

दशशाखाभ्यां । दशांगुलयः शाखाभूता ययोस्तादृशाभ्यां प्रजापतेर्हस्ताभ्यां सृज्य-
माना जिह्वा रसना वाचः शब्दस्य पुरोगवी पुरतो गंची जाता । यत्र यत्र शब्दस्तत्र
सर्वत्र तस्य शब्दस्योच्चारणाय पुरतो व्याप्रियत इत्यर्थः । अनामयित्नुभ्यां सम्यगा-
रोग्यहेतुभ्यां ताभ्यां हस्ताभ्यां हे स्तोतस्त्वा त्वामुप स्पृशामसि । उपस्पृशामः ।
इदंतो मसिः । त्वेति पुनरुक्तिः पादपूरणार्था ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे पंचविंशो वर्गः ॥

तव त्य इति षडृचं दशमं सूक्तमुरुनाम्नः पुत्रस्यांगाख्यस्यार्धं जागतमैन्द्रं । तथा
चानुक्रांतं । तव त्ये षष्ठ्यङ्ग औरवो जागतमिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

तव त्य ईद्र सख्येषु वह्नय ऋतं मन्वाना व्यदर्दिरुर्वलं ।

यत्रा दशस्यन्नुषसो रिणन्नपः कुत्साय मन्मन्नह्यश्च दंसयः ॥ १ ॥

तव । त्ये । ईद्र । सख्येषु । वह्नयः । ऋतं । मन्वानाः । वि । व्यदर्दिरुः । वलं ।

यत्र । दशस्यन् । उषसः । रिणन् । अपः । कुत्साय । मन्मन् । अह्यः । च । दंसयः ॥ १ ॥

हे ईद्र तव सख्येषु सखित्वेषु सत्सु त्ये ते प्रसिद्धा वह्नयो वोढारो हविषां
स्तुतीनां वात एवर्ते यज्ञं मन्वाना अवबुध्यमाना अंगिरसो वलं गवामपहर्तार-
मेतत्संज्ञकमसुरं व्यदर्दिरुः । अत्यर्थं व्यदारयन् । दू विदारणे । अस्माद्यद्दलुगंताल्लुङ् ।
सिजभ्यस्तेति रेर्जुः । जुसि चेति गुणः । व्यत्ययेनेत्वं । अपि च यत्र यस्मिन्काले
मन्मन् मन्मनि स्तोत्रे सति कुत्साय महर्षय उषस उषःकालान्वृत्तेणावृतत्वात्पूर्व-

मसत्प्रायांस्तदपनोदनेन दशस्यन्प्रयच्छन् तथापो वृत्रेणावृतान्युदकानि च रिणन्
तस्मान्निर्गमयन्वर्तसे । री गतिरेषणयोः । क्रियादिकः । प्वादीनां ह्रस्वत्वं । तदा-
नीमह्योऽहेर्वृत्रस्य च दंसयः कर्माणि वितथान्यासन्नित्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अवांसृजः प्रस्वः श्वंचयो गिरीनुदाज उस्मा अपिबो मधु प्रियं ।
अवर्धयो वनिनो अस्य दंससा शुशोच सूर्यं ऋतजातया गिरा ॥ २ ॥
अव। असृजः। प्रऽस्वः। श्वंचयः। गिरीन्। उत्। आजः। उस्माः। अपिबः। मधु। प्रियं।
अवर्धयः। वनिनः। अस्य। दंससा। शुशोच। सूर्यः। ऋतऽजातया। गिरा ॥ २ ॥

हे इंद्र प्रस्वः । प्रसूतिर्जन्म । तद्धेतुभूता अपोऽवांसृजः । आवरकान्मेघादधः
पातितवानसि । तथा गिरीन्पर्वतान्वलेन गोमतो विलस्य पिधानाय निहि-
ताञ्श्वंचयः । अभैत्सीरित्यर्थः । श्वचि गतौ । अस्माख्यंताल्लडि बहुलं छंदस्यमा-
ह्योगेऽपीत्यडभावः । समानवाक्ये निघातयुष्मदस्मदादेशा वक्तव्या इति वचना-
त्पूर्वपदस्यासमानवाक्यगतत्वेनास्य तिङ्गुतिङ् इति निघाताभावः । तथा वलामुरेण
विले निहिता उस्मा गाः पर्वतभेदनानंतरमुदाजः । उदगमयः । ततः पयोदध्या-
ज्यादिकं प्रियमनुकूलं मधु मधुरं हविरपिबः । पीतवानसि । यद्वाश्रपणसाधनासु
तासु गोष्ठागतासु यजमानैः प्रियमभीष्टं मधु सोमात्मकमपिबः । पिबसि । तथा
वनिनो वनसंबद्धान्वृक्षान् । यद्वा वनमित्युदकनाम । तद्युक्तान्समुद्रानवर्धयः । वृष्टि-
प्रदानेन वर्धयसि । ऋतजातया । ऋतं यज्ञं । तदर्थं जातं जन्म यस्यास्तया गिरा
वेदात्मिकया वाचा स्तूयमानस्यास्येंद्रस्य दंससा कर्मणावृण्वतो वृत्रादेरपि नोद-
नात्मकेन सूर्यः शुशोच । नभसि प्रदिदीपे । यद्वा । ऋतजातया गिरेति सूर्यस्यैव
विशेषणं । त्रयीरूपया वाचा प्रदीपयत इत्यर्थः । ऋग्भिः पूर्वाह्णे दिवि देव ईयत
इत्यादिकं तैत्तिरीयकमत्रानुसंधेयं । ३. १२. ९. शुशोचेत्यस्य पदात्परत्वेऽपि पादा-
दिवाद्पादादाविति पर्युदासस्यानुवृत्तेर्निघाताभावः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

वि सूर्यो मध्ये अमुचद्रथं दिवो विद्हासाय प्रतिमानमार्थः ।
दृळ्हानि पिप्रोस्सुरस्य मायिन इंद्रो व्यास्यच्चकृवाँ ऋजिश्चना ॥ ३ ॥

वि । सूर्यः । मध्ये । अमुचत् । रथं । दिवः । विदत् । दासाय । प्रतिमानं । आर्यैः ।
ह॒हानि । पिप्रोः । असुरस्य । मायिनः । इन्द्रः । वि । आस्यत् । चकृ॑वान् । अजि॒श्वना ॥३॥

दिवो द्युलोकस्य मध्ये सूर्य आदित्यो रथं प्रस्थानाय व्यमुचत् । विमुक्तवान् ।
मुचेर्लुङि लृदिच्चाच्चेरङादेशः । कदेति चेदुच्यते । यदार्योऽभिज्ञ इन्द्रो दासायोपक्ष-
पयिचे वृचादये प्रतिमानं प्रतिकृतिं प्रतीकारं विदत् । वेत्ति जानाति । अलभत
वा । अपि च मायिनो मायाविनः । मायाशब्दस्य व्रीह्यादिषु पाठाद्ब्रीह्यादिभ्यश्चे-
तीतिप्रत्ययः । पिप्रोरेतन्नाम्नोऽसुरस्य ह॒हानि ह॒हानि स्थिराणि पुराणि बलानि
वर्जि॒श्वना राजर्षिणा चकृ॑वान् सख्यं कुर्वन्निन्द्रो व्यास्यत् । व्यक्षिपत् । विविधमा-
क्षिप्वान् । व्यनीनशदित्यर्थः । अमु क्षेपणे ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्यन्निधीरदेवाँ अमृणद्यास्यः ।

मा॒सेव॒ सूर्यो॒ वसु॒ पु॒र्य॒मा ददे॒ गृ॒णानः॒ श॒चू॒र॒मृ॒णा॒न्वि॒रु॒क्म॒ता ॥४॥

अनाधृष्टानि । धृषितः । वि । आस्यत् । नि॒ऽधीन् । अदे॒वान् । अमृ॒णत् । अया॒स्यः ।

मा॒साऽइ॒व । सूर्यः । वसु॑ । पु॒र्य॑ । आ । ददे॒ । गृ॒णानः । श॒चू॒न् । अ॒मृ॒णात् । वि॒रु॒क्म॒ता ॥४॥

धृषितः शचूणां धर्षयिता प्रगल्भ इन्द्रोऽनाधृष्टानीतः पूर्वं शचुभिरप्रधृष्टान्यबा-
धितान्यसुरबलानि व्यास्यत् । व्याक्षिप्वान् । तथायास्योऽयासनीयश्चालयितुम-
शक्यः । यद्वायास्योऽगिराः । स्तोतृवाचिना शब्देन स्तुत्यो लक्ष्यते । अयास्ये-
नर्षिणा स्तुत्य इन्द्रो निधीनसुरैर्निहितान्धनसमूहान् यद्वा निधातृन्वितरां बलानां
धारयितृन्देवान्देवविरोधिनोऽसुरानमृणत् । अहिंसीत् । मृण हिंसायां । तौदादिकः ।
अपि च सूर्यो मासेव मासेनेव । पृहन्नित्यादिना मासशब्दस्य मासभावः । स यथा
मासविशेषेण भौमावसानादत्ते तथा पुर्यमसुराणां पुरि भवं । भवे छंदसीति यत् ।
हलि चेति दीर्घस्य न भकुर्छुरां । पा० ८. २. ७९. इति प्रतिषेधः । यतोऽनाव इत्या-
द्युदात्तत्वं । ईदृशं वसु धनमाददे । आदत्ते स्म । आडो दोऽनास्यविहरण इत्यात्मने-
पदं । तथा गृणानः स्तोतृभिः स्तूयमानः सन् । व्यत्ययेन कर्मणि कर्तृप्रत्ययः ।
शचूञ्शातयितृन्सुरान्विरुक्मता विरोचमानेन वज्रेणामृणात् । अहिंसीत् ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अयुङ्क्षेनो विभ्वा विभिंदता दाश्वृहा तुज्यानि तेजते ।

इंद्रस्य वजादविभेदभिन्नथः प्राक्क्रामच्छुंध्यूरजहादुषा अनः ॥ ५ ॥

अयुङ्क्षेनः । विऽभ्वा । विऽभिंदता । दाशत् । वृत्ऽहा । तुज्यानि । तेजते ।

इंद्रस्य । वजात् । अविभेत् । अभिऽन्नथः । प्र । अक्रामत् । शुंध्यूः । अजहात् । उषाः । अनः ॥ ५ ॥

विभ्वा विभुना व्याप्तेन विभिंदता विदारयतैवविधेनापि परकीयबलेनायुङ्क्षेनोऽग्रहतसेनः । यद्वा विभ्वा । विभुर्याप्नः । विभिंदता शत्रुबलानि विदारयता वजेण वृत्हा वृत्तं हतवान् एवंविध इंद्रो दाशत् । दाशति । स्तोतृभ्यो धनं प्रयच्छति । दाशु दाने । लेट्यडागमः । तथा तुज्यानि प्रेर्याणि शत्रुबलानि तेजते । तनूकरोति । अल्पीकरोति । तिज निशाने । यद्वा शत्रून्प्रति प्रेर्याण्यायुधानि तेजते । निश्चयति । तीक्ष्णीकरोति । ईदृशस्येन्द्रस्याभिन्नथोऽभितो हिंसकाद्वजात्सर्वं शत्रुजातमविभेत् । भीतिं प्राप्नोत् । एवमसुरेष्विन्द्रेण निरस्तेषु शुंध्यूः शोधयितादित्यः प्राक्क्रामत् । जगत्प्रकाशनाय गंतुं प्रक्रांतवान् । उषा उषोदेवता चानः स्वकीयं शकटं रथमजहात् । गंतुं पर्यत्यजत् । ओहाक् त्यागे ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

एता त्या ते श्रुत्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयज्ञं ।

मासां विधानमदधा अधि द्यवि त्वया विभिन्नं भरति प्रधिं पिता ॥ ६ ॥

एता । त्या । ते । श्रुत्यानि । केवला । यत् । एकः । एकै । अकृणोः । अयज्ञं ।

मासां । विऽधानं । अदधाः । अधि । द्यवि । त्वया । विऽभिन्नं । भरति । प्रऽधिं । पिता ॥ ६ ॥

हे इंद्र त्या तानि ते तव त्वदीयानि वीर्यकर्माण्येतैतान्येव केवला केवलानि श्रुत्यानि श्रोतव्यानि स्तुत्यर्हाणि । नान्यदीयानि । कानि पुनस्तानि । एकोऽसहायस्त्वमेकं प्रधानभूतमयज्ञं यज्ञरहितमसुरमकृणोरहिंसीरिति यदेतदेकं कर्म । कृवि हिंसाकरणयोः । अत्र हिंसार्थः । इदित्त्वानुम् । धिन्विकृण्वोरच्चेत्युप्रत्ययोऽकारांतादेशश्च । तस्य लोपे सति स्थानिवद्भावाल्लघूपधगुणाभावः । तथा मासां मासानां । पद्विन्त्यादिना मासशब्दस्य मासभावः । ऊडिदमित्यादिना विभक्तेरुदात्तत्वं ।

मासानां विधानं विधातारं कर्तारं सूर्यमधि द्यवि द्युलोक उपर्यद्धाः । आधारयः । विपूर्वाहधातेः कृत्यल्युटो बहुलमिति कर्तरि ल्युट् । इदमपरं कर्म । तथा पिता पालको द्युलोको विभिन्नं विदारितं वृत्रादिभक्तं प्रधिं रथचक्रस्य पार्श्वं । पार्श्व-फलके प्रधी इत्युच्येते । ईदृशं सूर्यरथसंबन्धिनं प्रधिमन्यैर्धारयितुमशक्यं त्वयैव भरति । धारयति । इदमपरं कर्म । एतत्प्रभृतीनि त्वया कृतानि कर्माणि परेषा-मसाधारणानि सर्वदाम्नातव्यानीत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे षड्विंशो वर्गः ॥

सूर्यरश्मिरिति षडृचमेकादशं सूक्तं त्रैष्टुभं । विश्वावसुर्नाम गंधर्वं ऋषिः । स च पूर्वेण तृचेन सवितारं स्तुतवान् उत्तरेण स्वात्मानं । अतः प्रथमतृचस्य सविता देवता द्वितीयस्य गंधर्वः । तथा चानुक्रांतं । सूर्यरश्मिर्देवगंधर्वो विश्वावसुरात्मा-नमस्तौत्पूर्वार्धे सवितारमिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात्सविता ज्योतिरुदयाँ अजस्रं ।

तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान्संपश्यन्विश्वा भुवनानि गोपाः ॥ १ ॥

सूर्यऽरश्मिः । हरिऽकेशः । पुरस्तात् । सविता । ज्योतिः । उत् । अयान् । अजस्रं ।

तस्य । पूषा । प्रऽसवे । याति । विद्वान् । संऽपश्यन् । विश्वा । भुवनानि । गोपाः ॥ १ ॥

सूर्यरश्मिः । उषसः प्रादुर्भावानंतरं सूर्यस्योदयात्पूर्वं यः कालस्तस्य कालस्या-भिमानी देवः सवितेत्युच्यते । सूर्यरश्मिः सूर्यस्य सर्वस्य प्रेरकस्यादित्यस्य रश्मिरेव रश्मिर्यस्य स तथोक्तः । हरिकेशः । हरयो हरणशीला हरितवर्णा वा केशाः केशस्थानीयाः प्रकाशमाना वा दीप्त्रयो यस्येदृशः सविता सर्वस्य प्रेरको देवः पुर-स्तात्पूर्वस्यां दिश्यजस्रमनवरतं ज्योतिस्तेज उदयान् । उद्याति । उद्गमयति । याते-रंतर्भावितव्यर्थोच्छांसो लङ् । व्यत्ययेन बहुवचनं । संहितायां दीर्घादटि समा-नपाद इति नकारस्य रुत्वं । आतोऽटि नित्यमिति सानुनासिक आकारः । तस्य सवितुः प्रसवे प्रेरणेऽनुज्ञायां सत्यां विद्वाञ्ज्ञानगोपा गोपायिता रक्षिता पूषा पो-षको देव आदित्यो याति । नभसि गच्छति । किं कुर्वन् । विश्वा विश्वानि सर्वाणि भुवनानि भूतजातानि संपश्यन् । सम्यक् प्रकाशयन् ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

नृचक्षा एष दिवो मध्य आस्त आपप्रिवानोदसी अंतरिक्षं ।

स विश्वाचीरभि चष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुं ॥२॥

नृचक्षाः । एषः । दिवः । मध्ये । आस्ते । आपप्रिऽवान् । रोदसी इति । अंतरिक्षं ।

सः । विश्वाचीः । अभि । चष्टे । घृताचीः । अन्तरा । पूर्वं । अपरं । च । केतुं ॥२॥

नृचक्षा नृन्मनुष्यान्पश्यन् यद्वा नृभिर्नेतृभी रश्मिभिः प्रकाशमान एष सविता दिवो द्युलोकस्य मध्य आस्ते । निषीदति । किं कुर्वन् । रोदसी द्यावापृथिव्यावंतरिक्षं चापप्रिवान् स्वतेजसापूरयन् । प्रा पूरणे । अस्माच्छांदसी लिट् । कसुश्चेति तस्य कसुरादेशः । वस्वेकाजाद्वसामितीडागमः । स देवो विश्वाचीर्विश्वमंचंतीः सर्वव्यापिनीः प्राच्यादिमहादिशोऽभि चष्टे । प्रकाशयति । तथा घृताचीर्घृतं दीपं रूपमंचंतीराग्रेय्यादिविदिशश्च प्रकाशयति । अंचतेः क्लिनंतादंचतेश्चोपसंख्यानमिति डीप् । ततो भसंज्ञायामच इत्याकारलोपे चाविति दीर्घत्वं । उदात्तनिवृत्तिस्वरेण डीप् उदात्तत्वे प्राप्ते चाविति पूर्वस्याच उदात्तत्वं । तथा पूर्वं पूर्वभागं केतुं प्रज्ञापनीयमपरं पृष्ठभागं चांतरांतरालं चाभि चष्टे । प्रकाशयति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

रायो बुधः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चष्टे शचीभिः ।

देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे धनानां ॥३॥

रायः । बुधः । संऽगमनः । वसूनां । विश्वा । रूपा । अभि । चष्टे । शचीभिः ।

देवऽइव । सविता । सत्यऽधर्मा । इन्द्रः । न । तस्थौ । संऽअरे । धनानां ॥३॥

रायो धनस्य बुधो बंधको मूलभूतो वा । ऊडिदमित्यादिना रैशब्दाद्विभक्तेरुदात्तत्वं । तथा वसूनां धनानां संगमनः संगमयिता प्रापयितेदृशः सविता शचीभिर्दीप्तिभिर्विश्वा रूपा सर्वाणि रूपाणि निरूपणीयानि पदार्थजातान्यभि चष्टे । अभिपश्यति । प्रकाशयति । अपि च देव इवायं सविता सावको देवः सत्यधर्मा सत्यमवितथं धर्म धारणं धारणहेतुभूतं कर्म वा यस्य तादृशो भवति । तथेन्द्रो न इन्द्र इव धनानां समरे संयामे सम्यक्प्रापणे तस्थौ । अयं सवितोद्युक्तः सन् तिष्ठति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

वि॒श्वाव॑सुं सोम गंध॑र्वमापो द॒ह॒शु॒षी॒स्त॒ह॒तेना॒ व्या॒यन् ।

तद॒न्व॒वैदि॑द्रो ररहा॒ण आ॑सां परि॒ सूर्य॑स्य परि॒धीर॑पश्यत् ॥४॥

वि॒श्वऽव॑सुं । सोम । गंध॑र्व । आपः । द॒ह॒शु॒षीः । तत् । ऋ॒तेन॑ । वि । आ॒यन् ।

तत् । अ॒नुऽअ॒वैत् । इं॒द्रः । र॒रहा॒णः । आ॑सां । परि॒ । सूर्य॑स्य । परि॒ऽधीन् । अ॒प॒श्यत् ॥४॥

हे सोम त्वया सहितं गंधर्वं गीतरूपां गां शब्दं धारयंतं विश्वावसुमेतत्संज्ञं मां । उत्तरत्र तच्छब्दश्रुतेर्यच्छब्दाध्याहारः । यदापो वसतीवर्याख्या दहशुषीर्दृष्टव्यः । दृशेर्लिटः कसुः । उगितश्चेति डीप् । वसोः संप्रसारणमिति संप्रसारणं । जसि वा छंदसीति पूर्वसवर्णदीर्घः । तत्तदानीमृतेन यज्ञेन हेतुना व्यायन् । विविधमगच्छ-
न्यष्टजनाः । तन्नमनमासामपां ररहाणो गमयितेन्द्रोऽन्ववैत् । अन्वबुध्यत । बुद्ध्वा
च कुच यज्ञः प्रवृत्त इति सूर्यस्य परिधीन्परितो धीयमानान्प्राच्यादिदिग्विभा-
गान्पर्यपश्यत् । परितो दृष्टवान् ॥

॥ अथ पंचमी ॥

वि॒श्वाव॑सुर॒भि तन्नो॑ गृणातु दि॒व्यो गंध॑र्वो रज॑सो वि॒मानः॑ ।

यद्वा॑ घा स॒त्यमु॑त यन्न वि॒द्म धि॒यो हि॒न्वा॒नो धि॒य॒ इन्नो॑ अ॒व्याः ॥५॥

वि॒श्वऽव॑सुः । अ॒भि । तत् । नः । गृ॒णातु॑ । दि॒व्यः । गंध॑र्वः । रज॑सः । वि॒ऽमानः॑ ।

यत् । वा॒ । घा॒ । स॒त्यं । उ॒त । यत् । न । वि॒द्म । धि॒यः । हि॒न्वा॒नः । धि॒यः । इत् । नः । अ॒व्याः ॥५॥

विश्वावसुर्गंधर्वो नोऽस्माकं तदभि गृणातु । अभिमुखं ब्रवीतु । गृ शब्दे ।
क्रियादिकः । प्वादित्वाङ्गस्वः । कीदृशः । दिव्यः । दिवि भवः । तथा रजस उदकस्य
विमानो निर्माता । किं पुनस्तत् । यद्वा घ यच्च खलु सत्यमवितथं यथार्थफलं
कर्मजातं । उत्तशब्दश्चार्थः । यच्च न विद्म न जानीमस्तदुभयं ब्रवीन्नित्यर्थः । ऋचि
तुनुघेत्यादिना घशब्दस्य सांहितिको दीर्घः । शिष्टः पादः प्रत्यक्षकृतः । हे विश्वा-
वसो धियः कर्माणि हिन्वानः सोमेन प्रवर्धयन् । हि गतौ वृद्धौ च । यद्वा धियः
स्तुतीर्हिन्वानः प्राप्नुवन् नोऽस्माकं धिय इत्कर्माण्येव बुद्धीरेव वाव्याः । रक्ष ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

सस्त्रिमविन्दचरणे नदीनामपावृणोदुरो अश्मव्रजानां ।

प्रासां गंधर्वो अमृतानि वोचदिन्द्रो दक्षं परि जानादहीनां ॥ ६ ॥

सस्त्रिं । अविन्दत् । चरणे । नदीनां । अप । अवृणोत् । दुरः । अश्मऽव्रजानां ।

प्र । आसां । गंधर्वः । अमृतानि । वोचत् । इन्द्रः । दक्षं । परि । जानात् । अहीनां ॥ ६ ॥

सस्त्रिं । अङ्गिः संस्त्रातं प्रकर्षेण सर्वस्य जगतः स्नापयितारं मेघं । स्ना शौचे । आहगमहन इति किन्प्रत्ययः । लिङ्गवाह्विर्वचनं । नदीनां शब्दकारिणीनामपां चरणे संचरणस्थानेऽंतरिक्षेऽविन्दत् । इन्द्रोऽलभत । लब्ध्वा चाश्मव्रजानां । अश्मा व्याप्तो मेघः । तत्र व्रजंतीनां । यद्वा मेघो व्रजो गोष्ठं निवासस्थानं यासां तादृशीनामपां दुरो द्वाराणि मेघान्निर्गमनप्रदेशानपावृणोत् । अपावृतवान् । यद्वा । अश्मसु शिलासु व्रजंतीनां गच्छंतीनां व्याप्तगमनानां वा नदीनां गंगायमुनादीनां चरणे संचरणे प्रवहणनिमित्तभूते सति तदर्थमिन्द्रः सस्त्रिं मेघमविन्दत् । अलभत । लब्ध्वा चांतर्गतानामपां निर्गमसाधनानि मेघस्य दुरो द्वाराण्यपावृणोत् । अपावृतवान् । तथासां नदीनाममृतान्यमरणसाधकान्युदकानि गंधर्वो गोर्वजस्य धर्ता विश्वावसुरूपेण वर्तमान इन्द्रः प्रावोचत् । प्रब्रवीति । प्रवोदुमनुजानाति । तथा दक्षं । दक्षत्युदकं प्रयच्छतीति दक्षो वर्षणसमर्थो मेघः । तादृशं मेघमहीनां मेघानां मध्ये परि जानात् । परितः सर्वतो जानाति । ज्ञा अवबोधने । लेट्यडागमः । ज्ञाजनोर्जेति जादेशः ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे सप्तविंशो वर्गः ॥

अग्ने तवेति षडृचं द्वादशं सूक्तं । पावकगुणविशिष्टोऽग्निर्ऋषिः । ऋद्धाग्निर्देवता । आद्या विष्टारपंक्तिरष्टकद्विद्वादशाष्टकवती । अथ तिस्रः सतोबृहत्योऽयुजौ जागताविति लक्षणोपेताः । पंचम्युपरिष्टाज्ज्योतिः । षष्ठी चिष्टुप् । तथा चानुक्रांतं । अग्ने तवाग्निः पावक आग्नेयं विष्टारपंक्तिस्तिस्रः सतोबृहत्य उपरिष्टाज्ज्योतिरिति ॥ महाव्रत आग्निमारुतशस्त्र इदं सूक्तं स्तोत्रियानुरूपार्थं । तथैव पंचमारण्यके सूचितं ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अग्ने तव अवो वयो महिं भाजंते अर्चयो विभावसो ।

बृहन्नानो शर्वसा वाजमुक्थ्यं दधासि दाशुषे कवे ॥ १ ॥

अग्ने । तव । अवः । वयः । महि । भाजंते । अर्चयः । विभावसो इति विभाऽवसो ।
बृहन्नानो इति बृहत्ऽभानो । शवसा । वाजं । उक्थ्यं । दधासि । दाशुषे । कवे ॥ १ ॥

हे अग्ने तव वयोऽन्नं अवः अवणीयं प्रशस्यं । हविरात्मकस्य तस्य मंचसंस्कृ-
तत्वेन प्रशस्तत्वात् । अन्नेषु मध्ये तवैवान्नं श्रेष्ठमित्यर्थः । हे विभावसो विशिष्टा
दीप्तिर्विभा । सैव वसुधनं यस्य तादृशाग्नेऽर्चयो दीपयो महि महद्बहुलं भाजंते ।
दीप्यंते । भाजू दीप्नो । अनुदात्तेत् । भौवादिकः । हे बृहन्नानो प्रौढदीप्ते कवे क्रांत-
दर्शिन्यग्ने । एवं महानुभावस्त्वं शवसा बलेनोपेतमुक्थ्यं प्रशस्यं । यद्वोकथो यज्ञः ।
तद्योग्यं वाजमन्नं दाशुषे हवींषि दत्तवते यजमानाय दधासि । ददासि । प्रयच्छसि ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुना ।

पुचो मातरा विचरन्नुपावसि पृणक्षि रोदसी उभे ॥ २ ॥

पावकऽवर्चाः । शुक्रऽवर्चाः । अनूनऽवर्चाः । उत् । इयर्षि । भानुना ।

पुचः । मातरा । विऽचरन् । उप । अवसि । पृणक्षि । रोदसी इति । उभे इति ॥ २ ॥

पावकवर्चाः शोधकदीप्तिः शुक्रवर्चा निर्मलतेजस्कोऽनूनवर्चाः संपूर्णतेजस्कः ।
हे अग्ने ईदृशस्त्वं भानुना तेजसोदियर्षि । उद्गच्छसि । ऋ सृ गतौ । जौहोत्यादिकः ।
अर्तिपिपत्योश्चेत्यभ्यासस्येत्वं । स त्वं पुचः सन् मातरा मातृभूते अरण्यौ विचरन्
यागावसाने विशेषेण प्राप्नुवन् उपावसि । उपगतान्यजमानानक्षसि । तथोभे
रोदसी द्यावापृथिव्यौ पृणक्षि । संयोजयसि । हविषा द्युलोकं वृष्ट्येमं लोकं च
पूरयसीत्यर्थः । पृची संपर्के । रौधादिकः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मंदस्व धीतिभिर्हितः ।

त्वे इषः सं दधुर्भूरिवर्षसश्चिचोतयो वामजाताः ॥ ३ ॥

ऊर्जः । नपात् । जातऽवेदः । सुशस्तिऽभिः । मंदस्व । धीतिऽभिः । हितः ।

त्वे इति । इषः । सं । दधुः । भूरिऽवर्षसः । चिचऽऊतयः । वामऽजाताः ॥ ३ ॥

हे ऊर्जो नपादूर्जोऽन्नस्य पार्थिवस्यारण्यादेः पुत्र हे जातवेदो जातानां वेदि-
तरग्ने सुशस्तिभिरस्माभिः क्रियमाणैर्मंदस्व । मोदस्व । तथा धीतिभिः कर्मभि-

रस्माभिः क्रियमाणैरग्निहोत्रादिभिः कर्मभिर्हितः सुहितस्तृप्नो भव । अपि च भूरि-
वर्षसः । वर्ष इति रूपनाम । बहुविधरूपाश्चित्रोतयः । चित्रा विचित्रोतिस्तृप्निर्यासां
तास्तथोक्ताः । वामजाताः । वामं वननीयं जातं जन्म यासां तादृशीरिषोऽन्नानि
हविल्लक्षणाणि ते त्वयेव सं दधुः । संदधति । सम्यग्जुहति यजमानाः । यद्वा भूरि-
वर्षस इत्यादिकं कर्तृविशेषणं । तदानीं चित्रोतय इत्यस्य विचित्ररक्षा इति योज्यं ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

इरज्यन्त्रे प्रथयस्व जंतुभिरस्मे रायो अमर्त्य ।

स दर्शतस्य वपुषो वि राजसि पृणक्षि सानसिं क्रतुं ॥४॥

इरज्यन् । अग्ने । प्रथयस्व । जंतुऽभिः । अस्मे इति । रायः । अमर्त्य ।

सः । दर्शतस्य । वपुषः । वि । राजसि । पृणक्षि । सानसिं । क्रतुं ॥४॥

हे अग्ने जंतुभिर्जातैः शत्रुभिः सहेरज्यन् ईर्यन् । स्पर्धा कुर्वन् । इरज् ईर्यायां ।
कंडादिः । यद्वा । इरज्यतिरैश्वर्यकर्मा । जंतुभिर्जायमानैरात्मीयैस्तेजोभिरिरज्यन्
ईश्वरो भवन् हे अमर्त्य मरणरहिताग्नेऽस्मे अस्माकं । सुपां सुलुगिति षष्ठ्याः
शेअदेशः । रायो धनानि प्रथयस्व । विस्तारय । रयिश्छाच्छसः स्थाने व्यत्ययेन
जस् । शसो वा व्यत्ययेनोडिदमिति विभक्त्युदात्तत्वं न क्रियते । स त्वं दर्शतस्य
दर्शनीयस्य वपुषस्तेजोमयस्य शरीरस्य वि राजसि । तृतीयार्थे षष्ठी वा । ईदृशेन
शरीरेण विशेषेण दीप्यसे । यद्वा राजतिरैश्वर्यकर्मा वपुरिति च रूपनाम । दर्शनीयेन
रूपेण वि राजसि । विशेषेणेशिषे । अत एव सानसिं संभजनीयं क्रतुं कर्म पृणक्षि ।
अस्माभिः संपर्चयसि । फलेन वा संयोजयसि ॥

॥ अथ पंचमी ॥

इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयंतं राधसो महः ।

रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिं रयिं ॥५॥

इष्कर्तारं । अध्वरस्य । प्रऽचेतसं । क्षयंतं । राधसः । महः ।

रातिं । वामस्य । सुऽभगां । महीं । इषं । दधासि । सानसिं । रयिं ॥५॥

इष्कर्तारं निष्कर्तारं । छांदसो वर्णलोपः । अध्वरस्य यज्ञस्य निष्कर्तारं संस्कर्तारं
प्रचेतसं प्रकृष्टज्ञानं महो महतो राधसो धनस्य क्षयंतमीश्वरं । क्षयतिरैश्वर्यकर्मा ।

वामस्य वननीयस्य धनस्य रातिं दातारं । रातेः कर्तरि क्तिच् । ईदृशं त्वां स्तुम
इति शेषः । स त्वं सुभगां सौभाग्योपेतां महीं महतीमिषमन्नं सानसिं संभक्त्यं
रयिं धनं च दधासि । स्तोतृभ्यो ददासि ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

ऋतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निं सुन्नायं दधिरे पुरो जनाः ।

श्रुत्कर्णे सप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा ॥ ६ ॥

ऋतऽवानं । महिषं । विश्वऽदर्शतं । अग्निं । सुन्नायं । दधिरे । पुरः । जनाः ।

श्रुतऽकर्णे । सप्रथऽतमं । त्वा । गिरा । दैव्यं । मानुषा । युगा ॥ ६ ॥

ऋतावानं सत्यवतं यज्ञवतं वा । छंदसीवनिपाविति मत्वर्थीयो वनिप् । महिषं
महांतं पूज्यं वा विश्वदर्शतं विश्वैः सर्वैर्दर्शनीयं । यद्वा विश्वं दर्शनं यस्य । बहुव्रीहौ
विश्वं संज्ञायामिति पूर्वपदांतोदात्तत्वं । ईदृशमग्निं सुन्नाय सुखार्थं जना ऋत्विग्य-
जमानरूपाः पुरो दधिरे । पुरो दधते । सर्वकर्मभ्यः पुरस्ताद्धारयन्ति । यद्वा पुरः
पुरस्तात्पूर्वस्यां दिश्याहवनीयरूपेण धारयन्ति । पुरोऽर्धर्चः प्रत्यक्षकृतः । अपि च
हे अग्ने श्रुत्कर्णे श्रुत् स्तुतीः सम्यक् शृण्वन्कर्णः श्रोत्रेन्द्रियं यस्य तादृशं सप्रथस्तम-
मतिशयेन प्रख्यातं । यद्वा सर्वतो विस्तर्यमाणं दैव्यं देवानां हविर्वोदृत्वेन संबं-
धिनमीदृशं त्वा त्वां मानुषा मानुषाणि मनोरपत्यानि युगा युगानि युगलानि
पत्नीयजमानरूपाणि गिरा स्तुत्या स्तुवंतीति शेषः ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमेऽष्टाविंशो वर्गः ॥

अग्न इति षडृचं त्रयोदशं सूक्तं । तापसगुणविशिष्टस्याग्नेरार्षं वैश्वदेवमानुष्टुभं ।
तथा चानुक्रांतं । अग्नेऽग्निस्तापसो वैश्वदेवमानुष्टुभं हीति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अग्ने अच्छा वदेह नः प्रत्यङ्गः सुमना भव ।

प्र नो यच्छ विशस्पते धनदा असि नस्त्वं ॥ १ ॥

अग्ने । अच्छ । वद । इह । नः । प्रत्यङ् । नः । सुऽमनाः । भव ।

प्र । नः । यच्छ । विशः । पते । धनऽदाः । असि । नः । त्वं ॥ १ ॥

हे अग्ने इहासिन्देहे नोऽस्मानच्छ वद । आभिमुख्येन प्रियं ब्रूहि । तथा प्रत्यङ्

अस्मान्प्रत्यंचन् सुमनाः शोभनमनस्को भव । हे विशस्पते यजमानलक्षणायाः
प्रजायाः पालयितर्नोऽस्मभ्यं प्र यच्छ धनानि प्रदेहि यतस्त्वं नोऽस्माकं धनदा
असि धनानां दाता भवसि ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

प्र नो यच्छत्वर्यमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।

प्र देवाः प्रीत सूनृता रायो देवी ददातु नः ॥२॥

प्र । नः । यच्छतु । अर्यमा । प्र । भगः । प्र । बृहस्पतिः ।

प्र । देवाः । प्र । उत । सूनृता । रायः । देवी । ददातु । नः ॥२॥

अर्यमारीणां नियन्तार्याणां निर्माता वैतत्संज्ञो देवी नोऽस्मभ्यं प्र यच्छतु धनं ।
तथा भग एतत्संज्ञको देवश्च प्रयच्छतु । बृहस्पतिश्च प्रयच्छतु । सर्वे देवाश्च प्रयच्छंतु ।
उतापि च सूनृता प्रियसत्यवायूपा देवी देवनशीला सरस्वती रायो धनानि नो
ऽस्मभ्यं प्र ददातु । ऊडिदमित्यादिना रायो विभक्तिरुदात्ता ॥

॥ अथ तृतीया ॥

सोमं राजानमवसेऽग्निं गीर्भिर्हवामहे ।

आदित्यान्विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिं ॥३॥

सोमं । राजानं । अवसे । अग्निं । गीःऽभिः । हवामहे ।

आदित्यान । विष्णुं । सूर्यं । ब्रह्माणं । च । बृहस्पतिं ॥३॥

राजानं राजमानमीश्वरं वा सोममग्निं च गीर्भिः स्तुतिभिरवसे रक्षणार्थं हवा-
महे । आह्वयामहे । तथादित्यानदितेः पुत्रान् मित्रादीन् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं प्रजापतिं
बृहस्पतिं च रक्षणार्थमाह्वयामहे ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

इन्द्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।

यथा नः सर्वे इज्जनः संगत्यां सुमना असत् ॥४॥

इन्द्रवायू इति । बृहस्पतिं । सुऽहवा । इह । हवामहे ।

यथा । नः । सर्वः । इत् । जनः । संऽगत्यां । सुऽमनाः । असत् ॥४॥

इंद्रश्च वायुश्चंद्रवायू । उभयच वायोः प्रतिषेधो वक्तव्य इत्यानङः प्रतिषेधः ।
नोत्तरपदेऽनुदात्तादाविति देवताद्वन्द्वे चेति प्राप्तस्योभयपदप्रकृतिस्वरस्य निषेधः ।
समासस्येत्यंतोदात्तत्वं । बृहस्पतिं बृहतां देवानां पालकं । तद्बृहतोः करपत्योरिति
सुट्त्तलोपौ । वनस्पत्यादित्वादुभयपदप्रकृतिस्वरत्वं । सुहवा सुहवौ सुह्वानाविंद्रवायू
बृहस्पतिं चेहास्मिन्कर्मणि हवामहे । आह्वयामहे । यथा नोऽस्माकं सर्व इत् सर्व
एव जनः संगत्यां संगमने धनस्य प्राप्तौ सुमना असत् । शोभनमनस्को भवेत्
तथाह्वयामह इत्यर्थः । अस्तेर्लेट्यडागमः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अ॒र्य॒म॒णं॑ बृ॒ह॒स्प॒ति॒मि॒न्द्रं॑ दा॒नाय॑ चोदय ।

वा॒तं वि॒ष्णुं॑ सर॒स्वतीं॑ स॒वि॒तारं॑ च वा॒जिनं॑ ॥ ५ ॥

अ॒र्य॒म॒णं॑ । बृ॒ह॒स्प॒तिं॑ । इ॒न्द्रं॑ । दा॒नाय॑ । चो॒दय॑ ।

वा॒तं । वि॒ष्णुं॑ । सर॒स्वतीं॑ । स॒वि॒तारं॑ । च॒ । वा॒जिनं॑ ॥ ५ ॥

हे स्तोतः अर्यमादीन् देवान्दानाय धनप्रदानाय चोदय । स्तुत्या प्रेरय । तथा वातं
वायुं विष्णुं सरस्वतीं वाजिनमन्त्रवंतं बलवंतं वा सवितारं च दानाय प्रेरय ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

त्वं नो॑ अ॒ग्ने अ॒ग्नि॒भिर्ब्र॒ह्म॑ य॒ज्ञं च॑ वर्धय ।

त्वं नो॑ दे॒वता॑तये रा॒यो दा॒नाय॑ चोदय ॥ ६ ॥

त्वं । नः॑ । अ॒ग्ने । अ॒ग्नि॒ऽभिः॑ । ब्र॒ह्म॑ । य॒ज्ञं । च॒ । वर्ध॑य ।

त्वं । नः॑ । दे॒वऽता॑तये । रा॒यः । दा॒नाय॑ । चो॒दय॑ ॥ ६ ॥

हे अग्ने त्वमग्निभिस्त्वद्विभूतिभूतैरन्यैरग्निभिः सार्धं नोऽस्माकं ब्रह्म स्तोत्रं यज्ञं च
वर्धय । तथा त्वं नोऽस्माकं देवतातये । यज्ञनामैतत् । यागार्थं रायो धनस्य दानाय
प्रदानाय चोदय । दातृन्प्रेरय ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तम एकोनत्रिंशो वर्गः ॥

अयमग्र इत्यष्टचं चतुर्दशं सूक्तमाग्नेयं । शार्ङ्ग इति पक्षिविशेषस्याख्या । शार्ङ्ग-
जातयो जरितृप्रभृतयश्चत्वारश्चतुर्णां वृचानां क्रमेण द्रष्टारः । आदितो द्वे जगत्यौ ।

अथ चतस्रस्त्रिष्टुभः । ततो वे अनुष्टुभौ । तथा चानुक्रांतं । अयमष्टौ वृचाः शार्ङ्ग
जरिता द्रोणः सारिसृङ्गः स्तंबमित्रश्चाग्नेयमाद्ये जगत्यौ चतस्रस्त्रिष्टुभः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अयमग्ने जरिता ते अभूदपि सहसः सूनो न ह्यन्यदस्त्यायं ।

भद्रं हि शर्मं त्रिवरूथमस्ति त आरे हिंसानामप दिद्युमा कृधि ॥१॥

अयं । अग्ने । जरिता । ते इति । अभूत् । अपि । सहसः । सूनो इति । न हि । अन्यत् ।
अस्ति । आयं ।

भद्रं । हि । शर्मं । त्रिवरूथं । अस्ति । ते । आरे । हिंसानां । अप । दिद्युं । आ । कृधि ॥१॥

हे अग्ने ते त्वयि । सुपां सुलुगिति सप्तम्याः शेआदेशः । अयमृषिर्जरिता स्तोता-
भूदपि । अपिशब्दः संभावनायां । इदानीं स्तोतृत्वेन संभाव्यते । तत्र कारणमाह ।
हे सहसः सूनो बलस्य पुत्र त्वत्तोऽन्यदाप्यमाप्तव्यं न ह्यस्ति । न खलु विद्यते ।
अतः प्राप्तव्यं त्वामेव स्तुत्या प्राप्नोमि । भद्रं कल्याणं त्रिवरूथं दुःखत्रयस्य निवारकं
शर्मं सुखं हि यस्मात्ते तवास्ति विद्यते । अथवा शोभनं त्रिवरूथं त्रिभूमिकं गृहं
तवास्ति हि । अतो हिंसानां हिंस्यमानानामस्माकमारे दूरे दिद्युं दीप्यमानामा-
त्मीयां ज्वालामपा कृधि । अपाकुरु । निवारय । करोतेच्छांदसो विकरणस्य लुक् ।
श्रुशृणुपृकृवृभ्य इति हेर्धिभावः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

प्रवत्ते अग्ने जनिमा पितूयतः साचीव विश्वा भुवना न्युजसे ।

प्र सप्तयः प्र सनिषंत नो धियः पुरश्चरन्ति पशुपा इव त्मना ॥२॥

प्रऽवत् । ते । अग्ने । जनिम । पितुऽयतः । साचीऽइव । विश्वा । भुवना । नि । न्युजसे ।

प्र । सप्तयः । प्र । सनिषंत । नः । धियः । पुरः । चरन्ति । पशुपाऽइव । त्मना ॥२॥

हे अग्ने पितूयतः पितुमन्नं भक्ष्यमिच्छतस्ते तव जनिम जन्म प्रादुर्भावं प्रवत्प्र-
कृष्टमुत्कृष्टं भवति । उपसर्गाच्छांदसि धात्वर्थे इति वतिः । स त्वं साचीव सचिव
इव विश्वा विश्वानि व्याप्तानि भुवनानि भूतजातानि न्युजसे । प्रसाधयसि । वशी-
करोषीत्यर्थः । सप्तयः सर्पणशीला नोऽस्माकं धियः स्तुतयस्तादृशं त्वां प्र सनिषंत ।
प्रकर्षेण संभजते । एकः प्रशब्दः पूरकः । यद्वा सप्तयः । लुप्तोपममेतत् । सर्पणशीला

अथा यथाजिं प्रकर्षेण संभजंते तथास्मदीया धिय इत्यर्थः । अनंतरं पुरस्तात् पुर-
स्तात् त्मनात्मना स्वयमेव चरंति । व्याप्य वर्तते । पशुपा इव । यथा पशूनां
पालका गोपालाः पालयितव्यानां पुरस्तात्संचरंति तद्वत् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

उत वा उ परि वृणस्मि बप्सद्बहोरम् उलपस्य स्वधावः ।

उत खिल्या उर्वराणां भवंति मा ते हेतिं तविषीं चुक्रुधाम ॥३॥

उत । वै । ऊं इति । परि । वृणस्मि । बप्सत् । बहोः । अग्ने । उलपस्य । स्वधाऽवः ।

उत । खिल्याः । उर्वराणां । भवंति । मा । ते । हेतिं । तविषीं । चुक्रुधाम ॥३॥

हे स्वधावो दीप्तिमन्त्रमे बप्सद्बहन् । भस भर्त्सनदीप्तोः । जौहोत्यादिकः । शतरि
घसिभसोर्हलि चेत्युपधालोपः । नाभ्यस्ताच्छतुरिति नुमः प्रतिषेधः । बहोर्बहुल-
स्योलुपस्य तृणजातस्य । कर्मणि षष्ठी । सर्वे वनमुत वा अपि खलु परि वृणस्मि ।
परिवर्जयसि । विनाशयसि । उ इति पूरकः । उतापि चोर्वराणां । सस्याद्या भूमय
उर्वराः । तासां संबन्धिनः प्रदेशाः खिल्याः खिलाः प्राणिभिर्गंतुं योग्या भवंति ।
त्वया दग्धा इति शेषः । तविषीं महतीं ते तव हेतिं हननहेतुभूतां ज्वालां मा
चुक्रुधाम । मा क्रोधयाम । अपि तु स्तुतिभिः प्रसाधयाम । ऊतियूतीत्यादिना हन्तेः
क्तिनि हेतिरित्यन्तोदात्तो निपात्यते । चुक्रुधामेति क्रुधेर्ण्यताल्लुङि चङि रूपं ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यदुद्धतो निवतो यासि बप्सत्पृथगेषि प्रगर्धिनीव सेना ।

यदा ते वातो अनुवाति शोचिर्वर्षेव श्मश्रु वपसि प्र भूम ॥४॥

यत् । उतऽवतः । निऽवतः । यासि । बप्सत् । पृथक् । एषि । प्रगर्धिनीऽइव । सेना ।

यदा । ते । वातः । अनुऽवाति । शोचिः । वर्षाऽइव । श्मश्रु । वपसि । प्र । भूम ॥४॥

यद्यदोद्धत उद्धतानुच्छितान् निवतो नीचीनां स्तरुगुल्मादीन् हे अग्ने बप्सद्-
हन्यासि प्राप्नोषि तदानीं बह्वीभिर्ज्वालाभिः पृथक् विभिन्नः सन् एषि । गच्छसि ।
तत्र दृष्टान्तः । प्रगर्धिनीव सेना । गृधू अभिकांक्षायां । परराष्ट्रं गच्छतो राज्ञः सेना
तत्रत्यं धनजातमभिकांक्षमाणेतस्ततः संघशो गच्छति तद्वत् । वातो वायुश्च ते तव
शोचिः दीप्तिं यदा यस्मिन्कालेऽनुवात्यनुगुणं प्रवर्तते तदा श्मश्रु । श्म शरीरं । तत्र

श्रितं स्थितं केशरोमादिकं वप्नेव यथा वप्ना नापितो वपति मुंडयति तथा भूम
भूमिं प्र वपसि । प्रकर्षेण मुंडयसि । सर्वं वनं निःशेषेण दहसीत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

प्रत्यस्य श्रेणयो दहश्च एकं नियानं बहवो रथासः ।

बाहू यदग्ने अनुमर्मृजानो न्यङ्कुत्तानामन्वेषि भूमिं ॥५॥

प्रति । अस्य । श्रेणयः । दहश्चे । एकं । निऽयानं । बहवः । रथासः ।

बाहू इति । यत् । अग्ने । अनुऽमर्मृजानः । न्यङ् । उत्तानां । अनुऽएषि । भूमिं ॥५॥

अस्याग्नेर्दहतः श्रेणयो ज्वालापंक्तयः प्रति दहश्चे । प्रतिदृश्यंते । - - - । तद्वत् ।
अत्र सामर्थ्यादुपमानप्रतीतिः । हे अग्ने बाहू । तृतीयार्थे प्रथमा । बाहुभ्यां बाहु-
स्थानीयैर्ज्वालासमूहैरनुमर्मृजानः सर्वं वनं मृजञ्शोधयन् । दहन्नित्यर्थः । न्यङ्
न्यंचन् प्रह्नीभवन् उत्तानामूर्ध्वाभिमुखां भूमिं यद्यदन्वेष्यनुगच्छसि तदानीमस्य
श्रेणयो दहश्च इत्यन्वयः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

उत्ते शुष्मा जिहतामुत्ते अर्चिरुत्ते अग्ने शशमानस्य वाजाः ।

उच्छ्रंचस्व नि नम वर्धमान आ त्वाद्य विश्वे वसवः सदंतु ॥६॥

उत् । ते । शुष्माः । जिहतां । उत् । ते । अर्चिः । उत् । ते । अग्ने । शशमानस्य । वाजाः ।

उत् । श्रंचस्व । नि । नम । वर्धमानः । आ । त्वा । अद्य । विश्वे । वसवः । सदंतु ॥६॥

हे अग्ने ते तव शुष्माः शोषका ज्वाला उज्जिहतां । उद्वृच्छंतु । तथा ते तवा-
र्चिर्दीप्तिश्चोद्वृच्छंतु । शशमानस्य स्तूयमानस्य । यद्वा शश भुतगतौ । अस्मात्ताच्छी-
लिकश्चानश् । तस्य सार्वधातुकत्वे सति लसार्वधातुकत्वाभावाच्चित इत्यंतोदात्तत्व-
मेव शिष्यते । शशमानस्य सर्वं वनमभिक्रम्य शीघ्रं गच्छतस्तव वाजा वेगा हे
अग्ने उज्जिहतां । स त्वं वर्धमानः सन्नुच्छ्रंचस्व । वन उद्वृच्छस्व । श्वचि गतौ ।
भौवादिकः । इदिस्त्वान्नुम् । तथा नि नम । प्रह्नीभव । उन्नतं वृक्षादिकं प्राप्योच्छ्रितो
भव । अवनतं गुल्मादिकं प्राप्यावनतो भवेत्यर्थः । ईदृशं त्वा त्वामद्यास्मिन्काले
विश्वे सर्वे वसवो वासयितारो रश्मयो देवा वा सदंतु । आसीदंतु । प्राप्नुवंतु ।
सदेव्यत्ययेन सीदादेशाभावः । शपि प्राप्ते व्यत्ययेनाद्वा कर्तव्यः ॥

॥ अथ सप्तमी ॥

अ॒पा॒मि॒दं न्य॒यनं॑ स॒मु॒द्रस्य॑ नि॒वेश॑नं ।

अ॒न्यं कृ॒णु॒ष्वेतः॑ पंथां॒ तेन॑ या॒हि व॒शाँ अनु॑ ॥ ७ ॥

अ॒पां । इ॒दं । निऽअ॒यनं॑ । स॒मु॒द्रस्य॑ । निऽवे॒शनं॑ ।

अ॒न्यं । कृ॒णु॒ष्व । इ॒तः । पंथाँ॑ । तेन॑ । या॒हि । व॒शान् । अनु॑ ॥ ७ ॥

इत्थं खांडववनस्य दाहे प्रवृत्तमग्निं जरितृप्रभृतयः स्वात्मनो रक्षणकामास्तुष्टुवुः । इदानीं च स्तंबमित्रः स्वनिवासभूमेर्देहनाभावायाग्रेरन्यत्र गमनं प्रार्थयते । इदमस्मदीयं निवासस्थानमपामुदकानां न्ययनं । नियन्ति नितरां गच्छन्त्यस्मिन्निति न्ययनं हृदः । तथा समुद्रस्योदधेश्च निवेशनं गृहं । यथा हृदः समुद्रस्य स्थानं च यथा दग्धं न शक्यते तथा दाहयोग्यं न भवत्वित्यर्थः । इतोऽस्मादस्मदीयात्स्थानादन्यं पंथां पंथानं मार्गं हे अग्ने कृणुष्व । कुरुष्व । तेन पथा वशाननु यथाकामं याहि । गच्छ ॥

॥ अथाष्टमी ॥

आ॒य॒ने ते॒ प॒राय॑णे॒ दूर्वा॑ रो॒हंतु॑ पु॒ष्पिणीः॑ ।

हृ॒दाश्च॑ पुं॒डरी॑काणि स॒मु॒द्रस्य॑ गृ॒हा इ॒मे ॥ ८ ॥

आऽअ॒य॒ने । ते॒ । प॒राऽअ॒य॒ने । दूर्वाः॑ । रो॒हंतु॑ । पु॒ष्पिणीः॑ ।

हृ॒दाः । च॒ । पुं॒डरी॑काणि । स॒मु॒द्रस्य॑ । गृ॒हाः । इ॒मे ॥ ८ ॥

अनयापि स्वनिवासस्य दाहानर्हता प्रतिपद्यते । हे अग्ने ते तवायन आगमने परायणे परागमने वा सत्यस्यां निवासभूमौ पुष्पिणीः पुष्पवत्यो दूर्वा रोहंतु । प्ररोहंतु । तथा हृदा अशेषोदका जलाशयाश्च भवंतु पुंडरीकाणि पद्मानि च तेषु हृदेषु जायन्तां । किं बहुना । समुद्रस्य जलधेरिमेऽस्मिन्निवासप्रदेशे गृहा आश्रयभूता भवंतु । यथा समुद्रावासभूमिः कदाचिदपि न दह्यत एवं कदाचिदप्यस्मत्स्थानं न दह्यतामित्यर्थः । एतदुक्तं भवति । दूर्वाकांडप्ररोहणप्रार्थनेन स्वाश्रयस्य शीतलत्वं हृदप्रार्थनेन तृणोपशमनकारणस्य जलस्य सत्त्वं पुंडरीकसद्भावप्रार्थनेनोपभोग्यस्य फलादेः सत्ता समुद्रगृहत्वप्रार्थनेन दाहानर्हता चेत्येतत्सर्वं प्रतिपाद्यत इति ॥

॥ इत्यष्टमस्य सप्तमे त्रिंशो वर्गः ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्द निवारयन् ।

पुमर्थाश्चतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधु-
रंधरेण सायणाचार्येण विरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाश ऋक्संहि-
ताभाष्येऽष्टमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।

निर्ममे तमहं वंदे विद्यातीर्थमहेश्वरं ॥

दशमे मंडल एकादशेऽनुवाके चतुर्दश सूक्तानि व्याकृतानि । त्वं चिदिति षट् चं
पंचदशं सूक्तं संख्यपुत्रस्यात्रेराषमानुष्टुभमश्विदेवताकं । तथा चानुक्रांतं । त्वं षट्
सांख्योऽचिराश्विनमिति ॥ प्रातरनुवाकाश्विनशस्त्रयोरानुष्टुभे छंदसीदं सूक्तं । सूच्यते
हि । आ नो विश्वाभिस्त्यं चिदचिमित्यानुष्टुभं । आ० ४. १५. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

त्वं चिदचिमृतजुरमर्थमश्वं न यातवे ।

कक्षीवतं यदी पुना रथं न कृणुथो नव ॥ १ ॥

त्वं । चित् । अचिं । ऋतुऽजुरं । अर्थं । अश्वं । न । यातवे ।

कक्षीवतं । यदि । पुनरिति । रथं । न । कृणुथः । नव ॥ १ ॥

हे अश्विनौ शतद्वारे पीडायंचगृहेऽसुरैः प्रक्षिप्तो बद्धांगो योऽचिरस्ति त्वं चि-
त्तमप्यचिमृतजुरं । ऋतं स्तोत्रं यज्ञो वा । तेन जीर्यतं । सर्वदा युवयोः परिचरण-
शीलमित्यर्थः । जीर्यतेः क्षिपि बहुलं छंदसीत्युत्वं । यद्वा । ऋतेन प्राप्तेनासुरकृतो-
पद्रवेण ज्वरितं रुग्णं । ज्वर रोगे । ज्वरत्वेत्यादिना वकारस्योपधायाश्च स्थान ऊट् ।
जूरी हिंसागत्योरित्यस्माद्वा क्षिप् । अनयोः पक्षयोश्छांदसो ह्रस्वः । ईदृशं तम-
चिमर्थमर्थनीयं प्राप्तव्यं यातवे गंतुं युवां कृतवन्तौ । तत्र दृष्टांतः । अश्वं न । यथाश्वो
बंधनाद्विमुक्तः सन् शीघ्रं गच्छत्येवमयमपि युवयोः प्रसादादसुरकृतादुपद्रवजा-
ताद्विमुच्यमानो यथास्थानमगच्छदित्यर्थः । या प्राप्तेन इत्यस्मान्नुमर्थे सेसेनिति

तवेन्द्रप्रत्ययः । यदि । अपि चेत्यर्थः । कक्षीवंतं । कक्ष्या रज्जुरश्वस्य । तद्वतं ।
 आसंदीवदष्टीवदित्यादौ निपातनात्संप्रसारणं । दीर्घतमसः पुत्रमुशिकप्रसूतमृषिं
 मंदबुद्धिं संतं युवां पुनर्नवं पुनरभिनवप्रज्ञं कृणुथः । अकृणुतं । अकुरुतं । रथं न ।
 यथा कश्चिच्छिल्पी जीर्णं रथं पुनरभिनवं करोति तद्वत् । कृवि हिंसाकरणयोश्च ।
 इदित्त्वानुम् । लङर्थे व्यत्ययेन लट् । धिन्विकृण्वोरच्चेत्युप्रत्ययः । तत्संनियोगेना-
 कारांतादेशश्च । तस्यातो लोपे सति स्थानिवद्भावाल्लघूपधगुणाभावः । सति शिष्टो
 ऽपि विकरणस्वरो लसार्वधातुकस्वरं न बाधत इति वचनात्तिङ् एव स्वरः शिष्यते ।
 निपातैर्यद्यदिहंतेति निघातप्रतिषेधः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

त्यं चिदृश्च न वाजिनमरेणवो यमन्त ।

हृहं यंथिं न वि ष्यतमचिं यविष्ठमा रजः ॥२॥

त्यं । चित् । अश्च । न । वाजिनं । अरेणवः । यं । अन्त ।

हृहं । यंथिं । न । वि । स्यतं । अचिं । यविष्ठं । आ । रजः ॥२॥

अरेणवोऽहिंस्यमानाः प्रबला असुरा वाजिनं वेगवंतमश्च नाश्वमिव यम-
 चिमन्ततातन्वत बद्धमकृषत । तनोतेर्लुङि तनिपत्योश्छंदसीत्युपधालोपः । त्यं
 चित्तं चाचिं यविष्ठं युवतमं स्तुतेर्मिश्रयितृतमं वा रजः । रजंत्यस्मिञ्जना इति
 रजो भूलोकः । रज इमं लोकमाभि हे अश्विनौ वि ष्यतं । व्यमुंचतं । हृहं स्थिरतरं
 यंथिं न यंथिमिव । यथा कश्चित्तादृशं यंथिमयत्नेन विमुंचति तथा युवां तमृ-
 षिमसुरकृताब्धनान्मोचितवंतावित्यर्थः । स्यतमिति षोऽंतकर्मणीत्यस्माल्लङि श्य-
 न्योतः श्यनीत्योकारलोपे रूपं । छांदसोऽडभावः । यद्वा । अचिं मां बंधाद्वि ष्यतं
 विमुंचतमित्युषिरसुरैर्वद्धः सन्नश्विनौ प्रार्थयते ॥

॥ अथ तृतीया ॥

नरा दंसिष्ठावचये शुभ्रा सिषासतं धियः ।

अथा हि वां दिवो नरा पुनः स्तोमो न विशसै ॥३॥

नरा । दंसिष्ठौ । अवचये । शुभ्रा । सिषासतं । धियः ।

अथ । हि । वां । दिवः । नरा । पुनरिति । स्तोमः । न । विऽशसै ॥३॥

हे नरा नरौ नेतारौ हे दंसिष्ठौ दर्शनीयतमौ शुभा शोभमानौ । ईहशौ हे
अश्विनौ अचय ऋषये मह्यं धियः कर्माणि बुद्धीर्वा सिषासतं । दातुमिच्छतं ।
षणु दाने । यद्वा । अचय इति षष्ठ्यर्थे चतुर्थी । अत्रेर्मम धियः स्तुतीः कर्माणि
वा सिषासतं । संभक्तुमिच्छतं । सेवेयामित्यर्थः । वन षण संभक्तौ । अस्मात्सनतेः
सनीतेर्वा सनि सनीवंतर्धेति विकल्पनादिदभावे जनसनखनामित्यात्वं । शुभेत्य-
स्यामंचितस्यामंचितं पूर्वमविद्यमानवदित्यविद्यमानवत्त्वेन पदादपरत्वेन पादा-
दित्वात्तिङ्गितिङ् इति निघाताभावः । अदुपदेशल्लसार्वधातुकानुदत्तत्वे सनी निच्चा-
दाद्युदात्तत्वं । अथा ह्यनंतरमेव दिवः । दीव्यतीति स्तौतीति द्यौः स्तोता । तस्य
मम स्तोमो न । नश्चद्व्यर्थे । स्तोत्रं च हे नरा नेतारावश्विनौ वां युवां पुनर्वि-
शसे । पुनरेवाद्यापि विशेषेण शंसितुं प्रभवतीति शेषः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

चिते तद्वां सुराधसा रातिः सुमतिरश्विना ।

आ यन्नः सदेने पृथौ समने पर्षथो नरा ॥४॥

चिते । तत् । वां । सुऽराधसा । रातिः । सुऽमतिः । अश्विना ।

आ । यत् । नः । सदेने । पृथौ । समने । पर्षथः । नरा ॥४॥

हे सुराधसा शोभनदानावश्विना हे अश्विनौ सुमतिः शोभना स्तुतिरस्मदीया
रातिर्हविर्दानं च तत्तस्मात्कारणाद्वां युवयोश्चिते । ज्ञानाय भवति । चिती संज्ञाने ।
अस्मात्संपदादिलक्षणो भावे क्विप् । सावेकाच इति विभक्तेरुदात्तत्वं । यद्यस्मा-
त्कारणात्सदेने यज्ञगृहे पृथौ विस्तीर्णे समने यज्ञे नोऽस्मान् हे नरा नेतारावा
पर्षथ आपूरयथोऽभितो रक्षथो वा तस्माद्युवामस्मदीयं परिचरणं ज्ञातवन्तावि-
त्यनुमीमहे । पृ पालनपूरणयोरित्यस्मात्त्वेटि सिबहुलमिति सिप् । ततः शप् ॥

॥ अथ पंचमी ॥

युवं भुज्युं समुद्र आ रजसः पार ईखितं ।

यातमच्छा पतचिभिर्नासत्या सातये कृतं ॥५॥

युवं । भुज्युं । समुद्रे । आ । रजसः । पारे । ईखितं ।

यातं । अच्छ । पतचिऽभिः । नासत्या । सातये । कृतं ॥५॥

हे अश्विनौ युवं युवां समुद्र उदधौ निमग्नं रजस उदकस्य पारे प्राप्ते तरंगसमूह ईखितं डोलायितमेवंभूतं भुज्यं तुयपुत्रमच्छाभि पतत्रिभिः पक्षोपेतैर्नौविशेषैः सहा यातं । आगतवन्तौ स्थः । आगत्य च हे नासत्या सत्यस्य नेतारौ सत्यस्वभावौ वा हे अश्विनौ सातये युवयोः संभजनाय समर्थं कृतं । पुनर्युवानं कुरुतं । करोतेर्लङि छांदसो विकरणस्य लुक् । अडभावश्च ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

आ वां सुन्नेः शंयू इव मंहिष्ठा विश्ववेदसा ।

समस्मे भूषतं नरोत्सं न पिप्युषीरिषः ॥ ६ ॥

आ । वां । सुन्नेः । शंयू इवेति शंयूऽइव । मंहिष्ठा । विश्वऽवेदसा ।

सं । अस्मे इति । भूषतं । नरा । उत्सं । न । पिप्युषीः । रिषः ॥ ६ ॥

हे विश्ववेदसा सर्वज्ञौ सर्वधनौ वा हे नरा नेतारौ वां युवां शंयू इव सुख-युक्तौ राजानाविव मंहिष्ठा दातृतमावतिशयेन पूज्यौ वा संतौ सुन्नेरस्मभ्यं दातव्यैः सुन्नेः सार्धमा । उपसर्गश्रुतेर्योग्यक्रियाध्याहारः । आ गच्छतं । यद्वोपसर्गस्य भूषतमित्यनेन संबंधः । मंहिष्ठेत्यपि संबोधनं । हे मंहिष्ठा दातृतमावुक्तगुणावश्विनौ वां युवां सुन्नेः सार्धं शंयू इवास्मे अस्मान् सम्यगा भूषतं । अभिप्राप्तुतं । भू प्राप्नौ । अस्माल्लोटि व्यत्ययेन सिप्शपौ । भूष अलंकारे । आ समन्तात्सम्यग्भूषतं । अलंकुरुतं । पिप्युषीः प्रवृद्धानीष इष्यमाणानि पयांस्युत्सं न । गोरूध इव । यथा बहुभिः पयोभिरूधोऽलंकृतं सदृश्यतेऽस्मानप्येवं बहुभिर्धनैरलंकुरुतमित्यर्थः । पिप्युषीरिति प्यायतेर्लिटः क्सुः । लिङ्गङोश्चेति पीभावः । जसि वा छंदसीति पूर्वसवर्णदीर्घः । यद्वा । उत्सः प्रवाहो यथा पिप्युषीर्वृद्धानीषोऽन्नान्यलं करोति तद्वत् ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे प्रथमो वर्गः ॥

अयं हीति षट्चं षोडशं सूक्तं तार्क्ष्यपुत्रस्य सुपर्णस्यार्धं यमगोत्रस्योर्ध्वकृशनस्य वा । आद्या गायत्री द्वितीया बृहती तृतीयाचतुर्थ्यौ गायत्र्यौ पंचमी सतोबृहती षष्ठी विष्टारपंक्तिरष्टकद्विद्वादशाष्टकवती । अनादेशपरिभाषयेदो देवता । तथा चानुक्रांतं । अयं हि तार्क्ष्यपुत्रः सुपर्णो यामायनो वोर्ध्वकृशनो गायत्री बृहती गायत्र्यौ सतोबृहती विष्टारपंक्तिरिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अयं हि ते अमर्त्य इंदुरत्यो न पत्यते ।

दक्षो विश्वायुर्वेधसे ॥ १ ॥

अयं । हि । ते । अमर्त्यः । इंदुः । अत्यः । न । पत्यते ।

दक्षः । विश्वऽआयुः । वेधसे ॥ १ ॥

हे इंद्र वेधसे विधात्रे ते तुभ्यं त्वदर्थममर्त्यो मरणरहितोऽमृतत्वप्रापकोऽयं ह्ययं खल्विंदुः सोमोऽत्यो न सततगाम्यश्च इव पत्यते । गच्छति । यद्वा पत्यतिरैश्वर्य-
कर्मा । तव स्वभूतोऽयं सोमो वेधसे विधानाय मदस्य करणयेष्टे । कीदृश इंदुः ।
दक्षः प्रवृद्धो बलहेतुर्वा विश्वायुर्विश्वैः सर्वैरेतव्यः प्राप्तव्यः । यद्वा विश्वेषामायुर्जी-
वनहेतुः । अथवायुरित्यन्नाम । सर्वैश्चरुपुरोडाशादिभिरन्नेर्हविर्भिरुपेतः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अयमस्मासु काव्यं ऋभुर्वज्रो दास्वते ।

अयं बिभर्त्यूर्ध्वकृशनं मदं मृभुर्न कृत्यं मदं ॥ २ ॥

अयं । अस्मासु । काव्यः । ऋभुः । वज्रः । दास्वते ।

अयं । बिभर्ति । ऊर्ध्वऽकृशनं । मदं । ऋभुः । न । कृत्यं । मदं ॥ २ ॥

अस्मासु स्तोतृषु काव्यः स्तुत्योऽयमिंद्र ऋभुर्दीप्तः सन्दास्वते दानयुक्ताय यज-
मानाय वज्रः शत्रूणां वर्जको भवति । यद्वा दास्वत इति षष्ठ्यर्थे चतुर्थी । अस्मासु
दास्वते दानवत इंद्रस्य वज्रः कुलिश ऋभुरू भ्रासमानो भवति । अपि चाय-
मूर्ध्वकृशनमुद्रततैक्ष्ण्यमेतत्संज्ञं वा यामायनमृषिं मदं स्तोतारं बिभर्ति । पोषयति ।
तथर्भुर्न सौधन्वनः । पुत्राणामाद्य ऋभुः । स इव कृत्यं कर्मणां कर्तारमत एव
मदं मोदयितारं यजमानं बिभर्ति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

घृषुः श्येनाय कृत्वन् आसु स्वासु वंसगः ।

अव दीधेदहीश्रुवः ॥ ३ ॥

घृषुः । श्येनाय । कृत्वन् । आसु । स्वासु । वंसगः ।

अव । दीधेत् । अहीश्रुवः ॥ ३ ॥

घृषुर्घर्षयिता दीप्नो वा स्वासु स्वकीयासु यजमानलक्षणासु प्रजासु वंसगो
वननीयगतिरेवंभूत इन्द्रः कृत्वने कर्मणां कर्त्रे । करोतेरन्येभ्योऽपि दृश्यत इति कनिप् ।
श्येनाय सुपर्णाय तार्क्ष्यपुत्राय मह्यमृषयेऽहीश्रुवोऽहीनव्यापनानहीनवृद्धीन्वास्म-
दीयान्पुत्रादीनव दीधेत् । दीपयतु । दीधीङ् दीप्तिदेवनयोः । अस्माच्छांदसे लिङि
व्यत्ययेन परस्मैपदं । यद्वा हे इन्द्र त्वदीयः सोमो घृष्ट्यादिगुणयुक्तः सन् दीप्यत
इति योज्यं ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यं सुपर्णः परावतः श्येनस्य पुत्र आभरत् ।

शतचक्रं योऽह्यो वर्तनिः ॥४॥

यं । सुऽपर्णः । पराऽवतः । श्येनस्य । पुत्रः । आ । आभरत् ।

शतऽचक्रं । यः । अह्यः । वर्तनिः ॥४॥

श्येनस्य तार्क्ष्यस्य पुत्रस्तनयः सुपर्णो यं सोमं परावतः परागताहूराद्युलोका-
दाभरदाहरत् कीदृशं । शतचक्रं । शतमिति बहुनाम । बहुधनस्य कर्तारं । मूलवि-
भुजादित्वात्कप्रत्ययः । यद्वा शतकरणसाधनं बहुयागनिष्पादनमित्यर्थः । घञर्थे
कविधानमिति कप्रत्ययः । कृजादीनां क इति द्विर्वचनं । यः सोमोऽह्योऽहेर्वृचस्य
वर्तनिर्वर्तयिता प्रेरयिता । यद्वा । अह गतौ । अह्यो गंतव्यो वर्तनिर्मार्गभूतः ।
एना वय इति वक्ष्यमाणेनैकवाक्यता ॥

॥ अथ पंचमी ॥

यं ते श्येनश्चारुमवृकं पदाभरदरुणं मानमंधसः ।

एना वयो वि तार्यायुर्जीवसे एना जागार बंधुता ॥५॥

यं । ते । श्येनः । चारुं । अवृकं । पदा । आ । आभरत् । अरुणं । मानं । अंधसः ।

एना । वयः । वि । तारि । आयुः । जीवसे । एना । जागार । बंधुता ॥५॥

हे इन्द्र ते तुभ्यं त्वदर्थं श्येनः सुपर्णः पक्षिराज्यं सोमं पदा । वचनव्यत्ययः ।
पद्भ्यामाभरद्युलोकादाहरत् । दिवं सुपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत् । ८.
१००. ८. । इति निगमांतरं । कीदृशं । चारुं शोभनं । अवृकं बाधकरहितं । अरुण-
मारोचमानमरुणवर्णं वा । अंधसोऽन्नस्य मानं यागद्वारा निर्मातारं । एनैतेनानेन

सोमेन तुभ्यं दीयमानेन वयोऽन्नं जीवसे जीवनायायुर्जीवितं च वि तारि । प्रा-
दायि । तथैनैतेनैव सोमेन बंधुता बंधुसमूहो जागार । जाग्रत्प्रबुद्धः सन्वर्तते ।
जागर्तेर्लिटि छंदसि वेति वक्तव्यं । पा० ६. १. ८. ५. । इति द्विर्वचनाभावः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

एवा तदिंद्र इंदुना देवेषु चिद्धारयाते महि त्यजः ।

क्रत्वा वयो वि तार्यायुः सुक्रतो क्रत्वायमस्मदा सुतः ॥ ६ ॥

एव । तत् । इंद्रः । इंदुना । देवेषु । चित् । धारयाते । महि । त्यजः ।

क्रत्वा । वयः । वि । तारि । आयुः । सुक्रतो इति सुऽक्रतो । क्रत्वा । अयं । अस्मत् ।

आ । सुतः ॥ ६ ॥

एवैवमुक्तेन प्रकारेण तत्तेनेंदुना सोमेन तृष्यन्निद्रो देवेषु चिद्देवेष्वस्मासु च
महि महत्त्यजस्तेजो दुःखस्य वर्जयितुं रक्षणं वा धारयाते । धारयति । शिष्टः
प्रत्यक्षकृतः । हे सुक्रतो शोभनकर्मन्निद्रं क्रत्वा क्रतुनास्माभिरनुष्ठितेन कर्मणा प्रीतेन
त्वया वयोऽन्नमायुर्जीवनं च वि तारि । अस्मभ्यं प्रादायि । योऽयमिंद्रः क्रत्वा
कर्मणा प्रज्ञानेन वास्मदस्माभिरा सुतोऽभिषुतः । यद्वास्मदस्मत्तत्त्वदाभिमुख्येन
सुतः प्रेरितस्तेनेंदुनेत्यन्वयः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे द्वितीयो वर्गः ॥

इमामिति षडृचं सप्तदशं सूक्तमिंद्राण्या आर्षं । षष्ठी पंक्तिः शिष्टा अनुष्टुभः ।
अनेन सूक्तेन सपत्न्या बाधनं प्रतिपाद्यते । अत एव सूक्तजपादिना सपत्न्या
विनाशो भवति । अतस्तद्देवताकमिदं । तथा चानुक्रांतं । इमामिंद्राण्युपनिषत्स-
पत्नीबाधनमानुष्टुभं तु पंक्त्यंतमिति ॥ अस्य सूक्तस्य विनियोगो भगवतापस्तंबेन
कस्मिंश्चित्सपत्नीघ्नप्रयोगविशेषे दर्शितः । चिः सप्तैर्यवैः पाठां परिकिरति यदि
वारुण्यसि वरुणास्त्रा निष्क्रीणामि यदि सौम्यसि सोमास्त्रा निष्क्रीणामीति ।
श्वोभूत उत्तरयोत्थायोत्तराभिस्त्विभिरभिमंच्योत्तरया प्रतिच्छन्नां हस्तयोरावध्य
शयनकाले बाहुभ्यां भर्तारं परिगृह्णीयात् उपधानलिंगया वश्यो भवति सपत्नी-
बाधनं चेति । अयमर्थः । आद्यया पाठा नामौषधिः खातव्या । ततस्त्विभिरौ-
षधेरभिमंचणं षष्ठ्यावद्धा सौषधिः । यथा भर्तारं स्पृशति तथा तस्य भर्तुरालिं-
गनमिति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

इमां खनाम्योषधिं वीरुधं बलवत्तमां ।

यया सपत्नीं बाधते यया संविन्दते पतिं ॥ १ ॥

इमां । खनामि । ओषधिं । वीरुधं । बलवत्तमां ।

यया । सऽपत्नीं । बाधते । यया । संऽविन्दते । पतिं ॥ १ ॥

इमामोषधिं पाठाख्यां वीरुधं लतारूपां बलवत्तमां स्वकार्यकरणेऽतिशयेन बलवतीं खनामि । उन्मूलयामि । ययौषध्या सपत्नीं । समान एकः पतिर्यस्याः सा सपत्नी । तामेषा वधूर्बाधते हिनस्ति । यया च पतिं भर्तारं संविन्दते सम्यगसाधारणेन लभते ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।

सपत्नीं मे परां धम पतिं मे केवलं कुरु ॥ २ ॥

उत्तानऽपर्णे । सुऽभगे । देवऽजूते । सहस्वति ।

सऽपत्नीं । मे । परां । धम । पतिं । मे । केवलं । कुरु ॥ २ ॥

हे उत्तानपर्णे । उत्तानान्यूर्ध्वमुखानि पर्णानि पत्राणि यस्यास्तादृशि हे सुभगे सौभाग्यहेतुभूते हे देवजूते देवेन सष्टा प्रेरिते हे सहस्वत्यभिभवनवति । ईदृशे हे पाठे मे मम सपत्नीं स्त्रियं परा धम । परागमय । धमतिर्गतिकर्मा । पतिं च मे ममैव केवलमसाधारणं कुरु ॥

॥ अथ तृतीया ॥

उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।

अया सपत्नी या ममाधरा साधराभ्यः ॥ ३ ॥

उत्ऽतरा । अहं । उत्ऽतरे । उत्ऽतरा । इत् । उत्ऽतराभ्यः ।

अयं । सऽपत्नी । या । मम । अधरा । सा । अधराभ्यः ॥ ३ ॥

हे उत्तर उत्कृष्टतरे पाठेऽहमुत्तरोत्कृष्टतरा भूयासं । उत्तराभ्यो लोके या उत्कृष्टतराः संति ताभ्योऽप्यहमुत्तरोत्कृष्टतरैव त्वत्प्रसादाद्भवेयं । अथानंतरं मम या सपत्नी साधराभ्यो निकृष्टाभ्योऽप्यधरा निकृष्टतरा भवतु ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

नहस्या नाम गृणामि नो अस्मिन्मते जनै ।

परामेव परावतं सपत्नीं गमयामसि ॥४॥

नहि । अस्याः । नाम । गृणामि । नो इति । अस्मिन् । रमते । जनै ।

परा । एव । पराऽवतं । सऽपत्नीं । गमयामसि ॥४॥

अस्याः सपत्न्या नाम संज्ञामपि न हि गृणामि । नैव गृह्णामि । उच्चारयामि ।
नो खलु काचिदस्मिञ्जने सपत्न्याख्ये रमते । क्रीडति । अपि च तां सपत्नीं परां
परावतमेवातिशयेन दूरदेशमेव गमयामसि । प्रापयामः । अतिशयेन भर्त्रा वि-
योजयाम इत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अहमस्मि सहमानाय त्वमसि सासहिः ।

उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नीं मे सहावहै ॥५॥

अहं । अस्मि । सहमाना । अथ । त्वं । असि । सासहिः ।

उभे इति । सहस्वती इति । भूत्वी । सऽपत्नीं । मे । सहावहै ॥५॥

हे ओषधि अहं त्वत्प्रसादात्सहमानास्मि । सपत्न्या अभिभवित्री भवामि ।
अथापि च त्वमपि सासहिरसि । तस्या अभिभवित्री भवसि । आवामुभे अपि
सहस्वती अभिभवित्र्यौ भूत्वी भूत्वा मे मम सपत्नीं सहावहै । अभिभवाम ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

उप तेऽधां सहमानामभि त्वाधां सहीयसा ।

मामनु प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु ॥६॥

उप । ते । अधां । सहमानां । अभि । त्वा । अधां । सहीयसा ।

मां । अनु । प्र । ते । मनः । वत्सं । गौःऽइव । धावतु । पथा । वाःऽइव । धावतु ॥६॥

हे पते ते तव सहमानां सपत्न्या अभिभवित्रीमिमामोषधिमुपाधां । शिरस
उपाधानं करोमि । सहीयसाभिभवितृतरेण तेनोपधानेन त्वामभ्यधां । अभितो
धारयामि । ते तव भर्तुर्मनो मामनुलक्ष्य प्र धावतु । प्रकर्षेण शीघ्रं गच्छतु । तच्च

निदर्शनद्वयमुच्यते । गौरिव । यथा गौर्वत्सं शीघ्रं गच्छति पथा निस्त्रेण मार्गेण
वारिव वारुदकं यथा स्वभावतो गच्छति तद्वत् । अनेन निदर्शनद्वयेनौत्सुक्या-
तिशयः स्वाभाविकत्वं च प्रतिपाद्यते ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे तृतीयो वर्गः ॥

अरण्यानीति षडृचमष्टादशं सूक्तमिरंमदपुत्रस्य देवमुनेरार्षं । महदरण्यमर-
ण्यानी । तद्देवताकं । आनुष्टुभं । तथा चानुक्रांतं । अरण्यात्थिरंमदी देवमुनिर-
रण्यानीं तुष्टावेति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अरण्यान्यरण्यान्यसौ या प्रेव नश्यसि ।

कथा ग्रामं न पृच्छसि न त्वा भीरिव विंदतीऽ ॥ १ ॥

अरण्यानि । अरण्यानि । असौ । या । प्रऽइव । नश्यसि ।

कथा । ग्रामं । न । पृच्छसि । न । त्वा । भीऽइव । विंदतीऽ ॥ १ ॥

हे अरण्यानि । अरण्यस्य पालयित्री काचिदधिदेवतारण्यानीति नैरुक्ताः । वैया-
करणास्तु हिमारण्ययोर्महत्त्वं इत्यरण्यस्य महत्त्वे ङीष्ं स्मरन्ति । अरण्याधिदेवते
ऽरण्यानि कांताराणि प्रति यासौ त्वं प्रेव नश्यसि । इवः संप्रत्यर्थे । नशतिः प्राप्ति-
कर्मा । अत्र व्यत्ययेन श्यन् । संप्रति रक्षणाय प्राप्नोषि । यद्वा निर्जने देशे वर्तमा-
नत्वान्नष्टेव प्रतीयसे । सा त्वं कथा कथं ग्रामं न पृच्छसि । निर्जनेऽरण्ये कथं रमसे ।
नूनं त्वा त्वां भीर्भयं न विंदति । न लभते किं । वितर्के श्रुतः । इवः संप्रत्यर्थे
परिभयार्थे वा । अत्र निरुक्तं । अरण्यान्यरण्यस्य पत्न्यरण्यमपार्षं भवति ग्रामा-
दरमणं भवतीति वा । अरण्यानीत्येनामामंचयते । यासावरण्यानि वनानि परा-
चीव नश्यसि कथं ग्रामं न पृच्छसि न त्वा भीर्विंदतीवेतीवः परिभयार्थे वा । नि०
९. ३०. । इति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

वृषारवाय वदते यदुपावति चिच्चिकः ।

आघाटिभिरिव धावयन्नरण्यानिर्महीयते ॥ २ ॥

वृषऽरवाय । वदते । यत् । उपऽअवति । चिच्चिकः ।

आघाटिभिऽइव । धावयन् । अरण्यानिः । महीयते ॥ २ ॥

वृषारवाय । वृषा सेचनसमर्थो रवः शब्दो यस्य सूक्ष्मजंतुविशेषस्य झिल्याख्यस्य स तथोक्तः । कटुकशब्दवानित्यर्थः । तस्मै वृषारवाख्याय वदते चीचीशब्दं कुर्वते चिच्चिकशीचीशब्दं कुर्वन्नन्यो जंतुर्यद्यदोपावति वृषारवाय स्वशब्दस्य प्रत्युत्तर-
रूपेण चीचीशब्दकरिण उपगच्छति । उपेत्य पालयति वा । तत्र दृष्टान्तः । आघा-
टिभिरिव । आघाटयो घाटलिकाः कांडवीणाः । ताभिर्धावयन् निषादादिसप्रस्व-
राणि शोधयन्गायक इव । तदारण्यानिः सारण्यानी महीयते । पूज्यते । इंद्रवरुणे-
त्यादिना डीष् । तत्संनियोगेनानुगागमः । छांदसो ह्रस्वः । अत एव हल्ङ्गादि-
सुलोपाभावः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

उ॒त गा॒व इ॒वा॒दं॒त्यु॒त वे॒शमे॒व दृ॒श्यते ।

उ॒तो अ॒र॒ण्या॒निः सा॒यं श॒कटी॒रिव॒ सर्ज॑ति ॥३॥

उ॒त । गा॒वःऽइ॒व । अ॒दं॒ति । उ॒त । वे॒शमे॒ऽइ॒व । दृ॒श्य॒ते ।

उ॒तो इति॑ । अ॒र॒ण्या॒निः । सा॒यं । श॒कटीःऽइ॒व । सर्ज॑ति ॥३॥

उतापि च गाव इव गवयाद्या मृगा अस्यामरण्यान्यामदंति । तृणादिकं भक्ष-
यंति । उतापि च लतागुल्मादिकं वेशमेव गृहमिव दृश्यते । उतो अपि चारण्या-
निरियमरण्यानी सायं सायंकाले । इवः संप्रत्यर्थे । संप्रति शकटीः शकटान् दावा-
द्याहरणायागतान्सर्जति । विसर्जयति । यद्वा शकटीः सर्जतीव दृश्यते । अहनि
महदरण्यं शकटीभिः प्राप्य सर्वे जना अरण्ये क्षत्रं काष्ठादिकं शकटीष्वधारोप्य
सायंकाले तस्मान्निर्गच्छन्ति । तदभिप्रायेणेदं वचनं ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

गामं॒गैष आ ह॒यति॒ दा॒र्वे॒गैषो अ॒पा॒वधी॑त् ।

वस॑न्नरण्यान्यां सा॒यम॒क्रुक्ष॑दिति॒ मन्य॑ते ॥४॥

गां । अंग॑ । एषः । आ । ह॒यति॒ । दा॒रु॒ । अंग॑ । एषः । अप॑ । अव॒धी॒त् ।

वस॑न् । अ॒र॒ण्या॒न्यां । सा॒यं । अ॒क्रुक्ष॑त् । इति॑ । म॒न्य॒ते ॥४॥

अंग हे अरण्यानि एष त्वदधिष्ठिते महारण्ये संप्रति वर्तमानो गामाह्वयति ।
एष चान्यो दाह काष्ठमपावधीत् । अपहंति । तथा सायं सायंकाले रात्रावरण्यान्यां

महारण्ये निवसन्मनुष्यो नानाविधं पक्षिमृगादिकं शब्दं शृण्वन् अक्रुक्षत्कश्चित्त-
स्करादिराक्रोशतीति भीतः सन्मन्यते । बुध्यते ॥

॥ अथ पंचमी ॥

न वा अरण्यानिर्हंत्यन्यश्चेन्नाभिगच्छति ।

स्वादोः फलस्य जग्ध्वाय यथाकामं नि पद्यते ॥ ५ ॥

न । वै । अरण्यानिः । हंति । अन्यः । च । इत् । न । अभिऽगच्छति ।

स्वादोः । फलस्य । जग्ध्वाय । यथाऽकामं । नि । पद्यते ॥ ५ ॥

न वै न खल्वरण्यानिररण्यानी हंति । तत्र निवसंतं हिनस्ति । यद्यन्यो व्याघ्र-
चौरादिर्नाभिगच्छति । तर्हि स्वादो रसवत् आम्रादेः फलस्य । द्वितीयार्थे षष्ठी । फलं
जग्ध्वाय भक्षयित्वा तत्र निवसन्पुरुषो यथाकामं यथेच्छं नि पद्यते । निगच्छति ।
वर्तते । क्त्वाप्रत्ययेऽदो जग्ध्वायऽपि किति । पा० २. ४. ३६. । इति जग्ध्वादेशः । क्त्वो
यगिति यक् ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

आंजनगंधिं सुरभिं बहून्नामकृषीवलां ।

प्राहं मृगाणां मातरं मरण्यानिमशंसिषं ॥ ६ ॥

आंजनऽगंधिं । सुरभिं । बहुऽअन्नां । अकृषिऽवलां ।

प्र । अहं । मृगाणां । मातरं । अरण्यानिं । अशंसिषं ॥ ६ ॥

आंजनगंधिं । अंजनस्येदमांजनं कस्तूर्यादि । तस्य गंध इव गंधो यस्यास्तादृशी ।
उपमानाच्चेति गंधस्येदंतादेशः । अत एव सुरभिं सौरभ्योपेतां बहून्नां बहुभिरनैर-
दनीयैः फलमूलादिभिरुपेतां । अकृषीवलां । कृषिरेषामस्तीति कृषीवलाः कर्षकाः ।
रजःकृषीत्यादिना वलच् । वल इति दीर्घः । पा० ५. २. ११२. । तैर्वियुक्तां तादृशीं
मृगाणां मातरं जनयित्रीमरण्यानिमरण्यानीमहं प्राशंसिषं । उक्तेन प्रकारेण
स्तुतवानस्मि ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे चतुर्थो वर्गः ॥

अत्र इति पंचर्चमेकोनविंशं सूक्तं शिरीषपुत्रस्य सुवेदस्य आर्षं पंचमी त्रिष्टुप्
शिष्टा जगत्यः । इन्द्रो देवता । अनुक्रम्यते हि । अत्रे पंच सुवेदाः शैरीषिस्त्रिष्टुबं-

तमिति ॥ तृतीये रात्रिपर्याये प्रशस्तुः शस्त्र इदं सूक्तं । सूचितं च । अन्ते दधामीदं
त्यत्पात्रमिन्द्रपानमिति याज्या । आ० ६.४. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अन्ते दधामि प्रथमाय मन्यवेऽहन्यवृचं नर्यं विवेरपः ।

उभे यत्त्वा भवतो रोदसी अनु रेजते शुष्मात्पृथिवी चिदद्रिवः ॥ १ ॥

अत् । ते । दधामि । प्रथमाय । मन्यवे । अहन् । यत् । वृचं । नर्यं । विवेः । अपः ।

उभे इति । यत् । त्वा । भवतः । रोदसी इति । अनु । रेजते । शुष्मात् । पृथिवी । चित् ।

अद्रिऽवः ॥ १ ॥

हे इन्द्र ते तव मन्यवे कोपाय तेजसे वा प्रथमाय मुख्याय अहधामि । अद्वा
नामादरातिशयः । तद्विषयं करोमि । यद्येन मन्युना त्वं वृचमावरकमसुरं मेघं वा
नर्यं नेतव्यमहन्ववधीः । हत्वा च तेनावृता अप उदकानि च विवेः । इमं लोकं
प्रत्यागमयः । तस्मै मन्यव इत्यन्वयः । यद्यदोभे रोदसी द्यावापृथिव्यौ त्वा त्वाम-
नुसृत्य भवतो वर्तेते । त्वदधीने अभूतामित्यर्थः । तदानीं पृथिवी चित् । पृथिवी-
त्यंतरिक्षनाम । प्रथितं विस्तीर्णमंतरिक्षमपि हे अद्रिवो वज्रवन्निद्र शुष्मात्त्वदी-
याद्बलाद्रेजते । कंपते ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

त्वं मायाभिरनवद्य मायिनं अवस्यता मनसा वृचमर्दयः ।

त्वामिन्नरो वृणते गविष्टिषु त्वां विश्वासु हव्यास्विष्टिषु ॥ २ ॥

त्वं । मायाभिः । अनवद्य । मायिनं । अवस्यता । मनसा । वृचं । अर्दयः ।

त्वां । इत् । नरः । वृणते । गोऽर्दष्टिषु । त्वां । विश्वासु । हव्यासु । इष्टिषु ॥ २ ॥

हे अनवद्यावद्यरहित प्रशस्येन्द्र त्वं मायिनं मायाविनं वृचं मायाभिर्वचना-
भिर्बुद्धिविशेषैर्वा अवस्यता अवः अवणीयं यशोऽन्नं वेच्छता मनसार्दयः । अहिं-
सीः । अपि च नरो नेतारोऽगिरसस्त्वामित्त्वामेव गविष्टिषु गवां पणिभिरपहता-
नामेषणेषु प्रापणेषु विषयभूतेषु वृणते । संभजंते । तथा विश्वासु सर्वासु हव्या-
स्वाह्वातव्यासु प्रार्थनीयास्विष्टिषु यागक्रियासु त्वामेव वृणते ॥

॥ अथ तृतीया ॥

एषु चाकंधि पुरुहूत सूरिषु वृधासो ये मघवन्नान्शुर्मघं ।

अर्चंति तोके तनये परिष्टिषु मेधसाता वाजिनमहये धने ॥३॥

आ । एषु । चाकंधि । पुरुहूत । सूरिषु । वृधासः । ये । मघऽवन् । आनऽशुः । मघं ।

अर्चंति । तोके । तनये । परिष्टिषु । मेधऽसाता । वाजिनं । अहये । धने ॥३॥

हे पुरुहूतेन्द्र एषु सूरिषा चाकंधि । अत्यर्थमभिदीपस्व । अभिकामयस्व । कनी दीप्तिकांतिगतिषु । अस्माच्चर्करीतमेतत् । हे मघवन्धनवन्निद्र ये सूरयो वृधासस्वत्पसादावर्धमानाः संतो मघं धनमानशुः प्राप्नुवन्ति । अपि च मेधसाता मेधसातौ यज्ञे वाजिनं बलवंतमन्नवंतं वेजनवंतं वा त्वां येऽर्चंति पूजयन्ति तोके पुत्रे तनये तत्पुत्रे परिष्टिषु परित इष्यमाणेष्वन्येष्वपि फलेष्वहयेऽलज्जाकरे धने च । एतेषु निमित्तेषु सत्सु त्वामेव स्तुत्यादिभिः पूजयन्तीत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

स इन्नु रायः सुभृतस्य चाकनन्मदं यो अस्य रंहं चिकेतति ।

त्वावृधो मघवन्दाश्वधरो मधू स वाजं भरते धना नृभिः ॥४॥

सः । इत् । नु । रायः । सुऽभृतस्य । चाकनन् । मदं । यः । अस्य । रंहं । चिकेतति ।

त्वाऽवृधः । मघऽवन् । दाशुऽअश्वरः । मधू । सः । वाजं । भरते । धना । नृऽभिः ॥४॥

स इत् स एव स्तोता सुभृतस्य सुष्ठु संपादितस्य रायो धनस्य । द्वितीयार्थे षष्ठी । ईदृशं धनं नु क्षिप्रं चाकनन् । कामयते । लभत इत्यर्थः । रंहं । रंहो वेगः । तदहं-मस्येन्द्रस्य मदं सोमपानजन्यं हर्षं यः स्तोता चिकेतति स्तुतिपदैर्जानाति । हे मघवन् त्वावृधस्त्वया वर्धितो दाश्वधरो दत्तयज्ञो यजमानो नृभिर्नैतृभिर्ऋत्विग्भिर्भृत्यैर्वा धना धनानि वाजमन्नं च मधू शीघ्रं भरते । संपादयति ॥

॥ अथ पंचमी ॥

त्वं शर्धीय महिना गृणान उरु कृधि मघवञ्छग्धि रायः ।

त्वं नो मित्रो वरुणो न मायी पित्वो न दस्म दयसे विभक्ता ॥५॥

त्वं । शर्धीय । महिना । गृणानः । उरु । कृधि । मघऽवन् । शग्धि । रायः ।

त्वं । नः । मित्रः । वरुणः । न । मायी । पित्वः । न । दस्म । दयसे । विऽभक्ता ॥५॥

हे इंद्र त्वं महिना महता स्तोत्रेण गृणानः स्तूयमानः सन् शर्धाय शर्धं बल-
मुरु कृधि । विस्तीर्णं कुरु । हे मघवन् रायो धनानि च शग्धि । अस्मभ्यं प्रयच्छ ।
हे दस्म दर्शनीयेन्द्र विभक्ता विशेषेण धनानां भाजयिता त्वं मित्रो वरुणो न
मित्रवद्वरुणवच्च मायी प्रज्ञायुक्तः सन् नोऽस्मभ्यं । नः संप्रत्यर्थे । संप्रति पितृ
ऽन्नानि दयसे । प्रयच्छसि ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे पंचमो वर्गः ॥

सुष्वाणास इति पंचर्चं विंशं सूक्तं वेनपुत्रस्य पृथोरार्धं चैष्टुभमैन्द्रं । अनुक्रांतं
च । सुष्वाणासः पृथुर्वैन्य इति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

सुष्वाणासं इंद्र स्तुमसि त्वा ससवांसश्च तुविनृम्णं वाजं ।

आ नो भर सुवितं यस्य चाकल्मना तनां सनुयाम त्वीताः ॥१॥

सुस्वानासः । इंद्र । स्तुमसि । त्वा । ससऽवांसः । च । तुविऽनृम्णं । वाजं ।

आ । नः । भर । सुवितं । यस्य । चाकल् । मना । तनां । सनुयाम । त्वाऽर्जताः ॥१॥

हे इंद्र सुष्वाणासः सोममभिषुतवन्तो वयं त्वां स्तुमसि । स्तुमः । हे तुविनृम्ण
बहुलधन वाजं चरुपुरोडाशादिलक्षणमन्नं ससवांसः संभक्तवन्तश्च वयं त्वां स्तुमः ।
यत एवमतो हेतोर्नोऽस्मभ्यं सुवितं सुष्टु प्राप्तव्यं शोभनं धनमा भर । आहर ।
प्रयच्छ । यद्वा यस्य यद्धनमतिप्रियत्वेन चाकल् त्वं कामयसे तद्धनमा भरेत्यर्थः ।
वयं च त्वीतास्त्वया रक्षिताः संतस्तना । धननामैतत् । विसृतानि धनानि त्मना-
त्मना स्वयमेवान्यनैरपेक्ष्येणैव सनुयाम । तव प्रसादात्समेमहि ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

ऋषस्त्वमिन्द्र शूर जातो दासीर्विशः सूर्येण सहाः ।

गुहां हितं गुह्यं गूळ्हमप्सु बिभृमसि प्रऽस्रवणे न सोमं ॥२॥

ऋषः । त्वं । इंद्र । शूर । जातः । दासीः । विशः । सूर्येण । सहाः ।

गुहां । हितं । गुह्यं । गूळ्हं । अप्सु । बिभृमसि । प्रऽस्रवणे । न । सोमं ॥२॥

हे शूर शौर्यवन्निन्द्र ऋषी महान्दर्शनीयो वा त्वं जातो जातमात्र एव दासीः ।
उपक्षयकारिणो दासा असुराः । तत्संबन्धिनीर्विशो जातः सूर्येण सूर्यात्मना सहाः ।

अभ्यभवेः । तथा गुहा गुहायां हितं निहितमत एव गुह्यमदृश्यं वलाख्यमसुर-
मसूदकेषु गूढं निगूढं कुयवाख्यं च त्वमभिभूतवानसि । वयमपि प्रस्रवणे प्रवर्षणे
सति । नः संप्रत्यर्थे । संप्रति सोमं विभृमसि । त्वदर्थं विभृमः । धारयामः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अ॒र्यो वा॒ गि॒रो अ॒भ्यर्च॑ वि॒द्वानृषी॑णां वि॒प्रः सु॒म॒तिं च॑का॒नः ।

ते स्या॑म॒ ये र॒णय॑न्त॒ सोमै॑रे॒नोत॑ तुभ्यं रथो॒ळ्ह भ॒क्षैः ॥३॥

अ॒र्यः । वा॒ । गि॒रः । अ॒भि । अ॒र्च॒ । वि॒द्वान् । ऋ॒षी॑णां । वि॒प्रः । सु॒ऽम॒तिं । च॒का॒नः ।

ते । स्या॑म॒ । ये । र॒णय॑न्त॒ । सोमैः॑ । ए॒ना । उ॒त । तुभ्यं॑ । र॒थऽओ॒ळ्ह । भ॒क्षैः ॥३॥

विप्रो मेधाव्यृषीणां मंचदर्शिनां सुमतिं सुष्टुतिं चकानः कामयमानो विद्वाञ्ज्ञानं अर्यो वा स्वामी च भवन् हे इंद्र ईदृशस्त्वं गिरः स्तोतृन् स्तुतीर्वाभ्यर्च । सम्यक् स्तुतमित्यभिपूजय । अपि च ते वयं स्याम भवेम ये सोमैस्त्वां रणयन्त रमयन्ति । उतापि च हे रथोळ्ह रथैरभ्युह्यमान । आ ऊढ ओढः । रथेन ओढो रथोढः । ओमाडोश्चेति पररूपं । ईदृशेन्द्र भक्षैर्भक्षणीयैश्चरुपुरोडाशादिभिः सार्धमेनेमानि स्तोत्राणि तुभ्यं त्वदर्थं क्रियन्ते ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

इ॒मा ब्र॑ह्म॑न्द्र॒ तुभ्यं॑ शंसि॒ दा नृ॑भ्यो नृ॒णां श्रू॒र श॑वः ।

तेभि॑र्भव॒ स॒क्रतु॑र्येषु चा॒कन्नु॑त चा॒यस्व॒ गृ॒णत॑ उ॒त स्ती॑न् ॥४॥

इ॒मा । ब्र॒ह्म । इ॒न्द्र । तुभ्यं॑ । श॒ंसि । दाः । नृ॒ऽभ्यः । नृ॒णां । श्रू॒र । श॑वः ।

तेभिः॑ । भ॒व । स॒ऽक्र॒तुः । ये॒षु । चा॒कन् । उ॒त । चा॒य॒स्व । गृ॒ण॒तः । उ॒त । स्ती॑न् ॥४॥

हे इंद्र त्वदर्थमिमेमानि पुरोवर्तीनि ब्रह्म ब्रह्माणि परिवृढानि स्तोत्राणि शंसि । अशंसिषत । शस्यन्ते । शंसेच्छांदसे कर्मणि लुङि व्यत्ययेनैकवचनं । हे श्रू शौर्यवन्निद्र त्वं नृणां मनुष्याणां मध्ये नृभ्यः स्तुत्यादेर्नैतृभ्यः शवो बलं दाः । देहि । अपि च तेभिस्तैः सक्रतुः समानकर्मा समानप्रज्ञो वा भव येषु स्तोतृषु चाकन् हविरादि कामयसे । कन दीप्तिर्कांतिगतिषु । अस्माद्यङ्लुगंताच्छांदसे लङि सिपि रूपमेतत् । कमेर्वा पूर्ववत् । सिपि मो नो धातोरिति नत्वं । उतापि च गृणतः

स्तोतृन् चायस्व । पालय । उतापि च स्तीन् । स्त्यायतेरेतदूपं । संघीभूय स्थितान्य-
जमानानपि चायस्व ॥

॥ अथ पंचमी ॥

श्रुधी हवमिंद्र श्रूर पृथ्या उत स्तवसे वेन्यस्याकैः ।

आ यस्ते योनिं घृतवतमस्वाः रुर्मिर्न निमैर्द्रवयंत वक्त्राः ॥ ५ ॥

श्रुधि । हव । इंद्र । श्रूर । पृथ्याः । उत । स्तवसे । वेन्यस्य । अकैः ।

आ । यः । ते । योनिं । घृतऽवतं । अस्वाः । रुर्मिः । न । निमैः । द्रवयंत । वक्त्राः ॥ ५ ॥

हे श्रूरं पृथ्याः पृथोर्चर्षेर्मम हवमाह्वानं श्रुधि । श्रुणु । उतापि च वेन्यस्य
वेनपुत्रस्य ममाकैर्मनैः स्तवसे । स्तूयसे । यकि प्राप्ते व्यत्ययेन शप् । यः स्तोता
घृतवतमुदकवतं ते तव योनिं निवासभूमिमास्वारभ्यस्वार्षीदभ्यष्टौत् । स्तु शब्दो-
पतापयोः । अस्माल्लुङि तिपि बहुलं छंदसीतीडभावे हल्ङादिलोपे च रात्सस्येति
सलोपः । यद्वा घृतवतमाज्यादिना हविषोपेतं योनिं । गृहनामैतत् । यज्ञगृहं
प्राप्य ते त्वां योऽभिष्टौति तस्य वेन्यस्याकैरित्यन्वयः । अपि च वक्त्रा वक्त्रानः ।
वचेरन्येभ्योऽपि दृश्यंत इति वनिप् । अंत्यविकारश्छांदसः । जसि पृषोदरादित्वा-
वर्णलोपः । अन्येऽपि सर्वे स्तोतारो निमैः प्रवणैर्मार्गैरुर्मिर्नोदकसंघ इव द्रवयंत ।
स्तुतिभिस्त्वामेवाभिद्रवन्ति । अभिगच्छन्ति ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे षष्ठो वर्गः ॥

सविता यंचैरिति पंचर्चमेकविंशं सूक्तं हिरण्यस्तूपपुत्रस्यार्चत आर्षे चैष्टुभं सवि-
तृदेवत्यं । अनुक्रांतं च । सविता च नैरण्यस्तूपः सावित्रमिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

सविता यंचैः पृथिवीमरम्णादस्कंभने सविता द्यामहंहत् ।

अश्वमिवाधुक्षुनिमंतरिक्षमतूतै बडं सविता समुद्रं ॥ १ ॥

सविता । यंचैः । पृथिवीं । अरम्णात् । अस्कंभने । सविता । द्यां । अहंहत् ।

अश्वंऽइव । अधुक्षत् । धुनिं । अंतरिक्षं । अतूतै । बडं । सविता । समुद्रं ॥ १ ॥

सविता सर्वस्य प्रसविता प्रेरको मध्यमस्थानो देवः सोऽयं यंचैर्यमनसाधनैर्वृ-
ष्टिप्रदानादिभिरुपायैर्वायवीयैः पाशैर्वा पृथिवीं प्रथितां भूमिमरम्णात् । अरमयत् ।

सुखेनावस्थापयति । तथा स एव सवितास्कंभने । पतनप्रतिबंधकमालंबनं स्कंभनं । तद्रहिते स्थले द्यां द्युलोकमप्यहं हत् । दृढीकृतवान् । यथाधो न पतति तथात्मी-
यैरेवोपायैरवस्थापितवानित्यर्थः । अश्वमिव धुनिं कंपयितव्यं कंपयितारं वांतरि-
क्षमंतरा स्नातं मध्यमस्थानगतमतूर्ते केनाप्यहिंसितेऽत्वरमाणे वा नभसि वायवीयैः
पाशैर्बद्धं समुद्रं मेघमयमेव सविताधुक्षत् । उदकानि दोग्धि । यद्वांतरिक्षमिति
सप्रम्यर्थे प्रथमा । अतूर्तेऽंतरिक्षे बद्धं समुदितारं धुनिं कंपनीयं मेघमश्वमिवाधु-
क्षत् । सविता क्लेशयति । धुक्ष संदीपनक्लेशनजीवनेषु । यथा शिक्षकोऽश्वं क्लेशयत्येवं
वर्षणाय मेघं क्लेशयतीत्यर्थः । अथ निरुक्तं । सविता यंचैः पृथिवीमरमयदनारं-
भणेऽंतरिक्षे सविता द्यामहंहदश्वमिवाधुक्षद्भुनिमंतरिक्षे मेघं बद्धमतूर्ते बद्धमतूर्णे
इति वात्वरमाण इति वा सविता समुदितारं । नि० १०. ३२. । इति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

यच्चा समुद्रः स्कंभितो व्यौनदपां नपात्सविता तस्य वेद ।

अतो भूरत आ उत्थितं रजोऽतो द्यावापृथिवी अप्रथेतां ॥ २ ॥

यच्चा समुद्रः । स्कंभितः । वि । औनत् । अपां । नपात् । सविता । तस्य । वेद ।

अतः । भूः । अतः । आः । उत्थितं । रजः । अतः । द्यावापृथिवी इति । अप्रथेतां ॥ २ ॥

यच्च यस्मिन्नंतरिक्षे समुद्रः समुदनशीलो मेघः स्कंभितः स्तंभितो वायुपाशैर्बद्धः
सन् व्यौनद्विशेषेण भूमिमुनन्युदकैः क्लेशयति । उंदी क्लेशने । अस्माच्छांदसे लडि-
रूपमेतत् । हे अपां नपान्मध्यमस्थान वैद्युताग्ने तव संबंधी सविता प्रेरको देवस्त-
स्य तत्स्थानं वेद । वेत्ति । जानाति । अतोऽस्मादेव सवितुर्भूर्भूमिरासीत् । अत
एवोत्थितमूर्ध्वमेव स्थितं रजोऽंतरिक्षमाः । आसीत् । अजायत । अस्तेर्लुडि बहुलं
छंदसीतीडभावः । हल्ङ्ङाभ्य इति लोपः । अतोऽस्मादेव सवितुर्द्यावापृथिवी द्या-
वापृथिव्यावप्रथेतां । विस्तीर्णे अप्यभूतां ॥

॥ अथ तृतीया ॥

पश्चेदमन्यदभवद्यजचममर्त्यस्य भुवनस्य भूना ।

सुपर्णो अंग सवितुर्गुरुमान्पूर्वो जातः स उ अस्यानु धर्म ॥ ३ ॥

पश्चा । इदं । अन्यत् । अभवत् । यजचं । अमर्त्यस्य । भुवनस्य । भूना ।

सुऽपर्णः । अंग । सवितुः । गुरुमान् । पूर्वः । जातः । सः । उं इति । अस्य । अनु । धर्म ॥ ३ ॥

अन्यत्सवितृव्यतिरिक्तमिदं देवतांतरं पश्चा पश्चात् । पश्च पश्चा च छंदसीति निपात्यते । सवितृप्रेरणानंतरमेव यजत्रं यष्ट्यमभवत् । केन साधनेन । अमर्त्यस्य मरणरहितस्य भुवनस्य लोकस्य स्वर्गाख्यस्य संबंधिना भूना भूतेन स्वर्ग उत्पन्नेन सोमेनेत्यर्थः । यद्वामर्त्यस्य भुवनस्य संबंधीदं देवतांतरं भूना भूम्ना बहुत्वेन युक्तं यष्ट्यमभवत् । कुत इत्यत आह । हे अंग स्तोतः सुपर्णः शोभनपतनो गरुत्मानोमस्यापहर्ता तार्क्ष्यः सवितुः प्रेरकादस्माद्देवात्पूर्वः प्रथमभावी सञ्जातः । अतो हेतुभूतः सुपर्णो गरुत्मानस्य सवितुर्धर्म धारणमनुसृत्य वर्तते । सवितृप्रेरणाधीनत्वात्सर्वगतीनां सोमाहरणमपि तदधीनमिति सवितृप्रेरणानंतरमेव सर्वे सोम-यागाः प्रवर्तन्ते इत्यर्थः । उ इति पूरकः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

गाव इव यामं युयुधिरिवाश्वान्वाश्वेव वत्सं सुमना दुहाना ।

पतिरिव जायामभि नो न्येतु धर्ता दिवः सविता विश्ववारः ॥४॥

गावःऽइव । यामं । युयुधिःऽइव । अश्वान् । वाश्वःऽइव । वत्सं । सुऽमनाः । दुहाना ।

पतिःऽइव । जायां । अभि । नः । नि । एतु । धर्ता । दिवः । सविता । विश्वऽवारः ॥४॥

गाव इव यथारण्ये संचरन्तो गावो यामं शीघ्रमभिगच्छन्ति । युयुधिरिव यथा च युद्धार्थमश्वानभिगच्छन्ति । युध संप्रहारे । आहगमहनजनेत्यत्रोत्सर्गश्छंदसीति वचनात्किन्प्रत्ययः । छंदसं सांहितिकमभ्यासदीर्घत्वं । सुमनाः शोभनमनस्का दुहाना दोग्ध्री बहुपयस्का वाश्वेव हंभारवात्मकं शब्दं कुर्वन्ती गौर्यथात्मीयं वत्स-मभिगच्छन्ति । पतिरिव यथा भर्ता जायां स्वभार्या शीघ्रमभिगच्छन्ति एवमेव सविता नोऽस्मान्भ्येतु । नितरामभिगच्छतु । कीदृशः । दिवो द्युलोकस्य धर्ता धारयितावस्थापयिता वा । अत एव विश्ववारः सर्वैर्वरणीयः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

हिरण्यस्तूपः सवितर्यथा त्वांगिरसो जुह्वे वाजे अस्मिन् ।

एवा त्वार्चन्नवसे वंदमानः सोमस्येवांशुं प्रति जागराहं ॥५॥

हिरण्यऽस्तूपः । सवितः । यथा । त्वा । आंगिरसः । जुह्वे । वाजे । अस्मिन् ।

एव । त्वा । अर्चन् । अवसे । वंदमानः । सोमस्यऽइव । अंशुं । प्रति । जागराहं ॥५॥

हे सवितः प्रेरक त्वा त्वामांगिरसोऽंगिरसः पुत्रो हिरण्यस्तूपो मम पिता-
स्मिन्वाजेऽन्ने निमित्तभूते सति यथा जुह्व आहूतवान् एवैवमर्चनेतत्संज्ञोऽहं
त्वा त्वामवसेऽवनाय रक्षणार्थं वंदमानः स्तुवन् आह्वयामीति शेषः । आहूय च
सोमस्येवांशुं यथा सोमलतां प्रति यजमाना जायति यागपर्यंतं तद्रक्षणे प्रबुद्धा
वर्तते तथाहं त्वत्परिचर्यां प्रति जागर । जागर्मि । जागर्तेर्णेत्युत्तमैकवचने रूपं ॥
अत्र निरुक्तं । हिरण्यस्तूपो हिरण्यमयस्तूपो हिरण्यमयः स्तूपोऽस्येति वा । स्तूपः
स्त्यायतेः संघातः । सवितर्यथा त्वांगिरसो जुह्वे वाजेऽन्नेऽस्मिन्नेवं त्वार्चनवनाय
वंदमानः सोमस्येवांशुं प्रतिजागर्म्यहं । नि० १०. ३३. । इति ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे सप्तमो वर्गः ॥

समिद्ध इति पंचर्चं द्वाविंशं सूक्तं वसिष्ठपुत्रस्य मृळीकस्यार्घमाग्नेयं । चतुर्थी-
पंचम्यावुपरिष्टाज्ज्योतिषी त्रिंशदशष्टकवत्यौ । अक्षरव्यूहेन चतुर्थी जगती वा ।
शिष्टा बृहत्यः । तथा चानुक्रांतं । समिद्धो मृळीको वासिष्ठ आग्नेयं बार्हतमंत्ये
उपरिष्टाज्ज्योतिषी जगत्युपांत्या वेति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

समिद्धश्चित्समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन ।

आदित्यै रुद्रैर्वसुभिर्न आ गहि मृळीकाय न आ गहि ॥ १ ॥

संऽइद्वः । चित् । सं । इध्यसे । देवेभ्यः । हव्यऽवाहन ।

आदित्यैः । रुद्रैः । वसुऽभिः । नः । आ । गहि । मृळीकाय । नः । आ । गहि ॥ १ ॥

हे हव्यवाहन हव्यानां हविषां वोढरग्रे समिद्धश्चित् संदीप्तोऽपि देवेभ्यो यागार्थं
समिध्यसे । पुनरपृत्वग्भिः समिद्धिः संदीप्यसे । स त्वमादित्यैरादित्यादिभिस्त्रि-
भिर्गणैः सार्धं नोऽस्माना गहि । आगच्छ । तथा नोऽस्माकं मृळीकाय सुखाय
तदर्थमप्या गहि । यद्वा मृळीकायैतत्संज्ञाय नो मह्यमृषये श्रेयांसि कर्तुमागच्छ ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि ।

मर्तासस्त्वा समिधान हवामहे मृळीकाय हवामहे ॥ २ ॥

इमं । यज्ञं । इदं । वचः । जुजुषाणः । उपऽआगहि ।

मर्तासः । त्वा । संऽइधान । हवामहे । मृळीकाय । हवामहे ॥ २ ॥

हे अग्ने इममस्माभिः क्रियमाणं पुरोवर्तिनं यज्ञमिदं वचः स्तोत्रं च जुजुषाणः
सेवमान उपागहि । उपागच्छ । हे समिधान समिध्यमान मर्तासो मर्ता मनु-
ष्यास्वा त्वां हवामहे । आह्वयामहे । मृळीकाय सुखयैतत्संज्ञाय वर्षये त्वामेवा-
ह्वयामहे ॥

॥ अथ तृतीया ॥

त्वामु जातवेदसं विश्ववारं गृणे धिया ।

अग्ने देवाँ आ वह नः प्रियव्रतान्मृळीकाय प्रियव्रतान् ॥३॥

त्वां । ऊँ इति । जातवेदसं । विश्ववारं । गृणे । धिया ।

अग्ने । देवान् । आ । वह । नः । प्रियव्रतान् । मृळीकाय । प्रियव्रतान् ॥३॥

हे अग्ने विश्ववारं विश्वैः सर्वैर्वरणीयं जातवेदसं जातानां वेदितारं जातप्रज्ञं
जातधनं वा त्वामु त्वामेव धिया स्तुत्या गृणे । स्तौमि । गृ शब्दे । क्रियादिकः ।
प्वादित्वाद्भस्वः । प्रियव्रतान् प्रियाणि व्रतानि कर्माणि येषां तादृशान्देवान्मृळीकाय
दर्शयामा वह । आनय । अस्मद्यज्ञं प्रापय । मृळीकाय सुखार्थमेतत्संज्ञाय वा मह्यं
प्रियव्रतांस्तानेवावह ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अग्निर्देवो देवानामभवत्पुरोहितोऽग्निं मनुष्याः ऋषयः समीधिरे ।

अग्निं महो धनसातावहं हुवे मृळीकं धनसातये ॥४॥

अग्निः । देवः । देवानां । अभवत् । पुरः । हितः । अग्निं । मनुष्याः । ऋषयः । सं । ईधिरे ।

अग्निं । महः । धनसाता । अहं । हुवे । मृळीकं । धनसातये ॥४॥

देवो दानादिगुणयुक्तोऽग्निर्देवानामन्येषां पुरोहितः पुरस्ताद्धृतोऽभवत् । यद्वा
पुरोहितवद्वितकार्यभवत् । यत एवमतः कारणात्तमेवाग्निमृषयोऽतीन्द्रियार्थदर्शिनो
मनुष्या मानवा यजमानाः समीधिरे । संदीपयन्ति । अपि च तमग्निं महो महतो
धनसातौ धनस्य संभजने निमित्तभूतेऽहं हुवे । आह्वये । विशेषणसापेक्षस्यापि
धनशब्दस्य छांदसः समासः । यद्वा महतो यागस्य कर्तारमग्निमित्यर्थः । धनस्य
सातये धनलाभार्थं मृळीकं सुखमेतत्संज्ञं वा मां सोऽग्निः करोत्वित्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अ॒ग्निर॒ग्निं॑ भ॒रद्वा॒जं॑ ग॒वि॒ष्टि॒रं॑ प्रा॒व॒न्नः॑ क॒ण्वं॑ च॒स॒द॒स्यु॒मा॒ह॒वे ।

अ॒ग्निं॑ व॒सि॒ष्ठो॑ ह॒वते॑ पु॒रोहि॑तो मृ॒ळी॒काय॑ पु॒रोहि॑तः ॥ ५ ॥

अ॒ग्निः । अ॒ग्निं॑ । भ॒रत्॒वा॒जं॑ । ग॒वि॒ष्टि॒रं॑ । प्र । आ॒व॒त् । नः॑ । क॒ण्वं॑ । च॒स॒द॒स्यु॒मा॒ह॒वे ।

अ॒ग्निं॑ । व॒सि॒ष्ठः । ह॒व॒ते॒ । पु॒रः॒हि॑तः । मृ॒ळी॒काय॑ । पु॒रः॒हि॑तः ॥ ५ ॥

अ॒ग्निं॑ भ॒रद्वा॒जं॑ ग॒वि॒ष्टि॒रं॑ क॒ण्वं॑ च॒स॒द॒स्युं॑ च नोऽस्माना॒ह॒वे सं॒ग्रामे॑ऽयम॒ग्निः
प्रा॒व॒त् । प्र॒रक्ष॑तु । पु॒रोहि॑तः पु॒रोहि॑तव॒द्धित॑कारी मम पि॒ता व॒सि॒ष्ठ ऋ॒षिर॒ग्निं॑
ह॒वते॑ । स्तु॒तिभि॒राहू॑यति । स चा॒हूतो॑ मृ॒ळी॒काय॑ सु॒खार्थ॑मेतत्सं॒ज्ञाय॑ वा म॒ह्यं पु॒रो-
हि॑तः पु॒रोधा॑ दे॒वानां॑ पु॒रःस्था॑पयिता भवतु ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमेऽष्टमो वर्गः ॥

अ॒द्वये॑ति पंच॒र्चं च॒योवि॑ंशं सू॒क्तमा॒नुष्टु॒भं अ॒द्वादे॒वत्यं॑ । का॒मगो॒त्रजा॑ अ॒द्वाना॒-
म॒र्षिका॑ । तथा चानु॒क्रम्य॑ते । अ॒द्वया॑ अ॒द्वाना॒माय॑नी आ॒द्वमा॒नुष्टु॒भं त्वि॑ति ।
लै॒ङ्गिकी॑ वि॒नियोगः॑ ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अ॒द्वया॒ग्निः॑ स॒मि॒ध्यते॑ अ॒द्वया॑ हू॒यते॑ ह॒विः ।

अ॒द्वानां॑ भ॒गस्य॑ मूर्ध॒नि व॒च॒सा वे॒दया॑मसि ॥ १ ॥

अ॒द्वया॑ । अ॒ग्निः । सं । इ॒ध्य॒ते॒ । अ॒द्वया॑ । हू॒य॒ते॒ । ह॒विः ।

अ॒द्वानां॑ । भ॒गस्य॑ । मूर्ध॒नि । व॒च॒सा । आ । वे॒द॒या॒म॒सि ॥ १ ॥

पु॒रुष॑गतोऽभि॒लाष॑विशेषः अ॒द्वाना॑ । तथा अ॒द्वया॒ग्निर्गा॒र्हप॒त्यादिः॑ स॒मि॒ध्यते॑ ।
सं॒दीप्य॑ते । यदा हि पु॒रुषे॑ अ॒द्वया॒ग्निगो॑चर आ॒दरा॑तिशयो जा॒यते॑ तदै॒ष पु॒रुषो॑ऽग्नी-
न्प्र॒ज्वालय॑ति नान्यदा । अ॒द्वयै॒व ह॒विः पु॒रोडा॑शादिह॒विश्च॑ हू॒यते॑ । आ॒हव॑नीये
प्र॒क्षिप्य॑ते । य॒द्व्यास्य॑ सू॒क्तस्य॑ द्र॒ष्ट्या अ॒द्व्याख्य॑या॒ग्निः स॒मि॒ध्यते॑ । अ॒द्वामु॒क्तल॑क्षणायाः
अ॒द्वया॑या अ॒भिमा॑निदे॒वतां॑ भ॒गस्य॑ भ॒जनी॑यस्य ध॒नस्य॑ मूर्ध॒नि प्र॒धान॑भूते स्था॒ने
ऽव॑स्थितां व॒च॒सा व॒चने॑न स्तो॒त्रेणा॑ वे॒दया॑मसि । अ॒भितः॑ प्र॒ख्याप॑यामः । इ॒दंती॑
म॒सिः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

प्रियं अङ्गे ददतः प्रियं अङ्गे दिदासतः ।

प्रियं भोजेषु यज्वस्विदं मे उदितं कृधि ॥२॥

प्रियं । अङ्गे । ददतः । प्रियं । अङ्गे । दिदासतः ।

प्रियं । भोजेषु । यज्वऽसु । इदं । मे । उदितं । कृधि ॥२॥

हे अङ्गे ददतश्चरुपुरोडाशादीनि प्रयच्छतो यजमानस्य प्रियमभीष्टफलं कुरु । दिदासतो दातुमिच्छतश्च हे अङ्गे प्रियं कुरु । मे मम संबंधिषु भोजेषु भोक्तृषु भोगार्थिषु यज्वसु कृतयज्ञेषु जनेषु चेदमुदितमुक्तं प्रियं कृधि । कुरु ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यथा देवा असुरेषु अङ्गामुयेषु चक्रिरे ।

एवं भोजेषु यज्वस्वस्माकमुदितं कृधि ॥३॥

यथा । देवाः । असुरेषु । अङ्गां । उयेषु । चक्रिरे ।

एवं । भोजेषु । यज्वऽसु । अस्माकं । उदितं । कृधि ॥३॥

देवा इन्द्रादयोऽसुरेषूद्गूर्णबलेषु यथा अङ्गां चक्रिरेऽवश्यमिमे हंतव्या इत्याद-
रातिशयं कृतवन्त एवम् अङ्गावत्सु भोजेषु भोक्तृषु भोगार्थिषु यज्वसु यदृष्वस्माकम-
स्मात्संबन्धिषु तेषूदितं तैरुक्तं प्रार्थितं फलजातं कृधि । कुरु ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अङ्गां देवा यजमाना वायुगोपा उपासते ।

अङ्गां हृदय्यायाकूत्या अङ्गया विन्दते वसु ॥४॥

अङ्गां । देवाः । यजमानाः । वायुऽगोपाः । उप । आसते ।

अङ्गां । हृदय्याया । आऽकूत्या । अङ्गया । विन्दते । वसु ॥४॥

देवा यजमाना मनुष्याश्च वायुगोपा वायुर्गोपा रक्षिता येषां ते तादृशाः संतः
अङ्गां देवीमुपासते । प्रार्थयन्ते । हृदय्याया । हृदये भवा हृदय्या । तथाविधयाकूत्या
संकल्परूपया क्रियया अङ्गामेव परिचरन्ति सर्वे जनाः । कुत इत्यत आह । यतः
कारणाच्छ्रद्धया हेतुभूतया वसु धनं विन्दते लभते अङ्गावाञ्जनः । तत इत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अ॒ङ्गां प्रा॒तर्ह॑वामहे अ॒ङ्गां म॒ध्यंदि॑नं परि ।

अ॒ङ्गां सूर्य॑स्य नि॒मुचि॑ अ॒ङ्गे अ॒ङ्गाप॑येह नः ॥५॥

अ॒ङ्गां । प्रा॒तः । ह॒वाम॑हे । अ॒ङ्गां । म॒ध्यंदि॑नं । परि ।

अ॒ङ्गां । सूर्य॑स्य । नि॒ऽमुचि॑ । अ॒ङ्गे । अ॒त् । धा॒पय॑ । इ॒ह । नः ॥५॥

अ॒ङ्गां दे॒वीं प्रा॒तः पूर्वा॑ह्णे ह॒वाम॑हे । तथा म॒ध्यंदि॑नं परि । लक्षणे परेः कर्म-
प्रवचनीयत्वं । म॒ध्यंदि॑नं परिलक्ष्य । म॒ध्यंदि॑न इत्यर्थः । म॒ध्याह्नेऽपि॑ तां अ॒ङ्गामा-
ह्व॑यामहे । सूर्य॑स्य सर्वस्य प्रेरकस्यादित्यस्य नि॒मुच्य॑स्तमयवेलायां सायंसमयेऽपि
तामेव अ॒ङ्गामाह्व॑यामहे । ईदृ॒गूपे हे अ॒ङ्गे नोऽस्मानि॑ह लोके कर्मणि वा अ॒ङ्गा-
पय॑ । अ॒ङ्गावतः॑ कुरु ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे नवमो वर्गः ॥

॥ इति सायणाचार्यविरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाशे दशतय्या दशमे मंडले
एकादशेऽनुवाकः ॥

द्वादशेऽनुवाके चत्वारिंशत्सूक्तानि । तत्र शास इत्येति पंचर्चं प्रथमं सूक्तं शा-
सनाम्न आर्षमानुष्टुभमैंद्रं । अनुक्रांतं च । शासः शासी भारद्वाज इति ॥ युद्धाय
संनद्धं राजानमनेनेक्षेत । तथा च सूचितं । अथैनमन्वीक्षेताप्रतिरथशाससौपर्णेः
। आ० गृ० ३. १२. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

शा॒स इ॒त्या म॒हाँ अ॒स्यमि॑त्र॒खादो॑ अ॒द्भुतः॑ ।

न यस्य॑ ह॒न्यते॒ सखा॒ न जी॑यते॒ कदा॑ च॒न ॥१॥

शा॒सः । इ॒त्या । म॒हान् । अ॒सि । अ॒मि॒त्रऽखा॒दः । अ॒द्भुतः॑ ।

न । यस्य॑ । ह॒न्यते॑ । सखा॑ । न । जी॑यते । कदा॑ । च॒न ॥१॥

शासस्तत्संज्ञोऽहमित्यमनेन वक्ष्यमाणप्रकारेणेंद्रं स्तौमीति शेषः । हे इंद्र त्वं
महाँ असि । सर्वेभ्योऽधिको भवसि । अमित्रखादोऽमित्राणां शत्रूणां खादिता
विनाशयितात एवाद्भुत आश्चर्यभूतश्च भवसीति । यस्येंद्रस्य सखा मित्रभूतः पुरुषः
कदा चन कदाचिदपि न हन्यते न हिंस्यते । न जीयते न च शत्रुभिः पराजितो
भवति स त्वं महाँ असीत्यन्वयः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

स्वस्ति॒दा वि॒शस्पतिर्वृ॒त्रहा वि॒मृधो व॒शी ।

वृषे॑न्द्रः पुर ए॒तु नः सोम॒पा अभयं॒करः ॥२॥

स्वस्ति॒ऽदाः । वि॒शः । पतिः॑ । वृ॒त्रऽहा । वि॒ऽमृधः । व॒शी ।

वृषा॑ । इ॒न्द्रः । पुरः॑ । ए॒तु । नः॑ । सोम॒ऽपाः । अभयं॒ऽकरः ॥२॥

स्वस्तिदाः स्वस्तेरविनाशस्य दाता विशस्पतिः सर्वस्याः प्रजायाः पालयिता वृत्रहा वृत्राणां शत्रूणां हन्ता विमृधः संग्रामकारी वशी वशीकर्ता वृषा वर्षिता कामानां सोमपाः सोमस्य पातैर्विविध इन्द्रोऽभयंकरोऽभयस्य भयराहित्यस्य कर्ता सन् नोऽस्माकं पुर एतु । पुरतो गच्छतु ॥

॥ अथ तृतीया ॥

वि रक्षो॒ वि मृधो॑ जहि॒ वि वृ॒त्रस्य॒ हनू॒ रुज ।

वि म॒न्युभि॑न्द्र वृ॒त्रहन्मि॒त्रस्याभि॒दास॑तः ॥३॥

वि । रक्षः॑ । वि । मृधः॑ । ज॒हि॒ । वि । वृ॒त्रस्य॑ । हनू॒ इति॑ । रु॒ज ।

वि । म॒न्युं । इ॒न्द्र । वृ॒त्रऽहन् । अ॒मित्र॑स्य । अ॒भि॒ऽदास॑तः ॥३॥

हे इन्द्र रक्षो राक्षसजातं वि जहि । विनाशय । मृधः संग्रामकारिणः शत्रूँश्च वि जहि । वृत्रस्यावरकस्यासुरस्य हनू कपोलप्रांतौ वि रुज । विशेषेण भग्नौ कुरु । हे वृत्रहन्निन्द्र अभिदासतोऽस्मानुपक्षयतो मित्रस्य शत्रोर्मन्युं क्रोधमपि विनाशय ॥

वि न इन्द्रेति वैमृधस्य हविषोऽनुवाक्या । सूचितं च । वि न इन्द्र मृधो जहि मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः । आ० २. १०. । इति ॥

॥ सैषा चतुर्थी ॥

वि न इ॒न्द्र मृधो॑ जहि नी॒चा य॑च्छ पृ॒तन्य॑तः ।

यो अ॒स्माँ अ॒भि॒दास॑त्य॒धरं॑ गमया॒ तमः॑ ॥४॥

वि । नः॑ । इ॒न्द्र । मृधः॑ । ज॒हि॒ । नी॒चा । य॑च्छ । पृ॒तन्य॑तः ।

यः । अ॒स्मान् । अ॒भि॒ऽदास॑ति । अ॒धरं॑ । ग॒मय॑ । तमः॑ ॥४॥

हे इन्द्र नोऽस्माकं मृधः संग्रामकारिणः शत्रून्वि जहि । विनाशय । तथा पृतन्यतः

पृतनाः सेना आत्मन इच्छतो युयुत्समानानपि नीचा यच्छ । नीचीनमवाङ्मुखं
यच्छ । गमय । यः शत्रुरस्मानभिदासत्यभित उपक्षपयति तमधरं निकृष्टं तमोऽध-
कारं मरणलक्षणं गमय । प्रापय ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अपेद्र द्विषतो मनोऽप जिज्यासतो वधं ।

वि मन्योः शर्म यच्छ वरीयो यवया वधं ॥५॥

अप । इंद्र । द्विषतः । मनः । अप । जिज्यासतः । वधं ।

वि । मन्योः । शर्म । यच्छ । वरीयः । यवय । वधं ॥५॥

हे इंद्र द्विषतो द्वेष्टुः शत्रोर्मनोऽप जहि । जिज्यासतोऽस्माकं वयोहानिमिच्छतश्च
वधं हननसाधनमायुधं चाप जहि । मन्योः शत्रुसंबन्धिनः क्रोधाच्चास्मान्नक्ष । वरीय
उत्तरं शर्म सुखं विशेषेण यच्छ । देहि । वधं शत्रुकृतं हननं च यवय । अस्मत्तः
पृथक्कुरु ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे दशमी वर्गः ॥

ईखयंतीरिति पंचर्चं गायत्रमैंद्रं द्वितीयं सूक्तं । देवानां स्वसृभूता इंद्रमातरो
नामर्षिकाः । तथा चानुक्रांतं । ईखयंतीर्देवजामय इंद्रमातरो गायत्रमिति ॥ द्वितीये
पर्याये प्रशास्तुः शस्त्र इदं सूक्तं । सूचितं च । ईखयंतीरहं दां पाता सुतं । आ० ६. ४. ।
इति ॥ महाव्रतेऽपि प्रातःसवनिके ब्रह्मशस्त्र एतत्सूक्तं ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

ईखयंतीरपस्युव इंद्रं जातमुपासते ।

भेजानासः सुवीर्यं ॥१॥

ईखयंतीः । अपस्युवः । इंद्रं । जातं । उप । आसते ।

भेजानासः । सुवीर्यं ॥१॥

ईखयंतीर्गच्छंत्यः स्तुत्यादिभिरिंद्रं प्राप्नुवत्योऽपस्युवोऽपः कर्मात्मन इच्छंत्य इंद्र-
मातरोऽस्य सूक्तस्य द्रष्टव्यो जातं प्रादुर्भूतमिंद्रमुपासते । परिचरन्ति । सुवीर्यं शोभ-
नवीर्योपेतं धनं च भेजानासः । तस्मादिंद्रात्संभक्तवत्यो भवन्ति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

त्वमिन्द्र बलादधि सहसो जात ओजसः ।

त्वं वृषन्वृषेदसि ॥२॥

त्वं । इन्द्र । बलात् । अधि । सहसः । जातः । ओजसः ।

त्वं । वृषन् । वृषा । इत् । असि ॥२॥

हे इन्द्र त्वं सहसः परेषामभिभावुकाद्वलादधि जातोऽसि । अधिः पंचम्यर्थानुवादकः । वृषादिवधहेतुभूताद्वलाद्वेतोस्त्वं प्रख्यातो भवसीत्यर्थः । अपि च । ओजसः । ओजो नाम बलहेतु हृदयगतं धैर्यं । तस्मादपि त्वं जातोऽसि । हे वृषन्वर्षितस्त्वं वृषेदसि । कामानां वर्षितैव भवसि ॥

॥ अथ तृतीया ॥

त्वमिन्द्रासि वृचहा व्यन्तरिक्षमतिरः ।

उद्यमस्तन्ना ओजसा ॥३॥

त्वं । इन्द्र । असि । वृचऽहा । वि । अन्तरिक्षं । अतिरः ।

उत् । द्यां । अस्तन्नाः । ओजसा ॥३॥

हे इन्द्र त्वं वृचहासि । शत्रूणां हन्ता भवसि । अन्तरिक्षं मध्यमस्थानं च व्यतिरः । आवारकापनोदनेन प्रावर्धयः । द्यां द्युलोकं चौजसा बलेनोदस्तन्नाः । ऊर्ध्वमस्तन्मीः । यथाधो न पतति तथोपर्यवस्थापितवानित्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

त्वमिन्द्र सजोषसमर्के बिभर्षि बाह्वोः ।

वज्रं शिशान ओजसा ॥४॥

त्वं । इन्द्र । सऽजोषसं । अर्के । बिभर्षि । बाह्वोः ।

वज्रं । शिशानः । ओजसा ॥४॥

हे इन्द्र त्वं सजोषसं सह प्रीयमाणमर्के स्तुत्यं वज्रमात्मीयमायुधमोजसा बलेन शिशानो निश्यन् तीक्ष्णीकुर्वन्बाह्वोर्हस्तयोर्बिभर्षि धारयसि शत्रूणां वधार्थं ॥

॥ अथ पंचमी ॥

त्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा जातान्योजसा ।

स विश्वा भुव अभवः ॥५॥

त्वं । इन्द्र । अभिऽभूः । असि । विश्वा । जातानि । ओजसा ।

सः । विश्वाः । भुवः । आ । अभवः ॥५॥

हे इन्द्र त्वं विश्वा सर्वाणि जातानि जनिमन्ति भूतान्योजसा बलेनाभिभूरभि-
भविता भवसि । तथा स तादृशस्त्वं विश्वा भुवः सर्वा भूमीः प्राप्नव्यानि सर्वाण्यपि
स्थानान्याभवः । अभितः प्राप्नोः । भू प्राप्नो ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टम एकादशो वर्गः ॥

सोम इति पंचर्चं तृतीयं सूक्तमानुष्टुभं । विवस्वतो दुहिता यम्यृषिः ॥ म्रिय-
माणानां यजमानादीनां वर्तनमत्र प्रतिपाद्यते । अतस्तद्देवताकमिदं । तथा चानु-
क्रांतं । सोमो यमी भाववृत्तमानुष्टुभं त्विति ॥ प्रेतोपस्थान एतत्सूक्तं । सूचितं च ।
सोम एकेभ्य उरूणसावसुतृपा उदुंबलौ । आ० ६. १०. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

सोम एकेभ्यः पवते घृतमेक उपासते ।

येभ्यो मधु प्रधावति तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥१॥

सोमः । एकेभ्यः । पवते । घृतं । एकै । उप । आसते ।

येभ्यः । मधु । प्रऽधावति । तान् । चित् । एव । अपि । गच्छतात् ॥१॥

एकेभ्यः केभ्यश्चित्पितृभ्यः सोमः पवते । उपभोगाय कुल्यारूपेण प्रवहति ।
एषां गोचजाः सामानि ब्रह्मयज्ञसमयेऽधीयते । श्रूयते हि । यत्सामानि सोम एभ्यः
पवत इति । एकेऽन्ये पितरो घृतमाज्यमुपासते । उपगच्छन्ति । उपभुंजत इत्यर्थः ।
एषां पुत्रादयो यजूंषि ब्रह्मयज्ञकालेऽधीयते । श्रुतिश्च भवति । यद्यजूंषि घृतस्य
कुल्या इति । येभ्यः पितृभ्यः । तादर्थ्ये चतुर्थी । उपभोगार्थं मधु क्षौद्रं प्रधावति
प्रवाहरूपेण शीघ्रं गच्छति । य आथर्वणान्मन्त्रान्ब्रह्मयज्ञार्थमधीयते तेषां पितृन्म-
धुकुल्या प्रवहति । तथा चाम्नायते । यदाथर्वणांगिरसो मधोः कुल्या इति । तांश्चि-
देव तान्पूर्वोक्तान्सर्वानेव हे प्रेत त्वं प्रत्यपि गच्छतात् । अपि गच्छ । प्राप्नुहि ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

तपसा ये अनाधृषास्तपसा ये स्वर्ययुः ।

तपो ये चक्रिरे महस्तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥ २ ॥

तपसा । ये । अनाधृषाः । तपसा । ये । स्वं । ययुः ।

तपः । ये । चक्रिरे । महः । तान् । चित् । एव । अपि । गच्छतात् ॥ २ ॥

ये जनास्तपसा कृच्छ्रचांद्रायणादिना युक्ताः संतोऽनाधृषाः पापैरप्रधृषा भवं-
ति । ये च तपसा यागादिरूपेण साधनेन स्वर्ययुः स्वर्गं यांति प्राप्नुवंति । ये च
महो महत्तपोऽन्यैर्दुष्करं राजसूयाश्वमेधादिकं हिरण्यगर्भाद्युपासनं वा चक्रिरे कुर्व-
त्येतेषु प्रवर्तते तेषु लोकेषु तांश्चित्तानेव तपस्विनो हे प्रेतापि गच्छ ॥

॥ अथ तृतीया ॥

ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरांसो ये तनूत्यजः ।

ये वा सहस्रदक्षिणास्तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥ ३ ॥

ये । युध्यन्ते । प्रधनेषु । शूरांसः । ये । तनूत्यजः ।

ये । वा । सहस्रदक्षिणाः । तान् । चित् । एव । अपि । गच्छतात् ॥ ३ ॥

प्रधनेषु । प्रकीर्णान्यस्मिन्धनानि भवन्तीति प्रधनाः संयामाः । तेषु शूरांसः
शौर्यवन्तो ये युध्यन्ते शत्रून्संप्रहरन्ति । ये च तनूत्यजः शरीराणां तत्र त्यक्तारो भवन्ति ।
ये वा ये च सहस्रदक्षिणाः सहस्रदक्षिणान्क्रतून्नुष्ठितवन्तस्तान्सर्वानेव त्वमपि
गच्छ । येषूत्तमेषु लोकेषु ते निवसन्ति तं लोकं प्राप्नुहीत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

ये चित्पूर्वं ऋतसाप ऋतावान् ऋतावृधः ।

पितृन्तपस्वतो यम तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥ ४ ॥

ये । चित् । पूर्वं । ऋतसापः । ऋतवान् । ऋतावृधः ।

पितृन् । तपस्वतः । यम । तान् । चित् । एव । अपि । गच्छतात् ॥ ४ ॥

ये चित्ते च पूर्वं पूर्वपुरुषा ऋतसाप ऋतं सत्यं यज्ञं वा स्पृशन्तः । अत एवर्त-

वान ऋतेन युक्ता ऋतवृध ऋतस्य वर्धकाश्च भवन्ति तपस्वतस्तपसा युक्तांस्तानेव
पितॄन् हे यम नियत त्वमपि गच्छ ॥

॥ अथ पंचमी ॥

सहस्रणीथाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्ये ।

ऋषीन्तपस्वतो यम तपोजाँ अपि गच्छतात् ॥ ५ ॥

सहस्रऽनीथाः । कवयः । ये । गोपायन्ति । सूर्ये ।

ऋषीन् । तपस्वतः । यम । तपःऽजान् । अपि । गच्छतात् ॥ ५ ॥

सहस्रनीथाः सहस्रनयनाः कवयः क्रांतदर्शिनी ये सूर्यममुमादित्यं गोपायन्ति
रक्षन्ति तपस्वतस्तपसा युक्तांस्तपोजांस्तपसः सकाशदेवोत्पन्नांस्तानृषीन् हे यम
नियत त्वमपि गच्छ ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे द्वादशो वर्गः ॥

अरायीति पंचर्चं चतुर्थं सूक्तं भरद्वाजपुत्रस्य शिरिंबिठस्यार्धमानुष्टुभं । जपहो-
मादिभिरिदं सूक्तमश्रीनाशकरं । तच्चाद्योपांत्ययोस्तादृशोऽर्थ एव देवता । द्विती-
यानृतीये ब्राह्मणस्पत्ये । पंचमी वैश्वदेवी । अनुक्रम्यते हि । अरायि शिरिंबिठो
भारद्वाजोऽलक्ष्मीघ्नं द्वितीयानृतीये ब्राह्मणस्पत्ये अंत्या वैश्वदेवीति । गतो वि-
नियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अरायि काणे विकटे गिरिं गच्छ सदान्वे ।

शिरिंबिठस्य सत्वभिस्तेभिष्ठा चातयामसि ॥ १ ॥

अरायि । काणे । विऽकटे । गिरिं । गच्छ । सदान्वे ।

शिरिंबिठस्य । सत्वऽभिः । तेभिः । त्वा । चातयामसि ॥ १ ॥

हे अराय्यदायिनि दानविरोधिनि हे काणे कुत्सितशब्दकारिणि कुत्सितदर्शने
वा हे विकटे विकृतगमने विकृतांगे वा हे सदान्वे सदानोनुवे सर्वदाक्रोशकारिणि
दुर्भिक्षादिदेवते गिरिं पर्वतं निर्जनदेशं गच्छ । अस्मान्मा बाधिष्ठाः । शिरिंबिठस्य ।
बिठमंतरिक्षं । शीर्यते बिठेऽंतरिक्ष इति शिरिंबिठो मेघः । तस्य सत्वभिरंतर्वर्त-
मानैरुदकैस्तेभिस्तेत्वा त्वां चातयामसि । चातयामः । विनाशयामः । यद्वा शिरिंबि-

ठस्यैतत्संज्ञकस्य भरद्वाजपुत्रस्य तेभिस्तैरनुष्ठितैः सत्वभिः कर्मभिर्हे अलक्ष्मि त्वां
विनाशयामः । इतस्त्वमेव शीघ्रं गिरिं गच्छ ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

चत्तो इतश्चत्तामुतः सर्वा भूणान्यारूषी ।

अराय्यं ब्रह्मणस्पते तीक्ष्णशृंगोदृषन्निहि ॥२॥

चत्तो इति । इतः । चत्ता । अमुतः । सर्वा । भूणानि । आरूषी ।

अराय्यं । ब्रह्मणः । पते । तीक्ष्णऽशृंग । उत्तऽचृषन् । इहि ॥२॥

सालक्ष्मीरितोऽस्मात्लोकाच्चत्तो चत्तैवास्माभिर्नाशितैवामुतोऽमुष्मादपि लो-
काच्चत्ता हिंसिता भवतु । यालक्ष्मीः सर्वा सर्वाणि भूणानि गर्भजातानि सर्वा-
सामोषधीनामंकुराणि या दुर्भिक्षाधिदेवतारूपाहं च भवत्यराय्यं दानविरोधिनीं
तां हे ब्रह्मणस्पते मन्त्रपालयितर्देव हे तीक्ष्णशृंग तीक्ष्णतेजस्कोदृषन् अस्मात्स्था-
नादुद्गमयन्निहि । गच्छ ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अदो यद्दारु स्रवते सिंधोः पारे अपूरुषं ।

तदा रभस्व दुर्हणो तेन गच्छ परस्तरं ॥३॥

अदः । यत् । दारु । स्रवते । सिंधोः । पारे । अपूरुषं ।

तत् । आ । रभस्व । दुर्हनो इति दुःहनो । तेन । गच्छ । परऽतरं ॥३॥

अदो विप्रकृष्टदेशे वर्तमानमपूरुषं निर्मात्रा पुरुषेण रहितं यद्दारु दारुमयं
पुरुषोत्तमाख्यं देवताशरीरं सिंधोः पारे समुद्रतीरे स्रवते जलस्योपरि वर्तते तद्दारु
हे दुर्हणो दुःखेन हननीय केनापि हंतुमशक्य हे स्तोतरा रभस्व । आलंबस्व ।
उपास्स्वेत्यर्थः । तेन दारुमयेन देवेनोपास्यमानेन परस्तरमतिशयेन तरणीय-
मुत्कृष्टं वैष्णवं लोकं गच्छ ॥ अपर आह । हे दुर्हणो दुःखेन हननीये दुष्टहनुयुक्ते
वा हे अलक्ष्मि सिंधोः पारे समुद्रतीरप्रांतेऽपूरुषं पुरुषैर्जनैर्वियुक्तमदोऽस्मत्तो
दूरे देशे वर्तमानं यद्दारु दारुमयी नौः स्रवते तद्दार्वा रभस्व । परिगृहाण ।
गृहीत्वा च तेन दारुणा परस्तरमतिशयेन तरणीयं ब्रह्मणस्पतिना प्रेरिता सती
द्वीपांतरं गच्छ ॥

षष्ठेऽहनि तृतीयसवने ब्राह्मणाच्छंसिशस्त्रे यद्वा प्राचीरित्येषा । सूचितं च ।
कपृन्नरो यद्वा प्राचीरजगन्तेति चैते । आ० ६. ३. । इति ॥

॥ सैषा चतुर्थी ॥

यद्वा प्राचीरजगन्तेति मंडूरधाणिकीः ।

हता इंद्रस्य शत्रवः सर्वे बुधुदयाशवः ॥ ४ ॥

यत् । ह । प्राचीः । अजगन्त । उरः । मंडूरऽधाणिकीः ।

हताः । इंद्रस्य । शत्रवः । सर्वे । बुधुदयाशवः ॥ ४ ॥

हे मंडूरधाणिकीर्मंडूरवक्तुस्तितशब्दकारिण्यो मंदनस्य धनस्य धारयित्री वा-
लक्ष्म्य उरः । उर्वी हिंसार्थः । अस्मात्किमपि राल्लोप इति वलोपः । ततो जसि
रूपमेतत् । हिंसित्री यूयं प्राचीः प्रकर्षणांचत्यः प्रकृष्टगमनाः सत्यो यद्वा यदा
खल्वजगन्तागच्छत । गमेर्लङि मध्यमबहुवचने छांदसः शपः श्रुः । तन्ननन्ननथ-
नाश्चेति तस्य तनवादेशः । अत एव डिच्चाभावादनुनासिकलोपो न भवति ।
तदानीमेव सर्वे इंद्रस्य शत्रवो बुधुदयाशवः । यांति गच्छन्तीति याः । अश्रुवत
इत्याशवः । याश्च त आशवश्च याशवः । बुधुदवद्यातारो व्यापनशीलाश्च संतो
हता नष्टा आसन् ॥

॥ अथ पंचमी ॥

परीमे गार्मनेषत् पर्यग्निमहषत् ।

देवेष्वक्रत श्रवः क इमाँ आ दधर्षति ॥ ५ ॥

परि । इमे । गां । अनेषत् । परि । अग्निं । अहषत् ।

देवेषु । अक्रत । श्रवः । कः । इमान् । आ । दधर्षति ॥ ५ ॥

इमे विश्वे देवा गां । जात्यभिप्रायमेकवचनं । पणिभिरपहताः सर्वा देवगवीः
पर्यनेषत् । पर्यनयत् । यष्टृनंगिरसः परिप्रापयन् । ततोऽग्निं च पर्यहषत् । परितो
व्यहरन् । यागार्थं तत्र तत्र गार्हपत्यादिरूपेण स्थापितवन्त इत्यर्थः । एवं कृत्वा
देवेषु यष्ट्येष्विन्द्रादिषु श्रवोऽन्नमक्रत । अकृषत् । कः शत्रुरसुरादिरिमान्विश्वान्देवा-
ना दधर्षति । अभिभवितुं शक्नोति । न कश्चिदित्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे त्रयोदशो वर्गः ॥

अग्निं हिन्वन्तु न इति पंचर्चं पंचमं सूक्तमग्निपुत्रस्य केतुनाम्न आर्षे गायत्र-
माग्नेयं । तथा चानुक्रांतं । अग्निं केतुराग्नेय आग्नेयं गायत्रमिति ॥ प्रातरनुवाका-
श्विनशस्त्रयोर्गायत्रे छंदसीदं शस्यं । सूचितं च । अग्निं हिन्वन्तु नः प्राग्नेये वाचमिति
सूक्ते । आ० ४. १३. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अग्निं हिन्वन्तु नो धियः सप्तिमाश्रुमिवाजिषु ।

तेन जेष्म धनंधनं ॥ १ ॥

अग्निं । हिन्वन्तु । नः । धियः । सप्ति । आश्रुऽइव । आजिषु ।

तेन । जेष्म । धनं धनं ॥ १ ॥

नोऽस्माकं धियः कर्माणि स्तुतयो वाग्निं हिन्वन्तु । प्रेरयन्तु । यागार्थमुद्योजयन्तु
वर्धयन्तु वा । हि गतौ वृद्धौ च । तत्र दृष्टांतः । आजिषु संयामेष्वाश्रुमिव यथाश्रुं
शीघ्रगामिनं सप्तिं सर्पणशीलमश्वं योद्धारः प्रेरयन्ति तद्वत् । तेनाग्निना धनंधनं
सर्वं धनं जेष्म । वयं जयेम ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

यया गा आकारामहे सेनयाग्ने तवोत्या ।

तां नो हिन्व मघत्तये ॥ २ ॥

यया । गाः । आऽकारामहे । सेनया । अग्ने । तव । उत्त्या ।

तां । नः । हिन्व । मघत्तये ॥ २ ॥

हे अग्ने सेनयेनेन सह वर्तमानया सेनारूपया वा यया तवोत्या रक्षया गा
आकारामह आभिमुख्येन कुर्महे । लभामह इत्यर्थः । तामूतिं नोऽस्मान् हिन्व ।
गमय । किमर्थं । मघत्तये । धनस्य दानार्थं । अस्माकं धनलाभायेत्यर्थः ॥

आभिप्रविकेषूक्येषु प्रशास्तुः शस्त्र आग्ने स्थूरमिति तृचो वैकल्पिकोऽनुरूपः ।
सूचितं च । आ ते वत्सो मनो यमदाग्ने स्थूरं रयिं भर । आ० ७. ८. इति ॥

॥ तत्राद्या सूक्ते तृतीया ॥

आग्ने स्थूरं रयिं भर पृथुं गोमंतमश्विनं ।

अग्निं खं वर्तया पणिं ॥ ३ ॥

आ । अग्ने । स्थूरं । रयिं । भर । पृथुं । गोऽमृतं । अश्विनं ।
अग्निं । खं । वर्तय । पणिं ॥ ३ ॥

हे अग्ने स्थूरं स्थूलं वृद्धं पृथुं विस्तीर्णं गोमृतं गोभिर्युक्तमश्विनमश्वोपेतं रयिं
धनमा भर । अस्मभ्यमाहर । प्रयच्छ । खमंतरिक्षमग्निं । वृष्ट्युदकैः सिंच । यद्वा-
त्तीयैस्तेजोभिर्भ्यजय । प्रकाशय । पणिं बणिजमदातारमसुरं वा वर्तय । इतो निर्ग-
मय यद्वा दाने प्रवर्तय ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अग्ने नक्षत्रमजरमा सूर्यं रोहयो दिवि ।

दधज्ज्योतिर्जनेभ्यः ॥ ४ ॥

अग्ने । नक्षत्रं । अजरं । आ । सूर्यं । रोहयः । दिवि ।

दधत् । ज्योतिः । जनेभ्यः ॥ ४ ॥

हे अग्ने नक्षत्रं । नक्षति सततं गच्छतीति नक्षत्रः । नक्षि गतौ । अमिनक्षी-
त्यादिनाचन्द्रप्रत्ययः । सततं गन्तारमजरं जरारहितं सूर्यं सर्वस्य प्रेरकमादित्यं दिव्यं-
तरिक्ष आ रोहयः । उपर्यवस्थितवानसि । यद्वा नक्षत्रं कृत्तिकादिकं सूर्यं च दिव्या-
रोहयः । किं कुर्वन् । जनेभ्यः सर्वेभ्यः प्राणिभ्यो व्यवहारार्थं ज्योतिः प्रकाशं
दधद्विदधत् कुर्वन् । यथा सर्वेषां प्रकाशो भवति तथोन्नते देशे सूर्यमगमय इत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अग्ने केतुर्विशमसि प्रेष्ठः श्रेष्ठ उपस्थसत् ।

बोधां स्तोत्रे वयो दधत् ॥ ५ ॥

अग्ने । केतुः । विशां । असि । प्रेष्ठः । श्रेष्ठः । उपस्थऽसत् ।

बोधं । स्तोत्रे । वयः । दधत् ॥ ५ ॥

हे अग्ने विशां प्रजानां यजमानानां केतुः केतयितासि । ज्ञापयिता भवसि ।
अत एव प्रेष्ठः प्रियतमः श्रेष्ठः प्रशस्यतमश्च भवसि । स त्वमुपस्थसदुपस्थाने यज्ञगृहे
निषीदन्बोध । अस्मदीयं स्तोत्रमवगच्छ । किं कुर्वन् । स्तोत्रे स्तुवते जनाय वयो
ऽन्नं दधद्विदधत् कुर्वन् प्रयच्छन् ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे चतुर्दशो वर्गः ॥

इमा नु कमिति पंचर्चं षष्ठं सूक्तमप्यपुत्रस्य भुवनस्यार्धं भुवनपुत्रस्य साधनसं-
ज्ञस्य वा वैश्वदेवं । सर्वा द्विपदास्त्रिष्टुभः । तथा चानुक्रांतं । इमा नु भुवन आप्तः
साधनी वा भौवनो वैश्वदेवं द्वैपदं त्रैष्टुभमिति ॥ दशरात्रस्य द्वितीये छंदोमे वैश्व-
देवशस्त्रे वैश्वदेवान्निविद्धानात्पूर्वमिदं शंसनीयं । सूचितं च । आ याहि वनसेमा
नु कं बभुरेक इति द्विपदासूक्तानि । आ० ८. ७. इति ॥ षष्ठेऽहनि तृतीये सवने
ब्राह्मणाच्छंसिन उक्थ्यशस्त्र आद्यस्तुचः स्तोत्रियः । ततो द्वे अनुरूपार्थे । सूचितं
च । ब्राह्मणाच्छंसिन इमा नु कं भुवना सीषधामेति पंच । आ० ८. ३. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ॥ १ ॥

इमा । नु । कं । भुवना । सीषधाम । इन्द्रः । च । विश्वे । च । देवाः ॥ १ ॥

इमेमानि प्रदृश्यमानानि भुवना भुवनानि नु क्षिप्रं सीषधाम । साधयामः ।
वशीकुर्मः । कमिति पूरकः । यद्वेमानि सर्वाणि भूतजातान्यस्मभ्यं कं सुखं सीष-
धाम । साधयंतु । पुरुषव्यत्ययः । इन्द्रश्च विश्वे सर्वेऽन्ये देवाश्च स्तुत्या प्रीता इममर्थं
साधयंतु ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह चीकृपाति ॥ २ ॥

यज्ञं । च । नः । तन्वं । च । प्रजां । च । आदित्यैः । इन्द्रः । सह । चीकृपाति ॥ २ ॥

नोऽस्माकं यज्ञं ज्योतिष्टोमादिकं यागं तन्वं शरीरं च प्रजां पुत्रादिकां चादि-
त्यैरदितिपुत्रैरन्यैर्देवैः सह वर्तमान इन्द्रश्चीकृपाति । कल्पयतु । यज्ञादिकं स्वव्या-
पारसमर्थं करोतु ॥

॥ अथ तृतीया ॥

आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भिरस्माकं भूत्वविता तनूनां ॥ ३ ॥

आदित्यैः । इन्द्रः । सगणः । मरुत्भिः । अस्माकं । भूतु । अविता । तनूनां ॥ ३ ॥

आदित्यैरदितिपुत्रैर्मित्रादिभिर्मरुद्भिश्च सगणः सहित इन्द्रोऽस्माकं तनूनां शरी-
राणां तनयानां वाविता भूतु । रक्षिता भवतु ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

हत्वाय देवा असुरान्यदायदेवा देवत्वमभिरक्षमाणाः ॥४॥

हत्वाय देवाः । असुरान् । यत् । आयन् । देवाः । देवऽत्वं । अभिरक्षमाणाः ॥४॥

देवा इन्द्रादयोऽसुरान्क्षेमवृत्तादीन्हत्वाय हत्वा विनाश्य यद्यदायन् आगच्छन् स्वकीयं स्थानं प्राप्नुवन् तदानीं ते देवा देवत्वमात्मीयममृतत्वमभिरक्षमाणा अभितः सर्वतो रक्षन्तोऽभूवन् । बाधकाभावात्सर्वत्र प्रख्यापितवन्त इत्यर्थः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

प्रत्यंचमर्कमनयञ्छचीभिरादिस्वधामिषिरां पर्यपश्यन् ॥५॥

प्रत्यंचं । अर्कं । अनयन् । शचीभिः । आत् । इत् । स्वधां । इषिरां । परि । अपश्यन् ॥५॥

शचीभिः कर्मभिः परिचरणात्मकैः सार्धमर्कमर्चनसाधनं स्तोत्रं प्रत्यंचमिन्द्रादीन्प्रत्यंचदनयन् । स्तोतारः प्रापयन् । यदैवमादिदनंतरमेवेषिरां गमनशीलं स्वधां वृष्ट्युदकं पर्यपश्यन् । सर्वे जनाः परितः पश्यन्ति । यद्वा । इषिरामेषणीयां स्वधां । अन्ननामैतत् । हविलक्षणमन्नं सर्वे देवाः परिपश्यन्ति ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे पंचदशो वर्गः ॥

सूर्यमिति पंचर्चं सप्रमं सूक्तं सूर्यपुत्रस्य चक्षुःसंज्ञस्यार्धं सूर्यदेवत्वं गायत्रं । तथा चानुक्रांतं । सूर्यो नश्चक्षुः सौर्यः सौर्यं गायत्रमिति ॥ अश्विनशस्त्रे सूर्योदयादुत्तरकाले सौर्यकांड इदं सूक्तं । सूचितं च । सूर्यो नो दिव उदु त्यं जातवेदसमिति नव । आ० ६, ५, । इति ॥ दर्शपूर्णमासयोः सुगादापनात्पूर्वभाविनि जपे सूर्यो न इत्येषा । सूचितं च । सूर्यो नो दिवस्पातु नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्य इति ॥

॥ सैषाद्या सूक्ते प्रथमा ॥

सूर्यो नो दिवस्पातु वातो अंतरिक्षात् ।

अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः ॥१॥

सूर्यः । नः । दिवः । पातु । वातः । अंतरिक्षात् ।

अग्निः । नः । पार्थिवेभ्यः ॥१॥

सूर्यः सर्वस्य प्रेरकः शोभनीयो वा देवो दिवो द्युलोकाद्युलोकवर्तिनो जना-

म० १०. अ० १२. सू० १५८.] ॥ अष्टमोऽष्टकः ॥

५५५

नोऽस्मान्पातु । रक्षतु । वातो वायुश्चांतरिक्षान्मध्यमस्थानगताद्वाधकादस्मान्न-
क्षतु । तथा पृथिवीस्थानोऽग्निश्च पार्थिवेभ्यः पृथिव्यां वर्तमानेभ्यः शत्रुभ्यो नो
ऽस्मान्नक्षतु ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

जोषा सवितर्यस्य ते हरः शतं सवाँ अर्हति ।

पाहि नो दिद्युतः पतंत्याः ॥ २ ॥

जोष । सवि॒तः । यस्य । ते । हरः । श॒तं । स॒वान् । अर्ह॑ति ।

पा॒हि । नः । दि॒द्युतः । पत॑ंत्याः ॥ २ ॥

हे सवितः सर्वस्य प्रेरक सूर्य जोष । अस्मास्तुत्यादिकं सेवस्व । यस्य ते तव हरो
रसहरणशीलं तेजः शतं सवान्बहून्यज्ञान्प्रत्यर्हति योग्यं भवति । यद्वा प्रकाश-
नादिद्वारा पूजयति । स त्वं नोऽस्मान्पतंत्या निपतंत्याः शत्रुभिरस्मासु क्षिप्यमा-
नाया दिद्युतः । वज्रनामैतत् । द्योतमानायाः शक्तेरायुधात्पाहि । रक्ष ॥

॥ अथ तृतीया ॥

चक्षुर्नो देवः सविता चक्षुर्न उत पर्वतः ।

चक्षुर्धाता दधातु नः ॥ ३ ॥

चक्षुः । नः । देवः । स॒वि॒ता । चक्षुः । नः । उ॒त । पर्व॑तः ।

चक्षुः । धा॒ता । द॒धा॒तु । नः ॥ ३ ॥

सविता प्रेरको देवो नोऽस्माकं चक्षुः प्रकाशकमिन्द्रियमिन्द्रियानुग्राहकं तेजो
वा दधातु । उतापि च पर्वत इन्द्रसहचरः पर्वताख्योऽपि देवो नोऽस्माकं चक्षुर्दे-
धातु । धाता सर्वस्य विधातादित्यानामन्यतमश्च नोऽस्माकं चक्षुर्विदधातु ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे चक्षुर्विख्यै तनूभ्यः ।

सं चेदं वि च पश्येम ॥ ४ ॥

चक्षुः । नः । धे॒हि । चक्षु॑षे । चक्षुः । वि॒ख्यै । त॒नू॒भ्यः ।

सं । च । इ॒दं । वि । च । प॒श्ये॒म ॥ ४ ॥

नोऽस्माकं चक्षुषे रूपोपलब्धिकारणयेंद्रियाय चक्षुः प्रकाशकं तदानुयाहकं तेजो हे सूर्य धेहि । विधेहि । कुरु । यद्वा न इति व्यत्ययेन बहुवचनं । चक्षुषे चक्षुःसंज्ञाय नो मह्यं चक्षुरिन्द्रियं वा तेजो वा हे सूर्य धेहि । प्रयच्छ । तनूभ्योऽस्माकं शरीरेभ्यस्तनयेभ्यो वा विख्यै विख्यानाय प्रकाशनाय चक्षुस्त्वदीयं प्रकाशं विधेहि । यत एवं तस्मात्कारणाच्चदीयेन तेजसा वयं चेदं सर्वं जगत्सं पश्येम । सम्यग्द्रष्टारो भवेम वि पश्येम च । विविधं च सविशेषं द्रष्टारो भवेम ॥

१॥ अथ पंचमी ॥

सुसंहं त्वा वयं प्रति पश्येम सूर्य ।

वि पश्येम नृचक्षसः ॥५॥

सुऽसंहं । त्वा । वयं । प्रति । पश्येम । सूर्य ।

वि । पश्येम । नृऽचक्षसः ॥५॥

हे सूर्य सुसंहं सुष्ठु संद्रष्टारं त्वा त्वां वयं प्रति पश्येम । प्रत्येकं द्रष्टारो भूयास्म । तथा नृचक्षसो नृभिर्मनुष्यैरस्माभिर्द्रष्टव्यान्पदार्थान्वि पश्येम । विद्रष्टारो भवेम । यद्वा नृचक्षसो नृणां शत्रुमनुष्याणां हिंसकाः संतो वयं विशिष्टज्ञाना भवेम ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे षोडशो वर्गः ॥

उदसाविति षट्चमष्टमं सूक्तमानुष्टुभं । पुलोमतनया शची स्वात्मानमनेनास्तौत् । अतः सैवर्षिः सैव देवता । तथा चानुक्रांतं । उदसौ षट् पौलोमी शच्यात्मानं तुष्टवानुष्टुभमिति । विनियोगो लिंगादवगंतव्यः । आपस्तंबस्तु सपत्नीनाशने सूर्योपस्थान इदं सूक्तं विनियुक्तवान् । सूच्यते हि । एतेनैव कामेनोत्तरेणानुवाकेन सदादित्यमुपतिष्ठत इति । अचैतेनेति प्रकृतं सपत्नीबाधनं परामृश्यते ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

उदसौ सूर्यो अगादुदयं मामको भगः ।

अहं तद्विद्वला पतिमभ्यसाक्षि विषासहिः ॥१॥

उत् । असौ । सूर्यः । अगात् । उत् । अयं । मामकः । भगः ।

अहं । तत् । विद्वला । पतिं । अभि । असाक्षि । विऽससहिः ॥१॥

असौ द्युलोकस्थः सूर्य उदगात् । उदयं प्राप्तवान् । मामको मदीयो भगो भज-

नीयोऽयमिन्द्रश्च सूर्यात्मनोदगात् । यद्वा मामको भगो मदीयमिदं सौभाग्यमुदगात् ।
तदुद्यतं सूर्यस्य तेजो विबला ज्ञातवती । यद्वा पतिं भर्तारं विबला लब्धवत्यहं
विषासहिर्विशेषेणाभिभवित्री सत्यभ्यसाक्षि । अभ्यभूवं । सपत्नीरिति शेषः । सह-
तेरभिभवार्थस्य लुङ्येतद्रूपं । यद्वा विषासहिः सपत्नीनामभिभवित्री सती पतिम-
भ्यसाक्षि । भर्तारमभ्यभूवं । यथा मय्येव वशीकृतश्चिरं वर्तते तथाकार्षमिदमर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अहं केतुरहं मूर्धाहमुया विवाचनी ।

ममेदनु क्रतुं पतिः सेहानाया उपाचरेत् ॥ २ ॥

अहं । केतुः । अहं । मूर्धा । अहं । उया । विऽवाचनी ।

मम । इत् । अनु । क्रतुं । पतिः । सेहानायाः । उपऽआचरेत् ॥ २ ॥

अहं केतुः केतयित्री सर्वस्य ज्ञात्री भवामि । अहं मूर्धा सर्वेष्ववयवेषु शिर इव
प्रधानभूता च भवामि । अहमुग्रोद्गूणा सती विवाचनी विशेषेण पतिं वाचयित्री
भवामि । क्रोधाविष्टमपि पतिं मयि सर्वदा प्रियवचनयुक्तं करोमीत्यर्थः । सेहा-
नायाः सपत्नीनामभिभवित्वा ममेन्ममैव क्रतुं कर्म बुद्धिं वानुलक्ष्य पतिः पा-
लयिता भर्तोपाचरेत् । उपागच्छेत् । नान्यासां पत्नीनां ॥

॥ अथ तृतीया ॥

मम पुत्राः शत्रुहणोऽथो मे दुहिता विराट् ।

उताहमस्मि संजया पत्यौ मे श्लोक उत्तमः ॥ ३ ॥

मम । पुत्राः । शत्रुऽहणः । अथो इति । मे । दुहिता । विऽराट् ।

उत् । अहं । अस्मि । संऽजया । पत्यौ । मे । श्लोकः । उत्तमः ॥ ३ ॥

ममैव पुत्रास्तनयाः शत्रुहणः शत्रूणां सपत्नानां हंतारो भवन्ति । अथो अपि
च मे मदीया दुहिता पुत्री विराड्विशेषेण राजमाना भवति । उतापि चाहं संजया
सम्यग्जेवी सपत्नीनामस्मि । ता अभिभवामि । अतो हेतोः पत्यौ भर्तरीन्द्रे मे मम
श्लोक उपश्लोकनीयं यश्च उत्तम उद्गततममतिशयेनोत्कृष्टं विद्यते ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

येनेन्द्रो हविषा कृत्यभवद्भुक्तमः ।

इदं तदक्रि देवा असपत्ना किलाभुव ॥४॥

येन । इन्द्रः । हविषा । कृत्वी । अभवत् । द्युम्नी । उत्तमः ।

इदं । तत् । अक्रि । देवाः । असपत्ना । किल । अभुव ॥४॥

येन हविषेन्द्रो मम भर्ता कृत्वी कर्मणां कर्ताभवद्भवति । तथा द्युम्नी । द्युम्नं द्योतमानं यशोऽन्नं वा । तद्वानुत्तम उत्कृष्टतमश्च येन हविषा भवति । हे देवाः स्तोतार ऋत्विजः तदिदं हविरक्रि । अकारि । जयार्थिभिर्भवद्भिः क्रियतां । यद्वा हे यष्ट्या देवाः तदिदं हविरक्रहमपि । करोतेर्लुङीटि मंचे घसेति च्लेर्लुक् । अत एव कारणादहमसपत्ना किल शत्रुरहिता खल्वभुव । अभुव । छांदसो ह्रस्वः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

असपत्ना सपत्नघ्नी जयंत्यभिभूवरी ।

आवृक्षमन्यासां वर्चो राधो अस्थेयसामिव ॥५॥

असपत्ना । सपत्नघ्नी । जयंती । अभिभूवरी ।

आ । आवृक्षं । अन्यासां । वर्चः । राधः । अस्थेयसांऽइव ॥५॥

असपत्नाशत्रुका भवामि । कुत इत्यत आह । सपत्नघ्नी शत्रूणां हन्त्री । अत एव जयंती जयं प्राप्नुवत्यभिभूवर्यभिभवित्री । भवतेरन्येभ्योऽपि दृश्यंत इति क्वनिप् । वनो र चेति ङीब्रेफौ । ईदृश्यहमन्यासां सपत्नीनां वर्चस्तेजो राधो धनं चावृक्षं । आ समंतादवृक्षं । आवृक्षिषं । अच्छिदं । व्रश्चेर्लुङ्छूदिस्त्वादित्वादिङभावे संयोगादिलोपे छांदसं संप्रसारणं । तच्च दृष्टान्तः । अस्थेयसामिवास्थिरतराणां शत्रूणां यथा धन-मप्रयत्नेन वृध्यते तथेत्यर्थः । स्थिरशब्दादीयसुनि प्रियस्थिरेत्यादिना स्यादेशः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

समजैषमिमा अहं सपत्नीरभिभूवरी ।

यथाहमस्य वीरस्य विराजानि जनस्य च ॥६॥

सं । अजैषं । इमाः । अहं । सपत्नीः । अभिभूवरी ।

यथा । अहं । अस्य । वीरस्य । विराजानि । जनस्य । च ॥६॥

अभिभूवर्यभिभवित्रहमिमाः सपत्नीः समजैषं । सम्यगभ्यभूवं । यथा येन प्रकारेणाहमस्य वीरस्येन्द्रस्य तदीयपरिजनस्य च विराजानि । विशेषेण राजमाता भवानि । तथा समजैषमित्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे सप्तदशो वर्गः ॥

तीव्रस्येति पंचर्चं नवमं सूक्तं वैश्वामित्रस्य पूरणस्यार्धं चैष्टुभमैन्द्रं । तथा चानु-
क्रांतं । तीव्रस्य पंच पूरणो वैश्वामित्र इति ॥ तीव्रसोमाख्य एकाह इदं निष्केव-
ल्यनिविधानं । सूचितं च । कस्य वीरस्तीव्रस्याभिवयस इति मध्यंदिनः । आ० ९. ७. ।
इति ॥ महाव्रतेऽपि माध्यंदिने सवने ब्रह्मशस्त्रेऽप्येतत्सूक्तं । तथैव पंचमारण्यके
सूचितं । तीव्रस्याभिवयसो अस्य पाहीति माध्यंदिन इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

तीव्रस्याभिवयसो अस्य पाहि सर्वरथा वि हरी इह मुंच ।

इंद्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमन्तुभ्यमिमे सुतासः ॥ १ ॥

तीव्रस्य । अभिऽवयसः । अस्य । पाहि । सर्वऽरथा । वि । हरी इति । इह । मुंच ।

इंद्र । मा । त्वा । यजमानासः । अन्ये । नि । रीरमन् । तुभ्यं । इमे । सुतासः ॥ १ ॥

तीव्रस्य तीक्ष्णस्य क्षिप्रं मदकरस्याभिवयसः । वय इत्यन्नाम । अभिगतं चरु-
पुरोडाशाद्यन्नं यस्य तादृशस्यास्य सोमस्य । क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति कर्मणः संप्र-
दानत्वाच्चतुर्थ्यर्थे षष्ठी । ईदृशं सोमं हे इंद्र पाहि । पिब । पिबतेच्छांदसः शपो
लुक् । तदर्थं सर्वरथा सरणशीलरथौ हरी अश्वविहास्मिन्यज्ञगृहे वि मुंच । रथा-
द्विसृज । हे इंद्र अस्मत्तोऽन्ये यजमानासो यजमानास्त्वा तां मा नि रीरमन् ।
नितरां मा रमयंतु । वयमेव रमयाम इत्यर्थः । ततस्तुभ्यं तदर्थमेव सुतासः सुता
अभिषुता इमे प्रत्यक्षेणोपलभ्यमानाः सोमा वर्तन्ते ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु सोत्वासस्त्वां गिरः श्वाच्या आ ह्वयन्ति ।

इंद्रेदमद्य सर्वनं जुषाणो विश्वस्य विद्वाँ इह पाहि सोमं ॥ २ ॥

तुभ्यं । सुताः । तुभ्यं । ऊं इति । सोत्वासः । तां । गिरः । श्वाच्याः । आ । ह्वयन्ति ।

इंद्र । इदं । अद्य । सर्वनं । जुषाणः । विश्वस्य । विद्वान् । इह । पाहि । सोमं ॥ २ ॥

हे इन्द्र तुभ्यं त्वदर्शमेव सुता अभिषुताः सर्वे सोमाः सोत्वास इतः परमभिषो-
तव्याश्च तुभ्यमु त्वदर्शमेव । सुनोतिः कृत्यार्थे तवैकेनिति त्वन्प्रत्ययः । आयाः आशु
शीघ्रमतंत्यः प्रवर्तमाना गिरः स्तुतिरूपा वाचश्च त्वामेवाह्वयंति । आक्रीशयंति ।
हे इन्द्र अद्यास्मिन्काल इदं सवनं प्रातःसवनादिकं जुषाणः सेवमानो विश्वस्य
सर्वस्य विद्वाज्ज्ञाता त्वमिहास्मिन्यज्ञे सोमं पाहि । पिव ॥

॥ अथ तृतीया ॥

य उ॒श॒ता॒ मन॑सा॒ सोम॑मस्मै॒ सर्व॑ह॒दा दे॒वका॑मः सु॒नोति॑ ।

न गा इन्द्र॑स्तस्य॒ परा॑ ददाति प्रश॑स्तमि॒च्छाह॑मस्मै कृ॒णोति॑ ॥३॥

यः । उ॒श॒ता । मन॑सा । सोम॑ । अ॒स्मै । सर्व॑ह॒दा । दे॒वऽका॑मः । सु॒नोति॑ ।

न । गाः । इन्द्रः । तस्य॑ । परा॑ । द॒दाति॑ । प्र॒शस्तं॑ । इत् । चा॒हं । अ॒स्मै । कृ॒णोति॑ ॥३॥

य उशता कामयमानेन सर्वहृदा । सर्वमविकलं हृदयं यस्य । यद्वा सर्वेषामृत्विजां
हृदयेन । सामर्थ्यान्मत्वर्थो लक्ष्यते । हृदयवता मनसास्मा इन्द्राय देवकामो देवमिन्द्रं
कामयमानो यजमानः सोमं सुनोत्यभिषुणोति । इन्द्रस्तस्य यजमानस्य गा न परा
ददाति । परादानं विनाशः । न विनाशयति । अस्मै यजमानाय चाहं शोभनमत
एव प्रशस्तं । इदित्यवधारणे । प्रशंसनीयमेव धनं कृणोति । करोति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अनु॑स्पष्टो भवत्ये॒षो अस्य॑ यो अ॒स्मै रे॒वान्न॑ सु॒नोति॑ सोम॑ ।

निर॑र॒त्नौ म॒घवा॑ तं द॒धाति॑ ब्रह्म॒द्विषो॑ ह॒न्त्यना॑नुदिष्टः ॥४॥

अनु॑स्पष्टः । भ॒वति॑ । ए॒षः । अस्य॑ । यः । अ॒स्मै । रे॒वान् । न । सु॒नोति॑ । सोम॑ ।

निः । अ॒र॒त्नौ । म॒घऽवा॑ । तं । द॒धाति॑ । ब्र॒ह्मऽद्वि॑षः । ह॒न्ति॑ । अन॑नु॒दिष्टः॑ ॥४॥

अस्य यजमानस्यैष इन्द्रोऽनुस्पष्टो दृष्टिगोचरो भवति यो रेवान्धनवानस्मा
इन्द्राय सोमं सुनोत्यभिषुणोति । मघवा धनोपेत इन्द्रस्तं यजमानमरत्नौ हस्ते निर्द-
धाति भयान्निकृष्य धारयति रक्षिता सन् धृत्वा चाननुदिष्टस्तेनानुक्तोऽप्रार्थित एव
सन्ब्रह्मद्विषो ब्राह्मणद्वेष्टृञ्श्चूहन्ति । हिनस्ति ॥

शुनासीरीये पर्वणीन्द्राय शुनासीराय पुरोडाशं द्वाशकपालमित्यस्याश्वायंत इत्ये-

षा याज्या । इन्द्रो देवाशु न इति वैकल्पिकस्यापि हविष इयमेव याज्या । सूचितं च । अश्वायंतो गव्यंतो वाजयंतः शुनं हुवेम मघवानमिंद्रं । आ० २. २०. । इति ॥

॥ सैषा पंचमी ॥

अश्वायंतो गव्यंतो वाजयंतो हवामहे त्वोपगंतवा उ ।

आभूषंतस्ते सुमतौ नवायां वयमिंद्र त्वा शुनं हुवेम ॥ ५ ॥

अश्वऽयंतः । गव्यंतः । वाजयंतः । हवामहे । त्वा । उपऽगंतवै । ऊं इति ।

आऽभूषंतः । ते । सुऽमतौ । नवायां । वयं । इंद्र । त्वा । शुनं । हुवेम ॥ ५ ॥

अश्वायंतोऽश्वानिच्छंतः । क्यच्यश्वाघस्यादित्यात्वं । गव्यंतो गा आत्मन इच्छंतः । वांतो यि प्रत्यय इत्यवादेशः । वाजयंतः । अग्नीन्वाजनेन श्रूर्पादिना प्रज्वलयंतः । वा गतिगंधनयोः । णिचि वो विधूनने । पा० ७. ३. ३८. । इति जुगागमः । अस्माच्छतर्यदुपदेशात्सर्वधातुकस्वारेणानुदात्तत्वे शपश्च पित्त्वादनुदात्तत्वे ततो णिच एव स्वरः शिष्यते । अपर आह । वाजमन्त्रमात्मन इच्छंत इति । तदानीमवग्रहाभावस्वरौ छांदसौ द्रष्टव्यौ । एवंभूता वयं हे इंद्र त्वामुपगंतवा उपगंतुं प्राप्तुं हवामहे । आह्वयामहे । गमेस्तुमर्थे सेसेनिति तवैप्रत्ययः । गतिसमासे तवै चांतश्च युगपदिति गतेः प्रकृतिस्वरत्वमुत्तरपदस्यांतोदात्तत्वं । उ इति पूरकः । हे इंद्र ते तव नवायामभिनवायां प्रशस्तायां सुमतौ शोभनबुद्धावाभूषंत आ समंताद्भवन्ती वर्तमानाः । यद्वा । आ समंताद्भूषयंतोऽलंकुर्वन्तस्तवानुग्रहबुद्धौ वर्तमाना वयं शुनं सुखकरं त्वां हुवेम । आह्वयेम ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमेऽष्टादशो वर्गः ॥

मुंचामीति पंचर्चं दशमं सूक्तं प्रजापतिपुत्रस्य यक्ष्मनाशनाख्यस्यार्धं । अंत्यानुष्टुप् शिष्टास्त्रिष्टुभः । अनादेशे त्विन्द्रो देवता । तथा चानुक्रांतं । मुंचामि प्राजापत्यो यक्ष्मनाशनो राजयक्ष्मघ्नमंत्यानुष्टुबिति । हृदयरोगप्रमुखस्य व्याधिजातस्योपशमनार्थमनेन सूक्तेन होतव्यं । सूच्यते हि । व्याधितस्यातुरस्य यक्ष्मगृहीतस्य वा षष्ठाहुतिश्चरुमुंचामि त्वा हविषा जीवनाय कमित्येतेन । आ० गृ० ३. ६. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

मुंचामि त्वा हविषा जीवनाय कर्मज्ञातयक्ष्मादुत राजयक्ष्मात् ।

याहिर्जयाह यदि वैतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनं ॥ १ ॥

मुंचामि । त्वा । हविषा । जीवनाय । कं । अज्ञातऽयक्ष्मात् । उत । राजऽयक्ष्मात् ।
ग्राहिः । जग्राह । यदि । वा । एतत् । एनं । तस्याः । इंद्राग्नी इति । प्र । मुमुक्तं । एनं ॥ १ ॥

हे यक्ष्माभिभूत हविषानेन चरुणा साधनेन होमेन त्वा त्वामज्ञातयक्ष्मात् ।
अयमेतत्संज्ञ इत्यप्रज्ञातः शरीरगतो रोगोऽज्ञातयक्ष्मः । तादृशाद्रीगान्मुंचामि ।
विश्लेषयामि । किमर्थं । जीवनाय कं । जीवनार्थं । इह लोके चिरकालावस्था-
नार्थमित्यर्थः । कमिति पूरकः । उतापि च राजयक्ष्मात् । यक्ष्माणां राजा यक्ष्म-
रोगो राजयक्ष्मः । राजदंतादित्वादुपसर्जनस्य परनिपातः । तस्मादपि त्वां मुंचामि ।
यदि वा यदि चैतदेतस्मिन्समय एनं व्याधितं पुरुषं ग्राहिर्यहणशीला ग्रहरूपा
देवता जग्राह गृहीतवती तस्या देवतायाः सकाशाद्दे इंद्राग्नी एनं प्र मुमुक्तं ।
प्रमोचयतं ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरैतिकं नीत एव ।
तमा हरामि निर्ऋतेरुपस्थादस्पर्धमेनं शतशारदाय ॥ २ ॥
यदि । क्षितऽआयुः । यदि । वा । पराऽइतः । यदि । मृत्योः । अंतिकं । निऽइतः । एव ।
तं । आ । हरामि । निःऽऋतेः । उपऽस्थात् । अस्पर्धं । एनं । शतऽशारदाय ॥ २ ॥

यदि स रोगग्रस्तः क्षितायुः क्षीणायुर्भवति यदि वा परेतोऽस्माल्लोकात्परागतो
भवति । यदि च मृत्योर्वैवस्वतस्यांतिकं निकटं नीतो नितरां प्राप्त एव भवति एवं-
भूतमपि तं पुरुषं निर्ऋतेः पापदेवताया आयुषः क्षयकारिण्या उपस्थादुपस्थानादा
हरामि । आनाययामि । आवर्तयामि । आहत्य चैनं शतशारदाय शतसंवत्सरजी-
वनार्थमस्पर्धं । प्रबलं करोमि । स्पृ प्रीतिबलनयोः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

सहस्राक्षेण शतशारदेन शतायुषा हविषाहार्धमेनं ।
शतं यथेमं शरदो नयातीद्री विश्वस्य दुरितस्य पारं ॥ ३ ॥
सहस्रऽअक्षेण । शतऽशारदेन । शतऽआयुषा । हविषा । आ । अहार्धं । एनं ।
शतं । यथा । इमं । शरदः । नयाति । इंद्रः । विश्वस्य । दुऽइतस्य । पारं ॥ ३ ॥

सहस्रमिति बहुनाम । सहस्रमक्षीणि चक्षूषि यस्य हविषः फलत्वेन विद्यंते

तत्सहस्राक्षं । बहुव्रीहौ सकथ्यक्ष्णोरिति षच् समासांतः । शरदः संबंधी शरदः संवत्सरः । शतं शारदा यस्य तत्तथोक्तं । बहुव्रीहौ पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वं । अत एव शतायुषा शतसंवत्सरपरिमितमायुर्जीवनं फलभूतं यस्य तादृशेन हविषा । यद्वा सहस्राक्ष इंद्रः । तेन शतशरदेन शरदां संवत्सराणां शतस्य दातृत्वेन संबंधिना कर्त्ता शतायुषा हविषा करणभूतेनैनं यक्ष्मगृहीतमाहार्षं । रोगादनैषं । यथा येन प्रकारेणैवं पुरुषं शतं शरदः संवत्सरान् । अत्यंतसंयोगे द्वितीया । एतावतं कालमिंद्रो विश्वस्य सर्वस्य दुरितस्य दुःखस्य पारमवसानं दुःखराहित्यं नयाति नयेत् तथाहार्षमित्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हेमन्ताञ्छतमु वसंतान् ।

शतमिंद्राग्नी सविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषेम पुनर्दुः ॥४॥

शतं । जीव । शरदः । वर्धमानः । शतं । हेमन्तान् । शतं । ऊं इति । वसंतान् ।

शतं । इंद्राग्नी इति । सविता । बृहस्पतिः । शतऽआयुषा । हविषा । इमं । पुनः । दुः ॥४॥

हे यक्ष्माद्विमुक्त वर्धमानोऽहरहरभिवृद्धिं प्राप्नुवंस्त्वं शतं शरदः शतसंख्या-काञ्छरहतूञ्जीव । प्राणान्धारय । पूर्ववदत्यंतसंयोगे द्वितीया । शतं हेमन्तान् हेमन्ततूँश्च जीव शतं वसन्तान् । उशब्दः समुच्चये । अपि चेंद्राग्नी इंद्रश्चाग्निश्च सविता प्रेरको देवश्च बृहस्पतिर्बृहतां देवानां पालयिता देवश्च शतायुषा शतसंवत्सरपरिमितस्यायुषो हेतुभूतेन हविषा तर्प्यमाणाः संत इमं जनं पुनर्दुः । पुनरस्मभ्यं प्रादुः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

आहार्षं त्वाविदं त्वा पुनरागाः पुनर्नव ।

सर्वीग सर्वं ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽविदं ॥५॥

आ । अहार्षं । त्वा । अविदं । त्वा । पुनः । आ । अगाः । पुनःऽनव ।

सर्वेऽअंग । सर्वं । ते । चक्षुः । सर्वं । आयुः । च । ते । अविदं ॥५॥

हे व्याधिगृहीत त्वा त्वामाहार्षं । मृत्योः सकाशादाहतवानस्मि । अत एव त्वा त्वामविदं । अलप्सि । हे पुनर्नव पुनरभिनव पुनरागाः । पुनरस्मत्समीपमागच्छ ।

हे सर्वांग सर्वैरविकलैरंगैरुपेत ते तव सर्वे चक्षुः । उपलक्षणमेतत् । इन्द्रियवर्गं
सकलमविदं । लब्धवानस्मि । ते तवायुजीवनं च सर्वं संपूर्णमविदं ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टम एकोनविंशो वर्गः ॥

ब्रह्मणामिदिरिति षडृचमेकादशं सूक्तमानुष्टुभं । ब्रह्मपुत्रो रक्षोहा नामर्षिः ।
अपप्रसवसमाधानरूपस्य गर्भरक्षणस्य प्रतिपाद्यत्वात्तद्देवताकमिदं । अनुक्रांतं च ।
ब्रह्मणा षड् ब्राह्मो रक्षोहा गर्भसंस्त्रावे प्रायश्चित्तमानुष्टुभं हीति ॥ विनियोगो लिं-
गादवगंतव्यः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

ब्रह्मणाग्निः संविदानो रक्षोहा बाधतामितः ।

अमीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये ॥ १ ॥

ब्रह्मणा । अग्निः । संऽविदानः । रक्षऽहा । बाधतां । इतः ।

अमीवा । यः । ते । गर्भं । दुऽनामा । योनिं । आऽशये ॥ १ ॥

ब्रह्मणा मंत्रेण सह संविदान ऐकमत्यं प्राप्नो रक्षोहा रक्षसां हंतामिरितोऽस्मा-
त्स्थानाद्राक्षसादिकं बाधतां । हिनस्तु । यो राक्षसोऽमीवा रोगरूपः सन् ते तव
गर्भमाशय आशेते । लोपस्त आत्मनेपदेष्विति तल्लोपः । हंतुं प्राप्नोति । दुर्णामार्श-
आख्यो रोगः । तद्रूपः सन् यश्च ते तव योनिं रेतस आधानं गर्भस्थानमाशेते तं
बाधतामित्यन्वयः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

यस्ते गर्भममीवा दुर्णामा योनिमाशये ।

अग्निष्टं ब्रह्मणा सह निष्क्रव्यादमनीनशत् ॥ २ ॥

यः । ते । गर्भं । अमीवा । दुऽनामा । योनिं । आऽशये ।

अग्निः । तं । ब्रह्मणा । सह । निः । क्रव्यऽअदं । अनीनशत् ॥ २ ॥

गतः पूर्वोऽर्धर्चः । तं क्रव्यादं मांसाशिनं राक्षसादिकं ब्रह्मणा सहितोऽग्निर्निः-
शेषेणानीनशत् । नाशयतु ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यस्ते हंति पतयंतं निषत्सुं यः संरीसृपं ।

जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ ३ ॥

यः । ते । हन्ति । पतयन्तं । निऽसत्त्वं । यः । सरीसृपं ।

जातं । यः । ते । जिघांसति । तं । इतः । नाशयामसि ॥ ३ ॥

हे योषित् ते तव गर्भाशये पतयन्तं पतन्तं रेतोरूपेण गच्छन्तं तदनन्तरं तत्र निषत्त्वं निषीदन्तं च गर्भं यो राक्षसादिर्हन्ति हिनस्ति ततो मासत्रयादूर्ध्वं प्राप्त-
सर्वावयवं सरीसृपं सर्पणशीलं च गर्भं यो हन्ति जातं दशसु मासेषूत्पन्नं ते तव शिशुं
यो राक्षसादिर्जिघांसति हन्तुमिच्छति तमितः स्थानान्नाशयामसि । नाशयामः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यस्तं ऊरु विहरत्यन्तरा दंपती शयै ।

योनिं यो अन्तरारेळ्ह तमितो नाशयामसि ॥ ४ ॥

यः । ते । ऊरु इति । विऽहरति । अन्तरा । दंपती इति दंऽपती । शयै ।

योनिं । यः । अन्तः । आऽरेळ्ह । तं । इतः । नाशयामसि ॥ ४ ॥

हे योषित् ते तवोरु पादमूलौ यो राक्षसादिर्विहरति गर्भघाताय विस्त्रिष्टौ
करोति दंपती अन्तरा जायापत्योर्मध्ये गर्भहननार्थं यश्च शये शेते यश्च योनिमन्तः
प्रविश्यारेळ्ह निषिक्तं रेतो जिह्यास्वादयति । भक्षयतीत्यर्थः । लिह आस्वादने ।
आदादिकः । कपिलकादित्वास्तवविकल्पः । तं सर्वमितो नाशयामः ॥

॥ अथ पंचमी ॥

यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।

प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ ५ ॥

यः । त्वा । भ्राता । पतिः । भूत्वा । जारः । भूत्वा । निऽपद्यते ।

प्रऽजां । यः । ते । जिघांसति । तं । इतः । नाशयामसि ॥ ५ ॥

हे योषिद्यो राक्षसो भ्राता भ्रातृरूपो भूत्वा पतिर्भर्तृरूपो वा भूत्वा त्वां निप-
द्यतेऽभिगच्छति । अथवा जार उपपतिरूपो वा भूत्वाभिगच्छति । एवंभूतो यो
राक्षसादिस्ते तव प्रजां जिघांसति हन्तुमिच्छति । स्पष्टमन्यत् ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते ।

प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ ६ ॥

यः । त्वा । स्वप्नेन । तमसा । मोहयित्वा । निपद्यते ।

प्रजां । यः । ते । जिघांसति । तं । इतः । नाशयामसि ॥ ६ ॥

हे योषिद्यो राक्षसादिः स्वप्नेन स्वप्नावस्थया तमसा निद्रया त्वा त्वां मोहयित्वा
मूढतां प्रापय्य निपद्यते गर्भघाताय गच्छति । अन्यद्गतं ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे विंशो वर्गः ॥

अक्षीभ्यामिति षडृचं द्वादशं सूक्तमानुष्टुभं । कश्यपगोत्रीत्पन्नो विवृहा नामर्षिः ।
यक्ष्मनाशनप्रतिपाद्यत्वात्तद्देवताकं कृत्स्नं सूक्तं । अनुक्रांतं च । अक्षीभ्यां विवृहा
काश्यपो यक्ष्मन्मिति ॥ लैंगिको विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां छुबुकादधि ।

यक्ष्मं शीर्षण्यं मस्तिष्काज्जिह्वाया वि वृहामि ते ॥ १ ॥

अक्षीभ्यां । ते । नासिकाभ्यां । कर्णाभ्यां । छुबुकात् । अधि ।

यक्ष्मं । शीर्षण्यं । मस्तिष्कात् । जिह्वायाः । वि । वृहामि । ते ॥ १ ॥

हे यक्ष्मगृहीत ते तवाक्षीभ्यां चक्षुर्भ्यां यक्ष्मरोगं वि वृहामि । उद्धरयामि ।
विश्लेषयामीत्यर्थः । ई च द्विवचन इत्यक्षिशब्दस्येकारांतादेशः । स चोदात्तः । तथा
नासिकाभ्यां घ्राणेंद्रियाच्च कर्णाभ्यां श्रोत्राभ्यां च छुबुकाच्चुबुकादोष्ठस्याधःप्रदेशाच्च ।
अधिरनर्थकः । अपि च शीर्षण्यं । शिरसि भवो रोगः शीर्षण्यः । भवे छंदसीति
यत् । ये च तद्धित इति शिरसः शीर्षणादेशः । ये चाभावकर्मणोरिति प्रकृति-
भावः । ईहं यक्ष्मं रोगं ते तव मस्तिष्कात् । शिरसोऽंतरवस्थितो मांसविशेषो
मस्तिष्कः । तस्मात् । जिह्वाया रसानायाश्च सकाशाच्च वृहामि । उद्धरयामि ।
पृथक्करोमीत्यर्थः । वृहू उद्यमन इति धातुः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनूक्यात् ।

यक्ष्मं दोषण्यमंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते ॥२॥

ग्रीवाभ्यः । ते । उष्णिहाभ्यः । कीकसाभ्यः । अनूक्यात् ।

यक्ष्मं । दोषण्यं । अंसाभ्यां । बाहुभ्यां । वि । वृहामि । ते ॥२॥

हे व्याधिगृहीत उष्णिहाभ्य ऊर्ध्वाभिमुखं सिग्धाभ्य उत्ताताभ्यो वा स्नायुभ्यो ग्रीवाभ्यो गलगताभ्यो धमतीभ्यस्ते तव यक्ष्मं वि वृहामि । तथा कीकसाभ्योऽस्थिभ्योऽनूक्यादस्थिसंधेश्च यक्ष्मं वि वृहामि । उच समवाये । अनूच्यते समवेयत इत्यस्थः संधिरनूक्यः । ऋहलोर्ण्यत् । चजोः कु घिस्यतीरिति कुत्वं । तित्स्वरितः । अपि च दोष्णोर्भवं दोषण्यं । पूर्ववद्यति पदन्नित्यादिना दोःशब्दस्य दोषन्नादेशः । पूर्ववत्प्रकृतिभावः । तमपि यक्ष्मं रोगं ते तवांसाभ्यां बाहुभ्यां च वि वृहामि । हस्तयोरूर्ध्वभागावंसावधोभागौ बाहू ॥

॥ अथ तृतीया ॥

आंचेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोर्हृदयादधि ।

यक्ष्मं मतस्त्लाभ्यां यक्रः श्लाशिभ्यो वि वृहामि ते ॥३॥

आंचेभ्यः । ते । गुदाभ्यः । वनिष्ठोः । हृदयात् । अधि ।

यक्ष्मं । मतस्त्लाभ्यां । यक्रः । श्लाशिभ्यः । वि । वृहामि । ते ॥३॥

हे यक्ष्माभिभूत ते तवांचेभ्यः । आंचं पुरीतदन्नपानयोराधानभूतं । तत्संबन्धिभ्यः स्नायुभ्यो गुदाभ्यः । याभिर्नाडीभिरन्नरसः समानवायुना धातुषु नीयते ताभ्यो नाडीभ्यश्च सकाशाद्यक्ष्मं वि वृहामि । तथा वनिष्ठोः स्थविरांश्चाङ्गदयादधि हृत्पुंडरीकाच्च यक्ष्मं वि वृहामि । अपि च ते तव मतस्त्लाभ्यां । मतस्तौ पार्श्वयोर्वर्तमानावाप्रफलाकृती वृक्कौ । ताभ्यां । यक्रः । हृदयसमीपे वर्तमानः कालमांसविशेषो यकृत् । तस्माच्च । पदन्नित्यादिना यकृच्छब्दस्य यकन्नादेशः । श्लाशिभ्योऽन्येभ्योऽपि क्लोमस्त्रीहादिसंज्ञेभ्यश्च मांसेभ्यश्च यक्ष्मं रोगं वि वृहामि । उत्क्षिपामि ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां पार्णिभ्यां प्रपदाभ्यां ।

यक्ष्मं श्रोणिभ्यां भासदाङ्गंसो वि वृहामि ते ॥४॥

ऊरुऽभ्यां । ते । अष्टीवत्ऽभ्यां । पार्णिऽभ्यां । प्रऽपदाभ्यां ।

यक्ष्मं । श्रोणिऽभ्यां । भासदात् । भंससः । वि । वृहामि । ते ॥४॥

हे रुग्ण ते तवीरुभ्यामष्टीवद्भ्यां जानुभ्यां च यक्ष्मं वि वृहामि । तथा पार्णिभ्यां पादस्यापरभागाभ्यां प्रपदाभ्यां पादायाभ्यां च यक्ष्मं वि वृहामि । अपि च श्रोणिभ्यां जंघनाभ्यां च यक्ष्मं वि वृहामि । तथा भासदात् । भसत्कटिप्रदेशः । तत्संबन्धाङ्गंसो भासमानात्पायोस्ते तव यक्ष्मं वि वृहामि ॥

॥ अथ पंचमी ॥

मेहनाद्वनंकरणालोमभ्यस्ते नखेभ्यः ।

यक्ष्मं सर्वस्मादात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते ॥५॥

मेहनात् । वनंऽकरणात् । लोमऽभ्यः । ते । नखेभ्यः ।

यक्ष्मं । सर्वस्मात् । आत्मनः । तं । इदं । वि । वृहामि । ते ॥५॥

वनंकरणात् । वनमुदकं शरीरं । तत्क्रियते विसृज्यते येन तद्वनंकरणं । तस्मान्मेहनान्मेहनात्ते तव लोमभ्यो नखेभ्यश्च यक्ष्मं वि वृहामि । किं बहुना । इदमिदानीं तं यक्ष्मं सर्वस्मादात्मनः कृत्वादेव ते तव शरीराच्च वृहामि ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

अंगादंगाल्लोमो लोमो जातं पर्वणिपर्वणि ।

यक्ष्मं सर्वस्मादात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते ॥६॥

अंगात्ऽअंगात् । लोमःऽलोमः । जातं । पर्वणिऽपर्वणि ।

यक्ष्मं । सर्वस्मात् । आत्मनः । तं । इदं । वि । वृहामि । ते ॥६॥

अंगादंगात् सर्वेभ्योऽङ्गेभ्यो लोमो लोमः सर्वेभ्यो लोमभ्यश्च पर्वणि पर्वण्यवयवानां संधौ जातमुत्पन्नं यक्ष्मं वि वृहामि । अन्यद्गतं ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टम एकविंशो वर्गः ॥

अपेहीति पंचर्चं त्रयोदशं सूक्तं । आंगिरसस्य प्रचेतस आर्षे । तृतीया त्रिष्टुप्
पंचमी पंक्तिः । दुःस्वप्ननाशनं देवता । तथा चानुक्रांतं । अपेहि पंच प्रचेता
दुःस्वप्नं पंक्त्यां त्रिष्टुप्मध्यमिति ॥ लैंगिको विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अपेहि मनसस्पतेऽपं क्राम परश्चर ।

परो निर्ऋत्या आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः ॥ १ ॥

अपं । इहि । मनसः । पते । अपं । क्राम । परः । चर ।

परः । निःऽऋत्यै । आ । चक्ष्व । बहुधा । जीवतः । मनः ॥ १ ॥

हे मनसस्पते स्वप्नावस्थस्य मनसः स्वामिन् दुःस्वप्नाधिदेव अपेहि । अपगच्छ ।
स्वप्नावस्थावतो मत्तो निर्गच्छ । निर्गत्य चाप क्राम । देशान्तरं गंतुं पादौ विक्षिप ।
दूरदेशं गच्छेत्यर्थः । अपक्रम्य च परः परस्ताद्विप्रकृष्टे देशे चर । यथेच्छं वर्तस्व ।
अपि च निर्ऋत्यै पापदेवतायै परः परस्ताद्वर्तमानाया आ चक्ष्व । वयं न बाध-
नीया इति प्रब्रूहि । जीवतो मम मनो बहुधा बहुप्रकारं भवति । भोक्तव्येषु बहुषु
विषयेषूत्सुकं सञ्चर्तते । अतस्तद्विनाशकं दुःस्वप्नदर्शनं नश्यत्वित्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

भद्रं वै वरं वृणते भद्रं युञ्जति दक्षिणं ।

भद्रं वैवस्वते चक्षुर्बहुत्रा जीवतो मनः ॥ २ ॥

भद्रं । वै । वरं । वृणते । भद्रं । युञ्जति । दक्षिणं ।

भद्रं । वैवस्वते । चक्षुः । बहुऽत्रा । जीवतः । मनः ॥ २ ॥

भद्रं वै शोभनमेव वरं वरणीयं दुःस्वप्नविनाशरूपं फलं वृणते । सर्वे जनाः
प्रार्थयन्ते । दक्षिणं प्रवृद्धं भद्रं शोभनं तत्फलं युञ्जति । प्राप्नुवंति च । वैवस्वते
विवस्वतः पुत्रे यमे विषये भद्रं शोभनमेव चक्षुर्दर्शनमहं प्रार्थये । दुःस्वप्नाधिदेवो
वैवस्वतोऽस्मान्मा बाधतां । भद्रमेव दर्शनमिह लोकेऽवस्थानलक्षणं करोत्वित्यर्थः ।
बहुत्रा बहुषु हि विषयेषु जीवतो मम मनो वर्तते ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यदाशसा निःशसाभिःशसौपारिम जायतो यत्स्वपंतः ।

अग्निर्विश्वान्यप दुःकृतान्यजुष्टान्यरे अस्मदधातु ॥३॥

यत् । आऽशसा । निऽशसा । अभिऽशसा । उपऽआरिम । जायंतः । यत् । स्वपंतः ।

अग्निः । विश्वानि । अप । दुऽकृतानि । अजुष्टानि । अरे । अस्मत् । दधातु ॥३॥

यद्दुःकृतमाशसाशंसनेनाभिलाषेण जायतो जागरणावस्थायां वर्तमाना वय-
मुपारिमोपगतवंतः स्म यच्च स्वपंतः स्वप्नावस्थां प्राप्ता उपगतवंतः स्म । तथा
निःशसा निःशंसनेन निर्गताभिलाषेणाभिःशसाभिगताभिलाषेण च कारणेना-
वस्थाद्वये यद्दुःकृतमुपागच्छेम तानि विश्वानि सर्वाण्यजुष्टान्यसेव्यान्यप्रियाणि वा
दुःकृतानि दुःकर्माण्यग्निरस्मदारेऽस्मत्तो दूरदेशेऽप दधातु । अपकृष स्यापयतु ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यदिंद्र ब्रह्मणस्पतेऽभिद्रोहं चरामसि ।

प्रचेता न आंगिरसो द्विषतां पातंहंसः ॥४॥

यत् । इंद्र । ब्रह्मणः । पते । अभिऽद्रोहं । चरामसि ।

प्रऽचेताः । नः । आंगिरसः । द्विषतां । पातु । अंहंसः ॥४॥

हे इंद्र हे ब्रह्मणस्पते युवयोर्विषये यदभिद्रोहमभितो द्रोहं पापं दुःस्वप्नकारणं
चरामस्याचरामः कुर्मस्तस्मादभिद्रोहादस्मान्नक्षतमिति शेषः । अपि च । आंगि-
रसोऽंगिरोभिः स्तोतृभिः सबांधवः प्रचेताः प्रकृष्टज्ञानो वरुणश्च द्विषतां द्वेष्टुणा-
मंहसस्तत्कर्तृकादस्मद्विषयात्पापान्नोऽस्मान्पातु । रक्षतु । यद्वा विभक्त्यव्यत्ययः ।
आंगिरसमंगिरोगोत्रं प्रचेतसमृषिं नः । वचनव्यत्ययः । मां द्विषतामंहसः पातु ।
प्रकृतत्वादिंद्र इति गम्यते ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अजैष्माद्यासनाम चाभूमानागसो वयं ।

जायन्स्वप्नः संकल्पः पापो यं द्विषस्तं स ऋच्छतु यो नो द्वेष्टि तमृच्छतु ॥५॥

अजैष्म । अद्य । असनाम । च । अभूम । अनागसः । वयं ।

जायत्स्वप्नः । संऽकल्पः । पापः । यं । द्विष्मः । तं । सः । ऋच्छतु । यः । नः । द्वेष्टि ।
तं । ऋच्छतु ॥ ५ ॥

अद्यास्मिन्कालेऽजैष्म । जेतव्यानि सर्वाणि जितवन्तोऽभूम दुःस्वप्नस्य नष्ट-
त्वात् । तदनंतरमसनाम च संभक्तव्यानि च समभजाम । तथा वयमनागसो
ऽनपराधाश्चाभूम । जायत्स्वप्नावस्थयोः संबंधी पापः पापफलरूपः स संकल्पो
दुःस्वप्नाध्यवसायो यं शत्रुं वयं द्विष्मस्तमृच्छतु । प्राप्नोतु । यश्च नोऽस्मान्द्वेष्टि तमृ-
च्छतु । प्राप्नोतु ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे द्वाविंशो वर्गः ॥

देवा इति पंचर्चं चतुर्दशं सूक्तं निर्ऋतिपुत्रस्य कपोताख्यस्यार्धं चैष्टुभं वैश्वदेवं ।
तथा चानुक्रांतं । देवा नैर्ऋतः कपोतः कपोतोपहतौ प्रायश्चित्तमिदं वैश्वदेवमिति ॥
कपोतो यदि गृहं प्रविशेत्तदानेन सूक्तेन होतव्यं । सूच्यते हि । कपोतश्चेदगारमुप-
हन्यादनुपतेद्वा देवाः कपोत इति प्रत्यृचं जुहुयाज्जपेद्वा । आ० गृ० ३. ७. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

देवाः कपोतं इषितो यदिच्छन्दुतो निर्ऋत्या इदमाजगाम ।

तस्मा अर्चाम कृण्वाम निष्कृतिं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ १ ॥

देवाः । कपोतः । इषितः । यत् । इच्छन् । दूतः । निःऽऋत्याः । इदं । आऽजगाम ।

तस्मै । अर्चाम । कृण्वाम । निःऽकृतिं । शं । नः । अस्तु । द्विऽपदे । शं । चतुऽपदे ॥ १ ॥

हे देवा इषितः प्राप्नो निर्ऋत्याः पापदेवताया दूतोऽनुचरः कपोतो यद्वाध-
नमिच्छन् अभिलषन्निदमस्मदीयं गृहमाजगाम प्राप्नोतु तस्मै बाधनाय तद्वाध-
ननिवृत्त्यर्थमर्चाम । युष्मान्हविषा पूजयाम । ततो निष्कृतिं कपोतप्रवेशजन्यस्य
दोषस्य परिहृतिं कृण्वाम । अनेन हविर्दानेन करवाम । अतो नोऽस्माकं द्विपदे
पुत्राय शं सुखमस्तु चतुष्पदे गवाश्चप्रभृतये च शं सुखमस्तु ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

शिवः कपोतं इषितो नो अस्त्वनागा देवाः शकुनो गृहेषु ।

अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणी नो वृणक्तु ॥ २ ॥

शिवः । कपोतः । इषितः । नः । अस्तु । अनागाः । देवाः । शकुनः । गृहेषु ।
अग्निः । हि । विप्रः । जुषतां । हविः । नः । परि । हेतिः । पक्षिणी । नः । वृणक्तु ॥ २ ॥

हे देवा नोऽस्माकं गृहेष्विषितः कपोताख्यः शकुनः पक्षी शिवः सुखकरोऽनागा
अपापहेतुश्चास्तु । हि यस्माद्विप्रो मेधाव्यग्निर्नोऽस्माकं हविर्युष्मभ्यं परिकल्पितं
जुषतां जुषतेऽतो युष्मत्प्रसादात्पक्षिणी पक्षोपेता हेतिर्हननहेतुः कपोतो नोऽस्मा-
न्परि वृणक्तु । अस्मान्परित्यजतु । मा बाधतामित्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

हेतिः पक्षिणी न द्भात्यस्मान् आष्ट्यां पदं कृणुते अग्निधाने ।
शं नो गोभ्यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु मा नो हिंसीदिह देवाः कपोतः ॥ ३ ॥
हेतिः । पक्षिणी । न । द्भाति । अस्मान् । आष्ट्यां । पदं । कृणुते । अग्निऽधाने ।
शं । नः । गोभ्यः । च । पुरुषेभ्यः । च । अस्तु । मा । नः । हिंसीत् । इह । देवाः । कपोतः ॥ ३ ॥

पक्षिणी पक्षोपेता हेतिर्हननहेतुः कपोतोऽस्मान्न द्भाति । न हिनस्तु । आष्ट्यां
व्याघ्रायामरण्यान्यामग्निधाने । अग्निर्निधीयतेऽस्मिन्नित्यग्निसहिते प्रदेशे पदं स्थानं
कृणुते । करोति । तच्चैव प्रदेशे निवसत्वित्यर्थः । यद्वाश्रन्त्यस्मिन्नित्याष्टी पचनशाला ।
तस्यां । अग्निधाने यत्र पचनाग्निर्निधीयते तस्मिन्प्रदेशे पदं पादनिधानं कृणुते ।
करोति । तद्धेतुको बाधो नोऽस्माकं न भवत्वित्यर्थः । अपि च नोऽस्माकं गोभ्यश्च
पुरुषेभ्यश्च शं सुखं शंसनीयानां दोषाणां शान्तिर्वास्तु । भवतु । हे देवा इहास्मिन्गृहे
कपोतो नोऽस्मान्मा हिंसीत् । युष्मदनुग्रहान्मा बाधतां ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यदुलूको वदति मोघमेतद्यत्कपोतः पदमग्नौ कृणोति ।
यस्य दूतः प्रहित एष एतत्तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ॥ ४ ॥
यत् । उलूकः । वदति । मोघं । एतत् । यत् । कपोतः । पदं । अग्नौ । कृणोति ।
यस्य । दूतः । प्रहितः । एषः । एतत् । तस्मै । यमाय । नमः । अस्तु । मृत्यवे ॥ ४ ॥

उलूको घूकसंज्ञः पक्षी यदशोभनं वदति ब्रवीत्यात्मीयेन शब्देन सूचयत्येतन्मोघं
निःफलमस्तु । कपोतश्चाग्रावग्निमिति गृहमध्ये यत्पदं कृणोति करोत्येतदपि मोघं

निर्वीर्यमस्तु । प्रहितः प्रेषित एष कपोतो यस्य स्वामिनो दूतोऽनुचरो भवति
तस्मै नाम मृत्यवे मारयित्रे यमायैतन्नमः प्रणामोऽस्तु । भवतु ॥

॥ अथ पंचमी ॥

ऋचा कपोतं नुदत प्रणोदमिषं मदंतः परि गां नयध्वं ।

संयोपयंतो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जे प्र पतात्पतिष्ठः ॥ ५ ॥

ऋचा । कपोतं । नुदत । प्रऽनोदं । इषं । मदंतः । परि । गां । नयध्वं ।

संऽयोपयंतः । दुऽइतानि । विश्वा । हित्वा । नः । ऊर्जे । प्र । पतात् । पतिष्ठः ॥ ५ ॥

हे देवा ऋचा मंत्रेण स्तूयमानाः संतो यूयं प्रणोदं प्रकर्षेण नोदनीयं बहिः-
कर्तव्यं कपोतं पक्षिणं नुदत । अस्माद्गृहात्प्रेरयत । निर्गमयत । तथा मदंतोऽस्मा-
भिर्देवैर्हविर्भिर्माद्यंत इषमन्नं गां च परिणयध्वं । परितोऽस्मभ्यं प्रापयत । किं
कुर्वंतः । विश्वा सर्वाणि दुरितानि कपोतोपहतिजन्यानि दोषजातानि संयोपयं-
तोऽदृश्यानि कुर्वंतः । अपि च पतिष्ठोऽतिशयेन पतिता शीघ्रोत्पातकः कपोतो
नोऽस्माकमूर्जमन्नं हित्वा परित्यज्य प्र पतात् । प्रकर्षेण पततु । पक्षाभ्यामुत्पततु ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे त्रयोविंशो वर्गः ॥

ऋषभमिति पंचर्वं पंचदशं सूक्तं वैराजस्य शाक्वरस्य वर्षभाख्यस्यार्धं पंचमी
षडष्टका महापंक्तिः । सपत्ननाशनरूपोऽर्थो देवता । तथा चानुक्रांतं । ऋषभ-
मृषभो वैराजः शाक्वरो वा सपत्नघ्नमानुष्टुभं महापंक्त्यंतमिति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

ऋषभं मां समानानां सपत्नानां विषासहिं ।

हंतारं शत्रूणां कृधि विराजं गोपतिं गवां ॥ १ ॥

ऋषभं । मा । समानानां । सऽपत्नानां । विऽससहिं ।

हंतारं । शत्रूणां । कृधि । विऽराजं । गोऽपतिं । गवां ॥ १ ॥

हे सपत्ननाशनाभिमानिर्बिद्र मा मां समानानां सहशानामस्मत्कुलीनानां
मध्य ऋषभमृषभवत्प्रशस्तं कृधि । कुरु । तथा सपत्नानां शत्रूणां विषासहिं विशे-
षेणाभिभवितारं कुरु । येऽस्मत्कुल एव जाता अस्माकमेवानिष्टमाचरन्ति ते
सपत्नाः । अपि च शत्रूणामन्येषामपि शातयितृणां वैरिणां हंतारं हिंसितारं

कृधि । कुरु । तथा विराजं विशेषेण राजमानं गोपतिं गोस्वामिनं च मां कुरु ।
न केवलमेकस्या एव गोः पतिं अपि तु सर्वासामित्याह गवामिति ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अहमस्मि सपत्नहेन्द्र इवारिष्टो अक्षतः ।

अधः सपत्ना मे पदोरिमे सर्वे अभिष्टिताः ॥ २ ॥

अहं । अस्मि । सपत्नऽहा । इन्द्रऽइव । अरिष्टः । अक्षतः ।

अधः । सऽपत्नाः । मे । पदोः । इमे । सर्वे । अभिऽस्थिताः ॥ २ ॥

अहं सपत्नहा सपत्नानां शत्रूणां हन्तास्मि । भवामि । इन्द्र इवेन्द्रो यथा केना-
पहिंसितो भवति तथाहमपरिष्टोऽहिंसितोऽक्षतोऽव्रणश्च भवामि । इमे दृश्य-
मानाः सर्वे सपत्ना मे मम पदोः पादयोरधोऽधस्तादभिष्टिता आक्रांता भवन्तु ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अत्रैव वोऽपि नह्याम्युभे आत्नी इव ज्यया ।

वाचस्पते नि वेधेमान्यथा मदधरं वदान् ॥ ३ ॥

अत्र । एव । वः । अपि । नह्यामि । उभे इति । आत्नी इवेत्यात्नीऽइव । ज्यया ।

वाचः । पते । नि । वेध । इमान् । यथा । मत् । अधरं । वदान् ॥ ३ ॥

हे सपत्ना यत्र देशे यूयं निवसथात्रैवास्मिन्नेव देशे वो युष्मानपि नह्यामि ।
अपिनङ्गान्पाशैर्वेङ्गान्करोमि ज्यया मौर्व्यात्नी इव । यथा द्वे धनुषः कोटी दृढं
बध्येते तथेत्यर्थः । हे वाचस्पते वाचः शब्दस्य पालयितर्देव इमान्सपत्नान्नि वेध ।
प्रतिषेध । यथा येन प्रकारेण मन्मत्तोऽधरं निकृष्टतरं वदान् वदन्ति तथा निरुद्ध-
वाचः कुर्वित्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अभिभूरहमार्गमं विश्वकर्मण धाम्ना ।

आ वंश्चित्तमा वो व्रतमा वोऽहं समितिं ददे ॥ ४ ॥

अभिऽभूः । अहं । आ । अगमं । विश्वऽकर्मण । धाम्ना ।

आ । वः । चित्तं । आ । वः । व्रतं । आ । वः । अहं । संऽइति । ददे ॥ ४ ॥

हे सपत्ना अभिभूरभिभविताहं विश्वकर्मेण सर्वकर्मक्षमेण धाम्ना धारकेण तेजसा बलेन वा सार्धमागमं । आगतवानस्मि । अतो वो युष्माकं चित्तं मन आ ददे । गृह्णामि । मनोगतं धैर्यं हरामीत्यर्थः । वो युष्माकं व्रतं कर्म चाहमा ददे । वो युष्मदीयो यः समितिः संयामस्तं चाहमा ददे । अपहरामि ॥

॥ अथ पंचमी ॥

योगक्षेमं व आदायाहं भूयासमुत्तम आ वो मूर्धानमक्रमीं ।

अधस्पदान्म उद्वदत मंडूका इवोदकान्मंडूका उदकादिव ॥५॥

योगऽक्षेमं । वः । आऽदाय । अहं । भूयासं । उत्तमः । आ । वः । मूर्धानं । अक्रमीं ।

अधऽपदात् । मे । उत् । वदत । मंडूकाऽइव । उदकात् । मंडूकाः । उदकात्ऽइव ॥५॥

हे सपत्ना वो युष्माकं योगक्षेमं । अप्राप्तस्य धनस्य प्राप्तिर्योगः । प्राप्तस्य रक्षणं क्षेमः । तदुभयमादाय युष्मत्तो गृहीत्वाहमुत्तमः श्रेष्ठो भूयासं । ततो वो युष्माकं मूर्धानं शिर आक्रमीं । आक्रमिषं । पादेनाधितिष्ठामि । क्रमेर्लुङ्ग्रामो मष् । पा० ७. १. ४०. । इट ईटीति सिचो लोपः । अनंतरं मे ममाधस्पदात्पादस्याधस्ताद्वर्तमाना यूयमुद्वदत । उच्चैराक्रोशत । उदकाद्वृष्टिजलादधः प्रदेशे वर्तमाना मंडूका इव । यथा ते भृशमाक्रोशंति तथोद्वदतेत्यर्थः । मंडूका उदकादिवेति पुनरुक्तिरादरार्था ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे चतुर्विंशो वर्गः ॥

तुभ्येदमिति चतुर्चर्चं षोडशं सूक्तं विश्वामित्रजमदन्योरार्षं जागतमैंद्रं । सीमस्य राज्ञ इत्येषा तृतीया वरुणविधाचनुमतिधातृसीमबृहस्पतीतिलिंगोक्तदेवताका । तथा चानुक्रांतं । तुभ्येदं चतुष्कं विश्वामित्रजमदग्नी जागतं तृतीया लिंगोक्तदेवता वेति । पक्ष इंद्र एव देवतान्ये तु निपातभाज इति वाशब्दस्यार्थः । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

तुभ्येदमैंद्र परि षिच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य राजसि ।

त्वं रयिं पुरुवीरामु नस्कृधि त्वं तपः परितप्याजयः स्वः ॥१॥

तुभ्यं । इदं । इंद्र । परि । सिच्यते । मधु । त्वं । सुतस्य । कलशस्य । राजसि ।

त्वं । रयिं । पुरुऽवीरां । ऊं इति । नः । कृधि । त्वं । तपः । परिऽतप्यं । अजयः ।

स्वपरिति स्वः ॥१॥

हे इन्द्र इदं मधु सोमलक्षणं तुभ्यं त्वदर्थं परि पिब्यते । आहवनीये प्रक्षिप्यते ।
त्वमेव सुतस्याभिषुतस्य कलशस्य द्रोणकलशावस्थितस्य सोमस्य राजसि । ईशिषे ।
राजतिरैश्वर्यकर्मा । स त्वं नोऽस्माकं पुरुवीरां बहुपुत्रं रयिं धनं कृधि । कुरु ।
उशब्दः पूरकः । यद्वावधारणे । बहुपुत्रोपेतमेव धनं कुरु नः केवलमित्यर्थः । तथा
त्वं तपः शतसंख्याश्वमेधलक्षणं परितप्यानुष्ठाय स्वः स्वर्गमजयः । जितवानसि ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

स्वर्जितं महि मंदानमंधसो हवामहे परि शक्रं सुतां उप ।

इमं नो यज्ञमिह बोध्या गहि स्पृधो जयंतं मघवानमीमहे ॥२॥

स्वःऽजितं । महि । मंदानं । अंधसः । हवामहे । परि । शक्रं । सुतान् । उप ।

इमं । नः । यज्ञं । इह । बोधि । आ । गहि । स्पृधः । जयंतं । मघऽवानं । इमहे ॥२॥

उक्तप्रकारेण स्वर्गस्य जेतारं महि महांतमंधसोऽन्नस्य सोमस्य पानेन मंदानं
मोदमानं हृषंतं शक्रं सर्वकार्येषु शक्तमिंद्रं सुतानुपाभिषुतान्सोमान्प्रति परि हवा-
महे । परित आह्वयामहे । हे इन्द्र इत्थमाहूयमानस्त्वं नोऽस्माकमिमं यज्ञमिहा-
स्मिन्यज्ञे बोधि । बुध्यस्व । बुद्ध्वा चा गहि । आगच्छ । स्पृधः स्पर्धमानाः शत्रुसेना
जयंतमभिभवंतं मघवानं धनवंतं त्वामीमहे । अपेक्षितानि धनानि याचामहे ॥

॥ अथ तृतीया ॥

सोमस्य राज्ञो वरुणस्य धर्मेणि बृहस्पतेरनुमत्या उ शर्मेणि ।

तवाहमद्य मघवन्नुपस्तुतौ धातर्विधातः कलशं अभक्षयं ॥३॥

सोमस्य । राज्ञः । वरुणस्य । धर्मेणि । बृहस्पतेः । अनुऽमत्याः । उ इति । शर्मेणि ।

तव । अहं । अद्य । मघऽवन् । उपऽस्तुतौ । धातः । विधातरिति विऽधातः ।

कलशान् । अभक्षयं ॥३॥

राज्ञो राजमानस्य सोमस्य वरुणस्य च संबंधिनि धर्मेणि धारके यज्ञे वर्तमा-
नस्तथा बृहस्पतेरनुमत्याः संबंधिनि शर्मेणि शरणे यज्ञगृहे वर्तमानोऽहं हे मघ-
वन्निंद्र तवोपस्तुतौ स्तोत्रेऽच्चेदानीं प्रवृत्तोऽस्मि । हे धातर्हे एतत्संज्ञक देव हे वि-
धातरेतत्संज्ञक देव युवाभ्यामनुज्ञातः कलशान्कलशस्थान्हुतशिष्टान्सोमानभक्षयं ।
भक्षितवानस्मि ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

प्रसूतो भक्षमकरं चरावपि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरुन्मृजे ।

सुते सातेन यद्यागमं वां प्रति विश्वामित्रजमदग्नी दमे ॥४॥

प्रऽसूतः । भक्षं । अकरं । चरौ । अपि । स्तोमं । च । इमं । प्रथमः । सूरिः । उत् । मृजे ।

सुते । सातेन । यदि । आ । अगमं । वां । प्रति । विश्वामित्रजमदग्नी इति । दमे ॥४॥

हे इंद्र प्रसूतस्त्वया प्रेरितोऽहं चरौ चरणीये चरुणा वा युक्ते यज्ञे भक्षमपि भक्षणीयं चर्वादि हविश्चाकरं । त्वदर्थमकार्षे । प्रथमो मुख्यः सूरिः स्तोताहमिमं स्तोमं स्तोत्रं च त्वदर्थमुन्मृजे । उन्माज्मि । संस्करोमि । उच्चारयामीत्यर्थः । इदानीमिन्द्रोऽन्तरात्मरूपः सन् सूक्तस्य द्रष्टारवृषी संबोध्य ब्रूते । हे विश्वामित्रजमदग्नी वां युवां प्रति दमे यज्ञगृहे सुतेऽभिषुते सोमे सति सातेन संभक्तयेन धनेन सार्धं यदि यदा यस्मिन्कालेऽहमागममागच्छामि तदा युवां स्तोत्रं कुरुतमित्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे पंचविंशो वर्गः ॥

वातस्येति चतुर्चक्रं सप्रदशं सूक्तं वातगोत्रस्यानिलाख्यस्यार्धं चैष्टुभं वायुदेवताकं । तथा चानुक्रांतं । वातस्यानिलो वातायनो वायव्यमिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

वातस्य नु महिमानं रथस्य रुजन्नेति स्तनयन्नस्य घोषः ।

दिविस्पृग्यात्यरुणानि कृण्वन्नुतो एति पृथिव्या रेणुमस्यन् ॥१॥

वातस्य । नु । महिमानं । रथस्य । रुजन् । एति । स्तनयन् । अस्य । घोषः ।

दिविऽस्पृक् । याति । अरुणानि । कृण्वन् । उतो इति । एति । पृथिव्या । रेणुं । अस्यन् ॥१॥

वातस्य वायो रथस्य रंहणशीलस्य महिमानं माहात्म्यं नु क्षिप्रं प्रब्रवीमि । अस्य वायोर्घोषः शब्दः स्तनयन् गिरिगह्वरादिषु विविधं शब्दमुत्पादयन् रुजन् सर्वं स्थावरजंगमजातं भंजन् एति । गच्छति । स च वायुर्दिविस्पृग्दिवमाकाशं स्पृशन् व्याप्नुवन् अरुणान्यरुणवर्णानि विकृतरूपाणि दिगंताराणि कृण्वन्कुर्वन्त्याति । प्राप्नोति । उतो अपि च पृथिव्या भूमे रेणुं पांसुमस्यन् गृहीत्वा सर्वं च विक्षिपन्नेति । गच्छति । अत एवारुणानि कृण्वन्नित्युक्तं ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

सं प्रेरते अनु वातस्य विष्टा ऐनं गच्छति समनं न योषाः ।

ताभिः सयुक्सरथं देव ईयतेऽस्य विश्वस्य भुवनस्य राजा ॥ २ ॥

सं । प्र । ईरते । अनु । वातस्य । विऽस्थाः । आ । ऐनं । गच्छति । समनं । न । योषाः ।

ताभिः । सऽयुक् । सऽरथं । देवः । ईयते । अस्य । विश्वस्य । भुवनस्य । राजा ॥ २ ॥

विष्टा विशेषेणावस्थिताः पर्वताद्या वातस्य वायोरनुगुणं सं प्रेरते । संप्रगच्छति । यदभिमुखो वायुर्वर्तते तदभिमुखाः प्रकंपन्त इत्यर्थः । समनं न संग्राममिवैनं वायुं योषा अश्वयोषितो वडवा आ गच्छति । ताभिर्वडवाभिः सयुक् स्वयमेव युज्यमानं सरथं समानमेकं रथमारुह्य देवो दीप्यमानो वायुरीयते । गच्छति । ईङ् गतौ । अस्य विश्वस्य सर्वस्य भुवनस्य द्वितीयविकारभाजो भूतजातस्य राजा स्वामी भवति । यद्वा समनं धृष्टं पुरुषं योषाः कामिन्य इव । एवं वायुं तरु-गुल्मादिरूपाः स्त्रियोऽभिगच्छति । ताभिः सरथं सहरथं देव ईयत इति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अंतरिक्षे पथिभिरीयमानो न नि विशते कतमच्चनाहः ।

अपां सखा प्रथमजा ऋतावा क्व स्विज्जातः कुत आ बभूव ॥ ३ ॥

अंतरिक्षे । पथिऽभिः । ईयमानः । न । नि । विशते । कतमत् । चन । अहरिति ।

अपां । सखा । प्रथमऽजाः । ऋतऽवा । क्व । स्वित् । जातः । कुतः । आ । बभूव ॥ ३ ॥

अंतरिक्षे नभसि विद्यमानैः पथिभिर्मार्गैरीयमानो गच्छन्वायुः कतमच्चनाहरे-कमपि दिनं न नि विशते । नोपविशति । किंतु सर्वदैव गच्छति । नेर्विश इत्यात्मनेपदं । अपि च । अपामुदकानां सखा । वायुर्वै वृष्ट्या ईशत इति श्रुतेः । प्रथमजाः सर्वेभ्यः प्राणिभ्यः पूर्वोत्पन्न एवर्तावा सत्यवान् एवंभूतो वायुः क्व स्वित् कुच खलु देशे जात उत्पन्नः कुतः कस्माच्च देशान्निष्क्रम्या बभूव । इदं सर्वं जगद्वाप्नोत् । सर्वदा सर्वत्र वर्तमानत्वादस्योत्पत्तिर्व्याप्तिप्रकारश्च न केनापि ज्ञातुं शक्यत इत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं चरति देव एषः ।

घोषा इदं स्य शृण्विरे न रूपं तस्मै वाताय हविषा विधेम ॥४॥

आत्मा । देवानां । भुवनस्य । गर्भः । यथाऽवशं । चरति । देवः । एषः ।

घोषाः । इत् । अस्य । शृण्विरे । न । रूपं । तस्मै । वाताय । हविषा । विधेम ॥४॥

अयं वायुर्देवानामिन्द्रादीनामप्यात्मा जीवरूपेण तेष्ववस्थानाद्भुवनस्यापि भूत-
जातस्य गर्भो गर्भवत्प्राणरूपेणांतर्वर्तमान एष ईदृशो देवो यथावशं यथाकामं
यथेच्छं चरति । वर्तते । अनिवारितगतिः सन् क्वचिच्छीघ्रं गच्छति क्वचिच्छनैर्गतिः
कुतश्चिच्छरीराबिष्कामत्यन्यच्च शरीरं प्रविशतीत्येवं यथेच्छं वर्तत इत्यर्थः । अस्य
वायोरागच्छतो घोषा इच्छन्दा एव शृण्विरे । श्रूयन्ते । रूपं स्वरूपं तु न दृश्यते
नीरूपत्वात् । अहग्विषयत्वेन शब्देनैवानुमीयत इत्यर्थः । तस्मै वाताय वायवे
हविषा चरुपुरोडाशादिलक्षणेन विधेम । परिचरेम ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे षड्विंशो वर्गः ॥

मयोभूरिति चतुर्च्चमष्टादशं सूक्तं कक्षीवन्नोचस्य शबरस्यार्धे चैष्टुभं गोदेवत्यं ।
अनुक्रांतं च । मयोभूः शबरः काक्षीवतो गव्यमिति ॥ घासाय वनं प्रतिष्ठमाना
गा आदितो द्वाभ्यामभिमंचणीयाः । सूचितं च । गाः प्रतिष्ठमाना अनुमंचयेत
मयोभूर्वातो अभि वातूसा इति द्वाभ्यां । आ० गृ० २. १०. । इति ॥

॥ तच्चाद्या ॥

मयोभूर्वातो अभि वातूसा ऊर्जस्वतीरोषधीरा रिशंतां ।

पीवस्वतीर्जीविधन्याः पिबन्त्वसाय पवते रुद्र मृळ ॥१॥

मयःऽभूः । वातः । अभि । वातु । उसाः । ऊर्जस्वतीः । ओषधीः । आ । रिशंतां ।

पीवस्वतीः । जीवऽधन्याः । पिबन्तु । अवसाय । पत्ऽवते । रुद्र । मृळ ॥१॥

वातो वायुर्मयोभूः सुखस्य भावयिता सन् उसा गा अभि वातु । अभिगच्छतु ।
ताश्च गाव ऊर्जस्वती रसवतीरोषधीर्बलवन्ति नृणान्या रिशंतां । अभितः स्वादयंतु ।
तथा पीवस्वतीः प्रवृद्धा जीवधन्या जीवानां प्राणयित्रीरपश्च पिबन्तु । हे रुद्र ज्वरा-
दिरोगस्य प्रेक्षणेन संहर्तुर्देव पवते पादयुक्तायावसायान्नाय गोरूपाय मृळ । उप-
दयां कुरु । मा बाधस्वेत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

याः सरूपा विरूपा एकरूपा यासांमग्निरिष्ट्या नामानि वेद ।

या अंगिरसस्तपसेह चक्रुस्ताभ्यः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ॥२॥

याः । सऽरूपाः । विऽरूपाः । एकऽरूपाः । यासां । अग्निः । इष्ट्या । नामानि । वेद ।

याः । अंगिरसः । तपसा । इह । चक्रुः । ताभ्यः । पर्जन्य । महि । शर्म । यच्छ ॥२॥

या गावः सरूपाः समानरूपा याश्च विरूपा विभिन्नरूपा याश्चैकरूपा एकेनैव वर्णेनोपेता यासां च गवां नामानीडे रतेऽदित इत्यादीनीष्ट्या यागेन हेतुना-
ग्निर्वेद जानाति याश्च गा अंगिरस ऋषयस्तपसा पशुप्राप्तिसाधनेन चित्रायागा-
दितलक्षणेनेहास्मिन्लोके चक्रुः कृतवन्तस्ताभ्यः सर्वाभ्यो गोभ्यो हे पर्जन्य महि
महच्छर्म सुखं यच्छ । प्रदेहि ॥

द्वाभ्यां सायं गृहमागच्छन्तीर्गा अनुमन्चयेत । सूच्यते हि । या देवेषु तन्वमैर-
यन्तेति च सूक्तशेषं । आगावीयमेके । आ० गृ० २. १०. । इति ॥

॥ तयोराद्या तृतीया ॥

या देवेषु तन्वमैरयन्त यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेद ।

ता अस्मभ्यं पयसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिन्द्र गोष्ठे रिरिहि ॥३॥

याः । देवेषु । तन्व । ऐरयन्त । यासां । सोमः । विश्वा । रूपाणि । वेद ।

ताः । अस्मभ्यं । पयसा । पिन्वमानाः । प्रजाऽवतीः । इन्द्र । गोऽस्थे । रिरिहि ॥३॥

या गावो देवेषु यष्ट्येषु तन्वमात्मीयं शरीरमैरयन्त हवीरूपेण प्रेरयन्ति यासां च
गवां विश्वा सर्वाणि रूपाणि रूप्यमाणानि क्षीरादीनि श्रयणद्रव्याणि सोमो वेद
जानात्यस्मभ्यमस्मदर्थं पयसा क्षीरेण पिन्वमाना वर्धमाना अत एव प्रजावतीः
प्रजाभिर्वत्सैरुपेतास्ता गा हे इन्द्र गोष्ठेऽस्मदीये रिरिहि । गमय । री गतिरेषणयोः ।
छांदसो विकरणस्य क्षुः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

प्रजापतिर्मह्यमेता रराणो विश्वेदेवैः पितृभिः संविदानः ।

शिवाः सतीरुप नो गोष्ठमाकस्तासां वयं प्रजया सं सदेम ॥४॥

प्रजाऽपतिः । मह्यं । एताः । रराणः । विश्वैः । देवैः । पितृभिः । संविदानः ।
शिवाः । सतीः । उप । नः । गोऽस्थं । आ । अकरित्यकः । तासां । वयं । प्रजयां ।
सं । सदेम ॥ ४ ॥

प्रजापतिर्विधाता मह्यं स्तोत्र एता गा रराणः प्रयच्छन् । रातेर्व्यत्ययेन शानच् ।
छांदसः शपः श्रुः । अभ्यस्तानामादिरित्याद्युदात्तत्वं । विश्वैः सर्वैर्देवैः पितृभिश्च
संविदान ऐकमत्यं गतः सन् शिवाः सतीः कल्याणीर्भवन्तीर्गा नोऽस्माकं गोष्ठं
व्रजमुप गोष्ठसमीपेऽकः । करोतु । तासां गवां प्रजया संतानेन वयं सं सदेम ।
संगच्छेमहि । सदेराशिषि लिङि लिङ्याशिष्यङ् ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे सप्तविंशो वर्गः ॥

विभ्राडिति चतुर्चर्चमेकोनविंशं सूक्तं सूर्यपुत्रस्य विभ्राट्संज्ञकस्यार्धं सूर्यदेवत्यं ।
आदौ तिस्रो जगत्यः । अष्टकद्विद्वादशकवत्यास्तारपंक्तिश्चतुर्थी । तथा चानुक्रांतं ।
विभ्राड्विभ्राट् सौर्यः सौर्यं जागतमास्तारपंक्त्यंतमिति ॥ विष्णुवति निष्केवल्य आद्य-
स्तुचः स्तोत्रियः । सूचितं च । विभ्राड्बृहत्पिबतु सोम्यं मधु नमो मित्रस्य वरुणस्य
चक्षस इति स्तोत्रियानुरूपौ । आ० ८. ६. इति ॥ वाजपेयेऽतिरिक्तोक्त्यस्य विभ्रा-
डित्येषा शस्त्रे याज्या । सूच्यते हि । विभ्राड्बृहत्पिबतु सोम्यं मध्विति याज्या तस्य
गवां शतानां । आ० ९. ९. इति ॥

॥ सैषाद्या ॥

विभ्राड्बृहत्पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविहुतं ।

वातजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुधा वि राजति ॥ १ ॥

विभ्राट् । बृहत् । पिबतु । सोम्यं । मधु । आयुः । दधत् । यज्ञऽपतौ । अविऽहुतं ।

वातऽजूतः । यः । अभिऽरक्षति । त्मना । प्रजाः । पुपोष । पुरुधा । वि । राजति ॥ १ ॥

विभ्राड्विभ्राजमानो विशेषेण दीप्यमानः सूर्यो बृहन्महत्परिवृढं सोम्यं सोम-
मयं मधु पिबतु । किं कुर्वन् । यज्ञपतौ यजमानेऽविहुतमकुटिलमायुर्दधत् कुर्वन् ।
यः सूर्यो वातजूतो वातेन महावायुना प्रेर्यमाणः सन् त्मनात्मना स्वयमेवाभि-
रक्षति । सर्वं जगदभिपश्यन्पालयति । राशिचक्रस्य वायुप्रेर्यत्वात्सूर्यस्यापि तत्प्रेर्यत्वं ।
स सूर्यः प्रजाः पुपोष वृष्ट्यादिप्रदानेन पोषयति पुरुधा बहुधा विराजति विशेषेण
दीप्यते च ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

वि॒भ्राड्बृ॒हत्सु॒भृतं॑ वा॒जसा॑तमं ध॒र्मन्दि॒वो ध॒रुणे॑ स॒त्यम॑र्षितं ।

अ॒मि॒त्र॒हा वृ॒त्र॒हा द॑स्यु॒हंत॑मं ज्योति॑र्ज॒ज्ञे अ॒सुर॒हा स॑प॒त्न॒हा ॥२॥

वि॒ऽभ्राट् । बृ॒हत् । सु॒ऽभृतं॑ । वा॒जऽसा॑तमं । ध॒र्मन् । दि॒वः । ध॒रुणे॑ । स॒त्यं । अ॒र्षितं॑ ।

अ॒मि॒त्रऽहा । वृ॒त्रऽहा । द॑स्यु॒हन्ऽत॑मं । ज्योति॑ः । ज॒ज्ञे । अ॒सुर॒ऽहा । स॑प॒त्नऽहा ॥२॥

विभ्राद्विभ्राजमानं बृहत्प्रौढं सुभृतं सुपुष्टं वाजसातमं वाजस्यान्नस्य बलस्य वा दातृतमं धर्मन्धर्मणि वायुना धारयितव्ये दिवो द्युलोकस्य धरुणे धारके सूर्यमंडले ऽर्षितं निक्षिप्तं सत्यमविनश्वरममित्रहामित्राणामप्रियाणां हंतृ वृत्रहा वृत्राणामावृण्वतां हंतृ दस्युहंतमं दस्यूनामुपक्षयितृणां हंतृतममसुरहासुराणां क्षेपृणां घातकं सपत्नहा सपत्नानां सहजशत्रूणामपि घातकमीदृग्भूतं ज्योतिः सौरं तेजो जज्ञे । प्रादुर्भवति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

इ॒दं श्रेष्ठं॑ ज्योति॑षां ज्योति॑रु॒त्त॒मं वि॒श्वजि॒ह्वन॒जिदु॑च्यते बृ॒हत् ।

वि॒श्व॒भ्रा॒ड्भा॒जो म॒हि॒ सूर्यो॑ ह॒श उ॒रु प॑प्रथे स॒ह ओ॒जो अ॒च्युतं॑ ॥३॥

इ॒दं । श्रेष्ठं॑ । ज्योति॑षां । ज्योति॑ः । उ॒त्त॒ऽत॒मं । वि॒श्वऽजि॒त् । ध॒नऽजि॒त् । उ॒च्य॒ते । बृ॒हत् ।

वि॒श्वऽभ्राट् । भ्रा॒जः । म॒हि । सूर्यः॑ । ह॒शे । उ॒रु । प॑प्रथे । स॒हः । ओ॒जः । अ॒च्युतं॑ ॥३॥

इदं सौरं तेजः श्रेष्ठं प्रशस्यतमं ज्योतिषामन्येषां ग्रहनक्षत्रादीनामपि ज्योतिः प्रकाशकं अत एवोत्तममुत्कृष्टं विश्वजित् । विश्वस्य सर्वस्य जेतृ धनजिह्वनस्य च जेतृ बृहत्प्रभूतमुच्यते । एवं गुणविशिष्टमिति सर्वैरभिधीयते । अपि च विश्वभ्राद्विश्वस्य प्रकाशयिता भ्राजो भ्राजमानो महि महान्सूर्यो हशे दर्शनायोरु विस्तीर्णं सहस्रमसोऽभिभवित्च्युतं च्युतिरहितमविनाशमोजस्तेजोरूपं बलं पप्रथे । विस्तारयति ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

वि॒भ्राज॑ज्ज्योति॑षा स्व॒र्गच्छो॑ रो॒चनं॑ दि॒वः ।

येने॒मा वि॒श्वा भु॒वना॒न्याभृ॑ता वि॒श्वक॑र्मणा वि॒श्वदे॑व्यावता ॥४॥

वि॒ऽभ्राज॑न् । ज्योति॑षा । स्वः॑ । अ॒र्गच्छः॑ । रो॒चनं॑ । दि॒वः ।

येन॑ । इ॒मा । वि॒श्वा । भु॒वना॒नि । आ॒ऽभृ॒ता । वि॒श्वऽक॑र्मणा । वि॒श्वदे॑व्यऽवता ॥४॥

हे सूर्य ज्योतिषा तेजसा स्वः सर्वं जगद्विभ्राजन्विभ्राजयन्दिवः संबन्धि रोचनं
स्थानमगच्छः । प्राप्नोः । विश्वकर्मणा सर्वव्यापारहेतुना विश्वदेव्यावता । विश्वेषां
देवानां हितो यागादिर्विश्वदेव्यः । तद्वता येन सौरैण तेजसेमेमानि परिदृश्यमा-
नानि विश्वा सर्वाणि भुवनान्युदकानि भौमान्याभृता घर्मकाल आभृतानि भवंति ।
यद्वा सर्वाणि भूतजातान्याभृतासमन्ताद्भृतानि पोषितानि भवंति । तेन ज्योति-
षेत्यन्वयः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमेऽष्टाविंशो वर्गः ॥

त्वं त्यमिति चतुर्ऋचं विंशं सूक्तं भृगुपुत्रस्येदस्यार्धं गायत्रिमैदं । अनुक्रांतं च ।
त्वं त्यमिदो भार्गवो गायत्रमिति ॥ गतो विनियोगः । तच्चाद्या ॥

त्वं त्यमिदतो रथमिन्द्र प्रावः सुतावतः ।

अशृणोः सोमिनो हवँ ॥ १ ॥

त्वं । त्वं । इदतः । रथं । इन्द्र । प्र । आवः । सुतऽवतः ।

अशृणोः । सोमिनः । हवँ ॥ १ ॥

हे इन्द्र सुतावतः सुतेनाभिषुतेन सोमेन युक्तस्येदत इदस्य । सुपां सुलुगिति
उसस्तस्म । एतत्संज्ञस्यर्धेस्त्यं तं प्रसिद्धं रथं प्रावः । प्रारक्षः । सोमिनः सोमयुक्तस्य
मम हवमाह्वानमशृणोः । शृणु ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

त्वं मखस्य दोधतः शिरोऽव त्वचो भरः ।

अगच्छः सोमिनो गृहं ॥ २ ॥

त्वं । मखस्य । दोधतः । शिरः । अव । त्वचः । भरः ।

अगच्छः । सोमिनः । गृहं ॥ २ ॥

हे इन्द्र त्वं मखस्य यज्ञस्य दोधतः कंपमानस्य देवेभ्यः पलायमानस्य शिरः
प्रवर्ग्यरूपं त्वचस्त्वगुपलक्षिताच्छरीरादव भरः । अवयुत्य पृथक्कृत्य हतवानसि ।
देवेभ्यो निष्क्रांतस्य पुरुषाकारस्य धन्विनी यज्ञस्य शिर इन्द्रो वमिरूपेण ज्याघा-
तनद्वारा पुरा चिच्छेद । तदभिप्रायेणेदमुक्तं । श्रूयते हि । तस्येन्द्रो वमिरूपेण

धनुर्ज्यामच्छिनदुद्रस्य त्वेव धनुरार्तिः शिर उत्पिपेष । स प्रवर्ग्योऽभवदिति । स
त्वं सोमिनः सोमवतो मम गृहमगच्छः । आगच्छ ॥

॥ अथ तृतीया ॥

त्वं त्वमिन्द्र मर्त्यमास्त्रबुधाय वेन्यं ।

मुहुः अथा मनस्यवे ॥३॥

त्वं । त्वं । इन्द्र । मर्त्यं । आस्त्रऽबुधाय । वेन्यं ।

मुहुः । अथाः । मनस्यवे ॥३॥

हे इन्द्र त्वं त्वं तं मर्त्यं मनुष्यं वेन्यं वेनस्य पुत्रं पृथुमास्त्रबुधाय । अस्त्रबुधो नाम
कश्चित् । तस्य पुत्राय मनस्यवे मननीयं स्तोत्रमिच्छते मुहुः शश्वच्छ्रयाः । अहिंसीः ।
वशमनय इत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

त्वं त्वमिन्द्र सूर्यं पश्चा संतं पुरस्कृधि ।

देवानां चित्तिरो वशं ॥४॥

त्वं । त्वं । इन्द्र । सूर्यं । पश्चा । संतं । पुरः । कृधि ।

देवानां । चित् । तिरः । वशं ॥४॥

हे इन्द्र त्वं त्वं सूर्यमस्तसमये पश्चा पश्चात्संतं भवंतं पुरः परेद्युर्हृदयकाले पुरस्ता-
त्कृधि । करोषि । लकारव्यत्ययः । कीदृशं । देवानां चिद्देवानामपि तिरस्तिरोहितं ।
तैरपि क्व गत इति दुर्विज्ञातं । वशं कांतं ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टम एकोनविंशो वर्गः ॥

आ याहीति चतुर्चमेकविंशं सूक्तमांगिरसस्य संवर्तस्यार्धमुषोदेवताकं । चत-
स्रोऽपि विंशतिका द्विपदा विराजः । तथा चानुक्रांतं । आ याहि संवर्त उषस्यं
द्विपदमिति ॥ प्रथमे छंदोमे वैश्वदेवसूक्तात्पूर्वमिदं सूक्तं । सूचितं च । आ याहि
वनसेमा नु कं बभूरेक इति द्विपदासूक्तानि । अ० ८. ७. इति ॥ महाव्रतेऽपि
निष्केवल्य एतत् । तथैव पंचमारण्यके सूचितं ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

आ याहि वनसा सह गावः सचंत वर्तनिं यदूधभिः ॥१॥

आ । याहि । वनसा । सह । गावः । सचंत । वर्तनिं । यत् । ऊधऽभिः ॥१॥

हे उषो वनसा वननीयेन तेजसा धनेन सार्धमा याहि । आगच्छ । गाव उषसो वाहनभूता वर्तनिं रथं सचंत । सेवन्ते । अतस्तेन रथेनायाहीत्यर्थः । यद्या गाव ऊधभिरुपलक्षिताः प्रभूताः । पीना इत्यर्थः । ता गाव इति संबंधः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

आ याहि वस्या धिया मंहिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः ॥२॥

आ । याहि । वस्या । धिया । मंहिष्ठः । जारयत्ऽमखः । सुदानुऽभिः ॥२॥

हे उषो वस्या प्रशस्तया धियानुग्रहबुद्ध्या कर्मणा स्तुत्या वा सार्धमा याहि । आगच्छ । स चोषःकालः सुदानुभिः शोभनदानैर्दानुभिः पुरुषैर्मंहिष्ठो धनानां दातृ-तमोऽत एव जारयन्मखः समापयद्यज्ञश्च भवति ॥

॥ अथ तृतीया ॥

पितुभृतो न तंतुमित्सुदानवः प्रति दध्मो यजामसि ॥३॥

पितुऽभृतः । न । तंतु । इत् । सुऽदानवः । प्रति । दध्मः । यजामसि ॥३॥

पितुभृतो नान्नस्य भर्तार इव सुदानवः शोभनदाना वयं तंतुमित्तंतुं विस्तीर्णमेव प्रति दध्मः । उषसं प्रत्युपायनरूपेण धारयामः । तेन च यज्ञेन तामुषसं यजामसि ॥

दशमेऽहनि प्रातरनुवाक उषस्ये क्रतावुषो भद्रेभिरित्यस्याः स्थान उषा अप स्वसुरित्येषा । सूत्रितं च । उषा अप स्वसुस्तम इति पच्छो द्विपदां चिरुषस्ये । आ० ८. १३. । इति ॥

॥ सैषा चतुर्थी ॥

उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजातता ॥४॥

उषाः । अप । स्वसुः । तमः । सं । वर्तयति । वर्तनिं । सुऽजातता ॥४॥

इयमुषाः स्वसुर्भगिन्या रात्रेः संबंधि तमोऽंधकारमप सं वर्तयति । आत्मीयेन तेजसापगमयति । सुजातता सुजातत्वमात्मनः सुप्रजातत्वं च वर्तनिं रथं प्रापयति ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे चिंशो वर्गः ॥

आ त्वेति षडृचं द्वाविंशं सूक्तमांगिरसस्य ध्रुवस्यार्धमानुष्टुभं । अभिषिक्तस्य राज्ञः स्तुतिरूपोऽर्थो देवता । तथा चानुक्रांतं । आ त्वा षड् ध्रुवो राज्ञः स्तुतिस्त्वानुष्टुभं त्विति ॥ राज्ञो युद्धाय संनहनेऽनेन सूक्तेनाभिमंचणं पुरोधसा कर्तव्यं । सूचितं च । आ त्वाहार्धमंतरेधीति पञ्चादृथस्यावस्थाय । आ० गृ० ३.१२.। इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

आ त्वाहार्धमंतरेधि ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः ।

विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वाष्ट्रमधि भ्रशत् ॥१॥

आ । त्वा । अहार्धं । अंतः । एधि । ध्रुवः । तिष्ठ । अविऽचाचलिः ।

विशः । त्वा । सर्वाः । वाञ्छन्तु । मा । त्वत् । राष्ट्रं । अधि । भ्रशत् ॥१॥

हे राजन् त्वा त्वामाहार्धं । अस्मद्राष्ट्रस्य स्वामित्वेनानैषं । स त्वमंतरस्मासु मध्य एधि । स्वामी भव । ध्रुवो नित्यः सन् अविचाचलिरतिशयेन चलनरहित एव सन् तिष्ठ । राष्ट्रमधितिष्ठ । सर्वाश्च विशः प्रजास्त्वां वाञ्छन्तु । अयमेवास्माकं राजास्त्विति कामयन्तु । वाञ्छि इच्छायां । त्वत् त्वत्तः सकाशाद्वाष्ट्रं राज्यं माधि भ्रशत् । मा भ्रश्यतु । मा वियुक्तं भवतु । भ्रन्तु अधःपतने ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

इहैवैधि मापं चोष्टाः पर्वत इवाविचाचलिः ।

इंद्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रमु धारय ॥२॥

इह । एव । एधि । मा । अप । चोष्टाः । पर्वतऽइव । अविऽचाचलिः ।

इंद्रऽइव । इह । ध्रुवः । तिष्ठ । इह । राष्ट्रं । ऊं इति । धारय ॥२॥

हे राजन् इहास्मिन्नेव राज्य एधि । स्वामित्वेन सर्वदा वर्तमानो भव । मापं चोष्टाः । अपच्युतो मा भूः । मापगमः । पर्वत इव यथा पर्वतो नैश्चल्येनाव-
तिष्ठत एवमविचाचलिश्चलनरहितो भव । इंद्र इव यथा स्वर्गं इंद्र एवमिह लोके त्वं ध्रुवस्तिष्ठ । स्थिरो भव । राष्ट्रमु राष्ट्रं चेह लोके धारय । स्वे स्वे कर्म-
ण्यवस्थापय ॥

॥ अथ तृतीया ॥

इममिन्द्रो अदीधरद्भुवं ध्रुवेण हविषा ।

तस्मै सोमो अधि ब्रवत्तस्मा उ ब्रह्मणस्पतिः ॥३॥

इमं । इन्द्रः । अदीधरत् । ध्रुवं । ध्रुवेण । हविषा ।

तस्मै । सोमः । अधि । ब्रवत् । तस्मै । उं इति । ब्रह्मणः । पतिः ॥३॥

इममभिषिक्तं ध्रुवेण स्थिरेण हविषा तर्प्यमाण इन्द्रो ध्रुवं स्थिरमदीधरत् । धारयतु । सोमश्च तस्मै राज्ञेऽधि ब्रवत् । अधिब्रवीतु । मदीयोऽयमिति पक्षपातवचनं करोतु । तस्मा उ तस्मा एव ब्रह्मणस्पतिर्मेवस्य पालको देवश्चाधिब्रवीतु ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवासः पर्वता इमे ।

ध्रुवं विश्वमिदं जगद्भुवो राजा विशामयं ॥४॥

ध्रुवा । द्यौः । ध्रुवा । पृथिवी । ध्रुवासः । पर्वताः । इमे ।

ध्रुवं । विश्वं । इदं । जगत् । ध्रुवः । राजा । विशां । अयं ॥४॥

द्यौर्ध्रुवा स्थिरा भवति । पृथिवी च ध्रुवा स्थिरा भवति । इमे दृश्यमानाः पर्वता महीधराश्च ध्रुवासः स्थिराः । इदं विश्वं सर्वं जगद्भुवं स्थिरं भवति । एवमेवायं विशां प्रजानां राजा स्वामी सन् ध्रुवः स्थिरो भवतु ॥

॥ अथ पंचमी ॥

ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।

ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवं ॥५॥

ध्रुवं । ते । राजा । वरुणः । ध्रुवं । देवः । बृहस्पतिः ।

ध्रुवं । ते । इन्द्रः । च । अग्निः । च । राष्ट्रं । धारयतां । ध्रुवं ॥५॥

हे राजन् ते तव राष्ट्रं राजा राजमानो वरुणो ध्रुवं स्थिरं धारयतु । देवो दानादिगुणयुक्तो बृहस्पतिर्ध्रुवं धारयतु । इन्द्रश्चाग्निश्चोभावपि ते तव राष्ट्रं ध्रुवं स्थिरं धारयतां । इन्द्राग्न्योर्भयोरपेक्षया ध्रुवशब्दस्य द्विः प्रयोगः ॥

॥ अथ षष्ठी ॥

ध्रुवं ध्रुवेण हविषाभि सोमं मृशामसि ।

अथो त इन्द्रः केवलीर्विशो बलिहृतस्करत् ॥ ६ ॥

ध्रुवं । ध्रुवेण । हविषा । अभि । सोमं । मृशामसि ।

अथो इति । ते । इन्द्रः । केवलीः । विशः । बलिहृतः । करत् ॥ ६ ॥

ध्रुवेण स्थिरेण हविषा पुरोडाशादिना युक्तं ध्रुवं स्थिरं सोममभि मृशामसि ।
अभिमृशामः । देवतामभिलक्ष्य यागार्थं वयमृत्विजः संस्पृशामः । अथो अथानं-
तरमेवेन्द्रो विशः प्रजास्ते तवैव केवलीरसाधारणाः सतीर्बलिहृतः करस्य प्रदात्रीः
करत् । करोतु ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टम एकविंशो वर्गः ॥

अभीवर्तेनेति पंचर्चं चयोविंशं सूक्तमांगिरसस्याभीवर्ताख्यस्यार्षमानुष्टुभं । पूर्व-
वद्राजस्तुतिर्देवता । तथा चानुक्रांतं । अभीवर्तेन पंचाभीवर्त इति ॥ पुरोहित इदं
सूक्तं राजानं युद्धाय कृतसंनाहं वाचयति । सूच्यते हि । अथैनं सारयमाणमुपा-
रुह्याभीवर्तं वाचयति । आ० गृ० ३. १२. । इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अभीवर्तेन हविषा येनेन्द्रो अभिवावृते ।

तेनास्मान्ब्रह्मणस्पतेऽभि राष्ट्राय वर्तय ॥ १ ॥

अभिऽवर्तेन । हविषा । येन । इन्द्रः । अभिऽवृते ।

तेन । अस्मान् । ब्रह्मणः । पते । अभि । राष्ट्राय । वर्तय ॥ १ ॥

अभीवर्तेन । अभिगच्छत्यनेनेत्यभीवर्तः । करणे घञ् । याथादिस्वरेणोत्तरपदां-
तोदात्तत्वं । उपसर्गस्य घञ्यमनुष्ये बहुलमिति दीर्घः । ईदृशेन येन हविषा साध-
नेनेन्द्रोऽभिवृते सर्वमभिजगाम तेन हविषेष्टवतोऽस्मान् हे ब्रह्मणस्पते राष्ट्राय
राज्यं प्राप्तुमभि वर्तय । अभिगमय ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अभिवृत्य सपत्नानभि या नो अरातयः ।

अभि पृतन्यंतं तिष्ठाभि यो न इरस्यति ॥ २ ॥

अ॒भिऽवृ॒त् । स॒ऽप॒त्नान् । अ॒भि । याः । नः । अ॒रा॒तयः ।
अ॒भि । पृ॒त॒न्य॒तं । ति॒ष्ठ । अ॒भि । यः । नः । इ॒र॒स्य॒ति ॥ २ ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अ॒भि त्वा॑ दे॒वः स॒वि॒ताभि॑ सोमो॑ अ॒वीवृ॑तत् ।
अ॒भि त्वा॑ वि॒श्वा भू॒ता॒य॒भीव॑र्तो॒ यथा॑स॒सि ॥ ३ ॥
अ॒भि । त्वा॑ । दे॒वः । स॒वि॒ता । अ॒भि । सोमः॑ । अ॒वीवृ॑तत् ।
अ॒भि । त्वा॑ । वि॒श्वा । भू॒तानि॑ । अ॒भिऽव॑र्तः । यथा॑ । अ॒स॒सि ॥ ३ ॥

हे राजन् देवो दानादिगुणयुक्तः सविता त्वा त्वामभ्यवीवृतत् । अभिवर्तयतु ।
अभिगमयतु राष्ट्रं । सोमश्चाभिवर्तयतु । विश्वा विश्वानि सर्वाण्यपि भूतानि
पृथिव्यादीनि त्वामभि वर्तयंतु । यथा येन प्रकारेण त्वमभीवर्तोऽसि । अभितः
सर्वत्र वर्तमानो भवसि । अस्तेष्ठांसः शपो लुगभावः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

येने॒द्रो ह॒विषा॑ कृ॒त्य॒भ॒वद्भु॒व्यु॒त्त॒मः ।
इ॒दं त॒द॒क्रि॒ दे॒वा अ॒स॒प॒त्नः क॒ला॒भु॒वं ॥ ४ ॥
येन॑ । इ॒दः । ह॒विषा॑ । कृ॒त्वी । अ॒भ॒वत् । द्यु॒म्नी । उ॒त्त॒मः ।
इ॒दं । तत् । अ॒क्रि॒ । दे॒वाः । अ॒स॒प॒त्नः । क॒लं । अ॒भु॒वं ॥ ४ ॥

येन हविषास्माभिर्दत्तेन माद्यन्निद्रः कृत्वी वृचवधादेः कर्मणः कर्ताभवत् । द्युम्नी ।
द्युम्नं द्योततेर्यशो वाचं वा । तद्वान् । अत एवोत्तम उत्कृष्टतमश्चाभवत्तदिदं हविर्हे
देवा अक्रि । अकारि । यद्वा । अहमकार्षे । अत एवाहमसपत्नः किलाभुवं । शत्रु-
रहितोऽप्यभवं खलु ॥

॥ अथ पंचमी ॥

अ॒स॒प॒त्नः स॒प॒त्न॒हाभि॑रा॒ष्ट्रो वि॑षास॒हिः ।
यथा॑ह॒मेषां॑ भू॒तानां॑ वि॒राजा॑नि॒ जन॑स्य च ॥ ५ ॥
अ॒स॒प॒त्नः । स॒प॒त्नऽहा॑ । अ॒भिऽरा॑ष्ट्रः । वि॒ऽस॒स॒हिः ।
यथा॑ । अ॒हं । ए॒षां । भू॒तानां॑ । वि॒ऽराजा॑नि । जन॑स्य । च ॥ ५ ॥

सपत्नहा सपत्नानां शत्रूणां हंतात एवासपत्नः शत्रुरहितोऽहमभुवम् । अभिराष्ट्रो
ऽभिगतराष्ट्रः प्राप्तराज्यः सन् विषासहिः शत्रूणां विशेषेणाभिभविता चाभुवम् । यथा
येन प्रकारेणाहमेषां दृश्यमानानां सर्वेषां भूतानां प्राणिनां जनस्य च सेवकस्या-
मात्यादेश्च विराजानि यथेश्वरो भवानि तथा सपत्नहा विषासहिश्चाभुवमित्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे द्वात्रिंशो वर्गः ॥

प्र व इति चतुर्ऋचं चतुर्विंशं सूक्तं गायत्रं । अर्बुदस्य सर्पर्षेः पुत्र ऊर्ध्वग्रावा
नामर्षिः । सोमाभिषवार्था ग्रावाणो देवता । तथा चानुक्रांतं । प्र वश्चतुष्कमूर्ध्व-
ग्रावार्बुदिर्ग्रावोऽस्तौज्ञायत्रमिति ॥ ग्रावस्तोत्र एतत्सूक्तं । सूचितं च । आ व
ऋजसे प्र वो ग्रावाण इति सूक्तयोः । आ० ५. १२. इति ॥ यद्वेदमेकमेव सूक्तं
ग्रावस्तोत्रं । सूच्यते हि । प्र वो ग्रावाण इत्येक उक्तं सर्पणं । आ० ५. १२. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्र वो ग्रावाणः सविता देवः सुवतु धर्मणा ।

धूर्षु युज्यध्वं सुनुत ॥ १ ॥

प्र । वः । ग्रावाणः । सविता । देवः । सुवतु । धर्मणा ।

धूः सु । युज्यध्वं । सुनुत ॥ १ ॥

हे ग्रावाणः सोमाभिषवार्थाः पाषाणा वो युष्मान्सविता प्रेरको देवो धर्म-
णात्मीयेन धारणेन कर्मणा प्र सुवतु । अभिषवार्थं प्रेरयतु । धू प्रेरणे । तौदादिकः ।
यूयं च धूर्ष्वभिषवस्थानेषु प्राच्यादिमहादिक्षु युज्यध्वं । युक्ता भवत । अनंतरं सुनुत ।
अभिषुणुत सोमं ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

ग्रावाणो अप दुच्छुनामप सेधत दुर्मतिं ।

उसाः कर्तन भेषजं ॥ २ ॥

ग्रावाणः । अप । दुच्छुनां । अप । सेधत । दुःसमितिं ।

उसाः । कर्तन । भेषजं ॥ २ ॥

हे ग्रावाणो दुच्छुनां दुःखकारिणीं शत्रुभूतां प्रजामप सेधत । अस्मत्तोऽपग-
मयत । विधु गत्यां । तथा दुर्मतिं दुष्टाभिसंधिं चापसेधत । भेषजं सुखमस्माकं यथा

भवति तथोक्ता गाः कर्तन । कुरुत । करोतेच्छांदसो विकरणस्य लुक् । तन्ननप्र-
नथनाश्चेति तनवादेशः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यावाण उपरेष्वा महीयंते सजोषसः ।

वृष्णे दधतो वृष्ण्यं ॥३॥

यावाणः । उपरेषु । आ । महीयंते । सजोषसः ।

वृष्णे । दधतः । वृष्ण्यं ॥३॥

यावाणो दिक्खवस्थिताः पाषाणाः सजोषसः सह प्रीयमाणाः संगताः संतो
वोपरेषु । उपरो नामाभिषवाय चतुर्णां यावणां मध्ये स्थापितो विस्तृतः पाषाणः ।
प्रदेशापेक्षं बहुवचनं । उपरस्य प्रांतेषु महीयंते । प्रकाशंते । आकारः पूरणः । किं
कुर्वंतः । वृष्णे वर्षिचे सोमाय वृष्ण्यं वीर्यं दधतः प्रयच्छंतः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यावाणः सविता नु वो देवः सुवतु धर्मणा ।

यजमानाय सुन्वते ॥४॥

यावाणः । सविता । नु । वः । देवः । सुवतु । धर्मणा ।

यजमानाय । सुन्वते ॥४॥

देवो दानादिगुणयुक्तः सविता हे यावाणो वो युष्मान्धर्मणात्मीयेन धारणेन
नु क्षिप्रं प्र सुवतु । अभिषवे प्रेरयतु । किमर्थं । सुन्वते सोमाभिषवं कुर्वते यज-
मानाय यजमानार्थं । तस्य यागनिष्पत्तय इत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे त्रयस्त्रिंशो वर्गः ॥

प्र सूनव इति चतुर्चं पंचविंशं सूक्तं । ऋभुपुत्रः सूनुर्नामर्षिः । द्वितीया गा-
यत्री शिष्टास्तिस्रोऽनुष्टुभः । आद्यर्भुदेवत्या शिष्टा आग्नेय्यः । तथा चानुक्रांतं । प्र
सूनवः सूनुरार्भव आग्नेयमानुष्टुभं द्वितीयं गायत्र्यर्भवीति ॥ गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्र सूनव ऋभूणां बृहन्नवंत वृजना ।

क्षामा ये विश्वधायसोऽन्नन्धेनुं न मातरं ॥१॥

प्र । सू॒नवः । ऋ॒भू॒णां । बृ॒हत् । न॒वंत॒ । वृ॒जना॑ ।

क्षाम॑ । ये । वि॒श्वऽधा॒यसः । अ॒श्रन् । धे॒नुं । न । मा॒तरं ॥ १ ॥

सूनव एतत्संज्ञा ऋभूणां । ऋभुर्विष्वा वाज इति त्रयाणामपि प्रथमेन व्यपदेशः । तेषां पुत्रा बृहत्प्रभूतं वृजना । संयामनामैतत् । वृजनं संयामं प्र नवंत । नवतिर्गतिकर्मा । प्रगच्छन्ति । प्रकर्षेण गच्छन्ति । प्रकृष्टगमनेन जयो लभ्यते । तत्र शबूञ्जयन्तीत्यर्थः । सूनुर्नामर्षिरात्मानमेव परोक्षेण निरदिशत् । एकस्मिन्नपि पूजार्थं बहुवचनं । य ऋभवो विश्वधायसो विश्वस्य धारकाः क्षाम भूमिमश्रन् । व्याप्नुवन् । अशू व्याप्तौ । व्यत्ययेन आ । धेनुं न । धेनुः प्रीणयित्री गौः । तामिव तेषामृभूणामित्यन्वयः । यद्वा । सूर्यरश्मयोऽप्यृभव उच्यन्ते । य उरु भासमानाः सूर्यरश्मयो विश्वधायसो विश्वं सर्वं रसं धयन्तः पिबन्तः । यद्वा वृष्ट्यादिप्रदानेन सर्वस्य धारकाः । एवंभूताः संतः क्षाम भूमिमश्रन् अभुञ्जत । तदीयं सर्वं रसमपिबन् । तत्र दृष्टान्तः । मातरं जननीं धेनुं पयस्विनीं गां यथा वत्सः पिबति तथा । य ऋभवोऽश्रन्ति तेषामृभूणामित्यन्वयः ॥

अग्निप्रणयने प्र देवमिति तृचोऽनुवक्तव्यः । सूचितं च । प्रेषितोऽग्निप्रणयनीयाः प्रतिपद्यते प्र देवं देव्या धियेति तिस्रः । आ० २. १७. १ इति ॥ तृच आद्या सूक्ते द्वितीया ॥

प्र दे॒वं दे॒व्या धि॒या भ॒रता॑ जा॒तवे॒दसं॑ ।

ह॒व्या नो॑ व॒क्ष॒दानु॑षक् ॥ २ ॥

प्र । दे॒वं । दे॒व्या । धि॒या । भ॒रत॑ । जा॒तऽवे॒दसं॑ ।

ह॒व्या । नः॑ । व॒क्ष॒त् । आ॒नु॒षक् ॥ २ ॥

हे ऋत्विग्यजमाना देवं दानादिगुणयुक्तं जातवेदसं जातानां वेदितारं जातप्रज्ञं जातधनं वेममग्निं प्र भरत । प्रकर्षेण हरत । यद्वा । प्राञ्चं नयत । केन साधनेनेति तदाह । देव्या दीप्तया धिया प्रज्ञया कर्मणा वा । यद्वैषा सहयोगे तृतीया । देव्या धिया युक्तं । किं प्रयोजनमिति चेत् । नोऽस्माकं हव्या हव्यानि हवींथानुषगानुपूर्व्यादनुक्रमेण वक्षत् । अयमग्निर्वहेत् । देवान्प्रापयेत् । वहेर्लेटि सिबहुलमिति सिप् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अयमु य प्र देवयुर्होता यज्ञाय नीयते ।

रथो न योरभीवृतो घृणीवाञ्चेतति त्मना ॥३॥

अयं । ऊं इति । स्यः । प्र । देवऽयुः । होता । यज्ञाय । नीयते ।

रथः । न । योः । अभिऽवृतः । घृणिऽवान् । चेत्तति । त्मना ॥३॥

अयमु अयमेव स्यः सोऽग्निर्देवयुर्देवान्यष्टुमिच्छन्भवति । देवशब्दात्क्यचि न
छंदस्यपुत्रेतीत्वदीर्घयोः प्रतिषेधः । अयमेव होता देवानामाह्वाता । अयमेव यज्ञाय
यागार्थं प्रणीयते । आहवनीयदेशं प्रति प्रकर्षेण नीयते । अपि च रथो रंहण-
शीलः सूर्यो रथवान्वा । छांदसो मत्वर्थीयस्य लोपः । स यथा घृणीवान्दीप्तिमान्
तद्वद्दीप्तः । योर्मिश्रयिता हविषां देवैः संगमयिता । यौतेरन्येभ्योऽपि दृश्यंत इति
विच् । अभीवृत ऋत्विग्यजमानैरावेष्टितः । वृणोतेः कर्मण्यन्येषामपीति पूर्वपदस्य
दीर्घः । गतिरनंतर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं । एवंभूतोऽग्निस्त्मनात्मना स्वयमेव
चेतति । सम्यग्देवान्यष्टुं जानाति । मंचेष्वाङ्गादेरात्मन इत्याकारलोपः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

अयमग्निरुत्थत्यमृतादिव जन्मनः ।

सहसश्चित्सहीयान्देवो जीवातवे कृतः ॥४॥

अयं । अग्निः । उरुष्यति । अमृतात्ऽइव । जन्मनः ।

सहसः । चित् । सहीयान् । देवः । जीवातवे । कृतः ॥४॥

अयमग्निरमृतादमरणाद्देवनिमित्ताद्भयादिव जन्मनो जायमानात्मनुष्यनिमि-
त्ताद्भयादप्युत्थति । तस्माद्रक्षति । उरुष्यती रक्षाकर्मैति यास्कः । भाववाचिनोऽमृ-
तशब्दस्य नञा बहुव्रीहौ नञो जरमरमिचमृता इत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वं । भीचार्याना-
मित्यपादानसंज्ञा । अपि चायं देवः सहसश्चित् । सह इति बलनाम । तस्मादुत्तरस्य
मत्वर्थीयस्य बहुलं छंदसीति लुक् । चिच्छब्दोऽप्यर्थः । सहस्वतो बलवतोऽपि
सहीयान् बलवत्तरः । सहस्विशब्दादीयसुनि विन्मतोरिति विनो लुक् । टेरिति
टिलोपः । एवंभूतो देवो जीवातवे जीवनहेतवे यागाय कृतः । ब्रह्मणा सृष्टः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे चतुस्त्रिंशो वर्गः ॥

पतंगमिति तृचं षड्विंशं सूक्तं प्रजापतिपुत्रस्य पतंगस्यार्षे । आद्या जगती तत-
स्त्रिष्टुभौ । मायाभेदस्य प्रतिपाद्यत्वात्तदेवत्यमिदं सूक्तं । अनुक्रांतं च । पतंगं तृचं
पतंगः प्राजापत्यो मायाभेदं जगत्यादीति ॥ प्रवर्ग्येऽभिष्टव आद्ये ऋचौ । सूचितं
च । पतंगमक्तमसुरस्य मायया यो नः सनुत्यः । आ० ४. ७. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

पतंगमक्तमसुरस्य मायया हृदा पश्यन्ति मनसा विपश्चितः ।

समुद्रे अंतः कवयो वि चक्षते मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः ॥ १ ॥

पतंगं । अक्तं । असुरस्य । मायया । हृदा । पश्यन्ति । मनसा । विपःऽचितः ।

समुद्रे । अंतरिति । कवयः । वि । चक्षते । मरीचीनां । पदं । इच्छन्ति । वेधसः ॥ १ ॥

असुरस्यासनकुशलस्य सर्वोपाधिविहीनस्य परब्रह्मणः संबन्धिन्या मायया त्रि-
गुणात्मिकयाक्तं व्यक्तमभिव्यक्तं । यद्वा मायेति प्रज्ञानाम् । प्रज्ञया संबद्धं सर्वज्ञं
पतंगं । पतति गच्छतीति पतंगः सूर्यः । तं विपश्चितो विद्वांसो हृदा हृत्स्थेन ।
तात्स्थ्यात्ताच्छब्दं । हृदि निरुद्धेन मनसा पश्यन्ति । जानन्ति । कवयः क्रांतदर्शिनस्ते
समुद्रे । समुद्रवन्त्यस्माद्रश्मय इति समुद्रं सूर्यमंडलं । तस्मिन्नंतर्मध्ये वि चक्षते ।
विपश्यन्ति । मंडलांतर्वर्तिनं हिरण्मयं पुरुषमपि जानन्तीत्यर्थः । य एवं वेधसो
विधातार उक्तप्रकारेण सूर्योपासनस्य कर्तारस्ते मरीचीनां रश्मीनां पदं स्थानं
सूर्यमंडलमिच्छन्ति । अभिलषन्ति । तदुपासनया प्राप्नुवन्तीत्यर्थः । यद्वा । माययाक्तं
जीवरूपेणाभिव्यक्तमात्मानं विपश्चितो वेदांताभिज्ञा हृत्स्थेनांतर्मुखेन मनसा प-
तंगं । पतति व्याप्नोतीति पतंगः परमात्मा । तं पश्यन्ति । उपाधिपरित्यागेन
जीवात्मनः परमात्मना तादात्म्यं साक्षात्कुर्वन्तीत्यर्थः । अपि च ते कवयः क्रांतद-
र्शिनो वेदांताभिज्ञाः समुद्रे । समुद्रवन्त्यस्माद्भूतानीति समुद्रः परमात्मा । तस्मि-
न्नधिष्ठानभूतेऽंतर्मध्ये सर्वे दृश्यजातमध्यस्तत्वेन वि चक्षते । वि पश्यन्तीति । अतो
दृग्यतिरिक्तस्य सर्वस्य मिथ्यात्वाद्देधसो विधातारस्ते मरीचीनां वृत्तिज्ञानानां पद-
मधिष्ठानभूतं सच्चित्सुखात्मकं यत्परं ब्रह्म तदेवेच्छन्ति । तद्भावप्राप्तिमेव कामयन्ते ॥

वाग्देवत्ये पशौ पतंगो वाचमिति पुरोडाशस्यानुवाक्या । सूचितं च । यद्वा-
ग्वदंत्यविचेतनानि पतंगो वाचं मनसा विभर्ति । आ० ३. ८. इति ॥

॥ सैषा द्वितीया ॥

पतंगो वाचं मनसा विभर्ति तां गंधर्वोऽवदद्गर्भं अंतः ।

तां द्योतमानां स्वयं मनीषामृतस्य पदे कवयो नि पांति ॥२॥

पतंगः । वाचं । मनसा । विभर्ति । तां । गंधर्वः । अवदत् । गर्भं । अंतरिति ।

तां । द्योतमानां । स्वयं । मनीषां । अमृतस्य । पदे । कवयः । नि । पांति ॥२॥

पतंगः सूर्यो वाचं त्रयीरूपां मनसा प्रज्ञया विभर्ति । धारयति । श्रूयते हि । ऋग्भिः पूर्वाह्णे दिवि देव ईयते यजुर्वेदे तिष्ठति मध्ये अहः । सामवेदेनास्तमये महीयते वेदैरशून्यस्त्रिभिरेति सूर्यः । तै० ब्रा० ३. १२. ९. इति । तामेव वाचं गर्भं शरीरस्य मध्ये वर्तमानो गंधर्वः । गाः शब्दान्धारयतीति गंधर्वः प्राणवायुः । अंतर्मध्येऽवदत् । वदति । प्रेरयति । मारुतसूरसि चरन्मंदं जनयति स्वरं । पा० शि० २. ९. इति स्मरणात् । द्योतमानां स्वयं स्वर्गमयित्रीं स्वर्गाय हितां वा मनीषां मनस ईशित्रीं तां त्रयीरूपां वाचमृतस्य यज्ञस्य सत्यभूतस्य सूर्यस्य वा पदे स्थाने कवयो मेधाविन ऋषयो नि पांति । अध्यापनेन नितरां रक्षन्ति । यद्वा पतंगः सर्वोपाधिः शून्यो व्याघ्रः परमात्मा । स सृष्ट्यादौ वाचं मनसा विभर्ति । कानि कानि स्रष्टव्यानीति पर्यालोचनेन मनसा सकलार्थप्रतिपादकं वेदं परामृष्टवानित्यर्थः । स्मर्यते हि । वेदश्चेभ्य एवादौ निर्ममे स महेश्वर इति । गर्भं हिरण्यमये ब्रह्माडिऽतर्वर्तमानो गंधर्वो हिरण्यगर्भस्तां वाचमवदत् । प्रथममुच्चारितवान् । द्योतमानत्वादिगुणविशिष्टां तां वाचं कवयः क्रांतदर्शिनो देवा ऋतस्य सत्यस्य ब्रह्मणः पदे स्थाने नि पांति । निभृतं रक्षन्ति ॥

प्रवर्ग्येऽभिष्टवेऽपश्यं गोपामित्येषा । सूचितं च । अपश्यं गोपामनिपद्यमानं स्रक्के द्रप्स्यस्य । आ० ४. ६. इति ॥

॥ सैषा तृतीया ॥

अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परां च पथिभिश्चरंतं ।

स सघ्नीचीः स विषूचीर्वसान् आ वरीवर्ति भुवनेष्वंतः ॥३॥

अपश्यं । गोऽपां । अनिऽपद्यमानं । आ । च । परां । च । पथिऽभिः । चरंतं ।

सः । सघ्नीचीः । सः । विषूचीः । वसानः । आ । वरीवर्ति । भुवनेषु । अंतरिति ॥३॥

व्याख्यातेयमस्यवामीयसूक्ते । १. १६४. ३१. । गोपां गोपायितारमादित्यमपश्यं ।
अज्ञासिषं । एष हि सर्वाणि भूतजातान्युदयास्तमयादिकर्मणा गोपायति । कीदृशं ।
अनिपद्यमानं । उच्चैर्गच्छंतं । न ह्यसौ कदाचिन्नीचैः पद्यते । पथिभिराकाशमार्गैः
पूर्वाह्ण आ चरंतं । अस्मानभिलक्ष्य गच्छंतं । सायंसमये परा चरंतं । पराङ्मुखं
गच्छंतं । प्रकारद्वयसमुच्चयार्थौ चशब्दौ । स सूर्यः सध्रीचीः सहांचंतीः विषूचीर्विविधं
पृथक् पृथगंचंतीः स्वस्वव्यापाराय गच्छंतीः । प्राच्याद्या महादिशः सध्रीच्यो विषूच्यः
कोणदिशः । वसानः स्वभासाच्छादयन् प्रकाशयन्भुवनेषु लोकेष्वंतर्मध्य आवरीवर्ति ।
पुनःपुनरुद्यन्नस्तं गच्छन्नावर्तते । यद्वा गोपां शरीरस्य गोपायितारमनिपद्यमान-
मविनाशिनमविपन्नमा च परा चाभिमुखेन च पराङ्मुखेन च पथिभिर्नाडील-
क्ष्यैर्मार्गैश्चरंतं शरीरे वर्तमानं प्राणमपश्यं । अहमदर्शं ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे पंचविंशो वर्गः ॥

त्यमू ष्विति तृचं सप्तविंशं सूक्तं तार्क्ष्यपुत्रस्यारिष्टनेमेराषं चैष्टुभं तार्क्ष्यदेवताकं ।
तथा चानुक्रांतं । त्यमू ष्वरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यस्तार्क्ष्यमिति ॥ अहर्गणेषु द्वितीयादिष्वहःसु
निष्केवल्यसूक्तानां पुरस्तादिदं सूक्तं शंसनीयं । सूचितं च । त्यमू षु वाजिनं देवजू-
तमिति तार्क्ष्यमये निष्केवल्यसूक्तानां । आ० ७. १. इति ॥ विषुवति तु निष्केवल्य-
सूक्तानामंत एव तत्सूक्तं । सूच्यते हि । त्यमू ष्वितीह तार्क्ष्यमंततः । आ० ८. ६. ।
इति ॥ महाव्रतेऽपि निष्केवल्य एतत् । तथैव पंचमारण्यके सूच्यते ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

त्यमू षु वाजिनं देवजूतं सहावानं तरुतारं रथानां ।

अरिष्टनेमिं पृतनाजमाश्रुं स्वस्तये तार्क्ष्यमिहा हुवेम ॥ १ ॥

त्यं । ऊं इति । सु । वाजिनं । देवऽजूतं । सहऽवानं । तरुतारं । रथानां ।

अरिष्टऽनेमिं । पृतनाजं । आश्रुं । स्वस्तये । तार्क्ष्यं । इह । हुवेम ॥ १ ॥

त्यमु तं प्रसिद्धमेव तार्क्ष्यं तृक्षपुत्रं सुपर्णं । तृक्षाद्यज् । गर्गादिः । स्वस्तये
क्षेमायेहास्मिन्कर्मणि हुवेम । भृशमाह्वयेमहि । बहुलं छंदसीति ह्वयतेः संप्रसारणं ।
लिङ्गाशिष्यङ् । यद्वा प्रार्थनायां लिङि व्यत्ययेन शः । कीदृशं । वाजिनं बलवं-
तमन्नवंतं वा देवजूतं देवैः सोमाहरणार्थं प्रेरितं । जु इति गत्यर्थः सौत्रो धातुः ।
अस्मात्कर्मणि निष्ठा । तृतीया कर्मणीति पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वं । यद्वा देवैः प्रीय-

माणं तर्प्यमाणं । यदाह यास्कः । जूतिर्गतिः प्रीतिर्वा देवजूतं देवप्रीतं वा । नि० १०.२८. । इति । सहावानं सहस्वंतं बलवंतमभिभवनवंतं वा । अत एव रथानामन्यदीयानां तरुतारं संग्रामे जेतारं । यद्वा रंहणशीला इमे लोका रथाः । तान्सोमाहरणसमये शीघ्रं तरीतारं । श्रूयते हि । एष हीमाल्लोकान्सद्यस्तरतीति । तरतेस्तुचि यसितस्कभितेत्यादावुडागमो निपात्यते । अरिष्टनेमिमहिंसितरथं । यद्वा नेमिर्नमनशीलमायुधं । अहिंसितायुधं । अथवा । उपचाराज्जनके जन्यशब्दः । अरिष्टनेमेर्मम जनकं पृतनाजं पृतनानां शत्रुसेनानां प्राजितारं प्रगमयितारं जेतारं वा । अज गतिक्षेपणयोः । अस्माक्किप् । वलादावार्धधातुके विकल्प इथत इति वचनाद्बीभावाभावः । जयतेर्वा डप्रत्ययः । आप्शुं शीघ्रगामिनं ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

इंद्रस्येव रातिमाजोहुवानाः स्वस्तये नावमिवा रुहेम ।

उर्वी न पृथ्वी बहुले गभीरे मा वामेतौ मा परेतौ रिषाम ॥२॥

इंद्रस्यऽइव । रातिं । आऽजोहुवानाः । स्वस्तये । नावऽइव । आ । रुहेम ।

उर्वी इति । न । पृथ्वी इति । बहुले इति । गभीरे इति । मा । वां । आऽइतौ ।

मा । पराऽइतौ । रिषाम ॥२॥

इंद्रस्येव तार्क्ष्यस्य रातिं दानमाजोहुवाना पुनः पुनराह्वयंतो वयं स्वस्तयेऽविनाशाय नावमिव । नौर्यथा दुरवगाहं समुद्रं तारयति तथा दुःखस्य तारयित्रीं तामा रुहेम । आरूढा भूयास्म । रुहेराशीर्लिङि लिङ्वाशिष्यङ् । हे उर्वी उर्वी विस्तीर्णे हे पृथ्वी पृथिवी प्रथिते विख्याते हे बहुले अनन्ते गभीरे गांभीर्योपेते ईहश्यौ हे द्यावापृथिव्यौ । नशब्दः संप्रत्यर्थे । संप्रति वां युवयोः संबन्धिन्येतौ तार्क्ष्यस्यागमे परेतौ परागमने च वयं मा रिषाम । हिंसिता मा भूम । आङ्पराभ्यामुत्तरस्येणो भावे क्तिन् । तादौ च नितीति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

सद्यश्चिद्यः शर्वसा पंच कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान ।

सहस्रसाः शतसा अस्य रंहिर्न स्मा वरंते युवतिं न शर्या ॥३॥

सद्यः । चित् । यः । शर्वसा । पंच । कृष्टीः । सूर्यऽइव । ज्योतिषा । अपः । ततान ।

सहस्रऽसाः । शतऽसाः । अस्य । रंहिः । न । स्म । वरंते । युवतिं । न । शर्या ॥३॥

यश्चिद्योऽपि ताक्ष्यः सद्यः शीघ्रं शवसात्मीयेन बलेनाप उदकान्यमृतलक्ष-
णानि ततान विस्तारितवान् सूर्य इव । यथा सूर्यः सर्वस्य प्रेरक आदित्यो ज्यो-
तिषात्मीयेन तेजसा वर्षतावपो विस्तारयति तद्वत् । कृष्टयो मनुष्याः । पंच कृष्टीः
पंचविधान्कृष्टीन्मनुष्यान्प्रति । निषादपंचमांश्चतुरो वर्णानित्यर्थः । अस्य ताक्ष्यस्य
रंहिर्गतिः सहस्रसाः सहस्रसंख्यस्य धनस्य दात्री संभक्ती वा भवति । तथा शतसाः
शतस्य च दात्री संभक्ती वा भवति । सनतेः सनोतेर्वा जनसनखनेति विट् । विट्-
नोरनुनासिकस्यादित्यात्वं । न स्म न खल्वीदृशीं ताक्ष्यस्य ते गतिं वरंते । के चन
वारयंति । तत्र दृष्टान्तः । शर्या शरकांडमयीमिषुं धनुषो मुक्तां युवतिं न लक्ष्येण
मिश्रीभवन्तीमिव । सा यथा दुर्निवारा तथैषा कैश्चिदपि वारयितुमशक्येत्यर्थः ।
अत्र निरुक्तं । सद्योऽपि यः शवसा बलेन तनोत्यपः सूर्य इव ज्योतिषा पंच मनु-
ष्यजातानि सहस्रसानिनी शतसानित्यस्य सा गतिर्न स्मैनां वारयंति प्रयुवतीमिव
शरमयीमिषुं । नि० १०. २९. इति ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे षट्त्रिंशो वर्गः ॥

उत्तिष्ठतेति तृचमष्टाविंशं सूक्तमैंद्रं । आद्यानुष्टुप् शिष्टे त्रिष्टुभौ । उशीनरपुत्रः
शिविर्नाम राजा प्रथमाया ऋषिः । काशीनामधिपतिः प्रतर्दनी नाम द्वितीया-
याः । रोहिदश्चपुत्रो वसुमना नाम तृतीयायाः । तथा चानुक्रांतं । उत्तिष्ठतैर्कर्वाः
शिविरौशीनरः काशिराजः प्रतर्दनी रौहिदश्चो वसुमना आद्यानुष्टुबिति ॥ दधि-
घर्म्य आद्या वक्तव्या । सूचितं च । होतवदस्वेत्युक्त उत्तिष्ठताव पश्यतेत्याह । आ०
५. १३. इति ॥

॥ सैषाद्या ॥

उत्तिष्ठताव पश्यतेन्द्रस्य भागमृत्वियं ।

यदि आतो जुहोतन् यद्यश्नातो ममत्तनं ॥ १ ॥

उत् । तिष्ठत । अर्वा । पश्यत । इन्द्रस्य । भागं । ऋत्वियं ।

यदि । आतः । जुहोतन । यदि । अश्नातः । ममत्तनं ॥ १ ॥

हे ऋत्विज उत्तिष्ठत । आ समन्तादूर्ध्वमुत्तिष्ठत । नोपविशत । ऊर्ध्वकर्मत्वादात्म-
नेपदाभावः । उत्थायत्विमृतौ वसन्तादिकाले भवमिन्द्रस्य भागं भजनीयं दधिघर्मं
पच्यमानमव पश्यत । निरीक्षध्वं । ऋतुशब्दाद्भवार्थे छंदसि घस् । सिति चेति पद-
संज्ञया भसंज्ञाया बाधादोर्गुणाभावः । भजेः कर्मणि घजन्तो भागशब्दः । कर्षात्वत

इत्यंतोदात्तत्वं । यदि स भागः आतः पक्वस्तर्हि जुहोतन । इन्द्रार्थमग्नौ जुहुत । तप्त-
नप्तनथनाश्चेति तस्य तनवादेशः । भीहीत्यादिना पिति प्रत्ययात्पूर्वस्योदात्तत्वं ।
यद्यप्रातोऽपक्वस्तर्हि ममत्तन । माद्यत । यद्वा स्तुतिभिर्मादयत । अत्र तेनैव सूत्रेण
तनवादेशः ॥

तस्यैव दधिघर्मस्य आतं हविरित्येषानुवाक्या । सूचितं च । आतं हविरित्युक्तः
आतं हविरित्यन्वाह । आ० ५. १३. इति ॥

॥ सैषा द्वितीया ॥

आतं हविरो षिंद्र प्र याहि जगाम सूरौ अर्ध्वनो विमध्यं ।

परि त्वासते निधिभिः सखायः कुलपा न ब्राजपतिं चरंतं ॥२॥

आतं । हविः । ओ इति । सु । इंद्र । प्र । याहि । जगाम । सूरः । अर्ध्वनः । विमध्यं ।

परि । त्वा । आसते । निधिभिः । सखायः । कुलपाः । न । ब्राजपतिं । चरंतं ॥२॥

हे इंद्र हविर्दधिघर्माख्यं त्वदीयं आतं । पक्वं । श्रीज् पाक इत्यस्मान्निष्ठायाम-
पस्पृधेयामित्यादौ आभावो निपात्यते । ओ आ उ सु सुष्ठु प्र याहि । प्रकर्षेण
शीघ्रमागच्छ । सूरः सूर्योऽर्ध्वनो गंतव्यस्य मार्गस्य विमध्यं विकलमध्यमीषदूनं
मध्यभागं जगाम । गतवान् । तव यागार्थं मध्याह्नौ जात इत्यर्थः । सखायः समा-
नख्याना ऋत्विजश्च निधिभिर्निहितैरभिन्यासादितैः सोमैः सार्धं त्वा त्वां पर्यासते ।
पर्युपासते । तत्र दृष्टान्तः । कुलपा न कुलस्य वंशस्य रक्षकाः पुत्रा यथा ब्राजपतिं ।
ब्राजा गंतव्या गृहाः । तेषां पतिं चरंतं गच्छंतमुपासते तथेत्यर्थः । ब्रज गतौ ।
अस्मात्कर्मणि घञ् । अजिब्रज्योश्चेति कुत्वनिषेधः । कर्षात्त्वत इत्यंतोदात्तत्वे पत्या-
वैश्वर्यं इति पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वं ॥

तस्यैव दधिघर्मस्य आतं मन्य इत्येषा याज्या । सूच्यते हि । आतं मन्य ऊधनि
आतमग्नाविति यजति । आ० ५. १३. इति ॥

॥ सैषा तृतीया ॥

आतं मन्य ऊधनि आतमग्नौ सुआतं मन्ये तद्वतं नवीयः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य दध्नः पिबेद्र वज्रिन्पुरुकृज्जुषाणः ॥३॥

आतं । मन्ये । ऊधनि । आतं । अग्नौ । सुऽआतं । मन्ये । तत् । ऋतं । नवीयः ।
माध्यंदिनस्य । सर्वनस्य । दध्नः । पिब । इंद्र । वज्रिन् । पुरुऽकृत् । जुषाणः ॥ ३ ॥

ऊधनि गोरूधस्येतद्दधिघर्ममाख्यं हविः पयोरूपेण आतं पक्वमिति मन्ये ।
जाने । पुनश्च दुग्धं पयोऽग्रावपि आतं पक्वं । इदानीं दध्यवस्थमप्यग्नौ पच्यते । अतः
सुआतं सुपक्वमिति मन्ये । जाने । अत एतद्विचूर्तं सत्यभूतं नवीयो नवतरं प्रत्य-
यतरं भवति । हे वज्रिन् वज्रवन् हे पुरुकृद्बहुकर्मकृदिन्द्र जुषाणः प्रीयमाणस्त्वं
माध्यंदिनस्य माध्यंदिने भवस्य सवनस्य सोमस्य संबन्धिनी दध्नः । कर्मणि षष्ठी ।
दधिघर्माख्यं हविः पिब ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे सप्तत्रिंशो वर्गः ॥

प्र ससाहिष इति तृचमेकोनत्रिंशं सूक्तमिन्द्रपुत्रस्य जयस्यार्धं त्रैष्टुभमैन्द्रं । तथा
चानुक्रांतं । प्र ससाहिषे जय ऐंद्र इति । गतः सूक्तविनियोगः ॥ दर्श इंद्रस्य हविषः
प्र ससाहिष इत्येषा याज्या । सूचितं च । प्र ससाहिषे पुरुहूत शत्रून् मह्यं इंद्रो य
ओजसा । आ० १. ६. । इति ॥ एकादशिन ऐंद्रपशौ पुरोडाशस्येयमेव याज्या । सूचितं
च । प्र ससाहिषे पुरुहूत शत्रून्स्वस्तये वाजिभिश्च प्रणेतः । आ० ३. ७. । इति ॥ देव-
सुवां हविषींद्रस्येयमेवानुवाक्या । सूचितं च । प्र ससाहिषे पुरुहूत शत्रून्भुवस्त्वमिन्द्र
ब्रह्मणा महान् । आ० ४. ११. । इति ॥

॥ सैषा प्रथमा ॥

प्र ससाहिषे पुरुहूत शत्रूञ्ज्येष्ठस्ते शुष्मं इह रातिरस्तु ।

इंद्रा भर दक्षिणेना वसूनि पतिः सिंधूनामसि रेवतीनां ॥ १ ॥

प्र । ससाहिषे । पुरुहूत । शत्रून् । ज्येष्ठः । ते । शुष्मः । इह । रातिः । अस्तु ।

इंद्र । आ । भर । दक्षिणेन । वसूनि । पतिः । सिंधूनां । असि । रेवतीनां ॥ १ ॥

हे पुरुहूत बहुभिराहूतेंद्र शत्रून्वैरिणः प्र ससाहिषे । प्रकर्षेणाभिभवसि । ते तव
शुष्मः शोषकं बलं ज्येष्ठः प्रशस्यतमं वृद्धतमं वा भवति । इहास्मिन्कर्मणि राति-
स्तव दानमस्तु । अस्मभ्यं भवतु । तदर्थं हे इंद्र दक्षिणेन हस्तेन वसूनि धनान्या
भर । आहर । आनय । त्वं रेवतीनां रयिमतीनां बहुधनानां सिंधूनां स्यंदनशी-
लानां नदीनां पतिरसि । स्वामी भवसि । रयिशब्दान्मतुपि रयेर्मतौ बहुलमिति
संप्रसारणं । छंदसीर इति मतुपो वत् । रैशब्दाच्चेति तस्योदात्तत्वं ॥

वैमृधस्य हविषो मृगो नेत्येषा याज्या । सूचितं च । वि न इंद्र मृधो जहि मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः । आ० २. १०. । इति ॥

॥ सैषा द्वितीया ॥

मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगंथा परस्याः ।

सृकं संशाय पविर्मिंद्र तिग्मं वि शचून्ताळिह वि मृधो नुदस्व ॥ २ ॥

मृगः । न । भीमः । कुचरः । गिरिऽस्थाः । पराऽवतः । आ । जगंथ । परस्याः ।

सृकं । संऽशाय । पविं । इंद्र । तिग्मं । वि । शचून् । ताळिह । वि । मृधः । नुदस्व ॥ २ ॥

कुचरः कुत्सितचरणो गिरिष्ठाः पर्वतनिवासी मृगो न सिंह इव हे इंद्र त्वं भीमो भयंकरोऽसि । स त्वं परस्याः परावतोऽतिशयेन दूराद्युलोकादा जगंथ । आगच्छ । गमेश्छांदसे लिटि ऋादिनियमप्राप्तस्येद उपदेशेऽन्वत इति प्रतिषेधः । आगत्य च सृकं सरणशीलं तिग्मं तीक्ष्णं पविं वज्रं संशाय सम्यक् तीक्ष्णीकृत्य शचूनस्मदीयान्वैरिणो हे इंद्र तेन वज्रेण वि ताळिह । विशेषेण ताडय । विनाशयेत्यर्थः । तड आघाते । अस्माह्लोटि एयंतादूपमेतत् । तथा मृधः संग्रामोद्युक्तान्युत्सूनन्यानापि वि नुदस्व । विशेषेण तिरस्कुरु ॥

॥ अथ तृतीया ॥

इंद्र क्षत्रमभि वाममोजोऽजायथा वृषभ चर्षणीनां ।

अपानुदो जनममित्रयंतमुं देवेभ्यो अकृणोर् लोके ॥ ३ ॥

इंद्र । क्षत्रं । अभि । वामं । ओजः । अजायथाः । वृषभ । चर्षणीनां ।

अपं । अनुदः । जनं । अमित्रऽयंतं । उं । देवेभ्यः । अकृणोः । ऊं इति । लोके ॥ ३ ॥

हे इंद्र क्षत्रं क्षतान्नायकं वामं वननीयमोजो बलमभिलक्ष्याजायथाः । उत्पन्नोऽसि । हे वृषभ कामानां वर्षितः चर्षणीनां मनुष्याणामस्माकं । नामन्यतरस्यामिति नाम उदात्तत्वं । अमित्रयंतं । अमित्रः शत्रुः । स इवाचरंतं जनमपानुदः । अपागमयः । देवेभ्यश्चोर् विस्तीर्णं लोकं स्वर्गाख्यमकृणोः । अकार्षीः । उशब्दः समुच्चये ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमेऽष्टत्रिंशो वर्गः ॥

प्रथ इति तृचं त्रिंशं सूक्तं वैश्वदेवं चैष्टुभं । वासिष्ठः प्रथसंज्ञ ऋषिः प्रथमायाः । भारद्वाजः सप्रथाख्य ऋषिर्द्वितीयायाः । सूर्यपुत्रो घर्म ऋषिस्तृतीयायाः । तथा चानुक्रांतं । प्रथश्चैकर्चाः प्रथो वासिष्ठः सप्रथो भारद्वाजो घर्मः सौर्यो वैश्वदेवमिति ॥ प्रवर्ग्येऽभिष्टव एतत्सूक्तं । सूचितं च । गणानां त्वा प्रथश्च यस्य । आ० ४. ६. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामानुष्टुभस्य हविषो हविर्यत् ।

धातुद्युतानात्सवितुश्च विष्णो रथंतरमा जभारा वसिष्ठः ॥ १ ॥

प्रथः । च । यस्य । सऽप्रथः । च । नाम । आनुऽस्तुभस्य । हविषः । हविः । यत् ।

धातुः । द्युतानात् । सवितुः । च । विष्णोः । रथंऽतरं । आ । जभार । वसिष्ठः ॥ १ ॥

यस्य वसिष्ठस्य प्रथो नाम पुत्रो यस्य भारद्वाजस्य सप्रथो नाम पुत्रस्तयोर्मध्ये वसिष्ठ आनुष्टुभस्यानुष्टुब्धं दसा युक्तस्य हविषो घर्माख्यस्य यज्ञविर्हविष्ठापादकं रथंतरं । रथरंहः साधनं साम तद्रथंतरं । धातुर्धातृसंज्ञाद्देवाद्युतानाद्योतमानात्सवितुश्च विष्णोश्चा जभार । आजहार । हतवान् । ह्यहोर्भ इति भवं । रथशब्दोपपदात्तरतेः संज्ञायां भृतृवृजीति खच् । अरुर्द्विषदजंतस्येति मुमागमः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अविंदन्ते अतिहितं यदासीद्यज्ञस्य धाम परमं गुहा यत् ।

धातुद्युतानात्सवितुश्च विष्णोर्भरद्वाजो बृहदा चक्रे अग्नेः ॥ २ ॥

अविंदन् । ते । अतिऽहितं । यत् । आसीत् । यज्ञस्य । धाम । परमं । गुहा । यत् ।

धातुः । द्युतानात् । सवितुः । च । विष्णोः । भरत्ऽवाजः । बृहत् । आ । चक्रे । अग्नेः ॥ २ ॥

ते धात्रादयस्तदविंदन् अलभन्त यद्बृहत्सामाख्यं घर्मस्य हविषः संस्कारकमतिहितं तिरोहितमासीत् । यच्च बृहत्साम यज्ञस्य ज्योतिष्टोमादेः परममुत्कृष्टं धाम धारकं शरीरभूतं वा गुहा गुहायामस्मदादिविषये निहितमासीत् तत्ते धात्रादयोऽलभन्त । तेभ्योऽग्रेष्व सकाशात्तद्बृहत्साम भारद्वाज ऋषिरा चक्रे । आभिमुख्येन कृतवान् । आहतवानित्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

तेऽविन्दन्मनसा दीध्याना यजुः स्कन् प्रथमं देवयानं ।

धातुर्द्युतांतात्सवितुश्च विष्णोरा सूर्यादभरन्घर्ममेते ॥३॥

ते । अविन्दन् । मनसा । दीध्यानाः । यजुः । स्कन् । प्रथमं । देवयानं ।

धातुः । द्युतांतात् । सवितुः । च । विष्णोः । आ । सूर्यात् । अभरन् । घर्मं । एते ॥३॥

ते धात्रादयो दीध्याना दीपमानाः संतो मनसा बुद्ध्याविन्दन् । अलभन्त । किं तत् । यजुर्यागसाधनं स्कन् स्कन्दनीयमासेचनीयं प्रवृंजनसाधनं प्रथमं मुख्यं देवयानं देवानां प्राप्तिसाधनं घर्मं । एवं धात्रादिभिः प्रथममुपलब्धं तं घर्मं धातुर्द्युतांतात्सवितुर्विष्णोः सूर्याच्चैत ऋत्विज आभरन् । आहरन् । आनीतवन्त इत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टम एकोनचत्वारिंशो वर्गः ॥

बृहस्पतिरिति तृचमेकविंशं सूक्तं बृहस्पतिदेवत्यं त्रैष्टुभं । बृहस्पतिपुत्रस्तपुर्मूर्धा नामर्षिः । तथा चानुक्रांतं । बृहस्पतिस्तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यमिति ॥ गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहा तिरः पुनर्नेषदघशंसाय मन्म ।

क्षिपदशंस्तिमपं दुर्मतिं हन्त्रथां करद्वजमानाय शं योः ॥१॥

बृहस्पतिः । नयतु । दुःऽगहा । तिरः । पुनः । नेषत् । अघऽशंसाय । मन्म ।

क्षिपत् । अशंस्ति । अपं । दुःऽमतिं । हन् । अथ । करत् । यजमानाय । शं । योः ॥१॥

बृहस्पतिर्बृहतां देवानां पतिः पालयिता । तद्बृहतोः करपत्योश्चोरदेवतयोः सुट् तलोपश्चेति सुडागमस्तलोपश्च । उभे वनस्पत्यादिष्विति पूर्वोत्तरपदयोर्युगपत्प्रकृतिस्वरत्वं । दुर्गहा दुर्गमनानां हन्ता स देवस्तिरो नयतु । तिरस्कर्तव्यानि पापान्यपसारयतु । अघशंसायास्माकमनर्थमाशंसमानाय पुरुषाय मन्म । मन्यते दीप्ति-कर्मणो मन्म । दीप्तिमायुधं पुनर्नेषत् । नयतु । नयतेर्लेट्छडागमः । सिद्धहुलमिति सिप् । अपि चाशस्तिमयशस्विनं शत्रुं क्षिपतु । अस्मत्तः प्रेरयतु । दुर्मतिं दुर्बुद्धिं चाप हन् । अपहन्तु । अथानन्तरं शं रोगाणां शमनं योर्भयानां यावनं च करत् ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

नराशंसो नोऽवतु प्रयाजे शं नो अस्वनुयाजो हवेषु ।

क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं हन्त्रया करद्यजमानाय शं योः ॥२॥

नराशंसः । नः । अवतु । प्रयाजे । शं । नः । अस्तु । अनुयाजः । हवेषु ।

क्षिपत् । अशस्तिं । अपं । दुःमतिं । हन् । अथ । करत् । यजमानाय । शं । योः ॥२॥

पंचसु प्रयाजेषु द्वितीयः प्रयाजो नराशंसदेवताकः । तस्मिन्प्रयाजे देवताभूतो नराशंसो नरैः शंसनीयोऽग्निर्नोऽस्मानवतु । रक्षतु । हवेषाह्वानेषु सत्स्वनुयाजः । त्रयोऽनुयाजाः । द्वितीयोऽनुयाजो नराशंसः । तस्यानुयाजस्य देवताभूतो नराशंसोऽग्निश्च नोऽस्माकं शं सुखकरोऽस्तु । बृहस्पतिश्चाशस्तिं क्षिपदित्यादि पूर्ववत् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो ये ब्रह्मद्विषः शरवे हंतवा उ ।

क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं हन्त्रया करद्यजमानाय शं योः ॥३॥

तपुःमूर्धा । तपतु । रक्षसः । ये । ब्रह्मद्विषः । शरवे । हंतवै । उं इति ।

क्षिपत् । अशस्तिं । अपं । दुःमतिं । हन् । अथ । करत् । यजमानाय । शं । योः ॥३॥

तपुर्मूर्धा तापकशिरस्को बृहस्पती रक्षसो ये ब्रह्मद्विषो ब्राह्मणद्वेष्टारो राक्षसास्तान्नाक्षसांस्तपतु । तापयतु । दहत्वित्यर्थः । किमर्थं । शरवे शरं हिंसकं रक्षसामधिपतिं हंतवै हंतुं । अनुचरान्पूर्वं नाशयतु पश्चादेनमपि नाशयत्वित्यर्थः । शृ हिंसायामित्यस्माच्छृस्त्वृत्तिहीत्यादिनोप्रत्ययः । निदित्यनुवृत्तेराद्युदात्तत्वं । क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति कर्मणः संप्रदानत्वाच्चतुर्थी । हंतेस्तुमर्थे सेसेनिति तवैप्रत्ययः । अंतश्च तवै युगपदित्याद्यंतयोर्युगपदुदात्तत्वं । उशब्दः पूरकः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे चत्वारिंशो वर्गः ॥

अपश्यमिति तृचं द्वात्रिंशं सूक्तं चैष्टुभं । प्रजापतिपुत्रः प्रजावान्नामर्षिः । ऋचः क्रमेण यजमानपत्नीहोतृणामाशिषः प्रतिपादिकाः । अतस्तद्देवताकाः । तथा चानुक्रांतं । अपश्यं प्रजावान्प्राजापत्योऽन्वृचं यजमानपत्नीहोत्राशिष इति ॥ प्रवर्ग्येऽभिष्टव एतत्सूक्तं । सूच्यते हि । अपश्यं त्वेत्येतस्याद्यया यजमानमीक्षते द्वितीयया पत्नीं तृतीययात्मानं । आ० ४. ६. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं तपसो जातं तपसो विभूतं ।

इह प्रजामिह रयिं रराणः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम ॥१॥

अपश्यं । त्वा । मनसा । चेकितानं । तपसः । जातं । तपसः । विऽभूतं ।

इह । प्रऽजां । इह । रयिं । रराणः । प्र । जायस्व । प्रऽजया । पुत्रऽकाम ॥१॥

हे यजमान त्वा त्वां मनसा बुद्ध्यापश्यं । अदर्शं । कीदृशं । चेकितानं । कर्माणि भूतं जानन्तं । तपसो दीक्षारूपाद्भूताज्जातं पुनरुत्पन्नं । यद्वा जन्मान्तरानुष्ठितात्सुकृतादुत्पन्नं । तपसोऽनुष्ठीयमानाद्यज्ञाद्वेतोर्विभूतं व्याप्तं सर्वत्र प्रख्यातं । हे पुत्रकाम पुत्रान्कामयमान स त्वमिहास्मिँलोके प्रजां पुत्रपौत्रादिरूपां रराणो रमयन् रयिं धनमिहास्मिँलोके रमयन् प्रजया प्रजनेन प्र जायस्व । पुत्रादिरूपेणोत्पद्यस्व । प्रजा उत्पादयेत्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अपश्यं त्वा मनसा दीधानां स्वायां तनू ऋत्ये नाधमानां ।

उप मामुच्चा युवतिर्वभूयाः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकामे ॥२॥

अपश्यं । त्वा । मनसा । दीधानां । स्वायां । तनू इति । ऋत्ये । नाधमानां ।

उप । मां । उच्चा । युवतिः । वभूयाः । प्र । जायस्व । प्रजया । पुत्रऽकामे ॥२॥

हे पत्नि दीधानां दीपमानां स्वायामात्मीयायां तनू तन्वां शरीर ऋत्ये । ऋतुकाले भवं गर्भधारणरूपं कर्मत्वियं । तस्मिन्निमित्तभूते नाधमानां भर्तुरुपगमनं याचमानां त्वा त्वां मनसापश्यं । अद्राक्षं । हे पुत्रकामे पुत्रान्कामयमाने मामुप मत्समीपं प्राप सा त्वमुच्चोच्चैर्भूतं युवतिस्तरुणी वभूयाः । भूयाः । छंदस्युभययेत्याशीर्लिङः सार्वधातुक्त्वाच्छप् । तस्य छंदसः श्रुः । अलिङ्ग्यपि व्यत्ययेन भवतेर इत्यभ्यासस्यात्वं । युवतिर्भूत्वा च प्रजया प्रजनेन प्रजायस्व । पुत्रान्प्रसूष्व । जनी प्रादुर्भावे । श्यनि ज्ञानोर्जेति जादेशः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

अहं गर्भमदधामोषधीष्वहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।

अहं प्रजा अजनयं पृथिव्यामहं जनिभ्यो अपरीषु पुत्रान् ॥३॥

अ॒हं । गर्भे॑ । अ॒द॒धां । ओष॑धीषु । अ॒हं । विश्वे॑षु । भुव॑नेषु । अ॒न्तरि॑ति ।

अ॒हं । प्र॒जाः । अ॒ज॒न॒यं । पृथि॑व्यां । अ॒हं । जनि॑ऽभ्यः । अ॒प॒रीषु॑ । पु॒त्रान् ॥ ३ ॥

अ॒हं होत॑ौषधीषु शाल्यादिषु फलार्थं गर्भमदधां । धारयामि । विश्वेषु सर्वेष्वन्येष्वपि भुवनेषु भूतजातेष्वन्तर्मध्येऽहमेव गर्भं धारयामि । तथा पृथिव्यां भूम्यां प्रजाः सर्वात्मनुष्ठानहमजनयं । जनयामि । जनिभ्यो जायाभ्योऽपरीष्वन्यास्वपि स्त्रीषु पुत्रानहमजनयं । जनयामि । मत्साध्येन यागेन सर्वस्योत्पत्तेरहं सर्वजनहेतुर्भवामीत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टम एकचत्वारिंशो वर्गः ॥

विष्णुरिति तृचं त्रयस्त्रिंशं सूक्तमानुष्टुभं । गर्भाणां त्वष्टा नामर्षिः प्रजापतिपुत्रो विष्णुर्वा । लिंगोक्ता विष्णुत्वष्टृप्रजापतिसिनीवालीसरस्वत्यश्विन इति देवताः । तथा चानुक्रांतं । विष्णुस्त्वष्टा गर्भकर्ता विष्णुर्वा प्राजापत्यो गर्भार्थशीर्लिंगोक्तदेवतमानुष्टुभमिति ॥ लिंगिको विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु ।

आ सिंचतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ते ॥ १ ॥

विष्णुः । योनिं । कल्पयतु । त्वष्टा । रूपाणि । पिंशतु ।

आ । सिंचतु । प्रजाऽपतिः । धाता । गर्भं । दधातु । ते ॥ १ ॥

विष्णुर्यापको देवो योनिं गर्भाधानस्थानं कल्पयतु । करोतु । त्वष्टा तनुकर्तृत्संज्ञको देवश्च रूपाणि निरूपकाणि स्त्रीत्वपुंस्वाभिव्यञ्जकानि चिह्नानि पिंशतु । अवयवीकरोतु । पिंश अवयवे । मुचादित्वानुम् । एवं प्रकृप्तायां योन्यां प्रजापतीरेत आ सिंचतु । निषिंचतु । सृजन्नित्यर्थः । धाता धारको देवो हे जाये ते तव गर्भं गर्भरूपेण परिणतं तद्रेतो दधातु । तच्चैवं धारयतु । गर्भपातापप्रसवा मा भूवन्नित्यर्थः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ।

गर्भं ते अश्विनौ देवावा धत्तां पुष्करस्रजा ॥ २ ॥

गर्भं । धेहि । सिनीवालि । गर्भं । धेहि । सरस्वति ।

गर्भं । ते । अश्विनौ । देवौ । आ । धत्तां । पुष्करऽस्रजा ॥ २ ॥

हे सिनीवालि एतत्संज्ञे देवि गर्भं धेहि । निषिक्तं गर्भं धारय । हे सरस्वति त्वं च निषिक्तं गर्भं धारय । हे जाये पुष्करस्रजा पुष्करमालिनौ स्वर्णकमला-
भरणावश्विनौ देवौ ते तव गर्भमा धत्तां । प्रक्षिपतां कुरुतामित्यर्थः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

हिरण्ययी अरणी यं निर्मेयतो अश्विना ।

तं ते गर्भं हवामहे दशमे मासि सूतवे ॥ ३ ॥

हिरण्ययी इति । अरणी इति । यं । निःऽमंथतः । अश्विना ।

तं । ते । गर्भं । हवामहे । दशमे । मासि । सूतवे ॥ ३ ॥

हिरण्ययी हिरण्ययावरणी यं गर्भमुद्दिश्याश्विनाश्विनौ देवौ निर्मेयतो निर्मे-
यितवन्तौ हे जाये ते तुभ्यं त्वदर्थं तं गर्भं हवामहे । आह्वयामहे । दशमे मासि सूतवे
प्रसोतुं । पह्नित्यादिना मासशब्दस्य मासभावः । सूतेस्तुमर्थे सेसेनिति तवेन्द्रत्ययः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे द्विचत्वारिंशो वर्गः ॥

महीति तृचं चतुस्त्रिंशं सूक्तं वरुणपुत्रस्य सत्यधृतेरार्षं गायत्रमादित्यदेवताकं ।
तथा चानुक्रांतं । महि सत्यधृतिर्वारुणिरादित्यं स्वस्त्ययनं गायत्रं वा इति ॥
धनलिप्तया प्रवसंतं शिष्यमाचार्योऽनेन सूक्तेनाभिमंचयते । सूच्यते हि । महि
चीणामित्यनुमंचैवमतिसृष्टस्य न कुतश्चिद्भयं भवतीति विज्ञायते । आ० गृ० ३.
१०.। इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

महि चीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णः ।

दुराधर्षं वरुणस्य ॥ १ ॥

महि । चीणां । अवः । अस्तु । द्युक्षं । मित्रस्य । अर्यम्णः ।

दुःऽआधर्षं । वरुणस्य ॥ १ ॥

चीणां चयाणां मित्रस्यार्यम्णो वरुणस्य च द्युक्षं दीप्तमत एव दुराधर्षमन्यैर्धर्षितुं

बाधितुमशक्यं महि महद्वी रक्षणमस्माकमस्तु । त्रीणामित्यपि छंदसि दृश्यत इति
वचनात् । पा० ७. १. ५३. १. । त्रयादेशाभावः । नामन्यतरस्यामिति नाम उदात्तत्वं ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

न॒हि तेषा॑म॒मा च॒न ना॒ध्वसु॒ वार॒णेषु॑ ।

ई॒शे रि॒पुर्घ॒शंसः॑ ॥ २ ॥

न॒हि । तेषां॑ । अ॒मा । च॒न । न । अ॒ध्वऽसु॑ । वा॒र॒णेषु॑ ।

ई॒शे । रि॒पुः । अ॒घऽशंसः॑ ॥ २ ॥

अमेति गृहनाम । अमा चन गृहेष्वपि तेषां वरुणमिचार्यम्णां तदनुगृहीतानां
स्तोतृणां वाघशंसोऽघमनर्थमाशंसमानो रिपुः शत्रुर्न हीशे । न खलु हिंसितु-
मीष्टे । लोपस्त आत्मनेपदेष्विति तलोपः । अनुदात्तेस्त्वाल्ससार्वधातुकानुदात्तत्वे
धातुस्वरः शिष्यते । तथाध्वसु मार्गेषु वारणेषु यत्र पुरुषा निवार्यन्ते तेषु च स्थानेषु
शत्रुर्निवारयितुं नेष्टे ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यस्मै॑ पु॒त्रासो॒ अदि॒तेः प्र जी॒वसे॒ मर्त्या॑य ।

ज्योति॑र्यच्छन्त्यजस्रं ॥ ३ ॥

यस्मै॑ । पु॒त्रासः॑ । अदि॒तेः । प्र । जी॒वसे॑ । मर्त्या॑य ।

ज्योतिः॑ । यच्छन्ति । अजस्रं ॥ ३ ॥

अदितेरदीनाया देवमातुः पुत्रासः पुत्रा मित्रादयो यस्मै मर्त्याय मनुष्याय स्तोत्रे
ऽजस्रमविच्छिन्नं ज्योतिस्तेजो जीवसे जीवितुं प्रयच्छन्ति तस्य शत्रुर्नेश्वर इत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे चित्रत्वारिंशो वर्गः ॥

वात इति तृचं पंचत्रिंशं सूक्तं वातगोत्रस्योलस्यार्षे गायत्रं वायुदेवताकं । तथा
चानुक्रांतं । वातो वातायन उलो वायव्यमिति । गतो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

वा॒त आ वा॒तु भेष॒जं श॒भु म॒यो॒भु नो॑ ह॒दे ।

प्र॒ण आ॒यू॒षि ता॒रिषत्॑ ॥ १ ॥

वातः । आ । वातु । भेषजं । शंभु । मयःऽभु । नः । हृदे ।

प्र । नः । आयूंषि । तारिषत् ॥ १ ॥

वातो वायुर्नोऽस्माकं हृदे हृदयाय भेषजमौषधमुदकं वा वातु । आगमयतु । कीदृग्भूतं । शंभु रोगशमनस्य भावयितु मयोभु सुखस्य च भावयितु । अपि च नोऽस्माकमायूंषि प्र तारिषत् । प्रवर्धयतु ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

उत वात पितासि न उत भ्रातो नः सखा ।

स नो जीवातवे कृधि ॥ २ ॥

उत । वात । पिता । असि । नः । उत । भ्राता । उत । नः । सखा ।

सः । नः । जीवातवे । कृधि ॥ २ ॥

उतापि च हे वात त्वं नोऽस्माकं पितासि । उत्पादको भवसि । उतापि च भ्राता भवसि । उतापि च नोऽस्माकं सखा समानख्यानो मित्रभूतश्च भवसि । स त्वं नोऽस्माज्जीवातवे जीवनहेतवे यागाय कृधि । कुरु । करोतेऽष्टादसो विकरणस्य लुक् । श्रुणुणुपृकृवृभ्य इति हेर्धिः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यददो वात ते गृहेऽमृतस्य निधिर्हितः ।

ततो नो देहि जीवसे ॥ ३ ॥

यत् । अदः । वात । ते । गृहे । अमृतस्य । निऽधिः । हितः ।

ततः । नः । देहि । जीवसे ॥ ३ ॥

हे वात वायो ते तव गृहे स्थाने यददो योऽसावमृतस्यामरणस्य निधिर्निक्षेपो हितः स्थापितो वर्तते ततस्तस्मान्निधेराहृत्यामृतत्वं जीवसे नोऽस्माकं जीवनाय देहि । प्रयच्छ ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे चतुश्चत्वारिंशो वर्गः ॥

प्राग्रय इति पंचर्चं षट्त्रिंशं सूक्तं । अग्नेः पुत्रस्य वत्सस्यार्धं गायत्रमाग्नेयं । तथा चानुक्रांतं । प्राग्रये पंचाग्नेयो वत्स आग्नेयं त्विति ॥ प्रातरनुवाकाश्चिनशेस्त्वयोर्गायत्रे

छंदसीदमादिके द्वे सूक्ते । सूच्यते हि । प्राग्रये वाचमिति सूक्ते इमां मे अग्ने समिधं । आ० ४. १३. इति ॥ दशरात्रस्य नवमेऽहन्याग्निमारुत इदं जातवेदसं निविड्वानं । सूचितं च । मरुतो यस्य हि प्राग्रये वाचमित्याग्निमारुतं । आ० ८. ११. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्राग्रये वाचमीरय वृषभाय क्षितीनां ।

स नः पर्षदति द्विषः ॥ १ ॥

प्र । अग्रये । वाचं । ईरय । वृषभाय । क्षितीनां ।

सः । नः । पर्षत् । अति । द्विषः ॥ १ ॥

हे स्तोतरग्रये स्तुतिरूपां वाचं प्रेरय । उच्चारय । कथंभूताय । क्षितीनां मनुष्याणां यजमानानां वृषभाय कामानां वर्षिचे । किं प्रयोजनमिति चेत् सोऽग्निर्नोऽस्मान्द्विषो वेष्टुनति पर्षत् । अतिपारयेत् ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

यः परस्याः परावतस्तिरो धन्वातिरोचते ।

स नः पर्षदति द्विषः ॥ २ ॥

यः । परस्याः । पराऽवतः । तिरः । धन्व । अतिऽरोचते ।

सः । नः । पर्षत् । अति । द्विषः ॥ २ ॥

योऽग्निः परस्याः परावतोऽतिशयितादूरदेशात्तिरः । प्राप्ननामैतत् । प्राप्नसंबंधं धन्व मरुभूमिं जलवर्जितं देशमतिरोचतेऽतिक्रम्य प्रज्वलति । यद्वा धन्वांतरिक्षं । धन्वांतरिक्षं तिरस्तिर्यगतिरोचते भृशं प्रकाशयते । गतमन्यत् ॥

॥ अथ तृतीया ॥

यो रक्षांसि निजूर्वेति वृषा शुक्रेण शोचिषा ।

स नः पर्षदति द्विषः ॥ ३ ॥

यः । रक्षांसि । निऽजूर्वेति । वृषा । शुक्रेण । शोचिषा ।

सः । नः । पर्षत् । अति । द्विषः ॥ ३ ॥

वृषा वर्षिता योऽग्निः शुक्रेण निर्मलेन शुभ्रवर्णेन वा शोचिषा तेजसा रक्षांसि यज्ञस्य हंतृणि निजूर्वेति निहिनस्ति । जूर्वी हिंसार्थः । गतमन्यत् ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति ।

स नः पर्षदति द्विषः ॥४॥

यः । विश्वा । अभि । विऽपश्यति । भुवना । सं । च । पश्यति ।

सः । नः । पर्षत् । अति । द्विषः ॥४॥

योऽग्निः सूर्यरूपेण विश्वा विश्वानि सर्वाणि भूतजातान्यभिमुखं विपश्यति
विशेषेण तेजसा प्रेक्षते । प्रकाशयतीत्यर्थः । भुवना भुवनानि भूतजातानि संपश्यति
च सम्यग्जानाति च । अन्यत्सिद्धं ॥

॥ अथ पंचमी ॥

यो अस्य पारे रजसः शुक्रो अग्निरजायत ।

स नः पर्षदति द्विषः ॥५॥

यः । अस्य । पारे । रजसः । शुक्रः । अग्निः । अजायत ।

सः । नः । पर्षत् । अति । द्विषः ॥५॥

अस्य रजसो लोकस्यांतरिक्षस्य पार उपरिदेशे शुक्रः शुभ्रवर्णो योऽग्निर्वि-
द्युदात्मना सूर्यात्मना वाजायत प्रादुर्भवति स नोऽस्मान्द्विषो द्वेष्टनति पर्षत् ।
अतिपारयतु ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे पंचचत्वारिंशो वर्गः ॥

प्र नूनमिति तृचं सप्तविंशं सूक्तं । अग्निपुत्रस्य श्येनस्यार्धं गायत्रं जातवेदो-
गुणकोऽग्निर्देवता । तथा चानुक्रांतं । प्र नूनं तृचमाग्नेयः श्येनो जातवेदस्यमिति ॥
प्रातरनुवाकाश्चिनशस्त्रयोरुक्तो विनियोगः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

प्र नूनं जातवेदसमर्धं हिनोत वाजिनं ।

इदं नो बहिरासदे ॥१॥

प्र । नूनं । जातवेदसं । अर्धं । हिनोत । वाजिनं ।

इदं । नः । बर्हिः । आऽसदे ॥१॥

जातवेदसं जातानां वेदितारं जातधनादिकं वाश्वं कर्मभिर्याप्नुवंतं वाजिन-
मन्त्रवंतं हे ऋत्विग्यजमाना नूनमवश्यं प्र हिनोत । प्रवर्धयत । यद्वा । अश्वमिव
स्तुतिभिः प्रेरयत । हि गतौ वृद्धौ च । अस्माल्लोटि तश्चस्य तप्ननप्ननयनाश्चेति
तवादेशः । किमर्थं । नोऽस्माकमिदं बर्हिंरास्तीर्णमासदे । आसक्तुं प्राप्नुं । बर्हिंरा-
सीदत्वित्यर्थः । सदेः कृत्यार्थं तवैकेनिति केन्प्रत्ययः ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अस्य प्र जातवेदसो विप्रवीरस्य मीळहुषः ।

महीमियमि सुष्टुतिं ॥२॥

अस्य । प्र । जातवेदसः । विप्रवीरस्य । मीळहुषः ।

मही । इयमि । सुष्टुतिं ॥२॥

जातवेदसो जातानां वेदितुर्विप्रवीरस्य । विप्रा मेधाविनो यजमाना वीराः
पुत्रा यस्य । तादृशस्य मीळहुषः सेकुरस्याग्नेर्मही महतीं सुष्टुतिं शोभनां स्तुतिं
प्रेयमि । प्रेरयामि । ऋ गतौ । जौहोत्यादिकः । अतिपिपत्योश्चेत्यभ्यासस्येत्वं ॥

॥ अथ तृतीया ॥

या रुचो जातवेदसो देवचा हव्यवाहनीः ।

ताभिर्नो यज्ञमिन्वतु ॥३॥

याः । रुचः । जातवेदसः । देवचा । हव्यवाहनीः ।

ताभिः । नः । यज्ञं । इन्वतु ॥३॥

जातवेदसोऽग्रेया रुचो रोचमानाः कालीकरालीप्रभृतयः सप्त जिह्वा देवचा
देवान्प्रति । देवमनुष्यपुरुषपुरुमर्त्येभ्य इत्यादिना द्वितीयार्थे चाप्रत्ययः । हव्यवाह-
नीर्हव्यानां हविषां वोढुषः प्रापयिष्यो भवन्ति । वा छंदसीति जसि पूर्वसवर्णदीर्घः ।
ताभिर्जिह्वाभिर्नोऽस्माकं यज्ञं यागसाधनं हविरिन्वतु । देवान्प्रापयतु । इवि व्याप्नौ ।
इदित्त्वानुम् ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे षट्त्वारिंशो वर्गः ॥

आयं गौरिति तृचमष्टाविंशं सूक्तं गायत्रं । सारपराज्ञी नामर्धिका । सैव देवता
सूर्यो वेति । तथा चानुक्रांतं । आयं गौः सारपराज्ञ्यात्मदेवतं सौर्यं वेति ॥ अवि-

वाक्येऽहनि मानसग्रह एतत्सूक्तं शंसनीयं । सूत्रितं च । आयं गौः पृश्निरक्रमी-
दित्युपांशु तिस्रः पराचीः शस्त्वा । आ० ८. १३. इति ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

आयं गौः पृश्निरक्रमीदसदन्मातरं पुरः ।

पितरं च प्रयन्स्वः ॥ १ ॥

आ । अयं । गौः । पृश्निः । अक्रमीत् । असदत् । मातरं । पुरः ।

पितरं । च । प्रयन् । स्व । रिति स्वः ॥ १ ॥

गौर्गमनशीलः पृश्निः प्राष्टवर्णः प्राप्ततेजा अयं सूर्य आक्रमीत् । आक्रांतवान् ।
उदयाचलं प्राप्तवानित्यर्थः । आक्रम्य च पुरः पुरस्तात्पूर्वस्यां दिशि मातरं सर्व-
भूतजातस्य निर्माचीं पृथिवीमसदत् । आसीदति । प्राप्नोति । सदेच्छादसो लुङ् ।
लृदिच्चाच्चेरङादेशः । ततः पितरं पालकं द्युलोकं । चशब्दादंतरिक्षं च प्रयन् प्र-
कर्षेण शीघ्रं गच्छन् स्वः स्वर्णः शोभनगमनो भवति । यद्वा पितरं स्वर्गलोकं
प्रयन्वर्तते ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

अंतश्चरति रोचनास्य प्राणादपानती ।

अख्यन्महिषो दिव ॥ २ ॥

अंतरिति । चरति । रोचना । अस्य । प्राणात् । अपऽअनती ।

वि । अख्यत् । महिषः । दिव ॥ २ ॥

अस्य सूर्यस्य रोचना रोचमाना दीप्तिरंतः शरीरमध्ये मुख्यप्राणात्मना चरति ।
वर्तते । किं कुर्वती । प्राणादपानती । मुख्यप्राणस्य प्राणाद्याः पंच वृत्तयः । तत्र
प्राणनं नाडीभिरूर्ध्वं वायोर्निर्गमनं । तथाविधात्प्राणात्प्राणनादनंतरमपानती ।
अपाननं नाडीभिरवाङ्मुखं वायोर्नयनं । तत्कुर्वती । अपपूर्वादन्तिलेर्लटः शतृ ।
अदादित्वाच्छपो लुक् । उगितश्चेति ङीप् । शतुरनुम इति नद्या उदात्तत्वं ॥ यद्वा ।
अंतर्द्वावापृथिव्योर्मध्येऽस्य सूर्यस्य रोचना रोचमाना दीप्तिश्चरति । गच्छति । रुच
दीप्तौ । अनुदात्तेतश्च हलादेरिति युच् । किं कुर्वती । प्राणात्प्राणनादुदयानंतरम-
पानती सायंसमयेऽस्तं गच्छती । ईदृश्या दीप्त्या युक्तः । अत एव महिषो महान्सूर्यो

दिवमंतरिक्षमुदयास्तमयोर्मध्ये व्यख्यत् । विचष्टे । प्रकाशयति ॥ महेरविमह्योष्टि-
षजित्यौणादिकष्टिषच् प्रत्ययः । चक्षिडः ख्याज् । छांदसे लुङ्यस्यतिवक्तीत्यादिना
चैरडादेशः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

चिंशङ्गाम वि राजति वाक्पतंगाय धीयते ।

प्रति वस्तोरह द्युभिः ॥ ३ ॥

चिंशत् । धाम । वि । राजति । वाक् । पतंगाय । धीयते ।

प्रति । वस्तोः । अह । द्युभिः ॥ ३ ॥

चिंशङ्गाम धामानि स्थानानि । वचनव्यत्ययः । वक्तीर्वासरस्याहोरात्रस्याव-
यवभूतानि । अहश्चन्द्रोऽवधारणे । द्युभिः सूर्यस्य दीप्तिभिरेव वि राजति । वि-
राजते । विशेषेण दीप्यते । व्यत्ययेनैकवचनं । मुहूर्तान्यत्र धामान्युच्यते । पंचदश
रात्रेः पंचदशाहः । पतंगाय । पतति गच्छतीति पतंगः सूर्यः । तस्मै श्रुतिरूपा
वाक् प्रति धीयते । प्रतिमुखं स्तोतृभ्यः क्रियते ॥ यद्वा वस्तोरहनि चिंशङ्गामानि ।
घटिकाभिप्रायमेतत् । चिंशङ्गटिकाः । अत्यंतसंयोगे द्वितीया । एतावंतं कालं द्युभि-
र्दीप्तिभिरसौ सूर्यो वि राजति । विशेषेण दीप्यते । तस्मिंश्च समये वाक् त्रयीरूपा
तस्मै सूर्यरूपाय पतंगाय प्रति धीयते । प्रतिमुखं धार्यते । स्तूयते सूर्यः सर्वत इत्यर्थः ।
श्रूयते हि । ऋग्भिः पूर्वाह्णे दिवि देव ईयते यजुर्वेदे तिष्ठति मध्ये अह इत्यादि ॥
यदा त्विदं सूक्तं सार्वराज्या आत्मस्तुतिस्तदा सूर्यात्मना स्तूयत इत्यवगंतव्यं ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमे सप्तचत्वारिंशो वर्गः ॥

ऋतमिति तृचमेकोनचत्वारिंशं सूक्तं मधुच्छंदसः पुत्रस्याघमर्षणस्यार्धमानुष्टुभं ।
रात्र्यादीनां भावानां सृष्ट्यादिप्रतिपादकत्वात्तादृग्यूप एवार्थो देवता ॥ तथा चानु-
क्रांतं । ऋतं माधुच्छंदसोऽघमर्षणो भाववृत्तमानुष्टुभं त्विति । लिंगाद्विनियोगो
ऽवगंतव्यः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

ऋतं च सत्यं चाभीष्टात्तपसोऽध्यजायत ।

ततो रात्र्यजायत ततः समुद्रो अर्णवः ॥ १ ॥

ऋतं च सत्यं चाभीष्टात्तपसोऽध्यजायत ।

ततो रात्र्यजायत ततः समुद्रो अर्णवः ॥ १ ॥

ऋतमिति सत्यनाम । ऋतं मानसं यथार्थसंकल्पनं सत्यं वाचिकं यथार्थ-
भाषणं । चकाराभ्यामन्यदपि शास्त्रीयं धर्मजातं समुच्चीयते । तत्सर्वमभीष्टादभित-
प्राङ्मात्राणां पुरा सृष्ट्यर्थं कृतास्तपसोऽधि । अध्युपर्यर्थे । उपर्यजायत । उदपद्यत ।
तपस्तप्तेदं सर्वमसृजतेति श्रुतेः । तपश्चात्र स्रष्टव्यपर्यालोचनलक्षणं । यस्य ज्ञानमयं
तप इति श्रुत्यंतरात् । अभिपूर्वादिधेः कर्मणि निष्ठा । श्रुदितो निष्ठायामितीदृ-
प्रतिषेधः । गतिरनंतर इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वं । स्वरितो वानुदात्ते पदादावि-
त्येकादेशः स्वर्यते । यद्वा । अभीष्टादभितः प्रकाशमानात्परमात्मनो मायाधिष्ठा-
नरूपादानभूतादृतं सत्यं चाजायत । जनिकर्तुः प्रकृतिरिति प्रकृतेरपादानसंज्ञा ।
ततस्तस्मादेवेश्वराद्रात्री । उपलक्षणमेतद्दहोऽपि । अहश्च रात्रिश्चाजायत । रात्रे-
श्चाजसाविति ङीप् । ततस्तस्मादेवेश्वरादर्णवोऽर्णसोदकेन युक्तः समुद्रश्चाजायत ।
समुद्रश्चोऽंतरिक्षोदध्योः साधारण इत्यभिमतार्थस्य प्रकाशनायार्णवशब्देन वि-
शेष्यते । अर्णसः सलोपश्चेति मत्वर्थीयो वप्रत्ययः सलोपश्च ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

समुद्रादर्णवादधि संवत्सरो अजायत ।

अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्य मिषतो वशी ॥२॥

समुद्रादर्णवादधि संवत्सरो अजायत ।

अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्य मिषतो वशी ॥२॥

अर्णवात्समुद्रात्सृष्टादध्यूर्ध्वं संवत्सरः संवत्सरोपलक्षितः सर्वः कालोऽजायत ।
श्रूयते हि । सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि कला मुहूर्ताः काष्ठाश्च । तै०
आ० १०. १. इति । स चेश्वरः । अहोरात्राण्येतदुपलक्षितानि सर्वाणि भूतानि
विदधत् कुर्वन् सृजन् । अभ्यस्तानामादिरित्याद्युदात्तत्वं । ततः समासे कृदुत्तरपद-
प्रकृतिस्वरत्वं । मिषतो निमिषादियुक्तस्य विश्वस्य सर्वस्य प्राणिजातस्य वशी
स्वामी भूत्वा वर्तते ॥

॥ अथ तृतीया ॥

सूर्याचंद्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् ।

दिवं च पृथिवीं चांतरिक्षमथो स्वः ॥३॥

सूर्याचंद्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् ।

दिवं च पृथिवीं चांतरिक्षमथो स्वः ॥३॥

सूर्यचंद्रमसौ कालस्य ध्वजभूतौ दिवं च पृथिवीं चांतरिक्षं च । इत्थं त्रिभुवनं स्वः । स्वः शब्दः सुखवाची । दिवो विशेषणं । सुखरूपां दिवं । तदेतत्सर्वं धाता विधाता यथा पूर्वं पूर्वस्मिन्कालेऽकल्पयत् सृष्टवान् तथैवागामिन्यपि कल्पे कल्पयिष्यतीत्यर्थः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टमेऽष्टाचत्वारिंशो वर्गः ॥

संसमिति चतुर्ऋचं चत्वारिंशं सूक्तं संवननस्यार्थं । समानी मंत्र इति तृतीया त्रिष्टुप् शिष्टास्तिस्रोऽनुष्टुभः । प्रथमाया अग्निर्देवता । शिष्टानां संज्ञानं । अनुक्रम्यते च । संसं चतुष्कं संवननः संज्ञानमाद्याग्नेयी तृतीया त्रिष्टुप् तृतीया त्रिष्टुबिति । आनुष्टुभं त्विति पूर्वमुक्तत्वादवशिष्टानामनुष्टुभं । सूक्तविनियोगो लैंगिकः ॥

॥ तत्र प्रथमा ॥

संसमिद्युवसे वृषन्ने विश्वान्यर्ये आ ।

इळस्पदे समिध्यसे स नो वसून्वा भर ॥१॥

संऽसं । इत् । युवसे । वृषन् । अग्ने । विश्वानि । अर्यः । आ ।

इळः । पदे । सं । इध्यसे । सः । नः । वसूनि । आ । भर ॥१॥

हे वृषन् कामानां वर्षितरन्नेऽर्ये ईश्वरत्वं । अर्यः स्वामिवैश्ययोरिति यत्प्रत्ययांतो निपातितः अर्यः । स्वाम्याख्यायामित्यंतोदात्तत्वं । स त्वं विश्वानि सर्वाणि भूतजातानि संसं । प्रसमुपोदः पादपूरण इति समो द्विर्वचनं । इच्छन्तोऽवधारणे । आ समंतात्संयुवसे । मिश्रयसि । देवेषु मध्ये त्वमेव सर्वाणि भूतजातानि वैश्वानरात्मना व्याप्नोषि । नान्य इत्यर्थः । किंचेळ इडायाः पृथिव्याः पदे स्थान उत्तरवेदिलक्षणे । एतद्वा इळायास्पदं यदुत्तरवेदिनाभिः । ऐ० ब्रा० १. २८. । इति ब्राह्मणं । तत्र त्वं समिध्यसे । ऋत्विग्भिः संदीप्यसे । स तादृशत्वं नोऽस्माकं वसूनि धनान्या भर । आहर ॥

॥ अथ द्वितीया ॥

सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानतां ।

देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते ॥२॥

सं । गच्छध्वं । सं । वदध्वं । सं । वः । मनांसि । जानतां ।

देवाः । भागं । यथा । पूर्वे । संऽजानानाः । उपऽआसते ॥ २ ॥

हे स्तोतारो यूयं सं गच्छध्वं । संगताः संभूता भवत । समो गम्यृष्टीत्यादिना गमेरात्मनेपदं । तथा सं वदध्वं । सह वदत । परस्परं विरोधं परित्यज्यैकविधमेव वाक्यं ब्रूतेति यावत् । व्यक्तवाचां समुच्चारणे । पा० १. ३. ४८. । इति वदेरात्मनेपदं । वो युष्माकं मनांसि सं जानतां । समानमेकरूपमेवार्थमवगच्छंतु । संप्रतिभ्यामनाधाने । पा० १. ३. ४६. । इति जानातेरात्मनेपदं । यथा पूर्वे पुरातना देवाः संजानाना ऐकमत्यं प्राप्ता हविर्भागमुपासते यथा स्वं स्वीकुर्वन्ति तथा यूयमपि वैमत्यं परित्यज्य धनं स्वीकुर्वन्ति शेषः ॥

॥ अथ तृतीया ॥

समानो मंत्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेषां ।

समानं मंत्रमभि मंत्रये वः समानेन वो हविषा जुहोमि ॥ ३ ॥

समानः । मंत्रः । संऽइति । समानी । समानं । मनः । सह । चित्तं । एषां ।

समानं । मंत्रं । अभि । मंत्रये । वः । समानेन । वः । हविषा । जुहोमि ॥ ३ ॥

पूर्वोऽर्धर्चः परोक्षकृतः उत्तरः प्रत्यक्षकृतः । एषामेकस्मिन्कर्मणि सह प्रवृत्तानामृत्विजां स्तोतृणां वा मंत्रः स्तुतिः शस्त्राद्यात्मका गुप्त्रभाषणं वा समान एकविधोऽस्तु । तथा समितिः प्राप्तिरपि समान्येकरूपास्तु । केवलमामकेत्यादिना समानशब्दादुदीप् । उदात्तनिवृत्तिस्वरेण डीप उदात्तत्वं । तथा मनो मननसाधनमंतःकरणं चैषां समानमेकविधमयस्तु । चित्तं विचारजं ज्ञानं तथा सह सहितं परस्परस्थैकार्थेनैकीभूतमस्तु । अहं च वो युष्माकं समानमेकविधं मंत्रमभि मंत्रये । ऐकविधाय संस्करोमि । तथा वो युष्माकं स्वभूतेन समानेन साधारणेन हविषा चरुपुरोडाशादिनाहं जुहोमि । तृतीया च होच्छंदसीति कर्मणि कारके तृतीया । वषट्कारेण हविः प्रक्षेपयामीत्यर्थः ॥

॥ अथ चतुर्थी ॥

समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।

समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति ॥ ४ ॥

स॒मा॒नी । वः । आऽकू॒तिः । स॒मा॒ना । हृद॒यानि । वः ।

स॒मा॒नं । अ॒स्तु । वः । मनः । यथा । वः । सुऽस॒ह । अ॒स॒ति ॥ ४ ॥

हे ऋत्विग्यजमाना वो युष्माकमाकूतिः संकल्पोऽध्यवसायः समान्येकविधोऽस्तु ।
तथा वो युष्माकं हृदयानि समानान्येकविधानि संतु । तथा वो युष्माकं मनोऽन्तः-
करणं । प्रत्येकापेक्षयैकवचनं । तदपि समानमस्तु । यथा वो युष्माकं सुसह शोभनं
साहित्यमसति भवति तथा समानमस्त्वित्यन्वयः । अस्तेर्लटि बहुलं छंदसीति शपो
लुगभावः ॥

॥ इत्यष्टमस्याष्टम एकोनपंचाशो वर्गः ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।

पुमर्थीश्चतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराजपरमेश्वरवैदिकमार्गप्रवर्तकश्रीवीरबुक्कभूपालसाम्राज्यधु-
रंधरेण सायणाचार्येण विरचिते माधवीये वेदार्थप्रकाशे ऋक्संहि-
ताभाष्येऽष्टमाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः संपूर्णः ॥

शर्मण्यदेशजातेन श्रीगोतीर्थनिवासिना ।

मोक्षमूलरभट्टेन भाष्यमिदं विशोधितं ॥

SARVÂNUKRAMA.

TABLE OF POETS, DEITIES, AND METRES

ASSIGNED TO THE

HYMNS OF THE RIG-VEDA

BY KÂTYÂYANA.

SARVĀNUKRAMAH.

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. I. Pag.
1	I.1.1	I.1.1	Agnim	9	Madhucchandā Vai- śvâmitrah.	Agniḥ.	Gâyatrî.	43
2	I.1.2	I.1.3	Vâyo	9	The same.	1-3 Vâyuh, 4-6 In- dra-Vâyû, 7-9 Mitrâ- Varunau.	The same.	53
3	I.1.3	I.1.5	Āśvinâ	12	.....	1-3 Āśvinau, 4-6 In- draḥ, 7-9 Viśve De- vâḥ, 10-12 Sarasvatî.	.....	64
4	I.2.1	I.1.7	Surûpakṛitnum	10	.....	Indraḥ.	.....	76
5	I.2.2	I.1.9	Â tu	10	.....	The same.	.....	84
6	I.2.3	I.1.11	Yunjanti	10	.....	1-3, 10 Indraḥ, 4, 6, 8, 9 Marutaḥ, 5 and 7 In- draḥ and Marutaḥ.	.....	92
7	I.2.4	I.1.13	Indram it	10	.....	Indraḥ.	.....	102
8	I.3.1	I.1.15	Aindra sânasim	10	.....	The same.	.....	111
9	I.3.2	I.1.17	Indrehi	10	.....	.....	.....	120
10	I.3.3	I.1.19	Gâyanti	12	.....	.....	Anushṭup.	127
11	I.3.4	I.1.21	Indram	8	Jetâ Mâdhucchân- dasah.	.....	The same.	140
12	I.4.1	I.1.22	Agnim	12	Medhâtithiḥ Kâp- vah.	Agniḥ, 6a Agnir Nir- mathyaḥ and Agnir Âhavanîyaḥ.	Gâyatrî.	148
13	I.4.2	I.1.24	Susamiddhaḥ	12	The same.	1 Idhmaḥ or Samid- dhaḥ, 2 Tanûnapât, 3 Narâśamsah, 4 Îlah, 5 Barhiḥ, 6 Devîr Dvârah, 7 Ushâsâ-Na- ktâ, 8 Daivyau Hotâ- rau Pracetasau, 9 Tis- ro Devyaḥ (Sarasvatî, Îlâ, Bhârâtî), 10 Tva- shṭâ, 11 Vanaspatiḥ, 12 Svâhâkṛitayaḥ, (Â- prisûktam.)	The same.	156
14	I.4.3	I.1.26	Aibhiḥ	12	.....	Viśve Devâḥ.	.....	165

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. I. Pag.
15	1.4.4	1.1.28	Indra somam	12	Medhātithiḥ Kāṇvaḥ.	Ritavaḥ, 1 Indraḥ, 2 Marutaḥ, 3 Tvashtā, 4 Agniḥ, 5 Indraḥ, 6 Mitrā-Varuṇau, 7-10 Draviṇodāḥ, 11 Aśvi- nau, 12 Agniḥ.	Gāyatrī.	173
16	1.4.5	1.1.30	Â tvâ	9	The same.	Indraḥ.	The same.	182
17	1.4.6	1.1.32	Indrâvaruṇayoḥ	9	.....	Indrâ-Varuṇau.	Gāyatrī, 4 and 5 Pādanicrit.	187
18	1.5.1	1.1.34	Somānam	9	.....	1-5 Brahmanaspatiḥ, with Indraḥ and So- maḥ in 4, and with Dakṣiṇâ in 5, 6-8 Sadasaspatiḥ, 9 Sa- dasaspatiḥ or Narâ- śamsaḥ.	Gāyatrī.	194
19	1.5.2	1.1.36 -37	Prati tyam	9	.....	Agniḥ and Marutaḥ.	The same.	201
20	1.5.3	1.2.1	Ayam	8	.....	Ribhavaḥ.	.....	206
21	1.5.4	1.2.3	Iha	6	.....	Indra-Agnî.	.....	212
22	1.5.5	1.2.4	Prâtaryujâ	21	.....	1-4 Aśvinau, 5-8 Sa- vitâ, 9-10 Agniḥ, 11 Devyâḥ, 12 Indrâ- nî, Varuṇânî, and Agnâyî, 13-14 Dyâ- vâ-Prithivyau, 15 Pri- thivî, 16-21 Vishṇuḥ, (16 Vishṇuḥ or De- vâḥ.)	.....	214
23	1.5.6	1.2.8	Tīvrâḥ	24	.....	1 Vâyuh, 2-3 Indra- Vâyû, 4-6 Mitrâ-Va- ruṇau, 7-9 Indro Ma- rutvân, 10-12 Viśve Devâḥ, 13-15 Pûshâ, 16-23 a Âpaḥ, 23 b- 24 Agniḥ.	Gāyatrī, 19 Pu- raushnik, 20 A- nushtup, 21 Pra- tishthâ, 22-24 Anushtup.	228
24	1.6.1	1.2.13	Kasya nûnam	15	Sunaḥśepa Âji- gartiḥ, Kṛitrîmo Vaisvâmitro De- varâtaḥ.	1 Kaḥ, 2 Agniḥ, 3-4 Savitâ, 5 Savitâ or Bhagaḥ, 6-15 Varu- ṇaḥ.	Trishtup, 3-5 Gāyatrī.	241
25	1.6.2	1.2.16	Yac cit	21	The same.	Varuṇaḥ.	Gāyatrī.	252
26	1.6.3	1.2.20	Vasishvâ	10	.....	Agniḥ.	The same.	262
27	1.6.4	1.2.22	Aśvam na tvâ	13	.....	Agniḥ, 13 Devâḥ.	Gāyatrī, 13 Tri- shthup.	267
28	1.6.5	1.2.25	Yatra grāvâ	9	.....	1-4 Indraḥ, 5-6 Ulû- khalam, 7-8 Ulûkha-	1-6 Anushtup, 7-9 Gāyatrī.	274

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. I. Pag.
29	1.6.6	1.2.27	Yac cid dhi	7	The same.	la-Musalau, 9 Prajâ- patir Hariścandraḥ, or Adhishavaṇacarma, (or Somaḥ.)		
30	1.6.7	1.2.28	Â vaḥ	22	.....	Indraḥ. 1-16 Indraḥ, 17-19 Aśvinau, 20-22 U- shâḥ.	Panktiḥ. Gâyatrî, 11 Pâda- nicid Gâyatrî, 16 Trishṭup.	279 283
31	1.7.1	1.2.32	Tvam agne	18	Hiranyastûpa Ângirasaḥ.	Agniḥ.	Jagatî, 8, 16 and 18 Trishṭup.	294
32	1.7.2	1.2.36 -38	Indrasya nu	15	The same.	Indraḥ.	Trishṭup.	308
33	1.7.3	1.3.1	Eta	15	.....	The same.	The same.	312
34	1.7.4	1.3.4	Trisṅcit	12	.....	Aśvinau.	Jagatî, 9 and 12 Trishṭup.	334
35	1.7.5	1.3.6	Hvayâmi	11	.....	1 Agniḥ, Mitrâ-Varu- ṇau, Râtrî, and Savitâ, 2-11 Savitâ.	Trishṭup, 1 and 9 Jagatî.	344
36	1.8.1	1.3.8	Pra vaḥ	20	Kaṇvo Ghaurah.	Agniḥ, 13-14 Yûpaḥ.	Prâgâtham bâr- hatam.	353
37	1.8.2	1.3.12	Krîḷam	15	The same.	Marutaḥ.	Gâyatrî.	367
38	1.8.3	1.3.15	Kad dha	15	.....	The same.	The same.	375
39	1.8.4	1.3.18	Pra yat	10	.....	.....	Prâg. bârh.	382
40	1.8.5	1.3.20	Uttishṭha	8	.....	Brahmaṇaspatiḥ.	The same.	389
41	1.8.6	1.3.22	Yam rakshanti	9	.....	1-3 and 7-9 Varuṇa- Mitra-Aryamaṇaḥ, 4- 6 Âdityâḥ.	Gâyatrî.	396
42	1.8.7	1.3.24	Sam pûshan	10	.....	Pûshâ.	The same.	400
43	1.8.8	1.3.26	Kad rudrâya	9	.....	Rudraḥ, 3 Mitrâ-Va- ruṇau, 7-9 Somaḥ.	Gâyatrî, 9 Anu- shṭup.	406
44	1.9.1	1.3.28	Agne	14	Praskaṇvaḥ Kân- vaḥ.	Agniḥ, 1 and 2 with Aśvinau and Ushâḥ.	Prâg. bârh.	411
45	1.9.2	1.3.31	Tvam agne	10	The same.	Agniḥ, half of 10 De- vâḥ.	Anushṭup.	420
46	1.9.3	1.3.33 -35	Esho	15	.....	Aśvinau.	Gâyatrî.	426
47	1.9.4	1.4.1	Ayam	10	.....	The same.	Prâg. bârh.	434
48	1.9.5	1.4.3	Saha	16	.....	Ushâḥ.	The same.	440
49	1.9.6	1.4.6	Ushaḥ	4	.....	The same.	Anushṭup.	453
50	1.9.7	1.4.7	Ud u tyam	13	.....	Sûryaḥ.	1-9 Gâyatrî, 10- 13 Anushṭup.	456
51	1.10.1	1.4.9	Abhi tyam	15	Savyaḥ (Indraḥ) Ângirasaḥ.	Indraḥ.	1-13 Jagatî, 14- 15 Trishṭup.	465
52	1.10.2	1.4.12	Tyaṃ su	15	The same.	The same.	1-12 and 14 Ja- gatî, 13 and 15 Trishṭup.	480

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. I. Pag.
53	I.10.3	I.4.15	Ny ū shu	11	Savyaḥ (Indr.) Ângirasah.	Indraḥ.	1-9 Jagatî, 10 and 11 Trishṭup.	492
54	I.10.4	I.4.17	Mâ nah	11	The same.	The same.	1-5, 7 and 10 Jagatî, 6, 8, 9 and 11 Trishṭup.	501
55	I.10.5	I.4.19	Divas' cit	8	.....	.....	Jagatî.	509
56	I.10.6	I.4.21	Esha pra	6	.....	.....	The same.	516
57	I.10.7	I.4.22	Pra mamhish- thâya	6	.....	.....	.....	521
58	I.11.1	I.4.23	Nû cit	9	Nodhâ Gauta- mah.	Agniḥ.	1-5 Jagatî, 6-9 Trish- ṭup.	525
59	I.11.2	I.4.25	Vayâ it	7	The same.	Agnir Vaiśvânarah.	Trishṭup.	532
60	I.11.3	I.4.26	Vahnim	5	.....	Agniḥ.	The same.	537
61	I.11.4	I.4.27	Asmâ id u	16	.....	Indraḥ.	.....	541
		-29						
62	I.11.5	I.5.1	Pra	13	.....	The same.	.....	555
63	I.11.6	I.5.4	Tvam	9	.....	.....	.....	567
64	I.11.7	I.5.6	Vṛishṇe	15	.....	Marutaḥ.	1-14 Jagatî, 15 Trishṭ.	578
65	I.12.1	I.5.9	Paśvâ	10 (5)	Parâsarah Sâ- ktyah.	Agniḥ.	Dvipadâ Virât.	585
66	I.12.2	I.5.10	Rayih	10 (5)	The same.	The same.	The same.	590
67	I.12.3	I.5.11	Vaneshu	10 (5)	.....	.....	.....	594
68	I.12.4	I.5.12	Sṛīṇan	10 (5)	.....	.....	.....	598
69	I.12.5	I.5.13	Sukrah	10 (5)	.....	.....	.....	601
70	I.12.6	I.5.14	Vanema	11 (6)	.....	.....	.....	604
71	I.12.7	I.5.15	Upa pra	10	.....	.....	Trishṭup.	608
72	I.12.8	I.5.17	Ni kâvyâ	10	.....	.....	The same.	616
73	I.12.9	I.5.19	Rayir na	10	.....	.....	.....	624
74	I.13.1	I.5.21	Upaprayantaḥ	9	Gotamo Râ- hûgaṇah.	.....	Gâyatrî.	632
75	I.13.2	I.5.23	Jushasva	5	The same.	.....	The same.	635
76	I.13.3	I.5.24	Kâ te	5	.....	.....	Trishṭup.	638
77	I.13.4	I.5.25	Kathâ	5	.....	.....	The same.	641
78	I.13.5	I.5.26	Abhiotvâ	5	.....	.....	Gâyatrî.	644
79	I.13.6	I.5.27	Hiranyakesah	12	.....	Agniḥ, 1-3 Agniḥ or Agnir Madhya- mah (Vaidyutah).	1-3 Trishṭup, 4-6 Ushnik, 7-12 Gâya- trî.	646
80	I.13.7	I.5.29	Itthâ	16	.....	Indraḥ.	Panktiḥ.	652
		-31						
81	I.13.8	I.6.1	Indraḥ	9	.....	The same.	The same.	661
82	I.13.9	I.6.3	Upo shu	6	.....	.....	1-5 Panktiḥ, 6 Jagatî.	667
83	I.13.10	I.6.4	Asvâvati	6	.....	.....	Jagatî.	671
84	I.13.11	I.6.5	Asâvi	20	.....	.....	1-6 Anusṭup, 7-9 Ushnik, 10-12 Pan- ktiḥ, 13-15 Gâyatrî, 16-18 Trishṭ., 19 Bri- hatî, 20 Satobṛihatî.	676

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. I. Pag.
85	1.14.1	1.6.9	Pra ye	12	Gotamo Râhû- gaṇaḥ.	Marutaḥ.	1-4, 6-11 Jagatî, 5 and 12 Trishṭup.	690
86	1.14.2	1.6.11	Marutaḥ	10	The same.	The same.	Gâyatrî.	699
87	1.14.3	1.6.13	Pratvakshasaḥ	6	.....	.....	Jagatî.	703
88	1.14.4	1.6.14	Â vidyunmad- bhiḥ	6	.....	.....	1 and 6 Prastârapan- ktiḥ, 2-4 Trishṭup, 5 Virâdrûpâ.	708
89	1.14.5	1.6.15	Â naḥ	10	.....	Viśve Devâḥ.	1-5 and 7 Jagatî, 6 Vi- râsthânâ, 8-10 Tri- shṭup.	713
90	1.14.6	1.6.17	Rijunîti	9	.....	The same.	1-8 Gâyatrî, 9 Anu- shṭup.	721
91	1.14.7	1.6.19	Tvaṃ soma	23	.....	Somaḥ.	1-4, 18-23 Trishṭup, 5-16 Gâyatrî, 17 Ushnik.	726
92	1.14.8	1.6.24	Etâ u tyâḥ	18	.....	Ushâḥ, 16-18 Asvinau.	1-4 Jagatî, 5-12 Tri- shṭup, 13-18 Ushnik.	740
93	1.14.9	1.6.28	Agnîshomau	12	.....	Agnî-Shomau.	1-3 Anusṭup, 9-11 Gâyatrî, 4-7 and 12 Trishṭup, 8 Jagatî or Trishṭup.	752
94	1.15.1	1.6.30 -32	Imam	16	Kutsa Ângira- saḥ.	Agniḥ, 8 <i>abc</i> De- vâḥ, 16 <i>cd</i> Mi- traḥ, Varuṇaḥ, Aditiḥ, Sindhuḥ, Prithivî and Dyauiḥ, or Agniḥ.	1-14 Jagatî, 15 and 16 Trishṭup.	759
95	1.15.2	1.7.1	Dve	11	The same.	Agniḥ or Agnir Aushasaḥ.	Trishṭup.	770
96	1.15.3	1.7.3	Sa pratnathâ	9	.....	Agniḥ or Dravi- ṇodâḥ.	The same.	779
97	1.15.4	1.7.5	Apa naḥ	8	.....	Agniḥ or Suciḥ.	Gâyatrî.	785
98	1.15.5	1.7.6	Vaiśvânarasya	3	.....	Agniḥ or Vaiśvâ- naraḥ.	Trishṭup.	788
99	1.15.6	1.7.7	Jâtavedase	1	Kaśyapo Mârî- caḥ.	Agniḥ or Jâtave- dâḥ.	The same.	790
100	1.15.7	1.7.8	Sa yo vṛishâ	19	Rijrâśvaḥ, Am- barîshaḥ, Saha- devaḥ, Bhaya- mânaḥ, and Su- râdhâḥ, Vârshâ- girâḥ.	Indraḥ.	.....	791
101	1.15.8	1.7.12	Pra mandine	11	Kutsa Ângira- saḥ.	The same.	1-7 Jagatî, 8-11 Tri- shṭup.	804
102	1.15.9	1.7.14	Imâm te	11	The same.	.....	1-10 Jagatî, 11 Trishṭ.	810
103	1.15.10	1.7.16	Tat te	8	.....	.....	Trishṭup.	817

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. I. Pag.
104	1.15.11	1.7.18	Yoniḥ	9	Kutsa Ângirasah.	Indraḥ.	Trishtup.	822
105	1.15.12	1.7.20	Candramâḥ	19	The same, or Tri- ta Âptyas.	Viśve Devâḥ.	1-7, 9-18 Panktiḥ, 8 Mahâbṛihatî Yavam- dhyâ, 19 Trishtup.	829
106	1.16.1	1.7.24	Indram mitram	7	Kutsaḥ.	The same.	1-6 Jagatî, 7 Trishtup.	842
107	1.16.2	1.7.25	Yajnas	3	The same.	.....	Trishtup.	846
108	1.16.3	1.7.26	Ya indrâgnî	13	.....	Indra-Agnî.	The same.	848
109	1.16.4	1.7.28	Vi hi	8	.....	The same.	.....	855
110	1.16.5	1.7.30	Tatam	9	.....	Ribhavaḥ.	1-4, 6-8 Jagatî, 5 and 9 Trishtup.	860
111	1.16.6	1.7.32	Takshan	5	.....	The same.	1-4 Jagatî, 5 Trishtup.	868
112	1.16.7	1.7.33 -37	Île	25	.....	Asvinau, 10 Dyâ- vâ-Prithivyau, 10 Agniḥ.	1-23 Jagatî, 24 and 25 Trishtup.	871
113	1.16.8	1.8.1	Idam	20	.....	Ushâḥ, 10 and 11 Ushâḥ & Râtrî.	Trishtup.	889
114	1.16.9	1.8.5	Imâḥ	11	.....	Rudraḥ.	1-9 Jagatî, 10 and 11 Trishtup.	904
115	1.16.10	1.8.7	Citram	6	.....	Sûryaḥ.	Trishtup.	912
116	1.17.1	1.8.8	Nâsatyâbhyâm	25	Kakshîvân Dair- ghatamasa Au- śjah.	Asvinau.	The same.	917
117	1.17.2	1.8.13	Madhvaḥ	25	The same.	The same.	.....	936
118	1.17.3	1.8.18	Â vâm	11	.....	.....	.....	952
119	1.17.4	1.8.20	Â vâm ratham	10	.....	.....	Jagatî.	958
120	1.17.5	1.8.22	Kâ râdhat	12	.....	Asvinau, 12 Duḥ- svapna-nâsa- nam.	1 Gâyatrî, 2 Kakup, 3 Kâvirât, 4 Nash- tarûpî, 5 Tanusîrâ, 6 Ushnik (aksharaiḥ), 7 Vishtârabṛihatî, 8 Kritiḥ, 9 Virât, 10-12 Gâyatrî.	965
121	1.18.1	1.8.24 -26	Kad itthâ	15	.....	Indraḥ or Viśve Devâḥ.	Trishtup.	973
122	1.18.2	2.1.1	Pra vaḥ pântam	15	Kakshîvân.	Viśve Devâḥ.	Trishtup.	Vol. II. I
123	1.18.3	2.1.4	Prithû rathaḥ	13	The same.	Ushâḥ.	The same.	II
124	1.18.4	2.1.7	Ushâ ucchantî	13	.....	The same.	.....	19
125	1.18.5	2.1.10	Prâtâ ratnam	7	.....	Svanayasya dâ- nastutiḥ.	1-3, 6 and 7 Trishtup, 4 and 5 Jagatî.	29
126	1.18.6	2.1.11	Amandân	7	Kakshîvân, 6 Bhâvavyaḥ, 7 Romaśâ.	1-5, 7 Bhâvaya- vyah, 6 Romaśâ.	1-5 Trishtup, 6 and 7 Anushtup.	34
127	1.19.1	2.1.12	Agniḥ hotâram	11	Parucchepo Dai- vodâsiḥ.	Agniḥ.	1-5, 7-11 Atyashtîḥ, 6 Atidhritiḥ.	39
128	1.19.2	2.1.14	Ayam jâyata	8	The same.	The same.	Atyashtîḥ.	49

Hymn.	Mandala Anuvāka Sukta.	Aṣṭaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. II. Pag.
129	1.19.3	2.1.16	Yam tvam ra- tham	11	Parucchepo Daivodāsiḥ.	1-5, 7-11 Indraḥ, 6 Induḥ.	1-7 and 10 Atyash- tiḥ, 8 and 9 Atisāk- varī, 11 Aṣṭtiḥ.	56
130	1.19.4	2.1.18	Endra yāhy upa- naḥ	10	The same.	Indraḥ.	1-9 Atyashṭiḥ, 10 Trishṭup.	66
131	1.19.5	2.1.20	Indrāya hi	7	.....	The same.	Atyashṭiḥ.	75
132	1.19.6	2.1.21	Tvayā vayam	6	.....	1-5, 6b Indraḥ, 6a In- drā-parvatau.	The same.	82
133	1.19.7	2.1.22	Ubhe punāmi	7	.....	Indraḥ.	1 Trishṭup, 2-4 A- nusṭup, 5 Gāya- trī, 6 Dhṛitiḥ, 7 Atyashṭiḥ.	87
134	1.20.1	2.1.23	Ā tvā juvaḥ	6	.....	Vāyuḥ.	1-5 Atyashṭiḥ, 6 Aṣṭtiḥ.	92
135	1.20.2	2.1.24	Stīrṇam barhiḥ	9	.....	1-3 Vāyuḥ, 4-8 In- draḥ, 9 Vāyuḥ.	1-6 Atyashṭiḥ, 7 & 8 Aṣṭtiḥ, 9 Atyashṭiḥ.	97
136	1.20.3	2.1.26	Prasujyeshṭham	7	.....	Mitrāvaruṇau, 6 and 7 Lingoktadevatāḥ.	Atyashṭiḥ, 7 Trish- ṭup.	104
137	1.20.4	2.2.1	Sushumā yātam	3	.....	Mitrāvaruṇau.	Atisākvarī.	110
138	1.20.5	2.2.2	Prapra pūshṇaḥ	4	.....	Pūshā.	Atyashṭiḥ.	113
139	1.20.6	2.2.3	Astu śraushaṭ	11	.....	1 Viśve Devāḥ, 2 Mi- trāvaruṇau, 3-5 Aśvi- nau, 6 Indraḥ, 7 Ag- niḥ, 8 Marutaḥ, 9 In- drāgnī, 10 Bṛhaspa- tiḥ, 11 Viśve Devāḥ.	1-4 Atyashṭiḥ, 5 Bṛi- hatī, 6-10 Atyash- tiḥ, 11 Trishṭup.	116
140	1.21.1	2.2.5	Vedishade	13	Dīrghatamā Aucathyaḥ.	Agniḥ.	1-9 Jagatī, 10 Trish- ṭup or Jagatī, 11 Jagatī, 12 and 13 Trishṭup.	126
141	1.21.2	2.2.8	Baḥ itthā	13	The same.	The same.	1-11 Jagatī, 12 and 13 Trishṭup.	134
142	1.21.3	2.2.10	Samiddhaḥ	13	.....	Āprīśūktam, 1 Samit, 2 Tanūnapāt, 3 Narā- śamsaḥ, 4 Iḥaḥ, 5 Bar- hiḥ, 6 Devīr Dvāraḥ, 7 Ushāsānaktā, 8 Dai- vyau Hotārau Pra- cetasau, 9 Tisro De- vyaḥ, 10 Tvasṭā, 11 Vanaspatiḥ, 12 Svāhākṛitayaḥ, 13 In- draḥ.	Anusṭup.	142
143	1.21.4	2.2.12	Pra tavyasīm	8	.....	Agniḥ.	1-7 Jagatī, 8 Tri- shṭup.	149
144	1.21.5	2.2.13	Eti pra hotā	7	.....	The same.	Jagatī.	154

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. II. Pag.
145	1.21.6	2.2.14	Tam pricchatâ	5	Dîrghatamâ Au- cathyaḥ.	Agniḥ.	1-4 Jagatî, 5 Tri- shṭup.	158
146	1.21.7	2.2.15	Trimûrddhânam	5	The same.	The same.	Trishṭup.	162
147	1.21.8	2.2.16	Kathâ te	5	.....	*	The same.	165
148	1.21.9	2.2.17	Mathîd yat	5	.....	.....	.....	168
149	1.21.10	2.2.18	Mahaḥ saḥ	5	.....	.....	Virât.	172
150	1.21.11	2.2.19	Puru tvâ	3	.....	.....	Ushnik.	175
151	1.21.12	2.2.20	Mitram na yam	9	.....	1 Mitrah, 2-9 Mi- trâvaruṇau.	Jagatî.	177
152	1.21.13	2.2.22	Yuvaṃ vastrâṇi	7	.....	Mitrâvaruṇau.	Trishṭup.	183
153	1.21.14	2.2.23	Yajâmahe vâm	4	.....	The same.	The same.	187
154	1.21.15	2.2.24	Vishṇor nu kam	6	.....	Vishṇuḥ.	.....	189
155	1.21.16	2.2.25	Pra vaḥ pântam	6	.....	1-3 Vishṇuḥ and Indrah, 4-6 Vi- shṇuḥ.	Jagatî.	194
156	1.21.17	2.2.26	Bhavâ mitraḥ	5	.....	Vishṇuḥ.	The same.	198
157	1.22.1	2.2.27	Abodhy agnir jmaḥ	6	.....	Āsvinau.	1-4 Jagatî, 5 and 6 Trishṭup.	202
158	1.22.2	2.3.1	Vasû rudrâ	6	.....	The same.	1-5 Trishṭup, 6 A- nusṭup.	205
159	1.22.3	2.3.2	Pra dyâvâ	5	.....	Dyâvâprithivyau.	Jagatî.	210
160	1.22.4	2.3.3	Te hi	5	.....	The same.	The same.	213
161	1.22.5	2.3.4	Kim u śreshṭhaḥ	14	.....	Ṛbhavaḥ.	1-13 Jagatî, 14 Trishṭup.	217
162	1.22.6	2.3.7	Mâ no mitraḥ	22	.....	Āsvastutiḥ.	1 and 2 Trishṭup, 3 Jagatî, 4 and 5 Trishṭup, 6 Ja- gatî, 7-22 Trish- ṭup.	226
163	1.22.7	2.3.11	Yad akrandaḥ	13	.....	The same.	Trishṭup.	238
164	1.22.8	2.3.14	Asya vâmasya	52	.....	1-41 Viśve Devâḥ, 42a Vâk, 42b Â- paḥ, 43a Śakadhû- maḥ, 43b Somaḥ, 44 Agnisûryavâya- vaḥ, 45 Vâk, 46 and 47 Sûryaḥ, 48 Saṃvatsarasam- stham Kâlacakra- varṇanam, 49 Sa- rasvatî, 50 Sâ- dhyâḥ, 51 Sûr- yaḥ, or Parjanyaḥ and Agniḥ, 52 Sarasvân or Sûr- yaḥ.	1-11 Trishṭup, 12 Jagatî, 13 and 14 Trishṭup, 15 Jaga- tî, 16-22 Trishṭup, 23 Jagatî, 24-28 Trishṭup, 29 Jaga- tî, 30-35 Trishṭup, 36 Jagatî, 37-40 Trishṭup, 41 Jaga- tî, 42 Prastârapan- ktiḥ, 43-50 Trish- ṭup, 51 Anusṭup, 52 Trishṭup.	246

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. II. Pag.
165	I.23.1	2.3.24	Kayâ śubhâ	15	1 and 2 Indraḥ, 3 Marutaḥ, 4 In- draḥ, 5 Marutaḥ, 6 Indraḥ, 7 Ma- rutaḥ, 8 Indraḥ, 9 Marutaḥ, 10- 12 Indraḥ, 13- 15 Agastyah.	Marutvân Indraḥ.	Trishtup.	291
166	I.23.2	2.4.1	Tan nu	15	Agastyah.	Marutaḥ.	1-13 Jagatî, 14 and 15 Trishtup.	299
167	I.23.3	2.4.4	Sahasram te	11	The same.	1 Indraḥ, 2-11 Ma- rutaḥ.	Trishtup.	307
168	I.23.4	2.4.6	Yajnâyajna	10	.....	Marutaḥ.	1-7 Jagatî, 8-10 Trishtup.	313
169	I.23.5	2.4.8	Mahaś cit tvam	8	.....	Indraḥ.	1 Trishtup, 2 Ca- tushpadâ Virât, 3 -8 Trishtup.	318
170	I.23.6	2.4.10	Na nûnam asti	5	1 Indraḥ, 2 Aga- styah, 3 and 4 Indraḥ, 5 Aga- styah.	The same.	1 Brihatî, 2-4 A- nushtup, 5 Trish- tup.	323
171	I.23.7	2.4.11	Prati vah	6.	Agastyah.	1 and 2 Marutaḥ, 3-6 Marutvân In- draḥ.	Trishtup.	325
172	I.23.8	2.4.12	Citro vah	3	The same.	Marutaḥ.	Gâyatrî.	328
173	I.23.9	2.4.13	Gâyat sâma	13	.....	Indraḥ.	Trishtup.	329
174	I.23.10	2.4.16	Tvam râjâ	10	.....	The same.	The same.	337
175	I.23.11	2.4.18	Matsy apâyi	6	.....	.....	1 Skandhagrîvî bri- hatî, 2-5 Anush- tup, 6 Trishtup.	342
176	I.23.12	2.4.19	Matsi nah	6	.....	.....	1-5 Anushhtup, 6 Trishtup.	345
177	I.23.13	2.4.20	Â carshaniprâh	5	.....	.....	Trishtup.	348
178	I.23.14	2.4.21	Yad dha syâ	5	.....	.....	The same.	351
179	I.23.15	2.4.22	Pûrvîr aham	6	1 and 2 Lopâmu- drâ, 3 and 4 Aga- styah, 5 and 6 Tacchishyah.	Ratiḥ.	1-4 Trishtup, 5 Bri- hatî, 6 Trishtup.	353
180	I.24.1	2.4.23	Yuvo rajâmsi	10	Agastyah.	Asvinau.	Trishtup.	356
181	I.24.2	2.4.25	Kad u preshtau	9	The same.	The same.	The same.	362
182	I.24.3	2.4.27	Abhûd idam	8	.....	.....	1-5, 7 Jagatî, 6 and 8 Trishtup.	367
183	I.24.4	2.4.29	Tam yunjâthâm	6	.....	.....	Trishtup.	371
184	I.24.5	2.5.1	Tâ vâm	6	.....	.....	The same.	375
185	I.24.6	2.5.2	Katarâ pûrvâ	11	.....	Dyâvâprithivyau.	.....	378
186	I.24.7	2.5.4	Â na ilâbhiḥ	11	.....	Viśve Devâḥ.	.....	384

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. II. Pag.
187	1.24.8	2.5.6	Pitum nu	11	Agastyah.	Annastutiḥ.	1 Anushtubgarbho- shnik, 2 Gâyatrî, 3 Anushtub, 4 Gâ- yatrî, 5-7 Anush- tup, 8-10 Gâyatrî, 11 Anushtub or Brihatî.	390
188	1.24.9	2.5.8	Samiddho adya	11	The same.	Âpriyah.	Gâyatrî.	394
189	1.24.10	2.5.10	Agne naya	8	.....	Agniḥ.	Trishtup.	398
190	1.24.11	2.5.12	Anarvânam	8	.....	Brihaspatiḥ.	The same.	402
191	1.24.12	2.5.14	Kankataḥ	16	Vishasankâvân Agastyah prâ- bravît.	Ap-trîṇa-sûryâḥ.	1-9 Anushtub, 10- 12 Mahâpanktiḥ, 13 Mahâbrihatî, 14-16 Anushtub.	406
1 (192)	2.1.1	2.5.17	Tvam agne dyu- bhiḥ	16	Gritsamada Ân- girasah Sauna- hotrah, paścâd Bhârgavaḥ Sau- nakah.	Agniḥ.	Jagatî.	415
2 (193)	2.1.2	2.5.20	Yajnena vardha- ta	13	The same.	The same.	The same.	424
3 (194)	2.1.3	2.5.22	Samiddho agniḥ	11	.....	Âpram.	1-6 Trishtup, 7 Ja- gatî, 8-11 Trisht.	430
4 (195)	2.1.4	2.5.24	Huve vaḥ	9	Somâhutir Bhâr- gavaḥ.	Agniḥ.	Trishtup.	435
5 (196)	2.1.5	2.5.26	Hotâjanishṭa	8	The same.	The same.	Anushtub.	440
6 (197)	2.1.6	2.5.27	Imâm me	8	.....	.....	Gâyatrî.	444
7 (198)	2.1.7	2.5.28	Sreshṭham ya- vishṭha	6	.....	.....	The same.	446
8 (199)	2.1.8	2.5.29	Vâjayann iva	6	Gritsamadaḥ.	.....	1-5 Gâyatrî, 6 A- nushtub.	448
9 (200)	2.1.9	2.6.1	Ni hotâ	6	The same.	.....	Trishtup.	450
10 (201)	2.1.10	2.6.2	Johûtrah	6	.....	.....	The same.	453
11 (202)	2.1.11	2.6.3	Srudhî havam	21	.....	Indrah.	1-20 Virâtsthânâ Trishtup, 21 Tri- shṭup.	456
12 (203)	2.2.1	2.6.7	Yo jâtaḥ	15	.....	The same.	Trishtup.	466
13 (204)	2.2.2	2.6.10	Ritur janitrî	13	.....	.....	1-12 Jagatî, 13 Trishtup.	474
14 (205)	2.2.3	2.6.13	Adhvaryavo bha- rata	12	.....	.....	Trishtup.	481
15 (206)	2.2.4	2.6.15	Pra ghâ nvasya	10	.....	.....	The same.	487
16 (207)	2.2.5	2.6.17	Pra vaḥ satâm	9	.....	.....	1-8 Jagatî, 9 Tri- shṭup.	492
17 (208)	2.2.6	2.6.19	Tad asmai	9	.....	.....	1-7 Jagatî, 8 and 9 Trishtup.	496

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. II. Pag.
18 (209)	2.2.7	2.6.21	Prâtâ rathaḥ	9	Gṛitsamadaḥ.	Indraḥ.	Trishṭup.	500
19 (210)	2.2.8	2.6.23	Apâyy asya	9	The same.	The same.	The same.	504
20 (211)	2.2.9	2.6.25	Vayam te vayah	9	.....	.....	.....	509
21 (212)	2.2.10	2.6.27	Viśvajite	6	.....	.....	1-5 Jagatî, 6 Tri- shṭup.	513
22 (213)	2.2.11	2.6.28	Trikadrukeshu	4	.....	.....	1 Ashṭih, 2 and 3 Atisakvarî, 4 Atisakvarî or Ashṭih.	516
23 (214)	2.3.1	2.6.29	Gaṇânâm	19	.....	1 Brahmanaspatiḥ, 2- 4 Bṛhaspatiḥ, 5 Brah- manaspatiḥ, 6-8 Bṛi- haspatiḥ, 9 Brahma- naspatiḥ, 10 Bṛiha- spatiḥ, 11 Brahmanas- patiḥ, 12-16 Bṛiha- spatiḥ, 17 Brahma- naspatiḥ, 18 Bṛiha- spatiḥ, 19 Brahma- naspatiḥ.	1-14 Jagatî, 15 Trishṭup, 16-18 Jagatî, 19 Tri- shṭup.	519
24 (215)	2.3.2	2.7.1	Semâm	16	.....	1-11 Brahmanaspatiḥ, 12 Indraḥ and Brah- manaspatiḥ, 13-16 Brahmanaspatiḥ.	1-11 Jagatî, 12 Trishṭup, 13-15 Jagatî, 16 Tri- shṭup.	529
25 (216)	2.3.3	2.7.4	Indhânaḥ	5	.....	Brahmanaspatiḥ.	Jagatî.	538
26 (217)	2.3.4	2.7.5	Rijuh	4	.....	The same.	The same.	541
27 (218)	2.3.5	2.7.6	Îmâ girah	17	Kûrmo Gâr- tsamadaḥ, or Gṛitsama- daḥ.	Âdityâḥ.	Trishṭup.	543
28 (219)	2.3.6	2.7.9	Idam	11	The same.	Varunaḥ.	The same.	552
29 (220)	2.3.7	2.7.11	Dhṛitavratâḥ	7	.....	Viśve Devâḥ.	.....	558
30 (221)	2.3.8	2.7.12	Ritam devâya	11	Gṛitsamadaḥ.	1-5 Indraḥ, 6 Indrâ- somaḥ, 7 Indraḥ, 8 a Sarasvatî, 8 b Indraḥ, 9 Bṛhaspatiḥ, 10 In- draḥ, 11 Marutaḥ.	1-10 Trishṭup, 11 Jagatî.	561
31 (222)	2.3.9	2.7.14	Asmâkam	7	The same.	Viśve Devâḥ.	1-6 Jagatî, 7 Trishṭup.	566
32 (223)	2.3.10	2.7.15	Asya me	8	.....	1 Dyâvâprithivyau, 2 and 3 Indraḥ or Tvashtâ, 4 and 5 Râ- kâ, 6 and 7 Sinîvâlî, 8 Gungûḥ, Sinîvâlî, Râkâ, Sarasvatî, In- drâṇî, Varuṇânî.	1-5 Jagatî, 6-8 Anushṭup.	570

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. II. Pag.
33 (224)	2.4.1	2.7.16	Â te pitaḥ	15	Gṛtsamadaḥ.	Rudraḥ.	Trishṭup.	574
34 (225)	2.4.2	2.7.19	Dhârâvarâḥ	15	The same.	Marutaḥ.	1-14 Jagatî, 15 Trishṭup.	581
35 (226)	2.4.3	2.7.22	Upem asrikshi	15	.....	Apâmnâpât.	Trishṭup.	590
36 (227)	2.4.4	2.7.25	Tubhyam	6	.....	Ritavaḥ. 1 Indraḥ and Madhuh, 2 Ma- rutaḥ and Mâdha- vaḥ, 3 Tvashtâ and Sukraḥ, 4 Agniḥ and Suciḥ, 5 In- draḥ and Nabhaḥ, 6 Mitrâvaruṇau and Nabhasyaḥ.	Jagatî.	597
37 (228)	2.4.5	2.8.1	Mandasva	6	.....	Ritavaḥ. 1-4 Dra- viṇodâḥ, 5 Âsvi- nau, 6 Agniḥ.	The same.	601
38 (229)	2.4.6	2.8.2	Ud u shyah	11	.....	Savitâ.	Trishṭup.	604
39 (230)	2.4.7	2.8.4	Grâvâṇeva	8	.....	Âsvinau.	The same.	609
40 (231)	2.4.8	2.8.6	Somâpûshaṇâ	6	.....	1-6 a Somâpûsha- ṇau, 6 b with Adi- tiḥ.	.....	612
41 (232)	2.4.9	2.8.7	Vâyo ye te	21	.....	1 and 2 Vâyuh, 3 Indra-vâyû, 4-6 Mitrâvaruṇau, 7-9 Âsvinau, 10-12 In- draḥ, 13-15 Viśve Devâḥ, 16-18 Sa- rasvatî, 19 a b Dyâ- vâprithivyau or Havirdhânam, 19 c the same or Agniḥ, 20 and 21 Dyâvâ- prithivyau or Ha- virdhânam.	1-15 Gâyatrî, 16 and 17 Anush- ṭup, 18 Brihatî, 19-21 Gâyatrî.	615
42 (233)	2.4.10	2.8.11	Kanikradat	3	.....	Indraḥ Kapinjala- rûpî.	Trishṭup.	622
43 (234)	2.4.11	2.8.12	Pradakshipit	3	.....	The same.	1 Jagatî, 2 Ati- śakvarî or Ash- tiḥ, 3 Jagatî.	623
1 (235)	3.1.1	2.8.13	Somasya mâ	23	Viśvâmitro Gâ- thinaḥ.	Agniḥ.	Trishṭup.	625
2 (236)	3.1.2	2.8.17	Vaiśvânarâya	15	The same.	Agnir Vaiśvânaraḥ.	Jagatî.	635
3 (237)	3.1.3	2.8.20	Vaiśvânarâya	11	.....	The same.	The same.	641
4 (238)	3.1.4	2.8.22	Samit samit	11	.....	Âpriyaḥ.	Trishṭup.	646
5 (239)	3.1.5	2.8.24	Pratyagnir usha- saḥ	11	.....	Agniḥ.	The same.	650

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. II. Pag.
6 (240)	3.1.6	2.8.26	Pra kâravah	11	Viśvâmitro Gâ- thinaḥ.	Agniḥ.	Trishṭup.	654
7 (241)	3.1.7	3.1.1	Pra ya âruḥ	11	The same.	The same.	The same.	661
8 (242)	3.1.8	3.1.3	Anjanti	11	.....	Yûpastutiḥ, 1-5 Yûpāḥ, 6 and 7 Yûpāḥ, 8 Viśve DevâhorYûpāḥ, 9 and 10 Yûpāḥ, 11 Cinnayûpa- sya mûlabhûtaḥ sthânuḥ.	1 and 2 Trishṭup, 3 Anusṭup, 4-6 Trishṭup, 7 Anu- shṭup, 8-11 Tri- shṭup.	670
9 (243)	3.1.9	3.1.5	Sakhâyas tvâ	9	.....	Agniḥ.	1-8 Bṛihatî, 9 Tri- shṭup.	680
10 (244)	3.1.10	3.1.7	Tvâm agne	9	.....	The same.	Ushnik.	686
11 (245)	3.1.11	3.1.9	Agnir hotâ	9	.....	.....	Gâyatrî.	692
12 (246)	3.1.12	3.1.11	Indrâgnî	9	.....	Indrâgnî.	The same.	697
13 (247)	3.2.1	3.1.13	Pra vo devâya	7	Rishabho Vai- śvâmitraḥ.	Agniḥ.	Anusṭup.	702
14 (248)	3.2.2	3.1.14	Â hotâ	7	The same.	The same.	Trishṭup.	707
15 (249)	3.2.3	3.1.15	Vi pâjasâ prithu- nâ	7	Utkîlaḥ Kâtyaḥ.	.....	The same.	712
16 (250)	3.2.4	3.1.16	Ayam agniḥ	6	The same.	.....	1, 3 and 5 Bṛihatî, 2, 4 and 6 Sato- bṛihatî.	717
17 (251)	3.2.5	3.1.17	Samidhyamânaḥ	5	Kato Vaiśvâmi- traḥ.	.....	Trishṭup.	721
18 (252)	3.2.6	3.1.18	Bhavâ no agne	5	The same.	.....	The same.	726
19 (253)	3.2.7	3.1.19	Agnim hotâram	5	Gâthî Kausîkaḥ.	.....	.....	730
20 (254)	3.2.8	3.1.20	Agnim ushasam	5	The same.	1 Viśve Devâḥ, 2-4 Agniḥ, 5 Viśve Devâḥ.	.....	733
21 (255)	3.2.9	3.1.21	Imam naḥ	5	.....	Agniḥ.	1 Trishṭup, 2 and 3 Anusṭup, 4 Tri- shṭup, 5 Virâḍrûpâ Satobṛihatî.	738
22 (256)	3.2.10	3.1.22	Ayam saḥ	5	.....	Purîshyâ Agna- yaḥ.	1-3 Trishṭup, 4 A- nusṭup, 5 Tri- shṭup.	741
23 (257)	3.2.11	3.1.23	Nirmathitaḥ su- dhitaḥ	5	Devaśravâḥ and Devavâtaḥ, Bhâ- ratau.	Agniḥ.	1 and 2 Trishṭup, 3 Satobṛihatî, 4 and 5 Trishṭup.	745
24 (258)	3.2.12	3.1.24	Agne sahasva	5	Viśvâmitraḥ.	The same.	1 Anusṭup, 2-5 Gâyatrî.	748
25 (259)	3.2.13	3.1.25	Agne divaḥ	5	The same.	1-3 Agniḥ, 4 In- drâgnî, 5 Ag- niḥ.	Virât.	751

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. II. Pag.
26 (260)	3.2.14	3.1.26	Vaiśvānaram manasā	9	1-6 Viśvāmitraḥ, 7 Ātmā, 8 and 9 Vi- śvāmitraḥ.	1-3 Agnir Vai- śvānaraḥ, 4-6 Marutaḥ, 7 and 8 Agniḥ or Ātmā, 9 Viśvāmitropā- dhyāyaḥ.	1-6 Jagatī, 7-9 Trishṭup.	754
27 (261)	3.2.15	3.1.28	Pra vo vājāḥ	15	Viśvāmitraḥ.	1 Agniḥ or Rita- vaḥ, 2-15 Agniḥ.	Gāyatrī.	762
28 (262)	3.2.16	3.1.31	Agne jushasva	6	The same.	Agniḥ.	1, 2 and 6 Gāyatrī, 3 Ushṇik, 4 Tri- shṭup, 5 Jagatī.	770
29 (263)	3.2.17	3.1.32	Astīdam	16	.....	1-4 Agniḥ, 5 Ritvijāḥ or Ag- niḥ, 6-16 Ag- niḥ.	1, 4, 10 and 12 Anusṭup, 2, 3, 5, 7-9, 13 and 16 Trishṭup, 6, 11, 14 and 15 Jagatī.	774
30 (264)	3.3.1	3.2.1	Ichchānti tvā	22	.....	Indraḥ.	Trishṭup.	786
31 (265)	3.3.2	3.2.5	Śāsad vahnīḥ	22	Kuśika Aishīrathiḥ, or Viśvāmitraḥ.	The same.	The same.	801
32 (266)	3.3.3	3.2.9	Indra somam	17	Viśvāmitraḥ.	.....	.....	817
33 (267)	3.3.4	3.2.12	Pra parvatānām	13	1-3 Viśvāmitraḥ, 4 Nadyaḥ, 5 Viśvā- mitraḥ, 6 Nadyaḥ, 7 Viśvāmitraḥ, 8 Na- dyaḥ, 9 Viśvāmi- traḥ, 10 Nadyaḥ, 11 -13 Viśvāmitraḥ.	1-3 Nadyaḥ, 4 Vi- śvāmitraḥ, 5 Na- dyaḥ, 6 and 7 In- draḥ, 8 Viśvāmi- traḥ, 9 Nadyaḥ, 10 Viśvāmitraḥ, 11-13 Nadyaḥ.	1-12 Trishṭup, 13 Anusṭup.	828
34 (268)	3.3.5	3.2.15	Indraḥ pūrbhit	11	Viśvāmitraḥ.	Indraḥ.	Trishṭup.	838
35 (269)	3.3.6	3.2.17	Tishṭhā harī	11	The same.	The same.	The same.	846
36 (270)	3.3.7	3.2.19	Imām ū shu	11	1-9 Viśvāmitraḥ, 10 Ghora Āngirasaḥ, 11 Viśvāmitraḥ.	.....	.....	853
37 (271)	3.3.8	3.2.21	Vātrahatyāya	11	Viśvāmitraḥ.	.....	1-10 Gāyatrī, 11 Anusṭup.	860
38 (272)	3.3.9	3.2.23	Abhi tashṭeva	10	Prajāpatir Vaiśvā- mitraḥ, or Prajā- patir Vācyāḥ, or both together, or Viśvāmitraḥ him- self.	.....	Trishṭup.	864
39 (273)	3.4.1	3.2.25	Indram matiḥ	9	Viśvāmitraḥ.	.....	The same.	871
40 (274)	3.4.2	3.3.1	Indra tvā	9	The same.	.....	Gāyatrī.	877
41 (275)	3.4.3	3.3.3	Ā tū na indra	9	.....	.....	The same.	881
42 (276)	3.4.4	3.3.5	Upa naḥ sutam	9	.....	.....	.....	886
43 (277)	3.4.5	3.3.7	Ā yāhy arvān	8	.....	.....	Trishṭup.	889
44 (278)	3.4.6	3.3.8	Ayam te astu	5	.....	.....	Bṛihatī.	893

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. II. Pag.
45 (279)	3.4.7	3.3.9	Â mandraiḥ	5	Viśvāmitraḥ.	Indraḥ.	Bṛihatī.	896
46 (280)	3.4.8	3.3.10	Yudhmasya te	5	The same.	The same.	Trishtub.	899
47 (281)	3.4.9	3.3.11	Marutvân	5	.....	.....	The same.	902
48 (282)	3.4.10	3.3.12	Sadyo ha	5	.....	.....	.....	905
49 (283)	3.4.11	3.3.13	Śamsâ mahâm	5	.....	.....	.....	908
50 (284)	3.4.12	3.3.14	Indraḥ svâhâ	5	.....	.....	.....	911
51 (285)	3.4.13	3.3.15	Carshaṇîdhṛitam	12	.....	.....	1-3 Jagatî, 4-9 Trishtub, 10-12 Gâyatrî.	913
52 (286)	3.4.14	3.3.17	Dhânâvantam	8	.....	.....	1-4 Gâyatrî, 5, 7 & 8 Trishtub, 6 Jag.	920
53 (287)	3.4.15	3.3.19	Indrâparvatâ	24	.....	1 Indrâ-parvatau, 2 -14 Indraḥ, 15 and 16 Vâk, 17-20 Ra- thângâni, 21-24 In- draḥ; (abhiśâpâr- thâs, Vasishṭha- dveshiṇyaḥ.)	1-9, 11, 14, 15, 17, 19, 21, 23 and 24 Trishtub, 10 and 16 Jagatî, 12, 20 and 22 Anush- ṭup, 13 Gâyatrî, 18 Bṛhati.	924
54 (288)	3.5.1	3.3.24	Imam mahe	22	Prajâpatir Vai- śvāmitraḥ, or Prajâpatir Vâc- yaḥ.	Viśve Devâḥ.	Trishtub.	938
55 (289)	3.5.2	3.3.28	Ushasaḥ pûrvâḥ	22	The same.	Viśve Devâḥ. 1 U- shâḥ, 2-10 Agniḥ, 11 Ahorâtrau, 12- 15 Rodasyau, 15 Rodasyau or Dyu- niśau, 16 Diśaḥ, 17-22 Indraḥ Par- janyaâtmâ, or Agniḥ and Tvasṭâ.	The same.	950
56 (290)	3.5.3	3.4.1	Na tâ minanti	8	.....	Viśve Devâḥ.	.....	962
57 (291)	3.5.4	3.4.2	Pra me vivikvân	6	Viśvāmitraḥ.	The same.	.....	967
58 (292)	3.5.5	3.4.3	Dhenuḥ pratna- sya	9	The same.	Aśvinau.	.....	971
59 (293)	3.5.6	3.4.5	Mitro janân	9	.....	Mitraḥ.	1-5 Trishtub, 6- 9 Gâyatrî.	976
60 (294)	3.5.7	3.4.7	Iheha vaḥ	7	.....	1-4 Ribhavaḥ, 5-7 Ribhavaḥ & Indraḥ.	Jagatî.	981
61 (295)	3.5.8	3.4.8	Usho vājena	7	.....	Ushâḥ.	Trishtub.	985
62 (296)	3.5.9	3.4.9	Imâ u vâm	18	1-15 Viśvāmi- traḥ, 16-18 Ja- madagniḥ or Vi- śvāmitraḥ.	1-3 Indrâvarupau, 4-6 Brihaspatiḥ, 7-9 Pûshâ, 10-12 Savitâ, 13-15 So- mah, 16-18 Mitrâ- varupau.	1-3 Trishtub, 4- 18 Gâyatrî.	989

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. III. Pag.
1 (297)	4.1.1	3.4.12	Tvām hy agne sadam it	20	Vāmadevo Gau- tamaḥ.	Agniḥ, 2-5 Agniḥ or Agniḥ and Va- rupaḥ.	1 Ashtīḥ, 2 Atija- gatī, 3 Dhritīḥ, 4-20 Trishtup.	1
2 (298)	4.1.2	3.4.16	Yo martyeshu	20	The same.	Agniḥ.	Trishtup.	13
3 (299)	4.1.3	3.4.20	Â vo rājānam	16	.....	The same.	The same.	24
4 (300)	4.1.4	3.4.23	Kṛiṇushva	15	.....	Agniḥ (rakshohā).	.....	33
5 (301)	4.1.5	3.5.1	Vaiśvānarāya	15	.....	Agnir Vaiśvānaraḥ.	.....	42
6 (302)	4.1.6	3.5.4	Ūrdhva ū shu ṇaḥ	11	.....	Agniḥ.	.....	50
7 (303)	4.1.7	3.5.6	Ayam iha	11	.....	The same.	1 Jagatī, 2-6 A- nushṭup, 7-11 Trishtup.	54
8 (304)	4.1.8	3.5.8	Dūtam vaḥ	8	.....	.....	Gāyatrī.	60
9 (305)	4.1.9	3.5.9	Agne mṛiḷa	8	.....	.....	The same.	62
10 (306)	4.1.10	3.5.10	Agne tam adya	8	.....	.....	1-3 Padapanktiḥ, 4, 6 and 7 Pa- dapanktiḥ or Ushnik, 5 Ma- hāpadapanktiḥ, 8 Ushnik.	64
11 (307)	4.2.1	3.5.11	Bhadram te	6	.....	.....	Trishtup.	68
12 (308)	4.2.2	3.5.12	Yas tvām agne	6	.....	.....	The same.	71
13 (309)	4.2.3	3.5.13	Praty agniḥ	5	.....	Agniḥ or Lingo- ktadevatāḥ.	.....	73
14 (310)	4.2.4	3.5.14	Praty agnir u- shasaḥ	5	.....	Agniḥ or Lingo- ktadevatāḥ.	.....	76
15 (311)	4.2.5	3.5.15	Agnir hotā	10	.....	Agniḥ, 7 and 8 Soma- kaḥ Sāhadevyah, 9 and 10 Asvinau.	Gāyatrī.	78
16 (312)	4.2.6	3.5.17	Â satyo yātu	21	.....	Indraḥ.	Trishtup.	81
17 (313)	4.2.7	3.5.21	Tvam mahān	21	.....	The same.	1-14, 16-21 Tri- shṭup, 15 Eka- padā Virāt.	90
18 (314)	4.2.8	3.5.25	Ayam panthāḥ	13	Samvāda Indra-	Aditi-Vāmadevā- nām.	Trishtup.	100
19 (315)	4.2.9	3.6.1	Evā tvām	11	Vāmadevaḥ.	Indraḥ.	The same.	107
20 (316)	4.2.10	3.6.3	Â na indra	11	The same.	The same.	.....	111
21 (317)	4.2.11	3.6.5	Â yātv indraḥ	11	.....	.....	.....	116
22 (318)	4.3.1	3.6.7	Yan na indraḥ	11	.....	.....	.....	121
23 (319)	4.3.2	3.6.9	Kathā mahām	11	.....	Indraḥ, 8-10 In- draḥ or Rītadevaḥ.	.....	125
24 (320)	4.3.3	3.6.11	Kā susṭutīḥ	11	.....	Indraḥ.	Trish., 10 Anush.	130
25 (321)	4.3.4	3.6.13	Ko adya	8	.....	The same.	Trishtup.	135
26 (322)	4.3.5	3.6.15	Aham manuḥ	7	1-3 Vāmadevaḥ or Indraḥ, 4-7 Vāmadevaḥ.	1-3 Indraḥ or Âtmā, 4-7 Syenastutiḥ.	The same.	138

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. III. Pag.
27 (323)	4.3.6	3.6.16	Garbhe nu	5	Vāmadevaḥ.	1-4 Śyenah, 5 Śye- nah or Indrah.	1-4 Trishtup, 5 Śakvari.	142
28 (324)	4.3.7	3.6.17	Tvā yujā	5	The same.	Indrah or Indrā- Somau.	Trishtup.	144
29 (325)	4.3.8	3.6.18	Â nah stutaḥ	5	.....	Indrah.	The same.	146
30 (326)	4.3.9	3.6.19	Nakir indra	24	.....	Indrah, 9-11 In- drah and Ushâḥ.	Gâyatrî, 8 and 24 Anushtup.	148
31 (327)	4.3.10	3.6.24	Kayâ nah	15	.....	Indrah.	Gâyatrî, 3 Pâda- nicrit.	155
32 (328)	4.3.11	3.6.27	Â tû nah	24	.....	Indrah, 23 and 24 Indrasyâśvau.	Gâyatrî.	159
33 (329)	4.4.1	3.7.1	Pra ribhubhyaḥ	11	.....	Ribhavaḥ.	Trishtup.	166
34 (330)	4.4.2	3.7.3	Ribhur vibhvâ	11	.....	The same.	The same.	171
35 (331)	4.4.3	3.7.5	Ihopa yâta	9	.....	.....	.....	175
36 (332)	4.4.4	3.7.7	Anasvo jâtaḥ	9	.....	.....	1-8 Jagatî, 9 Tri- shṭup.	179
37 (333)	4.4.5	3.7.9	Upa no vâjâ	8	.....	.....	1-4 Trishtup, 5- 8 Anushtup.	183
38 (334)	4.4.6	3.7.11	Uto hi vâm	8	.....	Dadhikrâḥ, 1 Dyâ- vâprithivyau.	Trishtup.	186
39 (335)	4.4.7	3.7.13	Âsum	6	.....	Dadhikrâḥ.	1-5 Trishtup, 6 Anushtup.	191
40 (336)	4.4.8	3.7.14	Dadhikrâvṇaḥ	5	.....	1-4 Dadhikrâḥ, 5 Sûryaḥ.	1 Trishtup, 2-5 Jagatî.	193
41 (337)	4.4.9	3.7.15	Indrâ ko vâm	11	.....	Indrâ-Varunau.	Trishtup.	196
42 (338)	4.4.10	3.7.17	Mama dvitâ	10	Trasadasyuh Paurukutsyah.	1-6 Âtmâ, 7-10 Indrâ-Varunau.	The same.	201
43 (339)	4.4.11	3.7.19	Ka u śravat	7	Purumîlha-Aja- mîlhau Sauho- trau.	Asvinau.	.....	205
44 (340)	4.4.12	3.7.20	Tam vâm	7	The same.	The same.	.....	208
45 (341)	4.4.13	3.7.21	Esha sya	7	Vāmadevaḥ.	.....	Jagatî, 7 Trisht.	211
46 (342)	4.5.1	3.7.22	Agram piba	7	The same.	1 Vâyuh, 2-7 Indra- Vâyû.	Gâyatrî.	214
47 (343)	4.5.2	3.7.23	Vâyo śukrah	4	.....	1 Vâyuh, 2-4 Indra- Vâyû.	Anushtup.	216
48 (344)	4.5.3	3.7.24	Vihi hotrâḥ	5	.....	Vâyuh.	The same.	217
49 (345)	4.5.4	3.7.25	Indram vâm	6	.....	Indrâ-Bṛihaspatî.	Gâyatrî.	219
50 (346)	4.5.5	3.7.26	Yas tastambha	11	.....	Bṛihaspatih, 10 and 11 Bṛihaspatih and Indrah.	1-9, 11 Trishtup, 10 Jagatî.	221
51 (347)	4.5.6	3.8.1	Idam u tyat	11	.....	Ushâḥ.	Trishtup.	226
52 (348)	4.5.7	3.8.3	Prati shyâ	7	.....	The same.	Gâyatrî.	231
53 (349)	4.5.8	3.8.4	Tad devasya	7	.....	Savitâ.	Jagatî.	233
54 (350)	4.5.9	3.8.5	Abhûd devaḥ	6	.....	The same.	1-5 Jagatî, 6 Tri- shṭup.	236

Hymn.	Mandala Anuvāka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. III. Pag.
55 (351)	4.5.10	3.8.6	Ko vas trātā	10	Vāmadevaḥ.	Viśve Devāḥ.	1-7 Trisṭup, 8-10 Gâyatrî.	239
56 (352)	4.5.11	3.8.8	Mahî	7	The same.	Dyāvâ-Prithi-vyau.	1-4 Trisṭup, 5-7 Gâyatrî.	243
57 (353)	4.5.12	3.8.9	Kshetrasya	8	.....	1-3 Kshetrapatiḥ, 4 Śunah, 5 and 8 Śunâsîrau, 6 and 7 Sîtâ.	1, 4, 6 and 7 Anusṭup, 5 Puraushnik, 2, 3 and 8 Trisṭup.	245
58 (354)	4.5.13	3.8.10	Samudrât	11	.....	Agniḥ, or Sûryaḥ, or Âpaḥ, or Gâvaḥ, or Ghṛitam.	1-10 Trisṭup, 11 Jagatî.	249
1 (355)	5.1.1	3.8.12	Abodhi	12	Budhaḥ and Gavi-shṭhirah, Âtreyaḥ.	Agniḥ.	Trisṭup.	256
2 (356)	5.1.2	3.8.14	Kumâram	12	2 and 9 Vṛiṣaḥ, son of Jaraḥ, 1, 3-8, 10-12 Kumâra Âtreyaḥ, or Vṛiṣaḥ, or both.	The same.	1-11 Trisṭup, 12 Sakvarî.	261
3 (357)	5.1.3	3.8.16	Tvam agne	12	Vasuśruta Âtreyaḥ.	1-2, 4-12 Agniḥ, 3 Marutaḥ, Rudraḥ, Viṣṇuḥ.	Trisṭup.	267
4 (358)	5.1.4	3.8.18	Tvâm agne	11	The same.	Agniḥ.	The same.	272
5 (359)	5.1.5	3.8.20	Susamiddhâya	11	.....	Âpram.	Gâyatrî.	277
6 (360)	5.1.6	3.8.22	Agnim tam	10	.....	Agniḥ.	Panktiḥ.	280
7 (361)	5.1.7	3.8.24	Sakhâyaḥ	10	Isha Âtreyaḥ.	The same.	1-9 Anusṭup, 10 Panktiḥ.	284
8 (362)	5.1.8	3.8.26	Tvâm agne	7	The same.	.....	Jagatî.	288
9 (363)	5.1.9	4.1.1	Tvâm agne	7	Gaya Âtreyaḥ.	.....	Anusṭup, 5 and 7 Panktiḥ.	293
10 (364)	5.1.10	4.1.2	Agna ojishṭham	7	The same.	.....	Anusṭup, 4 and 7 Panktiḥ.	298
11 (365)	5.1.11	4.1.3	Janasya	6	Sutambhara Âtreyaḥ.	.....	Jagatî.	303
12 (366)	5.1.12	4.1.4	Prâgnaye	6	The same.	.....	Trisṭup.	306
13 (367)	5.1.13	4.1.5	Arcantaḥ	6	.....	.....	Gâyatrî.	309
14 (368)	5.1.14	4.1.6	Agnim	6	.....	.....	The same.	311
15 (369)	5.2.1	4.1.7	Pra vedhase	5	Dharuṇa Ângira-saḥ.	.....	Trisṭup.	313
16 (370)	5.2.2	4.1.8	Bṛihad vayah	5	Pûrur Âtreyaḥ.	.....	1-4 Anusṭup, 5 Panktiḥ.	315
17 (371)	5.2.3	4.1.9	Â yajnaiḥ	5	The same.	.....	The same.	317
18 (372)	5.2.4	4.1.10	Prâtar agniḥ	5	Mṛiktavâhâ Dvita Âtreyaḥ.	.....	.....	319
19 (373)	5.2.5	4.1.11	Abhy avasthâḥ	5	Vavrir Âtreyaḥ.	.....	1 and 2 Gâyatrî, 3 and 4 Anusṭ., 5 Virâdrûpâ.	321

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. III. Pag.
20 (374)	5.2.6	4.1.12	Yam agne	4	Prayasvanto 'tra- yaḥ.	Agniḥ.	1-3 Anuṣṭup, 4 Panktiḥ.	322
21 (375)	5.2.7	4.1.13	Manushvat	4	Sasa Âtreyaḥ.	The same.	The same.	324
22 (376)	5.2.8	4.1.14	Pra viśvasâman	4	Viśvasâmâ, Âtre- yaḥ.	.....	.....	326
23 (377)	5.2.9	4.1.15	Agne sahanam	4	Dyumno Viśvacar- shanir Âtreyaḥ.	.....	.....	327
24 (378)	5.2.10	4.1.16	Agne tvam	4	1, 2, 3 and 4 Ban- dhuḥ, Subandhuḥ, Śrutabandhuḥ, Vi- prabandhuḥ, the Gaupâyanas or Laupâyanas.	.....	Dvaipadam (vai- râjam).	329
25 (379)	5.2.11	4.1.17	Acchâ vaḥ	9	Vasûyava Âtreyaḥ.	.....	Anuṣṭup.	330
26 (380)	5.2.12	4.1.19	Agne pâvaka	9	The same.	1-8 Agniḥ, 9 Viśve Devâḥ.	Gâyatrî.	333
27 (381)	5.2.13	4.1.21	Anasvantâ	6	Tryarūṣas Traivri- shṇaḥ; and Tra- sadasyuḥ Pauru- kutsyaḥ; and Aśva- medho Bhârataḥ; or Atriḥ.	Agniḥ, 6 Indra- Agnî.	1-3 Trisṭup, 4- 6 Anuṣṭup.	336
28 (382)	5.2.14	4.1.22	Samiddhaḥ	6	Viśvavârâ, Âtreyaḥ.	Agniḥ.	1 and 3 Trisṭup, 2 Jagatî, 4 Anu- ṣṭup, 5 and 6 Gâyatrî.	338
29 (383)	5.2.15	4.1.23	Try aryamâ	15	Gauravîtiḥ Sâk- tyaḥ.	Indraḥ, 9a In- draḥ or Uśanâḥ.	Trisṭup.	341
30 (384)	5.2.16	4.1.26	Kva syaḥ	15	Babhrur Âtreyaḥ.	Indraḥ, also king Riṣançayaḥ.	The same.	348
31 (385)	5.2.17	4.1.29	Indro rathâya	13	Avasyur Âtreyaḥ.	Indraḥ, 8c In- draḥ or Kutsaḥ, 8d Indraḥ or U- śanâḥ, 9 Indraḥ and Kutsaḥ.	.....	354
32 (386)	5.2.18	4.1.32	Adardah	12	Gâtur Âtreyaḥ.	Indraḥ.	.....	360
33 (387)	5.3.1	4.2.1	Mahi mahe	10	Samvaranaḥ Prâjâ- patyaḥ.	The same.	.....	365
34 (388)	5.3.2	4.2.3	Ajâtaśatrum	9	The same.	.....	1-8 Jagatî, 9 Trisṭup.	370
35 (389)	5.3.3	4.2.5	Yas te	8	Prabhûvasur Ângi- rasaḥ.	.....	1-7 Anuṣṭup, 8 Panktiḥ.	374
36 (390)	5.3.4	4.2.7	Sa â gamat	6	The same.	.....	Trisṭup, 3 Ja- gatî.	377
37 (391)	5.3.5	4.2.8	Sam bhânunâ	5	Atrir Bhaumaḥ.	.....	Trisṭup.	379
38 (392)	5.3.6	4.2.9	Urosh ṭe	5	The same.	.....	Anuṣṭup.	382

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. III. Pag.
39 (393)	5.3.7	4.2.10	Yad indra	5	Atrir Bhaumah.	Indrah.	Anusht., 5 Panktiḥ.	383
40 (394)	5.3.8	4.2.11	Â yâhy adribhiḥ	9	The same.	Indrah, 5 Sûryah, 6-9 Atriḥ.	1-3 Ushnik, 5 and 9 Anushtup, 4, 6, 7 and 8 Trishtup.	385
41 (395)	5.3.9	4.2.13	Ko nu vâm	20	.....	Viśve Devâḥ.	Trishtup, 16 and 17 Atijagatî, 20 Eka- padâ Virât.	389
42 (396)	5.3.10	4.2.17	Pra śantamâ	18	.....	Viśve Devâḥ, 11 Rudrah.	Trishtup, 17 Eka- padâ Virât.	398
43 (397)	5.3.11	4.2.20	Â dhenavaḥ	17	Atriḥ.	Viśve Devâḥ.	Trisht., 16 Ekapadâ.	406
44 (398)	5.3.12	4.2.23	Tam pratnathâ	15	Avatsârah Kâs- yapah, anye ca rishayo dṛishta- lingâḥ.	The same.	Jagatî, 14 and 15 Trishtup.	413
45 (399)	5.4.1	4.2.26	Vidâ divaḥ	11	Sadâpriṇa Âtre- yah.	.....	Trishtup.	420
46 (400)	5.4.2	4.2.28	Hayo na	8	Pratikshatra Â- treyaḥ.	Viśve Devâḥ, 7 & 8 Devapatnyaḥ.	Jagatî, 2 and 8 Tri- shstup.	425
47 (401)	5.4.3	4.3.1	Prayunjatî	7	Pratiratha Âtre- yah.	Viśve Devâḥ.	Trishtup.	430
48 (402)	5.4.4	4.3.2	Kadu priyâya	5	Pratibhânur Â- treyaḥ.	The same.	Jagatî.	433
49 (403)	5.4.5	4.3.3	Devam vaḥ	5	Pratiprabha Â- treyaḥ.	.....	Trishtup.	436
50 (404)	5.4.6	4.3.4	Viśvo devasya	5	Svastyâtreyah.	.....	1-4 Anushtup, 5	438
51 (405)	5.4.7	4.3.5	Agne sutasya	15	The same.	.....	Panktiḥ. 1-4 Gâyatrî, 5-10	440
52 (406)	5.4.8	4.3.8	Pra śyâvâśva	17	Śyâvâśva Âtre- yah.	Marutah.	Ushnik, 11-13 Ja- gatî or Trishtup, 14 and 15 Anushtup.	446
53 (407)	5.4.9	4.3.11	Ko veda	16	The same.	The same.	Anushtup, 6 and 17 Panktiḥ. 1, 5, 10, 11 and 15	453
54 (408)	5.4.10	4.3.14	Pra śardhâya	15	.....	.....	Kakup, 2 Bṛihatî, 3 Anushtup, 4 Pu- ra-ushnik, 6, 7, 9, 13, 14 and 16 Sa- tobṛihatî, 8 and 12 Gâyatrî.	459
55 (409)	5.4.11	4.3.17	Prayajyavaḥ	10	.....	.....	Jagatî, 14 Trishtup.	466
56 (410)	5.4.12	4.3.19	Agne śardhan- tam	9	.....	.....	Jagatî, 10 Trishtup.	470
57 (411)	5.5.1	4.3.21	Â rudrâsaḥ	8	.....	.....	Bṛihatî, 3 and 7 Satobṛihatî.	474
58 (412)	5.5.2	4.3.23	Tam u nûnam	8	.....	.....	Jagatî, 7 & 8 Trisht.	478
59 (413)	5.5.3	4.3.24	Pra vaḥ spat	8	.....	.....	Trishtup.	481
							Jagatî, 8 Trishtup.	

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. III. Pag.
60 (414)	5.5.4	4.3.25	Īle agnim	8	Syâvâśva Âtreyaḥ.	Marutaḥ, or Ag- niḥ & Marutaḥ.	Trishṭup, 7 and 8 Jagatî.	485
61 (415)	5.5.5	4.3.26	Ke shthâ naraḥ	19	The same.	1-4 Marutaḥ, 5- 8 Śaśīyasî Ta- rantamahishî, 9 Purumîḥho Vai- dadaśvîḥ, 10 Ta- ranto Vaidada- śvîḥ, 11-16 Ma- rutaḥ, 17-19 Rathavîtir Dâl- bhyah.	Gâyatrî, 5 Anu- shṭup, 9 Sato- brihatî.	489
62 (416)	5.5.6	4.3.30	Ritena	9	Srutavid Âtreyaḥ.	Mitrâ-Varuṇau.	Trishṭup.	496
63 (417)	5.5.7	4.4.1	Ritasya gopau	7	Arcanânâ Âtreyaḥ.	The same.	Jagatî.	500
64 (418)	5.5.8	4.4.2	Varuṇam vaḥ	7	The same.	.....	Anushṭup, 7 Pan- ktiḥ.	503
65 (419)	5.5.9	4.4.3	Yas ciketa	6	Râtaḥavya Âtreyaḥ.	.....	Anushṭup, 6 Pan- ktiḥ.	506
66 (420)	5.5.10	4.4.4	Â cikitâna	6	The same.	.....	Anushṭup.	509
67 (421)	5.5.11	4.4.5	Baḥ itthâ	5	Yajata Âtreyaḥ.	.....	The same.	511
68 (422)	5.5.12	4.4.6	Pra vo mitrâya	5	The same.	.....	Gâyatrî.	513
69 (423)	5.5.13	4.4.7	Trî rocanâ	4	Urucakrir Âtreyaḥ.	.....	Trishṭup.	515
70 (424)	5.5.14	4.4.8	Purûrupâ	4	The same.	.....	Gâyatrî.	516
71 (425)	5.5.15	4.4.9	Â no gantam	3	Bâhuvṛikta Âtre- yaḥ.	.....	The same.	518
72 (426)	5.5.16	4.4.10	Â mitre	3	The same.	.....	Ushnik.	519
73 (427)	5.6.1	4.4.11	Yad adya	10	Paura Âtreyaḥ.	Asvinau.	Anushṭup.	520
74 (428)	5.6.2	4.4.13	Kûshtho devau	10	The same.	The same.	The same.	524
75 (429)	5.6.3	4.4.15	Prati priyatam.	9	Avasyur Âtreyaḥ.	.....	Panktiḥ.	528
76 (430)	5.6.4	4.4.17	Â bhâti	5	Atriḥ.	.....	Trishṭup.	532
77 (431)	5.6.5	4.4.18	Prâtaryâvânâ	5	The same.	.....	The same.	534
78 (432)	5.6.6	4.4.19	Asvinau	9	Saptavadhîr Âtre- yaḥ.	.....	1-3 Ushnik, 4 Trishṭup, 5-9 Anushṭup.	537
79 (433)	5.6.7	4.4.21	Mahe naḥ	10	Satyaśravâ Âtreyaḥ.	Ushâḥ.	Panktiḥ.	540
80 (434)	5.6.8	4.4.23	Dyudadyâmâ- nam	6	The same.	The same.	Trishṭup.	544
81 (435)	5.6.9	4.4.24	Yunjate	5	Syâvâśva Âtreyaḥ.	Savitâ.	Jagatî.	547
82 (436)	5.6.10	4.4.25	Tat savituh	9	The same.	The same.	1 Anushṭup, 2-9 Gâyatrî.	549
83 (437)	5.6.11	4.4.27	Acchâ vada	10	Atriḥ.	Parjanyaḥ.	Trishṭup, 2-4 Ja- gatî, 9 Anushṭ.	552
84 (438)	5.6.12	4.4.29	Baḥ itthâ	3	The same.	Prithivî.	Anushṭup.	556
85 (439)	5.6.13	4.4.30	Pra samrâje	8	.....	Varuṇah.	Trishṭup.	558
86 (440)	5.6.14	4.4.32	Indrâgnî	6	.....	Indra-Agnî.	Anushṭup, 6 Vi- rât-pûrvâ.	562

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. III. Pag.
87 (441)	5.6.15	4.4.33	Pra vo mahe	9	Evayāmarud Â-treyaḥ.	Marutaḥ.	Atijagatî.	564
1 (442)	6.1.1	4.4.35	Tvam hy agne	13	Bharadvāja Bārhaspatyaḥ.	Agniḥ.	Trisṭup.	571
2 (443)	6.1.2	4.5.1	Tvam hi kshai-tavat	11	The same.	The same.	Anuṣṭup, 11 Sak-vari.	576
3 (444)	6.1.3	4.5.3	Agne saḥ	8	.....	.....*	Trisṭup.	581
4 (445)	6.1.4	4.5.5	Yathâ hotaḥ	8	.....	.....	The same.	585
5 (446)	6.1.5	4.5.7	Huve vaḥ	7	.....	.....	.....	589
6 (447)	6.1.6	4.5.8	Pra navyasâ	7	.....	.....	.....	592
7 (448)	6.1.7	4.5.9	Mûrddhânam	7	.....	Vaiśvânarâgniḥ.	Trisṭ., 6 & 7 Jagatî.	595
8 (449)	6.1.8	4.5.10	Príkshasya	7	.....	The same.	Jagatî, 7 Trisṭup.	599
9 (450)	6.1.9	4.5.11	Ahaś ca	7	.....	.....	Trisṭup.	602
10 (451)	6.1.10	4.5.12	Puro vaḥ	7	.....	Agniḥ.	Trisṭ., 7 Dvipadâ.	607
11 (452)	6.1.11	4.5.13	Yajasva	6	.....	The same.	Trisṭup.	610
12 (453)	6.1.12	4.5.14	Madhye hotâ	6	.....	.....	The same.	612
13 (454)	6.1.13	4.5.15	Tvad viśvâ	6	.....	.....	.....	615
14 (455)	6.1.14	4.5.16	Agnâ yaḥ	6	.....	.....	Anuṣṭ., 6 Sakvari.	618
15 (456)	6.1.15	4.5.17	Imam û shu	19	Bharadvājaḥ or Vîtahavya Ângirasah.	.....	Jagatî, 3 and 15 Sak-vari, 6 Atiśakvari, 10-14, 16 and 19 Trisṭup, 17 Anu-ṣṭup, 18 Brihatî.	620
16 (457)	6.2.1	4.5.21-30	Tvam agne	48	Bharadvājaḥ.	.....	Gâyatrî, 1 and 6 Vardhamânâ, 27, 47 and 48 Anu-ṣṭup, 46 Trisṭup.	630
17 (458)	6.2.2	4.6.1	Pibâ somam	15	The same.	Indraḥ.	Trisṭup, 15 Dvipadâ.	645
18 (459)	6.2.3	4.6.4	Tamu ṣṭuhi	15	.....	The same.	Trisṭup.	652
19 (460)	6.2.4	4.6.7	Mahân indraḥ	13	.....	.....	The same.	659
20 (461)	6.2.5	4.6.9	Dyaur na	13	.....	.....	Trisṭup, 7 Virât.	664
21 (462)	6.2.6	4.6.11	Imâ u	12	.....	Indraḥ, 9 and 11 Viśve Devâḥ.	Trisṭup.	670
22 (463)	6.2.7	4.6.13	Ya eka it	11	.....	Indraḥ.	The same.	675
23 (464)	6.2.8	4.6.15	Suta it	10	.....	The same.	.....	680
24 (465)	6.3.1	4.6.17	Vṛishâ madaḥ	10	.....	.....	.....	684
25 (466)	6.3.2	4.6.19	Yâ ta ūtiḥ	9	.....	.....	.....	689
26 (467)	6.3.3	4.6.21	Śrudhî naḥ	8	.....	.....	.....	693
27 (468)	6.3.4	4.6.23	Kim asya	8	.....	Indraḥ, 8 Abhyâ-vartinaś Cāya-mānasya dāna-stutiḥ.	.....	696
28 (469)	6.3.5	4.6.25	Â gāvaḥ	8	.....	Gāvaḥ, 2 and 8 d1, 5-7 Trisṭup, Gāvaḥ or In-draḥ.	2-4 Jagatî, 8 Anu-ṣṭup.	700

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. III. Pag.
29 (470)	6.3.6	4.7.1	Indram vaḥ.	6	Bharadvājaḥ.	Indraḥ.	Trisṭup.	704
30 (471)	6.3.7	4.7.2	Bhūya it	5	The same.	The same.	The same.	707
31 (472)	6.3.8	4.7.3	Abhūr ekaḥ	5	Suhotro Bhā- radvājaḥ.	.....	Trisṭup, 4 Sak- varī.	709
32 (473)	6.3.9	4.7.4	Apūrvyā	5	The same.	.....	Trisṭup.	712
33 (474)	6.3.10	4.7.5	Ya oṣishṭhaḥ	5	S'unahotro Bhāradvājaḥ.	.....	The same.	714
34 (475)	6.3.11	4.7.6	Sam ca tve	5	The same.	.....	.....	717
35 (476)	6.3.12	4.7.7	Kadā bhuvan	5	Naro Bhāra- dvājaḥ.	.....	.....	719
36 (477)	6.3.13	4.7.8	Satrā madāsaḥ	5	The same.	.....	.....	721
37 (478)	6.3.14	4.7.9	Arvāg ratham	5	Bharadvājaḥ.	.....	.....	724
38 (479)	6.3.15	4.7.10	Apād itaḥ	5	The same.	.....	.....	726
39 (480)	6.3.16	4.7.11	Mandrasya	5	.....	.....	.....	728
40 (481)	6.3.17	4.7.12	Indra piba	5	.....	.....	.....	730
41 (482)	6.3.18	4.7.13	Aheḷamānaḥ	5	.....	.....	.....	733
42 (483)	6.3.19	4.7.14	Praty asmai	4	.....	.....	Anush., 4 Bṛihatī.	735
43 (484)	6.3.20	4.7.15	Yasya tyat	4	.....	.....	Ushṇik.	737
44 (485)	6.4.1	4.7.16	Yo rayivaḥ	24	Sāmyur Bār- haspatyaḥ.	.....	1-6 Anusṭup, 7 & 9 Virāt, 8 Virāt or Trisṭup.	738
45 (486)	6.4.2	4.7.21	Ya ānayat	33	The same.	Indraḥ, 31-33 Bṛibus takshā.	Gāyatrī, 29 Atini- cṛit, 33 Anusṭ.	749
46 (487)	6.4.3	4.7.27	Tvām id dhi	14	.....	Indraḥ.	Prāgātham.	759
47 (488)	6.4.4	4.7.30	Svāduḥ	31	Gargo Bhāra- dvājaḥ.	Indraḥ, 1-5 Somah, 20a Devāḥ, 20b Bhū- miḥ, 20c Bṛihaspatiḥ, 20d Indraḥ, 22-25 Prāstokasya Sārjja- yasya dānastutiḥ, 26- 28 Rathah, 29-31 a. b Dundubhiḥ, 31 c. d Indraḥ.	Trisṭup, 19 Bṛi- hatī, 23 Anu- sṭup, 24 Gāya- trī, 25 Dvipadā, 27 Jagatī.	765
48 (489)	6.4.5	4.8.1	Yajnâyajna	22	Sāmyur Bār- haspatyaḥ.	Trīṇapāṇikam Pṛisni- sūktam. 1-10 Agniḥ, 11 and 12 Marutaḥ, 13-15 Marutaḥ or Lingoktadevatāḥ, 16- 19 Pūshā, 20 and 21 Marutaḥ, 22 Marutaḥ or Pṛisniḥ or Dyāvā- bhūmī. (Or, 20 and 21 Marutaḥ, 22 Ma- rutaḥ or Dyāvābhūmī or Pṛisniḥ.)	1, 3, 5, 9, 14, 19 & 20 Bṛihatī, 2, 4, 10, 12 and 17 Sa- tobṛihatī, 6 and 8 Mahāsatabṛiha- tī, 7 Mahābṛi- hatī, 11 and 16 Kakup, 13 and 18 Pura-ush- nik, 15 Atijagatī, 21 Yavamadhyā Mahābṛihatī, 22 Anusṭup.	780

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Ādhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. III. Pag.
49 (490)	6.4.6	4.8.5	Stushe janam	15	Rijīśvā Bhāra- dvājāḥ.	Viśve Devāḥ.	Trishtub, 15 Sak- varī.	791
50 (491)	6.5.1	4.8.8	Huve vaḥ	15	The same.	The same.	Trishtub.	799
51 (492)	6.5.2	4.8.11	Udu tyat	16	.....	.....	Trishtub, 13-15 Ushnik, 16 Anu- shṭup.	805
52 (493)	6.5.3	4.8.14	Na tad divā	17	.....	.....	1-6, 13 and 15- 17 Trishtub, 7- 12 Gāyatrī, 14 Jagatī.	812
53 (494)	6.5.4	4.8.17	Vayam u tvā	10	Bharadvājāḥ.	Pūshā.	Gāyatrī, 8 Anu- shṭup.	819
54 (495)	6.5.5	4.8.19	Sam pūshan	10	The same.	The same.	Gāyatrī.	821
55 (496)	6.5.6	4.8.21	Ehi vām	6	.....	.....	The same.	824
56 (497)	6.5.7	4.8.22	Ya enam	6	.....	.....	1-5 Gāyatrī, 6 Anushṭup.	826
57 (498)	6.5.8	4.8.23	Indrā nu	6	.....	Indrā-Pūshanau.	Gāyatrī.	828
58 (499)	6.5.9	4.8.24	Sukram te	4	.....	Pūshā.	Trishtub, 2 Ja- gatī.	829
59 (500)	6.5.10	4.8.25	Pra nu vocā	10	.....	Indra-Agnī.	1-6 Brihatī, 7-10 Anushṭup.	832
60 (501)	6.5.11	4.8.27	S'nathad vṛitram	15	.....	The same.	1-3 and 13 Tri- shṭup, 4-12 Gā- yatrī, 14 Bri- hatī, 15 Anu- shṭup.	836
61 (502)	6.5.12	4.8.30- 32	Iyam adadāt	14	.....	Sarasvatī.	1-3 and 13 Ja- gatī, 4-12 Gā- yatrī, 14 Tri- shṭup.	841
62 (503)	6.6.1	5.1.1	Stushe narā	11	.....	Aśvinau.	Trishtub.	847
63 (504)	6.6.2	5.1.3	Kva tyā	11	.....	The same.	Trishtub, 11 Eka- padā.	852
64 (505)	6.6.3	5.1.5	Udu śriye	6	.....	Ushāḥ.	Trishtub.	856
65 (506)	6.6.4	5.1.6	Eshā syā	6	.....	The same.	The same.	859
66 (507)	6.6.5	5.1.7	Vapur nu tat	11	.....	Marutaḥ.	.....	861
67 (508)	6.6.6	5.1.9	Viśveshām	11	.....	Mitrāvaruṇau.	.....	866
68 (509)	6.6.7	5.1.11	Śrushtī vām	11	.....	Indrā-Varuṇau.	Trishtub, 9 and 10 Jagatī.	871
69 (510)	6.6.8	5.1.13	Sam vām	8	.....	Indrā-Vishṇū.	Trishtub.	876
70 (511)	6.6.9	5.1.14	Ghṛitavatī	6	.....	Dyāvā-Prithivyaṇ.	Jagatī.	880
71 (512)	6.6.10	5.1.15	Udu shyah	6	.....	Savitā.	1-3 Jagatī, 4-6 Trishtub.	883
72 (513)	6.6.11	5.1.16	Indrāsomā	5	.....	Indrā-Somau.	Trishtub.	886
73 (514)	6.6.12	5.1.17	Yo adribhit	3	.....	Bṛhaspatīḥ.	The same.	888
74 (515)	6.6.13	5.1.18	Somārudrā	4	.....	Somā-Rudrau.	.....	890

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. III. Pag.
75 (516)	6.6.14	5.1.19	Jîmûtasya	19	Pâyur Bhâra- dvâjah.	1 Varma, 2 Dhanuḥ, 3 Jyâ, 4 Ârtî, 5 Ishu- dhiḥ, 6a Sârathiḥ, 6b Raśmayah, 7 Aśvâh, 8 Rathah, 9 Rathago- pâh, 10 Lingoktadeva- tâh, 11 and 12 Ishavah, 13 Pratodah, 14 Ha- stagnah, 15 and 16 Ishavah, 17-19 Lin- goktadevatâh, (17 yuddhabhûmi-brah- maṇaspaty-aditayah, 18 Kavaca-Soma- Varuṇâh, 19 Devâh and Brahma.)	Trishṭup, 6 and 10 Jagatî, 12, 13, 15, 16 and 19 Anushṭup, 17 Panktiḥ.	891
1 (517)	7.1.1	5.1.23- 27	Agnim narah	25	Vasishṭhah.	Agniḥ.	1-18 Virât, 19- 25 Trishṭup.	901
2 (518)	7.1.2	5.2.1	Jushasva	11	The same.	Âpram.	Trishṭup.	911
3 (519)	7.1.3	5.2.3	Agnim vah	10	.....	Agniḥ.	The same.	916
4 (520)	7.1.4	5.2.5	Pra vah sûkrâya	10	.....	The same.	.....	920
5 (521)	7.1.5	5.2.7	Prâgnaye	9	.....	Vaiśvânarâgniḥ.	.....	924
6 (522)	7.1.6	5.2.9	Pra samrâjah	7	.....	The same.	.....	928
7 (523)	7.1.7	5.2.10	Pra vo devam	7	.....	Agniḥ.	.....	931
8 (524)	7.1.8	5.2.11	Indhe râjâ	7	.....	The same.	.....	933
9 (525)	7.1.9	5.2.12	Abodhi jârah	6	.....	.....	.....	936
10 (526)	7.1.10	5.2.13	Usho na	5	.....	.....	.....	939
11 (527)	7.1.11	5.2.14	Mahâm asi	5	.....	.....	.....	941
12 (528)	7.1.12	5.2.15	Aganma	3	.....	.....	.....	943
13 (529)	7.1.13	5.2.16	Prâgnaye	3	.....	Vaiśvânarâgniḥ.	.....	944
14 (530)	7.1.14	5.2.17	Samidhâ	3	.....	Agniḥ.	1 Brihatî, 2 and 3 Trishṭup.	945
15 (531)	7.1.15	5.2.18	Upasadyâya	15	.....	The same.	Gâyatrî.	946
16 (532)	7.1.16	5.2.21	Enâ vah	12	.....	.....	Prâgâtham.	951
17 (533)	7.1.17	5.2.23	Agne bhava	7	.....	.....	Trishṭup (dvi- padâ).	956
18 (534)	7.2.1	5.2.24	Tve ha yat	25	.....	Indrah, 22-25 Sudâ- sah Pajavanasya dâ- nastutiḥ.	Trishṭup.	957
19 (535)	7.2.2	5.2.29	Yas tigmaśringo	11	.....	Indrah.	The same.	968
20 (536)	7.2.3	5.3.1	Ugro jajne	10	.....	The same.	.....	Vol. IV. 1
21 (537)	7.2.4	5.3.3	Asâvi devam	10	.....	.....	.....	5
22 (538)	7.2.5	5.3.5	Pibâ somam	9	.....	.....	1-8 Virât, 9 Tri- shṭup.	10

Hymn.	Mandala Anuvāka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. IV. Pag.
23 (539)	7.2.6	5.3.7	Ud u brahmāṇi	6	Vasishṭhaḥ.	Indraḥ.	Trisṭup.	13
24 (540)	7.2.7	5.3.8	Yonish ṭe	6	The same.	The same.	The same.	15
25 (541)	7.2.8	5.3.9	Â te mahaḥ	6	.....	.....	.....	18
26 (542)	7.2.9	5.3.10	Na somaḥ	5	.....	.....	.....	20
27 (543)	7.2.10	5.3.11	Indram naraḥ	5	.....	.....	.....	22
28 (544)	7.2.11	5.3.12	Brahmā ṇaḥ	5	.....	.....	.....	24
29 (545)	7.2.12	5.3.13	Ayam somaḥ	5	.....	.....	.....	26
30 (546)	7.2.13	5.3.14	Â no deva	5	.....	.....	.....	28
31 (547)	7.2.14	5.3.15	Pra va indrāya	12	.....	.....	1-9 Gâyatrî, 10-12 Virât.	30
32 (548)	7.2.15	5.3.17	Mo shu tvâ	27	Vasishṭhaḥ, 26a Saktir Vāsish- ṭho vâ.	.....	Prâgâtham, 3 Dvipadâ Virât.	34
33 (549)	7.2.16	5.3.22	Svityancaḥ	14	1-9 Vasishṭhaḥ, 10-14 Vasish- ṭhaputrâḥ, Va- sishṭhasya sa- putrasya Indre- ṇa vâ samvâdaḥ.	1-9 Vasishṭhapu- trâḥ, 10-14 Va- sishṭhaḥ.	Trisṭup.	45
34 (550)	7.3.1	5.3.25	Pra śukrâ	25	Vasishṭhaḥ.	Viśve Devâḥ, 16 (Abjâ) Ahiḥ, 17 Ahir budhnyah.	1-21 Dvipadâ Virât, 22-25 Trisṭup.	52
35 (551)	7.3.2	5.3.28-30	Sam naḥ	15	The same.	Viśve Devâḥ (Sân- tiḥ).	Trisṭup.	59
36 (552)	7.3.3	5.4.1	Pra brahmâ	9	.....	Viśve Devâḥ.	The same.	65
37 (553)	7.3.4	5.4.3	Â vo vâhishṭhaḥ	8	.....	The same.	.....	69
38 (554)	7.3.5	5.4.5	Ud u shyah	8	.....	Savitâ, 7 and 8 Vâ- jinaḥ, 6b Savitâ Bhago vâ.	.....	73
39 (555)	7.3.6	5.4.6	Ūrddhvo agniḥ	7	.....	Viśve Devâḥ.	.....	76
40 (556)	7.3.7	5.4.7	O śrusṭiḥ	7	.....	The same.	.....	80
41 (557)	7.3.8	5.4.8	Prâtar agnim	7	.....	Bhagaḥ, 1 Lingo- ktadevatâḥ, 7 U- shâḥ.	1 Jagatî, 2-7 Tri- shṭup.	82
42 (558)	7.3.9	5.4.9	Pra brahmâṇaḥ	6	.....	Viśve Devâḥ.	Trisṭup.	85
43 (559)	7.3.10	5.4.10	Pra vo yajneshu	5	.....	The same.	The same.	88
44 (560)	7.3.11	5.4.11	Dadhikrâm	5	.....	Dadhikrâḥ, 1 Lin- goktadevatâḥ.	1 Jagatî, 2-5 Tri- shṭup.	90
45 (561)	7.3.12	5.4.12	Â devo yâtu	4	.....	Savitâ.	Trisṭup.	92
46 (562)	7.3.13	5.4.13	Imâ rudrâya	4	.....	Rudraḥ.	1-3 Jagatî, 4 Trisṭup.	94
47 (563)	7.3.14	5.4.14	Âpo yam	4	.....	Âpaḥ.	Trisṭup.	96
48 (564)	7.3.15	5.4.15	Ribhukshaṇaḥ	4	.....	Ribhavaḥ, 4 Viśve Devâ vâ.	The same.	98
49 (565)	7.3.16	5.4.16	Samudrajiyesh- ṭhâḥ	4	.....	Âpaḥ.	.....	100

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. IV. Pag.
50 (566)	7.3.17	5.4.17	Â mām mitrāva- ruṇā	4	Vasishṭhaḥ.	1 Mitrāvaruṇau, 2 Agniḥ, 3 Viśve Devāḥ, 4 Gangā- dinadyaḥ.	1-3 Jagatī, 4 Atija- gatī Sakvarī vā.	101
51 (567)	7.3.18	5.4.18	Âdityānām	3	The same.	Âdityāḥ.	Trisṭup.	103
52 (568)	7.3.19	5.4.19	Âdityāsaḥ	3	.....	The same.	The same.	105
53 (569)	7.3.20	5.4.20	Pra dyāvā	3	.....	Dyāvāprithivyau.	.....	106
54 (570)	7.3.21	5.4.21	Vāstoshpate	3	.....	Vāstoshpatīḥ.	.....	108
55 (571)	7.3.22	5.4.22	Amīvahā	8	.....	1 Vāstoshpatīḥ, 2-8 Indraḥ.	1 Gâyatrī, 2-4 Upa- risṭādbṛihatī, 5-8 Anusṭup. (Upa- nishat.)	109
56 (572)	7.4.1	5.4.23	Ka im vyaktāḥ	25	.....	Marutaḥ.	1-11 Dvipadā Virāt, 12-25 Trisṭup.	112
57 (573)	7.4.2	5.4.27	Madhvo vaḥ	7	.....	The same.	Trisṭup.	121
58 (574)	7.4.3	5.4.28	Pra sākamukshe	6	.....	.....	The same.	124
59 (575)	7.4.4	5.4.29- 30	Yam trāyadhve	12	.....	1-11 Marutaḥ, 12 Rudraḥ (Mṛityuvi- mocinī).	1, 3 and 5 Bṛihatī, 2, 4 and 6 Satobṛihatī, 7 and 8 Trisṭup, 9, 10 and 11 Gâya- trī, 12 Anusṭup.	127
60 (576)	7.4.5	5.5.1	Yad adya sūrya	12	.....	Mitrāvaruṇau, 1 Sūryaḥ.	Trisṭup.	132
61 (577)	7.4.6	5.5.3	Ud vām cakshuḥ	7	.....	Mitrāvaruṇau.	The same.	137
62 (578)	7.4.7	5.5.4	Ut sūryaḥ	6	.....	1-3 Sūryaḥ, 4-6 Mitrāvaruṇau.	.....	140
63 (579)	7.4.8	5.5.5	Ud v eti	6	.....	1-5a Sūryaḥ, 5b-6 Mitrāvaruṇau.	.....	143
64 (580)	7.4.9	5.5.6	Divi kshayantā	5	.....	Mitrāvaruṇau.	.....	145
65 (581)	7.4.10	5.5.7	Prati vām	5	.....	The same.	.....	147
66 (582)	7.4.11	5.5.8	Pra mitrayoḥ	19	.....	1-3 Mitrāvaruṇau, 4-13 Âdityāḥ, 14 -16 Sūryaḥ, 17-19 Mitrāvaruṇau.	1-9 Gâyatrī, 10, 12 and 14 Bṛihatī, 11, 13 and 15 Satobṛi- hatī, 16 Pura-ush- nik, 17-19 Gâyatrī.	149
67 (583)	7.4.12	5.5.12	Prativām ratham	10	.....	Aśvinau.	Trisṭup.	156
68 (584)	7.4.13	5.5.14	Â śubhrā	9	.....	The same.	1-7 Virāt, 8 and 9 Trisṭup.	161
69 (585)	7.4.14	5.5.16	Â vām rathaḥ	8	.....	.....	Trisṭup.	165
70 (586)	7.4.15	5.5.17	Â viśvavârâ	7	.....	.....	The same.	168
71 (587)	7.5.1	5.5.18	Apa svasuḥ	6	.....	.....	.....	171
72 (588)	7.5.2	5.5.19	Â gomatâ	5	.....	.....	.....	173
73 (589)	7.5.3	5.5.20	Atârishma	5	.....	.....	.....	176
74 (590)	7.5.4	5.5.21	Imâ u vām	6	.....	.....	Prâgâtham.	178
75 (591)	7.5.5	5.5.22	Vy ushâḥ	8	.....	Ushâḥ.	Trisṭup.	180
76 (592)	7.5.6	5.5.23	Ud u jyotiḥ	7	.....	The same.	The same.	184

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. IV. Pag.
77 (593)	7.5.7	5.5.24	Upo ruruce	6	Vasishṭhaḥ.	Ushâḥ.	Trishṭup.	187
78 (594)	7.5.8	5.5.25	Prati ketavaḥ	5	The same.	The same.	The same.	190
79 (595)	7.5.9	5.5.26	Vy ushâ âvaḥ	5	.....	.....	.....	193
80 (596)	7.5.10	5.5.27	Prati stomebhiḥ	3	.....	.....	.....	194
81 (597)	7.5.11	5.6.1	Praty v adarśi	6	.....	.....	Prâgâtham.	195
82 (598)	7.5.12	5.6.2	Indrâvaruṇâ	10	.....	Indrâvaruṇau.	Jagatî.	198
83 (599)	7.5.13	5.6.4	Yuvâm narâ	16	.....	The same.	The same.	203
84 (600)	7.5.14	5.6.6	Â vâm râjânau	5	.....	.....	Trishṭup.	207
85 (601)	7.5.15	5.6.7	Punîshe vâm	5	.....	.....	The same.	209
86 (602)	7.5.16	5.6.8	Dhîrâ tu asya	8	.....	Varuṇaḥ.	.....	212
87 (603)	7.5.17	5.6.9	Radat pathaḥ	7	.....	The same.	.....	215
88 (604)	7.5.18	5.6.10	Pra sūndhyuvam	7	.....	.....	.....	219
89 (605)	7.5.19	5.6.11	Mo shu varuṇa	5	.....	.....	1-4 Gâyatrî, 5 Ja- gatî.	222
90 (606)	7.6.1	5.6.12	Pra vîrayâ	7	.....	Vâyuh, 5-7 Indra- vâyû.	Trishṭup.	224
91 (607)	7.6.2	5.6.13	Kuvid anga	7	.....	1, 3 Vâyuh, 2, 4-7 Indra-vâyû.	The same.	227
92 (608)	7.6.3	5.6.14	Â vâyo bhûsha	5	.....	Vâyuh, 2 Indra- vâyû.	.....	231
93 (609)	7.6.4	5.6.15	Sucim nu sto- mam	8	.....	Indrâgni.	.....	234
94 (610)	7.6.5	5.6.17	Iyam vâm	12	.....	The same.	1-11 Gâyatrî, 12 Anusṭup.	237
95 (611)	7.6.6	5.6.19	Pra kshodasâ	6	.....	Sarasvatî, 3 Sara- svân.	Trishṭup.	241
96 (612)	7.6.7	5.6.20	Bṛihad u	6	.....	1-3 Sarasvatî, 4-6 Sarasvân.	1 Bṛihatî, 2 Sato- bṛihatî, 3 Prastâ- rapankti, 4-6 Gâ- yatrî.	244
97 (613)	7.6.8	5.6.21	Yajne divaḥ	10	.....	Bṛhaspatiḥ, 1 In- draḥ, 3 and 9 In- drâbrâhmaṇaspatî, 10 Indrâbṛhaspatî.	Trishṭup.	246
98 (614)	7.6.9	5.6.23	Adhvaryavaḥ	7	.....	Indraḥ, 7 Indrâbṛ- haspatî.	The same.	251
99 (615)	7.6.10	5.6.24	Paro mâtayâ	7	.....	Vishṇuḥ, 4-6 In- drâvishṇû.	.....	253
100 (616)	7.6.11	5.6.25	Nû marto	7	.....	Vishṇuḥ.	.....	257
101 (617)	7.6.12	5.7.1	Tisro vâcaḥ	6	Vasishṭhaḥ or Kumâra Âg- neyaḥ.	Parjanyaḥ.	.....	261
102 (618)	7.6.13	5.7.2	Parjanyâya	3	The same.	The same.	Gâyatrî, 2 Pâda- nicrit (?).	264
103 (619)	7.6.14	5.7.3	Samvatsaram	10	Vasishṭhaḥ.	Maṇḍûkâḥ.	1 Anusṭup, 2-10 Trishṭup.	265

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. IV. Pag.
104 (620)	7.6.16	5.7.5-9	Indrâsomâ	25	Vasishṭhaḥ.	Râkshoghnam. In- drâsomau, 8 and 16 Indraḥ, 9, 12 and 13 Somah, 10 and 14 Agniḥ, 11 De- vâḥ, 17 Grâvâṇaḥ, 18 Marutaḥ, 19-22 Indraḥ, 23a Âśiḥ, 23b Prithivyanta- rikshe, 24 Indraḥ.	1-6 Jagatî, 7 Ja- gatî or Trishṭup, 18, 21 and 23 Ja- gatî, 25 Anush- ṭup, 8-17, 19, 20, 22 and 24 Trishṭup.	270
1 (621)	8.1.1	5.7.10	Mâ cid	34	Medhâtithiḥ and Medhyâtithiḥ, Kâṇvâḥ. 1 & 2 Pragâtho Ghau- raḥ san bhrâtuḥ Kâṇvasya pu- tratâm gataḥ. 30-33 Âsangaḥ Plâyogih, 34 Sa- śvaty Ângirâsî, the wife of Â- sangaḥ.	Indraḥ, 30-33 Dâ- nastutiḥ (Âsan- gaḥ), 34 king Âsangaḥ.	1, 3, 5-32 Bri- hatî, 2 and 4 Satobrihatî, 33 and 34 Trish- ṭup.	282
2 (622)	8.1.2	5.7.17	Idam vaso	42	Medhâtithiḥ Kâṇvaḥ and Pri- yamedha Ângi- rasaḥ. 41 and 42 Medhâtithiḥ only.	Indraḥ, 41 and 42 Dânastutiḥ (Vi- bhindhuh).	1-27, 29-42 Gâ- yatrî, 28 Anush- ṭup.	298
3 (623)	8.1.3	5.7.25	Pibâ sutasya	24	Medhyâtithiḥ Kâṇvaḥ.	Indraḥ, 21-24 Dâ- nastutiḥ (king Pâ- kasthâmâ Kaura- yâṇaḥ).	1-20 Prâgâtham, 312 21 Anushṭup, 22 and 23 Gâyatrî, 24 Brihatî.	312
4 (624)	8.1.4	5.7.30- 33	Yad indra	21	Devâtithiḥ Kâṇ- vaḥ.	1-14 Indraḥ, 15-18 Indraḥ or Pûshâ, 19-21 Dânastutiḥ (Kurungaḥ).	1-20 Prâgâtham, 324 21 Pura-ushnik.	324
5 (625)	8.1.5	5.8.1	Dûrâd iheva	39	Brahmâtithiḥ Kâṇvaḥ.	1-37a Âśvinau, 37b -39 Dânastutiḥ (king Kaśuḥ Cai- dyah).	1-36 Gâyatrî, 37 and 38 Brihatî, 39 Anushṭup.	335
6 (626)	8.2.1	5.8.9	Mahân indra	48	Vatsaḥ Kâṇvaḥ.	1-45 Indraḥ, 46- 48 Dânastutiḥ (Ti- rindiraḥ Pârśa- vyah).	Gâyatrî.	349
7 (627)	8.2.2	5.8.18	Pra yad vaḥ	36	Punarvatsaḥ Kâṇvaḥ.	Marutaḥ.	The same.	364

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. IV. Pag.
8 (628)	8.2.3	5.8.25	Â no viśvābhiḥ	23	Sadhvamsaḥ Kāṇvaḥ.	Āśvinau.	Anuṣṭup.	376
9 (629)	8.2.4	5.8.30	Â nūnam	21	Śaśakarnaḥ Kāṇ- vaḥ.	The same.	1, 4, 6, 14 and 15 Bṛihatī, 2, 3, 20 and 21 Gâyatrī, 5 Kakup, 7-9, 13, 16-19 Anuṣṭup, 10 Trisṭup, 11 Vi- rât, 12 Jagatī.	385
10 (630)	8.2.5	5.8.34	Yat sthaḥ	6	Pragâthaḥ Kāṇ- vaḥ.	.....	1 Bṛihatī, 2 Tri- shṭup (madhyejoy- tiḥ), 3 Anuṣṭup, 4 Āstârapanktiḥ, 5 Bṛihatī, 6 Satobṛi- hatī.	394
11 (631)	8.2.6	5.8.35	Tvam agne	10	Vatsaḥ Kāṇvaḥ.	Agniḥ.	1 Pratishthâ Gâya- trī, 2 Vardhamânâ, 3-9 Gâyatrī, 10 Trisṭup.	396
12 (632)	8.2.7	6.1.1	Ya indra	33	Parvataḥ Kāṇ- vaḥ.	Indraḥ.	Uṣṇik.	401
13 (633)	8.3.1	6.1.7	Indraḥ suteshu	33	Nâradaḥ Kāṇ- vaḥ.	The same.	The same.	415
14 (634)	8.3.2	6.1.14	Yad indra	15	Goshûktî and A- śvasûktî Kāṇ- vâyanau.	.....	Gâyatrī.	427
15 (635)	8.3.3	6.1.17	Tam vabhi	13	The same.	.....	Uṣṇik.	431
16 (636)	8.3.4	6.1.20	Pra samrâjam	12	Irimbiṭhiḥ Kāṇ- vaḥ.	.....	Gâyatrī.	437
17 (637)	8.3.5	6.1.22	Â yâhi	15	The same.	.....	1-13 Gâyatrī, 14 and 15 Prâgâtham.	440
18 (638)	8.3.6	6.1.25	Idam ha	22	.....	1-7, 10-22 Âdi- tyâḥ, 8 Āśvinau, 9 Agni-Sûrya- Anilâḥ.	Uṣṇik.	445
19 (639)	8.3.7	6.1.29	Tam gûrdhaya	37	Sobhariḥ Kāṇ- vaḥ.	1-33 Agniḥ, 34 and 35 Âdityâḥ, 36 and 37 Dâ- nastutiḥ (king Trasadasuyuh).	1-26, 28-33 Prâgâ- tham Kâkubham, 27 Dvipadâ Virât, 34 Uṣṇik, 35 Sa- tobṛihatī, 36 Ka- kup, 37 Panktiḥ. Prâgâtham Kâku- bham.	453
20 (640)	8.3.8	6.1.36- 40	Â gantâ	26	The same.	Marutaḥ.	The same.	467
21 (641)	8.4.1	6.2.1	Vayam u tvâm	18	.....	Indraḥ, 17 and 18 Dânanastutiḥ (Citrah).	The same.	478

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. IV. Pag.
22 (642)	8.4.2	6.2.5	O tyam	18	Sobhariḥ Kāṇ- vaḥ.	Asvinau.	1-6 Prâgâtham, 7 Bṛihatî, 8 Anush- ṭup, 9 and 10 Prâgâtham Kâku- bham, 11 Kakup, 12 Madhyejyotiḥ, 13-18 Prâgâtham Kâkubham.	486
23 (643)	8.4.3	6.2.9	Îlishva	30	Viśvamanâ Vai- yaśvaḥ.	Agniḥ.	Ushnik.	494
24 (644)	8.4.4	6.2.15	Sakhâyaḥ	30	The same.	Indraḥ, 28-30 Dâ- nastutiḥ (Varuḥ Saushâmanah).	Ushnik, 30 Anush- ṭup.	505
25 (645)	8.4.5	6.2.21	Tâ vâm	24	.....	Mitrâvaruṇau, 10-12 Viśve De- vâḥ.	Ushnik, 23 Ushni- garbhâ.	518
26 (646)	8.4.6	6.2.26	Yuvor u	25	Viśvamanâḥ or Vyaśva Ângira- saḥ.	Asvinau, 20-25 Vâyuh.	1-15, 22-24 Ush- nik, 16-19, 21 and 25 Gâyatrî, 20 Anushṭup.	528
27 (647)	8.4.7	6.2.31	Agnir ukthe	22	Manur Vaivasva- taḥ.	Viśve Devâḥ.	Prâgâtham.	538
28 (648)	8.4.8	6.2.35	Ye trimśati	5	The same.	The same.	Gâyatrî, 4 Pura- ushnik.	548
29 (649)	8.4.9	6.2.36	Babhruḥ	10	Manuḥ or Ka- śyapo Mârîcaḥ.	.....	Dvaipadam.	551
30 (650)	8.4.10	6.2.37	Nahi vaḥ	4	Manur Vaivasva- taḥ.	.....	1 Gâyatrî, 2 Pura- ushnik, 3 Bṛihatî, 4 Anushṭup.	554
31 (651)	8.5.1	6.2.38- 40	Yo yajâti	18	The same.	1-4 Îjyâstavaḥ and Yajamâna- praśamsâ, 5-9 Dampatî, 10-18 Dampatyor âśi- shaḥ.	1-8, 11-13 Gâyatrî, 9 and 14 Anushṭup, 15-18 Panktiḥ, 10 Pâdanicit.	556
32 (652)	8.5.2	6.3.1	Pra kṛitâni	30	Medhâtithiḥ Kâṇvaḥ.	Indraḥ.	Gâyatrî.	563
33 (653)	8.5.3	6.3.7	Vayam gha	19	Medhyâtithiḥ Kâṇvaḥ.	The same.	1-15 Bṛihatî, 16-18 Gâyatrî, 19 Anushṭ.	571
34 (654)	8.5.4	6.3.11	Endra yâhi	18	Nîpâtithiḥ Kâṇ- vaḥ 16-18, the 1000 Vasuroci- sha Ângirasaḥ.	.....	1-15 Anushṭup, 16 -18 Gâyatrî.	578
35 (655)	8.5.5	6.3.14	Agninâ	24	Syâvâśva Âtre- yaḥ.	Asvinau.	1-21 Uparishṭâjjo- tiḥ, 22 & 24 Panktiḥ, 23 Mahâbṛihatî.	583

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. IV. Pag.
36 (656)	8.5.6	6.3.18	Avitâsi	7	S'yâvâśva Â-treyah.	Indrah.	1-6 Śakvarî, 7 Mahâ-panktiḥ.	591
37 (657)	8.5.7	6.3.19	Predam	7	The same.	The same.	1 Atijagatî, 2-7 Mahâpanktiḥ.	594
38 (658)	8.5.8	6.3.20	Yajnasya	10	.....	Indrâgnî.	Gâyatrî.	596
39 (659)	8.5.9	6.3.22	Agnim	10	Nâbhâkaḥ Kâṇvaḥ.	Agniḥ.	Mahâpanktiḥ.	598
40 (660)	8.5.10	6.3.24	Indrâgnî	12	The same.	Indrâgnî.	1, 3-11 Mahâpanktiḥ, 2 Śakvarî, 12 Trishṭup.	602
41 (661)	8.5.11	6.3.26	Asmâ û	10	.....	Varuṇah.	Mahâpanktiḥ.	607
42 (662)	8.5.12	6.3.28	Astabhnât	6	Arcanânâḥ or Nâbhâkaḥ.	1-3 Varuṇah, 4 -6 Âśvinau.	1-3 Trishṭup, 4-6 Anusṭup.	612
43 (663)	8.6.1	6.3.29	Ime viprasya	33	Virûpa Ângirasaḥ.	Agniḥ.	Gâyatrî.	614
44 (664)	8.6.2	6.3.36	Samidhâ	30	The same.	The same.	The same.	623
45 (665)	8.6.3	6.3.42	Â ghâ ye	42	Trisôkaḥ Kâṇvaḥ.	Indrah, 1 Indrah and Agniḥ.	.....	630
46 (666)	8.6.4	6.4.1	Tvâvataḥ	33	Vaśo 'Âśvyah.	1-20, 29, 30, 31 and 33 Indrah, 21-24 Dânostuṭiḥ (Prithuśra-vâḥ Kânîtaḥ), 25-28, 32 Vâ-yuh.	1 Pâdanicrit, 2-4 Gâyatrî, 5 Kakup, 6 Gâyatrî, 7 Bṛihatî, 8 Anusṭup, 9 Satobṛihatî, 10 Gâyatrî, 11 Bṛihatî, 12 Viparîta Satobṛihatî, 13 Dvipadâ, 14 Bṛihatî Pipîlikamadhya, 15 Kakum nyankuśirâ, 16 Virât, 17 Jagatî, 18 Uparisṭâdbṛihatî, 19 Bṛihatî, 20 Vishamapadâ Bṛihatî, 21 and 22 Panktiḥ, 23 Gâyatrî, 24 Panktiḥ, 25 and 27 Bṛihatî, 26 and 28 Satobṛihatî, 29 Gâyatrî, 30 Dvipadâ Virât, 31 Ushnik, 32 Panktiḥ, 33 Gâyatrî.	642
47 (667)	8.6.5	6.4.7	Mahi vah	18	Trita Âptyah.	1-13 Âdityâḥ, 14 -18 Âdityâḥ and Ushâḥ.	Mahâpanktiḥ.	654
48 (668)	8.6.6	6.4.11	Svâdoḥ	15	Pragâthah Kâṇvaḥ.	Somah.	1-4, 6-15 Trishṭup, 5 Jagatî.	662

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. VI. Pag.
184 (1010)		8.8.42	Vishṇur yonim	3	Ṭvashā garbha- kartā or Viśh- ṇuḥ Prajāpat- tāḥ (garbhār- tāḥ).	Liṅgoktadeva-	Anuṣṭup.	606
185 (1011)		8.8.43	Mahī trīṇām	3	Satyadhritir Vā- Aditiḥ (Svastya- yām).	Aditiḥ (Svastya- yām).	Gayatrī.	607
186 (1012)		8.8.44	Vāta ā vātu	3	Ulo Vātāyanah. rūpī.	Vāyuh.	The same.	608
187 (1013)		8.8.45	Prāgnaye	5	Vatsa Agneyah. Agniḥ.	Vāyuh.	.....	609
188 (1014)		8.8.46	Prā nūnam	3	Syena Agneyah. Agnir Jāavedah.	Agnir Jāavedah.	.....	611
189 (1015)		8.8.47	Āyam gauḥ	3	Sarparsni.	Sarparsni or	.....	612
190 (1016)		8.8.48	Ritam ca	3	Aghamarshaṇo Mādhucchan- dasah.	Bhāvavrittam. Sūryah.	Anuṣṭup.	614
191 (1017)		8.8.49	Samsam id	4	Samvananah.	Samjñanam. 1 Agniḥ, 2-4	shup, 3 Trish- tup.	616

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. VI. Pag.
163 (989)			8.8.21	6	Vivrihā Kāśya- pāḥ. Pracetāḥ.	Yakṣmagadhnam.	Anuṣṭup.	566
164 (990)			8.8.22	5		Duḥsvapnagh- nam.	1, 2 and 4 Anu- ṣṭup, 3 Trish- ṭup, 4 Panktiḥ.	569
165 (991)			8.8.23	5	Kapoto Nairi- tāḥ. Rishabho Vairā- jah or Sākhvarāḥ.	Kapoto Nairi- prāyasacittam. Sapatnagghnam.	Trishṭup. Anuṣṭup, 5 Ma- hāpanktiḥ.	571
166 (992)			8.8.24	5				573
167 (993)			8.8.25	4	Viśvāmitra-Ja- madagni.	1, 2 and 4 Indrāḥ, 3 Lingoktade- vātā vā.	Jagati. hāpanktiḥ.	575
168 (994)			8.8.26	4	Anilo Vātāyanāḥ. Sābarah Kakshi- vātāḥ.	Vāyuh. Gāvāḥ.	Trishṭup. The same.	577
169 (995)			8.8.27	4				579
170 (996)			8.8.28	4	Vibhrāt Saur- yāḥ.	Sūryah.	Jagati, 4 Astāra- panktiḥ.	581
171 (997)			8.8.29	4	Ito Bhārgavāḥ. Samvartāḥ. Dhruvāḥ.	Indrāḥ. Uśāḥ. Rājā.	Gāyatri. Dvīpadā. Anuṣṭup.	583
172 (998)			8.8.30	4				584
173 (999)			8.8.31	6				586
174 (1000)			8.8.32	5	Abhivartāḥ. Urdhvasgrāvā- Arbudh.	The same. Grāvāḥ.	The same. Gāyatri.	588
175 (1001)			8.8.33	4				590
176 (1002)			8.8.34	4	Pra sūnava			591
177 (1003)			8.8.35	3	Patangam			594
178 (1004)			8.8.36	4	Tyam ā shu			596
179 (1005)			8.8.37	3	Utishtha			598
180 (1006)			8.8.38	3	Pra sasāhishhe			600
181 (1007)			8.8.39	3	Prathas ca			602
182 (1008)			8.8.40	3	Brīhaspatir			603
183 (1009)			8.8.41	3	Apasyam			604

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashvaka Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. VI. Pag.
144 (970)	10.11.16	8.8.2	Ayam hi	6	Suparṇas Tār- Indrah.	Indrah.	1, 3 and 4 Gā- yatrī, 2 Brihatī, 5 Satobrihatī, 6 Viśvātarapan- kṭh.	522
145 (971)	10.11.17	8.8.3	Imām khaṇāmi	6	Indrāñ.	Sapatmibāddha- nam.	1-5 Anuśtup, 6 Pankṭh.	525
146 (972)	10.11.18	8.8.4	Araṇyāñi	6	Devamunir Ai- Araṇyāñ.		Anuśtup.	528
147 (973)	10.11.19	8.8.5	Srat te	5	Suvedāḥ Sairi- Indrah.		1-4 Jagatī, 5 Tri- śtup.	530
148 (974)	10.11.20	8.8.6	Sushvāṇāsa	5	Priṭhur Vain- The same.		Trishṭup.	533
149 (975)	10.11.21	8.8.7	Savitā	5	Arcan Hairapya- Savitā.		The same.	535
150 (976)	10.11.22	8.8.8	Samiddhas' cit	5	Mrijīko Vāsish- Agniḥ.		1-3 Brihatī, 4 Uparishṭāḥ, 5 Uṭi or Jagatī,	538
151 (977)	10.11.23	8.8.9	Sraddhaya	5	Sraddha Kāmā- Sradddhā.		Anuśtup.	540
152 (978)	10.12.1	8.8.10	Sāsa itthā	5	Sāso Bhāradvā- Indrah.		The same.	542
153 (979)	10.12.2	8.8.11	Īnkhayantir	5	Indrmatāro De- vājāmayāḥ.	The same.	Gāyatrī.	544
154 (980)	10.12.3	8.8.12	Soma ekebhyaḥ	5	Yami.	Bhāvavrittām.	Anuśtup.	546
155 (981)	10.12.4	8.8.13	Arāyi	5	Srimbīho Bhā- radvājāḥ.	1 and 4 Alaksh- mighnam, 2 and 3 Brahmanas- patī, 5 Viśve Devāḥ.	Gāyatrī.	551
156 (982)	10.12.5	8.8.14	Agnim hinvantu	6	Ketur Agneyaḥ. Bhuvana Aptyaḥ.	Viśve Devāḥ.	Gāyatrī.	553
157 (983)	10.12.6	8.8.15	Imā nu	5	Bhuvanā or Sādhano Bhavanāḥ.		Dvipada Trish- tup.	553
158 (984)	10.12.7	8.8.16	Sāryono	5	Cakshuh Saur- Sūryaḥ.		Gāyatrī.	554
159 (985)	10.12.8	8.8.17	Ud asau	6	Sacī Paulomī. Pūṛaṇo Vaisvā- mitraḥ.	Sacī Paulomī.	Anuśtup.	556
160 (986)	10.12.9	8.8.18	Tivasya	5		Indrah.	Trishṭup.	559
161 (987)	10.12.10	8.8.19	Muncāmi	5	Vakshmanāsa- nāḥ Prājāpa- tyaḥ.	Rājayakshmagh- nam.	Trishṭup, 5 Anu- śtup.	561
162 (988)	10.12.11	8.8.20	Brahmanāgniḥ	6	Rakshohā Brāh- maḥ.	Garbhāsamsrāve prayasācittam.	Anuśtup.	564

Hymn.	Mandala Anuvāka Sūktā.	Aṣṭaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. VI. Pag.
131 (937)			Apa prāca	7	Sukṛtiḥ Kākshī- vataḥ.	1-3, 6 and 7 In- drāḥ, 4 and 5 Aśvinau.	1-3, 5-7 Trish- tup, 4 Anush- tup.	476
132 (938)			Ijānam	7	Sakapūto Nār- medhah.	1-3, 2-7 Mitrā- tāḥ, 2-7 Mitrā- varuṇau.	1-3, 2-7 Pra- stārapanaktiḥ, 3 -5 Vinādrāpā, 7 Mahāsatoḥpi- hāt.	479
133 (959)			Pro shv asmāi	7	Sudāḥ Pajava- nāḥ.	Indrāḥ.	1-3 Sakarāḥ, 4 -6 Mahāpank- tup, 7 Trish- tup.	484
134 (960)			Ubhe yad	7	Māndhātā Vau- vanasvāḥ, 6 and 7 Godhā.	The same.	Mahāpank- tup, 7 Trish- tup.	488
135 (961)			Yasmin virikshe	7	Kumāro Yāmā- yanāḥ.	Yamāḥ.	Anush- tup.	491
136 (962)			Keśy agnim	7	Munayo Vāta- rasānāḥ. 1 Jū- tiḥ, 2 Vātajū- tiḥ, 3 Viprajū- tiḥ, 4 Vriśhā- nākāḥ, 5 Kari- kratāḥ, 6 Eta- śāḥ, 7 Rishya- śinghāḥ.	Kesināḥ.	The same.	496
137 (963)			Uta devā	7	Sapta Rishayaḥ. Anga Auravāḥ. Viśvāvasur De- vāgandharavāḥ. Agnih Pāvakaḥ.	Viśve Devāḥ. Indrāḥ.	Jagati. Trish- tup.	499
138 (964)			Tava tyā	6	Anga Auravāḥ. Viśvāvasur De- vāgandharavāḥ. Agnih Pāvakaḥ.	1-3 Savitā, 4-6 Viśvāvasuḥ.	Trish- tup.	506
139 (965)			Sūryarashmih	6	Anga Auravāḥ. Viśvāvasur De- vāgandharavāḥ. Agnih Pāvakaḥ.	1-3 Savitā, 4-6 Viśvāvasuḥ.	Trish- tup.	506
140 (966)			Agne tava	6	Anga Auravāḥ. Viśvāvasur De- vāgandharavāḥ. Agnih Pāvakaḥ.	1-3 Savitā, 4-6 Viśvāvasuḥ.	Trish- tup.	509
141 (967)			Agne accēḥ	6	Agnis Tāpasāḥ. Viśve Devāḥ.	Viśve Devāḥ.	Trish- tup.	512
142 (968)			Ayam agne	8	Agnis Tāpasāḥ. Viśve Devāḥ.	Viśve Devāḥ.	Trish- tup.	514
143 (969)			Tyam cid	6	Agnis Tāpasāḥ. Viśve Devāḥ.	Viśve Devāḥ.	Trish- tup.	519

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashvaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. VI. Pag.	
112 (938)		8.6.12	Indra piba	10	Nabhāprabhe- dano Vairūpā. Sataprabhedano Vairūpā.	Indrah.	Trishup.	381	
113 (939)		8.6.14	Tam asya	10	Sadhrir Vairūpā. Vairūpā.	The same.	1-9 Jagati, 10 Trishup.	385	
114 (940)		8.6.16	Gharma	10	Sadhrir Vairūpā or Gharmanas Tā- pasā.	Viśve Devāh.	Trishup, 4 Ja- gat.	390	
115 (941)		8.6.18	Citra ic chisos	9	Upastuto Vārsh- tīhavyāh.	Agnih.	1-7 Jagati, 8 Trishup, 9 Sa- kva.	396	
116 (942)		8.6.20	Pibā somam	9	Agniyutāh Staurāh or Staurāh.	Indrah.	Trishup.	401	
117 (943)		8.6.22	Na vā u	9	Bhikshuh. Dhanānnadā- nam.	1 and 2 Jagati.	3-9 Trishup.	406	
118 (944)		8.6.24	Agne hamsi	9	Urakshaya Ama- hīyavāh.	Agni rakshohā. Gāyatrī.	411		
119 (945)		8.6.26- 27	Iti vā iti	13	Lava Alindrah. Atmā.	The same.	414		
120 (946)		8.7.1	Tad id āsa	9	Brihaddiva Atharvanāh.	Indrah.	Trishup.	419	
121 (947)		8.7.3	Hiranyagarbhah	10	Hiranyagarbhah Prājāpatyah.	Kah.	The same.	426	
122 (948)		8.7.5	Vasum na	8	Citramahā Vā- sishtah.	Agnih.	1 and 5 Trishup,	432	
123 (949)		8.7.7	Ayam venas	8	Venah. Venah.	Trishup.	gat.	436	
124 (950)		8.7.9	Imam no	9	1, 5-9 Agnih, Va- runah and So- yathānupātām, 9	1-6, 8 and 9 Trishup, 7 Jagati.	441		
125 (951)		8.7.11	Abham rudrebhah	8	Vāg Ambhinī. Indrah.	1, 3-8 Trishup, 446	2 Jagati.	450	
126 (952)		8.7.13	Na tam amho	8	Kulmalabarhi- shah Saishtishah or Amhomug Vāmadavyah.	Viśve Devāh.	1-7 Uparishad- brihatī, 8 Trishup.	454	
127 (953)		8.7.14	Rātri	8	Kusikah Sau- bharah or Rātri Bharadvājī.	Rātri.	Gāyatrī.	454	
128 (954)		8.7.15	Mamagne	9	Viṭhavayāh. Bharadvājī.	Viśve Devāh.	1-8 Trishup, 457	9 Jagati.	462
129 (955)		8.7.17	Nāsad āsin	7	Prājāpati Para- meshtī.	Bhāvavrittām.	Trishup.	462	
130 (956)		8.7.18	Vo yajno	7	Vajnah Prājā- patyah.	The same.	1 Jagati, 2-7 Trishup.	471	

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Abhaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. VI. Pag.
95 (921)	10.8.5	8.5.1	Haye jāye	18	Putravā Ailāh and Urvāsi. Baruḥ, or Sarva- harti Aindraḥ. Bhishag Athar- vāṇaḥ. Devāpir Arshi- Devaḥ.	Urvāsi and Pu- travā Ailāh. Harī. Oshadhyaḥ.	Trishtup. 1-11 Jagati, 12 and 286 13 Trishtup. Annushup.	275
96 (922)	10.8.6	8.5.5	Pra te mabe	13	Baruḥ, or Sarva- harti Aindraḥ. Bhishag Athar- vāṇaḥ. Devāpir Arshi- Devaḥ.	Harī. Oshadhyaḥ.	1-11 Jagati, 12 and 286 13 Trishtup. Annushup.	286
97 (923)	10.8.7	8.5.8	Yā oshadhīḥ	23	Bhishag Athar- vāṇaḥ. Devāpir Arshi- Devaḥ.	Oshadhyaḥ.	Annushup.	292
98 (924)	10.8.8	8.5.12	Brihaspate	12	Devāpir Arshi- Devaḥ.	Devaḥ.	Trishtup.	301
99 (925)	10.8.9	8.5.14	Kam naścitraṃ	12	Vamro Vāikhā- nasaḥ.	Indraḥ.	The same.	305
100 (926)	10.9.1	8.5.16	Indra dīhya	12	Duvasyur Van- danaḥ.	Viśve Devāḥ.	Jagati, 12 Trishtup.	311
101 (927)	10.9.2	8.5.18	Udbudhyadh- vam	12	Budhaḥ Saun- yāḥ.	Viśve Devāḥ or Ritviḥyaḥ.	Trishtup, 4 and 6 Gāyatrī, 5 Brihatī, 9 and 12 Jagati.	316
102 (928)	10.9.3	8.5.20	Pra te ratham	12	Mudgalo Bhār- myasvāḥ.	Drughanaḥ or Indraḥ.	1, 3 and 12 Bri- hatī, 2, 4-11 Tri- shup.	323
103 (929)	10.9.4	8.5.22	Āsuh śiśāno	13	Apratiratha Ain- draḥ.	1-3, 5-11 In- draḥ, 4 Brihas- patiḥ, 12 Apvā, 13 Indraḥ or Marutaḥ.	1-12 Trishtup, 13 329 Annushup.	329
104 (930)	10.9.5	8.5.24	Asāvi	11	Ashtako Vaiśvā- mitraḥ.	The same.	Trishtup.	335
105 (931)	10.9.6	8.5.26- 27	Kadā vaso	11	Durmitraḥ or Su- mitraḥ Kautsaḥ.	The same.	1 Ushnik or Gā- yatrī, 2 and 7 Pi- pilikamadhya, 3-6, 8-10 Ushnik, 11 Trishtup.	340
106 (932)	10.9.7	8.6.1	Ubhā u nūnam	11	Bhūtāmśaḥ Kā- śyapaḥ.	Asvinau.	Trishtup.	346
107 (933)	10.9.8	8.6.3	Āvir abhūn	11	Divaḥ or Dak- ṣiṇā Prājāpa- tyā.	Dakṣiṇā tadda- taro vā.	Trishtup, 4 Jagati.	354
108 (934)	10.9.9	8.6.5	Kim icchantī	11	Paṇayo 'Asuraḥ and Sarama De- vasunī.	Saramā and Pa- ṇayaḥ.	Trishtup.	360
109 (935)	10.9.10	8.6.7	Te 'vadan	7	Juhūr Brahma- jāyā or Urdhva- nābhā Brāh- maḥ.	Viśve Devāḥ.	1-5 Trishtup, 6 and 7 Annushup.	366
110 (936)	10.9.11	8.6.8	Samiddho	11	Jamadağniḥ, or his son Rāmaḥ.	Apriyāḥ.	Trishtup.	370
111 (937)	10.9.12	8.6.10	Manishipah	10	Ashtādamshiro Vairūpāḥ.	Indraḥ.	The same.	376

Hymn.	Mandala Anuvāka Sūktā.	Ashtaka Adhyāya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. VI. Pag.
80 (906)	10.6.12	8.3.15	Agniḥ	7	Agniḥ Saucikāḥ Agniḥ. or Vaisvānarāḥ. Viśvakarmā	Viśvakarmā.	Trishup.	169
81 (907)	10.6.13	8.3.16	Ya ima	7	Viśvakarmā Bhuvanāḥ.	The same.	The same.	172
82 (908)	10.6.14	8.3.17	Cakṣuṣhāḥ	7	The same.	The same.	.....	176
83 (909)	10.6.15	8.3.18	Yas te	7	Manyus Tāpa- sāḥ.	Manyuḥ.	1 Jagati, 2 and 3 Trishup.	180
84 (910)	10.6.16	8.3.19	Tvayā manyo	7	The same.	The same.	1-3 Trishup, 4- 7 Jagati.	183
85 (911)	10.7.1	8.3.20- 28	Satyenottabhitā	47	Sūrya Savitrī.	1-5 Somāḥ, 6-16 Sūryāvivāhāḥ, 17 25, 28-33, 35, 38-42, 45-47 kau, 19 Candra- māḥ, 20-28 Vīṣā- hamantṛāḥ, 29-30 Vadhūvāsāḥsam- sparśanindā, 31 Ya- kshmanāsini, 32- 47 Sūryā.	1-13, 15-17, 22, 186 Sūryāvivāhāḥ, 17 25, 28-33, 35, 38-42, 45-47 kau, 19 Candra- māḥ, 20-28 Vīṣā- hamantṛāḥ, 29-30 Vadhūvāsāḥsam- sparśanindā, 31 Ya- kshmanāsini, 32- 47 Sūryā.	186
86 (912)	10.7.2	8.4.1	Vi hi sotor	23	Viśvākapir Andrah (3, 7, 13), Indrāṇī (2-6, 9, 10, 15-18), and Indrah (1, 8, 11, 12, 14, 19-22).	Agni rakshohā.	1-21 Trishup, 217 22-25 Anush- up.	207
87 (913)	10.7.3	8.4.5	Rakshohāṇam	25	Mārdhanvān An- girasah, or Vā- madevyaḥ.	Sūryavaiśvānarau.	Trishup.	227
88 (914)	10.7.4	8.4.10	Havisphāntam	19	Repuḥ.	1-4, 6-18 Indrah, 5 Indrā-Soman.	The same.	235
89 (915)	10.7.5	8.4.14	Indram stavā	18	Nārāyaṇāḥ.	Puruṣah.	1-15 Anushup, 243 Trishup.	243
90 (916)	10.7.6	8.4.17	Sahasraśīrṣhā	16	Arūno Vaitaha- Agniḥ.	Trishup.	1-14 Jagati, 15 16 Trishup.	250
91 (917)	10.8.1	8.4.20	Samjāgriṣvadbhir	15	Sāryāto Māna- vyaḥ.	Viśve Devāḥ.	Jagati.	256
92 (918)	10.8.2	8.4.23	Vajnasya	15	Tānvah Pārth- vāḥ.	The same.	1, 4-8, 10, 12, 263	263
93 (919)	10.8.3	8.4.26	Mahi	15	Arbudah Kādra- veyaḥ Sarpah.	Grāvāṇāḥ.	1-4, 6, 8-13 Ja- gati, 5, 7, 14 Trishup.	269
94 (920)	10.8.4	8.4.29- 31	Praite	14				

Hymn.	Mandala Anuvaka Sukta.	Ashṭaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. VI. Pag.
60 (886)	10.4.18	8.1.24	Ā janam	12	The same, 6 A- gastyasya svasā, Indrāḥ, 7-11 Su- 7, 10-12 Anu- 1-5 Gāyatrī, 6, 57	1-4, 6 Asamāhūḥ, 5 nam, 12 Hastāḥ. Viśve Devāḥ.	Trishūp. Panktūḥ. shūp, 8 and 9	57
61 (887)	10.5.1	8.1.26- 30	Idam itthā	27	Mānavah. The same.	1-6 Viśve Devāḥ or Viśve Devāḥ.	Trishūp.	62
62 (888)	10.5.2	8.2.1	Ye yajñena	11	The same.	1-6 Viśve Devāḥ or Viśve Devāḥ.	1-4 Jagatī, 5, 8	76
63 (889)	10.5.3	8.2.3	Parāvato	17	Gayāḥ Plātāḥ. The same.	1-14, 17 Viśve De- vāḥ, 15 and 16 Pāthyā Svastīḥ. Viśve Devāḥ.	Jagatī, 15 Jagatī and 17 Trishūp. Jagatī, 12, 16 and 17 Trishūp.	81
64 (890)	10.5.4	8.2.6	Kathā	17	The same.	Viśve Devāḥ.	Jagatī, 12, 16 and 17 Trishūp.	89
65 (891)	10.5.5	8.2.9	Agñir	15	Vasukarṇo Vāsu- krah.	The same.	Jagatī, 15 Trishūp.	97
66 (892)	10.5.6	8.2.12	Devān huve	15	The same.	.....	The same.	104
67 (893)	10.5.7	8.2.15	Imām dhīyam	12	Āśyāḥ.	Brīhaspatīḥ.	Trishūp.	111
68 (894)	10.5.8	8.2.17	Udapruto	12	The same.	The same.	The same.	116
69 (895)	10.6.1	8.2.19	Bhadra	12	Sumitro Vādh- yaśvāḥ.	Agñiḥ.	1 and 2 Jagatī, 122	122
70 (896)	10.6.2	8.2.21	Imām me	11	The same.	Āpṛam.	Trishūp.	127
71 (897)	10.6.3	8.2.23- 24	Brīhaspate	11	Brīhaspatīḥ.	Jñānam.	Trishūp, 9 Ja- gatī.	132
72 (898)	10.6.4	8.3.1	Devānām	9	Brīhaspatīḥ, Brī- haspatir vā Lau- kyāḥ, Aditir vā Dākshāyaṇī.	Devāḥ.	Anuśhūp.	140
73 (899)	10.6.5	8.3.3	Janishthā	11	Gaurivīthīḥ. The same.	Indrāḥ.	Trishūp.	144
74 (900)	10.6.6	8.3.5	Vasūnām	6	The same.	The same.	The same.	148
75 (901)	10.6.7	8.3.6	Pra su va	9	Sindhukshīḥ Prayameddhāḥ.	Nadyāḥ.	Jagatī.	151
76 (902)	10.6.8	8.3.8	Ā va rinjase	8	Jaratakarna Sar- rāvataḥ	Grāvāṇāḥ.	The same.	155
77 (903)	10.6.9	8.3.10	Abhraprusho	8	Syāmarasmit Bhārgavaḥ.	Marutāḥ.	Trishūp, 5 Ja- gatī.	158
78 (904)	10.6.10	8.3.12	Vipraso	8	The same.	The same.	Trishūp, 2, 5-7 Jagatī.	162
79 (905)	10.6.11	8.3.14	Apasīyam	7	Agñiḥ Saucīkrah, or Vaisvānarāḥ, or Saptr Vā- jambharāḥ.	Agñiḥ.	Trishūp.	166

Hymn.	Mandala Sukta.	Ashtaka Anuvaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. V. Pag.
42 (868)	10.3.13	7.8.22	Asteva	11	Krishṇah.	Indrah.	Trishṭup.	588
43 (869)	10.4.1	7.8.24	Acchā me	11	The same.	The same.	Jagati, 10 and 11	592
44 (870)	10.4.2	7.8.26	Ā yātu	11	.....	.....	Trishṭup.	597
45 (871)	10.4.3	7.8.28	Divas pari	12	Vatsaprih.	Agniḥ.	11 Trishṭup.	601
46 (872)	10.4.4	8.1.1	Pra hotā	10	Vatsaprih.	Agniḥ.	Trishṭup.	1
47 (873)	10.4.5	8.1.3	Jagribhṃhā	8	Saptagniḥ.	Indro Vairuṇṭhah.	The same.	6
48 (874)	10.4.6	8.1.5	Aham bhuvam	11	Indro Vairuṇṭhah.	The same.	Jagati, 7, 10 and 9	9
49 (875)	10.4.7	8.1.7	Aham dām	11	The same.	.....	Jagati, 2, 11 Trishṭup.	15
50 (876)	10.4.8	8.1.9	Pra vo	7	.....	.....	Jagati, 3 and 4	20
51 (877)	10.4.9	8.1.10	Mahat tad	9	1, 3, 5, 7 and 9 Devāḥ, 2, 4, 6 Saucikah.	1, 3, 5, 7 and 9 Agniḥ and 8 Devāḥ.	Trishṭup.	23
52 (878)	10.4.10	8.1.12	Viśve devāḥ	6	Agniḥ Sauci- Devāḥ.	The same.	The same.	28
53 (879)	10.4.11	8.1.13	Yam aicchāma	11	1, 3, 6-11 Devāḥ, 4 and 5 Agniḥ Saucikah.	1-3, 6-11 Agniḥ Saucikah, 4 and 5	Trishṭup, 6, 7, 9- 11 Jagati.	30
54 (880)	10.4.12	8.1.15	Tām su	6	Bṛihaduktho Vā- Saucikah.	Devāḥ.	Trishṭup.	36
55 (881)	10.4.13	8.1.16	Dūre tan	8	The same.	The same.	The same.	39
56 (882)	10.4.14	8.1.18	Idam ta	7	.....	Viśve Devāḥ.	Trishṭup, 4-6 Ja- gati.	43
57 (883)	10.4.15	8.1.19	Mā pra	6	Bandhuh, Su- bandhuh, Sru- tabandhuh, Vi- prabandhuh, Gaupāyanaḥ.	The same.	Gāyatrī.	47
58 (884)	10.4.16	8.1.20	Vat te	12	The same.	Manāsvartanam.	Anushṭup.	50
59 (885)	10.4.17	8.1.22	Pra tāry	10	.....	1-3 Nirvīṭh, 4 Nir- ritih Somaś ca, 5 & 6 Asumtiḥ, 7 Lm- hāpanktiḥ, 8, 9 goktādevatāḥ, 10 & 106 Dyāvāpitṛi- vyan, 106 Dyāvāpitṛi- thivyan Indras ca.	1-7 Trishṭup, 8 Panktyuntara.	53

Hymn.	Mandala Anuvāka Sūktā.	Aṣṭaka Adhyāya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. V. Pag.
23 (849)		7.7.9	Vajāmahē	7	Vimada Aindraḥ or Prājāpatyaḥ, or Vasukīd Vā- sukrāḥ.	Indraḥ.	1 and 7 Trishup, 488 5 Abhisārāṇī, 2— 4, 6 Jagati.	
24 (850)		7.7.10	Indra somam	6	The same.	1—3 Indraḥ, 4—6 Aśvinau.	1—3 Aśtarāpan-492 kṛtī, 4—6 Anu- shup.	
25 (851)		7.7.11	Bhadram	11	.....	Somah.	Aśtarāpankṛtī, 495 Anushup, 1 and 500 4 Ushnik.	
26 (852)		7.7.13	Pra hi	9	.....	Pūshā.	Trishup.	
27 (853)		7.7.15	Asat su	24	Vasukra	Ain-Indraḥ.	Trishup.	503
28 (854)		7.7.20	Viśvo hi	12	Indra-Vasukrāyoh sambhāda aindraḥ.	The same.		516
29 (855)		7.7.22	Vane na	8	Vasukrāḥ.	Indraḥ.	.....	522
30 (856)		7.7.24	Pra devatrā	15	Kavasha	Alīḍ- Apah or Apāma- pāt.	.....	527
31 (857)		7.7.27	Ā nah	11	The same.	Viśve Devāḥ.	.....	534
32 (858)		7.7.29— 30	Pra su gmanā	9	.....	The same.	1—5 Jagati, 6—9 Trishup.	540
33 (859)		7.8.1	Pra mā	9	.....	1 Viśve Devāḥ, 2 and 3 Indraḥ, 4 and 5 Kurusravāṇasya Trāsadasyavasya dāmasutīḥ, 6—9 U- pamastrāvā Mitrā- tīhiputrah.	1 Trishup, 2 and 3 Pragāthah, 4— 9 Gāyatrī.	545
34 (860)		7.8.3	Prāvepāḥ	14	The same, or Aksho Mayja- vān.	sa (1, 7, 9, 12, 13) gati.	Trishup, 7 Ja- 549	
35 (861)		7.8.6	Abudhram	14	Luśo Dhānakah.	Viśve Devāḥ.	1—12 Jagati, 13 and 14 Trishup.	555
36 (862)		7.8.9	Ushāsānaktā	14	The same.	The same.	1—12 Jagati, 13 and 14 Trishup.	561
37 (863)		7.8.12	Namo mitrasya	12	Abhitapāḥ Sau- yah.	Sūryah.	Jagati, 10 Tri- shup.	566
38 (864)		7.8.14	Asmin nah	5	Indro Mushka- vān.	Indraḥ.	Jagati.	571
39 (865)		7.8.15	Vo vām	14	Ghoshā Kākshī- vati.	Aśvinau.	Jagati, 14 Tri- shup.	573
40 (866)		7.8.18	Ratham yāntam	14	The same.	The same.	Jagati.	580
41 (867)		7.8.21	Samānam	3	Subhastyo Gha- sheyah.	.....	The same.	586

Hymn.	Mandala	Śukta.	Āshṭaka	Varṇa.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol.	Page.
9 (835)				7.6.5	Āpo hi	9	Sindhu dvīpa Āmba- rīṣhaṇ or Trisṛas Tvaṣṭraḥ.	Āpāḥ.	Gāyatrī, 8 and 9 Ānushṭup, 5 Vardhamānā, 7 Pratiśṭhā. Trisṭup.	414	
10 (836)				7.6.6	O cit	14	Vaiśvasvatayor Yama-Yamyoḥ sam- vādāḥ.	Trisṭup.	416		
11 (837)				7.6.9	Viśhā	9	Havirdhāna Angīḥ.	Agñiḥ.	1-6 Jagatī, 7-9 Trisṭup.	423	
12 (838)				7.6.11	Dyāvā	9	The same.	The same.	Trisṭup.	428	
13 (839)				7.6.13	Vuṣe	5	Vivasvān Adityaḥ.	Havirdhānam.	1-4 Trisṭup, 5 Jagatī.	431	
14 (840)				7.6.14	Pareyivāmsam	16	Yamaḥ.	Yamaḥ, 6 Lin- goktadevatāḥ, 7 -9 Lingoktade- vatāḥ Pitro va, 10-12 Svānu.	Trisṭup, 11 Ja- gatī.	441	
15 (841)				7.6.17	Udīratām	14	Sankho	Yamāya-Pitarāḥ.	Trisṭup, 11 Ja- gatī.	441	
16 (842)				7.6.20	Mainam	14	Damano	Yamāya-Agniḥ.	1-10 Trisṭup, 11-14 Ānushṭup.	448	
17 (843)				7.6.23	Tvaṣṭā	14	Devasīrva	Yamā-1 and 2 Saranyūḥ, 3-6 Pūṣhā, 7-13 Ānushṭup or Purastādbhīṣatī,	14 Ānushṭup.	455	
18 (844)				7.6.26- 28	Param mītyo	14	Samkusuko	Yamā-1-4 Mītyuḥ, 5-10 Māyā, 11-13 Āpāḥ or Somaḥ.	1-10, 12 Trisṭup, 13-14 Ānushṭup.	463	
19 (845)				7.7.1	Ni vartadhvam	8	Mathito	Yamāya-Apāḥ or Gāvah, 1-4 Ānushṭup, 5-6 Gāyatrī, 6-7 Ānushṭup, 8-9 Gāyatrī, 10-11 Ānushṭup, 12-13 Ānushṭup, 14-15 Ānushṭup, 16-17 Ānushṭup, 18-19 Ānushṭup, 20-21 Ānushṭup, 22-23 Ānushṭup, 24-25 Ānushṭup, 26-27 Ānushṭup, 28-29 Ānushṭup, 30-31 Ānushṭup, 32-33 Ānushṭup, 34-35 Ānushṭup, 36-37 Ānushṭup, 38-39 Ānushṭup, 40-41 Ānushṭup, 42-43 Ānushṭup, 44-45 Ānushṭup, 46-47 Ānushṭup, 48-49 Ānushṭup, 50-51 Ānushṭup, 52-53 Ānushṭup, 54-55 Ānushṭup, 56-57 Ānushṭup, 58-59 Ānushṭup, 60-61 Ānushṭup, 62-63 Ānushṭup, 64-65 Ānushṭup, 66-67 Ānushṭup, 68-69 Ānushṭup, 70-71 Ānushṭup, 72-73 Ānushṭup, 74-75 Ānushṭup, 76-77 Ānushṭup, 78-79 Ānushṭup, 80-81 Ānushṭup, 82-83 Ānushṭup, 84-85 Ānushṭup, 86-87 Ānushṭup, 88-89 Ānushṭup, 90-91 Ānushṭup, 92-93 Ānushṭup, 94-95 Ānushṭup, 96-97 Ānushṭup, 98-99 Ānushṭup, 100-101 Ānushṭup, 102-103 Ānushṭup, 104-105 Ānushṭup, 106-107 Ānushṭup, 108-109 Ānushṭup, 110-111 Ānushṭup, 112-113 Ānushṭup, 114-115 Ānushṭup, 116-117 Ānushṭup, 118-119 Ānushṭup, 120-121 Ānushṭup, 122-123 Ānushṭup, 124-125 Ānushṭup, 126-127 Ānushṭup, 128-129 Ānushṭup, 130-131 Ānushṭup, 132-133 Ānushṭup, 134-135 Ānushṭup, 136-137 Ānushṭup, 138-139 Ānushṭup, 140-141 Ānushṭup, 142-143 Ānushṭup, 144-145 Ānushṭup, 146-147 Ānushṭup, 148-149 Ānushṭup, 150-151 Ānushṭup, 152-153 Ānushṭup, 154-155 Ānushṭup, 156-157 Ānushṭup, 158-159 Ānushṭup, 160-161 Ānushṭup, 162-163 Ānushṭup, 164-165 Ānushṭup, 166-167 Ānushṭup, 168-169 Ānushṭup, 170-171 Ānushṭup, 172-173 Ānushṭup, 174-175 Ānushṭup, 176-177 Ānushṭup, 178-179 Ānushṭup, 180-181 Ānushṭup, 182-183 Ānushṭup, 184-185 Ānushṭup, 186-187 Ānushṭup, 188-189 Ānushṭup, 190-191 Ānushṭup, 192-193 Ānushṭup, 194-195 Ānushṭup, 196-197 Ānushṭup, 198-199 Ānushṭup, 200-201 Ānushṭup, 202-203 Ānushṭup, 204-205 Ānushṭup, 206-207 Ānushṭup, 208-209 Ānushṭup, 210-211 Ānushṭup, 212-213 Ānushṭup, 214-215 Ānushṭup, 216-217 Ānushṭup, 218-219 Ānushṭup, 220-221 Ānushṭup, 222-223 Ānushṭup, 224-225 Ānushṭup, 226-227 Ānushṭup, 228-229 Ānushṭup, 230-231 Ānushṭup, 232-233 Ānushṭup, 234-235 Ānushṭup, 236-237 Ānushṭup, 238-239 Ānushṭup, 240-241 Ānushṭup, 242-243 Ānushṭup, 244-245 Ānushṭup, 246-247 Ānushṭup, 248-249 Ānushṭup, 250-251 Ānushṭup, 252-253 Ānushṭup, 254-255 Ānushṭup, 256-257 Ānushṭup, 258-259 Ānushṭup, 260-261 Ānushṭup, 262-263 Ānushṭup, 264-265 Ānushṭup, 266-267 Ānushṭup, 268-269 Ānushṭup, 270-271 Ānushṭup, 272-273 Ānushṭup, 274-275 Ānushṭup, 276-277 Ānushṭup, 278-279 Ānushṭup, 280-281 Ānushṭup, 282-283 Ānushṭup, 284-285 Ānushṭup, 286-287 Ānushṭup, 288-289 Ānushṭup, 290-291 Ānushṭup, 292-293 Ānushṭup, 294-295 Ānushṭup, 296-297 Ānushṭup, 298-299 Ānushṭup, 300-301 Ānushṭup, 302-303 Ānushṭup, 304-305 Ānushṭup, 306-307 Ānushṭup, 308-309 Ānushṭup, 310-311 Ānushṭup, 312-313 Ānushṭup, 314-315 Ānushṭup, 316-317 Ānushṭup, 318-319 Ānushṭup, 320-321 Ānushṭup, 322-323 Ānushṭup, 324-325 Ānushṭup, 326-327 Ānushṭup, 328-329 Ānushṭup, 330-331 Ānushṭup, 332-333 Ānushṭup, 334-335 Ānushṭup, 336-337 Ānushṭup, 338-339 Ānushṭup, 340-341 Ānushṭup, 342-343 Ānushṭup, 344-345 Ānushṭup, 346-347 Ānushṭup, 348-349 Ānushṭup, 350-351 Ānushṭup, 352-353 Ānushṭup, 354-355 Ānushṭup, 356-357 Ānushṭup, 358-359 Ānushṭup, 360-361 Ānushṭup, 362-363 Ānushṭup, 364-365 Ānushṭup, 366-367 Ānushṭup, 368-369 Ānushṭup, 370-371 Ānushṭup, 372-373 Ānushṭup, 374-375 Ānushṭup, 376-377 Ānushṭup, 378-379 Ānushṭup, 380-381 Ānushṭup, 382-383 Ānushṭup, 384-385 Ānushṭup, 386-387 Ānushṭup, 388-389 Ānushṭup, 390-391 Ānushṭup, 392-393 Ānushṭup, 394-395 Ānushṭup, 396-397 Ānushṭup, 398-399 Ānushṭup, 400-401 Ānushṭup, 402-403 Ānushṭup, 404-405 Ānushṭup, 406-407 Ānushṭup, 408-409 Ānushṭup, 410-411 Ānushṭup, 412-413 Ānushṭup, 414-415 Ānushṭup, 416-417 Ānushṭup, 418-419 Ānushṭup, 420-421 Ānushṭup, 422-423 Ānushṭup, 424-425 Ānushṭup, 426-427 Ānushṭup, 428-429 Ānushṭup, 430-431 Ānushṭup, 432-433 Ānushṭup, 434-435 Ānushṭup, 436-437 Ānushṭup, 438-439 Ānushṭup, 440-441 Ānushṭup, 442-443 Ānushṭup, 444-445 Ānushṭup, 446-447 Ānushṭup, 448-449 Ānushṭup, 450-451 Ānushṭup, 452-453 Ānushṭup, 454-455 Ānushṭup, 456-457 Ānushṭup, 458-459 Ānushṭup, 460-461 Ānushṭup, 462-463 Ānushṭup, 464-465 Ānushṭup, 466-467 Ānushṭup, 468-469 Ānushṭup, 470-471 Ānushṭup, 472-473 Ānushṭup, 474-475 Ānushṭup, 476-477 Ānushṭup, 478-479 Ānushṭup, 480-481 Ānushṭup, 482-483 Ānushṭup, 484-485 Ānushṭup, 486-487 Ānushṭup, 488-489 Ānushṭup, 490-491 Ānushṭup, 492-493 Ānushṭup, 494-495 Ānushṭup, 496-497 Ānushṭup, 498-499 Ānushṭup, 500-501 Ānushṭup, 502-503 Ānushṭup, 504-505 Ānushṭup, 506-507 Ānushṭup, 508-509 Ānushṭup, 510-511 Ānushṭup, 512-513 Ānushṭup, 514-515 Ānushṭup, 516-517 Ānushṭup, 518-519 Ānushṭup, 520-521 Ānushṭup, 522-523 Ānushṭup, 524-525 Ānushṭup, 526-527 Ānushṭup, 528-529 Ānushṭup, 530-531 Ānushṭup, 532-533 Ānushṭup, 534-535 Ānushṭup, 536-537 Ānushṭup, 538-539 Ānushṭup, 540-541 Ānushṭup, 542-543 Ānushṭup, 544-545 Ānushṭup, 546-547 Ānushṭup, 548-549 Ānushṭup, 550-551 Ānushṭup, 552-553 Ānushṭup, 554-555 Ānushṭup, 556-557 Ānushṭup, 558-559 Ānushṭup, 560-561 Ānushṭup, 562-563 Ānushṭup, 564-565 Ānushṭup, 566-567 Ānushṭup, 568-569 Ānushṭup, 570-571 Ānushṭup, 572-573 Ānushṭup, 574-575 Ānushṭup, 576-577 Ānushṭup, 578-579 Ānushṭup, 580-581 Ānushṭup, 582-583 Ānushṭup, 584-585 Ānushṭup, 586-587 Ānushṭup, 588-589 Ānushṭup, 590-591 Ānushṭup, 592-593 Ānushṭup, 594-595 Ānushṭup, 596-597 Ānushṭup, 598-599 Ānushṭup, 600-601 Ānushṭup, 602-603 Ānushṭup, 604-605 Ānushṭup, 606-607 Ānushṭup, 608-609 Ānushṭup, 610-611 Ānushṭup, 612-613 Ānushṭup, 614-615 Ānushṭup, 616-617 Ānushṭup, 618-619 Ānushṭup, 620-621 Ānushṭup, 622-623 Ānushṭup, 624-625 Ānushṭup, 626-627 Ānushṭup, 628-629 Ānushṭup, 630-631 Ānushṭup, 632-633 Ānushṭup, 634-635 Ānushṭup, 636-637 Ānushṭup, 638-639 Ānushṭup, 640-641 Ānushṭup, 642-643 Ānushṭup, 644-645 Ānushṭup, 646-647 Ānushṭup, 648-649 Ānushṭup, 650-651 Ānushṭup, 652-653 Ānushṭup, 654-655 Ānushṭup, 656-657 Ānushṭup, 658-659 Ānushṭup, 660-661 Ānushṭup, 662-663 Ānushṭup, 664-665 Ānushṭup, 666-667 Ānushṭup, 668-669 Ānushṭup, 670-671 Ānushṭup, 672-673 Ānushṭup, 674-675 Ānushṭup, 676-677 Ānushṭup, 678-679 Ānushṭup, 680-681 Ānushṭup, 682-683 Ānushṭup, 684-685 Ānushṭup, 686-687 Ānushṭup, 688-689 Ānushṭup, 690-691 Ānushṭup, 692-693 Ānushṭup, 694-695 Ānushṭup, 696-697 Ānushṭup, 698-699 Ānushṭup, 700-701 Ānushṭup, 702-703 Ānushṭup, 704-705 Ānushṭup, 706-707 Ānushṭup, 708-709 Ānushṭup, 710-711 Ānushṭup, 712-713 Ānushṭup, 714-715 Ānushṭup, 716-717 Ānushṭup, 718-719 Ānushṭup, 720-721 Ānushṭup, 722-723 Ānushṭup, 724-725 Ānushṭup, 726-727 Ānushṭup, 728-729 Ānushṭup, 730-731 Ānushṭup, 732-733 Ānushṭup, 734-735 Ānushṭup, 736-737 Ānushṭup, 738-739 Ānushṭup, 740-741 Ānushṭup, 742-743 Ānushṭup, 744-745 Ānushṭup, 746-747 Ānushṭup, 748-749 Ānushṭup, 750-751 Ānushṭup, 752-753 Ānushṭup, 754-755 Ānushṭup, 756-757 Ānushṭup, 758-759 Ānushṭup, 760-761 Ānushṭup, 762-763 Ānushṭup, 764-765 Ānushṭup, 766-767 Ānushṭup, 768-769 Ānushṭup, 770-771 Ānushṭup, 772-773 Ānushṭup, 774-775 Ānushṭup, 776-777 Ānushṭup, 778-779 Ānushṭup, 780-781 Ānushṭup, 782-783 Ānushṭup, 784-785 Ānushṭup, 786-787 Ānushṭup, 788-789 Ānushṭup, 790-791 Ānushṭup, 792-793 Ānushṭup, 794-795 Ānushṭup, 796-797 Ānushṭup, 798-799 Ānushṭup, 800-801 Ānushṭup, 802-803 Ānushṭup, 804-805 Ānushṭup, 806-807 Ānushṭup, 808-809 Ānushṭup, 810-811 Ānushṭup, 812-813 Ānushṭup, 814-815 Ānushṭup, 816-817 Ānushṭup, 818-819 Ānushṭup, 820-821 Ānushṭup, 822-823 Ānushṭup, 824-825 Ānushṭup, 826-827 Ānushṭup, 828-829 Ānushṭup, 830-831 Ānushṭup, 832-833 Ānushṭup, 834-835 Ānushṭup, 836-837 Ānushṭup, 838-839 Ānushṭup, 840-841 Ānushṭup, 842-843 Ānushṭup, 844-845 Ānushṭup, 846-847 Ānushṭup, 848-849 Ānushṭup, 850-851 Ānushṭup, 852-853 Ānushṭup, 854-855 Ānushṭup, 856-857 Ānushṭup, 858-859 Ānushṭup, 860-861 Ānushṭup, 862-863 Ānushṭup, 864-865 Ānushṭup, 866-867 Ānushṭup, 868-869 Ānushṭup, 870-871 Ānushṭup, 872-873 Ānushṭup, 874-875 Ānushṭup, 876-877 Ānushṭup, 878-879 Ānushṭup, 880-881 Ānushṭup, 882-883 Ānushṭup, 884-885 Ānushṭup, 886-887 Ānushṭup, 888-889 Ānushṭup, 890-891 Ānushṭup, 892-893 Ānushṭup, 894-895 Ānushṭup, 896-897 Ānushṭup, 898-899 Ānushṭup, 900-901 Ānushṭup, 902-903 Ānushṭup, 904-905 Ānushṭup, 906-907 Ānushṭup, 908-909 Ānushṭup, 910-911 Ānushṭup, 912-913 Ānushṭup, 914-915 Ānushṭup, 916-917 Ānushṭup, 918-919 Ānushṭup, 920-921 Ānushṭup, 922-923 Ānushṭup, 924-925 Ānushṭup, 926-927 Ānushṭup, 928-929 Ānushṭup, 930-931 Ānushṭup, 932-933 Ānushṭup, 934-935 Ānushṭup, 936-937 Ānushṭup, 938-939 Ānushṭup, 940-941 Ānushṭup, 942-943 Ānushṭup, 944-945 Ānushṭup, 946-947 Ānushṭup, 948-949 Ānushṭup, 950-951 Ānushṭup, 952-953 Ānushṭup, 954-955 Ānushṭup, 956-957 Ānushṭup, 958-959 Ānushṭup, 960-961 Ānushṭup, 962-963 Ānushṭup, 964-965 Ānushṭup, 966-967 Ānushṭup, 968-969 Ānushṭup, 970-971 Ānushṭup, 972-973 Ānushṭup, 974-975 Ānushṭup, 976-977 Ānushṭup, 978-979 Ānushṭup, 980-981 Ānushṭup, 982-983 Ānushṭup, 984-985 Ānushṭup, 986-987 Ānushṭup, 988-989 Ānushṭup, 990-991 Ānushṭup, 992-993 Ānushṭup, 994-995 Ānushṭup, 996-997 Ānushṭup, 998-999 Ānushṭup, 1000-1001 Ānushṭup, 1002-1003 Ānushṭup, 1004-1005 Ānushṭup, 1006-1007 Ānushṭup, 1008-1009 Ānushṭup, 1010-1011 Ānushṭup, 1012-1013 Ānushṭup, 1014-1015 Ānushṭup, 1016-1017 Ānushṭup, 1018-1019 Ānushṭup, 1020-1021 Ānushṭup, 1022-1023 Ānushṭup, 1024-1025 Ānushṭup, 1026-1027 Ānushṭup, 1028-1029 Ānushṭup, 1030-1031 Ānushṭup, 1032-1033 Ānushṭup, 1034-1035 Ānushṭup, 1036-1037 Ānushṭup, 1038-1039 Ānushṭup, 1040-1041 Ānushṭup, 1042-1043 Ānushṭup, 1044-1045 Ānushṭup, 1046-1047 Ānushṭup, 1048-1049 Ānushṭup, 1050-1051 Ānushṭup, 1052-1053 Ānushṭup, 1054-1055 Ānushṭup, 1056-1057 Ānushṭup, 1058-1059 Ānushṭup, 1060-1061 Ānushṭup, 1062-1063 Ānushṭup, 1064-1065 Ānushṭup, 1066-1067 Ānushṭup, 1068-1069 Ānushṭup, 1070-1071 Ānushṭup, 1072-1073 Ānushṭup, 1074-1075 Ānushṭup, 1076-1077 Ānushṭup, 1078-1079 Ānushṭup, 1080-1081 Ānushṭup, 1082-1083 Ānushṭup, 1084-1085 Ānushṭup, 1086-1087 Ānushṭup, 1088-1089 Ānushṭup, 1090-1091 Ānushṭup, 1092-1093 Ānushṭup, 1094-1095 Ānushṭup, 1096-1097 Ānushṭup, 1098-1099 Ānushṭup, 1100-1101 Ānushṭup, 1102-1103 Ānushṭup, 1104-1105 Ānushṭup, 1106-1107 Ānushṭup, 1108-1109 Ānushṭup, 1110-1111 Ānushṭup, 1112-1113 Ānushṭup, 1114-1115 Ānushṭup, 1116-1117 Ānushṭup, 1118-1119 Ānushṭup, 1120-1121 Ānushṭup, 1122-1123 Ānushṭup, 1124-1125 Ānushṭup, 1126-1127 Ānushṭup, 1128-1129 Ānushṭup, 1130-1131 Ānushṭup, 1132-1133			

Hymn.	Mandala Anuvāka Sūtra.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. V. Pag.
103 (815)	9.6.7	7.5.6	6	Dvita Aptyāḥ.	Somaḥ.	Ushnik.	335
104 (816)	9.7.1	7.5.7	6	Parvata - Nāradau	The same.	The same.	337
105 (817)	9.7.2	7.5.8	6	Parvata-Nāradau. rasau Kāśyapau. khaṇḍimyaḥ Apsa- Kāṇva, or Si-	.....	.....	339
106 (818)	9.7.3	7.5.9	14	1-3 Agnis Cākshu- shah, 4-6 Cākshu- Mānavah, 7-9 Ma- nur Apsavah, 10- 14 Agniḥ.	.....	.....	342
107 (819)	9.7.4	7.5.12	26	Saptarishayah.	.....	Pragātham, 3 and 16 Divipada, 8-	347
108 (820)	9.7.5	7.5.17	16	1 and 2 Gauriṇīḥ, 3 Sakṭiḥ, 4 and 5 Urūḥ, 6 and 7 Rī- jivā, 8 and 9 Ur- dhvasadma, 10 and 11 Kṛitayasāḥ, 12 and 13 Rīṇamca- yah, 14-16 Sak- tiḥ.	.....	Kakubhah pra- gāthah, 13 Gā- yatrī yavama- dhya.	357
109 (821)	9.7.6	7.5.20	22	Agnyo dhishnyā aisvarāḥ.	.....	Dvairadam.	363
110 (822)	9.7.7	7.5.22	12	Tryarna-Tarasada- syā.	.....	1-3 Anushṭup piphikamadhya, 4-9 Urdhvaḥpi- rāḥ.	369
111 (823)	9.7.8	7.5.24	3	Anānataḥ Paruc- cheṇiḥ.	.....	Atyasṭup.	373
112 (824)	9.7.9	7.5.25	4	Siśur Angirasaḥ.	.....	Panktiḥ.	375
113 (825)	9.7.10	7.5.26	11	Kāśyapah.	.....	The same.	378
114 (826)	9.7.11	7.5.28	4	The same.	.....	.....	382
1 (827)	10.1.1	7.5.29	7	Tṛitah.	Agniḥ.	Trishṭup.	385
2 (828)	10.1.2	7.5.30	7	The same.	The same.	The same.	389
3 (829)	10.1.3	7.5.31	7	Ino rājan	.....	.....	392
4 (830)	10.1.4	7.5.32	7	Pra te	.....	.....	395
5 (831)	10.1.5	7.5.33	7	Ekah samu-	.....	.....	399
6 (832)	10.1.6	7.6.1	7	Ayam sa	.....	.....	403
7 (833)	10.1.7	7.6.2	7	Svasṭi no	.....	.....	406
8 (834)	10.1.8	7.6.3	9	Pra ketunā	Indrah.	.....	409

Hymn.	Māṇḍala Anuvāka Sūkta.	Ashtaka Adhyāya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. V. Pag.
86 (798)	9.5.1	7.3.12	Pra te	48	1-10 Akṛishā Mā- shāh, 11-20 Sika- tā Nivāvari, 21-30 Pṛisṇayo jāh, 31- 40 The three sets together, 41-45 A- trih, 46-48 Gṛitṣa- madāh.	The same.	Jagati.	231
87 (799)	9.5.2	7.3.22	Pra tu drava	9	Uśanāh.	The same.	Triṣṭup.	251
88 (800)	9.5.3	7.3.24	Ayam somah	8	The same.	.....	The same.	251
89 (801)	9.5.4	7.3.25	Pro syāh	7	.....	.....	.....	255
90 (802)	9.5.5	7.3.26	Pra hinvānah	6	Vasishthāh.	.....	.....	258
91 (803)	9.5.6	7.4.1	Assaṇi	6	Kāṣyapāh.	.....	.....	264
92 (804)	9.5.7	7.4.2	Pari suvānah	6	The same.	.....	.....	267
93 (805)	9.5.8	7.4.3	Sākamukshah	5	Nodhāh.	.....	.....	270
94 (806)	9.5.9	7.4.4	Adhi yat	5	Kāṇvāh.	.....	.....	272
95 (807)	9.5.10	7.4.5	Kanikrant	5	Pṛaskavāh.	.....	.....	274
96 (808)	9.5.11	7.4.6	Pra senāh	24	Pṛatardano Daivo- dāsih.	.....	.....	277
97 (809)	9.6.1	7.4.11	Asya presā	58	1-3 Vasishthāh, 4- 6 Indrapramatih, 7-9 Viśbhagānah, 10-12 Manyuh, 13 -15 Upamanyuh, 16-18 Vyāghrapāt, 19-21 Saktiḥ, 22 -24 Karpasrut, 25 -27 Mṛijikāh, 28- 30 Vasukrah (all nine Vāsishthas), 31-44 Pārāsarah, 45-58 Kutsāh.	.....	.....	288
98 (810)	9.6.2	7.4.23	Abhi nah	12	Ambarsishah and Ri- jivā.	.....	.....	11314
99 (811)	9.6.3	7.4.25	Ā haryatāya	8	Rebhastūnā Kāśya- pau.	.....	.....	318
100 (812)	9.6.4	7.4.27,	Abhi navante	9	The same.	.....	.....	321
101 (813)	9.6.5	7.5.1	Purojiti	16	1-3 Andhāguh Sā- vāsiḥ, 4-6 Ya- yātir Nāhushah, 7-9 Nāhusho Mā- navah, 10-12 Ma- nuḥ Sāmavarānah, 13-16 Pṛajāpatih.	.....	.....	325
102 (814)	9.6.6	7.5.4	Kṛāṇā	8	Triṭāh.	.....	.....	331

Hymn.	Mandala Anuvāsa Sūta.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. V. Pag.
63 (775)	9.3.3	7.1.30	A pavasva	30	Nidhruviḥ Kasya- pāḥ. Kasyapāḥ.	The same. The same. The same.	Gayatrī. The same. The same.	122 129 137
64 (776)	9.3.4	7.1.36-41	Viśvā soma Hinvanti	30 30	Bhṛigur Vāruṇiḥ or Jamadagniḥ.	The same. The same.	The same. The same.	129 137
65 (777)	9.3.5	7.2.1	Pavasva	30	Satam Valkāna- Jamadagniḥ.	Somāḥ, 19-21	1-17, 19-30 Gā- yatrī, 18 Anu- shūp.	146
66 (778)	9.3.6	7.2.7	Pavasva	30	Sāḥ.	1-9, 13-22, 28- 30 Somāḥ, 10-12 Sāmāḥ, 10-12 Gotamāḥ, 10-12 Vi- Atvī, 13-15 Vi- svāmītrāḥ, 16-18 Jamadagniḥ, 19- 21 Vasishthāḥ, 22 Agniḥ or Savitā, 27 or Agniḥ or Viśve Devāḥ, 31 & 32 Pavamānyadh- yētistutīḥ.	1-9 Jagatī, 10 167 1-8 Jagatī, 9 and 172 10 Trishūp. 1-9 Jagatī, 10 177 Trishūp. 1-8 Jagatī, 9 Tri- 183 shūp. Jagatī.	188
72 (784)	9.4.5	7.2.27	Harim mṛjanti	9	Harimanta Angira- mitrāḥ.	.....	Jagatī.	188
73 (785)	9.4.6	7.2.29	Srāke	9	Pavitrāḥ.	.....	The same.	192
74 (786)	9.4.7	7.2.31	Sisur na	9	Kakshivān.	.....	1-7, 9 Jagatī, 8 Trishūp.	197
75 (787)	9.4.8	7.2.33	Abhi pryaṇi	5	Kaviḥ.	.....	Jagatī.	202
76 (788)	9.4.9	7.3.1	Dharta	5	The same.	.....	The same.	205
77 (789)	9.4.10	7.3.2	Bsha pra	5	.....	.....	.....	207
78 (790)	9.4.11	7.3.3	Pra rājā	5	.....	.....	.....	210
79 (791)	9.4.12	7.3.4	Acodasaḥ	5	.....	.....	.....	212
80 (792)	9.4.13	7.3.5	Somasya dhārā	5	Vasur Bhāradvājāḥ.	.....	.....	215
81 (793)	9.4.14	7.3.6	Pra somasya	5	The same.	.....	1-4 Jagatī, 5 Trishūp.	217
82 (794)	9.4.15	7.3.7	Asāvi	5	.....	.....	The same.	219
83 (795)	9.4.16	7.3.8	Pavitrām	5	Pavitrāḥ.	.....	Jagatī.	221
84 (796)	9.4.17	7.3.9	Pavasva	5	Prajāpatir Vācyāḥ.	.....	The same.	224
85 (797)	9.4.18	7.3.10	Indrāya	12	Veno Bhārgavaḥ.	.....	1-10 Jagatī, 11 & 12 Trishūp.	226

Hymn.	Mandala Anuvaka Sūtra.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. V. Pag.
23 (735)	9.1.23	6.8.13	Soma asrigram	7	Asitah Kāśyapaḥ or Devalah.	Somaḥ Pavama- nāḥ.	Gāyatrī.	51
24 (736)	9.1.24	6.8.14	Pra somāsah	7	The same.	The same.	The same.	53
25 (737)	9.2.1	6.8.15	Pavasva	6	Dīlīhacyuta Aga-	The same.	The same.	55
26 (738)	9.2.2	6.8.16	Tam amrikshan-	6	Idhmavāho styaḥ.			56
27 (739)	9.2.3	6.8.17	Esha kavīḥ	6	Nīmedhaḥ.			58
28 (740)	9.2.4	6.8.18	Esha vājī	6	Priyamedhaḥ.			59
29 (741)	9.2.5	6.8.19	Prāsya	6	Nīmedhaḥ.			61
30 (742)	9.2.6	6.8.20	Pra dhārāḥ	6	Binduḥ.			62
31 (743)	9.2.7	6.8.21	Pra somāsah	6	Gotamah.			64
32 (744)	9.2.8	6.8.22	Pra somāsah	6	Syāvāsvah.			65
33 (745)	9.2.9	6.8.23	Pra somāsah	6	Tritāḥ.			67
34 (746)	9.2.10	6.8.24	Pra suvānāḥ	6	The same.			69
35 (747)	9.2.11	6.8.25	A nāḥ pavasva	6	Prabdhvasuḥ.			70
36 (748)	9.2.12	6.8.26	Asaṇi	6	The same.			72
37 (749)	9.2.13	6.8.27	Pra sutāḥ	6	Ratigraḥ.			73
38 (750)	9.2.14	6.8.28	Esha u syāḥ	6	The same.			75
39 (751)	9.2.15	6.8.29	Asur arsha	6	Brihanmāḥ.			76
40 (752)	9.2.16	6.8.30	Punānāḥ	6	The same.			78
41 (753)	9.2.17	6.8.31	Pra ye gāvāḥ	6	Medhyātīthiḥ.			80
42 (754)	9.2.18	6.8.32	Janayan	6	The same.			81
43 (755)	9.2.19	6.8.33	Vo atyaḥ	6				83
44 (756)	9.2.20	7.1.1	Pra nāḥ	6	Ayāsyaḥ.			87
45 (757)	9.2.21	7.1.2	Sa pavasva	6	The same.			88
46 (758)	9.2.22	7.1.3	Asigraḥ	6				90
47 (759)	9.2.23	7.1.4	Ayā somah	5	Kavir Bhārgavaḥ.			92
48 (760)	9.2.24	7.1.5	Tam tvā	5	The same.			93
49 (761)	9.2.25	7.1.6	Pavasva	5				94
50 (762)	9.2.26	7.1.7	Ut te sushmā-	5	Ucathyaḥ.			96
51 (763)	9.2.27	7.1.8	Adhvaryo	5	The same.			97
52 (764)	9.2.28	7.1.9	Pari dyukshah	5				98
53 (765)	9.2.29	7.1.10	Ut te	4	Avatsāraḥ.			99
54 (766)	9.2.30	7.1.11	Asya pratham	4	The same.			101
55 (767)	9.2.31	7.1.12	Vavam yavam	4				102
56 (768)	9.2.32	7.1.13	Pari somah	4				103
57 (769)	9.2.33	7.1.14	Pra te dhārāḥ	4				104
58 (770)	9.2.34	7.1.15	Tarat sa	4				105
59 (771)	9.2.35	7.1.16	Pavasva	4				106
60 (772)	9.2.36	7.1.17	Pra gāyatreṇa	4				107
61 (773)	9.3.1	7.1.18	Ayā vīḥ	30	Amahyaḥ.		Gāyatrī. ñik.	108
62 (774)	9.3.2	7.1.24	Ete asigram	30	Jamadagniḥ.		The same.	116

Hymn.	Mandala Anuvaka Sūtra.	Adhvaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. IV. Pag.
102 (711)	8.10.9	6.7.9	Tvam agne	22	Prayogo Bhārgavaḥ Agniḥ.	Agniḥ.	Gāyatrī.	905
103 (712)	8.10.10	6.7.13	Adarśi	14	Sobharīḥ Kāṇvaḥ. either of them. and Yavishṭhah, or called Gṛhapatīḥ Sahasah sutaḥ, or the two Agnis, patyah (Pāvakah), or Agnir Bārhas- patyah (Pāvakah), or Agnir Bārhas- patyah (Pāvakah), or Agnir Bārhas- patyah (Pāvakah).	Agniḥ, 14 Agniḥ and the Maru- Virādrūpa, 7, 9, 11 and 13 Sato- brihatī, 8 and 12 Kakup, 10 Hira- sīyasi (Gāyatrī), 14 Anuṣṭup.	911	
1 (713)	9.1.1	6.7.16	Svādishṭhaya	10	Madhucchanda Vai- svāmītrah. Medhātīḥ Kāṇ- vah.	Somah Pavamaṇa- nah. The same.	The same.	1
2 (714)	9.1.2	6.7.18	Pavasva	10	Medhātīḥ Kāṇ- vah.	The same.	The same.	4
3 (715)	9.1.3	6.7.20	Esha	10	Sunahṣepa Ajigar- tiḥ.	.....	.....	6
4 (716)	9.1.4	6.7.22	Sana	10	Hiranyastupa An- girasah.	.....	.....	9
5 (717)	9.1.5	6.7.24	Samiddhah	11	Asitah Kāśyapah or Devalah.	(without Nara- samsah.) Somah Pavamaṇa- Gāyatrī.	1-7 Gāyatrī, 8- 11 Anuṣṭup.	11
6 (718)	9.1.6	6.7.26	Mandraya	9	The same.	The same.	The same.	14
7 (719)	9.1.7	6.7.28	Asigtram	9	.....	.....	.....	17
8 (720)	9.1.8	6.7.30	Ete somah	9	.....	.....	.....	19
9 (721)	9.1.9	6.7.32	Pari priya	9	.....	.....	.....	21
10 (722)	9.1.10	6.7.34	Pra svānāsaḥ	9	.....	.....	.....	24
11 (723)	9.1.11	6.7.36	Upāsmai	9	.....	.....	.....	26
12 (724)	9.1.12	6.7.38	Somah asigtram	9	.....	.....	.....	28
13 (725)	9.1.13	6.8.1	Somah puna-	9	.....	.....	.....	31
14 (726)	9.1.14	6.8.3	Pari pra nah	8	.....	.....	.....	33
15 (727)	9.1.15	6.8.5	Esha dhiya	8	.....	.....	.....	35
16 (728)	9.1.16	6.8.6	Pra te soṭārah	8	.....	.....	.....	38
17 (729)	9.1.17	6.8.7	Pra nimnena	8	.....	.....	.....	40
18 (730)	9.1.18	6.8.8	Pari suvānah	7	.....	.....	.....	42
19 (731)	9.1.19	6.8.9	Yat soma	7	.....	.....	.....	43
20 (732)	9.1.20	6.8.10	Pra kavīḥ	7	.....	.....	.....	45
21 (733)	9.1.21	6.8.11	Ete dhāvanti	7	.....	.....	.....	47
22 (734)	9.1.22	6.8.12	Ete somāsaḥ	7	.....	.....	.....	49

Hymn.	Māṇḍala Anuvāka Sūktā.	Ashtaka Adhyaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. IV. Pag.
88 (697)	8.9.8	6.6.11	Tamvodaśman	6	Noḥā Gāuta- māḥ.	Indrāḥ.	Prāgātham.	817
89 (698)	8.9.9	6.6.12	Bṛhad indrāya	7	Nīmedhā and Purmedhāḥ, Angīrasau.	The same.	1-4 Prāgātham, 5 and 6 Anuśtup, 7 Bṛhatī.	820
90 (699)	8.9.10	6.6.13	Ā no viśvasu	6	The same.	.....	Prāgātham.	824
91 (700)	8.9.11	6.6.14	Kanyā vāḥ	7	Apālā-Ātreya.	.....	1 and 2 Panktīḥ, 3-7 Anuśtup.	827
92 (701)	8.9.12	6.6.15	Pāṇam ā	33	Srutakakṣhaḥ or Sukakṣhaḥ, An- gīrasau.	.....	1 Anuśtup, 2-33 Gāyatrī.	832
93 (702)	8.9.13	6.6.21	Ud ghet	34	Sukakṣha Angī- rasaḥ.	Indrāḥ and Rī- bhavaḥ.	Gāyatrī.	843
94 (703)	8.10.1	6.6.28	Gaur dhayati	12	Vindur Angīra- saḥ, or Pītada- kṣhaḥ.	Marutāḥ.	The same.	856
95 (704)	8.10.2	6.6.30	Ā tvā	9	Tīrasā Angīra- saḥ.	Indrāḥ.	Anuśtup.	859
96 (705)	8.10.3	6.6.32	Asmai	21	Dyūtaṇo Māru- tib, or Tīrasāḥ.	Indrāḥ, 14 d Ma- rutāḥ, 15 Indrāḥ	1-3, 5-21 Trishup, 4 Virāḥ.	864
97 (706)	8.10.4	6.6.36- 38	Vā indra	15	Rebhah Kāśya- pāḥ.	Indrāḥ.	1-9 Bṛhatī, 10 Ati- Trishup, 15 Ja- gati.	876
98 (707)	8.10.5	6.7.1	Indrāya	12	Nīmedha Angī- rasaḥ.	The same.	1-6, 8 Uśnik, 7, 10 and 11 Kakup, 9 and 12 Pura- uśnik.	884
99 (708)	8.10.6	6.7.3	Tvām idā	8	The same.	.....	Prāgātham.	889
100 (709)	8.10.7	6.7.4	Āyam te	12	Nemo Bhārga- vāḥ, 4 and 5	Indrāḥ, 10 and 11 Vāk.	1-5, 10-12 Trish- tup, 6 Jagati, 7-9 Anuśtup.	892
101 (710)	8.10.8	6.7.6	Rīdhak	16	Jamadaagni- Indrāḥ.	1-5 a. b. c. Mitrā- varuṇau, 5d and 6 Adityāḥ, 7 and 8 Aśvinau, 9 and 10 Vāyuh, 11 and 12 Sūryah, 13 Uśah, or Sūryaprabhā, 14 Pavamaṇah, 15 and 16 Gauḥ.	1 and 2 Prāgātham, 3 Gāyatrī, 4 Sato- gātham, 13 Bṛhatī, 14-16 Trishup.	898

Hymn.	Mandala Anuvāsa Suktā.	Aṣṭaka Aḥaya Varga.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. IV. Pag.
69 (678)			Prapra vah	18	Prīamedha An- girasah.	Indrah, 11 a Vi- śve Devāḥ, 11 b	1, 3, 7-10, 12-15 ānushūp, 2 Ush- ṇik, 4-6 Gāyatrī, 11 and 16 Panktīḥ, 17 and 18 Brihātī. 1-6 Prāgātham, 7- 12 Brihātī, 13 Ush- ṇik, 14 ānushūp, 15 Pura-ushṇik. 1-9 Gāyatrī, 10-15 Prāgātham.	739
70 (679)			Vo rājā	15	Puruhanmā-An- girasah.	Indrah.	and 12 Varuṇah. 11 and 16 Panktīḥ, 17 and 18 Brihātī. 1-6 Prāgātham, 7- 12 Brihātī, 13 Ush- ṇik, 14 ānushūp, 15 Pura-ushṇik. 1-9 Gāyatrī, 10-15 Prāgātham.	747
71 (680)			Tvam no agne	15	Sudtīḥ and Pu- rumīlīh, Angi- rasau, or either.	Agniḥ.	1-9 Gāyatrī, 10-15 Prāgātham.	753
72 (681)			Haviṣh kiṇu- dhvam	18	Haryatāḥ Prāgā- thah.	Agniḥ, or Havi- shām stutīḥ.	Gāyatrī.	759
73 (682)			Ud īrāthām	18	Gopavana Ātre- yah, or Saptā- vadhīrīḥ.	Ātre- Asvinau.	The same.	765
74 (683)			Viśo viśo	15	Gopavana Ātre- yah.	Agniḥ, 13-15 Dā- nastutīḥ (king Srutarvā-Ārk- shyah.	6, 8, 9, 11 and 12 Gāyatrī.	770
75 (684)			Vukshvā hi	16	Virūpa Angira- sah.	Agniḥ.	Gāyatrī.	775
76 (685)			Imam nu	12	Kurusutīḥ Kāṇ- vah.	Indrah.	The same.	779
77 (686)			Jagnānah	11	The same.	The same.	1-9 Gāyatrī, 10 Bri- hātī, 11 Satobhīhātī. 1-9 Gāyatrī, 10 Bri- hātī.	783
78 (687)			Purojāsam	10	.....	.....	1-9 Gāyatrī, 10 Bri- hātī.	787
79 (688)			Āyam kīrtuḥ	9	Kīrtimur Bhārga- vah.	Somah.	1-8 Gāyatrī, 9 A- nushūp.	790
80 (689)			Nā hy anyam	10	Ekadvīr Nau- dhasah.	1-9 Indrah, 10	1-9 Gāyatrī, 10	792
81 (690)			Ā tū nah	9	Kusīdī Kāṇvah.	Indrah.	Gāyatrī.	796
82 (691)			Ā pra drava	9	The same.	The same.	The same.	799
83 (692)			Devānām	9	.....	Viśve Devāḥ.	.....	802
84 (693)			Preśhītham	9	Uśanah Kāvyaḥ.	Agniḥ.	.....	805
85 (694)			Ā me havam	9	Kīrīshna Angira- sah.	Āsvinau.	.....	808
86 (695)			Ubhā hi	5	Viśvakah Kārsh- niḥ, or Kīrīshnah.	The same.	Jagatī.	811
87 (696)			Dyumnī vām	6	Dyumnīko Vāsi- shīthah, or Priya- medha Angira- sah, or Kīrīshnah.	.....	Prāgātham.	814

Hymn.	Mandala.	Ashtaka.	Beginning of the hymn.	Number of Verses.	Author.	Deity.	Metre.	Vol. IV. Pag.	
49 (1)	8.6.7	6.4.14	Abhi pra vah	10	Praskāṇvāḥ Kāṇ-	Indrāḥ.	Prāgātham.	669	
50 (2)	8.6.8	6.4.16	Pra susrutam	10	Pushīgūḥ Kāṇ-	The same.	The same.	671	
51 (3)	8.6.9	6.4.18	Yathā manau	10	Struṣīgūḥ Kāṇ-	.....	.....	674	
52 (4)	8.6.10	6.4.20	Yathā manau	10	Āyūḥ Kāṇvāḥ.	.....	.....	676	
53 (5)	8.6.11	6.4.22	Upamam tvā	8	Medhyāḥ Kāṇ-	.....	.....	679	
54 (6)	8.6.12	6.4.24	Etat te	8	Mātariṣvā Kāṇ-	Indrāḥ, 3-4 Vi-	.....	681	
55 (7)	8.6.13	6.4.26	Bhuvīd indrasya	5	Kṛiṣāḥ Kāṇvāḥ.	Dānastutīḥ (Pra-	Gāyatrī, 3 and 5	683	
56 (8)	8.6.14	6.4.27	Prati te	5	Priṣhadhrāḥ Kāṇvāḥ.	1-4 Dānastutīḥ	Gāyatrī, 5 Panktīḥ.	684	
57 (9)	8.6.15	6.4.28	Vuṣam devā	4	Medhyāḥ Kāṇ-	Asvinau.	Trishūp.	685	
58 (10)	8.6.16	6.4.29	Vam ritvijāḥ	3	The same.	Viṣve Devāḥ or	The same.	686	
59 (11)	8.6.17	6.4.30	Imāni vām	7	Suparūḥ Kāṇ-	Indrā-Varuṇau.	Jagati.	686	
60 (669)	8.7.1	6.4.32	Agna ā yāhi	20	Bhargah Prāgā-	Agniḥ.	Prāgātham.	689	
61 (670)	8.7.2	6.4.36	Ubhayam	18	The same.	Indrāḥ.	The same.	697	
62 (671)	8.7.3	6.4.40	Pro asmai	12	Pragāthah Kāṇ-	The same.	1-6, 10-12 Pank-	704	
63 (672)	8.7.4	6.4.42	Sa pūrvyāḥ	12	The same.	Devāḥ.	1-11 Indrāḥ, 12	1, 4, 5 and 7 Anush-	709
64 (673)	8.7.5	6.4.44	Ut tvā madantu	12	.....	Indrāḥ.	Gāyatrī.	713	
65 (674)	8.7.6	6.4.46	Yad indra	12	.....	The same.	The same.	716	
66 (675)	8.7.7	6.4.48	Tarobhir vah	15	Kālīḥ Prāgāthah.	.....	1-14 Prāgātham, 15	719	
67 (676)	8.7.8	6.4.51-54	Tyān nu	21	Matyāḥ Sāma-	Adityāḥ.	Anushūp.	726	
68 (677)	8.7.9	6.5.1	Ā tvā ratham	19	Priyamedha An-	1-13 Indrāḥ, 14	1, 4, 7 and 10 Anush-	733	
					girasah.	(Rikshah and	11-19 Gāyatrī.		

INDEX OF DEVATĀS.

Akshakitavaḥ X. 34.

Akshāḥ X. 34.

Agnâyî, Varuṇânî, Indrânî I.
22, 12.

Agniḥ I. 1; I. 12; I. 15, 4.
12; I. 22, 9-10; I. 23, 23^b.
24; I. 24, 2; I. 26; I. 27;
I. 31; I. 36, 1-12. 15-20;
I. 44, 3-14; I. 45, 1-10^a;
I. 58; I. 60; I. 65-78; I.
79, 4-12; I. 94, 1-7. 8^d.
9-15; I. 112, 1^b; I. 127-
128; I. 139, 7; I. 140; I.
141; I. 143-150; I. 189;
II. 1; II. 2; II. 4-10;
III. 1; III. 5; III. 6; III.
7; III. 9-11; III. 13-19;
III. 20, 2-4; III. 21; III.
23; III. 24; III. 25, 1-3.
5; III. 27, 2-15; III. 28;
III. 29, 1-4. 6-16; III.
55, 2-10; IV. 1; IV. 2;
IV. 3; IV. 6-12; IV. 15,
1-6; V. 1; V. 2; V. 3,
1. 2. 4-12; V. 4; V. 6-25;
V. 26, 1-8; V. 27, 1-5; V.
28; VI. 1-6; VI. 10-16;
VI. 48, 1-10; VII. 1; VII.
3; VII. 4; VII. 7-12; VII.
14-17; VII. 50, 2; VII.
104, 10. 14; VIII. 11; VIII.
19, 1-33; VIII. 23; VIII.

VOL. VI.

39; VIII. 43; VIII. 44;
VIII. 60; VIII. 71; VIII.
74, 1-12; VIII. 75; VIII.
84; VIII. 102; VIII. 103,
1-13; IX. 66, 19-21; IX.
67, 23. 24; X. 1-7; X. 8,
1-6; X. 11; X. 12; X. 16;
X. 20; X. 21; X. 45; X.
46; X. 51, 1. 3. 5. 7. 9; X.
53, 1-3. 6-11; X. 69; X.
79; X. 80; X. 91; X. 115;
X. 122; X. 124, 1-4; X.
140; X. 142; X. 150; X.
156; X. 176, 2-4; X. 187;
X. 191, 1.

Agnir Âhavanîyaḥ I. 12, 6^a.

Agnir Jâtavedâḥ X. 188.

Agnir Nirmathyaḥ I. 12, 6^a.

Agnir Rakshohâ IV. 4; X. 87;
X. 118.

Agnir Vaiśvânaraḥ, *see* Vaiśvâ-
naraḥ.

Agniḥ Saucîkaḥ X. 51, 1. 3. 5.
7. 9; X. 53, 1-3. 6-11.

Agniḥ *and*

Âśvinau, *see* Âśvinau.

Indraḥ, *see* Indraḥ.

Ushâḥ, *see* Ushâḥ.

Ṛitavaḥ I. 15, 4. 12; II.
37, 6.

Tvashtâ or Indraḥ Parjan-
yâtmâ, *see* Tvashtâ.

Agniḥ *and*

Parjanyaḥ or Sûryaḥ I. 164,
51.

Marutaḥ I. 19; V. 60 (or
Marutaḥ); VIII. 103, 14.

Mitrâ-Varuṇau, Râtrî, Sa-
vitâ I. 35, 1.

Varuṇaḥ IV. 1, 2-5.

Viśve Devâḥ IX. 67, 27.

Savitâ IX. 67, 25. 26.

Sûryaḥ VIII. 56, 5.

Sûryaḥ & Anurâḥ VIII. 18, 9.

Sûryaḥ and Vâyvaḥ I. 114,
44; X. 136 (Kṛṣṇaḥ).

Somaḥ I. 93; X. 19, 1^{cd}.

Agniḥ *or*

Agnî-Varuṇau IV. 1, 2-5.

Agniḥ and Savitâ IX. 67, 26.

Âtmâ III. 26, 7. 8.

Ṛitavaḥ III. 27, 1.

Ṛitvijaḥ III. 29, 5.

Agnir Aushasyaḥ I. 95.

Agnir Jâtavedâḥ I. 99.

Dyâvâprithivyau II. 41, 19^c.

A. Draviṇodâḥ I. 96.

Brahma III. 26, 7. 8.

A. Madhyamaḥ I. 79, 1-3.

Mitrâ-Varuṇau, Aditiḥ, Sin-
dhuḥ, Pṛithivî, Dyauḥ I.

94, 16^{cd}.

Lingoktaḥ vatâḥ IV. 13;
IV. 14.

- Agnih *or*
   Viśve Devāḥ IX. 67, 27.
   Vaiśvānaraḥ I. 98.
   A. Śuciḥ I. 97.
   Savitā IX. 67, 25, 26.
   Sūryaḥ *or* Āpaḥ *or* Gāvaḥ
     or Ghṛitam IV. 58.
   Sūryaḥ (and Parjanyaḥ) I.
     164, 51.
   Haviṣmā stutiḥ VIII. 72.
 Agnayaḥ Puruṣyaḥ III. 22.
 Angirasaḥ *or*
   Viśve Devāḥ X. 62, 1-6.
 Atriḥ V. 40, 6-9.
 Aditiḥ X. 185.
 Aditiḥ *and*
   Somaḥ and Pūṣhā II. 40, 6^b.
   Mitrā-Varuṇau, Sindhuḥ,
     Prithivī, Dyauḥ, *or* Ag-
     niḥ I. 94, 16^{cd}.
   Samvāda Indrāditiṣvāmāde-
     vānām V. 18.
 Adhishavapacarma *or*
   Hariścandraḥ I. 28, 9.
 Adhyetā, *see* Pavamānī.
 Anilāḥ *and*
   Agniḥ *and* Sūryaḥ VIII.
     18, 9.
 Antarikṣham
   Prithivyantarikṣhe VII. 104,
     23^b.
 Annastutiḥ I. 187.
 Ap, *see* Āpaḥ.
 Apām-napāt II. 35.
 Apām-napāt *or*
   Āpaḥ X. 30.
 Ap-triṇa-sūryāḥ, *see* Āpaḥ.
 Apvā X. 103, 12.
 Abjā ahiḥ VII. 34, 16.
 Abhiśāpaḥ III. 53, 21-24.
 Abhyāvartī Cāyamānaḥ (dāna-
   stutiḥ) VI. 27, 8.
 Ambhriṇī, *see* Vāk.
- Aranyānī X. 146.
 Arkah *and*
   Somaḥ X. 85, 18.
 Aryamā *and*
   Varuṇaḥ *and* Mitraḥ I. 41,
     1-3, 7-9.
 Alakṣmī-nāśaḥ X. 155, 1. 4.
 Aśvamedhaḥ, *see* Rikṣhaḥ.
 Aśva-stutiḥ I. 162; I. 163.
 Aśvāḥ VI. 65, 7.
 Aśvau (Indrasya) IV. 32, 23-24.
 Aśvinau I. 3, 1-3; I. 15, 11;
   I. 22, 1-4; I. 30, 17-19; I.
   34; I. 46; I. 47; I. 92,
   16-18; I. 112, 1^{cd}-25; I.
   116-119; I. 120, 1-11; I.
   139, 3-5; I. 157; I. 158;
   I. 180-184; II. 39; II. 41,
   7-9; III. 58; IV. 15, 9-
   10; IV. 43-45; V. 73-78;
   VI. 62-63; VII. 67-74;
   VIII. 5, 1-37^a; VIII. 8-
   10; VIII. 18, 8; VIII. 22;
   VIII. 26, 1-19; VIII. 35;
   VIII. 42, 4-6; VIII. 57;
   VIII. 73; VIII. 85-87;
   VIII. 101, 7, 8; X. 24, 4-
   6; X. 39-41; X. 106; X.
   131, 4, 5; X. 143.
 Aśvinau *and*
   Agniḥ *and* Ushāḥ I. 44, 1. 2.
   Ritavaḥ I. 15, 11; II. 37, 5.
   Dyāvābhūmī X. 132, 1.
 Asamātiḥ X. 60, 1-4, 6.
 Asunītiḥ X. 59, 5, 6.
 Ahir abjāḥ VII. 34, 16.
 Ahir budhnyāḥ VII. 34, 17.
 Ahorātrau III. 55, 11.
 Ātmā IV. 42, 1-6; X. 119.
 Ātmā *or*
   Agniḥ III. 26, 7, 8.
   Indraḥ, *see* Indraḥ; *see*
     Paramātmā.
- Ādityāḥ I. 41, 4-6; II. 27;
   VII. 51; VII. 52; VII. 66,
   4-13; VIII. 18, 1-7, 10-
   22; VIII. 19, 34, 35; VIII.
   47, 1-13; VIII. 56; VIII.
   101, 5^d, 6.
 Ādityāḥ *and*
   Ushāḥ VIII. 47, 14-18.
 Āpaḥ I. 23, 16-23^a; I. 164,
   42^b; VII. 47; VII. 49;
   X. 9; X. 17, 10, 14.
 Ap-triṇa-sūryāḥ I. 191.
 Āpaḥ *or* Agniḥ *or* Sūryaḥ *or*
   Gāvaḥ *or* Ghṛitam IV. 58.
 Āpaḥ *or*
   Apāmnapāt X. 30.
   Gāvaḥ X. 19, 1^{ab}, 2-8.
   Somaḥ X. 17, 11-13.
 Āpram I. 13; II. 3; V. 5;
   VII. 2; X. 70.
 Āpriyaḥ I. 142; I. 188; III.
   4; IX. 5; X. 110.
 Āmbhriṇī, *see* Vāk.
 Ārkshyaḥ, *see* Śrutarvā.
 Ārtnī VI. 75, 4.
 Āśīḥ VII. 104, 23^a; VIII. 31,
   10-18; X. 85, 20-28; X.
   183, 3; X. 184.
 Āsangaḥ (dānastutiḥ) VIII. 1,
   30-33; VIII. 1, 34.
 Āhavanīyaḥ, *see* Agniḥ.
 Idhmaḥ (or Susamiddhaḥ) I.
   13, 1; I. 142, 1; I. 188, 1;
   II. 3, 1; III. 4, 1; V. 5, 1;
   VII. 2, 1; IX. 5, 1; X. 70,
   1; X. 110, 1.
 Induḥ I. 129, 6.
 Indraḥ I. 3, 4-6; I. 4; I. 5; I.
   6, 1-3, 10; I. 7-11; I. 15, 1.
   5; I. 16; I. 28, 1-4; I. 29;
   I. 30, 1-16; I. 32; I. 33;
   I. 51-57; I. 61-63; I. 80-
   84; I. 100-104; I. 129, 1-

5. 7-11; I. 130-131; I. 132, 1-5. 6^b; I. 133; I. 135, 4-8; I. 139, 6; I. 142, 13; I. 167, 1; I. 169; I. 170; I. 173-178; II. 11-22; II. 30, 1-5. 7. 8^b. 10; II. 41, 10-12; III. 30-32; III. 33, 6-7; III. 34-52; III. 53, 2-14. 21-24; IV. 16; IV. 17; IV. 19-22; IV. 23, 1-7. 11; IV. 24; IV. 25; IV. 29; IV. 30, 1-8. 12-24; IV. 31; IV. 32, 1-22; V. 29, 1-8. 9^b. 10-15; V. 30; V. 31, 1-7. 8^{ab}. 10-13; V. 32-39; V. 40, 1-4; VI. 17-20; VI. 21, 1-8. 10. 12; VI. 22-26; VI. 27, 1-7; VI. 29-44; VI. 45, 1-30; VI. 46; VI. 47, 6-19. 20^d. 21. 31^{ed}; VII. 18, 1-21; VII. 19-32; VII. 55, 2-8; VII. 97, 1; VII. 98, 1-6; VII. 104, 8. 16. 19-22. 24; VIII. 1, 1-29; VIII. 2, 1-40; VIII. 3, 1-20; VIII. 4, 1-14; VIII. 6, 1-45; VIII. 12-17; VIII. 21, 1-16; VIII. 24, 1-27; VIII. 32-34; VIII. 36; VIII. 37; VIII. 45, 2-42; VIII. 46, 1-20. 29-31. 33; VIII. 49-53; VIII. 54, 1-2. 5-8; VIII. 61; VIII. 62; VIII. 63, 1-11; VIII. 64-66; VIII. 68, 1-13; VIII. 69, 1-10. 13-18; VIII. 70; VIII. 76-78; VIII. 80, 1-9; VIII. 81; VIII. 82; VIII. 88-92; VIII. 93, 1-33; VIII. 95; VIII. 96, 1-13; VIII. 97-99; VIII. 100,

1-9. 12; X. 8, 7-9; X. 22; X. 23; X. 24, 1-3; X. 27; X. 28, 1. 3-5. 7. 9. 11; X. 29; X. 33, 2. 3; X. 38; X. 42-44; X. 54; X. 55; X. 60, 5; X. 73; X. 74; X. 89, 1-4. 6-18; X. 99; X. 103, 1-3. 5-11; X. 104; X. 105; X. 111-113; X. 116; X. 120; X. 124, 9; X. 131, 1-3. 6. 7; X. 133; X. 134; X. 138; X. 144; X. 147; X. 148; X. 152; X. 153; X. 160; X. 167, 1. 2. 4; X. 171; X. 179; X. 180.
 Indrah Kapinjalarûpî II. 42; II. 43.
 Indrah Parjanyaâtma, *see* Tva-shṭâ.
 Indro Marutvân I. 23, 7-9; I. 165; I. 171, 3-6.
 Indro Vaikunṭhaḥ X. 47-50.
 Indrah *and*
 Agniḥ I. 21; I. 108; I. 109; I. 139, 9; III. 12; III. 25, 4; V. 27, 6; V. 86; VI. 59; VI. 60; VII. 93, 94; VIII. 38; VIII. 40; VIII. 45, 1.
 Aditiḥ and Vâmadevaḥ IV. 18.
 Indrânî and Vṛishâkapih X. 86.
 Ushâḥ IV. 30, 9-11.
 Rînamcayaḥ V. 30.
 Ritavaḥ I. 15, 1. 5.
 Ribhavaḥ III. 60, 5-7; VIII. 93, 34.
 Kutsaḥ V. 31, 9.
 Gâvaḥ VI. 28, 2. 8^d.
 Dyâvâprithivyau X. 59, 10^a.
 Nabhaḥ II. 36, 5.
 Parvataḥ I. 132, 6^a; III. 53, 1.

Indrah *and*

Pûshâ VI. 57.

Bṛihaspatiḥ IV. 49; IV. 50, 10. 11; VII. 97, 10; VII. 98, 7; VIII. 96, 15.

Brahmaṇaspatiḥ II. 24, 12; VII. 97, 3. 9.

B. and Somaḥ I. 18, 4.

Madhuḥ II. 36, 1.

Marutaḥ I. 6, 5. 7.

Varuṇaḥ I. 17; III. 62, 1-3; IV. 41; IV. 42, 7-10; VI. 68; VII. 82-85; VIII. 59.

Vâyuh I. 2, 4-6; I. 23, 2. 3; II. 41, 3; IV. 46, 2-7; IV. 47, 2-4; VII. 90, 5-7; VII. 91, 2. 4-7; VII. 92, 2.

Vishnuḥ I. 155, 1-3; VI. 69; VII. 99, 4-6.

Suciḥ II. 36, 4.

Somaḥ II. 30, 6; IV. 28; VI. 72; X. 89, 5.

Somo rakshohanaḥ VII. 104, 1-7. 15. 24.

Indrah *or*

Âtmâ IV. 26, 1-3.

Indrah and Somaḥ IV. 28.

Uśanâḥ V. 29, 9^d; V. 31, 8^d.

Ritadevaḥ IV. 23, 8-10.

Kutsaḥ V. 31, 8^c.

Gâvaḥ VI. 28, 2. 8^d.

Tva-shṭâ II. 32, 2. 3.

Drughanaḥ X. 102.

Pûshâ VIII. 4, 15-18.

Marutaḥ X. 103, 13.

Lingoktadevatâḥ X. 167, 3.

Viśve Devâḥ I. 121.

Syenâḥ IV. 27, 5.

Indrânî *and*

Indrah and Vṛishâkapih X. 86.

Indrāṇī and

Varuṇāṇī, Agnāyī I. 22, 12.

Gunguḥ, Sinīvālī, Rākā,
Sarasvatī, Varuṇāṇī II.
32, 8.

Indrāśvau IV. 32, 23-24.

Ilaḥ I. 13, 4; I. 142, 4; I. 188,
3; II. 3, 3; III. 4, 3; V.
5, 3; VII. 2, 3; IX. 5, 3;
X. 70, 3; X. 110, 3.Iḥā, *see* Devyaḥ.

Ishavaḥ VI. 75, 11-12, 15-16.

Ishudhiḥ VI. 75, 5.

Ījyāstavaḥ *and*Yajamānaprasāmsā VIII.
31, 1-4.Upamaśravā Mitrātithiputraḥ
X. 33, 6-9.

Upādhyāyastutiḥ III. 26, 9.

Urvaśī X. 95, 1. 3. 6. 8-10. 12.
14. 17.

Ulūkhalam I. 28, 5. 6.

U.-Musalau I. 28, 7. 8.

Uśanāḥ *or*Indraḥ V. 29, 9^a; V. 31, 8^d.Uśhāḥ I. 30, 20-22; I. 48; I.
49; I. 92, 1-15; I. 113,
1^{ab}. 2-20; I. 123; I. 124;
III. 55, 1; III. 61; IV. 51;
IV. 52; V. 79; V. 80; VI.
64; VI. 65; VII. 41, 7;
VII. 75-81; X. 172.Uśhāḥ *and*Agniḥ *and* Aśvinau I. 44,
1. 2.

Ādityāḥ VIII. 47, 14-18.

Indraḥ IV. 30, 9-11.

Rātrī I. 113, 1^{cd}.Uśhāḥ *or*

Sūryaprabhā VIII. 101, 13.

Uśhāsā-Naktā I. 13, 7; I. 142,
7; I. 188, 6; II. 3, 6; III.
4, 6; V. 5, 6; VII. 2, 6;IX. 5, 6; X. 70, 6; X.
110, 6.Ṛikshaḥ *and*Aśvamedhaḥ (dānastutiḥ)
VIII. 68, 14-19.Ṛiṇamcayaḥ, *see* Indraḥ V. 30.Ṛitadevaḥ *or*

Indraḥ IV. 23, 8-10.

Ṛitavaḥ I. 15; II. 36; II. 37.

Ṛitavaḥ *and*Aśvinau, *see* Aśvinau.Indraḥ, *see* Indraḥ.Tvashṭā, *see* Tvashṭā.Marutaḥ, *see* Marutaḥ.Mitrā-Varuṇau, *see* Mitrā-
Varuṇau.Ṛitavaḥ *or*

Agniḥ III. 27, 1.

Draviṇodāḥ, *see* Draviṇo-
dāḥ.Ṛitvijah *or*

Agniḥ III. 29, 5.

Ṛitvikstutiḥ *or*Viśve Devāḥ X. 101; VIII.
58, 1.Ṛibhavaḥ I. 20; I. 110; I.
111; I. 161; III. 60, 1-4;
IV. 33-37; VII. 48, 1-3;
X. 176, 1.Ṛibhavaḥ *and*Indraḥ III. 60, 5-7; VIII.
93, 34.Ṛibhavaḥ *or*

Viśve Devāḥ VII. 48, 4.

Ośadhyah X. 97.

Aushasyah, *see* Agniḥ.

Kah I. 24, 1; X. 121.

Kapinjararūpi (Indraḥ) II. 42;
X. 43.Kapotopahatau prāyaścittam
X. 165.Kavacah with Somah *and* Va-
ruṇah VI. 75, 18.Kaśus Caidyah (dānastutiḥ)
VIII. 5, 37^b-39.Kānītaḥ, *see* Prithuśravāḥ.Kālāḥ samvatsarātmā I. 164,
48.Kutsah *and*

Indraḥ V. 31, 9.

Kutsah *or*Indraḥ V. 31, 8^c.Kurungaḥ (dānastutiḥ) VIII.
4, 19-21.Kuruśravanaḥ Trāsadasyavaḥ
(dānastutiḥ) X. 33, 4. 5.

Kṛishiḥ X. 34.

Keśinaḥ (Agniḥ, Sūryah, Vā-
yuh) X. 136.Kaurayāṇah, *see* Pākasthāmā.

Kshetrapatiḥ IV. 57, 1-3.

Gangā(-dinadyah) VII. 50, 4.

Garbhāsamsrāve prāyaścittam
X. 162.

Garbhārthāśīḥ X. 184.

Gāvaḥ VI. 28, 1. 3-7. 8^{abc};
X. 169.Gāvaḥ *or*Agniḥ *or* Sūryah *or* Āpah
or Ghṛitam IV. 58.Āpah, *see* Āpah.Indraḥ VI. 28, 2. 8^d.

Gauḥ VIII. 101, 15. 16.

Gunguḥ, *see* Indrāṇī.Grāvāṇah VII. 104, 17; X.
76; X. 94; X. 175.Ghṛitam, *see* Gāvaḥ.

Candramāḥ X. 85, 19.

Carmaprasāmsā I. 28, 9.

Cāyamāṇah, *see* Abhyāvartī.Citraḥ (dānastutiḥ) VIII. 21,
17. 18.Cinnayūpasya mūlabhūtaḥ
sthānuḥ III. 8, 11.Caidyah, *see* Kaśuḥ.Jātavedāḥ, *see* Agniḥ.

- Jñānam X. 71.
 Jyā VI. 75, 3.
 Takshā, *see* Bribuḥ.
 Tanūnapāt I. 13, 2; I. 142, 2;
 I. 188, 2; III. 4, 2; IX. 5,
 2; X. 110, 2.
 Taranto Vaidadaśviḥ V. 61, 10.
 Tarantamahishī Śaśīyasī V.
 61, 5-8.
 Tārksyāḥ X. 178.
 Tirindirah Pārsavyāḥ (dāna-
 stutiḥ) VIII. 6, 46-48.
 Triṇam, *see* Ap-triṇa-sūryāḥ
 I. 191.
 Triṇapāṇikam Prīṇisūktam
 VI. 48.
 Trasadasyuh (dānastutiḥ) VIII.
 19, 36, 37.
 Trāsadasyavaḥ, *see* Kuruśra-
 vaṇaḥ.
 Tvashtā I. 13, 10; I. 15, 3;
 I. 142, 10; I. 188, 9; II.
 3, 9; III. 4, 9; V. 5, 9;
 VII. 2, 9; IX. 5, 9; X.
 18, 6; X. 70, 9; X. 110, 9.
 Tvashtā *and*
 Agniḥ or Indrah Parjan-
 yātmā III. 55, 17-22.
 Ritavaḥ I. 15, 3.
 Sukrah II. 36, 3.
 Tvashtā *or*
 Indrah II. 32, 2, 3.
 Dakshinā *and*
 Brahmanaspatiḥ I. 18, 5.
 Dakshinā *or*
 Taddātāro Yajamānāḥ X.
 107.
 Dadhikrāḥ IV. 38, 2-10; IV.
 39; IV. 40, 1-4; VII. 44,
 2-5.
 Dampatī VIII. 31, 5-9.
 Dampatyor āśīshaḥ VIII. 31,
 10-18.
 VOL. VI.
- Dānastutiḥ I. 125; VI. 27, 8;
 VI. 47, 22-25; VII. 18, 22-
 25; VIII. 1, 30-33; VIII.
 2, 41, 42; VIII. 3, 21-24;
 VIII. 4, 19-21; VIII. 5,
 37^b-39; VIII. 6, 46-48;
 VIII. 19, 36, 37; VIII. 21,
 17, 18; VIII. 24, 28-30;
 VIII. 46, 21-24; VIII.
 55; VIII. 56, 1-4; VIII.
 68, 14-19; VIII. 74, 13-
 15; X. 33, 4, 5; X. 62,
 8-11.
 Dālbyho, *see* Rathavītiḥ.
 Diśaḥ III. 55, 16.
 Duḥsvapnanāśanam I. 120, 12;
 X. 164.
 Dundubhiḥ VI. 47, 29-31^{ab}.
 Devapatnyāḥ V. 46, 7, 8.
 Devāḥ I. 27, 13; I. 45, 10^b;
 I. 94^{abc}; VI. 47, 20^a; VII.
 104, 11; VIII. 63, 12; VIII.
 80, 10; X. 51, 2, 4, 6, 8;
 X. 52; X. 53, 4, 5; X. 72;
 X. 85, 17; X. 98. (See
 Visve Devāḥ.)
 Devāḥ *and*
 Brahma VI. 75, 19.
 Devāḥ *or*
 Vishṇuḥ I. 22, 16.
 Devyāḥ I. 22, 11.
 Devyāḥ (tisraḥ) I. 13, 9; I. 142,
 9; I. 188, 8; II. 3, 8; III.
 4, 8; V. 5, 8; VII. 2, 8;
 IX. 5, 8; X. 70, 8; X.
 110, 8.
 Dyāvā-prithivyau I. 22, 13, 14;
 I. 112, 1^a; I. 159; I. 160;
 I. 185; II. 32, 1; IV. 38, 1;
 IV. 56; VI. 70; VII. 53;
 X. 59, 8, 9, 10^b.
 Dyāvā-prithivyau *and*
 Indrah X. 59, 10^a.
 8 K
- Dyāvā-prithivyau *or*
 Havirdhānam II. 41, 19^{ab}.
 20, 21.
 Havirdhānam *or* Agniḥ II.
 41, 19^c.
 Dyāvābhūmī *and*
 Āśvinau X. 132, 1.
 Dyāvābhūmī *or*
 Marutaḥ *or* Prīṇiḥ VI. 48,
 22.
 Dyuniśau *or*
 Rodasyau III. 55, 15.
 Dyauḥ *or*
 Agniḥ *and* Mitra-Varuṇau,
 Aditiḥ, Sindhuḥ, Prithivī
 I. 94, 16^{cd}.
 Draviṇodāḥ *and*
 Ritavaḥ I. 15, 7-10; II.
 37, 1-4.
 Draviṇodāḥ *or*
 Agniḥ I. 96.
 Drughanaḥ *or*
 Indrah X. 102.
 Dvāro devīḥ I. 13, 6; I. 142,
 6; I. 188, 5; II. 3, 5; III.
 4, 5; V. 5, 5; VII. 2, 5;
 IX. 5, 5; X. 70, 5; X.
 110, 5.
 Dhanānnadānam X. 117.
 Dhanuḥ VI. 75, 2.
 Dhātā X. 18, 5.
 Naktā, *see* Ushāsā-naktā.
 Nadyāḥ III. 33, 1-3, 5, 9, 11,
 13; VII. 50, 4; X. 75.
 Nabhaḥ, *see* Indrah.
 Nabhasyāḥ, *see* Mitra-Varu-
 ṇau.
 Narāśamsaḥ I. 13, 3; I. 142,
 3; II. 3, 2; V. 5, 2; VII.
 2, 2; X. 70, 2.
 Narāśamsaḥ *or*
 Sadasaspatiḥ I. 18, 9.
 Nirṛitiḥ X. 59, 1-3.

- Nirritih *and*
 Somah X. 59, 4.
 Nirmathyah, *see* Agnih.
 Panayah X. 108, 2. 4. 6. 8.
 10. 11.
 Patnî X. 183, 2.
 Pathyâ svastih X. 63, 15. 16.
 Paramâtmâ *or*
 Indrah IV. 26, 1-3.
 Parjanya V. 83; VII. 101;
 VII. 102.
 Parjanya *or*
 Sûryah *or* Agnayah I.
 164, 51.
 Parjanyaâtmâ-Indrah, *see* Tva-
 shṭâ.
 Parvatah *and*
 Indrah, *see* Indrah.
 Pavamânah VIII. 101, 14.
 Pavamânyadhyetṛi-stutih IX.
 67, 31. 32.
 Pâkasthâmâ Kaurayânah (dâ-
 nastutih) VIII. 3, 21-24.
 Pârśavyah, *see* Tirindirah.
 Pitarah X. 15.
 Pitarah *or*
 Lingoktadevatâh X. 14, 7-9.
 Pitṛimedhah X. 18, 7-13.
 Pitṛimedhah *or*
 Prajâpatih X. 18, 14.
 Purîshyâ Agnayah III. 22.
 Purumîlho Vaidadaśvih V. 61,
 9.
 Purushah X. 90.
 Purûravâ Ailâh X. 95, 2. 4.
 5. 7. 11. 13. 15. 16. 18.
 Pûshâ I. 23, 13-15; I. 42;
 I. 138; III. 62, 7-9; VI.
 48, 16-19; VI. 53-56; VI.
 58; X. 17, 3-6; X. 26.
 Pûshâ *and*
 Aditih, *see* Aditih.
 Indrah VI. 57.
 X. 67; X. 68; X. 103, 4;
 X. 182.
 Pûshâ *and*
 Somah, *see* Somah.
 Pûshâ *or*
 Indrah VIII. 4, 15-18.
 Somah, *see* Somah.
 Pṛithivî I. 22, 15; V. 84.
 Pṛithivî *and*
 Others I. 94, 16^{cd}; *see*
 Dyauh.
 Pṛithivy-antarikshe VII. 104,
 23^b; *see* Dyâvâ-pṛithivya.
 Pṛithuśravâh Kânîtaḥ (dâna-
 stutih) VIII. 46, 21-24.
 Pṛišnih *or*
 Marutah *or* Dyâvâbhûmî
 VI. 48, 22.
 Pṛišni-sûktam (tṛiṇapâṇikam)
 VI. 48.
 Pajavanah, *see* Sudâh.
 Paulomî, *see* Śacî.
 Pracetasau, *see* Hotârau.
 Prajâpatih, *see* Hariścandrah.
 Prajâpatih *or*
 Pitṛimedhah X. 18, 14.
 Pratodah VI. 75, 13.
 Praskaṇvah (dânastutih) VIII.
 55; VIII. 56, 1-4.
 Prastokah Sârnjayah (dâna-
 stutih) VI. 47, 22-25.
 Prâyaścittam, *see* Garbhasam-
 srâvah, Kapotopahatih.
 Barhih I. 13, 5; I. 142, 5;
 I. 188, 4; II. 3, 4; III.
 4, 4; V. 5, 4; VII. 2, 4;
 IX. 5, 4; X. 70, 4; X.
 110, 4.
 Budhnyo 'hih VII. 34, 17.
 Bṛibus takshâ VI. 45, 31-33.
 Bṛihaspatih I. 139, 10; I. 190;
 II. 23, 2-4. 6-8. 10. 12-16.
 18; II. 30, 9; III. 62, 4-6;
 IV. 50, 1-9; VI. 47, 20^c;
 VI. 73; VII. 97, 2. 4-8;
 X. 67; X. 68; X. 103, 4;
 X. 182.
 Bṛihaspatih *and*
 Indrah IV. 49; IV. 50, 10.
 11; VII. 97, 10; VIII.
 96, 15.
 Brahma, *see* Âtmâ.
 Brahma *and*
 Devâh VI. 75, 19.
 Brahma *or*
 Agnih III. 26, 7. 8.
 Brahmanâspatih I. 18, 1-3; I.
 40; II. 23, 1. 5. 9. 11. 17.
 19; II. 24, 1-11. 13-16;
 II. 25; II. 26; X. 155,
 2. 3.
 Brahmanâspatih *and*
 Indrah, *see* Indrah.
 Indrah *and* Somah I. 18, 4.
 Dakshinâ I. 18, 5.
 Bhagah VII. 41, 2-6.
 Bhagah *or*
 Savitâ I. 24, 5; VII. 38, 6^b.
 Bhârâtî, *see* Devyah.
 Bhâvavyah I. 126, 1-5. 7.
 Bhâvavṛittam X. 129; X. 130;
 X. 154; X. 190.
 Bhûmih VI. 47, 20^b.
 Maṇḍûkâh VII. 103.
 Madhuḥ, *see* Indrah.
 Madhyamah, *see* Agnih.
 Mana-âvartanam X. 58.
 Manyuh X. 83; X. 84.
 Marutah I. 6, 4. 6. 8. 9; I. 15,
 2; I. 37; I. 38; I. 39; I.
 64; I. 85-88; I. 139, 8;
 I. 166; I. 167, 2-11; I.
 168; I. 171, 1. 2; I. 172;
 II. 30, 11; II. 34; III. 26,
 4-6; V. 52-59; V. 61, 1-4.
 11-16; V. 87; VI. 48, 11.
 12. 20. 21; VI. 66; VII.
 56-58; VII. 59, 1-11; VII.

- 104, 18; VIII. 7; VIII. 20; VIII. 94; VIII. 96, 14^d; X. 77; X. 78.
- Marutah and*
 Agnih I. 19; VIII. 103, 14.
 Agnih (or Marutah) V. 60.
 Indrah I. 6, 5, 7.
 Ritavah I. 15, 2.
 Mâdhavah II. 36, 2.
 Rudrah and Vishnuh V. 3, 3.
- Marutah or*
 Agnih and Marutah V. 60.
 Indrah X. 103, 13.
 Prishnih or Dyāvābhūmī VI. 48, 22.
 Lingoktadevatāh VI. 48, 13-15.
- Marutvân, see Indrah.*
Mâdhavah, see Marutah.
 Mâyâ-bhedah X. 177.
- Mitrah I. 151, 1; III. 59.
- Mitrâ-Varunau I. 2, 7-9; I. 15, 6; I. 23, 4-6; I. 43, 3; I. 136, 1-5; I. 137; I. 139, 2; I. 151, 2-9; I. 152; I. 153; II. 41, 4-6; III. 62, 16-18; V. 62-72; VI. 67; VII. 50, 1; VII. 60, 2-12; VII. 61; VII. 62, 4-6; VII. 63, 5^b, 6; VII. 64; VII. 65; VII. 66, 1-3. 17-19; VIII. 25, 1-9. 13-24; VIII. 101, 1-5^{abc}; X. 132, 2-7.
- Mitrâ-Varunau and*
 Agnih, Râtrî, Savitâ I. 35, 1.
 Aditih, Sindhu, Prithivî, Dyauh, Agnih I. 94, 16^{cd}.
 Aryamâ I. 41, 1-3. 7-9.
 Ritavah I. 15, 6.
 Nabhasyah II. 36, 6.
 Rudrah I. 43, 3.
- Mitrâtithiputra, *see* Upamaśravah.
- Musalah, *see* Ulûkhalam.
- Mṛityuh X. 18, 1-4.
- Mṛityu-vimocinî VII. 59, 12.
- Yakshma-nâsanam X. 85, 31; X. 161 (Râjayakshma-n°); X. 163.
- Yajamânah X. 183, 1.
- Yajamâna-prasamsâ *and* Ījyâstavah VIII. 31, 1-4.
- Yajamâna-prasamsâ *or* Dakshinâ, *see* Dakshinâ.
- Yathânipâtam X. 124, 5-8.
- Yamah X. 10, 1. 3. 5-7. 11. 13; X. 14, 1-5. 13-16; X. 135.
- Yamî X. 10, 2. 4. 8-10. 12. 14.
- Yûpah I. 36, 13. 14; III. 8, 1-5.
- Yûpâh III. 8, 6. 7. 9. 10.
- Yûpâh *or* Cinnayûpah III. 8, 11.
- Viśve Devâh III. 8, 8.
- Rakshohâ, *see* Agnih, Indrâ-Somau.
- Ratih I. 179.
- Rathah VI. 47, 26-28; VI. 75, 8.
- Rathagopâh VI. 75, 9.
- Rathavîtir Dâlbhyah V. 61, 17-19.
- Rathângani III. 53, 17-20.
- Râsmayah VI. 75, 6^b.
- Râkâ II. 34, 4. 5.
- Râkâ *and* Indrânî, *see* Indrânî.
- Râjayakshmâ, *see* Yakshma-n°.
- Râjâ X. 173; X. 174.
- Râtrî X. 127.
- Râtrî *and* Agnih, *see* Agnih.
- Ushâh I. 113, 1^{cd}.
- Rudrah I. 43, 1. 2. 4-6; I. 114; II. 33; IV. 3, 1(?); V. 42, 11; VII. 46; VII. 59, 12.
- Rudrah and*
 Marutah & Vishnuh V. 3, 3.
 Mitrâ-Varunau I. 43, 3.
 Somah VI. 74.
- Rodasyau III. 55, 12-15.
- Rodasyau *or* Dyuniśau III. 55, 15.
- Romaśâ I. 126, 7.
- Lavasyâtmastutih X. 119.
- Lingoktadevatâh I. 136, 6. 7; II. 32, 8; VI. 47, 20^a; VI. 75, 17-19; VII. 41, 1; VII. 44, 1; X. 14, 6; X. 59, 7; X. 124, 5-8; X. 132, 1; X. 184.
- Lingoktadevatâh or*
 Agnih IV. 13; IV. 14.
 Indrah X. 167, 3.
 Pitarah X. 14, 7-9.
 Marutah VI. 48, 13-15.
- Vadhû-vâsah-samsparsâ-nindâ X. 85, 29. 30.
- Vanaspatih I. 13, 11; I. 142, 11; I. 188, 10; II. 3, 10; III. 4, 10; V. 5, 10; VII. 2, 10; IX. 5, 10; X. 70, 10; X. 110, 10.
- Varuh Saushâmpah (dânastutih) VIII. 24, 28-30.
- Varunah I. 24, 6-15; I. 25; II. 28; V. 85; VII. 86-89; VIII. 41; VIII. 42, 1-3; VIII. 69, 11^b, 12.
- Varunah and*
 Agnih IV. 1, 2-5.
 Indrah, *see* Indrah.
 Mitrah, *see* Mitrah.
 Mitrah and Aryamâ I. 41, 1-3. 7-9.

- Varuṇaḥ *and*
 Somaḥ *and* Kavacaḥ VI.
 75, 18.
 Varuṇâṇî, *see* Indrâṇî.
 Varma VI. 75, 1.
 Vasishṭhaḥ VII. 33, 10-14;
 VII. 104, 23^a (?).
 Vasishṭhaputrâḥ VII. 33, 1-9.
 Vasukraḥ X. 28, 2. 6. 8. 10. 12.
 Vâk I. 164, 42^a; I. 164, 45;
 III. 53, 15. 16 (sasarpâṇî);
 VIII. 100, 10. 11.
 Vâg Âmbhriṇî X. 125.
 Vâjinaḥ VII. 38, 7. 8.
 Vâmadevaḥ, Indrâḥ, *and* Aditiḥ
 IV. 18.
 Vâyuh I. 2, 1-3; I. 23, 1; I.
 134; I. 135, 1-3. 9; II.
 41, 1. 2; IV. 46, 1; IV.
 47, 1; IV. 48; VII. 90, 1-
 4; VII. 91, 1. 3; VII. 92,
 1. 3-5; VIII. 26, 20-
 25; VIII. 46, 25-28. 32;
 VIII. 101, 9. 10; X. 168;
 X. 186.
 Vâyuh *and*
 Agniḥ *and* Sûryaḥ I. 164,
 44; X. 136.
 Indrâḥ, *see* Indrâḥ.
 Vâstoshpatiḥ VII. 54; VII.
 55, 1.
 Vibhindaḥ (dânastutiḥ) VIII.
 2, 41. 42.
 Vivâhamantrâ âśishaśca nṛi-
 nâm X. 85, 20-28.
 Viśvakarmâ X. 81; X. 82.
 Viśvâmitraḥ III. 33, 4. 8. 10.
 Viśvâmitropâdhyâyâḥ III. 26,
 9.
 Viśvâvasuḥ X. 139, 4-6.
 Viśve Devâḥ I. 3, 7-9; I. 14;
 I. 23, 10-12; I. 89; I. 90;
 I. 105-107; I. 122; I. 139,
 1. 11; I. 164, 1-41; I. 186;
 II. 29; II. 31; II. 41, 13-
 15; III. 20, 1. 5; III. 54;
 III. 55; III. 56; III. 57;
 IV. 55; V. 26, 9; V. 41;
 V. 42, 1-10. 12-18; V. 43;
 V. 44; V. 45; V. 46, 1-6;
 V. 47; V. 48; V. 49; V.
 50; V. 51; VI. 21, 9. 11;
 VI. 49-52; VII. 34, 1-15.
 18-25; VII. 35; VII. 36;
 VII. 37; VII. 39; VII. 40;
 VII. 42; VII. 43; VII. 50,
 3; VIII. 25, 10-12; VIII.
 27; VIII. 28; VIII. 29;
 VIII. 30; VIII. 54, 3. 4;
 VIII. 58, 2. 3; VIII. 69,
 11^a; VIII. 83; X. 31; X.
 32; X. 33, 1; X. 35; X.
 36; X. 56; X. 57; X. 61;
 X. 62, 7; X. 63, 1-14. 17;
 X. 64-66; X. 92; X. 93;
 X. 100; X. 109; X. 114;
 X. 126; X. 128; X. 137;
 X. 141; X. 155, 5; X. 157;
 X. 165; X. 181.
 Viśve Devâḥ *or*
 Agniḥ IX. 67, 27.
 Angirasaḥ X. 62, 1-6.
 Indrâḥ I. 121.
 Rîtvijaḥ VIII. 58, 1; X.
 101.
 Ribhavaḥ VII. 48, 4.
 Yûpâḥ III. 8, 8.
 Vishṇuḥ I. 22, 17-21; I. 154;
 I. 155, 4-6; I. 156; VII.
 99, 1-3. 7; VII. 100.
 Vishṇuḥ *and*
 Indrâḥ, *see* Indrâḥ.
 Rudraḥ *and* Marutaḥ V.
 3, 3.
 Vishṇuḥ *or*
 Devâḥ I. 22, 16.
 Vṛishâkapiḥ (Aindraḥ), Indrâṇî,
 Indrasca X. 86.
 Venaḥ X. 123.
 Vaikuṇṭhaḥ, *see* Indrâḥ.
 Vaidadaśviḥ, *see* Purumîlhaḥ,
 Tarantaḥ.
 Vaivasvataḥ, *see* Yamaḥ *and*
 Yamî.
 Vaiśvânaraḥ (Agniḥ) I. 59,
 I. 98; III. 2, 3; III. 26,
 1-3; IV. 5; VI. 7-9; VII.
 5; VII. 6; VII. 13.
 Vaiśvânaraḥ *and*
 Sûryaḥ, *see* Sûryaḥ.
 Vraściniḥ III. 8, 11.
 Śakuntaḥ, *see* Indrâḥ Kapin-
 jalarûpî II. 42; II. 43.
 Śacî Paulomî X. 159.
 Śatrunâśanam X. 166.
 Śaśīyasî Tarantamahishî V. 61,
 5-8.
 Śâkadhûmaḥ I. 164, 43^a.
 Śântyarthaḥ pâdaḥ X. 20, 1^a.
 Sukraḥ, *see* Tvashtâ II. 36, 3.
 Suciḥ, *see* Agniḥ.
 Sunaḥ IV. 57, 4.
 Sunâsirau IV. 57, 5. 8.
 Syenaḥ IV. 26, 4-7; IV. 27,
 1-4.
 Syenaḥ *or*
 Indrâḥ IV. 27, 5.
 Śraddhâ X. 151.
 Śrutarvâ-Ârkshyaḥ (dânastu-
 tiḥ) VIII. 74, 13-15.
 Śvânau X. 14, 10-12.
 Samvatsarasamsthâ kâlaca-
 kravarṇanam I. 164, 48.
 Samvâdaḥ IV. 18.
 Samjnânam X. 191, 2-4.
 Sadasaspatiḥ I. 18, 6-8.
 Sadasaspatiḥ *or*
 Narâśamsaḥ I. 18, 9.
 Sapatnaghnâḥ X. 166.

- Sapatnībādhanam X. 145.
 Samit I. 142, 1.
 Samiddhaḥ *or*
     Samit I. 13, 1; *see* Âpri-
     yah.
 Saranyûḥ X. 17, 1. 2.
 Saramâ X. 108, 1. 3. 5. 7.
     9.
 Sarasvatî (*see* Devyah) I. 3,
     10-12; I. 164, 49; II. 30,
     8^a; II. 41, 16-18; VI. 61;
     VII. 95, 1. 2. 4-6; VII. 96,
     1-3; X. 17, 7-9.
 Sarasvatî *and*
     Indrâṇî, *see* Indrâṇî.
 Sarasvân VII. 95, 3; VII. 96,
     4-6.
 Sarasvân *or*
     Sûryaḥ I. 164, 52.
 Savitâ I. 22, 5-8; I. 24,
     3. 4; I. 35, 2-11; II. 38;
     III. 62, 10-12; IV. 53;
     IV. 54; V. 81; V. 82;
     VI. 71; VII. 38, 1-6;
     VII. 45; X. 139, 1-3; X.
     149.
 Savitâ *and*
     Agniḥ etc., *see* Agniḥ.
     Other gods I. 35, 1.
 Savitâ *or*
     Agniḥ IX. 67, 25.
     Bhagaḥ I. 24, 5; VII. 38,
     6^b.
 Sasarpārî, *see* Vâk.
 Sādhyâḥ I. 164, 50.
 Sārathiḥ VI. 75, 6^a.
 Sārñjayaḥ, *see* Prastokaḥ.
 Sārparâjñî *or*
     Sûryaḥ X. 189.
 Sāvarniḥ (dānastutiḥ) X. 62,
     8-11.
 Sâhadevyah Somakaḥ IV. 15,
     7. 8.
     VOL. VI.
- Sinîvâlî II. 32, 6. 7.
 Sinîvâlî *and*
     Indrâṇî, *see* Indrâṇî.
 Sindhuḥ I. 94, 16^{cd}; *see*
     Dyauḥ.
 Sîtâ IV. 57, 6. 7.
 Sudâḥ Pajjavanaḥ (dānastutiḥ)
     VII. 18, 22-25.
 Subandhuḥ X. 60, 7-11.
 Sûryaḥ I. 50; I. 115; I. 164,
     46. 47; IV. 40, 5; V. 40,
     5; VII. 60, 1; VII. 62, 1-
     3; VII. 63, 1-5^a; VII.
     66, 14-16; VIII. 101, 11.
     12; X. 37; X. 139, 1-3;
     X. 158; X. 170.
 Sûryaḥ *and*
     Agniḥ VIII. 56, 5.
     Agniḥ and Anilaḥ VIII.
     18, 9.
     Agniḥ and Vâyuh I. 164,
     44; X. 136.
     Ap-triṇam I. 191.
     Nirritiḥ X. 59, 4.
     Vaiśvânaraḥ X. 88.
 Sûryaḥ *or*
     Agniḥ, *see* Agniḥ.
     Parjanyaḥ *or* Agnayaḥ I.
     164, 51.
     Sarasvân I. 164, 52.
     Sârparâjñî X. 189.
 Sûryaprabhâ *or*
     Ushâḥ VIII. 107, 13.
 Sûryâ X. 85, 32-47.
 Sûryâvivâhaḥ X. 35, 6-16.
 Somaḥ I. 43, 7-9; I. 91; I.
     164, 43^b; III. 62, 13-15;
     VI. 47, 1-5; VII. 104, 9.
     12. 13; VIII. 48; VIII.
     79; X. 25; X. 85, 1-5;
     see Pavamānaḥ.
 Pavamānaḥ Somaḥ IX. 1-4;
     IX. 6-65; IX. 66, 1-18.
     8 L
- 22-30; IX. 67, 1-9.
 13-22. 28-30; IX. 68-
 114.
 Pavamānaḥ Somaḥ *or*
     Pûshâ IX. 67, 10-12.
 Somaḥ *and*
     Agniḥ I. 93; X. 19, 1^b.
     Arkaḥ X. 85, 18.
     Indraḥ II. 30, 6; IV. 28;
     VI. 72; X. 89, 5.
     Indraḥ (Rakshohanaḥ) VII.
     104, 1-7. 15. 24.
     Indraḥ and Aditiḥ II. 40,
     6^b.
     Indraḥ and Brahmanaspa-
     tiḥ I. 18, 4.
     Indraḥ, *or* Indraḥ IV. 28.
     Nirritiḥ X. 59, 4.
     Pûshâ II. 40, 1-6^a.
     Rudraḥ VI. 74.
     Varuṇaḥ and Kavacaḥ VI.
     75, 18.
 Somaḥ *or*
     Adhishavanacarṃma I. 28,
     9.
     Âpaḥ X. 17, 11-13.
     Hariścandraḥ Prajâpatiḥ I.
     28, 9.
 Somakaḥ Sâhadevyah IV. 15,
     7. 8.
 Saucîkaḥ, *see* Agniḥ.
 Svanayaḥ (dānastutiḥ) I. 125.
 Svastyayanam X. 185.
 Svâhâkṛitayaḥ I. 13, 12; I.
     142, 12; I. 188, 11; II. 3,
     11; III. 4, 11; V. 5, 11;
     VII. 2, 11; IX. 5, 11; X.
     70, 11; X. 110, 11.
 Hariḥ X. 96.
 Hariścandraḥ (Prajâpatiḥ) *or*
     Adhishavanacarṃma (*or* So-
     maḥ) I. 28, 9.
 Havirdhānam X. 13.

Havirdhânam *or*Dyâvâ-prithivyau II. 41,
19^{ab}. 20. 21.Dyâvâ-prithivyau *or* Agnih
II. 41, 19^c.Havishâm stutih *or*

Agnih VIII. 72.

Hastah X. 60, 12.

Hastaghnaḥ VI. 75, 14.

Hotârau Daivyau I. 13, 8;

I. 142, 8; I. 188, 7; II. 3,
7; III. 4, 7; V. 5, 7; VII.
2, 7; IX. 5, 7; X. 70, 7;
X. 110, 7.

Hotrâśih X. 183, 3.

INDEX OF RISHIS.

- AmhomugVâmadevyah X. 127.
 Akrishtâ Mâshâh IX. 86, 1-10. 31-40.
 Aksho Maujavân X. 34.
 Agastyah I. 165, 13-15; I. 166-169; I. 170, 2. 5; I. 171-178; I. 179, 3. 4; I. 180-191.
 Agastyasishyah I. 179, 5. 6.
 Agastyasya svasâ X. 60, 6.
 Agnayo Dhishnyâ Aiśvarâh IX. 109.
 Agnih X. 124.
 Agnir Grihapatiḥ Sahasah sutah VIII. 102.
 Agniś Cākshushah IX. 106, 1-3. 10-14.
 Agniḥ Tâpasah X. 141.
 Agniḥ Pâvakah X. 140.
 Agniḥ Pâvako Bârhaspatyah VIII. 102.
 Agnir Yavishṭhah Sahasah sutah VIII. 102.
 Agnir Vaiśvânarah X. 79; X. 80.
 Agniḥ Saucîkah X. 51, 2. 4. 6. 8; X. 52; X. 53, 4. 5; X. 79; X. 80.
 Agniyutah Sthaurah X. 116.
 Agniyûpah Sthaurah X. 116.
 Aghamarshaṇo Mâdhucchandasaḥ X. 190.
 Anga Auravah X. 138.
 Angirasah, *see* Vasurocishah.
 Ajamîlḥah Sauhotrah IV. 43; IV. 44.
 Ajâh, *see* Priśnayah.
 Atrayah IX. 86, 31-40(?).
 Atrir Bhaumah V. 27; V. 37-43; V. 76; V. 77; V. 83-86; IX. 67, 10-12; IX. 86, 41-45; X. 137, 4.
 Atriḥ Sâmkhyah X. 143.
 Aditiḥ IV. 18.
 Aditir Dâkshâyâṇî X. 72.
 Anânataḥ Pârucchepiḥ IX. 111.
 Anilo Vâtâyanah X. 168.
 Andhiguḥ Syâvâśviḥ IX. 101, 1-3.
 Apâlâ-Âtreyaḥ VIII. 91.
 Apratiratha Aindraḥ X. 103.
 Apsarasau, *see* Sîkhaṇḍinyau.
 Abhitapâh Sauryah X. 37.
 Abhîvarta Ângirasah X. 172.
 Amahîyur Ângirasah IX. 61.
 Ambarîsho Vârshâgirah I. 100; IX. 98.
 Ayâsyâ Ângirasah IX. 44-46; X. 67; X. 68.
 Arishtanemis Târksyah X. 178.
 Aruṇo Vaitahavyah X. 91.
 Arcan Hairanyastûpah X. 149.
 Arcanânâ Âtreyah V. 63; V. 64; VIII. 42.
 Arbudah Kâdraveyah X. 94.
 Avatsârah Kâśyapah V. 44; IX. 53-60.
 Avasyur Âtreyah V. 31; V. 75.
 Aśvamedho Bhârataḥ V. 27.
 Aśvasûktî Kâṇvâyanah VIII. 14; VIII. 15.
 Aśvyah, *see* Vaśah.
 Ashtako Vaiśvâmitrah X. 104.
 Ashtrâdamshtro Vairûpah X. 111.
 Asitah Kâśyapah IX. 5-24.
 Asurâh, *see* Paṇayah.
 Âgastyah, *see* Drîlhacyutah.
 Âgneyah, *see* Kumârah, Ketuh, Vatsah, Śyenah.
 Ângiḥ, *see* Havirdhânah.
 Ângirasah, *see* Abhîvartah, Amahîyuh, Ayâsyah, Uca-
 thyah, Ūruh, Ūrdhvasad-
 mâ, Kutsah, Kṛitayaśâh,
 Kṛishṇah, Gṛitsamadah,
 Ghorah, Tiraścîḥ, Divyah,
 Dharunah, Dhruvah, Nṛi-
 medhah, Pavitraḥ, Puru-
 mîlḥah, Purumedhah, Pu-
 ruhanmâ, Pûtadakshah, Pra-
 cetâh, Prabhûvasuh, Pri-
 yamedhah, Bṛihanmatiḥ,

- Bṛhaspatiḥ, Bhikṣuḥ, Mūrdhanvān, Rahūgaṇaḥ, Varuḥ, (Vasurocishaḥ), Vin-
duḥ, Virūpaḥ, Vihavyaḥ, Vi-
tahavyaḥ, Vyāśvaḥ, Śiśuḥ,
Śaunahotraḥ, Śrutakak-
shaḥ, Samvananaḥ, Sam-
vartaḥ, Saptaguḥ, Savyaḥ,
Sukakshaḥ, Sudītiḥ, Hari-
mantah, Hiranyastūpaḥ.
Āngirasi, *see* Śaśvatī.
Ājigartih, *see* Śunaḥśepaḥ.
Ātmā III. 26, 7.
Ātreyaḥ, *see* Arcanānāḥ, Avas-
yuḥ, Ishaḥ, Urucakriḥ, Eva-
yāmarut, Kumāraḥ, Gayāḥ,
Gavishthiraḥ, Gātuḥ, Gṛit-
samadaḥ, Gopavanaḥ, Dyū-
mnaḥ, Dvitaḥ, Pūruḥ, Pau-
raḥ, Pratikshatraḥ, Prati-
prabhaḥ, Pratibhānuḥ, Pra-
tirathaḥ, Babhruḥ, Bāhu-
vriktaḥ, Budhaḥ, Mṛiktavā-
hāḥ, Yajataḥ, Rātahavyaḥ,
Vavriḥ, Vasuśrutaḥ, Viśva-
sāmā, Śyāvāśvaḥ, Śrutavit,
Satyaśravāḥ, Sadāpṛiṇaḥ,
Saptavadhriḥ, Sasah, Su-
tambharaḥ.
Ātreyaḥ, *see* Vasūyavaḥ.
Ātreya, *see* Apālā, Viśvavārā.
Ātharvaṇaḥ, *see* Bṛhaddivaḥ,
Bhishak.
Ādityaḥ, *see* Vivasvān.
Āptyaḥ, *see* Tritaḥ, Dvitaḥ,
Bhuvanaḥ.
Āpsavaḥ, *see* Manuḥ.
Āmahīyavaḥ, *see* Urukshayaḥ.
Āmbarīshaḥ, *see* Sindhudvīpaḥ.
Āmbhṛiṇī, *see* Vāk.
Āyuh Kāṇvaḥ VIII. 52.
Ārbudih, *see* Ūrdhvagrāvā.
Ārbhavaḥ, *see* Sūnuḥ.
Ārshṭishenaḥ, *see* Devāpiḥ.
Āsangaḥ Plāyogih VIII. 1,
30-33.
Ito Bhārgavaḥ X. 171.
Idhmavāho Dārdhacyutaḥ IX.
26.
Indraḥ I. 165, 1. 2. 4. 6. 8. 10-
12; I. 170, 1. 3. 4; IV.
18; IV. 26, 1-3; VIII.
100, 4. 5; X. 28, 2. 6. 8.
10. 12; X. 86, 1. 8. 11. 12.
14. 19-22.
Indro Mushkavān X. 38.
Indro Vaikuṇṭhaḥ X. 48-50.
Indrapramatir Vāsishṭhaḥ IX.
97, 4-6.
Indramātaro Devajāmayah X.
153.
Indrasya snushā X. 28, 1.
Indrāṇī X. 86, 2-6. 9. 10. 15-
18; X. 145.
Irimbiṭhiḥ Kāṇvaḥ VIII. 16-
18.
Isha Ātreyaḥ V. 7; V. 8.
Ucathya Āngirasaḥ IX. 50-
52.
Utkilāḥ Kātyaḥ III. 15; III.
16.
Upamanyur Vāsishṭhaḥ IX.
97, 13-15.
Upastuto Vārshṭihavyaḥ X.
115.
Urukshaya Āmahīyavaḥ X.
118.
Urucakrir Ātreyaḥ V. 69; V.
70.
Urvaśī X. 95, 2. 4. 5. 7. 11.
13. 15. 16. 18.
Ulo Vātāyanaḥ X. 186.
Uśanāḥ Kāvyaḥ VIII. 84;
IX. 87-89.
Uśik, *see* Kakshīvān.
Ūrur Āngirasaḥ IX. 108, 4. 5.
Ūrdhvakṛiśano Yāmāyanaḥ X.
144.
Ūrdhvagrāvā-Ārbudih X. 175.
Ūrdhvanābhā Brāhmaḥ X.
109.
Ūrdhvasadmā-Āngirasaḥ IX.
108, 8. 9.
Rijīśvā Bhāradvājaḥ VI. 49-52;
IX. 98; IX. 108, 6. 7.
Rijrāśvo Vārshāgiraḥ I. 100.
Riṇamcayaḥ IX. 108, 12. 13.
Rishabho Vairājaḥ or Śākvaraḥ
X. 166.
Rishabho Vaiśvāmitraḥ III. 13;
III. 14; IX. 71.
Rishayo dṛishṭalingāḥ V. 44.
Rishyaśṛingo Vātaraśanaḥ X.
136, 7.
Ekadyūr Naudhasaḥ VIII. 80.
Etaśo Vātaraśanaḥ X. 136, 6.
Evayāmarud Ātreyaḥ V. 87.
Aindraḥ, *see* Apratirathaḥ, Ja-
yaḥ, Lavaḥ, Vasukraḥ, Vi-
madaḥ, Vṛishākapiḥ, Sar-
vahariḥ.
Airamadaḥ, *see* Devamuniḥ.
Airāvataḥ, *see* Jaratkarnaḥ.
Ailūshaḥ, *see* Kavashaḥ.
Ailāḥ, *see* Purūravāḥ.
Aiśvarāḥ, *see* Agnyaḥ.
Aishīrathiḥ, *see* Kuśikaḥ.
Aucathyaḥ, *see* Dīrghatamāḥ.
Auravaḥ, *see* Angaḥ.
Auśijah, *see* Kakshīvān.
Auśīnaraḥ, *see* Śibiḥ.
Kakshīvān Dairghatamasah
(Auśijah) I. 116-125; I.
126, 1-5; IX. 74.
Kaṇvo Ghauraḥ I. 36-43; IX.
94.
Kato Vaiśvāmitraḥ III. 17;
III. 18.
Kapoto Nairītaḥ X. 165.

- Karikrato Vātaraśanaḥ X. 136, 5.
 Karnaśrud Vāsishṭhaḥ IX. 97, 22-24.
 Kaliḥ Prāgāthaḥ VIII. 66.
 Kavasha Ailūshaḥ X. 30-34.
 Kavi Bhārgavaḥ IX. 47-49; IX. 75-79.
 Kaśyapo Mārīcaḥ I. 99; VIII. 29; IX. 64; IX. 67, 4-6; IX. 91; IX. 92; IX. 113; IX. 114; X. 137, 2.
 Kākshīvataḥ, *see* Śabarahaḥ, Sukīrtiḥ.
 Kākshīvati, *see* Ghoshā.
 Kāṇvaḥ, *see* Āyuh, Irimbiṭhiḥ, Kurusutiḥ, Kuśidī, Kṛīśaḥ, Trīśokaḥ, Devātithiḥ, Nābhākaḥ, Nāradaḥ, Nīpātithiḥ, Parvataḥ, Punarvataḥ, Puṣṭiguh, Pṛishadhraḥ, Pragāthaḥ, Praskaṇvaḥ, Brahmātithiḥ, Mātariśvā, Medhātithiḥ, Medhyah, Medhyātithiḥ, Vatsaḥ, Śaśakarnaḥ, Śrushtiguh, Sādhvamsaḥ, Suparnaḥ, Sobhariḥ.
 Kāṇvāyanaḥ, *see* Aśvasūktī, Goshūktī.
 Kātyaḥ, *see* Utkīlaḥ.
 Kādraveyaḥ, *see* Arbudaḥ.
 Kāmāyanī, *see* Śraddhā.
 Kārshṇiḥ, *see* Viśvakaḥ.
 Kāvyaḥ, *see* Uśanāḥ.
 Kāśīrājāḥ, *see* Pratardanaḥ.
 Kāśyapaḥ, *see* Avatsāraḥ, Asitaḥ, Devalaḥ, Nidhruviḥ, Bhūtāmśaḥ, Rebhaḥ, Rebhasūnū, Vivṛihā.
 Kāśyapī, *see* Śikhāṇḍinyau.
 Kutsa Āngirasaḥ I. 94-98; I. 101-115; IX. 97, 45-58.
 Kumāra Āgneyaḥ VII. 101; VII. 102; *see* Vatsaḥ.
 Kumāra Ātreyaḥ V. 2, 1. 3-8. 10-12.
 Kumāro Yāmāyanaḥ X. 135.
 Kurusutiḥ Kāṇvaḥ VIII. 76-78.
 Kulmalabarhishaḥ Sailūshiḥ X. 126.
 Kuśika Aishīrathiḥ III. 31.
 Kuśikaḥ Saubharaḥ X. 127.
 Kusidī Kāṇvaḥ VIII. 81-83.
 Kūrmō Gārtsamadaḥ II. 27-29.
 Kṛitayaśā Āngirasaḥ IX. 108, 10-11.
 Kṛitnur Bhārgavaḥ VIII. 79.
 Kṛīśaḥ Kāṇvaḥ VIII. 55.
 Kṛīṣṇa Āngirasaḥ VIII. 85; VIII. 86; VIII. 87; X. 42-44.
 Ketur Āgneyaḥ X. 156.
 Kautsaḥ, *see* Durmitraḥ, Sumitraḥ.
 Kauśikaḥ, *see* Gāthī.
 Gaya Ātreyaḥ V. 9; V. 10.
 Gayaḥ Plātaḥ X. 63; X. 64.
 Gargo Bhāradvājaḥ VI. 47.
 Garbhakartā, *see* Tvasṭā.
 Gavishṭhira Ātreyaḥ V. 1.
 Gātur Ātreyaḥ V. 32.
 Gāthinaḥ, *see* Viśvāmitraḥ.
 Gāthī Kauśikaḥ III. 19-22.
 Gārtsamadaḥ, *see* Kūrmāḥ.
 Gṛitsamada Āngirasaḥ Śaunahotraḥ, paścād Gṛitsamado Bhārgavaḥ Śaunakaḥ II. 1-3; II. 8-43; IX. 86, 46-48.
 Gṛihapatiḥ, *see* Agniḥ.
 Gotamo Rāhūgaṇaḥ I. 74-93; IX. 31; IX. 67, 7-9; X. 137, 3.
 Godhā X. 134, 6^b. 7.
 Gopavana Ātreyaḥ VIII. 73; VIII. 74.
 Goshūktī Kāṇvāyanaḥ VIII. 14; VIII. 15.
 Gautamaḥ, *see* Nodhāḥ, Vāmadevaḥ.
 Gaupāyanaḥ, *see* Bandhuh, Viprabandhuh, Śrutabandhuh, Subandhuh; *see* Laupāyanaḥ.
 Gaurivītiḥ Śāktyaḥ V. 29; IX. 108, 1. 2; X. 73; X. 74.
 Gharmaḥ Sauryaḥ X. 181, 3.
 Gharmaḥ Tāpasaḥ X. 114.
 Ghora Āngirasaḥ III. 36, 10.
 Ghoshā Kākshīvati X. 39; X. 40.
 Ghaurah, *see* Kāṇvaḥ, Pragāthaḥ.
 Ghausheyaḥ, *see* Suhastyah.
 Cakshur Mānavaḥ IX. 106, 4-6.
 Cakshuh Sauryaḥ X. 158.
 Cākshushaḥ, *see* Agniḥ.
 Citramahā Vāsishṭhaḥ X. 122.
 Cyavano Bhārgavaḥ X. 19.
 Jamadagnir Bhārgavaḥ III. 62, 16-18; VIII. 101; IX. 62; IX. 65; IX. 67, 16-18; X. 110; X. 137, 6; X. 167.
 Jaya Aindraḥ X. 180.
 Jaratkarnaḥ Sarpa Airāvataḥ X. 76.
 Jaritā Śārngaḥ X. 142, 1. 2.
 Jāmadagnyaḥ, *see* Rāmāḥ.
 Jāraḥ, *see* Vṛīśaḥ.
 Juhūr Brahmajāyā X. 109.
 Jūtir Vātaraśanaḥ X. 136, 1.
 Jetā Mādhuccandasaḥ I. 11.
 Tapurmūrdhā Bārhaspatyaḥ X. 182.

- Tânvaḥ Pârthyah X. 93.
 Tâpasah, *see* Agnih, Gharmah, Manyuḥ.
 Târksyāḥ, *see* Arisṭhanemiḥ.
 Târksyaputraḥ, *see* Suparnaḥ.
 Tiraścîr Ângirasah VIII. 95; VIII. 96.
 Trasadasyuḥ Paurukutsyah IV. 42; V. 27; IX. 110.
 Trita Âptyah I. 105; VIII. 47; IX. 33; IX. 34; IX. 102; X. 1-7.
 Trisîrâs Tvâshṭrah X. 8; X. 9.
 Trisôkah Kânvaḥ VIII. 45.
 Traivriṣṇah, *see* Tryarunaḥ.
 Tryarunaḥ Traivriṣṇah V. 27; IX. 110.
 Tvashṭâ Garbhakartâ X. 184.
 Tvâshṭrah, *see* Trisîrâḥ.
 Dakṣhiṇâ Prâjâpatyâ X. 107.
 Damano Yâmâyanaḥ X. 16.
 Dâkshâyani, *see* Aditiḥ.
 Dârdhacyutaḥ, *see* Idhmavâhah.
 Divya Ângirasah X. 107.
 Dîrghatamâ Aucathyah I. 140-164.
 Durmitrah Kautsah X. 105.
 Duvasyur Vândanaḥ X. 100.
 Drîlhacyuta Âgastyah IX. 25.
 Devagandharvah, *see* Viśvâvasuḥ.
 Devajâmayah, *see* Indramâtarah.
 Devamunir Airammadah X. 146.
 Devarâto Vaiśvâmitrah I. 24-30.
 Devalah Kâśyapah IX. 5-24.
 Devavâto Bhârataḥ III. 23.
 Devaśunî, *see* Saramâ.
 Devaśravâ Bhârataḥ III. 23.
 Devaśravâ Yâmâyanaḥ X. 17.
 Devâḥ X. 51, 1. 3. 5. 7. 9; X. 53, 1-3. 6-11.
 Devâtithiḥ Kânvaḥ VIII. 4.
 Devâpir Ârshṭishenaḥ X. 98.
 Dairghatamasah, *see* Kakshîvân.
 Daivodâsiḥ, *see* Parucchepah, Pratardanaḥ.
 Dyutâno Mârutiḥ VIII. 96.
 Dyumno Viśvacarṣanir Âtre-yah V. 23.
 Dyumnîko Vâsishṭhah VIII. 87.
 Droṇah Sârngaḥ X. 142, 3. 4.
 Dvita Âptyah IX. 103.
 Dvitaḥ, *see* Mṛiktavâhâḥ.
 Dharuṇa Ângirasah V. 15.
 Dhânâkah, *see* Luśah.
 Dhishnyâḥ, *see* Agnayah.
 Dhruva Ângirasah X. 173.
 Nadyah III. 33, 4. 6. 8. 10.
 Nabhaḥprabhedano Vairûpah X. 112.
 Naro Bhâradvâjah VI. 35; VI. 36.
 Nahusho Mânavaḥ IX. 101, 7-9.
 Nâbhâkah Kânvaḥ VIII. 39-42.
 Nâbhânedishṭho Mânavaḥ X. 61; X. 62.
 Nâradaḥ Kânvaḥ VIII. 13; IX. 104; IX. 105.
 Nârâyanaḥ X. 90.
 Nârmedhah, *see* Sakapûtaḥ.
 Nâhushah, *see* Yayâtiḥ.
 Nidhruviḥ Kâśyapah IX. 63.
 Nivâvari, *see* Sikatâḥ.
 Nîpâtithiḥ Kânvaḥ VIII. 34, 1-15.
 Nṛmedha Ângirasah VIII. 89; VIII. 90; VIII. 98; VIII. 99; IX. 27; IX. 29.
 Nemo Bhârgavaḥ VIII. 100.
 Nairitaḥ, *see* Kapotaḥ.
 Nodhâ Gautamaḥ I. 58-64; VIII. 88; IX. 93.
 Naudhasah, *see* Ekadyûḥ.
 Paṇayo 'Asurâḥ X. 108, 1. 3. 5. 7. 9.
 Patangaḥ Prâjâpatyah X. 177.
 Parameshṭhî, *see* Prâjâpatiḥ.
 Parâśarah S'âktyah I. 65-73; IX. 97, 31-44.
 Parucchepo Daivodâsiḥ I. 127-139.
 Parvataḥ Kânvaḥ VIII. 12; IX. 104; IX. 105.
 Pavitra Ângirasah IX. 67, 22-32; IX. 73; IX. 83.
 Pâyur Bhâradvâjah VI. 75; X. 87.
 Pârucchepiḥ, *see* Anânataḥ.
 Pârthyah, *see* Tânvaḥ.
 Pâvakah, *see* Agniḥ.
 Punarvatsah Kânvaḥ VIII. 7.
 Purumîlha Ângirasah VIII. 71.
 Purumîlhaḥ Sauhotrah IV. 43; IV. 44.
 Purumedha Ângirasah VIII. 89; VIII. 90.
 Puruhanmâ-Ângirasah VIII. 70.
 Purûravâ Ailâḥ X. 95, 1. 3. 6. 8-10. 12. 14. 17.
 Pushtiguḥ Kânvaḥ VIII. 50.
 Pûtaḍaksha Ângirasah VIII. 94.
 Pûraṇo Vaiśvâmitrah X. 160.
 Pûrur Âtre-yah V. 16; V. 17.
 Pṛithur Vainyah X. 148.
 Pṛisṇayo 'Ajâḥ IX. 86, 21-30. 31-40.
 Pṛishadhrah Kânvaḥ VIII. 56.
 Pajjavanaḥ, *see* Sudâḥ.

Paura Âtreyaḥ V. 73; V. 74.
 Paurukutsyaḥ, *see* Trasadas-yuḥ.
 Paulomî, *see* Śacî.
 Pragâthaḥ Kânvaḥ VIII. 1, 1. 2; VIII. 10; VIII. 48; VIII. 62-65.
 Pragâtho Ghaurah, *see* Pragâthaḥ Kânvaḥ.
 Pracetâ Ângirasaḥ X. 164.
 Prajâpatih IX. 101, 13-16.
 Prajâpatih Parameshthî X. 129.
 Prajâpatir Vâcyah III. 38; III. 54-56; IX. 84.
 Prajâpatir Vaisvâmitrah III. 38; III. 54-56.
 Prajâvân Prâjâpatyaḥ X. 183.
 Pratardanaḥ Kâśirâjo Daivodâsiḥ IX. 96; X. 179, 2.
 Pratikshatra Âtreyaḥ V. 46.
 Pratiprabha Âtreyaḥ V. 49.
 Pratibhânur Âtreyaḥ V. 48.
 Pratritha Âtreyaḥ V. 47.
 Pratho Vâsishthaḥ X. 181, 1.
 Prabhûvasur Ângirasaḥ V. 35; V. 36; IX. 35; IX. 36.
 Prayasvanto 'Atrayaḥ V. 20.
 Prayogo Bhârgavaḥ VIII. 102.
 Praskaṇvaḥ Kânvaḥ I. 44-50; VIII. 49; IX. 95.
 Prâgâthaḥ, *see* Kalih, Bhargah, Haryataḥ.
 Prâjâpatyaḥ, *see* Patangah, Prajâvân, Yakshmanâśanaḥ, Yajnaḥ, Vimadaḥ, Vishnuḥ, Samvaranaḥ, Hiranyagarbhaḥ.
 Prâjâpatyâ, *see* Dakshinâ.
 Priyamedha Ângirasaḥ VIII. 2, 1-40; VIII. 68; VIII. 69; VIII. 87; IX. 28.

Praiymedhaḥ, *see* Sindhu-kshit.
 Plâtaḥ, *see* Gayah.
 Plâyogih, *see* Âsangaḥ.
 Bandhur Gaupâyanaḥ or Lau-pâyanaḥ V. 24, 1; X. 57-60.
 Babhrur Âtreyaḥ V. 30.
 Bâdhryaśvaḥ, *see* Sumitraḥ.
 Bârhaspatyaḥ, *see* Agnih, Tapurmûrdhâ, Bharadvâjah, Samyuḥ.
 Bâhuvrikta Âtreyaḥ V. 71; V. 72.
 Budha Âtreyaḥ V. 1.
 Budhaḥ Saumyaḥ X. 1.
 Brihaduktho Vâmadevyah X. 54-56.
 Brihaddiva Âtharvanaḥ X. 120.
 Brihanmatir Ângirasaḥ IX. 39; IX. 40.
 Brihaspatir Ângirasaḥ X. 71; X. 72.
 Brihaspatir Laukyah X. 72.
 Brahmajâyâ, *see* Juhû.
 Brahmâtithih Kânvaḥ VIII. 5.
 Brâhmaḥ, *see* Ūrdhvanâbhâ, Rakshohâ.
 Bhayamâno Vârshâgiraḥ I. 100.
 Bharadvâjo Bârhaspatyaḥ VI. 1-30; VI. 37-43; VI. 53-74; IX. 67, 1-3; X. 137, 1.
 Bhargah Prâgâthaḥ VIII. 60; VIII. 61.
 Bhârataḥ, *see* Aśvamedhaḥ, Devavâtaḥ, Devaśravâḥ.
 Bhâradvâjah, *see* Rijîśvâ, Gargah, Narah, Pâyuh, Vasuh, Sâsah, Sîrimbithah, Sunahotraḥ, Saprathah, Sunhotrah.
 Bhâradvâjî, *see* Râtrih.

Bhârgavaḥ, *see* Itah, Kaviḥ, Kṛitnuḥ, Gṛitsamadaḥ, Cyavanaḥ, Jamadagniḥ, Nemaḥ, Prayogaḥ, Venah, Somâhutih, Syûmaraśmiḥ.
 Bhârmyaśvaḥ, *see* Mudgalah.
 Bhâlandanaḥ, *see* Vatsapriḥ.
 Bhâvavyah I. 126, 6.
 Bhikshur Ângirasaḥ X. 117.
 Bhishag Âtharvanaḥ X. 97.
 Bhuvana Âptyah X. 157.
 Bhûtâmsah Kâśyapaḥ X. 106.
 Bhṛigur Vâruniḥ IX. 65; X. 19.
 Bhaumaḥ, *see* Atrih.
 Bhauvanaḥ, *see* Viśvakarmâ, Sâdhanah.
 Matsyah Sâmadaḥ VIII. 67.
 Matsyah VIII. 67.
 Mathito Yâmâyanaḥ X. 19.
 Madhucchandâ Vaisvâmitrah I. 1-10; IX. 1.
 Manur Âpsavaḥ IX. 106, 7-9.
 Manur Vaivasvataḥ VIII. 27-31.
 Manuḥ Sâmvaranaḥ IX. 101, 10-12.
 Manyus Tâpasaḥ X. 83; X. 84.
 Manyur Vâsishthaḥ IX. 97, 10-12.
 Marutaḥ I. 165, 3. 5. 7. 9.
 Mâtariśvâ Kânvaḥ VIII. 54.
 Mâdhucchandasah, *see* Aghamarshanaḥ, Jetâ.
 Mânavaḥ, *see* Cakshuh, Nahushah, Nâbhânedishthaḥ, Sâryâtaḥ.
 Mândhâtâ Yauvanâśvaḥ X. 134.
 Mânyo Maitrâvaruniḥ VIII. 67.
 Mâricah, *see* Kâśyapaḥ.

- Mārutiḥ, *see* Dyutānaḥ.
 Māshāḥ, *see* Akṛishṭāḥ.
 Mudgalo Bhārmyasvaḥ X. 102.
 Mushkavān, *see* Indrah.
 Mūrdhanvān Āngirasaḥ or Vāmadevyah X. 88.
 Mṛiktavāhā Dvita Ātreyaḥ V. 18.
 Mṛilīko Vāsishṭhaḥ IX. 97, 25-27; X. 150.
 Medhātithiḥ Kāṇvaḥ I. 12-23; VIII. 1, 3-29; VIII. 2; VIII. 32; IX. 2.
 Medhyaḥ Kāṇvaḥ VIII. 53; VIII. 57; VIII. 58.
 Medhyātithiḥ Kāṇvaḥ VIII. 1, 3-29; VIII. 3; VIII. 33; IX. 41-43.
 Maitrāvaruṇiḥ, *see* Mānyaḥ, Vasishṭhaḥ.
 Maujavān, *see* Akshaḥ.
 Yakshmanāśanaḥ Prājāpatyaḥ X. 161.
 Yajata Ātreyaḥ V. 67; V. 68.
 Yajnaḥ Prājāpatyaḥ X. 130.
 Yamo Vaivasvataḥ X. 10 (2. 4. 8-10. 12. 14); X. 14.
 Yamī X. 154.
 Yamī Vaivasvatī X. 10, 1. 3. 5-7. 11. 13.
 Yayātir Nāhushaḥ IX. 101, 4-6.
 Yavishṭhaḥ, *see* Agniḥ.
 Yāmāyanaḥ, *see* Ūrdhvakriśanaḥ, Kumāraḥ, Damaṇaḥ, Devaśravāḥ, Mathitaḥ, Sankhaḥ, Samkusukaḥ.
 Yauvanāśvaḥ, *see* Māndhātā.
 Rakshohā Brāhmaḥ X. 162.
 Rāhūgaṇa Āngirasaḥ IX. 37; IX. 38.
 Rātahavya Ātreyaḥ V. 65; V. 66.
 Rātrir Bhāradvājī X. 127.
 Rāmo Jāmadagnyaḥ X. 110.
 Rāhūgaṇaḥ, *see* Gotamaḥ.
 Reṇur Vaiśvāmitraḥ IX. 70; X. 89.
 Rebhaḥ Kāśyapaḥ VIII. 97.
 Rebhasūnū Kāśyapau IX. 99; IX. 100.
 Romaśā I. 126, 7.
 Rauhidaśvaḥ, *see* Vasumanāḥ.
 Lava Aindraḥ X. 119.
 Luśo Dhānākaḥ X. 35; X. 36.
 Lopāmudrā I. 179, 1. 2.
 Laukyah, *see* Bṛhaspatiḥ.
 Laupāyanaḥ, *see* Bandhuḥ, Viprabandhuḥ, Śrutabandhuḥ, Subandhuḥ; *see* Gaupāyanaḥ.
 Vatsa Āgneyaḥ X. 187; *see* Kumāraḥ.
 Vatsaḥ Kāṇvaḥ VIII. 6; VIII. 11.
 Vatsaprir Bhālandanaḥ IX. 68; X. 45; X. 46.
 Vamro Vaikhānasaḥ X. 99.
 Varur Āngirasaḥ X. 96.
 Varuṇaḥ X. 124, 1. 5-9.
 Vavir Ātreyaḥ V. 19.
 Vaśo 'Aśvyaḥ VIII. 46.
 Vasishṭho Maitrāvaruṇiḥ VII. 1-32; VII. 33, 1-9; VII. 34-104; IX. 67, 19-32; IX. 90; IX. 97, 1-3; X. 137, 7.
 Vasishṭhaputrāḥ VII. 33, 10-14.
 Vasur Bhāradvājaḥ IX. 80-82.
 Vasukarṇo Vāsukraḥ X. 65; X. 66.
 Vasukṛid Vāsukraḥ X. 20-26.
 Vasukra Aindraḥ X. 27; X. 28 (3-5. 7. 9. 11); X. 29.
 Vasukro Vāsishṭhaḥ IX. 97, 28-30.
 Vasukrapatnī X. 28, 1.
 Vasumanā Rauhidaśvaḥ X. 179, 3.
 Vasurocisho 'Angirasaḥ VIII. 34, 16-18.
 Vasuśruta Ātreyaḥ V. 3-6.
 Vasūyava Ātreyaḥ V. 25; V. 26.
 Vāg Āmbhṛiṇī X. 125.
 Vācyah, *see* Prajāpatiḥ.
 Vājambharaḥ, *see* Saptiḥ.
 Vātajūtir Vātaraśanaḥ X. 136, 2.
 Vātaraśanaḥ, *see* Rishyaśringaḥ, Etaśaḥ, Karikrataḥ, Jūtiḥ, Vātajūtiḥ, Viprajūtiḥ, Vṛishāṇakaḥ.
 Vātāyanaḥ, *see* Anilaḥ, Ulaḥ.
 Vāndanaḥ, *see* Duvasyuḥ.
 Vāmadevo Gautamaḥ IV. 1-41; IV. 45-58.
 Vāmadevyah, *see* Amhomuk, Bṛihadukthaḥ, Mūrdhanvān.
 Vāruṇiḥ, *see* Bhṛiguḥ, Satyadhṛitiḥ.
 Vārshāgiraḥ, *see* Ambarīshaḥ, Rājāśvaḥ, Bhayamānaḥ, Sahadevaḥ, Surādhāḥ.
 Vārshṭihavyah, *see* Upastutaḥ.
 Vāsishṭhaḥ, *see* Indrapramatiḥ, Upamanyuḥ, Karṇaśrut, Citramahāḥ, Dyumnikaḥ, Prathaḥ, Manyuḥ, Mṛilīkaḥ, Vasukraḥ, Vṛishagaṇaḥ, Vyāghrapāt, Śaktiḥ.
 Vāsukraḥ, *see* Vasukarṇaḥ, Vasukṛit.
 Vindur Āngirasaḥ VIII. 94; IX. 30.

- Viprajûtir Vâtarasanaḥ X. 136, 3.
- Viprabandhur Gaupâyanaḥ or Laupâyanaḥ V. 24, 4; X. 57-60.
- Vibhrât Sauryaḥ X. 170.
- Vimada Aindraḥ or Prâjâpatyaḥ X. 20-26.
- Virûpa Ângirasaḥ VIII. 43; VIII. 44; VIII. 75.
- Vivasân Âdityaḥ X. 13.
- Vivrihâ Kâśyapaḥ X. 163.
- Viśvakaḥ Kârṣṇiḥ VIII. 86.
- Viśvakarmâ Bhauvanaḥ X. 81; X. 82.
- Viśvacarṣaṇiḥ, *see* Dyumnaḥ.
- Viśvamanâ Vaiyaśvaḥ VIII. 23-26.
- Viśvavârâ-Âtreyaḥ V. 28.
- Viśvasâmâ-Âtreyaḥ V. 22.
- Viśvâmitro Gâthinaḥ III. 1-12; III. 24; III. 25; III. 26 (1-6. 8. 9); III. 27-32; III. 33 (1-3. 5. 7. 9. 11-13); III. 34; III. 35; III. 36 (1-9. 11); III. 37-53; III. 57-62; IX. 67, 13-15; X. 137, 5; X. 167.
- Viśvâvasur Devagandharvaḥ X. 139.
- Vishṇuḥ Prâjâpatyaḥ X. 184.
- Vihavya Ângirasaḥ X. 128.
- Vîtahavya Ângirasaḥ VI. 15.
- Vriśo Jâraḥ V. 2.
- Vriṣhagaṇo Vâsishṭhaḥ IX. 97, 7-9.
- Vriṣhâkapir Aindraḥ X. 86, 3. 7. 13. 23.
- Vriṣhâṇako Vâtarasanaḥ X. 136, 4.
- Veno Bhârgavaḥ IX. 85; X. 123.
- Vaikunṭhaḥ, *see* Indraḥ.
- VOL. VI.
- Vaikhânasah, *see* Vamraḥ.
- Vaikhânasâḥ śatam IX. 66.
- Vaitahavyaḥ, *see* Arunaḥ.
- Vainyaḥ, *see* Prithuḥ.
- Vaiyaśvaḥ, *see* Viśvamanâḥ.
- Vairâjah, *see* Rishabhah.
- Vairûpaḥ, *see* Ashṭrâdamshṭraḥ, Nabhaḥprabhedanaḥ, Śataprabhedanaḥ, Sadhriḥ.
- Vaivasvataḥ, *see* Manuḥ, Yamaḥ.
- Vaivasvatî, *see* Yamî.
- Vaiśvânaraḥ, *see* Agniḥ.
- Vaiśvâmitraḥ, *see* Ashṭakaḥ, Rishabhah, Kataḥ, Devârâtaḥ, Pûraṇaḥ, Prajâpatiḥ, Madhucchandâḥ, Reṇuḥ.
- Vyaśva Ângirasaḥ VIII. 26.
- Vyâghrapâd Vâsishṭhaḥ IX. 97, 16-18.
- Samyur Bârhaspatyaḥ VI. 44-46; VI. 48.
- Śakapûto Nârmedhaḥ X. 132.
- Śaktir Vâsishṭhaḥ VII. 32, 26^a; IX. 97, 19-21; IX. 108, 3. 14-16.
- Śankho Yâmâyanaḥ X. 15.
- Śacî Paulomî X. 159.
- Śataprabhedano Vairûpaḥ X. 113.
- Śabaraḥ Kâkshîvataḥ X. 169.
- Śaśakarnaḥ Kâṇvaḥ VIII. 9.
- Śaśvaty Ângirasiḥ VIII. 1, 34.
- Śâktyaḥ, *see* Gaurivîtiḥ, Parâśaraḥ.
- Śâkvaraḥ, *see* Rishabhah.
- Śârngaḥ, *see* Jaritâ, Droṇaḥ, Sârisrikvaḥ, Stambamitraḥ.
- Śâryâto Mânavaḥ X. 92.
- Śâso Bhâradvâjah X. 152.
- Śikhaṇḍinyâv Apsarasau Kâśyapyau IX. 104.
- Śibir Auśînaraḥ X. 179, 1.
- 8 N
- Śirimbitho Bhâradvâjah X. 155.
- Śiśur Ângirasaḥ IX. 112.
- Śunaḥśepa Âjigartiḥ I. 24-30; IX. 3.
- Śunahotro Bhâradvâjah VI. 33; VI. 34.
- Śairîshiḥ, *see* Suvedâḥ.
- Śailûshiḥ, *see* Kulmalabarhiḥ.
- Śaunakaḥ, *see* Gṛitsamadaḥ.
- Śaunahotraḥ, *see* Gṛitsamadaḥ.
- Śyâvâśva Âtreyaḥ V. 52-61; V. 81; V. 82; VIII. 35-38; IX. 32.
- Śyâvâśviḥ, *see* Andhîguḥ.
- Śyena Âgneyaḥ X. 188.
- Sraddhâ Kâmâyaniḥ X. 151.
- Srutakaksha Ângirasaḥ VIII. 92.
- Srutabandhur Gaupâyanaḥ or Laupâyanaḥ V. 24, 3; X. 57-60.
- Srutavid Âtreyaḥ V. 62.
- Sṛushtiguḥ Kâṇvaḥ VIII. 51.
- Samvanana Ângirasaḥ X. 191.
- Samvaranaḥ Prâjâpatyaḥ V. 33; V. 34.
- Samvarta Ângirasaḥ X. 172.
- Samkusuko Yâmâyanaḥ X. 18.
- Satyadhṛtir Vârûṇiḥ X. 185.
- Satyaśravâ Âtreyaḥ V. 79; V. 80.
- Sadâpṛiṇa Âtreyaḥ V. 45.
- Sadhrir Vairûpaḥ X. 114.
- Sadhvamsaḥ Kâṇvaḥ VIII. 8.
- Sapta ṛishayaḥ IX. 107; X. 137.
- Saptagur Ângirasaḥ X. 47.
- Saptavadhrir Âtreyaḥ V. 78; VIII. 73.
- Saptir Vâjambharaḥ X. 79.

- Saprathe Bhâradvâjah X. 181, 2.
 Saramâ Devaśunî X. 108, 2. 4. 6. 8. 10. 11.
 Sarpah, *see* Arbudah, Jarat-karnah.
 Sarvaharir Aindra X. 96.
 Savya Ângirasah I. 51-57.
 Sasa Âtreya V. 21.
 Sahadevo Vârshâgira I. 100.
 Sahasah sūnuh, *see* Agnih.
 Sâmvaranah, *see* Manuh.
 Sâmkyah, *see* Atri.
 Sâdhano Bhauvanah X. 157.
 Sâmadah, *see* Matsyah.
 Sârisrikvah Sârngah X. 142, 5. 6.
 Sârparâjnî X. 189.
 Sâvitri, *see* Sûryâ.
 Sikatâ Nivâvarî IX. 86, 11-20. 31-40.
 Sindrukshit Praiyamedhah X. 75.
 Sindhudvîpa Âmbarîshah X. 9.
 Sukaksha Ângirasah VIII. 92; VIII. 93.
 Sukîrtih Kâkshîvatah X. 131.
 Sutambhara Âtreya V. 11-14.
 Sudâh Paijavanah X. 133.
 Sudîtir Ângirasah VIII. 71.
 Suparnah Kânvah VIII. 59.
 Suparnas Târksyaputra X. 144.
 Subandhur Gaupâyanah or Laupâyanah V. 24, 2; X. 57-60.
 Sumitra Kautsah X. 105.
 Sumitro Bâdhryasvah X. 69; X. 70.
 Surâdhâ Vârshâgira I. 100.
 Suvedâh Sairîshih X. 147.
 Suhastyo Ghausheyah X. 41.
 Suhotro Bhâradvâjah VI. 31; VI. 32.
 Sûnur Ârbhava X. 176.
 Sûryâ Sâvitri X. 85.
 Sobharih Kânvah VIII. 19-22; VIII. 103.
 Soma X. 124, 1. 5-9.
 Somâhutir Bhârgava II. 4-7.
 Saucîkah, *see* Agnih.
 Saubharah, *see* Kusîkah.
 Saumyah, *see* Budhah.
 Sauryah, *see* Abhitapâh, Ghar-mah, Cakshuh, Vibhrât.
 Sauhotrah, *see* Ajamîlah, Purnîlah.
 Stambamitra Sârngah X. 142, 7. 8.
 Sthaurah, *see* Agniyutah, Agni-yûpah.
 Syûmarasmir Bhârgava X. 77; X. 78.
 Svastyâtreya V. 50; V. 51.
 Harimanta Ângirasah IX. 72.
 Haryatah Prâgâthah VIII. 72.
 Havirdhâna Ângih X. 11; X. 12.
 Hiranyagarbha Prâjâpatyah X. 121.
 Hiranyastûpa Ângirasah I. 31-35; IX. 4; IX. 69.
 Hairanyastûpah, *see* Arcan.

INDEX OF PRATĪKAS.

amśum duhanti

agnim agnim havīmabhiḥ.

amśum duhanti IX. 72, 6.
amseshu va V. 54, 11.
amseshv â VII. 56, 13.
amhoyuvas tanvas V. 15, 3.
akarma te IV. 2, 19.
akarmâ dasyur X. 22, 8.
akâri ta indra I. 63, 9.
akâri brahma IV. 6, 11.
akâri vâm VI. 63, 3.
akrandad agniḥ X. 45, 4.
akravīhastâ V. 62, 6.
akrânt samudrah IX. 97, 40.
akro na babhriḥ III. 1, 12.
akshaṇvantah X. 71, 7.
akshann amīmadanta I. 82, 2.
akshānaho X. 53, 7.
akshāsa id X. 34, 7.
akshitotiḥ I. 5, 9.
akshībhyām te X. 163, 1.
akshetravit X. 32, 7.
akshair mâ X. 34, 13.
akshodayac chavasâ IV. 19, 4.
aksho na VI. 24, 3.
akshṇas cid VIII. 25, 9.
agacchatam kṛipamāṇam I.
119, 8.
agacchad u III. 31, 7.
agann indra III. 37, 10.
aganma mahâ VII. 12, 1.
agavyūti kshetram VI. 47, 20.
agastyah khanamāṇah I. 179, 6.
agorudhāya VIII. 24, 20.

agna â yâhi VI. 16, 10.
agna â yâhy VIII. 60, 1.
agna âyūmshi IX. 66, 19.
agna indra var° mitr° V. 46, 2.
agna indras ca III. 25, 4.
agna ilâ III. 24, 2.
agna ojishtham V. 10, 1.
agnaye brahma X. 80, 7.
agnâ yo martyo VI. 14, 1.
agnim yantur III. 27, 11.
agnim vah pūrvyam huve VIII.
23, 7.
agnim vah pūrvyam girâ VIII.
31, 14.
agnim vardhantu III. 10, 6.
agnim viśa X. 80, 6.
agnim viśvâ abhi I. 71, 7.
agni viśvâyuvepasam VIII. 43,
25.
agnim vo devam VII. 3, 1.
agnim vo devayajyayâ VIII.
71, 12.
agnim vo vṛidhantam VIII.
102, 7.
agnim sudṛitim III. 17, 4.
agnim sumnâya III. 2, 5.
agnim sūnum sanaśrutam III.
11, 4.
agnim sūnum sahaso VIII. 71,
11.
agnim stomena V. 14, 1.
agnim hinvantu X. 156, 1.

agnim hotâram ṛlate I. 128, 8.
agnim hotâram pra vṛiṇe III.
19, 1.
agnim hotâram manye I. 127, 1.
agniḥ pūrvabhīr I. 1, 2.
agniḥ pratnena VIII. 44, 12.
agniḥ śucivratatamah VIII. 44,
21.
agniḥ sanoti III. 25, 2.
agniḥ saptim X. 80, 1.
agnim ghṛitena V. 14, 6.
agninâgniḥ I. 12, 6.
agninâ turvasam I. 36, 18.
agninâ rayim I. 1, 3.
agninendrena VIII. 35, 1.
agnim tam manye V. 6, 1.
agnim dūtam vṛiṇīmahe I. 12, 1.
agnim dūtam puro VIII. 44, 3.
agnim dūtam prati I. 161, 3.
agnim devâso agriyam VI. 16,
48.
agnim devâso mânushīshu II.
4, 3.
agnim dvesho VIII. 71, 15.
agnim dhībhīr VIII. 43, 19.
agnim na mâ mathitam VIII.
48, 6.
agnim naro dīdhitibhir VII. 1, 1.
agnim agnim vah VI. 15, 6.
agnim agnim vo VIII. 60, 17.
agnim agnim havīmabhiḥ I.
12, 2.

agnim acchâ

agne manmâni.

agnim acchâ V. 1, 4.
 agnim astoshy VIII. 39, 1.
 agnim indhâno VIII. 102, 22.
 agnim îlshvâvase VIII. 71, 14.
 agnim îlenyam V. 14, 5.
 agnim île purohitam I. 1, 1.
 agnim île bhujâm X. 20, 2.
 agnim ukthair X. 80, 5.
 agnim ushasam III. 20, 1.
 agnim mandram purupriyam
 VIII. 43, 31.
 agnim manye pitaram X. 7, 3.
 agnir atrim X. 150, 5.
 agnir apsâm VI. 14, 4.
 agnir asmi III. 26, 7.
 agnir id dhi pracetâ VI. 14, 2.
 agnir indro varuṇo X. 65, 1.
 agnir iva manyo X. 84, 2.
 agnir ishâm VIII. 71, 13.
 agnir îse bṛihataḥ IV. 12, 3.
 agnir îse bṛihato VII. 11, 4.
 agnir îse vasavyasyâgnir IV.
 55, 8.
 agnir ukthe VIII. 27, 1.
 agnir řishih IX. 66, 20.
 agnir jajne III. 31, 3.
 agnir jâgâra V. 44, 15.
 agnir jâtâ dev° VIII. 39, 6.
 agnir jâto ath° X. 21, 5.
 agnir jâto arocata V. 14, 4.
 agnir jushata V. 13, 3.
 agnir dadâti V. 25, 6.
 agnir dâd drav° X. 80, 4.
 agnir devebhir man° III. 3, 6.
 agnir deveshu râjaty V. 25, 4.
 agnir deveshu samvasuḥ VIII.
 39, 7.
 agnir devo dev° X. 150, 4.
 agnir dyâvâprith° III. 25, 3.
 agnir dhiyâ III. 11, 3.
 agnir na ye bhrâjo X. 78, 2.
 agnir na yo vana IX. 88, 5.

agnir na śushkam VI. 18, 10.
 agnir netâ III. 20, 4.
 agnir no yajnam V. 11, 4.
 agnir mûrdhâ VIII. 44, 6.
 agnir vavne I. 36, 17.
 agnir vritrâni VI. 16, 34.
 agnir ha tyam X. 80, 3.
 agnir ha nâma X. 115, 2.
 agnir hi jâni VIII. 7, 36.
 agnir hi vâjinam V. 6, 3.
 agnir hi vidma VI. 14, 5.
 agnir hotâ kavikratuḥ I. 1, 5.
 agnir hotâ gṛihapatiḥ VI. 15, 13.
 agnir hotâ dâsvataḥ V. 9, 2.
 agnir hotâ no adhv° IV. 15, 1.
 agnir hotâ ny asîdad V. 1, 6.
 agnir hotâ purohito III. 11, 1.
 agniś ca yan V. 60, 7.
 agniśriyo III. 26, 5.
 agnishvâttaḥ X. 15, 11.
 agnis tigmena VI. 16, 28.
 agnis tuvisravastamam V. 25, 5.
 agnis trîni tridh° VIII. 39, 9.
 agnîparjanyaḥ VI. 52, 16.
 agnî rakshâmsi VII. 15, 10.
 agnîshomâ ceti I. 93, 4.
 agnîshomâ pipṛitam I. 93, 12.
 agnîshomâ ya âhutim I. 93, 3.
 agnîshomâ yo adya I. 93, 2.
 agnîshomâv anena I. 93, 10.
 agnîshomâv imam I. 93, 1.
 agnîshomâv imâni I. 93, 11.
 agnîshomâ vṛishanâ X. 66, 7.
 agnîshomâ savedasâ I. 93, 9.
 agnîshomâ havishah I. 93, 7.
 agne acchâ X. 141, 1.
 agne atrivan V. 4, 9.
 agne apâm sam° III. 25, 5.
 agneḥ pûrve X. 51, 6.
 agneḥ stomam man° V. 13, 2.
 agne kadâ ta IV. 7, 2.
 agne kavir VIII. 60, 3.

agne ketur X. 156, 5.
 agne ghṛitasya VIII. 102, 16.
 agne cikiddhy V. 22, 4.
 agne jarasva III. 3, 7.
 agne jaritar VIII. 60, 19.
 agne jushasva no haviḥ III.
 28, 1.
 agne jushasva prati harya I.
 144, 7.
 agne tam adya IV. 10, 1.
 agne tava tyad I. 105, 13.
 agne tava tye VIII. 23, 11.
 agne tava śravo X. 140, 1.
 agne trîtiye III. 28, 5.
 agne trî te III. 20, 2.
 agne tvam yaśâ VIII. 23, 30.
 agne tvacam X. 87, 5.
 agne tvam no ant° V. 24, 1.
 agne tvam asmad I. 189, 3.
 agne tvam pârayâ I. 189, 2.
 agne dâ dâś° III. 24, 5.
 agne divaḥ sūnur III. 25, 1.
 agne divo arṇ° III. 22, 3.
 agne devân ihâ vaha jajnâno
 I. 12, 3.
 agne devân ihâ vaha sâdayâ
 I. 15, 4.
 agne dyumnena III. 24, 3.
 agne dhṛitavratâya VIII. 44, 25.
 agne nakshatram X. 156, 4.
 agne naya sup° I. 189, 1.
 agne ni pâhi VIII. 44, 11.
 agne nemir V. 13, 6.
 agne patnîr I. 22, 9.
 agne pavaśva IX. 66, 21.
 agne pâvaka roc° V. 26, 1.
 agne pûrvâ anûsh° I. 44, 10.
 agne bādhasva X. 98, 12.
 agne bhava sush° VII. 17, 1.
 agne bhûrîni III. 20, 3.
 agne bhrâtaḥ VIII. 43, 16.
 agne manmâni VIII. 39, 3.

agne manyum

āti trī.

agne manyum X. 128, 6.
 agne marudbhiḥ V. 60, 8.
 agne mākish te VIII. 71, 8.
 agne mṛila IV. 9, 1.
 agne yam yajnam I. 1, 4.
 agne yajasva hav° II. 9, 4.
 agne yajishtho III. 10, 7.
 agne yat te divi III. 22, 2.
 agne yad adya VI. 15, 14.
 agne yāhi dūtyam VII. 9, 5.
 agne yāhi suśastibhir VIII.
 23, 6.
 agne yukshvā hi VI. 16, 43.
 agne rakshā no VII. 15, 13.
 agner apnasah X. 80, 2.
 agner indrasya II. 8, 6.
 agner gāyatri X. 130, 4.
 agner vayam prath° I. 24, 2.
 agner varma X. 16, 7.
 agne vājasya I. 79, 4.
 agne vivasvad I. 44, 1.
 agne viśvāni III. 11, 9.
 agne viśvebhiḥ sv° VI. 15, 16.
 agne viśvebhir agn° III. 24, 4.
 agne viśvebhir ā gahi V. 26, 4.
 agne vīhi puroḷāśam III. 28, 3.
 agne vīhi havishā VII. 17, 3.
 agne vṛidhāna III. 28, 6.
 agne śakema III. 27, 3.
 agne śardhantam V. 56, 1.
 agne śardha mahate V. 28, 3.
 agne śukreṇa śocishā I. 12, 12.
 agne śukreṇa śocishoru X. 21, 8.
 agne sa ksheshad VI. 3, 1.
 agne sahintam ā bh° V. 23, 1.
 agne sahasva prit° III. 24, 1.
 agne sukhatame I. 13, 4.
 agne sutasya pīt° V. 51, 1.
 agne stomam jush° VIII. 44, 2.
 agne hamsi X. 118, 1.
 agram pibā IV. 46, 1.
 agrego rājā IX. 86, 45.

VOL. VI.

agre bṛihan X. 1, 1.
 agre sindhūnām IX. 86, 12.
 aghoracakshur X. 85, 44.
 aghnate VIII. 25, 12.
 angād angāl X. 163, 6.
 angiraso naḥ X. 14, 6.
 angirasvantā uta VIII. 35, 14.
 angirobhir ā gahi X. 14, 5.
 acikitvān I. 164, 6.
 acikradad IX. 2, 6.
 acittī yac IV. 54, 3.
 aceti dasrā I. 139, 4.
 aceti divo VII. 78, 4.
 acety agniś VIII. 55, 5.
 acodaso no IX. 79, 1.
 accha ṛishe V. 52, 14.
 acchā kavim nṛim° IV. 16, 9.
 acchā kośam IX. 66, 11.
 acchā giro VII. 10, 3.
 acchā ca tv° VIII. 21, 6.
 acchā naḥ śīr° VIII. 71, 10.
 acchā nṛicakshā IX. 92, 2.
 acchā no angir° VIII. 23, 10.
 acchā no mitramaho VI. 2, 11;
 VI. 14, 6.
 acchā no yāhy VI. 16, 44.
 acchā ma indram X. 43, 1.
 acchā mahī V. 43, 8.
 acchāyam vo VII. 36, 9.
 acchā yo gantā IV. 29, 4.
 acchā vada tav° V. 83, 1.
 acchā vadā tanā I. 38, 13.
 acchā vivakmi III. 57, 4.
 acchā vo agnim V. 25, 1.
 acchā voceya IV. 1, 19.
 acchā vo devīm III. 61, 5.
 acchā samudram IX. 66, 12.
 acchā sindhum III. 33, 3.
 acchā hi tvā VIII. 60, 2.
 acchā hi somah IX. 81, 2.
 acchidrā śarma III. 15, 5.
 acchidrā sūno I. 58, 8.

80

acyutā cid VIII. 20, 5.
 ajanti yam V. 43, 7.
 ajanty enam IX. 109, 20.
 ajā anyasya VI. 57, 3.
 ajātaśatrum V. 34, 1.
 ajā vṛita indra I. 174, 3.
 ajāśvaḥ paśupā VI. 58, 2.
 ajirāśas tad apa V. 47, 2.
 ajirāso harayo VIII. 49, 8.
 ajījanann amṛit° III. 29, 13.
 ajījano amṛitā IX. 110, 4.
 ajījano hi IX. 110, 3.
 ajaishmā ghā X. 164, 5.
 ajaishmādyās° VIII. 47, 18.
 ajo na kshām I. 67, 3.
 ajo bhāgas X. 16, 4.
 ajohavīd aśvinā taugryo I. 117,
 15.
 ajohavīd aśvinā vartikā I. 117,
 16.
 ajohavīn nāsatyā I. 116, 13.
 ajyeshthāso V. 60, 5.
 ajre cid VIII. 27, 18.
 anjate vy IX. 86, 43.
 anjanti tvām III. 8, 1.
 anjanti yam prathayanto V. 43, 7.
 ata u tvā X. 1, 4.
 ataḥ parijsann I. 6, 9.
 ataḥ samudram VIII. 6, 29.
 ataḥ sahasranirṇijā VIII. 8, 11.
 atapyamāne I. 185, 4.
 atas cid indra VIII. 92, 10.
 atas tvā rayim IX. 48, 3.
 atārishur III. 33, 12.
 atārishma tamasas pāram asyo-
 shā I. 92, 6.
 atārishma tamasas pāram asya
 prati vām I. 183, 6; I. 184, 6.
 atārishma tamasas pāram asya
 prati stomam VII. 73, 1.
 ati trishṭam vavaksh° III. 9, 3.
 ati trī IX. 17, 5.

atithim mânush°

adha svanân mar°

atithim mânush° VIII. 23, 25.
 ati drava X. 14, 10.
 ati naḥ saśc° I. 42, 7.
 ati no vishpitâ VIII. 83, 3.
 ati vâ yo maruto VI. 52, 2.
 ati vâyo sasato I. 135, 7.
 ati vâran IX. 60, 3.
 ati viddhâ VIII. 96, 2.
 ati viśvâḥ X. 97, 10.
 ati śritî IX. 14, 6.
 atishṭhantînam I. 32, 10.
 atîd u śakra VIII. 69, 14.
 atîyâma nidas tirah V. 53, 14.
 atîhi manyushâviṇam VIII.
 32, 21.
 atṛipṇuvantam IV. 19, 3.
 ato devâ av° I. 22, 16.
 ato na â V. 50, 3.
 ato vayam anta° I. 165, 5.
 ato viśvâny adbh° I. 25, 11.
 atyam haviḥ sac° V. 44, 3.
 atyam mrijanti IX. 85, 7.
 atyâyâtam V. 75, 2.
 atyâ vṛidhasnû IV. 2, 3.
 atyâso na ye VII. 56, 16.
 atyâ hiyânâ IX. 13, 6.
 aty û pavitram IX. 45, 4.
 atyûrmir IX. 17, 3.
 atyo na hiyâno IX. 86, 3.
 atyo nâjman I. 65, 36.
 atrâ te I. 163, 7.
 atrâ vi VIII. 34, 3.
 atrâha gor I. 84, 15.
 atrâha tad I. 135, 8.
 atrâha te IV. 22, 7.
 atrim anu II. 8, 5.
 atrir yad V. 78, 4.
 atrîṇâm st° VIII. 36, 6.
 atred u X. 27, 10.
 atrer iva VIII. 35, 19.
 atrer yath° X. 85, 52.
 atraiva vo X. 166, 3.

athâ te angir° I. 75, 2.
 athâ te antamânâm I. 4, 3.
 athâ na ubhay° I. 26, 9.
 adatrâyâ V. 49, 3.
 adadâ arbh° I. 51, 13.
 adabdha indo IX. 85, 3.
 adabdhasya VIII. 44, 20.
 adabdhebbhiḥ sav° VI. 71, 3.
 adabdhebbhis tava VI. 8, 7.
 adardar utsam V. 32, 1.
 adarśi gâtur ur° I. 136, 2.
 adarśi gâtuvittamo VIII. 103, 1.
 adân me VIII. 19, 36.
 adâbhyah puraetâ III. 11, 5.
 adâbhyena śocishâ X. 118, 7.
 adâbhyo bhuv° IV. 53, 4.
 aditi dyâvâprith° I. 89, 1.
 aditir na ur° VIII. 47, 9.
 aditir no divâ VIII. 18, 6.
 aditir hy aj° X. 72, 5.
 adite mitra II. 27, 14.
 aditsantam VI. 53, 3.
 adidyutat VI. 11, 4.
 adriśram asya I. 50, 3.
 adriṣṭân I. 191, 2.
 adedishṭa vṛitr° III. 31, 21.
 adevâd devah X. 124, 2.
 adevena manasâ II. 23, 12.
 ado yad X. 155, 3.
 addhîd indra X. 116, 8.
 adbbhiḥ soma IX. 74, 9.
 adyâ cin VI. 30, 3.
 adyâ dûtam I. 44, 3.
 adyâ devâ I. 115, 6.
 adyâdyâ śva° VIII. 61, 17.
 adyâ no deva V. 82, 4.
 adyâ mūrîya VII. 104, 15.
 adyed u X. 32, 8.
 adriṇâ te X. 28, 3.
 adribhiḥ sutah pavate IX. 71, 3.
 adribhiḥ sutah pavase IX. 86,
 23.

adribhiḥ suto matibhiḥ IX.
 75, 4.
 adrogham âv° VIII. 60, 4.
 adrogha satyam III. 32, 9.
 advesho adya X. 35, 9.
 advesho no mar° V. 87, 8.
 adhaḥ paśy° VIII. 33, 19.
 adha kratvâ V. 29, 5.
 adha kshapâ IX. 99, 2.
 adha gmantâ I. 122, 11.
 adha gmantośanâ X. 22, 6.
 adha jihvâ pâp° VI. 6, 5.
 adha jmo VIII. 1, 18.
 adha te viśvam I. 57, 2.
 adha tyam dr° X. 11, 4.
 adha tvam indra X. 61, 2.
 adha tvashtâ VI. 17, 10.
 adha tvâ viśve VI. 17, 8.
 adha tvishîmân II. 22, 2.
 adha dyutânah IV. 5, 10.
 adha dyaus VI. 17, 9.
 adha drapso VIII. 96, 15.
 adha dhârayâ IX. 97, 11.
 adha pra jajne I. 121, 6.
 adha priyam VIII. 46, 29.
 adha plâyogir VIII. 1, 33.
 adha yac câr° VIII. 46, 31.
 adha yad ime IX. 110, 9.
 adha yad râjâna X. 61, 23.
 adha śrutam VII. 18, 12.
 adha śvetam k° g° a° âpipy°
 IV. 27, 5.
 adha śvetam k° g° a° kârsh°
 IX. 74, 8.
 adha sma yasyâ V. 9, 5.
 adha smâ te VI. 25, 7.
 adha smâ na II. 31, 2.
 adha smâ no VI. 46, 11.
 adha smâsya VI. 12, 5.
 adha syâ yosh° VIII. 46, 33.
 adha svanâd uta I. 94, 11.
 adha svanân mar° I. 38, 10.

adha svapnasya

anu pûrvâny okyâ.

adha svapnasya I. 120, 12.
 adhâkrîṇoḥ prithivîm II. 13, 5.
 adhâkrîṇoḥ prathamam II. 17, 3.
 adhâ gâva X. 61, 21.
 adhâ cin nu X. 132, 3.
 adhâ te VIII. 93, 12.
 adhâ tvam hi VIII. 84, 6.
 adhâ naro V. 52, 11.
 adhâ no viśv° I. 42, 6.
 adhâ nv asya jenyasya X. 61, 24.
 adhâ nv asya samdrîśam VII. 88, 2.
 adhâ manye brihad VI. 30, 2.
 adhâ manye śrat I. 104, 7.
 adhâ mahî VII. 15, 14.
 adhâ mâtur IV. 2, 15.
 adhâ yathâ naḥ IV. 2, 16.
 adhâyi dhâtir X. 31, 3.
 adhâ yo viśvâ II. 17, 4.
 adhâyy agnir III. 5, 3.
 adhârayatam prithivîm uta dyâm V. 62, 3.
 adhârayanta I. 20, 8.
 adhâ sumandro X. 61, 20.
 adhâ ha yad IV. 2, 14.
 adhâ ha yanto VII. 74, 5.
 adhâ hi kâvyâ V. 66, 4.
 adhâ hinvâna IX. 48, 5.
 adhâ hi vikshv îḍyo VI. 2, 7.
 adhâ hîndra VIII. 98, 7.
 adhâ hotâ nys° VI. 1, 2.
 adhâ hy agna eshâm V. 16, 4.
 adhâ hy agne krator IV. 10, 2.
 adhâ hy agne mahnâ X. 6, 7.
 adhî dyâm IX. 85, 9.
 adhî dvayor I. 83, 3.
 adhî na indraishâm VIII. 83, 7.
 adhî putro X. 33, 7.
 adhî peśâmsi I. 92, 4.
 adhî bribuḥ VI. 45, 31.
 adhî yad asmin IX. 94, 1.

adhi yas tasthau X. 105, 5.
 adhi yâ brih° VIII. 25, 7.
 adhi śriyam I. 72, 10.
 adhi śriye VI. 63, 5.
 adhi sânau I. 80, 6.
 adhîn nv atra X. 93, 5.
 adhîva yad VIII. 7, 14.
 adhîvâsam I. 140, 9.
 adhuksata pr° IX. 2, 3.
 adhuksat pipy° VIII. 72, 16.
 adhenum dasrâ I. 117, 20.
 adhvaryavaḥ kartanâ II. 14, 9.
 adhvaryavaḥ payaso II. 14, 10.
 adhvaryavaś cakriv° V. 43, 3.
 adhvaryav â tu VIII. 32, 24.
 adhvaryavo 'pa X. 30, 3.
 adhvaryavo 'bharaten° II. 14, 1.
 adhvaryavo ya ur° II. 14, 4.
 adhvaryavo yaḥ śatam śambarsasya II. 14, 6.
 adhvaryavo yaḥ śatam â II. 14, 7.
 adhvaryavo yaḥ svaśnam II. 14, 5.
 adhvaryavo yan naraḥ II. 14, 8.
 adhvaryavo yo apo II. 14, 2.
 adhvaryavo yo divyasya II. 14, 11.
 adhvaryavo yo dṛibhîkam II. 14, 3.
 adhvaryavo 'ruṇam VII. 98, 1.
 adhvaryavo havishmanto X. 30, 2.
 adhvaryubhiḥ p° III. 7, 7.
 adhvaryum vâ X. 41, 3.
 adhvaryo adribhiḥ IX. 51, 1.
 adhvaryo drâvayâ VIII. 4, 11.
 adhvaryo vîra VI. 44, 13.
 anacchaye I. 164, 30.
 anaptam apsu IX. 16, 3.
 anamîvâ ushasa â X. 35, 6.
 anamîvâsa îlayâ III. 59, 3.

anarvânam vṛish° I. 190, 1.
 anarvâno hy VIII. 18, 2.
 anarśarâtim VIII. 99, 4.
 anavadyair abhi° I. 6, 8.
 anavas te V. 31, 4.
 anaśvo jâto anabhîśur arvâ I. 152, 5.
 anaśvo jâto anabhîśur ukthyo IV. 36, 1.
 anasvantâ V. 27, 1.
 anâgaso V. 82, 6.
 anâdhrîṣtâni X. 138, 4.
 anânudo vṛishabho jagmir II. 23, 11.
 anânudo vṛishabho dodhato II. 21, 4.
 anâyato anibaddhaḥ IV. 13, 5;
 IV. 14, 5.
 anârambhaṇe I. 116, 5.
 anireṇa vacasâ IV. 5, 14.
 anukâmam tarp° I. 17, 3.
 anu krîṣṇe vasudhitî jihâte III. 31, 17.
 anu krîṣṇe vasudhitî yemâte IV. 48, 3.
 anu tad urvî VII. 34, 24.
 anu tan no VII. 38, 6.
 anu te dâyi VI. 25, 8.
 anu te śushmam X. 88, 6.
 anuttamâ te I. 165, 9.
 anu tritasya VIII. 7, 24.
 anu tvâ mahî I. 121, 11.
 anu tvâ ratho I. 163, 8.
 anu tvâ rodasî ubhe krakshamânam VIII. 76, 11.
 anu tvâ rodasî ubhe cakram VIII. 6, 38.
 anu tvâhighne VI. 18, 14.
 anu dyâvâprith° VI. 18, 15.
 anu drapsâsa ind° IX. 6, 4.
 anu dvâ jahitâ IV. 30, 19.
 anu pûrvâny okyâ VIII. 25, 17.

anu pratnasyaukasah

apsu tvâ.

anu pratnasyaukasah VIII. 69, 18.
 anu pratnasyaukaso I. 30, 9.
 anu pratnâsa IX. 23, 2.
 anu pra yeje VI. 36, 2.
 anu yad îm V. 29, 2.
 anuvratâya I. 51, 9.
 anu śrutâm V. 62, 5.
 anuspashto X. 160, 4.
 anu svadhâm I. 33, 11.
 anu hi tvâ IX. 110, 2.
 anûnod V. 45, 7.
 anûpe IX. 107, 9.
 anîksharâ X. 85, 23.
 aneno vo maruto VI. 66, 7.
 anehasam vo VIII. 50, 4.
 anehasam prataranam VIII. 49, 4.
 aneho dâttram I. 185, 3.
 aneho na VIII. 67, 12.
 aneho mitrâryaman VIII. 18, 21.
 antarikshepa X. 136, 4.
 antarikshe pathibhir X. 168, 3.
 antaricchanti tam VIII. 72, 3.
 antarîkshaprâm X. 95, 17.
 antaraîs cakrais VI. 62, 10.
 antar dûtto III. 3, 2.
 antar yaccha X. 102, 3.
 antar hy agna II. 6, 7.
 antas ca prâgâ VIII. 48, 2.
 antas carati X. 189, 2.
 anti cit santam VIII. 11, 4.
 antivâmâ VII. 77, 4.
 anyad adya VI. 24, 5.
 anyam asmad VIII. 75, 13.
 anyam û shu X. 10, 14.
 anyavratam am° VIII. 70, 11.
 anyasyâ vatsam III. 55, 13.
 anyâ vo X. 97, 14.
 anye jâyâm X. 34, 4.
 anyo anyam VII. 103, 4.

anv apâm VII. 82, 3.
 anv asya VIII. 1, 34.
 anv aha mäsâ X. 89, 13.
 anv eko II. 13, 3.
 apaghnanto IX. 13, 9.
 apaghnann eshi IX. 96, 23.
 apaghnann pavate IX. 61, 25.
 apaghnann pavase IX. 63, 24.
 apaghnann soma IX. 63, 29.
 apa jyotishâ X. 68, 5.
 apa tyam vrijinam VI. 51, 13.
 apa tyam parip° I. 42, 3.
 apa tyâ asthur VIII. 48, 11.
 apa tye tây° I. 50, 2.
 apa dvârâ IX. 10, 6.
 apa nah śos° I. 97, 1.
 apa prâca X. 131, 1.
 apa yor indrah X. 105, 3.
 apas cid III. 31, 16.
 apasyam gopâm anipadyamânam I. 164, 31; X. 177, 3.
 apasyam grâmam X. 27, 19.
 apasyam tvâ X. 183, 1, 2.
 apasyam asya X. 79, 1.
 apa svasur VII. 71, 1.
 apa hata X. 76, 4.
 apâh pûrveshâm X. 96, 13.
 apâh somam III. 53, 6.
 apâguhann amri° X. 17, 2.
 apâm garbham III. 1, 13.
 apân prân I. 164, 38.
 apâd ahasto I. 32, 7.
 apâd ita ud VI. 38, 1.
 apâd indro VIII. 69, 11.
 apâd u śipry VIII. 92, 4.
 apâd eti prath° I. 152, 3.
 apâd dhotrâd II. 37, 4.
 apâdhamad abhis° VIII. 89, 2.
 apâm napâtam I. 22, 6.
 apâm napâd II. 35, 9.
 apânyad ety I. 123, 7.
 apâm atishthad I. 54, 10.

apâma somam VIII. 48, 3.
 apâm idam X. 142, 7.
 apâm ived IX. 95, 3.
 apâ mîvâm apa viśvâm X. 63, 12.
 apâ mîvâm apa sridham VIII. 18, 10.
 apâ mîvâm savitâ X. 100, 8.
 apâm upasthe VI. 8, 4.
 apâm ūrmir VIII. 14, 10.
 apâm perum X. 36, 8.
 apâm phenena VIII. 14, 13.
 apâm madhye VII. 89, 4.
 apâyya asya II. 19, 1.
 apâro vo V. 87, 6.
 api panthâm VI. 51, 16.
 apibat kadru° VIII. 45, 26.
 api vriśca VIII. 40, 6.
 api shṭutah VII. 38, 3.
 apûrvyâ VI. 32, 1.
 apeta vîta X. 14, 9.
 apendra dv° X. 152, 5.
 apehi man° X. 164, 1.
 apo devîr I. 23, 18.
 apo mahîr X. 104, 9.
 apo yad IV. 16, 8.
 apo vasânah IX. 107, 26.
 apo vritram IV. 16, 7.
 aposhâ an° IV. 30, 10.
 apo shu na VIII. 67, 15.
 apo su myaksha II. 28, 6.
 apo hy eshâm IV. 33, 9.
 aptûrye III. 51, 9.
 apnasvatîm I. 112, 24.
 aprakshitam I. 55, 8.
 apratîto IV. 50, 9.
 aprayucchann I. 143, 8.
 aprâmisatya VIII. 61, 4.
 apsarasâm gandh° X. 136, 6.
 apsara jâr° X. 123, 5.
 apsâ indrâya IX. 65, 20.
 apsu tvâ IX. 30, 5.

apsu dhūtasya

abhī no arsha.

apsu dhūtasya X. 104, 2.
 apsu me somo abravīd I. 23,
 20; X. 9, 6.
 apsv agne VIII. 43, 9.
 apsv antar I. 23, 19.
 abudhne I. 24, 7.
 abudhram u X. 35, 1.
 abodhi jāra VII. 9, 1.
 abodhi hotā V. 1, 2.
 abodhy agniḥ sam° V. 1, 1.
 abodhy agnir jma I. 157, 1.
 abjām VII. 34, 16.
 abhāgaḥ X. 83, 5.
 abhi kaṇvā VIII. 6, 34.
 abhi kratvendra VII. 21, 6.
 abhi krandan kal° IX. 86,
 11.
 abhi kranda stan° V. 83, 7.
 abhi kshipaḥ IX. 14, 7.
 abhikhyā X. 112, 10.
 abhi gandharvam VIII. 77, 5.
 abhi gavyāni IX. 62, 23.
 abhi gāvo adh° IX. 24, 2.
 abhi gāvo anūsh° IX. 32, 5.
 abhi gotrāni X. 103, 7.
 abhi jaitrīr III. 31, 4.
 abhi tashṭeva III. 38, 1.
 abhi te madh° IX. 11, 2.
 abhi tyam vīram VI. 50, 6.
 abhi tyam gāvaḥ IX. 84, 5.
 abhi tyam cārum IX. 6, 2.
 abhi tyam pūrvyam IX. 6, 3.
 abhi tyam mesham I. 51, 1.
 abhi tripriṣṭham IX. 90, 2.
 abhi tvā gotamā girā jātavedo
 I. 78, 1.
 abhi tvā gotamā girānūshata
 IV. 32, 9.
 abhi tvā devaḥ sav° X. 174, 3.
 abhi tvā deva sav° I. 24, 3.
 abhi tvā naktīr II. 2, 2.
 abhi tvā pājo VI. 21, 7.
 VOL. VI.

abhi tvā pūrvaṇīyaya indra
 VIII. 3, 7.
 abhi tvā pūrvaṇīyaye srijāmi
 I. 19, 9.
 abhi tvā yoshāno IX. 56, 3.
 abhi tvā vṛṣhabhā VI. 45, 22.
 abhi tvā śūra VII. 32, 22.
 abhi tvā sindho X. 75, 4.
 abhi dyām X. 119, 8.
 abhi dyumnam IX. 108, 9.
 abhi dyumnāni III. 40, 7.
 abhi droṇāni IX. 33, 2.
 abhi dvijanmā triv° I. 140, 2.
 abhi dvijanmā trī I. 149, 4.
 abhi na ilā V. 41, 19.
 abhinakshanto II. 24, 6.
 abhi no devīr I. 22, 2.
 abhi no naryam VI. 53, 2.
 abhi no vājasāt° IX. 98, 1.
 abhi pra gopatim VIII. 69, 4.
 abhi pra dadrur IV. 19, 5.
 abhi pra bhara VIII. 89, 4.
 abhi prayāmsi vāhasā III. 11, 7.
 abhi prayāmsi sudhitā VI. 15,
 15.
 abhi pra vaḥ sur° VIII. 49, 1.
 abhi pravanta IV. 58, 8.
 abhi pra sthāt° VII. 34, 5.
 abhi priyāni kāvyā IX. 57, 2.
 abhi priyāni pavate cano° IX.
 75, 1.
 abhi priyāni pavate punā° IX.
 97, 12.
 abhi priyā divaspadam IX. 10, 9.
 abhi priyā divas padā IX. 12, 8.
 abhi priyā maruto VIII. 27, 6.
 abhi prehi X. 83, 7.
 abhi brahmīr IX. 33, 5.
 abhibhuve II. 21, 2.
 abhibhūr aham X. 166, 4.
 abhi yajnam I. 15, 3.
 abhi yam devī nirrit° VII. 37, 7.

abhi yam devy adit° VII. 38, 4.
 abhi ye tvā V. 79, 4.
 abhi ye mitho VII. 38, 5.
 abhi yo mah° III. 59, 7.
 abhi vastrā IX. 97, 50.
 abhi vahnaya VIII. 12, 15.
 abhi vahnir IX. 9, 6.
 abhi vām nūnam VII. 67, 3.
 abhi vāyum IX. 97, 49.
 abhi viprā anūshata gāvo IX.
 12, 2.
 abhi viprā anūshata mūrdhan
 IX. 17, 6.
 abhi viśvāni IX. 42, 5.
 abhivṛitya X. 174, 2.
 abhi venā IX. 64, 21.
 abhi vo arce V. 41, 8.
 abhi vo devīm VII. 34, 9.
 abhi vo vīram VIII. 46, 14.
 abhi vyavasya III. 53, 19.
 abhi vrajan na VIII. 6, 25.
 abhivlagyā I. 133, 2.
 abhi śyāvam X. 68, 11.
 abhishtane I. 80, 14.
 abhishtaye VIII. 68, 5.
 abhi sidhmo I. 33, 13.
 abhi suvānāsa IX. 17, 2.
 abhi sūyavasam I. 42, 8.
 abhi somāsa . . . | abhikośam
 IX. 23, 4.
 abhi somāsa . . . | samudra-
 syādhi IX. 107, 14.
 abhi svapūbhir VII. 56, 3.
 abhi svarantu VIII. 13, 28.
 abhi svavṛiṣṭim I. 52, 5.
 abhi hi satya VIII. 98, 5.
 abhīka āsām III. 56, 4.
 abhī 'dam ekam X. 48, 7.
 abhī na ā vavṛitsva IV. 31, 4.
 abhī navante IX. 100, 1.
 abhī no agna I. 140, 3.
 abhī no arsha IX. 97, 51.

abhīmam aghnyā

— ayam ta indra.

abhīmam aghnyā IX. 1, 9.
 abhīm avanvant I. 51, 2.
 abhīm ṛitasya dohanā I. 144, 2.
 abhīm ṛitasya viśṭ° IX. 34, 5.
 abhīvartena X. 174, 1.
 abhīvṛitam kṛis° I. 35, 4.
 abhī shatas VII. 32, 24.
 abhī shu ṇaḥ IV. 31, 3.
 abhī shu yas VIII. 93, 21.
 abhī shv aryah X. 59, 3.
 abhī hi manyo X. 83, 3.
 abhutsy u VIII. 9, 16.
 abhūd idam I. 182, 1.
 abhūd u pāram I. 46, 11.
 abhūd u bhā u I. 46, 10.
 abhūd u vo IV. 34, 4.
 abhūd ushā indratamā VII. 79, 3.
 abhūd ushā ruśat V. 75, 9.
 abhūd devaḥ sav° IV. 54, 1.
 abhūr u VI. 45, 13.
 abhūr eko VI. 31, 1.
 abhūr v aukshīr X. 27, 7.
 abhy abhi hi IX. 110, 5.
 abhy arca VIII. 40, 4.
 abhy arshata IV. 58, 10.
 abhy arsha bṛihad IX. 20, 4.
 abhy arsha mahānām IX. 1, 4.
 abhy arsha vicakshaṇa IX. 51, 5.
 abhy arsha sahasraṇam IX. 63, 12.
 abhy arsha svâyudha IX. 4, 7.
 abhy arshānapacyuto IX. 4, 8.
 abhy avasthāḥ V. 19, 1.
 abhyāram VIII. 72, 11.
 abhyūrnoti VIII. 79, 2.
 abhraprusho X. 77, 1.
 abhrāji V. 54, 6.
 abhrātaro na IV. 5, 5.
 abhrātrivyo VIII. 21, 13.
 abhrāteva I. 124, 7.
 amanthisṭām III. 23, 2.

amandan mā I. 165, 11.
 amandān stomān I. 126, 1.
 amanmahīd VIII. 1, 14.
 amājuraś cid X. 39, 3.
 amājūr iva II. 17, 7.
 amād eshām V. 59, 2.
 amāya vo VIII. 20, 6.
 amitrahā IX. 11, 7.
 amitrāyudho III. 29, 15.
 aminatī I. 124, 2.
 amī ya ṛikshā I. 24, 10.
 amī ye devāḥ I. 105, 5.
 amī ye panco° I. 105, 10.
 amī ye sapta I. 105, 9.
 amīvahā VII. 55, 1.
 amīshām cittam X. 103, 12.
 amūr yā I. 23, 17.
 amūrah kavir VII. 9, 3.
 amūrā viśvā VII. 61, 5.
 amūro hotā IV. 6, 2.
 amṛiktena IX. 69, 5.
 amṛitam jātavo° VIII. 74, 5.
 ameva ṇaḥ II. 36, 3.
 ambayo yanty I. 23, 16.
 ambitame II. 41, 16.
 amyak sâ I. 169, 3.
 ayam yaḥ sṛiṇj° IV. 15, 4.
 ayam yajno I. 177, 4.
 ayam yathā VIII. 102, 8.
 ayam yoniś IV. 3, 2.
 ayam yo vajrah X. 27, 21.
 ayam yo hotā X. 52, 3.
 ayam rocayad VI. 39, 4.
 ayam vām kṛishṇo VIII. 85, 3.
 ayam vām gharṇo VIII. 9, 4.
 ayam vām adribhiḥ VIII. 22, 8.
 ayam vām pari shicyate IV. 49, 2.
 ayam vām bhāgo VIII. 56, 4.
 ayam vām madhumatt° I. 47, 1.
 ayam vām mitrāvar° II. 41, 4.
 ayam vicarshaṇir IX. 62, 10.

ayam vidac citr° VI. 47, 5.
 ayam viprāya X. 25, 11.
 ayam viśvā abhi VIII. 91, 9.
 ayam viśvāni IX. 54, 3.
 ayam vṛitaś IV. 17, 9.
 ayam venaś X. 123, 1.
 ayam vo yajna IV. 34, 3.
 ayam śṛiṇve IV. 17, 10.
 ayam samaha I. 120, 11.
 ayam sa yasya X. 6, 1.
 ayam sa yo divas IX. 39, 4.
 ayam sa yo varimāṇam VI. 47, 4.
 ayam sa śinkte I. 164, 29.
 ayam sahasram VIII. 3, 4.
 ayam sa hotā I. 149, 5.
 ayam su tubhyam VII. 86, 8.
 ayam sūrya ivo° IX. 54, 2.
 ayam so agnir āhutaḥ VII. 1, 16.
 ayam so agnir yasmint III. 22, 1.
 ayam soma indra tubhyam sunva ā VII. 29, 1.
 ayam soma indra tubhyam sunve tu° IX. 88, 1.
 ayam somaḥ kap° IX. 67, 11.
 ayam somaś cam° V. 51, 4.
 ayam stuto X. 61, 16.
 ayam svādur VI. 47, 2.
 ayam ha yad VII. 68, 4.
 ayam ha yena VIII. 65, 4.
 ayam hi te amartya X. 144, 1.
 ayam hi netā VII. 40, 4.
 ayam hotā VI. 9, 4.
 ayam kavir VII. 4, 4.
 ayam kṛitnur VIII. 79, 1.
 ayam gha sa X. 25, 10.
 ayam cakram IV. 17, 14.
 ayam jāyata I. 128, 1.
 ayam ta āghṛiṇe IX. 67, 12.
 ayam ta indra VIII. 17, 11.

ayam ta emi

arthino.

ayam ta emi VIII. 100, 1.
 ayam te astu III. 44, 1.
 ayam te asmy upa X. 83, 6.
 ayam te mânushe VIII. 64, 10.
 ayam te yonir III. 29, 10.
 ayam te śaryanâvatî VIII. 64, 11.
 ayam te stomo I. 16, 7.
 ayam dakshâya IX. 105, 3.
 ayam daśasyan X. 99, 10.
 ayam diva IX. 68, 9.
 ayam dîrghâya VIII. 13, 30.
 ayam devaḥ sah° VI. 44, 22.
 ayam devânâm I. 160, 4.
 ayam devâya I. 20, 1.
 ayam deveshu IX. 44, 3.
 ayam dyâvâprith° VI. 44, 24.
 ayam dyotayad VI. 39, 3.
 ayam nâbhâ X. 62, 4.
 ayam nidhiḥ X. 108, 7.
 ayam no vidvân IX. 77, 4.
 ayam akṛiṇod VI. 44, 23.
 ayam agniḥ sahasriṇo VIII. 75, 4.
 ayam agniḥ suvîryasye° III. 16, 1.
 ayam agnir urushy° X. 176, 4.
 ayam agnir vadhryasv° X. 69, 12.
 ayam agne jaritâ X. 142, 1.
 ayam agne tve VIII. 44, 28.
 ayam asmân van° III. 53, 20.
 ayam asmâsu kâvya X. 144, 2.
 ayam asmi VIII. 100, 4.
 ayam indra vṛish° X. 86, 18.
 ayam indro marut° VIII. 76, 2.
 ayam iha prath° IV. 7, 1.
 ayam u te sam atasi I. 30, 4.
 ayam u te sarasv° VII. 95, 6.
 ayam u tvâ VIII. 17, 7.
 ayam u vâm III. 62, 2.
 ayam usânaḥ VI. 39, 2.

ayam u shya pra X. 176, 3.
 ayam u shya sumahân VII. 8, 2.
 ayam eka itthâ VIII. 25, 16.
 ayam emi X. 86, 19.
 ayam panthâ IV. 18, 1.
 ayam punâna IX. 86, 21.
 ayam pûshâ IX. 101, 7.
 ayam bharâya IX. 106, 2.
 ayam matavân IX. 86, 13.
 ayam mâtâyam X. 60, 7.
 ayam mitrasya I. 94, 12.
 ayam mitrâya I. 136, 4.
 ayam mitro III. 59, 4.
 ayam me pîta ud VI. 47, 3.
 ayam me hasto X. 60, 12.
 ayâmsam agne II. 35, 15.
 ayâ citto IX. 65, 12.
 ayâ te agne vidhemo° II. 6, 2.
 ayâ te agne samidhâ IV. 4, 15.
 ayâ dhiyâ VIII. 93, 17.
 ayâ nijaghnir IX. 53, 2.
 ayâ pavasva devayur IX. 106, 14.
 ayâ pavasva dhâr° IX. 63, 7.
 ayâ pavâ IX. 97, 52.
 ayâma dhîvato VIII. 92, 11.
 ayâmi ghosha VII. 23, 2.
 ayâmi te III. 14, 2.
 ayâ rucâ IX. 111, 1.
 ayâ vâjam VI. 17, 15.
 ayâ vîti IX. 61, 1.
 ayâ somah IX. 47, 1.
 ayâ ha tyam VI. 22, 6.
 ayukta sapta śundhyuvaḥ I. 50, 9.
 ayukta sapta haritaḥ VII. 60, 3.
 ayukta sûra IX. 63, 8.
 ayuja asamo VIII. 62, 2.
 ayujran ta I. 169, 2.
 ayuddha id VIII. 45, 3.
 ayuddhaseno X. 138, 5.

ayuyutsann I. 33, 6.
 ayodamshtro X. 87, 2.
 ayoddheva I. 32, 6.
 aram hi VIII. 92, 26.
 aram kâmâya X. 96, 7.
 aram kṛiṇvantu I. 170, 4.
 aram kshayâya VIII. 15, 13.
 aranyâny ar° X. 146, 1.
 aranyor nih° III. 29, 2.
 aram ta indra VIII. 92, 24.
 aram dâso VII. 86, 7.
 aramatir VIII. 31, 12.
 aramamâno IX. 72, 3.
 aramayaḥ sar° II. 13, 12.
 aram asvâya VIII. 92, 25.
 aram ma usrayâmne IV. 32, 24.
 aram me gantam VI. 63, 2.
 arasmâno IX. 97, 20.
 arâ ived V. 58, 5.
 arâdhi hotâ nishadâ X. 53, 2.
 arâyi kâne X. 155, 1.
 arâvid IX. 74, 5.
 aritrâm vâm I. 46, 8.
 arishṭaḥ sa X. 63, 13.
 aruṇapsur VIII. 73, 16.
 aruṇo mâ I. 105, 18.
 arushasya VI. 49, 3.
 arusho jan° IX. 25, 5.
 arûrucad IX. 83, 3.
 aroravîd II. 11, 10.
 arcata prârc° VIII. 69, 8.
 arcad vṛishâ I. 173, 2.
 arcanta eke VIII. 29, 10.
 arcantas tvâ V. 13, 1.
 arcanti I. 92, 3.
 arcâ dive I. 54, 3.
 arcâmi te IV. 4, 8.
 arcâmi vâm vardh° X. 12, 4.
 arcâ śakrâya I. 54, 2.
 arnâmsi VII. 18, 5.
 artham id I. 105, 2.
 arthino VIII. 79, 5.

ardham vîr°

—

asravam hi.

ardham vîr° VII. 18, 16.
 arbhako na VIII. 69, 15.
 aryamaṇam varuṇam IV. 2, 4.
 aryamaṇam bṛhaspatim X.
 141, 5.
 aryamâ ṇo III. 54, 18.
 aryamyam var° V. 85, 7.
 aryo vâ X. 148, 3.
 aryo viśâm X. 20, 4.
 arvadbhîr agne I. 73, 9.
 arvanto VII. 90, 7; VII. 91, 7.
 arvân iva IX. 97, 25.
 arvâg ratham viśvavâram VI.
 37, 1.
 arvâg ratham ni VIII. 35, 22.
 arvân ehi I. 104, 9.
 arvân tricakro I. 157, 3.
 arvân narâ VII. 82, 8.
 arvâcînam su III. 37, 2.
 arvâcîno vaso IV. 32, 14.
 arvâcî subh° IV. 57, 6.
 arvâncam tvâ puruṣṭuta VIII.
 6, 45; VIII. 32, 30.
 arvâncam tvâ sukhe III. 41, 9.
 arvâncam daivyam I. 45, 10.
 arvâncam adya II. 37, 5.
 arvâncam indram X. 128, 10.
 arvâncâ I. 47, 8.
 arvânco adya II. 29, 6.
 arvâvato na â gahi III. 40, 8.
 arvâvato na â gahy III. 37, 11.
 arshâ ṇaḥ IX. 61, 15.
 arshâ somâ IX. 65, 19.
 arhanto ye V. 52, 5.
 arhan bibh° II. 33, 10.
 alâtrîṇo III. 30, 10.
 alâyyasya IX. 67, 30.
 avamśe dyâm II. 15, 2.
 avaḥ pareṇa para I. 164, 17.
 avaḥ pareṇa pitaram I. 164, 18.
 avakrakṣiṇam VIII. 1, 2.
 avakranda II. 42, 3.

ava kshipa divo II. 30, 5.
 avacashṭa VIII. 62, 6.
 ava te heḷo I. 24, 14.
 ava tmanâ I. 104, 3.
 ava tya indro IX. 51, 3.
 ava tyâ bṛih° IX. 134, 3.
 ava tve indra VI. 47, 14.
 avadyam iva IV. 18, 5.
 ava dyutânâḥ IX. 75, 3.
 ava drapso VIII. 96, 13.
 ava drugdhâni VII. 86, 5.
 ava dvake X. 59, 9.
 ava no vṛij° X. 105, 8.
 avantam adr° VIII. 73, 7.
 avantu naḥ I. 106, 3.
 avantu mām VI. 52, 4.
 ava patantîr X. 97, 17.
 ava yac chyeno IV. 27, 3.
 ava yat tvam X. 134, 4.
 ava yat sve VIII. 79, 9.
 avartyâ IV. 18, 13.
 avardhayan III. 1, 4.
 avar maha I. 133, 6.
 avarshîr V. 83, 10.
 avaviddham I. 182, 6.
 ava vedim VII. 60, 9.
 ava sindhum VII. 87, 6.
 avasṛijann I. 142, 11.
 ava sṛija punar X. 16, 5.
 avasṛijâ van° I. 13, 11.
 avasṛiṣṭâ VI. 75, 16.
 ava spridhi V. 3, 9.
 ava sma durha° X. 134, 2.
 ava sma yasya V. 7, 5.
 avasyate I. 116, 23.
 ava sya śûrâ dhvano IV. 16, 2.
 ava syûmeva III. 61, 4.
 ava svayuktâ I. 168, 4.
 ava svarâti VIII. 69, 9.
 ava svedâ X. 134, 5.
 avâ kalpeshu IX. 9, 7.
 avâcacaksham V. 30, 2.

avâ nu kam X. 50, 5.
 avâ no agna I. 79, 7.
 avâ no vâjayum VIII. 80, 6.
 avâvaśanta IX. 19, 4.
 avâsâm magh° I. 133, 3.
 avâsṛijah pra° X. 138, 2.
 avâsṛijanta jivrayo IV. 19, 2.
 avitâ no IX. 67, 10.
 avitâ si VIII. 36, 1.
 avidad VI. 44, 7.
 avidhavâ X. 85, 48.
 avindad divo I. 130, 3.
 avindam te X. 181, 2.
 avipre cid VI. 45, 2.
 avipro vâ VIII. 61, 9.
 avishṭam dhîshv° VII. 67, 6.
 avishṭo asmân VII. 34, 12.
 avîn no VII. 34, 14.
 avîrâm iva X. 86, 9.
 avîvṛidhad VIII. 80, 10.
 avîvṛidhanta IV. 32, 12.
 aveyam I. 124, 11.
 avocâma kavaye V. 1, 12.
 avocâma namo I. 114, 11.
 avocâma nivacanâny I. 189, 8.
 avocâma mahate VIII. 57, 5.
 avocâma rahûgaṇâ I. 78, 5.
 avo dvâbhyâm X. 67, 4.
 avor itthâ VI. 67, 11.
 avor vâm VII. 67, 4.
 aye punânâṃ IX. 86, 25.
 aye vadhûyuh IX. 69, 3.
 avyo vâre pari priyam IX. 50, 3.
 avyo vâre pari priyo IX. 7, 6.
 avyo vârebhiḥ IX. 101, 16.
 asocy agniḥ VII. 67, 2.
 asnâpinaddham X. 68, 8.
 asmanvatî riyo X. 53, 8.
 asmâsyam II. 24, 4.
 âsyâma tam VI. 5, 7.
 âsyâma te I. 114, 3.
 asravam hi I. 109, 2.

asrîrâ

asmabhyam su vṛish°.

asrîrâ X. 85, 30.
 asvatthe vo X. 97, 5.
 asvam na gîrbhî VIII. 103, 7.
 asvam na gûlham I. 117, 4.
 asvam na tvâ I. 27, 1.
 asvam id VIII. 74, 10.
 asvasyâtra II. 35, 6.
 asvâ ived V. 59, 5.
 asvâd iy° X. 73, 10.
 asvâ na VI. 67, 4.
 asvâyanto X. 160, 5.
 asvâvati prath° I. 83, 1.
 asvâvatîm som° X. 97, 7.
 asvâvatîr gomatîr na ushâso
 VII. 41, 7; VII. 80, 3.
 asvâvatîr gomatîr viśvavârâ I.
 123, 12.
 asvâvatîr gomatîr viśvasuvido
 I. 48, 2.
 asvâvantam X. 47, 5.
 asvâso na X. 78, 5.
 asvâso ye VII. 74, 4.
 asvinâ pari III. 58, 8.
 asvinâ pibatam I. 15, 11.
 asvinâ puru I. 3, 2.
 asvinâ madhumattamam I. 47,
 3.
 asvinâ madhushuttamo III.
 58, 9.
 asvinâ yajvarîr I. 3, 1.
 asvinâ yad dha V. 74, 10.
 asvinâ yâm VIII. 73, 6.
 asvinâ vartir I. 92, 16.
 asvinâ vâjinîvasû V. 78, 3.
 asvinâ vâyunâ III. 58, 7.
 asvinâv eha... | tiras V. 75, 7.
 asvinâv eha... | hamsâv V. 78, 1.
 asvinâ su vic° VIII. 73, 17.
 asvinâ sv ṛishe VIII. 26, 10.
 asvinâ hariṇâv V. 78, 2.
 asvinor as° I. 120, 10.
 asvî rathî VIII. 4, 9.

VOL. VI.

asveva citrâ IV. 52, 2.
 asvo na krado IX. 97, 28.
 asvo na krandan III. 26, 3.
 asvo na cakrado IX. 64, 3.
 asvo volhâ IX. 112, 4.
 asvyasya IV. 41, 10.
 asvyo vâro I. 32, 12.
 ashâlham yutsu I. 91, 21.
 ashâlham ugram VIII. 70, 4.
 ashâlho agne III. 15, 4.
 ashtaputrâ X. 85, 50.
 ashtâ maho I. 121, 8.
 ashtau putrâso X. 72, 8.
 ashtau vyakhyat I. 35, 8.
 asac ca X. 5, 7.
 asatsu me X. 27, 1.
 asad atra VIII. 31, 18.
 asann it VII. 8, 5.
 asapatnaḥ sap° X. 174, 5.
 asapatnâ sap° X. 159, 5.
 asamam kshatram I. 54, 8.
 asamâtîm X. 60, 2.
 asammṛishṭo V. 11, 3.
 asarji kalaśāñ IX. 106, 12.
 asarji rathyo IX. 36, 1.
 asarji vakvâ IX. 91, 1.
 asarji vâm sthav° I. 181, 7.
 asarji vâjî IX. 109, 19.
 asarji skambho IX. 86, 46.
 asaścataḥ śat° IX. 86, 27.
 asaścataḥ magh° VII. 67, 9.
 asaścantî VI. 70, 2.
 asâdi VII. 7, 5.
 asâma yathâ I. 173, 9.
 asâmi hi I. 39, 9.
 asâmy ojo I. 39, 10.
 asâv anyo X. 132, 4.
 asâvi te V. 43, 5.
 asâvi devam VII. 21, 1.
 asâvi soma indra I. 84, 1.
 asâvi somaḥ puru° X. 104, 1.
 asâvi somo IX. 82, 1.

8 Q

asâvy amśur IX. 62, 4.
 asiknyâm IV. 17, 15.
 asi yamo I. 163, 3.
 asi hi I. 81, 2.
 asunîte punar X. 59, 6.
 asunîte mano X. 59, 5.
 asunvantam I. 176, 4.
 asunvâm indra VIII. 14, 15.
 asûta pûrvo III. 38, 5.
 asûta pṛisnir I. 168, 9.
 asṛikshata IX. 64, 4.
 asṛigran devavîtaye aty° IX.
 46, 1.
 asṛigran devavîtaye vâj° IX.
 67, 17.
 asṛigram indavaḥ IX. 7, 1.
 asṛigram indra I. 9, 4.
 asenyâ X. 108, 6.
 asau ca VIII. 91, 6.
 asau ya eshi VIII. 91, 2.
 asau yaḥ panthâ I. 105, 16.
 asau yâ senâ X. 103, 14.
 astabhnâd VIII. 42, 1.
 astâvi manma VIII. 52, 9.
 astâvy agniḥ I. 141, 13.
 astâvy agnir narâm X. 45, 12.
 asti devâ VIII. 67, 7.
 asti somo VIII. 94, 4.
 asti hi vaḥ VIII. 27, 10.
 asti hi vâm V. 74, 6.
 asti hi shmâ I. 37, 15.
 astîdam III. 29, 1.
 astu śraushaṭ I. 139, 1.
 asteva sa X. 42, 1.
 astodhvam I. 124, 13.
 asthur u IV. 51, 2.
 asma indra VIII. 97, 8.
 asmabhyam rodasî IX. 7, 9.
 asmabhyam vâj° VIII. 5, 12.
 asmabhyam su tvam X. 133, 7.
 asmabhyam su vṛish° VIII.
 26, 15.

asmabhyam gâtuvitt°

— asya mandâno.

asmabhyam gâtuvitt° IX. 106, 6.

asmabhyam tad divo II. 38, 11.

asmabhyam tad vaso II. 13, 13; II. 14, 12.

asmabhyam tâñ apa° IV. 31, 13.

asmabhyam tvâ IX. 104, 4.

asmabhyam indav IX. 2, 9.

asmâ asmâ VI. 42, 4.

asmâ it kâvyam V. 39, 5.

asmâ id u gnâś I. 61, 8.

asmâ id u tyad I. 61, 15.

asmâ id u tyam I. 61, 3.

asmâ id u tvashtë I. 61, 6.

asmâ id u pra tavase I. 61, 1.

asmâ id u pra bharâ I. 61, 12.

asmâ id u praya I. 61, 2.

asmâ id u saptim I. 61, 5.

asmâ id u stomam I. 61, 4.

asmâ ukthâya V. 45, 3.

asmâ u te VI. 1, 10.

asmâ ushâsa VIII. 96, 1.

asmâ û shu VIII. 41, 1.

asmâ etad div° VI. 34, 4.

asmâ etan mah° VI. 34, 5.

asmâkam va I. 129, 4.

asmâkam śipriṇinâm I. 30, 11.

asmâkam su ratham VIII. 45, 9.

asmâkam joshy IV. 9, 7.

asmâkam tvâ matinâm IV. 32, 15.

asmâkam tvâ sutân VIII. 6, 42.

asmâkam devâ X. 37, 11.

asmâkam dhṛishṇuyâ IV. 31, 14.

asmâkam agne adhvaram V. 4, 8.

asmâkam agne maghavatsu dīdihi I. 140, 10.

asmâkam agne maghavatsu dhâraya VI. 8, 6.

asmâkam atra pitaras IV. 42, 8.

asmâkam atra pitaro IV. 1, 13.

asmâkam adya VIII. 5, 18.

asmâkam adyântamam VIII. 33, 15.

asmâkam âyur III. 62, 15.

asmâkam it su IV. 22, 10.

asmâkam indrah X. 103, 11.

asmâkam indra dusht° V. 35, 7.

asmâkam indra bhûtu VI. 45, 30.

asmâkam indrâvar° VII. 82, 9.

asmâkam indrehi V. 35, 8.

asmâkam uttamam IV. 31, 15.

asmâkam ūrjâ X. 26, 9.

asmâkam mitrâvar° II. 31, 1.

asmâkebhih II. 30, 10.

asmâd aham I. 171, 4.

asmân avantu IV. 31, 10.

asmân aviddhi IV. 31, 12.

asmân ihâ IV. 31, 11.

asmânt samarye IX. 85, 2.

asmânt su. I. 9, 6.

asmint samudre X. 98, 6.

asmint sv X. 132, 5.

asmin na indra X. 38, 1.

asmin pade II. 35, 14.

asmin yajne V. 75, 8.

asme â vah° VIII. 5, 15.

asme indra sacâ sute VIII. 86, 8.

asme indrâbrih° IV. 49, 4.

asme indrâvarunâ VII. 84, 4.

asme indro varuṇo VII. 82, 10; VIII. 83, 10.

asme û shu I. 184, 2.

asme tad indrâvar° III. 62, 3.

asme tâ X. 22, 13.

asme dhehi dyumatim X. 98, 3.

asme dhehi dyumad IX. 32, 6.

asme dhehi śravo I. 9, 8.

asme pra yandhi III. 36, 10.

asme rayim I. 141, 11.

asme rāyo IV. 8, 7.

asme rudrâ VIII. 63, 12.

asme vatsam I. 72, 2.

asme varshishthâ IV. 22, 9.

asme vasûni IX. 63, 30.

asme vîro VII. 56, 24.

asme śreshthebhir VII. 77, 5.

asme sâ vâm I. 184, 4.

asme soma I. 43, 7.

asmai tisro II. 35, 5.

asmai te pratihary° VIII. 43, 2.

asmai bahûnâm II. 35, 12.

asmai bhîmâya I. 57, 3.

asmai vayam VI. 23, 5.

asya kratvâ V. 17, 4.

asya ghâ IV. 15, 5.

asya te sakhye vayam tav° IX. 61, 29.

asya te sakhye vayam iyaksh° IX. 66, 14.

asya tritaḥ X. 8, 7.

asya tveshâ I. 143, 3.

asya devasya mîlhuso VII. 40, 5.

asya devasya samsady VII. 4, 3.

asya piba kshumataḥ X. 116, 2.

asya pibatam asv° VIII. 5, 14.

asya piba yasya VI. 10, 2.

asya pîtvâ madânâm devo VIII. 92, 6.

asya pîtvâ madânâm indro IX. 23, 7.

asya pîtvâ śatakrato I. 4, 8.

asya pra jâtavedaso X. 188, 2.

asya prajâvatî VIII. 31, 4.

asya pratnâm IX. 54, 1.

asya preshâ IX. 97, 1.

asya made puru VI. 44, 14.

asya made svaryam I. 121, 4.

asya mandâno II. 19, 2.

asya me dyāv°

— āgne giro yāhi.

asya me dyāv° II. 32, 1.
 asya yāmāso X. 3, 4.
 asya raṇvā II. 4, 4.
 asya vāmasya I. 164, 1.
 asya vāsā u V. 17, 3.
 asya vīrasya I. 86, 4.
 asya vṛishṇo VIII. 63, 9.
 asya vo hy IX. 98, 8.
 asya vratāni IX. 53, 3.
 asya vrate IX. 102, 5.
 asya śāsura I. 60, 2.
 asya śushmāso X. 3, 6.
 asya śravo I. 102, 2.
 asya śriye IV. 5, 15.
 asya śreshṭhā IV. 1, 6.
 asya śroshantv ā I. 86, 5.
 asya śloko I. 190, 4.
 asya suvānasya II. 11, 20.
 asya stushe I. 122, 8.
 asya stomebhir X. 99, 11.
 asya stome maghonaḥ V. 16, 3.
 asya hi svayaśastara āsā V. 17, 2.
 asya hi svayaśastaram V. 82, 2.
 asyā ū shu I. 138, 4.
 asyājarāso X. 46, 7.
 asyed indro madeshv ā grā-
 bham IX. 106, 3.
 asyed indro madeshv ā viśvā
 IX. 1, 10.
 asyed indro vāvridhe VIII. 3, 8.
 asyed u tveshasā I. 61, 11.
 asyed u pra brūhi I. 61, 13.
 asyed u bhiyā I. 61, 14.
 asyed u mātuh I. 61, 7.
 asyed eva pra ririce I. 61, 9.
 asyed eva śavasā I. 61, 10.
 asyed eshā sum° X. 31, 6.
 asvapnajas IV. 4, 12.
 asvāpayad IV. 30, 21.
 aham randhayam X. 59, 5.
 aham rājā IV. 42, 2.
 aham rāshtrī X. 125, 3.

aham rudrāya X. 125, 6.
 aham rudrebhir X. 125, 1.
 aham sapta sravato X. 49, 9.
 aham saptahā X. 49, 8.
 aham sa yo X. 49, 6.
 aham suve X. 125, 7.
 aham sūryasya X. 49, 7.
 aham so asmi I. 105, 7.
 aham somam āh° X. 125, 2.
 aham hi te VIII. 53, 8.
 aham huvāna VIII. 74, 13.
 aham hotā X. 52, 2.
 aham ketur X. 159, 2.
 aham garbham X. 183, 3.
 aham gungubhyo X. 48, 8.
 aham ca tvam ca VIII. 62, 11.
 aham ca na tat VI. 26, 7.
 aham tad āsu X. 49, 10.
 aham tashteva X. 119, 5.
 aham tā viśvā IV. 42, 6.
 aham dām X. 49, 1.
 ahann ahim pariśayānam III.
 32, 11.
 ahann ahim parvate I. 32, 2.
 ahann indro IV. 28, 3.
 ahan vṛitram vṛitrataram I. 32, 5.
 ahan vṛitram ṛicīshama VIII.
 32, 26.
 aham atkam X. 49, 3.
 aham apo IV. 42, 4.
 aham asmi mahāmaho X. 119,
 12.
 aham asmi sapatn° X. 166, 2.
 aham asmi sahamāna X. 145, 5.
 aham id dhi VIII. 6, 10.
 aham indro na X. 48, 5.
 aham indro rodho X. 48, 2.
 aham indro varuṇas IV. 42, 3.
 aham etam gav° X. 48, 4.
 aham etāñ chās° X. 48, 6.
 aham eva vāta iva X. 125, 8.
 aham eva svayam X. 125, 5.

aham piteya X. 49, 4.
 aham puro IV. 26, 3.
 aham pratnena VIII. 6, 11.
 aham bhuvam X. 48, 1.
 aham bhūmim IV. 26, 2.
 aham manur IV. 26, 1.
 ahaś ca VI. 9, 1.
 ahastā yad X. 22, 14.
 ahāni gridhrāḥ I. 88, 4.
 ahā yad VII. 30, 3.
 ahāvya agne X. 91, 15.
 ahitena cid VIII. 62, 3.
 ahir iva VI. 75, 14.
 ahema yajnam VII. 73, 3.
 aher yāt° I. 32, 14.
 aheḷatā manasā II. 32, 3.
 aheḷamāna upa VI. 41, 1.
 ākare vasor III. 51, 3.
 ā kalasā IX. 65, 14.
 ā kaleśeshu dhāv° pav° IX. 17, 4.
 ā kaleśeshu dhāv° śyeno IX.
 67, 14.
 ākīm sūry° I. 14, 9.
 ā kṛishṇena I. 35, 2.
 ākenipāso IV. 45, 6.
 ā krandaya VI. 47, 30.
 ākshit pūrv° III. 55, 5.
 ā kshodo VI. 17, 12.
 ākshṇayāvāno VIII. 7, 35.
 āgadhitā I. 126, 6.
 ā gantā mā VIII. 20, 1.
 āgan deva IV. 53, 7.
 āgann ṛibhūṇām IV. 35, 2.
 āganma vṛitrah° VIII. 74, 4.
 ā gāvo VI. 28, 1.
 ā gomatā VII. 72, 1.
 ā gnā agna I. 22, 10.
 āgnim na X. 21, 1.
 āgnir agāmi VI. 16, 19.
 āgne giro VII. 39, 5.
 āgne giro yāhi VIII. 103, 14.

âgne giro vaha varuṇam

â dakṣiṇâ.

âgne giro vaha varuṇam X. 70, 11.
 âgne giro vaha haviradyâya VII. 11, 5.
 âgne giro sthûram X. 156, 3.
 âgmān āpa X. 30, 15.
 â grāvabhir V. 48, 3.
 â gha tā X. 10, 10.
 â gha tvāvān I. 30, 14.
 â ghā gamad I. 30, 8.
 â ghā ye VIII. 45, 1.
 â ghā yosheva I. 48, 5.
 â ca tvām III. 43, 4.
 â cana tvā VIII. 91, 3.
 â ca no barhiḥ VII. 59, 6.
 â carshaṇiprā I. 177, 1.
 â ca vahāsi I. 74, 6.
 â cashṭa VII. 34, 10.
 â cikitāna V. 66, 1.
 âcchadvidhānair X. 85, 4.
 â janghanti VI. 75, 13.
 â janam X. 60, 1.
 â janāya VI. 22, 8.
 â jāgrivir IX. 97, 37.
 â jātām jātav° VI. 16, 42.
 â jāmir atke IX. 101, 14.
 âjāsah VI. 55, 6.
 âjituram VIII. 53, 6.
 âjipate VIII. 53, 14.
 â juhota duvasyatā° V. 28, 6.
 â juhota svadhvaram III. 9, 8.
 âjuhvāna idyo X. 110, 3.
 âjuhvāno na idyo I. 188, 3.
 ânjanagandhim X. 146, 6.
 â ta indo IX. 62, 20.
 â ta indra mah° VIII. 65, 4.
 â ta etā VIII. 45, 39.
 â ta etu X. 57, 4.
 â takshata I. 111, 3.
 â tat ta indr° X. 74, 4.
 â tat te dasra I. 42, 5.
 â tam bhaja X. 45, 10.

â tishṭhatam I. 183, 3.
 âtishṭhantam III. 38, 4.
 â tishṭha ratham I. 177, 3.
 â tishṭha vṛitrahān I. 84, 3.
 â tū gahi VIII. 13, 14.
 â tū na indo IX. 72, 9.
 â tū na indra kauśika I. 10, 11.
 â tū na indra kshumantam VIII. 81, 1.
 â tū na indra madryag III. 41, 1.
 â tū na indra vṛitrahān IV. 32, 1.
 â tū bhara III. 36, 9.
 â tū shinca kaṇva° VIII. 2, 22.
 â tū shinca harim im X. 101, 10.
 â tū suśiprā VIII. 69, 16.
 â te agna idhīmahi V. 6, 4.
 â te agna ṛicā haviḥ śukrasya V. 6, 5.
 â te agna ṛicā havir hṛidā VI. 16, 47.
 â te kâro III. 33, 10.
 â te dakṣham vi VIII. 93, 26.
 â te dakṣham mayobh° IX. 65, 28.
 â te dadhâsi VIII. 93, 27.
 â tena X. 39, 12.
 â te pitar II. 33, 1.
 â te maha VII. 25, 1.
 â te rathasya X. 26, 8.
 â te rucaḥ IX. 96, 24.
 â te vatso VIII. 11, 7.
 â te vṛishan VI. 44, 20.
 â te 'vo V. 35, 3.
 â te śushmo VI. 19, 9.
 â te saparyû III. 50, 2.
 â te sincāmi VIII. 17, 5.
 â te suparnā I. 79, 2.
 â te svastim VI. 56, 6.

â te hanû V. 36, 2.
 âtmanvan IX. 74, 4.
 âtmā te vâto VII. 87, 2.
 âtmā devānām X. 168, 4.
 âtmānam te I. 163, 6.
 âtmā pitus VIII. 3, 24.
 âtmā yajnasya IX. 6, 8.
 â tv adya sadhast° VIII. 1, 16.
 â tv adya sabard° VIII. 1, 10.
 â tv asatrav° VIII. 82, 4.
 â tvām viś° VIII. 92, 22.
 â tvā kaṇvā ahūṣhata I. 14, 2.
 â tvā kaṇvā ihāvase VIII. 34, 4.
 â tvāgamam X. 137, 4.
 â tvā giro VIII. 95, 1.
 â tvā gîrbhir VIII. 65, 3.
 â tvā gobhir VIII. 24, 6.
 â tvā grāva VIII. 34, 2.
 â tvā juvo I. 134, 1.
 â tvā bṛihanto III. 43, 6.
 â tvā brahmayujā VIII. 17, 2.
 â tvā madacyutā VIII. 34, 9.
 â tvā rātham VIII. 68, 1.
 â tvā rathe VIII. 1, 25.
 â tvā rambham na VIII. 45, 20.
 â tvā vahantu I. 16, 1.
 â tvā viprā I. 45, 8.
 â tvā viśantv āś° I. 5, 7.
 â tvā viśantv indavaḥ VIII. 81, 22.
 â tvā śukrā VIII. 95, 2.
 â tvā sahasram VIII. 1, 24.
 â tvā sutāsa VIII. 49, 3.
 â tvā harayo VI. 44, 19.
 â tvā haryantam X. 96, 12.
 â tvāharsham X. 173, 1.
 â tvā hotā VIII. 34, 8.
 â tv etā I. 5, 1.
 ât soma IX. 47, 3.
 âtharvanāyāśv° I. 117, 22.
 â dakṣiṇā IX. 71, 1.

âd angirâh

â no gavyebhir.

âd angirâh I. 83, 4.
 â dadhikrâh IV. 38, 10.
 â dasâbhir VIII. 72, 8.
 âd asya te I. 140, 5.
 âd asya śushmino IX. 14, 3.
 â dasyughnâ IV. 16, 10.
 âd aha I. 6, 4.
 âdâya IV. 26, 7.
 âdâro I. 46, 5.
 âd it te asya I. 131, 5.
 âd it te viśve I. 68, 2.
 âd it paścâ bub° IV. 1, 18.
 âd it pratnasya VIII. 6, 30.
 âdityâ ava VIII. 47, 11.
 âdityânâm vasûnâm X. 48, 11.
 âdityânâm avasâ VII. 51, 1.
 âdityâ rudrâ vasavaḥ III. 8, 8.
 âdityâ rudrâ vasavo jushante-
 dam VII. 35, 14.
 âdityâ viśve VII. 51, 3.
 âdityâso atî X. 126, 5.
 âdityâso aditayaḥ VII. 52, 1.
 âdityâso aditir VII. 51, 2.
 âdityair indrah X. 157, 2.
 âd it saptasya VIII. 54, 5.
 âd id dha nema IV. 24, 5.
 âd id dhotâram I. 141, 6.
 âd indrah X. 113, 5.
 âd in mâtîr I. 141, 5.
 â divas prish° IX. 36, 6.
 âd îm śavasy VIII. 77, 2.
 âd îm hamso IX. 32, 3.
 âd îm kecit IX. 110, 6.
 âd îm tritasya IX. 32, 2.
 âd îm asvâṃ IX. 62, 6.
 âd u me VIII. 93, 15.
 âd ū nu VIII. 63, 5.
 âd řidhnoti I. 18, 8.
 â devânâm agray° VIII. 81, 2.
 â devânâm api X. 2, 3.
 â devânâm abhavaḥ III. 1, 17.
 â devena II. 23, 12.

VOL. VI.

â devo dade VII. 6, 7.
 â devo dâta X. 98, 2.
 â devo yâtu VII. 45, 1.
 â daivyâni pārth° V. 41, 14.
 â daivyâ vṛin° VII. 97, 2.
 âdya ratham V. 1, 11.
 â dyâm tanoshi IV. 52, 7.
 âd rodasî V. 29, 4.
 â dvâbhyâm II. 18, 4.
 â dvibarhâ X. 116, 4.
 â dharnasir V. 43, 13.
 â dhâvatâ IX. 46, 4.
 âdhîshamânâyâḥ X. 26, 6.
 â dhûrshv VII. 34, 4.
 â dhenavaḥ pay° V. 43, 1.
 â dhenavo dhunay° III. 55, 16.
 â dhenavo mâmat° I. 152, 6.
 âdhreṇa cit VII. 18, 17.
 â na indo mahîm IX. 65, 13.
 â na indo śatagvinam rayim
 IX. 67, 6.
 â na indo śatagvinam gavâm
 IX. 65, 17.
 â na indra priksase X. 22, 7.
 â na indra mahîm VIII. 6, 23.
 â na indrâbrihas° IV. 49, 3.
 â na indro dūrâd IV. 20, 1.
 â na indro haribhir IV. 20, 2.
 â na ilâbhir I. 186, 1.
 â na ūrjam I. 157, 4.
 â naḥ pavasva dhâr° IX. 35, 1.
 â naḥ pavasva vasumad IX.
 69, 8.
 â naḥ pûshâ IX. 81, 4.
 â naḥ prajâm X. 85, 43.
 â naḥ śushmam IX. 30, 3.
 â naḥ sahasraśo VIII. 34, 15.
 â naḥ sutâsa IX. 106, 9.
 â naḥ soma pavam° IX. 81, 3.
 â naḥ somam pavitra IX. 62,
 21.
 â naḥ soma samyat° IX. 86, 18.

8 R

â naḥ soma saho IX. 65, 18.
 â naḥ some VIII. 50, 5.
 â naḥ stuta IV. 29, 1.
 â naḥ stomam upa dravat tû-
 yam VIII. 5, 7.
 â naḥ stomam upa dravad dhi-
 yâno VIII. 49, 5.
 â napâtaḥ IV. 34, 6.
 â nas tujam III. 45, 4.
 â nas te gantu I. 175, 2.
 â nâmbahir V. 43, 10.
 â nâryasya VIII. 24, 29.
 â nâsatyâ gacchatam I. 34, 10.
 â nâsatyâ tribhir I. 34, 11.
 â nirekam VIII. 24, 4.
 â nivartana X. 19, 8.
 â nivarta ni X. 19, 6.
 â nûnam yâtam asvinâ rathena
 VIII. 8, 2.
 â nûnam yâtam asvinâśv° VIII.
 87, 5.
 â nûnam yâtam asvinemâ VIII.
 9, 14.
 â nûnam raghuvant° VIII. 9, 8.
 â nûnam asvinâ VIII. 9, 1.
 â nûnam asvinor VIII. 9, 7.
 â no agne rayim I. 79, 8.
 â no agne vayovṛidham VIII.
 60, 11.
 â no agne sucetunâ I. 79, 9.
 â no adya VIII. 27, 5.
 â no asvâvad VIII. 22, 17.
 â no asvinâ I. 34, 12.
 â no gantam risâdasâ varuṇa
 V. 71, 1.
 â no gantam risâdasemam VIII.
 8, 17.
 â no gantam mayo° VIII. 8, 19.
 â no gavyâny asvyâ VIII. 34,
 14.
 â no gavyebhir asvyaiḥ VIII.
 73, 14.

â no gavyebhir

â pyâyasva sametu.

â no gavyebhir asvyair VI.
60, 14.
â no gahi III. 1, 19.
â no gotrâ III. 30, 21.
â no gomantam VIII. 5, 10.
â no dadhikrâh VII. 44, 5.
â no diva â VII. 24, 3.
â no divo brîh° V. 43, 11.
â no devaḥ savitâ trâyamâno
VI. 50, 8.
â no devaḥ savitâ sâvishad X.
100, 3.
â no deva śavasâ VII. 30, 1.
â no devânâm X. 31, 1.
â no devebhir upa VII. 14, 3.
â no devebhir upâ yâtam VII.
72, 2.
â no dymnair VIII. 5, 32.
â no drapsâ X. 98, 4.
â no nâvâ I. 46, 7.
â no niyudbhiḥ . . . yajnam
VII. 92, 5.
â no niyudbhiḥ . . . vîtaye I.
135, 3.
â no barhiḥ X. 35, 10.
â no barhî riśâd° I. 26, 4.
â no brîhantâ IV. 41, 11.
â no brahmâṇi II. 34, 6.
â no bhaja I. 27, 5.
â no bhadraḥ I. 89, 1.
â no bhara dakṣiṇ° VIII.
81, 6.
â no bhara bhagam III. 30, 19.
â no bhara vṛiṣh° VI. 19, 8.
â no bhara vyanj° VIII. 78, 2.
â no makhasya VIII. 7, 27.
â no mahîm V. 43, 6.
â no mitra sud° V. 64, 5.
â no mitrâvaruṇâ ghṛitair III.
62, 16.
â no mitrâvaruṇâ havy° VII.
65, 4.

â no yajnam div° VIII. 101, 9.
â no yajnam namovṛidh° III.
43, 3.
â no yajnam bharati X. 110, 8.
â no yajnâya I. 111, 2.
â no yâtam divas VIII. 8, 4.
â no yâtam divo acchâ IV.
44, 5.
â no yâtam upaśruti VIII. 8, 5.
â no yâhi parâv° VIII. 6, 36.
â no yâhi mahemate VIII. 34,
7.
â no yâhi sutâv° VIII. 17, 4.
â no yâhy upaśruty VIII. 34,
11.
â no ratnâni V. 75, 3.
â no rayim VIII. 7, 13.
â no râdhâmsi VII. 37, 8.
â no rudrasya VI. 50, 4.
â no vâyo VIII. 46, 25.
â no viśva âs° I. 186, 2.
â no viśvâny VIII. 8, 13.
â no viśvâbhir ūtibhiḥ VII.
24, 4.
â no viśvâbhir ūtibhir VIII. 8, 1.
â no viśvâsu VIII. 90, 1.
â no viśveshâm VIII. 53, 3.
â no viśve sajosh° VIII. 53, 11.
â no 'vobhir I. 167, 2.
ântrebhyas X. 165, 3.
ânyam divo I. 93, 6.
âpa id X. 137, 6.
âpaḥ priṇîta bheshajam varâ-
tham I. 23, 21; X. 9, 7.
â pakthâso VII. 18, 7.
âpathayo V. 52, 10.
â paprâtha VIII. 70, 6.
âpaprushî pārthiv° VI. 61, 11.
âpaprushî vibhâvari IV. 52, 6.
â paprau I. 81, 5.
â paramâbhir VI. 62, 11.
â parvatasya IV. 55, 5.

â pavamâna dhâraya IX. 12, 9.
â pavamâna no IX. 23, 3.
â pavamâna susht° IX. 65, 3.
â pavasva gavi° IX. 66, 15.
â pavasva diśâm IX. 113, 2.
â pavasva madintama pavitram
dhâr° IX. 50, 4; IX. 25, 6.
â pavasva mahîm IX. 41, 4.
â pavasva sah° ray° gomantam
IX. 62, 12.
â pavasva sah° ray° soma° IX.
63, 1.
â pavasva suvîryam IX. 65, 5.
â pavasva hiranyavad IX. 63,
18.
â paśum gâsi VIII. 27, 2.
â paścâtân VII. 72, 5; VII.
73, 5.
âpaś cit pipyuḥ VII. 23, 4.
âpaś cid asmai VII. 34, 3.
âpaś cid dhi VII. 85, 3.
âpânâso IX. 10, 5.
âpântamanyus X. 89, 5.
âpî vo X. 106, 4.
â putrâso VII. 43, 3.
âpûrṇo III. 32, 15.
â pûshan I. 23, 13.
âpo adyâ nu I. 23, 23.
âpo adyâ nv acâr° X. 9, 9.
âpo asmân X. 17, 10.
âpo na devîr I. 83, 2.
âpo na sindhum X. 43, 7.
âpo bhûyishthâ I. 161, 9.
âpo yam vaḥ VII. 47, 1.
âpo yâtam VIII. 8, 4.
âpo revatîḥ X. 30, 12.
âpo ha yad X. 121, 7.
âpo hi shthâ X. 9, 1.
â pyâyasva madintama I. 91,
17.
â pyâyasva sametu I. 91, 16;
IX. 31, 4.

â pra drava

â rājānā.

â pra drava parāvato VIII. 82, 1.
 â pra drava harivo V. 31, 2.
 â pra yāta VIII. 27, 8.
 âprā rajāmsi IV. 53, 3.
 âprushāyan X. 68, 4.
 â bundam VIII. 45, 4.
 â bhandamāne upāke I. 142, 7.
 â bhandamāne ushasā III. 4, 6.
 â bharatam śiksh° I. 109, 7.
 â bhāty agnir V. 76, 1.
 â bhānunā VI. 6, 6.
 â bhāratī III. 4, 8; VII. 2, 8.
 âbhiḥ spriḍho VI. 25, 2.
 âbhir vidhema VIII. 23, 23.
 âbhish te IV. 10, 4.
 âbhūtyā X. 84, 6.
 âbhūshenya V. 55, 4.
 âbhogayam pra I. 110, 2.
 â madhvo X. 29, 7.
 â manīshām I. 110, 6.
 â mandram IX. 65, 29.
 â mandrasya III. 2, 4.
 â mandrair indra III. 45, 1.
 â manyethām III. 58, 4.
 â mā pūshann VI. 48, 16.
 â mām mitr° VII. 50, 1.
 âmāsu pak° VIII. 89, 7.
 â mitrāvar° IX. 7, 8.
 â mitre var° V. 72, 1.
 âmūr aja VI. 47, 31.
 â me asya VIII. 26, 8.
 â me vacāmsy VIII. 101, 7.
 â me havam VIII. 85, 1.
 â yam haste na VI. 16, 40.
 â yah paprau jāyamāna VI. 10, 4.
 â yah paprau bhānunā VI. 48, 6.
 â yah puram I. 149, 3.
 â yah somena V. 34, 2.
 â yah svar na II. 8, 4.
 âyam gauḥ X. 189, 1.

âyajī vāj° I. 28, 7.
 â yajnair V. 17, 1.
 âyam janā abhi V. 31, 12.
 â yat patanty VIII. 69, 10.
 â yat sākam VII. 36, 6.
 â yad asvān VIII. 1, 31.
 â yad indraś VIII. 34, 16.
 â yad ishe I. 71, 8.
 â yad duvaḥ śatakr° I. 30, 15.
 â yad duvasyād I. 165, 14.
 â yad dharī I. 63, 2.
 â yad yonim hiraṇyayam va° V. 67, 2.
 â yad yonim hiraṇyayam ā IX. 64, 20.
 â yad ruhāva VII. 88, 3.
 â yad vajram VIII. 96, 5.
 â yad vām yoshaṇā VIII. 8, 10.
 â yad vām sūryā V. 73, 5.
 â yad vāmīyacaksh° V. 66, 6.
 âyane te X. 142, 8.
 âyantāram VIII. 32, 14.
 â yan naḥ VII. 34, 20.
 â yam naraḥ V. 53, 6.
 â yan mā VIII. 100, 5.
 â yan me II. 4, 5.
 âyam adya I. 125, 3.
 â yam priṇanti I. 52, 4.
 â yayos IX. 58, 4.
 â yas tatantha VI. 1, 11.
 â yas tasthau IX. 84, 2.
 â yas te agna VII. 1, 8.
 â yas te sarpir V. 7, 9.
 â yasmin tve VI. 12, 2.
 â yasmint sapta II. 5, 2.
 â yasmin haste VI. 29, 2.
 â yasya te VIII. 46, 3.
 â yātam nahush° VIII. 8, 3.
 â yāta mar° V. 53, 8.
 â yātam upa bh° VII. 74, 3.
 â yātam mitrāvaruṇā jush° VII. 66, 19.

â yātam mitrāvaruṇā suś° VI. 67, 3.
 â yātv indraḥ svap° X. 44, 1.
 â yātv indro diva ā IV. 21, 3.
 â yātv indro 'vasa IV. 21, 1.
 âyāmi ghosha VII. 23, 2.
 â yāhi kṛiṇav° VIII. 62, 4.
 â yāhi parvatebhyah VIII. 34, 13.
 â yāhi pūrvīr III. 43, 2.
 â yāhi vanasā X. 172, 1.
 â yāhi vasvyā X. 172, 2.
 â yāhi śasvad VI. 40, 4.
 â yāhi sushumā VIII. 17, 1.
 â yāhīma VIII. 21, 3.
 â yāhy agne pathyā VII. 7, 2.
 â yāhy agne samidhāno III. 4, 11; VII. 2, 11.
 â yāhy adribhiḥ V. 40, 1.
 â yāhy aya VIII. 34, 10.
 â yāhy arvān III. 43, 1.
 âyur viśvāyuh X. 17, 4.
 â yuvānaḥ VI. 49, 11.
 â yūtheva IV. 2, 18.
 â ye tanvanti I. 19, 8.
 â ye tasthuḥ V. 60, 2.
 â ye rajāmsi I. 166, 4.
 â ye viśvā pārth° VIII. 94, 9.
 â ye viśvā svapaty° I. 72, 9.
 â yo gobhiḥ IX. 84, 3.
 â yonim agnir III. 5, 7.
 â yonim aruṇo IX. 40, 2.
 â yo mūrdhānam X. 8, 3.
 â yo yonim devakṛitam VII. 4, 5.
 â yo vanā II. 4, 6.
 â yo vivāya I. 156, 5.
 â yo viśvāni IX. 18, 4.
 ârangareva X. 106, 10.
 â rayim ā IX. 65, 30.
 ârāc chatrum X. 42, 7.
 â rājānā VII. 64, 2.

â rikha kikirâ

â sîm arohat.

â rikha kikirâ VI. 53, 7.
 â rukmair V. 52, 6.
 â rudrâsa V. 57, 1.
 âre aghâ X. 102, 10.
 âre asmad IV. 11, 6.
 âre te gogh° I. 114, 10.
 âre sâ vah I. 172, 2.
 ârokâ iva VIII. 43, 3.
 â rodasî aprînad â svar III.
 2, 7.
 â rodasî aprînad ota X. 55, 3.
 â rodasî aprînâ jây° III. 6, 2.
 â rodasî bṛihatî I. 72, 4.
 â rodasî haryamâṇo X. 96, 11.
 â rohatâyur X. 18, 6.
 ârcann atra I. 52, 15.
 ârshṭisheno X. 98, 5.
 âlâktâ yâ VI. 75, 15.
 â va indram I. 30, 1.
 â va rinjasa X. 76, 1.
 â vamsate VIII. 103, 9.
 âvah kutsam I. 33, 14.
 âvah śamam I. 33, 15.
 â vakshi II. 36, 4.
 â vacyasva mahi IX. 2, 2.
 â vacyasva sudaksha IX. 108,
 10.
 âvadams tvam II. 43, 3.
 âvad indram VII. 18, 19.
 âvarvṛitatîḥ X. 30, 10.
 âvahantî poshyâ I. 113, 15.
 âvahanty arunîr IV. 14, 3.
 â vahethe VIII. 5, 31.
 â vâm yeshth° V. 41, 3.
 â vâm ratham yuvatis I. 118, 5.
 â vâm ratham duhitâ I. 116, 17.
 â vâm ratham avamasyâm VII.
 71, 3.
 â vâm ratham purum° I. 119, 1.
 â vâm ratho asv° I. 118, 1.
 â vâm ratho niyutvân I. 135, 4.
 â vâm ratho rathânâm V. 74, 8.

â vâm ratho rodasî VII. 69, 1.
 â vâm ratho 'vanir I. 181, 3.
 â vâm râjânâv VII. 84, 1.
 â vâm vayo 'śvâso VI. 63, 7.
 â vâm vahishthâ IV. 14, 4.
 â vâm vâhishtho VIII. 26, 4.
 â vâm vipra VIII. 8, 9.
 â vâm viśv° . . . | tâ VIII.
 87, 3.
 â vâm viśv° . . . | râj° VIII.
 8, 18.
 â vâm śyenâso I. 118, 4.
 â vâm sahasram IV. 46, 3.
 â vâm sumne var° VI. 63, 11.
 â vâm sumnaiḥ X. 143, 6.
 â vâ gaman X. 40, 12.
 â vâm grāvâṇo VIII. 42, 4.
 â vâjâ IV. 34, 5.
 â vâta vâhi X. 137, 3.
 â vâtasya VII. 36, 3.
 â vâm dânyâ I. 180, 5.
 â vâm dhiyo I. 135, 5.
 â vâm narâ V. 75, 6.
 â vâm asvâsaḥ śucayaḥ I. 181, 2.
 â vâm asvâsaḥ suyojo V. 62, 4.
 â vâm asvâso abhi° VI. 69, 4.
 â vâm upastham II. 41, 21.
 â vâm ritâya I. 151, 6.
 â vâm bhûshan I. 151, 3.
 â vâm mitrâvar° I. 152, 7.
 â vâyo bhûsha VII. 92, 1.
 â vimśatyâ II. 18, 5.
 â vidyunmadbhir I. 88, 1.
 â vibâdhyâ II. 23, 3.
 âvir abhûn X. 107, 1.
 âvivâsan IX. 39, 5.
 âviśan kal° IX. 62, 19.
 â viśvataḥ II. 10, 5.
 â viśvadevam V. 82, 7.
 â viśvavârâ VII. 70, 1.
 âviśtyo vardhate I. 95, 5.
 â vṛitrahanâ VI. 60, 3.

â vṛishasva purûvaso VIII.
 61, 3.
 â vṛishasva mahāmaha VIII.
 24, 10.
 â vedhasam V. 43, 12.
 â vo dhiyam X. 101, 9.
 â vo yakshy X. 52, 5.
 â vo makshû I. 39, 7.
 â vo yantûd° V. 58, 3.
 â vo yasya dvib° I. 176, 5.
 â vo râjânâṁ IV. 3, 1.
 â vo ruvaṇyûm I. 122, 5.
 â vo vahantu I. 85, 6.
 â vo vâhishtho VII. 37, 1.
 â vo hotâ VII. 56, 18.
 â śarma parvatânâm vṛiṇ° VIII.
 31, 10.
 â śarma parvatânâm otâpâm
 VIII. 18, 16.
 âśasanam X. 85, 35.
 âśityâ II. 18, 6.
 âśuḥ śiśâno X. 103, 1.
 âśum dadhikrâm IV. 39, 1.
 âśum dûtam IV. 7, 4.
 âśubhiś cid II. 38, 3.
 â śubhrâ VII. 68, 1.
 âśur arshâ IX. 39, 1.
 âśṛiṇvate IV. 3, 3.
 â śyenasya I. 118, 11.
 âśrutkarṇa I. 10, 9.
 âśvinâvaśv° I. 30, 17.
 â śvaitreyasya V. 19, 3.
 â sa etu VIII. 46, 21.
 â samyatam VI. 22, 10.
 â sakhâyâḥ VI. 48, 11.
 â satyo yâtu IV. 16, 1.
 â savam sav° VIII. 102, 6.
 âsasaṇâsaḥ VI. 37, 3.
 â sahasram VI. 18, 11.
 âsâm pûrv° I. 124, 9.
 âsînâso X. 15, 7.
 â sîm arohat III. 7, 3.

â sugmyâya

— indra řibhubhir vâjavadbhiḥ.

â sugmyâya VIII. 22, 15.
 â sute sincata VIII. 72, 13.
 â sushṭuta indra I. 177, 5.
 â sushṭutî nam° V. 43, 2.
 âsu shmâ ño VI. 44, 18.
 âsu sushvayantî X. 110, 6.
 âsu sûrye I. 59, 3.
 âsu sûryo na VI. 4, 6.
 âsu sûryo yâtu V. 45, 9.
 â sûryo aruhacchu° V. 45, 10.
 â sotâ IX. 108, 7.
 â soma suv° IX. 107, 10.
 â stutâso VII. 57, 7.
 âsthâpayanta I. 167, 6.
 âsno vrik° I. 116, 14.
 â smâ ratham I. 51, 12.
 âsmin piś° IX. 21, 5.
 âsyâ jânu X. 15, 6.
 â svam adma I. 58, 2.
 âham sarasvativator VIII. 38, 10.
 âham pitṛint suvid° X. 15, 3.
 â harayaḥ VIII. 69, 5.
 â haryatâya IX. 99, 1.
 â haryato IX. 107, 13.
 âhârsham tvâ X. 161, 5.
 â hi dyâvâprith° X. 1, 7.
 â hi ruhatam VIII. 22, 9.
 â hi shmâ yâti IV. 29, 2.
 â hi shmâ sūnave I. 26, 3.
 â hotâ III. 14, 1.

icchanti tvâ III. 30, 1.
 icchanti devâḥ VIII. 2, 18.
 icchann aśvasya I. 84, 14.
 ita ūtî VIII. 99, 7.
 iti cid dhi X. 120, 4.
 iti cin nu V. 41, 17.
 iti cin manyum V. 7, 10.
 iti tvâgne X. 115, 9.
 iti tvâ devâ X. 95, 18.
 iti vâ iti X. 119, 1.

VOL. VI.

iti stutâso VIII. 30, 2.
 ito vâ I. 6, 10.
 itthâ dhîvantam VIII. 2, 40.
 itthâ yathâ V. 20, 4.
 itthâ hi soma I. 80, 1.
 idam yamasya X. 135, 7.
 idam vacaḥ parjanyaâya VII. 101, 5.
 idam vacaḥ śataśāḥ VII. 8, 6.
 idam vapur IV. 47, 5.
 idam vaso VIII. 2, 1.
 idam vâm âsye IV. 49, 1.
 idam vâm madiram VIII. 38, 3.
 idam vishṇur I. 22, 17.
 idam śreshṭham jyotishâm jyotir âg° I. 113, 1.
 idam śreshṭham jyotishâm uttamam X. 170, 3.
 idam su me jar° X. 28, 4.
 idam svar idam X. 124, 6.
 idam ha nûnam VIII. 18, 1.
 idam havir magh° X. 116, 7.
 idam hi vâm V. 76, 4.
 idam hy anv oḥ III. 51, 10.
 idam kaver II. 28, 1.
 idam ta ekam X. 56, 1.
 idam te pâtram X. 112, 6.
 idam te somyam VIII. 65, 8.
 idam tyat pâtram VI. 44, 16.
 idam dyâv° I. 185, 11.
 idam namo I. 51, 15.
 idam akarma X. 68, 12.
 idam agne sudh° I. 140, 11.
 idam âpaḥ pra vahata yat kim ca I. 23, 22; X. 9, 8.
 idam itthâ X. 61, 1.
 idam u tyat purut° IV. 51, 1.
 idam u tyan mah° IV. 5, 9.
 idam udakam I. 161, 8.
 idam pitṛibhyo namo X. 15, 2.
 idam pitre mar° I. 114, 6.
 idam me agne IV. 5, 6.

88

idâ hi ta usho VI. 65, 5.
 idâ hi te vevish° VI. 21, 5.
 idâ hi va upastutim VIII. 27, 11.
 idâ hi vo VI. 65, 4.
 idâhnaḥ IV. 33, 11.
 idhmam yas IV. 12, 2.
 idhmenâgna icch° III. 18, 3.
 inota pṛiccha III. 38, 2.
 ino râjann X. 3, 1.
 ino vâjânâm X. 26, 7.
 indav indrâya IX. 69, 10.
 indum rih° IX. 97, 57.
 induḥ pavishṭa câruḥ IX. 109, 12.
 induḥ pavishṭa cetanaḥ IX. 64, 10.
 induḥ punânaḥ prajâm urâṇaḥ IX. 109, 9.
 induḥ punâno IX. 86, 26.
 indur atyo na IX. 43, 5.
 indur indrâya tośate IX. 109, 22.
 indur indrâya pavate IX. 101, 5.
 indur devânâm IX. 97, 5.
 indur vâjî IX. 97, 10.
 indur hinvano IX. 67, 4.
 indur hiyânaḥ IX. 30, 2.
 indo yathâ IX. 55, 2.
 indo yad adribhiḥ IX. 24, 5.
 indo vy avyam IX. 67, 5.
 indo samudram° IX. 35, 2.
 indra âśâbhyas II. 41, 12.
 indra âsâm ne° X. 103, 8.
 indra it somapâ VIII. 2, 4.
 indra id dharyoḥ I. 7, 2.
 indra in no VIII. 92, 3.
 indra ishe dad° VIII. 93, 34.
 indra uktena X. 100, 5.
 indra řibhubhir vâjavadbhiḥ III. 60, 5.

indra řibhubhir vājibhir

indra somam imam.

indra řibhubhir vājibhir III.
60, 7.
indra řibhumân III. 60, 6.
indra oshadhîr III. 34, 10.
indram vayam I. 7, 5.
indram vardhantu VIII. 13, 16.
indram vardhanto IX. 63, 5.
indram vâñr VII. 31, 12.
indram viśvâ I. 11, 1.
indram vñitrâya hantave devâso
VIII. 12, 22.
indram vñitrâya hantave puru°
III. 37, 5.
indram vo naraḥ VI. 29, 1.
indram vo viśv° I. 7, 10.
indram somasya III. 42, 4.
indram stava X. 89, 1.
indrah kila X. 111, 3.
indrah kshatram X. 180, 3.
indrah kshatrâsam° X. 60, 5.
indrah pûrbhid â III. 34, 1.
indrah sa dâmane VIII. 93, 8.
indrah samatsu I. 130, 8.
indrah sahasra° I. 17, 5.
indrah sîtâm IV. 57, 7.
indrah suteshu VIII. 13, 1.
indrah sutrâmâ VI. 47, 12;
X. 131, 6.
indrah su pûshâ III. 57, 2.
indrah suśipro III. 30, 3.
indrah sûryasya VIII. 12, 9.
indrah svarshâ III. 34, 4.
indrah svâhâ III. 50, 1.
indra kratum na VII. 32, 26.
indra kratuvidam III. 40, 2.
indram kâmâ IV. 16, 15.
indram kutso I. 106, 6.
indram grñîsha VIII. 65, 5.
indra jahi VII. 104, 24.
indra jâmaya VI. 25, 3.
indra jyeshtham na VI. 46, 5.
indrajyeshthân bñih° IV. 54, 5.

indrajyeshthâ marudgañâ de-
vâsaḥ I. 23, 8; II. 41, 15.
indratamâ hi I. 182, 2.
indra tubhyam id adr° I.
80, 7.
indra tubhyam in magh° VI.
44, 10.
indra tridhâtu VI. 46, 9.
indra tvam av° VIII. 13, 26.
indra tvâ vñish° III. 40, 1.
indra tvotâsa I. 8, 3.
indra dñihya magh° X. 100, 1.
indra dñihya yâmakosâ III.
30, 15.
indra dñihyasva VIII. 80, 7.
indra nedîya VIII. 53, 5.
indram tvam śumbha VIII.
70, 2.
indram naro VII. 27, 1.
indram no agne VII. 10, 4.
indra piba tubhyam VI. 40, 1.
indra piba pratik° X. 112, 1.
indra piba vñisha° III. 43, 7.
indra piba svadhayâ III. 35, 10.
indra pra ñaḥ puraeteva VI.
47, 7.
indra pra ño dhitâv° III. 40, 3.
indra pra ño ratham VIII.
80, 4.
indraprasûtâ X. 66, 2.
indra prehi VIII. 17, 9.
indra brahma V. 29, 15.
indram agnim III. 12, 3.
indram accha IX. 106, 1.
indra marutva iha III. 51, 7.
indram it keś° VIII. 14, 12.
indram itthâ III. 42, 3.
indram id gâthino I. 7, 1.
indram id deva° VIII. 3, 5.
indram id dharî I. 84, 2.
indram id vimahînâm VIII.
6, 44.

indram ived ubhaye IV.
39, 5.
indram iśânâ ojasâbhi I.
11, 8.
indram ukthâni VIII. 6, 35.
indra mñila mahyam VI. 47,
10.
indram eva dhi° VI. 19, 2.
indram pare IV. 25, 8.
indram pratnena VIII. 76, 6.
indram prâtar I. 16, 3.
indram matir III. 39, 1.
indram mitr° var° agnim âhur
I. 164, 46.
indram mitr° var° agnim ûtaye
I. 106, 1.
indra ya u nu VIII. 81, 8.
indra yathâ hy VIII. 24, 9.
indra yas te VIII. 95, 5.
indra vâjeshu I. 7, 4.
indravâyû ayam IV. 46, 6.
indravâyû ime I. 2, 4.
indravâyû bñhaspatim suha-
veha X. 141, 4.
indravâyû bñhaspatim mitrâ-
gnim pûsh° I. 14, 3.
indravâyû manojuvâ I. 23, 3.
indra śavishṭha VIII. 13, 12.
indra śuddho na VIII. 95, 8.
indra śuddho hi VIII. 95, 9.
indraś ca mñlayâti II. 41, 11.
indraś ca vâvav eshâm sutânâm
V. 51, 6.
indraś ca vâvav eshâm som°
IV. 47, 2.
indraś ca somam IV. 50, 10.
indraś cid ghâ VIII. 33, 17.
indra śrudhi VIII. 82, 6.
indra śreshṭhâni II. 21, 6.
indra somam somapate III.
32, 1.
indra somam imam X. 24, 1.

indra somam piba

indrâsomâv ahim.

indra somam piba I. 15, 1.
 indra somâh sutâ ime tava III.
 40, 4.
 indra somâh sutâ ime tân III.
 42, 5.
 indras tujo III. 34, 5.
 indras te soma IX. 109, 2.
 indra sthâtar VIII. 24, 17.
 indra spaḷ uta VIII. 61, 5.
 indrasya karma III. 32, 8.
 indrasya dûtîr X. 108, 2.
 indrasya nu yathendr° X. 85,
 51.
 indrasya nu vîry° I. 32, 1.
 indrasya nu sukṛitam X. 100, 6.
 indrasya vajra ây° VIII. 96, 3.
 indrasya vajro marutâm VI.
 47, 28.
 indrasya vṛishṇo X. 103, 9.
 indrasya sakhyam III. 60, 3.
 indrasya soma pav° IX. 76, 3.
 indrasya soma râdhase punânô
 IX. 8, 3.
 indrasya soma râdhase śam
 IX. 60, 4.
 indrasya soma sutasya IX.
 109, 2.
 indrasya hârdi IX. 108, 16.
 indrasyângirasâm I. 62, 3.
 indrasyâtra X. 113, 6.
 indrasyeva X. 178, 2.
 indrâkutsâ V. 31, 9.
 indrâ ko vâm IV. 41, 1.
 indrâgnî apasas III. 12, 7.
 indrâgnî apâd VI. 59, 6.
 indrâgnî avasâ gatam VII.
 94, 7.
 indrâgnî â gatam III. 12, 1.
 indrâgnî â hi VI. 59, 7.
 indrâgnî ukthavâhasâ VI. 59,
 10.
 indrâgnî ko asya VI. 59, 5.

indrâgnî jarituh III. 12, 2.
 indrâgnî tapanti VI. 59, 8.
 indrâgnî tavishâni III. 12, 8.
 indrâgnî navatim III. 12, 6.
 indrâgnî mitrâvaruṇâ V. 46,
 3.
 indrâgnî yam av° V. 86, 1.
 indrâgnî yuvam su naḥ VIII.
 40, 1.
 indrâgnî yuvâm ime VI. 60, 7.
 indrâgnî yuvor VI. 59, 9.
 indrâgnî rocanâ III. 12, 9.
 indrâgnî vṛitrahaty° X. 65, 2.
 indrâgnî śatadâvny V. 27, 6.
 indrâgnî śpinutam VI. 60, 15.
 indrâñim âsu X. 86, 11.
 indrâ nu pûsh° VI. 57, 1.
 indrâparvatâ III. 53, 1.
 indrâbṛihaspatî IV. 49, 5.
 indrâya gâva VIII. 69, 6.
 indrâya giro X. 89, 4.
 indrâya nûnam I. 84, 5.
 indrâya pavate IX. 107, 17.
 indrâya madvane VIII. 92, 19.
 indrâya vṛishanam IX. 106, 5.
 indrâya sâma VIII. 98, 1.
 indrâya sumad° VIII. 1, 19.
 indrâya soma pari IX. 78, 2.
 indrâya soma pavase IX.
 23, 6.
 indrâya soma pâtave nṛibhir
 IX. 108, 15.
 indrâya soma pâtavemad° IX.
 11, 8.
 indrâya soma pâtave vṛitr° IX.
 98, 10.
 indrâya soma susṭutah IX.
 85, 1.
 indrâya somâh III. 36, 2.
 indrâya hi dyaur I. 131, 1.
 indrâ yâhi citrabhânô I. 3, 4.
 indrâ yâhi tûtujâna I. 3, 6.

indrâ yâhi dhiye I. 3, 5.
 indrâ yuvam varuṇâ didyum
 IV. 41, 4.
 indrâ yuvam varuṇâ bhûtam
 IV. 41, 5.
 indrâyendum IX. 62, 29.
 indrâyendo IX. 64, 22.
 indrâvaruṇa nû nu I. 17, 8.
 indrâvaruṇayor I. 17, 1.
 indrâvaruṇa vâm I. 17, 7.
 indrâvaruṇâ madhum° VI. 68,
 11.
 indrâvaruṇâ yad imâni VII.
 82, 5.
 indrâvaruṇâ yad ṛishibhyo
 VIII. 57, 6.
 indrâvaruṇâ yuvam adh° VII.
 82, 1.
 indrâvaruṇâ vadhanâbhir VII.
 83, 4.
 indrâvaruṇâv abh° VII. 83, 5.
 indrâvaruṇâ sutapâ VI. 68,
 10.
 indrâvaruṇâ saumanasam VIII.
 57, 7.
 indrâvishṇû tat VI. 69, 5.
 indrâvishṇû dṛimhitâḥ VII.
 99, 5.
 indrâvishṇû pibatam VI. 69, 7.
 indrâvishṇû mada° VI. 69, 3.
 indrâvishṇû havishâ VI. 69, 6.
 indrâsomâ tapatam VII. 104, 1.
 indrâsomâ dushkṛi° VII. 104, 3.
 indrâsomâ pakvam VI. 72, 4.
 indrâsomâ pari VII. 104, 6.
 indrâsomâ mahi VI. 72, 1.
 indrâsomâ yuvam VI. 72, 5.
 indrâsomâ vartayatam divas
 VII. 104, 5.
 indrâsomâ vartayatam divo
 VII. 104, 4.
 indrâsomâv ahim VI. 72, 3.

indrāsomā vāsayaṭha

imā u tvā paspridh°.

indrāsomā vāsayaṭha VI. 72, 2.
 indrāsomā sam aghaśamsam
 VII. 104, 2.
 indrā ha yo var° IV. 41, 2.
 indrā ha ratnam IV. 41, 3.
 indriyāṇi śat° III. 37, 9.
 indre agnā VII. 94, 4.
 indreṇa yātha III. 60, 4.
 indreṇa yujā X. 62, 7.
 indreṇa rocaṇā VIII. 14, 9.
 indreṇa sam hi I. 6, 7.
 indreṇaite VII. 18, 15.
 indre bhujam X. 92, 7.
 indre viśvāni VIII. 63, 6.
 indreshite pras° III. 33, 2.
 indrehi matsy I. 9, 1.
 indro anga II. 41, 10.
 indro asrāyi I. 51, 14.
 indro asmāñ ar° III. 33, 6.
 indro asme sum° X. 100, 4.
 indrotibhir III. 53, 21.
 indro dadhīco I. 84, 13.
 indro diva indro X. 89, 10.
 indro divaḥ prat° X. 111, 5.
 indro dīrghāya I. 7, 3.
 indro na yo IX. 88, 4.
 indro nedishṭham VI. 52, 6.
 indro brahmendra VIII. 16, 7.
 indro madāya I. 81, 1.
 indro madhu III. 39, 6.
 indro mahām sindhumāśayā-
 nam II. 11, 9.
 indro mahnā mahato arṇavasya
 vi mūrdhānam X. 67, 12.
 indro mahnā mahato arṇavasya
 vratā X. 111, 4.
 indro mahnā rodasī VIII. 3, 6.
 indro yajvane VI. 28, 2.
 indro yātūnām VII. 104, 21.
 indro yāto 'vas° I. 32, 15.
 indro rathāya V. 31, 1.
 indro rājā VII. 27, 3.

indro valam X. 67, 6.
 indro vasubhiḥ X. 66, 3.
 indro vā ghed VIII. 21, 17.
 indro vājasya VI. 37, 5.
 indro viśvair III. 54, 15.
 indro vṛitram avriṇ° III. 34, 3.
 indro vṛitrasya tavishīm I. 80,
 10.
 indro vṛitrasya dodhataḥ I.
 80, 5.
 indro harī yuyuje I. 161, 6.
 indro haryantam III. 44, 5.
 indhanvabhir II. 34, 5.
 indhāno II. 25, 1.
 indhe rājā VII. 8, 1.
 ima ā yātam I. 137, 2.
 ima indra bhar° III. 53, 24.
 ima indrāya VII. 32, 4.
 ima u tvā puru° VI. 21, 10.
 ima u tvā vicakshate VIII.
 45, 16.
 imam yajnam sahasāvan III.
 1, 22.
 imam yajnam cano VI. 10, 6.
 imam yajnam tvam IV. 20, 3.
 imam yajnam idam ... | mār-
 tāsas X. 150, 2.
 imam yajnam idam ... | soma
 I. 91, 10.
 imam yama X. 14, 4.
 imam ratham I. 164, 3.
 imam vidhanto apām sadhasthe
 dvitā II. 4, 2.
 imam vidhanto apām sadhasthe
 paśum X. 46, 2.
 imam stomam rodasī III. 54,
 10.
 imam stomam sakratavo II.
 27, 2.
 imam stomam abhisht° VIII.
 12, 4.
 imam stomam arhate I. 94, 1.

imam sv asmai II. 35, 2.
 imam kāmam III. 30, 20; III.
 50, 4.
 imam ghā vīro VIII. 23, 19.
 imam ca no VI. 56, 5.
 imam jīvebhyah X. 18, 4.
 imam jushasva VIII. 12, 5.
 imam tam paśya X. 102, 9.
 imam trito X. 46, 3.
 imam naraḥ parv° III. 35, 8.
 imam naro marutaḥ saścatā nu
 VII. 18, 25.
 imam naro marutaḥ saścatā
 vṛidham III. 16, 2.
 imam nu māyin° VIII. 76, 1.
 imam nu somam I. 179, 5.
 imam no agna upa X. 124, 1.
 imam no agne adhvaram hotar
 VI. 52, 12.
 imam no agne adhvaram ju-
 shasva VII. 42, 5.
 imam no yajnam III. 21, 1.
 imam agne X. 16, 8.
 imam anjaspām X. 92, 2.
 imam indra gavāśīram III.
 42, 7.
 imam indra sutam I. 84, 4.
 imam indro adīdh° X. 173, 3.
 imam u tyam VI. 15, 17.
 imam ū shu tvam I. 27, 4.
 imam ū shu vo VI. 15, 1.
 imam bibhārmī X. 44, 9.
 imam mahe III. 54, 1.
 imam me gange X. 75, 5.
 imam me varuṇa I. 25, 19.
 imam me stomam VIII. 85, 2.
 imā agne matayas X. 7, 2.
 imā abhi VIII. 6, 7.
 imā asmai X. 91, 12.
 imā asya VIII. 13, 29.
 imā indram var° IV. 41, 9.
 imā u tvā paspridh° VII. 18, 3.

imâ u tvâ purutamasya

isham duhan.

imâ u tvâ purutamasya VI.
21, 1.

imâ u tvâ purûv° VIII. 3, 3.

imâ u tvâ śata° VI. 45, 25.

imâ u tvâ sute VI. 45, 28.

imâ u vaḥ VIII. 7, 19.

imâ u vâm diviṣṭaya VII.
74, 1.

imâ u vâm bṛimayo III. 62, 1.

imâm vâm mitro° VII. 36, 2.

imâm su pûrv° VIII. 6, 43.

imâ gâvaḥ X. 108, 5.

imâ gira âdity° II. 27, 1.

imâ girah savit° VII. 45, 4.

imâm khanâmy I. 145, 1.

imâm gâyatra° VIII. 38, 6.

imâ jushethâm VIII. 38, 5.

imâ juhvânâ VII. 95, 5.

imâm ca naḥ III. 55, 21.

imâ te vâjinn I. 163, 5.

imâ dhânâ I. 16, 2.

imâ nârîr X. 18, 7.

imâni trîṇi VIII. 91, 5.

imâni vâm bhâgadheyâni VIII.
59, 1.

imâ nu kam X. 157, 1.

imâm ta indra VIII. 12, 31.

imâm te dhiyam I. 102, 1.

imâm te vâcam I. 130, 6.

imâm tvam indra X. 85, 45.

imâm dhiyam śikṣamânasya
VIII. 42, 3.

imâm dhiyam sapt° X. 67, 1.

imâ brahma bṛihad° X. 120, 8.

imâ brahma brahmavâhaḥ III.
41, 3.imâ brahmâṇi vardhanâ V.
73, 10.

imâ brahmâ sar° II. 41, 18.

imâ brahmendra X. 148, 4.

imâm agne I. 31, 16.

imâm upa VII. 93, 6.

VOL. VI.

imâm u shu somasutim VII.
93, 6.

imâm û nu V. 85, 6.

imâm û shu prabh° III. 36, 1.

imâm û shv âsur° V. 85, 5.

imâm pratnâya X. 91, 13.

imâm ma indra VIII. 6, 32.

imâm me agne samidham ju-
shasva X. 70, 1.imâm me agne samidham imâm
II. 6, 1.

imâm me maruto VIII. 7, 9.

imâ rudrâya tavase I. 114, 1.

imâ rudrâya sthiradhanv° VII.
46, 1.

imâs ta indra VIII. 6, 19.

ime cit I. 80, 11.

ime cetâro VII. 60, 5.

ime jivâ X. 18, 3.

ime ta indra te I. 57, 4.

ime ta indra somâs VIII.
2, 10.

ime turam VII. 56, 19.

ime divo VII. 60, 7.

ime naro vṛitr° VII. 1, 10.

ime bhojâ III. 53, 7.

ime mâ pîtâ VIII. 48, 5.

ime mitro VII. 60, 6.

ime yâmâsas V. 3, 12.

ime ye te I. 135, 9.

ime ye nârvân X. 71, 9.

ime radhram VII. 56, 20.

ime vâm somâ I. 135, 6.

ime viprasya VIII. 43, 1.

ime somâsa ind° I. 16, 6.

ime hi te kâravo VIII. 3, 18.

ime hi te brahmakṛtaḥ VII.
32, 2.imo agne vîtatamâni VII. 1,
18.

imau devau II. 40, 2.

iyam yâ VIII. 101, 13.

8 T

iyam vâm asya VII. 94, 1.

iyam vâm ahve X. 39, 6.

iyam vâm brahmaṇaspate VII.
97, 9.

iyam visṛiṣṭir X. 129, 7.

iyam vedih I. 164, 35.

iyam śushmebhir VI. 61, 2.

iyam sâ bhûyâ X. 31, 5.

iyam sâ vo I. 186, 11.

iyattakaḥ I. 191, 15.

iyattikâ I. 191, 11.

iyam ta indra VIII. 13, 4.

iyam ta ṛitviyâvati VIII. 12,
10.

iyam te navyasî VIII. 74, 7.

iyam te pûshann III. 62, 7.

iyam deva VII. 60, 12; VII.
61, 7.

iyam na usrâ X. 35, 4.

iyam adadâd VI. 61, 1.

iyam indram var° VII. 84, 5;
VII. 85, 5.

iyam u te VIII. 63, 8.

iyam eshâm X. 74, 3.

iyam mad vâm VI. 67, 2.

iyam manîshâ iyam VII. 70, 7;
VII. 71, 6.

iyam manîshâ bṛih° VII. 99, 6.

iyam me nâbhir X. 61, 19.

iyarti dhûmam X. 45, 7.

irajyann agne X. 140, 4.

irâvatî dhenumatî VII. 99, 3.

irâvatîr varuṇa V. 69, 2.

ilâm agne III. 1, 23; III. 5,
11; III. 6, 11; III. 7, 11;
III. 15, 7; III. 22, 5; III.
23, 5.

ilâyâs tvâ III. 29, 4.

ilâ sarasvatî mahî tisro I. 13, 9;
V. 5, 8.

isham tokâya IX. 65, 21.

isham duhan X. 122, 6.

isham ūrjam ca

uta řitubhir.

isham ūrjam ca IX. 63, 2.
 isham ūrjam abhy° IX. 94, 5.
 isham ūrjam pav° IX. 86, 35.
 ishâ mandasva VIII. 82, 3.
 ishireṇa te VIII. 48, 7.
 ishur na dhanvan IX. 69, 1.
 ishur na śriya X. 95, 3.
 ishe pavasva IX. 64, 13.
 ishkartâram adhv° X. 140, 5.
 ishkartâram anishkṛitam VIII.
 99, 8.
 ishkṛitâhâvam X. 101, 6.
 ishkṛitir nâma X. 97, 9.
 ishṭâ hotrâ VIII. 93, 23.
 ishyan vâcam IX. 95, 5.
 iha tyâ purubhûtamâ devâ
 VIII. 22, 3.
 iha tyâ purubhûtamâ purû°
 V. 73, 2.
 iha tyâ sadhamâdyâ yujânaḥ
 VIII. 13, 27.
 iha tyâ sadhamâdyâ harî hiraṇ°
 VIII. 32, 29; VIII. 93, 24.
 iha tvam sūno IV. 2, 2.
 iha tvasṭâram I. 13, 10.
 iha tvâ gopa° VIII. 45, 24.
 iha tvâ bhûry IV. 4, 9.
 iha prajâm IV. 36, 9.
 iha pra br̥thi X. 87, 8.
 iha prayâṇam IV. 46, 7.
 iha priyam X. 85, 27.
 iha bravîtu I. 164, 7.
 iha śruta X. 22, 2.
 ihâ gatam VIII. 73, 10.
 ihi tisraḥ parâvata VIII. 32, 22.
 ihendragñî I. 21, 1.
 ihendranîm I. 22, 12.
 iheva śrinva I. 37, 3.
 iheha jâtâ I. 181, 4.
 iheha yad IV. 43, 7; IV. 44, 7.
 iheha vaḥ svat° VII. 59, 11.
 iheha vo manasâ III. 60, 1.

ihaiva stam X. 85, 42.
 ihaivaidhi X. 173, 2.
 ihopa yâta IV. 35, 1.
 ĩkshe râyaḥ IV. 20, 8.
 ĩkhayanîr X. 153, 1.
 ĩjânam id X. 132, 1.
 ĩje yajnebhîḥ VI. 3, 2.
 ĩyivâmsam III. 9, 4.
 ĩyur artham VII. 18, 9.
 ĩyur gâvo VII. 18, 10.
 ĩyush te ye I. 113, 11.
 ĩrmântasaḥ I. 163, 10.
 ĩrmânyad V. 73, 3.
 ĩlate tvâm I. 14, 5.
 ĩlânâyâvasy° II. 6, 6.
 ĩlito agna . . . | iyam I. 142, 4.
 ĩlito agna . . . | sukhai rathe-
 bhir V. 5, 3.
 ĩlito agne manasâ II. 3, 3.
 ĩlishvâ hi VIII. 23, 1.
 ĩle agnim vipaśc° III. 27, 2.
 ĩle agnim svavasam V. 60, 1.
 ĩle girâ VIII. 19, 21.
 ĩle ca tvâ III. 1, 15.
 ĩle dyâvâprith° I. 112, 1.
 ĩlenyam vo VII. 2, 3.
 ĩlenyaḥ pavam° IX. 5, 3.
 ĩlenyo namasyas III. 27, 13.
 ĩlenyo vo man° VII. 9, 4.
 ĩśâna imâ IX. 86, 37.
 ĩśânakṛito I. 64, 5.
 ĩśânâya VII. 90, 2.
 ĩśânâ vâry° X. 9, 5.
 ĩśânâso ye dadhate svar ṇo
 VII. 90, 6.
 ĩśishe VIII. 44, 18.
 ĩśe yo X. 6, 3.
 ĩśe hy agnir VII. 4, 6.
 uktha ukthe VII. 26, 2.
 uktham cana VIII. 2, 14.

ukthabhṛitam sâm° VII. 33, 14.
 uktham indrâya I. 10, 5.
 ukthavâhaso VIII. 96, 11.
 ukthebir arvâg I. 47, 10.
 ukthebir vṛtrahant° VII. 94, 11.
 uktheshv in nu II. 11, 3.
 ukshante aśv° II. 34, 3.
 ukshânnâya VIII. 43, 11.
 ukshâ mahâñ I. 146, 2.
 ukshâ mimâtî IX. 69, 4.
 ukshâ samudro V. 47, 3.
 uksheva yûthâ IX. 71, 9.
 ukshṇo hi X. 86, 14.
 ugram yuyujma VIII. 61, 12.
 ugram va ojaḥ VII. 56, 7.
 ugram na vîram VIII. 49, 6.
 ugrabâhur VIII. 61, 10.
 ugras turâshâl III. 48, 4.
 ugrâ iva X. 94, 6.
 ugrâ vighaninâ VI. 60, 5.
 ugrâ santâ I. 21, 4.
 ugreshv in nu II. 11, 17.
 ugro jajne VII. 20, 1.
 ugro vâm kak° V. 73, 7.
 ucathye VIII. 46, 28.
 uccâ te IX. 61, 10.
 uccâ divi X. 107, 2.
 ucchantî yâ VII. 81, 4.
 ucchantîr adya IV. 51, 3.
 ucchantyâm V. 64, 7.
 ucchann ush° VII. 90, 4.
 ucchâ divo VI. 65, 6.
 uc chisṭam I. 28, 9.
 uc chushmâ X. 97, 8.
 uc chocishâ III. 18, 4.
 uc chrayasva III. 8, 3.
 ucchvancamânâ X. 18, 12.
 uc chvancasva X. 18, 11.
 uj jâtam VIII. 62, 10.
 uj jâyatâm X. 43, 9.
 uta u tye IX. 21, 7.
 uta řitubhir III. 47, 3.

uta kapvam

uta smâ sadya.

uta kapvam X. 31, 11.
 uta gâva iv° X. 146, 3.
 uta gnâ agnir IV. 9, 4.
 uta gnâ vyantu V. 46, 8.
 uta ghâ nemo IV. 61, 8.
 uta ghâ vâ VI. 50, 3.
 uta ghâ sa VI. 56, 2.
 uta te mâ V. 33, 10.
 uta te śushmâsa ir° IX. 50, 1.
 uta te sushṭutâ VIII. 13, 23.
 uta tyam vîram VIII. 86, 4.
 uta tyam camasam I. 20, 6.
 uta tyad âśv° VIII. 6, 24.
 uta tyad vâm VII. 68, 6.
 uta tyan no V. 46, 5.
 uta tyam putram IV. 30, 16.
 uta tyam bhujyum VII. 68, 7.
 uta tyâ turvaśâyadû IV. 30, 17.
 uta tyâ daivyâ VIII. 18, 8.
 uta tyâ me yaśasâ I. 122, 4.
 uta tyâ me raudrâv X. 61, 15.
 uta tyâ me havam VI. 50, 10.
 uta tyâ yajatâ IV. 15, 8.
 uta tyâ sadya IV. 30, 18.
 uta tyâ harito IX. 63, 9.
 uta tye devî II. 31, 5.
 uta tye naḥ par° V. 46, 6.
 uta tye no mar° VII. 36, 7.
 uta tye mâ dhvanya° V. 33, 10.
 uta tye mâ paur° V. 33, 8.
 uta tye mâ mâr° V. 33, 9.
 uta tvam sakhye X. 71, 5.
 uta tvam sûno VI. 50, 9.
 uta tvaḥ paśyan X. 71, 4.
 uta tvam magh° VIII. 45, 6.
 uta tvâgne VIII. 43, 17.
 uta tvâ dhâtâyo VIII. 44, 22.
 uta tvâ namasâ VIII. 43, 12.
 uta tvâbadhîram VIII. 45, 17.
 uta tvâ bhṛiguvac VIII. 43, 13.
 uta tvâm adite VIII. 67, 10.

uta tvâm aruṇam IX. 45, 3.
 uta tvâ strî V. 61, 6.
 uta dâsam kaul° IV. 30, 14.
 uta dâsasya IV. 30, 15.
 uta dâsâ par° X. 62, 10.
 uta devâ avah° X. 137, 1.
 uta dyâvâprithivî VI. 50, 3.
 uta dyumat I. 74, 9.
 uta dvâra uś° VII. 17, 2.
 uta na im tvashṭâ gantv acchâ I. 186, 6.
 uta na im matayo I. 186, 7.
 uta na im maruto I. 186, 8.
 uta na enâ IX. 97, 53.
 uta na eshu VII. 34, 18.
 uta naḥ karnaś° VIII. 78, 3.
 uta naḥ pitum VIII. 32, 8.
 uta naḥ priyâ VI. 61, 10.
 uta naḥ sindhur VIII. 25, 14.
 uta naḥ sutrâtro VI. 68, 7.
 uta naḥ sudyotmâ I. 141, 12.
 uta naḥ subhagâñ I. 4, 6.
 uta nûnam IV. 30, 23.
 uta no gomatas VIII. 32, 9.
 uta no gomatîr isha â vaha V. 79, 8.
 uta no gomatîr isha uta VIII. 5, 9.
 uta no gomatîr isho IX. 62, 24.
 uta no govid IX. 55, 3.
 uta no goshaṇim VI. 53, 10.
 uta no divyâ VIII. 5, 21.
 uta no deva devâñ VIII. 75, 2.
 uta no devâv aśv° X. 93, 6.
 uta no devy aditir VIII. 25, 10.
 uta no dhiyo I. 90, 5.
 uta no naktam X. 93, 5.
 uta no brahmann III. 13, 6.
 uta no rudrâ cin X. 93, 7.
 uta no vâjasât° IX. 13, 4.

uta no vishṇur V. 46, 4.
 uta no 'hir budhnyah VI. 50, 14.
 uta no 'hir budhnyo I. 186, 5.
 uta pradhîm X. 102, 7.
 uta pra pipya IX. 93, 3.
 uta prahâm ati° X. 42, 9.
 uta brahmaṇyâ VIII. 6, 33.
 uta brahmâno mar° V. 29, 3.
 uta bruvantu jantava I. 74, 3.
 uta bruvantu no nido I. 4, 5.
 uta ma rijre VI. 63, 9.
 uta manye I. 159, 2.
 uta mâtâ bṛihaddivâ X. 64, 10.
 uta mâtâ mahisham IV. 18, 11.
 uta me prayiyor VIII. 19, 37.
 uta me 'rapad V. 61, 9.
 uta me vocatâd V. 61, 18.
 uta yâti V. 81, 4.
 uta yo mânusheshv I. 25, 15.
 uta yoshane VII. 2, 6.
 uta vaḥ śamsam II. 31, 6.
 uta vâ u X. 142, 3.
 uta vâm vikshu I. 153, 4.
 uta vâjinam IV. 38, 2.
 uta vâta pit° X. 186, 2.
 uta vâ yaḥ sah° I. 147, 5.
 uta vâ yasya I. 86, 3.
 uta vâ yo no II. 23, 7.
 uta vratâni X. 25, 3.
 uta śushṇasya IV. 30, 13.
 uta sakhâsy IV. 52, 3.
 uta sindhum IV. 30, 12.
 uta su tye VIII. 2, 42.
 uta stutâso mar° VII. 57, 6.
 uta sma te parushṇy° V. 52, 9.
 uta sma te vanaspate I. 28, 6.
 uta sma durgribhîyase IV. 9, 4.
 uta sma yam śis° V. 9, 3.
 uta sma râsim IX. 87, 9.
 uta sma sadma X. 96, 10.
 uta smâ sadya IV. 31, 8.

uta smâsu

ud u shya devaḥ.

uta smâsu IV. 38, 6.
 uta smâsya tanyator IV. 38, 8.
 uta smâsya dravatas IV. 40, 3.
 uta smâsya panayan° IV. 38, 9.
 uta smâ hi IV. 31, 7.
 uta smainam IV. 38, 5.
 uta sya devaḥ sav° VI. 50, 13.
 uta sya devo bhuvanasya II.
 31, 4.
 uta sya na indro II. 31, 3.
 uta sya na usijâm X. 92, 12.
 uta sya vâjî kshipañim IV.
 40, 4.
 uta sya vâjî sahurir IV. 38, 7.
 uta sya vâjy arushas V. 56, 7.
 uta syâ naḥ sarasvatî ghorâ
 VI. 61, 7.
 uta syâ naḥ sarasvatî jushânâ
 VII. 95, 4.
 uta syâ no divâ VIII. 18, 7.
 uta syâ vâm ruś° I. 181, 8.
 uta syâ vâm madhu° I. 119, 9.
 uta syâ svetayâ° VIII. 26, 18.
 uta svayâ VII. 86, 2.
 uta svarâje VIII. 12, 14.
 uta svarâjo ad° VII. 66, 6.
 uta svasyâ IX. 79, 3.
 uta svânâso V. 2, 10.
 utâdaḥ parushe VI. 56, 3.
 utâbhaye pur° III. 30, 5.
 utâ yâtam V. 76, 3.
 utâlabdham X. 87, 7.
 utâśishthâ II. 24, 13.
 utâsi maitrâvar° VII. 33, 11.
 utâham IX. 107, 20.
 utedânîm VII. 41, 4.
 uteśishe V. 81, 5.
 uto ghâ te VII. 29, 4.
 uto no asya kasya cid V. 38, 4.
 uto no asyâ ushaso I. 131, 6.
 uto nv asya josh° VIII. 94, 6.
 uto nv asya yat VIII. 72, 18.

uto nv asya yan VIII. 72, 6.
 uto patir VIII. 13, 9.
 uto pitribhyâm III. 7, 6.
 uto sa mahyam I. 23, 15.
 uto sahasrabharṇasam vâcam
 IX. 64, 26.
 uto hi vâm ratn° VII. 53, 3.
 uto hi vâm dâtrâ IV. 38, 1.
 uto hi vâm pûrvyâ III. 54, 4.
 uttarâham utt° X. 145, 3.
 uttânaparṇe X. 145, 2.
 uttânâyâm ajanayan II. 10, 3.
 uttânâyâm ava bharâ III. 29, 3.
 ut tishṭhatâva X. 179, 1.
 ut tishṭha nûnam V. 56, 5.
 uttishṭhann ojasâ VIII. 76, 10.
 ut tishṭha brahm° I. 40, 1.
 ut tishṭhasi svâh° X. 118, 2.
 ut te bṛihanto VIII. 44, 4.
 ut te vayas cid vasater apaptan
 I. 124, 12; VI. 64, 6.
 ut te śatân I. 102, 7.
 ut te śushmâ X. 142, 6.
 ut te śushmâsa îrate IX. 61, 1.
 ut te śushmâso asthû IX.
 53, 1.
 ut te stabhnâmi X. 18, 13.
 ut tvâ mandantu VIII. 64, 1.
 ut purastât I. 191, 8.
 ut pûshaṇam VI. 57, 6.
 ut sûryo VII. 62, 1.
 ut sma vâto X. 102, 2.
 ud agâd I. 50, 13.
 ud agne tava tad VIII. 43, 10.
 ud agne tishṭha IV. 4, 4.
 ud agne bhârata VI. 16, 45.
 ud agne śucayas VIII. 44, 17.
 ud apaptad asau I. 191, 9.
 ud apaptann aruṇâ I. 92, 2.
 udapruto X. 68, 1.
 ud abhrânîva VI. 44, 12.
 ud asau sûryo X. 159, 1.

ud. astambhât III. 5, 10.
 ud asya bâhû VII. 45, 2.
 ud asya śushmâd VII. 34, 7.
 ud asya śocir asthâd âjuhvâ-
 nasya VII. 16, 3.
 ud asya śocir asthâd dîdiyusho
 VIII. 23, 4.
 ud âtair IX. 5, 5.
 ud ânaṭ VIII. 6, 48.
 udâvatâ tvakshasâ VI. 18, 9.
 ud â hi va upa° VIII. 27, 11.
 uditâ yo VIII. 103, 11.
 ud in nv asya VII. 32, 12.
 ud îratâm sūnritâ I. 123, 6.
 ud îratâm avarâ X. 15, 1.
 ud îraya kav° V. 42, 3.
 ud îrayathâ mar° V. 55, 5.
 ud îrayanta VIII. 7, 3.
 ud îraya pitarâ X. 11, 6.
 ud îrâthâm rit° VIII. 73, 1.
 ud îrdhvam I. 113, 16.
 ud îrshva X. 18, 8.
 ud îrshvâtaḥ pat° X. 85, 21.
 ud îrshvâto viśv° X. 85, 22.
 ud u jyotir VII. 76, 1.
 ud u tishṭha savitaḥ VII.
 38, 2.
 ud u tishṭha svadhvaras VIII.
 23, 5.
 ud uttamam var° I. 24, 15.
 ud uttamam mumug° I. 25, 21.
 ud u tyac cakshur VI. 51, 1.
 ud u tyam jâtav° I. 50, 1.
 ud u tyad darś° VII. 66, 14.
 ud u tye aruṇa° VIII. 7, 7.
 ud u tye madhum° VIII. 3, 15.
 ud u tye sūnavo I. 37, 10.
 ud u brahmâny VII. 23, 1.
 ud u śriya ush° VI. 64, 1.
 ud u shṭutaḥ III. 5, 9.
 ud u shya devaḥ savitâ damûnâ
 VI. 71, 4.

ud u shya devaḥ

— upo shu śṛiṇuhī.

ud u shya devaḥ savitā ya-
yāma VII. 38, 1.
ud u shya devaḥ savitā savāya
II. 38, 1.
ud u shya devaḥ savitā hira-
nyayā VI. 71, 1.
ud u shya vaḥ VIII. 27, 12.
ud u shya śaraṇe VIII. 25, 19.
ud u stomāso VII. 72, 3.
ud usriyāḥ VII. 81, 2.
ud u svānebhir VIII. 7, 17.
ud ū ayaṇ VI. 71, 5.
ud ū shu ṇo VIII. 70, 9.
ud gā ājad VIII. 14, 8.
udgāteva II. 43, 2.
ud ghed VIII. 93, 1.
ud dyām VII. 33, 5.
ud dharshaya X. 103, 10.
ud budhyadhvam X. 101, 1.
ud yamyamīti I. 95, 7.
ud yat saḥ V. 31, 3.
ud yad indro V. 32, 7.
ud yad bradhnasya VIII. 69, 7.
udyann adya I. 50, 11.
ud yasya te VII. 3, 3.
ud va ūrmīḥ III. 33, 13.
udvatsv asmā I. 161, 11.
ud vandanam I. 118, 6.
ud vayam tamāsas I. 50, 10.
ud vām cakshur VII. 61, 1.
ud vām priksṇāso madhumanta
IV. 45, 2.
ud vām priksṇāso madhumanto
VII. 60, 4.
ud vṛiḥa rakshaḥ III. 30, 17.
ud v eti prasavitā VII. 63, 2.
ud v eti subhago VII. 63, 1.
unatti bhūmim V. 85, 4.
un no hradam X. 102, 4.
un madhva ūrmir IX. 86, 40.
un mā pītā X. 119, 3.
un mā mamanda II. 33, 6.

VOL. VI.

unmoditā X. 136, 3.
upa kramasvā bhara VIII. 81, 7.
upa kshatram I. 40, 8.
upa ksharanti I. 125, 4.
upakshetāras III. 1, 16.
upa chāyām iva VI. 16, 38.
upa te gā iva I. 127, 8.
upa te 'dhām X. 145, 6.
upa te stomān I. 114, 9.
upa tmanyā I. 188, 10.
upa tyā vahnī VII. 73, 4.
upa tritasya IX. 102, 2.
upa tvā karmann VIII. 21, 2.
upa tvāgne I. 1, 7.
upa tvā jāmayo VIII. 102, 13.
upa tvā juhvo VIII. 44, 5.
upa tvā raṇvasamdr° VI. 16, 37.
upa tvā sātaye VII. 15, 9.
upa naḥ pitav I. 187, 3.
upa naḥ savanā I. 4, 2.
upa naḥ sutam ā gatam V. 71, 3.
upa naḥ sutam ā gahi somam
III. 42, 1.
upa naḥ sutam ā gahi hari-
bhir I. 16, 4.
upa naḥ sūnavo VI. 52, 9.
upa no devā I. 107, 2.
upa no yātam VIII. 26, 7.
upa no vājā IV. 37, 1.
upa no vājini VIII. 22, 7.
upa no haribhiḥ VIII. 93, 31.
upa pra jinvann I. 71, 1.
upaprayanto I. 74, 1.
upa prāgac chasanam I. 163,
12.
upa prāgāt paramam I. 163,
13.
upa prāgāt suman me I. 162, 7.
upa priyam IX. 67, 29.
upa preta kuś° III. 53, 11.
upa plavata VII. 103, 11.
upa bradhnam VIII. 4, 14.

8 U

upa brahmāṇi X. 104, 6.
upamam tvā VIII. 53, 1.
upa mā pep° X. 127, 7.
upa mā matir X. 119, 4.
upa mā śyāvāḥ I. 126, 3.
upa mā shaḍ VIII. 68, 14.
upa yam eti VII. 1, 6.
upa yo namo IV. 21, 5.
upa va eshe namasā I. 186, 4.
upa va eshe vandyebhiḥ V.
41, 7.
upa śikshā IX. 19, 6.
upa śvāsaya VI. 47, 29.
upasadyāya VII. 15, 1.
upa sarpa X. 18, 10.
upastutim nam° I. 190, 3.
upastutir auc° I. 158, 4.
upa stuhi V. 42, 7.
upa strīṇitam VIII. 73, 3.
upasthāyam carati I. 145, 4.
upasthāya māt° III. 48, 3.
upa srakveshu VIII. 72, 15.
upahūtaḥ X. 15, 5.
upa hvaye sudughām I. 164, 26.
upa hvaye suhavam X. 36, 7.
upahvare gir° VIII. 6, 28.
upahvareshu yad I. 87, 2.
upājirā III. 35, 2.
upāyātam VII. 71, 2.
upāvasṛija X. 110, 10.
upāsmā IX. 11, 1.
upedam upaparcanan VI. 28, 8.
uped aham I. 33, 2.
upem asṛikshi II. 35, 1.
upo adarśi I. 124, 4.
upo nayasva III. 35, 3.
upopa me I. 126, 7.
upo matiḥ IX. 69, 2.
upo ratheshu I. 39, 6.
upo ruruce VII. 77, 1.
upo shu jātam IX. 61, 13.
upo shu śṛiṇuhī I. 82, 1.

upo ha yad

ūrdhvo vām agnir.

upo ha yad VII. 93, 3.
 upo harīṇām VIII. 24, 14.
 ubhayam śrīṇ° VIII. 61, 1.
 ubhayataḥ pav° IX. 86, 6.
 ubhayam te II. 9, 5.
 ubhayāso jāt° II. 2, 12.
 ubhā u nūnam X. 106, 1.
 ubhā jigyatur VI. 69, 8.
 ubhā devā div° I. 23, 2.
 ubhā devā nṛic° IX. 5, 7.
 ubhā pibatam I. 46, 15.
 ubhābhyām deva IX. 67, 25.
 ubhā vām indro VI. 60, 13.
 ubhā śamsā I. 185, 9.
 ubhā hi dasrā VIII. 86, 1.
 ubhe amba X. 86, 7.
 ubhe asmai II. 27, 15.
 ubhe cid indra VII. 20, 4.
 ubhe dyāvāprithivī viśvam°
 IX. 81, 5.
 ubhe dhurau X. 101, 11.
 ubhe punāmi I. 133, 1.
 ubhe bhadre I. 95, 6.
 ubhe yat te VII. 96, 2.
 ubhe yad indra X. 134, 1.
 ubhe suścandra V. 6, 9.
 ubhe somāvac° IX. 32, 4.
 ubhobhayāu X. 87, 3.
 urum yajnāya VII. 99, 4.
 urum hi rājā I. 24, 8.
 urugavyūtir IX. 90, 4.
 urum gabhīram III. 46, 4.
 uru ṇas VIII. 68, 12.
 uru te jrayaḥ I. 95, 9.
 urum nṛibhya VIII. 68, 13.
 urum no lokam VI. 47, 8.
 uru vām rathaḥ IV. 43, 5.
 uruvyacasā I. 160, 2.
 uruvyacase mahine suvṛiktim
 VII. 31, 11.
 uruvyacā X. 128, 8.
 uruśamsā III. 62, 17.

urushyā ṇo abhiśasteh I. 91, 15.
 urushyā ṇo mā VIII. 71, 7.
 urūṇasāv X. 14, 12.
 urosh ṭa V. 38, 1.
 urau devā V. 42, 17; V. 43, 16.
 urau mahāñ III. 1, 11.
 urau vā ye III. 6, 8.
 urvī prithivī I. 185, 7.
 urvī sadmanī I. 185, 6.
 ulūkayātum VII. 104, 22.
 uvāca me VII. 87, 4.
 uvāsoshā I. 48, 3.
 uvocitha hi VII. 37, 3.
 uśanā kāvyas VIII. 23, 17.
 uśanā yat parāvata VIII. 7, 26.
 uśanā yat sahasyair V. 29, 9.
 uśantas tvā X. 16, 12.
 uśantā dūtā VII. 91, 2.
 uśanti ghā te X. 10, 3.
 uśann u shu IV. 20, 4.
 uśik pāvako aratiḥ X. 45, 7.
 uśik pāvako vasur I. 60, 4.
 usha ā bhāhi I. 48, 9.
 usha usho hi X. 8, 4.
 ushaḥ pratiçi III. 61, 3.
 ushasaḥ pūrvā III. 55, 1.
 ushasām na X. 78, 7.
 ushas tac citram I. 92, 13.
 ushas tam aśyām I. 92, 8.
 ushā apa X. 172, 4.
 ushā ucchantī I. 124, 1.
 ushāsānaktā X. 36, 1.
 usho adyeha I. 92, 14.
 usho devy amartyā III. 61, 2.
 usho na jāraḥ prithu VII.
 10, 1.
 usho na jāro vibh° I. 69, 5.
 usho bhadrebhir I. 49, 1.
 usho maghony IV. 55, 9.
 usho yad agnim I. 113, 9.
 usho yad adya I. 48, 15.
 usho ye te I. 48, 4.

usho vājam hi I. 48, 11.
 usho vājena III. 61, 1.
 ushṭāreva X. 106, 2.
 usrā veda IX. 58, 2.
 ūtī devānām I. 136, 7.
 ūtī śacīvas X. 104, 4.
 ūrubhyām te X. 165, 4.
 ūrjam gāvo X. 100, 10.
 ūrjam no dyauś ca VI. 70, 6.
 ūrjā devāñ VIII. 36, 3.
 ūrjo napāj jātav° X. 140, 3.
 ūrjo napātam sa hināyam VI.
 48, 2.
 ūrjo napātam subhagam VIII.
 19, 4.
 ūrjo napātam adhv° III. 27, 12.
 ūrjo napātam ā VIII. 44, 13.
 ūrjo napāt sahasann X. 115, 8.
 ūrnamradā V. 5, 4.
 ūrdhva ū shu ṇa I. 36, 13.
 ūrdhva ū shu ṇo adharasya
 IV. 6, 1.
 ūrdhvam ketum IV. 14, 2.
 ūrdhvam nunudre I. 85, 10.
 ūrdhvam bhānum IV. 13, 2.
 ūrdhvas tishṭhā I. 30, 6.
 ūrdhvā dhītiḥ I. 119, 2.
 ūrdhvā yat te X. 105, 9.
 ūrdhvāsas tvā VII. 31, 9.
 ūrdhvā hi te VIII. 45, 12.
 ūrdhvo agniḥ VII. 39, 1.
 ūrdhvo gandharvo adhi nāke
 asthāt X. 123, 7.
 ūrdhvo gandharvo adhi nāke
 asthād IX. 85, 12.
 ūrdhvo grāvā brihad X. 70, 7.
 ūrdhvo grāvā vasavo X. 100, 9.
 ūrdhvo naḥ pāhy I. 36, 14.
 ūrdhvo bhava IV. 4, 5.
 ūrdhvo vām gātur III. 4, 4.
 ūrdhvo vām agnir VI. 63, 4.

ūrdhvo hy asthād

etat tyat ta indra.

ūrdhvo hy asthād II. 30, 3.
 ūrmir yas te IX. 64, 11.

riksāmābhyām X. 85, 11.
 ricā kapotam X. 165, 5.
 ricām tvaḥ X. 71, 11.
 rico akshare I. 164, 39.
 rijāv indrota VIII. 68, 15.
 rijīpya īm IV. 27, 4.
 rijīṭaye IX. 96, 4.
 rijīte pari VI. 75, 12.
 rijīty enī X. 75, 7.
 rijīpī śyeno IV. 26, 6.
 rijīśhī vajrī V. 40, 4.
 rijūḥ pavasva IX. 97, 43.
 rijunīti I. 90, 1.
 rijur ic chamso II. 26, 1.
 rijram ukshany° VIII. 25, 22.
 rītam yemāna IV. 23, 10.
 rītam vadann IX. 113, 4.
 rītam voce IV. 5, 11.
 rītam śamsanta X. 67, 2.
 rītajyena II. 24, 8.
 rītam ca satyam X. 190, 1.
 rītam cikitva V. 12, 2.
 rītadhītaya ā V. 51, 2.
 rītam dive I. 185, 10.
 rītam devāya II. 30, 1.
 rītam rītena V. 68, 4.
 rītasya gopā na IX. 73, 8.
 rītasya gopāv adh° V. 63, 1.
 rītasya jihvā IX. 75, 2.
 rītasya tantur IX. 73, 9.
 rītasya drīḥā IV. 23, 9.
 rītasya devā I. 65, 2.
 rītasya pathi VI. 44, 8.
 rītasya preshā I. 68, 3.
 rītasya budhna III. 61, 7.
 rītasya rāsmim I. 123, 13.
 rītasya vā keś° III. 6, 6.
 rītasya vo rathyah VI. 51, 9.
 rītasya hi dhenavo I. 73, 6.

rītasya hi prasitir X. 92, 4.
 rītasya hi vartanayah X. 5, 4.
 rītasya hi śurudhaḥ IV. 23, 8.
 rītasya hi sadaso X. 111, 2.
 rītāyinī X. 5, 3.
 rītāvarī III. 61, 6.
 rītāvāna rītāj° VII. 66, 13.
 rītāvānam yajniyam III. 2, 13.
 rītāvānam vicetasam IV. 7, 3.
 rītāvānaḥ praticakshyānṛitā II. 24, 7.
 rītāvānam rītāyavo VIII. 23, 9.
 rītāvānam mahisham X. 140, 6.
 rītāvānā ni shedatuḥ VIII. 25, 8.
 rītāvā yasya III. 13, 2.
 rītur janitrī II. 13, 1.
 rītena rītam dharuṇam V. 15, 2.
 rītena rītam niyatam IV. 3, 9.
 rītena rītam apihitam V. 62, 1.
 rītena devaḥ sav° VIII. 86, 5.
 rītena devir amṛi° IV. 3, 12.
 rītena mitrāvar° I. 2, 8.
 rītena yāv rītāv° I. 23, 5.
 rītena hi shmā IV. 3, 10.
 rītenādrim IV. 3, 11.
 rīte sa vindate VIII. 27, 17.
 rīdūdareṇa VIII. 48, 10.
 rīdhak sā vo VII. 57, 4.
 rīdhak soma IX. 64, 30.
 rīdhag itthā VIII. 101, 1.
 rīdhad yas VI. 2, 4.
 rīdhyāma X. 106, 11.
 rībhukshaṇam na VIII. 45, 29.
 rībhukshaṇam indram I. 111, 4.
 rībhukshaṇo vājā VII. 48, 1.
 rībhuto rayiḥ IV. 36, 5.
 rībhumantā VIII. 35, 15.
 rībhum rībhukshaṇo IV. 37, 5.
 rībhur rībhukshā X. 93, 8.
 rībhur rībhubbir VII. 48, 2.
 rībhur na indrah I. 110, 7.

rībhur na rathyam IX. 21, 6.
 rībhur bharāya I. 111, 5.
 rībhur vibhvā IV. 34, 1.
 rībhuś cakra III. 5, 6.
 rīśyo na VIII. 4, 10.
 rīshabham mā X. 166, 1.
 rīshim narāv I. 117, 3.
 rīshimanā ya IX. 96, 18.
 rīshir viprah IX. 87, 3.
 rīshir hi pūrv° VIII. 6, 41.
 rīshe mantra° IX. 114, 2.
 rīshṭayo vo V. 57, 6.
 rīshvas tvam X. 148, 2.
 rīshvā te X. 73, 3.
 eka evāgnir VIII. 56, 6.
 ekam vi cakra IV. 36, 4.
 ekaḥ samudro X. 5, 1.
 ekaḥ suparnaḥ X. 114, 4.
 ekam camasam I. 161, 2.
 ekam ca yo VII. 18, 11.
 ekam nu tvā V. 32, 11.
 ekapād bhūyo X. 117, 8.
 ekayā prati° VIII. 77, 4.
 ekarāl asya VIII. 37, 3.
 ekas tvashṭur I. 162, 19.
 ekasmin yoge VII. 67, 8.
 ekasya cin I. 165, 10.
 ekasyā vastor I. 116, 21.
 ekācetat VII. 95, 2.
 eko dve III. 30, 11.
 eko bahūnām X. 84, 4.
 eta u tye patayanti VII. 104, 20.
 eta u tye praty adṛis ran I. 191, 5.
 etam vām X. 39, 14.
 etam śamsam X. 93, 11.
 etam śardham I. 122, 12.
 etac cana I. 152, 2.
 etat ta indra VIII. 53, 9.
 etat tyat ta indra vṛishṇa I. 100, 17.

etat tyat ta indriyam

em enam srijatâ.

etat tyat ta indriyam VI.

27, 4.

etat tyan na I. 88, 5.

etad asyâ IV. 30, 11.

etad ghed IV. 30, 8.

etad vaco III. 33, 8.

etam te stomam V. 2, 11.

etam tyam harito IX. 38, 3.

etam tritasya IX. 38, 2.

etam u tyam daśa kshipo mri-
janti IX. 61, 7.etam u tyam daśa kshipo harim
IX. 15, 8.etam u tyam madacyutam IX.
108, 11.etam mrijanti marjyam upa°
IX. 15, 7.etam mrijanti marjyam pav°
IX. 46, 6.etam me stomam tanâ X. 93,
12.etam me stomam ūrmye V. 61,
17.

etâ agna âś° VII. 93, 8.

etâ arshanti hridy IV. 58, 5.

etâ arshanty al° IV. 18, 6.

etâ u tyâ ushasaḥ I. 92, 1.

etâ u tyâḥ praty VII. 78, 3.

etâ cyautnâni VIII. 77, 9.

etâ te agna ucathâni vedho
jusht° I. 73, 10.etâ te agna ucathâni vedho
voco IV. 2, 20.

etâ te agne janimâ III. 1, 20.

etâ tyâ te X. 138, 6.

etâ dhiyam IV. 45, 6.

etâ napâto VI. 50, 15.

etâni dhîro VII. 56, 4.

etâni bhadra X. 32, 9.

etâni vâm âśvinâ I. 117, 10.

etâni vâm âśvinâ vardhanâni
II. 39, 8.

etâni vâm âśvinâ vîryâni I.

117, 25.

etâni soma pav° IX. 78, 5.

etâ no agne VII. 3, 10; VII.
4, 10.etâny agne navatim sahasrâ
sam X. 98, 11.etâny agne navatir nava tve
X. 98, 10.

etâyâmpa I. 33, 1.

etâvataś cid VIII. 7, 15.

etâvatas ta îm° VIII. 49, 9.

etâvatas te vaso VIII. 50, 9.

etâvad vâm vṛish° VIII. 5, 27.

etâvad ved ushas V. 79, 10.

etâvân asya X. 90, 3.

etâ viśvâ cakrivân V. 29, 14.

etâ viśvâ vidushe IV. 3, 16.

etâ viśvâ savanâ X. 50, 6.

etâ vo vaśmy II. 31, 7.

eti pra hotâ I. 144, 1.

ete asrigram âśavo IX. 63, 4.

ete asrigram indavas IX. 62, 1.

ete ta indra I. 81, 9.

ete tye bhân° VII. 75, 3.

ete tye vṛitha° VIII. 43, 5.

ete dyumnebhîr VII. 7, 6.

ete dhâmâny IX. 63, 14.

ete dhâvantîndavaḥ IX. 21, 1.

ete naraḥ X. 76, 8.

etenâgne I. 31, 18.

ete pûtâ vipaśc°... | vipâ IX.
22, 3.ete pûtâ vipaśc°... | sūryâso
IX. 101, 12.

ete pṛishthâni IX. 22, 5.

ete mṛishthâ IX. 22, 4.

ete vadanti śat° X. 94, 2.

ete vadanty avadann X. 94, 3.

ete vâtâ IX. 22, 2.

ete viśvâni IX. 21, 4.

ete śamîbhîḥ X. 28, 12.

ete somâ ati IX. 88, 6.

ete somâ abhi gavyâ IX. 87, 5.

ete somâ abhi priyam IX. 8, 1.

ete somâ asṛiksh° IX. 62, 22.

ete somâḥ pavam° IX. 69, 9.

ete somâsa âśavo IX. 22, 1.

ete somâsa indava IX. 46, 3.

ete stomâ VII. 19, 10.

eto nv adya V. 45, 5.

eto nv indram stavâma śud-
dham VIII. 95, 7.eto nv indram stavâma sa-
khâyâ VIII. 24, 19.eto nv indram stavâmesâṇam
VIII. 81, 4.

etau me gâvau X. 27, 20.

edam mar° V. 26, 9.

ed u madhvo VIII. 24, 16.

enângûsheṇa I. 105, 19.

enâ mandâno VI. 44, 17.

enâ vayam III. 33, 4.

enâ viśvâny IX. 61, 11.

enâ vo agnim VII. 16, 1.

endum indrâya VIII. 24, 13.

endo pâth° IX. 29, 6.

endra no gadhi VIII. 98, 4.

endra yâhi pîtaye VIII. 33, 13.

endra yâhi matsa VIII. 1, 23.

endra yâhi haribhîr VIII. 34, 1.

endra yâhy upa I. 130, 1.

endravâho X. 44, 3.

endra sânasim I. 8, 1.

endrasya kukshâ IX. 80, 3.

ebhir dade X. 55, 7.

ebhir dyubhîḥ I. 53, 4.

ebhir na indro VII. 28, 4.

ebhir nṛibhîr IV. 16, 19.

ebhir no arkair IV. 10, 3.

ebhir bhava IV. 3, 15.

emâ agman X. 30, 14.

em âsum I. 4, 7.

em enam srijatâ I. 9, 2.

em enam pratyetana

esha pratnena janmanā.

em enam pratyetana VI.
42, 2.
evāñ agnim vasūyavaḥ V. 25, 9.
evāñ agnim ajuryam V. 6, 10.
evā kavī X. 64, 16.
evāgnim sah° VII. 42, 6.
evāgnir gotam° I. 77, 5.
evāgnir mantraiḥ X. 115, 7.
evā ca tvam X. 108, 9.
evā jajñānam VI. 38, 5.
evā ta indo IX. 79, 5.
evā ta indro II. 19, 7.
evā tad indra X. 144, 6.
evā tam āhur VII. 26, 4.
evā tā viśvā VI. 17, 13.
evā te agne vimado X. 20,
10.
evā te agne sumatim V. 27, 3.
evā te grītsamadāḥ II. 19, 8.
evā te vayam X. 89, 17.
evā te hariyojanā I. 61, 16.
evā tvām indra IV. 19, 1.
evā deva IX. 97, 27.
evā devāñ indro X. 49, 11.
evā na indo IX. 97, 21.
evā na indra vāry° VII. 24, 6;
VII. 25, 6.
evā na indrotibhir V. 33, 7.
evā na indro maghavā IV.
17, 20.
evā naḥ soma parishicyamāna
IX. 68, 10.
evā naḥ soma parishicyamāno
IX. 97, 36.
evā naḥ spridhaḥ VI. 25, 9.
evā napāto mama VI. 50, 15.
evā nūnam VIII. 24, 23.
evā nṛibhir I. 178, 4.
evā no agne amṛiteshu II.
2, 9.
evā no agne vikshv ā VII.
43, 5.

VOL. VI.

evā no agne samidhā I. 95,
11; I. 96, 9.
evā patim X. 44, 4.
evā pavasva IX. 97, 15.
evā pāhi VI. 17, 3.
evā pitre IV. 50, 6.
evā punāna indra° IX. 6, 9.
evā punāno apah IX. 91, 6.
evā plateḥ X. 63, 17; X. 64,
17.
evā babhro II. 33, 15.
evā mahas I. 190, 8.
evā mahān X. 120, 9.
evā maho X. 99, 12.
evāmpitāya IX. 109, 3.
evā rājeva IX. 90, 6.
evā rātis VIII. 92, 29.
evāre vṛish° VIII. 45, 38.
evā vandasva VIII. 42, 2.
evā vasishṭha VII. 26, 5.
evā vasva IV. 21, 10.
evā vām ahva . . . | indrāgnī
VIII. 38, 9.
evā vām ahva . . . | nāsatyā
VIII. 42, 6.
evā satyam IV. 28, 5.
evā hi te vibhūtaya I. 8, 9.
evā hi te śam I. 173, 8.
evā hi tvām V. 32, 12.
evā hi mām tavaśam vardha-
yanti X. 28, 6.
evā hi mām tavaśam jajnur X.
28, 7.
evā hy asi vīr° VIII. 92, 28.
evā hy asya kāmā I. 8, 10.
evā hy asya sūnṛitā I. 8, 8.
eved indram vṛishaṇam VII.
23, 6.
eved indraḥ sute VI. 23, 10.
eved indraḥ suhava VI. 29, 6.
eved indrāya IV. 16, 20.
eved ete prati I. 165, 12.

8 X

eved esha tuvikūrmir° VIII.
2, 31.
eved eshā purut° I. 124, 6.
eved yūne X. 30, 6.
evena sadyaḥ I. 128, 3.
evendrāgnibhyām āhavi V.
86, 6.
evendrāgnibhyāmpitṛivan VIII.
40, 12.
evendrāgnī pap° I. 108, 13.
even nu kam VII. 33, 3.
evai vā pāg X. 44, 7.
esha indrāya IX. 27, 2.
esha u sya puruvrato IX. 3,
10.
esha u sya vṛishā IX. 38, 1.
esha etāni VIII. 2, 34.
esha kavir IX. 27, 1.
esha ksheti V. 61, 19.
esha gavyur IX. 27, 4.
esha grāveva V. 36, 4.
esha chāgaḥ I. 162, 3.
esha tunno IX. 67, 20.
esha te deva V. 50, 5.
esha divam vi dhāvati IX.
3, 7.
esha divam vyāśarat IX. 3, 8.
esha devaḥ śubh° IX. 28, 3.
esha devo amartyaḥ IX. 3, 1.
esha devo rath° IX. 3, 5.
esha devo vipanyubhiḥ IX.
3, 3.
esha devo vipā IX. 3, 2.
esha drapso VI. 41, 3.
esha dhiyā IX. 15, 1.
esha nṛibhir IX. 27, 3.
esha pavitre IX. 28, 2.
esha punāno IX. 110, 11.
esha purū IX. 15, 12.
esha pra kośe IX. 77, 1.
esha pratnena janmanā IX.
3, 9.

esha pratnena manmanā

ka u nu te.

esha pratnena manmanā IX. 42, 2.
 esha pratnena vayasā IX. 97, 47.
 esha pra pūrvīr I. 56, 1.
 esha rukmibhir IX. 15, 5.
 esha vaḥ stomo maruta iyam I. 165, 15; I. 166, 15; I. 167, 11; I. 168, 10.
 esha vaḥ stomo maruto nama-svān I. 171, 2.
 esha vasūni IX. 15, 6.
 esha vām stomo I. 184, 5.
 esha vāji IX. 28, 1.
 esha vām devāv IV. 15, 9.
 esha viprair IX. 3, 6.
 esha viśvavit IX. 97, 56.
 esha viśvāni IX. 3, 4.
 esha vṛishā kanikr° IX. 28, 4.
 esha vṛishā vṛish° IX. 62, 11.
 esha śushmy adābhyah IX. 28, 6.
 esha śushmy asishy° IX. 27, 6.
 esha śringāni IX. 15, 4.
 esha suvānaḥ IX. 87, 7.
 esha sūryam IX. 28, 5.
 esha sūryeṇa IX. 27, 5.
 esha soma adhi IX. 66, 29.
 esha stoma indra I. 173, 13.
 esha stomo acikradad VII. 20, 9.
 esha stomo maha VII. 24, 5.
 esha stomo mārutam V. 42, 15.
 esha stomo varuṇa VII. 64, 5; VII. 65, 5.
 esha sya kārur VII. 68, 9.
 esha sya te tanvo II. 36, 5.
 esha sya te pav° IX. 97, 46.
 esha sya te madhumān IX. 87, 4.
 esha sya dhārayā IX. 108, 5.
 esha sya pari shicy° IX. 62, 13.

esha sya pītaye IX. 38, 6.
 esha sya bhānur IV. 45, 1.
 esha sya madyo IX. 38, 5.
 esha sya mātushīshv IX. 38, 4.
 esha sya mitrāvar° VII. 60, 2.
 esha sya vām pūrv° VII. 67, 7.
 esha sya somaḥ IX. 84, 4.
 esha sya somo IX. 96, 5.
 esha hito vi IX. 15, 3.
 eshā gobhir V. 80, 3.
 eshā janam V. 80, 2.
 eshā divo duhitā praty adarśi jyotir I. 124, 3.
 eshā divo duhitā praty adarśi vyucchantī I. 113, 7.
 eshā netrī VII. 76, 7.
 eshā pratīcī V. 80, 6.
 eshā yayau IX. 87, 8.
 eshāyukta I. 48, 7.
 eshā vyenī V. 80, 4.
 eshā śubhrā na V. 80, 5.
 eshā syā navyam VII. 80, 2.
 eshā syā no duh° VI. 65, 1.
 eshā syā yujānā VII. 75, 4.
 eshā syā vo mar° I. 88, 6.
 eshu dyāvāprithivī dhātam X. 93, 10.
 esho ushā I. 46, 1.
 eha gamann X. 108, 8.
 eha devā I. 92, 18.
 eha vām prushitapsavo VIII. 5, 33.
 eha harī VIII. 2, 27.
 ehi prehi VIII. 64, 4.
 ehi manur X. 51, 5.
 ehi vām vimuco VI. 55, 1.
 ehi stomān I. 10, 4.
 ehy agna iha I. 76, 2.
 ehy ū shu bra° VI. 16, 16.
 aicchāma tvā X. 51, 3.
 aitān patheshu V. 53, 2.

aitu pūshā VIII. 31, 11.
 aindro barhiḥ X. 36, 5.
 aibhir agne duvo I. 14, 1.
 aibhir agne saratham III. 6, 9.
 aishu cākandhi X. 147, 3.
 aishu cetad VIII. 68, 18.
 aishu dhā vīravat V. 79, 6.
 okivāmsā VI. 59, 3.
 o cit sakhāyam X. 10, 1.
 ojas tad VIII. 6, 5.
 ojishtham te III. 21, 5.
 o tyam ahva VIII. 22, 1.
 o tye nara I. 104, 2.
 omānam āpo VI. 50, 7.
 omāsaś carsh° I. 3, 7.
 orvapra X. 127, 2.
 o śrushtir VII. 40, 1.
 oshadhayaḥ sam X. 97, 22.
 oshadhīḥ prati° X. 97, 3.
 oshadhīr iti X. 97, 4.
 osham it X. 119, 10.
 o shu ghṛishvirādhaso VII. 59, 5.
 o shu pra yāhi VIII. 2, 19.
 o shu vṛishṇaḥ VIII. 7, 33.
 o shu svasāraḥ III. 33, 9.
 o shū ṇo I. 139, 7.
 oshthāv iva II. 39, 6.
 o sushtuta indra I. 177, 5.
 aucchat sā V. 30, 14.
 aurvabhṛiguvac chucim VIII. 102, 4.
 ka imam vo I. 95, 4.
 ka imam daśabhir IV. 24, 10.
 ka im veda VIII. 33, 7.
 ka im vyaktā VII. 56, 1.
 ka im stavat VI. 47, 15.
 ka īshate I. 84, 17.
 ka u nu te X. 54, 3.

ka u śravat

kim subāho.

ka u śravat IV. 43, 1.
 kam yāthah V. 74, 3.
 kaḥ kumāram X. 135, 5.
 kaḥ svid I. 182, 7.
 kakardave X. 102, 6.
 kakuhah somyo IX. 67, 8.
 kakuham cit tvā VIII. 45, 14.
 kankato na I. 191, 1.
 kaṇvā indram VIII. 6, 3.
 kaṇvā iva VIII. 3, 16.
 kaṇvāsa indra VIII. 6, 31.
 kaṇvebhir VIII. 33, 3.
 katarā pūrvā I. 185, 1.
 katy agnayah X. 88, 18.
 kathā kad IV. 23, 5.
 kathā kavis X. 64, 4.
 kathā ta etad X. 28, 5.
 kathā te agne I. 147, 1.
 kathā dāsēma namasā V. 41, 16.
 kathā dāsēmagṇaye I. 77, 1.
 kathā devānām X. 64, 1.
 kathā nūnam VIII. 86, 2.
 kathā mahām avrī° IV. 23, 1.
 kathā mahe pushṭimbh° IV. 3, 7.
 kathā mahe rudriyāya V. 41, 11.
 kathā rādhāma I. 41, 7.
 kathā śardhāya IV. 3, 8.
 kathā śrīṇoti IV. 23, 3.
 kathā sabādhaḥ IV. 23, 4.
 kathā ha tad IV. 3, 5.
 kaho nu te V. 29, 13.
 kad atvishanta VIII. 94, 7.
 kadā kshatra° I. 25, 5.
 kadā gacchātha VIII. 7, 30.
 kadā cana pra yucchasy VIII. 52, 7.
 kadā cana starīr VIII. 51, 7.
 kadā ta indra VIII. 13, 22.
 kadā bhuvan VI. 35, 1.

kadā martam I. 84, 8.
 kadā vaso X. 105, 1.
 kadā vām taugryo VIII. 5, 22.
 kadā sūnuḥ X. 95, 12.
 kad itthā I. 121, 1.
 kad u dyumnam X. 29, 4.
 kad u priyāya V. 48, 1.
 kad u preshtāhv I. 181, 1.
 kad u stuvanta VIII. 3, 14.
 kad ū nv asya VIII. 66, 9.
 kad ū mahīr VIII. 66, 10.
 kad dha nūnam kadhapiyah I. 38, 1.
 kad dha nūnam kadhapiyo VIII. 7, 31.
 kad dhishṇyāsu IV. 3, 6.
 kad rudrāya I. 43, 1.
 kad va rītasya I. 105, 6.
 kad vo adya VIII. 83, 8.
 kanikradaj janusham II. 42, 1.
 kanikradat kalaśe IX. 85, 5.
 kanikradad anu IX. 97, 32.
 kanikranti IX. 95, 1.
 kanīnakeva IV. 32, 23.
 kam te dānā VIII. 64, 9.
 kan navyo VIII. 3, 13.
 kam naś citram X. 99, 1.
 kanyā iva IV. 58, 9.
 kanyā vār VIII. 91, 1.
 kanyeva I. 123, 10.
 kaprin narah X. 101, 12.
 kam u shvid VIII. 75, 7.
 kam etam V. 2, 2.
 kayā tac chriṇve IV. 20, 9.
 kayā te agne VIII. 84, 4.
 kayā tvam na VIII. 93, 19.
 kayā naś citra IV. 31, 1.
 kayā no agna rītayann V. 12, 3.
 kayā no agne vivasaḥ VII. 8, 3.
 kayā śubhā I. 165, 1.
 karambha osh° I. 187, 10.
 kaṇaguhā VIII. 70, 15.

karhi svit tad indra yaj jaritre VI. 35, 3.
 karhi svit tad indra yan nribhir VI. 35, 2.
 karhi svit sâ X. 89, 14.
 kavim śasāsuh IV. 2, 12.
 kaviḥ kavitvā X. 124, 7.
 kavim ketum VII. 6, 2.
 kavim agnim I. 12, 7.
 kavim iva VIII. 84, 2.
 kavim mrijanti IX. 63, 20.
 kavar na IV. 16, 3.
 kavar nricakshā III. 54, 6.
 kavar vedhasyā IX. 82, 2.
 kavī no I. 2, 9.
 kaś chandasām X. 114, 9.
 kas ta ushah I. 30, 20.
 kas tam indra VII. 32, 14.
 kas te jāmir I. 75, 3.
 kas te mada X. 29, 3.
 kas te mātaram IV. 18, 12.
 kas tvā satyo IV. 31, 2.
 kasmā adya V. 53, 12.
 kasya nūnam kat° I. 24, 1.
 kasya nūnam parīṇaso VIII. 84, 7.
 kasya brahmāṇi I. 165, 2.
 kasya vṛishā VIII. 93, 20.
 kasya svit sav° VIII. 64, 8.
 kâ ta upetir I. 76, 1.
 kâ te asty VII. 29, 3.
 kâ maryādā IV. 5, 13.
 kâmas tad agre X. 129, 4.
 kâyamāno III. 9, 2.
 kâ rādhad I. 120, 1.
 kârur aham IX. 112, 3.
 kâ vām bhūd IV. 43, 4.
 kâvyebhir VII. 66, 17.
 kâsīt pramā X. 130, 3.
 kâ sushtūtiḥ IV. 24, 1.
 kim sa rīdhak IV. 18, 4.
 kim subāho X. 86, 8.

kim svid âsîd

ko vo varshishṭha.

kim svid âsîd X. 81, 2.
 kim svid vanam . . . | manîsh°
 X. 81, 4.
 kim svid vanam . . . | samta-
 sthâne X. 31, 7.
 kim svin no X. 12, 5.
 kitavâso yad V. 85, 8.
 kim te kṛiṇvanti III. 53, 14.
 kim deveshu X. 76, 6.
 kim na indra I. 170, 2.
 kim no asya IV. 5, 12.
 kim no bhrâtar I. 170, 3.
 kim anga tvâ brahmaṇaḥ VI.
 52, 3.
 kim anga tvâ maghavan X.
 42, 3.
 kim anga radhracodanaḥ VIII.
 80, 3.
 kim atra dasrâ I. 182, 3.
 kim anye VIII. 8, 8.
 kim ayam X. 86, 3.
 kim asya VI. 27, 1.
 kim âga âsa VII. 86, 4.
 kim âd amatram IV. 23, 6.
 kim âd utâsi IV. 30, 7.
 kim icchantî X. 108, 1.
 kim it te VII. 100, 6.
 kim idam vâm VIII. 73, 11.
 kim u śreshṭhaḥ I. 161, 1.
 kim u shvid IV. 18, 7.
 kim û nu vaḥ II. 29, 3.
 kim etâ vâcâ X. 95, 2.
 kim bhrâtâsad X. 10, 11.
 kimmayaḥ svic IV. 35, 4.
 kiyatî yoshâ X. 27, 12.
 kiyat svid IV. 17, 12.
 kiyâty â yat I. 113, 10.
 kîdriṇi indraḥ X. 108, 3.
 kîriś cid VII. 21, 8.
 kutas tvam I. 165, 3.
 kutrâ cid V. 7, 2.
 kutsâ ete VII. 25, 5.

kutsâya śushṇam IV. 16, 12.
 kumâram mâtâ V. 2, 1.
 kumâraś cit II. 33, 12.
 kuruśravaṇam âvṛiṇi X. 33, 4.
 kurmas ta âyur X. 51, 7.
 kuvic chakat VIII. 91, 4.
 kuvit sa devîḥ IV. 51, 4.
 kuvitsasya VI. 45, 24.
 kuvit su no VIII. 75, 11.
 kuvid anga namasâ VII. 91, 1.
 kuvid anga prati X. 64, 13.
 kuvid anga yavam° X. 131, 2.
 kuvid vṛishany° IX. 19, 5.
 kuvin no agnir I. 143, 6.
 kuvin mâ gopâm III. 43, 5.
 kushumbhakas I. 191, 16.
 kuha tyâ V. 74, 2.
 kuha yântâ I. 117, 12.
 kuha śruta X. 22, 1.
 kuha sthaḥ VIII. 73, 4.
 kuha svid X. 40, 2.
 kûcij jâyate X. 4, 5.
 kûshṭho V. 74, 1.
 kṛiṇushva pâjaḥ IV. 4, 1.
 kṛiṇota dhûmam III. 29, 9.
 kṛiṇoty asmai IV. 24, 6.
 kṛiṇvanto IX. 62, 3.
 kṛitam cid IV. 10, 7.
 kṛitam na śvaghnî X. 43, 5.
 kṛitam no yajnam VII. 84, 3.
 kṛitânîd IX. 47, 2.
 kṛite cid atra VII. 57, 5.
 kṛidhi ratnam yajamânâya VII.
 16, 6.
 kṛidhi ratnam susanitar III.
 18, 5.
 kṛidhî no X. 93, 9.
 kṛishann it phâla X. 117, 7.
 kṛishṇam yad enîm X. 3, 2.
 kṛishṇaḥ śveto X. 20, 9.
 kṛishṇam ta ema IV. 7, 9.
 kṛishṇam niyânam I. 164, 47.

kṛishṇaprutau I. 140, 3.
 kṛishṇâ yad X. 61, 4.
 kṛishṇâ rajâmsi VIII. 43, 6.
 ketum yajnânâm III. 3, 3.
 ketum kṛiṇvan IX. 64, 8.
 ketum kṛiṇvann aketave I. 6, 3.
 ke te agne V. 12, 4.
 ke te nara indra X. 50, 3.
 ketena śarmant VIII. 60, 18.
 ke me maryakam V. 2, 5.
 keśy agnim X. 136, 1.
 ke shṭhâ naraḥ V. 61, 1.
 ko agnim îtte I. 84, 18.
 ko addhâ veda ka iha pra vocat
 X. 129, 6.
 ko addhâ veda ka iha pra vocad
 III. 54, 5.
 ko adya naryo IV. 25, 1.
 ko adya yunkte I. 84, 16.
 ko asya vîraḥ IV. 23, 2.
 ko asya veda X. 10, 6.
 ko asya śushmam V. 32, 9.
 ko dadarśa I. 164, 4.
 ko devayantam I. 40, 7.
 ko devânâm IV. 25, 3.
 ko nânâma IV. 25, 2.
 ko nu maryâ VIII. 45, 37.
 ko nu vâm mitrâvar° V. 41, 1.
 ko nu vâm mitrâstuto V. 67, 5.
 ko nv atra I. 165, 13.
 ko mâ dadarśa X. 51, 2.
 ko mṛilâti IV. 43, 2.
 ko vaḥ stomam X. 63, 6.
 ko vas trâtâ IV. 55, 1.
 ko vâm dâśat I. 158, 2.
 ko vâm adya pur° V. 74, 7.
 ko vâm adyâ karate IV. 44, 3.
 ko veda jânam V. 53, 1.
 ko veda nûnam V. 61, 14.
 ko vo 'ntar I. 168, 5.
 ko vo mahânti V. 59, 4.
 ko vo varshishṭha I. 37, 6.

kratuprāvā jaritā

gobhish țarema°.

kratuprāvā jaritā X. 100, 11.
 kratūyanti kratavo X. 64, 2.
 kratūyanti kshitayo IV. 24, 4.
 kratva id VIII. 78, 7.
 kratvaḥ samaha VII. 89, 3.
 kratvā dakshasya tarusho III.
 2, 3.
 kratvā dakshasya rathyam IX.
 16, 2.
 kratvā dā astu VI. 16, 26.
 kratvā mahān I. 81, 4.
 kratvā yad asya I. 128, 5.
 kratvā śukrebhir IX. 102, 8.
 kratvā hi droṇe VI. 2, 8.
 kratve dakshāya IX. 100, 5.
 kravyādam agnim X. 16, 9.
 krāṇā rudrā nar° X. 92, 6.
 krāṇā rudrebhir I. 58, 3.
 krāṇā śīsūr IX. 102, 1.
 krīlam vaḥ I. 37, 1.
 krīlanty asya VIII. 13, 8.
 krīlan no V. 19, 5.
 krīlur makho IX. 20, 7.
 kva tyāni VII. 88, 5.
 kva tyā valgū VI. 63, 1.
 kva trī I. 34, 9.
 kva nūnam sudānavo mad°
 VIII. 7, 20.
 kva nūnam kad vo I. 38, 2.
 kva vaḥ sumnā I. 38, 3.
 kva vo śvāḥ V. 61, 2.
 kva sya te rudra II. 33, 7.
 kva sya vīraḥ V. 30, 1.
 kva sya vṛishabho VIII. 64, 7.
 kva syā vo mar° I. 165, 6.
 kva svid adya X. 40, 14.
 kva svid asya I. 168, 6.
 kva svid āsām IV. 51, 6.
 kveyatha VIII. 1, 7.
 kshatram jinvatam VIII. 35,
 17.
 kshatrāya tvam śravase I. 113, 6.

VOL. VI.

kshatrāya tvam avasi VIII.
 37, 6.
 kshapa usraś ca VII. 15, 8.
 kshapo rājann uta I. 79, 6.
 kshiyantam tvam IV. 17, 13.
 ksheti kshemebhiḥ VIII. 84, 9.
 kshetram iva I. 110, 5.
 kshetrasya patinā IV. 57, 1.
 kshetrasya pate IV. 57, 2.
 kshetrād apaśyam V. 2, 4.
 kshemasya ca VIII. 37, 5.
 khe rathasya VIII. 91, 7.
 gacchatam dās° VIII. 85, 6.
 gaṇānām tvā II. 23, 1.
 gantā no V. 87, 9.
 gantārā hi I. 17, 2.
 ganteyānti VI. 23, 4.
 gandharva itthā IX. 83, 4.
 gamad vājam VII. 32, 11.
 gamann asme X. 44, 5.
 gambhīrāṇ ud° III. 45, 3.
 gambhīreṇa na VI. 24, 9.
 gayasphāno I. 91, 12.
 garbham dhehi X. 184, 2.
 garbhe nu nau X. 10, 5.
 garbhe nu sann anv IV. 27, 1.
 garbhe mātuh IV. 16, 35.
 garbhe yoshām X. 53, 11.
 garbho yajnasya VIII. 12, 11.
 garbho yo apām I. 70, 2.
 garbho ha nām° X. 61, 14.
 gavām iva V. 59, 3.
 gavāśīram III. 32, 2.
 gavyanta indram IV. 17, 16.
 gavyo shu ṇo VIII. 46, 10.
 gāthapatim I. 43, 4.
 gāthasravasam VIII. 2, 38.
 gām angaisha X. 146, 4.
 gāyatrena prati I. 164, 24.
 gāyat sāmā I. 173, 1.

8 Y

gāyanti tvā I. 10, 1.
 gārhapatyena I. 15, 12.
 gāva iva X. 149, 4.
 gāva upāvat° VIII. 72, 12.
 gāvaś cid VIII. 20, 21.
 gāvo na VIII. 46, 30.
 gāvo bhago VI. 28, 5.
 gāvo yavam X. 27, 8.
 girayaś cin VIII. 7, 34.
 giras ca VIII. 2, 30.
 giras ta indra IX. 2, 7.
 girā jāta IX. 62, 15.
 girā ya etā VII. 36, 4.
 girā yadi X. 14, 2.
 girā vajro na VIII. 93, 9.
 girir na IV. 20, 6.
 girīr ajrān X. 44, 8.
 giro jushethām VIII. 35, 6.
 girvaṇaḥ pāhi III. 40, 6.
 gīrnam bhuv° X. 88, 2.
 gīrbhir vipraḥ VII. 93, 4.
 guhā śiro X. 79, 2.
 guhā satīr VIII. 6, 8.
 guhā hitam II. 11, 5.
 gūhatā guh° I. 86, 10.
 grīṇānā jamad° III. 62, 18.
 grīṇāno angir° I. 62, 5.
 grīṇe tad VIII. 62, 8.
 grībhītam te VII. 24, 2.
 grībhīnāmi te X. 85, 36.
 grīshṭīḥ sasṭva IV. 18, 10.
 grīham grīham I. 123, 4.
 grīhamedhāsa VII. 59, 10.
 grīho yāmy X. 119, 13.
 gojitā bāhū I. 102, 6.
 gojin naḥ IX. 78, 4.
 gotrabhidam gov° X. 103, 6.
 gobhir mimikshum III. 50, 3.
 gobhir yad im VIII. 2, 6.
 gobhir vāṇo VIII. 20, 8.
 gobhish țarema° X. 42, 10;
 X. 43, 10; X. 44, 10.

gomad asvâvad

janayad bahu.

gomad asvâvad V. 57, 7.
 gomad ũ shu II. 41, 7.
 gomad dhiranyavad VII. 94, 9.
 goman na indo IX. 105, 4.
 goman naḥ soma IX. 42, 6.
 gomâtaro yac I. 85, 3.
 gomâñ agne IV. 2, 5.
 gomâyur adâd VII. 103, 10.
 gomâyur eko VII. 103, 6.
 govit pavasva IX. 86, 39.
 goshâ indo IX. 2, 10.
 goshu praś° I. 70, 5.
 gaur amîmed I. 164, 28.
 gaurîr mimâya I. 164, 41.
 gaur dhayati VIII. 94, 1.
 gnâs ca yan VI. 68, 4.
 granthim na IX. 97, 18.
 grâvâṇa up° X. 175, 3.
 grâvâṇaḥ sav° X. 175, 4.
 grâvâṇaḥ soma VI. 51, 14.
 grâvâṇeva II. 39, 1.
 grâvâṇo apa X. 175, 2.
 grâvâṇo na sūr° X. 78, 6.
 grâvâ vadann X. 36, 4.
 grâvṇâ tunno IX. 67, 19.
 grâvṇo brahmâ V. 40, 8.
 grivâbhyas ta X. 163, 2.

ghaneva I. 36, 16.
 garmâ sam° X. 114, 1.
 gharneva madhû X. 106, 8.
 ghṛitam na pûtam IV. 10, 6.
 ghṛitapriṣṭhâ I. 14, 6.
 ghṛitapratîkam va I. 143, 7.
 ghṛitaprushaḥ VIII. 57, 4.
 ghṛitam agner X. 69, 2.
 ghṛitam pavasva IX. 49, 3.
 ghṛitam mimikshe II. 3, 11.
 ghṛitavatî bhuv° VI. 70, 1.
 ghṛitavantaḥ pâv° III. 21, 2.
 ghṛitavantam upa I. 142, 2.
 ghṛitavrato dhanadâḥ VI. 19, 5.

ghṛitâhavana dîdivaḥ I. 12, 5.
 ghṛitâhavana santymâ u shu
 I. 45, 5.
 ghṛitena dyâvâ° VI. 70, 4.
 ghṛitenâgniḥ X. 118, 4.
 ghṛishuḥ syenâya X. 144, 3.
 ghṛishum pâv° I. 64, 12.
 ghnanto vṛitram I. 36, 8.
 ghnana mṛidhrâṇy VIII. 43, 26.

cakâra tâ VII. 26, 3.
 cakṛivâmsa ṛibh° I. 161, 4.
 cakram yad X. 73, 9.
 cakram na V. 36, 3.
 cakrânâsaḥ I. 33, 8.
 cakrâthe hi I. 108, 3.
 cakrir divaḥ IX. 77, 5.
 cakrir yo viśvâ III. 16, 4.
 cakshur no devaḥ X. 158, 3.
 cakshur no dhehi X. 158, 4.
 cakshushâ pitâ X. 82, 1.
 catasra im IX. 89, 5.
 catuḥsahasram V. 30, 15.
 caturaś cid I. 41, 9.
 caturdaśân ye X. 114, 7.
 caturbhiḥ sâkam I. 155, 6.
 catuḥskapardâ X. 114, 3.
 catustrimśad I. 162, 18.
 catto itaś X. 155, 2.
 catvâra im V. 47, 4.
 catvârimśad I. 126, 4.
 catvâri te X. 54, 4.
 catvâri vâkpari° I. 164, 45.
 catvâri śringâ IV. 58, 3.
 catvâro mâ pajavanasya VII.
 18, 23.
 catvâro mâ maśarśârasya I.
 122, 15.
 canisṭam devâ VII. 70, 4.
 candram agnim III. 3, 5.
 candramâ apsu I. 105, 1.
 candramâ man° X. 90, 13.

camûshac chy° IX. 96, 19.
 caran vatso VIII. 72, 5.
 caritram hi I. 116, 15.
 carur na yas IX. 52, 3.
 carakṛityam mar° I. 64, 14.
 carshanîdhṛitam III. 51, 1.
 câkḷipe X. 30, 6.
 cikitvan man° V. 22, 3.
 cite tad X. 143, 4.
 cittim acittim IV. 2, 11.
 cittir â upabarhaṇam caksh°
 X. 85, 7.
 citra ic chiśos X. 115, 1.
 citra id rājâ VIII. 21, 18.
 citram ha yad VII. 68, 5.
 citram tad vo II. 34, 10.
 citram devânâm I. 115, 1.
 citras te X. 100, 12.
 citrâ vâ V. 18, 4.
 citrair anj° I. 64, 4.
 citro vo 'stu I. 172, 1.
 codayatam sūr° X. 39, 2.
 codayitrî sūr° I. 3, 11.

chandaḥstubaḥ V. 52, 12.
 chardir yantam VIII. 85, 5.

jagatâ sindhum I. 164, 25.
 jagṛibhmâ te X. 47, 1.
 jaghane coda V. 61, 3.
 jaghanvân indra I. 174, 6.
 jaghanvân u har° I. 52, 8.
 jaghâna vṛitram X. 89, 7.
 jaghnir vṛitram IX. 61, 20.
 jajnâna eva X. 113, 4.
 jajnânam sapta IX. 102, 4.
 jajnânaḥ somam VII. 98, 3.
 jajnâno nu śata° VIII. 77, 1.
 jajnâno harito III. 44, 4.
 jajnisha X. 95, 11.
 janam vaj° VI. 19, 12.
 janayad bahu X. 85, 49.

janayan roc°

tam vo dhiyā navyasyā.

janayan roc° IX. 42, 1.
 janasya gopā V. 11, 1.
 janāya cid VI. 73, 2.
 janāso agnim I. 36, 2.
 janāso vṛiktabarh° VIII. 5, 17.
 janitā divo VIII. 36, 4.
 janitāśvānām VIII. 36, 5.
 janishṭa yoshā X. 40, 9.
 janishṭa hi V. 1, 5.
 janishṭhā ugraḥ X. 73, 1.
 janishvā devavītaye VI. 15, 18.
 janīyanto nv VII. 96, 4.
 janūs cid VII. 58, 2.
 jano yo I. 122, 9.
 janman janman III. 1, 21.
 jambhayatam I. 182, 4.
 jayatam ca prastutam VIII.
 35, 11.
 jayatām iva I. 23, 11.
 jayema kâre VIII. 21, 12.
 jaratibhir IX. 112, 1.
 jaramāṇaḥ sam° X. 118, 5.
 jarābodha tad I. 27, 10.
 jahi pratīco III. 30, 7.
 jāgarshi tvam V. 44, 16.
 jātavedase I. 99, 1.
 jāto agnī III. 29, 7.
 jāto jāyate III. 8, 5.
 jāto yad agne VII. 13, 3.
 jānaty ahnaḥ I. 123, 9.
 jānanti vṛishṇo III. 7, 5.
 jānanto rūpam X. 123, 4.
 jāmiḥ sindh° I. 65, 4.
 jāmy atītape VIII. 72, 4.
 jāyā tapyate X. 34, 10.
 jāyed astam III. 53, 4.
 jāyeva patyāv IX. 82, 4.
 jigharmy agnim II. 10, 4.
 jihmam nunudre I. 85, 11.
 jihmaśye I. 113, 5.
 jihvābhir VIII. 43, 8.
 jīmūtasyeva VI. 75, 1.

jīvam rudanti X. 40, 10.
 jīvān no VIII. 67, 5.
 jujurusho nās° I. 116, 10.
 jushad dhavyā X. 20, 5.
 jushasva naḥ VII. 2, 1.
 jushasva saprath° I. 75, 10.
 jushasvāgne V. 4, 4.
 jushāṇo agne X. 122, 2.
 jushāṇo angirast° VIII. 44, 8.
 jushethām yajnam ishtāye
 VIII. 38, 4.
 jushethām yajnam bodhatam
 havasya me viśveha VIII.
 35, 4.
 jushethām yajnam bodhatam
 havasya me satto II. 36, 6.
 jushṭa indrāya IX. 13, 8.
 jushṭi naro VII. 33, 4.
 jushṭo damūnā V. 4, 5.
 jushṭo madāya IX. 97, 19.
 jushṭo hi dūto I. 44, 2.
 jushṭvī na IX. 97, 16.
 juhurāṇā cid VIII. 26, 5.
 juhure vi V. 19, 2.
 jetā nṛibhir I. 178, 3.
 joshad yad īm I. 167, 5.
 joshā savitar X. 158, 2.
 joshy agne sam° II. 37, 6.
 johūtro agniḥ II. 10, 1.
 jneyā bhāgam II. 10, 6.
 jmayā atra VII. 39, 3.
 jyāyāmsam asya V. 44, 8.
 jyeshṭha āha IV. 33, 5.
 jyeshṭhena sotar VIII. 2, 23.
 jyotir yajnasya IX. 86, 10.
 jyotir yajnāya III. 39, 8.
 jyotir vṛiṇīta III. 39, 7.
 jyotishmatīm I. 136, 3.
 jyotishmantam VIII. 56, 7.
 ta ādityā āgatā sarvatātaye
 bhūta devā I. 106, 2.

ta ādityā āgatā sarvatātaye
 vṛidhe no X. 35, 11.
 ta ādityāsa ur° II. 27, 3.
 ta āyajanta X. 82, 4.
 ta id ugrāḥ VI. 66, 6.
 ta id devānām VII. 76, 4.
 ta id vedim subhaga VIII
 19, 18.
 ta in niṇyam VII. 33, 9.
 ta in nv asya III. 32, 4.
 ta ukshitāso I. 85, 2.
 ta ugrāso VIII. 20, 12.
 ta ū shu ṇo X. 61, 17.
 tam yajnam barh° X. 90, 7.
 tam yajnasādhām I. 128, 2.
 tam yā dānūni VIII. 25, 6.
 tam yunjāthām I. 183, 1.
 tam yuvam IV. 15, 10.
 tam va indram catinam VI.
 19, 4.
 tam va indram na VI. 48, 14.
 tam vaḥ śardham rathānām
 V. 53, 10.
 tam vaḥ śardham ratheśubham
 V. 56, 9.
 tam vaḥ śardham mārutam II.
 30, 11.
 tam vaḥ sakhāyaḥ sam VI.
 23, 9.
 tam vaḥ sakhāyo IX. 105, 1.
 tam vardhayanto X. 67, 9.
 tam vaś carāthā I. 66, 5.
 tam vām ratham vayam adya
 huvema prithu° IV. 44, 1.
 tam vām ratham vayam adya
 huvema stomair I. 180, 10.
 tam vṛidhantam VI. 66, 11.
 tam vedhām IX. 26, 3.
 tam vo dasmam VIII. 88, 1.
 tam vo dūrgh° V. 18, 3.
 tam vo dhiyā navyasyā VI.
 22, 7.

tam vo dhiyā paramayā

— tad vishṇoḥ.

tam vo dhiyā paramayā VI.
38, 3.
tam vo maho VIII. 70, 8.
tam vo vājānām VIII. 24, 18.
tam vo vim na X. 115, 3.
tam śāgmāso VII. 97, 6.
tam śāsvatīshu IV. 7, 6.
tam śīśītā suvri° VIII. 40, 10.
tam śīśītā svadhv° VIII. 40, 11.
tam śubhram III. 26, 2.
tam sakḥāyaḥ IX. 98, 12.
tam sadhrīcī VI. 36, 3.
tam sabādho III. 27, 6.
tam sāv adhi IX. 26, 5.
tam sindhav° X. 30, 9.
tam supratīkam VI. 15, 10.
tam sushṭutyā VIII. 16, 3.
tam sotāro IX. 62, 18.
tam smā ratham I. 102, 3.
tam hinvanti IX. 53, 4.
tam hi śāsvanta V. 14, 3.
tam hi svarājām VIII. 61, 2.
tam huvema VIII. 23, 20.
tam hotāram VII. 16, 12.
takshad yat ta I. 51, 10.
takshad yadī IX. 97, 22.
takshan nāsaty° I. 20, 3.
takshan ratham I. 111, 1.
tam gāthayā IX. 99, 4.
tam gāvo IX. 26, 2.
tam gīrbhir IX. 35, 5.
tam gūrtayo I. 56, 2.
tam gūrdhayā VIII. 19, 1.
tam gobhir IX. 6, 6.
tam ghem itthā namasvina...
artham VIII. 69, 17.
tam ghem itthā namasvina...
hotrābhir I. 36, 7.
tac cakshur VII. 66, 16.
tac citram VII. 81, 5.
tatam me I. 110, 1.
taturir vīro VI. 24, 2.

tatṛidānāḥ V. 53, 7.
tat ta indriyam I. 103, 1.
tat tad agnir VIII. 39, 4.
tat tad id aśvinor I. 46, 12.
tat tad id asya I. 155, 4.
tat tu prayāḥ I. 132, 3.
tat te bhadram I. 94, 14.
tat te yajno VIII. 89, 6.
tat te sahasva VIII. 43, 23.
tat tvā yāmi brahmaṇā I. 24, 11.
tat tvā yāmi suvīryam VIII.
3, 9.
tatro api VIII. 55, 4.
tat savitā I. 110, 3.
tat savitur vareṇyam III.
62, 10.
tat savitur vṛiṇīmahe V. 82, 1.
tat su naḥ śarma VIII. 18, 12.
tat su naḥ sav° ... | indro
IV. 55, 10.
tat su naḥ sav° ... | śarma
VIII. 18, 3.
tat su no navyam VIII. 67, 18.
tat su no viśve ... | bṛibum
VI. 45, 33.
tat su no viśve ... | mar°
VIII. 94, 3.
tat su vām mitr° V. 62, 2.
tat sūryam rod° VIII. 25, 21.
tat sūryasya I. 115, 4.
tathā tad astu I. 30, 12.
tad agne cakshuḥ X. 87, 12.
tad agne dyumnām VIII. 19, 5.
tad adya vācaḥ X. 53, 4.
tad adyā cit VIII. 15, 6.
tad annāya VIII. 47, 16.
tad astu V. 47, 7.
tad asmai II. 17, 1.
tad asya priyam I. 154, 5.
tad asyānikam II. 35, 11.
tad asyedam I. 103, 5.
tad it sadhastham X. 32, 4.

tad it samānam I. 25, 6.
tad id āsa X. 120, 1.
tad id dhy asya X. 76, 3.
tad id rudrasya VIII. 13, 20.
tad id vadanty X. 94, 13.
tad indra preva I. 103, 7.
tad indrāva VIII. 24, 25.
tad in naktam I. 24, 12.
tad in nu te V. 31, 7.
tad in nv asya parishadvāno
X. 61, 13.
tad in nv asya vṛishabhasya
III. 38, 7.
tad in nv asya savitur III.
38, 8.
tad in me X. 32, 3.
tad u prayakshatamam I. 62, 6.
tad u śreshṭham X. 76, 2.
tad ūcushe I. 103, 4.
tad ū shu vām V. 73, 4.
tad ṛitam V. 66, 5.
tad dadhānā VIII. 63, 10.
tad devasya IV. 53, 1.
tad devānām II. 24, 3.
tad dhi putra III. 14, 6.
tad dhi vayam X. 126, 2.
tadbandhuḥ X. 61, 18.
tad bhadram III. 9, 7.
tad rādho I. 159, 5.
tadva ukthasya VI. 44, 6.
tad vaḥ sujātā I. 166, 12.
tad vām narā nāsatyāv I. 182, 8.
tad vām narā śamsyam rā-
dhyam I. 116, 11.
tad vām narā śamsyam pajri-
yeṇa I. 117, 6.
tad vām narā sanaye I. 116, 12.
tad vām ṛitam X. 79, 4.
tad vāryam VIII. 25, 13.
tad viprāso I. 22, 21.
tad vivitṭhi VIII. 96, 12.
tad vishṇoḥ I. 22, 20.

tad vîryam vo

tam id doshâ.

tad vîryam vo V. 54, 5.
 tad vo adya VII. 66, 12.
 tad vo gaya sute VI. 45, 22.
 tad vo jâmitvam I. 166, 13.
 tad vo divo IV. 51, 11.
 tad vo yâmi V. 54, 15.
 tad vo vâjâ IV. 36, 3.
 tanûtyajeva X. 4, 6.
 tanûnapat patha X. 110, 2.
 tanûnapât pavam° X. 5, 2.
 tanûnapâd ucyate III. 29, 11.
 tanûnapâd ritam I. 188, 2.
 tanûsh te X. 56, 2.
 tam tam id VIII. 68, 7.
 tantum tanvan raj° X. 53, 6.
 tantum tanvânam IX. 22, 6.
 tam te madam VIII. 15, 4.
 tam te yamam VIII. 2, 3.
 tam te sotâro IX. 109, 11.
 tam triprishthe IX. 62, 17.
 tam tvâ gîrbhir urukshayo X.
 118, 9.
 tam tvâ gîrbhir girvapâsam
 II. 6, 3.
 tam tvâ ghritasnav V. 26, 2.
 tam tvâjananta VIII. 102, 17.
 tam tvâ dûtam VII. 16, 4.
 tam tvâ devebhyo IX. 80, 4.
 tam tvâ dhartâram IX. 65, 11.
 tam tvâ nar° I. 73, 4.
 tam tvâ nîmpani IX. 48, 1.
 tam tvâm agna I. 189, 7.
 tam tvâm ajmeshu VIII. 43, 20.
 tam tvâ madâya IX. 2, 8.
 tam tvâ marutvatî VII. 31, 8.
 tam tvâ martâ III. 9, 6.
 tam tvâ yajnebhîr VIII. 68, 10.
 tam tvâ vayam viśv° I. 30, 10.
 tam tvâ vayam sudhyo VI. 1, 7.
 tam tvâ vayam havâmahe VIII.
 43, 23.
 tam tvâ vayam patim I. 60, 5.

VOL. VI.

tam tvâ vayam pito I. 187, 11.
 tam tvâ vâjeshu I. 4, 9.
 tam tvâ viprâ vacovidah IX.
 64, 23.
 tam tvâ viprâ vipanyavo III.
 10, 9.
 tam tvâ śocishtha V. 24, 4.
 tam tvâ samidbhîr VI. 16, 11.
 tam tvâ sahasra° IX. 60, 2.
 tam tvâ suteshv IX. 65, 27.
 tam tvâ havishmatîr VIII.
 6, 27.
 tam tvâ hastino IX. 80, 5.
 tam tvâ hinvanti IX. 26, 6.
 tam durosham IX. 101, 3.
 tam devâ II. 2, 3.
 tan na indras tad I. 107, 3.
 tan na indro var° VII. 34, 25;
 VII. 56, 25.
 tan nah pratnam VI. 18, 5.
 tam navyasî I. 60, 3.
 tan nas turîpam adbhutam
 I. 142, 10.
 tan nas turîpam adha III. 4.
 9; VII. 2, 9.
 tam nâkam V. 54, 12.
 tan nu vocâma I. 166, 1.
 tan nu satyam IX. 92, 5.
 tam nēmim VIII. 75, 5.
 tan no agne abhî V. 9, 7.
 tan no agne magh° VII. 5, 9.
 tan no anarvâ V. 49, 4.
 tam no dâta II. 34, 7.
 tan no devâ X. 35, 12.
 tan no dyâvâprithivî X. 37, 6.
 tan no râyah VII. 34, 23.
 tan no vâjâ IV. 37, 8.
 tan no vâto I. 89, 4.
 tam no viśvâ IX. 43, 2.
 tan no vi voco VI. 22, 4.
 tan no 'hîr VI. 49, 14.
 tan ma ritam VIII. 97, 15.

8 z

tan mitrasya I. 115, 5.
 tapanti śatrum VII. 34, 19.
 tapasâ ye X. 154, 2.
 tapurjambho I. 58, 5.
 tapurmûrdha X. 182, 3.
 taposh pav° IX. 83, 2.
 tapo shv agne III. 18, 2.
 tama âsit X. 129, 3.
 tam agnim VII. 1, 2.
 tam agne pâsy VI. 15, 11.
 tam agne pritanâshaham V.
 23, 2.
 tam agruvah I. 140, 8.
 tam angirasvan III. 31, 19.
 tam adya VIII. 64, 12.
 tam adhvareshv V. 14, 2.
 tam apsanta I. 100, 8.
 tam abhi prârcate° VIII. 92, 5.
 tam amrikshanta IX. 26, 1.
 tam arkebhis VIII. 16, 9.
 tam arvantam na sânasim gri-
 nîhi VIII. 102, 12.
 tam arvantam na sânasim aru-
 sham IV. 15, 6.
 tam asmerâ II. 35, 4.
 tam asya dyâvâprith° X. 113, 1.
 tam asya priksham I. 127, 5.
 tam asya marjay° IX. 99, 3.
 tam asya râjâ I. 156, 4.
 tam asya vishpur X. 113, 2.
 tam ahyam X. 26, 4.
 tam ahve VIII. 13, 3.
 tam âganma VIII. 19, 32.
 tam â nûnam VI. 35, 5.
 tam â no arkam VII. 97, 5.
 tam ic cyaptanair VIII. 16, 6.
 tam it pricchanti I. 145, 2.
 tam it sakhivâ I. 10, 6.
 tam it suhavyam I. 74, 5.
 tam id gacchanti I. 145, 3.
 tam id garbham X. 82, 6.
 tam id doshâ VII. 3, 5.

tam id dhaneshu

tava syâma.

tam id dhaneshu VIII. 16, 5.
 tam id va indram IV. 16, 16.
 tam id vardhantu IX. 61, 14.
 tam id viprâ VIII. 13, 17.
 tam id vocema I. 40, 6.
 tam indram vâj° VIII. 93, 7.
 tam indram jôhavîmi VIII.
 97, 13.
 tam indra dânam VIII. 46, 6.
 tam indra madam III. 42, 2.
 tam in naro IV. 24, 3.
 tam in nv eva IV. 5, 7.
 tam îm hinvanti I. 144, 5.
 tam îm hinvanti IX. 1, 8.
 tam îm hotâram IV. 7, 5.
 tam îm aṇvîḥ IX. 1, 7.
 tam îmahe indram VI. 22, 3.
 tam îmahe pur° VIII. 13, 24.
 tam îm mṛijanty IX. 63, 17.
 tam îlata I. 96, 3.
 tam îlishva ya VIII. 43, 22.
 tam îlishva yo VI. 60, 10.
 tam îśânam I. 89, 5.
 tam ukshamânam rajasi II. 2, 4.
 tam ukshamânam avyaye IX.
 99, 5.
 tam u jyeshtham VII. 97, 3.
 tam u tvâ gotamo I. 78, 2.
 tam u tvâ dadhyañ VI. 16, 14.
 tam u tvâ nûnam asura VIII.
 90, 6.
 tam u tvâ nûnam îmahe VIII.
 24, 26.
 tam u tvâ pâthyô VI. 16, 15.
 tam u tvâ yaḥ VI. 45, 11.
 tam u tvâ vâjasâtamam I. 78, 3.
 tam u tvâ vâjinam IX. 17, 7.
 tam u tvâ vṛitrahant° I. 78, 4.
 tam u tvâ satya somapâ VI.
 45, 10.
 tam u dyumah VI. 10, 2.
 tam u naḥ VI. 22, 2.

tam u nûnam V. 58, 1.
 tam u shṭavâma ya imâ VIII.
 96, 6.
 tam u shṭavâma yam VIII.
 95, 6.
 tam u shṭuhi yaḥ sv° V. 42, 11.
 tam u shṭuhi yo abhi° VI. 18, 1.
 tam u shṭuhîndram I. 173, 5.
 tam u stusha indram yo VI.
 21, 2.
 tam u stusha indram tam II.
 20, 4.
 tam u stotârah I. 156, 3.
 tam usrâm X. 6, 5.
 tam ûtayo I. 100, 7.
 tam ûrmim VII. 47, 2.
 tam û shu sam° VIII. 41, 2.
 tam ṛitviyâ I. 190, 2.
 tam eva X. 107, 6.
 tam oshadhîr X. 91, 6.
 tam ṛicchatâ I. 145, 1.
 tam ṛicchantâ VI. 22, 5.
 tam ṛicchanto VI. 21, 6.
 tam pratnathâ V. 44, 1.
 tam marjayanta VIII. 84, 8.
 tam marmṛijânam IX. 95, 4.
 tam v abhi pra gâyata VIII.
 15, 1.
 tam v abhi prârcatendram
 VIII. 81, 5.
 tayâ pavasva dhârayâ yayâ
 gâva IX. 49, 2.
 tayâ pavasva dhârayâ yayâ
 pîto IX. 45, 6.
 tayor id amavac cha° V. 86, 3.
 tayor id avasâ I. 17, 6.
 tayor id ghṛitavat I. 22, 14.
 taranîm vo VIII. 45, 28.
 taranîr it VII. 32, 20.
 taranîr viśvadarśato I. 50, 4.
 tarat sa mandî IX. 58, 1.
 tarat samudram IX. 107, 15.

tarobhir vo VIII. 66, 1.
 tava kratvâ tava tad VI. 17, 6.
 tava kratvâ tavo° IX. 4, 6.
 tava kratvâ saneyam VIII.
 19, 29.
 tava cyautnâni VII. 19, 5.
 tava tya indra X. 138, 1.
 tava tyad indriyam VIII. 15, 7.
 tava tyan naryam II. 22, 4.
 tava tye agne arcayo bhrâj°
 V. 10, 5.
 tava tye agne arcayo mahi
 V. 6, 7.
 tava tye agne harito IV. 6, 9.
 tava tye pito dadatas I. 187, 5.
 tava tye pito rasâ I. 187, 4.
 tava tye soma pavamâna IX.
 92, 4.
 tava tye soma śaktibhir X.
 25, 5.
 tava tridhâtu VII. 5, 4.
 tava tvan naryam II. 22, 4.
 tava tvisho IV. 17, 2.
 tava dyumanto V. 25, 8.
 tava dyaur VIII. 15, 8.
 tava drapsâ IX. 106, 8.
 tava drapso VIII. 19, 31.
 tava prapîti VII. 28, 3.
 tava pratnebhir IX. 52, 2.
 tava pra yakshi VI. 16, 8.
 tava prayâjâ X. 51, 9.
 tava bhramâsa IV. 4, 2.
 tava vâvav VIII. 26, 21.
 tava viśve IX. 18, 3.
 tava vrate II. 28, 2.
 tava śarîram I. 163, 11.
 tava śukrâso IX. 66, 5.
 tava śriyâ sudṛiśo V. 3, 4.
 tava śriye mar° V. 3, 3.
 tava śriye vy ajihîta II. 23, 18.
 tava śriyo varsh° X. 91, 5.
 tava syâma II. 28, 3.

tava svādishth°

tāv idā cid.

tava svādishth° IV. 10, 5.
 tava ha tyad VI. 20, 13.
 tavāgne hotram II. 1, 2; X.
 91, 10.
 tavāyam somas III. 35, 6.
 tavāham śūra I. 11, 6.
 tavāham soma IX. 107, 19.
 tavāham agna ūtibhir nedi-
 shth° VIII. 19, 28.
 tavāham agna ūtibhir mitrasya
 V. 9, 6.
 tavedam viśvam VII. 98, 6.
 taved indra VIII. 6, 22.
 taved indrāvamam VII. 32, 16.
 taved indrāham VIII. 78, 10.
 taved u tāh VIII. 45, 33.
 tavemāh prajā IX. 86, 28.
 taveme sapta IX. 66, 6.
 tavotibhiḥ V. 42, 8.
 tasmā agnir IV. 25, 4.
 tasmā aram X. 9, 3.
 tasmā arshanti II. 25, 4.
 tasmā id āsye VII. 102, 3.
 tasmā id viśve II. 25, 5.
 tasmād asvā X. 90, 10.
 tasmād yajnāt sarvahuta ricah
 X. 90, 9.
 tasmād yajnāt sarvahutaḥ sam°
 X. 90, 8.
 tasmād virāḍ X. 90, 5.
 tasminn ā veśayā I. 176, 2.
 tasmin hi santy VIII. 46, 7.
 tasmai tavasyam II. 20, 8.
 tasmai nūnam VIII. 75, 6.
 tasya te IX. 65, 9.
 tasya dyumāñ VIII. 31, 3.
 tasya vajrah I. 100, 13.
 tasya vayam sumatau VI. 47,
 13; X. 131, 7.
 tasyāḥ samudrā I. 164, 42.
 tasyed arvanto VIII. 19, 6.
 tasyed iha IV. 21, 2.

tā atnata V. 48, 2.
 tā abhi IX. 9, 5.
 tā asya jyeshtham I. 124, 8.
 tā asya namasā I. 84, 12.
 tā asya priś° I. 84, 11.
 tā asya varṇam II. 5, 5.
 tā asya sūdadohasaḥ VIII.
 69, 3.
 tā ā caranti IV. 51, 8.
 tā in nv eva IV. 51, 9.
 tā īm vardh° I. 155, 3.
 tām vām dhenum I. 137, 3.
 tām vo devāḥ V. 41, 18.
 tām su te X. 54, 1.
 tā karmāsha° I. 173, 4.
 tā grīṇiḥ VI. 68, 3.
 tā ghā tā IV. 51, 7.
 tā jihvayā VI. 67, 8.
 tām jushasva III. 62, 8.
 tā tū ta indra IV. 22, 5.
 tā tū ta satyā IV. 22, 6.
 tā te grīṇanti IV. 32, 11.
 tā na ā II. 41, 9.
 tā naḥ śaktam V. 68, 3.
 tā naḥ stipā VII. 66, 3.
 tā navyaso VI. 62, 4.
 tāñ ā rudrasya VII. 58, 5.
 tāñ āśīram VIII. 2, 11.
 tāñ iyāno II. 34, 14.
 tāñīd ahāni VII. 76, 3.
 tān usāto I. 12, 4.
 tā nṛibhya ā sauśravasā VI.
 13, 5.
 tā no adya I. 28, 8.
 tā no rās° VII. 34, 22.
 tā no vāj° VI. 60, 12.
 tān pūrvayā I. 89, 3.
 tān yajatrān I. 14, 7.
 tān vandasva VIII. 20, 14.
 tān vo maho II. 34, 11.
 tā bāhavā V. 64, 2.
 tābhir ā gacchatam VI. 60, 9.

tābhir ā yātam vṛishaṇo VIII.
 22, 12.
 tābhir ā yātam ūtibhir VIII.
 5, 24.
 tā bhujoyum VI. 62, 6.
 tā bhūripāśāv VII. 65, 3.
 tābhyām viśvasya IX. 66, 2.
 tām agne VII. 5, 8.
 tā mandasānā X. 40, 13.
 tām asya V. 48, 4.
 tā mahāntā I. 21, 5.
 tā mātā VIII. 25, 3.
 tā mitrasya I. 21, 3.
 tā me asvinā VIII. 5, 37.
 tā me asvyānām VIII. 25, 23.
 tām pūshan X. 85, 37.
 tām pūshṇaḥ VI. 57, 5.
 tā yajnam VI. 62, 2.
 tā yajneshu I. 21, 2.
 tā yodhishtham VI. 60, 2.
 tā rājānā VI. 16, 24.
 tā vajriṇam X. 96, 6.
 tāvad usho VII. 79, 4.
 tā vartir X. 39, 13.
 tā valgū VI. 62, 5.
 tā vām vāstūny I. 154, 6.
 tā vām viśvasya VIII. 25, 1.
 tā vām samyag V. 70, 2.
 tā vām gīrbhir VII. 94, 6.
 tā vām dhiyo IV. 41, 8.
 tā vām narā I. 118, 10.
 tā vām adya tāv I. 184, 1.
 tā vām adya havāmahe VIII.
 26, 3.
 tā vām iyāno V. 65, 3.
 tā vām eshe rathānām ind° V.
 86, 4.
 tā vām eshe rathānām urvī
 V. 66, 3.
 tā vām mitrāvar° X. 132, 2.
 tā vigram dhaithe VI. 67, 7.
 tāv idā cid VIII. 22, 13.

tāv id duḥśamsam

tena satyena.

tāv id duḥśamsam VII. 94, 12.
 tāv id doṣhā VIII. 22, 14.
 tā vidvāmsā I. 120, 3.
 tā vṛdhantāv V. 86, 5.
 tā samrājā II. 41, 6.
 tā sânasî VII. 93, 2.
 tā sujihvâ I. 13, 8.
 tā sudevâya VIII. 5, 6.
 tā ha tyad VI. 62, 3.
 tā hi kshatram dhâr° VI. 67, 6.
 tā hi kshatram avihr° V. 66, 2.
 tā hi devânâm VII. 65, 2.
 tā hi madhyam VIII. 40, 3.
 tā hi śaśvanta VII. 94, 5.
 tā hi śreshṭhavarcaśā V. 65, 2.
 tā hi śreshṭhâ dev° VI. 68, 2.
 tā huve VI. 60, 4.
 tigmajambhâya VIII. 19, 22.
 tigmam cid VI. 3, 4.
 tigmam âyudham VIII. 96, 9.
 tigmam eko VIII. 29, 5.
 tigmâ yad antar IV. 16, 17.
 tigmâyudhau VI. 74, 4.
 tiraḥ pur° III. 58, 5.
 tiraścino X. 129, 5.
 tishṭhâ su III. 53, 2.
 tishṭhâ harî III. 35, 1.
 tisraḥ kshap° I. 116, 4.
 tisro devîr X. 70, 8.
 tisro deshrâya X. 114, 2.
 tisro dyâvaḥ sav° I. 35, 6.
 tisro dyâvo nih° VII. 87, 5.
 tisro bhûmîr II. 27, 8.
 tisro mâtṛîs I. 164, 10.
 tisro yad agne I. 72, 3.
 tisro yahvasya III. 2, 9.
 tisro vâca îrayati IX. 97, 34.
 tisro vâca ud îrate IX. 33, 4.
 tisro vâcaḥ pra vada VII. 101, 1.
 tikshṇenâgne X. 87, 9.
 tivrasyâbhi° X. 160, 1.
 tivrâḥ somâsa â gahî VIII. 82, 2.

tivrâḥ somâsa â gahy I. 23, 1.
 tivrân ghoshân VI. 75, 7.
 tivro vo II. 41, 14.
 tugro ha I. 116, 3.
 tuce tan° VIII. 18, 18.
 tuje nas tane V. 41, 9.
 tunje tunje I. 7, 7.
 tubhyam vâtâ IX. 31, 3.
 tubhyam śukrâsaḥ I. 134, 5.
 tubhyam ścotanty III. 21, 4.
 tubhyam sutâs X. 160, 2.
 tubhyam somâḥ VIII. 93, 25.
 tubhyam stokâ III. 21, 3.
 tubhyam hinvâno II. 36, 1.
 tubhyam ghet te VIII. 43, 29.
 tubhyam tâ VIII. 43, 18.
 tubhyam daksha III. 14, 7.
 tubhyam agre X. 85, 38.
 tubhyam ushâsaḥ I. 134, 4.
 tubhyam payo I. 121, 5.
 tubhyam brahmâṇi III. 51, 6.
 tubhyam bharanti V. 1, 10.
 tubhyâyam somaḥ I. 135, 2.
 tubhyâyam adribhiḥ VIII.
 82, 5.
 tubhyedam agne V. 11, 5.
 tubhyedam indra X. 167, 1.
 tubhyed indra marutv° VIII.
 76, 8.
 tubhyed indra sva III. 42, 8.
 tubhyed imâ VII. 22, 7.
 tubhyed ete bahulâ I. 54, 9.
 tubhyed ete marutaḥ V. 30, 6.
 tubhyemâ IX. 62, 27.
 turanyavo 'ngiraso VII. 52, 3.
 turanyavo madh° VIII. 51, 10.
 turîyam nâma VIII. 80, 9.
 tuviksham te VIII. 77, 11.
 tuvigrîvo vapodaraḥ VIII. 17, 8.
 tuvigrîvo vṛishabho V. 2, 12.
 tuviśushma VIII. 68, 2.
 tûtujâno VIII. 13, 11.

tûrvann ojîyân VI. 20, 3.
 tṛṇaskandasya I. 172, 3.
 tṛitîye dhânâḥ III. 52, 6.
 tṛidilâ atrid° X. 94, 11.
 tṛishu yad IV. 7, 11.
 tṛishṭam etat X. 85, 34.
 tṛishṭamayâ X. 75, 6.
 te ajyeshṭhâ ak° V. 59, 6.
 te adrayo X. 94, 8.
 te asmabhyam I. 90, 3.
 te asya santu IX. 70, 3.
 te âcarantî VI. 75, 4.
 te kshonîbhîr II. 34, 13.
 te gavyatâ IV. 1, 15.
 te ghâ râjâno X. 93, 4.
 te ghed agne svâdhyo ye VIII.
 19, 17.
 te ghed agne svâdhyo 'hâ VIII.
 43, 30.
 te cid dhi VII. 48, 3.
 te jajnire I. 64, 2.
 te jânata VIII. 72, 14.
 tejishṭhayâ II. 23, 14.
 tejishṭhâ yasyârâtir VI. 12, 3.
 te te agne VI. 16, 27.
 te te deva netar V. 50, 2.
 te te devâya VII. 17, 7.
 te tvâ madâ amadan I. 53, 6.
 te tvâ madâ indra VII. 23, 5.
 te tvâ madâ bṛihad VI. 17, 4.
 te daśagvâḥ II. 34, 12.
 te na âsno VIII. 67, 14.
 te na indra VI. 51, 11.
 te naḥ pûrvâsa IX. 77, 3.
 te naḥ santu VIII. 83, 2.
 te naḥ sahasr° IX. 13, 5.
 tena nâsatyâ gatam I. 47, 9.
 tena no vâjinîvasû parâvataś
 VIII. 5, 30.
 tena no vâjinîvasû paśve VIII.
 5, 20.
 tena satyena I. 21, 6.

tena stotribhya

trir no rayim.

tena stotribhya VIII. 77, 8.
 te nas trâdhvam VIII. 30, 3.
 te nûnam no X. 126, 3.
 te no arvanto X. 64, 6.
 te no grîṇâne I. 160, 5.
 te no gopâ VIII. 28, 3.
 te no nâvam VIII. 25, 11.
 te no bhadreṇa VIII. 18, 17.
 te no mitro V. 41, 2.
 te no ratnâni I. 20, 7.
 te no râyo VI. 50, 11.
 te no rudraḥ VI. 50, 12.
 te no vasûni V. 61, 16.
 te no vṛiṣṭim IX. 65, 24.
 te pratnâso IX. 98, 11.
 tebhyo godhâ X. 28, 11.
 tebhyo dyumnam V. 79, 7.
 te ma âhur V. 53, 3.
 te manvata IV. 1, 16.
 te marmijata IV. 1, 14.
 te mâyino I. 159, 4.
 te râyâ te IV. 8, 6.
 te 'ruṇebhir I. 88, 2.
 te rudrâsaḥ V. 87, 7.
 te 'vadan X. 109, 1.
 te 'vardhanta I. 85, 7.
 te 'vindan X. 181, 3.
 te viśvâ dâś° IX. 64, 6.
 te vo hṛide IV. 37, 2.
 teshâm hi citram VIII. 67, 3.
 teshâm hi mahnâ X. 65, 3.
 te satyena manasâ gopatim X. 67, 8.
 te satyena manasâ dîdhyânâ VII. 90, 5.
 te sîshapanta VII. 43, 4.
 te sutâso IX. 67, 18.
 te sûnavah I. 159, 3.
 te somâdo X. 94, 9.
 te syandrâso V. 52, 3.
 te syâma deva VII. 66, 9.
 te syâma ye IV. 8, 5.
 VOL. VI.

te hi dyâvâprithivî bhûiretasâ X. 92, 11.
 te hi dyâvâprithivî mâtârâ X. 64, 14.
 te hi dyâvâprithivî viśvasam° I. 160, 1.
 te hinvire VIII. 101, 6.
 te hi putrâso VIII. 18, 5.
 te hi prajâyâ X. 92, 10.
 te hi yajneshu yajniyâsa ûmâ âd° X. 77, 8.
 te hi yajneshu yajniyâsa ûmâḥ sadh° VII. 39, 4.
 te hi vasvo I. 90, 2.
 te hi śreshṭha° VI. 51, 10.
 te hi shmâ VIII. 25, 15.
 te hi satyâ V. 67, 4.
 te hi sthirasya V. 52, 2.
 toke hite IV. 41, 6.
 tośâ vṛitra° III. 12, 4.
 tośâsâ ratha° VIII. 38, 2.
 tmanâ samatsu VII. 34, 6.
 tyam su mesham I. 52, 1.
 tyam cid atrim X. 143, 1.
 tyam cid arṇam V. 32, 8.
 tyam cid âsvam X. 143, 2.
 tyam cid asya V. 32, 5.
 tyam cid ithâ V. 62, 3.
 tyam cid eshâm V. 32, 4.
 tyam cid ghâ I. 37, 11.
 tyam nu mar° VIII. 94, 12.
 tyam u vah satrâsâham VIII. 81, 7.
 tyam u vo VI. 44, 4.
 tyam û shu vâj° X. 178, 1.
 tyayâ ha svid VIII. 102, 3.
 tyasya cin V. 32, 3.
 tyân nu kshatriyâṇ VIII. 67, 1.
 tyân nu pûta° VIII. 94, 10.
 tyân nu ye VIII. 94, 11.
 tyâ nv âsvinâ VIII. 10, 3.
 traya indrasya VIII. 2, 7.

9 A

trayaḥ kṛiṇvanti VII. 33, 7.
 trayaḥ keśina I. 164, 44.
 trayaḥ kośâsa VIII. 2, 8.
 trayaḥ pavayo I. 34, 2.
 trâtâ no IV. 17, 17.
 trâtâram tvâ II. 23, 8.
 trâtâram indram VI. 47, 11.
 trâtâro devâ VIII. 48, 14.
 trâyantâm iha X. 137, 5.
 trimśacchatam VI. 27, 6.
 trimśad dhâma X. 189, 2.
 triḥ shasṭis VIII. 96, 8.
 triḥ sapta mayûryaḥ I. 191, 14.
 triḥ sapta yad guhyâni I. 72, 6.
 triḥ sapta vishpulin° I. 191, 12.
 triḥ sapta sasrâ X. 64, 8.
 triḥ smâ mâhnaḥ X. 95, 5.
 trikadrakebhiḥ patati X. 14, 16.
 trikadrakeshu cet° . . . | . . .
 giraḥ VIII. 92, 21.
 trikadrakeshu cet° . . . | . . .
 giraḥ sadâ° VIII. 13, 18.
 trikadrakeshu mah° II. 22, 1.
 tritaḥ kûpe I. 105, 17.
 tridhâ hitam IV. 58, 4.
 tripancâsaḥ X. 34, 8.
 tripâjasyo III. 56, 3.
 tripâd ûrdhva X. 90, 4.
 tribhiḥ pavitrair III. 26, 8.
 tribhish ṭvam IX. 67, 26.
 trimûrdhânam I. 146, 1.
 trir antariksham IV. 53, 5.
 trir âsvinâ I. 34, 8.
 trir asmai IX. 70, 1.
 trir asya tâ IV. 1, 7.
 trir â divaḥ savitar III. 56, 6.
 trir â divaḥ savitâ III. 56, 7.
 trir uttamâ III. 56, 8.
 trir devaḥ VII. 103, 3.
 trir no âsvinâ divyâni I. 34, 6.
 trir no âsvinâ yajatâ I. 34, 7.
 trir no rayim I. 34, 5.

trir yâtudhânaḥ

tvam hy anga.

trir yâtudhânaḥ X. 87, 11.
 trir vartir I. 34, 4.
 trivandhureṇa trivṛitâ rathena
 trica° I. 118, 2.
 trivandhureṇa trivṛitâ rathenâ
 yâtam VIII. 85, 8.
 trivandhureṇa trivṛitâ supeśasâ
 I. 47, 2.
 trivishṭidhâtu I. 102, 8.
 tris cid aktoḥ VII. 11, 3.
 tris cin no I. 34, 1.
 trishadhasṭhâ sapta° VI. 61, 12.
 trishadhasṭhe barhishi I. 47, 4.
 trîṇi jânâ I. 95, 3.
 trîṇi ta âhur I. 163, 4.
 trîṇi tritasya X. 102, 3.
 trîṇi padâny VIII. 8, 23.
 trîṇi padâ vic° I. 22, 18.
 trîṇi râjânâ III. 38, 6.
 trîṇi śatâ trî sahasrâny III.
 9, 9; X. 52, 6.
 trîṇi śatâny VIII. 6, 47.
 trîṇi sarâmsi VIII. 7, 10.
 trîṇy âyûmshi III. 17, 3.
 trîṇy eka VIII. 29, 7.
 trî yac chatâ V. 29, 8.
 trî rocanâ divyâ II. 27, 9.
 trî rocanâ varuṇa V. 69, 1.
 trî shadhasṭhâ III. 56, 5.
 tryambakam VII. 59, 12.
 try aryamâ V. 29, 1.
 tryudâyam IV. 37, 3.
 tvam yavishṭha VIII. 84, 3.
 tvam ratham VI. 26, 4.
 tvam rayim VIII. 71, 6.
 tvam râjendra I. 174, 1.
 tvam râjeva IX. 20, 5.
 tvam varuṇa VII. 12, 3.
 tvam varo sush° VIII. 23, 28.
 tvam varmâsi VII. 31, 6.
 tvam vasûni VIII. 78, 8.
 tvam vikshu VI. 5, 3.

tvam vipras tvam IX. 18, 2.
 tvam viśvasya jag° X. 102, 12.
 tvam viśvasya dhanadâ VII.
 32, 17.
 tvam viśvasya medhi° I. 25, 20.
 tvam viśvâ dadhishe X. 54, 5.
 tvam viśveshâm II. 27, 10.
 tvam vishṇo VII. 100, 2.
 tvam vṛithâ I. 130, 5.
 tvam vṛidha VI. 20, 11.
 tvam vṛishâ VIII. 15, 10.
 tvam śatâny ava VI. 31, 4.
 tvam śardhâya X. 147, 5.
 tvam śraddhâbhir VI. 26, 6.
 tvam satya indra I. 63, 3.
 tvam sadyo III. 32, 10.
 tvam samudriyâ IX. 62, 26.
 tvam samudro IX. 86, 26.
 tvam sindhûr X. 133, 2.
 tvam sutasya I. 5, 6.
 tvam suto IX. 67, 2.
 tvam sushvâno IX. 67, 3.
 tvam sūkarasya VII. 55, 4.
 tvam sūro har° I. 121, 13.
 tvam sūrye na IX. 4, 5.
 tvam soma kratubhiḥ I. 91, 2.
 tvam soma tanûkṛidbhyo VIII.
 79, 3.
 tvam soma nṛimâdanaḥ IX.
 24, 4.
 tvam soma paṇibhya IX. 22, 7.
 tvam soma pavamâno IX. 59, 3.
 tvam soma pitṛi° VIII. 48, 13.
 tvam soma pra cikito I. 91, 1.
 tvam soma mahe I. 91, 7.
 tvam soma vipaścitam tanâ
 IX. 16, 8.
 tvam soma vipaścitam punâno
 IX. 64, 25.
 tvam soma sūra IX. 66, 18.
 tvam somâsi dhâr° IX. 67, 1.
 tvam somâsi satpatis I. 91, 5.

tvam ha tyat sap° VIII. 96, 16.
 tvam ha tyad aprati° VIII.
 96, 17.
 tvam ha tyad indra kutsam
 VII. 19, 2.
 tvam ha tyad indra codîḥ I.
 63, 4.
 tvam ha tyad indra sapta I.
 63, 7.
 tvam ha tyad indrârishanyan
 I. 63, 5.
 tvam ha tyad riṇayâ X. 89, 8.
 tvam ha tyad vṛisha° VIII.
 96, 18.
 tvam ha nu tyad VI. 18, 3.
 tvam ha yad VIII. 75, 3.
 tvam hi kshaitavad VI. 2, 1.
 tvam hi naḥ pitâ VIII. 98, 11.
 tvam hi nas tanv° VIII. 48, 9.
 tvam hi manyo X. 83, 4.
 tvam hi mânushe V. 21, 2.
 tvam hi râdhaspate VIII.
 61, 14.
 tvam hi viśv° I. 97, 6.
 tvam hi vṛitrah° VIII. 93, 33.
 tvam hi śaśvat° VIII. 98, 6.
 tvam hi sūrah I. 175, 3.
 tvam hi shmâ III. 30, 4.
 tvam hi satyo VIII. 90, 4.
 tvam hi supratâr VIII. 23, 29.
 tvam hi soma IX. 51, 4.
 tvam hi stoma° VIII. 14, 11.
 tvam hotâ manurhito 'gne
 I. 14, 11.
 tvam hotâ manurhito vahnir
 VI. 16, 9.
 tvam hotâ mandrat° VI. 11, 2.
 tvam hy agne agninâ VIII.
 43, 14.
 tvam hy agne divy° I. 144, 6.
 tvam hy agne prath° VI. 1, 1.
 tvam hy anga IX. 108, 3.

tvam hy eka

tvam agne prathamō.

tvam hy eka IV. 32, 7.
 tvam hy ehi VIII. 61, 7.
 tvam karanjam I. 53, 8.
 tvam kavim VI. 26, 3.
 tvam kutsam I. 51, 6.
 tvam kutsenābhi VI. 31, 3.
 tvam gotram I. 51, 3.
 tvam ca soma I. 91, 6.
 tvam citti VIII. 79, 4.
 tvam cit paro VIII. 64, 5.
 tvam cin naḥ IV. 3, 4.
 tvam jaghantha X. 73, 7.
 tvam jāmir I. 75, 4.
 tvam jigetha I. 102, 10.
 tvad agne IV. 11, 3.
 tvad dhi putra III. 14, 6.
 tvad bhiyā viśā VII. 5, 3.
 tvad bhiyendra VI. 31, 2.
 tvad vāji IV. 11, 4.
 tvad vipro VI. 7, 3.
 tvad viśvā VI. 13, 1.
 tvam tad uktham VI. 26, 5.
 tvam tam deva VI. 16, 32.
 tvam tam agne I. 31, 7.
 tvam tam indra parvatam na
 I. 55, 3.
 tvam tam indra parvatam ma-
 hām I. 57, 6.
 tvam tam indra martyam
 V. 35, 5.
 tvam tam indra vāyridhāno
 I. 131, 7.
 tvam tam brahmaṇaspate I.
 18, 5.
 tvam tasya dvay° I. 24, 4.
 tvam tāñ agna I. 189, 7.
 tvam tāñ indro VI. 33, 3.
 tvam tān vṛitra° X. 22, 10.
 tvam tān sam II. 1, 15.
 tvam tū na I. 169, 4.
 tvam tyat pañ° IX. 111, 2.
 tvam tyam itato X. 171, 1.

tvam tyam indra martyam
 X. 171, 3.
 tvam tyam indra sūryam X.
 171, 4.
 tvam tyā cid acyutāgne VI.
 2, 9.
 tvam tyā cid vātasy° X. 22, 5.
 tvam tyām na I. 63, 8.
 tvam tyebhir I. 30, 22.
 tvam tvam ahar X. 96, 5.
 tvam dātā VIII. 90, 2.
 tvam divo dharuṇam I. 56, 6.
 tvam divo bṛihataḥ I. 54, 4.
 tvam dūtaḥ prath° X. 122, 5.
 tvam dūtas tvam u II. 9, 2.
 tvam dūto amartya VI. 16, 6.
 tvam devi VI. 61, 6.
 tvam dyām ca IX. 100, 9.
 tvam dhiyam IX. 100, 3.
 tvam dhunir indra I. 174, 9;
 VI. 20, 12.
 tvam dhrishṇo VII. 19, 3.
 tvam na indra ṛitayus VIII.
 70, 10.
 tvam na indra tvābhir II. 20, 2.
 tvam na indra rāyā tarūsh°
 I. 129, 10.
 tvam na indra rāyā parīṇasā
 I. 129, 9.
 tvam na indra vājayus VII.
 31, 3.
 tvam na indra śūra X. 22, 9.
 tvam na indrābharañ VIII.
 98, 10.
 tvam na indrāsām VIII. 70, 12.
 tvam naḥ paścād VIII. 61, 16.
 tvam naḥ pāhy amhaso jāta°
 VI. 16, 30.
 tvam naḥ pāhy amhaso doshā°
 VII. 15, 15.
 tvam naḥ soma viśvato gopā
 X. 25, 7.

tvam naḥ soma viśvato rakshā
 I. 91, 8.
 tvam naḥ soma viśvato vayo°
 VIII. 48, 15.
 tvam naḥ soma sukr° X. 25, 8.
 tvam naś citra VI. 48, 9.
 tvam nṛicakshā asi IX. 86, 38.
 tvam nṛicakshā vṛishabhānu
 III. 15, 3.
 tvam nṛibhir VII. 19, 4.
 tvam no agna āyu° VIII. 39, 10.
 tvam no agna eshām V. 10, 3.
 tvam no agne agnibh° X. 141, 6.
 tvam no agne angir° V. 10, 7.
 tvam no agne adbhuta V. 10, 2.
 tvam no agne adharād X. 87, 20.
 tvam no agne tava I. 31, 12.
 tvam no agne pitror I. 31, 9.
 tvam no agne mahobhiḥ VIII.
 71, 1.
 tvam no agne varuṇa° IV. 1, 4.
 tvam no agne sanaye I. 31, 8.
 tvam no asi bhār° II. 7, 5.
 tvam no asyā amater VIII.
 66, 14.
 tvam no asyā indra I. 121, 14.
 tvam no asyā ushaso III. 15, 2.
 tvam no gopāḥ II. 23, 6.
 tvam no vāyav I. 134, 6.
 tvam no vṛitrahant° X. 25, 9.
 tvam agna indro II. 1, 3.
 tvam agna īlito X. 15, 12.
 tvam agna uruśamsāya I. 31, 14.
 tvam agna ṛibhur II. 1, 10.
 tvam agne aditir II. 1, 11.
 tvam agne grihapatis VII. 16, 5.
 tvam agne tvashṭā II. 1, 5.
 tvam agne dyubhis II. 1, 1.
 tvam agne draviṇodā II. 1, 7.
 tvam agne pururūpo V. 8, 5.
 tvam agne prathamō angira-
 stamaḥ I. 31, 2.

tvam agne prathamō

— tvām yajneshv ṛitvijam agne.

tvam agne prathamō angirā
 ṛishir I. 31, 1.
 tvam agne prathamō mātari-
 śvana I. 31, 3.
 tvam agne pramatis I. 31, 10.
 tvam agne prayata° I. 31, 15.
 tvam agne bṛihad VIII. 91, 1.
 tvam agne manave I. 31, 4.
 tvam agne yajnānām VI. 16, 1.
 tvam agne yajyave I. 31, 13.
 tvam agne rājā II. 1, 4.
 tvam agne rudro II. 1, 6.
 tvam agne vānushyato VI. 15,
 12; VII. 4, 9.
 tvam agne varuṇo V. 3, 1.
 tvam agne vasūñr iha I. 45, 1.
 tvam agne vāghate IV. 2, 13.
 tvam agne vīravād VII. 15, 12.
 tvam agne vṛijina° I. 31, 6.
 tvam agne vṛishabhaḥ I. 31, 5.
 tvam agne vratapā VIII. 11, 1.
 tvam agne śāsāmān° I. 141, 10.
 tvam agne śocishā VII. 13, 2.
 tvam agne saprathā V. 13, 4.
 tvam agne sahasā I. 127, 9.
 tvam agne subhṛita II. 1, 12.
 tvam agne suhavo VII. 1, 21.
 tvam anga jaritāram V. 3, 11.
 tvam anga pra śamsisho I.
 84, 19.
 tvam adha prath° IV. 17, 7.
 tvam adhvaryur I. 94, 6.
 tvam apām I. 51, 4.
 tvam apo yadave V. 31, 8.
 tvam apo yad dha III. 32, 6.
 tvam apo vi duro VI. 30, 5.
 tvam aryamā V. 3, 2.
 tvam asi praś° VIII. 11, 2.
 tvam asmākam I. 174, 10.
 tvam asya pāre I. 52, 12.
 tvam āyasam I. 121, 9.
 tvam āvitha naryam I. 54, 6.

tvam āvitha suśrav° I. 53, 10.
 tvam it suprathā VIII. 60, 5.
 tvam indo IX. 62, 9.
 tvam indra naryo I. 121, 12.
 tvam indra pratūrtishv VIII.
 99, 5.
 tvam indra balād X. 153, 2.
 tvam indra yaśā VIII. 90, 5.
 tvam indra sajoshasam X.
 153, 4.
 tvam indra sravit° VII. 21, 3.
 tvam indra svayaśā VII. 37, 4.
 tvam indrābhibhūr asi tvam
 VIII. 98, 2.
 tvam indrābhibhūr asi viśvā
 X. 153, 5.
 tvam indrāya IX. 56, 4.
 tvam indrāsi vṛitrahā X. 153, 3.
 tvam imā oshadhīḥ I. 91, 22.
 tvam imā vāryā VI. 16, 5.
 tvam īśishe vasupate I. 170, 5.
 tvam īśishe sutānām VIII.
 64, 3.
 tvam uttamāsy oshadhe tava
 X. 97, 23.
 tvam utsāñ ṛitu° V. 32, 2.
 tvam u vaḥ VIII. 92, 7.
 tvam ekasya VI. 45, 5.
 tvam etad VIII. 93, 13.
 tvam etān jan° I. 53, 9.
 tvam etāni pra° X. 73, 8.
 tvam etān rud° I. 33, 7.
 tvam pavitre IX. 86, 30.
 tvam pāhindra I. 171, 6.
 tvam piprum IV. 16, 13.
 tvam pura indra VIII. 97, 14.
 tvam puram car° VIII. 1, 28.
 tvam purūṇy X. 113, 10.
 tvam purū sah° VIII. 61, 8.
 tvam balasya I. 11, 5.
 tvam bhago na VI. 13, 2.
 tvam bhuvah I. 52, 13.

tvam makhasya X. 171, 2.
 tvam mahāñ indra tubhyam
 IV. 17, 1.
 tvam mahāñ indra yo ha
 I. 63, 1.
 tvam mahīm IV. 19, 6.
 tvam mānebhya I. 169, 8.
 tvam mâyābhir anavadyā° X.
 147, 2.
 tvam mâyābhir apa I. 51, 5.
 tvayā manyo X. 84, 1.
 tvayā yathā II. 4, 9.
 tvayā vayam śāsād° X. 120, 5.
 tvayā vayam sadhanyas IV.
 4, 14.
 tvayā vayam suvṛidhā II. 23, 9.
 tvayā vayam uttamam II.
 23, 10.
 tvayā vayam pav° IX. 97, 58.
 tvayā vayam maghavann I.
 178, 5.
 tvayā vayam maghavan pūrvy°
 I. 132, 1.
 tvayā vīreṇa IX. 35, 3.
 tvayā ha svid VIII. 21, 11.
 tvayā hitam II. 38, 7.
 tvayā hi naḥ IX. 96, 11.
 tvayā hy agne I. 141, 9.
 tvayed indra VIII. 92, 32.
 tvashṭā duhitre X. 17, 1.
 tvashṭā mâyā X. 53, 9.
 tvashṭā yad vajram I. 85, 9.
 tvashṭāram vayam X. 65, 10.
 tvashṭāram agrajām IX. 5, 9.
 tvashṭā rūpāni I. 188, 9.
 tvashṭur jām° VIII. 26, 22.
 tvām yajnebhīr X. 24, 2.
 tvām yajneshv ṛlate X. 21, 6.
 tvām yajneshv ṛitvijam cārum
 X. 21, 7.
 tvām yajneshv ṛitvijam agne
 III. 10, 2.

tvâm yajnair

— dadhâmi te madh°.

tvâm yajnair IX. 4, 9.
 tvâm rihanti IX. 100, 7.
 tvâm vardhanti VI. 1, 5.
 tvâm vâjî VI. 26, 2.
 tvâm viśve amṛita VI. 7, 4.
 tvâm viśve sajośhaso V. 21, 3.
 tvâm vishṇur VIII. 15, 9.
 tvâm śushmin VIII. 98, 12.
 tvâm sutasya III. 42, 9.
 tvâm soma pav° IX. 86, 24.
 tvâm stomâ I. 5, 8.
 tvâm ha tyad I. 63, 6.
 tvâm hi mandrat° VI. 4, 7.
 tvâm hi shmâ VI. 2, 2.
 tvâm hi satyam VIII. 46, 2.
 tvâm hi supsarastamam VIII.
 26, 24.
 tvâm hîndrâvase VI. 33, 2.
 tvâm hy agne IV. 1, 1.
 tvâm citraśrav° I. 45, 6.
 tvâm janâ X. 42, 4.
 tvâdattebhî II. 33, 2.
 tvâm dûtam VI. 15, 8.
 tvâm deveshu I. 102, 9.
 tvâm agna âd° II. 1, 13.
 tvâm agne angiraso V. 11, 6.
 tvâm agne atithim V. 8, 2.
 tvâm agne ritâyavaḥ V. 8, 1.
 tvâm agne dama II. 1, 8.
 tvâm agne dharṇasim V. 8, 4.
 tvâm agne pitaram II. 1, 9.
 tvâm agne pushk° VI. 16, 13.
 tvâm agne prathamam dev°
 IV. 11, 5.
 tvâm agne prathamam âyum
 I. 31, 11.
 tvâm agne pradiva V. 8, 7.
 tvâm agne manîṣiṇaḥ III. 10, 1.
 tvâm agne manîṣiṇas VIII.
 44, 19.
 tvâm agne mânushîr V. 8, 3.
 tvâm agne yajamânâ X. 45, 11.
 VOL. VI.

tvâm agne vasupatim V. 4, 1.
 tvâm agne vâjasât° V. 13, 5.
 tvâm agne samidhânam yav°
 V. 8, 6.
 tvâm agne samidhâno vas°
 VII. 9, 6.
 tvâm agne svâdhyo VI. 16, 7.
 tvâm agne harito VII. 5, 5.
 tvâm agne havishmanto V. 9, 1.
 tvâm acchâ IX. 1, 5.
 tvâm asyâ V. 3, 8.
 tvâm ic chav° VIII. 6, 21.
 tvâm id atra X. 91, 9.
 tvâm id asyâ X. 122, 7.
 tvâm idâ hyo VIII. 99, 1.
 tvâm id dhi tvâyavo VIII.
 92, 33.
 tvâm id dhi sahasas I. 40, 2.
 tvâm id dhi havâm° VI. 46, 1.
 tvâm id yavayur VIII. 78, 9.
 tvâm id vritrahantama janâso
 ... | ugram V. 35, 6.
 tvâm id vritrahantama janâso
 ... | havante VIII. 6, 37.
 tvâm id vritrahantama sûtâ-
 vanto VIII. 93, 30.
 tvâm îlate VII. 11, 2.
 tvâm île adha VI. 16, 4.
 tvâm ugram VI. 46, 6.
 tvâm u jâtavedasam X. 150, 3.
 tvâm u te dadhire VII. 17, 6.
 tvâm u te svâbhavaḥ X. 21, 2.
 tvâm pûrve X. 98, 9.
 tvâm mrijanti IX. 68, 7.
 tvâ yujâ tava IV. 28, 1.
 tvâ yujâ ni khidat IV. 28, 2.
 tvâyendra I. 101, 9.
 tvâvataḥ pur° VIII. 46, 1.
 tvâvato hîndra VII. 25, 4.
 tvishîmanto VI. 66, 10.
 tve agna âh° VII. 1, 17.
 tve agne viśve II. 1, 14.

tve agne sumatim I. 73, 7.
 tve agne svâhuta VII. 16, 7.
 tve asuryam VII. 5, 6.
 tve id agne I. 36, 6.
 tve indrâpy II. 11, 12.
 tve kratum X. 120, 3.
 tve dharmâṇa X. 21, 3.
 tve dhenuḥ X. 69, 8.
 tve pito I. 187, 6.
 tve râya I. 169, 5.
 tve vasûni purvanîka VI. 5, 2.
 tve vasûni samgatâ VIII. 67, 8.
 tve viśvâ tavishî I. 51, 7.
 tve viśvâ sarasvati II. 41, 17.
 tvesham rūpam kṛiṇuta I. 95, 8.
 tvesham rūpam kṛiṇute IX.
 71, 8.
 tvesham vayam I. 114, 4.
 tvesham śârdho na VI. 48, 15.
 tvesham gaṇam V. 58, 2.
 tvesham itthâ I. 155, 2.
 tveshas te VI. 2, 6.
 tveshâso agner I. 36, 20.
 tve su putra VIII. 92, 14.
 tve soma prath° IX. 110, 7.
 tve ha yat VII. 18, 1.
 tvotâsas tavâv° IX. 61, 24.
 tvotâsas tvâ yujâ VIII. 68, 9.
 tvotâso magh° IV. 29, 5.
 tvoto vâjy I. 74, 8.
 dakshasya vâd° X. 64, 5.
 dakshinâvatâm I. 125, 6.
 dakshinâvân° prath° X. 107, 5.
 dakshinâśvam daksh° X. 107, 7.
 danâ ived VII. 33, 6.
 dadânam in na I. 148, 1.
 dadî reknos VIII. 46, 15.
 dadhann ritam I. 71, 3.
 dadhanve vâ II. 5, 3.
 dadhâno VIII. 46, 5.
 dadhâmi te madh° VIII. 100, 2.

dadhāmi te sutān°

dyiter iva.

dadhāmi te sutān° VIII. 34, 5.
 dadhikrām vaḥ VII. 44, 1.
 dadhikrām agnim III. 20, 5.
 dadhikrām u nam° VII. 44, 2.
 dadhikrāvāṇam bub° VII. 44, 3.
 dadhikrāvā prath° VII. 44, 4.
 dadhikrāvṇa id IV. 40, 1.
 dadhikrāvṇa isha IV. 39, 4.
 dadhikrāvṇo akārisham IV.
 39, 6.
 dadhishvā jathare III. 40, 5.
 dadhush tvā I. 58, 6.
 dadhyaṇ ha I. 139, 9.
 dano viśa I. 174, 2.
 dabhram cid VIII. 45, 32.
 dabhrebhiś IV. 32, 3.
 damūnaso V. 42, 12.
 darsam nu viśva° I. 25, 18.
 darsan nv atra X. 27, 6.
 davidyutatyā IX. 64, 28.
 daśa kshipaḥ III. 23, 3.
 daśa kshipo yunjate V. 43, 4.
 daśa te kalaś° IV. 32, 19.
 daśa mahyam VIII. 55, 2.
 daśa māsān V. 78, 9.
 daśa rathān VI. 47, 24.
 daśa rājānaḥ VII. 83, 7.
 daśa rātrīr I. 116, 24.
 daśa śyāvā VIII. 46, 23.
 daśasyantā manave VIII. 22, 6.
 daśasyanto VII. 56, 17.
 daśasyā naḥ pur° VI. 11, 6.
 daśānām ekam X. 27, 16.
 daśāvanibhyo X. 94, 7.
 daśāśvān daś° VI. 47, 23.
 daśemam tv° I. 95, 2.
 dasmo hi I. 129, 3.
 dasyūn chimy° I. 100, 18.
 dasrā yuvākavaḥ I. 3, 3.
 dasrā hi viśvam VIII. 26, 6.
 dātā me VIII. 65, 10.
 dādṛihāṇo I. 130, 4.

dādḥāra kshem° I. 66, 2.
 dānā mṛigo na VIII. 33, 8.
 dānāya manah I. 55, 7.
 dānāsaḥ prī° VIII. 46, 24.
 dā no agne dhiyā VII. 1, 5.
 dā no agne bṛihato II. 2, 7.
 dāmānam viśvacarshaṇe VIII.
 23, 2.
 dāśarājne VII. 83, 8.
 dāśema kasya VIII. 84, 5.
 dāsapatnīr I. 32, 11.
 didṛikshanta ush° III. 30, 13.
 didṛikshenyaḥ pari I. 146, 5.
 divaḥ piyūṣham utt° IX. 51, 2.
 divaḥ piyūṣham pūrvyam IX.
 110, 8.
 divakshaso agnijihvā X. 65, 7.
 divakshaso dhenavo III. 7, 2.
 divaś cit te I. 59, 5.
 divaś cid asya I. 55, 1.
 divaś cid ā te III. 6, 7.
 divaś cid ā pūrvyā III. 39, 2.
 divaś cid ā vo X. 76, 5.
 divaś cid ghā IV. 30, 9.
 divaś cid rocanād VIII. 8, 7.
 divas kaṇvāsa I. 46, 9.
 divas pari X. 45, 1.
 divas prithivyā adh° IX. 31, 2.
 divasprithivyāḥ pary VI. 47, 27.
 divas prithivyor ava X. 35, 2.
 divā cit tamaḥ I. 38, 9.
 divā yānti I. 161, 14.
 divi kshayantā VII. 64, 1.
 divi te nābhā IX. 79, 4.
 divi na ketur X. 96, 4.
 divi me anyah X. 119, 11.
 divisprīśam X. 36, 6.
 divi svano X. 75, 3.
 dive dive VI. 47, 21.
 divo dhartā bhuv° IV. 53, 2.
 divo dhartāsi IX. 109, 6.
 divo dhāmabhir VII. 66, 18.

divo na tubhyam VI. 20, 2.
 divo na yasya retaso I. 100, 3.
 divo na yasya vidhato VI. 3, 7.
 divo na sargā IX. 97, 30.
 divo na sānu pipy° IX. 16, 7.
 divo na sānu stan° IX. 86, 9.
 divo nāke IX. 85, 10.
 divo nābhā IX. 12, 4.
 divo no vṛisṭim V. 83, 6.
 divo mānam VIII. 63, 2.
 divo ya skambho IX. 74, 2.
 divo rukma VII. 63, 4.
 divo varāham I. 114, 5.
 divo vā sānu X. 70, 5.
 divyam suparṇam I. 164, 52.
 divyaḥ suparṇo IX. 97, 33.
 divy anyah II. 40, 4.
 divyā āpo VII. 103, 2.
 diśaḥ sūryo III. 30, 12.
 dīdivāmsam III. 13, 5.
 dīrgham hy X. 134, 6.
 dīrghatantur X. 69, 7.
 dīrghatamā I. 158, 6.
 dīrghas te VIII. 17, 10.
 durādhyo VII. 18, 8.
 duro aśvasya I. 53, 2.
 durokaśociḥ I. 66, 3.
 durge cin naḥ VIII. 93, 10.
 durmantv atr° X. 12, 6.
 duhanti sapt° VIII. 72, 7.
 duhāna ūdhar IX. 107, 5.
 duhānaḥ pratnam IX. 42, 4.
 duhīyan mitr° I. 120, 9.
 dūṇāśam sakhyam VI. 45, 26.
 dūtam vo IV. 8, 1.
 dūram kila X. 111, 8.
 dūram ita X. 108, 11.
 dūrāc cid VI. 38, 2.
 dūrād indram VII. 33, 2.
 dūrād iheva VIII. 5, 1.
 dūre tan nāma X. 55, 1.
 dyiter iva VI. 48, 18.

drīḷhâ cid asmâ

dvidhâ sūnavo.

drīḷhâ cid asmâ I. 127, 4.
 drīḷhâ cid yâ V. 84, 3.
 drīśāno X. 45, 8.
 drīsenyo yo X. 88, 7.
 devam vo adya V. 49, 1.
 devam vo devayaj° V. 21, 4.
 deva tvashtar X. 70, 9.
 devam devam rādho VII. 79, 5.
 devam devam vo 'vasa VIII.
 12, 19.
 devam devam vo 'vase VIII.
 27, 13.
 devam narah III. 62, 12.
 deva barhir II. 3, 4.
 devayanto I. 6, 6.
 devas tvashtâ III. 55, 19.
 devasya vayam VI. 71, 2.
 devasya savitur III. 62, 11.
 devahitim jug° VII. 103, 9.
 devâ etasyâm X. 109, 4.
 devâḥ kapota X. 165, 1.
 devânâm yuge X. 72, 3.
 devânâm cakshuḥ VII. 77, 3.
 devânâm dūtaḥ III. 54, 19.
 devânâm nu vayam X. 72, 1.
 devânâm id VIII. 83, 1.
 devânâm patnîr V. 46, 7.
 devânâm bhadra I. 89, 2.
 devânâm mâne X. 27, 23.
 devân vasishtho X. 65, 15;
 X. 66, 15.
 devân vâ I. 185, 8.
 devân huve X. 66, 1.
 devâvyo naḥ IX. 97, 26.
 devâś cit te amritâ X. 69, 9.
 devâś cit te asurya II. 23, 2.
 devâś cit te asuryâya VII. 21, 7.
 devâsa âyan X. 28, 8.
 devâsas tvâ I. 36, 4.
 devâso hi shmâ VIII. 27, 14.
 devîm vâcam VIII. 100, 11.
 devîḥ shaḥ urvîr IX. 128, 5.

devî divo X. 70, 6.
 devî devasya rodasî VII. 97, 8.
 devî devebhir IV. 56, 2.
 devî yadi I. 56, 4.
 devîr dvâro V. 5, 5.
 devena no I. 91, 23.
 devebhir devy VIII. 18, 4.
 devebhir no ishito X. 88, 3.
 devebhyah kam X. 13, 4.
 devebhyas tvâ madâya IX. 8, 5.
 devebhyas tvâ vṛi° IX. 109, 21.
 devebhyo hi prath° IV. 54, 2.
 devair no devy . . . | tan no
 I. 106, 7.
 devair no devy . . . | nahi IV.
 55, 7.
 devo devânâm asi I. 94, 13.
 devo devân pari° X. 12, 2.
 devo devâya IX. 6, 7.
 devo na yaḥ prithivîm I. 73, 3.
 devo na yaḥ savitâ I. 73, 2.
 devo bhagaḥ V. 42, 5.
 devo vo drav° VII. 16, 11.
 daivî pûrtir X. 107, 3.
 daivyâ hotârâ prathamâ ny
 rinje III. 4, 7; III. 7, 8.
 daivyâ hotârâ prathamâ puro-
 hitam X. 66, 13.
 daivyâ hotârâ prathamâ vidu-
 shṭara II. 3, 7.
 daivyâ hotârâ prathamâ suvâcâ
 X. 110, 7.
 dohena gâm X. 42, 2.
 dyâm indro III. 44, 3.
 dyâvâ cid II. 12, 13.
 dyâvâ naḥ pri° II. 41, 20.
 dyâvâ no adya X. 35, 3.
 dyâvâprithivî X. 66, 9.
 dyâvâbhûmî VII. 62, 4.
 dyâvâ yam agnim X. 46, 9.
 dyâvâ ha kshâmâ X. 12, 1.
 dyâvo na yasya VI. 4, 3.

dyâvo na stribhiḥ II. 34, 2.
 dyuksham sud° VIII. 88, 2.
 dyutadyâmânâ V. 80, 1.
 dyutânâ vo VI. 15, 4.
 dyubhir aktubhiḥ I. 112, 25.
 dyubhir hitam X. 7, 5.
 dyumattamam VI. 44, 9.
 dyumnî vâm VIII. 87, 1.
 dyumneshu III. 37, 7.
 dyaur na VI. 20, 1.
 dyaur me I. 164, 33.
 dyaur vaḥ I. 191, 6.
 dyaus ca tvâ III. 6, 3.
 dyaus ca naḥ X. 36, 2.
 dyaus cid I. 52, 10.
 dyaush pitaḥ VI. 51, 5.
 drapsaḥ samudram X. 123, 8.
 drapsam apaśyam VIII. 96, 14.
 drapsaś caskanda X. 17, 11.
 dravatâm ta III. 14, 3.
 draviṇodâḥ pip° I. 15, 9.
 draviṇodâ dadātu I. 15, 8.
 draviṇodâ draviṇasas turasya
 I. 96, 8.
 draviṇodâ draviṇaso grāvaha-
 stâso I. 15, 7.
 drâpim vasâno IX. 86, 14.
 druham jigh° IV. 23, 7.
 druho nishattâ X. 73, 2.
 drvannaḥ II. 7, 6.
 dvayân agne VI. 27, 8.
 dvâdaśa dyûn IV. 33, 7.
 dvâdaśa pradhayaś I. 164, 48.
 dvâdaśâram nahi I. 164, 11.
 dvâv imau X. 137, 2.
 dvâ suparnâ I. 164, 20.
 dvitâ yad I. 127, 7.
 dvitâya mṛikt° V. 18, 2.
 dvitâ yo VIII. 93, 32.
 dvitâ vi vavre I. 62, 7.
 dvitâ vyûrṇvann IX. 94, 2.
 dvidhâ sūnavo X. 56, 6.

dvimâtâ hotâ

na tvâ varante.

dvimâtâ hotâ III. 55, 7.
 dvir yam panca jîjan° IV. 6, 8.
 dvir yam panca svayaśam IX.
 98, 6.
 dvisho no I. 97, 7.
 dve id asya I. 155, 5.
 dve te cakre X. 85, 10.
 dve naptur VII. 18, 22.
 dve virûpe I. 95, 1.
 dveshti śvaśrûr X. 34, 3.
 dve samîcî X. 88, 16.
 dve srutî X. 88, 15.

 dhanam na X. 42, 5.
 dhanur hastâd X. 18, 9.
 dhanyâ cid VI. 11, 3.
 dhanva ca X. 86, 20.
 dhanvanâ gâ VI. 75, 2.
 dhanvant srotah I. 95, 10.
 dhartâ divah pavate IX. 76, 1.
 dhartâ divo raj° III. 49, 4.
 dharmanâ V. 63, 7.
 dhasim kṛiṇvâna VIII. 43, 7.
 dhâtâ dhâ° X. 128, 7.
 dhânâvantam ka° III. 52, 1.
 dhâman te IV. 58, 11.
 dhâyobhir VI. 3, 8.
 dhârayanta âd° II. 27, 4.
 dhârâvarâ mar° II. 34, 1.
 dhiyam vo V. 45, 11.
 dhiyam pûshâ II. 40, 6.
 dhiyâ cakre III. 27, 9.
 dhishâ yadi IV. 21, 6.
 dhishva vajram VI. 45, 18.
 dhishvâ śavaḥ II. 11, 18.
 dhîbhiḥ sâtâni VIII. 4, 20.
 dhîbhir arvadbhir VI. 45, 12.
 dhîbhir hinvarianti IX. 106, 11.
 dhîrâ tv asya VII. 86, 1.
 dhîrâsaḥ padam I. 146, 4.
 dhîro hy VIII. 44, 29.
 dhunetayah IV. 50, 2.

dhûnutha dyâm V. 57, 3.
 dhṛitavratâ âdityâ II. 29, 1.
 dhṛitavratâḥ kshatriyâ X. 66, 8.
 dhṛitavrato dhanadâḥ soma°
 VI. 19, 5.
 dhṛishataś cid VIII. 62, 5.
 dhṛishat pîba VI. 47, 6.
 dhenuḥ *pratnasya III. 58, 1.
 dhenum na VII. 18, 4.
 dhenush ṭa VIII. 14, 3.
 dhenûr jinvatam VIII. 35, 18.
 dhruvam jyotir VI. 9, 5.
 dhruvam te rājâ X. 173, 5.
 dhruvam dhruveṇa X. 173, 6.
 dhruvâ eva X. 94, 12.
 dhruvâ dyaur X. 173, 4.
 dhruvâsu tv âsu VII. 88, 7.
 dhruvaidhi X. 85, 53.
 dhvasrayoḥ IX. 58, 3.

 nakîḥ parishṭir VIII. 88, 6.
 nakîḥ sudâso VII. 32, 10.
 nakir asya śacîn° VIII. 32, 15.
 nakir asya saḥantya I. 27, 8.
 nakir indra IV. 30, 1.
 nakir eshâm III. 39, 4.
 nakir devâ X. 134, 7.
 nakir hy eshâm VII. 56, 2.
 nakish ṭa etâ I. 69, 4.
 nakish ṭam karmanâ naśad
 VIII. 70, 3.
 nakish ṭam karmanâ naśan
 VIII. 31, 17.
 nakish ṭvad rath° I. 84, 6.
 nakîm vṛidhîka VIII. 78, 4.
 nakîm indro VIII. 78, 5.
 nakî rev° VIII. 21, 14.
 naktoshâsâ varṇam I. 96, 5.
 naktoshâsâ supeśasâ I. 13, 7.
 nakshad dhavam I. 121, 3.
 nakshad dhotâ I. 173, 3.
 nakshanta indram VIII. 53, 10.

na kshonîbhyâm II. 16, 3.
 na ghâ tvâdṛig X. 43, 2.
 na ghâ rājendra I. 178, 2.
 na ghâ vasur VI. 45, 23.
 na ghâ sa mâm IV. 27, 2.
 na ghem VIII. 2, 17.
 na jâmaye III. 31, 2.
 na ta indra VII. 18, 20.
 na tam rājânâv X. 39, 11.
 na tam vidâtha X. 82, 7.
 na tam jinanti IV. 25, 5.
 na tad divâ VI. 52, 1.
 na tam tigmam VIII. 47, 7.
 na tam amho na duritam
 kutaś cana II. 23, 5.
 na tam amho na duritam
 devâso X. 126, 1.
 na tam amho na duritâni
 VII. 82, 7.
 na tam agne VIII. 71, 4.
 na tam aśnoti X. 62, 9.
 na tasya mâyayâ VIII. 23, 15.
 na tasya vidma X. 40, 11.
 na tâ arvâ VI. 28, 4.
 na tâ naśanti VI. 28, 3.
 na tâ minanti III. 56, 1.
 na tishṭhanti X. 10, 8.
 na te adevaḥ X. 37, 3.
 na te antaḥ VI. 29, 5.
 na te giro VII. 22, 5.
 na te ta indro V. 33, 3.
 na te dûre III. 30, 2.
 na te vartâ VIII. 14, 4.
 na te vishṇo VII. 99, 2.
 na te sakhâ X. 10, 2.
 na te savyam na VIII. 24, 5.
 na tvad dhotâ V. 3, 5.
 na tvâ gabhîrah III. 32, 16.
 na tvâ devâsa VIII. 97, 9.
 na tvâ brihanto VIII. 88, 3.
 na tvâ râsiya VIII. 19, 26.
 na tvâ varante IV. 32, 8.

na tvāvāñ anyo

nahi vo asty.

na tvāvāñ anyo VII. 32, 23.
 na tvā śatam IX. 61, 27.
 nadam va od° VIII. 69, 2.
 na dakṣiṇā II. 27, 11.
 nadam na I. 32, 8.
 nadasya mā I. 179, 4.
 na duṣṭtutī VII. 32, 21.
 na devānām ati X. 33, 9.
 na devānām api VIII. 31, 7.
 na dyāva indram VIII. 6, 15.
 na nūnam asti I. 170, 1.
 na nūnam brahm° VIII. 32, 16.
 na pancabhir V. 34, 5.
 na parvatā V. 55, 7.
 napātā śavaso VIII. 25, 5.
 napāto dur° VIII. 65, 12.
 na pāpāso VIII. 61, 11.
 na pūṣaṇam I. 42, 10.
 naptībhīr yo IX. 14, 5.
 na pramiye IV. 54, 4.
 na bhojā X. 107, 8.
 nama id ugram VI. 51, 8.
 na ma indreṇa II. 18, 8.
 namaḥ purā II. 28, 8.
 na mat strī X. 86, 6.
 namased IX. 11, 6.
 namas ta agna VIII. 75, 10.
 namasyata hav° III. 2, 8.
 na mā garan I. 158, 5.
 na mā taman na II. 30, 7.
 na mā mimetha X. 34, 2.
 na mṛityur X. 129, 2.
 na mṛishā I. 179, 3.
 namo dive I. 136, 6.
 namo mahadbhyo I. 27, 13.
 namo mitrasya X. 37, 1.
 namovāke prasth° VIII. 35, 23.
 na ya īshante VI. 66, 4.
 na yam ripavo I. 148, 5.
 na yam vivikto VIII. 12, 24.
 na yam śukro VIII. 2, 5.
 na yam himsanti VI. 34, 3.

VOL. VI.

na yaḥ sampricche VIII. 101, 4.
 na yajamāna rish° VIII. 31, 16.
 na yam jaranti VI. 24, 7.
 na yat paro II. 41, 8.
 na yat purā X. 10, 4.
 na yam dipsanti I. 25, 14.
 na yam dudhrā VIII. 66, 2.
 nayasīd v ati dvishah VI. 45, 6.
 na yasya te VIII. 68, 8.
 na yasya devā I. 100, 15.
 na yasyadyāvāpri° anu I. 52, 14.
 na yasya dyāvāpri° na X. 89, 6.
 na yasya vartā IV. 20, 7.
 na yasya sātur IV. 6, 7.
 na yasyendro II. 38, 9.
 na yātava VII. 21, 5.
 na yushme VIII. 68, 19.
 na ye divaḥ I. 33, 10.
 na yor upabdir I. 74, 7.
 na yo varāya I. 143, 5.
 narā gaureva VII. 69, 6.
 narā damsishṭhāv X. 143, 3.
 narā vā śamsam pūṣaṇam
 X. 64, 3.
 narāśamsam vājinam I. 106, 4.
 narāśamsam sudhṛishṭ° I. 18, 9.
 narāśamsaḥ prati II. 3, 2.
 narāśamsaḥ sushūdo V. 5, 2.
 narāśamsam iha I. 13, 3.
 narāśamsasya mah° VII. 2, 2.
 narāśamso no X. 182, 2.
 na revatā IV. 25, 7.
 naro ye ke X. 20, 8.
 navagvāsaḥ V. 29, 12.
 navam nu VII. 15, 4.
 nava yad asya V. 29, 6.
 nava yo nav° VIII. 93, 2.
 na vā aranyānir X. 146, 5.
 na vā u etau I. 162, 21.
 na vā u te X. 10, 12.
 na vā u devaḥ X. 117, 1.
 na vā u mām X. 27, 5.

9 C

na vā u somo VII. 104, 13.
 navānām nav° I. 191, 13.
 navā no agna V. 6, 8.
 na vi jānāmi I. 164, 37.
 na vīlave VI. 24, 8.
 na vepasā I. 80, 12.
 na vo guhā X. 100, 7.
 navo navo bhavati X. 85, 19.
 navyam tad I. 105, 12.
 na samskrītam V. 76, 2.
 na sa jīyate V. 54, 7.
 na sa rājā V. 37, 4.
 na sa sakhā X. 117, 4.
 na sa svo VII. 86, 6.
 na sāyakasya III. 53, 23.
 na sīm adeva VIII. 70, 7.
 na seṣe yasya ramb° X. 86, 16.
 na seṣe yasya rom° X. 86, 17.
 na soma indram VII. 26, 1.
 nahi grabh° VII. 4, 8.
 nahi te agne VIII. 60, 14.
 nahi te kshatram I. 24, 6.
 nahi te pūrtam VI. 16, 18.
 nahi te śūra VIII. 46, 11.
 nahi teshām X. 185, 2.
 nahi tvā rodasī I. 10, 8.
 nahi tvā śūra devā VIII. 81, 3.
 nahi tvā śūro na VI. 25, 5.
 nahi devo na I. 19, 2.
 nahi nu te VI. 27, 3.
 nahi nu yād I. 80, 15.
 nahi manyuḥ VIII. 71, 2.
 nahi me akshipac X. 119, 6.
 nahi me asty VIII. 102, 19.
 nahi me rodasī X. 119, 7.
 nahi va ūtilḥ VII. 59, 4.
 nahi vaḥ śatrur I. 39, 4.
 nahi vaś caramam VII. 59, 3.
 nahi vām vavrayāmahe VIII.
 40, 2.
 nahi vām asti I. 22, 4.
 nahi vo asty VIII. 30, 1.

nahi shas tava

nû tvâm agna.

nahi shas tava VIII. 33, 16.
 nahi shma yad VIII. 7, 21.
 nahi shmâ te IV. 31, 9.
 nahi sthûry X. 131, 3.
 nahî nu vo I. 167, 9.
 nahy anga nṛito VIII. 24, 12.
 nahy anga purâ VIII. 24, 15.
 nahy anyam VIII. 80, 1.
 nahy asyâ X. 145, 4.
 nâkasya prishṭhe I. 125, 5.
 nâke suparṇam yat X. 123, 6.
 nâke suparṇam upa paptivâm-
 sam IX. 85, 11.
 nânâ cakrâte III. 55, 11.
 nânânam vâ u IX. 112, 1.
 nânâ hi tvâ I. 102, 5.
 nânâ hy agne VI. 14, 3.
 nânaukâmsi II. 38, 5.
 nâpâbhûta IV. 34, 11.
 nâbhâ nâbhim IX. 10, 8.
 nâbhâ prithivyâ IX. 72, 7.
 nâbhim yajñânâm VI. 7, 2.
 nâbhyâ âsîd X. 90, 14.
 nâmâni te III. 37, 3.
 nâvâ na X. 56, 7.
 nâveva II. 39, 4.
 nâsatyâbhyâm barhir I. 116, 1.
 nâsatyâ me III. 54, 16.
 nâsad âsîn X. 129, 1.
 nâsmâkam asti VIII. 67, 19.
 nâsmai vidy° I. 32, 13.
 nâsya vartâ VI. 66, 8.
 nâham veda X. 108, 10.
 nâham tam veda dabhyam
 X. 108, 4.
 nâham tam veda ya iti X. 27, 3.
 nâham tantum VI. 9, 2.
 nâham ato nir° IV. 18, 2.
 nâham indrâpi X. 86, 12.
 ni kâvyâ I. 72, 1.
 nikramaṇam nish° I. 162, 14.
 nikhâtam cid yaḥ VIII. 66, 4.

ni gavyatâ man° III. 31, 9.
 ni gavyavo 'navo VII. 18, 14.
 ni gâvo I. 191, 4.
 nicetâro VII. 57, 2.
 ni tad dadhishe X. 120, 7.
 nitikti yo VI. 4, 5.
 ni tigmam abhy VIII. 72, 2.
 ni tigmâni X. 116, 5.
 nityam na I. 166, 2.
 nityas cākanyât X. 31, 4.
 nityastotro IX. 12, 7.
 nitye cin nu I. 148, 3.
 ni tvâ dadhe vara III. 23, 4.
 ni tvâ dadhe vareṇ° III. 27, 10.
 ni tvâ nakshya VII. 15, 7.
 ni tvâm agne I. 36, 19.
 ni tvâ yajnasya I. 44, 11.
 ni tvâ vasishṭhâ X. 122, 8.
 ni tvâ hotâram I. 45, 7.
 ni duroṇe III. 1, 18.
 ni durga indra VII. 25, 2.
 nidhîyamânânam X. 32, 6.
 ni no hotâ I. 26, 2.
 nipatsv âsu X. 46, 6.
 ni parvataḥ II. 11, 8.
 nimishas cij VIII. 73, 2.
 ni yad yâmâya VIII. 7, 5.
 ni yad yuvethe I. 180, 6.
 ni yad vṛiṇ° I. 54, 5.
 niyutvanto V. 54, 8.
 niyutvân vâvav II. 41, 2.
 ni yuvânâ VII. 91, 5.
 ni yena mush° I. 8, 2.
 ni ye riṇanty V. 56, 4.
 nir agnayo VIII. 3, 20.
 nirâvidhyad giribh° VIII. 77, 6.
 nir âhâvân X. 101, 5.
 niripâno IX. 14, 4.
 nir indra brîhatîbh° VIII. 3, 19.
 nir indra bhûmyâ I. 80, 4.
 nir u svasâram X. 127, 3.
 nirmathitaḥ III. 23, 1.

nirmâyâ X. 124, 5.
 nir yat pûteva VII. 3, 9.
 nir yad îm I. 141, 3.
 niryuvâṇo IV. 48, 2.
 ni vartadhvam X. 19, 1.
 ni veveti III. 55, 9.
 ni vo yâmâya I. 37, 7.
 ni śatroḥ IX. 19, 7.
 ni śushṇa indra VIII. 6, 14.
 ni śushmam indav IX. 52, 4.
 niś carmaṇa ṛibh° I. 110, 8.
 niś carmaṇo gâm I. 161, 7.
 ni shasâda I. 25, 10.
 ni shîm id III. 38, 3.
 ni shu brahma VIII. 5, 13.
 ni shu sîda X. 112, 9.
 ni shû namâtîm° I. 129, 5.
 nishkam vâ VIII. 47, 15.
 ni shvâpayâ I. 29, 3.
 nishshidhvarîr osh° VIII. 57, 2.
 nishshidhvarîs ta III. 55, 22.
 ni sarvasena I. 33, 3.
 ni sâmanâm III. 30, 9.
 ni hotâ II. 9, 1.
 nîcâvayâ I. 32, 9.
 nîcâ vartanta X. 34, 9.
 nîcînabâram V. 85, 3.
 nîlalahitam bhav° X. 85, 28.
 nû anyatrâ cid VIII. 24, 11.
 nû itthâ I. 132, 4.
 nû indra râye VII. 27, 5.
 nû indra sûra VII. 19, 11.
 nû grîṇâno VI. 39, 5.
 nû ca purâ ca I. 96, 7.
 nû cit sa bhreshate VII. 20, 6.
 nû cit sahojâ I. 58, 1.
 nû cin na indro VII. 27, 4.
 nû cin nu te VII. 22, 8.
 nû ta âbhir V. 38, 5.
 nû te pûrv° II. 4, 8.
 nûtnâ id VIII. 21, 7.
 nû tvâm agna VII. 7, 7; VII. 8, 7.

nû devâso

parâvatam nâs°.

nû devâso VII. 48, 4.
 nû na id dhi V. 17, 5.
 nû na indrâ varuṇâ VI. 68, 8.
 nû na ehi V. 16, 5.
 nûnam sâ te prati II. 11, 21;
 II. 15, 10; II. 16, 9; II. 17,
 9; II. 18, 9; II. 19, 9; II.
 20, 9.
 nûnam tad indra VIII. 13, 5.
 nûnam na VI. 33, 5.
 nûnam arca VIII. 23, 24.
 nûnam punâno IX. 107, 2.
 nû navyase IX. 9, 8.
 nû nâś citram VI. 10, 5.
 nû nas tvam IX. 97, 48.
 nû no agna ūtaye V. 10, 6.
 nû no agne 'vrikebhiḥ VI. 4, 8.
 nû no gomad VII. 75, 8.
 nû no rayim rath° VI. 49, 15.
 nû no rayim upa IX. 93, 5.
 nû no rayim puru° IV. 44, 6.
 nû no rayim mah° IX. 40, 3.
 nû no râsva III. 13, 7.
 nû ma â vâcam VI. 21, 11.
 nû manvâna V. 52, 15.
 nû marto VII. 100, 1.
 nû mitro VII. 62, 6; VII.
 63, 6.
 nû me giro VIII. 85, 9.
 nû me brahmâṇy VII. 1, 20;
 VII. 1, 25.
 nû me havam VII. 67, 10;
 VII. 69, 8.
 nû rodasî abhishtute VII. 39,
 7; VII. 40, 7.
 nû rodasî ahinâ IV. 55, 6.
 nû rodasî bṛihadbhir IV. 56, 4.
 nû shṭuta indra IV. 16, 21;
 IV. 17, 21; IV. 19, 11; IV.
 20, 11; IV. 21, 11; IV. 22,
 11; IV. 23, 11; IV. 24, 11.
 nû shṭhīram I. 64, 15.

nû sadmânam VI. 51, 12.
 nṛicakshasam tvâ IX. 8, 9.
 nṛicakshaso anim° X. 63, 4.
 nṛicakshâ esha IX. 138, 2.
 nṛicakshâ rakshaḥ X. 87, 10.
 nṛiṇâm u tvâ III. 51, 4.
 nṛidhûto IX. 72, 4.
 nṛibâhubhyâm IX. 72, 5.
 nṛibhir dhûtaḥ VIII. 2, 2.
 nṛibhir yemâno jajnânaḥ IX.
 109, 8.
 nṛibhir yemâno haryato IX.
 107, 16.
 nṛivat ta indra VI. 19, 10.
 nṛivad dasrâ VIII. 5, 2.
 nṛivad vaso VI. 1, 12.
 netâra u X. 126, 6.
 nemim namanti VIII. 97, 12.
 neśat tamo IV. 1, 17.
 neha bhadram VIII. 47, 12.
 naitâvad anye VII. 57, 3.
 naitâvad enâ X. 31, 8.
 ny aktratûn VII. 6, 3.
 ny akrandayam X. 102, 5.
 ny agnim jâtavedasam hotra°
 V. 26, 7.
 ny agnim jâtavedasam dadh°
 V. 22, 2.
 ny agne navyasâ VIII. 39, 2.
 nyag vâto X. 60, 11.
 ny aghnyasya I. 30, 19.
 ny arbudasya VIII. 32, 3.
 ny asmai devî V. 32, 10.
 ny âvidhyad ilîbisâsya I. 33, 12.
 ny u priyo VII. 73, 2.
 ny û shu vâcam I. 53, 1.
 pajreva X. 106, 7.
 panca janâ X. 53, 5.
 panca padâni X. 13, 3.
 pancapâdam pit° I. 164, 12.
 pancâre cakre I. 164, 13.

patangam aktam X. 177, 1.
 patango vâcam X. 177, 2.
 patâti ku° I. 29, 6.
 patir bhava III. 31, 18.
 patir hy adhv° I. 44, 9.
 patto jag° X. 27, 13.
 patnîvantâḥ VIII. 93, 22.
 patnîva pûrva° I. 122, 2.
 patha ekaḥ VIII. 29, 6.
 pathas pathaḥ VI. 49, 8.
 padam devasya nam° VI. 1, 4.
 padam devasya mîlh° VIII.
 102, 15.
 padâ paññir VIII. 64, 2.
 pade iva III. 55, 15.
 pade pade V. 41, 15.
 padyâ vaste III. 55, 14.
 panâyyam VIII. 57, 3.
 panya â VIII. 32, 18.
 panya id VIII. 32, 17.
 panyam panyam VIII. 2, 25.
 panyâmsam jât° VIII. 74, 3.
 papṛikshenyaṁ indra V. 33, 6.
 paprâtha kshâm VI. 17, 7.
 payasvatîr X. 17, 14.
 para ṛiṇâ II. 28, 9.
 paraḥ so astu VII. 104, 11.
 param mṛityo X. 18, 1.
 paraśum cid III. 53, 22.
 parasyâ adhi VIII. 75, 15.
 parâkâtât cid VIII. 92, 27.
 parâ gâvo VIII. 4, 18.
 parâ cic chîrshâ I. 33, 5.
 parâ ṇudasva VII. 32, 25.
 parâ dehi X. 85, 29.
 parâdya deva X. 87, 15.
 parâ pûrveshâm VI. 47, 17.
 parâ me I. 25, 16.
 parâyatînâm I. 113, 8.
 parâyatîm mât° IV. 18, 3.
 parâ yâhi III. 53, 5.
 parâvatam nâs° I. 116, 9.

parāvatasya

pavamānā divas pari.

parāvatasya VIII. 34, 18.
 parāvato ye X. 63, 1.
 parā vīrāsa V. 61, 4.
 parā vyakto IX. 71, 7.
 parā śubhrā I. 167, 4.
 parā śrīṇīhi VIII. 98, 14.
 parā ha yat I. 39, 3.
 parā hi me I. 25, 4.
 parā hīndra X. 86, 2.
 pari kośam IX. 103, 3.
 parikshitā pit° X. 65, 8.
 pari cin marto X. 31, 2.
 pari ṇaḥ śarm° IX. 41, 6.
 pari ṇetā IX. 103, 4.
 pari ṇo aśvam IX. 61, 3.
 pari ṇo devavītaye IX. 54, 4.
 pari ṇo yāty IX. 64, 18.
 pari ṇo vṛṇajann VIII. 47, 5.
 pari ṇo hetī II. 33, 14.
 pari tṛṇdhi VI. 53, 5.
 pari te jigyusho IX. 100, 4.
 pari te dūḷabho IV. 9, 8.
 pari tmanā IV. 6, 5.
 pari tyam hary° IX. 98, 7.
 pari tridhātur VIII. 72, 9.
 pari trivishṭy adhvo° IV. 15, 2.
 pari tvā gīrvaṇo I. 10, 12.
 pari tvāgne X. 87, 22.
 pari divyāni IX. 14, 8.
 pari daivīr IX. 103, 5.
 pari dyukshaḥ san° IX. 52, 1.
 pari dyuksham IX. 71, 4.
 pari dhāmāni IX. 66, 3.
 pari pūshā VI. 54, 10.
 pari pradhanvendrāya soma
 IX. 109, 1.
 pari prayantam IX. 68, 8.
 pari pra soma IX. 67, 15.
 pari prāsishyad IX. 14, 1.
 pari priyaḥ kal° IX. 96, 9.
 pari priyā divaḥ IX. 9, 1.
 pari yat kavīḥ IX. 94, 3.

pari yat kāvyā IX. 7, 4.
 pari yad indra I. 33, 9.
 pari yo raśminā VIII. 25, 18.
 pari yo rodasī IX. 18, 6.
 pari vājapatiḥ IV. 15, 3.
 pari vājena IX. 63, 19.
 pari vārāṇy IX. 103, 2.
 pari viśvāni cetasa IX. 20, 3.
 pari viśvāni sudhitā° III. 11, 8.
 parivishṭam jāh° I. 116, 20.
 parivṛikṭeva X. 102, 11.
 pari vo viśv° X. 19, 7.
 parishadyam hy VII. 4, 7.
 parishkrīṇvann IX. 39, 2.
 parishkrītāsa ind° IX. 46, 2.
 pari shya suvāno akshā IX.
 98, 3.
 pari shya suvāno avy° IX. 98, 2.
 pari sadmeva IX. 92, 6.
 pari saptir na IX. 103, 6.
 pari suvānaś caksh° IX. 107, 3.
 pari suvānāsa IX. 10, 4.
 pari suvāno girishṭhāḥ IX.
 18, 1.
 pari suvāno harir IX. 92, 1.
 pari soma ṛitam IX. 56, 1.
 pari soma pra IX. 75, 5.
 pari spaśo VII. 87, 3.
 pari hi shmā IX. 87, 6.
 parihvṛited VIII. 47, 6.
 parīm ghrīṇā I. 52, 6.
 parīto vāyave IX. 63, 10.
 parīto shincatā IX. 107, 1.
 parīme gām IX. 155, 6.
 pareyivāmsam prav° X. 14, 1.
 parehi vīgram I. 4, 4.
 paro divā para X. 82, 5.
 paro māttram ṛic° VIII. 68, 6.
 paro mātṛayā VII. 99, 1.
 paro yat tvam V. 30, 5.
 paro hi VI. 48, 19.
 parjanyaḥ pitā IX. 82, 3.

parjanyaḥ vātā vṛish° VI. 49, 6.
 parjanyaḥ vṛiddham IX. 113, 3.
 parjanyaḥ pra VII. 102, 1.
 parjanyaḥ vātā X. 65, 9.
 pary ū shu pra IX. 110, 1.
 parvataś cin V. 60, 3.
 parvate hary° IX. 65, 25.
 parśur ha X. 86, 23.
 parshi tokam VI. 48, 10.
 parshi dīne VIII. 67, 11.
 pavate haryato IX. 106, 13.
 pavante vājas° IX. 13, 3.
 pavamāna ṛitam IX. 66, 24.
 pavamāna ṛitaḥ IX. 62, 30.
 pavamānaḥ suto IX. 62, 16.
 pavamānaḥ so adya IX. 67, 22.
 pavamāna dhiyā IX. 25, 2.
 pavamāna ni tośo IX. 63, 23.
 pavamānam avasyavo IX. 13, 2.
 pavamāna mahi śravaścitrebhir
 IX. 100, 8.
 pavamāna mahi śravo IX. 9, 9.
 pavamāna mahy ar° IX. 86, 34.
 pavamāna rasas IX. 61, 18.
 pavamāna rucā IX. 65, 2.
 pavamāna vidā rayim a° soma
 dusṭṭaram IX. 63, 11.
 pavamāna vidā rayim a° soma
 suśriyam IX. 43, 4.
 pavamāna suvīryam IX. 11, 9.
 pavamānasya janghnato IX.
 66, 25.
 pavamānasya te kave IX. 66, 10.
 pavamānasya te raso IX. 61, 17.
 pavamānasya te vay° IX. 61, 4.
 pavamānasya viśvavit IX. 64, 7.
 pavamāna svarvido IX. 59, 4.
 pavamānā asṛikshata pavitram
 IX. 107, 25.
 pavamānā asṛikshata somāḥ
 IX. 63, 25.
 pavamānā divas pari IX. 63, 27.

pavamânâsa âśavaḥ

putram iva.

pavamânâsa âśavaḥ IX. 63, 26.
 pavamânâsa indavas IX. 67, 7.
 pavamâno ajñjanad IX. 61, 16.
 pavamâno ati IX. 66, 22.
 pavamâno abhi IX. 7, 5.
 pavamâno abhy arshâ IX. 85, 8.
 pavamâno asishyadad IX. 49, 5.
 pavamâno rathât IX. 66, 26.
 pavamâno vy âśnavat IX. 66, 27.
 pavasva gojid IX. 59, 1.
 pavasva janayann IX. 66, 4.
 pavasva dakshasâdh° IX. 25, 1.
 pavasva devamâdano IX. 84, 1.
 pavasva devavîtaye IX. 106, 7.
 pavasva devavîr ati IX. 2, 1.
 pavasva devâyushag IX. 63, 22.
 pavasva madhumatt° IX. 108, 1.
 pavasva vâco agr° IX. 62, 25.
 pavasva vâjasâtamaḥ IX. 100, 6.
 pavasva vâjasâtaye 'bhi IX.
 107, 23.
 pavasva vâjasâtaye viprasya
 IX. 43, 6.
 pavasva viśvacarsh° IX. 66, 1.
 pavasva vṛitrahān° IX. 24, 6.
 pavasva vṛiṣṭim â IX. 49, 1.
 pavasva soma kratuvin IX.
 86, 48.
 pavasvasoma kratve IX. 109, 10.
 pavasva soma divy° IX. 86, 22.
 pavasva soma devav° IX. 70, 9.
 pavasva soma dyumnî IX.
 109, 7.
 pavasva soma madhum° IX.
 96, 13.
 pavasva soma mand° IX. 67, 16.
 pavasva soma mahân IX. 109, 4.
 pavasvâdbhyo IX. 59, 2.
 pavasvendo pav° IX. 96, 21.
 pavasvendo vṛiṣhâ IX. 61, 28.
 pavitram te IX. 83, 1.
 pavitravantah pari IX. 73, 3.

VOL. VI.

pavitrebhiḥ pav° IX. 97, 24.
 pavîtârah pun° IX. 4, 4.
 paśum naḥ soma X. 25, 6.
 paśūn na I. 92, 12.
 paścât pur° X. 87, 21.
 paścedam X. 149, 3.
 paśyann anyasyâ X. 124, 3.
 paśvâ na tâyum I. 65, 1.
 paśvâ yat X. 61, 12.
 pâkaḥ pricchâmi I. 164, 5.
 pâkatrâ VIII. 18, 15.
 pâtam no V. 70, 3.
 pâta vṛitrahâ VIII. 2, 26.
 pâta sutam indro astu somam
 hantâ VI. 44, 15.
 pâta sutam indro astu somam
 prañenîr VI. 23, 3.
 pâti priyam III. 5, 5.
 pântam â vo VIII. 92, 1.
 pânti mitrâvar° I. 167, 8.
 pārshadvâṇaḥ VIII. 51, 2.
 pâvakayâ yaś cit° VI. 15, 5.
 pâvakavarcaḥ X. 140, 2.
 pâvakaśoce III. 2, 6.
 pâvakâ naḥ I. 3, 10.
 pâvamânîr yo IX. 67, 32.
 pâvîravî kanyâ VI. 49, 7.
 pâvîravî tanyatur X. 65, 13.
 pâhi gâyândhaso VIII. 33, 4.
 pâhi na indra I. 129, 11.
 pâhi no agna ekayâ VIII. 60, 9.
 pâhi no agne pây° I. 189, 4.
 pâhi no agne rakshasaḥ pâhi
 I. 36, 15.
 pâhi no agne rakshaso ajushtât
 VII. 1, 13.
 pâhi viśvasmâd VIII. 60, 10.
 pitâ yajnânâm III. 3, 4.
 pitâ yat tvâm X. 61, 7.
 pituh pratnasya I. 87, 5.
 pitum nu I. 187, 1.
 pitubhṛito X. 172, 3.

9 D

pitur na putraḥ VIII. 19, 27.
 pitur na putrâḥ kr° I. 68, 5.
 pitur mâtur IX. 73, 5.
 pituś ca III. 1, 10.
 pituś cid III. 1, 9.
 piteva putram X. 69, 10.
 pitre cic cakruḥ III. 31, 12.
 pinvanty apo I. 64, 6.
 pipartu no ad° II. 27, 7.
 pipartu mâ tad X. 35, 8.
 pipîle amśur IV. 22, 8.
 piprîhi devân X. 2, 1.
 pibatam somam VIII. 87, 4.
 pibatam gharmam VIII. 87, 2.
 pibatam ca VIII. 35, 10.
 pibanti mitro VIII. 94, 5.
 pibanty asya IX. 109, 15.
 piba svadhainav° VIII. 32, 20.
 pibâ tv asya VIII. 1, 26.
 pibâ pibed indra sûra somam
 mandantu II. 11, 11.
 pibâ pibed indra sûra somam
 mâ rishanyo X. 22, 15.
 pibâ vardhasva III. 36, 3.
 pibâ sutasya VIII. 3, 1.
 pibâ somam abhi yam VI. 17, 1.
 pibâ somam indra mandatu
 VII. 22, 1.
 pibâ somam indra suvânām
 I. 130, 2.
 pibâ somam madâya VIII. 95, 3.
 pibâ somam mahatâ X. 116, 1.
 pibed indra VIII. 76, 9.
 piśangabhṛiṣṭim I. 133, 5.
 piśangarûpaḥ II. 3, 9.
 pîpâya dhenur I. 153, 3.
 pîpâya saḥ śrav° VI. 10, 3.
 pîpivâmsam sar° VII. 96, 6.
 pîvânām mesham X. 27, 17.
 pîvoannân ray° VII. 91, 3.
 pîvoasvâḥ IV. 37, 4.
 putram iva X. 131, 5.

putrīṇā tā

prithū ratho.

putrīṇā tā VIII. 31, 8.
 putro na jāto I. 69, 3.
 punaḥ patnīm VIII. 96, 39.
 punaḥ punar I. 92, 10.
 punaḥ sam avyad II. 38, 4.
 punantu mām IX. 67, 27.
 punar etā X. 19, 3.
 punar enā X. 19, 2.
 punar ehi X. 86, 21.
 punardāya X. 109, 7.
 punar naḥ pit° X. 57, 5.
 punar no asum X. 59, 7.
 punar ye cakruḥ IV. 33, 3.
 punar vai devā X. 109, 6.
 punātā daksh° IX. 104, 3.
 punāti te IX. 1, 6.
 punāna indav ā bhara . . . |
 tvam IX. 100, 2.
 punāna indav ā bhara . . . |
 vṛishann IX. 40, 6.
 punāna indav eshām IX. 64, 27.
 punānaḥ kalaś° IX. 8, 6.
 punānaḥ soma jāgrī° IX. 107, 6.
 punānaḥ soma dhārayāpo IX.
 107, 4.
 punānaḥ soma dhārayendo IX.
 63, 28.
 punānaś camū IX. 107, 18.
 punānāśā IX. 8, 2.
 punāne tanvā IV. 56, 6.
 punāno akramīd IX. 40, 1.
 punāno devavīt° IX. 64, 15.
 punāno yāti IX. 43, 3.
 punāno rūpe IX. 16, 6.
 punāno varivas IX. 64, 14.
 punīshe vām VII. 85, 1.
 pumāñ enam X. 130, 2.
 puraḥ sadya IX. 61, 2.
 purandarā I. 109, 8.
 puram na dhṛish° VIII. 73, 18.
 purāgne dur° VII. 44, 30.
 purānam okaḥ III. 58, 6.

purāṇām vām X. 39, 5.
 purāṇāñ anu X. 135, 2.
 purām bhindur I. 11, 4.
 purā yat sūras I. 121, 10.
 purā sambādhād II. 16, 8.
 purīshyāso III. 22, 4.
 purukutsānī IV. 42, 9.
 purutrā cid VIII. 5, 16.
 purutrā hi sadṛīṇ VIII. 11, 8;
 VIII. 43, 21.
 puru tvā dās° I. 150, 1.
 purudrapsā V. 57, 5.
 purupriyā ṇa VIII. 5, 4.
 purumandrā VIII. 8, 12.
 purusha evedam X. 90, 2.
 purushṭutasya III. 37, 4.
 puru hi vām VI. 63, 8.
 puruhūtam puru° VIII. 92, 2.
 puruhūto yaḥ VI. 34, 2.
 purūṇi dasmo I. 148, 4.
 purūṇi hitvā X. 89, 16.
 purūṇy agne VI. 1, 13.
 purūtamam purūṇām stotrīṇām
 VI. 45, 29.
 purūtamam purūṇām īśānam
 I. 5, 2.
 purū yat ta V. 33, 4.
 purūravo X. 95, 15.
 purūruṇā V. 70, 1.
 purū varpāmsy I. 117, 9.
 purogā agnir I. 188, 11.
 purojitū IX. 101, 1.
 purolā agne III. 28, 2.
 purolā it VII. 18, 6.
 purolāśam yo VIII. 31, 2.
 purolāśam sanaśruta III. 52, 4.
 purolāśam ca no ghaso III.
 52, 3; IV. 32, 16.
 purolāśam no andh° VIII. 78, 1.
 purolāśam pacatyam III. 52, 2.
 puro vo mandram VI. 10, 1.
 pushtir na I. 65, 3.

pushyāt ksheme V. 37, 5.
 pūrvāparam car° X. 85, 18.
 pūrvām anu pradiśam IX.
 111, 3.
 pūrvām anu prayatim I. 126, 5.
 pūrvāyusham VIII. 22, 2.
 pūrvā viśvasmād I. 123, 2.
 pūrvābhir hi I. 86, 6.
 pūrvār asya III. 51, 5.
 pūrvār aham I. 179, 1.
 pūrvār indrasya I. 11, 3.
 pūrvār ushasaḥ IV. 19, 8.
 pūrvāś cid dhi VIII. 66, 12.
 pūrvāś ṭa indro° VIII. 40, 9.
 pūrve arddhe I. 124, 5.
 pūrvo devā I. 94, 8.
 pūrva hotar I. 26, 5.
 pūshanam nv VI. 55, 4.
 pūshanvate te cakrī° III. 52, 7.
 pūshanvate marut° I. 142, 12.
 pūshan tava VI. 54, 9.
 pūshann anu VI. 54, 6.
 pūshā gā VI. 54, 5.
 pūshā tvetaś cyāv° X. 17, 3.
 pūshā tveto nay° X. 85, 26.
 pūshā rājānam I. 23, 14.
 pūshā vishṇur VIII. 53, 12.
 pūshā subandhur VI. 58, 4.
 pūshemā āśā X. 17, 5.
 pūshṇas cakram VI. 54, 3.
 pṛikshaprayajo III. 7, 10.
 pṛikshasya vṛishṇo VI. 8, 1.
 pṛikshe tā II. 34, 4.
 pṛiksho vapuḥ I. 141, 2.
 pṛicchāmi tvā I. 164, 34.
 pṛicche tad VII. 86, 3.
 pṛiṇītāśvān X. 101, 7.
 pṛiṇīyād in X. 117, 5.
 pṛithak prāyan X. 44, 6.
 pṛithupājā amartyo III. 27, 5.
 pṛithū karasnā VI. 19, 3.
 pṛithū ratho I. 123, 1.

pridākusānur

pratyāṇ devānām.

pridākusānur VIII. 17, 15.
 prishadaśvā I. 89, 7.
 prishadhre medhye VIII. 52, 2.
 prishṭo divi dhayy VII. 5, 2.
 prishṭo divi prishṭo I. 98, 2.
 pauram cid dhy V. 74, 4.
 pauroaśvasya VIII. 61, 6.
 pra ṛibhubhyo IV. 33, 1.
 pra kavir IX. 20, 1.
 pra kāravo III. 6, 1.
 pra kāvyam IX. 97, 7.
 pra kṛitāny VIII. 32, 1.
 pra krisṭiḥeva IX. 71, 2.
 pra ketunā X. 8, 1.
 pra kshodasā VII. 95, 1.
 pra gāyatābhy IX. 97, 4.
 pra gāyatrena IX. 60, 1.
 pra ghā nv asya II. 15, 1.
 pra cakre VIII. 4, 5.
 pra carshaṇibhyaḥ I. 109, 6.
 pra citram VI. 66, 9.
 pracetasam tvā VIII. 102, 18.
 pra cyavānāj V. 74, 5.
 prajānann agne X. 91, 4.
 prajāpatir mahyam X. 169, 4.
 prajāpate na X. 121, 10.
 prajābhyah pushṭim II. 13, 4.
 prajāṃ ṛitasya VIII. 6, 2.
 prajāvatā vac° I. 76, 4.
 prajāvatīḥ sūy° VI. 28, 7.
 prajā ha VIII. 101, 14.
 pra jihvayā X. 46, 8.
 pra ṇa indo mahe tana IX.
 44, 1.
 pra ṇa indo mahe raṇa IX.
 66, 13.
 praṇītibhish ṭe X. 104, 5.
 pra ṇu tyam V. 1, 7.
 praṇetāram VIII. 16, 10.
 pra ṇo devī VI. 61, 4.
 pra ṇo dhanvan IX. 79, 2.
 pra ta āśavaḥ IX. 86, 1.

pra ta āśvinīḥ IX. 86, 4.
 pra ta indra X. 112, 8.
 pra tam vivakmi I. 167, 7.
 pra tat te adya śip° VII. 100, 5.
 pra tat te adyākaraṇam VI.
 18, 13.
 pra tad duḥśīme X. 93, 14.
 pra tad vishṇuḥ I. 154, 2.
 pra tad voceyam I. 129, 6.
 pra tam indra VIII. 6, 9.
 pra tavyasīm I. 143, 1.
 pra tavyaso V. 43, 9.
 pra tāñ agnir IV. 5, 4.
 pra tāry āyuh X. 59, 1.
 prati ketavaḥ VII. 78, 1.
 prati ghorāṇām I. 169, 7.
 prati cakshva VII. 104, 25.
 prati te dasy° VIII. 55, 1.
 prati tyam I. 19, 1.
 prati tvādya VII. 78, 5.
 prati tvā duhitar VII. 81, 3.
 prati tvā śavasī VIII. 45, 5.
 prati tvā stomair VII. 76, 6.
 prati dyutānām VII. 75, 6.
 prati dhānā III. 52, 8.
 prati naḥ st° VII. 34, 21.
 prati prayāṇam V. 49, 2.
 prati pra yāhindra I. 169, 6.
 prati prāsavyāñ VIII. 31, 6.
 prati priyatamam V. 75, 1.
 prati bravāṇi X. 95, 13.
 prati bhadra IV. 52, 5.
 prati me stomam V. 42, 2.
 prati yat syā I. 104, 5.
 prati yad āpo X. 30, 13.
 prati va enā I. 171, 1.
 prati vām ratham VII. 67, 1.
 prati vām sūra udite mitram
 VII. 66, 7.
 prati vām sūra udite sūktair
 VII. 65, 1.
 prati vo vṛish° VIII. 20, 9.

prati śrutāya VIII. 32, 4.
 prati śhīm agnir VII. 78, 2.
 prati shṭobhanti I. 168, 8.
 prati shyā IV. 52, 1.
 prati stomebhir VII. 80, 1.
 prati spaśo IV. 4, 3.
 prati smarethām VII. 104, 7.
 pratīcīne X. 18, 14.
 pra tu drava IX. 87, 1.
 pra tuvidyumnasya VI. 18, 12.
 pra te agnayo VII. 1, 4.
 pra te agne III. 19, 2.
 pra te aśnotu III. 51, 12.
 pra te asyā X. 29, 2.
 pra te divo IX. 62, 28.
 pra te dhārā aty° IX. 86, 47.
 pra te dhārā asaśc° IX. 57, 1.
 pra te dhārā madh° IX. 97, 31.
 pra te nāvam II. 16, 7.
 pra te pūrvāṇi karaṇāni viprā
 IV. 19, 10.
 pra te pūrvāṇi karaṇāni vocam
 V. 31, 6.
 pra te babhrū IV. 32, 22.
 pra te madāso IX. 86, 2.
 pra te mahe X. 96, 1.
 pra te yakshi X. 4, 1.
 pra te ratham X. 102, 1.
 pra te 'radad X. 75, 2.
 pra te vocāma IV. 32, 10.
 pra te sotāra IX. 16, 1.
 pra te hotāram VIII. 44, 7.
 pratnam rayīṇām VI. 45, 19.
 pratnavaj jan° VIII. 13, 7.
 pratnān māt° IX. 73, 6.
 pratno hi kam VIII. 11, 10.
 praty agnir ushasā III. 5, 1.
 praty agnir ushasām IV. 13, 1.
 praty agnir ushaso IV. 14, 1.
 praty agne mithunā X. 87, 24.
 praty agne harasā X. 87, 25.
 pratyāṇ devānām I. 59, 5.

pratyancam arkam

pra ye divo bṛih°.

pratyancam arkam X. 157, 3.
 praty arcī I. 92, 5.
 pratyardhir X. 26, 5.
 praty asmai VI. 42, 1.
 praty asya X. 142, 5.
 praty u adarśy VII. 81, 1.
 prativakshasaḥ I. 87, 1.
 pra tvâ dūtām I. 36, 3.
 pra tvâ namobhir IX. 16, 5.
 pra tvâ muncāmi X. 85, 24.
 prathamam jātav° VIII. 23, 22.
 prathamabhājam yaśasam VI.
 49, 9.
 prathamā hi I. 188, 7.
 prathas ca X. 181, 1.
 prathishṭha yasya X. 61, 5.
 prathishṭha yāman V. 58, 7.
 pradakshipid II. 43, 1.
 pra dānudo IX. 97, 23.
 pra dīdhitir III. 4, 3.
 pra devatrā X. 30, 1.
 pra devam devavīt° VI. 16, 41.
 pra devam devyā X. 176, 2.
 pra devam acchā IX. 68, 1.
 pra daivodāsa VIII. 103, 2.
 pra dyāvā yajnaiḥ prith° ritā-
 vṛidhā I. 159, 1.
 pra dyāvā yajnaiḥ prith° na-
 mobhiḥ VII. 53, 1.
 pra dyumnāya VIII. 9, 20.
 pra dhanvā IX. 106, 4.
 pra dhārā asya IX. 30, 1.
 pra dhārā madhvo IX. 7, 2.
 pra naḥ pūshā X. 92, 13.
 pra navyasā VI. 6, 1.
 pra nimneneva IX. 17, 1.
 pra nu yad I. 186, 9.
 pra nu vayam V. 30, 3.
 pra nu vocā VI. 59, 1.
 pra nūnam jayatām X. 62, 8.
 pra nūnam jātaved° X. 188, 1.
 pra nūnam dhav° VIII. 100, 7.

pra nūnam brahm° I. 40, 5.
 pra nū mahitvam I. 59, 6.
 pra nū sa marṭaḥ I. 64, 13.
 pra nemam X. 48, 10.
 pra no yacchatv X. 141, 2.
 prapathe X. 17, 6.
 pra parvatānām III. 33, 1.
 pra pavamāna IX. 24, 3.
 pra pastyām IV. 55, 3.
 pra pīpaya III. 15, 6.
 pra punānasya IX. 16, 4.
 pra punānāya IX. 103, 1.
 pra pūtās I. 79, 10.
 pra pūrvaje VII. 53, 2.
 pra pūshaṇam VIII. 4, 15.
 pra pyāyasva IX. 67, 28.
 pra pra kshayāya IX. 9, 2.
 pra pra pūshṇas I. 138, 1.
 pra pra vas VIII. 69, 1.
 pra prā nv asme I. 129, 8.
 pra prāyam VII. 8, 4.
 pra babhrave II. 33, 8.
 pra bāhavā VII. 62, 5.
 pra budhnyā VII. 56, 14.
 pra bodhayoshaḥ I. 124, 10.
 pra bodhayosho VIII. 9, 17.
 pra brahmāṇi VIII. 40, 5.
 pra brahmāṇo VII. 42, 1.
 pra brahmaitu VII. 36, 1.
 pra bhangam dur° VIII. 46, 19.
 pra bhangī sūro VIII. 61, 18.
 pra bhartā VIII. 2, 35.
 prabhūr jay° X. 46, 5.
 pra bhrāṭṛitvam VIII. 83, 8.
 pra mamhishṭhāya gāyata
 VIII. 103, 8.
 pra mamhishṭhāya bṛihate I.
 57, 1.
 pra mandine I. 101, 1.
 pra manmahe I. 62, 1.
 pra mātuh X. 79, 3.
 pra mātṛābhī III. 46, 3.

pra mā yuyujre X. 33, 1.
 pra mitrayor VII. 66, 1.
 pra mitrāya VIII. 101, 5.
 pra me namī X. 48, 9.
 pra me panthā VII. 76, 2.
 pra me vivikvāñ III. 57, 1.
 pra ya āruḥ III. 7, 1.
 pra yam rāye VIII. 103, 4.
 pra yajna etu hetvo VII. 43, 2.
 pra yajna etv ānushag V. 26, 8.
 prayajyavo V. 55, 1.
 pra yat te agne I. 97, 4.
 pra yat pituh I. 141, 4.
 pra yat sindhavaḥ III. 36, 6.
 pra yad agneḥ I. 97, 5.
 pra yad itthā parāvataḥ I.
 39, 1.
 pra yad itthā mahinā I. 173, 6.
 pra yad bhandishṭha I. 97, 3.
 pra yad ratheshu I. 85, 5.
 pra yad vas trishṭ° VIII. 7, 1.
 pra yad vahadhve X. 77, 6.
 pra yad vahethe I. 180, 9.
 pra yad vām VI. 67, 9.
 prayantam it I. 152, 4.
 pra yanti VII. 21, 2.
 pra yantu III. 26, 4.
 pra yam antar X. 42, 8.
 pra yāḥ sisrate X. 35, 5.
 pra yā ghoshe I. 120, 5.
 prayājān me X. 51, 8.
 pra yā jigāti VII. 104, 17.
 pra yāta śībham I. 37, 14.
 pra yābhir VII. 92, 3.
 pra yā mahimnā VI. 61, 13.
 pra yujo IX. 7, 3.
 prayunjatī V. 47, 1.
 pra ye gāvo IX. 41, 1.
 pra ye grihād VII. 18, 21.
 pra ye jātā V. 87, 2.
 pra ye divaḥ prith° X. 77, 3.
 pra ye divo bṛih° V. 87, 3.

pra ye dhāmāni

— prasūto bhaksham.

pra ye dhāmāni IV. 55, 2.
 pra ye mitram X. 89, 9.
 pra ye me V. 52, 16.
 pra ye yayur VII. 74, 6.
 pra ye vasubhya V. 49, 5.
 pra ye śumbhante I. 85, 1.
 pra yo nanakshe VIII. 51, 8.
 pra yo vām mit° VIII. 101, 3.
 pra rājā IX. 78, 1.
 pra rudreṇa X. 92, 5.
 pra rebha ety. IX. 86, 31.
 pra va indrāya bṛihate VIII.
 89, 3.
 pra va indrāya mādanam VII.
 31, 1.
 pra va ugrāya VIII. 32, 27.
 pra va eko II. 29, 5.
 pra va ete V. 44, 4.
 pra vaḥ pāntam ragh° I. 122, 1.
 pra vaḥ pāntam andh° I. 155, 1.
 pra vaḥ śamsāmy VIII. 27, 15.
 pra vaḥ śardhāya I. 37, 4.
 pra vaḥ śukrāya VII. 4, 1.
 pra vaḥ sakhāyo VI. 16, 22.
 pra vaḥ satām II. 16, 1.
 pra vaḥ spaḥ akran V. 59, 1.
 pravatā hi IV. 31, 5.
 pravat te agne I. 142, 2.
 pravatvatīyam V. 54, 9.
 pravadyāmanā I. 118, 3.
 pra vartaya VII. 104, 19.
 pra vām ratho VII. 68, 3.
 pra vām śaradvān I. 181, 6.
 pra vām sa mitr° VII. 61, 2.
 pra vām stomāḥ VIII. 8, 22.
 pra vācam indur IX. 12, 6.
 pravācyam vac° IV. 5, 8.
 pravācyam śasv° III. 33, 7.
 pra vājam indur IX. 35, 4.
 pra vātā iva X. 119, 2.
 pra vātā vānti V. 83, 4.
 pra vām damsāmsy I. 116, 25.

VOL. VI.

pra vām niceruḥ I. 181, 5.
 pra vām andhāmsi VII. 68, 2.
 pra vām arcanty III. 12, 5.
 pra vām avocam IV. 45, 7.
 pra vām aśnotu I. 17, 9.
 pra vām mahi IV. 56, 5.
 pra vāyava VII. 92, 4.
 pra vāyūm VI. 49, 4.
 pra vāvṛije VII. 39, 2.
 pra viśvasāmann V. 22, 1.
 pra vishṇave I. 154, 3.
 pra vīram VIII. 50, 6.
 pra vīrayā VII. 90, 1.
 pra vīrāya VI. 49, 12.
 pravṛiṇanto IX. 21, 2.
 pra vedhase V. 15, 1.
 pra vepayanti parv° I. 39, 5.
 pra vo grāvāṇaḥ X. 175, 1.
 pra vo 'cchā X. 32, 5.
 pra vo devam cid VII. 7, 1.
 pra vo devāyāgnaye III. 13, 1.
 pra vo dhiyo IX. 86, 17.
 pra vo bhriyanta I. 14, 4.
 pra vo marutas V. 54, 2.
 pra vo mahīm VII. 36, 8.
 pra vo mahe matayo V. 87, 1.
 pra vo mahe mandam° X. 50, 1.
 pra vo mahe mahi namo I.
 62, 2.
 pra vo mahe mahivṛidhe VII.
 31, 10.
 pra vo mahe sahasā I. 127, 10.
 pra vo mitrāya V. 68, 1.
 pra vo yajnesu VII. 43, 1.
 pra vo yahvam I. 36, 1.
 pra vo rayim V. 41, 5.
 pra vo vājā III. 27, 1.
 pra vo vāyūm rathayujam kṛi-
 nudhvam V. 41, 6.
 pra vo vāyūm rathayujam pu-
 randhim X. 64, 7.
 praśamsamāno VIII. 19, 8.

9 E

pra śamsā goshu I. 37, 5.
 pra śamtamā V. 42, 1.
 pra śardha ārta IV. 1, 12.
 pra śardhāya V. 54, 1.
 pra śukrāso IX. 65, 26.
 pra śukraitu VII. 34, 1.
 pra śundhyuvam VII. 88, 1.
 pra śośucatyā X. 89, 12.
 pra śyāvāśva V. 52, 1.
 pra śyeno na VI. 20, 6.
 pra sakshaṇo V. 41, 4.
 pra sa kshayam VIII. 27, 16.
 pra sadyo agne V. 1, 9.
 pra saptagum X. 47, 6.
 pra saptavadhrir VIII. 73, 9.
 pra saptahotā III. 29, 14.
 pra sa mitra III. 59, 2.
 pra samrājam VIII. 16, 1.
 pra samrāje bṛihate VI. 68, 9.
 pra samrāje bṛihad arcā V. 85, 1.
 pra samrājo VII. 6, 1.
 prasave ta ud IX. 50, 2.
 pra sasāhishe X. 180, 1.
 pra sākamukshe VII. 58, 1.
 pra sâ kshitiṛ I. 151, 4.
 pra sâ vâci VII. 58, 6.
 pra sîm âd° II. 28, 4.
 pra su gmantā X. 32, 1.
 pra su jyeshṭham I. 136, 1.
 pra sunvān° IX. 101, 13.
 pra sumedhā IX. 92, 3.
 pra su va âpo X. 75, 1.
 pra suvāna indur IX. 66, 28.
 pra suvāno akshā IX. 109, 16.
 pra suvāno dhār° IX. 34, 1.
 pra su viśvān I. 76, 3.
 pra su śrutam VIII. 50, 1.
 pra su sha IV. 26, 4.
 pra susṭutiḥ V. 42, 14.
 pra su stomam VIII. 100, 3.
 pra sū ta indra III. 30, 6.
 prasūto bhaksham X. 167, 4.

pra sū na etv

bal itthā mah°.

pra sū na etv VIII. 27, 3.
 pra sūnava X. 176, 1.
 pra sū mahe V. 42, 13.
 pra senānīh IX. 96, 1.
 pra so agne VIII. 19, 30.
 pra sotā VII. 92, 2.
 pra soma devavīt° IX. 107, 12.
 pra soma madhumattamo IX. 63, 16.
 pra soma yāhi IX. 66, 7.
 pra soma yāhī° IX. 109, 18.
 pra somasya IX. 81, 1.
 pra somāya IX. 65, 7.
 pra somāsah svādh° IX. 31, 1.
 pra somāso adhanv° IX. 24, 1.
 pra somāso mada° IX. 32, 1.
 pra somāso vipascito IX. 33, 1.
 pra somo ati IX. 30, 4.
 pra skambadeshnā I. 166, 7.
 prastutir vām I. 153, 2.
 prastoka VI. 47, 22.
 pra stoshad VIII. 81, 5.
 prasvānāso IX. 10, 1.
 pra hamsāsas IX. 97, 8.
 pra hi kratum II. 30, 6.
 pra hi tvā I. 138, 2.
 pra hinvānāsa IX. 64, 16.
 pra hinvāno jan° IX. 90, 1.
 pra hi ririksha VIII. 88, 5.
 pra hotā jāto X. 46, 1.
 pra hotre III. 10, 5.
 pra hy acchā X. 26, 1.
 prāk tubhya indra X. 89, 11.
 prāgnaye tavase VII. 5, 1.
 prāgnaye brīhate V. 12, 1.
 prāgnaye vācam X. 187, 1.
 prāgnaye viśvasūce VII. 13, 1.
 prāgruvo nabh° IV. 19, 7.
 prācīnam barhih X. 110, 4.
 prācīnam barhir I. 188, 4.
 prācīno yajnaḥ VII. 7, 3.
 prācīm u VII. 67, 5.

prāncam yajnam III. 1, 2.
 prātaḥ sutam IV. 35, 7.
 prātar agnih pur° V. 18, 1.
 prātar agnim prātar VII. 41, 1.
 prātar jarethe X. 40, 3.
 prātarjitam VII. 41, 2.
 prātar devīm V. 69, 3.
 prātar yajadhvam V. 77, 2.
 prātaryāvabhir VIII. 38, 7.
 prātaryāvānā prathamā V. 77, 1.
 prātaryāvānā rathyeva II. 39, 2.
 prātaryāvnaḥ sah° I. 45, 9.
 prātaryujam nās° X. 41, 2.
 prātaryujā vi bodha° I. 22, 1.
 prātā ratnam I. 125, 1.
 prātā ratho II. 18, 1.
 prānyac V. 29, 10.
 prāva stotāram VIII. 36, 2.
 prāvīvipad IX. 96, 7.
 prāvepā mā X. 34, 1.
 prāstaud X. 105, 6.
 prāsmā ūrjam VIII. 8, 16.
 prāsmāi gāy° VIII. 1, 8.
 prāsmāi hinota X. 30, 8.
 prāsya dhārā aksharan vṛish-
 naḥ IX. 29, 1.
 prāsya dhārā brīhatīr asṛigrann
 IX. 96, 22.
 priyam śraddhe X. 151, 2.
 priyam dugdham V. 19, 4.
 priyamedhavad I. 45, 3.
 priyā tashṭāni X. 86, 5.
 priyā vo nāma VII. 56, 10.
 priyāsa it VII. 19, 8.
 priyo no I. 26, 7.
 pretām yajnasya II. 41, 19.
 pretā jay° X. 103, 13.
 preto munc° X. 85, 25.
 predam brahma VIII. 37, 1.
 preddho agne VII. 1, 3.
 pred v agnir III. 5, 2.
 prendrasya VII. 98, 5.

prendrāgnibhyām X. 116, 9.
 preraya sūno X. 29, 5.
 preshtam vo atithim stushe
 VIII. 84, 1.
 preshtam vo atithim grīnīshe
 I. 186, 3.
 preshtam u VIII. 103, 10.
 prehi prehi X. 14, 7.
 prehy abhīhi I. 80, 3.
 praitu I. 40, 3.
 praite X. 94, 1.
 praisha V. 42, 16.
 praishām I. 87, 3.
 pro ayāsīd IX. 86, 16.
 pro aśvināv I. 186, 10.
 pro asmā VIII. 62, 1.
 program pītim X. 104, 3.
 protaye VI. 21, 9.
 pro tye V. 6, 6.
 prothad VII. 3, 2.
 pro drone VI. 37, 2.
 proror VII. 61, 3.
 proshṭhesayā VII. 55, 8.
 pro shv asmai X. 133, 1.
 pro sya vahniḥ IX. 89, 1.
 baṭ sūrya VIII. 101, 12.
 baṭ mahāñ VIII. 101, 11.
 bato batāsi X. 10, 13.
 babhrave nu IX. 11, 4.
 babhrāṇaḥ sūno III. 1, 8.
 babhrur eko VIII. 29, 1.
 barhiḥ prāc° IX. 5, 4.
 barhir vā I. 83, 6.
 barhishadaḥ X. 15, 4.
 balam dhehi III. 53, 18.
 balavijnāyah X. 103, 5.
 balasya nīthā X. 92, 3.
 bal itthā tad I. 141, 1.
 bal itthā devā V. 67, 1.
 bal itthā parv° V. 84, 1.
 bal itthā mah° VI. 59, 2.

bal pitviyāya

bhāratī netrī sūṇṇitānām.

bal pitviyāya VIII. 63, 11.
 bahavaḥ sūra° VII. 66, 10.
 bahvīḥ samā X. 124, 4.
 bahvīnām pitā VI. 75, 5.
 bādhasa janān VI. 46, 4.
 bibhayā hi VIII. 45, 35.
 bibharti cārva IX. 109, 14.
 bibhrad drāpim I. 25, 13.
 bibhatsūnām X. 124, 9.
 bibaduktham havāmahe VIII.
 32, 10.
 brihatī iva I. 59, 4.
 brihatsumnaḥ IV. 53, 6.
 brihat svaścandram I. 52, 9.
 brihad indrāya VIII. 89, 1.
 brihad u gāyishe VII. 96, 1.
 brihadbhir VI. 48, 7.
 brihad vadanti X. 94, 4.
 brihad vayo brihate V. 43, 15.
 brihad vayo maghavadbhyo
 VII. 58, 3.
 brihad vayo hi V. 16, 1.
 brihad varūtham VIII. 18, 20.
 brihanta id bhān° III. 1, 14.
 brihanta in nu II. 11, 16.
 brihanteva X. 106, 9.
 brihann acchāyo X. 27, 14.
 brihann id VIII. 45, 2.
 brihaspata indra IV. 50, 11.
 brihaspatiḥ prath° IV. 50, 4.
 brihaspatiḥ samaj° VI. 73, 3.
 brihaspatir amata X. 68, 7.
 brihaspatir naḥ pari X. 42, 11;
 X. 43, 11; X. 44, 10.
 brihaspatir nayatu X. 182, 1.
 brihaspate ati II. 23, 15.
 brihaspate jushasva III. 62, 4.
 brihaspate tapushā° II. 30, 4.
 brihaspate pari X. 103, 4.
 brihaspate prati X. 98, 1.
 brihaspate pratham° X. 71, 1.
 brihaspate yā IV. 50, 3.

brihaspate yuvam VII. 97, 10;
 VII. 98, 7.
 brihaspate sadam I. 106, 5.
 bodhad yan IV. 15, 7.
 bodhā me I. 147, 2.
 bodhā su me VII. 22, 3.
 bodhinmanasā V. 75, 5.
 bodhinmanā VIII. 93, 18.
 brahma gām X. 65, 11.
 brahma ca te X. 4, 7.
 brahmacārī X. 109, 5.
 brahma jinvatam VIII. 35, 16.
 brahmaṇaspatir etā X. 72, 2.
 brahmaṇaspate tvam II. 23,
 19; II. 24, 16.
 brahmaṇaspater abhavad II.
 24, 14.
 brahmaṇaspate suyamasya II.
 24, 15.
 brahmaṇāgniḥ X. 162, 1.
 brahmaṇā te III. 35, 4.
 brahman vīra VII. 29, 2.
 brahma prajāvad VI. 16, 36.
 brahmā kṛṇoti I. 105, 15.
 brahmā na indropa VII. 28, 1.
 brahmānam brahma° VI. 45, 7.
 brahmāṇas tvā VIII. 17, 3.
 brahmāṇi me I. 165, 4.
 brahmāṇi hi VI. 23, 6.
 brahmā ta indra VIII. 90, 3.
 brahmā devānām IX. 96, 6.
 brāhmaṇād indra I. 15, 5.
 brāhmaṇāsaḥ pitar° VI. 75, 10.
 brāhmaṇāsaḥ som° VII. 103, 8.
 brāhmaṇāso atirāt° VII. 103, 7.
 brāhmaṇo 'sya X. 90, 12.
 bhaga eva VII. 41, 5.
 bhagam dhiyam II. 38, 10.
 bhaga praṇetar VII. 41, 3.
 bhagabhaktasya I. 24, 5.
 bhagasya svasā I. 123, 5.

bhadram vai I. 164, 2.
 bhadram karṇebhiḥ I. 89, 8.
 bhadram te agne IV. 11, 1.
 bhadram no api vātaya manaḥ
 X. 20, 1.
 bhadram no api vātaya mano
 X. 25, 1.
 bhadram idam V. 30, 12.
 bhadram id bhadrā VII. 96, 3.
 bhadram bhadram na VIII.
 93, 28.
 bhadram manaḥ VIII. 19, 20.
 bhadrā agner X. 69, 1.
 bhadrā asvā I. 115, 3.
 bhadrā te agne IV. 6, 6.
 bhadrā te hastā IV. 21, 9.
 bhadrā dadṛiksha VI. 64, 2.
 bhadrā vastrā IX. 97, 2.
 bhadro no VIII. 19, 19.
 bhadro bhadrāya X. 3, 3.
 bharad yadi IV. 26, 5.
 bharadvājāya saprathaḥ VI.
 16, 33.
 bharadvājāyāva dhukshata VI.
 48, 13.
 bharāmedhmam I. 94, 4.
 bharāya su bharata X. 100, 2.
 bharehu havyo namaso II.
 23, 13.
 bhareshv indram X. 63, 9.
 bhavā dyumnī X. 69, 5.
 bhavā no agne 'vito° X. 7, 7.
 bhavā no agne sumanā III.
 18, 1.
 bhavā mitro na I. 156, 1.
 bhavā varūtham grīṇate I. 58, 9.
 bhavā varūtham maghavan
 VII. 32, 7.
 bhāratī netrī sūṇṇitānām divaḥ
 I. 92, 7.
 bhāratī netrī sūṇṇitānām aceti
 I. 113, 4.

bhāratīle sarasvati

mandro hotā.

bhāratīle sarasvati I. 188, 8.
 bhāratī havam° IX. 5, 8.
 bhinat puro I. 130, 7.
 bhinad girim IV. 17, 3.
 bhinad valam II. 15, 8.
 bhindhi viśvā VIII. 45, 14.
 bhītāya nādho V. 78, 6.
 bhīmo vivesha VII. 21, 4.
 bhujyum amhasaḥ X. 65, 12.
 bhurantu no X. 76, 6.
 bhuvat tritasya IX. 34, 4.
 bhuvanasya pit° VI. 49, 10.
 bhuvāś cakshur X. 8, 5.
 bhuvāś tvam X. 50, 4.
 bhuvo janasya VI. 22, 9.
 bhuvo yajñasya X. 8, 6.
 bhuvo 'vitā IV. 16, 18.
 bhūmyā antam X. 114, 10.
 bhūya id VI. 30, 1.
 bhūyasā vasnam IV. 24, 9.
 bhūyāma te VIII. 3, 2.
 bhūyāmo shu IV. 32, 6.
 bhūrikarmaṇe I. 103, 6.
 bhūri cakārtha I. 165, 7.
 bhūri cakra VII. 56, 23.
 bhūri ta indra I. 57, 5.
 bhūri dakshebbhir X. 113, 9.
 bhūridā bhūri IV. 32, 20.
 bhūridā hy asi V. 32, 21.
 bhūri nāma IV. 3, 10.
 bhūrim dve I. 185, 2.
 bhūribhiḥ samaha VIII. 70, 14.
 bhūri hi te VII. 22, 6.
 bhūrīṇi bhadra I. 166, 10.
 bhūrīṇi hi tve III. 19, 4.
 bhūrīd indra ud° X. 8, 9.
 bhūrīd indrasya VIII. 54, 1.
 bhūr jāna X. 72, 4.
 bhūshan na yo I. 140, 6.
 bhūmīś cid IV. 32, 2.
 bhojam tvām II. 17, 8.
 bhojam āsvā X. 107, 11.

bhojā jigyuḥ X. 107, 9.
 bhojāyāśvam sa X. 107, 10.
 mamsīmahi tvā X. 26, 4.
 mamhishṭham vo V. 39, 4.
 mamhishṭhā vāj° VIII. 5, 5.
 makshū kanāyāḥ sakhyam na-
 vagvā X. 61, 10.
 makshū kanāyāḥ sakhyam na-
 vīyo X. 61, 11.
 makshū tā ta indra X. 22, 1.
 makshū devavato VIII. 31, 15.
 makshū na yeshu VI. 66, 5.
 makshū na vahniḥ X. 61, 9.
 makshū hi IV. 43, 3.
 makhasya te III. 34, 2.
 maghona ā IX. 8, 7.
 maghonaḥ sma VII. 32, 15.
 matayaḥ soma° III. 41, 5.
 matī jushṭo IX. 44, 2.
 matsu no I. 176, 1.
 matsu vāyum IX. 97, 42.
 matsu soma IX. 90, 5.
 matsu apāyi I. 175, 1.
 matsvā suśipra mandibhiḥ I.
 9, 3.
 matsvā suśipra harivas VIII.
 99, 2.
 mathīd yad īm vibhṛito I. 71, 4.
 mathīd yad īm viśṭo I. 148, 1.
 madacyut ksheti IX. 12, 3.
 madantu tvā I. 134, 2.
 madeneshitam VIII. 1, 21.
 made made hi I. 81, 7.
 madhu naktam I. 90, 7.
 madhu no dyāvāpri° VI. 70, 5.
 madhupriṣṭham IX. 89, 4.
 madhumatīr osh° IV. 57, 3.
 madhumantam tanūna° I. 13, 2.
 madhuman me X. 24, 6.
 madhumān no I. 90, 8.
 madhu vāto I. 90, 6.

madhor dhārām IX. 17, 8.
 madhyā yat X. 61, 6.
 madhye hotā VI. 12, 1.
 madhva ū shu V. 73, 8.
 madhvaḥ pibatam IV. 45, 3.
 madhvaḥ sūdam IX. 97, 44.
 madhvaḥ somasyāśv° I. 117, 1.
 madhvo vo VII. 57, 1.
 manīshīṇaḥ sam X. 111, 1.
 manīshibhiḥ pav° IX. 86, 20.
 manushvat tvā V. 21, 1.
 manushvad agne I. 31, 17.
 manushvad indra III. 32, 5.
 mano asyā X. 85, 10.
 manojavasā VIII. 22, 16.
 manojavā ay° VIII. 100, 8.
 mano na yeshu X. 61, 3.
 mano na yo 'dhvanāḥ I. 71, 9.
 mano nv ā X. 57, 3.
 mantram akhar° VII. 32, 13.
 manthatā naraḥ III. 29, 5.
 mandantutvāmagha° VIII. 4, 4.
 mandantu tvā mand° I. 134, 2.
 mandamāna X. 73, 5.
 mandasva hotrād II. 37, 1.
 mandasvā su VIII. 6, 39.
 mandāmahe daś° I. 122, 13.
 mandishṭa yad I. 51, 11.
 mandram hotāram śucim III.
 2, 15.
 mandram hotāram usījo namo-
 bhiḥ X. 46, 4.
 mandram hotāram usījo yavi-
 shṭham VII. 10, 5.
 mandram hotāram pītviyam
 VIII. 44, 6.
 mandrajihvā jug° I. 142, 8.
 mandrayā soma IX. 6, 1.
 mandrasya kaver VI. 39, 1.
 mandrasya rūpam IX. 68, 6.
 mandrā kriṇ° X. 101, 2.
 mandro hotā I. 36, 5.

manyur indro

mâkir na enâ.

manyur indro X. 83, 2.
 manye tvâ VIII. 96, 4.
 mamac cana te IV. 18, 9.
 mamac cana tvâ IV. 18, 8.
 mamattu tvâ X. 116, 3.
 mamattu naḥ I. 122, 3.
 mama tvâ VIII. 1, 29.
 mama devâ X. 128, 2.
 mama dvitâ IV. 42, 1.
 mama putrâḥ X. 159, 3.
 mama brahmendra II. 18, 7.
 mamâgne varco X. 128, 1.
 mayâ so annam X. 125, 4.
 mayi devâ X. 128, 3.
 mayo dadhe III. 1, 3.
 mayobhûr X. 169, 1.
 marutaḥ pib° I. 15, 2.
 maruto mârutasya VIII. 20, 23.
 maruto yad dha vo divaḥ
 VIII. 7, 11.
 maruto yad dha vo balam I.
 37, 12.
 maruto yasya I. 86, 1.
 maruto vîlup° I. 38, 11.
 marutvato apra° V. 42, 6.
 marutvantam vṛishabham III.
 47, 5; VI. 19, 11.
 marutvantam havâm° I. 23, 7.
 marutvantam rîjîṣiṇam VIII.
 76, 5.
 marutvânḥ indra mîḍhvaḥ VIII.
 76, 7.
 marutvânḥ indra vṛishabho III.
 47, 1.
 marutsu vo V. 52, 4.
 marutstotrasya I. 101, 11.
 martaś cid VIII. 20, 22.
 martâ amarty° VIII. 11, 5.
 marmâṇi te VI. 75, 18.
 marmrîjânâsa IX. 64, 17.
 maryo na śubhras IX. 96, 20.
 maha ugrâya VIII. 96, 10.

VOL. VI.

mahaḥ sa I. 149, 1.
 mahaḥ suvo VIII. 46, 17.
 mahat tat somo IX. 97, 41.
 mahat tad ulbam X. 51, 1.
 mahat tad yaḥ III. 54, 17.
 mahat tan nâma X. 55, 2.
 mahad adya X. 36, 11.
 mahaś carkarmy IV. 39, 2.
 mahaś cit tvam I. 169, 1.
 mahaś cid agna IV. 12, 15.
 mahânḥ amatro III. 36, 4.
 mahânḥ asi mah° III. 46, 2.
 mahânḥ asi soma IX. 66, 16.
 mahânḥ asy adhvo VII. 11, 1.
 mahânḥ âdityo III. 59, 5.
 mahânḥ indraḥ par° I. 8, 5.
 mahânḥ indro nṛivad VI. 19, 1.
 mahânḥ indro ya VIII. 6, 1.
 mahânḥ ugro vâvṛidhe III. 36, 5.
 mahânḥ utâsi VII. 31, 7.
 mahânḥ rîshir III. 53, 9.
 mahântam kośam V. 83, 8.
 mahântam tvâ IX. 2, 4.
 mahântam mahinâ VIII. 12, 23.
 mahântâ mitrâvaruṇâ VIII.
 25, 4.
 mahânto mahnâ I. 166, 11.
 mahânt sadhasthe III. 6, 4.
 mahikerava I. 45, 4.
 mahi kshetram III. 31, 15.
 mahi jyotir nihitam III. 30, 14.
 mahi jyotir bibhratam X. 37, 8.
 mahi trîṇam X. 185, 1.
 mahi tvâshṭram III. 7, 4.
 mahi dyâvâprith° X. 93, 1.
 mahi psaraḥ IX. 74, 3.
 mahi mahe tavase V. 33, 1.
 mahi mahe dive III. 54, 2.
 mahimnâ eshâm X. 56, 4.
 mahi râdho VI. 47, 25.
 mahi vo mahatâm avo varuṇa
 mitra dâśushe VIII. 47, 1.

9 F

mahi vo mahatâm avo varuṇa
 mitrâryaman VIII. 67, 4.
 mahishâso mâyo I. 64, 7.
 mahî atra I. 151, 5.
 mahî dyâvâprith° IV. 56, 1.
 mahî dyauḥ I. 22, 13.
 mahî mitrasya IV. 56, 7.
 mahîme asya IX. 57, 54.
 mahî yadi III. 31, 13.
 mahîr asya . . . | nâsya VI.
 45, 3.
 mahîr asya . . . | viśvâ VIII.
 12, 21.
 mahî vâm I. 117, 19.
 mahî sam airac III. 55, 20.
 mahe cana VIII. 1, 5.
 mahe no adya bodhayosho râye
 V. 79, 1.
 mahe no adya suvitâya bodh°
 VII. 75, 2.
 mahe yat pitra I. 71, 5.
 mahe śulkâya VII. 82, 6.
 maho agneḥ X. 36, 12.
 maho arṇaḥ I. 3, 12.
 maho devân VI. 48, 4.
 maho druho VI. 20, 5.
 maho no agne VII. 1, 24.
 maho no râya IX. 61, 26.
 maho mahâni III. 34, 6.
 maho yas patih X. 22, 3.
 maho rujâmi IV. 4, 11.
 maho viśvâm VIII. 23, 26.
 mahyam yajantu X. 128, 4.
 mahyam tvashṭâ X. 48, 3.
 mahy â te III. 31, 14.
 mâ kasmai I. 120, 8.
 mâ kasya no VII. 94, 8.
 mâ kasya yaksham IV. 3, 13.
 mâ kasyâdbhuta° V. 70, 4.
 mâ kâkambîram VI. 48, 17.
 mâkir enâ VIII. 5, 39.
 mâkir na enâ X. 23, 7.

mâkir neśan

mitrâya panca.

mâkir neśan VI. 54, 7.
 mâkudhryag X. 22, 12.
 mâ cid anyad VIII. 1, 1.
 mâ chedma I. 109, 3.
 mâ jasvane VI. 44, 11.
 mâm catvâra VIII. 74, 14.
 mâ ta indra VIII. 92, 31.
 mâtalî kavyair X. 14, 3.
 mâtâ ca III. 55, 12.
 mâtâ devânâm I. 113, 19.
 mâtâ pitaram I. 164, 8.
 mâtâ rudrânâm VIII. 101, 15.
 mâtur didhishum VI. 55, 5.
 mâtush pade V. 43, 14.
 mâ te amâjuro VIII. 21, 15.
 mâ te asyâm VII. 19, 7.
 mâ te godatra VIII. 21, 16.
 mâ te râdhâmsi I. 84, 20.
 mâteva yad V. 15, 4.
 mâ te harî III. 35, 5.
 mâtira pûshann VII. 40, 6.
 mâtire nu te X. 29, 6.
 mâ tvâgnir I. 162, 15.
 mâ tvâ tapat I. 162, 20.
 mâ tvâ mûrâ VIII. 45, 23.
 mâ tvâ rudra II. 33, 4.
 mâ tvâ śyena II. 42, 2.
 mâ tvâ somasya VIII. 1, 20.
 mâdayasva sute I. 81, 8.
 mâdayasva haribhir I. 101, 10.
 mâdhyandinasya sav° III. 52, 5.
 mâdhyandine sav° III. 28, 4.
 mâ na indra parâ vṛṇak VIII.
 97, 7.
 mâ na indra pîyatu VIII.
 2, 15.
 mâ na indrâbhy âdiśah VIII.
 81, 33.
 mâ na ekasminn VIII. 45, 34.
 mâ naḥ śamso I. 18, 3.
 mâ naḥ samasya VIII. 75, 9.
 mâ naḥ setuḥ VIII. 67, 8.

mâ naḥ somapari° I. 43, 8.
 mâ naḥ soma sam VIII. 79, 8.
 mâ naḥ stenebhyo II. 23, 16.
 mâ nas toke I. 114, 8.
 mâ nindata IV. 5, 2.
 mâ no agne durbhṛitaye VII.
 1, 22.
 mâ no agne 'mataye III. 16, 5.
 mâ no agne 'va sṛijo I. 189, 5.
 mâ no agne vîra te VII. 1, 19.
 mâ no agne sakhyâ I. 71, 10.
 mâ no ajnâtâ VII. 32, 27.
 mâ no arâtir II. 7, 2.
 mâ no asmin magh° I. 54, 1.
 mâ no asmin mahâdhane VIII.
 75, 12.
 mâ no gavyebhir VIII. 73, 15.
 mâ no guhyâ II. 32, 2.
 mâ no devânâm VIII. 75, 8.
 mâ no nide VII. 31, 5.
 mâ no martâ abhi° I. 5, 10.
 mâ no martâya VIII. 60, 8.
 mâ no mardhîr IV. 20, 10.
 mâ no mahântam I. 114, 7.
 mâ no mitro I. 162, 1.
 mâ no mṛicâ VIII. 67, 9.
 mâ no raksha âv° VIII. 60, 20.
 mâ no raksho abhi VII. 104, 23.
 mâ no vadhâya I. 25, 2.
 mâ no vadhîr indra I. 104, 8.
 mâ no vadhî rudra VII. 46, 4.
 mâ no vadhair II. 28, 7.
 mâ no vṛikâya VI. 51, 6.
 mâ no himsîj X. 121, 9.
 mâ no 'hir budhnyo VII. 34, 17.
 mâ no hṛipâtâm VIII. 103, 12.
 mâ no hetir VIII. 67, 20.
 mâm devâ X. 52, 4.
 mâm dhur X. 49, 2.
 mâm narah IV. 42, 5.
 mâ pâpatvâya VII. 94, 3.
 mâ priṇanto I. 125, 7.

mâ pra gâma X. 57, 1.
 mâ bhûma VIII. 1, 13.
 mâ bhema VIII. 4, 7.
 mâ mâm imam V. 40, 7.
 mâyâbhir indra I. 11, 7.
 mâyâbhir ut VIII. 14, 14.
 mâyâ vâm mitro V. 63, 4.
 mâre asmad III. 41, 8.
 mârjâlyo V. 1, 8.
 mâ va eno VI. 51, 7.
 mâ vâm vṛiko I. 183, 4.
 mâ vidan X. 85, 32.
 mâ vo ghnantam I. 41, 8.
 mâ vo dâtrân VII. 56, 21.
 mâ vo mṛigo I. 38, 5.
 mâ vo rasâ V. 53, 9.
 mâ vo rishat X. 97, 20.
 mâ sūne VII. 1, 11.
 mâ sakhyuḥ VIII. 45, 36.
 mâ sâ te I. 121, 15.
 mâ sîm av° VIII. 80, 8.
 mâ sredhata VII. 32, 9.
 mâham maghono II. 27, 17;
 II. 28, 11; II. 29, 7.
 mitram vayam I. 23, 4.
 mitram huve I. 2, 7.
 mitram kṛipudhvam X. 34, 14.
 mitram na yam śimvâ I. 151, 1.
 mitram na yam sudhitam
 VI. 15, 2.
 mitras ca tubhyam III. 14, 4.
 mitras ca no V. 72, 3.
 mitras tan no varuṇo devo
 VII. 64, 3.
 mitras tan no varuṇo mâma-
 hanta VII. 52, 2.
 mitras tan no varuṇo rodasî
 VII. 40, 2.
 mitrasya carshanîdhṛito III.
 59, 6.
 mitrâ tanâ na VIII. 25, 2.
 mitrâya panca III. 59, 8.

mitrāya śiksha

yam rakshanti.

mitrāya śiksha X. 65, 5.
 mitrāvaruṇavantā VIII. 35, 13.
 mitro amhoś cid V. 65, 4.
 mitro agnir bhav° III. 5, 4.
 mitro janān III. 59, 1.
 mitro deveshv III. 59, 9.
 mitro no aty VIII. 67, 2.
 mimāti vahnir IX. 64, 19.
 mimātu dyaur V. 59, 8.
 mimīhi ślokaṁ I. 38, 14.
 mimyaksha yeshu rodasī VI.
 50, 5.
 mimyaksha yeshu sudhitā I.
 167, 3.
 mihah pāv° III. 31, 20.
 mīlhushmatīva V. 56, 3.
 muncantu mā X. 97, 16.
 muncāmi tvā X. 161, 1.
 munayo vāta° X. 136, 2.
 mumukshvo manave I. 140, 4.
 mumoda garbho X. 8, 2.
 mushāya sūryam I. 175, 4.
 mūrā amūra X. 4, 4.
 mūrdhā divo I. 59, 2.
 mūrdhānam divo VI. 7, 1.
 mūrdhā bhuvō X. 88, 6.
 mūsho na X. 33, 3.
 mṛigo na X. 180, 2.
 mṛijanti tvā daśa IX. 8, 4.
 mṛijanti tvā sam IX. 66, 9.
 mṛijāno vāre IX. 107, 22.
 mṛijyamānaḥ suh° IX. 107, 21.
 mṛityoh padam X. 18, 2.
 mṛīlata no V. 55, 9.
 mṛīlā no I. 114, 2.
 medyantu te II. 37, 3.
 medhākāram vid° X. 91, 8.
 mehanād van° X. 165, 5.
 mainam agne X. 16, 1.
 mogham annam X. 117, 6.
 mo te rishaṇ ye VIII. 103, 13.
 mo shu ṇaḥ parāp° I. 38, 6.

mo shu ṇaḥ soma X. 59, 4.
 mo shu tvā VII. 32, 1.
 mo shu devā I. 105, 3.
 mo shu brahmeva VIII. 92, 30.
 mo shu varuṇa VII. 89, 1.
 mo shu vo asmad I. 139, 8.
 mo shū ṇa indrātra I. 173, 12.
 mo shū ṇo ā III. 55, 2.
 mo shv adya VIII. 2, 20.
 ya ātmadā X. 121, 2.
 ya ādhrāya X. 117, 2.
 ya ānayat VI. 45, 1.
 ya āpir VII. 88, 6.
 ya āyum VIII. 53, 2.
 ya ārjakeshu IX. 65, 23.
 ya āste VII. 55, 6.
 ya āsv atka VIII. 41, 7.
 ya iddha VI. 60, 11.
 ya indoh pav° IX. 114, 1.
 ya indra camaseshv ā VIII.
 82, 7.
 ya indra yatayas VIII. 6, 18.
 ya indra śushmo VII. 27, 2.
 ya indra sasty VIII. 97, 3.
 ya indra somapātamo VIII.
 12, 1.
 ya indrāgnī citratamo I. 108, 1.
 ya indrāgnī suteshu VI. 59, 4.
 ya indrāya vacoyujā I. 20, 2.
 ya indrāya sunavat IV. 24, 7.
 ya imā viśvā jātāny V. 82, 9.
 ya imā viśvā bhuvō X. 81, 1.
 ya ime ubhe V. 82, 8.
 ya ime dyāvāprith° X. 110, 9.
 ya ime rodasī ubhe aham III.
 53, 12.
 ya ime rodasī mahī samīcī
 VIII. 6, 17.
 ya ime rodasī mahī sam
 mātareva IX. 18, 5.
 ya im rājānāv VI. 62, 9.

ya im vahanta V. 61, 11.
 ya imkhayanti I. 19, 7.
 ya im cakāra I. 164, 32.
 ya im ciketa I. 67, 4.
 ya īsire X. 63, 8.
 ya ukthā VIII. 52, 3.
 ya ukthebhir VIII. 51, 3.
 ya ugra iva VI. 16, 39.
 ya ugraḥ sann VIII. 33, 9.
 ya ugrā arkam I. 19, 4.
 ya ugrebhyaś IX. 66, 17.
 ya udājan X. 62, 2.
 ya udānaḍ X. 19, 5.
 ya udṛici yajne X. 77, 7.
 ya udṛicīndra I. 53, 11.
 ya udnaḥ VIII. 32, 25.
 ya usatā X. 160, 3.
 ya u śriyā II. 8, 3.
 ya usha X. 55, 4.
 ya usriyā IX. 108, 6.
 ya rikshād VIII. 24, 27.
 ya rījā mahyam VIII. 1, 32.
 ya rījā vāta° VIII. 34, 17.
 ya rīte cid abhi° VIII. 1, 12.
 ya rīte cid gās padebhyo VIII.
 2, 39.
 ya rīteṇa X. 62, 3.
 ya rishvaḥ śrāv° VIII. 46, 12.
 ya rishvā rishṭi° V. 52, 13.
 ya eka ic cyāv° IV. 17, 5.
 ya eka it tam VI. 45, 16.
 ya eka id dhavyaś VI. 22, 1.
 ya eka id vidayate I. 84, 7.
 ya ekaś carsh° I. 7, 9.
 ya eko asti VIII. 1, 27.
 ya enam ādideśati VI. 56, 1.
 ya ojishṭha indra VI. 33, 1.
 ya ojishṭhas IX. 101, 9.
 ya ohate V. 42, 10.
 yam yajnam I. 41, 5.
 yam yuvam VI. 68, 6.
 yam rakshanti I. 41, 1.

yam vardhayantīd

yat te dhāmāni.

yam vardhayantīd VI. 44, 5.
 yam viprā VIII. 12, 13.
 yam vai sūryam V. 40, 9.
 yam sīm akṛiṇvan IV. 13, 3.
 yam sīm anu IV. 38, 3.
 yam suparṇaḥ X. 144, 4.
 yam somam III. 46, 5.
 yam smā pṛicche II. 12, 5.
 yaḥ kakubho VIII. 41, 4.
 yaḥ kukshiḥ I. 8, 7.
 yaḥ kṛintad VIII. 45, 30.
 yaḥ panca VII. 15, 2.
 yaḥ pavasyā X. 187, 2.
 yaḥ pāvamānīr IX. 67, 31.
 yaḥ pushpinīś ca II. 13, 7.
 yaḥ pūrvyāya I. 156, 2.
 yaḥ pṛithivīm II. 12, 2.
 yaḥ paurusheyena X. 87, 16.
 yaḥ prāṇato X. 121, 3.
 yaḥ śakro VIII. 66, 3.
 yaḥ śagmas VI. 44, 2.
 yaḥ śambaram II. 12, 11.
 yaḥ śāsvato II. 12, 10.
 yaḥ śukra I. 43, 5.
 yaḥ śūrebhir I. 101, 6.
 yaḥ śvetāṇ VIII. 41, 10.
 yaḥ samsthe VIII. 32, 11.
 yaḥ satrāhā VI. 46, 3.
 yaḥ saptaraśmir II. 12, 12.
 yaḥ samidhā VIII. 19, 5.
 yaḥ sunītho II. 8, 2.
 yaḥ sunvate II. 12, 15.
 yaḥ sunvantam II. 12, 14.
 yaḥ sushavyaḥ VIII. 33, 5.
 yaḥ sribindam VIII. 32, 2.
 yaḥ somaḥ kal° IX. 12, 5.
 yaḥ soma sakhye I. 91, 14.
 yaḥ snīhitīshu I. 74, 2.
 yaḥ smārundhāno IV. 38, 4.
 yam kumāra navam X. 135, 3.
 yam kumāra prāvartayo X.
 135, 4.

yam krandasī avasā X. 121, 6.
 yam krandasī samyatī II. 12, 8.
 yac ca goshu VIII. 47, 14.
 yac ca citram I. 113, 20.
 yac cid dhi te api VIII. 45, 19.
 yac cid dhi te gaṇā V. 79, 5.
 yac cid dhi te purushatrā IV.
 12, 4.
 yac cid dhi te viśo I. 25, 1.
 yac cid dhi tvam grihe I. 28, 5.
 yac cid dhi tvā VIII. 1, 3.
 yac cid dhi vām VIII. 8, 6.
 yac cid dhi śāsvatā I. 26, 6.
 yac cid dhi śāsvatām IV. 32,
 13; VIII. 65, 7.
 yac cid dhi satya I. 29, 1.
 yac chakrāsi . . . | atas tvām
 VIII. 97, 4.
 yac chakrāsi . . . | yad vā
 VIII. 13, 15.
 yac chalmalau VII. 50, 3.
 yac chuśrūyā VIII. 45, 18.
 yajadhvainam VIII. 2, 37.
 yajante asya VII. 36, 5.
 yajamānāya sunvate V. 26, 5.
 yajasva vīra II. 26, 2.
 yajasva hotar VI. 11, 1.
 yajā no I. 75, 5.
 yajāma in nam° III. 32, 7.
 yajāmaha indram X. 23, 1.
 yajāmahe vām I. 153, 1.
 yajishtham tvā yajamānā I.
 127, 2.
 yajishtham tvā vavṛimahe VIII.
 19, 3.
 yaj jātavedo X. 88, 5.
 yaj jāyathā apūrvya VIII. 89, 5.
 yaj jāyathās III. 48, 2.
 yajna indram VIII. 14, 5.
 yajnam pṛicchāmy I. 105, 4.
 yajnasya ketum prath° puro-
 hitam havish° X. 122, 4.

yajnasya ketum prath° puro-
 hitam agnim V. 11, 2.
 yajnasya ketuḥ pav° IX. 86, 7.
 yajnasya vo rathyam X. 92, 1.
 yajnasya hi stha VIII. 38, 1.
 yajnānām rathye VIII. 44, 27.
 yajnā yajnā vaḥ I. 168, 1.
 yajnā yajnā vo VI. 48, 1.
 yajnasāham X. 10, 7.
 yajne divo VII. 97, 1.
 yajnena gātum II. 21, 5.
 yajnena yajnam ayajanta I.
 164, 50; X. 90, 16.
 yajnena vardhata II. 2, 1.
 yajnena vācaḥ X. 71, 3.
 yajnenendram III. 32, 13.
 yajnebhīr adbhuta° VIII. 23, 8.
 yajnebhīr yajnavāhasam VIII.
 12, 20.
 yajne yajne sa X. 93, 2.
 yajnaiḥ sam° II. 36, 2.
 yajnair atharvā I. 83, 5.
 yajnair ishūḥ X. 87, 4.
 yajnair vā I. 86, 2.
 yajno devānām I. 107, 1.
 yajno hi ta indra III. 32, 12.
 yajno hi shmendram I. 173, 11.
 yajno hīlo VIII. 18, 19.
 yam janāso VIII. 74, 2.
 yata indra VIII. 61, 13.
 yatā sujūrñī IV. 6, 3.
 yat kim cedam VII. 89, 5.
 yat ta mar° X. 58, 6.
 yat tudat VIII. 1, 11.
 yat tṛitīyam IV. 35, 9.
 yat te apo X. 58, 7.
 yat te kṛishṇaḥ X. 16, 6.
 yat te gātrād I. 162, 11.
 yat te catasraḥ X. 58, 4.
 yat te ditsu V. 39, 3.
 yat te divam X. 58, 2.
 yat te dhāmāni X. 81, 5.

yat te parāḥ

yad adya tvā puruṣhṭ°

yat te parāḥ X. 58, 11.
 yat te parvatān X. 58, 9.
 yat te pavitrām arcivad IX.
 67, 24.
 yat te pavitrām arcishy IX.
 67, 23.
 yat te bhūtam ca X. 58, 12.
 yat te bhūmim X. 58, 3.
 yat te manur X. 69, 3.
 yat te yamam X. 58, 1.
 yat te rājan IX. 114, 4.
 yat te viśvam X. 58, 10.
 yat te samudram X. 58, 5.
 yat te sâde I. 162, 17.
 yat te sūryam X. 58, 8.
 yat te soma I. 187, 9.
 yat tvā turīyam I. 15, 10.
 yat tvā devā X. 85, 5.
 yat tvā pricchād VIII. 24, 30.
 yat tvā yāmi X. 47, 8.
 yat tvā sūrya V. 40, 5.
 yat tvā hotāram III. 19, 5.
 yat tveshayāmā I. 166, 5.
 yat parjanya V. 83, 9.
 yat pākatrā X. 2, 5.
 yat pāncajanyayā VIII. 63, 7.
 yat purusham X. 90, 11.
 yat purushēṇa X. 90, 6.
 yat pūrvyam V. 55, 8.
 yat prāyāsishṭa V. 58, 6.
 yatra kāmā IX. 113, 10.
 yatra kva ca VI. 16, 17.
 yatra grāvā I. 28, 1.
 yatra jyotir IX. 113, 7.
 yatra devāñ ṛigh° IV. 30, 5.
 yatra dvār iva I. 28, 2.
 yatra nāry I. 28, 3.
 yatra brahmā IX. 113, 6.
 yatra manthām I. 28, 4.
 yatra rājā IX. 113, 8.
 yatra vahnir V. 50, 4.
 yatra vāṇāḥ VI. 75, 17.

VOL. VI.

yatra vettha V. 5, 10.
 yatra sūrāsas VI. 46, 12.
 yatra samudraḥ X. 149, 2.
 yatrā cakrur VII. 63, 5.
 yatrānandaś ca IX. 113, 11.
 yatrā naraḥ VII. 83, 2.
 yatrānukāmam IX. 113, 9.
 yatrā vadete X. 88, 17.
 yatrā suparṇā I. 164, 21.
 yatredānīm X. 87, 6.
 yatrota bādhibeḥyaś IV. 30, 4.
 yatrota martyāya IV. 30, 6.
 yatraushadhīḥ X. 97, 6.
 yat samvatsam IV. 33, 4.
 yat sānoḥ I. 10, 2.
 yat sindhau VIII. 20, 25.
 yat soma ā sute VII. 94, 10.
 yat soma citram IX. 19, 1.
 yat somam indra VIII. 12, 16.
 yat somo vājam IX. 56, 2.
 yat stho VIII. 10, 1.
 yathā kaṇve magh° trasadasy°
 VIII. 49, 10.
 yathā kaṇve magh° meghe
 VIII. 50, 10.
 yathā kalām VIII. 47, 17.
 yathā gauro VIII. 4, 3.
 yathā cit kaṇvam VIII. 5, 25.
 yathā cid vṛiddham VIII.
 60, 7.
 yathā cin manyase V. 56, 2.
 yathā devā X. 151, 3.
 yathā no aditiḥ I. 43, 2.
 yathā no mitro aryamā VIII.
 31, 13.
 yathā no mitro varuṇo I.
 43, 3.
 yathāpavathā IX. 96, 12.
 yathā pūrvebhyāḥ IX. 82, 5.
 yathā pūrvebhyo jar° I. 175, 6;
 I. 176, 6.
 yathābhavad X. 135, 6.

9 G

yathā manau vivasvati VIII.
 52, 1.
 yathā manau sāmvaranau VIII.
 50, 1.
 yathāyajo III. 17, 2.
 yathā yugam X. 60, 8.
 yathā rudrasya VIII. 20, 17.
 yathā vaḥ svāhā VII. 3, 7.
 yathā varo VIII. 24, 28.
 yathā vaśanti VIII. 28, 4.
 yathā vātaḥ pushk° V. 78, 7.
 yathā vāto yathā V. 78, 8.
 yathā vām atrir VIII. 42, 5.
 yathā vidvāñ II. 5, 8.
 yathā viprasya I. 76, 5.
 yathā ha tyad vasavo IV. 12, 6;
 X. 126, 8.
 yathāhāny X. 18, 5.
 yathā hotar VI. 4, 1.
 yathēyam prith° X. 60, 9.
 yathota kri° VIII. 5, 26.
 yad akrandaḥ I. 163, 1.
 yad agna eshā X. 11, 8.
 yad agne adya X. 87, 13.
 yad agne kani VIII. 102, 20.
 yad agne divijā VIII. 43, 28.
 yad agne martyas VIII. 19, 25.
 yad agne syām VIII. 44, 23.
 yad anga tavishīyavo VIII. 7, 2.
 yad anga tavishīyasa VIII. 6, 26.
 yad anga tvā III. 33, 11.
 yad anga dāsushe I. 1, 6.
 yad acaras X. 54, 2.
 yad ajnāteshv X. 27, 4.
 yad atty VIII. 102, 21.
 yad ado divo VIII. 26, 17.
 yad ado pito I. 187, 7.
 yad ado vāta X. 186, 3.
 yad adbhiḥ IX. 65, 6.
 yad adya kac ca VIII. 93, 4.
 yad adya karhi VIII. 73, 5.
 yad adya tvā puruṣhṭ° VI. 56, 4.

yad adya tvâ prayati

yad dha tyad vâm.

yad adya tvâ prayati III. 29, 16.
 yad adya bhâgam I. 123, 3.
 yad adya vâm VIII. 9, 9.
 yad adya sûra udite yan VIII.
 27, 21.
 yad adya sûrya udite 'nâgâ
 VII. 66, 4.
 yad adya sûrya udyati VIII.
 27, 19.
 yad adya sûrya bravo VII. 60, 1.
 yad adya sthaḥ V. 73, 1.
 yad adyâśvinâv apâg VIII.
 10, 5.
 yad adyâśvinâv aham VIII.
 9, 13.
 yad adhrigâvo VIII. 22, 11.
 yad antarâ III. 40, 9.
 yad antarikshe patathaḥ VIII.
 10, 6.
 yad antarikshe yad VIII. 9, 2.
 yad anti yac ca IX. 67, 21.
 yad anyâsu III. 55, 17.
 yad apâm I. 187, 8.
 yad apsu VIII. 9, 5.
 yad abravam I. 108, 6.
 yad ayâtam śubh° X. 85, 15.
 yad ayâtam divod° I. 116, 18.
 yad ayukthâ I. 94, 10.
 yad arjuna VII. 55, 2.
 yad aśvasya kravisho I. 162, 9.
 yad aśvân V. 55, 6.
 yad aśvâya I. 162, 16.
 yad aśvinâ X. 85, 14.
 yad asya dhâmani VIII. 12, 32.
 yad asya manyur VIII. 6, 13.
 yad âjim VIII. 45, 7.
 yadâ te mârutîr VIII. 12, 29.
 yadâ te vishṇur VIII. 12, 27.
 yadâ te haryatâ VIII. 12, 28.
 yad âdîdhye X. 34, 5.
 yad âpîtâso VIII. 9, 19.
 yadâram akrann IV. 33, 2.

yadâ vajram X. 23, 3.
 yadâ valasya X. 68, 6.
 yadâ vâjam X. 67, 10.
 yad âvir yad VIII. 47, 13.
 yadâ vîrasya VII. 42, 4.
 yadâ vṛitram VIII. 12, 26.
 yad âśasâ X. 164, 3.
 yadâ samaryam IV. 24, 8.
 yad âsu marto X. 95, 9.
 yadâ sûryam VIII. 12, 30.
 yadi kshitâyur X. 161, 2.
 yad indra citra V. 39, 1.
 yad indra te catasro V. 35, 2.
 yad indra divi VI. 40, 5.
 yad indra nâhushî° VI. 46, 7.
 yad indra pûrvo VII. 20, 7.
 yad indra pṛitanâjye VIII.
 12, 25.
 yad indra prâg . . . | â yâhi
 VIII. 65, 1.
 yad indra prâg . . . | simâ
 VIII. 4, 1.
 yad indra brahmaṇaspate X.
 164, 4.
 yad indra manm° VIII. 15, 12.
 yad indra yâvatas VII. 32, 18.
 yad indra râdho VIII. 53, 13.
 yad indra sarge VI. 46, 13.
 yad indrâgnî avamas° I. 108, 9.
 yad indrâgnî uditâ I. 108, 12.
 yad indrâgnî janâ VIII. 40, 7.
 yad indrâgnî divi I. 108, 11.
 yad indrâgnî param° I. 108, 10.
 yad indrâgnî madath° I. 108, 7.
 yad indrâgnî yadushu I. 108, 8.
 yad indrâham yathâ tvam
 VIII. 14, 1.
 yad indrâhan prath° I. 32, 4.
 yad indreṇa sar° VIII. 9, 12.
 yad indro anayad VI. 57, 4.
 yad in nv indra I. 52, 11.
 yadi pravṛiddha VIII. 12, 8.

yad imâ X. 97, 11.
 yadi me râraṇaḥ VIII. 32, 6.
 yadi me sakhyam VIII. 13, 21.
 yadi vâham VII. 104, 14.
 yadi stutasya VII. 56, 15.
 yadi stomam VIII. 1, 15.
 yad îm sutâsa VIII. 50, 3.
 yad îm somâ V. 30, 11.
 yadî ghṛitebhir VIII. 19, 23.
 yad îm gaṇasya V. 1, 3.
 yadîd aham X. 27, 2.
 yadî manthanti III. 29, 6.
 yadî mâtur II. 5, 6.
 yad îm indra V. 38, 2.
 yad îm ṛitasya I. 79, 3.
 yad îm enân VII. 103, 3.
 yad îśîyâmrîto X. 33, 8.
 yadî sutebhir VI. 42, 3.
 yad uttame V. 60, 6.
 yad udanco X. 86, 22.
 yad udîrata I. 81, 3.
 yad udvato I. 142, 4.
 yad u presht° I. 181, 1.
 yad ulûko X. 165, 4.
 yad usho VIII. 9, 18.
 yad ûvadhyam I. 162, 10.
 yaded enam X. 88, 11.
 yad emi prasphe° VII. 89, 2.
 yad eshâm anyo VII. 103, 5.
 yad eshâm pṛishatî VIII. 7, 28.
 yad gâyatṛe I. 164, 23.
 yad gopâvad VII. 60, 8.
 yad dadhishe pradivi VII. 98, 2.
 yad dadhishe manasyasi VIII.
 45, 31.
 yad devâ adah X. 72, 6.
 yad devâḥ śarma VIII. 47, 10.
 yad devânâm I. 44, 12.
 yad devâpiḥ X. 98, 7.
 yad devâ yatayo X. 72, 7.
 yad dyâva indra VIII. 70, 5.
 yad dha tyad vâm I. 151, 2.

yad dha tyan mitrâ°

yas ta indra mahîr.

yad dha tyan mitrâ° I. 139, 2.
 yad dha nûnam yad VIII.
 49, 7.
 yad dha nûnam parâvati VIII.
 50, 7.
 yad dha prâcîr X. 155, 4.
 yad dha yânti I. 37, 13.
 yad dhavishyam I. 162, 4.
 yad dha syâ ta I. 178, 1.
 yad bamhishtham V. 62, 9.
 yad yunjate II. 34, 8.
 yad yunjâthe I. 157, 2.
 yad yûyam I. 38, 4.
 yad yodhayâ VII. 98, 4.
 yad rodasî VI. 62, 8.
 yad vahî srântâya VIII. 67, 6.
 yad vâ u vis° VIII. 23, 13.
 yad vâg vad° VIII. 100, 10.
 yad vâm kakshîvân VIII. 9, 10.
 yad vâjino I. 162, 8.
 yad vâtajûto I. 65, 46.
 yad vâ trikshau VI. 46, 8.
 yad vâ divi pârve VI. 23, 2.
 yad vâ pravridha VIII. 93, 5.
 yad vâ prasaravane VIII. 65, 2.
 yad vâbhipitve VIII. 27, 20.
 yad vâ marutvah I. 101, 8.
 yad vâ yajnam VIII. 10, 2.
 yad vâ rume VIII. 4, 2.
 yad vâvantha VIII. 66, 5.
 yad vâvâna X. 74, 6.
 yad vâ śakra VIII. 12, 17.
 yad vâsi rocane VIII. 97, 5.
 yad vâsi sunvato VIII. 12, 18.
 yad vâhishtham V. 25, 7.
 yad vijâman VII. 50, 2.
 yad virûpâcaram X. 95, 16.
 yad vilâv VIII. 45, 41.
 yad vritram I. 80, 13.
 yad vo devâs X. 37, 12.
 yad vo vayam X. 2, 4.
 yam te śyenaḥ VIII. 82, 9.

yam te śyenaś cârûm X. 144, 5.
 yam trâyadhva VII. 59, 1.
 yam tvam ratham I. 129, 1.
 yam tvam vipra VIII. 71, 5.
 yam tvam agne X. 16, 13.
 yam tvâ gopavano VIII. 74, 11.
 yam tvâ janâsa indhate VIII.
 43, 27.
 yam tvâ janâsa îlate VIII.
 74, 12.
 yam tvâ janâso abhi X. 4, 2.
 yam tvâ devâ dadhire X. 46, 10.
 yam tvâ devâpiḥ X. 98, 8.
 yam tvâ devâso I. 36, 10.
 yam tvâ dyâvâprith° X. 2, 7.
 yam tvâ pûrvam X. 69, 4.
 yam tvâ vâjinn IX. 80, 2.
 yam devâsas trir ahann III. 4, 2.
 yam devâso 'janayantâgnim
 X. 88, 9.
 yam devâso 'vatha vâjasâtau
 yam sûrasâtâ X. 63, 14.
 yam devâso 'vatha vâjasâtau
 yam trâyadhve X. 35, 14.
 yan na indro IV. 22, 1.
 yan nâsatyâ parâke VIII. 9, 15.
 yan nâsatyâ parâvati . . . adhi
 I. 47, 7.
 yan nâsatyâ parâvati . . . adhy
 VIII. 8, 14.
 yan nâsatyâ bhuranyatho VIII.
 9, 6.
 yan niyânam X. 19, 4.
 yan nirñijâ I. 162, 2.
 yan nîkshaṇam I. 162, 13.
 yam nu nakih III. 49, 2.
 yan nûnam dhîbhir VIII. 9, 21.
 yan nûnam aśyâm V. 64, 3.
 yan manyase V. 39, 2.
 yan marutaḥ V. 54, 10.
 yam agnim medh° I. 36, 11.
 yam agne pritsu I. 27, 7.

yam agne manyase X. 21, 4.
 yam agne vâjasâtama V. 20, 1.
 yam atyam iva IX. 6, 5.
 yam aśvinâ I. 116, 6.
 yam aśvî nityam VII. 1, 12.
 yamasya mâ X. 10, 7.
 yamâ cid III. 39, 3.
 yamâd aham X. 60, 10.
 yam âdityâso VIII. 19, 34.
 yam âpo adrayo VI. 48, 5.
 yamâya ghṛitavad X. 14, 14.
 yamâya madhumattamam X.
 14, 15.
 yamâya somam X. 14, 13.
 yam âsâ X. 20, 3.
 yam indra VIII. 97, 2.
 yam imam X. 86, 4.
 yam î garbham IX. 102, 6.
 yam îm dvâ I. 144, 4.
 yam u pûrvam II. 37, 2.
 yam ritvijo VIII. 56, 5.
 yame iva X. 13, 2.
 yamena dattam I. 163, 2.
 yam erire I. 143, 4.
 yam aicchâma X. 53, 1.
 yamo na X. 14, 2.
 yam bâhuteva I. 41, 2.
 yam martyaḥ V. 7, 6.
 yam me dur VIII. 3, 21.
 yayâ gâ X. 156, 2.
 yayâ radhram II. 34, 15.
 yayor adhi VIII. 10, 4.
 yavam yavam no IX. 55, 1.
 yavam vṛikenâśv° I. 117, 21.
 yaś ciketa V. 65, 1.
 yaś cid âpo X. 121, 8.
 yaś cid dhi ta itthâ I. 24, 4.
 yaś cid dhi tvâ I. 84, 9.
 yaś cedam X. 97, 21.
 yas ta idhmam IV. 2, 6.
 yas ta indra priyo VII. 20, 8.
 yas ta indra mahîr VIII. 6, 16.

yas ta ūrū

yasyāgnir.

yas ta ūrū X. 162, 4.
 yas tastambha IV. 50, 1.
 yas tā cakāra VI. 21, 4.
 yas tigmaśringo VII. 19, 1.
 yas tityāja X. 71, 6.
 yas tubhyam agne amṛitāya
 dāśad IV. 2, 9.
 yas tubhyam agne amṛitāya
 martyaḥ X. 91, 11.
 yas te agne namasā V. 12, 6.
 yas te agne sumatim X. 11, 7.
 yas te adya X. 45, 9.
 yas te anu svadhām III. 51, 11.
 yas te garbham X. 162, 2.
 yas te citraśravastamo VIII.
 92, 17.
 yas te drapsaḥ skanno X. 17, 13.
 yas te drapsaḥ skand° X. 17, 12.
 yas te nūnam VIII. 92, 16.
 yas te bharād IV. 2, 7.
 yas te madaḥ prith° VI. 19, 7.
 yas te mado yujyaś VII. 22, 2.
 yas te mado vareṇyas IX. 61, 19.
 yas te mado vareṇyo VIII. 46, 8.
 yas te manyo X. 83, 1.
 yas te yajnena VI. 5, 5.
 yas te ratho X. 112, 2.
 yas te revāñ VIII. 45, 15.
 yas te śringavṛiśho VIII. 17, 13.
 yas te sādhisht° 'vasa V. 35, 1.
 yas te sādhisht° 'vase te
 VIII. 53, 7.
 yas te sūno VI. 13, 4.
 yas te stanah I. 164, 49.
 yas te hanti X. 162, 3.
 yas tvad dhotā III. 17, 5.
 yas tvā devi VI. 61, 5.
 yas tvā doshā IV. 2, 8.
 yas tvā bhrātā X. 162, 5.
 yas tvām agna in° IV. 12, 1.
 yas tvām agne hav° I. 12, 8.
 yas tvā svapnena X. 162, 6.

yas tvā svaśvaḥ IV. 4, 10.
 yas tvā hṛidā V. 4, 10.
 yas patir X. 24, 3.
 yasmā anye VIII. 3, 23.
 yasmā arāsata VIII. 47, 4.
 yasmā arkam VIII. 51, 4.
 yasmā ūmāso I. 166, 3.
 yasmād indrād II. 16, 2.
 yasmād ṛite na I. 18, 7.
 yasmād rejanta VIII. 103, 3.
 yasmān na ṛite II. 12, 9.
 yasmin devā manmani X. 12, 8.
 yasmin devā vidathe X. 12, 7.
 yasminn asvāsa X. 91, 14.
 yasminn ukthāni VIII. 16, 2.
 yasmin vayam X. 42, 6.
 yasmin viśvā adhi VIII. 92, 20.
 yasmin viśvāni kāvyā VIII.
 41, 6.
 yasmin viśvāni bhuvanāni VII.
 101, 4.
 yasmin viśvās carshaṇaya VIII.
 2, 33.
 yasmin vṛikshe madhvadaḥ I.
 164, 22.
 yasmin vṛikshe sup° X. 135, 1.
 yasmai tvam vaso dānāya mam-
 hase VIII. 52, 6.
 yasmai tvam vaso dānāya śi-
 kshasi VIII. 51, 6.
 yasmai tvam sukṛite V. 4, 10.
 yasmai tvam sudrav° I. 94, 15.
 yasmai tvam āyajase I. 94, 2.
 yasmai tvam magh° VIII. 52, 8.
 yasmai dhāyur III. 30, 7.
 yasmai putrāso X. 185, 3.
 yasya gā antar VI. 43, 3.
 yasya gāvāv ar° VI. 27, 7.
 yasya tivasutam VI. 43, 2.
 yasya te agne VIII. 19, 33.
 yasya te dyumnavat IX. 66, 30.
 yasya te nū cid VIII. 93, 11.

yasya te pītva IX. 108, 2.
 yasya te pūshan I. 138, 3.
 yasya te madyam IX. 65, 15.
 yasya te mahinā VIII. 68, 3.
 yasya te viśvamānushaḥ VIII.
 45, 42.
 yasya te viśvā X. 37, 9.
 yasya te svādu VIII. 68, 11.
 yasya tyac chambaram VI.
 43, 1.
 yasya tyat te X. 112, 4.
 yasya tyan mahitvam X. 26, 2.
 yasya tridhātṽ VIII. 102, 14.
 yasya trī pūrṇā I. 154, 4.
 yasya tvam agne IV. 2, 10.
 yasya tvam indra VIII. 52, 4.
 yasya tvam ūrdhvo VIII.
 19, 10.
 yasya dūto I. 74, 4.
 yasya dyāvāprith° I. 101, 3.
 yasya dvibarhaso VIII. 15, 2.
 yasya na indrah IX. 108, 14.
 yasya prayānam V. 81, 3.
 yasya prasvādaso X. 33, 6.
 yasya mandāno VI. 43, 4.
 yasya mā parushāḥ V. 27, 5.
 yasya mā harito X. 33, 5.
 yasya varṇam IX. 65, 8.
 yasya vā yūyam VIII. 20, 16.
 yasya vāyor VI. 45, 32.
 yasya viśvāni hastayoḥ I. 176, 3.
 yasya viśvāni hastayor VI.
 45, 8.
 yasya vratam paś° VII. 96, 7.
 yasya vrata prith° V. 83, 5.
 yasya śarmann VII. 6, 6.
 yasya śasvat X. 112, 5.
 yasya śravo VII. 18, 24.
 yasya śvetā VIII. 41, 9.
 yasya samsthe na I. 5, 4.
 yasyā ananto VI. 61, 8.
 yasyāgnir VIII. 19, 11.

yasyâjasram

yâ sunîthe.

yasyâjasram I. 100, 14.
 yasyâjushan VIII. 75, 14.
 yasyâ devâ VIII. 94, 2.
 yasyânakshâ X. 27, 11.
 yasyânâptah I. 100, 2.
 yasyânûnâ VIII. 16, 4.
 yasyâmitâni VIII. 24, 21.
 yasyâyam viśvâ VIII. 51, 9.
 yasyâ ruśanto I. 48, 13.
 yasyâvadhit V. 34, 4.
 yasyâśvâsah II. 12, 7.
 yasyekshvâkur X. 60, 4.
 yasyeme X. 121, 4.
 yasyaushadhîh X. 97, 12.
 yâ âpo VII. 49, 2.
 yâ indra prasvas VIII. 6, 20.
 yâ indra bhuja VIII. 97, 1.
 yâ oshadhîh pûrvâ jâtâ X. 97, 1.
 yâ oshadhîh somarâjnîr bahvîh
 X. 97, 18.
 yâ oshadhîh somarâjnîr vish-
 thitâh X. 97, 19.
 yâh pravato VII. 50, 4.
 yâh phalinîr X. 97, 15.
 yâh sarûpâ X. 169, 2.
 yâh sûryo VII. 47, 4.
 yâ gungûr yâ II. 32, 8.
 yâ gomatîr I. 113, 18.
 yâ gaur X. 65, 6.
 yâ jâmayo III. 57, 3.
 yâ ta ûtir amitrahan VI. 45, 14.
 yâ ta ûtir avamâ VI. 25, 1.
 yâtam chardishpâ VIII. 9, 11.
 yâti devah I. 35, 3.
 yâ te agne III. 57, 6.
 yâ te ashtîrâ VI. 53, 9.
 yâ te kâkut sukritâ VI. 41, 2.
 yâ te jîhvâ III. 57, 5.
 yâ te didyud VII. 46, 3.
 yâ te dhâmâni divi I. 91, 4.
 yâ te dhâmâni paramâni X.
 81, 5.

VOL. VI.

yâ te dhâmâni havishâ I. 91, 19.
 yâ te bhîmâny IX. 61, 30.
 yâ dampatî VIII. 31, 5.
 yâ dasrâ I. 46, 2.
 yâdîg eva V. 44, 6.
 yâ deveshu X. 169, 3.
 yâdrâdhyam var° II. 38, 8.
 yâ dhartârâ V. 69, 4.
 yâ dhârayanta VII. 66, 2.
 yâñ âbhajo III. 35, 9.
 yâ nah pîp° I. 46, 6.
 yâni sthânâny VII. 70, 3.
 yânîndrâgnî I. 108, 5.
 yâ nu śvetâv VIII. 40, 8.
 yâm tvâ divo VII. 77, 6.
 yân rāye I. 73, 8.
 yân vo naro III. 8, 6.
 yâ pritanâsu V. 86, 2.
 yâbhih kaṇvam abhishtîbhih
 I. 47, 5.
 yâbhih kaṇvam medhâtithim
 VIII. 8, 20.
 yâbhih kutsam I. 112, 23.
 yâbhih kriśânum I. 112, 21.
 yâbhih paktham VIII. 22, 10.
 yâbhih patharvâ I. 112, 17.
 yâbhih patnîr I. 112, 19.
 yâbhih parijmâ I. 112, 4.
 yâbhih śacîbhir vṛishanâ I.
 112, 8.
 yâbhih śacîbhiś camasâñ III.
 60, 2.
 yâbhih śamtâtî I. 112, 20.
 yâbhih śucantim I. 112, 7.
 yâbhih sindhum avatha VIII.
 20, 24.
 yâbhih sindhum madhumant°
 I. 112, 9.
 yâbhih sudânû I. 112, 11.
 yâbhih sūryam I. 112, 13.
 yâbhih somo X. 30, 5.
 yâbhir angiro I. 112, 18.

9 H

yâbhir antakam I. 112, 6.
 yâbhir naram gosho I. 112, 22.
 yâbhir narâ trasadasyum VIII.
 8, 21.
 yâbhir narâ śayave I. 112, 16.
 yâbhir mahâm I. 112, 14.
 yâbhir vamram I. 112, 15.
 yâbhir viśpalâm I. 112, 10.
 yâbhî rasâm I. 112, 12.
 yâbhî rebham I. 112, 5.
 yâmam yeshthâh VII. 56, 6.
 yâm atharvâ I. 80, 16.
 yâ me hirapya° VIII. 5, 38.
 yâm pûshan VI. 53, 8.
 yâm me dhiyam X. 64, 12.
 yâ ruco X. 188, 3.
 yâ vah śarma I. 85, 12.
 yâvat taras VII. 91, 4.
 yâvad idam I. 108, 2.
 yâvanmâtram X. 88, 19.
 yâvayaddveshasam IV. 52, 4.
 yâvayaddveshâ I. 113, 12.
 yâvayâ vṛikyam X. 127, 6.
 yâ vâm śatam VII. 91, 6.
 yâ vâm santi . . . | asme IV.
 47, 4.
 yâ vâm santi . . . | indrâgnî
 VI. 60, 8.
 yâ vâm kaśâ I. 22, 3.
 yâ vâ te santi VII. 3, 8.
 yâv itthâ I. 92, 17.
 yâ viśvâsâm VI. 69, 2.
 yâ vîryâni X. 113, 7.
 yâ vṛitrahâ VIII. 45, 25.
 yâ vo bheshajâ II. 33, 13.
 yâ vo mâyâ II. 27, 16.
 yâ śardhâya VI. 48, 12.
 yâsâm rājâ VII. 49, 3.
 yâsâm tisrah I. 133, 4.
 yâsi kutsena IV. 16, 11.
 yâ sujûrnih X. 95, 6.
 yâ sunîthe V. 79, 2.

yā subāhuḥ

yuvō rāṣṭram.

yā subāhuḥ II. 32, 7.
 yā surathā I. 22, 2.
 yāsu rājā VII. 49, 4.
 yās te dhārā IX. 62, 7.
 yās te pūshan VI. 58, 3.
 yās te prajā I. 43, 9.
 yās te rāke II. 32, 5.
 yuktas te astu I. 82, 5.
 yuktā mātā I. 164, 9.
 yukto ha yad I. 158, 3.
 yukshvā hi keśinā I. 10, 3.
 yukshvā hi tvam VIII. 26, 20.
 yukshvā hi devahū VIII. 75, 1.
 yukshvā hi vājini I. 92, 15.
 yukshvā hi vṛtraha VIII. 3, 17.
 yukshvā hy arushī I. 14, 12.
 yuge yuge VI. 8, 5.
 yundhvam hy V. 56, 6.
 yujam hi V. 30, 8.
 yujā karmāṇi X. 55, 8.
 yujāno aśvā X. 22, 4.
 yujāno haritā VI. 47, 19.
 yuje ratham VII. 23, 3.
 yuje vām brahma X. 13, 1.
 yunjate mana V. 81, 1.
 yunjanti bradhnā I. 6, 1.
 yunjanti harī VIII. 98, 9.
 yunjanty asya I. 6, 2.
 yunjāthām rās VIII. 85, 7.
 yudhā yudham I. 53, 7.
 yudhendro mahnā III. 34, 7.
 yudhmam santam VIII. 92, 8.
 yudhmasya te III. 46, 1.
 yudhmo anarvā VII. 20, 3.
 yunakta sīrā X. 101, 3.
 yunajmi te I. 82, 6.
 yuyūshataḥ I. 144, 3.
 yuyotā śarum VIII. 18, 11.
 yuyopa nābhī I. 104, 4.
 yuvam rathena VIII. 39, 7.
 yuvam rebham I. 119, 6.
 yuvam vandanam I. 119, 7.

yuvam varo VIII. 26, 2.
 yuvam vastrāṇi I. 152, 1.
 yuvam viprasya X. 39, 8.
 yuvam śakrā X. 24, 4.
 yuvam śyāvāya I. 117, 8.
 yuvam śriyam IV. 44, 2.
 yuvam śrībhir VI. 63, 6.
 yuvam śvetam pedava I. 118, 9.
 yuvam śvetam pedave X. 39, 10.
 yuvam surāmam IX. 131, 4.
 yuvam ha kṛīṣam X. 40, 8.
 yuvam ha garbham I. 157, 5.
 yuvam ha gharman I. 180, 4.
 yuvam ha bhuḥjyam X. 40, 7.
 yuvam ha rebham X. 39, 9.
 yuvam ha stho I. 157, 6.
 yuvam hi shmā VIII. 86, 3.
 yuvam hi sthaḥ IX. 19, 2.
 yuvam hy apnarājāv X. 132, 7.
 yuvam hy āstam I. 120, 7.
 yuvam kapvāya VIII. 5, 23.
 yuvam kavī X. 40, 6.
 yuvam citram dadath VII. 74, 2.
 yuvam cyavānam sanayam X.
 39, 4.
 yuvam cyavānam jaraso VII.
 71, 5.
 yuvam cyavānam aśvinā I.
 117, 13.
 yuvam tam indrāparv I. 132, 6.
 yuvam tāsām I. 112, 3.
 yuvam tugrāya I. 117, 14.
 yuvam daksham I. 15, 6.
 yuvam devā VIII. 56, 1.
 yuvam dhenum I. 118, 8.
 yuvam narā stuvate kṛishni-
 yāya I. 117, 7.
 yuvam narā stuvate pajriyāya
 I. 116, 7.
 yuvam no V. 64, 6.
 yuvam atyasyāva I. 180, 2.
 yuvam atraye I. 118, 7.

yuvam etam cakrā I. 182, 5.
 yuvam etāni I. 93, 5.
 yuvam paya I. 180, 3.
 yuvam pedave I. 119, 10.
 yuvam pratnasya III. 38, 9.
 yuvam bhuḥjyam samudra X.
 143, 5.
 yuvam bhuḥjyam avavidham
 VII. 69, 7.
 yuvam bhuḥjyam bhuramānam
 I. 119, 4.
 yuvam mitremam V. 65, 6.
 yuvam mṛigam VIII. 5, 36.
 yuvām yajnaiḥ I. 151, 8.
 yuvām stomebhir I. 139, 3.
 yuvām ha ghoshā X. 40, 5.
 yuvām havanta VII. 83, 6.
 yuvāku hi I. 17, 4.
 yuvām gotamāḥ I. 183, 5.
 yuvām cid dhi I. 180, 8.
 yuvādattasya VIII. 26, 12.
 yuvānam viśpatim VIII. 44, 26.
 yuvānā pitarā I. 20, 4.
 yuvāno rudrā I. 64, 3.
 yuvām devās VIII. 56, 2.
 yuvām narā VII. 83, 1.
 yuvābhyām vāj VIII. 5, 3.
 yuvābhyām devī I. 109, 4.
 yuvābhyām mitr V. 64, 4.
 yuvām id dhy IV. 41, 7.
 yuvām id yutsu VII. 82, 4.
 yuvām indrāgnī I. 109, 5.
 yuvām pūshevāśv I. 181, 9.
 yuvām mṛigeva X. 40, 4.
 yuvā sa mār V. 61, 13.
 yuvā suvāsāḥ III. 8, 4.
 yuvoh śriyam VII. 69, 4.
 yuvo rajāmsi I. 180, 1.
 yuvor atris V. 73, 6.
 yuvo rathasya VIII. 22, 4.
 yuvor aśvinā I. 119, 5.
 yuvo rāṣṭram VII. 84, 2.

yuvor ushâ anu

yeshâm ajmeshu.

yuvor ushâ anu I. 46, 14.
yuvor u shû ratham VIII. 26, 1.
yuvor ritam III. 54, 3.
yuvor dânyâ I. 112, 2.
yuvor yadi X. 61, 25.
yuvor hi mâtâ X. 132, 6.
yushmâkam smâ V. 53, 5.
yushmâkam devâ VII. 59, 2.
yushmâkam budhne X. 77, 4.
yushmâdattasya mar° V. 54, 13.
yushmân u VIII. 7, 6.
yushme devâ VIII. 47, 8.
yushmeshito I. 39, 8.
yushmoto VII. 58, 4.
yûna û shu VIII. 20, 19.
yûpavraskâ uta I. 162, 6.
yûyam rayim V. 54, 14.
yûyam rājānaḥ VIII. 19, 35.
yûyam rājānam iryam V. 58, 4.
yûyam viśvam pari X. 126, 4.
yûyam ha ratnam VII. 37, 2.
yûyam hi devîr IV. 51, 5.
yûyam hi shthâ sudānava... |
adhâ VIII. 83, 9.
yûyam hi shthâ sudānava... |
kartâ VI. 51, 15.
yûyam hi shthâ sudānavo rudrâ
VIII. 7, 12.
yûyam gâvo VI. 28, 6.
yûyam citram VII. 74, 2.
yûyam tat I. 86, 9.
yûyam devâḥ II. 29, 2.
yûyam dhûrshu X. 77, 5.
yûyam na ugrâ I. 166, 6.
yûyam asmabhyam IV. 36, 8.
yûyam asmân V. 55, 10.
yûyam bhujyum X. 143, 5.
yûyam martam V. 61, 15.
ye amsyâ I. 191, 7.
ye agnayo VI. 66, 2.
ye agnidagdâ X. 15, 14.
ye agneḥ pari X. 62, 6.

ye agne candra V. 10, 4.
ye agne nerayanti V. 20, 2.
ye anjishu V. 53, 4.
ye arvāncas I. 164, 19.
ye asvinâ IV. 34, 9.
ye ke ca jmâ VI. 52, 15.
ye gavyatâ VI. 46, 10.
ye gomantam IV. 34, 10.
ye ca pûrva VII. 22, 9.
ye cākananta V. 31, 13.
ye cārḥanti VIII. 20, 18.
ye cit pûrva X. 154, 4.
ye cid dhi tvām I. 48, 14.
ye cid dhi pûrva I. 179, 2.
ye cid dhi mṛityu° VIII. 18, 22.
ye ceha pit° X. 15, 13.
ye tatṛishur X. 15, 9.
ye te trir IV. 54, 6.
ye te panthâḥ I. 35, 11.
ye te pavitram IX. 61, 5.
ye te viprâ X. 50, 7.
ye te vṛishano I. 177, 2.
ye te śukrâsaḥ VI. 6, 4.
ye te śushmam III. 32, 3.
ye te santi VIII. 1, 9.
ye te sarasva VII. 96, 5.
ye trimṣati VIII. 28, 1.
ye tvâ devo° I. 190, 5.
ye tvām indra VIII. 6, 12.
ye tvāhihatye III. 47, 4.
ye devânām VII. 35, 15.
ye devâsa iha VIII. 30, 4.
ye devâsas trir III. 4, 2.
ye devâso abhavatâ IV. 35, 8.
ye devâso divy I. 139, 11.
ye drapsâ iva VIII. 7, 16.
ye naḥ pûrve X. 15, 8.
ye naḥ sapatnâ X. 128, 9.
yena cashte VIII. 19, 16.
yena jyotîmshy VIII. 15, 5.
yena tokâya V. 53, 13.
yena dîrgham I. 166, 14.

yena dyaur X. 121, 5.
yena mânâsaḥ I. 171, 5.
yena vamsâma VIII. 60, 12.
yena vṛiddho VI. 44, 3.
yena sindhum VIII. 12, 3.
yena sūrya X. 37, 4.
ye nākasyādhi I. 19, 6.
yenâ daśagvam VIII. 12, 2.
yenâ navagvo IX. 108, 4.
yenâ pâvaka I. 50, 6.
yenâva turv° VIII. 7, 18.
yenâ samudram VIII. 3, 10.
yenendro havishâ X. 159, 4;
X. 174, 4.
yenemâ viśvâ II. 12, 4.
ye pâkaśamsam VII. 104, 9.
ye pâtayantâ VIII. 46, 18.
ye pâyavo māmatelyam I. 147,
3; IV. 4, 13.
ye prishatîbhir I. 37, 2.
yebhiḥ sūryam VI. 17, 5.
yebhis tisraḥ VIII. 5, 8.
yebhyo mâtâ X. 63, 3.
yebhyo hotrām X. 63, 7.
ye maho rajo I. 19, 3.
ye mûrdhānaḥ VIII. 67, 13.
ye me pancâsatam V. 18, 5.
ye me rājan II. 28, 10.
ye yajatrâ I. 14, 8.
ye yajnena X. 62, 1.
ye yudhyanta X. 154, 3.
ye rādhāmsi VII. 16, 10.
ye vadhvaḥ X. 85, 31.
ye vâjinam I. 162, 12.
ye vām dams° VIII. 9, 3.
ye vâyava indra mādānâsa VII.
92, 4.
ye vâvṛidhanta V. 52, 7.
ye vṛikṇâso III. 8, 7.
ye śubhrâ I. 19, 5.
yeshâm śriyâ V. 61, 12.
yeshâm ajmeshu I. 37, 8.

yeshâm arṇo

yo vâm yajnañ.

yeshâm arṇo VIII. 20, 13.
 yeshâm âbâdha VIII. 23, 3.
 yeshâm ilâ VII. 16, 8.
 ye satyâso X. 15, 10.
 ye savituḥ X. 36, 13.
 ye somâsaḥ ... | ye IX. 65, 22.
 ye somâsaḥ ... | sarvâms VIII.
 93, 6.
 ye stotribhyo II. 1, 16; II.
 2, 13.
 ye sthâ manor X. 36, 10.
 ye ha tye IV. 6, 10.
 ye harî IV. 33, 10.
 yo agnim hav° VIII. 19, 13.
 yo agniḥ kravyavâhanaḥ X.
 16, 11.
 yo agniḥ kravyât X. 16, 10.
 yo agniḥ saptamânushaḥ VIII.
 39, 8.
 yo agnim tanvo VIII. 44, 15.
 yo agnim devavîtaye I. 12, 9.
 yo agnîshomâ I. 93, 8.
 yo atya iva IX. 43, 1.
 yo adadhaj X. 54, 6.
 yo adribhit VI. 73, 1.
 yo adhvareshu I. 77, 2.
 yo anidhmo X. 30, 4.
 yo apâcîne VII. 6, 4.
 yo apsu candramâ VIII. 82, 8.
 yo apsv â II. 35, 8.
 yo aryo I. 81, 6.
 yo âsvasya IV. 39, 3.
 yo âsvânâm I. 101, 4.
 yo âsvebhir VIII. 46, 26.
 yo asmâ annam X. 79, 5.
 yo asmai ghramsa V. 34, 3.
 yo asmai havishâ VI. 54, 4.
 yo asmai havyadâtibhir VIII.
 23, 21.
 yo asmai havyair II. 26, 4.
 yo asya pâre X. 187, 5.
 yogakshemam va X. 166, 5.

yo garbham VII. 102, 2.
 yo grînatâm VI. 45, 17.
 yoge yoge I. 30, 7.
 yo janân X. 60, 3.
 yo jâgâra V. 44, 14.
 yo jâta II. 12, 1.
 yo jinâti IX. 55, 4.
 yo dabhrebhir X. 38, 4.
 yo dushṭaro VIII. 46, 9.
 yo devo dev° IV. 22, 3.
 yo dehyo VII. 6, 5.
 yoddhâsi VIII. 88, 4.
 yo dhartâ VIII. 41, 5.
 yo dhârayâ IX. 101, 2.
 yo dhṛishito VIII. 33, 6.
 yo na âgo V. 3, 7.
 yo na idam VIII. 21, 9.
 yo na induḥ VIII. 48, 12.
 yo na indrâbhitō X. 133, 4.
 yo na indrâbhidâsati X. 133, 5.
 yo naḥ kaścīd VIII. 18, 13.
 yo naḥ pitâ X. 82, 3.
 yo naḥ pûshann I. 42, 2.
 yo naḥ śaśvat VIII. 80, 2.
 yo naḥ sanutya uta II. 30, 9.
 yo naḥ sanutyo abhidâsad agne
 VI. 5, 4.
 yo naḥ svo VI. 75, 19.
 yo nantvâny II. 24, 2.
 yo nârmaram II. 13, 8.
 yonim eka VIII. 29, 2.
 yonish ṭa indra nishade I.
 104, 1.
 yonish ṭa indra sadane VII.
 24, 1.
 yo no agne ararivân I. 147, 4.
 yo no agne dureva VI. 16, 31.
 yo no agne 'bhidâsati I. 79, 11.
 yo no dâtâ vasûnâm VIII.
 51, 5.
 yo no dâtâ sa naḥ VIII. 52, 5.
 yo no dâsa X. 38, 3.

yo no devaḥ VIII. 12, 6.
 yo no maruto abhi VII. 59, 8.
 yo no maruto vṛikatâti II.
 34, 9.
 yo no rasam VII. 104, 10.
 yo brahmaṇe VII. 60, 11.
 yo bhânubhir X. 6, 2.
 yo bhûyishṭham V. 77, 4.
 yo bhojanam ca II. 13, 6.
 yo ma iti V. 27, 4.
 yo ma imam VIII. 46, 27.
 yo martyeshv IV. 2, 1.
 yo mâ pâkena VII. 104, 8.
 yo mâ yâtum VII. 104, 16.
 yo mitrâya I. 136, 5.
 yo mṛīlayâti VII. 87, 7.
 yo me dhenûnâm V. 61, 10.
 yo me râjan II. 28, 10.
 yo me śatâ V. 27, 2.
 yo me hiranyasamdriśo VIII.
 5, 38.
 yo yajâti VIII. 31, 1.
 yo yajnasya X. 57, 2.
 yo yajno viśv° X. 130, 1.
 yo rakshâmsi X. 187, 3.
 yo rajâmsi VI. 49, 13.
 yo radhrasya II. 12, 6.
 yo rayivo VI. 44, 1.
 yo râjabhya II. 27, 12.
 yo râjâ carsh° VIII. 70, 1.
 yo râyo ... | tam VIII. 32, 13.
 yo râyo ... | tasmâ I. 4, 10.
 yo revân I. 18, 2.
 yo rohitau V. 36, 6.
 yo vaḥ śivatamo X. 9, 2.
 yo vaḥ sunoty IV. 35, 6.
 yo vaḥ senânir X. 34, 12.
 yo 'vare II. 24, 11.
 yo vardhana VII. 101, 2.
 yo vâm yajnebhir VIII. 26, 13.
 yo vâm yajno VII. 70, 6.
 yo vâm yajnañ I. 151, 7.

yo vām rajāmsy

vakshyantī.

yo vām rajāmsy VIII. 73, 13.
 yo vām ratho VII. 71, 4.
 yo vāghate I. 40, 4.
 yo vām gartam VII. 64, 4.
 yo vācā X. 23, 5.
 yo vām nāsatyāv VIII. 8, 15.
 yo vām aśvinā I. 117, 2.
 yo vām uruvya° VIII. 26, 14.
 yo vām rījave VI. 70, 3.
 yo vām pariṃmā X. 39, 1.
 yo viśvataḥ I. 94, 7.
 yo viśvasya jag° I. 101, 5.
 yo viśvā dayate VIII. 103, 6.
 yo viśvāny VIII. 32, 28.
 yo viśvābhi vip° ... | sa naḥ
 parshad X. 187, 4.
 yo viśvābhi vip° ... | sa naḥ
 pūshā III. 62, 9.
 yo viśvābhi vratā VIII. 32, 28.
 yo vṛitrāya II. 30, 2.
 yo vedishtho VIII. 2, 24.
 yo vo devā VI. 52, 8.
 yo vo māvā II. 27, 16.
 yo vo vṛitābhyo X. 30, 7.
 yo vyamsam I. 101, 2.
 yo vyatīmr VIII. 69, 13.
 yo hatvāhim II. 12, 3.
 yo ha vām VIII. 5, 19.
 yo havyāny VIII. 19, 24.
 yo ha sya VII. 69, 5.
 yo hotāsīt X. 88, 4.
 yau te śvānau X. 14, 11.

rakshā no agne IV. 3, 14.
 rakshā su no IX. 29, 5.
 rakshohanam X. 87, 1.
 rakshohā viśv° IX. 1, 2.
 ranvaḥ sandṛi° X. 64, 11.
 ratham yāntam X. 40, 1.
 ratham yunjate V. 63, 5.
 ratham ye cakruḥ suvṛitam
 nar° IV. 33, 8.

VOL. VI.

ratham ye cakruḥ suvṛitam
 suce° IV. 36, 2.
 ratham vām anu° VIII. 5, 34.
 ratham hiraṇyavandhuram hi-
 ranṇā° VIII. 5, 28.
 ratham hiraṇyavandhuram in-
 dra° IV. 46, 4.
 ratham nu mār° V. 56, 8.
 rathavāhanam VI. 75, 8.
 rathānām na X. 78, 4.
 rathāya nāvam I. 140, 12.
 rathirāso VIII. 50, 8.
 rathītamam kap° VI. 55, 2.
 rathīva kaś° V. 83, 3.
 rathe tishṭhan VI. 75, 6.
 rathena pṛithu° IV. 46, 5.
 ratheshṭhāyādhva° VIII. 4, 13.
 ratho na I. 141, 8.
 ratho yo VIII. 22, 5.
 radat patho VII. 87, 1.
 rapat kavir I. 174, 7.
 rapad gandha° X. 11, 2.
 ramadhvam me III. 33, 5.
 rayim sukshatram I. 116, 19.
 rayim divo IV. 51, 10.
 rayim naś citram IX. 4, 10.
 rayir na citrā I. 66, 1.
 rayir na yaḥ I. 73, 1.
 rare havyam VII. 39, 6.
 raśmīñr iva VIII. 35, 21.
 rasam te X. 64, 24.
 rasāyyaḥ IX. 97, 14.
 rākām aham II. 32, 4.
 rājantam adhva° I. 1, 8.
 rājānāv anabhi° II. 41, 5.
 rājāno na IX. 10, 3.
 rājā medhābhir IX. 65, 16.
 rājā rāshṭrānām VII. 34, 11.
 rājā samudram IX. 86, 8.
 rājā sindhūnām ava° IX. 89, 2.
 rājā sindhūnām pavate IX.
 86, 33.

rājeva hi VII. 18, 2.
 rājno nu te varuṇasya I. 91, 3;
 IX. 88, 8.
 rātim yad VIII. 101, 8.
 rātrībhir asmā ah° X. 10, 9.
 rātrī vy akhyad X. 127, 1.
 rāyaḥ samudrāns IX. 33, 6.
 rāyaskāmo VII. 32, 3.
 rāyas pūrdhi I. 36, 12.
 rāyā vayam IV. 42, 10.
 rāyā hiraṇyayā VII. 66, 8.
 rāye nu yam VII. 90, 3.
 rāyo dhārāsy VI. 55, 3.
 rāyo budhnaḥ sangamano va-
 sūnām yajnasya I. 96, 6.
 rāyo budhnaḥ sangamano va-
 sūnām viśvā X. 139, 3.
 rārandhi sava° III. 41, 4.
 rāsi kshayam II. 11, 14.
 riśādasah VI. 51, 4.
 rujā drīḥ IX. 91, 4.
 rudrasya ye VI. 66, 3.
 rudrānām eti I. 101, 7.
 ruvati bhīmo IX. 70, 7.
 ruśadvatsā I. 113, 2.
 rūpam rūpam pratirūpo VI.
 47, 18.
 rūpam rūpam maghavā III.
 53, 8.
 rebhad atra X. 92, 15.
 revatīr naḥ I. 30, 13.
 revad vayo I. 151, 9.
 revāñ id VIII. 2, 13.
 raibhy āsīt X. 85, 6.
 rodasī ā I. 64, 9.
 rohiḥ chīvā I. 100, 16.
 rohitam me VIII. 3, 22.
 vamsageva X. 106, 5.
 vamsva viśvā VII. 17, 5.
 vamsvā no vāryā VIII. 23, 27.
 vakshyantī VI. 75, 3.

vaco dīrgha°

vaha kutsam.

vaco dīrgha° VIII. 25, 20.
 vacovidam vācam VIII. 101, 16.
 vacyante vām I. 46, 3.
 vajram yaś X. 105, 7.
 vajram eko VIII. 29, 4.
 vajreṇa hi X. 111, 6.
 vadmā sūno VI. 13, 6.
 vadmā hi sūno VI. 4, 4.
 vadhīm vṛitram I. 165, 8.
 vadhîd indro VI. 27, 5.
 vadhîr hi I. 33, 4.
 vadhûr iyam V. 37, 3.
 vadhena dasyum V. 4, 6.
 vadhair duḥsamsân I. 94, 9.
 vanaspatim pav° IX. 5, 10.
 vanaspatir avasrijann II. 3, 10.
 vanaspate raśanayâ X. 70, 10.
 vanaspate 'va srijopa III. 4, 10;
 VII. 2, 10.
 vanaspate vīdvango VI. 47, 26.
 vanaspate śatavalśo III. 8, 11.
 vanīvāno mama X. 47, 7.
 vane na vâ X. 29, 1.
 vanema tad I. 129, 7.
 vanema pūrvîr I. 70, 1.
 vaneshu jāyur I. 67, 1.
 vaneshu vyantariksham V. 85, 2.
 vanoti hi I. 133, 7.
 vandasva mārutam I. 38, 15.
 vanvann avāto IX. 89, 7.
 vapanti mar° VIII. 7, 4.
 vapur nu VI. 66, 1.
 vamrībhiḥ putram IV. 19, 9.
 vayam vo vṛiktabar° VIII. 27, 7.
 vayam śūrebhir I. 8, 4.
 vayam soma X. 57, 6.
 vayam hi te I. 30, 21.
 vayam hi tvâ VIII. 21, 4.
 vayam hi vām havāmaha VIII.
 26, 9.
 vayam hi vām havāmahe VIII.
 87, 6.

vayaḥ suparnâ X. 73, 11.
 vayam gha tvâ VIII. 33, 6.
 vayam ghâ te api VIII. 32, 7.
 vayam ghâ te apūrvye° VIII.
 66, 11.
 vayam ghâ te tve VIII. 66, 13.
 vayam cid dhi vām I. 180, 7.
 vayam jayema I. 102, 4.
 vayam ta indra VIII. 54, 8.
 vayam ta ebhiḥ VI. 19, 13.
 vayam tad vaḥ VIII. 27, 22.
 vayam te agna ukthair V. 4, 7.
 vayam te agne samidhâ VII.
 14, 2.
 vayam te adya III. 14, 5.
 vayam te asya vṛitrahan vaso
 IX. 98, 5.
 vayam te asya vṛitrahan vi-
 dyâma VIII. 24, 8.
 vayam te asyâm indra VI.
 26, 8.
 vayam te ta indra ye ca dev°
 VII. 30, 4.
 vayam te ta indra ye ca narah
 V. 33, 5.
 vayam te vaya indra II. 20, 1.
 vayam nâma IV. 58, 2.
 vayam agne arvatâ II. 2, 10.
 vayam agne vanuyâma V. 3, 6.
 vayam adyendrasya I. 167, 10.
 vayam id vaḥ VIII. 83, 6.
 vayam indra tvâyavaḥ X. 133, 6.
 vayam indra tvâyavo 'bhi VII.
 31, 4.
 vayam indra tvâyavo havish°
 III. 41, 7.
 vayam indra tve sacâ IV.
 32, 4.
 vayam u tvâ grihapate VI.
 15, 19.
 vayam u tvâ tad VIII. 2, 16.
 vayam u tvâ divâ VIII. 64, 6.

vayam u tvâ pathas pate
 VI. 53, 1.
 vayam u tvâm apūrvya VIII.
 21, 1.
 vayam u tvâ śata° VIII. 92, 12.
 vayam enam VIII. 66, 7.
 vayam mitrasyaâvasi V. 65, 5.
 vayas cit te I. 49, 3.
 vayâ id I. 59, 1.
 vayo na ye śreṇîḥ V. 59, 7.
 vayo na vṛiksham X. 43, 4.
 varâ ived V. 60, 4.
 varivo dhât° IX. 1, 3.
 varishthe na VI. 47, 9.
 varishtho asya VI. 37, 4.
 varuṇam vo V. 64, 1.
 varuṇaḥ prâvitâ I. 23, 6.
 varuṇo mitro ary° VIII. 28, 2.
 varethe agnim VIII. 73, 8.
 vardhasvâ su VIII. 13, 25.
 vardhâd yam VI. 38, 4.
 vardhân yam viśve VI. 17, 11.
 vardhân yam pūrvîḥ I. 70, 4.
 varshishthakshatrâ VIII. 101, 2.
 vavaksha indro IV. 16, 5.
 vavakshur asya VIII. 12, 7.
 vavrâja sîm III. 1, 6.
 vavrâso na I. 168, 2.
 vashaṭ te VII. 99, 7; VII. 100, 7.
 vasâm rāj° V. 2, 6.
 vasishtham ha VII. 88, 4.
 vasishthâsaḥ X. 66, 14.
 vasishvâ hi I. 26, 1.
 vasum na X. 122, 1.
 vasur agnir V. 24, 2.
 vasur vasupatir VIII. 44, 24.
 vasûnâm vâ X. 74, 1.
 vasû rudrâ I. 158, 1.
 vator indram I. 9, 9.
 vasyân indrâsi VIII. 1, 6.
 vasvî te VI. 16, 25.
 vaha kutsam I. 174, 5.

vahanti sīm

vi na indra.

vahanti sīm VI. 64, 3.
 vahantu tvā manoy° IV. 48, 4.
 vahantu tvā rathe° VIII. 33, 14.
 vahishthebhir IV. 13, 4.
 vahnim yaś° I. 60, 1.
 vācam su V. 63, 6.
 vācam ashtāpadīm VIII. 76, 12.
 vācaspatim viśva° X. 81, 7.
 vāco jantuh IX. 67, 13.
 vājayann iva II. 8, 1.
 vājiniṇvatī VII. 75, 5.
 vājintamāya X. 115, 6.
 vājī vājeshu III. 27, 8.
 vājebhir no I. 110, 9.
 vāje vāje VII. 38, 8.
 vājeshu sās° III. 37, 6.
 vājo nu te V. 15, 5.
 vājy asi X. 56, 3.
 vāta ā X. 186, 1.
 vātativisho V. 57, 4.
 vātasya nu X. 168, 1.
 vātasya patmann V. 5, 7.
 vātasya yuktānt V. 31, 10.
 vātasyāśvo X. 136, 5.
 vātāso na X. 78, 3.
 vātevājyurā II. 39, 5.
 vātopadhūta ishito X. 91, 7.
 vāmam vāmam ta IV. 30, 24.
 vāmam no astv VIII. 83, 4.
 vāmam adya VI. 71, 6.
 vāmasya hi X. 72, 5.
 vāmī vām° VI. 48, 20.
 vāya ukthebhir I. 2, 2.
 vāyav ā yāhi darśate° E. 2, 1.
 vāyav ā yāhi vītaye V. 51, 5.
 vāyav indraś ca cetathā I. 2, 5.
 vāyav indraś ca śushmīnā IV. 47, 3.
 vāyav indraś ca sunvata I. 2, 6.
 vāyur asmā X. 136, 7.
 vāyur na yo IX. 88, 3.
 vāyur yunkte I. 134, 3.

vāyo tava I. 2, 3.
 vāyo yāhi VIII. 26, 23.
 vāyo ye te II. 41, 1.
 vāyo śatam IV. 48, 5.
 vāyo śukro IV. 47, 1.
 vār na tvā VIII. 98, 8.
 vātrahatyāya III. 37, 1.
 vāvarta yeshām X. 93, 13.
 vāvasānā vivasvati I. 46, 13.
 vāvridhāna upa VIII. 6, 40.
 vāvridhānaś śavasā X. 120, 2.
 vāvridhānasya te VIII. 14, 6.
 vāvridhānāya IX. 42, 3.
 vāvridhānā śubh° VIII. 5, 11.
 vāvridhāno mar° VIII. 76, 3.
 vāśīmanta rishṭi° V. 57, 2.
 vāśīm eko VIII. 29, 3.
 vāśrā arsh° IX. 13, 7.
 vāśreva I. 38, 8.
 vāsayasīva VII. 37, 6.
 vāstoshpate dhruvā VIII. 17, 14.
 vāstoshpate pratar° VII. 54, 2.
 vāstoshpate prati VII. 54, 1.
 vāstoshpate śagmayā VII. 54, 3.
 vāhishṭho vām VIII. 26, 16.
 vi krośānāso X. 27, 18.
 vi gha tvāvāñ I. 189, 6.
 vighnanto IX. 62, 2.
 vi cakrame VII. 100, 4.
 vi cid vṛtrasya VIII. 6, 6.
 vi ced ucch° VII. 72, 4.
 vi janāñ I. 35, 5.
 vi jayushā VI. 62, 7.
 vi jānihy I. 51, 8.
 vi jihīshva V. 78, 5.
 vijeshakṛd X. 84, 5.
 vi jyotishā V. 2, 9.
 vi tad yayur VI. 65, 2.
 vi tanvate V. 47, 6.
 vi tartūryante VIII. 1, 4.
 vi tishṭhadvam VII. 104, 18.
 vi te vajrāso I. 80, 8.

vi te vishvag VI. 6, 3.
 vitvakshaṇaḥ V. 34, 6.
 vi tvad āpo VI. 24, 6.
 vi tvā tatasre I. 131, 3.
 vidad yat VIII. 79, 6.
 vidad yadī III. 31, 6.
 vidā cin nu V. 41, 13.
 vidā divo V. 45, 1.
 vidā devā VIII. 47, 2.
 vidānāso IV. 34, 2.
 viduḥ pṛithivyā VII. 34, 2.
 vi durgā I. 41, 3.
 vidush ṭe asya I. 131, 4.
 vidush ṭe viśvā IV. 42, 7.
 vi dṛiḥhāni VI. 45, 9.
 vidmā te X. 45, 2.
 vidmā sakhitvam VIII. 21, 8.
 vidmā hi te VIII. 75, 16.
 vidmā hi tvā tuvi° VIII. 81, 2.
 vidmā hi tvā dhanamjayam
 vājeshu III. 42, 6.
 vidmā hi tvā dhanamjayam
 indra VIII. 45, 13.
 vidmā hi tvā vṛishantamam
 I. 10, 10.
 vidmā hi yas te VIII. 92, 18.
 vidmā hi rudriyā° VIII. 20, 3.
 vidmā hy asya VIII. 2, 21.
 vi dyām ādityā II. 27, 5.
 vi dyām eshi I. 50, 7.
 vidyuto jyotiḥ VII. 33, 10.
 vidyuddhastā VIII. 7, 25.
 vidyudrathā III. 54, 13.
 vidyun na X. 95, 10.
 vidyunmahaso V. 54, 3.
 vidvāmsāv id I. 120, 2.
 vidvān agne I. 72, 7.
 vi dvāpāni VIII. 20, 4.
 vi dveshāmsi VI. 10, 7.
 vidhum dad° X. 55, 5.
 vidhema te II. 9, 3.
 vi na indra X. 152, 4.

vi naḥ pathaḥ

viśvāsām tvā.

vi naḥ pathaḥ I. 90, 4.
 vi naḥ sahasram VII. 62, 3.
 vi no devāso VIII. 27, 9.
 vi no vājā IV. 37, 7.
 vi patho VI. 53, 4.
 vipāścīte pav° IX. 86, 44.
 vi pājasā III. 15, 1.
 vi pipro VI. 20, 7.
 vi pūshann VI. 53, 6.
 vi priḥsho agne I. 73, 5.
 vi priḥchāmi I. 120, 4.
 vipram viprāso VIII. 11, 6.
 vipram hotāram VIII. 44, 10.
 vi prathatām X. 81, 4.
 viprasya vā VIII. 19, 12.
 viprā yajnesu VII. 2, 7.
 viprāso na X. 78, 1.
 viprebhir V. 51, 3.
 vibhaktāram hav° I. 22, 7.
 vibhaktāsi I. 27, 6.
 vibhāvā devaḥ III. 3, 9.
 vibhidyā puram X. 67, 5.
 vibhir dvā VIII. 29, 8.
 vibhu prabhu II. 24, 10.
 vibhūtarātim VIII. 19, 2.
 vibhūshann agna VI. 15, 9.
 vibhrājan jyotishā ... | devās
 VIII. 98, 3.
 vibhrājan jyotishā ... | yene-
 mā X. 170, 4.
 vibhrājamāna ush° VII. 63, 3.
 vibhrād bṛihat pibatu X. 170, 1.
 vibhrād bṛihat subhri° X. 170, 2.
 vi mac chrathāya II. 28, 5.
 vi mṛīḥkāya I. 25, 3.
 vi me karṇā VI. 9, 6.
 vi me purutrā III. 55, 3.
 vi yat tiro I. 56, 5.
 vi yad asthād I. 141, 7.
 vi yad aher VIII. 93, 14.
 vi yad varāmsi IV. 21, 8.
 vi yad vācam VI. 67, 10.

vi yasya te jraya° X. 115, 4.
 vi yasya te prith° VII. 3, 4.
 vi yā jānāti V. 61, 7.
 vi yā srijati I. 48, 6.
 vi ye te agne VII. 1, 9.
 vi ye dadhuḥ VII. 66, 11.
 vi ye bhrājante I. 85, 4.
 vi yo mame IX. 68, 3.
 vi yo rajāmsy VI. 7, 7.
 vi yo rarapśa IV. 20, 5.
 vi yo vīrutsu I. 67, 5.
 vi raksho X. 152, 3.
 virāt samrād I. 188, 5.
 virāṇ mitrāvar° X. 130, 5.
 virūpāsa id X. 62, 5.
 vi vātājūto I. 58, 4.
 vi vṛikshān V. 83, 2.
 vi vṛitram VIII. 7, 23.
 vivesha yan mā III. 32, 14.
 vivyaktha VIII. 92, 23.
 viśam viśam X. 43, 6.
 viśām rājānam VIII. 43, 24.
 viśām kavim viśpatim śasva-
 tīn° VI. 1, 8.
 viśām kavim viśpatim mānu-
 shīṇām V. 4, 3.
 viśām kavim viśpatim mānu-
 shīr III. 2, 10.
 viśām gopā I. 94, 5.
 viśām āsām X. 92, 14.
 viśo viśa īdyam VI. 49, 2.
 viśo viśo vo VIII. 74, 1.
 viśpatim yahvam III. 3, 8.
 vi śrayantām urviyā II. 3, 5.
 vi śrayantām ṛitāvṛidhaḥ I.
 142, 6.
 vi śrayantām ṛitāvṛidho I. 13, 6.
 viśvam satyam II. 24, 12.
 viśvakarman hav° X. 81, 6.
 viśvakarmā vimanā X. 82, 2.
 viśvajīte II. 21, 1.
 viśvataścakshur X. 81, 3.

viśvadānām VI. 52, 5.
 viśvam asyā I. 48, 8.
 viśvam it sav° I. 16, 8.
 viśvam paśyanto VIII. 20, 26.
 viśvam pratīcī VII. 77, 2.
 viśvavedaso I. 64, 10.
 viśvasmā agnim X. 88, 12.
 viśvasmā it svar IX. 48, 4.
 viśvasmāt sīm IV. 28, 4.
 viśvasmān no X. 36, 3.
 viśvasya ketur X. 45, 6.
 viśvasya rājā IX. 76, 4.
 viśvasya hi pracetasā V. 71, 2.
 viśvasya hi prāṇanam I. 48, 10.
 viśvasya hi preshto X. 37, 5.
 viśvasya hi śrushtaye II. 38, 2.
 viśvā agne VII. 1, 7.
 viśvā uta II. 7, 3.
 viśvāḥ pṛitanā VIII. 97, 10.
 viśvā dveshāmsi VIII. 53, 4.
 viśvā dhāmāni IX. 86, 5.
 viśvāñ aryo VIII. 65, 9.
 viśvānarasya VIII. 68, 4.
 viśvāni deva V. 82, 5.
 viśvāni devī I. 92, 9.
 viśvāni no durgahā V. 4, 9.
 viśvāni bhadrā I. 166, 9.
 viśvāni viśvamanaso VIII. 24, 7.
 viśvāni śakro IV. 16, 6.
 viśvān devāñ ā vaha I. 48, 12.
 viśvān devān havām° I. 23, 10.
 viśvāny anyo II. 40, 5.
 viśvābhir dhībhir VIII. 35, 2.
 viśvāmitrā III. 53, 13.
 viśvā rūpāni prati° V. 81, 2.
 viśvā rūpāny āviśan IX. 25, 4.
 viśvā rodhāmsi IV. 22, 4.
 viśvāvasum somā X. 139, 4.
 viśvāvasur abhi X. 139, 5.
 viśvā vasūni IX. 29, 4.
 viśvāsām grīhapatir VI. 48, 8.
 viśvāsām tvā I. 127, 8.

viśvā soma

vṛishā te vajra.

viśvā soma IX. 40, 4.
 viśvāhā tvā X. 37, 7.
 viśvā hi martya° VIII. 92, 13.
 viśvā hi vo X. 63, 2.
 viśvāhendro I. 100, 19; I.
 102, 11.
 viśve adya X. 35, 13.
 viśve asyā V. 45, 8.
 viśve caned anā IV. 30, 3.
 viśve ta indra VIII. 62, 7.
 viśvet tā te VIII. 100, 6.
 viśvet tā vishṇur VIII. 77, 10.
 viśved anu II. 13, 10.
 viśved ete III. 54, 8.
 viśve devā akripanta X. 24, 5.
 viśve devā anamasyan VI. 9, 7.
 viśve devā pitāṇḍha VI. 52, 10.
 viśve devāḥ śāstana X. 52, 1.
 viśve devāḥ śṛiputemam VI.
 52, 13.
 viśve devāḥ saha X. 65, 14.
 viśve devāḥ svāhākṛitim IX.
 5, 11.
 viśve devā no V. 51, 13.
 viśve devā mama VI. 52, 14.
 viśve devāsa ā gata II. 41, 13;
 VI. 52, 7.
 viśve devāso adha X. 113, 8.
 viśve devāso apturaḥ I. 3, 8.
 viśve devāso asridha I. 3, 9.
 viśvebhiḥ somyam I. 14, 10.
 viśvebhir agne I. 26, 10.
 viśvebhyo hi II. 23, 17.
 viśve yajatrā X. 63, 11.
 viśve yad vām VI. 67, 5.
 viśveshām vaḥ VI. 67, 1.
 viśveshām hy adhvo° X. 2, 6.
 viśveshām aditir IV. 1, 20.
 viśveshām irajyantam VIII.
 46, 16.
 viśveshām irajyavo X. 93, 3.
 viśveshām iha VIII. 102, 10.
 VOL. VI.

viśveshu hi I. 131, 2.
 viśve hi tvā sajoshaso janāso
 V. 23, 3.
 viśve hi tvā sajoshaso devāso
 VIII. 23, 18.
 viśve hi viśva° V. 67, 3.
 viśve hi shmā VIII. 27, 4.
 viśve hy aśmai II. 16, 4.
 viśvair devais VIII. 35, 3.
 viśvo devasya V. 50, 1.
 viśvo yasya IX. 35, 6.
 viśvo viḥyā I. 128, 6.
 viśvo hy anyo X. 28, 1.
 visham gavām X. 87, 18.
 vi shā hotrā X. 64, 15.
 vi shāhy agne IV. 11, 2.
 vi shu dvesho VIII. 67, 21.
 vi shu viśvā abhiyujō VIII.
 45, 8.
 vi shu viśvā arātayo X. 133, 3.
 vi shū cara svadhā VIII. 32, 19.
 vishūco aśvān X. 79, 7.
 vi shū mṛidho V. 30, 7.
 vishūṇḍ indro X. 43, 3.
 vishēṇa bhangurav° X. 87, 23.
 vishṭambho IX. 89, 6.
 vishṭvī sāmī I. 110, 4.
 vishṇum stom° III. 54, 14.
 vishṇur itthā X. 1, 3.
 vishṇur gopāḥ III. 55, 10.
 vishṇur yonim X. 184, 1.
 vishṇoḥ karmāṇi I. 22, 19.
 vishṇor nu kam I. 154, 1.
 vishpardhaso I. 173, 10.
 vi sadyo VII. 18, 13.
 visarmānam V. 42, 9.
 vi suparṇo I. 35, 7.
 vi sūryo amatim V. 45, 2.
 vi sūryo madhye X. 138, 3.
 vi hi tvām indra X. 112, 7.
 vi hi sotor X. 86, 1.
 vi hi hotrā IV. 48, 1.

vi hy akhyam I. 109, 1.
 vītihotram tvā V. 26, 3.
 vītihotrā kṛitadvasū VIII.
 31, 9.
 vītī janasya IX. 91, 2.
 vītī yo devam VI. 16, 46.
 vīndra yāsi X. 32, 2.
 vīrasya nu III. 55, 18.
 vīreṇyaḥ kratur X. 104, 10.
 vīrebhir vīrān II. 25, 2.
 vīlu cid ārujatnubhir I. 6, 5.
 vīlu cid drīlā I. 71, 2.
 vīlupatmabhir I. 116, 2.
 vīlupavibhir VIII. 20, 2.
 vīlau satir III. 31, 5.
 vīkaś cid VIII. 66, 8.
 vīkāya cij VII. 68, 8.
 vīkshās cin VIII. 4, 21.
 vīkshe vīkshe X. 27, 22.
 vījyāma te VIII. 45, 10.
 vīnjeḥ yan VI. 11, 5.
 vīteva yantam VI. 1, 3.
 vītrakhādo III. 45, 2.
 vītrasya tvā VIII. 96, 7.
 vītrāṇy anyāḥ VII. 83, 9.
 vītreṇa yad X. 113, 3.
 vīrithā krīlanta IX. 21, 3.
 vīrishaṇam tvā III. 27, 15.
 vīrishaṇam dhībhir IX. 83, 21.
 vīrishaṇasvena VIII. 20, 10.
 vīrishaṇas te VIII. 33, 11.
 vīrishann indra I. 139, 6.
 vīrishabham carsh° III. 62, 6.
 vīrishabho na X. 86, 15.
 vīrishākapāyī X. 86, 13.
 vīrishā grāvā... | vīrishann V.
 40, 2.
 vīrishā grāvā... | vīrishā VIII.
 13, 32.
 vīrishā jajāna VII. 20, 5.
 vīrishānam vīrish° IX. 34, 3.
 vīrishā te vajra II. 16, 6.

vṛishâ tvâ vṛishanāṃ vardhatu — śatam vâ yad asurya.

- vṛishâ tvâ vṛishanāṃ vardhatu
V. 36, 5.
vṛishâ tvâ vṛishanāṃ huve... |
vâvantha VIII. 13, 33.
vṛishâ tvâ vṛishanāṃ huve... |
vṛishann V. 40, 3.
vṛishâ na kruddhaḥ X. 43, 8.
vṛishâ pavasva IX. 65, 10.
vṛishâ punâna IX. 9, 3.
vṛishâ matinâm IX. 86, 19.
vṛishâ mada indra VI. 24, 1.
vṛishâ yajno X. 66, 6.
vṛishâyante mahe III. 7, 9.
vṛishâyamâno I. 32, 3.
vṛishâyam indra VIII. 13, 31.
vṛishâ yûtheva I. 7, 8.
vṛishâravâya X. 146, 2.
vṛishâ vi jajne IX. 108, 12.
vṛishâ vṛishandhim IV. 22, 2.
vṛishâ vṛishṇe duduhe X. 11, 1.
vṛishâ vṛishṇe roruvad IX.
91, 3.
vṛishâ vo amśur X. 94, 10.
vṛishâ śono IX. 97, 13.
vṛishâsi divo VI. 44, 21.
vṛishâ sotâ VIII. 33, 12.
vṛishâ soma IX. 64, 1.
vṛishâ hy agne VI. 48, 3.
vṛishâ hy asi bhânunâ IX. 65, 4.
vṛishâ hy asi râdhase V. 35, 4.
vṛishava yûthâ IX. 76, 5.
vṛisho agniḥ III. 27, 14.
vṛishṭidyâvâ V. 68, 5.
vṛishṭim divaḥ pari srava IX.
8, 8.
vṛishṭim divaḥ śatadhâraḥ IX.
96, 14.
vṛishṭim no IX. 97, 17.
vṛishṭvî śam V. 53, 14.
vṛishṇaḥ kośaḥ II. 16, 5.
vṛishṇas te IX. 64, 2.
vṛishṇe yat te V. 31, 5.
vṛishṇe śardhâya I. 64, 1.
vṛishṇo astoshi V. 41, 10.
vetthâ hi nir° VIII. 24, 24.
vetthâ hi vedho VI. 16, 3.
vety agrur V. 44, 7.
vety adhvaryuḥ VIII. 101, 10.
veda mâso I. 25, 8.
veda yas trîṇi VI. 51, 2.
veda vâtasya I. 25, 9.
vedâ yo vînâm I. 25, 7.
vedishade I. 140, 1.
vedhâ adripto I. 69, 2.
vemi tvâ VIII. 4, 17.
ver adhvarasya IV. 7, 8.
veshi hotram X. 2, 2.
veshi hy adhvarîyatâm agne
VI. 2, 10.
veshi hy adhvarîyatâm upa
IV. 9, 5.
veshîd v asya IV. 9, 6.
vaiyaśvasya VIII. 26, 11.
vaiśvânaram viśvahâ X. 88, 14.
vaiśvânaraḥ pratna° III. 2, 12.
vaiśvânaram kavayo X. 88, 13.
vaiśvânara tava tat I. 98, 3.
vaiśvânara tava tâni VI. 7, 5.
vaiśvânara tava dhâm° III. 3, 10.
vaiśvânaram manasâgnim III.
26, 1.
vaiśvânarasya damsanâbhyo
III. 3, 11.
vaiśvânarasya vimitâni VI. 7, 6.
vaiśvânarasya sumatau I. 98, 1.
vaiśvânarâya dhishaṇ° III. 2, 1.
vaiśvânarâya prithu° III. 3, 1.
vaiśvânarâya mîlhushe IV. 5, 1.
vaiśvânaro mahimnâ I. 59, 7.
vocemed indram VII. 28, 5;
VII. 29, 5; VII. 30, 5.
vy akrîṇota IV. 35, 3.
vy aktân V. 54, 4.
vyacasvatîr X. 110, 5.
vyanjate divo VII. 79, 2.
vy anjibhir I. 113, 14.
vy aninasya I. 150, 2.
vy antariksham VIII. 14, 7.
vyantv in nu II. 11, 15.
vy arya indra X. 116, 6.
vy aryamâ IV. 55, 4.
vy aśvas tvâ VIII. 23, 16.
vy astabhnâd VI. 8, 3.
vy asme VIII. 47, 3.
vy ânaḥ indraḥ X. 29, 8.
vyucchantî hi I. 49, 4.
vy ucchâ duhitar V. 79, 9.
vy ushâ âvaḥ VII. 79, 1.
vy ushâ âvo VII. 75, 1.
vyûrṇvatî divo I. 92, 11.
vy etu didyud VII. 34, 13.
vrajam kṛiṇ° X. 101, 8.
vratâ te agne III. 6, 5.
vratena stho V. 72, 2.
vrâtam vrâtam III. 26, 6.
śam rodasî X. 59, 8.
śamsâ mahâm III. 49, 1.
śamsâ mitrasya VII. 61, 4.
śamsâvâdhvaryo III. 53, 3.
śamsed uktham VII. 31, 2.
śakamayam dhûmam I. 164, 43.
śakema tvâ I. 94, 3.
śagdhi pûrdhi I. 42, 9.
śagdhi vâjasya III. 16, 6.
śagdhi na indra VIII. 3, 11.
śagdhi no asya VIII. 3, 12.
śagdhy ū shu VIII. 61, 5.
śacibhir naḥ I. 139, 5.
śacîva indra I. 53, 3.
śacîva aindram X. 74, 5.
śacîvatas te VI. 24, 4.
śacyâkarta IV. 35, 5.
śatam rājno I. 126, 2.
śatam vâ yaḥ śuc° I. 30, 2.
śatam vâ yad asurya X. 105, 11.

śatam vā yasya

śunam asmabhyam.

śatam vā yasya II. 13, 9.
 śatam veṇūn VIII. 55, 3.
 śatam vo amba X. 97, 2.
 śatam śvetāsa VIII. 55, 2.
 śatakratum III. 51, 2.
 śatam jīva X. 161, 4.
 śatadhāram vāyum X. 107, 4.
 śatadhāram utsam III. 26, 9.
 śatam te rājan I. 24, 9.
 śatam te śiprinn VII. 25, 3.
 śatam dāse VIII. 46, 32.
 śatam dhārā IX. 97, 29.
 śatam na inda IX. 52, 5.
 śatapavitrāḥ VII. 47, 3.
 śatabradhṇa VIII. 77, 7.
 śatabhujibhis I. 166, 8.
 śatam aśmanmayīn° IV. 30, 20.
 śatam aham tir° VIII. 6, 46.
 śatam in nu I. 89, 9.
 śatam me gardabhānām VIII.
 56, 3.
 śatam meshān vṛikye caksha-
 dānam I. 116, 16.
 śatam meshān vṛikye māmā-
 hānam I. 117, 17.
 śatānīkā hetayo VIII. 50, 2.
 śatānīkeva VIII. 49, 2.
 śatenā no IV. 46, 2.
 śatair apadran VI. 20, 4.
 śatrūyanto X. 89, 15.
 śanaiś cid VIII. 45, 11.
 śam na indrāgnī VII. 35, 1.
 śam na indro VII. 35, 6.
 śam naḥ karaty I. 43, 6.
 śam naḥ satyasya VII. 35, 12.
 śam naḥ sūrya VII. 35, 8.
 śam naḥ somo VII. 35, 7.
 śam no agnir VII. 35, 4.
 śam no aja VII. 35, 13.
 śam no aditir VII. 35, 9.
 śam no devaḥ VII. 35, 10.
 śam no devā VII. 35, 11.

śam no devīr X. 9, 4.
 śam no dyāvāprith° VII. 35, 5.
 śam no dhātā VII. 35, 3.
 śam no bhagaḥ VII. 35, 2.
 śam no bhava caksh° X. 37, 10.
 śam no bhavantu VII. 38, 7.
 śam no bhava hrīda VIII. 48, 4.
 śam no mitraḥ I. 90, 9.
 śam agnir VIII. 18, 9.
 śam ū shu V. 74, 9.
 śayuh par° III. 55, 6.
 śarasya cid I. 116, 22.
 śarāsaḥ kuśa° I. 191, 3.
 śardham śardham sa V. 53, 11.
 śardho mār° V. 52, 8.
 śaryanāvati IX. 113, 1.
 śavasā hy VIII. 24, 2.
 śaviṣṭham na VI. 19, 6.
 śasaḥ kshuram X. 28, 9.
 śasāmānasya I. 86, 8.
 śaśvattamam īlate X. 70, 3.
 śaśvat puroṣhā I. 113, 13.
 śaśvad agnir X. 69, 11.
 śaśvad indraḥ I. 30, 16.
 śaśvad dhi vaḥ VIII. 67, 16.
 śaśvantam hi VIII. 67, 17.
 śaśvanto hi VII. 18, 18.
 śākmanā śāko X. 55, 6.
 śācigo VIII. 17, 12.
 śāsa itthā X. 152, 1.
 śāsad vahnir III. 31, 1.
 śikṣhā na VIII. 92, 9.
 śikṣhā vibhindo VIII. 2, 41.
 śikṣheyam asmai VIII. 14, 2.
 śikṣheyam in mahayate VII.
 32, 19.
 śiprin vāj° I. 29, 2.
 śivaḥ kapota X. 165, 2.
 śivaḥ śivābhir I. 187, 3.
 śivas tvasṭar V. 5, 9.
 śivā naḥ IV. 10, 8.
 śisāno vṛishabho VIII. 49, 13.

śiśum jainānam harim IX.
 109, 12.
 śiśum jainānam haryatam IX.
 96, 17.
 śiśum na tvā X. 4, 3.
 śiśur na jāto IX. 74, 1.
 śītike śīti° X. 16, 14.
 śīram pāv° VIII. 91, 11.
 śīrshṇaḥ śīrshṇo VII. 66, 15.
 śukeshu me I. 50, 12.
 śukraḥ pavasva IX. 109, 5.
 śukraḥ śuśukvāñ I. 69, 1.
 śukram te VI. 58, 1.
 śukrasyādya II. 41, 3.
 śukrebhir angai III. 1, 5.
 śuciḥ pāvaka ucyate IX. 24, 7.
 śuciḥ pāvaka vandyo II. 7, 4.
 śuciḥ pāvako adbhuto I. 142, 3.
 śuciḥ punānas IX. 70, 8.
 śuciḥ shma V. 7, 8.
 śucim na yāmān III. 2, 14.
 śucim nu stomam VII. 93, 1.
 śucim arkair III. 62, 5.
 śucir apaḥ II. 27, 13.
 śucir asi VIII. 2, 9.
 śucir deveshv I. 142, 9.
 śucī te cakre X. 85, 12.
 śucī vo havyā VII. 56, 12.
 śunam vāhāḥ IV. 57, 4.
 śunam huvema maghavānam
 III. 30, 22; III. 31, 22;
 III. 32, 17; III. 34, 11;
 III. 35, 11; III. 36, 11;
 III. 38, 10; III. 39, 9;
 III. 43, 8; III. 48, 5;
 III. 49, 5; III. 50, 5; X.
 89, 18; X. 104, 11.
 śunaḥśepo hy I. 24, 13.
 śunam naḥ IV. 57, 8.
 śunam andhāya I. 117, 18.
 śunam ashtṛavy X. 102, 8.
 śunam asmabhyam X. 126, 7.

śūnaś cic chepam

sa īm satyebhiḥ.

śūnaś cic chepam V. 2, 7.
 śūnāsīrāv IV. 57, 5.
 śubhram nu te II. 11, 4.
 śubhram andho IX. 62, 5.
 śubhro vaḥ VII. 56, 8.
 śumbhamāna pītāyur IX. 36, 4.
 śumbhamānā IX. 64, 5.
 śūsruvāmsā cid VII. 70, 5.
 śuśṇam piprum I. 103, 8.
 śuśmāso ye te V. 38, 3.
 śuśmintamam na III. 37, 8.
 śuśmintamo hi I. 175, 5.
 śuśmī śardho IX. 88, 7.
 śūragrāmāḥ IX. 90, 3.
 śūrasyeva III. 55, 8.
 śūrā ived I. 85, 8.
 śūro na dhatta IX. 76, 2.
 śūro vā śūram VI. 25, 4.
 śūshebhir X. 6, 4.
 śringānīvec chringāṇām III.
 8, 10.
 śringeva naḥ II. 39, 3.
 śrīṇutam jaritur havam kṛish-
 nasya VIII. 85, 4.
 śrīṇutam jaritur havam in-
 drāgnī VII. 94, 2.
 śrīṇotu na V. 41, 12.
 śrīṇvantam pūsh° VI. 54, 8.
 śrīṇvantu nō III. 54, 20.
 śrīṇvantu stomam I. 44, 14.
 śrīṇve vīra VI. 47, 16.
 śrīṇve vṛiṣṭer iva IX. 41, 3.
 śṛitam yadā X. 16, 2.
 śevāre VIII. 1, 22.
 śeshan nu I. 174, 4.
 śeshe vaneshu VIII. 60, 15.
 śocā śoc° VIII. 60, 6.
 śnathad vṛitram VI. 60, 1.
 śyāvāsṡasya rebhat° VIII. 37, 7.
 śyāvāsṡasya sunvatas VIII.
 36, 7.
 śyāvāsṡasya sunvato VIII. 38, 8.

śyena āsām V. 44, 11.
 śyenāv iva VIII. 35, 9.
 śyeno na IX. 71, 6.
 śrat te X. 147, 1.
 śraddhayāgniḥ X. 151, 1.
 śraddhām devā X. 151, 5.
 śravaḥ sūribhyo VII. 81, 6.
 śravac chrutkarṇa VII. 32, 5.
 śravo vājam VI. 65, 3.
 śrātam havir X. 179, 2.
 śrātam manya X. 179, 3.
 śrāyanta iva VIII. 99, 3.
 śrāvayed asya IV. 29, 3.
 śriyase kam I. 87, 6.
 śriye kam vo I. 88, 3.
 śriye jātaḥ IX. 94, 4.
 śriye te pādā VI. 29, 3.
 śriye te pṛisnir X. 105, 10.
 śriye pūshann I. 184, 3.
 śriye maryāso X. 77, 2.
 śriye sudṛisīr V. 44, 2.
 śrīṇann upa sthād I. 68, 1.
 śrīṇām udāro X. 45, 5.
 śrutam vo VIII. 93, 16.
 śrutam gāyatram I. 120, 6.
 śrutam me mitrāvar° I. 122, 6.
 śrudhi śrutkarṇa I. 44, 13.
 śrudhī na indra VI. 26, 1.
 śrudhī no agne X. 11, 9; X.
 12, 9.
 śrudhī havam vipipānasya°
 VII. 22, 4.
 śrudhī havamtiras° VIII. 95, 4.
 śrudhī havam indra mā II. 11, 1.
 śrudhī havam indra sūra X.
 148, 5.
 śrusṭī vām yajna VI. 68, 1.
 śrusṭivāno hi I. 45, 2.
 śrusṭy agne VIII. 23, 14.
 śrūyā agnis II. 10, 2.
 śreshṭham yavishṭha bhāra-
 tāgne II. 7, 1.

śreshṭham yavishṭham atithim
 I. 44, 4.
 śreshṭham vaḥ peśo IV. 36, 7.
 śreshṭham no adya X. 35, 7.
 śreshṭho jātasya II. 33, 3.
 śroṇām eka I. 161, 10.
 śvasity apsu I. 65, 5.
 śvityanco mā VII. 33, 1.
 śvetam rūpam IX. 74, 7.

shaṭ trimsāmś ca X. 114, 6.
 shaḍ bhārāñ III. 56, 2.
 shaḷ aśvāñ VIII. 68, 17.
 shashṭim sahasrā° VIII. 46, 22.

sa ā gamad V. 36, 1.
 sa ā no yonim VII. 97, 4.
 sa ā vakshi X. 3, 7.
 sa āhuto X. 118, 3.
 sa ij janena II. 26, 3.
 sa it ksheti IV. 50, 8.
 sa it tantum VI. 9, 3.
 sa it tamo VI. 21, 3.
 sa it sudānuḥ VI. 68, 5.
 sa it svapā IV. 56, 3.
 sa id agniḥ X. 115, 5.
 sa id asteva VI. 3, 5.
 sa id dānāya X. 61, 2.
 sa id dāsam X. 99, 6.
 sa id bhojo X. 117, 3.
 sa id rājā IV. 50, 7.
 sa id vane I. 55, 4.
 sa idhāna ushaso II. 2, 8.
 sa idhāno vasush I. 79, 5.
 sa in nu rāyaḥ X. 147, 4.
 sa in mahāni I. 55, 5.
 sa ishuhastaiḥ X. 103, 3.
 sa īm ratho IX. 88, 2.
 sa īm rebho VI. 3, 6.
 sa īm vṛishājanayat II. 35, 13.
 sa īm vṛishā na X. 61, 8.
 sa īm satyebhiḥ X. 67, 7.

sa im spridho

sato nūnam.

sa im spridho VI. 20, 9.
 sa im pāhi VI. 17, 2.
 sa im mahim II. 15, 5.
 sa im mṛigo I. 145, 5.
 sam yam stubho I. 190, 7.
 sam yaj janān kratubhiḥ I.
 132, 5.
 sam yaj janau sudhanau V.
 34, 8.
 sam yat ta indra IV. 31, 6.
 sam yad isho V. 7, 3.
 sam yad dhananta VII. 56, 22.
 sam yad vayam X. 27, 9.
 sam yan madāya I. 30, 3.
 sam yan mahi VII. 93, 5.
 sam yan mithaḥ I. 119, 3.
 sam yasmin viśvā X. 6, 6.
 sam yā dānūni VIII. 25, 6.
 sam vatsa iva IX. 105, 2.
 samvatsaram śasāyānā brāhm°
 VII. 103, 1.
 samvatsarīṇām paya X. 87, 17.
 sam vām śatā VI. 63, 10.
 sam vām karmaṇā VI. 69, 1.
 samvriktadhrishṇum IX. 48, 2.
 sam vo madāso I. 20, 5.
 sam sam id X. 191, 1.
 sam sīdasva I. 36, 9.
 samsṛishṭam X. 84, 7.
 samsthāvanā VIII. 37, 4.
 samhotram sma X. 86, 10.
 sakṛid dha VI. 48, 22.
 sa ketur III. 10, 4.
 saktum iva X. 71, 2.
 sa kshapaḥ VIII. 41, 3.
 sakhāya ā ni shīdata punānāya
 IX. 104, 1.
 sakhāya ā ni shīdata savitā
 I. 22, 8.
 sakhāya ā śishām° VIII. 24, 1.
 sakhāyaḥ kratum VIII. 70, 13.
 sakhāyaḥ sam vaḥ V. 7, 1.
 VOL. VI.

sakhāyas ta indra VII. 21, 9.
 sakhāyas te vishuṇā V. 12, 5.
 sakhāyas tvā III. 9, 1.
 sakhāyo brahma° VI. 45, 4.
 sakhā sakhye V. 29, 7.
 sakhā ha yatra III. 39, 5.
 sakhīyatām IV. 17, 18.
 sakhe vishṇo VIII. 100, 12.
 sakhe sakhāyam IV. 1, 3.
 sakhye ta indra I. 11, 2.
 sa grīṇāno X. 61, 26.
 sa gritso VII. 4, 2.
 sa gomaghā VI. 35, 4.
 sa gor aśv° VIII. 32, 5.
 sa grāmebhiḥ I. 100, 10.
 sa ghā tam I. 82, 4.
 sa ghā naḥ sūnuḥ I. 27, 2.
 sa ghā no devaḥ VII. 45, 3.
 sa ghā no yoga I. 5, 3.
 sa ghā ny asya II. 15, 1.
 sa ghā yas te III. 10, 3.
 sa ghā rājā I. 54, 7.
 sa ghā vīro I. 18, 4.
 sa ghed utāsi IV. 30, 22.
 samkrandanenānimishēṇa X.
 103, 2.
 sam gacchadhvam X. 191, 2.
 samgacchamāne I. 185, 5.
 sam gacchasva pitribhiḥ X.
 14, 8.
 sam gobhir X. 68, 2.
 sam gomad I. 9, 7.
 sam ghoshah III. 30, 16.
 sa cakrame V. 87, 4.
 sacanta yad X. 111, 7.
 sa candro I. 150, 3.
 sacasva nāyam VI. 24, 10.
 sacā yad X. 95, 8.
 sacā yor X. 105, 4.
 sacā someshu VIII. 66, 6.
 sa ciketa VIII. 39, 5.
 sa citra citram VI. 6, 7.

sa cetayan IV. 1, 9.
 sa jāgrivadbhir X. 91, 1.
 sa jātūbharmā I. 103, 3.
 sa jātebhir III. 31, 11.
 sa jāto garbho X. 1, 2.
 sa jāmibhir I. 100, 11.
 sa jāyata IV. 1, 11.
 sa jāyamānaḥ parame vyomani
 vratāni VI. 8, 2.
 sa jāyamānaḥ parame vyomany
 āvir I. 143, 2.
 sa jāyamānaḥ parame vyoman
 vāyur na VII. 5, 7.
 sa jinvate III. 2, 11.
 sa jihvayā V. 48, 5.
 sajūr ādityair V. 51, 10.
 sajūr devebhir VII. 34, 15.
 sajūr mitrāvar° V. 51, 9.
 sajūr viśvebhir V. 51, 8.
 sajoshasa ād° IV. 34, 8.
 sajoshas tvā VI. 2, 3.
 sajoshā indra varuṇena IV.
 34, 7.
 sajoshā indra sagoṇo III. 47, 2.
 sam ca tve VI. 34, 1.
 sam codaya I. 9, 5.
 samjarbbhurāṇas V. 44, 5.
 samjānānā I. 72, 5.
 sataḥ sataḥ III. 31, 8.
 sa tat kṛidho VI. 5, 6.
 sa turvanir I. 56, 3.
 sa tu vastrāṇy X. 1, 6.
 sa tu śrudhi śrut° VI. 36, 5.
 sa tu śrudhīndra VI. 21, 8.
 sa tū no agnir IV. 1, 10.
 sa tū pavasva pari pārthivam
 rajaḥ IX. 72, 8.
 sa tū pavasva pari pārthivam
 rajo IX. 107, 24.
 sa te jānāti IV. 4, 6.
 sa tejīyasā III. 19, 3.
 sato nūnam X. 53, 10.

satto hotâ na řitvijas

sanitâsi.

satto hotâ na řitvijas III. 41, 2.
 satto hotâ manushvad I. 105, 14.
 satyam tat turvaś VIII. 45, 27.
 satyam tad indrâ° VIII. 57, 3.
 satyam tveshâ I. 38, 7.
 satyam no arvan VI. 12, 6.
 satyam it tan VI. 30, 4.
 satyam it tvâ VIII. 74, 15.
 satyam itthâ VIII. 33, 10.
 satyam id vâ u aśvinâ V. 73, 9.
 satyam id vâ u tam VIII. 62, 12.
 satyam ugrasya IX. 113, 5.
 satyam ūcur IV. 33, 6.
 satyâm âśisham X. 67, 11.
 satyâ satyebhir VII. 75, 7.
 satyenottabhitâ X. 85, 1.
 satrâ te anu IV. 30, 2.
 satrâ tvam VIII. 15, 11.
 satrâ madâsas VI. 36, 1.
 satrâ yad îm IV. 21, 7.
 satrâsâham var° III. 34, 8.
 satrâsâho jana° II. 21, 3.
 satrâ somâ IV. 17, 6.
 satrâhaṇam dâdhri° IV. 17, 8.
 sa tritasyâdhi IX. 37, 4.
 sa trî pav° IX. 97, 55.
 satre ha VII. 33, 13.
 sa tvam viprâya VIII. 43, 15.
 sa tvam daksh° VI. 15, 3.
 sa tvam na indra dhiyasâno
 V. 33, 2.
 sa tvam na indra vâjebhir
 VIII. 16, 12.
 sa tvam na indra sūrye I. 104, 6.
 sa tvam na indrakavâbhir VI.
 33, 4.
 sa tvam na ūrjâm VIII. 23, 12.
 sa tvam naś citra VI. 46, 2.
 sa tvam no agne IV. 1, 5.
 sa tvam no arvan VI. 12, 6.
 sa tvam no deva VIII. 26, 25.
 sa tvam no râyah III. 16, 3.

sa tvam agne pratîkena X.
 118, 8.
 sa tvam agne vibhâvasuḥ VIII.
 43, 32.
 sa tvam agne saubhag° I. 94, 16.
 sa tvam asmad VIII. 11, 3.
 satvâ bharisho IV. 40, 2.
 sa tvâmadad I. 80, 2.
 sa darśataśrîr X. 91, 2.
 sadasaspatim I. 18, 6.
 sad asya made VI. 27, 2.
 sadâ kavî I. 117, 23.
 sadâprîṇo V. 44, 12.
 sadâsi rapvo X. 11, 5.
 sadâ sugaḥ III. 54, 21.
 sad id dhi VI. 18, 4.
 sa dûto IV. 1, 8.
 sa dṛiḥ VIII. 103, 5.
 sadṛiśîr adya I. 123, 8.
 sa devaḥ kav° IX. 37, 6.
 sado dvâ VIII. 29, 9.
 sadmeva II. 15, 3.
 sadyaś cid yaḥ X. 178, 3.
 sadyaś cid yasya VI. 48, 21.
 sadyaś cin nu VII. 19, 9.
 sadyo adhware VII. 7, 4.
 sadyo jâta osh° III. 5, 8.
 sadyo jâtasya IV. 7, 10.
 sadyo jâto vy X. 110, 11.
 sadyojuvas te VIII. 81, 9.
 sadyo ha jâto III. 48, 1.
 sa druhvaṇe X. 99, 7.
 sa dvibandhur X. 61, 17.
 sa dhârayat I. 103, 2.
 sadhrîcîḥ sindhum X. 111, 10.
 sadhrîm â yanti II. 13, 2.
 sa na indrah śivah VIII. 93, 3.
 sa na indra tvay° VII. 20, 10;
 VII. 21, 10.
 sa na indrâya IX. 61, 12.
 sa na îlânayâ VIII. 102, 2.
 sa na ūrje IX. 49, 4.

sa naḥ kum° X. 38, 2.
 sa naḥ papriḥ VIII. 16, 11.
 sa naḥ pavasva vâjayuś IX.
 44, 4.
 sa naḥ pavasva śam IX. 11, 3.
 sa naḥ pâvaka dîdivo I. 12, 10.
 sa naḥ pâvaka dîdihî III. 10, 8.
 sa naḥ piteva I. 1, 9.
 sa naḥ punâna â bhara vîra°
 IX. 61, 6.
 sa naḥ punâna â bhara stotre
 IX. 40, 5.
 sa naḥ pṛithu VI. 16, 12.
 sa naḥ śakraś cid VIII. 32, 12.
 sa naḥ śarmâni III. 13, 4.
 sa naḥ sindhum I. 97, 8.
 sa naḥ someshu VIII. 97, 6.
 sa naḥ stavâna â bhara gâya-
 treṇa I. 12, 11.
 sa naḥ stavâna â bhara rayim
 VIII. 24, 3.
 sanat sâśvyam V. 61, 5.
 sanadvâjam X. 47, 4.
 sa naś citrâbhir IV. 32, 5.
 sanâ ca IX. 4, 1.
 sanâ jyotiḥ IX. 4, 2.
 sanâ tâ kê II. 24, 5.
 sanâ tâ ta indra navyâ I. 174, 8.
 sanâ tâ ta indra bhojanâni
 VII. 19, 6.
 sanât sanîlâ I. 62, 10.
 sanâ daksham IX. 4, 3.
 sanâd agne X. 87, 19.
 sanâd eva I. 62, 12.
 sanâd divam I. 62, 8.
 sanâ purâṇam III. 54, 9.
 sanâmânâ X. 73, 6.
 sanâyate gotama I. 62, 13.
 sanâyuvo I. 62, 11.
 sanitaḥ sus° VIII. 46, 20.
 sanitâ vipro VIII. 2, 36.
 sanitâsi VII. 37, 5.

sanir mitrasya

sa mandasvā hy anu josham.

sanir mitrasya VIII. 12, 12.
 sa nīvyābhir VI. 32, 4.
 sanema tat su° X. 36, 9.
 sanema te 'vasā VI. 20, 10.
 sanema ye ta II. 11, 19.
 sanemi kṛidhy° IX. 104, 6.
 sanemi cakram I. 164, 14.
 sanemi tvam IX. 105, 6.
 sanemi sakhyam I. 62, 9.
 sanemy asmad VII. 56, 9.
 sa no adya IX. 44, 6.
 sa no arsha IX. 64, 12.
 sa no arshābhi IX. 45, 2.
 sa no jyotīmshi IX. 36, 3.
 sa no dūrāc ca I. 27, 3.
 sa no deva devatāte IX. 96, 3.
 sa no devebhiḥ IX. 93, 4.
 sa no dhītī V. 25, 3.
 sa no navyebhir I. 130, 10.
 sa no niyudbhiḥ VI. 22, 11.
 sa no niyudbhir VI. 45, 21.
 sa no nṛṇām I. 77, 4.
 sa no nedishṭham I. 127, 11.
 sa no bodhi puraetā VI. 21, 12.
 sa no bodhi puroḷās° VI. 23, 7.
 sa no bodhi śrudhī V. 24, 3.
 sa no bodhi sahasya II. 2, 11.
 sa no bhagāya vāyave pūshṇe IX. 61, 9.
 sa no bhagāya vāyave vipra-vīraḥ IX. 44, 5.
 sa no madānām IX. 104, 5.
 sa no mandrābhir VI. 16, 2.
 sa no mahāñ I. 27, 11.
 sa no mitramahas VIII. 44, 14.
 sa no yuvendro II. 20, 3.
 sa no rādhāmsy VII. 15, 11.
 sa no revat II. 2, 6.
 sa no vasva VIII. 71, 9.
 sa no vājāya VI. 17, 14.
 sa no vājeshv VIII. 46, 13.
 sa no vibhāvā VI. 4, 2.

sa no viśvā divo IX. 57, 4.
 sa no viśvāny ā bhara VIII. 93, 29.
 sa no viśvāhā I. 25, 12.
 sa no viśvebhir VIII. 71, 3.
 sa no vṛishann amum I. 7, 6.
 sa no vṛishan san° VIII. 92, 15.
 sa no vṛishṭim II. 6, 5.
 sa no vedo VII. 15, 3.
 sa no harīnām IX. 105, 5.
 santi hy aya VIII. 53, 15.
 sam te pay° I. 91, 18.
 sam dakṣheṇa IX. 68, 5.
 sam devaiḥ IX. 25, 3.
 sam naḥ śīśīhi VIII. 4, 16.
 sam nu voc° I. 25, 17.
 sam no rāyā I. 48, 16.
 sa patyata VI. 25, 6.
 sa paprathāno VII. 69, 2.
 saparyavo VII. 2, 4.
 saparyeṇyaḥ sa priyo VI. 1, 6.
 sa parvato na I. 52, 2.
 sa pavasva dhanamj° IX. 46, 5.
 sa pavasva madāya IX. 45, 1.
 sa pavasva madinta° IX. 50, 5.
 sa pavasva ya IX. 61, 22.
 sa pavasva vicarsh° IX. 41, 5.
 sa pavasva saham° IX. 110, 12.
 sa pavitre IX. 37, 2.
 sa pitryāpy X. 8, 8.
 sa punāna upa IX. 97, 38.
 sa punāno madint° IX. 99, 6.
 sa pūrvayā I. 96, 2.
 sa pūrvyaḥ pav° IX. 77, 2.
 sa pūrvyo mah° VIII. 63, 1.
 sa pūrvyo vasuvij IX. 96, 10.
 sapta ksharanti X. 13, 5.
 sapta tvā har° I. 50, 8.
 sapta diśo IX. 114, 3.
 sapta dhāmāni X. 122, 3.
 saptabhiḥ putrair X. 72, 9.
 sapta maryādāḥ X. 5, 6.

sapta me sapta V. 52, 17.
 sapta yunjanti I. 164, 2.
 sapta vīrāso X. 27, 15.
 sapta svasāro IX. 86, 36.
 sapta svasrīr X. 5, 5.
 sapta hotāras VIII. 60, 16.
 sapta hotrāṇi III. 4, 5.
 saptānām sapta VIII. 28, 5.
 saptāpo devīḥ X. 104, 8.
 saptārdhagarbhā I. 164, 36.
 saptāsyāsan X. 90, 15.
 saptim mṛijanti IX. 29, 2.
 saptī cid VIII. 33, 18.
 sa praketa VII. 33, 12.
 sa pratnathā kavivṛidha VIII. 63, 4.
 sa pratnathā sahasā I. 96, 1.
 sa pratnavan navīy° VI. 16, 21.
 sa pratnavan navy° IX. 91, 5.
 sa prathame VIII. 13, 2.
 sa pravolhṛin II. 15, 4.
 sa prācinān II. 17, 5.
 sabādho yam VIII. 74, 6.
 sa bodhi II. 6, 4.
 sa bhandanā IX. 86, 41.
 sabhām eti X. 34, 6.
 sa bhikshamāno IX. 70, 2.
 sa bhūtu yo II. 17, 2.
 sa bhrātaram IV. 1, 2.
 sam ajaisham X. 159, 6.
 sa majmanā VI. 18, 7.
 sam ajryā X. 69, 6.
 sam anjantu X. 85, 47.
 sam atra gāvo V. 30, 10.
 sa matsaraḥ IX. 96, 8.
 samatsu tvā I. 173, 7.
 samatsv agnim VIII. 11, 9.
 sam adhvarāyosh° VII. 41, 6.
 samanā tūṇir X. 73, 4.
 samaneva VIII. 62, 9.
 sa mandasvā hy anu josham VI. 23, 8.

sa mandasvâ hy andhaso

— sam mâ tapanty.

sa mandasvâ hy andhaso III.

41, 6; VI. 45, 27.

sa mandrayâ VII. 16, 9.

sam anyâ yanty II. 35, 3.

sa manyumîh I. 100, 6.

sa manyum martyâ° VIII. 78, 6.

sa marto VII. 1, 23.

sa marmrijâna âyubhih IX.

66, 23.

sa marmrijâna âyubhir IX.

57, 3.

sa marmrijâna indriyâya IX.

70, 5.

sam asvinor V. 42, 18; V. 43,

17; V. 76, 5; V. 77, 5.

sam asmin X. 95, 7.

sam asya manyave VIII. 6, 4.

sam asya harim IX. 96, 2.

sa mahnâ VII. 12, 2.

sa mâtarâ na IX. 70, 6.

sa mâtarâ vicaran IX. 68, 4.

sa mâtarâ sûry° VI. 32, 2.

sa mâtarîsvâ I. 96, 4.

samâna ūrve VII. 76, 5.

samânam vatsam I. 146, 3.

samânam vâm VIII. 73, 12.

samânam nîlam X. 5, 2.

samânam anjy VIII. 20, 11.

samânam asmâ X. 89, 3.

samânam u tyam X. 41, 1.

samânam etad I. 164, 51.

samânam pûrvîr X. 123, 3.

samânayojano I. 30, 18.

samânâtyañ III. 34, 9.

samânîva X. 191, 4.

sa mânushîshu IV. 9, 2.

sa mânushe I. 128, 7.

samâne ahan I. 34, 3.

samâno adhvâ I. 113, 3.

samâno mantrah X. 191, 3.

samâno râjâ III. 55, 4.

samânyâ viyute III. 54, 7.

sa māmrije IX. 107, 11.

samâvavarti II. 38, 6.

sa mâhina II. 19, 3.

sam it tam VIII. 18, 14.

sam it tân VIII. 77, 3.

samit samit III. 4, 1.

samiddham agnim VI. 15, 7.

samiddhas cit X. 150, 1.

samiddhasya pramah° V. 28, 4.

samiddhasya śrayamânaḥ III.

8, 2.

samiddhâgnir V. 37, 2.

samiddhe agnau VI. 40, 3.

samiddheshv agn° I. 108, 4.

samiddho agna â vaha I. 142, 1.

samiddho agna âhuta V. 28, 5.

samiddho agnir divi V. 28, 1.

samiddho agnir nihitaḥ II. 3, 1.

samiddho adya manusho X.

110, 1.

samiddho adya râjasi I. 188, 1.

samiddho viśvatas IX. 5, 1.

samidhâgnim VIII. 44, 1.

samidhâ jâtavedase VII. 14, 1.

samidhâna u VIII. 44, 9.

samidhânaḥ sahasra V. 26, 6.

samidhâ yas ta VI. 2, 5.

samidhâ yo nîs° VIII. 19, 14.

samidhyamânaḥ prathamânu

III. 17, 1.

samidhyamâno adhv° III. 27, 4.

samidhyamâno amrit° V. 28, 2.

sam indra gardabham I. 29, 5.

sam indra ño man° V. 42, 4.

sam indra râyâ I. 53, 5.

sam indrenota IX. 61, 8.

sam indreraya X. 59, 10.

sam indro gâ IV. 17, 11.

sam indro râyo VIII. 52, 10.

sam im rebhâso VIII. 97, 11.

sam im sakhâyo IX. 45, 5.

samîcinâ anu° IX. 39, 6.

samîcinâsa âsate IX. 10, 7.

samîcîne abhi IX. 102, 7.

sam im paṇer V. 34, 7.

sam î ratham IX. 71, 5.

sam î vatsam IX. 104, 2.

sam u tye VIII. 7, 22.

sam u tvâ IX. 66, 8.

samudrah sindhû X. 66, 11.

samudrajyeshthâḥ VII. 49, 1.

samudram âsâm V. 44, 9.

samudrâd arṇavâd X. 190, 2.

samudrâd ūrmim X. 123, 2.

samudrâd ūrmir IV. 58, 1.

samudriyâ aps° IX. 78, 3.

samudre antaḥ VIII. 100, 9.

samudreṇa sindh° III. 36, 7.

samudre tvâ X. 45, 3.

samudro apsu IX. 2, 5.

sam u pûshnâ VI. 54, 2.

sam u pra yanti X. 25, 4.

sam u priyâ IX. 101, 8.

sam u priyo IX. 97, 3.

sam u vâm VII. 61, 6.

sam u vo VII. 42, 3.

sa mrijyate IX. 99, 7.

sa mrijyamâno IX. 70, 4.

sam enam ahru° IX. 34, 6.

sa me vapuś VI. 49, 5.

samohe vâ I. 8, 6.

samau cid X. 117, 9.

sampaśyamânâ III. 31, 10.

sam pûshann adhv° I. 42, 1.

sam pûshan vid° VI. 54, 1.

sam prerate X. 168, 2.

sam bhânunâ V. 37, 1.

sam bhûmyâ VII. 83, 3.

sam martâ X. 118, 6.

sam mîne I. 23, 24.

sam mâ tapanty . . . | ni bâ-

dhate X. 33, 2.

sam mâ tapanty . . . | mûsho

I. 105, 8.

sam mâtṛibhir

sasvas cid dhi tanvaḥ.

sam mâtṛibhir IX. 93, 2.
 sammislo IX. 61, 21.
 sammīlya yad I. 161, 12.
 samyak samyo IX. 73, 2.
 samyak sravanti IV. 58, 6.
 samrājā ugrā V. 63, 3.
 samrājā yā V. 68, 2.
 samrājāv asya V. 63, 2.
 samrājo ye X. 63, 5.
 samrājñī śva° X. 85, 46.
 samrāj anyah VII. 82, 2.
 sa yantā III. 13, 3.
 sa yahvyo X. 99, 4.
 sa yudhmaḥ VI. 18, 2.
 sa yojate VII. 16, 2.
 sa yo na muhe na VI. 18, 8.
 sa yo vṛishā narām I. 149, 2.
 sa yo vṛishā vṛishnyebeh I.
 100, 1.
 sa yo vy asthād II. 4, 7.
 sa ramhata IX. 97, 9.
 sa ratnam I. 41, 6.
 sa rathena rath° VI. 45, 15.
 sa randhayat II. 19, 6.
 sarasvati tvam II. 30, 8.
 sarasvati devanido VI. 61, 3.
 sarasvati yā X. 17, 8.
 sarasvatīm yām X. 17, 9.
 sarasvatīm devayanto X. 17, 7.
 sarasvatī sarayuh X. 64, 9.
 sarasvatī sādhayantī II. 3, 8.
 sarasvaty abhi VI. 61, 14.
 sarasvān X. 66, 5.
 sa rājasi VIII. 15, 3.
 sa rāyas khām VI. 36, 4.
 sa rudrebhir X. 99, 5.
 sarūpair āsu VIII. 34, 12.
 sa retodhā VII. 101, 6.
 sa revāñ iva I. 27, 12.
 sa rocayaj III. 2, 2.
 sa roruvad abhi IX. 68, 2.
 sa roruvad vṛish° X. 28, 2.

VOL. VI.

sargāñ iva VIII. 35, 20.
 sarvam pari° I. 29, 7.
 sarve nand° X. 71, 10.
 sa vajrabhṛid I. 100, 12.
 sa vardhitā IX. 97, 39.
 sa vahnīḥ putrah I. 160, 3.
 sa vahnīḥ soma IX. 36, 2.
 sa vahnibhir ṛik° VI. 32, 3.
 sa vahnir apsu IX. 20, 6.
 sa vām yaj° IX. 98, 9.
 sa vājam yātā X. 99, 3.
 sa vājam viśva° I. 27, 9.
 sa vājī IX. 37, 3.
 sa vājy akshā IX. 109, 17.
 sa vājy arvā IV. 36, 6.
 sa vāyum IX. 7, 7.
 sa vāvaśāna III. 51, 8.
 sa vāvṛidhe VII. 95, 3.
 savitā paśc° X. 36, 14.
 savitā yantraiḥ X. 149, 1.
 savitāram ush° I. 44, 8.
 sa vidvāñ angio VIII. 63, 3.
 sa vidvāñ apa° II. 15, 7.
 sa vidvāñ ā ca II. 6, 8.
 sa vipras IV. 8, 8.
 sa viśvā IX. 36, 5.
 sa vīro apratikshata VII. 32, 6.
 sa vīro dakshasādhano IX.
 101, 15.
 sa vṛitrahatyē IV. 24, 2.
 sa vṛitrahā vṛi° IX. 37, 5.
 sa vṛitrahendra ṛibhukshāḥ
 VIII. 96, 21.
 sa vṛitrahendraḥ II. 20, 7.
 sa vṛitrahendraś VIII. 96, 20.
 sa vetasum daśa° VI. 20, 8.
 sa veda deva IV. 8, 3.
 sa veda susṭutīnām X. 26, 3.
 savyām anu VIII. 4, 8.
 sa vrādhataḥ śav° X. 99, 9.
 sa vrādhato nah° I. 122, 10.
 sa śushmā IX. 18, 7.

9 M

sa śevṛidham I. 54, 11.
 sa śrudhi I. 129, 2.
 sa śvitānas VI. 6, 2.
 sa samstiro I. 140, 7.
 sa satpatih VI. 13, 3.
 sa satyasatvan VI. 31, 5.
 sa sadma IV. 9, 3.
 sasantu tyā I. 29, 4.
 sa sannayaḥ II. 24, 9.
 sa sapta IX. 9, 4.
 sa samudro VIII. 41, 8.
 sa sargena VI. 32, 5.
 sasarpārī abharat III. 53, 16.
 sasarpārī amatim III. 53, 15.
 sa savyena I. 100, 9.
 sasasya yad IV. 7, 7.
 sasānātyāñ III. 34, 9.
 sa sukratuḥ puro° I. 128, 4.
 sa sukratur ṛitacid VII. 85, 4.
 sa sukratur yo VII. 9, 2.
 sa sukratū rañi° VIII. 96, 19.
 sa sutah IX. 37, 1.
 sa sunvata II. 19, 5.
 sa sunve yo IX. 108, 13.
 sa sushṭubhā sa ṛikvatā IV.
 50, 5.
 sa sushṭubhā sa stubhā I. 62, 4.
 sa sūnubhir I. 100, 5.
 sa sūnur IX. 9, 3.
 sa sūryaḥ pary X. 89, 2.
 sa sūrya prati VII. 62, 2.
 sa sūryasya IX. 86, 32.
 sasṛivāmsam iva III. 9, 5.
 sa soma VI. 29, 4.
 sastu mātā VII. 55, 5.
 sa stomyaḥ VIII. 16, 8.
 sasthāvānā yavayasi VIII. 37, 4.
 sasnim av° X. 139, 6.
 sa smā kṛiṇoti V. 7, 4.
 sasrushīs X. 9, 10.
 sasvas cid dhi tanvaḥ VII.
 59, 7.

sasvas' cid dhi samṛitis

sutaḥ somo.

sasvas' cid dhi samṛitis VII.
60, 10.

sahadānum III. 30, 8.

saha vāmena I. 48, 1.

sa havyavāl III. 11, 2.

sa ha śruta II. 20, 6.

sahastomāḥ X. 130, 7.

sahasram vyatīnām IV. 32, 17.

sahasram sākam I. 80, 9.

sahasrañīthaḥ IX. 85, 4.

sahasrañīthāḥ X. 154, 5.

sahasradā X. 62, 11.

sahasradhā X. 114, 8.

sahasradhāram vṛish° IX. 108, 8.

sahasradhārah pav° IX. 101, 6.

sahasradhāre 'va tā IX. 74, 6.

sahasradhāre 'va te IX. 73, 4.

sahasradhāre vitate IX. 73, 7.

sahasram ta indrotayaḥ I. 167, 1.

sahasravājam abhi X. 104, 7.

sahasraśīrshā pur° X. 90, 1.

sahasraśringo vṛish° VII. 53, 7.

sahasrasām āgni° V. 34, 9.

sahasrākshena X. 161, 3.

sahasrāksho vicarsh° I. 79, 12.

sahasrā te śatā IV. 32, 18.

sahasreṇeva VIII. 4, 6.

sahasre prīṣatīn° VIII. 65, 11.

sahasrotiḥ IX. 62, 14.

sahasva manyo X. 84, 3.

sahāvā pṛitsu III. 49, 3.

sa hi kratuḥ I. 77, 3.

sa hi kshatrasya V. 44, 10.

sa hi kshapāvān I. 70, 3.

sa hi kshayena VII. 46, 2.

sa hi kshemo X. 20, 6.

sa hi tvam deva IX. 98, 4.

sa hi dyutā X. 99, 2.

sa hi dyubhir V. 16, 2.

sa hi dvaro I. 52, 3.

sa hi dhībhir VI. 18, 6.

sa hi purū I. 127, 3.

sa hi yo mân° VI. 16, 23.

sa hi ratnāni V. 82, 3.

sa hi viśvāti VI. 16, 20.

sa hi viśvāni VI. 45, 20.

sa hi vedā IV. 8, 2.

sa hi śardho I. 127, 6.

sa hi śuciḥ VII. 97, 7.

sa hi śravasyuḥ I. 55, 6.

sa hi shmā jaritṛibhya IX. 20, 2.

sa hi shmā dhanvā V. 7, 7.

sa hi shmā viśvacarshaṇir
V. 23, 4.

sa hi satyo V. 25, 2.

sa hi svasṛit I. 87, 4.

sa hotā yasya III. 6, 10.

sa hotā viśvam II. 2, 5.

sa hotā sed IV. 8, 4.

sahobhir viśvam X. 56, 5.

saho shu ṇo VIII. 7, 32.

sākam yakshma X. 97, 13.

sākam yujā X. 106, 3.

sākam vadanti IX. 72, 2.

sākam hi śuc° II. 5, 4.

sākam jātāḥ kratunā II. 22, 3.

sākam jātāḥ subhvaḥ V. 55, 3.

sākamjānām sapta° I. 164, 15.

sākamuksho IX. 93, 1.

sātir na I. 168, 7.

sā te agne VIII. 74, 8.

sā te jīvātur X. 27, 24.

sā dyumnair VIII. 74, 9.

sādhur na I. 70, 6.

sādhv apāmsi II. 3, 6.

sādhvaryā X. 68, 3.

sādhvīm akar X. 53, 3.

sā no adya yasyā X. 127, 5.

sā no adyābharad° V. 79, 3.

sā no viśvā VI. 61, 9.

sāmtapanā VII. 59, 9.

sāma dvibarhā IV. 5, 3.

sāman nu X. 59, 2.

sā mā satyoktiḥ X. 37, 2.

sā vasu X. 95, 4.

sā vaha VI. 64, 5.

sā viṭ VII. 56, 5.

sāsmā aram prath° II. 18, 2.

sāsmā aram bāh° II. 17, 6.

sāsmākebhīr VI. 12, 4.

sāhā ye VIII. 20, 20.

sāhvān viśvā III. 11, 6.

simhā iva I. 64, 8.

sincanti nam° VIII. 72, 10.

sidhrā agne X. 7, 4.

sinīvāli II. 32, 6.

sindhur na kshodaḥ śimīvāñ
II. 25, 3.

sindhur ha vām IV. 43, 6.

sindhūr iva VI. 46, 14.

sindhur iva pravane X. 69, 7.

sindhur iva prādhv° IV. 58, 7.

sishakti sā VII. 70, 2.

sishaktu na V. 41, 20.

sishāsātū rayīnām IX. 47, 5.

śīdantas te VIII. 21, 5.

śīda hotāḥ III. 29, 8.

śīrā yunjanti X. 101, 4.

sukarmāṇaḥ IV. 2, 17.

sukimsukam X. 85, 20.

sukṛit supāṇiḥ III. 54, 12.

sukshetriyā I. 97, 2.

sukham ratham X. 75, 9.

sugaḥ panthā I. 41, 4.

sugavyam no I. 162, 22.

sugas te agne VII. 42, 2.

sugur asat I. 125, 2.

sugota te VI. 64, 4.

sugo hi vo II. 27, 6.

sujoyotishaḥ sūrya VI. 50, 2.

suta it tvam VI. 23, 1.

suta indo IX. 99, 8.

suta indrāya vāyave IX. 34, 2.

suta indrāya vishṇave IX. 63, 3.

suta etam pav° IX. 39, 3.

sutaḥ somo VI. 41, 4.

sutapâvne sutâ

so abhriyo.

sutapâvne sutâ I. 5, 5.
 sutambharo yaj° V. 44, 13.
 sutâ anu IX. 63, 6.
 sutâ indrâya vajri° IX. 63, 15.
 sutâ indrâya vâyave varuṇâya IX. 33, 3.
 sutâ indrâya vâyave somâso V. 51, 7.
 sutâvantas tvâ VIII. 65, 6.
 sutâso madhu° IX. 101, 4.
 sute adhware X. 94, 14.
 sute sute I. 9, 10.
 sutrâmâṇam prith° X. 63, 10.
 sudaksho dakshaiḥ X. 91, 3.
 sudâse dasrâ I. 47, 6.
 sudevaḥ sam° V. 53, 15.
 sudevâḥ stha VIII. 55, 4.
 sudevo adya X. 95, 14.
 sudevo asi VIII. 69, 12.
 sunirmathâ III. 29, 12.
 sunîtibhir nayasi II. 23, 4.
 sunîtho ghâ VIII. 46, 4.
 sunotâ madhû° IX. 30, 6.
 sunotâ somapâvne VII. 32, 8.
 sunvanti somam X. 76, 7.
 suparṇa itthâ X. 28, 10.
 suparṇam vaste VI. 75, 11.
 suparṇam viprâḥ X. 114, 5.
 suparṇâ eta I. 105, 11.
 suparṇâ vâcam X. 94, 5.
 supeśasam sukham I. 49, 2.
 supeśasam mâva V. 30, 13.
 supratîke V. 5, 6.
 supravâcanam tava II. 13, 11.
 supravargam VIII. 22, 18.
 supravîr astu VII. 66, 5.
 supravyaḥ prâś° IV. 25, 6.
 supraituḥ I. 190, 6.
 subrahmâṇam X. 47, 3.
 subhagaḥ sa prayajyavo I. 86, 7.
 subhagaḥ sa va VIII. 20, 15.
 subhâgân no X. 78, 8.

sumangalîr X. 85, 33.
 suyugbhir âsvaiḥ III. 58, 3.
 suyug vahanti III. 58, 2.
 surathân âti° VIII. 68, 16.
 surukme hi I. 188, 6.
 surûpakṛitnum I. 4, 1.
 surûpair â su VIII. 34, 17.
 suvijñanam cik° VII. 104, 12.
 suvitasya man° IX. 41, 2.
 suvivṛitam su° I. 10, 7.
 suvîram rayim VI. 16, 29.
 suvîras te IV. 17, 4.
 suvîrâso vayam IX. 61, 23.
 suvîro daksha° IX. 101, 15.
 suvîryam svaś° VIII. 12, 33.
 suvṛikta dhṛishṇum IX. 48, 2.
 suvṛid ratho I. 183, 2.
 suśamso bodhi I. 44, 6.
 suśilpe IX. 5, 6.
 suśevo no VIII. 79, 7.
 sushahâ soma IX. 29, 3.
 sushupvâmsa ṛibho° I. 161, 13.
 sushupvâmsam na I. 117, 5.
 sushumâ yâtam I. 137, 1.
 sushome śary° VIII. 7, 29.
 sushṭubho vâm V. 75, 4.
 sushṭhâmâ X. 44, 2.
 sushvânâsa indra X. 148, 1.
 sushvânâso vy adribhiś IX. 101, 11.
 susamkâśâ I. 123, 11.
 susamdrik te VII. 3, 6.
 susamdriśam tvâ vayam prati X. 158, 5.
 susamdriśam tvâ vayam maghavan I. 82, 3.
 susamiddhâya V. 5, 1.
 susamiddho na I. 13, 1.
 sūktavâkam prath° X. 88, 8.
 sūktebhir vo V. 45, 4.
 sūnor mânenaśvinâ grīṇ° I. 117, 11.

sûyavasâd I. 164, 40.
 sûra upâke IV. 16, 14.
 sûraś cakram I. 130, 9.
 sûraś cid â harito X. 92, 8.
 sûraś cid ratham V. 31, 11.
 sûro na yasya VI. 3, 3.
 sûryam cakshur X. 16, 3.
 sûryaraśmir X. 139, 1.
 sûryasyeva raśmayo IX. 69, 6.
 sûryasyeva vakshatho VII. 33, 8.
 sûryâcandram asau X. 190, 3.
 sûryâyâ vahatuḥ X. 85, 13.
 sûryâyai dev° X. 85, 17.
 sûrye visham â I. 191, 10.
 sûryo devîm I. 115, 2.
 sûryo no divas I. 158, 1.
 sûryo raśmim VIII. 32, 23.
 sṛijah sindhûṇr X. 111, 9.
 sṛijanti raśmim VIII. 7, 8.
 sṛijo mahîr II. 11, 2.
 sṛiṇyeva X. 106, 6.
 sed agnir agnîṇr VII. 1, 14.
 sed agnir yo VII. 1, 15.
 sed agne astu IV. 4, 7.
 sed ugro astu VII. 40, 3.
 sed ṛibhavo IV. 37, 6.
 seneva I. 66, 4.
 semam naḥ kâmam I. 16, 9.
 semam naḥ stomam I. 16, 5.
 semâm vetu VII. 15, 6.
 semâm aviddhi II. 24, 1.
 sehâna ugra VIII. 37, 2.
 sainânîkena II. 9, 6.
 so agna îje VI. 1, 9.
 so agna enâ VII. 93, 7.
 so agnir yo V. 6, 2.
 so agne ahnâm IX. 86, 42.
 so angirasâm II. 20, 5.
 so angirobhir I. 100, 4.
 so addhâ VIII. 19, 9.
 so apratîni II. 19, 4.
 so abhriyo X. 99, 8.

so arṇavo

sruveva yasya.

so arṇavo I. 55, 2.
 so arshendrāya IX. 62, 8.
 so asya vajro X. 96, 3.
 so asya viśe IX. 86, 15.
 so cin nu bhadra X. 11, 3.
 so cin nu vṛiṣṭir X. 23, 4.
 so cin nu sakhyā X. 50, 2.
 sotā hi VIII. 1, 17.
 sodancam II. 15, 6.
 soma id vaḥ VIII. 66, 15.
 soma u shuv° IX. 107, 8.
 soma ekebhya X. 154, 1.
 somam rājānam X. 141, 3.
 somaḥ pavate IX. 96, 5.
 somaḥ punāna ūrminā IX.
 106, 10.
 somaḥ punāno arshati IX. 13, 1.
 somaḥ punāno avyaye IX.
 110, 10.
 somaḥ prathamō X. 85, 40.
 somaḥ suto IX. 97, 45.
 soma gīrbhish tvā I. 91, 11.
 somam gāvo IX. 97, 35.
 so majmanā IV. 18, 17.
 somam anya VI. 57, 2.
 somam indrābrih° IV. 49, 6.
 somam manyate X. 85, 3.
 soma yās te I. 91, 9.
 soma rājan VIII. 48, 8.
 soma rārandhi I. 91, 13.
 somasya dhārā IX. 80, 1.
 somasya mā III. 1, 1.
 somasya mitrāvar° VIII. 72, 17.
 somasya rājno X. 167, 3.
 somā asṛigram āśavo IX. 23, 1.
 somā asṛigram indav° IX. 12, 1.
 somāḥ pavante IX. 101, 10.
 somānam svarāṇam I. 18, 1.
 somāpūṣhaṇā janana II. 40, 1.
 somāpūṣhaṇā rajaso II. 40, 3.
 somārudrā dhārayethām VI.
 74, 1.

somārudrā yuvam VI. 74, 3.
 somārudrā vi vṛihat° VI. 74, 2.
 somāso na I. 168, 3.
 somenādityā X. 85, 2.
 somo arshati IX. 23, 5.
 somo asmabhyam III. 62, 14.
 somo jigāti III. 62, 13.
 somo dadad X. 85, 41.
 somo devo na IX. 63, 13.
 somo dhenum I. 91, 20.
 somo mīdhvān IX. 107, 7.
 somo rājā X. 109, 2.
 somo vadhūyur X. 85, 9.
 soshām avindat X. 68, 9.
 stambhīd dha I. 121, 2.
 starīr u tvad VII. 101, 3.
 starīr yas X. 31, 10.
 stavā nu II. 11, 6.
 stavishyāmi tvām I. 44, 5.
 stīrṇam te barhiḥ III. 35, 7.
 stīrṇam barhir I. 135, 1.
 stīrṇā asya III. 1, 7.
 stīrṇe barhishi samidhāne agnā
 IV. 6, 4.
 stīrṇe barhishi samidhāne ag-
 nau VI. 52, 17.
 stuta indro IV. 17, 19.
 stutaś ca yās VIII. 2, 29.
 stutāso no I. 171, 3.
 stusha u vo VI. 51, 3.
 stushe janam VI. 49, 1.
 stushe narā VI. 62, 1.
 stusheyyam puru° X. 120, 6.
 stushe sā I. 122, 7.
 stuhi bhojānt V. 53, 16.
 stuhi śrutam vipāścitam VIII.
 13, 10.
 stuhi śrutam gartasadam II.
 33, 11.
 stuhi stuhīd VIII. 1, 30.
 stuhīndram VIII. 24, 22.
 strīṇānāso yata° I. 142, 5.

strīṇāta barhir I. 13, 5.
 stego na X. 31, 9.
 stenam rāya VII. 55, 3.
 stotā yat te anuvrata VIII.
 13, 19.
 stotā yat te vicarshaṇir VIII.
 13, 6.
 stotram rādhānām I. 30, 5.
 stotram indrāya VIII. 45, 21.
 stotram indro VI. 52, 11.
 stotre rāye IX. 97, 6.
 stomam vo adya X. 92, 9.
 stomam jushethām VIII. 35, 5.
 stomam ta indrā X. 23, 6.
 stomā āsan X. 85, 8.
 stomāsas tvā gaur V. 29, 11.
 stomāsas tvā vicāriṇi V. 84, 2.
 stomena hi X. 88, 10.
 striyaḥ satīs I. 164, 16.
 striyam dṛiṣṭvāya X. 34, 11.
 striyo hi dāsa V. 30, 9.
 sthiram hi I. 37, 9.
 sthiram manas V. 30, 4.
 sthirā vaḥ santu nemayo I.
 38, 12.
 sthirā vaḥ santv āyudhā I.
 39, 2.
 sthirebhir angaiḥ II. 33, 9.
 sthirau gāvau III. 53, 17.
 sthūram rādhāḥ VIII. 4, 19.
 sthūrasya rāyo IV. 21, 4.
 spardhante vā VII. 85, 2.
 spārḥā yasya VII. 15, 5.
 smatpurandhir VIII. 34, 6.
 smadabhīśū VIII. 25, 24.
 smad etayā VIII. 26, 19.
 syāma te ta II. 11, 13.
 syāma vo man° X. 66, 12.
 syūmanā vāca I. 113, 17.
 syonā prith° I. 22, 15.
 srakve drapsasya IX. 73, 1.
 sruveva yasya X. 96, 9.

sva â dame

hiranyakarnam.

sva â dame II. 35, 7.
 sva â yas tubhyam I. 71, 6.
 svaḥ svāya II. 5, 7.
 svagnayo vo VIII. 19, 7.
 svagnayo hi I. 26, 8.
 svadasva havyā III. 54, 22.
 svadhām anu VIII. 20, 7.
 svadhvarā karati VII. 17, 4.
 svadhvarāso madhu° IV. 45, 5.
 svanā na yasya X. 3, 5.
 svano na vo V. 87, 5.
 svapnenābhy II. 15, 9.
 svayam yajasva X. 7, 6.
 svayam kavir IX. 47, 4.
 svayam cit sa VIII. 4, 12.
 svayam dadhidhve V. 55, 2.
 svayur indra III. 45, 5.
 svaranti tvā VIII. 33, 2.
 svarjitam X. 167, 2.
 svarjeshe bhara I. 132, 2.
 svarṇaram ant° X. 65, 4.
 svar ṇa vastor VII. 10, 2.
 svarbhānor V. 40, 6.
 svar yad IV. 16, 4.
 svavṛijam hi X. 38, 5.
 svasā yāsasā VII. 69, 3.
 svasā sindhuḥ X. 75, 8.
 svasā svasre I. 124, 8.
 svastaye vājibhiḥ III. 30, 18.
 svastaye vāyum V. 51, 12.
 svastidā viś° X. 152, 2.
 svasti ṇa indro I. 89, 6.
 svasti ṇaḥ pathyāsu X. 63, 15.
 svasti no divo X. 7, 1.
 svasti no mimîtam V. 51, 11.
 svasti panthām V. 51, 15.
 svasti mitr° V. 51, 14.
 svastir id dhi X. 63, 16.
 svastyayanam V. 51, 16.
 svādavaḥ somā VIII. 2, 28.
 svādishṭhayā IX. 1, 1.
 svādush pavasva IX. 85, 6.

VOL. VI.

svādushamsadaḥ VI. 75, 9.
 svādush kil° VI. 47, 1.
 svādush ṭe astu VIII. 17, 6.
 svādo pito I. 187, 2.
 svādor abhakshi VIII. 48, 1.
 svādor itthā I. 84, 10.
 svādhyo diva I. 72, 8.
 svādhyo vi duro VII. 2, 5.
 svāyudham sva° X. 47, 2.
 svāyudhaḥ pavati IX. 87, 2.
 svāyudhaḥ sotribhiḥ IX. 96, 16.
 svāyudhasya te IX. 31, 6.
 svāyudhāsa ish° VII. 56, 11.
 svāvrig dev° X. 12, 3.
 svāhākṛitasya tṛimpatam VIII.
 35, 24.
 svāhākṛitāny ā gahi I. 142, 13.
 svāhāgnaye V. 5, 11.
 svāhā yajnam I. 13, 12.
 svidhmā yad I. 121, 7.

hamsaḥ śuc° IV. 40, 5.
 hamsā iva kṛiṇutha III. 53, 10.
 hamsā iva śreṇiśo III. 8, 9.
 hamsāv iva patatho VIII. 35, 8.
 hamsāso ye IV. 45, 4.
 hamsair iva X. 67, 3.
 hatam cā śatrūn VIII. 35, 12.
 hata vṛitram I. 23, 9.
 hato vṛitrāny VI. 60, 6.
 hanāmānān I. 161, 5.
 hantā vṛitram daksh° VIII.
 2, 32.
 hantā vṛitram indraḥ VII. 20, 2.
 hantāham pṛith° X. 49, 9.
 hanto nu VIII. 80, 5.
 haye jāye X. 95, 1.
 haye devā II. 29, 4.
 haye naro V. 57, 8; V. 58, 8.
 hayo na V. 46, 1.
 harayo dhūmaketavo VIII.
 43, 4.

9 N

harim hi yonim X. 96, 2.
 hariḥ sṛijānaḥ IX. 95, 2.
 haritvatā varc° X. 112, 3.
 harim mṛij° IX. 72, 1.
 hariśmaśārur X. 96, 8.
 harī nu kam II. 18, 3.
 harī nu ta II. 11, 7.
 harī nv asya X. 23, 2.
 harī yasya X. 105, 2.
 haryann ush° III. 44, 2.
 haryaśvam satp° VIII. 21, 10.
 hava eshām X. 74, 2.
 havam ta indra VII. 28, 2.
 havanta u tvā VII. 30, 2.
 havir hav° IX. 83, 5.
 havishā jāro I. 46, 4.
 havish kṛiṇudhvam VIII. 72, 1.
 havish pāntam X. 88, 1.
 havīmabhir II. 33, 5.
 have tvā VIII. 13, 13.
 have devā II. 29, 4.
 havyavāl agnir V. 4, 2.
 askārād vidy° I. 23, 12.
 hastacyutebhir IX. 11, 5.
 hastābhyām X. 137, 7.
 haste dadhāno I. 67, 2.
 hastenaiva X. 109, 3.
 hasteva II. 39, 7.
 hāridraveva VIII. 35, 7.
 hinkṛiṇvatī I. 164, 27.
 hito na IX. 70, 10.
 hinotā no X. 30, 11.
 hinvanti sūram usrayaḥ pava-
 mānam IX. 67, 9.
 hinvanti sūram usrayaḥ sva-
 saro IX. 65, 1.
 hinvānāso IX. 10, 2.
 hinvāno vācam IX. 64, 9.
 hinvāno hotṛibhir IX. 64, 29.
 himenāgnim I. 116, 8.
 himeva parṇā X. 68, 10.
 hiranyakarnam I. 122, 14.

hiranyakeśo

hvayāmy agnim.

hiranyakeśo I. 79, 1.
 hiranyagarbhaḥ X. 121, 1.
 hiranyatvaṁ madhuvarṇo V.
 77, 3.
 hiranyadantam V. 2, 3.
 hiranyanirṇig V. 62, 7.
 hiranyapāṇiḥ savitā vicarsho
 I. 35, 9.
 hiranyapāṇiḥ savitā sujihvas
 III. 54, 11.
 hiranyapāṇim ūtaye I. 22, 5.
 hiranyayī aruṇī X. 184, 3.
 hiranyayī vām VIII. 5, 29.
 hiranyayena purubhū IV. 44, 4.
 hiranyayena rathena VIII. 5,
 35.

hiranyayebhiḥ I. 64, 11.
 hiranyarūpaḥ sa II. 35, 10.
 hiranyarūpam ushaso V. 62, 8.
 hiranyaśringo I. 163, 9.
 hiranyastūpaḥ X. 149, 5.
 hiranyahastam aśvinā I. 117,
 24.
 hiranyahasto asuraḥ I. 35, 10.
 huve vaḥ sudyotō II. 4, 1.
 huve vaḥ sūnum VI. 5, 1.
 huve vātasvanam VIII. 102, 5.
 huve vo devīm VI. 50, 1.
 hṛiṇyāmāno V. 2, 8.
 hṛitsu pītāso VIII. 2, 12.
 hṛidā tashṭeshu X. 71, 8.
 hṛidisprīśas X. 25, 2.

hetiḥ pakshiṇī X. 165, 3.
 hotājanishṭha II. 5, 1.
 hotā devo III. 27, 7.
 hotādhvaryur I. 162, 5.
 hotā nishatto I. 68, 4.
 hotā yakshad I. 139, 10.
 hotāram viśva° I. 44, 7.
 hotāram sapta I. 58, 7.
 hotāram citraratham X. 1, 5.
 hotāram tvā V. 20, 3.
 hotrād aham X. 51, 4.
 hradam na I. 52, 7.
 hradā iva III. 36, 8.
 hvayāmasi tvendra VI. 41, 5.
 hvayāmi devāṅ VII. 34, 8.
 hvayāmy agnim I. 35, 1.

CORRIGENDA.

VOL. I.

Page 4, line 3, read चेत् न—4, 4. शरोरित्वात्—5, 5. तृपल—7, 1. आसायते—8, 11. गर्दभ—11, 6. मातराविति—11, 29. प्रवृत्त्य—12, 8. शून्याय वसथाय—12, 29. प्रमायुक्तो—14, 29. सूत्रयति—15, 16. शब्दार्थः—20, 21. धित—21, 23. मा नयति—22, 7. °येन ब्राह्मण°—26, 28. अथैवबोध—28, 18. १५—31, 3. वचनाय—31, 28. अन्नादः—34, 25. बौधाय°—35, 9. योगं तु—38, 7. मार्ग—39, 13. पेक्षतया—41, 6. तदु ह—44, 28. पृथिवी—47, 23. तिङन्त—49, 13. त्वेवैव—49, 19. संधिकार्य—50, 12. द्विर्भावे—52, 17. बुद्धा—53, 24. पृष्ठे—58, 7. अहःविदः—60, 2. विंशति—63, 20. सामर्थ्यात्—64, 3. वील्यति—66, 6. बुद्धा—67, 24. आमन्त्रित—68, 25. दक्षिणेऽक्षन्—70, 11. दी—72, 1. ऐक्य°—73, 15. नित्यं—76, 25. रथं । आ° ५. १६. ।—81, 16. संज्ञा—82, 18. हन्ता—86, 3. ये न—86, 15. सह—86, 22. ये—88, 13. सुक्रतो—91, 11. 12. 14. 27. वधं—91, 18. लिङर्थे—92, 8. सर्व—100, 14. त्ना गहि—101, 12. भर्जने—101, 15. 17. रजसः—103, 2. सूत्रितं—112, 25. नि । अर्वाता—120, 3. पीतये—122, 26. ११—123, 18. लङ्स्थास्—128, 11. यदनेन—136, 8. ण—137, 11. रश्म्या—169, 16. धुङ्गमः—198, 26. कथंज्य—200, 7. नरा—201, 6. त्वं—204, 14. वैतान्—205, 19. etc. पुमर्थैश्च—208, 1. पूर्वं—220, 1. याज्या । प्र—224, 13. etc. उक्थ्ये—228, 24. श्रीन्—233, 15. ३. ३२—236, 27. etc. कौषी—242, 5. पुत्रामा—244, 23. आर्त्थे—245, 7. प्रप्ति—266, 7. प्रियाः—282, 18. कुटिल—294, 24. अंगिरा नू चित्—ibid. नितुंदत । आ° ४. १३. ।—298, 17. 20. 25. सि—298, 24. ग्रे—308, 4. चक्रमा—309, 7. वा यानि वीर्या—309, 21. इतीण—311, 24. विऽर्त्थे—312, 24. द्रुमा जु—314, 19. यथा—315, 11. पहन्नि—318, 13. हे इन्द्र सृक्के—318, 19. प्रासहा—319, 3. इन्द्रश्च—320, 7. तमगच्छ—ibid. पहन्नि—324, 22. व्योय—335, 21. द्वादेशः—336, 1. विदुः—338, 23. शर्मै—340, 15. इमं—342, 22. रपांस्य—353, 10. प्रागाथं—353, 10. 14. 16. यौष्मौ—353, 10. अग्नेर्दे—359, 5. मृऽश्ल—360, 13. ईध—361, 24. न—362, 14. कथंजो—364, 18. जंभ्येते—365, 2. अग्निर्दे—365, 18. वं हवा°—365, 23. नववास्तुनामकं—369, 23. मुख—371, 15. etc. विकल्प इष्यते—375, 11. दधि—376, 25. मतीसः—379, 1. प्रस्तुतस्वन?—379, 23. तां वि—382, 14. प्रागाथं—393, 17. वौचेमा—397, 3. दुःग्गा—398, 24. यः स्तोमै—402, 20. तिष्ठ—417, 25. पथन—424, 6. द्रलो—426, 19. वां—449, 11. विश्वान्दे—454, 25. अंतै—460, 21. श्यञ्ज—466, 15. etc. गृपनयोः—473, 4. etc. क्रैयादि—483, 16. ४—487, 2. संभृत—487, 4. संभृतक्र—492, 12. अश्रिमल्लं—507, 23. जठरेषु—519, 12. 14. बाथं—530, 25. यच्छ—539, 1. म° १—550, 7. रमुंचद—558, 10. 12. हारि—562, 10. स्येऽंतरि—575, 9. सत्त्वानो—588, 18. जामिः—635, 4. २३. ९—673, 26. 28. असंयज्ञो—674, 11. संयज्ञः—692, 6. ४. बाथं—723, 24. पशवः प्र प्रेव—736, 24. चरा—739, 17. 19. २३—776, 4. भीमः—784, 22. पावक—830, 17. द्विती°—836, 7. त्राणि—840, 23. पिंजा°—893, 18. निश्चये—909, 13. नः—911, 5. पूरुष°—972, 17. 18. वधि—983, 5. गोषु.

VOL. II.

Page 7, line 15. शर्धेः सतरः—10, 11. सद्यः—10, 25. सूरः—12, 1. अ० १—13, 24. जंरख—16, 26. माचरंती—21, 18. सम्यगान०—22, 4. शुंभुवः—25, 15. सभास्या०—40, 7. अतु—49, 4. जग्ने—57, 22. शूरः—59, 25. ब्रह्म—65, 26. त्वा—89, 15. अप०—89, 23. सं मृण—91, 3. घृणः—115, 24. 25. पु—118, 15. आव०—118, 23. कुर्वत—120, 26. गिर्वाहः—126, 8. सप्तदश—128, 16. अदो—128, 18. स्यदः—129, 5. स्यंद०—147, 13. 15. 17. तुरीपं—198, 20. 22. अर्धैः—200, 24. युते ।—215, 19. धुक्षत—226, 21. घटं—273, 19. 20. चंती—279, 12. भोक्तु०—298, 18. etc. एषा—301, 22. नर्याः—301, 23. रयियंती—306, 17. शूश०—312, 8. शूशु०—317, 22. पृश्निषै—323, 13. सैच०—326, 12. तद्यो—338, 22. वस्तोर्वस्तुं—344, 3. सहावान्द०—348, 22. 24. युक्ता—353, 13. षडृचं—353, 16. चार्यत्ये—360, 24. चिद्धि—362, 12. विद्यामं—392, 23. पितो—405, 14. न पंथा—408, 1. स्तूयते—421, 11. वायुः—453, 1. सू० १०—454, 16. श्रुयाः—456, 23. त्वात् । इन्द्रो—469, 25. नैषो—470, 15. यौ—474, 2. 4. 8. शशमानं—480, 12. जातू—484, 2. तस्मै—522, 20. पृथः—522, 22. समुच्छितः—542, 23. ब्रह्मणः—574, 15. गृ० सू० ४. ९—581, 1. सू० ३४—584, 5. कर्तै—590, 5. जोषिषत् (ter)—597, 10. चदेम—597, 12. वदेम—602, 24. द्रावि०; id. 603, 2. 5.—603, 14. आ । हि—608, 11. ग्नाः पतिः—611, 10. पादा—617, 23. अदित्या ।—624, 5. ब्रह्मपुत्रः—627, 19. सस्योनीः—629, 22. हि—649, 12. 14. तुरीपं—705, 16. 18. चृक्षाण—713, 8. उत्सङ्गते—740, 3. भानुनागा—741, 18. आ० ४. ६—745, 15. 17. वेदाः—754, 12. देवता द्वितीयस्य मरुतः—754, 23. आ० ४. ६—755, 12. कुशाद्यर्थे—758, 12. द्रप्रत्य०—761, 17. माणं—770, 2. वयं वृ—781, 4. तनूँसंनपात्—783, 16. अजीजनत्—793, 4. 14. 15. तुद्यते—794, 19. सूर्यैः—795, 14. आगतो—878, 24. इन्द्र—947, 5. रयीणां—967, 23. प्र—967, 23. 25. मनीषां—985, 24. ४६.

VOL. III.

Page 1, line 6. अतस्त्रो—17, 13. रत्नोपाभावः—34, 1. आत्मनेपदं—44, 12. तिग्मजंभ—45, 22. अरुपितं—66, 4. सुसमनाः—78, 11. होता—88, 10. घोडशी—116, 16. सधु०मात्—121, 12. स्तोमं—137, 22. अमुखेः—139, 19. सवैत्तकं—145, 23. दुरवने—155, 19. 20. निचृ०—165, 16. सूत्र०—214, 5. एकविंशो—232, 25. ६. १४—240, 20. तृतीया—240, 26. नामिकां—267, 17. वसुश्रुत आद्या विराट् तृतीया मारुतरौ-द्रावैष्णवीत्य०—271, 3. कदा—283, 25. अग्निं—296, 10. पुरु—329, 4. प्र गाम—333, 21. त्वमंत्या वैश्वदेवीति—339, 23. जाः पत्यं—382, 19. अनभि०—436, 12. अश्विना—463, 23. 25. प्रयज्ञः—511, 19. देव—517, 13. 14. 15. दुह्वा०—520, 5. 7. 9. सदतां—622, 2. वृधो—627, 1. जनिम—653, 8. दमायो—700, 21. गृ० सू० २. १०—741, 7. इन्द्रस्य—765, 25. ऽगव्यू—768, 24. वस्यः—817, 21. सुस्त्रेपु—831, 9. 11. दूत्यां—831, 18. चतुर्थी—841, 22. चतुर्दशी—843, 12. वाजेंभिः—847, 12. पर्युरु—848, 5. पुरु—849, 21. रजोभिः—855, 2. व्याप्नोति—860, 22. प—860, 24. चित्—863, 13. द्यानि—868, 2. अम्रः—876, 27. नैः—877, 1. कर्मेणा—880, 22. धर्मेणा—882, 4. अभी—884, 18. नच्यसे—895, 11. क्षिणंति—916, 22. न.

VOL. IV.

—Preface, p. xviii. l. 20. increase, l. 21. decrease; *ends* instead of *begins*—xxxii. 34. Linga.—Page 8, line 24. स्तोतार—15, 2. वाजान्—17, 16. द्यामधि—18, 16. झूषौं—23, 7. मघव—24, 20. हरयः—26, 2. एभिर्नैः—30, 17. गायतं instead of त्रैष्टुभं—31, 20. विद्धी—47, 23. नाथितासो—65, 18. मध्येथे—88, 20. विप्राः—98, 5. पंचदशं—101, 18. वैश्वदेवी instead of वैश्वानरी—109, 11. पंचम्याद्या—129, 9.

11. ०ध्वे—138, 9. इति सुऽक्रतू—143, 21. सवीता—146, 10. गोपा—147, 5. वां—155, 17. उतऽचरत्—171, 9. एकोन°—174, 11. रथेन—175, 6. 8. 11. अबुधन्—177, 11. प्रति—178, 14. प्रागाथं—199, 23. मायिनो—202, 4. शृणुतं—202, 6. शृणुतं—203, 10. तैमद्रावरुणं—211, 1. धुरिति धुः—222, 18. एकोन°—229, 5. पीवो अत्राँ र°—230, 6. इंद्रेवा°—251, 1. नवमं—252, 15. शाशदा°—252, 22. केवलः—253, 23. चै दशमं—257, 11. चैमेकादशं—259, 18. ०मस्य—267, 16. अपामु°—273, 23. भूद्यो—281, 11. खो अरणः प्रति—285, 18. द्वेद°—290, 13. रणं—327, 26. सहस्रेणव—346, 23. नौ—383, 23. विपयू—390, 8. जगत्सपौ—391, 21. छर्दिर्वि°—395, 2. हुवे—407, 18, स्तोम—409, 13. वोऽवस—453, 16. सोभरिराग्नेयं—467, 15. भुवद्भ°—467, 20. सोभरेः; also 478, 14; 486, 24—477, 17. वोचत—481, 17. ते—486, 25. हुप। एकादशी द्वादशी च ककुम्भध्येज्योतिषी। का°—487, 2. मध्येज्यो°—510, 5. विंदामि—532, 16. 18. etc. वैषम्य°—533, 9. यज्ञेभिरावृतो—536, 12. चृतः पते—538, 11. प्रागाथं—538, 21. पुरतो—578, 8. सहस्र°—595, 8. पृथक्—634, 4. धर्षके°—702, 24. राधः पते—724, 14. दातव्याधित्वेवमभिनयेन—729, 2. दृष्ट°—733, 24. इति तुवि°—737, 24. षड्—738, 1. अमे°—739, 23. इदिहे—747, 18. त्रयोदशपुष्पाक् चतुर्दशपुष्प पंचदशी पुरउष्णिग°—750, 23. 25. etc. गाधेयु—770, 4. पंचमं instead of चतुर्थं, and so on to hymn 11—783, 1. कुरु°—864, 12. अथ द्रुम—877, 7. हस—884, 17. चेत्पुरउष्णिगि°—890, 7. भूर्षति—912, 17. 19. सहस्रसां—913, 9. 11. धीमहि.

VOL. V.

Page 91, line 17. असमर्थ—92, 26. धर्तारि—111, 11. वनामहे—127, 19. गिंद्रं—138, 10. सुऽस्तुतिं—140, 25. दृशं—190, 13; 286, 18. चस्वोः—279, 22. एति—309, 14. गृणानो—310, 2. अभि—337, 12. काश्यपौ—351, 21. पिप्ये—386, 9. दृजाः—390, 22. पृणाति—423, 14. त्रिहिषुवं—429, 11. ङावृ°—436, 8. सीदां°—436, 10. सीदं—453, 13. 15. etc. क्रव्य°—465, 23. स्य.

VOL. VI.

Preface, page xi, line 15. परच्छि°.—Page 201, line 11. दक्षाया°.—Page 651, hymn 34. Vasurocisho 'Angirasah—657, hymn 30. Vinduh—665, hymn 86. 3, 7, 13, 23.

With regard to the text of the hymns, many asuddhas, particularly those caused by the breaking of accents, will be found corrected in the new edition of the Hymns of the Rig-veda, Samhitā and Pada text, reprinted from this edition.

INDEX OF PADAS.

SECOND PART.

भुवनेन VIII. 35, 2.

भुवनेभ्यः II. 23, 17; VIII. 96, 16.

भुवनेषु I. 157, 5; 164, 31; III. 2, 10; IV. 56, 3; VII. 33, 7; VIII. 101, 14; IX. 86, 14; 38; 39; 45; X. 120, 1; 183, 3.

भुवं X. 48, 1; 49, 1; 86, 5; 119, 8.

भुवा III. 55, 13.

भुवानि VII. 86, 2.

भूः VI. 15, 14; X. 72, 4; 149, 2.

भूः I. 33, 3; 52, 13; 91, 2; 178, 5; 189, 7; VI. 1, 5; 15, 3; 20, 11; 33, 4; 64, 5; VII. 19, 10; 21, 6; X. 11, 9; 46, 5.

भूत् I. 71, 4; 178, 3; II. 4, 1; 5; 19, 4; III. 32, 12; 36, 1; VI. 4, 2; 18, 8; 67, 8; VIII. 2, 37; 71, 11; X. 3, 2; 99, 3; 11; 105, 9.

भूत् I. 38, 5; 63, 6; 73, 2; 77, 3; 100, 4; 116, 6; 173, 8; 178, 4; II. 18, 1; 29, 4; III. 32, 11; 53, 3; IV. 17, 4; 19, 9; 25, 7; 43, 4; V. 41, 16; VI. 18, 13; 19, 1; 29, 4; 30, 2; 34, 2; 61, 10; 12; VII. 20, 2; 62, 1; 68, 6; 100, 6; 104, 7; VIII. 79, 2; X. 4, 7; 23, 1; 29, 3; 48, 9; 100, 6; 105, 10.

भूत् I. 106, 2; IV. 37, 4; VII. 48, 4; X. 30, 2; 61, 27.

भूत् I. 165, 13; IV. 35, 1; VI. 50, 11; 15; VII. 56, 22; VIII. 20, 24; 27, 2.

भूत्संशः X. 106, 11.

भूत् VIII. 2, 40.

भूत् X. 27, 7.

भूत् VII. 59, 10; X. 30, 11.

भूत् I. 93, 7; 185, 11; II. 32, 1; IV. 41, 5; VI. 68, 2; VII. 67, 9; 93, 2; 99, 3; VIII. 9, 11; X. 40, 5; 55, 2; 58, 12; 90, 2.

भूत् II. 39, 6; III. 54, 3; VI. 63, 5; 68, 4; 74, 1; VIII. 8, 9; 22, 16; X. 40, 5; 93, 1.

भूत्स्य X. 85, 17; 121, 1.

भूतानां III. 27, 9; X. 174, 5.

भूतानि X. 82, 4; 90, 3; 137, 5; 174, 3.

भूति I. 161, 1.

भूति VIII. 59, 7.

भूत् I. 94, 12.

भूत् I. 131, 7²; 136, 4; II. 2, 5; 17, 2; III. 1, 23; IV. 50, 11; V. 42, 16; VI. 45, 30; VII. 104, 6; VIII. 1, 3; 5, 18; 26, 16; 44, 28; 45, 36; 73, 1; X. 70, 4; 157, 3.

भूत्वा X. 162, 5².

भूत्वी VII. 104, 18; X. 85, 29; 145, 5.

भूयः VI. 67, 5.

भूना X. 82, 4; 149, 3.

भूम I. 61, 14; 62, 8; 65, 2; 70, 3; 85, 5; 88, 2; 159, 2; 173, 6; II. 4, 2; 7; IV. 17, 4; 5; 22, 3; 42, 4; V. 7, 5; 45, 3; 85, 3; VI. 20, 1; 36, 5; 50, 5; 62, 8; VII. 34, 7; 19; 45, 1; 69, 2; 86, 1; IX. 97, 23; X. 31, 9; 142, 4.

भूम I. 105, 3; VII. 19, 7; 46, 4; 57, 4; 62, 4; VIII. 1, 13; X. 37, 6.

भूमश्च VIII. 39, 7.

भूमनः VI. 71, 2; IX. 73, 5; 74, 7; 101, 7.

भूमना X. 31, 6.

भूमनां I. 110, 2.

भूमयः VIII. 6, 15.

भूमानं X. 98, 12.

भूमिः I. 87, 3; II. 11, 7; IV. 17, 2; V. 59, 2; VI. 47, 20; 48, 22; VII. 4, 5; VIII. 20, 5; IX. 61, 10; X. 85, 1; 7; 90, 14; 132, 1; 6.

भूमि I. 52, 12; 64, 5; 164, 51; III. 30, 9; IV. 26, 2; 57, 8; V. 59, 4; 84, 1; 85, 4; VI. 67, 6; VIII. 14, 5; X. 18, 10; 27, 13; 58, 3; 59, 3; 81, 2; 90, 1; 5; 142, 5.

भूमीः I. 102, 8; II. 27, 8; VII. 87, 5; VIII. 41, 9; 70, 5.

भूमे X. 18, 11.

भूम्यस्य V. 41, 10.

भूम्या I. 161, 14; X. 75, 3.

भूम्याः I. 62, 5; 80, 4; 164, 4; II. 14, 7;
VII. 83, 3; X. 19, 8; 68, 4; 75, 2;
114, 10.

भूम्यां I. 39, 4; 162, 11.

भूयः II. 14, 10; V. 79, 10; VI. 30, 1; VIII.
5, 27; 15, 11; 51, 7; X. 117, 8.

भूयःसभूयः VI. 28, 2.

भूयसः I. 31, 6; 102, 7; II. 2, 12; V. 30,
4; VII. 82, 6; VIII. 17, 15.

भूयसा III. 16, 6; IV. 24, 9².

भूयसोः I. 11, 8; 188, 5; II. 28, 9.

भूयाः I. 164, 40; VI. 47, 26; X. 43, 9;
91, 13.

भूयाः I. 185, 8; 186, 11; X. 31, 5.

भूयाम I. 17, 4; III. 19, 3; VIII. 3, 2.

भूयानो इति IV. 32, 6.

भूयास्तं X. 166, 5.

भूयिष्ठः I. 161, 9.

भूयिष्ठं V. 77, 4; VIII. 96, 3.

भूयिष्ठाः I. 161, 9.

भूयिष्ठां I. 189, 1.

भूरयः I. 55, 8.

भूरि I. 10, 2; 33, 3; 48, 2; 9; 57, 5; 73,
4; 81, 2²; 6; 103, 5; 120, 10; 124, 12;
154, 6; 165, 7; 185, 9; II. 29, 5; III.
18, 4; 31, 9; 39, 8; 44, 3; 54, 15; 57,
1; 58, 9; IV. 4, 9; 11, 2; 20, 10; 32,
20³; V. 3, 10; 29, 14; VI. 1, 12; 13,
5; 47, 19; 71, 4; VII. 1, 17; 4, 2; 8,
5; 22, 6²; 56, 23; VIII. 11, 5; 19, 20;
23, 21; 32, 8; 45, 2; 38; 46, 25; 55,
1; 62, 10; 12; 90, 4; 97, 15; 100, 2;
IX. 91, 6; X. 8, 9; 42, 8; 46, 3; 48,
7; 79, 1; 83, 7; 100, 7; 113, 9; 120,
5; 6; 125, 3.

भूरिच्छाः II. 27, 3.

भूरिच्छासुतिः VIII. 93, 18.

भूरिञ्जोनाः X. 120, 2.

भूरिञ्कर्णे I. 103, 6.

भूरिगो इति भूरिगो VIII. 62, 10.

भूरिञ्चक्षत् IX. 26, 5.

भूरिञ्जन्मा X. 5, 1.

भूरिञ्दाः IV. 32, 20.

भूरिञ्दाः IV. 32, 19; 21.

भूरिञ्दातः III. 34, 1.

भूरिञ्दाभ्यः IX. 66, 17.

भूरिदावत्ततः VIII. 5, 39.

भूरिदावत्ततारा I. 109, 2.

भूरिदावरं VIII. 2, 21.

भूरिदावा IX. 87, 4.

भूरिदावः II. 27, 17; 28, 11; 29, 7.

भूरिन्धायत् IX. 26, 3.

भूरिधारे इति भूरिन्धारे VI. 70, 2.

भूरिन्पाशौ VII. 65, 3.

भूरिन्पोषिणः III. 3, 9.

भूरिन्भारः I. 164, 13.

भूरिन्भिः VIII. 70, 14; X. 11, 5; 38, 4.

भूरि I. 185, 2; IV. 16, 8; 20, 8.

भूरिन्रेतसा III. 3, 11; VI. 70, 1; X. 92, 11.

भूरिन्वर्षसः X. 140, 3.

भूरिन्वर्षसा III. 3, 4.

भूरिन्वारं VIII. 58, 3; X. 47, 2.

भूरिन्वाराः III. 57, 4.

भूरिन्शृंगाः I. 154, 6.

भूरिषु VIII. 45, 34.

भूरिन्स्थातां X. 125, 3.

भूरिणि I. 165, 7; 166, 10; III. 19, 4; 20,
3; IV. 17, 19; VII. 19, 4.

भूरैः I. 61, 15; 96, 7; 184, 3; II. 28, 1;
30, 5; 33, 9; 12; III. 36, 10; 39, 8;
VI. 13, 2; 60, 1; 71, 6; VII. 4, 6; 21,
8; 60, 5; 93, 2; 95, 2; 100, 2; VIII.
32, 14; 45, 42.

भूरैयः I. 55, 7; VIII. 25, 15; 99, 1; IX.
15, 3; 17, 1; 41, 1; 73, 4.

भूर्ये VII. 86, 7; IX. 51, 4.
 भूर्यिः I. 66, 1; VII. 87, 2.
 भूर्यिः III. 3, 5; VIII. 1, 20; 17, 15.
 भूवन् I. 139, 8; VI. 66, 2; X. 22, 12.
 भूय I. 15, 4; VII. 92, 1; VIII. 96, 12.
 भूयत् I. 182, 1; VIII. 66, 7; IX. 104, 1.
 भूयत् VI. 62, 4.
 भूयत् VII. 74, 3; X. 143, 6.
 भूयति VIII. 22, 5.
 भूयति I. 46, 12; III. 3, 2; V. 75, 1; VIII. 66, 8; X. 11, 7; 40, 1.
 भूयतु VIII. 90, 1.
 भूययः III. 12, 9; 38, 6; V. 75, 8.
 भूयन् I. 140, 6; III. 25, 2; 34, 2; IX. 94, 3.
 भूयन् I. 151, 3.
 भूयन्इव X. 42, 1.
 भूयति I. 95, 3; 162, 13; VIII. 99, 2; X. 104, 7.
 भूयति VIII. 92, 26.
 भूयति I. 31, 2.
 भूयत् IV. 16, 11.
 भूयत् III. 3, 9.
 भूयवः I. 58, 6; 127, 7²; 143, 4; II. 4, 2; IV. 7, 1; 16, 20; VI. 15, 2; VII. 18, 6; VIII. 3, 16; 6, 18; IX. 101, 13; X. 14, 6; 39, 14; 46, 2; 9; 92, 10; 122, 5.
 भूयवाणः I. 71, 4.
 भूयवाणं IV. 7, 4.
 भूयवाणे I. 120, 5.
 भूयवे I. 60, 1; VIII. 3, 9.
 भूयुभिः VIII. 35, 3.
 भूयुभ्यः III. 5, 10.
 भूयुवत् VIII. 43, 13.
 भूयूणां III. 2, 4.
 भूयूति IV. 24, 7.
 भूति VIII. 66, 11; IX. 103, 1.
 भूत्यां I. 84, 16.

भूत्यै X. 29, 4.
 भूये II. 14, 4.
 भूयं VIII. 61, 12.
 भूययः III. 62, 1.
 भूयात् VII. 1, 22.
 भूयिः I. 31, 16; IV. 32, 2.
 भूयिः II. 34, 1; VII. 56, 20.
 भूयिः I. 56, 3.
 भूयिस्मता I. 52, 15.
 भूयति इति VII. 39, 1.
 भूयानासः IV. 29, 5; X. 153, 1.
 भूयिरे VII. 1, 9.
 भूयिरे V. 57, 5; X. 94, 8.
 भूये VII. 18, 16.
 भूयै X. 68, 6.
 भूयै I. 59, 6; 104, 8²; VII. 18, 20.
 भूयै VIII. 17, 14.
 भूयति VIII. 40, 10; 11.
 भूयति V. 86, 1.
 भूयै VII. 18, 19; 33, 3; 83, 4.
 भूयै VII. 18, 18.
 भूयै IX. 112, 4.
 भूयै I. 11, 2; VIII. 4, 7.
 भूयजः II. 33, 7.
 भूयजं I. 23, 19; 21; 89, 4; V. 53, 14; VIII. 9, 15; 20, 25; 72, 17; X. 9, 5; 100, 10; 137, 3; 6; 175, 2; 186, 1.
 भूयजस्य V. 42, 11; VIII. 20, 23.
 भूयजा I. 23, 20; 34, 6; 114, 5; II. 33, 12; 13; VII. 46, 3; X. 59, 9.
 भूयजानि VI. 74, 3.
 भूयजोः X. 137, 6.
 भूयजेभिः I. 157, 6; II. 33, 2; 4.
 भूयै I. 163, 7; III. 34, 9; X. 34, 3; 59, 6.
 भूयै V. 29, 6.
 भूयै VI. 75, 14.

भोजः VIII. 70, 13; X. 107, 11; 117, 3.
 भोजते I. 72, 8.
 भोजन् I. 44, 5.
 भोजनं I. 83, 4; II. 13, 2; 4; 6; 26, 1;
 III. 44, 3; V. 34, 7; 82, 1; VII. 68, 5;
 74, 2; VIII. 1, 34; X. 23, 6; 48, 1.
 भोजना IV. 36, 8; VII. 18, 15; 17; IX.
 87, 6; X. 44, 7.
 भोजनानि I. 104, 8; V. 4, 5; VII. 5, 3; 19,
 6; X. 131, 2.
 भोजनाय III. 30, 14; V. 83, 10.
 भोजं II. 14, 10; 17, 8; IV. 45, 7; VIII.
 3, 24; X. 42, 3; 107, 11².
 भोजं II. 28, 9.
 भोजसे I. 55, 3; VIII. 51, 3; 65, 3.
 भोजस्य VII. 18, 21; X. 107, 10.
 भोजाः III. 53, 7; X. 107, 8²; 9⁴.
 भोजान् IV. 51, 3; V. 53, 16.
 भोजनाय X. 107, 10².
 भोजेषु VIII. 25, 21; X. 151, 2; 3.
 भोज्यं VIII. 21, 8.
 भोज्या I. 126, 6; 128, 5².
 भ्रमः VI. 6, 4.
 भ्रमाः IX. 22, 2.
 भ्रमासः IV. 4, 2.
 भ्रशत् X. 173, 1.
 भ्राजः X. 170, 3.
 भ्राजत्सृष्टयः I. 31, 1; 64, 11; 87, 3; 168,
 4; V. 55, 1; X. 78, 7.
 भ्राजत्सृष्टयः II. 34, 5.
 भ्राजत्सृष्टिं VI. 66, 11.
 भ्राजते X. 20, 3.
 भ्राजते I. 56, 3; V. 62, 7.
 भ्राजत्सृष्ट्यन्तः VI. 66, 10.
 भ्राजतः I. 50, 3; V. 10, 5; VIII. 44, 17.
 भ्राजती I. 162, 15.
 भ्राजते I. 85, 4; VII. 57, 3; VIII. 34, 17.

भ्राजते I. 44, 12; VII. 55, 2; VIII. 20, 11;
 X. 140, 1.
 भ्राजमानः VII. 63, 4; X. 88, 16.
 भ्राजमानं IX. 5, 10.
 भ्राजसा X. 78, 2.
 भ्राजसे IX. 17, 5.
 भ्राजा IX. 98, 3.
 भ्राद् X. 123, 2.
 भ्रातः I. 161, 1; 3; 170, 3; III. 53, 5; VI.
 51, 5.
 भ्रातरः I. 170, 2; V. 60, 5; X. 34, 4;
 51, 6.
 भ्रातरं IV. 1, 2; V. 34, 4; 85, 7; X. 7, 3.
 भ्रातरा VI. 59, 2.
 भ्रातरिति VIII. 43, 16.
 भ्राता I. 164, 1²; 191, 6; VI. 55, 5; X. 10,
 11; 12; 11, 2; 162, 5; 186, 2.
 भ्राताश्च I. 65, 4.
 भ्रातुः IV. 3, 13; VIII. 1, 6; X. 55, 1;
 99, 2.
 भ्रातृत्वं VIII. 20, 22; 83, 8; X. 108, 10.
 भ्रातृत्वं IV. 23, 6; 25, 2.
 भ्रात्रा IV. 10, 8.
 भ्रात्राय II. 1, 9.
 भ्रात्रायन् X. 116, 5.
 भ्रात्रायानि X. 116, 5.
 भ्रियंते I. 14, 4; VII. 21, 2.
 भ्रियाते V. 31, 12.
 भ्रियंति II. 28, 7.
 भ्रुवोः IV. 38, 7.
 भ्रूयानि X. 155, 2.
 भ्रेषते VII. 20, 6.

म

मंथतोः VII. 44, 3.
 मंसते I. 84, 17; 18; V. 46, 4; VIII. 62, 11.
 मंसते VII. 34, 3.
 मंससे X. 27, 10.

मंसि VII. 88, 2.
 मंसीबहि I. 136, 7; VI. 19, 7; X. 26, 4.
 मंसीरत् X. 37, 5.
 मंसीष्ट VII. 38, 6.
 मंसीष्टाः I. 175, 5.
 मंसै X. 113, 10.
 मंहते VI. 45, 32; VIII. 50, 1; X. 62, 8.
 मंहते I. 11, 3; IX. 1, 10; X. 62, 6.
 मंहना III. 31, 17; IV. 17, 1; V. 10, 2; 16, 4; 18, 2; 61, 10; VI. 64, 5; 67, 5; VII. 81, 4; VIII. 26, 24; IX. 37, 6; 70, 2.
 मंहनांश्च IV. 1, 6.
 मंहनेऽस्याः X. 61, 1.
 मंहमानं VIII. 24, 22.
 मंहय V. 38, 1.
 मंहयत्स्रयिः IX. 52, 5; 67, 1.
 मंहयं X. 48, 9.
 मंहयुः IX. 20, 7.
 मंहसे VIII. 52, 6.
 मंहसे IV. 31, 8; VIII. 61, 8; IX. 82, 4.
 मंहिष्ठः IV. 31, 2; VIII. 4, 18; 15, 10; 19, 36; 46, 24; 88, 6; 97, 13; IX. 1, 3; X. 172, 2.
 मंहिष्ठं I. 30, 1; 51, 1; 61, 3; 130, 1; V. 39, 4; VI. 44, 4; VIII. 1, 2; 16, 1; 92, 1; IX. 102, 6; X. 33, 4.
 मंहिष्ठरातिं I. 52, 3.
 मंहिष्ठस्य I. 147, 2.
 मंहिष्ठा IV. 41, 7; VI. 68, 2; VIII. 5, 5; 22, 12; X. 143, 6.
 मंहिष्ठाः I. 121, 15.
 मंहिष्ठाभिः VIII. 23, 23.
 मंहिष्ठां X. 104, 5.
 मंहिष्ठाय I. 57, 1; VIII. 103, 8.
 मंहिष्ठसः VIII. 1, 30.
 मंहियात् IX. 66, 17.
 मघः IV. 45, 4; VII. 32, 2.

मघा X. 40, 6.
 मघिका I. 119, 9; 162, 9.
 मघु I. 2, 6; 39, 7; 58, 9; 60, 5; 61, 16; 62, 13; 63, 9; 64, 15; II. 13, 1; IV. 16, 16; 21, 3; 43, 3; VI. 66, 5; VII. 56, 15; VIII. 22, 10; 27, 10; 31, 15; 33, 3; 61, 4; 81, 9; 88, 2; IX. 88, 7; X. 22, 11; 61, 9; 10; 20; 147, 4.
 मघुंगमाभिः VIII. 22, 16.
 मघुनवःस्तमा VI. 45, 14.
 मघुस्तमस्य VIII. 19, 12.
 मघुस्तमेभिः IX. 55, 3.
 मघुसभिः VIII. 26, 6.
 मघुसमघु III. 31, 20.
 मघुयुभिः VII. 74, 4.
 मखः I. 6, 8; 138, 1²; VI. 71, 1; IX. 20, 7; X. 11, 6.
 मखं IX. 101, 13.
 मखस्य I. 134, 1; III. 34, 2; VIII. 7, 27; X. 171, 2.
 मखस्यते IX. 101, 5.
 मखस्यन् III. 31, 7.
 मखस्यसे IX. 61, 27.
 मखस्युं X. 73, 7.
 मखस्युवः IX. 50, 2.
 मखस्युवं IX. 64, 26.
 मखा I. 64, 11; 119, 3.
 मखाय VIII. 46, 25.
 मखेभ्यः VI. 66, 9.
 मघत्तये IV. 37, 8; V. 79, 5; VIII. 24, 10; 45, 15; 70, 9; X. 156, 2.
 मघदेयं VII. 67, 9.
 मघदेयाय X. 42, 2.
 मघं I. 11, 3; 151, 9; III. 13, 3; IV. 32, 8; VIII. 14, 4; 21, 17; IX. 75, 5; X. 147, 3.
 मघवत्सतम् VIII. 54, 5.
 मघवत्सत्वस्य VI. 27, 3.
 मघवत्सभिः IV. 16, 19.

मघवत्सभ्यः I. 58, 9; 124, 10; II. 33, 14; 35, 15; VI. 10, 5; 46, 9; VII. 1, 20; 25; 5, 9; 7, 7; 16, 9; 24, 6; 58, 3; 67, 9; 74, 5; 95, 3; VIII. 5, 12; IX. 20, 4; 32, 6; 97, 55.

मघवत्सु I. 64, 14; 93, 12; 123, 13; 140, 10; VII. 37, 2; VIII. 50, 2; X. 39, 2; 93, 14.

मघवन् I. 82, 1; 3; IV. 30, 7; VIII. 24, 11; 32, 8; 61, 13; 62, 10; 66, 13; 89, 5.

मघवन् I. 33, 12; 15; 52, 11; 54, 1; 57, 5; 58, 9; 84, 19; 102, 3²; 4; 7; 10; 104, 5; 8; 121, 15; 127, 11; 132, 1; 133, 3; 165, 9; 178, 5; II. 36, 5; III. 30, 5; 16, 21; 31, 14; 19; 32, 1; 36, 10; 43, 5; 47, 4; 53, 2; 4; 5; 14; 21; 60, 5; IV. 16, 9; 19; 17, 7; 18, 9; 22, 10; 29, 5; V. 29, 5; 13; 30, 7; 31, 6; 33, 2; 36, 3; 4; 42, 6; VI. 15, 15; 23, 1; 27, 3; 44, 10; 17; 18; 46, 8; 10; 47, 9; VII. 18, 2; 19, 8; 9; 20, 9; 22, 3; 6; 27, 2²; 29, 1; 3; 4; 32, 7; 14; 19; 21; 23-25; 37, 3; 41, 4; 104, 19; VIII. 1, 4; 3, 14; 17; 18; 4, 4; 10; 24, 10; 33, 3; II. 36, 2; 45, 6; 46, 11; 49, 9; 10; 51, 1; 6; 7; 52, 8; 53, 1; 54, 7; 61, 4; 7; 14; 70, 6; 9; 78, 10; 88, 6; 90, 4; 93, 10; 97, 1; 8; 100, 6; X. 28, 3; 5; 33, 3; 42, 3; 43, 5; 44, 9²; 54, 1; 4; 5; 55, 1; 100, 1; 102, 3; 103, 10; III. 6; 112, 9; 10; 116, 7²; 131, 5; 134, 6; 147, 3-5; 167, 3.

मघवा I. 32, 3; 13; 55, 4; 103, 2; 4; 146, 5; 157, 3; 171, 3; 173, 5; 174, 1; 7; II. 6, 4; III. 30, 3; 53, 8; IV. 17, 8; 9; 11; 13²; 19; 20; 20, 2; 22, 1; 24, 2; 27, 5; 42, 5; V. 29, 6; 8; 30, 3; 31, 1; 34, 2; 3; 8; 61, 19; VI. 24, 1; 27, 8; 47, 11; 15; 58, 4; VII. 27, 4; 98, 5; VIII. 1, 12; 21, 10; 33, 9; 13; 46, 13; 49, 1; 52, 5; 61, 1; 18;

65, 10; 70, 15; 96, 20; 103, 9; IX. 81, 3; 96, 11; 97, 55; X. 23, 2; 3; 33, 8; 42, 6; 8; 43, 3; 5; 6; 8; 49, 11; 81, 6; 113, 2; 160, 4.

मघवान् IV. 16, 1.

मघवानः I. 73, 5; 8; 77, 4; 98, 3; 136, 7; 141, 13; V. 42, 8; 79, 6; VII. 16, 7; 20, 10; 60, 11; 78, 5; X. 27, 4.

मघवानः VII. 48, 1; X. 32, 9.

मघवानं III. 30, 22; 51, 1; IV. 31, 7; VII. 26, 1; 2; 28, 5; VIII. 97, 13; X. 43, 1; 74, 5; 104, 7; 167, 2.

मघवाना VIII. 26, 7.

मघवाना I. 184, 5; II. 24, 12; III. 58, 5; IV. 28, 5.

मघस्य IV. 20, 7; VIII. 1, 30; 88, 6.

मघा V. 32, 12; VI. 37, 4; VII. 16, 10; IX. 1, 10.

मघाश्च I. 104, 5.

मघानां VII. 26, 4.

मघानि III. 19, 1; 53, 7; IV. 17, 8; V. 10, 3; 30, 12; VI. 12, 2; VII. 19, 10; 21, 7; 29, 1; 30, 4; 57, 6; 67, 9; X. 32, 9; 73, 4; 132, 3.

मघाय VII. 27, 5.

मघैः V. 79, 4; VIII. 24, 2; X. 23, 2.

मघोनः I. 31, 12; 54, 11; 140, 12; II. 27, 17; 28, 11; 29, 7; IV. 17, 5; V. 16, 3; 27, 1; 31, 9; 65, 6; VI. 23, 10; 44, 12; VII. 12, 2; 32, 15; 81, 6; VIII. 2, 13; 33; 24, 2; IX. 8, 7; 32, 1; X. 22, 15.

मघोनां I. 48, 2; V. 18, 3; 5; 39, 4; 64, 4; 5; VI. 37, 4; 68, 2; VII. 32, 7; 58, 6; 96, 2; VIII. 1, 16; 30; 2, 34; 19, 34; 53, 1; 94, 1; 103, 7; IX. 1, 3; 80, 2; X. 93, 9.

मघोनि I. 113, 17; 124, 10²; III. 61, 1; IV. 55, 9; V. 79, 4; 6; 7; VI. 65, 6; VII. 77, 4.

मधोनी I. 48, 8; II. 3, 5; 13; II. 11, 21;
15, 10; 16, 9; 17, 9; 18, 9; 19, 9; 20,
9; III. 61, 4; VI. 64, 1; VII. 75, 5;
78, 4; 79, 3.

मधोनी इति VII. 2, 6.

मधोनीः IV. 51, 3; VI. 65, 3.

मधोनीः V. 86, 3.

मज्जति IX. 64, 21.

मज्जानं X. 68, 9.

मज्जना I. 51, 10; 55, 5; 64, 3; 84, 6; II. 2,
3; 4; 17; 128, 5; 130, 4; 141, 6; 143,
2; 4; II. 1, 15; 17, 4; 22, 2; III. 46,
3; VI. 18, 7; VII. 82, 5; VIII. 88, 4;
103, 2; IX. 110, 9; X. 29, 6.

मणिः I. 122, 14.

मणिना I. 33, 8.

मंडूकः VII. 103, 4; IX. 112, 4.

मंडूकः VII. 103, 1; 10; X. 166, 5.

मंडूकः VII. 103, 7.

मंडूकःऽइव X. 166, 5.

मंडूकानां VII. 103, 2.

मंडूक्या X. 16, 14.

मंडूरः I. 155, 4.

मत् II. 28, 5; 6; 29, 1; V. 2, 8; VI. 67,
2; X. 10, 8; 10; 12; 86, 6²; 95, 8;
166, 3.

मतयः I. 62, 11; 165, 4; 186, 7; III. 41,
5; 43, 2; V. 87, 1; VI. 10, 2; VII. 10,
3; IX. 72, 6; 85, 7; 11; 86, 31; 46;
95, 4; 97, 34; 106, 11; X. 7, 2; 43, 1;
91, 12; III. 1, 1.

मतवचसा I. 46, 5.

मतस्वान् IX. 86, 13.

मतस्वाभ्यां X. 163, 3.

मतिः I. 141, 1; 142, 4; III. 39, 1; 55, 8;
V. 44, 9; 57, 1; 67, 5²; VI. 8, 1; VII.
66, 8; 104, 6; VIII. 6, 34; 18, 7; 74,
7; IX. 69, 1; 2; X. 33, 2; 47, 6;
119, 4.

मत्तिभिः I. 60, 5; II. 18, 1; 23, 6; 10; III.
30, 20; 43, 3; IV. 3, 16; V. 80, 1; VI.
5, 1; 22, 2; 23, 6; 34, 5; VII. 12, 3;
37, 2; 39, 6; 69, 6; 77, 6; 78, 2;
VIII. 9, 6; 23, 23; IX. 68, 7; 75, 4;
84, 5; 86, 24; 96, 15; 97, 32; 35;
103, 1; 105, 2; 107, 24; X. 6, 5; 7,
2; 64, 15; 16; 67, 9; 88, 5; 123, 1.

मत्ति I. 6, 6; 33, 13; 57, 1; 105, 15; 136,
1; 143, 1; II. 24, 1; III. 26, 8; VII.
4, 1; 88, 1; 100, 2; VIII. 6, 31; 32;
9, 16; 59, 6; IX. 21, 7; 32, 3; 107,
18; X. 25, 10; 91, 8; 14; 119, 5.

मती I. 82, 2; 165, 1; II. 24, 9; 13; VIII.
6, 39; 25, 24; 51, 3; IX. 7, 6; 20, 3;
44, 2; 63, 21; 64, 10; 71, 3; 72, 1;
X. 11, 6.

मतीः I. 114, 1; VII. 29, 3; IX. 72, 5;
95, 1.

मतीनां I. 46, 5; 7; 61, 3; 86, 2; 184, 2;
III. 5, 3; 46, 4; 49, 3; IV. 32, 15;
V. 43, 9; VI. 17, 2; 44, 2; 69, 2-4;
VII. 13, 1; IX. 10, 6; 76, 4; 86, 19;
96, 5; 97, 37; 103, 4; X. 26, 4.

मनुष्याः IX. 71, 5.

मते VIII. 68, 2.

मत्स्कृतानि II. 28, 9.

मत्या V. 58, 5.

मत्संख्या X. 86, 1.

मत्सत् VI. 44, 16.

मत्सत् IV. 31, 2; V. 40, 4.

मत्सत् IX. 85, 1.

मत्सति VIII. 94, 6.

मत्सय I. 186, 1.

मत्सरः I. 175, 1; 2; II. 41, 14; IX. 13, 8;
17, 3; 27, 5; 34, 4; 63, 24; 65, 10;
66, 7; 72, 7; 86, 10; 21; 96, 8; 13;
97, 11; 107, 23.

मत्सरं IX. 26, 6; 30, 6; 46, 4; 6; 53, 4;
63, 10; 17; X. 30, 9.

मत्सरश्चान् IX. 97, 32.

मत्सरस्य I. 125, 3.

मत्सराः I. 14, 4; 137, 1²; IX. 107, 25.

मत्सराणि VII. 73, 4.

मत्सरासः I. 15, 1; VI. 17, 4; IX. 21, 1; 69, 6; 107, 14.

मत्सरिन्तमः IX. 63, 2; 67, 2; 76, 5; 99, 8.

मत्सि I. 9, 1; 175, 1; 176, 1; IX. 90, 5; 6; 97, 42⁵.

मत्स्यं X. 68, 8.

मत्स्यासः VII. 18, 6.

मत्स्य I. 9, 3; III. 41, 8; VIII. 1, 23; 3, 1; 6, 39; 13, 14; 92, 30; 99, 2.

मत्स्य II. 41, 17; III. 60, 5; 6; IV. 32, 14; VIII. 54, 2; X. 122, 5.

मथायत् IX. 77, 2.

मथायति I. 141, 3.

मथायन् V. 30, 8; VI. 20, 6.

मथितः VI. 48, 5.

मथितं III. 9, 5; VIII. 48, 6.

मथीः I. 127, 11.

मथीत् I. 71, 4; 148, 1.

मथीनां VIII. 53, 8.

मथ्यंतः I. 127, 7.

मथ्या I. 181, 5.

मथ्यमानः V. 11, 6.

मथ्याः VIII. 46, 23.

मदु X. 63, 3.

मदः I. 4, 2; 80, 2; 86, 4; 127, 9; 175, 1; 2; 5; IV. 49, 1; V. 40, 2; 44, 11; VI. 19, 7; 24, 1; 33, 1; 44, 1; VII. 22, 2; VIII. 12, 1; 46, 8; 92, 16; 17; IX. 17, 3; 25, 1; 27, 5; 61, 19; 62, 14; 63, 16; 22; 64, 2; 12; 68, 3; 69, 3; 79, 5; 80, 2; 85, 2; 86, 35; 42; 46; 97, 6; 99, 3; 105, 2; 107, 17; 108, 1²; X. 25, 10; 29, 3; 93, 8.

मदुश्च्युत् IX. 12, 3.

मदुश्च्युतः IX. 98, 3.

मदुश्च्युतः I. 126, 4; IX. 32, 1; 79, 2.

मदुश्च्युतं I. 51, 2; 85, 7; VIII. 1, 21; 7, 13; 96, 5; IX. 53, 4; 108, 11; X. 30, 9.

मदुश्च्युता I. 81, 3; VIII. 33, 18; 34, 9.

मदुश्च्युता VIII. 22, 16; 35, 19.

मदुश्च्युति VIII. 74, 13.

मदत I. 182, 1.

मदत I. 51, 1.

मदतां I. 121, 11.

मदति IV. 29, 2; 38, 3.

मदति VIII. 15, 9.

मदथ IV. 34, 11; V. 54, 10; VIII. 7, 20.

मदथः I. 108, 7; VIII. 26, 17.

मदन् VI. 18, 14.

मदन्श्च VIII. 14, 10.

मदंतः I. 185, 9; III. 53, 10; 54, 20; 59, 3; IV. 33, 10; 50, 2; VI. 44, 20; VII. 59, 7; X. 68, 1; 165, 5.

मदंतं III. 26, 9; V. 32, 4.

मदंता I. 184, 2; 5; III. 53, 1; X. 14, 7.

मदंति I. 84, 10; 85, 1; 154, 4; 5; 173, 8; 184, 4; III. 6, 8; V. 52, 1; 61, 14; VII. 49, 4; 97, 1; VIII. 29, 7; 46, 32²; X. 14, 10; 120, 1.

मदंति I. 109, 3; 162, 7; III. 4, 7; 7, 7; 34, 8; IV. 17, 5; VII. 57, 1; X. 14, 3; 73, 8; 82, 2.

मदंती V. 56, 3; X. 17, 8.

मदंती इति III. 54, 6.

मदंतीः VII. 6, 4; 47, 3; X. 124, 8.

मदंतु VI. 75, 18.

मदपती इति मदपती VI. 69, 3.

मदं I. 84, 4; III. 42, 2; IV. 26, 6; 33, 11; VI. 43, 2; VIII. 1, 21; 15, 4; 45, 22; IX. 6, 2; 3; 9; 23, 4; 46, 6; 48, 2; 78, 4; 104, 2; 106, 5; 107, 14; X. 96, 1; 104, 2; 144, 2²; 147, 4.

मदश्चुडः I. 52, 3.

मदस्य II. 16, 6; V. 32, 5; VI. 37, 2; VIII. 5, 14; IX. 23, 1; X. 96, 9.

मदाः I. 53, 6; IV. 34, 1; 2; VI. 17, 4;
 VII. 23, 5; VIII. 14, 10; 16, 4; 49, 3;
 IX. 75, 5; 86, 1; 101, 4.
 मदानां IV. 31, 2; VIII. 92, 6; IX. 23, 7.
 मदानां VI. 69, 3; VIII. 93, 31; IX. 104, 5.
 मदानः IX. 107, 2.
 मदानसि IX. 110, 2.
 मदाय I. 16, 8; 30, 3; 37, 15; 81, 1; 104,
 9; 109, 4; 117, 1; 130, 2; 135, 1; 5;
 II. 18, 6; 19, 1; 34, 5; III. 32, 2; 10;
 15; 35, 1; 47, 1; IV. 21, 7; 27, 5²;
 34, 4; 35, 4; 6; 37, 4; 49, 2; V. 43,
 3; 5; 6; VI. 40, 1; 2; 44, 19; VII.
 24, 3; 32, 4; 90, 1; 97, 1; VIII. 1, 26;
 9, 17; 33, 15; 36, 1; 46, 7; 64, 12;
 66, 6; 82, 5; 95, 3; IX. 2, 7; 8; 6, 6;
 8, 5; 10, 4; 11, 8; 16, 1; 38, 3; 43, 1;
 45, 1; 3; 51, 4; 62, 4; 20; 66, 29;
 88, 1; 90, 5; 96, 9; 97, 5; 10; 11;
 15; 19; 101, 8; 105, 1; 106, 8; 107, 9;
 109, 11; 13; 20; X. 44, 1; 112, 5.
 मदासः I. 20, 5; IV. 17, 6; 35, 1; VI. 36,
 1; IX. 69, 7; 86, 2.
 मदिन्स्तम I. 91, 17; IX. 25, 6; 50, 5;
 74, 9.
 मदिन्स्तमः VIII. 64, 11; IX. 80, 3; 85, 3;
 86, 10; 96, 13; 99, 6; 108, 5; 15; X.
 136, 6.
 मदिन्स्तमं VIII. 1, 19; 13, 23; IX. 15, 8.
 मदिन्स्तमस्य IX. 62, 22.
 मदिन्स्तमाः IX. 67, 18.
 मदिन्स्तमासः IX. 86, 1.
 मदिन्स्तमं VIII. 24, 16.
 मदिः IX. 96, 21; 97, 15; 107, 12.
 मदिरे II. 14, 9; V. 61, 11; VI. 17, 11; 20,
 6; VIII. 38, 3.
 मदिस्व I. 166, 7; X. 112, 6.
 मदिस्वणि VI. 69, 7.
 मदिस्वः VIII. 53, 4; IX. 85, 7; 86, 2.
 मदिरे VIII. 21, 5.

मदिरेण X. 94, 4.
 मदिष्ट IX. 6, 9.
 मदिष्टः VI. 47, 2.
 मदिष्टया IX. 1, 1.
 मदिष्टाः IV. 17, 6.
 मदे I. 46, 12; 52, 5; 10; 14; 56, 3; 5;
 6; 80, 1; 85, 10; 119, 9; 121, 4; 173,
 7; II. 15, 1-9; 17, 1; III. 43, 7²; IV.
 26, 7; V. 2, 10; 53, 3; VI. 27, 1²; 43,
 1; 3; 44, 14; 69, 5; VII. 37, 1; 82, 3;
 VIII. 1, 21; 3, 8; 7, 12; 14, 7; 17, 8;
 32, 1; 28; 33, 4; 48, 6; 66, 2; 92, 16;
 93, 8; X. 21, 1; 44, 8; 50, 7; 96, 6.
 मदेन VIII. 1, 21; IX. 7, 7; 98, 7.
 मदेभिः IV. 35, 9.
 मदेन I. 30, 13; VI. 4, 8; 17, 15; VII. 1,
 24; X. 131, 1.
 मदेन I. 91, 21; III. 58, 6; IV. 16, 19;
 42, 10; V. 36, 2; 49, 5; VI. 19, 13;
 49, 13; 52, 14; VII. 19, 8; 64, 3; X.
 67, 9.
 मदेऽमदे I. 81, 7; VIII. 13, 7; X. 120, 4.
 मदेऽरघुः VIII. 101, 3.
 मदेऽरिः मदेः VIII. 92, 16.
 मदेऽरु इति X. 106, 6.
 मदेऽरु I. 131, 5; 134, 5; VII. 20, 4; 21, 1;
 VIII. 46, 14; IX. 1, 10; 18, 1; 61, 1;
 X. 112, 4; 120, 2.
 मद्यः IV. 22, 8; IX. 38, 5; 86, 35.
 मद्यं II. 14, 1; VI. 68, 10; VII. 92, 1;
 IX. 6, 2; 23, 4; 65, 15; 107, 14.
 मद्यानि VII. 68, 2.
 मद्याय VIII. 2, 25.
 मद्यासु I. 153, 4.
 मद्यिक् I. 177, 1; 3; VI. 31, 5.
 मद्यिक् III. 41, 1; VI. 38, 2.
 मद्यिचं VII. 24, 3.
 मद्यिद्रिक् VI. 22, 11.
 मद्यने VIII. 92, 19.
 5 M

महा IX. 86, 35.

मधु I. 14, 10; 15, 11; 19, 9; 25, 17; 90, 6²; 7²; 112, 11; 21; 116, 12; 117, 22; 166, 2; 191, 10-13; II. 36, 4; 6; 37, 2; 39, 6; III. 31, 11; 39, 6; 53, 10; IV. 18, 13; 43, 5; V. 61, 11; VI. 11, 3; 60, 15; 70, 5; VIII. 5, 11; 7, 10; 8, 1; 3; 4; 10, 4; 17, 5; 24, 13; 26, 20; 33, 13; 38, 3; 48, 1; 65, 8; 69, 6; 72, 11; 97, 8; IX. 1, 8; 2, 3; 11, 5; 18, 2; 39, 5; 62, 20; 67, 11; 32; 69, 2; 70, 8; 72, 2; 74, 3; 75, 2; 85, 4; 86, 10; 20; 48; 107, 5; X. 23, 4; 32, 5; 40, 6; 49, 10; 68, 8; 73, 9; 76, 6; 94, 3; 4; 9; 106, 8; 10; 11; 120, 3; 138, 2; 154, 1; 167, 1; 170, 1.

मधुस्रदः I. 164, 22.

मधुस्रस्रसः I. 62, 6.

मधुस्रिहः I. 44, 6.

मधुस्रिहं I. 13, 3; 60, 3.

मधुस्रिहाः IX. 73, 4; 85, 10.

मधुदुष्टे इति मधुदुष्टे VI. 70, 1; 5.

मधुदुष्टे VII. 101, 1.

मधुधा III. 61, 5.

मधुधारं II. 24, 4.

मधुनः III. 1, 8; IV. 35, 4; 44, 4; 45, 1; VI. 20, 3; VIII. 5, 19; 24, 20; 100, 2; IX. 83, 4; X. 113, 2.

मधुना I. 23, 16; 34, 3; 109, 4; 154, 4; 157, 2; II. 37, 5; III. 8, 1; IV. 26, 5; 45, 3; 57, 8; IX. 11, 2; 86, 43; X. 54, 6; 68, 4; 110, 10; 120, 3.

मधुने IV. 45, 3.

मधुसं V. 32, 8.

मधुसपाणिं X. 41, 3.

मधुसपातमा VIII. 22, 17.

मधुसपृचं II. 10, 6.

मधुसपृष्ठं IX. 89, 4.

मधुसपेभिः I. 34, 10; IV. 45, 3.

मधुसपेयः VI. 44, 21.

मधुसपेयं I. 34, 11; X. 41, 3.

मधुसपेयाय IV. 14, 4.

मधुसपौ I. 180, 2. *

मधुसप्रतीकः X. 118, 4.

मधुसप्रसः IV. 33, 3.

मधुसमत् I. 28, 8; 78, 5; 90, 7; 119, 9; II. 13, 6; III. 7, 2; 32, 4; IV. 3, 9; 57, 3; 58, 10; V. 63, 1; 69, 2; VIII. 8, 11; IX. 86, 18; 37; X. 24, 6²; 63, 3; 64, 9.

मधुसमतः X. 24, 6.

मधुसमती I. 22, 3; III. 57, 5.

मधुसमतीः IV. 57, 3; IX. 97, 31; X. 30, 4.

मधुसमत्तमः I. 47, 1; IX. 63, 16; 64, 22; 67, 16; 100, 6; 105, 3; 106, 6; 108, 1; 15.

मधुसमत्तमं I. 47, 3; V. 11, 5; VII. 47, 2; 102, 3; VIII. 9, 7; IX. 30, 5; 6; 51, 2; 62, 21; 63, 19; 80, 4; X. 14, 15.

मधुसमत्तमस्य VI. 68, 11.

मधुसमत्तमाः VIII. 3, 15; IX. 12, 1; 101, 4.

मधुसमत्तमानि X. 112, 7.

मधुसमत्सभिः IV. 3, 12.

मधुसमत्या I. 157, 4.

मधुसमंतः I. 135, 1; IV. 45, 2; 4; 5; V. 63, 4; VII. 60, 4; 90, 1; 96, 5; IX. 68, 1; 86, 1; 2; X. 98, 4.

मधुसमंतं I. 13, 2; 112, 9; 142, 2; 180, 4; III. 4, 2; 35, 8; IV. 45, 3; 5; 57, 2; 58, 11; VI. 44, 14; VII. 47, 1; 69, 3; VIII. 51, 10; 57, 4; 87, 2; IX. 80, 5; 85, 10; 97, 14; X. 24, 1; 30, 3; 7; 8; 96, 13.

मधुसमान् I. 90, 8²; II. 41, 14; IV. 57, 3; 58, 1; VI. 47, 1; VIII. 9, 4; 17, 6; IX. 61, 9; 63, 3; 68, 8; 69, 2; 77, 1; 85, 6; 87, 4; 96, 13; 97, 48; 106, 7; 110, 11; X. 98, 3.

मधुसयुवा V. 73, 8; 74, 9.

मधुला I. 191, 10-13.

मधुसूक्तः IV. 6, 5; V. 43, 2; VII. 7, 4.
 मधुसूक्ताः V. 77, 3.
 मधुसूक्ता I. 87, 2.
 मधुसूक्ता VIII. 26, 6.
 मधुसूक्ताह्नः I. 157, 3.
 मधुसूक्ताह्नं X. 41, 2.
 मधुसूक्ताह्ने I. 34, 2.
 मधुसूक्ताह्ने X. 75, 8.
 मधुसूक्ता इति मधुसूक्ता VI. 70, 5.
 मधुसूक्ताः VII. 49, 3; IX. 62, 7.
 मधुसूक्ता IV. 57, 2; IX. 12, 6; 23, 4; 36, 2; 50, 3; 65, 8; 66, 11; 67, 9; 103, 3; 107, 12.
 मधुसूक्ता VI. 70, 5.
 मधुसूक्ता IV. 3, 3; X. 64, 15.
 मधुसूक्तातः III. 58, 9.
 मधुसूक्ताह्नः V. 5, 2.
 मधुना I. 117, 6; 183, 4; III. 1, 7; 43, 3; IV. 46, 1; X. 5, 4.
 मधुनि I. 177, 3; III. 57, 5; 58, 4; V. 43, 3; VII. 24, 2; 67, 4; X. 29, 6; 30, 13; 54, 6.
 मधो इति I. 187, 2.
 मधो इति I. 187, 7.
 मधोः I. 14, 8; II. 34, 5; III. 40, 6; V. 43, 6; VIII. 6, 43; 103, 6; IX. 5, 3; 17, 8; 23, 1; 51, 3; 73, 2; 75, 4; 106, 14; X. 49, 10.
 मधो VII. 32, 2; 59, 6; VIII. 21, 5; IX. 11, 5.
 मधुतः III. 21, 5; VIII. 2, 9; X. 42, 11.
 मधुदिनं X. 151, 5.
 मधुदिनात् IV. 28, 3.
 मधुदिने V. 69, 3; 76, 3; VIII. 1, 29; 13, 13; 27, 19; 21.
 मधु III. 30, 17; VI. 43, 2; VII. 88, 3; VIII. 40, 3; X. 55, 3; 111, 8.
 मधुमः I. 164, 1; VIII. 41, 2.
 मधुमं I. 24, 15; 25, 21; VII. 32, 16; VIII. 61, 15; IX. 108, 9.

मधुनसूक्त II. 29, 4.
 मधुनशीःसूक्त X. 97, 12.
 मधुमस्या I. 108, 9; 10.
 मधुमा VI. 25, 1; X. 81, 5.
 मधुमाः X. 15, 1.
 मधुमाभिः VI. 62, 11.
 मधुमासः IV. 25, 8; VI. 21, 5.
 मधुमासु IX. 70, 4.
 मधुमे V. 60, 6.
 मधुमेभिः III. 32, 13.
 मधुमेषु I. 27, 5.
 मधुसूक्तः I. 173, 10.
 मध्वा I. 89, 9; 115, 4; II. 38, 4; X. 61, 6.
 मध्वात् VII. 33, 13; 49, 1.
 मध्वे I. 32, 10; 33, 11; 69, 2; 105, 10; 11; 108, 12; 158, 3; 164, 30; 182, 7; III. 14, 2; IV. 58, 5; V. 1, 6; 44, 3; 47, 3; VI. 12, 1; VII. 41, 4; 49, 3; 68, 7; 89, 4; VIII. 27, 20; 34, 18; 70, 10; IX. 65, 23; X. 5, 1; 11, 2; 15, 14; 102, 5; 9; 138, 3; 139, 2.
 मध्वः I. 14, 4; 7; 34, 10; 47, 9; 84, 10; 85, 6; 117, 1; 135, 4; 8; 141, 3; 154, 5; 169, 4; 180, 1; 4; 181, 6; 182, 2; II. 16, 5; 19, 2; III. 31, 16; 36, 7; 40, 1; 47, 1; IV. 20, 4; 27, 5; 34, 6; 45, 3; 4; 47, 1; 50, 3; V. 33, 7; 34, 2; 43, 3; 4; 54, 8; 62, 7; 73, 8; VI. 39, 1; 41, 2; 69, 7; VII. 38, 8; 57, 1; 73, 2; 74, 3; 91, 5; 6; 92, 2; 101, 4; VIII. 1, 25; 5, 14; 24, 16; 49, 4; 50, 4; 53, 3; 59, 3; 69, 7; 82, 1; 85, 1; 87, 1; IX. 2, 9; 7, 2; 8; 9; 24, 7; 62, 6; 71, 4; 77, 2; 86, 40; 89, 3; 6; 97, 44; 109, 20; X. 5, 5; 29, 7; 30, 8; 83, 7; 96, 12; 112, 6; 116, 1; 4; 123, 3.
 मध्वा I. 47, 4; 142, 3; 188, 2; III. 54, 21; 58, 6; 62, 16; IV. 38, 10; 43, 5; V. 19, 3; 42, 3; 43, 1; VIII. 4, 8; 72, 9;

IX. 5, 10; 97, 11; 107, 6; X. 12, 4;
34, 7; 110, 2.
मनः I. 25, 3; 32, 8; 48, 4; 54, 3; 9; 55,
7; 71, 9; 84, 3; 94, 12; 102, 5; 119,
9; 134, 1; 138, 1; 159, 2; 164, 18;
170, 3; 187, 6; II. 26, 2; III. 37, 2;
V. 30, 4; 35, 4; 36, 3; 39, 3; 61, 7;
81, 1; VI. 9, 5; 6; 16, 17; 53, 3; 75,
6; VII. 20, 6; 24, 2; 25, 1; 27, 5;
VIII. 1, 7; 11, 7; 13, 20; 17, 13; 19,
20; 24, 6; 31, 15; 33, 17; 45, 32; 36;
61, 2; 62, 5; 92, 28; 99, 4; 100, 5;
IX. 114, 1; X. 10, 3; 13; 14; 11, 2;
25, 1; 43, 2; 57, 3-6; 58, 1; 59, 5;
60, 8; 10; 61, 3; 85, 10; 117, 2; 119,
1; 145, 6; 152, 5; 164, 1; 2; 191,
3; 4.
मनःऽच्छंगा X. 106, 8.
मनःऽचित् IX. 11, 8.
मनःऽजवसा I. 117, 15; VIII. 22, 16.
मनःऽजवाः I. 163, 9; IV. 26, 5; V. 77, 3;
VI. 63, 7; VII. 68, 3; VIII. 100, 8.
मनःऽजवेभिः VI. 62, 3.
मनःऽजवेषु X. 71, 7.
मनःऽजुवः I. 85, 4; 181, 2; 186, 5.
मनःऽजुवै I. 119, 1; X. 81, 7.
मनःऽजुवा I. 23, 3; VI. 22, 6.
मनःऽधृतः III. 38, 2.
मनःऽयुजः I. 14, 6; 51, 10; IV. 48, 4; V.
75, 6.
मनःऽयुजं VIII. 13, 26; IX. 100, 3.
मनःऽयुजा VIII. 5, 2.
मनःऽवाताः III. 38, 2.
मनना III. 6, 1.
मननाः IX. 70, 3.
मनंत X. 67, 2.
मनन्या X. 106, 8.
मनवः I. 89, 7; VIII. 18, 22; X. 66, 12;
91, 9.

मनवते X. 12, 6.
मनवे I. 31, 4; 36, 10; 112, 16; 128, 2;
130, 5; 8; 140, 4; 165, 8; 166, 13;
189, 7; II. 19, 4; 20, 7; III. 34, 4;
57, 4; IV. 26, 4; 28, 1; V. 2, 12²; 30,
7; 31, 6; VI. 49, 13; VII. 91, 1; VIII.
10, 2; 15, 5; 22, 6; 23, 17; 27, 4; 14;
21; IX. 96, 12; X. 11, 3; 43, 4; 8;
46, 9; 49, 9; 73, 7; 76, 3.
मनवै X. 52, 1.
मनसः I. 76, 1; 117, 2; 118, 1; 151, 8;
181, 3; 183, 1; IV. 36, 2; VII. 33, 11;
IX. 11, 8; 28, 1; 97, 22; 28; X. 30,
1; 37, 12; 39, 12; 71, 8; 87, 13; 90,
13; 112, 2; 128, 4; 129, 4.
मनसः X. 164, 1.
मनसस्य V. 44, 10.
मनसा I. 20, 2; 31, 13; 33, 11; 54, 5; 61,
2; 64, 1; 76, 1; 77, 2; 91, 23; 93, 8;
102, 3; 109, 1; 112, 18; 139, 2; 145,
2; 151, 8; 157, 6; 158, 2; 163, 6;
12; 164, 5; 8; 27; 36; 37; 165, 2;
171, 2²; 173, 11; 182, 5; II. 3, 2; 3;
10, 5; 23, 12; 32, 2; 3; 40, 3; III. 1,
13; 4, 5; 8, 4; 14, 5; 19, 3; 26, 1;
31, 1; 5; 9; 38, 6; 60, 1; 2; IV. 1,
15; 2, 3; 16, 10; 24, 6; 25, 3; 27, 3;
33, 9; 58, 6; V. 42, 4; 44, 7; VI. 28,
5; 40, 3; 4; 46, 10; 49, 5; VII. 4,
8; 64, 4; 67, 1; 7; 69, 2; 90, 5; 98,
2; 100, 1; 104, 8; VIII. 2, 37; 26,
25; 31, 12; 48, 7; 84, 5; 102, 22; IX.
68, 5; 74, 8; 77, 2; 4; X. 2, 5; 5, 3;
17, 12; 30, 6; 13; 31, 2; 47, 7; 50,
7; 53, 1; 11; 63, 7; 65, 5; 67, 8; 70,
4; 71, 2; 74, 2; 87, 4; 82, 1; 85, 9;
88, 16; 95, 1; 114, 4; 116, 2; 121, 6;
130, 6; 135, 3; 147, 2; 160, 3; 177,
1; 2; 181, 3; 183, 1.
मनसि X. 10, 3.
मनसे I. 73, 10; 108, 2; IV. 37, 2; VI. 21, 4.

मनस्सयं X. 85, 12.
 मनस्सये X. 171, 3.
 मनस्ससि VIII. 45, 31.
 मनस्से X. 27, 5.
 मनस्वान् II. 12, 1.
 मना VIII. 78, 2; X. 6, 3.
 मनांसि V. 1, 4; VI. 44, 8; VII. 56, 8; VIII. 2, 21; X. 103, 10; 191, 2.
 मनानक् X. 61, 6.
 मनानाः VI. 67, 10.
 मनां I. 173, 2.
 मनामहे I. 24, 2.
 मनामहे I. 24, 1; 26, 8; 159, 5; V. 13, 2; 35, 8; 48, 1; 50, 5²; 66, 3; VII. 66, 12; 82, 10; VIII. 11, 5; 47, 3; 53, 7; 61, 11; 68, 13; IX. 41, 2; X. 64, 1.
 मनायतः II. 26, 2.
 मनायति I. 133, 4².
 मनायुः IV. 25, 2; 5.
 मनयै II. 33, 5; IV. 33, 2.
 मनायोः I. 92, 9; IV. 24, 7.
 मनावसू इति V. 74, 1.
 मन्त्रिषु VI. 9, 6.
 मनीषया I. 94, 1; V. 17, 2; VIII. 72, 3.
 मनीषा I. 54, 8; 61, 2; 70, 1; 76, 1; 91, 1; 101, 7; 126, 1; 165, 10; 186, 1; II. 20, 1; III. 8, 5; 33, 5; 57, 4; V. 11, 5; 47, 1; VI. 49, 4; 67, 2; VII. 24, 2; 34, 1; 70, 7; 99, 6; X. 4, 6; 29, 3; 114, 6; 124, 9; 129, 4.
 मनीषाः I. 62, 11; IV. 11, 3; 41, 8; 9; VI. 34, 1; 66, 11; IX. 68, 8; 86, 17; 95, 3; 96, 7; X. 26, 1; 29, 4.
 मनीषाणां X. 45, 5.
 मनीषां I. 110, 6; 112, 24; III. 38, 1; 57, 1; 58, 2; IV. 5, 3; 6, 1; 11, 2; V. 83, 10; VI. 47, 3; VII. 22, 4; 85, 1; VIII. 59, 6; 96, 11; IX. 95, 5; 97, 34; X. 20, 10; 28, 5; 77, 8; 94, 14; 111, 1; 177, 2.

मनीषिणः II. 19, 1; X. 81, 4; 111, 1.
 मनीषिणः I. 164, 45; II. 21, 5; III. 10, 1; V. 57, 2; VIII. 5, 16; 43, 19; 44, 19; IX. 68, 6; 72, 2; 6; 73, 7; 79, 4; 85, 3; 99, 5; 107, 14; X. 64, 15.
 मनीषिणः I. 13, 5; 182, 1.
 मनीषिणं IX. 78, 3.
 मनीषिणे VIII. 14, 2.
 मनीषिभिः I. 34, 1; 52, 3; IX. 64, 13; 76, 2; 86, 19; 20; 107, 11.
 मनीषी VII. 22, 6; IX. 91, 1; 96, 8; 97, 56; X. 63, 17.
 मनुः I. 36, 19; 80, 16; 114, 2; 139, 9²; II. 33, 13; IV. 26, 1; V. 45, 6; VIII. 63, 1; X. 51, 5; 53, 6; 62, 8; 11; 63, 7; 69, 3; 100, 5.
 मनुःसहितः I. 13, 4; 14, 11; VI. 16, 9; VIII. 19, 24; 34, 8; X. 26, 5.
 मनुःसहितं I. 106, 5; III. 2, 15; VI. 70, 2; VIII. 19, 21.
 मनुःज्ञातं I. 45, 1.
 मनुतां VI. 47, 29.
 मनुना VII. 2, 3.
 मनुःप्रीतासः X. 63, 1.
 मनुं I. 112, 18; VI. 21, 11; IX. 92, 5.
 मनुःस्वत् II. 10, 6.
 मनुषः I. 26, 4; 36, 7; 76, 5; 128, 1; 167, 3; 175, 3; 180, 9; 181, 8; 189, 7; II. 2, 5; 6; 8; 18, 2; III. 2, 1; 3, 2; 6; 26, 2; 60, 6; IV. 1, 9; 2, 1; 6, 11; 37, 1; V. 5, 7; 29, 1; 7; VI. 4, 1; 10, 2; 14, 2; 15, 4; VII. 8, 2; 9, 4; 70, 2; 73, 2; VIII. 23, 13; 49, 8; 50, 8; 87, 2; IX. 72, 4; X. 11, 5; 21, 7; 25, 8; 49, 7; 80, 6; 104, 4; 110, 1; 7.
 मनुषः X. 63, 6.
 मनुषस्य I. 31, 11.
 मनुषा II. 10, 1.
 मनुषाश्च I. 130, 9.

मनुषाय I. 117, 21; X. 65, 4.
 मनुषे I. 52, 8; II. 20, 6; V. 29, 3; VII.
 99, 3; 100, 4; IX. 74, 5; X. 99, 7;
 104, 8.
 मनुष्यः I. 59, 4; II. 18, 1; X. 98, 8.
 मनुष्यज्ञाः X. 85, 40.
 मनुष्या I. 92, 11; 124, 2; II. 23, 9.
 मनुष्याः I. 164, 45; IV. 1, 13; VII. 89, 5;
 X. 35, 8; 85, 37; 109, 6; 130, 5; 6;
 150, 4.
 मनुष्यान् VI. 47, 16.
 मनुष्यासः X. 70, 3.
 मनुष्यासु I. 148, 1.
 मनुष्येभिः III. 4, 8; 29, 2.
 मनुष्येऽङ्गि III. 1, 10.
 मनुष्वत् I. 31, 17; 44, 11; 46, 13; 105, 13;
 14; II. 5, 2; III. 17, 2; 32, 5; IV. 34,
 3; 37, 3; V. 21, 1³; VI. 68, 1; VII. 2,
 3; 11, 3; VIII. 27, 7; 43, 13; 43, 27;
 X. 61, 15; 70, 8; 110, 8.
 मनुनां I. 96, 2.
 मनैः X. 97, 1.
 मनोः I. 68, 4; III. 60, 3; VII. 35, 15;
 VIII. 30, 2; 47, 4; 98, 6; X. 36, 10.
 मनोतरा I. 46, 2; VIII. 8, 12.
 मनोता II. 9, 4; VI. 1, 1; IX. 91, 1.
 मनौ VIII. 51, 1; 52, 1.
 मनौ VIII. 72, 2; IX. 63, 8; 65, 16.
 मन्तवः I. 152, 1; IX. 73, 6; X. 63, 8.
 मन्तवे I. 112, 2.
 मन्तवे VII. 4, 8.
 मन्तुः X. 32, 4.
 मन्तुःसः I. 42, 5; VI. 56, 4; X. 134, 6.
 मन्तः I. 147, 4; 152, 2; X. 50, 4; 6; 191, 3.
 मन्तस्कृता IX. 114, 2.
 मन्तं I. 31, 13; 40, 5; 6; 74, 1; II. 35, 2;
 VII. 7, 6; 32, 13; X. 106, 11; 191, 3.
 मन्तयति I. 164, 10.

मन्त्रे X. 191, 3.
 मन्त्रश्रुत्यं X. 134, 7.
 मन्त्राः VI. 50, 14; X. 14, 4; 95, 1.
 मन्त्रान् I. 67, 2.
 मन्त्रेभिः I. 67, 3.
 मन्त्रैः III. 53, 8; X. 88, 14.
 मन्त्रः X. 86, 15.
 मन्त्रत III. 29, 5.
 मन्त्रति III. 29, 6.
 मन्त्रति VI. 15, 17.
 मन्त्रां I. 28, 4.
 मन्त्राम् III. 29, 1.
 मन्त्रिणं III. 32, 2.
 मन्त्रिणा IX. 46, 4.
 मन्त्रं VI. 18, 9.
 मन्त्रं VI. 17, 3; VII. 22, 1.
 मन्त्रस्वीराय VIII. 69, 1.
 मन्त्र्यै IV. 16, 2.
 मन्त्र्ये VIII. 7, 14.
 मन्त्रं X. 89, 16.
 मन्त्राः IX. 107, 26.
 मन्त्रं I. 134, 2; II. 11, 11; VIII. 1, 15; 4;
 4; 45, 14.
 मन्त्रं I. 139, 6; VIII. 45, 24; 64, 1.
 मन्त्रमानः IX. 65, 5; X. 73, 5; 112, 2.
 मन्त्रमानाः VI. 67, 5.
 मन्त्रमानाय X. 50, 1.
 मन्त्र्य III. 30, 20.
 मन्त्र्यत्सखं I. 4, 7.
 मन्त्र्यै IV. 29, 3.
 मन्त्र्यन् IX. 67, 16.
 मन्त्र्युः I. 173, 2.
 मन्त्रसानः I. 10, 11; 100, 14; 131, 4; II. 11,
 3; 15; 17; 30, 5; IV. 17, 3; 26, 3;
 29, 1; 32, 10; V. 60, 8; VI. 17, 5; 26,
 6; VIII. 49, 4; 93, 21; X. 28, 7.
 मन्त्रसानं V. 29, 2.

संदसाना IV. 50, 10; VIII. 87, 2.
 संदसाना: II. 11, 14; IV. 34, 10; 35, 6;
 V. 60, 7; VII. 36, 7.
 संदसे I. 51, 12; VIII. 12, 16; 17; 54, 2.
 संदसे VIII. 93, 19; X. 50, 2.
 संदस्व I. 26, 5; II. 37, 1; VIII. 6, 39; 60,
 4; X. 140, 3.
 संदस्व II. 36, 3; III. 41, 6; VI. 23, 8;
 VIII. 82, 3.
 संदान: I. 80, 6; 82, 5; II. 19, 2; III. 50,
 3; V. 32, 6; VI. 43, 4; 44, 17; VIII.
 13, 4; 15, 5; 26, 25; 32, 5; 33, 7; 45,
 31; IX. 47, 1.
 संदानं VIII. 88, 1; X. 167, 2.
 संदाना VII. 94, 11.
 संदासहे I. 122, 13.
 संदिन: I. 134, 2; II. 11, 11; 20; IV. 45,
 4; IX. 101, 4; X. 28, 3; 43, 4.
 संदिनं I. 121, 8; 12; X. 96, 6.
 संदिना I. 54, 4; X. 94, 4.
 संदिने I. 9, 2; 101, 1.
 संदिभि: I. 9, 3.
 संदि I. 9, 2.
 संदिष्ट I. 51, 11.
 संदिष्ट: VIII. 2, 9.
 संदी VIII. 2, 33; IX. 58, 1; 107, 9.
 संदू इति I. 6; 7; X. 61, 15.
 संदे V. 4, 1.
 संद्रे I. 144, 7; VIII. 74, 7.
 संद्रस्त्रजनी IX. 69, 2.
 संद्र: I. 26, 7; 36, 5; 141, 12; II. 28, 1;
 III. 1, 17; 10, 7; 14, 1; IV. 6, 2; 5;
 9, 3; V. 11, 3; VI. 1, 6; VII. 7, 2; 4;
 8, 2; 9, 1; 2; 42, 3; VIII. 60, 3; 103,
 6; IX. 67, 1; 109, 8; X. 6, 4; 12, 2;
 61, 20; 73, 1.
 संद्रजिह्वा: VI. 71, 4.
 संद्रजिह्वं I. 190, 1; IV. 11, 5; 50, 1; V.
 25, 2.

संद्रजिह्वा I. 142, 8.
 संद्रस्तम: V. 22, 1; VI. 11, 2; VIII. 71, 11.
 संद्रस्तनं VI. 4, 7.
 संद्रस्तना: IX. 97, 26.
 संद्रस्तर: III. 7, 9.
 संद्रं III. 2, 15; IV. 2, 7; 26, 6; V. 17, 2;
 VI. 10, 1; 48, 14; VII. 10, 5; VIII.
 43, 31; 44, 6; IX. 65, 29; X. 46, 8.
 संद्रया I. 76, 5; V. 26, 1; VII. 16, 9; IX.
 6, 1; 107, 8.
 संद्रयुव: IX. 86, 17.
 संद्रस्य III. 2, 4; 6, 7; VI. 39, 1; IX. 68, 6.
 संद्रा I. 100, 16; VIII. 100, 10; 11; X.
 101, 2.
 संद्रा: I. 166, 11; VII. 18, 3; X. 93, 4.
 संद्रा: I. 122, 11.
 संद्राभि: VI. 16, 2.
 संद्रां VIII. 95, 5.
 संद्रेभि: VIII. 43, 31.
 संद्रे: III. 45, 1.
 संधाता X. 2, 2.
 संधातारं I. 112, 13.
 संधातु: VIII. 39, 8.
 संधातुस्वत् VIII. 40, 12.
 मन्म I. 77, 4; 120, 3; 129, 6²; 131, 6;
 148, 2; 154, 3; 162, 7; II. 4, 8; 19,
 8; 41, 18; IV. 3, 3; 5, 6; 6, 1; 11,
 2; 16, 2; V. 12, 1; 41, 3; VI. 5, 6;
 38, 4; 49, 3; 52, 14; 56, 4; 62, 4; 68,
 9; VII. 10, 2; 13, 1; 57, 2; 87, 3;
 VIII. 52, 9; IX. 94, 1; X. 4, 1; 36, 5;
 54, 6; 66, 2; 96, 11; 182, 1.
 मन्मन् VI. 63, 1; X. 138, 1.
 मन्मन: I. 140, 11; VII. 94, 1; X. 35, 9.
 मन्मना I. 140, 1; 151, 8; III. 14, 5; VIII.
 6, 11; 44, 2; 12; 76, 6; IX. 42, 2.
 मन्मनां I. 151, 6.
 मन्मनि X. 12, 8.

मन्मथः I. 26, 2; 127, 2²; III. 11, 8; IV.
3, 15; VIII. 7, 15; 19; 41, 2; 44, 26;
60, 3; 74, 1; X. 57, 3; 78, 1; 87, 24.

मन्मथः VIII. 15, 12.

मन्मथसाधनः I. 96, 6; 151, 7.

मन्मथे I. 62, 1; V. 52, 3; X. 92, 3.

मन्मथानि I. 165, 13; VII. 61, 2; 6; VIII.
39, 3; X. 110, 2.

मन्मथ IV. 17, 1; 4.

मन्मथे VI. 52, 2.

मन्मथे VIII. 4, 12; X. 85, 3; 86, 9; 91, 2;
146, 4.

मन्मथाः I. 126, 7.

मन्मथानः II. 23, 12; IV. 20, 5; 29, 2; V.
4, 10; 32, 3; VI. 25, 5; VII. 41, 2;
X. 34, 13.

मन्मथानं II. 11, 2; VI. 19, 12; X. 8, 9.

मन्मथानस्य III. 32, 4; VII. 22, 8.

मन्मथाना IV. 18, 5.

मन्मथानाः I. 190, 5; III. 53, 23; 62, 1;
VIII. 7, 34.

मन्मथानान् I. 178, 5; VII. 98, 4.

मन्मथानैः I. 33, 9.

मन्मथः IV. 31, 6.

मन्मथे I. 25, 2; 37, 7; 80, 11; 14; VI. 16,
43; VIII. 6, 4; 82, 3; 84, 4; 99, 6;
X. 34, 8; 113, 6; 147, 1.

मन्मथे I. 129, 5; V. 17, 2; 20, 1; 39, 2;
56, 2; VIII. 93, 5; X. 21, 4.

मन्मथे I. 170, 3.

मन्मथे X. 27, 11.

मन्मथः II. 24, 14; VII. 86, 6; VIII. 6, 13;
48, 8; 71, 2; X. 34, 14; 83, 2³; 84,
7; 89, 6.

मन्मथाना I. 101, 2; 139, 2²; II. 24, 2; VI.
46, 4.

मन्मथभिः VII. 56, 22.

मन्मथ I. 24, 6; 104, 2; II. 23, 12; IV. 17,
10; V. 7, 10; VI. 25, 2; VII. 18, 16;

36, 4; 60, 11; 61, 1; VIII. 4, 5; 19,
15; 78, 6; IX. 97, 8; X. 35, 4; 83,
2; 128, 6; 152, 3.

मन्मथम् VII. 104, 3.

मन्मथस्तमः IV. 30, 7.

मन्मथमीः I. 100, 6; II. 23, 4.

मन्मथ्यः VII. 18, 16.

मन्मथसाविनं VIII. 32, 21.

मन्मथे V. 9, 1; VI. 18, 4; VII. 2, 7; VIII.
48, 6; 96, 4⁴.

मन्मथे I. 104, 7; 127, 1; 159, 2; IV. 2, 3;
V. 6, 1; VI. 30, 2; 52, 1; X. 7, 3; 73,
10; 99, 5; 107, 5; 130, 6; 179, 3².

मन्मथां III. 58, 4; VIII. 26, 5.

मन्मथो इति X. 83, 1-6; 84, 1-6.

मन्मथोः IV. 17, 2; VI. 17, 9; X. 73, 10; 87,
13; 152, 5.

मन्मथ IV. 1, 16; VIII. 29, 10.

मन्मथे X. 2, 5.

मन्मथानः V. 52, 15.

मन्मथानाः X. 138, 1.

मन्मथ I. 10, 9; 23, 8; 21; 50, 11; 110, 2;
142, 4; 148, 2; 182, 4; II. 18, 7; 41,
4; 15; III. 24, 3; 42, 3; 62, 8; IV.
18, 7; 24, 10; 26, 2; 42, 1; V. 75, 1;
VI. 50, 15; 52, 14; 55, 5; 75, 19; VII.
31, 5; VIII. 1, 15; 18; 29⁸; 3, 3; 5,
30; 6, 12; 18; 8, 6; 9, 8; 17, 1; 19,
29; 33, 16; 38, 6; 43, 17; 44, 5; 22;
60, 6; 78, 9; 91, 6; IX. 69, 8; X. 25,
2; 27, 5; 28, 1; 33, 8; 42, 3; 47, 7;
48, 3; 53, 4; 5; 66, 11; 124, 5; 125,
7; 128, 1; 2²; 4; 145, 3; 159, 2; 3.

मन्मथस्य I. 31, 11.

मन्मथाय I. 34, 6.

मन्मथ IV. 18, 8³; 9.

मन्मथांश्च VI. 10, 2.

मन्मथः III. 32, 7.

मन्मथनं X. 179, 1.

ममत्तु I. 122, 3²; X. 116, 3⁴.
 ममत्तु I. 121, 6; III. 51, 11; VII. 22, 2;
 VIII. 95, 7; IX. 96, 21; X. 59, 2.
 ममत्ति IV. 21, 9.
 ममदः VII. 24, 1.
 ममदः IV. 20, 4.
 ममदन् IV. 42, 6.
 ममद्वि X. 96, 13.
 ममद्वि VIII. 95, 8.
 ममद्वि II. 33, 6.
 ममद्वि VIII. 61, 9.
 ममद्वि V. 61, 9.
 ममधि X. 27, 20.
 ममन्यात् X. 31, 2.
 ममस्तयेषु X. 42, 4.
 ममहः II. 17, 7.
 ममहन्त VII. 52, 2.
 ममहन्ता I. 94, 16; 95, 11; 96, 9; 98, 3;
 100, 19; 101, 11; 102, 11; 103, 8; 105,
 19; 106, 7; 107, 3; 108, 13; 109, 8;
 110, 9; 111, 5; 112, 25; 113, 20; 114,
 11; 115, 6.
 ममहस्व III. 52, 6; X. 122, 3.
 ममहानं I. 117, 17.
 ममहे VIII. 1, 32; 12, 6.
 ममहे I. 165, 13; V. 27, 1; VIII. 2, 42; X.
 62, 10.
 ममाते इति III. 32, 7.
 ममादं VI. 47, 2.
 ममाद् II. 22, 1; VII. 26, 1; 2.
 ममारं X. 55, 5.
 ममिरे III. 38, 3.
 ममिरे I. 159, 4; 163, 8; III. 38, 7²; V. 55,
 2; VII. 21, 7; IX. 83, 3; X. 78, 7.
 ममुः I. 110, 5.
 ममूजीत VII. 95, 3.
 ममूनुः X. 65, 7; 66, 9.

ममूजे IX. 14, 5.
 ममूजे VII. 26, 3; IX. 2, 5; 107, 11.
 ममूजुः IV. 18, 8.
 ममूजुसं X. 39, 9.
 ममूजुवान् I. 116, 3.
 ममे I. 160, 4; V. 85, 5; VIII. 25, 18;
 IX. 68, 3.
 ममे I. 57, 5; 58, 1; VIII. 41, 10; 76, 12.
 मम्राते इति VII. 31, 7.
 ममुः X. 107, 8.
 ममुषीः I. 140, 8.
 मयः I. 31, 7; 89, 3; 93, 1; 114, 2; 176,
 4; 186, 5; III. 1, 3; V. 46, 4; VII.
 32, 8; 81, 3; VIII. 18, 7; 20, 24; 39,
 4; 60, 6; X. 37, 8; 40, 10; 64, 1;
 95, 1.
 मयःश्च I. 175, 6; 176, 6.
 मयःशु I. 89, 4; II. 27, 5; 33, 13; V. 42,
 2; X. 186, 1.
 मयःशुः I. 187, 3; IV. 11, 4; V. 42, 1; VI.
 52, 6.
 मयःशुना III. 16, 6.
 मयःशुनः I. 13, 9; 89, 4; 91, 9; 125, 4;
 166, 3; V. 43, 1; 58, 2; VII. 40, 6;
 101, 5; X. 9, 1.
 मयःशुनः VIII. 20, 24.
 मयःशुनं I. 138, 1; 2; IX. 65, 28; 78, 4;
 X. 39, 10.
 मयःशुनं I. 92, 18; V. 42, 18; 43, 8; 73,
 9; VIII. 8, 9; 19; 86, 1; X. 39, 5.
 मयःशुः I. 117, 19; 164, 49; X. 109, 1;
 169, 1.
 मयःशुन् I. 84, 16.
 मयते X. 40, 10.
 मया VIII. 100, 1; X. 85, 36; 125, 4.
 मयि I. 23, 22; VIII. 50, 10; IX. 66, 21;
 X. 48, 3; 128, 3³.
 मयूखाः X. 130, 2.
 मयूखैः VII. 99, 3.

मयूरोमः III. 45, 1.

मयूरोमः VIII. 1, 25.

मयूरोमः I. 191, 14.

मरुते X. 86, 11.

मरुति I. 191, 12.

मराति I. 191, 10; 11.

मराम I. 191, 10-12.

मरामहे I. 91, 6.

मरायी X. 60, 4.

मरायु X. 106, 6; 7.

मरीचीः X. 58, 6.

मरीचीनां X. 177, 1.

मरुतः I. 15, 2; 37, 12; 38, 3; 11; 86, 1; 2; 7; 172, 1; 2; V. 57, 8; VI. 49, 11; 66, 8; VII. 59, 1; 9; 10; VIII. 7, 1; 11; 20, 23; 27, 5; 8; 83, 7; 89, 1; 3; X. 64, 12.

मरुतः I. 23, 10; 12; 31, 1; 37, 13; 40, 1; 44, 14; 52, 9; 15; 64, 6; 11; 85, 1; 10; 89, 7; 90, 4; 107, 2; 111, 4; 122, 1; 134, 4; 161, 14; 162, 1; 165, 1; 2; 166, 3; 11; 167, 2; 4; 168, 4; 8; 169, 3; 5; 170, 2; 171, 3; 173, 12; 186, 8; II. 34, 1; 8; 11; III. 14, 4; 26, 4; 5; 32, 3; 4; 35, 9; 47, 3; 54, 13; 20; IV. 2, 4; V. 3, 3; 26, 9; 29, 1; 2; 6; 30, 6; 31, 10; 41, 16²; 43, 10; 45, 4; 46, 3; 52, 6; 53, 12; 54, 3; 8; 55, 1; 57, 4; 58, 3; 5; 59, 8; 60, 2; 63, 5; 6; VI. 17, 11; 21, 9; 48, 21; 50, 4; 66, 2; 10; VII. 9, 5; 32, 10; 34, 24; 35, 9; 36, 7; 39, 5; 51, 3; 56, 16; 17; 19; 20; 57, 2; 3; 5; 6; 58, 3; 5; 6; 93, 8; VIII. 3, 21; 7, 4; 20, 14; 18; 20; 25, 10; 14; 27, 1; 46, 4; 54, 3; 94, 3; 4; 9; 11; 96, 8; IX. 51, 3; 64, 24; 81, 4; 96, 17; 108, 14; X. 35, 13; 36, 1; 37, 6; 52, 2; 63, 9; 65, 1; 66, 4; 70, 11; 73, 1; 76, 1; 92, 6; 11; 93, 4; 103, 8; 113, 3; 122, 5; 128, 2.

मरुतः I. 39, 1; 5; 8-10; 40, 2; 64, 9; 13-15; 85, 4-6; 12; 86, 6; 87, 2; 88, 1; 3; 5; 6; 139, 8; 165, 6-8; 10-15; 166, 1; 6; 8; 9; 12-15; 167, 6; 8; 9; 11; 168, 5-7; 10; 171, 1-4; II. 33, 13; 34, 2; 3; 5-7; 9; 10; 15; III. 16, 2; 51, 9; 62, 3; IV. 26, 4; V. 29, 3; 36, 6; 41, 5; 42, 10; 43, 10; 53, 5; 8; 14; 15; 54, 2; 4-7; 10-12; 13²; 14; 15; 55, 4-10; 56, 3; 7; 57, 2; 6; 7; 58, 3; 4; 6; 59, 4; 60, 3; 6; 7; 83, 6; 87, 2; 8; VI. 48, 20; 50, 5; 52, 2; 66, 7; VII. 18, 25; 36, 9; 40, 3; 56, 10; 12-15; 18; 21-24; 57, 4; 7; 58, 2; 4; 59, 3; 5; 6; 8; 11; 104, 18; VIII. 7, 9; 13; 30; 18, 21; 20, 2; 6; 10; 15; 21; 22; 25; 26; 27, 6; 94, 10; X. 63, 14; 15; 64, 13; 77, 6; 78, 8.

मरुतां I. 23, 11; 38, 10; 94, 12; 114, 6; 128, 5; 167, 7; 168, 9; 169, 1; 2; 7; II. 3, 3; III. 26, 6; IV. 3, 8; 39, 4; 55, 5; V. 52, 3; 53, 1; 56, 1; 5; 60, 1; VI. 3, 8; 11, 1; 47, 28; 48, 12; VII. 34, 25; 56, 25; VIII. 18, 20; 20, 3; 46, 17; 94, 1; 96, 9; X. 36, 4; 64, 11; 103, 9; 137, 5.

मरुतां I. 114, 9; II. 33, 1.

मरुतांश्च I. 143, 5; III. 29, 15; IX. 70, 6.

मरुत्सगण VIII. 89, 2.

मरुत्सगणः VI. 52, 11; IX. 66, 26.

मरुत्सगणाः I. 23, 8; II. 41, 15.

मरुत्सगणे X. 66, 2.

मरुत्सतमा I. 182, 2.

मरुत्सभिः I. 19, 1-9; 101, 9; 107, 2; 136, 7; 169, 8; 170, 5; 171, 5; 6; III. 47, 2; 4; 51, 8; 52, 7; 62, 2; IV. 34, 7; 11; V. 52, 1; 60, 8; VI. 40, 5; VII. 56, 5; 7; 23²; 82, 5; VIII. 7, 32; 35, 3; 96, 7; X. 126, 5; 157, 3.

मरुतः I. 64, 1; 85, 8; V. 5, 11; 30, 8;
52, 5; 54, 9; 60, 5; VIII. 41, 1; IX.
25, 1; 33, 3; 34, 2; 61, 12; 65, 20; X.
77, 7.
मरुतः I. 101, 8; III. 51, 7; X. 84, 1.
मरुतः V. 42, 6; VIII. 63, 10.
मरुतः I. 20, 5; VIII. 76, 4.
मरुतः II. 30, 8; VII. 31, 8.
मरुतः I. 80, 4; VIII. 13, 28.
मरुतः I. 142, 12; III. 35, 7; V. 87, 1;
VIII. 76, 8; IX. 64, 22; 65, 10; 107,
17; X. 13, 5.
मरुतः IX. 107, 25.
मरुतः I. 23, 7; 101, 1-7; III. 47, 5;
VIII. 76, 1; 5; 6.
मरुतः VIII. 35, 13.
मरुतः I. 80, 11; 100, 1-15; 114, 11; II.
33, 6; III. 4, 6; 47, 1; 50, 1; IV. 21,
3; VI. 47, 5; VIII. 36, 1; 76, 7; X.
08, 1.
मरुतः III. 13, 6.
मरुतः X. 75, 5.
मरुतः VII. 96, 2; VIII. 76, 2; 3; 9;
103, 14; X. 86, 9.
मरुतः I. 142, 9; IV. 1, 3; V. 52, 4; 56,
8; 9; VII. 42, 5; VIII. 12, 16; 27, 3.
मरुतः I. 101, 11.
मरुतः VIII. 93, 5.
मरुतः X. 27, 20.
मरुतः I. 147, 4; 5; V. 3, 7.
मरुतः II. 23, 7.
मरुतः VII. 2, 4.
मरुतः X. 122, 5.
मरुतः I. 61, 2; V. 3, 3; VII. 3, 5; 39, 3;
VIII. 84, 8; IX. 68, 6; 93, 1.
मरुतः I. 60, 5; IX. 87, 1.
मरुतः IX. 89, 4.
मरुतः IX. 14, 7.
मरुतः X. 76, 7.

मरुतः IX. 111, 2.
मरुतः IX. 99, 3.
मरुतः IV. 4, 8.
मरुतः IX. 34, 4; 107, 13.
मरुतः IX. 15, 7; 46, 6; 63, 20.
मरुतः I. 84, 19; IV. 17, 17; VIII. 66, 13;
X. 64, 2.
मरुतः IV. 18, 13; VIII. 80, 1; X. 34, 3;
117, 1; 2.
मरुतः V. 66, 1.
मरुतः I. 30, 20; 64, 13; 72, 4; 147, 5; 149,
5; 163, 7; II. 23, 7; III. 59, 2; IV.
41, 2; V. 50, 1; VI. 1, 9; 2, 4; 13, 4; 16,
26; 31; 32; 46; 59, 5; 70, 3; VII. 1,
23; 100, 1; VIII. 19, 5; 9; 20, 22;
23, 21; 44, 15; 103, 4; IX. 101, 13;
X. 11, 7; 31, 2; 63, 13; 95, 9; 105, 3.
मरुतः I. 81, 6; 114, 6; VII. 38, 2;
45, 3; 81, 5.
मरुतः VII. 16, 4.
मरुतः I. 31, 7; 84, 8; 136, 5; 141, 6; 147,
5; V. 41, 13; 61, 15; VI. 3, 1; 2; 14,
5; VIII. 71, 4.
मरुतः I. 92, 10; III. 15, 6; IV. 1, 9; 2,
10; 9, 6; 23, 5; V. 8, 4; VI. 28, 4;
VII. 82, 7; VIII. 11, 4; IX. 58, 2; 79,
2; X. 134, 2.
मरुतः I. 5, 10; 60, 2; 100, 15; 190, 1; II.
27, 10; III. 9, 6; IV. 11, 5; 17, 19;
V. 14, 2; 31, 13; VI. 21, 3; 67, 9;
VII. 1, 9; 28, 1; 37, 7; VIII. 11, 5;
X. 4, 5.
मरुतः X. 118, 6.
मरुतः IV. 10, 7; 55, 1.
मरुतः I. 70, 3; 73, 8; III. 1, 17; IV. 2,
3; 11; V. 3, 5; 6; VII. 18, 18; 23, 5;
X. 12, 1; 87, 21.
मरुतः I. 63, 5; IV. 2, 18; VIII. 39, 6.
मरुतः I. 45, 8; 77, 2; 84, 7; V. 86, 5; VI.

67, 4; VIII. 1, 22; 22, 14; 60, 8; 71, 6; 7; IX. 94, 3; 98, 4.

मत्तसः I. 38, 4; 110, 4; 144, 5; II. 1, 14; III. 9, 1; 10, 1; 14, 7; IV. 7, 2; V. 9, 1; 16, 1; 22, 3; VI. 15, 8; 16, 7; VII. 4, 3; 25, 2; VIII. 11, 6; 60, 15; 81, 3; X. 136, 3; 150, 2.

मत्तसः I. 105, 16.

मत्त I. 120, 2.

मत्तसु I. 67, 1; IV. 1, 17; V. 18, 1; 25, 4; VI. 51, 2; 66, 1; VII. 4, 4; 60, 2; 75, 2.

मत्तः V. 3, 8; X. 115, 7.

मत्तसङ्घितः I. 39, 8.

मत्तः I. 19, 2; 36, 4; 16; 40, 2; 41, 6; 83, 1; 86, 7; 91, 14; 138, 2; 150, 3; 155, 5; 179, 5; II. 34, 9; 41, 8; III. 11, 7; IV. 15, 5; V. 4, 10; 7, 6; 17, 1; 21, 4; 41, 17²; 53, 15; VI. 2, 5; 14, 1; 30, 4; 60, 11; VII. 32, 11; 14; 21; VIII. 3, 13; 6, 44; 7, 15; 14, 4; 18, 1; 13; 19, 14; 25; 28; 23, 15; 19; 28, 4; 46, 4; 68, 8; 19; 70, 7; 74, 15; 96, 2; 101, 1; 16; 102, 22; X. 22, 5; 79, 4; 91, 11; 93, 2.

मत्तसङ्कृतं VIII. 19, 6.

मत्तसत्ता I. 123, 3; 169, 2; VI. 44, 10; 62, 8; VII. 52, 1.

मत्तसत्तना VIII. 92, 13.

मत्त I. 18, 4; 5; 27, 7; 35, 2; 41, 2; 84, 19; 129, 3²; 131, 4; 7²; 164, 29; 169, 7; IV. 37, 6; V. 35, 5; 52, 4; 67, 3; 86, 1; VII. 40, 3; 82, 7; 94, 12; VIII. 4, 16; 18, 14; 15; 19, 34; 27, 15; X. 22, 6; 126, 1; 2; 171, 3.

मत्तस्य I. 18, 3; 39, 2; 118, 1; II. 7, 2; III. 39, 8; IV. 22, 9; VI. 48, 20; 62, 3; 10; VII. 25, 3; VIII. 48, 3; 71, 1; X. 10, 3.

मत्तः X. 118, 5.

मत्तसु I. 27, 3.

मत्तसु IV. 58, 3; VIII. 2, 4; 48, 12.

मत्तसुनां I. 26, 9; 31, 16; III. 1, 18; IV. 12, 5; V. 4, 1; 9, 6; 74, 7; VI. 15, 13; VII. 39, 6; VIII. 78, 6; 101, 6; IX. 97, 24; X. 4, 2; 33, 8; 88, 15.

मत्तसु I. 113, 18; 124, 12; 155, 2; II. 19, 5; 27, 9; III. 30, 7; IV. 5, 2; 11, 3; 12, 3; 24, 2; 26, 2; 30, 6; 34, 4; 39, 5; V. 3, 1; 41, 7; VI. 16, 25; 65, 3; VII. 5, 8; 11, 3; 65, 3; 71, 2; X. 15, 7; 185, 3.

मत्तसः I. 113, 11; III. 29, 13; 30, 15; VIII. 48, 1; 97, 9; X. 2, 5.

मत्तसु X. 79, 1.

मत्त III. 2, 9.

मत्तसु I. 164, 30; 38.

मत्तसुभिः IX. 91, 2.

मत्तसुभ्यः I. 90, 3; 145, 5; VIII. 9, 16; X. 17, 2.

मत्तसु I. 77, 1; III. 30, 3; 39, 4; 51, 5; IV. 1, 1; 6; 2, 1; V. 2, 6; 7, 9; 74, 8; VI. 4, 2; 5, 5; 9, 4; 10, 3; 11, 2; 15, 3; VII. 3, 1; 61, 1; 90, 2; VIII. 11, 1; 71, 11; 84, 2; IX. 110, 4; X. 95, 16; 118, 1.

मत्तः VI. 48, 19.

मत्तसुः VI. 60, 4.

मत्तसु VII. 59, 4.

मत्तसु I. 166, 2; III. 54, 14.

मत्तसु VII. 32, 5; VIII. 81, 4.

मत्तसु VII. 73, 4.

मत्तः IV. 20, 10; VII. 25, 4.

मत्त I. 61, 6; III. 32, 4; V. 32, 5.

मत्तसु VIII. 100, 7.

मत्तसु X. 87, 15; 17.

मत्तसु II. 23, 6.

मत्तसु VI. 75, 18.

मत्तसु X. 26, 6; 96, 9.

मर्मजत IV. 1, 14.
 मर्मजतः IV. 2, 19.
 मर्मजत I. 135, 5.
 मर्मजतः IX. 57, 3; 66, 23; 70, 5; 86, 11;
 91, 2.
 मर्मजानं IX. 95, 4.
 मर्मजानासः IX. 64, 17.
 मर्मजन्यः I. 189, 7; II. 10, 1.
 मर्मज्ज III. 18, 4.
 मर्मज्यते IX. 47, 4.
 मर्मज्यते I. 95, 8.
 मर्मज्यते IV. 15, 6; VIII. 103, 7; IX. 2, 7;
 33, 5; 38, 3.
 मर्मज्यमानः IX. 62, 13; 85, 5.
 मर्मज्यमानाः II. 35, 4.
 मर्मशत I. 140, 5; III. 38, 1; VIII. 41, 7;
 IX. 14, 8.
 मर्यैः I. 77, 3; 115, 2; 163, 8; 173, 2; III.
 31, 7; IV. 20, 5; IX. 93, 2; 96, 20;
 97, 18; X. 30, 5.
 मर्यैःश्च I. 91, 13; IX. 86, 16.
 मर्यैः V. 2, 5.
 मर्यैतः X. 27, 12.
 मर्यै VIII. 43, 25; X. 40, 2; 43, 1.
 मर्यैश्चः II. 10, 5.
 मर्याः I. 64, 2; III. 54, 13; V. 53, 3; 59, 6;
 VII. 56, 1; 16; X. 77, 3; 78, 1; 4.
 मर्याः I. 6, 3; VIII. 45, 37.
 मर्याःश्च V. 59, 3; 5.
 मर्यादा IV. 5, 13.
 मर्यादाः X. 5, 6.
 मर्यायश्च III. 33, 10.
 मर्यासः V. 61, 4; X. 77, 2.
 मर्यै X. 39, 14.
 मर्यैः I. 71, 10.
 मर्या X. 136, 2.
 मर्याशोरस्य I. 122, 15.
 मर्याय X. 53, 4.

मस्तिष्कात् X. 163, 1.
 महः I. 175, 1; II. 16, 2; V. 52, 3; VII.
 43, 4; VIII. 65, 4; IX. 31, 3; X. 43,
 7; 154, 2.
 महः I. 3, 12; 6, 10; 19, 2; 3; 22, 11;
 31, 3; 36, 3; 55, 3; 61, 7; 100, 1; 102,
 1; 105, 6; 10; 117, 8; 120, 7; 121, 8;
 11; 124, 6; 127, 11; 128, 7; 130, 7;
 133, 6; 146, 3; 5; 149, 1; 150, 3;
 153, 1; 155, 1; 156, 3; 168, 6; 169, 1²;
 6; 173, 12; 182, 5; 187, 1; 190, 8;
 II. 1, 6; 23, 2; 17; 24, 7; 32, 1; 33,
 8; 34, 11; 12; 37, 6; III. 7, 6; 9;
 16, 1; 31, 3; 34, 6; 38, 9; 46, 3; 48,
 2; 54, 8; 9; 57, 3; IV. 1, 11; 2, 20;
 4, 11; 12, 2; 5; 22, 3; 28, 2; 31, 11;
 34, 5; 39, 2; 4; 43, 4; 50, 4; 53, 4;
 55, 8; 58, 3; V. 15, 5; 41, 1; 43, 1;
 52, 7; 68, 3; 87, 7; 8; VI. 1, 2; 6, 6;
 16, 2; 17, 10; 20, 5; 25, 6; 26, 1; 2;
 29, 1²; 32, 4; 44, 8; 46, 2; 48, 4; 49,
 15; 50, 3; 6; 10; 51, 3; 4; 9; 55,
 2; 66, 3; 73, 3; VII. 1, 24; 3, 2; 16,
 10; 17, 7; 20, 1; 25, 1; 28, 5; 36, 3;
 37, 3; 66, 6; VIII. 16, 3; 23, 16; 26;
 29; 25, 5; 24; 26, 23; 36, 6; 46, 17;
 47, 8; 50, 6; 61, 14; 68, 3; 70, 2; 8;
 90, 2; 98, 7; 101, 11; IX. 46, 5; 47,
 1; 48, 1; 61, 26; 72, 7; 73, 3; 81, 3;
 86, 8; 88, 2; 89, 7; 90, 4; 97, 27;
 110, 8; X. 8, 5; 10, 2; 17, 1; 22, 3²;
 15; 25, 10; 36, 12; 37, 1; 55, 6; 56,
 2; 61, 22; 27; 63, 5; 64, 6; 9; 76, 2;
 77, 6; 8; 93, 3; 99, 12; 108, 2; 120,
 8; 140, 5; 150, 4.
 महः VII. 64, 2.
 महःश्चः I. 90, 2; 165, 5; II. 10, 3; III. 4,
 6; IV. 14, 1; V. 58, 5; 62, 3; VI. 64,
 2; VII. 3, 7; 58, 2; 88, 4; VIII. 71,
 1; IX. 96, 21.
 महत् I. 80, 8; 10; 101, 3; II. 17, 3; 41,
 5 P

१०; III. २, ७; ३८, ४; ५४, १७; ५५, १^२;
 IV. ३६, १; ५३, १; V. ११, ६; १५, ३; VIII.
 ४, ७; १९, १८; ६८, ९; ७२, ६; ८३, १; ९७,
 ८; IX. ९७, ४१; ११३, १; X. ३६, ११; ५१,
 १; ५५, २; ४; ६६, ४; ९३, १०.
 महतः I. १५६, २; १७८, ५; II. १५, १; III. ६,
 ५; ४६, १; IV. २२, ५; V. ३२, ३; ८७, ४;
 VII. ९८, ४; IX. ८८, ५; ९७, २९; X. ३४,
 १२; ६७, १२; ७९, १.
 महता I. ३२, ५; IV. १८, ७; V. ३२, ८; VI. ४७,
 ५; VII. १०४, १६; VIII. १, १४; X. ४४, १.
 महतां V. ५९, ४; VIII. ४७, १; X. ३६, ११;
 ६५, ३.
 महति VI. १८, ६; ३४, ५; ५०, ४.
 महती VII. ७५, ७.
 महतीः VIII. ७, २२.
 महते I. ५१, १३; १०४, ६; ७; १६४, २७; १६८,
 ९; III. ८, २; ११; V. २८, ३; ३२, ७; VI.
 ३१, ५; VIII. ५९, ५; IX. ९७, ४; ५;
 X. ११६, १.
 महत्सभिः I. ७२, ९; III. ३६, १; IV. २२, ३;
 ४१, २; VI. ३२, ४; VII. ७५, ७; X. ७०, ५.
 महत्सभ्यः I. २७, १३.
 महत्सभ्यां III. ७, ६.
 महत्याः X. ५५, ४.
 महत्सु I. ८१, १; १०२, १०.
 महसभिः VII. ३७, १.
 महय I. ५२, १; III. २४, ४; VII. २३, १; ९६, १.
 महयते VII. ३२, १९.
 महयन् I. ५४, २; III. ३, ११.
 महयन् VII. ४२, ३.
 महयंत III. ३, ३.
 महयंतः IV. १७, १८; V. ३१, ४; VIII. ३, १६;
 X. ६५, ४.
 महयंतं I. १७८, १.
 महयं VII. ६१, ६.
 महयमानः III. २५, ५.
 महयसे VI. १५, २.

महयाख्याय X. १२२, ७.
 महयानसि III. ३७, ४.
 महये X. ६५, ३.
 महसा I. १६२, १७; V. ५९, ६; X. ९४, १०.
 महस्य I. १५०, १.
 महस्वान् X. १३०, ४.
 महा I. १६५, २; II. २४, १; VI. ४०, ४; ५२,
 १७; VII. १२, १; VIII. ४६, १४; IX.
 ८८, ४.
 महांसि V. २८, ३; ६०, ४; VII. ५६, १४.
 महाऽकुलः I. १६१, १.
 महाऽग्यं IX. ६६, २०.
 महाऽग्रामः X. ७८, ६.
 महाऽधनं IX. ८६, १२.
 महाऽधनस्य X. ८४, ६.
 महाऽधने I. ७, ५; ४०, ८; ११२, १७; VI. ४६,
 ४; १३; ५९, ७; VIII. ७५, १२.
 महान् I. ४, १०; ८, ५; ९, १; २७, ११; ३६, ९;
 १२; ५६, ३; ६३, १; ८१, ४; ९४, ५; ९५, ४;
 १४६, २; III. १, ११; १९; ६, ४; ३१, ३;
 ३६, ४; ५; ४६, २; ५३, ९; ५५, ९; ५९, ५;
 IV. ७, ७; ८, २; ९, १; २१, ६; २२, १; ३०,
 २; ९; ३२, १; ५३, १; V. १, २; VI. १९,
 १; २५, १; ३८, ३; ४५, १३; ४७, ५; ४८, ३;
 VII. ११, १; ३१, ७; ५२, ३; ६३, २; VIII.
 १, २७; २, ३२; ६, १; २६; १३, १; १६, ७;
 ३३, ८; ५२, ५; ६०, ६; १९; ६२, १२; ६४, २;
 ६५, ५; ९२, ३; ९५, ४; ९८, २; १०१, ११^३;
 १२^२; IX. २, ६; ९, ३; ५९, ४; ६६, १६; ७७,
 ५; ९७, २; १०९, ४; X. ४, २; ४६, १; ५०,
 ४; ७५, ९; १२०, ९; १५२, १.
 महानां I. १८७, ६; VIII. ६३, १; ९२, ३; ९४,
 ८; IX. १, ४.
 महानि I. ५५, ५; II. ११, ६; १५, १; III. ६,
 ५; ३४, ६; ४६, १; ४८, ३; IV. २२, ५; VI.
 ७, ५; ७२, १; VII. ६, २.
 महान्ऽइव VIII. २, १९.
 महांतः I. १६६, ११; VIII. २०, ८.
 महांतः V. ४१, १३; ५५, २.

महांति I. 51, 6; 114, 7; V. 32, 1; 83, 8; VI.
21, 6; VIII. 12, 23; IX. 2, 4; X. 134, 1.

महांता I. 21, 5; VI. 67, 4; VIII. 25, 4.

महांति III. 1, 20; V. 59, 4; X. 111, 2.

महांती VII. 82, 2.

महास्पदेन X. 73, 2.

महां I. 6, 6; 57, 6; 112, 14; II. 11, 9;
22, 1; 24, 11; III. 2, 3; 49, 1; IV. 5,
9; 17, 8; 19, 1; 23, 1; VI. 7, 2; 17, 4;
5; 13; 29, 1; 38, 5; VIII. 3, 20; 65,
3; IX. 40, 3; 65, 1; 90, 5; 109, 7;
X. 46, 5; 80, 7; 112, 9.

महास्मनसां X. 103, 9.

महास्मह VIII. 24, 10; 33, 15; 46, 10.

महास्महः X. 119, 12.

महास्महिन्नं IX. 48, 2.

महाय्यं VIII. 70, 8.

महास्वदूरिणा I. 133, 2.

महास्वंधः V. 34, 2.

महास्वंधात् V. 83, 2.

महास्वसू इति महास्वसू VII. 82, 2.

महास्वीरं I. 32, 6.

महास्वैलस्ये I. 133, 3.

महास्त्रातः III. 30, 3.

महास्सेनातः VII. 34, 19.

महास्हस्ती VIII. 81, 1.

महि I. 41, 7; 43, 7; 54, 8; 11; 62, 2; 79,
4; 93, 8; 116, 6; 119, 4; 127, 11²;
130, 7; 135, 9; 139, 9; 140, 5; 151, 4;
155, 3; 156, 2; 159, 2; 160, 5; 163, 1;
167, 10; II. 12, 10; 22, 1; 23, 4; 24,
14; 27, 8; 34, 14; III. 1, 22; 7, 4;
30, 13; 14; 31, 3; 4; 6; 12; 14²;
15; 54, 2; IV. 3, 14; 5, 3; 9; 16, 4;
34, 4; 56, 5; V. 1, 10; 6, 7; 18, 5;
32, 8; 33, 1; 54, 1; 60, 3; 68, 3; 83,
5; VI. 1, 10; 3, 4; 4, 7; 17, 1; 7;
12; 19, 10; 12; 21, 7; 34, 5; 44, 18;
47, 25; 51, 1; 67, 4; 70, 5; 72, 1;

VII. 5, 9; 30, 1; 53, 2; 81, 1; 82, 1;
10; 97, 3; VIII. 12, 8; 20, 7; 29, 10;
32, 14; 46, 25; 47, 1; 54, 8; 55,
5; 86, 5; IX. 2, 2; 4, 1; 9, 9; 61,
10; 74, 3; 80, 2; 83, 5; 85, 8; 86,
15; 34; 97, 54; 100, 8; 108, 1; X. 3,
7; 37, 8; 50, 1; 65, 2; 89, 15; 93, 1;
107, 1²; 115, 1; 140, 1; 144, 6; 167, 2;
169, 2; 170, 3; 185, 1.

महि I. 48, 14; 16; VII. 81, 4; VIII. 9,
17; 27, 5; 67, 10.

महिस्केरवः I. 45, 4.

महिस्त्वौ V. 68, 1.

महिस्त्वनं I. 166, 12; II. 23, 4; IV. 36, 3;
V. 54, 5; 55, 4.

महिस्त्वना I. 85, 7; 86, 9; IV. 53, 5; V.
81, 3; VI. 16, 20; VIII. 24, 13; 68, 2;
IX. 100, 9.

महिस्त्वं I. 8, 5; 59, 5; 6; 61, 9; 87, 3;
115, 4; 138, 1; 166, 1; II. 27, 8; III.
32, 9; 11; V. 62, 2; VI. 21, 2; 67,
8; 72, 1; VII. 40, 5; 99, 1; IX. 48,
5; X. 4, 4; 26, 2; 79, 1.

महिस्त्वा I. 52, 13; 67, 5; 68, 1; 91, 2;
109, 6; 164, 25; II. 15, 6; III. 1, 4;
54, 15; IV. 16, 5; 42, 3; V. 2, 9; 58,
2; VI. 29, 5; 67, 3; 10; 68, 4; VII.
13, 2; 20, 4; 23, 3; 58, 1; 61, 4; 97,
8; 100, 3; VIII. 25, 18; X. 54, 1;
55, 5; 56, 7; 75, 7; 88, 9; 89, 1; 96,
11; 121, 3; 4.

महिस्त्वेभिः X. 113, 7.

महिन् VI. 26, 8.

महिनः VI. 52, 15.

महिनस्य VI. 33, 5; 68, 8.

महिना VI. 61, 13.

महिना I. 32, 8; 33, 9; 122, 11; 139, 11;
151, 5; 173, 6; 180, 9; 186, 9; II. 1,
15; 17, 2; III. 6, 2; 7, 10; 30, 13;
59, 7; V. 57, 4; 87, 2; VI. 8, 2; 15,

14; 68, 9; VII. 21, 4; 9; 60, 10; 86, 1; 95, 1; 96, 2; VIII. 12, 23; 68, 3; 70, 6; 92, 23; X. 28, 7; 70, 5; 81, 2; 88, 7; 119, 8; 121, 8; 125, 8; 129, 3; 147, 5.
 महिनि V. 84, 1.
 महिनी इति I. 160, 2.
 महिनी इति I. 160, 5.
 महिने VII. 31, 11.
 महिन्स्तमाय X. 115, 6.
 महिन्मघस्य I. 122, 8.
 महिन्नः VI. 27, 3; X. 54, 3.
 महिमा I. 129, 10; 167, 7; IV. 16, 5; V. 87, 6; VI. 18, 12; 59, 2; 75, 1; VII. 28, 2; 33, 8; 45, 2; VIII. 3, 4; 10; 101, 11; X. 66, 5; 75, 9; 90, 3.
 महिमानः I. 164, 50; X. 90, 16; 114, 7; 8; 129, 5.
 महिमानं I. 61, 8; 85, 2; II. 17, 2; 35, 9; III. 31, 17; 32, 7; V. 81, 3; VI. 75, 6; VII. 2, 2; 21, 6; 22, 8; 75, 1; 98, 3; VIII. 3, 8; 13; 46, 3; 59, 2; 5; 65, 4; X. 65, 2; 69, 9; 75, 1; 112, 4; 113, 1-3; 168, 1.
 महिन्नः VII. 99, 2; X. 56, 4.
 महिन्ना I. 59, 7; VI. 61, 13; X. 88, 14.
 महिन्ने IX. 62, 27.
 महिन्न I. 141, 10.
 महिन्नवृथे VII. 31, 10.
 महिन्नत I. 45, 3; IX. 100, 9.
 महिन्नतः VI. 68, 9; IX. 97, 7.
 महिन्नतं X. 115, 3.
 महिष III. 46, 2.
 महिषः I. 121, 2; II. 22, 1; IX. 69, 3; 86, 40; 87, 7; 92, 6; 96, 6; 18; 19; 97, 41; X. 8, 1; 28, 10; 128, 8; 189, 2.
 महिषं IV. 18, 11; VIII. 69, 15; IX. 95, 4; 113, 3; X. 140, 6.

महिषस्य I. 95, 9; 141, 3; IX. 82, 3; X. 54, 4; 66, 10; 123, 4.
 महिषा V. 29, 7.
 महिषाश्च VIII. 35, 7; X. 106, 2.
 महिषाः VI. 8, 4; VII. 44, 5; IX. 73, 2; 86, 25; 97, 57; X. 5, 2; 45, 3.
 महिषाश्च IX. 33, 1.
 महिषाणां V. 29, 8.
 महिषान् VI. 17, 11; VIII. 12, 8; 77, 10.
 महिषान्श्च X. 60, 3.
 महिषाय X. 65, 8.
 महिषासः I. 64, 7.
 महिषी V. 2, 2.
 महिषीश्च V. 25, 7.
 महिषीं V. 37, 3.
 महिष्यंतं VII. 68, 5.
 महिष्यन्तीनां VIII. 46, 18.
 मही I. 8, 8; 13, 9; 22, 13; 102, 7; 117, 19; 121, 11; 131, 1; 142, 9; 157, 1; 164, 33; II. 33, 14; III. 31, 3; 13; 61, 7; IV. 14, 3; 41, 5; V. 41, 15; 43, 8; 47, 1; 81, 1; VI. 45, 4; 66, 3; VII. 15, 14; 56, 4; VIII. 25, 3; 40, 4; 46, 33; IX. 5, 8; 86, 44; X. 60, 9; 77, 4; 85, 2; 92, 4; 96, 10.
 मही इति I. 80, 11; 151, 5; 159, 1; 3; III. 1, 7; 38, 3; 55, 20; 61, 7; IV. 56, 1; 7; VII. 2, 6; 53, 1; 87, 2; 93, 5; VIII. 6, 17; 72, 12; IX. 5, 6; 9, 3; 18, 5; 41, 5; 68, 3; 74, 2; X. 35, 1; 3; 64, 14; 80, 2; 112, 4.
 महीश्च II. 24, 14; VIII. 90, 6; X. 133, 5.
 महीः I. 133, 1; 142, 6; II. 11, 2; III. 22, 4; 30, 18; 56, 2; V. 11, 5; VI. 45, 3; 57, 4; VII. 59, 2; 87, 1; VIII. 3, 10; 6, 16; 12, 3; 50, 2; 66, 10; 70, 4; IX. 2, 4; 8; 7, 2; 15, 7; 61, 22; 99, 7; X. 14, 1; 64, 8; 9; 104, 9.
 महीनां III. 1, 12; V. 45, 3; IX. 102, 1; X. 134, 1.

महीना VIII. 19, 31.

महीभिः III. 1, 19; IV. 32, 1; VIII. 2, 32; 16, 7.

मही I. 102, 1; 131, 4; 140, 5; II. 15, 5; 33, 8; 34, 8; III. 30, 9; IV. 19, 6; 32, 7; V. 43, 6; 44, 6; 85, 5; 6; VI. 38, 1; VII. 24, 6; 36, 8; VIII. 6, 23; IX. 41, 4; 65, 13; X. 30, 1; 50, 5; 74, 4; 92, 5; III. 5; 119, 8; 140, 5; 188, 2.

महीयते I. 182, 3; V. 56, 9; IX. 113, 6.

महीयते IX. 12, 4; X. 86, 10; 146, 2.

महीयते X. 175, 3.

महीयमानां IV. 30, 9.

महीयुवः IX. 65, 1; 99, 1.

महीये I. 113, 6.

महे I. 53, 1; 10; 56, 1; 62, 2; 71, 5; 76, 2; 91, 7; 116, 13; 127, 10; 129, 10; 139, 6; 151, 3; 155, 1; 168, 1; 180, 6; II. 31, 3; III. 7, 9; 10; 10, 6; 41, 6; 51, 8; 54, 1-3; IV. 3, 7; 25, 1; V. 33, 1; 41, 11; 42, 11; 13; 48, 1; 59, 2; 66, 1; 79, 1; 87, 1; VI. 1, 10; 20, 11; 25, 8; 32, 1; 34, 2; 40, 3; 44, 13; 45, 30; 68, 1²; VII. 24, 5; 28, 3; 30, 1; 32, 9; 75, 2²; 82, 6; VIII. 1, 5; 2, 29; 7, 5; 15, 13; 22, 7; 24, 10; 26, 2; 45, 24; 46, 25; 59, 1; 64, 12; 67, 8; 68, 7; 70, 9²; 93, 7; 16; 96, 10; IX. 9, 5; 16, 5; 44, 1; 62, 22; 65, 7; 66, 13; 15; 77, 3; 86, 34; 87, 5; 96, 3; 97, 27; 108, 14; 109, 3; 11; 110, 2; 7; X. 9, 1; 48, 8; 91, 8; 95, 7; 96, 1.

महे VII. 97, 2.

महेत I. 111, 3.

महेऽनदि VIII. 74, 15.

महेन I. 94, 1; VII. 2, 3.

महेऽमते VIII. 13, 11; 34, 7; 49, 7; 50, 7.

महा I. 55, 1; 72, 9; 164, 25; 166, 11;

174, 4; II. 3, 2; 12, 1; 28, 1; 35, 2; III. 34, 7; 62, 17; IV. 2, 1; V. 33, 10; 73, 3; 84, 1; 87, 2; VI. 21, 2; 24, 3; 66, 5; VII. 12, 2; 18, 8; VIII. 3, 6; 20, 14; 55, 2; 100, 4; 101, 12; X. 1, 5; 6, 7; 55, 7; 65, 3; 67, 12; 89, 1; 113, 7.

महं I. 23, 15; 24, 12; 50, 13; 109, 1; 122, 8; 126, 6; 165, 11; II. 28, 10; 29, 4; IV. 5, 2; 3; 42, 2; V. 42, 16; 52, 10; VI. 27, 8; 46, 9; 47, 10; VIII. 1, 32; 33; 26, 12; 56, 2; 100, 1; IX. 32, 6; X. 34, 1; 2; 39, 6; 48, 3; 49, 1; 85, 36; 41; 128, 1; 2; 4; 169, 4.

महा IV. 1, 9.

महाः X. 30, 7.

मह्ये I. 24, 1; 2; VI. 57, 6; VIII. 70, 9.

मा I. 4, 3; 5, 10; 11, 2; 18, 3; 23, 9; 24, 11; 25, 2²; 27, 13; 33, 3; 36, 16; 38, 5; 39, 2; 41, 8; 43, 8; 53, 3; 54, 1; 71, 10; 82, 1; 84, 20²; 89, 9; 91, 23; 94, 1-14; 104, 5; 7; 8⁵; 105, 3; 109, 3; 114, 7⁷; 8⁵; 120, 8; 121, 15; 125, 7²; 126, 7; 139, 5; 158, 4²; 162, 1; 11²; 15; 20³; 170, 2; 178, 1; 183, 4⁴; 189, 4²; 5⁴; II. 7, 2; 11, 1; 21; 15, 10; 16, 9; 17, 9; 18, 4; 9; 19, 9; 20, 9; 23, 8; 10; 12; 16; 27, 14; 17²; 28, 5²; 7²; 9; 11²; 29, 4²; 5; 7²; 30, 7; 32, 2³; 33, 1; 4³; 5; 42, 1; 2³; 3²; III. 15, 6; 16, 5⁴; 33, 8²; 13; 35, 5; 41, 8; 45, 1; 53, 2; 17²; 19; 20²; 55, 2; IV. 3, 13⁵; 5, 2; 12, 5; 18, 1; 20, 10; 32, 20; 22; 35, 1; 44, 5; V. 31, 2; 36, 4; 40, 7; 41, 16; 42, 16; 53, 8; 9³; 55, 9; 56, 7; 65, 6; 70, 4³; 75, 7; 79, 9; VI. 28, 7; 35, 5; 44, 10; 11²; 12; 47, 9; 48, 17²; 51, 6; 7²; 52, 14; 59, 7; 61, 14³; 75, 16; VII. 1, 11²; 19⁶; 21²; 22²; 4, 4; 6²; 7; 9, 5; 19, 7; 21, 5; 22, 6; 25, 1; 31, 5; 32, 9;

२७^२; ३४, १७; ३६, ७; ४०, ६; ४३, ३; ४६, ३; ४^३; ५०, १^२; ५२, २^२; ५६, ९; २१^२; ५७, ४; ५९, १०; १२; ६०, ८; ६२, ४^२; ६९, ६; ७३, ४; ७५, ८; ८८, ६; ८९, ५; ९३, ८; ९४, ३^३; ८; १००, ६; १०४, ७; २३; २४; VIII. १, १^२; १३; २०; २, १५^२; १९; ३, २; ४, ७^२; ८, १३; २०, १^२; २१, १५; १६^२; २२, १४; ३०, ३; ३३, १९^२; ४५, २३^२; ३१; ३४^३; ३६^२; ४८, ८; १४^२; ६०, ८^२; २०^२; ६५, १०; ६६, १५; ६७, ८; ९; २०; ७१, ७; ७३, १५; ७५, ८; ९; १२; ७९, ८^३; ८०, ८; ८१, ६; ८६, १; ९२, ३१; ९६, १२; ९७, २; ७; १०१, १५; १०३, १२; IX. ७२, ८; ८१, ३; ८५, १; ११४, ४; X. १५, ६; १६, १^४; ८; १८, १^२; ४; ११; १९, १; २२, १२; १५; २५, ७; २७, २४; ३४, १३; १४; ३६, २; ३७, ६; ५४, ५; ५७, १^३; ६२, ११; ६९, ५; ८५, ३२; ४२; ८७, ९; १९; ९५, १५^३; ९७, २०; १०१, ८; १०६, २; १०८, ९; १२०, ४; १२१, ९; १२८, ४; ५^३; ८^३; १४२, ३; १६०, १; १६५, ३; १७३, १; २; १७८, २^२.

मा I. २३, २३; २४; ४८, २; १०५, ७; ८; १८; १२०, ११; १२२, १५; १२६, ३; १५८, ५; १६४, २१; ३७; १६५, ११; १२; १७९, ४; II. २८, ६; २९, ५^२; ३०, ७^२; ३३, ६; ७; III. १, १; ३२, १४^३; ४३, ५^२; IV. ४, ११; १५, ७; २६, १; २७, १; ४२, ६^२; V. २७, ५; ३०, ९; १३; ३३, ८^२; ४०, ७; ४२, १५; VI. ४७, १०; ४८, १६; ५२, ४^३; ५९, ८; VII. १८, २३^२; ३३, १; ५९, ७; ८३, ५; ८८, २; १०१, ६; १०४, ८; १५; १६; VIII. १०, ५; ४६, ३०; ४८, ५^३; ६; १०; ६८, १४; ९७, १५; १००, १; ४^२; ५; १०१, १६; IX. ६७, २७^२; X. १०, ७; १७, १४; २८, ६; २९, ३; ३३, १; ५; ३४, १; २; ३५, ८; ४२, ३; ४८, ४; ५; ७; ११; ४९, ५; ७; ५१, २; ४; ५२, १; ८३, ५; ६; ८७, १७; ९५, ५; १३; ९७, १६; ११९, २; ४; १२४, ५; १२५, ३; १२७, ७; १२८, ९; १६६, १.

मांश्चत्वे IX. ९७, ५४.

मांश्चत्वे IX. ९७, ५२.

मांसंभिष्ठां I. १६२, १२.

मांसं I. १६१, १०.

मांस्यचन्वा: I. १६२, १३.

मा: IV. ३३, ४; V. २९, ८.

माकि: I. १४७, ५; III. ३६, ९; IV. ४, ३; VI. ५४, ७; ७१, ३; VIII. ५, ३९; ६७, ११; ७१, ८; IX. ८५, ८; X. ११, ९; २३, ७; १००, ७.

माकी इति VIII. २, ४२.

माकीनया VIII. २७, ८.

माकीं VI. ५४, ७^२; VIII. ४५, २३.

माघोनें VI. ४३, ४; VIII. ५४, ५; X. १०७, १.

माघोने X. ६६, २.

मात: I. १८५, ११; VI. ५१, ५.

मातर: I. ९२, १; III. ३१, २; ४१, ५; V. ४७, ६; VI. ४५, २५; VIII. ८९, ४; ९५, १; ९६, १; १०२, १७; IX. १२, २; १९, ४; ३३, ५; ८६, ३६; १००, १; ७; १०२, ४; X. ९, २; १७, १०; ६४, ९; ७५, ४; ९१, ६; १२३, ३.

मातर: X. ९७, ४.

मातरं I. २४, १; २; ११०, ८; III. १, १; ११४, ७; १२१, २; १६३, १३; III. ४८, ३; IV. १८, १; ३; १२; V. ३४, ४; ५२, १६; VI. ७२, २; VII. ४३, ३; VIII. ४५, ४; ७७, १; १०३, २; X. १८, १०; ५४, ३; ६२, ३; ८८, १५; ९४, १४; ११४, ४; १४६, ६; १७६, १; १८९, १.

मातरां I. १२२, ४; १४०, ३; १४२, ७; १५५, ३; १५९, ३; III. १, ७; ५, ७; ७, १; ३३, १; ३; IV. २२, ४; V. ५, ६; VI. १७, ७; ३२, २; VII. २, ५; ७, ३; VIII. ९९, ६; IX. ९, ३; ६८, ४; ७०, ६; ७५, ४; ८५, १२; १०२, ७; X. १, ७; ३५, ३; ५९, ८; ६४, १४; ७९, ४; १२०, ७; १४०, २.

मातरांश्च IX. १८, ५.

मातरापितरां IV. ६, ७.

मातरि III. २९, ११; V. ७८, ९.

मातरिभ्वरी: X. १२०, ९.

मातरिष्ठा: X. ८८, १९.

मातरिष्ठना IX. ६७, ३१.

मातरिष्ठनि VIII. ५२, २.

मातरिष्ठने I. ३१, ३; १४३, २; X. ४८, २.

मातरिष्ठ्वा I. ६०, १; ७१, ४; ९३, ६; ९६, ४; १२८, २; १४१, ३; १४८, १; १९०, २; III. २, १३;

5, 9; 10; 9, 5; 29, 11; VI. 8, 4; X. 46, 9; 85, 47; 105, 6; 109, 1; 114, 1.
 मातरिश्वाङ्गानं I. 164, 46; III. 26, 2.
 मातरौ X. 115, 1.
 मातली X. 14, 3.
 मातवै I. 164, 28.
 माता VIII. 41, 4.
 माता I. 38, 8; 72, 9; 89, 4; 10; 113, 19; 160, 2; 164, 8; 9; 33; 185, 10; 191, 6; II. 38, 5; III. 46, 5; 48, 2; 55, 4; 12; IV. 18, 5; 10; 11; 52, 2; 3; V. 2, 1; 2; 7, 8; 41, 15; 19; 42, 2; 16; 43, 2; 45, 2; 6; 47, 1; VI. 1, 5; 66, 3; 70, 6; VII. 55, 5; 77, 2; 98, 3; 101, 3; VIII. 1, 6; 25, 3; 47, 9; 94, 1; 98, 11; 101, 15; X. 4, 3; 17, 1; 18, 11; 27, 14; 16; 32, 4; 34, 4; 10; 36, 3; 60, 7; 61, 20; 63, 3; 64, 10; 73, 1; 97, 9; 114, 4; 132, 6.
 माताश्च V. 15, 4; VI. 75, 4.
 मातुः I. 37, 9; 61, 7; 140, 9; 159, 2; 164, 32; II. 5, 6; III. 8, 1; 29, 14; IV. 1, 16; 2, 15; 5, 10; 17, 12; V. 1, 6; 19, 1; 47, 5; VI. 16, 35; 20, 8; 55, 5; VII. 4, 2; 81, 4; VIII. 83, 8; IX. 69, 1; 73, 5; 89, 1; X. 20, 2; 32, 8; 79, 3.
 मातृस्तमाः I. 158, 5; VI. 50, 7.
 मातृस्तमां III. 33, 3.
 मातृभिः II. 11, 8; VIII. 72, 14; IX. 93, 2; 104, 2; 105, 2; III. 2.
 मातृभ्यः I. 95, 7; X. 1, 2.
 मातृमृष्टाश्च I. 123, 11.
 मातृषु I. 141, 2; III. 23, 3; IV. 7, 6; IX. 70, 4.
 मातृः I. 95, 4; 141, 5; 164, 10; III. 9, 2.
 मातृन् X. 35, 2.
 मातृभिः II. 24, 5.
 मातृया VII. 99, 1; X. 70, 5.
 मातृया II. 28, 5.
 मातृभिः III. 38, 3; 46, 3.

मातृया X. 71, 11.
 मातृ VIII. 69, 15.
 मातृ इति X. 29, 6. •
 मातृः III. 2, 2; V. 11, 3; VII. 3, 9; VIII. 60, 15.
 मातृन् VII. 31, 1.
 मातृयथै I. 167, 1; VI. 19, 6; 22, 3; 60, 13.
 मातृयथै I. 85, 6; VII. 38, 8; 48, 1.
 मातृयथै III. 54, 12; IV. 34, 2; 8; VI. 52, 13; 17.
 मातृयन् IX. 80, 5; 84, 3.
 मातृयन्तां III. 4, 11; VII. 11, 5; 39, 5; 51, 2.
 मातृयन्ति X. 34, 1.
 मातृयन्तु VII. 23, 5.
 मातृयन्ते III. 54, 2; X. 12, 7; 15, 14.
 मातृयन्ते I. 59, 1; VII. 11, 1; X. 16, 8.
 मातृयसे VIII. 4, 2.
 मातृयसे VIII. 52, 1.
 मातृयस्व I. 81, 8; 101, 10; II. 3, 11; III. 6, 9; VI. 41, 5; VIII. 97, 6; 103, 14.
 मातृयस्व I. 101, 9; II. 18, 7; III. 32, 1; VII. 23, 5; 29, 2; 92, 5; X. 14, 4; 5; 17, 8; 104, 3; 112, 3; 116, 2.
 मातृयान्ते VII. 47, 2.
 मातृयाध्वे VII. 59, 6.
 मातृयाध्वे I. 37, 14; 161, 8.
 मातृयासे I. 101, 8; VIII. 65, 2.
 मातृयासे X. 95, 18.
 मातृयिल्वे IX. 101, 1.
 मातृयिष्णवं I. 14, 4; VIII. 82, 2.
 मातृयेते इति X. 40, 14.
 मातृयेयां IV. 49, 6.
 मातृयेयां I. 109, 5; 184, 2; IV. 14, 4; VI. 68, 11.
 मातृयेये इति I. 108, 12.
 मातृयेते इति IV. 41, 3.
 माध्यंदिनं III. 32, 1; IV. 35, 7.
 माध्यंदिनस्य III. 52, 5; VIII. 37, 1; X. 179, 3.

माध्यंदिने III. 28, 4; 32, 3; V. 40, 4; VI. 47, 6.

माध्यो इति V. 75, 1.

माध्यो इति I. 184, 4; IV. 43, 4; 5; VI. 63, 8; VII. 67, 4; 7; 71, 2.

माध्योः I. 90, 6; 8.

मानः VII. 33, 13.

मानं I. 39, 1; 100, 14; VII. 88, 5; VIII. 63, 2.

मानं X. 144, 5.

मानं च X. 62, 1.

मानवस्यते I. 140, 4.

मानवात् VIII. 30, 3.

मानवी X. 86, 23.

मानवी इति IX. 98, 9.

मानवेभ्यः IV. 54, 1.

मानस्य I. 189, 8; VIII. 63, 7.

मानात् IX. 73, 6.

मानासः I. 171, 5; 182, 8.

मानुष I. 84, 20; III. 9, 6.

मानुषः I. 37, 7; 44, 10; 153, 3; II. 11, 10; VI. 2, 3; VIII. 62, 6; X. 77, 7; 93, 8; 95, 8.

मानुषप्रथनाः I. 52, 9.

मानुषं V. 66, 2.

मानुषस्य I. 70, 1; 121, 4; X. 20, 5.

मानुषा I. 51, 1; 103, 4; 131, 1²; 144, 4; II. 2, 2; 9; V. 52, 4; VI. 12, 2; 16, 23; VII. 4, 1; VIII. 23, 26; 46, 12; 62, 9; IX. 12, 7; X. 140, 6.

मानुषाः I. 38, 10; 39, 6; 162, 4; X. 13, 2; 122, 7.

मानुषाणां I. 84, 2; 127, 8; 128, 7; IV. 1, 20; 8, 8; 9, 5; V. 7, 3; VI. 1, 5; 18, 7; 19, 6; VII. 10, 3; 62, 1; 63, 1; 77, 1; VIII. 23, 25; 41, 1; IX. 61, 11.

मानुषात् II. 3, 3.

मानुषान् I. 48, 7; 50, 5; 113, 9; VIII. 9, 2; 19, 35; X. 115, 7.

मानुषाय I. 123, 1.

मानुषासः I. 60, 3; VII. 7, 4; 11, 2; X. 46, 10.

मानुषि VII. 75, 2.

मानुषी I. 72, 8.

मानुषीः III. 2, 10; 6, 3; V. 8, 3; 45, 1; VI. 65, 1; VII. 5, 2; 79, 1; IX. 63, 7; X. 69, 9; 80, 6; 83, 2.

मानुषीः VI. 50, 7.

मानुषीणां I. 59, 5; III. 11, 5; 34, 2; V. 1, 9; 4, 3; 9, 3; VI. 18, 2; 48, 8.

मानुषीषु II. 4, 3; III. 5, 3; IV. 6, 7; 8; 9, 2; VII. 67, 7; IX. 38, 4; X. 1, 4.

मानुषे I. 48, 11; 128, 7; III. 23, 4; V. 14, 2; 21, 2; VI. 16, 1; VII. 18, 9; VIII. 64, 10; X. 118, 9.

मानुषेभिः VII. 38, 1; X. 125, 5.

मानुषेभ्यः IV. 54, 2.

मानुषेषु I. 25, 15; 58, 6; 59, 3; 60, 4; IV. 54, 3; V. 13, 3; VII. 2, 7; 22, 6; X. 46, 4.

माने X. 27, 23.

मानेन I. 117, 11.

मानेनश्च V. 85, 5.

मानेभिः I. 184, 5.

मानेभ्यः I. 169, 8.

मानैः II. 15, 3.

मांदायैस्य I. 165, 15; 166, 15; 167, 11; 168, 10.

मान्यमानं VII. 18, 20.

मान्यस्य I. 165, 14; 15; 166, 15; 167, 11; 168, 10; 177, 5; 184, 4.

मां I. 158, 4²; 165, 6; 185, 9²; IV. 27, 2; 39, 1; 40, 1; 42, 5²; V. 2, 3; 30, 8; 40, 7; VI. 52, 4; VII. 49, 1; 50, 1²; 83, 3; VIII. 6, 32; 74, 14; IX. 67, 21; 25; 27; 107, 19; 113, 7; 8; X. 18, 14; 27, 5; 28, 6; 33, 1; 48, 1; 3; 49, 2; 52, 4; 83, 6; 86, 9; 98, 2²; 125, 4; 145, 6; 183, 2.

मासकः X. 159, 1.
 मासकं X. 17, 14.
 मासकानां X. 103, 10.
 मासतेयः I. 158, 6.
 मासतेयं I. 147, 3; 152, 6.
 मायया I. 80, 7; 144, 1; 160, 3; II. 17, 5;
 III. 27, 7; IV. 30, 12; 21; V. 63, 3;
 7; VI. 22, 6; VII. 104, 24; VIII. 23,
 15; 41, 3; IX. 73, 5; 9; 83, 3; X.
 71, 5; 85, 18; 177, 1.
 मायवः X. 93, 15.
 माया III. 61, 7; V. 63, 4; X. 54, 2.
 मायाः I. 32, 4; 117, 3; II. 11, 10; 27,
 16; III. 20, 3; 53, 8; V. 2, 9; 31, 7;
 40, 6; 8; VI. 18, 9; 20, 4; 22, 9;
 44, 22; 45, 9; 58, 1; VII. 1, 10; 98,
 5; 99, 4; VIII. 41, 8; X. 53, 9; 73,
 5; 99, 2; 111, 6.
 मायाभिः I. 11, 7; 33, 10; 51, 5; 151, 9;
 III. 34, 6; 60, 1; V. 30, 6; 44, 2; 78,
 6; VI. 47, 18; 63, 5; VIII. 14, 14;
 X. 147, 2.
 मायां V. 85, 5; 6; X. 88, 6.
 मायास्वान् IV. 16, 9.
 मायास्विनः IX. 83, 3.
 मायास्विनं II. 11, 9.
 मायास्विनां X. 24, 4.
 मायिनः I. 39, 2; 51, 5; 54, 4; 64, 7; 159,
 4; II. 11, 10; III. 38, 7; 9; 56, 1; V.
 44, 11; VI. 61, 3; VII. 82, 3; VIII.
 3, 19; 23, 14; X. 138, 3.
 मायिनं I. 11, 7; 53, 7; 56, 3; 80, 7; II.
 11, 5; V. 30, 6; 58, 2; VI. 48, 14;
 VIII. 76, 1; X. 147, 2.
 मायिना VI. 63, 5.
 मायिनां I. 32, 4; III. 20, 3; 34, 3.
 मायिनि V. 48, 3.
 मायिनी V. 48, 1.
 मायिनी इति X. 5, 3.
 मायी VII. 28, 4; X. 99, 10; 147, 5.

मायुः VII. 103, 2.
 मायु I. 164, 28; 29; X. 95, 3.
 मारुत V. 46, 2.
 मारुतश्चन्द्रस्य V. 33, 9.
 मारुतः V. 61, 13.
 मारुतं I. 14, 3; 37, 1; 5; 38, 15; 64, 12;
 106, 1; 127, 6; II. 1, 6; 11, 14; 30,
 11; IV. 6, 10; V. 42, 15; 46, 5; 52,
 8; 13; 14; 53, 10; 56, 8; 58, 1; VI.
 48, 15; 66, 5; 11; VII. 57, 1; VIII.
 15, 9; 94, 12; IX. 88, 7; 90, 5; 97,
 42; X. 36, 7.
 मारुतस्य I. 87, 6; 156, 4; VIII. 20, 23.
 मारुताय V. 54, 1; VI. 48, 12; 66, 9; VIII.
 20, 9.
 मारुतीः VIII. 12, 29.
 मारुतेन II. 31, 3; III. 32, 2.
 मार्जाल्यः V. 1, 8.
 मार्जि II. 35, 12.
 मार्डीकं I. 79, 9; VII. 82, 8; 91, 2.
 मार्डीके IV. 18, 12.
 मार्डीकेभिः VIII. 7, 30.
 मार्तीडः II. 38, 8.
 मार्तीडं X. 72, 8; 9.
 मास्वतः I. 17, 2; 129, 11; 142, 2.
 मास्वते I. 8, 9; IV. 16, 16; VI. 65, 4; VII.
 32, 21; VIII. 88, 3; X. 50, 2.
 मासः X. 85, 5.
 मासः I. 25, 8; IV. 18, 4; V. 45, 7; 11;
 VII. 91, 2.
 मासं VII. 66, 11.
 मासा VI. 34, 4.
 मासाश्च X. 138, 4.
 मासाः III. 32, 9; VI. 24, 7; 38, 4; VII.
 61, 4; X. 89, 13.
 मासान् III. 31, 9; V. 78, 9.
 मासां X. 138, 6.
 मासि X. 184, 3.
 मासि I. 92, 7; 142, 2; II. 17, 7; VIII. 71,
 9; IX. 76, 3; X. 12, 7.

मासिस्मासि X. 52, 3.
 मास्य IX. 72, 9; 93, 5.
 माहि IV. 22, 10; VII. 26, 5; X. 28, 12.
 माहिः I. 56, 6; 165, 3; II. 19, 3; X. 26, 1; 9.
 माहिः I. 151, 9; III. 36, 9; IV. 17, 20; VIII. 62, 1; IX. 82, 2.
 माहिः III. 39, 4; 56, 3.
 माहिः VIII. 71, 9.
 माहिः I. 180, 5; III. 7, 5.
 माहिः I. 61, 1.
 माहिः V. 45, 8.
 माहिः III. 6, 4.
 माहिः X. 60, 1.
 मितः X. 18, 12.
 मितः III. 59, 3; VII. 82, 4.
 मितः VI. 32, 3; VII. 95, 4.
 मितः VII. 38, 7; X. 64, 6.
 मितः IV. 6, 5; VII. 7, 1.
 मितः IX. 94, 4.
 मितः VIII. 53, 5.
 मितः VII. 35, 7.
 मितः I. 173, 3.
 मितः IX. 97, 1.
 मितः IV. 51, 2.
 मितः I. 151, 6; II. 27, 14; 29, 1; IV. 1, 18; V. 46, 2; 62, 5; 67, 1; 2; 70, 1; 71, 1-3; VII. 59, 1; 66, 3; VIII. 19, 35; 47, 1.
 मितः I. 122, 7; II. 27, 6; 8; III. 59, 2; IV. 55, 1; V. 62, 8; 64, 5; 67, 5; 69, 1; 2; VII. 64, 5; 66, 9; VIII. 18, 21; 27, 6; 15; X. 64, 12.
 मितः X. 33, 7.
 मितः I. 23, 6; 26, 4; 36, 4; 40, 5; 41, 1; 43, 3; 44, 13; 67, 1; 75, 4; 77, 3; 79, 3; 90, 1; 9; 91, 3; 94, 13; 16; 95, 11; 96, 9; 98, 3; 100, 19; 101, 11; 102, 11; 103, 8; 105, 19; 106, 7; 107,

3; 108, 13; 109, 8; 110, 9; III. 5; 112, 25; 113, 20; 114, 11; 115, 6; 136, 3; 7; 141, 9; 156, 1; 162, 1; 186, 2; 190, 6; II. 1, 4; 27, 1; 2; 38, 9; III. 4, 2; 6; 5, 3; 4⁴; 9; 14, 4; 54, 10; 59, 1³; 4; 7; 9; IV. 6, 7; 13, 2; 55, 5; V. 3, 1; 10, 2; 26, 9; 40, 7; 46, 5; 49, 3; 65, 1; 4; 68, 2; 72, 3; 81, 4; VI. 2, 1; 8, 3; 13, 2; 24, 5; 44, 7; 49, 1; 51, 10; 52, 11; 62, 9; VII. 9, 3; 12, 3; 34, 25; 36, 2; 39, 7; 40, 2; 4; 51, 2; 56, 25²; 60, 4-6; 8; 62, 3; 6; 64, 1; 66, 4; II. 12; 17; 18; 82, 5; 10; VIII. 15, 9; 25, 13; 26, 11; 27, 17; 31, 13; 46, 4; 67, 2; 94, 5; IX. 2, 6; 64, 24; 77, 5; 81, 4; X. 12, 5; 8; 22, 1; 2; 29, 4; 31, 9; 36, 1; 65, 1; 9; 68, 2; 79, 7; 92, 4; 6; 93, 4; 98, 1; 109, 2; 126, 1; 147, 5.

मितः II. 4, 1.

मितः X. 89, 14.

मितः I. 120, 9.

मितः X. 100, 4.

मितः I. 170, 5.

मितः I. 44, 12; 50, 11; 58, 8; II. 1, 5; IV. 4, 15; VI. 2, 11; 5, 4; VII. 5, 6; VIII. 19, 25; 44, 14; 60, 7; X. 37, 7; 110, 1.

मितः VI. 3, 6.

मितः VIII. 84, 1; X. 7, 5.

मितः I. 186, 8.

मितः I. 173, 10.

मितः I. 2, 7; 23, 4; 38, 13; 58, 6; 89, 3; 96, 1; 106, 1; 129, 10; 143, 7; 151, 1; 164, 46; II. 2, 3; 4, 3; 11, 14; IV. 2, 4; 33, 10; 39, 4; V. 3, 2; 16, 1; 42, 1; 52, 14; 64, 1; VI. 15, 2; 21, 9; 48, 1; 50, 1; 51, 3; VII. 18, 10; 39, 5; 65, 1; 66, 7; 93, 7; VIII. 18, 20; 23, 8; 31, 14; 74, 2; 96, 6; 102,

12; IX. 90, 5; 97, 30; X. 8, 4; 20, 2; 27, 12; 34, 14; 63, 9; 87, 1; 89, 8; 9; 108, 3.
 मित्रयोः VI. 51, 1; VII. 66, 1.
 मित्रराजाना V. 62, 3.
 मित्रस्य I. 14, 10; 21, 3; 41, 7; 94, 12; 115, 1; 5; 136, 2; 152, 4; II. 27, 7; III. 55, 6; 59, 3; 6; 61, 7; IV. 5, 4; 55, 7; 56, 7; V. 9, 6; 64, 3; 65, 4; 5; VI. 47, 28; VII. 61, 4; 62, 4; 63, 1; VIII. 12, 12; 19, 4; 25, 17; 47, 9; 52, 3; IX. 86, 11; 107, 15; X. 10, 6; 30, 1; 36, 3; 13; 37, 1; 89, 8; 185, 1.
 मित्रा V. 66, 6.
 मित्रा I. 14, 3; 36, 17; VIII. 25, 2.
 मित्रा V. 65, 6.
 मित्राश्च X. 106, 5.
 मित्राः IX. 101, 10.
 मित्राणां I. 170, 5.
 मित्राय I. 129, 3; 136, 4-6; 137, 2; II. 34, 4; III. 59, 1; 5; 8; IV. 3, 5; V. 68, 1; VII. 60, 1; 62, 2; VIII. 101, 5; IX. 70, 8; 85, 6; 100, 5; 104, 3; 108, 16; 109, 1; X. 65, 5; 85, 17; 113, 5.
 मित्रावरुणयोः X. 130, 5.
 मित्रावरुणश्चतौ VIII. 35, 13.
 मित्रावरुणा I. 15, 6; V. 63, 2.
 मित्रावरुणा I. 2, 9; 23, 5; 71, 9; 75, 5; III. 4; III. 20, 5; V. 46, 3; 63, 3; VI. 11, 1; 49, 1; 67, 1; VII. 33, 10; 41, 1; 42, 5; VIII. 23, 30; 25, 4; IX. 7, 8; 97, 42; 49; 108, 14; X. 61, 17; 64, 5; 125, 1.
 मित्रावरुणा I. 122, 6; 15; 137, 1; 3; 152, 1; 3; 7; 153, 1-3; II. 27, 5; 29, 3; 31, 1; 41, 4; III. 62, 16; IV. 39, 2; 5; V. 47, 7; 51, 14; 62, 2; 63, 1; 4; 5; 7; 64, 4; 67, 3; 9; 69, 3; 4; VII. 36, 2; 50, 1; 52, 1; 60, 2; 3; 61, 3;

6; 62, 5; 63, 5; 64, 2; 4; 65, 2-4; 66, 19; VIII. 72, 17; 101, 3; X. 51, 2; 132, 2.
 मित्रावरुणाभ्यां V. 51, 9.
 मित्रावरुणौ I. 35, 1; 167, 8; VII. 35, 4; VIII. 101, 1; X. 93, 6.
 मित्रावरुणौ I. 2, 8; 122, 9; 139, 2; V. 41, 1; 62, 9; 63, 6; VI. 67, 2; 11; VII. 60, 12; 61, 2.
 मित्रासः I. 151, 2; III. 58, 4; VII. 38, 4; X. 115, 7.
 मित्रिणः I. 178, 4; VIII. 35, 12.
 मित्रियः VIII. 19, 8.
 मित्रियात् IV. 55, 5.
 मित्रे I. 152, 5; V. 42, 2; 49, 5; 72, 1; IX. 61, 9; X. 36, 12; 132, 5.
 मित्रेण IV. 39, 3; VI. 3, 1.
 मित्रेहन् I. 174, 6.
 मित्र्यः II. 6, 7.
 मित्र्यं V. 85, 7.
 मित्र्या X. 5, 3.
 मित्र्यः I. 26, 9; 68, 4; 119, 3; 144, 3; IV. 24, 3; 4; 56, 6; VII. 38, 5; 56, 2; 3; 76, 5; VIII. 20, 21; 72, 14; X. 65, 2; 68, 10.
 मित्र्यःश्चवद्यपेभिः X. 67, 8.
 मित्र्यःश्वरः VII. 26, 4; X. 76, 6.
 मित्र्यःश्वरा VI. 49, 3.
 मित्र्यती इति VII. 93, 5.
 मित्र्यतीः VI. 25, 2; 9.
 मित्र्यता VII. 48, 3.
 मित्र्यस्युभ्यांश्च I. 166, 9.
 मिथु I. 162, 20; VI. 18, 8.
 मिथुस्कृतं X. 102, 1.
 मिथुसदृशा I. 29, 3; II. 31, 5.
 मिथुना I. 83, 3; 144, 4; 159, 4; 173, 2; III. 39, 3; VII. 104, 23; VIII. 33, 18; X. 10, 9; 17, 2; 40, 12; 87, 13; 24; 99, 5.

मिथुनाः I. 131, 3; IV. 45, 1.
 मिथुनानि III. 54, 7.
 मिथुनासः I. 164, 11; V. 43, 15; IX. 97, 37.
 मिथुनौ I. 179, 3; X. 88, 11.
 मिथुया VII. 104, 13.
 मिन्त् V. 2, 1.
 मिन्त् IV. 30, 23; VII. 32, 5; VIII. 28, 4.
 मिन्तोः X. 108, 11.
 मिन्त् II. 13, 3.
 मिन्त् IX. 61, 27.
 मिन्ता I. 117, 3.
 मिन्ति II. 38, 9; IV. 5, 4; V. 82, 2; VI. 67, 9; VIII. 93, 11; X. 89, 8; 9.
 मिन्ति I. 69, 4; II. 24, 12; 38, 7; III. 28, 4; 32, 8; 56, 1; V. 59, 5; 69, 4; VI. 21, 3; VII. 31, 11; 47, 3; 76, 5; 103, 9; X. 10, 5; 94, 13.
 मिन्वाम V. 45, 5.
 मिनाति I. 179, 1; V. 7, 4; VII. 36, 4; 84, 4.
 मिनाति I. 71, 10; 123, 9; 124, 3; II. 12, 5; III. 30, 12; VI. 30, 2; VIII. 88, 3; IX. 86, 16; 97, 30.
 मिनानः V. 42, 13.
 मिनामि X. 25, 3; 48, 11.
 मिनीमसि I. 25, 1.
 मिनीमसि X. 134, 7.
 मिनोत्तु X. 18, 13.
 मिन्वत् X. 20, 5.
 मिन्वत् III. 31, 12.
 मिमत् I. 164, 24; IX. 97, 9; X. 114, 5.
 मिमंति IX. 33, 4.
 मिमय II. 29, 5.
 मिमाति I. 164, 28; 29; IX. 64, 19.
 मिमाति I. 38, 8; IX. 69, 4.
 मिमातु V. 59, 8.
 मिमाते इति VII. 82, 6.
 मिमायां IV. 44, 6.

मिमायां IV. 41, 4.
 मिमानः I. 50, 7; II. 17, 2; X. 84, 2.
 मिमानं V. 2, 3.
 मिमाना VI. 62, 2; VII. 18, 15; X. 110, 7.
 मिमानाः X. 56, 5.
 मिमाने इति I. 146, 3.
 मिमाय I. 164, 41; II. 15, 3; III. 53, 15; 55, 13; VII. 18, 16.
 मिमिष्ट IX. 107, 6.
 मिमिष्टः VI. 34, 4.
 मिमिष्टात् I. 22, 3; 34, 3; 47, 4; 157, 4.
 मिमिष्टां I. 22, 13; VI. 70, 5.
 मिमिष्टाति I. 142, 3.
 मिमिष्टतुः VIII. 61, 18.
 मिमिष्टन् VII. 20, 4.
 मिमिष्टिरे I. 87, 6; X. 96, 3.
 मिमिष्टुः VI. 29, 2; X. 104, 2.
 मिमिष्टुः I. 165, 1; 167, 4; V. 58, 5; VI. 29, 3.
 मिमिष्टुं III. 50, 3.
 मिमिष्टे II. 3, 11.
 मिमिष्ट I. 48, 16.
 मिमीतः V. 76, 2.
 मिमीतं I. 120, 9.
 मिमीतं I. 120, 9.
 मिमीतां V. 51, 11.
 मिमीते VIII. 12, 10-12; 13, 30; IX. 102, 3.
 मिमीते I. 164, 24; III. 1, 5; X. 71, 11.
 मिमीयाः X. 56, 2.
 मिमीयात् X. 10, 9.
 मिमीहि I. 38, 14.
 मिमीहि III. 1, 15; 54, 22; V. 4, 2; VI. 19, 3; VII. 19, 11.
 मिमृष्टुः I. 64, 4.
 मिमे X. 13, 3; 124, 3.
 मिमेय X. 34, 2.
 मिम्यक्ष I. 167, 3; VI. 50, 5; X. 44, 2.

मियेधः I. 177, 4; III. 32, 12; X. 70, 2.
 मियेधे III. 19, 1; 5; VII. 1, 17.
 मियेधैः VI. 51, 12.
 मियेध्वा I. 26, 1; 36, 9; 44, 5.
 मिश्रा X. 95, 1.
 मिषतः X. 190, 2.
 मिषति III. 29, 14.
 मिषतं I. 164, 28.
 मिषतां VIII. 25, 9.
 मिषति IX. 73, 4; X. 10, 8.
 मिहः I. 79, 2; III. 31, 20; X. 73, 5.
 मिहः I. 37, 11; V. 32, 4.
 मिहं I. 32, 13; 38, 7; 141, 13; II. 30, 3;
 VIII. 7, 4; X. 31, 9.
 मिहे I. 64, 6.
 मीढः II. 33, 14; III. 16, 3; VIII. 79, 9.
 मीढः I. 114, 3; VIII. 76, 7; IX. 61, 23;
 85, 4; 113, 2; X. 85, 25; 45.
 मीढांसः VIII. 25, 14.
 मीढान् I. 27, 2; II. 24, 1; IX. 74, 7; 97,
 39; 107, 7.
 मीमयत् X. 27, 22.
 मीमषः I. 31, 16.
 मीयते II. 8, 3.
 मीयमानः III. 8, 3.
 मीळहुःस्तमाय I. 43, 1.
 मीळहुषः I. 155, 4; 169, 6; 173, 12; II. 8,
 1; IV. 15, 5; VI. 66, 3; VII. 16, 3;
 40, 5; 58, 5; VIII. 20, 18; 102, 15;
 X. 188, 2.
 मीळहुषां VIII. 20, 3.
 मीळहुषी V. 56, 9.
 मीळहुषे I. 122, 1; 136, 6²; IV. 3, 5; 5, 1;
 V. 41, 2; VII. 15, 1; 86, 7; 88, 1; 97,
 2; 102, 1; VIII. 46, 17.
 मीळहुषन्तीश्च V. 56, 3.
 मीळहुषन्तः VI. 50, 12.

मीळहे I. 100, 11; VI. 46, 4; IX. 106, 12;
 107, 11.
 मुखत् X. 87, 19.
 मुखीज्याश्च I. 125, 2.
 मुखीय VII. 59, 12.
 मुखतः I. 162, 2.
 मुखं VI. 75, 15; X. 90, 11; 12.
 मुखां IV. 39, 6.
 मुखात् X. 90, 13.
 मुखे VIII. 43, 10.
 मुग्धः V. 40, 5.
 मुच I. 177, 4; III. 35, 3; 43, 1; VI. 40, 1.
 मुचः IV. 22, 7.
 मुचत् VIII. 24, 27.
 मुचध्वं I. 171, 1.
 मुचाति II. 38, 3.
 मुचाते X. 27, 11.
 मुचीष्ट VII. 59, 8.
 मुच्यते X. 27, 24.
 मुच्यसे I. 31, 4.
 मुंच X. 94, 14; 160, 1.
 मुंचत् III. 33, 13; 53, 11; IV. 12, 6.
 मुंचतं VI. 74, 3.
 मुंचतं V. 78, 5; VI. 74, 4.
 मुंचते IV. 53, 2; V. 81, 2.
 मुचषं II. 34, 15.
 मुचषः I. 117, 3; V. 74, 5.
 मुंचति II. 28, 4.
 मुंचतुं X. 97, 16.
 मुंचतुं X. 97, 15.
 मुंचस्व X. 38, 5.
 मुंचामि X. 85, 25; 161, 1.
 मुंचामि X. 85, 24.
 मुञ्जस्नेज्जनं I. 161, 8.
 मुदः IX. 113, 11.
 मुदा VIII. 39, 7.
 मुदीमहि VIII. 1, 14.

मुदे I. 145, 4; V. 53, 5.
 मुदलः X. 102, 5; 9.
 मुदलानी X. 102, 2.
 मुदलानी X. 102, 6.
 मुनयः X. 136, 2.
 मुनिः X. 136, 4; 5.
 मुनिःइव VII. 56, 8.
 मुनीनां VIII. 17, 14.
 मुमुक्ते VII. 91, 5; X. 161, 1.
 मुमुक्षमाणाः X. 111, 9.
 मुमुक्षः I. 140, 4.
 मुमुग्धि X. 73, 11.
 मुमुग्धि I. 24, 9; 25, 21; II. 28, 6; IV. 1, 4; V. 2, 7.
 मुमुचः III. 41, 8.
 मुमुच्यहे IX. 29, 5.
 मुमुचे X. 111, 9.
 मुमुरत् VIII. 97, 3.
 मुमोक्तु I. 24, 12; 13.
 मुमोचत् VII. 88, 7.
 मुमोचत् VIII. 67, 14.
 मुमोचत् VIII. 86, 1.
 मुमोचत् VIII. 18, 12.
 मुमोद X. 8, 2.
 मुमः VIII. 66, 2.
 मुरीय VII. 104, 15.
 मुषाय I. 175, 4.
 मुषायः IV. 30, 4; VI. 31, 3.
 मुषायत् I. 61, 7.
 मुषायत् VII. 18, 19.
 मुषायति I. 130, 9²; V. 44, 4; VI. 28, 2.
 मुषायत् X. 99, 5.
 मुषिता X. 68, 10.
 मुषीवाणं I. 42, 3.
 मुषे V. 34, 7.
 मुष्कभारः X. 102, 4.

मुष्कयोः X. 38, 5.
 मुष्टिः VI. 47, 30.
 मुष्टिःइत्यया I. 8, 2.
 मुष्टिःइहा V. 58, 4; VI. 26, 2.
 मुष्टिःइहाइव VIII. 20, 20.
 मुष्णन् II. 20, 5.
 मुहु IV. 20, 9.
 मुहुः II. 4, 5; V. 54, 3; VI. 24, 5; VII. 20, 2; VIII. 1, 1; 21, 6; X. 10, 9; 27, 20; 32, 2; 171, 3.
 मुहुःसगीः I. 128, 3.
 मुहुके IV. 16, 17.
 मुहुकैः IV. 17, 12.
 मुहुते III. 33, 5; 53, 8.
 मुहे VI. 18, 8.
 मुह्यंतु X. 81, 6.
 मूर X. 95, 13.
 मूरःदेवाः VII. 104, 24.
 मूरःदेवान् X. 87, 2; 14.
 मूराः III. 43, 6; IV. 26, 7; VIII. 45, 23; X. 4, 4; 46, 5.
 मूरासः VIII. 21, 15.
 मूर्धन् II. 3, 2; VI. 45, 31; IX. 17, 6; 71, 4; X. 88, 5; 125, 7.
 मूर्धनि I. 30, 19; 54, 5; VI. 7, 6; VII. 70, 3; X. 46, 3; 151, 1.
 मूर्धा I. 43, 9; 59, 2; VIII. 44, 16; 75, 4; IX. 27, 3; X. 88, 6; 132, 4; 159, 2.
 मूर्धानः VIII. 67, 13; IX. 69, 8.
 मूर्धानं I. 24, 5; 164, 28; III. 2, 14; IV. 2, 6; VI. 7, 1; IX. 93, 3; X. 8, 3; 6; 67, 12; 166, 5.
 मूर्ध्निः VI. 16, 13; IX. 73, 1.
 मूलं X. 87, 10.
 मूषः I. 105, 8.
 मृक्तःवाहसे V. 18, 2.
 मृद्यः VIII. 66, 3.

मृक्षः IV. 30, 13.
 मृक्षत VIII. 67, 9.
 मृक्षतं I. 34, 11; 157, 4.
 मृक्षा VIII. 74, 13.
 मृक्षणीषु X. 98, 6.
 मृक्षीष्ट I. 147, 4.
 मृगः I. 38, 5; 145, 5; 154, 2; 173, 2; 190, 3; IV. 16, 14; V. 75, 4; VI. 75, 11; VII. 87, 6; VIII. 33, 8; IX. 32, 4; 92, 6; X. 86, 3; 22.
 मृगख्यवः X. 40, 4.
 मृगं I. 80, 7; 105, 7; II. 33, 11; V. 29, 4; VIII. 1, 20; 2, 6; 5, 36; 69, 15.
 मृगयंते VIII. 2, 6.
 मृगयं IV. 16, 13; X. 49, 5.
 मृगयसः II. 38, 7.
 मृगयस्स VIII. 3, 19.
 मृगस्य I. 182, 7; V. 32, 3; VIII. 93, 14; X. 123, 4.
 मृगाऽङ्गव X. 40, 4.
 मृगाः II. 34, 1.
 मृगाऽङ्गव I. 64, 7; IV. 58, 6.
 मृगाणां I. 190, 4; IX. 96, 6; X. 136, 6; 146, 6.
 मृगायं V. 34, 2.
 मृगासः I. 191, 4.
 मृचा VIII. 67, 9.
 मृजंति IX. 6, 5; 8, 4; 15, 8; 17, 7; 61, 7; 66, 9; 72, 2; 86, 4; 92, 4.
 मृजंति III. 46, 5; V. 1, 7; 43, 14; IX. 15, 7; 29, 2; 46, 6; 63, 17; 20; 64, 23; 68, 7; 72, 1; 85, 7; 86, 27; 96, 2; 17; 97, 29; 107, 17; 109, 12; 21; X. 107, 10.
 मृजानः IX. 96, 10; 20; 107, 22; 109, 17.
 मृजे V. 52, 17²; X. 167, 4.
 मृज्यते IX. 43, 1; 76, 4; 86, 6.

मृज्यते V. 1, 8; IX. 3, 3; 68, 9; 97, 3; 99, 7.
 मृज्यमानः IX. 20, 6; 30, 2; 36, 4; 64, 13; 65, 6; 70, 4; 74, 9; 107, 21; X. 69, 7.
 मृज्यमानाः IX. 64, 5.
 मृज्यसे IX. 56, 3.
 मृजत IX. 24, 1; 65, 26.
 मृण I. 29, 5; 133, 5; IV. 16, 12; VI. 44, 17; VII. 104, 22.
 मृणन् X. 84, 3.
 मृणसि X. 87, 19.
 मृणीहि IV. 4, 5.
 मृतं I. 113, 8.
 मृतस्य I. 164, 30; X. 18, 9.
 मृतैः X. 18, 3.
 मृतस्मयं VII. 89, 1.
 मृत्यवः X. 117, 1.
 मृत्यवे X. 48, 5; 59, 4; 60, 8; 72, 9; 165, 4.
 मृत्युः X. 121, 2; 129, 2.
 मृत्युऽबन्धवः VIII. 18, 22.
 मृत्युऽबन्धुः X. 95, 18.
 मृत्युं X. 13, 4; 18, 4.
 मृत्यो इति X. 18, 1.
 मृत्योः VII. 59, 12; X. 18, 2; 161, 2.
 मृषाः X. 95, 15.
 मृधः I. 131, 6; 138, 2²; 182, 4; II. 18, 4; 22, 3; 23, 13; 28, 7; III. 47, 2; V. 30, 7; VI. 53, 4; 60, 5; VII. 43, 3; VIII. 45, 40; 61, 13; IX. 4, 3; 40, 1; 61, 25; 26; 63, 24; 85, 2; 86, 26; 97, 43; X. 67, 11; 84, 2; 98, 12; 152, 3; 4; 180, 2.
 मृधाति VI. 23, 9.
 मृधि I. 174, 7.
 मृध्याः III. 54, 21.
 मृधस्वाचः I. 174, 2; V. 29, 10; VII. 6, 3; X. 23, 5.

मृधस्वाचं V. 32, 8; VII. 18, 13.
 मृधास्त्रिं VIII. 43, 26.
 मृधेभ्यः VIII. 44, 30.
 मृळ I. 94, 12; 114, 2; 10; II. 33, 11; IV.
 9, 1; VI. 47, 10; VII. 89, 1; X. 25, 3.
 मृळ I. 36, 12; 114, 6; II. 27, 14; 33, 14;
 VII. 93, 7; VIII. 48, 9; IX. 66, 30;
 X. 169, 1.
 मृळत I. 171, 4; V. 55, 9; 57, 8; VI. 50,
 11; 51, 5; VII. 60, 10; VIII. 18, 19;
 X. 34, 14.
 मृळत II. 29, 4; VIII. 67, 19.
 मृळत VI. 74, 4.
 मृळतां X. 93, 7.
 मृळतु I. 179, 5.
 मृळतु VI. 50, 12; VII. 56, 17.
 मृळय VII. 89, 1; VIII. 45, 31; 48, 8; X.
 59, 6.
 मृळय I. 12, 9; 25, 19; VI. 45, 17; VIII.
 80, 1; 93, 27; IX. 61, 5; 82, 2; X.
 33, 3; 128, 8.
 मृळयत II. 29, 2.
 मृळयत्सतमः I. 94, 14.
 मृळयत्सतमा I. 114, 9; V. 73, 9.
 मृळयत्सत्मा I. 136, 1.
 मृळयंतः I. 107, 1.
 मृळयंती V. 41, 18.
 मृळयंतु I. 23, 12; 169, 5; 171, 3; IV. 57, 2.
 मृळयाकुः II. 33, 7; VIII. 79, 7.
 मृळयाति II. 41, 11; VII. 87, 7.
 मृळयाति X. 66, 3.
 मृळयासि VIII. 6, 25; 93, 30.
 मृळात् X. 108, 6.
 मृळातः I. 17, 1.
 मृळाति IV. 43, 2; 57, 1; X. 64, 1.
 मृळीकः VI. 33, 5.
 मृळीकं IV. 1, 3; 5; VII. 86, 2; X. 150, 4.

मृळीकाय I. 25, 3; 5; VI. 50, 1; X. 150,
 1-3; 5.
 मृळीके VI. 48, 12; VIII. 48, 12.
 मृश I. 126, 7; VIII. 21, 16; 81, 6.
 मृशते I. 145, 4.
 मृशति X. 34, 4.
 मृशसे IX. 20, 3.
 मृशस्व VIII. 70, 9.
 मृशामसि X. 173, 6.
 मृषंत VII. 18, 21.
 मृषा I. 179, 3.
 मृष्ट I. 140, 2; 174, 4.
 मृष्टः IX. 82, 2.
 मृष्टाः I. 22, 4.
 मृष्टाः III. 33, 8.
 मृष्यते I. 145, 2; VI. 54, 4.
 मृष्यते VI. 67, 1.
 मृष्ये VII. 22, 5.
 ने I. 10, 9; 23, 20; 24; 25, 4; 16-19;
 50, 12; 93, 1; 105, 1-18; 110, 1; 117,
 23; 122, 4; 6; 124, 13; 126, 1; 7²;
 131, 6; 139, 7; 9²; 145, 3; 147, 2;
 162, 7; 163, 4; 164, 16; 33²; 165,
 4²; 10-13; 181, 7; 183, 5; 184, 2; II.
 4, 5; 6, 1; 10, 2; 14, 10; 18, 8; 24,
 15; 27, 2; 28, 5; 10; 30, 7; 32, 1;
 35, 1; 36, 6; 40, 5; 41, 13; III. 15, 2;
 26, 7²; 33, 5; 38, 8; 43, 5; 51, 2; 53,
 3; 16; 54, 2; 16; 21; 55, 3; 57, 1;
 62, 2; IV. 5, 6; 8; 18, 2; 13; 23, 4;
 24, 10; 32, 24; 41, 8; 9; V. 2, 5; 8;
 12, 3; 14, 5; 18, 5; 27, 1; 2; 4; 29,
 3; 30, 2; 32, 11; 33, 9; 36, 3; 41, 15;
 17; 42, 2; 46, 6; 52, 12; 16; 17;
 53, 3; 54, 15; 56, 2; 61, 9; 10;
 17; 18²; 64, 7; 74, 6; 78, 5; VI. 9, 6²;
 21, 11; 28, 5; 47, 3; 49, 5; 50, 10;
 52, 13; 16; 63, 2; 9; 69, 4; 7; VII.
 1, 10; 20; 25; 7, 6; 18, 4; 22, 3; 23,

1; 29, 3; 33, 1; 62, 5; 63, 3; 67, 5;
10; 68, 2; 76, 2; 82, 8; 84, 5; 86,
2-4; 87, 4; 99, 7²; VIII. 1, 6²; 3, 21;
22; 4, 21; 5, 37; 38; 6, 32; 7, 9²; 8,
12; 13, 21; 14, 1; 19, 26; 36; 37;
22, 12; 23, 14; 25, 23; 26, 8; 11; 17;
32, 6; 23; 35, 4; 43, 16; 27; 44, 2; 46,
27; 50, 3; 54, 4; 55, 3; 56, 3; 61,
10; 65, 10; 12; 66, 12; 73, 10; 80,
4; 82, 6; 85, 1; 2²; 9; 91, 5; 92, 29;
93, 15; 100, 2; 5; 101, 7; 102, 19;
X. 10, 11; 11, 2; 12, 4; 24, 6; 27, 1;
3; 4; 10; 18; 20; 28, 2; 4; 6;
30, 8; 32, 3; 34, 13; 39, 6; 40, 5; 43,
1; 2; 48, 5; 9; 51, 2; 4; 8; 52,
1; 54, 5; 60, 12³; 61, 4²; 8; 15; 19³;
62, 7; 63, 2; 64, 2; 12; 65, 13; 66,
10; 11; 70, 10; 75, 5; 83, 7; 86, 5;
7³; 14²; 93, 12; 95, 5²; 10; 11²; 17;
97, 2; 14; 98, 1; 106, 6; 108, 10;
119, 1; 6; 7; 11; 122, 2; 128, 4;
145, 2²; 5; 151, 2; 159, 3²; 166,
2; 5.

मेघः I. 181, 8.

मेतांश्च IV. 6, 2.

मेथामसि I. 42, 10.

मेथेते इति I. 113, 3.

मेदः III. 21, 5.

मेदतां X. 93, 11.

मेदनं X. 69, 2.

मेदयथ VI. 28, 6.

मेदसः III. 21, 1; 2; 4.

मेदसा X. 16, 7.

मेदिनः X. 38, 2.

मेदी X. 84, 6.

मेद्यं तु II. 37, 3.

मेधञ्छत्तिथिं VIII. 8, 20.

मेधञ्छत्ति I. 43, 4.

मेधं I. 3, 9; 162, 10.

मेधया IV. 33, 10; VII. 104, 6; IX. 26, 3.

मेधयुं IV. 38, 3.

मेधञ्छत्तये I. 129, 1; VII. 66, 8; VIII. 3,
18; 40, 2; 69, 1.

मेधञ्छत्ता IV. 37, 6; VII. 94, 6; X. 147, 3.

मेधञ्छत्तौ VIII. 71, 5.

मेधञ्छत्तौश्च VIII. 103, 3; X. 64, 6.

मेधस्य VIII. 19, 2.

मेधा I. 88, 3; 165, 14.

मेधाः III. 58, 2.

मेधाः VIII. 52, 9.

मेधाङ्कारं X. 91, 8.

मेधाभिः IX. 65, 16.

मेधां I. 18, 6; II. 34, 7; V. 27, 4; 42, 13;
VIII. 6, 10; IX. 9, 9; 32, 6; 107, 25.

मेधिर I. 25, 20; III. 21, 4.

मेधिरः I. 31, 2; 105, 14; 127, 7²; 142, 11;
III. 1, 3; VI. 42, 3; VIII. 29, 2; IX.
68, 4; X. 100, 6.

मेधिराः I. 11, 7; VIII. 38, 9.

मेधिराणां X. 89, 10.

मेधिराय I. 61, 4; VII. 87, 4.

मेधिरासः VIII. 43, 19.

मेधे VIII. 6, 44; 50, 10.

मेधेषु I. 77, 3.

मेधञ्छत्तिथिः I. 36, 10; 11.

मेधञ्छत्तिथिं I. 36, 17; VIII. 2, 40; 49, 9.

मेधञ्छत्तिथे VIII. 1, 30; 33, 4.

मेधञ्छत्तिथेः IX. 43, 3.

मेधञ्छत्तिथौ VIII. 51, 1.

मेध्याय V. 1, 12.

मेध्ये VIII. 52, 2.

मेनां I. 51, 13.

मेनां I. 121, 2; X. 111, 3.

मेनिं X. 27, 11.

मेने इति I. 62, 7; 95, 6.

मेने इवेति मेनेश्च II. 39, 2.

मेम्यत् I. 162, 2.

मेकिं III. 26, 9; IV. 7, 11.

मेघः VIII. 2, 40.

मेघं I. 51, 1; 52, 1; VIII. 97, 12; X.
27, 17.

मेघाङ्गव X. 106, 5.
 मेघाः X. 91, 14.
 मेघान् I. 116, 16; 117, 17; 18.
 मेघाय I. 43, 6.
 मेघः IX. 8, 5; 86, 47; 107, 11.
 मेघे I. 43, 6.
 मेहन्वा X. 75, 6.
 मेहना V. 38, 3; 39, 1; VIII. 4, 21²; 63, 12.
 मेहनात् X. 163, 5.
 मेहनाञ्चतः II. 24, 10.
 मेहनाञ्चान् III. 49, 3.
 मेहन्ति IX. 74, 4.
 मेवावरुणः VII. 33, 11.
 मो इति I. 38, 6; 50, 13; 105, 3; 139, 8;
 173, 12; II. 18, 3; III. 55, 2; V. 31,
 13; 65, 6; VII. 32, 1; 59, 5; 89, 1;
 VIII. 2, 20; 5, 13; 92, 30; 103, 13;
 IX. 114, 4; X. 18, 13; 27, 20; 59, 4; 8.
 मोक्षी II. 38, 3.
 मोषं VII. 104, 14; 15; X. 55, 6; 117, 6.
 मोषं X. 165, 4.
 मोदते X. 30, 5.
 मोदते II. 5, 6; V. 83, 9; IX. 71, 3.
 मोदध्वं X. 97, 3.
 मोदमानाः V. 47, 6.
 मोदमानौ X. 85, 42.
 मोदसे X. 118, 2.
 मोदाः IX. 113, 11.
 मोषय V. 54, 6.
 मोषीः I. 24, 11; 104, 8.
 मोहयित्वा X. 162, 6.
 मौजस्वतस्य X. 34, 1.
 मौजाः I. 191, 3.
 मौनयेन X. 136, 3.
 म्यक्ष II. 28, 6.
 म्रक्षकृत्वा VIII. 61, 10.
 म्रद VI. 53, 3.
 म्रियसे I. 162, 21.
 म्लातानि VIII. 55, 3.

य

यंसत् I. 96, 8; 107, 2; 114, 5; 189, 6;
 190, 3; 4; IV. 25, 4; 5; 54, 6; V. 2,
 12²; VI. 49, 7; VII. 101, 2; VIII. 42,
 2; IX. 97, 38; X. 42, 8; 128, 8.
 यंसतः VII. 74, 5; X. 66, 7.
 यंसते I. 80, 3; 143, 7.
 यंसन् I. 90, 3; 136, 7; VI. 75, 11; X.
 66, 5.
 यंसि I. 63, 8; V. 36, 4.
 यंसि I. 42, 9; 61, 2; III. 1, 22.
 यः I. 4, 4; 10; 7, 9; 8, 7; 12, 8; 9; 18,
 1; 2³; 24, 4; 25, 7; 8; 15; 30, 2; 31,
 5; 6; 7; 13; 15; 33, 2; 35, 6; 36, 4;
 16; 39, 8; 40, 2; 4; 42, 2; 43,
 5; 48, 11; 54, 2; 7; 56, 4; 63, 1;
 67, 4; 5; 68, 3; 70, 2; 3; 71, 6; 9;
 73, 1-3; 74, 2; 77, 1; 2; 78, 4; 79,
 11; 81, 6; 82, 4; 84, 7; 9; 16; 86, 5;
 91, 14; 20; 93, 2; 3²; 8; 10; 94, 7;
 100, 1; 101, 2⁴; 4⁴; 5³; 6⁴; 103, 6;
 105, 7; 16; 108, 1; 117, 2; 118, 1;
 122, 8; 9; 123, 5; 125, 2; 5; 126, 1;
 127, 1; 4; 5; 7; 129, 2³; 6; 131, 7;
 132, 6; 136, 5²; 138, 1; 140, 6; 141,
 11; 143, 1; 4; 5; 144, 7; 147, 4; 5;
 149, 2²; 3; 5²; 151, 7; 154, 1²; 3; 4;
 155, 4; 156, 2²; 5; 157, 6; 160, 4²;
 161, 1; 4; 12²; 162, 10; 163, 9; 164,
 6; 7; 16²; 18; 22; 32²; 39; 49⁴; 167,
 7; 173, 5³; 176, 2-4; 181, 3; 182, 3;
 183, 1²; 3; 190, 2; 3; II. 1, 7; 9; 4,
 1; 3-7; 8, 2-4; 12, 1; 2⁴; 3³; 4²; 6⁴;
 7³; 9²; 10³; 11²; 12²; 13²; 14⁴; 15;
 13, 2-6; 7²; 8; 14, 2; 3²; 4²; 5⁵; 6²;
 7; 11²; 17, 2²; 4; 19, 4; 20, 2; 3²; 23,
 4; 6; 7; 12; 24, 1; 2; 11; 14; 26, 3;
 4; 27, 12; 13; 28, 1; 10²; 30, 2; 7⁴;
 9; 33, 5; 7; 34, 9; 35, 8; 36, 1; 37,
 2; III. 1, 12; 10, 3; 13, 3; 16, 4; 17,

5; 23, 3; 32, 8; 13²; 34, 8; 36, 1; 37,
 11; 42, 1; 49, 2; 51, 11; 53, 12; 21;
 59, 2; 7; 62, 9; 10; IV. 2, 1; 6; 7;
 8²; 9; 4, 3²; 4; 6; 7²; 10²; 5, 2; 4;
 7, 4; 9, 1; 12, 1; 2; 15, 4; 16, 5; 16²;
 17, 4; 5; 8; 9; 11; 12²; 20, 5; 6;
 21, 4²; 5; 6; 22, 1; 3; 24, 6; 7; 25,
 4; 29, 2; 4; 30, 22; 35, 6; 38, 4; 39,
 3; 41, 1; 2; 4; 44, 1; 45, 7; 50, 1;
 7; 9; 53, 6; 54, 1; 56, 3; 58, 11;
 V. 1, 7; 3, 7²; 9; 4, 10; 6, 1; 2; 7, 9;
 9, 4; 12, 6; 13, 3; 17, 3; 18, 1; 22, 1;
 23, 1; 25, 6; 27, 2-4; 30, 1; 15; 32,
 3; 33, 1; 34, 2; 3³; 7; 35, 1; 36, 1;
 6; 37, 1; 3; 5; 42, 7; 10²; 11²; 13;
 14; 44, 8; 14³; 46, 8; 51, 12; 54, 13;
 58, 3; 61, 10; 65, 1; 77, 4; 81, 3; 82,
 9; 85, 1; 5; VI. 1, 9²; 11; 2, 4; 5; 3,
 5; 6³; 7; 8²; 4, 2; 3; 5²; 5, 1; 4²; 5²;
 6, 2; 7, 7²; 9, 3; 10, 3; 4; 12, 5; 13,
 4; 14, 1; 15, 5²; 11; 13; 16, 23; 31;
 32; 39; 46; 17, 1; 2⁵; 18, 8; 10; 19,
 2; 7; 20, 1; 21, 2; 4; 22, 1²; 3; 23,
 5; 33, 1²; 34, 2; 36, 5; 41, 3; 44, 1²;
 2; 13; 45, 1; 11²; 17; 46, 3; 47, 2;
 4; 48, 5; 6; 49, 5; 13; 50, 8; 51,
 2; 52, 2²; 8; 54, 1²; 2; 4; 55, 4; 56,
 1; 59, 4; 60, 1; 10, 11; 61, 5; 62,
 9; 63, 1; 4; 68, 1; 5; 6; 9; 70,
 3; 71, 2²; 73, 1; 2; 75, 19; VII. 1, 2;
 8; 15; 23; 3, 1; 9; 4, 1-3; 5; 5, 1;
 6, 4; 5²; 7, 4; 8, 4; 9, 2; 4; 12, 1;
 15, 1; 2; 16, 6; 18, 7; 11; 18; 19, 1²;
 20, 5; 6²; 8; 22, 2; 23, 1; 27, 2; 28,
 5; 32, 5; 6; 12; 13; 36, 4²; 38, 1;
 41, 2; 55, 6³; 7; 56, 18; 24; 58, 1;
 59, 2; 8; 60, 3; 11; 61, 1; 63, 1; 3;
 64, 4; 67, 1; 68, 5; 7; 69, 5; 70, 2;
 6; 73, 2; 82, 1; 84, 4; 85, 4; 86, 1;
 87, 7; 88, 1; 6; 90, 2; 96, 6; 97, 2-4;
 100, 1²; 101, 2³; 102, 2; 104, 7; 8; 10⁴;
 11²; 15; 16²; VIII. 1, 8; 12; 27; 31;

32; 2, 24; 34; 37; 39; 4, 6; 5, 19; 34;
 38; 6, 1; 16; 17; 8, 15; 16; 19; 12,
 1; 6; 13, 8; 9; 17, 13; 18, 13; 14;
 19, 5⁴; 13; 14; 22; 24; 20, 15; 21, 2;
 9; 10; 22, 5; 23, 10; 15; 21; 24, 3;
 19; 27²; 25, 2; 18; 26, 13; 14; 27,
 8; 15; 31, 1; 2; 15; 32, 2; 11; 18;
 20²; 25²; 28; 33, 4²; 5⁶; 6³; 7; 9;
 16; 39, 8; 40, 10; 41, 1; 2; 4; 5²; 7;
 10²; 44, 15; 45, 5; 6; 15; 30; 46,
 8⁴; 9; 12; 21; 26-28; 48, 10²; 12;
 49, 1; 50, 1; 51, 3²; 5; 8; 52, 3²; 53,
 2; 7; 58, 1; 59, 3; 60, 7; 66, 2; 3²;
 4; 68, 7; 69, 13²; 70, 1²; 3; 7; 8²;
 13; 71, 11; 13; 73, 13; 74, 3; 80, 2;
 81, 8; 82, 7; 8; 84, 9; 91, 2; 92, 16;
 17³; 18; 23; 93, 2; 32; 95, 4; 5; 96,
 6; 19²; 97, 3; 100, 7; 101, 1; 3; 4;
 102, 11; 103, 4; 6; 11; 12; IX. 7, 7;
 12, 4; 5; 14, 5; 18, 4-6; 21, 5; 24,
 4; 38, 5; 39, 4; 43, 1; 52, 3; 4; 53,
 3; 55, 4; 61, 1; 14; 19; 22; 63, 11;
 16; 64, 11; 12; 66, 17; 67, 22; 31;
 32; 68, 3; 8; 74, 2; 3²; 76, 4; 77,
 4; 78, 5; 79, 4; 84, 2; 3; 86, 15; 88,
 3-5; 8; 91, 2; 96, 18; 97, 46; 48;
 98, 3; 7; 99, 3; 101, 2; 9²; 15; 107,
 1²; 108, 6; 8; 13⁴; 114, 1²; 2; X. 3,
 5; 6; 6, 1; 2²; 3; 8, 3; 9, 2; 10, 12;
 11, 7; 12, 6; 14, 5; 16, 5; 6; 8; 10;
 11; 17, 11; 12³; 13³; 18, 1; 19, 4; 5²;
 22, 1-3; 23, 5²; 24, 3; 26, 5; 7; 27,
 1; 3; 7; 10; 11²; 21; 28, 2; 29, 1; 2;
 30, 4; 7³; 8; 9; 34, 12; 35, 14; 37,
 12; 38, 3; 4³; 39, 1; 42, 4-7; 9; 43,
 8; 44, 1; 45, 9; 46, 1; 47, 6; 49, 3;
 6; 51, 2; 52, 3; 54, 6²; 55, 6; 57, 2;
 59, 10; 60, 3; 61, 3; 62, 8; 63, 6; 65,
 10; 68, 12; 71, 6; 72, 1; 74, 5; 79,
 5; 80, 4; 81, 1; 82, 3³; 7; 83, 1; 85,
 34; 39; 86, 21; 87, 8²; 11; 16³; 88,
 3; 4; 7; 12; 14; 89, 1; 3; 4; 93, 2;

९६, १; ३; ४; ७; ८^२; ९७, २३; ९९, ९; १०;
१००, २; १०५, ५; ७; १०७, ५-७; ११०, ९;
१११, ४; ११२, २; ११५, १; २; ६; ११६, ३;
११७, २-४; १२१, २; ३^२; ५; ८^२; ९^३; १२२,
३; १२५, ४^३; १२८, ७; १२९, ७; १३०, १; १३३,
३; ४; ५^२; १३६, ५; १४४, ४; १४७, ४; १४८,
५; १५२, ४; १६०, ३; ४; १६२, ३^३; ४^२; ६^२;
१६४, ५; १७०, १; १७४, २; १७८, ३; १८७,
२-५.

यके VIII. २१, १८.

यक्रः X. १६३, ३.

यक्षत् VI. १२, २; VII. १७, ४; VIII. ३९, ९;
X. १६, ११.

यक्षत् I. १३९, १०; III. ४, ३; १९, १; V. १३,
३; VI. १५, १०; ४९, ९; ६२, ४; IX. ७४, २.

यक्षतः II. ३, ७.

यक्षतां I. १३, ८; १४२, ८; १८८, ७.

यक्षते VIII. १९, ४.

यक्षदृशः VII. ५६, १६.

यक्षन्त I. १३२, ५.

यक्षभृत् I. १९०, ४.

यक्ष IV. ३, १३; V. ७०, ४; VII. ६१, ५.

यक्षवः VII. १८, १९.

यक्षस्य X. ८८, १३.

यक्षि I. १३, १; १४, १; ३१, १७; ३६, ६; ७५,
५; II. ६, ८; ३६, ४; V. २६, १; VI. १६,
९; २४; ४८, ४; VII. ९, ५; ६; १६, ५;
१७, ३.

यक्षि I. १०५, १३; १४२, ११; II. ३, ३; III. ४,
१; १४, ५; १७, २; ३; ५३, २; V. २८, ५;
VI. ४, १; १६, ८; VII. ११, ३; ३९, ४;
X. १, ६; ४, १; ५२, ५; ७०, ४; ९; ११०,
३; ९.

यक्षिन् VII. ८८, ६.

यक्षुः VII. १८, ६.

यक्ष्ण X. ९७, १३.

यक्ष्ण I. १२२, ९; X. ९७, १२; १३७, ४; १६३, १-५.

यक्ष्णस्य X. ९७, ११.

यक्ष्णाः X. ८५, ३१.

यक्ष्यः VIII. ६०, ३.

यक्ष्यमाणं I. १२५, ४.

यक्ष्यमाणान् I. ११३, ९.

यक्ष्य I. ४५, १०; V. ४२, ११.

यक्ष्य IV. १, ५.

यक्ष्य I. २२, १५; IV. १२, ५; V. २७, २; VII.
१६, ८; ३०, ४.

यक्ष्य I. ५८, ८; १०२, ३; ११४, १०; III. ५१,
११; V. ८३, ५; VI. १५, ३; १६, ३३; ४६,
९; १२; VII. ५, ९; X. ९८, ११; १०२, ३;
१४१, १; १५२, ४; ५; १६९, २.

यक्ष्यत II. २७, ६.

यक्ष्यत I. ८५, १२; IV. ५१, १०; V. ४६, ७; VII.
५९, १; VIII. १८, १२; २७, ९; ३०, ४; ४७,
२; X. १५, ७; ३५, १२; ३७, ११; ६३, ७; १२.

यक्ष्यतं VIII. ८, १६.

यक्ष्यतं I. १७, ८; २१, ६; ४६, १५; ९२, १६; ९३,
८; IV. ४७, ४; ५०, १०; VI. ५९, ९; VII.
७४, २; ८२, १; ८; ८३, ९; VIII. ९, १; १५;
३५, २१; २२.

यक्ष्यतात् I. ४८, १५.

यक्ष्यतां II. ४१, २०.

यक्ष्यति IV. ५३, १.

यक्ष्यति V. ८०, २; IX. ८६, १५.

यक्ष्यतु III. १३, ४; IV. ३२, १५; ५३, ६; ५७,
७; VI. ७५, १२; १७^२; VIII. ३४, २; ४७, ९;
X. १९, २; ६६, ३; १०३, १३; १४१, २.

यक्ष्यध्वं VII. ४३, २.

यक्ष्यति VII. ६०, ८; X. १०७, ४; १८५, ३.

यक्ष्यति VI. ७५, ६; VII. ७९, २; VIII. ४, २.

यक्ष्यतीः VII. ७८, ३.

यक्ष्यतु III. ५४, २०; VII. ३९, ७.

यक्ष्यतु I. १३०, २; VII. ८२, १०; VIII. १८, ३;
३२, २३; X. १२६, ७.

यक्ष्यमानाः VII. ५६, १३.

यक्ष्यसे I. ८४, ६; VII. ५५, २.

यज I. ४५, १; ७५, ५^२; ७६, २.

यज I. १४, ११; १५, १२; २६, १; १८८, ९; III.

17, 5; 25, 1; VI. 16, 2; 47, 27; 52, 12; VII. 42, 5; X. 2, 1.
 यजत IV. 1, 1.
 यजतः I. 35, 3; 4; 59, 7; 141, 7; 181, 3; II. 14, 10; III. 5, 3; V. 41, 9; 44, 12; VI. 50, 8; 71, 4; VIII. 17, 15; IX. 69, 3; 86, 14; X. 92, 1; 99, 11.
 यजतं I. 128, 8; 151, 1; II. 33, 10; V. 8, 1; 46, 5; 67, 1; VI. 1, 8; 49, 9; 58, 1; VII. 2, 1; 97, 5; X. 7, 3.
 यजतस्य V. 44, 10; II; VII. 2, 2.
 यजता I. 34, 7; IV. 15, 8; V. 43, 11; 64, 7; VII. 75, 7; X. 11, 8; 40, 3.
 यजताः VI. 50, 2.
 यजतां X. 101, 9.
 यजतां VI. 15, 13.
 यजताय II. 16, 4; 21, 1.
 यजति I. 26, 3; 120, 5; 133, 7; 151, 7; VII. 7, 5.
 यजति I. 139, 10.
 यजतु II. 3, 1; X. 2, 2; 11, 1.
 यजते I. 31, 15; 180, 3; IV. 6, 11; VI. 28, 3; VII. 73, 2; IX. 71, 3.
 यजते V. 77, 2.
 यजते इति IV. 56, 2; 4; X. 110, 6.
 यजतेभिः V. 1, 11.
 यजतेभ्यः II. 5, 8.
 यजतु I. 76, 4; 189, 3; 7; III. 14, 2; 22, 2; 35, 10; VI. 12, 2; 25, 8; VII. 14, 2; X. 11, 8.
 यजतः I. 121, 1; 173, 2; VII. 52, 3; X. 31, 1.
 यजतं I. 129, 7; VII. 88, 1; X. 46, 9; 10; 149, 3.
 यजता I. 108, 7; 180, 5; VIII. 57, 1; 4.
 यजताः I. 14, 8; 65, 1; III. 6, 8; 57, 4; VI. 52, 13; VII. 35, 15; 43, 4; X. 70, 11.
 यजताः I. 89, 8; 186, 11; II. 27, 16; 29, 6²;

31, 7; IV. 12, 6; V. 55, 10; 58, 4; VI. 50, 15; 51, 6; 9; 52, 17; VII. 57, 1; 4; 5; X. 61, 27; 63, 11.
 यजतान् I. 14, 7; III. 57, 5.
 यजते इति III. 31, 17; VII. 53, 1.
 यजतैः IV. 56, 2; VI. 21, 11; VII. 75, 7.
 यजथः X. 106, 3.
 यजथाय II. 28, 1; III. 4, 1; 5, 9; 17, 1; 19, 5; V. 1, 2; 11, 2; VII. 10, 5; X. 7, 1; 12, 1.
 यजथै III. 1, 1; 4, 3; IV. 21, 5; 24, 5; VI. 11, 3; 12, 1; 2; 15, 15; 49, 2; 68, 1; VII. 2, 7; X. 61, 15; 110, 7.
 यजथै VIII. 39, 1.
 यजथ्व VIII. 2, 37.
 यजथ्वं II. 2, 1; 3, 3; V. 77, 1; 2; VI. 29, 1; X. 30, 3.
 यजतां X. 128, 3.
 यजति I. 91, 19; V. 45, 4.
 यजतु X. 128, 4.
 यजते VII. 36, 5.
 यजते IV. 24, 5.
 यजतौ II. 3, 7.
 यजमान VIII. 31, 16.
 यजमानः I. 24, 11; III. 1, 15; 3, 3; IV. 17, 15; V. 77, 2; VI. 51, 12; VIII. 31, 15.
 यजमानं I. 130, 8; 156, 5; V. 45, 5; X. 128, 7.
 यजमानस्य I. 51, 8; 178, 4; II. 20, 7; 30, 6; III. 53, 3; V. 44, 13; VI. 54, 6; 60, 15; VII. 57, 2; VIII. 12, 18; 58, 1; X. 40, 14; 49, 1; 116, 8.
 यजमानाः I. 127, 2; X. 45, 11; 151, 4.
 यजमानात् IV. 10, 7.
 यजमानाय I. 81, 2; 83, 3; 92, 3; 93, 7; III. 17, 3; V. 26, 5; 60, 7; VI. 15, 16; VII. 16, 6; VIII. 14, 3; 17, 10; 59, 1; 4; X. 27, 1; 100, 3; 122, 6; 125, 2; 175, 4; 182, 1.

यजमानासः II. 18, 3; X. 160, 1.
 यजमाने III. 29, 8; VIII. 97, 2.
 यजमानेषु VIII. 59, 7; X. 17, 9.
 यजसां VIII. 40, 4.
 यजसि VI. 48, 4; X. 91, 11.
 यजसि X. 110, 1.
 यजसे VIII. 25, 1.
 यजस्व II. 9, 4; 26, 2; VI. 11, 1; 2; 4;
 VII. 42, 3; VIII. 23, 1.
 यजस्व I. 76, 5; II. 16, 4; III. 1, 22; VIII.
 11, 10; X. 2, 6; 7, 6; 81, 5; 6; 98, 4.
 यजात् X. 2, 3.
 यजाति VIII. 31, 1.
 यजाति I. 77, 2; III. 4, 10; VII. 39, 1; X.
 2, 5; 95, 18.
 यजाति VII. 100, 1; VIII. 31, 1.
 यजाते III. 53, 11; VI. 47, 15.
 यजातै I. 84, 18.
 यजाम I. 27, 13; V. 60, 6.
 यजाम X. 124, 6.
 यजामः III. 32, 7.
 यजामसि X. 172, 3.
 यजामसि X. 132, 2.
 यजामहे I. 15, 10; 26, 6; 153, 1; X. 23, 1.
 यजामहे I. 40, 4; 83, 5; 97, 2; VII. 59,
 12; VIII. 40, 2.
 यजामहै X. 53, 2.
 यजासि III. 19, 4; VI. 4, 1.
 यजासि III. 29, 8; VI. 15, 14.
 यजिष्ठ II. 6, 6.
 यजिष्ठः I. 77, 1; 128, 1; 149, 4; III. 10, 7;
 13, 1; IV. 1, 4; 2, 1; 7, 1; VI. 15, 13;
 VII. 15, 6; VIII. 60, 3; X. 2, 5; 6, 4.
 यजिष्ठं I. 36, 10; 44, 5; 58, 7; 127, 2; IV.
 1, 19; 7, 5; 8, 1; V. 14, 2; VII. 3, 1;
 VIII. 19, 3; 21; 60, 1; X. 46, 8;
 118, 9.
 यजिष्ठेन III. 14, 5.
 यजीयान् II. 9, 4; III. 4, 3; 17, 5; 19, 1;

IV. 6, 1; V. 1, 5; 6; VI. 1, 2; 6; 11,
 1; X. 12, 2; 52, 2; 53, 2; 110, 3; 9.
 यजुः VIII. 41, 8; X. 12, 3; 90, 9; 106, 3;
 181, 3.
 यजुषा V. 62, 5.
 यजे II. 9, 3.
 यजेत VII. 60, 9.
 यजेथां X. 70, 7.
 यज्ञः I. 18, 7; 107, 1; 156, 1; 164, 35;
 173, 11; 177, 4; 181, 1; 188, 2; III.
 12, 2; 32, 12²; IV. 2, 5; 34, 3; 58,
 9; V. 22, 2; VI. 11, 5; 21, 4; 38, 4;
 40, 4; 68, 1; VII. 7, 3; 16, 2; 34, 17;
 43, 2; 70, 6; VIII. 6, 22; 13, 32; 14,
 5; 18, 19; 68, 11; 89, 6; IX. 10, 3; 88,
 7; X. 14, 13; 20, 6; 50, 6; 51, 9; 66,
 6; 77, 4; 88, 8; 93, 8; 100, 5; 6; 103,
 8; 104, 6; 105, 8; 130, 1.
 यज्ञस्कामः X. 51, 5.
 यज्ञस्कैतुः IV. 51, 11.
 यज्ञध्रीराः VII. 87, 3.
 यज्ञनिःस्कृतः X. 66, 8.
 यज्ञन्तीः I. 15, 12.
 यज्ञन्त्यं X. 107, 6.
 यज्ञन्त्योः X. 88, 17.
 यज्ञस्यतौ X. 170, 1.
 यज्ञसप्रिये X. 122, 6.
 यज्ञसचैधुः IV. 1, 9.
 यज्ञं I. 1, 4; 3, 10; 11; 10, 4; 12, 10; 13,
 2; 8; 12; 15, 2; 3; 6; 20, 2; 22, 3;
 13; 26, 10; 34, 3; 9; 40, 3; 41, 5;
 47, 4; 84, 2; 91, 10; 19; 105, 4; 122,
 1; 139, 11; 142, 2; 3; 8; 162, 4; 164,
 50; 170, 4; 188, 7; II. 1, 10; 2, 11;
 5, 7; 8; 34, 12; 36, 6; 41, 20; III. 1,
 2; 22; 3, 6; 4, 2; 5; 8, 8; 11, 1; 17,
 2; 19, 2; 21, 1; 22, 4; 25, 4; 26, 6;
 29, 8; 32, 12; 35, 2; 10; 40, 3; 43, 3;
 IV. 9, 7; 14, 1; 20, 2; 3; 23, 1; 29, 2;
 33, 3; 34, 1; 6; 37, 1; 39, 5; 44, 4;

56, 7; 58, 10; V. 4, 5; 5, 2; 5; 7; II, 4; 12, 6; 13, 4; 41, 7; 43, 10; II; 52, 4; 5; 10; 72, 3; 77, 1; 78, 3; 87, 9; VI. 10, 6; 15, 16; 18; 16, 22; 40, 5; 41, 1; 4; 44, 15; 62, 2; 69, 1; 70, 5; VII. 1, 12; 10, 2; 11, 5; 21, 2; 34, 5; 6; 42, 3; 44, 2; 51, 1; 59, 11; 61, 6; 66, 11; 73, 3; 78, 3; 80, 2; 84, 3; VIII. 10, 2; 11, 4; 13, 11; 18; 30; 14, 12; 20, 2; 26, 15; 35, 4; 38, 4; 44, 8; 46, 18; 49, 7; 57, 2; 58, 1; 59, 6; 66, 5; 75, 5; 87, 3; 101, 9; IX. 5, 8; 101, 3; 102, 7; 107, 6; X. 13, 4; 15, 6; 13; 17, 9; 35, 11; 36, 6; 41, 2; 46, 4; 52, 4; 61, 4; 63, 5; 65, 7; 66, 2; 12; 70, 8; 73, 4; 74, 3; 87, 9; 88, 17; 19; 90, 6; 7; 15; 16; 96, 12; 98, 9; 101, 2; 104, 1; 110, 2; 7; 8; 11; 114, 6; 121, 8; 122, 6; 124, 1; 128, 7; 130, 6; 141, 6; 157, 2; 167, 2; 188, 3.

यज्ञसमन्ता VII. 61, 4.

यज्ञस्येति III. 6, 10.

यज्ञस्युते V. 41, 1.

यज्ञस्वनसः X. 50, 5.

यज्ञस्वनसं IV. 1, 2².

यज्ञस्वतः III. 27, 6.

यज्ञस्वाहसः I. 86, 2.

यज्ञस्वाहसं VIII. 12, 20.

यज्ञस्वाहसा I. 15, 11; IV. 47, 4.

यज्ञस्वाहसे III. 8, 3; 24, 1.

यज्ञस्वृद्धं VI. 21, 2.

यज्ञस्त्रियं I. 4, 7.

यज्ञस्सहं X. 20, 7.

यज्ञस्साधनः I. 145, 3; IX. 72, 4.

यज्ञस्साधं I. 96, 3; 114, 4; 128, 2.

यज्ञस्य I. 1, 1; 12, 1; 44, 11; 96, 6; 113, 19; 127, 6; 128, 4²; II. 3, 2; 6; 5, 2; 41, 19; III. 11, 3; 12, 3; 15, 4; 21,

3; 27, 2; 5; 8; 29, 5; IV. 56, 2; V. 11, 2; 15, 2; VI. 2, 3; 7, 2; 15, 11; 49, 2; 65, 2; VII. 15, 5; VIII. 6, 3; 10, 4; 12, 11; 32; 13, 29; 19, 3; 23, 9; 38, 1; 72, 12; 84, 5; IX. 2, 10; 6, 8; 17, 6; 86, 7; 10; 102, 2; X. 2, 5; 8, 6; 53, 1; 3; 57, 2; 67, 2; 71, 11; 92, 1; 105, 9; 181, 2.

यज्ञस्ययज्ञस्य X. 1, 5.

यज्ञस्योतः VIII. 9, 17.

यज्ञाः IV. 37, 2; VII. 35, 7; VIII. 10, 4; X. 77, 1.

यज्ञात् X. 57, 1; 90, 8.

यज्ञान् III. 9, 6.

यज्ञानां I. 44, 3; 76, 3; III. 2, 5; 3, 3; 4; 13, 3; VI. 7, 2; 16, 1; VIII. 44, 10; 27; X. 26, 5.

यज्ञाय I. 93, 6; 94, 9; III. 2; III. 30, 15; 39, 8; VI. 40, 1; VII. 99, 4; VIII. 12, 19; X. 21, 1; 176, 3.

यज्ञायज्ञा I. 168, 1; VI. 48, 1.

यज्ञासः V. 9, 2; VI. 23, 8; VIII. 23, 10; 71, 10.

यज्ञियः I. 142, 3; III. 32, 12; IV. 15, 1; V. 10, 2; VIII. 23, 18; 39, 7; 75, 3; 97, 13; 103, 11; IX. 71, 6; 77, 5; X. 11, 1; 50, 4; 88, 5.

यज्ञियं I. 6, 4; 20, 8; 119, 1; 161, 6; II. 23, 2; III. 2, 13; 60, 1; 7; VI. 16, 4; 48, 21; VIII. 80, 9; 96, 4; X. 124, 3.

यज्ञियस्य III. 1, 21; 32, 7.

यज्ञियां VIII. 25, 1; X. 66, 9.

यज्ञियाः I. 142, 9; II. 41, 21; V. 52, 1; VI. 52, 14; VII. 35, 15; X. 19, 7; 36, 10; 66, 6; 85, 31; 93, 3.

यज्ञियाः V. 87, 9.

यज्ञियान् I. 188, 3; X. 11, 1; 53, 2.

यज्ञियानां III. 33, 11; IV. 1, 20; 43, 1; V. 42, 4; VI. 41, 1; 63, 5; VII. 35, 15;

39, 6; VIII. 96, 4; X. 14, 6; 88, 6;
125, 3.
यज्ञियांनि I. 72, 3; 87, 5; X. 63, 2.
यज्ञियां VII. 42, 3; X. 44, 6; 101, 9.
यज्ञियां I. 27, 10; V. 12, 1.
यज्ञियांसः I. 72, 4; 6; 73, 7; 148, 3; 161,
2; II. 3, 4; III. 6, 3; 54, 13; 18; VI.
5, 2; VII. 35, 14; 39, 4; VIII. 96, 8;
X. 88, 11; 13.
यज्ञियांसः I. 72, 6; V. 61, 16; VI. 49, 11;
VIII. 30, 2; X. 18, 2; 53, 4.
यज्ञियांसु VII. 95, 3; VIII. 39, 7; X. 132, 5.
यज्ञिये इति VII. 2, 6; X. 64, 14.
यज्ञियेन VII. 67, 1.
यज्ञियेभिः X. 14, 5; 88, 3.
यज्ञियेभ्यः I. 139, 7²; IV. 54, 2; V. 52, 5.
यज्ञियेषु VII. 32, 13.
यज्ञे I. 13, 3; 7; 101, 9; 109, 5; 132, 1;
3; 142, 5; 185, 7; III. 29, 16; 35, 6;
IV. 14, 4; 34, 11; 50, 10; 58, 2; V.
12, 1; 75, 8; VI. 10, 1; VII. 69, 5;
95, 4; 97, 1; VIII. 44, 13; 49, 7; 76, 7;
X. 14, 5; 20, 5; 70, 7; 77, 7; 130, 6.
यज्ञेन I. 162, 5; 164, 50; II. 2, 1; 21, 5;
III. 32, 12; 13; V. 3, 5; VI. 5, 5; 6,
1; 52, 1; X. 62, 1; 71, 3; 90, 16.
यज्ञेभिः I. 24, 14; 166, 14; V. 6, 10; VI. 2,
2; 3, 2; 4, 1; VIII. 12, 20; 23, 8;
24, 18; 26, 13; 46, 17; 68, 10; X.
24, 2.
यज्ञेभ्यः I. 136, 1; V. 5, 9; VIII. 59, 1;
X. 93, 2.
यज्ञेषु I. 14, 11; 15, 7; 21, 2; 44, 10; 128,
7²; III. 2, 6; 10, 2; 24, 4; V. 20, 3;
21, 3; VI. 14, 2; 16, 3; 4; 7; VII. 2,
7; 37, 2; 39, 4; 43, 1; 57, 1; 60, 12;
VIII. 3, 4; 11, 1; 23, 22; 39, 8; 60,
2; 102, 10; IX. 17, 4; 49, 3; 98, 9;
X. 21, 4; 6; 93, 3.
यज्ञैः I. 76, 1; 83, 5; 86, 2; 131, 2; 151,

7; 8; 159, 1; 173, 10; II. 35, 12; 36,
2; III. 31, 3; 32, 5; 62, 12; IV. 50,
6; V. 17, 1; 74, 7; VI. 12, 4; 13, 4;
18, 15; 20, 10; 23, 6; 24, 6; 34, 2;
4; VII. 2, 2; 20, 6; 21, 1; VIII. 70, 3;
IX. 4, 9; 104, 1; 105, 1; X. 74, 1;
78, 1; 87, 4.
यज्ञ्यवः III. 19, 4; VIII. 63, 5.
यज्ञ्यवः II. 14, 8.
यज्ञ्यवे I. 31, 13; 55, 6; V. 41, 3; IX. 61,
12; 86, 26.
यज्ञ्य इति X. 61, 15.
यज्ञ्यन् V. 31, 13.
यज्ञ्योः IV. 23, 2.
यज्ञ्यतः I. 13, 12; VI. 28, 4; VIII. 32, 18.
यज्ञ्यने VI. 28, 2.
यज्ञ्यभिः I. 33, 5; X. 96, 5.
यज्ञ्यरीः I. 3, 1; X. 41, 2.
यज्ञ्यसु X. 151, 2; 3.
यज्ञ्यां II. 26, 1; III. 14, 1; VI. 15, 14.
यत् I. 1, 6; 10, 2; 12, 4; 15, 10; 22, 21;
23, 11; 22; 25, 1; 26, 6; 28, 5; 29,
1; 30, 3; 15; 31, 4; 11; 14; 18; 32,
4; 11-14; 33, 5; 9; 36, 13; 37, 3;
5; 6; 9; 12; 13; 38, 4; 8; 9; 39, 1;
3; 44, 12; 46, 3; 47, 7; 48, 10; 15;
50, 5; 51, 4; 10; 11; 52, 2; 5; 6;
9-11; 15; 53, 6; 7; 54, 4; 5; 55, 4;
56, 5; 57, 2; 58, 1; 4; 61, 11; 13; 15;
62, 6; 63, 1; 2; 4; 7; 64, 7; 65, 4;
66, 3; 67, 2; 68, 1; 2; 69, 3²; 71, 4;
5; 8; 72, 3; 6; 10; 74, 7; 77, 2; 79,
3; 80, 7; 11; 13; 14; 81, 3; 83, 6;
84, 6; 14; 85, 3-5; 7; 9; 86, 10; 87,
2; 3; 5; 88, 5; 89, 8; 93, 4; 94, 5;
10; 11; 14; 95, 8; 97, 3-5; 100, 11;
101, 8; 102, 1; 103, 4; 7; 104, 5; 106, 5;
108, 6-12; 110, 2; 3; 112, 21; 113, 9²;
10; 20; 114, 2; 116, 5; 11; 12²; 18;
117, 8; 10; 16; 22; 119, 3; 120, 7;
121, 1; 4; 5²; 7²; 8; 10²; 122, 9; 11;

13; 123, 3; 127, 3; 7; 10; 128, 5;
 130, 9; 131, 3; 4; 5²; 6; 132, 4-6;
 134, 2; 136, 4²; 138, 2; 139, 1; 2; 7;
 8³; 140, 5; 11; 141, 1; 3²; 4³; 5-7;
 9; 144, 2; 145, 2; 4²; 146, 5; 147, 1;
 148, 1; 151, 2; 3²; 153, 1-3; 157, 2;
 158, 1²; 2-4; 5²; 160, 2; 161, 1; 3;
 5; 11; 12; 162, 1-4; 8²; 9⁴; 10; 11;
 13; 14³; 16; 17; 163, 1; 10; 13; 164,
 4; 23²; 165, 3; 6; 7; 11; 14; 166,
 5; 13; 14; 167, 2; 5-7; 168, 6; 8;
 169, 6; 170, 1; 173, 1; 2; 6; 8; 174,
 2; 4; 9; 178, 1; 179, 3²; 5; 180, 1;
 2²; 3; 6; 9; 181, 1; 9; 182, 8; 183,
 2; 184, 4; 185, 1; 8; 11; 186, 9²; 187,
 7-9; II. 1, 15; 4, 5; 5, 3; 10, 1; 11,
 10; 13, 3; 9; 11; 13; 14, 8; 12; 16,
 3; 17, 1²; 3; 19, 2; 20, 8; 22, 4; 23,
 14; 15²; 18; 24, 9; 15; 16; 27, 5;
 14; 29, 5; 30, 3; 31, 1; 2; 5; 34, 2;
 8; 10²; 35, 15; 38, 11; 41, 8; 43, 3;
 III. 2, 7; 5, 4; 6, 7; 8, 1²; 9, 2²; 6;
 7; 14, 3; 4; 18, 5; 19, 4; 5; 22, 2²;
 29, 11²; 14²; 16; 30, 5; 12-14; 18;
 31, 17; 32, 1; 6; 9-11; 14; 16; 33,
 7; 8; 11; 36, 4; 6²; 8; 9; 38, 9; 39,
 1; 40, 9; 48, 2; 51, 8; 52, 5; 53, 8;
 9; 54, 17; 55, 1; 11; 17; 57, 2; IV.
 1, 10²; 2, 14; 18; 5, 8; 9; 11³; 12;
 6, 5; 6; 7, 7; 9-11; 11, 2; 6; 12, 4;
 13, 2; 15, 7; 16, 3; 4²; 8; 11; 14;
 17²; 17, 19; 20; 18, 12; 20, 10; 21, 7³;
 8; 22, 1²; 5; 7; 23, 4; 24, 3; 4; 8;
 26, 3; 4; 27, 3³; 30, 3; 8; 10; 13;
 23; 31, 6; 32, 8; 33, 4³; 7; 35, 2;
 9; 36, 1; 3; 39, 4; 41, 11; 42, 6²; 43,
 5²; 7; 44, 2; 5; 6; 45, 5; 51, 6; 54,
 3; 4; 55, 2; 56, 1; 57, 5; 58, 1; V.
 1, 3; 4; 2, 2; 3, 1²; 2²; 3²; 8; 4, 6;
 6, 4; 7, 3; 4; 8; 9, 5; 15, 4²; 25, 7;
 29, 2²; 5; 6; 8²; 9; 30, 5; 7; 10²;
 11; 31, 3; 5; 6; 7; 8; 32, 1; 5; 7²;

10; 33, 3; 4; 34, 2; 8; 35, 2³; 38,
 2; 39, 1-3; 40, 5; 6; 42, 2²; 4; 44,
 12; 45, 8-10; 47, 5²; 48, 1; 49, 4;
 53, 1; 7; 13; 54, 4; 5; 6; 8; 10;
 12; 55, 6; 8⁴; 57, 3; 58, 6; 59, 4;
 60, 3; 6³; 7; 62, 9; 64, 3; 4; 66, 6;
 67, 2; 73, 1⁴; 4-8; 74, 4; 10; 78, 4;
 82, 5; 83, 2-4; 9²; 84, 3; 85, 6; 7;
 8²; VI. 2, 3; 9; 3, 3; 5, 6; 7, 4; 5;
 9, 6; 11, 3; 5; 12, 5; 13, 5; 15, 1;
 9; 14; 16, 36; 17, 8; 9; 18, 13; 15;
 20, 2; 3; 5; 10; 23, 1; 2²; 5; 25,
 4²; 7; 26, 1; 5; 7; 27, 4; 5; 30, 3;
 33, 4; 34, 3; 4; 35, 2; 5; 36, 1; 40,
 5³; 44, 6; 45, 22; 23; 46, 7²; 8²; 11;
 13; 47, 10; 15; 50, 4; 5; 51, 7; 56,
 4; 57, 4; 62, 3; 8; 63, 2; 65, 4; 66,
 2; 4; 67, 2; 4; 5²; 7²; 8-10; 11²;
 68, 4; 69, 8; 70, 2; 74, 3; 75, 1; VII.
 3, 4; 6; 9; 5, 3; 8, 4; 13, 3; 16, 4;
 18, 1; 19, 2; 5; 20, 1; 7; 23, 2; 25,
 1; 26, 1; 2; 27, 1; 3; 28, 2²; 3-5;
 30, 3²; 32, 7; 18; 21; 33, 4; 10²; 34,
 20; 36, 6; 40, 1; 2; 6; 50, 2; 3³;
 52, 2; 53, 3; 54, 1; 55, 2; 56, 4; 10;
 21; 22; 57, 1; 4; 58, 5²; 60, 1; 8;
 61, 2; 63, 2; 66, 4; 12; 14; 67, 4;
 68, 4-6; 69, 4; 70, 1; 4; 71, 4; 81,
 5²; 82, 5; 6; 8; 9; 86, 4; 88, 2; 3³;
 5; 89, 2; 5²; 92, 2; 93, 3; 5; 94, 9;
 10; 96, 2; 98, 2; 4²; 6; 100, 6²; 103,
 2; 3; 4²; 5²; 7; 104, 12; VIII. 1, 3;
 11; 28; 31; 2, 6; 3, 11; 12; 4, 1; 2;
 5, 1; 24; 6, 2; 3; 5; 8; 13; 24-26;
 30; 7, 1; 2; 4; 5; 11; 14; 21; 26;
 28; 31; 8, 6; 10; 9, 2³; 5³; 6²; 9²;
 10⁴; 12⁴; 13²; 15; 18; 19²; 21²; 10,
 1³; 2; 5³; 6³; 12, 7; 13-15; 16³; 17;
 18; 25; 32; 13, 5; 6²; 15³; 29; 14,
 1; 2; 4; 5; 7; 13; 15, 12; 18, 3; 12;
 19, 15; 25; 20, 4; 25⁴; 22, 10; 11;
 23, 13; 24, 30; 25, 13²; 26, 17; 27, 9;

19³; 20; 21²; 34, 16; 40, 7; 41, 8; 43,
 6; 28; 33; 44, 23; 45, 6; 7; 14; 18;
 19; 31; 39; 41³; 46, 31; 47, 10⁴; 13²;
 14²; 48, 9; 49, 7³; 50, 2; 3; 54, 5;
 59, 1; 6; 60, 14; 61, 9; 11; 62, 1; 5;
 8; 63, 7; 65, 2²; 66, 5; 67, 6²; 69, 6;
 7; 10; 17; 70, 5; 14; 72, 6; 73, 5;
 75, 3; 76, 11; 79, 2²; 6; 9; 83, 5; 88,
 3; 6; 89, 5; 6²; 91, 6; 93, 4; 5; 14;
 17; 96, 5; 12; 97, 5³; 11; 99, 6; 100,
 5; 6; 10; 101, 8; 102, 20; 21²; IX.
 2, 4; 7, 4; 5; 19, 1; 24, 5; 43,
 5; 47, 3; 50, 2; 56, 2; 61, 27; 64,
 19; 20; 65, 6; 66, 9; 13; 67, 21²;
 23; 24; 68, 6; 70, 1; 6; 71, 5; 72,
 2; 74, 1; 7; 81, 1; 2; 86, 15; 47; 87,
 3; 92, 5; 94, 1; 3; 95, 5; 97, 31; 41;
 99, 7; 102, 2; 4; 5; 7; 110, 8; 9;
 111, 1; 3; 114, 4; X. 1, 3; 2, 3-5; 3,
 2; 8, 5; 10, 2; 4; 11²; 11, 3; 5; 8²;
 12, 1; 3; 4; 13, 2; 16, 6; 17, 2; 18,
 2; 19, 4²; 20, 4; 22, 7; 11; 14; 23,
 6; 24, 4; 25, 9; 27, 4; 5; 9; 10;
 12; 28, 3; 29, 4; 30, 5; 6; 13; 31,
 5; 8; 10³; 32, 1; 3; 4²; 33, 8; 34, 5;
 35, 8; 36, 10; 37, 2; 3; 5; 12; 40,
 11; 41, 3; 42, 9; 43, 5; 7; 45, 2; 6;
 8; 47, 8; 48, 4; 8; 9; 49, 4-7; 10;
 51, 7; 52, 1; 3; 54, 1²; 2; 3; 55, 2;
 4²; 6; 58, 1; 2²; 3-6; 7²; 8²; 9-12;
 59, 8; 61, 1; 4-7; 11; 13; 17; 20;
 23; 68, 7; 69, 1; 3²; 4; 9; 70, 9²;
 71, 1³; 6; 8; 72, 6; 7; 73, 1; 3; 9²;
 10; 74, 6²; 75, 2²; 3; 4; 76, 2; 77,
 6; 81, 4; 82, 5; 85, 3; 5; 7; 9;
 14-16; 30; 86, 20; 22; 87, 6; 13²;
 88, 4-6; 15; 89, 6; 14²; 90, 2³; 6;
 11; 12; 15; 91, 5; 7; 9; 93, 5; 94,
 1; 6; 95, 7-9; 12; 13; 16; 96, 9;
 97, 5; 9-11; 98, 1²; 7; 99, 3; 8; 11;
 102, 2; 12; 105, 3; 9; 11²; 107, 7;
 8; 108, 10; 111, 7²; 113, 1; 3; 6;

118, 2; 120, 3; 121, 7; 123, 6; 8; 124,
 2; 126, 7; 129, 1; 3; 4; 130, 3; 131,
 5; 132, 3²; 5; 134, 1; 4; 135, 7; 136,
 2; 7; 137, 2; 3; 138, 6; 142, 4; 5;
 143, 4; 146, 2; 147, 1²; 155, 3; 4;
 157, 4; 164, 3²; 4; 165, 1; 4²; 172, 1;
 181, 1; 2²; 186, 3.

यत्तः I. 22, 16; 19; 25, 17; 128, 4; 141,
 1; II. 24, 6; III. 4, 9; 10, 6; 13, 4;
 29, 10; IV. 18, 1; V. 48, 5; VII. 4,
 2; 7, 3; 76, 3; VIII. 6, 29; 61, 13;
 X. 31, 7; 45, 8; 73, 10; 81, 2; 85,
 31; 120, 1; 129, 6; 7.

यत्तः I. 169, 1; V. 53, 16; VI. 46, 14; VII.
 61, 3; IX. 24, 3; 28, 4; 64, 15; 29;
 68, 4; 7; 86, 20; 22; 95, 1; 99, 8;
 108, 15; X. 111, 7.

यत्तंस्कुरः V. 34, 4.

यत्तं VIII. 35, 12.

यत्तति VII. 36, 2.

यत्ते I. 186, 11; III. 16, 4.

यत्ते I. 95, 7; 98, 1; V. 37, 1; IX. 92, 3;
 III, 3; X. 75, 3.

यत्तयः V. 65, 6.

यत्तयः V. 74, 2; VI. 67, 3; 10.

यत्तन् V. 48, 5.

यत्तन्ता V. 59, 8.

यत्ते VIII. 43, 4.

यत्ते I. 163, 10; VII. 76, 5; 79, 2; X. 29,
 8; 91, 7.

यत्तं IX. 34, 3.

यत्तमः X. 87, 8; 17.

यत्तमानः V. 4, 4.

यत्तमाना X. 62, 11.

यत्तमानाः I. 123, 12; III. 58, 8; X. 18, 6.

यत्तमाने इति X. 13, 2.

यत्तमानौ X. 113, 7.

यत्तयः VIII. 6, 18; X. 72, 7.

यतये VII. 13, 1.

यत्तरत् VII. 104, 12.

यत्तरत्समयः V. 62, 4.

यत्तरत्सुक् IV. 2, 9; 12, 1.

यत्तरत्सुचः I. 142, 5; II. 34, 11; III. 2, 5; 8, 7;
27, 6; VIII. 23, 20; 46, 12; 74, 6.

यत्तरत्सुचा I. 83, 3; 108, 4.

यत्तरत्सुचे I. 142, 1.

यत्तरत्सु I. 169, 6.

यत्ता IV. 6, 3.

यत्तानः IX. 97, 30.

यत्तानाः III. 8, 9; V. 33, 10.

यत्ति VII. 43, 4; X. 15, 13; 18, 6; 63, 6.

यत्तिः IX. 71, 7.

यत्तिःस्यः VIII. 3, 9.

यत्तुइव I. 164, 37.

यत्ती V. 45, 7; 59, 2; VII. 95, 2; X. 40, 5.

यत्तीइव VII. 76, 3.

यत्तीः VIII. 6, 34; 13, 8; 91, 4; IX. 24, 2.

यत्तीःइव V. 53, 5.

यत्तीनां I. 158, 6.

यत्तीषु IV. 38, 7.

यत्तुनस्य V. 44, 8.

यत्ते I. 41, 4; 188, 2; V. 27, 4; VIII. 27, 20;
IX. 69, 3; 74, 3; 77, 5; X. 78, 2.

यत्ते इति X. 13, 5.

यत्तेम VI. 1, 10.

यत्तेमहि V. 66, 6.

यत्ते इति VII. 93, 5.

यत्तुयत् VIII. 61, 6.

यत्ने I. 13, 5; 22, 4; 23, 18; 28, 1-4; 83,
6; 89, 9²; 113, 16; 115, 2; 121, 9;
133, 1; 135, 7; 151, 6; 154, 5; 6; 163,
4; 164, 2; 3; 21; 34; 50; 166, 6;
188, 4; II. 24, 8; III. 1, 8; 7, 6; 31,
1; 32, 14; 39, 5; 53, 5; 54, 9; 55, 12;
IV. 23, 7; 30, 4-6; 58, 9²; V. 5, 10;
44, 9; 50, 4; 55, 7; 61, 14; 62, 1; VI.
16, 17; 18, 14; 31, 4; 40, 5; 46, 12;

75, 8; 11; 17; VII. 1, 4; 14; 63, 5;
65, 2; 83, 2²; 6; 8; 97, 1²; VIII. 4,
12; 13, 20; 20, 6; 29, 7; 48, 11; 53,
4; 69, 5; 75, 15; IX. 15, 2; 25, 4; 29,
5; 39, 1; 71, 8; 92, 5; 111, 2; 113, 6;
7; 8³; 9²; 10³; 11²; X. 8, 6; 10, 10;
14, 2; 17, 4²; 28, 8; 31, 9; 37, 2; 38,
1; 44, 7; 64, 13; 15; 71, 2; 74, 2; 76,
6; 82, 2; 5; 86, 1; 87, 6; 88, 17; 90,
16; 97, 6; 99, 4; 114, 3; 121, 6; 138,
1; 149, 2.

यत्तुयत् VI. 75, 6.

यथा I. 6, 6; 10, 5; 23, 13; 30, 12; 39, 7;
43, 2³; 3³; 51, 12; 76, 5; 83, 1; 2; 89,
1; 5; 111, 2; 113, 1; 114, 1; 127, 4;
129, 5; 132, 2; 138, 2; 143, 5; 156, 3;
170, 3; 173, 1; 9²; 175, 6; 176, 6; 186,
1-3; II. 4, 9; 5, 8; 14, 10; 22, 1; 24, 1;
26, 2; 30, 4; 11; 33, 15; III. 4, 6; 10;
17, 2²; 32, 14; 35, 2; 36, 3; 6; 48, 1;
51, 7; 54, 6; IV. 2, 16; 12, 6; 16, 20;
30, 1; 37, 1; 3; 42, 1; 54, 1; 4; 55, 3;
57, 6²; V. 20, 4; 40, 5; 54, 8; 13;
55, 2; 56, 2; 59, 7; 61, 4; 10; 78, 7;
8³; 79, 1; 9; VI. 4, 1; 19, 4; 23, 5;
9; 10; 34, 5; 36, 5; 44, 16; 45, 5; 48,
15; 19; 50, 3; 63, 2; VII. 3, 7; 24,
1; 26, 1; 31, 2; 32, 26; 55, 6; 56, 20;
57, 3; 64, 3; 97, 2; 100, 2; 104, 3;
21; VIII. 2, 3; 3, 12; 4, 3; 5, 3; 25;
26²; 37; 13, 14; 29; 14, 1; 20, 17; 23,
6; 24, 9; 28; 28, 4; 31, 13; 32, 23;
36, 7; 38, 9; 42, 5; 45, 8; 13; 16;
24; 46, 10; 14; 21; 47, 2; 17³; 49, 1;
4; 9²; 10³; 50, 9; 10; 51, 1; 52, 1²;
2; 54, 2²; 60, 7; 61, 4; 66, 4; 67, 2;
68, 1; 10; 69, 4; 75, 16; 82, 2; 102,
8; IX. 32, 3; 5; 55, 2²; 76, 5; 82, 5;
86, 2; 13; 32; 88, 7; 91, 1; 96, 12;
104, 3²; 106, 2; 107, 13; X. 4, 1; 7,
6; 11, 1; 18, 5³; 11; 23, 4; 36, 11;
37, 10; 38, 2; 39, 4; 5; 43, 1; 44, 4;

५१, ७; ५२, १^२; ५; ६०, ८; ९; ६४, १३; ७३, ६; ७६, १; ३; ८५, २५; २६; ३६; ९१, ७; ९५, १८; ९६, २; १२; १००, ३; १०३, १३; १३१, १; २; १३३, ७; १३४, ६; १३५, ५; ६; १३७, ५; १४१, ४; १४९, ५; १५१, ३; १५९, ६; १६१, ३; १६६, ३; १७४, ३; ५; १९१, २; ४.

यथा I. २५, १; २६, ४; ३०, १; ५०, २; ३; १३०, ६; II. ४३, ३; III. ४५, ३; V. ९, ३; ५; २५, ८; ५३, ७; ५४, ४; ८७, ७; VII. १५, ५; VIII. १, २; २१, ५; १५; २९, ६; ४७, ५; ११; ६०, १३; ७५, ५; १२; ८६, ४; १०२, ६; IX. ३६, १; ६४, २९; १००, ४; X. १८, १४; २२, ९; ७२, ७; ९७, ११; १३४, ६.

यथाऽङ्ग X. ८६, ७.

यथाऽकामं X. १४६, ५.

यथाऽकृतं VII. १८, १०.

यथापूर्वं X. १९०, ३.

यथाऽयथा IV. १९, १०; ५४, ५; VIII. ३९, ४; X. १००, ४; III. १.

यथाऽवशं II. २४, १४; III. ४८, ४; V. ३४, ६; VII. १०१, ३; X. १५, १४; १६८, ४.

यदेवे V. ३१, ८.

यदा I. ८२, १; १०३, ८; ११५, ४; १६१, ४; १६३, ७; १६४, ३७; III. ५३, ४; IV. १७, १०; २४, ८; १०; ३३, २; ३८, ८; V. ८५, ४; ८७, ४; VII. ३, २; ४२, ४; ९८, ५; VIII. १२, २६-३०; २१, १४; ५१, ८; ८०, ९; १००, १; X. १६, १; २^२; २३, ३; २७, ३; ६७, १०; ६८, ६; ८२, १; ८८, ११^२; ९२, ३; ११४, १०; १४२, ४.

यदि I. ११, ३; २७, १३; ३०, ८; ५६, ४; ७९, २; १६१, २; ८; १६८, ८; १७३, ८; १७८, ३; II. ५, ६; III. ५, ८; १०; ६, ३; २९, ६; ३१, २; ६; १३; IV. ५, ११; २१, ६; ८; २६, ५; २७, ३; ४१, ३; V. २, ११; ३, १०; ४८, ४; ७४, ५; VI. २२, ४; २५, ६^२; ३४, ३; ४२, ३; ४६, १४; VII. ५६, १५; ८२, ८; १०४, १४; १५^२; VIII. १, १५; १२, ८; १३, २१; १९, २३; ३२, ६; ३३, ९; ६१, १०; १००, ३; IX. १४, २; ३; १५, ३; ४७, ४; ७०, २; ७२, २; ८६, ६; ४६; ९७, २२; ९९, २; X. ११, ४;

१२, ३; १६, ३; २२, १०; २७, २; ६१, २५; ९५, ४; ११५, १; १२९, ७^२; १४३, १; १६१, १; २^३; १६७, ४; १७९, १^२.

यदुः X. ६२, १०.

यदुं I. ३६, १८; ५४, ६; १७४, ९; VI. ४५, १; VIII. ४, ७; ७, १८; IX. ६१, २; X. ४९, ८.

यदुषु I. १०८, ८.

यदौ VIII. ९, १४; १०, ५; ४५, २७.

यन् I. १७३, ३; १८३, २; IV. २४, ९; V. ३१, ७; VI. ३, ७; VIII. २, ४०; ४३, ७; IX. ९३, २; X. १२, १; ८८, १२; ९९, ३; ११७, ७; १२४, २.

यन् III. ४, ५.

यन्ऽङ्ग IX. ३, ४.

यन्तं VIII. २७, ४.

यन्त I. ८५, १२; V. ४६, २; VI. ५१, ५; VIII. १८, २१.

यन्तः I. १४०, १३; VII. ७४, ५; VIII. ४५, ११; ६१, ४; ९८, ७; X. १२३, ४.

यन्तन् V. ५५, ९; VIII. ४७, ३; १०.

यन्तं I. १०५, १८; V. ५४, ६; VI. १, ३.

यन्तं V. ६७, २.

यन्तं IV. ५५, ४; V. ६४, २; VIII. ५, १२.

यन्तवे VIII. १५, ३.

यन्ता I. २७, ७; १३१, ३; १८३, ५.

यन्ता II. २३, १९; २४, १६; III. १३, ३; VIII. ७९, ३; X. २२, ५; ४६, १.

यन्तारः VII. १६, ७.

यन्तारं III. ३, ८.

यन्तारा I. १६२, १९.

यन्ति I. ९७, ५; १००, ३; १२२, १३; १२३, १२; १९०, ४; ७; II. ३५, ३; III. ९, ३; १४, ६; IV. ४७, २; V. ६, १; VIII. २, १८; ५, ३९; ७९, ५; IX. ९५, ३; X. १८, ५; २६, १; ८५, २३; ३१.

यन्ति I. ५, ५; २३, १६; २५, १६; ३१, १०; ३२, ८; ५०, २; ७१, ३; ८३, २; ९२, १; ११३, ११; ११५, ३; ११९, २; १२३, ८; १२; १२५, ४; १४०, ७; १६३, १२; १८०, ४; II. १३, २; २८, ४; ३०, २; ३५, ३; ४; ९; III. ८, ९; १२,

7; 31, 14; 40, 4; 51, 2; IV. 13, 2; V.
10, 5; 21, 2; 41, 13; 44, 14; 15; 47,
2; 6; 51, 7; 53, 6; 10; VI. 9, 5;
13, 1; 28, 4; 34, 1; VII. 1, 3; 10, 3;
15, 9; 21, 2; 47, 3; 49, 4; VIII. 39,
10; 40, 8; 46, 30²; 93, 22; 100, 1;
103, 6; IX. 33, 1; 57, 1; 62, 28; 69,
4²; 9; 72, 6; 81, 1; 86, 5; 6; 47; 96,
24; 97, 34²; 113, 5; X. 25, 4; 31, 3;
82, 3; 92, 5; 94, 5; 136, 2.
यंतु VII. 104, 5.
यंतु I. 40, 1; 89, 1; 91, 18; 125, 7; 139, 1;
167, 1; III. 26, 4; 30, 21; IV. 57, 8;
V. 43, 1; 58, 3; 62, 4; 87, 1; VII. 34,
18; 37, 8; VIII. 23, 10; 44, 5; 71, 10;
100, 12; IX. 106, 1; X. 31, 5; 64, 9;
66, 10; 84, 1; 87, 15; 103, 8; 10; 108,
11; 128, 6.
यंतुरं III. 27, 11; VIII. 19, 2.
यंतौ I. 139, 4.
यंतं I. 34, 1.
यंतैः X. 149, 1.
यंथि VII. 88, 6.
यंथि I. 121, 14; III. 36, 9; 10; IV. 2, 20;
32, 7; VI. 24, 9; VII. 75, 2; VIII.
68, 12.
यं I. 1, 4; 18, 4; 24, 12; 25, 14; 27, 7²;
30, 9; 31, 16; 36, 1; 10⁴; 11; 19; 41,
1; 2; 5; 49, 2; 52, 4; 58, 7; 59, 6;
60, 3; 64, 13; 70, 4; 71, 6; 94, 15;
95, 6; 101, 6; 102, 3; 116, 6; 121, 12;
127, 2; 128, 2; 129, 1; 4²; 135, 8;
143, 4; 144, 4; 148, 1; 3; 5; 151, 1;
166, 8²; 172, 2; 176, 2; 182, 7; 186, 5;
190, 7; II. 2, 11; 5, 8; 11, 13; 12, 5;
8; 9; 17, 6; 23, 5; 24, 4; 27, 12; 30,
6; 35, 11; 37, 2; III. 2, 13; 4, 2; 8,
11; 29, 7; 43, 7; 46, 5; 49, 1; 2; 53,
21; IV. 3, 2; 3; 6, 8; 7, 1; 11, 6; 13,
3; 17, 9; 18, 4; 34, 3; 35, 4; 36, 5²;
6²; 37, 6; 38, 3; 39, 2; 43, 2; V. 6, 1;

2; 7, 2; 6; 9, 2; 3; 16, 1; 20, 1; 25,
2²; 28, 2; 31, 1; 40, 9; 43, 7; 53, 6;
15; 54, 7; 62, 6; 63, 1; 86, 1; VI. 3,
1; 9, 2; 10, 2; 6; 11, 4; 13, 3; 15, 2;
17; 16, 40; 17, 1; 11; 24, 7; 34, 3;
38, 4; 44, 5; 48, 5; 58, 4; 66, 7; 8²;
68, 6; VII. 1, 5; 6; 12; 16²; 23; 4,
3; 7, 5²; 22, 1; 37, 7²; 38, 3; 40, 3;
41, 2²; 47, 1; 56, 15; 59, 1²; 78, 4;
90, 3; VIII. 2, 5; 35; 3, 10; 21; 4,
16; 12, 13; 24; 13, 23; 32; 19, 21;
34; 22, 1; 23, 8; 27, 17; 36, 1; 43,
27; 45, 9; 21; 46, 4²; 47, 1; 6; 48, 1;
49, 5; 50, 5; 58, 1; 61, 12; 63, 6;
66, 2; 68, 5; 71, 5; 74, 2; 6; 11; 12;
77, 7; 82, 9; 84, 2; 9; 88, 4; 95, 6;
97, 2; 103, 4; IX. 6, 5; 14, 6; 77, 2;
78, 4; 80, 2; 88, 1; 97, 37; 98, 6; 99,
3; 102, 6; X. 2, 7³; 4, 2; 5; 6, 5; 7,
4; 16, 13; 20, 3; 21, 4; 23, 3; 28, 5;
29, 8; 30, 4; 32, 9; 35, 14³; 39, 11;
12; 42, 8; 46, 9²; 10; 53, 1; 63, 6;
13; 69, 4; 85, 3; 13; 86, 4; 15; 88,
4; 9; 96, 2; 97, 17; 98, 8; 102, 10;
104, 2; 112, 6; 120, 1; 121, 6; 125, 5;
126, 1; 135, 3; 4; 143, 2; 144, 4; 5;
164, 5; 184, 3.
यमं X. 14, 5.
यम X. 10, 13; 14, 4; 11; 154, 4; 5.
यमः V. 61, 2.
यमः I. 66, 4²; 163, 3; X. 13, 4; 14, 2; 3;
9; 15, 8; 18, 13; 51, 3; 92, 11; 114,
10; 135, 1.
यमः X. 134, 6.
यमत् V. 34, 2.
यमत् V. 46, 5; VIII. 11, 7; 33, 8; 92, 3;
IX. 44, 5; X. 14, 14.
यमति I. 141, 11.
यमति I. 100, 9.
यमतुः VI. 67, 1.
यमते I. 127, 3; VI. 45, 23; VII. 27, 4; 37,
3; VIII. 2, 26.

यमन् III. 45, 1; IV. 44, 5; VII. 69, 6;
VIII. 92, 31.

यमं I. 73, 10; II. 5, 1; III. 27, 3; VIII.
24, 22; 103, 10.

यमं I. 164, 46; X. 14, 1; 7; 13; 58, 1;
64, 3.

यमं X. 49, 3.

यमय VIII. 3, 2.

यमयति I. 162, 16.

यमयोः X. 8, 4; 117, 9.

यमराज्ञः X. 16, 9.

यमसानः VI. 3, 4.

यमसूः III. 39, 3.

यमसे V. 33, 3.

यमस्य I. 35, 6; 38, 5; 83, 5; 116, 2; X.
10, 7; 9; 12, 6; 14, 12; 17, 1; 21, 5;
52, 3; 97, 16; 123, 6; 135, 7.

यमा II. 39, 2; III. 39, 3; IX. 68, 5.

यमाः I. 164, 15.

यमाऽङ्ग V. 57, 4.

यमात् X. 60, 10.

यमाय X. 14, 13²; 14; 15; 165, 4.

यमि X. 10, 14.

यमित्तवैऽङ्ग I. 28, 4.

यमिष्ट V. 32, 7.

यमिष्टा VI. 67, 1.

यमिष्टासः I. 55, 7.

यमीः X. 10, 9.

यमीमहि X. 36, 8.

यमुः V. 61, 3.

यमुना VII. 18, 19.

यमुनायां V. 52, 17.

यमुने X. 75, 5.

यमे X. 14, 16.

यमे इवेति यमेऽङ्ग X. 13, 2.

यमेन I. 163, 2; VII. 33, 9; X. 14, 8; 10.

यमौ VI. 59, 2.

यम्यः V. 44, 4.

यम्यं X. 10, 7.

यंश्चं II. 25, 1-5.

यंयमीति I. 95, 7.

यम्या III. 55, 11; V. 47, 5; IX. 68, 3.

यम्याः IV. 22, 8; VI. 23, 8.

यय VIII. 34, 1.

यय V. 61, 2.

यययुः I. 117, 16.

ययंच I. 59, 1.

ययस्तु VII. 104, 2.

यया I. 63, 8; 120, 5; 178, 1; II. 34, 15²;
III. 60, 2; IV. 20, 9; 51, 6; V. 45,
6²; 11; VI. 22, 10; 37, 4; 41, 2; VII.
5, 8; VIII. 42, 3; IX. 35, 1; 45, 6;
49, 2; 63, 7; X. 98, 3; 105, 10; 145,
1²; 156, 2.

ययातिऽचत् I. 31, 17.

ययातेः X. 63, 1.

ययाथं III. 33, 10; X. 17, 8.

ययाय V. 29, 9; VI. 40, 4.

ययाम VII. 38, 1.

ययिः V. 73, 7; 87, 5.

ययिनां X. 92, 5.

ययिं I. 51, 11; 87, 2.

ययियः X. 78, 7.

ययिऽवान् IX. 15, 6.

ययुः II. 5, 5; V. 81, 3; VII. 74, 6; VIII.
7, 29; IX. 86, 46; X. 17, 4; 154, 2.

ययुः I. 168, 4; IV. 19, 5; V. 53, 2; 12;
VI. 65, 2; VII. 83, 1; VIII. 7, 23;
IX. 69, 9.

ययोः II. 32, 1; III. 44, 3; 50, 2; 54, 2;
VI. 60, 4; VII. 65, 1; VIII. 10, 3; 4;
40, 4; 59, 2; IX. 58, 4; X. 22, 5;
65, 5².

ययौ III. 33, 9.

ययौ IV. 26, 5; IX. 87, 8.

यय्यं II. 37, 5.

यवऽक्षदः X. 27, 9.
 यवऽक्षाशिरः I. 187, 9; VIII. 92, 4.
 यवऽक्षाशिरं II. 22, 1; III. 42, 7.
 यवः I. 66, 2; 135, 8; II. 5, 6.
 यवन्त V. 2, 5.
 यवं I. 23, 15; 117, 21; 176, 2; V. 85, 3;
 VII. 3, 4; VIII. 2, 3; 22, 6; 63, 9;
 X. 27, 8; 43, 7; 131, 2.
 यवऽमत् VIII. 93, 3; IX. 69, 8; X. 42, 7.
 यवऽमन्तः X. 131, 2.
 यवऽञ्च X. 68, 3.
 यवऽयवं IX. 55, 1.
 यवय VI. 46, 9; 12; VII. 77, 4; X. 127, 6.
 यवय I. 5, 10; X. 102, 3; 152, 5.
 यवयत्ऽङ्गेयसं IV. 52, 4.
 यवयत्ऽङ्गेयाः I. 113, 12.
 यवयत्ऽसखः X. 26, 5.
 यवयन्तु VII. 44, 3; VIII. 48, 5.
 यवयसि VIII. 37, 4.
 यवयस्व V. 42, 9.
 यवयुः VIII. 78, 9.
 यवसऽक्षदः I. 94, 11; X. 27, 9.
 यवसं III. 45, 3; V. 78, 2; VII. 102, 1;
 VIII. 4, 18.
 यवसस्य II. 16, 8; VII. 93, 2.
 यवसाऽञ्च IV. 41, 5; X. 11, 5.
 यवसात् VII. 18, 10.
 यवसे I. 38, 5; V. 9, 4; 53, 16; VI. 2, 9;
 VII. 3, 2; 87, 2; X. 25, 1; 99, 8; 100,
 10; 115, 2.
 यवसेन IV. 42, 10.
 यवसेषु I. 91, 13; VIII. 92, 12.
 यवस्य I. 53, 2; VIII. 78, 10.
 यविऽयुत् X. 61, 9.
 यविऽयुथा VIII. 4, 6.
 यविष्ठ II. 6, 6.
 यविष्ठ I. 22, 10; 26, 2; 141, 10; 147, 2;
 189, 4; II. 7, 1; III. 15, 3; 19, 4; IV.

2, 10; 13; 4, 6; 11; 12, 4; V. 1, 10;
 3, 11; VI. 15, 14; 48, 8; VII. 1, 3; 7,
 3; VIII. 23, 28; 84, 3; X. 1, 7; 2, 1;
 4, 2; 45, 9; 69, 10; 80, 7; 87, 8.
 यविष्ठः I. 141, 4; 161, 1; IV. 12, 3; VI. 6,
 2; VII. 4, 2.
 यविष्ठं I. 44, 4; VI. 5, 1; VII. 3, 5; 10, 5;
 12, 1; X. 20, 2; 143, 2.
 यविष्ठ्य I. 36, 15.
 यविष्ठ्य I. 36, 6; 44, 6; III. 9, 6; 28, 2;
 V. 8, 6; VI. 16, 11; 48, 7; VII. 16, 10;
 VIII. 60, 4; 8; 75, 3; 102, 3; 20.
 यविष्ठ्यं V. 26, 7.
 यवेन II. 14, 11; IX. 68, 4; X. 42, 10.
 यव्यं I. 140, 13.
 यव्या I. 167, 4; 173, 12.
 यव्याभिः VIII. 98, 8.
 यव्याऽचत्वां VI. 27, 6.
 यशः I. 10, 7; 25, 15; III. 40, 6; 62, 1;
 IV. 32, 12; V. 4, 10; 79, 6; 7; VI. 2,
 1; VII. 15, 12; 74, 5; 104, 11; VIII.
 19, 6; 23, 21; 103, 9; IX. 20, 4; 32,
 6; 61, 26; 94, 3; 106, 13; 108, 9;
 X. 36, 10; 106, 11.
 यशऽन्तमः VIII. 23, 10.
 यशऽन्तमं VII. 16, 4; VIII. 102, 10.
 यशऽन्तमस्य II. 8, 1.
 यशऽन्तरः IX. 97, 3.
 यशऽन्तरं VIII. 2, 22.
 यशसः III. 1, 11; IV. 51, 11; VII. 21, 2;
 36, 6; VIII. 48, 5; IX. 61, 28; X. 46,
 10; 64, 11; 76, 6.
 यशसं I. 1, 3; 31, 8; 60, 1; 92, 8; II. 3,
 5; III. 1, 19; V. 32, 11; VI. 8, 5; 49,
 9; VII. 42, 5; 75, 2; 93, 4; VIII. 61,
 5; X. 39, 2; 91, 15.
 यशसां I. 122, 4; IV. 1, 16; V. 8, 4; VII.
 69, 3; IX. 81, 1; X. 71, 10; 106, 2.
 यशसां VI. 3, 2; IX. 97, 3.

यशसे V. 15, 1.

यशसौ V. 43, 2.

यशस्तः I. 9, 6; VIII. 23, 27; 102, 8.

यशस्तता III. 16, 6.

यशस्तति X. 38, 1.

यशस्तती X. 11, 3.

यशस्ततीः I. 79, 1.

यशस्तान् X. 20, 9.

यशाः VIII. 23, 30; 90, 5.

यष्टवे I. 13, 6; IV. 37, 7.

यष्टा II. 9, 6; X. 61, 17.

यष्टा VI. 52, 1.

यस्मात् I. 18, 7; II. 9, 3; 12, 9; 16, 2;
VIII. 47, 18; 103, 3.

यस्मिन् I. 5, 9; 33, 14; 40, 5; 132, 3; 164,
22; 39; 168, 6; 174, 5; II. 2, 11; 5,
2; 19, 1; 20, 4; III. 3, 3; 16, 2; 22,
1; 31, 13; 49, 1; IV. 50, 8; V. 16, 3;
37, 4; 44, 9; 56, 8; 9; VI. 5, 2; 12,
2; 29, 2; 4; VII. 47, 2; 83, 2; 101,
4; VIII. 2, 33; 16, 2; 41, 6; 70, 4;
92, 20; 103, 1; IX. 71, 4; 113, 7; X.
6, 3; 6; 12, 7; 8; 42, 6; 61, 25; 62,
11; 82, 6; 88, 9; 91, 14; 95, 4; 120,
7; 135, 1.

यस्मै I. 94, 2; 15; 166, 3; 12; III. 30, 7;
V. 1, 9; 4, 11; 7, 8; VII. 59, 4; 60,
4; VIII. 3, 23; 47, 4; 7; 51, 4; 6; 52,
3; 8; X. 31, 4; 86, 3; 97, 20; 22;
185, 3.

यस्य I. 5, 4; 11, 8; 30, 5; 33, 3; 51, 1;
52, 1; 14; 54, 3; 57, 1; 3; 74, 4; 86,
1; 3; 7; 100, 2; 3; 14; 15; 101, 3⁴;
122, 12; 127, 3; 8; 138, 3; 154, 2; 4;
173, 12; 176, 3; 5; 187, 1; 190, 1; II.
1, 4; 8, 3; 12, 1; 7⁴; 14³; 13, 9; 35,
7; 38, 9; III. 6, 10; 13, 2; 32, 7; 43,
7²; 50, 1; 54, 14; IV. 2, 10; 6, 7; 9,
6; 17, 19; 20, 7; 21, 1; 2; 34, 6; V. 7,
2; 5; 9, 5; 17, 3; 27, 5; 31, 12; 34,
4³; 37, 2; 48, 3; 54, 15; 65, 1; 81, 3;

83, 5³; VI. 3, 3; 7; 4, 3; 12, 3; 14,
4; 5; 18, 11; 21, 2; 22, 5; 27, 7; 40,
2; 41, 3; 43, 1-4; 44, 6; 45, 8; 32;
47, 2; 48, 21; 49, 6; VII. 3, 3; 4; 6,
6; 8, 1; 11, 2; 15, 5; 18, 24; 26, 4;
27, 4; 31, 7; 32, 10²; 11; 61, 2; 82,
7; 92, 1; 97, 6; VIII. 12, 18; 13, 10;
15, 2; 16, 4; 19, 10; 11; 30; 33; 20,
16; 24, 21; 41, 9; 45, 42; 46, 3; 51,
9; 52, 4; 58, 3; 63, 1; 68, 3; 8; 11;
69, 12; 70, 2; 74, 4; 10; 75, 14; 84,
7; 86, 4; 93, 11; 102, 14; 103, 11; IX.
35, 6; 65, 8; 15; 66, 30; 86, 9; 97,
38; 108, 2; 14³; X. 3, 5; 6, 1; 8, 5;
9, 3; 20, 2; 26, 2; 27, 11; 29, 1; 33,
5; 6; 34, 4; 37, 9; 39, 12; 43, 6; 50,
1; 60, 4; 61, 5; 14; 86, 12; 16²; 89,
1; 6; 93, 8; 94, 10; 96, 9; 97, 12;
100, 11; 105, 2; 108, 3; 112, 4; 5;
115, 4; 121, 2⁴; 4⁴; 148, 1; 152, 1;
158, 2; 165, 4; 181, 1.

यस्याः I. 48, 13; IV. 22, 2; V. 3, 5; VI.
61, 8; 75, 15; VIII. 94, 2; X. 86, 23;
127, 4.

यस्यां X. 85, 37².

यद्गुः VIII. 60, 13.

यद्गो इति I. 26, 10; 74, 5; 79, 4; VII. 15,
11; VIII. 4, 5; 19, 12; 84, 5.

यद्ग X. 110, 3.

यद्गः III. 1, 12; 5, 5; 9; IV. 5, 2; 7, 11;
VII. 6, 5; 8, 2; IX. 75, 1; X. 11, 1.

यद्गतीः I. 105, 11; IX. 113, 8.

यद्गं I. 36, 1; III. 3, 8; IV. 5, 6; V. 16,
4; VIII. 13, 20; 24; X. 92, 2.

यद्गस्य III. 2, 9; 28, 4.

यद्गाः IV. 58, 7.

यद्गाऽइव V. 1, 1.

यद्गी इति I. 142, 7; V. 5, 6; 41, 7; VI. 17,
7; IX. 102, 7; X. 59, 8; 93, 1.

यद्गीः I. 59, 4; 71, 7; 72, 8; II. 35, 9; 14;

III. 1, 4; 6; IV. 13, 3; V. 29, 2; IX.
33, 5; 92, 4.

यह्नीभिः III. 1, 9.

यह्नीषु VII. 56, 22; 70, 3.

यह्नीयः X. 99, 4.

या I. 22, 2; 3; 25, 11; 46, 2; 6; 48, 6;
59, 3²; 83, 3; 85, 12; 91, 4³; 19; 92,
8; 107, 1; 108, 5; 120, 5; 126, 6; 129,
8; 140, 12²; 151, 4; 155, 1; 2; 161,
7; 162, 8; 13; 16; 19; 164, 19; 165,
10; 178, 2; 186, 11; II. 13, 11; 24, 5;
32, 6; 7; 8⁴; 33, 13³; 34, 15; 41, 18;
III. 22, 3; 37, 9; 39, 1; 54, 5; 57, 1;
5; 6; IV. 38, 1; 50, 3; 9; V. 29, 13²;
14; 15; 30, 3; 14; 31, 6; 41, 15; 43,
4; 9²; 45, 6; 61, 5; 7; 68, 2; 69, 4;
73, 10; 79, 2; 10; 84, 1-3; 86, 2³;
VI. 15, 14; 20, 13; 25, 1³; 41, 2²; 48,
12³; 53, 9; 61, 1; 13; 62, 1; 5; 64,
5; 65, 1; 67, 1; 4²; 69, 2; 74, 2; 75,
15; VII. 46, 3; 56, 23; 66, 2; 76, 3;
81, 3; 4; 86, 5; 94, 11; 98, 5; 104,
17; 23; VIII. 5, 13; 10, 4; 21, 4; 25,
6; 7; 27, 6; 31, 5; 33, 14; 40, 5; 8;
45, 25; 59, 2; 61, 18; 90, 3; 91, 6;
100, 6; 101, 13; IX. 61, 30; 86, 18;
X. 17, 8; 19, 3; 23, 2; 54, 5; 59, 7;
63, 16; 65, 5; 6; 72, 5; 81, 5³; 85,
37; 87, 13; 95, 6; 10; 107, 9; 113, 7;
133, 3; 7; 145, 3; 146, 1.

याः I. 23, 17; 32, 8; 43, 9; 84, 10; 91,
9; 113, 10²; 18; 144, 1; 163, 5; 169,
4; 188, 5; 8; II. 5, 5; 11, 2; 23, 9²;
27, 16; 32, 5; III. 20, 3; 22, 3; 57,
3; IV. 32, 10; 47, 4; V. 33, 2; 44, 2;
46, 7²; VI. 22, 11; 28, 5; 58, 3; VII.
3, 8; 36, 6; 47, 4; 49, 1; 2³; 3; 50,
4²; 55, 8²; 60, 3; 91, 6²; 101, 1; VIII.
2, 29; 30; 3, 3; 6, 20; 9, 1; 40, 9;
59, 4; 80, 10; 97, 1; IX. 9, 4; 19, 5;
53, 1; 62, 7; X. 16, 4; 30, 2; 35, 5;
80, 6; 83, 2; 97, 1; 15³; 18; 21²; 100,

10; 103, 11; 104, 9; 108, 5; 11; III,
8; 9; 114, 2; 169, 2²; 3; 174, 2;
188, 3.

याचत् X. 48, 5.

याचतात् IX. 86, 41.

याचन्त् VIII. 1, 20.

याचन्ते IX. 78, 3.

याचन्ते VIII. 2, 10.

याचामहे X. 22, 7.

याचामि X. 9, 5.

याचिषत् VIII. 1, 20.

याचिषामहे VIII. 67, 1.

याट् X. 61, 21.

यात् I. 80, 15; VI. 21, 6; VII. 88, 4²;
X. 68, 10.

यात् IX. 52, 2.

यात् I. 38, 11; III. 33, 12; IV. 37, 1.

यात् I. 37, 14; 86, 10; 88, 1; 171, 2; IV.
34, 1; 5; 35, 1; V. 42, 10; 53, 8; VII.
38, 8; 59, 4; VIII. 27, 8; 57, 3; IX.
97, 20.

यातः I. 32, 15; 141, 8.

यातः X. 85, 18.

यातन VII. 59, 5.

यातन I. 165, 13; IV. 34, 6.

यातं I. 46, 7; 108, 6-12; 117, 10; 184, 5;
IV. 13, 1; 41, 11; VI. 60, 3; VIII. 5,
7; 9, 11; 22, 7; 26, 15; X. 131, 3;
143, 5.

यातं I. 2, 5; 6; 3, 3; 30, 17; 34, 4; 11;
47, 2; 93, 11; 108, 1; 4; 117, 1; 2;
118, 2; 10; 11; 137, 1; 2; 183, 5;
6; 184, 6; II. 39, 3; 5; 8; 41, 3; 7;
III. 25, 4; 58, 2; IV. 14, 1; 44, 4; 5;
47, 3; V. 43, 8; 75, 7; 76, 1; 3; 4;
VI. 62, 7; 10; 11; 67, 3; 69, 3; VII.
53, 2; 64, 2; 66, 17-19; 67, 3; 7; 68,
1; 69, 3; 6; 70, 5; 71, 4; 72, 1; 2;
5; 74, 3; 4; 91, 5; 6; 93, 6; VIII.
5, 24; 32; 8, 2-4; 6; 11; 9, 11; 14;

10, 1; 22, 8; 12; 26, 7; 14; 35, 7;
13; 57, 4; 73, 2; 85, 8; 87, 3; 101,
7; X. 39, 12; 13; 106, 11.

यातय X. 127, 7.

यातयति III. 59, 1.

यातयत्सज्जनः I. 136, 3²; III. 59, 5.

यातयत्सज्जनं VIII. 102, 12.

यातयत्सज्जना V. 72, 2.

यातयन् IX. 39, 2; 86, 42.

यातयन्तं V. 32, 12.

यातयमानः VI. 6, 4.

यातयासे V. 3, 9.

यातवः VII. 21, 5.

यातवे I. 37, 10; 44, 4; 113, 16; 157, 1;
V. 29, 10; VIII. 7, 8; 12, 3; 20, 6;
IX. 62, 17; 18; 63, 8; 9; 65, 16; 78,
2; 99, 2; X. 75, 2; 6; 106, 1; 143, 1.

याता VIII. 70, 1; X. 99, 3.

यातांश्च I. 70, 6; VII. 34, 5.

याताः V. 33, 5.

यातां IV. 28, 3; V. 55, 1; VII. 48, 1; X.
12, 5.

यातारं I. 32, 14.

याति I. 35, 3³; IV. 15, 2; 29, 2; VI. 75,
1; VII. 49, 3; 75, 6; VIII. 45, 7.

याति I. 35, 2; 3; 48, 5; 7; 50, 9; 77, 5;
113, 14; 122, 10; 123, 4; 140, 9; 161,
14²; II. 27, 12; 15; 30, 1; III. 2, 10;
58, 8; 61, 4; IV. 13, 5; V. 6, 3; 31,
1; 80, 2; VI. 2, 2; 51, 12; 66, 7; 68,
10; VII. 38, 6; 78, 2; 95, 1; 98, 1;
VIII. 4, 9; 9, 18; 27, 17; IX. 9, 1; 15,
1; 25, 4; 43, 3; 44, 3; 71, 8; 78, 1;
86, 7; 15; 32; 33; 91, 3; 96, 2; 97,
47; 56; 107, 8²; 111, 3; X. 8, 1; 32,
5; 80, 5; 139, 1; 168, 1.

यातु I. 35, 10; 118, 1; 157, 3; IV. 16, 1;
20, 2; 21, 1; 48, 5; V. 45, 9; 74, 8;
VII. 45, 1; 69, 1; 2; VIII. 26, 4; 27,
8; X. 70, 2; 116, 4.

यातुः VIII. 60, 20.

यातुञ्जनों IV. 4, 5.

यातुस्थान VII. 104, 15; 16.

यातुस्थानः VII. 104, 15; X. 87, 8; 11;
15-17.

यातुस्थानं VII. 104, 24; X. 87, 12.

यातुस्थानस्य X. 87, 5; 10; 25.

यातुस्थानां X. 87, 24.

यातुस्थानाः X. 87, 9; 18; 120, 4.

यातुस्थानात् X. 87, 7.

यातुस्थानान् I. 35, 10; X. 87, 2-4; 13;
14; 19.

यातुस्थान्यः I. 191, 8; X. 118, 8.

यातुं V. 12, 2.

यातुस्मतीनां I. 133, 2; 3.

यातुस्मत्स्थः VII. 104, 20; 25.

यातुस्मावतः I. 36, 20.

यातुस्मावतां VII. 104, 23; VIII. 60, 20.

यातुस्मावान् VII. 1, 5.

यातुनां VII. 104, 21.

यात्वाः X. 85, 12.

यात्स्वाध्मं II. 38, 8.

यात्श्चेष्टाभिः III. 53, 21.

याप VI. 50, 5.

याप I. 39, 1; II. 34, 3; III. 60, 4.

यापः I. 34, 2; 183, 3; IV. 45, 7; VIII.
9, 12.

यापः I. 135, 7²; 180, 9; 182, 2; III. 33,
2; V. 74, 3; 75, 5; VI. 62, 2; 63, 2;
VIII. 26, 2.

यापनं I. 23, 11.

यापन I. 39, 3; V. 55, 7; 57, 2.

यादमानः III. 36, 1; VII. 69, 3.

यादमानाः III. 36, 7; VI. 19, 5; VII. 76, 5.

यादुरी I. 126, 6.

यादृक् V. 44, 6.

यादृश्मिन् V. 44, 8.

यादः VIII. 1, 31.

यादः VII. 19, 8; VIII. 6, 48.

यादः VIII. 6, 46.

यान् I. 73, 8; 121, 12; II. 34, 14; 38, 3;
III. 8, 6; 35, 9; 47, 3; IV. 35, 7; VI.
66, 3; VIII. 40, 8; X. 14, 3; 15, 13².

यान् IV. 43, 6.

यानान् X. 73, 7; 110, 2.

यानि I. 15, 8; 32, 1; 36, 5; 52, 7; 108, 5;
165, 9; 10; II. 30, 10; 33, 13; III.
14, 7; IV. 32, 11; V. 30, 3; VI. 30, 2;
59, 1; VII. 26, 3; 70, 3; VIII. 59, 6;
96, 2; IX. 66, 3; X. 50, 6; 54, 2; 5;
56, 4; 91, 3; 128, 4.

यान्तः IV. 25, 8; VIII. 83, 6.

यान्तं III. 32, 14; X. 40, 1.

यान्ता I. 117, 12.

यान्ति I. 37, 13; VIII. 7, 4; 28.

यान्ति I. 88, 2; 161, 14.

यान्तु I. 167, 2.

यान्तिः I. 23, 17; 30, 13; 45, 5; 47, 5; 112,
1-3; 4²-11²; 12³; 13²; 14²; 15³; 16⁴;
17²; 18²; 19³; 20³; 21²-23²; 144, 2;
II. 24, 8; 32, 5; III. 60, 1; 2; VI.
28, 3; VII. 3, 8; 37, 5; 92, 3; VIII.
1, 8; 8, 20³; 21; 20, 24³; 22, 10³; 12;
IX. 2, 7; 38, 3; X. 30, 4; 5; 53, 10;
75, 6; 104, 8.

यान्तिः VI. 47, 3; VII. 47, 4.

यान्तिः VIII. 38, 10.

यान्ति I. 17, 9²; 32, 13; 80, 16; III. 38, 8;
53, 16; VI. 53, 8; VII. 22, 3; 77, 6;
79, 4; 104, 6; X. 17, 9; 64, 12.

यान्ति II. 34, 10.

यान्तिः I. 34, 1; 100, 2; 166, 4; 172, 1; IV.
51, 4; VI. 66, 7; X. 20, 9.

यान्तिः III. 33, 6.

यान्तिः III. 30, 15.

यान्तिः I. 33, 2; 37, 3; 85, 1; 112, 1; 116,
13; 131, 7; 166, 1; 181, 7; II. 36, 2;

III. 2, 14; 29, 6; 30, 13; IV. 24, 2;
V. 44, 4; 52, 2; 58, 7; 73, 9²; VI. 15,
5; 38, 1; 4; VII. 58, 2; 65, 1; 66, 5;
85, 1; VIII. 22, 14; X. 3, 4; 46, 10;
77, 8; 78, 6; 94, 13; 127, 4.

यान्तिः V. 57, 3.

यान्तिः I. 25, 20; 138, 2; 168, 5; III. 54,
14; IV. 27, 4; V. 53, 16; VII. 32, 26;
IX. 45, 4; X. 64, 1; 77, 4; 80, 5;
92, 13.

यान्तिः IX. 67, 10.

यान्तिः I. 37, 11; V. 66, 5; 81, 5.

यान्तिः VII. 56, 6; 69, 2; VIII. 7, 2; 4; 14;
96, 1.

यान्तिः V. 52, 15.

यान्तिः V. 73, 9; VIII. 73, 6.

यान्तिः V. 61, 15; VIII. 8, 18.

यान्तिः X. 117, 3.

यान्तिः III. 53, 19.

यान्तिः I. 37, 7; 39, 6; VIII. 7, 5.

यान्तिः V. 3, 12; X. 3, 4.

यान्तिः I. 58, 7; III. 54, 3; VIII. 3, 11; 53,
8; 61, 6; X. 47, 8.

यान्तिः I. 24, 11; II. 16, 7; V. 54, 15; 73,
2; VI. 51, 4; VIII. 3, 9; 27, 1; 73, 6;
X. 49, 7; 87, 1; 119, 13.

यान्तिः V. 54, 5.

यान्तिः V. 53, 12.

यान्तिः VIII. 7, 7; IX. 67, 7.

यान्तिः I. 37, 8; 48, 4; 87, 3; IV. 32, 23;
24; V. 56, 7; 73, 7; VIII. 20, 5.

यान्तिः V. 64, 3.

यान्तिः I. 33, 12; 108, 2; III. 18, 3; VII.
79, 4; 91, 4³; X. 114, 8².

यान्तिः VII. 32, 18.

यान्तिः X. 88, 19.

यान्तिः VII. 1, 5.

यान्तिः VIII. 79, 4.

यान्तिः I. 129, 3.

याज्ञुनां I. 126, 6.

यासत् I. 71, 6; VI. 16, 28; VIII. 1, 8.

यासत् IV. 20, 1; V. 40, 4; VI. 66, 5.

यासां I. 133, 4; VII. 49, 3; X. 22, 13; 169, 2; 3.

यासि I. 12, 4; 44, 12; 74, 7; IV. 16, 11; VI. 23, 1; VII. 92, 3; VIII. 9, 18; X. 91, 11; 112, 2; 142, 4.

यासि I. 165, 3; II. 1, 6; III. 1, 17; IV. 13, 4; V. 81, 4; VI. 12, 6; 58, 3; IX. 82, 2; 83, 5; 87, 9; 100, 8; X. 4, 3; 32, 2; 37, 3; 73, 4; 75, 2.

यासिषत् I. 174, 5.

यासिष्टं I. 119, 4; VII. 40, 5; 67, 10.

यासिष्टं VIII. 22, 17.

यासिषीष्टः IV. 1, 4.

यासीष्ट I. 165, 15; 166, 15; 167, 11; 168, 10.

यासु I. 141, 5; II. 11, 3; 13, 1; IV. 51, 7; V. 44, 1; 8; VII. 49, 4⁴; 61, 5; X. 91, 12.

याहि I. 129, 9; II. 11, 17; III. 35, 1; 45, 1; IV. 4, 1; 29, 1; 48, 1; VI. 18, 11; 31, 5; VII. 9, 5; 14, 3; 23, 4; VIII. 23, 6; 26, 23; 46, 25; 93, 31; 101, 9.

याहि I. 2, 1; 3, 4-6; 14, 1; 31, 17; 82, 3; 5; 6; 101, 8; 129, 9; 130, 1; 134, 1; 135, 1; 2²; 3; 7; 169, 6; 177, 1-5; II. 18, 4-7; III. 4, 11; 6, 9; 29, 16; 30, 2; 31, 19; 41, 1; 8; 43, 1-3; 53, 5; 6; 60, 7; IV. 16, 10; 47, 1; V. 4, 5; 35, 5; 40, 1; 51, 5; 8; VI. 16, 10; 44; 21, 11; 22, 11; 32, 4; 40, 3; 4; 41, 1; 4; 5; VII. 7, 2; 11, 1; 24, 1; 3; 4; 28, 1; 29, 1; 2; 30, 1; 32, 4; 90, 1; VIII. 1, 23; 2, 19; 28²; 6, 36; 13, 11; 17, 1; 4; 21, 3; 33, 13; 34, 7; 10; 13; 60, 1; 62, 4; 65, 1; 92, 10; 103, 14; IX. 14, 8; 64, 15; 18; 66, 7; 97, 6; 103, 5; 106, 6; 109, 18; X. 1, 7; 10, 8; 15, 9; 44, 2; 5; 87, 3; 89,

16; 98, 9; 104, 1; 6; 110, 3; 112, 2; 4; 142, 7; 172, 1; 2; 179, 2.

युः VIII. 18, 13.

युक्तञ्चञ्चं V. 41, 5.

युक्तः I. 69, 4; 82, 5; 158, 3; VII. 63, 2; 69, 2; VIII. 58, 1; X. 27, 9; 51, 7; 102, 6.

युक्तञ्ग्रावा III. 4, 9; V. 37, 2.

युक्तञ्ग्राव्यः II. 12, 6.

युक्तं VIII. 25, 22; X. 10, 13.

युक्तस्य X. 102, 6.

युक्ता I. 84, 3; 116, 18; 164, 9; V. 27, 2; VIII. 94, 1; X. 93, 13.

युक्ताः I. 164, 14; 19; III. 30, 2; 53, 4; 55, 18; VI. 47, 18; VII. 28, 1; 79, 2; VIII. 1, 24; 57, 1; X. 94, 6; 7.

युक्तान् I. 23, 15; 126, 5; V. 31, 10.

युक्तानां IV. 32, 17.

युक्ताभ्यां VI. 23, 1.

युक्तासः I. 118, 4; IV. 48, 4; VI. 37, 1; VII. 90, 5; X. 114, 10.

युक्तेन V. 27, 3.

युक्तेः X. 112, 4.

युक्तौ X. 27, 20.

युक्ता I. 161, 7; 177, 1; 3; V. 40, 4.

युक्ताय X. 93, 14.

युक्त्वा I. 10, 3; 14, 12; 81, 3; 92, 15; VI. 16, 43; VIII. 3, 17; 26, 20; 75, 1; X. 4, 6; 11, 9.

युगं III. 53, 17; X. 60, 8; 72, 9.

युगस्य VIII. 91, 7.

युगा I. 144, 4; 184, 3; II. 2, 2; V. 52, 4; 73, 3; VI. 16, 23; VIII. 46, 12; 62, 9; IX. 12, 7; X. 27, 19; 101, 3; 4; 140, 6.

युगाश्च II. 39, 4.

युगानि I. 92, 11; 103, 4; 115, 2; 124, 2; III. 33, 8; VII. 70, 4; X. 10, 10.

युगाय VII. ८७, ४.

युगे I. १५८, ६; १६६, १३; X. ७२, १-३.

युगेऽयुगे I. १३९, ८; III. २६, ३; VI. ८, ५; १५, ८; ३६, ५; X. ९४, १२.

युगेषु VII. ९, ४.

युक्ते I. १२४, ११.

युक्ते I. ८४, १६; १३४, ३.

युक्ते VII. ४२, २.

युग्धं V. ५६, ६^३.

युच्छतः I. २५, ६.

युच्छति V. ५४, १३.

युच्छंतु VIII. ३९, २.

युच्छसि VIII. ५२, ७.

युजः IV. ३२, ६; VIII. ८३, २.

युजः I. १०, ९; IX. ७, ३.

युजत V. ५२, ८.

युजंत VI. ६६, ६; VIII. २०, ४.

युजं I. ७, ५; ३३, १०; १२९, ४^२; II. २५, १-५; IV. ३७, ५; V. २०, १; ३०, ८; ३४, ८; VI. ४५, १९; VIII. ६२, ६; ७७, ७; IX. ६५, १२; X. ४२, ४; ८९, ८; ९२, ७.

युजा I. ८, ४; २३, ९; ३९, ४; १०२, ४; II. २३, १०; IV. २८, १; २; VI. ४४, २२; ५६, २; VII. १, १३; ३१, ६; ३२, २०; ४३, ५; ४८, २; ९५, ४; VIII. १७, ३; २१, ११; ६३, ११; ६८, ९; ९२, ३१; ३२; ९६, १५; IX. ११, ९; १४, ४; X. ३३, ९; ५५, ८; ६२, ७; ८३, १; ३; ८४, ४; १०२, १२.

युजाऽश्च II. २४, १२.

युजानः II. १८, ५; III. ५७, ४; IV. २, ३; VI. ३४, २; ३९, २; ४७, १९; VII. ६९, ५; ७०, २; VIII. १३, २७; ५०, ७; IX. ६४, १९; ८६, ३७; ९७, २८; X. २२, ४.

युजानं I. ६५, १.

युजाना V. ८०, ३; VII. ७५, ४.

युजानाः I. १६५, ५; III. ४३, ६; VI. २९, २; ४४, १९.

युजे VII. २३, ३; VIII. ४१, ६; X. १३, १.

युज्महे I. १६५, ५.

युज्यः I. २२, १९; II. २८, १०; VII. २२, २.

युज्यते IV. ४५, १.

युज्यते V. १, ३; IX. ७२, १.

युज्यध्वं X. १७५, १.

युज्यंते I. १४०, ४.

युज्यं I. ५२, ७; १५६, २; IV. २५, २; VI. ५२, १०; VII. ३६, ७; VIII. ४, १२; ४६, १९.

युज्यमानं II. ४०, ३; VII. ७८, ४.

युज्यमाना III. ३५, १.

युज्यसे I. २८, ५.

युज्या VIII. ९०, २.

युज्यातां VII. ४२, १.

युज्याभिः VII. ३७, ५.

युज्याय II. २८, ३; VII. १९, ९; VIII. ४, १५; IX. ६६, १८; ८८, १.

युज्याव VIII. ६२, ११.

युज्यासः X. ९९, ४.

युज्येन VI. २१, ७.

युज्यैभिः I. १४५, ४; १६५, ७; VI. ३, ८; VII. ३९, ६.

युज्यते I. ४८, ४; ८७, ३; १३९, ४; II. ३४, ८; V. ८१, १.

युज्यते I. १८६, ९; V. ४३, ४; ६३, ५; ८१, १; X. ९४, १२.

युज्यंति I. ६, १; २; VIII. ९८, ९; X. १०२, १०.

युज्यंति I. १६४, २; IX. ६२, १७; ८९, ४; X. १०१, ४; १६४, २.

युजं X. १०२, ९.

युजा I. १६२, २१.

युजायां I. ४६, ७; VIII. २२, ९; ७३, १; ८५, ७.

युजायां I. १८३, १; II. ३७, ५; IV. ४५, ३.

युजाये इति I. १५७, २.

युजाये इति I. १५१, ४; V. ७४, ३.

युजे III. १, १.

युतऽद्वैषसः I. ५३, ४.

युतऽकरिणं X. १०३, २.

युत्सु I. ९१, २१; १४०, १०; II. १७, २; VII. ८२, ४; IX. ८९, ३; X. १०३, ७.

युद्धानि X. ५४, २.

युधः X. 103, 2; 3.

युधः VIII. 27, 17.

युधे I. 53, 7.

युधये V. 30, 4; 9; X. 27, 2; 38, 3; 48, 6;
84, 4; 113, 3.

युधा I. 53, 7; 59, 5; 174, 4; II. 22, 2;
III. 34, 7; IV. 17, 10; V. 25, 6; 52, 6;
VII. 18, 7; 21, 6; 92, 4; 98, 3; VIII.
16, 10; 21, 13; 45, 3; X. 49, 9; 55,
8; 60, 3; 103, 4.

युधाऽइव I. 166, 1.

युधि I. 8, 3; II. 24, 9; VI. 46, 11; VIII.
45, 21.

युधे I. 61, 13.

युधेनानि X. 120, 5.

युध्म VIII. 1, 7.

युध्मः I. 55, 2; 5; II. 21, 3; VI. 18, 2;
VII. 20, 3.

युध्मं VIII. 92, 8.

युध्मस्ये III. 46, 1.

युध्माः IV. 24, 4.

युध्म I. 91, 23; VI. 31, 3.

युध्मंत VIII. 96, 14.

युध्मतः I. 52, 5; 14; III. 55, 8; VIII.
7, 24.

युध्मते IV. 30, 4.

युध्मन् I. 63, 7; V. 33, 4; VI. 26, 2; IX.
70, 10.

युध्मतः VI. 33, 4.

युध्मतऽइव VIII. 47, 8.

युध्मतं I. 33, 14; VI. 26, 4.

युध्मते X. 154, 3.

युध्मते VIII. 2, 12.

युध्ममानाः II. 12, 9; IV. 25, 8; X. 25, 9.

युध्मानधिं VII. 18, 24.

युध्मे IV. 18, 2.

युध्वा IX. 66, 16; 88, 5; X. 75, 4.

युनक्त X. 101, 3.

युनक्त X. 101, 10.

युनक्ति X. 60, 6.

युनजत् VII. 36, 4.

युनजत् X. 27, 9.

युनजते VII. 27, 1.

युनजन् VI. 67, 11; X. 51, 4.

युनज्मि I. 82, 6.

युनज्मि III. 35, 2; 4; 50, 2; VII. 19, 6.

युयवत् VI. 44, 16.

युयवन् VII. 38, 7.

युयुजानः IV. 2, 2; 45, 6; V. 40, 8; VI.
59, 5.

युयुजानसंमी इति युयुजानसंमी VI. 62, 4.

युयुजे I. 161, 6; X. 34, 11; 105, 3.

युयुजे VIII. 4, 11; X. 75, 9; 79, 7.

युयुज्म VIII. 61, 12.

युयुजे V. 53, 1; VI. 25, 3.

युयुजे I. 46, 8; X. 33, 1.

युयुतं VI. 59, 8; VII. 71, 2; VIII. 9, 1.

युयुत्तन् X. 48, 10.

युयुत्तन्तं V. 32, 5.

युयुधयः I. 85, 8; X. 115, 4.

युयुधाते इति I. 32, 13.

युयुधिऽइव X. 149, 4.

युयुधुः IV. 30, 3; V. 59, 5; VII. 83, 7.

युयुयातां VIII. 18, 8.

युयुविः V. 50, 3.

युयुषतः I. 144, 3; VI. 62, 1.

युयुषन् IV. 16, 11.

युयोजते VIII. 70, 7².

युयोतं III. 54, 18; VII. 34, 13; 56, 9;
VIII. 18, 11.

युयोतं I. 39, 8; II. 29, 2; VII. 58, 6; VIII.
71, 8; X. 77, 6; 100, 9.

युयोतन् VIII. 18, 10.

युयोतन् V. 87, 8; X. 63, 12.

युयोतं VII. 68, 5; 71, 1.

युयोति I. 92, 11.

युयोतु V. 50, 3; VI. 47, 13.

युयोषाः II. 33, 1.

युयोष VI. 25, 5.

युयोषि I. 189, 1; II. 6, 4; VIII. 11, 3.

युयोधि I. 189, 3; II. 33, 3; VI. 48, 10;
IX. 104, 6.

युयोष I. 104, 4.

युयोषिम VII. 89, 5.

युव IX. 108, 9.

युवञ्जानिः VIII. 2, 19.

युवत् I. 111, 1; X. 39, 8.

युवत् I. 109, 1.

युवतयः I. 95, 2; II. 35, 4; 11; III. 1, 6;
54, 14; 55, 16; V. 2, 4; VI. 67, 7;
X. 30, 6.

युवति X. 42, 5.

युवतिः I. 113, 7; 118, 5; 123, 2; 10; 124,
11; III. 61, 1; IV. 18, 8; V. 2, 1; 47,
1; 61, 9; 80, 6; VII. 1, 6; 77, 1; 80,
2; X. 18, 10; 75, 8; 114, 3; 183, 2.

युवतिभिः IX. 86, 16; X. 30, 5.

युवतिं I. 167, 6; X. 4, 4; 178, 3.

युवती इति I. 62, 8; 185, 5; III. 54, 7.

युवतीः IV. 19, 7.

युवते V. 32, 10; VII. 4, 2; X. 115, 2.

युवते I. 105, 2; V. 2, 2; IX. 77, 2.

युवत्याः X. 40, 11.

युवत्यां X. 61, 6.

युवत्योः VI. 49, 2; X. 3, 7.

युवद्विक् IV. 43, 7.

युवधिता VI. 67, 9.

युवन् I. 141, 10.

युवन्त VIII. 71, 4.

युवन्तू V. 42, 15.

युवन्भिः III. 31, 7.

युवन्भ्यः I. 27, 13.

युवन्भ्यां I. 108, 2; 109, 2; 117, 25; VII.
60, 12; 68, 4; 70, 6.

युवं I. 15, 6; 34, 3-5; 47, 5; 89, 4; 92,
17; 93, 5²; 11; 112, 3; 116, 7; 14;
117, 7; 8; 13; 14; 20; 118, 7²; 8;
9; 119, 4; 6²; 7; 9; 10; 120, 4; 7²;
122, 3; 132, 6; 135, 5²; 151, 4; 6;
152, 1; 157, 4; 5³; 6; 180, 2-4; 182,
5; II. 30, 6; III. 38, 9; 54, 16; 58,
7; IV. 15, 10; 28, 5; 41, 4; 42, 10;
43, 7; 44, 2; V. 63, 1; 64, 6; 65, 6;
66, 4; 75, 3; 8; 78, 6; VI. 50, 10;
59, 1; 2; 60, 3; 63, 6; 67, 8; 68, 6;
72, 1³; 5²; 74, 3; VII. 69, 7; 71, 5;
74, 2; 82, 1; 83, 5; 85, 2; 97, 10;
104, 5; VIII. 5, 14; 23; 36; 8, 1; 10;
16; 19; 9, 1; 26, 2; 5; 40, 1; 57, 1;
73, 7; 85, 1; 9; 86, 2; 3; IX. 19, 2;
X. 24, 4; 6; 39, 3; 4; 7³; 8³; 9²; 10;
13; 40, 4; 6; 7³; 8⁴; 65, 12; 131, 4;
132, 7; 143, 5.

युवमानः I. 58, 2.

युवस्युः VI. 63, 3.

युवस्यूः IV. 41, 8.

युवस्युनिं VII. 70, 7.

युवशा I. 161, 3; 7.

युवशास्व VIII. 35, 5.

युवसे VI. 47, 14; 60, 2; X. 191, 1.

युवस्व IV. 48, 5; VIII. 26, 20.

युवस्व VI. 6, 7; 39, 1; VII. 5, 9; 92, 3.

युवा I. 11, 4; 12, 6; 87, 4; 144, 4; 155,
6; II. 4, 5; 20, 3; III. 8, 4; 23, 1;
IV. 1, 12; V. 1, 6; 44, 3; 45, 9; 60,
5; 61, 13; 74, 5; VI. 45, 1; 71, 1;
VII. 20, 1; VIII. 21, 2; 29, 1; 45, 1;
64, 7; IX. 14, 5; X. 40, 11; 46, 3.

युवाकवः I. 3, 3.

युवाकु I. 17, 4²; 120, 9.

युवाकुः I. 120, 3; III. 58, 9; VII. 60, 3;
67, 4; 68, 7.

युवाकोः VII. 68, 1.
 युवाऽदन्तस्य VIII. 26, 12.
 युवानः I. 64, 3; 152, 5; 165, 2; 167, 6;
 III. 54, 10; V. 57, 8; VIII. 20, 17; 18.
 युवानः I. 186, 1; V. 58, 3; VI. 49, 11.
 युवानं I. 71, 8; 117, 13; 118, 6; II. 16,
 1; 33, 11; 35, 4; III. 32, 7; VI. 5, 1;
 19, 2; VIII. 44, 26; IX. 9, 5; 67, 29;
 X. 32, 8; 39, 4; 55, 5; 92, 14.
 युवाना I. 20, 4; 110, 8; IV. 33, 3; 35, 5;
 36, 3; VI. 62, 4.
 युवाना I. 117, 14; III. 58, 7; VII. 62, 5;
 67, 10.
 युवाऽनीतस्य VIII. 26, 12.
 युवाभ्यां I. 109, 4; II. 40, 5; V. 64, 4; VIII.
 5, 3; 18; 26, 16; 101, 8.
 युवां I. 47, 4; 109, 5; 117, 19; 119, 5;
 139, 3²; 151, 8; 180, 8; 181, 9; 183,
 5; II. 41, 19; IV. 41, 7; 47, 2; V. 73,
 9; VI. 60, 7; VII. 74, 4; 82, 4²; 83,
 1; 6; VIII. 5, 17; 57, 2; X. 39, 3; 40,
 4; 5.
 युवामहे VI. 57, 6.
 युवाऽयवः I. 135, 6.
 युवाऽयुजं I. 119, 5.
 युवाऽवन्ते III. 62, 1.
 युवासे VI. 35, 3.
 युवे VIII. 19, 33.
 युवेष्टे इति I. 180, 6.
 युवोः I. 34, 1; 10; 46, 14; 112, 2; 117,
 13; 119, 3; 5; 8; 139, 2; 3; 152, 1;
 180, 1; II. 24, 12; III. 12, 8; 54, 3;
 58, 2; 6; IV. 44, 2; V. 73, 6; VI. 59,
 9; 67, 11; 68, 10; 70, 3; VII. 69, 4;
 72, 2; 82, 8; 84, 2; 93, 8; VIII. 22,
 4; 26, 1; X. 40, 6; 7²; 61, 25; 132,
 2; 6.
 युष्मत् V. 58, 4; VII. 60, 10; 95, 5.
 युष्मभ्यं I. 88, 3; 171, 4.

युष्मस्यंतीः II. 39, 7.
 युष्माऽङ्घितः I. 39, 8.
 युष्माऽज्जतः VII. 58, 4³.
 युष्माकं VII. 59, 9; 10.
 युष्माकं I. 39, 2; 4; 110, 7; 124, 13; II.
 27, 5; V. 53, 5; VIII. 18, 17; X. 77,
 4; 82, 7; 126, 4.
 युष्माकाभिः I. 39, 8.
 युष्माकैः I. 166, 14.
 युष्माऽदन्तस्य V. 54, 13; VIII. 47, 6.
 युष्मान् I. 161, 14; IV. 2, 3; VIII. 7, 6³.
 युष्माऽनीतः II. 27, 11.
 युष्माभिः VIII. 63, 10.
 युष्मावत्सु II. 29, 4.
 युष्मे इति IV. 10, 8; 37, 3; VI. 18, 5; VIII.
 18, 19; 47, 8; 68, 19.
 यूयं IV. 38, 5; V. 2, 4; VIII. 46, 30.
 यूयस्य V. 41, 19; X. 32, 4.
 यूया I. 81, 7; VIII. 61, 8; IX. 71, 9; 76,
 5; 96, 20.
 यूयाऽङ्घ्रि I. 7, 8; IV. 2, 18; V. 31, 1; VI.
 19, 3; 29, 5; 49, 12; VII. 60, 3; VIII.
 25, 7.
 यूयानि VIII. 4, 20.
 यूये I. 58, 5; 164, 17; III. 55, 17; IX. 77,
 5; 110, 9.
 यूयेन I. 10, 2.
 यूयेषु X. 86, 15.
 यूयः IX. 15, 4.
 यूय्यां X. 23, 4.
 यूय्यां VIII. 56, 4.
 यूयः I. 112, 21; III. 46, 1; VI. 51, 4;
 VIII. 20, 19.
 यूयः IX. 68, 5.
 यूये I. 53, 10; 63, 3; 91, 7; 174, 2; V.
 36, 6; X. 30, 6.
 यूपः I. 51, 14.
 यूपस्वाहाः I. 162, 6.

यूपऽवस्थाः I. 162, 6.

यूपऽवस्था IV. 33, 3.

यूपऽवस्था V. 2, 7.

यूपऽवस्था I. 15, 2; 38, 4; 86, 9; 166, 6; 171, 2; II. 28, 3; 29, 2³; 3; 4; IV. 36, 8; 37, 6; 51, 5; V. 54, 14⁴; 55, 5; 10; 58, 4; 59, 4; 61, 15; 87, 9; VI. 28, 6; 50, 7; 51, 6; 15; VII. 1, 20; 25; 37, 2; 66, 12; VIII. 19, 35; 20, 16; 23; 47, 8²; 67, 19; 83, 3; IX. 69, 8; 98, 12; X. 64, 12; 77, 5; 6; 97, 2; 9; 126, 2; 4; 136, 3.

यूपऽवस्था VII. 104, 15.

यूपऽवस्था X. 95, 12.

यूपऽवस्था I. 162, 13.

ये I. 7, 7; 8, 6; 14, 6; 8²; 19, 3-8; 20, 2; 24, 6; 10; 25, 9; 33, 10; 34, 9; 35, 11; 37, 2; 48, 3; 4; 11; 14; 51, 5; 8; 53, 11; 54, 8; 55, 7; 57, 4; 60, 2; 67, 4; 68, 5; 72, 9; 77, 4; 83, 4; 85, 1; 4; 94, 9; 101, 10; 105, 5; 9; 10; 110, 6; 113, 11²; 118, 4; 124, 12; 126, 5; 135, 9²; 139, 11; 141, 13; 147, 3; 161, 5; 162, 6³; 12³; 164, 3; 19²; 23; 39; 45; 166, 4; 11; 168, 2; 3; 169, 5; 7; 173, 7; 174, 1; 6; 177, 2; 179, 2; 190, 5; 6; 191, 7³; II. 1, 16; 2, 13; 11, 13; 14; 16; 19; 23, 14; 16; 24, 6; 27, 10²; 28, 7; 41, 1; III. 6, 8³; 7, 1; 8, 7; 16, 2; 22, 3; 24, 4; 32, 3²; 4; 35, 9; 39, 4; 43, 6; 47, 3; 4⁴; 61, 2; IV. 5, 4; 6, 10; 8, 5²; 6; 16, 6; 18, 4; 23, 5; 32, 3; 33, 1; 3; 8²; 10²; 34, 9⁷; 10²; 35, 8; 45, 4; 50, 2; 54, 6; 55, 2; V. 2, 5; 6, 7; 8; 10, 3; 4; 15, 2; 16, 5²; 18, 4; 5; 20, 2; 31, 5; 13; 32, 12; 33, 5; 38, 3; 41, 2; 5; 9; 13; 42, 8; 9; 12; 49, 5²; 50, 2; 52, 1; 4; 5; 7²; 13; 16; 53, 3; 4²; 56, 2; 4; 58, 1-3; 59, 2; 7; 60, 2; 61, 1; 11; 79, 4; 6; 87, 2²; 3; VI. 6,

4; 10, 5; 16, 43; 21, 5; 11²; 12; 25, 3; 7; 27, 1; 36, 1; 46, 10; 14; 48, 8; 50, 2; 52, 9; 13³; 15; 63, 8; 66, 2-5; 9; 67, 9; VII. 1, 9; 10; 2, 2; 7, 6³; 16, 7; 10; 18, 12; 21; 19, 9; 20, 10; 22, 9²; 25, 2; 30, 4; 32, 15; 17; 34, 24; 35, 14; 15; 38, 5; 42, 2; 56, 16; 57, 1; 7; 58, 2; 62, 4; 66, 5; 6; 10; 11; 13; 67, 8; 9²; 74, 4; 6; 87, 3; 90, 6; 91, 1; 92, 4; 96, 5; 104, 9²; 18²; VIII. 1, 9³; 2, 39; 6, 12²; 18²; 7, 16; 9, 3; 13, 28; 18, 22; 19, 17; 18; 20, 18²; 20; 28, 1; 30, 2; 4; 34, 17; 45, 1; 46, 18; 49, 3; 8; 53, 3²; 6; 57, 3; 67, 13; 93, 6²; 94, 9; 11; 96, 7; 97, 1; 103, 13; IX. 41, 1; 61, 5; 65, 22³; 23³; 73, 5; 75, 5; 77, 3; 86, 4; 91, 4; 5; 97, 20; 28; 114, 3; X. 2, 1; 10, 8; 13, 1; 14, 3; 10; 15, 1; 2⁴; 3; 8-10; 13²; 14²; 19, 7; 20, 8; 27, 6; 28, 11; 12; 29, 5²; 32, 2; 36, 10; 13; 40, 10; 44, 6; 7; 48, 6; 50, 3²; 7; 53, 8; 55, 7; 61, 10; 14; 27²; 62, 1-3; 6; 63, 1²; 2²; 5; 8; 64, 6; 65, 3; 9²; 15; 66, 1; 2; 72, 8; 73, 3; 74, 1²; 3; 4²; 76, 8; 77, 3; 7; 78, 2-5; 82, 4; 85, 17; 31; 32; 89, 8; 9; 15; 90, 7; 8; 10; 92, 7; 93, 14; 96, 2; 107, 2; 4; 9; 108, 7; 109, 4; 115, 7; 116, 9; 128, 9; 130, 1; 6; 131, 2; 147, 3; 148, 3; 154, 2³; 3³; 4; 5; 176, 1; 182, 3.

ये इति I. 159, 1; 185, 6; 7; IX. 66, 2.

येने VI. 36, 2.

येति I. 64, 4; 85, 8; V. 59, 2; VIII. 20, 12; X. 77, 2.

येन I. 8, 2; 34, 9; 42, 5; 47, 9; 50, 6; 56, 3; 61, 6; 62, 2; 63, 2; 72, 8; 80, 2; 92, 13; 117, 2; 160, 5; 164, 29; 49; 166, 14; 171, 5; 182, 5; 183, 1; 3; 186, 5; II. 11, 18; 12, 4; 17, 6;

7; 24, 10; 30, 5; III. 22, 2; 29, 9;
31, 9; 60, 2; 62, 1; IV. 9, 8; 36, 9;
43, 6; 45, 7; 51, 4; 53, 1; V. 45, 7;
53, 13; 54, 15; 77, 3; 87, 5; VI. 16, 48;
17, 10; 19, 7; 8; 27, 4; 44, 3; 46, 5;
49, 15; 51, 16; VII. 1, 24; 22, 2; 56,
24; 69, 2; 104, 4; VIII. 3, 9²; 10; 5;
39; 6, 11; 7, 18²; 9, 4; 12, 1; 2²; 3;
4; 13, 21; 15, 5; 17, 10; 19, 16²; 20;
24, 25; 27, 22; 40, 1; 60, 12; 76, 4;
89, 1; IX. 74, 5; 97, 39; 51; 101, 9;
108, 4³; 14; 109, 14; X. 37, 4; 41, 2;
44, 9; 51, 1; 52, 1; 53, 4; 7; 9; 10;
55, 2²; 4; 85, 24; 87, 12; 102, 9; 114,
7; 116, 3²; 121, 5³; 126, 2; 159, 4;
170, 4; 174, 1.

येभिः I. 109, 7; 121, 6; 174, 3; II. 37, 3;
III. 3, 10; 32, 4; 36, 2; VI. 17, 5;
VII. 1, 7; VIII. 5, 8; 22, 7; 38, 5; 49,
8²; 50, 8²; 62, 4; IX. 70, 3; 79, 2; X.
2, 4; 54, 4; 55, 7; 85, 23; 92, 5; 9;
15; 112, 2; 113, 10.

येभ्यः X. 63, 3; 7; 154, 1.

येन VIII. 27, 20.

येनतुः I. 119, 5; V. 61, 9.

येनयुः VIII. 25, 6.

येनयुः I. 30, 19; V. 73, 3.

येनाते इति IV. 48, 3.

येनानः IV. 23, 10; 44, 3; IX. 75, 3; 107,
16; 109, 8; 18.

येनानं IV. 1, 15.

येनिन VIII. 21, 4.

येनिरे I. 135, 1; VIII. 7, 5.

येनिरे I. 10, 1; III. 59, 8; 60, 6; VIII. 3,
6; 4, 5; 7, 34; 12, 28; 43, 18; 89, 2;
98, 3; IX. 86, 30; X. 56, 5.

येनुः III. 38, 3; VII. 66, 10.

येनुः IV. 2, 14; VI. 21, 6.

येमे V. 32, 10; X. 5, 5; 40, 14.

येवती III. 53, 22.

येवं II. 27, 16.

येवां I. 37, 8; III. 7, 5; 9, 3; V. 2, 5; 10,
4; 18, 3; 61, 12; 87, 3; 7; VI. 68, 7;
VII. 16, 8; 29, 4; 43, 1; VIII. 16, 5;
20, 13; 23, 3; 45, 1; 54, 2; X. 44, 7;
93, 13.

येषु I. 51, 12; 122, 12; 167, 3; II. 11, 3;
15; V. 18, 4; 31, 13; 64, 6; VI. 19,
12; 50, 5; 66, 5; VII. 85, 2; IX. 75,
1; X. 32, 5; 61, 3; 148, 4.

येष्टः V. 74, 8.

येष्टा V. 41, 3.

येष्टाः VII. 56, 6.

यो इति V. 79, 3.

योः I. 74, 7; 93, 7; 106, 5; 114, 2; 189,
2; II. 33, 13; III. 17, 3; 18, 4; IV.
12, 5; V. 47, 7; 53, 14; 69, 3; VI. 50,
7; VII. 35, 1; 69, 5; VIII. 39, 4; 71,
15; X. 9, 4; 15, 4; 37, 11; 105, 3;
176, 3; 182, 1.

योक्ता V. 33, 2.

योक्तानि III. 33, 13.

योगः I. 34, 9.

योगश्चेन्न X. 166, 5.

योगं I. 18, 7; X. 114, 9.

योगान् II. 8, 1.

योगे I. 5, 3; III. 27, 11; IV. 24, 4; V. 37,
5; 43, 5; VII. 54, 3; 67, 8; 86, 8;
VIII. 58, 3; X. 30, 11; 35, 9; 39, 12;
89, 10.

योगेऽयोगे I. 30, 7.

योग्याः VII. 70, 4; X. 53, 11.

योग्याभिः III. 6, 6.

योजं I. 82, 1-5.

योजते VII. 16, 2.

योजनं I. 88, 5; 191, 10-13; V. 54, 5;
VIII. 72, 6; IX. 7, 1.

योजना I. 35, 8; II. 16, 3; VIII. 90, 3;
IX. 102, 3; X. 86, 20.

योजनानि I. 123, 8; X. 78, 7.

योजनेन I. 92, 3.

योजनेभिः VI. 62, 6.

योजनेषु I. 164, 9.

योजं II. 18, 3.

योजि II. 18, 1.

योजवे VIII. 18, 5.

योज्वै VIII. 71, 15.

योतोः VI. 18, 11.

योत्सि I. 132, 4.

योधः I. 143, 5; VI. 25, 5.

योधत् VI. 39, 2.

योधं VI. 26, 4.

योधयं III. 46, 2.

योधयाः VII. 98, 4.

योधाः III. 39, 4; X. 78, 3.

योधानः I. 121, 8.

योधिं V. 3, 9.

योधिपत् VIII. 45, 5.

योधिष्टं VI. 60, 2.

योधीः X. 120, 3.

योधीयान् I. 173, 5.

योध्या IX. 9, 7.

योना I. 65, 2; 144, 4; 164, 32; III. 54,
6; IV. 1, 12; VIII. 9, 21; IX. 62, 8;
15; 72, 6; 73, 1; 86, 6; 25; X. 65, 8.

योनाऽङ्गव X. 101, 11.

योनिः I. 104, 1; 164, 33; II. 3, 11; III.
29, 10; 53, 4; IV. 3, 2; V. 78, 5; X.
125, 7.

योनिं I. 113, 1; 124, 8; 140, 1; II. 38, 8;
III. 5, 7; 33, 3; 4; 62, 13; IV. 50, 2;
V. 21, 4²; 47, 3; 67, 2; VI. 15, 16;
16, 35; VII. 4, 5; 70, 1; 97, 4; VIII.
29, 2; IX. 1, 2; 2, 2; 8, 3; 19, 3;
25, 2; 6; 32, 4; 37, 2; 38, 6; 40, 2;
61, 21; 62, 4; 64, 11; 17; 20; 22;

65, 19; 66, 12; 70, 7; 71, 6; 80, 2;
82, 1; 97, 45; 101, 14; 15; 107, 4;
X. 17, 11²; 18, 7; 34, 11; 65, 7; 68, 4;
91, 4; 96, 2; 99, 2; 107, 9; 123, 2;
148, 5; 162, 1; 4; 184, 1.

योनिषु I. 15, 4; II. 36, 4; X. 40, 11; 63,
15; 123, 5.

योनेः II. 9, 3; 35, 10.

योनौ I. 63, 4; 66, 3; 79, 3; 104, 7; 144,
2; 149, 2; 174, 4; 178, 2; III. 1, 7;
11; 29, 8; 62, 18; IV. 1, 11; 16, 10;
17, 14; VI. 16, 41; VII. 3, 5; IX. 13,
9; 25, 3; 28, 3; 39, 6; 92, 2; X. 8,
3; 10, 7; 31, 6; 46, 6; 61, 6; 70, 6;
85, 24; 101, 3; 123, 6.

योन्यं VIII. 45, 30.

योपयंतः X. 18, 2.

योपयानस्ति X. 134, 7.

योषुवतीनां VIII. 69, 2.

योषुवे X. 93, 9.

योषणः I. 141, 2; IV. 5, 5; IX. 1, 7; 6, 5;
32, 2; 38, 2; 56, 3; 68, 7.

योषणा VIII. 8, 10; 46, 33; X. 11, 2; 40, 6.

योषणां V. 52, 14.

योषणाः III. 56, 5.

योषणां III. 52, 3; 62, 8; IV. 32, 16; IX.
101, 14; X. 39, 7; 14.

योषणासु VII. 95, 3.

योषणे इति VII. 2, 6; X. 110, 6.

योषत् II. 18, 8; 33, 9; IV. 2, 9; VIII. 1,
27; 31, 17.

योषति VIII. 31, 17; 33, 9.

योषा I. 92, 11; 101, 7; 119, 5; 123, 9;
11; 167, 3; III. 33, 10; 38, 8; 48, 2;
V. 78, 4; VI. 75, 4; VII. 69, 4; 75, 5;
77, 1; IX. 32, 5; X. 10, 4; 27, 12;
40, 2; 9; 123, 5.

योषाऽङ्गव I. 48, 5; V. 80, 6; VI. 75, 3;
IX. 46, 2; 96, 24.

योषा: IV. 58, 8; X. 168, 2.
 योषा I. 56, 1; 115, 2; 117, 20; IV. 20, 5;
 IX. 93, 2; X. 3, 2; 53, 11.
 योषितं IX. 38, 4.
 योषे इति I. 104, 3.
 यौ I. 23, 5; 92, 17; 116, 1; VI. 67, 3;
 VII. 68, 8; 84, 2; X. 14, 11; 66, 7.
 यौ: II. 32, 2.
 योषु: X. 23, 7.
 यौष्ट VIII. 86, 1; X. 85, 42.

र

रंद्ते IX. 97, 9.
 रंद्माण: IX. 110, 3.
 रंद्माणा IX. 100, 4.
 रंद्मय: IX. 86, 47.
 रंद्मयंत: I. 85, 5.
 रंद्मयते VIII. 19, 6.
 रंद्मि: X. 95, 3; 178, 3.
 रंद्म: II. 18, 1.
 रंद्म X. 147, 4.
 रंद्मा IV. 1, 3²; IX. 2, 1; 6, 8; 106, 13;
 X. 96, 4.
 रंद्म I. 18, 3; 35, 11; 54, 11; 91, 8; 174,
 1; III. 1, 15; IV. 3, 14; VI. 8, 7; 16,
 30; 71, 3; VII. 15, 3; VIII. 84, 3;
 IX. 29, 5; 61, 30; X. 4, 7.
 रंद्म I. 31, 12; IX. 114, 3; 4; X. 53, 6;
 87, 9; 20.
 रंद्म: I. 21, 5; 86, 9; 133, 5; III. 30, 16;
 17; IV. 3, 14; VI. 18, 10; VII. 104, 1;
 4; 13; 22; 23; VIII. 60, 20; IX. 53,
 1; 97, 10; X. 87, 10; 14; 89, 14; 118,
 7; 152, 3.
 रंद्म: स्त्वेन VIII. 18, 13.
 रंद्म: स्म्य: VII. 104, 25.
 रंद्म: स्युजे VI. 62, 8.
 रंद्म: स्हत्याय VI. 45, 18.

रंद्म: स्हने I. 129, 11; II. 23, 3; X. 87, 1.
 रंद्म: स्हना VII. 73, 4.
 रंद्म: स्हा I. 129, 6; VII. 8, 6; IX. 1, 2;
 37, 3; 67, 20; X. 97, 6; 103, 4;
 162, 1.
 रंद्मणेभि: IV. 3, 14.
 रंद्मत II. 34, 9.
 रंद्मत I. 166, 8.
 रंद्मत: I. 160, 2.
 रंद्मत I. 185, 2-8.
 रंद्मत I. 93, 8; VII. 50, 1.
 रंद्मता IV. 50, 2.
 रंद्मता I. 185, 10; X. 36, 2.
 रंद्मति II. 26, 4; VIII. 41, 1.
 रंद्मति I. 136, 5; III. 5, 6; 53, 12; IV. 53,
 5; IX. 73, 3; 83, 4.
 रंद्मतु VI. 54, 5; VII. 15, 3.
 रंद्मते IX. 68, 4.
 रंद्मते IV. 53, 4; VII. 83, 9.
 रंद्मथ VIII. 47, 1.
 रंद्मतं V. 44, 7.
 रंद्मति I. 41, 1; X. 108, 7.
 रंद्मति III. 51, 5.
 रंद्मतु VIII. 48, 5.
 रंद्मते VIII. 67, 13.
 रंद्मते I. 62, 10; 72, 6; 90, 2; III. 7, 7.
 रंद्ममाण: I. 31, 12; IX. 87, 2.
 रंद्ममाणा I. 71, 9; V. 62, 5; VII. 61, 3.
 रंद्ममाणा: I. 72, 5; 146, 4; II. 27, 4; X.
 68, 1.
 रंद्ममाणास: I. 96, 6.
 रंद्ममाणाः V. 69, 1.
 रंद्मस: I. 35, 10; 36, 15; 76, 3; 79, 6;
 129, 11; II. 23, 14; III. 15, 1; IV. 4,
 1; 15; V. 42, 10; 83, 2; VI. 21, 7;
 VII. 1, 13; 104, 7; 17-19; 21; VIII.
 23, 14; 60, 10; 19; IX. 63, 29; 71,
 1; 86, 48; 91, 4; X. 76, 4; 87, 23;
 25; 132, 2; 182, 3.

रक्षसं IX. 104, 6.
 रक्षसा IX. 85, 1.
 रक्षसि II. 23, 5; IV. 9, 8; X. 37, 5.
 रक्षसि X. 25, 6.
 रक्षसे V. 2, 9; 10; VI. 43, 2; 62, 9.
 रक्षसे VII. 1, 19.
 रक्षस्य X. 69, 4.
 रक्षस्विनः I. 12, 5; 36, 20; VIII. 60, 20.
 रक्षस्विने VII. 94, 12.
 रक्षस्विना VIII. 22, 18.
 रक्षस्विने VIII. 47, 12; 60, 8.
 रक्षसि I. 79, 12; VI. 16, 29; 48; 63, 10;
 VII. 15, 10; 38, 7; VIII. 23, 13; 35,
 16; 43, 26; IX. 17, 3; 37, 1; 49, 5;
 56, 1; 63, 28; 110, 12; X. 36, 4; 87,
 9; 19; 98, 12; 187, 3.
 रक्षाः VII. 104, 16.
 रक्षितः X. 85, 4.
 रक्षिता I. 89, 5; VI. 7, 7; X. 85, 5.
 रक्षितारः I. 89, 1.
 रक्षितारं X. 67, 6.
 रक्षितारां II. 39, 6.
 रक्षितारौ X. 14, 11.
 रक्षियः VIII. 61, 17.
 रक्षियत् VII. 12, 2; VIII. 61, 15.
 रक्षेय इति I. 34, 8; III. 54, 16; V. 63, 7.
 रक्षो इति I. 174, 3.
 रक्षवः IV. 5, 13.
 रक्षुः V. 30, 14; 45, 9.
 रक्षुजाऽइव IX. 86, 1.
 रक्षुद्धु X. 61, 16.
 रक्षुद्धुवः I. 140, 4; V. 6, 2; VIII. 1, 9.
 रक्षुपत्न्यजंहाः VI. 3, 5.
 रक्षुपत्न्या X. 6, 4.
 रक्षुपत्न्याः I. 85, 6.
 रक्षुं VIII. 33, 17.
 रक्षुमन्यवः I. 122, 1.

रक्षुस्यत् IV. 5, 9.
 रक्षुस्या II. 28, 4.
 रक्षुस्यामा IX. 39, 4.
 रक्षुवर्तनिः IX. 81, 2.
 रक्षुवर्तनिं VIII. 9, 8.
 रक्षुस्यत् IV. 5, 9.
 रक्षुस्यदः I. 64, 7; 85, 6; 140, 4; VIII.
 34, 17.
 रक्षुस्यदं III. 26, 2; V. 25, 6; 73, 5.
 रक्षु इति X. 49, 2.
 रक्ष्वी इति VI. 63, 9.
 रक्ष्वीऽइव I. 52, 5; IV. 41, 9.
 रजः I. 50, 7; 56, 5; 58, 1; 5; 62, 5; 81,
 5; 83, 2; 84, 1; 90, 7; 110, 6; 139,
 4²; 141, 7; II. 31, 2; III. 1, 5; IV.
 36, 1; 45, 2; V. 48, 2; 53, 7; 59, 1;
 VI. 61, 11; VII. 66, 15; 87, 2; VIII.
 88, 5; IX. 22, 4; 5; 63, 6; 68, 9; 72,
 8; 77, 2; X. 37, 3; 56, 5; 66, 11; 105,
 7; 129, 1; 143, 2; 149, 2.
 रजऽइति VIII. 46, 28.
 रजऽस्तुरं I. 64, 12; IX. 48, 4; 108, 7.
 रजऽस्तुः VI. 2, 2; 66, 7.
 रजऽभिः I. 116, 20; VI. 62, 2; 6.
 रजऽसु VII. 34, 16; VIII. 77, 5; X. 43, 8.
 रजतं VIII. 25, 22.
 रजसः I. 6, 10; 19, 3; 33, 7; 52, 6; 12;
 14; 79, 1; 92, 1; 124, 5; 160, 1; 164,
 19; 168, 6; II. 2, 3; 40, 3; III. 26,
 7; 49, 4; IV. 1, 11; 17, 14; V. 47,
 3; 48, 1; 59, 3; 69, 4; VI. 62, 9; 71,
 1; VII. 35, 5; 64, 1; 87, 6; 100, 5;
 VIII. 57, 3; 59, 2; IX. 62, 14; 86, 30;
 X. 8, 6; 27, 7; 49, 6; 53, 6; 95, 17; 121,
 5; 123, 1; 139, 5; 143, 5; 187, 5.
 रजसा I. 35, 2; 9; 164, 14; X. 32, 2.
 रजसि II. 2, 4; IX. 74, 6; X. 15, 2; 45,
 3; 82, 4; 123, 8.
 रजसी इति I. 160, 4; IV. 42, 3; 6; 56, 3;
 6 c

VI. 9, 1; 15, 9; VII. 80, 1; 99, 1;
IX. 68, 3.

रजांसि I. 32, 14; 35, 4; 149, 4; 154, 1;
164, 6; 166, 3; 4; 180, 1; 181, 5;
187, 4; II. 39, 7; III. 4, 4; 30, 2; 58,
5; 62, 16; IV. 45, 7; 53, 3; 5; V.
54, 4; 63, 5; 69, 1; 73, 3; 81, 3; VI.
7, 7; 30, 3; 31, 2; 49, 13; 69, 5; VII.
21, 6; 68, 3; VIII. 43, 6; 73, 13; 82,
9; IX. 3, 7; 8; X. 75, 7; 111, 2; 4.

रजि VI. 26, 6.

रजिष्ठ I. 91, 1.

रजिष्ठया X. 100, 12.

रजिष्ठा: VII. 51, 2; IX. 97, 28.

रजिष्ठां IX. 89, 2.

रजिष्ठै: I. 79, 3; VIII. 101, 10.

रजि इति X. 105, 2.

रज्जु: I. 162, 8.

रज्या X. 100, 12.

रण IX. 7, 7.

रण V. 51, 8; VIII. 12, 17; 13, 9.

रणस्कृत् X. 112, 10.

रणत् VIII. 93, 20.

रणन् IV. 33, 7; V. 53, 16; X. 25, 1.

रणन्त VII. 57, 5.

रणन्ति VIII. 92, 20; IX. 111, 2.

रणन्ति III. 7, 5.

रणं VIII. 96, 16; X. 112, 10; 113, 4.

रणय VIII. 34, 11.

रणयन् I. 100, 7.

रणयन्त I. 147, 1; III. 57, 2; IV. 7, 7; X.
148, 3.

रणयन्त VI. 1, 4.

रणयन्तु VI. 28, 1.

रणयामसि VIII. 92, 12.

रणस्य VIII. 2, 42.

रणा: VI. 27, 1; 2.

रणाय I. 61, 6; 9; 116, 21; 168, 9; III.

34, 4; 47, 1; VI. 31, 5; 41, 4; VII.

20, 5; VIII. 17, 12; 33, 9; IX. 97,
53; X. 9, 1; 95, 7.

रणिता VIII. 96, 19.

रणिष्ठन II. 36, 3.

रणे I. 119, 3; VI. 15, 5; 67, 11; IX.
66, 13.

रणेरणे I. 74, 3; VI. 16, 15.

रणेषु X. 120, 5.

रण्य: IX. 96, 9.

रण्यञ्जित् IX. 59, 1.

रण्यन्ति V. 18, 1; VIII. 33, 16; X. 43, 6.

रण्यन्ति I. 83, 6; IX. 107, 18.

रण्यय: V. 74, 3.

रण्यन्ति VIII. 16, 2.

रण्यन्ति I. 38, 2.

रण्यश्वाच: III. 55, 7.

रण्यसि VIII. 12, 18.

रण्या VIII. 77, 11; X. 112, 5.

रण्यानि I. 85, 10; III. 55, 7.

रण्य: I. 66, 2; 69, 2; 3; 144, 7; II. 4, 6;
24, 11; IV. 1, 8; VI. 2, 7; 3, 3; X.
11, 5; 64, 10.

रण्यभि: V. 44, 10.

रण्यं I. 128, 8²; 129, 7; III. 26, 1; IV. 7,
5; VI. 29, 1; X. 33, 6.

रण्यया VII. 54, 3.

रण्यसंसृक् III. 61, 5; VII. 1, 21.

रण्यसंसृशं VI. 16, 37.

रण्या I. 65, 3; II. 4, 4; IV. 16, 15.

रण्या: V. 7, 2; VII. 59, 7.

रण्या: IV. 37, 1.

रण्यास: X. 115, 4.

रण्यते इति II. 3, 6.

रत्नधा: I. 15, 3; 164, 49; II. 1, 7; IV.
34, 6; IX. 67, 13; 90, 2; 107, 4;
X. 35, 7.

रत्नधातम: I. 20, 1.

रत्नधातमं I. 1, 1; V. 8, 3.

रत्नस्थानि: IV. 34, 7.

रत्नस्थेभि: IV. 34, 8; 35, 7.

रत्नस्थेयं IV. 13, 1; 34, 4; 35, 1; 2; 9;
V. 42, 7.

रत्नस्थेया IV. 34, 1.

रत्नस्थेयानि VII. 53, 3; X. 78, 8.

रत्नस्थेयाय IV. 34, 11; VII. 9, 5.

रत्नस्थान: VII. 81, 4.

रत्नं I. 41, 6; 53, 1; 58, 7; 91, 1; 94, 14;
125, 1; 140, 11; 141, 10; II. 38, 1;
III. 8, 6; 18, 5; 26, 3; 8; 54, 3; 56,
7; IV. 1, 10; 18; 2, 13; 5, 12; 12,
3; 35, 8; 41, 3; 44, 4; V. 48, 4; 49,
1; 2; VI. 13, 2; 19, 10; 65, 3; 4;
VII. 16, 6; 12; 25, 3; 37, 2; 38, 6;
52, 3; 75, 6; 8; 81, 3; VIII. 67, 7;
IX. 47, 4; 59, 1; 86, 10; X. 74, 3.

रत्नस्वंतं III. 28, 5.

रत्ना I. 35, 8; III. 2, 11; 3, 1; IV. 54, 1;
V. 1, 5; VI. 74, 1; VII. 17, 7; 38, 1;
70, 4; VIII. 93, 26; X. 11, 8.

रत्नानि I. 20, 7; 47, 1; III. 62, 4; IV. 15,
3; V. 75, 3; 82, 3; VII. 67, 10; VIII.
95, 9; IX. 3, 6; 35, 22.

रत्निन: VII. 40, 1.

रत्निनी I. 182, 4.

रत्नि V. 10, 1.

रथ VI. 47, 28.

रथश्चोळह X. 148, 3.

रथ: I. 30, 18; 46, 3; 8; 54, 3; 58, 3;
66, 3; 94, 8; 108, 1; 116, 18; 117, 2;
118, 1; 119, 3; 120, 11; 122, 15; 123,
1; 135, 4; 141, 8; 157, 3; 161, 3;
163, 8; 180, 1; 181, 3; 182, 1; 183,
2; 3; II. 16, 3; 6; 18, 1; 29, 4; III.
11, 5; 15, 5; 49, 4; 58, 8; IV. 9, 8;
31, 14; 36, 1; 43, 5; 45, 1; 7; 48, 5;
V. 10, 5; 18, 3; 37, 3; 74, 8; 75, 9;
77, 3; VI. 34, 2; 49, 5; 63, 7; 68, 10;

VII. 34, 1; 37, 1; 67, 8; 68, 3; 69, 1;
3; 5; 71, 4; VIII. 9, 18; 13, 31; 19,
8; 22, 5; 26, 4; 31, 3; 15; 33, 4; 11;
73, 13; IX. 38, 1; 88, 2; 90, 1; 92, 1;
94, 3; III, 3²; X. 29, 2; 39, 1; 44, 2;
107, 11; 112, 2; 176, 3.

रथःश्च VI. 61, 13.

रथःपति: V. 50, 5; X. 64, 10; 93, 7.

रथःक्षयाणि VI. 35, 1.

रथःचर्चणे VIII. 5, 19.

रथःजित् IX. 78, 4.

रथःशुर् IV. 38, 3.

रथःशू: X. 77, 8.

रथःशूभि: I. 88, 2.

रथःश्रां VI. 49, 4; VIII. 74, 10.

रथःश्रोष्ठेषु X. 60, 5.

रथं I. 20, 3; 25, 18; 34, 5; 10; 35, 4;
5; 46, 7; 49, 2; 51, 12; 52, 1; 54, 6;
56, 1; 61, 4; 70, 4; 82, 4; 84, 3; 92,
16; 100, 16; 102, 3; 5; 9; 106, 1-6;
111, 1; 112, 2; 12; 116, 17; 117, 13;
118, 5; 119, 1; 2; 5; 7; 120, 10; 129,
1; 10; 130, 6; 157, 1; 2; 161, 6; 7;
164, 2; 3; 167, 5; 175, 3; 177, 3;
178, 3; 180, 10; 182, 2; II. 10, 2; 12,
8; 20, 1; 23, 3; 31, 1-4; 37, 5; 40,
3; III. 2, 1; 15; 35, 4; 44, 1; IV. 2,
14; 16, 20; 33, 8; 43, 2; 45, 3;
46, 4; V. 1, 11; 2, 11; 29, 15; 31, 4;
11; 33, 3; 35, 7; 8; 56, 8; 63, 1; 5;
7; 73, 5; 74, 3; 75, 1; VI. 18, 9; 26,
4; 31, 5; 37, 1; 44, 24; 45, 14; 47,
27; 53, 1; 63, 5; 75, 8; VII. 23, 3;
32, 10; 48, 1; 67, 1; 71, 3; 74, 2; 90,
5; VIII. 2, 35; 5, 28; 34; 8, 10; 9,
8; 10, 6; 13, 23; 22, 1; 25, 22; 26,
1; 33, 18; 35, 22; 45, 9; 46, 24; 48,
5; 58, 3; 68, 1; 69, 15; 16; 73, 1;
80, 4-6; 84, 1; IX. 71, 5; 75, 1; 96,
2; 107, 13; 112, 4; X. 4, 6; 11, 9;

23, 3; 26, 9; 29, 8; 35, 6; 39, 4; 12;
 14; 40, 1; 6; 41, 1; 2; 53, 7; 60, 2;
 63, 14; 70, 5; 75, 9; 101, 7; 102, 1;
 103, 5; 114, 6; 119, 3; 132, 7; 135,
 3-5; 138, 3; 143, 1; 171, 1.
 रघुः I. 94, 1; II. 2, 3; VII. 41, 6.
 रघुः X. 181, 1.
 रघुः I. 164, 25.
 रघुः VIII. 46, 10.
 रघुः VIII. 38, 2.
 रघुः I. 51, 14; VII. 2, 5; X. 70, 5.
 रघुः I. 139, 4; VIII. 33, 14.
 रघुः V. 41, 6.
 रघुः VIII. 101, 2.
 रघुः IX. 3, 5.
 रघुः X. 37, 3.
 रघुः V. 57, 7; VII. 27, 5; 77, 5.
 रघुः I. 122, 11.
 रघुः VI. 75, 8.
 रघुः V. 61, 19.
 रघुः V. 61, 18.
 रघुः IX. 53, 2.
 रघुः VIII. 26, 20.
 रघुः X. 95, 8.
 रघुः I. 30, 19; 34, 9; 50, 9; 74, 7; 88,
 2; 180, 9; II. 18, 7; III. 35, 2; 45,
 2; 53, 5; V. 73, 3; VI. 62, 2; VIII.
 22, 4; 72, 6; 91, 7; X. 26, 8; 59, 1;
 114, 10; 132, 4; 168, 1.
 रघुः VII. 18, 22.
 रघुः I. 38, 12; 186, 8; IV. 14, 4; 45, 2;
 V. 33, 5; 55, 1.
 रघुः IV. 19, 5; VII. 74, 6; VIII. 3, 15;
 IX. 10, 1; 2; 22, 1; 67, 17; 69, 9.
 रघुः V. 36, 3.
 रघुः I. 112, 22; II. 8, 1; V. 53, 5; VI.
 47, 24.
 रघुः I. 48, 3; IV. 38, 6; V. 52, 9; 53,
 10; 66, 3; 74, 8; VII. 32, 11; 44, 4;

VIII. 23, 2; 68, 4; 94, 1; 103, 10;
 IX. 96, 1; X. 26, 5; 78, 4; 103, 4;
 10; 178, 1.
 रघुः I. 130, 5²; II. 23, 13; V. 73, 10;
 VIII. 12, 3.
 रघुः I. 111, 3; 140, 12; V. 31, 1; VIII.
 68, 13.
 रघुः I. 126, 3; II. 12, 7; 41, 1; X. 142, 5.
 रघुः VI. 45, 15; 56, 2; 3; VIII. 45,
 7; 61, 12; IX. 66, 26.
 रघुः I. 11, 1; VI. 55, 2; VIII. 99, 7.
 रघुः I. 22, 2; 182, 2.
 रघुः I. 84, 6.
 रघुः I. 122, 8; VI. 27, 8; 47, 31; IX.
 97, 50.
 रघुः X. 47, 5.
 रघुः I. 11, 1; VIII. 45, 7.
 रघुः I. 9, 8.
 रघुः X. 40, 5.
 रघुः I. 166, 5.
 रघुः III. 1, 17; 31, 20; IX. 76, 2; 97,
 46; 48.
 रघुः III. 26, 1; VII. 7, 4.
 रघुः VII. 69, 5.
 रघुः IX. 93, 4.
 रघुः VIII. 50, 8; IX. 97, 37; X. 76, 7.
 रघुः VIII. 4, 9.
 रघुः V. 83, 3; X. 51, 6.
 रघुः I. 25, 3; 44, 2; 77, 3; III. 2, 8; 3,
 6; 30, 11; IV. 10, 2; VI. 5, 3; 48, 9;
 55, 1; VIII. 11, 2; X. 102, 2.
 रघुः IV. 15, 2; V. 61, 17; VIII. 75,
 1; 95, 1; IX. 64, 10.
 रघुः I. 6, 2; 13, 4; 14, 12; 16, 2; 34, 2;
 47, 3; 6; 50, 8; 94, 10; 118, 4; 134,
 3; 139, 3; 4; II. 18, 3; 34, 7; III. 35,
 1; 41, 9; IV. 44, 2; V. 17, 4; 43, 5;
 54, 11; 75, 4; VI. 29, 2; 47, 19; 55,
 6; 59, 5; 75, 6; VII. 32, 2; 66, 15;

VIII. 1, 24; 25; 31; 7, 28; 20, 8; 22, 9; 26, 23; 65, 4; 85, 7; 98, 9; IX. 21, 4; 62, 17; 89, 4; 98, 2; X. 33, 5; 64, 12; 96, 6; 12.

रथेन I. 22, 4; 34, 12; 35, 2; 47, 2; 7; 9; 48, 10; 113, 14; 116, 1; 20; 117, 15; 118, 2; 3; 10; 123, 5; 7; 125, 3; 134, 1; II. 27, 12; 16; III. 33, 9; 10; 53, 1; IV. 4, 10; 14, 1; 3; 44, 4; 5; 46, 5; 48, 1; V. 31, 9; 83, 7; VI. 45, 15; 62, 10; VII. 67, 3; 71, 2; 72, 1; 2; 75, 6; 78, 1; VIII. 5, 2; 35; 8, 2; 11; 20, 10; 22, 15; 57, 1; 73, 2; 85, 8; X. 39, 7; 70, 3; 85, 26; 103, 4.

रथेभिः I. 48, 7; 88, 1; 100, 10; II. 15, 4; V. 5, 3; 58, 6; VI. 75, 7; VIII. 70, 1; IX. 15, 1.

रथेभ्यः I. 94, 11.

रथेऽङ्गुलिं I. 37, 1; V. 56, 9.

रथेषु I. 39, 6; 64, 9; 85, 4; 5; 87, 2; 166, 9; II. 34, 8; V. 53, 2; 4; 56, 6; 7; 57, 6; 60, 2; 4; 61, 12; VIII. 20, 12.

रथेऽस्याः I. 173, 4; 5; VI. 29, 2.

रथेऽस्यां VI. 21, 1; 22, 5; VIII. 33, 14; IX. 97, 49.

रथेऽस्याय VIII. 4, 13.

रथेऽस्येन II. 17, 3.

रथैः I. 116, 4; VIII. 7, 17.

रथैऽङ्गुलिं V. 60, 1.

रथ्यः II. 4, 4; 31, 7; IX. 36, 1.

रथ्यः I. 121, 14; 148, 3; II. 24, 15; III. 6, 8; IV. 16, 21; V. 54, 13; 87, 8; VI. 51, 6; 9; VII. 21, 3; VIII. 19, 35; 47, 5; X. 78, 5; 91, 7; 130, 7.

रथ्यः VII. 56, 21; 66, 12; VIII. 83, 3.

रथ्यं I. 35, 6; IX. 21, 6.

रथ्यं VI. 7, 2; 46, 2; 49, 15; VII. 5, 5; VIII. 103, 7; IX. 16, 2; X. 23, 1; 92, 1.

रथ्यस्य IV. 41, 10; V. 41, 3.

रथ्या I. 53, 9.

रथ्या I. 157, 6; 182, 2; V. 75, 5; VIII. 25, 2; X. 102, 11.

रथ्या I. 34, 7; V. 76, 1; VI. 62, 7.

रथ्याऽङ्गुलिं I. 180, 4; II. 4, 6; IV. 1, 3; X. 89, 2; 117, 5.

रथ्याऽङ्गुलिं II. 39, 2; 3; III. 33, 2; 36, 6; VII. 39, 1; 95, 1; X. 10, 7; 8.

रथ्यासः IX. 86, 2.

रथ्यासः VI. 37, 3.

रथ्ये IX. 91, 1.

रथ्ये VIII. 44, 27.

रथ्येभिरिति रथ्येभिः I. 157, 6.

रथं I. 169, 8; VI. 61, 6.

रथु I. 61, 12; IX. 93, 4.

रथु VII. 87, 1.

रथति I. 166, 6.

रथता I. 117, 11.

रथति VII. 60, 4.

रथती V. 80, 3.

रथतीः II. 30, 2.

रथुतु VII. 62, 3.

रथुवसो इति रथुवसो VII. 32, 18.

रथु X. 113, 8.

रथु I. 50, 13.

रथाम X. 128, 5.

रथुचोदः II. 21, 4.

रथुचोदनः VIII. 80, 3.

रथुचोदनं VI. 44, 10; X. 38, 5.

रथुचुः VI. 18, 4.

रथं II. 34, 15; VII. 56, 20.

रथस्य II. 12, 6; X. 24, 3.

रथ I. 120, 7.

रंता I. 61, 11; VII. 39, 3.

रंतायः VII. 18, 10; IX. 102, 5.

रंता IX. 92, 3.

रंते VII. 36, 3.
 रंतः X. 29, 3.
 रंधय I. 51, 8; 132, 4; III. 53, 14; VI.
 19, 12; 53, 5; VII. 30, 2; X. 87, 8.
 रंधयः VI. 43, 1.
 रंधयत् II. 19, 6.
 रंधयन् I. 50, 13; 51, 9.
 रंधयं X. 49, 4; 5.
 रंधयस् III. 30, 16.
 रंधयानि X. 28, 9.
 रंधि IV. 22, 9.
 रंधिं VII. 18, 18.
 रंधीः I. 174, 2; IV. 16, 13; VII. 31, 5.
 रंधं VIII. 7, 26.
 रपः VII. 34, 13; VIII. 18, 8; 16; 67, 21;
 X. 59, 8²; 60, 11; 97, 10; 137, 2; 3.
 रपत् I. 174, 7; X. 11, 2.
 रपति X. 61, 18.
 रपसः II. 33, 3; 7.
 रपसा VII. 50, 1.
 रपांसि I. 34, 11; 69, 4; 157, 4; VI. 31, 3.
 रपानि X. 10, 11.
 रपेम X. 10, 4.
 रप्षाते IV. 45, 1; X. 113, 2.
 रप्षादूधः II. 34, 5.
 रप्सुदा VIII. 72, 12.
 रप्षिताय X. 117, 2.
 रभः I. 145, 3.
 रभःशदा VI. 22, 5.
 रभध्वं X. 53, 8; 103, 6.
 रभते III. 29, 13.
 रभसं II. 10, 4; III. 31, 12; VI. 61, 1.
 रभसस्य IX. 73, 6.
 रभसा III. 1, 8.
 रभसाः I. 82, 6; V. 54, 3.
 रभसानः VI. 3, 8.
 रभसानि IX. 96, 1.

रभसाय I. 166, 1.
 रभसासः I. 166, 10; X. 95, 14.
 रभस्व X. 87, 2; 8; 155, 3.
 रभस्वतः I. 9, 6.
 रभस्वत्सभिः X. 3, 7.
 रभस्वान् X. 3, 7.
 रभामहे VI. 57, 5; X. 133, 6; 134, 7.
 रभिः VIII. 5, 29.
 रभिष्ठाः V. 58, 5.
 रभे III. 53, 2.
 रभेमहि I. 53, 4; 5²; VIII. 32, 9.
 रभ्यसः I. 120, 4.
 रभते VIII. 101, 4.
 रभते II. 38, 2; X. 145, 4.
 रभध्वं III. 33, 5.
 रभते II. 30, 1; X. 111, 9.
 रभयं V. 52, 13.
 रभय X. 42, 1.
 रभयः I. 121, 13.
 रभयन् I. 56, 3.
 रभयन्ति VII. 56, 19.
 रभस्व X. 34, 13.
 रभते X. 86, 16.
 रभं VIII. 45, 20.
 रभिर्नीड्व I. 168, 3.
 रभी II. 15, 9.
 रंसु II. 4, 5.
 रंसुजिह्वः IV. 1, 8.
 रयिः I. 66, 1; 73, 1; 127, 9; II. 1, 12;
 III. 62, 3; IV. 2, 5; 7; 11, 4; 36, 5;
 V. 25, 7; 50, 5; VI. 13, 1; 14, 5; 15,
 12; 20, 1; 21, 1; 68, 7; VII. 15, 5;
 32, 21; 84, 3; VIII. 31, 11; 51, 9; 10;
 IX. 5, 3; 101, 7; X. 19, 3; 117, 1.
 रयिःश्व I. 128, 1.
 रयिणां X. 122, 3.
 रयिःश्वौ III. 54, 16.
 रयिःशतमः VI. 44, 1.

रयिऽपतिः I. 60, 4; 72, 1; II. 9, 4; 40, 6;
IX. 97, 24.

रयिऽपते VI. 31, 1.

रयिऽभिः I. 64, 10.

रयि I. 1, 3; 8, 1; 12, 11; 30, 22; 34, 5;
12; 47, 6; 48, 13; 58, 6; 64, 15; 68,
3; 79, 8; 9; 85, 12; 92, 8; 97, 1; 116,
3; 19; 117, 23; 129, 7; 133, 7; 141,
11; 159, 5; 162, 22; 169, 4; II. 2, 6;
4, 8; 7, 1; 11, 13; 15, 5; 19, 5; 25,
2; 30, 11; 40, 6; 41, 9; III. 1, 19;
14, 6; 24, 5; 45, 4; 51, 5; 54, 13;
IV. 12, 2; 33, 8; 34, 2; 10; 35, 6;
36, 8; 9; 37, 5; 8; 44, 6; 49, 4; 50,
10; 51, 10; 53, 7; V. 4, 7; 11; 9, 7;
10, 7; 20, 1; 23, 1; 2; 24, 2; 33, 6;
41, 5; 42, 18; 54, 14; 80, 3; 86, 6;
VI. 1, 3; 5, 7; 6, 7; 8, 5; 10, 5; 16,
20; 28; 29; 28, 2; 47, 6; 49, 15; 59,
9; 64, 4; 65, 6; 68, 5; 6; 8; 70, 6; VII.
1, 5; 24; 5, 9; 16, 9; 20, 7; 36, 7;
37, 6; 39, 6; 42, 6; 75, 2; 76, 7; 77,
6; 84, 4; 92, 3; 93, 4; 97, 10; VIII.
3, 11; 5, 10; 15; 36; 6, 9; 7, 13; 13,
5; 12; 23, 12; 24, 3; 28; 40, 1; 43,
15; 46, 19; 60, 11; 71, 3; 6; 75, 11;
12; 90, 4; 93, 21; 34; 95, 8; 9; 97,
3; IX. 4, 7; 8; 10; 7, 9; 11, 9; 12,
9; 13, 5; 19, 6; 20, 4; 29, 6; 31, 1;
35, 1; 40, 3; 5; 6; 43, 4; 48, 3; 61,
6; 62, 12; 63, 1; 11; 12; 23; 65, 30;
66, 21; 67, 6; 68, 10; 72, 8; 86, 41;
87, 6; 93, 4; 5; 97, 21; 44; 98, 1;
4; 100, 2; 101, 9; 102, 3; 106, 9; 107,
21; X. 15, 7; 11; 19, 1; 21, 4; 38, 2;
40, 13; 47, 1; 76, 4; 85, 41; 91, 15;
134, 4; 140, 5; 156, 3; 167, 1; 183, 1.

रयिऽमत् X. 36, 10.

रयिऽमंतः X. 74, 1.

रयिऽइव I. 60, 1; II. 13, 4.

रयिऽयत् III. 62, 2.

रयिऽवः I. 129, 7; VI. 5, 7; 44, 1.

रयिऽवतः VI. 68, 5.

रयिऽवित् II. 1, 3; III. 7, 3.

रयिऽवृधः VII. 91, 3.

रयिऽपाद् I. 58, 3; IX. 68, 8.

रयिऽसाचः I. 180, 9.

रयिऽस्थानः VI. 47, 6.

रयीणां I. 46, 2; 60, 4; 5; 68, 4; 70, 3;
72, 1; 73, 4; 96, 7; 181, 1; II. 9, 4;
21, 6; 38, 10; 40, 1; III. 7, 3; 54, 16;
IV. 50, 6; V. 3, 8; 36, 1; VI. 1, 8;
7, 2; 31, 1; 45, 19; 60, 13; VII. 5,
5; 10, 5; VIII. 8, 12; 19, 8; 46, 2;
75, 4; IX. 47, 5; 97, 24; 101, 6; 102,
4; X. 5, 1; 45, 5; 47, 2; 106, 7.

रय्या X. 19, 7.

ररख I. 147, 3.

ररखाणः IV. 3, 14.

ररण IX. 107, 19; X. 86, 12.

ररणः VIII. 32, 6.

ररणत् I. 10, 5; 91, 14.

ररते V. 77, 4; VIII. 31, 2.

ररधुः VII. 18, 18.

ररन् I. 122, 12.

ररन्त V. 54, 13.

ररन्तु III. 42, 8.

ररन्धि I. 91, 13; III. 41, 4; VI. 25, 9; X.
59, 5.

ररपीति VI. 3, 6.

ररण्णे IV. 20, 5.

रण्णे VI. 18, 12.

रण्णे I. 168, 3.

रण्ण VIII. 45, 20.

रण्णाणः X. 139, 4.

रण्णाणाः I. 134, 1; 148, 3.

रणः III. 1, 22; IV. 1, 5; 2, 10; V. 41,
8; 43, 13; VI. 23, 7; X. 61, 12; 98,
7; 169, 4; 183, 1.

रराणः III. 4, 9.
 रराणता I. 171, 1.
 रराणा I. 117, 24; II. 32, 5; X. 61, 15.
 रराणाः IV. 36, 9; V. 33, 8.
 रराणां I. 117, 23.
 रराणे इति VI. 72, 5.
 ररादे VII. 49, 1.
 रराधे X. 107, 6.
 ररावा X. 40, 7.
 रराव्यां VIII. 39, 2.
 रराम II. 5, 7; III. 14, 5; 32, 2; 35, 1;
 V. 43, 3; VIII. 2, 1.
 ररिवान् I. 138, 4.
 ररिषे II. 1, 5.
 ररीयाः VI. 44, II.
 ररीध्वं V. 83, 6.
 ररे VII. 39, 6; 59, 5; 99, 6; X. 49, 3.
 ररवः I. 94, 10.
 ररवयः I. 100, 13.
 ररवयेन IX. 80, 1.
 ररवं III. 31, 6; V. 63, 3; IX. 72, 3.
 ररवेण I. 62, 4; 71, 2; IV. 50, 1; 4; 5;
 VII. 33, 4; 79, 4; IX. 97, 36; X. 67,
 6; 94, 12; III. 2.
 ररानया IV. 1, 9; X. 18, 14; 70, 10.
 रराना I. 162, 8.
 ररानाः I. 163, 5; X. 53, 7.
 ररानाभिः IX. 87, 1; X. 4, 6; 79, 7.
 ररानां I. 163, 2; V. 1, 3.
 ररानांइव II. 28, 5.
 ररमयः I. 50, 3; 59, 3; 105, 9; 109, 7;
 135, 9; II. 5, 2; III. 7, 9; IV. 13, 4;
 52, 5; V. 55, 3; VI. 29, 2; 75, 6; IX.
 64, 7; 69, 6; 86, 6; X. 91, 4.
 ररमाइव VI. 67, 1.
 ररिमः I. 35, 7; X. 129, 5.
 ररिमनां VIII. 25, 18.
 ररिमभिः I. 19, 8; 47, 7; 49, 4; 84, 1; 87,

6; 92, 12; 123, 12; 124, 8; 132, 3;
 136, 2²; 137, 2; IV. 14, 2; 3; 52, 7;
 V. 4, 4; 79, 8; 81, 4; VII. 2, 1; 36,
 1; 47, 4; 77, 3; VIII. 12, 9; 43, 32;
 72, 16; 101, 2; IX. 41, 5; 61, 8; 66,
 27; 86, 32; 97, 23; 100, 8; 111, 3;
 X. 35, 5; 77, 5; 132, 6.
 ररिमं I. 123, 13; IV. 22, 8; V. 7, 3; 33,
 3; VIII. 7, 8; 32, 23; IX. 97, 33;
 X. 93, 9.
 ररिमषु I. 134, 4².
 ररमीन् I. 28, 4; 109, 3; 144, 3; X. 130, 7.
 ररमीन्इव I. 141, 11; VIII. 35, 21.
 ररमे V. 19, 5.
 ररसञ्चाशिरः III. 48, 1.
 ररसः VI. 44, 21; VIII. 3, 20; IX. 38, 5;
 47, 3; 61, 17; 18; 67, 8; 15; 74, 9;
 76, 1; 77, 5; 84, 5; 86, 10; 96, 21;
 X. 9, 2.
 ररसं I. 71, 5; 105, 2; V. 43, 4; VII. 104, 10;
 VIII. 53, 3; IX. 6, 6; 16, 1; 23, 5; 62, 6;
 63, 13; 64, 24; 65, 15; 67, 31; 32; 79, 5;
 97, 1; 109, 11; 113, 3; X. 76, 7.
 ररसां IV. 43, 6; X. 75, 6; 121, 4.
 ररसवत् V. 44, 13.
 ररसवान् VI. 47, 1.
 ररसस्य I. 37, 5; IX. 85, 1.
 ररसा V. 41, 15; 53, 9; VIII. 72, 13.
 ररसाइव IX. 41, 6.
 ररसाः I. 187, 4; VI. 63, 8; VIII. 49, 2;
 IX. 113, 5.
 ररसानां I. 187, 5.
 ररसां I. 112, 12.
 ररसायाः X. 108, 1; 2.
 ररसायः IX. 97, 14.
 ररसिनः VIII. 1, 26; 3, 1; IX. 113, 5.
 ररसे IX. 14, 3.
 ररसेन I. 23, 23; IX. 97, 12; 57; 109, 20.
 रहसूऽइव II. 29, 1.

रहूगणाः I. 78, 5.
 राका II. 32, 8; V. 42, 12.
 राकां II. 32, 4.
 राके II. 32, 5.
 राजकाः VIII. 21, 18.
 राजतः X. 13, 5.
 राजति I. 143, 4.
 राजति I. 3, 12; II. 43, 1; IV. 53, 4; V. 25, 4; 81, 2; VI. 47, 19; IX. 5, 1; 3; 61, 18; 71, 7; 75, 3; 96, 18; X. 170, 1; 189, 3.
 राजते VIII. 19, 22.
 राजथ V. 55, 2; VIII. 7, 1.
 राजथः V. 71, 2; VII. 83, 5.
 राजथः III. 62, 17; IV. 56, 6; V. 38, 3; 63, 2; 7.
 राजन् I. 24, 14; 91, 4; VI. 46, 6; VIII. 79, 9.
 राजन् I. 24, 9; 63, 7; 79, 6; 91, 8; II. 27, 17; 28, 9-11; 29, 7; 30, 9; IV. 19, 10; V. 4, 1; 36, 2; VI. 1, 13; 7, 3; 8, 5; 12, 2; 19, 10; 39, 5; VII. 86, 5; 89, 1; VIII. 48, 7; 8; 79, 8; 97, 15; IX. 11, 3; 61, 17; 113, 4; 114, 4; X. 1, 6; 3, 1; 4, 1; 14, 4; 11; 25, 7; 44, 2; 60, 6; 87, 3; 21; 97, 22; 124, 5; 128, 5.
 राजनि I. 108, 7; IV. 50, 8; V. 30, 14; VI. 1, 13.
 राजनि X. 49, 4.
 राजतं I. 1, 8; 45, 4; III. 2, 4; VI. 1, 8.
 राजति III. 56, 8.
 राजती इति VI. 70, 2.
 राजतौ VIII. 8, 18.
 राजन्यः X. 90, 12.
 राजपुत्रा II. 27, 7.
 राजपुत्राश्च X. 40, 3.
 राजन्भिः I. 20, 5; 40, 8; IV. 34, 11; VII. 83, 6; X. 42, 10.
 राजन्भ्यः I. 139, 7; II. 27, 1; 3; 12.

राजस्यस्मात् X. 161, 1.
 राजसि I. 144, 6.
 राजसि I. 25, 20; 36, 12; 188, 1; III. 10, 7; V. 8, 5; 28, 2; 81, 5; VII. 32, 16; VIII. 13, 4; 15, 3; 5; 19, 31; 37, 3; 60, 15; IX. 66, 2; 86, 5; 28; X. 140, 4; 167, 1.
 राजसु VIII. 101, 5.
 राजसे VIII. 97, 10; IX. 86, 36.
 राजा I. 24, 7; 8; 12; 13; 32, 15; 54, 7; 59, 3; 5; 65, 4; 73, 3; 91, 5; 98, 1; 126, 1; 156, 4; 174, 1; 177, 1; 178, 2; II. 1, 4; 2, 8; 14, 11; 27, 10; III. 1, 18; 46, 2; 47, 1; 53, 11; 55, 4; 17; 59, 4; IV. 17, 5; 20; 42, 2; 50, 7; 9; V. 37, 4; 40, 4; 7; 85, 3; VI. 9, 1; 15, 13; 20, 3; 22, 9; 24, 1; 30, 5; 36, 4; 37, 2; 44, 13; 47, 16; 75, 18; VII. 8, 1; 18, 11; 27, 3; 34, 11; 41, 2; 49, 3; 4; 64, 1; 87, 5; 6; 97, 3; VIII. 19, 8; 21, 18; 64, 3; 65, 10; 70, 1; 95, 3; IX. 65, 16; 76, 4; 78, 1; 83, 5; 85, 9; 86, 8; 33; 40; 45; 89, 2; 92, 6; 96, 10; 97, 10; 23; 24; 30; 40; 56; 107, 15; 16; 108, 8; 113, 8; X. 12, 5; 34, 8; 12; 45, 5; 61, 16; 95, 5; 100, 4; 109, 2; 121, 3; 168, 2; 173, 4; 5.
 राजाश्च I. 67, 1; 130, 1; IV. 4, 1; VI. 4, 4; VII. 18, 2; IX. 7, 5; 20, 5; 57, 3; 82, 1; 90, 6; X. 43, 2; 75, 4.
 राजानः I. 41, 3; VII. 40, 4; 66, 6; 11; 83, 7; IX. 10, 3; X. 78, 1; 93, 4; 97, 6; 109, 6; 126, 6.
 राजानः I. 122, 11; VIII. 19, 35.
 राजानःश्च I. 85, 8.
 राजानं I. 23, 14; II. 1, 8; III. 43, 5; IV. 1, 2; 3, 1; 42, 9; V. 2, 6; 39, 4; 54, 7; 14; 58, 4; VI. 8, 4; VII. 31, 12; VIII. 43, 24; IX. 48, 3; 70, 3; 85, 3; 114, 2; X. 14, 1; 33, 4; 124, 8; 141, 3.
 6 E

राजाना I. 71, 9; II. 36, 6; V. 62, 6; 65, 2; VI. 16, 24; VIII. 101, 2; X. 14, 7; 64, 5.
 राजाना I. 136, 4; 137, 1; III. 38, 5; 6; VII. 64, 2; 4; X. 61, 23.
 राजानौ II. 41, 5; VI. 62, 9.
 राजानौ VII. 84, 1; X. 39, 11.
 राजाभि IV. 42, 1.
 राज्ञः I. 91, 3; 122, 15; 126, 2; VI. 51, 4; VIII. 4, 19; 5, 38; X. 40, 5; 103, 9; 167, 3.
 राज्ञा X. 97, 22.
 राज्ञे I. 53, 10; 71, 4; X. 14, 15.
 राज्यं VII. 6, 2.
 राट् V. 46, 8; VI. 12, 1; 5.
 राटः VII. 67, 7.
 राटस्तमा I. 61, 1.
 राटं I. 162, 11; VIII. 32, 21; X. 116, 7.
 राटयः I. 11, 3; 8; 29, 4; 132, 2²; VIII. 49, 5; 62, 1.
 राटये V. 10, 6.
 राटस्य VIII. 5, 14.
 राटसंहविषे II. 34, 8.
 राटसंहव्यः I. 31, 13; 54, 7; 118, 11; 153, 3; II. 25, 1; IV. 7, 7; 44, 3; VIII. 103, 13.
 राटसंहव्यस्य V. 66, 3.
 राटसंहव्या VII. 35, 1.
 राटसंहव्या VI. 69, 6.
 राटसंहव्याः V. 43, 14; VI. 11, 4.
 राटसंहव्यां V. 43, 6.
 राटसंहव्याय V. 53, 12; VII. 19, 6.
 राटा III. 35, 7.
 राटानि I. 131, 1.
 राटिः I. 34, 1; 89, 2; 117, 1; 122, 7; 139, 5²; 168, 7; 184, 4; III. 30, 7; V. 38, 1; VI. 45, 32; 58, 1; 63, 4; VII. 25, 3; VIII. 13, 4; 19, 19; 24, 9; 92, 29;

X. 66, 10; 95, 17; 133, 3; 143, 4; 180, 1.

राटिनी IV. 6, 3.

राटिनी III. 19, 2.

राटिभिः I. 11, 6; III. 19, 2; VIII. 19, 29.

राटि I. 60, 1; 162, 2; 169, 4; II. 1, 16; 2, 13; III. 2, 4; 62, 11; IV. 5, 2; 17, 5; 34, 10; VI. 38, 1; 63, 8; VII. 38, 5; 56, 18; VIII. 9, 16; 23, 28; 71, 8; 79, 5; 101, 8; X. 140, 5; 178, 2.

राटिषु VIII. 4, 19; 19, 12; 34, 18.

राटिस्साचः II. 1, 13; VI. 49, 14; VII. 34, 22; 23; 35, 11; 38, 5; 40, 6; X. 65, 14.

राटिस्साचं VII. 36, 8.

राटौ V. 33, 9; VI. 50, 9; VII. 1, 20; 25; 25, 4; 37, 8.

राटि X. 127, 8.

राटी I. 113, 1; 115, 4; V. 30, 14; X. 127, 1; 190, 1.

राटीः I. 116, 24; X. 95, 16.

राटीभिः X. 10, 9.

राटीं I. 35, 1; V. 81, 4.

राट्याः I. 94, 7; X. 129, 2.

राट्यां X. 68, 11.

राधः I. 9, 5; 10, 7; 44, 1; 48, 2; 51, 7; 57, 1; 100, 17; 110, 9; 121, 5; 122, 8; 11; 159, 5; II. 9, 4; 12, 14; 13, 13; 14, 12; 22, 3; 34, 11; 38, 11; IV. 21, 9; 31, 9; 32, 18; V. 13, 6; 39, 1; 52, 17²; 53, 13; 57, 7; 63, 2; 79, 5; VI. 47, 14; 22; 25; VII. 5, 8; 16, 2; 22, 8; 27, 2; 3; 77, 4; 5; 79, 4; 81, 5; 92, 3; 96, 2; VIII. 4, 19; 24, 21; 29; 54, 5; 8; 55, 1; 56, 1; 64, 1; 80, 10; 90, 6; 103, 7; IX. 1, 3; 61, 27; 97, 6; X. 7, 2; 29, 3; 61, 11; 96, 5; 159, 5.

राधःऽदेयाय IV. 51, 3; VIII. 4, 4.

राधःपते VIII. 61, 14.

राधःसमिः VI. 60, 3.

राधत् I. 120, 1.

राधति X. 63, 6.

राधसः I. 15, 5; 22, 7; 81, 6; IV. 20, 7;
V. 38, 1; 86, 4; VI. 44, 5; 47, 22; 55,
2; 60, 13; VII. 28, 5; 76, 7; VIII.
14, 4; 21, 16; 24, 8; 46, 11; 50, 6;
61, 14; IX. 46, 5; 81, 3; X. 140, 5.

राधसःसराधसः VI. 27, 3.

राधसा I. 48, 14; 54, 7; 94, 15; 135, 4;
III. 30, 20; IV. 55, 10; V. 43, 9; VI.
4, 7; 10, 5; VIII. 1, 14; 23; 24, 13;
81, 4; 5; 97, 6; X. 23, 1.

राधसां VIII. 90, 2.

राधसि IV. 32, 21.

राधसे I. 17, 7; 81, 8; 139, 6; III. 41, 6;
51, 12; IV. 20, 2; 24, 1; 29, 3; V.
35, 4; VI. 38, 5; VII. 79, 5; VIII. 1,
6; 2, 29; 24, 10; 12; 45, 24; 49, 3;
64, 12; 68, 7; 70, 9; 93, 16; IX. 8, 3;
60, 4; 97, 42; X. 17, 13.

राधांसि I. 22, 8; 84, 20; V. 79, 6; 7; VI.
44, 12; 48, 9; VII. 15, 11; 16, 10; 37,
2; 8; VIII. 6, 46; 8, 13.

राधानां I. 30, 5; III. 51, 10.

राधाम I. 41, 7; VIII. 70, 13.

राधः I. 156, 1.

राधै I. 116, 11; VIII. 92, 28.

राधस्य X. 77, 6.

राध्या II. 24, 10.

राध्यानि IV. 11, 3.

राध्या VI. 23, 6.

रां X. 111, 7.

रावं X. 3, 3.

रासीः II. 34, 12.

रासे X. 93, 14.

राम्याः II. 2, 8.

राम्याणां III. 34, 3; VII. 9, 2.

राम्यासु VI. 65, 1.

राय VII. 55, 3.

रायः I. 31, 10; 62, 12; 68, 5; 98, 3; 123,
13; 167, 1; 169, 5; III. 16, 2; IV. 8,
7; 41, 10; 48, 1; V. 42, 8; 54, 7; VI.
1, 5; 14, 3; 19, 5; 36, 1; 5; 47, 9;
VII. 18, 20; 34, 22; 23; 35, 2; 37, 8;
VIII. 52, 10; X. 117, 5; 140, 4.

रायः I. 4, 10; 17, 3; 24, 5; 33, 1; 36, 12;
51, 14; 72, 8; 73, 9; 10; 81, 7; 91,
23; 96, 6; 113, 4; 125, 1; 127, 11;
138, 3; 149, 1; 166, 3; II. 1, 10; 2,
12; 9, 5; 11, 12; 24, 15; 27, 17; 28,
11; 29, 7; 40, 4; III. 2, 15; 16, 1; 3;
19, 3; 30, 18; 36, 10; 54, 21; 56, 6;
IV. 2, 20; 4, 6; 12, 3; 17, 11; 20, 7;
8; 21, 4; 10; 29, 5; 33, 10; 36, 6;
41, 10; V. 12, 3; 15, 1; 5; 25, 3; 33,
10; 36, 4; 41, 5; 8; 42, 5; 49, 4; 54,
13; 68, 3; VI. 4, 8; 11, 6; 12, 6; 15,
3; 22, 3; 23, 10; 36, 4; 44, 2; 48, 9;
50, 11; 54, 8; 55, 2; 3; VII. 4, 6; 7;
8, 3; 18, 3; 20, 9; 28, 5; 30, 1; 32,
19; 34, 24; 37, 5; 40, 3; 56, 15; 57,
6; 60, 11; 75, 5; 93, 2; 95, 2; 97, 4;
100, 2; VIII. 3, 22; 4, 16; 23, 27;
29; 26, 22; 46, 6; 47, 4; 48, 7; 51, 6;
53, 1; 56, 2; 59, 7; 71, 4; 92, 9; 95,
4; IX. 33, 6; 35, 2; 61, 26; 89, 7;
94, 3; X. 17, 9; 22, 15; 30, 12; 35, 7;
36, 7; 43, 3; 141, 2; 6; 147, 4; 5.

रायःस्कानः I. 78, 2; VII. 32, 3; 42, 6.

रायतः I. 182, 4.

रायति VII. 55, 3.

राया I. 48, 1; 16; 53, 5; 71, 6; 129, 9;
10; III. 16, 6; 23, 2; IV. 2, 9; 5, 15;
8, 6; 31, 12; 42, 10; V. 3, 6; 10, 1;
30, 1; 50, 2; VI. 5, 5; 13, 3; 15, 11;
18, 7; 11; 19, 13; 20, 6; 35, 1; 49,
13; VII. 43, 5; 66, 8; 67, 9; 72, 5;
95, 4; VIII. 5, 32; 24, 15; 26, 7; 46,
5; 97, 6; X. 42, 9; 93, 10; 13.

रायां IX. 108, 13.

राये I. 5, 3; 9, 6; 10, 6; 54, 11; 73, 8; 84, 17; 100, 16; 113, 5; 116, 9; 120, 9; 142, 10; 189, 1; II. 3, 4; III. 15, 3; 19, 1; 53, 11; IV. 2, 11; 31, 11; V. 6, 3; 15, 5; 20, 4; 41, 11; 42, 15; 16; 43, 1; 46, 4; 50, 1; 5; 64, 6; 69, 3; 79, 1; VI. 1, 2; 17, 14; 45, 30; 49, 14; VII. 9, 6; 18, 2; 6; 20, 6; 27, 5; 32, 9; 34, 18; 86, 7; 90, 3²; VIII. 4, 15; 7, 18; 23, 16; 24, 12; 48, 2; 71, 14; 97, 13; 103, 4; IX. 10, 1; 45, 3; 63, 16; 64, 3; 86, 45; 97, 6; X. 59, 2; 61, 22; 63, 15; 76, 2; 112, 10; 116, 1.

रायजत् IX. 5, 2.

राविधं X. 86, 5.

राशयः VIII. 96, 8.

राशिः VI. 55, 3.

राशिं IV. 20, 8; IX. 87, 9.

राष्ट्रं I. 104, 4.

राष्ट्रं IV. 42, 1; VII. 84, 2; X. 109, 3; 124, 4; 173, 1; 2; 5.

राष्ट्रस्य X. 124, 5.

राष्ट्राणां VII. 34, 11.

राष्ट्राय X. 174, 1.

राष्ट्री VI. 4, 5; VIII. 100, 10; X. 125, 3.

रासत् V. 25, 1; VI. 50, 6.

रासत् VI. 49, 8.

रासतां X. 36, 14.

रासते I. 96, 8; IV. 55, 8; VII. 45, 3; VIII. 1, 22; X. 122, 1.

रासन् VII. 40, 6.

रासन् VII. 34, 22.

रासतां VII. 35, 15; X. 65, 3.

रासभः I. 116, 2.

रासभं VIII. 85, 7.

रासभस्य I. 34, 9; 162, 21; III. 53, 5.

रासायां I. 46, 6.

रासिं II. 11, 14³.

रासि I. 140, 12; II. 11, 13; 33, 12; III. 4, 1; VI. 4, 8; VII. 95, 6; IX. 9, 9.

रासीय VII. 32, 18; VIII. 19, 26.

रास्विनस्य I. 122, 4.

रास्विरासः V. 43, 14.

रास्व I. 114, 6; 9; III. 57, 6; 62, 4; IV. 2, 11; VI. 48, 4; VII. 16, 4; VIII. 4, 16; 60, 6; 11; IX. 43, 6; 61, 26; X. 7, 7.

रास्व II. 27, 10; III. 13, 7; IV. 11, 2; V. 13, 5; VII. 79, 4; 81, 5; VIII. 23, 12; 98, 12.

रिक्ते VIII. 58, 3.

रिक्थं III. 31, 2.

रिक्थाः III. 6, 2.

रिख VI. 53, 7.

रिच्यते VII. 32, 12; VIII. 92, 14.

रिच्यसे II. 1, 15.

रिणक् II. 15, 8.

रिणक् II. 19, 5.

रिणक्ति VII. 71, 1.

रिणचाव VIII. 100, 12.

रिणते V. 58, 6.

रिणन् II. 22, 4; VIII. 7, 28; 32, 2; IX. 109, 22; X. 138, 1.

रिणन्ति IX. 71, 6.

रिणाः IV. 19, 3.

रिणाति I. 166, 6.

रिणाति I. 127, 4; 148, 4; 179, 4; V. 31, 11; 41, 10; X. 120, 1.

रिणीते I. 124, 7; V. 80, 6; IX. 71, 2.

रिणीयः I. 117, 4; 19.

रितः VI. 57, 4.

रिपः II. 32, 2; VII. 32, 12; 60, 9; 104, 18.

रिपः III. 5, 5; X. 79, 3.

रिपवः I. 147, 3; 148, 5; II. 23, 16; III. 30, 15; V. 3, 11.

रिपवे I. 189, 5; II. 27, 16; V. 12, 4; VI. 67, 4; VII. 65, 3; VIII. 22, 14; 60, 8.
 रिपुः I. 36, 16; II. 34, 9; 41, 8; VI. 51, 7; VII. 104, 10; VIII. 23, 15; X. 185, 2.
 रिपुणां IV. 58, 5.
 रिपुं V. 79, 9; VI. 51, 13; VIII. 18, 14; IX. 83, 4.
 रिपुणां VIII. 67, 9.
 रिपोः IV. 3, 13; VIII. 11, 4.
 रिभं I. 162, 9.
 रिभं IX. 78, 1; X. 17, 10.
 रिभःवाहः X. 16, 9.
 रिभ्यते VII. 76, 7.
 रिभिकांसः I. 72, 5; IV. 24, 3.
 रिभितः VII. 36, 4.
 रिभितति VIII. 18, 13.
 रिभितं I. 129, 10.
 रिभिते VIII. 88, 5.
 रिभितोः I. 189, 6.
 रिभितयुः IV. 28, 5.
 रिभितये इति I. 109, 6.
 रिभितानः X. 89, 1.
 रिभिते VI. 21, 2.
 रिभिते I. 59, 5; 61, 9; 102, 7; 164, 25; III. 46, 3; VI. 24, 3; 30, 1; VII. 42, 3; X. 32, 5; 89, 11.
 रिभित्यात् IV. 24, 5.
 रिभित्यां X. 10, 7.
 रिभिते X. 77, 3.
 रिभितुः V. 85, 8.
 रिभितः I. 104, 6; 114, 7; 8; VII. 46, 3; 89, 5; X. 18, 1; 128, 8.
 रिभित III. 53, 20.
 रिभित I. 89, 9.
 रिभिते VI. 51, 7; VIII. 18, 13.
 रिभिते I. 129, 10.
 रिभितं X. 79, 3.

रिरीहि VI. 39, 5; 46, 8; 65, 6; IX. 11, 9; 91, 6; X. 98, 10; 169, 3.
 रिरेच IV. 16, 6.
 रिरेभं I. 120, 6.
 रिशंतां X. 169, 1.
 रिशंतीः VI. 28, 7.
 रिशादसः I. 19, 5; 26, 4; 64, 5; 186, 8; VI. 51, 4; VIII. 27, 4; X. 77, 3; 5.
 रिशादसः I. 39, 4; V. 60, 7; 61, 16; VII. 59, 9; VIII. 27, 10; 30, 2; 83, 5.
 रिशादसं I. 2, 7; V. 64, 1; VII. 66, 7.
 रिशादसा V. 66, 1.
 रिशादसा V. 67, 2; 71, 1; VIII. 8, 17.
 रिशादाः I. 77, 4; IX. 69, 10.
 रिषः I. 41, 2; 98, 2; II. 26, 4; 34, 9; 35, 6; III. 31, 20; V. 52, 4; 67, 3; VI. 24, 10²; 63, 2; X. 36, 2.
 रिषयः II. 11, 1; VII. 9, 5; X. 22, 15.
 रिषयत VIII. 1, 1; 20, 1.
 रिषयति II. 23, 12.
 रिषयवः I. 148, 5.
 रिषत् VI. 54, 7; VIII. 65, 10; 67, 11; X. 62, 11; 97, 20.
 रिषतः I. 12, 5; 36, 15; VII. 15, 13; VIII. 44, 11.
 रिषते I. 189, 5; V. 3, 12.
 रिषन् VIII. 103, 13.
 रिषंतं II. 30, 9.
 रिषं X. 18, 13.
 रिषयधै I. 129, 8.
 रिषाय VII. 33, 4.
 रिषायन् X. 48, 5; 94, 10.
 रिषाम I. 94, 1-14; IV. 12, 5; VI. 44, 11; X. 178, 2.
 रिषे V. 41, 16.
 रिष्टं I. 131, 7; IX. 112, 1.
 रिष्यति I. 18, 4; V. 44, 9; 54, 7; VI. 54, 3.

रिष्य V. 54, 4.
 रिष्यति X. 107, 8.
 रिष्यसि I. 162, 21; VIII. 31, 16.
 रिष्याः X. 51, 7.
 रिष्याति X. 97, 17.
 रिष्येत् VIII. 48, 10.
 रिष्येत् I. 91, 8.
 रिष्येन् VI. 54, 9.
 रिहती III. 55, 13.
 रिहते VIII. 20, 21.
 रिहन् I. 140, 9.
 रिहति I. 146, 2; III. 41, 5; X. 123, 3.
 रिहति I. 22, 14; 186, 7; II. 35, 13; IX. 85, 11; 86, 31; 43; 46; 97, 57; 100, 1; 7; X. 123, 1.
 रिहाणे इति III. 33, 1; VII. 2, 5.
 रीतिःश्चापः IX. 106, 9.
 रीतिःश्चापा V. 68, 5.
 रीतिः II. 24, 14; 39, 5; VI. 13, 1.
 रीति V. 48, 4; IX. 108, 10.
 रीयते I. 135, 7; V. 7, 8.
 रीयते I. 30, 2; 85, 3; X. 53, 8.
 रीयते X. 40, 9.
 रीरध X. 30, 1.
 रीरधः I. 25, 2; II. 32, 2; III. 16, 5; VIII. 60, 8.
 रीरधत् II. 33, 5.
 रीरधत् VI. 51, 6.
 रीरधत् VII. 94, 3; VIII. 8, 13.
 रीरधत् IV. 17, 14; V. 53, 9; VII. 32, 10; X. 92, 8.
 रीरमन् II. 18, 3; VII. 32, 1; X. 160, 1.
 रीरमान I. 165, 2.
 रुक्मः I. 88, 2; 96, 5; IV. 10, 5; 6; VI. 51, 1; VII. 3, 6; 63, 4; X. 45, 8.
 रुक्मःश्चैव V. 61, 12.
 रुक्मं I. 117, 5; V. 1, 12.

रुक्मश्चक्षुः II. 34, 8; V. 55, 1; 57, 5; X. 78, 2.
 रुक्मश्चक्षुः II. 34, 2; VIII. 20, 22.
 रुक्माः I. 166, 10; V. 54, 11; VII. 56, 13.
 रुक्मान् I. 64, 4.
 रुक्मासः VIII. 20, 11.
 रुक्मिभिः IX. 15, 5.
 रुक्मी I. 66, 3.
 रुक्मेभिः V. 56, 1.
 रुक्मेषु V. 53, 4.
 रुक्मैः V. 52, 6; VII. 57, 3.
 रुक्मः VI. 3, 7.
 रुक्मं III. 31, 6.
 रुक्मः IX. 9, 8; 49, 5; 96, 24; X. 188, 3.
 रुचयत् III. 6, 7.
 रुचा IV. 56, 1; IX. 64, 13; 28; 65, 27; III, 1; X. 106, 4.
 रुचानः III. 15, 6; VI. 39, 4; VII. 69, 1; X. 45, 8.
 रुचानाः IV. 51, 9; VII. 56, 13.
 रुचाश्च रुचा IX. 65, 2.
 रुचे IX. 23, 2; 105, 5.
 रुज IX. 53, 3; 91, 4.
 रुज् I. 102, 4; III. 30, 16; IV. 3, 14; VIII. 73, 18; IX. 108, 6; X. 87, 25; 152, 3.
 रुजः VI. 22, 6.
 रुजत् VI. 32, 2; 39, 2; VII. 75, 7; IX. 34, 1.
 रुजति X. 89, 6.
 रुजन् IV. 16, 8; VIII. 6, 13; X. 84, 3; 168, 1.
 रुजन् I. 71, 2.
 रुजतः VI. 6, 3.
 रुजति IV. 18, 6; V. 2, 10.
 रुजानाः I. 32, 6.
 रुजामि IV. 4, 11.
 रुजेम IV. 2, 15.

रुणद्धि X. 34, 3; 42, 9.

रुणधामहै I. 8, 2.

रुणध्मि X. 34, 12.

रुतं IX. 112, 1.

रुतस्य X. 39, 3.

रुदतः I. 33, 7.

रुदंति X. 40, 10.

रुद्र V. 3, 3.

रुद्र I. 114, 2; 3; 7; 8; II. 33, 1-4; 7; 10-12; 15; VII. 46, 2; 4; X. 169, 1.

रुद्रः I. 43, 3; 114, 11; II. 1, 6; 34, 2; 38, 9; V. 46, 2; 51, 13; 60, 5; VI. 50, 12; VII. 35, 6; 40, 5; X. 65, 1; 66, 3; 93, 4.

रुद्रं I. 43, 4; 114, 4; II. 33, 5; III. 2, 5; IV. 3, 1; V. 42, 11; 52, 16; VI. 49, 10²; VII. 10, 4; 41, 1; VIII. 72, 3; X. 64, 8; 126, 5.

रुद्रवर्तनी इति रुद्रवर्तनी VIII. 22, 14.

रुद्रवर्तनी इति रुद्रवर्तनी I. 3, 3; VIII. 22, 1; X. 39, 11.

रुद्रस्य I. 64, 2; 12; 85, 1; II. 33, 6; 8; 13; 14; V. 42, 15; 59, 8; VI. 28, 7; 50, 4; 66, 3; 11; VII. 56, 1; 58, 5; VIII. 13, 20; 20, 17.

रुद्रा V. 73, 8; 75, 3.

रुद्रा I. 158, 1; X. 93, 7.

रुद्रा II. 41, 7; V. 70, 2; 3; VIII. 26, 5.

रुद्राः I. 39, 7; VIII. 7, 12; X. 66, 12.

रुद्राः I. 64, 3; 166, 2; II. 34, 13; III. 8, 8; V. 60, 2; VIII. 3, 7; 54, 3; 63, 12; X. 92, 6; 128, 9.

रुद्राः II. 34, 9; V. 54, 4; 60, 6.

रुद्राणां I. 101, 7; VIII. 101, 15; X. 64, 11.

रुद्रान् II. 33, 9.

रुद्रान् I. 45, 1; III. 20, 5; X. 66, 4.

रुद्राय I. 27, 10; 43, 1; 114, 1; 6; 122, 1; 129, 3; IV. 3, 6; 7; V. 41, 2; VII. 36, 5; 46, 1; X. 92, 9; 125, 6.

रुद्रासः I. 39, 4.

रुद्रासः I. 85, 2; V. 87, 7; VIII. 13, 28; IX. 73, 7.

रुद्रासः V. 57, 1; VIII. 20, 2.

रुद्रियं I. 43, 2; VII. 40, 5; X. 64, 8.

रुद्रिया I. 72, 4.

रुद्रियाः III. 26, 5.

रुद्रियाः II. 34, 10.

रुद्रियाणां VIII. 20, 3; X. 48, 11.

रुद्रियाय V. 41, 11.

रुद्रियासः I. 38, 7; V. 58, 7.

रुद्रियासः V. 57, 7; VI. 62, 8; VII. 56, 22.

रुद्रियेषु II. 11, 3.

रुद्रेण X. 92, 5; 136, 7.

रुद्रेभिः I. 58, 3; 100, 5; 101, 7; III. 32, 3; VII. 5, 9; 10, 4; 35, 6; VIII. 103, 14; X. 32, 5; 66, 3; 99, 5; 125, 1.

रुद्रेषु X. 64, 8.

रुद्रेः II. 31, 1; III. 32, 2; VIII. 35, 1; X. 150, 1.

रुद्रौ VIII. 22, 14.

रुधत् X. 105, 1.

रुधतः I. 179, 4.

रुधिस्र्कां II. 14, 5.

रुध्यसे VIII. 43, 9.

रुपः IV. 5, 7; 8; X. 13, 3.

रुमे VIII. 4, 2.

रुहकान् I. 149, 3.

रुहक्षिणं IX. 48, 2.

रुहचंत IV. 55, 2.

रुहचानं III. 2, 3.

रुहबुः IV. 16, 4; VI. 62, 2; VIII. 3, 20; X. 122, 5.

रुहचे VI. 15, 5.

रुहचे III. 61, 5; VII. 77, 1.

रुहच्याः VI. 35, 4.

रुहमे X. 84, 3.

रुहशीर्णा VI. 75, 15.

रुहुः V. 7, 5; VI. 7, 6; 24, 3; IX. 79, 4.
 रुहोच IV. 5, 15.
 रुहोज VI. 18, 10; X. 89, 7.
 रुहोज IV. 50, 5; VI. 32, 3.
 रुहोजिय VI. 16, 39.
 रुहोजिय VIII. 64, 5.
 रुहोधिष I. 102, 10.
 रुव I. 10, 4.
 रुवय्यः VIII. 96, 12.
 रुवय्यु I. 122, 5.
 रुवत् I. 173, 3; IV. 56, 1.
 रुवति IX. 70, 7.
 रुवंतं V. 42, 14.
 रुशत् I. 62, 9; 92, 5; 115, 5; III. 29, 3;
 IV. 5, 15; 11, 1; V. 1, 2; 54, 12; VI.
 72, 4; VII. 77, 2; VIII. 93, 13; IX.
 91, 3; X. 31, 11; 49, 10.
 रुशतः I. 181, 8; IV. 7, 9.
 रुशता IV. 3, 9; VI. 65, 1; IX. 69, 5;
 X. 1, 1.
 रुशती I. 113, 2; X. 75, 7; 85, 30.
 रुशती I. 117, 8; X. 3, 1.
 रुशत्सर्ज्मे I. 58, 4.
 रुशत्सगवि V. 64, 7.
 रुशत्सपशुः V. 75, 9.
 रुशत्सभिः I. 62, 8; IV. 51, 9; X. 3, 3; 6.
 रुशत्स्वत्ता I. 113, 2.
 रुशन् VIII. 72, 5.
 रुशतः I. 48, 13; VI. 64, 1; 3; VIII.
 1, 33.
 रुशतं I. 92, 2; VI. 1, 3; 6, 1; IX. 97, 15;
 X. 1, 5.
 रुशमं VIII. 3, 12.
 रुशमाः V. 30, 12.
 रुशमानां V. 30, 14.
 रुशमासः V. 30, 13.
 रुशमे VIII. 4, 2; 51, 9.
 रुशमेपु V. 30, 15.
 रुहः X. 97, 2.

रुहत V. 36, 2.
 रुहत I. 34, 5; IX. 40, 2.
 रुहतं VIII. 22, 9.
 रुहं VIII. 1, 31.
 रुहाणाः I. 32, 8.
 रुहाव VII. 88, 3.
 रुहेन III. 8, 11; VIII. 42, 3; X. 63, 10;
 14; 178, 2.
 रुपं I. 71, 10; 95, 8; 114, 5; 115, 5;
 163, 7; 164, 44; III. 38, 7; VI. 47,
 18; VII. 97, 6; VIII. 41, 5; IX. 65,
 18; 68, 6; 71, 8; 74, 7; 97, 57; X.
 123, 4; 124, 7; 168, 4.
 रुपंस्वरुपं III. 53, 8; VI. 47, 18.
 रुपशः I. 164, 15.
 रुपा II. 13, 3; V. 42, 13; VIII. 101, 13;
 IX. 64, 8; 85, 12; 111, 1; X. 96, 3;
 139, 3.
 रुपास्देव VIII. 102, 8.
 रुपाणि I. 108, 5; 188, 9; V. 52, 11; 81,
 2; VII. 55, 1; VIII. 15, 13; IX. 25,
 4; X. 21, 3; 85, 35; 169, 3; 184, 1.
 रुपे I. 164, 6; IV. 11, 1; IX. 16, 6.
 रुपेभिः V. 43, 10.
 रुपैः I. 160, 2; IX. 34, 4; X. 110, 9;
 112, 3.
 रेकु IV. 5, 12; X. 108, 7.
 रेक्यः I. 31, 14; 121, 5; 158, 1; VI. 20,
 7; VII. 4, 7; 40, 2; VIII. 4, 18; 46,
 15; X. 132, 3².
 रेक्यसा I. 162, 2.
 रेक्यस्वती X. 63, 16.
 रेचि IV. 16, 5.
 रेजत् IV. 17, 2.
 रेजत IV. 17, 2; 22, 4; V. 60, 3.
 रेजति I. 129, 6²; 168, 5.
 रेजति I. 37, 8; VI. 66, 9; X. 147, 1.
 रेजते I. 80, 14; 87, 3; V. 44, 9; 60, 2;
 VIII. 20, 5.

रेजय V. 59, 4.
 रेजंत VIII. 103, 3.
 रेजंते VII. 21, 3.
 रेजंते I. 143, 3; 164, 15; VI. 50, 5.
 रेजमानः I. 171, 4; III. 31, 3.
 रेजमानं X. 6, 5.
 रेजमानाः VII. 60, 10.
 रेजमानान् X. 44, 8.
 रेजमाने इति X. 121, 6.
 रेजयत् IV. 22, 3; V. 87, 5; X. 61, 16.
 रेजयति VIII. 66, 3.
 रेजयति VII. 57, 1.
 रेजते इति VIII. 97, 14.
 रेणुः I. 33, 14; X. 72, 6.
 रेणुस्काटः VI. 28, 4.
 रेणु I. 56, 4; IV. 17, 13; 38, 6; 7; 42, 5; X. 168, 1.
 रेतः I. 68, 4; 71, 8; 128, 3²; 164, 34-36; III. 55, 17; IV. 3, 7; V. 83, 1; VI. 70, 2; VII. 33, 7; 13; 67, 6; IX. 60, 4; 99, 6; X. 61, 2; 6; 7; 11; 94, 5; 129, 4.
 रेतःस्थाः III. 56, 3; V. 69, 2; VII. 101, 6; IX. 86, 39; X. 129, 5.
 रेतसः I. 100, 3; III. 31, 10; VIII. 6, 30; IX. 86, 28.
 रेतसा V. 17, 3; 83, 4; IX. 74, 1.
 रेतसि VI. 28, 8; IX. 19, 4.
 रेतसे I. 155, 3.
 रेतांसि VIII. 44, 16; X. 64, 14.
 रेतिनः X. 40, 11.
 रेयः IV. 6, 6.
 रेभः I. 113, 17; 127, 10; VI. 3, 6; 11, 3; IX. 7, 6; 66, 9; 71, 7; 86, 31.
 रेभत् X. 92, 15.
 रेभतः VIII. 37, 7; 44, 20.
 रेभति I. 105, 9.
 रेभत्सभिः X. 3, 6.
 रेभन् VII. 18, 22; IX. 96, 6; 17; 97, 1; 7; 47; 106, 14.

रेभतः X. 61, 24.
 रेभंति IX. 97, 57.
 रेभं I. 112, 5; 116, 24; 117, 4; 118, 6; 119, 6; X. 39, 9.
 रेभाः I. 163, 12; X. 71, 3; 87, 13.
 रेभासः VIII. 97, 11.
 रेभिरे I. 140, 8.
 रेभे X. 87, 12.
 रेभैः VII. 63, 3.
 रेरिहत् I. 140, 9; IV. 38, 6; X. 45, 4.
 रेरिहाणा III. 55, 14; VI. 27, 7.
 रेरिहते X. 4, 4.
 रेरिह् X. 114, 4².
 रेवत् I. 79, 5; 92, 14; 95, 11; 96, 9; 116, 18; 124, 9; 10²; 151, 8; 9²; II. 2, 6; 9, 6; 35, 4; III. 7, 10; 18, 4; 5; 23, 2; 4; IV. 51, 4; V. 23, 4; VI. 48, 7; X. 35, 4; 69, 3; 77, 7.
 रेवतः I. 4, 2; 120, 12; VI. 44, 11; VII. 42, 4; VIII. 2, 13; 47, 9; X. 22, 15; 36, 3.
 रेवतां IV. 25, 7.
 रेवति X. 86, 13.
 रेवति V. 51, 14.
 रेवती III. 61, 6; X. 35, 4.
 रेवतीः I. 30, 13; 158, 2; IX. 72, 9; X. 30, 14.
 रेवतीः IV. 51, 4; X. 19, 1; 30, 8; 12.
 रेवतीनां X. 180, 1.
 रेवते X. 116, 2.
 रेवत्सभिः VI. 1, 11.
 रेवंतं VIII. 2, 11; 21, 14.
 रेवान् I. 18, 2; II. 27, 12; VII. 1, 23; VIII. 2, 13; 45, 15; 96, 19; X. 60, 4; 160, 4.
 रेवान्इव I. 27, 12; VIII. 48, 6.
 रेवणाः I. 148, 5.
 रेवत् VII. 20, 6.
 रेवयति I. 148, 5.
 रेवी X. 85, 6.

रैवतासः V. 60, 4.

रैवत्याऽङ्गं X. 94, 10.

रोक्कः VI. 66, 6.

रोक्काः III. 6, 7.

रोचत IV. 1, 17.

रोचत IV. 10, 6.

रोचतां X. 43, 9.

रोचते I. 43, 5; 140, 11; III. 55, 11; VII. 8, 4; X. 65, 5.

रोचते I. 58, 2; 148, 4; 188, 11; III. 29, 6; 7; IV. 10, 5; 11, 1; VIII. 43, 8; 10; 44, 21; IX. 2, 6; 111, 1; X. 69, 2; 118, 3.

रोचनं I. 49, 4; 50, 4; III. 44, 4; VIII. 98, 3.

रोचनस्थः VI. 6, 2.

रोचनस्थां III. 2, 14.

रोचनस्थः V. 69, 4; X. 46, 3.

रोचना I. 6, 1; 81, 5; 102, 8; 146, 1; II. 27, 9; III. 12, 9; 61, 5; IV. 53, 5; V. 29, 1; 69, 1; 81, 4; VI. 7, 7; VIII. 5, 8; 14, 7; 9; 93, 26; 94, 9; IX. 17, 5; 37, 3; 42, 1; 85, 9; X. 32, 2; 49, 6; 65, 4; 89, 1; 189, 2.

रोचनात् I. 6, 9; 14, 9; 49, 1; VIII. 1, 18; 8, 7.

रोचनानां VII. 5, 10.

रोचनानि I. 93, 5; 149, 4; III. 56, 8.

रोचने I. 19, 6; 105, 5; 155, 3; III. 6, 8; 22, 3; VIII. 10, 1; 69, 3; 82, 4; 97, 5; IX. 75, 2; 86, 27.

रोचनेन III. 55, 9; VI. 1, 7; X. 4, 2; 88, 5.

रोचनेषु VI. 44, 23.

रोचंते I. 6, 1.

रोचंते VIII. 55, 2.

रोचमानः III. 46, 3; VII. 3, 9; 62, 1; IX. 111, 2; X. 118, 4.

रोचमानस्य X. 3, 5.

रोचमाना VI. 64, 2.

रोचमानाः I. 165, 12; III. 7, 5; IV. 14, 1; VI. 64, 1.

रोचमानां I. 115, 2.

रोचय IX. 9, 8; 36, 3.

रोचयत् III. 2, 2; VI. 39, 4; IX. 86, 21.

रोचयन् IX. 49, 5.

रोचसे VI. 2, 6; VII. 3, 6.

रोचसे I. 94, 7; II. 7, 4; VIII. 9, 18.

रोचि I. 121, 6.

रोचिषा V. 26, 1.

रोदसिऽप्राः X. 88, 5.

रोदसिऽप्रां X. 88, 10.

रोदसी I. 167, 5; V. 56, 8; VI. 50, 5; 66, 6.

रोदसी इति I. 10, 8; 31, 3; 33, 9; 36, 8; 51, 10; 54, 2; 59, 4; 62, 7; 64, 9; 72, 4; 73, 8; 76, 2; 85, 1; 100, 14; 133, 1; 134, 3; 151, 1; 160, 2; 4; 173, 3; 6; 185, 4; 186, 8; II. 1, 15; 2, 5; 6; 11, 9; 12, 1; 15, 2; 17, 4; 22, 2; 31, 4; III. 2, 2; 7; 3, 2; 4; 10; 6, 2; 5; 10; 7, 4; 9; 13, 2; 15, 5; 30, 5; 31, 10; 32, 7; 34, 1; 38, 3; 8; 39, 8; 49, 3; 53, 12; 54, 15; 56, 1; 7; 57, 4; 61, 6; 7; IV. 7, 8; 16, 5; 18, 5; 19, 1; 34, 9; 42, 3; V. 1, 7; 16, 4; 29, 4; 30, 8; 31, 6; 42, 14; 46, 8; 53, 6; 61, 12; 85, 3; VI. 1, 11; 3, 7; 4, 6; 8, 3; 11, 4; 12, 1; 15, 15; 16, 24; 17, 7; 29, 5; 30, 1; 44, 5; 46, 5; 48, 6; 52, 14; 66, 6; 7; 67, 5; 70, 6; 73, 1; VII. 2, 3; 5, 4; 12, 1; 13, 2; 18, 24; 20, 4; 23, 3; 28, 3; 31, 7; 34, 22-24; 35, 3; 39, 7; 40, 2; 56, 17; 57, 1; 3; 58, 1; 61, 4; 69, 1; 72, 3; 79, 1; 86, 1; 87, 2; 3; 90, 3; 96, 1; 97, 8; 99, 3; VIII. 3, 6; 6, 5; 17; 38; 7, 16; 10, 6; 12, 7; 24; 15, 2;

२०, ४; २५, १८; २१; ४१, १०; ६४, ४; ७०, ५; ७३, १३; ९३, १२; ९४, ११; ९८, ५; IX. १८, ५; ६; ४१, ५; ७०, ५; ७४, २; ७५, ४; ७६, ३; ८५, १२; ८६, १३; ९७, २७; ३८; १०१, ७; १५; ११०, ९; X. ५, ४; ११, ९; ४५, ४; ५०, १; ५४, १; ५५, ३; ५९, ८; ६५, ५; ७६, १; ८०, १; २; ८८, ३; ८९, १३; ९३, १; ९६, ११; ११२, ४; ११९, ७; १३४, १; १३६, १; १३९, २; १४०, २; १४७, १.
 रोदसी इति I. १६७, ४; X. ९२, ११.
 रोदसी इति I. ५२, १०; १०५, १-१८; १८५, ३; III. २६, ९; ५४, ३; ४; १०; IV. ५५, ६; ५६, ४; VI. ५०, ३; ६२, ८; ७०, २; ३; IX. ७, ९; ९८, ९; X. १२, ४; ६७, ११; ७९, ४.
 रोदसीभ्यां I. १३६, ६.
 रोदसोः IX. २२, ५.
 रोदस्योः I. ३३, ५; ५९, २; ९६, ४; ११७, १०; १२२, १; १४९, २; १५१, ३; १६८, १; III. ३१, १३; IV. ३, १; VI. २, ११; १६, ४६; २४, ३; VII. ६, २; ६; VIII. ७२, १३; IX. ९०, १; X. १, २; ७४, १.
 रोधः IV. ५, १; X. ४८, २.
 रोधश्चक्राः I. १९०, ७.
 रोधत् I. ६७, ५.
 रोधति VIII. ४३, ६.
 रोधना I. १२१, ७.
 रोधनाः II. १३, १०.
 रोधस्वतीः I. ३८, ११.
 रोधांसि II. १५, ८; IV. २२, ४.
 रोपणाकांसु I. ५०, १२.
 रोपुंधीणां I. १९१, १३.
 रोम I. ६५, ४; IX. ९७, ११.
 रोमण्ड्वन्तौ IX. ११२, ४.
 रोमशं VIII. ३१, ९; X. ८६, १६.
 रोमशा I. १२६, ७; VIII. ९१, ६.
 रोमाणि I. १३५, ६; IX. ६२, ८; ७५, ४.
 रोर्वीति III. ५५, १७.
 रोर्वीति IV. ५८, ३; VI. ७३, १; VII. १०१, १.
 रोर्वानः IV. १, ७.
 रोर्वत् I. ५४, १; ५; १४०, ६; VI. ६१, ८;

IX. ६५, १९; ६८, २; ७१, २; ८५, ९; ८६, ७; ९१, ३; X. २८, २; ७५, ३; ८६, १५; ९२, ५.
 रोषति VIII. ४, ८; ९९, ४.
 रोह I. ५६, २; III. ८, ११; IX. ६३, २२; X. ८५, २०.
 रोहत X. १८, ६.
 रोहति I. १४१, ४; VIII. ४१, ८.
 रोहतु X. १६, १३; ६२, ८.
 रोहते II. ५, ४; VIII. १३, ६.
 रोहयः V. ६२, ८.
 रोहन् IX. १७, ५.
 रोहनं I. ५२, ९.
 रोहति VI. ४४, ६.
 रोहत् X. १८, ७; १४२, ८.
 रोहय VIII. ९१, ५.
 रोहयः VIII. ८९, ७; IX. १०७, ७; X. १५६, ४.
 रोहयत् I. ७, ३.
 रोहयंतः X. ६५, ११.
 रोहसि IX. ३६, ६; ८०, २.
 रोहसे I. ५१, १२.
 रोहांसि VI. ७१, ५.
 रोहिणीषु I. ६२, ९; VIII. ९३, १३.
 रोहिण्या VIII. १०१, १३.
 रोहिन् I. १००, १६.
 रोहितः I. ३९, ६; VIII. ७, २८.
 रोहितः I. १४, १२; V. ५६, ६; VII. ४२, २.
 रोहितं VIII. ३, २२.
 रोहितश्च VIII. ४३, १६.
 रोहितश्च I. ४५, २; X. ९८, ९.
 रोहितश्चः IV. १, ८; X. ७, ४.
 रोहितस्य VIII. ३, २४.
 रोहिता I. ९४, १०; १३४, ३; II. १०, २; III. ६, ६; IV. २, ३; V. ६१, ९; VIII. ६८, १५; X. ६०, ६.
 रोहितासः IV. ६, ९.
 रोहितौ V. ३६, ६.
 रोद्रः X. ३, १.

रौद्र X. 61, 1.

रौद्रौ X. 61, 15.

रौद्रिणं I. 103, 2; II. 12, 12.

ल

लघं II. 12, 4.

लक्ष्मणस्य V. 33, 10.

लक्ष्मीः X. 71, 2.

लयतां X. 84, 7.

ललामीः I. 100, 16.

लांगलं IV. 57, 4.

लायं X. 42, 1.

लिबुजाश्च X. 10, 13.

लोकः III. 37, 11.

लोकस्कृत् IX. 86, 21; X. 133, 1.

लोकस्कृतं VIII. 15, 4; IX. 2, 8.

लोकं I. 93, 6; II. 30, 6; III. 2, 9; IV.

17, 17; V. 4, 11; VI. 23, 3; 7; 47, 8;

73, 2; VII. 20, 2; 33, 5; 60, 9; 84, 2;

99, 4; VIII. 100, 12; IX. 92, 5; X.

13, 2; 14, 9; 16, 4; 30, 7; 85, 20;

104, 10; 180, 3.

लोकाः IX. 113, 9.

लोकान् X. 90, 14.

लोके III. 29, 8; V. 1, 6; IX. 113, 7²; X. 85, 24.

लोगं X. 18, 13.

लोगेन X. 28, 9.

लोथं III. 53, 23.

लोषामुद्रा I. 179, 4.

लोषाशः X. 28, 4.

लोमभ्यः X. 163, 5.

लोमःऽलोमः X. 163, 6.

व

वंशंश्च I. 10, 1.

वंसगः I. 7, 8; 55, 1; 58, 5; 130, 2²; V.

36, 1; VI. 16, 39; VIII. 33, 2; X. 144, 3.

वंसगं X. 102, 7.

वंसगाश्च X. 106, 5.

वंसत् VI. 68, 5.

वंसत् X. 26, 2.

वंसते VIII. 103, 9.

वंसाम VI. 19, 8; VIII. 60, 12.

वंसि V. 70, 1.

वंसीमहि VI. 19, 10.

वंसु IX. 57, 3; 86, 35.

वंस्व I. 48, 11; VII. 17, 5; VIII. 23, 27²; 60, 14.

वंस्व VI. 48, 4.

वः I. 7, 10; 14, 4; 20, 5; 30, 1; 36, 1; 37, 1; 4; 6; 7; 12; 14; 15; 38, 2²; 3-5; 12; 39, 2; 4; 6; 7; 40, 2; 6; 41, 4; 5; 8²; 62, 2; 5; 63, 5; 64, 9; 13; 66, 5; 85, 6²; 12; 87, 2; 88, 3-6; 95, 4; 105, 1; 5³; 6; 107, 1; 110, 3; 122, 1; 4; 5²; 126, 5; 127, 10; 129, 4; 8; 139, 8²; 143, 7; 155, 1; 161, 2²; 3; 12²; 165, 6; 13-15; 166, 4²; 5; 6; 9³; 12²; 13; 15; 167, 6; 9; 11; 168, 1³; 5; 7²; 10; 171, 1; 2; 172, 1; 2; 186, 3; 4; 11; 188, 8; 191, 6; 7; II. 4, 1; 14, 9; 11; 16, 1; 24, 5; 27, 5; 6; 8; 14; 16; 29, 1²; 3-6; 30, 11; 31, 6; 7; 33, 13; 34, 2; 10; 11; 15; 41, 14; III. 8, 6; 13, 1; 3; 27, 1; 33, 9; 11; 13; 54, 17; 57, 2; 60, 1; 4; 61, 5²; IV. 3, 1; 8, 1; 16, 16; 33, 5; 11; 34, 1²; 2; 3²; 4²; 5; 11; 35, 1²; 6; 9; 36, 1-4; 7²; 37, 2²; 3²; 4; 51, 4; 10; 11; 55, 1²; V. 7, 1; 18, 3; 21, 4; 25, 1; 39, 4; 41, 5²; 6; 8; 13; 17²; 18; 42, 10; 44, 4; 12; 45, 4; 11; 49, 1; 52, 4; 53, 9⁴; 10; 11; 13; 54, 2; 5; 10; 11; 15; 55, 4; 5; 7; 56, 3; 7; 9; 57, 1; 3; 6⁴; 7; 58, 3; 59, 1; 4; 60, 2; 3; 61, 2; 64, 1; 68, 1;

87, 1; 2; 5; 6; VI. 5, 1; 10, 1; 15, 1; 4; 6³; 16, 22; 19, 4; 22, 7; 23, 9; 28, 6; 7²; 29, 1; 38, 3; 44, 4; 6; 45, 22; 48, 1; 14; 50, 1; 51, 3; 7; 9²; 52, 8; 14²; 65, 4; 66, 7; 67, 1; VII. 2, 3; 3, 1; 7; 4, 1; 7, 1; 9, 4; 16, 1; 11²; 31, 1; 32, 20; 33, 3; 4; 8; 14; 34, 9²; 36, 8; 9; 37, 1; 42, 3; 43, 1; 4; 44, 1; 47, 1²; 2²; 48, 1; 2; 52, 2; 56, 7-10; 12-14; 17; 18²; 21²; 23; 24; 57, 1; 59, 5; 11; 66, 12; 13; VIII. 7, 1; 5; 11; 19-21; 31; 12, 19; 18, 19²; 19, 7; 35; 20, 5; 6; 9; 12; 15; 16; 22²; 21, 9; 23, 7²; 24, 1; 18; 25, 16; 27, 6; 7; 10; 11²; 12; 15²; 20; 30, 1; 32, 4; 27; 45, 28; 46, 14; 17; 47, 1³; 6; 49, 1; 50, 4; 60, 17; 66, 1; 15; 67, 6; 16; 68, 4; 69, 1²; 2²; 70, 8; 71, 2; 12; 74, 1²; 80, 10; 83, 6; 9; 84, 1; 88, 1; 89, 3; 92, 1; 7; 93, 16; 94, 8; 10; 96, 14; 97, 12; 99, 7; 100, 7; 102, 7; IX. 86, 17; 98, 8; 101, 1; 4; 105, 1; X. 2, 4; 9, 2; 3; 15, 4; 16, 10; 18, 6; 19, 7; 21, 1; 30, 3; 7²; 8; 32, 5²; 9; 34, 12; 14; 35, 14; 36, 10; 37, 12; 52, 1²; 5²; 62, 1; 4; 63, 2²; 6²; 11; 17; 66, 12; 70, 8; 72, 6; 75, 1; 76, 1; 5; 8²; 77, 4; 78, 8; 88, 18²; 92, 1; 9; 94, 10; 12; 97, 2²; 4; 5²; 9; 14; 20²; 100, 7; 101, 1; 8²; 9; 103, 13²; 106, 4; 108, 2; 6³; 111, 8; 115, 3; 166, 3; 4³; 5²; 175, 1; 4; 191, 2; 3²; 4⁴.

वक्त्रि X. 61, 12.

वक्त्रे VII. 31, 5.

वक्त्रा VII. 104, 8; VIII. 32, 15; IX. 75, 2.

वक्त्रानां III. 26, 9.

वक्त्रानि VI. 9, 2; 3.

वक्त्रानि I. 132, 2.

वक्त्राजःसत्याः VI. 51, 10.

वक्त्र्यः I. 167, 7.

वक्त्रि I. 144, 6; VI. 22, 5.

वक्त्रा I. 141, 7; IX. 91, 1.

वक्त्राः IV. 19, 7; X. 148, 5.

वक्त्रः I. 92, 4; 124, 4; V. 33, 2; VI. 64, 2; X. 48, 2.

वक्त्रःसु I. 64, 4; 166, 10; V. 54, 11; VII. 56, 13.

वक्त्र्या V. 52, 15.

वक्त्र्याः I. 32, 1; 162, 5; III. 33, 12.

वक्त्र्यानि VI. 23, 6.

वक्त्र्याम्यः I. 134, 4; VIII. 1, 17.

वक्त्र्यासु III. 30, 14; V. 42, 13; VI. 72, 4; X. 27, 16; 28, 8; 49, 10.

वक्त्र्याः VIII. 63, 4.

वक्त्र्याः X. 64, 9.

वक्त्र्योऽस्याः V. 19, 5.

वक्त्र्यः X. 61, 23.

वक्त्र्यः I. 135, 4; 157, 3; III. 5, 9; VI. 22, 7; VIII. 34, 8; X. 20, 10; 176, 2.

वक्त्र्यः I. 16, 2; VIII. 2, 27; 4, 14; 6, 45; 14, 12; 34, 9.

वक्त्र्यः I. 1, 2; 14, 9; 129, 8².

वक्त्र्यः VII. 33, 8; X. 115, 1.

वक्त्र्याय X. 99, 12.

वक्त्र्येन IV. 5, 1.

वक्त्र्यः VIII. 74, 14.

वक्त्र्यः I. 104, 2.

वक्त्र्यः X. 49, 8.

वक्त्र्यासि I. 123, 10.

वक्त्र्यः III. 1, 1.

वक्त्र्यः I. 188, 3; II. 3, 11; 36, 4; III. 4, 1; 7, 9; 14, 2; 15, 5; V. 1, 11; 4, 4; 9, 1; 26, 1; 43, 10; VI. 15, 18; 21, 12; 47, 9; VII. 1, 18; 78, 1; 98, 2; VIII. 54, 6; X. 3, 7; 70, 3; 10; 73, 4.

वक्त्र्यः V. 19, 5.

वक्त्र्योऽस्य VI. 75, 3.

वक्त्र्यामि VI. 9, 6.

वगुः VII. 103, 2; IX. 97, 13.

वगुना I. 84, 3; X. 32, 3.

वगु IX. 14, 6; 30, 2.

वगुन् X. 3, 4.

वगुनान् X. 32, 2.

वगुनु IX. 3, 5.

वकुः V. 45, 6.

वकुस्तरा I. 51, 11.

वकुं I. 114, 4.

वकु इति I. 51, 11; VIII. 1, 11.

वक्त्रीः I. 162, 18.

वगुदस्य I. 53, 8.

वचः I. 26, 2; 10; 30, 4; 54, 3; 57, 4; 75, 1; 78, 5; 83, 3; 84, 19; 91, 10; 93, 2; 94, 8; 101, 1; 114, 6; 144, 7; 145, 2; II. 31, 5; III. 10, 5; 33, 8; IV. 33, 5; V. 1, 12; 11, 5; 22, 4; 39, 5; 54, 15; VI. 48, 11; VII. 8, 6; 96, 1; 101, 5; VIII. 8, 11; 19, 12; 24, 20; 25, 20; 39, 2; 43, 27; 46, 14; 61, 1; 9; 66, 5; 74, 1; 101, 5; IX. 101, 13; 103, 1; X. 17, 14; 37, 6; 50, 6; 64, 10; 97, 14; 108, 8; 122, 2.

वचःसभिः I. 36, 1; 187, 11; IV. 4, 11; 16, 6; V. 12, 5; 45, 4; VI. 5, 6; 39, 2; 44, 8; VII. 104, 8; X. 61, 26; 114, 5; 120, 5.

वचःस्युजा I. 7, 2; 20, 2; VI. 20, 9; VIII. 45, 39; 98, 9.

वचःसवित् IX. 91, 3.

वचःसविदः I. 91, 11; IX. 64, 23.

वचःसविदं VIII. 101, 16.

वचनस्य VI. 39, 1; 49, 12.

वचनासवतः IX. 68, 1.

वचनेभिः X. 113, 9.

वचसः I. 147, 2; II. 9, 4; 16, 7; 32, 1; IV. 4, 11; 5, 8; V. 12, 4; VI. 51, 6; VII. 37, 6; VIII. 86, 1.

वचसं I. 112, 2.

वचसा I. 76, 4; II. 18, 3; 32, 3; III. 14, 6; IV. 1, 15; 5, 14; 25, 2; V. 29, 6; VI. 62, 5; X. 151, 1.

वचसी इति VII. 104, 12.

वचसे III. 33, 5; VI. 62, 9; IX. 90, 6.

वचस्यते I. 55, 4; IX. 99, 6.

वचस्यया IV. 36, 6; X. 113, 8.

वचस्यवे I. 51, 13; 182, 3; X. 40, 13.

वचस्या II. 10, 6; VI. 21, 1; 49, 8.

वचस्यां II. 35, 1.

वचस्युसभिः V. 14, 6.

वचस्युवं II. 16, 7.

वचांसि I. 145, 3; III. 33, 10; IV. 3, 16; 38, 10; VI. 32, 1; 52, 14; VII. 23, 1; VIII. 101, 7; X. 65, 13; 66, 11; 95, 1; 108, 6.

वच्यते I. 142, 4.

वच्यतां III. 6, 2.

वच्यते I. 46, 3; 184, 3.

वच्यमाना III. 39, 1.

वच्यमानाः III. 6, 1; X. 47, 7.

वच्यस्व IX. 2, 2; 97, 2; 108, 10.

वज्र X. 83, 1; 84, 6.

वज्रः I. 51, 7; 52, 10; 57, 2; 80, 3; 12; 100, 13; II. 11, 10; 16, 6; III. 30, 6; VI. 41, 2; 47, 28; VIII. 12, 7; 70, 2; 93, 9; 96, 3; 100, 9; IX. 47, 3; 72, 7; 77, 1; 111, 3; X. 27, 21; 44, 2; 96, 3; 4; 144, 2.

वज्रसदक्षिणं I. 101, 1; X. 23, 1.

वज्रस्बाहुः I. 32, 15; 165, 8; 174, 5; II. 12, 12; 13; III. 33, 6; IV. 20, 1; 29, 4; VII. 18, 12; X. 61, 22.

वज्रस्बाहुं IV. 39, 4; VII. 23, 6; IX. 97, 49; X. 44, 3; 103, 6.

वज्रबाहू इति वज्रस्बाहू I. 109, 7.

वज्रबाहो इति वज्रस्बाहो II. 33, 3.

वज्रभृत् I. 100, 12; VI. 17, 2.

वज्रं I. 8, 3; 32, 2; 3; 7; 33, 10; 52, 7;

8; 55, 1; 5; 61, 6; 12; 63, 2; 81, 4;
84, 11; 85, 9; 121, 3; 12; 130, 4;
131, 3; II. 11, 4; 6; 16, 2; 3; 20, 8;
III. 32, 12; 44, 4; 5; IV. 16, 7; 17,
3; 20, 6; 22, 3; 41, 4; V. 29, 2; 31,
4; 48, 3; VI. 17, 10; 18, 9; 20, 9;
22, 9; 23, 1; 4; 45, 18; 47, 27; VII.
18, 18; 20, 4; 28, 2; VIII. 6, 14; 7,
22; 15, 7; 29, 4; 61, 18; 68, 3; 76,
9; 96, 5; 9; 100, 7; IX. 106, 3; X.
23, 3; 48, 3; 6; 49, 2; 52, 5; 74, 5;
92, 7; 99, 1; 102, 3; 105, 7; 113, 5;
153, 4.

वज्रःवाहः VI. 44, 19.

वज्रस्य V. 32, 7; VI. 20, 5; 27, 4; X. 22, 3.

वज्रःहस्त VIII. 24, 24.

वज्रःहस्त III. 32, 3; V. 33, 3; VI. 17, 1;
46, 2; 5; VII. 19, 5; 32, 4; VIII.
90, 4.

वज्रःहस्तः I. 173, 10; II. 12, 13; 19, 2;
VI. 29, 1; VII. 21, 4; VIII. 2, 31.

वज्रःहस्तं VI. 22, 5; VII. 32, 3.

वज्रःहस्ता I. 109, 8.

वज्रःहस्तैः VIII. 7, 32.

वज्रात् II. 11, 9; VI. 17, 9; X. 138, 5.

वज्राय VIII. 100, 12.

वज्रासः I. 80, 8.

वज्रिणः I. 7, 7; 40, 8; III. 46, 1.

वज्रिणं I. 7, 5; VIII. 6, 15; 12, 24; 66, 7;
IX. 86, 2; X. 96, 6.

वज्रिणा VI. 59, 3.

वज्रिणं I. 8, 5; III. 53, 13; VI. 32, 1; VII.
32, 8; 97, 9; VIII. 7, 10; 24, 1; 69,
6; 100, 8; IX. 30, 6; 51, 2; 63, 15.

वज्रिन् V. 40, 3; VIII. 2, 17; 45, 8; 70, 6.

वज्रिन् I. 30, 11; 12; 57, 6; 63, 4; 5; 7;
80, 1; 2; 7; 11; 82, 6; 103, 3; 131, 6;
IV. 19, 1; 20, 3; V. 29, 14; 32, 2; 36,
5; VI. 19, 12; 20, 7; 22, 10; 41, 1;
47, 14; VIII. 12, 26; 21, 8; 49, 3; 6;

70, 5; 92, 13; 96, 17; 97, 14; 15; 99,
1; X. 83, 6; 179, 3.

वज्रिःवः I. 121, 14; VI. 37, 4; 45, 18;
VIII. 1, 5; 6, 33; 37, 1; 66, 6; 11;
68, 9; 92, 11; X. 22, 4; 10-13.

वज्री I. 7, 2; 11, 4; 32, 1; 52, 5; 103, 4;
130, 3; IV. 20, 2; V. 30, 1; 32, 4; 40,
4; VI. 18, 6; 29, 3; VII. 34, 4; 49, 1;
VIII. 1, 8; 6, 40; 33, 4; 66, 4; 97,
13; X. 22, 2; 55, 7.

वज्रेण I. 32, 5; 33, 12; 13; 57, 6; 61, 10;
11; 80, 5; 6; 13; 103, 2; 7; 121, 11;
130, 7; 131, 7; 132, 6; II. 15, 3; 6;
17, 6; III. 33, 7; IV. 17, 3; 7; 19, 3;
22, 5; V. 29, 6; 32, 4; VI. 21, 7; 68,
3; VIII. 6, 6; 76, 2; 89, 3; 96, 17;
X. 28, 7; 111, 6.

वज्रिणा I. 133, 2.

वज्रिक् V. 45, 6.

वज्रिजे I. 112, 11.

वज्रितः VII. 60, 6.

वज्रिम् VII. 3, 10.

वज्रः I. 95, 4; 164, 9; III. 55, 6; VIII. 8,
8; 11; 15; 19; 9, 6; 11, 7; 72, 5;
IX. 69, 1; X. 8, 2; 28, 9.

वज्रःइव IX. 105, 2.

वज्रःप्रचेतसा VIII. 8, 7.

वज्रं I. 38, 8; 72, 2; 95, 1; 146, 3; 164,
17; 27; 28; II. 2, 2; 16, 8; III. 41, 5;
55, 4; 13; IV. 18, 10; VI. 45, 25; 28;
VII. 86, 5; 101, 1; VIII. 69, 11; 70,
15; 88, 1; 95, 1; IX. 12, 2; 13, 7; 61,
14; 86, 2; 100, 1; 7; 104, 2; X. 53,
11; 145, 6; 149, 4.

वज्रंइव III. 33, 3.

वज्रस्य VIII. 6, 1; 9, 1; IX. 19, 4; X.
123, 3.

वज्रात् II. 28, 6.

वज्रान् VIII. 70, 14.

वत्सानां VI. 24, 4.
 वत्साय I. 111, 1; VIII. 9, 15.
 वत्सासः VII. 56, 16; VIII. 72, 14.
 वत्सिनीनां VII. 103, 2.
 वत्से I. 164, 5.
 वत्सेन I. 110, 8.
 वत्सैः V. 30, 10.
 वदु I. 28, 5; 38, 13; II. 42, 2; 43, 2²;
 3; V. 83, 1; VII. 101, 1; VIII. 51, 3;
 X. 141, 1.
 वदुत् I. 119, 9; VIII. 45, 5.
 वदुत् I. 64, 9; X. 94, 1; 166, 5.
 वदुतः VI. 59, 4.
 वदुति I. 83, 6; 135, 7; VII. 103, 5; X. 71,
 11; 165, 4.
 वदुति I. 40, 5; II. 13, 3; 43, 1; V. 63, 6;
 X. 62, 4.
 वदुते VIII. 73, 8; X. 146, 2.
 वदुतःभिः VI. 18, 5.
 वदुतःभ्यः X. 94, 1.
 वदुष्यत VII. 103, 5.
 वदुध्वां X. 191, 2.
 वदुन् V. 31, 12; VIII. 34, 2; IX. 113, 4³;
 6; X. 28, 12; 36, 4; 48, 6; 117, 7.
 वदुतः I. 161, 9; II. 43, 1; VII. 103, 6; 7;
 X. 10, 4; 61, 10.
 वदुतं VII. 103, 3; 104, 13.
 वदुता II. 39, 6.
 वदुति V. 37, 2; X. 73, 10.
 वदुति I. 164, 45; 46; IV. 5, 8; 14; VIII.
 100, 11; IX. 72, 2; 97, 8; X. 94, 2—
 4; 13.
 वदुतो VIII. 100, 10.
 वदुतु X. 94, 1.
 वदुते X. 97, 22.
 वदुसि II. 43, 3.
 वदुस्व I. 170, 5.
 वदुति VI. 9, 2; 3; VII. 33, 14.

वदायः X. 85, 27.
 वदान् I. 37, 3; X. 166, 3.
 वदान X. 94, 1.
 वदामः X. 88, 14.
 वदामसि VIII. 21, 6.
 वदामसि I. 87, 5.
 वदामि I. 105, 7; VI. 47, 10.
 वदामि X. 34, 12; 88, 18; 125, 4; 5.
 वदासि X. 85, 26; 95, 11.
 वदे VII. 86, 2.
 वदेत् X. 31, 2.
 वदेते इति X. 88, 17.
 वदेम I. 117, 25; II. 1, 16; 2, 13; 10, 6;
 11, 21; 12, 15; 13, 13; 14, 12; 15, 10;
 16, 9; 17, 9; 18, 9; 19, 9; 20, 9; 23,
 19; 24, 16; 27, 17; 28, 11; 29, 7; 33,
 15; 35, 15; 39, 8; 40, 6; 42, 3; 43,
 3; III. 55, 3; VIII. 48, 14.
 वदा VI. 4, 4; 13, 6.
 वधः I. 32, 9; 174, 8; II. 19, 7; IV. 22,
 9; V. 32, 3; 7; VII. 25, 3; VIII. 24,
 27; X. 22, 8; 49, 3.
 वधः I. 101, 4; II. 21, 4; 23, 12; VII. 56,
 17; VIII. 62, 12; X. 117, 6.
 वधःस्यंती I. 161, 9.
 वधते इति IX. 97, 54.
 वधतैः IV. 28, 4; VIII. 96, 17.
 वधनाभिः VII. 83, 4.
 वधे I. 5, 10; 55, 5; 175, 4; II. 30, 3; V.
 34, 2; VII. 104, 4; 20; 25; X. 89, 9;
 102, 3; 117, 1; 133, 3; 152, 5².
 वधरिति II. 34, 9.
 वधश्चेः I. 165, 6; V. 41, 13; VII. 6, 5;
 IX. 97, 15.
 वधश्चो इति वधश्चो IX. 52, 3.
 वधात् X. 25, 3.
 वधानां I. 32, 6.
 वधाय I. 25, 2; VI. 16, 31.

वधिषः VI. 17, 1.
 वधिष्ट VIII. 101, 15.
 वधिष्टन V. 55, 9.
 वधिष्टं IV. 41, 4.
 वधीः I. 33, 4; IV. 30, 8; VI. 33, 3; VIII. 45, 34.
 वधीः I. 53, 8; 104, 8; 114, 7; 8; 170, 2; VII. 46, 4; VIII. 79, 8.
 वधीत् IV. 17, 3; VI. 27, 5; VIII. 32, 2.
 वधीत् I. 38, 6; II. 42, 2; V. 44, 12; VIII. 67, 20; 75, 9.
 वधीं I. 165, 8; X. 28, 7.
 वधूः V. 37, 3; X. 27, 12; 85, 33.
 वधूःऽइव VIII. 26, 13.
 वधूनां VIII. 19, 36.
 वधूऽमंतः VIII. 68, 17.
 वधूऽमंतः I. 126, 3; VI. 27, 8.
 वधूऽमंता VII. 18, 22.
 वधूऽयुः IX. 69, 3; X. 85, 9.
 वधूयुःऽइव III. 52, 3; 62, 8; IV. 32, 16.
 वधूऽयोः X. 27, 12.
 वधेन I. 32, 5; 52, 15; III. 32, 6; IV. 18, 7; 9; V. 4, 6; 29, 10; 32, 8; VII. 104, 16; IX. 91, 4.
 वधैः I. 94, 9; 121, 9; 129, 6; 133, 6; II. 28, 7; VI. 20, 4; VIII. 1, 28; 51, 8; IX. 52, 3.
 वधयः I. 33, 6; VIII. 46, 30².
 वधिऽश्वाः X. 69, 4; 10.
 वधिऽश्वाऽस्य X. 69, 1; 2; 11; 12.
 वधिऽश्वायं VI. 61, 1.
 वधिः I. 32, 7.
 वधिषा X. 102, 12.
 वधिऽमताः I. 116, 13; 117, 24; VI. 62, 7; X. 39, 7; 65, 12.
 वधिऽवाचः VII. 18, 9.
 वधीन् II. 25, 3.
 वध्वः V. 47, 6; 74, 5; X. 85, 30; 31.

वध्वं X. 107, 9.
 वध्वां VII. 69, 3.
 वनः VIII. 45, 23.
 वनऽक्रवं IX. 108, 7.
 वनत VIII. 7, 9.
 वनतं I. 3, 2; VII. 94, 2.
 वनतं I. 93, 9.
 वनतां I. 162, 22.
 वनते V. 41, 17; 65, 1; VI. 15, 6².
 वनते III. 19, 1; V. 3, 10; 4, 3; 41, 17; 65, 4; VI. 16, 28; 20, 9; 25, 4; 38, 1; VIII. 72, 1; X. 53, 11.
 वनयः I. 46, 14; IV. 44, 2; VII. 2, 7.
 वनदः II. 4, 5.
 वनऽधितिः I. 121, 7.
 वनताः IX. 86, 40.
 वनंति VI. 6, 3.
 वनन्ऽवतः VIII. 1, 31.
 वनन्ऽवति VIII. 102, 19; X. 92, 15.
 वनन्ऽवति VII. 81, 3.
 वनन्ऽवती VIII. 6, 34.
 वनं V. 78, 8; VI. 18, 10; VII. 104, 21; VIII. 72, 4; IX. 64, 2; X. 23, 4; 31, 7.
 वनन्ऽकरणात् X. 163, 5.
 वनर्गुः I. 145, 5.
 वनर्गुऽइति X. 4, 6.
 वनवत् VI. 33, 1.
 वनवत् II. 25, 1; 2; 26, 1²; V. 3, 5; 37, 2; 44, 7; IX. 77, 4; X. 27, 18.
 वनवसे VI. 16, 18.
 वनऽसदः II. 31, 1; X. 46, 7.
 वनऽसदं X. 132, 7.
 वनसा X. 172, 1.
 वनसे I. 140, 11.
 वनस्पतिः I. 90, 8; 91, 6; 166, 5; II. 3, 10; III. 53, 20; VIII. 20, 5; 54, 4; IX. 12, 7; X. 110, 10.

वनस्पतिः VII. 34, 23.
 वनस्पतिभ्यः VI. 47, 27.
 वनस्पतिं VI. 48, 17; IX. 5, 10; X. 101, 11.
 वनस्पती इति I. 28, 8.
 वनस्पतीन् I. 39, 5; 157, 5; III. 34, 10;
 V. 7, 4; 41, 8; 42, 16; 84, 3; VIII.
 27, 2; X. 60, 9; 64, 8; 65, 11.
 वनस्पतीनां VIII. 23, 25.
 वनस्पते III. 4, 10; 8, 1; 6; 11; VI.*47,
 26; X. 70, 10.
 वनस्पते I. 13, 11; 28, 6; 142, 11; 188, 10;
 II. 37, 3; III. 8, 3; V. 5, 10; 78, 5.
 वनस्पतौ VI. 15, 2; VIII. 9, 5.
 वनस्प I. 24, 7; VIII. 34, 18; IX. 95, 1.
 वना I. 54, 1; 5; 64, 7; 65, 4; 66, 1; 88, 3;
 143, 5; II. 4, 6; III. 1, 13; 55, 4; V. 9,
 4; 41, 10; 11; 57, 3; 60, 2; VI. 2, 9;
 6, 3; 48, 5; 60, 10; VII. 4, 2; VIII.
 35, 7; IX. 90, 2; X. 28, 8; 115, 2.
 वना III. 9, 2.
 वनांश्च I. 127, 3; 4; VI. 33, 3; VIII. 12,
 9; 40, 1; X. 89, 7.
 वनात् I. 29, 6.
 वनाति VII. 15, 4.
 वनानां I. 70, 2; IX. 96, 6.
 वनानि I. 65, 4; 103, 5; 171, 3; II. 38, 7;
 III. 51, 5; V. 58, 6; VI. 6, 5; 31, 2;
 39, 5; VII. 7, 2; VIII. 1, 13; 43, 3;
 IX. 33, 1; X. 68, 10; 79, 2; 89, 5;
 13; 91, 5.
 वनां X. 46, 5.
 वनामहे V. 7, 3.
 वनामहे I. 15, 8; VIII. 95, 6; IX. 61, 11.
 वनामहे IX. 101, 9.
 वनाव X. 98, 3.
 वनिता III. 13, 3.
 वनिनः I. 39, 3; 58, 4; 94, 10; 130, 4;
 139, 10; 140, 2; 180, 3; III. 40, 7;
 VI. 13, 1; VII. 4, 5; 34, 25; 35, 5;

43, 1; VIII. 3, 5; X. 73, 8; 91, 6;
 138, 2.
 वनिनं I. 64, 12; 119, 1; VI. 8, 5.
 वनिनानि X. 66, 9.
 वनिषीष्ट I. 127, 7².
 वनिष्ठः VII. 10, 2; 18, 1.
 वनिष्ठोः X. 163, 3.
 वनीयान् V. 77, 2; X. 117, 7.
 वनीवानः X. 47, 7.
 वनुते X. 27, 12; 107, 7.
 वनुषः II. 30, 6; X. 61, 3.
 वनुं X. 74, 1.
 वनुयाम I. 132, 1; VIII. 40, 7.
 वनुयाम I. 73, 9; V. 3, 6; X. 38, 3.
 वनुषः I. 150, 3; III. 27, 11; IV. 22, 9;
 VI. 6, 6; 25, 3; VII. 25, 3; 38, 5;
 VIII. 25, 15; IX. 64, 29; X. 96, 1.
 वनुषंत X. 128, 3.
 वनुषा IX. 91, 5.
 वनुषां IV. 50, 11; VI. 68, 6; VII. 21, 9;
 83, 5.
 वनुषे IV. 44, 3.
 वनुष्यतः I. 132, 1; II. 25, 1; 2; 26, 1; VI.
 15, 12; VII. 1, 15; 56, 19; VIII. 40,
 7; IX. 77, 4.
 वनुष्यता IX. 63, 11.
 वनुष्यतां VI. 62, 10.
 वनुष्यति VII. 82, 1.
 वनुष्यते IX. 7, 6.
 वनुष्यन् VI. 6, 6.
 वनुष्यात् VI. 5, 4.
 वनुष्य I. 169, 1.
 वनूत IV. 30, 5.
 वने I. 55, 4; 58, 5; 148, 4; II. 14, 9²; IV.
 7, 6; VII. 1, 19; IX. 6, 5; 7, 3; 45,
 5; 66, 9; 74, 1; 78, 2; 88, 2; 5; 89,
 1; 106, 11; 107, 22; X. 4, 5; 23, 2;
 29, 1; 31, 9; 101, 11.

वनेऽजा: VI. 3, 3; X. 79, 7.
 वनेभ्यः II. 1, 1.
 वनेम I. 70, 1; 129, 7²; II. 5, 7; VIII.
 19, 20.
 वनेम II. 11, 12; VII. 47, 1; VIII. 92, 31;
 X. 105, 8.
 वनेमहि VII. 94, 9.
 वनेऽराट् VI. 12, 3.
 वनेरिति वने: II. 6, 1.
 वनेऽवने V. 11, 6; X. 91, 2.
 वनेपाट् X. 61, 20.
 वनेषु I. 67, 1; 70, 5; 128, 3; III. 6, 7;
 23, 1; 29, 6; 34, 3; IV. 7, 1; V. 1, 5;
 85, 2; VIII. 43, 8; 60, 15; IX. 7, 6;
 27, 3; 62, 8; 86, 31; 92, 6; 96, 23;
 107, 10; 18.
 वनोति I. 133, 7; X. 105, 5.
 वनोति IV. 23, 10.
 वनोषि I. 31, 13; 14.
 वन्त I. 139, 10.
 वन्तारः III. 30, 18; VII. 8, 3.
 वन्दते I. 173, 12; IV. 50, 7; VII. 73, 2.
 वन्दते X. 115, 8.
 वन्दध्य I. 27, 1; 61, 5; III. 4, 3.
 वन्दनः I. 119, 6.
 वन्दनं I. 112, 5; 118, 6; 119, 7; VII. 50,
 2; X. 39, 8.
 वन्दनऽद्युत् I. 55, 7.
 वन्दना VII. 21, 5.
 वन्दनानि III. 43, 4.
 वन्दनाय I. 116, 11; 117, 5.
 वन्दनेऽस्याः I. 173, 9.
 वन्दमानः I. 24, 11; III. 18, 3; V. 3, 10;
 VII. 6, 1; VIII. 22, 13; X. 149, 5.
 वन्दमानं II. 33, 12.
 वन्दस्व I. 38, 15; V. 58, 2; VIII. 20, 20.
 वन्दस्व VIII. 20, 14; 42, 2; X. 30, 10.
 वन्दीमहे IV. 57, 6.
 वन्दारु IV. 43, 1; V. 1, 12; VI. 4, 2.

वन्दारुः I. 147, 2.
 वन्दि X. 61, 16.
 वन्दिता X. 33, 7.
 वन्दितारं II. 34, 15.
 वन्दिषुः IX. 93, 5.
 वन्दिषीमहि I. 82, 3.
 वन्दे V. 28, 4; VII. 6, 1.
 वन्दे I. 147, 2; II. 35, 12.
 वन्द्य I. 31, 12; 79, 7.
 वन्द्यः II. 7, 4; IV. 54, 1; IX. 7, 2; X. 4,
 1; 110, 3.
 वन्द्या X. 63, 2.
 वन्द्यासः I. 90, 4; 168, 2.
 वन्द्यभिः V. 41, 7.
 वन्धुरः I. 34, 9.
 वन्धुरं X. 119, 5.
 वन्धुरऽयुः IV. 44, 1.
 वन्धुराऽइव III. 14, 3.
 वन्धुरे I. 139, 4; VI. 47, 9.
 वन्धुरेषु I. 64, 9.
 वन्धुरेऽस्याः III. 43, 1.
 वन्द्यं IX. 97, 45.
 वन्वते II. 21, 2.
 वन्वन् I. 121, 9; VI. 12, 4; 16, 20; 26; 18,
 1; VIII. 31, 3; IX. 89, 7; 96, 8; 11;
 X. 61, 2.
 वन्वन् VII. 48, 3.
 वन्वतः II. 4, 9; VI. 16, 27; IX. 61, 24.
 वन्वतां VII. 83, 4.
 वन्वतु VII. 21, 9.
 वन्वतु X. 32, 2.
 वन्वानः III. 8, 2; V. 29, 9.
 वन्वे X. 96, 1.
 वप VIII. 96, 9.
 वपः IV. 16, 13.
 वपत X. 101, 3.
 वपति VIII. 66, 4.
 वपते I. 92, 4; 164, 44.

वपंत VII. 56, 3.
 वपंतः X. 94, 13.
 वपंता I. 117, 21.
 वपंति VI. 6, 4; VIII. 7, 4; X. 85, 37.
 वपंतु II. 33, 11.
 वपसि X. 142, 4.
 वपाऽज्जदः VIII. 17, 8.
 वपाऽवतं V. 43, 7; VI. 1, 3.
 वपुः I. 102, 2; 141, 2; 144, 3; 183, 2; IV. 23, 6; 44, 2; V. 47, 5; 73, 3; VI. 44, 8; 49, 5; 66, 1; VII. 66, 14; 88, 2; VIII. 19, 11; 69, 13.
 वपुःऽतरः IX. 77, 1.
 वपुःऽतरं X. 32, 3.
 वपुःऽतरा II. 3, 7.
 वपुःऽभिः I. 62, 8.
 वपुषः I. 118, 5; IX. 77, 1; X. 32, 3; 140, 4.
 वपुषां IV. 7, 9; V. 62, 1.
 वपुषाय III. 2, 15.
 वपुषि VIII. 46, 28.
 वपुषीऽव X. 75, 7.
 वपुषे I. 64, 4; 119, 5; 141, 1; 148, 1; IV. 23, 9; V. 33, 9; 73, 3; VI. 63, 6.
 वपुष्यः IV. 1, 8; 12; V. 1, 9.
 वपुष्यतः VIII. 62, 9.
 वपुष्यन् III. 1, 4.
 वपुष्या I. 183, 2.
 वपुष्येऽइति I. 160, 2.
 वपुषि III. 1, 8; 18, 5; 39, 3; 55, 9; 11; 14; 57, 3; IV. 23, 9.
 वप्राऽव X. 142, 4.
 वप्सः I. 181, 8.
 वं X. 28, 7.
 वमन् X. 108, 8.
 वचः I. 51, 9; VIII. 102, 21.
 वचकः X. 99, 12.
 वचं I. 112, 15.

वचस्य X. 99, 5.
 वचीभिः IV. 19, 9.
 वय X. 130, 1².
 वयः I. 24, 6; 25, 4; 37, 9; 48, 6; 49, 3; 66, 2; 71, 6; 7; 83, 4; 85, 7; 88, 1; 103, 7; 104, 1; 7; 111, 1; 2; 118, 5; 124, 12; 125, 2; 127, 8²; 136, 2²; 140, 9; 141, 8; 151, 9; 155, 5; 166, 10; 178, 2; II. 1, 12; 4, 9; 13, 11; 19, 2; 20, 1; 23, 10; 28, 4; 31, 1; 5; 43, 1; III. 18, 4; 29, 8; 51, 6; IV. 17, 18; 36, 8; 43, 6; V. 4, 6; 8, 5; 15, 3; 16, 1; 41, 13; 43, 15; 55, 1; 59, 7; 73, 5; 75, 6; VI. 13, 5; 22, 4; 28, 6; 40, 1; 4; 44, 9; 45, 2; 46, 14; 63, 6; 7; VII. 36, 5; 9; 45, 4; 58, 3; 69, 4; 97, 1; 104, 18; VIII. 3, 23; 5, 33; 7, 35; 20, 13; 21, 5; 33, 7; 39, 4; 47, 2; 3; 62, 1; 74, 14; 87, 2; 102, 1; IX. 19, 7; 68, 10; 90, 6; 94, 4; 111, 2²; X. 27, 22; 30, 12; 39, 8; 43, 3; 4; 46, 10; 68, 1; 12; 73, 11; 77, 7; 80, 5; 95, 4; 96, 10; 100, 3; 104, 4; 127, 4; 140, 1; 144, 5; 156, 5.
 वयःऽव I. 87, 2.
 वयःऽकृत् I. 31, 10; X. 7, 7.
 वयःऽकृतः IX. 21, 2; 69, 8.
 वयःऽजुचः IX. 65, 26.
 वयःऽधः IX. 81, 3.
 वयःऽधाः I. 73, 1; II. 3, 9; III. 31, 18; 49, 3; IV. 3, 10; 17, 17; V. 43, 13; VI. 75, 9; VIII. 48, 15; 72, 4; IX. 96, 12; 110, 11; X. 7, 7.
 वयःऽधां VI. 6, 7; 49, 9; IX. 90, 2.
 वयःऽधेयाय X. 25, 8.
 वयःऽधै X. 55, 1; 67, 11.
 वयःऽभिः X. 45, 8.
 वयःऽवयः V. 15, 4; VIII. 55, 4.
 वयःऽवृधः V. 54, 2.
 वयःऽवृधं VIII. 60, 11.

वयःस्वृधा V. 5, 6.

वयत् X. 28, 9.

वयत् X. 53, 6.

वयतः II. 28, 5.

वयति VIII. 21, 10.

वयतः VII. 33, 9.

वयति VI. 9, 2.

वयति V. 47, 6; IX. 99, 1; X. 130, 1.

वयती II. 38, 4.

वयं I. 1, 7; 7, 5; 8, 3; 4²; 17, 6; 23, 4;
24, 2; 5; 15; 26, 7; 30, 10; 21; 31,
10; 37, 15; 50, 10; 57, 4; 60, 5; 66,
5; 73, 8; 82, 3; 86, 6; 89, 2; 3; 5;
91, 11; 93, 4; 94, 1-14; 97, 4; 101,
11; 102, 4; 105, 19; 114, 4; 9; 130,
1; 132, 1; 136, 7²; 141, 10; 13; 157,
2; 159, 5; 164, 40; 165, 5; 167, 10³;
178, 5; 180, 7; 10; 187, 2; 11; 189,
8; 191, 10-12; II. 2, 10; 5, 7; 8; 7,
3; 8, 6; 12, 15; 17, 8; 20, 1; 23, 9;
10; 27, 14; III. 1, 21; 3, 9; 8, 11;
14, 5; 21, 5; 26, 5; 27, 3; 15; 29, 4;
33, 4; 6; 35, 5; 40, 1; 41, 7; 59, 3;
62, 11; IV. 2, 14; 3, 2; 4, 14; 17, 18;
20, 3; 10; 29, 5; 32, 4²; 13; 18; 36,
9; 42, 10; 49, 5; 50, 6; 51, 11; 57,
1; 58, 2; V. 3, 6³; 4, 7²; 8; 8, 4; 16,
5; 30, 3; 33, 5; 35, 8; 39, 2; 48, 1;
5; 56, 8; 65, 5; 66, 6; 70, 2; 72, 1;
74, 3; 82, 1; VI. 1, 6; 8, 6; 15, 19;
16, 38; 19, 13; 23, 5; 26, 8; 44, 10;
45, 5; 46, 3; 48, 1; 53, 1; 54, 8; 9;
57, 1; 5; 59, 3; 71, 2; 75, 8; VII. 1,
24; 4, 6; 14, 1; 2⁴; 15, 8; 20, 8; 25,
5; 30, 4; 32, 27; 37, 4; 41, 2; 4; 5;
43, 5; 47, 1; 55, 7; 60, 1; 65, 2; 78,
5; 81, 4; 82, 1; 86, 5; 87, 7; VIII. 3,
2; 6, 33; 12, 23; 14, 6; 17, 3; 19,
16; 35; 21, 1; 4; 6; 7; 11; 22, 11;
24, 8; 25, 12; 26, 9; 22; 27, 7; 20;
32, 7; 33, 1; 40, 6; 7; 43, 12; 23;

44, 27; 45, 17; 46, 1; 25; 47, 18; 48,
9; 14; 51, 5; 6; 53, 7; 54, 8; 61, 14;
62, 12; 64, 6²; 65, 6; 66, 5; 7; 11;
67, 16; 75, 16; 83, 1; 6; 92, 12; 27;
32; IX. 8, 9; 31, 6; 45, 3; 61, 4; 23;
29; 65, 9; 66, 14; 79, 2; 86, 38; 97,
43; 58; 98, 12; X. 2, 2; 4; 4, 4; 12,
8; 14, 6; 18, 9; 26, 4; 27, 9; 31, 1;
36, 9; 37, 8; 38, 2; 3; 39, 1; 41, 1;
42, 6; 10; 53, 8; 57, 1; 6; 72, 1; 84,
4; 87, 22; 89, 17; 94, 1; 101, 5; 120,
5; 126, 2; 127, 4; 128, 1; 136, 3; 160,
5; 169, 4.

वयंस्वयं X. 22, 12.

वयसः VIII. 48, 1.

वयसा II. 10, 4; 33, 6; VI. 36, 5; VIII.
4, 9; IX. 97, 47; X. 106, 5.

वयस्तः II. 24, 15; V. 54, 13.

वयसि III. 3, 7; IX. 9, 1; X. 46, 1; 120, 5.

वयाः I. 59, 1; II. 35, 8; VI. 13, 1; 24, 3;
VII. 40, 5; X. 92, 3.

वयाःस्वः II. 5, 4; VI. 7, 6; VIII. 13, 6;
17; 19, 33.

वयाकिनं V. 44, 5.

वयां I. 165, 15; 166, 15; 167, 11; 168, 10;
V. 1, 1; X. 134, 6.

वयांस्वः VI. 57, 5.

वयायाः X. 124, 3.

वयास्वतं VI. 2, 5.

वयियोः VIII. 19, 37.

वयिष्यन् VII. 33, 12.

वयुनं I. 182, 1; III. 3, 4; V. 48, 2.

वयुनस्वत् IV. 51, 1; VI. 21, 3.

वयुनस्वित् V. 81, 1.

वयुनःशः VI. 52, 12.

वयुनां I. 92, 6; 144, 5; 145, 5; 162, 18;
II. 24, 5; IV. 5, 13; 16, 3; VII. 75, 4;
X. 49, 5.

वयुनानि I. 72, 7; 92, 2; 152, 6; 189, 1;
II. 19, 3; 8; III. 5, 6; VI. 15, 10;

75, 14; VII. 100, 5; X. 44, 7; 46, 8;
 114, 3; 122, 2.
 वयुने III. 29, 3.
 वयुनेषु II. 34, 4; VI. 7, 5; VIII. 66, 8.
 वय्यं I. 54, 6; 112, 6; IX. 68, 8.
 वय्यांश्च II. 3, 6.
 वय्याय II. 13, 12; IV. 19, 6.
 वरः IX. 101, 14.
 वरःभिः X. 89, 1.
 वरत् IV. 2, 9; VI. 45, 24.
 वरते VI. 22, 11.
 वरते IV. 42, 6.
 वरत्तया X. 60, 8.
 वरत्ताः IV. 57, 4; X. 101, 5.
 वरत्तायां X. 102, 8.
 वरथः V. 31, 9.
 वरत IV. 6, 6.
 वरत I. 121, 15; 140, 13; II. 24, 5; III.
 32, 9; 16; V. 55, 7.
 वरते IV. 31, 9; VIII. 66, 2; 88, 3.
 वरते IV. 32, 8; V. 2, 10; 73, 5; VIII.
 24, 5; X. 178, 3.
 वरं I. 4, 4; 88, 2; 119, 3; 140, 13; II.
 5, 5; 11, 21; 15, 10; 16, 9; 17, 9;
 18, 9; 19, 9; 20, 9; 39, 2; VI. 64, 5;
 VII. 1, 4; 6, 6; 54, 3; 65, 4; 70, 5;
 IX. 45, 2; 68, 2; 97, 22; X. 25, 11;
 115, 6; 116, 2; 133, 7; 164, 2.
 वरश्शिखस्य VI. 27, 4; 5.
 वरसत् IV. 40, 5.
 वरस्य VIII. 63, 5.
 वरस्या V. 73, 2.
 वरस्यां VI. 49, 11.
 वरां V. 44, 12.
 वरा X. 85, 8; 9.
 वरांसि I. 190, 2; IV. 21, 8; VI. 62, 1; 2;
 X. 89, 2.
 वराःश्च I. 83, 2; V. 60, 4.
 वराते I. 65, 3; V. 32, 9.

वरान् X. 32, 1.
 वराय I. 76, 1; 143, 5; VI. 21, 4; 44, 21;
 VII. 59, 2; VIII. 82, 3; 84, 4; X.
 29, 6; 50, 6.
 वराहः IX. 97, 7.
 वराहं I. 61, 7; 114, 5; VIII. 77, 10; X.
 28, 4; 99, 6.
 वराहस्युः X. 86, 4.
 वराहुं I. 121, 11.
 वराहून् I. 88, 5.
 वराहैः X. 67, 7.
 वरिति चः II. 14, 3; V. 32, 1.
 वरिति चः I. 121, 4.
 वरिमता I. 108, 2.
 वरिम्न् III. 59, 3; IV. 54, 4; VI. 63, 11;
 X. 28, 2; 29, 7.
 वरिमा I. 55, 1.
 वरिमाणं VI. 47, 4; VIII. 42, 1.
 वरिवः I. 59, 5; 63, 7; 102, 4; III. 34, 7;
 IV. 21, 10; 24, 2; 6; 50, 9; 55, 1;
 V. 29, 10; VI. 18, 14; 44, 18; 50, 3;
 VII. 27, 5; 47, 4; 48, 4; 62, 6; 98, 3;
 IX. 62, 3; 64, 14; 68, 9; 84, 1; 97, 10;
 X. 42, 11; 52, 5; 116, 3.
 वरिवःस्कृत् VIII. 16, 6.
 वरिवःश्चातमः IX. 1, 3.
 वरिवःश्च I. 119, 1.
 वरिवःश्चित् IX. 37, 5; 61, 12; 62, 9; 96,
 12; 110, 11; X. 38, 4.
 वरिवःश्चिदः VIII. 27, 14; IX. 21, 2.
 वरिवःश्चिदं II. 41, 9.
 वरिवःश्चिदां I. 175, 5.
 वरिवस्य VIII. 46, 10.
 वरिवस्य IX. 96, 3.
 वरिवस्यन् VI. 20, 11.
 वरिवस्यंतः VII. 56, 17.
 वरिवस्यंतु I. 122, 3; 14; V. 42, 12; VI.
 52, 15.

वरिवस्या I. 181, 9.
 वरिवस्यातः X. 76, 1.
 वरिवांसि IX. 97, 16.
 वरिवोचित्तरस्य VIII. 48, 1.
 वरिवोचित्तरा I. 107, 1.
 वरिष्ठः VI. 37, 4.
 वरिष्ठं V. 48, 3; VIII. 25, 13; 97, 10.
 वरिष्ठया V. 25, 3.
 वरिष्ठा VI. 41, 2.
 वरिष्ठे VI. 47, 9.
 वरिष्ठे इति IV. 56, 1.
 वरीमन् VI. 63, 3.
 वरीमन्भिः I. 55, 2; 131, 1²; 159, 2; IX.
 71, 4.
 वरीयः I. 124, 5; II. 12, 2; V. 45, 5; 49,
 5; VI. 69, 5; 75, 18; X. 70, 5; 8;
 100, 8; 108, 10; 11; 113, 5; 152, 5.
 वरीयसी I. 136, 2.
 वरीयान् III. 36, 6.
 वरीवर्ति I. 164, 31.
 वरीवृजत् VII. 24, 4.
 वरुण I. 151, 6; II. 27, 14; 29, 1; V. 46,
 2; 67, 1; 2; 71, 1-3; VII. 59, 1; 66,
 3; VIII. 19, 35; 47, 1; 69, 11.
 वरुण I. 24, 11; 14; 15; 25, 1; 3; 19;
 50, 6; 122, 7; II. 27, 6; 8; 10; 17;
 28, 2; 3; 5-11; 29, 7; IV. 1, 18;
 41, 11; 55, 1; V. 62, 5; 8; 69, 1; 2;
 70, 1; 85, 7²; 8; VII. 64, 5; 66, 9;
 17; 18; 86, 3; 4; 6; 8; 87, 2; 88, 5;
 6; 89, 1; 5; VIII. 18, 21; 27, 7; 15;
 42, 3; 69, 12; 83, 4; X. 51, 4; 6;
 64, 12; 124, 5.
 वरुणः I. 17, 5; 23, 6; 24, 7; 8; 12; 13;
 25, 10; 13; 26, 4; 36, 4; 40, 5; 41,
 1; 43, 3; 44, 14; 79, 3; 90, 1; 94, 16;
 95, 11; 98, 3; 100, 19; 101, 3; 11;
 102, 11; 103, 8; 105, 15; 19; 106, 7;
 107, 3; 108, 13; 109, 8; 110, 9; 111,
 5; 112, 25; 113, 20; 114, 11; 115, 6;

136, 3; 7; 141, 9; 143, 4; 156, 4;
 161, 14; 162, 1; 163, 4; 186, 2; 3;
 II. 1, 4; 27, 1; 2; 38, 8; 9; III. 4, 2;
 6; 5; 4; 14, 4; 54, 10; IV. 13, 2;
 42, 2; 3; 55, 4; V. 3, 1; 26, 9; 40, 7;
 46, 5; 48, 5; 49, 3; 64, 5; 65, 1; 67,
 5; 68, 2; 72, 3; 85, 2-4; VI. 3, 1;
 24, 5; 49, 1; 51, 10; 62, 9; 75, 18;
 VII. 12, 3; 28, 4; 34, 10; 24; 25; 35,
 6; 38, 4; 39, 7; 40, 2; 4; 49, 3; 4;
 51, 2; 56, 25; 60, 4-6; 8; 62, 3; 6;
 64, 1; 66, 11; 12; 82, 10; 86, 3; 87,
 1; 4-6; 88, 3; 4; 7; VIII. 15, 9; 25,
 2; 13; 26, 11; 27, 6; 17; 31, 13; 67,
 2; 94, 5; IX. 64, 24; 73, 3; 77, 5;
 81, 4; 90, 2; X. 8, 5; 11, 1; 31, 9;
 36, 1; 65, 1; 9; 66, 5; 75, 2; 83, 2;
 84, 7; 92, 4; 6; 93, 4; 98, 1; 99, 10;
 109, 2; 124, 4; 7; 126, 1; 147, 5;
 173, 5.

वरुणभुतः VII. 60, 9.

वरुणप्रशिष्टाः X. 66, 2.

वरुणं I. 2, 7; 23, 4; 25, 5; 89, 3; 106,
 1; 164, 46; IV. 1, 2; 5; 2, 4; 39, 4;
 41, 8; 9; V. 42, 1; 64, 1; VI. 21, 9;
 50, 1; 51, 3; VII. 39, 5; 65, 1; 66, 7;
 82, 5; 83, 6; 84, 5; 85, 3; 93, 7;
 VIII. 18, 20; 42, 2; IX. 90, 5; 95, 4;
 X. 14, 7; 63, 9; 70, 11; 89, 9.

वरुणंश्च VI. 48, 14.

वरुणयोः VI. 51, 1; VII. 66, 1.

वरुणशेषतः V. 65, 5.

वरुणस्य I. 24, 10; 41, 7; 91, 3; 94, 12;
 105, 6; 115, 1; 5; 123, 5; 8; 128, 7;
 136, 2; 152, 4; 184, 3; II. 27, 7; 28,
 1; 4; III. 55, 6; 61, 7; IV. 1, 4; 5,
 4; 33, 9; 42, 1; 55, 7; V. 85, 5; VI.
 47, 28; 70, 1; 74, 4; VII. 44, 3; 61,
 4; 62, 4; 63, 1; 82, 6; 84, 2; 87, 3;
 88, 2; VIII. 19, 4; 25, 17; 41, 4; 7;
 9; 42, 1; 47, 9; IX. 73, 9; 107, 15;

X. 10, 6; 30, 1; 36, 3; 13; 37, 1; 85, 24; 89, 8; 103, 9; 123, 6; 167, 3; 185, 1.
 वरुणा IV. 41, 2; 3; 6.
 वरुणा IV. 41, 1; 4; V. 62, 3; 6; 64, 6; VI. 68, 5; VII. 61, 1.
 वरुणानी V. 46, 8.
 वरुणानी I. 22, 12; II. 32, 8.
 वरुणाय I. 129, 3; 136, 4-6; 137, 2; IV. 3, 5; 42, 7; V. 5, 11; 66, 1; 68, 1; 85, 1; VI. 68, 9; VII. 60, 1; 62, 2; 85, 1; 88, 1; VIII. 41, 1; IX. 33, 3; 34, 2; 61, 12; 65, 20; 70, 8; 84, 1; 85, 6; 100, 5; 104, 3; 108, 16; X. 12, 8; 65, 5; 6; 8; 85, 17; 113, 5.
 वरुणे I. 152, 5; IV. 1, 3; V. 42, 2; 49, 5; 72, 1; VII. 86, 2; 87, 7; VIII. 27, 3; 101, 5; IX. 61, 9; X. 36, 12.
 वरुणेन IV. 34, 7; 39, 3; VIII. 35, 1.
 वरुण्यात् X. 97, 16.
 वरुता I. 169, 1; II. 20, 2; IV. 55, 1; VI. 25, 7; VII. 21, 8.
 वरुती V. 41, 15; VII. 38, 5; 40, 6.
 वरुती: III. 62, 3.
 वरुतीभि: VII. 34, 22.
 वरुतीं I. 22, 10.
 वरुयं I. 23, 21; 58, 9; 116, 11; 148, 2; 189, 6; II. 34, 14; IV. 55, 4; V. 49, 4; VII. 30, 4; 32, 7; 53, 2; 88, 6; VIII. 18, 20; 27, 9; 67, 3; 6; 79, 3; X. 27, 13.
 वरुये II. 18, 8; VII. 20, 8.
 वरुये: IV. 56, 4; VII. 19, 7; X. 61, 17.
 वरुय्य: V. 24, 1.
 वरुय्यं V. 46, 5; VI. 67, 2; VIII. 47, 10; 101, 5.
 वरुय्यां VIII. 47, 3.
 वरुं III. 23, 4; 53, 11; VIII. 97, 10.
 वरुण II. 10, 6; VII. 5, 2.

वरुण्य V. 25, 3.

वरुण्य: I. 26, 2; 3; 7; 60, 4; 175, 2; II. 7, 6; III. 27, 9; V. 13, 4; 81, 2; VIII. 27, 12; 46, 8; 61, 15; IX. 61, 19; X. 91, 1; 113, 2; 122, 5.

वरुण्यक्रतो इति वरुण्यऋतो VIII. 43, 12.

वरुण्यं I. 9, 5; 58, 6; 79, 8; 159, 5; III. 2, 4; 12, 1; 27, 10; 34, 8; 40, 5; 62, 6; 10; V. 8, 1; 35, 3; 39, 2; VI. 16, 33; VIII. 1, 19; 15, 7; 27, 1; 102, 18; IX. 65, 29; X. 35, 7.

वरुण्यस्य V. 22, 3.

वरुये इति VIII. 73, 8.

वरुभि: X. 32, 1.

वरुयं X. 85, 15; 23.

वरुयव: X. 78, 4.

वरुयात् X. 27, 11.

वरो इति VIII. 23, 28; 24, 28; 26, 2.

वर्क I. 63, 7.

वर्क VI. 26, 3; VIII. 75, 12.

वर्क I. 183, 4; VI. 59, 7.

वर्गिति वर्क X. 8, 9.

वर्च: III. 8, 3; 22, 2; 24, 1; IX. 66, 21; X. 128, 1; 159, 5.

वर्चसा I. 23, 23; 24; X. 85, 39; 112, 3.

वर्चसे IX. 65, 18; X. 18, 9.

वर्चिन: II. 14, 6; IV. 30, 15; VII. 99, 5.

वर्चिनं VI. 47, 21.

वर्जति VIII. 1, 27.

वर्ण: IX. 71, 8.

वर्ण I. 73, 7; 92, 10; 96, 5; 104, 2; 113, 2; II. 3, 5; 4, 5; 5, 5; 12, 4; 34, 13; III. 34, 5; 9; IX. 65, 8; 71, 2; 97, 15; 104, 4; 105, 4; X. 124, 7.

वर्णे II. 1, 12.

वर्णेन IV. 5, 13.

वर्णै: X. 3, 3.

वर्णो I. 179, 6.

वर्त I. 165, 14.

वर्ततां I. 89, 2; VI. 41, 2; X. 19, 5; 89, 12.
 वर्तते I. 183, 3; IV. 43, 5; VIII. 5, 34.
 वर्तते I. 183, 2; IV. 36, 1; V. 62, 4; 77, 3;
 X. 37, 3; 107, 11.
 वर्तध्वं X. 19, 1.
 वर्तनयः X. 5, 4.
 वर्तनिः I. 140, 9; X. 144, 4.
 वर्तनिः VII. 69, 3.
 वर्तनिं I. 25, 9; III. 7, 2; IV. 45, 3; V.
 61, 9; VII. 18, 16; VIII. 63, 8; X.
 65, 6; 172, 1; 4.
 वर्तनी I. 53, 8.
 वर्तनीः IV. 19, 2.
 वर्ततां X. 19, 3; 94, 14.
 वर्तते V. 53, 7; X. 117, 5.
 वर्तते X. 34, 9.
 वर्त VI. 62, 11.
 वर्तमानः I. 35, 2.
 वर्तमानं IV. 28, 2; V. 30, 8; X. 27, 19.
 वर्तमानाः V. 40, 6.
 वर्तय X. 156, 3.
 वर्तय II. 23, 7; IV. 32, 15; VII. 104, 19;
 X. 19, 2; 6; 8³; 174, 1.
 वर्तयः I. 121, 9.
 वर्तयत् X. 95, 12.
 वर्तयत II. 34, 9.
 वर्तयत VII. 104, 4.
 वर्तयति X. 172, 4.
 वर्तयते X. 95, 13.
 वर्तयथ I. 39, 3.
 वर्तयथै V. 43, 2.
 वर्तयन् V. 48, 3.
 वर्तयन्ति VII. 79, 2; X. 114, 6.
 वर्तयन्तु VII. 48, 1; 71, 3.
 वर्तयते V. 37, 3.
 वर्तयामसि III. 37, 1; VIII. 68, 1; X. 58, 1.
 वर्तवे II. 25, 3; III. 33, 4; VIII. 45, 29.
 वर्तस्व X. 95, 17.

वर्ता I. 40, 8; IV. 20, 7; V. 29, 14; VIII.
 14, 4.
 वर्ति VIII. 6, 38.
 वर्तिः I. 34, 4; 92, 16; 116, 18; 117, 2;
 119, 4; 183, 3; 184, 5; II. 41, 7; V.
 75, 7; VI. 62, 3; 10; 63, 2; VII. 40,
 5; 67, 10; 69, 5; VIII. 9, 11; 18; 22,
 17; 26, 14; 15; 35, 7; 87, 3; X. 39,
 13; 122, 6.
 वर्तिका I. 117, 16.
 वर्तिकां I. 112, 8; 116, 14; 118, 8; X.
 39, 13.
 वर्ते X. 101, 9.
 वर्ते इति I. 185, 1; VI. 9, 1.
 वर्तमानि I. 85, 3.
 वर्ध VI. 38, 4; VII. 95, 6; VIII. 75, 13;
 IX. 29, 3; 61, 15.
 वर्ध V. 56, 2; VI. 18, 1; VIII. 60, 12; IX.
 61, 23.
 वर्धः I. 71, 6.
 वर्धत् V. 62, 5; X. 61, 26.
 वर्धत् VI. 38, 3; VII. 68, 9.
 वर्धत X. 22, 14.
 वर्धत II. 2, 1; X. 25, 10.
 वर्धतः I. 51, 9.
 वर्धतं IV. 50, 11.
 वर्धतां III. 1, 2.
 वर्धतां I. 164, 27; VI. 24, 7; 37, 5.
 वर्धति VIII. 15, 8.
 वर्धतु IV. 53, 7.
 वर्धतु V. 36, 5.
 वर्धते II. 13, 1; IX. 75, 1.
 वर्धते I. 95, 5; II. 25, 2; 35, 11; VII. 101,
 3; IX. 17, 4; X. 94, 9.
 वर्धन् VI. 51, 11.
 वर्धनः III. 32, 12; VII. 101, 2; IX. 97,
 39; X. 91, 12.
 वर्धनं I. 10, 5; 80, 1; 114, 6; 140, 3; II.
 12, 14; 13, 6; VI. 23, 5; VIII. 1, 3;
 92, 5; 103, 1; X. 49, 1; 69, 2.

वर्धना I. 52, 7; V. 73, 10; VII. 22, 7;
VIII. 62, 4.

वर्धना VIII. 8, 5.

वर्धनानि II. 39, 8; VI. 23, 6.

वर्धनी X. 4, 7.

वर्धनेभिः III. 36, 1.

वर्धेत V. 19, 3.

वर्धेतः IX. 8, 1; 63, 5; X. 20, 8.

वर्धेतां V. 41, 14.

वर्धेतां V. 41, 14.

वर्धेति I. 65, 2; III. 5, 8; VIII. 2, 29; 98,
8; IX. 31, 3; X. 43, 7.

वर्धेति I. 155, 3; V. 13, 5; 22, 4; 39, 5;
VI. 1, 5; VII. 12, 3; VIII. 6, 31; 16,
9; 62, 1; IX. 46, 3; X. 43, 3.

वर्धेतु III. 52, 8; VII. 99, 7.

वर्धेतु I. 5, 8; III. 10, 6; VIII. 3, 3; 8, 22;
13, 16; 18; 44, 19; 22; IX. 61, 14.

वर्धेते I. 140, 7.

वर्धेमानः III. 8, 5; VI. 9, 4; X. 142, 6;
161, 4.

वर्धेमानं I. 1, 8; II. 3, 4; III. 30, 8.

वर्धेमानाः III. 38, 2.

वर्धेय VI. 10, 7; 49, 10; IX. 97, 36.

वर्धेय I. 10, 4; 103, 3; 125, 3; 190, 1;
III. 29, 10; V. 10, 3; VIII. 6, 32; 97,
1; IX. 40, 5; X. 141, 6.

वर्धेयत् X. 25, 10.

वर्धेयतं I. 118, 2; V. 62, 3.

वर्धेयन् III. 62, 15; VI. 28, 2; VIII. 19,
33; 36, 7; 37, 7; IX. 51, 4.

वर्धेयंतः II. 11, 4; 8; 13; X. 67, 9; 10.

वर्धेयतं X. 49, 6.

वर्धेयंति I. 54, 8; II. 11, 1; 27, 12; V. 11,
5; VI. 44, 5; VII. 57, 7; 77, 6; X.
20, 3; 28, 6; 120, 9.

वर्धेयंति VIII. 100, 4.

वर्धेयती VI. 61, 12; VII. 99, 6; X. 4, 3.

वर्धेयती इति X. 5, 3.

वर्धेयतीः I. 71, 3; VI. 34, 3.

वर्धेयंतु II. 11, 11.

वर्धेयमानः I. 125, 1.

वर्धेयस्व X. 59, 5.

वर्धेयामः I. 91, 11.

वर्धेयामसि I. 36, 11; VI. 16, 11.

वर्धेसे V. 44, 1.

वर्धेसे II. 1, 11; III. 44, 2.

वर्धेस्व III. 36, 3; V. 44, 5; VIII. 13, 25;
44, 2.

वर्धेस्व VII. 8, 5; VIII. 1, 18; 6, 12; 74,
8; X. 98, 10; 104, 2.

वर्धोः X. 50, 5.

वर्धोत् V. 41, 9; VI. 38, 4².

वर्धोन् I. 70, 4; VI. 17, 11; 38, 4; VIII.
7, 19.

वर्धोम X. 44, 2.

वर्धोय X. 12, 4.

वर्धोसे VI. 16, 16.

वर्धिता IX. 97, 39.

वर्धेते इति V. 68, 4.

वर्धेयां III. 53, 1.

वर्धेः I. 140, 5; 7; III. 58, 9; IV. 16, 14;
VI. 3, 4; VII. 68, 6; 100, 6.

वर्धेऽनीतिः III. 34, 3.

वर्धेसः I. 141, 3; V. 48, 4; VIII. 46, 16;
X. 100, 7.

वर्धेसा I. 39, 1; X. 3, 2; 99, 3; 11.

वर्धेसि I. 117, 9; VI. 44, 14; IX. 97, 47.

वर्धे I. 114, 5; VI. 75, 8; 19; VII. 31, 6;
IX. 67, 14; 98, 2; X. 16, 7; 101, 8;
107, 7.

वर्धेऽव I. 31, 15; 140, 10.

वर्धेणः VI. 75, 1.

वर्धेणा VI. 75, 18.

वर्धेणऽवतः X. 78, 3.

वर्धेऽसु VIII. 47, 8.

वर्धेणः VI. 27, 6.

वर्मी VI. 75, 1.

वर्मीऽङ्ग IX. 108, 6.
 वर्षति I. 164, 11.
 वर्षतति VI. 46, 14.
 वर्षतानाः X. 34, 1.
 वर्षयः VIII. 5, 21.
 वर्षयनिर्निजः III. 26, 5; V. 57, 4.
 वर्षति V. 84, 3.
 वर्ष V. 58, 7; 83, 10.
 वर्षयतं V. 63, 6.
 वर्षयय V. 55, 5.
 वर्षययः V. 63, 3.
 वर्षयन् IX. 96, 3.
 वर्षिष्ठः I. 37, 6.
 वर्षिष्ठस्तौ VIII. 101, 2.
 वर्षिष्ठं I. 8, 1; III. 13, 7; 26, 8; 56, 2; IV. 31, 15; V. 67, 1; VIII. 46, 24.
 वर्षिष्ठया I. 88, 1.
 वर्षिष्ठस्य III. 16, 3.
 वर्षिष्ठा IV. 22, 9.
 वर्षिष्ठानि VIII. 77, 9.
 वर्षिष्ठां VI. 47, 9.
 वर्षिष्ठाय V. 7, 1.
 वर्षिष्ठे VI. 45, 31; IX. 31, 5.
 वर्षिष्ठेभिः X. 3, 5.
 वर्षिष्ठैः IX. 67, 26.
 वर्षीयः VI. 44, 9.
 वर्षीणां X. 125, 7.
 वर्षीन् III. 5, 9; 8, 3; IV. 54, 4; X. 28, 2; 70, 1.
 वर्षीणं VI. 47, 4; VIII. 32, 3; X. 63, 4.
 वर्ष्य V. 83, 3.
 वर्ष्यस्यऽङ्ग X. 91, 5.
 वर्ष्याः X. 98, 5.
 वर्ष्यान् V. 83, 3.
 वर्हि III. 53, 17.
 वलः III. 30, 10; VIII. 24, 30; X. 68, 10.
 वलं I. 62, 4; II. 11, 20; 14, 3; 15, 8; 24, 3; III. 34, 10; IV. 50, 5; VI. 18,

5; VIII. 14, 7; 8; X. 62, 2; 67, 6; 138, 1.
 वलंऽरुजः III. 45, 2.
 वलस्य I. 11, 5; 52, 5; II. 12, 3; VI. 39, 2; X. 68, 5; 6; 9.
 वल्यु VIII. 73, 8; X. 62, 4.
 वल्युऽयति IV. 50, 7.
 वल्यु इति VI. 62, 5; 63, 1; VII. 68, 4.
 ववक्ष III. 7, 6; IV. 7, 11; X. 115, 1.
 ववक्षतुः VIII. 12, 25.
 ववक्षि VIII. 45, 6.
 ववक्षिष्य II. 24, 11; VIII. 12, 4-6.
 ववक्षिष्य I. 81, 5; 102, 8; II. 22, 3; III. 9, 3; VIII. 13, 7; 88, 5.
 ववक्षिरे II. 34, 4.
 ववक्षुः I. 64, 3; VIII. 12, 7.
 ववक्षे IV. 16, 5; 23, 1; VII. 100, 6; VIII. 93, 9.
 ववक्षे I. 61, 9; 146, 2; III. 5, 8; VII. 8, 2.
 ववनः IV. 11, 2.
 ववयं VIII. 13, 33; 66, 5.
 ववद् VI. 51, 12; 63, 3.
 ववदिम V. 25, 9.
 ववदिरे III. 54, 4.
 ववदे X. 65, 15.
 ववधि V. 31, 13.
 ववन्म VII. 37, 5.
 ववन्वासां X. 61, 4.
 ववन्वान् X. 27, 9.
 ववर्जुषीणां I. 134, 6.
 ववर्त VI. 63, 1; X. 93, 13.
 ववर्त I. 165, 2; V. 62, 2.
 ववर्तत् VIII. 97, 13.
 ववर्तत् IV. 24, 1; 44, 3.
 ववर्तति VIII. 103, 11.
 ववर्तति VIII. 88, 4; X. 64, 1.
 ववर्षे III. 43, 7.

ववर्थ I. 91, 22.

ववर्थ V. 2, 2.

ववर्थ III. 1, 11; X. 8, 1.

ववर्ह II. 23, 13.

ववद्वुषः I. 173, 5.

ववसानस्य I. 51, 3.

ववसाना I. 46, 13.

ववसानाः VI. 11, 6.

ववसाने इति X. 5, 4.

ववसे VIII. 4, 8.

ववाच I. 67, 4.

ववाता IV. 4, 8; VIII. 4, 14.

ववातुः VIII. 1, 8; 16.

ववानं VI. 23, 5; X. 74, 6.

ववार I. 32, 11.

ववाशिरे II. 2, 2.

ववृक्तं VI. 62, 10.

ववृजुः I. 33, 5.

ववृजे VII. 39, 2.

ववृज्युः VIII. 79, 5.

ववृत्त VI. 17, 10.

ववृतीत VII. 68, 4.

ववृतीमहि I. 138, 4.

ववृतीय I. 180, 5; 186, 10; VII. 93, 6.

ववृतुः I. 105, 10; IV. 30, 2; VIII. 46, 23.

ववृते I. 164, 14; 166, 9; 191, 15; VIII. 103, 2; X. 33, 9.

ववृत्तन V. 61, 16.

ववृत्त्याः I. 173, 13; VI. 11, 1; 50, 9; VII. 42, 3; X. 73, 3.

ववृत्त्यात् I. 107, 1; VI. 17, 13; 38, 2; X. 89, 2.

ववृत्त्यां VIII. 7, 33.

ववृत्त्यां I. 52, 1; 152, 7; 168, 1; III. 32, 13; V. 49, 1; VII. 36, 4; 84, 1; X. 10, 1.

ववृत्त्यां VII. 27, 5.

ववृत्तुः I. 135, 5; X. 26, 8; 27, 6.

ववृत्तुः II. 16, 8; III. 32, 5; 61, 3; IV. 1, 2; 3; 31, 4; VI. 19, 3; X. 83, 6; 98, 2.

ववृधतुः VII. 97, 8.

ववृधते X. 64, 4.

ववृधये I. 61, 3; 122, 2; VI. 67, 1; X. 99, 1.

ववृधतं V. 52, 7; VI. 66, 2; 68, 4.

ववृधतं X. 93, 12.

ववृधतः IV. 2, 17.

ववृधस्तं VI. 17, 3.

ववृधस्तं I. 31, 18; VII. 19, 11; X. 116, 6.

ववृधाति I. 33, 1.

ववृधाते इति VII. 7, 5; VIII. 12, 28.

ववृधाते इति X. 5, 4.

ववृधानः I. 131, 7; II. 11, 2; 4; 20; 19, 1; III. 34, 1; 45, 5; IV. 21, 1; V. 2, 12; 3, 10; 12; 8, 7; 27, 2; VII. 5, 2; VIII. 6, 40; 53, 2; 76, 3; X. 14, 3; 54, 2; 79, 7; 81, 6; 116, 6; 120, 2.

ववृधानं I. 173, 1; III. 47, 5; 51, 1; IV. 3, 14; V. 32, 6; VI. 22, 6; 38, 5; VII. 1, 12; 104, 4; IX. 85, 10.

ववृधानस्य VIII. 14, 6.

ववृधाना I. 93, 6; 117, 11; VI. 69, 6; VIII. 5, 11.

ववृधानाः VIII. 96, 8; X. 78, 8.

ववृधानान् V. 42, 9.

ववृधानाय IX. 42, 3.

ववृधानौ V. 69, 1; VIII. 87, 4.

ववृधीयाः I. 130, 10.

ववृधुः II. 20, 4; VIII. 22, 12; 95, 6; IX. 9, 4; X. 14, 3; 66, 1.

ववृधुः II. 8, 5; 34, 13; V. 14, 6; 55, 3; 59, 5; 6; 60, 5; VI. 34, 4; VII. 60, 5; VIII. 6, 21; 35; 43; 12, 20; 62, 10; IX. 106, 8; X. 73, 2; 77, 2; 122, 7.

वृद्धे I. 167, 8; III. 1, 8; 32, 13; VI. 19, 2; 44, 13; VII. 5, 1; X. 23, 5; 30, 4.
 वृद्धे I. 37, 5; 52, 2; 7; 81, 1; 4; 140, 2; 141, 5; II. 22, 2; III. 5, 2; 36, 1; 5; 40, 7; VI. 19, 1; 30, 1; VII. 95, 3; VIII. 3, 8; 6, 1; 12, 8; 9; 11; 44, 12; 62, 2; IX. 89, 2; 97, 40; X. 29, 7; 61, 21.
 वृद्धे VIII. 24, 18.
 वृद्धं VIII. 20, 18.
 वृद्धांसं VIII. 95, 7; 98, 8.
 वृद्धहे VI. 4, 7; VIII. 21, 2.
 वृद्धहे I. 187, 2; III. 9, 1; VIII. 19, 3.
 वृद्धस्व VIII. 61, 7.
 वृद्धाणाः VI. 26, 1.
 वृद्धे IX. 88, 1.
 वृद्धे I. 61, 15.
 वृद्धे I. 36, 17; V. 74, 7.
 वृद्धः I. 52, 3.
 वृद्धं V. 32, 8.
 वृद्धाणामहे VIII. 40, 2.
 वृद्धाणं III. 1, 6.
 वृद्धान् VII. 104, 17.
 वृद्धासः I. 168, 2.
 वृद्धिः V. 19, 1; X. 4, 4.
 वृद्धिणा I. 54, 10.
 वृद्धिं I. 46, 9; 116, 10; 164, 7; 29; V. 74, 5; IX. 69, 9; 71, 2; X. 5, 5.
 वृद्धिस्वांसं II. 14, 2; III. 32, 6; IV. 16, 7; VI. 20, 2; IX. 61, 22.
 वृद्धः VII. 90, 4.
 वृद्धिरिति वृद्धः IV. 1, 15; 16, 6.
 वृद्धे IV. 1, 13; V. 31, 3; VII. 104, 3; X. 8, 7.
 वृद्धे I. 62, 7; III. 38, 8.
 वृद्धे IV. 42, 1; V. 19, 1.
 वृद्धः I. 91, 6; 129, 1; VIII. 46, 21; 61, 4; 93, 10.

वृद्धं VIII. 66, 4.
 वृद्धनीः X. 16, 2.
 वृद्धति VIII. 20, 17; 28, 4.
 वृद्धं I. 112, 10; 116, 21; VIII. 8, 20; 46, 33; 50, 9; X. 40, 7; 66, 9; 84, 3; 171, 4.
 वृद्धस्य VI. 24, 5.
 वृद्धां II. 24, 13.
 वृद्धाश्चक्राय VIII. 43, 11.
 वृद्धाः VI. 16, 47; X. 91, 14.
 वृद्धान् I. 82, 3; 181, 5; VIII. 4, 10; X. 91, 7; 142, 7.
 वृद्धानां III. 60, 4.
 वृद्धाभिः II. 7, 5.
 वृद्धाम I. 165, 7.
 वृद्धासः VI. 63, 9.
 वृद्धिनीं X. 85, 26.
 वृद्धी I. 101, 4; III. 23, 3; IV. 53, 6; VIII. 13, 9; 67, 8; X. 84, 3; 103, 3; 152, 2; 190, 2.
 वृद्धे VIII. 93, 4; IX. 86, 28.
 वृद्धे VIII. 81, 9.
 वृद्धिं II. 31, 7; 33, 13; III. 31, 14; V. 46, 1; VIII. 1, 16; IX. 96, 4.
 वृद्धं VII. 99, 7; X. 115, 9.
 वृद्धंस्कृतं I. 162, 15; II. 36, 1; X. 17, 12.
 वृद्धंस्कृतस्य I. 120, 4.
 वृद्धंस्कृताः VIII. 28, 2.
 वृद्धंस्कृति I. 14, 8.
 वृद्धंस्कृतिं I. 31, 5; VII. 14, 3; 15, 6.
 वृद्धयः V. 79, 5.
 वृद्धि I. 33, 3; II. 24, 8; IV. 22, 1; V. 85, 4; VI. 11, 3; VIII. 45, 6; X. 95, 4.
 वृद्धि I. 127, 1; II. 14, 1; 25, 3; 37, 1; IV. 1, 8; 25, 2; V. 34, 5; VI. 61, 7; X. 10, 2; 12; 42, 4.
 वृद्ध I. 3, 10.
 वृद्धः VII. 8, 3.

वसत V. 52, 9; 63, 6; 85, 4.
 वसतः VI. 38, 2; VIII. 29, 8.
 वसति II. 10, 3.
 वसतिः VI. 3, 3; X. 97, 5.
 वसति I. 33, 2; V. 2, 6; X. 127, 4.
 वसतीः I. 25, 4.
 वसते X. 88, 19.
 वसते X. 63, 4; 136, 2.
 वसतेः I. 124, 12.
 वसतौ I. 31, 15.
 वसतौऽङ्ग IX. 62, 15.
 वसत्या I. 66, 5.
 वसन् X. 146, 4.
 वसना I. 95, 7.
 वसतः X. 90, 6.
 वसतान् X. 161, 4.
 वसही I. 122, 3.
 वसवः III. 8, 8; V. 41, 9; VI. 50, 4; 15;
 VII. 1, 2; 5, 6; II. 4, 3; 38, 3; 39, 3;
 48, 4; 56, 20; VIII. 54, 3; IX. 67,
 27; X. 66, 12; 128, 9; 142, 6.
 वसवः I. 106, 1-6; 163, 2; II. 3, 4; 27;
 II. 29, 3; 34, 9; III. 39, 8; 57, 2;
 IV. 12, 6; 55, 1; V. 41, 18; 55, 8; VI.
 51, 5; 7; 62, 8; VII. 52, 1; 2; 56,
 17; 59, 8; VIII. 18, 15; 17; 27, 2; 9;
 20; X. 37, 12; 77, 6; 100, 7; 9.
 वसवान् X. 22, 15.
 वसवानः I. 174, 1.
 वसवानः V. 33, 6.
 वसवानं VIII. 99, 8.
 वसवानाः I. 90, 2.
 वसवे V. 3, 12; IX. 81, 3; X. 91, 12.
 वसव्यं II. 9, 5; 13, 13; 14, 12; X. 74, 3.
 वसव्यस्य IV. 55, 8; VI. 60, 1.
 वसव्या VII. 37, 3.
 वसव्ये VII. 56, 21.
 वसव्यैः VI. 1, 3; 13, 4; 60, 14.

वसाये इति I. 152, 1.
 वसानः I. 135, 2²; 164, 31; II. 10, 1; 30,
 3; 35, 9; III. 1, 5; 38, 4; IV. 5, 15;
 18, 5; V. 43, 13; 48, 5; VI. 29, 3;
 IX. 7, 4; 42, 1; 78, 1; 80, 3; 82, 2;
 83, 5; 86, 14; 40; 90, 2; 96, 13; 97,
 2; 12; 47; 107, 4; 18; X. 1, 6; 16,
 5; 53, 3.
 वसानं I. 152, 4; IX. 16, 2; 109, 21.
 वसाना I. 122, 2; 124, 3; III. 39, 2.
 वसानाः I. 164, 7; 47; III. 8, 9; 38, 7;
 VII. 97, 6; IX. 94, 4; X. 5, 2.
 वसां V. 2, 6.
 वसायते IX. 14, 3.
 वसाव्यां X. 73, 4.
 वसिष्ठ II. 36, 1; IX. 2, 3.
 वसिष्ठ VII. 1, 8.
 वसिष्ठ VII. 23, 1; 33, 10; II. 88, 1; 96, 1.
 वसिष्ठः II. 9, 1; VII. 9, 6; 18, 4; 21; 22,
 3; 26, 5; 33, 6; 12; 14; 42, 6; 59,
 3; 73, 3; 95, 6; X. 65, 15; 95, 17;
 150, 5; 181, 1.
 वसिष्ठं I. 112, 9; VII. 33, 13; 70, 6; 86,
 5; 88, 4.
 वसिष्ठश्च VII. 96, 3.
 वसिष्ठस्य VII. 33, 5.
 वसिष्ठाः VII. 7, 7; 12, 3; 33, 1; 7; 9; 37,
 4; 76, 6; 77, 6; 80, 1; 90, 7; X. 15,
 8; 122, 8.
 वसिष्ठाः VII. 33, 3; 4; 8.
 वसिष्ठान् VII. 33, 2.
 वसिष्ठासः VII. 23, 6; X. 66, 14.
 वसिष्ठैः VII. 39, 7; 76, 7.
 वसिष्ठ्व I. 26, 1.
 वसिष्ठ्व VIII. 70, 10.
 वसीमहि IX. 72, 8.
 वसु I. 10, 6; 31, 9; 40, 4; 41, 6; 46, 9;
 47, 3; 6; 9; 51, 3; 4; 53, 3; 55, 8;
 81, 2; 6; 7; 84, 7; 176, 3; II. 5, 1;
 13, 11; 22, 3; 23, 9; III. 2, 11; 13.

4; 7; 45, 4; 62, 3; IV. 8, 3; 31, 2; 8; V. 17, 4; 34, 7; 57, 3; VI. 1, 13; 16, 33; 23, 3; 47, 22; 48, 15²; 51, 16; 53, 2; 54, 4; 59, 9; VII. 12, 3; 18, 1; 20, 2; 32, 15; 16; 21; 25; 59, 6; 94, 9; VIII. 2, 35; 4, 16; 6, 41; 17, 10; 21, 17; 23, 3; 32, 8; 40, 4; 6; 43, 33; 44, 15; 45, 40; 46, 15; 50, 1; 53, 4; 66, 4; 6; 88, 3; 100, 6; 101, 6; 103, 6; II; IX. 19, 1; 22, 7; 36, 5; 57, 4; 64, 6; 81, 3; 90, 1; 98, 4; 111, 2; X. 23, 2; 36, II; 45, II; 48, 5; 49, 1; 55, 6; 62, 2; 66, 14; 77, 1; 85, 29; 86, 3; 95, 4; 133, 3; 138, 4; 151, 4.

वसुः I. 43, 5; 60, 4; 79, 5; 94, 13; 110, 7; 128, 6; 143, 6; IV. 40, 5; V. 6, 1; 2; 24, 2; 25, 1; 51, 13; VI. 24, 2; 44, 15; 45, 23; VIII. 19, 37; 24, 3; 44, 24; 103, 12; X. 22, 15; 32, 8; 45, 5; 91, 3; 115, 7.

वसुऽचुवं VIII. 99, 8.

वसुता VI. 1, 13.

वसुतातिः I. 122, 12.

वसुताति I. 122, 5.

वसुज्ञये VIII. 61, 7; IX. 44, 6.

वसुऽत्नं VII. 81, 6; VIII. 13, 12.

वसुऽत्नना VIII. 50, 6.

वसुऽत्ननाय VIII. 1, 6.

वसुऽत्ना X. 61, 12.

वसुऽदां VIII. 99, 4.

वसुऽदावन् II. 6, 4.

वसुऽदावा II. 27, 12.

वसुऽदेयाय I. 54, 9; II. 35, 7; VI. 39, 5.

वसुऽधिति I. 128, 8; IV. 8, 2; VII. 90, 3.

वसुधिति इति वसुऽधितो I. 181, 1; III. 31, 17; IV. 48, 3.

वसुनः I. 53, 2; 109, 5; 149, 1; II. 16, 7; VI. 19, 5; 71, 2; VII. 37, 3; VIII. 1, 31; IX. 72, 8; X. 48, 1; 50, 7.

वसुना I. 83, 1; 125, 2; III. 55, 20; IV. 20, 6; VI. 3, 7; VII. 37, 3; X. 42, 2.

वसुऽपतिः IV. 17, 6; VI. 52, 5; VII. 45, 3; VIII. 44, 24.

वसुऽपति I. 9, 9; III. 36, 9; V. 4, 1; VIII. 52, 6; 61, 10.

वसुऽपते II. 6, 4.

वसुऽपते I. 170, 5; II. 1, 11; III. 30, 19; X. 47, 1; 112, 10.

वसुऽपत्नी I. 164, 27.

वसुऽभिः I. 58, 3; 110, 7; 143, 1; 6; II. 31, 1; III. 19, 2; 49, 4; V. 3, 8; 51, 10; VII. 5, 9; 10, 4; 35, 6; 44, 4; 47, 2; 76, 2; 5; 90, 6; VIII. 35, 1; IX. 93, 3; X. 3, 2; 66, 3; 79, 7; 98, 1; 108, 7; 110, 3; 125, 1; 150, 1.

वसुऽभ्यः V. 49, 5; X. 87, 9.

वसु I. 44, 3; 127, 1; VIII. 71, 13; X. 122, 1.

वसुऽमत् IX. 69, 8; 86, 38.

वसुऽमता I. 118, 10; 125, 3; IV. 4, 10; VII. 67, 3.

वसुमती इति वसुऽमती III. 30, 11.

वसुऽमंतं I. 159, 5; II. 24, 2; IV. 34, 10; VI. 68, 6; VII. 71, 3; 84, 4; X. 11, 8.

वसुऽमान VII. 71, 4.

वसुऽयंतः I. 130, 6; IV. 16, 15.

वसुऽयवः I. 49, 4; 62, 11; 128, 8²; II. 11, 1; III. 26, 1; V. 3, 6; 25, 9; VII. 32, 2; VIII. 52, 6; 61, 10; IX. 112, 3; X. 25, 2; 47, 1; 91, 12.

वसुऽया I. 97, 2; 165, 1.

वसुऽयात् VIII. 8, 16.

वसुऽयुः I. 51, 14; 186, 11; II. 32, 1; V. 29, 15; VI. 51, 12; VII. 1, 6; 34, 21; 67, 4.

वसुऽयुं IV. 44, 1; VII. 67, 5.

वसुऽरुचः IX. 110, 6.

वसुऽरोचिषः VIII. 34, 16.

वसुध्वनि VII. 1, 23.

वसुध्वसु X. 76, 8.

वसुध्वानं V. 75, 1.

वसुध्वित् I. 18, 2; 91, 12; 164, 49; IX. 86, 39; 96, 10.

वसुध्वित्सतमं I. 45, 7; VI. 16, 41.

वसुध्विदः VIII. 60, 12; IX. 101, 11.

वसुध्विदं VII. 41, 6; VIII. 23, 16; 61, 5; IX. 104, 4; X. 42, 3.

वसुध्विदा I. 46, 2.

वसुध्ववाः V. 24, 2.

वसू इति I. 158, 1; 2.

वसू इति I. 120, 7.

वसून् I. 45, 1; III. 20, 5; X. 66, 4.

वसूनां I. 7, 9; 58, 7; 76, 4; 94, 13; 96, 6; 123, 4; 127, 7; 128, 5; 164, 27; 170, 5; II. 11, 1; III. 30, 19; 36, 9; IV. 17, 6; V. 4, 1; 36, 1; VI. 47, 6; 52, 5; VII. 7, 7; 16, 2; 24, 5; 25, 2; 32, 5; 43, 4; 75, 5; VIII. 31, 14; 39, 4; 46, 16; 51, 5; 68, 6; 71, 8; 101, 15; IX. 58, 2; 93, 4; 108, 13; X. 47, 1; 48, 11; 50, 7; 74, 1; 91, 3; 125, 3.

वसूनि I. 15, 8; 42, 10; 59, 3; 67, 4; 84, 20; 123, 6; 134, 4; II. 30, 10; 32, 5; III. 51, 5; 55, 20; 56, 6; IV. 24, 1; 33, 11; V. 42, 3; 61, 16; VI. 1, 13; 5, 2; 3; 7, 3; 16, 48; 30, 1; 31, 4; 45, 8; 20; 73, 3; VII. 6, 7; 11, 3; 24, 1; 27, 3; 34, 22; 45, 3; 77, 4; 79, 3; 84, 4; 103, 10; VIII. 12, 21; 78, 8; 99, 3; IX. 7, 9; 14, 8; 15, 6; 18, 4; 29, 4; 62, 11; 63, 30; 64, 18; 65, 2; 69, 10; 88, 2; 97, 51-53; 100, 2; 3; 108, 11; X. 6, 6; 21, 6; 44, 5; 46, 1; 54, 5; 69, 6; 83, 3; III. 10; 180, 1; 191, 1.

वसो इति II. 7, 1; III. 15, 3; 57, 6; VI. 2, 1; 16, 24; 48, 9; VIII. 19, 12; 33, 2; IX. 98, 5; X. 7, 2.

वसो इति I. 10, 4; 30, 10; 31, 3; 45, 9;

84, 20; 129, 11²; II. 13, 13; 14, 12; 37, 6; III. 18, 2; 21, 5; 41, 7; 51, 6; IV. 32, 14; V. 3, 10; VI. 1, 12; 16, 18; 46, 6; VII. 31, 3; 4; VIII. 1, 6; 29; 2, 1; 4, 17; 19, 26; 28; 29; 21, 8; 23, 28; 24, 7; 26, 20; 44, 30; 46, 9; 50, 3; 4; 9; 51, 6; 52, 8; 60, 4; 9; 66, 12; 70, 9; 71, 9; 78, 3; 98, 11; 103, 4; 13; X. 8, 4; 38, 2; 93, 11; 105, 1.

वसोः I. 9, 9; 22, 7; III. 51, 3; IV. 5, 15; VI. 55, 3; VIII. 24, 8; 81, 6; 88, 1; X. 61, 12.

वसौ I. 81, 3²; IV. 17, 13; VIII. 13, 22.

वस्त I. 25, 13.

वस्तवे I. 48, 2.

वस्ता III. 49, 4.

वस्तां VI. 75, 18.

वस्तुः VIII. 71, 15.

वस्तुषु VIII. 19, 31.

वस्ते IV. 25, 2; V. 49, 3; VII. 69, 5; VIII. 46, 26.

वस्ते III. 55, 14; VI. 3, 6; 4, 3; 75, 11; X. 75, 8; 114, 3.

वस्तोः I. 79, 6; 104, 1; 116, 21; 177, 5; 179, 1; II. 39, 3; IV. 16, 4; 45, 5; V. 32, 11; VI. 4, 2; 5, 2; 39, 3; VII. 1, 6; 10, 2; VIII. 25, 21; X. 40, 2; 4; 110, 4; 189, 3.

वस्तोःवस्तोः X. 40, 1; 3.

वस्त्रदाः V. 42, 8.

वस्त्रमर्थि IV. 38, 5.

वस्त्रा I. 134, 4; V. 47, 6; VI. 47, 23; IX. 96, 1; 97, 2; 50; X. 106, 1.

वस्त्राश्च V. 29, 15; VIII. 1, 17.

वस्त्राणि I. 26, 1; 152, 1; III. 39, 2; IX. 8, 6; X. 1, 6.

वस्त्रेणश्च I. 140, 1.

वस्त्रैः II. 14, 3.

वस्त्रं IV. 24, 9.
 वस्त्रयन्ता VI. 47, 21.
 वस्त्रस्य X. 34, 3.
 वस्त्रं IV. 13, 4.
 वस्त्रनः II. 31, 1.
 वस्त्रः I. 31, 18; 109, 1; 141, 12; II. 1, 16; 2, 13; 9, 2; 39, 5; IV. 21, 4; V. 31, 2; 55, 10; VI. 44, 7; 47, 7; 61, 14; VII. 32, 19; VIII. 16, 10; 21, 9; 27, 22; 48, 9; 71, 6; X. 45, 9; 92, 13.
 वस्त्रः शृङ्गे I. 25, 4; 176, 1; VIII. 86, 2; 3.
 वस्त्रसः II. 17, 8; IV. 2, 20; VIII. 48, 6; 91, 4; IX. 4, 1.
 वस्त्रसा VIII. 20, 18.
 वस्त्रसा वस्त्रसा X. 37, 9.
 वस्त्रसी V. 61, 6.
 वस्त्रान् VI. 41, 4; VIII. 1, 6.
 वस्त्रः I. 27, 5; 51, 1; 71, 9; 90, 2; 113, 7; 143, 4; II. 1, 7; 2, 12; 14, 11; 20, 4; III. 4, 1; 19, 3; 43, 5; IV. 17, 11; 20, 8; 21, 10; 41, 9; 52, 3; V. 15, 1; 34, 4; VI. 19, 10; 36, 4; VII. 6, 4; 15, 4; 20, 9; 39, 1; 82, 4; 83, 5; 6; 97, 10; 98, 6; VIII. 14, 1; 39, 10; 40, 9; 71, 9; 81, 4; IX. 97, 44; 98, 5; X. 15, 7; 30, 12; 43, 3; 77, 6.
 वस्त्री VI. 16, 25; 64, 1; VII. 20, 10.
 वस्त्रीः I. 84, 10-12; V. 41, 6; 74, 10; X. 22, 12.
 वस्त्रीभिः III. 13, 5.
 वस्त्रां X. 172, 2.
 वह I. 135, 2; 174, 5; 175, 4; VII. 90, 1; IX. 65, 17; X. 12, 2; 51, 5; 110, 1.
 वह I. 12, 3; 10; 13, 1; 4; 14, 12; 15, 4; 22, 9; 10; 31, 17; 44, 1; 7; 9; 45, 2; 48, 11; 12; 76, 3; 92, 15; 94, 3; 142, 1; 4; 188, 1; II. 3, 3; 11; 32, 3; III. 6, 6; 9; 19, 4; 25, 2; IV. 2, 4; 55, 9; V. 26, 2; 5; 43, 6; 61, 17; 79, 7; 8; VI. 15, 14; 16, 6; 44; 64, 4; 5; VII. 1, 24; 10, 4; 11, 5; 16, 4;

9; 17, 2; 39, 5; VIII. 23, 30; 44, 9; 47, 14; 16; 60, 4; 93, 25; 102, 2; X. 1, 7; 11, 9; 16, 4; 12; 70, 11; 150, 3.
 वहत VIII. 1, 11.
 वहत I. 23, 22; VIII. 20, 23; X. 53, 7.
 वहतः X. 23, 3.
 वहतः III. 7, 4.
 वहतः I. 84, 2; 165, 4; II. 10, 2; V. 41, 7; VI. 20, 9; VIII. 13, 23; 33, 18; X. 27, 23; 96, 6.
 वहतं VIII. 5, 20.
 वहतं I. 34, 4-6; 12; 47, 6; 92, 17; 157, 4; III. 53, 1; V. 42, 18; VII. 69, 5; VIII. 5, 15.
 वहतात् X. 24, 5.
 वहतां III. 41, 9; VIII. 17, 2.
 वहतां VIII. 1, 25; X. 85, 26.
 वहति IV. 44, 1; VII. 63, 2; 66, 14; VIII. 7, 28.
 वहति I. 39, 6; 164, 2; III. 58, 1; X. 32, 3; 42, 8; 102, 2; 10.
 वहतु VII. 37, 1; X. 16, 9.
 वहतुः X. 32, 3; 85, 13.
 वहतुनां X. 85, 38.
 वहतुं I. 184, 3; IV. 58, 9; X. 17, 1; 32, 4; 85, 14; 20; 31.
 वहतू इति VII. 1, 17.
 वहते I. 167, 7; V. 30, 3; 44, 8; VIII. 46, 26.
 वहतभ्यः X. 94, 7.
 वहथ VI. 65, 4.
 वहथः I. 119, 3.
 वहथः X. 40, 4.
 वहथ्ये X. 22, 5.
 वहथ्ये V. 53, 13; 60, 7; X. 77, 6.
 वहन् V. 77, 3.
 वहतः I. 35, 5; 69, 5; II. 14, 8; VII. 75, 6; IX. 83, 1.

बहंत I. 65, 1.

बहंता I. 116, 19; V. 76, 4; VI. 62, 4; VII. 70, 3; 71, 2.

बहंति I. 14, 6; 50, 8; 113, 20; 118, 4; 186, 5; IV. 21, 8; 44, 2; VI. 16, 43; 64, 3; VII. 60, 3; 66, 15; 67, 8; 78, 4; VIII. 3, 23; 58, 1; X. 31, 8; 32, 2; 33, 5.

बहंति I. 50, 1; 164, 3; 14; 19; III. 7, 4; 55, 18; 58, 2; IV. 13, 3; VII. 18, 23; 90, 5; 97, 6; VIII. 7, 35; X. 28, 4; 107, 11.

बहंती: I. 92, 3; II. 35, 9; 14; III. 7, 2; VI. 65, 3; VII. 77, 3.

बहंतु I. 47, 8; 49, 1; 134, 1; IV. 46, 3; 48, 4; V. 33, 8; VII. 24, 3; VIII. 1, 24; 33, 14.

बहंतु I. 16, 1; 85, 6; 92, 18; 101, 10; 118, 4; 5; 181, 2; III. 43, 6; 53, 4; 61, 2; IV. 14, 4; V. 31, 9; 62, 4; 75, 6; VI. 37, 1; 40, 3; 44, 19; 55, 6; 63, 7; 69, 4; VII. 41, 6; 67, 4; VIII. 5, 33; 6, 42; 46, 7; 65, 4; X. 14, 4; 44, 3; 96, 12.

बहंते V. 58, 1; 61, 11; VIII. 20, 7.

बहंमान: VII. 45, 1; X. 11, 7; 49, 7.

बहंमानं X. 27, 19; 40, 1.

बहंमाना V. 31, 9.

बहंमाना: I. 123, 12; 174, 6.

बहंसि VI. 64, 5; VII. 81, 3.

बहंसि I. 124, 12; VIII. 60, 15.

बहंसे V. 36, 5.

बहंस्व VIII. 26, 23².

बहांत: III. 43, 4.

बहांत: III. 35, 2.

बहांति V. 37, 3; X. 27, 11.

बहांथ X. 64, 12.

बहान् I. 84, 18.

बहानि X. 52, 1.

बहानि X. 33, 1.

बहानि V. 46, 1.

बहांसि I. 74, 6.

बहांसि X. 51, 7.

बहंषयो: VI. 47, 9.

बहंषा I. 134, 3; V. 56, 6.

बहंषा: IV. 14, 4; VI. 21, 12; 40, 3; 63, 7.

बहंषान् I. 121, 12.

बहंषेभि: IV. 13, 4.

बहंषै: X. 70, 3.

बहंयस: I. 104, 1.

बहंषां VII. 71, 3.

बहंये इति I. 180, 9; VIII. 26, 19.

बहंये इति I. 135, 8; 182, 2; IV. 45, 3; VIII. 5, 31.

बहंयु: VI. 37, 3.

बहंय: I. 3, 9; 14, 6; 20, 8; 48, 11; II. 24, 13; 37, 3; III. 6, 2; V. 79, 4; VI. 57, 3; VII. 82, 4; VIII. 3, 23; 6, 2; 12, 15; X. 114, 2; 138, 1.

बहंये II. 21, 2.

बहं: I. 76, 4; 113, 17; 128, 4; 129, 5²; 160, 3; 184, 1; II. 17, 4; 38, 1; III. 5, 1; 20, 1; 31, 1; IV. 21, 6; V. 50, 4; VI. 11, 2; 16, 9; VII. 7, 5; 16, 9; VIII. 23, 3; 94, 1; IX. 9, 6; 20, 6; 36, 2; 64, 19; 89, 1; 97, 34; 108, 10; X. 11, 6; 61, 9; 101, 11.

बहंस्तम: IV. 1, 4.

बहंस्भि: I. 6, 5; 44, 13; VI. 32, 3; VII. 75, 5; X. 93, 9.

बहं I. 60, 1; III. 1, 1; 11, 4; 31, 2; VII. 16, 12; VIII. 43, 20; IX. 65, 28; 91, 1; 96, 17; X. 101, 10; 115, 3.

बहं इति VII. 73, 4; VIII. 8, 12.

बहं IX. 20, 5.

बहं: VI. 39, 1.

बहंशया: VII. 55, 8.

बा I. 6, 9; 10³; 8, 6²; 11, 8; 23, 17; 22; 30, 2²; 31, 18²; 36, 15; 47, 6; 7; 54,

7; 68, 3; 71, 6; 83, 6²; 86, 2²; 3; 8;
 94, 9²; 100, 11; 101, 8; 108, 7; 109, 1;
 2; 112, 19; 116, 2²; 120, 7; 142, 10;
 147, 5; 161, 8; 162, 8; 9; 17²; 163,
 1; 164, 23²; 166, 5; 167, 2; 180, 9;
 185, 8³; 189, 6; II. 2, 10²; 5, 3; 10, 2;
 11, 16; 23, 7; 28, 10⁴; 30, 9; 34, 4;
 10; III. 4, 4; 6; 6, 6; 8³; 9; 8, 1;
 10; 28, 2; 35, 10²; IV. 2, 6; 8; 21, 3²;
 25, 1; 2; 27, 3; 41, 2; 44, 3³; 48, 5;
 51, 4; V. 3, 12; 18, 4; 34, 3; 5²; 35,
 2; 41, 1⁴; 2; 3; 15; 19²; 42, 5; 8;
 48, 3; 52, 7²; 14; 53, 1; 54, 7²; 60,
 6³; 62, 7; 65, 1; 67, 5; 73, 1; 79, 10²;
 85, 7⁵; 8; VI. 3, 8²; 13, 4; 15, 11³;
 23, 1; 2²; 24, 10; 25, 4²; 6²; 27, 1;
 40, 5²; 45, 11; 46, 7; 8; 48, 20²; 50,
 4; 52, 2²; 13; VII. 3, 8²; 7, 6; 16, 11²;
 32, 1; 33, 12; 42, 2; 49, 2²; 55, 3;
 82, 8; 98, 4; 104, 9³; 14²; 15; 16; 18;
 VIII. 1, 18; 4, 1; 2; 5, 27; 36; 9, 6;
 9; 12²; 19; 21; 10, 1²; 2; 6²; 12,
 16²; 17; 18²; 13, 15; 19, 11; 12; 13²;
 20, 15; 16; 21, 17³; 22, 15; 24, 16;
 27; 26, 17; 27, 19; 20; 31, 15; 32, 6;
 43, 28; 44, 23; 47, 15²; 48, 15; 49, 7²;
 61, 9²; 65, 2²; 66, 3; 75, 14; 78, 10²;
 93, 5; 97, 5; IX. 19, 7²; 52, 5; 65, 22;
 23; 79, 2; 97, 22; 54²; 108, 14; X.
 10, 14²; 11, 5; 15, 2; 16, 3; 6; 17,
 12²; 22, 1²; 27, 4; 6; 11; 29, 1; 31,
 4; 32, 5; 33, 8; 37, 12; 38, 3; 40, 3;
 14²; 41, 3³; 48, 8; 50, 2; 61, 18; 64,
 3; 5; 69, 12; 70, 5²; 74, 1⁵; 86, 3;
 10; 87, 6²; 91, 11; 98, 1²; 102, 3²;
 105, 11; 119, 9; 10; 121, 9; 129, 7²;
 132, 3; 5; 148, 3; 154, 3; 161, 1; 2.
 वा: I. 132, 8; II. 4, 6; IV. 19, 4;
 VIII. 91, 1; 98, 8; IX. 112, 4; X.
 93, 3.
 वा:इव IV. 5, 8; X. 145, 6.
 वाक् I. 164, 45; 167, 3; 173, 3; VIII.

100, 10; 11; IX. 97, 22; X. 114, 8;
 115, 8; 189, 3.
 वाक् I. 164, 24².
 वाक्स्य VIII. 63, 4.
 वाक्नेन I. 164, 24.
 वाद्य IX. 103, 5.
 वाद्यतः I. 3, 5; 58, 7; 88, 6; 110, 4; III.
 2, 1; 37, 2; VI. 16, 13; VII. 32, 1;
 VIII. 78, 4; X. 62, 7.
 वाद्यतः III. 60, 4.
 वाद्यतां III. 3, 4; 8; X. 33, 4.
 वाद्यते I. 31, 14; 40, 4; IV. 2, 13.
 वाद्यतःभिः I. 36, 13; III. 8, 10; VIII. 5,
 16; IX. 103, 5.
 वाचः I. 79, 10; 190, 2; V. 76, 1; VII.
 101, 1; IX. 33, 4; 50, 2; 62, 26; 85,
 7; 97, 34; X. 91, 12; 166, 3.
 वाचः I. 113, 17; 143, 1; 164, 34; 35; 37;
 45; II. 21, 6; VIII. 59, 6; IX. 7, 3;
 26, 4; 62, 25; 67, 13; 86, 12; 96, 7;
 101, 5; 106, 10; X. 53, 4; 71, 1; 3;
 81, 7; 87, 13; 137, 7.
 वाचं I. 40, 6; 53, 1; 92, 9; 112, 24; 129,
 1; 130, 6; 9; 164, 10; 168, 8; II. 42,
 1; III. 8, 5; 34, 2; IV. 21, 5; 33, 1;
 57, 5; V. 36, 4; 43, 11; 54, 1; 63, 6;
 VI. 21, 11; 47, 3; 67, 10; VII. 22, 3;
 34, 9; 103, 1; 4; 5; 6; 8; VIII. 5,
 3; 76, 12; 96, 12; 100, 11; 101, 16;
 IX. 12, 6; 30, 1; 64, 9; 25; 26; 68,
 8; 72, 1; 73, 3; 7; 78, 1; 84, 4; 86,
 33; 95, 5; 97, 13; 32; 36; 106, 12;
 107, 21; 113, 6; X. 18, 14; 34, 5; 42,
 1; 66, 14; 71, 2; 4; 5; 9; 94, 1; 5;
 14; 98, 2; 3; 7; 114, 9; 130, 4; 177,
 2; 187, 1.
 वाचंइत्यः IX. 101, 6.
 वाचंइत्यं IX. 35, 5.
 वाचंवाचं I. 182, 4.
 वाचा I. 120, 5; VIII. 9, 16; 23, 7; 75, 6;

X. 12, 2; 23, 5; 42, 1; 76, 6; 77, 1;
87, 4; 95, 2; 114, 7.

वाचास्तेन X. 87, 15.

वाचि X. 71, 2; 6; 110, 11.

वाचि VII. 58, 6.

वाचौ II. 43, 1.

वाजः I. 27, 8; 111, 5; 161, 6; II. 1, 12;
IV. 33, 3; 9; 34, 1; 36, 6; V. 15, 5;
42, 5; VI. 13, 1; 50, 12; VII. 37, 4;
48, 2; 3; VIII. 81, 8; X. 12, 5; 23,
2; 35, 13; 64, 10; 93, 7.

वाजस्कृत्ये X. 50, 2.

वाजसंघं IX. 98, 12.

वाजसजठरः V. 19, 4.

वाजसदा I. 135, 5.

वाजसदाः III. 36, 5.

वाजसदावा VIII. 2, 34.

वाजसदावा I. 17, 4.

वाजसद्रविणसः VIII. 84, 6.

वाजसपतिः IV. 15, 3.

वाजसपत्नी VII. 76, 6.

वाजसपस्त्यः VI. 58, 2.

वाजसपस्त्यं IX. 98, 12.

वाजसपेशसं II. 34, 6.

वाजसप्रमहः I. 121, 15.

वाजसप्रसूता I. 92, 8.

वाजसप्रसूताः I. 77, 4.

वाजसबंधवः VIII. 68, 19.

वाजसर्गसभिः VIII. 19, 30.

वाजं I. 5, 9; 27, 9; 48, 11; 12; 52, 1;
63, 9; 64, 13; 73, 5; 77, 5; 100, 19;
101, 11; 102, 11; 110, 6; 117, 10;
11; 122, 12; 123, 2; 124, 13; 129, 2;
180, 6; II. 2, 7; 4, 8; 6, 5; 11, 16;
12, 15; 24, 9; 26, 3; 31, 7; III. 2, 3;
4; 15, 5; 22, 1; 25, 2; 29, 9; 49, 4;
IV. 5, 13; 16, 8; 11; 16; 17, 8; 9;
36, 8; 9; V. 4, 1; 39, 3; 44, 10; 54,
14; 84, 2; 85, 2; VI. 5, 7; 8, 6; 13,
3; 17, 15; 21, 12; 24, 2; 33, 2; 46,

2; 54, 5; 60, 1; 65, 3; 70, 5; 6; VII.
5, 9; 19, 6; 25, 5; 27, 4; 32, 11; 14;
20; 36, 8; 42, 6; 56, 23; 93, 1; VIII.
1, 4; 2, 24; 33, 3; 60, 18; 61, 4; 88,
2; 95, 9; 103, 5; 11; IX. 1, 4; 6, 3;
20, 2; 23, 6; 33, 2; 35, 4; 38, 1; 44,
6; 51, 5; 52, 1; 56, 2; 57, 1; 61, 20;
63, 12; 14; 18; 64, 29; 67, 4; 68, 7;
70, 10; 82, 2; 5; 83, 5; 86, 3; 40;
87, 1; 6; 90, 1; 96, 8; 16; 108, 2;
110, 4; X. 11, 5; 47, 5; 61, 9; 62, 11;
67, 10; 69, 3; 75, 9; 96, 10; 99, 3;
106, 11; 140, 1; 147, 4; 148, 1.

वाजंसद्व IX. 37, 5; 62, 16.

वाजंसभरः IV. 11, 4.

वाजंसभरं I. 60, 5; X. 80, 1.

वाजयं X. 68, 2.

वाजस्यतः I. 130, 5.

वाजस्यतां VI. 45, 29.

वाजस्यते IV. 7, 11.

वाजस्यत्सभिः V. 60, 1.

वाजस्यथै IV. 29, 3.

वाजस्यन् I. 106, 4; III. 60, 7; VII. 24, 5;
32, 11; IX. 68, 4; X. 97, 11.

वाजस्यन्सद्व II. 8, 1.

वाजस्यतः II. 19, 7; 38, 10; IV. 17, 16; 42, 5;
VI. 5, 7; 22, 2; 24, 6; 75, 7; X. 160, 5.

वाजस्यतः I. 30, 1; 132, 1; III. 62, 11; IV.
25, 8; V. 4, 1; VI. 19, 4; VII. 90, 7;
VIII. 3, 15; 11, 9; 53, 2; 74, 1; 100,
3; IX. 67, 17.

वाजस्यतं V. 31, 1; 35, 7; VIII. 98, 12.

वाजस्यता II. 11, 7.

वाजस्यतां VI. 60, 1.

वाजस्यती V. 1, 3.

वाजस्यती इति III. 14, 3.

वाजस्यतीः IV. 41, 8.

वाजस्यतीं I. 109, 1; III. 62, 8.

वाजयामः I. 4, 9.

वाज्यामसि VIII. 43, 25; 93, 7.
 वाज्यस्य VIII. 80, 5.
 वाज्यस्युः II. 20, 1; 35, 1; V. 10, 5; 19, 3;
 VII. 31, 3; VIII. 53, 8; IX. 44, 4; 83,
 3; 96, 14; 103, 6; 106, 12; 107, 11.
 वाज्यस्युं II. 31, 2; VIII. 1, 19; 80, 6; IX.
 63, 19.
 वाज्यस्युः IV. 43, 7.
 वाज्यस्युः V. 49, 4; VI. 35, 1.
 वाज्यस्युः IV. 34, 2; 35, 5.
 वाज्यस्युः X. 42, 7.
 वाज्यस्युः I. 9, 7; IX. 41, 4; 42, 6; 86, 18.
 वाज्यस्युः VI. 50, 11.
 वाज्यस्युः I. 34, 3; VI. 60, 12.
 वाज्यस्युः III. 60, 5.
 वाज्यस्युः I. 31, 18.
 वाज्यस्युः I. 120, 9.
 वाज्यस्युः III. 52, 6; IV. 34, 10.
 वाज्यस्युः VIII. 35, 15.
 वाज्यस्युः III. 60, 6.
 वाज्यस्युः VI. 35, 4.
 वाज्यस्युः III. 2, 5.
 वाज्यस्युः IV. 36, 5.
 वाज्यस्युः IX. 110, 11.
 वाज्यस्युः III. 51, 2; X. 91, 15.
 वाज्यस्युः IX. 2, 10; 35, 4.
 वाज्यस्युः V. 20, 1.
 वाज्यस्युः IX. 66, 27; 100, 6.
 वाज्यस्युः I. 78, 3; V. 13, 5; IX. 98, 1;
 X. 170, 2.
 वाज्यस्युः I. 28, 7; III. 12, 4; VIII. 5, 5.
 वाज्यस्युः I. 130, 1²; II. 31, 3; III. 2,
 7; 37, 5; V. 35, 6; 46, 7; 64, 6;
 VI. 53, 1; 4; 57, 1; VII. 94, 5; VIII.
 4, 18; 6, 37; 8, 21; 9, 13; 13, 3; 27,
 13; 34, 4; 40, 2; 74, 12; 80, 2; 87,
 6; 88, 6; 102, 3; IX. 13, 3; 4; 6;
 42, 3; 43, 6; 107, 23; 110, 1; X. 21,
 4; 66, 7; 101, 12.
 वाज्यस्युः VIII. 20, 16.

वाज्यस्युः I. 34, 12; 110, 9; 112, 24; III.
 30, 22; IV. 16, 18; 20, 2; 41, 11; V.
 33, 1; 7; VI. 15, 15; 66, 8; VII. 35,
 1; 48, 2; IX. 97, 19; X. 35, 14.
 वाज्यस्युः VI. 53, 10.
 वाज्यस्युः IX. 43, 5.
 वाज्यस्युः I. 11, 3; 36, 12; 13; 79, 4; 91, 16;
 145, 1; II. 1, 10; III. 16, 6; IV. 12,
 3; 32, 7; V. 9, 7; 23, 2; 43, 9; VI.
 10, 6; 26, 1; 2; 37, 5; 45, 23; 46, 1;
 60, 13; VII. 21, 7; 60, 11; 93, 2; VIII.
 25, 20; 45, 28; 75, 4; 96, 20; IX. 7, 9;
 86, 12; X. 23, 3; 93, 10.
 वाज्यस्युः VI. 48, 4.
 वाज्यस्युः X. 106, 5.
 वाज्यस्युः I. 91, 18; 167, 1; III. 14, 6; 26, 4;
 27, 1; 30, 21; V. 25, 7; VII. 1, 3;
 VIII. 81, 9; IX. 69, 7; X. 31, 5; 73,
 3; 142, 6.
 वाज्यस्युः IV. 34, 3-5; 35, 3; 36, 2-4; 7;
 37, 1; 3; 7; 8; VII. 37, 1; 48, 1.
 वाज्यस्युः I. 92, 7; III. 4; 121, 14; 174, 4;
 II. 17, 8; III. 15, 6; 30, 11; IV. 3,
 15; 4, 14; 22, 10; V. 41, 1; 65, 3;
 VI. 17, 2; 24, 9; 45, 12; 50, 6; VII.
 19, 11; 23, 4; 26, 5; 81, 6; 93, 8;
 95, 6; VIII. 2, 31; 26, 25; IX. 54, 4;
 67, 5; 76, 3; 90, 4; 91, 4; 99, 2;
 110, 2; X. 25, 11; 28, 12; 53, 8; 61,
 27; 75, 2.
 वाज्यस्युः I. 11, 1; VI. 36, 1; VIII. 24, 18;
 92, 3; IX. 31, 2; X. 26, 7; 9.
 वाज्यस्युः I. 29, 2; VI. 45, 10; VIII. 92, 30.
 वाज्यस्युः I. 27, 11; 121, 2; 180, 2; III. 10,
 6; 19, 1; IV. 21, 8; 32, 6; 9; V. 10,
 1; 43, 2; VI. 17, 14; VIII. 3, 11; IX.
 3, 3; 62, 18; 77, 3; 86, 34; 87, 5;
 110, 7; X. 5, 4; 50, 3; 96, 9.
 वाज्यस्युः IV. 8, 7; V. 9, 2.
 वाज्यस्युः IV. 35, 6.
 60

वाजिन् IX. 66, 10.

वाजिन् I. 163, 5; VIII. 52, 4; IX. 80, 2;
X. 56, 2.

वाजिनः I. 11, 2; 23, 19; 34, 9; 86, 3;
117, 6; 162, 1; 8; 18; II. 2, 11; 5, 1;
24, 10; III. 27, 3; 53, 5; IV. 6, 5; 39,
6; V. 6, 1; 7; VI. 13, 6; 47, 22; 75,
6; VII. 32, 23; 36, 7; 38, 7; 41, 6;
56, 15; 93, 3; VIII. 3, 2; 4, 20; 20,
16; IX. 6, 2; 14, 7; 21, 7; 22, 1; 62,
2; 64, 4; 65, 9; X. 64, 6; 66, 10.

वाजिनः IV. 37, 4; VII. 38, 8.

वाजिनं I. 4, 8; 9; 64, 6; 106, 4; 117, 9;
129, 1; 2²; 130, 6; 135, 5; 162, 12;
176, 5; II. 13, 5; 32, 3; 34, 7; III.
2, 14; IV. 38, 2; V. 1, 7; 6, 3; VI.
55, 4; VII. 7, 1; 95, 3; VIII. 2, 38;
16, 3; 24, 22; 43, 20; 25; 46, 15; 61,
12; 84, 8; 93, 34; IX. 6, 5; 17, 7;
26, 1; 53, 4; 62, 18; 63, 17; 65, 11;
87, 1; 89, 4; 106, 11; X. 39, 10; 87,
1; 122, 4; 8; 141, 5; 143, 2; 147, 3;
178, 1; 188, 1.

वाजिना III. 20, 2.

वाजिना I. 162, 3; II. 24, 12; III. 53, 23;
VI. 16, 48; 67, 4; VII. 104, 6; X.
93, 8.

वाजिना VIII. 35, 2.

वाजिनानि X. 103, 10.

वाजिनां X. 103, 10.

वाजिनाय X. 71, 10.

वाजिनि III. 61, 1; VI. 61, 6.

वाजिनिऽव IX. 94, 1.

वाजिनी III. 6, 1.

वाजिनीऽवति I. 48, 6; 16; 92, 13; 15; II. 41,
18; IV. 55, 9; VI. 61, 3; VIII. 24, 28.

वाजिनीऽवती I. 3, 10; VI. 61, 4; VII. 75,
5; 96, 3; X. 75, 8.

वाजिनीऽवतोः I. 120, 10.

वाजिनीऽवसुः X. 96, 8.

वाजिनीऽवसू इति वाजिनीऽवसू I. 2, 5; II. 37, 5;
V. 74, 6; 7; 75, 3; 78, 3; VIII. 5, 3;
12; 20; 8, 10; 9, 4; 10, 5; 22, 7; 14;
18; 26, 3; 85, 3; 101, 8; X. 40, 12.

वाजिनीऽवसो इति वाजिनीऽवसो III. 42, 5.

वाजिनीऽवान् I. 122, 8; V. 36, 6; VII. 69, 1.

वाजिनेन X. 56, 3.

वाजिनेयः VI. 26, 2.

वाजिनेषु X. 71, 5.

वाजिनौ V. 36, 6; VIII. 25, 24.

वाजिन्ऽतमं IV. 37, 5.

वाजिन्ऽतमाय X. 115, 6.

वाजिन्ऽभिः III. 30, 18; 60, 7; VI. 16, 4;
IX. 64, 15.

वाजी I. 66, 2; 69, 3; 74, 8; 116, 6; 133,
7; 162, 21; 22; 163, 12; 175, 1; II.
10, 1; 24, 13; 43, 2; III. 27, 8; 29, 6;
7; 38, 1; IV. 3, 12; 11, 4; 15, 1; 36,
6; 38, 7; 10; 40, 4; 58, 7; V. 1, 4;
30, 14; 56, 7; VI. 2, 2; 8; 7, 3; 24, 2;
26, 2; VII. 1, 14; 4, 8; 32, 14; 34, 1;
37, 6; 44, 4; 70, 1; 90, 2; VIII. 32,
18; 93, 34; IX. 7, 4; 15, 5; 28, 1;
36, 1; 37, 3; 45, 4; 64, 29; 74, 1; 8;
86, 11; 87, 4; 93, 1; 96, 9; 15; 97,
10; 45; 107, 5; 109, 6; 10; 17; 19;
X. 31, 11; 34, 4; 56, 3; 103, 5.

वाजीऽव IX. 100, 4.

वाजे I. 30, 6; 43, 8; 85, 5; IV. 37, 5; V. 4,
6; VII. 67, 5; VIII. 21, 1; 8; 52, 4; 54,
6; IX. 63, 19; X. 6, 6; 81, 7; 149, 5.

वाजेन III. 61, 1.

वाजेभिः I. 3, 10; 5, 3; 30, 8; 22; 53, 5;
110, 7; 9; 147, 1; IV. 22, 3; 29, 1;
VI. 32, 4; 45, 21; 29; 61, 4; VII. 57,
5; VIII. 2, 19; 16, 12; 19, 18; 46, 11;
103, 9; IX. 18, 6.

वाजेऽवाजे I. 30, 7; 138, 3; VI. 61, 12;
VII. 38, 8.

वाजपेय I. 4, 8; 9; 7, 4; 10, 10; 27, 5; 7;
36, 2; 63, 6; 81, 1; 129, 4; 130, 6;
138, 2; 176, 5; II. 23, 13; III. 11, 9;
12, 9; 27, 8; 37, 6; 42, 6; V. 23, 1;
35, 1; 86, 1; 2; VI. 14, 5; 48, 2; 61,
6; VIII. 5, 26; 11, 9; 22, 2; 31, 6;
38, 1; 46, 9; 13; 15; 20; 60, 10; 68,
10; 70, 8; IX. 47, 5; 65, 11; 12.

वाजैः I. 48, 16; 116, 19; 117, 1; 169, 4;
173, 7; 181, 5; 6; III. 25, 3; 27, 11;
VI. 1, 11; 25, 1; VII. 93, 6; VIII.
102, 9; X. 39, 10.

वाञ्छु X. 173, 1.

वाणः VIII. 20, 8.

वाणं I. 85, 10; IV. 24, 9; IX. 97, 8.

वाणस्य IX. 50, 1; X. 32, 4.

वाणी I. 88, 6; VI. 63, 6; VII. 31, 8.

वाणी इति I. 119, 5.

वाणीः I. 7, 1; 164, 24; III. 1, 6; 7, 1;
30, 10; VI. 34, 3; VII. 31, 12; VIII.
9, 19; 12, 22; 59, 3; IX. 90, 2; 103,
3; 104, 4; X. 123, 3.

वाणीः इव V. 86, 1.

वाणीची V. 75, 4.

वाणीभिः VIII. 9, 9.

वाणी II. 11, 8.

वाणीषु IX. 82, 4.

वात X. 137, 3²; 186, 2; 3.

वातं उपधूतः X. 91, 7.

वातः I. 28, 6; 29, 6; 34, 7; 89, 4; 116, 1;
122, 3; 148, 4; 161, 14; 180, 6; 186,
10; II. 38, 2; IV. 7, 10; 17, 12; 19,
4; V. 41, 4; 46, 4; 78, 7; 8; VII. 35,
4; 40, 6; 87, 2; VIII. 18, 9; 54, 4;
IX. 97, 52; X. 23, 4; 31, 9; 60, 11;
68, 5²; 102, 2; 128, 2; 158, 1; 169, 1;
186, 1.

वातः X. 137, 2.

वातः इव I. 79, 1; 163, 11; X. 95, 2; 125, 8.

वातं चोदितः I. 58, 5; 141, 7.

वातं जूतः I. 58, 4; 65, 4; X. 170, 1.

वातं जूता I. 94, 10.

वातं जूताः I. 140, 4; IV. 33, 1; VIII. 43, 4.

वातं जूतासः VI. 6, 3.

वातं स्निग्धः V. 54, 3; 57, 4.

वातं स्प्रनियः IV. 58, 7.

वातं II. 14, 3; X. 16, 3; 64, 3; 92, 13;
141, 5.

वातं इव IV. 38, 3.

वातय X. 25, 1.

वातयामसि I. 128, 2.

वातं रंहसः I. 181, 2; VIII. 34, 17.

वातं रंहः I. 118, 1; V. 77, 3.

वातं रश्नाः X. 136, 2.

वातस्य I. 24, 6; 25, 9; 51, 10; 121, 12;
174, 5; 175, 4; III. 14, 3; 29, 11;
IV. 7, 11; 16, 11; V. 5, 7; 31, 10; 41,
3; VII. 36, 3; VIII. 1, 11; 50, 8; X.
22, 4; 5; 89, 11; 97, 13; 136, 2; 5;
168, 1; 2.

वातस्य इव VII. 33, 8.

वातं स्वनं VIII. 102, 5.

वातं स्वनसः VII. 56, 3.

वाता इव II. 39, 5.

वाताः I. 90, 6; IV. 22, 4; V. 83, 4; IX.
31, 3; X. 115, 4.

वाता इव I. 187, 4; VIII. 49, 8; IX. 22,
2; X. 119, 2.

वातान् I. 64, 5; IV. 27, 2; V. 58, 7; X.
136, 3.

वातापर्जन्या X. 66, 10.

वातापे I. 187, 8-10.

वाताप्यं I. 121, 8; IX. 93, 5; X. 26, 2.

वाताप्याय X. 105, 1.

वाताय IV. 3, 6; X. 168, 4.

वातासः X. 78, 2; 3.

वाति I. 28, 6; 58, 5; 148, 4; IV. 40, 3;
X. 31, 9; 60, 11.

वातु I. 89, 4; VII. 35, 4; VIII. 18, 9; X.
137, 2²; 169, 1; 186, 1.

वाते VIII. 40, 1.

वातैः II. 1, 6.

वातौ X. 137, 2.

वाधूऽयं X. 85, 34.

वाध्मिऽञ्च X. 69, 5; 9; 12.

वाध्मिऽञ्चस्य X. 69, 5.

वांति V. 83, 4.

वापय X. 16, 13.

वापुषः V. 75, 4.

वां VI. 55, 1.

वां I. 2, 4; 17, 3; 7-9; 22, 3; 4; 30, 18;
34, 1; 5; 12; 46, 1; 3²; 5; 8; 47, 1;
2; 4; 8; 93, 2-4; 10²; 108, 1; 5; 6;
109, 1; 2; 112, 24; 116, 6; 11; 12²;
13; 17; 18; 25; 117, 1; 2; 4; 6; 8;
10²; 15; 16; 19; 22²; 23; 25; 118, 1;
3; 4; 5²; 10; 11; 119, 1; 2; 4; 5;
7; 9²; 120, 1²; 3; 5; 6; 122, 7; 9;
15; 135, 4²; 5; 6²; 137, 1; 2; 3²;
139, 4²; 5; 151, 2; 3; 6-9; 152, 3;
7; 153, 1²; 2³; 3; 4; 154, 6; 155, 2;
157, 6; 158, 1; 2; 3²; 4; 180, 1²; 2-
4; 5³; 7; 10; 181, 1-7; 8²; 9; 182,
8²; 183, 3; 4³; 6; 184, 1; 3; 4²; 5;
6; 185, 11; II. 24, 12; 31, 5; 32, 1;
37, 5; 39, 8; 41, 4; 21; III. 4, 4; 12,
5; 8; 9; 33, 2; 54, 4²; 58, 2-4; 5²;
8²; 62, 1²; 2; IV. 14, 4²; 15, 9; 16,
10; 38, 1; 41, 1²; 8; 11; 42, 9; 43,
4²; 5⁴; 6²; 7; 44, 2; 3; 5²; 6; 45, 2;
4; 7; 46, 3; 7²; 47, 4; 49, 1; 2; 50, 10;
11; 56, 5; V. 31, 8; 9; 41, 1; 3; 49,
1; 62, 1; 2²; 4; 63, 2; 4; 64, 2; 65,
3; 66, 3; 6; 67, 5²; 68, 3; 69, 2²; 4;
70, 1²; 2; 73, 4²; 5²; 6; 7²; 8; 74,
1-3; 6²; 7-9; 10²; 75, 1; 4²; 6; 9;
76, 4; 77, 3; 78, 4; VI. 59, 1²; 2²; 4;
5; 60, 13²; 63, 3; 4; 6²; 7²; 8³; 10;
11; 67, 2²; 5; 8²; 9-11; 68, 1; 5; 11;

69, 1-3; 5; 7; 70, 3; 72, 1; 3; 74, 1;
VII. 2, 7; 36, 2²; 53, 2; 3; 60, 4; 61, 1;
2; 5²; 6³; 62, 4; 63, 5; 64, 1; 4; 65,
2-4; 67, 1²; 3; 4³; 6; 7; 8²; 68, 2-4;
5²; 6; 69, 1; 3-5; 6²; 70, 1; 2²; 5;
6; 71, 1; 3; 4²; 72, 1; 4; 73, 2; 3;
74, 1; 4; 82, 2²; 9; 83, 9; 84, 1²; 85,
1²; 4; 90, 1; 5; 91, 2; 5; 6; 92, 2;
93, 1; 6; 94, 1; 6; 9; 97, 9; 99, 6;
104, 3; 6²; VIII. 5, 16; 18; 19; 22²;
24; 27; 29; 33; 34; 8, 4; 6; 8-11;
15; 16; 18; 19; 22; 9, 3; 4; 6; 8;
9; 10³; 14²; 10, 5; 22, 4²; 5; 6; 8;
18; 25, 1; 6; 26, 3; 4; 9; 13; 14;
16; 18; 35, 22; 38, 3; 9; 40, 2; 42,
4; 5; 6; 57, 3; 4; 58, 3; 59, 1²; 3²;
4; 73, 1; 11-13; 85, 3; 86, 1; 2; 87,
1; 101, 3; 8; IX. 98, 9; X. 12, 4;
13, 1; 2; 22, 6; 29, 1; 39, 1²; 4; 5²;
6; 12; 14; 40, 1; 2; 5; 12; 52, 2²;
61, 4; 70, 6; 79, 4; 85, 14; 15;
132, 2; 3; 143, 3; 4; 6; 167, 4;
178, 2.

वामऽजाताः X. 140, 3.

वामऽदेवस्य IV. 16, 18.

वामऽनीतिः VI. 47, 7.

वामऽभाजः III. 55, 22; VI. 71, 6.

वामं I. 33, 3; 124, 12; 141, 12; 190, 5;
III. 61, 6; IV. 5, 13; 30, 24³; V. 60,
7; VI. 19, 10; 53, 2; 71, 4; 6³; VII.
27, 4; 71, 2; 78, 1; VIII. 27, 21; 83,
4³; X. 7, 4; 40, 10; 42, 8; 56, 2; 63,
16; 122, 1; 124, 6; 180, 3.

वामंऽवामं IV. 30, 24; X. 76, 8.

वामयां VIII. 9, 7.

वामस्य I. 164, 1; 7; II. 38, 10; VI. 13, 2;
19, 5; 48, 20; 71, 6; VIII. 1, 31; 27,
11; 83, 5; X. 140, 5.

वामा I. 40, 6; VI. 1, 9; VII. 18, 1.

वामानि V. 82, 6; VIII. 22, 18; 103, 5.

वा॒मि X. 125, 8.
 वा॒मी VI. 48, 20; X. 69, 1.
 वा॒मीः III. 53, 1.
 वा॒मे X. 20, 8.
 वा॒मेन I. 48, 1.
 वा॒यतः VIII. 31, 6.
 वा॒यतस्य VII. 33, 2.
 वा॒यति VIII. 43, 7; 47, 6.
 वा॒यति VII. 67, 8.
 वा॒यवः II. 11, 14; X. 46, 7.
 वा॒यवे I. 142, 12; II. 11, 3; V. 43, 3; 51, 4; 7; VII. 64, 5; 91, 1; 3; 92, 2; 4; IX. 25, 1; 27, 2; 33, 3; 34, 2; 44, 5; 61, 9; 63, 3; 10; 65, 20; 70, 8; 84, 1; 85, 6; 108, 16; X. 100, 2.
 वा॒यव्यान् X. 90, 8.
 वा॒यसं I. 164, 52.
 वा॒युः I. 134, 3³; III. 35, 1; 49, 4; VI. 4, 5; 50, 12; VII. 5, 7; 23, 4; 35, 9; 39, 2; 40, 2; IX. 5, 11; 81, 4; 88, 3; X. 65, 1; 66, 5; 85, 5; 90, 13; 92, 13; 106, 7; 136, 7.
 वा॒युःकेशान् III. 38, 6.
 वा॒युःगौपाः X. 151, 4.
 वा॒युना I. 14, 10; III. 58, 7; IV. 21, 4; V. 19, 5; 51, 10; VIII. 9, 12; IX. 61, 8.
 वा॒युःभिः VIII. 7, 3; 4; 17; IX. 84, 4.
 वा॒युं V. 41, 6; 51, 12; VI. 4, 7; 49, 4; VII. 90, 3; VIII. 26, 22; IX. 7, 7; 8, 2; 25, 2; 46, 2; 63, 22; 67, 18; 96, 16; 97, 42; 49; X. 65, 10; 107, 4.
 वा॒यून् IX. 97, 17.
 वा॒यो इति I. 2, 1-3; 5; 6; 23, 1; 134, 1²; 135, 3²; 4²; 6; II. 41, 1; IV. 46, 2; 47, 1; 3; 48, 1; 5; V. 51, 5; VII. 92, 5; VIII. 26, 23; 25; 101, 9.
 वा॒यो इति I. 134, 2; 6; 135, 2; 7-9; II. 41, 2; IV. 46, 1; 47, 2; VII. 90, 1; 2; 92, 1; 3; VIII. 26, 20; 21; 46, 25; 28; 32.

वा॒योः I. 169, 4; V. 43, 9; VI. 37, 3; VII. 62, 4; VIII. 102, 13; IX. 13, 1; 86, 20; 97, 25; X. 76, 5; 136, 5.
 वा॒योःइव I. 113, 18; VI. 45, 32.
 वा॒य्ये V. 79, 1.
 वा॒रः I. 32, 12.
 वा॒रः I. 140, 2; VIII. 33, 8; 66, 8.
 वा॒रणं VI. 4, 5; IX. 1, 8.
 वा॒रणा X. 40, 4.
 वा॒रणेषु X. 185, 2.
 वा॒रं I. 128, 6; 132, 3; 151, 5; V. 16, 2; IX. 13, 6; 16, 8; 28, 1; 37, 3; 38, 5; 60, 2; 61, 17; 67, 20; 69, 2; 4; 74, 9; 82, 1; 85, 5; 86, 26; 31; 97, 4; 56; 100, 4; 106, 10; 109, 16; 110, 6.
 वा॒रयते IV. 17, 19; VIII. 81, 3.
 वा॒रयते X. 27, 5.
 वा॒रस्वतं I. 27, 1.
 वा॒राणि IX. 67, 4; 88, 6; 96, 21; 103, 2; 107, 10.
 वा॒रान् II. 4, 4; IX. 60, 3; 97, 31.
 वा॒रिति॒वाः I. 116, 22; X. 12, 3; 99, 4; 105, 1.
 वा॒रे IX. 7, 6; 12, 4; 36, 4; 50, 3; 52, 2; 64, 5; 66, 11; 86, 25; 48; 99, 5; 103, 3; 107, 6; 22; 110, 10.
 वा॒रेण IX. 1, 6; 98, 7.
 वा॒रेभिः IX. 20, 1; 38, 1; 68, 7; 101, 16; 108, 5; X. 74, 2.
 वा॒रेषु IX. 6, 1; 63, 10; 19.
 वा॒रैः VIII. 2, 2.
 वा॒र्क्या I. 88, 4.
 वा॒र्त॒हत्याय III. 37, 1.
 वा॒र्यं I. 26, 8; 81, 9; 139, 10; III. 8, 7; 21, 2; IV. 53, 1; V. 6, 3; 6; 16, 5; 17, 5; 35, 8; 41, 13; 48, 5; VI. 15, 6; VII. 15, 11; 12; 16, 5; 42, 4; VIII. 22, 18; 25, 13; 43, 33; IX. 35, 3; X. 17, 7; 24, 2; 64, 15; 133, 2.
 वा॒र्यस्य VII. 24, 6; VIII. 44, 18.

वार्यो I. 58, 3; III. 11, 9; IV. 55, 9; V.
 23, 3; VI. 16, 5; VIII. 1, 22; 23, 27;
 60, 14; 75, 2; IX. 3, 4; 18, 4; 21, 4;
 42, 5; 63, 30; 66, 4.
 वार्योणां I. 5, 2; 24, 3; VI. 5, 3; VIII. 71,
 11; 13; X. 9, 5; 24, 3.
 वार्योणि I. 35, 8; 113, 15; 114, 5; 149, 5;
 159, 1; 163, 13; 164, 49; III. 56, 6;
 V. 4, 3; 49, 3; 80, 6; VI. 50, 8; VII.
 2, 7; 17, 5; VIII. 19, 24; IX. 90, 2;
 X. 45, 11.
 वार्येण X. 27, 12.
 वार्योगिराः I. 100, 17.
 वार्यक्रे VII. 21, 3.
 वार्यदत् VI. 59, 6.
 वार्यदत्तः X. 68, 1.
 वार्यदत्तःभिः X. 67, 3.
 वार्यदीति VI. 47, 31.
 वार्यशतीः IV. 50, 5.
 वार्यशतं I. 62, 3; VII. 75, 7.
 वार्यशानः II. 11, 8; III. 22, 1; 35, 9; 51,
 8; VI. 32, 2; IX. 93, 2; 4; 96, 14;
 X. 5, 5.
 वार्यशानं IX. 95, 4.
 वार्यशाना I. 113, 10; 164, 28.
 वार्यशानाः I. 73, 6; III. 20, 1; 57, 3; IV.
 26, 2; VII. 5, 5; 36, 6; 56, 10; IX.
 86, 31; 97, 22; 34; 35; X. 123, 3.
 वार्यशाने इति X. 89, 13.
 वार्यशुः VI. 51, 14; VIII. 3, 18.
 वार्यशे II. 14, 9.
 वार्यश्रे IX. 94, 2.
 वार्यहिः IX. 9, 6.
 वार्यशः VIII. 19, 31.
 वार्यशति V. 54, 2.
 वार्यशींश्च VIII. 12, 12.
 वार्यशीः I. 88, 3.
 वार्यशीभिः I. 37, 2; X. 53, 10; 101, 10.
 वार्यशीं VIII. 19, 23; 29, 3.

वार्यशींश्चतः I. 87, 6; V. 57, 2.
 वार्यशींश्चतं X. 20, 6.
 वार्यशीषु V. 53, 4.
 वार्यश्रः IX. 34, 6.
 वार्यश्रं X. 99, 1.
 वार्यश्रा X. 119, 4.
 वार्यश्राश्च I. 38, 8; II. 34, 15; X. 149, 4.
 वार्यश्राः I. 37, 10; 95, 6; VIII. 7, 7; IX.
 13, 7; 77, 1; X. 75, 4.
 वार्यश्राश्च I. 32, 2.
 वार्यश्राय VIII. 43, 17.
 वार्यश्रासः VIII. 7, 3; 44, 25.
 वार्यश्रासः I. 115, 4; 162, 16; VII. 77, 2; VIII.
 3, 24; IX. 89, 2; X. 85, 6; 97, 4;
 102, 2.
 वार्यश्रासः X. 107, 2.
 वार्यश्रासः X. 26, 6.
 वार्यश्रते X. 37, 3.
 वार्यश्रय I. 134, 3²; 140, 1; IX. 75, 5.
 वार्यश्रयः VI. 35, 1.
 वार्यश्रयत् VI. 39, 4.
 वार्यश्रयः VI. 72, 2.
 वार्यश्रयतः VIII. 1, 17.
 वार्यश्रयसिश्च VII. 37, 6.
 वार्यश्रयसि IX. 8, 5; 35, 5; 43, 1; 104, 4.
 वार्यश्रयसिश्च IX. 2, 4; 66, 13.
 वार्यश्रं VIII. 6, 30.
 वार्यश्रणि VIII. 48, 7.
 वार्यश्रौ I. 137, 3.
 वार्यश्रसः I. 34, 1.
 वार्यश्रसा IX. 69, 5; X. 85, 30.
 वार्यश्रसि X. 26, 6.
 वार्यश्रे V. 43, 14.
 वार्यश्रु VIII. 25, 5.
 वार्यश्रुनि I. 154, 6.
 वार्यश्रुः V. 41, 8; VII. 54, 1-3; VIII. 17,
 14; X. 61, 7.

वास्तो: VII. 55, 1.

वाह: III. 30, 20; 53, 3; X. 29, 3.

वाहसा III. 11, 7; VIII. 6, 2.

वाहा: IV. 57, 4.

वाहि X. 137, 3².

वाहिष्ठ: VI. 45, 30; VII. 37, 1; VIII. 5, 18; 26, 4; 16.

वाहिष्ठ V. 25, 7.

वाहिष्ठा VIII. 26, 18.

वाहे VII. 24, 5.

वाहै: IV. 57, 8.

वि I. 3, 12; 7, 3; 11, 3; 12, 4; 13, 6; 22, 1; 17; 18; 24, 12; 13; 15; 25, 3; 21; 28, 6; 32, 10; 13; 33, 4; 12; 13; 35, 5; 7; 8; 36, 3; 9; 16; 39, 3²; 5; 8³; 41, 3²; 42, 1; 46, 1; 10; 11; 48, 1; 6²; 7; 10; 15; 50, 3; 7; 51, 8-11; 54, 9; 55, 1; 56, 5; 6; 58, 3; 4; 61, 10; 12; 62, 5²; 7; 63, 4; 5; 64, 4; 6; 65, 4; 67, 4; 5; 68, 1; 5; 69, 3; 5; 70, 5²; 71, 7; 72, 7-9; 73, 1; 5²; 6; 9; 80, 8; 12; 81, 6; 85, 4; 5²; 10; 12; 86, 10; 87, 1; 89, 8; 90, 4; 91, 22; 92, 4; 5; 9; 11; 12; 14; 93, 3; 94, 11; 95, 3; 11; 96, 5; 9; 98, 1; 101, 10²; 102, 6; 103, 2; 3; 8; 105, 4; 8; 15; 109, 1; 110, 5; 113, 4²; 7; 9; 12; 13³; 14; 15; 19²; 116, 20; 117, 16; 120, 4; 121, 15; 123, 2; 11; 13; 124, 2; 5; 11; 128, 6; 131, 3; 132, 1; 3; 135, 7; 139, 4; 7; 140, 9; 141, 5; 7; 142, 6; 10; 145, 2; 5; 146, 3; 150, 2; 152, 2; 157, 1; 158, 3; 4; 160, 4; 161, 13; 162, 18; 164, 5; 6; 14; 16; 37; 42; 44; 47; 166, 9; 10; 12; 168, 6; 170, 1; 171, 1; 177, 4; 180, 7; 181, 5; 185, 1²; 187, 1; 189, 6; 7; 191, 14; II. 1, 10; 15; 2, 7; 3, 5²; 9; 4, 4; 7; 7, 4; 11, 7; 13, 7; 15, 3; 7; 8; 18, 8; 19, 2; 6; 20, 7; 23, 5; 13; 14; 16; 18; 24, 2²;

3; 14; 26, 1; 27, 11; 28, 4-7; 32, 2; 33, 2³; 34, 2; 35, 7; 38, 1; 3-5; 7; 8; 40, 4; III. 1, 8; 9²; 18; 2, 11; 4, 4; 9; 7, 4; 8, 11²; 10, 7; 14, 6²; 15, 1; 3; 18, 2; 23, 2; 29, 6; 30, 10; 16; 31, 10; 12²; 19; 33, 7; 34, 1; 35, 3; 36, 8; 39, 2; 41, 8; 43, 1; 53, 10; 17²; 22²; 54, 8; 55, 1; 3; 9; 14; 58, 2; 61, 2; 7; IV. 1, 14; 15; 18; 2, 9; 11; 3, 11; 14; 4, 2; 3; 6; 5, 12; 6, 11; 7, 10; 8, 6; 11, 2; 12, 3; 4; 6; 14, 2; 16, 5; 6; 10; 13; 14; 17, 7; 18, 6; 7; 11; 19, 3; 8; 9; 20, 5; 21, 8; 24, 3; 5; 8; 9; 25, 7; 26, 3; 27, 3; 30, 20; 35, 3²; 36, 4; 37, 7; 39, 5; 42, 4; 45, 1; 50, 1; 4; 51, 2; 6; 52, 6; 54, 1; 2; 55, 2²; 4; 57, 8; V. 2, 5; 7; 9; 5, 4; 5; 8, 5; 7; 11, 1; 4; 13, 4; 15, 3; 16, 2; 18, 3; 19, 1; 2; 28, 1; 29, 4; 30, 4; 7; 31, 1-3; 32, 1³; 34, 7; 36, 4; 37, 1; 44, 12; 45, 1-3; 47, 3; 6; 48, 3; 53, 6; 7; 54, 4⁶; 8; 12; 55, 2²; 6; 9; 59, 6; 60, 1; 61, 3; 7³; 9; 62, 7; 63, 2; 5; 7; 69, 2; 75, 7; 77, 2; 78, 5; 6; 79, 2²; 3²; 9; 80, 3; 81, 1; 2²; 5; 83, 2; 8; 85, 1-3; 5; 8; VI. 1, 11²; 4, 3; 6; 5, 3; 5; 6, 3; 4; 7, 7²; 8, 2; 3²; 9, 1-3; 5; 6⁴; 10, 7; 12, 6; 13, 1; 3; 15, 14; 16, 45; 17, 1; 6; 7; 18, 3; 5; 20, 7; 21, 7; 22, 4; 6; 9; 24, 3; 6; 25, 4; 28, 4; 29, 5; 30, 2; 5; 31, 1; 33, 2; 34, 1; 35, 5; 37, 3; 4; 39, 2-4; 40, 1; 44, 6; 8; 10; 16²; 24; 45, 9; 47, 2; 48, 17; 51, 1; 5; 53, 3; 4²; 6; 62, 7; 11; 64, 2; 65, 2²; 5; 66, 7; 67, 7; 8; 10; 69, 8; 72, 2; 73, 2; 74, 2; 75, 11; VII. 1, 9; 21; 2, 5; 3, 2; 4; 6; 4, 7; 5, 2; 8, 2-4; 9, 2; 10, 2; 13, 3; 17, 1; 2; 7; 18, 8; 13²; 21; 19, 9; 20, 3; 21, 4²; 23, 3; 4; 25, 1; 28, 2; 32, 7; 34, 13; 22; 36, 1²; 5; 37, 2;

38, 1; 2; 48, 3; 56, 13; 58, 3; 59, 2;
 62, 3; 66, 11; 69, 3; 72, 4; 75, 1; 3;
 77, 5; 78, 1; 79, 1²; 2-4; 86, 1; 88,
 7; 90, 4; 91, 3; 5; 95, 3; 6; 99, 3;
 100, 3; 4; 104, 15; 18; 25; VIII. 1,
 1; 4; 4, 13; 5, 1; 9; 6, 6; 13; 7, 1;
 8; 23²; 9, 16²; 12, 19-21; 13, 4; 20;
 14, 5; 7; 10; 15; 15, 5; 17, 5; 20,
 4; 11; 21, 6; 23, 4; 24, 22; 25, 16;
 27, 9; 18; 20; 29, 7; 31, 8; 32, 5;
 19; 34, 3; 39, 6; 40, 6; 41, 10; 42,
 2; 45, 4; 8; 16; 22; 27; 30; 46, 33;
 47, 2; 3; 10; 54, 6; 55, 1; 58, 2²;
 60, 16; 61, 13²; 64, 5; 67, 12; 21⁴;
 76, 2; 3; 77, 1; 79, 8; 82, 6; 86, 1;
 5²; 89, 4; 91, 5; 93, 14; 26²; 94, 11;
 97, 14; 103, 2; IX. 3, 6-8; 5, 1; 3;
 7, 2; 10, 5; 13, 6; 14, 4; 15, 3; 16,
 8; 21, 3; 22, 3; 24, 3; 27, 3; 28, 1;
 34, 1; 36, 3; 37, 3; 39, 4; 45, 3; 49,
 4; 51, 3; 61, 17; 18; 64, 3; 66, 5;
 27; 67, 5⁴; 14; 21; 68, 3; 5; 70, 2;
 5; 71, 7; 74, 4; 9; 75, 3; 4; 79, 1;
 80, 1; 83, 2; 85, 5; 9; 12; 86, 8; 21;
 34; 37; 38; 40; 43; 90, 2; 91, 3;
 4; 95, 5; 97, 18; 32; 38; 56; 58;
 99, 7; 8; 100, 4; 101, 7; 11; 15; 102,
 3; 103, 6; 106, 10; 107, 23; 108, 9;
 12; 109, 16; 110, 6; 9; 112, 1; X. 2,
 7; 3, 1; 2; 6; 5, 1; 10, 7; 8; 11, 2;
 12, 5; 13, 1; 14, 9²; 16, 1; 8; 18, 3;
 21, 1; 22, 9; 23, 1²; 3; 7; 25, 2²; 5;
 26, 7; 27, 7; 10; 15; 18; 20; 28, 5;
 9; 29, 3; 8; 30, 11; 31, 9; 32, 2²; 33,
 9; 34, 13; 35, 4; 5; 38, 2; 39, 13;
 40, 9; 10; 42, 4; 43, 5; 9; 44, 8; 45,
 4; 5; 8; 48, 1; 49, 9; 54, 5; 55, 3;
 61, 13; 26; 62, 3; 9; 64, 15; 66, 7;
 67, 4; 6; 7²; 12; 68, 9; 69, 2; 70, 4;
 5; 71, 3; 4; 8²; 11; 73, 8; 78, 7; 79,
 5; 6; 80, 1; 5; 6; 81, 2; 83, 3; 84,
 2²; 85, 19; 28; 29; 33; 42²; 86, 1;

5; 20; 87, 5; 25; 88, 17²; 89, 1; 3;
 90, 4; 11²; 92, 3; 5; 10²; 94, 14²; 95,
 3; 12; 97, 12; 98, 12²; 101, 3; 4;
 102, 2; 106, 1; 108, 8; 110, 5; 11;
 111, 6; 112, 7; 113, 2; 4; 6; 114, 1;
 2; 4; 10; 115, 4; 116, 6; 117, 8;
 118, 3; 122, 5; 124, 3; 125, 3; 7; 127,
 1; 128, 6; 130, 2; 131, 5; 133, 3; 134,
 5; 137, 3; 138, 1; 3²; 4; 139, 4; 140,
 4; 143, 2; 144, 5; 149, 2; 152, 3⁴;
 4; 5; 153, 3; 158, 4; 5; 160, 1; 163,
 1; 170, 1; 177, 1; 180, 2²; 189, 2²; 3.

विश्वसः IV. 18, 9.

विश्वसं I. 32, 5; 101, 2; 103, 2; II. 14,
 5; III. 34, 3.

विश्वसः IX. 71, 7.

विश्वसं X. 14, 9; 127, 7.

विश्वसः VII. 77, 3; VIII. 56, 4; X. 86, 5.

विश्वसः VII. 56, 1.

विश्वसः X. 85, 21.

विश्वसं VIII. 78, 2.

विश्वसः I. 141, 7.

विश्वसः X. 120, 2.

विश्वसः X. 19, 5.

विश्वसः X. 16, 13.

विश्वसः VIII. 9, 10; 23, 16.

विश्वसः I. 112, 15.

विश्वसः VIII. 24, 29.

विश्वसः VIII. 24, 28.

विश्वसः I. 32, 7.

विश्वसः X. 67, 3.

विश्वसः X. 85, 12.

विश्वसः III. 49, 3; IX. 86, 5; 103, 6.

विश्वसः IX. 86, 15.

विश्वसः VII. 55, 2; X. 86, 7.

विश्वसः I. 113, 18.

विश्वसः I. 48, 9; 49, 4; 113, 7; 8; 124,

8; IV. 52, 1; VII. 79, 5.

विश्वसः I. 113, 11.

विडुच्छान् I. 113, 10; VII. 30, 3.
 विडुच्छते I. 122, 2.
 विडुच्छते III. 54, 9.
 विडुच्छति I. 38, 9.
 विडुच्छि V. 3, 8; 45, 8; VI. 62, 1; VII. 81, 2; VIII. 46, 21.
 विडुच्छिषु I. 44, 3; 4; 8; 171, 5; II. 34, 12; III. 20, 1; IV. 45, 2; VIII. 20, 15; IX. 98, 11; X. 35, 1; 5; 76, 1; 77, 5; 122, 7.
 विडुच्छौ I. 48, 6; 118, 11; 124, 12; III. 15, 2; IV. 1, 5; 14, 4; 23, 5; 39, 3; V. 30, 13; 62, 8; VI. 24, 9; VII. 69, 5; 71, 3; X. 6, 3; 41, 1; 99, 1.
 विडुच्छुते VI. 50, 8.
 विडुच्छवती I. 92, 11; V. 80, 6.
 विडुच्छवन् IX. 94, 2.
 विडुच्छुः I. 113, 10; III. 55, 1.
 विडुच्छसा III. 33, 13.
 विडुच्छनी V. 80, 4.
 विडुच्छोदने VIII. 63, 9.
 विडुच्छौम I. 164, 34; 35; X. 129, 1.
 विडुच्छौमन् I. 62, 7; 164, 39; 41; III. 32, 10; IV. 50, 4; V. 15, 2; VII. 5, 7; X. 5, 7; 14, 8; 109, 4; 123, 5; 129, 7.
 विडुच्छौमनः I. 52, 12.
 विडुच्छौमनि I. 143, 2; V. 63, 1; 87, 9; VII. 82, 2; VIII. 13, 2; IX. 70, 1; 86, 15.
 विडुच्छतिः I. 80, 9; 164, 11.
 विडुच्छति V. 27, 2; VI. 27, 8; VII. 18, 11; VIII. 46, 22; 31; X. 86, 14; 23.
 विडुच्छत्या II. 18, 5.
 विः I. 183, 1; IV. 26, 4; 5; IX. 48, 4; 62, 15; X. 11, 4.
 विडुक्ते X. 155, 1.
 विडुक्ते I. 117, 24.
 विडुक्ते II. 38, 6.
 विडुकृतानि I. 164, 15.
 विडुकृत्य X. 68, 8.

विडुक्ते I. 162, 15.
 विडुक्ते X. 15, 3.
 विडुक्तेषु I. 154, 2; VIII. 9, 12.
 विडुक्ते I. 45, 6; 58, 3; 60, 2; 4; 66, 2; 3; 100, 16; 148, 1; 153, 4; II. 4, 2; 3; 21, 3; 31, 2; III. 5, 3; IV. 6, 2; 7; 8; 7, 2; 9, 2; 37, 1; 3; V. 17, 4; VI. 1, 6; 2, 7; 5, 3; 21, 4; 41, 5; VII. 34, 12; 43, 5; 56, 22; 61, 3; 67, 7; 70, 3; 104, 18; VIII. 6, 24; 23, 10; 39, 7; 71, 15; IX. 38, 4; X. 1, 4; 7, 5; 15, 2; 40, 14; 48, 8; 61, 15; 79, 1; 2; 87, 10.
 विडुक्ते X. 38, 4.
 विडुक्ते X. 158, 4.
 विडुक्तेषु X. 116, 5.
 विडुक्तेभिः I. 155, 4.
 विडुक्ते III. 3, 5.
 विडुक्ते I. 4, 4.
 विडुक्ते VI. 67, 7.
 विडुक्तेवासः VII. 104, 24.
 विडुक्तेनिना VI. 60, 5.
 विडुक्ते इति विडुक्ते III. 54, 6.
 विडुक्ते IX. 17, 3; 37, 1; 56, 1; 97, 16.
 विडुक्तेः IX. 62, 2.
 विडुक्ते IV. 35, 2; 4.
 विडुक्तेः I. 154, 1.
 विडुक्ते I. 22, 16; VIII. 12, 27; 52, 3.
 विडुक्ते I. 50, 8; III. 3, 10; IV. 32, 22; IX. 51, 5; 86, 23; 107, 24; X. 37, 8.
 विडुक्तेः I. 101, 7; 112, 4; II. 23, 6; IV. 45, 5; 53, 2; IX. 12, 4; 37, 2; 66, 23; 70, 7; 75, 1; 85, 9; 86, 11; 19; 35; 97, 2; 106, 5; 107, 3; 5; 7; 16; X. 92, 15.
 विडुक्ते I. 164, 12; X. 11, 4.
 विडुक्ते VIII. 41, 9.
 विडुक्ते IX. 45, 6.

विश्चक्षाणः IX. 39, 3.

विश्चक्षे I. 113, 5; 116, 14; 16; 117, 17;
II. 27, 10; IV. 16, 4.

विश्चक्ष्य VIII. 13, 30.

विश्चक्षिष्ठः IV. 20, 9.

विश्चरन् IX. 68, 4; X. 140, 2.

विश्चरन्तः VIII. 55, 4.

विश्चरन्तं X. 30, 9.

विश्चरन्ता X. 92, 12.

विश्चरन्ति I. 51, 1.

विश्चरन्ती इति विश्चरन्ती VI. 49, 3.

विश्चर्षणिः I. 35, 9; 79, 12; II. 22, 3; 41, 10;
12; III. 2, 8; 11, 1; IV. 36, 5; VI.
45, 16; 46, 3; VIII. 13, 6; IX. 11, 7;
28, 5; 40, 1; 44, 3; 48, 5; 62, 10; 67,
22; 84, 1.

विश्चर्षणिं I. 64, 12; IX. 60, 1.

विश्चर्षणी इति विश्चर्षणी V. 63, 3.

विश्चर्षणे I. 78, 1; VI. 16, 29; 36; VIII.
43, 2.

विश्चर्षणे I. 31, 6; VI. 2, 1; VIII. 17, 7;
33, 3; 98, 10; IX. 41, 5; 60, 4.

विश्चार्कशत् I. 24, 10; VIII. 73, 17; 91, 2;
X. 86, 19.

विश्चारिणि V. 84, 2.

विश्चिनोति X. 42, 9.

विश्चिन्वन् IX. 97, 17; X. 86, 19.

विश्चृत्तं IX. 84, 2.

विश्चृत्ताः II. 27, 16.

विश्चेतसः I. 45, 2; 83, 1; V. 17, 4; VII.
7, 4; VIII. 13, 20.

विश्चेतसः V. 54, 13.

विश्चेतसं IV. 7, 3; VIII. 46, 14.

विश्चेतसा V. 74, 9; X. 132, 6.

विश्चेताः I. 190, 4; II. 10, 1; 2; IV. 5, 2;
VI. 24, 2; VII. 27, 2; X. 79, 4.

विश्च्युताः II. 17, 3.

विजः I. 92, 10.

विजःऽइव II. 12, 5.

विज्जयंते II. 12, 9.

विज्जयाय X. 84, 4.

विज्जभूतः I. 28, 7.

विज्जानन् I. 69, 2; III. 39, 7; V. 49, 2;
X. 2, 5; 95, 12; 107, 7.

विज्जानात् I. 164, 16.

विज्जानुषः X. 77, 1.

विज्जामन् VII. 50, 2.

विज्जामातुः I. 109, 2.

विज्जामीन् X. 69, 12.

विज्जायते III. 29, 11.

विज्जावा III. 1, 23.

विज्जभते X. 86, 16.

विज्जेयं I. 119, 4.

विज्जेयस्कृत् X. 84, 5.

विज्जेहमानः VI. 3, 4.

विज्जोषसं VIII. 22, 10.

विज्जन्ति I. 39, 5.

विद् I. 72, 8; VII. 56, 5; IX. 88, 7.

विद्भिः X. 28, 8.

विस्तक्षत् I. 158, 5.

विस्ततः IX. 73, 9; X. 129, 5.

विस्ततं I. 83, 2; 115, 4; II. 38, 4; V. 54,
12; IX. 67, 23; 83, 1; 2.

विस्तता I. 152, 4; VI. 75, 3.

विस्तताः V. 54, 11.

विस्ततानि IX. 97, 55.

विस्तते IX. 73, 7.

विस्तनोति V. 48, 1.

विस्ततसायः VI. 18, 6; 45, 13; VIII. 6, 22;
68, 11.

विस्ततसै इति VI. 25, 6.

विस्तन्वते I. 115, 2; VI. 46, 12.

विस्तरे I. 123, 11; 124, 5; II. 33, 2; IV.
18, 11; V. 29, 4; VI. 1, 11.

विस्तरीयता I. 144, 3.

विस्ततुरं I. 102, 2.

विस्तृताः VI. 47, 17.
 वितस्तया X. 75, 5.
 विस्तस्यानां IV. 30, 12.
 विस्तरे X. 104, 5.
 विस्तृष्टन् X. 3, 3.
 विस्तृष्टसे VIII. 60, 14; X. 91, 7.
 विस्तृत्ये X. 3, 3.
 विहं I. 105, 1-18; V. 42, 9.
 विहं VII. 72, 2.
 विहज्जानि I. 112, 15.
 विहत्ता V. 60, 6.
 विहत्ते X. 34, 13.
 विहत्तव्यः V. 34, 6.
 विहत्ते VII. 99, 1; X. 4, 4; 54, 4.
 विहुरं I. 186, 2.
 विहुरा VI. 25, 3; 46, 6.
 विहुराश्च I. 87, 3; 168, 6.
 विहुरेण VIII. 96, 2.
 विहुर्यति X. 77, 4.
 विह I. 86, 8; 156, 3; V. 41, 13; 55, 2;
 VIII. 47, 2.
 विहः V. 30, 4.
 विहः I. 42, 7-9; 173, 13; IV. 1, 3; IX.
 20, 3; 59, 4; 111, 2.
 विहत् I. 61, 6; 62, 3²; 72, 4; 8; 96, 4;
 II. 19, 3; III. 31, 6; IV. 21, 8; V. 7,
 6; 32, 5; VIII. 69, 6; 79, 6; 93, 14;
 IX. 96, 10; X. 21, 5; 43, 4; 61, 13;
 68, 11; 76, 2; 99, 8; 123, 4; 138, 3.
 विहत् I. 84, 14; 100, 8; 189, 4; II. 42, 1;
 2; V. 44, 8; 45, 8; VI. 47, 5; VII.
 50, 1; IX. 68, 9; X. 86, 18.
 विहत् I. 151, 2.
 विहत्स्वसुः III. 34, 1.
 विहत्स्वसुं I. 6, 6; VIII. 66, 1.
 विहत्ते I. 117, 25; II. 12, 15; VII. 93, 3;
 VIII. 48, 14; X. 85, 26; 27.
 विहत्तस्य I. 56, 2; 60, 1; III. 3, 3; 38, 5;
 V. 33, 9; X. 91, 8; 92, 2.

विहत्ता I. 164, 21; III. 1, 2; IV. 38, 4;
 VI. 8, 1; II. 2; VIII. 39, 9.
 विहत्तानि III. 1, 18; 14, 1; 27, 7; IV. 16,
 3; VI. 51, 2; VII. 66, 10.
 विहत्तानिश्च I. 130, 1.
 विहत्ताय X. 11, 3.
 विहत्तुः I. 182, 4.
 विहत्ते I. 31, 6; 151, 1; 153, 3; 162, 1;
 186, 1; II. 1, 4; 16; 2, 13; 4, 8; 11,
 21; 13, 13; 14, 12; 15, 10; 16, 9; 17,
 9; 18, 9; 19, 9; 20, 9; 23, 19; 24,
 16; 27, 8; 17; 28, 11; 29, 7; 33, 15;
 35, 15; 39, 1; 8; 40, 6; 42, 3; 43, 3;
 III. 1, 1; 8, 5; 38, 6; 39, 1; 2; 54,
 11; 56, 5; V. 59, 2; 63, 2; VI. 24, 2;
 52, 17; VII. 18, 13; 21, 2; 93, 5; IX.
 32, 1; X. 12, 7; 96, 1; 100, 6.
 विहत्ते इति VIII. 39, 1.
 विहत्तेषु I. 40, 6; 64, 1; 6; 85, 1; 89, 7;
 92, 5; 143, 7; 153, 2; 159, 1; 166, 2;
 7; 167, 6; II. 27, 12; III. 4, 5; 26, 6;
 28, 4; 54, 2; 55, 7; 56, 5; IV. 6, 2; 21,
 4; 36, 5; V. 3, 6; 29, 13; VII. 57, 2;
 73, 2; 84, 3; 99, 6; VIII. 11, 2; IX.
 97, 56; X. 91, 9; 110, 7; 122, 8.
 विहत्तः IV. 21, 2.
 विहत्तं I. 91, 20; VI. 8, 5; VII. 36, 8; X.
 41, 1.
 विहत्ता VII. 40, 1.
 विहत्ताश्च I. 167, 3.
 विहत्ता VII. 43, 3.
 विहत्ताय III. 54, 1.
 विहत्तसो इति विहत्स्वसो V. 39, 1.
 विहत्तं VI. 62, 9; X. 85, 18; 190, 2.
 विहत्तुः IV. 51, 6.
 विहत्त VIII. 28, 1.
 विहत्त X. 85, 32.
 विहत्तं IV. 1, 14.
 विहत्ति I. 67, 2.

विदं II. 27, 17; 28, 11; 29, 7; X. 49, 9.
 विदयते I. 84, 7.
 विदा I. 31, 18.
 विदाः I. 36, 14; 71, 7; V. 45, 1; VI. 48, 9;
 VIII. 61, 7; IX. 19, 6; 40, 4; 43, 4;
 63, 11.
 विदात् II. 22, 4².
 विदाय X. 82, 7.
 विदायः X. 106, 9.
 विदानः I. 165, 9; 10; II. 9, 1; VI. 21, 2;
 12; VIII. 45, 27; X. 111, 1.
 विदानः IX. 35, 4.
 विदाना V. 80, 5.
 विदानाः III. 36, 2.
 विदानाः IX. 7, 1; 8.
 विदानासः I. 169, 2; IV. 34, 2; X. 77, 6.
 विदाने इति I. 122, 2; X. 13, 2.
 विदायः X. 22, 5.
 विदासि IX. 35, 1.
 विद्विद्युतानः VI. 16, 35.
 विदुः I. 11, 6; 7; 19, 3; 71, 10; 131, 4;
 164, 23; 39; 166, 7; III. 55, 18; IV.
 42, 7; V. 44, 11; 59, 7; VII. 18, 2;
 34, 2; VIII. 18, 5; 63, 6; 67, 2; IX.
 70, 2; X. 85, 3; 114, 1.
 विदुः I. 34, 2; 139, 9²; 164, 45; II. 23, 16;
 III. 29, 15; VII. 33, 7; X. 50, 5; 85,
 16²; 108, 10.
 विदुःसतरः I. 31, 14; 105, 13; 14; II. 16, 4;
 IV. 7, 8; VI. 16, 9; VII. 16, 9; VIII.
 75, 2.
 विदुःसतरं VI. 15, 10.
 विदुःसतरा II. 3, 7; X. 70, 7.
 विदुःसतरेभ्यः VIII. 41, 1.
 विदुषः III. 14, 2.
 विदुषा I. 156, 1; V. 44, 10; VI. 54, 1.
 विदुषां X. 2, 4.
 विदुषी X. 95, 11.

विदुषी इवेति विदुषीऽइव V. 41, 7.
 विदुषे I. 117, 10; II. 30, 2; IV. 3, 16; 19,
 10; VI. 42, 1.
 विदे I. 100, 10; 127, 4; 132, 2; VI. 66, 3;
 VII. 40, 5; VIII. 13, 1; 14; 29; 49, 1;
 62, 9; 69, 4; 93, 32; IX. 14, 6; 86,
 32; 99, 7; 106, 2; X. 23, 2.
 विदे I. 120, 12; 132, 3; VIII. 45, 36.
 विदो इति X. 113, 10.
 विद्धि II. 20, 1; 32, 2; III. 39, 1; VII. 31,
 4; X. 61, 22.
 विद्धि VIII. 48, 8; X. 27, 24; 85, 21.
 विद्म I. 10, 10; 81, 8; 170, 3; III. 36, 9;
 42, 6; V. 85, 8; VI. 21, 6; 27, 3;
 VIII. 2, 21; 20, 3; 21, 7; 8; 45, 13;
 46, 2²; 51, 5; 61, 3; 75, 16; 81, 2;
 92, 18; X. 15, 13; 23, 6; 7; 45,
 2⁴; 47, 1.
 विद्म V. 48, 5; VII. 99, 1; VIII. 2, 22;
 X. 12, 8; 40, 11.
 विद्मना I. 110, 6; V. 87, 2; VI. 14, 5;
 VII. 4, 1.
 विद्मनाऽञ्चपसः I. 31, 1; 111, 1.
 विद्मने I. 164, 6; X. 88, 18.
 विद्यते V. 44, 9.
 विद्यते X. 64, 2.
 विद्यात् X. 85, 34.
 विद्यात् I. 23, 24.
 विद्यातं VIII. 5, 37.
 विद्यां II. 27, 5.
 विद्याम I. 4, 3; 165, 15; 167, 11; 168, 10;
 169, 8; 171, 6; 173, 13; 174, 10; 175,
 6; 176, 6; 177, 5²; 178, 5; 180, 10;
 181, 9; 182, 8; 183, 6; 184, 6; 185, 11;
 186, 11; 189, 8; 190, 8; V. 39, 2; VIII.
 24, 8; 50, 9; X. 22, 13; 89, 17.
 विद्युः I. 23, 24.
 विद्युत् I. 32, 13; 38, 8; 64, 9; 164, 29;
 VI. 3, 8; IX. 76, 3; 87, 8; X. 95, 10.

विद्युतः I. 23, 12; 39, 9; 64, 5; 168, 8;
 III. 1, 14; V. 10, 5; 52, 6; 54, 11;
 83, 4; 84, 3; VII. 33, 10; 56, 13; IX.
 41, 3; X. 91, 5.
 विद्युतः I. 105, 1.
 विद्युतः II. 35, 9; VII. 69, 6.
 विद्युता I. 86, 9; V. 42, 14; 54, 2; IX.
 84, 3; X. 99, 2.
 विद्युत्समहसः V. 54, 3.
 विद्युत्संरथः III. 14, 1.
 विद्युत्संरथाः III. 54, 13.
 विद्युत्संस्ताः VIII. 7, 25.
 विद्युत्संस्तभिः I. 88, 1.
 विद्युत् IV. 32, 23.
 विद्यु I. 87, 6.
 विद्यु VII. 56, 2.
 विद्युला X. 159, 1.
 विद्युतांसः II. 24, 6; IV. 36, 8; X. 53, 10.
 विद्युतांस I. 164, 4.
 विद्युतांसा I. 116, 11; 120, 3²; V. 86, 4.
 विद्युतांसौ I. 120, 2.
 विद्युतान् I. 24, 13; 70, 3; 72, 7; 90, 1; 94,
 6; 16; 103, 3; 120, 5; 145, 5; 152,
 6; 164, 6; 189, 1; 7; 190, 7; II. 5, 4;
 8; 6, 7; 8; 15, 7; 29, 1; III. 1, 17;
 18; 5, 6; 14, 2; 17, 3; 25, 2; 29, 16;
 31, 1; 35, 8; 44, 2; 47, 2; 52, 7; 55,
 14; IV. 1, 4; 2, 11; 7, 8; 8, 4; 16,
 6; 30, 17; 42, 3; V. 1, 11; 2, 8; 3, 9;
 4, 5; 29, 13; 30, 3; 46, 1²; 49, 2; VI.
 15, 10; 21, 11; 44, 14; 47, 8; 75, 14;
 VII. 1, 24; 7, 1; 10, 2; 21, 4; 22, 5;
 28, 1; 87, 4; 100, 5; VIII. 63, 3; 72,
 1; 92, 9; IX. 70, 10; 73, 8; 77, 4;
 81, 2; 96, 2; X. 1, 3; 2, 1; 3; 4; 5,
 5; 8, 8; 17, 3; 27, 11; 28, 5; 52, 4;
 53, 1; 67, 3; 70, 9; 10; 98, 11; 102,
 7; 110, 9; 122, 2; 136, 6; 139, 1; 148,
 3; 160, 2.
 विद्युत्पणं VIII. 1, 2.

विद्युत्पणं VIII. 22, 2.
 विद्युत्पणं X. 16, 7.
 विद्युत् VIII. 5, 22.
 विद्युतः I. 73, 1; 167, 5; II. 1, 6; IV. 2,
 10; V. 65, 4; VI. 3, 7; VIII. 61, 14;
 78, 7; 99, 4; X. 93, 8.
 विद्युते I. 119, 7; II. 1, 5; 35, 7; IV. 2,
 13; 12, 3; 34, 4; 44, 4; VI. 1, 13; 5,
 3; 65, 3; 4; 6; VII. 16, 12; 75, 6;
 X. 46, 1.
 विद्युत् I. 149, 1.
 विद्युत् III. 3, 1.
 विद्युतः II. 4, 2.
 विद्युतं III. 4, 2; VIII. 2, 36; X. 40, 8.
 विद्युत्तरि VIII. 70, 2; IX. 47, 4.
 विद्युत्तरिति विद्युतः II. 1, 3.
 विद्युता II. 28, 4; VII. 7, 5; 41, 2; 56, 24.
 विद्युत्तरिणा X. 46, 6.
 विद्युत्तरिणि I. 164, 36; III. 2, 3; VI. 71, 1;
 IX. 4, 9; 64, 9; 86, 29; 30; 100, 7.
 विद्युत्तरिणे VIII. 7, 5.
 विद्युत्तरिन् IX. 97, 40; 109, 6; X. 123, 8.
 विद्युत्तरिन् V. 17, 2.
 विद्युत्तरिन् X. 40, 2.
 विद्युत्तरि IV. 18, 12; X. 40, 8.
 विद्युत्तरिति विद्युतः X. 167, 3.
 विद्युता VI. 50, 12; IX. 81, 5; X. 82,
 2; 3.
 विद्युतातरः IV. 55, 2.
 विद्युति I. 120, 1.
 विद्युतानं X. 138, 6.
 विद्युतानां IV. 51, 6.
 विद्युतारे IX. 110, 3.
 विद्युतावतः I. 88, 5.
 विद्युत् X. 55, 5.
 विद्युतं II. 9, 3².
 विद्युतः I. 36, 2; 114, 2; 189, 1; II. 6, 2;
 24, 1; 35, 12; IV. 4, 15; 50, 6; V. 4,
 7; VI. 1, 10; VII. 14, 2; 63, 5; VIII.
 6 R

२३, २३; ४३, ११; ४८, १२; १३; ५४, ८; ९६, ८; X. १२१, १; १६८, ४.

विधेमहि VIII. १९, १६.

विध्य IV. ४, १.

विध्य II. ३०, ४; ९; IV. ४, ५; X. ८७, ४; ६; १३; १७; ८९, १२.

विध्यत् I. ६१, ७.

विध्यत I. ८६, ९.

विध्यत VII. १०४, ३; ५.

विध्यता VI. ७५, ४.

विध्यति IV. ८, ८; IX. ७३, ८.

विन्ऽगृहः IX. ७२, ३.

विन्ऽनयः II. २४, ९.

विन्ऽनाशयन् I. ५५, ६.

विन्ऽनिष्ठा V. २, ९.

विन्ऽनुदः II. १३, ३.

विद् VII. १३, ३; १८, १८.

विद्ः X. १०४, ८.

विद्त् VI. ४४, २३.

विदति IX. ६७, २१.

विदति X. ३२, ७.

विदतीऽ I. १४६, १.

विदते VI. ५१, १६.

विदते VI. ५४, ४; VII. ३२, २१; VIII. २३, ३; २७, १७; ७२, ५; X. ३४, ३; ११७, १; २; ६; १५१, ४.

विदन् I. ७२, २; IV. १, १६.

विदति I. १०५, १.

विदमानः III. ५५, २०.

विदस्ति I. १७६, १; X. ८६, २.

विदसे II. १३, ११.

विदसे VIII. २१, १४.

विदामि VIII. २४, १२; ४६, ११.

विदामि X. ३४, ३.

विधते VIII. ५१, ३.

विधते VIII. ९, ६.

विधे I. ७, ७.

विपः III. ३, १; IV. ४८, १; VI. ४४, ६; ४९, १२; VIII. १, ४; १९, ३३; X. ६१, ३.

विपः VIII. ६३, ७.

विपऽचित् IX. १२, ३; ९६, २२.

विपऽचितः I. १८, ७; १६४, ३६; IV. ३६, ७; V. ८१, १; VIII. १, ४; ३, ३; ४३, १९; ६५, ९; IX. २२, ३; ३३, १; १०१, १२; X. १७७, १.

विपऽचितं I. ४, ४; III. २६, ९; २७, २; VIII. १३, १०; IX. १६, ८; ६४, २५; ८६, ३६.

विपऽचित्ता V. ६३, ७.

विपऽचितता III. ३, ४.

विपऽचिते VIII. ९८, १; IX. ८६, ४४.

विपऽधां X. ४६, ५.

विपऽक्षसा I. ६, २.

विपऽक्षनः I. १८०, २.

विपऽक्षयः V. ५२, १०.

विपऽन्या I. ११९, ७; III. २८, ५; VI. १६, ३४; X. ७२, १.

विपऽन्यवः I. २२, २१; १०२, ५; १३८, ३; II. २०, १; III. १०, ९; V. ४३, १४; VII. ९४, ६; VIII. २२, ११; ८७, ६.

विपऽन्यवः V. ६१, १५.

विपऽन्या IV. १, १२.

विपऽन्यामहे I. १८०, ७.

विपऽन्युऽभिः VIII. १९, १०; IX. ३, ३.

विपऽन्युवः IX. ८६, १७.

विपऽन्य इति VIII. ८, १९.

विपऽयति VII. २१, २.

विपऽयं I. १८७, १.

विपऽयति III. ६२, ९; X. १२५, ४.

विपा V. ६८, १; IX. ३, २; २२, ३; ६५, १२; X. ९९, ६.

विपाका I. १६८, ७.

विपाद III. ३३, १.

विपानः VIII. ६, २९.

विपां III. ३, ७; १०, ५; VIII. ६, ७; IX. ९९, १.

विष्पाशं III. 33, 3.
 विष्पासि IV. 30, 11.
 विष्पिपानः IV. 16, 3.
 विष्पिपानं I. 112, 15.
 विष्पिपानस्य VII. 22, 4.
 विष्पिपाना X. 131, 4.
 विष्पुक्तः I. 163, 3.
 विष्पुक्तं V. 2, 3.
 विष्पुचं IV. 13, 3.
 विष्पुच्छते IX. 70, 9.
 विष्पुच्छं VII. 86, 3.
 विष्पेततुः X. 96, 9.
 विष्म I. 14, 2; 127, 2; 130, 6; 150, 3; II. 36, 4; IV. 19, 10; V. 31, 7; 51, 3; 58, 2; VI. 35, 5; 38, 5; VIII. 19, 2; 17; 71, 5; 102, 12; X. 50, 7; 87, 24.
 विष्मः I. 14, 9; II. 24, 13; III. 5, 1; 3; 8, 5; 13, 3; 14, 5; 27, 8; 29, 7; 33, 4; 12; IV. 3, 16; 8, 8; 26, 1; V. 2, 11; 43, 1; 74, 7; VI. 7, 3; 10, 3; 11, 3; 13, 3; 51, 2; 68, 3; VII. 58, 4; 61, 2; 68, 4; 72, 3; 87, 4; 88, 4; 6; 93, 4; VIII. 2, 36; 3, 14; 6, 28; 7, 1; 8, 9; 12, 31; 39, 9; 42, 5; 43, 14; 44, 21; 29; 46, 32; 61, 9; 79, 1; IX. 18, 2; 84, 5; 87, 3; 97, 37; 107, 6; 7; X. 26, 2; 61, 16; 23; 24; 64, 16; 97, 6; 148, 3; 165, 2.
 विष्मञ्जतः I. 3, 5.
 विष्मन्तः III. 31, 7.
 विष्मन्तं X. 112, 9.
 विष्मं I. 51, 1; 86, 3; 112, 13; 119, 7; 127, 1; 165, 14; III. 2, 13; 26, 2; IV. 29, 4; V. 1, 7; 41, 6; VI. 15, 4; 7; VIII. 7, 30; 11, 6; 44, 10; IX. 13, 2; 40, 1; 65, 29; 66, 8; X. 67, 2; 87, 22.
 विष्मन्मनः VI. 39, 1.
 विष्मन्तः IX. 22, 5.
 विष्मन्तज्ये VIII. 3, 4.
 विष्मन्वचसः VIII. 61, 8.

विष्मन्वाहसा V. 74, 7.
 विष्मन्वीरः IX. 44, 5.
 विष्मन्वीरं X. 47, 4; 5.
 विष्मन्वीरस्य X. 188, 2.
 विष्मन्वीराः X. 104, 1.
 विष्मस्य I. 17, 2; 76, 5; 85, 11; 86, 2; 129, 11; 142, 2; 151, 6; V. 81, 1; VI. 16, 6; VII. 22, 4; 56, 15; VIII. 19, 12; 43, 1; IX. 12, 8; 43, 3; 6; 44, 2; X. 11, 5; 25, 10; 26, 5; 39, 8; 40, 14; 41, 3.
 विष्मा VII. 2, 7; 43, 1; 44, 2; 66, 8; VIII. 25, 24.
 विष्मा VI. 50, 10.
 विष्माः I. 22, 14; 23, 3; 45, 7; 8; 82, 2; 162, 7; 164, 46; II. 11, 12; 18, 3; III. 7, 7; 10, 9; 27, 11; 30, 20; 31, 5; 34, 7; 47, 4; 62, 12; IV. 2, 15; 17, 16; 29, 5; 50, 1; V. 13, 5; 30, 15; 43, 7; 81, 1; VI. 70, 4; VII. 22, 9; 31, 11; 93, 3; VIII. 6, 2; 33; 12, 13; 13, 17; 23, 25; 42, 4; 66, 13; 97, 12; IX. 8, 4; 12, 2; 17, 6; 7; 63, 20; 21; 64, 23; 86, 39; 92, 2; 97, 35; X. 43, 7; 108, 11; 114, 5; 120, 4; 123, 1; 4.
 विष्माः III. 53, 10; VII. 38, 8; X. 42, 1.
 विष्माणां V. 76, 1; IX. 85, 7; 96, 6; X. 26, 4.
 विष्मान् VI. 17, 14.
 विष्मास्य I. 117, 11; 182, 3; III. 21, 3; V. 61, 9; VI. 65, 4; VIII. 43, 15; 98, 1; IX. 47, 4; X. 25, 11.
 विष्मासः I. 8, 6; 22, 21; 118, 3; III. 3, 3; 11, 8; V. 80, 1; VI. 22, 2; VII. 15, 9; 78, 2; 80, 1; 94, 5; VIII. 3, 18; 9, 3; 11, 5; 6; 19, 17; 21, 4; 51, 10; 60, 5; 87, 6; IX. 26, 1; 86, 24; 107, 24; 108, 4; X. 6, 5; 30, 4; 78, 1.
 विष्मन्तं I. 116, 24; 117, 4.
 विष्मैण VIII. 43, 14; 44, 12.
 विष्मैभिः I. 20, 1; 27, 9; 77, 5; 127, 2; V.

51, 3; VI. 33, 2; VIII. 60, 3; 81, 8;
 IX. 107, 11.
 विप्रैः V. 32, 12; X. 135, 4.
 विप्रैः I. 62, 4; 129, 2; IX. 3, 6.
 विप्रौ VIII. 26, 9.
 विस्वप्नते I. 28, 4.
 विस्ववाधे X. 89, 1.
 विस्वभाजं VII. 18, 24.
 विस्वाधः X. 133, 4.
 विस्वाधं II. 23, 3.
 विस्वाधं IV. 30, 12.
 विस्वोद्यनं VIII. 3, 22.
 विस्मक्ता III. 49, 4.
 विस्मक्ता I. 27, 6; IV. 17, 11; V. 46, 6; VI.
 36, 1; VII. 18, 24; 26, 4; X. 147, 5.
 विस्मक्ता I. 22, 7.
 विस्मजन् I. 103, 6.
 विस्मजंतः II. 13, 4.
 विस्मजंतं V. 49, 1; 2.
 विस्मजसि I. 123, 3; X. 11, 8.
 विस्मजनुः IV. 17, 13.
 विस्मराः V. 31, 6.
 विस्मवः III. 6, 9.
 विस्मागे I. 109, 5; V. 77, 4; VII. 37, 3;
 40, 1; 56, 21.
 विस्माति I. 71, 6; II. 8, 4; 23, 15; 35, 8;
 VI. 68, 9; VII. 9, 4; X. 6, 2; 121, 6.
 विस्माती I. 92, 6; 123, 10; 124, 6.
 विस्मातीः I. 113, 17; 123, 6; III. 6, 7;
 IV. 2, 19; 51, 1; 10; 11; VII. 35, 10;
 78, 3; 5; X. 88, 12.
 विस्मातीनां I. 113, 15; IV. 13, 1.
 विस्मातीं III. 61, 5; 6; V. 80, 1; VII.
 78, 4.
 विस्मानां X. 55, 4.
 विस्मानो इति विस्मानो VIII. 102, 2.
 विस्मावः I. 58, 9.
 विस्मावः I. 148, 1.

विभास्वरि I. 30, 20; 48, 1; 10; 92, 14;
 IV. 52, 6; V. 79, 4; 10; VIII. 47, 14.
 विभास्वसुः III. 2, 2; VIII. 43, 32; 44, 24;
 X. 118, 4.
 विभास्वसुं V. 25, 2; VIII. 44, 6; 10; X.
 92, 1.
 विभावसो इति विभावसो I. 44, 10; V. 25, 7;
 VIII. 93, 25; X. 140, 1.
 विभास्वा I. 59, 7; 66, 1; 69, 5; 148, 4;
 III. 3, 9; IV. 1, 8; 12; V. 1, 9; 4, 2;
 VI. 4, 2; 10, 1; 11, 4; 49, 9; X. 6, 1;
 2; 8, 4; 61, 20; 88, 7; 91, 1.
 विभासि I. 92, 8; VI. 48, 3.
 विस्मिः I. 46, 3; 117, 14; 119, 4; V. 53,
 3; 74, 9; 75, 5; VI. 62, 6; VIII.
 29, 8.
 विस्मिद्यं X. 67, 5.
 विस्मिनस्ति VIII. 33, 7.
 विस्मिदता X. 138, 5.
 विस्मिदन् I. 103, 3.
 विस्मिदुनां I. 116, 20.
 विस्मिदो इति विस्मिदो VIII. 2, 41.
 विस्मिन् X. 138, 6.
 विस्मिदकः VII. 86, 6; X. 34, 1.
 विस्मिषणः V. 34, 6.
 विस्मि I. 9, 5; 165, 10; II. 24, 10; VIII.
 101, 12.
 विस्मिः I. 31, 2; 34, 1; 65, 5; 141, 9; II.
 24, 11; V. 4, 2; 5, 9; X. 91, 1.
 विस्मिक्तुं VIII. 69, 15.
 विस्मिभिः VII. 48, 2.
 विस्मिं VI. 15, 8.
 विस्मिन्स्यः VIII. 96, 16.
 विस्मिन्सुः IX. 72, 7; 86, 10.
 विभूतशक्तः I. 156, 1; VIII. 33, 6.
 विभूतं X. 183, 1.
 विभूतयः I. 8, 9; 166, 11.
 विभूतशक्तिं VIII. 19, 2.

विभूतिः I. 30, 5; VI. 21, 1.
 विभूतिं VI. 17, 4; VIII. 49, 6; 50, 6.
 विभूयति I. 112, 4.
 विभूयन् VI. 15, 9.
 विभूतः I. 71, 4; 144, 2; III. 55, 4; X. 1, 2.
 विभूता X. 45, 2; 80, 4.
 विभूते इति विभूते X. 79, 1.
 विभूतः II. 10, 2.
 विभूतं I. 95, 2.
 विभूताः I. 71, 3; VII. 43, 3.
 विभूता IX. 96, 19.
 विभूयः II. 38, 7; IV. 26, 4.
 विभूयते VIII. 43, 22.
 विभूयन् VIII. 98, 3.
 विभूयते V. 61, 12.
 विभूयमानः VII. 63, 3.
 विभूयमानान् IV. 33, 6.
 विभूय X. 170, 1; 2.
 विभूयि I. 127, 1.
 विभूयः IV. 34, 9; VII. 48, 1; 2.
 विभूयः I. 166, 11; III. 31, 16; VI. 34, 1.
 विभूयः IV. 36, 3.
 विभूयतः IV. 36, 5.
 विभूयतः III. 49, 1; V. 58, 4.
 विभूयतः V. 42, 12.
 विभूयना X. 76, 5.
 विभूयने VI. 61, 13.
 विभूयः III. 31, 13; IV. 7, 1; X. 11, 4; 40, 1.
 विभूयसहं V. 10, 7; IX. 98, 1.
 विभूया I. 113, 1; 161, 6; 190, 2; IV. 33, 3; 9; 34, 1; 36, 6; V. 46, 4; VII. 48, 3; X. 3, 6.
 विभूया X. 138, 5.
 विभूयी V. 38, 1.
 विभूयीः I. 188, 5.
 विभूये VIII. 96, 11.
 विं III. 45, 1; X. 115, 3.
 विमोचते VIII. 45, 12.

विमदः X. 20, 10.
 विमदस्य X. 23, 7.
 विमदाः X. 23, 6.
 विमदाय I. 51, 3; 112, 19; 116, 1; 117, 20; VIII. 9, 15; X. 39, 7; 65, 12.
 विमदेन X. 24, 4.
 विमदं X. 179, 2.
 विमदं IV. 51, 3.
 विमनाः VIII. 86, 2; X. 82, 2.
 विमन्यवः I. 25, 4.
 विमने I. 154, 1; 3; II. 12, 2; V. 81, 3; VI. 49, 13.
 विमहसः V. 87, 4.
 विमहसः I. 86, 1.
 विमहीना VIII. 6, 44.
 विमानः III. 26, 7; VII. 87, 6; IX. 62, 14; 86, 45; X. 121, 5; 139, 5.
 विमानं II. 40, 3; III. 3, 4.
 विमानौ X. 95, 17.
 विमाने X. 123, 1.
 विमाय X. 114, 6.
 विमायं X. 73, 7.
 विमितानि VI. 7, 6.
 विमिन्वन् IV. 56, 1.
 विमिमानः I. 155, 6; 186, 4.
 विम्व II. 29, 5.
 विमुचः I. 42, 1; VI. 55, 1.
 विमुचंति V. 62, 1.
 विमुचं V. 46, 1.
 विमुच्य I. 104, 1; III. 32, 1.
 विमुधः X. 152, 2.
 विमुशतः X. 65, 7.
 विमृष्टं X. 88, 16.
 विमोचन् VIII. 4, 15; 16.
 विमोचनं II. 37, 5; III. 30, 12; 53, 5; IV. 46, 7.
 विमोचनात् III. 53, 20.
 विमोचने V. 53, 7; X. 94, 13.

विद्यतं IV. 19, 3.
 विद्यतः IV. 38, 9; X. 5, 3; 61, 27.
 विद्यता I. 164, 38; X. 61, 6.
 विद्यति VII. 43, 1.
 विद्यति VIII. 73, 13.
 विद्युता IV. 7, 7; X. 61, 12.
 विद्युताः V. 30, 10.
 विद्युते इति विद्युते III. 54, 7.
 विद्युय X. 131, 2.
 विद्युमिरे IV. 54, 5.
 विद्युतारः IV. 55, 2.
 विद्युषत् IV. 16, 20.
 विद्युषां IV. 50, 3; VII. 101, 4.
 विद्युषिन् VI. 22, 6; 40, 2.
 विद्युषिनः I. 64, 10; 87, 1; X. 75, 9;
 113, 6.
 विद्युषिनः I. 166, 8.
 विद्युषिनं VIII. 76, 5; X. 115, 3.
 विद्युषिने VI. 32, 1.
 विद्युषी I. 8, 8; III. 36, 4; IV. 17, 20;
 20, 2.
 विद्युषेण X. 68, 8.
 विद्युजः X. 90, 5.
 विद्युजतः I. 188, 6.
 विद्युजथ I. 188, 4.
 विद्युजं IX. 96, 18; X. 166, 1.
 विद्युजानि X. 159, 6.
 विद्युज् I. 188, 5; X. 90, 5; 130, 5; 159, 3.
 विद्युज् I. 35, 6.
 विरुक्ततः I. 85, 3.
 विरुक्तता I. 127, 3; X. 22, 4; 138, 4.
 विरुक्तान् VI. 49, 5.
 विरुद्रस्य I. 180, 8.
 विरुद्रुः IV. 7, 1.
 विरुद्रुः VIII. 75, 6.
 विरुद्रुः III. 1, 13.
 विरुद्रुः I. 45, 3.

विरुद्रुः III. 38, 9; X. 95, 16.
 विरुद्रुः I. 70, 4; III. 53, 7; VII. 103, 6;
 X. 169, 2.
 विरुद्रुपासः X. 62, 5; 6.
 विरुद्रुपे इति विरुद्रुपे I. 62, 8; 73, 7; 95, 1;
 113, 3; III. 4, 6; V. 1, 4; VI. 49, 3.
 विरुद्रुकिणः V. 55, 3; X. 78, 3.
 विरुद्रुके III. 5, 2.
 विरुद्रुचमानः V. 44, 2.
 विरुद्रुचमानं I. 95, 2; 9.
 विरुद्रुचयन् IX. 39, 3.
 विरुद्रुक्ता I. 156, 3.
 विरुद्रुक्ता VII. 68, 4; X. 11, 6.
 विरुद्रुक्ता VII. 72, 3; IX. 96, 19; 97, 7; X.
 120, 8.
 विरुद्रुक्ता I. 167, 7; III. 57, 4; IV. 20, 5;
 VII. 6, 1; 22, 5; 67, 1.
 विरुद्रुक्ता VII. 67, 3.
 विरुद्रुक्ष्यं VIII. 49, 4.
 विरुद्रुक्ष्यस्य VIII. 1, 25; 35, 23.
 विरुद्रुक्ष्याः VIII. 45, 11.
 विरुद्रुक्ष्ये VIII. 21, 5.
 विरुद्रुक्ष्ये X. 21, 1-8; 24, 1-3; 25, 1-11.
 विरुद्रुक्ष्ये I. 112, 18.
 विरुद्रुक्ष्ये I. 162, 14.
 विरुद्रुक्ष्ये VII. 80, 1.
 विरुद्रुक्ष्ये IX. 108, 8.
 विरुद्रुक्ष्ये इति विरुद्रुक्ष्ये X. 99, 5.
 विरुद्रुष्टि VII. 16, 11.
 विरुद्रुष्टि I. 187, 7.
 विरुद्रुष्टि I. 44, 1.
 विरुद्रुष्टतः VIII. 6, 39; X. 17, 1.
 विरुद्रुष्टतः I. 53, 1; 58, 1; III. 34, 7; 51, 3;
 IV. 7, 4; V. 11, 3; VI. 8, 4; VIII. 39,
 3; 67, 20; 72, 8; IX. 10, 5; 14, 5;
 26, 4; 66, 8; 99, 2; X. 12, 7; 21, 5;
 39, 12; 63, 1; 75, 1.
 विरुद्रुष्टतं X. 14, 5.

विवस्वता I. १६, २.
 विवस्वति VIII. ५२, १.
 विवस्वति I. ४६, १३; १३९, १; II. १३, ६.
 विवस्वते X. १७, २.
 विवस्वते I. ३१, ३; X. ६५, ६.
 विवस्वत्याः III. ३०, १३.
 विवस्वऽभिः VIII. १०२, २२.
 विवस्वान् VII. ९, ३.
 विस्वाचः III. ३४, १०; VI. ३१, १; ३३, २;
 X. २३, ५.
 विस्वाचनी X. १५९, २.
 विस्वाचि I. १७८, ४; VI. ४५, २९; VII. २३, २;
 ३०, २.
 विवाय I. १५६, ५; X. ६, २.
 विवाय I. ७१, ४; VII. ६, ३.
 विवास्त V. ८३, १; VIII. ९६, १२; X. ६३, ५.
 विवास्त VI. १५, ६; VIII. १५, १.
 विवास्तः VIII. ३१, ७.
 विवास्ति I. ५८, १; V. ७४, १; VIII. ६९, १;
 ९७, ४; IX. ४४, ४; ८६, १४.
 विवास्ते VIII. १९, २४.
 विवास्ते I. ११७, १.
 विवासयः I. ११९, ९.
 विवासंति III. ५१, ७; IV. ११, ५; VIII. ६०, ५.
 विवाससि I. ७४, ९; VI. १६, १२; IX. ९८, ४;
 X. ६४, ५.
 विवासान् I. १७३, १.
 विवासे I. ४१, ८; VI. ५१, ८^२; ५२, १७; ६२, ५;
 ६६, ११; VII. ६, २; ५८, ५; VIII. १६, ३.
 विवासेत् VI. १६, ४६; X. ३१, २.
 विवासेम VI. ३८, ५; ६१, २.
 विवासयं II. ३३, ६.
 विविक्तः VIII. १२, २४.
 विविक्तः III. ५४, ८.
 विविक्कान् III. ५७, १.
 विविचिं V. ८, ३; VIII. ५०, ६.
 विविन्ने X. १११, ९.
 विस्विचन् X. १२४, ५.

विविद्धि I. २७, १०; VIII. ९६, १२.
 विविस्ते I. ३२, ४; X. ५४, २.
 विविदत् VII. २१, ६.
 विविदधुः VI. ७२, १.
 विविदुः I. ७१, २; VII. ९०, ४; IX. ६८, ६.
 विविदुषः VIII. १९, १२.
 विविदे I. ३९, ४.
 विविदे II. १५, ९; IV. १८, १३; २६, ५; VII.
 ७, १; X. ८५, ४०^२; १३१, ३.
 विविदिरे II. २१, ५.
 विविद्रे VI. २७, १.
 विविद्वान् III. ३१, १५; IV. ५, ३.
 विविमे III. ३२, ४.
 विविशुः III. ७, १; V. १९, २; X. ५६, ४.
 विविश्याः X. १०, ३.
 विविश्रे VIII. १०१, १४.
 विविशुः VI. ३२, ५.
 विविष्टः X. ११७, ९.
 विविष्मः VI. २३, ५; ६.
 विस्वृक्णा I. ३२, ५.
 विस्वृक्तः X. २७, २१.
 विस्वृश्चत् III. ३३, ७; V. २९, ६.
 विस्वृश्चत् II. १५, ६.
 विवेः I. ६९, ४; X. ७६, ३; १४७, १.
 विवेक्षि VII. ३, ४.
 विवेद III. ३२, ४.
 विवेद III. १, ९; ३९, ५; ६; IV. ५, ९; IX.
 ८७, ३; ८; X. १४, २; ६७, ५.
 विवेदिष VIII. १५, ५.
 विस्वेदिदत् IX. ६८, ३; ८६, ९.
 विवेश I. ९८, २; १६४, २१; ३२; III. ३, ४;
 ७, ४; ३१, ५; ३४, ५; ६१, ७; IV. ५८, ३;
 V. ४७, ३; VII. ९, ३; VIII. १०१, १४; IX.
 ९६, २०; २२; X. ८०, २; ८१, १; ९८, ३;
 ११४, ४; १२५, ६; १३०, ५.
 विवेशिष IX. २०, ५.
 विवेशुः IV. २३, ९.
 विवेध III. ३२, १४; V. ७७, ४; X. २७, ७.

विवेच II. 35, 13; VII. 21, 4.
 विवेचः VII. 37, 5.
 विवेहि X. 61, 12.
 विव्यक् VII. 21, 6.
 विव्यक्य VIII. 92, 23.
 विव्यचत् X. 96, 4.
 विव्यचत् VIII. 6, 15.
 विव्यचुः IX. 80, 1.
 विव्ययुः VI. 72, 5.
 विव्याच III. 36, 4; 8; VIII. 88, 5; X.
 III, 2.
 विव्ये IV. 22, 2.
 विव्ये I. 173, 6; X. 49, 11.
 विव्रतयोः X. 105, 4.
 विव्रता I. 63, 2; VIII. 12, 15; X. 49, 2;
 105, 2.
 विव्रतानां X. 23, 1.
 विव्रतेन X. 55, 3.
 विज्ञ I. 91, 11; 176, 1; VIII. 48, 15; IX.
 2, 1; 8, 7; 25, 2; 63, 23; 64, 27; 65,
 2; 14, 66, 15; 70, 9; 76, 3; 96, 21;
 97, 33; 36; 108, 16; X. 85, 43.
 विज्ञः I. 25, 1; 31, 5; 35, 5; 44, 7; 50,
 5; 69, 3²; 77, 3; 96, 3; 114, 3; 117, 2;
 121, 1; 127, 2²; 172, 3; 174, 2; II. 1,
 8; 11, 4; 24, 10; III. 6, 3; IV. 2, 3;
 24, 4; 28, 4; 50, 8; V. 8, 2; 3; 56, 1;
 VI. 1, 7; 8, 4; 14, 2; 16, 9; 25, 2;
 26, 1; 47, 16; 49, 15; VII. 5, 2; 3;
 6, 5; 7, 6; 10, 5; 31, 10; 33, 6; 69,
 2; 79, 2; VIII. 6, 4; 27; 11, 8; 12,
 29; 13, 16; 28; 35, 18; 69, 3; 75,
 8; 96, 15; IX. 7, 5; 94, 1; X. 11, 4;
 40, 6; 41, 2; 69, 1; 9; 80, 6; 83, 2;
 91, 2; 124, 8; 173, 1; 6.
 विज्ञः IV. 4, 3; V. 3, 5; 18, 1; VI. 15,
 14; VII. 33, 10; X. 152, 2.
 विज्ञाः X. 141, 1.
 विज्ञाऽविज्ञः VI. 49, 2; VIII. 74, 1.

विज्ञा IX. 103, 4; 107, 10.
 विज्ञां X. 34, 14.
 विज्ञते X. 37, 2; 85, 29; 168, 3.
 विज्ञति III. 46, 4; VI. 36, 3; IX. 85, 7;
 95, 3.
 विज्ञतु I. 5, 7; 15, 1; IV. 50, 10; X. 18, 7;
 96, 1; 98, 4.
 विज्ञते X. 37, 9.
 विज्ञ VII. 73, 4.
 विज्ञाविज्ञ VII. 74, 1; X. 43, 6; 84, 4; 91, 2.
 विज्ञसं X. 85, 35.
 विज्ञसै X. 143, 3.
 विज्ञस्ता I. 162, 19.
 विज्ञस्व X. 56, 1.
 विज्ञा I. 39, 5; III. 2; II. 26, 3; V. 26, 9;
 VIII. 28, 3; 63, 7; 73, 18.
 विज्ञा I. 36, 1; 5; 44, 9; 65, 5; 70, 2; 94,
 5; 96, 4; 112, 3; 121, 3; 127, 8; 134,
 6; II. 2, 8; 4, 1; III. 2, 2; 10; 11, 5;
 13, 5; 34, 2; V. 1, 9; 4, 3; 9, 3; VI.
 2, 10; 15, 1; 16, 40; 48, 8; VII. 7, 4;
 9, 2; 39, 2; VIII. 23, 20; 43, 24; 95,
 3; IX. 108, 10; X. 20, 4; 22, 10; 46,
 4; 6; 92, 1; 14; 156, 5; 173, 4.
 विज्ञा V. 22, 1; VIII. 23, 13; 71, 11.
 विज्ञिष्ठः II. 1, 10.
 विज्ञिष्ठाऽइव VI. 75, 17.
 विज्ञिऽशिष्टं V. 45, 6.
 विज्ञे I. 93, 8; V. 6, 3; 48, 4; VII. 42,
 4; 82, 1; VIII. 60, 6; IX. 86, 15;
 97, 30.
 विज्ञेन VIII. 96, 6.
 विज्ञेविज्ञे I. 27, 10; IV. 7, 1; 4; V. 8, 5;
 X. 40, 1.
 विज्ञौ IX. 70, 4.
 विज्ञपतिः I. 26, 7; 27, 12; 37, 8; 60, 2;
 128, 7²; VII. 7, 4; 55, 5; VIII. 23, 13;
 25, 16; 60, 19; IX. 108, 10; X. 4, 4;
 135, 1.

विश्वपति I. 12, 2; 31, 11; 164, 1; II. 1, 8;
 III. 2, 10; 3, 8; 13, 5; V. 4, 3; VI.
 15, 8; VIII. 44, 26; X. 92, 1.
 विश्वपती इवेति विश्वपती इव VII. 39, 2.
 विश्वपते V. 6, 5.
 विश्वपते III. 40, 3; VI. 2, 10; VII. 15, 7;
 VIII. 23, 14; 103, 7.
 विश्वपती III. 29, 1.
 विश्वपत्ये II. 32, 7.
 विश्वपला I. 112, 10; 117, 11; X. 39, 8.
 विश्वपलायाः I. 118, 8.
 विश्वपलाये I. 116, 15.
 विश्वपलावसू इति I. 182, 1.
 विश्वपयः X. 91, 2.
 विश्वपयाः इव I. 126, 5.
 विश्वपयमाणः VII. 45, 3.
 विश्वपयान्ति X. 85, 37.
 विश्वपयि X. 93, 14.
 विश्वपिता I. 117, 1.
 विश्वपिताः I. 55, 2.
 विश्वपुत I. 52, 11.
 विश्वपुताय I. 62, 1.
 विश्वपुत्त X. 16, 6.
 विश्वपुत्त VIII. 44, 26.
 विश्वपुत्तुं I. 148, 1.
 विश्वपुत्तये X. 22, 14.
 विश्वपुत्तयु I. 57, 1; IV. 28, 2; V. 53, 13;
 VI. 20, 5; VII. 34, 11.
 विश्वपुत्तयुः I. 9, 7; 27, 3; 67, 3; 5; 68, 3;
 73, 4; III. 31, 18; VI. 4, 2; 17, 9;
 33, 4; 34, 5; VIII. 2, 4; IX. 86, 41;
 X. 6, 3; 7, 1; 17, 4; 104, 9; 144, 1.
 विश्वपुत्तयुं I. 128, 8; 129, 4; IX. 4, 10.
 विश्वपुत्तयोः IV. 42, 1.
 विश्वपुत्तोजाः X. 55, 8.
 विश्वः I. 70, 2; 128, 6; 166, 5; II. 38, 8;
 IV. 38, 3; V. 34, 7; 50, 1²; VII. 18,
 4; 32, 17; 58, 2; VIII. 31, 12; 51, 9;
 IX. 35, 6; X. 28, 1; 63, 13.

विश्वकः VIII. 86, 1.
 विश्वकमेणा X. 170, 4.
 विश्वकमेन् X. 81, 6.
 विश्वकमेन् X. 81, 5.
 विश्वकमेना VIII. 98, 2; X. 81, 2; 82, 2.
 विश्वकमेणां X. 81, 7.
 विश्वकमेण X. 166, 4.
 विश्वकाय I. 116, 23; 117, 7; X. 65, 12.
 विश्वकृष्टयः III. 26, 5; X. 92, 6.
 विश्वकृष्टिः I. 59, 7.
 विश्वकृष्टिं IV. 38, 2.
 विश्वकृष्टीः I. 169, 2.
 विश्वगूतः I. 61, 9; VIII. 1, 22.
 विश्वगूतं VIII. 70, 3.
 विश्वगूती इति विश्वगूती I. 180, 2.
 विश्वचक्षुः IX. 86, 5.
 विश्वचक्षुसे I. 50, 2.
 विश्वचक्षाः VII. 63, 1; X. 81, 2.
 विश्वचन्द्रं IX. 93, 5.
 विश्वचन्द्राः I. 165, 8; III. 31, 16; VIII. 81,
 9; X. 134, 3.
 विश्वचर्चणि X. 93, 10.
 विश्वचर्चणिः I. 27, 9; II. 31, 3; V. 6, 3;
 23, 4; VI. 2, 2; IX. 1, 2; X. 83, 4.
 विश्वचर्चणिं I. 64, 14; III. 2, 15; V. 14, 6;
 VI. 44, 4; VIII. 53, 6.
 विश्वचर्चणे I. 9, 3; V. 38, 1; VIII. 23, 2;
 IX. 66, 1; X. 50, 4.
 विश्वजन्यः X. 67, 1.
 विश्वजन्यं VI. 47, 25; VII. 76, 1.
 विश्वजन्या I. 169, 8.
 विश्वजन्याः VI. 36, 1; X. 2, 6.
 विश्वजन्यां III. 57, 6; VII. 10, 4; 100, 2.
 विश्वजन्ये इति विश्वजन्ये III. 25, 3.
 विश्वजित् VIII. 79, 1; IX. 59, 1; X. 170, 3.
 विश्वजिते II. 21, 1.
 विश्वजिन्वा VI. 67, 7.
 6 T

विश्वऽनुवं IV. 33, 8.

विश्वतः I. 1, 4; 7, 10; 10, 12; 31, 15; 33, 9; 89, 1; 91, 8; 16; 94, 7; 97, 5; 6; 100, 14; 116, 20; 122, 6; 125, 4; 132, 6²; 144, 7; 164, 36; II. 1, 12; 10, 5; 43, 2; III. 35, 2; 46, 3; 47, 2; 51, 2; IV. 9, 8; V. 44, 7; 47, 2; VI. 19, 9; 22, 8; 75, 14; VII. 12, 1; 15, 3; 41, 7; 72, 5; 83, 8; 104, 6; VIII. 48, 15; 61, 16; 98, 4; IX. 5, 1; 33, 6; 40, 3; 41, 6; 61, 6; 65, 21; 66, 3; 67, 25; 74, 2; 83, 1; 86, 38; 89, 5; 106, 14; X. 19, 7; 25, 7; 37, 2; 79, 5; 87, 25; 90, 1; 130, 1; 135, 3.

विश्वतःऽचक्षुः X. 81, 3.

विश्वतःऽधी VIII. 34, 6.

विश्वतःऽपात् X. 81, 3.

विश्वतःऽघातुः X. 81, 3.

विश्वतःऽमुख I. 97, 6; 7.

विश्वतःऽमुखः X. 81, 3.

विश्वऽनुरा I. 48, 16.

विश्वऽतूः VIII. 99, 5.

विश्वऽतूतिः II. 3, 8.

विश्वतः X. 61, 25.

विश्वऽथा I. 141, 9; II. 24, 11; V. 44, 1.

विश्वऽदृशतः I. 44, 10; 50, 4; 146, 5; VII. 96, 6; IX. 65, 13; 66, 22; 106, 5.

विश्वऽदृशतः I. 25, 18; V. 8, 3; X. 140, 6.

विश्वऽदानो I. 164, 40; IV. 50, 8; VI. 52, 5.

विश्वऽदृष्टः I. 191, 8; 9.

विश्वऽदृष्टा I. 191, 5; 6.

विश्वऽदेवः VI. 67, 6; VIII. 98, 2; IX. 92, 3; 103, 4.

विश्वऽदेवं V. 82, 7.

विश्वऽदेवाः VII. 35, 11.

विश्वऽदेवाः VI. 51, 7.

विश्वऽदेवाय I. 142, 12; IV. 50, 6.

विश्वऽदेवैः X. 125, 1.

विश्वऽदेव्य III. 62, 4.

विश्वऽदेव्यः I. 110, 1; 162, 3; X. 92, 13.

विश्वऽदेव्यं I. 148, 1; III. 2, 5.

विश्वऽदेव्यऽवता X. 170, 4.

विश्वऽदौहसः I. 130, 5².

विश्वऽदौहसं VI. 48, 13.

विश्वथे I. 63, 8; 174, 10; IV. 19, 6.

विश्वथा I. 141, 6; IV. 16, 18; V. 8, 4; VII. 22, 7; VIII. 5, 1; IX. 79, 2.

विश्वऽधायः X. 83, 6.

विश्वऽधायसः X. 122, 1; 176, 1.

विश्वऽधायसं II. 17, 5; V. 8, 1; VII. 4, 5; VIII. 5, 15; 7, 13; X. 122, 6.

विश्वऽधायाः I. 73, 3; III. 55, 21.

विश्वऽधेनाः IV. 19, 2.

विश्वऽधेनां IV. 19, 6.

विश्वऽपिशः VII. 57, 3.

विश्वऽपिशा VII. 75, 6.

विश्वऽपुषं I. 162, 22.

विश्वऽपुषा VIII. 26, 7.

विश्वऽपेशसं I. 61, 16.

विश्वऽपेशसा I. 48, 16; IV. 48, 3.

विश्वऽप्सु VI. 35, 3.

विश्वऽप्सुः X. 77, 4.

विश्वऽप्सु VIII. 22, 12.

विश्वऽप्स्यः VII. 71, 4.

विश्वऽप्स्यस्य VII. 42, 6; VIII. 97, 15.

विश्वऽप्स्याय II. 13, 2.

विश्वऽभरसं IV. 1, 19.

विश्वऽभानुषु IV. 1, 3; VIII. 27, 3.

विश्वऽभुवे X. 50, 1.

विश्वऽभेषजः X. 60, 12; 137, 3.

विश्वऽभेषजीः I. 23, 20.

विश्वऽभोजसं VI. 48, 13.

विश्वऽभोजसा VII. 16, 2.

विश्वऽभोजाः V. 41, 4.

विश्वऽभ्राद X. 170, 3.

विश्वं I. 16, 8; 31, 9; 36, 4; 6; 14; 20;

37, 15; 38, 10; 41, 6; 48, 8; 49, 4;
50, 4; 5; 52, 13; 14; 57, 2; 6; 73,
5; 8; 81, 5; 9; 85, 3; 86, 10; 92, 9;
93, 3; 98, 1; 102, 8; 108, 2; 114, 1;
129, 4; 130, 8; 164, 42; 44; 185, 1;
186, 1; 9; II. 2, 5; 5, 2; 15, 4; 22,
4; 23, 19; 24, 12; 16; 33, 10; 35,
15; 38, 5; 40, 5; III. 4, 5; 29, 15;
30, 6; 14; 44, 4; 54, 8; 55, 8; IV.
1, 1; 5, 11; 6, 1; 17, 10; 54, 4; 58,
11; V. 6, 6; 28, 2; 32, 10; 41, 7; 48,
2; 50, 3; 63, 7; 81, 5; 83, 2; 9; VI.
8, 3; 13, 4; 16, 27; 28; 20, 2; 13;
25, 8; 31, 2; 52, 15; 60, 4; VII. 7, 2;
6; 16, 6; 20, 3; 56, 20; 59, 7; 66, 15;
76, 1; 77, 1-3; 90, 6; 98, 6; VIII. 3,
16; 20, 26; 24, 21; 26, 6; 31, 8; 39,
7; 40, 4; 41, 3; 47, 13; 49, 8; 58, 2;
78, 5; 79, 2; 89, 6; IX. 61, 18; 63,
5; 68, 9; 86, 28; X. 2, 4; 11, 1; 17,
1; 10; 20, 10; 22, 11; 27, 22; 35, 13;
36, 4; 37, 2; 4; 56, 5; 58, 10; 61,
12; 64, 15; 83, 1; 85, 42; 88, 15; 92,
5; 96, 5; 107, 1; 8; 114, 4; 121, 7;
126, 4; 133, 2; 136, 1; 173, 4.
विश्वमनः VIII. 23, 2.
विश्वमनसः VIII. 24, 7.
विश्वमनाः X. 55, 8.
विश्वमनुषां VIII. 46, 17.
विश्वमहसः X. 93, 3.
विश्वमानुषः VIII. 45, 42.
विश्वं दुन्व III. 20, 3; VII. 28, 1.
विश्वं दुन्वः II. 40, 6.
विश्वं दुन्वं I. 61, 4.
विश्वं दुन्वा V. 80, 2.
विश्वं दुन्वाः X. 110, 5.
विश्वमिन्वे इति विश्वं दुन्वे I. 76, 2; III. 38, 8;
IX. 81, 5; X. 67, 11.
विश्वं दुन्वेभिः V. 60, 8.
विश्वं दृजय IX. 35, 2; 62, 26.

विश्वयत् VII. 50, 1.
विश्वया VIII. 1, 19; 68, 2.
विश्वरूपः I. 162, 2; III. 38, 4; 55, 19; 56,
3; VI. 41, 3; X. 10, 5.
विश्वरूपं I. 13, 10; 35, 4; II. 11, 19; 33,
10; III. 62, 6; X. 67, 10; 85, 20.
विश्वरूपस्य X. 8, 9.
विश्वरूपाः III. 1, 7; V. 83, 5; VIII. 100,
11; X. 78, 5; 88, 10.
विश्वरूपां I. 161, 6; IV. 33, 8.
विश्वरूपेभिः X. 70, 2.
विश्वरूप्यं I. 164, 9.
विश्ववसुः X. 139, 5.
विश्ववसुं X. 85, 21; 139, 4.
विश्ववसो इति विश्ववसो X. 85, 22.
विश्ववार I. 30, 10; VII. 5, 8; 16, 5; 92,
1; VIII. 46, 9; IX. 91, 5.
विश्ववारः III. 17, 1; VII. 97, 4; IX. 88,
3; X. 149, 4.
विश्ववारं I. 48, 13; V. 4, 7; VI. 37, 1; 49,
4; VII. 7, 5; 10, 4; 84, 4; VIII. 71,
3; X. 150, 3.
विश्ववारस्य III. 36, 10; V. 44, 11; VI.
23, 10.
विश्ववारा III. 4, 3; V. 28, 1; 80, 3.
विश्ववारा VII. 70, 1.
विश्ववाराः I. 123, 12; VII. 91, 6; IX.
97, 26.
विश्ववाराणि VI. 5, 1.
विश्ववाराभिः VI. 22, 11.
विश्ववारे I. 113, 19; III. 61, 1; VII. 77, 5.
विश्ववारे इति विश्ववारे VII. 7, 3.
विश्ववार्यः VIII. 19, 11.
विश्ववार्यं VIII. 22, 12.
विश्ववित् IX. 27, 3; 28, 1; 5; 86, 29; 39;
97, 56; X. 91, 3.
विश्ववित् IX. 64, 7.
विश्वविदं I. 164, 10; III. 19, 1; 29, 7;
V. 4, 3.

विश्वविदा VI. 70, 6.
 विश्ववेदसः I. 64, 8; 10; III. 26, 4; V. 67, 3; VIII. 27, 4; X. 66, 1; 5.
 विश्ववेदसः V. 60, 7; VIII. 18, 11; 27, 2; 4; 11; 19-21; 47, 3; X. 93, 7.
 विश्ववेदसं I. 12, 1; 36, 3; 44, 7; 128, 8; 143, 4; IV. 8, 1.
 विश्ववेदसा X. 143, 6.
 विश्ववेदसा VIII. 25, 3.
 विश्ववेदसा I. 47, 4; 139, 3.
 विश्ववेदाः I. 89, 6; 91, 2; 147, 3; III. 20, 4; 25, 1; VI. 47, 12; VIII. 42, 1.
 विश्वव्यचसं III. 46, 4.
 विश्वशंभुवं I. 23, 20.
 विश्वशंभुवा I. 160, 1; 4; VI. 70, 6.
 विश्वशंभूः X. 81, 7.
 विश्वशर्धसौ V. 34, 8.
 विश्वशुचे VII. 13, 1.
 विश्वश्रुष्टिः I. 128, 1.
 विश्वसहं III. 47, 5; VI. 44, 4; VIII. 92, 1.
 विश्वसामन् V. 22, 1.
 विश्वसुविदः I. 48, 2.
 विश्वसौभग I. 42, 6.
 विश्वसौभगः I. 157, 3.
 विश्वस्मात् I. 106, 1-6; 123, 2; 134, 5; II. 17, 6; IV. 2, 6; 28, 4; VIII. 60, 10; X. 36, 3; 86, 1.
 विश्वस्मिन् X. 49, 1; 50, 4.
 विश्वस्मै I. 31, 2; 55, 3; 66, 3; 92, 4; 128, 6²; V. 83, 4; VI. 1, 1; VII. 66, 14; IX. 48, 4; X. 88, 12.
 विश्वस्य I. 11, 4; 25, 20; 44, 5; 48, 10; 92, 9; 100, 7; 101, 5; 113, 7; 138, 1; 164, 21; 165, 6; II. 12, 9; 13, 6; 27, 4; 38, 2; 40, 1; III. 14, 7; 46, 2; IV. 13, 3; V. 7, 6; 32, 7; 34, 6; 42, 11; 55, 8; 71, 2; 85, 3; VI. 16, 13; 36, 4; 42, 3; 50, 7; 51, 7; 61, 3; 71, 2; VII. 11, 4; 16, 1; 32, 16; 17; 60, 2;

65, 1; 101, 2; 104, 16; VIII. 17, 9; 25, 1; 47, 4; 62, 7; IX. 32, 3; 66, 2; 76, 4; 86, 5; 28; 36; 88, 4; 97, 56; 101, 5; 7; X. 5, 3; 26, 8; 37, 5; 45, 6; 63, 8; 87, 15; 91, 1; 102, 12; 160, 2; 161, 3; 168, 2; 190, 2.
 विश्वस्याः VIII. 71, 1; X. 6, 3.
 विश्वस्यै VIII. 39, 4.
 विश्वहं II. 12, 15; VII. 21, 9; VIII. 48, 14.
 विश्वहा I. 111, 3; 160, 5; II. 24, 15; 32, 3; 35, 14; IV. 31, 12; VI. 1, 3; 47, 15; VIII. 43, 26; 44, 22; X. 78, 6; 88, 14; 91, 6; 100, 4.
 विश्वा I. 35, 3; 5; 36, 5; 40, 6; 51, 7; 8; 13; 52, 11; 63, 1; 64, 3; 72, 1; 9; 73, 2; 84, 20; 85, 8; 91, 19; 92, 3; 15; 94, 6; 95, 10; 96, 1; 99, 1; 101, 6; 108, 13; 109, 6; 113, 4-6; 128, 4; 130, 6; 7; 9; 131, 1; 7; 134, 4; 146, 1; 149, 4; 5; 152, 1; 154, 2; 4; 164, 2; 13; 14; 49; 166, 4; 171, 3; 173, 8; 178, 1; 189, 2; II. 10, 4; 12, 4; 13, 10; 11; 17, 1; 4; 18, 7; 24, 11; 34, 4; 41, 17; III. 3, 10; 16, 4; 20, 4; 31, 8; 54, 8; 22; 55, 10; 19; 61, 3; 62, 9; IV. 1, 4; 8; 3, 16; 4, 7; 6, 5; 16, 5; 22, 4; 6; 27, 1; 30, 2; 36, 8; 42, 3; 6; 7; 50, 7; V. 16, 3; 29, 14; 31, 3; 57, 6; 73, 4; 77, 3; 81, 2; 82, 6; 9; VI. 1, 9; 5, 2; 7, 6; 7; 13, 1; 15, 10; 13; 16, 20; 17, 1; 13; 19, 6; 25, 5; 31, 2; 46, 6; 60, 10; 64, 1; 69, 4; 72, 1; 74, 3; 75, 14; VII. 3, 10; 12, 2; 16, 4; 17, 5; 18, 1; 13; 14; 17; 21, 3; 4; 22, 7; 25, 4; 32, 15; 44, 3; 55, 1; 61, 1; 5; 62, 1; 6; 78, 2; 80, 1; 82, 5; 87, 2; 91, 3; VIII. 1, 3; 2, 34; 3, 6; 12, 21; 28; 14, 6; 15, 10; 13; 19, 14; 22, 18; 23, 13; 31, 3; 35, 4; 41, 7; 42, 1²; 3; 43, 30; 46, 12; 51, 4; 53, 4; 61, 17; 62, 2; 70, 6; 75, 2; 77, 10; 78, 8; 88,

4; 92, 6; 13; 93, 27; 94, 9; 96, 6;
97, 9; 13; 99, 3; 100, 4; 103, 5; 6;
IX. 1, 10; 4, 2; 25, 4; 28, 2; 5;
29, 4; 36, 5; 40, 4; 55, 1; 57, 2;
4; 64, 6; 8; 18; 65, 2; 9; 10;
73, 8; 80, 3; 85, 12; 86, 5; 30; 87,
6; 88, 2; 90, 1; 6; 94, 3; 97, 51;
102, 1; 108, 11; 109, 4; 110, 9; 111,
12; X. 1, 1; 6, 6; 20, 8; 21, 6; 25, 6;
31, 1; 37, 9; 39, 4; 44, 1; 45, 11; 49,
11; 50, 5; 6; 54, 5; 56, 5; 7; 63, 2;
65, 15; 81, 1; 82, 3; 83, 3; 88, 9; 11;
16; 90, 3; 96, 8; 100, 9; 110, 9; 111, 5;
113, 10; 125, 7; 8; 136, 4; 137, 5;
139, 1; 3; 142, 2; 153, 5; 165, 5;
169, 3; 170, 4; 174, 3.

विश्वाङ्ग I. 130, 2; 9.

विश्वाः I. 3, 12; 11, 1; 54, 10; 71, 7; 86,
5; 91, 22; 98, 2; 117, 23; 134, 6;
139, 3; 179, 3; II. 7, 3; 8, 5; 11, 19;
13, 3; 23, 5; 13; 33, 3; 40, 5; III.
11, 6; 15, 4; 31, 13; 21; 44, 2; 49, 1;
IV. 7, 4; 17, 6; 7; 22, 10; 31, 10;
37, 7; 40, 1; V. 4, 5; 10, 6; 23, 1;
25, 9; 30, 5; 55, 6; 62, 2; 75, 2; VI.
18, 5; 22, 9; 25, 2; 41, 4; 51, 16;
58, 1; 60, 6; 61, 9; VII. 1, 7; 10;
19, 1; 29, 3; 67, 5; 72, 1; 95, 1; 104,
11; VIII. 2, 33; 6, 4; 11, 8; 13, 21;
14, 13; 16, 11; 24, 19; 26; 36, 1; 39,
2; 43, 18; 29; 45, 8; 40; 46, 7; 69,
14; 84, 6; 92, 20; 96, 7; 97, 10; 99,
5; 6; 102, 9; IX. 8, 7; 13, 8; 16, 6;
20, 1; 40, 1; 43, 2; 61, 28; 62, 19;
24; 63, 26; 28; 86, 15; 41; 89, 6; X.
18, 9; 21, 3; 35, 8; 43, 1; 51, 1; 2;
67, 11; 97, 10; 127, 1; 133, 3; 153, 5.

विश्वाची VII. 43, 3.

विश्वाचीः X. 139, 2.

विश्वाच्या IX. 101, 3.

विश्वात् I. 189, 6.

विश्वात् I. 14, 9; 23, 10; 48, 12; 76, 3;

146, 3; 188, 9; II. 37, 6; III. 6, 6;
9, 6; 54, 22; 57, 5; 59, 8; IV. 30, 5;
45, 6; V. 1, 8; 43, 10; VI. 51, 9; VII.
9, 5; 48, 3; VIII. 10, 2; 23, 26; 65, 9;
66, 10; IX. 59, 4; 80, 4; 86, 48; 98, 7;
X. 60, 6; 66, 13; 89, 16; 130, 5; 131, 1.

विश्वाङ्गः I. 186, 1; VII. 76, 1.

विश्वाङ्गस्य VIII. 68, 4.

विश्वाङ्गाय X. 50, 1.

विश्वाङ्गानि I. 5, 9; 9, 2; 23, 20; 25, 11; 38,
3; 51, 7; 67, 2; 69, 3; 70, 1; 4; 92,
9; 108, 1; 129, 5; 145, 3; 148, 2;
166, 9; 176, 3; 189, 1; 191, 9; II. 1,
8; 3, 1; 4, 2; 5, 3; 16, 2; 28, 1; 35,
2; 40, 5; III. 1, 16-18; 5, 6; 11, 8;
9; 38, 6; IV. 4, 6; 16, 6; 30, 22; 39,
1; V. 2, 9; 3, 11; 4, 7; 9; 18, 1; 42,
18; 45, 7; 82, 5; VI. 15, 15; 22, 7;
42, 1; 45, 8; 20; 46, 7; 51, 10; VII.
4, 1; 18, 15; 23, 1; 60, 12; 66, 10;
101, 4; VIII. 1, 32; 5, 8; 8, 10; 13;
16, 2; 18, 17; 24, 7; 32, 28; 41, 6;
47, 3; 63, 6; 93, 29; 97, 14; IX. 3,
4; 14, 8; 18, 4; 20, 3; 21, 4; 23, 1;
42, 5; 54, 3; 59, 3; 61, 11; 62, 1; 25;
63, 25; 30; 66, 1; 4; 84, 2; 86, 26;
94, 5; 100, 2; 8; 107, 23; 109, 8; 9;
14; X. 21, 5; 54, 4; 59, 2; 63, 13;
81, 7; 82, 6; 85, 18; 89, 5; 122, 2;
126, 6; 134, 4; 164, 3; 191, 1.

विश्वाभिः I. 12, 12; 23, 6; 100, 10; II. 10,
2; III. 37, 3; IV. 31, 12; VI. 13, 6;
59, 10; VII. 19, 3; 24, 4; VIII. 8, 1;
18; 12, 5; 32, 12; 35, 2; 37, 1; 61,
5; 101, 16; IX. 86, 24; X. 92, 14;
104, 3; 134, 3.

विश्वा III. 31, 5; IV. 11, 6; X. 37, 4;
42, 10; 63, 12.

विश्वामितः III. 53, 9.

विश्वामितजमदग्नी इति X. 167, 4.

विश्वामितस्य III. 53, 12.

विश्वामित्राः III. 53, 13; X. 89, 17.

विश्वामित्राय III. 53, 7.

विश्वामित्रेभिः III. 1, 21.

विश्वामित्रेषु III. 18, 4.

विश्वाय I. 50, 1.

विश्वायुऽपोषसं I. 79, 9; VI. 59, 9.

विश्वायुऽवेपसं VIII. 43, 25.

विश्वामित्रां I. 127, 8; 174, 10; V. 44, 13; VI. 15, 1; 20, 3; 48, 8; 69, 2; VIII. 70, 1.

विश्वामित्रासु I. 79, 7; 8; 122, 10; 127, 10; IV. 1, 18; V. 17, 4; 64, 2; VII. 34, 12; VIII. 20, 20; 71, 15; 90, 1; 92, 7; 18; 95, 2; X. 50, 2; 147, 2.

विश्वामित्रा I. 25, 12; 90, 2; 100, 19; 102, 11; 160, 3; III. 16, 2; IV. 42, 10; VI. 47, 19; 75, 8; 17; VII. 98, 1; X. 18, 12; 37, 2²; 7; 53, 11.

विश्वे I. 3, 7-9; 19, 3; 23, 8; 34, 2; 43, 3; 52, 15; 59, 1; 65, 1; 68, 2²; 3; 69, 5; 70, 5; 72, 2; 89, 7; 10; 103, 7; 116, 17; 122, 3; 12; 14; 127, 6; 8; 131, 1; 136, 4; 164, 22; 39; 186, 2²; II. 1, 14; 3, 4; 12, 7; 16, 4; 24, 4; 25, 5; 41, 13; 15; III. 14, 4; 30, 13; 32, 8; 38, 4; 9; 51, 8; 54, 17; 57, 2; 58, 4; IV. 1, 10; 18; 16, 19; 17, 5; 6; 18, 1; 19, 1; 30, 3; 34, 3; 42, 1; V. 3, 1; 21, 3; 23, 3; 29, 5; 8; 31, 10; 36, 2; 43, 10²; 45, 8; 51, 13; 52, 4; 58, 3; 67, 3; VI. 7, 4; 9, 5; 7; 16, 8; 17, 8; 11; 18, 14; 45, 33; 50, 14; 15; 51, 5; 52, 8; 10; 13; 14; 17; 58, 2; 67, 5; 68, 4; VII. 6, 6; 28, 1; 33, 11; 34, 24; 38, 3; 39, 4; 44, 5; 48, 4; 49, 4; 50, 3; 51, 3⁴; 52, 3; 57, 7; 59, 3; 78, 4; 82, 2; VIII. 4, 5; 6, 31; 23, 18; 27, 2; 4; 5; 14; 30, 1; 4; 41, 7; 46, 12; 48, 1; 53, 4; 54, 3; 62, 7; 69, 11; 93, 14; 94, 2; 96, 7; 100, 1; IX. 5, 11; 14, 3; 18, 3; 67, 27; 81, 5; 92, 4; 5; 96, 4; 102, 5;

109, 2; 15; X. 12, 3; 13, 1; 15, 6; 24, 5; 27, 4; 33, 1; 35, 13⁴; 36, 13; 52, 1; 2; 63, 6; 11; 17; 64, 6; 65, 13; 14; 66, 11; 70, 11; 82, 5; 6; 85, 14; 47; 88, 7; 93, 3²; 7; 98, 9; 112, 6; 113, 3; 8; 120, 1; 3; 121, 2; 128, 4; 5; 130, 3; 142, 6; 157, 1.

विश्वे इति IV. 56, 4.

विश्वेन I. 50, 13.

विश्वेभिः I. 9, 1; 14, 1; 10; 26, 10; 91, 17; 95, 9; 189, 3; II. 37, 6; III. 24, 4; 40, 3; IV. 10, 3; 11, 2; V. 26, 4; 43, 13; 51, 8; VI. 12, 6; 15, 16; 21, 11; VII. 8, 5; 11, 1; 38, 3; 57, 6; VIII. 21, 4; 71, 3; 92, 29; IX. 67, 28; X. 31, 1; 98, 8; 113, 1.

विश्वेभ्यः II. 5, 8; 23, 17.

विश्वेष्वां I. 58, 7; 68, 1; II. 23, 2; 27, 10; 38, 6; IV. 1, 20²; 7, 3; 9, 2; VI. 16, 1; 67, 1; VII. 5, 1; VIII. 1, 21; 3, 21; 19, 34; 46, 16; 53, 3; 102, 10; X. 2, 6; 93, 3.

विश्वेषु I. 130, 8; 131, 2; 157, 5; IV. 22, 5; VII. 30, 2; VIII. 39, 8; IX. 92, 3; X. 25, 2; 28, 2; 50, 4; 183, 3.

विश्वैः I. 91, 4; III. 54, 15; V. 51, 1; VIII. 35, 3; X. 169, 4.

विश्व्यां II. 42, 1.

विषः VIII. 19, 11; X. 109, 5.

विषं I. 191, 10; 11; 14-16²; VI. 61, 3; VII. 50, 3; X. 87, 18; 136, 1.

विषस्वत् X. 85, 34.

विषस्य I. 191, 12; 13; X. 136, 7.

विषाणितः VII. 18, 7.

विषुणः V. 34, 6; VIII. 29, 1.

विषुणक् I. 33, 4.

विषुणं III. 54, 8.

विषुणस्य IV. 6, 6; VII. 21, 5.

विषुणाः V. 12, 5.

विषुणे VIII. 96, 14.

विषुदुहाश्च VIII. 26, 15.

विष्णुरूपः V. 15, 4.
 विष्णुरूपं VII. 27, 3.
 विष्णुरूपा VII. 84, 1; X. 10, 2.
 विष्णुरूपाणि VI. 70, 3.
 विष्णुरूपे I. 186, 4.
 विष्णुरूपे इति विष्णुरूपे I. 123, 7; VI. 58, 1.
 विष्णुरूपेषु X. 64, 5.
 विष्णुवतः I. 84, 10.
 विष्णुवता I. 164, 43.
 विष्णुवृत् X. 43, 3.
 विष्णुवृत्तं II. 40, 3.
 विष्णुचः VI. 59, 5; VII. 85, 2; X. 79, 7.
 विष्णुची III. 55, 15.
 विष्णुचीः I. 164, 31; II. 33, 2; VI. 25, 2;
 30, 5.
 विष्णुचीनां I. 164, 38.
 विष्णुचो VI. 74, 2; VIII. 14, 15.
 विष्णुचोः VII. 18, 6.
 विष्णुण I. 117, 16; X. 87, 23.
 विष्णुञ्जता X. 93, 13.
 विष्णुः I. 148, 1.
 विष्णुपः VIII. 34, 13.
 विष्णुपं VIII. 32, 3; 69, 7; IX. 34, 5; 41,
 6; 113, 10.
 विष्णुपा VIII. 91, 5.
 विष्णुपि I. 46, 3; VIII. 97, 5; IX. 12, 6;
 107, 14; X. 123, 2.
 विष्णुं III. 30, 6.
 विष्णुभः IX. 2, 5; 86, 35; 87, 2; 89, 6;
 108, 16.
 विष्णुभिः I. 92, 3.
 विष्णो I. 20, 4.
 विष्णो I. 110, 4; III. 60, 3; X. 94, 2.
 विष्णोवि VIII. 3, 8; 12, 16.
 विष्णोवे I. 154, 3; 155, 1; 156, 2; IV. 3,
 7; V. 87, 1; VII. 100, 1; VIII. 25, 12;
 IX. 33, 3; 34, 2; 56, 4; 63, 3; 65,
 20; 100, 6.

विष्णोवै I. 116, 23; 117, 7; X. 65, 12.
 विष्णोवै VIII. 86, 3.
 विष्णुः I. 22, 16-18; 61, 7; 85, 7; 90, 9;
 154, 2; 156, 4; 5; 186, 10; II. 1, 3;
 III. 55, 10; V. 46, 4; 49, 3; VI. 17,
 11; 49, 13; 50, 12; VII. 35, 9; 93, 8;
 100, 3; 4; VIII. 12, 27; 15, 9; 25, 14;
 52, 3; 54, 4; 77, 10; X. 1, 3; 65, 1;
 66, 5; 92, 11; 113, 2; 128, 2; 184, 1.
 विष्णुना II. 22, 1; V. 51, 9; VI. 20, 2;
 VIII. 35, 1.
 विष्णुं III. 54, 14; V. 46, 3; VI. 21, 9; 48,
 14; VII. 36, 9; 39, 5; 44, 1; IX. 90,
 5; X. 141, 3; 5.
 विष्णुञ्जता VIII. 35, 14.
 विष्णो इति I. 90, 5; VII. 99, 1; VIII. 27,
 8; 83, 7.
 विष्णो इति I. 156, 1; 3; IV. 18, 11; V. 46,
 2; VI. 69, 8; VII. 99, 2; 3; 6; 7;
 100, 2; 6.
 विष्णोः I. 22, 19-21; 154, 1; 5; 164, 36;
 II. 34, 11; V. 3, 3; 87, 8; VII. 40, 5;
 VIII. 9, 12; 20, 3; 31, 10; IX. 96, 5;
 X. 15, 3; 181, 1.
 विष्णु I. 189, 6.
 विष्णुतस्य VII. 60, 7.
 विष्णुता VIII. 83, 3.
 विष्णुलिङ्गाः I. 191, 12.
 विष्णुक् I. 36, 16; 146, 3; IV. 4, 2; 12, 4;
 VI. 6, 3; VII. 34, 13; 43, 1; VIII. 45,
 8; 67, 21; IX. 97, 16; X. 36, 9; 38,
 1; 89, 4; 134, 5.
 विष्णुङ् X. 90, 4.
 विष्णुचः X. 27, 18.
 विष्णुचं IX. 75, 1.
 विष्णुद्यक् VII. 25, 1.
 विष्णुचः I. 117, 16.
 विसर्गा I. 117, 20.
 विसर्गदृशा I. 113, 6.
 विसर्गं VII. 103, 9.

विस्सर्गे X. 5, 6.
 विस्सर्जने V. 59, 3; VIII. 72, 11.
 विस्सर्जनेन X. 129, 6.
 विस्सर्माणं V. 42, 9.
 विस्ससहिः X. 159, 1; 174, 5.
 विस्ससहिं X. 166, 1.
 विस्ससं VII. 21, 7.
 विस्सानं V. 44, 11.
 विस्सारे I. 79, 1.
 विस्सितः VI. 12, 5; X. 27, 14.
 विस्सितं V. 83, 7.
 विस्सितस्सुका I. 167, 5.
 विस्सिताः V. 83, 8.
 विस्सितासः VI. 6, 4.
 विस्सिते इति विस्सिते III. 33, 1.
 विस्सृजंतः X. 65, 11.
 विस्सृतः IV. 19, 5.
 विस्सृग्धेना VII. 24, 2.
 विस्सृग्धातिः I. 122, 10.
 विस्सृग्धाः VIII. 100, 12.
 विस्सृग्धिः X. 129, 6; 7.
 विस्सृग्धिते इति विस्सृग्धिते VI. 70, 1.
 विस्सृग्धे VIII. 100, 12.
 विस्सृग्धंतः III. 31, 12.
 विस्सृग्धः V. 52, 10.
 विस्सृग्धरः I. 140, 7; II. 13, 10.
 विस्सृग्धाः X. 168, 2.
 विस्सृग्धतः II. 38, 6.
 विस्सृग्धतं VI. 47, 29; X. 25, 6; 114, 8.
 विस्सृग्धता I. 163, 11.
 विस्सृग्धताः I. 187, 4; X. 97, 19.
 विस्सृग्धसः I. 173, 10; V. 87, 4; VIII. 23, 2.
 विस्सृग्धती इति विस्सृग्धती VI. 75, 4.
 विस्सृग्धन् V. 45, 1.
 विस्सृग्धसः II. 39, 4; VIII. 48, 5.
 विस्सृग्धः VI. 7, 6.
 विस्सृग्धा V. 44, 3.
 विस्सृग्हा V. 4, 5.

विस्सृग्हा I. 173, 5.
 विस्सृग्हाति X. 162, 4.
 विस्सृग्हात् IV. 13, 4.
 विस्सृग्हाते VII. 104, 9.
 विस्सृग्हात VII. 28, 1.
 विस्सृग्हावे III. 8, 10; X. 128, 2.
 विस्सृग्हावेपुं X. 128, 1.
 विस्सृग्हाव्यः I. 108, 6; II. 18, 7.
 विस्सृग्हायसः IX. 75, 5.
 विस्सृग्हायसं VIII. 23, 19.
 विस्सृग्हायसे VIII. 23, 24.
 विस्सृग्हायाः I. 123, 1; 128, 6; III. 36, 2; IV. 11, 4; VI. 13, 6; VIII. 48, 11; X. 82, 2; 92, 15.
 विस्सृग्हा IV. 48, 1.
 विस्सृग्हा II. 26, 2; III. 21, 5.
 विस्सृग्हातानि I. 164, 15.
 विस्सृग्हातीनां I. 134, 6.
 विस्सृग्हातं VIII. 1, 12; 20, 26.
 विस्सृग्हायते VIII. 5, 16; 40, 7.
 विस्सृग्हायामहे I. 36, 13.
 विस्सृग्हायेते इति विस्सृग्हायेते II. 12, 8.
 वीः I. 143, 6.
 वीच्यां X. 10, 6.
 वीतस्सत्तमानि VII. 1, 18.
 वीतस्सपृष्ठः I. 162, 7.
 वीतस्सपृष्ठा III. 35, 5.
 वीतस्सपृष्ठाः I. 181, 2; V. 45, 10; VIII. 6, 42.
 वीतं I. 93, 7; 153, 4; 162, 15; III. 53, 1; IV. 7, 6; VI. 60, 15; VII. 68, 1; X. 61, 4.
 वीतये I. 5, 5; 13, 2; 74, 4; 6; 135, 1; 3²; 4²; 142, 13; II. 2, 6; III. 13, 4; V. 26, 2; 51, 5; 59, 8; VI. 16, 10; 44; 53, 10; VII. 16, 4; 57, 2; 68, 2; VIII. 20, 10; 16; 60, 4; 93, 22; 101, 7; 10; IX. 6, 9; 62, 23; 104, 3; 105, 3.

वीतस्वारासः VIII. 46, 23.
 वीतह्वं VII. 19, 3.
 वीतह्व्याय VI. 15, 3.
 वीतह्व्ये VI. 15, 2.
 वीता IV. 2, 11; IX. 97, 17.
 वीतात् X. 11, 8.
 वीति IX. 1, 4; 97, 25.
 वीतिराधसं IX. 62, 29.
 वीतिहोतः I. 84, 18; III. 24, 2.
 वीतिहोतं II. 38, 1; V. 26, 3.
 वीतिहोता VIII. 31, 9.
 वीती VI. 6, 1; 16, 46; VIII. 54, 6; IX. 9, 2; 61, 1; 91, 2; 97, 49.
 वीते IX. 82, 3.
 वीथः I. 151, 7; VII. 82, 7.
 वीथः I. 151, 3.
 वीनां I. 25, 7.
 वीर I. 30, 5; 81, 2; II. 13, 11; 26, 2; VI. 21, 1; 6; 8; 44, 13; 45, 13; 26; 63, 10; VII. 29, 2; VIII. 23, 14; IX. 110, 7; X. 95, 5.
 वीरः I. 18, 4; II. 3, 9; 14, 1; 33, 1; 42, 2; III. 4, 9; 55, 20; IV. 15, 5; 23, 2; 24, 1; 25, 6; V. 30, 1; VI. 24, 2; 47, 16; VII. 1, 21; 20, 2; 32, 6; 56, 24; VIII. 23, 19; 24, 16; 33, 16; IX. 101, 15; X. 28, 12; 103, 7; 111, 1; 113, 4.
 वीरकः VIII. 91, 2.
 वीरकर्म X. 61, 5.
 वीरकुक्षिं X. 80, 1.
 वीरजातं X. 36, 11.
 वीरतमाय III. 52, 8.
 वीरतरः VIII. 24, 15.
 वीरपत्नी I. 104, 4; VI. 49, 7.
 वीरपत्न्यः V. 50, 4.
 वीरपेशः IV. 11, 3; X. 80, 4.
 वीरं I. 40, 3; 61, 5; 91, 20; 118, 2; II.

32, 4; III. 51, 4; VI. 14, 4; 23, 4; 50, 6; 53, 2; VII. 34, 6; 36, 8; 92, 3; VIII. 46, 14; 49, 6; 50, 6; 86, 4; 98, 10; 103, 4; IX. 97, 44; X. 73, 1; 80, 1.
 वीरयध्वं X. 103, 6; 128, 5.
 वीरया VII. 90, 1; IX. 64, 4.
 वीरयुः VIII. 92, 28; IX. 36, 6.
 वीरवः IX. 35, 3.
 वीरवक्ष्यं V. 48, 2.
 वीरवत् I. 190, 8; IV. 32, 12; 36, 9; V. 79, 6; VI. 65, 3; VII. 15, 12; 75, 8; VIII. 23, 21; 103, 9; IX. 9, 9; 42, 6; 61, 26; 63, 18; 64, 18; 106, 13; X. 36, 10; 13.
 वीरवतः VII. 15, 5.
 वीरवतीः VII. 41, 7.
 वीरवतीं I. 12, 11; 96, 8; VIII. 43, 15; IX. 61, 6.
 वीरवत्तमं I. 1, 3.
 वीरवतः IV. 50, 6.
 वीरवतं I. 64, 15; II. 11, 13; III. 24, 5; V. 4, 11; IX. 30, 3; 97, 21; X. 47, 5.
 वीरवाहः VII. 42, 2.
 वीरवाहं VII. 90, 5.
 वीरशुष्मया I. 53, 5.
 वीरसूः X. 85, 44.
 वीरस्य I. 86, 4; 166, 7; III. 55, 18; VI. 45, 8; VII. 18, 16; 42, 4; VIII. 2, 21; 40, 9; X. 159, 6.
 वीरा II. 39, 2.
 वीराः I. 73, 3; 85, 1; 164, 43; III. 53, 7; 56, 8; V. 41, 9; 85, 4; VI. 26, 7; 66, 10; VII. 1, 15; X. 10, 2; 27, 17; 77, 3; 103, 11.
 वीरान् I. 73, 9; 114, 8; 140, 12; II. 14, 7; 24, 15; 25, 2; 30, 4; 33, 4; III. 31, 10; 36, 10; V. 42, 18; VI. 35, 2; VII. 34, 20; 99, 5; X. 18, 1; 132, 5.
 6 X

वीराय V. 61, 5; VI. 23, 3; 32, 1; 44, 14;
49, 12; 65, 4; VIII. 2, 23; 25; 32,
24; 47, 12.

वीरासः VI. 7, 3; VII. 18, 14; X. 27, 15.

वीरासः V. 61, 4.

वीरिणी X. 86, 9; 10.

वीरुत्सु I. 67, 5.

वीरुषः I. 141, 4; II. 35, 8; X. 40, 9; 45,
4; 79, 3; 91, 6; 97, 3.

वीरुषः X. 97, 21.

वीरुषं X. 145, 1.

वीरुषां II. 1, 14; IX. 114, 2.

वीरुषा IX. 35, 3.

वीरुषः X. 104, 10.

वीरुभिः II. 25, 2; IX. 96, 11; X. 68, 12.

वीरुषु II. 24, 15; X. 93, 10.

वीरैः I. 73, 9; 122, 1; IV. 29, 2; V. 20,
4; VI. 35, 2; VII. 90, 6; 104, 15.

वीर्ये I. 57, 5²; 80, 7; 8; 93, 4; 103, 7;
163, 8; II. 13, 11; 17, 3; III. 12, 9;
33, 7; IV. 30, 8; V. 42, 6; 54, 5; VI.
18, 3; VII. 22, 8; VIII. 54, 1; 55, 1;
62, 7; IX. 8, 1; 113, 1; X. 43, 5; 87,
25; 97, 19.

वीर्यस्य I. 91, 23; 131, 4; 5.

वीर्या I. 80, 15; II. 16, 2; 21, 3; 30, 10;
IV. 32, 10; V. 29, 13; VI. 59, 1; VII.
18, 14; VIII. 24, 21; 63, 6; X. 39, 5;
112, 1; 8.

वीर्याणि I. 32, 1; 108, 5; 117, 25; 154, 1;
162, 1; III. 25, 2; 30, 3; 46, 1; 60,
4; VIII. 62, 3; 100, 1; X. 113, 7;
117, 9.

वीर्याय I. 61, 14; 103, 5; III. 32, 5; 36,
5; VI. 19, 1; 30, 1; 36, 2; VII. 20, 1;
VIII. 61, 18; IX. 110, 7; X. 30, 4.

वीर्ये VI. 28, 8.

वीर्येण I. 55, 3; 154, 2; II. 11, 5; IV. 18,
5; 27, 2; 50, 7; V. 29, 14; VI. 18, 7;
X. 104, 4.

वीर्यैः II. 22, 3; III. 54, 15.

वीरुयस्य III. 53, 19; VI. 47, 26; 30.

वीरुयस्य II. 37, 3.

वीरुयांसि VIII. 45, 6.

वीरुवः VIII. 88, 3.

वीरुवे VI. 24, 8; VIII. 44, 27.

वीरुत III. 53, 19.

वीरुतः II. 21, 4.

वीरुता II. 24, 3; VI. 22, 6.

वीरु I. 6, 5; 39, 2; 71, 2; 127, 3; 5;
IV. 3, 14; VIII. 40, 1; 45, 6; 77, 9;
X. 89, 6.

वीरुसंगः VI. 47, 26.

वीरुसंगं I. 118, 9.

वीरुसंगे VIII. 85, 7.

वीरुः III. 53, 17.

वीरुसंभं III. 29, 13.

वीरुद्वेषाः II. 24, 13.

वीरुपत्नः I. 116, 2.

वीरुपविः V. 58, 6; VIII. 20, 2.

वीरुपाणिः VII. 1, 14.

वीरुपाणिभिः I. 38, 11.

वीरुपाणी इति वीरुपाणी VII. 73, 4.

वीरु X. 45, 6.

वीरुहंराः X. 109, 1.

वीरुहृदिः II. 23, 11.

वीरु इति III. 53, 19.

वीरुः I. 101, 4.

वीरुः III. 31, 5; VIII. 45, 41.

वीरुजः VIII. 79, 8.

वीरुहि III. 28, 3; 41, 3; IV. 1, 5; VI. 2,
11; VII. 17, 3.

वीरुहि II. 36, 4; VI. 50, 2.

वुरीत V. 50, 1; VI. 14, 1.

वृक VIII. 55, 1; 56, 1.

वृकः I. 42, 2; 105, 7; 18; 183, 4; II. 23,
7; 28, 10; VI. 51, 14; VIII. 34, 3;
51, 2; 56, 2; 66, 8; IX. 79, 3.

वृक्षताति II. 34, 9.

वृक्षतिः IV. 41, 4.

वृक्षद्वरसः II. 30, 4.

वृक्ष I. 105, 11; VII. 38, 7; X. 127, 6.

वृक्षयुः X. 133, 4.

वृक्षस्य I. 116, 14; 117, 16; II. 29, 6; X. 39, 13.

वृक्षाः X. 95, 14.

वृक्षाणां VIII. 67, 14.

वृक्षात् I. 120, 7.

वृक्षाय VI. 13, 5; 51, 6; VII. 68, 8.

वृक्षासः X. 95, 15.

वृक्षीः I. 117, 18; 183, 4.

वृक्षेण I. 117, 21; VIII. 22, 6.

वृक्षः I. 187, 10.

वृक्षं X. 87, 5.

वृक्षणासः III. 8, 7.

वृक्षबर्हिषः I. 3, 3; 14, 5; III. 2, 5; 6; V. 9, 2; 23, 3; 35, 6; VI. 68, 1; VIII. 5, 17; 6, 37; 27, 7; 33, 1; 36, 1; 60, 17; 69, 18; 87, 3; 97, 1; IX. 110, 7; X. 91, 9.

वृक्षबर्हिषः I. 38, 1; VIII. 7, 20; 21.

वृक्षबर्हिष I. 40, 7.

वृक्षबर्हिषे I. 12, 3; III. 59, 9; X. 61, 15.

वृक्षी X. 87, 2.

वृक्षं X. 127, 6.

वृक्षे I. 116, 16; 117, 17; VI. 51, 6.

वृक्षः I. 182, 7; IV. 20, 5; X. 31, 7.

वृक्षकेशाः V. 41, 11.

वृक्षं I. 130, 4; 164, 20; II. 14, 2; 39, 1; III. 45, 4; V. 54, 6; 78, 6; VII. 95, 5; VIII. 73, 17; IX. 97, 53; X. 10, 13; 43, 4.

वृक्षस्य VI. 24, 3; 57, 5; X. 94, 3.

वृक्षाः VIII. 4, 21; X. 97, 23.

वृक्षाःइव VIII. 4, 5.

वृक्षात् X. 68, 8.

वृक्षान् V. 83, 2.

वृक्षि I. 27, 13.

वृक्षे I. 164, 22; X. 127, 4; 135, 1.

वृक्षेऽवृक्षे X. 27, 22.

वृक्ष I. 172, 3.

वृक्षे X. 117, 7.

वृक्षि VI. 75, 12; X. 87, 11.

वृक्षयां I. 51, 13.

वृक्षीवतः VI. 27, 5; 7.

वृक्षीवतः VI. 27, 6.

वृक्ष्यै III. 31, 17.

वृक्षनं I. 48, 5.

वृक्षनं I. 165, 15; 166, 15; 167, 11; 168, 10; 169, 8; 171, 6; 173, 6; 13; 174, 10; 175, 6; 176, 6; 177, 5; 178, 5; 180, 10; 181, 9; 182, 8; 183, 6; 184, 6; 185, 11; 186, 11; 189, 8; 190, 8; V. 44, 1; VI. 11, 6; 35, 5; VII. 61, 4; IX. 87, 2.

वृक्षनस्य I. 91, 21; 101, 11; IX. 97, 10.

वृक्षनां V. 54, 12; IX. 96, 7; X. 176, 1.

वृक्षनाः VII. 32, 27.

वृक्षनानि I. 73, 2.

वृक्षनीषु I. 164, 9.

वृक्षने I. 51, 15; 60, 3; 63, 3; 101, 8; 105, 19; 128, 7; 166, 14; II. 24, 11; III. 36, 4; V. 52, 7; IX. 82, 4; X. 27, 5; 63, 15; 66, 2.

वृक्षनेन III. 34, 6; X. 42, 10.

वृक्षनेषु II. 2, 1; 9; 34, 7; VI. 68, 3; VII. 99, 6; IX. 77, 5; X. 27, 4; 28, 2.

वृक्षन्यस्य IX. 97, 23.

वृक्षिनं VI. 51, 13; VII. 104, 13; IX. 97, 18; X. 87, 15.

वृक्षिनस्यंतं X. 27, 1.

वृक्षिनस्वर्तैनिं I. 31, 6.

वृक्षिनस्य IX. 97, 43.

वृक्षिना II. 27, 3; IV. 1, 17; 2, 11; VI. 51, 2; VII. 60, 2; X. 89, 8; 105, 8.

वृक्षिनाः V. 3, 11.

वृजिनान् III. 34, 6.
 वृजिनानां VIII. 67, 9.
 वृजिनानि IV. 23, 8; V. 12, 5; VI. 52, 2.
 वृजिने VI. 46, 13.
 वृज्यते I. 83, 6.
 वृज्यते X. 110, 4.
 वृज्याः II. 33, 14; VI. 28, 7; VII. 84, 2.
 वृज्यां II. 27, 5.
 वृज्याम् VIII. 45, 10.
 वृजते VII. 2, 4.
 वृजति VI. 36, 2; X. 120, 3.
 वृजसे VIII. 76, 1.
 वृजे I. 142, 5; VI. 11, 5; X. 61, 17.
 वृजे I. 116, 1.
 वृणक् VI. 18, 8.
 वृणक् VII. 18, 12; VIII. 97, 7.
 वृणक्ति IV. 7, 10; VI. 51, 16.
 वृणक्ति I. 124, 6; III. 29, 6; VI. 47, 17.
 वृणक्तु VII. 46, 3; 60, 9; VIII. 67, 8; X. 165, 2.
 वृणक्षि I. 54, 5.
 वृणक्षि X. 142, 3.
 वृणजन् VIII. 47, 5.
 वृणते I. 58, 7; X. 11, 4.
 वृणते I. 141, 6; IV. 19, 1; V. 11, 4; VI. 17, 8; X. 91, 8; 9; 147, 2; 164, 2.
 वृणानः I. 108, 6; IX. 94, 1; X. 124, 4.
 वृणाना V. 48, 1.
 वृणानाः III. 4, 5; V. 11, 4; VII. 18, 12; X. 18, 6; 88, 4; 124, 8.
 वृणीत III. 39, 7; V. 50, 1; VIII. 6, 44.
 वृणीते I. 67, 1; IV. 25, 3.
 वृणीध्वं V. 28, 6.
 वृणीमहे III. 2, 4; IV. 41, 7; 53, 1; VIII. 31, 10; IX. 66, 18²; X. 126, 2.
 वृणीमहे I. 12, 1; 36, 3; 39, 7; 42, 5; 44, 3; 114, 4; 9; 139, 1²; II. 26, 2; 41, 19; V. 20, 3; 26, 4; 82, 1; 7;

VII. 97, 2; VIII. 4, 15; 14, 6; 18, 16; 25, 13; 26, 21; 27, 22; 44, 20; 60, 1; 83, 1; 90, 2; IX. 61, 4; 65, 9; 28; X. 21, 1; 35, 1; 2; 36, 2; 11; 100, 1.
 वृणीध्व X. 127, 8.
 वृणीध्व IV. 31, 11; VII. 19, 9.
 वृणे I. 17, 1; III. 12, 3; 5; 19, 1; 33, 11; 37, 9; VII. 59, 11; VIII. 38, 10; 94, 8.
 वृणोति VII. 82, 6.
 वृणते I. 5, 4.
 वृणते VIII. 45, 21.
 वृणते VII. 32, 16.
 वृणवे IV. 21, 8.
 वृण IX. 101, 13.
 वृणः I. 174, 3; IV. 17, 9; VII. 98, 4.
 वृणः VII. 7, 5; X. 52, 1; 98, 7.
 वृणै I. 102, 4; VIII. 45, 3.
 वृणै VI. 17, 12.
 वृणैचयः II. 21, 3.
 वृण्यां V. 48, 2.
 वृणा IV. 31, 1.
 वृणाइव VI. 1, 3.
 वृणाः IV. 42, 5.
 वृणान् IV. 19, 5; 42, 7.
 वृणाभ्यः X. 30, 7.
 वृणासः VII. 33, 5.
 वृणौ V. 37, 5; X. 65, 5.
 वृणं I. 155, 6; IV. 31, 4; V. 36, 3.
 वृणः I. 32, 7; 8; 80, 12.
 वृणःखादः III. 45, 2; 51, 9.
 वृणःखादं X. 65, 10.
 वृणःघ्नः VIII. 66, 10; 78, 7.
 वृणःघ्ना I. 175, 5.
 वृणःघ्नी VI. 61, 7.
 वृणःघ्ने III. 31, 14; V. 86, 3; IX. 98, 10.
 वृणःतरं I. 32, 5.

वृत्तश्रुति IV. ४२, ८; VI. २०, १; X. ४८, ८;
९९, १.
वृत्तश्रुति VI. ६८, २.
वृत्तश्रुति II. २६, २; VI. १३, १; १८, ६; ३४,
५; ६१, ५; VIII. ७, २४; १९, २०; ७४, ९;
१२; X. ६६, ८; १०४, ९.
वृत्तश्रुति I. १०६, २; VI. ३८, ५; VIII. ३७, १.
वृत्तश्रुति I. ३२, ९.
वृत्त I. २३, ९; ३२, ५; ११; ३३, १३; ३६, ८;
५१, ४; ५२, २; ८; ५६, ५; ६१, १०; ६३, ४;
८०, २-४; १०; ११; १३; ८५, ९; १०३, ८;
१२१, ११; १६५, ८; १७४, २; १८७, १; II.
११, ९; १८; १४, २; १९, ४; III. ३०, ८;
३२, ६; ३३, ६; ३४, ३; ३६, ८; ४७, ३;
५३, ११; IV. १६, ७; १७, १; ३; ८; १८, ७;
११; १९, ८; २१, १०; V. ३७, ४; VI. १३, ३;
१७, १; २०, २; ३७, ५; ६०, १; ६८, ३; ७२,
३; VII. १९, ५; २०, २; २१, ६; ४८, २; ५८,
४; VIII. २, ३२; ३६; ३, १९; ६, १३; ७,
२३; ९, ४; १२, २६; २१, १२; ३२, २६; ६२,
८; ७६, ३; ८९, ३; ४; ९९, ६; १००, १२;
IX. ६१, २०; X. २८, ७; ४२, ५; ८९, ७;
१०४, १०; १११, ६; ११३, २; ६; ८; १२४, ६;
१४७, १; २.
वृत्तस्य I. ३२, १०; ५२, ६; १०; १५; ५४, १०;
५६, ६; ६१, ६; ८०, ५; १०; III. ३२, ४;
V. ४२, ५; VIII. ६, ६; ७६, २; ९६, ७;
१००, ७; X. १५२, ३.
वृत्तश्रुति V. २९, ७; VI. १८, ९; VIII. ८९, ५;
X. ५५, ७.
वृत्तश्रुति I. ५२, ४; १०९, ५; IV. १९, १; २४, २;
VI. २३, २; २५, १; ८; ३६, २; ४७, २;
VII. १९, १०; VIII. ६३, १२; X. २२, १०;
४८, ८.
वृत्तश्रुति VIII. २४, २.
वृत्तश्रुति I. ५३, ६; VII. १, १०; १९, ३; ३२,
१५; X. ६५, २.
वृत्तश्रुति III. १६, १.
वृत्तश्रुति VIII. ६४, ९.
वृत्तश्रुति I. ८४, ३; III. ३१, १८; ४०, ८; ४१,

४; IV. ३०, १; ७; १९; २२; ३२, १; १९;
२१; V. ३८, ४; VI. ४५, ५; VII. ३१, ६;
३२, ६; VIII. १, १४; १३, १५; १७, ९; २४,
८; ३३, १; १४; ३७, १; ५४, ५; ६२, ११;
६६, ११; ८२, १; ९२, २४; ९३, ४; ३३; X.
१०३, १०; १५२, ३.
वृत्तश्रुति I. ५९, ६; १०६, ६; १२१, १२; IV.
४२, ९; VI. १६, १४; १७, ११; २०, ९.
वृत्तश्रुति III. १२, ४; VIII. ३८, २.
वृत्तश्रुति VI. ६०, ३; VII. ९३, १; ४.
वृत्तश्रुति I. १०८, ३.
वृत्तश्रुति V. ३५, ६; ४०, १; VIII. ३, १७; ६,
३७; २४, ७; ९७, ५; IX. २४, ६; X. २५, ९.
वृत्तश्रुति VIII. ४६, ८; ९२, १७; ९३, ३२;
IX. १, ३.
वृत्तश्रुति I. ७८, ४; VI. १६, ४८; VIII. ७४,
४; ८९, १; ९३, १६.
वृत्तश्रुति VIII. ८, ९.
वृत्तश्रुति VII. ९४, ११.
वृत्तश्रुति VI. ६०, ३.
वृत्तश्रुति I. १६, ८; ७४, ३; ८१, १; ९१, ५; १००,
२; १८६, ६; II. १, ११; २०, ७; III. २०, ४;
३०, ५; ३१, ११; २१; ४७, २; ५२, ७; ५४,
१५; V. ४०, ४; VI. १६, १९; ४७, ६; VIII.
२, २६; ४, ११; ६, ४०; २४, २; २७, ८; ३२,
११; ४५, ४; २५; ४६, १३; ६१, १५; ६६, ३;
९; ७०, १; ७७, ३; ८९, ३; ९०, १; ९३, २;
१५; १८; २०; ९६, १९; IX. २५, ३; २८, ३;
३७, ५; ८९, ७; ११३, १; X. २३, २; ४९, ६;
६९, १२; ७४, ६; ८३, ३; १११, ६; १३३, १;
१३८, ५; १५२, २; १५३, ३; १७०, २.
वृत्ता I. ८, २; III. ३०, ४; IV. १७, १९; २२,
९; ४१, २; VI. २२, १०; २९, ६; ३३, १;
VII. १९, ४; २५, ५; ८३, १; VIII. ९०, ४;
IX. १०९, १४.
वृत्ताश्च X. ४९, ६.
वृत्ताणां I. ४, ८; III. ४९, १; VI. २६, ८; VIII.
९६, १८; IX. ८८, ४.
वृत्ताणि I. ५३, ६; ८४, १३; १०२, ७; III. ३०,
६ Y

22; IV. 24, 10; 42, 7; VI. 16, 34; 19, 13; 33, 3; 44, 14; 56, 2; 57, 3; 60, 6; 73, 2; VII. 22, 2; 23, 3; 30, 2; 83, 9; 85, 3; 92, 4; VIII. 15, 3; 11; 17, 8; 9; 29, 4; 49, 2; 90, 5; 95, 9; 100, 2; IX. 1, 10; 17, 1; 23, 7; 110, 1; X. 69, 6; 80, 2; 83, 7.

वृत्तात् X. 124, 8.

वृत्ताय I. 61, 12; II. 30, 2; 3; III. 37, 5; 6; VIII. 12, 22; 93, 7; IX. 61, 22; X. 116, 1.

वृत्ते VI. 25, 6; X. 50, 2.

वृत्तेण X. 113, 3.

वृत्तेषु I. 7, 5; VI. 26, 2; 46, 1; VII. 34, 2.

वृत्ता X. 90, 1.

वृत्ती I. 52, 6.

वृत्तं VIII. 43, 4; 5.

वृत्ता I. 58, 4; 63, 7; 88, 6; 92, 2; 130, 5; 140, 5; 168, 4; II. 15, 3; 24, 9; V. 56, 4; VI. 12, 5; VIII. 20, 10; IX. 16, 7; 21, 3; 22, 2; 30, 1; 64, 17; 76, 1; 88, 5; 6; 97, 9; 109, 21; X. 26, 7; 61, 24.

वृत्तांश्च X. 93, 13.

वृत्ताषाद् I. 63, 4.

वृत्तश्चायु I. 10, 12.

वृत्तः I. 5, 6; II. 22, 3; V. 60, 3; VI. 44, 3.

वृत्तं III. 1, 14; 32, 7; IV. 19, 1; VII. 18, 12; VIII. 60, 7.

वृत्तमहाः VI. 20, 3; 37, 5.

वृत्तयः I. 10, 12.

वृत्तव्याः II. 27, 13.

वृत्तशिवसः VIII. 25, 10.

वृत्तशिवसः V. 87, 6.

वृत्तशोचिषः V. 16, 3.

वृत्तश्रवाः I. 89, 6.

वृत्तसेनाः I. 186, 8.

वृत्तस्य I. 51, 9; VI. 24, 7.

वृद्धाः I. 38, 15; V. 20, 2.

वृद्धासु X. 91, 12.

वृद्धः I. 81, 2; V. 34, 6; VI. 15, 3; 20, 11; 34, 5; 48, 2; VII. 30, 1; 32, 25; VIII. 12, 18; 13, 2; 32, 18; 98, 5; 6; X. 6, 4; 26, 9; 69, 11; 89, 11.

वृद्धतः VI. 49, 11; VIII. 2, 29.

वृद्धतं VI. 66, 11; VIII. 102, 7.

वृद्धता I. 158, 1.

वृद्धतो V. 86, 5.

वृद्धं I. 167, 4; III. 16, 2.

वृद्धसानः IV. 3, 6; VI. 12, 3.

वृद्धसानासु II. 2, 5.

वृद्धसे V. 64, 5.

वृद्धसू इति वृद्धसू IV. 2, 3.

वृद्धस्य VIII. 13, 1.

वृद्धा VIII. 75, 14.

वृद्धान VII. 99, 1.

वृद्धानः I. 55, 6; 95, 11; 96, 9; III. 28, 6; X. 55, 8; 81, 5; 99, 6.

वृद्धां X. 89, 10.

वृद्धाय VIII. 83, 6.

वृद्धासः I. 171, 2; 186, 2; IV. 2, 10; VII. 91, 1; VIII. 83, 2; 93, 23; X. 147, 3.

वृद्धि I. 7, 6; 10, 7; II. 2, 7; IV. 31, 13; VII. 27, 2; VIII. 23, 29; IX. 45, 3; 64, 3.

वृद्धीकः VIII. 78, 4.

वृद्धे I. 34, 12; 79, 11; 85, 1; 89, 1; 5; 91, 10; 17; 112, 24; 121, 8; 178, 5; III. 3, 8; 6, 10; IV. 2, 18; 23, 2; V. 9, 7; VI. 33, 4; 46, 3; 11; VII. 24, 1; VIII. 3, 1; 13, 3; 27, 4; 54, 5; 60, 10; 63, 10; 77, 5; 97, 11; IX. 43, 6; X. 35, 11; 44, 4; 100, 1.

वृष्ट I. 51, 7; III. 30, 16; 17; IX. 91, 4.

वृष्ट VI. 8, 5; VIII. 40, 6; X. 87, 10; 116, 5.

वृश्चः IV. 17, 7.
 वृश्चत् I. 61, 10; II. 19, 2.
 वृश्चति III. 53, 22.
 वृश्चत्सर्वनं VI. 6, 1.
 वृश्चतः X. 28, 8.
 वृश्चति VI. 2, 9.
 वृश्चसि I. 130, 4.²
 वृश्चात् X. 53, 9.
 वृश्चिक I. 191, 16.
 वृश्चिकस्य I. 191, 16.
 वृश्च्यतां X. 87, 18.
 वृषऽकर्मेन् I. 63, 4; 130, 10.
 वृषऽक्रतुः VI. 45, 16.
 वृषऽक्रतो इति वृषऽक्रतो V. 36, 5.
 वृषऽखादयः I. 64, 10.
 वृषऽगणाः IX. 97, 8.
 वृषऽच्युताः IX. 69, 7.
 वृषऽजूतिः V. 35, 3; VIII. 33, 10.
 वृषणः I. 109, 3; 165, 1; 177, 2; 179, 1;
 181, 2; 186, 5; II. 16, 8; III. 27, 15;
 54, 20; IV. 2, 2; 6, 9; 41, 6; V. 31,
 5; 47, 6; VI. 29, 2; 44, 19²; 20; VII.
 21, 2; 71, 3; VIII. 1, 9; 20, 12; 23,
 11; 33, 11; X. 5, 2; 66, 6⁴; 7; 92, 7;
 94, 6.
 वृषणः I. 85, 12; II. 33, 13; IV. 35, 6;
 VII. 56, 18; 20; 21; 58, 6; 60, 10;
 VIII. 96, 14.
 वृषणं I. 16, 1; 64, 12; 82, 4; 85, 7; 101,
 1; 118, 9; 127, 2; 129, 3; 131, 3;
 157, 2; 177, 3; 179, 4; II. 16, 5; III.
 27, 15; 29, 3; 9; IV. 17, 16; 24, 7;
 8; V. 36, 5; 40, 3; 75, 1; VI. 19, 8;
 67, 11; VII. 20, 5; 23, 6; 24, 4; 88, 1;
 VIII. 1, 1; 15, 4; 33, 12; 61, 11; 94,
 12; IX. 6, 6; 63, 21; 90, 2; 97, 49;
 106, 1; 3; 5; X. 27, 10; 28, 7; 47, 1;
 67, 9; 10.
 वृषणश्चस्य I. 51, 13.

वृषणश्चेन VIII. 20, 10.
 वृषणा I. 10, 3; 177, 1; II. 16, 5; 6; III.
 35, 3; 5; 43, 4; 57, 2; VII. 19, 6;
 VIII. 4, 11; 14; 13, 23; 31; 33, 11;
 61, 18; X. 49, 2; 66, 6; 7; 102, 12;
 114, 3.
 वृषणा I. 93, 1; 7; 108, 3; 112, 8; 24;
 117, 3; 4; 8; 12; 15; 18; 25; 118, 1;
 6; 119, 4; 151, 2; 3; 181, 8; 183, 1;
 184, 2; II. 40, 3; IV. 14, 4; VI. 62, 7;
 68, 11; VII. 70, 7; 73, 3; 74, 3; 82, 2;
 83, 9; 104, 1; VIII. 22, 7; 12; 16;
 26, 1; 2; 12; 35, 15; X. 39, 9.
 वृषणौ X. 66, 7.
 वृषणौ I. 108, 7-12; 116, 21; 117, 19; 153, 2;
 157, 5; 158, 1; 180, 7; VII. 60, 9; 61, 5.
 वृषण्यति IX. 5, 6.
 वृषण्यतीभ्यः IX. 19, 5.
 वृषणऽवती VIII. 68, 18.
 वृषणऽवंतं I. 100, 16.
 वृषणवसू इति वृषणऽवसू I. 111, 1.
 वृषणवसू इति वृषणऽवसू II. 41, 8; IV. 50, 10;
 V. 74, 1; 75, 4; 9; VIII. 5, 24; 27;
 36; 22, 8; 9; 26, 1; 2; 5; 15; 73,
 10; 85, 7; X. 93, 5.
 वृषणऽवान् I. 122, 3; 173, 5; 182, 1.
 वृषत्संज्ञयः VIII. 20, 9.
 वृषऽन्वना VIII. 15, 2.
 वृषऽन्वा I. 54, 2.
 वृषऽन्वेभिः I. 91, 2.
 वृषऽधूतस्य III. 36, 2; 43, 7.
 वृषन् I. 139, 6; V. 40, 1; VIII. 33, 12;
 IX. 40, 6; 51, 4; X. 89, 9.
 वृषन् I. 7, 6; 131, 5; II. 17, 8; III. 27,
 15; V. 33, 2; VI. 1, 1; 22, 8; 33, 1;
 44, 20; VII. 31, 4; VIII. 70, 6; 92,
 15; 23; 93, 19; IX. 64, 2; X. 96, 13;
 153, 2; 191, 1.
 वृषऽनाभिना VIII. 20, 10.

वृषनाम IX. 97, 54.
 वृषन्तमः I. 100, 2; VI. 57, 4.
 वृषन्तमं I. 10, 10.
 वृषन्तमस्य I. 10, 10; V. 35, 3.
 वृषधिं IV. 22, 2.
 वृषपत्नीः VIII. 15, 6.
 वृषपत्नी III. 36, 2.
 वृषपाणयः VI. 75, 7.
 वृषपानांसः I. 139, 6.
 वृषपानेषु I. 51, 12.
 वृषप्रभवी V. 32, 4.
 वृषप्रयात्रे VIII. 20, 9.
 वृषप्सवः VIII. 20, 7.
 वृषप्सुना VIII. 20, 10.
 वृषभ I. 165, 7; 171, 5; 177, 3; II. 3, 11;
 9, 2; 16, 6; 33, 4; 7; 15; III. 6, 5;
 15, 3; 6; 30, 3; 21; 35, 3; 46, 5; VI.
 32, 4; 44, 11; 21; VIII. 21, 4; 11;
 45, 22; 38; 60, 14; 96, 18; IX. 86,
 38; X. 38, 5; 112, 7; 180, 3.
 वृषभसंज्ञाय II. 16, 5.
 वृषभः I. 31, 5; 33, 10; 54, 2; 3; 79, 2;
 116, 18; 128, 3; 140, 10; 177, 1; 181,
 6; 190, 8; II. 1, 3; 12, 12; 21, 4;
 23, 11; 33, 6; III. 15, 4; 30, 9; 31, 18;
 36, 5; 38, 5; 47, 1; 48, 1; 50, 1; 55, 17;
 56, 3²; IV. 3, 10; 5, 3; 58, 3; V. 1, 8;
 2, 12; 28, 4; 30, 11; 32, 6; 40, 4; 43,
 13; 58, 6; 83, 1; VI. 17, 2; 19, 9;
 22, 1; 41, 3; 44, 21; 47, 5; 21²; 73, 1;
 VII. 5, 2; 19, 1; 36, 3; 49, 1; 55, 7;
 95, 3; 101, 1; 6; VIII. 57, 3; 60, 13;
 64, 7; 93, 7; 20; 96, 2; IX. 70, 7;
 72, 7; 76, 5; 85, 9; 96, 7; 108, 2;
 110, 9; X. 4, 5; 5, 7; 8, 2; 28, 2;
 75, 3; 86, 15; 92, 10; 102, 6; 103, 1;
 III, 2.
 वृषभं I. 9, 4; 33, 14; 15; 160, 3; 190, 1;
 II. 30, 8; III. 4, 3; 40, 1; 47, 5; 62,
 6; IV. 17, 8; 18, 10; 24, 5; VI. 1, 8;
 18, 1; 26, 4; VII. 26, 5; VIII. 1, 2;

61, 2; 72, 13; 93, 1; 96, 4; 6; IX.
 80, 5; 108, 8; 11; X. 27, 2; 28, 9;
 44, 3; 48, 10; 102, 5.
 वृषभरान् X. 63, 3.
 वृषभस्य I. 59, 6; 141, 2; 166, 1; II. 16, 6;
 III. 38, 7; 43, 6; 46, 1; IV. 1, 11; 12;
 VII. 79, 4; IX. 19, 4; X. 40, 11; 43,
 3; 102, 9.
 वृषभस्यंश्च I. 94, 10.
 वृषभा V. 63, 3; X. 27, 3; 65, 9.
 वृषभा VI. 49, 6.
 वृषभाश्च IV. 41, 5; VI. 46, 4.
 वृषभाः X. 94, 3.
 वृषभाणां VIII. 53, 1.
 वृषभाणि II. 16, 6.
 वृषभान् X. 28, 3.
 वृषभाय I. 51, 15; 103, 6; II. 16, 4; 5²; 33,
 8; IV. 16, 20; V. 1, 12; 12, 1; VI. 44,
 20; VII. 98, 1; X. 10, 10; 187, 1.
 वृषभासः I. 177, 2; II. 16, 5; V. 69, 2.
 वृषभभिः I. 100, 4; 173, 2; 179, 2; III.
 42, 7; V. 40, 1; VI. 5, 4; 44, 20;
 VII. 69, 1; IX. 34, 3; 97, 28; X. 67,
 7; 112, 2.
 वृषभेण I. 33, 13; II. 16, 4; X. 99, 11.
 वृषभ्यां I. 177, 3; V. 36, 5.
 वृषभन्तः I. 63, 4; IV. 22, 6.
 वृषभन्ताः I. 167, 7.
 वृषभन्यवः I. 131, 2.
 वृषय X. 98, 1.
 वृषयते IX. 71, 3; 108, 2; X. 94, 9.
 वृषयते I. 55, 2; IX. 47, 1.
 वृषयते III. 7, 9.
 वृषयमाणः I. 32, 3; III. 52, 5.
 वृषयसे I. 58, 4.
 वृषयसे X. 21, 8; 44, 4.
 वृषयुः IX. 77, 5.
 वृषयुधः I. 33, 6.

वृषः V. 36, 5.
 वृषः I. 177, 2; VI. 44, 19.
 वृषः X. 146, 2.
 वृषः VI. 44, 19.
 वृषः X. 34, 11.
 वृषः IX. 62, 11; 64, 1.
 वृषः I. 85, 4.
 वृषः VII. 99, 4.
 वृषः IV. 36, 8.
 वृषः X. 42, 8.
 वृषः X. 66, 6.
 वृषः I. 104, 9; III. 32, 2; 40, 2; 60, 5;
 VI. 47, 6; VIII. 24, 10; 61, 3; X.
 96, 13; 116, 1; 4.
 वृषः I. 7, 8; 36, 8; 10; 54, 2; 55, 4²;
 80, 2; 87, 4; 91, 2; 100, 1; 4; 104,
 7; 131, 6; 140, 2; 149, 2; 173, 2;
 175, 1; 2; 176, 1; 2; 177, 3; 181, 8;
 II. 16, 4; 6²; 18, 2; 34, 2; 35, 13;
 III. 1, 8; 2, 11; 27, 13; 44, 4; 61, 7;
 IV. 3, 10; 16, 3; 22, 2; 30, 10; V.
 33, 4; 35, 4; 36, 5⁴; 40, 2²; 3; 44, 3;
 87, 5; VI. 3, 7; 16, 15; 24, 1; 44, 21²;
 48, 3; 6²; VII. 10, 1; 20, 5; 9; 95, 3;
 VIII. 4, 8; 6, 14; 40; 13, 31³; 32²;
 33; 15, 10; 27, 8; 33, 10²; 11³; 12²;
 64, 8; 93, 7; 20; IX. 2, 1; 2; 6; 5,
 1; 7; 9; 6, 1; 7, 3; 15, 4; 19, 3; 25,
 3; 27, 3; 6; 28, 4; 37, 1; 5; 38, 1;
 40, 2; 61, 28; 62, 11; 63, 20; 64, 1³;
 2³; 3; 65, 4; 10; 70, 5; 9; 71, 7;
 74, 3; 80, 2; 3; 81, 2; 82, 1; 86, 3;
 7; 11; 12; 19; 31; 44; 87, 4; 91, 3;
 93, 2; 97, 13; 40; 101, 16; 107, 22;
 108, 12; X. 11, 1; 26, 3; 43, 6; 8;
 49, 9; 61, 8; 66, 6²; 92, 1; 94, 10;
 102, 12; 115, 2; 8; 116, 4; 152, 2;
 153, 2; 187, 3.
 वृषः I. 140, 6; II. 25, 3; 43, 2; IX.
 76, 5; 96, 20.
 वृषः X. 86, 13.

वृषः X. 86, 1; 3; 18.
 वृषः X. 86, 4; 8.
 वृषः X. 86, 20-22.
 वृषः X. 86, 2; 12.
 वृषः IX. 34, 3; X. 89, 9.
 वृषः I. 108, 3; VI. 68, 11.
 वृषः III. 27, 14; VIII. 33, 10.
 वृषः II. 34, 2; V. 53, 2; 6; 10; 84, 3;
 VII. 101, 5; VIII. 25, 6; IX. 17, 2;
 22, 2; 57, 1; 62, 28; X. 75, 3.
 वृषः I. 38, 8; 152, 7; V. 63, 1; 85, 3;
 VI. 13, 1; IX. 89, 1; X. 23, 4; 43, 7.
 वृषः VII. 94, 1.
 वृषः IX. 106, 9.
 वृषः V. 68, 5.
 वृषः I. 164, 52; V. 59, 5; VII. 56, 13;
 VIII. 7, 16.
 वृषः I. 39, 9; 116, 12; II. 6, 5; 27, 15;
 IV. 26, 2; V. 55, 5; 58, 3; 62, 3; 63,
 2; 83, 6; VII. 40, 6; 64, 2; VIII. 12,
 6; IX. 8, 8; 39, 2; 49, 1; 3; 65, 3;
 24; 69, 9; 96, 14; 97, 17; 100, 3; 108,
 10; X. 98, 3; 10.
 वृषः X. 98, 8.
 वृषः VIII. 6, 1; IX. 2, 9.
 वृषः X. 98, 7.
 वृषः X. 115, 9.
 वृषः V. 53, 5.
 वृषः II. 5, 6.
 वृषः IX. 74, 3.
 वृषः IX. 41, 3.
 वृषः V. 63, 4; VII. 21, 18.
 वृषः V. 53, 14.
 वृषः I. 32, 7; 108, 3; 116, 7; 154, 6;
 164, 34; 35; 181, 3; II. 11, 9; 10;
 16, 5; 6; III. 7, 2; 5; 36, 2; 38, 4;
 43, 7; IV. 5, 10; 15; 21, 7; 22, 6;
 39, 2; V. 12, 2; 6; 41, 10; 42, 12;

83, 6; VI. 6, 5; 8, 1; 68, 11; VII. 3, 3; 5; VIII. 4, 7; 7, 33; 20, 19; 20; 33, 18; 63, 9; IX. 10, 6; 29, 1; 64, 2; X. 3, 4; 44, 8; 92, 8; 103, 9.

वृष्णा I. 84, 10; X. 103, 2.

वृष्णा VIII. 46, 29; 83, 1.

वृष्णा V. 35, 4; VIII. 3, 10; 7, 23.

वृष्णा I. 10, 2.

वृष्णानां VIII. 6, 6.

वृष्णो I. 64, 1; 100, 17; 103, 6; 154, 3; 165, 11; 175, 1; II. 14, 1; III. 1, 10; 20; 7, 9; 30, 2; 35, 7; 57, 3; IV. 1, 12; 16, 20; 50, 6; V. 1, 12; 12, 1; 31, 5; VI. 41, 3; 44, 19-21; VII. 19, 6; VIII. 20, 9; 34, 5; 75, 6; IX. 87, 4; 91, 3; 109, 20; X. 11, 1; 98, 11; 104, 3; 175, 3.

वृष्ण्य I. 54, 8; 91, 16; 105, 2; VI. 8, 3; 46, 8; VIII. 3, 8; 6, 31; 51, 10; IX. 19, 7; 64, 2; X. 175, 3.

वृष्ण्यस्यः V. 83, 2.

वृष्ण्यस्यः VI. 22, 1.

वृष्ण्या I. 51, 7; 53, 6; 102, 4; VI. 19, 6; VIII. 70, 6; X. 55, 7.

वृष्ण्यानि I. 91, 18; 108, 5; IV. 19, 10; 21, 2; VI. 25, 3; 36, 3; X. 44, 2; 113, 8.

वृष्ण्येन X. 44, 1.

वृष्ण्येभिः I. 100, 1; III. 46, 2.

वृह VI. 45, 9.

वृह III. 30, 17; VI. 44, 11; VIII. 45, 8; X. 10, 8.

वृहः VI. 48, 17.

वृहत् I. 130, 9.

वृहत् VIII. 67, 21.

वृहत् VI. 74, 2.

वृहतात् I. 174, 5; IV. 16, 12.

वृहति X. 61, 5.

वृहयः II. 30, 6.

वृहामि X. 163, 1.

वृहेव X. 10, 7.

वेः I. 63, 2; 77, 2; 130, 3; 173, 1; II. 5, 3; III. 5, 5; 6; 54, 6; IV. 7, 7; 8; 40, 3; VI. 3, 5; 15, 14; IX. 72, 5; X. 33, 2; 105, 2.

वेः IV. 3, 13.

वेःइव I. 116, 15.

वेणून् VIII. 55, 3.

वेत् X. 53, 9.

वेत्तः IV. 58, 5.

वेत्तसवे VI. 26, 4.

वेत्तसुं VI. 20, 8.

वेत्तसून् X. 49, 4.

वेति I. 35, 9; 141, 6; V. 34, 4; 44, 7; VI. 15, 1; VIII. 72, 5; 101, 10; IX. 71, 1; X. 21, 2; 99, 2.

वेति I. 48, 6; 186, 5; V. 61, 18; X. 4, 5; 8, 7; 23, 4; 43, 2.

वेतु V. 14, 5.

वेतु I. 77, 4; V. 11, 4; VII. 15, 6; 42, 1; X. 16, 5; 31, 1.

वेत्य V. 5, 10; VI. 16, 3; VIII. 24, 24.

वेत्य X. 15, 13.

वेद I. 25, 7²; 8²; 9²; 31, 5; 164, 7; 22; 39; II. 14, 10; III. 4, 10; IV. 8, 2; V. 12, 3; VI. 42, 3; 51, 2; VII. 56, 2; VIII. 41, 5; 61, 12; X. 10, 5; 35, 14; 82, 3; 129, 7; 169, 2; 3.

वेद I. 105, 9; 139, 7; 145, 1; 164, 32; 170, 1; 185, 1; III. 11, 1; 31, 8; 54, 5; 55, 10; IV. 8, 3; 23, 3; V. 53, 1; 61, 14; VI. 15, 13; VIII. 29, 6; 33, 7; 39, 6; 46, 12; IX. 58, 2; 74, 7; X. 10, 6; 11, 1; 12, 5; 17, 5; 26, 3; 27, 3; 73, 10; 88, 8; 17; 107, 6; 108, 10; 111, 3; 5; 7; 114, 9; 129, 6; 7; 149, 2.

वेदः I. 70, 5; 81, 9²; 99, 1; 103, 6; III. 53, 14; IV. 25, 7; V. 2, 12; VII. 15, 3; 19, 1; VIII. 45, 15; 81, 7; X. 27, 10; 84, 2; 99, 3.

वेदः I. 43, 9.
 वेदत् II. 35, 2; V. 30, 3; VIII. 96, 10.
 वेदतां X. 93, 11.
 वेदति VIII. 45, 42.
 वेदथः VIII. 26, 11.
 वेदनं I. 176, 4; IV. 30, 13; VII. 32, 7.
 वेदना I. 33, 15.
 वेदने X. 34, 4.
 वेदयामसि IV. 36, 2; 7; X. 151, 1.
 वेदसः II. 17, 6.
 वेदसा III. 60, 1; VIII. 87, 2.
 वेदसां I. 89, 5.
 वेदि IV. 16, 4.
 वेदिः I. 164, 35; VII. 35, 7.
 वेदिता VIII. 103, 11.
 वेदिं I. 170, 4; V. 31, 12; VII. 60, 9;
 VIII. 19, 18; X. 61, 2.
 वेदिष्ठः VIII. 2, 24.
 वेदिऽसत् IV. 40, 5.
 वेदिऽसदे I. 140, 1.
 वेदी VI. 1, 10.
 वेदी इति II. 3, 4.
 वेदीयान् VII. 98, 1.
 वेदेन VIII. 19, 5.
 वेद्यः VI. 4, 2; VIII. 19, 8.
 वेद्यं II. 2, 3; VIII. 84, 1.
 वेद्या VI. 13, 4.
 वेद्यानां X. 22, 14.
 वेद्याभिः I. 171, 1; III. 56, 1; VI. 9, 1; VII.
 21, 5; X. 71, 8.
 वेद्याय V. 15, 1.
 वेधः I. 73, 10; 169, 1; IV. 3, 3; 16; 42,
 7; VI. 16, 3; 22, 11.
 वेधऽऽत्तम I. 75, 2.
 वेधऽऽत्तमः VI. 14, 2.
 वेधसः I. 72, 1; 131, 6; 156, 4; IV. 2, 15;
 6, 1; 32, 11; V. 52, 13; VI. 15, 17;
 25, 6; VII. 26, 3; 37, 6; VIII. 20, 17;

43, 1; 60, 5; 99, 2; IX. 2, 3; 7, 5;
 16, 7; 26, 6; 29, 2; 64, 23; 86, 4; X.
 91, 9; 122, 8; 177, 1.
 वेधसः V. 54, 6.
 वेधसं V. 43, 12.
 वेधसा I. 181, 7.
 वेधसां I. 129, 1².
 वेधसे I. 64, 1; 156, 2; II. 21, 2; III. 10,
 5; V. 15, 1; VI. 16, 22; VII. 46, 1;
 VIII. 43, 11; IX. 103, 1; X. 91, 14;
 144, 1.
 वेधस्या IX. 82, 2.
 वेधाः I. 60, 2; 65, 5; 69, 2; 128, 4²; 156,
 5; III. 14, 1; 59, 4; IV. 16, 2; VI.
 44, 8; VIII. 60, 3; IX. 101, 15; X.
 10, 1; 61, 16; 86, 10.
 वेधां IX. 102, 4.
 वेनः I. 83, 5; 139, 10; VIII. 3, 18; 63, 1;
 X. 123, 1; 2; 5.
 वेनः I. 43, 9; V. 31, 2; 36, 4; VI. 44, 10.
 वेनतः I. 86, 8; IX. 97, 22.
 वेनतं V. 75, 7.
 वेनति VIII. 60, 7.
 वेनति X. 135, 1.
 वेनन् X. 61, 18.
 वेनतः X. 123, 6.
 वेनता I. 25, 6.
 वेनति X. 64, 2.
 वेनं IX. 21, 5.
 वेनस्य I. 61, 14.
 वेनाः I. 56, 2; VIII. 100, 5; IX. 64, 21;
 73, 2; 85, 10; X. 64, 2.
 वेनात् IV. 58, 4.
 वेनानां IX. 85, 11.
 वेनां I. 34, 2.
 वेनीः VIII. 41, 3.
 वेने X. 93, 14.
 वेन्यः VI. 44, 8.
 वेन्यं X. 171, 3.

वेन्यस्य II. 24, 10; X. 148, 5.
 वेपः X. 46, 8.
 वेपते IX. 71, 3; X. 11, 6.
 वेपते V. 36, 3.
 वेपयंत VIII. 12, 2.
 वेपयति I. 39, 5; III. 26, 4; VIII. 7, 4.
 वेपसा I. 80, 12; IV. 11, 2.
 वेपिष्ठः VI. 11, 3.
 वेपी VI. 22, 5.
 वेपेते इति I. 80, 11.
 वेमि VIII. 4, 17.
 वेमि VIII. 4, 17.
 वेरिति वेः I. 72, 9; 96, 6; 164, 7; III. 7, 7;
 IV. 5, 8; 27, 4; VI. 48, 17; X. 5, 1.
 वेविज्ञानः IV. 26, 5; IX. 77, 2.
 वेविजे इति I. 140, 3.
 वेविज्यते I. 80, 14.
 वेविदानः V. 19, 5.
 वेविदानाः I. 72, 4; III. 54, 4.
 वेविदाम VII. 24, 6.
 वेविषत् III. 2, 10; VIII. 19, 11; X. 91, 7;
 109, 5.
 वेविषतः VI. 21, 5.
 वेविषाणाः VII. 18, 15.
 वेवीयते X. 33, 2.
 वेवेति III. 55, 9; IV. 38, 6.
 वेशं V. 85, 7; X. 49, 5.
 वेशय I. 176, 2.
 वेशस्य IV. 3, 13.
 वेशीत् VIII. 60, 20.
 वेशम X. 107, 10.
 वेशमश्च X. 146, 3.
 वेश्यं IV. 26, 3.
 वेश्या VI. 61, 14; VII. 18, 17.
 वेश्यां IV. 33, 2.
 वेशयो V. 7, 5.
 वेषत् I. 180, 6.
 वेषतीः I. 181, 6.

वेधि I. 74, 4; 76, 4; 173, 8; 189, 7; II.
 24, 15; IV. 9, 5; 6; V. 30, 4; VI. 4,
 8; 12, 6; VII. 16, 5; X. 8, 5.
 वेधि VIII. 11, 4.
 वै I. 105, 2; 162, 21; II. 33, 9; 10; V.
 17, 3; 40, 9; 44, 7; 73, 9; VII. 20,
 2; 4; 85, 2; 104, 13; VIII. 23, 13;
 58, 2; 62, 12; 76, 4; IX. 112, 1; X.
 10, 12; 27, 5; 32, 7; 95, 15; 109, 6;
 117, 1; 119, 1; 137, 6; 142, 3; 146,
 5; 164, 2.
 वैकरीयोः VII. 18, 11.
 वैतरणः X. 61, 17.
 वैतसेन X. 95, 4; 5.
 वैदत्श्चिः V. 61, 10.
 वैदधिनाय IV. 16, 13; V. 29, 11.
 वैन्यः VIII. 9, 10.
 वैभुश्चः X. 46, 3.
 वैयश्च VIII. 24, 23.
 वैयश्च VIII. 23, 24.
 वैयश्चस्य VIII. 26, 11.
 वैरश्चै V. 61, 8.
 वैरिणाः I. 191, 3.
 वैरूपैः X. 14, 5.
 वैलश्चान्ते I. 133, 3.
 वैलश्चान्ते I. 133, 1.
 वैवस्वतः IX. 113, 8.
 वैवस्वतः X. 14, 1; 58, 1.
 वैवस्वतात् X. 60, 10.
 वैवस्वते X. 164, 2.
 वैशतं VII. 33, 2.
 वैश्यः X. 90, 12.
 वैश्वानर I. 59, 1; 2; 5; 98, 3; III. 3, 10;
 V. 27, 1; 2; 60, 8; VI. 7, 3-5; 8, 6;
 7; VII. 5, 3; 4; 8; 9; 13, 2; 3.
 वैश्वानरः I. 59, 6; 7; 98, 1; 2; III. 2, 11;
 12; 26, 3; IV. 5, 2; V. 51, 13; VI. 7,
 7; 8, 2; 3; 9, 1; 7; VII. 5, 1; 2; 6,
 6; 7; 49, 4; X. 45, 12.

वैश्वानरं III. 3, 5; 26, 1; 2; VI. 7, 1; 2;
8, 4; VII. 5, 5; IX. 61, 16; X. 88,
12-14.
वैश्वानरस्य I. 98, 1; III. 3, 11; VI. 7, 6.
वैश्वानराः VIII. 30, 4.
वैश्वानराय I. 59, 4; III. 2, 1; 3, 1; IV. 5,
1; VI. 8, 1; VII. 13, 1.
वैश्वानरे I. 59, 3.
वोच I. 132, 1; VI. 59, 1.
वोचः VI. 2, 11.
वोचः I. 27, 4; IV. 5, 12; VI. 18, 3; 22,
4; VII. 1, 22; 62, 2; 86, 4; VIII. 75,
2; X. 28, 5.
वोचत् II. 5, 3.
वोचत् I. 117, 22; 164, 18; III. 54, 5; IV.
5, 3; VI. 15, 10; VII. 87, 4; X. 10,
6; 12, 8; 88, 17; 114, 7; 139, 6.
वोचत् II. 21, 2; 27, 6; VIII. 20, 26; 24,
20; 27, 10; 30, 3; 32, 1; 45, 25; 48,
14; 52, 9; 67, 6; X. 40, 11; 63, 11;
113, 9; 128, 4.
वोचत् VII. 83, 2.
वोचतात् V. 61, 18.
वोचति I. 105, 4; 123, 3; X. 11, 2; 16, 11.
वोचतु III. 54, 19.
वोचन् IV. 1, 14; X. 69, 9.
वोचन्त V. 52, 16.
वोचन्त V. 52, 16².
वोचं I. 32, 1; 59, 6; 129, 3; 136, 6; 154,
1; 164, 26; II. 15, 1; 21, 3; III. 1,
20; V. 31, 6; 41, 14; 85, 5; VI. 8, 1;
52, 14; VII. 98, 5; VIII. 101, 15; X.
69, 5; 93, 14; 112, 8.
वोचाति X. 75, 1.
वोचाम I. 166, 1; II. 30, 7; III. 55, 18;
IV. 32, 10; X. 72, 1.
वोचावहै I. 25, 17.
वोचै V. 49, 4.

वोचे I. 41, 8; 150, 1; IV. 5, 11; VI. 51,
3; VII. 33, 1; 73, 2; VIII. 84, 5.
वोचेः I. 165, 3.
वोचेः I. 132, 3; VII. 93, 7.
वोचेत् I. 120, 3.
वोचेम I. 43, 1; 75, 2; VII. 28, 5.
वोचेम I. 40, 6; 74, 1; II. 35, 2.
वोचेमहि I. 167, 10.
वोचेय I. 122, 5; IV. 1, 19.
वोचेयै X. 91, 13.
वोचेय I. 129, 6.
वोचेयुः I. 4, 6.
वोळहं VIII. 5, 10.
वोळहं II. 41, 9; VIII. 35, 4.
वोळहवे I. 45, 6; 134, 3²; III. 29, 4; IV.
9, 6; V. 14, 3; 56, 6²; VI. 60, 12.
वोळहां VI. 64, 3; VIII. 2, 35; IX. 81, 2;
96, 15; 112, 4.
वोळहा VII. 69, 1; 71, 4.
वोळहां VIII. 32, 29.
वोळहुः I. 144, 3.
व्यचः I. 30, 3; 52, 14; X. 92, 4.
व्यचस्ततीः II. 3, 5; X. 110, 5.
व्यचस्तता VI. 25, 6; X. 105, 5.
व्यचिष्ठं II. 10, 4.
व्यचिष्ठे V. 66, 6.
व्यत् IX. 69, 5; 70, 2; 86, 32.
व्यतीन् I. 155, 6; VIII. 69, 13.
व्यतीनां IV. 32, 17.
व्यपते V. 37, 4; 54, 7; VI. 54, 3.
व्यपते X. 107, 8.
व्यथमानां II. 12, 2.
व्यथय VI. 25, 2.
व्यथिः IV. 4, 3; V. 59, 2; VI. 28, 3; 62,
3; VIII. 45, 19; X. 31, 10; 86, 2.
व्यथेते इति III. 54, 8.
व्यंतः I. 127, 5²; IV. 5, 5; VI. 1, 4; VII.
27, 5.

व्यंता I. 122, 4.

व्यंति V. 23, 3.

व्यंति I. 105, 7.

व्यंतु II. 11, 15; V. 46, 8; VII. 19, 6.

व्यंतु III. 8, 7; V. 46, 8; VII. 1, 18; 57, 6.

व्ययति VII. 81, 1.

व्ययस्व III. 53, 19; X. 16, 7.

व्ययेयं II. 29, 6.

व्यश्चऽवत् VIII. 23, 23; 24, 22; 26, 9; IX. 65, 7.

व्योमऽसत् IV. 40, 5.

व्रजः III. 30, 10.

व्रजनं VII. 3, 2.

व्रजंतीः III. 56, 4.

व्रजं I. 10, 7; 92, 4; 130, 3; 132, 4²; 156, 4; II. 38, 8; IV. 1, 15; 16, 6; 20, 8; V. 33, 10; 45, 6; VI. 45, 24; 66, 8; VIII. 6, 25; 24, 6; 32, 5; IX. 77, 4; 94, 1; 102, 8; 108, 6; X. 4, 2; 25, 5; 26, 3; 28, 7; 40, 8; 97, 10; 99, 11; 101, 8.

व्रजस्य I. 131, 3; IV. 51, 2; VI. 10, 3; 62, 11.

व्रजा V. 6, 7.

व्रजाऽइव V. 64, 1.

व्रजान् IV. 31, 13; VI. 73, 3.

व्रजिनीः V. 45, 1.

व्रजे I. 86, 3; V. 34, 5; VII. 27, 1; 32, 10; VIII. 41, 6; 46, 9; 51, 5; 70, 6.

व्रतऽचारिणः VII. 103, 1.

व्रततेऽइव VIII. 40, 6.

व्रतनीः X. 65, 6.

व्रतऽपाः I. 83, 5; III. 4, 7; V. 2, 8; VI. 8, 2; VIII. 11, 1.

व्रतऽपां I. 31, 10; X. 61, 7.

व्रतं I. 25, 1; 31, 2; 93, 8; 101, 3; 128, 1²; 136, 5³; 144, 1; 166, 12; II. 8, 3; 24, 12; 38, 3; 6; 9; III. 4, 7; 59, 3; 61, 1; IV. 13, 2; V. 69, 1; VII. 5, 4; VIII. 40, 8; 41, 3; 7; IX. 73, 3; 82,

5; X. 12, 5; 33, 9; 37, 5; 122, 2; 166, 4.

व्रतस्य VII. 66, 6.

व्रता I. 36, 5; 62, 10; 65, 2; 69, 4; 70, 1; 90, 2; II. 5, 4; 27, 8; 33, 7; III. 6, 5; 7, 7; 55, 1; 56, 1; 60, 6; V. 63, 7; 67, 3; VI. 15, 9; VIII. 25, 17; 32, 28; 41, 10; 67, 13; 94, 2; IX. 35, 4; X. 65, 11; 66, 9; 111, 4.

व्रताऽइव V. 66, 2.

व्रतानि I. 22, 6; 19; 24, 10; 84, 12; 91, 3; 92, 12; 124, 2; 183, 3; II. 28, 8; III. 3, 9; 32, 8; 55, 6; IV. 53, 4; V. 69, 4; VI. 7, 5; 8, 2; VII. 6, 2; 31, 11; 47, 3; 75, 3; 76, 5; 83, 9; 87, 7; VIII. 25, 16; 42, 1; 48, 9; 103, 1; IX. 53, 3; 70, 4; 112, 1; X. 2, 4; 10, 5; 25, 3.

व्रतायं II. 23, 6; III. 30, 4.

व्रते I. 24, 15; 31, 1; 12; 83, 3; 101, 3; II. 28, 2; 38, 2; III. 38, 6; V. 46, 7; 83, 5³; VI. 54, 9; IX. 9, 5; 35, 6; 86, 37; 102, 5; X. 36, 13; 57, 6; 60, 4; 64, 5.

व्रतेन I. 163, 3; III. 59, 2; V. 72, 2; X. 13, 3.

व्रतेभिः VII. 35, 9.

व्रतेषु III. 54, 5; IX. 61, 24; 69, 1; X. 114, 2.

व्रतैः IV. 53, 5; VI. 14, 3; VIII. 1, 27.

व्रत्याः VIII. 48, 8.

व्रन् IV. 5, 8.

व्रन् IV. 2, 16; 55, 6; V. 29, 12.

व्रन्दिनः I. 54, 4; 5.

व्रयः II. 23, 16.

व्राः I. 124, 8; 126, 5; IV. 1, 16; VIII. 2, 6; X. 123, 2.

व्राजऽपतिं X. 179, 2.

व्रायाः I. 61, 10.

व्रातः X. 34, 8.

व्रातं X. 57, 5.
 व्रातं व्रातं III. 26, 6; V. 53, 11.
 व्रातसहाः VI. 75, 9.
 व्रातस्य X. 34, 12.
 व्राताः IX. 14, 2.
 व्रातासः I. 163, 8.
 व्राथतः I. 100, 9; 122, 10; X. 49, 8; 69, 10; 99, 9.
 व्राधत V. 6, 7.
 व्राधतः I. 135, 9; X. 89, 15.
 व्राधतं IV. 32, 3; X. 69, 11.
 व्राधन्तमः I. 150, 3.
 व्रां I. 121, 2.
 व्रिशः I. 144, 5.

श

शंस III. 49, 1; VII. 31, 2; 61, 4.
 शंस I. 37, 5; IV. 3, 3; V. 52, 8.
 शंसः I. 18, 3; 94, 8; 178, 4; II. 26, 1; 34, 6; VI. 24, 2; VII. 35, 2²; X. 31, 1; 64, 10.
 शंसत् VI. 23, 5.
 शंसत् I. 21, 2; VIII. 1, 1²; 32, 17; X. 37, 1.
 शंसति X. 44, 8.
 शंसते V. 42, 7; VI. 62, 5.
 शंसन् IV. 51, 7; IX. 97, 2; X. 67, 1; 113, 10.
 शंसतः III. 4, 7; VI. 29, 4; X. 67, 2.
 शंसतं II. 12, 14; 20, 3.
 शंसति VI. 67, 10.
 शंसति III. 3, 8; V. 77, 1; VII. 19, 9.
 शंसतीं X. 85, 9.
 शंसं I. 27, 13; 33, 7; 122, 5; 141, 6; 11; 166, 13; 182, 4; II. 20, 7; 31, 6; III. 18, 2; IV. 6, 11; V. 41, 9; 46, 3; VII. 25, 2; 34, 12; 56, 19; VIII. 39, 2; X. 42, 6; 93, 11; 113, 3.
 शंसय I. 29, 1-7.

शंसति II. 43, 2.
 शंसा I. 185, 9; IV. 4, 14.
 शंसाः VII. 25, 3; VIII. 57, 3; X. 78, 3.
 शंसात् I. 128, 5; 166, 8.
 शंसाति IV. 6, 11; 16, 2.
 शंसातः I. 60, 5.
 शंसाति IV. 32, 22; X. 124, 3.
 शंसाति VII. 100, 5; VIII. 27, 15.
 शंसाव III. 53, 3.
 शंसि II. 4, 8; X. 148, 4.
 शंसिषः I. 84, 19.
 शंसिषं VI. 48, 16; X. 44, 5.
 शंसिषं VI. 48, 1; VIII. 45, 28; X. 96, 1.
 शंसे III. 16, 4.
 शंसेन X. 73, 2.
 शंसैः I. 173, 9; 10; X. 7, 1.
 शंस्ता I. 162, 5.
 शंस्यं I. 10, 5; 116, 11; 117, 6; II. 34, 11; V. 39, 5; VI. 26, 3; VII. 19, 8; VIII. 18, 21; 60, 11; 83, 4; X. 47, 2; 48, 9.
 शंस्यां I. 8, 10; VIII. 63, 2.
 शंस्यानां I. 17, 5.
 शकः VIII. 80, 3.
 शकः VII. 20, 9.
 शकटीः इव X. 146, 3.
 शकत् VIII. 91, 4.
 शकत् I. 10, 6; VIII. 32, 12; X. 43, 5.
 शकस्पृते X. 132, 5.
 शकमयं I. 164, 43.
 शकुनः IV. 26, 6; IX. 86, 13; 96, 19; 23; X. 16, 6; 165, 2.
 शकुनं IX. 85, 11; X. 123, 6.
 शकुनस्य X. 68, 7.
 शकुनस्य इव X. 106, 3.
 शकुनाः इव IX. 107, 20.
 शकुनानां IX. 112, 2.
 शकुने II. 42, 1; 43, 2³; 3.
 शकुंतलः II. 43, 1.

शकुंतिका I. 191, 11.

शकुते II. 42, 3.

शकुत् I. 161, 10.

शकुत् I. 73, 10; 94, 3; II. 5, 1; III. 27, 3.

शकुत् V. 68, 3; VII. 67, 5; 68, 8; X. 40, 5.

शकुत् I. 83, 3; IV. 22, 8; VII. 20, 10.

शकुत्भिः X. 25, 5; 88, 10.

शकुत् X. 134, 6.

शकुत् II. 39, 7; III. 57, 3; IV. 43, 3.

शकुत्सुः V. 31, 6.

शकुत्सुतः VI. 75, 9.

शकुत् I. 31, 18.

शकुत् VII. 68, 8.

शकुत् I. 109, 3; III. 31, 14.

शकुत्सुत् I. 27, 13; X. 2, 3.

शकुत् II. 38, 4.

शकुत्सुत् IX. 34, 3; 62, 16; 110, 3.

शकुत्सुभिः IX. 7, 8.

शकुत्सु X. 29, 3.

शकुत् I. 62, 4; 104, 8; 177, 4; III. 35, 10; 37, 11; VI. 35, 5; VII. 20, 9; VIII. 4, 15; 12, 17; 13, 15; 45, 10; 52, 1; 92, 11; 26; 97, 14; X. 38, 2; 42, 3; 134, 3.

शकुत् I. 10, 5; 6; IV. 16, 6; V. 34, 3; 4; VII. 104, 20; 21; VIII. 1, 19; 31, 2; 32, 12; 66, 3; 69, 14; 78, 5; 93, 18; X. 43, 6; 104, 10.

शकुत् VI. 47, 11; VIII. 50, 1; X. 167, 2.

शकुत् V. 41, 15.

शकुत् II. 39, 3; X. 24, 4.

शकुत् I. 166, 1.

शकुत्सु I. 54, 2; VIII. 2, 23; 91, 1.

शकुत्सु VII. 33, 4; X. 71, 11.

शकुत्सु I. 42, 9; III. 16, 6; V. 17, 5; VIII. 3, 11²; 12²; 24, 11; 61, 5; 13; IX. 89, 7; X. 147, 5.

शकुत्सु II. 2, 12; IV. 21, 10.

शकुत् VI. 44, 2.

शकुत् VI. 75, 8.

शकुत्सु VII. 54, 3.

शकुत् VIII. 2, 27.

शकुत् V. 43, 11.

शकुत्सुः VII. 60, 5; 97, 6; X. 31, 5.

शकुत्सुः I. 130, 10; 143, 8.

शकुत्सुत् III. 31, 1.

शकुत्सुः I. 164, 48.

शकुत्सु VIII. 66, 14.

शकुत्सुः IV. 20, 9.

शकुत्सुत् IV. 31, 1.

शकुत्सु IV. 43, 3.

शकुत्सु I. 17, 4; IV. 43, 3; VIII. 32, 15.

शकुत्सु X. 24, 2.

शकुत्सुत् IV. 30, 17.

शकुत्सुत् I. 106, 6; VIII. 15, 13.

शकुत्सुत् इति शकुत्सुत् VII. 67, 5.

शकुत्सुत् VIII. 14, 2; X. 24, 2.

शकुत्सुत् IV. 31, 7; VI. 45, 9; VIII. 37, 1; 61, 5; 62, 8.

शकुत्सुभिः I. 30, 15; 62, 12; 103, 2; 109, 7; 112, 8; 116, 22; 23; 117, 13; 20; 118, 6; 139, 5; 164, 44; III. 60, 2; IV. 30, 6; 44, 2; VI. 44, 9; 45, 24; 47, 15; VII. 6, 4; 67, 5; 68, 8; 69, 4; 92, 2; VIII. 2, 15; 32; 16, 7; 53, 6; 57, 1; 4; X. 22, 14; 39, 13; 89, 4; 131, 5; 134, 3; 139, 3; 157, 5.

शकुत्सुः I. 29, 2; 53, 3; VIII. 2, 28; 68, 2; X. 74, 5.

शकुत्सुः I. 62, 12; III. 21, 4; 53, 2; VI. 31, 4; VIII. 2, 15; IX. 87, 9; X. 49, 11; 104, 4.

शकुत्सुतः VI. 24, 4.

शकुत्सुत् I. 54, 2.

शकुत्सु इति शकुत्सु I. 139, 5; VII. 74, 1.

शकुत्सु इति शकुत्सु VIII. 60, 12.

शचीश्वान् IV. 22, 2; VIII. 2, 39.
 शच्यां III. 60, 6; IV. 20, 9; 35, 5³; 56, 3;
 VI. 17, 6; 26, 6; 31, 4; 44, 24; VIII.
 96, 13; 17; X. 61, 3; 104, 3.
 शच्यां X. 61, 1.
 शंडिकानां II. 30, 8.
 शतश्चनीकाः VIII. 50, 2.
 शतश्चरित्तां I. 116, 5.
 शतश्चर्चसं VII. 100, 3.
 शतश्चवयं V. 61, 5.
 शतश्चश्रिं VI. 17, 10.
 शतश्चश्रं VIII. 4, 19; X. 62, 8.
 शतश्चात्मा I. 149, 3; X. 33, 9.
 शतश्चात्मानं IX. 98, 4.
 शतश्चायुधं VI. 2, 5.
 शतश्चायुधा X. 161, 3; 4.
 शतशक्तिः VII. 68, 3.
 शतशक्तिं VI. 63, 5.
 शतशक्रतुः II. 22, 4; IV. 30, 16; VIII. 1, 11;
 32, 11; 77, 1; 89, 3; 93, 32.
 शतशक्रतुं I. 30, 1; 51, 2; III. 51, 2; VIII.
 52, 6; 53, 2; 61, 10; 92, 1; 99, 8.
 शतशक्रतु इति शतशक्रतु I. 112, 23.
 शतशक्रतो इति शतशक्रतो VI. 41, 5; VIII. 46, 3.
 शतशक्रतो इति शतशक्रतो I. 4, 8; 9; 5, 8; 10, 1;
 16, 9; 30, 6; 15; 54, 6; 82, 5; 105, 8;
 II. 16, 8; III. 37, 2; 3; 6; 9; 42, 5;
 V. 35, 5; 38, 1; 5; VI. 45, 25; VII.
 31, 3; VIII. 13, 31; 33, 11; 14; 36, 1;
 52, 4; 54, 8; 61, 9; 18; 76, 7; 80, 1;
 91, 7; 92, 12; 13; 16; 93, 27-29; 98,
 10-12; X. 112, 6; 134, 4.
 शतशक्रत्वः X. 97, 2.
 शतशग्विनः VIII. 45, 11.
 शतशग्विनं I. 159, 5; IV. 49, 4; IX. 65, 17;
 67, 6.
 शतशचक्रं X. 144, 4.
 शतशतनं IV. 26, 3.

शतशतमा VII. 19, 5.
 शतशत्वसुं I. 119, 1.
 शतशदातु IX. 72, 9.
 शतशदायं II. 32, 4.
 शतशदात्रिं V. 27, 6.
 शतशदुरस्य X. 99, 3.
 शतशदुरेषु I. 51, 3.
 शतशधन्यं IV. 18, 3.
 शतशधारः IX. 85, 4; 86, 11; 96, 14.
 शतशधारं III. 26, 9; X. 107, 4.
 शतशधाराः IX. 86, 27.
 शतशनीयः I. 100, 12; X. 69, 7.
 शतशनीयं I. 179, 3.
 शतशपत्त्रिभिः I. 116, 4.
 शतशपत्त्रः VII. 97, 7.
 शतशपर्वणा I. 80, 6; VIII. 6, 6; 76, 2; 89, 3.
 शतशपर्विताः VII. 47, 3.
 शतशब्रह्मः VIII. 77, 7.
 शतशभुजिः VII. 15, 14.
 शतशभुजिभिः I. 166, 8.
 शतं I. 24, 9; 30, 2; 48, 7; 52, 1; 64, 14;
 89, 9; 116, 7; 16; 117, 6; 17; 18;
 126, 2³; 128, 3; II. 13, 9; 14, 6²; 7;
 27, 10; 33, 2; III. 36, 10; 60, 7; IV.
 27, 1; 30, 20; 31, 3; 9; 10; 32, 17;
 48, 5; V. 27, 5; 48, 3; 54, 15; 61, 10;
 VI. 17, 11; 34, 3; 47, 24; 48, 8²; 63,
 9; VII. 3, 7; 16, 10; 25, 3; 66, 16²;
 91, 6; 99, 5; VIII. 1, 24; 5, 37; 6,
 42; 46; 21, 10; 46, 31; 32; 55, 2;
 3⁴; 56, 3³; 70, 5²; 77, 10; IX. 48, 2;
 52, 5; 56, 2; 61, 27; 97, 29; X. 18, 4;
 29, 2; 85, 39; 97, 1; 2; 103, 1; 105,
 11; 158, 2; 161, 3; 4⁴.
 शतशमघ VIII. 34, 7.
 शतशमघ VIII. 1, 5.
 शतशमघः VIII. 33, 5; IX. 62, 14.
 शतशमन्युः X. 103, 7.
 शतशशक्तिः I. 102, 6; 130, 8; VIII. 2, 26.

शतं ऽजति VIII. 99, 8.
 शतं ऽजते VIII. 46, 3.
 शतं ऽजते VII. 21, 8.
 शतं ऽजते: VIII. 2, 22.
 शतं ऽयातु: VII. 18, 21.
 शतं ऽयासा IX. 86, 16.
 शतरा X. 106, 5.
 शतं ऽवन् VIII. 24, 29; X. 94, 2; 102, 5; 9.
 शतं ऽवन् VI. 47, 9.
 शतं ऽवन्त VIII. 5, 15; 64, 5.
 शतं ऽवन्त: III. 8, 11.
 शतं ऽवाज: IX. 96, 9; 110, 10.
 शतं ऽवाजया VIII. 92, 10.
 शतं ऽविचक्षणा: X. 97, 18.
 शतं ऽव्रजा: IV. 58, 5.
 शतं ऽशारदाय VII. 101, 6; X. 161, 2.
 शतं ऽशारदेन X. 161, 3.
 शतं ऽसा: IV. 38, 10; VII. 8, 6; IX. 82, 5;
 87, 4; X. 95, 3; 178, 3.
 शतं ऽसेयाय III. 18, 3.
 शतस्य I. 43, 7.
 शतस्त्री VII. 58, 4.
 शतं ऽहिमा II. 1, 11.
 शतं ऽहिमा: I. 73, 9; VI. 4, 8.
 शतं ऽहिमाय IX. 74, 8.
 शता I. 53, 8; 80, 9; 81, 7; 122, 7; 126, 6;
 II. 1, 8; III. 9, 9; IV. 30, 15; 32, 18;
 V. 27, 2; 29, 8; 52, 17; 62, 1; VI.
 26, 5; 47, 18; 48, 15; 63, 10; VII.
 18, 14; 32, 5; VIII. 32, 18; 45, 12;
 46, 22²; 31; 78, 1; X. 93, 14.
 शतात् I. 102, 7.
 शतानि I. 164, 11; IV. 29, 4; V. 29, 7;
 VI. 31, 4; VII. 103, 10; VIII. 6, 47;
 34, 15; 61, 8.
 शतानीका ऽश्च VIII. 49, 2.
 शताय VIII. 1, 5.

शतिन: I. 31, 10; VII. 57, 7; VIII. 1, 9;
 75, 4.
 शतिनं I. 64, 15; 124, 13; II. 2, 9; VI. 8,
 6; VIII. 88, 2; X. 47, 5.
 शतिनीभि: I. 59, 7; 135, 1; 3.
 शते इति VII. 18, 22.
 शतेन II. 18, 6; III. 37, 4; IV. 46, 2.
 शतै: V. 36, 6; VI. 20, 4.
 शतव: I. 5, 4; VI. 14, 4; VII. 18, 18; X.
 38, 3; 48, 7; 84, 7; 155, 4.
 शतवे X. 133, 3.
 शतिं V. 34, 9.
 शतु: I. 39, 4; 129, 4; VI. 18, 12; VII.
 21, 6; VIII. 59, 2; 96, 16; X. 42, 6;
 120, 2.
 शतुःतूयाय VI. 22, 10.
 शतुःत्वं VIII. 45, 5.
 शतुं I. 32, 4; 33, 12; 129, 4; 176, 1; II.
 23, 11; 30, 3-5; III. 16, 2; VI. 46,
 10; VII. 34, 19; IX. 55, 4; 78, 5; X.
 42, 7; 54, 2.
 शतुःयतां I. 33, 15; V. 4, 5; 28, 3.
 शतुःयत: X. 89, 15.
 शतुःयतं VII. 20, 3.
 शतुषु IX. 19, 6.
 शतुःसह: VIII. 60, 6.
 शतुःहन: X. 159, 3.
 शतूणां I. 102, 4; X. 166, 1.
 शतून् I. 33, 13; 61, 13; 132, 6; 143, 5;
 178, 5; II. 30, 8; 9; 41, 12; III. 30,
 6; 34, 1; 47, 2; 54, 22; IV. 4, 5;
 28, 4; 41, 2; VI. 17, 3; 19, 8; 44, 17;
 47, 29; 64, 3; 73, 2; 75, 4; 7; VIII.
 35, 12; IX. 85, 2; 90, 3; 94, 5; 96,
 23; 110, 12; X. 42, 5; 69, 11; 83, 3;
 84, 2; 3; 107, 11; 112, 1; 5; 116, 3;
 5; 120, 1; 138, 4; 180, 1; 2.
 शतो: I. 51, 7; 165, 6; VI. 75, 2; VII. 48,
 3; IX. 19, 7.

शतःशतः VI. 19, 13.
 शनैःश्व VIII. 91, 3.
 शनैः VIII. 45, 11.
 शनैःश्व VIII. 91, 3.
 शन्तातिभिः X. 137, 4.
 शन्ताती इति शन्ताती I. 112, 20.
 शपथाः X. 87, 15.
 शपथ्यात् X. 97, 16.
 शपंत I. 41, 8.
 शपातः X. 87, 13.
 शफश्चारुजः X. 44, 9.
 शफश्चारुजं X. 87, 12.
 शफश्च्युतः I. 33, 14.
 शफं VIII. 47, 17.
 शफश्चत् III. 39, 6; V. 83, 5.
 शफात् I. 116, 7; 117, 6.
 शफानां I. 163, 5; V. 6, 7.
 शफौश्व II. 39, 3.
 शबलौ X. 14, 10.
 शं I. 5, 7; 43, 6; 90, 9⁵; 93, 7; 106, 5;
 114, 1; 2; 157, 3; 165, 4; 173, 8;
 189, 2; II. 33, 13; 38, 11; III. 13, 6;
 17, 3; 18, 4; IV. 1, 3²; 12, 5; V. 7,
 9; 11, 5; 47, 7; 50, 5³; 53, 14; 69, 3;
 74, 9; VI. 21, 4; 34, 3; 45, 22; 50,
 7; 74, 1²; VII. 6, 2; 35, 1⁵; 2⁶; 3⁶;
 4⁵; 5⁴; 6⁴; 7⁷; 8⁵; 9⁶; 10⁴; 11⁶; 12⁵;
 13⁵; 38, 7; 54, 1; 69, 5; 86, 8²; VIII.
 5, 20; 13, 11; 17, 6; 18, 8; 9³; 39,
 4; 48, 4; 71, 15; 79, 7; 82, 3; IX.
 11, 3⁴; 7; 60, 4; 61, 15; 69, 7; 91, 6;
 109, 5; X. 9, 4²; 15, 4; 37, 10⁷; 11; 59,
 8; 86, 15; 97, 18; 165, 1²; 3; 182, 1.
 शमं I. 33, 15.
 शमस्य I. 32, 15.
 शंश्चायते VIII. 86, 5.
 शंश्चाये III. 1, 1.
 शंश्गयः II. 1, 6.
 शंश्गयौ IX. 97, 17.

शंस्तनवे X. 98, 1; 3; 7.
 शंस्तम VIII. 53, 5.
 शंस्तमः I. 16, 7; 77, 2; 128, 7; 136, 4;
 VIII. 13, 22; IX. 104, 3.
 शंस्तमं I. 43, 1.
 शंस्तमा I. 76, 1; II. 33, 13; III. 13, 4;
 V. 42, 1; 43, 8; 73, 10; VIII. 33, 15;
 74, 8; X. 53, 9.
 शंस्तमानि VI. 23, 6; 32, 1.
 शंस्तमाभिः VIII. 53, 5.
 शंस्तमेन V. 76, 3; 78, 4; VII. 51, 1; X. 15, 4.
 शंस्तमेभिः II. 33, 2.
 शंस्ताति VIII. 18, 7.
 शमि I. 87, 5; II. 31, 6; III. 55, 3; VIII.
 45, 27; X. 40, 1.
 शमिता II. 3, 10; III. 4, 10; X. 110, 10.
 शमिताश्व V. 85, 1.
 शमितारः I. 162, 10.
 शमितारां V. 43, 4.
 शमितुः I. 162, 9.
 शमी I. 110, 4; IV. 22, 8; IX. 74, 7.
 शमीनहुषी इति X. 92, 12.
 शमीभिः I. 20, 2; III. 60, 3; IV. 17, 18; 33,
 4; V. 77, 4; VI. 3, 2; 52, 1; X. 28, 12.
 शमीं V. 42, 10; VIII. 75, 14.
 शंबः X. 42, 7.
 शंबरं I. 51, 6; 54, 4; 59, 6; 101, 2; 130,
 7; II. 12, 11; IV. 30, 14; VI. 18, 8;
 26, 5; 43, 1; 47, 21; VII. 18, 20;
 IX. 61, 2.
 शंबरस्य I. 103, 8; II. 14, 6; 19, 6; IV. 26,
 3; VI. 31, 4; 47, 2; VII. 99, 5.
 शंबरहत्वे I. 112, 14.
 शंबराणि II. 24, 2.
 शंभविष्टः I. 171, 3; IV. 43, 2; V. 42, 7;
 IX. 88, 3.
 शंभविष्टा II. 39, 5; V. 76, 2; VI. 62, 5.
 शंभविष्टाः X. 77, 8.

शंभु I. 65, 3; X. 186, 1.
 शंभु: III. 17, 5; VII. 35, 10.
 शंभुवः I. 105, 3; 106, 2.
 शंभुवं I. 40, 6; X. 36, 7.
 शंभुवा II. 41, 19; VI. 60, 14; VIII. 8, 19.
 शंभुवा VI. 60, 7.
 शंभू इति शंभू IV. 41, 7.
 शंभू इति शंभू I. 46, 13.
 शम्बा I. 83, 4; II. 1, 9.
 शम्बा: III. 33, 13.
 शम्बा X. 31, 10.
 शंयू इवेति शंयूइव X. 143, 6.
 शम्बै IV. 3, 4.
 शंस्यो: I. 34, 6; 43, 4.
 शयते I. 32, 5; VIII. 100, 9.
 शयचा X. 67, 5.
 शयचाय VI. 18, 8.
 शयचै VI. 17, 9.
 शयचै II. 17, 6; VI. 62, 3.
 शयचै X. 108, 4.
 शयते X. 89, 14.
 शयवे I. 112, 16; 116, 22; 117, 20; 118, 8; VI. 62, 7; VII. 68, 8; X. 39, 13.
 शयाते इति VII. 104, 13.
 शयानं I. 32, 8; II. 12, 11; III. 32, 6; V. 32, 2; 6; 8; VII. 103, 2; VIII. 51, 2; X. 102, 9.
 शयाना IV. 33, 3.
 शयासु III. 55, 4.
 शयानं X. 95, 14.
 शयु: I. 31, 2; III. 55, 6.
 शयुक्ता I. 117, 12; X. 40, 2.
 शयुं IV. 18, 12; X. 40, 8.
 शये III. 55, 4; X. 4, 4; 162, 4.
 शये I. 32, 9; 140, 7; 141, 2; 164, 30; IV. 30, 11.
 शयो: I. 119, 6.
 शरे VIII. 70, 14.

शरणं I. 158, 3; II. 3, 8; VI. 46, 9; 49, 7; 50, 3; VII. 95, 5; 101, 2; VIII. 47, 10.
 शरणा VI. 47, 8; VIII. 90, 6.
 शरणा: X. 18, 12.
 शरणिं I. 31, 16.
 शरणे I. 150, 1; VII. 19, 8; VIII. 25, 19.
 शरणै: III. 62, 3.
 शरत् X. 90, 6.
 शरत्सभि: I. 86, 6; II. 24, 5.
 शरत्स्वान् I. 181, 6.
 शरद: I. 72, 3; 89, 9; 173, 3; 179, 1; II. 27, 10; III. 32, 9; 36, 10; IV. 16, 19; 18, 4; 19, 8; V. 2, 2; VI. 24, 7; 38, 4; 39, 3; 47, 17; VII. 37, 7; 61, 2; 66, 16²; 91, 2; X. 18, 4; 85, 39; 95, 16; 161, 3; 4.
 शरदं VII. 66, 11.
 शरदि II. 12, 11.
 शरभाय VIII. 100, 6.
 शरव: X. 87, 15.
 शरवे IV. 3, 7; VI. 27, 6; X. 27, 6; 125, 6; 182, 3.
 शरचा X. 87, 13.
 शरचै VI. 75, 16.
 शरस्व I. 116, 22; VIII. 70, 13.
 शराह: X. 86, 9.
 शरास: I. 191, 3.
 शरीतो: III. 53, 17.
 शरीरं I. 32, 10; 163, 11; X. 16, 1.
 शरीरा X. 136, 3.
 शरीरै: VI. 25, 4; X. 16, 3; 99, 8.
 शरु: I. 172, 2; 186, 9; VIII. 67, 15; 20.
 शरुं VII. 71, 1; VIII. 18, 11; X. 99, 7.
 शरुमान् X. 89, 5.
 शर्धे V. 28, 3.
 शर्धे: I. 37, 1; 5; 106, 1; 127, 6; 133, 3; 139, 1; II. 1, 5; 6; 3, 3; 11, 14; III. 19, 4; 32, 4; IV. 1, 12; 6, 10; V. 33,

5; 42, 15; 46, 2; 5; 52, 8; 54, 6;
 VI. 3, 8; 8, 7; 48, 15; 68, 8; VII. 44,
 5; 59, 7; VIII. 15, 9; IX. 88, 7; 90,
 5; 97, 42; X. 103, 9.
 शर्धःऽतरः I. 122, 10.
 शर्धत् VII. 21, 5.
 शर्धतः II. 23, 12; VI. 23, 2; 42, 4; VII.
 18, 18; 32, 7; VIII. 60, 12; X. 69, 12.
 शर्धतां VIII. 19, 20.
 शर्धते II. 12, 10; VI. 24, 8; VIII. 2, 15.
 शर्धन् VIII. 43, 32; IX. 100, 8.
 शर्धन्तीतिः III. 34, 3.
 शर्धतः VII. 34, 18.
 शर्धतं II. 30, 8; V. 56, 1; VII. 18, 5; 16.
 शर्ध I. 71, 8; 122, 12; II. 30, 11; V. 53,
 10; 56, 9; VIII. 93, 16.
 शर्धःशर्ध V. 53, 11.
 शर्धस्य VII. 56, 8.
 शर्धान् VIII. 7, 21.
 शर्धासि V. 87, 7; X. 91, 7.
 शर्धासिऽव VIII. 74, 13.
 शर्धीय I. 37, 4; 64, 1; III. 2; IV. 3, 8;
 V. 54, 1; 87, 1; VI. 48, 12; 66, 11;
 VIII. 20, 9; IX. 30, 6; 104, 3; 105,
 3; X. 61, 25; 147, 5.
 शर्धेन II. 31, 3.
 शर्धे I. 119, 5.
 शर्धे I. 17, 8; 21, 6; 22, 15; 34, 6; 46,
 15; 58, 8; 9; 85, 12; 90, 3; 93, 8;
 102, 3; 107, 2; 114, 5; 10; 127, 5;
 136, 7; 140, 12; 142, 5; 174, 2; II.
 25, 5; 27, 6; 7; III. 15, 5; 54, 20;
 IV. 25, 4; 5; 53, 6; 54, 6; 55, 4; V.
 1, 10; 2, 12²; 27, 2; 44, 7; 46, 5; 7;
 55, 9; 62, 9; 83, 5; VI. 16, 33; 38;
 20, 10; 46, 12; 49, 7; 51, 5; 75, 11;
 12; 17²; VII. 5, 9; 16, 8; 52, 2; 59,
 1; 60, 8; 82, 1; 10; 83, 9; 101, 2;
 VIII. 18, 3; 12; 16; 27, 9; 30, 4; 42,
 2; 47, 2; 3; 7; 9; 10; IX. 61, 10;
 64, 18; 74, 1; 85, 8; 86, 15; 97, 47;

X. 36, 4; 37, 11; 56, 2; 63, 7; 12;
 66, 3; 5; 7; 87, 1; 103, 13; 126, 7;
 128, 8; 142, 1; 152, 5; 169, 2.
 शर्धेणा I. 22, 11; V. 4, 8; VII. 51, 1; VIII.
 18, 17; 40, 12.
 शर्धेणि I. 4, 6; II. 2, 12; III. 15, 1; V.
 64, 3; VIII. 44, 18; 62, 10; X. 35, 9;
 36, 12; 126, 4; 167, 3.
 शर्धेणे VIII. 9, 20.
 शर्धेन् I. 51, 15; 94, 13; II. 27, 16; 28,
 3; III. 51, 7; IV. 17, 19; V. 38, 5;
 VI. 33, 5; 49, 13; VII. 6, 6; 18, 3;
 34, 25; 56, 25; 95, 5; VIII. 60, 6; 18;
 X. 6, 1; 129, 1; 131, 1.
 शर्धेऽयंतां IX. 41, 6.
 शर्धेऽसदः I. 73, 3.
 शर्धेणि III. 13, 4.
 शर्धेणाऽवतः X. 35, 2.
 शर्धेणाऽवति I. 84, 14; VIII. 6, 39; 7, 29;
 64, 11; IX. 65, 22; 113, 1.
 शर्धेऽहा VI. 16, 39.
 शर्धेहाऽव IX. 70, 5.
 शर्धेणि IX. 14, 4; 68, 2.
 शर्धेति I. 112, 17.
 शर्धेभिः IX. 110, 5; X. 61, 3.
 शर्धे I. 148, 4; X. 178, 3.
 शर्धेः I. 119, 10.
 शर्धेरीः V. 52, 3.
 शर्धे I. 100, 18; II. 12, 10; IV. 28, 3; VII.
 85, 2; X. 87, 6.
 शर्धेलि X. 85, 20.
 शर्धेलौ VII. 50, 3.
 शर्धेऽन् X. 87, 4.
 शवः I. 8, 5; 37, 9; 39, 10; 51, 10; 52,
 6; 7; 56, 3; 80, 3; 13; 81, 4; 84, 9;
 186, 2; II. 11, 18; III. 36, 4; V. 35,
 4; 58, 7; 86, 3; 87, 2; 6; VI. 19, 6;
 43, 4; 48, 21³; VII. 104, 3; VIII. 3,
 4; 6; 8; 10; 24, 9; 51, 10; 56, 1;
 62, 8; 10; 75, 13; IX. 64, 2; X. 23,
 2; 5; 148, 4.

श्वःभिः I. 130, 4; VI. 17, 1.

श्वसः I. 54, 1; 100, 8; 15; 145, 1; 167, 9;
III. 41, 5; IV. 24, 1; V. 15, 5; 20, 2; 52,
2; VI. 14, 4; 29, 5; 44, 4; VII. 27, 1;
VIII. 25, 5; 68, 4; 90, 2; X. 22, 3; 99, 1.

श्वसः I. 11, 2; 131, 4; 161, 14; IV. 34,
6; 35, 1; 8; 37, 4; 47, 3; V. 6, 9;
35, 5; VIII. 6, 21; 45, 20; 90, 5; 92,
14; 97, 6; IX. 36, 6.

श्वसा I. 27, 2; 39, 8; 51, 4; 52, 10; 11;
54, 2; 56, 4; 61, 10; 62, 9; 64, 8; 9;
13; 94, 15; 100, 3; 12; 14; 102, 1;
110, 7; 127, 11; 141, 3; 167, 9; 171,
5; II. 22, 4; 23, 15; 24, 11; 14; III.
3, 9; IV. 8, 8; 16, 7; 17, 1; 3; 19, 4;
22, 1; 5; 38, 10; V. 7, 3; 11, 5; 30,
4; 46, 6; VI. 4, 7; 13, 3; 5; 15, 11;
18, 7; 19, 2; 20, 1; 7; 29, 3; 32, 5;
36, 5; 44, 3; 66, 6; 68, 3; VII. 21, 6;
23, 1; 30, 1; 48, 2; 57, 1; 74, 6; 85,
4; 93, 2; VIII. 1, 21; 12, 26; 19, 16;
24, 2; 17; 70, 6; 88, 4; 97, 9; X. 31,
5; 43, 4; 49, 8; 73, 8; 100, 5; 105, 6;
120, 2; 6; 9; 140, 1; 178, 3.

श्वसान I. 62, 13; VIII. 68, 8.

श्वसानं VI. 37, 3; VIII. 46, 6.

श्वसाना VII. 93, 2.

श्वसानात् VIII. 2, 22.

श्वसानाय I. 62, 1; 2.

श्वसानेभिः X. 99, 9.

श्वसानास्वन् I. 62, 11.

श्वसिन् VII. 28, 2.

श्वसी VIII. 45, 5; 77, 2.

श्वसे I. 57, 1; 81, 1; 8; 130, 6; III. 37,
1; V. 87, 1; VI. 34, 2; VII. 28, 3;
66, 8; VIII. 9, 20; 24, 12; X. 48, 11;
49, 2; 116, 1.

श्वसि VI. 25, 3; VII. 21, 9; 48, 2; 56, 7;
VIII. 2, 30; 68, 8; 97, 13.

श्वसि I. 80, 1; 84, 1; VIII. 66, 12; 68, 1.

श्वसि I. 84, 19; 127, 11; 165, 7; V. 29,
13; 15; 35, 8; 38, 2; VI. 26, 7; 35,
3; VII. 21, 5; VIII. 6, 31; 12, 1; 13,
12; 33, 13; 46, 9; 19; 62, 4; 70, 6;
12; 90, 4; 97, 14; X. 116, 1.

श्वसि VIII. 61, 1.

श्वसि V. 44, 10; VI. 19, 6; 22, 2; 7;
VIII. 40, 2.

श्वसि VIII. 74, 14.

श्वसि VI. 68, 2.

श्वसि I. 77, 4.

श्वसि VIII. 74, 15.

श्वसीरया I. 3, 2; 30, 17.

श्वसः X. 28, 9.

श्वसते VI. 2, 4.

श्वसानः I. 24, 4; 151, 7; IV. 2, 9; 23, 4;
31, 7; X. 11, 5.

श्वसानं II. 12, 14; 20, 3.

श्वसानस्य I. 86, 8; 142, 2; IV. 22, 8; 23,
2; V. 42, 10; X. 64, 10; 142, 6.

श्वसानाः V. 29, 12.

श्वसानाय I. 85, 12; 113, 20; 141, 10; IV.
2, 13; 31, 8; VIII. 66, 2.

श्वसानासः IV. 16, 15; X. 92, 7.

श्वसानेभ्यः IV. 41, 3.

श्वसानेषु III. 18, 4.

श्वसने VI. 1, 9; 3, 2; VIII. 101, 1.

श्वसः I. 164, 49.

श्वसं III. 57, 2; VIII. 54, 8.

श्वसाः III. 55, 16.

श्वसानः V. 78, 9.

श्वसाना VII. 103, 1.

श्वसाः I. 80, 1.

श्वसाधि VII. 1, 20; 25.

श्वसास II. 29, 5.

श्वसासुः III. 1, 2; IV. 2, 12.

शशीयसी V. 61, 6.

शशीयांसं IV. 32, 3.

शब्दये IX. 70, 2.
 शब्दमायः IV. 12, 2; X. 105, 3.
 शब्दमाया I. 179, 1.
 शब्दमुः IX. 22, 4.
 शब्दचै III. 33, 10.
 शब्दत् I. 30, 16; 35, 5; 47, 9; 10; 113, 13; 116, 6; 123, 4; III. 54, 1; VI. 20, 8; 21, 8; 32, 3; 40, 4; 41, 2; 62, 3; VIII. 5, 23; 67, 16; 71, 13; 80, 2; IX. 66, 16; 97, 58; X. 69, 11; 112, 5.
 शब्दतः I. 72, 1; 135, 7; II. 12, 10; III. 35, 5; 36, 10; V. 19, 4; 52, 2; VII. 19, 1; IX. 76, 3; X. 48, 1.
 शब्दता I. 26, 6; IX. 1, 6.
 शब्दतां IV. 32, 13; VIII. 20, 13; X. 100, 11.
 शब्दती VIII. 1, 34.
 शब्दतीः I. 27, 7; III. 9, 4; VII. 32, 27.
 शब्दतीनां I. 113, 8; 15; 124, 2; 171, 5; III. 56, 3; VI. 1, 8; VII. 101, 6; VIII. 17, 14; 39, 5; 95, 3.
 शब्दतीषु IV. 7, 6.
 शब्दतीषु VIII. 60, 17.
 शब्दते I. 36, 19; III. 32, 5; VIII. 23, 28; IX. 98, 4.
 शब्दत्तमं II. 38, 1; III. 1, 23; 35, 6; 62, 2; IX. 87, 4; X. 70, 3.
 शब्दत्तमा I. 124, 4.
 शब्दत्तमायाः I. 118, 11.
 शब्दत्तमासः X. 39, 1.
 शब्दत्तभिः VII. 93, 6.
 शब्दत्तशब्दत् III. 36, 1.
 शब्दधा III. 33, 7.
 शब्दतः V. 14, 3; VII. 1, 3; 18, 18; 94, 5.
 शब्दतं VI. 61, 1; VIII. 67, 17.
 शब्दता I. 164, 38.
 शब्दान् II. 38, 6.
 शब्दनं I. 163, 12.
 शब्दने X. 89, 14.
 शब्दा V. 41, 18.

शब्द I. 162, 18; IV. 37, 8.
 शब्दं III. 53, 3; V. 47, 7; VIII. 45, 2.
 शब्दः IV. 3, 15.
 शब्दभिः I. 186, 3.
 शब्दं IV. 3, 3.
 शब्दे IV. 20, 10.
 शब्दन् I. 119, 2.
 शब्दते V. 55, 8.
 शब्दते I. 53, 1; 86, 4; 110, 1; 138, 1; III. 62, 7; IV. 49, 1; V. 17, 4; VIII. 73, 11.
 शब्दते VII. 56, 23.
 शब्दमानः VII. 8, 3.
 शब्दमानं IV. 4, 15; 58, 2; VIII. 2, 14; X. 99, 9.
 शब्दमाना III. 39, 1; 2; VI. 24, 7.
 शब्दमानाः VI. 69, 2.
 शब्दमानानि X. 66, 12.
 शब्दमानासः VI. 69, 3.
 शब्दमाने VI. 23, 1; X. 45, 10.
 शब्दमानेषु X. 72, 1.
 शब्दसे VI. 5, 6.
 शब्दः X. 55, 6.
 शब्दाः VI. 24, 4.
 शब्दकः V. 52, 17; VIII. 33, 6.
 शब्दकं III. 51, 2; VIII. 46, 14.
 शब्दके I. 54, 2; VI. 45, 22.
 शब्दकी I. 51, 8.
 शब्दके V. 15, 2.
 शब्दकेः IV. 17, 11; V. 30, 10; VI. 19, 4.
 शब्दकस्यैव VII. 103, 5.
 शब्दकना X. 55, 6.
 शब्दा I. 8, 8.
 शब्दाः VII. 43, 1.
 शब्दां X. 94, 3.
 शब्दिगो इति शब्दिगो VIII. 17, 12.
 शब्दिपूजन VIII. 17, 12.
 शब्दः VI. 63, 9.

शातपंता X. 106, 5.
 शातस्वनेये I. 59, 7.
 शादेषु IX. 15, 6.
 शाधि II. 28, 9.
 शापं VII. 18, 5; X. 28, 4.
 शामुख्यं X. 85, 29.
 शावरं VI. 47, 22.
 शावरे III. 47, 4.
 शारदीः I. 131, 4; 174, 2; VI. 20, 10.
 शारि II. 28, 5; III. 53, 17; VI. 54, 7.
 शारीः I. 112, 16.
 शायीतस्य I. 51, 12.
 शायीते III. 51, 7.
 शाशदानः I. 33, 13.
 शाशदाना I. 116, 2; 123, 10; 124, 6.
 शाशदानान् VII. 98, 4.
 शाशदानां VII. 104, 24.
 शाशदुः II. 20, 4.
 शाशद्वे X. 120, 5.
 शाशद्वे I. 141, 9.
 शाश्वसतः X. 48, 6.
 शाश्वसत्सभिः I. 30, 16.
 शासः I. 131, 4.
 शासः X. 152, 1.
 शासत् I. 51, 8; 130, 8; III. 31, 1.
 शासतः VIII. 34, 1.
 शासता I. 139, 4.
 शासते I. 165, 4; IX. 99, 5.
 शासन् X. 32, 4.
 शासन्ती I. 31, 11.
 शासने III. 7, 5.
 शासं I. 54, 7; 68, 5.
 शासं III. 47, 5.
 शासा VII. 48, 3; X. 20, 2.
 शासां II. 23, 12.
 शासुः I. 60, 2; 73, 1; X. 106, 2; 9.
 शासुःस्व I. 116, 13.
 शास्तनं X. 52, 1.

शास्ते I. 24, 11; 163, 13.
 शास्त्रे VIII. 33, 16.
 शास्त्रे I. 30, 10.
 शास्यः I. 189, 7.
 शास्त्रि I. 31, 14.
 शिश्रपायां III. 53, 19.
 शिश्रुमारः I. 116, 18.
 शिक्कसभिः I. 141, 8; II. 35, 4.
 शिक्कसः V. 52, 16; VI. 2, 9.
 शिक्कसः V. 54, 4.
 शिक्कसे X. 92, 9.
 शिक्ख I. 27, 5; 62, 12; II. 11, 21; 15, 10;
 16, 9; 17, 9; 18, 9; 19, 9; 20, 9;
 VII. 27, 2; 32, 26; VIII. 2, 15; 41;
 66, 14; 92, 9; IX. 81, 3; 87, 9; X.
 81, 5.
 शिक्ख III. 19, 3; 30, 15; IV. 35, 3; VIII.
 4, 15; IX. 19, 6; X. 42, 2; 65, 5;
 133, 7.
 शिक्खत् X. 27, 22.
 शिक्खतं I. 109, 7; 8.
 शिक्खतं I. 34, 4; VIII. 26, 12; 59, 4; X.
 39, 6.
 शिक्खति III. 59, 2; VIII. 49, 1.
 शिक्खति VI. 28, 2.
 शिक्खतु I. 81, 6.
 शिक्खति I. 28, 3.
 शिक्खयः VIII. 59, 1.
 शिक्खन् I. 132, 4; VI. 20, 10; 27, 5; 7;
 VII. 19, 2; 20, 7; 87, 4; IX. 72, 8;
 X. 48, 2; 102, 7.
 शिक्खन्ति I. 173, 10.
 शिक्खं X. 27, 1.
 शिक्खमाणः VII. 103, 5.
 शिक्खमाणस्य VIII. 42, 3.
 शिक्खसि VIII. 51, 6; 52, 8.
 शिक्खसि I. 81, 2.
 शिखाः III. 43, 5.

शिक्षात् I. 68, 3.
 शिक्षास्तरः I. 53, 2; IV. 20, 8.
 शिक्षाभिः X. 95, 17.
 शिक्षेयं III. 52, 6.
 शिक्षेयं VII. 32, 19; VIII. 14, 2.
 शिक्षो इति VIII. 52, 8.
 शिक्षोः III. 19, 3.
 शिक्ष्यः VII. 18, 19.
 शिक्षे I. 164, 29; VI. 75, 3.
 शिक्षारं VIII. 5, 25; X. 40, 7.
 शिक्षः VIII. 23, 13.
 शिक्षां I. 54, 4.
 शिक्षिस्पदः I. 35, 5.
 शिक्षिस्पृष्टस्य III. 7, 1.
 शिक्षिस्पृष्टा VIII. 1, 25.
 शिक्षिरा VII. 45, 2.
 शिक्षिराश्च V. 85, 8.
 शिक्षिरां VI. 58, 2.
 शिक्षिरे VII. 71, 5.
 शिक्षिस्विष्ट VII. 99, 7; 100, 5.
 शिक्षिस्विष्टः VII. 100, 6.
 शिक्षिस्वान् VI. 17, 2.
 शिक्षाः V. 54, 11; VIII. 7, 25.
 शिक्षाभ्यां X. 105, 5.
 शिक्षिणीनां I. 30, 11.
 शिक्षिणीस्वान् X. 105, 5.
 शिक्षिणे VI. 44, 14; VIII. 32, 24.
 शिक्षिन् I. 29, 2; VIII. 2, 28.
 शिक्षिन् III. 36, 10; VII. 25, 3; VIII. 17, 4; 61, 4.
 शिक्षो I. 81, 4; VIII. 1, 27; 33, 7; 92, 4.
 शिक्षे इति I. 101, 10; III. 32, 1; V. 36, 2; VIII. 76, 10; X. 96, 9.
 शिक्षायाः I. 104, 3.
 शिक्षीस्वतः I. 84, 16.
 शिक्षीस्वतां VIII. 20, 3.
 शिक्षीस्वति X. 38, 1.
 शिक्षीस्वतोः I. 155, 2.

शिक्षीवत्सभिः I. 141, 13.
 शिक्षीस्वतः X. 78, 3.
 शिक्षीस्वान् I. 100, 13; II. 25, 3; V. 56, 3; X. 8, 2; 89, 5.
 शिक्षलं III. 53, 22.
 शिक्षातां X. 106, 5.
 शिक्ष्या I. 151, 1; 3.
 शिक्ष्युं VII. 18, 5.
 शिक्ष्यून I. 100, 18.
 शिक्षः I. 52, 10; 84, 14; 117, 22; 119, 9; 158, 5; 163, 6; II. 20, 6; III. 51, 12; IV. 18, 9; V. 30, 7; 8; VI. 20, 6; 26, 3; 59, 6; VIII. 6, 6; 14, 13; 76, 2; 91, 5; 6; IX. 68, 4; X. 27, 13; 79, 2; 86, 5; 7; 171, 2.
 शिक्षिणायां II. 10, 3.
 शिक्षिर्विष्टस्य X. 155, 1.
 शिक्षु VIII. 26, 23.
 शिक्षस्त्रभिर्गणैः X. 60, 12.
 शिक्षः I. 31, 1; 187, 3; II. 20, 3; IV. 11, 6; V. 1, 8; 5, 9; 24, 1; VI. 15, 9; 45, 17; VII. 9, 3; 19, 10; 34, 15; VIII. 4, 18; 39, 3; 63, 4; 93, 3; X. 25, 9; 92, 9; 165, 2.
 शिक्षस्तमः X. 9, 2.
 शिक्षस्तमाः I. 53, 11.
 शिक्षस्तमां X. 85, 37.
 शिक्षस्तमाय VIII. 96, 10.
 शिक्षं III. 58, 6; X. 124, 2.
 शिक्षस्य X. 3, 4.
 शिक्षा IV. 10, 8; X. 34, 2; 85, 44.
 शिक्षाः VII. 50, 4; X. 16, 4; 169, 4.
 शिक्षान् X. 53, 8.
 शिक्षानि I. 108, 5; III. 58, 6; VII. 22, 9.
 शिक्षाभिः I. 79, 2; 187, 3; VIII. 20, 24; X. 8, 6; 67, 9.
 शिक्षां V. 41, 17.
 शिक्षायै X. 95, 13.
 शिक्षासः V. 12, 5; VII. 18, 7.

शिवे इति VI. 75, 10.
 शिवेन VII. 73, 4.
 शिवेभिः I. 143, 8; III. 1, 9; 19; VI. 71, 3; VIII. 60, 8.
 शिव्यं X. 42, 3.
 शिव्यः VII. 56, 16.
 शिव्ये IV. 18, 8; X. 13, 5.
 शिशाः VI. 18, 13.
 शिशानि VII. 18, 11; VIII. 15, 7.
 शिशानु I. 111, 5.
 शिशानि VI. 15, 19; VII. 104, 19; VIII. 42, 3; X. 84, 4.
 शिशानः VIII. 60, 13; 76, 9; IX. 5, 2; 69, 3; 70, 7; 87, 7; X. 87, 1; 3; 6; 103, 1; 153, 4.
 शिशामि X. 28, 6; 48, 4; 87, 24; 120, 5.
 शिशित VI. 3, 5.
 शिशित VI. 16, 42; VIII. 40, 10; 11; X. 53, 10.
 शिशितं I. 122, 3.
 शिशितं II. 39, 7; VII. 104, 1.
 शिशितां X. 12, 4.
 शिशिते I. 36, 16; 55, 1; V. 2, 9; 9, 5; VII. 104, 20; IX. 15, 4; X. 53, 9.
 शिशिमसि I. 102, 10.
 शिशिहि I. 42, 9; 81, 7; III. 24, 5; X. 42, 3.
 शिशिहि III. 16, 3; VII. 16, 6; 18, 2; 19, 8; VIII. 4, 16; 21, 8; X. 89, 9; 105, 8.
 शिशुः I. 145, 3; II. 35, 13; V. 44, 3; VI. 2, 8; VII. 95, 3; IX. 38, 5; 74, 1; 93, 2; 102, 1; 110, 10; X. 1, 2; 61, 20.
 शिशुं I. 96, 5; 140, 3; 186, 5; 7; III. 1, 4; IV. 15, 6; V. 9, 3; 43, 14; VI. 7, 4; 16, 40; 49, 2; VII. 2, 5; VIII. 99, 6; IX. 1, 9; 33, 5; 85, 11; 86, 31; 36; 96, 17; 104, 1; 109, 12; X. 4, 3; 5, 3; 75, 4; 123, 1.
 शिशुऽमतीः I. 140, 10; II. 43, 2.
 शिशुऽमंतः VIII. 100, 5.

शिशु इति X. 85, 18.
 शिशूलाः X. 78, 6.
 शिशोः X. 115, 1.
 शिश्वयः VIII. 6, 16; 24, 25; 70, 10; X. 22, 14.
 शिश्वयत् IV. 30, 10.
 शिश्वयत् II. 20, 5; VI. 4, 3.
 शिश्वयं X. 49, 3.
 शिश्वये III. 31, 13.
 शिश्वदेवाः VII. 21, 5.
 शिश्वदेवान् X. 99, 3.
 शिश्ना I. 105, 8; X. 27, 19.
 शिश्नयः V. 85, 7.
 शिश्नयः I. 24, 14; II. 28, 7; IV. 12, 4; 32, 22.
 शिश्नयत् I. 128, 6².
 शिश्नयत् VII. 93, 7.
 शिश्नय X. 43, 2.
 शिश्नाय X. 42, 6.
 शिश्नियाणं I. 32, 2; V. 11, 6.
 शिश्निये V. 44, 13; X. 91, 2.
 शिश्नीत I. 149, 2.
 शिश्नः I. 122, 15.
 शिश्ना I. 65, 5.
 शिश्ने II. 34, 8.
 शिश्नः VI. 75, 16.
 शिषंतः X. 115, 4.
 शिषामहि VIII. 24, 1.
 शिष्टं I. 28, 9.
 शीताः X. 34, 9.
 शीतिऽकावति X. 16, 14.
 शीतिके X. 16, 14.
 शीपांतंश्च X. 68, 5.
 शीर्षं I. 37, 14; III. 33, 12; X. 44, 2.
 शीरं III. 9, 8; VIII. 43, 31; 102, 11; X. 21, 1.
 शीरंश्चोच्चं VIII. 71, 10; 14.
 शीर्यते I. 164, 13.

श्रीर्षणि II. 16, 2; 17, 2.
 श्रीर्षण्यै X. 163, 1.
 श्रीर्षण्या I. 162, 8.
 श्रीर्षितः X. 88, 16.
 श्रीर्षिन् VIII. 7, 25; 96, 3.
 श्रीर्षिंसु V. 54, 11; 57, 6.
 श्रीर्षी I. 33, 5; 133, 2; VI. 62, 10; VIII. 74, 13; X. 8, 9.
 श्रीर्षाणि VII. 18, 19; X. 87, 16.
 श्रीर्षे इति IV. 58, 3.
 श्रीर्षाः I. 164, 7; X. 90, 14.
 श्रीर्षाःऽश्रीर्षाः VII. 66, 15.
 श्रीर्षा I. 116, 12; X. 27, 13.
 श्रीर्षाःऽश्रीर्षा I. 132, 2.
 श्रीर्षाःऽश्रीर्षा VII. 18, 24.
 श्रीर्षेषु VIII. 53, 4.
 शुक्नेषु I. 50, 12.
 शुक्ल VII. 1, 8.
 शुक्ल I. 127, 2; IV. 11, 2; V. 21, 4; 23, 4; VI. 48, 7; VIII. 60, 3.
 शुक्लः I. 69, 1; 95, 1; II. 41, 2; IV. 1, 7; 47, 1; VI. 2, 6; 4, 3; 16, 34; VII. 64, 5; VIII. 2, 5; 25, 19; 101, 9; IX. 97, 32; 109, 3; 5; 6; X. 187, 5.
 शुक्लःऽइव I. 43, 5.
 शुक्लदुर्घस्य VI. 35, 5.
 शुक्लपिण्डं X. 110, 6.
 शुक्लपूतपाः VIII. 46, 26.
 शुक्लं I. 95, 7; 140, 11; 160, 3; II. 2, 7; III. 6, 3; 32, 2; 34, 5; IV. 3, 10; 6, 8; 27, 5; 45, 2; V. 43, 3; 4; 45, 10; VI. 58, 1; 66, 1; VII. 60, 4; 66, 16; 77, 2; VIII. 12, 30; 65, 11; IX. 19, 5; 54, 1; 66, 24; X. 7, 3; 21, 7; 43, 9.
 शुक्लस्वर्चाः X. 140, 2.
 शुक्लस्वर्णं I. 140, 1.
 शुक्लस्वर्णा I. 143, 7.
 शुक्लस्वासाः I. 113, 7.
 शुक्लशोचिः VII. 15, 10.

शुक्लशोचिषं II. 2, 3; VIII. 23, 20.
 शुक्लशोचिषे VII. 14, 1; VIII. 23, 23; 103, 8.
 शुक्लशोचे VIII. 44, 9.
 शुक्लसंज्ञनां VI. 47, 5.
 शुक्लस्य V. 6, 5.
 शुक्लस्य I. 84, 4; II. 9, 4; 41, 3; X. 107, 6.
 शुक्ला I. 123, 9; 135, 2; III. 1, 8; 8, 9; VII. 34, 1; IX. 46, 4.
 शुक्लाः I. 135, 3; 6; 137, 1; III. 1, 14; IV. 51, 9; VIII. 2, 10; 44, 17; 95, 2; IX. 21, 6; 33, 2; 63, 14; 64, 28; 67, 18.
 शुक्लान् IV. 2, 2.
 शुक्लां IX. 62, 28; 99, 1.
 शुक्लाय VII. 4, 1.
 शुक्लासः I. 134, 5; VI. 6, 4; VIII. 44, 4; 52, 10; IX. 63, 25; 64, 4; 65, 26; 66, 5; 97, 20.
 शुक्ले II. 34, 2; V. 43, 14.
 शुक्लेण I. 12, 12; 45, 4; 48, 14; IV. 52, 7; VI. 48, 7; VIII. 44, 14; 56, 5; IX. 85, 12; X. 21, 8; 45, 7; 187, 3.
 शुक्लेभिः II. 33, 9; 35, 4; III. 1, 5; IX. 102, 8.
 शुक्लैः I. 95, 10; III. 44, 5; V. 79, 8.
 शुक्लौ X. 85, 10.
 शुक्लतः VI. 3, 3.
 शुक्लता II. 34, 12.
 शुक्लते IV. 23, 1.
 शुक्लत्भिः X. 67, 7.
 शुक्लत्स्थाः IV. 37, 4.
 शुक्लधै IV. 2, 1.
 शुक्लतः IV. 2, 15; 17.
 शुक्लतं X. 79, 3.
 शुक्लति I. 112, 7.
 शुक्लमानः IV. 23, 8.
 शुचयः I. 5, 5; 64, 2; 72, 3; 134, 4; 5; 181, 2; II. 1, 13; 27, 2; 9; 35, 3; IV. 51, 2; 9; VI. 6, 3; 4; 66, 4; 11; VII. 2, 2; 49, 2; 3; 56, 12; 57, 5;

१०, १; VIII. ३, ३; ४४, १७; ५२, १०; X.
 १२४, ७.
 शुचयत्सभिः IV. ५६, १; २; X. ४, ६.
 शुचयत्तः I. १४७, १.
 शुचयत्तं X. ४६, ८.
 शुचये III. १, १०; VII. ४१, ६.
 शुचस्य X. २६, ६.
 शुचायाः X. २६, ६.
 शुचाऽशुचा III. ४, १.
 शुचि I. ७१, ८; १२१, ५; १४०, ११; IV. १, ६;
 १९; २, १६; १०, ६; VI. १०, २; ५१, १;
 IX. ६७, १२.
 शुचिः I. ६६, १; ९१, ३; १२७, ७; १४१, ४; ५;
 १४२, ३; ९; १६०, १; १८०, ३; II. १, १;
 १४; ५, ४; ७, ४; २७, १३; III. ५, ७; IV.
 १, ७; V. १, ३; ७, ८; ११, १; ३; VI. ८, १;
 १५, १; VII. ३, ९; १०, १; १५, १०; ९५, २;
 ९७, ७; १०४, १६; VIII. २, ९; १३, १९;
 २९, ५; ४४, २१^८; IX. ९, ३; २४, ६; ७; ७०,
 ८; ७२, ४; ७५, ४; ८५, १२; ८६, १३; X.
 १७, १०; २९, १; ४३, ९.
 शुचिऽम्रदं VII. ९७, ५.
 शुचिऽजन्मनः I. १४१, ७; VI. ३९, ३.
 शुचिऽजन्मानः VII. ५६, १२.
 शुचिऽजिह्वः II. ९, १.
 शुचिऽदन् V. ७, ७; VII. ४, २.
 शुचिना II. ५, ४; ३५, ८.
 शुचिऽपा VII. ९१, ४.
 शुचिऽपाः VII. ९०, २; ९२, १.
 शुचिऽपे X. १००, २.
 शुचिऽपेशसं I. १४४, १.
 शुचिऽप्रतीकं I. १४३, ६.
 शुचिऽबंधुः IX. ९७, ७.
 शुचिऽभिः V. १, ३; VI. ६२, २.
 शुचिऽभ्यः VII. ५६, १२.
 शुचिऽभ्राजाः I. ७९, १.
 शुचिं I. ७२, ३; १४०, १; II. ३५, ३; III. २,
 १४; १५; ६२, ५; V. ४, ३; VI. १५, ७;
 VII. ४७, १; ५६, १२; ९०, २; ९१, ४; ९३,
 १; VIII. १०१, १०; १०२, ४; IX. १०५, ४.

शुचिऽवर्णं V. २, ३.
 शुचिऽव्रत VIII. ४३, १६.
 शुचिऽव्रत X. ११८, १.
 शुचिऽव्रतऽतमः VIII. ४४, २१.
 शुचिऽव्रता I. १८२, १; VI. १६, २४.
 शुचिऽव्रता I. १५, ११; III. ६२, १७.
 शुचिऽव्रते इति शुचिऽव्रते VI. ७०, २.
 शुचिऽपः VI. ६, ४.
 शुचिऽसत् IV. ४०, ५.
 शुची VII. ५६, १२.
 शुची इति IV. ५६, ५; X. ८५, १२.
 शुचीनां I. ३०, २; VII. ५६, १२; IX. ५२, ५.
 शुचीनि II. ३३, १३.
 शुचे I. ३१, १७; VI. ६, ३; ४८, ३; VII. ८९, ३;
 VIII. ४३, १३.
 शुचिऽद्रि X. ७५, ५.
 शुचिऽद्री III. ३३, १.
 शुद्धः VIII. ९५, ७; ८^४; ९^४; IX. ७८, १.
 शुद्धं I. १६४, ४०; VIII. ९५, ७.
 शुद्धाः VI. २८, ७; X. १८, २.
 शुद्धाभिः VIII. ९५, ८.
 शुद्धेन VIII. ९५, ७.
 शुद्धैः VIII. ९५, ७.
 शुनः I. १८२, ४; IV. १८, १३; VIII. ५५, ३.
 शुनऽशेषः I. २४, १२; १३.
 शुनऽशेषं V. २, ७.
 शुनऽपृष्ठः VII. ७०, १.
 शुनं I. ११७, १८; III. ३०, २२; IV. ३, ११; ५७,
 ४^५; ८^४; VI. १६, ४; X. १०२, ८; १२६, ७;
 १६०, ५.
 शुनऽहोत्रेषु II. १८, ६; ४१, १४; १७.
 शुनाऽङ्घ्रितं VIII. ४६, २८.
 शुनाऽसीरा IV. ५७, ८.
 शुनाऽसीरौ IV. ५७, ५.
 शुधत् X. १७, १४.
 शुधति X. ८५, ३५.
 शुधयन्तु X. १७, १०.
 शुध्यवः V. ५२, ९.

शुभ्यः VII. 97, 7; VIII. 24, 24.

शुभ्युं X. 43, 1.

शुभ्युवः I. 50, 9; 124, 4.

शुभ्युवै VII. 88, 1; X. 39, 7.

शुभ्यः X. 138, 5.

शुभौ I. 51, 5.

शुभः I. 3, 1; V. 54, 11; IX. 94, 1.

शुभः VIII. 5, 5; 22, 14; 26, 6; X. 40, 14; 93, 6.

शुभः I. 34, 6; 47, 5; 120, 6; V. 75, 8; VIII. 5, 11; 22, 4; 6; 59, 3; 5; 87, 5; X. 40, 4; 12; 13; 85, 15; 131, 4.

शुभं I. 23, 11; IV. 51, 6; V. 55, 1; 57, 2; VI. 62, 4; VII. 82, 5.

शुभंयवः X. 78, 7.

शुभंयावां V. 61, 13.

शुभंयावानः I. 89, 7.

शुभंये IV. 3, 6.

शुभयत्सभिः V. 60, 8.

शुभयत् VII. 56, 16.

शुभयते I. 85, 3.

शुभा I. 165, 1; VII. 56, 6.

शुभाना VII. 72, 1.

शुभानैः I. 165, 3.

शुभायते IX. 28, 3.

शुभे I. 64, 4; 87, 3; 88, 2; 117, 5; 119, 3; 127, 6; 167, 6; III. 26, 4; V. 52, 8; 57, 3; 63, 5; VI. 63, 6; VII. 57, 3; 87, 5; 88, 3; VIII. 26, 13; X. 105, 3.

शुभ V. 5, 4.

शुभः II. 11, 4; VII. 56, 8; IX. 14, 5; 96, 20.

शुभस्खादयः VIII. 20, 4.

शुभं II. 11, 4²; III. 26, 2; IX. 62, 5; 107, 24.

शुभस्यामा III. 58, 1.

शुभस्यावाना VIII. 26, 19.

शुभस्वता IX. 15, 3.

शुभशःस्तनः IX. 66, 26.

शुभा X. 143, 3.

शुभा V. 80, 5; VII. 75, 6.

शुभा VII. 68, 1.

शुभाः I. 19, 5; 85, 3; 167, 4; II. 11, 3; IV. 51, 6; V. 41, 12; 42, 12; VII. 39, 3; 56, 16; VIII. 7, 25; 28; IX. 63, 26.

शुभाः VIII. 7, 2; 14.

शुभायां I. 35, 3.

शुभासः II. 36, 2.

शुभिषु I. 29, 1-7; V. 34, 8.

शुभे I. 57, 3; VII. 95, 6; 96, 2.

शुभे इति III. 33, 1.

शुभे इति III. 33, 2.

शुभेभिः IX. 15, 5; 66, 26.

शुभा IV. 38, 6.

शुभ VIII. 70, 2.

शुभत I. 21, 2; X. 95, 9.

शुभति I. 22, 8.

शुभते IX. 38, 3.

शुभते I. 140, 6.

शुभतः I. 130, 6.

शुभति V. 10, 4; IX. 40, 1; 96, 17; X. 21, 2.

शुभति V. 22, 4; 39, 5; IX. 43, 2.

शुभते I. 85, 1.

शुभमानः IX. 36, 4.

शुभमाना I. 92, 10; X. 107, 10.

शुभमाना VI. 64, 2.

शुभमानाः I. 33, 8; 165, 5; III. 5, 8; VII. 56, 11; 59, 7; X. 110, 5.

शुभमानाः IX. 64, 5.

शुभमाने इति II. 39, 2.

शुभसे IX. 2, 7.

शुभानः VIII. 44, 12.

शुभानि VIII. 6, 11; 44, 26.

शुभरुधः I. 72, 7; 169, 8; III. 38, 5; IV. 7 E

23, 8; VI. 3, 3; 49, 8; VII. 23, 2; 62, 3; IX. 70, 5; X. 122, 1.
 शुल्काय VII. 82, 6; VIII. 1, 5.
 शुशुक्नं I. 132, 3.
 शुशुक्निः VIII. 23, 5.
 शुशुक्नांसः V. 87, 6.
 शुशुक्नान् I. 69, 1; 169, 3; 189, 4.
 शुशुगिथ I. 97, 1.
 शुशुचान् IV. 1, 3.
 शुशुचानः I. 149, 4; X. 98, 8.
 शुशुचानं IV. 1, 19.
 शुशुचानस्य IV. 22, 8.
 शुशुचानाः II. 34, 1.
 शुशुचानासः I. 123, 6.
 शुशुचीत् II. 2, 10; X. 43, 9.
 शुशुलूकस्यातुं VII. 104, 22.
 शुशोच I. 133, 6; X. 138, 2.
 शुशोच VII. 4, 3; 8, 4.
 शुश्रवं X. 38, 5.
 शुश्रव I. 109, 5.
 शुश्रवत् I. 84, 8.
 शुश्राव I. 105, 17; V. 53, 2.
 शुश्रुपाः VIII. 45, 18.
 शुश्रुयातं V. 74, 10; VIII. 73, 5.
 शुश्रुवांसं VII. 70, 5.
 शुश्रुवान् X. 71, 5.
 शुश्रुवे VIII. 66, 9.
 शुश्रुयमाणः IV. 38, 7; VII. 19, 2.
 शुश्रुतं I. 61, 10.
 शुश्रु VIII. 93, 16.
 शुष्कं II. 13, 6; IV. 4, 4; VI. 18, 10; VII. 103, 2.
 शुष्कात् I. 68, 2.
 शुष्कासु X. 92, 1.
 शुष्णः VI. 20, 5.
 शुष्णं I. 11, 7; 33, 12; 56, 3; 63, 3; 101, 2; 103, 8; 121, 9; II. 14, 5; 19, 6;

III. 31, 8; IV. 16, 12; V. 29, 9; 32, 4; VI. 18, 8; 26, 3; 31, 3; VII. 19, 2; VIII. 51, 8; X. 22, 7; 14; 99, 9; 111, 5.
 शुष्णस्य I. 51, 11; 54, 5; 121, 10; IV. 30, 13; V. 31, 7; VI. 20, 4; VIII. 1, 28; 40, 10; 11; 96, 17; X. 22, 11; 49, 3; 61, 13.
 शुष्णहस्तेषु I. 51, 6.
 शुष्णांय I. 175, 4.
 शुष्णो VIII. 6, 14.
 शुष्मः I. 100, 2; 165, 4; IV. 21, 7; 23, 10; VI. 19, 9; 68, 7; VII. 3, 6; 27, 2; 56, 8; 61, 4; IX. 79, 5; X. 180, 1.
 शुष्मं I. 64, 14; 165, 1; II. 11, 4; 17, 3; III. 32, 3; 37, 10; IV. 17, 12; 24, 7; V. 16, 3; 32, 9; VI. 19, 8; 44, 5; 72, 5; VII. 24, 4; 33, 4; VIII. 6, 11; 7, 24; 15, 7; 20, 3; 93, 12; 96, 8; 99, 6; IX. 19, 7; 29, 6; 30, 3; 52, 4; 63, 29; 67, 3; 76, 2; 106, 4; X. 75, 3; 113, 1.
 शुष्माः I. 52, 4; II. 17, 1; IV. 10, 4; X. 97, 8; 142, 6.
 शुष्मात् II. 12, 1; 13; VI. 27, 4; VII. 34, 7; X. 147, 1.
 शुष्माय VIII. 7, 5.
 शुष्मांसः V. 38, 3; IX. 50, 1; 53, 1; X. 3, 6.
 शुष्मिणः I. 145, 1; III. 16, 3; V. 10, 4; IX. 14, 3; 30, 1; 41, 3; X. 43, 3.
 शुष्मिणं VII. 23, 5; VIII. 13, 3; 102, 12.
 शुष्मिणां IV. 47, 3.
 शुष्मिणे I. 30, 3; 37, 4.
 शुष्मिन् I. 173, 12; VI. 25, 1; VII. 30, 1; VIII. 98, 12.
 शुष्मिन्स्तमः I. 127, 9²; 133, 6; 175, 5.
 शुष्मिन्स्तमं II. 11, 13; III. 37, 8.
 शुष्मिन्भिः I. 133, 6.
 शुष्मी IV. 22, 1; 4; V. 40, 4; VII. 40, 3; 56, 24; IX. 18, 7; 27, 6; 28, 6; 71, 1; 88, 7.

शुभेण IV. 50, 7; IX. 70, 5.
 शुभेभिः V. 10, 4; VI. 61, 2.
 शुभैः I. 63, 1; IV. 22, 3; VI. 3, 8; 32, 4;
 60, 3; VII. 7, 2.
 शुभ्यतु VII. 104, 11.
 शुक्रतस्य I. 162, 17.
 शुधनासः IV. 58, 7.
 शुद्रः X. 90, 12.
 शुनैः II. 27, 17; 28, 11; 29, 7; III. 33, 13;
 VIII. 45, 36.
 शुने I. 105, 3; VII. 1, 11; X. 37, 6.
 शूरः V. 38, 5.
 शूरः I. 11, 6; 29, 4; 32, 12; 63, 4; 8; 81,
 8; 129, 3; 5; 131, 7; 132, 6; 133, 6²;
 173, 7; 174, 9; II. 11, 2; 3; 5; 11;
 17; 18; 18, 7; 19, 8; 30, 10; III. 30,
 11; 41 3; 47, 2; 51 7; 12; 52, 7;
 53, 21; IV. 3, 15; 16, 2; 7; 17; 22, 5;
 32, 21; V. 33, 7; 35, 2; 36, 2; VI. 15,
 11; 19, 6; 13; 24, 3; 26, 5; 33, 3;
 4; 44, 17; 47, 6; VII. 19, 11; 21, 3;
 22, 7; 23, 5; 25, 4; 5; 30, 1; 4; 32,
 11; 22; 27; 36, 4; VIII. 1, 14; 21, 8;
 24, 2; 8; 32, 5; 34, 14; 45, 34; 46,
 11; 49, 3; 50, 9; 61, 5; 62, 11; 63,
 11; 66, 5; 70, 9; 78, 1; 4; 81, 3; 97,
 15; 98, 8; X. 22, 9-12; 47, 1; 50, 2;
 73, 4; 98, 10; 112, 1; 131, 1; 148, 2;
 4; 5.
 शूरः I. 70, 6; 103, 6; 104, 4; 122, 10;
 132, 5; 158, 3; 173, 5; 175, 3; 178,
 3; II. 17, 2; IV. 21, 1; 27, 5; 36, 6;
 V. 63, 5; VI. 25, 4; 5; 35, 5; 64, 3;
 VII. 18, 11; 19, 10; 20, 3; 27, 1; 84,
 4; VIII. 2, 36; 31, 15; 45, 3; 61, 18;
 92, 28; IX. 1, 10; 3, 4; 15, 1; 16, 6;
 62, 19; 70, 10; 76, 2; 87, 7; 89, 3;
 94, 3; 96, 1; X. 42, 4; 55, 6; 8; 105,
 4; 6.
 शूरःइव X. 69, 5.
 शूरःश्यामः IX. 90, 3.

शूरणासः I. 163, 10.
 शूरःशतरः IX. 66, 17.
 शूरःशपत्तिः X. 86, 8.
 शूरःशपत्तीः I. 174, 3.
 शूरः I. 112, 18; IV. 38, 2; 3; VI. 25, 4;
 47, 11; IX. 81, 1; X. 42, 2; 114, 9.
 शूरःसता I. 31, 6; 157, 2; VII. 93, 5; X.
 63, 14.
 शूरःसतातौ I. 100, 7; III. 54, 4; VI. 19, 12;
 23, 2; 26, 1; 33, 2; VIII. 16, 4; X.
 67, 9.
 शूरस्य VIII. 2, 9.
 शूरस्यःइव I. 141, 8; III. 55, 8; VI. 6, 5.
 शूराः IV. 41; 7.
 शूराः VII. 1, 10; 30, 2; 34, 3; 56, 22; X.
 78, 4.
 शूराः I. 64, 9.
 शूराःइव I. 85, 8; V. 59, 5.
 शूराणां VI. 68, 2.
 शूराय I. 155, 1; VIII. 2, 25.
 शूरासः VI. 46, 12; X. 154, 3.
 शूरैभिः I. 8, 4; 101, 6.
 शूरैभ्यः IX. 66, 17.
 शूरैः I. 129, 2; II. 30, 10; VIII. 19, 10;
 X. 22, 9.
 शूराः I. 174, 6.
 शूरैः I. 162, 11.
 शूरावांम I. 166, 14.
 शूरांनानः X. 34, 6.
 शूरांनानात् X. 27, 2.
 शूरायाम् VIII. 21, 12.
 शूरावत् I. 54, 7; II. 25, 1; VIII. 31, 3.
 शूराःस्वांसः I. 167, 9.
 शूराःस्वांसं I. 64, 15; IV. 16, 13; VI. 19, 2;
 7; 8; X. 47, 4.
 शूराःस्वांसां VII. 93, 2.
 शूरावानः IV. 27, 2; VII. 20, 2; X. 28, 9.
 शूरावानस्य X. 111, 6.
 शूरावुः VII. 74, 6.

शुशुवे VII. 32, 6.
 शुषः IX. 71, 2.
 शुषणि X. 93, 1.
 शुषं I. 9, 10; 62, 1; 154, 3; III. 7, 6; 54, 1; VI. 10, 2; VII. 25, 5; X. 31, 3; 54, 6; 96, 2; 120, 8; 133, 1.
 शुषस्य I. 131, 2; VIII. 74, 1.
 शुषे इति IX. 97, 54.
 शुषेभिः X. 6, 4.
 शुषैः III. 49, 2; V. 41, 7; 10; VI. 12, 4; 68, 3; X. 6, 3.
 शुषः VII. 66, 1.
 शुषं I. 54, 3; V. 86, 6.
 शुषं V. 59, 3; VIII. 86, 5.
 शुषवृषः VIII. 17, 13.
 शुषा I. 140, 6; IV. 58, 3.
 शुषांश्च II. 39, 3.
 शुषाणि I. 163, 11; IX. 15, 4.
 शुषाणिश्च III. 8, 10.
 शुषिणः I. 32, 15.
 शुषिणं I. 33, 12.
 शुषिणां III. 8, 10.
 शुषे इति V. 2, 9; VIII. 60, 13; IX. 5, 2; 70, 7; 87, 7.
 शुषन्तु X. 87, 15.
 शुषवः VI. 40, 4; VII. 29, 2; 3.
 शुषवत् V. 14, 5; 30, 3; VII. 26, 1; VIII. 33, 9; 13; 61, 1; 10.
 शुषवत् I. 141, 12; 145, 3; III. 43, 4; IV. 58, 2; VIII. 43, 22; X. 26, 9; 66, 11.
 शुषवन् IX. 49, 4.
 शुषवन् III. 54, 10; 13; X. 65, 13.
 शुषवाम III. 33, 10.
 शुषाति X. 89, 6.
 शुषानाः X. 28, 11.
 शुषासि X. 89, 8.
 शुषीत VII. 104, 1.
 शुषीहि X. 87, 25.

शुषीहि III. 30, 17; X. 87, 5; 10²; 14³.
 शुषु VIII. 17, 2; 36, 7; 45, 6.
 शुषुत I. 86, 2; II. 41, 13; VI. 52, 13; X. 30, 8.
 शुषुतं I. 93, 1; VI. 60, 15; VII. 82, 8; 94, 2; VIII. 73, 10; 85, 4; X. 12, 4; 39, 6.
 शुषुतं I. 47, 2; 89, 4; 118, 3; 181, 7; III. 62, 2; VI. 69, 4; VI. 67, 10; 83, 4; VIII. 35, 19; 38, 8; 85, 2; X. 67, 11.
 शुषुते X. 113, 9.
 शुषुधि VIII. 13, 7; 84, 3.
 शुषुधि IV. 9, 7; VIII. 3, 18; 52, 8.
 शुषुयाम I. 89, 8.
 शुषुध्व I. 131, 7.
 शुषुहि I. 82, 1; IX. 82, 4; X. 75, 5.
 शुषुहि I. 104, 9; 139, 7; IV. 22, 10; VII. 28, 1.
 शुषोत III. 33, 9.
 शुषोतन X. 36, 10; 62, 4.
 शुषोति I. 37, 13; X. 71, 6; 125, 4.
 शुषोति IV. 23, 3; VIII. 78, 5; X. 71, 4; 6.
 शुषोतु I. 114, 11; II. 27, 1; 32, 4; III. 54, 1²; 19; V. 41, 12; VII. 44, 5; 46, 1; VIII. 54, 4; 93, 18; X. 91, 13.
 शुषोतु I. 27, 12; III. 54, 20; V. 42, 1; 43, 11; 46, 8; VI. 50, 14; 55, 5; VII. 35, 6; 38, 5; X. 64, 4; 10; 92, 12.
 शुषोमि V. 32, 12; VIII. 2, 11.
 शुषोमि II. 33, 4; V. 32, 11; X. 42, 3.
 शुषवतः II. 29, 1; X. 63, 11.
 शुषवतां X. 64, 1.
 शुषवते I. 74, 1; X. 18, 1.
 शुषवन् II. 23, 1; IV. 23, 3; VI. 16, 6; X. 71, 4; 85, 4.
 शुषवतं I. 54, 2; III. 30, 22; VI. 54, 8; VIII. 43, 23; X. 122, 4.
 शुखन्ता I. 34, 12.

शृङ्खलंति VII. 34, 1.
 शृङ्खलंति II. 24, 13.
 शृङ्खलंति I. 44, 14; III. 54, 20; V. 41, 12;
 VI. 52, 9; VII. 35, 14; 44, 5; VIII.
 54, 3; X. 13, 1.
 शृङ्खलंति III. 20, 1; VI. 52, 14; X. 37, 6;
 64, 6.
 शृङ्खलंति I. 15, 8; IV. 8, 6; V. 87, 3.
 शृङ्खलंति VIII. 45, 4; 54, 6; 77, 1; X. 168, 4.
 शृङ्खलंति VIII. 6, 14; 33, 10; 78, 3.
 शृङ्खलंति IV. 42, 7; VII. 8, 5.
 शृङ्खलंति I. 74, 7; III. 55, 20; IV. 17, 9; V.
 73, 7; VI. 47, 16; VIII. 2, 34; 45, 32;
 IX. 41, 3; X. 94, 6.
 शृङ्खलंति I. 37, 3; 169, 7; III. 30, 16; IV. 17,
 10; 20, 9; 41, 2; VII. 8, 4; 26, 4; IX.
 97, 13; X. 11, 7.
 शृङ्खलंति I. 162, 10.
 शृङ्खलंति X. 27, 6.
 शृङ्खलंति VII. 18, 16.
 शृङ्खलंति IX. 114, 4; X. 16, 1; 2.
 शृङ्खलंति IX. 83, 1.
 शृङ्खलंति II. 12, 10.
 शृङ्खलंति V. 61, 2.
 शृङ्खलंति X. 44, 6.
 शृङ्खलंति IX. 73, 3; X. 88, 17.
 शृङ्खलंति IX. 112, 4.
 शृङ्खलंति X. 85, 37.
 शृङ्खलंति X. 105, 2.
 शृङ्खलंति I. 23, 22.
 शृङ्खलंति IX. 82, 4.
 शृङ्खलंति I. 69, 2; 73, 2.
 शृङ्खलंति VIII. 51, 9.
 शृङ्खलंति II. 13, 6.
 शृङ्खलंति I. 58, 6; III. 7, 5; V. 64, 2; X. 113,
 5; 122, 1; 124, 3.
 शृङ्खलंति X. 20, 7.
 शृङ्खलंति VIII. 1, 22.
 शृङ्खलंति V. 87, 4; X. 46, 3.

शोचिषा I. 54, 11.
 शोचिषा X. 61, 20.
 शोचिषासः III. 16, 2.
 शोचिषा I. 156, 1.
 शोचिषा I. 93, 4; V. 12, 6; VI. 27, 4; 5; VII.
 4, 7; X. 16, 5.
 शोचिषा I. 174, 4.
 शोचिषा V. 70, 4; VII. 1, 12.
 शोचिषा VIII. 60, 15.
 शोचिषा X. 18, 8.
 शोचिषा II. 38, 5.
 शोचिषा X. 31, 9.
 शोचिषा I. 125, 7; IV. 6, 5.
 शोचिषा X. 103, 12.
 शोचिषा VI. 16, 45; VII. 2, 1; VIII. 60, 6.
 शोचिषा III. 13, 6; VI. 16, 11; X. 69, 3.
 शोचिषा X. 16, 1.
 शोचिषा VII. 15, 5.
 शोचिषा VI. 52, 2.
 शोचिषासः V. 79, 8.
 शोचिषा VII. 50, 2; X. 92, 1.
 शोचिषा VIII. 6, 8.
 शोचिषा IX. 73, 5; 83, 2.
 शोचिषा V. 17, 3.
 शोचिषा VI. 22, 8.
 शोचिषा I. 36, 9.
 शोचिषा IV. 2, 20.
 शोचिषा I. 39, 1; 143, 2; 148, 4; III. 1, 5;
 IV. 6, 6; 7, 10; V. 28, 1; VI. 64, 2;
 VII. 3, 5; 16, 3; VIII. 6, 7; X. 16, 4.
 शोचिषासः III. 14, 1; 17, 1; 27, 4; V.
 41, 10.
 शोचिषासः I. 45, 6; 50, 8; 127, 2; V. 8, 2.
 शोचिषासः IV. 5, 10.
 शोचिषासः V. 6, 5.
 शोचिषा I. 12, 12; 45, 4; 48, 14; 127, 1;
 4; 175, 3; III. 2, 4; 14, 4; 18, 4; IV.
 5, 4; 52, 7; VI. 3, 6; 4, 6; 10, 4; 12,
 1; 16, 28; 22, 8; 48, 3; 7; 68, 9;

VII. 5, 4; 13, 2; VIII. 44, 14; 56, 5;
60, 16; 102, 16; IX. 85, 12; X. 21, 8;
45, 7; 87, 23; 115, 3; 118, 7; 187, 3.
शोचिषे V. 5, 1.
शोचिष्य V. 24, 4; VIII. 60, 6.
शोचिष्यान् II. 4, 7.
शोचिषीं III. 4, 4; VII. 43, 2.
शोयः IX. 97, 13; X. 20, 9.
शोया I. 6, 2; III. 35, 3.
शोयाः I. 126, 4; V. 33, 8.
शोभते IX. 25, 3; 69, 3.
शोभमानं V. 2, 4.
शोभसे I. 84, 10; X. 77, 1.
शोभसे V. 44, 5.
शोभिषं VIII. 3, 21.
शोभिषाः VII. 56, 6.
शोभे I. 120, 5.
शोभेते इति IV. 32, 23.
शोशुचत् I. 97, 1²; 2-8; VI. 48, 3.
शोशुचतः X. 87, 20.
शोशुचता I. 123, 7.
शोशुचत्याः X. 89, 12.
शोशुचन् VI. 66, 2.
शोशुचन्त VII. 1, 4.
शोशुचानः III. 15, 1; IV. 1, 4; 4, 2; VII.
5, 3; 4; 10, 1; 13, 2; X. 87, 7; 14.
शोशुचानं X. 87, 9.
शौचत्सुर्ये V. 79, 2.
शौरदेव्यः VIII. 70, 15.
श्रमन् I. 104, 2.
श्रोतंति I. 87, 2; III. 1, 8; 21, 5.
श्रोतंति III. 21, 2; 4; IV. 50, 3; VII. 101,
4; VIII. 2, 8.
श्रयत् VI. 60, 1.
श्रयः II. 21, 4.
श्रययः X. 95, 5.
श्रययन् I. 51, 9.
श्रययन्त VIII. 99, 6.

श्रययन्त VII. 82, 6.
श्रयितं I. 116, 24.
श्रयिता I. 57, 2; X. 49, 3.
श्रयिता X. 95, 4.
श्रयिष्टन् IX. 101, 1.
श्रयिष्टं VII. 99, 5.
श्रयिहि I. 63, 5; VII. 25, 2.
श्रमशा X. 105, 1.
श्रमश्रु X. 23, 1; 26, 7; 142, 4.
श्रमश्रुमु II. 11, 17; VIII. 33, 6.
श्रमश्रूणि X. 23, 4.
श्रमसि II. 31, 6.
श्यत् I. 130, 4².
श्यान् X. 128, 3.
श्यावश्चश्च V. 52, 1.
श्यावश्चश्चः V. 81, 5.
श्यावश्चश्चस्य VIII. 36, 7; 37, 7; 38, 8.
श्यावश्चश्चस्य VIII. 35, 19.
श्यावः VIII. 19, 37; X. 31, 11.
श्यावकं VIII. 3, 12.
श्यावके VIII. 4, 2.
श्यावं I. 117, 24; X. 65, 12.
श्यावं X. 68, 11.
श्यावा I. 100, 16; II. 10, 2.
श्यावाः I. 35, 5; 126, 3; VI. 48, 6; VIII.
46, 23.
श्यावाय I. 117, 8.
श्यावाय V. 61, 9.
श्यावाश्चस्तुताय V. 61, 5.
श्यावासु VI. 48, 6.
श्यावीं III. 55, 11.
श्यावीः VIII. 55, 5.
श्यावीनां VIII. 46, 22.
श्यावीं I. 71, 1.
श्याव्याभ्यः VI. 15, 17.
श्येतः I. 71, 4.
श्येत VII. 4, 3.
श्येतासः V. 33, 8.

इयेनऽस्माभूतः I. 80, 2.
 इयेनऽस्माभूतं VIII. 95, 3.
 इयेनः I. 32, 14; 33, 2; 93, 6; II. 42, 2;
 III. 43, 7; IV. 18, 13; 26, 4-7; 27, 1;
 3; 4; V. 44, 11; 45, 9; VI. 20, 6;
 VII. 63, 5; VIII. 82, 9; IX. 38, 4; 57,
 3; 61, 21; 62, 4; 65, 19; 67, 14; 15;
 68, 6; 71, 6; 77, 2; 82, 1; 86, 35;
 96, 6; 19; X. 11, 4; 99, 8; 144, 5.
 इयेनऽजुतः IX. 89, 2.
 इयेनऽर्षत्वा I. 118, 1.
 इयेनऽभूत IX. 87, 6.
 इयेनं IV. 38, 2; 5; VIII. 34, 9.
 इयेनस्य I. 118, 11; 163, 1; V. 78, 4; X.
 144, 4.
 इयेनस्यऽइव IV. 40, 3.
 इयेनाऽइव V. 74, 9; VIII. 73, 4.
 इयेनाः VII. 56, 3.
 इयेनाऽइव IV. 35, 8.
 इयेनान्ऽइव I. 165, 2; VI. 46, 13.
 इयेनाय VII. 15, 4; X. 144, 3.
 इयेनासः I. 118, 4; IV. 6, 10; VIII. 20, 10;
 X. 77, 5; 92, 6; 127, 5.
 इयेनी I. 140, 9.
 इयेनेभिः VIII. 5, 7.
 इयेनेभ्यः IV. 26, 4.
 इयेनौऽइव VIII. 35, 9.
 अत् I. 55, 5; 103, 5; 104, 7; II. 12, 5;
 VIII. 75, 2; X. 39, 5; 147, 1; 151, 5.
 अत्ऽदधानः I. 103, 3.
 अयय I. 24, 15; II. 28, 5.
 अययन् IX. 68, 2.
 अययन्त V. 54, 10; 85, 4.
 अययति V. 59, 1.
 अययति X. 77, 4.
 अययति IX. 69, 3.
 अयया VIII. 1, 31; IX. 113, 2; X. 151,
 1²; 4.

अय्या VII. 32, 14.
 अय्याभिः VI. 26, 6.
 अय्यां I. 108, 6; IX. 113, 4; X. 151, 1; 3;
 4²; 5³.
 अय्याऽनन्त्या X. 113, 9.
 अय्याऽमनाः II. 26, 3.
 अय्यितं I. 104, 6.
 अय्यिष्वं X. 125, 4.
 अय्ये X. 151, 5.
 अय्ये I. 102, 2.
 अय्ये X. 151, 2².
 अय्यत् II. 30, 7.
 अय्यस्युवः I. 72, 2.
 अय्यस्य X. 114, 10.
 अय्यस्य II. 29, 4; VIII. 4, 7.
 अय्यस्य V. 5, 5; X. 70, 5.
 अय्यतां X. 18, 12.
 अय्यतां I. 13, 6; 142, 6; II. 3, 5; VII. 17,
 2; X. 110, 5.
 अय्यते VII. 78, 1.
 अय्यमाणः III. 8, 2.
 अय्यस्व III. 8, 2; 3.
 अय्यतां VII. 2, 6.
 अय्ये इति X. 106, 2.
 अवः I. 9, 7; 8; 40, 4; 43, 7; 44, 2; 51,
 10; 61, 10; 73, 7; 10; 79, 4; 102, 2;
 7; 110, 5; 117, 8; 126, 1; 2; 5; 160,
 5; 165, 12; 171, 5; III. 37, 10; 53,
 15; 16; IV. 17, 20; 26, 5; 31, 15; 36,
 9; 38, 5; V. 7, 9; 16, 4; 18, 5; 35,
 8; 52, 1; 86, 6; VI. 2, 1; 37, 3; 46,
 5; 48, 12; 58, 3; 65, 3; 6; 70, 5;
 VII. 5, 8; 18, 24; 34, 18; 81, 6; VIII.
 9, 17; 13, 12; 15, 8; 31, 7; 46, 24; 55,
 5; 65, 12; 74, 9; 80, 5; 89, 4; 103,
 5; IX. 1, 4; 4, 1; 6, 3; 7, 9; 9, 9;
 20, 3; 32, 6; 44, 6; 51, 5; 61, 10;
 63, 12; 66, 7; 80, 2; 83, 5; 86, 40;
 98, 8; 100, 8; X. 27, 21; 28, 12; 50,

1; 69, 3; 92, 10; 93, 10; 102, 4; 131,
 3; 140, 1; 155, 5.
 अवःसृष्टे V. 66, 5.
 अवःसृष्टम् VIII. 2, 38.
 अवःसृष्टि VIII. 32, 14.
 अवःसृष्टिः I. 149, 2; 156, 2; III. 30, 5; 59,
 7; VI. 1, 11; VIII. 5, 32.
 अवःसृष्टु III. 37, 7.
 अवत् I. 30, 8; 121, 1; VI. 45, 23; 50, 6;
 VII. 32, 5; VIII. 1, 15; 81, 5.
 अवत् IV. 43, 1; VII. 95, 4; VIII. 43, 24.
 अवतः VIII. 26, 10.
 अवयः V. 74, 1.
 अवयत्सृष्टि V. 25, 5.
 अवय IV. 29, 3; VIII. 96, 12.
 अवय VI. 31, 5.
 अवयत् VII. 62, 5.
 अवयत्संज्ञा VIII. 46, 12.
 अवयन् II. 13, 12.
 अवयतः I. 110, 3.
 अवसः IV. 41, 9; VII. 16, 10; 90, 7; X.
 61, 24.
 अवसा I. 92, 8; III. 1, 16; VI. 5, 5; 10,
 3; 5; VIII. 6, 48; 101, 12; IX. 70,
 2; 110, 5.
 अवसि VIII. 74, 9.
 अवसे I. 31, 7; 57, 3; 73, 5; 95, 11; 96,
 9; 103, 4; 113, 6; 121, 14; 134, 3;
 VI. 17, 14; VII. 18, 23; VIII. 70, 9;
 IX. 32, 1; 62, 22; 80, 3; 97, 25; 110,
 7; X. 35, 5.
 अवस्यः II. 10, 1; VI. 1, 11.
 अवस्यतः VI. 46, 13.
 अवस्यता X. 74, 2; 147, 2.
 अवस्यतां I. 138, 4.
 अवस्यते I. 128, 1; VIII. 47, 12; 62, 4.
 अवस्यन् I. 177, 1.
 अवस्यतः I. 131, 5.
 अवस्य I. 117, 9.

अवस्यया I. 128, 6.
 अवस्यवः I. 48, 3; 85, 8; 125, 4; 132, 5²;
 II. 31, 1; 7; IV. 16, 15; V. 9, 2; VI.
 1, 4; 45, 10; VIII. 24, 18; 52, 4; IX.
 10, 1; 66, 10; 87, 5.
 अवस्यस्य VIII. 96, 20.
 अवस्या I. 61, 5; 149, 5; II. 19, 7; VI.
 27, 6; VII. 18, 11; 23, 1; IX. 96, 16.
 अवस्या I. 117, 10; 184, 4; VIII. 15, 3;
 16, 2.
 अवस्याः II. 13, 13; 14, 12.
 अवस्यात् IV. 40, 2.
 अवस्यात् V. 37, 3.
 अवस्यानि I. 100, 5; X. 44, 6.
 अवस्युः I. 55, 6; VIII. 94, 1.
 अवस्युं V. 56, 8; VII. 75, 2.
 अवसि I. 11, 7; 34, 5; 91, 18; III. 19, 5;
 54, 22; V. 4, 2; 18, 4; 61, 11; VI. 19,
 3; VII. 79, 3; VIII. 74, 10; 99, 2;
 IX. 63, 1; 67, 5; 87, 5; 108, 4; X.
 59, 2; 116, 6.
 अवस्यः I. 27, 8; 31, 5; VIII. 46, 9.
 अवस्यं V. 20, 1; 38, 2; VI. 16, 12; IX.
 63, 23; 101, 9; X. 38, 2.
 अवस्यस्य IX. 97, 53.
 अवस्यां V. 86, 2.
 अवस्यान् VI. 45, 12.
 अवस्ये X. 102, 1.
 अवसाः X. 171, 3.
 अवसाः X. 179, 1.
 अवसां X. 179, 2; 3².
 अवसां I. 179, 3.
 अवसां IV. 33, 11.
 अवसां VIII. 67, 6.
 अवस्यति II. 28, 4.
 अवस्यतःसृष्टि VIII. 99, 3.
 अवसाः V. 53, 4.
 श्रितः I. 75, 3; 125, 5; II. 3, 11; III. 9.

3; IV. 43, 7; V. 11, 3; VIII. 33, 6;
39, 8; IX. 12, 3; 14, 1; 86, 8; X.
85, 1.
श्रुतं III. 9, 4; IV. 58, 11.
श्रुता I. 164, 29; II. 41, 17; V. 63, 4;
VIII. 41, 6.
श्रुताः I. 187, 4.
श्रुतानि II. 28, 8.
श्रुती IX. 14, 6.
श्रुतः I. 85, 2; 139, 3; 166, 10; II. 1, 12;
8, 5; III. 1, 5; 38, 4; 44, 2; VII. 15,
5; VIII. 20, 12; 28, 5; 92, 20; 102,
9; IX. 16, 6; 62, 19; X. 21, 3; 91,
5; 127, 1.
श्रुतं I. 43, 7; 46, 14; 72, 10; 179, 1; II.
10, 1; IV. 44, 2; V. 28, 4; 45, 2; VII.
69, 4; VIII. 13, 28; 20, 7; 72, 13;
IX. 94, 4²; X. 110, 6.
श्रुतसे I. 87, 6; V. 59, 3².
श्रुता I. 116, 17; 117, 13; 122, 2; 188, 6;
II. 8, 3; 33, 3; III. 60, 4; V. 3, 4; 61,
12; VI. 48, 19; 66, 4; VII. 56, 6; 72,
1; X. 1, 5.
श्रुते I. 64, 12; 81, 4; 88, 3; 92, 6; 184,
3; 188, 8; II. 23, 18; IV. 5, 15; 10,
5; 22, 2; 23, 6; 41, 8; V. 3, 3; 44,
2; 55, 3; 60, 4; 74, 6; VI. 29, 3; 44,
8; 63, 5; 64, 1; VII. 67, 2; VIII. 7,
25; 26, 4; IX. 94, 4²; 102, 4; 104, 1;
X. 45, 8; 77, 2; 95, 3; 6; 105, 10².
श्रुत I. 162, 11.
श्रुः V. 57, 6.
श्रुण् I. 68, 1; IX. 109, 22.
श्रुण्तः VIII. 2, 3; IX. 107, 2.
श्रुण्ति IX. 1, 9; 71, 4.
श्रुण्ति I. 84, 11; VIII. 69, 3; IX. 84, 5;
93, 3.
श्रुणानः VIII. 101, 9; IX. 109, 17.
श्रुणानाः IX. 24, 1; 65, 26.
श्रुणां X. 45, 5.

श्रुणीत IX. 46, 4.
श्रुणीतन् IX. 11, 6.
श्रुणीचे V. 6, 9.
श्रुणीहि VIII. 2, 11.
श्रुतः VIII. 82, 5.
श्रुतस्य IX. 109, 15.
श्रुताः VIII. 2, 28.
श्रुभिः VI. 63, 6.
श्रुत I. 23, 8; II. 41, 15; VI. 31, 5; X. 63,
2; 125, 4.
श्रुतः I. 53, 9; 55, 8; II. 20, 6; IV. 30, 2;
32, 21; VI. 56, 5; VII. 32, 17; VIII.
22, 5; 24, 2; 26, 4; 33, 10; 62, 9; 67,
8; X. 22, 1; 2.
श्रुतश्चुषि X. 47, 3.
श्रुतस्कण्डः VIII. 92, 25.
श्रुतं I. 6, 6; 101, 7; 116, 13; 120, 6; 122,
6; 184, 2; II. 33, 11; V. 39, 3; 52,
17; 74, 6; 78, 5; VI. 49, 3; 62, 7;
VII. 18, 12; 62, 5; 68, 2; VIII. 2, 27;
13, 10; 26, 17; 50, 1; 59, 6; 71, 14;
93, 16; X. 38, 4; 100, 1.
श्रुतं I. 122, 6; 151, 2; II. 41, 4; V. 75, 1;
VII. 68, 8; VIII. 26, 11; X. 92, 13.
श्रुतमंघं VIII. 93, 1.
श्रुतसंघाय V. 36, 6.
श्रुतसंघे I. 122, 7.
श्रुतसंघे I. 112, 9.
श्रुतवैणि VIII. 74, 13.
श्रुतवैणे X. 49, 5.
श्रुतवी VIII. 74, 4.
श्रुतवित् V. 44, 12.
श्रुतस्य III. 46, 1; V. 85, 5; VI. 49, 12;
VIII. 2, 13; 96, 11.
श्रुता V. 74, 2.
श्रुतां V. 62, 5.
श्रुताय II. 14, 8; V. 85, 1; VI. 38, 5; VIII.
32, 4.

श्रुतासु V. 60, 2.
 श्रुते VIII. 66, 7; IX. 97, 53.
 श्रुत्स्कर्णे I. 44, 13.
 श्रुत्स्कर्णे VII. 32, 5.
 श्रुत्स्कर्णे I. 45, 7; VIII. 45, 17; X. 140, 6.
 श्रुत्यै I. 117, 23; 165, 11; II. 30, 11; V. 30, 5; VI. 72, 5; VII. 5, 9; VIII. 46, 14; X. 80, 1.
 श्रुत्यस्य I. 36, 12.
 श्रुत्यां VI. 21, 6; 36, 5.
 श्रुत्यानि X. 138, 6.
 श्रुत्यै II. 2, 7; VIII. 96, 3; X. 111, 3.
 श्रुत्वा VI. 50, 5.
 श्रुधि I. 2, 1; 10, 9; 44, 13; 48, 10; 133, 6; 142, 13; II. 11, 1; V. 24, 3; VI. 17, 3; 21, 10; 26, 1; VII. 22, 4; 38, 2; VIII. 25, 12; 66, 12; 82, 6; 95, 4; X. 11, 9; 61, 14; 21; 125, 4; 148, 5.
 श्रुधि I. 25, 19; 20; 26, 5; 45, 3; 5; 129, 2; 131, 6; II. 6, 1; VI. 21, 8; 36, 5; 45, 11; VII. 32, 1; VIII. 6, 18; 24, 14; 74, 11; 99, 1.
 श्रुधिऽस्यतः VI. 67, 3.
 श्रुवत् I. 127, 3.
 श्रुवन्तु VI. 49, 1; X. 15, 5.
 श्रुष्टये II. 38, 2.
 श्रुष्टिः I. 178, 1; VII. 40, 1; X. 101, 3.
 श्रुष्टिऽगौ VIII. 51, 1.
 श्रुष्टिं I. 67, 1; 69, 4; 166, 13; II. 14, 9; 32, 3; III. 50, 2; VII. 18, 6; 10.
 श्रुष्टिऽसंतं I. 93, 12; V. 54, 14.
 श्रुष्टो II. 3, 9; 9, 4; 14, 8; III. 9, 8; IV. 36, 4; VI. 13, 1; 68, 1; VII. 39, 4; VIII. 23, 14; 18; 87, 6; IX. 106, 1; X. 20, 6.
 श्रुष्टीऽचरीः X. 30, 11.
 श्रुष्टीवाऽइव VII. 73, 3.
 श्रुष्टीऽवानः I. 45, 2; 127, 9.
 श्रुष्टीऽवानं I. 119, 1; III. 27, 2.

श्रुष्टीवानाऽइव X. 106, 4.
 श्रुष्टौ II. 13, 9.
 श्रुयते X. 22, 1.
 श्रूयाः II. 10, 2.
 श्रेणयः X. 142, 5.
 श्रेणिः X. 61, 20; 95, 6.
 श्रेणिऽदन् X. 20, 3.
 श्रेणिऽभिः IV. 38, 6.
 श्रेणिं I. 126, 4.
 श्रेणिऽशः I. 163, 10; III. 8, 9.
 श्रेणीः V. 59, 7.
 श्रेत् I. 174, 7.
 श्रेयांसः V. 60, 4.
 श्रेयांसं X. 31, 2.
 श्रेयान् III. 8, 4; VI. 41, 4.
 श्रेयाम् IV. 43, 1.
 श्रेष्ठः I. 43, 5; 161, 1; II. 33, 3; III. 21, 3; VI. 16, 26; 26, 8; X. 156, 5.
 श्रेष्ठऽतमा I. 113, 12.
 श्रेष्ठऽतमाः V. 61, 1.
 श्रेष्ठं I. 44, 4; 113, 1; 164, 26; II. 7, 1; III. 21, 2; IV. 36, 7; 54, 1; V. 62, 1; 82, 1; VIII. 9, 13; X. 24, 2; 35, 7; 71, 1; 76, 2.
 श्रेष्ठया V. 25, 3.
 श्रेष्ठऽवर्चसः VI. 51, 10.
 श्रेष्ठऽवर्चसा V. 65, 2.
 श्रेष्ठऽशोचिषं VIII. 19, 4.
 श्रेष्ठा IV. 1, 6; VI. 68, 2; X. 63, 16.
 श्रेष्ठानि II. 21, 6.
 श्रेष्ठे VI. 71, 2; X. 36, 12.
 श्रेष्ठेभिः VII. 77, 5.
 श्रेष्ठैः X. 112, 3.
 श्रेष्ठः II. 15, 7; VIII. 79, 2.
 श्रेष्ठं I. 112, 8; II. 13, 12; IV. 30, 19; X. 25, 11.
 श्रेष्ठां I. 161, 10.
 श्रेणिऽभ्यां X. 163, 4.

श्रोतं I. 122, 11; V. 87, 8; 9; VII. 39, 3.
 श्रोतां I. 178, 3; VI. 23, 4; 24, 2.
 श्रोतारः V. 61, 15.
 श्रोतारं III. 26, 2.
 श्रोतुं I. 122, 6.
 श्रोतु V. 46, 6.
 श्रोतुःश्रान्तिः I. 122, 6.
 श्रोतुं X. 85, 11.
 श्रोतात् X. 90, 14.
 श्रोमंतं VII. 24, 5.
 श्रोमंताय I. 182, 7.
 श्रोमंतेन VIII. 66, 9.
 श्रोमंतेभिः VI. 19, 10.
 श्रोषन् I. 68, 5.
 श्रोषन्तु I. 86, 5.
 श्रोषमाणाः III. 8, 10; VII. 7, 6; 51, 1.
 श्रोषं VI. 4, 7.
 श्रोषन्तु I. 139, 1.
 श्रौष्टींश्च VIII. 48, 2.
 श्लोकः I. 190, 4; IV. 23, 8; VI. 24, 1;
 VII. 36, 9; 97, 3; X. 12, 5; 13, 1;
 159, 3.
 श्लोकं I. 38, 14; 51, 12; 83, 6; 92, 17;
 118, 3; 139, 3; 10; 190, 3; III. 53,
 10; 54, 11; IV. 53, 3; VII. 82, 10; IX.
 92, 1; X. 76, 4; 94, 1.
 श्लोकस्यंतासः IX. 73, 6.
 श्लोकी VIII. 93, 8.
 श्लोकेन V. 82, 9.
 श्रः I. 123, 8; 167, 10; 170, 1; VI. 24, 5;
 56, 6; 71, 6.
 श्रःश्चः VIII. 61, 17.
 श्रःश्री X. 42, 9; 43, 5.
 श्रःश्रीश्च I. 92, 10; II. 12, 4; IV. 20, 3;
 VIII. 45, 38.
 श्रंचयः X. 138, 2.
 श्रंचस्व X. 18, 11; 142, 6.
 श्रध्नांश्च II. 27, 5.
 श्रध्नांतवः VII. 104, 20.

श्रध्नांतुं VII. 104, 22.
 श्रशुः X. 28, 1.
 श्रशुराय X. 95, 4.
 श्रशुरे X. 85, 46.
 श्रशुरेषु X. 95, 12.
 श्रशूः X. 34, 3.
 श्रश्नां X. 85, 46.
 श्रसयात् VIII. 96, 7.
 श्रसनस्य I. 54, 5.
 श्रसंतः X. 94, 6.
 श्रसंतं I. 179, 4; V. 29, 4; VIII. 21, 11.
 श्रसिति I. 65, 5.
 श्रसीवान् I. 140, 10.
 श्रा X. 86, 4.
 श्रात्श्रभाजां VIII. 4, 9.
 श्रात्वं VIII. 63, 5; X. 88, 4.
 श्रात्वासः X. 46, 7.
 श्रात्वेण I. 31, 4.
 श्राच्यं X. 49, 10.
 श्राच्यां X. 106, 2.
 श्राच्याः X. 160, 2.
 श्रानं I. 161, 13; IX. 101, 1; 13.
 श्रानांश्च II. 39, 4.
 श्रानौ X. 14, 10; 11.
 श्रांतं I. 145, 4.
 श्रांतस्य X. 61, 21.
 श्रापदः X. 16, 6.
 श्रासय VI. 47, 29.
 श्रितानः VI. 6, 2.
 श्रितीचयः X. 46, 7.
 श्रितीची I. 123, 9.
 श्रितीचे II. 33, 8.
 श्रितेषु VIII. 46, 31.
 श्रित्येभिः I. 100, 18.
 श्रित्यंचः VII. 33, 1; 83, 8.
 श्रित्यं I. 33, 15.
 श्रेतः I. 66, 3; V. 1, 4; VII. 87, 6; 91, 3;
 X. 20, 9.

श्वेतनाथै I. 122, 4.
 श्वेत I. 116, 6; 118, 9; 119, 10; III. 1, 4;
 IV. 27, 5; VII. 77, 3; 90, 3; IX. 74,
 7; X. 39, 10.
 श्वेतया VIII. 26, 19.
 श्वेतस्यावरी VIII. 26, 18.
 श्वेता VIII. 41, 9.
 श्वेतान् VIII. 41, 10.
 श्वेतासः VIII. 55, 2.
 श्वेतौ VIII. 40, 8.
 श्वेता I. 113, 2; X. 75, 6.
 श्वेतरौ IV. 33, 1.
 श्वेतेयः I. 33, 14.
 श्वेतेयस्य V. 19, 3.

ष

षट् I. 23, 15; 164, 6; 15; II. 13, 10; III.
 56, 2; VI. 47, 3; VII. 18, 14²; VIII.
 68, 14; 17; X. 14, 16.
 षट् X. 128, 5.
 षट्सञ्चं X. 99, 6.
 षट्सञ्चरे I. 164, 12.
 षट्सञ्चैः I. 116, 4.
 षट्सत्तिशान् X. 114, 6.
 षट्सभिः II. 18, 4.
 षट्सविधानाः VII. 87, 5.
 षष्टिः I. 126, 3; 164, 48; VII. 18, 14²;
 VIII. 96, 8.
 षष्टि I. 53, 9; VI. 26, 6; VIII. 4, 20; 46,
 22; 29; IX. 97, 53.
 षष्ठा II. 18, 5.
 षाट् I. 63, 3.
 षोळ्हा III. 55, 18.

स

संयती इति संयती II. 12, 8; V. 37, 5; IX.
 68, 3.

संयत्स्वीरं II. 4, 8.
 संरिहाणे इति संरिहाणे III. 33, 3.
 संवत्सरः X. 190, 2.
 संवत्सरं VII. 103, 1.
 संवत्सरस्य VII. 103, 7.
 संवत्सरीयं X. 87, 17.
 संवत्सरे I. 110, 4; 140, 2; 161, 13; 164,
 44; VII. 103, 9.
 संवयंती इति संवयंती II. 3, 6.
 संविदाने इति संविदाने III. 54, 6; VI. 75, 4.
 संवृत्तधृष्णुं IX. 48, 2.
 संशिखरीऽइव VIII. 69, 11; IX. 61, 14.
 संसत्सु VIII. 45, 25.
 संसृष्टजित् X. 103, 3.
 संस्कृतः VIII. 33, 9.
 संस्कृतं VI. 28, 4.
 संस्कृतं V. 76, 2.
 सः I. 1, 2; 4; 9; 5, 3⁴; 7, 6; 10, 6; 12,
 10; 11; 14, 11; 16, 5; 18, 2; 4; 7;
 22, 5; 23, 15; 24, 2; 12; 25, 12; 20;
 26, 1; 27, 2; 3; 7; 9; 11; 12; 30,
 16³; 31, 15; 32, 15; 36, 2; 4; 6; 12;
 16; 40, 4; 41, 1; 5; 6; 44, 7; 52, 2;
 3²; 54, 3; 7; 11; 55, 2²; 4-6; 56, 3;
 62, 4²; 64, 13; 68, 4; 70, 3; 77, 2;
 3³; 4; 5³; 79, 5; 6; 11; 80, 2; 81, 1;
 82, 4; 84, 16; 86, 1; 3; 7; 87, 4; 89,
 10²; 93, 3; 94, 2²; 16; 95, 6; 96, 1;
 2; 4; 97, 8; 98, 2; 99, 1; 100, 1; 4-
 8; 9³; 10³; 11; 12; 14; 15; 102, 9;
 103, 2; 3; 5⁵; 104, 6²; 105, 4; 7; 9;
 13; 16; 109, 1; 117, 22; 121, 2; 122,
 9; 10; 123, 5; 125, 5; 127, 3; 6; 11;
 128, 2; 4; 5²; 7³; 129, 1; 2; 6; 130,
 10; 132, 3; 140, 7; 141, 12; 143, 2;
 5; 144, 5; 145, 1⁵; 5; 147, 4; 149, 1;
 2; 5; 150, 3; 153, 3; 154, 5; 156, 2;
 160, 3; 164, 16²; 21; 29; 31²; 32²;
 46; 169, 1; 171, 5; 174, 10; 190, 2;
 7; 8; 191, 10; II. 2, 5; 6; 8; 11; 3,

3; 4, 3; 5; 7; 6, 4; 5³; 8; 9, 6; 10,
 1; 12, 1-4; 5³; 6-15; 13, 2-5; 6²;
 7-12; 15, 2; 4; 5²; 6; 7; 17, 2; 5;
 6; 18, 1; 2⁴; 19, 3-6; 20, 3-7; 22, 1²;
 2; 3; 23, 17; 24, 1²; 7; 9⁴; 11; 13;
 14; 25, 1; 4; 5; 26, 3⁴; 27, 12; 35, 1;
 4; 5; 7; 10²; 13³; 37, 1; 2; 41, 10;
 III. 2, 2²; 7; 10²; 11; 12; 4, 2; 3; 10;
 6, 10; 8, 4; 10, 3³; 4; 8; 11, 1-3;
 13, 1; 3²; 4; 14, 1; 16, 3; 18, 5; 19,
 1; 3-5; 20, 4; 22, 1; 2; 25, 2; 26, 3;
 30, 7; 31, 11²; 32, 5; 40, 1; 41, 6;
 45, 5; 46, 2; 51, 8; 11; 53, 21; 55,
 17⁴; 56, 3; 59, 2; 8; 62, 9; IV. 1, 2;
 5; 8; 9²; 10; 11; 2, 9; 4, 6; 7; 8,
 2²; 3; 4²; 8; 9, 2; 3; 12, 1; 2; 16,
 8; 18, 4; 24, 1; 2⁴; 9; 26, 4; 27, 2;
 30, 22; 32, 5; 7; 36, 5; 6⁵; 37, 6³;
 39, 3; 41, 2²; 50, 7; 8; 51, 4; 53, 6;
 7; 56, 3; 57, 1; V. 2, 4; 7; 3, 5; 4,
 3; 6; 11; 6, 2; 3; 7, 4; 7; 8, 4; 7;
 9, 1; 7²; 11, 2; 6; 12, 6; 13, 3; 5;
 15, 3; 16, 2; 18, 2; 23, 4; 24, 3; 25,
 1-3; 9; 28, 2; 33, 2; 6; 36, 1; 5;
 37, 4; 41, 12; 42, 3; 44, 3; 8; 10;
 12; 13; 48, 5; 53, 15; 54, 7; 61, 8;
 13; 65, 1²; 77, 4; 81, 3; 82, 3; 83, 5;
 86, 1; 87, 4; VI. 1, 6; 9; 2, 4; 5; 3,
 1; 5; 6; 4, 2; 4; 5, 5; 6; 6, 2; 6;
 7; 9, 3³; 4; 10, 1; 3; 12, 1; 4; 6;
 13, 3; 4; 14, 1; 15, 2; 3; 10; 13²;
 16, 2; 12; 20; 21; 23; 17, 2²; 14;
 18, 2; 6³; 7⁴; 8; 19, 5; 20, 5; 8; 9;
 21, 3; 4²; 8; 12; 22, 7; 11; 23, 8;
 25, 6; 27, 7; 29, 4; 31, 5; 32, 2-5;
 33, 4; 35, 4; 36, 4; 5; 43, 1; 44, 1;
 13; 45, 1; 4; 11; 15; 17; 20; 21;
 46, 2; 47, 4; 13; 28; 29; 48, 2; 49,
 5; 8; 12; 51, 14; 56, 2; 66, 8;
 68, 5²; 6; 70, 3; 75, 1; VII. 1, 14-
 16; 23²; 4, 2; 4; 8; 5, 2; 7; 6, 5; 9,
 2; 10, 5; 12, 2²; 15, 3; 6; 11; 16, 2²;

9; 20, 5; 6²; 10; 21, 5; 22, 2; 32, 6;
 10; 33, 12; 38, 3; 40, 3²; 41, 5; 42,
 4; 45, 2; 3; 46, 2; 56, 18; 59, 2; 8;
 60, 9; 61, 1; 2; 62, 2; 66, 5; 69, 2;
 85, 4²; 86, 6; 93, 7; 95, 3²; 97, 4; 7³;
 101, 1; 2; 6; 102, 1; 104, 10; 11;
 15; VIII. 1, 22; 27²; 2, 35; 3, 4; 10;
 18; 4, 12; 15; 11, 3; 13, 1; 2; 19;
 15, 3; 16, 8²; 11; 12; 18, 13; 19, 4²;
 9³; 10⁴; 14; 30; 20, 16; 21, 2; 10²;
 23, 12; 21; 24, 26; 26, 25; 27, 17;
 31, 3; 32, 5; 12; 33, 16; 39, 3; 5²;
 6; 7²; 9; 40, 2; 41, 2; 3²; 4²; 5; 8²;
 9; 10; 42, 2; 43, 9; 15; 24; 27; 32;
 44, 14; 46, 4; 9; 12; 13; 21; 48, 9;
 51, 4; 6; 9; 52, 5; 56, 5; 60, 12;
 61, 9; 15³; 63, 1; 3; 4; 7; 66, 3; 8;
 69, 15; 71, 3; 5; 9; 74, 11; 12; 78,
 6; 87, 1; 90, 4; 92, 15; 93, 3; 7; 8³;
 29; 96, 19²; 20²; 97, 3; 6; 98, 12;
 99, 1; 4; 101, 1; 102, 2; 103, 4; 5²;
 IX. 7, 7; 9, 3; 4; 11, 3; 18, 7; 20, 2;
 3; 6; 36, 2; 3; 5; 37, 1-6; 39, 4;
 40, 5; 41, 5; 44, 4-6; 45, 1; 2; 46,
 5; 49, 4; 50, 5; 55, 4; 57, 3; 4; 58,
 1; 61, 6; 9; 12; 22; 62, 8; 10; 64,
 12; 65, 15; 27; 66, 23; 67, 22²; 31;
 68, 2; 4; 70, 2; 4-6; 71, 3; 8; 72,
 8; 73, 1; 8²; 74, 2; 7; 9; 76, 5; 77,
 2²; 79, 3²; 80, 3; 86, 15; 32; 38; 41;
 42; 87, 3; 88, 2; 91, 5; 93, 4; 96, 3;
 8; 10; 97, 9; 25; 32; 38³; 39; 98,
 4; 9; 99, 6; 7; 101, 15; 104, 5; 105,
 5; 107, 11; 108, 2; 12; 13; 109, 3;
 17; 110, 7; 12; X. 1, 2; 6; 2, 3⁴; 6;
 3, 7; 6, 1; 4; 7, 4; 8, 2; 8; 10, 14;
 11, 1²; 7²; 14, 14; 16, 10; 17, 3; 5;
 20, 6; 25, 10; 26, 3; 5; 27, 1; 24;
 28, 2; 29, 7²; 30, 3; 31, 4; 7; 8; 32,
 7; 9; 34, 11; 35, 7; 38, 2; 43, 3; 6;
 8; 44, 5; 46, 1; 3; 10; 48, 10; 49, 6;
 50, 2; 51, 2; 52, 3; 53, 1; 3; 11; 55,

5; 61, 2; 8; 9; 16²; 17; 23; 26; 63;
13; 67, 7; 68, 9⁴; 12⁴; 69, 3⁴; 4²; 12;
70, 9; 77, 7²; 79, 4; 81, 1; 7; 85, 21;
34; 86, 16²; 87, 8; 88, 4; 5; 8-10;
16; 89, 2; 90, 1; 5; 91, 2; 93, 2; 9;
96, 3; 7; 97, 6; 17; 23; 98, 1; 5; 99,
2²; 3-6; 7²; 8; 9; 12; 100, 9; 101,
8; 103, 3³; 107, 6; 108, 4; 109, 5;
110, 3; 111, 1; 3; 112, 5²; 114, 4³;
115, 5; 117, 2-4; 6; 118, 3; 8; 121,
1; 122, 1; 5; 123, 5; 125, 4; 128, 8;
129, 7; 139, 2; 140, 4; 147, 4²; 149,
3; 153, 5; 164, 5; 186, 2; 187, 1;
191, 1.

सका I. 191, 11.

सकृत् I. 105, 18; II. 16, 8; VI. 48, 22²;
66, 1; VIII. 1, 14; X. 33, 3; 95, 16.

सकृत्स्व X. 74, 4.

संकेताः VI. 9, 5.

सकुंश्च X. 71, 2.

सकथानि V. 61, 3.

सकिथं X. 86, 6; 7.

सकथ्या X. 86, 16.

सकनं I. 31, 6.

सकम्यं III. 38, 7.

संक्रतवः II. 27, 2.

संक्रतुः X. 148, 4.

संक्रतू इति संक्रतू I. 93, 5.

सख्यः V. 41, 4.

सख्यि X. 32, 1.

सख्यिः II. 31, 4; VIII. 24, 26; IX. 110, 1.

सख्यिं I. 111, 3; VIII. 70, 8; IX. 71, 4;
78, 3.

सख्यी इति VIII. 22, 15.

सखत् I. 129, 10; V. 30, 6.

सखत् VIII. 13, 28.

सखतः I. 131, 3.

सखि V. 33, 2.

संखितः VI. 44, 6.

संखितौ I. 140, 3.

सखीमहि VII. 39, 6; 51, 1; 54, 3.

सखं I. 42, 1.

सखा I. 4, 10; 22, 19; 26, 3; 31, 1; 53, 2;
63, 4; 72, 5; 75, 4; 91, 8; 15; 17;
100, 4; 170, 3; 187, 3; II. 1, 9; 20,
3; 24, 1; 28, 10; III. 4, 1; 31, 8; 39, 5;
43, 4; 54, 17; IV. 4, 10; 16, 18; 17,
17; 18; 25, 6; 31, 1; 52, 2; 3; V. 29,
7; VI. 33, 4; 45, 1; 17; 55, 3; 5; VII.
18, 6; 19, 10; 20, 8; 55, 1; 88, 6; VIII.
2, 39; 4, 9; 13, 3; 17, 14; 43, 14;
45, 1; 37; 70, 11; 93, 3; 100, 2; IX.
66, 1; 4; 86, 16; 96, 2; 101, 6; X.
10, 2; 25, 9; 26, 7; 8; 42, 11; 117, 4;
136, 4-6; 152, 1; 168, 3; 186, 2.

सखाश्च III. 18, 1; VIII. 48, 4; IX. 104,
5; 105, 5.

सखायः I. 5, 1; 22, 8; 30, 7; 53, 11; 165,
11; III. 9, 1; 30, 1; 31, 17; 55, 22;
IV. 12, 5; 32, 6; V. 7, 1; 12, 5;
31, 10; 32, 12; 52, 2; VI. 21, 5; 26,
8; 45, 4; VII. 19, 8; 21, 9; 31, 1; 68,
7; VIII. 1, 1; 2, 16; 21, 2; 9; 24, 1;
19; 45, 16; 70, 13; 92, 33; 96, 7;
100, 5; IX. 45, 5; 96, 4; 97, 8; 43;
101, 1; 104, 1; X. 71, 2; 7; 8; 10; 85,
23; 88, 17; 179, 2.

सखायः I. 41, 7; 165, 13; III. 29, 9; V. 45,
6; VI. 16, 22; 23, 9; 48, 11; VII. 97, 2;
8; VIII. 20, 23; IX. 98, 12; 105, 1; X.
30, 14; 53, 8; 101, 1; 2; 103, 6.

सखायं I. 129, 4; 185, 8; IV. 1, 3; 24, 6;
V. 31, 12; 85, 7; VI. 45, 7; 19; 55,
2; 75, 3; VII. 18, 6; 34, 15; 86, 4;
VIII. 2, 27; 45, 37; 61, 11; 62, 6; X.
7, 3; 8, 7; 10, 1; 27, 6; 42, 2; 71, 6;
87, 21; 89, 3; 117, 3; 6.

सखाया I. 164, 20; III. 35, 4; 43, 1; 4;
IV. 41, 3; VI. 40, 1.

सखायो VI. 60, 14.

सखिऽन्वनाय VI. 51, 14; VIII. 12, 6.

सखिऽत्वं III. 1, 15; IV. 25, 2; VIII. 21, 8;
IX. 31, 6; 61, 4; 65, 9; 66, 14; X. 133, 6.

सखिऽत्वे I. 10, 6; VIII. 7, 31.

सखिऽभिः I. 100, 2; 4; 18; III. 1, 9; 39,
5; 47, 3; 51, 8; IV. 16, 6; 32, 3; VI.
32, 3; X. 67, 3; 7; 73, 5; 6; 112, 3.

सखिऽभ्यः I. 4, 4; 53, 2; 75, 4; 80, 6; III.
30, 15; 31, 15; 32, 16; 62, 1; IV. 23,
5; 6; V. 24, 4; VI. 44, 7; VII. 27, 2;
4; 95, 4; 97, 7; VIII. 96, 21; IX. 45,
2; 66, 1; 4; 96, 1; X. 6, 2; 34, 2; 5;
42, 11; 81, 5.

सखिऽयतः I. 131, 5.

सखिऽयतां IV. 17, 18.

सखिऽयते I. 128, 1; VIII. 40, 3; X. 91, 1.

सखिऽयन् III. 31, 7; V. 49, 1; VI. 32, 3.

सखिऽवान् I. 156, 4.

सखीन् I. 165, 13; III. 4, 1; 31, 8; IV. 35,
7; V. 53, 16.

सखीनां I. 30, 11; IV. 31, 3; V. 64, 5; VII.
32, 25; X. 112, 10.

सखे I. 30, 10-12; III. 51, 6; IV. 1, 3;
18, 11; 35, 3; VIII. 71, 9; X. 87, 21;
112, 10.

सख्यं I. 15, 5; 62, 9; 89, 2; 138, 4; 163,
8; II. 18, 8; III. 31, 14; 43, 2; 58, 6;
60, 3; IV. 23, 5²; 6; 25, 1; 7; 33, 2;
V. 50, 1; VI. 18, 5; 45, 26; 48, 18;
VII. 7, 2; 18, 12; 21; 36, 5; 82, 8;
VIII. 10, 3; 13, 21; 19, 30; 44, 20;
48, 2; 68, 8; 11; 72, 2; 96, 7; IX.
56, 2; 86, 9; 97, 5; 11; X. 10, 2; 40,
7; 42, 4; 61, 10; 62, 1.

सख्यस्य I. 26, 5; V. 55, 9; VIII. 44, 22.

सख्या I. 53, 7; VI. 21, 7; 56, 2; VIII. 43,
14; 48, 10; X. 50, 2; 71, 10.

सख्या I. 71, 10; 108, 5; 178, 2; II. 32, 2;
III. 58, 6; IV. 3, 4; 10, 8; 16, 20;
VI. 47, 17; 61, 14; VII. 22, 9; 72, 2;
88, 5; VIII. 86, 1; X. 6, 2; 10, 1; 23,
7; 48, 9.

सख्यात् X. 124, 2.

सख्यानि X. 71, 2; 95, 15; 113, 9.

सख्याय I. 101, 1-7; 119, 5; 138, 2; 167,
4; IV. 17, 16; 22, 2; 31, 11; 33, 11;
41, 2; 3; 7; 55, 3; V. 29, 11; VI. 29,
1; 57, 1; 60, 14; VII. 18, 12; VIII.
21, 14; 89, 2; 98, 3; IX. 66, 18; 86,
20; 107, 20; X. 29, 8; 36, 7; 61, 25;
64, 7; 73, 4.

सख्युः I. 72, 5; III. 43, 4; IV. 3, 13;
VIII. 1, 16; 45, 36; 69, 7; IX. 86, 16;
96, 22; X. 3, 4; 86, 12.

सख्ये I. 26, 3; 165, 11; II. 35, 12; III.
18, 1; V. 29, 7; VII. 67, 7; VIII. 48,
4; IX. 104, 5; 105, 5; X. 117, 4.

सख्ये I. 11, 2; 91, 14; 94, 1-14; 138, 3;
III. 9, 3; 54, 21; IV. 16, 10; 17, 9;
28, 1; V. 16, 3; 44, 14; VI. 27, 1; 2;
44, 11; VII. 54, 2; VIII. 4, 7; 21, 15;
71, 13; IX. 61, 29; 66, 14; 107, 19;
X. 25, 1; 48, 5; 71, 5; 88, 2; 124, 9.

सख्येभिः III. 1, 19; X. 113, 9.

सख्येषु I. 10, 5; X. 138, 1.

सख्यैः VI. 19, 13; X. 132, 2.

सङ्गणः I. 101, 9; III. 32, 3; 47, 2; 4;
52, 7; X. 157, 3.

सङ्गरस्य X. 89, 4.

सङ्घत् I. 57, 4.

संकाः VI. 75, 5.

सङ्गच्छमाने इति सङ्गच्छमाने I. 185, 5.

सचत् IV. 5, 9.

सचत् X. 75, 5.

सचतां I. 183, 2.

सचते I. 91, 14; 125, 1; 140, 9; 145, 2;
180, 5; II. 18, 2; IV. 7, 11; 12, 2;
V. 34, 5; 44, 3; VI. 28, 3; VIII. 4,
6; 9; 60, 18; IX. 74, 1; 7; 86, 8;
93, 3.

सचथाय I. 156, 5.

सचथ्यं VIII. 101, 5.

सचयैः V. 50, 2.

सचयै I. 167, 5.

सचनः I. 116, 18.

सचनःऽतमा VIII. 26, 8.

सचनस्य VI. 39, 1.

सचनस्यमाना X. 4, 3.

सञ्चनाः I. 127, 11.

सञ्चनाऽर्वतं VIII. 22, 2.

सञ्चत I. 73, 4; X. 111, 7.

सञ्चत I. 156, 4; 164, 50; II. 5, 5; III. 1, 14; V. 17, 5; 43, 15; VII. 5, 4; 74, 5; X. 90, 16; 172, 1.

सञ्चतां I. 22, 11; 98, 3; IV. 5, 14; 41, 10; VII. 104, 14; X. 89, 15.

सञ्चते I. 59, 6; 134, 2; III. 13, 2; VII. 91, 6; X. 5, 4; 64, 7.

सञ्चते I. 60, 2; 71, 7; 100, 13; 123, 8; 190, 2; III. 40, 7; IV. 42, 1; 44, 2; VII. 5, 5; 33, 7; 61, 5; 72, 1; 90, 5; IX. 82, 5; 89, 5; 95, 4; X. 124, 8.

सञ्चमानः IX. 74, 5; 96, 19; X. 3, 3.

सञ्चमानाः V. 42, 8.

सञ्चमानाय X. 117, 4.

सञ्चमानौ V. 36, 6.

सञ्चसे IV. 11, 6; X. 8, 6.

सञ्चसे II. 1, 3; V. 28, 2.

सञ्चस्यमानः X. 8, 7.

सञ्चस्व I. 1, 9; 129, 9²; VI. 24, 10.

सञ्चस्व III. 53, 17; V. 31, 2.

सञ्चा I. 5, 2; 7, 2; 9, 3; 10, 4; 40, 1; 51, 11; 63, 3; 71, 4; 81, 8; 83, 5; 93, 11; 122, 8; 130, 1; 135, 3; 139, 7²; 140, 7; 161, 5; 167, 7; 174, 6; II. 17, 7; III. 12, 2; 53, 10; 54, 2; 60, 4; IV. 1, 3; 3, 9; 5, 10; 31, 5; 32, 3; 4; 37, 3; 50, 11; V. 16, 5; 19, 4; 44, 12; 48, 4; 56, 8; 9; 65, 3; 74, 2; VI. 24, 1; 26, 4; 6; 45, 22; 57,

4; 59, 3; VII. 1, 21; 22; 22, 4; 32, 2; 59, 3; 81, 2; 93, 8; VIII. 1, 1; 4, 2; 3; 21, 15; 25, 24; 32, 20; 33, 4; 7; 46, 7; 51, 1; 52, 1; 61, 11; 66, 6; 68, 17; 78, 2; 92, 29; 93, 20; 97, 8; IX. 10, 8; 70, 4; X. 23, 4; 50, 7; 62, 6; 93, 5; 95, 8; 105, 4; 9; 131, 4; 134, 4.

सञ्चानः VI. 20, 2.

सञ्चाऽभुवः VIII. 31, 10.

सञ्चाऽभुवै I. 111, 1; 131, 3².

सञ्चाऽभुवा I. 34, 11; 157, 4; II. 31, 1; VIII. 35, 1-3; X. 76, 1.

सञ्चाऽभुवै X. 117, 4.

सञ्चाऽभूः X. 70, 9.

सञ्चावहे इति VII. 88, 5.

सञ्चावहै VI. 55, 1.

सञ्चचितः X. 64, 7.

सञ्चिऽविदं X. 71, 6.

सञ्चेत V. 52, 15; VIII. 102, 22.

सञ्चेतसः VIII. 58, 1; X. 1, 3; 4, 5; 64, 7.

सञ्चेतसं X. 44, 4.

सञ्चेतसा X. 113, 1.

सञ्चेताः I. 61, 10; IV. 16, 7.

सञ्चेतां I. 185, 9.

सञ्चेते इति II. 41, 6.

सञ्चेते इति I. 136, 3; III. 39, 3.

सञ्चेते इति VIII. 5, 2.

सञ्चेते इति I. 116, 17; 152, 1; 180, 1; 183, 2; II. 39, 2; X. 106, 10.

सञ्चेमहि V. 50, 2; X. 7, 1.

सञ्चेमहि I. 136, 6²; II. 8, 6; VIII. 25, 11; X. 57, 5; 6; 64, 11.

सञ्चेय VIII. 19, 28; 48, 10.

सञ्चेवहि VIII. 69, 7; 16.

सञ्जान्या IV. 50, 9.

सञ्जाताः X. 103, 6.

सञ्जातान् I. 109, 1.

सञ्जात्यं II. 1, 5; III. 54, 16; VIII. 27, 10; 73, 12.

सञ्जात्यस्य X. 64, 13.

सञ्जात्यानां VIII. 83, 7.

सञ्जात्ये VIII. 18, 19.

सञ्जात्येन VIII. 20, 21.

सञ्जामि I. 191, 10.

सञ्जित्वरीः X. 97, 3.

सञ्जित्वानं I. 8, 1.

सञ्जित्वाना III. 12, 4.

सञ्जुः I. 23, 7; 44, 2; 14; V. 51, 8²; 9²; 10²; VI. 47, 29; VII. 34, 8; VIII. 97, 10; X. 75, 6; 105, 9.

सञ्जोषः VI. 2, 3.

सञ्जोषसः I. 43, 3; 131, 1; 136, 4; 173, 7; II. 11, 14; III. 8, 8; 20, 1; 22, 4; IV. 34, 6; 8⁴; V. 21, 3; 23, 3; 57, 1; VIII. 23, 18; 25, 14; 27, 5; 17; 54, 3; IX. 5, 11; 18, 3; 81, 4; 102, 5; X. 65, 1; 126, 1; 175, 3.

सञ्जोषसः II. 31, 2; V. 54, 6; X. 35, 11.

सञ्जोषसं X. 153, 4.

सञ्जोषसा III. 58, 7; IV. 46, 6; VII. 72, 2; VIII. 9, 12; 26, 11; 101, 7.

सञ्जोषसौ VIII. 35, 1.

सञ्जोषाः I. 65, 1; 72, 6; 90, 1; 118, 11; 153, 1; 186, 2; 3; 6; II. 31, 4; III. 4, 8; 32, 2; 35, 9; 43, 3; 47, 2; IV. 5, 1; 34, 7⁴; 39, 3; 56, 4; V. 4, 4; 31, 5; 41, 2; 4; 8; 43, 6; VI. 3, 1; 13, 3; 17, 11; 40, 5; 49, 7; 50, 12; 13; 51, 5; 67, 5; 68, 1; VII. 3, 1; 5, 9; 10, 4; 24, 4; 34, 23; 38, 4; 48, 4; 60, 4; VIII. 48, 15; 63, 12; X. 18, 6; 20, 10; 61, 27; 83, 2; 110, 3.

सञ्जोषौ III. 62, 2.

सञ्चरती इति सञ्चरती I. 146, 3; III. 33, 3.

सञ्जातस्वरूपः I. 69, 5.

सत् I. 164, 46; II. 41, 10; IV. 5, 10; V.

44, 3; VI. 18, 4; 24, 5; 27, 2⁵; VII. 104, 12; VIII. 73, 1; IX. 61, 10; X. 5, 7; 72, 2; 129, 1.

सतः I. 36, 3; 96, 7; IV. 6, 6; VII. 32, 24; 87, 6; 104, 21; VIII. 23, 26; 101, 11; IX. 19, 7; 21, 7; 31, 6; 86, 5; 6; X. 27, 4; 53, 10; 129, 4.

सतःसमंतातः VIII. 30, 1.

सतःसर्वोराः VI. 75, 9.

सतःसतः III. 31, 8.

सत्सञ्चयः V. 58, 4.

सता VIII. 43, 14.

सतां I. 173, 7; II. 1, 3; 16, 1; VI. 67, 1.

सती II. 17, 7; IV. 3, 9; VI. 47, 20; VIII. 5, 1.

सतीः I. 164, 16; III. 31, 5; V. 29, 5; VIII. 6, 8; 14, 8; IX. 87, 8; X. 169, 4.

सतीनसकैकतः I. 191, 1.

सतीनसमन्युः X. 112, 8.

सतीनससत्वा I. 100, 1.

सते I. 124, 12; V. 7, 4; VI. 47, 20; X. 115, 6.

सत्तः I. 105, 13; 14; II. 36, 6; III. 41, 2; VII. 42, 2; 56, 18.

सत्ता III. 17, 5; IX. 86, 6; 96, 23.

सत्स्पतिः I. 54, 7; 91, 5; 100, 6; 130, 1²; 174, 1; II. 1, 4; III. 34, 7; V. 27, 1; 44, 13; VI. 13, 3; 16, 19; 56, 2; VIII. 19, 36; X. 8, 9; 43, 9.

सत्स्पतिं I. 11, 1; II. 33, 12; V. 25, 6; 32, 11; 82, 7; VI. 14, 4; 26, 2; 46, 1; VIII. 2, 38; 21, 10; 53, 6; 69, 4; 74, 10; X. 60, 2.

सत्पती इति सत्स्पती V. 65, 2; VI. 60, 6; X. 65, 2.

सत्स्पतीन् VI. 51, 4.

सत्स्पते VI. 46, 3; VIII. 68, 1.

सत्स्पते I. 53, 6; 165, 3; III. 40, 4; VI. 51, 13; VIII. 12, 8; 18; 13, 12; 36, 1; 61, 17; 93, 5; X. 50, 2.

सत्य I. 29, 1; VI. 45, 10; VIII. 92, 18;
98, 5.

सत्यऽङ्किः X. 37, 2.

सत्यः I. 1, 5; 63, 3; 73, 2; 87, 4; 145,
5; 152, 2; 167, 7; 174, 1; II. 12, 15;
22, 1-3; 23, 11; 24, 14; III. 14, 1;
IV. 16, 1; 21, 10; 31, 2; 40, 2; V.
23, 2; 25, 2; VI. 22, 1; 67, 8; VIII.
2, 36; 3, 4; 16, 8; 90, 2; 4; IX. 7,
3; 92, 6; X. 29, 4.

सत्यऽकर्मन् IX. 113, 4.

सत्यऽगिर्वाहसं I. 127, 8.

सत्यऽतर I. 76, 5.

सत्यऽतरः III. 4, 10.

सत्यऽताता X. 111, 4.

सत्यऽताते IV. 4, 14.

सत्यऽधर्मा X. 34, 8; 121, 9.

सत्यऽधर्माणः V. 51, 2.

सत्यऽधर्माणं I. 12, 7.

सत्यऽधर्माणा V. 63, 1.

सत्यऽध्वतं X. 27, 1.

सत्यं I. 1, 6; 38, 7; 52, 13; 98, 3; 105,
12; 159, 3; 185, 11; II. 22, 1-3; 24,
12; III. 14, 6; 30, 6; 32, 9; 39, 5;
54, 3; IV. 1, 10; 18; 17, 5; 10; 28,
5; 33, 6; 54, 4; V. 73, 9; 85, 8; VI.
30, 4; VII. 56, 12; 60, 1; 104, 12;
VIII. 33, 10; 40, 11; 45, 27; 46, 2;
59, 3; 5; 62, 12; 74, 15; 93, 5; 100,
3²; IX. 64, 2; 92, 5; 113, 4; X. 27,
10; 47, 4; 55, 6; 87, 12; 109, 6; 117,
6; 170, 2; 190, 1.

सत्यऽमन्त्रा VIII. 2, 37.

सत्यऽमन्त्राः I. 20, 4; VII. 76, 4.

सत्यऽमन्त्रा I. 73, 2; IX. 97, 48.

सत्यऽङ्गस्य IX. 113, 5.

सत्यऽयज्ञं IV. 3, 1; VI. 16, 46.

सत्यया X. 63, 11.

सत्यऽयोनिः IV. 19, 2.

सत्यऽराधः VII. 41, 3.

सत्यऽराधः I. 101, 8.

सत्यऽराधसे VII. 31, 2.

सत्यऽराधाः IV. 24, 2; 29, 1; V. 40, 7; X.
29, 7; 49, 11.

सत्यऽवाचः III. 54, 4.

सत्यऽवाचं III. 26, 9; VII. 2, 3.

सत्यऽवाचां X. 12, 1.

सत्यऽश्वसः I. 86, 8; 9.

सत्यऽश्वसं V. 52, 8.

सत्यऽशुष्म X. 112, 10.

सत्यऽशुष्मः III. 30, 21; IV. 11, 4; IX. 97, 46.

सत्यऽशुष्मं X. 44, 3.

सत्यऽशुष्माय I. 51, 15; 57, 1; 59, 4; 103, 6.

सत्यऽश्वसि V. 79, 1.

सत्यऽश्रुतः V. 57, 8; VI. 49, 6.

सत्यऽसत्त्वं VI. 31, 5.

सत्यऽसत्त्वं V. 82, 7.

सत्यऽसत्त्वस्य X. 36, 13.

सत्यस्य II. 15, 1; VII. 35, 2; VIII. 57, 2;
69, 4; IX. 73, 1.

सत्या I. 70, 4; II. 15, 1; IV. 1, 7; 17, 20; 22,
6; V. 45, 7; VI. 65, 5; VII. 75, 7; 83,
4; 7; IX. 94, 4; X. 22, 13; 56, 3;
128, 4.

सत्याः I. 79, 1; 179, 6; 180, 7; V. 67, 4;
VI. 50, 2; VII. 17, 5; VIII. 44, 23;
57, 2; X. 116, 8.

सत्यानि VI. 67, 10; IX. 78, 5.

सत्यानृते इति VII. 49, 3.

सत्याभिः I. 129, 7.

सत्यां I. 108, 6; IX. 70, 1; X. 67, 11; 104, 3.

सत्यासः X. 15, 10.

सत्ये IX. 109, 6.

सत्ये इति III. 6, 10.

सत्येन I. 21, 6; VII. 90, 5; IX. 113, 2;
X. 67, 8; 85, 1.

सत्येभिः VII. 75, 7; X. 67, 7.

सत्यैः I. 67, 3; X. 15, 9; III. 1.

सत्ता I. 57, 6; 71, 9; 72, 1; II. 20, 7; 8;
III. 51, 6; IV. 17, 6³; 21, 7; 22, 9;
30, 2²; V. 60, 4; 65, 5; VI. 20, 2; 25,
8; 34, 4; 36, 1³; 2; 46, 2; 7; VII.
25, 5; 31, 12; 32, 16; 93, 5; VIII. 2,
30; 15, 10; 11; 46, 11; 97, 13; 101,
12; X. 96, 13; 113, 5; 116, 4.

सत्ताऽकरः I. 178, 4.

सत्ताचः X. 77, 4.

सत्ताचा VII. 100, 1; VIII. 2, 37; IX. 77, 4.

सत्ताची VII. 56, 18.

सत्ताच्या VIII. 61, 1.

सत्ताऽजित् VIII. 98, 4; IX. 27, 4.

सत्ताऽजितः VIII. 3, 15.

सत्ताऽजिते II. 21, 1.

सत्ताऽदावन् I. 7, 6.

सत्ताऽपाद् VII. 20, 3.

सत्ताऽसहः II. 21, 3.

सत्ताऽसहं I. 79, 8; III. 34, 8; 51, 3; VIII.
92, 7.

सत्ताऽसहे II. 21, 2.

सत्ताऽहनं IV. 17, 8.

सत्ताऽहं V. 35, 4.

सत्ताऽहा VI. 46, 3.

सत्ते VII. 33, 13.

सत्वनं X. 115, 4.

सत्वंनां VIII. 96, 4; X. 103, 10.

सत्वंने VI. 45, 22; VIII. 45, 21.

सत्वनैः V. 37, 4.

सत्वंभिः I. 133, 6²; 140, 9; II. 25, 4; 30,
10; III. 39, 5; 49, 2; V. 34, 8; VIII.
45, 3; IX. 3, 4; 76, 1; X. 155, 1.

सत्वा I. 173, 5; IV. 13, 2; 40, 2; V. 33,
5; VI. 18, 2; 22, 1; 29, 6; 37, 5;
VII. 20, 5; VIII. 16, 8; IX. 87, 7.

सत्वातः I. 64, 2.

सत्वातं VIII. 40, 10; 11.

सत्त्वत् X. 53, 1.

सत्त्वि VIII. 11, 10.

सत्त्वि I. 12, 4; 76, 4; II. 6, 8; III. 14,
2; VI. 16, 10; VIII. 23, 26; X. 3, 7;
44, 5.

सद् II. 36, 4; VII. 11, 1; VIII. 97, 8; X.
70, 3.

सदः I. 85, 2; 6; 7; 128, 3; V. 61, 2; VI.
16, 17; VIII. 29, 9; 41, 9; IX. 70, 2;
92, 3; 107, 10; X. 96, 2; 130, 2.

सद्ः III. 24, 3; VIII. 17, 1; 75, 1; IX. 2,
2; 55, 2; 106, 7; X. 43, 2.

सदःऽसदः X. 15, 11; 76, 1.

सदःऽसु VII. 85, 3.

सद्त् I. 128, 1; III. 13, 1; VIII. 13, 24;
X. 99, 3.

सदत् VII. 59, 6.

सद्त् VII. 57, 2; X. 15, 11.

सद्त्तु II. 36, 3.

सदत्त VII. 91, 4.

सद्त्तु IV. 16, 10; V. 72, 1; 2.

सद्त्ता V. 72, 3; VII. 42, 5; X. 70, 6.

सद्त्तु VII. 97, 4.

सदथः V. 67, 2.

सद्त् IV. 3, 11; VIII. 63, 2.

सदं I. 96, 7; 104, 5; 117, 10; 136, 2;
II. 23, 1; 40, 4; III. 31, 9; 12; 54,
6; 21; VI. 7, 2; IX. 71, 6; X. 135, 7.

सद्त्तुऽसदं IX. 98, 10.

सद्त्तुऽस्पृशः IX. 72, 8.

सदना X. 18, 13.

सदनात् I. 164, 47; IV. 21, 3; VII. 36, 1.

सदनाति I. 55, 6; 113, 2; 181, 5; IX. 91, 1.

सदनाय V. 47, 7; X. 93, 5.

सदनी I. 186, 11.

सदने I. 31, 17; 53, 1; 84, 4; 95, 8; 122,
6; 144, 2; 148, 3; 169, 6; 189, 4; III.
30, 9; 34, 7; 51, 3; IV. 10, 8; 42, 4;
V. 43, 12; 47, 1; VI. 11, 5; 40, 5;
VII. 24, 1; 36, 3; VIII. 13, 2; 19, 15;

27, 5; 59, 4; 97, 5; IX. 12, 1; 3; 72, 6; 77, 4; 92, 2; X. 11, 9; 12, 7; 38, 2; 43, 7; 68, 7; 75, 1; 100, 10; 143, 4.
 सदने इति VII. 53, 2.
 सदनेषु I. 56, 6; II. 34, 13; IV. 21, 5; V. 30, 11; VIII. 9, 10; IX. 86, 11.
 सदतः IV. 21, 6; X. 61, 13.
 सदता VII. 70, 3.
 सदतु I. 186, 8; III. 4, 8; VII. 43, 3; VIII. 27, 6; X. 110, 8; 142, 6.
 सदत्यं I. 91, 20.
 सद I. 27, 3; 36, 20; 89, 1; 106, 5; 114, 8; 116, 6; 122, 10; 129, 11; 185, 8; II. 14, 1; 34, 4; III. 2, 15; IV. 1, 1; 2, 5; 3, 12; 13; 7, 7; 12, 5; V. 77, 4; 85, 7; VI. 1, 5; 12; 50, 9; 67, 8; VII. 2, 3; 11, 2; 41, 7; X. 4, 7; 7, 3; 93, 1; 94, 10.
 सदसः I. 18, 6; 182, 8; II. 17, 7; III. 36, 6; IV. 17, 4; 51, 8; V. 87, 4; VI. 17, 5; X. 94, 12; 111, 2.
 सदसि I. 47, 10; 181, 8; II. 41, 5; III. 1, 14; 7, 2; 55, 12; V. 41, 1; IX. 40, 2.
 सदस्पती इति I. 21, 5.
 सदा I. 12, 2; 22, 20; 24, 3; 26, 2; 117, 23; 125, 5; 129, 9; 140, 9; III. 3, 8; 11, 5; 54, 21; IV. 1, 8; V. 41, 9; 73, 5; VI. 45, 33; VII. 1, 20; 25; 4, 4; 22, 5; 34, 25; 37, 8²; 56, 25; 83, 9; VIII. 1, 20; 4, 9; 19, 28; 20, 22; 23, 28; 25, 21; 44, 20; 29; 46, 5; 50, 6; 53, 8; 83, 2; 103, 5; IX. 110, 4; X. 1, 7; 11, 5; 64, 11; 93, 11.
 सदासि III. 38, 6; 54, 5; IX. 91, 4.
 सदानः VII. 33, 12.
 सदान्ते X. 155, 1.
 सदापृष्ठः V. 44, 12.
 सदान VII. 1, 11; 4, 6; VIII. 21, 15.
 सदावृध V. 36, 3.
 सदावृधः IV. 31, 1; VIII. 24, 16; IX. 44, 5.

सदावृधं VIII. 13, 18; 68, 5; 70, 3.
 सदावृधा VIII. 18, 6.
 सदासह I. 8, 1.
 सदासाः IV. 16, 21.
 सदासातनं IV. 37, 5.
 सदासां VII. 39, 6.
 सदादिवः II. 19, 6.
 सददृ I. 94, 7; VIII. 11, 8.
 सददृशीः I. 123, 8²; III. 35, 3; 52, 8; IV. 51, 6; VI. 47, 21.
 सदमे VI. 1, 6; 75, 8; X. 169, 4.
 सद्य I. 38, 10; 73, 1; 173, 3; III. 55, 14; IV. 1, 8; 9, 3; V. 87, 7; VI. 11, 5; 67, 7; VII. 18, 22; IX. 7, 3; 83, 5; 97, 1; X. 20, 5; 67, 10; 96, 10.
 सद्यश्च I. 67, 5; II. 15, 3; IX. 92, 6.
 सद्यन् I. 151, 5; VII. 18, 11; 42, 2; X. 105, 9.
 सद्यनः VI. 47, 21.
 सद्यनी इति I. 185, 6.
 सद्यनोः III. 55, 2.
 सद्यबर्हिषः I. 52, 4.
 सद्यमखसं I. 18, 9.
 सद्यसु I. 139, 2; V. 23, 3.
 सद्यानं I. 173, 1; VI. 51, 12.
 सद्यानि I. 139, 10; VI. 30, 2; X. 1, 1.
 सद्यः I. 5, 6; 8, 9; 27, 6; 61, 7; 14, 71, 9; 96, 1; 104, 2; 115, 3; 116, 15; 122, 7; 14; 123, 8; 126, 2; 128, 3; 129, 1; 145, 4; II. 11, 12; 19, 4; III. 5, 8; 29, 3; 31, 7; 32, 9; 10; 48, 1; 55, 5; 57, 1; 58, 8; IV. 7, 9; 10; 15, 8; 16, 12; 28, 2; 30, 18; 31, 8; 33, 1; 45, 7; 51, 5; 7; V. 1, 9; 47, 4; 54, 10; VI. 12, 5; 19, 2; 45, 32; 48, 21; 62, 1; 68, 7; VII. 4, 2; 5, 7; 7, 4; 18, 13; 19, 5; 9; 32, 5; 75, 4; 93, 1; 101, 1; VIII. 3, 10; 12, 4; 46, 25; 77, 8; 96, 21; IX. 18, 6; 61, 2; X. 6, 7;

27, 19; 31, 10; 39, 8; 45, 4; 62, 8;
93, 15³; 110, 11; 115, 1; 120, 1; 173, 8.
सद्यःस्यर्थ I. 60, 1.
सद्यःस्युक्तयः X. 78, 2.
सद्यःस्युक्तयः V. 54, 15.
सद्यःस्युक्तवः VIII. 81, 9.
सद्यःस्युक्तं III. 31, 13.
सद्यःस्युक्तं IV. 1, 9.
सद्यःस्युक्तं IV. 4, 14; VI. 51, 3.
सद्यःस्युक्तं X. 93, 5.
सद्यःस्युक्तः VII. 18, 7.
सद्यःस्युक्तः IV. 21, 1.
सद्यःस्युक्तः I. 121, 15; III. 43, 6; V. 20, 4²;
VI. 37, 1; 69, 4; VII. 43, 5; 76, 4;
X. 44, 3.
सद्यःस्युक्तः I. 187, 11²; IV. 23, 2; VII. 32,
1; VIII. 2, 28; X. 14, 10; 88, 17.
सद्यःस्युक्तः I. 30, 13; III. 35, 4; 43, 3; VII.
22, 3; VIII. 2, 3; IX. 62, 6; X. 35,
10; 96, 12.
सद्यःस्युक्तः I. 51, 8.
सद्यःस्युक्तः VIII. 3, 1; 54, 5; 97, 7; IX. 23, 6.
सद्यःस्युक्तः VIII. 13, 27.
सद्यःस्युक्तः IV. 3, 4.
सद्यःस्युक्तः X. 104, 4.
सद्यःस्युक्तः VI. 26, 7.
सद्यःस्युक्तः V. 18, 5.
सद्यःस्युक्ति I. 17, 9; IV. 44, 6; VIII. 1, 16.
सद्यःस्युक्ति इति सद्यःस्युक्ति VIII. 38, 4.
सद्यःस्युक्ति VIII. 26, 1.
सद्यःस्युक्ति I. 154, 1; 3; 163, 13; III. 62, 15;
VII. 39, 4; 97, 6; IX. 1, 2; 16, 4;
17, 8; 21, 3; 65, 6; 107, 5; X. 32, 4;
61, 19.
सद्यःस्युक्ति III. 20, 2; 56, 5; IX. 103, 2.
सद्यःस्युक्ति I. 115, 4; V. 31, 9; VII. 60, 3;
VIII. 11, 7.
सद्यःस्युक्ति III. 12, 8; 25, 5.

सद्यःस्युक्ति I. 101, 8; 149, 4; II. 4, 2; 9, 3;
III. 6, 4; 7, 4; 23, 1; 51, 9; V. 29,
6; 45, 8; 52, 7; 64, 5; 87, 3; VI.
52, 15; VIII. 45, 20; 79, 9; X. 11,
9; 16, 10; 40, 2; 64, 8; 67, 9.
सद्यःस्युक्ति इति सद्यःस्युक्ति X. 17, 6.
सद्यःस्युक्ति IX. 48, 1.
सद्यः VIII. 43, 9.
सद्यः II. 13, 2.
सद्यःचीः I. 164, 31; III. 31, 16; VI. 36, 3;
X. 43, 1; III. 10.
सद्यःचीनः X. 112, 3.
सद्यःचीना I. 108, 3; III. 55, 15; X. 106, 1.
सद्यःचीनाः I. 105, 10; 134, 2.
सद्यःचीनेन I. 33, 11; IV. 24, 6.
सद्यः V. 44, 10.
सद्यः I. 51, 7; 108, 3; 132, 2; II. 17, 3;
III. 31, 6; IV. 47, 2; VIII. 32, 23;
IX. 29, 4.
सद्यः IV. 4, 12; V. 60, 3.
सद्यः I. 108, 3.
सन I. 69, 2; 71, 4; 10; 76, 5; 94, 7;
100, 4; 129, 11; 165, 3; 170, 3; III.
9, 2; 22, 1; 30, 5; 32, 12; IV. 15, 1;
27, 1; VI. 1, 2; 2, 6; 32, 3; VII. 18,
2; 28, 2; 32, 1; 68, 5; 88, 6; VIII.
16, 8; 17, 15; 33, 9; 43, 9; 14; IX.
19, 3; 66, 16; 96, 17; X. 4, 4; 22, 15;
42, 6; 83, 5; 117, 2; 123, 5.
सन V. 19, 5.
सन IX. 4, 1; 2²; 3; 9, 9².
सनःजाः X. 26, 8.
सनःकाः I. 33, 4.
सनःकात् III. 29, 14; X. 69, 12.
सनःजा I. 62, 7.
सनःजा III. 39, 2.
सनःजाः X. 111, 3.
सनत् I. 100, 18³; 126, 3; V. 61, 5.

सनत् I. 100, 6.
 सनता II. 3, 6; III. 3, 1.
 सनत्संयः IX. 52, 1.
 सनत्स्वांजः IX. 62, 23.
 सनत्स्वांज X. 47, 4.
 सनैतः VII. 52, 1.
 सनं VIII. 68, 17.
 सनयः I. 100, 13; III. 20, 4; 30, 21; IV.
 51, 4.
 सनयं X. 39, 4.
 सनयासु X. 4, 5.
 सनये I. 30, 16; 31, 8; 116, 12; 21, 124,
 7; II. 31, 3; IV. 20, 3; VI. 26, 8;
 VII. 79, 5; IX. 92, 1; 96, 20; X.
 30, 11.
 सनरस्य I. 96, 8.
 सनवष X. 97, 5.
 सनसविन्नः VII. 42, 2.
 सनसविन्न X. 112, 6.
 सनस्युत III. 52, 4.
 सनस्युतः X. 23, 3.
 सनस्युतं III. 11, 4; VIII. 92, 2.
 सना I. 139, 8; 174, 8; II. 24, 5; III. 54,
 9; IV. 33, 3; V. 75, 2; VIII. 45, 25.
 सनाः III. 1, 6.
 सनाञ्जुरा IV. 36, 3.
 सनाञ्जुवः I. 141, 5.
 सनात् I. 51, 6; 55, 2; 62, 8; 10; 12; 102,
 8; 164, 13; II. 16, 1; 27, 1; IV. 20,
 6; 56, 6; VII. 32, 24; 56, 5; VIII. 2,
 31; 11, 10; 21, 13; 25, 2; X. 55, 6;
 78, 8; 87, 19; 111, 10.
 सनानि I. 95, 10; III. 1, 20.
 सऽनाभयः IX. 89, 4; X. 78, 4.
 सऽनाभिः I. 164, 13; X. 133, 5.
 सऽनामाना X. 73, 6.
 सनास्यते I. 62, 13.
 सनास्युवः I. 62, 11.
 सनिः VIII. 12, 12.

सनितरिति VIII. 46, 20.
 सनिता I. 27, 9; 36, 13; 100, 9; 10; 129,
 2; 175, 3; II. 23, 13; IV. 17, 8; 37,
 6; V. 50, 4; VI. 33, 2; VII. 37, 5;
 56, 23; VIII. 2, 36; 19, 9; 10²; 61,
 12; IX. 90, 3; X. 61, 9²; 99, 9.
 सनिता I. 30, 16.
 सनितारः IV. 41, 11.
 सनितारं V. 42, 7.
 सनितुः I. 163, 5; III. 31, 2; V. 12, 3.
 सनितौ I. 8, 6.
 सनित्वं IX. 97, 29.
 सनित्वः VIII. 81, 8.
 सनित्वसभिः X. 36, 9.
 सनित्वस्यः VIII. 16, 3; 24, 28; 62, 11; X.
 35, 4; 40, 8.
 सनिं I. 18, 6; 27, 4; II. 34, 7; III. 1, 23;
 V. 27, 4; VI. 61, 6; 70, 6; IX. 32, 6.
 सनिषत् X. 75, 9.
 सनिषत IX. 79, 1.
 सनिषत V. 12, 4; X. 142, 2.
 सनिषामहे III. 11, 9.
 सनिष्ठया VIII. 92, 15.
 सनिष्णात I. 131, 5².
 सनिष्पति V. 31, 11.
 सनिष्पन् III. 2, 3; VII. 100, 1; IX. 90, 1;
 X. 99, 3.
 सनिष्यतः III. 2, 4; 13, 2.
 सनिष्यतौनां X. 97, 8.
 सनिष्यवः I. 56, 2; 131, 2; IV. 55, 6; VII.
 94, 6.
 सनिष्यसि IV. 20, 3.
 सनिष्युः VIII. 6, 44.
 सनिष्युसभिः VIII. 27, 8.
 सनिस्यदत् IX. 110, 4.
 सनिस्वनत् VIII. 69, 9.
 सनीनां VIII. 5, 37.
 सऽनीकाः I. 34, 9; 62, 10; 69, 3; 71, 1;

165, 1; VII. 56, 1; X. 31, 6; 101, 1; 123, 3.
 संज्ञाभिः IX. 72, 2.
 संज्ञा इति संज्ञा I. 62, 7.
 संज्ञाभिः I. 100, 5; X. 99, 2.
 संज्ञाः I. 92, 11; II. 29, 2; V. 45, 5; VI. 47, 13; 51, 2; VIII. 97, 3; IX. 98, 11; X. 77, 6; 100, 9; 102, 3.
 संज्ञाः IV. 38, 4.
 संज्ञाः V. 2, 4; 87, 8.
 संज्ञाः II. 30, 9; VI. 5, 4.
 संज्ञा VI. 62, 10.
 संज्ञा I. 123, 2.
 संज्ञाः X. 7, 4.
 संज्ञा X. 119, 1.
 संज्ञा X. 106, 11.
 संज्ञा I. 100, 19; 101, 11; 102, 11; VII. 25, 5; X. 148, 1.
 संज्ञा VIII. 81, 8.
 संज्ञा I. 5, 9.
 संज्ञा II. 29, 3.
 संज्ञा II. 11, 19; VII. 52, 1.
 संज्ञा I. 17, 6; 73, 5; V. 62, 7; VI. 20, 10; VIII. 61, 4; IX. 98, 12; X. 36, 9.
 संज्ञा I. 122, 8; 124, 13; 189, 8; VI. 17, 15.
 संज्ञा I. 62, 9; 169, 3; IV. 10, 7; VII. 38, 7; 56, 9; IX. 104, 6; 105, 6.
 संज्ञा I. 164, 14.
 संज्ञा X. 97, 4.
 संज्ञा VIII. 19, 29.
 संज्ञा इति X. 106, 8.
 संज्ञा III. 25, 2; IV. 17, 9; X. 80, 4.
 संज्ञा III. 25, 2; VI. 60, 1.
 संज्ञा VI. 54, 5.
 संज्ञा I. 110, 4; 138, 3; III. 32, 16; IV. 5, 5; 16, 19; V. 12, 5; VI. 66, 4; X. 34, 9; 67, 10.
 संज्ञा I. 72, 2; 84, 17; 110, 3; 129, 1; 7; 141, 3; 148, 5; II. 13, 12; III. 5, 10;

IV. 1, 15; 7, 6; V. 8, 3; 40, 7; VI. 17, 5; VIII. 11, 4; 45, 17; 71, 13; 80, 4; 86, 4; 92, 8; IX. 9, 5; X. 27, 4; 55, 5; 93, 11; 114, 5; 124, 2; 6; 171, 4.
 संज्ञा इति संज्ञा X. 31, 7.
 संज्ञा I. 21, 4; IV. 36, 3; IX. 68, 5.
 संज्ञा I. 8, 9; 11, 8; 37, 14; 85, 12; 91, 9; 164, 50; 186, 10; II. 23, 9; 28, 1; III. 6, 8; 16, 2; IV. 23, 8; 38, 1; 47, 4; V. 33, 4; 35, 2; 42, 8; 52, 2; 13; VI. 1, 13; 10, 5; 29, 4; 66, 3; 67, 5; VII. 3, 8; 39, 4; 48, 3; 53, 3; 58, 2; 60, 5; VIII. 1, 9; 8, 23; 10, 4; 18, 2; 20, 20; 21, 6²; 31, 13; 46, 7; 54, 7; IX. 61, 30; 78, 2; X. 44, 7; 78, 8; 90, 16; 100, 12; 111, 1; 115, 4; 7.
 संज्ञा I. 145, 1; III. 38, 5; IV. 1, 7; 23, 9; V. 12, 4; VIII. 19, 8; IX. 73, 4; 89, 5; X. 54, 4; 95, 15; 108, 5.
 संज्ञा IV. 10, 8.
 संज्ञा I. 5, 7; 21, 5; 26, 9; 30, 13; 38, 12; 39, 2; 54, 8; 73, 10; 90, 6; 131, 1; 132, 2; 135, 8; 171, 3; III. 56, 8; IV. 37, 2; V. 2, 10; 28, 3; 41, 9; 73, 10; VI. 1, 12; 15, 19; 52, 2; 74, 2; VII. 1, 10; 3, 10; 12, 3; 16, 7; 22, 9; 28, 1; 35, 2-4; 7; 8; 12; 51, 2; 62, 6; 101, 5; VIII. 2, 7; 33, 15; 60, 6; 77, 2; 83, 2; IX. 70, 3; 74, 6; 85, 1; X. 18, 12; 22, 13; 38, 3; 44, 7; 51, 9; 66, 6; 85, 23; 103, 13; 108, 6; 116, 8; 128, 2.
 संज्ञा I. 184, 1; X. 117, 9.
 संज्ञा I. 15, 12; 36, 2; 45, 5; 9; III. 21, 3; V. 51, 3; VIII. 19, 26; 44, 9; 28.
 संज्ञा इति संज्ञा II. 39, 7.
 संज्ञा III. 31, 19; VIII. 24, 26; 67, 18.
 संज्ञा I. 122, 12.
 संज्ञा X. 159, 5.
 संज्ञा X. 166, 2; 170, 2; 174, 5.
 संज्ञा X. 128, 9; 166, 2.

सऽपत्नान् X. 174, 2.
 सऽपत्नानां X. 166, 1.
 सऽपत्नी X. 145, 3.
 सऽपत्नी इति सऽपत्नी III. 1, 10; 6, 4.
 सऽपत्नीः X. 159, 6.
 सऽपत्नीः इव I. 105, 8.
 सऽपत्नी X. 145, 1; 2; 4; 5.
 सऽपत्त V. 3, 4.
 सऽपत्तः I. 67, 4; 68, 2; II. 11, 12.
 सऽपत्ता V. 68, 4.
 सऽपत्ति IX. 97, 37.
 सऽपत्ते VII. 38, 5.
 सऽपर्य X. 98, 4.
 सऽपर्यत III. 9, 8; V. 14, 5; 25, 4; VIII. 41, 6; 103, 3; X. 37, 1; 118, 6.
 सऽपर्यतः I. 83, 3; 144, 4; X. 50, 1.
 सऽपर्यतः VIII. 62, 5.
 सऽपर्यतः VI. 44, 5; VIII. 93, 12.
 सऽपर्यति I. 12, 8; 93, 2; VIII. 44, 15; 95, 4.
 सऽपर्यति VIII. 7, 20; 64, 7; X. 93, 2.
 सऽपर्यन् I. 153, 3; III. 31, 1; 19; IV. 12, 2; V. 40, 8; X. 69, 10; 105, 4.
 सऽपर्यन् I. 70, 5.
 सऽपर्यतः V. 21, 3; VIII. 31, 14.
 सऽपर्यता VIII. 26, 13.
 सऽपर्यति I. 84, 12; X. 20, 2.
 सऽपर्यती VIII. 12, 10.
 सऽपर्य X. 7, 3.
 सऽपर्यवः II. 6, 3; III. 54, 2; VII. 2, 4; 94, 10.
 सऽपर्या X. 106, 5.
 सऽपर्यात् I. 93, 8; VI. 60, 1.
 सऽपर्यान् I. 72, 3.
 सऽपर्यामि I. 58, 7; III. 54, 3.
 सऽपर्य इति III. 50, 2.
 सऽपर्येण्यः VI. 1, 6.
 सऽपर्येण II. 6, 3.
 सऽपामि V. 12, 2.

सऽपित्वं I. 109, 7.
 सऽपौति ऽभिः VIII. 1, 23.
 सऽपे IV. 4, 9; V. 43, 12; VI. 15, 10.
 सऽप I. 22, 16; 32, 12; 35, 8; 50, 8; 9; 58, 7; 62, 4; 63, 7; 71, 7; 72, 6; 8; 102, 2; 105, 9; 164, 2; 3⁴; 5; 11; 24; 36; 174, 2; 191, 12; 14²; II. 5, 2; 12, 3; 12; III. 1, 4; 6; 4, 5; 7; 7, 1; 7; 10, 4; 31, 5; IV. 1, 12; 16; 2, 15; 7, 5; 13, 3; 16, 3; 19, 3; 28, 1; 42, 8; 58, 3; V. 1, 5; 43, 1; 52, 17²; VI. 7, 6; 20, 10; 22, 2; 74, 1; VII. 18, 13; 24; 60, 3; 66, 15; 67, 8; 87, 4; VIII. 24, 27; 28, 5²; 46, 26; 54, 4; 59, 3; 4; 60, 16; 69, 7; 12; 72, 7; 16; 92, 20; 96, 1; 2; IX. 8, 4; 9, 4; 6; 10, 3; 15, 8; 54, 2; 62, 17; 66, 6; 8; 70, 1; 86, 21; 25; 36; 92, 2; 4; 102, 2; 4; 103, 3; 114, 3³; X. 5, 5; 6; 8, 4; 13, 5; 17, 11; 27, 15; 35, 10; 43, 3; 49, 9; 61, 1; 63, 7; 64, 8; 71, 3; 90, 15²; 93, 15; 97, 1; 104, 8; 114, 7; 120, 6; 122, 3; 4; 130, 7.
 सऽपञ्चशः V. 45, 9.
 सऽपञ्चास्यः IV. 50, 4.
 सऽपञ्चास्यं X. 40, 8.
 सऽपञ्चास्ये IV. 51, 4.
 सऽपञ्चास्येभिः IX. 111, 1.
 सऽपञ्चुषथः X. 109, 4.
 सऽपञ्चुषीन् X. 82, 2.
 सऽपङ्गु X. 47, 6.
 सऽपञ्चक्रं I. 164, 3; II. 40, 3.
 सऽपञ्चक्रे I. 164, 12.
 सऽपञ्जामयः IX. 10, 7.
 सऽपञ्जिह्वाः III. 6, 2.
 सऽपञ्तेतुं X. 52, 4; 124, 1.
 सऽपत्ति X. 93, 15.
 सऽपत्तीनां VIII. 19, 37; 46, 26.
 सऽपत्या II. 18, 5.

समर्थ I. 16, 4, 15.
 समर्थस्य X. 99, 2.
 समर्थी VIII. 36, 6.
 समर्थ्या IV. 5, 6.
 समर्थ्याः VII. 61, 12; X. 32, 34.
 समर्थ्या I. 164, 2.
 समर्थ्या VI. 72, 16.
 समर्थ्या III. 64, 1.
 समर्थ्या VIII. 40, 5.
 समर्थ्या X. 72, 8; 9.
 समर्थ्या VII. 96, 16; X. 22, 1.
 समर्थ्या X. 107, 4.
 समर्थ्या I. 34, 8.
 समर्थ्या : VIII. 39, 8.
 समर्थ्या I. 47, 8; 85, 1; 6; VIII. 4, 6, 7; IX. 21, 4; 6, 5, 26; X. 14, 1.
 समर्थ्या VIII. 20, 23.
 समर्थ्या III. 12, 12; 18, 1; IV. 5, 4.
 समर्थ्या I. 146, 1; VI. 44, 4; X. 8, 8.
 समर्थ्या V. 78, 6; X. 39, 9.
 समर्थ्या VI. 73, 9.
 समर्थ्या V. 78, 5.
 समर्थ्या I. 141, 2.
 समर्थ्या III. 5, 5; V. 11, 4.
 समर्थ्या X. 67, 1.
 समर्थ्या X. 55, 3; 75, 1.
 समर्थ्या VI. 61, 10; VIII. 4, 1.
 समर्थ्या X. 49, 8.
 समर्थ्या III. 29, 14; X. 6, 4, 5.
 समर्थ्या VI. 28, 5; 41, 9.
 समर्थ्या I. 34, 7; VII. 43, 2; IX. 10, 10; 96, 9; 100, 6; 106, 12; 107, 11; X. 6, 2.
 समर्थ्या X. 96, 16.
 समर्थ्या VII. 13, 13.
 समर्थ्या I. 2, 1; VIII. 43, 2; X. 29, 2; X. 80, 1; 156, 1.
 समर्थ्या I. 61, 5.

समर्थ्याः X. 6, 6.
 समर्थ्या VII. 94, 10.
 समर्थ्या III. 35, 2; VIII. 33, 18; X. 60, 6.
 समर्थ्या VI. 59, 3.
 समर्थ्या I. 162, 1.
 समर्थ्या VIII. 28, 5.
 समर्थ्या VIII. 41, 4.
 समर्थ्या I. 22, 15; 129, 3²; 142, 5; VI. 15, 3²; 16, 33; 68, 9; VII. 31, 6; 82, 10; VIII. 5, 12; 18, 3; 20, 13; 30, 4; 47, 7; IX. 74, 1; 85, 8; X. 126, 7; 181, 1.
 समर्थ्या I. 18, 9; 45, 7; 75, 1; X. 140, 6.
 समर्थ्या I. 94, 13; V. 65, 5.
 समर्थ्या I. 156, 1; III. 59, 7; V. 13, 4; VII. 77, 2; VIII. 60, 5.
 समर्थ्या I. 168, 9.
 समर्थ्या IX. 12, 7.
 समर्थ्या I. 134, 4.
 समर्थ्या III. 55, 16.
 समर्थ्या I. 20, 3; VI. 48, 11; VIII. 1, 10.
 समर्थ्या I. 121, 5.
 समर्थ्या X. 69, 8.
 समर्थ्या X. 61, 17.
 समर्थ्या V. 59, 5; VIII. 20, 21; IX. 14, 2.
 समर्थ्या III. 1, 10; V. 47, 5; X. 10, 9.
 समर्थ्या III. 55, 12.
 समर्थ्या VIII. 93, 9.
 समर्थ्या I. 64, 8; III. 27, 6; 51, 4; IV. 17, 18; 23, 4; VII. 8, 1; 26, 2; 53, 1; 61, 6; 94, 5; VIII. 66, 1; 74, 6; 12; X. 101, 12.
 समर्थ्या V. 10, 6.
 समर्थ्या V. 54, 10.
 समर्थ्या X. 101, 3.
 समर्थ्या VIII. 4, 9; X. 34, 6.
 समर्थ्या I. 167, 3.
 समर्थ्या IV. 2, 5.

सभासहेन X. 71, 10.

सभासु VI. 28, 6.

सभृतयः VI. 67, 7.

सभेयः II. 24, 13.

सभेयं I. 91, 20.

सं I. 6, 3; 7; 9; 8, 3; 9, 5; 7; 10, 8;
12, 6; 20, 5; 22, 21; 23, 23²; 24³; 25,
17; 29, 5; 30, 3; 4; 6; 31, 10²; 18;
32, 6; 33, 3; 13; 36, 4; 7; 9; 14;
20; 37, 13; 42, 1; 44, 7; 48, 16⁴; 53,
4; 5⁴; 7; 54, 1; 57, 3; 61, 4; 5; 62,
3; 64, 1; 8; 68, 4; 73, 7; 80, 15; 16;
81, 7; 82, 6; 83, 4; 87, 6; 91, 16;
18³; 93, 9; 94, 1; 102, 10; 103, 1; 105,
8; 108, 13; 110, 1; 4; 8; 111, 3; 5;
115, 4; 5; 116, 17; 117, 4; 11; 19;
119, 2; 3; 7; 121, 15; 123, 7; 125, 7;
130, 4²; 132, 5; 133, 1; 5; 136, 2;
140, 7; 8; 144, 3²; 145, 3; 160, 4; 5;
162, 18; 163, 10; 164, 3; 8; 39; 165,
1; 3; 167, 3; 168, 3; 170, 4; 5; 173,
6; 179, 2; 181, 4; 188, 2; 11; 190,
2; 7; II. 1, 15; 3, 2; 7²; 11, 8; 13,
9; 13; 14, 12; 15, 4; 6; 16, 8; 17,
4; 31, 7; 35, 3; 11; 12; 38, 4; 39, 7²;
III. 1, 11; 13; 15; 2, 1; 10; 3, 7; 5,
2; 7, 1; 10; 8, 10; 10, 1; 9; 11, 2;
16, 6; 17, 1; 19, 2; 21, 3; 24, 2; 25,
5; 26, 3; 27, 11; 13-15; 29, 13; 15;
30, 8; 12; 16; 18; 21; 31, 1; 12; 15;
32, 15; 33, 12; 34, 6; 35, 8; 36, 8;
38, 3²; 50, 3; 51, 4; 54, 5; 8; 21;
22²; 55, 20; 60, 2; 3; 62, 9; IV. 3,
11; 15; 4, 8; 8, 7; 17, 11³; 18, 2; 9;
19, 9; 20, 4; 23, 2; 24, 4; 25, 7; 29,
2; 30, 9; 31, 6²; 34, 1; 2²; 11³; 35,
7; 9; 37, 8; 38, 10; 42, 3; 44, 5; 50,
9; 53, 7; 56, 3; 58, 1; V. 1, 4; 2, 12;
4, 2²; 7; 6, 2³; 7, 1; 3²; 8, 1; 7; 9,
2²; 11, 2; 13, 1; 16, 3; 19, 5; 21, 1;
26, 3; 28, 3; 4; 30, 10²; 31, 8; 11;
32, 10; 34, 7; 8; 36, 6; 37, 1; 5; 42,

4⁵; 18; 44, 6; 11; 45, 8; 51, 15; 54,
2; 12; 58, 5; 59, 8; 60, 5; 65, 6; 73,
4; 78, 6; 81, 4; 85, 4; VI. 5, 2; 7,
2; 4; 15, 9; 12²; 19; 16, 15; 17, 10;
19, 3; 5; 9; 20, 6²; 23, 9; 25, 9; 26,
1; 34, 1; 4; 38, 3; 40, 2²; 41, 2; 3;
46, 2; 8; 47, 14; 31; 48, 15²; 54, 1;
2; 7; 55, 1; 63, 10; 67, 1; 3; 69, 1²;
3²; 70, 6; 72, 5; 73, 3; 75, 11; VII.
1, 16; 2, 1; 3; 5; 3, 3; 4, 2²; 8, 1;
16, 3; 20, 4; 28, 3; 31, 9; 12; 33, 9;
37, 2; 40, 1; 41, 6; 42, 3; 48, 4; 55,
6; 56, 22; 60, 3; 61, 6; 73, 4; 76, 5;
79, 2; 81, 2; 82, 2²; 83, 3; 86, 2; 93,
5; 103, 2; 104, 2; 4; 18; 19; VIII.
1, 28; 3, 7; 4, 16; 6, 4; 7, 22⁴; 9, 18;
12, 16-18; 22-24; 13, 2; 29; 18, 14;
21, 14; 23, 16; 25, 6; 31, 9; 32, 9;
36, 1; 40, 3; 42, 3; 43, 5; 47, 17; 48,
5; 6; 51, 2; 52, 10⁵; 53, 8; 60, 15;
62, 11; 66, 5; 70, 4; 12²; 72, 14; 75,
12; 77, 3; 79, 8; 81, 1; 92, 15; 95, 1;
97, 11²; 12; IX. 2, 6; 5, 10; 6, 6; 7,
9; 8, 5; 14, 4; 7; 18, 5; 25, 3; 34,
4; 6; 45, 5; 61, 7; 8²; 63, 21; 64, 3²;
23; 66, 8; 9; 67, 9; 68, 4; 5; 71, 5;
8²; 72, 1; 3; 5; 6; 73, 1²; 4; 74, 2;
79, 3; 82, 3; 83, 1; 85, 5; 86, 15; 16;
31; 43; 90, 4; 93, 2²; 95, 3; 96, 2;
12; 14²; 97, 1; 3; 35; 45²; 55; 101,
8; 11; 104, 2; 105, 2; 106, 3; 11;
110, 8; 111, 2; 3; 113, 5²; X. 5, 2;
3; 6, 6; 10, 11; 12; 13, 3; 14, 8³;
16, 5; 7; 12; 14; 17, 1; 13; 18, 7;
8; 19, 7; 25, 4; 27, 5; 8; 9; 15; 30,
6²; 31, 2; 42, 9; 44, 4; 46, 10; 48,
1; 49, 6; 53, 8; 10; 54, 6; 55, 2; 5;
56, 1; 4; 59, 10; 61, 17; 68, 2; 69,
6; 71, 3; 72, 2; 79, 1; 2; 7; 80, 3;
81, 3²; 82, 2; 4; 84, 4; 85, 22; 23³;
27²; 43; 47⁵; 87, 3; 24; 88, 15; 90,
14; 91, 1; 12; 92, 4; 10; 95, 7; 9;

97, 19; 22; 98, 11; 101, 1; 5; 103, 6;
107, 10; 111, 2²; 115, 2; 118, 4; 5;
9; 120, 2; 3; 5; 121, 1; 7; 125,
8; 129, 4; 130, 4; 132, 3; 134, 7;
135, 4; 140, 3; 143, 6; 150, 1; 4; 151,
1; 158, 4; 159, 6; 168, 2; 169, 4; 172,
4; 191, 1; 2³.

समः V. 61, 8; VI. 48, 19; VII. 62, 1.

संस्कृतवन् X. 82, 4.

संस्कृते II. 3, 10.

संस्कृताः X. 62, 1.

संस्कृत् X. 87, 11.

संस्कृत् X. 43, 7.

संस्कृत् X. 82, 6.

संस्कृत् X. 97, 6.

संस्कृते X. 87, 16.

संस्कृत् VIII. 6, 17.

संस्कृति I. 100, 11.

संस्कृति VII. 32, 7.

संस्कृत्यसे IX. 86, 47.

संस्कृत् X. 45, 4; 80, 1; 110, 2; 10.

संस्कृति X. 52, 3.

समत्वा VI. 18, 2; VII. 20, 3.

समत्सु I. 5, 4; 66, 3; 70, 6; 130, 8; 173,
7; II. 12, 3; III. 30, 22; IV. 20, 1;
24, 6; 38, 4; V. 33, 4; VI. 18, 6; 25,
9; 33, 1; 46, 3; 75, 13; VII. 30, 3;
34, 6; VIII. 11, 8; 9; 16, 10; 19, 20;
23, 12; 40, 1; 90, 1; IX. 4, 8; 90, 3;
111, 3; X. 80, 2; 133, 1.

समदः VI. 75, 2.

समदनस्य I. 100, 6.

समदं X. 125, 6.

संसदहः X. 16, 13.

समदा VI. 75, 1.

संसदत्त I. 165, 6.

समनगाः VII. 9, 4.

समनगाः इव I. 124, 8.

समनं I. 48, 6; X. 69, 11; 86, 10; 168, 2.

समनसः I. 186, 8; VI. 9, 5; VII. 43, 2;
4; 52, 3; 91, 3; VIII. 27, 5; X. 101, 1.

समनसा I. 92, 16; 113, 3; 116, 19; V. 3,
2; VII. 74, 2; VIII. 31, 5; X. 95, 12.

समना VI. 75, 5; IX. 96, 9.

समना I. 124, 3; 168, 1; II. 11, 7; IV. 5,
7; 43, 7; 51, 8²; 9; VI. 4, 1; VIII.
41, 2; 66, 7; X. 69, 8; 73, 4.

समना इव IV. 58, 8; VI. 75, 4; VIII. 62, 9.

समना इव I. 103, 1.

संस्कृतीकेषु X. 107, 11.

समने II. 16, 7; VI. 75, 3; X. 55, 5; 143, 4.

समनेषु VII. 2, 5; IX. 97, 47.

संस्कृते V. 1, 11.

संस्कृता X. 114, 1.

समते इति संस्कृते I. 185, 5; VII. 80, 1.

समन्यवः VII. 25, 1; VIII. 27, 14.

समन्यवः IV. 1, 1.

समन्यवः II. 34, 3; 5; 6; V. 87, 8; VIII.
20, 1; 21.

समन्या IX. 97, 2.

संस्कृत्पश्यन्त X. 82, 5.

समं X. 117, 9³.

समं I. 176, 4.

संस्कृते VII. 83, 2.

समया I. 56, 6; 73, 6; 113, 10; 163, 3;
166, 9; VII. 66, 15; IX. 75, 4; 85, 5;
97, 56.

संस्कृत्योधयः I. 80, 13.

संस्कृते I. 155, 2; X. 27, 3.

संस्कृते I. 170, 2; IV. 42, 5; X. 27, 3.

संस्कृते VII. 25, 1.

संस्कृते I. 165, 3.

संस्कृते VI. 9, 2; 47, 6; X. 139, 3.

समन्यैः V. 33, 1; VII. 70, 6.

समन्यजित् I. 111, 5.

समन्यता V. 44, 7.

समर्थ IV. 24, 8.

समर्थराज्ये IX. 110, 2.

समर्थ I. 63, 6; 167, 10; 178, 4; III. 8, 5; IV. 38, 7; V. 3, 6; VII. 19, 2; 23, 1; IX. 1, 7; 85, 2; 97, 27; X. 27, 24.

संस्वर्तयत् VIII. 6, 5.

संस्वर्विक VII. 63, 1.

संस्वर्क VII. 3, 4.

संस्वर्णीत I. 57, 2.

संस्वर्स्थाः X. 113, 3.

संस्वर्स्थिरत् X. 118, 2.

समस्मात् V. 24, 3.

समस्मिन् VIII. 21, 8.

समस्मै VI. 51, 6.

समस्य VI. 27, 3; 42, 4; 53, 8; VIII. 75, 9; IX. 29, 5; 61, 30; X. 29, 4; 54, 3.

संस्वर्त्वरत् IX. 73, 5; X. 96, 2.

समह I. 120, 11; V. 53, 15; VII. 89, 3; VIII. 70, 14.

समा VIII. 1, 6; X. 117, 9.

समाः X. 124, 4.

समाः V. 83, 7.

संस्वाकृणोषि X. 25, 6.

संस्वाकृतं X. 84, 7.

संस्वाचक्रे III. 36, 5.

संस्वाजन् X. 88, 4.

समानः I. 113, 3; II. 13, 2; III. 55, 4; IV. 30, 22; VI. 59, 2; VII. 26, 3; 72, 2; VIII. 73, 12; X. 191, 3.

संस्वानजे I. 188, 9.

समानतः IV. 51, 8.

समानदद्याः VII. 26, 2.

समानवैधू इति समानवैधू I. 113, 2.

समानं I. 25, 6; 92, 10; 127, 8; 130, 5; 131, 2; 144, 3; 146, 3; 164, 20; 51; II. 12, 8; 35, 3; III. 2, 12; 33, 3; 61, 3; IV. 5, 7; VI. 66, 1; VII. 33, 13; 57, 3; 63, 2; 3; 86, 3; 103, 6; VIII.

20, 11; 45, 28; 73, 12; 99, 8; X. 5, 2; 17, 11; 27, 16; 41, 1; 89, 3; 91, 6; 8; 123, 2; 3; 191, 3²; 4.

समानयोजनः I. 30, 18.

समानवचसा I. 6, 7.

समानस्मात् V. 87, 4.

समाना X. 191, 4.

समानाः III. 58, 6.

समानात् II. 17, 7.

समानान् VI. 4, 1.

समानानां X. 166, 1.

समानां X. 85, 5.

समानां X. 191, 3; 4.

समानाः IV. 51, 9.

समाने I. 34, 3; 144, 4; 186, 4; VI. 59, 5; VII. 67, 8; 76, 5; VIII. 2, 8; IX. 89, 5; X. 10, 7; 31, 6.

समानेन I. 92, 3; III. 54, 6; X. 191, 3.

समानेभिः I. 165, 7.

समानैः I. 69, 4.

समान्या I. 132, 4; 165, 1; III. 54, 7; V. 48, 2; VIII. 83, 8.

समां IV. 57, 7.

संस्चार्यन् X. 31, 5.

संस्चार्यन्तुः X. 94, 6.

संस्चारत I. 145, 4.

समापणे इति संस्चाराणे III. 33, 2.

संस्चारवत् I. 112, 18.

संस्चारवर्ति II. 38, 6.

संस्चाशिः I. 30, 2.

संस्चासते III. 9, 7; VII. 1, 4.

संस्ङ्गयन्ति V. 78, 7.

संस्ङ्ग V. 6, 4; X. 52, 2; 80, 2.

संस्ङ्गताः VII. 83, 7.

संस्ङ्गतिः I. 95, 8; X. 11, 8; 191, 3.

संस्ङ्गतिः X. 166, 4.

संस्ङ्गतीः IX. 92, 6.

समितौऽङ्ग X. 97, 6.

समित्सभिः III. 1, 2; VI. 16, 11; VIII. 43, 12.
 समित्ससमित् III. 4, 1.
 संस्रया IX. 94, 4.
 संस्रयानि I. 55, 5.
 संस्रये II. 24, 13; III. 1, 12; 54, 4; IV. 38, 9; 58, 11; VI. 25, 6; VII. 100, 6; IX. 76, 5; X. 25, 9.
 संस्रयेषु I. 73, 5; IV. 20, 8; 41, 2; VII. 83, 9; X. 48, 9; 64, 6.
 समिद्धश्चग्नः V. 37, 2; X. 63, 7.
 संस्रद्धः I. 94, 14; 142, 1; 188, 1; II. 3, 1; 10, 1; III. 5, 1; 4; 18, 5; V. 3, 1; 21, 4; 28, 1; 5; 58, 3; VI. 16, 34; VII. 12, 1; 17, 1; 78, 2; 93, 7; VIII. 58, 2; 103, 9; IX. 5, 1; X. 3, 1; 70, 7; 87, 1; 2; 88, 7; 110, 1; 150, 1.
 संस्रद्धं III. 9, 7; VI. 15, 7; VII. 2, 3; 44, 1.
 संस्रद्धस्य III. 8, 2; V. 1, 2; 28, 4.
 संस्रद्धाः X. 35, 13.
 संस्रद्धे II. 9, 3; III. 55, 3; IV. 25, 1; 39, 3; VI. 40, 3.
 संस्रद्धेषु I. 108, 4.
 संस्रद्धः I. 164, 25; III. 2, 9; IV. 58, 8; X. 51, 2; 90, 15.
 संस्रद्धं I. 94, 3; II. 6, 1; 37, 6; V. 4, 4; VII. 2, 1; X. 69, 10.
 संस्रद्धा I. 95, 11; 96, 9; III. 5, 9; 10; 10, 3; IV. 4, 15; V. 1, 1; VI. 1, 9; 10; 2, 5; 5, 5; 15, 6; 7; 19; VII. 14, 1; 2; 72, 4; VIII. 19, 5; 14; 44, 1; X. 12, 2; 87, 8; 91, 11; 122, 3.
 संस्रुधान् IV. 4, 4; 6, 11; VIII. 60, 5; X. 150, 2.
 संस्रुधानः I. 143, 7; II. 2, 6; III. 4, 11; V. 8, 4; 14, 1; 26, 6; VI. 48, 7; VII. 9, 6; 67, 2; VIII. 25, 19; 44, 9; X. 2, 7.
 संस्रुधानं II. 2, 1; V. 8, 6; VII. 9, 4; X. 35, 3.
 संस्रुधानस्य I. 143, 2; IV. 5, 15; VIII. 44, 4; X. 36, 12.

संस्रुधाने I. 124, 1; II. 16, 1; III. 30, 2; IV. 6, 4.
 संस्रुद्धे I. 113, 9; VII. 77, 1.
 संस्रुद्धते IV. 15, 4.
 संस्रुद्धमानः III. 17, 1; 27, 4; V. 28, 2.
 संस्रुद्धसे VIII. 43, 14.
 संस्रुद्धतः IX. 73, 9.
 संस्रुद्धः VIII. 50, 2.
 संस्रुद्धे III. 30, 11; IV. 24, 3; VII. 21, 9; VIII. 3, 5; X. 42, 4.
 समीची इति संस्रुद्धी I. 69, 1; 96, 5; II. 3, 6; 27, 15; III. 1, 7; 30, 11; 55, 12; 20; VIII. 6, 17; X. 24, 4; 88, 16.
 संस्रुद्धीः III. 29, 13; 31, 13; IV. 17, 9; X. 61, 25.
 संस्रुद्धीनाः IX. 39, 6; 74, 4.
 संस्रुद्धीनासः VIII. 3, 7; 12, 32; IX. 10, 7.
 समीचीने इति संस्रुद्धीने IX. 74, 2; 90, 4; 102, 7; X. 44, 8.
 संस्रुद्ध्योः X. 24, 5.
 संस्रुद्धमानः VI. 29, 5.
 संस्रुद्धे III. 5, 10; X. 69, 3; 4; 98, 8.
 संस्रुद्धतुः X. 113, 7.
 संस्रुद्धितं III. 60, 5; VIII. 4, 12.
 संस्रुद्धितानां V. 56, 5.
 समुद्रश्चर्चाः VII. 49, 2.
 समुद्रः I. 30, 3; 110, 1; V. 47, 3; 78, 8; VI. 50, 14; 69, 6; VII. 35, 13; VIII. 41, 8; IX. 2, 5; 64, 8; 86, 29; 97, 40; 101, 6; 109, 4; X. 5, 1; 66, 11; 149, 2; 190, 1.
 समुद्रःस्रुद्ध I. 8, 7; VIII. 3, 4; 12, 5.
 समुद्रःस्रुद्धः VII. 49, 1.
 समुद्रतः V. 55, 5.
 समुद्रं I. 19, 7; 8; 32, 2; 52, 4; 56, 2; 71, 7; 117, 15; 130, 5; 174, 9; 190, 7; II. 19, 3; III. 33, 2; 36, 6; 46, 4; IV. 55, 6; V. 44, 9; 85, 6; VI. 17, 12; 30, 4; 36, 3; VII. 88, 3; VIII. 3, 10;

6, 13; 29; 12, 2; IX. 29, 3; 61, 15;
63, 23; 64, 16; 17; 27; 66, 12; 73, 3;
84, 4; 86, 8; 88, 6; 96, 19; 107, 9;
15; 23; X. 30, 3; 58, 5; 98, 5; 114,
4; 121, 4; 123, 8; 149, 1.

समुद्रंश्च VIII. 6, 35; 92, 22; IX. 108, 16.

समुद्रंश्च IX. 35, 2.

समुद्रंश्च VIII. 102, 4.

समुद्रंश्च I. 11, 1.

समुद्रंश्च I. 116, 4; 167, 2; VIII. 34, 13;
97, 5; IX. 12, 6; 107, 14; X. 89, 11;
142, 7; 8.

समुद्रंश्च VII. 33, 8.

समुद्रा V. 73, 8.

समुद्रा I. 164, 42.

समुद्राणि VI. 72, 3.

समुद्राणि I. 47, 6; 117, 14; 118, 6; 163, 1;
IV. 21, 3; 43, 5; 58, 1; 5; VI. 62, 6;
VII. 6, 7; 55, 7; 95, 2; IX. 97, 44;
X. 98, 12; 123, 2; 190, 2.

समुद्राणि VII. 70, 2; IX. 33, 6.

समुद्राणिश्च VIII. 6, 4; 44, 25.

समुद्राणि IX. 80, 1.

समुद्राणि I. 25, 7; 55, 2; IX. 107, 16; X.
65, 13.

समुद्राणि VII. 87, 1.

समुद्राणि VIII. 76, 3; IX. 62, 26; 78, 3.

समुद्राणि IV. 16, 7.

समुद्रे I. 30, 18; 48, 3; 95, 3; 116, 5; 159,
4; 163, 4; 173, 8; IV. 58, 11; VI. 19,
5; 58, 3; VII. 68, 7; 69, 7; VIII. 5,
22; 10, 1; 12, 17; 13, 15; 16, 2; 65,
2; 100, 9; IX. 64, 19; 85, 10; 95, 4;
107, 21; X. 45, 3; 72, 7; 98, 6; 125,
7; 143, 5; 177, 1.

समुद्रेण III. 36, 7.

समुद्रेषु VIII. 20, 25.

समुद्रे I. 161, 14; II. 16, 3; VI. 50, 13.

समुद्रो X. 136, 5.

संश्च V. 2, 1.

संश्च I. 22, 17.

संश्च I. 131, 3.

संश्च IV. 13, 5.

संश्च I. 31, 6; IX. 71, 8.

संश्च IV. 16, 17; VII. 60, 10.

संश्च I. 32, 6.

संश्च इति संश्चे III. 38, 3.

संश्च VIII. 101, 4.

संश्चे X. 103, 11.

संश्च I. 127, 3; V. 7, 2; 34, 6.

संश्च VI. 2, 10.

संश्च VII. 103, 5.

संश्च VIII. 39, 1.

संश्च X. 85, 33.

संश्च VII. 1, 14.

संश्च VI. 48, 8; VII. 1, 15.

संश्च X. 40, 10.

संश्च I. 64, 10.

संश्च I. 144, 4; 159, 4; VIII. 9, 12;
X. 65, 2; 8.

संश्च I. 100, 1; VI. 18, 7.

संश्च IV. 17, 13.

संश्च I. 8, 6.

संश्च X. 117, 9.

संश्च X. 164, 5.

संश्च X. 103, 1.

संश्च X. 103, 2.

संश्च IV. 18, 6.

संश्च VIII. 78, 8.

संश्च I. 36, 5.

संश्च VII. 76, 5.

संश्च IV. 44, 1.

संश्च X. 97, 21.

संश्च X. 141, 4.

संश्च I. 91, 16; II. 38, 10; VIII. 6, 28.

संश्च I. 96, 6.

संश्च X. 14, 1.

संलग्ननी X. 125, 3.
 संलग्ननीहै VIII. 91, 4.
 संलग्ने I. 102, 3; X. 38, 3; 107, 4; 123, 1.
 संलग्नेषु X. 131, 3.
 संलग्ने V. 76, 3.
 संलग्नेरः X. 89, 9.
 संलग्नेरै IX. 86, 16.
 संलग्नीता I. 100, 9.
 संलग्नीताः VII. 104, 8.
 संलग्नीताः III. 30, 5.
 संलग्नीय I. 53, 3; III. 54, 15; X. 46, 6.
 संलग्ने IV. 20, 1; X. 133, 1.
 संलग्नेयिते X. 61, 13.
 संलग्नेयानः V. 30, 7.
 संलग्नेयानः VI. 58, 2.
 संलग्नेय VI. 14, 4.
 संलग्नेय I. 127, 11; VII. 18, 20.
 संलग्नेय I. 165, 12.
 संलग्नेयः VI. 24, 4.
 संलग्नेय I. 56, 2; IV. 55, 6.
 संलग्नेय X. 17, 11.
 संलग्नेय VIII. 48, 1; X. 4, 2; 12, 8.
 संलग्नेय इति संलग्नेयः III. 33, 3.
 संलग्नेय I. 170, 1.
 संलग्नेय IV. 7, 8.
 संलग्नेय IX. 84, 2.
 संलग्नेयः I. 6, 7; IX. 64, 30; X. 61, 7.
 संलग्नेयानां I. 74, 2.
 संलग्नेयैति V. 7, 2.
 संलग्नेय IX. 29, 4.
 संलग्नेय X. 159, 3.
 संलग्नेयः V. 44, 5.
 संलग्नेयानाः I. 72, 5; X. 191, 2.
 संलग्नेयान् III. 15, 4.
 संलग्नेयः V. 42, 5.
 संलग्नेय III. 30, 22.
 संलग्नेय VII. 33, 10.

संलग्नेय VIII. 60, 7.
 संलग्नेय X. 19, 4.
 संलग्नेयः V. 73, 7; IX. 69, 2.
 संलग्नेय IX. 97, 14.
 संलग्नेय VIII. 33, 19.
 संलग्नेय III. 1, 19.
 संलग्नेयः III. 33, 11.
 संलग्नेय IV. 40, 4.
 संलग्नेयः X. 42, 4.
 संलग्नेय II. 2, 6.
 संलग्नेय IX. 99, 7.
 संलग्नेयः I. 101, 6; III. 3, 3; 20, 3; X. 100, 4.
 संलग्नेय IX. 73, 5.
 संलग्नेय I. 162, 8; 16.
 संलग्नेय I. 139, 1.
 संलग्नेय I. 25, 3.
 संलग्नेय I. 51, 9.
 संलग्नेय I. 66, 1; IV. 1, 6; 6, 6; X. 82, 2.
 संलग्नेयः II. 13, 10; 33, 1; III. 5, 2; X. 69, 1.
 संलग्नेय VI. 16, 8; VII. 88, 2.
 संलग्नेय II. 1, 12; V. 74, 6; 87, 6; X. 37, 6; 59, 5.
 संलग्नेय II. 13, 5; III. 38, 1.
 संलग्नेयः II. 4, 4; IV. 10, 5; VI. 16, 25.
 संलग्नेय I. 144, 7; VI. 1, 4.
 संलग्नेय VIII. 1, 12.
 संलग्नेय VIII. 1, 12.
 संलग्नेयः I. 164, 37; VI. 47, 26.
 संलग्नेय VI. 75, 11.
 संलग्नेयः X. 87, 4.
 संलग्नेयः II. 24, 9.
 संलग्नेयः X. 27, 2.
 संलग्नेय VIII. 47, 17.
 संलग्नेय VIII. 69, 5.
 संलग्नेय VIII. 3, 10; 55, 5.
 संलग्नेय IX. 92, 5.

संज्ञानामहे X. 64, 13.
 संज्ञानं VI. 75, 17.
 संज्ञानं X. 25, 6; 117, 8; 139, 1.
 संज्ञानमानाः III. 31, 10.
 संज्ञानं III. 45, 4.
 संज्ञानं IV. 30, 13.
 संज्ञानं X. 85, 3.
 संज्ञानं X. 135, 1.
 संज्ञानं IV. 30, 10.
 संज्ञानाः VIII. 4, 8; X. 34, 7.
 संज्ञानं VII. 103, 4.
 संज्ञानं II. 35, 6.
 संज्ञानं VIII. 101, 4.
 संज्ञानं X. 69, 9.
 संज्ञानं I. 95, 8.
 संज्ञानं X. 82, 3.
 संज्ञानं II. 16, 8.
 संज्ञानः IV. 17, 11.
 संज्ञानं VII. 25, 2.
 संज्ञानं I. 162, 6.
 संज्ञानं II. 1, 4.
 संज्ञानं VIII. 34, 12.
 संज्ञानः VIII. 93, 9.
 संज्ञानं इति संज्ञानं I. 52, 8.
 संज्ञानं III. 30, 14; 35, 2; 39, 6; VIII. 40, 6; IX. 67, 31; 32; X. 90, 8.
 संज्ञानं VIII. 78, 10.
 संज्ञानं II. 16, 2; VI. 57, 3; VII. 73, 4.
 संज्ञानं VIII. 34, 12.
 संज्ञानं X. 117, 9.
 संज्ञानं I. 67, 5.
 संज्ञानं VIII. 10, 2.
 संज्ञानः I. 7, 2; VIII. 33, 4; 61, 18; IX. 61, 21; X. 6, 4.
 संज्ञानः I. 166, 11; II. 36, 2; III. 26, 4; VII. 56, 6.
 संज्ञानः I. 64, 10.
 संज्ञानं I. 161, 12.

संज्ञानं IV. 58, 6; V. 9, 5; 66, 2; 70, 2;
 IX. 73, 2.
 संज्ञानं X. 71, 8.
 संज्ञानः IX. 73, 2.
 संज्ञानं V. 7, 1.
 संज्ञानं I. 179, 3; VIII. 31, 6.
 संज्ञानः II. 2, 2; V. 34, 9; VIII. 23, 10;
 100, 9; IX. 72, 6; 86, 15; 47.
 संज्ञानः IX. 69, 3.
 संज्ञानं VI. 22, 10; VII. 102, 3; IX. 62, 3;
 65, 3; 86, 18.
 संज्ञानं I. 151, 8; VI. 16, 21.
 संज्ञानं V. 9, 5.
 संज्ञानं VIII. 41, 6.
 संज्ञानं X. 165, 5.
 संज्ञानं X. 94, 4.
 संज्ञानः VIII. 32, 8; X. 15, 8.
 संज्ञानं इति संज्ञानं VI. 70, 6.
 संज्ञानः III. 54, 10; VII. 6, 1; 38, 4; X. 63, 5.
 संज्ञानः VIII. 27, 22.
 संज्ञानं I. 27, 1.
 संज्ञानं III. 10, 1; VI. 7, 1; VIII. 16, 1;
 19, 32; X. 134, 1.
 संज्ञानं I. 136, 1; II. 41, 6; V. 68, 2; VIII. 23, 30; 25, 4; 7; 29, 9; X. 65, 5.
 संज्ञानं V. 63, 5.
 संज्ञानं V. 85, 1; VI. 68, 9.
 संज्ञानः I. 17, 1.
 संज्ञानं V. 63, 2; 3.
 संज्ञानं X. 85, 46.
 संज्ञानं II. 28, 6.
 संज्ञानं I. 100, 1; 188, 5; III. 55, 7; 56, 5;
 IV. 19, 2; 21, 2; 10; VI. 27, 8; VII. 58, 4; 82, 2; VIII. 42, 1.
 संज्ञानं VIII. 46, 20; X. 116, 7.
 संज्ञानः I. 191, 15; V. 15, 3; VIII. 75, 15.
 संज्ञानं IV. 33, 4³.

संस्वननं X. १३, १२.
 संस्वनना VIII. १, २.
 संस्वरणस्य V. ३३, १०; X. ७७, ६.
 संस्वरणात् VII. ३, २.
 संस्वरणानि IX. १०७, ९.
 संस्वरणेषु IV. २१, ६.
 संस्वर्गं VIII. ७५, १२; X. ४३, ५.
 संस्वर्तयतः V. ४८, ३.
 संस्वर्ते VIII. ५४, २.
 संस्ववृत्तत् V. ३१, ३.
 संस्वसनेषु IX. ८६, १७.
 संस्वसानं IX. २६, ४.
 संस्वसानाः IV. ६, ८.
 संस्वसुः VIII. ३९, ७.
 संस्वादाय VIII. १०१, ४.
 संस्वित् VIII. ५८, १.
 संस्विदं X. १०, १४.
 संस्विदानः VII. ४४, ४; VIII. ४८, १३; X. १४, ४; १६२, १; १६९, ४.
 संस्विदानाः X. ३०, १३; ९७, १४.
 संस्विदानासः X. ३०, १४.
 संस्विदते X. १४५, १.
 संस्विद्यानः I. १३०, ४; V. २९, ४.
 संस्वृक् II. १२, ३.
 संस्वृतः VIII. १७, ७.
 संस्वेशने X. ५६, १.
 संस्वेधिसः VIII. ७५, ११.
 संस्त्राय X. १८०, २.
 संस्त्रिज्ञानः IX. ९०, १.
 संस्त्रिज्ञानाः X. ८४, १.
 संस्तत् IV. १, ८.
 संस्तदः VIII. ९२, २०.
 संस्तदं VIII. १४, १५.
 संस्तदा VII. ५४, ३.
 संस्तदि I. ९४, १; VII. ४, ३.
 संस्तं X. १९१, १.
 संस्तहसं VII. ८, ६.

संस्तुदं VIII. १७, ६.
 संस्तुजानि X. २७, १०.
 संस्तुजि X. ८४, ६.
 संस्तुष्टं X. ८४, ७.
 संस्तितरः I. १४०, ७.
 संस्त्ये I. ५, ४; V. ३, ८; VIII. २१, ११; २७, १५; ३२, ११.
 संस्त्यमाना I. १२३, १०.
 संस्त्यवाः IX. ११३, ५.
 संस्त्यष्टा X. १०३, ३.
 संस्त्यतः III. १, ७.
 संस्त्याय II. ३८, ४.
 संस्त्यितं I. १६८, ६; VIII. ६७, २१.
 संस्त्यिता VIII. ९६, २.
 संस्त्योत्वं X. ८६, १०.
 संस्त्यावन्भिः I. ४४, १३; X. २२, ११; ११३, २.
 संस्त्यावरी VII. ३१, ८.
 संस्त्यावरीः I. ८४, १०.
 संस्त्यावानं V. ३५, ७.
 संस्त्युक् X. १६८, २.
 संस्त्युक्तां X. १३०, ४.
 संस्त्युजः III. ३०, ११.
 संस्त्युजं X. १२४, ९.
 संस्त्युजां I. १६४, २०.
 संस्त्योनिः I. १६४, ३०; ३८.
 संस्त्योनी इति संस्त्योनी I. १५९, ४.
 संस्त्योनीः III. १, ६; X. ३०, १०.
 संस्त्य IX. ४१, ६.
 संस्त्यपसः II. १३, १२.
 संस्त्यः VII. १०३, ७; VIII. १, २३; ४५, २४; ४९, ३.
 संस्त्यतं X. ११५, ३.
 संस्त्यभ्यः I. ११२, २१.
 संस्त्यन् III. १, १९.
 संस्त्यान् IV. २१, ६.
 संस्त्यः X. ६१, २३; २४.
 संस्त्युभिः I. ६२, ४; III. ३२, ५.
 संस्त्यः X. १७, २.

सरत् IX. 101, 14; X. 61, 8; 23.

सरत् IV. 30, 10.

सऽरथं I. 71, 6; 108, 1; III. 4, 11; 6, 9; 60, 4; IV. 16, 11; 47, 3; V. 11, 2; 29, 9; VI. 20, 5; VII. 11, 1; 91, 5; VIII. 9, 12; IX. 87, 9; 97, 6; 103, 5; X. 15, 10; 17, 8; 75, 6; 84, 1; 168, 2.

सऽरथा V. 43, 8; X. 106, 11.

सरन् IV. 17, 3.

सरमा I. 62, 3; 72, 8; III. 31, 6; IV. 16, 8; V. 45, 7; 8; X. 108, 1.

सरमे X. 108, 3; 5; 7; 9.

सरयते IV. 17, 2.

सरयुः V. 53, 9; X. 64, 9.

सरयोः IV. 30, 18.

सऽरश्मिः I. 135, 3.

सरसः VIII. 1, 33.

सरसि IX. 97, 52.

सरसी इति VII. 103, 2.

सरस्वः VII. 96, 5.

सरस्वतः VII. 96, 6.

सरस्वति I. 164, 49; 188, 8; II. 30, 8; 41, 16; VI. 61, 3; 14; X. 17, 8.

सरस्वति II. 41, 17; 18; VI. 61, 1; 5; 6; VII. 95, 5; 6; X. 75, 5; 184, 2.

सरस्वती I. 3, 10-12; 13, 9; 89, 3; 142, 9; II. 1, 11; 3, 8; 32, 8; III. 4, 8; 54, 13; V. 42, 12; 43, 11; 46, 2; VI. 49, 7; 50, 12; 52, 6; 61, 4; 7; 10; 11; 13; VII. 35, 11; 36, 6; 39, 5; 40, 3; 95, 1; 2; 4; 96, 3; VIII. 21, 17; 54, 4; IX. 5, 8; 67, 32; 81, 4; X. 17, 7; 30, 12; 64, 9; 65, 1; 13; 110, 8; 131, 5.

सरस्वती VI. 61, 2; VII. 9, 5; 96, 1; VIII. 21, 18; X. 17, 7³; 9; 141, 5.

सरस्वतीऽवतोः VIII. 38, 10.

सरस्वत्यां III. 23, 4.

सरस्वतं I. 164, 52; VII. 96, 4.

सरस्वान् X. 66, 5.

सर्पसि V. 29, 7; 8; VI. 17, 11; VIII. 7, 10; 77, 4; IX. 54, 2.

सऽरातयः VIII. 27, 14; 17.

सरितः IV. 58, 6; VII. 70, 2.

सर्पिण्यन् II. 11, 7; IV. 38, 6.

सर्प I. 138, 3².

सर्पमणि III. 29, 11.

सर्पसृपं X. 162, 3.

सऽरूपा IV. 16, 10.

सऽरूपाः X. 169, 2.

सऽरूपेण X. 55, 3.

सऽरूपैः VIII. 34, 12.

सर्गः I. 190, 2; II. 30, 1; III. 29, 11; VII. 87, 1; IX. 16, 1; 87, 7.

सर्गऽतक्तः III. 33, 4; 11.

सर्गऽप्रतक्तः I. 65, 3.

सर्ग VII. 18, 11; X. 89, 2.

सर्गऽइव V. 56, 5.

सर्गीः I. 152, 1; IV. 23, 6; 51, 8; 52, 5; IX. 22, 1; 64, 7; 66, 10; 97, 30.

सर्गीन्ऽइव VIII. 35, 20.

सर्गीसः IX. 69, 6; X. 25, 4.

सर्गे VI. 46, 13.

सर्गेण VI. 32, 5.

सर्गेषु IV. 3, 12.

सर्गैः I. 169, 7.

सर्जति X. 146, 3.

सर्जि IX. 69, 1; 92, 1.

सर्तवे I. 32, 12; 116, 15; 130, 5; II. 12, 12.

सर्तवे I. 55, 6; 57, 6; III. 32, 6; V. 29, 2.

सर्प X. 18, 10.

सर्पः X. 16, 6.

सर्पत् X. 79, 3; 99, 12.

सर्पत X. 14, 9.

सर्पति IX. 86, 44.

सर्पतु VIII. 17, 7.

सर्पिः IX. 67, 32.

सर्पिःऽखन्नः X. 27, 18.

सर्पिःश्चासुतिः II. 7, 6; X. 69, 2.
 सर्पिःश्चासुतिं VIII. 74, 2.
 सर्पिःश्चासुते V. 21, 2.
 सर्पिःश्चासुते V. 7, 9.
 सर्पिःश्चासुती इति सर्पिःश्चासुती VIII. 29, 9.
 सर्पिषः I. 127, 1; V. 6, 9.
 सर्पिषां X. 18, 7.
 सर्पीय I. 80, 5.
 सर्वेऽङ्गं X. 161, 5.
 सर्वेः I. 41, 2; VII. 41, 5; X. 51, 9; 61, 19; 141, 4.
 सर्वेऽगणं I. 116, 8; V. 51, 12.
 सर्वतः II. 43, 2; V. 78, 7.
 सर्वेऽज्ञातये I. 106, 2; VI. 56, 6²; IX. 96, 4.
 सर्वेऽज्ञाता I. 94, 15; III. 54, 19; IV. 26, 3; V. 69, 3; VI. 15, 18; VII. 18, 19; 57, 7; X. 74, 3.
 सर्वेऽज्ञाताश्च VI. 12, 2.
 सर्वेऽज्ञातिं III. 54, 11; X. 36, 14; 100, 1.
 सर्वेऽथाः IX. 18, 1.
 सर्वेऽधातमः VIII. 31, 11.
 सर्वेऽधातमं V. 82, 1.
 सर्वे I. 29, 7; 83, 4; 133, 5; II. 27, 3; III. 14, 7; VII. 103, 5; VIII. 47, 15; 17; 58, 2²; 93, 4; 102, 21; IX. 67, 31; X. 90, 2; 97, 20; 107, 8; 129, 3; 161, 5².
 सर्वेया I. 39, 5; V. 26, 9; VIII. 28, 3.
 सर्वेऽरथा V. 35, 5; X. 160, 1.
 सर्वेऽवीरः III. 62, 3; IX. 90, 3; X. 17, 5.
 सर्वेऽवीरं II. 30, 11; IV. 35, 6; 50, 10; VI. 23, 4; X. 15, 11; 76, 4.
 सर्वेऽवीरया I. 111, 2.
 सर्वेऽवीराः I. 51, 15; 105, 19; 113, 18.
 सर्वेऽशासैः V. 44, 4.
 सर्वेऽसेनः I. 33, 3; V. 30, 3.
 सर्वेऽसेना VI. 68, 2.
 सर्वेऽस्मात् X. 97, 16; 163, 5.
 सर्वेऽस्य X. 137, 6.
 सर्वेऽहुतः X. 90, 8.

सर्वेऽहदा X. 160, 3.
 सर्वो I. 162, 8; 9; 14; 17; V. 85, 8; VIII. 91, 6; X. 14, 16; 155, 2.
 सर्वोः I. 188, 8; 191, 8; VI. 75, 2; 5; VII. 26, 3; 50, 4; 55, 8; X. 17, 5; 97, 7; 14; 21; 173, 1.
 सर्वान् I. 191, 8; VII. 33, 7; VIII. 57, 3; 93, 6.
 सर्वोभ्यः II. 41, 12.
 सर्वोसां I. 127, 8; 191, 13.
 सर्वे I. 191, 3; 7; VI. 75, 19; VII. 55, 5; X. 71, 10; 128, 2; 155, 4; 166, 2.
 सर्वुते II. 25, 1.
 सर्वुते इति III. 7, 1.
 सर्वे VI. 18, 7.
 सर्वलक्ष्मा X. 10, 2.
 सर्वलूकं III. 30, 17.
 सर्वलः X. 109, 1.
 सर्वलं X. 129, 3.
 सर्वलस्य VII. 49, 1.
 सर्वलानि II. 3, 21.
 सर्वले X. 72, 6.
 सर्वनं I. 16, 5; 8; 21, 4; III. 32, 1; 5; 43, 4; IV. 34, 4; 35, 4; 6; 7; 9; V. 44, 9; VIII. 50, 3; 57, 1; 2; 64, 8; X. 76, 2; 3; 96, 13; 160, 2.
 सर्वनस्य III. 52, 5; IV. 36, 2; VIII. 37, 1; X. 179, 3.
 सर्वना I. 4, 2; 47, 8; 57, 2; 173, 8; III. 1, 20; 30, 2; 36, 8; IV. 29, 1; VI. 23, 4; 47, 14; VII. 22, 6; 7; 69, 6; VIII. 26, 20; 33, 15; 35, 4; 38, 5; 46, 9; 59, 1; 66, 12; X. 40, 3; 41, 1; 50, 5; 6; 89, 16; 111, 5; 112, 7.
 सर्वनानि I. 131, 1; II. 34, 6; IV. 45, 4; VII. 32, 6; 97, 1; VIII. 33, 14; 90, 1; IX. 80, 1; X. 41, 3; 96, 6.
 सर्वनाय VI. 71, 1.
 सर्वने I. 161, 8; II. 18, 7; III. 28, 4; 5;

32, 3; 52, 6; 60, 6; IV. 16, 2; 15;
33, 11; 35, 1; V. 40, 4; VI. 47, 6;
VII. 23, 5; 29, 2; 59, 7; 92, 5; VIII.
8, 3; X. 44, 9.
सवनेषु I. 9, 3; 51, 13; 61, 7; 131, 2; II.
16, 7; 43, 2; III. 41, 4; IV. 22, 5;
VII. 37, 1; VIII. 1, 20; X. 39, 4; 43,
6; 50, 4.
सचं I. 164, 26; VII. 38, 4; VIII. 102, 6.
सच्यसः I. 165, 1.
सच्यसा I. 144, 3; 4.
सच्यशी X. 17, 2.
सवान् I. 126, 1; IV. 26, 7; X. 158, 2.
सवाय I. 113, 1; II. 38, 1; III. 56, 7; IV.
54, 5.
सवासः IV. 54, 6.
सवितः I. 24, 3; II. 38, 11; III. 56, 6; IV.
54, 2; 3; V. 82, 5; VI. 71, 6; IX. 67,
26; X. 35, 7; 149, 5; 158, 2.
सवितरिति I. 35, 11; III. 54, 11; IV. 54,
5; 6; V. 81, 4; 5; 82, 4; VI. 71, 3;
VII. 37, 8; 38, 2; IX. 67, 25; X.
93, 9.
सविता I. 22, 8; 34, 10; 35, 2-4; 8; 9;
36, 13; 73, 2; 107, 3; 110, 3; 123, 3;
124, 1; 157, 1; 164, 26; 186, 1; II. 1,
7; 31, 6; 38, 1; 4; 8; III. 33, 6; 54,
11; 55, 19; 56, 7; IV. 13, 2; 53, 2-7;
54, 1; 55, 10; V. 42, 3; 5; 48, 5; 49,
4; 81, 2; 3; 82, 3; 8; 9; VI. 49,
14; 50, 8; 13; 71, 5; VII. 15, 12; 35,
10; 38, 3; 40, 1; 45, 1; 3; 63, 3; 66,
4; 76, 1; VIII. 27, 12; 86, 5; IX. 81,
4; 97, 48; 110, 6; X. 10, 5; 12, 8;
17, 4; 27, 18; 31, 4; 34, 8; 13; 36,
14⁶; 85, 9; 13; 24; 36; 87, 18; 92,
4; 100, 1; 3; 8; 9; 130, 4; 139, 1;
149, 1⁸; 2; 4; 158, 3; 161, 4; 174, 3;
175, 1; 4.
सविताश्च I. 95, 7; 190, 3; IV. 6, 2; VII.
79, 2.

सवितारं I. 22, 5-7; 35, 1; 44, 8; II. 38,
9; III. 20, 5; 62, 12; V. 46, 3; 49,
1; 2; 82, 7; VI. 21, 9; 50, 1; VII.
45, 4; X. 66, 4; 141, 5.
सविनुः I. 35, 5; 6; 110, 2; 113, 1; 159,
5; II. 38, 3; 6; 7; 10; III. 38, 8;
56, 7; 62, 10; 11; IV. 53, 1; 54, 4;
V. 81, 1; 82, 1; 2; 6; VI. 71, 2; VII.
38, 4; 6; 52, 3; 82, 10; VIII. 102,
6; X. 36, 12; 13; 64, 7; 149, 3; 181, 1.
सवित्ता II. 38, 5; IV. 34, 8.
सवित्ते II. 30, 1; VI. 15, 16.
सवीमनि IV. 53, 3; VI. 71, 2; VIII. 18, 1;
X. 36, 12; 64, 7.
सव्युधः X. 30, 10.
सवे V. 82, 6.
सवेदसा I. 93, 9.
सवेन IX. 67, 25.
सव्यः I. 82, 5.
सव्यतः II. 11, 18.
सव्यं VIII. 24, 5.
सव्या II. 27, 11.
सव्यां VIII. 4, 8.
सव्याय X. 49, 5.
सव्येन I. 100, 9; V. 36, 4; VIII. 81, 6.
सञ्चरता VI. 70, 3.
सञ्चरे इति सञ्चरे X. 65, 8.
सञ्चत् II. 22, 1-3.
सञ्चत I. 64, 12; III. 16, 2; VII. 18, 25;
26, 4; 90, 3.
सञ्चतः I. 42, 7; III. 9, 4; VII. 97, 4.
सञ्चति I. 101, 3.
सञ्चते II. 16, 4.
सञ्चसि VIII. 51, 7.
सञ्चिम VIII. 25, 17; IX. 16, 2.
सञ्चिरे I. 110, 6.
सञ्चिरे I. 84, 12; II. 1, 13; V. 20, 2; 64,
3; 67, 3.

सञ्चुः VI. 36, 3.
 सञ्चुः V. 33, 8.
 सञ्चुः I. 124, 4; 135, 7.
 सञ्चुः I. 53, 1.
 सञ्चुः I. 134, 3.
 सञ्चुः III. 30, 9.
 सञ्चुः IV. 33, 7.
 सञ्चुः I. 103, 7; IV. 51, 5; VI. 20, 6.
 सञ्चुः I. 29, 4; VII. 55, 5.
 सञ्चुः I. 124, 10; IV. 51, 3.
 सञ्चुः VIII. 72, 3; X. 79, 3.
 सञ्चुः I. 103, 2; V. 85, 3.
 सञ्चुः III. 53, 15; 16.
 सञ्चुः IV. 8, 6; 42, 10; VIII. 53, 7; 54, 6; X. 148, 1.
 सञ्चुः III. 34, 8.
 सञ्चुः III. 22, 1; VI. 44, 7; VII. 87, 2; IX. 74, 8; X. 11, 5; 29, 2.
 सञ्चुः III. 5, 6; IV. 5, 7; 7, 7; V. 21, 4.
 सञ्चुः VIII. 19, 20.
 सञ्चुः V. 23, 1; VI. 33, 1; VIII. 19, 15.
 सञ्चुः I. 131, 4.
 सञ्चुः I. 100, 3; 102, 9; 171, 6; II. 22, 3; 23, 11; III. 16, 4; 37, 6; VIII. 12, 9; IX. 4, 8; X. 133, 4; 145, 5.
 सञ्चुः I. 102, 1; VIII. 15, 4; 61, 3; 12; 70, 4.
 सञ्चुः X. 180, 1.
 सञ्चुः VI. 45, 18.
 सञ्चुः X. 104, 10.
 सञ्चुः VIII. 96, 15.
 सञ्चुः V. 7, 10.
 सञ्चुः I. 8, 4; VIII. 40, 7; IX. 61, 29.
 सञ्चुः I. 132, 1.
 सञ्चुः VII. 92, 4.
 सञ्चुः VIII. 16, 10; 46, 16.
 सञ्चुः I. 100, 5; IX. 110, 12.

सञ्चुः I. 67, 4; VII. 4, 5.
 सञ्चुः I. 25, 10; III. 1, 18; V. 1, 5; VI. 1, 6; VII. 6, 6; VIII. 29, 2; X. 99, 2.
 सञ्चुः III. 31, 7; 34, 8; 9.
 सञ्चुः III. 34, 9.
 सञ्चुः IV. 30, 11.
 सञ्चुः IX. 86, 13.
 सञ्चुः V. 25, 6.
 सञ्चुः VIII. 86, 5.
 सञ्चुः IV. 18, 10; VII. 20, 5; X. 86, 23.
 सञ्चुः VII. 8, 2.
 सञ्चुः IX. 97, 20.
 सञ्चुः III. 39, 4; VII. 18, 4; 36, 1; X. 8, 8.
 सञ्चुः I. 81, 8; VI. 16, 37; VIII. 98, 7.
 सञ्चुः I. 24, 13.
 सञ्चुः VIII. 69, 5.
 सञ्चुः IV. 17, 14.
 सञ्चुः VIII. 1, 15; IX. 22, 4.
 सञ्चुः III. 9, 5.
 सञ्चुः I. 51, 3.
 सञ्चुः VI. 20, 13.
 सञ्चुः I. 29, 3.
 सञ्चुः VIII. 97, 3.
 सञ्चुः VII. 55, 5.
 सञ्चुः VIII. 37, 4.
 सञ्चुः X. 120, 2.
 सञ्चुः II. 18, 1; III. 15, 5; IX. 24, 4; 61, 20.
 सञ्चुः II. 23, 10.
 सञ्चुः V. 35, 1; X. 38, 4; 139, 6.
 सञ्चुः VIII. 38, 1.
 सञ्चुः I. 52, 15; 152, 6; 174, 4; 186, 4; IV. 7, 7; 10, 8; 12, 1; VII. 36, 3; X. 95, 11.
 सञ्चुः X. 113, 4.
 सञ्चुः X. 64, 8.
 सञ्चुः I. 149, 2.
 सञ्चुः I. 158, 1.
 सञ्चुः X. 99, 4.

सद्युः VII. 101, 4; X. 111, 8.

सद्युः I. 52, 5; 73, 6; V. 53, 2; 7; VII. 90, 4; X. 95, 6.

सद्युतः I. 141, 1; IV. 28, 1; IX. 34, 6.

सद्युषीः I. 86, 5.

सद्ये VII. 36, 1; 95, 1; X. 71, 4.

सद्यः I. 88, 5; V. 30, 2.

सद्यजाते इति I. 164, 20.

सद्यजे VIII. 41, 3; IX. 12, 5.

सद्यरिति VII. 59, 7.

सद्यती VII. 58, 5.

सह I. 23, 17; 24; 38, 6; 48, 1²; 50, 13; 117, 13; 143, 1; III. 58, 6; 60, 4; 5; IV. 40, 3; V. 53, 2; 14; 62, 1; 6; 75, 6; 78, 8; VI. 28, 3; 60, 13; 72, 2; 75, 7; VII. 31, 8; 35, 11; 64, 3; 66, 9; 83, 6; VIII. 1, 32; 5, 34; 26, 7; 29, 8; 76, 10; 102, 2; IX. 37, 4; 85, 1; 98, 7; X. 17, 14; 39, 11; 43, 9; 45, 11; 65, 13; 14; 84, 6; 85, 24; 38²; 39; 97, 22; 102, 6; 107, 2; 113, 3; 115, 7; 121, 4; 136, 7; 157, 2; 162, 2; 172, 1; 191, 3.

सहः I. 24, 6; 36, 18; 51, 10; 52, 11; 55, 8; 56, 2; 57, 6; 80, 10; 84, 5; 12; 103, 3; 174, 8; II. 16, 2; 34, 7; 36, 5; IV. 42, 6; V. 11, 6; 23, 4; 31, 3; 32, 7; 44, 6; 57, 6; VI. 1, 1; 8, 1; 18, 4; 25, 8; 47, 27; VII. 25, 5; 31, 7; 56, 19; 97, 6; VIII. 4, 4; 5; 10; 9, 13; 15, 2; 20, 13; 102, 5; IX. 8, 8; 65, 18; 97, 10; X. 49, 8; 50, 1; 56, 6; 83, 1; 84, 6; 100, 6; 116, 5; 170, 3.

सहःकृत VIII. 43, 16.

सहःकृत I. 45, 9; III. 27, 10; V. 8, 1; VI. 16, 37; VIII. 43, 28; 44, 11.

सहःकृतः VIII. 3, 4.

सहःकृतं VIII. 99, 8.

सहःकृतेन X. 83, 1.

सहःजाः I. 58, 1; X. 103, 5.

सहःतमा VI. 60, 1.

सहःदाः I. 171, 5; 174, 1; 10.

सहःदां III. 34, 8; 47, 5; VI. 17, 13.

सहःभरिः V. 44, 3.

सहःभिः I. 62, 10; VI. 6, 6; 19, 1; VII. 6, 5; X. 46, 9; 56, 5; 116, 6.

सहःवृषं I. 36, 2; III. 10, 9.

सहःगोपाः X. 27, 8.

सहःछंदसः X. 130, 7.

सहःजाः X. 84, 6.

सहःजानुषाणि I. 104, 8.

सहते V. 2, 9; VI. 47, 1; X. 43, 6.

सहःदानुं III. 30, 8.

सहःदेवः I. 100, 17.

सहध्वै VI. 1, 1; VII. 31, 12.

सहध्वं X. 103, 2.

सहन् VI. 73, 2.

सहंतः V. 87, 5.

सहंतं V. 23, 1; VIII. 46, 20.

सहन्तमः I. 127, 9.

सहंता VIII. 40, 1.

सहंती VII. 56, 5.

सहंते VI. 66, 9; VII. 60, 10.

सहंते X. 34, 9.

सहंत्प I. 27, 8; VI. 16, 33; VIII. 11, 2.

सहःग्रमाः X. 130, 7.

सहमानः III. 46, 2; 62, 15; IX. 110, 12; X. 103, 5.

सहमानं VI. 18, 1.

सहमाना X. 145, 5.

सहमानाः IV. 6, 10.

सहमानां X. 145, 6.

सहमानाय II. 21, 2; VII. 46, 1.

सहःमूपां X. 87, 19.

सहःमूलं III. 30, 17.

सहःवत्सा I. 32, 9.

सहःवसुं II. 13, 8.

सहस्रवा III. 49, 3; VI. 14, 5; 18, 2; VII. 45, 3.

सहस्रवान् I. 175, 2; 3.

सहस्रवानं X. 178, 1.

सहस्रवाहः VII. 97, 6.

सहस्रवीरं III. 54, 13; X. 40, 13.

सहस्रश्रेण्याय X. 10, 7.

सहस्रः I. 127, 1; 141, 1; 143, 1; II. 7, 6; III. 11, 4; 14, 1; 24, 3; 28, 3; V. 4, 8; 11, 6; 31, 3; VI. 5, 1; 6, 1; 12, 1; 49, 2; VII. 56, 19; VIII. 19, 25; 60, 13; 71, 11; 75, 3; IX. 71, 4; X. 11, 7; 45, 5; 115, 7; 142, 1; 153, 2; 176, 4.

सहस्रः I. 26, 10; 40, 2; 58, 8; 74, 5; 79, 4; 141, 10; III. 1, 8; 14, 4; 6; 16, 5; 18, 4; 25, 5; 28, 5; IV. 2, 2; 11, 6; V. 3, 1; 6; 9; 4, 6; VI. 1, 10; 4, 1; 5, 5; 11, 6; 13, 4-6; 15, 3; 18, 11; 20, 1; 21, 11; 50, 9; VII. 1, 21; 22; 3, 8; 7, 7; 15, 11; 16, 4; VIII. 19, 7; 12; 60, 2; 84, 5; X. 50, 6.

सहस्रा I. 23, 9; 50, 13; 51, 10; 80, 10; 96, 1; 98, 2; 127, 9; 10; II. 17, 1; IV. 18, 8; 28, 2; 50, 1; V. 1, 8; 3, 10; 8, 5; 12, 2; VI. 5, 6; 44, 22; 48, 5; 60, 1; 66, 9; VII. 18, 13; 60, 10; VIII. 4, 5; X. 49, 8; 61, 9; 83, 1; 103, 7; 108, 9.

सहस्रानः II. 10, 6; IV. 17, 3.

सहस्रानं V. 25, 9; VII. 7, 1.

सहस्राने I. 189, 8.

सहस्रानानं X. 114, 1.

सहस्रावन् V. 20, 4; X. 21, 4.

सहस्रावन् I. 91, 23; 189, 5; III. 1, 22; VI. 15, 12; VII. 1, 24; 4, 6; 19, 7; 43, 5; X. 93, 11; 115, 8.

सहस्रिन् IV. 11, 1.

सहस्रे I. 16, 6; III. 51, 4; IV. 20, 6; VI. 1, 1; 38, 5; VII. 98, 3; 104, 3; X. 73, 1.

सहस्रतोमाः X. 130, 7.

सहस्र I. 147, 5; II. 2, 11; V. 22, 4; VII. 1, 5; 16, 8; X. 1, 7; 87, 22.

सहस्र्य VII. 42, 6.

सहस्र्येन VII. 55, 7.

सहस्र्यैः V. 29, 9.

सहस्रञ्चक्षः I. 79, 12; X. 90, 1.

सहस्रञ्चक्षरा I. 164, 41.

सहस्रञ्चक्षा I. 23, 3.

सहस्रञ्चक्षेण X. 161, 3.

सहस्रञ्चक्ष्माः IX. 88, 7.

सहस्रञ्चक्ष्य X. 17, 9.

सहस्रञ्जतिः IX. 62, 14.

सहस्रञ्जते VIII. 34, 7.

सहस्रञ्केतुं I. 119, 1.

सहस्रञ्चक्षसं IX. 60, 1; 2.

सहस्रञ्चक्षसे IX. 65, 7.

सहस्रञ्चक्षाः VII. 34, 10.

सहस्रञ्चेताः I. 100, 12.

सहस्रञ्जित् IX. 78, 4; 84, 4.

सहस्रञ्जित् I. 188, 1; V. 26, 6; IX. 55, 4; 80, 4.

सहस्रञ्दक्षिणाः X. 154, 3.

सहस्रञ्दक्षिणे X. 33, 5.

सहस्रञ्दाः X. 62, 11.

सहस्रञ्दातमं VI. 45, 33.

सहस्रञ्दातु IX. 72, 9.

सहस्रञ्दानः VII. 33, 12.

सहस्रञ्दाना III. 30, 7.

सहस्रञ्दाव्रौ I. 17, 5.

सहस्रञ्द्वारं VII. 88, 5.

सहस्रधा X. 114, 8².

सहस्रधारा IX. 13, 1; 52, 2; 86, 7; 33; 89, 1; 96, 9; 97, 5; 19; 101, 6; 107, 17; 109, 16; 19; 110, 10.

सहस्रधारे IX. 26, 2; 80, 4; 108, 8; 11.

सहस्रधारा IV. 41, 5.

सहस्रधारां X. 74, 4.
 सहस्रधारे IX. 73, 4; 7; 74, 6.
 सहस्रनिर्निजं VIII. 8, 15.
 सहस्रनिर्निजा VIII. 8, 11.
 सहस्रनीतिः IX. 71, 7.
 सहस्रनीयः III. 60, 7; IX. 85, 4; 96, 18.
 सहस्रनीयाः X. 154, 5.
 सहस्रपर्यः VIII. 77, 7.
 सहस्रपाजसः IX. 13, 3; 42, 3.
 सहस्रपात् X. 90, 1.
 सहस्रपायाः VII. 1, 14.
 सहस्रपादं VIII. 69, 16.
 सहस्रपोषं II. 32, 5.
 सहस्रपोषिणं VIII. 103, 4.
 सहस्रपोषं VI. 35, 1.
 सहस्रप्रधनेषु I. 7, 4.
 सहस्रबाह्वे VIII. 45, 26.
 सहस्रभरं VI. 20, 1.
 सहस्रभर्षं IX. 60, 2; 64, 25; 26; 98, 1.
 सहस्रभृष्टिः I. 80, 12; IX. 83, 5; 86, 40.
 सहस्रभृष्टिं I. 85, 9; V. 34, 2; VI. 17, 10.
 सहस्रं I. 11, 8; 24, 9; 30, 2; 80, 9; 116, 2; 126, 1; 3; 167, 1³; 189, 8; II. 14, 6; 7; IV. 18, 4; 26, 7; 31, 10; 32, 17; 38, 8; 46, 3; VI. 18, 11; 34, 3; 69, 8; VII. 25, 3; 46, 3; 62, 3; 91, 6; 92, 1; 99, 5; VIII. 1, 24; 3, 4; 6, 46; 12, 8; 21, 18; 34, 16; 57, 3; 70, 5; 78, 1; IX. 52, 5; 78, 2; 91, 3; 97, 29; 106, 6; X. 15, 10; 18, 12; 62, 7; 8; 73, 3; 79, 5; 97, 2; 98, 4; 102, 2; 5; 9; 114, 8.
 सहस्रमघं VII. 88, 1.
 सहस्रमीळहे I. 112, 10.
 सहस्रजतिः I. 52, 2.
 सहस्रमुष्क VI. 46, 3.
 सहस्रमुष्कं VIII. 19, 32.
 सहस्रभरः II. 9, 1.

सहस्रयामा IX. 106, 5.
 सहस्ररेताः IV. 5, 3; IX. 96, 8; 109, 17.
 सहस्रवत् III. 13, 7; VIII. 24, 29; X. 94, 2.
 सहस्रवर्चसं IX. 12, 9; 43, 4.
 सहस्रवच्छं VII. 33, 9; IX. 5, 10.
 सहस्रवल्गुः III. 8, 11.
 सहस्रवानं X. 104, 7.
 सहस्रवानया VIII. 92, 10.
 सहस्रवीरं I. 188, 4.
 सहस्रशः VIII. 34, 15.
 सहस्रशीघ्रं X. 90, 1.
 सहस्रशृंगः V. 1, 8; VII. 55, 7.
 सहस्रशोकाः X. 96, 4.
 सहस्रसाः I. 188, 3; IV. 38, 10; IX. 47, 3; 82, 5; 87, 4; 96, 14; X. 64, 6; 178, 3.
 सहस्रसातनः I. 175, 1; III. 13, 6.
 सहस्रसातनं I. 9, 8; VI. 45, 33.
 सहस्रसातनां I. 10, 10.
 सहस्रसां I. 10, 11; 117, 9; 118, 9; V. 34, 9; VIII. 103, 3; IX. 54, 1.
 सहस्रसावे III. 53, 7; VII. 103, 10.
 सहस्रसारीः X. 69, 7.
 सहस्रस्थूणं V. 62, 6.
 सहस्रस्थूणे II. 41, 5.
 सहस्रस्य I. 126, 4.
 सहस्रा I. 53, 9; 62, 10; 116, 21; 133, 7; IV. 16, 12; 13; 28, 3; 30, 21; 32, 18; V. 30, 12; 14; 33, 9; 37, 3; VI. 18, 13; 26, 5; 6; 48, 15; 63, 10; VII. 18, 14; VIII. 2, 41; 4, 20; 5, 37; 6, 47; 32, 18; 33, 5; 34, 14; 45, 12; 46, 22²; 29; 56, 2; IX. 87, 5; 97, 25; 53; X. 23, 5; 28, 6; 48, 4; 73, 4; 80, 4; 5; 98, 10; 11.
 सहस्राणि I. 53, 6; II. 1, 8; III. 9, 9; IV. 29, 4; 30, 15; VII. 32, 5; VIII. 51, 2; 61, 8; IX. 58, 3; 4; X. 98, 9.

सहस्रात् I. 102, 7; V. 2, 7.
 सहस्राय I. 116, 9; VIII. 1, 5.
 सहस्रिणः I. 31, 10; 167, 1; II. 2, 7; 41, 1;
 IV. 48, 5; VII. 26, 5; VIII. 1, 9; 75,
 4; IX. 33, 6.
 सहस्रिण्यै I. 5, 9; 64, 15; 124, 13; III. 14,
 6; 22, 1; IV. 49, 4; V. 54, 13; VI. 8,
 6; VIII. 5, 15; 33, 3; 43, 15; 64, 5;
 88, 2; 93, 21; IX. 13, 5; 20, 2; 38, 1;
 40, 3; 57, 1; 62, 12; 63, 1; 12; 65,
 21; 67, 6; 98, 4; X. 24, 1; 47, 5.
 सहस्रिणी VI. 45, 32; VII. 15, 9.
 सहस्रिणीः I. 188, 2; II. 6, 5; IX. 40, 4;
 61, 3.
 सहस्रिणीभिः I. 30, 8; 135, 3; X. 134, 4.
 सहस्रियै VII. 56, 14.
 सहस्रियांसः I. 168, 2.
 सहस्री VI. 15, 12; VII. 58, 4.
 सहस्रै VIII. 65, 11.
 सहस्रेण I. 135, 1; VIII. 65, 12.
 सहस्रेणश्च VIII. 4, 6; 49, 1; 50, 1.
 सहस्रेभिः VIII. 73, 15.
 सहस्रेषु I. 29, 1-7.
 सहस्रैः I. 180, 8; IV. 38, 9; V. 27, 1; 30,
 13; VIII. 1, 33; 73, 14; 96, 13.
 सहस्र III. 24, 1; 30, 16; X. 84, 3.
 सहस्र X. 84, 2.
 सहस्रः I. 189, 4; III. 14, 2; 4; V. 9, 7;
 23, 2; VII. 4, 4; VIII. 43, 33.
 सहस्रत् I. 6, 8.
 सहस्रतः I. 97, 5; II. 13, 11.
 सहस्रता X. 83, 1.
 सहस्रति X. 145, 2.
 सहस्रती इति X. 145, 5.
 सहस्रते I. 127, 10; V. 7, 1; VIII. 102, 7.
 सहस्रान् VI. 5, 6; 22, 1; X. 103, 5.
 सहस्रि IV. 22, 9; VI. 66, 9; VII. 21, 7;
 X. 44, 1.
 सहा VIII. 20, 20.

सहानौ X. 6, 5.
 सहावहै X. 145, 5.
 सहावान् FX. 90, 3; X. 83, 4.
 सहासः VII. 34, 24.
 सहिषीमहि VIII. 40, 1.
 सहिष्य VI. 18, 4.
 सह्यसः I. 171, 6; IV. 55, 1.
 सह्यसा VIII. 39, 5; X. 145, 6.
 सह्यसि V. 79, 2.
 सह्यसे I. 71, 4.
 सह्ययान् I. 61, 7; X. 176, 4.
 सह्यरिः II. 21, 3; IV. 38, 7; VII. 58, 4; X.
 83, 4; 92, 8.
 सह्यरि VIII. 46, 20.
 सह्यरी इति VI. 60, 1.
 सह्यरे IV. 22, 9; X. 83, 6; 84, 2; 5.
 सह्यतिभिः I. 45, 10; VIII. 75, 5.
 सह्यतिं X. 89, 16.
 सह्यती II. 33, 4; VII. 27, 4.
 सह्यती इति सह्यती I. 93, 9.
 सह्यो इति VIII. 7, 32; X. 93, 9.
 सह्यसः I. 120, 4; X. 93, 1.
 सह्यसे X. 115, 6.
 सहा I. 152, 7; II. 11, 4.
 सह्यान् X. 83, 1.
 सह्युः VII. 90, 6.
 सह्योः VI. 18, 12.
 सह्यांसः IX. 41, 2.
 सह्यान् I. 58, 5; II. 20, 6; III. 11, 6; IV.
 21, 2; VI. 68, 7; VII. 12, 2; IX. 20,
 1; 90, 3; 105, 6.
 सा I. 48, 10; 12-14; 95, 8; 117, 18;
 121, 15; 122, 7; 129, 8; 151, 4; 164,
 8; 17; 27; 29; 41; 169, 3; 172, 2;
 184, 4; 186, 11; II. 11, 21; 15, 10; 16,
 9; 17, 9; 18, 9; 19, 9; 20, 9; III. 1,
 23; 39, 2; 53, 4; 16; 55, 13; 15; IV.
 2, 10; 4, 7; 10, 8; 41, 5; 43, 7; 50,
 11; 57, 7; V. 8, 5; 30, 14; 41, 18; 61,

5; 79, 2; 3; VI. 17, 9; 61, 9; 64, 4;
5; 66, 3²; VII. 46, 3; 56, 5; 57, 4;
58, 6; 70, 2; 77, 6; 86, 6; 96, 2;
104, 17; VIII. 18, 7; 27, 18; 74, 8;
9; 100, 11; X. 10, 4; 27, 12; 24; 31,
5; 37, 2; 52, 2; 54, 2; 61, 18; 63,
16; 64, 15; 65, 6; 89, 14; 95, 4; 127,
4; 145, 3.

साकं I. 37, 2; 47, 7; 52, 1; 64, 4; 80, 9;
135, 8; 137, 2; 155, 6; 161, 2; 164,
48; 166, 13; 179, 2; 191, 3; 7; II.
5, 4; 13, 9; 22, 3³; 24, 4; III. 12, 6;
31, 15; 51, 9; IV. 19, 5; 26, 3; 7;
V. 29, 6; 7; 55, 3²; 79, 8; VI. 27, 6;
30, 5; 66, 2; VII. 36, 6; 99, 5; VIII.
9, 16; 27, 14; 77, 4; 101, 2; IX. 7,
7; 69, 6; 72, 2; 97, 8; X. 28, 6; 54,
3; 67, 5; 73, 6; 86, 14; 23; 94, 1;
6; 97, 13³; 103, 1.

साकंउच्छः IX. 93, 1.

साकंउच्छे VII. 58, 1.

साकंज्ञाना I. 164, 15.

साकंयुजा X. 106, 3.

साकंस्वधा VII. 93, 2; IX. 68, 3.

साक्षते X. 120, 6.

साक्षान VII. 98, 4.

साक्षि X. 49, 1.

साक्षे III. 37, 7.

साक्ष्यस्य II. 11, 19.

साचीइव X. 142, 2.

साच्य I. 140, 3.

सात् V. 45, 2; VII. 28, 4.

सातं X. 102, 11.

सातये I. 4, 9; 102, 3; 5; III. 4; 130, 6²;
138, 4; 143, 6; III. 31, 19; 36, 1; 54,
17; 56, 6; V. 5, 4; 9, 7; 39, 3; VI.
19, 2; 56, 5; 60, 13; VII. 15, 9; 67,
5; 83, 6; 95, 3; VIII. 3, 5; 5, 9; 45,
9; IX. 7, 9; 56, 3; 68, 7; 88, 2; X.
35, 10; 38, 1; 63, 9; 93, 10; 143, 5.

साता I. 112, 22; 131, 3; VI. 10, 3; 46,
1; IX. 66, 18.

सातानि II. 24, 10; VIII. 4, 20.

सातिः I. 168, 7.

सातिं I. 6, 10; 111, 3⁴; 5; VIII. 23, 29;
IX. 69, 9; 97, 25.

सातिषु VII. 82, 9.

सातीः VIII. 5, 9.

सातुः IV. 6, 7.

सातेन X. 167, 4.

सातौ I. 36, 17; 169, 2; 180, 8; II. 19, 4;
30, 5; IV. 24, 3; VI. 10, 6; 19, 7;
20, 5; 26, 1; 2; 44, 9; VII. 21, 7; 30,
2; 36, 8; 60, 11; X. 61, 24; 74, 1.

सादत्स्योनि V. 43, 12.

सादय I. 15, 4; III. 29, 8; X. 35, 10.

सादय I. 31, 17; 45, 9; III. 57, 5.

सादयत X. 30, 14.

सादयध्वं V. 43, 12.

सादयतः VII. 44, 2.

सादयते III. 6, 3.

सादयात् VIII. 44, 3.

सादि X. 93, 5.

सादि II. 11, 8; 18; VII. 73, 2.

सादे I. 162, 17.

साध IV. 3, 8.

साध III. 1, 23.

साधत् II. 19, 3.

साधत V. 45, 3.

साधति I. 94, 2; VI. 70, 3.

साधत्सृष्टिं III. 2, 5.

साधते I. 141, 1; IX. 71, 3.

साधते VIII. 19, 10.

साधयः III. 38, 9; IV. 56, 7.

साधदिष्टिभिः III. 3, 6.

साधन् III. 1, 17; 18; 5, 3; IV. 1, 9; 16, 3;
VI. 66, 7; VII. 34, 4.

साधन् I. 96, 1.
 साधनः III. 27, 8; IX. 105, 3.
 साधनं I. 44, 11; III. 3, 3; 27, 2; V. 20, 3;
 VIII. 6, 3; 23, 9; IX. 62, 29; X. 26,
 4; 92, 2.
 साधतः VIII. 40, 9; X. 74, 3.
 साधता I. 2, 7.
 साधतां VI. 53, 4.
 साधय I. 94, 3.
 साधय I. 94, 4; VI. 56, 4; IX. 9, 8.
 साधयतं VII. 66, 3.
 साधयती II. 3, 8.
 साधवः VI. 16, 43; VIII. 19, 8.
 साधसे VIII. 71, 12.
 साधारणः IV. 32, 13; VII. 63, 1.
 साधारणं IX. 48, 4.
 साधारण्याश्च I. 167, 4.
 साधिष्ठः V. 35, 1; VIII. 53, 7.
 साधिष्ठेभिः I. 58, 1; VII. 64, 3.
 साधु VIII. 32, 10.
 साधु I. 124, 3; II. 3, 6; 27, 3; VI. 9, 5;
 15, 16; VII. 43, 2; X. 18, 5.
 साधुश्चयैः X. 68, 3.
 साधुः I. 67, 1; 70, 6; 77, 3; II. 27, 6; III.
 18, 1; V. 12, 6; VII. 37, 4; VIII.
 77, 11.
 साधुस्कन्ता X. 81, 7.
 साधुना I. 155, 1; X. 14, 10.
 साधुभिः I. 138, 4; VIII. 84, 9.
 साधुं V. 1, 7.
 साधुऽया I. 46, 11; 170, 2; V. 11, 4; X. 33,
 5; 66, 12; 13.
 साधू इति II. 27, 15.
 साधे X. 35, 9.
 साधोः III. 48, 1; IV. 10, 2; VII. 8, 3.
 साध्याः I. 164, 50; X. 90, 7; 16.
 साध्वीः II. 24, 8.
 साध्वीं X. 53, 3.
 साध्वि IV. 45, 1; VI. 48, 5; VIII. 103, 2;

IX. 31, 5; 37, 4; 50, 2; 63, 27; 70, 8;
 79, 4.
 सानुसि I. 75, 2; III. 59, 6.
 सानुसिः I. 175, 2; IX. 85, 5; 100, 4; 106, 2.
 सानुसिं I. 8, 1; IV. 15, 6; VIII. 21, 2; IX.
 106, 3; X. 63, 14; 140, 4; 5.
 सानुसी इति VII. 93, 2.
 सानु I. 54, 4; 58, 2; 62, 5; 117, 16; II.
 35, 12; III. 5, 3; IV. 55, 7; V. 60, 3;
 VI. 6, 4; 61, 2; 75, 13; VII. 2, 1; 7,
 2; VIII. 96, 2; IX. 16, 7; 86, 8; 9;
 X. 27, 15; 62, 9; 70, 5.
 सानुकः II. 23, 7.
 सानुनः V. 59, 7.
 सानुना VII. 36, 1; X. 75, 2.
 सानुनि I. 155, 1.
 सानुं I. 10, 2; 80, 5; VI. 39, 2; 67, 6.
 सानुषक् I. 176, 5.
 सानुषु I. 128, 3²; II. 3, 7.
 सानूनि VI. 7, 6.
 सानौः I. 10, 2.
 सानौ I. 32, 7; 80, 6; 146, 2; II. 31, 2;
 VII. 43, 3; IX. 26, 5; 86, 3; 91, 1;
 92, 4; 95, 4; 96, 13; 97, 3; 12; 16;
 19; 40; X. 61, 6; 123, 2.
 सामं II. 19, 7.
 सामस्यं VIII. 55, 5.
 साम्रान्ति I. 20, 7.
 साम्रेभिः VIII. 59, 5.
 साम्यः X. 48, 9.
 साम्यं VI. 20, 6.
 सामं I. 62, 2; 164, 24; 173, 1; II. 43, 2;
 IV. 5, 3; VIII. 29, 10; 81, 5; 98, 1;
 IX. 96, 22; 111, 2; X. 93, 8; 99, 2;
 135, 4.
 सामगाऽश्च II. 43, 1.
 सामगां X. 107, 6.
 सामन् I. 147, 1; VIII. 89, 7; X. 59, 2.
 सामनां III. 30, 9.

सामनौ X. 85, 11.
 सामन्यः IX. 96, 22.
 सामंभः I. 107, 2; VIII. 16, 9; X. 36, 5;
 78, 5.
 सामंभृतं VII. 33, 14.
 सामंभविप्रं V. 54, 14.
 सामानि V. 44, 14; 15; X. 90, 9; 130, 2.
 सांस्तपनाः VII. 59, 9.
 साक्षः II. 23, 16.
 साक्षःसाक्षः II. 23, 17.
 साक्षां VIII. 95, 7.
 साक्षे VIII. 4, 17; 6, 47.
 सांराज्यस्य VIII. 25, 17.
 सांराज्याय I. 25, 10; 141, 13; VIII. 25, 7.
 सांराज्येन VII. 46, 2.
 सांवरणौ VIII. 51, 1.
 सायक X. 83, 1; 84, 6.
 सायकं I. 32, 3; 84, 11.
 सायकस्य III. 53, 23.
 सायकानि II. 33, 10.
 सायकेन X. 48, 4.
 सायं V. 77, 2; VIII. 2, 20; X. 146, 3; 4.
 सारषाड्व X. 106, 10.
 सारषेण VIII. 4, 8.
 सारथयः I. 55, 7.
 सारथये II. 19, 6; VI. 20, 5.
 सारथिः I. 144, 3; 158, 6; VI. 57, 6; X.
 102, 6.
 सारं III. 53, 19.
 सारमेय VII. 55, 2; 3.
 सारमेयौ X. 14, 10.
 सारस्वतेभिः III. 4, 8.
 सार्ज्यः VI. 47, 25.
 सालावृक्षाणां X. 95, 15.
 सालावृक्षान् X. 73, 3.
 साला VII. 56, 23.
 सावः X. 49, 7.
 सावर्णेः X. 62, 11.

सावर्ण्यस्य X. 62, 9.
 साविष्णु I. 164, 26; VII. 45, 3; X. 99, 7;
 100, 3; 8.
 सावीः II. 28, 9; V. 82, 4; VI. 71, 6.
 साशनानशने इति X. 90, 4.
 साहृदेव्यः IV. 15, 7; 9.
 साहृदेव्यं IV. 15, 10.
 साहृदेव्यात् IV. 15, 8.
 साहि IV. 11, 2.
 सिंहः I. 174, 3; III. 2, 11; IV. 16, 14; IX.
 97, 28; X. 28, 10.
 सिंहं I. 95, 5; V. 15, 3; IX. 89, 3; X. 28, 4.
 सिंहंइव III. 9, 4; V. 74, 4; X. 67, 9.
 सिंहस्य V. 83, 3.
 सिंहाः III. 26, 5.
 सिंहाःइव I. 64, 8.
 सिंहं VII. 18, 17.
 सिक्तः IX. 97, 15.
 सिक्ते I. 130, 2.
 सिक्त्यः X. 100, 11.
 सिक्ता VI. 70, 3.
 सिचः IX. 81, 3.
 सिचं III. 53, 2.
 सिचा X. 18, 11.
 सिचामहे II. 16, 7.
 सिचौ I. 95, 7; X. 75, 4.
 सिच्यते IX. 69, 2.
 सिच्यते IV. 49, 2; V. 51, 4; VIII. 9, 4; IX.
 17, 4; 27, 2; 39, 5; 42, 4; 62, 13; 86,
 33; X. 167, 1.
 सिच्यसे IX. 11, 8; 78, 2; 98, 10.
 सिंच VIII. 24, 16; 32, 24.
 सिंच V. 83, 8; VIII. 2, 22; X. 101, 10.
 सिंचत् IV. 43, 6; X. 61, 2; 7.
 सिंचत II. 14, 1; VIII. 24, 13; 72, 13; IX.
 63, 10; 19; 107, 1; 108, 7; X. 32, 5;
 101, 7.

सिंचतः X. 64, 14.
 सिंचतं IV. 57, 5; VI. 70, 2.
 सिंचतीऽइव X. 21, 3.
 सिंचतु X. 17, 13; 184, 1.
 सिंचते VIII. 49, 6.
 सिंचत्वं VII. 16, 11.
 सिंचन् I. 121, 6; X. 102, 11.
 सिंचन्ति VIII. 72, 10.
 सिंचन्ति IX. 71, 4.
 सिंचन्तु VIII. 53, 3.
 सिंचं X. 27, 2.
 सिंचसे X. 105, 10.
 सिंचस्व III. 47, 1.
 सिंचात् VIII. 9, 7.
 सिंचामहे X. 101, 5.
 सिंचामि VIII. 17, 5.
 सिंचे I. 30, 1; X. 101, 6.
 सितं I. 112, 5.
 सितं VIII. 5, 9.
 सितां IV. 12, 6.
 सिध्मः I. 33, 13.
 सिध्यति I. 18, 7.
 सिधं I. 142, 8; 173, 11; II. 41, 20; V. 13, 2.
 सिधयां V. 44, 6.
 सिधाः X. 7, 4.
 सिनें II. 30, 2; III. 62, 1.
 सिनेऽवत् X. 102, 11.
 सिनीयः VII. 84, 2.
 सिनीवाळि II. 32, 6.
 सिनीवाळि X. 184, 2.
 सिनीवाळी II. 32, 8.
 सिनीवाळ्यै II. 32, 7.
 सिंधवः I. 52, 14; 61, 11; 72, 10; 73, 6;
 90, 6; 101, 3; 105, 12; 125, 4; 5; 140,
 13; 143, 3; 151, 9; 168, 8; II. 11, 1;
 25, 5; 28, 4; III. 36, 6; 7; IV. 22, 6;
 V. 49, 4; 51, 7; 53, 7; 62, 4; 69, 2;

VI. 19, 5; 36, 3; 52, 4; VII. 35, 8;
 VIII. 6, 4; 35; 7, 5; 40, 8; 44, 25;
 54, 4; 69, 12; 92, 22; 96, 1; IX. 2, 4;
 17, 1; 31, 3; 62, 27; 66, 6; 13; 88, 6;
 108, 16; X. 40, 9; 43, 3; 78, 7; 92, 5;
 124, 7.
 सिंधवः III. 33, 9; 56, 5; VII. 47, 4; X.
 30, 8; 9.
 सिंधुः I. 65, 3; 66, 5; 92, 12; 94, 16; 95,
 11; 96, 9; 98, 3; 100, 19; 101, 11;
 102, 11; 103, 8; 105, 19; 106, 7; 107,
 3; 108, 13; 109, 8; 110, 9; 111, 5;
 112, 25; 113, 20; 114, 11; 115, 6; 122,
 6; 186, 5; II. 25, 3; III. 32, 16; IV.
 22, 8; 43, 6; 54, 6; V. 53, 9; VII.
 95, 1; VIII. 25, 14; 26, 18; IX. 96,
 7; 97, 45; 107, 12; X. 64, 9; 65, 13;
 66, 11; 75, 1; 3; 7-9.
 सिंधुऽइव X. 62, 9.
 सिंधुपती इति सिंधुपती VII. 64, 2.
 सिंधुभिः I. 34, 8; IV. 34, 8; VI. 52, 6;
 IX. 86, 11; 96, 14.
 सिंधुभ्यः I. 23, 18; 109, 6; VII. 47, 3;
 IX. 86, 21; X. 89, 1; 11.
 सिंधुं I. 11, 6; 83, 1; 99, 1; 112, 9; 146, 4;
 164, 25; II. 11, 9; 15, 6; III. 33, 3;
 5; 53, 9; IV. 30, 12; 55, 3; V. 4, 9;
 37, 2; VII. 33, 3; 87, 6; VIII. 12, 3;
 20, 24; IX. 70, 10; X. 43, 7; 104, 8;
 111, 10; 123, 4.
 सिंधुऽमातरः X. 78, 6.
 सिंधुऽमातरं IX. 61, 7.
 सिंधुऽमातरा I. 46, 2.
 सिंधुऽमाता VII. 36, 6.
 सिंधुऽइव I. 97, 8; V. 11, 5.
 सिंधुऽवाहसा V. 75, 2.
 सिंधुषु I. 182, 5; VIII. 24, 27; 39, 8; IX.
 72, 7; 86, 8.
 सिंधून् I. 32, 12; 35, 8; 93, 5; II. 12, 3;
 12; IV. 17, 1; 18, 7; 19, 5; 6; 8; 28,
 1; 33, 7; 42, 7; VIII. 5, 21; 32, 25;

१६, १८; १००, १२; IX. १०, २; X. ३५, २;
 ८९, ७; III. ९; १३३, २.
 सिंधूनां I. ४६, ८; ९; ६५, ४; III. ५, ४; VI.
 ४४, २१; VII. ५, २; १८, ५; VIII. ४१, २;
 IX. १५, ५; ८६, १२; १९; ३३; ८९, २;
 X. १८०, १.
 सिंधूत्तुः VI. ४६, १४.
 सिंधो इति X. ७५, २.
 सिंधो इति VIII. २५, १२; X. ७५, ४; ६.
 सिंधोः I. २७, ६; VIII. ७२, ७; IX. १२, ३; १४,
 १; २१, ३; ३९, ४; ५०, १; ७३, २; ८५, १०;
 ८६, ४३; X. १३७, २; १५५, ३.
 सिंधोः इव I. ४४, १२; IV. ५८, ७; IX. ६९, ७;
 ८०, ५.
 सिंधौ I. १२६, १; VIII. २०, २५.
 सिंधौ इव X. ११६, ९.
 सिन् VIII. ४, १.
 सिन्मः I. १०२, ६; १४५, २; X. २८, ११.
 सिन्मत्ता I. ९५, ७.
 सिन्मल्लै I. ११५, ४.
 सिन्मसु I. १२१, ११.
 सिन्रीः X. ७१, ९.
 सिलिकमध्यमासः I. १६३, १०.
 सिष्णो इति VIII. १९, ३१.
 सिस्त्रु X. १९, १.
 सिस्त्रि I. ५६, ४; IV. २१, ७; V. ७३, ८; VI.
 ५०, ५; ६८, ३; VII. ७०, २; X. ५, १; २७,
 १९; ९२, ९.
 सिस्त्रि I. ३८, ८; ६६, १; VII. ६७, ३; ९१, ३;
 IX. ८४, २.
 सिस्त्रु V. ४१, १५; २०; VIII. ७५, १३.
 सिस्त्रु I. १८, २; VII. ३७, ८; ९७, ३.
 सिस्त्रि I. ७३, ८.
 सिस्त्रि II. ३८, २.
 सिस्त्रि III. ३२, ५.
 सिस्त्राय X. २८, १०.
 सिस्त्रातः II. ३२, १; VIII. ३, १२; १०३, ११.
 सिस्त्रातं X. १४३, ३.
 सिस्त्राति IX. ७४, १; ७.

सिस्त्राति I. १३३, ७; VII. ३२, १४; २०; VIII.
 ६२, ३; IX. ३, ४; ७, ४.
 सिस्त्रातुः IX. ४७, ५.
 सिस्त्राते VIII. ३, ११.
 सिस्त्रात I. १३०, ३; V. ३१, १; VI. ७३, ३; IX.
 ३५, ४; ७६, २; ९०, ४; ९६, १८; X. १०२, ४.
 सिस्त्रातिः X. ५३, ११.
 सिस्त्रातः I. १४६, ४; V. ६२, ९; VIII. ९५, ६;
 IX. ६१, ११.
 सिस्त्रातं I. ११२, ५.
 सिस्त्राती I. १२३, ४.
 सिस्त्रातीषु I. १७, ८.
 सिस्त्रातः I. १०२, ६.
 सिस्त्राति X. १०२, १२.
 सिस्त्राति VIII. ९५, ९; IX. २३, ६.
 सिस्त्रातुः VII. ३३, १३.
 सिस्त्रुः II. २४, ४.
 सिस्त्रि III. ३२, १५.
 सिस्त्रुतं VII. ६२, ५.
 सिस्त्रु VIII. ६७, ८.
 सिस्त्रे I. ३२, १३.
 सिस्त्रतः V. ५४, १०.
 सिस्त्रुतः VIII. ५९, २.
 सिस्त्रते X. ३५, ५.
 सिस्त्रते II. ११, ३; १७, ३; III. ५२, २; IV. २२,
 ६; V. १, १; VIII. ५९, १; IX. ६६, ६.
 सिस्त्रदत् I. १८८, १०.
 सिस्त्रप VI. २०, १३.
 सिस्त्रप VI. २६, ६.
 सिस्त्रपः I. १२१, ११.
 सिस्त्रिदानः IV. २, ६; V. ४२, १०.
 सिस्त्रिदानाः VII. १०३, ८.
 सीक्षत VII. ६०, ११.
 सीक्षतः VI. १४, ३.
 सीता IV. ५७, ७.
 सीते IV. ५७, ६.
 सीद III. २९, ८; X. १४, ४.
 सीद I. ७६, २; १०४, १; II. २३, १; III. २९,

10; 41, 3; 53, 3; IV. 3, 2; VI. 15, 16;
IX. 59, 3; 87, 1; 96, 13; X. 98, 4;
112, 9.
सीदुः VI. 5, 3.
सीदन् V. 11, 2; VI. 16, 23; VIII. 72, 2;
X. 12, 1; 61, 4; 99, 8; 123, 5.
सीदन् VII. 30, 3; X. 46, 1; 6; 61, 9.
सीदन् I. 85, 6.
सीदन् I. 5, 1; 22, 8; II. 3, 4; 41, 13; IX.
11, 6; 13, 9; 39, 6; 104, 1; X. 70, 8.
सीदन् I. 47, 8; III. 62, 18; VIII. 87, 2;
X. 13, 2.
सीदन् I. 142, 7.
सीदन् I. 188, 6.
सीदन् IX. 64, 20.
सीदन् IV. 9, 3; 4; IX. 7, 5; 6; 20, 6;
38, 4; 40, 2; 57, 3; 68, 9; 70, 7; 84,
4; 86, 6; 9; 11; 99, 6.
सीदन् X. 36, 5.
सीदन् VI. 16, 41.
सीदन् I. 65, 5; VI. 16, 35; VII. 34, 16;
IX. 32, 4; 61, 21; 62, 8; 64, 11; 65,
19; 86, 22; 92, 2; 6; 95, 1; 96, 23;
107, 18.
सीदन् I. 65, 1; 72, 5; 85, 7.
सीदन् VIII. 21, 5; IX. 64, 29.
सीदन् I. 26, 4; VI. 28, 1; X. 70, 11.
सीदन् I. 13, 9; 44, 13; 142, 9; II. 41, 21;
V. 26, 9; X. 70, 6.
सीदन् I. 14, 11; VIII. 61, 2; IX. 63, 2;
86, 35; 47; 99, 8; 107, 4.
सीदन् I. 36, 9.
सीदन् IX. 97, 4.
सी I. 33, 9; 36, 1; 37, 6; 9; 61, 11; 95,
2; 100, 14; 116, 20; 117, 16; 19; 122,
6; 140, 5; 141, 9; 160, 2; 179, 5; II.
28, 4; 36, 1; III. 1, 6; 2, 10; 7, 3;
14, 3; 23, 3; 30, 14; 38, 3; 54, 6;
56, 4; IV. 2, 6; 13, 3; 22, 7; 28, 4;

30, 10; 11; 38, 3; 8; 43, 5; 56, 1; V.
31, 9; 47, 2; 85, 7; VI. 1, 1; 20, 8;
45, 23; 48, 4; 64, 3; VII. 78, 2; VIII.
40, 8; 69, 6; 70, 7; 80, 8; 100, 7; X.
25, 9.
सीदन् I. 25, 3.
सीदन् X. 101, 3; 4.
सीदन् I. 174, 9; IV. 19, 8; X. 49, 9; 97, 9.
सीदन् X. 75, 8.
सीदन् II. 32, 4.
सीदन् X. 101, 8.
सीदन् II. 17, 4.
सीदन् VII. 43, 4.
सीदन् II. 24, 1.
सीदन् VI. 56, 5.
सीदन् VI. 49, 8.
सीदन् X. 157, 1.
सु I. 9, 6; 10, 11; 17, 7; 26, 5; 27, 4;
33, 1; 36, 13; 37, 14; 38, 6; 45, 5;
47, 2; 5; 52, 1; 53, 1; 76, 2; 3; 82,
1; 84, 3; 93, 1; 94, 12; 105, 3; III,
2; 112, 1-23; 118, 10; 129, 5; 133,
4²; 135, 9; 136, 1; 138, 4²; 139, 1; 7;
8; 148, 3; 164, 26; 165, 14; 169, 5;
173, 12; 179, 5; 182, 1; 184, 2; 191,
6; II. 6, 1; 11, 15; 14, 5; 16, 8; 18, 3;
20, 1; 28, 6; 7; 34, 15; 35, 2; 41, 7;
III. 18, 2; 24, 2; 30, 6; 21; 31, 14; 33,
9²; 36, 1; 2; 37, 2; 53, 2; 54, 3; 55,
2; 57, 2; IV. 12, 1; 4; 6; 20, 4; 22,
10²; 26, 4; 31, 3; 32, 6; 14; 43, 6;
55, 4; 10; V. 30, 7; 35, 2; 42, 13;
54, 15; 62, 2; 63, 6²; 67, 5; 73, 4; 8;
74, 9; 10; 83, 7; 10; 85, 5; VI. 11,
4; 12, 2; 15, 1; 16, 16; 21, 7; 24,
9; 25, 1; 27, 7; 33, 1; 45, 33; 46,
6; 48, 3; 56, 4; 74, 4; VII. 20, 10;
22, 3; 26, 3; 29, 2; 32, 1; 42, 3; 55,
2; 59, 5²; 86, 8; 89, 1; 90, 7; 93, 6;
VIII. 1, 14; 19; 2, 19; 20; 42; 4, 3;
5, 13²; 6, 32; 39; 43; 7, 18; 32; 33;

8, 21; 13, 25; 17, 4; 18, 12; 18; 22;
 20, 19; 22, 3; 24, 1; 7; 26, 1; 10;
 15; 23; 27, 3; 32, 19; 34, 12; 40, 1;
 41, 1; 2; 45, 8; 9; 46, 10; 17; 50, 1;
 53, 6; 59, 5; 61, 5; 67, 15; 21; 70,
 9²; 73, 17; 75, 11; 80, 3; 6; 81, 8;
 82, 6; 92, 14; 30; 93, 21; 100, 3;
 103, 1; IX. 29, 5; 49, 1; 61, 13; 65,
 5; 81, 3; 110, 1; X. 10, 14; 16, 14²;
 18, 12; 27, 1; 20; 28, 4; 32, 1²; 2;
 33, 3; 40, 11; 42, 1; 43, 2; 44, 9; 54;
 1; 59, 1; 2²; 3²; 4³; 5; 8; 61, 27;
 75, 1; 77, 4; 94, 14; 100, 2; 101, 11;
 112, 9; 113, 10; 120, 3; 126, 6; 132,
 5; 133, 1; 3; 7; 178, 1; 179, 2.
 सुसङ्गनयः I. 26, 7; 8²; VII. 15, 8; VIII. 19,
 7; 60, 6.
 सुसङ्गः X. 1, 1.
 सुसङ्गा III. 43, 4.
 सुसङ्गुतिः II. 32, 7; IV. 54, 4.
 सुसङ्गुरे X. 86, 8.
 सुसङ्गः IV. 6, 9; VII. 56, 16; IX. 73, 7.
 सुसङ्गं VI. 15, 10; 58, 4; VII. 10, 3.
 सुसङ्गाः V. 37, 1.
 सुसङ्गध्वः I. 44, 8; V. 28, 5; VIII. 23, 5.
 सुसङ्गध्वः I. 127, 1; II. 2, 8; VIII. 19, 5;
 24; 103, 12; 13; IX. 3, 8; 86, 7; X.
 11, 5; 115, 2.
 सुसङ्गध्वरे I. 45, 1; III. 2, 8; 9, 8; IV. 46,
 4; V. 9, 3; VI. 15, 4; 16, 40; VII.
 16, 1; VIII. 5, 33; 40, 11.
 सुसङ्गध्वरा III. 6, 6; 29, 12; VI. 10, 1; VII.
 17, 3; 4.
 सुसङ्गध्वरासः IV. 45, 5.
 सुसङ्गध्वरे I. 142, 5; V. 17, 1; VIII. 44, 13.
 सुसङ्गनीक II. 1, 8; IV. 6, 6; VI. 15, 16;
 VII. 1, 23; 3, 6.
 सुसङ्गपतं I. 116, 19; II. 4, 8; VII. 1, 5; 12.
 सुसङ्गपतस्य II. 2, 12; 9, 5; III. 16, 1; 19,
 3; X. 30, 12.

सुसङ्गपतानि I. 72, 9; IV. 34, 9; VII. 91, 3;
 VIII. 15, 10.
 सुसङ्गपत्यां I. 83, 6; IV. 2, 11.
 सुसङ्गपते III. 3, 7.
 सुसङ्गपत्यै I. 54, 11.
 सुसङ्गपतः I. 159, 3; 161, 6; IV. 2, 19; 33,
 8; X. 76, 8; 110, 8.
 सुसङ्गपत्यते X. 11, 6.
 सुसङ्गपत्यमानः I. 62, 9.
 सुसङ्गपत्ययां I. 52, 3; 110, 8; 161, 11; III.
 3, 11; IV. 35, 2; X. 113, 4.
 सुसङ्गपत्या IV. 35, 9.
 सुसङ्गपाः I. 85, 9; 130, 6; IV. 56, 3; V. 2,
 11; 29, 15; 60, 5; VII. 88, 4; IX.
 66, 21.
 सुसङ्गपाक IV. 3, 2.
 सुसङ्गपिवात VII. 46, 3.
 सुसङ्गप्रसः X. 63, 3; 78, 1.
 सुसङ्गभिद्यः I. 173, 9.
 सुसङ्गभिष्टि VII. 101, 2.
 सुसङ्गभिष्टिः VI. 33, 1.
 सुसङ्गभिष्टिं I. 51, 2; VIII. 19, 32.
 सुसङ्गभीशुः VIII. 68, 18.
 सुसङ्गभीशून् VIII. 68, 16.
 सुसङ्गक्रोतेन I. 162, 5.
 सुसङ्गरिः I. 61, 9.
 सुसङ्गरित्वां X. 63, 10.
 सुसङ्गकीः VII. 35, 9; 38, 7.
 सुसङ्गकीः I. 88, 1.
 सुसङ्गचिः II. 3, 2.
 सुसङ्गर्ष I. 141, 11.
 सुसङ्गवसः IV. 33, 8; VI. 51, 11.
 सुसङ्गवसं V. 8, 2; 60, 1; X. 47, 2.
 सुसङ्गवसा I. 93, 7.
 सुसङ्गश्वः I. 84, 6; 117, 2; 125, 2; IV. 2, 4;
 4, 10; 29, 2; 45, 7; V. 33, 3; VI. 33, 1.
 सुसङ्गश्वो VII. 68, 1; 69, 3; X. 75, 8.

सुसञ्ज्ञा: IV. 4, 8; 42, 5; V. 57, 2; VII.
56, 1.
सुसञ्ज्ञासि: V. 65, 3.
सुसञ्ज्ञार्थं I. 40, 2; 93, 2; 162, 22; 180, 9;
II. 1, 5; III. 26, 3; 55, 18; VIII. 12,
33; 26, 23; IX. 65, 17.
सुसञ्ज्ञायां X. 113, 10.
सुसञ्ज्ञान् X. 42, 5.
सुसञ्ज्ञाततः IX. 74, 2.
सुसञ्ज्ञाततं VIII. 77, 6.
सुसञ्ज्ञाधी: I. 67, 1; 70, 2; IV. 3, 4; V. 82,
8; X. 45, 1.
सुसञ्ज्ञाधीभिः V. 14, 6; VI. 32, 2.
सुसञ्ज्ञार्थः I. 16, 9; 72, 8; 151, 1; II. 28, 2;
III. 8, 4; VI. 16, 7; VII. 2, 5; VIII.
19, 17; 48, 1; IX. 31, 1; 65, 4; 86, 24;
101, 10; X. 61, 7; 78, 1.
सुसञ्ज्ञार्थं I. 71, 8.
सुसञ्ज्ञापे VIII. 53, 5.
सुसञ्ज्ञाभुवः I. 151, 2; IV. 50, 10; VII. 30,
4; X. 21, 2.
सुसञ्ज्ञाभुवं V. 6, 3; IX. 12, 9.
सुसञ्ज्ञाभुवां X. 122, 3.
सुसञ्ज्ञायसं X. 53, 9.
सुसञ्ज्ञायुजः I. 92, 2.
सुसञ्ज्ञायुध IX. 4, 7; 65, 5.
सुसञ्ज्ञायुधः IX. 86, 12; 87, 2; 96, 16; 108,
15; 110, 12.
सुसञ्ज्ञायुधं VI. 17, 13; IX. 15, 8; X. 47, 2.
सुसञ्ज्ञायुधस्य IX. 31, 6.
सुसञ्ज्ञायुधाः V. 57, 2.
सुसञ्ज्ञायुधासः V. 87, 5; VII. 56, 11.
सुसञ्ज्ञावेशः VII. 54, 1; 97, 7.
सुसञ्ज्ञावेशा X. 63, 16.
सुसञ्ज्ञाशितः X. 28, 1.
सुसञ्ज्ञाशिर्षं X. 44, 5.
सुसञ्ज्ञासः X. 3, 4.
सुसञ्ज्ञासं IV. 6, 8.

सुसञ्ज्ञाहुत VII. 16, 7.
सुसञ्ज्ञाहुतः I. 44, 6; III. 27, 5; VII. 16, 2;
VIII. 39, 6; X. 118, 1.
सुसञ्ज्ञाहुतं I. 44, 4; VII. 12, 1.
सुसङ्गमा I. 121, 7.
सुसङ्गुः V. 42, 11.
सुसङ्ग्रेण I. 162, 5.
सुसङ्गत्तं VII. 58, 6; X. 65, 14.
सुसङ्गत्तस्य II. 23, 19; 24, 16.
सुसङ्गत्तानि I. 93, 1; VIII. 44, 2.
सुसङ्गत्ताय IX. 9, 8; 90, 6; 91, 5.
सुसङ्गत्तेन I. 171, 1; II. 6, 2; 18, 3; VI.
52, 17.
सुसङ्गत्तेभिः I. 36, 1; V. 45, 4.
सुसङ्गत्तैः I. 42, 10; 70, 3; V. 49, 2; 82, 7;
VII. 29, 3; 65, 1; 66, 12; 68, 9; X.
61, 26.
सुसङ्गत्तवचना X. 18, 11.
सुसङ्गत्तस्याभिः IX. 61, 21.
सुसङ्गत्तायनः I. 1, 9.
सुसङ्गत्तायना X. 18, 11.
सुसङ्गतयः VIII. 47, 1.
सुसङ्गोजः VI. 22, 6.
सुसङ्गोजाः VII. 20, 3; X. 29, 8.
सुसङ्करं VIII. 80, 6.
सुसङ्कर्षभिः IX. 70, 4; 8; 99, 7.
सुसङ्कर्षा IV. 33, 9.
सुसङ्कर्षाणः IV. 2, 17.
सुसङ्किंशुकं X. 85, 20.
सुसङ्कीर्तयः VIII. 45, 33.
सुसङ्कीर्तिः I. 60, 3; 186, 3; V. 10, 4.
सुसङ्कीर्तिं II. 28, 1.
सुसङ्कीर्त्या VIII. 26, 19.
सुसङ्कृत III. 54, 12; IV. 25, 5.
सुसङ्कृतः VI. 19, 1; VII. 62, 1.
सुसङ्कृतः I. 48, 11; 117, 2; 147, 3; 183, 1;
III. 31, 12; 38, 2; 60, 3; IV. 13, 1;

V. 4, 8; VII. 35, 12; X. 17, 4; 7; 94, 2.
 सुसूक्तं I. 85, 9; 125, 3; VIII. 77, 11; IX. 70, 7; 74, 3; X. 15, 13; 34, 11; 44, 9; 100, 6.
 सुसूक्तं IX. 73, 1; X. 63, 9.
 सुसूक्तस्य III. 29, 8; X. 61, 6; 71, 6; 85, 24; 95, 17.
 सुसूक्ता III. 30, 13; 32, 8; 34, 6; IV. 21, 9; V. 29, 15; VI. 41, 2; X. 75, 8.
 सुसूक्ता I. 162, 10.
 सुसूक्ताः I. 35, 11; 134, 2.
 सुसूक्तानि III. 60, 4; VII. 35, 4.
 सुसूक्ता VII. 35, 4; X. 16, 4.
 सुसूक्ते I. 31, 4; 47, 8; 92, 3; 128, 6; 156, 5; 166, 12; 182, 1; III. 31, 7; V. 4, 11; 62, 6; VI. 70, 2; VII. 79, 3; X. 122, 3.
 सुसूक्तोः III. 31, 2.
 सुसूक्तसन्तमाः IX. 83, 4.
 सुसूक्तसन्तरः I. 31, 4; 156, 5.
 सुसूक्तसन्तराय VIII. 46, 27.
 सुसूक्तयया I. 20, 8; 83, 4; III. 60, 3; IV. 35, 2; VIII. 54, 2; IX. 47, 1; 48, 1; X. 94, 2.
 सुसूक्त्या IV. 35, 7.
 सुसूक्त्यनि VIII. 46, 27.
 सुसूक्त्यने VIII. 13, 7.
 सुसूक्तसु VII. 9, 1.
 सुसूक्तवः III. 7, 10.
 सुसूक्तवः VII. 2, 2.
 सुसूक्तुः I. 25, 10; 12; 55, 6; 91, 2; 128, 4; 139, 10²; 141, 11; II. 31, 3; III. 3, 7; V. 11, 2; 25, 9; 65, 1; VI. 7, 7; 8, 2; 30, 2; 71, 1; VII. 3, 9; 9, 2; 85, 4; VIII. 25, 2; 33, 5; 13; 46, 27; 96, 19; IX. 2, 3; 12, 4; 70, 6; 73, 8; 102, 3; X. 25, 8; 49, 9; 91, 3.
 सुसूक्तु I. 12, 1; III. 49, 1; VI. 48, 14; VII. 36, 4; VIII. 19, 3; 17; 84, 8.

सुसूक्तुयया I. 160, 4.
 सुसूक्तुयसे X. 122, 6.
 सुसूक्तुया I. 31, 3.
 सुसूक्तु इति सुसूक्तु V. 66, 1; VIII. 25, 5; 8.
 सुसूक्तु इति सुसूक्तु III. 62, 16; VII. 61, 2.
 सुसूक्तो इति सुसूक्तो I. 144, 7; VIII. 74, 7.
 सुसूक्तो इति सुसूक्तो I. 5, 6; 51, 13; III. 1, 22; IV. 4, 11; V. 20, 4; 44, 2; VI. 16, 3; 29; 30, 3; VII. 16, 6; VIII. 1, 18; 54, 6; IX. 48, 3; 63, 28; 65, 30; 72, 8; X. 70, 1; 122, 2; 6; 144, 6.
 सुसूक्तु V. 32, 5; 38, 1; VII. 89, 1.
 सुसूक्तुः III. 59, 4; VII. 64, 1.
 सुसूक्तु I. 116, 19.
 सुसूक्तुान् VI. 51, 4.
 सुसूक्तुानः I. 19, 5; VI. 49, 1; 51, 10.
 सुसूक्तुयं X. 23, 4.
 सुसूक्तुयः VIII. 43, 18; 29.
 सुसूक्तुये VII. 56, 24.
 सुसूक्ति I. 40, 8; 91, 21; II. 19, 8; 35, 15; VI. 2, 11; VII. 74, 6; X. 20, 10.
 सुसूक्तिः V. 6, 8; VII. 64, 4; VIII. 84, 6.
 सुसूक्तिनां IX. 108, 13.
 सुसूक्ता I. 122, 6; IV. 33, 7.
 सुसूक्त्रिया I. 97, 2.
 सुसूक्तः I. 120, 11.
 सुसूक्तमे I. 13, 4; 16, 2.
 सुसूक्तं I. 20, 3; 49, 2; III. 35, 4; V. 63, 5; VIII. 58, 3; IX. 112, 4; X. 75, 9.
 सुसूक्तं V. 30, 1.
 सुसूक्तदयः I. 87, 6.
 सुसूक्तदये V. 87, 1.
 सुसूक्ते III. 41, 9.
 सुसूक्तेषु V. 60, 2.
 सुसूक्तेः V. 5, 3.
 सुसूक्तः I. 41, 4; II. 27, 6; III. 54, 21; VII. 42, 2.
 सुसूक्तं VIII. 19, 24.

सुगंधि VII. 59, 12.
 सुगंधस्तयः IX. 72, 2.
 सुगंधस्तिः V. 43, 4.
 सुगंधस्तिं VI. 49, 9.
 सुगं I. 43, 6; 94, 9; II. 102, 4; 106, 5;
 II. 23, 7; V. 54, 6; VI. 44, 18; 51, 13;
 15; VII. 104, 7; VIII. 47, 11; 93, 10;
 X. 86, 5.
 सुगवंः I. 116, 25.
 सुगव्यं I. 162, 22; VIII. 12, 33.
 सुगा I. 42, 7; VI. 64, 4; VII. 62, 6; IX.
 62, 2; X. 63, 7.
 सुगाः I. 165, 8; VIII. 31, 13.
 सुगातुया I. 97, 2.
 सुगाथा VII. 97, 8.
 सुगान् III. 30, 10; V. 80, 2; X. 51, 5.
 सुगानि VI. 64, 1; IX. 97, 16.
 सुगाह्यपत्ताः V. 4, 2.
 सुगुः I. 125, 2.
 सुगेभिः I. 35, 11; 116, 20; 162, 21; 163,
 6; II. 27, 7; VIII. 27, 17; X. 85, 32;
 113, 10.
 सुगेवृधः VIII. 18, 2.
 सुगेषु VI. 21, 12.
 सुगोपा I. 120, 7.
 सुगोपाः II. 23, 5; III. 45, 3; V. 38, 5²;
 44, 2; VI. 51, 11; X. 108, 7.
 सुगोपातमः I. 86, 1.
 सुगम्यः I. 173, 4.
 सुगम्यं I. 48, 13; VIII. 22, 15.
 सुगम्याय VIII. 22, 15.
 सुग्रथितं I. 121, 10.
 सुघ्नाय VIII. 70, 11.
 सुचक्रं X. 85, 20.
 सुचक्रे VI. 37, 3.
 सुचक्षसः X. 37, 7.
 सुचंद्र V. 6, 5.
 सुचंद्र I. 74, 6; V. 6, 9.

सुचंद्रं II. 34, 13; IV. 2, 19.
 सुचेतसः IV. 36, 2.
 सुचेतसं VII. 3, 10; 60, 6.
 सुचेतुनं IX. 65, 30.
 सुचेतुना I. 79, 9; 127, 11²; 159, 5; 166, 6;
 V. 51, 11; 64, 2; 65, 3.
 सुच्छदिःस्तमे VII. 66, 13.
 सुजनिमा VII. 100, 4; X. 2, 7; 18, 6.
 सुजनिमानः VII. 62, 4.
 सुजन्मनी इति सुजन्मनी I. 160, 1.
 सुजंभः VIII. 60, 13.
 सुजात V. 21, 2; VIII. 74, 7.
 सुजात II. 1, 15; III. 15, 2; VII. 8, 5;
 X. 7, 2; 6; 51, 7.
 सुजातः VII. 64, 1; X. 79, 7; 95, 10; 99, 7.
 सुजातता X. 172, 4.
 सुजातं I. 65, 2; III. 23, 3; X. 5, 4.
 सुजातं VII. 56, 21.
 सुजाता V. 56, 9.
 सुजाता I. 118, 10; VIII. 25, 2.
 सुजाताः I. 72, 3.
 सुजाताः II. 2, 11; VII. 1, 4.
 सुजाताः I. 88, 3; 166, 12.
 सुजातान् VI. 51, 3.
 सुजाताय V. 53, 12.
 सुजातासः V. 6, 2; 57, 5; 59, 6; VII. 1,
 15; VIII. 20, 8.
 सुजाति V. 79, 1.
 सुजाति I. 123, 3; VII. 76, 6; 77, 6.
 सुजिह्व I. 14, 7; 142, 4; X. 110, 2.
 सुजिह्वः III. 54, 11.
 सुजिह्वं VII. 45, 4.
 सुजिह्वाः I. 166, 11.
 सुजिह्वौ I. 13, 8.
 सुजुष्टा VI. 61, 10.
 सुजृष्टिः IV. 6, 3; X. 95, 6.
 सुज्योतिषः III. 20, 1; VI. 50, 2.
 सुज्योतिषः X. 89, 15.

सुतः I. 47, 1; 80, 2; 86, 4; 104, 9; 137, 2; 3²; 177, 3; II. 11, 11; 18, 4; 36, 5; 41, 4; III. 35, 7; 44, 1; IV. 46, 6; V. 40, 2; 51, 4; VI. 29, 4; 40, 1; 41, 4; 43, 1; 44, 1; VII. 24, 2; VIII. 2, 2; 17, 12; 22, 8; 66, 15; 82, 5; 7; 94, 4; 100, 2; IX. 1, 1; 3, 9; 10, 6; 7; 8; 24, 5; 27, 3; 28, 2; 34, 2; 36, 1; 37, 1; 5; 38, 6; 39, 3; 5; 40, 2; 41, 4; 42, 2; 6; 44, 3; 51, 4; 5; 61, 8; 28; 62, 5; 16; 19; 63, 3; 13; 66, 7; 67, 2; 12; 15; 68, 9; 71, 3; 72, 5; 75, 4; 80, 4; 84, 3; 86, 23; 34; 35; 97, 1; 35; 45; 99, 7; 8; 100, 5; 6; 101, 2; 103, 6; 105, 3; 4; 106, 2; 107, 17; 108, 5; 10; 109, 18; 113, 2; X. 112, 5; 116, 7; 144, 6.

सुतः VI. 31, 4.

सुतः I. 155, 2; IV. 25, 7; VI. 24, 1; VIII. 2, 4; X. 100, 1.

सुतः VI. 23, 6.

सुतः VI. 24, 9.

सुतः VIII. 2, 7.

सुतः I. 5, 5.

सुतः IV. 44, 3.

सुतः VI. 68, 10.

सुतः I. 3, 7; 8; 10, 11; 16, 4; 5; 7; 8; 21, 4; 84, 4; 125, 3; II. 22, 1; III. 12, 1; 2; 22, 1; 40, 2; 5; 6; 42, 2; 7; 44, 5; 47, 3; 51, 8-10; 60, 5; IV. 35, 7; 46, 1; V. 29, 7; 40, 1; 64, 7; 71, 3; VI. 23, 3; 42, 4; 57, 2; 60, 7; 68, 10; VIII. 2, 1; 26; 4, 4; 6, 36; 8, 3; 32, 21; 33, 2; 35, 7; 38, 4; 45, 22; 26; 46, 7; 51, 1; 52, 1; 65, 5; 66, 7; 76, 9; 10; 92, 19; 93, 31; 95, 3; IX. 6, 6; 11, 5; 51, 1; 63, 10; 68, 7; 107, 1; 110, 2; X. 24, 1; 27, 2; 105, 1.

सुतः I. 28, 8.

सुतः V. 44, 13.

सुतः IV. 19, 6.

सुतः VII. 97, 8; X. 127, 6.

सुतः VI. 60, 11.

सुतः VIII. 42, 3.

सुतः I. 3, 5; III. 25, 4; 58, 9; VIII. 17, 4; X. 171, 1.

सुतः X. 100, 11.

सुतः VIII. 17, 3; 26, 22; 33, 1; 51, 6; 61, 14; 65, 6; 93, 30.

सुतः I. 84, 9; VIII. 97, 4.

सुतः VII. 34, 1.

सुतः II. 35, 2.

सुतः I. 167, 6; III. 32, 12; IV. 25, 1; V. 37, 2; 5; X. 28, 2.

सुतः V. 30, 1; 31, 12; VII. 98, 1.

सुतः X. 69, 11.

सुतः II. 12, 6.

सुतः I. 2, 2; 45, 8; 47, 4.

सुतः I. 142, 1; IV. 2, 13.

सुतः I. 44, 8; V. 29, 12; VIII. 27, 7.

सुतः V. 61, 18; VIII. 66, 1.

सुतः I. 51, 12.

सुतः I. 5, 6; 32, 3; 52, 10; 56, 6; 108, 1; 5-13; 109, 5; II. 11, 10; 17; 15, 1; III. 35, 10; 42, 9; 43, 5; 48, 1; 51, 7; IV. 18, 3; 25, 3; 46, 2; 48, 1; V. 29, 2; 32, 6; 51, 1; 5; VII. 48, 1; 90, 1; VIII. 1, 26; 3, 1; 8; 13, 14; 32, 24; 35, 24; 48, 7; 61, 3; 82, 6; 87, 1; 92, 30; 94, 6; IX. 2, 3; 16, 7; 24, 7; 29, 1; 58, 1; 100, 4; 109, 2; 15; III. 1, 1; X. 15, 3; 50, 7; 94, 8; 104, 1-3; 6; 112, 1; 114, 7; 116, 2; 4; 167, 1.

सुताः I. 2, 4; 3, 3; 4; 5, 5; 23, 1; 84, 5; 135, 6; 139, 6; 168, 3; III. 40, 4; V. 51, 7; VIII. 50, 2; 76, 8; 93, 22; 25; IX. 10, 4; 12, 1; 32, 1; 33, 3; 46, 3; 63, 6; 15; 69, 9; 81, 1; 106, 1; X. 160, 2.

सुतात् VII. 33, 2.
 सुतात् V. 78, 1; VIII. 6, 42; X. 167, 2.
 सुतानां I. 2, 5; 134, 6; 135, 5; III. 47, 1;
 V. 51, 6; VI. 44, 13; 20; VIII. 32, 19;
 34, 5; 64, 3; X. 96, 13.
 सुताय IX. 101, 1.
 सुतासः I. 16, 6; 82, 6; 135, 1; 137, 2; 139,
 6; 165, 4; II. 11, 11; III. 36, 3; 46,
 4; IV. 37, 2; V. 30, 13; VI. 41, 1; VII.
 26, 1; 2; 90, 1; VIII. 2, 7; 10; 6, 21;
 13, 16; 49, 3; 50, 3; 82, 2; 95, 2; IX.
 67, 18; 88, 6; 101, 4; X. 29, 6; 160, 1.
 सुतासः IX. 106, 9.
 सुतीर्थे VIII. 47, 11.
 सुतीर्थी IV. 29, 3.
 सुतुकः I. 149, 5; X. 3, 7.
 सुतुका VI. 22, 10.
 सुतुकाः I. 178, 2.
 सुतुकान् VII. 18, 9; X. 42, 5.
 सुतुकेभिः X. 3, 7.
 सुते I. 3, 6; 5, 2; 9, 2; 16, 4; 81, 8; 105,
 7; 130, 1; 161, 5; 177, 2; III. 40, 1;
 51, 11; 53, 10; 60, 4; IV. 49, 5; V.
 30, 3; 51, 8; VI. 23, 1; 5; 6; 10; 40,
 3; 45, 22; 59, 3; VII. 26, 5; 32, 2;
 42, 2; 59, 3; 67, 4; 94, 10; VIII. 1,
 1; 12, 17; 13, 9; 21, 15; 32, 6; 33, 2;
 4; 7; 8; 45, 22; 38; 61, 11; 64, 6;
 72, 13; 92, 20; 93, 20; 97, 8; IX.
 107, 2; X. 23, 4; 44, 9; 50, 7; 94, 14;
 167, 4.
 सुतेऽकरासः X. 71, 9.
 सुतेऽगृभं V. 44, 5.
 सुतेन VII. 33, 2.
 सुतेभिः III. 35, 5; IV. 41, 3; VI. 42, 2; 3.
 सुतेऽरुणं X. 104, 7.
 सुतेषु I. 10, 5; IV. 32, 11; VI. 23, 9; 41,
 5; 59, 1; 4; VII. 26, 3; VIII. 13, 1;
 54, 2; 59, 1; 92, 26; 95, 1; 96, 19;
 97, 6; 99, 2; IX. 65, 27.

सुतेऽसुते I. 9, 10; III. 36, 1; VI. 45, 28.
 सुत्यज्ञं VIII. 60, 16.
 सुत्वात् VI. 68, 7.
 सुत्वात्वा V. 70, 3.
 सुत्वात्वासः VI. 51, 11.
 सुत्वात्वा VI. 47, 12; 13.
 सुत्वात्वाणं X. 63, 10.
 सुत्वां X. 99, 11.
 सुदंससः I. 85, 1; 159, 3.
 सुदंससं II. 2, 3; X. 66, 4.
 सुदंससा I. 92, 8; 159, 1; VI. 70, 6; VIII.
 10, 3.
 सुदंसाः I. 62, 7; 9; III. 32, 8; 61, 4.
 सुदक्ष I. 101, 9; IX. 105, 4; 108, 10.
 सुदक्षः I. 91, 2; II. 9, 1; III. 4, 9; V. 11,
 1; VI. 71, 1; IX. 87, 2; X. 91, 3.
 सुदक्षं III. 23, 2; IV. 16, 1; VI. 19, 8;
 VII. 1, 6; 2, 3; VIII. 19, 13; X. 47, 4.
 सुदक्षस्य VIII. 92, 4.
 सुदक्षा VII. 66, 2.
 सुदक्षा III. 58, 7.
 सुदक्षिणः VIII. 33, 5.
 सुदक्षिणं VII. 32, 3.
 सुदत्त VII. 8, 3.
 सुदत्तः I. 164, 49; VII. 34, 22.
 सुदर्शेतरः I. 127, 5.
 सुदर्शः IV. 23, 6; V. 3, 4.
 सुदाः VIII. 78, 4.
 सुदाऽन्तराय I. 184, 1; 185, 9.
 सुदातु VIII. 78, 8.
 सुदानवः X. 66, 12.
 सुदानवः I. 40, 1; 44, 14; 64, 6; 85, 10;
 141, 9; II. 34, 8; III. 26, 5; V. 52, 5;
 53, 6; 57, 5; 67, 4; VI. 16, 8; VII.
 96, 4; VIII. 20, 18; 103, 7; IX. 74, 4;
 X. 65, 11; 78, 5; 172, 3.
 सुदानवः I. 15, 2; 23, 9; 39, 10; 45, 10;
 106, 1-6; 172, 1-3; VI. 51, 15; VII.

59, 10; 66, 5; VIII. 7, 19; 20; 18, 12; 19, 34; 20, 23; 25, 11; 67, 16; 83, 6; 8; 9.
 सुदानवे I. 47, 8; 92, 3; VI. 2, 4; VII. 31, 2; VIII. 25, 12; X. 23, 6.
 सुदानुः III. 29, 7; IV. 4, 7; V. 41, 18; VI. 38, 1; 66, 5; 68, 5.
 सुदानुंभिः X. 172, 2.
 सुदानुं III. 26, 1; VIII. 88, 2.
 सुदानू इति सुदानू I. 112, 11; 117, 10; 24; 180, 6; 184, 4; III. 58, 7; IV. 41, 8; V. 62, 9; VI. 67, 2; VII. 61, 3.
 सुदानून् V. 41, 16.
 सुदानन् VI. 20, 7.
 सुदानन् VI. 24, 4.
 सुदान्वे I. 76, 3.
 सुदासः III. 53, 11; VII. 18, 22; 23; 25; 32, 10.
 सुदासे III. 53, 9; VII. 18, 3; 33, 3; 83, 1; 4; 6; 7.
 सुदासे I. 47, 6; 63, 7; 112, 19; V. 53, 2; VII. 18, 5; 9; 15; 17; 19, 6; 20, 2; 25, 3; 53, 3; 60, 8; 9; 64, 3; 83, 8.
 सुदिनन्तं II. 21, 6.
 सुदिनन्ते III. 8, 5; 23, 4; VII. 88, 4; X. 70, 1.
 सुदिना IV. 4, 7; V. 60, 5; VII. 11, 2; 18, 21; 30, 3.
 सुदिनांश्च X. 106, 1.
 सुदिनाः I. 124, 9; VII. 90, 4.
 सुदिनानि IV. 4, 6.
 सुदिने I. 186, 9.
 सुदिने इति सुदिने X. 39, 12.
 सुदिनेषु IV. 37, 1.
 सुदिवः X. 3, 5.
 सुदीतयः I. 159, 4; V. 46, 6; VIII. 97, 12.
 सुदीतये VIII. 71, 14.
 सुदीतिभिः V. 8, 4; 25, 2; 64, 5; VI. 48, 3; VIII. 20, 2.

सुदीति III. 2, 13; 17, 4; 27, 10.
 सुदीती VII. 1, 21.
 सुदीदिति III. 9, 1; VIII. 19, 4.
 सुदुधा II. 35, 7; V. 60, 5; X. 43, 9; 69, 8.
 सुदुधांश्च I. 186, 4; VII. 2, 6.
 सुदुधाः IV. 1, 13; V. 31, 3; 8; VII. 18, 1; 36, 6; 43, 4; VIII. 69, 10; IX. 77, 1; 96, 24; 97, 50.
 सुदुधां I. 164, 26; VI. 35, 4; VIII. 1, 10; X. 122, 6.
 सुदुधांश्च I. 4, 1; VIII. 52, 4.
 सुदुधे इति सुदुधे II. 3, 6.
 सुदृशः IX. 73, 7.
 सुदृशं III. 17, 4; VI. 15, 10.
 सुदृशी I. 122, 2.
 सुदृशींश्च IV. 16, 15.
 सुदृशीः V. 44, 2.
 सुदृशीकः V. 4, 2; IX. 86, 45.
 सुदृशीकं IV. 16, 4; VII. 77, 3.
 सुदृशीकरूपः IV. 5, 15.
 सुदृशीकसंदृक् VII. 77, 2.
 सुदेवः I. 84, 18; V. 53, 15; VIII. 69, 12; X. 95, 14.
 सुदेवं I. 74, 5.
 सुदेवाः VIII. 55, 4.
 सुदेवायं VIII. 5, 6.
 सुदेव्यं I. 112, 19; X. 35, 4.
 सुदोषे इति सुदोषे III. 15, 6.
 सुद्युतः I. 143, 3; VIII. 23, 4.
 सुद्युते I. 140, 1.
 सुद्युतां III. 19, 2.
 सुद्योत्मा I. 141, 12.
 सुद्योत्मानं II. 4, 1.
 सुद्रविणः I. 94, 15; X. 61, 21.
 सुद्रुं VII. 32, 20; X. 28, 8.
 सुधनौ V. 34, 8.
 सुधन्वा V. 42, 11.

सुधन्वानः V. 57, 2.
 सुधातु VII. 60, 11.
 सुधारः IX. 109, 7.
 सुधाराः VII. 36, 6; IX. 96, 24.
 सुधितः III. 23, 1; 29, 2; IV. 6, 3; 7; 50, 8; VII. 42, 4.
 सुधितं I. 140, 11; IV. 2, 10; V. 3, 2; VI. 15, 2; VII. 7, 3; 32, 13; VIII. 23, 8; 69, 17; X. 27, 16.
 सुधिता I. 167, 3; III. 11, 8; VIII. 60, 4; X. 70, 8.
 सुधिताश्च I. 166, 6.
 सुधिताः X. 115, 7.
 सुधितानि I. 135, 4; II. 27, 10; VI. 15, 15; X. 53, 2.
 सुधितेभिः VI. 33, 3.
 सुधुरः I. 73, 10; III. 38, 1.
 सुधुरं VIII. 3, 22.
 सुधुरा III. 43, 4; V. 27, 2; 43, 5.
 सुधुरं I. 18, 9.
 सुधुरे इति सुधुरे I. 160, 2.
 सुध्यः I. 51, 14; IV. 2, 14; 21, 8; V. 45, 5; VI. 1, 7.
 सुनवत् IV. 24, 7; VIII. 31, 1.
 सुनवाम III. 53, 4; IV. 25, 4; V. 37, 1.
 सुनवाम I. 99, 1; 103, 6.
 सुनवे VIII. 91, 1.
 सुनिःस्रजं I. 10, 7.
 सुनिःस्रया III. 29, 12.
 सुनिधा III. 29, 12.
 सुनिष्काः IV. 37, 4; VII. 56, 11.
 सुनीतयः X. 78, 2.
 सुनीतिः VI. 47, 7.
 सुनीतिभिः II. 23, 4; X. 63, 13.
 सुनीती VI. 45, 1; VIII. 60, 11.
 सुनीयः I. 35, 7; 10; II. 8, 2; VIII. 46, 4.
 सुनीयं X. 47, 2.
 सुनीयाः III. 8, 8; VI. 51, 11.

सुनीयाय I. 62, 13.
 सुनीयासः V. 67, 4.
 सुनीये V. 79, 2.
 सुनु I. 28, 6.
 सुनुत X. 30, 15; 175, 1.
 सुनुत X. 14, 13.
 सुनुतः VIII. 31, 5.
 सुनुय X. 76, 8.
 सुनुयं IV. 35, 4.
 सुनोत VII. 32, 8; IX. 30, 6; 51, 2.
 सुनोत II. 30, 7; X. 30, 3.
 सुनोतन V. 34, 1.
 सुनोतन X. 76, 2; 4.
 सुनोति I. 122, 9; IV. 24, 6; 35, 6; V. 34, 3; VII. 32, 6; X. 86, 15; 160, 3; 4.
 सुनोति I. 109, 4.
 सुनोतु VIII. 33, 12.
 सुन्वत् X. 27, 22.
 सुन्वतः I. 2, 6; 4, 10; 33, 7; 94, 8; II. 41, 2; V. 34, 6; VI. 54, 6; 60, 15; VIII. 3, 14; 12, 18; 13, 4; 35, 16; 19; 36, 1; 7; 37, 1; 38, 8; 62, 12; 98, 5.
 सुन्वतां VIII. 32, 16.
 सुन्वति VIII. 97, 2.
 सुन्वते I. 20, 7; 51, 13; 81, 2; 83, 3; 92, 3; 132, 1; 141, 10; II. 12, 15; 19, 5; IV. 31, 8; V. 26, 5; 60, 7; VI. 16, 5; 31, 4; VIII. 1, 22; 4, 4; 12, 12; 14, 3; 17, 10; 50, 1; 59, 1; 66, 2; 6; 67, 6; 100, 6; X. 27, 1; 42, 8; 43, 8; 76, 8; 100, 3; 125, 2; 134, 4; 175, 4.
 सुन्वत्स्यः I. 132, 4.
 सुन्वत् I. 133, 7; VI. 20, 13.
 सुन्वतः VIII. 4, 13; 13, 5; X. 48, 5.
 सुन्वतं II. 12, 14; 30, 7; VIII. 2, 18; IX. 112, 1.
 सुन्वति III. 30, 1; V. 30, 6; IX. 34, 3; X. 28, 3; 76, 7.
 सुन्वतु VIII. 53, 4.

सुन्वान VIII. 31, 16.
 सुन्वानः I. 133, 7.²
 सुन्वानस्य VIII. 80, 3; IX. 101, 13.
 सुन्वानाय I. 133, 7.
 सुन्विरे VIII. 53, 3; 93, 6.
 सुन्विरे VII. 32, 4.
 सुन्वे VII. 97, 1.
 सुन्वे VII. 29, 1; IX. 108, 13.
 सुपत्नी इति सुपत्नी VI. 3, 7.
 सुपत्नीः VI. 44, 23; X. 18, 7.
 सुपथा I. 25, 12; 42, 7; 189, 1; VI. 64, 1;
 4; VII. 60, 6; VIII. 97, 13; IX. 97, 16;
 X. 44, 2; 63, 7.
 सुपथानि VII. 62, 6; IX. 86, 26.
 सुपथी III. 31, 6.
 सुपथनि I. 182, 5.
 सुपथीः I. 35, 7; 105, 1; 164, 46; II. 42,
 2; IV. 26, 4; V. 47, 3; VIII. 100, 8;
 IX. 48, 3; 71, 9; 86, 24; 97, 33; X. 28,
 10; 30, 2; 55, 6; 114, 4; 144, 4; 149, 3.
 सुपथी I. 164, 52; VI. 75, 11; IX. 85, 11;
 X. 114, 5; 123, 6.
 सुपथीयातु VII. 104, 22.
 सुपथी I. 164, 20; IV. 43, 3; X. 114, 3.
 सुपथीः I. 79, 2; 105, 11; 164, 21; 22;
 47; IX. 86, 1; X. 73, 11; 94, 5.
 सुपथ्यः IX. 86, 37; X. 88, 19.
 सुपलाशं X. 43, 4.
 सुपलाशे X. 135, 1.
 सुपाणिः III. 33, 6; 54, 12; VII. 34, 20.
 सुपाणिं VI. 49, 9; VII. 45, 4.
 सुपाणी इति सुपाणी I. 71, 9.
 सुपाणी इति सुपाणी I. 109, 4.
 सुपाणः I. 4, 10; VI. 47, 7; VIII. 13, 2.
 सुपाणक्षत्रः VII. 87, 6.
 सुपाणं III. 50, 3.
 सुपाण I. 152, 7; VII. 18, 5.
 सुपाणः III. 33, 9; VIII. 96, 1.

सुपाणसः III. 39, 8.
 सुपाण्य X. 115, 6.
 सुपाण्यलाः VII. 101, 5.
 सुपाणिः I. 64, 8.
 सुपाणिवसः X. 94, 11.
 सुपाण्वा III. 4, 11; X. 85, 25.
 सुपाणां X. 85, 45.
 सुपाण्ते X. 86, 13.
 सुपाणं IV. 57, 2; V. 12, 1; VII. 4, 1; X.
 30, 3.
 सुपाणी VIII. 2, 1.
 सुपाणीस्य VI. 48, 18.
 सुपाणीः VIII. 2, 8.
 सुपाण्यः VII. 37, 7.
 सुपाणसः II. 32, 5; 35, 1; V. 57, 4; VIII.
 68, 16; IX. 5, 8; 81, 1.
 सुपाणसं I. 48, 13; 49, 2; 63, 9; II. 34,
 13; V. 30, 13; VII. 32, 13; IX. 79, 5.
 सुपाणसा I. 13, 7; 47, 2; 142, 7; 188, 6;
 VI. 70, 1; X. 36, 1.
 सुपाणाः X. 27, 12; 114, 3.
 सुपाण्यनतं VI. 63, 3.
 सुपाण्यनाः II. 3, 5; V. 5, 5; X. 110, 5.
 सुपाण्यीः I. 83, 1; II. 26, 1; IV. 25, 5;
 VII. 66, 5.
 सुपाण्यः II. 13, 9; IV. 25, 6.
 सुपाण्यं I. 60, 1.
 सुपाण्ये I. 34, 4; X. 125, 2.
 सुपाणेतः IX. 108, 2.
 सुपाणेतं IV. 50, 2; X. 36, 5.
 सुपाणेतोभिः I. 171, 6.
 सुपाणेतैः X. 3, 3.
 सुपाणेतसः I. 159, 4.
 सुपाणाः IV. 50, 6; IX. 114, 1.
 सुपाणाःत्वं X. 62, 3.
 सुपाणां IV. 53, 7.
 सुपाणावती I. 111, 2.
 सुपाणिचक्ष् VII. 1, 2.

सुप्रतीकः I. 94, 7.
 सुप्रतीकं III. 29, 5; VI. 15, 10; 28, 6;
 VII. 10, 3; 61, 1.
 सुप्रतीकस्य I. 143, 3.
 सुप्रतीका I. 92, 6; VI. 71, 5.
 सुप्रतीके इति सुप्रतीके I. 185, 6; V. 5, 6.
 सुप्रतूः VIII. 23, 29.
 सुप्रतूति I. 40, 4; III. 9, 1.
 सुप्रतूति इति सुप्रतूति I. 185, 7.
 सुप्रतीतयः VIII. 27, 12; X. 15, 11; 126, 4.
 सुप्रतीतिः I. 73, 1; IV. 2, 13.
 सुप्रतीति X. 63, 10.
 सुप्रतीति V. 42, 18.
 सुप्रतीति III. 1, 16; 15, 4.
 सुप्रपानं V. 83, 8; X. 40, 13.
 सुप्रपाने VI. 28, 7.
 सुप्रयसं II. 2, 1; 4, 1; VI. 11, 4.
 सुप्रयसां IV. 41, 3.
 सुप्रयाः VII. 39, 2.
 सुप्रयावंसभिः V. 44, 12.
 सुप्रवाचनं I. 105, 12; II. 13, 11; IV. 36, 3;
 X. 35, 12.
 सुप्रवाचनाः I. 106, 3.
 सुप्रोड I. 162, 2.
 सुप्रवर्गे VIII. 22, 18.
 सुप्रोतः V. 21, 2; VI. 15, 2; VII. 42, 4;
 VIII. 23, 13.
 सुप्रैतुः I. 190, 6.
 सुप्तरःस्तनं VIII. 26, 24.
 सुफला IV. 57, 6.
 सुवडां X. 85, 25.
 सुवंधवः I. 126, 5.
 सुवंधवे X. 59, 8.
 सुवंधुः III. 1, 3; VI. 58, 4; X. 61, 26.
 सुवंधु I. 162, 7.
 सुवंधो इति सुवंधो X. 60, 7.
 सुवंधोः X. 60, 10.
 सुवर्हिषः VIII. 20, 25.

सुवर्हिष I. 74, 5.
 सुवर्हाः II. 32, 7; VIII. 17, 8.
 सुवर्हा इति सुवर्हा X. 86, 8.
 सुवर्ह्यं X. 62, 4.
 सुवर्हा VII. 16, 2.
 सुवर्हाणं X. 47, 3.
 सुभग III. 16, 6; V. 8, 3; VI. 13, 1; VIII.
 19, 9; 18; 19.
 सुभगः I. 86, 7; 181, 4; II. 25, 5; 26, 2;
 27, 15; IV. 4, 7; V. 37, 4; VII. 63, 1;
 VIII. 19, 14; 20, 15.
 सुभगस्तं II. 21, 6.
 सुभगं III. 1, 4; 9, 1; VIII. 19, 4.
 सुभगस्य III. 18, 5; IV. 1, 6; VIII. 4, 19.
 सुभगा I. 48, 7; 89, 3; 92, 12; II. 32, 4;
 III. 1, 13; 61, 4; IV. 57, 6; V. 56, 9;
 VII. 77, 3; 95, 4; VIII. 21, 17; X.
 75, 8; 85, 25.
 सुभगाः V. 42, 8.
 सुभगान् I. 4, 6.
 सुभगां III. 33, 3; VI. 64, 3; X. 85, 45;
 86, 11; 140, 5.
 सुभगाय VII. 30, 3.
 सुभगासः II. 28, 2.
 सुभगासः V. 60, 6.
 सुभगे X. 145, 2.
 सुभगे I. 36, 6.
 सुभगे I. 92, 8; 113, 7; II. 32, 5; IV. 57, 6;
 VII. 76, 6; 95, 6; VIII. 24, 28; X.
 10, 10; 12; 108, 5; 9.
 सुभगे इति सुभगे I. 185, 7; II. 31, 5.
 सुभगे इति सुभगे X. 70, 6.
 सुभद्रं VIII. 1, 34.
 सुभद्रां X. 10, 14.
 सुभरः II. 3, 9.
 सुभरं II. 3, 4; X. 35, 12.
 सुभराः I. 112, 2; IX. 86, 41.
 सुभरां I. 112, 20.

सुभसत्तरा X. 86, 6.

सुभागाः I. 167, 7.

सुभागान् X. 78, 8.

सुभासं VIII. 23, 20.

सुभु II. 35, 7.

सुभृतः II. 1, 12; VIII. 19, 27.

सुभृतं IV. 50, 7; IX. 97, 24; X. 170, 2.

सुभृतस्य X. 147, 4.

सुभोजसं VII. 92, 3.

सुभ्वः I. 52, 1; 4; IV. 17, 2; V. 41, 13;
55, 3; 59, 3; 87, 3; VI. 52, 1.

सुभ्वं VII. 67, 8; IX. 79, 5.

सुभ्वे VI. 66, 3.

सुभख II. 18, 4; IV. 3, 14.

सुभखं X. 50, 1.

सुभखस्य I. 181, 4.

सुभखाः V. 87, 7.

सुभखाय I. 64, 1; 165, 11; IV. 3, 7; V.
41, 14.

सुभखासः I. 85, 4.

सुभंगलः II. 42, 1-3; IX. 80, 3.

सुभंगलं X. 102, 11.

सुभंगलीः I. 113, 12; X. 85, 33.

सुभम् I. 142, 7; 162, 7; V. 2, 4; VIII.
87, 4; X. 32, 3.

सुभत्संशुः I. 100, 16.

सुभतयः II. 32, 5; VII. 18, 20.

सुभतये I. 158, 2; VI. 29, 1.

सुभतिः I. 24, 9; 89, 2; 107, 1; 114, 9;
121, 15; II. 34, 15; III. 1, 23; 30, 7;
IV. 43, 7; 50, 11; V. 65, 4; VII. 57, 4;
59, 4; 70, 2; 5; VIII. 22, 4; 86, 4;
103, 9; IX. 88, 7; X. 31, 6; 40, 12;
143, 4.

सुभतिसभिः II. 16, 8; IV. 23, 2; VII. 57, 5;
VIII. 22, 2; 6; 26, 9.

सुभतिं I. 73, 6; 7; 114, 3; 4; 117, 23;
151, 7; 156, 3; 166, 6; 171, 1; II. 43, 3;
III. 1, 15; 4, 1; 33, 11; 12; 57, 6; IV.

4, 6; 8; V. 1, 10; 27, 3; 33, 1; 41, 18;
70, 1; VI. 2, 11; 15, 9; 51, 12; 57, 5;
62, 7; VII. 6, 6; 18, 4; 24, 6; 31, 10;
39, 1; 60, 11; 100, 2; VIII. 2, 21; 31,
7; 51, 5; IX. 96, 2; 97, 26; X. 11, 7;
148, 3.

सुभती IV. 1, 2; IX. 74, 1.

सुभतीः X. 20, 10; 47, 7.

सुभतीनां I. 3, 11; 4, 3; 17, 4; X. 89, 17.

सुभती I. 98, 1; III. 1, 21; 59, 3; VI. 1, 10;
VII. 18, 3; 20, 8; 41, 4; VIII. 3, 2;
44, 24; 48, 12; X. 14, 6; 160, 5.

सुभत्संगः II. 36, 3.

सुभत्सजानये I. 156, 2.

सुभत्या I. 31, 18; V. 25, 3; 42, 4; X. 29, 8.

सुभत्संरथः III. 3, 9; VIII. 56, 5.

सुभत्संरथा VIII. 45, 39.

सुभत्संसः IV. 4, 9; VI. 52, 5; VII. 4, 4;
78, 5; X. 37, 7.

सुभत्सस्यमानः X. 51, 5; 7.

सुभत्सस्यमाना VI. 74, 4.

सुभत्सस्यमानाः VI. 75, 8; VII. 33, 14.

सुभत्सनाः I. 36, 2; 6; 53, 4; 91, 4; II. 32, 5;
III. 4, 1²; 9, 3; 18, 1; 35, 6; 8; 54, 22;
IV. 3, 15; 10, 3; 13, 1; 20, 4; V. 1, 2;
VII. 1, 9; 8, 5; 86, 2; X. 32, 8; 53,
11; 85, 44; 100, 4; 141, 1; 4; 149, 4.

सुभत्सं X. 12, 6; 64, 1.

सुभत्सनामा VI. 18, 8.

सुभत्सभिः I. 129, 7.

सुभत्सभिः III. 2, 12; VIII. 101, 9.

सुभत्समा VII. 68, 9.

सुभत्सयं VIII. 77, 11.

सुभत्सहः IV. 11, 2; VI. 50, 2; X. 7, 7.

सुभत्सहसः VIII. 18, 18.

सुभत्सहान् VII. 8, 2.

सुभत्सतरः X. 78, 6.

सुभायाः I. 167, 2.

सुभायाः I. 88, 1.

सुस्मारुतं X. 77, 1; 2.
 सुस्मिता V. 45, 2.
 सुस्मिती III. 8, 3.
 सुस्मिती इति सुस्मिती X. 29, 6.
 सुस्मिन्नः I. 91, 12; X. 69, 3; 5; 105, 11.
 सुस्मिताः X. 69, 1.
 सुस्मितेभिः X. 69, 8.
 सुस्मितेषु X. 69, 7.
 सुस्मिन्नाः X. 65, 3.
 सुस्मीळ्हे VI. 63, 9.
 सुस्मृच्छीकः I. 35, 10; 91, 11; 118, 1; 139, 6;
 IV. 1, 20; VI. 47, 12; IX. 69, 10.
 सुस्मृच्छीकाः VI. 52, 9.
 सुस्मृच्छीकान् VIII. 67, 1.
 सुस्मृच्छीकां VIII. 67, 10.
 सुस्मृच्छीकाय I. 129, 3; 136, 6; IV. 3, 3.
 सुस्मेकः IV. 6, 3.
 सुस्मेकं X. 92, 15.
 सुस्मेके इति सुस्मेके I. 113, 3; 146, 3; III. 6,
 10; 15, 5; 57, 4; IV. 42, 3; 56, 3;
 VI. 66, 6; VII. 56, 17; 87, 3.
 सुस्मेधः X. 132, 7.
 सुस्मेधसः X. 62, 1.
 सुस्मेधसं X. 65, 10.
 सुस्मेधाः I. 185, 10; II. 3, 1; III. 15, 5;
 38, 1; 57, 5; VI. 67, 8; VII. 91, 3;
 VIII. 48, 1; IX. 92, 3; 93, 3; 97, 23;
 X. 45, 7.
 सुस्मेधां VIII. 5, 6; X. 47, 6; 125, 5.
 सुस्मं I. 43, 4; 107, 1; 114, 9; 10; 153, 2;
 II. 11, 16; 19, 8; 20, 1; 23, 8; 33, 1; 6;
 III. 14, 4; 42, 6; 57, 2; IV. 30, 19;
 41, 1; 53, 2; V. 3, 10; 53, 9; 67, 2;
 VI. 4, 8; 22, 4; 26, 7; 53, 9; 60, 11;
 70, 4; VIII. 5, 27; 7, 15; 16, 12; 18, 1;
 19, 4; 46, 18; 75, 16; 98, 11; IX. 78, 3;
 X. 36, 6; 40, 7; 45, 9; 50, 3.
 सुस्मयता II. 32, 2.
 सुस्मयन् I. 114, 3; 138, 1.

सुस्मयंतः VIII. 7, 11.
 सुस्मयंतां VI. 49, 1.
 सुस्मयवः V. 8, 7; VI. 1, 7; VII. 71, 3.
 सुस्मया X. 101, 4.
 सुस्मयुः I. 79, 10; II. 30, 11; III. 27, 1;
 VI. 2, 3.
 सुस्मवरी I. 113, 12.
 सुस्मस्य VIII. 49, 9; IX. 98, 5; X. 50, 7.
 सुस्मा I. 38, 3; 169, 1; VIII. 20, 16; 90, 6.
 सुस्मानि I. 130, 9; III. 3, 3.
 सुस्माय I. 130, 6; 186, 10; III. 2, 5; 32, 13;
 V. 24, 4; VI. 68, 1; VIII. 8, 16; 27, 10;
 68, 1.
 सुस्मे II. 25, 5; VI. 63, 11; VII. 66, 13; VIII.
 13, 3; IX. 84, 3; 108, 4; X. 22, 12.
 सुस्मेष्ठापिः X. 95, 6.
 सुस्मेन V. 73, 6.
 सुस्मेभिः V. 75, 6; VI. 68, 3; VII. 56, 17;
 VIII. 9, 21.
 सुस्मेषु V. 53, 1; VI. 52, 14; VIII. 3, 2.
 सुस्मेः I. 41, 8; 106, 4; VI. 15, 7; 48, 12;
 X. 93, 2; 132, 1; 143, 6.
 सुस्यजं V. 8, 3.
 सुस्यज्ञः II. 21, 4; III. 17, 1.
 सुस्यज्ञाः III. 51, 7; V. 45, 4.
 सुस्यतः VII. 22, 1.
 सुस्यतुंभिः V. 44, 4.
 सुस्यमः IX. 96, 15.
 सुस्यमं V. 28, 3; X. 85, 23.
 सुस्यमस्य II. 24, 15; VII. 35, 2.
 सुस्यमां IX. 81, 4; X. 44, 2.
 सुस्यमाः III. 7, 3.
 सुस्यमात् II. 27, 17; 28, 11; 29, 7.
 सुस्यमासः I. 180, 1; III. 61, 2.
 सुस्यमेभिः V. 55, 1.
 सुस्यवसच्छत् I. 164, 40; X. 106, 10.
 सुस्यवसः I. 190, 6.
 सुस्यवसं I. 42, 8; VI. 28, 7.

सुऽयवसाः II. 27, 13.
 सुयवसिनी इति सुऽयवसिनी VII. 99, 3.
 सुऽयवसे VII. 18, 4.
 सुयवस्यू इति सुऽयवस्यू VI. 27, 7.
 सुऽयमाः III. 7, 9.
 सुयाशुस्तरा X. 86, 6.
 सुऽयुक् III. 58, 2.
 सुऽयुक्तान् VIII. 69, 13.
 सुयुक्भिः III. 58, 3.
 सुऽयुजः I. 121, 12; V. 31, 10; 44, 4; 62, 4;
 VI. 44, 19; VII. 78, 4.
 सुऽयुजं IV. 23, 5.
 सुऽयुजां I. 113, 14; 117, 15; IV. 14, 3;
 33, 10; VII. 70, 2; X. 105, 2.
 सुऽरणः III. 3, 9; 29, 14.
 सुऽरणं III. 53, 6.
 सुऽरणाः X. 69, 1; 104, 8.
 सुऽरणानि V. 56, 8.
 सुऽरतः VII. 45, 1; X. 70, 9.
 सुऽरताः X. 18, 7.
 सुऽरतान् X. 78, 8.
 सुऽरतांसः VII. 67, 6; 84, 5.
 सुऽरथः IV. 2, 4.
 सुऽरथं VIII. 5, 10.
 सुऽरथस्य III. 14, 7.
 सुऽरथां I. 22, 2; VII. 36, 4; X. 75, 8.
 सुऽरथाः IV. 4, 8; V. 57, 2.
 सुऽरथान् VIII. 68, 16.
 सुऽरथांसः VIII. 74, 14.
 सुऽरथेभिः II. 18, 5.
 सुऽरभि IV. 39, 6; X. 70, 4.
 सुऽरभिः I. 162, 12; IX. 97, 19; X. 53, 3.
 सुऽरभिःस्तमं I. 186, 7.
 सुऽरभिं VI. 29, 3; X. 107, 9; 146, 6.
 सुऽरभिस्तः IX. 107, 2.
 सुऽरभीणि VII. 1, 18; X. 15, 12.
 सुऽरभौ V. 1, 6.

सुऽरुशिनं X. 36, 8.
 सुरा VII. 86, 6.
 सुऽरातयः V. 79, 4; IX. 81, 4; X. 65, 4;
 78, 3.
 सुऽराधंसः I. 23, 6; III. 53, 13; VIII. 46,
 24; 65, 12.
 सुऽराधंसं VIII. 14, 12; 49, 1; 50, 1; 68, 6.
 सुऽराधसा X. 143, 4.
 सुऽराधाः I. 100, 17; III. 33, 12; IV. 2, 4;
 5, 4; 17, 8.
 सुऽरामं X. 131, 4; 5.
 सुरायाः I. 116, 7; X. 107, 9.
 सुरायां VIII. 2, 12.
 सुरावतः I. 191, 10.
 सुराश्वः VIII. 21, 14.
 सुरुक्ने इति सुऽरुक्ने I. 188, 6; X. 110, 6.
 सुऽरुचः I. 190, 1; III. 7, 5; IV. 2, 17; V.
 33, 10; VI. 35, 4.
 सुऽरुचं I. 112, 1; II. 2, 4; III. 2, 5.
 सुऽरुचां III. 15, 6.
 सुऽरूपः VIII. 4, 9.
 सुरूपःकृतं I. 4, 1.
 सुऽरेक्याः VI. 16, 26.
 सुऽरेतः I. 121, 5.
 सुऽरेतसं I. 160, 3.
 सुऽरेतसा I. 159, 2; III. 1, 16.
 सुऽरेताः X. 45, 8.
 सुलाभिके X. 86, 7.
 सुव III. 54, 11; 56, 6²; V. 82, 4; 5²; IX.
 66, 19; X. 35, 7; 37, 4.
 सुऽवचस्यां X. 116, 9.
 सुऽवज्ज VII. 30, 1.
 सुऽवज्जः I. 100, 18.
 सुऽवज्जं IV. 17, 4; 8; VI. 17, 13.
 सुऽवज्जा VII. 93, 4.
 सुवतात् IV. 54, 3.
 सुवति IV. 54, 4.
 सुवति VI. 71, 4.

सुवतु X. 36, 14; 175, 1.
 सुवते I. 135, 8; 164, 22; X. 91, 6.
 सुवते III. 55, 5.
 सुवतु VII. 50, 3.
 सुवतु X. 101, 6.
 सुवर्चाः I. 95, 1; X. 14, 8; 85, 44.
 सुवर्णाः X. 68, 3.
 सुवसनस्य VI. 51, 4.
 सुवसनानि IX. 97, 50.
 सुवसि IV. 54, 2.
 सुवसि IV. 54, 5.
 सुवसा VI. 22, 7.
 सुवाचः III. 7, 10; VII. 103, 5; VIII. 96, 1.
 सुवाचं III. 1, 19.
 सुवाचसा I. 188, 7.
 सुवाचा X. 110, 7.
 सुवाति V. 82, 3; 9; VII. 40, 1; 66, 4.
 सुवाति V. 42, 3.
 सुवाति इति V. 1, 4.
 सुवानः VII. 38, 2; IX. 6, 3; 9, 1; 18, 1; 34, 1; 52, 1; 66, 28; 86, 47; 87, 7; 91, 2; 92, 1; 97, 40; 98, 2; 107, 3; 8; 10; 109, 16; X. 35, 2.
 सुवानं I. 130, 2.
 सुवानस्य II. 11, 20; 19, 1.
 सुवानाः IX. 13, 5; 65, 24; 101, 10.
 सुवानासः VIII. 3, 6; 6, 38; 51, 10; IX. 10, 4; 17, 2; 79, 1.
 सुवाने VIII. 52, 2.
 सुवानैः VIII. 7, 14.
 सुवामि X. 137, 4.
 सुवासाः I. 124, 7; III. 8, 4; X. 75, 8; 107, 9.
 सुवासाः VIII. 19, 37.
 सुविज्ञानं VII. 104, 12.
 सुवितः X. 56, 3⁵.

सुवितं I. 141, 12; IV. 55, 4; VII. 91, 2; X. 148, 1.
 सुवितस्य VII. 1, 24; 100, 2; IX. 41, 2; X. 31, 3; 100, 4.
 सुविता I. 38, 3; X. 86, 21.
 सुवितानि VIII. 93, 29.
 सुविताय I. 90, 4; 104, 2; 118, 10; 168, 1; 173, 13; 180, 10; 181, 3; 189, 3; II. 2, 6; III. 2, 13; 54, 3; IV. 14, 3; V. 11, 1; 41, 18; 57, 1; 59, 1; 4; 80, 3; VI. 32, 4; 40, 3; 71, 3; VII. 2, 6; 35, 1; 66, 15; 75, 2; 79, 3; 85, 4; VIII. 7, 33; 27, 10; IX. 82, 5; X. 35, 3; 40, 1; 66, 3; 74, 2.
 सुविदतः II. 9, 6.
 सुविदतं II. 1, 8.
 सुविदताणि II. 24, 10.
 सुविदतान् X. 14, 10; 15, 3.
 सुविदताभिः VII. 91, 6.
 सुविदतियेभ्यः X. 17, 3.
 सुविदतेभिः X. 15, 9.
 सुविदतांसं VIII. 24, 23.
 सुविप्रः I. 162, 5.
 सुविवृतं I. 10, 7.
 सुवीराः I. 91, 19; 116, 25; 125, 1; II. 27, 13; III. 29, 9; IV. 17, 4; V. 53, 15; 58, 4; VI. 45, 6; 47, 26; 50, 9; VII. 15, 8; VIII. 19, 7; 84, 9; IX. 23, 5; 86, 39.
 सुवीरं I. 31, 10; 34, 12; 85, 12; 92, 8; II. 3, 4; 5; III. 8, 2; IV. 34, 10; V. 44, 6; 57, 7; VI. 5, 7; 16, 29; 17, 13; 65, 6; VII. 1, 5; 15, 7; 37, 6; VIII. 5, 10; IX. 68, 10; 97, 26; X. 52, 5; 77, 7; 91, 15.
 सुवीरा VI. 13, 5; VII. 56, 5.
 सुवीराः I. 53, 11; 122, 8; II. 1, 16; 2, 13; 11, 21; 13, 13; 14, 12; 15, 10; 16, 9; 17, 9; 18, 9; 19, 9; 20, 9; 23, 19; 24, 16; 27, 17; 28, 11; 29, 7; 33, 15; 35, 7 U

15; 39, 8; 40, 6; 42, 3; 43, 3; III. 53, 1; V. 42, 8; VI. 4, 8; VII. 1, 24; X. 18, 9; 128, 3.

सुस्वीराभिः VIII. 19, 30.

सुस्वीरां I. 40, 4; IV. 34, 2; VII. 24, 6.

सुस्वीरांसः I. 117, 25; II. 4, 9; 12, 15; VII. 1, 4; VIII. 48, 14; IX. 61, 23.

सुस्वीरेण X. 122, 3.

सुस्वीरै VIII. 26, 7.

सुस्वीर्यै I. 36, 17; 40, 2; 44, 2; 48, 12; 74, 9; 93, 2; 3; 94, 2; 116, 19; 127, 11; 129, 7²; II. 1, 5; 2, 10; III. 10, 3; 8; 13, 7; 26, 3; IV. 36, 6; V. 6, 10; 13, 5; 26, 5; 27, 6; VI. 8, 6; 16, 12; 70, 5; VII. 16, 12; VIII. 3, 9; 11; 6, 23; 12, 33; 19, 22; 22, 18; 23, 12; 31, 18; 46, 5; 98, 12; IX. 8, 2; 11, 9; 13, 4; 5; 20, 7; 40, 5; 43, 6; 45, 6; 62, 30; 63, 1; 65, 5; 24; 66, 21; 27; 67, 19; 69, 8; 85, 8; 86, 18; X. 122, 1; 4; 153, 1.

सुस्वीर्यस्य III. 16, 1; 3; IV. 51, 10; V. 16, 4; VI. 47, 12; VII. 4, 6; 56, 15; 97, 4; VIII. 23, 27; 95, 4; IX. 89, 7; 95, 5.

सुस्वीर्यौ I. 36, 6; VIII. 64, 9.

सुस्वीर्यौ I. 184, 4.

सुस्वीर्यै I. 10, 6; III. 16, 4; VIII. 4, 6.

सुस्वीर्यैभिः VI. 10, 5.

सुस्वीर्यैः IV. 8, 6.

सुस्वृक्तयः VIII. 8, 22.

सुस्वृक्ति I. 61, 2; 4; 16; 184, 5; 186, 9; V. 41, 10.

सुस्वृक्तिः I. 153, 2; VI. 11, 5; VII. 24, 2; 97, 9.

सुस्वृक्तिभिः I. 52, 1; 61, 3; 62, 1; 168, 1; III. 3, 9; 51, 1; 62, 12; V. 25, 3; VI. 15, 4; 61, 2; VII. 83, 9; 96, 1; VIII. 8, 3; 40, 10; 89, 7; X. 41, 1; 63, 5; 64, 4.

सुस्वृक्ति I. 64, 1; II. 4, 1; 35, 15; III. 61, 5; V. 41, 2; VI. 10, 1; 6; 16, 26; VII. 8, 3; 31, 11; 36, 2; 70, 7; 73, 3; 94, 4; VIII. 96, 10; X. 30, 1; 74, 5; 80, 7; 104, 7.

सुस्वृजनासु X. 15, 2.

सुस्वृत् I. 183, 2; X. 39, 1; 107, 11.

सुस्वृत्त I. 111, 1; 183, 3; IV. 33, 8; X. 85, 20.

सुस्वृत्ता I. 47, 7; 118, 2; 3; IV. 44, 5; X. 70, 3.

सुस्वृधः V. 59, 5; X. 63, 5.

सुस्वृधं V. 32, 4; IX. 68, 6.

सुस्वृधां II. 23, 9.

सुस्वे X. 125, 7.

सुस्वेदनां X. 112, 8.

सुस्वेदं IV. 7, 6; VIII. 4, 16.

सुस्वेदां VI. 48, 15; VII. 32, 25.

सुस्वेनीः X. 56, 3.

सुस्त्रतः I. 180, 6; IX. 20, 5; 57, 3.

सुस्त्रतं VI. 49, 1.

सुस्त्रतासः I. 125, 7.

सुस्त्रांसः I. 44, 6; VI. 52, 6; VII. 16, 6; 35, 6.

सुस्त्रांताः II. 23, 10.

सुस्त्रकां X. 30, 15.

सुस्त्रक्तिः VII. 32, 21.

सुस्त्राणि V. 87, 9.

सुस्त्राणी VII. 16, 2; X. 28, 12.

सुस्त्राणः VII. 34, 22.

सुस्त्राणाय V. 42, 13.

सुस्त्राणैः III. 15, 1.

सुस्त्राणैभिः VIII. 18, 4.

सुस्त्राणीणः VI. 51, 11; X. 78, 2.

सुस्त्राणीणं V. 8, 2; X. 63, 10.

सुस्त्राणीणा I. 93, 7.

सुस्त्राण्यः V. 46, 6.

सुस्त्राणि I. 186, 1; VI. 67, 3.

सुशस्त्रिः X. 104, 10.
 सुशस्त्रिभिः I. 20, 7; III. 26, 6; V. 53, 11;
 VIII. 5, 24; 23, 6; X. 140, 3.
 सुशस्त्रि I. 9, 3; 101, 10; III. 32, 3; 50, 2;
 V. 22, 4; 36, 5; VI. 46, 5; VII. 24, 4;
 VIII. 21, 8; 69, 16; 93, 12; 99, 2.
 सुशस्त्रिः II. 33, 5; III. 30, 3.
 सुशस्त्रिः II. 12, 6; VIII. 66, 4; X. 96, 3.
 सुशस्त्रि VIII. 32, 4; 66, 2.
 सुशस्त्रिः VII. 37, 1.
 सुशस्त्रि इति सुशस्त्रि IX. 5, 6; X. 70, 6.
 सुशस्त्रि I. 65, 2.
 सुशस्त्रि I. 173, 10.
 सुशस्त्रिः V. 87, 3.
 सुशस्त्रिः I. 27, 2; 91, 15; 187, 3; II. 1, 9;
 III. 59, 4; 5; V. 15, 1; 41, 5; VII. 4,
 8; 7, 3; 55, 1; VIII. 48, 4; 79, 7; X.
 45, 12; 85, 24.
 सुशस्त्रि III. 29, 5; V. 42, 2; VI. 50, 1;
 VII. 97, 3.
 सुशस्त्रिः IV. 4, 12; V. 30, 6.
 सुशस्त्रि X. 18, 10.
 सुशस्त्रि VI. 74, 4.
 सुशस्त्रि V. 43, 14.
 सुशस्त्रिः I. 70, 1.
 सुशस्त्रिः I. 91, 17; 131, 7; III. 45, 5;
 VIII. 13, 2; 45, 8.
 सुशस्त्रिः VIII. 20, 20.
 सुशस्त्रि I. 49, 2; 53, 10; 91, 21.
 सुशस्त्रि I. 53, 9.
 सुशस्त्रि I. 178, 4.
 सुशस्त्रि X. 179, 3.
 सुशस्त्रिः V. 79, 4; VIII. 8, 17; IX. 7, 1.
 सुशस्त्रि III. 3, 5; IX. 43, 4.
 सुशस्त्रि X. 74, 1.
 सुशस्त्रिः III. 36, 1.
 सुशस्त्रि X. 74, 1.
 सुशस्त्रि II. 39, 6.

सुशस्त्रिः I. 122, 6.
 सुशस्त्रि VIII. 69, 12.
 सुशस्त्रि VIII. 22, 18.
 सुशस्त्रि X. 107, 11.
 सुशस्त्रि X. 72, 6.
 सुशस्त्रि V. 19, 5.
 सुशस्त्रि VII. 9, 3.
 सुशस्त्रि I. 112, 7; IX. 68, 8.
 सुशस्त्रि VIII. 77, 11.
 सुशस्त्रि I. 38, 12.
 सुशस्त्रि X. 91, 1.
 सुशस्त्रि VIII. 48, 9.
 सुशस्त्रि I. 173, 9; X. 31, 1.
 सुशस्त्रि I. 123, 11.
 सुशस्त्रि VIII. 58, 3.
 सुशस्त्रि V. 57, 4.
 सुशस्त्रि VII. 12, 3.
 सुशस्त्रि I. 42, 6.
 सुशस्त्रि VIII. 46, 20.
 सुशस्त्रि III. 18, 5.
 सुशस्त्रि X. 36, 9.
 सुशस्त्रि VII. 3, 6.
 सुशस्त्रि VII. 79, 1.
 सुशस्त्रि I. 143, 3; X. 78, 1.
 सुशस्त्रि I. 82, 3; VII. 10, 3.
 सुशस्त्रि VII. 9, 4.
 सुशस्त्रि I. 13, 1.
 सुशस्त्रि V. 5, 1.
 सुशस्त्रि V. 8, 7; VII. 17, 1.
 सुशस्त्रि I. 158, 5.
 सुशस्त्रि IV. 30, 11.
 सुशस्त्रि III. 43, 6.
 सुशस्त्रि VIII. 27, 18.
 सुशस्त्रि X. 75, 6.
 सुशस्त्रि VIII. 33, 5.
 सुशस्त्रि X. 191, 4.
 सुशस्त्रि I. 186, 2; IX. 29, 3; 94, 5.

सुसहा: X. 38, 3.
 सुसहान् VI. 46, 6.
 सुसा: VIII. 78, 4.
 सुसामनि VIII. 25, 22.
 सुसामनि VIII. 60, 18.
 सुसाक्षे VIII. 23, 28; 24, 28; 26, 2.
 सुसारपि: VI. 75, 6.
 सुसाव IV. 45, 5; VII. 22, 1; VIII. 8, 4;
 IX. 107, 1.
 सुसुत: IX. 85, 1.
 सुसुतं III. 36, 7; X. 30, 13.
 सुसुतस्य III. 50, 2; 53, 2; IV. 20, 4; 35,
 2; V. 29, 3; 33, 7; VII. 29, 1.
 सुसुता VII. 67, 4.
 सुसुता: V. 30, 10.
 सुसुति X. 39, 7.
 सुसुपानं IV. 19, 3.
 सुसुपु: VII. 18, 14.
 सुसुष्मांस: I. 161, 13.
 सुसुष्मं I. 117, 5.
 सुसुम I. 137, 9; VIII. 17, 1.
 सुसुम I. 101, 9; IV. 16, 1.
 सुसुमान् X. 3, 1.
 सुसुसं VI. 49, 10.
 सुसुस्यं X. 104, 5.
 सुसुस्रा V. 75, 2.
 सुसुस्रा X. 132, 2.
 सुसुस्रे इति सुसुस्रे VI. 50, 3.
 सुसुस्वांसं VIII. 32, 21.
 सुसुसुवः X. 94, 14.
 सुसू: V. 7, 8.
 सुसूतं II. 10, 3.
 सुसूद: I. 73, 8.
 सुसूद: VII. 1, 20; 25.
 सुसूदन् X. 70, 2.
 सुसूदति I. 105, 14; 142, 11; V. 5, 2.
 सुसूदथ V. 54, 7.

सुसूदिन् I. 187, 11.
 सुसूमा II. 32, 7.
 सुसूसेकं X. 101, 5.
 सुसूसेचनं X. 101, 6.
 सुसूसोमया X. 75, 5.
 सुसूसोमायां VIII. 64, 11.
 सुसूसोमं VIII. 7, 29.
 सुसूस्त I. 129, 11.
 सुसूस्त: I. 157, 3; 177, 5; II. 24, 9; IV.
 24, 2; V. 27, 2; VIII. 6, 12; 74, 8;
 IX. 108, 12.
 सुसूस्तं V. 13, 5.
 सुसूस्तयः III. 19, 3; VII. 99, 7; X. 91, 12.
 सुसूस्ता VI. 63, 6; VIII. 13, 23; 100, 11.
 सुसूस्ता: I. 166, 7; IX. 5, 5.
 सुसूस्ति: I. 17, 9; III. 62, 7; IV. 24, 1; V.
 42, 14; VI. 63, 8; VII. 58, 6; 91, 2.
 सुसूस्तिभि: VI. 24, 6; VII. 90, 7.
 सुसूस्तिं I. 7, 7; 117, 12; 118, 7; II. 16, 1;
 33, 8; 37, 6; IV. 43, 1; 58, 10; V. 43,
 10; 66, 3; VI. 16, 6; 52, 16; 61, 7;
 VII. 22, 5; 58, 3; VIII. 1, 16; 5, 30;
 6, 32; 8, 6; 12, 31; 34, 1; 38, 6; 43,
 2; 52, 8; 75, 6; 87, 4; 96, 12; 103,
 14; IX. 62, 3; 65, 3; 66, 22; 85, 7;
 X. 91, 13; 188, 2.
 सुसूस्तो II. 32, 4; III. 38, 8; V. 43, 2;
 VII. 14, 2; IX. 71, 8.
 सुसूस्ती: VIII. 17, 4; 35, 20.
 सुसूस्तीनां X. 26, 2; 3.
 सुसूस्त्या VIII. 16, 3; 96, 20.
 सुसूस्त्यः V. 75, 4; X. 78, 4.
 सुसूस्त्या I. 62, 4.
 सुसूस्तो: X. 104, 5.
 सुसूस्थाने इति सुसूस्थाने IX. 97, 27.
 सुसूस्थानां X. 44, 2.
 सुसूस्त्ये X. 86, 13.
 सुसूतो X. 101, 8.
 सुसूति II. 16, 5.

सुखयंत VII. 36, 6.
 सुखयंती इति X. 110, 6.
 सुखये IV. 24, 2; 25, 7; VI. 23, 3; IX. 21, 2.
 सुस्वरुः V. 44, 5.
 सुखानः IX. 6, 8; 65, 18; 67, 3.
 सुखानं IX. 13, 2.
 सुखानासः IX. 101, 11; X. 148, 1.
 सुखानेभिः IV. 29, 2.
 सुस्विंतराय VII. 19, 1.
 सुस्वि I. 61, 15; VI. 23, 2; 9.
 सुस्वेः IV. 25, 6.
 सुहनां VII. 25, 5.
 सुहनानि IV. 22, 9.
 सुहनाय X. 105, 7.
 सुहंतु VII. 19, 4; 30, 2.
 सुहवः II. 33, 5; III. 49, 3; IV. 1, 5; V. 42, 16; VI. 21, 8; 29, 6; 52, 6; VII. 1, 21.
 सुहर्व I. 58, 6; IV. 16, 16; VI. 47, 11; 49, 9; VIII. 22, 2; X. 36, 7; 8; 39, 1; 63, 9.
 सुहर्षस्य III. 15, 1.
 सुहर्वा I. 123, 13; VII. 40, 4; 44, 2; 82, 4; 93, 1; X. 141, 4.
 सुहृवा VI. 52, 16; VIII. 22, 1; X. 39, 11; 92, 13.
 सुहृवाः II. 36, 3; V. 46, 7.
 सुहर्वानि VII. 35, 3.
 सुहर्वा II. 32, 4.
 सुहर्वासः III. 6, 8; IV. 19, 1.
 सुहृविषे IV. 2, 4.
 सुहवीतुनामे IX. 85, 6.
 सुहवेभिः X. 64, 4.
 सुहृष्यं I. 74, 5.
 सुहृष्यां IV. 43, 1.
 सुहस्तः I. 164, 26.
 सुहस्ता III. 57, 2; V. 43, 2; 4.

सुहस्ताः IV. 33, 8; V. 42, 12; VII. 35, 12; IX. 97, 37; X. 66, 10.
 सुहृस्ताः IV. 35, 3; 9; X. 30, 2.
 सुहृस्य IX. 107, 21.
 सुहृस्यः I. 64, 1.
 सुहृस्यः IX. 46, 4.
 सुहृस्यं X. 41, 3.
 सुहृदं VIII. 2, 5.
 सुहृदः I. 125, 2; IV. 4, 10.
 सुहुतः IX. 71, 4.
 सुहुतं VIII. 60, 14.
 सुहोता VII. 67, 3.
 सुहोता VIII. 103, 12.
 सूः I. 32, 9; 146, 5.
 सूकरः VII. 55, 4.
 सूकरस्य VII. 55, 4.
 सूक्तवाक् X. 88, 8.
 सूक्तवाकेन X. 88, 7.
 सूक्तवाचः V. 49, 5.
 सूचीकाः I. 191, 7.
 सूच्या II. 32, 4.
 सूतं X. 31, 10.
 सूतं X. 61, 20.
 सूतवे X. 184, 3.
 सूते VII. 101, 3.
 सूते I. 164, 17.
 सूददोहसः VIII. 69, 3.
 सूदनं IV. 39, 5.
 सूदै IX. 97, 44.
 सूदय IV. 4, 14; VII. 16, 9.
 सूदयत् I. 71, 8.
 सूदयंतु IV. 39, 1; 40, 1.
 सूदयते VIII. 23, 8.
 सूदयाति II. 3, 10; III. 4, 10.
 सूदयानि I. 162, 17.
 सूदयिल्वः X. 64, 9.
 सूदाः VII. 36, 3.
 सूदैः X. 61, 2.

सूनया I. 161, 10.

सूनरः VIII. 29, 1; X. 115, 7.

सूनरं I. 40, 4; V. 34, 7.

सूनरि I. 48, 10.

सूनरी I. 48, 5; 8; IV. 52, 1; VII. 81, 1.

सूनवः I. 37, 10; 45, 5; 85, 1; 159, 3; VI. 50, 4; 52, 9; VII. 81, 4; VIII. 20, 17; X. 56, 6; 62, 5; 176, 1.

सूनवः II. 36, 2.

सूनवि VIII. 68, 15.

सूनवे I. 1, 9; 26, 3; 34, 6; 59, 4; 127, 5; 143, 1; II. 38, 5; III. 1, 12; VIII. 48, 4; X. 25, 3.

सूनाः I. 162, 13.

सूनां X. 86, 18.

सूनुः I. 27, 2; 62, 9; 66, 1; 103, 4; 189, 8; III. 1, 23; 25, 1; 28, 3; 33, 5; VI. 2, 7; 12, 1; VII. 67, 1; IX. 9, 3; 107, 13; X. 45, 5; 61, 24; 63, 17; 95, 12.

सूनुभिः I. 100, 5.

सूनुं I. 64, 12; 127, 1; 166, 2; 185, 2; III. 11, 4; IV. 24, 1; V. 42, 2; VI. 5, 1; 6, 1; 49, 2; 62, 6; 66, 11; VIII. 23, 25; 69, 4; 71, 11; X. 20, 7; 39, 14.

सूनुस्मत्तः III. 24, 5.

सूनू इति VIII. 25, 5.

सूनू V. 42, 15.

सूनूत VIII. 46, 20.

सूनूता I. 8, 8; 30, 5; 40, 3; 51, 2; 134, 1; 135, 7; VI. 48, 20; VII. 37, 3; 57, 6; VIII. 13, 8; 14, 3; 45, 12; X. 141, 2.

सूनूताः I. 48, 2; 113, 12; 123, 6; III. 31, 21; 61, 2; VII. 79, 5; X. 39, 2; III. 10.

सूनूतानां I. 3, 11; 92, 7; 113, 4; 18; III. 31, 18; VII. 76, 7; VIII. 32, 15.

सूनूताभिः I. 125, 3; VII. 67, 9; VIII. 19, 22; X. 61, 21; 104, 5.

सूनूताये I. 121, 14; X. 61, 25.

सूनूताश्चतः I. 82, 1.

सूनूताश्चता VIII. 97, 6.

सूनूताश्चति I. 92, 14.

सूनूताश्चती I. 22, 3; VII. 81, 6.

सूनूताश्चते VII. 74, 2.

सूनूताश्चरि IV. 52, 4.

सूनूताश्चान् I. 59, 7.

सूनूते IV. 55, 9.

सूनूते I. 123, 5; 124, 10; VIII. 9, 17.

सूनू इति VIII. 40, 9.

सूनू इति I. 58, 8; III. 1, 8; 24, 3; 25, 5; 28, 5; IV. 2, 2; 11, 6; 37, 4; V. 3, 9; 4, 8; VI. 1, 10; 4, 1; 4; 5, 5; 11, 6; 13, 4-6; 15, 3; 18, 11; 20, 1; 21, 11; 50, 9; VII. 1, 21; 22; 3, 8; 7, 7; 16, 4; VIII. 19, 7; 25; 60, 2; 75, 3; X. 11, 7; 50, 6; 142, 1.

सूनूः I. 117, 11; IX. 19, 4.

सूनूर्वि X. 102, 5.

सूनूवाः X. 94, 3.

सूनूत X. 132, 4.

सूनूते IV. 58, 9; X. 116, 3.

सूनूते VIII. 64, 10.

सूरः I. 50, 9; 66, 1; 71, 9; 121, 6; 7; 10; 13; 122, 15; 130, 9; 141, 13; 149, 3; 174, 5; IV. 5, 13; 16, 12; 14; 41, 6; 45, 6; V. 31, 11; 79, 9; VI. 2, 6; 3, 3; 48, 17; 49, 3; 51, 2; 56, 3; VII. 3, 6; 45, 2; 69, 4; VIII. 1, 11; 6, 25; 7, 36; 56, 5; 92, 31; IX. 10, 9; 63, 8; 9; 66, 18; 22; 86, 34; 91, 3; III. 1; X. 8, 3; 27, 20; 29, 5; 92, 7; 8; 121, 6; 132, 6; 179, 2.

सूरश्चक्षसः I. 16, 1; 89, 7; 110, 4; VII. 66, 10.

सूरं I. 86, 5; IX. 65, 1; 67, 9.

सूरयः I. 22, 20; 48, 4; 73, 5; 9; 97, 3; 4; 125, 7; 141, 3; 8; II. 1, 16; 2, 11-13; IV. 29, 5; V. 6, 2; 10, 3; 6; 16, 5; 17, 5; 52, 16; 66, 6; 79, 7; VI. 25, 7; VII. 16, 7; 66, 13; 74, 5; 90, 6; VIII.

10, 4; 60, 6; 94, 7; IX. 98, 12; 99, 3;
X. 65, 4; 66, 2; 11; 78, 6.

सूर्यः IV. 34, 6; 37, 7.

सूर्ये I. 31, 7; V. 27, 4.

सूर्याः IX. 10, 5.

सूर्यात् I. 163, 2.

सूर्याय I. 50, 2.

सूरिः I. 122, 8; 153, 2; 176, 4; 180, 6;
181, 4; 186, 3; II. 6, 4; VI. 23, 10;
29, 5; 37, 5; VII. 1, 23; VIII. 5, 39;
46, 24; 70, 13; 15; IX. 67, 2; X. 61,
18; 81, 6; 167, 4.

सूरिऽभिः I. 51, 15; 186, 6; V. 41, 15; 42,
4; 52, 15; VI. 26, 7; 63, 11; VII. 32,
15; 66, 9; 92, 4; VIII. 18, 4; 26, 12;
X. 23, 3; 115, 7.

सूरिऽभ्यः I. 180, 9; II. 4, 9; VI. 4, 8; 68, 7;
VII. 1, 24; 18, 21; 30, 4; 81, 6; VIII.
13, 12.

सूरि I. 61, 3; 119, 3; 173, 7; VI. 45, 33.

सूरिषु V. 79, 6; 86, 6; VI. 47, 19; VII. 19,
7; 84, 3; VIII. 26, 1; IX. 98, 8; X.
147, 3.

सूरिन् I. 54, 11; 173, 8; II. 35, 6; VI. 8, 7;
17, 14; 37, 4; 44, 18; VII. 3, 8; 38, 3;
57, 7; 67, 10; X. 115, 5; 9.

सूरि I. 34, 5; III. 15, 2; VI. 31, 1; VII.
63, 5; 66, 4; 12; VIII. 1, 29; 13, 13;
27, 21; 72, 17; IX. 97, 38.

सूरे IV. 3, 8.

सूरेः I. 122, 11; 12; III. 31, 14; V. 33, 8;
X. 13, 1.

सूरि X. 82, 4.

सूर्ये VIII. 69, 12.

सूर्या VII. 1, 3.

सूर्ये I. 50, 4; 7; 8; 11; IV. 31, 15; V.
40, 5; VI. 50, 2; VII. 60, 1; 62, 2;
VIII. 93, 1; 4; 101, 11; 12; X. 37,
3-5; 7-10.

सूर्ये I. 23, 17; 35, 7; 43, 5; 46, 10; 56, 4;
83, 5; 84, 1; 90, 8; 101, 3; 105, 12;
115, 1; 2; 5; 124, 1; 146, 4; 157, 1;
160, 1; 191, 8; 9; II. 11, 20; 23, 2;
24, 9; III. 14, 4; 30, 12; 54, 19; IV.
1, 17; 13, 1; 14, 2; 26, 1; 58, 4; V.
44, 7; 45, 2; 9; 10; 54, 5; 59, 3; 63, 4;
VI. 4, 3; 6; 12, 1; 30, 2; 48, 21; 61, 9;
VII. 8, 4; 35, 8; 36, 1; 47, 4; 60, 2;
4; 61, 1; 62, 1; 63, 1; 79, 1; 81, 2;
VIII. 3, 20; 12, 7; 18, 9; 25, 19; 32,
23; 43, 32; 48, 7; 56, 5; 58, 2; 70, 2;
IX. 5, 11; 41, 5; 54, 3; 63, 13; 64, 9;
30; 84, 2; 86, 29; X. 35, 8; 37, 2;
60, 11; 77, 3; 88, 6; 89, 2; 90, 13;
138, 2-4; 158, 1; 159, 1; 170, 3.

सूर्येऽङ्ग IV. 38, 10; VIII. 6, 10; 102, 15;
IX. 54, 2; X. 69, 2; 178, 3.

सूर्येऽन्तः VII. 59, 11.

सूर्येऽन्तं VIII. 91, 7.

सूर्येऽन्तः I. 47, 9; VIII. 8, 2.

सूर्ये I. 7, 3; 23, 21; 32, 4; 35, 9; 50, 1;
10; 51, 4; 52, 8; 100, 6; 18; 112, 13;
117, 5; 130, 2²; 151, 5; 164, 25; 175, 4;
II. 12, 7; 19, 3; 5; III. 31, 15; 32, 8;
34, 9; 39, 5; 44, 2; IV. 13, 2; 3; 25,
4; 30, 4; 6; V. 27, 6; 40, 6; 9; 63, 7;
85, 2; VI. 17, 3; 5; 30, 5; 52, 5; 72,
1; 2; VII. 44, 3; 60, 3; 66, 15; 78, 3;
80, 2; 82, 3; 99, 4; 104, 24; VIII. 3, 6;
6, 20; 7, 22; 12, 30; 25, 21; 29, 10;
52, 10; 89, 7; 98, 2; 99, 3; IX. 4, 6;
17, 5; 23, 2; 28, 5; 37, 4; 42, 1; 63, 7;
86, 22; 91, 6; 97, 31; 107, 7; 20;
110, 3; X. 16, 3; 31, 8; 35, 2; 43, 5;
58, 8; 59, 4; 6; 60, 5; 62, 3; 65, 11;
67, 5; 72, 7; 88, 11; 141, 3; 154, 5;
156, 4; 171, 4.

सूर्येऽङ्ग V. 27, 6.

सूर्येऽरश्मिः X. 139, 1.

सूर्येऽश्विनः X. 94, 5.

सूर्यस्य I. 14, 9; 47, 7; 48, 7; 92, 12; 108, 12; 109, 7; 113, 9; 115, 3; 4; 6; 116, 17; 117, 13; 118, 5; 122, 2; 123, 12; 124, 8; 137, 2; 164, 14; II. 11, 6; 19, 4; 33, 1; III. 5, 5; 22, 3; 31, 17; 49, 4; 53, 15; IV. 11, 1; 13, 4; 17, 14; 28, 2; 40, 1; 43, 2; V. 4, 4; 29, 5; 10; 37, 1; 40, 8; 59, 5; 62, 1; 8; 69, 3; 76, 3; 79, 8; 81, 4; VI. 20, 5; 31, 3; 58, 3; 63, 5; VII. 2, 1; 6, 7; 30, 2; 41, 4; 63, 2; 75, 5; 76, 3; 81, 2; 98, 6; VIII. 12, 9; 72, 16; 101, 2; IX. 1, 6; 61, 8; 71, 9; 72, 3; 75, 1; 76, 4; 86, 32; 93, 1; 96, 5; 97, 33; 113, 3; X. 3, 2; 7, 3; 10, 9; 27, 21; 35, 5; 37, 6; 49, 7; 59, 5; 66, 2; 112, 3; 123, 1; 139, 4; 151, 5.

सूर्यस्यऽङ्ग I. 100, 2; 135, 9; V. 55, 3; 4; VII. 33, 8; IX. 64, 7; 69, 6; X. 48, 3; 91, 4.

सूर्यो V. 73, 5; X. 85, 7; 12.

सूर्योऽङ्ग I. 167, 5.

सूर्योः VIII. 70, 5.

सूर्योऽङ्ग I. 64, 2; VIII. 3, 16; 34, 17.

सूर्योचन्द्रमसां I. 102, 2.

सूर्योचन्द्रमसौ X. 190, 3.

सूर्योचन्द्रमसौऽङ्ग V. 51, 15.

सूर्योत् V. 42, 9; VI. 59, 8; X. 181, 3.

सूर्यो IV. 44, 1; X. 85, 9; 15; 34; 38.

सूर्योमासां VIII. 94, 2; X. 64, 3; 68, 10; 92, 12; 93, 5.

सूर्योय I. 24, 8; 113, 16; 123, 3; V. 33, 4; 85, 1; VII. 87, 1; VIII. 7, 8; X. 14, 12; 37, 1; 96, 11; 111, 3.

सूर्योयाः I. 184, 3; IV. 43, 6; VI. 63, 6; X. 85, 6; 8; 13; 14; 35.

सूर्योयै VI. 58, 4; VIII. 22, 1; X. 85, 17.

सूर्योवसू इति VII. 68, 3.

सूर्योसः I. 125, 6; IX. 101, 12; X. 88, 18.

सूर्ये I. 23, 17; 59, 3; 61, 15; 104, 6; 135, 3; 191, 10; IV. 31, 5; 6; V. 1, 4; 37, 5;

54, 10; VI. 11, 5; 44, 23; 46, 4; VIII. 27, 19; 68, 9; IX. 4, 5; 10, 8; 94, 1; 97, 41; X. 12, 7; 93, 12.

सूर्ये X. 85, 16; 20.

सूर्येण I. 33, 8; 62, 5; 98, 1; II. 11, 4; 20, 5; V. 85, 5; VI. 21, 3; 32, 2; VII. 44, 4; 63, 4; 91, 1; VIII. 9, 18; 35, 1; IX. 2, 6; 27, 5; X. 62, 11; 85, 1; 107, 2; 111, 5; 7.

सूर्योत्पाऽङ्ग V. 78, 5.

सूर्ये X. 180, 2.

सूर्ये I. 32, 12.

सूर्योण I. 164, 28.

सूर्य I. 36, 9; 80, 4; VII. 86, 5; IX. 100, 3.

सूर्य I. 13, 11; 23, 23; 24; 28, 9; 31, 18; 188, 10; III. 4, 10; 16, 6; IV. 4, 2; 3; VI. 20, 8; 36, 4; VII. 86, 5; VIII. 32, 23; IX. 6, 6; 16, 3; 51, 1; X. 16, 5; 85, 22; 98, 12; 120, 3.

सूर्यः II. 11, 2; IV. 17, 1; V. 32, 1; X. 111, 9.

सूर्यः I. 189, 5.

सूर्यत् I. 71, 5; 174, 4; IV. 27, 3; IX. 64, 10.

सूर्यत् I. 55, 6; VII. 104, 20; X. 113, 4; 124, 7.

सूर्यत् IX. 62, 21; 104, 2.

सूर्यत् I. 9, 2; 39, 10.

सूर्यत् VIII. 72, 7.

सूर्यत् I. 151, 6.

सूर्यत् V. 62, 3; VIII. 35, 20.

सूर्यत् I. 48, 6.

सूर्यत् X. 42, 9.

सूर्यत् V. 34, 8; VII. 81, 2.

सूर्यत् I. 180, 6; X. 65, 12.

सूर्यत् VI. 48, 11.

सूर्यत् VIII. 43, 32; 76, 3.

सूर्यत् X. 62, 7.

सूर्यत् VIII. 7, 8.

सृजति V. 30, 13; 53, 6.
 सृजतु V. 2, 5; 6; X. 19, 7.
 सृजस्व I. 101, 10; X. 85, 27.
 सृजात् X. 108, 5.
 सृजानः VII. 38, 2; IX. 64, 14; 76, 1; 86, 22; 95, 2; 97, 18; X. 22, 4; 89, 12.
 सृजानं IX. 8, 5.
 सृजाना VI. 6, 5.
 सृजानाः VI. 32, 5.
 सृजामि I. 19, 9.
 सृजामि VIII. 45, 22.
 सृज्यते IX. 84, 3.
 सृज्यते IX. 71, 1.
 सृज्यमानः IX. 88, 5; 95, 1.
 सृजयाय VI. 27, 7.
 सृजये IV. 15, 4.
 सृज्यः IV. 20, 5.
 सृज्यः X. 101, 3.
 सृज्या I. 58, 4.
 सृज्यांश्च X. 106, 6.
 सृज्यतीणां X. 75, 1.
 सृज्वा IX. 96, 20.
 सृप्रःकरञ्चं VIII. 32, 10.
 सृप्रदानुं I. 96, 3.
 सृप्रदानु इति सृप्रदानु VIII. 25, 5.
 सृप्रभोजसं VI. 48, 14.
 सृप्रं IV. 50, 2.
 सृप्रस्वधुरः I. 181, 3.
 सृप्रा III. 18, 5.
 सृषिदं VIII. 32, 2.
 सृष्टः VII. 87, 1; IX. 87, 7.
 सृष्टा I. 66, 4; 143, 5; VII. 3, 4.
 सृष्टाः I. 72, 10; VII. 18, 15; IX. 22, 1; X. 98, 6.
 सेकं III. 31, 1; IV. 16, 3.
 सेके I. 181, 8; VIII. 87, 1.
 सेकांश्च III. 32, 15.
 सेचति X. 96, 1.

सेतवः IX. 73, 4.
 सेतुः VIII. 67, 8.
 सेतुं IX. 41, 2.
 सेतू इति VII. 65, 3.
 सेतुभिः VII. 84, 2.
 सेतौ X. 67, 4.
 सेद् VII. 59, 7.
 सेदतुः VIII. 25, 8; X. 114, 3.
 सेदयुः VII. 70, 1.
 सेदयुः IV. 56, 7.
 सेदिम् I. 89, 2; V. 8, 4; VIII. 49, 6.
 सेदिरे I. 25, 13; IV. 7, 5; V. 8, 2; VI. 15, 8; VIII. 102, 18; X. 21, 7.
 सेदुः III. 31, 9; IV. 1, 13; 6, 11; 50, 3; VI. 30, 3; VII. 33, 9; X. 73, 11; 130, 2.
 सेदुषः V. 15, 2.
 सेधं VI. 44, 9; VIII. 60, 20; X. 25, 7.
 सेधं VI. 47, 29; VIII. 79, 9²; X. 98, 12; 166, 3.
 सेधत X. 76, 4.
 सेधत VIII. 18, 10; X. 175, 2.
 सेधतं I. 34, 11; 157, 4; VIII. 35, 16.
 सेधति IX. 71, 8.
 सेधति I. 79, 12; VII. 15, 10; VIII. 23, 13.
 सेधतु X. 36, 4.
 सेधन् IX. 110, 12.
 सेधति I. 105, 11.
 सेधतु X. 100, 8.
 सेधीः X. 27, 20.
 सेनेया VIII. 75, 7; X. 156, 2.
 सेना IX. 96, 1; X. 142, 4.
 सेनांश्च I. 66, 4; 143, 5; VII. 3, 4.
 सेनाः I. 186, 9; II. 33, 11; V. 30, 9; VII. 25, 1; X. 103, 1; 4; 7.
 सेनाञ्जुवां I. 116, 1.
 सेनाञ्जीः VII. 20, 5; IX. 96, 1; X. 34, 12; 84, 2.
 सेनाभिः X. 23, 1.

सेना I. 33, 6.
 सेन्यः I. 81, 2; VII. 30, 2.
 सेपुः VI. 29, 1.
 सेवते X. 117, 2.
 सेहानः VIII. 36, 1; 37, 2.
 सेहानायाः X. 159, 2.
 सेयाः I. 191, 3.
 सो इति I. 191, 11; X. 11, 3; 23, 4; 63, 16.
 सोत VIII. 1, 17.
 सोत VIII. 1, 19; IX. 108, 7.
 सोतः VIII. 2, 23.
 सोतन VIII. 4, 13.
 सोतरि X. 76, 2; 100, 9.
 सोतवे I. 28, 1.
 सोता IV. 3, 3; VII. 92, 2; VIII. 33, 12.
 सोतारः IX. 16, 1; 109, 11.
 सोतारः VIII. 2, 25; IX. 62, 18.
 सोतु X. 76, 6.
 सोतुः VII. 22, 1.
 सोतु VIII. 19, 18.
 सोतुभिः VIII. 49, 5.
 सोतुभिः I. 28, 8; IV. 29, 2; IX. 30, 2; 86, 12; 96, 16; 107, 8; 26.
 सोतोः X. 86, 1.
 सोत्वासः X. 160, 2.
 सोभरयः VIII. 19, 32.
 सोभरि VIII. 5, 26.
 सोभरी VIII. 22, 15.
 सोभरीणां VIII. 20, 8.
 सोभरीयवः VIII. 20, 2.
 सोभरे VIII. 19, 2; 20, 19; 22, 2.
 सोभरीयाः VIII. 103, 14.
 सोम I. 91, 9; 10; 11; 13; 15; 17; VIII. 48, 7; 8; IX. 4, 7; 24, 3; 31, 3; 40, 6; 43, 6; 55, 1; 61, 24; 62, 25; 63, 30; 67, 28; 68, 7; 79, 3; 86, 23; 100, 2.
 सोम I. 43, 7; 9²; 91, 1-2; 3²; 4-8; 12; 14; 16; 18; 19; 21-23; 93, 5; 164, 19; 187, 9; IV. 28, 1; 5; VI. 51, 14;

52, 3; VII. 104, 25; VIII. 48, 4; 6; 9; 13; 15; 78, 8; 79, 3; 7; 8; IX. 1, 1; 2, 1; 4, 1-3; 6, 1; 8, 3; 8; 9, 7; 11, 7-9; 14, 8; 16, 8; 17, 5; 19, 1; 2; 7; 20, 3; 5; 7; 22, 7; 23, 6; 24, 4; 29, 3; 4; 30, 3; 32, 4; 33, 6; 36, 2; 6; 40, 3; 4; 41, 6; 42, 6; 43, 4; 46, 5; 51, 4; 55, 3; 56, 3; 59, 1; 3; 60, 4; 61, 5; 6; 15; 23; 62, 27; 63, 1; 11; 16; 18; 23; 24; 28; 29; 64, 1; 8; 25; 26; 30; 65, 13; 18; 19; 21; 66, 2; 3; 5-7; 15; 16; 18; 67, 1; 5; 6; 13; 16; 19; 26; 30²; 68, 10; 69, 7; 8; 70, 9; 74, 9; 75, 5; 76, 3; 78, 2; 5; 80, 2; 4; 5; 81, 3; 82, 2; 4; 85, 1; 4; 5; 86, 5; 18; 22; 24; 30; 37-39; 47; 48; 87, 9; 88, 3; 4²; 89, 7; 90, 5; 91, 6; 92, 4; 94, 5; 96, 3; 4; 11; 13; 16; 24; 97, 14; 15; 18; 25; 27; 33; 36; 42; 48; 50; 58; 100, 3; 5; 6; 106, 4; 7; 107, 4; 6; 10; 12; 19; 20; 22-24; 108, 1; 15; 109, 1; 2; 4; 5; 7; 10; 18; 110, 2; 7; 12; 113, 2; 4²; 114, 1; 3; 4; X. 25, 2-7; 57, 6; 59, 4; 85, 4; 107, 2; 124, 6; 128, 5; 139, 4.

सोमच्छदः X. 94, 9.

सोमश्चाहुतः I. 94, 14.

सोमः I. 18, 4; 5; 23, 20; 45, 10; 47, 1; 65, 5; 80, 2; 84, 1; 86, 4; 91, 20³; 108, 2; 6; 135, 2²; 136, 4; 137, 3; 164, 35; 177, 3; 4; 191, 6; II. 12, 14; 18, 6; 40, 6; 41, 4; III. 35, 6; 7; 36, 6; 44, 1; 50, 1; 58, 9; 62, 13-15; IV. 24, 5; 49, 2; 58, 9; V. 36, 2; 40, 2; 43, 5; 44, 14; 46, 4; 51, 4; VI. 29, 4; 34, 4; 38, 4; 41, 3-5; 43, 1; 44, 1; 24; 47, 4; 75, 12; 18; VII. 24, 2; 26, 1; 2; 29, 1; 35, 7; 49, 4; 64, 5; 98, 5; 104, 12; 13; VIII. 3, 20; 9, 4; 17, 6; 7; 11; 22, 8; 32, 16; 48, 10; 11; 64, 10; 66, 15; 79, 1; 82, 5;

7; 8; 92, 24; 94, 4; 96, 21; 100, 2;
104, 9; IX. 2, 5; 12, 3-5; 8; 13, 1;
16, 4; 17, 3; 18, 1; 20, 6; 23, 5; 24,
7; 25, 5; 27, 3; 28, 2; 6; 30, 4; 34,
2; 36, 5; 37, 1; 5; 42, 5; 43, 3; 44,
2; 3; 5; 47, 1; 3; 54, 3; 56, 1; 2;
61, 25; 62, 16; 30; 63, 3; 13; 65, 20;
66, 29; 67, 11; 68, 9; 69, 1; 4; 70, 7;
71, 9; 72, 1; 4; 5; 7; 74, 7; 78, 4;
81, 2; 82, 1; 84, 2-4; 86, 3; 7; 9;
13; 16; 19; 21; 87, 4; 7; 88, 5; 89,
1; 92, 3; 6; 96, 1; 5-7; 9; 15; 17;
18; 23; 97, 10; 21; 35; 37; 39-41;
45; 46; 56; 99, 6; 101, 6; 7; 16;
103, 4; 106, 2; 10; 107, 1; 7-9; 11;
17; 18; 108, 13; 109, 19; 110, 10; X.
16, 6; 30, 5; 32, 9; 35, 2; 48, 10; 59,
7; 65, 1; 2; 85, 1; 2; 9; 40; 41; 89,
5; 6; 91, 15; 100, 4; 103, 8; 104, 1;
108, 11; 109, 2; 112, 5; 116, 3; 124,
4; 130, 4; 154, 1; 169, 3; 173, 3;
174, 3.
सोमःइव VI. 8, 1.
सोमकः IV. 15, 9.
सोमकामं I. 104, 9; VIII. 61, 2.
सोमगोपाः X. 45, 5; 12.
सोमजामयः X. 92, 10.
सोमस्थानः VI. 69, 6.
सोमस्थानं IX. 70, 9; 97, 33; 108, 16.
सोमस्थानां VI. 69, 2.
सोमस्थानाः III. 36, 8.
सोमस्पतिं I. 76, 3.
सोमस्पते III. 32, 1; V. 40, 1; VIII. 21, 3.
सोमस्पतिबाधः I. 43, 8.
सोमपर्वसभिः I. 9, 1.
सोमस्था I. 21, 3; IV. 49, 3.
सोमस्थाः I. 30, 11.
सोमस्थाः I. 54, 8; II. 12, 13; III. 49, 1;
VIII. 2, 4; 14, 15; X. 103, 3; 152, 2.
सोमस्थाः I. 4, 2; 10, 3; 29, 1; 30, 12;

III. 39, 7; IV. 32, 14; VI. 45, 10;
VIII. 32, 7; 33, 15; 46, 26; 66, 6; 92,
18; 97, 6; 98, 5.
सोमस्यातमः I. 8, 7; VIII. 6, 40; 12, 1.
सोमस्यातमं VI. 42, 2; VIII. 12, 20.
सोमस्यातमा I. 21, 1.
सोमस्यां III. 51, 5; VIII. 17, 3; 92, 8.
सोमस्यावन् I. 55, 7.
सोमस्यावां V. 40, 4.
सोमस्यावः VIII. 78, 7.
सोमस्यावां I. 30, 11.
सोमस्यावे VII. 31, 1; 32, 8.
सोमस्यीतये I. 2, 3; 8, 10; 14, 1; 6; 16,
1; 8; 21, 3; 22, 9; 12; 23, 4; 7; 10;
44, 9; 48, 12; 92, 18; III. 4; 137, 3;
II. 41, 1; 21; III. 41, 1; 42, 3; IV.
46, 3; 7; 47, 1; 3; 49, 3; V. 51, 3;
72, 1; 3; VI. 60, 9; VII. 66, 17; VIII.
1, 24; 3, 17; 8, 5; 13, 27; 21, 4; 22,
8; 38, 7; 42, 4; 61, 1; 76, 4; 93, 20;
94, 3; 9; 103, 14; X. 86, 2; 101, 12.
सोमस्यीयं X. 15, 8.
सोमस्यीयाय I. 51, 7.
सोमस्पृष्टाय VIII. 43, 11; X. 91, 14.
सोमस्पृष्टासः VIII. 63, 2.
सोमस्पृष्टेयं I. 120, 11; II. 18, 4; 5; III. 43,
1; V. 29, 5; VI. 40, 4.
सोमस्पृष्टेयाय I. 45, 9; III. 25, 4; 52, 8;
VII. 24, 3; VIII. 6, 45; 14, 12; X.
112, 2.
सोमं I. 15, 1; 5; 16, 7; 21, 1; 28, 6; 9;
32, 3; 12; 44, 14; 47, 3; 5; 10; 84,
11; 89, 3; 99, 1; 101, 9; 103, 6; 109,
4; 130, 2; 137, 3; 179, 5; II. 11, 11;
15; 17; 14, 1; 6-9; 16, 2; 4; 5; 21,
1; 22, 1; 30, 7; 36, 1; 2; 37, 1-3; 5;
III. 22, 1; 29, 16; 30, 1; 32, 1; 2; 5;
9; 10; 35, 9; 36, 7; 8; 37, 8; 40, 2;
5; 42, 1; 8; 46, 5; 47, 1-4; 48, 3; 4;
50, 3; 51, 7-9; 52, 7; 53, 4; 6; 58.

7; 60, 5; 62, 18; IV. 18, 3; 22, 1; 23, 1; 24, 6; 7; 26, 6; 7; 34, 7; 37, 3; 41, 8; 45, 5; 49, 6; 50, 10; V. 29, 7; 11; 34, 3; 37, 4; 40, 1; 51, 12; 60, 8; 64, 7; 85, 2; VI. 17, 1; 23, 3; 4; 7; 44, 14; 20; 47, 6; 57, 2; 68, 10; 69, 3; VII. 22, 1; 32, 8; 41, 1; 51, 2; 66, 18; 85, 1; 90, 2; 91, 4; 92, 2; 98, 3; VIII. 1, 17; 19; 2, 11; 23; 25; 4, 4; 10; 11; 13; 9, 7; 12, 16; 17, 1; 21, 3; 31, 2; 32, 24; 35, 1; 7; 16; 36, 1; 38, 4; 48, 3; 51, 1; 52, 1-3; 57, 2; 4; 69, 3; 10; 76, 7; 9; 10; 87, 4; 91, 1; 95, 3; 100, 8; 101, 10; IX. 1, 6; 9; 4, 4; 11, 5; 16, 3; 30, 6; 34, 3; 35, 5; 51, 1; 2; 62, 21; 63, 21; 68, 8; 72, 2; 78, 3; 84, 5; 85, 2; 86, 17; 36; 88, 1; 95, 3; 97, 4; 34; 35²; 101, 3; 107, 1; 109, 11; 12; 113, 1; 114, 2; X. 14, 13; 24, 1; 28, 1; 30, 3; 13; 15; 36, 8; 39, 2; 48, 5; 49, 10; 65, 10; 76, 7; 8; 85, 3²; 94, 13; 96, 13; 112, 6; 116, 1; 8; 125, 2; 141, 3; 148, 2; 160, 2-4; 173, 6.

सोमऽमादः VII. 21, 2.

सोमऽइव I. 116, 24.

सोमरभःस्तरेभ्यः X. 76, 5.

सोमऽराज्ञीः X. 97, 18.

सोमऽवर्तौ X. 97, 7.

सोमऽवत्या X. 113, 8.

सोमऽशितं VII. 104, 19.

सोमऽशिताः X. 108, 8.

सोमऽवृद्ध III. 39, 7.

सोमऽवृद्धः VI. 19, 5.

सोमऽसुत् VII. 68, 4.

सोमऽसुतः I. 89, 4.

सोमऽसुतां VII. 93, 5.

सोमऽसुतिं VII. 93, 6.

सोमसुतःभिः IV. 24, 8; VIII. 46, 26.

सोमऽसुतां I. 113, 18.

सोमस्य I. 4, 2; 16, 3; 22, 1; 23, 2; 34, 2; 46, 5; 12; 13; 47, 9; 55, 2; 85, 10; 87, 5; 108, 1; 3; 5-12; 109, 2; 117, 1; 119, 9; 134, 1; 136, 6; 139, 2; II. 8, 6; 14, 4; 15, 2-9; 16, 6; 17, 1; III. 1, 1; 12, 3; 40, 7; 42, 4; 53, 2; IV. 20, 4; 26, 7; 32, 17; 35, 2; V. 29, 3; 43, 4; VI. 28, 5; 68, 11; 69, 5; 7; VIII. 1, 20; 4, 12; 12, 12; 14, 7; 17, 15; 32, 1; 28; 34, 10; 37, 1; 48, 14; 53, 4; 65, 3; 68, 14; 72, 17; 77, 4; 85, 1; 92, 5; 23; 97, 11; IX. 12, 2; 80, 1; 81, 1; 87, 8; X. 55, 8; 85, 5; 104, 6; 113, 1; 114, 5; 116, 2; 119, 1; 167, 3.

सोमस्यऽइव X. 34, 1; 149, 5.

सोमाः I. 2, 1; 135, 6; 137, 1; III. 36, 2; 40, 4; IV. 14, 4; 17, 6; V. 30, 11; VIII. 2, 7; 10; 28²; 52, 10; 93, 25; IX. 8, 1; 12, 1; 13, 3; 16, 5; 17, 1; 21, 1; 23, 1; 33, 3; 42, 3; 46, 2; 62, 22; 63, 4; 25; 64, 6; 28; 69, 9; 87, 5; 88, 6; 97, 20; 26; 98, 11; 101, 4; 10; X. 42, 8; 46, 7; 78, 2; 96, 6.

सोमाऽइव V. 27, 5.

सोमात् VII. 33, 2.

सोमान् III. 36, 3; VII. 98, 2; X. 28, 3; 42, 5.

सोमानं I. 18, 1.

सोमानां I. 134, 6; IV. 32, 14; 47, 2; VIII. 93, 33.

सोमापूषणा II. 40, 1; 3.

सोमापूषणौ II. 40, 5.

सोमापूषऽभ्यां II. 40, 2.

सोमाय VIII. 48, 12; IX. 11, 4; 65, 7; 103, 1.

सोमारुद्रा VI. 74, 1-3.

सोमारुद्रौ VI. 74, 4.

सोमांसः I. 5, 5; 7; 16, 6; 23, 1; 53, 6; 135, 6; 137, 1; 2; 168, 3; III. 32, 15;

३६, ३; ४; ४६, ४; IV. ४२, ६; V. ३०, १०;
 ५१, ७; VII. ३२, ४; VIII. ९, १४; ७६, ८;
 ९३, ६; IX. १०, १; ३; १७, २; २२, १; ३;
 २३, ४; २४, १; ३१, १; ३२, १; ३३, १; ४६, ३;
 ६३, १५; ६४, ४; १०१, ८; १२; १०७, १४;
 X. ४३, ४; ७; ४८, ४.
 सोमिनः I. २२, ४; ४९, १; १५१, २; VII. १०३,
 ८; VIII. १७, ३; २४, २९; ४५, १६; ६२, १;
 ६; X. ४४, ५; ५७, १; ९४, १; १७१, १; २.
 सोमिनः VII. ३२, ९.
 सोमिनि VII. ३२, १२.
 सोमी IV. २५, ५; VIII. ३४, २.
 सोमै I. ५, २; ८०, १; १७७, २; III. ३५, ९;
 ४०, १; VI. २३, १; ५; १०; ४०, ३;
 VII. ९४, १०; १०३, ७; VIII. ५०, ५; IX.
 ९७, ३५; ११३, ३; ६; X. २८, १२; ४२, १;
 ४३, २.
 सोमैत I. १६३, ३; V. ३४, २; ५१, ९; IX. ११३,
 ६; X. ५७, ३; ८५, २^२; ९७, २२; १०९, ५.
 सोमैभिः II. १४, १०; ११; VI. २०, १३; ४२, २;
 ३; VIII. १, २३; १२, २०; ४६, २६.
 सोमैषु VI. २४, १; VIII. १३, १; ६६, ६; ९२,
 २६; ९७, ६.
 सोमैऽसोमे VIII. ९३, १७.
 सोमैः I. १०८, ४; II. १४, ३; III. ३५, ५; IV.
 ४१, ३; VI. २६, ६; VII. २४, १; ३७, १;
 VIII. २, ३७; ६२, ५; X. ४३, ६; १४८, ३.
 सोम्यः VIII. ९३, ८; ९५, ८; IX. ६७, ८.
 सोम्यं I. १४, १०; १९, ९; II. ३६, ४; ६; ३७, २;
 III. ५१, ११; ५३, १०; VI. ६०, १५; VII.
 ७४, २; VIII. ५, ११; ८, १; ४; १०, ४; २४,
 १३; ३३, १३; ६५, ८; IX. ७४, ३; X. ९४,
 ९; १७०, १.
 सोम्यसं I. १०५, ३; III. ४८, १; IV. ३५, ४;
 ४४, ४; VI. २०, ३; ३७, २; VIII. १९, २;
 X. ३२, १; ५०, ७; ९४, ८.
 सोम्या V. २९, ८.
 सोम्याः X. ५३, ७.
 सोम्यात् I. १८२, ८.

सोम्यानां I. ३१, १६; IV. १७, १७; VIII. १७, १४;
 X. १६, ८.
 सोम्याय III. ३३, ५; IV. २५, २.
 सोम्यासः VI. ७५, १०.
 सोम्यासः III. ३०, १; X. १४, ६; १५, १; ५; ८.
 सोम्यासः X. ३०, १४.
 सोम्ये VII. ५९, ६.
 सोम्येन IV. २६, ५.
 सोम्येभ्यः VIII. ३२, ५.
 सोम्यवीति III. ५६, ७.
 सोम्युत्थाय X. १३६, ४.
 सौधन्वनाः I. १६१, २; ७; ८; III. ६०, १; ४;
 IV. ३५, १; ८.
 सौधन्वनाः I. ११०, ४.
 सौधन्वनासः I. ११०, २; ८; III. ६०, ३.
 सौधन्वनेभिः III. ६०, ५.
 सौभगत्वं I. ३४, ५.
 सौभगत्त्वस्य I. ९४, १६.
 सौभगत्त्वाय X. ८५, ३६.
 सौभगं I. ३६, १७; ४८, ९; IV. ५४, ६; V. ५३,
 १३; ८२, ४; VIII. ११, १०; X. ३६, १३.
 सौभगस्य III. १६, १; IV. ५५, ८; VII. २१, ८.
 सौभगा I. ३८, ३; III. १५, ४; VII. ३, १०;
 VIII. १, ३२; ७८, ८; IX. ४, २; ५५, १;
 ६२, १; ६७, ५.
 सौभगानि I. ९२, १५; V. ४२, १८; VI. ५, २;
 १३, १.
 सौभगाय I. १६४, २७; III. ८, २; ११; V. २८, ३;
 ६०, ५; VII. ७५, २; VIII. ५९, ५; IX.
 ९५, ५; ९७, ५; X. ११६, २.
 सौभगेभिः I. ११२, २५.
 सौभाग्यं X. ८५, ३३.
 सौमनसं VIII. ५९, ७; IX. ९७, २८.
 सौमनसाय I. ७६, २; ९२, ६; १०८, ४; V. ४२,
 ११; VI. ४४, १६; VII. ९३, ६.
 सौमनसे III. १, २१.
 सौम्याः VIII. ५९, ४.
 सौवश्वं VI. ३३, १.
 सौवश्वे I. ६१, १५.

सौश्रवसं VII. 98, 4.
 सौश्रवसा VI. 13, 5.
 सौश्रवसानि VI. 1, 12; 74, 2.
 सौश्रवसाय I. 162, 3; VI. 68, 8; X. 36, 7.
 सौश्रवसेषु X. 45, 10.
 स्कंदति X. 17, 12.
 स्कंदति V. 52, 3.
 स्कंधोसिऽइव I. 32, 5.
 स्कन्नः X. 17, 13.
 स्कन्नं VII. 33, 11; X. 181, 3.
 स्कभायत् V. 29, 4; VI. 44, 24.
 स्कभायतं X. 76, 4.
 स्कभायति X. 44, 8.
 स्कभितः X. 149, 2.
 स्कभितासः I. 34, 2.
 स्कभित्वी X. 65, 7.
 स्कभोयान् X. 111, 5.
 स्कभ्राति X. 6, 3.
 स्कंभः IV. 13, 5; IX. 74, 2; 86, 46; X. 5, 6.
 स्कंभयुः VI. 72, 2.
 स्कंभेऽद्वेषाः I. 166, 7.
 स्कंभेन III. 31, 12; VI. 47, 5; 72, 2; X. 111, 5.
 स्कंभेभिः I. 160, 4.
 स्कंभं X. 44, 4.
 स्कंभासः I. 34, 2.
 स्कंभुः X. 65, 4.
 स्कंभेन VIII. 41, 10.
 स्त इति स्तः I. 61, 8.
 स्तः VIII. 3, 2.
 स्तन् X. 92, 8.
 स्तनः I. 164, 49.
 स्तनयाः V. 83, 3.
 स्तनऽभुजः I. 120, 8.
 स्तनं I. 169, 4; VII. 96, 6.
 स्तनयं V. 83, 7.
 स्तनयत्ऽसमाः V. 54, 3.

स्तनयत्ऽभिः IV. 17, 12.
 स्तनयन् I. 58, 2; 140, 5; V. 83, 2; 9; VI. 44, 12; IX. 19, 3; 86, 9; X. 168, 1.
 स्तनयन्ऽइव X. 45, 4; 67, 5.
 स्तनयंतं I. 64, 6; V. 42, 14; IX. 72, 6; X. 40, 8.
 स्तनयति I. 79, 2.
 स्तनयति IV. 10, 4; X. 75, 3.
 स्तनयती IX. 87, 8.
 स्तनयित्वानां V. 83, 6.
 स्तनिहि VI. 47, 30.
 स्तनौऽइव II. 39, 6.
 स्तभायः VI. 17, 7.
 स्तभायत् IV. 5, 1; 6, 2.
 स्तभायन् IV. 21, 5; X. 3, 2.
 स्तभितं X. 121, 5.
 स्तभुऽयन् X. 46, 6.
 स्तभुऽयमानः VIII. 6, 16.
 स्तभुऽयमानं III. 7, 4.
 स्तभ्रामि X. 18, 13.
 स्तं X. 85, 42.
 स्तंभीत् I. 121, 2.
 स्तरते I. 129, 4.
 स्तरहे VIII. 75, 7.
 स्तरीः I. 122, 2; VII. 101, 3; VIII. 51, 7; X. 31, 10.
 स्तरौमणि X. 35, 9.
 स्तर्यः IV. 19, 7; VII. 23, 4.
 स्तर्यं I. 116, 22; 117, 20; VII. 68, 8.
 स्तवं II. 11, 6³.
 स्तव X. 89, 1.
 स्तवः IX. 55, 2.
 स्तवत् VI. 59, 4.
 स्तवत् VI. 47, 15; VIII. 86, 2.
 स्तवते II. 24, 1; VIII. 24, 16.
 स्तवते I. 154, 2; 178, 4.
 स्तवथ IV. 21, 2.
 स्तवथैः VII. 1, 8.

स्तवधै VII. 37, 1; 8.
 स्तवत VII. 30, 4.
 स्तवत IV. 22, 7.
 स्तवते VI. 26, 7.
 स्तवते VI. 20, 10; X. 65, 4.
 स्तवमान I. 147, 5.
 स्तवमानः I. 139, 6; VII. 19, 11; VIII. 24, 4.
 स्तवमानेभिः I. 62, 7.
 स्तवसे V. 10, 7.
 स्तवसे I. 169, 8; X. 148, 5.
 स्तवान् II. 19, 5; 20, 5; VI. 24, 8.
 स्तवान् III. 40, 3.
 स्तवानः I. 12, 11; 31, 8; 51, 9; 113, 17;
 130, 10; II. 33, 11; IV. 11, 2; V. 10,
 7; VI. 8, 7; 50, 6; VII. 36, 5; VIII.
 23, 5; IX. 97, 5.
 स्तवानः VI. 46, 2.
 स्तवाना IV. 55, 4.
 स्तवानाः VII. 62, 3.
 स्तवानेभिः I. 169, 8.
 स्तवाम I. 16, 9; VIII. 24, 19.
 स्तवाम II. 11, 6; IV. 21, 4; 39, 1; VIII.
 62, 12; 95, 6; 96, 6; 100, 3.
 स्तवामहे VIII. 46, 17.
 स्तविष्यसे VIII. 70, 14.
 स्तविष्यामि I. 44, 5.
 स्तवे V. 73, 4; X. 22, 2.
 स्तवे I. 92, 7; VI. 12, 4; VII. 12, 2; X.
 115, 7.
 स्तवेत V. 18, 1.
 स्तवे III. 32, 14; IX. 53, 2; X. 33, 5.
 स्तामुः VII. 20, 9.
 स्तिः VII. 66, 3.
 स्तिः X. 69, 4.
 स्तिरानां VI. 44, 21; VII. 5, 2.
 स्तीन् VII. 19, 11; X. 148, 4.
 स्तीर्षेऽर्हः V. 37, 2.
 स्तीर्षेऽर्हः X. 21, 1.

स्तीर्षे I. 135, 1; 177, 4; II. 3, 4; III. 35,
 7; V. 18, 4; VIII. 93, 25.
 स्तीर्षाः III. 1, 7.
 स्तीर्षे IV. 6, 4.
 स्तुकाऽश्च IX. 97, 17.
 स्तुकाऽविनां VIII. 74, 13.
 स्तुतः I. 169, 4; VI. 63, 8; VIII. 2, 29;
 43, 17.
 स्तुतः I. 82, 3; 171, 3; 177, 1; 190, 8; II.
 33, 12; III. 5, 9; 18, 4; IV. 16, 21;
 17, 19; 21, 1; 29, 1; 32, 8; V. 10, 7;
 33, 1; VI. 24, 2; VII. 8, 5; 38, 3;
 VIII. 14, 4; IX. 62, 15; X. 50, 2; 61,
 16; 93, 4; 100, 1.
 स्तुतं VIII. 35, 11.
 स्तुतयः VI. 34, 1.
 स्तुतस्य VII. 56, 15.
 स्तुताः IV. 37, 7; V. 52, 14; VI. 50, 14.
 स्तुतासः I. 171, 3; VI. 50, 15; VII. 57, 6; 7;
 VIII. 30, 2.
 स्तुतिं X. 31, 5.
 स्तुतीः I. 84, 2.
 स्तुप IX. 96, 18.
 स्तुभः I. 190, 7; III. 51, 3; IX. 68, 8; 86, 17.
 स्तुभा I. 62, 4.
 स्तुभा I. 66, 2.
 स्तुमसि VI. 23, 5; X. 148, 1.
 स्तुवतः I. 33, 7; V. 53, 16; VII. 18, 18;
 33, 5; VIII. 3, 14; 13, 26; 19, 12;
 24, 14; 85, 4; 6.
 स्तुवतां VI. 54, 6.
 स्तुवते I. 62, 1; 116, 7; 23; 117, 7; II. 22, 3;
 IV. 17, 18; 21, 7; 9; V. 42, 7; VI. 23,
 3; 62, 5; VII. 88, 6; 95, 6; 97, 10;
 VIII. 1, 22; 7, 35; 50, 1; 88, 3; X.
 46, 10.
 स्तुवन् IV. 51, 7.
 स्तुवंतः IV. 20, 10; VI. 29, 4; VIII. 3, 14.
 स्तुवंतं I. 147, 5; II. 20, 3.

स्तुवन्ति VIII. 3, 8; 15, 6.
 स्तुवाना VII. 96, 3.
 स्तुवीत IV. 55, 6.
 स्तुवीमहि VIII. 22, 6.
 स्तुषे I. 46, 1; 122, 7; II. 31, 5; V. 58, 1;
 VI. 49, 1; 51, 3; 62, 1; VIII. 4, 17; 5, 4;
 7, 32; 24, 1; 63, 3; 65, 5; 74, 1; 84, 1.
 स्तुषे I. 122, 8; 159, 1; II. 20, 4; V. 33, 6;
 VI. 48, 14; VIII. 21, 9; 23, 2; 7;
 X. 93, 9.
 स्तुषेयं X. 120, 6.
 स्तुहि II. 33, 11; V. 53, 16; 83, 1; VIII.
 1, 30²; 13, 10; 24, 22; 96, 12; 103, 10.
 स्तुहि I. 12, 7; 22, 6; 54, 2; 136, 6; 173, 5;
 II. 8, 1; III. 23, 3; 51, 3; V. 42, 7;
 11; 15; 53, 3; VIII. 20, 14; 24, 23;
 26, 10; 99, 4; 102, 10.
 स्तूपं I. 24, 7.
 स्तूपैः VII. 2, 1.
 स्तूपमानाः I. 107, 2.
 स्तूपसे III. 22, 1.
 स्तृणन् IX. 5, 4.
 स्तृणन्ति VIII. 45, 1.
 स्तृणानासः I. 142, 5; II. 11, 16.
 स्तृणीत I. 13, 5; V. 26, 8; VII. 43, 2.
 स्तृणीतं VIII. 73, 3.
 स्तृणीतां VII. 17, 1.
 स्तृणीते VI. 67, 2.
 स्तृणीमहि III. 4, 4.
 स्तृणोधि I. 129, 4².
 स्तृभिः I. 68, 5; 87, 1; 166, 11; II. 2, 5;
 34, 2; IV. 7, 3; VI. 49, 3; 12.
 स्तेगः X. 31, 9.
 स्तेनः II. 28, 10; 42, 3; VII. 104, 10.
 स्तेनःश्च X. 97, 10.
 स्तेनं V. 79, 9; VI. 51, 13; VII. 55, 3;
 VIII. 67, 14; X. 127, 6.

स्तेनाः V. 3, 11.
 स्तेनेभ्यः II. 23, 16.
 स्तेयस्कृत् VII. 104, 10.
 स्तोत्रं X. 95, 16.
 स्तोकाः III. 21, 2; 3; 5.
 स्तोकानां III. 21, 1.
 स्तोकासः III. 21, 4.
 स्तोत VIII. 1, 1; 16, 1.
 स्तोतवे VIII. 4, 17; 72, 5.
 स्तोता I. 38, 4; III. 52, 5; V. 18, 2; 74, 6;
 75, 1; VIII. 2, 13; 13, 6; 19; 22; 14, 1;
 19, 26; 44, 18.
 स्तोतारः II. 2, 12; VI. 34, 3; 54, 9; VIII.
 32, 7; 33, 1; X. 104, 5.
 स्तोतारः I. 156, 3.
 स्तोतारं I. 105, 8; 112, 11; III. 41, 6; IV.
 17, 13; VII. 32, 18; 86, 4; 88, 4;
 VIII. 36, 2; 97, 1; IX. 51, 4.
 स्तोतुः I. 57, 5; III. 18, 5; VIII. 33, 9; 52, 9.
 स्तोतुभ्यः I. 11, 3; 30, 14; 33, 2; 58, 8;
 127, 11; II. 1, 16; 2, 13; 11, 21; 15,
 10; 16, 9; 17, 9; 18, 9; 19, 9; 20, 9;
 34, 7; 38, 11; III. 10, 8; IV. 32, 8;
 V. 6, 1; 8; 10, 7; 79, 10; VI. 48, 8;
 VII. 3, 10; 7, 7; 79, 4; VIII. 2, 24;
 21, 10; 64, 5; 77, 8; 93, 19; 25-27;
 IX. 20, 4; 106, 13.
 स्तोतृणां III. 5, 2; V. 64, 4; VI. 45, 29;
 VIII. 14, 11; X. 24, 3.
 स्तोतृन् VII. 55, 3; IX. 56, 4; X. 78, 8.
 स्तोत्रं I. 30, 5; 138, 1; III. 31, 14; VI.
 34, 5; 52, 11; VIII. 45, 21; 101, 5;
 X. 105, 1.
 स्तोत्रस्य V. 55, 9; IX. 72, 9.
 स्तोत्रे I. 102, 1; 124, 10; VI. 35, 1; VIII.
 60, 6; IX. 20, 7; 21, 2; 40, 5; 45, 6;
 62, 30; 66, 27; 67, 19; 72, 8; 97, 6;
 X. 156, 5.
 स्तोत्रेषु VIII. 50, 4.

स्तोभत I. 80, 9.
 स्तोभति I. 88, 6.
 स्तोभतः VIII. 54, 1.
 स्तोभति I. 168, 8; V. 84, 2.
 स्तोभतु VIII. 92, 19.
 स्तोभः I. 8, 10; 16, 7; 20, 1; 51, 14; 127, 10; 156, 1; 165, 11; 15; 166, 15; 167, 11; 168, 10; 171, 2; 173, 13; 183, 6; 184, 5; 6; III. 58, 1; IV. 32, 15; 36, 7; 37, 3; 41, 1; V. 42, 15; 16; VI. 38, 3; 45, 30; 63, 1; VII. 20, 9; 24, 5; 33, 8; 34, 14; 64, 5; 66, 1; 86, 8; VIII. 5, 18; 14, 10; 26, 16; 87, 1; X. 29, 1; 143, 3.
 स्तोभस्तथा III. 39, 1.
 स्तोभस्तथाः III. 43, 2.
 स्तोभस्तथासः X. 15, 9.
 स्तोभे I. 10, 9; 12, 12; 16, 5; 21, 1; 27, 10; 41, 7; 44, 14; 61, 1; 4; 94, 1; 109, 2; 184, 4; II. 5, 7; 27, 2; 39, 8; III. 15, 2; 54, 10; 60, 7; 61, 1; IV. 4, 15; 22, 1; 44, 6; V. 1, 12; 2, 11; 7, 1; 13, 2; 35, 8; 41, 2; 42, 2; 52, 4; 60, 1; 61, 17; 81, 5; VI. 10, 2; 16, 22; 35, 1; VII. 15, 4; 21, 1; 34, 21; 40, 1; 73, 1; 93, 1; 95, 5; 99, 6; VIII. 1, 14; 15; 2, 17; 5, 7; 7, 9; 8, 12; 17; 9, 7; 12, 4; 14; 19, 11; 33, 15; 35, 5; 36, 6; 43, 16; 44, 2; 49, 5; 66, 8; 85, 2; 100, 3; IX. 108, 7; X. 23, 6; 39, 14; 42, 1; 56, 3; 61, 25; 63, 6; 75, 5; 92, 9; 93, 12; 106, 11; 127, 8; 167, 4.
 स्तोभस्वर्धनः VIII. 14, 11.
 स्तोभस्वाहसः I. 5, 1; IV. 32, 12; VIII. 4, 2.
 स्तोभस्वाहसां VIII. 99, 1.
 स्तोभस्वाहाः VI. 23, 4.
 स्तोभस्य VIII. 8, 5; 23, 14.
 स्तोभाः I. 5, 8; 7, 7; 11, 8; VI. 60, 7; VII. 19, 10; VIII. 5, 3; 8, 22; 9, 8; 64, 1; 103, 6; X. 47, 7; 85, 8.
 स्तोभान् I. 10, 4; 48, 14; 114, 9; 116, 1; 126, 1; VII. 38, 3; VIII. 26, 4; X. 65, 3.

स्तोभाय VIII. 3, 11.
 स्तोभासः III. 54, 14; V. 29, 11; 84, 2; VI. 69, 2; 3; VII. 72, 3; VIII. 1, 29; 3, 15; 43, 1.
 स्तोभे III. 54, 2; V. 16, 3; VI. 23, 1.
 स्तोभेन V. 14, 1; 75, 1; VIII. 9, 4; X. 88, 10.
 स्तोभेभिः I. 9, 3; 131, 2; 138, 2; 4; 139, 3; II. 13, 5; 33, 5; III. 5, 2; 32, 13; V. 10, 3; 14, 6; VI. 24, 7; 59, 10; VII. 62, 2; 80, 1; VIII. 3, 7; 16; 7, 21; 8, 7-9; 12, 23; 23, 24; 54, 8; X. 99, 11; 122, 5.
 स्तोभेषु II. 11, 3; III. 41, 4; VIII. 52, 4.
 स्तोभैः I. 136, 5; 180, 10; II. 9, 3; III. 42, 4; IV. 10, 1; 52, 4; V. 22, 4; 56, 5; 66, 3; 79, 4; VII. 67, 3; 73, 3; 76, 6; 96, 1; VIII. 3, 3; 6, 1; 3; 7, 17; 12, 11; 43, 11; 44, 27; 52, 6; 61, 10; IX. 114, 2; X. 64, 7.
 स्तोभ्यः I. 22, 8; VIII. 16, 8.
 स्तोभ्यं VIII. 24, 19; X. 96, 6.
 स्तोभ्यां VI. 61, 10.
 स्तोभ्याः I. 124, 13.
 स्तोभत् V. 36, 3; VIII. 81, 5.
 स्तोभं I. 187, 1.
 स्तोभाणि X. 88, 3.
 स्तोभाम I. 53, 11; VI. 55, 4; VII. 2, 2.
 स्तोभि X. 22, 4.
 स्तोत् VII. 42, 6.
 स्तोनाः VI. 66, 5.
 स्तोलाभिः VI. 44, 7.
 स्त्रियः I. 164, 16; V. 30, 9; VII. 55, 8.
 स्त्रियं IV. 30, 8; VII. 104, 24; X. 34, 11.
 स्त्रियाः VIII. 33, 17.
 स्त्री V. 61, 6; VIII. 33, 19; X. 86, 6.
 स्त्रीभिः X. 27, 10.
 स्त्रैणानि X. 95, 15.
 स्य I. 15, 2; 139, 11³; 171, 2; IV. 34, 6; 36, 7; V. 60, 6; VI. 50, 7; 51, 15; 52, 8 A

13; VII. 43, 4; VIII. 30, 2; X. 9, 1;
 18, 6; 30, 12; 36, 10; 61, 27; 63, 2.
 स्थ II. 29, 4; V. 57, 2; 61, 1; VII. 103, 7;
 VIII. 55, 4; 67, 5; X. 94, 11; 97, 9.
 स्थः I. 17, 2; 47, 7; 108, 8-11; III. 54, 16;
 V. 73, 1; VIII. 10, 1; 5; 38, 1; IX.
 19, 2; X. 106, 2.
 स्थः I. 108, 3; 157, 6²; II. 30, 6; V. 72, 2;
 VI. 69, 6; VIII. 73, 4; X. 40, 6.
 स्थन I. 105, 5; V. 87, 6; VIII. 30, 4; IX.
 69, 8; X. 63, 6.
 स्थन V. 59, 3; VIII. 18, 15; X. 94, 10²;
 97, 9.
 स्थविरः I. 171, 5; X. 103, 5.
 स्थविरं I. 54, 8; IV. 18, 10; 20, 6; X. 51, 1.
 स्थविरस्य III. 46, 1; VI. 18, 12; 37, 5; 47, 8;
 VII. 93, 2; 100, 3.
 स्थविरा I. 181, 7.
 स्थविराय VI. 32, 1.
 स्थविरासः VII. 67, 4.
 स्थविरभिः VI. 1, 11; VII. 24, 4.
 स्थः II. 38, 8.
 स्थाः I. 80, 14; II. 27, 4; VI. 24, 9; X.
 35, 9; 88, 4.
 स्थाः IV. 30, 12.
 स्थाः संमानः V. 87, 5.
 स्थाणुं X. 40, 13.
 स्थात् I. 68, 1; II. 3, 10; 15, 7; III. 15, 6;
 36, 9; V. 53, 9; VII. 87, 6.
 स्थात् V. 53, 8; VII. 34, 5; VIII. 20, 1.
 स्थात् I. 33, 5; VI. 41, 3; 49, 6; VIII.
 24, 17; 33, 12; 46, 1.
 स्थातं X. 106, 2.
 स्थातां III. 45, 2.
 स्थातां I. 70, 2.
 स्थातारः V. 87, 6.
 स्थातारा I. 181, 3.
 स्थाताराश्च X. 59, 1.
 स्थाति II. 31, 3.

स्थातुः I. 58, 5; 68, 1; 70, 4; 159, 3; II.
 31, 5; IV. 53, 6; VI. 50, 7; VII. 60, 2;
 X. 63, 8.
 स्थानं I. 72, 6.
 स्थाने I. 164, 15.
 स्थानः IV. 46, 4; VIII. 5, 28.
 स्थानं V. 76, 4; VII. 70, 1.
 स्थानानि VII. 70, 3; VIII. 59, 6.
 स्थापयति X. 102, 10.
 स्थापयसे X. 120, 7.
 स्थां IX. 85, 11.
 स्थां II. 27, 17; 28, 11; 29, 7.
 स्थानं I. 139, 4.
 स्थाविराः IX. 86, 4.
 स्थिरः I. 101, 4; II. 41, 10; VIII. 33, 9;
 92, 28.
 स्थिरश्चन्वने VII. 46, 1.
 स्थिरश्चीतं X. 71, 5.
 स्थिरं I. 37, 9; 39, 3; 64, 15; 127, 3; III.
 35, 4; V. 30, 4; VIII. 32, 14; X. 61,
 20; 117, 2; 120, 4; 134, 2.
 स्थिरस्य V. 52, 2.
 स्थिरा I. 39, 2; 127, 4; 167, 7; II. 33, 14;
 IV. 4, 5; 7, 10; VII. 56, 7; VIII. 20,
 1; 12.
 स्थिराश्च X. 116, 6.
 स्थिराः I. 38, 12; VIII. 66, 2.
 स्थिराणि I. 127, 4; VIII. 14, 9; X. 89, 6.
 स्थिराय III. 30, 2; VI. 24, 8; X. 96, 7.
 स्थिरे VIII. 45, 41.
 स्थिरेभिः II. 33, 9.
 स्थिरैः I. 89, 8.
 स्थिरौ III. 53, 17.
 स्थिविभ्यः X. 68, 3.
 स्थिविभ्यः X. 27, 15.
 स्थुः I. 24, 7; 167, 9; V. 15, 3; VII. 18, 3;
 X. 57, 1.
 स्थूणां V. 62, 7; VIII. 17, 14.

स्थूणाऽङ्ग I. 59, 1; V. 45, 2.
 स्थूणां X. 18, 13.
 स्थूरं VI. 19, 10; VIII. 1, 34; 4, 19; 21, 1;
 24, 29; 54, 8; X. 156, 3.
 स्थूरयुषऽवत् VIII. 23, 24.
 स्थूरयोः VI. 29, 2.
 स्थूरस्य IV. 21, 4.
 स्थूरि X. 131, 3.
 स्थेयाम् VI. 47, 8; VII. 95, 5; VIII. 27, 20.
 स्नातः I. 104, 3.
 स्नातो V. 80, 5.
 स्नात्वाः X. 71, 7.
 स्त्रीहिंतीषु I. 74, 2.
 स्तुना IV. 28, 2; VIII. 7, 7; IX. 97, 16; 19.
 स्तुभिः V. 60, 7; 87, 4; VII. 88, 3; VIII.
 46, 18; IX. 107, 8.
 स्नेहयत् IX. 97, 54.
 स्नेहितीः VIII. 96, 13.
 स्नोः IV. 27, 4.
 स्पद् V. 59, 1; VIII. 61, 15; X. 35, 8.
 स्पन्दने III. 53, 19.
 स्परत् I. 161, 5.
 स्परसे VIII. 20, 8.
 स्परिति स्पः IX. 70, 10.
 स्पर्ते VII. 71, 5.
 स्पर्थे VI. 14, 3; VII. 85, 2; IX. 94, 1.
 स्पर्थमानाः I. 33, 5.
 स्पर्थमाने इति VII. 93, 5.
 स्पर्शयस्व X. 112, 3.
 स्पशः I. 25, 13; 33, 8; IV. 4, 3; VI. 67, 5;
 VII. 61, 3; 87, 3; VIII. 47, 11; IX.
 73, 4; 7; X. 10, 8.
 स्पशं IV. 13, 3.
 स्पाहः IV. 1, 12; 47, 1.
 स्पाहं I. 31, 14; VII. 81, 3; VIII. 45, 40;
 X. 49, 10; 55, 6.
 स्पाह्यां VII. 72, 1.
 स्पाह्यंघाः IV. 16, 16.

स्पाह्यवीरं V. 54, 14.
 स्पाह्यवीराः VII. 91, 5.
 स्पाह्यस्य VIII. 24, 8.
 स्पाहो I. 123, 6; 135, 2; II. 23, 9; IV.
 1, 6; 7.
 स्पाहोः VII. 15, 5; IX. 102, 5; X. 2, 6;
 26, 1; 68, 3.
 स्पाहोणि VII. 59, 6.
 स्पाहोभिः VII. 58, 3; 84, 3.
 स्पाहं II. 1, 12; VII. 56, 21.
 स्पाशयश्च I. 176, 3.
 स्पृधन् VI. 67, 9.
 स्पृधसे V. 64, 4.
 स्पृणवाम V. 44, 10.
 स्पृणुहि X. 87, 7.
 स्पृतं X. 39, 6.
 स्पृथः I. 8, 3; 174, 5; 179, 3; II. 11, 19;
 V. 44, 7; 55, 6; VI. 5, 6; 6, 6; 20, 9;
 25, 2; 9; 45, 18; 49, 15; VIII. 14, 13;
 92, 32; 99, 5; 6; IX. 7, 5; 20, 1; X.
 18, 9; 100, 12; 113, 4; 167, 2.
 स्पृथानं III. 31, 4.
 स्पृथां I. 119, 10; 174, 10.
 स्पृथि VII. 82, 9.
 स्पृथि V. 3, 9; VIII. 66, 14.
 स्पृश IV. 3, 15; 4, 2; VII. 2, 1; VIII. 96,
 11; X. 87, 2.
 स्पृशतं X. 70, 5.
 स्पृशंति I. 62, 11.
 स्पृशंति I. 36, 3.
 स्पृशामसि X. 137, 7.
 स्पृशामि X. 125, 7.
 स्पृहयत्स्वर्णः II. 10, 5.
 स्पृहयंति VIII. 2, 18.
 स्पृहयायः VI. 15, 12.
 स्पृहयायस्य VIII. 97, 15.
 स्पृहयाख्याणि VI. 7, 3.

स्पृहयेत् I. 41, 9.
 स्फुरीः VI. 61, 14.
 स्फूर्ति I. 188, 9.
 स्फुग्गं VIII. 4, 8.
 स्फुग्गां III. 32, 11.
 स्फुरं VIII. 1, 23.
 स्फुर IV. 3, 14.
 स्फुरत् I. 84, 8.
 स्फुरंति X. 34, 9.
 स्फुरान् VI. 67, 11.
 स्फुर्जयन् X. 87, 11.
 स् I. 12, 5; 8; 15, 10; 26, 3; 28, 6; 37, 15²; 42, 2; 51, 12; 102, 3; 5; 104, 5; 127, 6; 9; 128, 5; 129, 2; 3; 133, 7; 169, 3; 5; 173, 11; 12; 180, 7²; 8; II. 12, 5; 31, 2; III. 30, 4; 62, 1; IV. 3, 10; 10, 7; 16, 17; 29, 2; 31, 7-9; 38, 4-6; 8²; 40, 3; 43, 3; V. 7, 4²; 5; 7; 8; 9, 3-5; 23, 4; 45, 4; 52, 8; 9; 53, 5; 54, 6; 56, 7; VI. 2, 2; 12, 5; 15, 9; 17, 14; 25, 7; 44, 18²; 46, 10; 12; 65, 4; 66, 6; VII. 3, 2; 15, 13; 21, 9; 32, 15; 56, 22; 83, 5; 88, 6; VIII. 1, 21; 7, 21; 21, 10; 24, 6; 25, 15; 27, 4; 14; 44, 11; 60, 10; 86, 3; 92, 26; IX. 20, 2; 87, 6; 9; X. 12, 5; 27, 24; 29, 8; 33, 1; 86, 10; 87, 23; 95, 5²; 8; 96, 10; 102, 2; 4; 6; 134, 2; 136, 7; 178, 3.
 स्ः VIII. 21, 6.
 स्ः VIII. 102, 3.
 स्त I. 51, 15; 100, 13; 186, 6; 8; II. 4, 9; V. 41, 15; 19; 87, 8; VII. 3, 8; VIII. 18, 4; 20, 18; 26, 19; X. 61, 8.
 स्तः I. 49, 4.
 स्तः VII. 87, 3.
 स्तः I. 73, 6.
 स्तः VII. 18, 23.
 स्तः III. 45, 5.
 स्तः VI. 63, 9.

स्तः VIII. 34, 6.
 स्तः VIII. 25, 24.
 स्तः X. 62, 10.
 स्तः VIII. 28, 2.
 स्तः I. 92, 6.
 स्तः I. 168, 8.
 स्तः II. 4, 6.
 स्तः I. 79, 2.
 स्तः IV. 58, 8.
 स्तः III. 4, 6.
 स्तः X. 106, 9.
 स्तः VII. 104, 7.
 स्तः I. 29, 1; 37, 15; V. 74, 6; VIII. 18, 22; 46, 1; IX. 97, 27.
 स्तः I. 57, 5; II. 41, 16; VI. 54, 9; VIII. 18, 19; 32, 7; 47, 8; 48, 8; 66, 13; 92, 32.
 स्तः IV. 16, 2; V. 85, 8; VI. 40, 1; IX. 95, 5; 97, 18.
 स्तः I. 161, 4; II. 31, 3; 4; 33, 7; 36, 5; 38, 1; IV. 38, 7; 40, 4; 45, 1; V. 30, 1; 56, 7; VI. 2, 3; 50, 13; VII. 8, 2; 23, 3; 60, 2; 67, 7; 68, 9; 69, 5; VIII. 25, 19; 27, 12; 64, 7; IX. 3, 10; 38, 1; 4-6; 62, 13; 84, 4; 87, 4; 89, 1; 96, 15; 97, 46; 98, 2; 108, 5; X. 86, 22; 92, 12; 176, 3.
 स्तः VI. 74, 3; X. 143, 2.
 स्तः II. 40, 4.
 स्तः X. 61, 20.
 स्तः I. 142, 10; II. 3, 9.
 स्तः X. 30, 11.
 स्तः X. 22, 4.
 स्तः I. 85, 5.
 स्तः IX. 80, 3.
 स्तः V. 83, 8.
 स्तः I. 32, 2.
 स्तः IV. 22, 7.

स्यंदख IX. 67, 28.
 स्यंदः VI. 12, 5.
 स्यंदः X. 42, 5.
 स्यंदः I. 180, 9.
 स्यंदः V. 52, 8.
 स्यंदः V. 52, 3; 87, 3.
 स्यन्तः V. 53, 7.
 स्यस्व I. 101, 10.
 स्यस्वेति स्यस्व III. 4, 9.
 स्या I. 88, 6; 104, 5; 119, 9; 165, 6; 178, 1; 181, 8; IV. 52, 1; V. 6, 4; VI. 61, 7; 65, 1; VII. 75, 4; 80, 2; 95, 4; VIII. 18, 7; 26, 18; 46, 33.
 स्याः VIII. 44, 23.
 स्याः I. 174, 10; IV. 16, 18; VI. 33, 5; VII. 1, 8; 9; X. 11, 9; 69, 6.
 स्यात् I. 17, 6; III. 1, 23; VII. 34, 21; VIII. 2, 13; 19, 26.
 स्यात् I. 38, 4; 167, 10; 182, 8; III. 39, 8; 62, 3; VI. 68, 6; 7; VIII. 14, 1; X. 31, 4; 117, 7.
 स्यात् V. 87, 9.
 स्यात्तन I. 38, 4.
 स्यात्त I. 120, 7; III. 38, 9.
 स्यात्त I. 104, 3; IV. 41, 6.
 स्यां VI. 50, 9; VIII. 14, 2; 19, 25; 44, 23.
 स्यां I. 116, 25; III. 15, 1; VI. 50, 9; 63, 11; VII. 1, 13; VIII. 44, 18.
 स्याम I. 4, 6; II. 11, 1; 13; V. 31, 13; 38, 5²; 53, 14; 15; 65, 5; VII. 18, 3; 20, 8; 40, 1; 66, 13; 81, 4; VIII. 19, 7; 35; 44, 24; 63, 10; IX. 61, 24; 98, 5; X. 38, 2; 66, 12; 126, 4.
 स्याम I. 24, 15; 51, 15; 73, 8; 94, 13; 15; 98, 1; 105, 19; 121, 15; 150, 3; 164, 40; 178, 5; 180, 9; 185, 4; II. 2, 12; 8, 6; 11, 12; 18, 8; 24, 15; 27, 7; 16; 28, 2; 3; 38, 10; III. 1, 16; 21; 30, 18; 39, 7; 8; 55, 22; 59, 3; IV. 8, 5;

16, 21; 17, 9; 29, 5; 41, 10; 11; 50, 6; 51, 10; 11; V. 4, 1; 8; 6, 8; 20, 4²; 42, 17; 45, 11; 49, 4; 54, 13; 62, 9; 70, 2; 85, 8; VI. 19, 13; 26, 8; 33, 5; 47, 12; 52, 5; 71, 2; 6; VII. 1, 20; 25; 4, 4; 7; 14, 3; 17, 7; 19, 7; 21, 9; 34, 24; 25; 37, 4; 41, 3; 4²; 5; 48, 2; 52, 1; 54, 2; 56, 24; 25; 60, 1; 66, 9; 87, 7; 92, 4; VIII. 43, 30; 48, 21; 53, 7; IX. 35, 3; 86, 38; 89, 7; 95, 5; X. 22, 12; 29, 2; 31, 1; 35, 14; 36, 12; 64, 11; 132, 2; 148, 3.
 स्यालात् I. 109, 2.
 स्युः VIII. 44, 23.
 स्युः VI. 28, 1.
 स्युरिति स्युः II. 4, 9; VIII. 70, 5.
 स्युरिति स्युः I. 24, 7; 123, 13; VI. 63, 10; X. 20, 8; 89, 15.
 स्युतं I. 31, 15.
 स्युमंडव III. 61, 4.
 स्युमंडगभस्तिः I. 122, 15.
 स्युमंडगभस्तिं VII. 71, 3.
 स्युमंडगृभे VI. 36, 2.
 स्युमना I. 113, 17.
 स्युमन्यु इति I. 174, 5.
 स्युमंडरमये I. 112, 16.
 स्युमंडरमौ VIII. 52, 2.
 स्योनस्कृत् I. 31, 15.
 स्योनं X. 70, 8; 85, 20; 110, 4; 8.
 स्योनंशीः I. 73, 1; VII. 42, 4.
 स्योना I. 22, 15; X. 85, 44.
 स्योनात् IV. 51, 10.
 स्योनान् X. 73, 7.
 स्योनां V. 4, 11.
 स्योने VI. 16, 42.
 स्रक्षोः VII. 18, 17.
 स्रक्षे IX. 73, 1.
 स्रक्षेपु VII. 55, 2; VIII. 72, 15.

सङ्खु V. 53, 4.
 सजः VIII. 56, 3.
 सजं IV. 38, 6; VIII. 47, 15.
 सव VIII. 91, 3; IX. 8, 8; 39, 2; 55, 1;
 56, 4; 61, 1; 12; 62, 9; 23; 85, 1;
 97, 19; 21; 48; 107, 2.
 सवतः I. 71, 7; 190, 7; III. 46, 4; VII. 18,
 24; 67, 8; X. 49, 9; 108, 4.
 सवथे III. 1, 7.
 सवति VIII. 49, 2.
 सवति IV. 58, 6; X. 113, 5.
 सवती I. 32, 14; 174, 9; X. 104, 8.
 सवतु X. 9, 4.
 सवितवे IV. 3, 12; 19, 8.
 सवितवे VII. 21, 3.
 सवेत् I. 129, 6.
 ससेम VI. 11, 6.
 सानं I. 117, 19.
 सामात् VIII. 48, 5.
 सिधः I. 36, 7; 48, 8; III. 9, 4; 10, 7;
 VII. 81, 6; VIII. 18, 7-9; 79, 9; 94,
 7; IX. 27, 1; 63, 28; 66, 22; X. 25,
 7; 126, 5.
 सिधः I. 129, 11; IX. 71, 8.
 सिधत् VII. 34, 17.
 सिधं VIII. 18, 10.
 सुक् VI. 11, 5; VIII. 23, 22.
 सुचः I. 144, 1; V. 21, 2; 41, 12; VIII.
 60, 2; X. 118, 2.
 सुचा I. 84, 18; V. 14, 3; X. 17, 13; 118, 3.
 सुचाऽइव I. 110, 6; 162, 17.
 सुचिऽइव X. 91, 15.
 सुतयः VI. 24, 4; IX. 78, 2.
 सुता VIII. 91, 1.
 सुतिः I. 46, 11.
 सुतिं II. 13, 12; X. 32, 7.
 सुती इति X. 88, 15.
 सुतेः I. 42, 3.

सुवाऽइव X. 96, 9.
 सुवेणं I. 116, 24; 121, 6.
 सेधत् VII. 32, 9.
 सेधति V. 54, 7.
 सेधतं VII. 32, 21.
 सेवयतः VII. 18, 8.
 सोतः I. 95, 10.
 सोतसा I. 51, 11.
 सोताः X. 104, 8.
 सोताभिः III. 33, 9.
 खऽइदुह्यैः I. 121, 6; 173, 2.
 खऽएतवः V. 41, 9.
 खः II. 5, 7; VI. 75, 19; VII. 86, 6; VIII.
 70, 11; X. 18, 1.
 खः I. 50, 5; 52, 9; 66, 5; 69, 5; 70, 4;
 5; 71, 2; 105, 3; 112, 5; 131, 3; 148,
 1; 168, 2; II. 2, 7; 8; 10; 8, 4; 21,
 4; 35, 6; III. 2, 7; 34, 8; 61, 4; IV.
 3, 11; 10, 3; 16, 4; 23, 6; 40, 2; 45,
 2; V. 44, 2; 45, 1; 54, 15; 66, 2; 80,
 1; VI. 29, 3; 60, 2²; 72, 1; 73, 3;
 VII. 10, 2; 34, 19; 81, 4; 88, 2; 90,
 6; VIII. 3, 13; 15, 2; 12; 46, 8; 49,
 8; 76, 4; 98, 3; IX. 4, 2; 7, 4; 48,
 4; 59, 4; 61, 18; 74, 1; 86, 14; 90,
 4; 91, 6; 98, 8; 113, 7; X. 20, 2; 43,
 4; 9; 61, 14; 65, 1; 14; 66, 4; 9;
 88, 2; 124, 6; 136, 1; 154, 2; 190, 3.
 खऽगे X. 95, 18.
 खऽचक्षाः IX. 97, 46.
 खऽचनाः IX. 84, 5.
 खऽजित् IX. 27, 2; 78, 4.
 खऽजितं X. 167, 2.
 खऽजितं II. 21, 1.
 खऽजेधे I. 132, 2.
 खऽदृक् VII. 58, 2.
 खऽदृशः I. 44, 9; 155, 5; II. 24, 4; VII.
 37, 2; 83, 2; IX. 13, 9; 76, 4.
 खऽदृशं III. 2, 14; V. 26, 2; VII. 32, 22;
 IX. 65, 11.

खःऽदृशा V. 63, 2.
 खःऽनरः V. 54, 10.
 खःऽनरं II. 2, 1; V. 64, 1; VI. 15, 4; VIII. 3, 12; 12, 2; 19, 1; IX. 70, 6; X. 65, 4.
 खःऽनरात् IV. 21, 3.
 खःऽनरे V. 18, 4; VIII. 6, 39; 65, 2; 103, 14.
 खःऽपतिः VIII. 44, 18.
 खःऽपतिं VIII. 97, 11.
 खःऽपती इति खःऽपती IX. 19, 2.
 खःऽभानुः V. 40, 5.
 खःऽभानोः V. 40, 6; 8.
 खःऽमीळहस्य I. 169, 2.
 खःऽमीळहे I. 56, 5; 63, 6; IV. 16, 15.
 खःऽमीळहेषु I. 130, 8; VIII. 68, 5.
 खःऽयवः III. 30, 20.
 खःऽवत् I. 173, 1; 185, 3; VI. 19, 9; 35, 2; 47, 8; X. 36, 3.
 खःऽवति X. 63, 15.
 खःऽवती I. 168, 7; V. 34, 1; X. 11, 3.
 खःऽवतीः I. 10, 8; 119, 8; V. 2, 11; VIII. 40, 10; 11.
 खःऽवतीं I. 136, 3.
 खःऽवते I. 59, 4.
 खःऽवतः VI. 50, 2.
 खःऽवान् VI. 22, 3; 37, 1; VIII. 97, 1.
 खःऽवित् I. 96, 4; III. 3, 10; VIII. 48, 15; IX. 86, 3; 109, 8.
 खःऽविदः IX. 21, 1; 97, 39; 101, 10; 106, 1; 9; 107, 14; 108, 2; X. 43, 1; 65, 14.
 खःऽविदं I. 52, 1; II. 23, 3; III. 3, 5; 26, 1; 51, 2; V. 44, 1; VIII. 13, 5; IX. 8, 9; 84, 5; 106, 4; X. 56, 6; 107, 4.
 खःऽविदां VI. 39, 4; VII. 67, 3.
 खःऽविदा VIII. 8, 7.
 खःऽविदिं X. 88, 1.
 खःऽविदे IX. 94, 2.
 खःऽसाः I. 100, 13; II. 18, 1; III. 34, 4; VII. 97, 7; IX. 96, 18; X. 120, 8.

खःऽसाता I. 131, 6; IV. 16, 9; VI. 17, 8; 33, 4; IX. 88, 2; X. 99, 3.
 खःऽसां I. 61, 3; 91, 21; V. 45, 11; X. 8, 6; 47, 5.
 खःऽखत्वं I. 54, 3; V. 35, 4.
 खःऽखतया V. 48, 1.
 खःऽखलेभिः I. 165, 5.
 खःऽगूती IV. 19, 10.
 खःऽगूतीः I. 140, 13; VI. 68, 4; X. 95, 7.
 खःऽगोपा X. 31, 10.
 खःऽचंद्रं I. 52, 9.
 खःऽजध्वं X. 101, 10.
 खःऽजते X. 43, 1.
 खःऽजन्मना VII. 1, 12.
 खःऽजाः I. 168, 2.
 खःऽजाते X. 10, 13.
 खःऽजां I. 121, 2.
 खःऽजामहे X. 133, 2.
 खःऽजेन्यं V. 7, 5.
 खःऽतवः I. 159, 2.
 खःऽतवः VI. 22, 6.
 खःऽतवसः I. 64, 7; 85, 7; 166, 2; 168, 2; 186, 10.
 खःऽतवसः VII. 59, 11.
 खःऽतवसे VI. 66, 9; IX. 11, 4.
 खःऽतवान् IV. 2, 6; 20, 6.
 खःऽद III. 14, 7.
 खःऽदयः VIII. 5, 36.
 खःऽदति VII. 2, 2; VIII. 50, 5; IX. 62, 5.
 खःऽदतु X. 110, 10.
 खःऽदते II. 1, 14.
 खःऽद्य X. 110, 2.
 खःऽदयंत IX. 105, 1.
 खःऽदयंति VIII. 49, 5.
 खःऽदस्व III. 54, 22; IX. 74, 9; 97, 44.
 खःऽदाति X. 70, 10.
 खःऽदामि I. 119, 2.
 खःऽदाऽवन् VIII. 50, 5.

खदितं IX. 67, 31.

खधया I. 64, 4; 108, 12; 154, 4; 164, 38;
II. 3, 8; III. 4, 7; 17, 5; 35, 10; IV.
13, 5; 26, 4; 45, 6; 58, 4; V. 32, 4;
VII. 47, 3; 78, 4; IX. 68, 4; 71, 8;
X. 14, 3; 7; 15, 3; 12; 14; 27, 19;
88, 1; 124, 8; 129, 2.

खधयोः IX. 86, 10.

खधर्मन् III. 21, 2.

खधा I. 165, 6; 176, 2; V. 34, 1; VI. 2, 8;
VIII. 32, 6; IX. 113, 10; X. 129, 5.

खधाः I. 144, 2; VIII. 32, 19; IX. 103, 5;
X. 37, 5.

खधाऽपते VI. 44, 1.

खधाभिः I. 51, 5; 95, 4; 113, 13; 164, 30;
180, 6; III. 26, 8; V. 60, 4; VII. 34,
18; 104, 9; VIII. 10, 4; 6; IX. 92, 4;
95, 1; X. 15, 13; 16, 5; 17, 8.

खधां I. 6, 4; 33, 11; 88, 6; 165, 5; 168,
9; II. 35, 7; III. 51, 11; IV. 33, 6; 52,
6; VII. 8, 3; 56, 13; VIII. 20, 7; 88, 5.

खधांश्चः I. 144, 7.

खधाश्चः I. 36, 12; 63, 6; 147, 2; III. 20,
3; 35, 3; 41, 8; IV. 10, 6; 20, 4; V.
3, 5; VI. 17, 4; 21, 3; 58, 1; VII. 86,
4; 8; 88, 5; X. 11, 8; 81, 5; 142, 3.

खधाश्चतः VIII. 44, 20.

खधाश्चन् V. 3, 2; VIII. 49, 5.

खधाश्चतः VII. 37, 2.

खधाश्चरी इति खधाश्चरी VII. 31, 7.

खधाश्चान् I. 95, 1; 4; 173, 6; II. 20, 6;
IV. 5, 2; 12, 3; VII. 20, 1; X. 31, 8;
42, 9.

खधाश्चै V. 32, 10; VII. 46, 1.

खधितिः I. 162, 18; 20; III. 8, 6; 11; V.
32, 10; VII. 3, 9; VIII. 102, 19; IX.
96, 6; X. 89, 7; 92, 15.

खधितिऽश्च V. 7, 8.

खधितिं II. 39, 7; III. 2, 10.

खधितिश्वान् I. 88, 2.

खधितौ I. 162, 9.

खधिनवानां VIII. 32, 20.

खनः I. 143, 5; V. 87, 5; IX. 41, 3; 50,
1; 70, 6; X. 75, 3.

खनत्तरं VIII. 1, 32.

खनयत् X. 3, 6.

खनयेन I. 126, 3.

खनाः X. 3, 5.

खनात् I. 38, 10; 52, 10; 94, 11; VI. 27,
4; IX. 29, 5; X. 27, 5.

खनि VI. 46, 14; IX. 66, 9.

खने V. 60, 3.

खप VII. 55, 2.

खपऽतनः IV. 17, 4.

खपऽतनं I. 61, 6.

खपतिः X. 27, 8; 31, 4; 44, 1.

खपन् V. 44, 13.

खपतः X. 164, 3.

खपूभिः VII. 56, 3.

खप्रः VII. 86, 6.

खप्रश्नश्चः X. 86, 21.

खप्रस्य I. 120, 12.

खप्राय VIII. 2, 18.

खप्रे II. 28, 10.

खप्रेन II. 15, 9; X. 162, 6.

खद्दीश्च VIII. 33, 2.

खभानवः I. 37, 2; 82, 2; V. 53, 4.

खभानवः VIII. 20, 4.

खभानवे V. 54, 1; VI. 48, 12.

खभानो इति खभानो VI. 64, 4.

खभिष्टिसुप्तः VI. 20, 8.

खभूतिश्चोनाः I. 52, 12.

खं I. 46, 9; 58, 2; 75, 5; 128, 1; III. 7,
6; 31, 10; V. 58, 7; 59, 1; VI. 20, 11;
28, 2; 41, 1; VII. 23, 2; 56, 24; 82,
6; VIII. 72, 14; IX. 63, 6; X. 1, 3;
12, 1; 13, 2; 56, 2; 85, 30.

खऽयतासः I. 166, 4.

खयं I. 87, 3; 122, 9; 129, 6; 8; 158, 5;
 II. 35, 14; IV. 18, 5; 10; 50, 8; V.
 12, 5; 44, 8; 46, 1; 55, 2; 87, 2; VI.
 51, 7; VII. 8, 5; 56, 11; VIII. 4, 12;
 66, 15; IX. 21, 2; 47, 4; X. 7, 6; 27,
 12; 28, 11; 50, 6; 81, 5; 6; 91, 5;
 125, 5.
 खयंज्ञा: VII. 49, 2.
 खयंभू: X. 83, 4.
 खयंशु: VII. 22, 5; X. 49, 11.
 खयंशुतर: III. 45, 5; V. 17, 2.
 खयंशुतरं V. 82, 2; VIII. 60, 11.
 खयंशुभि: I. 95, 9; 129, 8.
 खयंशुस: I. 136, 7; VII. 85, 3; VIII. 67,
 13; X. 75, 9; 77, 5.
 खयंशुसं I. 95, 2; IX. 98, 6; X. 92, 14;
 105, 9.
 खयंशुसे I. 129, 3; V. 48, 1.
 खयंशुश: I. 95, 5; VII. 37, 4; X. 92, 9.
 खया V. 58, 5; VII. 3, 9; 86, 2.
 खय्यावन् VIII. 25, 12.
 खय्यु: II. 4, 7; III. 45, 5.
 खय्युक्ता: I. 168, 4.
 खय्युक्तिभि: I. 50, 9; 119, 4.
 खय्युक्भि: X. 67, 8; 89, 7.
 खय्युग्वंभि: IX. 111, 1.
 खय्युज: X. 78, 2.
 खर I. 10, 4; VIII. 13, 27; IX. 97, 3.
 खरण I. 18, 1.
 खरति I. 151, 5; V. 54, 2; 12; VIII. 33, 2.
 खरति IX. 85, 3.
 खरतु VIII. 13, 28.
 खरव: III. 8, 6; 9; 10; IV. 51, 2.
 खराज: I. 181, 2; II. 28, 1; III. 46, 1;
 V. 58, 1; VII. 66, 6; VIII. 94, 4; X.
 120, 8.
 खराज I. 36, 7; III. 49, 2; VIII. 61, 2;
 81, 4.
 खराजे I. 51, 15; VII. 101, 5; VIII. 12, 14.

खराज्य I. 80, 1-16; 84, 10-12; II. 8, 5;
 V. 82, 2; VIII. 93, 11.
 खराज्ये V. 66, 6.
 खराट I. 61, 9; III. 45, 5; VII. 82, 2;
 VIII. 46, 28; X. 15, 14.
 खराति VIII. 69, 9.
 खरितार: I. 166, 11.
 खरिति ख: I. 14, 4; 46, 3; 52, 13; 83,
 4; 129, 2; 131, 2; II. 24, 3; III. 31,
 19; VII. 44, 1; 66, 9; VIII. 50, 8;
 72, 15; 89, 4; IX. 9, 9; 76, 2; X. 27,
 24; 36, 1; 68, 9; 107, 8; 121, 5; 167,
 1; 189, 1.
 खरोणी X. 68, 7.
 खरु: IV. 6, 3; VIII. 45, 2.
 खरु I. 92, 5.
 खरुणा VII. 35, 7.
 खरे VIII. 72, 7.
 खरेण I. 62, 4.
 खरोचि: III. 38, 4.
 खरोचिच: V. 87, 5.
 खरौ I. 162, 9.
 खर्ये इति सुखर्ये I. 95, 1.
 खर्य: I. 62, 4.
 खर्य I. 32, 2; 61, 6; 121, 4; IV. 17, 4; V.
 30, 8; VII. 104, 4; X. 177, 2.
 खरवंसु: V. 44, 7.
 खरवान् I. 35, 10; 118, 1; III. 54, 12; VI.
 47, 12; 13; 68, 5; X. 92, 9.
 खरविद्युत: V. 87, 3.
 खरुक्तिभि: X. 21, 1.
 खरुजं X. 38, 5.
 खरुष्टिं I. 52, 5; 14.
 खरुशोचि: VI. 66, 6.
 खरुशु: VIII. 45, 7.
 खरुसं VI. 68, 10; VIII. 99, 1.
 खरुसस्य III. 61, 4; V. 62, 2.
 खरुसराणि I. 3, 8; 34, 7; II. 19, 2; 34, 5;
 III. 60, 6.
 8 C

खसरे IX. 94, 2.

खसरेषु II. 2, 2; 34, 8; VIII. 88, 1.

खसा I. 123, 5; 124, 8; 180, 2; 191, 6; II. 5, 6; 32, 6; VIII. 101, 15; X. 10, 11.

खसारः I. 62, 10; 71, 1; 164, 3; 191, 14; II. 5, 5; III. 29, 13; IV. 6, 8; 22, 7; VII. 66, 15; VIII. 59, 4; IX. 1, 7; 65, 1; 71, 5; 82, 3; 86, 36; 89, 4; 91, 1; 93, 1; 98, 6; X. 120, 9.

खसारः III. 33, 9.

खसारं I. 92, 11; X. 3, 3; 10, 12; 108, 9; 127, 3.

खसारा I. 178, 2; 185, 5; III. 54, 7.

खसारौ III. 55, 11.

खसुः IV. 52, 1; VI. 55, 4; 5; VII. 71, 1; X. 172, 4.

खसुत् I. 87, 4.

खसुतः I. 64, 11.

खसुत्वं X. 108, 10.

खसुभिः IX. 72, 3; X. 94, 4.

खसुः VI. 61, 9; X. 5, 5.

खसुणां I. 124, 9; III. 1, 3; 11.

खसैतवः VIII. 39, 10.

खसैतुः X. 61, 16.

खस्ये I. 1, 9; 22, 12; 35, 1; 89, 5; 97, 8; II. 2, 6; 32, 8; III. 10, 8; 30, 18; IV. 31, 11; 39, 4; V. 17, 5; 28, 2; 50, 5; 51, 12³; 13³; 64, 6; VI. 15, 18; 57, 1; 6; VII. 39, 2; VIII. 18, 20; 31, 11; IX. 64, 30; 75, 5; 96, 4; X. 36, 12; 63, 3-14; 65, 10; 66, 1; 14; 126, 5; 178, 1; 2.

खस्ति I. 89, 6⁴; 116, 6; 8; 117, 15; 174, 9; II. 9, 6; 15, 5; 33, 3; 38, 9; III. 31, 20; 53, 20; IV. 11, 6; V. 4, 11; 16, 5; 42, 4; 15; 51, 11⁴; 12; 13; 14⁴; 15; VI. 4, 8; 20, 6; 47, 8; 11; VIII. 16, 11; 31, 11; 48, 8; IX. 97, 36; X. 7, 1; 14, 11; 35, 3; 59, 6; 63, 15⁴.

खस्तिः III. 38, 9; X. 59, 7; 63, 16.

खस्तिगां VI. 51, 16; VIII. 69, 16.

खस्तिदाः X. 17, 5; 116, 2; 152, 2.

खस्तिभिः I. 189, 2; V. 53, 14; VII. 1, 20; 25; X. 56, 7.

खस्ति II. 29, 3; IV. 55, 3; VI. 2, 11; 22, 10; 56, 6; X. 99, 12.

खस्तिमत् VI. 46, 9; IX. 84, 1.

खस्तिमतः I. 90, 5.

खस्तिवाहं X. 101, 7.

खस्तो II. 38, 1.

खस्तिन् I. 132, 2².

खस्यं I. 119, 8; IV. 17, 2; V. 18, 2; VI. 17, 9; 44, 22.

खस्यंश्च II. 4, 4.

खस्याः IX. 79, 3.

खस्यौ I. 65, 4.

खस्ये I. 124, 8.

खस्योः I. 113, 3.

खा II. 23, 6; VII. 1, 6; X. 23, 4; 83, 5.

खाः I. 52, 4; 72, 5; III. 31, 21; 35, 8; VII. 7, 2; 90, 3; X. 14, 2; 95, 9.

खात् V. 87, 4; VI. 17, 5; X. 124, 2.

खादते IX. 68, 2.

खादनं V. 7, 6.

खादवः VIII. 2, 28.

खादिष्ट I. 187, 5.

खादिष्टः IX. 62, 9; 97, 48.

खादिष्टं I. 136, 1; VIII. 49, 4; IX. 78, 4.

खादिष्टया III. 53, 2; IX. 1, 1.

खादिष्टा I. 110, 1; IV. 10, 5; VIII. 86, 4.

खादीयः I. 114, 6; VIII. 24, 20; X. 120, 3.

खादु I. 164, 20; 22; VIII. 68, 11.

खादुः VI. 44, 21; 47, 1; 2; VIII. 17, 6; IX. 56, 4; 85, 6²; 97, 4; 109, 1; 110, 11; X. 136, 6.

खादुश्चक्रा I. 31, 15.

खादुनां X. 120, 3.

खादुः VIII. 2, 3.

खादुःरातयः VIII. 68, 14.

खादुःसंसदः VI. 75, 9.
 खादो इति I. 187, 2.
 खादोः I. 84, 10; 114, 6; VIII. 48, 1; X.
 120, 3; 146, 5.
 खाद्य I. 69, 2; III. 30, 14; 31, 11.
 खाद्येन् X. 29, 6.
 खाद्यानः I. 187, 5.
 खाद्यानं II. 21, 6.
 खाद्यी VIII. 68, 11.
 खानः I. 104, 1; V. 10, 5; 25, 8.
 खानासः V. 2, 10; IX. 10, 1.
 खानिनः III. 26, 5.
 खानीत् II. 4, 6.
 खानेभिः VIII. 7, 17.
 खापय I. 29, 3.
 खापयामसि VII. 55, 7; 8.
 खापिभिः VIII. 53, 5.
 खापी इति सुःखापी IV. 41, 7.
 खाभिः VI. 44, 3.
 खां I. 33, 13; III. 53, 8; VI. 11, 2; VIII. 11,
 10; 44, 12; X. 56, 6; 7; 61, 7; 120, 9.
 खाय II. 5, 7; IV. 53, 3.
 खायाः X. 54, 3.
 खायां I. 71, 5; X. 183, 2.
 खाये V. 4, 6; X. 8, 4.
 खारं II. 11, 7.
 खार्वक् X. 12, 3.
 खासस्ये इति सुःखासस्ये X. 13, 2.
 खासु X. 50, 3; 144, 3.
 खाहा I. 13, 12; 142, 12; II. 36, 1; III.
 4, 11; 32, 15; 35, 1; 50, 1; V. 5, 11⁸;
 VII. 3, 7; 59, 6; VIII. 8, 5; 34, 10;
 63, 5; X. 2, 2; 14, 3.
 खाहाःकृतं II. 3, 11; X. 110, 11.
 खाहाःकृतस्य I. 110, 1; VIII. 35, 24.
 खाहाःकृतानि I. 142, 13.
 खाहाःकृतिं IX. 5, 11.
 खाहाःकृतीषु I. 188, 11.

खित् I. 150, 1; 161, 10; 12; 164, 4; 6;
 17²; 168, 6; 182, 7; IV. 17, 12; 18,
 7; 35, 4; 51, 6; VI. 9, 2; 6; 18, 3²;
 21, 4; 35, 2; VIII. 21, 11; 58, 1; 64,
 8²; 9; 75, 7; 100, 10; X. 12, 5; 31,
 7; 34, 10; 40, 2; 14; 67, 1; 81, 2²;
 82, 5; 86, 20; 88, 18; 89, 14; III. 8;
 114, 9; 129, 5²; 135, 5; 168, 3.
 खे I. 1, 8; 71, 6; 91, 13; 94, 14; 108,
 7; 143, 4; II. 2, 4; 11; 35, 7; III. 1,
 14; 10, 2; 29, 8; 42, 8; 51, 9; IV. 2,
 8; 4, 7; 16, 10; 50, 8; V. 1, 8; 33,
 4; 48, 3; 64, 5; VI. 16, 41; 40, 5;
 VII. 12, 1; 36, 5; VIII. 2, 7; 79, 9;
 IX. 111, 2; X. 85, 42; 105, 10; 118, 1.
 खेदं V. 7, 5; 58, 7; X. 106, 10.
 खेदस्य I. 86, 8.
 खेदाःश्च X. 134, 5.
 खेदांनिभिः X. 67, 6.
 खेन I. 139, 2²; 165, 8; IV. 56, 6; VII.
 21, 6; 36, 6; 74, 6; 90, 5; IX. 97,
 12; X. 31, 2.
 खनश्च I. 145, 2.
 खेभिः I. 62, 8; 100, 2; 139, 2²; VI. 3, 8;
 X. 67, 11.
 खेषु VIII. 84, 8; X. 8, 2.
 खैः I. 68, 4; 181, 4; III. 53, 8; VI. 5, 4;
 67, 1; VIII. 18, 13; 97, 3; X. 74, 2.

ह

ह I. 37, 12; 13²; 38, 1; 39, 1; 3; 57, 2;
 63, 1²; 4²-7; 65, 4; 66, 4; 80, 7; 85, 7;
 87, 3; 88, 5; 103, 4; 116, 3; 12; 14;
 117, 24; 121, 2; 4; 7; 125, 5; 134, 2;
 139, 1; 2; 7; 9; 144, 1; 151, 2; 7;
 152, 1; 2; 157, 5; 6³; 158, 1; 3; 164,
 50; 173, 5; 178, 1; 180, 4; 185, 1; II.
 13, 9; 17, 2; 20, 6; 24, 13; III. 7, 6;
 32, 6; 9; 10; 39, 5; 48, 1; 49, 2; 54.

२; १७; ५८, ८; IV. २, १४; ३, ५; ५, ११-१३;
 ६, १०; ७, ९; १२, ६; १६, ४; १०; १७, १;
 ११; १९; २२, ६; २३, ३; २४, ५; २७, ३; २९,
 २; ३१, ५; ४१, २; ३; ४३, ६; ७; ५६, १;
 V. ६, ४; २९, ९; ३१, ८^२; ४१, ७; ५९, ४^२;
 ६४, ४; ७४, ३; १०; VI. २, ३; ९; ६, ३;
 ११, ३; ५; १८, ३; २०, १३^२; २२, ६; ४८, २२;
 ५०, ५; ६२, ३; ६३, २; ६४, ५; VII. १८, १;
 ३३, १३^२; ३७, २; ६८, ४; ५; ६९, ५; ७४, ५;
 ८६, ३; ८८, ४; ९३, ३; VIII. ३, ६; १२;
 ५, १९; ७, ११; २१; ९, १८; १८, १; २१, ११;
 ४५, ४; ४९, ७; ५९, १; ४; ६७, ५; ७५, ३;
 ७६, ४; ७७, १; १०१, १४^२; IX. ६८, ५; ८८, १;
 X. ५, ६; ७; १०, ४; १२, १; १४, १३; २२, ११;
 २७, ३; ३१, ५; ९; १०; ३९, ५; ९; ४०, १;
 ५-८; ११; ६१, १४; ७०, ९; ८०, ३; ८६, २३;
 ८९, ८; ९०, १०; १६; १०७, ८; ११५, २; १२१,
 ७; १२९, २; १५५, ४.
 हंसः I. ६५, ५; IV. ४०, ५; IX. ३२, ३.
 हंसं X. १२४, ९.
 हंसाऽइव I. १६३, १०; III. ८, ९; ५३, १०.
 हंसासः II. ३४, ५; IV. ४५, ४; VII. ५९, ७;
 IX. ९७, ८.
 हंसि I. ३१, ६; II. ३३, १५; IV. ३२, ३; V.
 ८३, ९; VII. २२, २; VIII. १२, १; ६२, ८;
 X. ११८, १.
 हंसि I. ५३, ७; VII. १९, ४; VIII. ९०, ५.
 हंसेऽइव X. ६७, ३.
 हंसौऽइव V. ७८, १; VIII. ३५, ८.
 हत I. २३, ९; IX. १०१, १३.
 हत X. ७६, ४.
 हतः VI. ६०, ६^३.
 हतः VIII. ३१, ९.
 हतं I. १८२, ४; VII. ८३, १; ८५, २; १०४, १; ७;
 VIII. ३५, १२; १६; X. ८६, १८.
 हतं I. १३२, ६^२; १८४, २; VII. ९३, ५; ९४, १२^२;
 X. ४०, १३.
 हतस्वृष्णीः IV. १७, ३.
 हता I. १२९, ८; VI. ६३, १०.
 हताः I. १३३, १; X. १०८, ४; १५५, ४.

हुतासः VI. ५९, १.
 हुते X. ११३, ७.
 हुते इति I. १०४, ३.
 हुत्वे I. २५, २.
 हुत्वा I. १००, १८; १०३, २; II. १२, ३.
 हुत्वायं X. ८४, २; १५७, ४.
 हुत्वी II. १७, ६; २०, ८; ३०, १०; III. ३४, ९.
 हुय I. ३९, ३.
 हुयः VI. ७२, ३; VII. ९९, ५.
 हुयात् VIII. ६७, ५.
 हुयैः IV. ३०, २१; VIII. ७०, १०; X. ४९, ३; ७.
 हुन् V. २९, २; VI. १८, ५; २०, २; १०; २७, ५;
 ४७, २; X. २२, ७.
 हुन् VI. २६, ५; VII. ९, ६; X. १८२, १.
 हुनः I. ८०, ३; ८१, ३; VIII. ८९, ४.
 हुनति VI. २९, ६; VIII. ८९, ३.
 हुनत VII. ५६, २२.
 हुनवः VIII. ६०, १३.
 हुनाम I. १६१, ५.
 हुनाव VIII. १००, १२; X. ८३, ६; १२४, ६.
 हुनिष्ठः VI. ३७, ५.
 हुनिष्ण्वन् IV. १८, ११.
 हुनू इति IV. १८, ९; V. ३६, २; X. ७९, १; १५२, ३.
 हुतं X. ५३, २; ११९, ९.
 हुतन् II. ३४, ९; VII. ५९, ८.
 हुतवे I. १३१, ६; III. ३७, ५; ६; V. ३४, २;
 VIII. १२, २२; ९३, ७; IX. ६१, २२; X.
 ११२, १; ११६, १.
 हुतवै V. २, १०; ३१, ४; VIII. ९६, ५; X. १२५,
 ६; १८२, ३.
 हुतां IV. १७, ८; २१, १०; VI. ४४, १५; VII.
 २०, २; VIII. २, ३२; ३६.
 हुता I. १२९, ११; II. १२, १०; २३, १७; VIII.
 ९८, ६; IX. ८८, ४^२; ९७, ४३.
 हुतारैः X. ८७, २२; १६६, १.
 हुति I. ४०, ८; II. १९, ४; III. ३१, ८; IV.
 २५, ७; V. ३४, ५; ३७, ४; ८३, २; VI. ६८, ३;
 ७३, ३; VII. १०४, १२; १३^२; VIII. ४९, २;

84, 9; IX. 55, 4; 97, 10; X. 42, 5;
87, 11; III. 5; 162, 3.
हंति I. 152, 2; 191, 2³; II. 25, 4; 30, 8;
IV. 17, 19; 23, 8; 41, 2; V. 83, 2²; VI.
13, 3; VII. 58, 4; 85, 3; X. 99, 8;
132, 5; 146, 5; 160, 4.
हंतु III. 33, 13; VII. 104, 16; X. 87, 5.
हंतो इति VIII. 80, 5.
हंतोः III. 30, 10.
हन्तासः III. 30, 15.
हन्ति हन् V. 29, 4; 32, 1; X. 99, 6.
हन्तः VII. 55, 6.
हन्ता I. 33, 11; VII. 59, 8; 94, 12; X.
48, 6; 113, 8.
हन्ति X. 48, 7.
हन्ते X. 152, 1.
हन्ते III. 59, 2; V. 54, 7.
हन्ते X. 85, 13.
हन्तान् VIII. 21, 12.
हन्ताइव I. 168, 5.
हन्तोः I. 52, 6.
हयः V. 46, 1.
हयता I. 116, 18.
हयाः IX. 107, 25.
हये II. 29, 4; V. 57, 8; X. 95, 1.
हयैभिः VII. 74, 4.
हृ I. 162, 12; VIII. 33, 19.
हरः X. 87, 25; 158, 2.
हरयः I. 16, 1; 101, 10; 164, 47; III. 43, 6;
50, 2; 53, 4; IV. 16, 1; 46, 3; VI. 37,
1; 2; 40, 3; 44, 19; 47, 18; VII. 24, 3;
28, 1; VIII. 1, 24; 6, 42; 33, 14; 43, 4;
46, 7; 49, 8; 65, 4; 69, 5; IX. 78, 2;
79, 1; 96, 2; 106, 1; X. 96, 6; 7²;
112, 2.
हरयंत IV. 37, 2.
हरयाणे VIII. 25, 22.
हरये X. 96, 11.
हरसः VIII. 48, 2.

हरसा X. 16, 7; 87, 5; 10; 14; 16; 25.
हरसे IX. 10, 6.
हरस्तो II. 23, 6.
हृमि X. 16, 10; 161, 2.
हरिश्चन्द्र III. 32, 5; 36, 9; 44, 2; IV. 35, 7;
VII. 19, 4; 21, 1; 22, 1; 2; 24, 4; 32,
15; 37, 5; VIII. 48, 10; 90, 3; X.
104, 3; 5; 128, 8.
हरिश्चन्द्रः III. 44, 4; VIII. 66, 4.
हरिश्चन्द्रं III. 36, 4; VIII. 21, 10; 53, 2.
हरिश्चन्द्रस्य III. 31, 3.
हरिश्चन्द्राय III. 52, 7; VII. 25, 5; 31, 1; 12.
हरिश्चन्द्रेण II. 17, 3.
हरिः I. 95, 1; III. 44, 3; VII. 10, 1; IX.
2, 6; 3, 3; 9; 5, 4; 9; 7, 6; 8, 6; 19, 3;
27, 6; 33, 4; 34, 4; 37, 2; 38, 6; 42, 1;
57, 2; 65, 12; 25; 67, 4; 68, 2; 69, 3;
5; 70, 8; 71, 1; 72, 5; 76, 1; 80, 3;
82, 1; 86, 6; 11; 31; 33; 42; 44; 45;
92, 1; 93, 1; 95, 1; 2; 96, 24; 97, 6;
9; 18; 101, 15; 16; 103, 2; 4; 106, 13;
107, 10; 111, 1; X. 79, 6; 96, 3².
हरिश्केश X. 37, 9; 96, 5.
हरिश्केशः X. 96, 8; 139, 1.
हरिश्केशं III. 2, 13.
हरिश्चंद्रः IX. 66, 26.
हरिश्जात X. 96, 5.
हरिणस्य I. 163, 1.
हरिणी इति IX. 70, 7; X. 96, 9².
हरिणीषु X. 92, 1.
हरिणौइव V. 78, 2.
हरिण्या IX. 111, 1.
हरितः III. 44, 4; VII. 103, 6; 10; X. 86, 3;
96, 3; 4.
हरितः I. 14, 12; 50, 8; 57, 3; 115, 3-5;
121, 13; 130, 2; IV. 6, 9; 13, 3; V.
29, 5; 45, 10; VII. 5, 5; 42, 2; 60, 3;
66, 15; VIII. 101, 14; IX. 38, 3; 63, 9;
69, 9; 86, 37; X. 31, 8; 33, 5; 92, 8.

हरितं III. 44, 1; 4; IX. 5, 10.

हरिता X. 23, 4; 96, 3.

हरिता VI. 47, 19; IX. 107, 8.

हरितेन VII. 103, 4.

हरितेभिः X. 94, 2.

हरितोः III. 44, 3.

हरित्वता X. 112, 3.

हरिद्रवः X. 94, 12.

हरिःशायसं III. 44, 3.

हरिःपाः X. 96, 8.

हरिःप्रिय III. 41, 8.

हरिःभिः I. 16, 4; 52, 8; 101, 10; II. 18, 5; 6;

III. 43, 3; 44, 1²; 5²; 45, 1; IV. 20, 2;

29, 1; VII. 29, 2; VIII. 34, 1; 50, 7;

93, 31; X. 96, 1; 2; 7; 112, 4.

हरिःस्यां I. 35, 3; 54, 3; 63, 9; 76, 3;

177, 3; II. 11, 17; 18, 4; III. 30, 2; 6;

35, 7; 41, 1; 42, 1; 43, 2; IV. 15, 7;

V. 30, 1; 36, 5; 40, 4; VI. 23, 1; 4;

VII. 23, 3; 32, 4; VIII. 6, 36; X. 104, 1; 6; 116, 4.

हरिं I. 121, 8; III. 44, 4; IX. 26, 5; 30,

5; 32, 2; 38, 2; 39, 6; 50, 3; 53, 4;

62, 18; 63, 17; 65, 8; 72, 1; 86, 25; 27;

89, 3; 96, 2; 98, 7; 99, 2; 100, 7; 109,

12; 21; X. 96, 2; 101, 10.

हरिमनुःसायकः X. 96, 3.

हरिमाणं I. 50, 11; 12.

हरिःभरः X. 96, 4.

हरिःयूपीयां VI. 27, 5.

हरिःयोगं I. 56, 1.

हरिःयोजनाय I. 62, 13.

हरिःवः I. 3, 6; 33, 5; 165, 3; 167, 1; 173,

13; 174, 6; 175, 1; III. 30, 2; 47, 4;

51, 6; IV. 16, 21; 19, 9; 22, 7; V. 31,

2; 36, 2; 4; 42, 4; VI. 19, 6; 22, 3;

41, 3; 44, 10; VII. 19, 7; 25, 4; 29, 1;

37, 4; VIII. 2, 13; 21, 6; 24, 3; 5;

40, 9; 53, 8; 61, 3; 99, 2; X. 49, 11;

61, 22; 96, 13; 104, 2; 6.

हरिःवते III. 52, 7.

हरिःवंतं X. 96, 2; 7.

हरिःवर्षसं III. 44, 3; X. 96, 1.

हरिःवान् I. 81, 4; VII. 20, 4; 32, 12; X. 96, 10.

हरिःव्रतं III. 3, 5.

हरिःशिमः X. 96, 4.

हरिःशिप्रं X. 96, 12.

हरिःश्मशारुः X. 96, 8.

हरिःश्चिषं VIII. 15, 4; 50, 10.

हरिःसाचः X. 94, 12.

हरिःस्याः I. 191, 10-13; VI. 17, 2.

हरिःस्यां III. 49, 2.

हरी इति I. 5, 4; 6, 2; 10, 3; 16, 2; 20, 2;

55, 7; 63, 2; 81, 3; 82, 1-6²; 84, 2;

3; 6; III. 1, 1; 121, 8; 161, 6; 162, 21;

165, 4; 174, 4; 177, 1; 4; 181, 5; II.

11, 6; 7; 16, 6; 18, 3; 7; III. 32, 1;

35, 1; 2; 4; 5; 43, 4; 60, 2; IV. 15, 8;

32, 15; 33, 10; 35, 5; V. 27, 2; 43, 5;

56, 6; VI. 20, 9; 40, 1; 57, 3; VII.

19, 6; 36, 4; VIII. 1, 25; 2, 27; 3, 17;

4, 11; 14; 6, 45; 12, 15; 25; 28; 13,

10; 23; 27; 31; 14, 12; 17, 2; 32, 29;

33, 11; 34, 9; 45, 39; 68, 15; 70, 7;

98, 9; X. 23, 2; 3; 44, 2; 49, 2; 93, 8;

94, 9; 96, 1; 2; 6-9; 105, 2; 114, 9;

160, 1.

हरी इवेति हरीःश्च I. 28, 7.

हरीणां IV. 48, 5; V. 33, 2; VIII. 24, 14;

25, 23; X. 23, 1.

हरीणां VIII. 24, 17; 33, 12; 46, 1; IX.

105, 5.

हरे IX. 64, 14.

हरे IX. 25, 1; 113, 5.

हरे IX. 66, 25.

हर्नि I. 61, 1.

हर्म्य VII. 55, 6.

हर्म्यसं I. 121, 1; IX. 71, 4; 78, 3.

हर्म्यो I. 166, 4.

हर्म्ये V. 32, 5; VIII. 5, 23; X. 114, 10.
 हर्म्येभ्यः VII. 76, 2.
 हर्म्येषु X. 46, 3; 73, 10.
 हर्म्येऽस्याः VII. 56, 16.
 हर्म्ये I. 57, 4; 144, 7; III. 40, 2; VIII. 44, 2; X. 70, 1; 112, 7; 122, 2.
 हर्म्ये V. 54, 15; VIII. 44, 5.
 हर्म्येः I. 55, 4; 57, 2; III. 5, 3; 44, 1; IX. 25, 4; 43, 1; 3; 65, 25; 86, 26; 42; 98, 8; 106, 13; 107, 13; 16; X. 11, 6; 26, 7; 96, 4; 10.
 हर्म्ये I. 93, 7.
 हर्म्ये I. 93, 1.
 हर्म्ये II. 21, 1; IX. 26, 5; 96, 17; 98, 7; X. 94, 8; 96, 1; 5; 11.
 हर्म्ये VIII. 72, 18; 100, 5; X. 96, 9; 10; 123, 2.
 हर्म्ये VIII. 12, 25; 27; X. 96, 6.
 हर्म्येभ्यः VIII. 6, 36.
 हर्म्ये I. 130, 2; IX. 99, 1.
 हर्म्ये IV. 58, 8.
 हर्म्ये X. 96, 6; 105, 1.
 हर्म्ये V. 57, 1.
 हर्म्ये I. 161, 8.
 हर्म्ये IV. 24, 7; X. 4, 3; 96, 12.
 हर्म्ये III. 44, 2.
 हर्म्ये III. 44, 5; X. 96, 12.
 हर्म्ये I. 165, 4.
 हर्म्ये III. 6, 4; X. 96, 11.
 हर्म्येऽप्रसूताः III. 30, 12.
 हर्म्ये X. 96, 5; 11.
 हर्म्ये V. 2, 11.
 हर्म्ये X. 116, 8.
 हर्म्ये I. 7, 2; III. 45, 2; IV. 16, 11; VIII. 33, 4.
 हर्म्ये I. 127, 6.
 हर्म्ये IX. 96, 1; X. 30, 5.
 हर्म्ये I. 51, 7; IX. 70, 5.

हर्म्याः IV. 38, 3.
 हर्म्याः X. 84, 1.
 हर्म्ये VIII. 15, 13; X. 16, 14; 103, 10.
 हर्म्ये IX. 111, 3.
 हर्म्ये IV. 37, 2.
 हर्म्ये IV. 21, 9.
 हर्म्ये VIII. 19, 29; X. 112, 1.
 हर्म्ये I. 56, 5; VIII. 68, 14.
 हर्म्ये VIII. 16, 4.
 हर्म्ये VIII. 13, 31-33; X. 74, 2.
 हर्म्ये I. 183, 5; II. 33, 5; VI. 37, 1; VIII. 85, 3.
 हर्म्ये I. 105, 17; III. 20, 1; V. 42, 15; VI. 26, 2; VII. 22, 6; 56, 18; 73, 1; VIII. 86, 1; IX. 80, 1; X. 150, 5.
 हर्म्ये VIII. 52, 7; 54, 4.
 हर्म्ये II. 33, 15.
 हर्म्ये VI. 52, 10; X. 64, 6.
 हर्म्ये VIII. 67, 5.
 हर्म्ये I. 10, 10; VIII. 12, 23.
 हर्म्ये V. 75, 5.
 हर्म्ये VI. 59, 10; VII. 83, 3; VIII. 8, 7.
 हर्म्ये I. 52, 1.
 हर्म्ये VI. 69, 4.
 हर्म्ये V. 56, 2; VI. 34, 4; 35, 3; VII. 68, 2; X. 81, 7.
 हर्म्ये VI. 63, 2.
 हर्म्ये I. 102, 10; X. 61, 3.
 हर्म्ये I. 12, 2; X. 118, 5.
 हर्म्ये I. 45, 5; 6; 117, 10; 63, 6; II. 12, 9; III. 43, 2; V. 35, 6; VI. 25, 6; 33, 2; VII. 26, 2; 30, 2; 69, 6; 82, 9; VIII. 1, 3; 6, 37; 15, 12; 34, 4; 66, 12; 68, 5; X. 17, 9; 25, 9.
 हर्म्ये I. 23, 3; 47, 4; 63, 6; 142, 13; III. 32, 14; 43, 1; 58, 4; IV. 25, 8; 42, 5; VI. 21, 1; VII. 27, 1; 74, 1; 83, 6; VIII. 5, 17; 16, 5; 46, 12; X. 17, 7; 48, 1.

हव I. 2, 1; 10, 9; 17, 2; 23, 8; 25, 19;
30, 8; 45, 3; 47, 2; 48, 10; 86, 2; 93,
1; 114, 11; 121, 3; 122, 11; 142, 13;
178, 3; 181, 7; 183, 5; II. 10, 2; 11, 1;
24, 15; 41, 4; 13; 15; III. 62, 2; IV.
9, 7; V. 14, 5; 24, 3; 43, 11; 46, 6;
74, 10; 75, 1; 78, 5; 87, 8; 9; VI. 21,
10; 23, 4; 24, 2; 45, 11; 50, 5; 6; 10;
52, 13; 60, 15; 62, 7; 69, 7; VII. 22, 4;
28, 2; 67, 10; 82, 8; 94, 2; VIII. 1, 27;
3, 14; 18; 6, 18; 7, 9; 13, 7; 22, 12;
26, 10; 33, 9; 35, 13; 38, 8; 43, 22;
45, 18; 50, 5; 52, 8; 54, 3; 4; 61, 10;
66, 12; 73, 5; 10; 74, 11; 82, 6; 85, 1;
2; 4; 95, 4; X. 26, 9; 30, 8; 37, 6;
39, 7; 63, 2; 64, 6; 66, 10; 70, 10;
106, 4; 148, 5; 171, 1.

हवमानं IV. 29, 4; VIII. 7, 30; 50, 4.

हवमानाः I. 102, 5.

हवमानाय III. 1, 23.

हवमानासः V. 32, 11; VIII. 50, 4.

हवसा I. 64, 12; VI. 66, 11.

हवस्य II. 36, 6; VIII. 35, 4.

हवा I. 122, 6; VII. 29, 3; 62, 5; X. 27, 8.

हवानां VIII. 26, 16.

हवामहे I. 7, 10; 16, 4; 118, 10; 130, 1;
177, 2; IV. 39, 4; VI. 19, 12; 46, 1;
VII. 83, 9; VIII. 7, 11; 22, 11; 26, 9;
101, 8; X. 160, 5; 167, 2.

हवामहे I. 7, 5; 16, 3; 21, 3; 4; 22, 2; 7;
23, 2; 4; 7; 10; 30, 7; 36, 18; 78, 3;
81, 1; 101, 1-7; 102, 9; 106, 1; 114, 8;
120, 3; 127, 8; 144, 5; II. 16, 1; 23,
1; 8; 34, 11; III. 26, 1; 2; 40, 1; 42,
4; 9; IV. 32, 13; 37, 5; 49, 5; V.
13, 1; 20, 3; 64, 1; 86, 2; 4; VI. 59, 3;
60, 5; 14; VII. 32, 23; 41, 1; 82, 4;
94, 6; 96, 4; VIII. 3, 5; 7, 6; 11, 6;
8; 9; 17, 3; 21, 1; 26, 3; 27, 7; 32, 10;
43, 13; 23; 28; 45, 17; 51, 6; 52, 6;
53, 2; 61, 10; 14; 64, 6; 65, 6; 76, 5;

6; 86, 4; 92, 20; 93, 30; 99, 8; IX.
65, 4; X. 39, 1; 41, 1; 63, 9; 64, 8;
65, 9; 66, 4; 141, 3; 4; 150, 2²; 151,
5; 184, 3.

हवासः VI. 23, 8.

हविः I. 12, 10; 13, 11; 23, 18; 26, 6; 34,
8; 10; 36, 6; 45, 8; 94, 3; 101, 8; 9;
114, 3; II. 1, 13; 14; 3, 10; 16, 1; 24,
12; 26, 2; 32, 7; 37, 6; III. 4, 10;
6, 1; 26, 7; 28, 1; 50, 1; 59, 5; IV. 49, 1;
V. 5, 11; 6, 5; 28, 2; 44, 3; VI. 75, 8;
VII. 13, 1; 15, 1; 59, 9; 102, 3; VIII.
19, 27; 27, 22; 60, 14; 72, 1; IX. 7, 2;
34, 5; 67, 28; 74, 6; 83, 5; 107, 1;
114, 4; X. 14, 13; 14; 20, 6; 86, 12;
13; 88, 1; 7; 8; 90, 6; 91, 15; 107, 4;
110, 11; 116, 7; 124, 6; 151, 1; 165, 2;
179, 2; 181, 1.

हविःऽअदः X. 15, 10.

हविःऽअद्यं I. 163, 9; X. 94, 2.

हविःऽअद्याय V. 1, 11; 4, 4; VII. 11, 5.

हविःऽकृतः VIII. 60, 15; 102, 13; X. 66, 6.

हविःऽकृतं I. 13, 3; 166, 2.

हविःऽकृति X. 91, 11.

हविःऽकृतिं I. 18, 8; 93, 3.

हविःऽदे I. 153, 3; IV. 3, 7; VII. 68, 6.

हविःऽपतिः I. 12, 8.

हविःऽपाः X. 15, 10.

हविःऽभिः I. 24, 11; 14; 76, 5; 95, 6; II.
33, 5; 35, 12; III. 1, 15; 14, 3; IV.
50, 6; VII. 14, 1; 40, 5; 97, 3.

हविःऽमयीनां VII. 104, 21.

हविःऽवाद् I. 72, 7.

हविःऽहविः IX. 77, 3.

हविषः I. 93, 7; 131, 6; 162, 17; III. 35, 10;
V. 60, 6; VII. 11, 4; 68, 2; X. 51, 7-9;
91, 1; 181, 1.

हविषा I. 46, 4; 58, 1; 84, 18; 91, 19; 93,
8; 166, 3; II. 2, 1; 9, 4; 10, 4; 16, 4;
26, 3; III. 17, 2; 29, 8; IV. 4, 7; V.

3, 6; 28, 1; 37, 2; VI. 47, 27; 54, 4; 69, 6; VII. 2, 4; 14, 2; 17, 3; VIII. 48, 12; 13; 96, 8; X. 14, 1; 4; 20, 8; 30, 3; 40, 4; 65, 6; 81, 6; 90, 6; 95, 18; 98, 4; 121, 1; 124, 6; 159, 4; 161, 1; 3; 4; 168, 4; 173, 3; 6; 174, 1; 191, 3.

हविषि VI. 52, 17; X. 81, 5; 91, 8.

हविषे X. 16, 12.

हविष्मः IX. 83, 5.

हविष्मन्तः I. 57, 2; 173, 12.

हविष्मन्ता I. 128, 2²; 156, 1; VII. 67, 1; X. 39, 1.

हविष्मन्तो VII. 1, 6; VIII. 23, 22; 60, 1.

हविष्मन्तोः VIII. 6, 27; 13, 16.

हविष्मन्तो III. 19, 2.

हविष्मन्ते I. 13, 1; III. 10, 4; V. 2, 12; X. 43, 8; 125, 2.

हविष्मन्तुःभिः III. 29, 2.

हविष्मन्तः I. 14, 5; 36, 2; 60, 2; 114, 8; III. 13, 2; 26, 1; 27, 1; 14; 41, 7; V. 9, 1; VII. 11, 2; VIII. 5, 17; 74, 2; X. 30, 2; 70, 3; 77, 1; 91, 9; 122, 4.

हविष्मन्तं IV. 45, 7; VIII. 9, 6.

हविष्मान् I. 12, 9; 127, 10; 157, 6; 162, 22; 167, 6; 180, 3; 181, 9; 183, 3; 5; IV. 2, 8; 41, 1; VI. 10, 6; 16, 46; 73, 1; VII. 1, 16; 70, 6; 85, 4; IX. 96, 12; X. 42, 4.

हविष्यं I. 162, 4.

हविष्यु IX. 7, 2.

हवींषि I. 94, 4; 170, 5; II. 9, 3; 37, 5; III. 35, 7; VII. 57, 6; X. 2, 2; 6, 3; 15, 8; 11; 12; 70, 8; 10; 110, 10; 116, 8.

हवींषवे VIII. 101, 4.

हवींषन् VI. 63, 4; VII. 56, 15.

हवींषनि VII. 83, 4; X. 64, 4; 92, 12.

हवींषभिः I. 12, 2; 131, 6²; 159, 2; II. 33, 5.

हवे I. 118, 11; VI. 52, 16; VIII. 13, 13²; IX. 88, 3; X. 128, 8.

हवेते इति II. 12, 8.

हवेभिः VII. 19, 9.

हवेषु VII. 2, 7; 35, 12; 38, 7; X. 4, 1; 15, 1; 103, 11; 182, 2.

हवैऽहवे VI. 47, 11.

हव्यऽञ्जत् VII. 34, 14.

हव्यः I. 33, 2; 100, 1; 101, 6; 116, 6; 129, 6; 144, 3; II. 23, 13; 37, 2; III. 5, 3; 49, 3; IV. 24, 2; V. 17, 4; 33, 5; VI. 18, 6; 22, 1; 45, 11; VII. 22, 7; 32, 24; 38, 1; VIII. 1, 28; 16, 8; 20, 20; 70, 8²; 71, 15; 90, 1; 96, 21²; X. 6, 7; 38, 4; 39, 1; 89, 10.

हव्यऽजुष्टिं I. 152, 7; VII. 65, 4.

हव्यऽदातये V. 26, 4; 51, 1; 5; VI. 16, 10; 48, 2; VIII. 35, 9; 101, 1.

हव्यदातिभिः IV. 8, 5; VIII. 19, 13; 23, 15; 21.

हव्यदातिं III. 2, 8; V. 55, 10; VI. 1, 9; 47, 28; VII. 16, 9; X. 7, 7.

हव्यं VI. 21, 1; VII. 30, 2; VIII. 96, 20; X. 39, 10.

हव्यं I. 136, 1; II. 3, 2; 10; 11; 32, 6; III. 18, 3; 59, 1; IV. 9, 6; 26, 4; V. 4, 8; 16, 2; 29, 3; 86, 6; VI. 2, 10; 15, 10; VII. 1, 23; 4, 1; 39, 6; 47, 3; 64, 1; 67, 7; 86, 2; 99, 7; VIII. 19, 1; X. 8, 5; 12, 2; 14, 15; 16, 9; 52, 1; 80, 4; 110, 10.

हव्यऽवाद् V. 6, 5.

हव्यऽवाद् I. 12, 6; 67, 1; III. 2, 2; 11, 2; 27, 5; V. 4, 2; 28, 5; VIII. 56, 4; X. 124, 1.

हव्यऽवाहः III. 43, 1.

हव्यऽवाहन I. 36, 10; 44, 5; III. 9, 6; X. 118, 5; 150, 1.

हव्यऽवाहनः I. 44, 2; V. 11, 4; 25, 4; VI. 16, 23; VII. 15, 6; VIII. 23, 6; X. 119, 13.

हव्यऽवाहनं II. 41, 19; V. 8, 6; 28, 6; VIII.
19, 21.

हव्यऽवाहनीः X. 188, 3.

हव्यऽवाहं I. 12, 2; 44, 8; 128, 8; III. 5, 10;
10, 9; 17, 4; 29, 7; IV. 8, 1; VI. 15,
4; 8; VII. 10, 3; 11, 4; 17, 6; VIII.
44, 3; 102, 17; 18; X. 8, 6; 46, 4; 10;
52, 3; 118, 9.

हव्यऽसूतः I. 93, 12; IV. 50, 5.

हव्या II. 39, 1; VI. 61, 12.

हव्या I. 74, 6; 75, 1; 91, 4; 93, 11; 105, 14;
127, 8; 128, 7; 139, 3; 142, 11; 171, 4;
187, 11; 188, 1; II. 2, 6; III. 21, 1; 4;
54, 22; IV. 9, 5; V. 7, 3; 9, 1; 14, 1;
18, 1; VI. 12, 2; 15, 14; 47, 28; 52, 11;
VII. 1, 18; 2, 2; 9, 1; 56, 12; 59, 4;
VIII. 19, 11; 20, 9; 10; 16; 23, 6; 27,
6; 44, 1; 5; 60, 15; X. 15, 4; 20, 5;
76, 7; 128, 4; 176, 2.

हव्याः VI. 21, 1.

हव्यानि I. 74, 4; 101, 10; 127, 6; 135, 3;
4; 142, 13; 188, 10; III. 52, 2; 53, 1;
62, 4; IV. 15, 3; V. 5, 10; VI. 60, 15;
VII. 68, 1; VIII. 9, 14; 19, 24; 23, 26;
38, 5; 44, 8; 74, 3; 101, 7; 10; X. 15,
12; 16, 11; 51, 5.

हव्याय I. 45, 6; III. 29, 4; V. 14, 3.

हव्यासु X. 147, 2.

हव्येन IV. 42, 10; VI. 52, 8.

हव्येभिः I. 153, 1; IV. 42, 9; VII. 8, 1; 84, 1;
VIII. 26, 3; 74, 6; X. 24, 2.

हव्यैः II. 2, 5; 26, 4; III. 31, 11; IV. 2, 1;
V. 3, 8; 4, 7; VI. 1, 10; VII. 3, 7; 63,
5; 68, 4.

हव्यानां IX. 112, 4.

हव्याय X. 18, 3.

हव्यातरं IV. 7, 3.

हव्यारात् I. 23, 12.

हव्यतिः VIII. 89, 6.

हव्यः II. 33, 7; X. 60, 12.

हव्यऽगृह्य X. 85, 26; 109, 2.

हव्यऽग्रभस्य X. 18, 8.

हव्यऽग्नः VI. 75, 14.

हव्यऽच्युती VII. 1, 1.

हव्यऽच्युतेभिः IX. 11, 5.

हव्यं VI. 54, 10; VIII. 24, 5; X. 47, 1; 85, 36.

हव्यऽयतः V. 45, 7; X. 76, 2.

हव्ययोः I. 24, 4; 38, 1; 55, 8; 87, 4; 135,
9; 162, 9; 176, 3; VI. 31, 1; 45, 8;
IX. 18, 4; 90, 1.

हव्यऽवन्तं X. 34, 9.

हव्या IV. 21, 9; VIII. 68, 3.

हव्याऽइव II. 39, 7.

हव्यात् III. 35, 10; X. 18, 9.

हव्याभ्यां X. 137, 7.

हव्याय VIII. 70, 2.

हव्यासः IV. 58, 3.

हव्यनिः I. 64, 7; III. 36, 7; IX. 80, 5.

हव्यिभिः V. 64, 7.

हव्या IV. 16, 14.

हव्ये I. 67, 2; 72, 1; 114, 5; 128, 6; II.
16, 2; III. 39, 6; VI. 16, 40; 18, 9;
22, 9; 29, 2; VII. 28, 2; 45, 1; VIII.
29, 3; 70, 12; 78, 10; IX. 89, 6; X.
97, 11.

हव्येन X. 109, 3.

हव्येभिः IV. 2, 14.

हव्येषु I. 37, 3; 168, 3.

हव्यैः IX. 79, 4.

हव्यौ X. 117, 9.

हव्यौऽइव II. 39, 5.

हव्यं II. 14, 9.

हव्याऽइव I. 124, 7.

हाः III. 53, 20.

हारिद्रवाऽइव VIII. 35, 7.

हारिद्रवेषु I. 50, 12.

हारिऽयोजनं I. 61, 16.

हारिऽयोजनं I. 82, 4.

हार्दि II. 29, 6; V. 44, 9; VIII. 79, 8; IX.
8, 3; 60, 3; 70, 9; 84, 4; 86, 19; 108, 16.

हासते IX. 27, 5; X. 127, 3.

हासमाना I. 169, 2.

हासमाने इति III. 33, 1.

हासयन्ति III. 53, 23.

हासुः VIII. 75, 8.

हासहि V. 128, 5.

हि I. 2, 4; 6, 7; 8, 8; 9; 10, 3; 10; 14,
12; 15, 2; 3; 5; 16, 4; 17, 2; 4; 23,
10; 24, 4; 8; 13; 25, 1; 4; 26, 1; 3;
6; 8; 28, 5; 7; 29, 1; 30, 3; 18; 21;
32, 6; 33, 4; 34, 1; 10; 36, 12; 37, 9;
15; 39, 9; 40, 2; 44, 2; 7; 9; 45, 2;
47, 10; 48, 10; 11; 14; 49, 4; 52, 3; 7;
53, 1; 54, 3; 55, 6; 70, 3; 73, 6; 77, 3;
80, 1; 3; 81, 2; 7-9; 82, 2; 84, 9;
85, 1; 86, 1; 6; 87, 4; 90, 2; 92, 15;
93, 7; 94, 1; 3; 97, 6; 98, 1; 102, 5;
105, 18; 108, 3; 6-12; 109, 1-3; 114,
9; 116, 15; 118, 11; 120, 6; 7; 127, 3;
6; 9; 128, 5; 129, 3; 11; 131, 1; 2; 6;
133, 6²; 7²; 135, 1; 4; 138, 2; 140, 8;
141, 9; 142, 4; 144, 6; 145, 5; 154, 5;
160, 1; 163, 13; 164, 8; 29; 40; 165,
5-7; 10; 169, 1; 3; 170, 3; 171, 2;
173, 8; 11; 12; 175, 3; 179, 2; 5; 180,
7³; 8; 182, 2; 186, 10; 188, 6; 7; 9;
189, 6; 190, 2; II. 1, 16; 2, 13; 5, 4;
6, 7; 9, 4; 11, 1; 14, 1; 3; 16, 4; 18,
3; 6; 7; 23, 17; 24, 7; 27, 6; 28, 8;
30, 3²; 6; 35, 1; 5; 9; 36, 3; 37, 5;
38, 1; 2; 41, 10; III. 1, 11; 13; 2, 6;
3, 1; 6, 9; 7, 7; 11, 3; 13, 3; 14, 5; 6;
18, 1; 19, 4; 26, 8; 28, 5; 30, 1; 4;
31, 12; 32, 12; 36, 9; 39, 3; 8; 41, 6;
42, 6; 43, 2; 3; 51, 3; 10; 52, 4; 53,
18; 54, 4; 16; 55, 17; 58, 4; IV. 1, 1;
3, 10; 6, 1; 7, 2; 8, 2; 9, 5; 10, 2; 7;
12, 4; 14, 4; 17, 18; 23, 8; 24, 1; 29,
2; 31, 5; 7; 32, 7; 21; 33, 6; 9; 34, 1;

35, 1; 36, 7; 37, 4; 38, 1; 41, 7; 42, 9;
43, 3; 46, 1; 4; 47, 2; 51, 5; 54, 2;
V. 1, 5; 2, 2; 4; 7; 8²; 4, 6; 5, 2;
6, 3; 7, 7; 14, 3; 16, 1; 2; 4; 17, 2;
5; 21, 2; 23, 2-4; 25, 2; 29, 3; 30, 8;
9²; 32, 12; 33, 6; 34, 8; 35, 3; 4; 44,
10; 45, 4; 50, 2; 52, 2; 58, 7; 64, 2;
65, 2; 4; 66, 2; 4; 67, 3; 4; 70, 1;
71, 2; 74, 4; 6; 76, 4; 77, 1; 82, 2; 3;
87, 6; VI. 1, 1; 13; 2, 1; 2; 6-8; 4, 4;
7; 10, 1; 11, 3; 13, 2; 14, 2; 3; 5;
15, 6²; 14; 15; 16, 3; 20; 23; 43; 18,
4; 6; 19, 5; 10; 12; 21, 5; 8; 23, 6;
8; 29, 1; 6; 33, 2; 37, 1; 44, 13; 45,
4; 20; 24; 46, 1; 47, 18; 26; 48, 3;
17; 19; 49, 11; 50, 7; 51, 7; 10; 14²;
58, 1; 59, 7; 63, 1; 8; 65, 4; 5; 66, 3;
67, 6; 68, 2²; 71, 6; VII. 3, 3; 4, 5-7;
5, 6; 7, 3; 10, 5; 11, 4; 18, 1; 2; 18;
21, 6; 8; 22, 6; 23, 4; 5; 25, 4; 27, 2;
28, 1; 3; 4; 32, 2; 24; 33, 1; 37, 3;
39, 4; 40, 4; 5; 46, 2; 48, 3; 53, 1; 3;
56, 2; 57, 2; 59, 5; 7; 60, 5; 65, 2;
67, 9; 69, 6; 72, 2; 74, 1; 82, 8; 83, 5;
85, 3; 91, 5; 93, 1; 2; 6; 94, 5; 97, 7;
99, 3; 100, 3; VIII. 1, 3; 7; 17; 21;
2, 11; 21; 35; 3, 17; 18; 4, 17; 5, 16;
28; 6, 10; 14; 41; 7, 36; 8, 6; 9, 6;
11, 8; 10; 13, 1; 11; 33; 14, 11; 17, 1;
18, 2; 5; 22; 20, 3; 14; 22; 21, 2; 4;
10; 18; 22, 9; 23, 1; 18; 29; 24, 2;
9; 16; 24; 25, 15; 20; 26, 5; 6; 9;
20; 24; 27, 4; 10; 11; 14; 33, 10; 19;
38, 1; 39, 1; 3; 40, 3; 41, 4; 43, 14;
44, 18; 24; 29; 45, 12; 13; 19; 32; 35;
46, 2; 7; 25; 47, 11; 48, 6; 9; 51, 5;
53, 8; 54, 6; 7; 60, 2; 10; 61, 2; 3;
5-7; 14; 66, 6; 12; 67, 3; 8; 16; 17;
71, 2; 75, 1; 16; 78, 3; 81, 2; 83, 4;
5; 84, 6; 86, 1; 3; 88, 5; 90, 4; 92,
5; 13; 18; 26; 28; 33; 93, 33; 95, 3;
9; 97, 11; 98, 5; 7; 11; 103, 13; IX.

19, 2; 20, 2; 49, 4; 51, 4; 65, 4; 69, 8; 70, 9; 78, 2; 79, 3²; 81, 2; 85, 2; 87, 6; 88, 4; 94, 5; 96, 11; 97, 27; 98, 4; 8; 108, 3; 110, 2; 3; 5; X. 1, 7; 2, 6; 5, 4; 6, 7; 8, 4; 9, 1; 12, 5; 14, 4; 17, 10; 18, 12; 23, 6; 7; 26, 1; 28, 1; 6²; 29, 7; 30, 2; 12; 32, 7; 34, 11; 35, 7; 37, 5; 38, 5; 44, 5; 45, 4; 46, 10; 47, 1; 53, 1; 2; 61, 23; 26; 63, 2; 16; 64, 7; 65, 3; 67, 4; 11; 68, 7; 12; 71, 10; 72, 5; 73, 5; 75, 1; 9; 76, 2; 78, 8; 82, 1; 83, 4; 85, 21; 86, 1; 2; 14; 88, 10; 89, 16; 92, 4; 10; 93, 3; 95, 11; 96, 2; 10; 99, 2; 100, 5; 101, 8; 106, 2; 9; 108, 1; 111, 1-3; 6; 112, 1; 7; 114, 2; 117, 5; 120, 4; 123, 4; 126, 2; 132, 6; 7; 134, 6; 137, 3; 142, 1; 143, 3; 144, 1; 165, 2.

हिंसति VI. 34, 3.

हिंसानां X. 142, 1.

हिंसिष्ट X. 15, 6.

हिंसीत् X. 121, 9; 165, 3.

हिंसः X. 87, 3.

हिंसं X. 87, 9.

हिंसा X. 87, 5.

हिङ् I. 164, 28.

हिङ्कृण्वती I. 164, 27.

हिङ्गुतात् X. 16, 1.

हिङ्गोत्तन X. 30, 7.

हिङ्गोमि X. 16, 9.

हिङ्गः I. 51, 7; 128, 7; II. 36, 5; III. 28, 3; V. 1, 5; 44, 3; VI. 16, 1; VII. 67, 7; VIII. 60, 4; 93, 8; 100, 2; IX. 9, 1; 4; 15, 3; 25, 2; 28, 1; 44, 2; 62, 10; 66, 23; 70, 5; 10; 86, 13; 98, 2; X. 59, 4; 71, 10; 114, 10; 136, 4; 140, 3; 186, 3.

हिङ्गप्रयसः VIII. 27, 7; 60, 17; 69, 18; X. 112, 7.

हिङ्गप्रयसा X. 61, 15.

हिङ्गं I. 23, 14; 34, 8; 80, 8; 105, 12; 135,

4; 187, 6; II. 11, 5; 24, 6; 37, 4; 38, 7; III. 12, 8; IV. 5, 8; 7, 6; 58, 4; V. 11, 6; 57, 6; VI. 45, 2; 12; 15; VIII. 32, 29; 43, 25; 80, 8; 95, 2; IX. 10, 9; 32, 5; 68, 5; 7; 74, 4; 113, 7; X. 7, 5; 16, 3; 39, 9; 101, 7.

हिङ्गमित्रः I. 73, 3.

हिङ्गवान् I. 180, 7.

हिङ्गा I. 51, 7; VIII. 9, 14; 25, 7.

हिङ्गाः I. 54, 10; IX. 21, 4; 97, 27.

हिङ्गाःश्च I. 166, 3.

हिङ्गानि V. 42, 3.

हिङ्गासः VI. 50, 4.

हिङ्गे I. 40, 2; 116, 15; 132, 5; IV. 41, 6; VI. 45, 11; 13; 61, 5; VIII. 3, 9; IX. 53, 2; X. 63, 14; 132, 5.

हिङ्गेनश्च IV. 57, 1.

हिङ्गेषु V. 1, 5; VIII. 16, 5.

हिङ्गा IX. 97, 45.

हिङ्गा V. 53, 14; X. 165, 5.

हिङ्गायं X. 14, 8.

हिङ्ग्वी II. 38, 6; VI. 59, 6; IX. 69, 9; X. 99, 5.

हिङ्ग VI. 48, 2.

हिङ्गव X. 95, 13.

हिङ्गु VI. 45, 30; IX. 36, 3.

हिङ्गुहि I. 143, 4; VI. 45, 14.

हिङ्गोत्त VII. 34, 6; X. 30, 11².

हिङ्गोत्त II. 14, 4; V. 77, 2; VII. 34, 5; IX. 62, 18; 97, 4; X. 30, 8; 188, 1.

हिङ्गोत्त I. 184, 4.

हिङ्गोत्ति I. 18, 4; 153, 3.

हिङ्गोत्ति VII. 104, 13.

हिङ्गोमि I. 61, 4; II. 32, 3; VI. 69, 1; VII. 56, 12.

हिङ्गोमि VI. 13, 3; VIII. 4, 16; 71, 5.

हिङ्ग्व X. 156, 2.

हिङ्ग्वति III. 31, 16.

हिन्वती: IX. 66, 8.
 हिन्वतु I. 27, 11.
 हिन्वते IX. 72, 1.
 हिन्वन् V. 36, 2; IX. 102, 1; 8.
 हिन्वन् X. 96, 7.
 हिन्वतः X. 96, 2.
 हिन्वति III. 53, 24; VII. 6, 2; IX. 8, 4;
 65, 1; 8; 67, 9; 97, 57; 99, 2; X.
 120, 9.
 हिन्वति I. 84, 11; 144, 5; III. 46, 5; VIII.
 43, 29; 44, 19; IX. 1, 8; 26, 5; 6;
 30, 5; 32, 2; 38, 2; 39, 6; 50, 3; 53,
 4; 78, 3; 101, 3; 106, 11; 107, 13;
 24; X. 27, 16; 71, 5.
 हिन्वतु I. 23, 17; III. 4; II. 34, 12; X.
 156, 1.
 हिन्वस्य VIII. 40, 9.
 हिन्वानः II. 36, 1; VII. 10, 1; IX. 12, 7;
 8; 34, 1; 48, 5; 62, 10; 63, 7; 64, 9;
 29; 65, 25; 67, 4; 76, 2; 84, 4; 90,
 1; 97, 32; 105, 2; 107, 15; X. 139, 5.
 हिन्वानं VIII. 1, 19.
 हिन्वाना X. 65, 2.
 हिन्वानाः I. 104, 4; II. 21, 5.
 हिन्वानासः I. 33, 8; IX. 10, 2; 64, 16;
 65, 26.
 हिन्विरे IX. 65, 27; X. 28, 12.
 हिन्विरे V. 6, 6; VIII. 15, 8; 43, 19; 101,
 6; IX. 74, 8; X. 50, 3.
 हिन्वे IV. 7, 11; IX. 65, 11.
 हिन्वे IX. 44, 2.
 हिमवतः X. 121, 4.
 हिमा X. 37, 10.
 हिमाश्च X. 68, 10.
 हिमाः I. 64, 14; II. 33, 2; V. 54, 15; VI.
 48, 8.
 हिमेन I. 116, 8; 119, 6; VIII. 32, 26;
 73, 3.
 हिम्याश्च I. 34, 1.

हिरानः VIII. 49, 5; IX. 30, 2; 86, 3; 92,
 1; 98, 2; 107, 26.
 हिरानस्य II. 4, 4.
 हिरानाः IX. 13, 6.
 हिरणिनः V. 33, 8; VI. 63, 9.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 35, 8.
 हिरण्यश्चक्षुः VIII. 22, 5.
 हिरण्यश्चक्षुः VIII. 5, 28.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 122, 14.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 79, 1.
 हिरण्यश्चक्षुः VIII. 32, 29.
 हिरण्यश्चक्षुः X. 121, 1.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 88, 5.
 हिरण्यश्चक्षुः IX. 78, 4.
 हिरण्यश्चक्षुः VI. 71, 3.
 हिरण्यश्चक्षुः V. 77, 3.
 हिरण्यश्चक्षुः V. 2, 3.
 हिरण्यश्चक्षुः II. 35, 10; X. 107, 2.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 167, 3; V. 62, 7.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 105, 1.
 हिरण्यश्चक्षुः X. 123, 6.
 हिरण्यश्चक्षुः IV. 45, 4.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 35, 9; III. 54, 11; VI. 50,
 8; 71, 4.
 हिरण्यश्चक्षुः VIII. 7, 27.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 22, 5.
 हिरण्यश्चक्षुः VII. 38, 2.
 हिरण्यश्चक्षुः IX. 86, 43.
 हिरण्यश्चक्षुः VI. 47, 23.
 हिरण्यश्चक्षुः VIII. 8, 2; 31, 8.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 35, 5.
 हिरण्यश्चक्षुः VII. 34, 4.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 46, 10; II. 15, 9; IV. 10, 6; VIII.
 65, 11; X. 23, 3; 107, 7.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 43, 5.
 हिरण्यश्चक्षुः I. 7, 2; 57, 2; IV. 58, 5; VII.
 69, 1; VIII. 5, 29; 33, 4; 61, 6; 66,
 3; 77, 11; IX. 107, 4.

हिरण्यं I. 25, 13; 56, 1; 85, 9; 139, 2;
 III. 34, 9; V. 67, 2; VI. 56, 3; VII.
 87, 5; VIII. 29, 1; 46, 24; 68, 3; 69,
 16; IX. 5, 10; 64, 20; 71, 6; 85, 11;
 X. 48, 4.
 हिरण्यया VI. 71, 1; 5; VII. 45, 2; VIII. 1,
 32; 5, 29; 72, 12; 78, 2.
 हिरण्यया VII. 66, 8.
 हिरण्ययाः I. 180, 1; II. 27, 9; V. 87, 5.
 हिरण्ययात् II. 35, 10.
 हिरण्ययान् V. 55, 6.
 हिरण्ययांसः VI. 66, 2.
 हिरण्ययां VIII. 5, 29; 33, 11; X. 75, 8;
 93, 13.
 हिरण्ययी इति I. 144, 6; X. 184, 3.
 हिरण्ययीः V. 54, 11; VI. 58, 3; VIII. 7, 25;
 IX. 5, 5.
 हिरण्ययीं III. 38, 8.
 हिरण्ययुः VII. 31, 3; VIII. 78, 9; IX. 27, 4.
 हिरण्यये I. 139, 3²; 4; VI. 29, 2; VIII. 1,
 24; 20, 8; 25; 22, 9; IX. 75, 3; X.
 123, 5.
 हिरण्ययेन I. 35, 2; IV. 44, 4; 5; VIII.
 5, 35.
 हिरण्ययेभिः I. 64, 11.
 हिरण्ययश्चः IV. 1, 8.
 हिरण्ययश्चं I. 30, 16.
 हिरण्ययश्चाः V. 57, 1.
 हिरण्ययरूपः II. 35, 10.
 हिरण्ययरूपं IV. 3, 1; V. 62, 8; X. 20, 9.
 हिरण्ययवत् I. 30, 17; 92, 16; VII. 94, 9;
 VIII. 22, 17; 49, 10; IX. 41, 4; 61,
 3; 63, 18; 69, 8; 72, 9; 86, 38.
 हिरण्ययवतः VIII. 32, 9.
 हिरण्ययवतं IX. 112, 2.
 हिरण्ययवधुरं IV. 46, 4; VIII. 5, 28.
 हिरण्ययवर्णं V. 38, 2.
 हिरण्ययवर्णः II. 35, 10.
 हिरण्ययवर्णं II. 35, 11; V. 43, 12; X. 85, 20.
 हिरण्ययवर्णा VII. 77, 2.

हिरण्ययवर्णाः II. 35, 9.
 हिरण्ययवर्णान् II. 34, 11.
 हिरण्ययवर्णा III. 61, 2.
 हिरण्ययवर्तनः VI. 61, 7; VIII. 26, 18.
 हिरण्ययवर्तनी इति हिरण्ययवर्तनी I. 92, 18; V. 75,
 2; 3; VIII. 5, 11; 8, 1; 87, 5.
 हिरण्ययवाशीः VII. 97, 7.
 हिरण्ययवाशीभिः VIII. 7, 32.
 हिरण्ययवाशीमत्तम I. 42, 6.
 हिरण्ययवित् IX. 86, 39.
 हिरण्ययवीनां VIII. 65, 10.
 हिरण्ययशम्यं I. 35, 4.
 हिरण्ययशिमाः II. 34, 3.
 हिरण्ययशुंगः I. 163, 9.
 हिरण्ययसंदृक् II. 35, 10.
 हिरण्ययसंदृशः VI. 16, 38; VIII. 5, 38.
 हिरण्ययस्तूपः X. 149, 5.
 हिरण्ययस्यश्च I. 117, 12.
 हिरण्ययहस्तः I. 35, 10.
 हिरण्ययहस्तं I. 116, 13; 24.
 हिरण्यया IV. 17, 11; IX. 97, 50.
 हिरण्ययानां IV. 32, 19.
 हिरण्ययानि I. 162, 16.
 हिरण्ययेन I. 33, 8.
 हिरण्ययैः I. 122, 2; II. 33, 9; V. 60, 4; VII.
 90, 6.
 हिरिश्शिप्रः II. 2, 5; VI. 29, 6.
 हिरिश्शमधुः V. 7, 7.
 हिरिश्शमधुं X. 46, 5.
 हिरिमाशः X. 105, 7.
 हिरिमान् X. 105, 7.
 हिरिक् I. 164, 32.
 हिषे VII. 7, 1.
 हीना X. 34, 10.
 हीयतां VI. 52, 1; VII. 104, 10.
 हीये X. 34, 5.
 हीकः VIII. 18, 19.
 हीकितः I. 80, 5.

होळितस्य VII. 46, 4.

हुतासः VI. 50, 15.

हुरः IV. 3, 13.

हुरःचित्तः IX. 98, 11.

हुरःचित्तं I. 42, 3.

हुरुक् IX. 77, 5.

हुवत् VIII. 26, 16.

हुवतः VI. 21, 10.

हुवथ्यं I. 122, 4; 5; V. 41, 3; 43, 8; 45, 4.

हुवन्त्यति I. 119, 9.

हुवानः III. 41, 1; V. 43, 10; 13; VI. 21, 10;
VII. 7, 3; 30, 3; VIII. 74, 13; X. 112, 3.

हुवानाः IV. 1, 13; VI. 50, 14.

हुवामहे V. 56, 8; X. 57, 3.

हुवे I. 17, 7; 9; 30, 9²; 76, 4; 138, 2; 181,
9; 185, 3; 6; II. 4, 1; 38, 9; V. 46,
3; 73, 2; VI. 5, 1; 50, 1; VII. 42, 2;
61, 6; 67, 4; VIII. 1, 10; 5, 24; 10, 5; 22,
15; 32, 4; 58, 3; 65, 3; 66, 1; 102, 5.

हुवे I. 2, 7; 23, 5; 111, 4; 119, 1; II. 29,
1; 32, 4; 37, 2; III. 12, 4; 20, 5; V.
18, 3; 40, 3; 56, 9; VI. 45, 7; 19;
60, 4; 13; 62, 1; VII. 16, 1; 32, 3;
44, 1; 56, 10; 65, 1; VIII. 10, 2; 3;
23, 7; 26, 1; 35, 22; 44, 13; 68, 4;
76, 1; 94, 10-12; 102, 4; 6; IX. 5, 7;
9; X. 14, 5; 19, 4; 36, 1; 61, 4; 66,
1; 150, 4.

हुवेम VI. 57, 1; VIII. 60, 17.

हुवेम I. 127, 2; 180, 10; 184, 1; II. 17, 8;
III. 30, 22; 47, 5; IV. 16, 16; VI. 19,
4; 49, 10; VII. 41, 1; 2; 44, 2; 71, 1;
90, 7; 97, 5; VIII. 23, 20; 27, 13;
96, 20; IX. 68, 10; X. 63, 11; 81, 7;
126, 5; 160, 5; 178, 1.

हुवेयं VIII. 9, 13.

हुतः IV. 15, 7; X. 84, 2; 107, 5.

हुतासः VI. 50, 4.

हुमहे VIII. 26, 24.

हुमहे I. 10, 10; 89, 3; 5; V. 35, 3; VI.
46, 3; 6; VIII. 51, 5; 83, 6.

हुयते I. 34, 10; 101, 6.

हुयते I. 26, 6; 36, 6; 135, 2; V. 6, 5;
VIII. 82, 5; X. 151, 1.

हुयते VIII. 76, 8.

हुयमानः I. 104, 9; II. 18, 4; IV. 29, 2;
V. 43, 5; X. 28, 3; 116, 1; 122, 5.

हुयमानं IV. 23, 3.

हुयमाना IV. 43, 4; VI. 67, 3; VII. 68, 8.

हुयमानाः II. 3, 5; IV. 34, 6.

हुयसे III. 40, 9; VIII. 4, 1.

हुयसे I. 19, 1; VIII. 17, 12; 21, 14; 82, 4.

हुयानस्य I. 25, 2.

हुयान्यतं I. 132, 4.

हुयान्तां VIII. 103, 12.

हुयान्ते VII. 86, 3.

हुयान्ताः VIII. 2, 19.

हुयान्यमानः V. 2, 8.

हुयान्ये II. 33, 15.

हुयान्ये VII. 104, 14.

हुतः X. 11, 6.

हुतःभिः I. 116, 17; VIII. 43, 31.

हुतःस्य I. 50, 11.

हुतःसु I. 168, 3; 179, 5; V. 85, 2; VIII.
2, 12; 18, 15; 48, 12; X. 40, 12; 64,
2; 103, 12.

हुतःस्यसः I. 84, 16.

हुतः I. 24, 12; 60, 3; II. 35, 2; III. 39,
1; V. 31, 9; VII. 101, 5; X. 5, 1.

हुतःसनिः IX. 61, 14.

हुतःस्य VI. 53, 8; X. 10, 13; 34, 9; 95, 17.

हुतःस्यविधः I. 24, 8.

हुतःस्य VII. 33, 9.

हुतःस्य VI. 53, 5; 7.

हुतःस्य X. 163, 3.

हुतःस्य X. 85, 47; 95, 15; 191, 4.

हृदये I. 122, 9; VI. 9, 6; X. 87, 4; 13.

हृदयेषु X. 84, 7.

हृदय्या X. 151, 4.

हृदा I. 61, 2; 67, 2; 105, 15; 146, 4; 171, 2; III. 26, 8; IV. 58, 6; V. 4, 10; 56, 2; VI. 16, 47; 28, 5; VII. 98, 2; VIII. 20, 18; 76, 8; 77, 9; IX. 53, 2; X. 71, 8; 91, 14; 119, 5; 123, 6; 177, 1.

हृदि I. 32, 14; 91, 13; II. 23, 16; III. 42, 8; IV. 41, 1; 43, 1; 58, 11; VI. 53, 6; VII. 86, 8; IX. 73, 8; X. 32, 9; 91, 13; 129, 4.

हृदिःस्पृक् I. 16, 7.

हृदिःस्पृशः X. 25, 2; 47, 7.

हृदिःस्पृशं IV. 10, 1.

हृदे I. 43, 1; 73, 10; IV. 37, 2; V. 11, 5; VIII. 17, 6; 48, 4; 79, 7; 82, 3; 100, 5; IX. 72, 7; 86, 21; X. 86, 15; 97, 18; 186, 1.

हृद्यं V. 42, 2.

हृद्या X. 73, 6.

हृद्यान् IV. 58, 5.

हृषितं I. 103, 7.

हृषीवतः I. 127, 6.

हृषीवतः II. 31, 1.

हृष्यति X. 86, 7.

हेतु X. 30, 9.

हेतयः I. 190, 4; VIII. 50, 2.

हेतारः IX. 62, 6.

हेतारं VIII. 99, 7.

हेतिः II. 33, 14; VI. 18, 10; 28, 7; VIII. 67, 20; X. 89, 12; 165, 2; 3.

हेतिं I. 103, 3; 121, 10; III. 30, 17; VI. 52, 3; 62, 9; 75, 14; X. 142, 3.

हेतीः VIII. 61, 16.

हेतुभिः IX. 13, 6; 64, 29.

हेतोः X. 34, 2.

हेत्याः X. 87, 19.

हेत्वः VII. 43, 2.

हेमना IX. 97, 1.

हेमन्तान् X. 161, 4.

हेम्याऽवान् IV. 2, 8.

हेळः I. 24, 14; 94, 12; 114, 4; 171, 1; IV. 1, 4; VI. 62, 8; VII. 84, 2.

हेळोसि VI. 48, 10.

हेळो VII. 62, 4.

हेषःकृतवः III. 26, 5.

हेषतं V. 84, 2.

हेषसा X. 89, 12.

हेषस्वतः VI. 3, 3.

होतः III. 2, 6; IV. 4, 11; V. 10, 7; VI. 52, 12; VIII. 43, 12.

होतः I. 26, 5; II. 6, 6; 36, 4; III. 1, 22; 7, 9; IV. 6, 1; VI. 4, 1; 5, 2; 10, 2; 11, 1; 6; VII. 14, 2; X. 61, 14; 110, 9.

होतरिति I. 13, 1; III. 21, 1; 29, 16; V. 2, 7.

होतरिति I. 76, 5; III. 29, 8; VI. 15, 14; VIII. 60, 14.

होता I. 1, 5; 12, 3; 13, 4; 14, 9; 11, 26; 2; 7; 36, 5; 58, 1; 3; 59, 4; 60, 2; 4; 67, 1; 68, 4; 70, 4; 76, 2; 77, 1; 2; 79, 12; 94, 6; 105, 14; 117, 1; 127, 10; 128, 1²; 139, 10; 141, 12; 143, 1; 144, 1; 149, 4; 5; 151, 7; 153, 2; 3; 162, 5; 173, 2; 3; 180, 9; II. 2, 5; 3, 1; 5, 1; 7, 6; 9, 1; 18, 2; 36, 6; III. 3, 2; 4, 4; 10; 5, 4; 6, 10; 10, 7; 11, 1; 14, 1; 17, 5; 27, 7; 41, 2; 55, 7; IV. 1, 8; 2, 1; 6, 2; 4; 5; 7, 1; 8, 4; 9, 3; 15, 1; 17, 15; 21, 5; 6; 40, 5; 41, 1; V. 1, 2; 5; 6; 9, 2; 11, 2; 13, 3; 4; 16, 2; 22, 1; 41, 5; 44, 3; 49, 4; VI. 1, 1; 2; 6; 2, 10; 9, 4; 11, 2; 12, 1; 15, 13; 16, 1; 9; 10; 23; 21, 4; 49, 9; 51, 12; 62, 4; 63, 4; VII. 1, 16; 7, 3; 5; 8, 2; 9, 1; 2; 11, 1; 16, 5; 30, 3; 39, 1; 42, 3; 56, 18; 73, 2; 85, 4; VIII. 11, 10; 19, 24; 23, 10; 34, 8; 39, 5; 60, 3; 71, 11; 72, 2; 75, 1; 103, 6; IX. 92, 6;

97, 1; X. 1, 4; 2, 3; 5; 6, 4; 12, 1;
2; 29, 1; 46, 1; 52, 1-3; 53, 2; 61,
14; 70, 3; 81, 1; 83, 2; 88, 4; 91, 1;
11; 109, 2; 110, 3; 122, 1; 176, 3.
होताऽइव I. 25, 17; 73, 1; V. 43, 3; VII.
18, 22; VIII. 12, 33; 94, 6; IX. 92,
2; 97, 47.
होताऽरः VIII. 60, 16; 72, 9; IX. 10, 7; 97,
26; 114, 3; X. 128, 3.
होताऽरे I. 1, 1; 12, 1; 36, 3; 44, 7; 11; 45,
7; 58, 6; 7; 127, 1; 2; 128, 8²; 141,
6; 148, 1; II. 2, 1; III. 2, 1; 15; 4,
3; 6, 3; 9, 9; 10, 2; 13, 5; 19, 1; 5;
IV. 1, 19; 3, 1; 6, 11; 7, 5; V. 1, 7; 4,
3; 20, 3; 23, 3; 25, 2; 26, 4; VI. 6,
1; 14, 2; 15, 4; 7; 16, 46; VII. 10,
5; 16, 12; VIII. 19, 3; 23, 7; 17; 43,
20; 44, 6; 7; 10; 60, 1; 17; X. 1, 5;
7, 5; 11, 3; 4; 21, 1; 46, 8; 91, 8;
9; 92, 1.
होताऽरा I. 13, 8; 142, 8; 188, 7; II. 3, 7;
III. 4, 7; V. 5, 7; IX. 5, 7.
होताऽरौ X. 65, 10.
होतुः I. 164, 1; III. 6, 7; 35, 10; IV. 23,
1; IX. 95, 5; X. 88, 19; 94, 2;
110, 11.
होतुऽभिः III. 10, 4; X. 63, 7.
होतुऽमंतं X. 41, 2.
होतुऽचूयं I. 31, 3; VI. 70, 4.
होतुषु VIII. 20, 20.
होतुऽसदने II. 9, 1.
होतुऽणां VIII. 102, 10; X. 2, 1.
होतुन् II. 34, 14; X. 35, 10; 61, 1.
होत्वं I. 76, 4; II. 1, 2; III. 17, 2; X. 53,
4; 5; 98, 4; 5.
होत्वंया I. 129, 7; 151, 3.
होत्वाहं V. 26, 7.
होत्वा I. 18, 8; 120, 1; 142, 9; II. 1, 11;
III. 62, 3; IV. 2, 10; X. 64, 15.

होत्वाः IV. 48, 1; V. 81, 1; VIII. 93, 23;
X. 17, 11.
होत्वाणि III. 4, 5.
होत्वात् II. 36, 1; 37, 1²; 4; X. 51, 4.
होत्वाभिः I. 36, 7; 122, 9; II. 2, 8; VII.
60, 9; VIII. 12, 20; 53, 7; 54, 6; X.
11, 5.
होत्वां I. 22, 10; VII. 104, 6; VIII. 101,
8; X. 40, 4; 63, 7.
होत्वाय VI. 11, 1; X. 98, 7.
होत्वाऽविदं X. 15, 9.
होत्वाऽविदं V. 8, 3.
होत्वियं I. 83, 2.
होत्वे III. 10, 5.
होमे I. 9, 9; 84, 18.
होमनि III. 60, 7; VIII. 63, 4.
होषि VI. 44, 14.
हुतः VIII. 31, 7.
ह्यः VIII. 66, 7; 99, 1; X. 55, 5.
हुदं I. 52, 7; III. 45, 3; X. 43, 7; 102, 4.
हुदाः X. 142, 8.
हुदाऽइव III. 36, 8; X. 71, 7.
हुदेऽचक्षुः X. 95, 6.
हादुनिं I. 32, 13.
हादुनिऽवृतः V. 54, 3.
हुणाति I. 166, 12.
हुतः VI. 4, 5; IX. 61, 27.
ह्यादिकाऽवति X. 16, 14.
ह्यादिके X. 16, 14.
ह्यय V. 53, 16.
ह्ययति X. 146, 4.
ह्ययति X. 160, 2.
ह्ययते X. 112, 7.
ह्ययते I. 102, 6; IV. 24, 3; 39, 5; X. 42,
4; 80, 5.
ह्यामसि VI. 26, 1; 33, 4; 41, 5.
ह्यामहे I. 47, 10; 114, 4; 5; X. 40, 4.
ह्यामि I. 35, 1⁴; VI. 47, 11; VII. 34, 8.

हृये I. 13, 3; 7; 8; 10; 12; 21, 1; 22,
 5; 12; 23, 18; 112, 24; 164, 26; V.
 56, 1; 5; X. 36, 7; 101, 1.
 हृरः II. 23, 6; V. 20, 2.
 हृरते I. 141, 1.

हृरसि VI. 48, 10; IX. 3, 2; 63, 4; 106, 13.
 हृरः I. 141, 7; 180, 3.
 हृरे II. 2, 4.
 हृर्यः VI. 2, 8.
 हृरैणां V. 9, 4.

॥ अकारादिवर्णक्रमेणोत्तरपदसूची ॥

भूतऽअंशः
 तृप्तऽअंशवः
 उपऽअंशु
 सुप्तऽअंशुः
 निऽअंसः
 विऽअंसं
 संऽअकृयवन्
 विऽअंक्रः
 विऽअंक्रं
 संऽअंक्रं
 आलऽअक्ता
 विऽअंक्ता
 विऽअंक्ताः
 संऽअंक्ताः
 विऽअंक्तां
 चतुऽअक्षः
 सहस्रऽअक्षः
 हिरण्यऽअक्षः
 अधिऽअक्षः
 षट्ऽअक्षं
 संऽअक्षं
 अधिऽअक्षं
 परिऽअक्षरत्
 संऽअक्षरन्

सहस्रऽअक्षरा
 सहस्रऽअक्षा
 अधिऽअक्षाः
 भूरिऽअक्षाः
 सहस्रऽअक्षेण
 अधिऽअक्षेण
 चतुऽअक्षौ
 अवऽअक्ष्यत्
 संऽअगच्छत्
 उत्ऽअगाः
 सुऽअग्नयः
 इन्द्रऽअग्नयः
 समिद्धऽअग्निः
 जम्भत्ऽअग्निना
 इन्द्राग्निऽअभ्यां
 इन्द्राग्नी इति
 इन्द्राग्नी इति
 इन्द्राग्नी इति
 दीद्यग्नी इति दीदिऽअग्नी
 इन्द्राग्न्योः
 संऽअगमत्
 अयऽअग्रया
 गोऽअग्रया
 गोऽअग्राः

चंद्रऽअग्राः
 ज्योतिऽअग्राः
 गोऽअग्रान्
 तपुऽअग्राभिः
 गोऽअग्रां
 केवलऽअग्रयः
 आरेऽअग्राः
 आरेऽअग्रां
 संऽअंक्ते
 परिऽअंखयाते
 सर्वऽअंग
 सुऽअंगः
 चतुऽअंगः
 वीकुऽअंगः
 वीकुऽअंगं
 सुऽअंगां
 सुऽअंगुरिः
 सुऽअंगुरे
 दशऽअंगुलं
 वीकुऽअंगे
 आऽअच्यं
 पृतनाजः
 संऽअजग्रभीत्
 अपऽअजन्

गोऽञ्जनासः

अश्वऽञ्जनि

सुदऽञ्जनी

पृतनाजं

सुनिऽञ्जं

सुऽञ्जाति

उत्ऽञ्जायंत

संऽञ्जासि

निऽञ्जं

संऽञ्ज्यसे

पृतनाज्ये

पृतनाज्येषु

उरुऽञ्जं

कृजुऽञ्चः

सुऽञ्चः

उत्ऽञ्चनः

निऽञ्चनं

सुऽञ्चं

सुऽञ्चाः

संऽञ्जन्

अभिऽञ्जनं

विऽञ्जनं

आऽञ्जनेन

संऽञ्जति

वृषत्ऽञ्जयः

स्वेदांजिऽभिः

करंभऽअत्

क्रव्यऽअत्

विश्वऽअत्

सुयवसऽअत्

हव्यऽअत्

निऽअतस्त

निऽअतस्तसतं

मेध्यऽअतिथिः

नीपऽअतिथिं

मेधऽअतिथिं

मेध्यऽअतिथिं

मेध्यऽअतिथे

मित्तऽअतिथेः

मेध्यऽअतिथेः

नीपऽअतिथौ

मेध्यऽअतिथौ

अनतिऽहुता

अवऽअतिरः

अवऽअतिरत्

परिऽअतिष्ठत्

अधिऽअतिष्ठात्

दुरत्येतु इति दुःअत्येतु

आम्ऽअदः

क्रव्यऽअदः

पुरुषऽअदः

मधुऽअदः

यवऽअदः

यवसऽअदः

सुहुतऽअदः

सोमऽअदः

हविऽअदः

ऊर्जऽअदः

अनदतीः

क्रव्यऽअदं

विश्वऽअदं

संऽअदहः

क्रव्यऽअदं

हविऽअद्यं

हविऽअद्याय

अग्रऽअद्याना

संऽअधत्त

अधिऽअधत्तं

अवऽअधुः

विऽअध्वनः

प्रऽअध्वने

सुऽअध्वर

सुऽअध्वरः

दाशुऽअध्वरः

सुऽअध्वरं

जीरऽअध्वरं

दाशुऽअध्वरं

सुऽअध्वरा

दाशुऽअध्वराय

सुऽअध्वरासः

सुऽअध्वरे

कृष्णऽअध्वा

विऽअनत्

अविऽअनत्

अपऽअनती

पुरुऽअनीक

सुऽअनीक

त्रिऽअनीकः

चतुऽअनीकः

ज्योतिऽअनीकः

तिग्मऽअनीकं

शतऽअनीकाः

संऽअनीकेषु

सत्यानृते इति

अनंतः

अनंतं

संऽअंतं

दशऽअंतरूप्यात्

विष्टऽअंता

संऽअंता

अनंतान्

अनंतासः

ईमेऽअंतासः

बहुलऽअंतासः

अनंते

दूरेऽन्ते इति दूरेऽन्ते
 समन्ते इति संऽन्ते
 अन्तेः
 घृतऽञ्चरः
 दुऽञ्चरः
 सपिऽञ्चरः
 पीयऽञ्चरात्
 बहुऽञ्चरां
 उच्चऽञ्चराय
 तत्ऽञ्चराय
 वशाऽञ्चराय
 वृषभऽञ्चराय
 घृतऽञ्चरी
 तत्ऽञ्चपः
 स्वपऽतमः
 स्वपऽतमं
 आश्रपऽतरेभ्यः
 सुऽअपयं
 सुऽअपयस्यं
 अनपयानि
 सुऽअपयानि
 सुऽअपयायं
 सुऽअपये
 सुऽअपयै
 पूर्वऽअपरं
 परिऽअपश्यत्
 संऽअपश्यंत
 सुऽअपसः
 विस्रनाऽअपसः
 सरऽअपसः
 नयऽअपसं
 तत्ऽअपसे
 सुऽअपस्यते
 सुऽअपस्यमानः
 सुऽअपस्यया

सुऽअपस्या
 सुऽअपाः
 तत्ऽअपाः
 सुऽअपाक
 अयऽअपाष्टिः
 सुऽअपिवात्
 अनमं
 सुऽअप्रसः
 अनप्रसः
 दानऽअप्रसः
 दीर्घऽअप्साः
 सहस्रऽअप्साः
 विश्वऽअप्सुं
 अवऽअभिन्नत्
 शिवऽअभिर्ज्ञानः
 बहुलऽअभिमानः
 सुऽअभिष्टयः
 सुऽअभिष्टि
 सुऽअभिष्टिः
 सुऽअभिष्टिं
 अनभीशुः
 सुऽअभीशुः
 हिरण्यऽअभीशुः
 दशाभीशुऽभ्यः
 हिरण्यऽअभीशुं
 खदंभीशू इति खत्ऽअभीशू
 सुऽअभीशून्
 परिऽअभूवन्
 परिऽअभूवत्
 निऽअमैयतं
 उत्ऽअमैदिषुः
 तुष्टऽअमया
 स्तनयत्ऽअमाः
 अनमीवः
 अनमीवं

अनमीवस्यं
 अनमीवाः
 अनमीवां
 अनमीवासः
 उत्ऽअयत्
 सुप्रऽअयनतमं
 आऽअयनं
 निऽअयनं
 निऽअयनं
 पराऽअयनं
 विऽअयनं
 सुप्रऽअयनाः
 उत्ऽअयनात्
 आऽअयने
 उपऽअयने
 पराऽअयने
 संऽअयंते
 परिऽअयाः
 आऽअये
 उत्ऽअये
 संऽअयौधयः
 सुऽअरंकृतेन
 संऽअरणं
 आऽअरणे
 उपऽअरणे
 आऽअरणेषु
 संऽअरंत
 द्वादशऽअरं
 संऽअराणः
 सुऽअरिः
 दशऽअरितः
 सुऽअरितां
 नित्यऽअरितां
 श्रुतऽअरितां
 कवऽअरिभ्यः

अकवऽअरि
 अकवऽअरी
 त्रिऽअरुणः
 त्रिऽअरुणाय
 त्रिऽअरुणीणां
 उपऽअरे
 संऽअरे
 पंचऽअरे
 षट्ऽअरे
 उक्थऽअर्का
 सुऽअर्काः
 उत्ऽअर्के
 सुऽअर्केः
 सहस्रऽअर्थे
 धनऽअर्थे
 शतऽअर्थसं
 सुऽअर्थिः
 गोऽअर्थीसः
 धन्वऽअर्थीसः
 मधुऽअर्थीसः
 गोऽअर्थीसा
 गोऽअर्थीसि
 स्वादऽअर्थीः
 अनुऽअर्तिता
 तूष्णीऽअर्थे
 हूरेऽअर्थे
 सुऽअर्थे
 निऽअर्थे
 सद्यऽअर्थे
 कत्ऽअर्थी
 तदित्ऽअर्थीः
 तूष्णीऽअर्थीः
 समुद्रऽअर्थीः
 निऽअर्थीत्
 निऽअर्थीनि

कूचित्ऽअर्थिनै
 स्वर्थे इति सुऽअर्थे
 प्रतिऽअर्थिः
 प्रतिऽअर्थि
 प्रऽअर्थीणः
 प्रऽअर्थी
 साधुऽअर्थीः
 अनवैणः
 अनवैण
 अनवैणी
 अनवैन्
 अनवै
 अनवै
 अनवैणः
 अनवैण
 अभिऽअर्थेन्
 विऽअर्थ्यका
 उत्ऽअर्थता
 उपऽअर्थति
 अनवद्य
 अनवद्यः
 अरेऽअर्थद्यः
 मिथऽअर्थद्यपेभिः
 अनवद्यं
 गुहत्ऽअर्थद्यं
 अनवद्यस्य
 अनवद्या
 अनवद्याः
 अनवद्याभिः
 अनवद्यासः
 अनवद्यैः
 दशावनिऽअर्थ्यः
 अपऽअर्थपः
 अपऽअर्थपत्
 शतऽअर्थयं

संऽअर्थतयत्
 सुऽअर्थसः
 अनवसः
 सुऽअर्थसं
 सुऽअर्थसा
 उपऽअर्थसृज
 निरवस्थं
 अनवायं
 अतिऽअर्थिः
 प्रऽअर्थिता
 भगेऽअर्थिता
 प्रऽअर्थितारः
 अनुऽअर्थिदत्
 त्रिऽअर्थि
 अतिऽअर्थि
 संऽअर्थिव्यक्
 देवऽअर्थीः
 प्रऽअर्थीः
 सुप्रऽअर्थीः
 संऽअर्थ्यक्त
 अपऽअर्थ्यक्तोः
 अनुऽअर्थित
 दुःप्रऽअर्थ्यः
 देवऽअर्थ्यः
 सुप्रऽअर्थ्यः
 देवऽअर्थ्य
 सुप्रऽअर्थ्य
 सुप्रऽअर्थ्ये
 साशानान्शने इति
 संऽअर्थीत
 अनवः
 चतुऽअर्थिः
 त्रिऽअर्थि
 चतुऽअर्थि
 शतऽअर्थि

अजऽअश्व
रोहिऽअश्व
रोहिऽअश्व
वाभिऽअश्व
श्यावऽअश्व
हरिऽअश्व
सुऽअश्वः
अनऽश्वः
वभिऽअश्वः
अजऽअश्वः
इष्टऽअश्वः
कुञ्जऽअश्वः
जीरऽअश्वः
निन्दितऽअश्वः
पृषत्ऽअश्वः
रोहिऽअश्वः
विऽअश्वः
श्यावऽअश्वः
सत्ऽअश्वः
समऽअश्वः
संभृतऽअश्वः
हरिऽअश्वः
आश्वऽअश्वः तमाः
अनऽश्वः
अजऽअश्वः
कुञ्जऽअश्वः
जीरऽअश्वः
द्रवत्ऽअश्वः
युक्तऽअश्वः
विऽअश्वः
शतऽअश्वः
हरिऽअश्वः
स्वऽअश्वः युः
वभिऽअश्वः
कुञ्जऽअश्वः

माहूतऽअश्वस्य
वाभिऽअश्वस्य
श्यावऽअश्वस्य
हरिऽअश्वस्य
सुऽअश्वः
सुऽअश्वः
अरुणऽअश्वः
आशुऽअश्वः
पिशुंगऽअश्वः
पीवऽअश्वः
पृषत्ऽअश्वः
पृषत्ऽअश्वः
पृषत्ऽअश्वान्
विऽअश्वान्
वभिऽअश्वाय
अघऽअश्वाय
हरिऽअश्वाय
सुऽअश्वः
अनऽश्वः
द्रोणिऽअश्वः
पृषत्ऽअश्वः
वैदत्ऽअश्वः
कुञ्जऽअश्वे
हरिऽअश्वेन
विऽअश्वेभ्यः
यदऽअश्वेः
आशुऽअश्वे
सुऽअश्वे
श्यावऽअश्वस्य
सुऽअश्वः
निऽअश्वः
जृत्ऽअश्वः
जृत्ऽअश्वः
सुऽअश्वान्
हत्सुऽअश्वः

परिऽअश्वस्य
परिऽअश्वस्यजत्
गतऽअश्वः
अवऽअश्वजः
उत्ऽअश्वजः
अवऽअश्वजत्
विऽअश्वः
अनऽश्वः
अनऽश्वः
अभिऽअश्वः
अभिऽअश्वः
संऽअश्वः
संऽअश्वः
अवऽअश्वः
प्रऽअश्वः
विऽअश्वः
संऽअश्वः
अवऽअश्वः
निऽअश्वः
प्रतिऽअश्वः
पूर्वाऽअश्वः
तिरऽअश्वः
संऽअश्वः
अनाकृतः
संऽअश्वः
अपऽअश्वः
द्वादशऽअश्वः
अनागसः
अनागसः
उपऽअश्वः
अनागाः
अनागाः
अनागाः
अनागाः
अनागाः

अनागान्
अनागां
संऽआचक्रे
उत्ऽआचरत्
उपऽआचरत्
उपऽआचरेत्
उत्ऽआजत्
उत्ऽआजत
उपऽआजतु
उत्ऽआजन्
पृषत्ऽआज्यं
संऽआजन्
सुऽआततः
सुऽआततं
अनातुरं
अनातुराः
शतऽआत्मा
शतऽआत्मानं
दूरेऽआदिशं
केवलऽआदी
दुऽआध्वं
सुऽआधीः
दूरेऽआधीः
सुऽआधीभिः
अनाधृष्टः
अनाधृष्टं
अनाधृष्टानि
अनाधृष्टाभिः
अनाधृष्टासः
अनाधृष्टं
अनाधृष्टा
अनाधृष्टाः
दुऽआध्यः
सुऽआध्यः
दुऽआध्यं

सुऽआध्यं
दुऽआध्यं
विऽआनः
संऽआनजे
उत्ऽआनद
अनान्त
अनानतः
अनानतं
अनानतस्य
अनानताः
विऽआनशिः
विऽआनशे
रीतिऽआयः
दुऽआपना
रीतिऽआपा
अनापिः
देवऽआपिः
सुप्तेऽआपिः
देवऽआपिना
स्वापी इति सुऽआपी
देवऽआपे
सुऽआपे
अनाप्तः
अनाप्यं
अनाभयिन्
अन्तरऽआभरः
सुऽआभुवं
अनाभुवः
सुऽआभुवं
सुऽआभुवा
इयेनऽआभृतः
इयेनऽआभृतं
उपऽआभृति
पृष्टिऽआमयो
अनामृणः

अभिऽआयसेन्या
अनायतः
शुऽआयते
संऽआयन्
अतिऽआयं
संऽआयमुः
विश्वऽआयवे
सुऽआयसं
अतिऽआयातं
उपऽआयातं
अतिऽआयाहि
अप्रऽआयु
विश्वऽआयु
वृद्धऽआयु
एकऽआयुः
क्षितऽआयुः
चितऽआयुः
दीर्घऽआयुः
विश्वऽआयुः
सुऽआयुजः
दीर्घायुत्वं
दीर्घायुत्वायं
सुऽआयुध
सुऽआयुधः
तिग्मऽआयुधः
सुऽआयुधं
सुऽआयुधस्यं
सुऽआयुधाः
तिग्मऽआयुधाः
तिग्मऽआयुधाय
अनायुधासः
सुऽआयुधासः
तिग्मऽआयुधौ
विश्वऽआयुं
दीर्घायो इति दीर्घः आयो

अप्रऽआयुवः
पूर्वऽआयुपं
दीर्घऽआयुपं
शतऽआयुपं
शतऽआयुपा
अप्रऽआयुपे
शंऽआये
विश्वऽआयोः
उत्ऽआरः
संऽआरत
अभिऽआरं
अनारंभणे
समारारणे इति संऽआराणे
उत्ऽआरिष
उपऽआरिम
शम्ऽआरुजः
शम्ऽआरुजं
उपऽआरुहः
अनुऽआलेभिरे
संऽआवतं
परिऽआवतं
प्रतिऽआवतंय
अभिऽआवतिने
अभिऽआवतीं
संऽआववति
अनाविड्या
परिऽआविवात्सन्
अपऽआवृक्ताः
अनावृत्
दक्षिणाऽआवृत्तः
सुऽआवेशः
सुऽआवेशा
दुऽआव्यं
अनाशवं
सुऽआशितः

गोऽआशिरः
तिऽआशिरः
दधिऽआशिरः
यवंऽआशिरः
रसंऽआशिरः
गोऽआशिरं
यवंऽआशिरं
संऽआशिरां
सुऽआशिवं
दुऽआशीः
अनाशुना
अनाशीः
पराऽआसं
अनासं
सुऽआसं
चक्रंऽआसजः
अधिऽआसते
उपऽआसते
संऽआसते
सुऽआसं
स्वासस्ये इति सुऽआसस्ये
घृतऽआसुतिः
भूरिऽआसुतिः
सर्पिःऽआसुतिः
सर्पिःऽआसुतिं
घृतासुती इति घृतऽआसुती
घृतासुती इति घृतऽआसुती
सर्पिरासुती इति सर्पिःऽआसुती
सर्पिःऽआसुते
सर्पिःऽआसुते
अनास्थाने
जुहुऽआस्यः
सुप्रऽआस्यः
अश्मऽआस्यं
सुप्रऽआस्यं

सुप्रऽआस्ये
सुप्रऽआस्येभिः
घृतऽआहवन
घृतऽआहवनं
इकृतऽआहावं
द्रोणंऽआहावं
सुऽआहुत
सुऽआहुतः
सोमंऽआहुतः
सुऽआहुतं
ऊर्जाऽआहुतिः
अनाहुतिं
संऽइंगयेति
देवऽइच्छं
देवऽइच्छेषु
संऽइत्
अप्रतिऽइत्
अपरिऽइत्
अप्रतिऽइत्
उत्ऽइत्
निऽइत्
पराऽइत्
दुऽइत्
अपरिऽइत्
अप्रतिऽइत्
दुऽइत्
उचऽइत्यः
धुनऽइत्यः
प्रतिऽइत्ये
दुऽइतस्यं
अप्रतिऽइतस्य
दुऽइता
आऽइता
उत्ऽइता
संऽइताः

दुःइतात्
 दुःइतानि
 दुःइताय
 अपरिइतासः
 आइतासः
 उपइतिः
 संइतिः
 अभिइति
 उत्इति
 प्रइति
 संइति
 अभिइतीः
 संइतीः
 उत्इते
 अपिइतेः
 दुःइतेभ्यः
 अधिइतौ
 आइतौ
 उपइतौ
 पराइतौ
 समित्भिः
 अपिइत्य
 अभिइत्य
 आइत्य
 प्रतिइत्य
 प्रतीयं
 प्रतीयेन
 प्रातःइत्नः
 प्रातःइत्वा
 अधिइथ
 संइथा
 संइथानि
 संइथे
 संइथेषु
 स्वइतुह्यैः

अभिइद्धः
 प्रइद्धः
 संइद्धः
 संइद्धं
 संइद्धस्य
 संइद्धाः
 अभीद्धात्
 संइद्धे
 संइद्धेषु
 संइद्धः
 संइद्धं
 संइद्धा
 संइद्धान्
 संइद्धानः
 संइद्धानं
 संइद्धानस्य
 संइद्धाने
 संइद्धे
 अनिद्धः
 सुइद्धा
 संइद्धते
 संइद्धमानः
 संइद्धसे
 संइद्धतः
 उत्इद्धतं
 अनिद्धस्य
 अनिद्धं
 अनिद्धाः
 अनिद्धान्
 अनिद्धां
 अग्निइद्धः
 विश्वइद्ध
 विश्वइद्धः
 विश्वइद्धं
 विश्वइद्धा

विश्वइद्धाः
 विश्वमिन्वे इति विश्वइद्धे
 विश्वइद्धेभिः
 स्मत्इद्धं
 अधिइद्धसि
 अधिइद्धयति
 उत्इद्धयि
 अनिराः
 अनिरां
 अनिरेण
 अंशाइव
 अध्वराइव
 अध्वी इवेत्यध्वीइव
 अध्वेणइव
 अग्निःइव
 अग्निवान्इव
 अग्नेःइव
 अग्नौइव
 अग्रियाइव
 अंकीइव
 अजाइव
 अंजःपाइव
 अंजसाइव
 अतथाःइव
 अत्यःइव
 अत्यंइव
 अत्याःइव
 अत्यान्इव
 अतेःइव
 अदितेःइव
 अतुग्धाःइव
 अधिइव
 अध्वगौइव
 अध्वरस्यइव
 अध्वराइव

अनाशस्ताऽइव
अंधोसिऽइव
अन्यस्यऽइव
अन्याऽइव
अपसाऽइव
अपाऽइव
अपिऽइव
अपिहिताऽइव
अप्रशस्ताऽइव
अभिवृताऽइव
अभोगून्ऽइव
अभ्रंऽइव
अभ्राऽइव
अभ्राणिऽइव
अभ्राताऽइव
अभ्रात्ऽइव
अभ्रियस्यऽइव
अभ्रियाऽइव
अमाऽइव
अमानुऽइव
अमृतात्ऽइव
अयाऽइव
अयोद्धाऽइव
अरणाऽइव
अराऽइव
अरान्ऽइव
अरिताऽइव
अर्चाऽइव
अर्थऽइव
अर्यमाऽइव
अर्वताऽइव
अर्वताऽइव
अर्वान्ऽइव
अवतान्ऽइव
अवधंऽइव

अविताऽइव
अवीराऽइव
अशनिमान्ऽइव
अशन्याऽइव
अश्राऽइव
अश्माऽइव
अश्रीरऽइव
अश्र्यऽइव
अश्रयाऽइव
अश्रस्यऽइव
अश्राऽइव
अश्राऽइव
अश्राजनीऽइव
अश्राऽइव
अश्रीऽइव
अश्रे इवेत्यश्रेऽइव
असश्रताऽइव
असुरऽइव
असुर्वीऽइव
अस्तऽइव
अस्ताऽइव
अस्थेयसांऽइव
अहंऽइव
अहाऽइव
अहानिऽइव
अहिऽइव
अहोभिऽइव
आघातिभिऽइव
आंडाऽइव
आत्माऽइव
आपऽइव
आयुधानिऽइव
आरंगराऽइव
आरोकाऽइव
आर्त्ता इवेत्यार्त्ताऽइव

आशुंऽइव
आशून्ऽइव
आश्रवयंतऽइव
इंद्रऽइव
इंद्रऽइव
इंद्रस्यऽइव
इर्याऽइव
इषुकृताऽइव
इषुध्याऽइव
इहऽइव
उक्षाऽइव
उग्रऽइव
उग्राऽइव
उग्राऽइव
उतऽइव
उत्कात्ऽइव
उत्थीन्ऽइव
उत्थनाऽइव
उत्थ्याऽइव
उदाऽइव
उद्गाताऽइव
उद्गऽइव
उद्गाऽइव
उद्गीऽइव
उपऽइव
उपधी इवेत्युपधीऽइव
उपमात्ऽइव
उपवक्ताऽइव
उरुऽइव
उरुधाराऽइव
उर्वारुकंऽइव
उल्काऽइव
उशतीऽइव
उशतीऽइव
उशनाऽइव

जारःऽइव
 जारःऽइव
 जारिणीऽइव
 जीमूतस्यऽइव
 जुनुर्वान्ऽइव
 जूणाऽइव
 जोष्टारःऽइव
 तक्षपीःऽइव
 तनूयजाऽइव
 तन्यतोःऽइव
 तरतःऽइव
 तक्तिऽइव
 तष्टाऽइव
 तस्कराऽइव
 तुविग्रीवाःऽइव
 तोक्तऽइव
 तोदस्यऽइव
 त्वेधाऽइव
 त्वष्टाऽइव
 दक्षिण्याऽइव
 दंडाऽइव
 दक्षिक्कावाऽइव
 दंपती इवेति दंपतीऽइव
 दामऽइव
 दिवःऽइव
 दिविऽइव
 दिव्याऽइव
 दुषाऽइव
 दुर्मेदाऽइव
 दुर्तऽइव
 दुताऽइव
 दुर्वायाऽइव
 दुर्तेऽइव
 दुषदाऽइव
 देवःऽइव

देवमानाऽइव
 द्याऽइव
 द्यौःऽइव
 दृप्ताऽइव
 दृविणोदाऽइव
 द्रापिऽइव
 द्वाराऽइव
 द्वौऽइव
 धन्वऽइव
 धन्वऽइव
 धर्मऽइव
 धांसिऽइव
 धिपणाऽइव
 धीराऽइव
 धुरिऽइव
 धेनुऽइव
 धेनुऽइव
 धेनूऽइव
 धमाताऽइव
 नऽइव
 नद्याऽइव
 नभ्याऽइव
 नक्ताऽइव
 नवस्वऽइव
 नष्टऽइव
 नाधमानाऽइव
 नाभिऽइव
 नावऽइव
 नावाऽइव
 नासत्याऽइव
 नासाऽइव
 निधयाऽइव
 निधिऽइव
 निमिताऽइव
 निस्त्राऽइव

निस्त्रेनऽइव
 निवनाऽइव
 निष्ठाऽइव
 नृतऽइव
 नृत्यताऽइव
 नृपती इवेति नृपतीऽइव
 नैतोशाऽइव
 नोधाऽइव
 पक्षाऽइव
 पञ्चाऽइव
 पणिनाऽइव
 पतराऽइव
 पतरौऽइव
 पतिऽइव
 पतिनुष्टाऽइव
 पत्नीऽइव
 पृथाऽइव
 पृथ्याऽइव
 पृदाऽइव
 पदे इवेति पदेऽइव
 पर्यसाऽइव
 परशुमान्ऽइव
 परशोऽइव
 परश्वाऽइव
 परिज्माऽइव
 परिज्मानऽइव
 परिज्मानाऽइव
 परिधीन्ऽइव
 परिपदाऽइव
 परिपंथीऽइव
 परिवृक्ताऽइव
 पृज्ज्यऽइव
 पृज्जन्यस्यऽइव
 पृथीऽइव
 पृथ्वीऽइव

पर्वतःऽइव
 पर्वतस्यऽइव
 पर्वताःऽइव
 पर्व्याऽइव
 पशुऽइव
 पशुपाःऽइव
 पश्चाऽइव
 पात्रस्यऽइव
 पात्राऽइव
 पादाऽइव
 पादौऽइव
 पितराऽइव
 पिताऽइव
 पितृमतीऽइव
 पितृमतेऽइव
 पितृमानऽइव
 पित्र्यस्यऽइव
 पिप्पुषीऽइव
 पिशाऽइव
 पीप्मानाऽइव
 पुत्रऽइव
 पुत्रायऽइव
 पुरस्ताऽइव
 पुरिऽइव
 पुष्करिणीऽइव
 पूताऽइव
 पूर्वगत्वाऽइव
 पूर्वपाःऽइव
 पूर्वान्ऽइव
 पूर्वोऽइव
 पूषाऽइव
 पूष्ठाऽइव
 पृथिवीऽइव
 पृष्टाऽइव
 प्रऽइव

प्रगर्धिनीऽइव
 प्रगताऽइव
 प्रजानतीऽइव
 प्रतिचक्ष्यऽइव
 प्रधी इवेति प्रधीऽइव
 प्रधीन्ऽइव
 प्रयऽइव
 प्रवताऽइव
 प्रवासाऽइव
 प्रस्त्रातीऽइव
 प्रस्फुरन्ऽइव
 प्रायोगाऽइव
 प्रीताऽइव
 वृद्धऽइव
 बर्हिऽइव
 बाहुताऽइव
 विसखाऽइव
 बीजऽइव
 बृहती इवेति बृहतीऽइव
 बृहताऽइव
 ब्रह्मपुत्रऽइव
 ब्रह्माऽइव
 ब्रह्माणाऽइव
 भगऽइव
 भगऽइव
 भगस्यऽइव
 भतीऽइव
 भागऽइव
 भीऽइव
 भुरिजोऽइव
 भूमऽइव
 भूषन्ऽइव
 भ्राताऽइव
 महताऽइव
 मयाऽइव

मंडूकाऽइव
 मदन्ऽइव
 मधमशीऽइव
 मनुषाऽइव
 ममताऽइव
 मयऽइव
 मरुताऽइव
 मर्यऽइव
 मर्याऽइव
 मर्यायऽइव
 महान्ऽइव
 महिषाऽइव
 महिषाऽइव
 महिषान्ऽइव
 महिषीऽइव
 महीऽइव
 मातराऽइव
 माताऽइव
 मातृमृष्टाऽइव
 मानेनऽइव
 मासाऽइव
 मिताऽइव
 मिताऽइव
 मित्रऽइव
 मित्रंऽइव
 मित्राऽइव
 मिथस्पृधाऽइव
 मीढुष्मतीऽइव
 मुखीजयाऽइव
 मुनिऽइव
 मुष्टिहाऽइव
 मृगाऽइव
 मृगाऽइव
 मेताऽइव
 मेधसातौऽइव

सोमाःइव
स्क्रंधांसिइव
स्तनयन्इव
स्तनौइव
स्तुकाःइव
स्तनःइव
स्याताराःइव
स्पिराःइव
स्पृणाःइव
स्पृमःइव
सुचाःइव
सुचिःइव
सुवाःइव
स्वधितिःइव
स्वन्दीःइव
स्वस्यःइव
स्वेदाःइव
स्तेनःइव
हंसाःइव
हंसैःइव
हंसौइव
हन्वाःइव
हरिणौइव
हरीं इवेति हरीःइव
हस्ताःइव
हस्तौइव
हस्ताःइव
हारिद्रवाःइव
हिताःइव
हितेनःइव
हिमाःइव
हिम्याःइव
हिरण्यंइव
हिरण्यस्यःइव
होताःइव

हृदाःइव
गोःइव
नेमन्इव
संइव
गोःइव
प्रेतिःइव
तिग्मःइव
धिप्रःइव
इंद्रःइव
त्वाःइव
देवःइव
प्रःइव
मर्त्यःइव
युष्माःइव
अश्वःइव
रजःइव
शुनाःइव
इंद्रःइव
प्रःइव
इंद्रःइव
इंद्रेपिते इतींद्रःइव
सुःइव
आसनःइव
गोःइव
पशुःइव
अश्वःइव
क्रतुःइव
गोःइव
भंदतुःइव
वस्यःइव
स्मत्ःइव
पश्वःइव
साधदिष्टिभिः
साधत्ःइव
गोःइव

अश्वःइव
सुःइव
आःइव
गोःइव
प्रतिःइव
अस्तःइव
संइव
निःइव
प्रःइव
समुद्रःइव
वाचःइव
वाचःइव
प्रःइव
समीची इति संइवी
संइवीः
संइवीनाः
संइवीनासः
समीचीने इति संइवीने
संइव्योः
संइजमानः
संइव्ये
प्रतिःइव
संइवतुः
परिःइव
परेयिःवांसं
पराःइव
उपःइव
आःइव
आःइव
उत्इरत्
उत्इरते
उत्इरयंति
उत्इरयंती
उत्इरयंतीं

अनूनस्य	निःश्चञ्जते	भ्राजत्श्चष्टयः
अनूना	निःश्चञ्जसे	भ्राजत्श्चष्टिं
अनूनाः	संश्चतः	न्यूष्टे इति निःश्चष्टे
अनूनेन	अनृतं	एकैश्चका
अपःश्चर्गुतः	निःश्चतं	विश्वैश्चय
अपःश्चर्गुते	अनृतस्य	संश्चतं
विःश्चर्गुते	अनृता	प्रतिश्चतन
अपःश्चर्गुवतः	संश्चता	स्वश्चतवः
विःश्चर्ग्वती	अनृताः	अनुश्चतवे
विःश्चर्ग्वन्	अनृतानि	निःश्चतवे
अभिःश्चर्ग्वाना	निःश्चतिः	परिश्चतवे
अतिःश्चर्ग्विः	संश्चतिः	अतिश्चतवे
अनूर्ग्वि	निःश्चति	अनुश्चतवे
रुशत्श्चर्ग्वि	संश्चति	परिश्चता
प्रःश्चर्ग्वि	निःश्चतीः	पुरःश्चता
संश्चर्ग्वि	निःश्चतीनां	अभिःश्चति
विःश्चर्ग्वि	समृते इति संश्चते	अपिःश्चति
निःश्चर्ग्वि	निःश्चतेः	परिःश्चति
निःश्चर्ग्वि	संश्चतेः	संश्चति
निःश्चर्ग्वि	अनृतेन	निःश्चतु
संश्चर्ग्वि	अनृतेभिः	संश्चत्वारं
अनुःश्चर्ग्वि	संश्चतेषु	अनेनः
अपिःश्चर्ग्वि	संश्चतौ	अद्भुतश्चनसः
अनुःश्चर्ग्वि	निःश्चत्याः	विश्चनसा
अनुःश्चर्ग्वि	निःश्चत्यै	अद्भुतश्चनसां
अनुःश्चर्ग्वि	निःश्चत्यं	अनेनाः
मनःश्चर्ग्वि	संश्चत्यः	विश्चनी
अनुःश्चर्ग्वि	उत्श्चत्यन्	निश्चरिरे
उत्श्चर्ग्वि	निश्चत्यन्ति	संश्चरिरे
आविःश्चर्ग्वि	सम्श्चत्ययः	दुःश्चवः
भाःश्चर्ग्वि	श्रुतश्चर्ग्वि	दुःश्चवस्य
गोःश्चर्ग्वि	सम्श्चर्ग्वि	दुःश्चवाः
भाःश्चर्ग्वि	निश्चर्ग्वि	दुःश्चवा
गोःश्चर्ग्वि	निश्चर्ग्वि	दुःश्चवायाः
अनुःश्चर्ग्वि	भ्राजत्श्चष्टयः	दुःश्चवाः

दुःसखैः
 गोऽसखणः
 गोऽसखणं
 अतिऽसखि
 अनुऽसखि
 बंधुऽसखे
 अवऽसखे
 एषऽसख्या
 अनेहः
 अनेहसः
 अनेहसं
 अनेहसा
 अनेहा
 निऽसखि
 दुःसखौ
 अगिराऽसखसः
 तत्सखसः
 संसखसः
 दानसखसं
 तत्सखसा
 संसखसा
 तत्सखसे
 निऽसखसे
 तत्सखाः
 निऽसखाः
 संसखाः
 निऽसखचिनि
 सुसखनः
 उत्सखजसः
 भृषुऽसखजसः
 बाहुऽसखजसः
 तुविऽसखजसं
 अभिभूतिऽसखजसं
 उत्सखजसं
 भृषुऽसखजसं

कृष्टिऽसखजसा
 बाहुऽसखजसा
 सुसखजाः
 अभिभूतिऽसखजाः
 अमितऽसखजाः
 असमातिऽसखजाः
 कृष्वऽसखजाः
 तत्सखजाः
 बाहुऽसखजाः
 भूरिऽसखजाः
 विश्वऽसखजाः
 स्वभूतिऽसखजाः
 दशऽसखण्ये
 दशऽसखणिं
 दशऽसखण्ये
 विऽसखदने
 गोऽसखपशा
 विऽसखौम
 विऽसखौमन्
 विऽसखौमनः
 विऽसखौमनि
 रथऽसखोळ्
 दुरोधं
 दुरोधाः
 दुरोधासः
 संसखौहं
 संसखौहे
 रेणुऽसखकाटः
 त्रिऽसखकुप
 श्रुतऽसखक्षः
 उपऽसखक्षासः
 अपिऽसखक्षे
 अपिऽसखक्षेभिः
 अपिऽसखक्ष्यं
 दशऽसखक्ष्येभ्यः

सतीनऽसखकतः
 प्रऽसखकताः
 विऽसखकटे
 त्रिऽसखकटुकेभिः
 त्रिऽसखकटुकेषु
 अभिऽसखकनिःक्रदत्
 अकनिःक्रदसः
 चतुऽसखकपदी
 दक्षिणतऽसखकपदीः
 अभयऽसखकरः
 आऽसखकरः
 खजऽसखकरः
 यतऽसखकरः
 सत्ताऽसखकरः
 वनऽसखकरणात्
 सुऽसखकरं
 उभयऽसखकरं
 काचित्ऽसखकरं
 इष्करं
 सुप्रऽसखकरसं
 आऽसखकरामहे
 सुतेऽसखकरासः
 आऽसखकरे
 आश्रुतऽसखकर्यं
 श्रुतऽसखकर्यं
 कृषुऽसखकर्यः
 श्रुतऽसखकर्यः
 श्रुतऽसखकर्यं
 हिरण्यऽसखकर्यं
 अपिऽसखकर्यं
 अष्टऽसखकर्यः
 इष्कर्त
 निऽसखकर्तवे
 इष्कर्ता
 इष्कर्तारं

हस्तार्थ
विश्वः कर्मणा
भूरिः कर्मणा
विश्वः कर्मन्
विश्वः कर्मन्
वृषः कर्मन्
सत्यः कर्मन्
सुकर्मः भिः
सूतेः कर्म
वीरः कर्म
सुः कर्मा
सकर्म
विश्वः कर्मा
साधुः कर्मा
सुः कर्माणाः
विश्वः कर्माणां
विश्वः कर्माणां
देवः कर्मभिः
सकामः कर्षणः
सवः कर्षयति
सकल्पः
संः कल्पः
सकवाः
सकवाभिः
सकविपु
धारयत्कवी इति धारयत्ः कवी
सकवेभिः
सकवेः
त्रिः कशः
विः कस्तं
सार्चत्ः कस्तं
कामः कातयः
चृषः कर्ति
पुत्रः काम
पुत्रः कामः

देवः कामः
निः कामः
यज्ञः कामः
रायः कामः
निकामः भिः
यथाः कामं
अनुः कामं
अपः कामं
प्रतिः कामं
निः कामं
अवः कामं
सोमः कामं
त्वाः कामय
अनुः कामा
देवः कामा
निः कामाः
गोः कामाः
निः कामाः
अन्नः कामाय
क्षेमः कामासः
निः कामासः
पुत्रः कामे
निः कामैः
साः काय्यस्य
मेधाः कारं
ब्रह्मः काराः
हस्तारात्
युतः कारेण
असमष्टः काव्यः
प्रः काशः
सुः किंशुकं
निः कित्विषं
देवः कित्विषात्
ब्रह्मः कित्विषे
सुः कीर्तयः

सुः कीर्तिः
सुः कीर्ति
सुः कीर्त्या
वीरः कुक्षिं
अकुलं
पुरुः कुलं
इंद्राकुत्सा
पुरुः कुत्सानी
पुरुः कुत्साय
पौरः कुत्सिं
पौरः कुत्स्यः
पौरः कुत्स्यस्य
अकुलं
प्रः कुपितान्
अकुमारः
महाः कुलः
आः कूतिः
आः कूत्या
तुविः कूमिः
तुविः कूमिः तमः
तुविः कूमिन्
तुविः कूमिं
इष्टकृणुध्वं
हिङ्ः कृणवती
आविः कृणवतीं
परिः कृणवन्
परिः कृणवतिं
आविः कृणवान्
आविः कृणवाना
निः कृणवानाः
अनुकामः कृत्
अभिष्टिः कृत्
आजिः कृत्
ईशानः कृत्
चृषिः कृत्
8 M

खजऽकृत्
 ज्योतिऽकृत्
 तनूऽकृत्
 पयिऽकृत्
 पुरुऽकृत्
 प्रशस्तिऽकृत्
 भद्रऽकृत्
 रणऽकृत्
 लोकऽकृत्
 वयऽकृत्
 वरिवऽकृत्
 विजेयऽकृत्
 सुऽकृत्
 स्तेयऽकृत्
 स्योनऽकृत्
 उरुऽकृत्
 पुरुऽकृत्
 सहऽकृत्
 सहऽकृत्
 अरऽकृत्ः
 ईशानऽकृत्ः
 ज्योतिऽकृत्ः
 दुऽकृत्ः
 दुःकृत्ः
 धान्यऽकृत्ः
 ब्रह्मऽकृत्ः
 यज्ञनिऽकृत्ः
 वयऽकृत्ः
 सुऽकृत्ः
 हविऽकृत्ः
 अरऽकृत्ः
 परिऽकृत्ः
 संस्कृतः
 सहऽकृत्ः
 सुऽकृत्ः

अरऽकृत्
 दुऽकृत्
 मिथुऽकृत्
 सुऽकृत्
 हविऽकृत्
 दुऽकृत्
 निऽकृत्
 यथाऽकृत्
 संस्कृतं
 अकृतं
 अनिऽकृत्
 अन्यऽकृत्
 देवऽकृत्
 निऽकृत्
 परिऽकृत्
 मर्यऽकृत्
 वधऽकृत्
 विऽकृत्
 सहऽकृत्
 सुऽकृत्
 स्वाहाऽकृत्
 देवऽकृतस्य
 सुऽकृतस्य
 परिऽकृतस्य
 वधऽकृतस्य
 स्वाहाऽकृतस्य
 ब्रह्मऽकृता
 सुऽकृता
 अकृता
 सुऽकृता
 अरऽकृताः
 वधऽकृताः
 अकृतात्
 दुऽकृतानि
 सुऽकृतानि

मत्ऽकृतानि
 विऽकृतानि
 स्वाहाऽकृतानि
 मंत्रऽकृता
 सुऽकृता
 इष्कृतासः
 परिऽकृतासः
 वधऽकृति
 हविऽकृति
 अरऽकृतिः
 आऽकृतिः
 इष्कृतिः
 हस्कृतिः
 निऽकृति
 ब्रह्मऽकृति
 वधऽकृति
 स्वाहाऽकृति
 हविऽकृति
 निऽकृतीः
 स्वाहाऽकृतीषु
 अरऽकृते
 दुऽकृते
 धर्मऽकृते
 ब्रह्मऽकृते
 सुऽकृते
 अकृते
 आऽकृते
 कुह्याऽकृते
 अन्यऽकृतेन
 सहऽकृतेन
 अन्यऽकृतेभ्यः
 सुऽकृतोः
 अदुऽकृतौ
 सुकृत्ऽतमाः
 सुकृत्ऽतरः

सुकृत्तराय
पितृकृत्तरायः
लोककृत्
सुरूपकृत्
तनूकृत्भ्यः
पथिकृत्भ्यः
अखलीकृत्य
अरंकृत्य
विकृत्य
अननुकृत्य
सुकृत्या
अननुकृत्या
सुकृत्या
वाचाकृत्येषु
सुकृत्वनि
सुकृत्वने
पुरुकृत्वा
सद्यकृत्वा
निकृत्वानः
सुकृत्सु
तनूकृपे
पुत्रकृपे
पुत्रकृपेपु
कृष्यकृशनं
विश्वकृष्टयः
विश्वकृष्टिः
विश्वकृष्टिं
विश्वकृष्टीः
प्रकृतः
अप्रकृतं
प्रकृतं
सुकृतवः
भूमकृतवः
अकृतवै
अज्ञातकृताः

सकृताः
भूमकृतुः
यज्ञकृतुः
भूमकृतुना
भूमकृतु
बृहत्कृतु
भासाकृतु
सहस्रकृतु
प्रकृतैः
महिःकृतवः
हरिकृष्टः
शोचिःकृष्टः
हरिकृष्टः
हिरण्यकृष्टः
घृतकृष्टं
शोचिःकृष्टं
हरिकृष्टं
वृक्षकृष्टाः
वायुकृष्टान्
हिरण्यकृष्ट्या
असंतकृष्टं
यामकृष्टाः
वनकृष्टं
अवकृष्टिणं
पौतकृतः
सुकृतवः
सकृतवः
हेषकृतवः
पूतकृतायै
अनुकृतुः
सुकृतुः
अकृतुः
अदृष्टकृतुः
अमितकृतुः
कविकृतुः

वृषकृतुः
शतकृतुः
सकृतुः
विभुसकृतु
सुकृतु
अदृष्टकृतु
अज्ञातकृतु
अवार्यकृतु
कविकृतु
शतकृतु
सुकृतुयया
सुकृतुयसे
सुकृतुया
सुकृतु इति सुकृतु
अज्ञातकृतु इत्यज्ञातकृतु
शतकृतु इति शतकृतु
सकृतु इति सकृतु
सुकृतु इति सुकृतु
अकृतु
अभिकृतूनां
अविहृतकृतो इत्यविहृतकृतो
कविकृतो इति कविकृतो
तुविकृतो इति तुविकृतो
वरण्यकृतो इति वरण्यकृतो
वृषकृतो इति वृषकृतो
शतकृतो इति शतकृतो
शतकृतो इति शतकृतो
संभृतकृतो इति संभृतकृतो
सुकृतो इति सुकृतो
सुकृतो इति सुकृतो
पूतकृतौ
शतकृतवः
अभिकृतु
संस्कृतेनः
संस्कृतेन

शुचिऽक्रंदं
 यज्ञेन्यऽक्रंदं
 उरुऽक्रमः
 निऽक्रमणं
 विऽक्रमणं
 विऽक्रमणेषु
 उरुऽक्रमस्य
 उरुऽक्रमा
 अतिऽक्रमे
 अभिऽक्रम्य
 दधिऽक्राः
 दधिऽक्रां
 रुधिऽक्रां
 अवऽक्रामतः
 दधिऽक्रावां
 दधिऽक्रावाणं
 दधिऽक्राव्यः
 अविऽक्रीतः
 प्रऽक्रीकान्
 प्रऽक्रीकितः
 मितऽक्रुवः
 सुतऽक्रे
 परिऽक्रोशं
 संऽक्रोशमानाः
 अक्षतः
 अभिऽक्षत्तारः
 अभिऽक्षत्तुः
 चितऽक्षत
 सुऽक्षत
 सुऽक्षतः
 सुपाऽक्षतः
 सुऽक्षतं
 स्वऽक्षतं
 प्रियऽक्षताः
 सुऽक्षतान्

स्वऽक्षताय
 सुऽक्षतासः
 देवऽक्षते
 स्वऽक्षतेभिः
 महिऽक्षतौ
 वधिऽक्षतौ
 बाहुऽक्षदः
 अभिऽक्षदां
 स्वादुऽक्षदां
 तुविऽक्षं
 सुऽक्षयं
 दिविऽक्षयं
 उरुऽक्षयां
 उरुऽक्षयाः
 रथऽक्षयाणि
 उरुऽक्षयेषु
 अनुऽक्षरति
 अभिऽक्षरति
 अक्षरं
 अक्षरां
 अक्षरा
 अक्षराणां
 अक्षरं
 अक्षरेण
 द्यावाऽक्षामां
 द्यावाऽक्षामा
 आऽक्षित्
 अप्सुऽक्षितः
 उपऽक्षितः
 सऽक्षितः
 अधिऽक्षितः
 अधिऽक्षितं
 अक्षितं
 अनुपऽक्षितं
 अप्रऽक्षितं

अविऽक्षितं
 आऽक्षितं
 सुऽक्षितयः
 सुऽक्षितये
 गैरिऽक्षितस्य
 दिविऽक्षितां
 परिऽक्षितां
 अक्षिता
 अविऽक्षितासः
 अक्षिति
 उरुऽक्षितिं
 सुऽक्षितिं
 धारयत्ऽक्षितिं
 धारयत्क्षिती इति धारयत्ऽक्षिती
 सुऽक्षितीः
 सुऽक्षितीनां
 गिरिऽक्षिते
 अक्षिते
 परिऽक्षितोः
 सऽक्षितौ
 उरुऽक्षितौ
 बंधुक्षितभ्यः
 अभिऽक्षिपन्
 अवऽक्षिपन्
 उपऽक्षिपंतः
 प्रतिऽक्षिपंतं
 अक्षिपंतं
 अधिऽक्षिपंति
 अक्षिपमाणां
 अक्षिपमाणा
 पुरुऽक्षुः
 पुरुऽक्षुं
 उपऽक्षेतारः
 उपऽक्षेति
 सुऽक्षेता

सुखेतिया	संगच्छमाने इति संगच्छमाने	सुगंधि
योगक्षेम	निगच्छात्	आजनगंधि
भुवक्षेमा	मरुत्गण	वाजगंध
भुवक्षेमाः	मरुत्गणः	सुगभस्तयः
भुवक्षेमासः	सगणः	सुगभस्तिः
पुरुषो इति पुरुषो	सुमत्गणः	स्युमगभस्तिः
पुरुषोः	सर्वगण	पृथुगभस्ति
सुखः	मरुत्गणाः	सुगभस्ति
सुखतमे	वृषगणाः	स्युमगभस्ति
अखनंतः	मरुत्गणे	दुःगं
सुखं	द्युगत्	मलिगं
आखरे	संगता	सुगं
अखर्वे	आगताः	आगमत्
निखातं	परागताः	आगमन्
अमितखादः	निगतान्	संगमनः
अवखादः	संगतानि	संगमनं
प्रखादः	आगतायां	संगमनी
वृत्खादः	संगतासः	मखुगमाभिः
वृत्खादं	संगतिं	संगमामहै
सुखादयः	आगतेन	अरुगमायं
वृषखादयः	आगतौ	आगमिष्टः
शुभखादयः	अवगत्य	आगमिष्टा
सुखादये	आगत्य	आगमिष्टाः
विखादे	परिगत्य	संगमे
सुखे	संगत्यं	संगमेषु
सुखेषु	संगत्यां	शंगयः
सुखैः	संगये	महागयं
अभिख्या	अगदं	शंगयी
अभिख्याता	विगदेषु	अधिगतस्य
अभिख्यायं	आगंधिता	प्रगंधिनः
प्रख्यै	परिगंधिता	हिरण्यगर्भः
विख्यै	उपगंतवै	अर्धगर्भाः
अग्रेगः	पुण्यगंधा	कृष्णगर्भाः
सुगः	धूमगंधिः	पृश्निगर्भाः
अभिगच्छति	सुगंधिना	चित्रगर्भासु

सुऽगवः	अनुऽगायसं	निऽगूळहाः
पुरऽगवः	उरुऽगायस्य	अभिऽगृणाति
रुशतऽगवि	उरुऽगाया	जीवऽगृभः
पुरऽगवी	उरुऽगायाय	सुतेऽगृभं
संऽगवे	सुऽगाहपत्याः	दुऽगृभिः
अभिऽगवे	अभिऽगावः	पदऽगृभिं
सुऽगव्यं	पृथ्विऽगावः	दुऽगृभिश्चनः
अगव्यति	विऽगाहं	अगृभीतः
पुरऽगव्यति	संऽगिरः	संऽगृभीता
उरुऽगव्यतिः	संऽगिरं	संऽगृभीताः
दुऽगहस्य	बृहत्ऽगिरयः	दुऽगृभीयसे
दुऽगहां	सत्यऽगिवाहसं	स्यूसऽगृभं
दुऽगहांति	मुहुऽगोः	संऽगृभ्याः
दोऽगृहे	अभिऽगीतः	संऽगृभ्यं
दुऽगा	सुऽगुः	विनंऽगृसः
सुऽगा	अभिऽगुः	अंतिऽगृहात्
पुरऽगाः	निऽगुतः	करीऽगृहं
समनऽगाः	अभिऽगुं	पादऽगृहं
सुऽगाः	पृथ्विऽगुं	प्रतिऽगृहं
दुऽगात्	सप्तऽगुं	हस्तऽगृहं
दुरऽगातु	अभिगू इत्यभिऽगू	दुऽगे
अरिष्टऽगातुः	अरिऽगूर्तः	संऽगे
सुगातुऽया	पुरुऽगूर्तः	खऽगे
अनुऽगाय	विश्वऽगूर्तः	सुऽगेभिः
सुऽगाथा	अभिऽगूर्तं	दुऽगेषु
सुऽगान्	विश्वऽगूर्तं	सुऽगेषु
दुऽगानिं	खऽगूर्ता	अभिगो इत्यभिऽगौ
सुऽगानिं	खऽगूर्ताः	भूरिगो इति भूरिऽगो
तमऽगां	अभिऽगूर्तिः	शाचिगो इति शाचिऽगो
सामऽगां	विश्वऽगूर्तिं इति विश्वऽगूर्तिं	अगोः
खस्तिऽगां	अपऽगूर्यं	अगोतायै
विगामंऽभिः	अभिऽगूर्यं	सुऽगोपा
उरुऽगाय	अपंऽगूळहं	देवऽगोपा
उरुऽगायः	निऽगूळहं	खऽगोपा
उरुऽगायं	अपंऽगूळहा	सुऽगोपाः

अगोपाः	निष्कऽग्रीवः	वृत्तऽग्नः
अहिऽगोपाः	मणिऽग्रीवं	हस्तऽग्नः
इन्द्रऽगोपाः	विऽग्रीवासः	अपुरुषऽग्नः
देवऽगोपाः	तुविऽग्रेभिः	अमृतः
वायुऽगोपाः	दशऽग्वः	अमृता
महऽगोपाः	नवऽग्वः	अवऽमृती
सोमऽगोपाः	अतिथिऽग्वं	अमृते
सुऽगोपातमः	दशऽग्वं	अपऽमृन्
अगोपां	अतिथिऽग्वस्य	विऽमृन्
अवद्यऽगोहना	एतऽगवा	अपऽमृतं
अपऽगोहं	एतऽगवाः	विऽमृतं
अगोह	दशऽगवाः	प्रतिऽमृति
अगोहः	नवऽगवाः	गोऽमृ
अगोहं	अतिथिऽगवायं	पुरुषऽमृ
अगोहस्य	दशऽगवासः	आश्वऽमृस्य
पुष्टिऽगौ	नवऽगवासः	दस्युऽम्रा
श्रुष्टिऽगौ	दशऽग्विनः	वृत्तऽम्रा
अनुऽगमन्	शतऽग्विनः	सुऽम्रायं
पृथुऽगमानं	शतऽग्विनं	वृत्तऽम्री
संऽग्रयितं	आतिथिऽग्वे	श्वऽम्री
सुऽग्रयितं	दशऽग्वे	सपत्तऽम्री
अग्रभयो	नवऽग्वे	अपतिऽम्री
निऽग्रभे	दशऽग्वैः	पारावतऽम्री
तुविऽग्रये	नवऽग्वैः	असुरऽग्रे
ग्रावऽग्राभः	दुऽघनं	अहिऽग्रे
तुविऽग्राभं	निऽघनिमते	नृऽग्रे
उदऽग्राभस्य	विऽघनिना	पृथीयऽग्रे
हस्तऽग्राभस्य	अनुऽघुष्य	वृत्तऽग्रे
महाऽग्रामः	विधृते इति विऽधृते	अहिऽग्रे
शूरऽग्रामः	आऽघोषति	अग्र्यं
अरिष्टऽग्रामाः	आऽघोषन्	अग्रस्य
युक्तऽग्रावा	निऽघोषयः	अग्र्या
अध्वेऽग्रावाणः	निऽघोषयन्	अग्र्या
युक्तऽग्राव्याः	आऽघोषयंतः	अग्र्याः
तुविऽग्रीवं	असुरऽग्नः	अग्र्याः

अध्यानां	सुमऽचक्रे	खःऽचक्षाः
अध्याभ्यः	त्रिऽचक्रेण	अभिऽचक्षाणः
अध्यां	अचक्रेभिः	प्रतिऽचक्षाणः
अध्यायाः	द्रुवत्ऽचक्रेषु	विऽचक्षाणः
अध्यायाः	नृऽचक्षः	संऽचक्षाणः
अध्याये	विश्वऽचक्षः	संऽचक्षि
अध्यायौ	विऽचक्षणा	अधोरऽचक्षुः
संऽचकानः	विऽचक्षणाः	हृदेऽचक्षुः
आऽचके	विऽचक्षणां	विश्वतःऽचक्षुः
विऽचक्र	विऽचक्षणा	अभिऽचक्षे
त्रिऽचक्रः	प्रतिऽचक्षणाया	अवऽचक्षे
अनुऽचक्रदे	उरुऽचक्षसः	विऽचक्षे
अचक्रं	नृऽचक्षसः	संऽचक्षे
त्रिऽचक्र	सुऽचक्षसः	अभिऽचक्ष्य
सुऽचक्रं	अपाकऽचक्षसः	प्रतिऽचक्ष्य
अश्मऽचक्रं	नृऽचक्षसः	विऽचक्ष्य
उच्चाऽचक्रं	सूरऽचक्षसः	संऽचक्ष्य
एकऽचक्रं	उरुऽचक्षसं	अभिऽचक्ष्य
शतऽचक्रं	नृऽचक्षसं	परिऽचक्ष्य
सप्तऽचक्रं	उपाकऽचक्षसं	प्रतिऽचक्ष्या
विऽचक्रमाणः	भूरिऽचक्षसं	परिऽचक्ष्याणि
विऽचक्रमे	सहस्रऽचक्षसं	आऽचक्षाद्
उरुऽचक्रमेयः	उरुऽचक्षसा	प्रऽचक्षा
अचक्रपां	नृऽचक्षसा	सऽचनाः
निऽचक्रपा	इयऽचक्षसा	खःऽचनाः
रोधऽचक्राः	नृऽचक्षसे	सुऽचंद्र
आऽचक्राणः	विऽचक्षसे	सुऽचंद्र
प्रऽचक्राणं	धोरऽचक्षसे	पुरुऽचंद्रः
हिरण्यऽचक्रान्	विश्वऽचक्षसे	हरिऽचंद्रः
उरुऽचक्रिः	सहस्रऽचक्षसे	पुरुऽचंद्रं
आऽचक्रिः	नृऽचक्षसौ	सुऽचंद्रं
अचक्रे	उरुऽचक्षाः	विश्वऽचंद्रं
आऽचक्रे	नृऽचक्षाः	खऽचंद्रं
उरुऽचक्रे	विश्वऽचक्षाः	सूर्याचंद्रमसौ
सुऽचक्रे	सहस्रऽचक्षाः	सूर्याचंद्रमसौ

पुरुऽचंद्रस्य
पुरुऽचंद्रा
पुरुऽचंद्राः
अश्वऽचंद्राः
विश्वऽचंद्राः
पुरुऽचंद्रेण
पुरुऽचंद्रैः
वृत्तऽचयः
कृत्तऽचयस्य
विऽचयिष्ठः
कृत्तऽचये
धन्यऽचरः
संऽचरणीः
संऽचरणे
आऽचरणेषु
उत्तऽचरत्
प्रऽचरन्
विऽचरन्
अचरन्
विऽचरंतः
उत्तऽचरंतं
विऽचरंतं
संऽचरंतं
विऽचरंता
विऽचरंति
संऽचरंति
आऽचरंती
आऽचरंती इत्याऽचरंती
विऽचरंती इति विऽचरंती
संऽचरंती इति संऽचरंती
अचरंती इति
आऽचरंतीः
अचरमाः
उत्तऽचरसि
उत्तऽचरातः

संऽचरेख्यं
विश्वऽचर्मणि
विऽचर्मणिः
विश्वऽचर्मणिः
विऽचर्मणिं
विश्वऽचर्मणिं
विचर्मणी इति विऽचर्मणी
रथऽचर्मणे
विऽचर्मणे
विऽचर्मणे
विश्वऽचर्मणे
अभिऽचष्टे
अवऽचाकशत्
प्रऽचाकशत्
विऽचाकशत्
अविऽचाचलिः
अभिऽशस्तिऽचातनः
अमीवऽचातनः
अमीवऽचातनं
अमीवऽचातनीः
निऽचाय्यं
व्रतऽचारिणः
विऽचारिणि
ब्रह्मऽचारी
संऽचिकित्त्वान्
आऽचिकेतत्
निऽचिकेतत्
कृत्तऽचित्
कृत्तऽचित्
मनऽचित्
विपऽचित्
कृत्तऽचित्
कूऽचित्
अचितः
विपऽचितः

सऽचितः
हुरऽचितः
निऽचितः
अचितं
विपऽचितं
हुरऽचितं
आऽचितं
आऽचिता
विपऽचिता
विपऽचिता
अपऽचितं
अचितं
विपऽचितं
अचितं
पूर्वऽचिन्त्रये
अचित्तात्
अचित्तान्
अचित्तिः
अचित्तिऽभिः
अचित्तिं
अचित्ती
अचित्वं
अर्णोचित्तरंथा
दानुऽचिताः
अचित्वे
विऽचिनोति
विऽचिन्वन्
निऽचिरा
निऽचिराभ्यां
निऽचिरासः
आऽच्युवीमहि
धुनीचुमुरी इति
निऽचुपुनः
विऽचृतं
संऽचृतं

विऽचृत्ताः

प्रऽचेत् इति प्रऽचेतः

प्रऽचेत्तः

पुरुऽचेतनः

अविऽचेतनानि

प्रऽचेतयन्

सुऽचेतसः

अचेतसः

अप्रऽचेतसः

अविऽचेतसः

प्रऽचेतसः

प्रऽचेतसः

विऽचेतसः

विऽचेतसः

सऽचेतसः

सुऽचेतसं

अचेतसं

प्रऽचेतसं

विऽचेतसं

सऽचेतसं

गंभीरऽचेतसा

प्रऽचेतसा

प्रऽचेतसा

विऽचेतसा

सऽचेतसा

प्रऽचेतसे

अचेताः

अप्रऽचेताः

दुःप्रऽचेताः

प्रऽचेताः

विऽचेताः

सऽचेताः

सहस्रऽचेताः

अचेतानस्य

निऽचेतारः

निऽचेतारा

सुऽचेतुर्न

सुऽचेतुर्ना

प्रऽचेतुर्न

निऽचेरुः

रुप्रऽचोदः

अचोदते

कुपिऽचोदनः

रुप्रऽचोदनः

कीरिऽचोदनं

रुप्रऽचोदनं

ब्रह्मऽचोदनी

प्रऽचोदयः

प्रऽचोदयन्

प्रऽचोदयता

प्रऽचोदयात्

अचोदसः

वातऽचोदितः

दुऽच्यवनः

दुऽच्यवनेन

अपऽच्यवं

उपऽच्यवं

प्रऽच्यवर्यतः

तृषुऽच्यवसः

भुवनऽच्यवानां

प्रतिऽच्यवीयसी

अच्युतऽच्युत्

मदऽच्युत्

अच्युतऽच्युत्

धन्वऽच्युतः

पर्वतऽच्युतः

मदऽच्युतः

अच्युतः

अनपऽच्युतः

भुवऽच्युतः

प्रऽच्युतः

बाहुऽच्युतः

मदऽच्युतः

शुफऽच्युतः

चृणऽच्युतं

तृषुऽच्युतं

मदऽच्युतं

अच्युतं

अनपऽच्युतं

मदऽच्युतां

अच्युता

अनपऽच्युता

मदऽच्युता

अच्युताः

विऽच्युताः

वृषऽच्युताः

अच्युतानां

अच्युतानि

अप्रऽच्युतानि

मदऽच्युतिं

हस्तऽच्युती

पर्वतऽच्युते

हस्तऽच्युतेभिः

प्रथमऽछत्

कविऽछदा

सहऽछेदसः

सुच्छर्दिऽतमः

अच्छायः

उखऽछित्

अच्छिद्यमानय

अच्छिद्रं

अच्छिद्रस्य

अच्छिद्रा

अच्छिद्राः

परिऽछिन्नाः

एकऽज
अजः
अतृषाऽजः
अस्त्रप्रऽजः
तृषाऽजः
कृषाऽजहसः
रघुपत्नऽजहाः
आऽजगंधं
आऽजगन्वात्
निऽजगन्वात्
आऽजगाम
अपऽजगुराणः
संऽजगमानः
संऽजगमानासु
उपऽजगमुषः
उपऽजगमुषे
पृथुऽजघने
निऽजघैय
निऽजघिः
अजमुषी
अपऽजघनत्
अप्रऽजघयः
प्रजतिऽघान्
प्रऽजघे
अभिऽजघे
वाजऽजघरः
यातयत्ऽजनः
प्रऽजननं
यातयत्ऽजनं
संऽजनयति
यातयत्ऽजना
देवऽजनाः
सुऽजनिना
सुऽजनिमानः
आऽजनिहाः

शुचिऽजन्मनः
स्वऽजन्मना
सुजन्मनी इति सुऽजन्मनी
द्विऽजन्मा
भूरिऽजन्मा
द्विऽजन्मानः
भ्राजत्ऽजन्मानः
शुचिऽजन्मानः
द्विऽजन्मानं
पांचऽजन्यः
विश्वऽजन्यः
पांचऽजन्यं
विश्वऽजन्यं
पांचऽजन्यया
विश्वऽजन्या
सऽजन्या
विश्वऽजन्याः
प्रतिऽजन्यानि
विश्वऽजन्यां
पांचऽजन्यासु
विश्वजन्ये इति विश्वऽजन्ये
पांचऽजन्येन
आऽजभारं
एकऽजं
तृषाऽजं
पलस्तिऽजमदग्नयः
विश्वामितजमदग्नी इति
तपुऽजंभ
तिग्मऽजंभ
सुऽजंभः
तपुऽजंभः
तिग्मऽजंभः
धीकुऽजंभं
तपुऽजंभस्य
तिग्मऽजंभस्य

तिग्मऽजंभाय
धनंऽजय
धनंऽजयः
आऽजयन्
संऽजयन्
विऽजयति
धनंऽजयं
प्रऽजया
संऽजया
विऽजयाय
अजर
अजरः
अजरै
अजरयू इति
आऽजरसायं
अजरा
अजराः
अजराणि
ज्योतिऽजरायुः
अजरांसः
अजरे इति
अजरेभिः
अजरेभ्यः
अजरैः
अजरा
परिऽजर्भुराणः
संऽजर्भुराणः
विऽजर्भृतः
धीऽजवः
प्रऽजवः
मधुजवऽजमा
धीऽजवनः
धीऽजवनं
धीऽजवना
अजवसः

मनःऽजवसा
 मनःऽजवाः
 मनःऽजवेभिः
 मनःऽजवेधुं
 अजस्य
 अजस्र
 अजस्रः
 अजस्रं
 अजस्रया
 अजस्रा
 अजस्राः
 अजस्रेण
 अजस्रैः
 प्रऽजहितानि
 पुराऽजा
 प्रऽजा
 सनऽजा
 सनऽजा
 अद्रिऽजाः
 अपऽजाः
 अप्सुऽजाः
 अतऽजाः
 अतेऽजाः
 गिरिऽजाः
 गोऽजाः
 दिवःऽजाः
 दिविऽजाः
 देवऽजाः
 द्विऽजाः
 नभःऽजाः
 नवऽजाः
 पुराऽजाः
 पूर्वऽजाः
 प्रऽजाः
 प्रथमऽजाः

प्रवातेऽजाः
 मनुष्यऽजाः
 वनेऽजाः
 सनःऽजाः
 सनऽजाः
 सहःऽजाः
 सहऽजाः
 स्वऽजाः
 स्वयंऽजाः
 अतऽजात
 अतऽजात
 तुविऽजात
 प्रियऽजात
 सुऽजात
 सुऽजात
 हरिऽजात
 तुविऽजातः
 पुरुऽजातः
 आऽजातः
 अतऽजातः
 नवऽजातः
 प्रऽजातः
 सुऽजातः
 सुऽजातता
 सुऽजातं
 अन्यऽजातं
 नवऽजातं
 प्रऽजातं
 मनुऽजातं
 वीरऽजातं
 सुऽजातं
 अतऽजातया
 तुविऽजातयौः
 तुविऽजातस्य
 अतऽजातस्य

देवऽजातस्य
 नवऽजातस्य
 सुऽजाता
 आऽजाता
 सुऽजाता
 तुविऽजाताः
 सुऽजाताः
 अतऽजाताः
 गोऽजाताः
 तुविऽजाताः
 देवऽजाताः
 वामऽजाताः
 सऽजाताः
 सुऽजाताः
 सुऽजाताः
 सऽजातान्
 सुऽजातान्
 अजातान्
 देवऽजाताय
 सुऽजाताय
 सुऽजातासः
 सुऽजाते
 सुऽजाते
 तुविऽजातौ
 सऽजात्यै
 सऽजात्यस्य
 सऽजात्ये
 सऽजात्येन
 तपःऽजान्
 प्रतिऽजानते
 प्रऽजानन्
 विऽजानन्
 अविऽजानन्
 भद्रऽजानयः
 सुमत्ऽज्ञानये

विज्ञानात्
संज्ञानानाः
साकंज्ञानां
द्विज्ञानिः
सुवज्ञानिः
विज्ञानि
आज्ञानां
विज्ञानुषः
सहज्ञानुषाणि
प्रज्ञाभिः
प्रज्ञाभ्यः
अग्रज्ञां
अपज्ञां
नभःज्ञां
पूराज्ञां
प्रज्ञां
प्रथमज्ञां
भरेषुज्ञां
स्वज्ञां
विज्ञानम्
सामज्ञामयः
शोमेज्ञामयः
विज्ञामातुः
अज्ञामि
देवज्ञामिः
अज्ञामिभिः
अज्ञामिं
अज्ञामीन्
विज्ञामीन्
उपज्ञायति
विज्ञायति
अभिज्ञायता
ब्रह्मज्ञाया
प्रज्ञायाः
ब्रह्मज्ञायां

प्रज्ञायै
पूर्वज्ञावरी इति पूर्वज्ञावरी
प्रज्ञासु
प्रज्ञिगंतः
आज्ञिगति
संज्ञिगीवान्
अभिज्ञिगती इत्यभिज्ञिगती
अपज्ञित्
अप्सुज्ञित्
अश्वज्ञित्
गोज्ञित्
धनज्ञित्
रस्यज्ञित्
रूपज्ञित्
विश्वज्ञित्
संसृष्टज्ञित्
सत्ताज्ञित्
समयज्ञित्
सहस्रज्ञित्
स्वज्ञित्
हिरण्यज्ञित्
सहस्रज्ञित्
गोज्ञितः
ग्रामज्ञितः
सत्ताज्ञितः
संज्ञितः
प्रातःज्ञितं
अवःज्ञितं
संज्ञितं
स्वज्ञितं
अपराज्ञितं
अपराज्ञिता
पराज्ञितासः
पुरःज्ञिती
अपज्ञितं

अश्वज्ञितं
उर्वराज्ञितं
गोज्ञितं
धनज्ञितं
नृज्ञितं
विश्वज्ञितं
सत्ताज्ञितं
स्वज्ञितं
सज्ञितवरीः
सज्ञित्वानं
सज्ञित्वाना
धियंज्ञित्वः
धियंज्ञित्वं
धियंज्ञित्वा
विश्वज्ञित्वा
धियंज्ञित्वासः
पृथग्यज्ञित्वितां
संज्ञित्वानं
उत्ज्ञित्वानाः
सुज्ञिह
सुज्ञिहः
मधुज्ञिहः
मंद्रज्ञिहः
रंसुज्ञिहः
शुचिज्ञिहः
हिरण्यज्ञिहः
सुज्ञिहं
प्राचाज्ञिहं
मधुज्ञिहं
मंद्रज्ञिहं
गोपाज्ञिहस्य
मंद्रज्ञिहा
अग्निज्ञिहाः
सुज्ञिहाः
मधुज्ञिहाः

सप्तऽजिह्वाः
 उपऽजिह्विका
 सुऽजिह्वौ
 दीर्घऽजिह्वौ
 अजीतये
 अजीतिं
 गोऽजीरया
 उपऽजीर्वति
 अमाऽजुरः
 धियाऽजुरः
 निऽजुरः
 अजुरै
 चतुऽजुरै
 सनाऽजुरा
 अजुर्यै
 अजुर्यः
 अजुर्ये
 अजुर्यस्य
 अजुर्या
 अजुर्याः
 अजुर्यासः
 धीऽजुवः
 नभऽजुवः
 मनऽजुवः
 वयऽजुवः
 सद्यऽजुवः
 सनाऽजुवः
 कशऽजुर्व
 मनऽजुर्व
 वसुऽजुर्व
 विश्वऽजुर्व
 अपिऽजुवा
 मनऽजुवा
 सेनाऽजुवा
 देवऽजुष्टः

अजुष्टं
 देवऽजुष्टं
 अजुष्टा
 देवऽजुष्टा
 सुऽजुष्टा
 अजुष्टात्
 अजुष्टान्
 अजुष्टानि
 अजुष्टिः
 हव्यऽजुष्टिं
 देवऽजुष्टैः
 अजुष्टौ
 आऽजुहोति
 आऽजुहानः
 आऽजुहानस्य
 आऽजुहानाः
 सऽजूः
 अद्रिऽजूतः
 आदित्यऽजूतः
 इंद्रऽजूतः
 दंऽसुजूतः
 देवऽजूतः
 बाहुऽजूतः
 ब्रह्मऽजूतः
 वातऽजूतः
 विप्रऽजूतः
 श्येनऽजूतः
 इंद्रऽजूतं
 देवऽजूतं
 वातऽजूता
 वातऽजूताः
 दस्युऽजूताय
 वातऽजूतासः
 वृषऽजूतिः
 देवऽजूते

यातुऽजूता
 सुऽजूर्यः
 अजूर्यतः
 निऽजूर्वति
 निऽजूर्वथः
 निऽजूर्वन्
 संऽजूर्वसि
 निऽजूर्वाः
 निऽजूर्वीत्
 विऽजूर्भते
 पूर्वजे इति पूर्वजे
 तृष्णाऽजे
 विऽजेत्यं
 स्वऽजेत्यं
 पूर्वऽजेभ्यः
 छत्रऽजेभ्ये
 स्वऽजेभ्ये
 विऽजेहमानः
 सऽजोषः
 सऽजोषसः
 सऽजोषसः
 सऽजोषसं
 विऽजोषसं
 सऽजोषसा
 सऽजोषसौ
 सऽजोषाः
 अजोषाः
 सऽजोषौ
 अजोष्यः
 आऽजोहुवानाः
 मितऽश्वः
 चतुऽश्वाः
 पदऽश्वाः
 अश्वाः
 चतुऽश्वाः

चतुःशः
आःशःता
अशःताः
प्रःशःतारः
अशःतिषु
संःशःनै
चतुःशः
अभिःशु
मिःतःशुःभिः
परिःशमन्
परिःशमन्
परिःशमनः
परिःशमने
परिःशमनोः
द्विःवहंःशमा
परिःशमा
परिःशमानः
परिःशमानं
परमःश्याः
चतुःश्येन
अज्येष्टाः
इंद्रःश्येष्टाः
समुद्रःश्येष्टाः
इंद्रःश्येष्टान्
अज्येष्टासः
इंद्रःश्येष्टासः
सुःश्योतिषः
सुःश्योतिषः
उरुःशयः
उरुःशयः
परिःशयः
पृथुःशयै
उरुःशयसं
पृथुःशयसे
पृथुःशयाः

पृथुःशयै
खरःशु
नवःश्याः
परिःशतंसयध्वै
सर्गःशतः
परिःशतकम्या
परिःशतकम्यायाः
परिःशतकम्यायां
परिःशतकम्ये
विःशतक्षत्
आःशतः
विःशततः
निःशततः
निःशततः
निःशततः
आःशततः
आःशततः
आःशततः
विःशततः
आःशतता
विःशतता
प्रःशतताः
विःशतताः
आःशततानं
विःशततानि
विःशतते
शंःशतनवे
आःशतनिः
संःशतनिः
संःशतनिं
अतःशतनूः
विःशतनोति
दीर्घःशतं
त्रिःशतं
सप्तःशतं
अतःशतः

अतःशतः
अतःशतः
विःशतन्वते
अग्निःशतपः
आःशतपः
आःशतपः
अग्निःशतपः
प्रःशतपन्
सांःशतपनाः
परिःशतपं
निःशतप्रा
अग्निःशतप्रेभिः
परिःशतप्य
अतःशतमाने इति
दीर्घःशतमाः
दुस्तरः
प्रःशतरणः
प्रःशतरणं
सुःशतरणान्
प्रःशतरणी
दुस्तरै
अवःशतरं
प्रःशतरं
रथःशतरं
विःशतरं
दुस्तरस्य
दुस्तरा
सुःशतरा
दुस्तराः
सुःशतराः
दिवाःशतरात्
अविदुःशतरासः
विःशतरिता
दुस्तरातवे
प्रःशतरिता

आऽतृदः
 प्रऽतृदः
 अतृदिलासः
 असुऽतृपः
 पशुऽतृप
 अतृपासः
 असुऽतृपी
 अतृप्युवंतं
 अतृपिताः
 अतृप्यंतीः
 निऽतोदिनः
 निऽतोशनं
 निऽतोशना
 निऽतोशनासः
 निऽतोशे
 पुरुऽत्मानं
 आविऽत्यः
 तनूत्यजः
 सुऽत्यजं
 आविऽत्यं
 अतृगिनऽत्वाः
 सुऽत्वातः
 सुऽत्वावा
 सुऽत्वावासः
 सुऽत्वामां
 सुऽत्वामाणं
 अतृऽत्विशत्
 तयऽत्विशतं
 अतृऽत्विशता
 अदऽत्विशान्
 हिरण्यऽत्वक्
 विऽत्वर्षयः
 प्रऽत्वर्षयः
 भाऽत्वर्षयः
 प्रऽत्वर्षयं

प्रऽत्वर्षाणः
 सूर्यऽत्वचः
 सूर्यऽत्वचं
 सूर्यऽत्वचा
 वातऽत्वयः
 अभिऽत्सरति
 अवऽत्सारस्यं
 अननुऽदः
 दानुऽदः
 द्रविणऽदः
 द्रविणऽदुः
 अयऽदंष्ट्रः
 अयऽदंष्ट्रान्
 पुरुऽदंसं
 सुऽदंससः
 सुऽदंससं
 पुरुऽदंससा
 सुऽदंससा
 पुरुऽदंससा
 पुरुऽदंसां
 सुऽदंसाः
 सुऽदुक्ष
 सुऽदक्षः
 पूतऽदक्षः
 सुऽदक्षं
 धृतऽदक्षं
 पूतऽदक्षं
 पूतऽदक्षसः
 पूतऽदक्षसा
 पूतऽदक्षसा
 सुऽदक्षस्य
 सुऽदक्षा
 अतृतऽदक्षा
 धृतऽदक्षा

सुऽदुक्षा
 दीनऽदक्षाः
 पूतऽदक्षाः
 समानऽदक्षाः
 पूतऽदक्षान्
 सुऽदक्षिणः
 सुऽदक्षिणं
 प्रयतऽदक्षिणं
 वज्रऽदक्षिणं
 सहस्रऽदक्षिणाः
 अदक्षिणासः
 प्रयतऽदक्षिणासः
 प्रऽदुक्षिणित्
 सहस्रऽदक्षिणे
 अग्निऽदग्धाः
 अतृगिनऽदग्धाः
 क्रिविऽदती
 त्वाऽदक्षः
 युवाऽदक्षस्य
 युष्माऽदक्षस्य
 जमदग्निऽदक्षा
 त्वाऽदक्षेभिः
 गोऽदुक्ष
 पुरुऽदुक्ष
 सुऽदुक्ष
 सुऽदक्षः
 अदुक्षया
 पराऽदक्षः
 संऽदुक्षान्
 अनुऽददाति
 पराऽददाति
 प्रऽददातु
 आददाथे इत्याऽददाथे
 आऽददानः
 आऽददानः

आऽददिः	अदंभेभिः	उपऽदस्यति
पराऽददिः	अदंभेः	अविऽदस्यं
संऽददिः	दुऽदभ	संऽदहंतः
संददी इति संऽददी	दुऽदभः	याजऽदा
आऽददे	आऽदभत्	अश्वऽदाः
उपऽदद्यमाने	दुऽदभं	आत्मऽदाः
आऽदधत्	अदभा	ओजऽदाः
निऽदधत्	दुऽदभासः	गोऽदाः
विऽदधत्	आऽदधुः	दृविणऽदाः
आऽदधते	आऽदभे	धनऽदाः
आऽदधर्षत्	अदभं	बलऽदाः
आऽदधर्षति	अननुऽदं	भूरिऽदाः
आऽदधाति	अमित्रऽदंभनः	वस्त्रऽदाः
आऽदधानः	अमित्रऽदंभनं	वानऽदाः
श्रुतऽदधानः	अदयः	वासऽदाः
निऽदधिरे	विऽदयते	सहऽदाः
आऽदधुः	पुरंऽदुर	सहस्रऽदाः
निऽदधुः	पुरंऽदुरः	सुऽदाः
विऽदधुः	पुरंऽदुरं	स्वस्तिऽदाः
संऽदधुः	पुरंऽदुरस्य	हिरण्यऽदाः
आऽदधे	पुरंऽदुरा	भूरिऽदाः
अपश्चात्ऽदधने	गोऽदुरे	सुदाऽतंराय
शुचिऽदन्	आऽदंती	चृश्यऽदात्
श्रेणिऽदन्	आऽददिरः	त्वाऽदातं
हिरण्यऽदंतं	आऽददिरासः	ओजऽदातमः
अदंभः	विश्वऽदंशीतः	सहस्रऽदातमं
अदंभं	विश्वऽदंशीतं	हव्यऽदातये
अदंभस्य	सुदंशीतरः	अश्वऽदातरः
अदंभा	चतुऽदश	निऽदातारं
अदंभाः	पंचऽदश	हव्यऽदातिभिः
अदंभाः	सुऽदशः	हव्यऽदातिं
अदंभान्	पंचऽदशं	सुऽदातु
अदंभानि	पंचऽदशानि	शतऽदातु
अदंभासः	दृविणऽदसः	सहस्रंऽदातु
अदंभे इति	पुरुऽदस्यं	भूरिऽदातः

सदानः	अदाभ्यानि	अदाशुतिः
सहस्रदानः	अदाभ्यासः	अदाशुषः
निदानं	अदाभ्येन	अदाशुषां
सदानं	जनिदां	अदाशूःतरस्य
सुदानवः	दृविणःदां	अदाशून्
जीरदानवः	धनदां	सुदासः
जीरदानवः	रभःदां	दैवःदासः
सुदानवः	वसुदां	अभिदासत्
सुदानवः	सहःदां	अभिदासतः
सुदानवे	अनश्चदां	अभिदासति
जीरदानवे	अनाशीःदां	सुदासं
सहस्रदाना	सुदामन्	दिवःदासं
विश्वदानौ	सुदामन्	दिवःदासस्य
सुदानुः	अदामानः	दिवःदासात्
जीरदानुः	आदायं	दिवःदासाय
सुदानुभिः	परिदायं	सुदासे
सुदानुं	पुनःदायं	दिवःदासेभिः
जीरदानुं	शतदायं	असंदिहः
सहदानुं	संदायि	निदितं
सुप्रदानुं	आदारः	संदितं
जीरदानू इति जीरदानू	आदारिणं	निदिता
सुदानू इति सुदानू	भूरिदावत्तरः	आदिदेशति
सुप्रदानू इति सुप्रदानू	भूरिदावत्तरा	अश्मदिद्यवः
सुदानून्	अश्मदावन्	विदिद्युतानः
जीरदानो इति जीरदानो	वसुदावन्	सुदिनत्वं
नक्षत्रदाभं	सत्तादावन्	सुदिनत्वे
अदाभ्य	भूरिदावरीं	असंदिनं
भूरिदाभ्यः	भूरिदावां	सुदिनां
अदाभ्यः	वसुदावां	सुदिनाः
अदाभ्यं	वाजदावां	सुदिनानि
अदाभ्यस्य	भूरिदाव्रः	सुदिने
अदाभ्या	वाजदाव्रां	सुदिने इति सुदिने
अदाभ्या	सहस्रदाव्रां	पुरुदिनेषु
अदाभ्याः	शतदाव्रिं	सुदिनेषु
अदाभ्याः	सुदाव्रै	अभिदिप्सुः

અભિઃદિપ્ત્વઃ
 પ્રઃદિવઃ
 સ્ઃદિવઃ
 સુઃદિવઃ
 વૃહત્ઃદિવઃ
 વૃહત્ઃદિવસ્ય
 પ્રઃદિવા
 વૃહત્ઃદિવા
 વૃહત્ઃદિવાઃ
 પ્રઃદિવિ
 અહઃઃદિવિ
 ત્રિઃદિવે
 વૃહત્ઃદિવેષુ
 વૃહત્ઃદિવેઃ
 આઃદિશઃ
 પ્રઃદિશઃ
 આઃદિશી
 પ્રઃદિશી
 પ્રઃદિશા
 આઃદિશા
 પ્રઃદિશિ
 આઃદિશે
 અનનુઃદિષ્ટઃ
 સ્મત્ઃદિષ્ટયઃ
 પ્રઃદિષ્ટાઃ
 સ્મત્ઃદિષ્ટિઃ
 સ્મહિષ્ટી ઇતિ સ્મત્ઃદિષ્ટી
 સ્મત્ઃદિષ્ટીન્
 સંઃદિહઃ
 સુઃદીતયઃ
 સુઃદીતયે
 સુદીતિઃમિઃ
 સુઃદીતિ
 સુઃદીતી
 પ્રઃદીદયત્

સુઃદીદિતિ
 અવિઃદીધયું
 પ્રઃદીધ્યાના
 આઃદીધ્ને
 પરિઃદીયયઃ
 પ્રતિઃદીઝે
 અતિઃદીઘં
 અત્રિઃદુગ્ધઃ
 અત્રિઃદુગ્ધાઃ
 અપ્રઃદુગ્ધાઃ
 સ્વઃઃદુઘઃ
 શુક્લઃદુઘસ્ય
 સ્વઃઃદુઘા
 સુઃદુઘા
 સ્વઃઃદુઘાઃ
 સુઃદુઘાઃ
 સ્વઃઃદુઘા
 સુઃદુઘા
 સ્વઃઃદુઘાયાઃ
 મધુદુઘે ઇતિ મધુઃદુઘે
 સ્વર્ણુઘે ઇતિ સ્વર્ણઃદુઘે
 સુદુઘે ઇતિ સુઃદુઘે
 અભિઃદુદ્રોહં
 શતઃદુરસ્ય
 આઃદુરે
 શતઃદુરેષુ
 અદુઃવઃ
 ગોઃદુહઃ
 ધૃતઃદુહઃ
 આઃદુહઃ
 ગોઃદુહે
 અગ્નિઃદૂતઃ
 ત્વાઃદૂતાસઃ
 પાક્ઃદૂત્વા
 ઝપઃદુક્

સંઃદુક્
 સ્વઃઃદુક્
 સ્ઃદુક્
 આઃદુત્વં
 અપ્રઃદુપિતઃ
 અદુપિતાય
 અદુપિતેભિઃ
 અદુમઃ
 અદુમં
 પ્રઃદુમિઃ
 અદુપ્પતા
 અહઃઃદુશઃ
 દુરેઃદુશઃ
 યજ્ઞઃદુશઃ
 સંઃદુશઃ
 સુઃદુશઃ
 સ્વઃઃદુશઃ
 દુરેઃદુશી
 સંઃદુશી
 સુઃદુશી
 સ્વઃઃદુશી
 દુરેઃદુશા
 મિષુઃદુશા
 સ્વઃઃદુશા
 સંઃદુશિ
 સુઃદુશી
 સ્ઃદુશીઃ
 સુઃદુશીઃ
 સુઃદુશીકઃ
 ચિત્તઃદુશીકં
 દુઃદુશીકં
 સુઃદુશીકં
 દુરેઃદુશે
 સંઃદુશે
 અનુઃદશ્ય

विश्वऽदृष्टः
अदृष्टाः
अदृष्टाः
विश्वऽदृष्टाः
अदृष्टान्
संऽदृष्टिः
संऽदृष्टौ
हविःऽदे
प्रऽदेदिशत्
आऽदेदिशानः
आऽदेदिशानान्
अनुऽदेयं
मयऽदेयं
बलऽदेयाय
मयऽदेयाय
राभःऽदेयाय
वसुऽदेयाय
अनुऽदेयो
वैरऽदेये
सुऽदेवः
अदेवः
अनृतऽदेवः
विश्वऽदेवः
सहऽदेवः
अदेवऽत्तात्
अर्धेऽदेवं
सुऽदेवं
अदेवं
अंतिऽदेवं
अवःऽदेवं
आऽदेवं
उग्रऽदेवं
विश्वऽदेवं
अदेवऽयंतं
अदेवऽयुः

अदेवऽयुं
अदेवऽयून्
अदेवऽयोः
अदेवस्य
वामऽदेवस्य
अदेवाः
सुऽदेवाः
मूरऽदेवाः
विश्वऽदेवाः
विश्वऽदेवाः
शिश्रऽदेवाः
अदेवात्
अदेवान्
मूरऽदेवान्
शिश्रऽदेवान्
अदेवानि
सुऽदेवाय
विश्वऽदेवाय
आऽदेवासः
अदेवीः
आऽदेवीः
आऽदेवे
अदेवेन
विश्वऽदेवैः
विश्वऽदेव्य
शौरऽदेव्यः
साहऽदेव्यः
विश्वऽदेव्यः
साहऽदेव्यं
सुऽदेव्यं
विश्वऽदेव्यं
साहऽदेव्यात्
द्रविणःऽदेयुं
तुविऽदेयं
कुमारऽदेव्याः

स्वभऽदेव्याः
पराऽदे
मधुऽदोषं
सुदोषे इति सुऽदोषे
प्रऽदोषुवत्
प्रऽदोषं
प्रतिऽदोषं
विश्वऽदोहसः
सूदऽदोहसः
विश्वऽदोहसं
द्रविणःऽदौ
रयिऽदौ
अभिऽद्यावः
अभिऽद्यवे
वृष्टिऽद्यावः
पृथिवीद्यावां
वृष्टिऽद्यावा
विऽद्युत्
अद्युतः
विऽद्युतः
सुऽद्युतः
विऽद्युतं
विऽद्युता
सुऽद्युतं
अभिद्युभिः
अद्युं
अभिऽद्युं
दशऽद्युं
कृतऽद्युम्
तुविऽद्युम्
विभूतऽद्युम्
तुविऽद्युम्
तुविऽद्युस्य
पाशऽद्युस्य
तुविऽद्युसाः
8 R

अभिष्टिः शुद्धाः

सुः शुद्धाः

त्वेषः शुद्धाः

तुविः शुद्धाः

कमः शुद्धः

एकः शुद्धः

अष्टुः

सुः शुद्धाः

सुः शुद्धाः

पुरुः शुद्धाः

मितः शुद्धः

सुः शुद्धाः

वाजः शुद्धाः

निः शुद्धाः

रघुः शुद्धः

मितः शुद्धः

रघुः शुद्धः

अदुः शुद्धः

पुरुः शुद्धः

अदुः शुद्धः

अदुः शुद्धः

अदुः शुद्धः

अदुः शुद्धः

अनभिः शुद्धाः

अदुः शुद्धः

अभिः शुद्धः

अदुः शुद्धाः

अद्रोः शुद्धः

अद्रोः शुद्धः

अद्रोः शुद्धः

अद्रोः शुद्धः

अभिः शुद्धः

मितः शुद्धः

सुः शुद्धः

अष्टयंतं

अष्टयाः

अष्टयाविनः

अष्टयाविनं

अष्टयावी

अष्टयुं

वृकः शुद्धः

कृतद्वसू इति कृतद्वसू

आः शुद्धाः

सहस्रः शुद्धः

एधमानः शुद्धः

अनृतः शुद्धः

पतिः शुद्धः

ब्रह्मः शुद्धः

ब्रह्मः शुद्धः

चुषिः शुद्धः

ब्रह्मः शुद्धः

अद्विषेयः

अद्विषेयं

इंद्रः शुद्धः

अद्वेयः

विः शुद्धः

परिः शुद्धः

युतः शुद्धः

युवयत्ः शुद्धः

विः शुद्धः

वीकुः शुद्धः

तरतः शुद्धः

यवयत्ः शुद्धः

अद्वेये इति

वयः शुद्धः

विः शुद्धः

महाः शुद्धः

प्रः शुद्धः

महाः शुद्धः

प्रः शुद्धः

महाः शुद्धः

प्रः शुद्धः

सुः शुद्धः

सुः शुद्धः

शतः शुद्धः

जीवः शुद्धः

सुः शुद्धः

जीवः शुद्धः

प्रः शुद्धः

स्विरः शुद्धः

सुः शुद्धः

उग्रः शुद्धः

स्विरः शुद्धः

सुः शुद्धः

निः शुद्धः

परिः शुद्धः

प्रः शुद्धः

प्रतिः शुद्धः

निः शुद्धः

पुरः शुद्धः

दुः शुद्धः

दुः शुद्धः

विधर्तरिति विः शुद्धः

विः शुद्धः

दुः शुद्धः

विः शुद्धः

विः शुद्धः

विः शुद्धः

विः शुद्धः

विः शुद्धः

स्वः शुद्धः

सत्यः शुद्धः

सत्यः शुद्धः

सत्यधर्माणां
सत्यधर्माणा
आध्वं
विधवां
आध्वे
अपधा
चतुःधा
प्रतिधा
धामधाः
धियंधाः
नानधाः
पयःधाः
रत्नधाः
रेतःधाः
वयःधाः
सर्वधाः
रत्नधाः तमः
वरिवः धातमः
सर्वधाः तमः
रत्नधाः तमं
सर्वधाः तमं
विधातरिति विधातः
त्रिधातवः
प्रतिधातवे
विधाता
संधाता
विधातारः
त्रिधातु
त्रिविष्टिधातु
सुधातु
सप्तधातु
त्रिधातुः
निधातुः
सप्तधातुः
त्रिधातुना

त्रिधातुभिः
त्रिधातुं
त्रिधातूनि
निधातोः
यातुधान
यातुधानः
सोमधानः
आधानं
निधानं
यातुधानं
विधानं
सोमधानं
यातुधानस्य
अपिधानां
निधानां
यातुधानां
विधानां
सोमधानां
यातुधानाः
सोमधानाः
यातुधानात्
यातुधानान्
मंडुरधानिकीः
अग्निधाने
यातुधान्यः
निधान्यं
रत्नधाभिः
दुःधां
वयःधां
वरिवःधां
विपःधां
प्रियधामाय
कारुधायः
विश्वधायः
अरिधायसः

विश्वधायसः
गोधायसं
भूरिधायसं
विश्वधायसं
हरिधायसं
कारुधायः
विश्वधायः
निधायि
सुधारः
शतधारः
सहस्रधारः
मधुधारं
शतधारं
सहस्रधारं
निधारयः
निधारयंतः
सहस्रधारा
द्विधाराः
सुधाराः
शतधाराः
सहस्रधारां
विधारं
भूरिधारे इति भूरिधारे
सहस्रधारे
विधावतः
अवधावति
प्रधावति
परिधावसि
आधिः
इषुधिः
निधिः
परिधिः
पुरंधिः
सुधितः
सुधितं

मित्रऽधितये
 नेमऽधिता
 युवऽधिता
 सुऽधिता
 सुऽधिताः
 दुऽधितान्
 मित्रऽधितानि
 सुऽधितानि
 वनऽधितिः
 स्वऽधितिः
 वसुऽधितिं
 स्वऽधितिं
 वसुधिते इति वसुऽधिते
 सुऽधितिभिः
 स्वऽधितौ
 अभिऽधित्सते
 निऽधितिः
 उत्सऽधिं
 उद्सऽधिं
 गर्भेऽधिं
 निऽधिं
 परिऽधिं
 प्रऽधिं
 श्लेवऽधिं
 संऽधिं
 पुरेऽधिं
 दीर्घेऽधियः
 नानाऽधियः
 इत्याऽधिये
 निऽधियु
 पुरेऽधी इति पुरेऽधी
 इत्याऽधीः
 पुरेऽधीः
 विश्रुतऽधीः
 आऽधीतं

चतऽधीतयः
 चतऽधीतयः
 चतधीतिऽभिः
 चतऽधीतिं
 अपिऽधीन्
 इषुऽधीन्
 निऽधीन्
 परिऽधीन्
 निऽधीनां
 निऽधीयमानं
 प्रतिऽधीयमानं
 अधीरा
 यज्ञऽधीराः
 आऽधीषमाणायाः
 गोऽधुक्
 सवऽधुक्
 विऽधुं
 सवऽधुं
 दुऽधुरः
 सुऽधुरः
 सुऽधुरे
 सुऽधुरां
 नृऽधूतः
 वृषऽधूतस्य
 बहुऽधूताः
 अवऽधूनुषे
 आऽधून्वते
 अवऽधून्वानः
 अनुऽधूपितासः
 चरिष्णुऽधूमं
 अर्चतऽधूमासः
 चर्षणिऽधूत्
 चर्षणिऽधूतः
 मनऽधूतः
 चर्षणिऽधूतः

चर्षणिऽधूतं
 चर्षणिऽधूतां
 आऽधूषः
 आऽधूषे
 प्रतिऽधूषे
 अधूष्टः
 अधूष्टं
 सुऽधूष्टं
 सुधूष्टमे इति सुऽधूष्टमे
 अधूष्टाः
 अधूष्टासः
 संवृक्तऽधूष्णं
 धियंऽधे
 इषुऽधेः
 उद्ऽधेः
 विसृष्टऽधेना
 विश्रुऽधेनाः
 विश्रुऽधेनां
 एकऽधेनुभिः
 अधेनुं
 अधेन्वा
 रत्नऽधेभिः
 नामऽधेयं
 भागऽधेयं
 रत्नऽधेयं
 रत्नऽधेयां
 भागऽधेयानि
 रत्नऽधेयानि
 रत्नऽधेयाय
 वयऽधेयाय
 वयऽधे
 स्वऽधैनवानां
 आऽध्यः
 दुऽध्यः
 सुऽध्यः

पुरंऽध्या
 दुऽध्याः
 पुरंऽध्यां
 आऽध्ये
 दुऽध्ये
 चित्तऽधजतिः
 अधिजः
 अधुक्
 अस्मायाऽधुक्
 अतकऽधुक्
 अभिऽधुक्
 अस्मऽधुक्
 अधुक्
 वरुणऽधुतः
 निऽधुवि
 निऽधुविः
 अस्मृतभू इत्यस्मृतऽधू
 कृतऽध्वजः
 अध्वरः
 अध्वरं
 अध्वरस्य
 अध्वरस्य
 अध्वराणां
 अध्वरान्
 अध्वराय
 अध्वरे
 अध्वरेषु
 अतिऽध्वसन्
 अध्वस्मऽभिः
 अध्वस्मानः
 सत्यऽध्वतं
 स्वप्रऽनंशानः
 उषसान्ता
 अभिऽनर्षतः
 अभिऽनर्षमायाः

अनङ्गाः
 महेऽनदि
 निऽनङ्गः
 संऽनङ्गः
 अनपिऽनङ्गं
 अपिऽनङ्गं
 अवऽनङ्गं
 संऽनङ्गा
 आऽनदं
 आऽनदाः
 तनूऽनपात्
 तनूऽनपात्
 तनूऽनपात्
 तनूऽनपात्
 तनूऽनपात्
 प्रनपादिति प्रऽनपान्
 अभिऽनभ्यं
 आऽनमं
 संऽनमानः
 अनमस्युः
 निऽनमं
 विऽनयः
 संऽनयः
 प्रऽनयैत
 प्रऽनयसि
 संऽनयानि
 संऽनयामसि
 शिक्षाऽनरः
 स्वऽनरः
 स्वऽनरं
 स्वऽनरात्
 स्वऽनरे
 पुनऽनव
 संऽनवामहे
 दुऽनशः
 दुऽनशं

दुऽनशा
 परिऽनशे
 संऽनशे
 संऽनसैत
 संऽनसामहे
 उरुऽनसौ
 अक्षऽनहः
 परिऽनहं
 शमीनहुषी इति
 आऽनहमानः
 त्रिऽनाके
 वेकऽनाटान्
 अनाथं
 सऽनाभयः
 त्रिऽनाभि
 सऽनाभिः
 वृषऽनाभिना
 पुरुऽनामन्
 अनामयितुऽभ्यां
 दुऽनामां
 समऽनामा
 सुमंतुऽनामा
 सऽनामाना
 अनामि
 अहिऽनाम्नां
 सुहवीतुऽनाम्ने
 उपऽनायं
 विऽनाशयन्
 इंद्रनासत्या
 निऽनिक्
 विऽनिखे
 निऽनिजः
 निऽनिजं
 निऽनिजा
 निऽनिजानः

निःसनिजे
 त्वाऽनिदः
 देवऽनिदः
 सुऽनिधा
 आऽनिनाय
 प्रऽनिनाय
 उत्तऽनिनीयः
 अनिद्यः
 अनिद्या
 उपऽनिपद्यमानं
 केऽनिपानां
 आऽनिपासः
 पृश्निऽनिप्रेषितासः
 ऋतऽनिभ्यः
 दुःसिन्यंतवः
 दुःसिन्यंतुः
 घृतऽनिर्निक्
 घृतऽनिर्निक्
 चंद्रऽनिर्निक्
 हिरण्यऽनिर्निक्
 अधिऽनिर्निजः
 वर्षऽनिर्निजः
 सहस्रऽनिर्निजं
 सहस्रऽनिर्निजा
 अश्वऽनिर्निजि
 अनिधंगाय
 अनिषव्याः
 सुऽनिष्काः
 ग्रामऽनीः
 यज्ञऽनीः
 वशऽनीः
 व्रतऽनीः
 सेनाऽनीः
 आऽनीतः

युष्माऽनीतः
 अवऽनीतं
 उपऽनीतं
 प्रऽनीतं
 सुऽनीतयः
 प्रऽनीतयः
 युवाऽनीतस्य
 उपऽनीता
 उत्तऽनीताः
 अवऽनीताय
 प्रऽनीतिः
 वर्षऽनीतिः
 वामऽनीतिः
 शर्धऽनीतिः
 सहस्रऽनीतिः
 सुऽनीतिः
 सुनीतिऽभिः
 प्रनीतिऽभिः
 अग्रऽनीतिं
 असुऽनीतिं
 प्रऽनीतिषु
 ऋजुऽनीती
 प्रऽनीती
 सुऽनीती
 असुऽनीते
 प्रऽनीतौ
 सुऽनीयः
 शतऽनीयः
 सहस्रऽनीयः
 शतऽनीयं
 पुरुऽनीया
 सुऽनीयाः
 सहस्रऽनीयाः
 सुऽनीयाय

सुऽनीयासः
 पुरुऽनीये
 सुऽनीये
 दीर्घऽनीये
 अधिऽनीयमानः
 उत्तऽनीयमानाः
 अनौठः
 कृपऽनीठं
 सऽनीठाः
 सऽनीठाभिः
 सनीठे इति सऽनीठे
 सऽनीठेभिः
 अनुत्तं
 अनुत्ता
 अनुत्ताः
 विऽनुदः
 प्रतिऽनुदन्
 पराऽनुदं
 तुविऽनृम्य
 तुविऽनृम्य
 तुविऽनृम्यः
 त्वेषऽनृम्यः
 तुविऽनृम्यं
 पुरुऽनृम्याय
 मुञ्जऽनेजनं
 प्रनेतरिति प्रऽनेतः
 प्रनेतरिति प्रऽनेतः
 अभिऽनेता
 आऽनेता
 प्रऽनेता
 प्रऽनेतारः
 प्रऽनेतारं
 नाभानेदिष्ठः
 अनेद्य
 अनेद्यः

अनेद्याः

प्रऽनेनीः

अतिऽनेनीयमानः

हिरण्यऽनेमयः

सऽनेमि

अरिष्टऽनेमिः

अरिष्टऽनेमि

अरिष्टऽनेमे

प्रऽनेमत्

प्रऽनोद

आऽनोन्वीति

अनुऽनोन्वतः

प्रऽन्यः

यज्ञऽन्य

यज्ञऽन्योः

गोऽन्योधाः

हिरण्यऽपक्षं

पृथुऽपक्षसा

विऽपक्षसा

मांस्यचन्याः

त्रिऽपंचाशः

अष्टिऽपत्

चतुऽपत्

द्विऽपत्

उत्ऽपत्तन्

संऽपत्ति

अवऽपत्ततीः

निऽपत्तयोः

बृहस्पतये

जाऽपतिः

नृऽपतिः

बृहस्पतिः

रथऽपतिः

रविऽपतिः

वनस्पतिः

विऽपतिः

शचीऽपतिः

गृहऽपतिः

गोऽपतिः

दक्षऽपतिः

निधाऽपतिः

प्रजाऽपतिः

वसुऽपतिः

वाजऽपतिः

सत्ऽपतिः

खऽपतिः

खऽपतिः

हविऽपतिः

बृहस्पतिना

वनस्पतिऽभिः

वनस्पतिऽभ्यः

नृऽपतिं

बृहस्पतिं

वनस्पतिं

विऽपतिं

शचीऽपतिं

गणऽपतिं

गायऽपतिं

गृहऽपतिं

गोऽपतिं

जाऽपतिं

दंऽपतिं

परिऽपतिं

पूऽपतिं

मेघऽपतिं

वसुऽपतिं

ब्राजऽपतिं

अवयत्ऽपतिं

सत्ऽपतिं

सोमऽपतिं

खऽपतिं

सदस्पती इति

गोपती इति गोऽपती

दंपती इति दंऽपती

नृपती इति नृऽपती

मदपती इति मदऽपती

वनस्पती इति

शचीपती इति शचीऽपती

सत्पती इति सत्ऽपती

सिंधुपती इति सिंधुऽपती

खऽपती इति खऽपती

वनस्पतीन्

सत्ऽपतीन्

वनस्पतीनाम्

बृहस्पते

अश्वऽपते

आजिऽपते

उर्वराऽपते

चतुऽपते

चतुऽपते

गणऽपते

गृहऽपते

गोऽपते

गोऽपते

दंऽपते

नृऽपते

बृहस्पते

बृहस्पते

मित्रऽपते

रविऽपते

राधऽपते

वनस्पते

वनस्पते

वसुऽपते

वसुऽपते

विश्वपते
 विश्वपते
 शचीऽपते
 शचीऽपते
 सत्ऽपते
 सत्ऽपते
 सोमऽपते
 स्वधाऽपते
 बृहस्पतेः
 प्रऽपतेत्
 वनस्पतौ
 गोऽपतौ
 यज्ञऽपतौ
 सऽपत्ताः
 सऽपत्तान्
 सऽपत्तानां
 शूरऽपत्ति
 वसुऽपत्तौ
 सऽपत्तौ
 सपत्नी इति सऽपत्तौ
 सुपत्नी इति सुऽपत्तौ
 इंद्रऽपत्नी
 गृहऽपत्नी
 दंऽसुपत्नी
 वाजऽपत्नी
 वीरऽपत्नी
 नृऽपत्तौः
 सऽपत्तौः
 सुऽपत्तौः
 अर्यऽपत्नीः
 दासऽपत्नीः
 देवऽपत्नीः
 वृषऽपत्नीः
 शूरऽपत्नीः
 गताऽपत्नीभिः

विश्वपत्नी
 सऽपत्नी
 विश्वपत्न्यै
 शतपत्ऽभिः
 विऽपत्सनः
 वीळुपत्नऽभिः
 जाऽपत्यं
 अथिऽपत्यं
 गाहंऽपत्यानि
 गाहंऽपत्याय
 गाहंऽपत्येन
 क्षेत्रऽपत्येषु
 शतऽपत्तः
 अच्छिन्नऽपत्ताः
 आशुऽपत्ता
 रघुऽपत्ता
 श्येनऽपत्ता
 रघुऽपत्तानः
 आऽपथयः
 विऽपथयः
 सुऽपथा
 अनुऽपथाः
 अंतःऽपथाः
 सुऽपथानि
 प्रऽपथिन्
 प्रऽपथिन्ऽतमं
 प्रऽपथी
 प्रऽपथे
 प्रऽपथेषु
 आऽपथ्यः
 अवऽपदः
 द्विऽपदः
 निऽपदः
 उन्नानऽपदः
 चतुऽपदः

परिऽपदं
 अधऽपदं
 दुऽपदा
 द्विऽपदा
 अपदुऽपदा
 चतुऽपदा
 अधऽपदाः
 अधऽपदात्
 प्रऽपदाभ्यां
 द्विऽपदा
 अपदी
 अपदी इति
 सुऽपदी
 अष्टाऽपदी
 एकऽपदी
 घृतऽपदी
 चतुऽपदी
 नवऽपदी
 अष्टाऽपदीभिः
 अष्टाऽपदी
 चतुऽपदी
 सप्तऽपदी
 अपदं
 द्विऽपदं
 दुऽपदे
 चतुऽपदे
 महाऽपदेन
 प्रऽपदैः
 अभिऽपद्यं
 निऽपद्यते
 अनिऽपद्यमानं
 आऽपनीकनत्
 पुरुऽपथाः
 अतूतऽपथाः
 परिऽपथिनः

परिऽपंथिनं
सुऽपन्ननि
उपपन्निऽवांसं
आऽपुप्रायं
आपुमिऽवांसं
आऽपुमिवान्
आऽपुमुषी
गोपं
मधुऽयं
अरितऽपरणी
एकऽपरस्यं
सोमऽपरिबाधः
दुऽपरिहंतु
गोऽपरीणसा
उपऽपचनं
वातापर्जन्या
अगनीपर्जन्यौ
सुऽपर्णीः
सहस्रऽपर्णीः
सुऽपर्णे
सुऽपर्णी
सुऽपर्णीः
अश्वऽपर्णीः
हिरण्यऽपर्णीः
उत्तानऽपर्णे
अश्वऽपर्णेः
सुऽपर्ण्यः
शतऽपर्वणा
इन्द्रापर्वता
इन्द्रापर्वता
अपर्वन्
सोमपर्वऽभिः
विऽपर्वं
वृषऽपर्वी
पृथुऽपर्वीवः

अपलाशः
सुऽपलाशं
सुऽपलाशे
कृष्णऽपविः
शतऽपविताः
वीळुपविऽभिः
ददृशानऽपवेः
अनष्टऽपशुः
रुशतऽपशुः
विऽपश्यति
अवऽपश्यन्
संऽपश्यन्
प्रऽपश्यतः
परिऽपश्यति
अभिऽपश्यती
प्रऽपश्यमानः
संऽपश्यमानाः
वाजऽपस्यः
वीरऽपस्यः
तिऽपस्यं
अश्वऽपस्यं
वाजऽपस्यं
अनुऽपस्पशानं
अभिष्टिऽपा
गोपा
तनुऽपा
तपुऽपा
परऽपा
प्रऽपा
सोमऽपा
स्तिऽपा
गोपा
शुचिऽपा
अग्रेऽपा
अधिऽपा

अभिश्स्तिऽपाः
चतुऽपाः
चतुऽपाः
कुलऽपाः
गोपाः
तनुऽपाः
पयऽपाः
परऽपाः
पशुऽपाः
पूर्वऽपाः
व्रतऽपाः
शुक्रपुतऽपाः
शेवधिऽपाः
सुतऽपाः
सोमऽपाः
स्तिऽपाः
हरिऽपाः
हविऽपाः
अनृतुऽपाः
चतुऽपाः
शुचिऽपाः
सुतऽपाः
सोमऽपाः
सोमऽपाः
शुतऽपाकं
क्षीरऽपाकं
विऽपाका
पृथुऽपाजसः
सहस्रऽपाजसः
पृथुऽपाजसा
पृथुऽपाजसे
द्विऽपाजस्यः
पृथुऽपाजाः
विऽपाद
वृषऽपाणयः

सुऽपाणिः	चतुऽपादः	कुंडऽपाय्यः
पृथुऽपाणिः	अपादं	नृऽपाय्यं
वीकुऽपाणिः	त्रिऽपादं	पूर्वऽपाय्यं
हिरण्यऽपाणिः	पंचऽपादं	बहुऽपाय्यं
वीकुपाणिऽभिः	सहस्रऽपादं	बहुऽपाय्यं
द्रवत्पाणिऽभिः	निऽपादाः	अपारः
हिरण्यपाणिऽभिः	द्विऽपादं	सुऽपारः
सुऽपाणिं	गोपात्	संऽपारं
मधुऽपाणिं	शतऽपान्	अपारं
हिरण्यऽपाणिं	इंद्रऽपानः	सुऽपारं
सुपाणी इति सुऽपाणी	देवऽपानः	अतिऽपारयः
द्रवत्पाणी इति द्रवत्पाणी	नृऽपानः	सुऽपार
वीकुपाणी इति वीकुपाणी	अवऽपानं	सुऽपाराः
सुपाणी इति सुपाणी	इंद्रऽपानं	अपारां
हिरण्यऽपाणे	जनऽपानं	सुऽपारासः
अपात्	देवऽपानं	अपारे
त्रिऽपात्	नृऽपानं	अपारे इति
द्विऽपात्	परिऽपानं	अपारेण
एकऽपात्	इंद्रऽपानाः	सुतऽपावन्
चतुऽपात्	अवऽपानात्	सोमऽपावन्
विश्रतऽपात्	देवऽपानानि	अभिऽप्रास्तिऽपावां
सहस्रऽपात्	वृषऽपानांसः	सोमऽपावां
निऽपातः	अवऽपानेषु	हिरण्यऽपावाः
इंद्रऽपातमः	वृषऽपानेषु	सुतऽपावः
सोमऽपातमः	अग्रेऽपाभिः	सोमऽपावः
सोमऽपातमं	चतुऽपाभिः	सोमऽपाव्रां
सोमऽपातमा	गोपाभिः	सुतऽपाव्रे
मधुऽपातमा	अंजऽपां	सोमऽपाव्रे
नृऽपाता	अभिऽप्रास्तिऽपां	विऽपांशं
नृऽपातारः	गोपां	भूरिऽपाशौ
निऽपाति	तनूऽपां	अभिऽपासि
सहस्रऽपाथाः	निऽसिक्कऽपां	निऽपासि
अपादः	व्रतऽपां	विऽपासि
द्विऽपादः	शतऽपां	संऽपिंघति
श्रुतिऽपादः	सोमऽपां	संऽपिणक्

हिरण्यसिंङान्
अपितः
दक्षसपितरः
मातरापितरा
दक्षसपितरा
दक्षसपितृन्
सुसपितृन्
अपसपितृन्
अभिसपितृन्
प्रसपितृन्
ससपितृन्
प्रसपितृत्वात्
अभिसपितृत्वे
आसपितृत्वे
प्रसपितृत्वे
अभिसपितृत्वेपु
दानुसपितृन्वः
विसपितृपानः
विसपितृपानं
विसपितृपानस्य
विसपितृपाना
सुसपितृपानाः
आसपितृपानं
अतिसपितृपानं
संसपितृपानं
प्रसपितृपानं
प्रसपितृपानं
आसपितृपानः
विसपितृपानः
सुसपितृपानः
असपितृपानः
विसपितृपानः
संसपितृपानः
इंद्रसपितृपानः
स्थिरसपितृपानः

नृसपितृपाने
पूर्वसपितृपाने
सोमसपितृपाने
प्रसपितृपानः
आसपितृपानः
पूर्वसपितृपानः
सपितृपानः
नृसपितृपाने
सोमसपितृपाने
गोसपितृपाने
सोमसपितृपाने
गोसपितृपाने
गोसपितृपाने
प्रतिपितृपाने
सुसपितृपानः
कुत्सपितृपानः
सप्तपितृपानः
सुसपितृपानः
राजसपितृपानः
वृत्तपितृपानः
जीवसपितृपानः
देवसपितृपानः
पुरुसपितृपानः
सुसपितृपानः
उग्रसपितृपानः
देवपितृपाने इति देवपितृपाने
सुसपितृपाने
अपुरुषपितृपानः
विसपितृपानः
विसपितृपानः
पुरुवारसपितृपानः
अपुष्पाः
अपुष्पाः
शाचिसपितृपानः
गर्भसिपितृपानः

निसपितृपानः
परिसपितृपानः
गर्भसिपितृपानः
निसपितृपानः
सुसपितृपानः
धारसपितृपानः
शक्तसपितृपानः
स्वसपितृपानः
आसपितृपानः
सुसपितृपानः
सुसपितृपानः
सुसपितृपानः
अहंसपितृपानः
अनुसपितृपानः
यथापितृपानः
अपुष्पः
अपुष्पः
अपुष्पः
अपुष्पः
अपुष्पः
इंद्रापितृपानः
सोमापितृपानः
सोमापितृपानः
सोमापितृपानः
इंद्रापितृपानः
आसपितृपानः
उपसपितृपानः
विसपितृपानः
संसपितृपानः
सुसपितृपानः
अनवसपितृपानः
संसपितृपानः
आसपितृपानः
संसपितृपानः
मधुसपितृपानः
घृतसपितृपानः

आऽपृचे
 विऽपृचे
 विऽपृच्छते
 विऽपृच्छं
 संऽपृच्छं
 वंधुऽपृच्छा
 संऽपृच्छे
 आऽपृच्छः
 आऽपृच्छं
 प्रऽपृचती
 संऽपृचानः
 सदाऽपृणः
 अपृणतः
 आऽपृणन्
 आऽपृणंतः
 अपृणंतः
 अपृणंतं
 छावापृथिवी इति
 छावापृथिवी इति
 दिवःऽपृथिव्योः
 त्रिऽपृष्ठः
 घृतऽपृष्ठः
 लीलऽपृष्ठः
 वीतऽपृष्ठः
 शूनःऽपृष्ठः
 त्रिऽपृष्ठं
 अश्वऽपृष्ठं
 घृतऽपृष्ठं
 मधुऽपृष्ठं
 लीलऽपृष्ठं
 श्रुतिऽपृष्ठस्य
 श्रुतिऽपृष्ठा
 वीतऽपृष्ठा
 घृतऽपृष्ठाः
 लीलऽपृष्ठाः

वीतऽपृष्ठाः
 सोमऽपृष्ठाया
 सोमऽपृष्ठासः
 त्रिऽपृष्ठे
 त्रिऽपृष्ठैः
 कृदुऽपे
 कीलालऽपे
 शुचिऽपे
 विऽपेततुः
 मधुऽपेभिः
 मधुऽपेयः
 अंतऽपेयं
 पूर्वऽपेयं
 मधुऽपेयं
 सोमऽपेयं
 मधुऽपेयाय
 सुतऽपेयाय
 सोमऽपेयाय
 तुरऽपेये
 नृऽपेशसः
 सुऽपेशसः
 पुरुऽपेशसं
 सुऽपेशसं
 अश्वऽपेशसं
 वाजऽपेशसं
 विश्वऽपेशसं
 शुचिऽपेशसं
 सुऽपेशसा
 विश्वऽपेशसा
 हिरण्यऽपेशसा
 अपेशसे
 चृतऽपेशसे
 सुऽपेशाः
 वीरऽपेशाः
 पुरुऽपेशासु

सहस्रऽपोषं
 विश्वायुऽपोषसं
 भूरिऽपोषिणः
 सहस्रऽपोषिणं
 सहस्रऽपोष्यं
 गोपौ
 छर्दिऽपौ
 जगतऽपौ
 गोपौ
 मधुऽपौ
 सुतऽपौ
 आऽप्यायमानः
 आऽप्यायमानाः
 हिरण्यऽप्रउगं
 कृष्टिऽप्रः
 सुऽप्रकेतः
 सुऽप्रकेतं
 सुऽप्रकेतेभिः
 सुऽप्रकेतैः
 उपलऽप्रक्षिणी
 उपऽप्रक्षे
 पृथुऽप्रंगानं
 पृथुऽप्रंगामा
 अभिऽप्रमंति
 अभिऽप्रचक्षे
 सुऽप्रचेतसः
 वत्सऽप्रचेतसा
 अप्रजाः
 बहुऽप्रजाः
 सुऽप्रजाः
 सुऽप्रजाऽन्वं
 चृतऽप्रजात
 चृतऽप्रजातः
 पुरुऽप्रजातस्य
 चृतऽप्रजातां

सुप्रजा
सुप्रजावर्ती
सर्गप्रतकः
अप्रता
अप्रति
अप्रतिः
सुप्रतिचर्च
तुविप्रति
सुप्रतीकः
घृतप्रतीकः
चारुप्रतीकः
पुरुप्रतीकः
मधुप्रतीकः
सुप्रतीकं
घृतप्रतीकं
शुचिप्रतीकं
सुप्रतीकस्य
सुप्रतीका
घृतप्रतीका
त्वेषप्रतीका
घृतप्रतीका
सुप्रतीके इति सुप्रतीके
अप्रतीनि
सुप्रतूः
सुप्रतूति
सुप्रतूति इति सुप्रतूति
सप्रचः
सप्रचःऽतमं
सप्रचःऽतमे
सप्रचाः
मानुषप्रधनाः
सहस्रप्रधनेषु
सुप्रनीतयः
सुप्रनीतिः
सुप्रनीति

सुप्रनीती
सुप्रनीति
सुप्रपानं
सुप्रपाने
अभिप्रभंगिनः
तृपलप्रभमी
वृषप्रभमी
अदम्ब्रतप्रमतिः
दशप्रमति
अभिप्रमदुः
वाजप्रमहः
सहप्रमाः
वातप्रमियः
अभिप्रमुरा
पृष्ठप्रयजः
दीर्घप्रयज्युं
उपप्रयन्
उपप्रयंतः
विप्रयंतः
परिप्रयंतं
हितप्रयसः
सुप्रयसं
सुप्रयसां
हितप्रयसा
सुप्रयाः
घृतप्रयाः
परिप्रयाथ
सुप्रयावभिः
वृषप्रयात्रे
दासप्रवर्ग
सुप्रवाचनं
सुप्रवाचनाः
चृतप्रवीतं
चोदप्रवृद्धः
अतिप्रशुर्धयत्

कविप्रशस्तः
पुरुप्रशस्तः
पुरुप्रशस्तं
पुरुप्रशस्ता
वरुणप्रशिष्टाः
संप्रश्रं
घृतप्रसन्नः
दीर्घप्रसन्ननि
वाजप्रसूता
इंद्रप्रसूताः
बृहस्पतिप्रसूताः
वाजप्रसूताः
हयैश्वप्रसूताः
परिप्रस्यंदते
पुरःप्रस्रवणाः
कक्ष्यप्रा
अंतरिक्षप्राः
क्रतुप्राः
चर्षणिप्राः
जरणिप्राः
रोदसिप्राः
सुप्राङ्
अपिप्राणी
अंतरिक्षप्रां
कक्ष्यप्रां
चर्षणिप्रां
रयप्रां
रोदसिप्रां
अप्रायुभिः
सुप्रावर्ग
पुरुप्रिय
हरिप्रिय
अभिप्रियः
परिप्रियः
पुरुप्रियः

कधऽप्रियः	देवऽप्सरऽतमः	सऽबंधवः
अभिऽप्रियं	मधुऽप्सरसः	सुऽबंधवे
ब्रह्मऽप्रियं	देवऽप्सराः	अभिऽबंधवे
पुरुऽप्रियं	अप्सवः	द्विऽबंधुः
पुरुऽप्रिया	अरुणऽप्सवः	सुऽबंधुः
अधऽप्रिया	अहुतऽप्सवः	त्रिऽबंधुः
यज्ञऽप्रिये	मुषितऽप्सवः	तत्तऽबंधुः
कधऽप्रिये	वृषऽप्सवः	मृत्युऽबंधुः
पुरुऽप्रिये	विश्वऽप्सु	यज्ञऽबंधुः
परिऽप्रीतः	अरुणऽप्सुः	शुचिऽबंधुः
सुऽप्रीतः	विश्वऽप्सुः	अबंधुना
परिऽप्रीता	वृषऽप्सुना	सुऽबंधुं
मनुऽप्रीतासः	मुषितऽप्सुऽभिः	पूतबंधू इति पूतऽबंधू
उद्ऽप्रुतः	अरुणऽप्सुं	सबंधू इति सऽबंधू
उद्ऽप्रुतं	मुषितऽप्सुं	समानबंधू इति समानऽबंधू
उपऽप्रुतं	विश्वऽप्सुं	पृष्टबंधो इति पृष्टऽबंधो
विऽप्रुतं	क्षुतऽप्सु इत्युतऽप्सु	सुबंधो इति सुऽबंधो
कृष्णऽप्रुतौ	विश्वऽप्स्यस्य	सुऽबंधोः
अंतरिक्षऽप्रुतऽभिः	विश्वऽप्स्याय	देवऽबंधोः
प्रऽप्रुथं	प्रऽफर्थं	विऽबबाधे
अधऽप्रुषः	सुऽफलां	विऽबबाज
घृतऽप्रुषः	अफलाः	आऽबभूय
परिऽप्रुषः	अफलां	आऽबभूव
घृतऽप्रुषं	अनिऽबद्धः	परिऽबभूव
घृतऽप्रुषा	सुऽबद्धां	उपऽबबृहत्
आऽप्रुषायन्	अबंधिरं	उपऽबर्हणं
सुऽप्रैतुः	विऽबध्नते	उपऽबर्हणी
पुरुऽप्रैषः	अबंधनः	निऽबर्हयः
पुरुऽप्रैषाः	पूतऽबंधनी	द्विऽबर्हसः
अपऽप्रोथतः	सुऽबंधवः	द्विऽबर्हसं
रथऽप्रोष्ठेभु	अबंधवः	द्विऽबर्हाः
कशऽप्रको	अमृतऽबंधवः	अद्विऽबर्हाः
घृतऽप्रः	गोऽबंधवः	स्त्रीणीऽबर्हिः
देवऽप्सरऽतमः	मृत्युऽबंधवः	वृक्षऽबर्हिः
सुऽप्सरऽतमं	वाजऽबंधवः	

वृक्तः बर्हिषः
 मयः बर्हिषः
 सुः बर्हिषः
 सुः बर्हिषः
 चितः बर्हिषः
 वृक्तः बर्हिषः
 त्रिः बर्हिषः
 वृक्तः बर्हिषः
 स्तीर्णः बर्हिषः
 सः बलः
 अवलाः
 इपुः बलाः
 सुः बाधः
 परिः बाधः
 सः बाधः
 आः बाधः
 विः बाधः
 तुविः बाधः
 अपः बाधमानः
 परिः बाधमानः
 सः बाधसः
 संः बाधात्
 अबाधितः
 निः बाधितं
 प्रः बाधिता
 अनिः बाधे
 विः बाध्यं
 प्रः बाधधाना
 जिहः वारं
 नीचीनः वारं
 नीचीनः वारे
 विः वास्यं
 निः वाळः
 वयः वाहवः
 सुः बाहुः

उग्रः बाहुः
 वज्रः बाहुः
 विश्रतः बाहुः
 हिरण्यः बाहुः
 नृबाहुः भ्यां
 वज्रः बाहुः
 वज्रवाहू इति वज्रः बाहुः
 *वज्रबाहो इति वज्रः बाहो
 सुबाहो इति सुः बाहो
 सहस्रः बाह्वे
 प्रतिः बुद्धाः
 उमः बुधः
 उमः बुधं
 प्रः बुधां
 प्रः बुधि
 उमः बुधे
 अद्रिः बुधः
 चंद्रः बुधः
 पृथुः बुधः
 उच्चः बुधं
 पृथुः बुधं
 सप्तः बुधं
 अश्वः बुधाः
 उपरिः बुधान्
 आस्त्रः बुधाय
 पृथुः बुधासः
 अवुधे
 अवुधेपुं
 अवुधं
 अश्वः बुधं
 अवुध्यमानं
 प्रतिः बुध्यमानाः
 अवुध्यमानाः
 अवुध्यमाने इति
 अश्वः बुध्यान्

इंद्रावृहस्पती इति
 इंद्रावृहस्पती इति
 जराः बोध
 विः बोधनं
 प्रः बोधयती
 प्रः बोधयतीः
 निः बोधात्
 निः बोधिषत्
 शतः ब्रम्हः
 अनवः ब्रवः
 उपः ब्रवामहै
 इंद्राब्रह्मणस्पती इति
 सुः ब्रह्मण्यं
 अब्रह्मतां
 सुः ब्रह्मा
 अब्रह्मा
 कृतः ब्रह्मा
 अब्रह्माणः
 ओहः ब्रह्माणः
 सुः ब्रह्माणं
 तुविः ब्रह्माणं
 अनुः ब्रुवाणः
 प्रः ब्रुवाणः
 प्रः ब्रुवाणा
 उपः ब्रुवे
 उपः ब्रूते
 अभक्तं
 देवः अभक्तं
 ह्युः अभक्तं
 भगः अभक्तस्य
 विः अभक्ता
 विः अभक्ता
 ह्युः अभक्ताः
 विः अभक्ताः
 अभक्ते

जन्ऽभक्षः
 धन्ऽभक्षेषु
 सुऽभग
 सुऽभगः
 आऽभगः
 सुभगुऽत्वं
 सुऽभगं
 आऽभगं
 सुऽभगस्य
 सुऽभगा
 सुऽभगाः
 सुऽभगान्
 सुऽभगा
 सुऽभगाय
 सुऽभगासः
 सुऽभगासः
 सुऽभगे
 सुऽभगे
 सुऽभगे
 सुभगे इति सुऽभगे
 सुभगे इति सुऽभगे
 प्रऽभगं
 अभिऽभगायं
 प्रऽभगं
 विऽभजन्
 विऽभजतः
 विऽभजतं
 विऽभजासि
 अभिऽभजतीनां
 प्रऽभजन्
 विऽभजनुः
 सुऽभद्रं
 सुऽभद्रां
 अभयऽभमेन
 अभयं

अभयानां
 अभयानि
 अभये
 सुऽभरः
 वाजंऽभरः
 संऽभरः
 सहस्रंऽभरः
 सुतंऽभरः
 हरिंऽभरः
 संऽभरं
 संऽभरति
 सुऽभरं
 वाजंऽभरं
 सहस्रंऽभरं
 सऽभरसः
 विश्वऽभरसं
 विऽभराः
 सुऽभराः
 सऽभराः
 वृषऽभरान्
 सुऽभरां
 पुष्टिंऽभरायं
 सहऽभरिः
 सहस्रंऽभरसं
 अपऽभरति
 अपऽभरति
 प्रऽभरति
 प्रऽभरति
 अनुऽभरति
 प्रऽभरति
 अरिऽभरन्
 वाजंऽभरन्
 जातुऽभरन्
 विऽभवः
 प्रऽभवः

जंजयाऽभवन्
 प्रऽभवतं
 अललाऽभवतीः
 शंऽभविष्टः
 शंऽभविष्टा
 शंऽभविष्टाः
 सुभसत्ऽतरा
 अभिऽभा
 हरेऽभाः
 सुऽभागाः
 सुऽभागान्
 विऽभागे
 गोऽभाजः
 पितुऽभाजः
 पूर्वऽभाजः
 रत्नऽभाजः
 वामऽभाजः
 अभजः
 पूर्वऽभाजं
 प्रथमऽभाजं
 आत्तऽभाजां
 विऽभाति
 विऽभाती
 विऽभातीः
 विऽभातीनां
 विऽभातीं
 अहिंऽभानवः
 चित्रऽभानवः
 स्वऽभानवः
 स्वऽभानवः
 स्वऽभानवे
 विऽभानां
 चित्रऽभानुः
 वृहत्ऽभानुः
 स्वऽभानुः

चित्तऽभानुं
विश्वऽभानुषु
चित्तभानो इति चित्तऽभानो
चित्तभानो इति चित्तऽभानो
बृहद्भानो इति बृहत्ऽभानो
विभानो इति विऽभानो
स्वभानो इति स्वऽभानो
स्वऽभानोः
भूरिऽभारः
मुष्कऽभारः
अनूध्वेऽभासः
सुऽभासं
आऽभासि
प्रऽभासि
विऽभासि
मांसऽभिज्ञां
अद्विऽभित्
उत्तऽभित्
गोत्रऽभित्
पूऽभित्
पूभिऽभित्
उत्तऽभिदः
उत्तऽभिदं
गोत्रऽभिदं
पूऽभिदं
उत्तऽभिदा
विऽभिदं
पूऽभिदं
विऽभिनक्षि
विऽभिदता
विऽभिदन्
विऽभिदुना
विभिदो इति विऽभिदो
विऽभिदं
अभिदं

अवृष्टऽभिया
विऽभोदकः
अभोरवः
अभोरुः
अभीर्वि
विऽभोमणः
प्रऽभु
मयऽभु
विऽभु
शुंऽभु
सुऽभु
प्रऽभुः
मयऽभुः
विऽभुः
शुंऽभुः
अप्रऽभुः
अभुक्
स्तनऽभुजः
परिऽभुजत्
संऽभुजं
पुरुऽभुजा
पुरुऽभुजा
दशऽभुजिः
शतऽभुजिः
शतभुजिऽभिः
अभुजतः
प्रऽभुजती
उयऽभुत्
मयऽभुना
विभुऽभिः
प्रऽभुं
विऽभुं
आऽभुवः
परिऽभुवः
पुनऽभुवः

मयऽभुवः
शुंऽभुवः
सचाऽभुवः
मयऽभुवः
आऽभुवत्
आऽभुवै
मयऽभुवै
शुंऽभुवै
सचाऽभुवै
पुनऽभुवा
मयऽभुवा
शुंऽभुवा
सचाऽभुवा
शुंऽभुवा
अभिऽभुवै
विश्वऽभुवै
सचाऽभुवै
शुंभू इति शुंभू
पुरुभू इति पुरुभू
शुंभू इति शुंभू
अभिऽभूः
परिऽभूः
पुनऽभूः
पुरऽभूः
मयऽभूः
सचाऽभूः
स्वयंऽभूः
प्रऽभूतः
विऽभूतं
परिऽभूतं
पुरुऽभूतमा
विऽभूतयः
प्रऽभूतये
अभिऽभूतरं
प्रऽभूता

अभिऽभूति
 अभिऽभूतिः
 विऽभूतिः
 परिऽभूतिऽभिः
 अभिऽभूतिं
 विऽभूतिं
 अग्रऽभूती
 प्रऽभूती
 प्रभूती इति प्रऽभूती
 अननुऽभूतीः
 अभिऽभूते
 प्रऽभूतौ
 आऽभूत्या
 मयऽभूत्
 आऽभूभिः
 द्यावाभूमी इति
 द्यावाभूमी इति
 अभिऽभूय
 अभिऽभूवरी
 प्रऽभूषणिं
 प्रतिऽभूषतः
 प्रऽभूषतः
 आऽभूषति
 परिऽभूषति
 प्रतिऽभूषति
 विऽभूषति
 प्रतिऽभूषथ
 प्रऽभूषन्
 विऽभूषन्
 आऽभूषतः
 आऽभूषतीः
 पुरुऽभूषु
 आऽभूषेयं
 प्रतिऽभूषेम
 और्वभूगुऽवत्

भारऽभूत्
 यक्षऽभूत्
 वज्रऽभूत्
 श्येनऽभूत्
 पितुऽभूतः
 आऽभूतः
 प्रऽभूतः
 विऽभूतः
 संऽभूतः
 सुऽभूतः
 उक्थऽभूतं
 सामऽभूतं
 अनुऽभूतं
 आऽभूतं
 उत्ऽभूतं
 निऽभूतं
 पराऽभूतं
 प्रऽभूतं
 संऽभूतं
 सुऽभूतं
 सऽभूतयः
 दुऽभूतये
 प्रतिऽभूतस्य
 प्रऽभूतस्य
 संऽभूतस्य
 सुऽभूतस्य
 आऽभूता
 प्रऽभूता
 प्रतिऽभूता
 विऽभूता
 संऽभूता
 प्रऽभूताः
 इध्मऽभूतिः
 प्रऽभूतिं
 विभूते इति विऽभूते

संऽभूतैः
 प्रऽभूतौ
 आऽभूत्
 विऽभूतः
 विऽभूतं
 विऽभूताः
 विऽभूतां
 अवऽभूयं
 प्रऽभूयस्यं
 प्रऽभूये
 प्रऽभूयेषु
 अनिऽभूष्टः
 तिग्मऽभूष्टिः
 सहस्रऽभूष्टिः
 चतुऽभूष्टिं
 सहस्रऽभूष्टिं
 जलाघऽभेषजः
 विश्वऽभेषजः
 जलाघऽभेषजं
 विश्वऽभेषजिः
 प्रऽभोः
 आऽभोगं
 आऽभोगयं
 आऽभोगये
 पुरुऽभोजः
 मर्तऽभोजनं
 मर्तऽभोजना
 अधिऽभोजना
 पुरुऽभोजसः
 पुरुऽभोजसं
 सुऽभोजसं
 विश्वऽभोजसं
 सृप्रऽभोजसं
 पुरुऽभोजसा
 विश्वऽभोजसा

विश्वऽभोजाः

गिरिऽभजः

विऽभजते

विऽभजन्

विऽभजते

विऽभजमानः

विऽभजमानान्

अग्निऽभजसः

शुचिऽभजाः

विऽभ्राट्

विश्वऽभ्राट्

अभ्रातरः

अभ्रातृषः

विऽभ्राष्टि

विऽभ्यः

मुऽभ्यः

अभ्यः

विऽभ्यः

विऽभ्यः

विऽभ्यना

विऽभ्यने

विऽभ्ये

मुऽभ्ये

अभ्ये

विऽभ्या

विऽभ्या

अभ्या

अभ्यात्

विऽभ्या

प्रऽभ्याः

विऽभ्याः

परिऽभ्ये

विऽभ्ये

मुऽभ्ये

परिऽभ्येति

विऽमंहते

सुऽमख

जारयत्ऽमखः

मुऽमखं

सद्यऽमखसं

अर्तुऽमखस्य

मुऽमखस्य

मुऽमखाः

मुऽमखाय

मुऽमखासः

प्रऽमगंदस्य

तुविऽमघ

शतऽमघ

शतऽमघ

तुविऽमघः

शतऽमघः

तुविऽमघं

श्रुतऽमघं

सहस्रऽमघं

तुविऽमघस्य

महिऽमघस्य

अश्वऽमघा

गोऽमघा

चित्ऽमघा

गोऽमघाः

क्रत्वाऽमघासः

तुविऽमघासः

चित्ऽमघे

मुऽमंगलः

मुऽमंगलं

मुऽमंगलीः

अर्तुऽमंगलीः

निऽमंजां

दुऽमतयः

मुऽमतयः

मुऽमतये

चोदयत्ऽमति

दुऽमतिः

मुऽमतिः

प्रऽमतिः

सुमतिऽभिः

दुऽमतिं

सुऽमतिं

अतिऽमतिं

प्रऽमतिं

मुऽमती

दुऽमतीः

मुऽमतीः

यातुऽमतीनां

दुऽमतीनां

सुऽमतीनां

अनुऽमते

चोदयत्ऽमते

वृहत्ऽमते

महेऽमते

दुऽमतौ

मुऽमतौ

मुऽमत्या

प्रऽमत्या

अनुऽमत्याः

समतऽसु

सुनिऽमथा

उराऽमथिः

निऽमथितः

वस्तुऽमथिं

हृविऽमथीनां

दुऽमदः

सुऽमदः

विऽमदः

सुऽमदनस्य

अनुऽमर्दति
 सुऽमर्दं
 विऽमर्दस्य
 गृत्सऽमर्दाः
 विऽमर्दाः
 सुऽमर्दा
 अनुऽमर्दा
 विऽमर्दाय
 दुःऽमर्दासः
 गृत्सऽमर्दासः
 उत्ऽमर्दिताः
 विऽमर्देन
 अनुऽमर्द्यमानः
 सत्यऽमर्द्धा
 विऽमर्ध्यं
 अमर्ध्यमासः
 सिलिकऽमर्ध्यमासः
 विऽमर्ध्ये
 धृषत्ऽमर्नः
 नृऽमर्नः
 विऽमर्नः
 वृषऽमर्नः
 सुऽमर्नसः
 विऽमर्नसः
 सऽमर्नसः
 अरऽमर्नसं
 चिकित्तिऽमर्नसं
 बोधितऽमर्नसा
 सऽमर्नसा
 महाऽमर्नसां
 सुऽमर्नस्यमानः
 सुऽमर्नस्यमाना
 सुऽमर्नस्यमानाः
 नृऽमर्नस्यसे
 अर्द्धाऽमर्नस्या

नृऽमर्नाः
 सुऽमर्नाः
 ऋषिऽमर्नाः
 गृत्सऽमर्नाः
 बोधितऽमर्नाः
 विऽमर्नाः
 विऽमर्नाः
 वृषऽमर्नाः
 अर्द्धाऽमर्नाः
 विऽमर्नुषां
 अमर्तवः
 दुःऽमर्तु
 सुऽमर्तु
 त्रिऽमर्तुः
 अमर्तुः
 सुमर्तुऽभिः
 पुरुमर्तु इति पुरुऽमर्तु
 सत्यऽमर्ताः
 उपऽमर्तिणः
 निऽमर्त्यतः
 अधिऽमर्त्यनं
 अमर्दान्
 प्रऽमर्तुः
 पुरुऽमर्द्रा
 विप्रऽमर्म्मनः
 सुमर्म्मऽभिः
 दुःऽमर्म्मा
 सुऽमर्म्मा
 यज्ञऽमर्म्मा
 सत्यऽमर्म्मा
 दुःऽमर्म्मानं
 अमर्न्यमानान्
 सुऽमर्न्यवः
 अहिऽमर्न्यवः
 बुविऽमर्न्यवः

रघुऽमर्न्यवः
 विऽमर्न्यवः
 वृषऽमर्न्यवः
 सऽमर्न्यवः
 सुऽमर्न्यवः
 परिऽमर्न्यवे
 अनुऽमर्न्युः
 आपातऽमर्न्युः
 शतऽमर्न्युः
 सतीनऽमर्न्युः
 उपऽमर्न्युं
 अनुऽमर्न्युं
 अतिऽमर्न्ये
 प्राचाऽमर्न्यो इति प्राचाऽमर्न्यो
 पुनऽमर्न्यौ
 प्रऽमर्न्ये
 परिऽमर्न्युः
 विऽमर्मे
 परिऽमर्न्याये इति परिऽमर्न्याये
 किंऽमर्न्यः
 गोऽमर्न्ये
 मृत्ऽमर्न्ये
 शकऽमर्न्ये
 सुऽमर्न्ये
 अऽमर्न्यऽमर्न्यानि
 अऽमर्न्यऽमर्न्यानां
 अऽमर्न्यऽमर्न्याभिः
 प्रऽमर्न्यस्य
 अमर्निषावः
 आऽमर्नीता
 एवयामर्न्यत्
 इंद्रामर्न्यत्
 अमर्तिः
 अमर्त्ये
 अमर्त्यः

अमर्त्य
उपरिऽमर्त्य
अमर्त्यस्य
अमर्त्या
अमर्त्या
अमर्त्याः
अमर्त्ये
अमर्त्ये
अमर्त्येन
अमर्त्येषु
अमर्पितः
अमर्पिता
अमर्पितोः
परिऽमर्पित
अमर्षणः
अनुऽमर्षज्ञानः
सऽमर्षः
सऽमर्षता
सऽमर्षे
सऽमर्षे
दुऽमर्षे
महाऽमर्ह
महाऽमर्हः
मित्रऽमर्हः
सुऽमर्हः
प्रऽमर्हसः
विऽमर्हसः
विऽमर्हसः
विष्णुऽमर्हसः
विश्वऽमर्हसः
सुऽमर्हसः
चित्तऽमर्हसं
प्रऽमर्हसा
मित्रऽमर्हाः
वृद्धऽमर्हाः

सुऽमर्हान्
सतऽमर्हांतः
महाऽमर्हित्रतं
विऽमर्हीनां
अमर्हीयमानं
प्रऽमा
प्रतिऽमा
सधऽमाः
सधऽमात्
अभिऽमातयः
उपऽमातयः
अभिऽमातये
सुऽमातरः
गोऽमातरः
पृश्निऽमातरः
पृश्निऽमातरः
सिंधुऽमातरः
अर्द्धिऽमातरं
सप्तऽमातरं
सिंधुऽमातरं
संऽमातरां
इहेहऽमातरा
सिंधुऽमातरा
त्रिऽमाता
द्विऽमाता
सिंधुऽमाता
अभिऽमाति
अभिऽमातिः
उपऽमातिः
अभिऽमातिनं
अभिऽमातिं
उपऽमातिं
अभिऽमातिषु
अभिऽमातीः
सप्तमातृभिः

उपऽमाते
अमात्रं
तुविऽमात्रं
यावत्ऽमात्रं
परऽमात्रं
सधऽमादः
सोमऽमादः
देवऽमादनः
नृऽमादनः
देवऽमादनं
नृऽमादनं
इंद्रऽमादनासः
उपऽमादं
प्रऽमादं
सधऽमादं
सधऽमादं
सधऽमादेषु
अनुऽमाद्यः
सधऽमाद्यः
अनुऽमाद्यस्य
सधऽमाद्या
सधऽमाद्यानि
अनुऽमाद्यासः
सधऽमाद्यासः
विऽमानः
अनिऽमानः
प्रतिऽमानं
विऽमानं
अप्रतिऽमानं
देवऽमानं
प्रतिऽमानानि
विऽमानौ
अमानुषः
विश्वऽमानुषः
सप्तऽमानुषः
अमानुषं

अमानुषीषु
 विऽमाने
 विऽमाय
 संऽमाय
 पुरुऽमायः
 पुरुऽमायं
 दशऽमायं
 विऽमायं
 दुऽमायवः
 पुरुऽमायस्य
 अहिऽमायस्य
 सुऽमायाः
 अहिऽमायाः
 निऽमायाः
 सुऽमायाः
 अहिऽमायान्
 अहिऽमायासः
 अजऽमायुः
 गोऽमायुः
 पुरुऽमाय्यं
 सुऽमारुतं
 अवऽमार्जनानि
 दशऽमास्य
 दशऽमास्यः
 उपऽमित्
 अमितं
 अमिता
 निऽमिता
 परिऽमिता
 सुऽमिता
 अमिताः
 अमितानि
 विऽमितानि
 निऽमितासः
 सुऽमिती

सुमिती इति सुऽमिती
 अमितैः
 दुऽमितः
 सुऽमितः
 हितऽमितः
 अमितं
 अमितऽयंतं
 अमितस्य
 पुरुऽमितस्य
 अमिताः
 सुऽमिताः
 अमितान्
 द्रोघऽमितान्
 दुऽमितासः
 अमितिणै
 अमितियं
 अमितिया
 सुऽमितेभिः
 अमितेषु
 सुऽमितेषु
 अमितैः
 सुऽमित्र्याः
 अमित्रितः
 प्रऽमित्रितः
 प्रऽमित्रिती
 अमित्रिती
 अमित्रिती इति
 अमित्रिते
 प्रऽमित्रितं
 प्रऽमित्रिताति
 प्रऽमित्रितानः
 आऽमित्रिताना
 आमित्रिताने इत्याऽमित्रिताने
 प्रऽमित्रितानं
 विऽमित्रित्वन्
 अविश्वऽमित्रित्वं

अविश्वऽमित्रित्वं
 विऽमित्रित्वः
 संऽमित्रित्वयुः
 उपऽमित्रिमीहि
 निऽमित्रित्व्युः
 प्रऽमित्रियं
 प्रऽमित्रियं
 निऽमित्रित्वः
 संऽमित्रित्वः
 आमित्रित्वऽतमः
 संऽमित्रित्वाः
 निऽमित्रित्वां
 संऽमित्रित्वासः
 निऽमित्रित्वः
 अन्निऽमित्रित्वः
 निऽमित्रित्वतः
 अन्निमित्रित्वऽभिः
 अन्निऽमित्रित्वतः
 अन्निऽमित्रित्वं
 अन्निऽमित्रित्वं
 अन्निऽमित्रिता
 अन्निऽमित्रिताः
 निऽमित्रित्वं
 अन्निऽमित्रित्वेण
 मन्त्रुऽमिती
 प्रऽमितीयसे
 संऽमितीत्यं
 पुरुऽमीळह
 पुरुऽमीळहः
 पुरुऽमीळहस्य
 स्वऽमीळहस्य
 पुरुऽमीळहाय
 आजऽमीळहासः
 सुऽमीळहे
 सहस्रऽमीळहे

स्वःमीळहे
स्वःमीळहेषु
विष्णतःमुख
विष्णतःमुखः
विःमुचः
विःमुचंति
सहःमुचं
विःमुचं
विःमुच्य
प्रःमुचन्
प्रःमुचः
आःमुरः
आःमुरि
सहस्रःमुष्क
सहस्रःमुष्कं
सुनुःमुष्काः
सुनुःमुष्कान्
आःमुष्प
कामःमृता
अमूर
अमूर
अमूरः
अमूरं
अमूरा
अप्रःमूराः
अमूराः
सहःमूरान्
तपुःमूर्धा
तिग्मःमूर्धानः
त्रिःमूर्धानं
सहःमूलं
अमूकः
अमूकं
अमूका
अमूकाः

अमूके इति
अमूकेन
निःमृग्राः
निःमृजंतं
प्रःमृणः
प्रःमृणन्
प्रःमृणंतं
अमृत
अमृत
अमृतः
अमृतःत्वं
अमृतःत्वस्य
अमृतःत्वाय
अमृतःत्वे
अमृतं
अमृतस्य
अमृता
अमृता
अमृताः
अमृताः
अमृताः
अमृतात्
अमृतान्
अमृतानां
अमृतानि
अमृता
अमृताय
अमृतासः
अमृतासः
अमृतासु
अमृते
अमृते इति
अमृतेन
अमृतेभिः
अमृतेषु

अमृतयः
अमृत्यु
विःमृधः
अमृधः
अमृधं
अमृधाः
अमृधां
अमृधे इति
सुःमृळीकः
सुःमृळीकाः
सुःमृळीकान्
सुःमृळीकां
सुःमृळीकाय
विःमृशंतः
अभिःमृशं
अनुःमृश्य
प्रःमृषे
असंमृष्टः
विःमृष्टं
अप्रःमृष्यः
अप्रःमृष्यं
प्रःमे
सुःमेकः
सुःमेकं
सुमेके इति सुमेके
निःमेघमानः
निःमेघमानाः
उदुःमेघे
नृःमेघः
पुरुःमेघः
सुःमेघः
प्रियःमेघः
नृःमेघं
प्रियःमेघं
सुःमेघसः

सु०मे०धसं
 आ०श्च०मे०धस्य
 अ०श्च०मे०धस्य
 सु०मे०धाः
 प्रि०य०मे०धाः
 प्रि०य०मे०धाः
 मि०त०मे०धाभिः
 सु०मे०धां
 अ०श्च०मे०धाय
 गृह०मे०धासः
 प्रि०य०मे०धासः
 प्रि०य०मे०धासः
 गृह०मे०धीयं
 आ०श्च०मे०धे
 अ०श्च०मे०धे
 प्रि०य०मे०धेः
 अ०मे०नान्
 आ०मे०न्यस्य
 अ०मे०न्यानि इत्या०मे०न्यानि
 अ०नि०मे०धं
 प्र०ति०मे०
 वि०मो०च०न
 वि०मो०च०नं
 वि०मो०च०नात्
 वि०मो०च०ने
 अ०र्मे०साः
 म०न्यु०म्यः
 तु०वि०म०क्षः
 तु०वि०म०क्षासः
 अ०र्ण०सदाः
 नि०मु०चः
 नि०मु०चिं
 अ०प०मु०त्तं
 प्र०य०क्ष०तमं
 प्र०य०क्ष०न्
 प्र०य०क्षे

अ०य०क्षाः
 अ०ज्ञा०त०य०क्षात्
 राज०य०क्षात्
 अ०नु०य०च्छ०माना
 अ०नु०य०च्छ०मानाः
 प्र०य०च्छ०सि
 दि०वि०य०जः
 आ०य०ज०ति
 सं०य०ज०ति
 स०त्य०य०जं
 सु०य०जं
 आ०य०ज०से
 आ०य०ज०ति
 आ०य०जिं
 आ०य०जिष्ठः
 आ०य०जी इत्या०य०जी
 सु०य०ज्ञः
 अ०य०ज्ञं
 सु०य०ज्ञाः
 अ०य०ज्ञान्
 पि०तृ०य०ज्ञाय
 अ०य०ज्ञियात्
 दे०व०य०ज्यया
 आ०य०ज्यवः
 अ०य०ज्यवः
 प्र०य०ज्यवः
 प्र०य०ज्यवः
 प्र०य०ज्यवे
 दे०व०य०ज्या
 दे०व०य०ज्याय
 अ०य०ज्युं
 अ०य०ज्यून्
 प्र०य०ज्यून्
 प्र०य०ज्यो इति प्र०य०ज्यो

अ०य०ज्योः
 प्र०य०ज्योः
 अ०य०ज्वनः
 अ०स्तृ०त०य०ज्वनः
 अ०य०ज्वनां
 पृ०ष्ठ०य०ज्वने
 अ०भ्य०र्ध०य०ज्वा
 अ०य०ज्वानः
 अ०य०ज्वानं
 आ०य०त्
 उ०त्०य०त्
 सं०य०तः
 सं०य०तः
 आ०य०तः
 उ०त्०य०तः
 सु०य०तः
 ह०स्त०य०तः
 सं०य०तं
 अ०नु०य०तं
 आ०य०तं
 उ०त्०य०तं
 नि०य०तं
 प्र०य०तं
 वि०य०तं
 प्र०य०तस्य
 सं०य०तां
 आ०य०ता
 उ०त्०य०ता
 नि०य०ता
 प्र०य०ता
 प्र०य०ताः
 प्र०य०तान्
 उ०त्०य०तानि
 प्र०य०तानि
 आ०य०तां

त्वऽयताये
स्वऽयतासः
प्रऽयतासु
उत्ऽयति
प्रऽयति
पराऽयतिः
आऽयतिः
प्रऽयतिः
उत्ऽयति
प्रऽयति
अवऽयती
आऽयती
पराऽयती
प्रऽयती
संयती इति संऽयती
प्रऽयती
आऽयतीः
आऽयतीनां
पराऽयतीनां
आऽयती
पराऽयती
आऽयते
अमंऽयतः
परिऽयताय
परायत्ऽभ्यः
आऽयत्याः
तुर्विशायत् इति
आऽयन्
उत्ऽयन्
पराऽयन्
परिऽयन्
प्रऽयन्
उपऽयतः
विऽयतः
प्रऽयतः

अपिऽयतं
आऽयतं
उत्ऽयतं
उपऽयतं
परिऽयतं
प्रऽयतं
प्रतिऽयतं
विऽयतां
निऽयता
प्रऽयता
उत्ऽयता
आऽयतारं
प्रऽयतारां
आऽयति
उपऽयति
प्रऽयति
विऽयति
संऽयति
सुयंतुऽभिः
दशंऽयतं
दशंऽयतासः
पञ्चऽयतासः
श्लोकंऽयतासः
अयंतैः
सुऽयमः
सुऽयमं
सुऽयमस्य
सुऽयमां
सुऽयमाः
सुऽयमात्
ऋजुऽयमानः
कविऽयमानः
सुऽयमासः
वह्ऽयमीयसी
सुऽयमेभिः

प्रऽयम्यमानान्
आऽयय
निऽययिनं
आऽययुः
निऽयवं
प्रऽयवयन्
सुऽयवसः
सुऽयवसं
सुऽयवसाः
सुयवसिनी इति सुऽयवसिनीं
सुऽयवसे
सुयवस्यू इति सुऽयवस्यू
स्वऽयशः
स्वयंशःऽतरः
स्वयंशःऽतरं
स्वयंशःऽभिः
स्वऽयशसः
स्वऽयशसं
दीर्घंऽयशसे
स्वऽयशसे
स्वऽयशाः
प्रऽयस्ता
अवऽयाः
प्रऽयाः
अबुऽयाजः
जीवऽयाजं
अतिऽयाजस्यं
अनुऽयाजाः
प्रऽयाजाः
अनुऽयाजान्
प्रऽयाजान्
प्रऽयाजे
श्वऽयातवः
अवऽयाता
अवऽयातां
8 Z

अनुऽयाति
 उपऽयाति
 परिऽयाति
 विऽयाति
 अयातुः
 शतऽयातुः
 अयातुं
 उल्लूकऽयातुं
 कोकऽयातुं
 गृध्रऽयातुं
 शुशुल्लूकऽयातुं
 श्वऽयातुं
 सुपर्णऽयातुं
 अतिऽयायः
 उपऽयायः
 परिऽयायः
 प्रऽयायनं
 दीर्घऽयाये
 दीर्घऽयायैः
 देवऽयानं
 निऽयानं
 पितृऽयानं
 प्रऽयानं
 अयऽयानं
 देवऽयानाः
 देवऽयानात्
 देवऽयानान्
 देवऽयानीः
 आऽयानं
 प्रऽयानं
 देवऽयानैः
 अयामन्
 पृथुऽयामन्
 प्रवत्ऽयामना
 प्रऽयामनि

अखिद्रयामऽभिः
 कृष्णऽयामं
 चित्रऽयामं
 पंचऽयामं
 रघुऽयामा
 इष्टऽयामा
 उग्रऽयामा
 ह्युतऽयामा
 शुभ्रऽयामा
 सहस्रऽयामा
 सुऽयामाः
 त्वेषऽयामाः
 ह्युतऽयामानं
 वृक्षऽयामिषु
 शतऽयामा
 अनुसऽयामे
 उग्रऽयामे
 एवंऽयावः
 एवंऽयावः
 स्वऽयावन्
 एवंयावऽभिः
 प्रातःयावऽभिः
 सयावऽभिः
 एवंयावरी
 श्रेतऽयावरी
 सयावरी
 सयावरीः
 अग्रऽयावा
 अग्रऽयावा
 पूर्वऽयावा
 शुभऽयावा
 अह्णऽयावानः
 प्रातःयावानः
 शुभऽयावानः
 पुरऽयावानं

प्रातःयावानं
 सयावानं
 प्रातःयावाना
 रघुऽयावाना
 शुभ्रऽयावाना
 एवंयावः
 प्रातःयावः
 बहुदऽयाशवः
 सुयाशुतरा
 उपऽयासि
 परिऽयासि
 प्रयियोः
 अतऽयुक्
 सयुक्
 सुयुक्
 अयुक्तं
 अयुक्ताः
 देवयुक्ताः
 स्वयुक्ताः
 सुयुक्तान्
 अयुक्तासः
 प्रयुक्ति
 प्रयुक्तिः
 स्वयुक्तिभिः
 अतऽयुक्तिं
 प्रयुक्तिषु
 अह्णयुक्भिः
 अतयुक्भिः
 सुयुक्भिः
 स्वयुक्भिः
 चतुःयुगः
 त्रियुगं
 उरुयुगे
 अभियुग्वना
 स्वयुग्वभिः

सऽयुग्वा
प्रऽयुक्तः
अप्रऽयुक्तः
अप्रऽयुक्तऽभिः
अप्रऽयुक्तन्
अभिऽयुजः
अश्वऽयुजः
अतुऽयुजः
दुऽयुजः
प्रऽयुजः
ब्रह्मऽयुजः
मनऽयुजः
मितऽयुजः
रथऽयुजः
सऽयुजः
सुऽयुजः
स्वऽयुजः
अयुजः
प्रातऽयुजं
मनऽयुजं
युवाऽयुजं
रथऽयुजं
सऽयुजं
सुऽयुजं
प्रातऽयुजा
ब्रह्मऽयुजा
मनऽयुजा
वचऽयुजा
सऽयुजा
साक्ऽयुजा
सुऽयुजा
रथऽयुजे
संऽयुजे
प्रऽयुजती
यविऽयुत्

द्वेषऽयुतः
निऽयुतः
प्रऽयुतः
द्वेषऽयुतं
निऽयुतं
प्रऽयुतं
निऽयुता
विऽयुता
प्रऽयुता
विऽयुता
निऽयुता
अप्रऽयुता
प्रऽयुता
प्रऽयुती
विद्युते इति विऽयुते
नियुत्ऽभिः
अप्रयुत्ऽभिः
अयुद्धः
अमितऽयुधः
गोषुऽयुधः
प्रऽयुधः
वृषऽयुधः
गोषुऽयुधं
पुरऽयुधा
यविऽयुधा
अयुध्यः
अयुध्यः
अभिऽयुध्याः
अयुध्वी
आऽयुयुजे
आऽयुयुवे
निऽयुवानः
निऽयुवाना
नियुवैते इति निऽयुवैते
स्वरूपऽयुत्

अश्वऽयुपायं
हरिऽयुपीयायां
आऽयुयं
निऽयुयं
विऽयुयं
शुभंऽये
आऽयेजे
आऽयेमिरे
निऽयेमिरे
विऽयेमिरे
आऽयै
उपऽयै
प्रऽयै
शुंऽयोः
दशऽयोक्त्रेभ्यः
प्रऽयोगं
हरिऽयोगं
अश्वऽयोगाः
हारिऽयोक्त्रे
समानऽयोजनः
हारिऽयोजनं
हरिऽयोजनाय
दशऽयोजनेभ्यः
प्रऽयोता
विऽयोतारः
पुरऽयोधः
पुरऽयोधा
कर्णऽयोनयः
दिविऽयौनिः
पृथत्ऽयौनिः
सऽयौनिः
सत्यऽयौनिः
घृतऽयौनिं
सादत्ऽयौनिं
घृतयोनी इति घृतऽयोनी

सयोनी इति सऽयोनी

कृष्णऽयोनीः

सऽयोनीः

जनऽयोपनः

संऽयोपयंतः

आऽयोयुवानः

विऽयोषत्

वातऽरंहसः

वातऽरंहाः

अरखः

अभिऽरखति

अभिऽरखति

अभिऽरखमाणाः

अरखसः

अरखसं

अरखसां

अभिऽरखसि

पशुऽरखिः

पथिरखी इति पथिऽरखी

मदैऽरघुः

अरज्जुऽभिः

अरज्जौ

सुऽरगः

सुऽरगं

सुतेऽरगं

सुऽरणाः

सुऽरणानि

अविऽरणाय

धीऽरणासः

निऽरखयः

महिऽरत्न

सुऽरत्नः

वाजऽरत्ना

सुऽरत्नाः

वाजऽरत्नाः

वाजऽरत्नाः

सुऽरत्नान्

वाजऽरत्नां

सुऽरत्नासः

पुरुऽरयः

सुऽरयः

अरिष्टऽरयः

चंद्रऽरयः

ज्योतिऽरयः

त्वेषऽरयः

नियुत्ऽरयः

पवित्रऽरयः

विद्युत्ऽरयः

वृषऽरयः

सुमत्ऽरयः

स्वनत्ऽरयः

हिरण्यऽरयः

सुऽरयं

सुऽरयं

नानाऽरयं

पुरऽरयं

हिरण्यऽरयं

अधिऽरयं

चंद्रऽरयं

चित्तऽरयं

ज्योतिऽरयं

बृहत्ऽरयं

सुखऽरयं

सुऽरयस्य

दशऽरयस्य

भजेऽरयस्य

सुऽरया

सुऽरया

वृहत्ऽरया

सर्वऽरया

अधिऽरया

सुमत्ऽरया

सुऽरयाः

अरयाः

चंद्रऽरयाः

ज्योतिऽरयाः

विद्युत्ऽरयाः

शुचत्ऽरयाः

हिरण्यऽरयाः

सुऽरयान्

अधिऽरयानि

श्रुतऽरयाय

सुऽरयासः

वृषऽरयासः

अरयीः

शौचत्ऽरये

प्रियऽरये

श्रुतऽरये

सुऽरयेभिः

अरधं

अरधस्य

परिऽरपः

अरपः

अरपाः

विऽरपि

विऽरपिन्

विऽरपिनः

विऽरपिनः

विऽरपिनं

विऽरपिनं

विऽरपिणी

सोमरभः ऽतरेभ्यः

आऽरभं

आऽरभमाणाः

गोऽरभसं

सुरभि

आऽरभे	स्युमऽरभौ	समर्थऽराज्ये
आऽरभ्य	अरसं	स्वऽराज्ये
संऽरभ्य	गर्भेऽरसा	सांऽराज्येन
अरममाणः	विऽराजः	एकऽराद्
अवऽरं बमानः	संऽराजः	वनेऽराद्
आऽरं भनं	स्वऽराजः	विऽराद्
सुधत्ऽरयः	संऽराजः	संऽराद्
महत्ऽरयः	विऽराजतः	स्वऽराद्
सनत्ऽरयः	विऽराजंथ	संऽराद्
बृहत्ऽरयिं	संऽराजंतं	संऽराद्
बृहत्ऽरये	ज्येष्ठऽराजं	सुऽरातयः
संऽराणः	विऽराजं	स्वादुऽरातयः
संऽराणे इति संऽराणे	संऽराजं	अरातयः
अररिवान्	स्वऽराजं	पूषऽरातयः
अरहं	अधिऽराजं	सऽरातयः
अररुपः	प्रऽराजसि	अरातिः
अररुपे	संऽराजां	विसृष्टऽरातिः
तुविऽरवै	संऽराजा	श्रोतुऽरातिः
तुविऽरवान्	मित्रराजाना	अरातिं
वृषऽरवायं	विऽराजांनि	अनर्शऽरातिं
विऽरवेण	अराजिनः	मंहिष्ठऽरातिं
वातऽरशनाः	संऽराजे	विभूतऽरातिं
यतऽरश्मयः	स्वऽराजे	अरातिऽयतः
वृषऽरश्मयः	संऽराजौः	अरातिऽवा
स्युमऽरश्मये	अप्रऽराजौ	चित्रराती इति चित्रराती
अरश्मानः	संऽराजौ	चित्रराती इति चित्रराती
स्थाऽरश्मानः	जन्ऽराज्ञः	अरातीः
दृष्टऽरश्मिः	यमऽराज्ञः	अरातिः
सऽरश्मिः	संऽराज्ञी	अरात्याः
सप्तऽरश्मिः	सोमऽराज्ञीः	अहोरात्राणि
सूर्यऽरश्मिः	दाशऽराज्ञे	अतिऽरात्रे
सुऽरश्मिं	स्वऽराज्ये	सत्यऽराधः
पंचऽरश्मिं	सांऽराज्यस्य	सत्यऽराधः
प्राचीनऽरश्मिं	सांऽराज्याय	तुविऽराधसः
सप्तऽरश्मिं	विप्रऽराज्ये	सुऽराधसः

अराधसः
 अनवधराधसः
 अश्वराधसः
 धृष्वराधसः
 तुविराधसं
 सुराधसं
 अराधसं
 चितराधसं
 पंक्तिराधसं
 वीतिराधसं
 सुराधसा
 सत्यराधसे
 सुराधाः
 सत्यराधाः
 स्याहंराधाः
 प्रराध्यं
 यात्राध्यं
 सुरामं
 निरामिणः
 अरायासः
 अराय्यं
 अरावा
 अराव्यः
 अराव्ये
 अभिराष्टः
 प्ररिक्षा
 निरिक्षाति
 निरिक्षानः
 निरिक्षासि
 पतिरियः
 अपिरिमाय
 आरिशामहे
 अरिषयन्
 अरिषया
 अरिष्टः

अरिष्टतातये
 अरिष्टतातिभिः
 अरिष्टं
 अरिष्टाः
 अरिष्टान्
 अरिष्टाभिः
 अरिष्टां
 अरिष्टि
 अरिष्टेभिः
 अरिष्टैः
 अरिष्यंतः
 अरिष्यंतं
 संरिहाये इति संरिहाये
 अरीळहं
 अकृत्तरुक्
 विरुक्कतः
 विरुक्कता
 अधिरुक्ता
 विरुक्कान्
 सुरुक्मे इति सुरुक्मे
 अरुग्यं
 अरुचः
 दिवःरुचः
 पुरुःरुचः
 वसुःरुचः
 सुःरुचः
 तनूःरुचं
 पुरःरुचं
 सुःरुचं
 तनूःरुचां
 सुःरुचां
 आरुजः
 वलंरुजः
 आरुज्जुभिः
 आरुजंतः

आरुजं
 आरुजासि
 आरुजे
 निरुद्धः
 अवरुद्धः
 निरुद्धाः
 विरुद्रस्य
 सोमारुद्रा
 सोमारुद्रौ
 अगौरुधाय
 निरुध्यं
 आरुधानः
 निरुधानः
 निरुधानासः
 आरुक्षतः
 विरुचुः
 आरुहं
 अरुक्षितं
 विरूप
 पुरुःरूपः
 सुःरूपः
 अन्यरूपः
 पिशंगरूपः
 प्रतिरूपः
 विश्वरूपः
 विषुःरूपः
 संज्ञातरूपः
 सुदृशीकरूपः
 हिरण्यरूपः
 पुरुःरूपं
 पिशंगरूपं
 विरूपं
 विश्वरूपं
 विषुःरूपं
 हिरण्यरूपं

विश्वरूपस्य

पुरुषरूपा

विश्वरूपा

विष्णुरूपा

मरूपा

पुरुषरूपाः

अग्निरूपाः

अनवद्यरूपाः

अन्यरूपाः

एकरूपाः

विरूपाः

विश्वरूपाः

मरूपाः

विष्णुरूपानि

विश्वरूपां

विरूपासः

विरूपे इति विरूपे

विष्णुरूपे

विष्णुरूपे इति विष्णुरूपे

मरूपेण

विश्वरूपेभिः

विष्णुरूपेभ्यः

मरूपैः

विश्वरूप्यै

निरेके

निरेके

प्ररेके

सुरेक्याः

प्ररेचनं

अरेणवः

अरेणु

बृहत्सरेणुः

अरेणुभिः

सुरेतः

सुरेतसं

सुरेतसा

भूरिसुरेतसा

पुन्यसुरेतसे

सुरेतः

सहस्रसुरेतः

अरेपसः

अरेपसं

अरेपसा

अरेपसौ

अरेपाः

आरेद्विहं

विश्वरोकिणः

विश्वरोके

हृत्सुरोगं

अतिश्रोचते

विश्वरोचमानः

अतिश्रोचमानं

विश्वरोचमानं

प्रश्रोचयन्

विश्वरोचयन्

स्वश्रोचिः

वसुश्रोचिषः

स्वश्रोचिषः

अवशोधनं

आशोधनं

आशोधनानि

आशोधने

मयूररोमभिः

अतिश्रोहति

अवश्रोहन्

आश्रोहन्

आश्रोहंतं

आश्रोहयति

सलक्ष्मा

आलब्धं

आलेभानात्

जीवलोके

पतिलोके

उरुलोके

प्रतिश्लोभयती

नीललोहितं

अवशात्

अवशे

अधिशक्ता

अपशक्ता

उपशक्ता

अधिशक्ता

वीरवक्ष्यं

रुक्मवक्ष्यः

रुक्मवक्ष्यः

प्रवक्ष्यामः

गृत्तवचःसतमः

निवचनं

निवचना

निवचनानि

विप्रवचसः

द्युष्वचसं

मत्तवचसा

सुवचस्यां

गृत्तवचाः

मधुवचाः

सुवज्र

सुवज्रः

सुवज्रं

सुवज्रा

प्रवत्

निवतः

प्रवतः

संवतः

प्रवर्त

निऽवता	शातऽवनेये	मैत्रावरुणः
प्रऽवता	प्रऽवतवे	इन्द्रावरुणयोः
प्रऽवता	देवऽवन्दैः	मित्रावरुणयोः
प्रवत्ऽभिः	त्रिऽवंधुरः	इन्द्रावरुणा
प्रवत्ऽभ्यः	पूर्यऽवंधुरः	मित्रावरुणा
संऽवत्स	सृप्रऽवंधुरः	इन्द्रावरुणा
कुत्सऽवत्सं	अष्टाऽवंधुरं	इन्द्रावरुणा
रुशत्ऽवत्सा	हिरण्यऽवंधुरं	मित्रावरुणा
सहऽवत्सा	त्रिऽवंधुरे	मित्रावरुणा
निवत्ऽसुं	त्रिऽवंधुरेण	मित्रावरुणाभ्यां
अवदतः	प्रऽवर्पतं	इन्द्रावरुणौ
आऽवदन्	गोऽवपुषः	मित्रावरुणौ
एवऽवदस्य	अजकाऽव	इन्द्रावरुणौ
महाऽवदूरिणा	संवयंती इति संऽवयंती	इन्द्रावरुणौ
अवद्य	चतुऽवयं	मित्रावरुणौ
अवद्यात्	अभिऽवयसः	त्रिऽवरूपः
अवद्यानि	सऽवयसः	त्रिऽवरूपं
अवद्ये	सऽवयसा	त्रिऽवरूपेन
महाऽवधः	त्रिऽवया	विऽवरे
अवधं	आऽवयाः	संऽवर्गे
महाऽवधात्	नीचाऽवयाः	परिऽवर्गे
तपुऽवधेभिः	प्रऽवयाः	श्रेष्ठऽवर्चसः
अवधं	वृद्धऽवयाः	सहस्रऽवर्चसं
सप्तऽवधये	अवयुनं	श्रेष्ठऽवर्चसा
सप्तऽवधिः	आऽवरं	समानऽवर्चसा
सप्तऽवधिं	निऽवरः	दस्मऽवर्चसां
संऽवननं	संऽवरणस्य	सुऽवर्चाः
संऽवनना	संऽवरणात्	अनूनऽवर्चाः
वृश्चत्ऽवनं	संऽवरणानि	दस्मऽवर्चाः
यज्ञऽवनसः	संऽवरणेषु	पावकऽवर्चाः
यज्ञऽवनसं	सांऽवरणौ	शुक्रऽवर्चाः
उपमातिऽवनिः	आऽवरत्	आऽवर्जते
अजुऽवनिः	सुऽवरत्	हिरण्यऽवर्ण
वसुऽवनिं	धारावराः	अनभिमातऽवर्णः
वृष्टिऽवनिं	उत्ऽवरीवृजत्	मधुऽवर्णः

स्पृहयत् ऽवर्णः
 हिरण्य ऽवर्णः
 भूषत् ऽवर्णः
 मधु ऽवर्णः
 शुक्र ऽवर्णः
 शुचि ऽवर्णः
 हिरण्य ऽवर्णः
 मधु ऽवर्णः
 हिरण्य ऽवर्णः
 सु ऽवर्णः
 अमोत ऽवर्णः
 चन्द्र ऽवर्णः
 पावक ऽवर्णः
 हिरण्य ऽवर्णः
 हिरण्य ऽवर्णान्
 शुक्र ऽवर्णः
 स ऽवर्णः
 हिरण्य ऽवर्णः
 नि ऽवर्त
 अभि ऽवर्तः
 नि ऽवर्तत्
 नि ऽवर्तन्
 आ ऽवर्तन्
 नि ऽवर्तन्
 वि ऽवर्तन्
 द्वि ऽवर्तनिः
 घृत ऽवर्तनिः
 रघु ऽवर्तनिः
 हिरण्य ऽवर्तनिः
 कृष्ण ऽवर्तनिं
 गायत्रि ऽवर्तनिं
 रघु ऽवर्तनिं
 वृजिन ऽवर्तनिं
 रुद्रवर्तनी इति रुद्र ऽवर्तनी
 रुद्रवर्तनी इति रुद्र ऽवर्तनी

हिरण्यवर्तनी इति हिरण्य ऽवर्तनी
 प्र ऽवर्तमानकः
 परि ऽवर्तमाने
 सं ऽवर्तयति
 आ ऽवर्तयति
 वि ऽवर्तयति
 अप ऽवर्त
 त्रि ऽवर्तु
 दुः ऽवर्तुः
 सं ऽवर्त
 अभि ऽवर्तने
 अवर्तः
 उक्थ ऽवर्धनः
 द्युस्र ऽवर्धनः
 नृम्य ऽवर्धनः
 पुष्टि ऽवर्धनः
 स्तोम ऽवर्धनः
 पुष्टि ऽवर्धनं
 पशु ऽवर्धनाय
 उत् ऽवर्धयन्
 योर ऽवर्धसः
 प्रतिजूति ऽवर्धसः
 भूरि ऽवर्धसः
 पुरु ऽवर्धसं
 हरि ऽवर्धसं
 भूरि ऽवर्धसा
 आ ऽवर्धततीः
 अक्ष ऽवर्धाः
 अकृषि ऽवर्लां
 श्रुत ऽवर्लशः
 सहस्र ऽवर्लशं
 सहस्र ऽवर्लशाः
 आ ऽवर्तत्
 आ ऽवर्तति
 अभि ऽवर्तते

सं ऽववृत्तत्
 वि ऽववृधे
 उत् ऽववृधाणः
 विवन्त्री इति वि ऽवन्त्री
 तत् ऽवशः
 यथा ऽवशं
 तत् ऽवशायं
 वैभु ऽवसः
 प्र ऽवसयानि
 सु ऽवसनस्यं
 सु ऽवसनानि
 सं ऽवसनेषु
 सं ऽवसानं
 सं ऽवसानाः
 परु ऽवसुः
 आभरत् ऽवसुः
 उप ऽवसुः
 गुति ऽवसुः
 धिया ऽवसुः
 वाजिनी ऽवसुः
 विदत् ऽवसुः
 विभा ऽवसुः
 विभु ऽवसुः
 विश्व ऽवसुः
 सं ऽवसुः
 ख ऽवसुः
 पुरु ऽवसुं
 अक्षित ऽवसुं
 उप ऽवसुं
 त्वा ऽवसुं
 विदत् ऽवसुं
 विभा ऽवसुं
 विश्व ऽवसुं
 श्रुतत् ऽवसुं
 सह ऽवसुं

पुरुषसू इति पुरुषसू
 कृतद्वसू इति कृतद्वसू
 जेन्यावसू इति
 पुनर्वसू इति पुनःवसू
 प्रतद्वसू इति प्रतत्त्वसू
 मनावसू इति
 महावसू इति महावसू
 वाजिनीवसू इति वाजिनीवसू
 वृषणवसू इति वृषणवसू
 शचीवसू इति शचीवसू
 सूर्यावसू इति
 आधृणिवसो इत्याधृणिवसो
 अतवसो इत्यतवसो
 दिवावसो इति दिवावसो
 धियावसो इति धियावसो
 पुरुषसो इति पुरुषसो
 प्रभुवसो इति प्रभुवसो
 रदवसो इति रदवसो
 वाजिनीवसो इति वाजिनीवसो
 विद्वसो इति विद्वसो
 विभावसो इति विभावसो
 विश्ववसो इति विश्ववसो
 शचीवसो इति शचीवसो
 प्रभुवसोः
 दोषावस्तः
 अधिवस्तः
 प्रवहंतः
 निवहन्ता
 प्रवहन्ति
 आवहन्ती
 आवहन्ती
 सुवहन्ती
 उपवाकं
 जोषवाकं
 सूक्तवाकं

अधिवाकाय
 नमःवाके
 अतवाकेन
 सूक्तवाकेन
 धारवाकेषु
 उपवाक्यः
 दोषवाचः
 रण्यवाचः
 सत्यवाचः
 सुवाचः
 तुभवाचः
 भद्रवाचः
 मृधवाचः
 वध्रिवाचः
 विवाचः
 सूक्तवाचः
 प्रवाचनं
 विवाचनी
 सत्यवाचं
 सुवाचं
 अद्रोषवाचं
 मृधवाचं
 सुवाचसा
 सत्यवाचा
 सुवाचा
 विवाचि
 प्रवाचं
 उपवाच्यः
 प्रवाच्यः
 प्रवाच्यं
 प्रवाच्या
 भारतवाजः
 भारतवाजः
 शतवाजः
 सनतवाजः
 ज्यावाजं

भरतवाजं
 सनतवाजं
 सहस्रवाजं
 शतवाजया
 सहस्रवाजया
 तुविवाजाः
 भरतवाजाः
 चित्रवाजान्
 भरतवाजान्
 पुरुषवाजाभिः
 भरतवाजाय
 अवाजिनं
 भरतवाजे
 तुविवाजेभिः
 भरतवाजेषु
 दक्षिणावाद्
 मध्यमवाद्
 हविःवाद्
 हव्यवाद्
 हव्यवाद्
 अवातः
 अवातः
 देववातः
 इंद्रवातः तमाः
 देववातः तमाः
 अवातं
 दैववातं
 देववातं
 अपिवातयंतः
 पर्जन्यावातां
 अवाता
 देववाता
 पर्जन्यावाता
 अवाताः
 अवाताः

देवऽवाताः
मनऽवाताः
अवाता
देवऽवाताय
अनुऽवाति
अपऽवाति
अवाते
देवऽवाते
संऽवादाय
भद्रऽवादो
आरांऽवाभं
अंतिऽवामा
वासऽवायः
इंद्रयाय इति
इंद्रयाय इति
पुरुऽवार
विश्वऽवार
पुरुऽवारः
अशस्तऽवारः
दातिऽवारः
विश्वऽवारः
पुरुऽवारं
दातिऽवारं
भूरिऽवारं
विश्वऽवारं
पुरुऽवारस्य
विश्वऽवारस्य
विश्वऽवारा
विश्वऽवारा
दातिऽवाराः
भूरिऽवाराः
विश्वऽवाराः
विश्वऽवाराणि
विश्वऽवाराभिः
अध्वऽवाराय

वीतऽवारासः
विश्वऽवारे
विश्ववारे इति विश्वऽवारे
पुरुऽवारंभिः
विश्वऽवार्यः
विश्वऽवार्यं
अंतऽवावत्
हिरण्यऽवाशीः
हिरण्यऽवाशीभिः
हिरण्यवाशीवत्तम
अधीवासं
समुद्रऽवाससं
दुऽवाससे
सुऽवासाः
शुक्रऽवासाः
नवऽवास्त्वं
सुऽवास्त्वाः
इंद्रऽवाहः
वज्रऽवाहः
वीरऽवाहः
सहऽवाहः
सुष्टुऽवाहः
हव्यऽवाहः
रिप्रऽवाहः
उक्थऽवाहः
ब्रह्मऽवाहः
ब्रह्मवाहऽतमं
हव्यऽवाहनं
हव्यऽवाहनः
देवऽवाहनः
मधुऽवाहनः
हव्यऽवाहनः
नृऽवाहनं
मधुऽवाहनं
रथऽवाहनं

वसुऽवाहनं
हव्यऽवाहनं
हव्यऽवाहनीः
मधुऽवाहने
वीरऽवाहं
स्वस्तिऽवाहं
हव्यऽवाहं
होतऽवाहं
उक्थऽवाहसः
यज्ञऽवाहसः
स्तोमऽवाहसः
ब्रह्मऽवाहसं
यज्ञऽवाहसं
नृऽवाहसा
उक्थऽवाहसा
यज्ञऽवाहसा
विप्रऽवाहसा
सिंधुऽवाहसा
स्तोमऽवाहसां
उक्थऽवाहसे
ब्रह्मऽवाहसे
मृक्तऽवाहसे
यज्ञऽवाहसे
इंद्रऽवाहा
गृध्रऽवाहाः
स्तोमऽवाहाः
उद्ऽवाहासः
उद्ऽवाहेनं
इंद्रऽवाहौ
अधिऽविकर्तनं
प्रऽविक्ताः
प्रऽविक्ते
शतऽविचक्षणाः
सुऽविज्ञानं
बलऽविज्ञायः

विऽविचन्
 अश्चऽवित्
 क्रतुऽवित्
 क्षेत्रऽवित्
 गातुऽवित्
 गोऽवित्
 दृविणऽवित्
 नभऽवित्
 प्रकलऽवित्
 रयिऽवित्
 वचऽवित्
 वयुनऽवित्
 वरिवऽवित्
 वसुऽवित्
 विश्वऽवित्
 श्रुतऽवित्
 संऽवित्
 स्वऽवित्
 हिरण्यऽवित्
 अक्षेत्रऽवित्
 विश्वऽवित्
 पितृऽविज्ञः
 अनुऽविज्ञः
 सनऽविज्ञः
 सनऽविज्ञं
 क्रतुवित्ऽतमः
 गातुवित्ऽतमः
 वसुवित्ऽतमं
 गातुवित्ऽतमाः
 क्षेत्रवित्ऽतरः
 वरिवोवित्ऽतरस्य
 गातुवित्ऽतरा
 वरिवोवित्ऽतरा
 पितृऽविज्ञस्य
 अविधुराः

अहऽविदः
 निऽविदः
 नीयऽविदः
 वचऽविदः
 वरिवऽविदः
 वसुऽविदः
 स्वऽविदः
 होताऽविदः
 सुऽविदत्तः
 सुऽविदत्तं
 दुऽविदत्तस्य
 दुऽविदत्ता
 सुऽविदत्ताणि
 सुऽविदत्तान्
 सुऽविदत्ताभिः
 दुऽविदत्ता
 सुऽविदत्तियेभ्यः
 सुऽविदत्तेभिः
 अहऽविदं
 क्रतुऽविदं
 क्षेत्रऽविदं
 गातुऽविदं
 गोऽविदं
 निऽविदं
 वचऽविदं
 वरिवऽविदं
 वसुऽविदं
 विश्वऽविदं
 सचिऽविदं
 संऽविदं
 स्वऽविदं
 होताऽविदं
 उपऽविदा
 क्रतुऽविदा
 क्षेत्रऽविदा

निऽविदा
 प्रऽविदा
 वरिवऽविदा
 वसुऽविदा
 विश्वऽविदा
 स्वऽविदा
 अहऽविदा
 स्वऽविदा
 संऽविदानः
 संऽविदानाः
 संऽविदानासः
 संविदाने इति संऽविदाने
 स्वऽविदि
 आऽविदे
 कुहचित्ऽविदे
 स्वऽविदे
 निऽविद्वः
 अवंऽविद्वं
 प्रऽविद्वं
 अतिऽविद्वान्
 निऽविद्वान्
 प्रऽविद्य
 पतिऽविद्यं
 जातऽविद्यां
 कृष्टिऽविद्युतः
 कृष्टिऽविद्युतः
 स्वऽविद्युतः
 अविद्वियाभिः
 अविद्विांसः
 दुऽविद्विांसं
 सुऽविद्विांसं
 अंतऽविद्वान्
 आऽविद्वान्
 प्रऽविद्वान्

हृदयऽविधः

अविधयाः

षट् ऽविधानाः

आसत् ऽविधानेः

आति ऽविधे

सं ऽविदते

गो ऽविदुः

अविप्रः

मु ऽविप्रः

साम ऽविप्रं

अविप्रे

आ ऽविषाय

आ ऽविषासतः

आ ऽविषासतां

आ ऽविषासति

आ ऽविषासन्

आ ऽविषासंतः

आ ऽविषासन्ती

आ ऽविषाससि

आ ऽविषासात्

आ ऽविषासान्

आ ऽविषिद्रे

नि ऽविषिध्यान्

मु ऽविषृतं

आ ऽविषेशं

प्र ऽविषेशं

प्र ऽविषेशिष

सं ऽविष्यानः

आ ऽविशन्

नि ऽविशन्ते

आ ऽविशं

अनि ऽविशमानाः

नरत् ऽविष्यं

अविषा

परि ऽविधे

शिपि ऽविष्ट

शिपि ऽविष्टः

प्र ऽविष्टः

अपरि ऽविष्टं

परि ऽविष्टं

प्र ऽविष्टं

नि ऽविष्टाः

प्र ऽविष्टां

त्ति ऽविष्टि

आ ऽविष्टितः

परि ऽविष्टी

इंद्राविष्णु इति

इंद्राविष्णु इति

अष्टा ऽवी

देव ऽवीः

पद ऽवीः

परि ऽवीतः

परि ऽवीतं

देव ऽवीतमः

देव ऽवीतये

अप्र ऽवीता

अभि ऽवीता

प्र ऽवीता

अप्र ऽवीताः

रथ ऽवीतिः

देववीति ऽभिः

देव ऽवीतिं

गौरि ऽवीतेः

देव ऽवीतेः

देव ऽवीतौ

रथ ऽवीतौ

हिरण्य ऽवीनां

पद ऽवीयं

तक्र ऽवीयं

अयत् ऽवीर

सुध ऽवीर

सु ऽवीरः

एक ऽवीरः

अभि ऽवीरः

अयत् ऽवीरः

प्र ऽवीरः

विप्र ऽवीरः

सर्व ऽवीरः

अवीरता

अवीरतायै

अवीरते

पुरु ऽवीरं

सु ऽवीरं

महा ऽवीरं

अयत् ऽवीरं

विप्र ऽवीरं

संयत् ऽवीरं

सर्व ऽवीरं

सह ऽवीरं

सहस्र ऽवीरं

स्याहै ऽवीरं

सर्व ऽवीरया

पुरु ऽवीरस्य

अध्व ऽवीरस्य

अयत् ऽवीरस्य

विप्र ऽवीरस्य

सु ऽवीरां

अवीराः

पुरु ऽवीराः

सु ऽवीराः

अरिष्ट ऽवीराः

विप्र ऽवीराः

सतः ऽवीराः

सर्व ऽवीराः

स्याहं वीराः

पुरु वीराभिः

सु वीराभिः

पुरु वीरौ

सु वीरौ

ख्यत् वीराय

मदत् वीराय

सु वीरासः

अवीरै

सु वीरैण

सु वीरौ

सु वीर्यै

दृष्ट वीर्यै

सु वीर्यैस्य

सु वीर्यौ

सु वीर्यौय

सु वीर्यै

सु वीर्यैभिः

सु वीर्यैः

होतु वीर्यै

परा वृक्

सं वृक्

अवृक्

अवृक् संतमः

अवृक्

अवृक्स्य

अवृक्काः

सालावृकाणां

अवृकाणि

सालावृकान्

अवृकाभिः

अवृकाय

अवृकासः

अवृके

अवृकेभिः

वि वृक्णाः

बाहु वृक्कः

परा वृक्कं

प्र वृक्कं

सु वृक्कयः

सु वृक्कि

सु वृक्किः

सु वृक्किभिः

खवृक्किभिः

सु वृक्किं

नमः वृक्किं

सु वृजनासु

परा वृजं

परि वृजं

ख वृजं

अवृजिनाः

प्र वृजे

अनप वृज्यान्

परि वृणहिं

आ वृणानः

आ वृणीमहे

प्र वृण्वतः

त्रि वृत्

प्र वृत्

विषु वृत्

सु वृत्

अनप वृत्

आ वृत्तः

त्रि वृत्तः

हादु नि वृत्तः

अवृत्तः

अनि वृत्तः

अपरि वृत्तः

अपि वृत्तः

अभि वृत्तः

आ वृत्तः

सं वृत्तः

अर्थः वृत्तं

आ वृत्तं

त्रि वृत्तं

नदी वृत्तं

विषु वृत्तं

सु वृत्तं

अवृत्तं

अप वृत्तं

अपि वृत्तं

अभि वृत्तं

आ वृत्तं

नि वृत्तं

परि वृत्तं

प्रावृत्तस्य

आ वृत्तां

त्रि वृत्तां

सु वृत्तां

अभि वृत्ता

नि वृत्ताः

परि वृत्ताः

प्रावृत्ताः

आ वृत्तासः

अप वृत्तिं

आ वृत्ते

अभिवृत्ते इत्यभि वृत्ते

वि वृत्तः

अभि वृत्त्यं

आ वृत्त्यं

आ वृत्त्वत्

प्र वृद्ध

सोम वृद्ध

प्र वृद्धः

मद वृद्धः

सोमऽवृद्धः
 प॒नि॒त्यऽवृद्धं
 प॒तऽवृद्धं
 स॒दाऽवृद्धं
 अ॒तऽवृद्धः
 त॒मऽवृद्धः
 तु॒ग्मऽवृद्धः
 प॒यऽवृद्धः
 प॒व॒तऽवृद्धः
 र॒यिऽवृद्धः
 व॒यऽवृद्धः
 सऽवृद्धः
 सुऽवृद्धः
 सु॒गेऽवृद्धः
 क॒विऽवृद्धः
 अ॒तऽवृद्धः
 त्वाऽवृद्धः
 म॒रु॒तऽवृद्धः
 शोऽवृद्धः
 स॒दाऽवृद्धः
 अ॒जऽवृद्धं
 अ॒ह॒निऽवृद्धं
 गि॒राऽवृद्धं
 तु॒ग्मऽवृद्धं
 न॒मऽवृद्धं
 प॒यऽवृद्धं
 प॒व॒तऽवृद्धं
 म॒धुऽवृद्धं
 व॒यऽवृद्धं
 स॒द्यऽवृद्धं
 स॒हऽवृद्धं
 सुऽवृद्धं
 शोऽवृद्धं
 शोऽवृद्धं
 स॒दाऽवृद्धं
 अ॒तऽवृद्धं

अ॒तऽवृद्धं
 प॒तऽवृद्धं
 न॒मऽवृद्धं
 प॒यऽवृद्धं
 व॒यऽवृद्धं
 स॒कंऽवृद्धं
 सुऽवृद्धं
 अ॒तऽवृद्धं
 त्वाऽवृद्धं
 स॒दाऽवृद्धं
 अ॒वृद्धात्
 अ॒तऽवृद्धं
 न॒मऽवृद्धासः
 शोऽवृद्धासः
 अ॒तऽवृद्धं
 म॒हिऽवृद्धं
 म॒रु॒तऽवृद्धं
 त्वाऽवृद्धेभिः
 न॒मऽवृद्धैः
 अ॒तऽवृद्धैः
 अ॒तऽवृद्धैः
 विऽवृद्धात्
 विऽवृद्धात्
 शृ॒गऽवृद्धः
 प्रा॒वृद्धिः
 प्रा॒वृद्धीर्णं
 अ॒भिऽवृद्धः
 स्वऽवृद्धिं
 ह॒तऽवृद्धीः
 अ॒भिऽवृद्धः
 अ॒नुऽवृद्धं
 प्रऽवृद्धं
 जा॒तऽवृद्धः
 जा॒तऽवृद्धः
 सुऽवृद्धनां

सुऽवेदं
 प्र॒तिऽवेदयन्
 जा॒तऽवेदसः
 न॒वेदसः
 वि॒श्वऽवेदसः
 वि॒श्वऽवेदसः
 वि॒श्वऽवेदसं
 अ॒न॒ष्टऽवेदसं
 जा॒तऽवेदसं
 जा॒तऽवेदसा
 न॒वेदसा
 वि॒श्वऽवेदसा
 वि॒श्वऽवेदसा
 सऽवेदसा
 जा॒तऽवेदसि
 जा॒तऽवेदसे
 सुऽवेदां
 के॒तऽवेदाः
 जा॒तऽवेदाः
 न॒वेदाः
 वि॒श्वऽवेदाः
 अ॒विऽवेनन्
 अ॒वे॒न॒तं
 अ॒नुऽवे॒न॒तं
 अ॒विऽवे॒नं
 सुऽवे॒नीः
 प्रऽवे॒प॒नी
 गं॒भी॒रऽवे॒प॒सः
 पु॒रुऽवे॒प॒सं
 गा॒य॒त्रऽवे॒प॒सं
 वि॒श्व॒ा॒युऽवे॒प॒सं
 गा॒य॒त्रऽवे॒प॒से
 प्रा॒वे॒पाः
 गं॒भी॒रऽवे॒पाः
 वि॒वे॒वि॒दत्
 निऽवेशनः

निऽवेशनं
 निऽवेशनात्
 अ॒निऽवेश॑नानां
 निऽवेश॑नी
 निऽवेश॑नीं
 निऽवेश॑ने
 संऽवेश॑ने
 अ॒स्त्वंऽवेशं
 प्र॒तिऽवेशं
 निऽवेश॑यन्
 आऽवेश॑यतीं
 दा॒सऽवेश॑शाय
 आ॒ग्निऽवेशिं
 निऽवेशे
 संऽवेशि॑षः
 महा॑वैल॒स्ये
 प्र॒वोच॑ति
 उ॒प॒वोच॑ति
 प्र॒वो॒ळुहं
 प्र॒वो॒ळुह॑न्
 ऋ॒तऽव्रे
 प॒दऽव्यः
 दे॒व॒व्य॑चः॒ऽतमः
 उ॒रु॒व्य॑चः॒ऽतमं
 दे॒व॒व्य॑चः॒ऽतमं
 उ॒रु॒व्य॑च॒सं
 वि॒श्व॑व्य॒च॒सं
 स॒मु॒द्र॒व्य॑च॒सं
 उ॒रु॒व्य॑च॒सा
 उ॒रु॒व्य॑च॒से
 उ॒रु॒व्य॑चा
 उ॒रु॒व्य॑चाः
 दे॒व॒व्य॑चाः
 उ॒रु॒व्य॑चं
 प॒रि॒व्य॑त

अ॒व्य॒पिः
 कृ॒ष्ण॑व्य॒पिः
 अ॒व्य॒पिऽभिः
 अ॒व्य॒पि॒षु
 अ॒व्य॒यी
 अ॒व्य॒यीः
 अ॒व्य॒ध्यायं
 अ॒व॒व्य॑यन्
 अ॒न॒प॒व्य॑यन्तः
 अ॒व्य॑यं
 अ॒ति॒व्रज॑त्॒ऽभिः
 अ॒भि॒व्रज॑त्॒ऽभिः
 अ॒भि॒व्रज॑न्
 द॒श॑व्रजं
 अ॒श्म॑व्रजाः
 श॒त॑व्रजाः
 अ॒श्म॑व्रजानां
 उ॒द॑व्रजे
 उ॒रु॑व्रजे
 द॒श॑व्रजे
 म॒हि॑व्रत
 शु॒चि॑व्रत
 शु॒चि॑व्रत
 अ॒व्रतः
 पु॒रु॑व्रतः
 सु॒व्रतः
 अ॒नु॑व्रतः
 अ॒न्य॑व्रतः
 भू॒त॑व्रतः
 म॒हि॑व्रतः
 वृ॒ष॑व्रतः
 शु॒चि॒व्रत॑ऽतमः
 अ॒व्रतं
 सु॒व्रतं
 अ॒न्य॑व्रतं

धु॒निऽव्रतं
 म॒हि॑व्रतं
 ह॒रि॑व्रतं
 वि॒व्रत॑योः
 अ॒न्य॑व्रतस्य
 भू॒त॑व्रता
 भू॒त॑व्रता
 वि॒व्रता
 शु॒चि॑व्रता
 शु॒चि॑व्रता
 स॒व्रता
 इ॒ष्ट॑व्रताः
 भू॒त॑व्रताः
 अ॒व्रतान्
 अ॒प॑व्रतान्
 मि॒त्र॑व्रतान्
 वि॒व्रतानां
 अ॒नु॑व्रतां
 अ॒नु॑व्रताय
 धु॒नि॑व्रताय
 भू॒त॑व्रताय
 सु॒व्रता॑सः
 अ॒नु॑व्रते
 भू॒त॑व्रते
 म॒धु॑व्रते इति म॒धु॑व्रते
 शु॒चि॑व्रते इति शु॒चि॑व्रते
 स॒व्रते इति स॒व्रते
 अ॒प॑व्रतेन
 वि॒व्रतेन
 यू॒प॑व्र॒स्काः
 प्र॒व्रा॒जे
 म॒हा॑व्रा॒तः
 भ॒द्र॑व्रा॒तं
 वृ॒ष॑व्रा॒तासः

अभिऽवृग्य
अभिऽवृगैः
उरुऽशंस
उरुऽशंस
उरुऽशंसः
दुऽशंसः
नृऽशंसः
सुऽशंसः
अथऽशंसः
गंभीरऽशंसः
प्रऽशंसंति
दुऽशंसं
पाकऽशंसं
अथऽशंसं
प्रऽशंसमानः
उरुऽशंसस्य
अथऽशंसस्य
उरुऽशंसा
उरुऽशंसाः
सुऽशंसाः
प्रऽशंसात्
दुऽशंसात्
उरुऽशंसाय
अथऽशंसाय
उक्त्यऽशंसिनः
उक्त्यऽशंसिनं
जीवऽशंसे
अथऽशंसे
प्रऽशंस्यः
प्रऽशंस्यं
सुऽशंका
परिऽशंक्ते
सुऽशंकिः
तुविऽशंक्त्वा
दकऽशंतं

चतुऽशंतं
त्रिंशत्ऽशंतं
त्रिऽशताः
देवऽशंत्वः
अशतु
अशतुः
अजातऽशतुः
इंद्रऽशतुः
अशतुऽभ्यः
अशतुं
अजातऽशतुं
अशतो इति
सुऽशमि
सुऽशमी
विश्वऽशंभुवं
विश्वऽशंभुवा
विश्वऽशंभूः
हिरण्यऽशम्यं
प्रोष्ठेऽशयाः
वसेऽशयाः
आऽशयानं
परिऽशयानं
आऽशये
पराऽशरः
सुऽशरयाः
सुऽशरयाय
बृहत्ऽशरीरः
प्रऽशर्थ
विश्वऽशर्थसौ
बाहुऽशर्थी
सुऽशर्मणः
सुऽशर्मिभिः
सुऽशर्मिणः
सुऽशनीयं
सुऽशनीया

गोऽशयै
गोऽशयै
अपिऽश्वैरे
असामिऽशवसः
वृद्धऽशवसः
वृद्धऽशवसः
सत्यऽशवसः
अप्रतिभृष्टऽशवसं
द्विऽशवसं
सत्यऽशवसं
नखत्तऽशवसां
अभिष्टिऽशवसे
अशसः
आऽशसः
उक्त्यऽशसः
आऽशसनं
विऽशसनं
उक्त्यऽशसै
अभिऽशसा
आऽशसा
उक्त्यऽशसा
निऽशसा
अनुऽशसे
विऽशसे
प्रऽशस्त
कविऽशस्तः
प्रऽशस्तः
प्रऽशस्तः
प्रऽशस्तं
सुऽशस्तयः
प्रऽशस्तयः
अभिऽशस्तये
प्रऽशस्तये
प्रऽशस्ता
विऽशस्ता

अनभिऽशस्ता
 अविऽशस्ता
 अप्रऽशस्ताः
 कविऽशस्ताः
 अनिऽशस्ताः
 अप्रऽशस्तान्
 प्रऽशस्तां
 सुऽशस्ति
 सुऽशस्तिः
 प्रऽशस्तिः
 सुशस्तिऽभिः
 प्रशस्तिऽभिः
 अशस्तिं
 अभिऽशस्तिं
 प्रऽशस्तिं
 अशस्तीः
 अभिऽशस्तीः
 अभिऽशस्तेः
 प्रऽशस्यः
 प्रऽशस्यते
 पुरुऽशाक
 पुरुऽशाकऽतमा
 पुरुऽशाकाय
 उपऽशाकेभिः
 नैचाऽशाखं
 दशऽशाखाभ्यां
 संऽशायं
 शतऽशारदाय
 शतऽशारदेन
 उक्त्यऽशासः
 प्रऽशासत्
 अनुऽशासता
 अनुऽशासति
 अभिऽशासति
 प्रऽशासनं

अनुऽशासनस्य
 प्रऽशासने
 दुऽशासुः
 सर्वऽशासैः
 प्रऽशास्ता
 प्रऽशास्त्रं
 प्रऽशास्त्रात्
 अशास्यं
 उपऽशिष्यन्
 प्रतिऽशिष्यति
 विऽशिष्युः
 वरऽशिष्यस्य
 अनिऽशितं
 निऽशितं
 सोमऽशितं
 निऽशिता
 सोमऽशिताः
 निऽशितानि
 निऽशितं
 निऽशितं
 निऽशितं
 अशिपदाः
 सुऽशिप्र
 सुऽशिप्रः
 सुऽशिप्रः
 हिरिऽशिप्रः
 हरिऽशिप्रः
 विशिऽशिप्रं
 सुऽशिप्रं
 हरिऽशिप्रं
 वृषऽशिप्रस्यं
 अयऽशिप्राः
 सुऽशिप्राः
 हिरण्यऽशिप्राः
 दशऽशिप्रे
 अशिपिदाः
 आऽशिरं

आऽशिरं
 सुशित्ये इति सुऽशित्ये
 अशिवः
 अशिवस्य
 अशिवा
 अशिवाः
 अशिवासः
 समऽशिवासु
 अशिवेन
 संऽशिशानः
 निऽशिशानाः
 संऽशिशानाः
 उपऽशिश्चियाणाः
 सुऽशिश्चिं
 आऽशिषः
 प्रऽशिषः
 निऽशिषन्
 आऽशिषं
 प्रऽशिषं
 आऽशिषां
 अनुऽशिष्टः
 देवशिष्टे इति देवऽशिष्टे
 सुऽशिष्टौ
 आऽशीः
 पत्सुतऽशीः
 स्योनऽशीः
 दुऽशीमे
 आऽशीतिः
 अशीषा
 अयऽशीषा
 सहस्रऽशीषा
 द्विऽशीषाणं
 समऽशीषाणं
 रुरुऽशीषी
 समऽशीषी

तत्पञ्चशोचरीः
 सुऽशुक्लानः
 विष्णुऽशुक्लं
 इत्येऽशुभं
 तनूऽशुभं
 आऽशुगुणशिशिः
 अहिऽशुष्म
 तुविऽशुष्म
 सत्यऽशुष्म
 तुविऽशुष्मः
 सत्यऽशुष्मः
 वृषऽशुष्मं
 सत्यऽशुष्मं
 वीरऽशुष्मया
 तुविऽशुष्मा
 अनंतऽशुष्माः
 उज्ज्वऽशुष्माः
 उज्ज्वऽशुष्मान्
 सत्यऽशुष्माय
 तीक्ष्णऽशुंग
 चतुऽशुंगः
 त्रिगुणऽशुंगः
 विधातुऽशुंगः
 सहस्रऽशुंगः
 हिरण्यऽशुंगः
 त्रिगुणऽशुंगं
 भूरिऽशुंगाः
 आऽशुगतीः
 आऽशुगते
 आऽशुगमंति
 उपऽशुगमंति
 अशुचिताः
 शुभऽशोचः
 शुभऽशोचं
 मयूरऽशोच्या

सहऽशोच्याय
 दुऽशोचः
 सुऽशोचः
 सुऽशोचं
 अशोच
 सुऽशोचाः
 अशोचाः
 सुऽशोचो
 सुऽशोचो
 सुऽशोच्यं
 अशोचसः
 वरुणऽशोचसः
 त्रिऽशोकः
 सुऽशोकः
 सहस्रऽशोकाः
 त्रिऽशोकायं
 अकैऽशोकैः
 चित्तऽशोचिः
 दुरोकऽशोचिः
 शुक्रऽशोचिः
 स्वऽशोचिः
 अगृभीतऽशोचिषः
 अजिरऽशोचिषः
 पावकऽशोचिषः
 वृद्धऽशोचिषः
 अगृभीतऽशोचिषं
 अजिरऽशोचिषं
 कर्ध्वऽशोचिषं
 चित्तऽशोचिषं
 दीर्घायुऽशोचिषं
 पावकऽशोचिषं
 शीरऽशोचिषं
 शुक्रऽशोचिषं
 ओष्ठऽशोचिषं
 त्रिगुणऽशोचिषे

पावकऽशोचिषे
 शुक्रऽशोचिषे
 पावकऽशोचे
 भद्रऽशोचे
 भद्रऽशोचे
 शुक्रऽशोचे
 कर्णऽशोभनाः
 घृतऽश्रुतः
 मधुऽश्रुतः
 घृतऽश्रुतं
 मधुऽश्रुतं
 घृतऽश्रुता
 मधुऽश्रुता
 अभिऽश्रयः
 हरिऽश्रमशारुः
 हरिऽश्रमश्रुः
 हरिऽश्रमश्रुं
 विऽश्रयः
 निऽश्रयं
 अश्रद्धान्
 अश्रमराः
 अश्रमासः
 अश्रमेः
 विऽश्रयमाणः
 विऽश्रयाति
 उपमऽश्रवः
 देवऽश्रवः
 चित्तऽश्रवःऽतम
 सुश्रवःऽतमः
 चित्तऽश्रवःऽतमः
 तुविश्रवःऽतमः
 मृथमश्रवःऽतमः
 उपमश्रवःऽतमं
 चित्तश्रवःऽतमं
 तुविश्रवःऽतमं

सुअवःऽतमान्
 कुरुऽअवण
 कुरुऽअवणं
 पितुऽअवणं
 आऽअवयति
 पृथुऽअवसः
 उपमऽअवसः
 दीर्घऽअवसः
 प्रऽअवसः
 बृहत्ऽअवसः
 वाजऽअवसः
 सुऽअवसं
 गायऽअवसं
 गृत्तऽअवसं
 वाजऽअवसं
 सुऽअवसा
 पृथुऽअवसि
 सत्यऽअवसि
 दीर्घऽअवसे
 शुभ्रऽअवसे
 सुऽअवस्या
 गृत्तऽअवाः
 देवऽअवाः
 बृहत्ऽअवाः
 वसुऽअवाः
 वृद्धऽअवाः
 अश्रातः
 सुऽश्रातं
 अश्राताः
 अभिऽश्रावायं
 विऽश्रावि
 अभिऽश्रावे
 कृच्छ्रेऽश्रितः
 अपऽश्रितः
 उपऽश्रितः

अश्रितं
 अपऽश्रितं
 विऽश्रिता
 विऽश्रिताः
 गृणऽश्रिभिः
 अग्निऽश्रियः
 अश्वरऽश्रियः
 अभिऽश्रियः
 गृणऽश्रियः
 सुऽश्रियः
 गृणऽश्रियः
 अश्वरऽश्रियं
 अभिऽश्रियं
 क्षत्रऽश्रियं
 घृतऽश्रियं
 जनऽश्रियं
 यज्ञऽश्रियं
 सुऽश्रियं
 हरिऽश्रियं
 अभिऽश्रिया
 घृतऽश्रिया
 अभिऽश्रियः
 अभिऽश्रीः
 क्षत्रऽश्रीः
 घृतऽश्रीः
 दर्शितऽश्रीः
 मयैऽश्रीः
 अभिऽश्रीणन्
 गोऽश्रीताः
 गोऽश्रीति
 अश्रीरं
 अश्रीरा
 सुऽश्रुणं
 दीर्घऽश्रुत्
 वंदनऽश्रुत्

हवनऽश्रुत्
 सनऽश्रुत्
 दीर्घऽश्रुतः
 सुऽश्रुतः
 हवनऽश्रुतः
 सत्यऽश्रुतः
 सनऽश्रुतः
 सुऽश्रुतः
 हवनऽश्रुतः
 दीर्घऽश्रुतं
 देवऽश्रुतं
 हवनऽश्रुतं
 विऽश्रुतं
 सनऽश्रुतं
 सुऽश्रुता
 हवनऽश्रुता
 विऽश्रुताय
 वाजऽश्रुतासः
 उपऽश्रुति
 उपऽश्रुति
 यामऽश्रुतेभिः
 दीर्घऽश्रुत्ऽतमः
 दीर्घऽश्रुत्ऽतमं
 देवऽश्रुत्ऽतमं
 दीर्घऽश्रुत्ऽतमा
 मंत्रऽश्रुत्यं
 विश्वऽश्रुष्टिः
 यात्ऽश्रेष्ठाभिः
 उपऽश्रोता
 सुऽश्रोतुः
 सुराश्वः
 उत्ऽश्वं चमाना
 निऽश्वंभाः
 विऽश्वयत्
 अभिऽश्वसः

अभिऽश्वसन्
उत्ऽश्वसे
सूर्यऽश्वितः
अभीषाद
अधिषाद
जनाषाद
तुराषाद
निष्षाद
पुराषाद
पूतनाषाद
प्राशुषाद
भुरिषाद
रधिषाद
वनेषाद
विराषाद
वृषाषाद
सत्वाषाद
अषाऽऽहः
अषाऽऽहं
अषाऽऽह्याय
अषाऽऽह्येन
सुऽसैरज्याः
सुऽसैशिताः
अक्षऽसंशिते
सुऽसंसत्
खादुऽसंसदः
सुऽसंसदं
सुऽसंसृता
सुऽसंसृताः
अद्रिऽसंहतं
पशुऽसः
विऽसंज्ञा
असंज्ञा
प्रऽसंज्ञत्
प्रऽसंज्ञिणः

प्रऽसंक्षिणा
प्रऽसंक्षिणै
कवऽसंखः
यवयत्ऽसंखः
द्रवयत्ऽसंखं
मंदयत्ऽसंखं
सुऽसखा
सुऽसखा
अस्मत्ऽसंखा
इंद्रऽसखा
करवऽसखा
गोऽसंखा
नृवत्ऽसंखा
मत्ऽसंखा
मरुत्ऽसंखा
अवयत्ऽसंखा
सुऽसंखायः
गोऽसंखायं
सुऽसंकाशा
आऽसंगः
आऽसंगस्यं
रयऽसंगे
असंजात्या
असऽसत्
अंतरिक्षऽसत्
उपस्थऽसत्
चतऽसत्
अमूऽसत्
तुरस्थऽसत्
दुरोणऽसत्
दुवन्यऽसत्
द्रुऽसत्
नृऽसत्
प्राथम्यऽसत्
वरऽसत्

वेदिऽसत्
व्योमऽसत्
शुचिऽसत्
संऽसत्
असत्
असंतः
गोसऽतमाः
असंता
असंति
प्रऽसत्तः
निऽसत्तः
निऽसत्तं
निऽसत्तं
निऽसत्ता
निऽसत्ताः
निऽसत्तिः
निऽसत्ते
धर्मसत्ऽभिः
अप्राप्तिऽसत्य
अनुऽसत्यं
असत्याः
चतुर्जातऽसत्याः
वक्त्रराजऽसत्याः
ममऽसत्येषु
सत्यऽसत्वन
अभिऽसंत्वा
सतीनऽसंत्वा
आऽसत्तिं
संसत्ऽसुं
निऽसत्तुं
असऽसदः
अनूऽसदः
भूऽसदः
नृऽसदः
परिऽसदः

पस्यऽसदः	वेदिऽसदं	पुरुऽसंतोः
पुरऽसदः	सदनऽसदं	सुऽसंदृक्
बहिऽसदः	शुक्रऽसंभनां	त्वेषऽसंदृक्
वनऽसदः	आऽसद्यं	रखऽसंदृक्
शर्मऽसदः	उपऽसद्यं	सुदृशीकऽसंदृक्
संऽसदः	निऽसद्यं	हिरण्यऽसंदृक्
बहिऽसदः	उपऽसद्यः	सुसंदृक्ऽभिः
निऽसदनं	परिऽसद्यं	सुऽसंदृशः
नृऽसदनं	असऽसद्याय	त्वेषऽसंदृशः
नृऽसदने	उपऽसद्याय	भीमऽसंदृशः
होतुऽसदने	असऽसद्वा	हिरण्यऽसंदृशः
नृऽसदनेषु	दुऽसद्वा	सुऽसंदृशं
परिऽसदंतः	नृऽसद्वा	त्वेषऽसंदृशं
अप्सुऽसदं	परिऽसद्वातः	पिशंगऽसंदृशं
आऽसदं	त्रिऽसधस्य	रखऽसंदृशं
उपऽसदं	त्रिऽसधस्यः	सुऽसंदृशा
गतिऽसदं	त्रिऽसधस्यः	असपत्नः
दुऽसदं	त्रिऽसधस्यस्य	असपत्ना
भूऽसदं	त्रिऽसधस्या	युयुजानसमी इति युयुजानऽसमी
पितुऽसदं	त्रिऽसधस्ये	त्रिऽसमैः
बहिऽसदं	अहंऽसन	असमः
वनऽसदं	गोऽसनः	असमनाः
संऽसदं	सुऽसनानि	असमने
सुऽसदं	सुऽसनां	असमं
निऽसदा	पितुऽसनिः	असमा
बहिऽसदा	वाजुऽसनिः	असमाः
संऽसदा	हृदंऽसनिः	असमाति
असऽसदा	सुऽसनितः	असमातिषु
निऽसदि	सुऽसनितः	असमानि
संऽसदि	सुऽसनितां	सुऽसंभिदः
सुऽसंदृशः	गोऽसनिं	सुऽसंभिदाय
विऽसंदृशा	वाजुऽसनिं	सुऽसंभिधा
आऽसदं	ऊर्चऽसने	चतुऽसमुद्रं
निऽसदं	प्रऽसंता	सुऽसंमुखं
पितुऽसदं	पुरुऽसंतिं	सुऽसंपिष्टं

पुरुःसंभृतं
सुःसंभृतः
पुनःसर
सुःसरणं
जीवपीतःसर्गः
विःसर्गं
अनिशितःसर्गः
प्रःसर्गे
प्रःसर्गे
विःसर्गे
विःसर्जने
विःसर्जनेन
प्रःसर्तवे
सुःसर्त्वा
प्रःसर्पणं
अतिःसर्पति
प्रःसर्पण
विःसर्माय
प्रःसर्मायः
प्रःसर्मायस्य
प्रःसर्मे
प्रःसर्वः
अधिःसर्वान्
प्रःसर्वं
सत्यःसर्वं
प्रःसर्वस्य
सत्यःसर्वस्य
वृषःसर्वासः
प्रःसर्विता
उत्ःसर्वे
प्रःसर्वे
उत्ःसर्वेषु
प्रःसर्वैः
सुःसर्वः
असर्गतः

असर्गतं
असर्गतं
असर्गता
असर्गती
असर्गती इति
असर्गुषी
निःससत्थं
असर्गतः
विःससर्हिः
विःससर्हि
निःससर्दा
आःससर्दासः
परिःससर्जाना
सुःसर्ह
अभिमातिःसर्हः
कृतिःसर्हः
पूतनाःसर्हः
प्रःसर्हः
श्रुःसर्हः
अभिमातिःसर्हः
जनःसर्हः
सर्वाःसर्हः
अर्धेणिःसर्हः
अभिमातिःसर्हं
कृतिःसर्हं
अर्धेणिःसर्हं
श्रुःसर्हं
नृःसर्हं
पूतनाःसर्हं
प्रःसर्हं
यज्ञःसर्हं
विश्वःसर्हं
विश्वःसर्हं
सर्वाःसर्हं
सर्दाःसर्हं

अभिमातिःसर्हं
निःसर्हमानः
चतुःसर्हसं
संःसर्हसं
धन्वःसर्हा
प्रःसर्हा
रथःसर्हा
सुःसर्हा
चर्धेणिःसर्हा
सुःसर्हाः
व्रातःसर्हाः
सुःसर्हान्
प्रःसर्हानः
दुःसर्हासः
चर्धेणिःसर्हं
सर्वाःसर्हं
सर्भाःसर्हं
विःसर्ह
नृःसर्हं
नृःसर्हाय
पूतनाःसर्हाय
अभिमातिःसर्हं
नृःसर्हं
अश्वःसर्हाः
गोःसर्हाः
धन्वःसर्हाः
नृःसर्हाः
वाजःसर्हाः
शतःसर्हाः
सर्दाःसर्हाः
सर्हसर्हाः
सुःसर्हाः
स्वःसर्हाः
अभिःसर्हाचः
नृःसर्हाचः

रयिऽसाचः
 रातिऽसाचः
 हरिऽसाचः
 अयज्ञऽसाचः
 नृऽसाचः
 स्मद्रातिऽसाचः
 अपत्यऽसाचं
 अभिऽसाचं
 द्रोणऽसाचं
 धाम्ऽसाचं
 रातिऽसाचं
 वाजऽसातम
 अश्वऽसातमः
 वाजऽसातमः
 सहस्रऽसातमः
 वाजऽसातमं
 सदाऽसातमं
 सहस्रऽसातमं
 वाजऽसातमा
 सहस्रऽसातमां
 धनऽसातये
 मेधऽसातये
 वाजऽसातये
 क्षेत्रऽसाता
 गोऽसाता
 तोकऽसाता
 शुस्रऽसाता
 नृऽसाता
 मेधऽसाता
 शूरऽसाता
 खऽसाता
 अभिऽसाताः
 अवऽसातारं
 वाजसातिऽभिः
 अर्कऽसातो

अर्थऽसातो
 तोकऽसातो
 धनऽसातो
 मेधऽसातो
 वाजऽसातो
 शूरऽसातो
 निऽसादयैतः
 दक्षऽसाधनः
 प्रऽसाधनः
 मन्त्रऽसाधनः
 यज्ञऽसाधनः
 गयऽसाधनं
 दक्षऽसाधनं
 प्रऽसाधनं
 पशुऽसाधनी
 यज्ञऽसाधं
 क्षेत्रऽसाधसः
 क्षेत्रऽसाधसं
 कृषिऽसान
 अवऽसानं
 विऽसानं
 ऊर्ध्वऽसानुः
 पृदाकुऽसानुः
 अद्रिसानो इत्यद्रिसानो
 कृतऽसापः
 केतऽसापः
 अश्वऽसां
 उरुऽसां
 उर्वराऽसां
 क्षेत्रऽसां
 गोऽसां
 धनऽसां
 वाजऽसां
 सदाऽसां
 सहस्रऽसां

खऽसां
 विश्वऽसामन्
 सुऽसामनि
 सुऽसामनि
 सहऽसामानं
 चक्रऽसामाभ्यां
 असामि
 असामिऽभिः
 सुऽसास्रे
 अवऽसायं
 हरिमन्युऽसायकः
 सुऽसारयिः
 इंद्रऽसारयिः
 विऽसारे
 आऽसाव
 प्रातःऽसावः
 मन्युऽसाविनं
 प्रातःऽसावे
 सहस्रऽसावे
 परिऽसिक्तः
 निऽसिक्तं
 परिऽसिक्तं
 परिऽसिक्ता
 परिऽसिक्तेभिः
 आऽसिचं
 परिऽसिच्यमानः
 परिऽसिच्यमानाः
 परिऽसिच्यसे
 निऽसिचन्
 आऽसिचन्तीः
 आऽसिच्चाः
 विऽसितः
 अतिऽसितं
 विऽसितं
 प्रऽसितयः

अविऽसितस्य
प्रऽसितस्य
विऽसिताः
अविऽसितामः
प्रऽसितामः
विऽसितामः
प्रऽसितिः
प्रऽसितिं
विमिते इति विऽमिते
प्रऽसिती
निऽसिधः
निऽसिधं
निऽसिधौ
पुरुनिऽसिधे
निऽसिध्वरीः
पुरुनिऽसिध्वानं
उत्ऽसिनाति
तत्ऽसिनाय
असिन्वती इति
असिन्वन्
असिन्वं
असिन्वा
उत्पऽसिष्याया
उत्पऽसिष्यतः
आऽसिषिदाना
कृष्णऽसीतासः
प्रऽसीदंतः
निऽसीदंति
निऽसीदंथः
निऽसीदन्
निऽसीदन्
आऽसीदंति
शुनासीरा
शुनासीरी
दंऽसृजंतः

मधुऽसृत्
सोमऽसृत्
सोमऽसृतः
असृतः
अद्रिऽसृतः
सुऽसृतः
तीव्रऽसृतं
जंभऽसृतं
सुऽसृतं
सुऽसृतस्य
सोमऽसृता
सुऽसृता
सुऽसृताः
असृतात्
असृतानां
उल्लुखलऽसृतानां
अद्रिऽसृतासः
आऽसृतिः
पृत्सृतिः
आऽसृतिं
सुऽसृतिं
सोमऽसृतिं
पृत्सृतीः
पृत्सृतौ
मधुसृत्ऽतमः
सोमसृत्ऽभिः
पाक्ऽसृत्वनः
सोमऽसृत्वा
संऽसृदे
आऽसृनोति
असृन्वतः
असृन्वता
असृन्वतां
असृन्वंतं
असृन्वां
प्रऽसृपः

दंऽसृपत्नीः
देवऽसृमृतिं
बृहत्ऽसृष्टः
स्वभिष्टिऽसृष्टः
सुऽसृष्टं
सुऽसृष्टस्य
सुसृष्टे इति सुऽसृष्टे
प्रऽसृवन्
आऽसृवंति
प्रऽसृवंतीं
विश्वऽसृविदं
यमऽसृः
वीरऽसृः
सुऽसृः
नृऽसृतः
प्रऽसृतः
सुऽसृतं
प्रऽसृता
परिऽसृताः
प्रऽसृताः
परिऽसृतिः
परिऽसृतेः
हव्यऽसृदः
पूर्वऽसृतां
अश्वऽसृनृते
सुऽसृतां
असृरे
असृते
नानाऽसृयीः
बहुऽसृवरी
प्रऽसृवरीः
प्रऽसृष्टु
निऽसृजः
अवऽसृजन्
विऽसृजंतः

उपसृजति
 संसृजानि
 संसृजि
 वानसृत्
 स्वसृत्
 विसृतः
 स्वसृतः
 बाह्वसृत्वा
 अभिसृष्टः
 अवसृष्टः
 संसृष्टं
 अवसृष्टा
 विसृष्टाः
 अवसृष्टान्
 अवसृष्टासः
 विसृष्टिः
 पशुसे
 सुसेकं
 सुसेचनं
 आसेचनानि
 उपसेचनाय
 उपसेचनासः
 उपसेचनी
 स्वसेतवः
 स्वसेतुः
 निसेद
 निसेदुः
 निसेदुधः
 उपसेदुधं
 अपसेधन्
 अपुद्धसेनः
 भृणुसेनः
 सर्वसेनः
 इन्द्रसेना
 सर्वसेना

चित्रसेनाः
 भृणुसेनाः
 वृद्धसेनाः
 अभिसेनान्
 देवसेनानां
 महासेनासः
 असेन्या
 शतसेयाय
 निसेवे
 अनुसेसिधत्
 अवसै
 धनुसैः
 सुतसौमः
 सुतसौमं
 सुसोमया
 सुतसौमवत्सभिः
 सुतसौमस्य
 अग्नीषोमा
 इन्द्रासोमा
 अग्नीषोमा
 इन्द्रासोमा
 सुतसौमाः
 सुतसौमाय
 सुसोमायां
 सुतसौमासः
 सुसोमे
 सुतसौमे
 सुतसौमेषु
 अग्नीषोमौ
 इन्द्रासोमौ
 विश्वसौभग
 विश्वसौभगः
 अतिस्कन्दः
 अतिस्कन्दे
 अधिस्कन्
 तृणस्कंधस्य

विस्कभिते इति विस्कभिते
 प्रतिस्कभे
 विस्कभे
 विस्कभंतः
 अस्कभने
 अप्रतिस्कृतः
 अप्रतिस्कृतं
 अस्कृधोयु
 अस्कृधोयुः
 अभिस्तने
 उत्तमिता
 उपस्तरयं
 प्रस्तरं
 सहस्रस्तरीः
 विस्तरः
 विस्तरः
 संस्तरः
 उपस्तिरं
 उपस्तिरे
 विसितस्तुका
 वल्वजस्तुकाः
 पशुस्तुके
 उपस्तुत्
 पुरुस्तुत
 पुरुस्तुत्
 सुस्तुत्
 इषस्तुतः
 देवस्तुतः
 अरिस्तुतः
 उपस्तुतः
 पुरुस्तुतः
 अस्तुतः
 अभिस्तुतः
 उपस्तुतः
 सुस्तुतः

उपऽस्तुतं
पुरुऽस्तुतं
उपऽस्तुतं
मुऽस्तुतं
मुऽस्तुतयः
उपऽस्तुतस्य
पुरुऽस्तुतस्य
पुरुऽस्तुता
उपऽस्तुता
शुषिऽस्तुता
प्रियमेधऽस्तुता
मुऽस्तुता
उपऽस्तुताः
मुऽस्तुताः
शुषिऽस्तुताभिः
पुरुऽस्तुताय
उपावाशऽस्तुताय
उपऽस्तुतामः
उपऽस्तुतामः
सधऽस्तुति
दुऽस्तुतिः
मुऽस्तुतिः
अनुऽस्तुतिः
उपऽस्तुतिः
परिऽस्तुतिः
पृथ्वीऽस्तुतिः
प्रऽस्तुतिः
मुस्तुतिऽभिः
मुऽस्तुति
अनुऽस्तुति
उपऽस्तुति
पृथ्वीऽस्तुति
प्रतिऽस्तुति
सधऽस्तुति
दुऽस्तुती

मुऽस्तुती
दुऽस्तुती
सधऽस्तुती इति सधऽस्तुती
मुऽस्तुतीः
मुऽस्तुतीनां
उपऽस्तुतीनां
अभिस्तुते इत्यभिऽस्तुते
उपऽस्तुते इत्युपऽस्तुते
उपऽस्तुतौ
उपऽस्तुतयं
उपऽस्तुता
मुऽस्तुता
सधऽस्तुताय
त्रिऽस्तुप
द्वंद्वऽस्तुभः
त्रिऽस्तुभः
परिऽस्तुभः
वृषऽस्तुभः
मुऽस्तुभः
अनुऽस्तुभं
चतुऽस्तुभं
त्रिऽस्तुभं
आनुऽस्तुभस्य
अनुऽस्तुभां
मुऽस्तुभां
प्रऽस्तुभानः
धर्मऽस्तुभं
अरूपऽस्तूपः
हिरण्यऽस्तूपः
उपऽस्तुयंति
उपऽस्तुणीषणि
अस्तुतः
अनिऽस्तुतः
अस्तुतं
वाचाऽस्तुनं

पृथुस्तो इति पृथुऽस्तो
मुऽस्तोः
प्रऽस्तोकः
नित्यऽस्तोत्रः
प्रियऽस्तोत्रः
मरुत्ऽस्तोत्रस्य
परिऽस्तोर्भया
सहऽस्तोनाः
अप्रऽस्यः
पुरुनिऽस्यः
कूऽस्यः
गोऽस्यं
त्रिऽस्यं
उपऽस्यं
सधऽस्यं
घर्म्येऽस्या
प्रतिऽस्या
उपऽस्यां
सधऽस्यां
अध्वरेऽस्याः
अनुऽस्याः
अवऽस्याः
गिरिऽस्याः
निऽस्याः
परिऽस्याः
पुरुनिऽस्याः
पृथिवीऽस्याः
महनेऽस्याः
रथेऽस्याः
रोचनऽस्याः
वक्षणेऽस्याः
वन्दनेऽस्याः
वन्दुरेऽस्याः
विऽस्याः
हरिऽस्याः

हर्म्येऽस्याः
 उपऽस्यात्
 सधऽस्यात्
 आऽस्याता
 पुरऽस्याता
 भूरिऽस्याता
 रयिऽस्यानः
 वैलऽस्यानके
 अधिऽस्यानं
 वैलऽस्यानं
 सधऽस्यानि
 सुस्याने इति सुऽस्याने
 कर्मनिऽस्यां
 गिरिऽस्यां
 नरेऽस्यां
 निऽस्यां
 पथेऽस्यां
 परिऽस्यां
 पूर्वतेऽस्यां
 प्रतिऽस्यां
 बहिऽस्यां
 रथेऽस्यां
 रोचनऽस्यां
 हरिऽस्यां
 सुऽस्यामां
 पाकऽस्यामा
 पाकऽस्यामानं
 उपऽस्यायं
 रथेऽस्यायं
 उपऽस्यायं
 प्रऽस्यावानः
 सऽस्यावाना
 प्रतिऽस्थिः
 निऽस्थितः
 विऽस्थितः

अपिऽस्थितं
 अनुऽस्थितं
 उत्थितं
 परिऽस्थितं
 प्रऽस्थितं
 विऽस्थितं
 प्रऽस्थितस्य
 प्रऽस्थिता
 विऽस्थिता
 अभिऽस्थिताः
 परिऽस्थिताः
 प्रऽस्थिताः
 विऽस्थिताः
 प्रऽस्थितान्
 प्रऽस्थिते
 कृभुऽस्थिर
 जातुऽस्थिरस्य
 अयःऽस्थूयं
 सहस्रऽस्थूयं
 सहस्रऽस्थूये
 अस्थूरि
 गाऽस्थे
 संऽस्थे
 उपऽस्थे
 भयऽस्थे
 सधऽस्थे
 सधस्थे इति सधऽस्थे
 रथेऽस्थेन
 सधऽस्थेषु
 घृतऽस्नाः
 अस्नाता
 अस्नातारां
 अस्नातान्
 प्रऽस्नापर्यति
 उत्ऽस्नायं

घृतऽसुः
 घृतऽसुना
 घृतऽसुवः
 घृतऽसुवा
 सुऽसुपे
 वृद्धः इति वृद्धऽसू
 घृतः इति घृतऽसू
 घृतः इति घृतऽसू
 घृतऽसूः
 वधऽसूः
 घृतः इति घृतऽसू
 वधः इति वधऽसू
 विष्पट्
 अवऽस्परत्
 अवऽस्पतेः
 विऽस्पधितः
 अनुऽस्पष्टः
 उपऽस्पिर्जं
 दिविऽस्पृक्
 निऽस्पृक्
 पुरुऽस्पृक्
 हृदिऽस्पृक्
 अपऽस्पृगवते
 किल्विऽस्पृत्
 धनऽस्पृत्
 धनऽस्पृत्
 अस्पृत्
 परिऽस्पृधः
 उपऽस्पृशः
 कृतऽस्पृशः
 दिविऽस्पृशः
 रथऽस्पृशः
 सदनऽस्पृशः
 हृदिऽस्पृशः
 उपरिऽस्पृशः

चतुःस्पृशं
दिविःस्पृशं
द्विद्विःस्पृशं
दिविःस्पृशा
चतुःस्पृशा
दिविःस्पृशा
दिविःस्पृशं
दिविःस्पृशं
निःस्पृशं
पुरुःस्पृहः
पुरुःस्पृहः
पुरुःस्पृहं
पुरुःस्पृहा
गयःस्पृहानः
अनपःस्पृहः
विस्फुरांती इति विःस्पृहंती
अनपःस्पृहंती
अपःस्पृहं
अनपःस्पृहं
संःस्पृहमाना
अस्मेराः
रघुःस्पृहत्
रघुःस्पृहः
सःस्पृहः
रघुःस्पृहं
हवनःस्पृहं
अनुःस्पृहं
विःस्पृहन्
अनपःस्पृहन्
अस्वदमानः
नयःस्पृहन्
पुष्करःस्पृहना
प्रःस्पृहयस्य
प्रःस्पृहये
प्रःस्पृहयेषु

असंवर्तौ
संःस्पृवाः
संःस्पृष्टा
अवःस्पृसः
विःस्पृसः
अस्त्रिधः
अस्त्रिधं
अस्त्रिधा
अस्त्रिधानैः
यतःस्पृक्
यतःस्पृवः
यतःस्पृचा
उद्यतःस्पृचे
यतःस्पृचे
परिःस्पृतः
सःस्पृतः
परिःस्पृतं
विःस्पृहः
विःस्पृहा
अस्त्रेधता
अस्त्रेधत्ऽभिः
अस्त्रेधन्
अस्त्रेधन्तः
अस्त्रेधन्ती
अस्त्रेमा
अस्त्रेमाणं
प्रःस्पृखः
परिःस्पृखजत्
परिःस्पृखजे
अनुःस्पृखं
तुविःस्पृखनः
वातःस्पृखनं
तुविःस्पृखनसः
वातःस्पृखनसः
तुविःस्पृखनसं

तुविःस्पृखनि
अर्हिरिःस्पृखनिः
तुविःस्पृखनिः
प्रःस्पृखनितासः
तुविःस्पृखनीनां
महिःस्पृखनीनां
जाग्रत्ःस्पृखप्रः
दुःस्पृख्यं
दुःस्पृख्यात्
अस्त्रं
सकृत्ःस्पृखं
अभिःस्पृखरति
चुविःस्पृखरं
निःस्पृखरं
धर्मःस्पृखरसः
अभिःस्पृखरा
सुःस्पृखरः
अभिःस्पृखरे
अभिःस्पृखरैः
सप्तःस्पृखसा
अग्निःस्पृखान्नः
प्रःस्पृखादसः
अनुःस्पृखापं
धर्मःस्पृखदेभिः
संःस्पृहतः
आःस्पृहतः
अयःस्पृहतं
अहतये
त्वाःस्पृहतस्य
निःस्पृहतस्य
पराःस्पृहता
उपःस्पृहतं
विःस्पृहतं
मुष्टिःस्पृहत्या
अहिःस्पृहत्याय

दस्युऽहत्याय
 रक्षऽहत्याय
 वार्त्तऽहत्याय
 वृत्तऽहत्याय
 अहिऽहत्ये
 दस्युऽहत्ये
 वृत्तऽहत्ये
 शंबरऽहत्ये
 वृत्तऽहत्येन
 दस्युऽहत्येषु
 वृत्तऽहत्येषु
 शुष्णऽहत्येषु
 वृत्तऽहत्यानां
 अभित्वऽहन्
 अहिऽहन् .
 वृत्तऽहन्
 वृत्तऽहन्
 अभोक्ऽहन्ः
 पुनःऽहन्ः
 शत्रुऽहन्ः
 अभिमातिऽहन्
 अहिऽहन्
 तमःऽहन्
 दस्युऽहन्
 रक्षऽहन्
 वृत्तऽहन्
 सत्ताऽहन्
 अप्रऽहन्
 तमःऽहना
 दुःऽहना
 रक्षऽहना
 वृत्तऽहना
 सुऽहना
 वृत्तऽहना
 सुऽहनानि

सुऽहनाय
 दुःऽहनायतः
 दुःऽहनायाः
 दुःऽहनायुवै
 दुःऽहनावान्
 अयःऽहनुः
 अरुतऽहनुः
 दुर्हनो इति दुःऽहनो
 वृत्तऽहनौ
 वृत्तऽहन्तम
 वृत्तऽहन्तमः
 दस्युहन्तमं
 वृत्तऽहन्तमं
 वृत्तऽहन्तमा
 वृत्तऽहन्तमा
 निऽहन्तवे
 अवऽहन्ता
 प्रऽहन्ता
 विऽहन्ता
 सुऽहन्तुं
 पुरुऽहन्मन्
 अश्महन्मऽभिः
 अहन्त्यः
 अहन्त्येभिः
 वृत्तऽहभिः
 सत्ताऽहं
 अश्वऽहयः
 अश्वऽहयैः
 विऽहरति
 उद्धरन्
 विऽहरन्
 विऽहरति
 प्रऽहरं
 वीरुऽहपः
 प्रऽहराम

प्रतिऽहयति
 प्रतिऽहयैष
 अभिऽहयैति
 उत्तऽहयैति
 वीरुऽहयैति
 सुऽहवः
 आऽहवनानि
 विऽहवैत
 सुऽहवै
 आऽहवै
 सुऽहवस्य
 सुऽहवा
 सुऽहवा
 सुऽहवाः
 उद्धऽहवान्
 सुऽहवानि
 सुऽहवा
 सुऽहवासः
 अहविः
 सुऽहविषे
 रातऽहविषे
 आऽहवे
 विऽहवे
 सुऽहवेभिः
 पृतनाऽहवेषु
 आऽहवेषु
 विऽहवेषु
 विऽहव्यः
 रातऽहव्यः
 सुऽहव्यं
 वीतऽहव्यं
 वृष्टिऽहव्यस्य
 रातऽहव्यस्य
 रातऽहव्या
 रातऽहव्या

रातःहव्याः	वज्रःहस्तैः	विःहायसे
सुःहव्या	सुःहस्त्य	विःहायाः
रातःहव्या	सुःहस्त्यः	सुःहादे
रातःहव्याय	मधुःहस्त्यः	आःहावः
वीतःहव्याय	सुःहस्त्यः	आःहावं
वीतःहव्ये	सुःहस्त्यै	आःहावाः
वज्रःहस्त	उभयाःहस्त्या	आःहावान्
वज्रःहस्त	उपःहस्त्यानः	अहिंसंतीः
सुःहस्तः	अधशंसःहा	अहिंसानस्य
अहस्तः	अदृष्टःहा	अहिंस्यमानः
उत्तानःहस्तः	अभिमातिःहा	अभिःहितः
निक्रःहस्तः	अमितःहा	अवःहितः
वज्रःहस्तः	अमीवःहा	आःहितः
हिरण्यःहस्तः	अरुशःहा	चनःहितः
अहस्तं	अवीरःहा	दुःहितः
खादिःहस्तं	अशस्तिःहा	निःहितः
वज्रःहस्तं	असुरःहा	पुरःहितः
हिरण्यःहस्तं	अहिःहा	प्रःहितः
सुनुःहस्ता	गोःहा	मनुःहितः
सुःहस्ता	दस्युःहा	अतिःहितं
अहस्ता	नृःहा	अपिःहितं
अक्रविःहस्ता	पुरःहा	अप्रःहितं
धृतःहस्ता	मुष्टिःहा	अवःहितं
भद्रःहस्ता	रक्षःहा	आःहितं
वज्रःहस्ता	वृत्तःहा	उद्धितं
सुःहस्ताः	शयैःहा	तिरःहितं
उत्तानःहस्ताः	सत्ताःहा	देवःहितं
विधुतःहस्ताः	सपत्नःहा	निःहितं
सुःहस्ताः	समःहा	परिःहितं
अहस्तासः	निःहाकया	पुरःहितं
ग्रावःहस्तासः	प्रःहां	मनुःहितं
उभयाःहस्ति	अतिःहाय	संःहितं
महाःहस्ती	संःहाय	आःहिता
इमुःहस्तेन	विःहायसः	निःहिता
इमुःहस्ते	विःहायसं	पुरःहिता

संज्ञिता
 निज्ञिताः
 अपिज्ञितानि
 विज्ञितानि
 प्रतिज्ञिताभिः
 निज्ञितासः
 अस्मेज्ञितिः
 पुरःज्ञितिः
 देवज्ञितिं
 निहिते इति निहिते
 पुरोहिते इति पुरःहिते
 अहितेन
 अभिज्ञितौ
 पुरःज्ञितौ
 परिज्ञिनोभि
 शतज्ञिमा
 शतज्ञिमाः
 शतज्ञिमाय
 सुज्ञिरण्यः
 असञ्चज्ञिषः
 आज्ञुत
 सर्वज्ञुतः
 आज्ञुतः
 आज्ञुतं
 प्रज्ञुतं
 सुज्ञुतं
 आज्ञुतस्य
 आज्ञुताः
 प्रज्ञुताः
 आज्ञुतानि
 आज्ञुतिः
 आज्ञुतिं
 प्रज्ञुतिं
 आज्ञुती
 आज्ञुवः

आज्ञुवथै
 पुरुज्ञुत
 पुरुज्ञुत
 पुरुज्ञुतः
 पुरुज्ञुतं
 देवज्ञुतमः
 यामज्ञुतमा
 देवज्ञुतमान्
 देवज्ञुतयः
 भरज्ञुतये
 पुरुज्ञुता
 अज्ञुताः
 उपज्ञुताः
 पुरुज्ञुताय
 देवज्ञुतिः
 देवज्ञुतिभिः
 द्युसज्ञुतिभिः
 सज्ञुतिभिः
 इन्द्रज्ञुतिं
 देवज्ञुतिं
 पूर्वज्ञुतिं
 सज्ञुतिं
 देवज्ञुतिषु
 यामज्ञुतिषु
 सज्ञुती
 सज्ञुती इति सज्ञुती
 पुरुज्ञुते इति पुरुज्ञुते
 देवज्ञुतौ
 द्युसज्ञुतौ
 पूर्वज्ञुतौ
 भरज्ञुतौ
 यामज्ञुतौ
 देवज्ञुत्या
 देवज्ञुत्यै
 देवज्ञुत्ये

आज्ञुवथैः
 अज्ञुणानः
 दुःज्ञुणायुः
 दुःज्ञुणायन्
 अज्ञुणीयमानः
 अज्ञुणीयमाना
 बलिज्ञुतः
 सर्वज्ञुदा
 करञ्ज्ञुहे
 प्रज्ञुतारै
 तिग्महेती इति तिग्महेती
 तिग्मज्ञुते
 आज्ञुहेमभिः
 आज्ञुहेमां
 अहेळता
 अहेळन्
 देवज्ञुहेळनं
 अहेळमानः
 अहेळयन्
 अवायातज्ञुहेळाः
 आज्ञुहेपसा
 यज्ञुहोतः
 सुज्ञुहोता
 कयञ्ज्ञुहोता
 नित्यज्ञुहोता
 पञ्चज्ञुहोता
 सप्तज्ञुहोता
 सुज्ञुहोता
 अग्निज्ञुहोतारः
 वीतिज्ञुहोतः
 संज्ञुहोतं
 वीतिज्ञुहोतं
 वीतिज्ञुहोता
 शुनज्ञुहोतेषु
 प्रज्ञुहोषिणः

पञ्चऽहोषिणा	अहुताः	उपऽहरे
प्रऽहोषे	अभिऽहुताँ	प्रतिऽहरे
अहवाय्यं	अभिऽहुतेः	उपऽहरेषु
अपऽहुवे	विऽह्येते	अपरिऽकृतः
प्रऽखे	आऽह्यमानान्	परिऽकृता
परिऽहुत्.	विऽह्यामहे	अपरिऽकृता
अभिऽहुतः	विह्येते इति विऽह्येते	अपरिऽकृताः
अहुतः	अविऽहरतं	परिऽकृतिः
अविऽहुतं	अनवऽहरं	परिऽकृति
विऽहुतं	धुर्याऽहरं	